ΑΡΙΣΤΟΤΕΛΟΥΣ
ΠΕΡΙ ΖΩΩΝ ΜΟΡΙΩΝ.

ARISTOTELIS
DE PARTIBUS ANIMALIUM LIBRI IV.

CAPUT I.

Περὶ πᾶσαν θεωρίαν καὶ μέθοδον, ὁμοίως ταπεινοτέραν τε καὶ τιμιωτέραν, δύο φαίνονται τρόποι τῆς ἕξεως εἶναι· ὧν τὴν μὲν ἐπιστήμην τοῦ πράγματος καλῶς ἔχει προσαγορεύειν, τὴν δ' οἷον παιδείαν τινά. Πεπαιδευμένου γάρ ἐστι κατὰ τρόπον, τὸ δύνασθαι κρίνειν εὐστόχως, τί καλῶς ἢ μὴ καλῶς ἀποδίδωσιν ὁ λέγων. Τοιοῦτον γὰρ δή τινα καὶ τὸν ὅλως πεπαιδευμένον οἰόμεθ' εἶναι, καὶ πεπαιδεῦσθαι, τὸ δύνασθαι ποιεῖν τὸ εἰρημένον. Πλὴν τοῦτον μὲν περὶ πάντων, ὡς εἰπεῖν, τινὰ κριτικὸν νομίζομεν ἕνα τὸν ἀριθμὸν ὄντα, τὸν δὲ περί τινος φύσεως ἀφωρισμένης. Εἴη γὰρ ἄν τις ἕτερος τὸν αὐτὸν τρόπον διακείμενος τῷ εἰρημένῳ, περὶ ἓν μόριον. Ὥστε δῆλον ὅτι καὶ τῆς περὶ φύσεως ἱστορίας δεῖ τινας ὑπάρχειν ὅρους τοιούτους πρὸς οὓς ἀναφέρων, ἀποδέξεται τὸν τρόπον τῶν δεικνυμένων, χωρὶς τοῦ πῶς ἔχει τἀληθές, εἴτε οὕτως, εἴτε ἄλλως. Λέγω δ' οἷον πότερον δεῖ, λαμβάνοντας μίαν ἑκάστην οὐσίαν, περὶ ταύτης διορίζειν καθ' αὑτήν, οἷον περὶ ἀνθρώπου φύσεως, ἢ λέοντος, ἢ βοὸς ἢ καί τινος ἄλλου τοιούτου καθ' ἕκαστον, ἢ τὰ κοινῇ συμβεβηκότα πᾶσι καθ' ὁρισμὸν... καταχωριζομένους, ἢ τὰ κοινῇ συμβεβηκότα πᾶσι κατά τι κοινὸν ὑποθεμένους. Πολλὰ γὰρ ὑπάρχει ταὐτὰ γένεσι [πολλοῖς] ἑτέροις οὖσιν ἀλλήλων, οἷον ὕπνος, ἀναπνοή, αὔξησις, φθίσις, θάνατος· καὶ πρὸς τούτοις, ὅσα τοιαῦτα τῶν λειπομένων παθῶν τε καὶ διαθέσεων. Ἄδηλον γὰρ καὶ ἀδιόριστόν ἐστι λέγειν νῦν περὶ τούτων. Φανερὸν δὲ ὅτι καὶ κατὰ μέρος μὲν λέγοντες, περὶ πολλῶν ἐροῦμεν πολλάκις ταὐτά. Καὶ γὰρ ἵπποις καὶ κυσὶ καὶ ἀνθρώποις ὑπάρχει τῶν εἰρημένων ἕκαστον. Ὥστε ἐὰν καθ' ἕκαστον τῶν συμβεβηκότων λέγῃ τις, πολλάκις ἀναγκασθήσεται περὶ τῶν αὐτῶν λέγειν, ὅσα ταὐτὰ μὲν ὑπάρχει τοῖς εἴδει διαφέρουσι τῶν ζῴων, αὐτὰ δὲ μηθεμίαν ἔχει διαφοράν. Ἕτερα δὲ ἴσως ἐστίν, οἷς συμβαίνει τὴν μὲν κατηγορίαν ἔχειν τὴν αὐτήν, διαφέρειν δὲ τῇ κατ' εἶδος διαφορᾷ, οἷον ἡ τῶν ζῴων πορεία. Οὐ γὰρ φαίνεται μία τῷ εἴδει. Διαφέρει γὰρ πτῆσις, καὶ νεῦσις, καὶ βάδισις, καὶ ἕρψις. Διὸ δεῖ μὴ λεληθέναι πῶς ἐπισκεπτέον. Λέγω δὲ πότερον κοινῇ κατὰ γένος πρῶτον, εἶτα ὕστερον περὶ τῶν ἰδίων θεωρητέον, ἢ καθ' ἕκαστον εὐθύς. Νῦν γὰρ οὐ διώρισται περὶ αὐτοῦ, οὐδέ γε τὸ νῦν ῥηθησόμενον· οἷον πότερον, καθάπερ οἱ μαθηματικοὶ τὰ περὶ τὴν ἀστρολογίαν δεικνύουσιν, οὕτω δεῖ καὶ τὸν φυσικόν, τὰ φαινόμενα πρῶτον περὶ τὰ ζῷα θεωρήσαντα, καὶ τὰ μέρη τὰ περὶ ἕκαστον, ἔπειθ' οὕτω λέγειν τὸ διατί, καὶ τὰς αἰτίας, ἢ ἄλλως πῶς. Πρὸς δὲ τούτοις, ἐπεὶ πλείους ὁρῶμεν αἰτίας περὶ τὴν γένεσιν τὴν φυσικήν, οἷον τήν τε οὗ ἕνεκα, καὶ τὴν ὅθεν ἡ ἀρχὴ τῆς κινήσεως, διοριστέον καὶ περὶ τούτων, ποία πρώτη καὶ δευτέρα πέφυκε. Φαίνεται δὲ πρώτη, ἣν λέγομεν ἕνεκά τινος. Λόγος γὰρ οὗτος· ἀρχὴ δὲ ὁ λόγος, ὁμοίως ἔν τε τοῖς κατὰ τέχνην καὶ τοῖς φύσει συνεστηκόσιν. Ἢ γὰρ τῇ διανοίᾳ, ἢ τῇ αἰσθήσει ὁρισάμενος, ὁ μὲν ἰατρὸς τὴν ὑγίειαν, ὁ δ' οἰκοδόμος τὴν οἰκίαν, ἀποδιδόασι τοὺς λόγους καὶ τὰς αἰτίας οὗ ποιοῦσιν ἑκάστου, καὶ διότι ποιητέον οὕτως. Μᾶλλον δ' ἐστὶ τὸ οὗ ἕνεκα, καὶ τὸ καλὸν, ἐν τοῖς τῆς φύσεως ἔργοις, ἢ ἐν τοῖς τῆς τέχνης. Τὸ δ' ἐξ ἀνάγκης, οὐ πᾶσιν ὑπάρχει τοῖς κατὰ φύσιν ὁμοίως, εἰς ὃ πειρῶνται πάντες σχεδὸν τοὺς λόγους ἀνάγειν, οὐ διελόμενοι ποσαχῶς λέγεται τὸ ἀναγκαῖον. Ὑπάρχει δὲ τὸ μὲν ἁπλῶς τοῖς ἀϊδίοις· τὸ δ' ἐξ ὑποθέσεως, καὶ τοῖς ἐν γενέσει πᾶσιν, ὥσπερ τοῖς τεχναστοῖς, οἷον οἰκίᾳ, καὶ τῶν ἄλλων ὁτῳοῦν τῶν τοιούτων. Ἀνάγκη δὲ τοιάνδε τὴν ὕλην ὑπάρξαι εἰ ἔσται οἰκία, ἢ ἄλλό τι τέλος· καὶ γενέσθαι τε καὶ κινηθῆναι δεῖ τόδε πρῶτον, εἶτα τόδε· καὶ τοιοῦτον δὴ τὸν τρόπον ἐφεξῆς μέχρι τοῦ τέλους, καὶ οὗ ἕνεκα γίνεται ἕκαστον καὶ ἔστιν. Ὡσαύτως δὲ καὶ ἐν τοῖς φύσει γιγνομένοις. Ἀλλ' ὁ τρόπος τῆς ἀποδείξεως καὶ τῆς ἀνάγκης ἕτερος, ἐπί τε τῆς φυσικῆς καὶ τῶν θεωρητικῶν ἐπιστημῶν. Εἴρηται δ' ἐν ἑτέροις περὶ τούτων. Ἡ γὰρ ἀρχὴ, τοῖς μὲν τὸ ὄν, τοῖς δὲ τὸ ἐσόμενον. Ἐπεὶ γὰρ τοιόνδε ἐστὶν ἡ ὑγίεια, ἢ ὁ ἄνθρωπος, ἀνάγκη τόδε εἶναι, ἢ γενέσθαι· ἀλλ' οὐκ ἐπεὶ τόδε ἐστὶν ἢ γέγονεν, ἐκεῖνο ἐξ ἀνάγκης ἐστὶν, ἢ ἔσται. Οὐδ' ἐστὶν εἰς ἀΐδιον συναρτῆσαι τῆς τοιαύτης ἀποδείξεως τὴν ἀνάγκην, ὥστε εἰπεῖν, ἐπειδὴ τόδε ἐστὶν, ὅτι τόδε ἐστί. Διώρισται δὲ καὶ περὶ τούτων ἐν ἑτέροις, καὶ ποίοις ὑπάρχει, καὶ ποῖα ἀντιστρέφει, καὶ διὰ τίν' αἰτίαν. Δεῖ δὲ μὴ λεληθέναι καὶ πότερον προσήκει λέγειν, ὥσπερ οἱ πρότερον ἐποιοῦντο τὴν θεωρίαν, πῶς ἕκαστον πέφυκε γίνεσθαι μᾶλλον, ἢ πῶς ἐστι. Τοῦτο γὰρ οὐ μικρόν τι διαφέρει ἐκείνου. Ἔοικε δ' ἐντεῦθεν ἀρκτέον εἶναι, καθάπερ καὶ πρότερον εἴπομεν, ὅτι πρῶτον τὰ φαινόμενα ληπτέον περὶ ἕκαστον γένος· εἶτα τὰς αἰτίας τούτων λεκτέον, καὶ περὶ γενέσεως· μᾶλλον γὰρ τάδε συμβαίνει καὶ περὶ τὴν οἰκοδόμησιν· ἐπεὶ τοιόνδε ἐστὶ τὸ εἶδος τῆς οἰκίας, ἢ τοιόνδε ἐστὶν ἡ οἰκία, ὅτι γίνεται οὕτως. Ἡ γὰρ γένεσις ἕνεκα τῆς οὐσίας

ἐστὶν, ἀλλ᾽ οὐχ ἡ οὐσία ἕνεκα τῆς γενέσεως. Διόπερ Ἐμπεδοκλῆς οὐκ ὀρθῶς εἴρηκε λέγων, ὑπάρχειν πολλὰ τοῖς ζώοις, διὰ τὸ συμβῆναι οὕτως ἐν τῇ γενέσει· οἷον καὶ ῥάχιν τοιαύτην ἔχειν, ὅτι στραφέντος κατεαγῆναι συνέβη· ἀγνοῶν πρῶτον μὲν, ὅτι δεῖ τὸ σπέρμα τὸ συστὰν, ἔχον δύναμιν τοιαύτην ὑπάρχειν· εἶτα ὅτι τὸ ποιῆσαν πρότερον ὑπῆρχεν οὐ μόνον τῷ λόγῳ, ἀλλὰ καὶ τῷ χρόνῳ. Γεννᾷ γὰρ ὁ ἄνθρωπος ἄνθρωπον· ὥστε διὰ τὸ ἐκεῖνον τοιόνδ᾽ εἶναι, ἡ γένεσις συμβαίνει τοιάδε τῷ εἴδει. Ὁμοίως δὲ καὶ ἐπὶ τῶν αὐτομάτως δοκούντων γίνεσθαι, καθάπερ καὶ ἐπὶ τῶν τεχναστῶν. Ἔνια γὰρ καὶ ἀπὸ ταὐτομάτου γίνεται ταὐτὰ τοῖς ἀπὸ τέχνης, οἷον ὑγίεια. Τῶν μὲν οὖν προϋπάρχει τὸ ποιητικὸν ὅμοιον, οἷον ἀνδριαντοποιητική. Οὐ γὰρ γίνεται αὐτόματον. Ἡ δὲ τέχνη, λόγος τοῦ ἔργου ἄνευ τῆς ὕλης ἐστί. Καὶ τοῖς ἀπὸ τύχης ὁμοίως. Ὡς γὰρ ἡ τέχνη ἔχει, οὕτω γίνεται. Διὸ μάλιστα μὲν λεκτέον, ὡς ἐπειδὴ τοῦτο ἦν τὸ ἀνθρώπῳ εἶναι, διὰ τοῦτο ταῦτα ἔχει. Οὐ γὰρ ἐνδέχεται εἶναι ἄνευ τῶν μορίων τούτων. Εἰ δὲ μὴ, ὅτι ἐγγύτατα τούτοις, καὶ ἢ ὅλως ὅτι ἀδύνατον ἄλλως, ἢ καλῶς γε οὕτω. Ταῦτα δὲ ἕπεται. Ἐπεὶ δέ ἐστι τοιοῦτον, τὴν γένεσιν ὡδὶ καὶ τοιαύτην συμβαίνειν ἀναγκαῖον. Διὸ γίνεται πρῶτον τῶν μορίων τόδε, εἶτα τόδε. Καὶ τοῦτον δὴ τὸν τρόπον ἐπὶ πάντων τῶν φύσει συνισταμένων. Οἱ μὲν οὖν ἀρχαῖοι καὶ πρῶτοι φιλοσοφήσαντες περὶ φύσεως, περὶ τῆς ὑλικῆς ἀρχῆς καὶ τῆς τοιαύτης αἰτίας ἐσκόπουν, τίς καὶ ποία τις, καὶ πῶς ἐκ ταύτης γίνεται τὸ ὅλον, καὶ τίνος κινοῦντος, οἷον νείκους, ἢ φιλίας, ἢ νοῦ, ἢ τοῦ αὐτομάτου, τῆς δὲ ὑποκειμένης ὕλης, τοιάνδε τινὰ φύσιν ἐχούσης ἐξ ἀνάγκης· οἷον τοῦ μὲν πυρὸς θερμὴν, τῆς δὲ γῆς ψυχρὰν, τοῦ μὲν κούφην, τῆς δὲ βαρεῖαν. Οὕτως γὰρ καὶ τὸν κόσμον γεννῶσιν. Ὁμοίως δὲ καὶ περὶ τὴν τῶν ζώων καὶ τῶν φυτῶν γένεσιν λέγουσιν· οἷον ἐν τῷ σώματι ῥέοντος μὲν τοῦ ὕδατος, κοιλίαν γενέσθαι, καὶ πᾶσαν ὑποδοχὴν τῆς τε τροφῆς καὶ τοῦ περιττώματος· τοῦ δὲ πνεύματος διαπορευθέντος, τοὺς μυκτῆρας ἀναῤῥαγῆναι. Ὁ δὲ ἀὴρ καὶ τὸ ὕδωρ ὕλη τῶν σωμάτων ἐστίν. Ἐκ τῶν τοιούτων γὰρ σωμάτων συνιστᾶσι τὴν φύσιν πάντες. Εἰ δ᾽ ἔστιν ὁ ἄνθρωπος καὶ τὰ ζῶα φύσει, καὶ τὰ μόρια αὐτῶν, λεκτέον ἂν περὶ σαρκὸς εἴη καὶ ὀστοῦ καὶ αἵματος, καὶ τῶν ὁμοιομερῶν ἁπάντων. Ὁμοίως δὲ καὶ ἐπὶ τῶν ἀνομοιομερῶν, οἷον προσώπου, χειρὸς, ποδὸς, ᾗ τοιοῦτον ἕκαστόν ἐστιν αὐτῶν, καὶ κατὰ ποίαν δύναμιν. Οὐ γὰρ ἱκανὸν τὸ ἐκ τίνων ἐστίν· οἷον πυρὸς ἢ γῆς· ὥσπερ κἂν εἰ περὶ κλίνης ἐλέγομεν, ἢ τινος ἄλλου τῶν τοιούτων, ἐπειρώμεθα μᾶλλον ἂν διορίζειν τὸ εἶδος αὐτῆς, ἢ τὴν ὕλην, οἷον τὸν χαλκὸν, ἢ τὸ ξύλον· εἰ δὲ μὴ, τήν γε τοῦ συνόλου. Κλίνη γὰρ, τόδε ἐν τῷδε, ἢ τόδε τοιόνδε. Ὥστε κἂν περὶ τοῦ σχήματος εἴη λεκτέον, καὶ ποῖον τὴν ἰδέαν. Ἡ γὰρ κατὰ τὴν μορφὴν φύσις, κυριωτέρα τῆς ὑλικῆς φύσεως. Εἰ μὲν οὖν τῷ σχήματι καὶ τῷ χρώματι ἕκαστόν ἐστι τῶν τε ζώων καὶ τῶν μορίων, ὀρθῶς ἂν Δημόκριτος λέγοι. Φαίνεται γὰρ οὕτως ὑπολαβεῖν. Φησὶ γὰρ παντὶ δῆλον εἶναι, οἷον ὅτι τὴν μορφήν ἐστιν ἄνθρωπος, ὡς ὄντος αὐτοῦ τῷ τε σχήματι καὶ τῷ χρώματι. Καίτοι καὶ ὁ τεθνεὼς ἔχει τὴν αὐτὴν τοῦ σχήματος μορφὴν, ἀλλ᾽ ὅμως οὐκ ἐστὶν ἄνθρωπος. Ἔτι δὲ ἀδύνατον εἶναι χεῖρα ὁπωσοῦν διακειμένην, οἷον χαλκῆν, ἢ ξυλίνην· πλὴν ὁμωνύμως, ὥσπερ τὸν γεγραμμένον ἰατρόν. Οὐ γὰρ δυνήσεται ποιεῖν τὸ ἑαυτῆς ἔργον, ὥσπερ οὐδ᾽ αὐλοὶ λίθινοι τὸ ἑαυτῶν ἔργον, οὐδ᾽ ὁ γεγραμμένος ἰατρός. Ὁμοίως δὲ τούτοις, οὐδὲ τῶν τοῦ τεθνεῶτος μορίων οὐδὲν ἔτι τῶν τοιούτων ἐστί. Λέγω δ᾽ οἷον ὀφθαλμὸς, χείρ. Λίαν οὖν ἁπλῶς εἴρηται, καὶ τὸν αὐτὸν τρόπον, ὥσπερ ἂν εἰ τέκτων λέγοι περὶ χειρὸς ξυλίνης. Οὕτως γὰρ καὶ οἱ φυσιολόγοι τὰς γενέσεις καὶ τὰς αἰτίας τοῦ σχήματος λέγουσιν· ὑπὸ τίνων γὰρ ἐδημιουργήθησαν δυνάμεων. Ἀλλ᾽ ἴσως ὁ μὲν τέκτων ἐρεῖ πέλεκυν, ἢ τρύπανον· ὁ δὲ ἀέρα καὶ γῆν· πλὴν βέλτιον ὁ τέκτων. Οὐ γὰρ ἱκανὸν ἔσται αὐτῷ τὸ τοσοῦτον εἰπεῖν, ὅτι ἐμπεσόντος τοῦ ὀργάνου, τὸ μὲν κοῖλον ἐγένετο, τὸ δὲ ἐπίπεδον. Ἀλλὰ διότι τὴν πληγὴν ἐποιήσατο τοιαύτην, καὶ τίνος ἕνεκα, ἐρεῖ τὴν αἰτίαν, ὅπως τοιόνδε, ἢ τοιονδήποτε τὴν μορφὴν γένηται. Δῆλον τοίνυν ὅτι οὐκ ὀρθῶς λέγουσι, καὶ ὅτι λεκτέον ὡς τοιοῦτον τὸ ζῶον, καὶ περὶ ἐκείνου, καὶ τί, καὶ ποῖόν τι, καὶ τῶν μορίων ἕκαστον, ὥσπερ καὶ περὶ τοῦ εἴδους τῆς κλίνης. Εἰ δὴ τοῦτό ἐστι ψυχὴ, ἢ ψυχῆς μέρος, ἢ μὴ ἄνευ ψυχῆς· (ἀπελθούσης γοῦν, οὐκέτι ζῶόν ἐστιν, οὐδὲ τῶν μορίων οὐδὲν τὸ αὐτὸ λείπεται, πλὴν τῷ σχήματι μόνον, καθάπερ τὰ μυθευόμενα λιθοῦσθαι) εἰ δὴ ταῦτα οὕτως, τοῦ φυσικοῦ περὶ ψυχῆς ἂν εἴη λέγειν καὶ εἰδέναι· καὶ εἰ μὴ πάσης, καθ᾽ αὑτὸ τούτου καθ᾽ ὃ τοιοῦτον τὸ ζῶον, καὶ τί ἐστιν ἡ ψυχὴ, ἢ αὐτὸ τοῦτο τὸ μόριον, καὶ περὶ τῶν συμβεβηκότων κατὰ τὴν τοιαύτην αὐτῆς οὐσίαν· ἄλλως τε καὶ τῆς φύσεως διχῶς λεγομένης καὶ οὔσης, τῆς μὲν ὡς ὕλης, τῆς δὲ ὡς οὐσίας. Καὶ ἔστιν αὕτη καὶ ὡς ἡ κινοῦσα, καὶ ὡς τὸ τέλος. Τοιοῦτον δὲ τοῦ ζώου, ἤτοι πᾶσα ἡ ψυχὴ, ἢ μέρος τι αὐτῆς. Ὥστε καὶ οὕτως λεκτέον ἂν εἴη τῷ περὶ φύσεως θεωρητικῷ περὶ ψυχῆς μᾶλλον, ἢ τῆς ὕλης, ὅσῳ μᾶλλον ἡ ὕλη δι᾽ ἐκείνην φύσις ἐστὶν, ἢ ἀνάπαλιν. Καὶ γὰρ κλίνη καὶ τρίπους τὸ ξύλον ἐστὶν, ὅτι δυνάμει ταῦτά ἐστιν. Ἀπορήσειε δ᾽ ἄν τις, εἰς τὸ νῦν λεχθὲν ἐπιβλέψας, πότερον περὶ πάσης ψυχῆς, τῆς φυσικῆς ἐστι τὸ εἰπεῖν, ἢ περί τινος. Εἰ γὰρ περὶ πάσης, οὐδεμία λείπεται παρὰ τὴν φυσικὴν ἐπιστήμην φιλοσοφία. Ὁ γὰρ νοῦς, τῶν νοητῶν. Ὥστε περὶ πάντων ἡ φυσικὴ γνῶσις ἂν εἴη. Τῆς γὰρ αὐτῆς περὶ νοῦ καὶ τῶν νοητῶν θεωρῆσαι, εἴπερ πρὸς ἄλληλα· καὶ ἡ αὐτὴ θεωρία τῶν πρὸς ἄλληλα πάντων, καθάπερ καὶ περὶ αἰσθήσεως καὶ τῶν αἰσθητῶν. Ἢ οὐκ ἔστι πᾶσα ἡ ψυχὴ κινήσεως ἀρχὴ, οὐδὲ τὰ μόρια ἅπαντα, ἀλλὰ αὐξήσεως μὲν, ὅπερ καὶ ἐν τοῖς φυτοῖς, ἀλλοιώσεως δὲ τὸ αἰσθητικὸν, φορᾶς δὲ ἕτερόν τι, καὶ οὐ τὸ νοητικόν; ὑπάρχει γὰρ ἡ φορὰ καὶ ἐν ἑτέροις τῶν ζώων, διάνοια δὲ οὐδενί. Δῆλον οὖν ὡς οὐ περὶ πάσης ψυχῆς λεκτέον. Οὐδὲ γὰρ πᾶσα ψυχὴ φύσις, ἀλλά τι μόριον αὐτῆς ἓν, ἢ καὶ πλείω. Ἔτι δὲ τῶν ἐξ ἀφαιρέσεως οὐδενὸς οἷόν τε εἶναι τὴν φυσικὴν θεωρητικὴν, ἐπειδὴ ἡ φύσις ἕνεκά του ποιεῖ πάντα. Φαίνεται γὰρ, ὥσπερ ἐν τοῖς τεχναστοῖς ἐστιν ἡ τέχνη, οὕτως ἐν αὐτοῖς τοῖς πράγμασιν ἄλλη τις ἀρχὴ καὶ αἰτία τοιαύτη ἣν ἔχομεν, καθάπερ τὸ θερμὸν καὶ τὸ ψυχρὸν ἐκ τοῦ παντός. Διὸ μᾶλλον εἰκὸς τὸν οὐρανὸν γεγενῆσθαι ὑπὸ τοιαύτης αἰτίας, εἰ γέγονε, καὶ εἶναι διὰ τοιαύτην αἰτίαν μᾶλλον, ἢ τὰ ζῶα τὰ θνητά. Τὸ γοῦν τεταγμένον καὶ ὡρισμένον πολὺ μᾶλλον φαίνεται ἐν τοῖς οὐρανίοις, ἢ περὶ ἡμᾶς. Τὸ δὲ ἄλλοτε ἄλλως, καὶ ὡς ἔτυχε, περὶ τὰ θνητὰ μᾶλλον. Οἱ δὲ τῶν μὲν ζώων

ἕκαστον φύσει φασὶν εἶναι καὶ γενέσθαι· τὸν δ' οὐ-
ρανὸν ἀπὸ τύχης καὶ τοῦ αὐτομάτου τοιοῦτον συστῆ-
ναι, ἐν ᾧ ἀπὸ τύχης καὶ ἀταξίας οὐδ' ὁτιοῦν φαίνε-
ται. Πανταχοῦ δὲ λέγομεν τόδε τοῦδε ἕνεκα, ὅπου
ἂν φαίνηται τέλος τι, πρὸς ὃ ἡ κίνησις περαίνει,
μηδενὸς ἐμποδίζοντος. Ὥστε εἶναι φανερὸν ὅτι ἔστι
τι τοιοῦτον, ὃ δὴ καὶ καλοῦμεν φύσιν. Οὐ γὰρ δὴ
ὅ τι ἔτυχεν, ἐξ ἑκάστου γίνεται σπέρματος, ἀλλὰ τόδε
ἐκ τοῦδε. Οὐδὲ σπέρμα τὸ τυχὸν, ἐκ τοῦ τοιούτου
σώματος. Ἀρχὴ ἄρα, καὶ ποιητικὸν τοῦ ἐξ αὐτοῦ,
τὸ σπέρμα. Φύσει γὰρ ταῦτα. Φύεται γοῦν ἐκ τού-
του. Ἀλλὰ μὴν τούτου πρότερον τὸ οὗ τὸ σπέρμα.
Γένεσις μὲν γὰρ τὸ σπέρμα, οὐσία δὲ τὸ τέλος. Ἀμ-
φοῖν δὲ ἔτι πρότερον, ἀφ' οὗ ἐστι τὸ σπέρμα. Ἔστι
γὰρ τὸ σπέρμα διχῶς, ἐξ οὗ τε, καὶ οὗ. Καὶ γὰρ
ἀφ' οὗ ἀπῆλθε, τούτου σπέρμα· οἷον ἵππου· καὶ
τούτου ὃ ἔστιν ἐξ αὐτοῦ, οἷον ὀρέως· τρόπον δὲ οὐ
τὸν αὐτὸν, ἀλλ' ἑκατέρου τὸν εἰρημένον. Ἔτι δὲ δυ-
νάμει τὸ σπέρμα. Δύναμις δὲ ὡς ἔχει πρὸς ἐντελέ-
χειαν, ἴσμεν. Εἰσὶν ἄρα δύο αἰτίαι αὗται, τό, τε οὗ
ἕνεκα, καὶ τὸ ἐξ ἀνάγκης. Πολλὰ γὰρ γίνεται, ὅτι
ἀνάγκη. Ἴσως δ' ἄν τις ἀπορήσειε, ποίαν λέγουσιν
ἀνάγκην, οἱ λέγοντες ἐξ ἀνάγκης. Τῶν μὲν γὰρ δύο
τρόπων, οὐδέτερον οἷόν τε ὑπάρχειν, τῶν διωρισμένων
ἐν τοῖς κατὰ φιλοσοφίαν. Ἔστι δὲ ἔν γε τοῖς ἔχουσι
γένεσιν ἡ τρίτη. Λέγομεν γὰρ τὴν τροφὴν ἀναγκαῖόν
[...] κατ' οὐδέτερον τούτων τῶν τρόπων, ἀλλ' ὅτι οὐχ
[...]όν τε ἄνευ ταύτης εἶναι. Τοῦτο δ' ἐστὶν ὥσπερ ἐξ
ὑποθέσεως. Ὥσπερ γὰρ ἐπεὶ δεῖ σχίζειν τῷ πελέκει,
ἀνάγκη σκληρὸν εἶναι· εἰ δὲ σκληρὸν, χαλκοῦν, ἢ σι-
δηροῦν. Οὕτως καὶ ἐπειδὴ τὸ σῶμα ὄργανον (ἕνεκά
[...]νος γὰρ ἕκαστον τῶν μορίων, ὁμοίως δὲ καὶ τὸ
[...]ον) ἀνάγκη ἄρα τοιονδὶ εἶναι, καὶ ἐκ τοιωνδὶ, εἰ ἐκεῖνο
[...]σται. Ὅτι μὲν οὖν δύο τρόποι τῆς αἰτίας, καὶ δεῖ
[...]γοντας τυγχάνειν μάλιστα μὲν ἀμφοῖν. Εἰ δὲ μὴ,
[...]λόν γε πειρᾶσθαι ποιεῖν· καὶ ὅτι πάντες οἱ τοῦτο
[...] λέγοντες, οὐδὲν, ὡς εἰπεῖν, περὶ φύσεως λέγουσιν.
[...]ρχὴ γὰρ ἡ φύσις μᾶλλον τῆς ὕλης. Ἐνιαχοῦ δέ που
[...] καὶ Ἐμπεδοκλῆς περιπίπτει, ἀγόμενος ὑπ' αὐ-
τῆς τῆς ἀληθείας, καὶ τὴν οὐσίαν καὶ τὴν φύσιν ἀναγ-
κάζεται φάναι τὸν λόγον εἶναι, οἷον ὀστοῦν ἀποδι-
δοὺς τί ἐστιν. Οὔτε γὰρ ἕν τι τῶν στοιχείων λέγει
αὐτὸ, οὔτε δύο, ἢ τρία, οὔτε πάντα, ἀλλὰ λόγον τῆς
μίξεως αὐτῶν. Δῆλον τοίνυν ὅτι καὶ ἡ σὰρξ τὸν αὐ-
τὸν τρόπον ἐστὶ, καὶ τῶν ἄλλων τῶν τοιούτων μο-
ρίων ἕκαστον. Αἴτιον δὲ τοῦ μὴ ἐλθεῖν τοὺς προ-
γενεστέρους ἐπὶ τὸν τρόπον τοῦτον, ὅτι τὸ τί ἦν εἶναι,
καὶ τὸ ὁρίσασθαι τὴν οὐσίαν, οὐκ ἦν. Ἀλλ' ἥψατο
[...] Δημόκριτος πρῶτος, ὡς οὐκ ἀναγκαίου δὲ τῇ
φυσικῇ θεωρίᾳ, ἀλλὰ ἐκφερόμενος ὑπ' αὐτοῦ τοῦ
πράγματος. Ἐπὶ Σωκράτους δὲ τοῦτο μὲν ηὐξήθη,
τὸ δὲ ζητεῖν τὰ περὶ φύσεως, ἔληξε· πρὸς δὲ τὴν χρή-
σιμον ἀρετὴν καὶ τὴν πολιτικὴν ἀπέκλιναν οἱ φιλο-
σοφοῦντες. Δεικτέον δὲ οὕτως· οἷον ὅτι ἐστὶ μὲν ἡ
ἀναπνοὴ τουδὶ χάριν, τοῦτο δὲ γίγνεται διὰ τάδε ἐξ
ἀνάγκης. Ἡ δ' ἀνάγκη, ὁτὲ μὲν σημαίνει ὅτι εἰ
[...]ο ἔσται τὸ οὗ ἕνεκα, ταῦτα ἀνάγκη ἐστὶν ἔχειν·
[...]δὲ, ὅτι ἐστὶν οὕτως ἔχοντα καὶ πεφυκότα. Τὸ
[...]ὸν γὰρ ἀναγκαῖον ἐξιέναι, καὶ πάλιν εἰσιέναι ἀν-
[...]ῦον, τὸν δ' ἀέρα εἰσρεῖν. Τοῦτο δὲ ἤδη ἀναγ-
καῖον ἐστι. Τοῦ ἐντὸς δὲ θερμοῦ ἀντικόπτοντος ἐν
[...]ψύξει τοῦ θύραθεν ἀέρος ἡ εἴσοδος καὶ ἡ
[...]ς. Ὁ μὲν οὖν τρόπος οὗτος ὁ τῆς μεθόδου,
καὶ περὶ ὧν δεῖ λαβεῖν τὰς αἰτίας, ταῦτα καὶ τοιαῦτά
εἰσι.

CAPUT II.

Λαμβάνουσι δ' ἔνιοι τὸ καθέκαστον, διαιρούμε-
νοι τὸ γένος εἰς δύο διαφοράς. Τοῦτο δέ ἐστι τῇ μὲν
οὐ ῥᾴδιον, τῇ δὲ ἀδύνατον. Ἐνίων γὰρ ἔσται δια-
φορὰ μόνη μία, τὰ δ' ἄλλα περίεργα, οἷον ὑπόπουν,
δίπουν, σχιζόπουν. Αὕτη γὰρ μόνη κυρία. Εἰ δὲ μὴ,
ταὐτὸν πολλάκις ἀναγκαῖον λέγειν. Ἔτι δὲ προσή-
κοι μὴ διασπᾷν ἕκαστον γένος, οἷον τοὺς ὄρνιθας,
τοὺς μὲν ἐν τῇδε, τοὺς δὲ ἐν ἄλλῃ διαιρέσει, καθάπερ
ἔχουσιν αἱ γεγραμμέναι διαιρέσεις. Ἐκεῖ γὰρ συμβαί-
νει τοὺς μὲν μετὰ τῶν ἐνύδρων διῃρῆσθαι, τοὺς δὲ ἐν
ἄλλῳ γένει. Ταύτῃ μὲν οὖν τῇ ὁμοιότητι, ὄρνις
ὄνομα κεῖται, ἑτέρᾳ δὲ ἰχθῦς. Ἄλλαι δ' εἰσὶν ἀνώ-
νυμοι, οἷον τὸ ἔναιμον καὶ τὸ ἄναιμον. Ἐφ' ἑκατέρῳ
γὰρ τούτων οὐ κεῖται ἓν ὄνομα. Εἴπερ οὖν οὐδὲν
τῶν ὁμογενῶν διασπαστέον, ἡ εἰς δύο διαίρεσις μά-
ταιος ἂν εἴη. Οὕτως γὰρ διαιροῦντας ἀναγκαῖον
χωρίζειν καὶ διασπᾷν. Τῶν πολυπόδων γάρ ἐστι τὰ
μὲν ἐν τοῖς πεζοῖς, τὰ δ' ἐν τοῖς ἐνύδροις.

CAPUT III.

Ἔτι στερήσει μὲν ἀνάγκη διαιρεῖν, καὶ διαιροῦσιν
οἱ διχοτομοῦντες. Οὐκ ἔστι δὲ διαφορὰ στερήσεως
ᾗ στέρησις. Ἀδύνατον γὰρ εἴδη εἶναι τοῦ μὴ ὄντος,
οἷον τῆς ἀποδίας, ἢ τοῦ ἀπτέρου, ὥσπερ πτερώσεως
καὶ ποδῶν. Δεῖ δὲ τῆς καθόλου διαφορᾶς εἴδη εἶ-
ναι. Εἰ γὰρ μὴ ἔσται, διατί ἂν εἴη τῶν καθόλου,
καὶ οὐ τῶν καθέκαστον; Τῶν δὲ διαφορῶν, αἱ μὲν κα-
θόλου εἰσὶ, καὶ ἔχουσιν εἴδη, οἷον πτερότης. Τὸ μὲν
γὰρ, ἄσχιστον· τὸ δὲ, ἐσχισμένον ἐστὶ πτερόν. Καὶ
ποδότης ὡσαύτως, ἡ μὲν πολυσχιδὴς, ἡ δὲ δισχιδὴς,
οἷον τὰ δίχηλα· ἡ δὲ, ἀσχιδὴς καὶ ἀδιαίρετος, οἷον τὰ
μώνυχα. Χαλεπὸν μὲν οὖν διαλαβεῖν καὶ εἰς τοιαύ-
τας διαφορὰς, ὧν ἐστιν εἴδη· ὥσθ' ὁτιοῦν ζῶον ἐν
ταύταις ὑπάρχειν, καὶ μὴ ἐν πλείοσι ταὐτὸν, οἷον πτε-
ρωτὸν, καὶ ἄπτερον. Ἔστι γὰρ ἄμφω ταὐτὸν, οἷον
μύρμηξ καὶ λαμπυρὶς καὶ ἕτερά τινα· πάντων δὲ
χαλεπώτατον εἰς τὰ ἄναιμα. Ἀναγκαῖον γὰρ τῶν κα-
θέκαστον ὑπάρχειν τινὶ, τῶν διαφορῶν ἑκάστην·
ὥστε καὶ τὴν ἀντικειμένην. Εἰ δὲ μὴ ἐνδέχεται τοῖς
εἴδει διαφέρουσιν ὑπάρχειν εἶδός τι τῆς οὐσίας ἄτομον
καὶ ἓν, ἀλλὰ διαφορὰν ἕξει, οἷον ὄρνις ἀνθρώπου.
Ἡ διποδία γὰρ ἄλλη καὶ διάφορος. Κἂν εἰ ἔναιμα,
τὸ αἷμα διάφορον· ἢ οὐδὲν τῆς οὐσίας τὸ αἷμα θε-
τέον. Εἰ δὲ οὕτως ἐστίν, ἡ μία διαφορὰ δυσὶν ὑπάρ-
ξει. Εἰ δὲ τοῦτο, δῆλον ὅτι ἀδύνατον στέρησιν εἶναι
διαφοράν. Ἔσονται δὲ διαφοραὶ ἴσαι τοῖς ἀτόμοις
ζώοις, εἴπερ ἄτομά τε ταῦτα, καὶ αἱ διαφοραὶ ἄτομοι.
Κοινὴ δὲ μή ἐστι. Εἰ δ' ἐνδέχεται μὴ ὑπάρχειν κοι-
νὴν, ἄτομον δὲ, δῆλον ὅτι κατά γε τὴν κοινὴν, ἐν τῷ
αὐτῷ ἐστὶν, ἕτερα ὄντα τῷ εἴδει ζῶα. Ὥστ' ἀναγ-
καῖον, εἰ ἴδιαι αἱ διαφοραὶ, εἰς ἃς ἅπαντα ἐμπίπτει
τὰ ἄτομα, μηδεμίαν αὐτῶν εἶναι κοινήν. Εἰ δὲ μὴ
ἕτερα ὄντα, εἰς τὴν αὐτὴν βαδιεῖται. Δεῖ δὲ οὔτε τὸ
αὐτὸ καὶ ἄτομον εἰς ἑτέραν καὶ ἑτέραν ἰέναι διαφο-
ρὰν τῶν διῃρημένων, οὔτ' εἰς τὴν αὐτὴν ἕτερον, καὶ
ἅπαντα εἰς ταύτας. Φανερὸν τοίνυν, ὅτι οὐκ ἔστι
λαβεῖν τὰ ἄτομα εἴδη, ὡς διαιροῦνται οἱ εἰς δύο διαι-
ροῦντες τὰ ζῶα, ἢ καὶ ἄλλο ὁτιοῦν γένος. Καὶ γὰρ
κατ' ἐκείνους, ἀναγκαῖον ἴσας τὰς ἐσχάτας εἶναι δια-
φορὰς πᾶσι τοῖς ζώοις τοῖς ἀτόμοις τῷ εἴδει. Ὄντος
γὰρ τοῦδέ τινος γένους, οὗ διαφοραὶ πρῶται τὸ λευ-

κὸν καὶ τὸ μέλαν, τούτων δὲ ἑκατέρου ἄλλαι, καὶ οὕτως εἰς τὸ πρόσω ἕως τῶν ἀτόμων, αἱ τελευταῖαι τέσσαρες ἔσονται, ἢ ἄλλό τι πλῆθος τῶν ἀφ' ἑνὸς διπλασιαζομένων. Τοσαῦτα δὲ καὶ τὰ εἴδη. Ἔστι δὲ ἡ διαφορὰ, τὸ εἶδος ἐν τῇ ὕλῃ. Οὔτε γὰρ ἄνευ ὕλης οὐδὲν ζῴου μόριον, οὔτε μόνη ἡ ὕλη. Οὐ γὰρ πάντως ἔχον σῶμα ἔσται ζῶον, οὐδὲ τῶν μορίων οὐδὲν, ὥσπερ πολλάκις εἴρηται. Ἔτι διαιρεῖν χρὴ τοῖς ἐν τῇ οὐσίᾳ, καὶ μὴ τοῖς συμβεβηκόσι καθ' αὑτό· οἷον εἴ τις τὰ σχήματα διαιροίη, ὅτι τὰ μὲν δυσὶν ὀρθαῖς ἴσας ἔχει τὰς γωνίας, τὰ δὲ πλείοσι. Συμβεβηκὸς γάρ τι τῷ τριγώνῳ, τὸ δυσὶν ὀρθαῖς ἴσας ἔχειν τὰς γωνίας. Ἔτι τοῖς ἀντικειμένοις χρὴ διαιρεῖν. Διάφορα γὰρ ἀλλήλοις τὰ ἀντικείμενα, οἷον λευκότης καὶ μελανία, καὶ εὐθύτης καὶ καμπυλότης. Ἐὰν οὖν θάτερα διάφορα ᾖ, τῷ ἀντικειμένῳ διαιρετέον, καὶ μὴ τὸ μὲν νεύσει, τὸ δὲ χρώματι. Πρὸς δὲ τούτοις τά γ' ἔμψυχα τοῖς κοινοῖς ἔργοις τοῦ σώματος καὶ τῆς ψυχῆς· οἷον καὶ ἐν ταῖς ῥηθείσαις νῦν πορευτικὰ καὶ πτηνά. Ἔστι γάρ τινα γένη, οἷς ἄμφω ὑπάρχει, καὶ ἔστι πτηνὰ καὶ ἄπτερα, καθάπερ καὶ τὸ τῶν μυρμήκων γένος. Καὶ τῷ ἀγρίῳ καὶ τῷ ἡμέρῳ διαιρεῖσθαι. Ὡσαύτως γὰρ ἂν δόξειε τὰ αὐτὰ εἴδη διαιρεῖν. Πάντα γὰρ, ὡς εἰπεῖν, ὅσα ἥμερα, καὶ ἄγρια τυγχάνει ὄντα· οἷον ἄνθρωποι, ἵπποι, βόες, κύνες ἐν τῇ Ἰνδικῇ, ὗες, αἶγες, πρόβατα· ὧν ἕκαστον, εἰ μὲν ὁμώνυμον, οὐ διῄρηται χωρίς. Εἰ δὲ ταῦτα ἓν εἴδει, οὐχ οἷόν τε εἶναι διαφορὰν, τὸ ἄγριον καὶ τὸ ἥμερον. Ὅλως δὲ ὁποιανοῦν διαφορὰν μιᾷ διαιροῦντι, τοῦτο συμβαίνειν ἀναγκαῖον. Ἀλλὰ δεῖ πειρᾶσθαι λαμβάνειν κατὰ γένη τὰ ζῶα, ὡς ὑφήγηνθ' οἱ πολλοὶ, διορίσαντες ὄρνιθος γένος καὶ ἰχθύος. Τούτων δὲ ἕκαστον πολλαῖς ὥρισται διαφοραῖς. Οὕτω μὲν γὰρ ἤτοι τὸ παράπαν οὐκ ἔστι λαβεῖν· (τὸ αὐτὸ γὰρ εἰς πλείους ἐμπίπτει διαιρέσεις, καὶ τὰ ἐναντία εἰς τὴν αὐτὴν) ἢ μία μόνον διαφορὰ ἔσται· καὶ αὕτη, ἤτοι ἁπλῆ, ἢ ἐκ συμπλοκῆς τὸ τελευταῖον ἔσται εἶδος. Ἐὰν δὲ μὴ διαφορᾶς λαμβάνῃ τὴν διαφορὰν, ἀναγκαῖον ὥσπερ συνδέσμῳ τὸν λόγον ἕνα ποιοῦντας, οὕτω καὶ τὴν διαίρεσιν συνεχῆ ποιεῖν. Λέγω δὲ οἷον συμβαίνει τοῖς διαιρουμένοις, τὸ μὲν ἄπτερον, τὸ δὲ πτερωτόν· τοῦ πτερωτοῦ δὲ, τὸ μὲν ἥμερον, τὸ δὲ ἄγριον· ἢ τὸ μὲν λευκὸν, τὸ δὲ μέλαν. Οὐ γὰρ διαφορὰ τοῦ πτερωτοῦ τὸ ἥμερον, οὐδὲ τὸ λευκόν· ἀλλ' ἑτέρας ἀρχὴ διαφορᾶς· ἐκεῖ δὲ κατὰ συμβεβηκός. Διὸ πολλαῖς τὸ ἓν εὐθέως διαιρετέον, ὥσπερ λέγομεν. Καὶ γὰρ οὕτως μὲν αἱ στερήσεις ποιήσουσι διαφορὰν, ἐν δὲ τῇ διχοτομίᾳ οὐ ποιήσουσιν. Ὅτι δ' οὐκ ἐνδέχεται τῶν καθέκαστον εἰδῶν λαμβάνειν οὐδὲν, διαιροῦσι δίχα τὸ γένος, ὥσπέρ τινες ᾠήθησαν, καὶ ἐκ τῶνδε φανερόν. Ἀδύνατον γὰρ μίαν ὑπάρχειν διαφορὰν τῶν καθέκαστον διαιρετῶν, ἐάν τε ἁπλᾶ λαμβάνῃ, ἐάν τε συμπεπλεγμένα. Λέγω δὲ ἁπλᾶ μὲν, ἐὰν μὴ ἔχῃ διαφορὰν, οἷον τὴν σχιζοποδίαν· συμπεπλεγμένα δὲ, ἐὰν ἔχῃ, οἷον τὸ πολυσχιδὲς πρὸς τὸ σχιζόπουν. Τοῦτο γὰρ ἡ συνέχεια βούλεται τῶν ἀπὸ τοῦ γένους κατὰ τὴν διαίρεσιν διαφορῶν· ὡς ἕν τι τὸ πᾶν ὄν. Ἀλλὰ παρὰ τὴν λέξιν συμβαίνει δοκεῖν τὴν τελευταίαν μόνον εἶναι διαφορὰν, οἷον τὸ πολυσχιδὲς, ἢ τὸ δίπουν· τὸ δὲ ὑπόπουν καὶ πολύπουν περίεργον. Ὅτι δ' ἀδύνατον πλείους εἶναι τοιαύτας, δῆλον. Αἰεὶ γὰρ βαδίζων, ἐπὶ τὴν ἐσχάτην διαφορὰν ἀφικνεῖται, ἀλλ' οὐκ ἐπὶ τὴν τελευταίαν καὶ τὸ εἶδος. Αὕτη δ' ἐστὶν, ἢ τὸ σχιζόπουν μόνον, ἢ πᾶσα ἡ σύμπλεξις, ἐὰν διαιρῆται ἄνθρωπον, οἷον εἴ τις συνθείη ὑπόπουν, δίπουν, σχιζόπουν. Εἰ δ' ἦν ὁ ἄνθρωπος σχιζόπουν μόνον, οὕτως ἐγένετ' ἂν αὕτη μία διαφορά. Νῦν δ' ἐπειδὴ οὐκ ἔστιν, ἀνάγκη πολλὰς εἶναι μὴ ὑπὸ μίαν διαίρεσιν. Ἀλλὰ μὴν πλείστους γε τοῦ αὐτοῦ οὐκ ἔστιν ὑπὸ μίαν διχοτομίαν εἶναι, ἀλλὰ μίαν κατὰ μίαν τελευτᾶν. Ὥστε ἀδύνατον ὁτιοῦν λαβεῖν τῶν καθέκαστον ζῴων, δίχα διαιρουμένους.

CAPUT IV.

Ἀπορήσειε δ' ἄν τις, διὰ τί οὐκ ἄνωθεν ἑνὶ ὀνόματι ἐμπεριλαβόντες ἅμα ἓν γένος, ἄμφω προσηγόρευσαν οἱ ἄνθρωποι, ὃ περιέχει τά τε ἔνυδρα καὶ τὰ πτηνὰ τῶν ζῴων. Ἔστι γὰρ ἔνια πάθη κοινὰ [illegible] τούτοις, καὶ τοῖς ἄλλοις ἅπασι ζῴοις. Ἀλλ' ὅμως [illegible] ὀρθῶς διώρισται τοῦτον τὸν τρόπον. Ὅσα μὲν γὰρ διαφέρει τῶν γενῶν καθ' ὑπεροχὴν, καὶ τὸ μᾶλλον καὶ τὸ ἧττον, ταῦτα ὑπέζευκται ἑνὶ γένει· ὅσα δ' ἔχει τὸ ἀνάλογον, χωρίς· λέγω δ' οἷον ὄρνις ὄρνιθος διαφέρει τῷ μᾶλλον, ἢ καθ' ὑπεροχήν. Τὸ μὲν γὰρ μακρόπτερον, τὸ δὲ βραχύπτερον. Ἰχθύες δὲ ὄρνιθι [illegible] τῷ ἀνάλογον. Ὃ γὰρ ἐκείνῳ πτερὸν, θατέρῳ λεπίς. Τοῦτο δὲ ποιεῖν [ἐν] πᾶσιν οὐ ῥᾴδιον. Τὰ γὰρ [illegible] πολλὰ ζῷα ἀνάλογον ταὐτὸν πεπόνθασιν. Ἐπεὶ δ' οὐσίαι μέν εἰσι τὰ ἔσχατα εἴδη, ταῦτα δὲ κατὰ τὸ εἶδος ἀδιάφορα, οἷον Σωκράτης Κορίσκος, ἀναγκαῖον ἢ τὰ καθόλου ὑπάρχοντα πρότερον εἰπεῖν, ἢ πολλάκις ταὐτὸν λέγειν, καθάπερ εἴρηται. Τὰ δὲ καθόλου, κοινά. Τὰ γὰρ πλείοσιν ὑπάρχοντα, καθόλου λέγομεν. Ἀπορίαν δ' ἔχει περὶ τοῦ, πότερον δεῖ πραγματεύεσθαι. Τῇ μὲν γὰρ οὐσίᾳ τὸ τῷ εἴδει ἄτομον, κράτιστόν ἐστιν, εἴ τις δύναιτο περὶ τῶν καθέκαστον καὶ ἀτόμων τῷ εἴδει, θεωρεῖν χωρὶς, ὥσπερ περὶ ἀνθρώπου, οὕτω καὶ περὶ ὄρνιθος· ἔχει γὰρ εἴδη τὸ γένος τοῦτο· ἀλλὰ περὶ ὁτουοῦν ὄρνιθος τῶν ἀτόμων, οἷον ἢ στρουθὸς, ἢ γέρανος, ἤ τι τοιοῦτον. Ἢ δὲ συμβήσεται λέγειν πολλάκις περὶ τοῦ αὐτοῦ πάθους, διὰ τὸ κοινῇ πλείοσιν ὑπάρχειν. Ταύτῃ δ' ἐστὶν ὑπάτοπον, καὶ μακρὸν τὸ περὶ ἑκάστου λέγειν χωρίς. Ἴσως μὲν οὖν ὀρθῶς ἔχει, τὰ μὲν κατὰ γένη κοινῇ λέγειν, ὅσα λέγεται καλῶς ὡρισμένων τῶν ἀνθρώπων, καὶ ἔχει τε μίαν φύσιν κοινὴν καὶ εἴδη ἐν αὐτοῖς μὴ πολὺ διεστῶτα, ὄρνις καὶ ἰχθῦς, καὶ εἴ τι ἄλλο ἐστὶν ἀνώνυμον μὲν, τῷ γένει δὲ ὁμοίως περιέχει τὰ ἐν αὐτῷ εἴδη. Ὅσα δὲ μὴ τοιαῦτα, καθέκαστον, οἷον περὶ ἀνθρώπου, κἂν εἴ τι τοιοῦτον ἕτερον ἐστι. Σχεδὸν δὲ τοῖς σχήμασι τῶν μορίων καὶ τοῦ σώματος ὅλου, ἐὰν ὁμοιότητα ἔχῃ, ὥρισται τὰ γένη, οἷον τὸ τῶν ὀρνίθων γένος πρὸς αὑτὰ πέπονθε, καὶ τὸ τῶν ἰχθύων, καὶ τὰ μαλάκιά τε καὶ τὰ ὄστρεα. Τὰ γὰρ μόρια διαφέρει τούτων, οὐ τῇ ἀνάλογον ὁμοιότητι, οἷον ἐν ἀνθρώπῳ καὶ ἰχθύϊ πέπονθεν ὀστοῦν πρὸς ἄκανθαν· ἀλλὰ μᾶλλον τοῖς σωματικοῖς πάθεσιν, οἷον μεγέθει, μικρότητι· μαλακότητι, σκληρότητι· λειότητι, τραχύτητι, καὶ τοῖς συστοίχοις· ὅλως δὲ τῷ μᾶλλον καὶ ἧττον. Πῶς μὲν οὖν ἀποδέχεσθαι δεῖ τὴν περὶ φύσιν μέθοδον, καὶ τίνα τρόπον γίνοιτ' ἂν ἡ θεωρία περὶ αὐτῶν ὁδῷ, καὶ ῥᾷστα· ἔτι δὲ περὶ διαιρέσεως, τίνα τρόπον ἐνδέχεται μετιοῦσι λαμβάνειν χρησίμως, καὶ διότι τῇ μὲν τὸ διχοτομεῖν ἀδύνατον, τῇ δὲ κενὸν, εἴρηται. Διωρισμένων δὲ τούτων, περὶ τῶν ἐφεξῆς λέγωμεν, ἀρχὴν τήνδε ποιησάμενοι.

CAPUT V.

Τῶν οὐσιῶν ὅσαι φύσει συνεστᾶσι, τὰς μὲν ἀγενήτους καὶ ἀφθάρτους εἶναι τὸν ἅπαντα αἰῶνα, τὰς δὲ μετέχειν γενέσεως καὶ φθορᾶς. Συμβέβηκε δὲ περὶ μὲν ἐκείνας τιμίας οὔσας καὶ θείας, ἐλάττους ἡμῖν ὑπάρχειν θεωρίας. Καὶ γὰρ ἐξ ὧν ἄν τις περὶ αὐτῶν, καὶ περὶ ὧν εἰδέναι ποθοῦμεν, παντελῶς ἐστὶν ὀλίγα τὰ φανερὰ κατὰ τὴν αἴσθησιν. Περὶ δὲ τῶν φυτῶν τε καὶ ζώων εὐποροῦμεν μᾶλλον πρὸς τὴν γνῶσιν, διὰ τὸ σύντροφον. Πολλὰ γὰρ περὶ ἕκαστον γένος λάβοι τις ἂν τῶν ὑπαρχόντων, βουλόμενος διαπονεῖν ἱκανῶς. Ἔχει δ᾽ ἑκάτερα χάριν. Τῶν μὲν γὰρ, εἰ καὶ κατὰ μικρὸν ἐφαπτόμεθα, ὅμως διὰ τὴν τιμιότητα τοῦ γνωρίζειν ἥδιον, ἢ τὰ παρ᾽ ἡμῖν ἅπαντα, ὥσπερ τῶν ἐρωμένων μικρὸν μόριον κατιδεῖν ἥδιόν ἐστιν, ἢ πολλὰ ἕτερα καὶ μεγάλα δι᾽ ἀκριβείας ἰδεῖν. Τὰ δὲ διὰ τὸ μᾶλλον καὶ πλεῖον γνωρίζειν αὐτῶν, λαμβάνει τὴν τῆς ἐπιστήμης ὑπεροχήν. Ἔτι δὲ διὰ τὸ πλησιαίτερα ἡμῶν εἶναι, καὶ τῆς φύσεως οἰκειότερα, ἀντικαταλλάττεταί τι πρὸς τὴν περὶ τὰ θεῖα φιλοσοφίαν. Ἐπεὶ δὲ περὶ ἐκείνων διήλθομεν, λέγοντες τὸ φαινόμενον ἡμῖν, λοιπὸν περὶ τῆς ζωϊκῆς φύσεως εἰπεῖν, μηδὲν παραλιπόντας εἰς δύναμιν, μήτε ἀτιμότερον, μήτε τιμιώτερον. Καὶ γὰρ ἐν τοῖς μὴ κεχαρισμένοις αὐτῶν πρὸς τὴν αἴσθησιν, κατὰ τὴν θεωρίαν ὅμως ἡ δημιουργήσασα φύσις ἀμηχάνους ἡδονὰς παρέχει τοῖς δυναμένοις τὰς αἰτίας γνωρίζειν, καὶ φύσει φιλοσόφοις. Καὶ γὰρ ἂν εἴη παράλογον καὶ ἄτοπον, εἰ τὰς μὲν εἰκόνας αὐτῶν θεωροῦντες χαίρομεν, ὅτι τὴν δημιουργήσασαν συνθεωροῦμεν, οἷον τὴν γραφικὴν, ἢ τὴν πλαστικήν· αὐτῶν δὲ τῶν φύσει συνεστώτων μὴ μᾶλλον ἀγαπῶμεν τὴν θεωρίαν, δυνάμενοί γε τὰς αἰτίας καθορᾶν. Διὸ δεῖ μὴ δυσχεραίνειν παιδικῶς τὴν περὶ τῶν ἀτιμοτέρων ζώων ἐπίσκεψιν. Ἐν πᾶσι γὰρ τοῖς φυσικοῖς ἔνεστί τι θαυμαστόν· καὶ καθάπερ Ἡράκλειτος λέγεται πρὸς τοὺς ξένους εἰπεῖν τοὺς βουλομένους αὐτῷ ἐντυχεῖν, οἳ ἐπειδὴ προσιόντες εἶδον αὐτὸν θερόμενον πρὸς τῷ ἴπνῳ, ἔστησαν. Ἐκέλευσε γὰρ αὐτοὺς εἰσιέναι θαῤῥοῦντας· εἶναι γὰρ καὶ ἐνταῦθα θεούς· οὕτω καὶ πρὸς τὴν ζήτησιν περὶ ἑκάστου τῶν ζώων προσιέναι δεῖ μὴ δυσωπούμενον, ὡς ἐν ἅπασιν ὄντος φυσικοῦ καὶ καλοῦ. Τὸ γὰρ μὴ τυχόντως, ἀλλ᾽ ἕνεκά τινος ἐν τοῖς τῆς φύσεως ἔργοις ἐστὶ, καὶ μάλιστα· οὗ δ᾽ ἕνεκα συνέστηκεν ἢ γέγονε τέλους, τὴν τοῦ καλοῦ χώραν εἴληφεν. Εἰ δέ τις τὴν περὶ τῶν ἄλλων ζώων θεωρίαν ἄτιμον εἶναι νενόμικε, τὸν αὐτὸν τρόπον οἴεσθαι χρὴ καὶ περὶ αὐτοῦ. Οὐκ ἔστι γὰρ ἄνευ πολλῆς δυσχερείας ἰδεῖν ἐξ ὧν συνέστηκε τὸ τῶν ἀνθρώπων γένος· οἷον αἷμα, σάρκες, ὀστᾶ, φλέβες, καὶ τὰ τοιαῦτα μόρια. Ὁμοίως τε δεῖ νομίζειν τὸν περὶ οὑτινοσοῦν τῶν μορίων ἢ τῶν σκευῶν διαλεγόμενον, μὴ περὶ τῆς ὕλης ποιεῖσθαι τὴν μνήμην, μηδὲ ταύτης χάριν, ἀλλὰ τῆς ὅλης μορφῆς· οἷον καὶ περὶ οἰκίας, ἀλλὰ μὴ πλίνθων καὶ πηλῶν, καὶ ξύλων· καὶ τὸν περὶ φύσεως, περὶ τῆς συνθέσεως, καὶ τῆς ὅλης οὐσίας, ἀλλὰ μὴ περὶ τούτων, ἃ μὴ συμβαίνῃ χωριζόμενά ποτε τῆς οὐσίας αὐτῆς. Ἀναγκαῖον δὲ πρῶτον τὰ συμβεβηκότα διελεῖν περὶ ἕκαστον γένος, ὅσα καθ᾽ αὑτὰ πᾶσιν ὑπάρχει τοῖς ζώοις· μετὰ δὲ ταῦτα, τὰς αἰτίας αὐτῶν πειρᾶσθαι διελεῖν. Εἴρηται μὲν οὖν καὶ πρότερον, ὅτι πολλὰ κοινὰ πολλοῖς ὑπάρχει τῶν ζώων· τὰ μὲν ἁπλῶς, οἷον πόδες, πτερὰ, λεπίδες· καὶ πάθη δὲ τὸν αὐτὸν τρόπον τούτοις· τὰ δ᾽ ἀνάλογον. Λέγω δὲ ἀνάλογον, ὅτι τοῖς μὲν ὑπάρχει πνεύμων, τοῖς δὲ πνεύμων μὲν οὔ· ὃ δὲ τοῖς ἔχουσι πνεύμονα, ἐκείνοις ἕτερον ἀντὶ τούτου. Καὶ τοῖς μὲν αἷμα, τοῖς δὲ τὸ ἀνάλογον, τὴν αὐτὴν ἔχον δύναμιν, ἥνπερ τοῖς ἐναίμοις τὸ αἷμα. Τὸ δὲ λέγειν χωρὶς περὶ ἑκάστου τῶν καθέκαστον, καὶ ἔμπροσθεν εἴπομεν ὅτι πολλάκις ταὐτὰ λέγειν συμβήσεται, ἐπειδὰν λέγωμεν περὶ πάντων τῶν ὑπαρχόντων· ὑπάρχει δὲ πολλοῖς ταὐτά. Ταῦτα μὲν οὖν ταύτῃ διωρίσθω. Ἐπεὶ δὲ τὸ μὲν ὄργανον πᾶν ἕνεκά του, τῶν δὲ τοῦ σώματος μορίων ἕκαστον ἕνεκά του, τὸ δ᾽ οὗ ἕνεκα, πρᾶξίς τις, φανερὸν ὅτι καὶ τὸ σύνολον σῶμα συνέστηκε πράξεώς τινος ἕνεκα πλήρους. Οὐ γὰρ ἡ πρίσις τοῦ πρίονος χάριν γέγονεν, ἀλλὰ ὁ πρίων τῆς πρίσεως. Χρῆσις γάρ τις ἡ πρίσις. Ὥστε καὶ τὸ σῶμά πως τῆς ψυχῆς ἕνεκεν, καὶ τὰ μόρια τῶν ἔργων ἕνεκα, πρὸς ἃ πέφυκεν ἕκαστον. Λεκτέον ἄρα τὰς πράξεις πρῶτον τάς τε κοινὰς πάντων, καὶ τὰς κατὰ γένος, καὶ τὰς κατ᾽ εἶδος. Λέγω δὲ κοινὰς μὲν, αἳ πᾶσιν ὑπάρχουσι τοῖς ζώοις· κατὰ γένος δὲ, ὅσων παράλληλα τὰς διαφορὰς ὁρῶμεν καθ᾽ ὑπεροχὴν οὔσας· οἷον ὄρνιθα λέγω κατὰ γένος, ἄνθρωπον δὲ κατ᾽ εἶδος, καὶ πᾶν ὃ κατὰ τὸν καθόλου λόγον οὐδεμίαν ἔχει διαφοράν. Τὰ μὲν γὰρ ἔχουσι τὸ κοινὸν κατ᾽ ἀναλογίαν, τὰ δὲ κατὰ γένος, τὰ δὲ κατ᾽ εἶδος. Ὅσαι μὲν οὖν πράξεις ἄλλων ἕνεκα, δῆλον ὅτι καὶ ὧν αἱ πράξεις τὸν αὐτὸν τρόπον διεστᾶσιν, ὅνπερ αἱ πράξεις. Ὁμοίως δὲ κἂν εἴ τινες πρότεραι καὶ τέλος ἑτέρων πράξεων τυγχάνωσιν οὖσαι, τὸν αὐτὸν ἕξει τρόπον καὶ τῶν μορίων ἕκαστον, ὧν αἱ πράξεις αἱ τοιαῦται· καὶ τρίτον, ὧν ὄντων, ἀναγκαῖον ὑπάρχειν. Λέγω δὲ πάθη καὶ πράξεις, γένεσιν, αὔξησιν, ὀχείαν, ἐγρήγορσιν, ὕπνον, πορείαν, καὶ ὁπόσ᾽ ἄλλα τοιαῦτα τοῖς ζώοις ὑπάρχει. Μόρια δὲ λέγω, ῥῖνα, ὀφθαλμὸν, καὶ τὸ σύνολον πρόσωπον· ὧν ἕκαστον καλεῖται μέλος. Ὁμοίως δὲ καὶ περὶ τῶν ἄλλων. Καὶ περὶ μὲν τοῦ τρόπου τῆς μεθόδου, τοσαῦθ᾽ ἡμῖν εἰρήσθω. Τὰς δ᾽ αἰτίας πειραθῶμεν εἰπεῖν περί τε τῶν κοινῶν, καὶ τῶν ἰδίων, ἀρξάμενοι καθάπερ διωρίσαμεν, πρῶτον ἀπὸ τῶν πρώτων.

DE PARTIBUS ANIMALIUM LIBER II.

CAPUT I.

Ἐκ τίνων μὲν οὖν μορίων καὶ πόσων συνέστηκεν ἕκαστον τῶν ζώων, ἐν ταῖς ἱστορίαις ταῖς περὶ αὐτῶν δεδήλωται σαφέστερον· δι᾽ ἃς δ᾽ αἰτίας ἕκαστον τοῦτον ἔχει τὸν τρόπον, ἐπισκεπτέον νῦν, χωρίσαντες καθ᾽ αὑτὰ τῶν ἐν ταῖς ἱστορίαις εἰρημένων. Τριῶν δ᾽ οὐσῶν τῶν συνθέσεων, πρώτην μὲν ἄν τις θείη τὴν ἐκ τῶν καλουμένων ὑπό τινων στοιχείων, οἷον γῆς, ἀέρος, ὕδατος, πυρός. Ἔτι δὲ βέλτιον ἴσως ἐκ τῶν δυνάμεων λέγειν, καὶ τούτων οὐκ ἐξ ἁπασῶν, ἀλλ᾽ ὥσ-

περ ἐν ἑτέροις εἴρηται καὶ πρότερον· ὑγρὸν γὰρ καὶ ξηρὸν, καὶ θερμὸν καὶ ψυχρὸν ὕλη τῶν συνθέτων σωμάτων ἐστίν. Αἱ δ' ἄλλαι διοφοραὶ τούτοις ἀκολουθοῦσιν, οἷον βάρος καὶ κουφότης, καὶ πυκνότης καὶ μανότης, καὶ τραχύτης καὶ λειότης, καὶ τἄλλα τὰ τοιαῦτα πάθη τῶν σωμάτων. Δευτέρα δὲ σύστασις ἐκ τῶν πρώτων, ἡ τῶν ὁμοιομερῶν φύσις ἐν τοῖς ζώοις ἐστίν· οἷον ὀστοῦ καὶ σαρκὸς, καὶ τῶν ἄλλων τῶν τοιούτων. Τρίτη δὲ καὶ τελευταία κατ' ἀριθμὸν, ἡ τῶν ἀνομοιομερῶν· οἷον προσώπου καὶ χειρὸς, καὶ τῶν τοιούτων μορίων. Ἐπεὶ δ' ἐναντίως ἐπὶ τῆς γενέσεως ἔχει καὶ τῆς οὐσίας· (τὰ γὰρ ὕστερα τῇ γενέσει, πρότερα τὴν φύσιν ἐστί· καὶ πρῶτον, τὸ τῇ γενέσει τελευταῖον· οὐ γὰρ οἰκία πλίνθων ἕνεκέν ἐστι καὶ λίθων, ἀλλὰ ταῦτα τῆς οἰκίας· ὁμοίως δ' ἔχει τοῦτο καὶ περὶ τὴν ἄλλην ὕλην. Οὐ μόνον δὲ φανερὸν ὅτι τοῦτον ἔχει τὸν τρόπον ἐκ τῆς ἐπαγωγῆς, ἀλλὰ καὶ κατὰ τὸν λόγον· πᾶν γὰρ τὸ γινόμενον, ἔκ τινος καὶ εἴς τι ποιεῖται τὴν γένεσιν, καὶ ἀπ' ἀρχῆς ἐπ' ἀρχὴν, ἀπὸ τῆς πρώτης κινούσης καὶ ἐχούσης ἤδη τινὰ φύσιν ἐπί τινα μορφὴν ἢ τοιοῦτον ἄλλο τέλος· ἄνθρωπος γὰρ ἄνθρωπον, καὶ φυτὸν γεννᾷ φυτὸν, ἐκ τῆς περὶ ἕκαστον ὑποκειμένης ὕλης.) τῷ μὲν οὖν χρόνῳ προτέραν ἀναγκαῖον τὴν ὕλην εἶναι, καὶ τὴν γένεσιν, τῷ λόγῳ δὲ τὴν οὐσίαν καὶ τὴν ἑκάστου μορφήν. Δῆλον δ' ἂν λέγῃ τις τὸν λόγον τῆς γενέσεως. Ὁ μὲν γὰρ τῆς οἰκοδομήσεως λόγος ἔχει τὸν τῆς οἰκίας, ὁ δὲ τῆς οἰκίας οὐκ ἔχει τὸν τῆς οἰκοδομήσεως. Ὁμοίως δὲ τοῦτο συμβέβηκε καὶ ἐπὶ τῶν ἄλλων. Ὥστε τὴν μὲν τῶν στοιχείων ὕλην ἀναγκαῖον εἶναι τῶν ὁμοιομερῶν ἕνεκεν. Ὕστερα γὰρ ἐκείνων ταῦτα τῇ γενέσει, τούτων δὲ τὰ ἀνομοιομερῆ. Ταῦτα γὰρ ἤδη καὶ τέλος ἔχει καὶ τὸ πέρας, ἐπὶ τρίτου λαβόντα τὴν σύστασιν ἀριθμοῦ, καθάπερ ἐπὶ πολλῶν συμβαίνει τελειοῦσθαι τὰς γενέσεις. Ἐξ ἀμφοτέρων μὲν οὖν τὰ ζῶα συνέστηκε τῶν μορίων· ἀλλὰ τὰ ὁμοιομερῆ τῶν ἀνομοιομερῶν ἕνεκέν ἐστιν. Ἐκείνων γὰρ ἔργα καὶ πράξεις εἰσὶν, οἷον ὀφθαλμοῦ καὶ μυκτῆρος, καὶ τοῦ προσώπου παντὸς, καὶ δακτύλου, καὶ χειρὸς, καὶ παντὸς τοῦ βραχίονος. Πολυμόρφων δὲ τῶν πράξεων καὶ τῶν κινήσεων ὑπαρχουσῶν τοῖς ζώοις, ὅλοις τε καὶ τοῖς μορίοις τοῖς τοιούτοις, ἀναγκαῖον ἐξ ὧν σύγκειται, τὰς δυνάμεις ἀνομοίας ἔχειν. Πρὸς μὲν γάρ τινα μαλακότης χρήσιμος, πρὸς δέ τινα σκληρότης· καὶ τὰ μὲν τάσιν ἔχει, τὰ δὲ κάμψιν. Τὰ μὲν οὖν ὁμοιομερῆ κατὰ μέρος διείληφε τὰς δυνάμεις τὰς τοιαύτας. Τὸ μὲν γάρ ἐστι μαλακὸν, τὸ δὲ ξηρόν· καὶ τὸ μὲν γλίσχρον, τὸ δὲ κραῦρον· τὰ δ' ἀνομοιομερῆ, κατὰ πολλὰς καὶ συγκειμένας ἀλλήλαις. Ἑτέρα γὰρ πρὸς τὸ πιέσαι τῇ χειρὶ χρήσιμος, καὶ πρὸς τὸ λαβεῖν. Διόπερ ἐξ ὀστῶν καὶ νεύρων σαρκὸς, καὶ τῶν ἄλλων τῶν τοιούτων συνεστήκασιν τὰ ὀργανικὰ τῶν μορίων, ἀλλ' οὐκ ἐκεῖνα ἐκ τούτων· ὡς μὲν ἕνεκά τινος διὰ ταύτην τὴν αἰτίαν ἔχει περὶ τούτων τὸν εἰρημένον τρόπον. Ἐπεὶ δὲ ζητεῖται καὶ πῶς ἀναγκαῖον ἔχειν οὕτως, φανερὸν ὅτι προϋπῆρχεν οὕτω πρὸς ἄλληλα ἔχοντα ἐξ ἀνάγκης. Τὰ μὲν γὰρ ἀνομοιομερῆ, ἐκ τῶν ὁμοιομερῶν ἐνδέχεται συνεστάναι, καὶ ἐκ πλειόνων καὶ ἑνὸς, οἷον ἔνια τῶν σπλάγχνων. Πολύμορφα γὰρ τοῖς σχήμασιν, ἐξ ὁμοιομεροῦς ὄντα σώματος, ὡς εἰπεῖν ἁπλῶς. Τὰ δ' ὁμοιομερῆ, ἐκ τούτων ἀδύνατον· τὸ γὰρ ὁμοιομερές, πολλὰ ἂν εἴη ἀνομοιομερῆ. Διὰ μὲν οὖν ταύτας τὰς αἰτίας, τὰ
μὲν, ἁπλᾶ καὶ ὁμοιομερῆ· τὰ δὲ, σύνθετα καὶ ἀνο-
μοιομερῆ τῶν μορίων ἐν τοῖς ζώοις ἐστίν. Ὄντων δὲ
τῶν μὲν ὀργανικῶν μορίων, τῶν δ' αἰσθητηρίων ἐν
τοῖς ζώοις, τῶν μὲν ὀργανικῶν ἕκαστον ἀνομοιομερές
ἐστιν, ὥσπερ εἶπον πρότερον. Ἡ δ' αἴσθησις συν-
εγγίνεται πᾶσιν ἐν τοῖς ὁμοιομερέσι, διὰ τὸ τῶν αἰ-
σθήσεων ὁποιανοῦν ἑνός τινος γένους, καὶ τὸ αἰσθη-
τήριον ἑκάστου δεκτικὸν εἶναι τῶν αἰσθητῶν. Πά-
σχει δὲ τὸ δυνάμει ὂν ὑπὸ τοῦ ἐνεργείᾳ ὄντος· ὥστε
ἔστι τὸ αὐτὸ τῷ γένει καὶ ἐκεῖνο ἕν, καὶ τοῦτο ἕν· καὶ
διὰ τοῦτο χεῖρα μὲν, ἢ πρόσωπον, ἢ τῶν τοιούτων τι
μορίων, οὐδεὶς ἐγχειρεῖ λέγειν τῶν φυσιολόγων, τὸ
μὲν εἶναι γῆν, τὸ δ' ὕδωρ, τὸ δὲ πῦρ. Τῶν δ' αἰ-
σθητηρίων ἕκαστον πρὸς ἕκαστον ἐπιζευγνύουσι τῶν
στοιχείων, τὸ μὲν ἀέρα φάσκοντος εἶναι, τὸ δὲ πῦρ.
Οὔσης δὲ τῆς αἰσθήσεως ἐν τοῖς ἁπλοῖς μέρεσιν εὐ-
λόγως μάλιστα συμβαίνει τὴν ἁφὴν ἐν ὁμοιομερεῖ
μὲν, ἥκιστα δ' ἁπλῷ τῶν αἰσθητηρίων γίνεσθαι.
Μάλιστα γὰρ αὕτη δοκεῖ πλειόνων εἶναι γενῶν, καὶ
πολλὰς ἔχειν ἐναντιώσεις τὸ ὑπὸ ταύτην αἰσθητόν,
θερμὸν, ψυχρόν· ξηρὸν, ὑγρόν· καὶ ἔτι ἄλλα τοιαῦτα.
Καὶ τὸ τούτων αἰσθητήριον ἡ σάρξ· καὶ τὸ ταύτῃ
ἀνάλογον, σωματωδέστατόν ἐστι τῶν αἰσθητηρίων.
Ἐπεὶ δ' ἀδύνατον εἶναι ζῶον ἄνευ αἰσθήσεως, καὶ
διὰ τοῦτο ἂν εἴη ἀναγκαῖον ἔχειν τοῖς ζώοις ἔνια μό-
ρια ὁμοιομερῆ. Ἡ μὲν γὰρ αἴσθησις ἐν τούτοις, α
δὲ πράξεις διὰ τῶν ἀνομοιομερῶν ὑπάρχουσιν αὐτοῖς.
Τῆς δ' αἰσθητικῆς δυνάμεως καὶ τῆς κινούσης τ
ζῶον, καὶ τῆς θρεπτικῆς ἐν ταὐτῷ μορίῳ τοῦ σώμα-
τος οὔσης, καθάπερ ἐν ἑτέροις εἴρηται πρότερον,
ἀναγκαῖον τὸ ἔχον πρῶτον μόριον τὰς τοιαύτας ἀ
χάς, ᾗ μὲν ἐστι δεκτικὸν πάντων τῶν αἰσθητῶν, τῶ
ἁπλῶν εἶναι μορίων· ᾗ δὲ κινητικὸν, [καὶ πρακτικ
τῶν ἀνομοιομερῶν. Διόπερ ἐν μὲν τοῖς ἀναί
ζώοις τὸ ἀνάλογον, ἐν δὲ τοῖς ἐναίμοις ἡ καρδ
τοιοῦτόν ἐστι. Διαιρεῖται μὲν γὰρ εἰς ὁμοιομ
καθάπερ τῶν ἄλλων σπλάχνων ἕκαστον. Διὰ τὴ
τοῦ σχήματος μορφὴν, ἀνομοιομερές ἐστι. Ταῦ
δ' ἠκολούθηκε καὶ τῶν ἄλλων τῶν καλουμ
σπλάγχνων ἕκαστον· ἐκ τῆς αὐτῆς γὰρ ὕλης συνεστ
σιν. Αἱματικὴ γὰρ ἡ φύσις πάντων αὐτῶν, διὰ τ
τὴν θέσιν ἔχειν ἐπὶ πόροις φλεβικοῖς καὶ διαλήψ
Καθάπερ οὖν ῥέοντος ὕδατος ἰλὺς, τἄλλα σπλάγ
τῆς διὰ τῶν φλεβῶν ῥύσεως τοῦ αἵματος οἷον π
χεύματά ἐστιν· ἡ δὲ καρδία, διὰ τὸ τῶν φλεβῶν ἀ
εἶναι, καὶ ἔχειν ἐν ἑαυτῇ τὴν δύναμιν τὴν δημιου
γοῦσαν το αἷμα πρώτην, εὔλογον, ἐξ οἵας δέχε
τροφῆς, ἐκ τοιαύτης συνεστάναι καὶ αὐτήν. Δ
οὖν αἱματικὰ τὴν μορφὴν τὰ σπλάγχνα ἐστὶν, εἴρ
καὶ διότι τῇ μὲν ὁμοιομερῆ, τῇ δὲ ἀνομοιομερῆ.

CAPUT II.

Τῶν δ' ὁμοιομερῶν μορίων ἐν τοῖς ζώοις, ἔσ
μὲν μαλακὰ καὶ ὑγρὰ, τὰ δὲ σκληρὰ καὶ στ
Ὑγρὰ μὲν, ἢ ὅλως, ἢ ἕως ἂν ᾖ ἐν τῇ φύσει.
αἷμα, ἰχὼρ, πιμελὴ, στέαρ, μυελὸς, γονὴ, χολὴ,
λα ἐν τοῖς ἔχουσι, σὰρξ, καὶ τὰ τούτοις ἀνάλογα.
γὰρ πάντα τὰ ζῶα τούτων τῶν μορίων τέτευχεν,
ἔνια τῶν ἀνάλογον τούτων τισί. Τὰ δὲ ξηρ
στερεὰ τῶν ὁμοιομερῶν ἐστιν· οἷον ὀστοῦν, ἄκ
νεῦρον, φλέψ. Καὶ γὰρ τῶν ὁμοιομερῶν ἡ δι
σις ἔχει διαφοράν. Ἔστι γὰρ ὡς ἐνίων τὸ μέρος
νυμον τῷ ὅλῳ· οἷον φλεβὸς φλέψ· ἔστι δ' ὡ
ὁμώνυμον, ἀλλὰ προσώπου πρόσωπον οὐδ

Πρῶτον μὲν οὖν καὶ τοῖς ὑγροῖς μορίοις καὶ τοῖς ξηροῖς, πολλοὶ τρόποι τῆς αἰτίας εἰσί. Τὰ μὲν γὰρ ὡς ὕλη τῶν μερῶν ἐστιν. Ἐκ τούτων γὰρ συνέστηκεν ἕκαστον τῶν ὀργανικῶν, ἐξ ὀστῶν καὶ νεύρων, καὶ σαρκῶν, καὶ ἄλλων τοιούτων συμβαλλομένων, τὰ μὲν εἰς τὴν οὐσίαν, τὰ δ' εἰς τὴν ἐργασίαν. Τὰ δὲ, τροφὴ τούτοις τῶν ὑγρῶν ἐστι. Πάντα γὰρ ἐξ ὑγροῦ λαμβάνει τὴν αὔξησιν. Τὰ δὲ περιττώματα συμβέβηκεν εἶναι τούτων· οἷον τήν τε τῆς ξηρᾶς τροφῆς ὑπόστασιν, καὶ τὴν τῆς ὑγρᾶς, τοῖς ἔχουσι κύστιν αὐτῶν. Τούτων δὲ αἱ διαφοραὶ πρὸς ἄλληλα τοῦ βελτίονος ἕνεκέν εἰσι· οἷον τῶν τε ἄλλων, καὶ αἵματος πρὸς αἷμα. Τὸ μὲν γὰρ λεπτότερον, τὸ δὲ παχύτερον· καὶ τὸ μὲν, καθαρώτερόν ἐστι, τὸ δὲ, θολερώτερον. Ἔτι δὲ, τὸ μὲν, ψυχρότερον· τὸ δὲ, θερμότερον· ἔν τε τοῖς μορίοις τοῦ ἑνὸς ζώου· (τὸ γὰρ ἐν τοῖς ἄνω μέρεσι πρὸς τὰ κάτω μόρια, διαφέρει ταύταις ταῖς διαφοραῖς,) καὶ ἑτέρῳ πρὸς ἕτερον. Καὶ ὅλως τὰ μὲν ἔναιμα τῶν ζώων ἐστὶ, τὰ δὲ ἀντὶ τοῦ αἵματος ἔχει ἕτερον μόριον τοιοῦτον. Ἔστι δ' ἰσχύος μὲν ποιητικώτερον, τὸ παχύτερον αἷμα καὶ θερμότερον· αἰσθητικώτερον δὲ καὶ νοερώτερον, τὸ λεπτότερον καὶ ψυχρότερον. Τὴν αὐτὴν δ' ἔχει διαφορὰν καὶ τῶν ἀνάλογον ὑπαρχόντων πρὸς τὸ αἷμα. Διὸ καὶ μέλιτται, καὶ ἄλλα τοιαῦτα ζῶα, φρονιμώτερα τὴν φύσιν ἐστὶν ἐναίμων πολλῶν· καὶ τῶν ἐναίμων τὰ ψυχρὸν ἔχοντα καὶ λεπτὸν αἷμα, φρονιμώτερα τῶν ἐναντίων ἐστίν. Ἄριστα δὲ, τὰ λεπτὸν ἔχοντα, καὶ θερμὸν, καὶ καθαρόν. Ἅμα γὰρ πρός τε ἀνδρείαν καὶ φρόνησιν τὰ τοιαῦτα ἔχει καλῶς. Διὸ καὶ τὰ ἄνω μόρια πρὸς τὰ κάτω ταύτην ἔχει τὴν διαφορὰν, καὶ πρὸς τὸ θῆλυ τὸ ἄῤῥεν, καὶ τὰ δεξιὰ πρὸς τὰ ἀριστερὰ τοῦ σώματος. Ὁμοίως δὲ καὶ περὶ τῶν ἄλλων τῶν τοιούτων μορίων, καὶ τῶν ἀνομοιομερῶν ὑποληπτέον ἔχειν τὴν διαφοράν· τὰ μὲν, πρὸς τὸ βέλτιον ἢ χεῖρον· τὰ δὲ πρὸς τὴν ἐργασίαν καὶ τὴν οὐσίαν τῶν ζώων· οἷον τῶν ἐχόντων ὀφθαλμοὺς, τὰ μέν ἐστι σκληρόφθαλμα, τὰ δ' ὑγρόφθαλμα· καὶ τὰ μὲν οὐκ ἔχει βλέφαρα, τὰ δ' ἔχει πρὸς τὸ τὴν ὄψιν ἀκριβεστέραν εἶναι. Ὅτι δ' ἀναγκαῖον ἔχειν ἢ αἷμα, ἢ τὸ τούτῳ τὴν αὐτὴν ἔχον φύσιν, καὶ τίς ἐστιν ἡ τοῦ αἵματος φύσις, πρῶτον διελομένοις περὶ θερμοῦ καὶ ψυχροῦ, οὕτω καὶ περὶ τούτου θεωρητέον τὰς αἰτίας. Πολλῶν γὰρ ἡ φύσις ἀνάγεται πρὸς ταύτας τὰς ἀρχὰς, καὶ πολλοὶ διαμφισβητοῦσι ποῖα θερμὰ καὶ ποῖα ψυχρὰ τῶν ζώων ἢ τῶν μορίων. Ἔνιοι γὰρ τὰ ἔνυδρα τῶν πεζῶν φασιν εἶναι θερμότερα, λέγοντες ὡς ἐπανισοῖ τὴν ψυχρότητα τοῦ τόπου, ἡ τῆς φύσεως αὐτῶν θερμότης· καὶ τὰ ἄναιμα τῶν ἐναίμων, καὶ τὰ θήλεα τῶν ἀῤῥένων· οἷον Παρμενίδης τὰς γυναῖκας τῶν ἀνδρῶν θερμοτέρας εἶναί φησι, καὶ ἕτεροί τινες· ὡς διὰ τὴν θερμότητα καὶ πολυαιμούσαις γινομένων τῶν γυναικείων. Ἐμπεδοκλῆς δὲ τοὐναντίον. Ἔτι δ' αἷμα καὶ χολὴν, οἱ μὲν θερμότερον ὁποτερονοῦν εἶναί φασιν αὐτῶν, οἱ δὲ ψυχρόν. Εἰ δ' ἔχει τοσαύτην τὸ θερμὸν καὶ τὸ ψυχρὸν ἀμφισβήτησιν, τί χρὴ περὶ τῶν ἄλλων ὑπολαβεῖν; ταῦτα γὰρ ἡμῖν ἐναργέστατα τῶν περὶ τὴν αἴσθησιν. Ἔοικε δὲ διὰ τὸ πολλαχῶς λέγεσθαι τὸ θερμότερον, ταῦτα συμβαίνειν. Ἕκαστος γὰρ δοκεῖ τι λέγειν, τἀναντία λέγων. Διὸ δεῖ μὴ λανθάνειν πῶς δεῖ τῶν φύσει συνεστώτων, τὰ μὲν θερμὰ λέγειν, τὰ δὲ ψυχρά· καὶ τὰ μὲν ξηρὰ, τὰ δ' ὑγρά· ἐπεὶ, ὅτι γ' αἴτια ταῦτα σχεδὸν καὶ θανάτου καὶ ζωῆς ἔοικεν εἶναι, φανερόν. Ἔτι δ' ὕπνου καὶ ἐγρηγόρσεως, καὶ ἀκμῆς καὶ γήρως, καὶ νόσου καὶ ὑγιείας· ἀλλ' οὐ τραχύτητες καὶ λειότητες, οὐδὲ βαρύτητες καὶ κουφότητες, οὐδὲ ἄλλο τῶν τοιούτων οὐδὲν, ὡς εἰπεῖν. Καὶ τοῦτ' εὐλόγως συμβέβηκε. Καθάπερ γὰρ ἐν ἑτέροις εἴρηται πρότερον, ἀρχαὶ τῶν φυσικῶν στοιχείων αὗταί εἰσι, θερμὸν καὶ ψυχρὸν, καὶ ξηρὸν καὶ ὑγρόν. Πότερον οὖν ἁπλῶς λέγεται τὸ θερμὸν, ἢ πλεοναχῶς; Δεῖ δὴ λαβεῖν τί ἔργον τοῦ θερμοτέρου, ἢ πόσα, εἰ πλείω. Ἕνα μὲν δὴ τρόπον λέγεται μᾶλλον θερμὸν, ὑφ' οὗ μᾶλλον θερμαίνεται τὸ ἁπτόμενον· ἄλλον δὲ, τὸ μᾶλλον αἴσθησιν ἐμποιοῦν ἐν τῷ θιγγάνειν· καὶ τοῦτ', ἐὰν μετὰ λύπης. Ἔστι δ' ὅτε δοκεῖ τοῦτ' εἶναι ψεῦδος. Ἐνίοτε γὰρ ἡ ἕξις αἰτία τοῦ ἀλγεῖν αἰσθανομένοις· ἔτι τὸ τηκτικώτερον τοῦ τηκτοῦ, καὶ τοῦ καυστοῦ καυστικώτερον. Ἔτι δὲ, ἐὰν ᾖ τὸ μὲν πλέον, τὸ δὲ ἔλαττον τὸ αὐτὸ, τὸ πλέον τοῦ ἐλάττονος θερμότερον. Πρὸς δὲ τούτοις, δυοῖν τὸ μὴ ταχέως ψυχόμενον, ἀλλὰ βραδέως, θερμότερον· καὶ τὸ θᾶττον θερμαινόμενον τοῦ θερμαινομένου βραδέως θερμότερον τὴν φύσιν εἶναι φαμέν· ὡς τὸ μὲν ἐναντίον, ὅτι πόῤῥω· τὸ δ' ὅμοιον, ὅτι ἐγγύς. Λέγεται μὲν οὖν εἰ μὴ πλεοναχῶς, ἀλλὰ τοσαυταχῶς ἕτερον ἑτέρου θερμότερον. Τούτους δὲ τοὺς τρόπους ἀδύνατον ὑπάρχειν τῷ αὐτῷ πάντας. Θερμαίνει μὲν γὰρ μᾶλλον τὸ ζέον ὕδωρ τῆς φλογός· καίει δὲ καὶ τήκει τὸ καυστὸν καὶ τηκτὸν ἡ φλόξ· τὸ δ' ὕδωρ, οὐδέν. Ἔτι θερμότερον μὲν τὸ ζέον ὕδωρ, ἢ πῦρ ὀλίγον. Ψύχεται δὲ καὶ θᾶττον καὶ μᾶλλον τὸ θερμὸν ὕδωρ, μικροῦ πυρός· οὐ γὰρ γίνεται ψυχρὸν πῦρ, ὕδωρ δὲ γίνεται πᾶν. Ἔτι θερμότερον μὲν κατὰ τὴν ἁφὴν τὸ ζέον ὕδωρ, ψύχεται δὲ θᾶττον καὶ πήγνυται τοῦ ἐλαίου. Ἔτι τὸ αἷμα κατὰ μὲν τὴν ἁφὴν θερμότερον ὕδατος καὶ ἐλαίου· πήγνυται δὲ θᾶττον. Ἔτι λίθοι καὶ σίδηρος καὶ τὰ τοιαῦτα, θερμαίνεται μὲν βραδύτερον ὕδατος, καίει δὲ θερμανθέντα μᾶλλον. Πρὸς δὲ τούτοις τῶν λεγομένων θερμῶν, τὰ μὲν ἀλλοτρίαν ἔχει τὴν θερμότητα, τὰ δ' οἰκείαν. Διαφέρει δὲ τὸ θερμὸν εἶναι οὕτως ἢ ἐκείνως, πλεῖστον. Ἐγγὺς γὰρ τοῦ κατὰ συμβεβηκὸς εἶναι θερμὸν, ἀλλὰ μὴ καθ' αὑτὸ θάτερον αὐτῶν· ὥσπερ ἂν εἴ τις λέγοι, εἰ συμβεβηκὸς εἴη τὸ πυρέττοντι εἶναι μουσικῷ, τὸν μουσικὸν εἶναι θερμότερον, ἢ τὸν μεθ' ὑγιείας θερμόν. Ἐπεὶ δ' ἐστὶ τὸ μὲν καθ' αὑτὸ θερμὸν, τὸ δὲ κατὰ συμβεβηκὸς, ψύχεται μὲν βραδύτερον τὸ καθ' αὑτό· θερμαίνει δὲ πολλάκις τὴν αἴσθησιν μᾶλλον τὸ κατὰ συμβεβηκός. Καὶ πάλιν καίει μὲν μᾶλλον τὸ καθ' αὑτὸ θερμὸν, οἷον ἡ φλὸξ, τοῦ ὕδατος τοῦ ζέοντος· θερμαίνει δὲ μετὰ τὴν ἁφὴν τὸ ζέον μᾶλλον, τὸ κατὰ συμβεβηκὸς θερμόν. Ὥστε φανερὸν ὅτι τὸ κρῖναι δυοῖν πότερον θερμότερον, οὐχ ἁπλοῦν· ὡδὶ μὲν γὰρ τόδε ἔσται θερμότερον, ὡδὶ δὲ θάτερον. Ἔνια δὲ τῶν τοιούτων οὐδ' ἔστιν ἁπλῶς εἰπεῖν ὅτι θερμὸν, ἢ μὴ θερμόν. Ὃ μὲν γάρ ποτε τυγχάνει ὂν τὸ ὑποκείμενον, οὐ θερμόν· συνδυαζόμενον δὲ, θερμόν· οἷον εἴ τις θεῖτο ὄνομα ὕδατι ἢ σιδήρῳ θερμῷ. Τοῦτον γὰρ τὸν τρόπον τὸ αἷμα θερμόν ἐστι. Καὶ ποιεῖ δὲ φανερὸν ἐν τοῖς τοιούτοις, ὅτι τὸ ψυχρὸν φύσις τις, ἀλλ' οὐ στέρησίς ἐστιν, ἐν ὅσοις τὸ ὑποκείμενον κατὰ πάθος θερμόν ἐστι. Τάχα δὲ καὶ ἡ τοῦ πυρὸς φύσις, εἰ ἔτυχε, τοιαύτη τις ἦν. Ἴσως γὰρ τὸ ὑποκείμενόν ἐστιν ἢ καπνὸς, ἢ ἄνθραξ· ὧν τὸ μὲν ἀεὶ θερμόν· ἀναθυμίασις γὰρ ὁ καπνός· ὁ δ' ἄνθραξ

ἀποσβεσθεὶς, ψυχρός· Ἔλαιον δὲ καὶ πεύκη, γένοιντ᾽ ἂν ψυχρά. Ἔχει δὲ θερμότητα καὶ τὰ πυρωθέντα πάντα σχεδὸν, οἷον κονία καὶ τέφρα, καὶ τὰ ὑποστήματα τῶν ζώων, καὶ τῶν περιττωμάτων ἡ χολὴ, τῷ ἐμπεπυρῶσθαι καὶ ἐγκαταλελεῖφθαί τι ἐν αὐτοῖς θερμόν. Ἄλλον δὲ τρόπον θερμὸν πεύκη καὶ τὰ πίονα, τῷ ταχὺ μεταβάλλειν εἰς ἐνέργειαν πυρός. Δοκεῖ δὲ τὸ θερμὸν καὶ πηγνύναι καὶ τήκειν. Ὅσα μὲν οὖν ὕδατος μόνον, ταῦτα πήγνυσι τὸ ψυχρόν· ὅσα δὲ γῆς, τὸ πῦρ. Καὶ τῶν θερμῶν πήγνυται ὑπὸ ψυχροῦ, ταχὺ μὲν, ὅσα γῆς μᾶλλον, καὶ ἀλύτως· λυτῶς δὲ, ὅσα ὕδατος. Ἀλλὰ περὶ μὲν τούτων ἐν ἑτέροις διώρισται σαφέστερον, ποῖα τὰ πηκτὰ, καὶ πήγνυνται διὰ τίνας αἰτίας. Τὸ δὲ τί θερμὸν, καὶ ποῖον θερμότερον, ἐπειδὴ λέγεται πλεοναχῶς, οὐ τὸν αὐτὸν τρόπον ὑπάρξει πᾶσιν, ἀλλὰ προςδιοριστέον ὅτι καθ᾽ αὐτὸ μὲν τόδε, κατὰ συμβεβηκὸς δὲ πολλάκις θάτερον. Ἔτι δὲ δυνάμει μὲν τοδὶ, τοδὶ δὲ κατ᾽ ἐνέργειαν· καὶ τόνδε μὲν τὸν τρόπον τοδὶ, τῷ μᾶλλον τὴν ἁφὴν θερμαίνειν, τοδὶ δὲ τῷ φλόγα ποιεῖν καὶ πυροῦν. Λεγομένου δὲ τοῦ θερμοῦ πολλαχῶς, ἀκολουθήσει δηλονότι καὶ τὸ ψυχρὸν κατὰ τὸν αὐτὸν λόγον. Καὶ περὶ μὲν θερμοῦ καὶ ψυχροῦ, καὶ τῆς ὑπεροχῆς αὐτῶν, διωρίσθω τὸν τρόπον τοῦτον.

CAPUT III.

Ἐχόμενον δὲ καὶ περὶ ξηροῦ καὶ ὑγροῦ διελθεῖν ἀκολούθως τοῖς εἰρημένοις. Λέγεται δὲ ταῦτα πλεοναχῶς, ἢ τὰ μὲν δυνάμει, τὰ δ᾽ ἐνεργείᾳ. Κρύσταλλος γὰρ καὶ πᾶν τὸ πεπηγὸς ὑγρὸν, λέγεται ξηρὸν μὲν ἐνεργείᾳ καὶ κατὰ συμβεβηκὸς, ὄντα δυνάμει καὶ καθ᾽ αὑτὰ ὑγρά. Γῆ δὲ καὶ τέφρα καὶ τὰ τοιαῦτα μιχθέντα ὑγρῷ, ἐνεργείᾳ μὲν ὑγρὰ καὶ κατὰ συμβεβηκὸς, καθ᾽ αὑτὰ δὲ καὶ δυνάμει ξηρά. Διακριθέντα δὲ, τὰ μὲν ὕδατος ἀναπληστικὰ, καὶ ἐνεργείᾳ καὶ δυνάμει ὑγρά· τὰ δὲ γῆς, ἅπαντα ξηρά. Καὶ τὸ κυρίως καὶ ἁπλῶς ξηρὸν, τοῦτον μάλιστα λέγεται τὸν τρόπον. Ὁμοίως δὲ καὶ θάτερα τὰ ὑγρὰ, κατὰ τὸν αὐτὸν λόγον ἔχει τὸ κυρίως, καὶ ἁπλῶς, καὶ ἐπὶ θερμῶν καὶ ψυχρῶν. Τούτων δὲ διωρισμένων, φανερὸν ὅτι τὸ αἷμα, ὡδὶ μὲν ἐστι θερμὸν, οἷόν τι ἦν αὐτῷ τὸ αἵματι εἶναι. Καθάπερ γὰρ εἰ ὀνόματι σημαίνοιμεν, τὸ ζέον ὕδωρ οὕτω λέγεται, τὸ δ᾽ ὑποκείμενον καὶ ὅ ποτε ὂν αἷμά ἐστιν, οὐ θερμόν· καὶ καθ᾽ αὑτὸ ἔστι μὲν ὡς θερμὸν, ἔστι δ᾽ ὡς οὔ. Ἐν μὲν γὰρ τῷ λόγῳ ὑπάρξει αὐτοῦ ἡ θερμότης, ὥσπερ ἐν τῷ τοῦ λευκοῦ ἀνθρώπου, τὸ λευκόν. Ἧι δὲ κατὰ πάθος [τὸ] αἷμα οὐ καθ᾽ αὑτὸ θερμόν. Ὁμοίως δὲ καὶ περὶ ξηροῦ καὶ ὑγροῦ. Διὸ καὶ ἐν τῇ φύσει τῶν τοιούτων, τὰ μὲν θερμὰ, καὶ ὑγρά· χωριζόμενα δὲ, πήγνυται καὶ ψυχρὰ φαίνεται, οἷον τὸ αἷμα· τὰ δὲ θερμὰ καὶ πάχος ἔχοντα, καθάπερ ἡ χολή· χωριζόμενα δ᾽ ἐκ τῆς φύσεως τῶν ἐχόντων, τοὐναντίον πάσχει. Ψύχεται γὰρ καὶ ὑγραίνεται. Τὸ μὲν γὰρ αἷμα ξηραίνεται μᾶλλον, ὑγραίνεται δ᾽ ἡ ξανθὴ χολή. Τὸ δὲ μᾶλλον καὶ τὸ ἧττον μετέχειν τῶν ἀντικειμένων, ὡς ὑπάρχοντα δεῖ τιθέναι τούτοις. Πῶς μὲν οὖν θερμὸν, καὶ πῶς ὑγρὸν, καὶ πῶς τῶν ἐναντίων ἡ φύσις τοῦ αἵματος κεκοινώνηκεν, εἴρηται σχεδόν. Ἐπεὶ δ᾽ ἀνάγκη πᾶν τὸ αὐξόμενον λαμβάνειν τροφήν· ἡ δὲ τροφὴ πᾶσα ἐξ ὑγροῦ καὶ ξηροῦ, καὶ τούτων ἡ πέψις γίνεται καὶ ἡ μεταβολὴ, διὰ τῆς τοῦ θερμοῦ δυνάμεως· καὶ τὰ ζῷα πάντα καὶ τὰ φυτὰ, κἂν εἰ μὴ δι᾽ ἄλλην αἰτίαν, ἀλλὰ διὰ ταύτην, ἀναγκαῖον ἔχειν ἀρχὴν θερμοῦ φυσικὴν, καὶ ταύτην [πλείοσι μορίοις ἐνυπάρχουσαν,] ὥσπερ αἱ ἐργασίαι τῆς τροφῆς πλειόνων εἰσὶ μορίων. Ἡ μὲν γὰρ πρώτη φανερὰ τοῖς ζῴοις λειτουργία, διὰ τοῦ στόματος οὖσα, καὶ τῶν ἐν τούτῳ μορίων, ὅσων ἡ τροφὴ δεῖται διαιρέσεων. Ἀλλ᾽ αὕτη μὲν οὐδεμιᾶς αἰτία πέψεως, ἀλλ᾽ εὐπεψίας μᾶλλον. Ἡ γὰρ εἰς μικρὰ διαίρεσις τῆς τροφῆς, ῥᾴω ποιεῖ τῷ θερμῷ τὴν ἐργασίαν· ἡ δὲ τῆς ἄνω καὶ τῆς κάτω κοιλίας, ἤδη μετὰ θερμότητος φυσικῆς ποιεῖται τὴν πέψιν. Ὥσπερ δὲ καὶ τὸ στόμα τῆς ἀκατεργάστου τροφῆς πόρος ἐστὶ, καὶ τὸ προσεχὲς αὐτῷ μόριον, ὃ καλοῦσιν οἰσοφάγον, ὅσα τῶν ζώων ἔχει τοῦτο τὸ μόριον ἕως ἂν εἰς τὴν κοιλίαν, οὕτως καὶ ἄλλας ἀρχὰς δεῖ πλείους εἶναι, δι᾽ ὧν ἅπαν λήψεται τὸ σῶμα τὴν τροφὴν, ὥσπερ ἐκ φάτνης, ἐκ κοιλίας καὶ τῆς τῶν ἐντέρων φύσεως· τὰ μὲν γὰρ φυτὰ λαμβάνει τὴν τροφὴν κατειργασμένην ἐκ τῆς γῆς ταῖς ῥίζαις. Διὸ περίττωμα οὐ γίνεται τοῖς φυτοῖς. Τῇ γὰρ γῇ, καὶ τῇ ἐν αὐτῇ θερμότητι, χρῆται ὥσπερ κοιλίᾳ. Τὰ δὲ ζῷα πάντα μὲν σχεδὸν, τὰ δὲ πορευτικὰ φανερῶς, οἷον γῆν ἐν αὑτοῖς ἔχει τὸ τῆς κοιλίας κύτος, ἐξ ἧς, ὥσπερ ἐκεῖνα ταῖς ῥίζαις, ταῦτα δεῖ τινι τὴν τροφὴν λαμβάνειν, ἕως τὸ τῆς ἐχομένης πέψεως λάβῃ τέλος. Ἡ μὲν γὰρ τοῦ στόματος ἐργασία, παραδίδωσι τῇ κοιλίᾳ. Παρὰ δὲ ταύτης ἕτερον ἀναγκαῖον λαμβάνειν, ὅπερ συμβέβηκεν. Αἱ γὰρ φλέβες κατατείνονται διὰ τοῦ μεσεντερίου παράπαν, κάτωθεν ἀρξάμεναι μέχρι τῆς κοιλίας. Δεῖ δὲ ταῦτα θεωρεῖν ἔκ τε τῶν ἀνατομῶν καὶ τῆς φυσικῆς ἱστορίας. Ἐπεὶ δὲ πάσης τροφῆς ἐστί τι δεκτικὸν, καὶ τῶν γινομένων περιττωμάτων· αἱ δὲ φλέβες, οἷον ἀγγεῖον αἵματός εἰσι, φανερὸν ὅτι τὸ αἷμα ἡ τελευταία τροφὴ τοῖς ζῴοις τοῖς ἐναίμοις ἐστὶ, τοῖς δ᾽ ἀναίμοις τὸ ἀνάλογον. Καὶ διὰ τοῦτο μὴ λαμβάνουσί τε τροφὴν, ὑπολείπει τοῦτο, καὶ λαμβάνουσιν αὐξάνεται· καὶ χρηστῆς μὲν οὔσης, ὑγιεινόν· φαύλης δὲ φαῦλον. Ὅτι μὲν οὖν τὸ αἷμα τροφῆς ἕνεκεν ὑπάρχει τοῖς ἐναίμοις, φανερὸν ἐκ τούτων καὶ τῶν τοιούτων. Καὶ γὰρ διὰ τοῦτο θιγγανόμενον αἴσθησιν οὐ ποιεῖ, ὥσπερ οὐδ᾽ ἄλλο τῶν περιττωμάτων οὐδέν· οὐδ᾽ ἡ τροφὴ καθάπερ σάρξ. Αὕτη γὰρ θιγγανομένη ποιεῖ αἴσθησιν. Οὐ γὰρ συνεχές ἐστι τὸ αἷμα ταύτῃ, οὐδὲ συμπεφυκὸς, ἀλλ᾽ οἷον ἐν ἀγγείῳ τυγχάνει κείμενον, ἐν τῇ καρδίᾳ καὶ ταῖς φλεψίν. Ὃν δὲ τρόπον λαμβάνει ἐξ αὐτοῦ τὴν αὔξησιν τὰ μόρια, ἔτι δὲ περὶ τροφῆς ὅλως, ἐν τοῖς περὶ γενέσεως καὶ ἑτέροις οἰκειότερόν ἐστι διελθεῖν. Νῦν δ᾽ ἐπὶ τοσοῦτον εἰρήσθω· (τοσοῦτον γὰρ χρήσιμον,) ὅτι τὸ αἷμα τροφῆς ἕνεκα, καὶ τροφὴ τῶν μορίων ἐστί.

CAPUT IV.

Τὰς δὲ καλουμένας ἶνας, τὸ μὲν ἔχει αἷμα, τὸ δ᾽ οὐκ ἔχει, οἷον τὸ τῶν ἐλάφων καὶ προκῶν. Διόπερ οὐ πήγνυται τὸ τοιοῦτο αἷμα. Τοῦ γὰρ αἵματος τὸ μὲν ὑδατῶδες, μᾶλλον ψυχρόν ἐστι· διὸ καὶ οὐ πήγνυται· τὸ δὲ γεῶδες, πήγνυται, συνεξατμίζοντος τοῦ ὑγροῦ· αἱ δὲ ἶνες, γῆς εἰσι. Συμβαίνει δ᾽ ἔνιά γε καὶ γλαφυρωτέραν ἔχειν τὴν διάνοιαν τῶν τοιούτων, οὐ διὰ τὴν ψυχρότητα τοῦ αἵματος, ἀλλὰ διὰ τὴν λεπτότητα μᾶλλον, καὶ τὸ καθαρὸν εἶναι. Τὸ δὲ γεῶδες, οὐδέτερον ἔχει τούτων. Εὐκινητοτέραν γὰρ ἔχει τὴν αἴσθησιν τὰ λεπτοτέραν ἔχοντα τὴν ὑγρότητα καὶ καθαρωτέραν. Διὰ γὰρ τοῦτο, καὶ τῶν ἀναίμων ἔνια συνετωτέραν ἔχει τὴν ψυχὴν ἐνίων ἐναίμων, καθάπερ εἴρηται πρότερον· οἷον ἡ μέλιττα, καὶ τὸ τῶν μυρμήκων γένος, καὶ εἴ τι ἕτερον τοιοῦτόν ἐστι.

δειλότερα δέ, τὰ λίαν ὑδατώδη. Ὁ γὰρ φόβος καταψύχει. Προοδοποιεῖται οὖν τῷ πάθει τὰ τοιαύτην ἔχοντα τὴν ἐν τῇ καρδίᾳ κρᾶσιν. Τὸ γὰρ ὕδωρ τῷ ψυχρῷ πηκτόν ἐστι. Διὸ καὶ τὰ ἄλλα τὰ ἄναιμα δειλότερα τῶν ἐναίμων ἐστὶν, ὡς ἁπλῶς εἰπεῖν, καὶ ἀκινητίζει τε φοβούμενα, καὶ προΐεται περιττώματα, καὶ μεταβάλλει ἔνια τὰς χρόας αὐτῶν. Τὰ δὲ πολλὰς ἔχοντα λίαν ἶνας καὶ παχείας, καὶ γεωδέστερα τὴν φύσιν ἐστὶ, καὶ θυμώδη τὸ ἦθος, καὶ ἐκστατικὰ διὰ τὸν θυμόν. Θερμότητος γὰρ ποιητικὸς ὁ θυμός. Τὰ δὲ στερεὰ θερμανθέντα, μᾶλλον θερμαίνει τῶν ὑγρῶν· αἱ δὲ ἶνες,, στεῤῥὸν καὶ γεῶδες. Ὥστε γίνονται οἷον πυρίαι ἐν τῷ αἵματι, καὶ ζέσιν ποιοῦσιν ἐν τοῖς θυμοῖς. Διὸ οἱ ταῦροι καὶ οἱ κάπροι, θυμώδεις καὶ ἐκστατικοί. Τὸ γὰρ αἷμα τούτων ἰνωδέστερον, καὶ τό γε τοῦ ταύρου τάχιστα πήγνυται πάντων. Ἐξαιρουμένων δὲ τούτων τῶν ἰνῶν, οὐ πήγνυται. Καθάπερ γὰρ ἐκ πηλοῦ εἴ τις ἐξέλοι τὸ γεῶδες, οὐ πήγνυται τὸ ὕδωρ, οὕτω καὶ τὸ αἷμα. Αἱ γὰρ ἶνες, γῆς. Μὴ ἐξαιρουμένων δὲ, πήγνυται, οἷον ὑγρὰ γῆ ὑπὸ ψύχους. Τοῦ γὰρ θερμοῦ ὑπὸ τοῦ ψυχροῦ ἐκθλιβομένου, συνεξατμίζει τὸ ὑγρὸν, καθάπερ εἴρηται πρότερον, καὶ πήγνυται οὐχ ὑπὸ θερμοῦ, ἀλλ' ὑπὸ ψυχροῦ ξηραινόμενον. Ἐν δὲ τοῖς σώμασιν ὑγρόν ἐστι, διὰ τὴν θερμότητα τὴν ἐν τοῖς ζώοις. Πολλῶν δ' ἐστὶν αἰτία ἡ τοῦ αἵματος φύσις, καὶ κατὰ τὸ ἦθος τοῖς ζώοις, καὶ κατὰ τὴν αἴσθησιν εὐλόγως· ὕλη γάρ ἐστι παντὸς τοῦ σώματος. Ἡ γὰρ τροφὴ, ὕλη· τὸ δ' αἷμα, ἡ ἐσχάτη τροφή. Πολλὴν οὖν ποιεῖ διαφορὰν, θερμὸν ὂν καὶ ψυχρὸν, καὶ λεπτὸν καὶ παχὺ, καὶ θολερὸν καὶ καθαρόν. Ἰχὼρ δέ ἐστι τὸ ὑδατῶδες τοῦ αἵματος, διὰ τὸ μήπω πεπέφθαι, ἢ διεφθάρθαι. Ὥστε ὁ μὲν, ἐξ ἀνάγκης ἰχώρ· ὁ δ', αἵματος χάριν ἐστί.

CAPUT V.

Πιμελὴ δὲ καὶ στέαρ διαφέρουσι μὲν ἀλλήλων κατὰ τὴν τοῦ αἵματος διαφοράν. Ἔστι γὰρ ἑκάτερον αὐτῶν αἷμα πεπεμμένον δι' εὐτροφίαν, καὶ τὸ μὴ καταναλισκόμενον εἰς τὸ σαρκῶδες μόριον τῶν ζώων. Εὔπεπτον γὰρ καὶ εὔτραφές. Δηλοῖ δὲ τὸ λιπαρὸν αὐτῶν. Τῶν γὰρ ὑγρῶν τὸ λιπαρὸν, κοινὸν ἀέρος καὶ πυρός ἐστι. Διὰ τοῦτο οὐδὲν ἔχει τῶν ἀναίμων πιμελὴν, οὔτε στέαρ· ὅτι οὐδ' αἷμα. Τῶν δὲ ἐναίμων, τὰ μὲν σωματῶδες ἔχοντα τὸ αἷμα, στέαρ ἔχει μᾶλλον. Τὸ γὰρ στέαρ γεῶδές ἐστι, διὸ πήγνυται, καθάπερ καὶ τὸ ἰνῶδες, καὶ αὐτὸ, καὶ οἱ ζωμοὶ οἱ τοιοῦτοι· ὀλίγον γὰρ ἔχει ὕδατος, τὸ δὲ πολὺ γῆς. Διὸ τὰ μὴ ἀμφόδοντα, ἀλλὰ κερατώδη, στέαρ ἔχει. Φανερὰ δὲ ἡ φύσις αὐτῶν, τοῦ τοιούτου στοιχείου πλήρης οὖσα, τῷ κερατώδη εἶναι, καὶ ἀστραγάλους ἔχειν. Ἅπαντα γὰρ ξηρὰ καὶ γεηρὰ τὴν φύσιν ἐστί. Τὰ δ' ἀμφόδοντα καὶ ἀκέρατα καὶ πολυσχιδῆ, πιμελὴν ἔχει ἀντὶ στέατος, ἣ οὐ πήγνυται, οὐδὲ θρύπτεται ξηραινομένη, διὰ τὸ μὴ εἶναι γεώδη τὴν φύσιν αὐτῆς. Μέτρια μὲν οὖν ταῦτα ὄντα ἐν τοῖς μορίοις τῶν ζώων ὠφελεῖ. Πρὸς μὲν γὰρ αἴσθησιν οὐκ ἐμποδίζει, πρὸς δ' ὑγίειαν καὶ δύναμιν ἔχει βοήθειαν. Ὑπερβάλλοντα δὲ τῷ πλήθει, φθείρει καὶ βλάπτει. Εἰ γὰρ πᾶν γένοιτο [τὸ σῶμα] πιμελὴ καὶ στέαρ, ἀπόλοιτ' ἄν. Ζῷον μὲν γάρ ἐστι κατὰ τὸ αἰσθητικὸν μόριον· ἡ δὲ σὰρξ καὶ τὸ ἀνάλογον, αἰσθητικόν· τὸ δ' αἷμα, ὥσπερ εἴρηται καὶ πρότερον, οὐκ ἔχει αἴσθησιν· διὸ οὐδὲ πιμελὴ, οὐδὲ στέαρ· αἷμα γὰρ πεπεμμένον ἐστίν. Ὥστε εἰ πᾶν γένοιτο τὸ σῶμα τοιοῦτον, οὐκ ἂν ἔχοι οὐδεμίαν αἴσθησιν. Διὸ καὶ γηράσκει ταχέως τὰ λίαν πίονα. Ὀλίγαιμα γὰρ, ἅτε εἰς τὴν πιότητα ἀναλισκομένου τοῦ αἵματος. Τὰ δ' ὀλίγαιμα ἤδη προοδοποιεῖται πρὸς τὴν φθοράν· ἡ γὰρ φθορὰ, ὀλιγαιμία ἐστί· καὶ τὸ ὀλίγον παθητικὸν, καὶ ὑπὸ ψυχροῦ τοῦ τυχόντος, καὶ ὑπὸ θερμοῦ. Καὶ ἀγονώτερα δὴ τὰ πίονά ἐστι, διὰ τὴν αὐτὴν αἰτίαν. Ὃ γὰρ δεῖ ἐκ τοῦ αἵματος εἰς τὴν γονὴν ἰέναι καὶ τὸ σπέρμα, τοῦτ' εἰς τὴν πιμελὴν ἀναλίσκεται καὶ τὸ στέαρ. Πεττόμενον γὰρ τὸ αἷμα, γίνεται ταῦτα. Ὥστε ἢ ὅλως οὐ γίνεται αὐτοῖς περίττωμα οὐδὲν, ἢ ὀλίγον. Καὶ περὶ μὲν αἵματος, καὶ ἰχῶρος, καὶ πιμελῆς, καὶ στέατος, τί τέ ἐστιν ἕκαστον αὐτῶν, καὶ διὰ τίνας αἰτίας, εἴρηται.

CAPUT VI.

Ἔστι δὲ καὶ ὁ μυελὸς αἵματός τις φύσις, καὶ οὐχ ὥσπερ οἴονταί τινες, τῆς γονῆς σπερματικὴ δύναμις. Δῆλον δ' ἐν τοῖς νέοις πάμπαν. Ἅτε γὰρ ἐξ αἵματος συνεστώτων τῶν μορίων, καὶ τῆς τροφῆς οὔσης τοῖς ἐμβρύοις αἵματος, καὶ ἐν τοῖς ὀστοῖς ὁ μυελὸς αἱματώδης ἐστίν· αὐξανομένων δὲ καὶ πεττομένων, καθάπερ καὶ τὰ μόρια, μεταβάλλει καὶ τὰ σπλάγχνα τὰς χρόας· ὑπερβολῇ γὰρ αἱματῶδες καὶ τῶν σπλάγχνων ἕκαστόν ἐστιν, ἔτι νέων ὄντων· οὕτω δὲ καὶ ὁ μυελός· καὶ τῶν μὲν πιμελωδῶν, λιπαρὸς, καὶ πιμελῇ ὅμοιος· ὅσοις δὲ μὴ πιμελῇ ὅμοιος, ἀλλὰ στέαρ γίνεται τὸ αἷμα πεττόμενον, τούτοις στεατώδης. Διὸ τοῖς μὲν κερατοφόροις, καὶ μὴ ἀμφόδουσι, στεατώδης· τοῖς δὲ ἀμφόδουσι καὶ πολυσχιδέσι, πιμελώδης. Ἥκιστα δὲ ὁ ῥαχίτης τοιοῦτός ἐστι μυελὸς, διὰ τὸ δεῖν αὐτὸν εἶναι συνεχῆ, καὶ διήκειν διὰ πάσης τῆς ῥάχεως διῃρημένης κατὰ τοὺς σφονδύλους. Λιπαρὸς δ' ὢν ἢ στεατώδης, οὐκ ἂν ὁμοίως ἦν συνεχὴς, ἀλλ' ἢ θραυστὸς, ἢ ὑγρός. Ἔνια δὲ οὐκ ἔχει τῶν ζώων, ὡς ἄξιον εἰπεῖν, μυελὸν, ὅσων τὰ ὀστᾶ ἰσχυρὰ καὶ πυκνὰ, οἷον τὰ τοῦ λέοντος. Τούτου γὰρ τὰ ὀστᾶ, διὰ τὸ πάμπαν ἄσημον ἔχειν, δοκεῖ οὐκ ἔχειν ὅλως μυελόν. Ἐπεὶ δὲ τὴν μὲν τῶν ὀστῶν ἀνάγκη φύσιν ὑπάρχειν τοῖς ζώοις, ἢ τὸ ἀνάλογον τοῖς ὀστοῖς, οἷον τοῖς ἐνύδροις τὴν ἄκανθαν, ἀναγκαῖον ἐνίοις ὑπάρχειν καὶ μυελὸν, ἐμπεριλαμβανομένης τῆς τροφῆς, ἐξ ἧς γίνεται τὰ ὀστᾶ. Ὅτι δ' ἡ τροφὴ πᾶσιν αἷμα, εἴρηται πρότερον. Εὐλόγως δὲ καὶ στεατώδεις εἰσὶν οἱ μυελοὶ [καὶ πιμελώδεις.] Διὰ γὰρ τὴν ἀλέαν τὴν γινομένην ὑπὸ τοῦ περιέχεσθαι τοῖς ὀστοῖς, πέττεται τὸ αἷμα. Ἡ δὲ καθ' αὑτὸ πέψις αἵματος, στέαρ καὶ πιμελή ἐστι. Καὶ ἐν τοῖς δὴ τὰ ὀστᾶ πυκνὰ ἔχουσι καὶ ἰσχυρὰ εὐλόγως ἐν τοῖς μὲν οὐκ ἔστι, τοῖς δ' ὀλίγος ἔνεστιν. Εἰς γὰρ τὰ ὀστᾶ ἀναλίσκεται ἡ τροφή. Ἐν δὲ τοῖς μὴ ἔχουσιν ὀστᾶ, ἀλλὰ ἄκανθαν, ὁ ῥαχίτης μόνος ἐστὶ μυελός. Ὀλίγαιμά τε γὰρ φύσει ὑπάρχει ὄντα, καὶ κοίλη ἄκανθα μόνον ἡ τῆς ῥάχεώς ἐστι. Διὸ ἐν ταύτῃ ἐγγίνεται. Μόνη τε γὰρ ἔχει χώραν, καὶ μόνη δεῖται συνδέσμου, διὰ τὰς διαλήψεις. Διὸ καὶ ἐνταῦθα μυελὸς, ὥσπερ εἴρηται, ἀλλοιότερός ἐστι. Διὰ τὸ ἀντὶ περόνης γὰρ γίνεσθαι, γλίσχρος καὶ νευρώδης ἐστὶν, ἵν' ἔχῃ τάσιν. Διατί μὲν οὖν μυελὸν ἔχει τὰ ζῶα τὰ ἔχοντα μυελὸν, εἴρηται· καὶ τί ἐστιν ὁ μυελὸς, ἐκ τούτων φανερὸν, ὅτι τῆς αἱματικῆς τροφῆς, τῆς εἰς ὀστᾶ καὶ ἄκανθαν μεριζομένης, ἐστὶ τὸ ἐμπεριλαμβανόμενον περίττωμα πεφθέν.

CAPUT VII.

Περὶ δὲ ἐγκεφάλου σχεδόν ἐστιν ἐχόμενον εἰπεῖν.

Πολλοῖς γὰρ ἐγκέφαλος δοκεῖ μυελὸς εἶναι, καὶ ἀρχὴ τοῦ μυελοῦ, διὰ τὸ συνεχῆ τὸν ῥαχίτην αὐτῷ ὁρᾷν μυελόν. Ἔστι δὲ πᾶν τοὐναντίον αὐτῷ τὴν φύσιν, ὡς εἰπεῖν. Ὁ μὲν γὰρ ἐγκέφαλος, ψυχρότατον τῶν ἐν τῷ σώματι μορίων· ὁ δὲ μυελὸς, θερμὸς τὴν φύσιν. Δηλοῖ δ' ἡ λιπαρότης αὐτοῦ καὶ τὸ πῖον. Διὸ καὶ συνεχὴς ὁ ῥαχίτης τῷ ἐγκεφάλῳ ἐστίν. Ἀεὶ γὰρ ἡ φύσις μηχανᾶται πρὸς ἑκάστου ὑπερβολὴν, βοήθειαν τὴν τοῦ ἐναντίου παρεδρίαν, ἵνα ἀνισάζῃ τὴν θατέρου ὑπερβολὴν θάτερον. Ὅτι μὲν οὖν ὁ μυελὸς θερμός ἐστι, δῆλον ἐκ πολλῶν. Ἡ δὲ τοῦ ἐγκεφάλου ψυχρότης φανερὰ μὲν καὶ κατὰ τὴν θίξιν. Ἔτι δ' αναιμότατος τῶν ὑγρῶν τῶν ἐν τῷ σώματι πάντων (οὐδ' ὁτιοῦν γὰρ αἵματος ἔχει ἐν αὐτῷ) καὶ αὐχμηρότατος. Ἔστι δὲ οὔτε περίττωμα, οὔτε τῶν συνεχῶν μορίων· ἀλλὰ ἴδιος ἡ φύσις, καὶ εὐλόγως τοιαύτη. Ὅτι μὲν οὖν οὐκ ἔχει συνέχειαν οὐδεμίαν πρὸς τὰ αἰσθητικὰ μόρια, δῆλον μὲν καὶ διὰ τῆς ὄψεως. Ἔτι δὲ μᾶλλον, τῷ μηδεμίαν ποιεῖν αἴσθησιν θιγγανόμενος, ὥσπερ οὐδὲ τὸ αἷμα, οὐδὲ τὸ περίττωμα τῶν ζώων. Ὑπάρχει δὲ ἐν τοῖς ζώοις πρὸς τὴν τῆς φύσεως ὅλης σωτηρίαν. Οἱ μὲν γὰρ τοῦ ζώου τὴν ψυχὴν τιθέασι πῦρ, ἤ τοιαύτην τινὰ δύναμιν· φορτικῶς τιθέντες. Βέλτιον δ' ἴσως φάναι, ἐν τοιούτῳ τινὶ σώματι συνεστάναι. Τούτου δ' αἴτιον, ὅτι τῆς ψυχῆς [τοῖς ἔργοις] ὑπηρετικώτατον τῶν σωμάτων τὸ θερμόν ἐστι. Τὸ τρέφειν γὰρ καὶ κινεῖν ψυχῆς ἔργον ἐστί. Ταῦτα δὲ διὰ ταύτης γίνεται μάλιστα τῆς δυνάμεως. Ὅμοιον οὖν τὸ τὴν ψυχὴν φάναι πῦρ, καὶ τὸ πρίονα εἴτε τρύπανον τὸν τέκτονα, ἢ τὴν τεκτονικὴν, ὅτι τὸ ἔργον περαίνεται ἐγγὺς ἀλλήλων οὖσιν. Ὅτι μὲν οὖν θερμότητος τὰ ζῶα μετέχειν ἀναγκαῖον, δῆλον ἐκ τούτων. Ἐπεὶ δ' ἅπαντα δεῖται τῆς ἐναντίας ῥοπῆς, ἵνα τυγχάνῃ τοῦ μετρίου καὶ μέσου (τὴν γὰρ οὐσίαν ἔχει τοῦτο καὶ τὸν λόγον· τῶν δ' ἄκρων ἑκάτερον οὐκ ἔχει χωρὶς) διὰ ταύτην τὴν αἰτίαν πρὸς τὸν τῆς καρδίας τόπον, καὶ τὴν ἐν αὐτῇ θερμότητα μεμηχάνηται τὸν ἐγκέφαλον ἡ φύσις, καὶ τούτου χάριν ὑπάρχει τοῦτο τὸ μόριον τοῖς ζώοις, τὴν φύσιν ἔχον κοινὴν ὕδατος καὶ γῆς. Καὶ διὰ τοῦτο τὰ ἔναιμα ἔχει πάντα ἐγκέφαλον· τῶν δ' ἄλλων οὐδὲν, ὡς εἰπεῖν, πλὴν ὅτι κατὰ τὸ ἀνάλογον· οἷον ὁ πολύπους. Ὀλιγόθερμα γὰρ πάντα διὰ τὴν ἀναιμίαν· ὁ μὲν οὖν ἐγκέφαλος εὔκρατον ποιεῖ τὴν ἐν τῇ καρδίᾳ θερμότητα καὶ ζέσιν. Ἵνα δὲ καὶ τοῦτο τὸ μόριον τυγχάνῃ μετρίας θερμότητος, ἀφ' ἑκατέρας τῆς φλεβὸς, τῆς τε μεγάλης καὶ τῆς καλουμένης ἀορτῆς, τελευτῶσιν αἱ φλέβες εἰς τὴν μήνιγγα τὴν περὶ τὸν ἐγκέφαλον. Πρὸς δὲ τὸ τὴν θερμότητα μὴ βλάπτειν, ἀντὶ μὲν μεγάλων ὀλίγων, πυκναὶ καὶ λεπταὶ φλέβες περιέχουσιν αὐτόν· ἀντὶ δὲ πολλοῦ καὶ παχέος αἵματος, λεπτὸν καὶ καθαρόν. Διὸ καὶ τὰ ῥεύματα τοῖς σώμασι, ἐκ τῆς κεφαλῆς ἐστι τὴν ἀρχὴν, ὅσοις ἂν ᾖ τὰ περὶ τὸν ἐγκέφαλον ψυχρότερα τῆς ἐμμέτρου κράσεως. Ἀναθυμιωμένης γὰρ διὰ τῶν φλεβῶν ἄνω τῆς τροφῆς, τὸ περίττωμα ψυχόμενον διὰ τὴν τοῦ τόπου δύναμιν, ῥεύματα ποιεῖ φλέγματος καὶ ἰχῶρος. Δεῖ δὲ λαβεῖν, ὡς μεγάλῳ παρεικάζοντι μικρὸν, ὁμοίως συμβαίνειν ὥσπερ τὴν τῶν ὑετῶν γένεσιν. Ἀναθυμιωμένης γὰρ ἐκ τῆς γῆς τῆς ἀτμίδος καὶ φερομένης ὑπὸ τοῦ θερμοῦ πρὸς τὸν ἄνω τόπον, ὅταν ἐν τῷ ὑπὲρ τῆς γῆς γένηται ἀέρι ὄντι ψυχρῷ, συνίσταται πάλιν εἰς ὕδωρ διὰ τὴν ψύξιν, καὶ ῥεῖ κάτω πρὸς τὴν γῆν. Ἀλλὰ περὶ μὲν τούτων, ἐν

ταῖς τῶν νόσων ἀρχαῖς ἁρμόττει λέγειν, ἐφ' ὅσον τῆς φυ-
σικῆς φιλοσοφίας ἐστὶν εἰπεῖν περὶ αὐτῶν. Ποιεῖ δὲ
καὶ τὸν ὕπνον τοῖς ζώοις τοῦτο τὸ μόριον τοῖς ἔχου-
σιν ἐγκέφαλον· τοῖς δὲ μὴ ἔχουσι, τὸ ἀνάλογον. Κα-
ταψύχων γὰρ τὴν ἀπὸ τῆς τροφῆς τοῦ αἵματος ἐπίῤ-
ῥυσιν, ἢ καὶ διά τινας ὁμοίας αἰτίας ἄλλας, βαρύνει
τε τὸν τόπον (διὸ τὴν κεφαλὴν καρηβαροῦσιν οἱ
ὑπνώττοντες) καὶ κάτω ποιεῖ τὸ θερμὸν ὑποφεύγειν
μετὰ τοῦ αἵματος. Διὸ πλεῖον ἀθροιζόμενον ἐπὶ τὸν
κάτω τόπον, ἀπεργάζεται τὸν ὕπνον, καὶ τὸ δύνασθαι
ἑστάναι ὀρθὸν ἀφαιρεῖται, ὅσα τῶν ζώων ὀρθὰ τὴν
φύσιν ἐστί· τῶν δ' ἄλλων, τὴν ὀρθότητα τῆς κεφα-
λῆς· περὶ ὧν εἴρηται καθ' αὐτὰ, ἔν τε τοῖς περὶ αἰσθήσεως
καὶ περὶ ὕπνου διωρισμένοις. Ὅτι δ' ἐστὶν ὁ ἐγκέ-
φαλος κοινὸς ὕδατος καὶ γῆς, δηλοῖ τὸ συμβαῖνον
περὶ αὐτόν. Ἑψόμενος γὰρ γίνεται ξηρὸς καὶ σκλη-
ρὸς, καὶ λείπεται τὸ γεῶδες, ἐξατμισθέντος τοῦ ὕδατο
ὑπὸ τῆς θερμότητος, ὥσπερ τὰ τῶν χεδρόπων ἑψ
ματα καὶ τῶν ἄλλων καρπῶν, διὰ τὸ γῆς εἶναι
πλεῖστον μέρος, ἐξιόντος τοῦ μιχθέντος ὑγροῦ. Κ
γὰρ ταῦτα γίνεται σκληρὰ καὶ γεηρὰ πάμπαν. Ἔχ
δὲ τῶν ζώων ἐγκέφαλον πλεῖστον ἄνθρωπος, ὡς κατ
μέγεθος, καὶ τῶν ἀνθρώπων οἱ ἄῤῥενες τῶν θηλει
καὶ γὰρ τὸν περὶ τὴν καρδίαν καὶ τὸν πνεύμονα τ
πον, θερμότατον καὶ ἐναιμότατον· διὸ καὶ μόνον ἐ
τῶν ζώων ὀρθόν. Ἡ γὰρ τοῦ θερμοῦ φύσις ἐνισχ
ουσα, ποιεῖ τὴν αὔξησιν ἀπὸ τοῦ μέσου κατὰ τὴν
τῆς φοράν. Πρὸς οὖν πολλὴν θερμότητα οἷον ἀν
κειται ὑγρότης καὶ ψυχρότης, καὶ διὰ τὸ πλῆθ
ὀψιαίτατα πήγνυται τὸ περὶ τὸν ἐγκέφαλον ὀστο
ὃ καλοῦσί τινες βρέγμα, διὰ τὸ πολὺν χρόνον τὸ θ
μὸν ἀπατμίζειν. Τῶν δὲ ἄλλων οὐδενὶ τοῦτο συμβ
νει τῶν ἐναίμων ζώων. Καὶ ῥαφὰς δὲ πλείστας
περὶ τὴν κεφαλὴν, καὶ τὸ ἄῤῥεν πλείους τῶν θηλ
διὰ τὴν αὐτὴν αἰτίαν, ὅπως ὁ τόπος εὔπνους ᾖ,
μᾶλλον ὁ πλείων ἐγκέφαλος· ὑγραινόμενος γὰρ
ξηραινόμενος, οὐ ποιήσει τὸ αὐτοῦ ἔργον, ἀλλ'
ψύξει, ἢ πήξει· ὥστε νόσους καὶ παρανοίας ποι
θανάτους. Τὸ γὰρ ἐν τῇ καρδίᾳ θερμὸν,
ἀρχὴ, συμπαθέστατόν ἐστι, καὶ ταχεῖαν ποι
τὴν αἴσθησιν, μεταβάλλοντός τε καὶ πάσχοντος
περὶ τὸν ἐγκέφαλον αἵματος. Περὶ μὲν οὖν τῶν
φύτων τοῖς ζώοις ὑγρῶν, σχεδὸν εἴρηται περὶ πά
Τῶν δ' ὑστερογενῶν, τά τε περιττώματα τῆς τρ
ἐστὶ, τό, τε τῆς κύστεως ὑπόστημα, καὶ τὸ τῆς
λίας, καὶ παρὰ ταῦτα γονὴ καὶ γάλα, τοῖς πεφυ
ἔχειν ἕκαστα τούτων. Τὰ μὲν οὖν τῆς τροφῆς π
τώματα, περὶ τὴν τῆς τροφῆς σκέψιν καὶ θε
οἰκείους ἔχει τοὺς λόγους, τίσι τε τῶν ζώων ὑπ
καὶ διὰ τίνας αἰτίας· τὰ δὲ περὶ σπέρματο
γάλακτος, ἐν τοῖς περὶ γενέσεως. Τὸ μὲν γὰρ,
γενέσεως αὐτῶν ἐστι· τὸ δὲ, χάριν γενέσεως.

CAPUT VIII.

Περὶ δὲ τῶν ἄλλων μορίων τῶν ὁμοιομερῶ
πτέον, καὶ περὶ σαρκὸς πρῶτον ἐν τοῖς ἔχουσι σά
ἐν δὲ τοῖς ἄλλοις τὸ ἀνάλογον. Τοῦτο γὰρ
καὶ σῶμα τῶν ζώων ἐστί. Δῆλον δὲ καὶ κατὰ τ
γον. Τὸ γὰρ ζῶον ὁριζόμεθα τῷ ἔχειν αἴσ
Πρῶτον δὲ τὴν πρώτην· αὕτη δ' ἐστὶν ἁφή.
της δ' ἐστὶ τὸ τοιοῦτον μόριον αἰσθητήριον,
πρῶτον, ὥσπερ ἡ κόρη τῆς ὄψεως, ἢ τὸ δι' οὗ
λημμένον, ὥσπερ ἂν εἴ τις προσλάβοι τῇ κόρῃ
φανὲς πᾶν. Ἐπὶ μὲν οὖν τῶν ἄλλων αἰσθ

ἀδύνατόν τε, καὶ οὐδὲν προὔργου τοῦτ' ἦν ποιῆσαι τῇ φύσει. Τὸ δ' ἁπτικὸν, ἐξ ἀνάγκης. Μόνον γὰρ ἢ μάλιστα τοῦτ' ἐστὶ σωματῶδες τῶν αἰσθητηρίων. Κατὰ δὲ τὴν αἴσθησιν τὸ φανερὸν, πάντα τἄλλα τούτου χάριν ὄντα· λέγω δ' οἷον ὀστᾶ, καὶ νεῦρα, καὶ δέρμα, καὶ φλέβες· ἔτι δὲ τρίχες, καὶ τὸ τῶν ὀνύχων γένος, κἂν εἴ τι τοιοῦτον ἕτερόν ἐστιν. Ἡ μὲν γὰρ τῶν ὀστῶν φύσις, σωτηρίας ἕνεκεν μεμηχάνηται μαλακοῦ, σκληρὰ τὴν φύσιν οὖσα, ἐν τοῖς ἔχουσιν ὀστᾶ· ἐν δὲ τοῖς μὴ ἔχουσι, τὸ ἀνάλογον· οἷον ἐν τοῖς ἰχθύσι, τοῖς μὲν ἄκανθα, τοῖς δὲ χόνδρα. Τὰ μὲν οὖν ἔχει τῶν ζώων ἐντὸς τὴν τοιαύτην βοήθειαν· ἔνια δὲ τῶν ἀναίμων ἐκτὸς, ὥσπερ τῶν τε μαλακοστράκων ἕκαστον, οἷον καρκίνοι, καὶ τὸ τῶν καράβων γένος· καὶ ὀστρακοδέρμων ὡσαύτως, οἷον τὰ καλούμενα ὄστρεα· πᾶσι γὰρ τούτοις, τὸ μὲν σαρκῶδες ἐντός· τὸ δὲ συνέχον καὶ φυλάττον ἐκτὸς, τὸ γεῶδές ἐστι· πρὸς γὰρ τῇ φυλακῇ τῆς συνεχείας, τῷ ἔχειν ὀλίγον αὐτῶν τὴν φύσιν θερμὸν, ἀναίμων ὄντων, οἷον πνιγεύς τις περικείμενον τὸ ὄστρακον, φυλάττει τὸ ἐμπεπυρευμένον θερμόν. Ἡ δὲ χελώνη, καὶ τὸ τῶν ἀμύδων γένος, ὁμοίως ἔχειν δοκεῖ τούτοις, ἕτερον ὂν γένος αὐτῶν. Τὰ δ' ἔντομα τῶν ζώων καὶ τὰ μαλάκια, τούτοις ἐναντία, καὶ αὐτοῖς ἀντικειμένως συνέστηκεν· οὐδὲν γὰρ ὀστῶδες ἔχειν ἔοικεν, οὐδὲ γεηρὸν ἀποκεκριμένον, ὅ τι καὶ ἄξιον εἰπεῖν· ἀλλὰ τὰ μὲν μαλάκια σχεδὸν ὅλα σαρκώδη καὶ μαλακά· πρὸς δὲ τὸ μὴ εὔφθαρτον εἶναι τὸ σῶμα αὐτῶν, καθάπερ τὰ σαρκώδη, μεταξὺ σαρκὸς καὶ νεύρου τὴν φύσιν ἔχει. Μαλακὸν μὲν γὰρ ὥσπερ σάρξ ἐστιν· ἔχει δὲ τάσιν, ὥσπερ νεῦρον· τὴν δὲ σχίσιν ἔχει τῆς σαρκὸς, οὐ κατ' εὐθυωρίαν, ἀλλὰ κατὰ κύκλους διαιρετήν. Οὕτως γὰρ ἂν ἔχον, χρησιμώτατον ἂν εἴη πρὸς τὴν ἰσχύν. Ὑπάρχει δὲ ἐν αὐτοῖς καὶ τὸ ἀνάλογον ταῖς τῶν ἰχθύων ἀκάνθαις· οἷον ἐν μὲν ταῖς σηπίαις τὸ καλούμενον σηπίον, ἐν δὲ ταῖς τευθίσι τὸ καλούμενον ξίφος· τὰ δὲ τῶν πολυπόδων τοιοῦτον οὐδὲν ἔχει διὰ τὸ μικρὸν ἔχειν τὸ κύτος τὴν καλουμένην κεφαλὴν, θάτερα δ' εὐμήκη. Διὸ πρὸς τὴν ὀρθότητα αὐτῶν καὶ τὴν ἀκαμψίαν ὑπέγραψεν αὐτὰ ἡ φύσις, ὥσπερ τῶν ἐναίμων τοῖς μὲν ὀστοῦν, τοῖς δὲ ἄκανθαν. Τὰ δ' ἔντομα τούτοις ἐναντίως ἔχει καὶ τοῖς ἐναίμοις, καθάπερ εἴπομεν. Οὐδὲ γὰρ διωρισμένον ἔχει σκληρὸν, ἀλλ' ὅλον σῶμα σκληρόν· σκληρότητα δὲ ταύτην, ὀστοῦ μὲν σαρκωδεστέραν, σαρκὸς δὲ ὀστωδεστέραν καὶ γεωδεστέραν, πρὸς τὸ μὴ εὐδιαίρετον εἶναι τὸ σῶμα αὐτῶν.

CAPUT IX.

Ἔχει δὲ ὁμοίως ἥ τε τῶν ὀστῶν καὶ ἡ τῶν φλεβῶν φύσις. Ἑκατέρα γὰρ αὐτῶν ἀφ' ἑνὸς ἠργμένη συνεχής ἐστι, καὶ οὔτε ὀστοῦν ἐστιν αὐτὸ καθ' αὑτὸ οὐδὲν, ἀλλ' ἢ μόριον ὡς συνεχὲς, ἢ ἁπτόμενον καὶ προσδεδεμένον, ἵνα χρῆται ἡ φύσις καὶ ὡς ἑνὶ, καὶ ὡς συνεχεῖ, καὶ ὡς διῃρημένοις πρὸς τὴν κάμψιν. Ὁμοίως δὲ καὶ φλὲψ οὐδεμία αὐτὴ καθ' αὑτήν ἐστιν, ἀλλὰ πᾶσαι μόρια μιᾶς εἰσιν. Ὀστοῦν γὰρ εἴ τι κεχωρισμένον ἦν, τό, τ' ἔργον οὐκ ἂν ἐποίει, οὗ χάριν ἡ τῶν ὀστῶν ἐστι φύσις (οὔτε γὰρ ἂν κάμψεως ἦν αἴτιον, οὔτ' ὀρθότητος οὐδεμιᾶς, μὴ συνεχὲς ὂν, ἀλλὰ διαλεῖπον) ἔτι τ' ἔβλαπτεν ἂν ὥσπερ ἄκανθά τις, ἢ βέλος ἐνὸν ταῖς σαρξίν. Εἴ τε φλὲψ ἦν τις κεχωρισμένη καὶ μὴ συνεχὴς πρὸς τὴν ἀρχὴν, οὐκ ἂν ἐσώζετο τὸ ἐν αὐτῇ αἷμα· ἡ γὰρ ἀπ' ἐκείνης θερμότης κωλύει πήγνυσθαι. Φαίνεται δὲ καὶ σηπόμενον τὸ χωριζόμενον. Ἀρχὴ δὲ τῶν μὲν φλεβῶν ἡ καρδία· τῶν δ' ὀστῶν, ἡ καλουμένη ῥάχις, τοῖς ἔχουσιν ὀστᾶ πᾶσιν· ἀφ' ἧς συνεχὴς ἡ τῶν ἄλλων ὀστῶν ἐστι φύσις. Ἡ γὰρ τὸ μῆκος καὶ τὴν ὀρθότητα συνέχουσα τῶν ζώων ἡ ῥάχις ἐστίν. Ἐπεὶ δ' ἀνάγκη κινουμένου τοῦ ζώου κάμπτεσθαι τὸ σῶμα, μία μὲν διὰ τὴν συνέχειάν ἐστι, πολυμερὴς δὲ τῇ διαιρέσει τῶν σπονδύλων. Ἐκ δὲ ταύτης, τοῖς ἔχουσι κῶλα συνεχῆ πρὸς αὐτὴν, τὰ τούτων ὀστᾶ, τῶν ἁρμονιῶν ἐστιν, ᾗ μὲν ἔχει τὰ κῶλα κάμψιν, συνδεδεμένα νεύροις, καὶ τῶν ἐσχάτων συναρμοττόντων, τοῦ μὲν ὄντος κοίλου, τοῦ δὲ περιφεροῦς· ἢ καὶ ἀμφοτέρων κοίλων, ἐν μέσῳ δὲ περιειληφότων, οἷον γόμφον, ἀστράγαλον, ἵνα γένηται κάμψις καὶ ἔκτασις. Ἄλλως γὰρ, ἢ ὅλως ἀδύνατον, ἢ οὐ καλῶς ἂν ἐποίουν τὴν τοιαύτην κίνησιν. Ἔνια δ' αὐτῶν ὁμοίαν ἔχοντα τὴν ἀρχὴν τὴν θατέρου, τῇ τελευτῇ θατέρου, συνδέδεται νεύροις. Καὶ χονδρώδη δὲ μόρια μεταξὺ τῶν κάμψεών εἰσιν, οἷον στοιβὴ, πρὸς τὸ ἄλληλα μὴ τρίβειν. Περὶ δὲ τὰ ὀστᾶ αἱ σάρκες πεφύκασι, προσειλημμέναι λεπτοῖς καὶ ἰνώδεσι δεσμοῖς, ὧν ἕνεκα τὸ τῶν ὀστῶν ἐστι γένος. Ὥσπερ γὰρ οἱ πλάττοντες ἐκ πηλοῦ ζῶον, ἢ τινος ἄλλης ὑγρᾶς συστάσεως, ὑφιστᾶσι τῶν στερεῶν τι σωμάτων, εἶθ' οὕτως περιπλάττουσιν· τὸν αὐτὸν τρόπον ἡ φύσις δεδημιούργηκεν ἐκ τῶν σαρκῶν τὸ ζῶον. Τοῖς μὲν οὖν ἄλλοις ὕπεστιν ὀστᾶ σαρκώδεσι μορίοις, τοῖς μὲν κινουμένοις διὰ κάμψιν, τούτου χάριν· τοῖς δ' ἀκινήτοις, φυλακῆς ἕνεκεν· οἷον αἱ συγκλείουσαι πλευραὶ τὸ στῆθος, σωτηρίας χάριν τῶν περὶ καρδίαν σπλάγχνων. Τὰ δὲ περὶ τὴν κοιλίαν, ἀνόστεα πᾶσιν, ὅπως μὴ κωλύῃ τὴν ἀνοίδησιν τὴν ὑπὸ τῆς τροφῆς γινομένην τοῖς ζώοις ἐξ ἀνάγκης, καὶ τοῖς θήλεσι τὴν ἐν αὐτοῖς τῶν ἐμβρύων αὔξησιν. Τὰ μὲν οὖν ζωοτόκα τῶν ζώων καὶ ἐν αὑτοῖς καὶ ἐκτὸς παραπλησίαν ἔχει την τῶν ὀστῶν δύναμιν, καὶ ἰσχυράν. Πολὺ γὰρ μείζω πάντα τὰ τοιαῦτα τῶν μὴ ζωοτόκων, ὡς κατὰ λόγον εἰπεῖν τῶν σωμάτων. Ἐνιαχοῦ γὰρ πολλὰ γίνεται μεγάλα τῶν ζωοτόκων, οἷον ἐν Λιβύῃ, καὶ τοῖς τόποις τοῖς ξηροῖς καὶ θερμοῖς. Τοῖς δὲ μεγάλοις ἰσχυροτέρων δεῖ τῶν ὑπερεισμάτων, καὶ μειζόνων, καὶ σκληροτέρων, καὶ τούτων αὐτῶν τοῖς βιαστικωστέροις. Διὸ τὰ τῶν ἀῤῥένων σκληρότερα ἢ τὰ τῶν θηλειῶν, καὶ τὰ τῶν σαρκοφάγων· ἡ τροφὴ γὰρ διὰ μάχης τούτοις ὥσπερ τὰ τοῦ λέοντος. Οὕτω γὰρ ἔχει ταῦτα σκληρὰν τὴν φύσιν, ὥστ' ἐξάπτεσθαι τυπτομένων, ὥσπερ ἐκ λίθων, πῦρ. Ἔχει δὲ καὶ ὁ δελφὶς οὐκ ἀκάνθας, ἀλλ' ὀστᾶ. Ζωοτόκος γάρ ἐστι. Τοῖς δ' ἐναίμοις μὲν, μὴ ζωοτόκοις δὲ, παραλλάττει κατὰ μικρὸν ἡ φύσις· οἷον τοῖς ὄρνισιν ὀστᾶ μὲν, ἀσθενέστερα δέ. Τῶν δ' ἰχθύων τοῖς μὲν ᾠοτόκοις ἄκανθα, καὶ τοῖς ὄφεσιν ἀκανθώδης ἐστὶν ἡ τούτων φύσις, πλὴν τοῖς λίαν μεγάλοις. Τούτοις δὲ, δι' ἅπερ καὶ τοῖς ζωοτόκοις, πρὸς τὴν ἰσχὺν ἰσχυροτέρων δεῖ τῶν στερεωμάτων. Τὰ δὲ καλούμενα σελάχη, χονδράκανθα τὴν φύσιν ἐστίν. Ὑγροτέραν τε γὰρ αὐτῶν ἀναγκαῖον εἶναι τὴν κίνησιν· ὥστε δεῖ καὶ τὴν τῶν ἐρεισμάτων μὴ κραύραν εἶναι, ἀλλὰ μαλακωτέραν· καὶ τὸ γεῶδες εἰς τὸ δέρμα πᾶν ἀνήλωκεν ἡ φύσις. Ἅμα δὲ [καὶ] τὴν αὐτὴν ὑπεροχὴν εἰς [τοὺς] πολλοὺς τόπους ἀδυνατεῖ διανέμειν ἡ φύσις. Ἔνεστι δὲ καὶ ἐν τοῖς ζωοτόκοις πολλὰ τῶν ὀστῶν χονδρώδη, ἐν ὅσοις συμφέρει μαλακὸν εἶναι καὶ μυξῶδες τὸ στε-

ρεόν, διὰ τὴν σάρκα τὴν περικειμένην· οἷον συμβέβηκε περί τε τὰ ὦτα καὶ τοὺς μυκτῆρας· θραύεται γὰρ τὰ κραῦραταχέως ἐν τοῖς ἀπέχουσιν. Ἡ δὲ φύσις ἡ αὐτὴ χόνδρου καὶ ὀστοῦ. Διαφέρει δὲ τῷ μᾶλλον καὶ ἧττον. Διὸ καὶ οὐδέτερον αὐξάνεται ἀποκοπέν. Οἱ μὲν οὖν ἐν τοῖς πεζοῖς ἀμύελοι χόνδροι κεχωρισμένῳ μυελῷ. Τὸ γὰρ χωριζόμενον εἰς ἅπαν μεμιγμένον, μαλακὴν ποιεῖ καὶ μυξώδη τοῦ χόνδρου τὴν σύστασιν. Ἐν δὲ τοῖς σελάχεσιν ἡ μὲν ῥάχις χονδρώδης ἐστὶν, ἔχει δὲ μυελόν. Ἀντ' ὀστοῦ γὰρ αὐτοῖς ὑπάρχει τοῦτο τὸ μόριον. Σύνεγγυς δὲ κατὰ τὴν ἁφήν ἐστι τοῖς ὀστοῖς καὶ τὰ τοιάδε τῶν μορίων, οἷον ὄνυχές τε καὶ ὁπλαὶ, καὶ χηλαὶ καὶ κέρατα, καὶ ῥύγχη τὰ τῶν ὀρνίθων. Πάντα δὲ ταῦτα βοηθείας ἔχουσι χάριν τὰ ζῶα. Τὰ γὰρ ἐξ αὐτῶν συνεστηκότα, ὅλα καὶ συνώνυμα τοῖς μορίοις, οἷον ὁπλή τε ὅλη καὶ κέρας ὅλον, μεμηχάνηται πρὸς τὴν σωτηρίαν ἑκάστοις. Ἐν τούτῳ δὲ τῷ γένει, καὶ ἡ τῶν ὀδόντων ἐστὶ φύσις, τοῖς μὲν ὑπάρχουσα πρὸς ἓν ἔργον τὴν τῆς τροφῆς ἐργασίαν· τοῖς δὲ πρός τε τοῦτο, καὶ πρὸς ἀλκὴν, οἷον τοῖς καρχαρόδουσι, καὶ χαυλιόδουσιν. Ἐξ ἀνάγκης δὲ πάντα ταῦτα γεώδη τε καὶ στερεὰν ἔχει τὴν φύσιν. Ὅπλου γὰρ αὕτη δύναμις. Διὸ καὶ ταῦτα πάντα μᾶλλον ἐν τοῖς τετράποσιν ὑπάρχει ζώοις τῶν ζωοτόκων, διὰ τὸ γεωδεστέραν ἔχειν πάντα τὴν σύστασιν, ἢ τὸ τῶν ἀνθρώπων γένος. Ἀλλὰ περὶ τούτων καὶ τῶν ἐχομένων, οἷον δέρματος καὶ κύστεως, καὶ ὑμένος, καὶ τριχῶν, καὶ πτερῶν, καὶ τῶν ἀνάλογον τούτοις, κἂν εἴ τι τοιοῦτόν ἐστι μέρος, ὕστερον ἅμα τοῖς ἀνομοιομερέσι θεωρητέον τὴν αἰτίαν αὐτῶν, καὶ τίνος ἕνεκεν ὑπάρχει τοῖς ζώοις ἕκαστον. Ἐκ τῶν ἔργων γὰρ γνωρίζειν, ὥσπερ κἀκεῖνα, καὶ ταῦτα ἀναγκαῖον ἂν εἴη. Ἀλλ' ὅτι συνώνυμα τοῖς ὅλοις τὰ μέρη, τὴν τάξιν ἀπέλαβεν ἐν τοῖς ὁμοιομερέσι νῦν Εἰσὶ δὲ ἀρχαὶ πάντων, τό, τε ὀστοῦν καὶ ἡ σάρξ. Ἔτι δὲ περὶ γονῆς καὶ γάλακτος ἀπελείπομεν ἐν τῇ περὶ τῶν ὑγρῶν καὶ ὁμοιομερῶν θεωρίᾳ· τοῖς γὰρ περὶ γενέσεως λόγοις ἁρμόττουσαν ἔχει τὴν σκέψιν· τὸ μὲν γὰρ αὐτῶν ἀρχὴ, τὸ δὲ τροφὴ τῶν γινομένων ἐστί.

CAPUT X.

Νῦν δὲ λέγωμεν, οἷον ἀπ' ἀρχῆς πάλιν, ἀρξάμενοι πρῶτον ἀπὸ τῶν πρώτων. Πᾶσι γὰρ τοῖς ζώοις καὶ τελείοις, δύο τὰ ἀναγκαιότατα μόριά ἐστιν, ᾗ τε δέχονται τὴν τροφὴν, καὶ ᾗ τὸ περίττωμα ἀφιᾶσιν. Οὔτε γὰρ εἶναι, οὔτε αὐξάνεσθαι ἄνευ τροφῆς ἐνδέχεται. Τὰ μὲν οὖν φυτὰ (καὶ γὰρ καὶ ταῦτα ζῆν φαμὲν) τοῦ μὲν ἀχρήστου περιττώματος οὐκ ἔχει τόπον. Ἐκ τῆς γῆς γὰρ λαμβάνει πεπεμμένην τὴν τροφήν. Ἀντὶ δὲ τούτου προΐεται τὰ σπέρματα καὶ τοὺς καρπούς. Τρίτον δὲ μέρος ἐστὶν ἐν πᾶσι τὸ τούτων μέσον, ἐν ᾧ ἡ ἀρχή ἐστιν ἡ τῆς ζωῆς. Ἡ μὲν οὖν τῶν φυτῶν φύσις, οὖσα μόνιμος, οὐ πολυειδής ἐστι τῶν ἀνομοιομερῶν. Πρὸς γὰρ ὀλίγας πράξεις, ὀλίγων ὀργάνων ἡ χρῆσις. Διὸ θεωρητέον καθ' αὑτὰ περὶ τῆς ἰδίας αὐτῶν. Τὰ δὲ πρὸς τῷ ζῆν αἴσθησιν ἔχοντα, πολυμορφοτέραν ἔχει τὴν ἰδέαν· καὶ τούτων ἕτερα πρὸ ἑτέρων μᾶλλον, καὶ πολυχουστέραν, ὅσων μὴ μόνον τοῦ ζῆν, ἀλλὰ καὶ τοῦ εὖ ζῆν ἡ φύσις μετείληφε. Τοιοῦτον δ' ἐστὶ τὸ τῶν ἀνθρώπων γένος. Ἢ γὰρ μόνον μετέχει τοῦ θείου τῶν ἡμῖν γνωρίμων ζώων, ἢ μάλιστα πάντων. Ὥστε διά τε τοῦτο, καὶ διὰ τὸ γνώριμον εἶναι μάλιστα αὐτοῦ τὴν τῶν ἔξωθεν μορίων μορφὴν, περὶ τούτου ἂν εἴη λεκτέον

πρῶτον. Εὐθὺς γὰρ καὶ τὰ φύσει μόρια κατὰ φύ-
σιν ἔχει τούτῳ μόνῳ, καὶ τὸ τούτου ἄνω, πρὸς τὸ
τοῦ ὅλου ἔχει ἄνω. Μόνον γὰρ ὀρθόν ἐστι τῶν ζώων
ὁ ἄνθρωπος. Τὸ μὲν οὖν ἔχειν τὴν κεφαλὴν ἄσαρ-
κον, ἐκ τῶν περὶ τὸν ἐγκέφαλον εἰρημένων, ἀναγ-
καῖον συμβέβηκεν· οὐ γάρ, ὥσπέρ τινες λέγουσιν, ὅτι
εἰ σαρκώδης ἦν, μακροβιώτερον ἂν ἦν τὸ γένος· ἀλλ'
εὐαισθησίας ἕνεκα ἄσαρκον εἶναί φασιν· αἰσθάνε-
σθαι μὲν γὰρ τῷ ἐγκεφάλῳ. Τὴν δ' αἴσθησιν οὐ
προσίεσθαι τὰ μόρια τὰ σαρκώδη λίαν. Τούτων δ'
οὐδέτερόν ἐστιν ἀληθές· ἀλλὰ πολύσαρκος μὲν ὁ τό-
πος ὢν ὁ περὶ τὸν ἐγκέφαλον, τοὐναντίον ἂν ἀπειρ-
γάζετο, οὗ ἕνεκα ὑπάρχει τοῖς ζώοις ὁ ἐγκέφαλος·
οὐ γὰρ ἂν ἐδύνατο καὶ καταψύχειν, ἀλεαίνων αὐτὸ
λίαν· τῶν τ' αἰσθήσεων οὐκ αἴτιος οὐδεμιᾶς, ὅς γ'
ἀναίσθητος καὶ αὐτός ἐστιν, ὥσπερ ὁτιοῦν τῶν περιτ-
τωμάτων. Ἀλλ' οὐχ εὑρίσκοντες διὰ τίνα αἰτίαν
ἔνιαι τῶν αἰσθήσεων ἐν τῇ κεφαλῇ τοῖς ζώοις ἐστί,
τοῦτο δ' ὁρῶντες ἰδιαίτερον ὂν τῶν ἄλλων μορίων
ἐκ συλλογισμοῦ πρὸς ἄλληλα συνδυάζουσι. Ὅτι μ
οὖν ἀρχὴ τῶν αἰσθήσεών ἐστιν ὁ περὶ τὴν καρδί
τόπος, διώρισται πρῶτον ἐν τοῖς περὶ αἰσθήσεω
καὶ διότι αἱ μὲν δύο φανερῶς ἠρτημέναι πρὸς τ
καρδίαν εἰσὶν, ἥ τε τῶν ἁπτῶν, καὶ ἡ τῶν χυμ
Τῶν δὲ τριῶν, ἡ μὲν τῆς ὀσφρήσεως μέση· ἀκοὴ
καὶ ὄψις, μάλιστ' ἐν τῇ κεφαλῇ, διὰ τὴν τῶν αἰσθ
τηρίων φύσιν εἰσὶ, καὶ τούτων ἡ ὄψις πᾶσιν·
ἥ τ' ἀκοὴ καὶ ἡ ὄσφρησις ἐπὶ τῶν ἰχθύων
τῶν τοιούτων ποιεῖ τὸ λεγόμενον φανερόν. Ἀκού
μὲν γὰρ καὶ ὀσφραίνονται, αἰσθητήριον δ' οὐ
ἔχουσιν ἐν τῇ κεφαλῇ φανερὸν τούτων τῶν αἰσθ
Ἡ δ' ὄψις πᾶσι τοῖς ἔχουσιν εὐλόγως ἐστὶ περὶ
ἐγκέφαλον. Ὁ μὲν γὰρ, ὑγρὸς καὶ ψυχρός·
ὕδωρ τὴν φύσιν ἐστί· τοῦτο γὰρ τῶν διαφανῶν
φυλακτότατόν ἐστιν. Ἔτι δὲ τὰς ἀκριβεστέρας
αἰσθήσεων, διὰ τῶν καθαρώτερον ἐχόντων τὸ
μορίων ἀναγκαῖον ἀκριβεστέρας γίνεσθαι.
πτει γὰρ ἡ τῆς ἐν τῷ αἵματι θερμότητος κίνησις
αἰσθητικὴν ἐνέργειαν· διὰ ταύτας τὰς αἰτίας
κεφαλῇ τούτων τὰ αἰσθητήριά ἐστιν. Οὐ μόνον δ'
τὸ ἔμπροσθεν ἄσαρκον, ἀλλὰ τὸ ὄπισθεν τῆς
λῆς, διὰ τὸ πᾶσι τοῖς ἔχουσιν αὐτὴν, ὀρθότατον
εἶναι τοῦτο τὸ μόριον. Οὐδὲν γὰρ ὀρθοῦσθαι
ναται φορτίον ἔχον· ἦν δ' ἂν τοιοῦτον, εἰ σεσα
μένην εἶχε τὴν κεφαλήν. Ἧι καὶ δῆλον ὅτι οὐ
τοῦ ἐγκεφάλου αἰσθήσεως χάριν ἄσαρκος ἡ κε
ἐστι. Τὸ γὰρ ὄπισθεν οὐκ ἔχει ἐγκέφαλον· ἄσ
δ' ὁμοίως. Ἔχει δὲ καὶ τὴν ἀκοὴν εὐλόγως ἔνι
ζώων ἐν τῷ τόπῳ τῷ περὶ τὴν κεφαλήν. Τ
κενὸν καλούμενον, ἀέρος πλῆρές ἐστι· τὸ δὲ τῆς
αἰσθητήριον ἀέρος εἶναί φαμεν. Ἐκ μὲν οὖ
ὀφθαλμῶν οἱ πόροι φέρουσιν εἰς τὰς περὶ τὸν
φαλον φλέβας. Πάλιν δ' ἐκ τῶν ὤτων, ὡ
πόρος εἰς τοὔπισθεν συνάπτει. Ἔστι δ' οὔτ
μον οὐδὲν αἰσθητικὸν, οὔτε τὸ αἷμα, ἀλλὰ
τούτου τί. Διόπερ οὐδὲν ἐν τοῖς ἐναίμοις ἄ
αἰσθητικὸν, οὐδ' αὐτὸ τὸ αἷμα. Οὐδὲν γ
ζώων μόριον. Ἔχει δ' ἐν τῷ ἔμπροσθεν τὸν ἐγ
πάντα τὰ ἔχοντα τοῦτο τὸ μόριον, διὰ τὸ ἔμπ
εἶναι ἐφ' ᾧ αἰσθάνεται, τὴν δ' αἴσθησιν ἀ
καρδίας, ταύτην δ' εἶναι ἐν τοῖς ἔμπροσθεν,
αἰσθάνεσθαι, διὰ τῶν ἐναίμων γίνεσθαι χωρία
βῶν δ' εἶναι κενὸν τὸ ὄπισθεν κύτος. Τέτα

τὸν τρόπον τοῦτον τὰ αἰσθητήρια τῇ φύσει καλῶς, τὰ μὲν τῆς ἀκοῆς ἐπὶ μέσον τῆς περιφερείας. Ἀκούει γὰρ οὐ μόνον κατ' εὐθυωρίαν, ἀλλὰ πάντοθεν. Ἡ δ' ὄψις εἰς τὸ ἔμπροσθεν. Ὁρᾷ γὰρ κατ' εὐθυωρίαν· ἡ δὲ κίνησις εἰς τὸ ἔμπροσθεν· προορᾷν δὲ δεῖ ἐφ' ὃ ἡ κίνησις. Ἡ δὲ τῆς ὀσφρήσεως μεταξὺ τῶν ὀμμάτων εὐλόγους. Διπλοῦν μὲν γάρ ἐστιν ἕκαστον τῶν αἰσθητηρίων, διὰ τὸ διπλοῦν εἶναι τὸ σῶμα, τὸ μὲν δεξιόν, τὸ δὲ ἀριστερόν. Ἐπὶ μὲν οὖν τῆς ἁφῆς τοῦτ' ἄδηλον. Τούτου δ' αἴτιον, ὅτι οὐκ ἔστι τὸ πρῶτον αἰσθητήριον ἡ σάρξ, καὶ τὸ τοιοῦτον μόριον, ἀλλ' ἐντός. Ἐπὶ δὲ τῆς γλώττης ἧττον μέν, μᾶλλον δὲ ἢ ἐπὶ τῆς ἁφῆς. Ἔστι γὰρ οἷον ἁφή τις καὶ αὕτη ἡ αἴσθησις. Ὅμως δὲ δῆλον καὶ ἐπὶ ταύτης. Φαίνεται γὰρ ἐσχισμένη. Ἐπὶ δὲ τῶν ἄλλων αἰσθητηρίων, φανερῶς ἐστιν ἡ αἴσθησις διμερής. Ὦτά τε γὰρ δύο, καὶ ὄμματα, καὶ ἡ τῶν μυκτήρων δύναμις διφυής ἐστιν. Ἄλλον οὖν τρόπον κειμένη, καὶ διεσπασμένη, καθάπερ ἡ ἀκοή, οὐκ ἂν ἐποίει τὸ αὑτῆς ἔργον, οὐδὲ τὸ μόριον ἐν ᾧ ἐστι. Διὰ γὰρ τῆς ἀναπνοῆς ἡ ὄσφρησις τοῖς ἔχουσι μυκτῆρας. Τούτου δὲ τὸ μόριον κατὰ μέσον, καὶ ἐν τοῖς ἔμπροσθέν ἐστι. Διόπερ ἐπὶ μέσον τῶν τριῶν αἰσθητηρίων συνήγαγεν ἡ φύσις τοὺς μυκτῆρας, οἷον ἐπὶ στάθμην θεῖσα μίαν, ἐπὶ τὴν τῆς ἀναπνοῆς κίνησιν. Καλῶς δὲ καὶ τοῖς ἄλλοις ἔχει ταῦτα τὰ αἰσθητήρια ζῴοις πρὸς τὴν οἰκείαν φύσιν ἑκάστῳ.

CAPUT XI.

Τὰ μὲν γὰρ τετράποδα ἀπηρτημένα ἔχει τὰ ὦτα, καὶ ἄνωθεν τῶν ὀμμάτων ὡς δόξειεν ἄν. Οὐκ ἔχει δέ, ἀλλὰ φαίνεται, διὰ τὸ μὴ ὀρθὰ εἶναι τὰ ζῷα, ἀλλ' ἐγκύπτειν. Οὕτω δὲ τὸ πλεῖστον κινουμένων, χρήσιμα, μετεωρότερά τε ὄντα καὶ κινούμενα. Δέχεται γὰρ στρεφόμενα πάντοθεν τοὺς ψόφους μᾶλλον.

CAPUT XII.

Οἱ δ' ὄρνιθες τοὺς πόρους μόνον ἔχουσι, διὰ τὴν τοῦ δέρματος σκληρότητα, καὶ τὸ ἔχειν μὴ τρίχας, ἀλλὰ πτερωτὰ εἶναι. Οὐκ οὖν ἔχει τὴν τοιαύτην ὕλην, ἐξ ἧς ἂν ἔπλασε τὰ ὦτα. Ὁμοίως δὲ καὶ τῶν τετραπόδων τὰ ᾠοτόκα καὶ φολιδωτά. Ὁ γὰρ αὐτὸς ἁρμόσει καὶ ἐπ' ἐκείνων λόγος. Ἔχει δὲ καὶ ἡ φώκη τῶν ζῳοτόκων οὐκ ὦτα, ἀλλὰ πόρους ἀκοῆς, διὰ τὸ πεπηρωμένον εἶναι τετράπουν.

CAPUT XIII.

Καὶ οἱ μὲν ἄνθρωποι καὶ οἱ ὄρνιθες, καὶ τὰ ζῳοτόκα καὶ τὰ ᾠοτόκα τῶν τετραπόδων, φυλακὰς ἔχουσι τῆς ὄψεως· τὰ μὲν ζῳοτόκα, βλέφαρα δύο, οἷς καὶ σκαρδαμύττουσι· τῶν δ' ὀρνίθων ἄλλοι τε καὶ οἱ βαρεῖς, καὶ τὰ ᾠοτόκα τῶν τετραπόδων, τῇ κάτω βλεφαρίδι μύουσι. Σκαρδαμύττουσι δὲ οἱ ὄρνιθες ἐκ τῶν κανθῶν ὑμένι. Τοῦ μὲν οὖν φυλακὴν ἔχειν αἴτιον, τὸ ὑγρὰ τὰ ὄμματα εἶναι, ἵνα ὀξὺ βλέπωσιν τοῦτον τὸν τρόπον ὑπὸ τῆς φύσεως. Σκληρόδερμα γὰρ ὄντα, ἀβλαβέστερα μὲν ἂν ἦν ὑπὸ τῶν ἔξωθεν προσπιπτόντων, οὐκ ὀξυωπὰ δέ. Τούτου μὲν οὖν ἕνεκα λεπτὸν δέρμα τὸ περὶ τὴν κόρην ἐστί. Τῆς δὲ σωτηρίας χάριν τὰ βλέφαρα· καὶ διὰ τοῦτο σκαρδαμύσσει τε πάντα, καὶ μάλιστ' ἄνθρωπος. Πάντα μέν, ὅπως τὰ προσπίπτοντα τοῖς βλεφάροις κωλύωσι· καὶ τοῦτο οὐκ ἐκ προαιρέσεως, ἀλλ' ἡ φύσις ἐποίησε· πολλάκις δ' ὁ ἄνθρωπος, διὰ τὸ λεπτοδερμότατον εἶναι. Ἡ δὲ βλεφαρίς ἐστι δέρματι περιειλημμένη· διὸ καὶ συμφύεται οὔτε βλεφαρίς, οὔτε ἀκροποσθία, ὅτι ἄνευ σαρκός δέρματά ἐστι. Τῶν δ' ὀρνίθων ὅσοι τῇ κάτω βλεφαρίδι μύουσι, καὶ τὰ ᾠοτόκα τῶν τετραπόδων, διὰ τὴν σκληρότητα τοῦ δέρματος τοῦ περὶ τὴν κεφαλήν, οὕτω μύουσιν. Οἱ μὲν γὰρ βαρεῖς τῶν πτερωτῶν, διὰ τὸ μὴ πτητικοὶ εἶναι, τὴν τῶν πτερῶν αὔξησιν εἰς τὴν τοῦ δέρματος παχύτητα τετραμμένην ἔχουσι. Διὸ καὶ οὗτοι μὲν τῷ κάτω βλεφάρῳ μύουσι· περιστεραὶ δὲ καὶ τὰ τοιαῦτα, ἀμφοῖν. Τὰ δὲ τετράποδα τῶν ᾠοτόκων, φολιδωτά ἐστι· ταῦτα δὲ σκληρότερα πάντα τριχός· ὥστε καὶ τὰ δέρματα, τοῦ δέρματος. Τὸ μὲν οὖν περὶ τὴν κεφαλὴν σκληρόν ἐστιν αὐτοῖς· διόπερ οὐκ ἔχει βλέφαρον ἐκεῖθεν. Τὸ δὲ κάτωθεν, σαρκῶδες· ὥστ' ἔχειν τὸ βλέφαρον λεπτότητα καὶ τάσιν. Σκαρδαμύττουσι δ' οἱ βαρεῖς ὄρνιθες, τούτῳ μὲν οὔ, τῷ δ' ὑμένι, διὰ τὸ βραδεῖαν μὲν εἶναι τὴν τούτου κίνησιν, δεῖν δὲ ταχεῖαν γίνεσθαι. Ὁ δ' ὑμὴν τοιοῦτον. Ἐκ δὲ τοῦ κανθοῦ τοῦ περὶ τοὺς μυκτῆρας, σκαρδαμύττουσιν, ὅτι βέλτιον, ἀπ' ἀρχῆς μιᾶς τὴν φύσιν εἶναι αὐτῶν. Οὗτοι δ' ἔχουσιν ἀρχὴν τὴν πρὸς τὸν μυκτῆρα πρόσφυσιν· καὶ τὸ πρόσθιον ἀρχὴ τοῦ πλαγίου μᾶλλον. Τὰ δὲ τετράποδα καὶ ᾠοτόκα, οὐ σκαρδαμύττουσιν ὁμοίως· ὅτι οὐδ' ὑγρὰν αὐτοῖς ἀναγκαῖον κόρην ἔχειν, καὶ ἀκριβῆ τὴν ὄψιν, ἐπιγείοις οὖσι· τοῖς δ' ὀρνίσιν ἀναγκαῖον. Πόῤῥωθεν γὰρ ἡ χρῆσις τῆς ὄψεως. Διὸ καὶ τὰ γαμψώνυχα μὲν ὀξυωπά. Ἄνωθεν γὰρ αὐτοῖς ἡ θεωρία τῆς τροφῆς. Διὸ καὶ ἄνω πετῶνται μάλιστα τῶν ὀρνέων εἰς ὕψος. Τὰ δὲ ἐπίγεια καὶ μὴ πτητικά, οἷον ἀλεκτρυόνες καὶ τὰ τοιαῦτα, οὐκ ὀξυωπά. Οὐδὲν γὰρ αὐτὰ κατεπείγει πρὸς τὸν βίον. Οἱ δ' ἰχθύες καὶ τὰ ἔντομα, καὶ τὰ σκληρόδερμα, διαφέροντα μὲν ἔχουσι τὰ ὄμματα, βλέφαρον δ' οὐδὲν αὐτῶν ἔχει. Τὰ μὲν γὰρ σκληρόδερμα ὅλως οὐκ ἔχει· ἡ δὲ τοῦ βλεφάρου χρῆσις ταχεῖαν καὶ δερματικὴν ἔχει τὴν ἐργασίαν· ἀλλ' ἀντὶ ταύτης τῆς φυλακῆς, πάντα σκληρόφθαλμά ἐστιν, οἷον βλέποντα διὰ τοῦ βλεφάρου προσπεφυκότος. Ἐπεὶ δ' ἀνάγκη διὰ τὴν σκληρότητα ἀμβλύτερον βλέπειν, κινουμένους ἐποίησεν ἡ φύσις τοὺς ὀφθαλμοὺς τοῖς ἐντόμοις, καὶ μᾶλλον ἔτι τοῖς σκληροδέρμοις, ὥσπερ ἔνια τῶν τετραπόδων τὰ ὦτα, ὅπως ὀξύτερον βλέπῃ, στρέφοντα πρὸς τὸ φῶς, καὶ δεχόμενα τὴν αὐγήν. Οἱ δ' ἰχθύες ὑγρόφθαλμοι μέν εἰσιν. Ἀναγκαία γὰρ τοῖς πολλὴν ποιουμένοις κίνησιν, ἡ τῆς ὄψεως ἐκ πολλοῦ χρῆσις. Τοῖς μὲν οὖν πεζοῖς ὁ ἀὴρ εὐδίοπτος· ἐκείνοις δ' ἐπεὶ τὸ ὕδωρ πρὸς μὲν τὸ ὀξὺ βλέπειν ἐναντίον, οὐκ ἔχει δὲ πολλὰ τὰ προσκρούματα πρὸς τὴν ὄψιν ὥσπερ ὁ ἀήρ, διὰ μὲν τοῦτ' οὐκ ἔχει βλέφαρον· (οὐδὲν γὰρ ἡ φύσις ποιεῖ μάτην) πρὸς δὲ τὴν παχύτητα τοῦ ὕδατος ὑγρόφθαλμοί εἰσι.

CAPUT XIV.

Βλεφαρίδας δ' ἐπὶ τῶν βλεφάρων ἔχει, ὅσα τρίχας ἔχει· ὄρνιθες δὲ καὶ τῶν φολιδωτῶν οὐδέν. Οὐ γὰρ ἔχει τρίχας. Περὶ γὰρ τοῦ στρουθοῦ τοῦ Λιβυκοῦ, τὴν αἰτίαν ὕστερον ἐροῦμεν. Τοῦτο γὰρ ἔχει βλεφαρίδα τὸ ζῷον. Καὶ τῶν ἐχόντων τρίχας, ἐπ' ἀμφότερα οἱ ἄνθρωποι μόνον ἔχουσι. Τὰ γὰρ τετράποδα τῶν ζῴων ἐν τοῖς ὑπτίοις οὐκ ἔχει τρίχας, ἀλλ' ἐν τοῖς πρανέσι μᾶλλον· οἱ δ' ἄνθρωποι τοὐναντίον, ἐν τοῖς ὑπτίοις μᾶλλον, ἢ ἐν τοῖς πρανέσι. Σκέπης γὰρ χάριν αἱ τρίχες ὑπάρχουσι τοῖς ἔχουσι. Τοῖς μὲν οὖν τετράποσι, τὰ πρανῆ δεῖται μᾶλλον τῆς σκέπης. Τὰ δὲ πρόσθια, τιμιώτερα μέν, ἀλλ' ἀλεά-

ζει διὰ τὴν κάμψιν. Τοῖς δὲ ἀνθρώποις, ἐπεὶ ἐξίσου διὰ τὴν ὀρθότητα, τὰ πρόσθια τοῖς ὀπισθίοις, τοῖς τιμιωτέροις ὑπέγραψεν ἡ φύσις τὴν βοήθειαν. Ἀεὶ γὰρ ἐκ τῶν ἐνδεχομένων, αἰτία τοῦ βελτίονός ἐστι. Καὶ διὰ τοῦτο τετραπόδων οὐδὲν οὔτε βλεφαρίδα ἔχει τὴν κάτωθεν, ἀλλ' ὑπὸ τοῦτο τὸ βλέφαρον ἐνίοις περιφύονται μόναι τρίχες· οὔτ' ἐν ταῖς μασχάλαις, οὔτ' ἐπὶ τῆς ἥβης, ὥσπερ τοῖς ἀνθρώποις· ἀλλ' ἀντὶ τούτων, τὰ μὲν καθ' ὅλον τὸ σῶμα πρανὲς δεδάσυνται ταῖς θριξὶν, οἷον τὸ τῶν κυνῶν γένος· τὸ δὲ λοφίαν ἔχει, καθάπερ ἵπποι, καὶ τὰ τοιαῦτα τῶν ζώων· τὰ δὲ χαίτην, ὥσπερ ὁ ἄῤῥην λέων. Ἔτι δὲ ὅσα κέρκους ἔχει μῆκος ἐχούσας, καὶ ταύτας ἐπικεκόσμηκεν ἡ φύσις θριξὶ, τὰς μὲν μικρὸν ἐχούσας τὸν στόλον, μακραῖς, ὥσπερ τοῖς ἵπποις· τὰς δὲ μακρὸν, βραχείαις, καὶ κατὰ τὴν τοῦ ἄλλου σώματος φύσιν. Πανταχοῦ γὰρ ἀποδίδωσι λαβοῦσα ἑτέρωθεν πρὸς ἄλλο μόριον. Ὅσοις δὲ τὸ σῶμα δασὺ λίαν πεποίηκε, τούτοις ἐνδεῶς ἔχει τὰ περὶ τὴν κέρκον, οἷον ἐπὶ τῶν ἄρκτων συμβέβηκε. Τὴν δὲ κεφαλὴν ἄνθρωπός ἐστι τῶν ζώων δασύτατον, ἐξ ἀνάγκης μὲν, διὰ τὴν ὑγρότητα τοῦ ἐγκεφάλου, καὶ διὰ τὰς ῥαφάς· ὅπου γὰρ ὑγρὸν καὶ θερμὸν πλεῖστον, ἀναγκαῖον ἐνταῦθα πλείστην εἶναι τὴν ἔκφυσιν· ἕνεκεν δὲ βοηθείας, ὅπως σκεπάζωσι φυλάττουσαι τὰς ὑπερβολὰς τοῦ τε ψύχους καὶ τῆς ἀλέας. Πλεῖστος δ' ὢν καὶ ὑγρότατος ὁ τῶν ἀνθρώπων ἐγκέφαλος, καὶ πλείστης τῆς φυλακῆς δεῖται. Τὸ γὰρ ὑγρότατον, καὶ ζεῖ καὶ ψύχεται μάλιστα. Τὸ δ' ἐναντίως ἔχον, ἀπαθέστερόν ἐστιν. Ἀλλὰ περὶ μὲν τούτων παρεκβῆναι συμβέβηκεν, ἐχομένοις τῆς περὶ τὰς βλεφαρίδας αἰτίας, διὰ τὴν συγγένειαν αὐτῶν. Ὥστε περὶ τῶν λοιπῶν ἐν τοῖς ἰδίοις καιροῖς ἀποδοτέον τὴν μνείαν.

CAPUT XV.

Αἱ δ' ὀφρύες καὶ βλεφαρίδες, ἀμφότεραι βοηθείας χάριν εἰσίν· αἱ μὲν ὀφρύες, τῶν καταβαινόντων ὑγρῶν, ὅπως ἀποστέγωσιν οἷον γείσσωμα τῶν ἀπὸ τῆς κεφαλῆς ὑγρῶν· αἱ δὲ βλεφαρίδες, τῶν πρὸς τὰ ὄμματα προσπιπτόντων ἕνεκεν, οἷον τὰ χαρακώματα ποιοῦσί τινες πρὸ τῶν ἐρυμάτων. Εἰσὶ δ' αἱ μὲν ὀφρύες, ἐπὶ συνθέσεως ὀστῶν. Διὸ καὶ δασύνονται πολλοῖς γηράσκουσι οὕτως, ὥστε δεῖσθαι κουρᾶς. Αἱ δὲ βλεφαρίδες, ἐπὶ πέρατι φλεβίων. Ἧι γὰρ τὸ δέρμα περαίνει, καὶ τὰ φλέβια πέρας ἔχει τοῦ μήκους. Ὥστ' ἀναγκαῖον διὰ τὴν ἀπιοῦσαν ἰκμάδα σωματικὴν οὖσαν, ἂν μή τι τῆς φύσεως [ἔργον] ἐμποδίσῃ πρὸς ἄλλην χρῆσιν, καὶ διὰ τὴν τοιαύτην αἰτίαν ἐξ ἀνάγκης ἐν τοῖς τόποις τούτοις γίνεσθαι τρίχας.

CAPUT XVI.

Τοῖς μὲν οὖν ἄλλοις ζώοις τοῖς τετράποσι καὶ ζωοτόκοις, οὐ πόῤῥω τρόπον τινὰ διέστηκεν ἀλλήλων τὸ τῆς ὀσφρήσεως αἰσθητήριον· ἀλλ' ὅσα μὲν ἔχει προμήκεις εἰς στενὸν ἀπηγμένας τὰς σιαγόνας, ἐν τῷ καλουμένῳ ῥύγχει καὶ τὸ τῶν μυκτήρων ἐνυπάρχει μόριον κατὰ τὸν ἐνδεχόμενον τρόπον. Τοῖς δ' ἄλλοις μᾶλλον διηρθρωμένον ἐστὶ πρὸς τὰς σιαγόνας. Ὁ δ' ἐλέφας ἰδιώτατον ἔχει τοῦτο τὸ μόριον τῶν ἄλλων ζώων. Τό, τε γὰρ μέγεθος καὶ τὴν δύναμιν ἔχει περιττήν. Μυκτὴρ γάρ ἐστιν, ᾧ τὴν τροφὴν προσάγεται, καθάπερ χειρὶ χρώμενος, πρὸς τὸ στόμα, τήν τε ξηρὰν καὶ τὴν ὑγρὰν καὶ τὰ δένδρα περιελίττων ἀνασπᾷ, καὶ χρῆται καθάπερ ἂν εἰ χειρί. Τὴν γὰρ φύσιν ἑλῶδες ἅμα τὸ ζῶόν ἐστι, καὶ πεζόν· ὥστ' ἐπεὶ τὴν τροφὴν ἐξ ὑγροῦ συνέβαινεν ἔχειν, ἀναπνεῖν δ' ἀναγκαῖον, πεζὸν ὂν καὶ ἔναιμον, καὶ μὴ ταχέως ποιεῖσθαι τὴν μεταβολὴν ἐκ τοῦ ὑγροῦ πρὸς τὸ ξηρὸν, καθάπερ ἔνια τῶν ζωοτόκων καὶ ἐναίμων καὶ ἀναπνεόντων. Τὸ γὰρ μέγεθος ὂν ὑπερβάλλον, ἀναγκαῖον ὁμοίως ἦν χρῆσθαι τῷ ὑγρῷ, ὥσπερ καὶ τῇ γῇ. Οἷον οὖν τῶν κολυμβητῶν ἔνιοι πρὸς τὴν [illegible] ὄργανα πορίζονται, ἵνα πολὺν χρόνον ἐν τῇ θαλάσσῃ μένοντες ἕλκωσιν ἔξωθεν τοῦ ὑγροῦ διὰ τοῦ ὀργάνου τὸν ἀέρα, τοιοῦτον ἡ φύσις τὸ τοῦ μυκτῆρος μέγεθος ἐποίησε τοῖς ἐλέφασι. Διόπερ ἀναπνέουσιν ἄραντες ἄνω διὰ τοῦ ὕδατος τὸν μυκτῆρα, ἄν ποτε ποιῶνται δι' ὑγροῦ τὴν πορείαν. Καθάπερ γὰρ εἴπομεν, μυκτήρ ἐστιν ἡ προβοσκὶς τοῖς ἐλέφασιν. Ἐπεὶ δ' ἀδύνατον εἶναι τὸν μυκτῆρα τοιοῦτον μὴ μαλακὸν ὄντα, μηδὲ κάμπτεσθαι δυνάμενον (ἐνεπόδιζε γὰρ ἂν τῷ μήκει, πρὸς τὸ λαβεῖν τὴν θύραθεν τροφὴν, καθάπερ φασὶ τὰ κέρατα τοῖς ὀπισθονόμοις βουσί. Καὶ γὰρ ἐκείνους νέμεσθαί φασιν ἀναχωροῦντας πάλιν πυγηδόν) ὑπάρξαντος οὖν τοιούτου τοῦ μυκτῆρος, ἡ φύσις παρακαταχρῆται (καθάπερ εἴωθεν) ἐπὶ πλείονα τοῖς αὐτοῖς μορίοις, [illegible] τῆς τῶν προσθίων ποδῶν χρείας. Τούτους γὰρ [illegible] πολυδάκτυλα τῶν τετραπόδων ἀντὶ χειρῶν ἔχουσιν, ἀλλ' οὐ μόνον ἕνεχ' ὑποστάσεως τοῦ βάρους. Οἱ δ' ἐλέφαντες τῶν πολυδακτύλων εἰσὶ, καὶ οὔτε διχήλους ἔχουσιν, οὔτε μώνυχας τοὺς πόδας. Ἐπεὶ δὲ τὸ μέγεθος πολὺ, καὶ τὸ βάρος τὸ τοῦ σώματος, διὰ τοῦτο μόνον ἐρείσματός εἰσι χάριν, καὶ διὰ τὴν βραδυτῆτα καὶ τὴν ἀφυΐαν τῆς κάμψεως, οὐ χρήσιμοι πρὸς ἄλλο οὐδέν. Διὰ μὲν οὖν τὴν ἀναπνοὴν ἔχει μυκτῆρα, καθάπερ καὶ τῶν ἄλλων ἕκαστον τῶν ἐχόντων πνεύμονα ζώων. Διὰ δὲ τὴν ἐν τῷ ὑγρῷ διατριβὴν, καὶ τὴν βραδυτῆτα τῆς ἐκεῖθεν μεταβολῆς, δυνάμενον [illegible]σθαι καὶ μακρόν. Ἀφῃρημένης δὲ τῆς ποδῶν [illegible]σεως, καὶ ἡ φύσις, ὥσπερ εἴπομεν, καταχρῆται καὶ πρὸς τὴν ἀπὸ τῶν ποδῶν γινομένην ἂν βοήθειαν τούτῳ τῷ μορίῳ. Οἱ δ' ὄρνιθες καὶ οἱ ὄφεις, καὶ ὅσα ἄλλα ἔναιμα καὶ ᾠοτόκα τῶν τετραπόδων, τοὺς μὲν πόρους ἔχει τῶν μυκτήρων πρὸ τοῦ στόματος. Ὥστε δὲ εἰπεῖν, μυκτῆρας, εἰ μὴ διὰ τὸ ἔργον, [illegible] ἔχουσι φανερῶς διηρθρωμένους· ἀλλ' ἥ γε ὄρνις, [illegible] μηδὲν ἂν εἰπεῖν, ἔχειν, ῥῖνας. Τοῦτο δὲ συμβέβηκεν, ὅτι ἀντὶ σιαγόνων ἔχει τὸ καλούμενον ῥύγχος. [illegible] δὲ τούτων φύσις ἡ τῶν ὀρνίθων συνεστηκυῖα τοῦτον τὸν τρόπον· δίπουν γάρ ἐστι καὶ πτερυγωτόν. Ὥστ' ἀνάγκη μικρὸν τὸ βάρος ἔχειν τὸ τοῦ αὐχένος, καὶ τῆς κεφαλῆς ὥσπερ καὶ τὸ στῆθος στενόν. Ὅπως οὖν ᾖ χρήσιμον πρός τε τὴν ἀλκὴν καὶ τὴν διατροφὴν, ὀστῶδες ἔχουσι τὸ ῥύγχος· στενὸν δὲ, διὰ τὴν μικρότητα τῆς κεφαλῆς. Ἐν δὲ τῷ ῥύγχει τοὺς πόρους ἔχουσι τῆς ὀσφρήσεως· μυκτῆρας δ' ἔχειν ἀδύνατον. Περὶ δὲ τῶν ἄλλων ζώων τῶν μὴ ἀναπνεόντων, [illegible]ται πρότερον, δι' ἣν αἰτίαν οὐκ ἔχουσι μυκτῆρας, ἀλλὰ τὰ μὲν διὰ τῶν βραγχίων, τὰ δὲ διὰ τοῦ αὐλοῦ, τὰ δ' ἔντομα διὰ τοῦ ὑποζώματος αἰσθάνονται τῶν ὀσμῶν, καὶ πάντα τῷ συμφύτῳ πνεύματι τοῦ σώματος ὥσπερ κινεῖται. Τοῦτο δ' ὑπάρχει φύσει πᾶσι, καὶ οὐ θύραθεν ἐπείσακτόν ἐστιν. Ὑπὸ δὲ τοὺς μυκτῆρας [illegible] τῶν χειλῶν ἐστι φύσις τοῖς ἔχουσι τῶν ἐναίμων ὀδόντας. Τοῖς γὰρ ὄρνισι, καθάπερ εἶπον, διὰ τὴν τροφὴν καὶ τὴν ἀλκὴν τὸ ῥύγχος ὀστῶδές ἐστι. Συνῆκται γὰρ εἰς ἓν, ἀντ' ὀδόντων καὶ χειλῶν, ὥσπερ ἂν εἰ [illegible]

ἀφελὼν ἀνθρώπου τὰ χείλη, καὶ συμφύσας τοὺς ἄνωθεν ὀδόντας χωρὶς, καὶ τοὺς κάτωθεν προαγάγοι, μῆκος ποιήσας ἀμφοτέρωθεν στενόν. Εἴη γὰρ ἂν τοῦτο ἤδη ῥύγχος ὀρνιθῶδες. Τοῖς μὲν οὖν ἄλλοις πρὸς σωτηρίαν τῶν ὀδόντων, ἡ τῶν χειλῶν φύσις ἐστὶ, καὶ πρὸς φυλακήν. Διόπερ ὡς ἐκείνων μετέχουσι τοῦ ἀκριβῶς καὶ καλῶς, ἢ τοὐναντίον, οὕτω καὶ τοῦ διηρθρῶσθαι τοῦτο τὸ μόριον ἔχουσιν. Οἱ δ᾽ ἄνθρωποι, μαλακὰ καὶ σαρκώδη, καὶ δυνάμενα χωρίζεσθαι, φυλακῆς τε ἕνεκα τῶν ὀδόντων, ὥσπερ καὶ τὰ ἄλλα, καὶ μᾶλλον ἔτι διὰ τὸ εὖ. Πρὸς γὰρ τὸ χρῆσθαι τῷ λόγῳ καὶ ταῦτα. Ὥσπερ γὰρ τὴν γλῶτταν οὐχ ὁμοίαν τοῖς ἄλλοις ἐποίησεν ἡ φύσις, πρὸς ἐργασίας δύο καταχρησαμένη, καθάπερ εἴπομεν ποιεῖν αὐτὴν ἐπὶ πολλῶν· τὴν μὲν γλῶτταν, τῶν τε χυμῶν ἕνεκεν, καὶ τοῦ λόγου· τὰ δὲ χείλη, τούτου τε ἕνεκεν, καὶ τῆς τῶν ὀδόντων φυλακῆς. Ὁ μὲν γὰρ λόγος ὁ διὰ τῆς φωνῆς ἐκ τῶν γραμμάτων σύγκειται· τῆς δὲ γλώττης μὴ τοιαύτης οὔσης, μηδὲ τῶν χειλῶν ὑγρῶν, οὐκ ἂν ἦν φθέγγεσθαι τὰ πλεῖστα τῶν γραμμάτων. Τὰ μὲν γὰρ τῆς γλώττης εἰσὶ προβολαὶ, τὰ δὲ συμβολαὶ τῶν χειλῶν. Ποίας δὲ ταῦτα, καὶ πόσας, καὶ τίνας ἔχει διαφορὰς, δεῖ πυνθάνεσθαι παρὰ τῶν μετρικῶν. Ἀνάγκη δ᾽ ἦν εὐθὺς ἀκολουθῆσαι τούτων τῶν μορίων ἑκάτερον πρὸς τὴν εἰρημένην χρῆσιν, εὐεργὰ καὶ τοιαύτην ἔχοντα τὴν φύσιν· διὸ σάρκινα. Μαλακωτάτη δ᾽ ἡ σὰρξ ἡ τῶν ἀνθρώπων ὑπῆρχε. Τοῦτο δὲ διὰ τὸ αἰσθητικώτατον εἶναι τῶν ζώων, τὴν διὰ τῆς ἁφῆς αἴσθησιν.

CAPUT XVII.

Ὑπὸ δὲ τὸν οὐρανὸν ἐν τῷ στόματι ἡ γλῶττα τοῖς ζώοις ἐστί· τοῖς μὲν πεζοῖς σχεδὸν ὁμοίως πᾶσι, τοῖς δ᾽ ἄλλοις ἀνομοίως, καὶ αὐτοῖς πρὸς αὑτὰ, καὶ πρὸς τὰ πεζὰ τῶν ζώων. Ὁ μὲν οὖν ἄνθρωπος ἀπολελυμένην τε καὶ μαλακωτάτην ἔχει μάλιστα τὴν γλῶτταν καὶ πλατεῖαν, ὅπως πρὸς ἑκατέρας ᾖ τὰς ἐργασίας χρήσιμος, πρός τε τὴν τῶν χυμῶν αἴσθησιν (ὁ γὰρ ἄνθρωπος εὐαισθητότατος τῶν ἄλλων ζώων, καὶ ἡ μαλακὴ γλῶττα. Ἁπτικωτάτη γάρ. Ἡ δὲ γεῦσις, ἁφή τίς ἐστι) καὶ πρὸς τὴν τῶν γραμμάτων διάρθρωσιν, καὶ πρὸς τὸν λόγον ὁμαλὴ καὶ πλατεῖα χρήσιμος. Συστέλλειν γὰρ καὶ προβάλλειν παντοδαπὰ τοιαύτη οὖσα καὶ ἀπολελυμένη, μάλιστα ἂν δύναιτο. Δηλοῖ δ᾽ ὅσοις μὴ λίαν ἀπολέλυται. Ψελλίζονται γὰρ καὶ τραυλίζουσι. Τοῦτο δ᾽ ἐστὶν ἔνδεια τῶν γραμμάτων. Ἔν τε τῷ πλατεῖαν εἶναι, καὶ τὸ στενὴν ἐστιν. Ἐν γὰρ τῷ μεγάλῳ καὶ τὸ μικρόν· ἐν δὲ τῷ μικρῷ τὸ μέγα οὐκ ἔστι. Διὸ καὶ τῶν ὀρνίθων οἱ μάλιστα φθεγγόμενοι γράμματα, πλατυγλωττότεροι τῶν ἄλλων εἰσί. Τὰ δ᾽ ἔναιμα καὶ ζωοτόκα τῶν τετραπόδων, βραχεῖαν τῆς φωνῆς ἔχει διάρθρωσιν. Σκληράν τε γὰρ καὶ οὐκ ἀπολελυμένην ἔχουσι, καὶ παχεῖαν τὴν γλῶτταν. Τῶν δ᾽ ὀρνίθων ἔνιοι πολύφωνοι, καὶ πλατυτέραν οἱ γαμψώνυχες ἔχουσι. Πολύφωνοι δ᾽ οἱ μικρότεροι. Καὶ χρῶνται τῇ γλώττῃ πρὸς ἑρμηνείαν ἀλλήλοις πάντες μὲν, ἕτεροι δὲ τῶν ἑτέρων μᾶλλον. Ὡστ᾽ ἐπ᾽ ἐνίων, καὶ μάθησιν εἶναι δοκεῖν παρ᾽ ἀλλήλων. Εἴρηται δὲ περὶ αὐτῶν ἐν ταῖς ἱστορίαις ταῖς περὶ τῶν ζώων. Τῶν δὲ πεζῶν καὶ ᾠοτόκων καὶ ἐναίμων, πρὸς μὲν τὴν τῆς φωνῆς ἐργασίαν, ἄχρηστον τὰ πολλὰ τὴν γλῶτταν ἔχει, καὶ προσδεδεμένην καὶ σκληράν· πρὸς δὲ τὴν τῶν χυμῶν γεῦσιν, οἵ τ᾽ ὄφεις καὶ οἱ σαῦροι μακρὰν καὶ δικρόαν ἔχουσιν· οἱ μὲν ὄφεις οὕτω μακρὰν, ὥστ᾽ ἐκτείνεσθαι ἐκ μικροῦ ἐπιπολύ· δικρόαν δὲ, καὶ τὸ ἄκρον λεπτὸν καὶ τριχῶδες, διὰ τὸ λίχνον τῆς φύσεως. Διπλῆν γὰρ τὴν ἡδονὴν κτᾶται τῶν χυμῶν, ὥσπερ διπλῆν ἔχοντα τὴν τῆς γεύσεως αἴσθησιν. Ἔχει δὲ τὰ μὴ ἔναιμα τῶν ζώων τὸ αἰσθητικὸν τῶν χυμῶν μόριον, καὶ τὰ ἔναιμα πάντα. Καὶ γὰρ ὅσα μὴ δοκεῖ τοῖς πολλοῖς ἔχειν, οἷον ἔνιοι τῶν ἰχθύων, καὶ οὗτοι τρόπον τινὰ γλίσχρον ἔχουσι, καὶ σχεδὸν παραπλησίως τοῖς ποταμίοις κροκοδείλοις. Οὐ φαίνονται δ᾽ οἱ πλεῖστοι αὐτῶν ἔχειν, διά τινα αἰτίαν εὔλογον. Ἀκανθώδης τε γάρ ἐστιν ὁ τόπος τοῦ στόματος πᾶσι τοῖς τοιούτοις, καὶ διὰ τὸ μικρὸν χρόνον εἶναι τὴν αἴσθησιν τοῖς ἐνύδροις τῶν χυμῶν, ὥσπερ καὶ ἡ χρῆσις αὐτῆς βραχεῖα, οὕτω βραχεῖαν ἔχουσιν αὐτῆς καὶ τὴν διάρθρωσιν. Ταχεῖα δὲ ἡ δίοδος εἰς τὴν κοιλίαν, διὰ τὸ μὴ οἷόν τ᾽ εἶναι διατρίβειν ἐκχυμίζοντας. Παρεμπίπτοι γὰρ ἂν τὸ ὕδωρ. Ὥστε ἐὰν μή τις τὸ στόμα ἐπικλίνῃ, μὴ φαίνεσθαι ἀφεστηκὸς τοῦτο τὸ μόριον. Ἀκανθώδης δ᾽ ἐστὶν οὗτος ὁ τόπος. Σύγκειται γὰρ ἐκ τῆς συμψαύσεως τῶν βραγχίων, ὧν ἡ φύσις ἀκανθώδης ἐστί. Τοῖς δὲ κροκοδείλοις συμβάλλεταί τι πρὸς τὴν τοῦ μορίου τούτου ἀναπηρίαν, καὶ τὸ τὴν σιαγόνα τὴν κάτω ἀκίνητον ἔχειν. Ἔστι γὰρ ἡ γλῶττα τῇ κάτω συμφυής· οἱ δ᾽ ἔχουσιν (ὥσπερ ἀνάπαλιν) τὴν ἄνω, κάτω. Τοῖς γὰρ ἄλλοις ἡ ἄνω ἀκίνητος. Πρὸς μὲν οὖν τῇ ἄνω οὐκ ἔχουσι τὴν γλῶτταν, ὅτι ἐναντίως ἂν ἔχοι πρὸς τὴν τῆς τροφῆς εἴσοδον. Πρὸς δὲ τῇ κάτω, ὅτι ὥσπερ μετακειμένη ἄνω ἐστίν. Ἔτι δὲ καὶ συμβέβηκεν αὐτῷ πεζῷ ὄντι, ζῆν ἰχθύων βίον. Ὥστε καὶ διὰ τοῦτο ἀναγκαῖον ἀδιάρθρωτον αὐτὸν ἔχειν τοῦτο τὸ μόριον. Τὸν δ᾽ οὐρανὸν σαρκώδη πολλοὶ καὶ τῶν ἰχθύων ἔχουσι, καὶ τῶν ποταμίων ἔνιοι σφόδρα σαρκώδη καὶ μαλακὸν, οἷον οἱ καλούμενοι κυπρῖνοι. Ὥστε δοκεῖν τοῖς μὴ σκοποῦσιν ἀκριβῶς, γλῶτταν ἔχειν ταύτῃ. Οἱ δ᾽ ἰχθύες διὰ τὴν εἰρημένην αἰτίαν ἔχουσι μὲν, οὐ σαφῆ δ᾽ ἔχουσι τὴν διάρθρωσιν τῆς γλώττης. Ἐπεὶ δὲ τῆς τροφῆς χάριν [τῆς] ἐν τοῖς χυμοῖς ἐστιν ἡ αἴσθησις, τὸ μὲν γλωττοειδὲς ἔχει μόριον· οὐ πάντῃ δ᾽ ὁμοίως, ἀλλὰ τῷ ἄκρῳ μάλιστα. Διὰ τοῦτο τοῖς ἰχθύσι τοῦτ᾽ ἀφώρισται μόνον. Ἐπιθυμίαν δ᾽ ἔχει τὰ ζῶα τροφῆς πάντα, ὡς ἔχοντα αἴσθησιν τῆς ἡδονῆς τῆς γινομένης ἐκ τῆς τροφῆς· ἡ γὰρ ἐπιθυμία, τοῦ ἡδέος ἐστίν. Ἀλλὰ τὸ μόριον οὐχ ὅμοιον τοῦτο πᾶσιν, ᾧ τὴν αἴσθησιν ποιοῦνται τῆς τροφῆς· ἀλλὰ τοῖς μὲν ἀπολελυμένον, τοῖς δὲ προσπεφυκὸς, ὅσοις μηδὲν ἔργον ὑπάρχει φωνῆς· καὶ τοῖς μὲν σκληρὸν, τοῖς δὲ μαλακὸν, καὶ σαρκῶδες. Διὸ καὶ τοῖς μαλακοστράκοις, οἷον καράβοις καὶ τοῖς τοιούτοις, ἐντὸς ὑπάρχει τι τοῦ στόματος τοιοῦτο· καὶ τοῖς μαλακίοις, οἷον σηπίαις καὶ πολύποσι. Τῶν δ᾽ ἐντόμων ζώων, τὰ μὲν ἐντὸς ἔχει τὸ τοιοῦτο μόριον, οἷον τὸ τῶν μυρμήκων γένος· ὡσαύτως δὲ καὶ τῶν ὀστρακοδέρμων πολλά· τὰ δ᾽ ἐκτὸς, οἷον κέντρον· σομφὸν δὲ τὴν φύσιν καὶ κοῖλον· ὥσθ᾽ ἅμα τούτῳ καὶ γεύεσθαι, καὶ τὴν τροφὴν ἀνασπᾶν. Δῆλον δὲ τοῦτο ἐπί τε μυιῶν καὶ μελιττῶν, καὶ πάντων τοιούτων· ἔτι δ᾽ ἐπ᾽ ἐνίων τῶν ὀστρακοδέρμων. Ταῖς γὰρ πορφύραις τοσαύτην ἔχει δύναμιν τοῦτο τὸ μόριον, ὥστε καὶ τῶν κογχυλίων διατρυπῶσι τὸ ὄστρακον, οἷον τῶν στρόμβων, οἷς δελεάζουσιν αὐτάς. Ἔτι δὲ οἵ τε οἶστροι καὶ οἱ μύωπες, οἱ μὲν τὰ τῶν ἀνθρώπων, οἱ δὲ καὶ τὰ τῶν ἄλλων ζώων δέρματα διαιροῦσιν. Ἐν μὲν οὖν τούτοις τοῖς

ζώοις ἡ γλῶττα τοιαύτη τὴν φύσιν ἐστὶν, ὥσπερ ἀντιστρόφως ἔχουσα τῷ μυκτῆρι τῷ τῶν ἐλεφάντων. Καὶ γὰρ ἐκείνοις πρὸς βοήθειαν ὁ μυκτὴρ, καὶ τούτοις ἡ γλῶττα ἀντὶ κέντρου ἐστίν. Ἐπὶ δὲ τῶν ἄλλων ζώων ἡ γλῶττα πάντων ἐστὶν, οἵαπερ εἴπομεν. [Ἐχόμενον δὲ τῶν εἰρημένων, ἡ τῶν ὀδόντων ἐστὶ φύσις τοῖς ζώοις.]

DE PARTIBUS ANIMALIUM LIBER III.

CAPUT I.

Ἐχόμενον δὲ τῶν εἰρημένων, ἡ τῶν ὀδόντων ἐστὶ φύσις τοῖς ζώοις, καὶ τὸ στόμα τὸ περιεχόμενον ὑπὸ τούτων, καὶ συνεστηκὸς ἐκ τούτων. Τοῖς μὲν οὖν ἄλλοις ἡ τῶν ὀδόντων φύσις κοινὴ μὲν ἐπὶ τὴν τῆς τροφῆς ἐργασίαν ὑπάρχει· χωρὶς δὲ κατὰ γένη, τοῖς μὲν ἀλκῆς χάριν, καὶ ταύτης διῃρημένης, ἐπί τε τὸ ποιεῖν, καὶ τὸ μὴ πάσχειν. Τὰ μὲν γὰρ ἀμφοῖν ἕνεκεν ἔχει, καὶ τοῦ ποιεῖν, καὶ τοῦ μὴ πάσχειν· οἷον ὅσα σαρκοφάγα τῶν ἀγρίων τὴν φύσιν ἐστί· τὰ δὲ βοηθείας χάριν, ὥσπερ πολλὰ τῶν ἀγρίων καὶ τῶν ἡμέρων. Ὁ δὲ ἄνθρωπος πρός τε τὴν κοινὴν χρῆσιν καλῶς ἔχει πεφυκότας· τοὺς μὲν προσθίους, ὀξεῖς, ἵνα διαιρῶσι· τοὺς δὲ γομφίους, πλατεῖς, ἵνα λεαίνωσι. Ὁρίζουσι δὲ ἑκατέρους οἱ κυνόδοντες, μέσοι τὴν φύσιν ἑκατέρων ὄντες. Τό, τε γὰρ μέσον, ἀμφοτέρων μετέχει τῶν ἄκρων· οἵ τε κυνόδοντες τῇ μὲν ὀξεῖς, τῇ δὲ πλατεῖς εἰσιν· ὁμοίως δὲ καὶ ἐπὶ τῶν ἄλλων ζώων, ὅσα μὴ πάντας ἔχουσιν ὀξεῖς. Μάλιστα δὲ καὶ τούτους τοιούτους καὶ τοσούτους πρὸς τὴν διάλεκτον. Πολλὰ γὰρ πρὸς τὴν γένεσιν τῶν γραμμάτων οἱ πρόσθιοι τῶν ὀδόντων συμβάλλονται. Ἔνια δὲ τῶν ζώων, ὥσπερ εἴπομεν, τροφῆς χάριν ἔχει μόνον. Ὅσα δὲ καὶ πρὸς βοήθειάν τε καὶ ἀλκὴν, τὰ μὲν χαυλιόδοντας ἔχει, καθάπερ ὗς· τὰ δ᾽ ὀξεῖς καὶ ἐπαλλάσσοντας· ὅθεν καρχαρόδοντα καλεῖται. Ἐπεὶ γὰρ ἐν τοῖς ὀδοῦσιν ἡ ἰσχὺς αὐτῶν· τοῦτο δὲ γίνοιτ᾽ ἂν διὰ τὴν ὀξύτητα· οἱ χρήσιμοι [δὲ] πρὸς τὴν ἀλκὴν, ἐναλλὰξ ἐμπίπτουσιν, ὅπως μὴ ἀμβλύνωνται τριβόμενοι πρὸς ἀλλήλους. Οὐδὲν δὲ τῶν ζώων ἐστὶν ἅμα καρχαρόδουν καὶ χαυλιόδουν, διὰ τὸ μηδὲν ποιεῖν τὴν φύσιν μάτην, μηδὲ περίεργον. Ἔστι δὲ τῶν μὲν διὰ πληγῆς ἡ βοήθεια, τῶν δὲ διὰ δήγματος. Διόπερ αἱ θήλειαι τῶν ὑῶν δάκνουσιν. Οὐ γὰρ ἔχουσι χαυλιόδοντας. Καθόλου δὲ χρεὼν τι λαβεῖν, ὃ καὶ ἐπὶ τούτων, καὶ ἐπὶ πολλῶν τῶν ὕστερον λεχθησομένων ἔσται χρήσιμον. Τῶν τε γὰρ πρὸς ἀλκήν τε καὶ βοήθειαν ὀργανικῶν μορίων ἕκαστα ἀποδίδωσιν ἡ φύσις τοῖς δυναμένοις χρῆσθαι μόνοις ἢ μᾶλλον· μάλιστα δὲ τῷ μάλιστα, οἷον κέντρον, πλῆκτρον, κέρατα, χαυλιόδοντας καὶ εἴ τι τοιοῦτον ἕτερον. Ἐπεὶ δὲ τὸ ἄῤῥεν ἰσχυρότερον καὶ θυμικώτερον, τὰ μὲν μᾶλλον, τὰ δὲ ἧττον ἔχει τὰ τοιαῦτα τῶν μορίων. Ὅσα μὲν γὰρ ἀναγκαῖον καὶ τοῖς θήλεσιν ἔχειν οἷον, τὰ πρὸς τὴν τροφὴν, ἔχουσι μὲν, ἧττον δ᾽ ἔχουσιν· ὅσα δὲ πρὸς μηδὲν τῶν ἀναγκαίων, οὐκ ἔχουσι. Καὶ διὰ τοῦτο τῶν ἐλάφων οἱ μὲν ἄῤῥενες ἔχουσι κέρατα, αἱ δὲ θήλειαι οὐκ ἔχουσι. Διαφέρει δὲ καὶ τὰ κέρατα τῶν θηλειῶν βοῶν, καὶ τῶν ταύρων. Ὁμοίως δὲ καὶ ἐν τοῖς προβάτοις. Καὶ πλῆκτρα τῶν ἀῤῥένων ἐχόντων, αἱ πλεῖσται τῶν θηλειῶν οὐκ ἔχουσιν. Ὡσαύτως δὲ τοῦτο καὶ ἐπὶ τῶν ἄλλων τῶν τοιούτων. Οἱ δ᾽ ἰχθύες πάντες εἰσὶ καρχαρόδοντες, πλὴν τοῦ ἑνὸς τοῦ καλουμένου σκάρου. Πολλοὶ δ᾽ ἔχουσι καὶ ἐν ταῖς γλώτταις ὀδόντας, καὶ ἐν τοῖς οὐρανοῖς. Τούτου τ᾽ αἴτιον, ὅτι ἀναγκαῖον ἐν ὑγροῖς οὖσι παρεισδέχεσθαι τὸ ὑγρὸν ἅμα τῇ τροφῇ, καὶ τοῦτο ταχέως ἐκπέμπειν. Οὐ γὰρ ἐνδέχεται λεαίνοντας διατρίβειν. Εἰσρέοι γὰρ τὸ ὑγρὸν ἐν τῇ κοιλίᾳ. Διὰ τοῦτο πάντες εἰσὶν ὀξεῖς πρὸς τὴν διαίρεσιν. Πάλιν καὶ πολλοὶ καὶ πολλαχῇ, ἵνα ἀντὶ τοῦ λεαίνειν εἰς πολλὰ κερματίζωσι τῷ πλήθει. Γαμψοὶ δὲ, διὰ τὸ τὴν ἀλκὴν σχεδὸν ἅπασαν αὐτοῖς διὰ τούτων εἶναι. Ἔχει δὲ καὶ τὴν τοῦ στόματος φύσιν τὰ ζῶα, τούτων τε τῶν ἔργων ἕνεκεν, καὶ ἔτι τῆς ἀναπνοῆς, ὅσα ἀναπνεῖ τῶν ζώων, καὶ καταψύχεται θύραθεν. Ἡ γὰρ φύσις αὐτὴ καθ᾽ αὑτὴν, ὥσπερ εἴπομεν, τοῖς κοινοῖς πάντων μορίοις εἰς πολλὰ τῶν ἰδίων καταχρῆται· οἷον καὶ ἐπὶ τοῦ στόματος, ἡ μὲν τροφὴ πάντων κοινὸν, ἡ δ᾽ ἀλκὴ, τινῶν ἴδιον, καὶ ὁ λόγος ἑτέρων. Ἔτι δὲ τὸ ἀναπνεῖν, οὐ πάντων κοινόν. Ἡ δὲ φύσις ἅπαντα συνήγαγεν εἰς ἓν, ποιοῦσα διαφορὰν αὐτοῦ τοῦ μορίου πρὸς τὰς τῆς ἐργασίας διαφοράς. Διὸ τὰ μὲν ἐστι συστομώτερα, τὰ δὲ μεγαλόστομα. Ὅσα μὲν γὰρ τροφῆς, καὶ ἀναπνοῆς καὶ λόγου χάριν, συστομώτερα. Τῶν δὲ βοηθείας χάριν, τὰ μὲν καρχαρόδοντα, πάντα ἀνεῤῥωγότα. Οὔσης γὰρ αὐτοῖς τῆς ἀλκῆς ἐν τοῖς δήγμασι, χρήσιμον τὸ μεγάλην εἶναι τὴν ἀνάπτυξιν τοῦ στόματος. Πλείοσι γὰρ καὶ κατὰ μεῖζον δήξεται, ὅσονπερ ἂν ἐπὶ τὸ πλεῖον ἀνεῤῥώγῃ τὸ στόμα. Ἔχουσι δὲ καὶ τῶν ἰχθύων οἱ δηκτικοὶ καὶ σαρκοφάγοι τοιοῦτον στόμα· οἱ δὲ μὴ σαρκοφάγοι, μύουρον. Τοῦτο γὰρ αὐτοῖς χρήσιμον, ἐκεῖνο δὲ ἄχρηστον. Τοῖς δ᾽ ὄρνισίν ἐστι τὸ καλούμενον ῥύγχος, στόμα. Τοῦτο γὰρ ἀντὶ χειλῶν καὶ ὀδόντων ἔχουσι. Διαφέρει δὲ τοῦτο κατὰ τὰς χρήσεις καὶ τὰς βοηθείας. Τὰ μὲν γὰρ γαμψώνυχα καλούμενα, διὰ τὸ σαρκοφαγεῖν, καὶ μηδενὶ τρέφεσθαι καρπῷ, γαμψὸν ἔχει τὸ ῥύγχος ἅπαντα. Χρήσιμον γὰρ πρὸς τὸ κρατεῖν, καὶ βιαστικώτερόν τι, οὕτω πεφυκός. Ἡ δ᾽ ἀλκὴ ἐν τούτῳ καὶ τοῖς ὄνυξι. Διὸ καὶ τοὺς ὄνυχας γαμψοτέρους ἔχουσι. Τῶν δ᾽ ἄλλων ἑκάστῳ πρὸς τὸν βίον χρήσιμόν ἐστι τὸ ῥύγχος· οἷον τοῖς μὲν δρυοκόπαις ἰσχυρὸν, καὶ πάνυ σκληρὸν, καὶ κόραξι καὶ κορακώδεσι· τοῖς δὲ μικροῖς γλαφυρὸν, πρὸς τὰς συλλογὰς τῶν καρπῶν, καὶ τὰς λήψεις τῶν ζωδαρίων. Ὅσα δὲ ποηφάγα, καὶ ὅσα παρ᾽ ἕλη ζῇ, καθάπερ τὰ πλατύποδα στεγανόποδα, τὰ μὲν ἄλλον τρόπον ἔχει τὸ ῥύγχος χρήσιμον, τὰ δὲ πλατύρυγχα αὐτῶν ἐστι. Τοιοῦτο γὰρ ὄντι ῥᾳδίως δύνανται ὀρύσσειν, ὥσπερ τῶν τετραπόδων τὸ τῆς ὑός. Καὶ γὰρ αὐτὴ ῥιζοφάγος. Ἔνια δ᾽ ἔχουσι τά τε πλατύρυγχα καὶ τὰ ῥιζοφάγα τῶν ὀρνέων, καὶ τῶν ὁμοιοβίων ἔνια, τὰ ἄκρα τοῦ ῥύγχους κεχαραγμένα. Ποηφάγοις τε γὰρ τούτοις οὖσι, ποιεῖ ῥᾳδίως. Περὶ μὲν οὖν τῶν ἄλλων μορίων τῶν ἐν τῇ κεφαλῇ σχεδὸν εἴρηται. Τῶν ἀνθρώπων δὲ καλεῖται τὸ μεταξὺ τῆς κεφαλῆς καὶ τοῦ αὐχένος πρόσωπον

ἀπὸ τῆς πράξεως αὐτῆς ὀνομασθὲν, ὡς ἔοικε. Διά γὰρ τὸ μόνον ὀρθὸν εἶναι τῶν ζώων, μόνον πρόσωθεν ὄπωπε, καὶ τὴν φωνὴν εἰς τὸ πρόσω διαπέμπει.

CAPUT II.

Περὶ δὲ κεράτων λεκτέον. Καὶ γὰρ ταῦτα πέφυκε τοῖς ἔχουσιν ἐν τῇ κεφαλῇ. Ἔχει δ᾽ οὐδὲν μὴ ζωοτόκον. Καθ᾽ ὁμοιότητα δὲ καὶ μεταφορὰν λέγεται καὶ ἑτέρων τινῶν κέρατα· ἀλλ᾽ οὐδενὶ αὐτῶν τὰ ἔργα τοῦ κέρατος ὑπάρχει. Βοηθείας γὰρ καὶ ἀλκῆς χάριν ἔχουσι τὰ ζωοτόκα· ὃ τῶν ἄλλων τῶν λεγομένων ἔχειν κέρας, οὐδενὶ συμβέβηκεν. Οὐδὲν γὰρ χρῆται τοῖς κέρασιν, οὔτ᾽ ἀμυνόμενον, οὔτε πρὸς τὸ κρατεῖν· ἅπερ ἰσχύος ἐστὶν ἔργα. Ὅσα μὲν οὖν πολυσχιδῆ τῶν ζώων, οὐδὲν ἔχει κέρας. Τούτου δ᾽ αἴτιον, ὅτι τὸ μὲν κέρας βοηθείας αἴτιόν ἐστι· τοῖς δὲ πολυσχιδέσιν ὑπάρχουσιν ἕτεραι βοήθειαι· δέδωκε γὰρ ἡ φύσις τοῖς μὲν ὄνυχας, τοῖς δὲ ὀδόντας μαχητικοὺς, τοῖς δ᾽ ἄλλο τι μόριον ἱκανὸν ἀμῦναι. Τῶν δὲ διχηλῶν τὰ μὲν πολλὰ κέρατα ἔχει πρὸς ἀλκὴν, καὶ τῶν μωνύχων ἔνια· τὰ δὲ καὶ πρὸς βοήθειαν. Ὅσοις δὲ μὴ δέδωκεν ἡ φύσις ἄλλην ἀλκὴν πρὸς σωτηρίαν, οἷον ταχυτῆτα σώματος, καθάπερ τοῖς ἵπποις βεβοήθηκεν· ἢ μέγεθος, ὥσπερ καὶ ταῖς καμήλοις· καὶ γὰρ μεγέθους ὑπερβολὴ τὴν ἀπὸ τῶν ἄλλων ζώων φθορὰν ἱκανὴ κωλύειν· ὅπερ συμβέβηκε ταῖς καμήλοις· ἔτι δὲ μᾶλλον τοῖς ἐλέφασι. Τὰ δὲ χαυλιόδοντα, ὥσπερ καὶ τὸ τῶν ὑῶν γένος, διχηλόν. Ὅσοις δ᾽ ἄχρηστος πέφυκεν ἡ τῶν κεράτων ἐξοχὴ, τούτοις προστέθεικεν ἑτέραν βοήθειαν ἡ φύσις· οἷον τοῖς μὲν ἐλάφοις τάχος· τὸ γὰρ μέγεθος αὐτῶν, καὶ τὸ πολυσχιδὲς, βλάπτει μᾶλλον ἢ ὠφελεῖ. Καὶ βουβάλοις δὲ καὶ δορκάσι. Πρὸς ἔνια μὲν γὰρ ἀνθιστάμενα τοῖς κέρασιν ἀμύνονται, τὰ δὲ θηριώδη καὶ μάχιμα ἀποφεύγουσι. Τοῖς δὲ βονάσοις (καὶ γὰρ τούτοις γαμψὰ τὰ κέρατα πέφυκε πρὸς ἄλληλα) τὴν τοῦ περισσώματος ἄφεσιν. Τούτῳ γὰρ ἀμύνεται φοβηθέντα· καὶ ταῦτα δὲ τῇ προέσει διασώζεται ἕτερα· ἅμα δ᾽ ἱκανὰς καὶ πλείους βοηθείας οὐ δέδωκεν ἡ φύσις τοῖς αὐτοῖς. Ἔστι δὲ τὰ πλεῖστα τῶν κερατοφόρων διχηλά. Λέγεται δὲ καὶ μώνυχον, ὃν καλοῦσιν Ἰνδικὸν ὄνον. Τὰ μὲν οὖν πλεῖστα, καθάπερ τὸ σῶμα διῄρηται τῶν ζώων, οἷς ποιεῖται τὴν κίνησιν, δεξιῷ καὶ ἀριστερῷ, καὶ κέρατα δύο πέφυκεν ἔχειν, διὰ τὴν αὐτὴν αἰτίαν. Ἔστι δὲ καὶ μονόκερατα· οἷον, ὅ, τε ὄρυξ καὶ ὁ Ἰνδικὸς καλούμενος ὄνος· ἔστι δ᾽ ὁ μὲν ὄρυξ, διχηλόν· ὁ δ᾽ ὄνος, μώνυχον. Ἔχει δὲ τὰ μονοκέρατα τὸ κέρας ἐν τῷ μέσῳ τῆς κεφαλῆς. Οὕτω γὰρ ἑκάτερον τῶν μερῶν μάλιστ᾽ ἂν ἔχοι κέρας ἕν. Τὸ γὰρ μέσον ὁμοίως κοινὸν ἀμφοτέρων τῶν ἐσχάτων. Εὐλόγως δ᾽ ἂν δόξειεν εἶναι μονόκερων τὸ μώνυχον τοῦ διχηλοῦ μᾶλλον. Ὁπλὴ γὰρ καὶ χηλὴ τὴν αὐτὴν ἔχει κέρατι φύσιν. Ὥσθ᾽ ἅμα καὶ τοῖς αὐτοῖς ἡ σχίσις γίνεται τῶν ὁπλῶν καὶ τῶν κεράτων. Ἔτι δὲ ἡ σχίσις καὶ τὸ διχηλὸν κατ᾽ ἔλλειψίν τῆς φύσεώς ἐστιν. Ὥστ᾽ εὐλόγως τοῖς μωνύχοις ἐν ταῖς ὁπλαῖς δοῦσα τὴν ὑπεροχὴν ἡ φύσις, ἄνωθεν ἀφεῖλε, καὶ μονόκερων ἐποίησεν. Ὀρθῶς δὲ καὶ τὸ ἐπὶ τῆς κεφαλῆς ποιῆσαι τὴν τῶν κεράτων φύσιν, ἀλλὰ μὴ καθάπερ ὁ Αἰσώπου μῶμος διαμέμφεται τὸν ταῦρον, ὅτι οὐκ ἐπὶ τοῖς ὤμοις ἔχει τὰ κέρατα, ὅθεν τὰς πληγὰς ἐποιεῖτ᾽ ἂν ἰσχυροτάτας, ἀλλ᾽ ἐπὶ τοῦ ἀσθενεστάτου μέρους τῆς κεφαλῆς. Οὐ γὰρ ὀξὺ βλέπων ὁ μῶμος, ταῦτα ἐπετίμα. Ὥσπερ γὰρ καὶ εἰ ἑτέρωθί που τοῦ σώματος κέρατα ἐπεφύκει, βλάβος ἂν παρεῖχε, καὶ ἄλλως οὐδὲν ὄντα χρήσιμα, κἂν ἐμπόδια τῶν ἔργων πολλοῖς ἦν, οὕτως καὶ ἐπὶ τῶν ὤμων πεφυκότα. Οὐ γὰρ μόνον χρὴ σκοπεῖν, πόθεν ἰσχυρότεραι αἱ πληγαὶ, ἀλλὰ καὶ πόθεν πορρώτεραι. Ὥστ᾽ ἐπεὶ καὶ χεῖρας μὲν οὐκ ἔχουσιν, ἐπὶ δὲ τῶν ποδῶν ἀδύνατον· ἐν δὲ τοῖς γόνασιν ὄντα τὴν κάμψιν ἐκώλυεν, ἀναγκαῖον ὥσπερ ἔχουσιν, ἐπὶ τῆς κεφαλῆς ἔχειν. Ἅμα δὲ καὶ πρὸς τὰς ἄλλας κινήσεις τοῦ σώματος ἀνεμποδίστως πέφυκεν οὕτω μάλιστα. Ἔστι δὲ τὰ κέρατα δι᾽ ὅλου στερεὰ τοῖς ἐλάφοις μόνοις, καὶ ἀποβάλλει μόνον, ἕνεκεν μὲν ὠφελείας κουφιζόμενον, ἐξ ἀνάγκης δὲ διὰ τὸ βάρος. Τῶν δὲ ἄλλων τὰ κέρατα μέχρι τινὸς κοῖλα· τὰ δ᾽ ἄκρα στερεά, διὰ τὸ πρὸς τὰς πληγὰς τοῦτ᾽ εἶναι χρήσιμον. Ὅπως δὲ μηδὲ τὸ κοῖλον ἀσθενὲς ᾖ, οὐ πέφυκεν ἐκ τῶν δέρματος, ἐν τούτῳ δ᾽ ἐνήρμοσται στερεὸν ἐκ τῶν ὀστῶν. Οὕτω γὰρ καὶ τὰ κέρατα ἔχοντα πρὸς ἀλκὴν χρησιμώτατα, καὶ πρὸς τὸν ἄλλον βίον ἀνοχλότατα. Τίνος μὲν οὖν ἕνεκεν ἡ τῶν κεράτων φύσις, εἴρηται, καὶ διὰ τίν᾽ αἰτίαν τὰ μὲν ἔχουσι τοιαῦτα, τὰ δ᾽ οὐκ ἔχουσι. Πῶς δὲ τῆς ἀναγκαίας φύσεως ἐχούσης τοῖς ὑπάρχουσιν ἐξ ἀνάγκης, ἡ κατὰ τὸν λόγον φύσις ἕνεκά του κατακέχρηται, λέγωμεν. Πρῶτον μὲν οὖν τὸ σωματῶδες καὶ γεῶδες πλεῖον ὑπάρχει τοῖς μείζοσι τῶν ζώων. Κερατοφόρον δὲ μικρὸν πάμπαν οὐδὲν ἴσμεν. Ἐλάχιστον γὰρ ἐστι τῶν γνωριζομένων δορκάς. Δεῖ δὲ τὴν φύσιν θεωρεῖν εἰς τὰ πολλὰ βλέποντα. Ἢ γὰρ ἐν παντὶ, ἢ ὡς ἐπιτοπολὺ τὸ κατὰ φύσιν. Τὸ δὲ ὀστῶδες, ἐν τοῖς σώμασι τῶν ζώων γεῶδες ὑπάρχει· διὸ καὶ πλεῖστον ἐν τοῖς μεγίστοις, ὡς ἐπιτοπολὺ βλέψαντας εἰπεῖν. Τῇ γοῦν τοιούτου σώματος περιττωματικῇ ὑπερβολῇ ἐν τοῖς μείζοσι τῶν ζώων ὑπαρχούσῃ, ἐπὶ βοήθειαν καὶ τὸ συμφέρον καταχρῆται ἡ φύσις, καὶ τὴν ῥέουσαν ἐξ ἀνάγκης εἰς τὸν ἄνω τόπον, τοῖς μὲν εἰς ὀδόντας καὶ χαυλιόδοντας ἀπένειμε, τοῖς δ᾽ εἰς κέρατα. Διὸ τῶν κερατοφόρων οὐδέν ἐστιν ἀμφόδουν. Ἄνω γὰρ οὐκ ἔχει τοὺς προσθίους ὀδόντας. Ἀφελοῦσα γὰρ ἡ φύσις ἐντεῦθεν, τοῖς κέρασι προσέθηκε. Καὶ ἡ διδομένη τροφὴ εἰς τοὺς ὀδόντας τούτους, εἰς τὴν τῶν κεράτων αὔξησιν ἀναλίσκεται. Τοῦ δὲ τὰς θηλείας ἐλάφους κέρατα μὲν μὴ ἔχειν, περὶ δὲ τοὺς ὀδόντας ὁμοίως τοῖς ἄῤῥεσιν, αἴτιον τὸ τὴν φύσιν εἶναι ἀμφοῖν κερατοφόρον. Ἀφῄρηται δὲ τὰ κέρατα ταῖς θηλείαις, διὰ τὸ χρήσιμα μὲν μὴ εἶναι, μηδὲ τοῖς ἄῤῥεσιν, ἧσσον δὲ βλάπτεσθαι διὰ τὴν ἰσχύν. Τῶν δ᾽ ἄλλων ζώων ὅσοις μὴ εἰς κέρατα ἀποκρίνεται τὸ τοιοῦτον μόριον τοῦ σώματος, ἐνίοις μὲν τῶν ὀδόντων αὐτῶν ἐπηύξησε τὸ μέγεθος κοινῇ πάντων· ἐνίοις δὲ χαυλιόδοντας, ὥσπερ κέρατα, ἐκ τῶν γνάθων ἐποίησε. Περὶ μὲν οὖν τῶν ἐν τῇ κεφαλῇ μορίων ταύτῃ διωρίσθω.

CAPUT III.

Ὑπὸ δὲ τὴν κεφαλὴν ὁ αὐχὴν πέφυκεν εἶναι τοῖς ἔχουσιν αὐχένα τῶν ζώων. Οὐ γὰρ πάντα τοῦτο τὸ μόριον ἔχει, ἀλλὰ πάντα τὰ ἔχοντα ὧν χάριν ὁ αὐχὴν πέφυκε. Ταῦτα δ᾽ ἐστὶν ὅ, τε φάρυγξ, καὶ ὁ καλούμενος οἰσοφάγος. Ὁ μὲν οὖν φάρυγξ τοῦ πνεύματος ἕνεκα. Διὰ τούτου γὰρ εἰσάγεται τὰ ζῶα τὸ πνεῦμα, καὶ ἐκεῖ ἐκπέμπει ἀναπνέοντα. Διὰ τοῦτο τὰ μὴ ἔχοντα πνεύμονα, οὐκ ἔχουσιν οὐδ᾽ αὐχένα,

οἷον τὸ τῶν ἰχθύων γένος. Ὁ δὲ οἰσοφάγος ἔστι δι᾽ οὗ ἡ τροφὴ πορεύεται εἰς τὴν κοιλίαν· ὥσθ᾽ ὅσα μὴ ἔχει αὐχένα, οὐδ᾽ οἰσοφάγον ἔχουσιν ἐπιδήλως. Οὐκ ἀναγκαῖον δ᾽ ἔχειν τὸν οἰσοφάγον τῆς τροφῆς ἕνεκεν. Οὐθὲν γὰρ παρασκευάζει πρὸς αὐτήν. Ἔτι δὲ μετὰ τὴν τοῦ στόματος θέσιν, ἐνδέχεται κεῖσθαι τὴν κοιλίαν εὐθέως· τὸν δὲ πνεύμονα οὐκ ἐνδέχεται. Δεῖ γὰρ εἶναι τινὰ κοινόν, οἷον αὐλόν, δι᾽ οὗ μεριεῖται τὸ πνεῦμα κατὰ τὰς ἀρτηρίας εἰς τὰς σύριγγας, διμερὴς ὤν. Καὶ μάλιστα ἂν οὕτως ἀποτελῇ τὴν ἀναπνοὴν καὶ ἐκπνοήν. Τοῦ δὲ ὀργάνου τοῦ περὶ τὴν ἀναπνοήν, ἐξ ἀνάγκης ἔχοντος μῆκος, ἀναγκαῖον τὸν οἰσοφάγον εἶναι μεταξὺ τοῦ στόματος καὶ τῆς κοιλίας. Ἔστι δὲ ὁ μὲν οἰσοφάγος σαρκώδης, ἔχων νευρώδη τάσιν· νευρώδη μέν, ὅπως ἔχῃ διάτασιν, εἰσιούσης τῆς τροφῆς· σαρκώδη δέ, ὅπως μαλακὸς ᾖ καὶ ἐνδιδῷ, καὶ μὴ βλάπτηται τραχυνόμενος ὑπὸ τῶν κατιόντων. Ἡ δὲ καλουμένη φάρυγξ καὶ ἀρτηρία συνέστηκεν ἐκ χονδρώδους σώματος. Οὐ γὰρ μόνον ἀναπνοῆς ἕνεκέν ἐστιν, ἀλλὰ καὶ φωνῆς. Δεῖ δὲ τὸ ψοφήσειν μέλλον, λεῖον εἶναι, καὶ στερεότητα ἔχειν. Κεῖται δὲ ἔμπροσθεν τοῦ οἰσοφάγου ἡ ἀρτηρία, καίπερ ἐμποδίζουσα αὐτὸν περὶ τὴν ὑποδοχὴν τῆς τροφῆς. Ἐὰν γάρ τι παρεισρυῇ ξηρὸν ἢ ὑγρὸν εἰς τὴν ἀρτηρίαν, πνιγμοὺς καὶ πόνους καὶ βῆχας χαλεπὰς ἐμποιεῖ· ὃ δὴ καὶ θαυμάσειεν ἄν τις τῶν λεγόντων, ὡς ταύτῃ τὸ ποτὸν δέχεται τὸ ζῶον. Συμβαίνει γὰρ φανερῶς τὰ λεχθέντα πᾶσιν, οἷς ἂν παραῤῥυῇ τι τῆς τροφῆς. Πολλαχῇ δὲ γελοῖον φαίνεται τὸ λέγειν ὡς ταύτῃ τὸ ποτὸν εἰσδέχεται τὰ ζῶα. Πόρος γὰρ οὐδείς ἐστιν εἰς τὴν κοιλίαν ἀπὸ τοῦ πνεύμονος, ὥσπερ ἐκ στόματος ὁρῶμεν τὸν οἰσοφάγον. Ἔτι δὲ ἐν τοῖς ἐμέτοις καὶ ναυτίαις, οὐκ ἄδηλον πόθεν τὸ ὑγρὸν φαίνεται πορευόμενον. Δῆλον δὲ καὶ ὅτι οὐκ εὐθέως εἰς τὴν κύστιν συνάγεται τὸ ὑγρόν, ἀλλ᾽ εἰς τὴν κοιλίαν πρότερον. Τὰ γὰρ τῆς κοιλίας περισσεύματα, φαίνεται χρωματίζειν ἡ ἰλὺς τοῦ μέλανος οἴνου. Συμβέβηκε δὲ τοῦτο πολλάκις φανερὸν καὶ ἐπὶ τῶν εἰς τὴν κοιλίαν τραυμάτων. Ἀλλὰ γὰρ εὔηθες, τὸ τοὺς εὐήθεις τῶν λόγων λίαν ἐξετάζειν. Ἡ δ᾽ ἀρτηρία, τῷ διακεῖσθαι (καθάπερ εἴπομεν) ἐν τῷ πρόσθεν, ὑπὸ τῆς τροφῆς ἐνοχλεῖται· ἀλλ᾽ ἡ φύσις πρὸς τοῦτο μεμηχάνηται τὴν ἐπιγλωσσίδα. Ταύτην δὲ οὐκ ἔχουσιν ἅπαντα τὰ ζωοτοκοῦντα, ἀλλ᾽ ὅσα πνεύμονα ἔχει, καὶ τὸ δέρμα τριχωτόν, καὶ μὴ φολιδωτά, μηδὲ πτερωτά. Πέφυκε δὲ τούτοις ἀντὶ τῆς ἐπιγλωττίδος συνάγεσθαι καὶ διοίγεσθαι ὁ φάρυγξ, ὅνπερ τρόπον ἐκείνοις ἐπιβάλλει τε καὶ ἀναπτύσσεται τῇ εἰσόδῳ τοῦ πνεύματος καὶ τῇ ἐξόδῳ ἀναπτυσσόμενος, τῆς δὲ τροφῆς εἰσιούσης ἐπιπτυσσόμενος, ἵνα μηθὲν παραῤῥυῇ παρὰ τὴν ἀρτηρίαν. Ἐὰν δέ τι πλημμεληθῇ παρὰ τὴν τοιαύτην κίνησιν, καὶ προσφερομένης τῆς τροφῆς ἀναπνεύσῃ τις, βῆχας καὶ πνιγμοὺς ποιεῖ, καθάπερ εἴρηται. Οὕτω δὲ καλῶς μεμηχάνηται καὶ ἡ ταύτης καὶ ἡ τῆς γλώττης κίνησις, ὥστε τῆς τροφῆς ἐν μὲν τῷ στόματι λεαινομένης, παρ᾽ αὐτὴν δὲ διϊούσης, τὴν μὲν ὀλιγάκις ὑπὸ τοὺς ὀδόντας πίπτειν, εἰς δὲ τὴν ἀρτηρίαν σπάνιόν τι παραῤῥεῖν. Οὐκ ἔχει δὲ τὰ λεχθέντα ζῶα τὴν ἐπιγλωττίδα, διὰ τὸ σκληρὰς εἶναι τὰς σαρκὰς αὐτῶν, καὶ τὸ δέρμα σκληρόν. Ὥστε οὐκ ἂν εὐκίνητον ἦν τὸ τοιοῦτον μόριον αὐτοῖς, ἐκ τοιαύτης σαρκὸς καὶ ἐκ τοιούτου δέρματος συνεστηκός, ἀλλ᾽ αὐτῆς τῆς ἀρτηρίας τῶν ἐσχάτων, θᾶσσον γίνοιτ᾽ ἂν ἡ συναγωγὴ τῆς ἐκ τῆς οἰκείας σαρκὸς ἐπιγλωττίδος, ἣν ἔχουσι τὰ τριχωτά. Δι᾽ ἣν μὲν οὖν αἰτίαν τὰ μὲν ἔχει τῶν ζώων, τὰ δ᾽ οὐκ ἔχει, ταῦτ᾽ εἰρήσθω, καὶ διότι τῆς ἀρτηρίας τὴν φαυλότητα [τῆς θέσεως] ἰάτρευκεν ἡ φύσις, μηχανησαμένη τὴν καλουμένην ἐπιγλωττίδα. Κεῖται δ᾽ ἔμπροσθεν ἡ φάρυγξ τοῦ οἰσοφάγου ἐξ ἀνάγκης. Ἡ μὲν γὰρ καρδία ἐν τοῖς ἔμπροσθεν καὶ ἐν μέσῳ κεῖται, ἐν ᾗ τὴν ἀρχὴν φαμὲν τῆς ζωῆς καὶ πάσης κινήσεως καὶ αἰσθήσεως. Ἐπὶ τὸ καλούμενον γὰρ ἔμπροσθεν, ἡ αἴσθησις καὶ ἡ κίνησις. Αὐτῷ γὰρ διώρισται τῷ λόγῳ τούτῳ τὸ ἔμπροσθεν καὶ ὄπισθεν. Ὁ δὲ πνεύμων κεῖται οὗ ἡ καρδία, καὶ περὶ ταύτην. Ἡ δ[…] ἀναπνοή, διά τε τοῦτο καὶ διὰ τὴν ἀρχὴν τὴν ἐν τῇ καρδίᾳ ἐνυπάρχουσαν· ἡ δὲ ἀναπνοὴ γίνεται τοῖς ζώοις διὰ τῆς ἀρτηρίας· ὥστ᾽ ἐπὶ τὴν καρδίαν ἐν τοῖς ἔμπροσθεν πρώτην ἀναγκαῖον κεῖσθαι, καὶ τὸν φάρυγγα καὶ τὴν ἀρτηρίαν πρότερον ἀναγκαῖον κεῖσθαι τοῦ οἰσοφάγου. Τὰ μὲν γὰρ πρὸς τὸν πνεύμονα τείνει καὶ τὴν καρδίαν· ὁ δ᾽ εἰς τὴν κοιλίαν. Ὅλως δὲ ἀεὶ τὸ βέλτιον καὶ τιμιώτερον (ὅπου μηδὲν ἕτερον ἐμποδίζει) τοῦ μὲν ἄνω καὶ κάτω, ἐν τοῖς μᾶλλόν ἐστιν ἄνω· τοῦ δ᾽ ἔμπροσθεν καὶ ὄπισθεν, ἐν τοῖς ἔμπροσθεν· τοῦ δὲ δεξιοῦ καὶ ἀριστεροῦ, ἐν τοῖς δεξιοῖς. Καὶ περὶ μὲν αὐχένος καὶ οἰσοφάγου καὶ ἀρτηρίας εἴρηται.

CAPUT IV.

Ἑπόμενον δ᾽ ἐστὶ περὶ σπλάγχνων εἰπεῖν. Ταῦτα δ᾽ ἐστὶν ἴδια τῶν ἐναίμων· καὶ τοῖς μὲν ὑπάρχει, τοῖς δ᾽ οὐχ ὑπάρχει. Τῶν δ᾽ ἀναίμων οὐδ[…] ἔχει σπλάγχνον. Δημόκριτος δὲ ἔοικεν οὐ καλῶς δια[…] λαβεῖν περὶ αὐτῶν, εἴπερ ᾠήθη διὰ μικρότητα τ[…] ἀναίμων ζώων ἄδηλα εἶναι ταῦτα. Συνισταμέ[…] γὰρ εὐθέως τῶν ἐναίμων, καὶ πάμπαν ὄντων μικ[…] ἔνδηλα γίνεται καρδία τε καὶ ἧπαρ. Φαίνεται […] ἐν μὲν τοῖς ᾠοῖς ἐνίοτε τριταίοις οὖσι, στιγμῆς ἔχ[…] μέγεθος· πάμμικρα δὲ καὶ ἐν τοῖς ἐκβολίμοις τ[…] ἐμβρύων. Ἔτι δὲ ὥσπερ τῶν ἐκτὸς μορίων οὐ π[…] τῶν αὐτῶν χρῆσις, ἀλλ᾽ ἑκάστοις ἰδίᾳ πεπόρισ[…] πρός τε τοὺς βίους καὶ τὰς κινήσεις, οὕτω καὶ τὰ […] τὸς ἄλλα πέφυκεν ἄλλοις. Τὰ δὲ σπλάγχνα τῶν […] ματικῶν ἐστιν ἴδια. Διὸ καὶ συνέστηκεν αὐτῶν ἕ[…] στον ἐξ αἱματικῆς ὕλης. Δῆλον δ᾽ ἐν τοῖς νεογ[…] τούτων. Αἱματωδέστερα γὰρ καὶ μέγιστα κατὰ […] λόγον, διὰ τὸ εἶναι τὸ εἶδος τῆς ὕλης καὶ τὸ πλῆ[…] ἐμφανέστατον κατὰ τὴν πρώτην σύστασιν. Κα[…] μὲν οὖν ἅπασιν ὑπάρχει τοῖς ἐναίμοις· δι᾽ ἣν δ᾽ […] τίαν, εἴρηται καὶ πρότερον. Αἷμα γὰρ ἔχειν […] ἐναίμοις δῆλον ὡς ἀναγκαῖον. Ὑγροῦ δὲ ὄντος […] αἵματος, ἀναγκαῖον ἀγγεῖον ὑπάρχειν· ἐφ᾽ ᾧ δὴ καὶ […] νεται μεμηχανῆσθαι [πρὸς] τὰς φλέβας ἡ φύσις. […] χὴν δὲ τούτων ἀναγκαῖον εἶναι μίαν. Ὅπου γὰρ […] δέχεται, μίαν βέλτιον ἢ πολλάς. Ἡ δὲ καρδία […] φλεβῶν ἀρχή. Φαίνονται γὰρ ἐκ ταύτης οὖσαι […] οὐ διὰ ταύτης· καὶ ἡ φύσις αὐτῆς φλεβώδης, […] ὁμογενοῦς οὔσης. Ἔχει δὲ καὶ ἡ θέσις αὐτῆς […] κὴν χώραν. Περὶ τὸ μέσον γάρ· μᾶλλον δ᾽ […] ἄνω ἢ κάτω, καὶ ἔμπροσθεν ἢ ὄπισθεν. Ἐν […] γὰρ τιμιωτέροις τὸ τιμιώτερον καθίδρυκεν ἡ φ[…] εἰ μή τι κωλύει μεῖζον. Ἐμφανέστατον δὲ τὸ λ[…] ἐστιν ἐπὶ τῶν ἀνθρώπων. Βούλεται δὲ καὶ ἐν […] ἄλλοις ὁμοίως ἐν μέσῳ κεῖσθαι τοῦ ἀναγκαίου σ[…] τος. Τούτου δὲ πέρας, ᾗ τὰ περιττώματα ἀπ[…]

νεται. Τὰ δὲ κῶλα πέφυκεν ἄλλοις ἄλλως, καὶ οὐκ ἔστι τῶν πρὸς τὸ ζῆν ἀναγκαίων. Διὸ καὶ ἀφαιρουμένων, ζῶσι. Δῆλον δ᾽ ὡς οὐ προστιθέμενα φθείρει. Οἱ δ᾽ ἐν τῇ κεφαλῇ λέγοντες τὴν ἀρχὴν τῶν φλεβῶν, οὐκ ὀρθῶς ὑπέλαβον. Πρῶτον μὲν γὰρ πολλὰς ἀρχὰς καὶ διεσπασμένας ποιοῦσιν· εἶτ᾽ ἐν τόπῳ ψυχρῷ. Δηλοῖ δὲ δύσριγος ὤν· ὁ δὲ περὶ τὴν καρδίαν τοὐναντίον. Ὥσπερ δὲ ἐλέχθη, διὰ μὲν τῶν ἄλλων σπλάγχνων διέχουσιν αἱ φλέβες. Διὰ δὲ τῆς καρδίας οὐ διατείνει φλέψ. Ὅθεν καὶ δῆλον, ὅτι ἀρχὴ τῶν φλεβῶν ἐστι καὶ μόριον ἡ καρδία. Καὶ τοῦτ᾽ εὐλόγως. Μέσον γὰρ τὸ τῆς καρδίας ἐστὶ σῶμα πυκνὸν καὶ κοῖλον πεφυκός· ἔτι δὲ πλῆρες αἵματος, ὡς τῶν φλεβῶν ἐντεῦθεν ἠργμένων· κοῖλον μέν, πρὸς τὴν ὑποδοχὴν τοῦ αἵματος· πυκνὸν δέ, πρὸς τὸ φυλάσσειν τὴν ἀρχὴν τῆς θερμότητος. Ἐν ταύτῃ γὰρ μόνῃ τῶν σπλάγχνων καὶ τοῦ σώματος, αἷμα ἄνευ φλεβῶν ἐστι. Τῶν δ᾽ ἄλλων μορίων ἕκαστον ἐν ταῖς φλεψὶν ἔχει τὸ αἷμα. Καὶ τοῦτο εὐλόγως. Ἐκ τῆς καρδίας γὰρ ἐποχετεύεται εἰς τὰς φλέβας· εἰς δὲ τὴν καρδίαν οὐκ ἄλλοθεν. Αὕτη γάρ ἐστιν ἀρχὴ καὶ πηγὴ τοῦ αἵματος, ἢ ὑποδοχὴ πρώτη. Ἐκ τῶν ἀνατομῶν δὲ κατάδηλα ταῦτα, καὶ ἐκ τῶν γενέσεων. Εὐθέως γάρ ἐστιν ἔναιμος πρώτη γινομένη τῶν μορίων ἁπάντων. Ἔτι δ᾽ αἱ κινήσεις τῶν ἡδέων καὶ τῶν λυπηρῶν, καὶ ὅλως πάσης αἰσθήσεως, ἐντεῦθεν ἀρχόμεναι φαίνονται, καὶ πρὸς ταύτην περαινουσαι. Οὕτω δ᾽ ἔχει καὶ κατὰ τὸν λόγον. Ἀρχὴν γὰρ εἶναι δεῖ μίαν, ὅπου ἐνδέχεται. Εὐφυέστατος δὲ τῶν τόπων ὁ μέσος. Ἓν γὰρ τὸ μέσον, καὶ ἐπὶ πᾶν ἐφικτὸν ὁμοίως, ἢ παραπλησίως. Ἔτι δ᾽ ἐπεὶ οὔτε τῶν ἀναίμων οὐδὲν αἰσθητικόν, οὔτε τὸ αἷμα, δῆλον ὡς τὸ πρῶτον ἔχον· ὡς ἐν ἀγγείῳ δὲ τοῦτο, ἀναγκαῖον εἶναι τὴν ἀρχήν. Οὐ μόνον δὲ κατὰ τὸν λόγον οὕτως ἔχον φαίνεται, ἀλλὰ καὶ κατὰ τὴν αἴσθησιν. Ἐν γὰρ τοῖς ἐμβρύοις εὐθέως ἡ καρδία φαίνεται κινουμένη τῶν μορίων, καθάπερ εἰ ζῷον, ὡς ἀρχὴ τῆς φύσεως τοῖς ἐναίμοις οὖσα. Μαρτύριον δὲ τῶν εἰρημένων, καὶ τὸ πᾶσι τοῖς ἐναίμοις ὑπάρχειν αὐτήν. Ἀναγκαῖον γὰρ αὐτοῖς ἔχειν τὴν ἀρχὴν τοῦ αἵματος. Ὑπάρχει δὲ καὶ τὸ ἧπαρ πᾶσι τοῖς ἐναίμοις· ἀλλ᾽ οὐθεὶς ὂν ἀξιώσειεν αὐτὸ τὴν ἀρχὴν εἶναι, οὔτε τοῦ ὅλου σώματος, οὔτε τοῦ αἵματος. Κεῖται γὰρ οὐδαμῶς πρὸς ἀρχοειδῆ θέσιν. Ἔχει δ᾽ ὥσπερ ἀντίζυγον ἐν τοῖς μάλιστ᾽ ἀπηκριβωμένοις τὸν σπλῆνα. Ἔτι δ᾽ ὑποδοχὴν αἵματος οὐκ ἔχει ἐν ἑαυτῷ, καθάπερ ἡ καρδία, ἀλλ᾽ ὥσπερ τὰ λοιπά, ἐν φλεβί. Ἔτι δὲ τείνει δι᾽ αὐτοῦ φλέψ· ἐξ ἐκείνης δὲ οὐδεμία. Πασῶν γὰρ τῶν φλεβῶν ἐκ τῆς καρδίας αἱ ἀρχαί. Ἐπεὶ οὖν ἀνάγκη θάτερον μὲν τούτων ἀρχὴν εἶναι, μὴ ἔστι δὲ τὸ ἧπαρ, ἀνάγκη τὴν καρδίαν εἶναι καὶ τοῦ αἵματος ἀρχήν. Τὸ μὲν γὰρ ζῶον αἰσθήσει ὥρισται. Αἰσθητικὸν δὲ πρῶτον, τὸ πρῶτον ἔναιμον. Τοιοῦτον δὲ ἡ καρδία. Καὶ γὰρ ἀρχὴ τοῦ αἵματος, καὶ ἔναιμον πρῶτον. Ἔστι δὲ τὸ ἄκρον αὐτῆς ὀξὺ καὶ στερεώτερον· κεῖται δὲ πρὸς τῷ στήθει, καὶ ὅλως ἐν τοῖς ἔμπροσθεν τοῦ σώματος, πρὸς τὸ μὴ καταψύχεσθαι αὐτό. Πᾶσι γὰρ ἀσαρκότερον τὸ στῆθος· τὰ δὲ πρανῆ σαρκωδέστερα. Διὸ πολλὴν ἔχει σκέπην τὸ θερμὸν κατὰ τὸν νῶτον. Ἔστι δὲ ἡ καρδία τοῖς μὲν ἄλλοις ζώοις κατὰ μέσον τοῦ στηθικοῦ τόπου· τοῖς δὲ ἀνθρώποις εἰς τὰ εὐώνυμα μικρὸν παρεκκλίνουσα, πρὸς τὸ ἀνισοῦν τὴν κατάψυξιν τῶν ἀριστερῶν. Μάλιστα γὰρ τῶν ἄλλων ζώων ὁ ἄνθρωπος ἔχει κατεψυγμένα τὰ ἀριστερά. Ὅτι δὲ καὶ ἐν τοῖς ἰχθύσιν ὁμοίως ἡ καρδία κεῖται, πρότερον εἴρηται, καὶ διότι φαίνεται ἀνομοίως. Ἔχει δὲ πρὸς τὴν κεφαλὴν τὸ ὀξύ. Ἔστι δὲ αὐτὴ τὸ πρόσθεν· ἐπὶ ταύτην γὰρ ἡ κίνησις. Ἔχει δὲ καὶ νεύρων πλῆθος ἡ καρδία· καὶ τοῦτ᾽ εὐλόγως. Ἀπὸ ταύτης γὰρ αἱ κινήσεις. Περαίνονται δὲ διὰ τοῦ ἕλκειν καὶ ἀνιέναι. Δεῖ οὖν τοιαύτης ὑπηρεσίας καὶ ἰσχύος. Ἡ δὲ καρδία, καθάπερ εἴπομεν καὶ πρότερον, οἷον ζῶόν τι πέφυκεν ἐν τοῖς ἔχουσιν. Ἔστι δὲ ἀνόστεος πάντων, ὅσα καὶ ἡμεῖς τεθεάμεθα· πλὴν τῶν ἵππων, καὶ γένους τινὸς βοῶν. Τούτοις δὲ διὰ τὸ μέγεθος, οἷον ἐρείσματος χάριν ὀστοῦν ὕπεστι, καθάπερ καὶ τοῖς ὅλοις σώμασι. Κοιλίας δ᾽ ἔχουσιν αἱ μὲν τῶν μεγάλων ζώων, τρεῖς· αἱ δὲ τῶν ἐλασσόνων, δύο· μίαν δὲ πᾶσαι· δι᾽ ἣν δ᾽ αἰτίαν, εἴρηται. Δεῖ γὰρ εἶναι τόπον τινὰ τῆς καρδίας καὶ ὑποδοχὴν τοῦ πρώτου αἵματος. Ὅτι δὲ πρῶτον ἐν τῇ καρδίᾳ γίνεται τὸ αἷμα, πολλάκις εἰρήκαμεν, διὰ τὸ τὰς ἀρχηγοὺς φλέβας δύο εἶναι, τήν τε μεγάλην καλουμένην, καὶ τὴν ἀορτήν. Ἑκατέρας γὰρ οὔσης ἀρχῆς τῶν φλεβῶν, καὶ διαφορὰς ἐχουσῶν, περὶ ὧν ὕστερον ἐροῦμεν, βέλτιον καὶ τὰς ἀρχὰς αὐτῶν κεχωρίσθαι. Τοῦτο δ᾽ ἂν εἴη διαφόρου ὄντος τοῦ αἵματος, καὶ κεχωρισμένου· διὸ ἐν οἷσπερ ἐνδέχεται, δύο εἰσὶν ὑποδοχαί. Ἐνδέχεται δὲ ἐν τοῖς μεγάλοις. Τούτων γὰρ ἔχουσιν αἱ καρδίαι μέγεθος. Ἔτι δὲ βέλτιον τρεῖς εἶναι τὰς κοιλίας, ὅπως ᾖ μία ἀρχὴ κοινή· τὸ δὲ μέσον καὶ περισσόν, ἀρχή· ὥστε μεγέθους δεῖ μείζονος αὐταῖς ἀεί. Διόπερ αἱ μέγισται τρεῖς ἔχουσι μόνας· τούτων δὲ πλεῖστον μὲν αἷμα καὶ θερμότατον ἔχουσιν αἱ δεξιαί· (διὸ καὶ τῶν μερῶν θερμότερα τὰ δεξιά) ἐλάχιστον δὲ καὶ ψυχρότερον αἱ ἀριστεραί· μέσον δ᾽ αἱ μέσαι, τῷ πλήθει καὶ θερμότητι, καθαρώτερον δέ. Δεῖ γὰρ τὴν ἀρχὴν ὅτι μάλιστ᾽ ἠρεμεῖν. Τοιαύτη δ᾽ ἂν εἴη καθαροῦ τοῦ αἵματος ὄντος, τῷ πλήθει δὲ καὶ θερμότητι, μέσου. Ἔχουσι δὲ καὶ διάρθρωσίν τινα αἱ καρδίαι, παραπλησίαν ταῖς ῥαφαῖς. Οὐκ εἰσὶ δὲ σαφεῖς ὥς τινος ἐκ πλειόνων συνθέτου· ἀλλά, καθάπερ εἴπομεν, διαρθρώσεις μᾶλλον. Εἰσὶ δὲ τῶν μὲν αἰσθητικῶν ἀρθρωδέστεραι· τῶν δὲ νωθροτέρων ἀναρθρότεραι, καθάπερ αἱ τῶν ὑῶν. Αἱ δὲ διαφοραὶ τῆς καρδίας κατὰ μέγεθός τε καὶ μικρότητα, καὶ σκληρότητα καὶ μαλακότητα, τείνουσί πῃ καὶ πρὸς τὰ ἤθη. Τὰ μὲν γὰρ ἀναίσθητα, σκληρὰν ἔχει τὴν καρδίαν καὶ πυκνήν· τὰ δ᾽ αἰσθητικά, μαλακωτέραν. Καὶ τὰ μὲν μεγάλας ἔχοντα τὰς καρδίας, δειλά· τὰ δὲ ἐλάσσους καὶ μέσας, θαῤῥαλεώτερα. Τὸ γὰρ συμβαῖνον πάθος ὑπὸ τοῦ φοβεῖσθαι προϋπάρχει τούτοις, διὰ τὸ μὴ ἀνάλογον εἶναι τὸ θερμὸν τῇ καρδίᾳ, μικρὸν δ᾽ ὂν ἐν μεγάλοις ἀμαυροῦσθαι, καὶ τὸ αἷμα ψυχρότερον εἶναι. Μεγάλας δὲ τὰς καρδίας ἔχουσι, λαγώς, ἔλαφος, μῦς, ὕαινα, ὄνος, πάρδαλις, γαλῆ, καὶ τὰ ἄλλα σχεδὸν πάντα ὅσα φανερῶς δειλὰ ἢ διὰ φόβον κακοῦργα. Παραπλησίως δὲ καὶ ἐπὶ τῶν φλεβῶν καὶ ἐπὶ τῶν κοιλιῶν ἔχει. Ψυχραὶ γὰρ αἱ μεγάλαι φλέβες καὶ κοιλίαι. Ὥσπερ γὰρ ἐν μικρῷ καὶ μεγάλῳ οἰκήματι τὸ ἴσον πῦρ, ἧσσον ἐν τῷ μείζονι θερμαίνει, οὕτω κἂν τούτοις τὸ θερμόν. Ἀγγεῖα γὰρ καὶ ἡ φλέψ, καὶ ἡ κοιλία. Ἔτι δὲ αἱ ἀλλότριαι κινήσεις, ἕκαστον τῶν θερμῶν καταψύχουσιν. Ἐν δὲ ταῖς εὐρυχωροτέραις πλεῖον τὸ

πνεῦμα, καὶ ἐνισχύει μᾶλλον. Διὸ τῶν μεγαλοκοιλίων οὐδὲν, οὐδὲ τῶν μεγαλοφλέβων, πῖόν ἐστι κατὰ σάρκα, ἀλλὰ τὰ πάντα ἢ τὰ πλεῖστα τούτων ἀδηλόφλεβα, καὶ μικροκοίλια φαίνεται. Μόνον δὲ τῶν σπλάγχνων, καὶ ὅλως τῶν ἐν σώματι μορίων ἡ καρδία χαλεπὸν πάθος οὐδὲν ὑπομένει· καὶ τοῦτ' εὐλόγως. Φθειρομένης γὰρ τῆς ἀρχῆς, οὐκ ἔστιν ἐξ οὗ γένοιτ' ἂν βοήθεια τοῖς ἄλλοις ἐκ ταύτης ἠρτημένοις. Σημεῖον δὲ τοῦ μηδὲν ὑποδέχεσθαι πάθος τὴν καρδίαν, τὸ μὴ ἐν οὐδενὶ τῶν θυομένων ἱερείων ὦφθαι τοιοῦτον πάθος περὶ αὐτὴν, ὥσπερ ἐπὶ τῶν ἄλλων σπλάγχνων. Οἵ τε γὰρ νεφροὶ πολλάκις φαίνονται λίθων μεστοὶ, καὶ φυμάτων, καὶ δοθιήνων· καὶ τὸ ἧπαρ. Ὡσαύτως δὲ καὶ ὁ πνεύμων. Μάλιστα δὲ ὁ σπλήν. Πολλὰ δὲ καὶ ἕτερα παθήματα συμβαίνοντα περὶ αὐτὰ φαίνεται, ἥκιστα δὲ τοῦ μὲν πνεύμονος, περὶ τὴν ἀρτηρίαν· τοῦ δ' ἥπατος, περὶ τὴν σύναψιν τῇ μεγάλῃ φλεβί. Καὶ ταῦτ' εὐλόγως. Ταύτῃ γὰρ κοινωνοῦσι μάλιστα τῇ καρδίᾳ. Ὅσα δὲ διὰ νόσους καὶ τοιαῦτα πάθη φαίνεται τελευτῶντα τῶν ζώων, τούτοις ἀποτεμνομένοις φαίνεται περὶ τὴν καρδίαν νοσώδη πάθη. Καὶ περὶ μὲν τῆς καρδίας, ποία τὶς, καὶ τίνος ἕνεκεν, καὶ διὰ τίν' αἰτίαν τοῖς ἔχουσιν ὑπάρχει, τοσαῦτ' εἰρήσθω.

CAPUT V.

Ἑπόμενον δ' ἂν εἴη καὶ περὶ φλεβῶν εἰπεῖν, περί τε τῆς μεγάλης, καὶ τῆς ἀορτῆς. Αὗται γὰρ ἐκ τῆς καρδίας δέχονται τὸ αἷμα· αἱ δὲ λοιπαὶ τούτων ἀποφυάδες εἰσίν. Ὅτι μὲν οὖν τοῦ αἵματος χάριν εἰσὶ, πρότερον εἴπομεν. Τό, τε γὰρ ὑγρὸν ἅπαν ἀγγείου δεῖται· καὶ τὸ φλεβῶν γένος, ἀγγεῖον· τὸ δὲ αἷμα ἐν ταύταις. Διότι δὲ δύο καὶ ἐκ μιᾶς ἀρχῆς καθ' ἅπαν τὸ σῶμα διατείνουσι, λέγωμεν. Τοῦ μὲν οὖν εἰς μίαν ἀρχὴν συντελεῖν καὶ ἀπὸ μιᾶς, αἴτιον τὸ μίαν ἔχειν πάντα τὴν αἰσθητικὴν ψυχὴν καὶ ἐνέργειαν. Ὥστε καὶ τὸ μόριον ἓν, τὸ ταύτην ἔχον πρώτως· ἐν μὲν τοῖς ἐναίμοις, κατὰ δύναμιν καὶ κατ' ἐνέργειαν· τῶν δ' ἀναίμων ἐνίοις, κατ' ἐνέργειαν μόνον. Διὸ καὶ τὴν τοῦ θερμοῦ ἀρχὴν ἀναγκαῖον ἐν τῷ αὐτῷ τόπῳ εἶναι. Αὕτη δ' ἐστὶν αἰτία, καὶ τῷ αἵματι τῆς ὑγρότητος καὶ θερμότητος. Διὰ μὲν οὖν τὸ ἐν ἑνὶ μορίῳ εἶναι τὴν αἰσθητικὴν ἀρχὴν, καὶ τὴν τῆς θερμότητος, καὶ ἡ τοῦ αἵματος ἐκ μιᾶς ἀρχῆς ἐστιν· διὰ δὲ τὴν τοῦ αἵματος ἑνότητα, καὶ ἡ τῶν φλεβῶν ἐκ μιᾶς. Δύο δ' εἰσὶ, διὰ τὸ τὰ σώματα εἶναι διμερῆ τῶν ἐναίμων καὶ πορευτικῶν. Ἐν πᾶσι γὰρ τούτοις διώρισται τὸ ἔμπροσθεν καὶ τὸ ὄπισθεν, καὶ τὸ δεξιὸν καὶ τὸ ἀριστερὸν, καὶ τὸ ἄνω καὶ τὸ κάτω. Ὅσῳ δὲ τιμιώτερον καὶ ἡγεμονικώτερον τὸ ἔμπροσθεν τοῦ ὄπισθεν, τοσούτῳ καὶ ἡ μεγάλη φλὲψ τῆς ἀορτῆς. Ἡ μὲν γὰρ ἐν τοῖς ἔμπροσθεν, ἡ δὲ ἐν τοῖς ὄπισθεν κεῖται. Καὶ τὴν μὲν ἅπαντ' ἔχει τὰ ἔναιμα φανερῶς, τὴν δ' ἔνια μὲν ἀμυδρῶς, ἔνια δὲ ἀφανῶς. Τοῦ δ' εἰς τὸ πᾶν διαδίδοσθαι τὸ σῶμα τὰς φλέβας, αἴτιον τὸ παντὸς εἶναι τοῦ σώματος ὕλην τὸ αἷμα, τοῖς δ' ἀναίμοις τὸ ἀνάλογον· ταῦτα δ' ἐν φλεβὶ καὶ τῷ ἀνάλογον κεῖσθαι. Πῶς μὲν οὖν τρέφεται τὰ ζῶα, καὶ ἐκ τίνος, καὶ τίνα τρόπον ἀναλαμβάνουσιν ἐκ τῆς κοιλίας, ἐν τοῖς περὶ γενέσεως λόγοις μᾶλλον ἁρμόζει σκοπεῖν καὶ λέγειν. Συνισταμένων δὲ τῶν μορίων ἐκ τοῦ αἵματος, καθάπερ εἴπομεν, εὐλόγως ἡ τῶν φλεβῶν ῥύσις διὰ παντὸς τοῦ σώματος πέφυκε. Δεῖ γὰρ καὶ τὸ αἷμα διὰ παντὸς, καὶ περὶ πᾶν εἶναι, εἴπερ τῶν μορίων ἕκαστον ἐκ τούτου συνέστηκεν. Ἔοικε δ', ὥσπερ ἐν τ τοῖς κήποις αἱ ὑδραγωγίαι κατασκευάζονται ἀπὸ μιᾶς ἀρχῆς καὶ πηγῆς, εἰς πολλοὺς ὀχετοὺς καὶ ἄλλους αἰ πρὸς τὸ πάντῃ μεταδιδόναι, καὶ ἐν ταῖς οἰκοδομίαις περὶ πᾶσαν τὴν τῶν θεμελίων ὑπογραφὴν λίθοι περιβέβληνται, διὰ τὸ τὰ μὲν κηπευόμενα φύεσθαι ἐκ τοῦ ὕδατος, τοὺς δὲ θεμελίους ἐκ τῶν λίθων οἰκοδομεῖσθαι· τὸν αὐτὸν τρόπον καὶ ἡ φύσις τὸ αἷμ διὰ παντὸς ὠχέτευκε τοῦ σώματος, ἐπειδὴ παντὸς ὕλ πέφυκε τοῦτο. Γίνεται δὲ κατάδηλον ἐν τοῖς μάλιστα καταλελεπτυσμένοις. Οὐθὲν γὰρ ἄλλο φαίνεται παρ τὰς φλέβας, καθάπερ ἐπὶ τῶν ἀμπελίνων τε καὶ συκί νων φύλλων, καὶ ὅσ' ἄλλα τοιαῦτα. Καὶ γὰρ τούτ αὐαινομένων, φλέβες λείπονται μόνον. Τούτων δ αἴτιον, ὅτι τὸ αἷμα καὶ τὸ ἀνάλογον τούτῳ, δυνάμ σῶμα καὶ σὰρξ, ἢ τὸ ἀνάλογόν ἐστι. Καθάπερ οὖ ἐν ταῖς ὀχετείαις αἱ μέγισται τῶν τάφρων διαμένουσιν, αἱ δ' ἐλάχισται πρῶται καὶ ταχέως ὑπὸ τῆς ἰλύ ἀφανίζονται, πάλιν δ' ἐκλιπούσης, φανεραὶ γίνονται τὸν αὐτὸν τρόπον καὶ τῶν φλεβῶν αἱ μὲν μέγιστ διαμένουσιν, αἱ δ' ἐλάχισται γίνονται σάρκες ἐνεργ δυνάμει δ' εἰσὶν οὐδὲν ἧσσον φλέβες. Διὸ καὶ σωζ μένων τῶν σαρκῶν, καθ' ὁτιοῦν αἷμα ῥεῖ διαιρουμ νων· καίτοι ἄνευ μὲν φλεβὸς οὐκ ἔστιν αἷμα· φλέ δ' οὐδὲν δῆλον, ὥσπερ ἐν τοῖς ὀχετοῖς αἱ τάφ πρὶν ἢ τὴν ἰλὺν ἐξαιρεθῆναι. Ἐκ μειζόνων δ' ἐλάσσους αἱ φλέβες ἀεὶ προέρχονται, ἕως τοῦ γενέσ τοὺς πόρους ἐλάσσους τῆς τοῦ αἵματος παχύτη δι' ὧν τῷ μὲν αἵματι δίοδος οὐκ ἔστι, τῷ δὲ περιττ ματι τῆς ὑγρᾶς ἰκμάδος, ὃν καλοῦμεν ἱδρῶτα· τοῦτο διαθερμανθέντος τοῦ σώματος, καὶ τῶν φλεβ ἀναστομωθέντων. Ἤδη δέ τισιν ἱδρῶσαι συνέβη ματώδει περιττώματι διὰ καχεξίαν, τοῦ μὲν σώμα ῥυάδος καὶ μανοῦ γενομένου, τοῦ δ' αἵματος ἐξ θέντος δι' ἀπεψίαν, ἀδυνατούσης τῆς ἐν τοῖς φλ θερμότητος πέσσειν, δι' ὀλιγότητα. Εἴρηται γὰρ πᾶν τὸ κοινὸν γῆς καὶ ὕδατος παχύνεται πεσσ Ἡ δὲ τροφὴ καὶ τὸ αἷμα, μικτὸν ἐξ ἀμφοῖν. Ἀδυνα τεῖ δὲ πέσσειν ἡ θερμότης, οὐ μόνον διὰ τὴν αὑ ὀλιγότητα, ἀλλὰ καὶ διὰ πλῆθος καὶ ὑπερβολὴν εἰσφερομένης τροφῆς. Γίνεται δὲ πρὸς ταύτην ὀλ Ἡ δ' ὑπερβολὴ δισσή. Καὶ γὰρ τῷ ποσῷ, καὶ ποιῷ. Οὐ γὰρ πᾶν ὁμοίως εὔπεπτον. Ῥεῖ δὲ μά στα τὸ αἷμα κατὰ τοὺς εὐρυχωροτάτους τόπ Διόπερ ἐκ τῶν μυκτήρων, καὶ τῶν οὔλων, καὶ ἕδρας, ἐνίοτε δὲ καὶ ἐκ τοῦ στόματος αἱμορρ ἄπονοι γίνονται, καὶ οὐχ ὥσπερ ἐκ τῆς ἀρτη μετὰ βίας. Διεστῶσαι δ' ἄνωθεν ἥ τε μεγάλη φ καὶ ἡ ἀορτή· κάτω δ' ἐναλλάσσουσαι, συνέχου σῶμα. Προϊοῦσαι γὰρ σχίζονται κατὰ τὴν διφ τῶν κώλων, καὶ ἡ μὲν ἐκ τοῦ ἔμπροσθεν εἰς τὸ σθεν προέρχεται, ἡ δ' ἐκ τοῦ ὄπισθεν εἰς τοὔμ σθεν, καὶ συμβάλλουσιν εἰς ἕν. Ὥσπερ γὰρ ἐν πλεκομένοις ἐγγίνεται τὸ συνεχὲς μᾶλλον, οὕτ διὰ τῆς τῶν φλεβῶν ἐναλλάξεως συνδεῖται τῶν σ των τὰ πρόσθια τοῖς ὄπισθεν. Ὁμοίως δὲ καὶ τῆς καρδίας ἐν τοῖς ἄνω τόποις συμβαίνει. Τὸ δ ἀκριβείας ὡς ἔχουσιν αἱ φλέβες πρὸς ἀλλήλας, τῶν ἀνατομῶν δεῖ θεωρεῖν, καὶ ἐκ τῆς ζωϊκῆς ρίας. Καὶ περὶ μὲν φλεβῶν καὶ καρδίας εἰρή περὶ δὲ τῶν ἄλλων σπλάγχνων, σκεπτέον κατὰ αὐτὴν μέθοδον.

CAPUT VI.

Πνεύμονα μὲν οὖν ἔχει διὰ τὸ πεζὸν εἶναί τι γένος τῶν ζώων. Ἀναγκαῖον μὲν γὰρ γίνεσθαι τῷ θερμῷ κατάψυξιν. Ταύτης δὲ δεῖται θύραθεν τὰ ἔναιμα τῶν ζώων· θερμότερα γάρ. Τὰ δὲ μὴ ἔναιμα, καὶ τῷ συμφύτῳ πνεύματι δύναται καταψύχειν. Ἀνάγκη δὲ καταψύχειν ἔξωθεν, ἢ ὕδατι ἢ ἀέρι. Διόπερ τῶν μὲν ἰχθύων οὐδεὶς ἔχει πνεύμονα, ἀλλ᾽ ἀντὶ τούτου βράγχια, καθάπερ εἴρηται ἐν τοῖς περὶ ἀναπνοῆς. Ὕδατι γὰρ ποιεῖται τὴν κατάψυξιν· τὰ δ᾽ ἀναπνέοντα, τῷ ἀέρι. Διόπερ πάντα τὰ ἀναπνέοντα ἔχει πνεύμονα. Ἀναπνεῖ δὲ τὰ μὲν πεζὰ πάντα· ἔνια δὲ καὶ τῶν ἐνύδρων, οἷον φάλαινα καὶ δελφὶς, καὶ τὰ ἀναφυσῶντα κήτη πάντα. Πολλὰ γὰρ τῶν ζώων ἐπαμφοτερίζει τὴν φύσιν, καὶ τῶν τε πεζῶν καὶ τὸν ἀέρα δεχομένων, διὰ τὴν τοῦ σώματος κρᾶσιν ἐν ὑγρῷ διατελεῖ τὸν πλεῖστον χρόνον· καὶ τῶν ἐν τῷ ὑγρῷ μετέχει τοσοῦτον ἔνια τῆς πεζῆς φύσεως, ὥστ᾽ ἐν τῷ πνεύματι αὐτῶν εἶναι τὸ τέλος τοῦ ζῆν. Τοῦ δ᾽ ἀναπνεῖν ὁ πνεύμων ὄργανόν ἐστι, τὴν μὲν ἀρχὴν τῆς κινήσεως ἔχων ἀπὸ τῆς καρδίας, ποιῶν δ᾽ εὐρυχωρίαν τῇ εἰσόδῳ τοῦ πνεύματος, διὰ τὴν αὐτοῦ σομφότητα καὶ τὸ μέγεθος. Αἰρομένου γὰρ, εἰσρεῖ τὸ πνεῦμα· συνιόντος δ᾽, ἐξέρχεται πάλιν. Τὸ δὲ πρὸς τὴν ἅλσιν εἶναι τὸν πνεύμονα τῆς καρδίας, οὐκ εἴρηται καλῶς. Ἐν ἀνθρώπῳ γὰρ συμβαίνει μόνον, ὡς εἰπεῖν, τὸ τῆς πηδήσεως, διὰ τὸ μόνον ἐν ἐλπίδι γίνεσθαι καὶ προσδοκίᾳ τοῦ μέλλοντος· ἀπέχει τ᾽ ἐν τοῖς πολλοῖς πολὺν τόπον, καὶ κεῖται τὴν θέσιν ἀνωτέρω τοῦ πνεύμονος. Ὥστε μηδὲν συμβάλλεσθαι τὸν πνεύμονα εἰς τὴν ἅλσιν τῆς καρδίας. Διαφέρει δ᾽ ὁ πνεύμων πολὺ τοῖς ζώοις. Τὰ μὲν γὰρ, ἔναιμον ἔχει καὶ μέγαν· τὰ δ᾽, ἐλάττω καὶ σομφόν· τὰ μὲν ζῳοτόκα, διὰ τὴν θερμότητα τῆς φύσεως, μείζω καὶ πολύαιμον· τὰ δ᾽ ᾠοτόκα, μικρὸν καὶ ξηρὸν, δυνάμενον δὲ μεγάλα διΐστασθαι ἐν τῷ ἐμφυσᾶσθαι, ὥσπερ τὰ τετράποδα μὲν, ᾠοτόκα δὲ τῶν πεζῶν, οἷον οἵ τε σαῦροι καὶ αἱ χελῶναι, καὶ πᾶν τὸ τοιοῦτον γένος. Ἔτι δὲ πρὸς τούτοις ἡ τῶν πτηνῶν φύσις, καὶ καλουμένων ὀρνίθων. Πάντων γὰρ τούτων σομφὸς ὁ πνεύμων καὶ ὅμοιος ἀφρῷ. Καὶ γὰρ ὁ ἀφρὸς ἐκ πολλοῦ μικρὸς γίνεται συγχεόμενος, καὶ ὁ τούτων πνεύμων μικρὸς καὶ ὑμενώδης. Διὸ καὶ ἄδιψα καὶ ὀλιγόποτα ταῦτα πάντα, καὶ δύναται πολὺν ἐν τῷ ὑγρῷ ἀνέχεσθαι χρόνον. Ἅτε γὰρ ὀλίγον ἔχοντα θερμὸν, ἱκανῶς ἐπὶ πολὺν χρόνον καταψύχεται ὑπ᾽ αὐτῆς τῆς τοῦ πνεύμονος κινήσεως, οὔσης ἀερώδους καὶ κενῆς. Συμβέβηκε δὲ καὶ τὰ μεγέθη τούτων ἐλάττω τῶν ζώων, ὡς ἐπίπαν εἰπεῖν. Τὸ γὰρ θερμὸν, αὐξητικόν. Ἡ δὲ πολυαιμία, θερμότητος σημεῖον. Ἔτι δ᾽ ὀρθοῖ τὰ σώματα μᾶλλον. Διόπερ ἄνθρωπος μὲν τῶν ἄλλων ὀρθότατον· τὰ δὲ ζῳοτόκα, τῶν ἄλλων τετραπόδων. Οὐδὲν γὰρ ὁμοίως φωλεύει τῶν ζῳοτόκων· οὔτ᾽ ἄπουν, οὔτε πεζόν. Ὅλως μὲν οὖν ὁ πνεύμων ἐστὶν ἀναπνοῆς χάριν. Ἄναιμος δὲ καὶ τοιοῦτος γένους τινὸς [ἕνεκεν] ἐστιν· ἀλλ᾽ ἀνώνυμον τὸ κοινὸν ἐπ᾽ αὐτῶν, καὶ οὐχ ὥσπερ ὄρνις ὠνόμασται ἐπί τινος γένους. Διὸ ὥσπερ τὸ ὄρνιθι εἶναι, ἔκ τινός ἐστι, καὶ ἐκείνων ἐν τῇ οὐσίᾳ ὑπάρχει τὸ πνεύμονα ἔχειν [τοιοῦτον δηλονότι].

CAPUT VII.

Δοκεῖ δὲ τῶν σπλάγχνων τὰ μὲν εἶναι μονοφυῆ, καθάπερ καρδία καὶ πνεύμων· τὰ δὲ διφυῆ, καθάπερ νεφροί· τὰ δ᾽ ἀπορεῖται ποτέρως ἔχει. Φανείη γὰρ [ἂν] ἐπαμφοτερίζειν τούτοις τὸ ἧπαρ καὶ ὁ σπλήν. Καὶ γὰρ ὡς μονοφυὲς ἑκάτερον, καὶ ὡς ἀνθ᾽ ἑνὸς δύο παραπλησίαν ἔχοντα τὴν φύσιν. Ἔστι δὲ πάντα διφυᾶ. Τὸ δ᾽ αἴτιον, ἡ τοῦ σώματος διάστασις, διφυὴς μὲν οὖσα, πρὸς μίαν δὲ συντελοῦσα ἀρχήν. Τὸ μὲν γὰρ, ἄνω καὶ κάτω· τὸ δ᾽, ἔμπροσθεν καὶ ὄπισθεν· τὸ δὲ, δεξιὸν καὶ ἀριστερόν ἐστι. Διόπερ ὁ ἐγκέφαλος βούλεται διμερὴς εἶναι πᾶσι, καὶ τῶν αἰσθητηρίων ἕκαστον. Κατὰ τὸν αὐτὸν δὲ λόγον ἡ καρδία ταῖς κοιλίαις· ὁ δὲ πνεύμων ἔν τε τοῖς ᾠοτόκοις τοσοῦτον διέστηκεν, ὥστε δοκεῖν δύο ἔχειν αὐτὰ πνεύμονας. Οἱ δὲ νεφροὶ καὶ παντὶ δῆλοι. Κατὰ δὲ τὸ ἧπαρ καὶ τὸν σπλῆνα, δικαίως ἄν τις ἀπορήσειε. Τούτου δ᾽ αἴτιον, ὅτι ἐν μὲν τοῖς ἐξ ἀνάγκης ἔχουσι σπλῆνα, δόξειεν ἂν οἷον νόθον ἧπαρ εἶναι ὁ σπλήν. Τοῖς δὲ μὴ ἐξ ἀνάγκης ἔχουσιν, ἀλλὰ πάμμικρον, ὥσπερ σημείου χάριν, ἐναργῶς διμερές ἐστι τὸ ἧπαρ, καὶ τὸ μὲν εἰς τὰ δεξιά, τὸ δ᾽ ἔλαττον εἰς τὰ ἀριστερὰ τὴν θέσιν βούλεται ἔχειν. Οὐ μὴν ἀλλὰ καὶ ἐν τοῖς ᾠοτόκοις ἧττον μὲν ἢ ἐπὶ τούτων φανερὸν ἐνίοις, κἀκεῖ ὥσπερ ἐν τισὶ ζῳοτόκοις ἐπιδήλως διέστηκεν· οἷον κατά τινας τόπους οἱ δασύποδες, δύο δοκοῦσιν ἥπατα ἔχειν, καθάπερ τῶν ἰχθύων ἕτεροί τέ τινες, καὶ οἱ σελαχώδεις. Διὰ δὲ τὸ τὴν θέσιν ἔχειν τὸ ἧπαρ ἐν τοῖς δεξιοῖς μᾶλλον, ἡ τοῦ σπληνὸς γέγονε φύσις· ὡς ἀναγκαίαν μέν πως, μὴ λίαν δ᾽ εἶναι πᾶσι τοῖς ζώοις. Τοῦ μὲν οὖν τὴν φύσιν τῶν σπλάγχνων διφυῆ εἶναι, αἴτιον, ὥσπερ εἴπομεν, τὸ δύο εἶναι, τὸ δεξιὸν καὶ τὸ ἀριστερόν. Ἑκάτερον γὰρ ζητεῖ τὸ ὅμοιον, ὥσπερ καὶ αὐτὰ βούλεται παραπλησίαν καὶ διδύμην ἔχειν τὴν φύσιν, καθάπερ καὶ ἐκεῖνα, δίδυμα μὲν, συνήρτηται δὲ εἰς ἕν, καὶ τῶν σπλάγχνων ὁμοίως ἕκαστον. Ἔστι δὲ σπλάγχνα τὰ [μὲν ἄνω, τὰ δὲ] κάτω τοῦ ὑποζώματος, κοινῇ μὲν πάντα τῶν φλεβῶν χάριν, ὅπως οὖσαι μετέωροι, μένωσι τῷ τούτων συνδέσμῳ πρὸς τὸ σῶμα. Καθάπερ ἄγκυραι γὰρ βέβληνται πρὸς τὸ σῶμα, διὰ τῶν ἀποτεταμένων μορίων· ἀπὸ μὲν τῆς μεγάλης φλεβὸς, πρὸς τὸ ἧπαρ καὶ τὸν σπλῆνα. Τούτων γὰρ τῶν σπλάγχνων ἡ φύσις, οἷον ἧλοι, πρὸς τὸ σῶμα προσλαμβάνουσιν αὐτήν, εἰς μὲν τὰ πλάγια τοῦ σώματος, τὸ ἧπαρ καὶ ὁ σπλὴν, τὴν φλέβα τὴν μεγάλην· ἀπὸ ταύτης γὰρ εἰς αὐτὰ μόνα διατείνουσι φλέβες· εἰς δὲ τὰ ὄπισθεν οἱ νεφροί. Πρὸς δὲ ἐκείνους οὐ μόνον ἀπὸ τῆς μεγάλης φλεβὸς, ἀλλὰ καὶ ἀπὸ τῆς ἀορτῆς τείνει φλὲψ εἰς ἑκάτερον. Ταῦτα δὴ συμβαίνει διὰ τούτων τῇ συστάσει τῶν ζώων. Καὶ τὸ μὲν ἧπαρ καὶ ὁ σπλὴν, βοηθεῖ πρὸς τὴν πέψιν τῆς τροφῆς. Ἔναιμα γὰρ ὄντα, θερμὴν ἔχει τὴν φύσιν· οἱ δὲ νεφροὶ, πρὸς τὸ περίττωμα τὸ εἰς τὴν κύστιν ἀποκρινόμενον. Καρδία μὲν οὖν καὶ ἧπαρ ἅπασιν ἀναγκαῖα τοῖς ζώοις· ἡ μὲν, διὰ τὴν τῆς θερμότητος ἀρχήν· (δεῖ γὰρ εἶναι τινὰ οἷον ἑστίαν, ἐν ᾗ κείσεται τῆς φύσεως τὸ ζωπυροῦν, καὶ τοῦτο εὐφύλακτον, ὥσπερ ἀκρόπολις οὖσα τοῦ σώματος) τὸ δ᾽ ἧπαρ, τῆς πέψεως χάριν. Τὰ δ᾽ ἔναιμα δεῖται δυοῖν τούτοιν· διόπερ ἔχει πάντα τὰ ἔναιμα δύο σπλάγχνα ταῦτα μόνον· ὅσα δ᾽ ἀναπνεῖ, καὶ πνεύμονα τρίτον· ὁ δὲ σπλὴν κατὰ συμβεβηκὸς ἐξ ἀνάγκης ὑπάρχει τοῖς ἔχουσιν, ὥσπερ καὶ τὰ περιττώματα, τό τ᾽ ἐν τῇ κοιλίᾳ καὶ περὶ τὴν κύστιν. Διόπερ ἔν τισιν ἐκλείπει κατὰ τὸ μέγεθος, ὥσπερ τῶν πτερωτῶν ἐνίοις,

ὅσα θερμὸν ἔχει τὴν κοιλίαν, οἷον περιστερά, ἱέραξ, ἰκτῖνος. Καὶ ἐπὶ τῶν ᾠοτόκων δὲ καὶ τετραπόδων ὁμοίως· μικρὸν γὰρ πάμπαν ἔχουσι. Καὶ πολλοῖς τῶν λεπιδωτῶν· ἅπερ καὶ κύστιν οὐκ ἔχει, διὰ τὸ τρέπεσθαι τὸ περίττωμα διὰ μανῶν τῶν σαρκῶν εἰς πτερὰ καὶ λεπίδας. Ὁ γὰρ σπλὴν ἀντισπᾷ ἐκ τῆς κοιλίας τὰς ἰκμάδας τὰς περισσάς· καὶ δύναται συμπέττειν αἱματώδης ὤν. Ἂν δὲ τὸ περίττωμα πλεῖον ᾖ, ἢ ὀλιγόθερμος ὁ σπλήν, νοσακερὰ γίνεται πλήρη τροφῆς· καὶ διὰ τὴν ἐνταῦθα παλίῤῥοιαν τῆς ὑγρότητος, πολλοῖς αἱ κοιλίαι σκληραὶ γίνονται σπληνιῶσιν, ὥσπερ τοῖς λίαν οὐρητικοῖς, διὰ τὸ ἀντιπερισπᾶσθαι τὰς ὑγρότητας. Οἷς δὲ ὀλίγη περίττωσις γίνεται, καθάπερ τοῖς ὀρνέοις καὶ τοῖς ἰχθύσι, τὰ μὲν οὐ μέγαν ἔχει, τὰ δὲ σημείου χάριν. Καὶ ἐν τοῖς τετραπόδεσι δὲ τοῖς ᾠοτόκοις, μικρὸς καὶ στιφρὸς καὶ νεφρώδης ὁ σπλήν ἐστι, διὰ τὸ τὸν πνεύμονα σομφὸν εἶναι, καὶ ὀλιγοποτεῖν, καὶ τὸ περιγινόμενον περίττωμα τρέπεσθαι εἰς τὸ σῶμα καὶ τὰς φολίδας, ὥσπερ εἰς τὰ πτερὰ τοῖς ὄρνισιν. Ἐν δὲ τοῖς κύστιν ἔχουσι καὶ τὸν πνεύμονα ἔναιμον, ὑγρός ἐστι διὰ τὴν εἰρημένην αἰτίαν, καὶ διὰ τὸ τὴν φύσιν τὴν τῶν ἀριστερῶν ὅλως ὑγροτέραν εἶναι καὶ ψυχροτέραν. Διῄρηται γὰρ τῶν ἐναντίων ἕκαστον πρὸς τὴν συγγενῆ συστοιχίαν, οἷον δεξιὸν ἐναντίον ἀριστερῷ, καὶ θερμὸν ἐναντίον ψυχρῷ. Καὶ σύστοιχα γὰρ ἀλλήλων εἰσὶ τὸν εἰρημένον τρόπον. Οἱ δὲ νεφροὶ τοῖς ἔχουσιν οὐκ ἐξ ἀνάγκης, ἀλλὰ τοῦ εὖ καὶ καλῶς ἕνεκεν ὑπάρχουσι. Τῆς γὰρ περιττώσεως χάριν τῆς εἰς τὴν κύστιν ἀθροιζομένης, εἰσὶ κατὰ τὴν ἰδίαν φύσιν, ἐν ὅσοις πλεῖον ὑπόστημα γίνεται τὸ τοιοῦτον, ὅπως βέλτιον ἀποδιδῷ ἡ κύστις τὸ αὑτῆς ἔργον. Ἐπειδὴ δὲ τῆς αὐτῆς ἕνεκα χρείας, τούς τε νεφροὺς συμβέβηκεν ἔχειν τὰ ζῶα, καὶ τὴν κύστιν, λεκτέον περὶ κύστεως νῦν, ὑπερβάντας τὸν ἐφεξῆς τῶν μορίων ἀριθμόν. Περὶ γὰρ φρενῶν οὐδέν πω διώρισται· τοῦτο δέ τι τῶν περὶ τὰ σπλάγχνα μορίων ἐστί.

CAPUT VIII.

Κύστιν δὲ οὐ πάντ' ἔχει τὰ ζῶα, ἀλλ' ἔοικεν ἡ φύσις βουλομένη ἀποδιδόναι τοῖς ἔχουσι τὸν πνεύμονα ἔναιμον· τούτοις δ' εὐλόγως. Διὰ γὰρ τὴν ὑπεροχὴν τῆς φύσεως, ἣν ἔχουσιν ἐν τῷ μορίῳ τούτῳ, διψητικά τε ταῦτά ἐστιν μάλιστα τῶν ζώων, καὶ δεῖται τροφῆς οὐ μόνον ξηρᾶς, ἀλλὰ καὶ τῆς ὑγρᾶς πλέον· ὥστ' ἐξ ἀνάγκης καὶ περίττωμα γίνεσθαι πλεῖον· καὶ μὴ τοσοῦτον μόνον, ὅσον ὑπὸ τῆς κοιλίας πέττεσθαι καὶ ἐκκρίνεσθαι μετὰ τοῦ ταύτης περιττώματος. Ἀνάγκη τοίνυν εἶναί τι δεκτικὸν καὶ τούτου τοῦ περιττώματος. Διόπερ ὅσα πνεύμονα ἔχει τοιοῦτον, ἅπαντα κύστιν ἔχει· ὅσα δὲ μὴ τοιοῦτον, ἀλλ' ἢ ὀλιγόποτά ἐστι, διὰ τὸ πνεύμονα ἔχειν σομφόν, ἢ ὅλως τὸ ὑγρὸν προσφέρεται οὐ ποτοῦ χάριν, ἀλλὰ τροφῆς· (οἷον τὰ ἔντομα καὶ οἱ ἰχθύες) ἔτι δὲ πτερωτά ἐστιν, ἢ λεπιδωτά, ἢ φολιδωτά, ταῦτα δι' ὀλιγότητά τε τῆς τοῦ ὑγροῦ προσφορᾶς, καὶ διὰ τὸ τρέπεσθαι εἰς ταῦτα τὸ περιγιγνόμενον τοῦ περιττώματος, οὐδὲν ἔχει τούτων κύστιν, πλὴν αἱ χελῶναι τῶν φολιδωτῶν. Καὶ ἐνταῦθ' ἡ φύσις κεκολόβωται μόνον. Αἴτιον δ', ὅτι αἱ μὲν θαλάττιαι σαρκώδη καὶ ἔναιμον ἔχουσι τὸν πνεύμονα, καὶ ὅμοιον τῷ βοείῳ· αἱ δὲ χερσαῖαι, μείζω ἢ κατὰ λόγον. Ἔτι δὲ διὰ τὸ ὀστρακῶδες καὶ πυκνὸν εἶναι τὸ περιέχον, οὐ διαπνέοντος τοῦ ὑγροῦ διὰ μανῶν τῶν σαρκῶν· οἷον ὄρνισι καὶ τοῖς ὄφεσι, καὶ τοῖς ἄλλοις τοῖς φολιδωτοῖς, ὑπόστασις γίνεται τοσαύτη, ὥστε δεῖσθαι τὴν φύσιν αὐτῶν τι μόριον ἔχειν δεκτικόν τε καὶ ἀγγειώδες. Κύστιν μὲν οὖν ταῦτα μόνον τῶν τοιούτων ἔχει διὰ ταύτην τὴν αἰτίαν· ἡ μὲν θαλαττία, μεγάλην· αἱ δὲ χερσαῖαι, μικρὰν πάμπαν.

CAPUT IX.

Ὁμοίως δ' ἔχει καὶ περὶ νεφρῶν. Οὐδὲν γὰρ νεφροὺς οὔτε τῶν πτερωτῶν καὶ λεπιδωτῶν ἔχει, οὔτε τῶν φολιδωτῶν, πλὴν αἱ θαλάττιαι καὶ αἱ χερσαῖαι χελῶναι· ἀλλ' ὡς τῆς εἰς τοὺς νεφροὺς τεταγμένης σαρκὸς οὐκ ἐχούσης χώραν, ἀλλὰ διεσπαρμένης εἰς πολλὰ πλατέα νεφροειδῆ ἐν ἐνίοις τῶν ὀρνίθων ἐστίν. Ἡ δ' ἀμμύς, οὔτε κύστιν οὔτε νεφροὺς ἔχει. Διὰ μαλακότητα γὰρ τοῦ χελωνίου, εὐδιάπνουν γίνεται τὸ ὑγρόν. Ἡ μὲν οὖν ἀμμὺς διὰ ταύτην τὴν αἰτίαν οὐδέτερον ἔχει τῶν μορίων οὐδέτερον. Τοῖς δ' ἄλλοις ζώοις τοῖς ἔχουσιν ἔναιμον, ὥσπερ εἴρηται, τὸν πνεύμονα συμβέβηκε πᾶσιν ἔχειν νεφρούς. Καταχρῆται γὰρ ἡ φύσις ἅμα τῶν φλεβῶν χάριν, καὶ πρὸς τὴν τοῦ ὑγροῦ περιττώματος ἔκκρισιν. Φέρει γὰρ εἰς αὐτοὺς πόρος ἐκ τῆς μεγάλης φλεβός. Ἔχουσι δ' οἱ νεφροὶ πάντες κοῖλον, ἢ πλεῖον, ἢ ἔλασσον· πλὴν οἱ τῆς φώκης. Οὗτοι δ' ὅμοιοι τοῖς βοείοις ὄντες, στερεώτατοι πάντων εἰσίν. Ὅμοιοι δὲ καὶ οἱ τοῦ ἀνθρώπου τοῖς βοείοις. Εἰσὶ γὰρ ὥσπερ συγκείμενοι ἐκ πολλῶν νεφρῶν μικρῶν καὶ οὐχ ὁμαλεῖς, ὥσπερ οἱ τῶν προβάτων καὶ τῶν ἄλλων τῶν τετραπόδων. [...] καὶ τὸ ἀῤῥώστημα τοῖς ἀνθρώποις δυσαπάλλακτον αὐτῶν ἐστιν, ἂν ἅπαξ νοσήσωσι. Συμβαίνει γὰρ ὥσπερ πολλοὺς νεφροὺς νοσούντων, χαλεπωτέραν [...] τὴν ἴασιν, ἢ τῶν ἕνα νοσούντων. Ὁ δ' ἀπὸ [...] φλεβὸς τείνων πόρος, οὐκ ἀποτελευτᾷ πρὸς τὸ [...]λον τῶν νεφρῶν, ἀλλ' εἰς τὸ σῶμα τῶν νεφρῶν [...]ναλίσκεται. Διόπερ ἐν τοῖς κοίλοις αὐτῶν [...] γίνεται αἷμα, οὐδὲ πήγνυται, τελευτώντων. [...] τοῦ κοίλου τῶν νεφρῶν, φέρουσι πόροι [...] τὴν κύστιν δύο νεανικοί, ἐξ ἑκατέρου εἷς, καὶ [...] ἐκ τῆς ἀορτῆς ἰσχυροὶ καὶ συνεχεῖς. Ταῦτα δ' [...] τὸν τρόπον τοῦτον, ὅπως ἐκ μὲν τῆς φλεβὸς τὸ πε[...]τωμα τῆς ὑγρότητος βαδίζῃ εἰς τοὺς νεφρούς· [...] τῶν νεφρῶν ἡ γινομένη ὑπόστασις, διηθουμένων [...] ὑγρῶν διὰ τοῦ σώματος τῶν νεφρῶν, εἰς τὸ [...] συῤῥέῃ, οὗ τὸ κοῖλον οἱ πλεῖστοι ἔχουσιν [...] Διὸ καὶ δυσωδέστατον τοῦτο τῶν σπλάγχνων [...] Ἐκ δὲ τοῦ μέσου, διὰ τούτων τῶν πόρων ἤδη [...] εἰς τὴν κύστιν ὡς περίττωμα ἀποκρίνεται. Κ[...]μισται δ' ἡ κύστις ἐκ τῶν νεφρῶν. Τείνουσι [...] ὥσπερ εἴρηται, πόροι ἰσχυροὶ πρὸς αὐτήν. [...] οὖν νεφροί, διὰ ταύτας τὰς αἰτίας εἰσί, καὶ δυ[...] ἔχουσι τὰς εἰρημένας. Ἐν πᾶσι δὲ τοῖς ἔχου[σι νε]φρούς, ὁ δεξιὸς ἀνωτέρω τοῦ ἀριστεροῦ ἐστι. [...] γὰρ τὸ τὴν κίνησιν εἶναι ἐκ τῶν δεξιῶν, καὶ ἰσχυ[ρο]τέραν διὰ ταῦτ' εἶναι τὴν φύσιν τῶν δεξιῶν, δεῖ [...]δοποιεῖσθαι διὰ τὴν κίνησιν πρὸς τὸ ἄνω πάντα [τὰ] μόρια μᾶλλον· ἐπεὶ καὶ τὴν ὀφρὺν τὴν δεξιὰν [αἴ]ρουσι μᾶλλον, καὶ ἐπικεκαμμένην ἔχουσι τῆς [ἀρι]στερᾶς μᾶλλον. Καὶ διὰ τὸ ἀνασπᾶσθαι [...] τὸν δεξιὸν νεφρόν, τὸ ἧπαρ ἅπτεται τοῦ δεξιοῦ [νε]φροῦ ἐν πᾶσιν. Ἐν τοῖς δεξιοῖς γὰρ τὸ ἧπαρ. [...]σι δ' οἱ νεφροὶ μάλιστα τῶν σπλάγχνων [...] ἐξ ἀνάγκης μέν, διὰ τὸ διηθεῖσθαι τὸ περίττω[μα] τῶν νεφρῶν· τὸ γὰρ λειπόμενον αἷμα, εὔπετ[...]

τέλος δι' εὐπεψίας αἱματικῆς πιμελὴ καὶ στέαρ ἐστίν. Ὥσπερ γὰρ ἐν τοῖς πεπυρωμένοις ξηροῖς, οἷον, τέφρᾳ, ἐγκαταλείπεταί τι πῦρ, οὕτω καὶ ἐν τοῖς πεπεμμένοις ὑγροῖς. Ἐγκαταλείπεται γάρ τι τῆς εἰργασμένης θερμότητος μόριον. Διόπερ τὸ λιπαρὸν, κοῦφόν ἐστι, καὶ ἐπιπολάζει ἐν τοῖς ὑγροῖς. Ἐν αὐτοῖς μὲν γὰρ οὐ γίνεται τοῖς νεφροῖς, διὰ τὸ πυκνὸν εἶναι τὸ σπλάγχνον· ἔξω δὲ περιΐσταται, πιμελὴ μὲν ἐν τοῖς πιμελώδεσιν, στέαρ δὲ ἐν τοῖς στεατώδεσιν. Ἡ δὲ διαφορὰ τούτων εἴρηται πρότερον ἐν ἑτέροις. Ἐξ ἀνάγκης μὲν οὖν πιμελώδεις γίνονται διὰ ταύτην τὴν αἰτίαν, ἐκ τῶν συμβαινόντων ἐξ ἀνάγκης τοῖς ἔχουσι νεφρούς· ἕνεκα δὲ σωτηρίας, καὶ τοῦ θερμὴν εἶναι τὴν φύσιν τὴν τῶν νεφρῶν. Ἔσχατοί τε γὰρ ὄντες, ἀλέας δέονται πλείονος. Τὸ μὲν γὰρ νῶτον σαρκῶδές ἐστιν, ὅπως ᾖ προβολὴ τῶν περὶ τὴν καρδίαν σπλάγχνων. Ἡ δ' ὀσφὺς ἄσαρκος· ἄσαρκοι γὰρ αἱ καμπαὶ πάντων. Ἀντὶ σαρκὸς γοῦν ἡ πιμελὴ γίνεται πρόβλημα τοῖς νεφροῖς. Ἔτι δὲ διακρίνουσι καὶ πέττουσι τὴν ὑγρότητα μᾶλλον, πίονες ὄντες. Τὸ γὰρ λιπαρὸν, θερμόν· πέττει δ' ἡ θερμότης. Διὰ ταύτας μὲν οὖν τὰς αἰτίας οἱ νεφροὶ πιμελώδεις εἰσίν. Ἐν πᾶσι δὲ τοῖς ζώοις ὁ δεξιὸς ἀπιμελέστερός ἐστιν. Αἴτιον δὲ, τὸ τὴν φύσιν ξηρὰν εἶναι τῶν δεξιῶν, καὶ κινητικωτέραν. Ἡ δὲ κίνησις ἐναντίον· τήκει γὰρ τὸ πῖον μᾶλλον. Τοῖς μὲν οὖν ἄλλοις ζώοις συμφέρει τε τοὺς νεφροὺς ἔχειν πίονας, καὶ πολλάκις ἔχουσιν ὅλους περίπλεως· τὸ δὲ πρόβατον, ὅταν τοῦτο πάθῃ, ἀποθνήσκει. Ἀλλὰ κἂν πανυπίονα ὦσιν, ἐλλείπει τι, κἂν μὴ καὶ ἀμφοτέρους, ἀλλὰ κατὰ τὸν δεξιόν. Αἴτιον δὲ τοῦ μόνον ἢ μάλιστα τοῦτο συμβαίνειν ἐπὶ τῶν προβάτων, ὅτι τοῖς μὲν πιμελώδεσιν ὑγρὸν τὸ πῖον· ὥστ' οὐχ ὁμοίως ἐγκατακλειόμενα τὰ πνεύματα ποιεῖ τὸν πόνον. Τοῦ δὲ σφακελισμοῦ τοῦτ' αἴτιόν ἐστι. Διὸ καὶ τῶν ἀνθρώπων τοῖς πονοῦσι τοὺς νεφρούς, καίπερ τούτοις πιαίνεσθαι συμφέρον, ὅμως ἐὰν λίαν γίνωνται πίονες, ὀδύναι θανατηφόροι συμβαίνουσι. Τῶν δ' ἄλλων τοῖς στεατώδεσιν ἧττον πυκνὸν τὸ στέαρ, ἢ τοῖς προβάτοις. Καὶ τῷ πλήθει πολὺ τὰ πρόβατα ὑπερβάλλει. Γίνεται γὰρ περίνεφρα τάχιστα τῶν ζώων τὰ πρόβατα. Ἐγκατακλειομένης οὖν τῆς ὑγρότητος καὶ τῶν πνευμάτων, διὰ τὸν σφακελισμὸν, ἀναιροῦνται ταχέως. Διὰ γὰρ τῆς ἀορτῆς καὶ τῆς μεγάλης φλεβὸς εὐθὺς ἀπαντᾷ τὸ πάθος πρὸς τὴν καρδίαν· οἱ δὲ πόροι συνεχεῖς ἀπὸ τούτων τῶν φλεβῶν εἰσὶ πρὸς τοὺς νεφρούς. Περὶ μὲν οὖν τῆς καρδίας καὶ πνεύμονος εἴρηται, καὶ περὶ ἥπατος καὶ σπληνὸς καὶ νεφρῶν.

CAPUT X.

Τυγχάνει δὲ ταῦτα κεχωρισμένα ἀλλήλων, τῷ διαζώματι. Τοῦτο δὲ τὸ διάζωμα καλοῦσί τινες φρένας· ὃ διορίζει τόν τε πνεύμονα καὶ τὴν καρδίαν. Καλεῖται δὲ τοῦτο τὸ διάζωμα ἐν τοῖς ἐναίμοις, ὥσπερ εἴρηται, φρένες. Ἔχει δὲ πάντα τὰ ἔναιμα αὐτὸ, καθάπερ καρδίαν καὶ ἧπαρ. Τούτου δ' αἴτιον, ὅτι τοῦ διορισμοῦ χάριν ἐστὶ τοῦ τε περὶ τὴν καρδίαν τόπου, καὶ τοῦ περὶ τὴν κοιλίαν καὶ τὸν πνεύμονα, ὅπως ἡ τῆς αἰσθητικῆς ψυχῆς ἀρχὴ ἀπαθὴς ᾖ, καὶ μὴ ταχὺ καταλαμβάνηται, διὰ τὴν ἀπὸ τῆς τροφῆς γινομένην ἀναθυμίασιν, καὶ τὸ πλῆθος τῆς ἐπεισάκτου θερμότητος. Ἐπὶ γὰρ τοῦτο διέλαβεν ἡ φύσις, οἷον παροικοδόμημα ποιήσασα καὶ φραγμὸν τὰς φρένας, καὶ διεῖλε τό τε τιμιώτερον, καὶ τὸ ἀτιμότερον, ἐν ὅσοις ἐνδέχεται διελεῖν τὸ ἄνω καὶ τὸ κάτω. Τὸ μὲν γὰρ ἄνω ἐστὶν, οὗ ἕνεκεν καὶ βέλτιον· τὸ δὲ κάτω, τὸ τούτου ἕνεκεν, καὶ ἀναγκαῖον, τὸ τῆς τροφῆς δεκτικόν. Ἔστι δὲ τὸ διάζωμα πρὸς μὲν τὰς πλευρὰς σαρκωδέστερόν τε καὶ ἰσχυρότερον· κατὰ μέσον δ', ὑμενωδέστερον. Οὕτω γὰρ πρὸς τὴν ἰσχὺν καὶ τὴν τάσιν χρησιμώτερον. Διότι δὲ πρὸς τὴν θερμότητα τὴν κάτωθεν οἷον παραφυάδες εἰσὶ, σημεῖον ἐκ τῶν συμβαινόντων. Ὅταν γὰρ διὰ τὴν γειτνίασιν ἑλκύσωσιν ὑγρότητα θερμὴν καὶ περιττωματικὴν, εὐθὺς ἐπιδήλως ταράττει τὴν διάνοιαν καὶ τὴν αἴσθησιν· διὸ καὶ καλοῦνται φρένες, ὡς μετέχουσαί τι τοῦ φρονεῖν. Αἱ δὲ μετέχουσι μὲν οὔ· ἐγγὺς δ' οὖσαι τῶν μετεχόντων, ἐπίδηλον ποιοῦσι τὴν μεταβολὴν τῆς διανοίας. Διὸ καὶ λεπταὶ κατὰ μέσον εἰσὶν, οὐ μόνον ἐξ ἀνάγκης, ὅτι, σαρκώδεις οὔσας, κατὰ τὸ πρὸς τὰς πλευρὰς ἀναγκαῖον εἶναι σαρκωδεστέρας, ἀλλ' ἵν' ὀλίγης μετέχωσιν ἰκμάδος. Σαρκώδεις γὰρ οὖσαι, καὶ εἶχον καὶ εἷλκον ἂν ἰκμάδα πολλὴν μᾶλλον. Ὅτι δὲ θερμαινόμεναι ταχέως ἐπίδηλον ποιοῦσι τὴν αἴσθησιν, σημαίνει καὶ τὸ περὶ τοὺς γέλωτας συμβαῖνον. Γαργαλιζόμενοί τε γὰρ, ταχὺ γελῶσι, διὰ τὸ τὴν κίνησιν ἀφικνεῖσθαι ταχὺ πρὸς τὸν τόπον τοῦτον. Θερμαίνουσι δ' ἠρέμα, ποιεῖν ὅμως ἐπίδηλον καὶ κινεῖν τὴν διάνοιαν παρὰ τὴν προαίρεσιν. Τοῦ δὲ γαργαλίζεσθαι μόνον ἄνθρωπον, αἴτιον ἥ τε λεπτότης τοῦ δέρματος, καὶ τὸ μόνον γελᾶν τῶν ζώων τὸν ἄνθρωπον. Ὁ δὲ γαργαλισμὸς γέλως ἐστί· διὰ γὰρ κινήσεως τοιαύτης τοῦ μορίου τούτου περὶ τὴν μασχάλην. Συμβαίνειν δέ φασι καὶ περὶ τὰς ἐν τοῖς πολέμοις πληγὰς εἰς τὸν τόπον τὸν περὶ τὰς φρένας, γέλωτα, διὰ τὴν ἐκ τῆς πληγῆς γινομένην θερμότητα. Τοῦτο γὰρ μᾶλλόν ἐστιν ἀξιόπιστον ἀκοῦσαι λεγόντων, ἢ τὸ περὶ τὴν κεφαλὴν, ὡς ἀποκοπεῖσα φθέγγεται τῶν ἀνθρώπων. Λέγουσι γάρ τινες, ἐπαγόμενοι καὶ τὸν Ὅμηρον, ὡς διὰ τοῦτο ποιῆσαι τό·

> Φθεγγομένη δ' ἄρα τοῦγε κάρη κονίῃσιν ἐμίχθη·

ἀλλ' οὐ, Φθεγγομένου. Περὶ δὲ Καρίαν οὕτω τὸ τοιοῦτον διεπίστευσαν, ὥστε καὶ κρίσιν ἐποιήσαντο περί τινος τῶν ἐγχωρίων. Τοῦ γὰρ ἱερέως τοῦ Ὁπλοσμίου Διὸς ἀποθανόντος, ὑφ' ὅτου δὲ δὴ ἀδήλως, ἔφασάν τινες ἀκοῦσαι τῆς κεφαλῆς ἐκκεκομμένης λεγούσης πολλάκις·

> Ἐπ' ἀνδρὸς ἄνδρα Κερκιδᾶς ἀπέκτεινε.

Διὸ καὶ ζητήσαντες ᾧ ὄνομα ἦν ἐν τῷ τόπῳ Κερκιδᾶς, ἔκριναν. Ἀδύνατον δὲ φθέγγεσθαι κεχωρισμένης τῆς ἀρτηρίας, καὶ ἄνευ τῆς ἐκ τοῦ πνεύμονος κινήσεως. Παρά τε τοῖς βαρβάροις, παρ' οἷς ἀποτέμνουσι ταχέως τὰς κεφαλὰς, οὐδέν πω τοιοῦτον συμβέβηκεν. Ἔτι δὲ ἐπὶ τῶν ἄλλων ζώων διὰ τίν' αἰτίαν οὐ γίνεται; Τὸ μὲν γὰρ τοῦ γέλωτος, πληγεισῶν, εἰκότως· οὐδὲν γὰρ γελᾷ τῶν ἄλλων. Προϊέναι δέ ποι τὸ σῶμα τῆς κεφαλῆς ἀφῃρημένης, οὐδὲν ἄλογον· ἐπεὶ τά γ' ἄναιμα, οὐδὲ παράδοξον ζῆν πολὺν χρόνον. Δεδήλωται δὲ περὶ τῆς αἰτίας ἐν ἑτέροις. Τίνος μὲν οὖν ἕνεκέν ἐστιν ἕκαστον τῶν σπλάγχνων, εἴρηται. Γέγονε δ' ἐξ ἀνάγκης ἐπὶ τοῖς ἐντὸς πέρασι τῶν φλεβῶν. Ἐξιέναι τε γὰρ ἰκμάδα ἀναγκαῖον, καὶ ταύτην αἱματικήν· ἐξ ἧς συνισταμένης, γίνεσθαι τὸ σῶμα τῶν σπλάγχνων. Διόπερ αἱματικὴν καὶ αὐτοῖς μὲν ὁμοίαν ἔχουσιν τὴν τοῦ σώματος φύσιν, τοῖς δ' ἄλλοις ἀνομοίαν.

CAPUT XI.

Πάντα δὲ τὰ σπλάγχνα ἐν ὑμένι ἐστί. Προβολῆς τε γὰρ δεῖ πρὸς τὸ ἀπαθῆ εἶναι, καὶ ταύτης ἐλαφρᾶς. Ὁ δ' ὑμὴν τὴν φύσιν τοιοῦτος. Πυκνὸς μὲν γὰρ, ὥστε ἀποστέγειν· ἄσαρκος δὲ, ὥστε μὴ ἕλκειν μηδ' ἔχειν ἰκμάδα· λεπτός δὲ, ὥστε κοῦφος, καὶ μηδὲν ποιεῖν βάρος. Μέγιστοι δὲ καὶ ἰσχυρότατοι τῶν ὑμένων εἰσὶν, οἵ τε περὶ τὴν καρδίαν καὶ περὶ τὸν ἐγκέφαλον· εὐλόγως. Ταῦτα γὰρ δεῖται πλείστης φυλακῆς. Ἡ μὲν γὰρ φυλακὴ περὶ τὰ κύρια· ταῦτα δὲ κύρια μάλιστα τῆς ζωῆς.

CAPUT XII.

Ἔχουσι δ' ἔνια μὲν τῶν ζώων πάντα τὸν ἀριθμὸν αὐτῶν, ἔνια δὲ οὐ πάντα. Ποῖα δὲ ταῦτα, καὶ διὰ τίνα αἰτίαν, εἴρηται πρότερον. Καὶ τῶν ἐχόντων δὲ ταῦτα διαφέρουσιν. Οὐ γὰρ ὁμοίως, οὔτε τὰς καρδίας ἔχουσι πάντα τὰ ἔχοντα καρδίαν, οὔτε τῶν ἄλλων (ὡς εἰπεῖν) οὐδέν. Τό, τε γὰρ ἧπαρ τῶν μὲν πολυσχιδές ἐστι, τοῖς δὲ μονοφυέστερον, πρῶτον αὐτῶν τῶν ἐναίμων καὶ ζωοτόκων. Ἔτι δὲ μᾶλλον καὶ πρὸς ταῦτα καὶ πρὸς ἄλληλα διαφέρει τά τε τῶν ἰχθύων καὶ τῶν τετραπόδων καὶ ᾠοτόκων· τὸ δὲ τῶν ὀρνίθων μάλιστα προσεμφερὲς τῷ τῶν ζωοτόκων ἐστὶν ἥπατι. Καθαρὸν γὰρ καὶ ἔναιμον τὸ χρῶμα αὐτῶν ἐστι, καθάπερ κἀκείνων. Αἴτιον δὲ, τὸ τὰ σώματα εὐπνούστατα εἶναι, καὶ μὴ πολλὴν ἔχειν φαύλην περίττωσιν. Διόπερ ἔνια καὶ οὐκ ἔχει χολὴν τῶν ζωοτόκων. Τὸ γὰρ ἧπαρ συμβάλλεται πολὺ [μέρος] πρὸς εὐκρασίαν τοῦ σώματος καὶ ὑγίειαν. Ἐν μὲν γὰρ τῷ αἵματι μάλιστα τὸ τούτων τέλος. Τὸ δ' ἧπαρ αἱματικώτατον μετὰ τὴν καρδίαν τῶν σπλάγχνων. Τὰ δὲ τῶν τετραπόδων καὶ τῶν ᾠοτόκων καὶ τῶν ἰχθύων, ἔνωχρα τῶν πλείστων. Ἐνίοις δὲ καὶ φαῦλα παντελῶς, ὥσπερ καὶ τὰ σώματα φαύλης τετύχηκε κράσεως· οἷον φρύνης καὶ χελώνης, καὶ τῶν ἄλλων τῶν τοιούτων. Σπλῆνα δ' ἔχει τὰ μὲν κερατοφόρα καὶ διχηλὰ στρογγύλον, καθάπερ αἲξ καὶ πρόβατον, καὶ τῶν ἄλλων ἕκαστον· εἰ μή τι διὰ μέγεθος εὐαυξέστερον ἔχει κατὰ μῆκος· οἷον ὁ τοῦ βοὸς πέπονθε. Τὰ δὲ πολυσχιδῆ πάντα μακρὸν, οἷον ὗς καὶ ἄνθρωπος καὶ κύων· τὰ δὲ μώνυχα, μεταξὺ τούτων, καὶ μικτόν. Πῇ μὲν γὰρ πλατὺν ἔχει, πῇ δὲ στενόν· οἷον ἵππος, καὶ ὀρεὺς, καὶ ὄνος.

CAPUT XIII.

Οὐ μόνον δὲ διαφέρει τὰ σπλάγχνα τῆς σαρκὸς τῷ ὄγκῳ τοῦ σώματος, ἀλλὰ καὶ τῷ τὰ μὲν ἔξω, τὰ δ' ἔσω τὴν θέσιν ἔχειν. Αἴτιον δ', ὅτι τὴν φύσιν ἔχει κοινωνοῦσαν ταῖς φλεψί· καὶ τὰ μὲν τῶν φλεβῶν χάριν, τὰ δ' οὐκ ἄνευ φλεβῶν ἐστιν.

CAPUT XIV.

Ὑπὸ δὲ τὸ ὑπόζωμα κεῖται ἡ κοιλία τοῖς ζώοις· τοῖς μὲν ἔχουσιν, οἰσοφάγον, οὗ τελευτᾷ τοῦτο τὸ μόριον· τοῖς δὲ μὴ ἔχουσιν, εὐθὺς πρὸς τῷ στόματι. Τῆς δὲ κοιλίας ἐχόμενον τὸ καλούμενον ἔντερον. Δι' ἣν δ' αἰτίαν ἔχει ταῦτα τὰ μόρια τῶν ζώων ἕκαστον, φανερὸν πᾶσι. Καὶ γὰρ δέξασθαι τὴν εἰσελθοῦσαν τροφὴν καὶ τὴν ἐξικμασμένην ἀναγκαῖον ἐκπέμψαι, καὶ μὴ τὸν αὐτὸν τόπον εἶναι τῆς τε ἀπέπτου καὶ τοῦ περιττώματος, εἶναί τέ τινα δεῖ τόπον ἐν ᾧ μεταβάλλει. Τὸ μὲν γὰρ τὴν εἰσελθοῦσαν ἕξει μόριον, τὸ δὲ τὸ περίττωμα τὸ ἄχρηστον. Ὥσπερ δὲ χρόνος ἕτερος ἑκατέρου τούτων, ἀναγκαῖον διειλῆφθαι καὶ ἐν τοῖς τόποις. Ἀλλὰ περὶ μὲν τούτων ἐν τοῖς περὶ γένεσιν καὶ τὴν τροφὴν, οἰκειότερός ἐστιν ὁ διορισμός. Περὶ

δὲ τῆς διαφορᾶς τῆς κοιλίας καὶ τῶν συντελῶν μορίων,
νῦν ἐπισκεπτέον. Οὔτε γὰρ τοῖς μεγέθεσιν, οὔτε τοῖς
εἴδεσιν ὁμοίας ἔχουσιν ἀλλήλοις τὰ ζῶα· ἀλλ' ὅσα
μὲν αὐτῶν ἐστιν ἀμφόδοντα τῶν ἐναίμων καὶ τῶν ζωο-
τόκων, μίαν ἔχει κοιλίαν, οἷον ἄνθρωπος, καὶ
κύων, καὶ λέων, καὶ τἄλλα ὅσα πολυδάκτυλα·
καὶ ὅσα μώνυχα, οἷον ἵππος, ὀρεὺς, ὄνος· καὶ
ὅσα διχηλὰ μὲν, ἀμφόδοντα δὲ, οἷον ὗς, εἰ μή τι
διὰ μέγεθος τοῦ σώματος καὶ τὴν τῆς τροφῆς δύνα-
μιν, οὖσαν οὐκ εὔπεπτον, ἀλλ' ἀκανθώδη καὶ ξυλι-
κὴν, ἔχει πλείους, οἷον κάμηλος· ὥσπερ καὶ τὰ κερα-
τοφόρα. Τὰ γὰρ κερατοφόρα οὐκ ἀμφόδοντα. Διὰ
τοῦτο δὲ καὶ ἡ κάμηλος οὐ τῶν ἀμφοδόντων ἐστὶν
ἀκέρατος οὖσα, διὰ τὸ ἀναγκαιότερον εἶναι αὐτῇ τὴν
κοιλίαν ἔχειν τοιαύτην, ἢ τοὺς προσθίους ὀδόντας.
Ὥστ' ἐπεὶ ταύτην ὁμοίαν ἔχει τοῖς μὴ ἀμφόδουσι, κα
τὰ περὶ τοὺς ὀδόντας, ὁμοίως ἔχει αὐτῇ, ὡς οὐδ
ὄντας προέργου· ἅμα δὲ καὶ ἐπεὶ ἡ τροφὴ ἀκανθώδη
τὴν δὲ γλῶτταν ἀνάγκη σαρκώδη εἶναι, πρὸς σκληρ
τητα τοῦ οὐρανοῦ κατακέχρηται τῷ ἐκ τῶν ὀδόντ
γεώδει ἡ φύσις. Καὶ μηρυκάζει δὲ ἡ κάμηλος, ὥ
περ τὰ κερατοφόρα, διὰ τὸ τὴν κοιλίαν ὁμοίως ἔχ
ἐκείνοις. Τούτων δὲ ἕκαστον πλείους ἔχει κοιλία
οἷον πρόβατον, αἴξ, βοῦς, ἔλαφος, καὶ ἄλλα τὰ τοια
τα τῶν ζώων· ὅπως ἐπειδὴ τῆς ἐργασίας ἐλλείπει π
τὴν τροφὴν ἡ λειτουργία ἡ τοῦ στόματος, διὰ τὴν
δειαν τῶν ὀδόντων, ἡ τῶν κοιλιῶν ἑτέρα πρὸς ἑτέ
δεχομένη τὴν τροφὴν, ἡ μὲν ἀκατέργαστον, ἡ δὲ
τειργασμένην μᾶλλον, ἡ δὲ πάμπαν, ἡ δὲ λείαν.
τὰ τοιαῦτα τῶν ζώων πλείους ἔχει τόπους καὶ μό
Καλοῦνται δὲ ταῦτα, κοιλία, καὶ κεκρύφαλος,
ἐχῖνος, καὶ ἤνυστρον. Ὃν δ' ἔχει τρόπον ταῦτα
ἄλληλα τῇ θέσει, καὶ τοῖς εἴδεσιν, ἐκ τῆς ἱστο
τῆς περὶ τὰ ζῶα δεῖ θεωρεῖν, καὶ ἐκ τῶν ἀνατο
Διὰ τὴν αὐτὴν δ' αἰτίαν, καὶ τὸ τῶν ὀρνίθων
ἔχει διαφορὰν περὶ τὸ τῆς τροφῆς δεκτικὸν μό
Ἐπεὶ γὰρ οὐδὲ ταῦτα ὅλως τὴν τῆς τροφῆς
λειτουργίαν τοῦ στόματος (ἀνόδοντα γὰρ)
ᾧ διαιρήσει, οὔτε ᾧ λεανεῖ τὴν τροφὴν ἔχουσι,
τοῦτο τὰ μὲν πρὸ τῆς κοιλίας ἔχουσι τὸν καλού
πρόλοβον, ἀντὶ τῆς τοῦ στόματος ἐργασίας·
τὸν οἰσοφάγον πλατὺν, ἢ πρὸ τῆς κοιλίας αὐτοῦ
ρος τι ὀγκῶδες, ἐν ᾧ προθησαυρίζουσι τὴν ἀκατ
στον τροφήν· ἢ τῆς κοιλίας αὐτῆς τι ἐπανεστ
οἱ δ' αὐτὴν τὴν κοιλίαν ἰσχυρὰν καὶ σαρκώδη,
τὸ δύνασθαι πολὺν χρόνον θησαυρίζειν, καὶ π
ἀλείαντον οὖσαν τὴν τροφήν. Τῇ δυνάμει γὰ
τῇ θερμότητι τῆς κοιλίας, ἡ φύσις ἀναλαμβάν
τοῦ στόματος ἔνδειαν. Εἰσὶ δέ τινες, οἳ τούτ
δὲν ἔχουσιν, ἀλλὰ τὸν πρόλοβον μακρὸν, ὅσα μ
σκελῆ καὶ ἕλεια, διὰ τὴν τῆς τροφῆς λειότητα.
δ', ὅτι ἡ τροφὴ πᾶσι τούτοις εὐλείαντος· ὥστ
βαίνειν διὰ ταῦτα τῶν τοιούτων τὰς κοιλίας
ὑγρὰς, διὰ τὴν ἀπεψίαν καὶ τὴν τροφήν. Τὸ
ἰχθύων γένος ἔχει μὲν ὀδόντας· τούτους δὲ κα
δοντας σχεδὸν (ὡς εἰπεῖν,) πάντα. Ὀλίγον
ἐστι γένος τὸ μὴ τοιοῦτον, οἷον ὁ καλούμενος
ὃς δὴ καὶ δοκεῖ μηρυκάζειν διὰ ταῦτα μόνος
γως· καὶ γὰρ τὰ μὴ ἀμφόδοντα, κερατοφόρα
ρυκάζει. Ὀξεῖς δὲ πάντες ἔχουσιν· ὥστε διελ
δύνανται, φαύλως δὲ διελεῖν. Ἐνδιατρίβειν
οἷόν τε χρονίζοντα. Διόπερ οὐδὲ πλατεῖς
ὀδόντας· οὐδ' ἐνδέχεται λεαίνειν. Μάτην ἂν

γον. Ἔτι δὲ στόμαχον, οἱ μὲν ὅλως οὐκ ἔχουσιν, οἱ δὲ βραχύν. Ἀλλὰ πρὸς τὴν βοήθειαν τῆς πέψεως, οἱ μὲν ἔχουσιν ὀρνιθώδεις τὰς κοιλίας καὶ σαρκώδεις, οἷον κεστρεύς· οἱ δὲ πολλοὶ παρὰ τὴν κοιλίαν ἐκφυάδας πυκνάς, ἵν᾽ ἐν ταύταις, ὥσπερ ἐν προλακκίοις θησαυρίζοντες, συσσήπωσι καὶ πέττωσι τὴν τροφήν. Ἔχουσι δ᾽ ἐναντίως οἱ ἰχθύες τοῖς ὄρνισι τὰς ἐκφυάδας. Οἱ μὲν γὰρ ἰχθύες, ἄνω πρὸς τὴν κοιλίαν· τῶν δὲ ὀρνίθων οἱ ἔχοντες ἐκφυάδας, κάτω πρὸς τῷ τέλει τοῦ ἐντέρου. Ἔχουσι δ᾽ ἀποφυάδας ἔνια καὶ τῶν ζωοτόκων ἐντερικὰς κάτω, διὰ τὴν αὐτὴν αἰτίαν. Τὸ δὲ τῶν ἰχθύων γένος ἅπαν, διὰ τὸ ἐνδεεστέρως ἔχειν πρὸς τὴν τῆς τροφῆς ἐργασίαν, ἀλλ᾽ ἄπεπτα διαχωρεῖν, λαίμαργον πρὸς τὴν τροφήν ἐστι· καὶ τῶν ἄλλων δὲ πάντων ὅσα εὐθυέντερα. Ταχείας γὰρ γινομένης τῆς διαχωρήσεως, καὶ διὰ ταῦτα βραχείας οὔσης τῆς ἀπολαύσεως, ταχεῖαν ἀναγκαῖον γίνεσθαι καὶ τὴν ἐπιθυμίαν πάλιν. Τὰ δ᾽ ἀμφόδοντα, ὅτι μὲν μικρὰν ἔχει κοιλίαν, εἴρηται πρότερον· εἰς διαφορὰς δὲ πίπτουσι δύο πᾶσαι σχεδόν. Τὰ μὲν γὰρ τῇ τῆς κυνὸς ἔχουσιν ὁμοίαν κοιλίᾳ, τὰ δὲ τῇ τῆς ὑός. Ἔστι δὲ ἡ μὲν τῆς ὑὸς μείζων, καί τινας ἔχουσα μετρίας πλάκας, πρὸς τὸ χρονιωτέραν γίνεσθαι τὴν πέψιν· ἡ δὲ τῆς κυνὸς μικρὰ τὸ μέγεθος, καὶ οὐ πολὺ τοῦ ἐντέρου ὑπερβάλλουσα, καὶ λεῖα τὰ ἐντός. Μετὰ γὰρ τὴν κοιλίαν, ἡ τῶν ἐντέρων ἔγκειται φύσις πᾶσι τοῖς ζώοις. Ἔχει δὲ διαφορὰς πολλάς, καθάπερ ἡ κοιλία, καὶ τοῦτο τὸ μόριον. Τοῖς μὲν γὰρ ἁπλοῦν ἐστι καὶ ὅμοιον ἀναλυόμενον, τοῖς δ᾽ ἀνόμοιον. Ἐνίοις μὲν γὰρ εὐρύτερον τὸ πρὸς τῇ κοιλίᾳ· τὸ δὲ πρὸς τῷ τέλει, στενότερον, διόπερ αἱ κύνες μετὰ πόνου προΐενται τὴν τοιαύτην περίττωσιν. Τοῖς δὲ πλέοσιν ἄνωθεν στενότερον, πρὸς τῷ τέλει δὲ εὐρύτερον. Μείζω δὲ καὶ ἀναδιπλώσεις ἔχοντα πολλάς, τὰ τῶν κερατοφόρων ἐστὶ, καὶ οἱ ὄγκοι τῆς κοιλίας τούτοις μείζους, καὶ τῶν ἐντέρων διὰ τὸ μέγεθος. Πάντα γάρ, ὡς εἰπεῖν, μεγάλα τὰ τῶν κερατοφόρων, διὰ τὴν κατεργασίαν τὴν τῆς τροφῆς. Πᾶσι δὲ τοῖς μὴ εὐθυεντέροις προϊοῦσιν, εὐρύτερον γίνεται τοῦτο τὸ μόριον, καὶ τὸ καλούμενον κῶλον ἔχουσι, καὶ τοῦ ἐντέρου τυφλόν τι καὶ ὀγκῶδες, εἶτ᾽ ἐκ τούτου πάλιν στενότερον καὶ εἱλιγμένον. Τὸ δὲ μετὰ τοῦτο, εὐθὺ πρὸς τὴν ἔξοδον διατείνει τοῦ περιττώματος, καὶ τοῖς μέν, τοῦτο τὸ μόριον ὁ καλούμενος πρωκτός, κνισσώδης ἐστὶ, τοῖς δ᾽ ἀπίμελος. Ταῦτα δὲ πάντα μεμηχάνηται τῇ φύσει πρὸς τὰς ἁρμοττούσας ἐργασίας περὶ τὴν τροφὴν καὶ τοῦ γινομένου περιττώματος. Προϊόντι γὰρ καὶ καταβαίνοντι τῷ περιττώματι, εὐρυχωρία γίνεται, καὶ πρὸς τὸ μεταβάλλειν ἱσταμένῳ τοῖς εὐχυλοτέροις τῶν ζώων, καὶ πλείονος δεομένοις τροφῆς, διὰ τὸ μέγεθος, ἢ τὴν θερμότητα τῶν τόπων. Εἶτ᾽ ἐντεῦθεν πάλιν, ὥσπερ ἀπὸ τῆς ἄνω κοιλίας ἔρχεται στενότερον ἔντερον, οὕτως ἐκ τοῦ κώλου καὶ τῆς εὐρυχωρίας, ἐν τῇ κάτω κοιλίᾳ πάλιν εἰς στενότερον ἔρχεται, καὶ εἰς τὴν ἕλικα τὸ περίττωμα ἔρχεται ἐξικμασμένον πάμπαν, ὅπως ταμιεύηται ἡ φύσις, καὶ μὴ ἀθρόος ᾖ ἡ ἔξοδος τοῦ περιττώματος. Ὅσα μὲν οὖν εἶναι δεῖ τῶν ζώων σωφρονέστερα, πρὸς τὴν τῆς τροφῆς ἐργασίαν, μᾶλλον δὲ ποίησιν, εὐρυχωρίας μὲν οὐκ ἔχει μεγάλας κατὰ τὴν κάτω κοιλίαν, ἕλικας δ᾽ ἔχει πλείους, καὶ οὐκ εὐθυέντερά ἐστιν. Ἡ μὲν γὰρ εὐρυχωρία ποιεῖ πλήθους ἐπιθυμίαν· ἡ δ᾽ εὐθύτης, ταχυτῆτα ἐπιθυμίας· διόπερ ὅσα τῶν ζώων ἢ ἁπλᾶς ἔχει ἢ εὐρυχώρους τὰς ὑποδοχάς, τὰ μὲν εἰς πλῆθος γαστρίμαργα, τὰ δὲ εἰς τάχος ἐστίν. Ἐπεὶ δ᾽ ἐν τῇ ἄνω μὲν κοιλίᾳ κατὰ τὴν πρώτην εἴσοδον τῆς τροφῆς, νεαρὰν ἀναγκαῖον εἶναι τὴν τροφήν· κάτω δὲ προϊοῦσαν, κοπρώδη καὶ ἐξικμασμένην, ἀναγκαῖον εἶναί τι καὶ τὸ μεταξύ, ἐν ᾧ μεταβάλλει, καὶ οὔτ᾽ ἔτι πρόσφατος, οὔτ᾽ ἤδη κόπρος. Διὰ τοῦτο πάντα τὰ τοιαῦτα ζῶα, τὴν καλουμένην ἔχει νῆστιν, ἐν τῷ μετὰ τὴν κοιλίαν ἐντέρῳ τῷ λεπτῷ. Τοῦτο γὰρ μεταξὺ τῆς ἄνω, ἐν ᾗ ἄπεπτον· καὶ τῆς κάτω, ἐν ᾗ τὸ ἄχρηστον ἤδη περίττωμα. Γίνεται δ᾽ ἐν πᾶσι μέν, δήλη δ᾽ ἐν τοῖς μείζοσι καὶ νηστεύσασιν, ἀλλ᾽ οὐκ ἐδηδοκόσι. Τότε γὰρ ἤδη μεταίχμιον γίνεται τῶν τόπων ἀμφοτέρων· ἐδηδοκότων δέ, μικρὸς ὁ καιρὸς τῆς μεταβολῆς. Ταῖς μὲν οὖν θηλείαις γίνεται ὅπου ἂν τύχῃ τοῦ ἄνω ἐντέρου ἡ νῆστις· οἱ δ᾽ ἄῤῥενες ἔχουσι πρὸ τοῦ τυφλοῦ καὶ τῆς κάτω κοιλίας.

CAPUT XV.

Ἔχουσι δὲ τὴν καλουμένην πυετίαν, τὰ μὲν πολύκοιλα πάντα· τῶν δὲ μονοκοίλων, δασύπους. Ἔχει δὲ τὰ ἔχοντα τῶν πολυκοίλων τὴν πυετίαν, οὔτ᾽ ἐν τῇ μεγάλῃ κοιλίᾳ, οὔτ᾽ ἐν τῷ κεκρυφάλῳ, οὔτ᾽ ἐν τῷ τελευταίῳ ἠνύστρῳ, ἀλλ᾽ ἐν τῷ μεταξὺ τοῦ τελευταίου καὶ δύο τῶν πρώτων, ἐν τῷ καλουμένῳ ἐχίνῳ· ἔχει δὲ ταῦτα πάντα πυετίαν, διὰ τὴν παχύτητα τοῦ γάλακτος· τὰ δὲ μονόκοιλα οὐκ ἔχει. Λεπτὸν γὰρ τὸ γάλα τῶν μονοκοίλων. Διὸ τῶν μὲν κερατοφόρων, πήγνυται· τῶν δ᾽ ἀκεράτων οὐ πήγνυται τὸ γάλα. Τῷ δὲ δασύποδι γίγνεται πυετία, διὰ τὸ νέμεσθαι ὀπώδη πόαν. Ὁ γὰρ τοιοῦτος χυμὸς συνίστησιν ἐν τῇ κοιλίᾳ τὸ γάλα τοῖς ἐμβρύοις. Διότι δὲ τοῖς πολυκοίλοις ἐν τῷ ἐχίνῳ γίνεται ἡ πυετία, εἴρηται ἐν τοῖς προβλήμασιν.

DE PARTIBUS ANIMALIUM LIBER IV.

CAPUT I.

Τὸν αὐτὸν δὲ τρόπον ἔχει τὰ περὶ τὰ σπλάγχνα καὶ τὴν κοιλίαν, καὶ τῶν εἰρημένων μορίων ἕκαστον, τοῖς τετράποσι μέν, ᾠοτόκοις δὲ τῶν ζώων, καὶ τοῖς ἄποσιν, οἷον τοῖς ὄφεσι. Καὶ γὰρ ἡ τῶν ὄφεων φύσις συγγενής ἐστι τούτοις. Ὁμοία γάρ ἐστι σαύρῳ μακρῷ, ἢ καὶ ἄποδι. Τούτοις δὲ καὶ τοῖς ἰχθύσι πάντα παραπλήσια. Πλὴν τὰ μέν, ἔχει πνεύμονα, διὰ τὸ πεζεύειν· οἱ δ᾽ οὐκ ἔχουσιν, ἀλλὰ βράγχια ἀντὶ τοῦ πνεύμονος. Κύστιν δὲ οὔτε οἱ ἰχθύες ἔχουσιν, οὔτε τούτων οὐδέν, πλὴν χελώνης. Τρέπεται γὰρ εἰς τὰς φολίδας τὸ ὑγρὸν ὀλιγοπότων ὄντων, διὰ τὴν ἀναιμότητα τοῦ πνεύμονος. Ἐπιλευκαίνεται δὲ τὸ περίττωμα πᾶσι καὶ τούτοις, καθάπερ τοῖς ὄρνισιν· διὰ τοῦτο καὶ ἐν τοῖς ἔχουσι κύστιν ὑφίσταται ἡ ἁλμυρὶς γεώδης οὖσα καὶ λευκή. Ὅσον γὰρ γλυκὺ καὶ πότιμόν ἐστιν, ἀναλίσκεται διὰ κουφότητα εἰς τὰς σάρκας. Τῶν δ᾽ ὄφεων οἱ ἔχεις πρὸς τοὺς ἄλλους ἔχουσι τὴν

αὐτὴν διαφορὰν, ἣν καὶ ἐν τοῖς ἰχθύσι τὰ σελάχη πρὸς τοὺς ἄλλους. Ζωοτοκοῦσι γὰρ ἔξω καὶ τὰ σελάχη καὶ οἱ ἔχεις, ἐν αὑτοῖς ᾠοτοκήσαντα πρῶτον. Μονόκοιλα δὲ πάντα τὰ τοιαῦτά ἐστι, καθάπερ τἄλλα τὰ ἀμφόδοντα· καὶ σπλάγχνα δὲ πάμπαν μικρὰ ἔχει, ὥσπερ τἄλλα τὰ μὴ ἔχοντα κύστιν. Οἱ δ᾽ ὄφεις, διὰ τὴν τοῦ σωματος μορφὴν, οὖσαν μακρὰν καὶ στενὴν, καὶ τὰ σχήματα τῶν σπλάγχνων ἔχουσι διὰ ταῦτα μακρὰ, καὶ τοῖς τῶν ἄλλων ζώων ἀνόμοια, διὰ τὸ καθάπερ ἐν τύπῳ τὰ σχήματα αὐτῶν πλασθῆναι διὰ τὸν τόπον. Ἐπίπλοον δὲ καὶ μεσεντέριον, καὶ τὰ περὶ τὴν τῶν ἐντέρων φύσιν· ἔτι δὲ τὸ διάζωμα, καὶ τὴν καρδίαν, πάντ᾽ ἔχει τὰ ἔναιμα τῶν ζώων· πνεύμονα δὲ καὶ ἀρτηρίαν πάντα, πλὴν τῶν ἰχθύων. Καὶ τὴν θέσιν δὲ τῆς ἀρτηρίας καὶ τοῦ οἰσοφάγου, πάντα τὰ ἔχοντα ὁμοίως ἔχει, διὰ τὰς εἰρημένας αἰτίας πρότερον.

CAPUT II.

Ἔχει δὲ καὶ χολὴν τὰ πολλὰ τῶν ἐναίμων ζώων, τὰ μὲν ἐπὶ τῷ ἥπατι, τὰ δ᾽ ἀπηρτημένην ἐπὶ τοῖς ἐντέροις, ὡς οὖσαν οὐχ ἧττον ἐκ τῆς κάτω κοιλίας τὴν φύσιν αὐτῆς. Δῆλον δὲ μάλιστα ἐπὶ τῶν ἰχθύων. Οὗτοι γὰρ ἔχουσί τε πάντες, καὶ οἱ πολλοὶ πρὸς ἐντέροις, ἔνιοι δὲ παρ᾽ ὅλον τὸ ἔντερον παρυφασμένην, οἷον ἡ ἄμια· καὶ τῶν ὄφεων οἱ πλεῖστοι τὸν αὐτὸν τρόπον. Διόπερ οἱ λέγοντες τὴν φύσιν τῆς χολῆς αἰσθήσεώς τινος εἶναι χάριν, οὐ καλῶς λέγουσι. Φασὶ γὰρ εἶναι διὰ τοῦτο, ὅπως τῆς ψυχῆς τὸ περὶ τὸ ἧπαρ μόριον δάκνουσα μὲν συνιστῇ, λυομένη δ᾽ ἵλεων ποιῇ. Τὰ μὲν γὰρ ὅλως οὐκ ἔχει χολήν· οἷον ἵππος, καὶ ὀρεὺς, καὶ ὄνος, καὶ ἔλαφος, καὶ πρόξ. Οὐκ ἔχει δὲ οὐδὲ ἡ κάμηλος ἀποκεκριμένην, ἀλλὰ χολώδη φλεβία μᾶλλον. Οὐκ ἔχει δ᾽ οὐδ᾽ ἡ φώκη χολὴν, οὐδὲ τῶν θαλαττίων δελφίς. Ἐν δὲ τοῖς γένεσι τοῖς αὐτοῖς, τὰ μὲν ἔχειν φαίνεται, τὰ δ᾽ οὐκ ἔχειν· οἷον ἐν τῷ τῶν μυιῶν. Τούτων δ᾽ ἐστὶ καὶ ὁ ἄνθρωπος. Ἔνιοι μὲν γὰρ φαίνονται ἔχοντες χολὴν ἐπὶ τοῦ ἥπατος, ἔνιοι δ᾽ οὐκ ἔχοντες. Διὸ καὶ γίνεται ἀμφισβήτησις περὶ ὅλου τοῦ γένους. Οἱ γὰρ ἐντυχόντες ὁποτερωσοῦν ἔχουσι, περὶ πάντων ὑπολαμβάνουσιν, ὡς ἁπάντων ἐχόντων. Συμβαίνει δὲ τὸ τοιοῦτον καὶ περὶ τὰ πρόβατα καὶ τὰς αἶγας. Τὰ μὲν γὰρ πλεῖστα τούτων ἔχει χολήν· ἀλλ᾽ ἐνιαχοῦ μὲν τοσαύτην, ὥστε δοκεῖν τέρας εἶναι τὴν ὑπερβολὴν, οἷον ἐν Νάξῳ· ἐνιαχοῦ δὲ οὐκ ἔχουσιν, οἷον ἐν Χαλκίδι τῆς Εὐβοίας, κατά τινα τόπον τῆς χώρας αὐτῶν. Ἔτι δ᾽, ὥσπερ εἴρηται, ἡ τῶν ἰχθύων ἀπήρτηται πολὺ τοῦ ἥπατος. Οὐκ ὀρθῶς δ᾽ ἐοίκασιν οἱ περὶ Ἀναξαγόραν ὑπολαμβάνειν, ὡς αἰτίαν οὖσαν τῶν ὀξέων νοσημάτων. Ὑπερβάλλουσαν γὰρ ἀποῤῥαίνειν πρός τε τὸν πνεύμονα καὶ τὰς φλέβας, καὶ τὰς πλευράς. Σχεδὸν γὰρ οἷς ταῦτα συμβαίνει τὰ πάθη τῶν νόσων, οὐκ ἔχουσι χολὴν, ἔν τε ταῖς ἀνατομαῖς ἂν ἐγίνετο τοῦτο φανερόν. Ἔτι δὲ τὸ πλῆθος τό, τ᾽ ἐν τοῖς ἀῤῥωστήμασιν ὑπάρχον καὶ τὸ ἀποῤῥαινόμενον, ἀσύμβλητον· ἀλλ᾽ ἔοικεν, ὥσπερ ἡ χολὴ καὶ ἡ κατὰ τὸ ἄλλο σῶμα γινομένη, περίττωμά τί ἐστιν, ἢ σύντηξις, οὕτω καὶ ἡ περὶ τὸ ἧπαρ χολὴ περίττωμά ἐστι, καὶ οὐχ ἕνεκά τινος, ὥσπερ καὶ ἡ ἐν τῇ κοιλίᾳ καὶ ἐν τοῖς ἐντέροις ὑπόστασις. Καταχρῆται μὲν οὖν ἐνίοτε ἡ φύσις εἰς τὸ ὠφέλιμον καὶ τοῖς περιττώμασιν. Οὐ μὴν διὰ τοῦτο ζητεῖν δεῖ πάντα ἕνεκα τίνος· ἀλλὰ τινῶν ὄντων τοιούτων, ἕτερα συμβαίνει τοιαῦτα πολλὰ ἐξ ἀνάγκης. Ὅσοις

μὲν οὖν ἡ τοῦ ἥπατος σύστασις ὑγιεινή ἐστι, καὶ ἡ τοῦ
αἵματος φύσις γλυκεῖα ἡ εἰς τοῦτο ἀποκρινομένη,
ταῦτα μὲν ἢ πάμπαν οὐκ ἔχει χολὴν ἐπὶ τοῦ ἥπατος,
ἢ ἔν τισι φλεβίοις· ἢ τὰ μὲν, τὰ δ᾽ οὔ. Διὸ καὶ τὰ
ἥπατα τὰ τῶν ἀχόλων εὔχροα καὶ γλυκερά ἐστιν, ὡς
ἐπίπαν εἰπεῖν. Καὶ τῶν ἐχόντων χολὴν τὸ ὑπὸ τὴ
χολὴν τοῦ ἥπατος, γλυκύτατόν ἐστι. Τῶν δὲ συνι-
σταμένων ἐξ ἧττον καθαροῦ αἵματος, τοῦτ᾽ ἔστιν
χολὴ τὸ γινόμενον περίττωμα. Ἐναντίον τε γὰρ τ
τροφῇ τὸ περίττωμα βούλεται εἶναι, καὶ τῷ γλυκ
τὸ πικρόν· καὶ τὸ αἷμα γλυκὺ τὸ ὑγιαῖνον. Φανερὸ
οὖν ὅτι οὐ τινὸς ἕνεκα, ἀλλ᾽ ἀποκάθαρμά ἐστι
ἡ χολή. Διὸ καὶ χαριέστατα λέγουσι τῶν ἀρχαίω
οἱ φάσκοντες, ὅτι αἴτιόν ἐστι τοῦ πλείω ζῆν χρόνον τὸ μ
ἔχειν χολήν· βλέψαντες ἐπὶ τὰ μώνυχα καὶ τὰς ἐλά
φους. Ταῦτα γὰρ ἄχολά τε, καὶ ζῇ πολὺν χρόνο
Ἔτι δὲ καὶ τὰ μὴ ἑωραμένα ὑπ᾽ ἐκείνων, ὅτι οὐκ ἔχ
χολὴν, (οἷον δελφὶς καὶ κάμηλος) καὶ ταῦτα τυγχά
μακρόβια ὄντα. Εὔλογον γὰρ τὴν τοῦ ἥπατος φύ
σιν ἐπίκαιρον οὖσαν, καὶ ἀναγκαίαν πᾶσι τοῖς ἐνα
μοις ζώοις αἰτίαν εἶναι, ποιάν τινα οὖσαν, τοῦ
ἐλάττω ἢ πλείω χρόνον. Καὶ τούτου μὲν τοῦ σπλά
χνου εἶναι περίττωμα τοιοῦτον, τῶν δ᾽ ἄλλων μηδεν
κατὰ λόγον ἐστί. Τῇ μὲν γὰρ καρδίᾳ τοιοῦτον
δένα πλησιάζειν οἷόν τε χυμόν. Οὐδὲ γὰρ δέχετ
βίαιον πάθος. Τῶν δ᾽ ἄλλων οὐδέν ἐστι σπλάγχ
ἀναγκαῖον τοῖς ζώοις· τὸ δ᾽ ἧπαρ μόνον. Διὸ
καὶ τοῦτο συμβαίνει περὶ αὐτὸ μόνον. Ἄτοπον δ
μὴ πανταχοῦ νομίζειν, ὅπου ἄν τις ἴδῃ φλέγμα,
ὑπόστημα τῆς κοιλίας, περίττωμα εἶναι· ὁμοίως
δῆλον ὅτι καὶ χολὴν, καὶ μὴ διαφέρεσθαι τοῖς τόπ
Καὶ περὶ μὲν χολῆς, διὰ τίν᾽ αἰτίαν τὰ μὲν ἔχει, τ
οὐκ ἔχει τῶν ζώων, εἴρηται.

CAPUT III.

Περὶ δὲ μεσεντερίου καὶ ἐπιπλόου λοιπὸν ε
Ταῦτα γὰρ ἐν τῷ τόπῳ τούτῳ καὶ μετὰ τῶν μ
ἐστί τούτων. Ἔστι δὲ τὸ μὲν ἐπίπλοον ὑμὴν,
μὲν στέαρ ἔχουσι, στεατώδης· τοῖς δὲ πιμελὴν, π
λώδης. Ποῖα δ᾽ ἐστὶν ἑκάτερα τούτων, εἴρητα
τερον. Φύεται δὲ τὸ ἐπίπλοον ὁμοίως τοῖς τε μ
κοίλοις καὶ τοῖς πολυκοίλοις ἐκ μέσης τῆς κο
κατὰ τὴν ὑπογεγραμμένην οἷον ῥαφήν. Ἐπέ
τό, τε λοιπὸν τῆς κοιλίας καὶ τὸ τῶν ἐντέρων πλ
ὁμοίως τοῖς ἐναίμοις, ἔν τε τοῖς πεζοῖς καὶ τοῖς
δροις ζώοις. Ἡ μὲν οὖν γένεσις ἐξ ἀνάγκης συμ
τοιαύτη τοῦ μορίου τούτου. Ξηροῦ γὰρ καὶ
μίγματος θερμαινομένου, τὸ ἔσχατον ἀεὶ δερμα
γίνεται καὶ ὑμενῶδες. Ὁ δὲ τόπος οὗτος του
ἐστὶ πλήρης τροφῆς. Ἔτι δὲ διὰ πυκνότητ
ὑμένος τὸ διηθούμενον τῆς αἱματώδους τ
ἀναγκαῖον λιπαρὸν εἶναι, (τοῦτο γὰρ θερμότατ
λεπτότατον) καὶ διὰ τὴν θερμότητα τὴν περὶ
πον συμπεττόμενον, ἀντὶ σαρκώδους καὶ αἱμα
συστάσεως, στέαρ τε γίνεσθαι καὶ πιμελήν.
οὖν γένεσις τοῦ ἐπιπλόου συμβαίνει κατὰ τὸν
τοῦτον. Καταχρῆται δὲ ἡ φύσις αὐτῷ πρὸς
πεψίαν τῆς τροφῆς, ὅπως ῥᾷον πέττῃ καὶ
τὴν τροφὴν τὰ ζῶα. Τὸ μὲν γὰρ θερμὸν, πε
τὸ δὲ πῖον, θερμόν· τὸ δ᾽ ἐπίπλοον, πῖον.
τοῦτο ἀπὸ μέσης ἤρτηται τῆς κοιλίας, ὅτι τὸ
τὸ μέρος, συμπέττει τὸ παρακείμενον ἧπαρ
περὶ μὲν τοῦ ἐπιπλόου εἴρηται.

CAPUT IV.

Τὸ δὲ καλούμενον μεσέντερον, ἔστι μὲν ὑμήν· διατείνει δὲ συνεχὲς ἀπὸ τῆς τῶν ἐντέρων παρατάσεως, εἰς τὴν φλέβα τὴν μεγάλην, καὶ τὴν ἀορτὴν, πλῆρες ὂν φλεβῶν πολλῶν καὶ πυκνῶν, αἳ τείνουσιν ἀπὸ τῶν ἐντέρων εἴς τε τὴν μεγάλην φλέβα καὶ τὴν ἀορτήν. Τὴν μὲν οὖν γένεσιν ἐξ ἀνάγκης οὖσαν, εὑρήσομεν ὁμοίως τοῖς ἄλλοις μορίοις. Διὰ τίνα δ' αἰτίαν ὑπάρχει τοῖς ἐναίμοις, φανερόν ἐστι σκοποῦσιν. Ἐπεὶ γὰρ ἀναγκαῖον τὰ ζῶα τροφὴν λαμβάνειν θύραθεν, καὶ πάλιν ἐκ ταύτης γίνεσθαι τὴν ἐσχάτην τροφὴν, ἐξ ἧς ἤδη διαδίδοται εἰς τὰ μόρια, (τοῦτο δὲ τοῖς μὲν ἀναίμοις, ἀνώνυμον· τοῖς δ' ἐναίμοις, αἷμα καλεῖται) δεῖ τι εἶναι, δι' οὗ εἰς τὰς φλέβας ἐκ τῆς κοιλίας, οἷον διὰ ῥιζῶν πορεύσεται ἡ τροφή· τὰ μὲν οὖν φυτὰ τὰς ῥίζας ἔχει εἰς τὴν γῆν· (ἐκεῖθεν γὰρ λαμβάνει τὴν τροφὴν) τοῖς δὲ ζώοις, ἡ κοιλία καὶ ἡ τῶν ἐντέρων δύναμις, ἀντὶ γῆς ἐστιν, ἐξ ἧς δεῖ λαμβάνειν τὴν τροφήν. Διόπερ ἡ τοῦ μεσεντερίου φύσις ἐστὶν, οἷον ῥίζας ἔχουσα τὰς δι' αὐτῆς φλέβας. Οὗ μὲν οὖν ἕνεκα τὸ μεσέντερόν ἐστιν, εἴρηται· τίνα δὲ τρόπον λαμβάνει τὴν τροφὴν, καὶ πῶς εἰσέρχεται διὰ τῶν φλεβῶν ἐκ τῆς εἰσιούσης τροφῆς εἰς ταῦτα τὰ μόρια τὸ διαδιδόμενον εἰς τὰς φλέβας, ἐν τοῖς περὶ τὴν γένεσιν τῶν ζώων λεχθήσεται, καὶ τὴν τροφήν. Τὰ μὲν οὖν ἔναιμα τῶν ζώων, πῶς ἔχει μέχρι τῶν διωρισμένων μορίων, καὶ διὰ τίνας αἰτίας, εἴρηται. Περὶ δὲ τῶν εἰς τὴν γένεσιν συντελούντων, οἷς δοκεῖ διαφέρειν τὸ θῆλυ τοῦ ἄῤῥενος, ἐχόμενον μέν ἐστι καὶ λοιπὸν τῶν εἰρημένων. Ἀλλ' ἐπεὶ περὶ γενέσεως λεκτέον, ἁρμόττον ἐστὶ καὶ περὶ τούτων ἐν τῇ περὶ ἐκείνων θεωρίᾳ διελθεῖν.

CAPUT V.

Τὰ δὲ καλούμενα μαλάκια καὶ μαλακόστρακα, πολλὴν ἔχει πρὸς ταῦτα διαφοράν. Εὐθὺς οὖν τὴν τῶν σπλάγχνων ἅπασαν οὐκ ἔχει φύσιν. Ὁμοίως οὐδὲ τῶν ἄλλων ἀναίμων οὐδέν. Ἔστι δὲ δύο γένη λοιπὰ τῶν ἀναίμων, τά τε ὀστρακόδερμα, καὶ τὸ τῶν ἐντόμων γένος. Οὐδὲν δὲ τούτων ἔχει αἷμα, ἐξ οὗ συνέστηκεν ἡ τῶν σπλάγχνων φύσις, διὰ τὸ τῆς οὐσίας αὐτῶν εἶναί τι τοιοῦτον πάθος αὐτοῖς. Ὅτι γὰρ ἐστι τὰ μὲν ἔναιμα, τὰ δ' ἄναιμα, ἐν τῷ λόγῳ ἐνυπάρχει τῷ ὁρίζοντι τὴν οὐσίαν αὐτῶν. Ἔτι δ' ὧν ἕνεκεν ἔχουσι τὰ σπλάγχνα τὰ ἔναιμα τῶν ζώων, οὐδὲν ὑπάρχει τοῖς τοιούτοις. Οὔτε γὰρ φλέβας ἔχουσιν, οὔτε κύστιν, οὔτ' ἀναπνέουσιν, ἀλλὰ μόνον ἀναγκαῖον ἔχειν αὐτοῖς τὸ ἀνάλογον τῇ καρδίᾳ. Τὸ γὰρ αἰσθητικὸν τῆς ψυχῆς, καὶ τὸ τῆς ζωῆς αἴτιον, ἀρχῇ τινι τῶν μορίων καὶ τοῦ σώματος ὑπάρχει πᾶσι τοῖς ζώοις. Τὰ δὲ πρὸς τὴν τροφὴν μόρια, ἔχει καὶ ταῦτα ἐξ ἀνάγκης πάντα. Οἱ δὲ τρόποι διαφέρουσι διὰ τοὺς τόπους, ἐν οἷς λαμβάνουσι τὴν τροφήν. Ἔχουσι δὲ τὰ μὲν μαλάκια περὶ τὸ καλούμενον στόμα, δύο ὀδόντας, καὶ ἐν τῷ στόματι ἀντὶ γλώττης σαρκῶδές τι, ᾧ κρίνουσι τὴν ἐν τοῖς ἐδεστοῖς ἡδονήν. Ὁμοίως δὲ καὶ τὰ μαλακόστρακα τούτοις τοὺς πρώτους ὀδόντας ἔχει, καὶ τὸ ἀνάλογον τῇ γλώττῃ σαρκῶδες. Ἔτι δὲ καὶ τὰ ὀστρακόδερμα πάντα τὸ τοιοῦτον ἔχει μόριον, διὰ τὴν αὐτὴν αἰτίαν τοῖς ἐναίμοις, πρὸς τὴν τῆς τροφῆς αἴσθησιν. Ὁμοίως δὲ καὶ τὰ ἔντομα, τὰ μὲν τὴν ἐπιβοσκίδα τὴν ἐξιοῦσαν τοῦ στόματος, οἷον τό, τε τῶν μελιττῶν γένος, καὶ τὸ τῶν μυιῶν, ὥσπερ εἴρηται καὶ πρότερον. Ὅσα δὲ μή ἐστιν ἐμπροσθόκεντρα, ἐν τῷ στόματι ἔχει τὸ τοιοῦτον μόριον, οἷον τὸ τῶν μυρμήκων γένος, καὶ εἴ τι τοιοῦτον ἕτερον. Ὀδόντας δὲ, τὰ μὲν ἔχει τούτων, ἀλλοιοτέρους δὲ, καθάπερ τὸ τῶν μυιῶν, καὶ τὸ τῶν μελιττῶν γένος· τὰ δ' οὐκ ἔχει, ὅσα ὑγρᾷ χρῆται τῇ τροφῇ. Πολλὰ γὰρ τῶν ἐντόμων οὐ τροφῆς χάριν ἔχει τοὺς ὀδόντας, ἀλλ' ἀλκῆς. Τῶν δὲ ὀστρακοδέρμων τὰ μὲν, ὥσπερ ἐλέχθη καὶ ἐν τοῖς κατ' ἀρχὰς λόγοις, τὴν καλουμένην ἔχει γλῶτταν ἰσχυράν. Οἱ δὲ κόχλοι, καὶ ὀδόντας δύο, καθάπερ τὰ μαλακόστρακα. Μετὰ δὲ τὸ στόμα, τοῖς μαλακίοις ἐστὶ στόμαχος μακρός. Τούτου δ' ἐχόμενος ὁ πρόλοβος, οἷός περ τοῖς ὄρνισιν, εἶτα συνεχὴς κοιλία· καὶ ταύτης ἐχόμενον ἔντερον ἁπλοῦν μέχρι τῆς ἐξόδου. Ταῖς μὲν οὖν σηπίαις καὶ τοῖς πολύποσιν, ὅμοια καὶ τοῖς σχήμασι καὶ τῇ ἁφῇ τὰ περὶ τὴν κοιλίαν· ταῖς δὲ καλουμέναις τευθίσι, δύο μὲν ὁμοίως αἱ κοιλιώδεις εἰσὶν ὑποδοχαί· ἧττον δὲ προλοβώδης ἡ ἑτέρα, καὶ τοῖς σχήμασιν ἐκείνων διαφέρουσι, διὰ τὸ καὶ τὸ σῶμα πᾶν ἐκ μαλακωτέρας συνεστάναι σαρκός. Ταῦτα δ' ἔχει τὰ μόρια τοῦτον τὸν τρόπον, διὰ τὴν αὐτὴν αἰτίαν, ὥσπερ καὶ οἱ ὄρνιθες. Οὐδὲ γὰρ τούτων οὐδὲν ἐνδέχεται λεαίνειν τὴν τροφήν. Διόπερ ὁ πρόλοβός ἐστι πρὸ τῆς κοιλίας. Πρὸς βοήθειαν δὲ καὶ σωτηρίαν ἔχει ταῦτα τὸν καλούμενον θολὸν, ἐν χιτῶνι ὑμενώδει προσπεφυκότα, τὴν ἔξοδον ἔχοντι καὶ τὸ πέρας, ᾗπερ ἀφιᾶσι τὸ περίττωμα τῆς κοιλίας κατὰ τὸν καλούμενον αὐλόν. Οὗτος δ' ἐστὶν ἐν τοῖς ὑπτίοις. Ἔχει μὲν οὖν πάντα τὰ μαλάκια τοῦτο τὸ μόριον ἴδιον. Μάλιστα δ' ἡ σηπία, καὶ πλεῖστον. Ὅταν γὰρ φοβηθῶσι καὶ δεδίασιν, οἷον φράγμα πρὸς τοῦ σώματος ποιοῦνται τὴν τοῦ ὑγροῦ μελανίαν καὶ θόλωσιν. Αἱ μὲν οὖν τευθίδες καὶ πολύποδες ἔχουσιν ἄνωθεν τὸν θολὸν ἐπὶ τῇ μύτιδι μᾶλλον· ἡ δὲ σηπία, πρὸς τῇ κοιλίᾳ κάτω. Πλείω γὰρ ἔχει, διὰ τὸ χρῆσθαι μᾶλλον. Τοῦτο δ' αὐτῇ συμβαίνει, διὰ τὸ πρόσγειον μὲν εἶναι τὸν βίον αὐτῆς, μὴ ἔχειν δὲ ἄλλην βοήθειαν, ὥσπερ ὁ πολύπους ἔχει τὰς πλεκτάνας χρησίμους καὶ τὴν χρώματος μεταβολὴν, ἣ συμβαίνει αὐτῷ ὥσπερ καὶ ἡ τοῦ θολοῦ πρόεσις, διὰ δειλίαν. Ἡ δὲ τευθὶς πελάγιόν ἐστι μόνον τούτων. Πλείω μὲν οὖν ἔχει ἡ σηπία παρὰ τοῦτο τὸν θολόν. Κάτω δὲ διὰ τὸ πλείω. Ῥᾴδιον γὰρ ἐστὶ προΐεσθαι καὶ πόῤῥωθεν ἀπὸ τοῦ πλείονος. Γίνεται δὲ ὁ θολὸς, καθάπερ τοῖς ὄρνισιν ὑπόστημα τὸ λευκὸν ἐπὶ τοῦ περιττώματος γεῶδες, οὕτω καὶ τούτοις ὁ θολὸς, διὰ τὸ μηδὲ ταῦτα ἔχειν τὴν κύστιν. Ἐκκρίνεται γὰρ τὸ γεωδέστατον εἰς αὐτόν· καὶ τῇ σηπίᾳ πλεῖστον, διὰ τὸ πλεῖστον ἔχειν γεῶδες. Σημεῖον δὲ τὸ σηπίον, τοιοῦτον ὄν. Τοῦτο γὰρ ὁ μὲν πολύπους οὐκ ἔχει, αἱ δὲ τευθίδες, χονδρῶδες καὶ λεπτόν· δι' ἣν δ' αἰτίαν τὰ μὲν ἔχει, τὰ δ' οὐκ ἔχει, καὶ ποῖον τούτων ἑκάτερον ἔχει, εἴρηται. Ἀναίμων δ' ὄντων, καὶ τούτων κατεψυγμένων, καὶ φοβητικῶν, ὥσπερ ἐνίοις ὅταν δείσωσιν, ἡ κοιλία ταράττεται. Τοῖς δ' ἐκτὸς ἐκ τῆς κύστεως ῥεῖ περίττωσις. Καὶ τούτοις τοῦτο συμβαίνει μὲν ἐξ ἀνάγκης ἀφιέναι διὰ δειλίαν, ὥσπερ ἐκ κύστεως τοῖς ἐποροῦσιν· ἡ δὲ φύσις ἅμα τῷ τοιούτῳ περιττώματι καταχρῆται πρὸς βοήθειαν καὶ σωτηρίαν αὐτῶν. Ἔχουσι δὲ καὶ τὰ μαλακόστρακα, τά τε καραβοειδῆ καὶ οἱ καρκίνοι, δύο μὲν ὀδόντας τοὺς πρώτους, καὶ μεταξὺ τὴν σάρκα τὴν γλωσσοειδῆ, ὥσπερ εἴρηται καὶ πρότερον. Εὐθὺς δ' ἐχόμενον τοῦ στόματος, στόμαχον μικρὸν κατὰ μέγεθος τῶν σωμά-

των, τὰ μείζω πρὸς τὰ ἐλάττω· τούτου δὲ κοιλίαν ἐχομένην, ἐφ᾽ ἧς οἵ τε κάραβοι καὶ ἔνιοι τῶν καρκίνων, ὀδόντας ἔχουσιν ἑτέρους, διὰ τὸ τοὺς ἄνω μὴ διαιρεῖν ἱκανῶς. Ἐκ δὲ τῆς κοιλίας, ἔντερον ἁπλοῦν κατ᾽ εὐθὺ, μέχρι πρὸς τὴν ἔξοδον τοῦ περιττώματος. Ἔχει δὲ καὶ τῶν ὀστρακοδέρμων ἕκαστον ταῦτα τὰ μόρια, τὰ μὲν διηρθρωμένα μᾶλλον, τὰ δ᾽ ἧττον. Ἐν δὲ τοῖς μείζοσι διαδηλότερα τούτων ἐστὶν ἕκαστα. Οἱ μὲν οὖν κόχλοι καὶ ὀδόντας ἔχουσι σκληροὺς καὶ ὀξεῖς, ὥσπερ εἴρηται πρότερον, καὶ τὸ μεταξὺ σαρκῶδες, ὁμοίως τοῖς μαλακίοις καὶ μαλακοστράκοις, καὶ τὴν προβοσκίδα, καθάπερ εἴρηται, μεταξὺ κέντρου καὶ γλώττης. Τοῦ δὲ στόματος ἐχόμενον οἷον ὀρνιθώδη τινὰ πρόλοβον· τούτου δ᾽ ἐχόμενον στόμαχον· τούτου δ᾽ ἔχεται ἡ κοιλία, ἐν ᾗ ἡ καλουμένη μήκων· ἀφ᾽ ἧς συνεχές ἐστιν ἔντερον ἁπλῆν τὴν ἀρχὴν ἔχον ἀπὸ τῆς μήκωνος. Ἔστι γὰρ ἐν πᾶσι τοῖς ὀστρακηροῖς περίττωμα τὸ μάλιστα δοκοῦν εἶναι ἐδώδιμον. Ἔχει δὲ ὁμοίως τῷ κόχλῳ καὶ τἆλλα τὰ στρομβώδη, οἷον πορφύραι καὶ κήρυκες. Ἔστι δὲ γένη καὶ εἴδη πολλὰ τῶν ὀστρακοδέρμων. Τὰ μὲν γὰρ, στρομβώδη ἐστὶν, ὥσπερ τὰ νῦν εἰρημένα· τὰ δὲ, δίθυρα, τὰ δὲ, μονόθυρα. Τρόπον δέ τινα καὶ τὰ στρομβώδη διθύροις ἔοικεν. Ἔχει γὰρ ἐπίπτυγμα ἐπὶ τῷ φανερῷ τῆς σαρκὸς πάντα τὰ τοιαῦτα ἐκ γενετῆς, οἷον αἵ τε πορφύραι καὶ οἱ κήρυκες, καὶ οἱ νηρεῖται, καὶ πᾶν τὸ τοιοῦτον γένος, πρὸς βοήθειαν. Ἧι γὰρ μὴ προβέβληται τὸ ὄστρακον, ῥᾴδιον ταύτῃ βλάπτεσθαι ὑπὸ τῶν θύραθεν προσπιπτόντων. Τὰ μὲν οὖν μονόθυρα, διὰ τὸ προσπεφυκέναι, σώζεται τῷ πρανὲς ἔχειν τὸ ὄστρακον, καὶ γίνεται ἀλλοτρίῳ φράγματι τρόπον τινὰ δίθυρον, οἷον αἱ καλούμεναι λεπάδες· τὰ δὲ δίθυρα, οἷον κτένες καὶ μύες, τῷ συνάγειν· τὰ δὲ στρομβώδη, τούτῳ τῷ ἐπικαλύμματι, ὥσπερ δίθυρα γινόμενα ἐκ μονοθύρων. Ὁ δ᾽ ἐχῖνος μάλιστα πάντων ἀλεωρὴν ἔχει. Κύκλῳ γὰρ τὸ ὄστρακον συνηρεφὲς καὶ κεχαρακωμένον ταῖς ἀκάνθαις. Ἴδιον δ᾽ ἔχει τῶν ὀστρακοδέρμων τοῦτο, καθάπερ εἴρηται πρότερον. Τῶν δὲ μαλακοστράκων καὶ τῶν ὀστρακοδέρμων συνέστηκεν ἡ φύσις τοῖς μαλακίοις ἀντικειμένως. Τοῖς μὲν γὰρ ἔξω τὸ σαρκῶδες, τοῖς δ᾽ ἐντὸς, ἐκτὸς δὲ τὸ γεῶδες. Ὁ δ᾽ ἐχῖνος οὐδὲν ἔχει σαρκῶδες. Πάντα μὲν οὖν ἔχει, καθάπερ εἴρηται, καὶ τἆλλα τὰ ὀστρακόδερμα, στόμα τε καὶ τὸ γλωττοειδὲς, καὶ τὴν κοιλίαν, καὶ τοῦ περιττώματος τὴν ἔξοδον, διαφέρει δὲ τῇ θέσει καὶ τοῖς μεγέθεσιν. Ὃν δὲ τρόπον ἔχει τούτων ἕκαστον, ἔκ τε τῶν ἱστοριῶν τῶν περὶ τὰ ζῶα θεωρείσθω, καὶ τῶν ἀνατομῶν. Τὰ μὲν γὰρ τῷ λόγῳ, τὰ δὲ πρὸς τὴν ὄψιν αὐτῶν σαφηνίζειν δεῖ μᾶλλον. Ἰδίως δ᾽ ἔχουσι τῶν ὀστρακοδέρμων οἵ τ᾽ ἐχῖνοι, καὶ τὸ τῶν καλουμένων τηθύων γένος. Ἔχουσι δ᾽ οἱ ἐχῖνοι ὀδόντας μὲν πέντε καὶ μεταξὺ τὸ σαρκῶδες, ὥσπερ ἐπὶ πάντων ἐστὶ τῶν εἰρημένων· ἐχόμενον δὲ τούτου στόμαχον· ἀπὸ δὲ τούτου, τὴν κοιλίαν εἰς πολλὰ διῃρημένην, ὡσπερανεὶ πολλὰς τοῦ ζώου κοιλίας ἔχοντος. Κεχωρισμέναι γάρ εἰσι καὶ πλήρεις περιττώματος. Ἐξ ἑνὸς δ᾽ ἤρτηνται τοῦ στομάχου, καὶ τελευτῶσιν εἰς μίαν ἔξοδον τὴν τοῦ περιττώματος. Περὶ δὲ τὴν κοιλίαν σαρκῶδες μὲν οὐδὲν ἔχουσιν, ὥσπερ εἴρηται. Τὰ δὲ καλούμενα ᾠὰ πλείω τὸν ἀριθμὸν ἐν ὑμένι χωρὶς ἕκαστον, καὶ κύκλῳ ἀπὸ τοῦ στόματος, μέλαν᾽ ἄττα διεσπαρμένα χύδην, ἀνώνυμα. Ὄντων δὲ πλειόνων

γενῶν (οὐ γὰρ ἓν εἶδος πάντων τῶν ἐχίνων ἐστὶ) πάντες μὲν ἔχουσι ταῦτα τὰ μόρια, ἀλλ᾽ οὐκ ἐδώδιμα
πάντες τὰ καλούμενα ᾠὰ, καὶ μικρὰ πάμπαν ἔξω τῶν
ἐπιπολαζόντων. Ὅλως δὲ τοῦτο καὶ περὶ τἆλλα συμβέβηκε τὰ ὀστρακόδερμα. Καὶ γὰρ αἱ σάρκες οὐχ
ὁμοίως ἐδώδιμοι πάντων· καὶ περίττωμα, ἡ καλουμένη
μήκων, ἐνίων μὲν ἐδώδιμος, ἐνίων δ᾽ οὐκ ἐδώδιμος.
Ἔστι δὲ τοῖς στρομβώδεσιν ἐν τῇ ἕλικῃ τοῦτο· τοῖς δὲ
μονοθύροις, ἐν τῷ πυθμένι, οἷον ταῖς λεπάσι· τοῖς
δὲ διθύροις, πρὸς τῇ συναφῇ· τὸ δ᾽ ᾠὸν καλούμενον,
ἐν τοῖς δεξιοῖς· ἐν δὲ τοῖς ἐπὶ θάτερα, ἡ ἔξοδος τοῦ
περιττώματος τοῖς διθύροις. Καλεῖται δ᾽ ᾠὸν οὐκ
ὀρθῶς ὑπὸ τῶν καλούντων. Τοῦτο γάρ ἐστιν οἷον
τοῖς ἐναίμοις, ὅταν εὐθηνῶσιν, ἡ πιότης· διὸ καὶ
γίνεται κατὰ τούτους τοὺς καιροὺς τοῦ ἐνιαυτοῦ
ὅταν εὐθηνῶσιν, ἔν τε τῷ ἔαρι καὶ τῷ μετοπώρ[ῳ].
Ἐν γὰρ τῷ ψύχει καὶ ταῖς ἀλέαις πονοῦσι πάντα
ὀστρακόδερμα, καὶ φέρειν οὐ δύνανται τὰς ὑπερβο-
λάς. Σημεῖον δὲ, τὸ συμβαῖνον ἐπὶ τῶν ἐχίνων. Ε-
θύς τε γὰρ γινόμενοι, ἔχουσι, καὶ ἐν ταῖς πανσελήν[οις]
μᾶλλον, οὐ διὰ τὸ νέμεσθαι (καθάπερ τινὲς οἴονται
μᾶλλον, ἀλλὰ διὰ τὸ ἀλεεινοτέρας εἶναι τὰς νύκτ[ας]
διὰ τὸ φῶς τῆς σελήνης. Δύσριγα γὰρ ὄντα,
τὸ ἄναιμα εἶναι, δέονται ἀλέας. Διὸ καὶ ἐν τῷ
ρει μᾶλλον πανταχοῦ εὐθηνοῦσιν· πλὴν οἱ ἐν τῷ Π[υρ]-
ῥαίῳ εὐρίπῳ· ἐκεῖνοι δ᾽ οὐχ ἧττον χειμῶνος.
τιον δὲ, τὸ νομῆς εὐπορεῖν τότε μᾶλλον, ἀπολειπ-
των τῶν ἰχθύων τοὺς τόπους κατ᾽ ἐκείνην τὴν ὥ[ραν].
Ἔχουσι δ᾽ οἱ ἐχῖνοι πάντες ἴσα τε τῷ ἀριθμῷ τὰ
καὶ περιττά. Πέντε γὰρ ἔχουσι· τοσούτους δὲ
τοὺς ὀδόντας καὶ τὰς κοιλίας. Αἴτιον δ᾽, ὅτι
ᾠόν ἐστι, καθάπερ εἴρηται πρότερον, οὐκ ᾠὸν,
τοῦ ζώου εὐτροφία. Γίνεται δὲ τοῦτο ἐπὶ θάτ[ερα]
μόνον ἐν τοῖς ὀστρέοις, τὸ καλούμενον ᾠόν. Τ[οιοῦ]-
δὲ τοῦτό ἐστι καὶ τὸ ἐν τοῖς ἐχίνοις. Ἐπεὶ τ[οίνυν]
ἐστὶ σφαιροειδὴς ὁ ἐχῖνος, καὶ οὐχ, ὥσπερ ἐπὶ τῶν ἄλ-
λων ὀστρέων, τοῦ σώματος κύκλος εἷς ὁ δ᾽ ἐχῖνος,
τῇ μὲν τοιοῦτος, τῇ δ᾽ οὔ, ἀλλὰ πάντῃ, ὅμοιος, (σφαι-
ροειδὴς γάρ) ἀνάγκη καὶ τὸ ᾠὸν ὁμοίως ἔχειν.
γάρ ἐστιν, ὥσπερ τοῖς ἄλλοις, τῷ κύκλῳ ἀνόμοιον.
μέσῳ γὰρ ἡ κεφαλὴ πᾶσιν αὐτοῖς· τῷ δ᾽ ἐχίνῳ
σφαιρικῷ, ἄνω τὸ μόριον. Ἀλλὰ μὴν οὐδὲ συν[εχὲς]
οἷόν τ᾽ εἶναι τὸ ᾠόν· οὐδὲ γὰρ τοῖς ἄλλοις, ἀλλ᾽
θάτερα τοῦ κύκλου μόνον. Ἀνάγκη τοίνυν,
τοῦτο μὲν ἁπάντων κοινὸν, ἴδιον δ᾽ ἐκείνου τὸ
ἐστι σφαιροειδὲς, μὴ εἶναι ἄρτια τὰ ᾠά. Κατὰ [διά]-
μετρον γὰρ ἦν, διὰ τὸ ὁμοίως ἔχειν τὸ ἔνθεν κα[ὶ ἔν]-
θεν, εἰ ἦν ἄρτια καὶ κατὰ διάμετρον. Οὕτω
ἐχόντων, ἐπ᾽ ἀμφότερα ἂν τοῦ κύκλου εἶχον τὸ
Τοῦτο δ᾽ οὐκ ἦν οὐδ᾽ ἐπὶ τῶν ἄλλων ὀστρέων.
θάτερα γὰρ τῆς περιφερείας ἔχουσι τὰ ὄστρεα
κτένες τὸ τοιοῦτον μόριον. Ἀνάγκη τοίνυν τ
πέντε εἶναι, ἢ ἄλλον τιν᾽ ἀριθμὸν περιττόν.
οὖν τρία εἶχε, πόῤῥω λίαν ἦν· εἰ δὲ πλείω τῶν
συνεχὲς ἄν. Τούτων δὲ τὸ μὲν οὐ βέλτιον, τὸ δ᾽
ἐνδεχόμενον. Ἀνάγκη οὖν πέντε αὐτοὺς ἔχειν
Διὰ τὴν αὐτὴν δ᾽ αἰτίαν καὶ ἡ κοιλία τοιαύτη
σται, καὶ τὸ τῶν ὀδόντων τοσοῦτόν ἐστι πλῆθος.
στον γὰρ τῶν ᾠῶν, οἷον σῶμά τι τοῦ ζώου ὄν,
τὸν τρόπον τὸν τῆς ζωῆς ὅμοιον ἔχειν ἀνα[γκαῖον].
Ἐντεῦθεν γὰρ ἡ αὔξησις. Μιᾶς γὰρ οὔσης, ἢ
ῥω ἂν ἦσαν, ἢ πᾶν ἂν κατεῖχε τὸ κύτος, ὡς κα[ὶ δυσ]-
κίνητον εἶναι τὸν ἐχῖνον, καὶ μὴ πληροῦσθαι τ[ὸ]

φῆς. Πέντε δ' ὄντων τῶν διαλειμμάτων, ἀνάγκη πρὸς ἑκάστῳ οὖσαν πενταχῇ διῃρῆσθαι. Διὰ τὴν αὐτὴν δ' αἰτίαν, καὶ τὸ τῶν ὀδόντων ἐστὶ τοσοῦτον πλῆθος. Τὸ γὰρ ὅμοιον οὕτως ἂν ἡ φύσις εἴη ἀποδεδωκυῖα τοῖς εἰρημένοις μορίοις. Διότι μὲν οὖν περιττὰ καὶ τοσαῦτα τὸν ἀριθμὸν ἔχει ὁ ἐχῖνος τὰ ᾠὰ, εἴρηται. Διότι δὲ οἱ μὲν πάμπαν μικρὰ, οἱ δὲ μεγάλα, αἴτιον τὸ θερμοτέρους εἶναι τὴν φύσιν τούτους. Πέττειν γὰρ τὸ θερμὸν δύναται τὴν τροφὴν μᾶλλον. Διὸ καὶ περιττώματος πλήρεις οἱ ἄβρωτοι μᾶλλον. Καὶ παρασκευάζει κινητικωτέρους ἡ τῆς φύσεως θερμότης· ὥστε νέμεσθαι καὶ μὴ μένειν ἑδραίους. Σημεῖον δὲ τούτου τὸ ἔχειν τοὺς τοιούτους ἀεί τι ἐπὶ τῶν ἀκανθῶν κινουμένους πυκνά. Χρῶνται γὰρ ὡς ποσὶ ταῖς ἀκάνθαις. Τὰ δὲ τήθυα, μικρὸν τῶν φυτῶν διαφέρει τὴν φύσιν· ὅμως δὲ ζωτικώτερα τῶν σπόγγων. Οὗτοι γὰρ ἔχουσι πάμπαν φυτοῦ δύναμιν. Ἡ γὰρ φύσις μεταβαίνει συνεχῶς ἀπὸ τῶν ἀψύχων εἰς τὰ ζῶα, διὰ τῶν ζώντων μὲν, οὐκ ὄντων δὲ ζώων, οὕτως ὥστε δοκεῖν πάμπαν μικρὸν διαφέρειν θατέρου θάτερον τῷ σύνεγγυς ἀλλήλοις. Ὁ μὲν οὖν σπόγγος, ὥσπερ εἴρηται, καὶ τῷ ζῆν προσπεφυκὼς μόνον, ἀπολυθεὶς δὲ μὴ ζῆν, ὁμοίως ἔχει τοῖς φυτοῖς παντελῶς. Τὰ δὲ καλούμενα ὁλοθούρια, καὶ οἱ πνεύμονες, ἔτι δὲ καὶ ἕτερα τοιαῦτα ἐν τῇ θαλάττῃ, μικρὸν διαφέρει τούτων, τῷ ἀπολελύσθαι. Αἴσθησιν μὲν γὰρ οὐδεμίαν ἔχει, ζῇ δὲ ὥσπερ ὄντα φυτὰ ἀπολελυμένα. Ἔστι δὲ καὶ ἐν τοῖς ἐπιγείοις φυτοῖς ἔνια τοιαῦτα, ἃ καὶ ζῇ καὶ γίνεται, τὰ μὲν ἐν ἑτέροις φυτοῖς, τὰ δὲ καὶ ἀπολελυμμένα· οἷον καὶ τὸ ἐκ τοῦ Παρνασοῦ καλούμενον ὑπό τινων ἐπίπετρον. Τοῦτο γὰρ ζῇ πολὺν χρόνον, κρεμάμενον ἄνω ἐπὶ τῶν παττάλων. Ἔστι δ' ὅτε καὶ τὰ τήθυα, καὶ εἴ τι τοιοῦτον ἕτερον γένος, τῷ μὲν προσπεφυκὸς ζῆν μόνον φυτῷ παραπλήσιον, τῷ δ' ἔχειν τι σαρκῶδες, δόξειεν ἂν ἔχειν τιν' αἴσθησιν. Ἄδηλον δὲ τοῦτο ποτέρως θετέον. Ἔχει δὲ τοῦτο τὸ ζῶον δύο πόρους, καὶ μίαν διαίρεσιν, ᾗ τε δέχεται τὴν ὑγρότητα τὴν εἰς τροφὴν, καὶ ᾗ πάλιν ἀφίησι τὴν ὑπολειπομένην ἰκμάδα. Περίττωμα γὰρ οὐδέν ἐστι δῆλον ἔχον, ὥσπερ τἆλλα ὀστρακόδερμα. Διὸ μάλιστα καὶ τοῦτο, κἂν εἴ τι ἄλλο τοιοῦτον τῶν ζώων, φυτικὸν δίκαιον καλεῖν. Οὐδὲ γὰρ τῶν φυτῶν οὐδὲν ἔχει περίττωμα. Διὰ μέσου δὲ λεπτὸν διάζωμα, ἐν ᾧ τὸ κύριον ὑπάρχειν εὔλογον τῆς ζωῆς. Ἃς δὲ καλοῦσιν οἱ μὲν κνίδας, οἱ δὲ ἀκαλήφας, ἔστι μὲν οὐκ ὀστρακόδερμα, ἀλλ' ἔξω τῶν διῃρημένων γενῶν. Ἐπαμφοτερίζει δὲ τοῦτο καὶ φυτῷ καὶ ζώῳ τὴν φύσιν. Τὸ μὲν γὰρ ἀπολελύσθαι καὶ προσπίπτειν πρὸς τὴν τροφὴν ἐνίας αὐτῶν, ζωϊκόν ἐστι, καὶ τὸ αἰσθάνεσθαι τῶν προσπιπτόντων. Ἔτι δὲ καὶ τῇ τοῦ σώματος τραχύτητι χρῆται πρὸς σωτηρίαν· τῷ δ' ἀτελὲς εἶναι, καὶ προσφύεσθαι ταχέως ταῖς πέτραις, τῷ γένει τῶν φυτῶν παραπλήσιον, καὶ τῷ περίττωμα μηδὲν ἔχειν φανερὸν, στόμα δ' ἔχειν. Ὅμοιον δὲ τούτῳ καὶ τὸ τῶν ἀστέρων ἐστὶ γένος. Καὶ γὰρ τοῦτο προσπῖπτον ἐκχυμίζει πολλὰ τῶν ὀστρέων, τοῖς τ' ἀπολελυμένοις τῶν εἰρημένων ζώων, οἷον τοῖς μαλακίοις καὶ τοῖς μαλακοστράκοις. Ὁ δ' αὐτὸς τρόπος καὶ περὶ τῶν ὀστρακοδέρμων. Τὰ μὲν οὖν μόρια τὰ περὶ τὴν τροφὴν, ἅπερ ἀναγκαῖον πᾶσιν ὑπάρχειν, ἔχει τὸν προειρημένον τρόπον. Δεῖ δὲ δηλονότι καὶ τῶν τοῖς ἐναίμοις ὑπαρχόντων κατὰ τὸ κύριον τῶν αἰσθήσεων, ἔχειν ἀνάλογόν τι μόριον. Τοῦτο γὰρ δεῖ πᾶσιν ὑπάρχειν τοῖς ζώοις. Ἔστι δὲ τοῦτο τοῖς μὲν μαλακοῖς ἐν ὑμένι κείμενον ὑγρὸν, δι' οὗπερ ὁ στόμαχος τέταται κατὰ τὴν κοιλίαν. Προσπέφυκε δὲ πρὸς τὰ πρανῆ μᾶλλον, καὶ καλεῖται μύτις ὑπό τινων. Τοιοῦτον δ' ἕτερον καὶ τοῖς μαλακοστράκοις ἐστὶ, καὶ καλεῖται κἀκεῖνο μύτις. Ἔστι δ' ὑγρὸν καὶ σωματῶδες ἅμα τοῦτο τὸ μόριον. Τείνει δὲ δι' αὐτοῦ, καθάπερ εἴρηται, διὰ μέσου μὲν ὁ στόμαχος. Εἰ γὰρ ἦν μεταξὺ τούτου καὶ τοῦ πρανοῦς, οὐκ ἂν ἠδύνατο λαμβάνειν ὁμοίως διάστασιν εἰσιούσης τροφῆς, διὰ τὴν τοῦ νώτου σκληρότητα. Ἐπὶ δὲ τῆς μύτιδος τὸ ἔντερον ἔξωθεν, καὶ ὁ θολὸς πρὸς τῷ ἐντέρῳ, ὅπως ὅτι πλεῖστον ἀπέχῃ τῆς εἰσόδου, καὶ τὸ δυσχερὲς ἄποθεν ᾖ τοῦ βελτίονος, καὶ τῆς ἀρχῆς. Ὅτι δέ ἐστι τὸ ἀνάλογον τῇ καρδίᾳ τοῦτο τὸ μόριον, δηλοῖ ὁ τόπος, (οὗτος γάρ ἐστιν ὁ αὐτὸς,) καὶ ἡ γλυκύτης τῆς ὑγρότητος, ὡς οὖσα πεπεμμένη καὶ αἱματώδης. Ἐν δὲ τοῖς ὀστρακοδέρμοις ἔχει μὲν τὸν αὐτὸν τρόπον τὸ κύριον τῆς αἰσθήσεως, ἧττον δ' ἐπίδηλον. Πλὴν δεῖ ζητεῖν ἀεὶ περὶ μεσότητα ταύτην τὴν ἀρχὴν, ὅσα μὲν μόνιμα, τοῦ δεχομένου μορίου τὴν τροφὴν, καὶ δι' οὗ ποιεῖται τὴν ἀπόκρισιν, ἢ τὴν σπερματικὴν, ἢ τὴν περιττωματικήν. Ὅσα δὲ καὶ πορευτικὰ τῶν ζώων, αἰεὶ τῷ μέσῳ τῶν δεξιῶν, καὶ τῶν ἀριστερῶν. Τοῖς δ' ἐντόμοις τὸ μὲν τῆς τοιαύτης ἀρχῆς μόριον, ὥσπερ ἐν τοῖς πρώην ἐλέχθη λόγοις, μεταξὺ κεφαλῆς καὶ τοῦ περὶ τὴν κοιλίαν ἐστὶ κύτους. Τοῦτο δὲ τοῖς μὲν πολλοῖς ἐστιν ἓν, τοῖς δὲ πλείω, καθάπερ τοῖς ἰουλώδεσι καὶ μακροῖς. Διόπερ διατεμνόμενα ζῇ. Βούλεται γὰρ ἡ φύσις ἐν πᾶσι μόνον ἓν ποιεῖν τὸ τοιοῦτον· οὐ δυναμένη δὲ, ἐνεργείᾳ ποιεῖ μόνον ἓν, δυνάμει δὲ πλείω. Δῆλον δ' ἐν ἑτέροις ἑτέρων μᾶλλον. Τὰ δὲ πρὸς τὴν τροφὴν μόρια οὐ πᾶσιν ὁμοίως, ἀλλὰ διαφορὰν ἔχει πολλήν. Ἐντὸς γὰρ τοῦ στόματος ἐνίοις μέν ἐστι τὸ καλούμενον κέντρον, ὡσπερανεὶ σύνθετον, καὶ ἔχον γλώττης καὶ χειλῶν ἅμα δύναμιν. Τοῖς δὲ μὴ ἔχουσιν ἔμπροσθεν τὸ κέντρον, ἔστιν ἐντὸς τῶν ὀδόντων τοιοῦτον αἰσθητήριον. Τούτου δ' ἐχόμενον ἔντερον, πᾶσιν εὐθὺ καὶ ἁπλοῦν μέχρι τῆς ἐξόδου τοῦ περιττώματος. Ἐνίοις δὲ τοῦτο ἕλικην ἔχει. Τὰ δὲ κοιλίαν μετὰ τὸ στόμα· ἀπὸ δὲ τῆς κοιλίας, τὸ ἔντερον εἱλιγμένον, ὅπως ὅσα βρωτικώτερα καὶ μείζω τὴν φύσιν, ὑποδοχὴν ἔχῃ πλείονος τροφῆς. Τὸ δὲ τῶν τεττίγων γένος ἰδίαν ἔχει μάλιστα τούτων φύσιν. Τὸ γὰρ αὐτὸ μόριον ἔχει στόμα καὶ γλῶτταν συμπεφυκὸς, δι' οὗ, καθαπερεὶ διὰ ῥίζης, δέχεται τὴν τροφὴν ἀπὸ τῶν ὑγρῶν. Πάντα μὲν οὖν ἐστιν ὀλιγότροφα τὰ ἔντομα τῶν ζώων, οὐχ οὕτω διὰ μικρότητα, ὡς διὰ ψυχρότητα. Τὸ γὰρ θερμὸν καὶ δεῖται τροφῆς, καὶ πέττει τὴν τροφὴν ταχέως· τὸ δὲ ψυχρὸν, ἄτροφον. Μάλιστα δὲ τὸ τῶν τεττίγων γένος. Ἱκανὴ γὰρ τροφὴ τῷ σώματι ἡ ἐκ τοῦ πνεύματος ὑπομένουσα ὑγρότης, καθάπερ τοῖς ἐφημέροις ζώοις· (γίνεται δὲ ταῦτα περὶ τὸν Πόντον) πλὴν ἐκεῖνα μὲν ζῇ μιᾶς ἡμέρας χρόνον, ταῦτα δὲ πλειόνων μὲν ἡμερῶν, ὀλίγων δὲ τούτων. Ἐπεὶ δὲ περὶ τῶν ἐντὸς ὑπαρχόντων τοῖς ζώοις μορίων εἴρηται, πάλιν περὶ τῶν λοιπῶν τῶν ἐκτὸς ἐπανιτέον. Ἀρκτέον δ' ἀπὸ τῶν νῦν εἰρημένων, ἀλλ' οὐκ ἀφ' ὧν ἀπελίπομεν, ὅπως ἀπὸ τούτων διατριβὴν ἐλάττω ἐχόντων, ἐπὶ τῶν τελείων καὶ ἐναίμων ζώων ὁ λόγος ἁρμόζῃ, σχολάζῃ δὲ μᾶλλον.

CAPUT VI.

Τὰ μὲν οὖν ἔντομα τῶν ζώων, οὐ πολυμερῆ μὲν τὸν ἀριθμόν ἐστιν, ὅμως δ' ἔχει καὶ πρὸς ἄλληλα διαφοράς. Πολύποδα μὲν γάρ ἐστι πάντα, διὰ τὸ πρὸς τὴν βραδυτῆτα καὶ κατάψυξιν τῆς φύσεως, τὴν πολυποδίαν ἀνυτικωτέραν αὐτοῖς ποιεῖν τὴν κίνησιν· καὶ μάλιστα πολύποδα, τὰ μάλιστα κατεψυγμένα διὰ τὸ μῆκος, οἷον τὸ τῶν ἰούλων γένος. Ἔτι δὲ διὰ τὸ τὰς ἀρχὰς ἔχειν πλείονας, αἵ τ' ἐντομαί εἰσι, καὶ πολύποδα κατὰ ταύτας ἐστίν. Ὅσα δ' ἐλάττονας ἔχει πόδας, πτηνὰ ταῦτ' ἐστὶ πρὸς τὴν ἔλλειψιν τὴν τῶν ποδῶν. Αὐτῶν δὲ τῶν πτηνῶν, ὧν μὲν ἐστιν ὁ βίος νομαδικὸς, καὶ διὰ τὴν τροφὴν ἀναγκαῖον ἐκτοπίζειν, τετραπτερά τέ ἐστι, καὶ τὸν τοῦ σώματος ἔχει κοῦφον ὄγκον, οἷον αἵ τε μέλιτται καὶ τὰ σύμφυλα ζῶα ταύταις. Δύο γὰρ ἐφ' ἑκάτερα πτερὰ τοῦ σώματος ἔχουσιν. Ὅσα δὲ μικρὰ τῶν τοιούτων, δίπτερα, καθάπερ τὸ τῶν μυιῶν γένος. Τὰ δὲ βραχέα, καὶ τοῖς βίοις ἑδραῖα, πολύπτερα μὲν ὁμοίως ταῖς μελίτταις ἐστὶν, ἔχει δ' ἔλυτρα τοῖς πτεροῖς, οἷον αἵ τε μηλολόνθαι, καὶ τὰ τοιαῦτα τῶν ἐντόμων, ὅπως σώζῃ τὴν τῶν πτερῶν δύναμιν. Ἑδραίων γὰρ ὄντων, εὐδιάφθορα μέν ἐστι μᾶλλον τῶν εὐκινήτων· διόπερ ἔχει φραγμὸν πρὸ αὐτῶν. Καὶ ἄσχιστον δὲ τούτων ἐστὶ τὸ πτερὸν καὶ ἄκαυλον. Οὐ γάρ ἐστι πτερὸν, ἀλλὰ ὑμὴν δερματικὸς, ὃς διὰ ξηρότητα ἐξ ἀνάγκης ἀφίσταται τοῦ σώματος αὐτῶν, ψυχομένου τοῦ σαρκώδους. Ἔντομα δ' ἐστὶ, διά τε τὰς εἰρημένας αἰτίας, καὶ ὅπως σώζηται δι' ἀπάθειαν συγκαμπτόμενα. Συνελίττεται γὰρ τὰ μῆκος ἔχοντ' αὐτῶν. Τοῦτο δ' οὐκ ἂν ἐγίνετ' αὐτοῖς, μὴ οὖσιν ἐντόμοις. Τὰ δὲ μὴ ἑλικτὰ αὐτῶν, σκληρύνεται μᾶλλον συνιόντα ἐς τὰς τομάς. Δῆλον δὲ τοῦτο γίνεται θιγγανόντων, οἷον ἐπὶ τῶν λεγομένων κανθάρων. Φοβηθέντα γὰρ ἀκινητίζει, καὶ τὸ σῶμα γίνεται σκληρὸν αὐτοῖς. Ἀναγκαῖον δ' ἐντόμοις αὐτοῖς εἶναι. Τοῦτο γὰρ ἐν τῇ οὐσίᾳ αὐτῶν ὑπάρχει, τὸ πολλὰς ἔχειν ἀρχάς· καὶ ταύτῃ μὲν ἔοικε τοῖς φυτοῖς. Ὥσπερ γὰρ τὰ φυτὰ, καὶ ταῦτα διαιρούμενα δύναται ζῆν· πλὴν ταῦτα μὲν μέχρι τινὸς, ἐκεῖνα δὲ καὶ τέλεια γίνεται τὴν φύσιν, καὶ δύο ἐξ ἑνὸς καὶ πλείω τὸν ἀριθμόν. Ἔχει δ' ἔνια τῶν ἐντόμων καὶ κέντρα πρὸς βοήθειαν τῶν βλαπτόντων. Τὸ μὲν οὖν κέντρον, τοῖς μὲν ἔμπροσθέν ἐστι, τοῖς δ' ὄπισθεν· τοῖς μὲν ἔμπροσθεν, κατὰ τὴν γλῶτταν· τοῖς δ' ὄπισθεν, κατὰ τὸ οὐραῖον. Ὥσπερ γὰρ τοῖς ἐλέφασι τὸ τῶν ὀσμῶν αἰσθητήριον γεγένηται χρήσιμον πρός τε τὴν ἀλκὴν, καὶ τὴν τῆς τροφῆς χρῆσιν, οὕτως τῶν ἐντόμων ἐνίοις τὸ κατὰ τὴν γλῶτταν τεταγμένον. Αἰσθάνονταί τε γὰρ τούτῳ τῆς τροφῆς, καὶ ἀναλαμβάνουσι καὶ προσάγονται. Ὅσα δὲ μή ἐστιν αὐτῶν ἐμπροσθόκεντρα, ὀδόντας ἔχει· τὰ μὲν, ἐδωδῆς χάριν· τὰ δὲ, τοῦ λαμβάνειν καὶ προσίεσθαι τὴν τροφήν· οἷον οἵ τε μύρμηκες, καὶ τὸ τῶν μελιττῶν ἁπασῶν γένος. Ὅσα δὲ ὀπισθόκεντρά ἐστι, διὰ τὸ θυμὸν ἔχειν, ὅπλον ἔχει τὸ κέντρον. Ἔχουσι δὲ τὰ μὲν ἐν αὐτοῖς τὰ κέντρα· καθάπερ αἱ μέλιτται καὶ οἱ σφῆκες, διὰ τὸ πτηνὰ εἶναι. Λεπτὰ μὲν γὰρ ὄντα καὶ ἔξω, εὔφθαρτα ἦν. Εἰ δ' ἀπεῖχεν, ὥσπερ τοῖς σκορπίοις, βάρος ἂν παρεῖχε. Τοῖς δὲ σκορπίοις πεζοῖς οὖσι καὶ κέντρον ἔχουσιν, ἀναγκαῖον ἐπὶ ταὖτ' ἔχειν τὸ κέντρον, ἢ μηθὲν χρήσιμον εἶναι πρὸς τὴν ἀλκήν. Δίπτερον δ' οὐθέν ἐστιν ὀπισθόκεντρον. Διὰ τὸ ἀσθενῆ γὰρ καὶ μικρὰ εἶναι, δίπτερά ἐστιν. Ἱκανὰ γὰρ τὰ μικρὰ αἴρεσθαι ὑπὸ τῶν ἐλαττόνων τὸν ἀριθμόν. Διὰ ταὐτὸ δὲ τοῦτο, καὶ ἔμπροσθεν ἔχει τὸ κέντρον. Ἀσθενῆ γὰρ ὄντα, μόλις δύναται τοῖς ἔμπροσθεν τύπτειν. Τὰ δὲ πολύπτερα, διὰ τὸ μείζω τὴν φύσιν εἶναι, πλειόνων τετύχηκε πτερῶν, καὶ ἰσχύει τοῖς ὄπισθεν μορίοις. Βέλτιον δὲ, ἐνδεχομένου μὴ ταὐτὸ ὄργανον ἐπὶ ἀνομοίας ἔχειν χρήσεις, ἀλλὰ τὸ μὲν ἀμυντικὸν, ὀξύτατον· τὸ δὲ γλωττικὸν, σομφὸν καὶ σπαστικὸν τῆς τροφῆς. Ὅπου γὰρ ἐνδέχεται χρῆσθαι δυσὶν ἐπὶ δύ' ἔργα, καὶ μὴ ἐμποδίζειν πρὸς ἕτερον, οὐδὲν ἡ φύσις εἴωθε ποιεῖν, ὥσπερ ἡ χαλκευτικὴ δι' εὐτέλειαν ὀβελισκολύχνιον. Ἀλλ' ὅπου μὴ ἐνδέχεται, καταχρῆται τῷ αὐτῷ ἐπὶ πλείω ἔργα. Τοὺς δὲ πόδας τοὺς προσθίους μείζους ἔνια τούτων ἔχει, ὅπως διὰ τὸ σκληρόφθαλμα εἶναι, ἐπειδὴ οὐκ ἀκριβῶς τὴν ὄψιν ἔχει, τὰ προσπίπτοντα τοῖς προσθίοις ἀποκαθαίρωσι σκέλεσιν· ὅπερ καὶ φαίνονται ποιοῦσαι αἵ τε μυῖαι, καὶ τὰ μελιττώδη τῶν ζώων. Αἰεὶ γὰρ χαρακίζουσι τοῖς προσθίοις σκέλεσι. Τὰ δ' ὀπίσθια μείζω τῶν μέσων, διά τε τὴν βάδισιν, καὶ πρὸς τὸ αἴρεσθαι ῥᾷον ἀπὸ τῆς γῆς ἀναπετόμενα. Ὅσα δὲ πηδητικὰ αὐτῶν ἐστὶ, μᾶλλον τοῦτο φανερὸν, οἷον αἵ τ' ἀκρίδες, καὶ τὸ τῶν ψυλλῶν γένος. Ὅταν γὰρ κάμψαντ' ἐκτείνῃ πάλιν, ἀναγκαῖον ἀπὸ τῆς γῆς ἦρθαι. Οὐκ ἔμπροσθεν δὲ, ἀλλ' ὄπισθεν μόνον ἔχουσιν αἱ ἀκρίδες τὰ πηδαλιώδη. Τὴν γὰρ καμπὴν ἀναγκαῖον εἴσω κεκλάσθαι. Τῶν δὲ προσθίων κώλων οὐδέν ἐστι τοιοῦτον. Ἑξάποδα δὲ τὰ τοιαῦτα πάντα εἰσὶ, σὺν τοῖς ἁλτικοῖς μορίοις.

CAPUT VII.

Τῶν δὲ ὀστρακοδέρμων, οὐκ ἔστι τὸ σῶμα πολυμερές. Τούτου δ' αἴτιον, τὸ μόνιμον αὐτῶν εἶναι τὴν φύσιν. Πολυμερέστερα γὰρ ἀναγκαίως εἰσὶ τῶν ζώων τὰ κινητικὰ, διὰ τὸ εἶναι αὐτῶν πράξεις. Ὀργάνων γὰρ δεῖται πλειόνων τὰ πλειόνων μετέχοντα κινήσεων· τούτων δὲ τὰ μὲν ἀκίνητα πάμπαν ἐστί, τὰ δὲ μικρᾶς μετέχει κινήσεως· ἀλλ' ἡ φύσις πρὸς σωτηρίαν αὐτοῖς τὴν τῶν ὀστράκων σκληρότητα περιέθηκεν. Εἰσὶ δὲ τὰ μὲν μονόθυρα αὐτῶν, τὰ δὲ δίθυρα, τὰ δὲ στρομβώδη, καθάπερ εἴρηται πρότερον. Καὶ τούτων τὰ μὲν ἕλικην ἔχοντα, οἷον κήρυκες· τὰ δὲ, σφαιροειδῆ μόνον, καθάπερ τὸ τῶν ἐχίνων γένος. Καὶ τῶν διθύρων τὰ μέν ἐστιν ἀναπτυκτά, οἷον κτένες καὶ μύες (ἐπὶ θάτερα γὰρ συγκέκλεισται, ὥστε ἀνοίγεσθαι ἐπὶ θάτερα καὶ συγκλείεσθαι·) τὰ δ' ἐπ' ἄμφω συμπέφυκεν, οἷον τὸ τῶν σωλήνων γένος. Ἅπαντα δὲ τὰ ὀστρακόδερμα, καθάπερ τὰ φυτὰ, κάτω τὴν κεφαλὴν ἔχει. Τούτου δ' αἴτιον, ὅτι κάτωθεν λαμβάνει τὴν τροφὴν, ὥσπερ τὰ φυτὰ ταῖς ῥίζαις. Συμβαίνει οὖν αὐτοῖς τὰ μὲν κάτω, ἔχειν ἄνω· τὰ δ' ἄνω, κάτω. Ἐν ὑμένι δ' ἐστὶ, δι' οὗ διηθεῖ τὸ πότιμον, καὶ λαμβάνει τὴν τροφήν. Ἔχει δὲ κεφαλὴν μὲν πάντα· τὰ δ' ἄλλα τοῦ σώματος μόρια παρὰ τὸ τῆς τροφῆς δεκτικὸν, ἀνώνυμα τἄλλα.

CAPUT VIII.

Τὰ δὲ μαλακόστρακα, καὶ πορευτικὰ πάντα, πολὺ ποδῶν ἔχει πλῆθος. Εἰσὶ δὲ γένη μὲν τέσσαρα τὰ μέγιστ' αὐτῶν, οἵ τε καλούμενοι κάραβοι, καὶ ἀστακοί, καὶ καρίδες, καὶ καρκίνοι. Τούτων δὲ ἑκάστου πλείω εἴδη εἰσὶ διαφέροντα, οὐ μόνον κατὰ τὴν μορφὴν, ἀλλὰ καὶ κατὰ τὸ μέγεθος, πολύ. Τὰ μὲν γὰρ μεγάλα, τὰ δὲ μικρὰ πάμπαν αὐτῶν ἐστι. Τὰ μὲν οὖν καρκινώδη καὶ καραβώδη, παρόμοιά εἰσ

λὰς ἔχειν ἀμφότερα. Ταύτας δὲ οὐ πορείας ἔχουσι χάριν, ἀλλὰ τοῦ λαβεῖν καὶ κατασχεῖν ἀντὶ χειρῶν. Διὸ κάμπτουσιν ἐναντίως ταύτας τοῖς ποσί. Τοὺς μὲν γὰρ ἐπὶ τὸ κοῖλον, τὰς δ' ἐπὶ τὸ περιφερὲς κάμπτουσι καὶ ἑλίσσουσιν. Οὕτως γὰρ χρήσιμαι πρὸς τὸ λαβοῦσαι προσφέρεσθαι τὴν τροφήν. Διαφέρουσι δ', ᾗ οἱ μὲν κάραβοι ἔχουσιν οὐράν, οἱ δὲ καρκίνοι οὐκ ἔχουσιν οὐράν. Τοῖς μὲν γὰρ διὰ τὸ νευστικοῖς εἶναι, χρήσιμος ἡ οὐρά. Νέουσι γὰρ ἀπερειδόμενοι οἷον πλάταις αὐταῖς. Τοῖς δὲ καρκίνοις οὐδὲν χρήσιμον, διὰ τὸ ἔγγειον εἶναι τὸν βίον αὐτῶν, καὶ εἶναι τρωγλοδύτας. Ὅσοι δ' αὐτῶν πελάγιοί εἰσι, διὰ τοῦτο πολὺ [καὶ] ἀργοτέρους ἔχουσι τοὺς πόδας αὐτῶν πρὸς τὴν πορείαν· οἷον αἵ τε μαῖαι, καὶ οἱ Ἡρακλεωτικοὶ καλούμενοι καρκίνοι· ὅτι ὀλίγῃ χρῶνται κινήσει, ἀλλ' ἡ σωτηρία αὐτοῖς τῷ ὀστρειώδεις εἶναι, γίνεται. Διὸ αἱ μὲν μαῖαι, λεπτοσκελεῖς· οἱ δὲ Ἡρακλεωτικοὶ, μικροσκελεῖς εἰσίν. Οἱ δὲ μικροὶ καρκίνοι, οἳ ἁλίσκονται ἐν τοῖς μικροῖς ἰχθυδίοις, ἔχουσι τοὺς τελευταίους πλατεῖς πόδας, ἵνα πρὸς τὸ νεῖν αὐτοῖς χρήσιμοι ὦσιν, ὥσπερ πτερύγια ἢ πλάτας ἔχοντες τοὺς πόδας. Αἱ δὲ καρίδες τῶν μὲν καρκινοειδῶν διαφέρουσι, τῷ ἔχειν κέρκον· τῶν δὲ καραβοειδῶν, διὰ τὸ μὴ ἔχειν χηλάς· ἃς οὐκ ἔχουσι, διὰ τὸ πλείους ἔχειν πόδας. Ἐνταῦθα γὰρ ἐκεῖθεν ἀνήλωται αὔξησις. Πλείους δ' ἔχουσι πόδας, ὅτι νευστικώτερά εἰσιν, ἢ πορευτικώτερα. Τὰ δ' ἐν τοῖς ὑπτίοις μόρια καὶ περὶ τὴν κεφαλὴν, τὰ μὲν εἰς τὸ δέξασθαι τὸ ὕδωρ καὶ ἀφεῖναι, ἔχουσι βραγχοειδῆ· πλακωδέστερα δὲ τὰ κάτω αἱ θήλειαι τῶν ἀρρένων καράβων ἔχουσι· καὶ τὰ ἐν τῷ ἐπιπτύγματι δασύτερα αἱ θήλειαι καρκίνοι τῶν ἀρρένων, διὰ τὸ ἐκτείνειν τὰ ᾠὰ πρὸς αὐτὰ, ἀλλὰ μὴ ἄποθεν, ὥσπερ οἱ ἰχθύες καὶ τἆλλα τὰ τίκτοντα. Εὐρυχωρέστερα γὰρ ὄντα, καὶ μείζω χώραν ἔχει τοῖς ᾠοῖς μᾶλλον. Οἱ μὲν οὖν κάραβοι καὶ οἱ καρκίνοι πάντες, τὴν δεξιὰν ἔχουσι χηλὴν μείζω καὶ ἰσχυροτέραν. Τοῖς γὰρ δεξιοῖς πάντα χρῆται τὰ ζῶα ἀδρὰ μᾶλλον. Ἡ δὲ φύσις ἀποδίδωσιν ἀεὶ τοῖς χρῆσθαι δυναμένοις ἕκαστον, ἢ μᾶλλον, ἢ μόνοις, οἷον χαυλιόδοντας, καὶ ὀδόντας καὶ κέρατα, καὶ πλῆκτρα, καὶ πάντα τὰ τοιαῦτα μόρια, ἃ εἰς βοήθειαν καὶ ἀλκήν ἐστιν. Οἱ δ' ἀστακοὶ μόνοι, ὁποτέραν ἂν τύχωσιν, ἔχουσι μείζω τῶν χηλῶν, καὶ αἱ θήλειαι καὶ οἱ ἄρρενες. Αἴτιον δὲ τοῦ μὲν ἔχειν χηλὰς, ὅτι ἐν τῷ γένει εἰσὶ τῷ ἔχοντι χηλάς. Τοῦτο δ' ἀτάκτως ἔχουσιν, ὅτι πεπήρωνται, καὶ οὐ χρῶνται ἐφ' ἃ πεφύκασιν, ἀλλὰ πορείας χάριν. Καθέκαστον δὲ τῶν μορίων τίς ἡ θέσις αὐτῶν, καὶ τίνες διαφοραὶ πρὸς ἄλληλα, τῶν τ' ἄλλων, καὶ τίνι διαφέρει τὰ ἄῤῥενα τῶν θηλειῶν, ἔκ τε τῶν ἀνατομῶν θεωρείσθω, καὶ ἐκ τῶν ἱστοριῶν τῶν περὶ τὰ ζῶα.

CAPUT IX.

Τῶν δὲ μαλακίων περὶ μὲν τῶν ἐντὸς, εἴρηται πρότερον, ὥσπερ καὶ περὶ τῶν ἄλλων ζώων. Ἐκτὸς δ' ἔχει τό, τε τοῦ σώματος κύτος, ἀδιόριστον ὄν, καὶ τοὺς πόδας ἔμπροσθεν περὶ τὴν κεφαλὴν, ἐντὸς μὲν τῶν ὀφθαλμῶν, περὶ δὲ τὸ στόμα καὶ τοὺς ὀδόντας. Τὰ μὲν οὖν ἄλλα ζῶα τὰ ἔχοντα πόδας, τὰ μὲν ἔμπροσθεν ἔχει καὶ ὄπισθεν, τὰ δ' ἐκ τοῦ πλαγίου, ὥσπερ τὰ πολύποδα καὶ ἄναιμα τῶν ζώων. Τοῦτο δὲ τὸ γένος ἰδίως τούτων. Πάντας γὰρ ἔχουσι τοὺς πόδας ἐπὶ τὸ καλούμενον ἔμπροσθεν. Τούτου δ' αἴτιον, ὅτι συνῆκται αὐτοῖς τὸ ὄπισθεν πρὸς τὸ ἔμπροσθεν, [καὶ τὸ ἔμπροσθεν πρὸς τὸ ὄπισθεν] ὥσπερ τῶν ὀστρακοδέρμων τοῖς στρομβώδεσιν. Ὅλως γὰρ τὰ ὀστρακόδερμα ἔχει τῇ μὲν ὁμοίως τοῖς μαλακοστράκοις, τῇ δὲ τοῖς μαλακίοις. Ἡι μὲν γὰρ ἔξωθεν [ἔχουσι] τὸ γεῶδες, ἐντὸς δὲ τὸ σαρκῶδες, τοῖς μαλακοστράκοις· τὸ δὲ σχῆμα τοῦ σώματος, ὃν τρόπον συνέστηκε, τοῖς μαλακίοις, τρόπον μέν τινα πάντα, μάλιστα δὲ τῶν στρομβωδῶν τὰ ἔχοντα τὴν ἑλίκην. Ἀμφοτέρων γὰρ τοῦτον ἔχει τὸν τρόπον ἡ φύσις, ὥσπερ εἴ τις νοήσειεν ἐπ' εὐθείας, καθάπερ συμβέβηκεν ἐπὶ τῶν τετραπόδων ζώων καὶ τῶν ἀνθρώπων· πρῶτον μὲν ἐπὶ τῷ ἄκρῳ τῷ ἄνω στόματι τῆς εὐθείας κατὰ τὸ Α· ἔπειτα τὸ Β, τὸν στόμαχον· τὸ δὲ Γ, τὴν κοιλίαν· ἀπὸ δὲ τοῦ ἐντέρου μέχρι τῆς διεξόδου τοῦ περιττώματος, ᾗ τὸ Δ. Τοῦτον μὲν οὖν τὸν τρόπον ἔχει τοῖς ἐναίμοις ζώοις· καὶ περὶ τοῦτό ἐστιν ἡ κεφαλὴ, καὶ ὁ θώραξ καλούμενος. Τὰ δὲ λοιπὰ μόρια τούτων χάριν, καὶ ἕνεκα τῆς κινήσεως προσέθηκεν ἡ φύσις, οἷον τά τε πρόσθια κῶλα, καὶ τὰ ὄπισθεν. Βούλεται δὲ καὶ τοῖς μαλακοστράκοις, καὶ τοῖς ἐντόμοις ἡ εὐθυωρία τῶν ἐντοσθιδίων τὸν αὐτὸν ἔχειν τρόπον. Κατὰ δὲ τὰς ὑπηρεσίας τὰς ἔξωθεν κινητικὰς, διαφέρει τῶν ἐναίμων. Τὰ δὲ μαλάκιά τε καὶ στρομβώδη τῶν ὀστρακοδέρμων ἔχει αὐτοῖς μὲν παραπλησίως, ἐκείνοις δ' ἀντεστραμμένως. Κέκαμπται γὰρ ἡ τελευτὴ πρὸς τὴν ἀρχὴν, ὥσπερ ἂν εἴ τις τὴν εὐθεῖαν ἐφ' ἧς τὸ Ε, κάμψας προσαγάγοι τὸ Δ πρὸς τὸ Α. Οὕτως γὰρ κειμένων νῦν τῶν ἐντοσθίων, περίκειται τοῖς μὲν μαλακίοις τὸ κύτος, ὃ καλεῖται μόνον ἐπὶ τῶν πολυπόδων κεφαλή· τοῖς δ' ὀστρακοδέρμοις τὸ τοιοῦτόν ἐστιν ὁ στρόμβος. Διαφέρει δὲ οὐδὲν ἄλλο, πλὴν ὅτι τοῖς μὲν μαλακὸν τὸ κάτωθεν, τοῖς δὲ σκληρὸν περὶ τὸ σαρκῶδες περιέθηκεν ἡ φύσις, ὅπως σώζηται διὰ τὴν δυσκινησίαν· καὶ διὰ τοῦτο τὸ περίττωμα τοῖς τε μαλακίοις ἐξέρχεται περὶ τὸ στόμα, καὶ τοῖς στρομβώδεσι· πλὴν τοῖς μὲν μαλακίοις κάτωθεν, τοῖς δὲ στρομβώδεσιν, ἐκ τοῦ πλαγίου. Διὰ ταύτην μὲν οὖν τὴν αἰτίαν, τῶν μαλακίων οἱ πόδες τοῦτον ἔχουσι τὸν τρόπον, καὶ ὑπεναντίως ἢ τοῖς ἄλλοις. Ἔχουσι δ' ἀνομοίως αἱ σηπίαι καὶ αἱ τευθίδες τοῖς πολύποσι, διὰ τὸ νευστικαὶ μόνον εἶναι, τοὺς δὲ καὶ πορευτικούς. Αἱ μὲν γὰρ τοὺς ἄνωθεν τῶν ὀδόντων ἔχουσι, καὶ τούτων τοὺς ἐσχάτους δύο μείζους, τοὺς δὲ λοιποὺς τῶν ὀκτὼ, δύο κάτωθεν μεγίστους τούτων. Ὥσπερ γὰρ τοῖς τετράποσι τὰ ὀπίσθια ἰσχυρότερα κῶλα, καὶ ταύταις μέγιστοι οἱ κάτωθεν. Τὸ γὰρ φορτίον οὗτοι ἔχουσι καὶ κινοῦσι μάλιστα, καὶ οἱ ἔσχατοι δύο μείζους τῶν μέσων, ὅτι τούτοις συνυπηρετοῦσιν. Ὁ δὲ πολύπους τους ἐν μέσῳ τέσσαρας μεγίστους. Πόδας μὲν οὖν ἔχουσι ταῦτα πάντα ὀκτώ· ἀλλ' αἱ μὲν σηπίαι καὶ τευθίδες, βραχεῖς· τὰ δὲ πολυποδώδη, μεγάλους. Τὸ γὰρ κύτος τοῦ σώματος αἱ μὲν μέγα ἔχουσιν, οἱ δὲ μικρόν· ὥστε τοῖς μὲν ἀφεῖλεν ἀπὸ τοῦ σώματος, καὶ πρὸς τὸ μῆκος τῶν ποδῶν προσέθηκεν ἡ φύσις· ταῖς δ' ἀπὸ τῶν ποδῶν λαβοῦσα, τὸ σῶμα ηὔξησε. Διόπερ τοῖς μὲν οὐ μόνον εἰς τὸ νεῖν χρήσιμοι οἱ πόδες, ἀλλὰ καὶ εἰς τὸ βαδίζειν· ταῖς δ' ἄχρηστοι· μικροὶ γάρ. Τὸ δὲ κύτος μέγα ἔχουσιν. Ἐπεὶ δὲ βραχεῖς ἔχουσι τοὺς πόδας, καὶ ἀχρήστους εἰς τὸ ἀντιλαμβάνεσθαι καὶ μὴ ἀντισπᾶσθαι ἀπὸ τῶν πετρῶν, ὅταν κλύδων ᾖ καὶ χειμὼν, καὶ εἰς τὸ τὰ ἄποθεν προσάγεσθαι, διὰ ταῦτα προβοσκίδας ἔχουσι δύο μακρὰς, αἷς ὁρμῶσι καὶ ἀποσαλεύουσιν, ὡς πλοῖον ὅταν χειμὼν ᾖ, καὶ τὰ ἄποθεν θηρεύουσι, καὶ προσάγονται ταύταις

αἵ τε σηπίαι καὶ αἱ τευθίδες. Οἱ δὲ πολύποδες οὐκ ἔχουσι τὰς προβοσκίδας, διὰ τὸ τοὺς πόδας εἶναι αὐτοῖς εἰς ταῦτα χρησίμους. Ὅσοις δὲ κοτυληδόνες ἐν τοῖς ποσὶ καὶ πλεκτάναι πρόσεισι, δύναμιν ἔχουσι καὶ σύνθεσιν τοιαύτην, οἵανπερ τὰ πλεγμάτια, οἷς οἱ ἰατροὶ οἱ ἀρχαῖοι τοὺς δακτύλους ἐνέβαλλον· οὕτως ἐκ τῶν ἰνῶν πεπλεγμέναι εἰσὶν, αἷς ἕλκουσι τὰ σαρκία καὶ τὰ ἐνδιδόντα. Περιλαμβάνει μὲν γὰρ χαλαρὰ ὄντα· ὅταν δὲ συντείνῃ, πιέζει καὶ ἔχεται τοῦ ἐντὸς θίγοντος παντός. Ὥστ' ἐπεὶ ἄλλο οὐκ ἔστιν ᾧ προσάξονται, ἀλλ' ἢ τὰ μὲν τοῖς ποσὶ, τὰ δὲ ταῖς προβοκίσι, ταύτας ἔχουσιν εἰς ἀλκὴν καὶ τὴν ἄλλην βοήθειαν ἀντὶ χειρῶν. Τὰ μὲν οὖν ἄλλα, δικότυλά εἰσι· γένος δέ τι πολυπόδων μονοκότυλον. Αἴτιον δὲ, τὸ μῆκος καὶ ἡ λεπτότης τῆς φύσεως αὐτῶν. Μονοκότυλον γὰρ ἀναγκαῖον εἶναι τὸ στενόν. Οὐκ οὖν ὡς βέλτιστον ἔχουσιν, ἀλλ' ὡς ἀναγκαῖον, διὰ τὸν ἴδιον λόγον τῆς οὐσίας. Πτερύγιον δ' ἔχουσι πάντα ταῦτα κύκλῳ περὶ τὸ κύτος. Τοῦτο δ' ἐπὶ μὲν τῶν ἄλλων συναπτόμενον καὶ συνεχές ἐστι, καὶ ἐπὶ τῶν μεγάλων τευθῶν· αἱ δ' ἐλάττους καὶ καλούμεναι τευθίδες, πλατύτερόν τε τοῦτο ἔχουσι καὶ οὐ στενὸν, ὥσπερ αἱ σηπίαι καὶ οἱ πολύποδες· καὶ τοῦτ' ἀπὸ μέσου ἠργμένον, καὶ οὐ κύκλῳ διὰ παντός. Τοῦτο δ' ἔχουσιν ὅπως νέωσι, καὶ εἰς τὸ διορθοῦν, ὥσπερ τοῖς μὲν πτηνοῖς τὸ ὀῤῥοπύγιον, τοῖς δ' ἰχθύσι τὸ οὐραῖον. Ἐλάχιστον δὲ τοῦτο καὶ ἥκιστα ἐπίδηλον τοῖς πολύποσίν ἐστι, διὰ τὸ μικρὸν ἔχειν τὸ κύτος, καὶ διορθοῦσθαι τοῖς ποσὶν ἱκανῶς. Περὶ μὲν οὖν τῶν ἐντόμων, καὶ μαλακοστράκων καὶ ὀστρακοδέρμων, καὶ μαλακίων εἴρηται, καὶ περὶ τῶν ἐντὸς μορίων καὶ τῶν ἐκτός.

CAPUT X.

Πάλιν δ' ἐξ ὑπαρχῆς περὶ τῶν ἐναίνων καὶ ζωοτόκων ἐπισκεπτέον, ἀρξαμένοις ἀπὸ τῶν ὑπολοίπων καὶ πρότερον εἰρημένων μορίων. Τούτων δὲ διορισθέντων, περὶ τῶν ἐναίμων καὶ ᾠοτόκων τὸν αὐτὸν τρόπον ἐροῦμεν. Τὰ μὲν οὖν μόρια τὰ περὶ τὴν κεφαλὴν τῶν ζώων, εἴρηται πρότερον, καὶ τὰ περὶ τὸν καλούμενον αὐχένα καὶ τράχηλον. Ἔχει δὲ κεφαλὴν πάντα τὰ ἔναιμα ζῶα. Τῶν δ' ἀναίμων ἐνίοις ἀόριστον τοῦτο τὸ μόριον, οἷον τοῖς καρκίνοις. Αὐχένα οὖν τὰ μὲν ζωοτόκα πάντα ἔχει· τῶν δ' ᾠοτόκων, τὰ μὲν ἔχει, τὰ δ' οὐκ ἔχει. Ὅσα μὲν γὰρ πνεύμονα ἔχει, καὶ αὐχένα ἔχει. Τὰ δὲ μὴ ἀναπνέοντα θύραθεν, οὐκ ἔχει τοῦτο τὸ μόριον. Ἔστι δὲ ἡ μὲν κεφαλὴ, μάλιστα τοῦ ἐγκεφάλου χάριν. Ἀνάγκη γὰρ τοῦτο τὸ μόριον ἔχειν, τοῖς ἐναίμοις, καὶ ἐν ἀντικειμένῳ τόπῳ τῆς καρδίας, διὰ τὰς εἰρημένας πρότερον αἰτίας. Ἐξέθετο δ' ἡ φύσις ἐν αὐτῇ καὶ τῶν αἰσθήσεων ἐνίας, διὰ τὸ σύμμετρον εἶναι τὴν τοῦ αἵματος κρᾶσιν, καὶ ἐπιτηδείαν πρός τε τὴν τοῦ ἐγκεφάλου ἀλέαν, καὶ πρὸς τὴν τῶν αἰσθήσεων ἡσυχίαν καὶ ἀκρίβειαν. Ἔτι δὲ τρίτον μόριον ὑπέθηκε, τὸ τὴν τῆς τροφῆς εἴσοδον δημιουργοῦν. Ἐνταῦθα γὰρ ὑπέκειτο συμμέτρως μάλιστα. Οὔτε γὰρ ἄνωθεν κεῖσθαι τῆς καρδίας καὶ τῆς ἀρχῆς ἐνεδέχετο τὴν κοιλίαν, οὔτε κάτω οὔσης ὃν τρόπον ἐνεδέχετο, τὴν εἴσοδον ἔτι κάτω εἶναι τῆς καρδίας· πολὺ γὰρ τὸ μῆκος ἦν τοῦ σώματος, καὶ πόῤῥω ἂν τῆς κινούσης ἀρχῆς καὶ πεττούσης. Ἡ μὲν οὖν κεφαλὴ, τούτων χάριν ἐστίν· ὁ δ' αὐχὴν, τῆς ἀρτηρίας χάριν. Πρόβλημα γάρ ἐστι, καὶ σώζει ταύτην καὶ τὸν οἰσοφάγον, κύκλῳ περιέχων. Τοῖς μὲν οὖν ἄλλοις ἐστὶ καμπτὸς καὶ σπονδύλους ἔχων· οἱ δὲ λύκοι καὶ λέοντες, μόνοστον τὸν αὐχένα ἔχουσι. Ἔβλεψε γὰρ ἡ φύσις, ὅπως πρὸς τὴν ἰσχὺν χρήσιμον αὐτὸν ἔχωσι μᾶλλον ἢ πρὸς τὰς ἄλλας βοηθείας. Ἐχόμενα δὲ τοῦ αὐχένος καὶ τῆς κεφαλῆς τά τε πρόσθια κῶλα τοῖς ζώοις ἐστὶ, καὶ θώραξ. Ὁ μὲν οὖν ἄνθρωπος ἀντὶ ποδῶν τῶν προσθίων, βραχίονας καὶ τὰς καλουμένας ἔχει χεῖρας. Ὀρθὸν μὲν γάρ ἐστι μόνον τῶν ζώων, διὰ τὸ τὴν φύσιν αὐτοῦ καὶ τὴν οὐσίαν εἶναι θείαν. Ἔργον δὲ τοῦ θειοτάτου, τὸ νοεῖν καὶ φρονεῖν. Τοῦτο δ' οὐ ῥᾴδιον πολλοῦ τοῦ ἄνωθεν ἐπικειμένου σώματος. Τὸ γὰρ βάρος, δυσκίνητον ποιεῖ τὴν διάνοιαν καὶ τὴν κοινὴν αἴσθησιν. Διὸ πλείονος γινομένου τοῦ βάρους καὶ τοῦ σωματώδους, ἀνάγκη ῥέπειν τὰ σώματα πρὸς τὴν γῆν· ὥστε πρὸς τὴν ἀσφάλειαν, ἀντὶ βραχιόνων καὶ χειρῶν, τοὺς προσθίους πόδας ὑπέθηκεν ἡ φύσις τοῖς τετράποσι. Τοὺς μὲν γὰρ ὀπισθίους δύο, πᾶσιν ἀναγκαῖον τοῖς πορευτικοῖς ἔχειν, τὰ δὲ τοιαῦτα τετράποδα [ζῶα διά τιν' αἰτίαν] ἐγένετο, μὴ δυναμένης φέρειν τὸ βάρος τῆς ψυχῆς. Πάντα γάρ ἐστι τὰ ζῶα νανώδη τἄλλα παρὰ τὸν ἄνθρωπον. Νανῶδες γάρ ἐστιν, οὗ τὸ μὲν ἄνω μέγα, τὸ δὲ φέρον τὸ βάρος καὶ πεζεῦον μικρόν. Ἄνω δ' ἐστὶν ὁ καλούμενος θώραξ, ἀπὸ τῆς κεφαλῆς μέχρι τῆς ἐξόδου τοῦ περιττώματος. Τοῖς μὲν οὖν ἀνθρώποις τοῦτο πρὸς τὸ κάτω σύμμετρον, καὶ πολλῷ ἔλαττόν ἐστιν τελειουμένοις· νέοις δ' οὖσι τοὐναντίον· τὰ μὲν ἄνω, μεγάλα· τὸ δὲ κάτω, μικρόν· διὸ καὶ ἕρπουσι· βαδίζειν δ' οὐ δύνανται. Τὸ μὲν πρῶτον οὐδ' ἕρπουσιν, ἀλλ' ἀκινητίζουσι. Νανώδη γάρ εἰσι τὰ παιδία πάντα. Προϊοῦσι δὲ, τοῖς μὲν ἀνθρώποις, αὔξεται τὰ κάτωθεν· τοῖς δὲ τετράποσι τοὐναντίον, τὰ κάτω μέγιστα τὸ πρῶτον, προϊόντα δ' αὔξεται ἐπὶ τὸ ἄνω. Τοῦτο δ' ἐστὶ τὸ ἀπὸ τῆς [illegible] ἐπὶ τὴν κεφαλὴν κύτος. Διὸ καὶ ὕψει οἱ πῶλοι [illegible] ἵππων οὐδὲν, ἢ μικρὸν ἐλάττους εἰσί· καὶ νέοι μὲν [illegible]τες, θιγγάνουσι τῷ ὄπισθεν σκέλει τῆς κεφαλῆς· πρεσβύτεροι δ' ὄντες, οὐ δύνανται. Τὰ μὲν [illegible]μώνυχα καὶ διχηλὰ τοῦτον ἔχει τὸν τρόπον. Τὰ [illegible] πολυδάκτυλα καὶ ἀκέρατα, νανώδη μέν εἰσιν, ἧττον [illegible] δὲ τούτων. Διὸ καὶ τὴν αὔξησιν πρὸς τὰ ἄνω, [illegible] κάτω ποιεῖται, κατὰ λόγον τῆς ἐλλείψεως. Ἔστι [illegible] καὶ τὸ τῶν ὀρνίθων καὶ τὸ τῶν ἰχθύων γένος, [illegible] πᾶν τὸ ἔναιμον, ὥσπερ εἴρηται, νανῶδες. Διὸ [illegible] ἀφρονέστερα πάντα ζῶα τῶν ἀνθρώπων εἰσί. [illegible] γὰρ καὶ αὐτῶν τῶν ἀνθρώπων, οἷον τὰ παιδία [illegible] τοὺς ἄνδρας, καὶ αὐτῶν τῶν ἐν ἡλικίᾳ, οἱ νανώδεις [illegible] τὴν φύσιν, ἐάν καί τινα ἄλλην δύναμιν ἔχωσι π[illegible]την, ἀλλὰ τῷ τὸν νοῦν ἔχειν ἐλλείπουσιν. Αἴτιον [illegible] ὥσπερ εἴρηται πρότερον, ὅτι ἡ τῆς ψυχῆς ἀρχὴ, [illegible]λῷ δὴ δυσκίνητός ἐστι καὶ σωματώδης. Ἔτι δ' [illegible]τονος γινομένης τῆς αἰρούσης θερμότητος, καὶ [illegible] γεώδους πλείονος, τά τε σώματα ἐλάττονα τῶν [illegible] εἰσὶ, καὶ πολύποδα· τέλος δὲ ἄποδα γίγνεται, [illegible] τεταμένα πρὸς τὴν γῆν. Μικρῷ δ' οὕτω πρ[illegible]νοντα, καὶ τὴν ἀρχὴν ἔχουσι κάτω, καὶ τὸ κατὰ [illegible] κεφαλὴν μόριον τέλος ἀκίνητόν ἐστι, καὶ ἀναίσθητον, καὶ γίνεται φυτὸν, ἔχον τὰ μὲν ἄνω κάτω, τὰ δὲ [illegible]τω ἄνω. Αἱ γὰρ ῥίζαι τοῖς φυτοῖς στόματος καὶ κεφαλῆς ἔχουσι δύναμιν· τὸ δὲ σπέρμα, τοὐναντίον. Ἄνω γὰρ καὶ ἐπ' ἄκροις γίνεται τοῖς πτόρθοις. [illegible] ἣν μὲν οὖν αἰτίαν, τὰ μὲν δίποδα, τὰ δὲ πολύποδα, τὰ δ' ἄποδα τῶν ζώων εἰσὶ, καὶ διὰ τίν' αἰτίαν

μὲν φυτά, τὰ δὲ ζῶα γέγονεν, εἴρηται· καὶ διότι μόνον τῶν ζώων ὀρθόν ἐστιν ὁ ἄνθρωπος· ὀρθῷ δὲ ὄντι τὴν φύσιν, οὐδεμία χρεία σκελῶν τῶν προσθίων, ἀλλ' ἀντὶ τούτων βραχίονας καὶ χεῖρας ἀποδέδωκεν ἡ φύσις. Ἀναξαγόρας μὲν οὖν φησι, διὰ τὸ χεῖρας ἔχειν, φρονιμώτατον εἶναι τῶν ζώων τὸν ἄνθρωπον. Εὔλογον δὲ, διὰ τὸ φρονιμώτατον εἶναι τῶν ζώων, χεῖρας ἔχειν. Τοῦ λαμβάνειν γὰρ χεῖρες ὄργανόν εἰσιν. Ἡ δὲ φύσις ἀεὶ διανέμει, καθάπερ ἄνθρωπος φρόνιμος, τῷ δυναμένῳ χρῆσθαι ἕκαστον. Προσήκει γὰρ τῷ ὄντι αὐλητῇ δοῦναι μᾶλλον αὐλοὺς, ἢ τῷ αὐλοὺς ἔχοντι προσθεῖναι αὐλητικήν. Τῷ γὰρ μείζονι καὶ κυριωτάτῳ προσέθηκε τοὔλαττον, ἀλλ' οὐ τῷ ἐλάττονι τὸ τιμιώτερον καὶ μεῖζον. Εἰ οὖν οὕτως βέλτιον, ἡ δὲ φύσις ἐκ τῶν ἐνδεχομένων ποιεῖ τὸ βέλτιον, οὐ διὰ τὰς χεῖράς ἐστιν ὁ ἄνθρωπος φρονιμώτατος, ἀλλὰ διὰ τὸ φρονιμώτατον εἶναι τῶν ζώων, ἔχει χεῖρας. Ὁ γὰρ φρονιμώτατος πλείστοις ἂν ὀργάνοις ἐχρήσατο καλῶς. Ἡ δὲ χεὶρ ἔοικεν εἶναι οὐχ ἓν ὄργανον, ἀλλὰ πολλά. Ἔστι γὰρ ὥσπερ ὄργανον πρὸ ὀργάνων. Τῷ οὖν πλείστας δυναμένῳ δέξασθαι τέχνας, τὸ ἐπὶ πλεῖστα τῶν ὀργάνων χρήσιμον τὴν χεῖρα ἀποδέδωκεν ἡ φύσις. Ἀλλ' οἱ λέγοντες, ὡς συνέστηκεν οὐ καλῶς ὁ ἄνθρωπος, ἀλλὰ χείριστα τῶν ζώων, (ἀνυπόδητόν τε γὰρ αὐτὸν εἶναί φασι καὶ γυμνὸν, καὶ οὐκ ἔχοντα ὅπλον πρὸς τὴν ἀλκὴν) οὐκ ὀρθῶς λέγουσι. Τὰ μὲν γὰρ ἄλλα μίαν ἔχουσι βοήθειαν, καὶ μεταβάλλεσθαι ἀντὶ ταύτης ἑτέραν οὐκ ἔστιν· ἀλλ' ἀναγκαῖον ὥσπερ ὑποδεδεμένον αἰεὶ συγκαθεύδειν, καὶ πάντα πράττειν, καὶ τὴν περὶ τὸ σῶμα αἰεώραν μηδέποτε καταθέσθαι, μηδὲ μεταβάλλεσθαι, εἰ δὴ ἐτύγχανεν ἓν ὅπλον ἔχων. Τῷ δὲ ἀνθρώπῳ τάς τε βοηθείας πολλὰς ἔχειν, καὶ ταύτας ἀεὶ ἔξεστι μεταβάλλειν. Ἔτι δὲ ὅπλον οἷον ἂν βούληται, καὶ ὅπου ἐὰν βούληται ἔχειν. Ἡ γὰρ χεὶρ, καὶ ὄνυξ, καὶ χηλὴ, καὶ κέρας γίνεται, καὶ δόρυ, καὶ ξίφος, καὶ ἄλλο ὁποιονοῦν ὅπλον καὶ ὄργανον. Πάντα γὰρ ἔσται ταῦτα, διὰ τὸ πάντα δύνασθαι λαμβάνειν ταύτην. Εὖ δὲ μεμηχάνηται καὶ τὸ εἶδος, καὶ τὴν φύσιν τῆς χειρός. Διαιρετὴ γὰρ καὶ πολυσχιδής. Ἔνι γὰρ ἐν τῷ διαιρετὴν εἶναι, καὶ συνθετὴν εἶναι· ἐν τούτῳ δὲ ἐκεῖνο οὐκ ἔνεστι· καὶ χρῆσθαι ἑνὶ καὶ δυοῖν, καὶ πολλαχῶς ἐστι. Καὶ αἱ μὲν καμπαὶ τῶν δακτύλων καλῶς ἔχουσι, πρὸς τὰς λήψεις καὶ πιέσεις· καὶ ὁ ἐκ πλαγίου εἷς, καὶ οὗτος βραχὺς καὶ παχύς, ἀλλ' οὐ μακρός. Ὥσπερ γὰρ εἰ μὴ ἦν χεὶρ ὅλως, οὐκ ἂν ἦν λῆψις· οὕτως κἂν εἰ μὴ ἐκ πλαγίου οὗτος ἦν. Οὗτος γὰρ κάτωθεν ἄνω πιέζει, ὅπερ οἱ ἕτεροι ἄνωθεν κάτω. Δεῖ δὲ τοῦτο συμβαίνειν, εἰ μέλλει [ἔσται,] ὥσπερ σύναμμα ἰσχυρῶς συνδεῖν, ἵνα ἰσάζῃ εἷς τοῖς πολλοῖς. Καὶ βραχὺς, διά τε τὴν ἰσχὺν, καὶ διότι οὐδὲν ὄφελος, εἰ μακρός. Καὶ ὁ ἔσχατος δὲ μικρὸς ὀρθῶς, καὶ ὁ μέσος μακρὸς, ὥσπερ κώπη μέσον νεώς. Μάλιστα γὰρ τὸ λαμβανόμενον ἀνάγκη περιλαμβάνεσθαι κύκλῳ κατὰ τὸ μέσον, πρὸς τὰς ἐργεσίας. Καὶ διὰ τοῦτο καλεῖται μέγας, μικρὸς ὢν, ὅτι ἀχρησται (ὡς εἰπεῖν) οἱ ἄλλοι ἄνευ τούτου. Εὖ δὲ καὶ τὸ τῶν ὀνύχων μεμηχάνηται. Τὰ μὲν γὰρ ἄλλα ζῶα ἔχει καὶ πρὸς χρῆσιν αὐτούς· τοῖς δ' ἀνθρώποις, ἐπικαλυπτήριον. Σκέπασμα γὰρ τῶν ἀκρωτηρίων εἰσίν. Αἱ δὲ καμπαὶ τῶν βραχιόνων ἔχουσι πρός τε τὴν τῆς τροφῆς προσαγωγὴν, καὶ πρὸς ἄλλας χρήσεις ἐναντίως τοῖς τετράποσιν. Ἐκείνοις γὰρ ἀναγκαῖον μὲν εἴσω κάμπτειν τὰ ἐμπρόσθια κῶλα. Χρῶνται γὰρ ποσὶν, ἵν' ᾖ χρήσιμα πρὸς τὴν πορείαν· ἐπεὶ θέλει γε κἀκείνων τοῖς πολυδακτύλοις, οὐ μόνον πρὸς τὴν πορείαν χρήσιμ' εἶναι τὰ ἔμπροσθεν σκέλη, ἀλλὰ καὶ ἀντὶ χειρῶν, ὥσπερ καὶ φαίνεται χρώμενα. Καὶ γὰρ λαμβάνουσι καὶ ἀμύνονται τοῖς προσθίοις· τὰ δὲ μώνυχα, τοῖς ὀπισθίοις. Οὐ γὰρ ἔχει αὐτοῖς τὰ πρόσθια σκέλη ἀνάλογον τοῖς ἀγκῶσι καὶ ταῖς χερσί. Τῶν δὲ πολυδακτύλων ἔνια, καὶ διὰ τοῦτο καὶ πενταδακτύλους ἔχει τοὺς προσθίους πόδας, τοὺς δὲ ὄπισθεν τετραδακτύλους, οἷον λέοντες καὶ λύκοι· ἔτι δὲ κύνες καὶ παρδάλεις. Ὁ γὰρ πέμπτος ὥσπερ ὁ τῆς χειρὸς γίνεται πέμπτος μέγας. Τὰ δὲ μικρὰ τῶν πολυδακτύλων, καὶ τοὺς ὀπισθίους ἔχει πενταδακτύλους, διὰ τὸ ἑρπυστικὰ εἶναι, ὅπως τοῖς ὄνυξι πλείοσιν οὖσιν ἀντιλαμβανόμενα, ῥᾷον ἀνάγῃ πρὸς τὸ μετεωρότερον καὶ ὑπὲρ κεφαλῆς. Μεταξὺ δὲ τῶν ἀγκώνων τοῖς ἀνθρώποις, τοῖς δ' ἄλλοις τῶν ἐμπροσθίων σκελῶν, τὸ καλούμενον στῆθός ἐστι· τοῖς μὲν ἀνθρώποις ἔχον πλάτος· εὐλόγως. Οὐ γὰρ κωλύουσιν οἱ ἀγκῶνες ἐκ πλαγίου προσκείμενοι τοῦτον εἶναι τὸν τόπον πλατύν. Τοῖς δὲ τετράποσι, διὰ τὴν ἐμπρόσθιον τῶν σκελῶν ἔκτασιν, ἐν τῷ πορεύεσθαι καὶ μεταβάλλειν τὸν τόπον, στενὸν τοῦτ' ἐστὶ τὸ μόριον. Καὶ διὰ τοῦτο τὰ μὲν τετράποδα τῶν ζώων, οὐκ ἔχει μαστοὺς ἐν τῷ τόπῳ τούτῳ. Τοῖς δὲ ἀνθρώποις, διὰ τὴν εὐρυχωρίαν, καὶ τὸ σκεπάζεσθαι τὰ περὶ τὴν καρδίαν, διὰ τοῦτο ὑπάρχοντος τοῦ τόπου σαρκώδους, οἱ μασθοὶ διήρθρωνται, σαρκώδεις ὄντες τοῖς μὲν ἄῤῥεσι, διὰ τὴν εἰρημένην αἰτίαν· ἐπὶ δὲ τῶν θηλειῶν παρακέχρηται καὶ πρὸς ἕτερον ἔργον ἡ φύσις, ὅπερ φαμὲν αὐτὴν πολλάκις ποιεῖν. Ἀποτίθεται γὰρ ἐνταῦθα τὴν τοῖς γεννωμένοις τροφήν. Δύο δ' εἰσὶν οἱ μασθοὶ, διὰ τὸ δύο τὰ μόρια εἶναι, τό τ' ἀριστερὸν καὶ τὸ δεξιόν. Καὶ σκληρότεροι μὲν, διωρισμένοι δὲ, διὰ τὸ καὶ τὰς πλευρὰς συνάπτεσθαι μὲν ἀλλήλαις κατὰ τὸν τόπον τοῦτον, μὴ ἐπίπονον δ' εἶναι τὴν φύσιν αὐτῶν. Τοῖς δ' ἄλλοις ζώοις ἐν μὲν τῷ στήθει μεταξὺ τῶν σκελῶν ἀδύνατόν ἐστι [μὴ] ἔχειν [τι χαλεπὸν] τοὺς μαστούς. Ἐμποδίζοιεν μὲν γὰρ ἂν πρὸς τὴν πορείαν. Ἔχουσι δ' ἤδη πολλοὺς τρόπους. Τὰ μὲν γὰρ ὀλιγοτόκα καὶ μώνυχα, καὶ κερατοφόρα, ἐν τοῖς μηροῖς ἔχουσι τοὺς μασθοὺς, καὶ τούτους δύο· τὰ δὲ πολυτόκα καὶ πολυσχιδῆ, τὰ μὲν, περὶ τὴν γαστέρα πλαγίους καὶ πολλοὺς, οἷον ὗς καὶ κύων· τὰ δὲ, δύο μόνους· περὶ μέσην μέντοι γαστέρα, οἷον λέων. Τούτου δ' αἴτιον, οὐχ ὅτι ὀλιγοτόκον (ἐπεὶ τίκτει ποτὲ πλείω δυοῖν) ἀλλ' ὅτι οὐ πολυγάλακτον· ἀναλίσκει γὰρ εἰς τὸ σῶμα τὴν λαμβανομένην τροφήν. Λαμβάνει δὲ σπάνιον, διὰ τὸ σαρκοφάγον εἶναι. Ὁ δ' ἐλέφας δύο μόνον ἔχει· τούτους δὲ ὑπὸ ταῖς μασχάλαις τῶν ἐμπροσθίων σκελῶν. Αἴτιον δὲ, τοῦ μὲν δύο ἔχειν, ὅτι μονοτόκον ἐστί· τοῦ δὲ μὴ ἐν τοῖς μηροῖς, ὅτι πολυσχιδής. Οὐδὲν γὰρ ἔχει πολυσχιδὲς ἐν τοῖς μηροῖς. Ἄνω δὲ πρὸς ταῖς μασχάλαις, ὅτι πρῶτοι οὗτοι τῶν μαστῶν, τοῖς πολλοὺς ἔχουσι μαστοὺς, καὶ ἱμῶνται γάλα πλεῖστον. Σημεῖον δὲ, τὸ ἐπὶ τῶν ὑῶν συμβαῖνον. Τοῖς γὰρ πρώτοις γεννωμένοις τῶν χοίρων, τοὺς πρώτους παρέχουσι μαστούς. Ὧι οὖν τὸ πρῶτον γιγνόμενον ἓν μόνον ἐστὶ, τούτῳ τοὺς μαστοὺς ἀναγκαῖον ἔχειν τοὺς πρώτους. Πρῶτοι δ' εἰσὶν οἱ ὑπὸ ταῖς μασχάλαις. Ὁ μὲν οὖν ἐλέφας διὰ ταύτην τὴν αἰτίαν δύο ἔχει, καὶ ἐν τούτῳ τῷ τό-

πω· τὰ δὲ πολυτόκα, περὶ τὴν γαστέρα. Τούτου δ᾽ αἴτιον, ὅτι πλειόνων δεῖ μαστῶν τοῖς πλείω μέλλουσιν ἐκτρέφειν. Ἐπεὶ οὖν ἐπὶ πλάτος οὐχ οἷόν τε, ἀλλ᾽ ἢ δύο μόνους ἔχειν, διὰ τὸ δύο εἶναι, τό τ᾽ ἀριστερὸν, καὶ τὸ δεξιὸν, ἐπὶ μῆκος ἀναγκαῖον ἔχειν. Ὁ δὲ μεταξὺ τόπος τῶν ἔμπροσθεν σκελῶν καὶ τῶν ὄπισθεν, ἔχει μῆκος μόνον. Τὰ δὲ μὴ πολυσχιδῆ, ἀλλ᾽ ὀλιγοτόκα ἢ κερατοφόρα, καὶ ἐν τοῖς μηροῖς ἔχει τοὺς μαστούς· οἷον ἵππος, ὄνος, κάμηλος. Ταῦτα γὰρ μονοτόκα· καὶ τὰ μὲν, μώνυχα· τὸ δὲ, διχηλόν. Ἔτι δ᾽ ἔλαφος καὶ βοῦς, καὶ αἲξ, καὶ τἄλλα πάντα τὰ τοιαῦτα. Αἴτιον δὲ, ὅτι τούτοις ἡ αὔξησις ἐπὶ τὸ ἄνω τοῦ σώματός ἐστιν. Ὥστε ὅπου συλλογὴ καὶ περισσεία γίνεται τοῦ περιττώματος καὶ αἵματος, (οὗτος δὲ ὁ τόπος ἐστὶν ὁ κάτω καὶ περὶ τὰς ὑστέρας) ἐνταῦθα ἐποίησεν ἡ φύσις τοὺς μαστούς. Ὅπου γὰρ κίνησις γίνεται τῆς τροφῆς, ἐντεῦθεν καὶ λαβεῖν ἐστιν αὐτοῖς δυνατόν. Ἄνθρωπος μὲν οὖν, καὶ ὁ θῆλυς καὶ ὁ ἄῤῥην, ἔχει μασθούς. Ἐν δὲ τοῖς ἄλλοις ἔνια τῶν ἀῤῥένων οὐκ ἔχει· οἷον ἵπποι, οἱ μὲν οὐκ ἔχουσιν, οἱ δ᾽ ἔχουσιν, ὅσοι ἐοίκασι τῇ μητρί. Καὶ περὶ μὲν μασθῶν εἴρηται. Μετὰ δὲ τὸ στῆθος, ὁ περὶ τὴν κοιλίαν ἐστὶ τόπος, ἀσύγκλειστος ταῖς πλευραῖς, διὰ τὴν εἰρημένην ἔμπροσθεν αἰτίαν, ὅπως μὴ ἐμποδίζωσι μήτε τὴν ἀνοίδησιν τῆς τροφῆς, (καὶ γὰρ ἀναγκαῖον συμβαίνειν θερμαινομένης αὐτῆς) μήτε τὰς ὑστέρας τὰς περὶ τὴν κύησιν. Τέλος δὲ τοῦ καλουμένου θώρακος, ἔστι τὰ μόρια τὰ περὶ τὴν τῆς περιττώσεως ἔξοδον, τῆς τε ξηρᾶς καὶ τῆς ὑγρᾶς. Καταχρῆται δ᾽ ἡ φύσις τῷ αὐτῷ μορίῳ, ἐπί τε τὴν τῆς ὑγρᾶς ἔξοδον περιττώσεως, καὶ περὶ τὴν ὀχείαν, ὁμοίως ἔν τε τοῖς θήλεσι καὶ τοῖς ἄῤῥεσιν (ἔξω τινῶν) πᾶσι τοῖς ἐναίμοις, ἐν δὲ τοῖς ζωοτόκοις πᾶσιν. Αἴτιον δ᾽, ὅτι ἡ γονὴ ὑγρόν ἐστί τι καὶ περίττωμα. Τοῦτο δὲ νῦν μὲν ὑποκείσθω, ὕστερον δὲ δειχθήσεται περὶ αὐτῶν. Τὸν αὐτὸν δὴ τρόπον καὶ ἐν τοῖς θήλεσι, τά τε καταμήνια, καὶ ᾗ προΐεται τὴν γονήν. Διορισθήσεται δὲ καὶ περὶ τούτων ὕστερον. Νῦν δὲ ὑποκείσθω μόνον ὅτι περίττωμα καὶ τὰ καταμήνια τοῖς θήλεσιν· ὑγρὰ δὲ τὴν φύσιν τὰ καταμήνια καὶ ἡ γονή. Ὥστε τῶν αὐτῶν, καὶ τῶν ὁμοίων εἰς ταῦτα τὰ μόρια τὴν ἔκκρισιν εἶναι, κατὰ λόγον ἐστίν. Ἐντὸς δὲ πῶς ἔχει, καὶ πῇ διαφέρουσι τά τε περὶ τὸ σπέρμα, καὶ τὰ περὶ τὴν κύησιν, ἔκ τε τῆς ἱστορίας τῆς περὶ τὰ ζῶα φανερὸν, καὶ τῶν ἀνατομῶν. καὶ ὕστερον λεχθήσεται ἐν τοῖς περὶ γενέσεως. Ὅτι δ᾽ ἔχει καὶ τὰ σχήματα τῶν μορίων τούτων πρὸς τὴν ἐργασίαν ἀναγκαίως, οὐκ ἄδηλον. Ἔχει δὲ διαφορὰν τὸ τῶν ἀῤῥένων ὄργανον κατὰ τὰς τοῦ σώματος διαφοράς. Οὐ γὰρ ὁμοίως ἅπαντα νευρώδη τὴν φύσιν ἐστίν. Ἔτι δὲ μόνον τοῦτο τῶν μορίων, ἄνευ νοσερᾶς μεταβολῆς αὔξησιν ἔχει καὶ ταπείνωσιν. Τούτων γὰρ τὸ μὲν, χρήσιμον πρὸς τὸν δυασμόν· τὸ δὲ, πρὸς τὴν τοῦ ἄλλου σώματος χρείαν· ἀεὶ γὰρ ὁμοίως ἔχοντα ἐμποδίζοι ἄν. Συνέστηκε δὲ τὴν φύσιν ἐκ τοιούτων τὸ μόριον τοῦτο, ὥστε δύνασθαι ταῦτα ἀμφότερα συμβαίνειν. Τὸ μὲν γὰρ, ἔχει νευρῶδες· τὸ δὲ, χονδρῶδες. Διόπερ συνιέναι τε δύναται, καὶ ἔκτασιν ἔχειν, καὶ πνεύματός ἐστι δεκτικόν. Τὰ μὲν οὖν θήλεα τῶν τετραπόδων, πάντα ἐστὶν ὀπισθουρητικὰ, διὰ τὸ πρὸς τὴν ὀχείαν οὕτως εἶναι αὐτοῖς χρησίμην τὴν θέσιν. Τῶν δ᾽ ἀῤῥένων, ὀλίγα ἐστὶν ὀπισθουρητικά· οἷον λὺγξ, λέων, κάμηλος, δασύπους.

Μώνυχον δ᾽ οὐδὲν ὀπισθουρητικόν. Τὰ δὲ ὄπισθεν
καὶ τὰ περὶ τὰ σκέλη, τοῖς ἀνθρώποις ἰδίως ἔχει
πρὸς τὰ τετράποδα. Κέρκον δ᾽ ἔχει σχεδὸν οὐ μόνον πάντα τὰ ζωοτόκα, ἀλλὰ καὶ τὰ ᾠοτόκα. Καὶ
γὰρ ἂν μὴ μέγεθος αὐτοῖς ᾖ ἔχον τοῦτο τὸ μόριον,
ἀλλὰ σμικροῦ γ᾽ ἕνεκεν, ἔχουσι τινὰ στόλον. Ὁ δ᾽
ἄνθρωπος ἄκερκον μέν ἐστιν, ἰσχία δ᾽ ἔχει, τῶν δὲ
τετραπόδων οὐδέν. Ἔτι δὲ τὰ σκέλη ὁ μὲν ἄνθρωπος σαρκώδη, καὶ μηροὺς καὶ κνήμας· τὰ δ᾽ ἄλλα
πάντα, ἄσαρκα ἔχει, οὐ μόνον τὰ ζωοτόκα, ἀλλ᾽ ὅσα
σκέλη ἔχει τῶν ζώων. Νευρώδη γὰρ ἔχει καὶ ὀστώδη, καὶ ἀκανθώδη. Τούτων δ᾽ αἰτία μία τίς ἐστι
(ὡς εἰπεῖν) ἁπάντων, διότι μόνον ἐστὶν ὀρθὸν τῶν
ζώων ἄνθρωπος. Ἵνα οὖν φέρῃ ῥᾳδίως τὰ ἄνω κοῦ-
φα ὄντα, ἀφελοῦσα τὸ σωματῶδες ἀπὸ τῶν ἄνω
πρὸς τὸ κάτω τὸ βάρος ἡ φύσις προσέθηκε. Διό-
περ τὰ ἰσχία σαρκώδη ἐποίησε, καὶ μηροὺς καὶ γα-
στροκνημίας. Ἅμα δὲ τήν τε τῶν ἰσχίων φύσιν
πρὸς τὰς ἀναπαύσεις ἀπέδωκε χρήσιμον· τοῖς μὲν γὰρ
τετράποσιν ἐφ᾽ ἕνα τόπον ἄκοπον ἑστάναι, καὶ
κάμνουσι τοῦτο ποιοῦντα συνεχῶς. Ὥσπερ γὰρ
τακείμενα διατελεῖ, ὑποκειμένων τεττάρων ἐρεισμάτων. Τοῖς δ᾽ ἀνθρώποις οὐ ῥᾴδιον ὀρθῶς ἑστῶτα
διαμένειν, ἀλλὰ δεῖται τὸ σῶμα ἀναπαύσεως καὶ
θέδρας. Ὁ μὲν οὖν ἄνθρωπος ἰσχία τ᾽ ἔχει καὶ
σκέλη σαρκώδη, διὰ τὴν εἰρημένην αἰτίαν· καὶ
ταῦτα ἄκερκον. Ἥ τε γὰρ ἐκεῖ τροφὴ πορευομένη
εἰς ταῦτα ἀναλίσκεται· καὶ διὰ τὸ ἔχειν ἰσχία,
ρηται ἡ τῆς οὐρᾶς ἀναγκαία χρῆσις. Τὰ δὲ τετρά-
ποδα καὶ τἄλλα ζῶα, ἐξ ἐναντίας. Νανώδεσι
οὖσι, πρὸς τὸ ἄνω τὸ βάρος καὶ τὸ σωματῶδες
κειται πᾶν, ἀφῃρημένον ἀπὸ τῶν κάτωθεν· διὸ
ἀνίσχια καὶ σκληρὰ τὰ σκέλη ἔχουσιν. Ὅπως δὲ
φυλακῇ καὶ σκέπῃ ᾖ τὸ λειτουργοῦν μόριον τὴν
δον τοῦ περιττώματος, τὴν καλουμένην οὐρὰν
κον αὐτοῖς ἀπέδωκεν ἡ φύσις, ἀφελομένη τῆς
σκέλη τροφῆς. Ὁ δὲ πίθηκος, διὰ τὸ τὴν
ἐπαμφοτερίζειν, καὶ μηδετέρων τ᾽ εἶναι καὶ ἀμ-
ρων, διὰ τοῦτο οὔτε οὐρὰν ἔχει, οὔτε ἰσχία·
δίπους ὤν, οὐράν· ὡς δὲ τετράπους, ἰσχία. Τῶν
καλουμένων κέρκων διαφοραί τ᾽ εἰσὶ, καὶ πλείους
φύσις καταχρῆται καὶ ἐπὶ τούτων, οὐ μόνον
φυλακὴν καὶ σκέπην τῆς ἕδρας, ἀλλὰ καὶ πρὸς
λειαν καὶ χρῆσιν τοῖς ἔχουσιν. Οἱ δὲ πόδες
τράποσι διαφέρουσι. Τὰ μὲν γὰρ μώνυχα
ἐστι, τὰ δὲ διχηλὰ, τὰ δὲ πολυσχιδῆ. Μώνυχα
οὖν, ὅσοις διὰ τὸ μέγεθος καὶ τὸ πολὺ γεῶδες
ἀντὶ κεράτων καὶ ὀδόντων, εἰς τὴν τοῦ ὄνυχος
τὸ τοιοῦτον μόριον ἔλαβε τὴν ἀπόκρισιν· καὶ
πλῆθος, ἀντὶ πλειόνων ὀνύχων εἷς ὄνυξ ὁπλή.
Καὶ ἀστράγαλον δὲ διὰ τοῦτο οὐκ ἔχουσιν,
τοπολὺ εἰπεῖν· καὶ διὰ τὸ δυσκινητοτέραν εἶναι
καμπὴν τοῦ ὄπισθεν σκέλους, ἀστραγάλου
Θᾶττον γὰρ ἀνοίγεται καὶ κλείεται τὰ μίαν
γωνίαν, ἢ πλείους. Ὁ δ᾽ ἀστράγαλος γομφος
ὥσπερ ἀλλότριον κῶλον ἐμβέβληται τοῖς δυσὶ,
μὲν παρέχον, ποιοῦν δὲ ἀσφαλεστέραν τὴν
Διὰ γὰρ τοῦτο καὶ ἐν τοῖς ἐμπροσθίοις οὐκ
ἀστράγαλον τὰ ἔχοντα ἀστράγαλον, ἀλλ᾽ ἐν τοῖς
σθεν, ὅτι δεῖ ἐλαφρὰ εἶναι τὰ ἡγούμενα καὶ εὐκί-
τὸ δ᾽ ἀσφαλὲς καὶ τὴν τάσιν, ἐν τοῖς ὄπισθεν
δὲ πρὸς τὸ ἀμύνεσθαι, ἐμβριθεστέραν
πληγήν. Τὰ δὲ τοιαῦτα, τοῖς ὄπισθεν χρῆ-

λοις, λακτίζοντα τὸ λυποῦν. Τὰ δὲ διχηλὰ ἔχει ἀστραγάλους· (κουφότερα γὰρ τὰ ὄπισθεν) καὶ διὰ τὸ ἔχειν ἀστράγαλον, καὶ οὐ μώνυχά ἐστιν, ὡς τὸ ἐκλιπὸν ὀστῶδες ἐκ τοῦ ποδὸς, ἐν τῇ κάμψει μένον. Τὰ δὲ πολυδάκτυλα, οὐκ ἔχει ἀστραγάλους. Οὐ γὰρ ἂν ἦν πολυδάκτυλα, ἀλλὰ τοσοῦτον ἐσχίζετο τὸ πλάτος, ὅσον ἐπέχει ὁ ἀστράγαλος. Διὸ καὶ τῶν ἐχόντων αὐτὸν, τὰ πλεῖω διχηλά. Ὁ δ' ἄνθρωπος πόδας μεγίστους ἔχει τῶν ζώων, ὡς κατὰ μέγεθος· εὐλόγως. Μόνον γὰρ ἕστηκεν ὀρθόν. Ὥστε τοὺς μέλλοντας, δύ' ὄντας, ἕξειν πᾶν τοῦ σώματος βάρος, δεῖ μῆκος ἔχειν καὶ πλάτος. Καὶ τὸ τῶν δακτύλων δὴ μέγεθος ἐναντίως ἔχει, ἐπί τε τῶν ποδῶν καὶ τῶν χειρῶν, κατὰ λόγον. Τῶν μὲν γὰρ, τὸ λαμβάνειν ἔργον, καὶ πιέζειν· ὥστε δεῖ μακροὺς ἔχειν. (Τῷ γὰρ καμπτομένῳ μέρει περιλαμβάνει ἡ χείρ) Τῶν δὲ, τὸ βεβηκέναι ἀσφαλῶς. Δεῖ δὲ τοῦτο τὸ μόριον εἶναι νομίζειν τὸ ἄσχιστον τοῦ ποδὸς τῶν δακτύλων. Ἐσχίσθαι δὲ βέλτιον, ἢ ἄσχιστον εἶναι τὸ ἔσχατον. Ἅπαν γὰρ ἂν συμπαθὲς ἦν ἑνὸς μορίου πονήσαντος· ἐσχισμένων δ' εἰς δακτύλους, τοῦτ' οὐ συμβαίνει ὁμοίως. Ἔτι δὲ καὶ βραχεῖς ὄντες, ἧττον συμβλάπτοιντο. Διὸ πολυσχιδεῖς οἱ πόδες τῶν ἀνθρώπων, οὐ μακροδάκτυλοι δ' εἰσί. Τὸ δὲ τῶν ὀνύχων γένος, διὰ τὴν αὐτὴν αἰτίαν, ἣν καὶ ἐπὶ τῶν χειρῶν, ἔχουσι. Δεῖ γὰρ σκέπεσθαι τὰ ἀκρωτήρια μάλιστα, διὰ τὴν ἀσθένειαν. Περὶ μὲν οὖν τῶν ἐναίμων ζώων, καὶ τετραπόδων καὶ ζωοτόκων, εἴρηται περὶ πάντων.

CAPUT XI.

Τῶν δ' ἐναίμων ζώων, ᾠοτόκων δὲ, τὰ μὲν ἐστι τετράποδα, τὰ δὲ ἄποδα. Τοιοῦτον δ' ἓν μόνον γένος ἐστὶν ἄπουν, τὸ τῶν ὄφεων. Ἡ δ' αἰτία τῆς ἀποδίας αὐτῶν, εἴρηται ἐν τοῖς περὶ τῆς πορείας τῶν ζώων διωρισμένοις. Τὰ δ' ἄλλα παραπλησίαν ἔχει τὴν μορφὴν τοῖς τετράποσι καὶ ζωοτόκοις. Ἔχει δὲ τὰ ζῶα ταῦτα κεφαλὴν μὲν, καὶ τὰ ἐν αὐτῇ μόρια, διὰ τὰς αὐτὰς αἰτίας τοῖς ἄλλοις τοῖς ἐναίμοις ζώοις· καὶ γλῶτταν ἐν τῷ στόματι, πλὴν τοῦ ποταμίου κροκοδείλου. Οὗτος δ' οὐκ ἂν δόξειεν ἔχειν, ἀλλὰ τὴν χώραν μόνην. Αἴτιον δ', ὅτι τρόπον μέν τινα καὶ χερσαῖος καὶ ἔνυδρός ἐστι. Διὰ μὲν οὖν τὸ χερσαῖος εἶναι, ἔχει χώραν γλώττης· διὰ δὲ τὸ ἔνυδρος, ἄγλωττος. Οἱ γὰρ ἰχθύες, καθάπερ εἴρηται πρότερον, οἱ μὲν οὐ δοκοῦσιν ἔχειν, ἂν μὴ σφόδρα ἀνακλίνῃ τις· οἱ δὲ, ἀδιάρθρωτον ἔχουσιν. Αἴτιον δ', ὅτι ὀλίγη τούτοις χρεία τῆς γλώττης, διὰ τὸ μὴ ἐνδέχεσθαι μασᾶσθαι, μηδὲ προγεύεσθαι, ἀλλ' ἐν τῇ καταπόσει γίνεσθαι τὴν αἴσθησιν καὶ τὴν ἡδονὴν πᾶσι τούτοις τῆς τροφῆς. Ἡ μὲν γὰρ γλῶσσα τῶν χυμῶν ποιεῖται τὴν αἴσθησιν· τῶν δὲ ἐδεστῶν ἐν τῇ καθόδῳ ἡ ἡδονή. Καταπινομένων γὰρ αἰσθάνονται τῶν λιπαρῶν καὶ θερμῶν, καὶ τῶν ἄλλων τῶν τοιούτων. Ἔχει μὲν οὖν καὶ τὰ ζωοτόκα ταύτην τὴν αἴσθησιν· καὶ σχεδὸν τῶν πλείστων ὄψων καὶ ἐδεστῶν, ἐν τῇ καταπόσει, τῇ τάσει τοῦ οἰσοφάγου γίνεται ἡ χάρις. Διὸ οὐχ οἱ αὐτοὶ περὶ τὰ πόματα καὶ τοὺς χυμοὺς ἀκρατεῖς τέ εἰσι, καὶ περὶ τὰ ὄψα καὶ τὴν ἐδωδήν· ἀλλὰ τοῖς μὲν ἄλλοις ζώοις, καὶ ἡ κατὰ τὴν γεῦσιν ὑπάρχει αἴσθησις, ἐκείνοις δ' ὥσπερ ἡ ἑτέρα. Τῶν δὲ τετραπόδων καὶ ᾠοτόκων οἱ σαῦροι, ὥσπερ οἱ ὄφεις, μικρὰν καὶ δικρόαν ἔχουσι τὴν γλῶτταν, καὶ ἐπ' ἄκρου τριχώδη πάμπαν, καθάπερ εἴρηται πρότερον. Ἔχουσι δὲ καὶ αἱ φῶκαι δικρόαν τὴν γλῶτταν. Διὸ καὶ ἰσχνὰ πάντα τὰ ζῶά ἐστι ταῦτα.

Ἔστι δὲ καὶ καρχαρόδοντα τὰ τετράποδα τῶν ᾠοτόκων, ὥσπερ οἱ ἰχθύες. Τὰ δὲ αἰσθητήρια πάντα ὁμοίως ἔχουσι τοῖς ἄλλοις ζώοις, οἷον τῆς ὀσφρήσεως μυκτῆρας, καὶ ὄψεως ὀφθαλμοὺς, καὶ ἀκοῆς ὦτα· πλὴν οὐκ ἐπανεστηκότα, καθάπερ οὐδ' οἱ ὄρνιθες, ἀλλὰ τὸν πόρον μόνον. Αἴτιον δ' ἀμφοτέροις ἡ τοῦ δέρματος σκληρότης. Τὰ μὲν γὰρ πτερωτὰ αὐτῶν ἐστι. Ταῦτα δὲ πάντα φολιδωτά. Ἔστι δὲ ἡ φολὶς, ὅμοιον χώρᾳ λεπίδος, φύσει δὲ σκληρότερον· δηλοῖ δ' ἐπὶ τῶν χελωνῶν τοῦτο, καὶ ἐπὶ τῶν μεγάλων ὄφεων, καὶ ἐπὶ τῶν ποταμίων κροκοδείλων. Ἰσχυρότεραι γὰρ γίνονται τῶν ὀστῶν, ὡς οὖσαι τοιαῦται τὴν φύσιν. Οὐκ ἔχουσι δὲ τὰ ζῶα ταῦτα τὴν ἄνω βλεφαρίδα, ὥσπερ οὐδὲ οἱ ὄρνιθες, ἀλλὰ τῇ κάτω μύουσι, διὰ τὴν αἰτίαν τὴν εἰρημένην ἐπ' ἐκείνων. Τῶν μὲν οὖν ὀρνίθων ἔνιοι καὶ σκαρδαμύττουσιν ὑμένι ἐκ τῶν κανθῶν· ταῦτα δὲ τὰ ζῶα οὐ σκαρδαμύττει· σκληροφθαλμότερα γάρ ἐστι τῶν ὀρνίθων. Αἴτιον δ', ὅτι ἐκείνοις χρησιμωτέρα ἡ ὀξυωπία πτηνοῖς οὖσι πρὸς τὸν βίον, τούτοις δ' ἧττον. Τρωγλόδυτα γὰρ πάντα τὰ τοιαῦτά ἐστιν. Εἰς δύο δὲ διῃρημένης τῆς κεφαλῆς, τοῦ τε ἄνω μορίου καὶ τῆς σιαγόνος τῆς κάτω, ἄνθρωπος μὲν, καὶ τὰ ζωοτόκα τῶν τετραπόδων, καὶ ἄνω κάτω κινοῦσι τὰς σιαγόνας, καὶ εἰς τὸ πλάγιον· οἱ δ' ἰχθύες καὶ οἱ ὄρνιθες, καὶ τὰ ᾠοτόκα τῶν τετραπόδων, εἰς τὸ ἄνω καὶ κάτω μόνον. Αἴτιον δ', ὅτι ἡ μὲν τοιαύτη κίνησις χρήσιμος εἰς τὸ δακεῖν καὶ διελεῖν· ἡ δ' εἰς τὸ πλάγιον, ἐπὶ τὸ λεαίνειν. Τοῖς μὲν οὖν ἔχουσι γομφίους, χρήσιμος ἡ εἰς τὸ πλάγιον κίνησις· τοῖς δὲ μὴ ἔχουσιν, οὐδὲν χρήσιμος. Διόπερ ἀφῄρηται πάντων τῶν τοιούτων. Οὐδὲν γὰρ ποιεῖ περίεργον ἡ φύσις. Τὰ μὲν οὖν ἄλλα πάντα κινεῖ τὴν σιαγόνα τὴν κάτω· ὁ δὲ ποτάμιος κροκόδειλος μόνος τὴν ἄνω. Τούτου δ' αἴτιον, ὅτι πρὸς τὸ λαβεῖν καὶ κατασχεῖν ἀχρήστους ἔχει τοὺς πόδας. Μικροὶ γάρ εἰσι πάμπαν. Πρὸς οὖν ταύτας τὰς χρείας ἀντὶ ποδῶν ἡ φύσις τὸ στόμα χρήσιμον αὐτῷ ἐποίησε. Πρὸς δὲ τὸ κατασχεῖν, ὁποτέρωθεν ἂν ἡ πληγὴ ἰσχυροτέρα, ταύτῃ χρησιμωτέρα κινουμένη ἐστίν· ἡ δὲ πληγὴ ἰσχυροτέρα ἀεὶ ἄνωθεν ἢ κάτωθεν. Ἐπεὶ οὖν ἀμφοτέρων μὲν διὰ τοῦ στόματος ἡ χρῆσις, καὶ τοῦ λαβεῖν καὶ δακεῖν, ἀναγκαιοτέρα δὲ ἡ τοῦ κατασχεῖν, μήτε χεῖρας ἔχοντι μήτε πόδας εὐφυεῖς, χρησιμώτερον τὴν ἄνωθεν κινεῖν σιαγόνα, ἢ κάτωθεν αὐτοῖς. Διὰ τὸ αὐτὸ δὲ καὶ οἱ καρκίνοι τὸ ἄνωθεν τῆς χηλῆς κινοῦσι μόριον, ἀλλ' οὐ τὸ κάτωθεν. Ἀντὶ χειρὸς γὰρ ἔχουσι τὰς χηλάς. Ὥστε πρὸς τὸ λαβεῖν, ἀλλ' οὐ πρὸς τὸ διελεῖν, χρήσιμον δεῖ εἶναι τὴν χηλήν. Τὸ δὲ διελεῖν καὶ δακεῖν, ὀδόντων ἔργον ἐστί. Τοῖς μὲν οὖν καρκίνοις καὶ τοῖς ἄλλοις ὅσοις ἐνδέχεται σχολαίως ποιεῖσθαι τὴν λῆψιν, διὰ τὸ μὴ ἐν ὑγρῷ εἶναι τὴν χρῆσιν τοῦ στόματος, διῄρηται, καὶ λαμβάνουσι μὲν χερσὶν, ἢ ποσὶ, διαιροῦσι δὲ τῷ στόματι καὶ δάκνουσι. Τοῖς δὲ κροκοδείλοις ἐπ' ἀμφότερα τὸ στόμα πεποίηκεν ἡ φύσις χρήσιμον, κινουμένων οὕτω τῶν σιαγόνων. Ἔχουσι δὲ καὶ αὐχένα πάντα τὰ τοιαῦτα, διὰ τὴν τοῦ πνεύμονος σχέσιν. Δέχονται γὰρ τὸ πνεῦμα διὰ τὸ μῆκος τὸ τῆς ἀρτηρίας. Ἔτι δὲ τὸ μεταξὺ κεφαλῆς καὶ ὤμων, κέκληται αὐχήν. Ἥκιστα δὲ τῶν τοιούτων ὄφις δόξειεν ἂν ἔχειν αὐχένα, ἀλλὰ τὸ ἀνάλογον αὐχένι· εἴ γε δεῖ τοῖς εἰρημένοις ἐσχάτοις διορίζειν τὸ μόριον τοῦτο. Ἴδιον δὲ πρὸς τὰ συγγενῆ τῶν ζώων ὑπάρχει τοῖς ὄφεσι, τὸ στρέφειν τὴν κεφαλὴν εἰς

τὰ ὄπισθεν, ἠρεμοῦντος τοῦ λοιποῦ σώματος. Τούτου δ᾽ αἴτιον, ὅτι καθάπερ τὰ ἔντομα, ἑλικτόν ἐστιν· ὥστε εὐκαμπεῖς καὶ χονδρώδεις τοὺς σφονδύλους ἔχειν. Ἐξ ἀνάγκης μὲν οὖν διὰ ταύτην αἰτίαν συμβέβηκε τοῦτο αὐτοῖς· πρὸς δὲ τὸ βέλτιον, φυλακῆς τε ἕνεκεν τῶν ὄπισθεν βλαπτόντων. Μακρὸν γὰρ ὂν καὶ ἄπουν, ἀφυές ἐστι πρός τε τὴν στροφην, καὶ πρὸς τὴν τῶν ὄπισθεν τήρησιν. Οὐδὲν γὰρ ὄφελος αἴρειν· στρέφειν δὲ μᾶλλον μὴ δύνασθαι τὴν κεφαλήν. Ἔχουσι δὲ τὰ τοιαῦτα καὶ τῷ στήθει ἀνάλογον μόριον. Μαστοὺς δὲ οὔτ᾽ ἐνταῦθα, οὔτ᾽ ἐν τῷ ἄλλῳ σώματι ἔχουσιν. Ἔχει δὲ οὐδεὶς οὐδ᾽ ὄρνις, οὐδ᾽ ἰχθύς. Τούτου δ᾽ αἴτιον, τὸ μηδὲ γάλα ἔχειν τούτων μηθέν· ὁ δὲ μαστὸς, ὑποδοχὴ καὶ οἷον ἀγγεῖόν ἐστιν τοῦ γάλακτος. Ἔχει δὲ οὐδὲ ταῦτα, οὔτ᾽ ἄλλο τῶν μὴ ζωοτοκούντων ἐν αὐτοῖς οὐδὲν γάλα, διότι ᾠοτοκοῦσιν. Ἐν δὲ τῷ ᾠῷ ἐγγίνεται ἡ γαλακτώδης ὑπάρχουσα ἐν τοῖς ᾠοτόκοις τροφή. Σαφέστερον δὲ περὶ αὐτῶν λεχθήσεται ἐν τοῖς περὶ γενέσεως. Περὶ δὲ τῆς τῶν καμπύλων κάμψεως ἐπέσκεπται πρότερον ἐν τοῖς περὶ πορείας κοινῇς πᾶσιν. Ἔχουσι δὲ καὶ κέρκον τὰ τοιαῦτα, τὰ μὲν μείζω, τὰ δὲ ἐλάττω, ὑπὲρ ἧς τὴν αἰτίαν καθόλου πρότερον εἰρήκαμεν. Ἰσχνότατος δὲ ὁ χαμαιλέων τῶν ᾠοτόκων καὶ πεζῶν ἐστι πάντων. Ὀλιγαιμότατον γάρ ἐστι πάντων. Αἴτιον δὲ, τὸ τῆς ψυχῆς ἦθός ἐστιν αὐτοῦ. Διὰ γὰρ τὸν φόβον γίνεται πολύμορφος. Κατάψυξις γὰρ ὁ φόβος διὰ ὀλιγαιμίαν, καὶ δι᾽ ἔνδειάν ἐστι θερμότητος. Καὶ περὶ μὲν τῶν ἐναίμων ζώων, τῶν τε ἀπόδων καὶ τῶν τετραπόδων, ὅσα τε αὐτῶν ἐστιν ἐκτὸς καὶ διὰ τίν᾽ αἰτίαν, εἴρηται σχεδόν.

CAPUT XII.

Ἐν δὲ τοῖς ὄρνισιν ἡ πρὸς ἄλληλα διαφορὰ, ἐν τῇ τῶν μορίων ἐστὶν ὑπεροχῇ καὶ ἐλλείψει, καὶ κατὰ τὸ μᾶλλον καὶ ἧττον. Εἰσὶ γὰρ αὐτῶν οἱ μὲν μακροσκελεῖς, οἱ δὲ βραχυσκελεῖς· καὶ τὴν γλῶτταν οἱ μὲν πλατεῖαν ἔχουσι, οἱ δὲ στενήν· ὡσαύτως δὲ καὶ ἐπὶ τῶν ἄλλων μορίων. Ἰδίᾳ δ᾽ ἐπ᾽ ὀλίγον διαφέρουσιν ἀλλήλων τοῖς μορίοις· πρὸς δὲ τὰ ἄλλα ζῶα, καὶ τῇ μορφῇ τῶν μορίων διαφέρουσι. Πτερωτοὶ μὲν οὖν ἅπαντές εἰσιν, ἴδιόν τε τοῦτο ἔχουσι τῶν ἄλλων. Τὰ γὰρ μόρια τῶν ζώων, τὰ μὲν τριχωτά ἐστι, τὰ δὲ φολιδωτά· τὰ δὲ λεπιδωτὰ τυγχάνουσιν ὄντα, [τὰ δ᾽ ἔντομα.] Οἱ δ᾽ ὄρνιθες πτερωτοί· καὶ τὸ πτερὸν σχιστὸν, καὶ οὐχ ὅμοιον τῷ εἴδει τοῖς ὁλοπτέροις. Τῶν μὲν γὰρ ἄσχιστον, τῶν δὲ σχιστόν ἐστι· καὶ τὸ μὲν ἄκαυλον, τὸ δ᾽ ἔχει καυλόν. Ἔχουσι δὲ καὶ ἐν τῇ κεφαλῇ περιττὴν καὶ ἴδιον τὴν τοῦ ῥύγχους φύσιν πρὸς τἄλλα. Τοῖς μὲν γὰρ ἐλέφασιν ὁ μυκτὴρ ἀντὶ χειρῶν· τῶν δ᾽ ἐντόμων ἐνίοις ἀντὶ στόματος ἡ γλῶττα· τούτοις δὲ ἀντὶ ὀδόντων καὶ χειρῶν, τὸ ῥύγχος ὀστεῖνον. Περὶ δὲ τῶν αἰσθητικῶν εἴρηται πρόσθεν. Αὐχένα δὲ τεταμένον τε ἔχει τῇ φύσει, καὶ διὰ τὴν αὐτὴν αἰτίαν ἥνπερ καὶ τἄλλα. καὶ τοῦτον, τὰ μὲν βραχὺν, τὰ δὲ μακρὸν, καὶ σχεδὸν ἀκόλουθον τοῖς σκέλεσι τὰ πλεῖστα. Τὰ μὲν γὰρ μακροσκελῆ, μακρόν· τὰ δὲ βραχυσκελῆ, βραχὺν ἔχει τὸν αὐχένα, χωρὶς τῶν στεγανοπόδων. Τὰ μὲν γὰρ εἰ εἶχε βραχὺν ἐπὶ σκέλεσι μακροῖς, οὐκ ἂν ὑπηρέτει αὐτοῖς ὁ αὐχὴν, πρὸς τὴν ἀπὸ τῆς γῆς νομήν· τοῖς δὲ, εἰ μακρὸν, ἐπὶ βραχέσιν. Ἔτι τοῖς κρεωφάγοις αὐτῶν, ἀπεναντίον τὸ μῆκος πρὸς τὸν βίον. Ὁ γὰρ μακρὸς αὐχὴν, ἀσθενής· τοῖς δὲ ὁ βίος, ἐκ τοῦ κρατεῖν ἐστι. Διόπερ οὐδὲν τῶν γαμψωνύχων μακρὸν ἔχει τὸν αὐχένα. Τὰ δὲ στεγανόποδα, καὶ διῃρημένους μὲν ἔχοντα τοὺς πόδας, σεσιμωμένους δὲ, ὡς ἐν τῷ αὐτῷ γένει ὄντα τοῖς στεγανόποσι, τὸν μὲν αὐχένα μακρὸν ἔχουσιν, (χρήσιμος γὰρ τοιοῦτος ὢν, πρὸς τὴν τροφὴν τὴν ἐκ τοῦ ὑγροῦ) τὰ δὲ σκέλη πρὸς τὴν νεῦσιν βραχέα. Διαφορὰν δ᾽ ἔχει καὶ τὰ ῥύγχη κατὰ τοὺς βίους. Τὰ μὲν γὰρ εὐθὺ ἔχει, τὰ δὲ γαμψόν. Εὐθὺ μὲν, ὅσα τροφῆς ἕνεκεν· γαμψὸν δὲ, τὸ ὠμοφάγον. Χρήσιμον γὰρ πρὸς τὸ κρατεῖν τὸ τοιοῦτον· τὴν δὲ τροφὴν ἀναγκαῖον ἀπὸ ζώων πορίζεσθαι. Ὅσων δὲ ὁ βίος ἡδὺς καὶ ποοφάγος, πλατὺ τὸ ῥύγχος ἔχουσι. Πρός τε γὰρ τὴν ὄρεξιν χρήσιμον τὸ τοιοῦτον, καὶ πρὸς τὴν τῆς τροφῆς σπάσιν καὶ κουράν. Ἔνια δὲ μακρὸν ἔχει τὸ ῥύγχος τῶν τοιούτων, ὥσπερ καὶ τὸν αὐχένα, διὰ τὸ λαμβάνειν τὴν τροφὴν ἐκ τοῦ βάθους. Καὶ τὰ πολλὰ τῶν τοιούτων καὶ τῶν στεγανοπόδων, [illegible] ἁπλῶς, ἢ κατὰ τὸ μόριον ταὐτὸ θηρεύοντα ζῇ τῶν ἐν τῷ ὑγρῷ ἔνια ζωδαρίων. Καὶ γίνεται τοῖς τοιούτοις ὁ μὲν αὐχὴν, καθάπερ ἁλιευτικὸς κάλαμος· τὸ δὲ ῥύγχος, οἷον ὁρμιὰ καὶ τὸ ἄγκιστρον. Τὰ δὲ πρανῆ τοῦ σώματος, καὶ τὰ ὕπτια, καὶ τὰ τοῦ καλουμένου θώρακος, ἐπὶ τῶν τετραπόδων, ὁλοφυὴς ὁ τόπος ἐπὶ τῶν ὀρνίθων ἐστίν. Ἀπηρτημένας γὰρ ἀπὸ τῶν βραχιόνων καὶ τῶν σκελῶν τῶν προσθίων ἔχουσι τὰς πτέρυγας, ἴδιόν τι μόριον. Διόπερ ἀντὶ ὠμοπλάτης, τὰ τελευταῖα ἐπὶ τοῦ νώτου τῶν πτερύγων ἔχουσι· σκέλη δὲ, καθάπερ ὁ ἄνθρωπος, δύο, κεκαμμένα [illegible] καθάπερ τὰ τετράποδα εἴσω, καὶ οὐχ ὥσπερ ὁ ἄνθρωπος ἔξω· τὰς δὲ πτέρυγας, τὰ πρόσθια σκέλη τῶν τετραπόδων, ἐπὶ τὸ περιφερές. Δίπουν δ᾽ ἐξ ἀνάγκης ἐστὶ τῶν ἐναίμων ἡ τοῦ ὄρνιθος οὐσία, ἅμα δὲ καὶ πτερυγωτόν. Τὰ γὰρ ἔναιμα οὐ κινεῖται πλείοσιν ἢ τέτρασι σημείοις. Τὰ μὲν οὖν ἀπηρτημένα μόρια τέτταρα, ὥσπερ τοῖς ἄλλοις τοῖς πεζοῖς καὶ τοῖς [illegible]ρευτικοῖς ἐστὶ, καὶ τοῖς ὄρνισιν· ἀλλὰ τοῖς μὲν [illegible] χίονες καὶ σκέλη τέσσαρα ὑπάρχουσι· τοῖς δ᾽ [illegible] ἀντὶ προσθίων σκελῶν, ἢ βραχιόνων, πτερύγων [illegible]νόν ἐστι. Κατὰ ταύτας γὰρ πτητικοί εἰσι· τῷ [illegible] ὄρνιθι ἐν τῇ οὐσίᾳ τὸ πτητικόν ἐστιν. Ὥστε [illegible]ται αὐτοῖς ἐξ ἀνάγκης δίποσιν εἶναι. Οὕτω γὰρ τέτρασι σημείοις κινήσονται μετὰ τῶν πτερύγων. Στῆθος δ᾽ ἔχουσιν ἅπαντες ὀξὺ καὶ σαρκῶδες. Ὀξὺ μὲν, πρὸς τὴν πτῆσιν· (τὰ γὰρ πλατέα, πολὺν [illegible] ὠθοῦντα, δυσκίνητά ἐστι) σαρκῶδες δὲ, διότι τὸ [illegible] ἀσθενὲς, μὴ πολλὴν ἔχον σκέπην. Ὑπὸ δὲ τὸ στῆθος [illegible] κοιλία μέχρι πρὸς τὴν ἔξοδον τοῦ περιττώματος, καὶ τὴν τῶν σκελῶν καμπὴν, καθάπερ τοῖς τετράποσι καὶ τοῖς ἀνθρώποις. Μεταξὺ μὲν οὖν τῶν πτερύγων καὶ τῶν σκελῶν, ταῦτα τὰ μόριά ἐστι. Ὀμφαλὸν δὲ ἐν μὲν τῇ γενέσει ἅπαντα ἔχει, ὅσαπερ ζωοτοκεῖται, ἢ ᾠοτοκεῖται· τῶν δ᾽ ὀρνίθων αὐξηθέντων ἄδηλος. Δῆλον δ᾽ ἐν τοῖς τῇ γενέσει. Εἰς γὰρ τὸ ἔντερον ἡ σύμφυσις γίνεται, καὶ οὐχ ὥσπερ τοῖς ζωοτόκοις τῶν φλεβῶν τι μόριόν ἐστιν. Ἔτι τῶν ὀρνίθων, οἱ μὲν πτητικοὶ, καὶ τὰς πτέρυγας μεγάλας ἔχουσι καὶ ἰσχυράς· οἷον [οἱ] γαμψώνυχες καὶ οἱ ὠμοφάγοι. Ἀνάγκη γὰρ πτητικοῖς εἶναι διὰ τὸν βίον. Ὥσθ᾽ ἕνεκα τούτου πλῆθος ἔχουσι πτερύγων, καὶ τὰς πτέρυγας μεγάλας. Ἔστι δὲ οὐ μόνον τὰ γαμψώνυχα, ἀλλὰ καὶ ἄλλα γένη ὀρνίθων πτητικά, ὅσοις ἡ σωτηρία ἐν τῇ ταχυτῆτι τῇ τῆς πτήσεως, ἢ ἐκτοπιστικὸς ὁ βίος. Ἔνια δὲ οὐ πτητικὰ, ἀλλὰ [illegible] ρέα τῶν ὀρνίθων ἐστὶν, οἷς ὁ βίος ἐπίγειος, καὶ [illegible] καρποφάγα· ἢ πλωτὰ καὶ περὶ ὕδωρ βιοτεύοντα [illegible]

Ἔστι δὲ τὰ μὲν τῶν γαμψωνύχων σώματα μικρὰ ἄνευ τῶν πτερύγων, διὰ τὸ εἰς ταύτας ἀναλίσκεσθαι τὴν τροφήν, εἰς τὰ ὅπλα καὶ τὴν βοήθειαν· τοῖς δὲ μὴ πτητικοῖς τοὐναντίον, τὰ σώματα ὀγκώδη· διὸ βαρέα εἰσίν. Ἔχουσι δ' ἔνιοι τῶν βαρέων βοήθειαν ἀντὶ τῶν πτερύγων τὰ πλῆκτρα καλούμενα ἐπὶ τοῖς σκέλεσιν. Ἅμα δὲ οἱ αὐτοὶ οὐ γίνονται πλῆκτρα ἔχοντες καὶ γαμψώνυχοι· αἴτιον δ' ὅτι οὐδὲν ἡ φύσις ποιεῖ περίεργον, οὐδὲ μάταιον. Ἔστι δὲ τοῖς μὲν γαμψωνύχοις καὶ πτητικοῖς ἄχρηστα τὰ πλῆκτρα· χρήσιμα γάρ ἐστιν ἐν ταῖς πεζαῖς μάχαις. Διὸ ὑπάρχει ἐνίοις τῶν βαρέων. Τούτοις δ' οὐ μόνον ἄχρηστον, ἀλλὰ καὶ βλαβερὸν οἱ γαμψοὶ ὄνυχες, τῷ ἐμπήγνυσθαι ὑπεναντίοι πρὸς τὴν πορείαν ὄντες. Διὸ καὶ γαμψώνυχα πάντα φαύλως πορεύεται, καὶ ἐπὶ πέτραις οὐ καθιζάνει. Ὑπεναντία γὰρ αὐτοῖς πρὸς ἀμφότερα ἡ τῶν ὀνύχων φύσις. Ἐξ ἀνάγκης δὲ τοῦτο περὶ τὴν γένεσιν συμβέβηκε. Τὸ γὰρ γεῶδες ἐν τῷ σώματι καὶ ἔνθερμον, χρήσιμα μόρια γίνεται πρὸς τὴν ἀλκήν. Ἄνω μὲν ῥυέν, ῥύγχους ἐποίησε σκληρότητα, ἢ μέγεθος· ἂν δὲ κάτω ῥυῇ πλῆκτρα ἰσχυρὰ ἐν τοῖς σκέλεσιν, ἢ ἐπὶ τῶν ποδῶν, ὀνύχων μέγεθος καὶ ἰσχύν. Ἅμα ἄλλοθι καὶ ἄλλοθι τούτων ἕκαστα οὐ ποιεῖ. Διασπωμένη γάρ, ἀσθενὴς γίνεται ἡ φύσις τούτου τοῦ περιττώματος. Τοῖς δὲ σκελῶν κατασκευάζει μῆκος. Ἐνίοις δ' ἀντὶ τούτων, συμπληροῖ τὸ μεταξὺ τῶν ποδῶν. Καὶ διὰ τοῦτο ἀναγκαίως οἱ πλωτοὶ τῶν ὀρνίθων, οἱ μὲν ἁπλῶς εἰσι στεγανόποδες, οἱ δὲ διῃρημένην μὲν ἔχουσι τὴν καθέκαστα τῶν δακτύλων φύσιν· πρὸς ἑκάστῳ δ' αὐτῶν συμπέφυκεν οἷον πλάτη καθ' ὅλον συνεχής. Ἐξ ἀνάγκης μὲν οὖν ταῦτα συμβαίνει διὰ ταύτας τὰς αἰτίας. Ὡς δὲ διὰ τὸ βέλτιον ἔχουσι τοιούτους τοὺς πόδας, τοῦ ζῆν χάριν, ἵνα ζῶντες ἐν ὑγρῷ, καὶ τῶν πτερῶν ἀχρείων ὄντων, τοὺς πόδας ἔχωσι πρὸς τὴν νεῦσιν. Γίνονται γὰρ ὥσπερ κῶπαι τοῖς πλέουσι, καὶ πτερύγια τοῖς ἰχθύσι. Διὸ καὶ ἐὰν τῶν μὲν τὰ πτερύγια σφαγῇ, τῶν δὲ τὸ μεταξὺ των ποδῶν, οὐκέτι νέουσιν. Ἔνιοι δὲ μακροσκελεῖς τῶν ὀρνίθων εἰσίν. Αἴτιον δ', ὅτι ὁ βίος τῶν τοιούτων ἕλειος. Τὰ γὰρ ὄργανα πρὸς τὸ ἔργον ἡ φύσις ποιεῖ, ἀλλ' οὐ τὸ ἔργον πρὸς τὰ ὄργανα. Διὰ μὲν οὖν τὸ μὴ πλωτὰ εἶναι, οὐ στεγανόποδά ἐστι· διὰ δὲ τὸ ἐν ὑπείκοντι εἶναι τὸν βίον, μακροσκελῆ καὶ μακροδάκτυλα. Καὶ τὰς καμπὰς ἔχουσι πλείους ἐν τοῖς δακτύλοις οἱ πολλοὶ αὐτῶν. Ἐπεὶ δὲ οὐ πτητικὰ μέν, ἐκ τῆς αὐτῆς δὲ ὕλης ἐστὶ πάντα, ἡ εἰς τὸ ὀῤῥοπύγιον αὐτοῖς τροφή, εἰς τὰ σκέλη καταναλισκομένη ταῦτα ηὔξησε. Διὸ καὶ ἐν τῇ πτήσει ἀντ' ὀῤῥοπυγίου χρῶνται αὐτοῖς. Πέτονται γὰρ ἀποτείνοντες εἰς τὸ ὄπισθεν. Οὕτω γὰρ αὐτοῖς χρήσιμα τὰ σκέλη· ἄλλως δὲ ἐμποδίζοιεν ἄν. Ἔνια δὲ βραχέα σκέλη πρὸς τῇ γαστρὶ ἔχοντα, πρὸς κεῖσθαι. Τοῖς μὲν γὰρ αὐτῶν οὐκ ἐμποδίζουσιν οἱ πόδες οὕτω· τοῖς δὲ γαμψώνυξι, καὶ πρὸ ἔργου εἰσὶ πρὸς τὴν ἁρπαγήν. Τῶν δ' ἐχόντων ὀρνίθων τὸν αὐχένα μακρόν, οἱ μὲν πλατύτερον ἔχοντες, πέτονται καὶ ἐκτεταμένῳ τῷ αὐχένι· οἱ δὲ λεπτὸν καὶ μακρόν, συγκεκαμμένῳ. Ἐπιπετομένοις γάρ, διὰ τὴν σκέπην, ἧττον εὔθρυπτόν ἐστιν. Ἰσχίον δ' ἔχουσι μὲν οἱ ὄρνιθες πάντες, ᾗ οὐκ ἂν δόξαιεν ἔχειν· ἀλλὰ δύο μηρούς διὰ τὸ τοῦ ἰσχίου μῆκος. Ὑποτέταται γὰρ μέχρι μέσης τῆς γαστρός. Αἴτιον δέ, ὅτι δίπουν ἐστὶ τοῦτο τὸ ζῶον, οὐκ ὀρθόν. Ὡς εἴ γε εἶχε, καθάπερ ἐν τοῖς ἀνθρώποις, ἢ τοῖς τετράποσιν, ἀπὸ τῆς ἕδρας βραχὺ τὸ ἰσχίον, καὶ τὸ σκέλος εὐθὺς ἐχόμενον, ἠδυνάτει ἂν ἑστάναι ὀρθόν. Ὁ μὲν γὰρ ἄνθρωπος ὀρθός· τοῖς δὲ τετράποσι πρὸς τὸ βάρος σκέλη ἔμπροσθεν ὑπερήρεισται. Οἱ δ' ὄρνιθες, οὐκ ὀρθοὶ μέν, διὰ τὸ νανώδεις εἶναι τὴν φύσιν· σκέλη δὲ ἐμπρόσθια οὐκ ἔχουσι· διὰ τοῦτο [γὰρ] πτέρυγας ἔχουσιν ἀντ' αὐτῶν. Ἀντὶ δὲ τούτου, μακρὸν ἡ φύσις τὸ ἰσχίον ποιήσασα, εἰς μέσον προσήρεισεν· ἐντεῦθεν δὲ ὑπέθηκε τὰ σκέλη, ὅπως ἰσοῤῥόπου ὄντος τοῦ βάρους ἔνθεν καὶ ἔνθεν, πορεύεσθαι δύνηται καὶ μένῃ. Δι' ἣν μὲν οὖν αἰτίαν δίπουν ἐστίν, οὐκ ὀρθὸν ὄν, εἴρηται. Τοῦ δ' ἄσαρκα τὰ σκέλη εἶναι, ἡ αὐτὴ αἰτία καὶ ἐπὶ τῶν τετραπόδων, ὑπὲρ ἧς καὶ πρώην εἴρηται. Τετραδάκτυλος δέ ἐστι πᾶς ὄρνις, σχιζόπους ὁμοίως καὶ στεγανόπους. Περὶ γὰρ τοῦ στρουθοῦ τοῦ Λιβυκοῦ ὕστερον διοριοῦμεν, ὅτι διχηλός, ἅμα τοῖς λοιποῖς ἐναντιώμασιν, οἷς ἔχει πρὸς τὸ τῶν ὀρνίθων γένος. Τούτων δὲ οἱ μὲν τρεῖς πρόσθεν, ὁ δὲ εἷς ὄπισθεν πρὸς ἀσφάλειαν ἀντὶ πτέρνης. Καὶ τῶν μακροσκελῶν λείπει τοῦτο κατὰ μέγεθος, οἷον συμβέβηκεν ἐπὶ τῆς κρεκός. Πλείους δ' οὐκ ἔχουσι δακτύλους. Ἐπὶ μὲν οὖν τῶν ἄλλων οὕτως ἡ τῶν δακτύλων ἔχει θέσις· ἡ δ' ἴυγξ δύο μόνον ἔχει τοὺς ὄπισθεν, καὶ δύο τοὺς ἔμπροσθεν. Αἴτιον δ', ὅτι ἧττόν ἐστιν αὐτῆς τὸ σῶμα προπετὲς ἐπὶ τὸ πρόσθεν, ἢ τὸ τῶν ἄλλων. Ὄρχεις δ' ἔχουσι μὲν πάντες οἱ ὄρνιθες· ἐντὸς δ' ἔχουσιν. Ἡ δ' αἰτία ἐν τοῖς περὶ τὰς γενέσεις ῥηθήσεται τῶν ζῴων. Τὰ μὲν οὖν τῶν ὀρνίθων μόρια τὸν τρόπον ἔχει τοῦτον.

CAPUT XIII.

Τὸ δὲ τῶν ἰχθύων γένος, ἔτι μᾶλλον κεκολόβωται τῶν ἐκτὸς μορίων. Οὔτε γὰρ σκέλη, οὔτε χεῖρας, οὔτε πτέρυγας ἔχουσιν· (εἴρηται δ' ἡ περὶ τούτων αἰτία πρότερον) ἀλλ' ὅλον περὶ τῇ κεφαλῇ τὸ κύτος συνεχές ἐστι μέχρι τῆς οὐρᾶς. Ταύτην δὲ οὐχ ὁμοίαν ἔχουσι πάντες, ἀλλὰ τὰ μὲν παραπλησίαν, τῶν δὲ πλατέων ἔνια, ἀκανθώδη καὶ μακράν. Ἡ ἐκεῖθεν γὰρ αὔξησις γίνεται εἰς τὸ πλάτος· οἷόν ἐστι νάρκαις καὶ τρυγόσι, καὶ εἴ τι τοιοῦτον ἄλλο σέλαχός ἐστι. Τῶν μὲν οὖν τοιούτων ἀκανθῶδες καὶ μακρὸν τὸ οὐραῖόν ἐστι· ἐνίων δὲ σαρκῶδες μέν, βραχὺ δέ, διὰ τὴν αἰτίαν δι' ἥνπερ ταῖς νάρκαις. Διαφέρει δ' οὐδέν, ἢ βραχὺ μέν, σαρκωδέστερον δέ· ἢ μακρὸν μέν, ἀσαρκότερον δ' εἶναι. Ἐπὶ δὲ τῶν βατράχων τὸ ἐναντίον συμβέβηκε. Διὰ γὰρ τὸ μὴ σαρκῶδες εἶναι τὸ πλάτος αὐτῶν τὸ ἐμπρόσθιον, ὅσον ἀφῄρηται σαρκῶδες, πρὸς τὸ ὄπισθεν αὐτὸ ἔθηκεν ἡ φύσις, καὶ τὴν οὐράν. Οὐκ ἔχουσι δὲ ἀπηρτημένα κῶλα οἱ ἰχθύες, διὰ τὸ νευστικὴν εἶναι τὴν φύσιν αὐτῶν, κατὰ τὸν τῆς οὐσίας λόγον· ἐπεὶ οὔτε περίεργον οὐδέν, οὔτε μάτην ἡ φύσις ποιεῖ. Ἐπεὶ δὲ ἔναιμά ἐστι κατὰ τὸν τῆς οὐσίας λόγον, διὰ μὲν τὸ νευστικὰ εἶναι, πτερύγια ἔχει· διὰ δὲ τὸ μὴ πεζά, οὐκ ἔχει πόδας. Ἡ γὰρ τῶν ποδῶν πρόσθεσις, πρὸς τὴν ἐπὶ τῷ πέδῳ κίνησιν χρήσιμός ἐστιν. Ἄλλως δὲ πτερύγια τέτταρα καὶ πόδας οὐχ οἷόν τε ἔχειν, οὐδ' ἄλλο κῶλον τοιοῦτον οὐδέν· ἔναιμα γάρ. Οἱ δὲ κορδύλοι, βράγχια ἔχοντες, πόδας ἔχουσι. Πτερύγια γὰρ οὐκ ἔχουσιν, ἀλλὰ τὴν οὐρὰν μανώδη καὶ πλατεῖαν. Ἔχουσι δὲ τῶν ἰχθύων ὅσοι μὴ πλατεῖς, καθάπερ βάτος καὶ τρυγών, τέτταρα πτερύγια· δύο μέν, ἐν τοῖς πρανέσι· δύο δ', ἐν τοῖς ὑπτίοις. Πλείω δὲ τούτων οὐδείς. Ἄναιμοι γὰρ ἂν ἦσαν. Τούτων δὲ τὰ μὲν ἐν τῷ πρανεῖ σχεδὸν πάντες ἔχουσι, τὰ δ' ἐν τοῖς

ὑπτίοις ἔνιοι τῶν μακρῶν καὶ πάχος ἐχόντων, οὐκ ἔχουσιν· οἷον ἔγχελυς καὶ γόγγρος, καὶ κεστρέων τὶ γένος, τὸ ἐν τῇ λίμνῃ τῇ ἐν Σιφαῖς. Ὅσα δ᾽ ἐστὶ μακροφυέστερα, καὶ ὀφιώδη μᾶλλον, οἷον σμύραινα, οὐδὲν ἔχουσι πτερύγιον ἁπλῶς· ἀλλὰ ταῖς καμπαῖς κινοῦνται, χρώμεναι τῷ ὑγρῷ, ὥσπερ οἱ ὄφεις τῇ γῇ. Τοῦτον γὰρ οἱ ὄφεις τὸν τρόπον νέουσιν, ὅνπερ ἐπὶ τῆς γῆς ἕρπουσιν. Αἰτία δὲ τοῦ μὴ ἔχειν τοὺς ὀφιώδεις τῶν ἰχθύων πτερύγια, ἥπερ καὶ τῶν ὄφεων τοῦ ἄποδας εἶναι. Τὸ δὲ αἴτιον ἐν τοῖς περὶ πορείας καὶ κινήσεως τῶν ζώων εἴρηται. Ἢ γὰρ κακῶς, ἢ οὐδ᾽ ἂν ἐκινοῦντο, τέτρασι σημείοις κινούμενα. Εἴτε γὰρ σύνεγγυς εἶχον τὰ πτερύγια, μόλις ἂν ἐκινοῦντο· εἴτε πόῤῥω, διὰ τὸ πολὺ μεταξύ. Εἰ δὲ πλείω τὰ κινητικὰ σημεῖα εἶχον, ἄναιμα ἦν ἄν. Ἡ δ᾽ αὐτὴ αἰτία καὶ ἐπὶ τῶν δύο μόνον ἐχόντων πτερύγια ἰχθύων. Ὀφιώδη γάρ ἐστι καὶ εὐμηκέστερα, καὶ χρῆται τῇ κάμψει ἀντὶ τῶν δύο πτερυγίων. Διὸ καὶ ἐν τῷ ξηρῷ ἕρπουσι καὶ ζῶσι πολὺν χρόνον· καὶ τὰ μὲν οὐκ εὐθὺ, τὰ δ᾽ οἰκεῖα τῆς πεζῆς ὄντα φύσεως ἧττον ἀσπαρίζει. Αὐτῶν δὲ τῶν πτερυγίων ἐν τοῖς πρανέσιν ἔχει τὰ δύο πτερύγια ἔχοντα μόνον, ὅσα μὴ κωλύεται διὰ τὸ πλάτος. Τὰ δ᾽ ἔχοντα, πρὸς τῇ κεφαλῇ ἔχει, διὰ τὸ μὴ ἔχειν μῆκος ἐν τῷ τόπῳ, ᾧ ἀντὶ τούτων κινήσεται. Ἐπὶ γὰρ τὴν οὐρὰν πρόμηκες τὸ τῶν τοιούτων ἐστὶν ἰχθύων σῶμα. Οἱ δὲ βάτοι καὶ τὰ τοιαῦτα, ἀντὶ τῶν πτερυγίων, τῷ ἐσχάτῳ πλάτει νέουσιν. Ἡ δὲ νάρκη καὶ ὁ βάτραχος, τὰ ἐν τῷ πρανεῖ κάτω, διὰ τὸ πλάτος τῶν ἄνω· τὰ δ᾽ ἐν τοῖς ὑπτίοις, πρὸς τῇ κεφαλῇ. Οὐ γὰρ κωλύει κινεῖσθαι τὸ πλάτος, ἀλλ᾽ ἀντὶ τοῦ ἄνω, ἐλάττω ταῦτα τῶν ἐν τῷ πρανεῖ ἔχει. Ἡ δὲ νάρκη πρὸς τῇ οὐρᾷ ἔχει τὰ δύο πτερύγια· ἀντὶ δὲ τῶν δύο, τῷ πλάτει χρῆται ὡς δυσὶ πτερυγίοις ἑκατέρῳ τῷ ἡμικυκλίῳ. Περὶ δὲ τῶν ἐν τῇ κεφαλῇ μορίων καὶ αἰσθητηρίων, εἴρηται πρότερον. Ἴδιον δ᾽ ἔχει τὸ τῶν ἰχθύων γένος πρὸς τἆλλα τὰ ἔναιμα ζῶα, τὴν τῶν βραγχίων φύσιν. Δι᾽ ἣν δ᾽ αἰτίαν, εἴρηται ἐν τοῖς περὶ ἀναπνοῆς. Καὶ ἔχει δὲ τὰ ἔχοντα βράγχια, τὰ μὲν, ἐπικαλύμματα τοῖς βραγχίοις· τὰ δὲ σελάχη πάντα (χονδράκανθα γὰρ) ἀκάλυπτα. Αἴτιον δ᾽, ὅτι οἱ μὲν, ἀκανθώδεις εἰσί· τὸ δ᾽ ἐπικάλυμμα, ἀκανθῶδες· τὰ δὲ σελάχη πάντα, χονδράκανθα. Ἔτι δ᾽ αἱ κινήσεις τῶν μὲν νωθραὶ, διὰ τὸ μὴ ἀκανθώδη εἶναι, μηδὲ νευρώδη· τῶν δὲ ἀκανθωδῶν, ταχεῖα· τοῦ δ᾽ ἐπικαλύμματος ταχεῖαν δεῖ γίνεσθαι τὴν κίνησιν· ὥσπερ γὰρ πρὸς ἐκπνοὴν ἡ τῶν βραγχίων ἐστὶ φύσις. Διὰ τοῦτο τοῖς σελαχώδεσι καὶ αὐτῶν τῶν πόρων ἡ συναγωγὴ γίνεται τῶν βραγχίων, καὶ οὐ δεῖ ἐπικαλύμματος, ὅπως γίγνηται ταχεῖα. Οἱ μὲν οὖν αὐτῶν ἔχουσι πολλὰ βράγχια, οἱ δ᾽ ὀλίγα· καὶ οἱ μὲν διπλᾶ, οἱ δὲ ἁπλᾶ. Τὸ δ᾽ ἔσχατον, ἁπλοῦν οἵ γε πλεῖστοι. Τὴν δ᾽ ἀκρίβειαν ἐκ τῶν ἀνατομῶν περὶ τούτων, καὶ ἐν ταῖς ἱστορίαις ταῖς περὶ τὰ ζῶα δεῖ θεωρεῖν. Αἴτιον δὲ τοῦ πλήθους καὶ τῆς ὀλιγότητος, τὸ τοῦ ἐν τῇ καρδίᾳ θερμοῦ πλῆθος, καὶ ἡ ὀλιγότης. Θάττω γὰρ καὶ ἰσχυροτέραν τὴν κίνησιν δεῖ εἶναι τοῖς πλείω ἔχουσι θερμότητα. Τὰ δὲ πλείω καὶ διπλᾶ βράγχια τοιαύτην ἔχει τὴν φύσιν μᾶλλον τῶν ἁπλῶν καὶ ἐλαττόνων. Διὸ καὶ ἔνια αὐτῶν ἔξω ζῆν δύνανται πολὺν χρόνον, τῶν ἐχόντων ἐλάττω καὶ ἧττον ἐγκρατῆ τὰ βράγχια· οἷον ἐγχέλυες, καὶ ὅσα ὀφιώδη. Οὐ γὰρ πολλῆς δέονται καταψύξεως. Ἔχει δὲ καὶ περὶ τὸ στόμα διαφοράς. Τὰ μὲν γὰρ, κατ᾽

ἀντικρὺ ἔχει τὸ στόμα, καὶ εἰς τὸ πρόσθεν· τὰ δ᾽, ἐν
τοῖς ὑπτίοις, οἷον οἵ τε δελφῖνες καὶ τὰ σελαχώδη· καὶ
ὕπτια στρεφόμενα, λαμβάνει τὴν τροφήν. Φαίνεται
δὲ ἡ φύσις οὐ μόνον σωτηρίας ἕνεκεν ποιῆσαι τοῦτο
τῶν ἄλλων ζώων· (ἐν γὰρ τῇ στρέψει σώζεται τἆλλα
δὴ βραδύνοντα· πάντα γὰρ τὰ τοιαῦτα, ζωοφάγα
ἐστίν) ἀλλὰ καὶ πρὸς τὸ μὴ ἀκολουθεῖν τῇ λαιμαργίᾳ
τῇ περὶ τὴν τροφήν. Ῥᾷον γὰρ λαμβάνοντα, δια-
φθείροιτ᾽ ἂν, διὰ τὴν πλήρωσιν, ταχέως. Πρὸς δὲ
τούτοις περιφερῆ καὶ λεπτὴν ἔχοντα τὴν τοῦ ῥύγχους
φύσιν, οὐχ οἷόν τ᾽ εὐδιαίρετον ἔχειν. Ἔτι δὲ καὶ
τὰ μὲν ἀνεῤῥωγὸς ἔχειν τὸ στόμα, τὰ δὲ μύουρον·
ὅσα μὲν σαρκοφάγα, ἀνεῤῥωγὸς, ὥσπερ τὰ καρχα-
ρόδοντα, διὰ τὸ ἐν τῷ στόματι εἶναι τοῖς τοιούτοις
ἰσχύν· ὅσα δὲ μὴ σαρκοφάγα, μύουρον. Τὸ δὲ δέρμα,
οἱ μὲν λεπιδωτὸν ἔχουσιν αὐτῶν· (ἡ δὲ λεπὶς, διὰ
πρότητα καὶ λεπτότητα ἀφίσταται τοῦ σώματος)
δὲ τραχὺ, οἷον ῥίνη, καὶ βάτος, καὶ τὰ τοιαῦτα·
χιστα δὲ, τὰ λεῖα. Τὰ δὲ σελάχη, ἀλεπίδωτα
τραχέα δ᾽ ἐστὶ, διὰ τὸ χονδράκανθα εἶναι. Τὸ
γεῶδες ἐκεῖθεν ἡ φύσις εἰς τὸ δέρμα
Ὄρχεις δ᾽ οὐδεὶς ἔχει, οὔτε ἐκτὸς, οὔτε ἐντὸς, οὐδ᾽
τι τῶν ἀπόδων οὐδὲν, οὐδ᾽ οἱ ὄφεις. Πόρον δὲ τοῦ
τώματος καὶ τῶν περὶ τὴν γένεσιν, τὸν αὐτὸν,
περ καὶ τἆλλα ᾠοτόκα πάντα καὶ τετράποδα,
μὴ ἔχειν κύστιν, μηδὲ γίνεσθαι αὐτοῖς
ὑγρόν. Τὸ μὲν οὖν τῶν ἰχθύων γένος πρὸς
ζῶα ταύτας ἔχει τὰς διαφοράς. Οἱ δὲ
καὶ φάλαιναι, καὶ πάντα τὰ τοιαῦτα τῶν κητῶν,
χια μὲν οὐκ ἔχουσιν, αὐλὸν δὲ, διὰ τὸ πνεύμονα
δεχόμενα γὰρ κατὰ στόμα, τὴν θάλατταν,
τὸν αὐλόν. Ἀνάγκη μὲν γὰρ δέξασθαι τὸ ὑγρὸν,
λαμβάνειν τὴν τροφὴν ἐν τῷ ὑγρῷ· δεξάμενα
ἀφιέναι ἀναγκαῖον. Κεῖται δ᾽ αὐτὸς οὗτος
ἐγκεφάλου. Διελάμβανε γὰρ ἂν ἀπὸ τῆς
τόν. Αἴτιον δὲ τοῦ πνεύμονα ἔχειν ταῦτα
πνεῖν, ὅτι τὰ μεγάλα τῶν ζώων πλείονος δεῖται
τητος, ἵνα κινῆται. Διὸ ὁ πνεύμων ἔγκειται
θερμότητος ὢν πλήρης αἱματικῆς. Ἔστι δὲ
τρόπον τινὰ, πεζὰ καὶ ἔνυδρα. Τὸν μὲν γὰρ
δέχεται ὡς πεζά· ἄποδα δ᾽ ἐστὶ, καὶ λαμβάνει
ὑγροῦ τὴν τροφὴν, ὥσπερ τὰ ἔνυδρα. Καὶ
και δὲ, καὶ αἱ νυκτερίδες, διὰ τὸ ἐπαμφοτερίζειν
μὲν τοῖς ἐνύδροις καὶ πεζοῖς, αἱ δὲ τοῖς
πεζοῖς, διὰ τοῦτο ἀμφοτέρων τε μετέχουσι, καὶ
τέρων. Αἵ τε γὰρ φῶκαι, ὡς μὲν ἔνυδροι,
ἔχουσιν· ὡς δὲ πεζαὶ, πτέρυγας. Τοὺς γὰρ
πόδας ἰχθυώδεις ἔχουσι πάμπαν· ἔτι δὲ τοὺς
πάντας καρχαρόδοντας, καὶ πάντας ὀξεῖς. Καὶ
ρίδες, ὡς μὲν πτηνὰ, ἔχουσι πόδας· ὡς δὲ
οὐκ ἔχουσι· καὶ οὔτε κέρκον ἔχουσιν, οὔτ᾽ ὀῤῥο
διὰ μὲν τὸ πτηνὰ κέρκον· διὰ δὲ τὸ πεζὰ, ὀῤῥο
Συμβέβηκε δ᾽ αὐταῖς τοῦτο ἐξ ἀνάγκης.
δερμόπτεροι. Οὐδὲν δ᾽ ἔχει οὐροπύγιον οὐ
ρον. Ἐκ τοιούτου γὰρ πτεροῦ τὸ οὐροπύγιον
Ἡ δὲ κέρκος, καὶ ἐμπόδιος ἂν ἦν, ὑπάρχουσα
πτεροῖς.

CAPUT XIV.

Τὸν αὐτὸν δὲ τρόπον καὶ ὁ στρουθὸς ὁ
Τὰ μὲν γὰρ, ὄρνιθος ἔχει· τὰ δὲ, ζῴου
Ὡς μὲν γὰρ οὐκ ὢν τετράπους, πτερὰ ἔχει·
ὢν ὄρνις, οὔτε πέταται μετεωριζόμενος, καὶ
οὐ χρήσιμα πρὸς πτῆσιν, ἀλλὰ τριχώδη.

μὲν τετράπους ὢν, βλεφαρίδας ἔχει τὰς ἄνωθεν· καὶ ψιλὸς δ' ἐστὶ τὰ περὶ τὴν κεφαλὴν, καὶ τὰ ἄνω τοῦ αὐχένος· ὥστε τριχωδεστέρας ἔχειν τὰς βλεφαρίδας. Ὡς δ' ὄρνις ὤν, τὰ κάτωθεν ἐπτέρωται, καὶ δίπους μέν ἐστιν ὡς ὄρνις, διχηλὸς δὲ, ὡς τετράπους· οὐ γὰρ δακτύλους ἔχει, ἀλλὰ χηλάς. Τούτου δ' αἴτιον, ὅτι τὸ μέγεθος οὐκ ὄρνιθος ἔχει, ἀλλὰ τετράποδος. Ἐλάχιστον γὰρ ἀναγκαῖον εἶναι τὸ μέγεθος (ὡς καθόλου εἰπεῖν) τὸ τῶν ὀρνίθων. Οὐ γὰρ ῥᾴδιον πολὺν ὄγκον κινεῖσθαι σώματος μετέωρον. Περὶ μὲν οὖν μορίων, διὰ τίν' αἰτίαν ἕκαστόν ἐστιν ἐν τοῖς ζώοις, εἴρηται περὶ πάντων τῶν ζώων καθ' ἕκαστον. Τούτων δὲ διωρισμένων, ἐφεξῆς ἐστι τὰ περὶ τὰς γενέσεις αὐτῶν διελθεῖν.

ΑΡΙΣΤΟΤΕΛΟΥΣ
ΠΕΡΙ ΖΩΩΝ ΓΕΝΕΣΕΩΣ.

ARISTOTELIS
DE GENERATIONE ANIMALIUM LIBRI V.

LIBER I.

CAPUT I.

Ἐπεὶ δὲ περὶ τῶν ἄλλων μορίων τῶν ἐν τοῖς ζώοις εἴρηται, καὶ κοινῇ, καὶ καθ' ἕκαστον γένος περὶ τῶν ἰδίων χωρὶς, τίνα τρόπον διὰ ταύτην τὴν αἰτίαν ἕκαστον· (λέγω δὲ ταύτην, ἕνεκά του· ὑπόκεινται γὰρ αἰτίαι τέτταρες, τό, τε οὗ ἕνεκα ὡς τέλος, καὶ ὁ λόγος τῆς οὐσίας· ταῦτα μὲν οὖν ὡς ἕν τι σχεδὸν ὑπολαβεῖν δεῖ. Τρίτον δὲ καὶ τέταρτον, ἡ ὕλη, καὶ ὅθεν ἡ ἀρχὴ τῆς κινήσεως) περὶ μὲν οὖν τῶν ἄλλων εἴρηται· (ὅ, τε γὰρ λόγος, καὶ τὸ οὗ ἕνεκα, ὡς τέλος, ταὐτόν· καὶ [ἡ] ὕλη τοῖς ζώοις τὰ μέρη· παντὶ μὲν τῷ ὅλῳ τὰ ἀνομοιομερῆ, τοῖς δὲ ανομοιομερέσι τὰ ὁμοιομερῆ, τούτοις δὲ τὰ καλούμενα στοιχεῖα τῶν σωμάτων) λοιπὸν δὲ τῶν μὲν μορίων τὰ πρὸς τὴν γένεσιν συντελοῦντα τοῖς ζώοις, περὶ ὧν οὐδὲν διώρισται πρότερον, περὶ αἰτίας τε τῆς κινούσης, τίς αὕτη. Τὸ δὲ περὶ ταύτης τε σκοπεῖν, καὶ τὸ περὶ τῆς γενέσεως τῆς ἑκάστου, τρόπον τινὰ ταὐτόν ἐστι. Διόπερ ὁ λόγος εἰς ἓν συνήγαγε, τῶν μὲν περὶ τὰ μόρια τελευταῖα ταῦτα, τῶν δὲ περὶ γενέσεως τὴν ἀρχὴν ἐχομένην τούτων τάξας. Τῶν δὴ ζώων, τὰ μὲν ἐκ συνδυασμοῦ γίνεται θήλεος καὶ ἄῤῥενος, ἐν ὅσοις γένεσι τῶν ζώων ἐστὶ τὸ θῆλυ καὶ τὸ ἄῤῥεν. Οὐ γὰρ ἐν πᾶσίν ἐστιν, ἀλλ' ἐν μὲν τοῖς ἐναίμοις (ἔξω ὀλίγων) ἅπασι, τὸ μὲν ἄῤῥεν, τὸ δὲ θῆλυ τελειωθέν ἐστι. Τῶν δὲ ἀναίμων, τὰ μὲν ἔχει τὸ θῆλυ καὶ τὸ ἄῤῥεν, ὥστε τὰ ὁμογενῆ γεννᾷν· τὰ δὲ γεννᾷ μὲν, οὐ μέντοι τὰ ὁμογενῆ. Τοιαῦτα δ' ἐστὶν, ὅσα γίνεται μὴ ἐκ ζώων συνδυαζομένων, ἀλλ' ἐκ γῆς σηπομένης, καὶ περιττωμάτων. Ὡς δὲ κατὰ παντὸς εἰπεῖν, ὅσα μὲν κατὰ τόπον μεταβλητικὰ τῶν ζώων ὄντα, τὰ μὲν νευστικὰ, τὰ δὲ πτηνὰ, τὰ δὲ πεζευτικὰ τοῖς σώμασιν· ἐν ἐνίοις μὲν τούτων ἅπαν τὸ γένος ἔχει τὸ θῆλυ καὶ τὸ ἄῤῥεν, οὐ μόνον ἐν τοῖς ἐναίμοις, ἀλλὰ καὶ τῶν ἀναίμων ἔν τισι. Καὶ τούτων τοῖς μὲν καθ' ὅλον τὸ γένος· οἷον τοῖς μαλακίοις, καὶ τοῖς μαλακοστράκοις· ἐν δὲ τῷ τῶν ἐντόμων γένει τὰ πλεῖστα. Τούτων δὲ αὐτῶν ὅσα μὲν ἐκ συνδυασμῶν γίνεται τῶν συγγενῶν ζώων, καὶ αὐτὰ γεννᾷ κατὰ συγγένειαν· ὅσα δὲ μὴ ἐκ ζώων, ἀλλ' ἐκ σηπομένης τῆς ὕλης, ταῦτα γεννᾷ μὲν, ἕτερον δὲ γένος· καὶ τὸ γιγνόμενον, οὔτε θῆλύ ἐστιν, οὔτε ἄῤῥεν. Τοιαῦτα δ' ἐστὶν ἔνια τῶν ἐντόμων. Καὶ τοῦτο συμβέβηκεν εὐλόγως. Εἰ γὰρ ὅσα μὴ γίγνεται ἐκ ζώων, ἐκ τούτων ἐγίνετο ζῶα συνδυαζομένων, εἰ μὲν ὁμοιογενῆ, καὶ τὴν ἐξ ἀρχῆς τοιαύτην ἔδει τῶν τεκνωσάντων εἶναι γένεσιν. Τοῦτο δὲ εὐλόγως ἀξιοῦμεν· φαίνεται γὰρ συμβαῖνον οὕτως ἐπὶ τῶν ἄλλων ζώων. Εἰ δ' ἀνόμοια μὲν, δυνάμενα δὲ συνδυάζεσθαι, πάλιν ἐκ τούτων ἑτέρα τις ἂν ἐγίνετο φύσις, καὶ πάλιν ἄλλη τις ἐκ τούτων· καὶ τοῦτ' ἐπορεύετο ἂν εἰς ἄπειρον. Ἡ δὲ φύσις φεύγει τὸ ἄπειρον. Τὸ μὲν γὰρ ἄπειρον, ἀτελές· ἡ δὲ φύσις, ἀεὶ ζητεῖ τέλος. Ὅσα δὲ μὴ πορευτικὰ, καθάπερ τὰ ὀστρακόδερμα τῶν ζώων, καὶ τὰ ζῶντα τῷ προσπεφυκέναι, διὰ τὸ παραπλησίαν αὐτῶν εἶναι τὴν οὐσίαν τοῖς φυτοῖς, ὥσπερ οὐδ' ἐν ἐκείνοις, οὐδ' ἐν τούτοις ἐστὶ τὸ ἄῤῥεν καὶ τὸ θῆλυ· ἀλλ' ἤδη καθ' ὁμοιότητα καὶ καθ' ἀναλογίαν λέγεται. Μικρὰν γάρ τινα τοιαύτην ἔχει διαφοράν. Καὶ γὰρ ἐν τοῖς φυτοῖς ὑπάρχει τὰ μὲν, καρποφόρα δένδρα τοῦ αὐτοῦ γένους· τὰ δὲ, αὐτὰ μὲν οὐ φέρει καρπὸν, συμβάλλεται δὲ τοῖς φέρουσι πρὸς τὸ πέττειν· οἷον συμβαίνει περὶ τὴν συκῆν καὶ τὸν ἐρινεόν. Ἔστι δὲ καὶ ἐπὶ τῶν φυτῶν τὸν αὐτὸν τρόπον. Τὰ μὲν γὰρ, ἐκ τοῦ σπέρματος γίνεται· τὰ δ', ἐκ τοῦ ὥσπερ αὐτοματίζειν τὴν φύσιν. Γίνεται γὰρ ἢ τῆς γῆς σηπομένης, ἢ μορίων τινῶν ἐν τοῖς φυτοῖς. Ἔνια γὰρ, αὐτὰ μὲν οὐ συνίσταται καθ' αὑτὰ χωρὶς, ἐν ἑτέροις δὲ γίνεται δένδρεσιν, οἷον ὁ ἰξός. Περὶ μὲν οὖν φυτῶν, αὐτὰ καθ' αὑτὰ χωρὶς ἐπισκεπτέον.

CAPUT II.

Περὶ δὲ τῶν ἄλλων ζώων τῆς γενέσεως λεκτέον κατὰ τὸν ἐπιβάλλοντα λόγον καθ' ἕκαστον αὐτῶν, ἀπὸ τῶν εἰρημένων συνείροντας. Καθάπερ γὰρ εἴ-

πομεν, τῆς γενέσεως ἀρχὰς ἄν τις οὐχ ἥκιστα θείη τὸ ἄῤῥεν καὶ τὸ θῆλυ· τὸ μὲν ἄῤῥεν, ὡς τῆς κινήσεως καὶ τῆς γενέσεως ἔχον τὴν ἀρχήν· τὸ δὲ θῆλυ, ὡς ὕλης. Τοῦτο δὲ μάλιστ' ἄν τις πιστεύσειε, θεωρῶν πῶς γίνεται τὸ σπέρμα, καὶ πόθεν. Ἐκ τούτου μὲν γὰρ τὰ φύσει γινόμενα συνίσταται. Τοῦτο δὲ πῶς ἀπὸ τοῦ θήλεος καὶ τοῦ ἄῤῥενος συμβαίνει γίγνεσθαι, δεῖ μὴ λανθάνειν. Τῷ γὰρ ἀποκρίνεσθαι τὸ τοιοῦτον μόριον ἀπὸ τοῦ θήλεος καὶ τοῦ ἄῤῥενος, καὶ ἐν τούτοις τὴν ἀπόκρισιν εἶναι καὶ ἐκ τούτων, διὰ τοῦτο τὸ θῆλυ καὶ τὸ ἄῤῥεν, ἀρχαὶ τῆς γενέσεως εἰσίν. Ἄῤῥεν μὲν γὰρ, λέγομεν τὸ εἰς ἄλλο γεννῶν ζῶον· θῆλυ δέ, τὸ εἰς αὑτό. Διὸ καὶ ἐν τῷ ὅλῳ τὴν γῆς φύσιν, ὡς θῆλυ καὶ μητέρα νομίζουσιν· οὐρανὸν δὲ καὶ ἥλιον, καὶ εἴ τι τῶν ἄλλων τῶν τοιούτων ὡς γεννῶντας καὶ πατέρας προσαγορεύουσι. Τὸ δὲ ἄῤῥεν καὶ τὸ θῆλυ διαφέρει, κατὰ μὲν τὸν λόγον, τῷ δυνασθαι ἕτερον ἑκάτερον· κατὰ δὲ τὴν αἴσθησιν, μορίοις τισί. Κατὰ μὲν τὸν λόγον, τῷ ἄῤῥεν μὲν εἶναι τὸ δυνάμενον εἰς ἕτερον γεννᾷν, καθάπερ εἴρηται πρότερον· τὸ δὲ θῆλυ, τὸ εἰς αὑτὸ, καὶ ἐξ οὗ γίνεται ἐνυπάρχον ἐν τῷ γεννῶντι γεννώμενον. Ἐπεὶ δὲ διώρισται δυνάμει καὶ ἔργῳ τινὶ, δεῖται δὲ πρὸς πᾶσαν ἐργασίαν ὀργάνων, ὄργανα δὲ ταῖς δυνάμεσι τὰ μέρη τοῦ σώματος, ἀναγκαῖον εἶναι καὶ πρὸς τὴν τέκνωσιν καὶ τὸν συνδυασμὸν μόρια, καὶ ταῦτα διαφέροντα ἀλλήλων, καθ' ἃ τὸ ἄῤῥεν διοίσει τοῦ θήλεος. Εἰ γὰρ καὶ καθ' ὅλου λέγεται τοῦ ζώου, τοῦ μὲν τὸ θῆλυ, τοῦ δὲ τὸ ἄῤῥεν, ἀλλ' οὐ κατὰ πᾶν γε, θῆλυ τὸ αὐτὸ καὶ ἄῤῥεν ἐστὶν, ἀλλὰ κατά τινα δύναμιν, καὶ κατά τι μόριον· ὥσπερ καὶ τὸ ὀρεκτικὸν καὶ πορευτικὸν, ὅπερ καὶ φαίνεται κατὰ τὴν αἴσθησιν. Ταῦτα δὲ τυγχάνει μόρια ὄντα· τοῦ μὲν θήλεος, αἱ καλούμεναι ὑστέραι· τοῦ δὲ ἄῤῥενος, τὰ περὶ τοὺς ὄρχεις καὶ τοὺς περινέους, ἐν πᾶσι τοῖς ἐναίμοις. Τὰ μὲν γὰρ, ὄρχεις ἔχει αὐτῶν, τὰ δὲ τοὺς τοιούτους πόρους· εἰσὶ δὲ διαφοραὶ τοῦ ἄῤῥενος καὶ τοῦ θήλεος, καὶ ἐν τοῖς ἀναίμοις, ὅσα αὐτῶν ἔχει ταύτην τὴν ἐναντίωσιν. Διαφέρει δ' ἐν τοῖς ἐναίμοις τὰ μέρη τὰ πρὸς τὴν μίξιν, τοῖς σχήμασι. Δεῖ δὲ νοεῖν ὅτι μικρᾶς ἀρχῆς μετακινουμένης, πολλὰ συμμεταβάλλειν εἴωθε τῶν μετὰ τὴν ἀρχήν. Δῆλον δὲ τοῦτο ἐπὶ τῶν ἐκτεμνομένων. Τοῦ γεννητικοῦ γὰρ μορίου διαφθειρομένου μόνον, ὅλη σχεδὸν ἡ μορφὴ συμμεταβάλλει τοσοῦτον, ὥστε ἢ θῆλυ δοκεῖν εἶναι, ἢ μικρὸν ἀπολείπειν· ὡς οὐ κατὰ τὸ τυχὸν μόριον, οὐδὲ κατὰ τὴν τυχοῦσαν δύναμιν, θῆλυ ὂν καὶ ἄῤῥεν τὸ ζῶον. Φανερὸν οὖν ὅτι ἀρχή τις οὖσα φαίνεται τὸ θῆλυ καὶ τὸ ἄῤῥεν. Πολλὰ γοῦν συμμεταβάλλει μεταβαλλόντων ᾗ θῆλυ καὶ ἄῤῥεν, ὡς ἂν ἀρχῆς μεταπιπτούσης.

CAPUT III.

Ἔχει δὲ τὰ περὶ τοὺς ὄρχεις καὶ τὰς ὑστέρας, οὐχ ὁμοίως πᾶσι τοῖς ἐναίμοις ζώοις· καὶ πρῶτόν γε τὰ περὶ τοὺς ὄρχεις τοῖς ἄῤῥεσι. Τὰ μὲν γὰρ, ὅλως ὄρχεις οὐκ ἔχει τῶν τοιούτων ζώων, (οἷον τό τε τῶν ἰχθύων γένος, καὶ τὸ τῶν ὄφεων) ἀλλὰ πόρους δύο μόνον σπερματικούς· τὰ δ', ἔχει μὲν ὄρχεις, ἐντὸς δ' ἔχει τούτους, πρὸς τῇ ὀσφύϊ κατὰ τὴν τῶν νεφρῶν χώραν. Ἀπὸ δὲ τούτων ἑκατέρου πόρον, ὥσπερ ἐν τοῖς μὴ ἔχουσιν ὄρχεις, συνάπτοντας εἰς ἓν, καθάπερ καὶ ἐπ' ἐκείνων· οἷον οἵ τε ὄρνιθες πάντες, καὶ τὰ ᾠοτοκοῦντα τετράποδα τῶν δεχομένων τὸν ἀέρα, καὶ πνεύμονα ἐχόντων. Καὶ γὰρ ταῦτα πάντα ἐντὸς ἔχει πρὸς τῇ ὀσφύϊ τοὺς ὄρχεις, καὶ δύο πόρους ἀπὸ τούτων ὁμοίως τοῖς ὄφεσιν· οἷον σαῦροι, καὶ χελῶναι, καὶ τὰ φολιδωτὰ πάντα. Τὰ δὲ ζωοτόκα, πάντα μὲν ἐν τοῖς ἔμπροσθεν ἔχει τοὺς ὄρχεις· ἀλλ' ἔνια αὐτῶν ἔσω πρὸς τῷ τέλει τῆς γαστρὸς, (οἷον ὁ δελφὶς) καὶ οὐ πόρους, ἀλλ' αἰδοῖον ἀπὸ τούτων περαῖνον εἰς τὸ ἔξω, καθάπερ οἱ βόες· τὰ δὲ ἔξω· καὶ τούτων τὰ μὲν, ἀπηρτημένους, ὥσπερ οἱ ἄνθρωποι· τὰ δὲ, πρὸς τῇ ἕδρᾳ, καθάπερ οἱ ὗες. Διώρισται δὲ περὶ αὐτῶν ἀκριβέστερον ἐν ταῖς ἱστορίαις ταῖς περὶ τῶν ζώων. Αἱ δ' ὑστέραι πᾶσαι μὲν εἰσι διμερεῖς, καθάπερ καὶ οἱ ὄρχεις τοῖς ἄῤῥεσι δύο εἰσὶ πᾶσι· ταύτας δ' ἔχουσι τὰ μὲν, πρὸς τοῖς ἄρθροις, καθάπερ αἵ τε γυναῖκες, καὶ πάντα τὰ ζωοτοκοῦντα, μὴ μόνον θύραζε, ἀλλὰ καὶ ἐν ἑαυτοῖς, καὶ οἱ ἰχθύες ὅσοι ᾠοτοκοῦσιν εἰς τοὐμφανές· τὰ δὲ, πρὸς τῷ ὑποζώματι, καθάπερ οἵ τε ὄρνιθες πάντες, καὶ τῶν ἰχθύων οἱ ζωοτοκοῦντες. Ἔχουσι δὲ δικρόας καὶ τὰ μαλακόστρακα τὰς ὑστέρας, καὶ τὰ μαλάκια. Τὰ γὰρ καλούμενα τούτων ᾠὰ, τοὺς περιέχοντας ὑμένας ὑστερικοὺς ἔχει. Μάλιστα δὲ ἀδιόριστον ἐπὶ τῶν πολυπόδων ἐστὶν ὥστε δοκεῖν μίαν εἶναι. Τούτου δ' αἴτιον, ὁ τοῦ σώματος ὄγκος, πάντῃ ὅμοιος ὤν. Δικρόαι δὲ καὶ [illegible] τῶν ἐντόμων εἰσὶν, ἐν τοῖς μέγεθος ἔχουσιν. Ἐν δὲ τοῖς ἐλάττοσιν ἄδηλον, διὰ τὴν μικρότητα τοῦ σώματος. Τὰ μὲν οὖν εἰρημένα μόρια τοῖς ζώοις τοῦτον ἔχει τὸν τρόπον.

CAPUT IV.

Περὶ δὲ τῆς ἐν τοῖς ἄῤῥεσι διαφορᾶς τῶν σπερματικῶν ὀργάνων, εἴ τις μέλλοι θεωρήσειν τὰς αἰτίας δι' ἃς εἰσιν, ἀνάγκη λαβεῖν πρῶτον, τίνος ἕνεκ[illegible] ἐστιν ἡ τῶν ὄρχεων σύστασις. Εἰ δὴ πᾶν ἡ φ[illegible] ἢ διὰ τὸ ἀναγκαῖον ποιεῖ, ἢ διὰ τὸ βέλτιον, κἂν τοῦ[illegible] τὸ μόριον εἴη διὰ τούτων θάτερον. Ὅτι μὲν τού[illegible] οὐκ ἀναγκαῖον πρὸς τὴν γένεσιν, φανερόν. Πᾶ[illegible] γὰρ ἂν ὑπῆρχε τοῖς γεννῶσι. Νῦν δὲ οὔθ' οἱ [illegible] ἔχουσιν ὄρχεις, οὔθ' οἱ ἰχθύες. Ὠμμένοι γὰρ [illegible] συνδυαζόμενοι, καὶ πλήρεις ἔχοντες θοροῦ τοὺς [illegible]ρους. Λείπεται τοίνυν βελτίονός τινος χάριν. [illegible] δὲ τῶν μὲν πλείστων ζώων ἔργον σχεδὸν οὐδὲν ἄ[illegible] πλὴν ὥσπερ τῶν φυτῶν σπέρμα καὶ καρπός. [illegible]περ δ' ἐν τοῖς περὶ τὴν τροφὴν, τὰ εὐθυέντερα, [illegible]βρότερα πρὸς τὴν ἐπιθυμίαν τὴν τῆς τροφῆς, [illegible] καὶ τὰ μὴ ἔχοντα ὄρχεις, πόρους δὲ μόνον, ἢ ἔχο[illegible] μὲν, ἐντὸς δὲ ἔχοντα, πάντα ταχύτερα πρὸς τὴν ἐ[illegible]σίαν τῶν συνδυασμῶν. Ἃ δὲ δεῖ σωφρονέστερα [illegible] ὥσπερ ἐκεῖ οὐκ εὐθυέντερα, καὶ ἐνταῦθα [illegible] ἔχουσιν οἱ πόροι, πρὸς τὸ μὴ λάβρον μηδὲ τα[illegible] εἶναι τὴν ἐπιθυμίαν. Οἱ δὲ ὄρχεις εἰσὶ πρὸς τ[illegible] μεμηχανημένοι. Τοῦ γὰρ σπερματικοῦ περιττ[illegible]τος στασιμωτέραν ποιοῦσι τὴν κίνησιν, ἐν μὲν [illegible] ζωοτόκοις, οἷον ἵπποις τε καὶ τοῖς ἄλλοις τοῖς τοιού[illegible] καὶ ἐν ἀνθρώποις σώζοντες τὴν ἐπαναδίπλωσιν. [illegible] δὲ τρόπον ἔχει αὕτη, ἐκ τῶν ἱστοριῶν τῶν περὶ τ[illegible] δεῖ θεωρεῖν. Οὐδὲν γάρ εἰσι μόριον τῶν πόρ[illegible] ὄρχεις, ἀλλὰ πρόσκεινται, καθάπερ τοὺς λάας [illegible] ἅπτουσιν αἱ ὑφαίνουσαι τοῖς ἱστοῖς. Ἀφαιρ[illegible]νων γὰρ αὐτῶν, ἀνασπῶνται ἐντὸς οἱ πόροι. [illegible] οὐ δύναται γεννᾷν τὰ ἐκτεμνόμενα· ἐπεὶ, εἰ μ[illegible] σπῶντο, ἐδύνατο ἄν· καὶ ἤδη ταῦρός τις μετ[illegible] ἐκτομὴν εὐθέως ὀχεύσας, ἐπλήρωσε, διὰ τὸ [illegible] τοὺς πόρους ἀνεσπάσθαι. Τοῖς δὲ ὄρνισι κα[illegible] ᾠοτόκοις τῶν τετραπόδων, δέχονται τὴν σπερμ[illegible]

περίττωσιν· ὥστε βραδυτέραν εἶναι τὴν ἔξοδον ἢ τοῖς ἰχθύσι. Φανερὸν δ᾽ ἐπὶ τῶν ὀρνίθων. Περὶ γὰρ τὰς ὀχείας πολὺ μείζους ἔχουσι τοὺς ὄρχεις, ὅσα τῶν ὀρνίθων καθ᾽ ὥραν μίαν ὀχεύει. Ὅταν δὲ ὁ χρόνος οὗτος παρέλθῃ, οὕτω σμικροὺς ἔχουσιν, ὥστε σχεδὸν ἀδήλους εἶναι, περὶ δὲ τὴν ὀχείαν σφόδρα μεγάλους. Θᾶττον μὲν οὖν ὀχεύουσι τὰ ἐντὸς ἔχοντα· καὶ γὰρ τὰ ἐκτὸς ἔχοντα, οὐ πρότερον τὸ σπέρμα ἀφίησι, πρὶν ἀνασπάσῃ τοὺς ὄρχεις.

CAPUT V.

Ἔτι δὲ τὸ ὄργανον τὸ πρὸς τὸν συνδυασμὸν, τὰ μὲν τετράποδα ἔχει· ἐνδέχεται γὰρ αὐτοῖς ἔχειν· τοῖς δὲ ὄρνισι καὶ τοῖς ἄποσιν οὐκ ἐνδέχεται, διὰ τὸ τῶν μὲν τὰ σκέλη ὑπὸ μέσην εἶναι τὴν γαστέρα, τὰ δὲ ὅλως ἀσκελῆ εἶναι, τὴν δὲ τοῦ αἰδοίου φύσιν ἠρτῆσθαι ἐντεῦθεν, καὶ τῇ θέσει κεῖσθαι ἐνταῦθα. Διὸ καὶ ἐν τῇ ὁμιλίᾳ ἡ σύντασις γίνεται τῶν σκελῶν. Τό τε γὰρ ὄργανον νευρῶδες, καὶ ἡ φύσις τῶν σκελῶν νευρώδης. Ὥστ᾽ ἐπεὶ οὐκ ἐνδέχεται τοῦτ᾽ ἔχειν, ἀνάγκη καὶ ὄρχεις ἢ μὴ ἔχειν, ἢ μὴ ἐνταῦθ᾽ ἔχειν. Τοῖς μὲν γὰρ ἔχουσιν, ἡ αὐτὴ θέσις ἀμφοτέρων αὐτῶν. Ἔτι δὲ τοῖς γε τοὺς ὄρχεις ἔχουσιν ἔξω, διὰ τῆς κινήσεως θερμαινομένου τοῦ αἰδοίου, προέρχεται τὸ σπέρμα συναθροισθὲν, ἀλλ᾽ οὐχ ὡς ἕτοιμον ὂν εὐθὺς θίγουσιν, ὥσπερ τοῖς ἰχθύσι. Πάντα δ᾽ ἔχει τὰ ζωοτοκοῦντα τοὺς ὄρχεις ἐν τῷ πρόσθεν, ἢ ἐντὸς, ἢ ἔξω· πλὴν τοῦ ἐχίνου. Οὗτος δὲ πρὸς τῇ ὀσφύϊ μόνος, διὰ τὴν αὐτὴν αἰτίαν, δι᾽ ἥνπερ καὶ οἱ ὄρνιθες. Ταχὺ γὰρ ἀναγκαῖον γίνεσθαι τὸν συνδυασμὸν αὐτῶν. Οὐ γὰρ ὥσπερ τὰ τετράποδα ἐπὶ τὰ πρανῆ ἐπιβαίνει, ἀλλὰ ὀρθοὶ μίγνυνται διὰ τὰς ἀκάνθας. Δι᾽ ἣν μὲν οὖν αἰτίαν ἔχουσι τὰ ἔχοντα ὄρχεις, εἴρηται, καὶ δι᾽ ἣν αἰτίαν τὰ μὲν ἔξω, τὰ δ᾽ ἐντός.

CAPUT VI.

Ὅσα δὲ μὴ ἔχει, καθάπερ εἴρηται, διά τε τὸ μὴ εὖ, ἀλλὰ τὸ ἀναγκαῖον μόνον οὐκ ἔχει τοῦτο τὸ μόριον, καὶ διὰ τὸ ἀναγκαῖον εἶναι ταχεῖαν γίνεσθαι τὴν ὀχείαν· τοιαύτη δ᾽ ἐστὶν ἡ τῶν ἰχθύων φύσις, καὶ ἡ τῶν ὄφεων. Οἱ μὲν γὰρ ἰχθύες, ὀχεύουσι παραπίπτοντες καὶ ἀπολύονται ταχέως· ὥσπερ γὰρ καὶ ἐπὶ τῶν ἀνθρώπων, καὶ πάντων τούτων, ἀνάγκη κατασχόντας τὸ πνεῦμα προΐεσθαι τὴν γονήν. Τοῦτο δ᾽ ἐκείνοις συμβαίνει μὴ δεχομένοις τὴν θάλασσαν. Εἰσὶ δ᾽ εὔφθαρτοι τοῦτο μὴ ποιοῦντες. Οὔκουν δεῖ ἐν τῷ συνδυασμῷ πέττειν τὸ σπέρμα αὐτοὺς, ὥσπερ τὰ πεζὰ καὶ ζωοτόκα· ἀλλ᾽ ὑπὸ τῆς ὥρας, τὸ σπέρμα πεττόμενον ἀθρόον ἔχουσιν· ὥστε μὴ ἐν τῷ θιγγάνειν ἀλλήλων ποιεῖν, ἀλλὰ προΐεσθαι πεπεμμένον. Διὸ ὄρχεις οὐκ ἔχει, ἀλλ᾽ εὐθεῖς καὶ ἁπλοῦς τοὺς πόρους· ὥσπερ μικρὸν μόριον τοῖς τετράποσιν ὑπάρχει περὶ τοὺς ὄρχεις. Τῆς γὰρ ἐπαναδιπλώσεως τοῦ πόρου, τὸ μὲν ἔναιμον μέρος ἐστὶ, τὸ δ᾽ ἄναιμον, ὃ δέχεται, καὶ δι᾽ οὗ σπέρμα ἤδη ὂν πορεύεται. Ὥστε ὅταν ἐνταῦθα ἔλθῃ ἡ γονὴ, ταχεῖα καὶ τούτοις γίνεται ἡ ἀπόλυσις. Τοῖς δ᾽ ἰχθύσι τοιοῦτος ὁ πόρος πᾶς ἐστιν, οἷον ἐπὶ τῶν ἀνθρώπων καὶ τῶν τοιούτων ζώων κατὰ τὸ ἕτερον μέρος τῆς ἐπαναδιπλώσεως.

CAPUT VII.

Οἱ δὲ ὄφεις ὀχεύονται περιπλεκόμενοι ἀλλήλοις. Οὐκ ἔχουσι δ᾽ ὄρχεις οὐδ᾽ αἰδοῖον, ὥσπερ εἴρηται πρότερον· (αἰδοῖον μὲν, ὅτι οὐδὲ σκέλη· ὄρχεις δὲ, διὰ τὸ μῆκος) ἀλλὰ πόρους, ὥσπερ οἱ ἰχθύες. Διὰ γὰρ τὸ εἶναι αὐτῶν προμήκη τὴν φύσιν, εἰ ἔτι ἐπίστασις ἐγίγνετο περὶ τοὺς ὄρχεις, ἐψύχετ᾽ ἂν ἡ γονὴ διὰ τὴν βραδύτητα· ὅπερ συμβαίνει καὶ ἐπὶ τῶν μέγα τὸ αἰδοῖον ἐχόντων· ἀγονώτεροι γάρ εἰσι τῶν μετριαζόντων διὰ τὸ μὴ γόνιμον εἶναι τὸ σπέρμα τὸ ψυχρὸν, ψύχεσθαι δὲ φερόμενον λίαν μακράν. Δι᾽ ἣν μὲν οὖν αἰτίαν, τὰ μὲν ἔχει ὄρχεις, τὰ δὲ οὐκ ἔχει τῶν ζώων, εἴρηται. Περιπλέκονται δ᾽ ἀλλήλοις οἱ ὄφεις, διὰ τὴν ἀφυΐαν τῆς παραπτώσεως. Μικρῷ μὲν γὰρ προσαρμόζοντες μορίῳ λίαν μακροὶ ὄντες, οὐκ εὐσυνάρμοστοί εἰσιν. Ἐπεὶ οὖν οὐκ ἔχουσι μόρια οἷς περιλήψονται, ἀντὶ τούτων τῇ ὑγρότητι χρῶνται τοῦ σώματος, περιελιττόμενοι ἀλλήλοις. Διὸ καὶ δοκοῦσι βραδύτερον ἀπολύεσθαι τῶν ἰχθύων, οὐ μόνον διὰ τὸ μῆκος τῶν πόρων, ἀλλὰ καὶ διὰ τὴν περὶ ταῦτα σκευωρίαν.

CAPUT VIII.

Τοῖς δὲ θήλεσι τὰ περὶ τὰς ὑστέρας, ἀπορήσειεν ἄν τις ὃν τρόπον ἔχει. Πολλαὶ γὰρ ὑπεναντιώσεις ὑπάρχουσιν αὐτοῖς. Οὔτε γὰρ τὰ ζωοτοκοῦντα ὁμοίως ἔχει πάντα, ἀλλ᾽ ἄνθρωποι μὲν, καὶ τὰ πεζὰ πάντα, κάτω πρὸς τοῖς ἄρθροις· τὰ δὲ σελάχη ζωοτοκοῦντα, ἄνω πρὸς τῷ ὑποζώματι· οὔτε τὰ ᾠοτοκοῦντα, ἀλλ᾽ οἱ μὲν ἰχθύες, κάτω, καθάπερ ἄνθρωπος, καὶ τὰ ζωοτοκοῦντα τῶν τετραπόδων· οἱ δ᾽ ὄρνιθες, ἄνω, καὶ ὅσα ᾠοτοκεῖ τῶν τετραπόδων. Οὐ μὴν ἀλλ᾽ ἔχουσι καὶ αὗται αἱ ὑπεναντιώσεις κατὰ λόγον. Πρῶτον μὲν γὰρ τὰ ᾠοτοκοῦντα ᾠοτοκεῖ διαφερόντως. Τὰ μὲν γὰρ, ἀτελῆ προΐεται τὰ ᾠὰ, οἷον ἰχθύες. Ἔξω γὰρ ἐπιτελεῖται καὶ λαμβάνει αὔξησιν τὰ τῶν ἰχθύων. Αἴτιον δ᾽, ὅτι πολύγονα ταῦτα, καὶ τοῦτ᾽ ἔργον αὐτῶν ὥσπερ τῶν φυτῶν. Εἰ οὖν ἐν αὐτοῖς ἐτελεσιούργουν, ἀναγκαῖον ὀλίγα τῷ πλήθει εἶναι· νῦν δὲ τοσαῦτα ἔχουσιν, ὥστε δοκεῖν ᾠὸν εἶναι τὴν ὑστέραν, ἔν γε τοῖς μικροῖς ἰχθυδίοις. Ταῦτα γὰρ πολυγονώτατά ἐστιν, ὥσπερ καὶ ἐπὶ τῶν ἄλλων τῶν ἀνάλογον τούτοις κεκτημένων τὴν φύσιν, καὶ ἐν φυτοῖς καὶ ζώοις. Ἡ γὰρ τοῦ μεγέθους αὔξησις, τρέπεται ἐπὶ τὸ σπέρμα τούτοις. Οἱ δὲ ὄρνιθες, καὶ τὰ τετράποδα τῶν ᾠοτόκων, τέλεια ᾠὰ τίκτουσιν· ἃ δεῖ, πρὸς τὸ σώζεσθαι, σκληρόδερμα εἶναι. Μαλακόδερμα γὰρ, ἕως ἂν αὔξησιν ἔχῃ, ἐστί. Τὸ δὲ ὄστρακον γίνεται ὑπὸ θερμότητος ἐξικμαζούσης τὸ ὑγρὸν ἐκ τοῦ γεώδους. Ἀναγκαῖον οὖν θερμὸν εἶναι τὸν τόπον ἐν ᾧ τοῦτο συμβαίνει. Τοιοῦτος δὲ ὁ περὶ τὸ ὑπόζωμα· καὶ γὰρ τὴν τροφὴν πέττει οὗτος. Εἰ οὖν τὰ ᾠὰ ἀνάγκη ἐν τῇ ὑστέρᾳ εἶναι, καὶ τὴν ὑστέραν ἀνάγκη πρὸς τῷ ὑποζώματι εἶναι τοῖς τέλεια τὰ ᾠὰ τίκτουσι· τοῖς δὲ ἀτελῆ, κάτω. Πρὸ ὁδοῦ γὰρ οὕτως ἔσται· καὶ πέφυκε δὲ μᾶλλον ἡ ὑστέρα κάτω εἶναι, ἢ ἄνω, ὅπου οὐκέτι ἐμποδίζει ἕτερον ἔργον τῆς φύσεως. Κάτω γὰρ αὐτῆς καὶ τὸ πέρας ἐστίν· ὅπου δὲ τὸ πέρας, τὸ ἔργον· αὐτὴ δ᾽ οὗ τὸ ἔργον.

CAPUT IX.

Ἔχει δὲ καὶ τὰ ζωοτοκοῦντα πρὸς ἄλληλα διαφοράν. Τὰ μὲν γὰρ οὐ μόνον θύραζε ζωοτοκεῖ, ἀλλὰ καὶ ἐν αὐτοῖς· οἷον ἄνθρωποί τε καὶ ἵπποι, καὶ κύνες, καὶ πάντα τὰ τρίχας ἔχοντα· καὶ τῶν ἐνύδρων, οἷον δελφῖνές τε καὶ φάλαιναι, καὶ τὰ τοιαῦτα κήτη.

CAPUT X.

Τὰ δὲ σελάχη καὶ οἱ ἔχεις, θύραζε μὲν ζωοτοκοῦσιν, ἐν αὐτοῖς δὲ ᾠοτοκοῦσι πρῶτον. Ὠοτοκοῦσι

δὲ τέλειον ᾠόν· οὕτως γὰρ γεννᾶται ἐκ τοῦ ᾠοῦ τὸ ζῶον· ἐξ ἀτελοῦς δὲ οὐδέν. Θύραζε δὲ οὐκ ᾠοτοκοῦσι, διὰ τὸ ψυχρὰν τὴν φύσιν εἶναι, καὶ οὐχ ὥς τινές φασι θερμήν.

CAPUT XI.

Μαλακόδερμα γοῦν γεννῶσι. Διὰ γὰρ τὸ εἶναι ὀλιγόθερμα, οὐ ξηραίνει αὐτῶν ἡ φύσις τὸ ἔσχατον. Διὰ μὲν οὖν τὸ ψυχρὰ εἶναι, μαλακόδερμα γεννῶσι· διὰ δὲ τὸ εἶναι μαλακόδερμα, οὐ θύραζε· διεφθείρετο γὰρ ἄν· ὅταν δὲ ζῶον ἐκ τοῦ ᾠοῦ γίγνηται, τὸν αὐτὸν τρόπον τὰ πλεῖστα γίγνεται, ὅνπερ ἐν τοῖς ὀρνιθίοις· καταβαίνει γὰρ κάτω, καὶ γίγνεται ζῶα πρὸς τοῖς ἄρθροις, καθάπερ καὶ τοῖς ἐξ ἀρχῆς εὐθὺς ζωοτοκοῦσι· διὸ καὶ τὴν ὑστέραν τὰ τοιαῦτα ζῶα ἔχει ἀνομοίαν, καὶ τοῖς ζωοτοκοῦσι καὶ τοῖς ᾠοτοκοῦσι, διὰ τὸ ἀμφοτέρων μετέχειν τῶν εἰδῶν. Καὶ γὰρ πρὸς τῷ ὑποζώματι ἔχουσι καὶ κάτω παρήκουσαν πάντα τὰ σελαχώδη. Δεῖ δὲ καὶ περὶ ταύτης καὶ περὶ τῶν ἄλλων ὑστερῶν, ὃν τρόπον ἔχουσιν, ἔκ τε τῶν ἀνατομῶν τεθεωρηκέναι, καὶ τῶν ἱστοριῶν. Ὥστε διὰ μὲν τὸ ᾠοτόκα εἶναι τελείων ᾠῶν, ἄνω ἔχει· διὰ δὲ τὸ ζωοτοκεῖν, κάτω· καὶ ἀμφοτέρων μετειλήφασι. Τὰ δ' εὐθὺς ζωοτοκοῦντα, πάντα κάτω· οὐ γὰρ ἐμποδίζει οὐδὲν ἔργον τῆς φύσεως, οὐδὲ διττογονεῖ. Πρὸς δὲ τούτοις, ἀδύνατον ζῶα γίγνεσθαι πρὸς τοῖς ὑποζώμασι· τὰ μὲν γὰρ ἔμβρυα βάρος ἔχειν ἀναγκαῖον, καὶ κίνησιν. Ὁ δὲ τόπος ἐπίκαιρος ὢν τοῦ ζῆν, οὐκ ἂν δύναιτο ταῦθ' ὑπενεγκεῖν. Ἔτι δὲ ἀνάγκη δυστοκίαν εἶναι, διὰ τὸ μῆκος τῆς φορᾶς. Ἐπεὶ καὶ νῦν ἐπὶ τῶν γυναικῶν, ἐὰν περὶ τὸν τόκον ἀνασπάσωσι χασμησάμεναι, ἤ τι τοιοῦτον ποιήσωσι, δυστοκοῦσι. Καὶ κεναὶ δ' οὖσαι αἱ ὑστέραι, ἄνω προσιστάμεναι, πνίγουσι. Καὶ γὰρ ἀνάγκη τὰς μελλούσας ζῶον ἕξειν, ἰσχυροτέρας εἶναι· διὸ σαρκώδεις εἰσὶν αἱ τοιαῦται πᾶσαι. Αἱ δὲ πρὸς τοῖς ὑποζώμασιν, ὑμενώδεις. Καὶ ἐπ' αὐτῶν δὲ τῶν διγονίαν ποιουμένων ζώων, φανερὸν τοῦτο συμβαίνει. Τὰ μὲν γὰρ ᾠὰ ἄνω καὶ ἐν τῷ πλαγίῳ ἴσχουσι· τὰ δὲ ζῶα, ἐν τῷ κάτω μέρει τῆς ὑστέρας. Δι' ἣν μὲν οὖν αἰτίαν ὑπεναντίως ἔχουσι τὰ περὶ τὰς ὑστέρας ἔνια τῶν ζώων· καὶ ὅλως διατί τοῖς μὲν κάτω, τοῖς δὲ ἄνω πρὸς τῷ ὑποζώματί εἰσιν, εἴρηται.

CAPUT XII.

Διότι δὲ τὰς μὲν ὑστέρας ἔχουσι πάντα ἐντός, τοὺς δὲ ὄρχεις τὰ μὲν ἐκτός, τὰ δὲ ἐντός, αἴτιον τοῦ μὲν τὰς ὑστέρας ἐντὸς εἶναι πᾶσιν, ὅτι ἐν ταύταις ἐστὶ τὸ γινόμενον, ὃ δεῖται φυλακῆς καὶ σκέπης καὶ πέψεως· ὁ δ' ἐκτὸς τοῦ σώματος τόπος, εὔβλαπτος καὶ ψυχρός. Οἱ δὲ ὄρχεις τοῖς μὲν ἐντός, τοῖς δὲ ἐκτός, διὰ τὸ δεῖσθαι καὶ τούτους σκέπης καὶ καλύμματος, πρός τε σωτηρίαν καὶ πρὸς τὴν τοῦ σπέρματος πέψιν. Ἀδύνατον γὰρ ἐψυγμένους καὶ πεπηγότας ἀνασπᾶσθαι καὶ προΐεσθαι τὴν γονήν. Διόπερ ὅσοις ἐν φανερῷ εἰσὶν οἱ ὄρχεις, ἔχουσι σκέπην δερματικήν, τὴν καλουμένην ὀσχέαν. Ὅσοις δ' ἡ τοῦ δέρματος φύσις ἐναντιοῦται διὰ σκληρότητα, πρὸς τὸ μὴ περιληπτικὴν εἶναι, μηδὲ μαλθακήν, μηδὲ δερματικήν· οἷον τοῖς ἰχθυῶδες ἔχουσι τὸ δέρμα, καὶ τοῖς φολιδωτόν· τούτοις δ' ἀναγκαῖον ἐντὸς ἔχειν. Διόπερ οἵ τε δελφῖνες, καὶ ὅσα τῶν κητωδῶν ὄρχεις ἔχουσιν, ἐντὸς ἔχουσι, καὶ τὰ ᾠοτόκα καὶ τετράποδα τῶν φολιδωτῶν. Καὶ τὸ τῶν ὀρνίθων δὲ δέρμα σκληρόν· ὥστε κατὰ τὸ μέγεθος ἀσύμμετρον εἶναι περιλαβεῖν, καὶ ταύτην τὴν αἰτίαν εἶναι πᾶσι τούτοις πρὸς ταῖς εἰρημέναις πρότερον ἐκ τῶν περὶ τὰς ὀχείας συμβαινόντων ἀναγκαῖον. Διὰ τὴν αὐτὴν δ' αἰτίαν καὶ ὁ ἐλέφας καὶ ὁ ἐχῖνος ἐντὸς ἔχουσι τοὺς ὄρχεις. Οὐδὲ γὰρ τούτοις εὐφυὲς τὸ δέρμα πρὸς τὸ χωριστὸν ἔχειν τὸ σκεπαστικὸν μόριον. Κεῖνται δὲ καὶ τῇ θέσει ἐναντίως αἱ ὑστέραι, τοῖς τε ζωοτοκοῦσιν ἐν αὑτοῖς, καὶ τοῖς ᾠοτοκοῦσι θύραζε· καὶ τούτων τοῖς τε τὰς ὑστέρας ἔχουσι κάτω, καὶ τοῖς πρὸς τῷ ὑποζώματι· οἷον τοῖς ἰχθύσι πρός τε τοὺς ὄρνιθας καὶ τὰ ᾠοτόκα τῶν τετραπόδων, καὶ τοῖς κατ' ἀμφοτέρους τοὺς τρόπους γεννῶσιν ἐν αὑτοῖς μὲν ᾠοτοκοῦσιν, εἰς δὲ τὸ φανερὸν ζωοτοκοῦσι. Τὰ μὲν γὰρ ζωοτοκοῦντα καὶ ἐν αὑτοῖς καὶ ἐκτός, ἐπὶ τῆς γαστρὸς ἔχει τὰς ὑστέρας, οἷον ἄνθρωπος καὶ βοῦς καὶ κύων, καὶ τἆλλα τὰ τοιαῦτα. Πρὸς γὰρ τὴν τῶν ἐμβρύων σωτηρίαν καὶ αὔξησιν, συμφέρει μηδὲν ἐπεῖναι βάρος ἐπὶ ταῖς ὑστέραις.

CAPUT XIII.

Ἔστι δὲ καὶ ἕτερος ὁ πόρος, δι' οὗ ἥ τε ξηρὰ περίττωσις ἐξέρχεται, καὶ δι' οὗ ἡ ὑγρὰ τούτοις πᾶσι. Διὸ ἔχουσιν αἰδοῖα τὰ τοιαῦτα πάντα καὶ τὰ ἄῤῥενα καὶ τὰ θήλεα, καθ' ἃ ἐκκρίνεται τὸ περίττωμα τὸ ὑγρόν· καὶ τοῖς μὲν ἄῤῥεσι, τὸ σπέρμα· τοῖς δὲ θήλεσι, τὸ κύημα. Οὗτος δ' ἐπάνω καὶ ἐν τοῖς προσθίοις ὑπάρχει· ὁ πόρος τοῦ τῆς ξηρᾶς τροφῆς. Τὰ δὲ ᾠοτοκεῖ μέν, ἀτελὲς δ' ᾠόν, οἷον ὅσοι τῶν ἰχθύων ᾠοτοκοῦσιν, οὗτοι δ' οὐχ ὑπὸ γαστρί, ἀλλὰ πρὸς τῇ ὀσφύϊ ἔχουσι τὰς ὑστέρας. Οὔτε γὰρ ἐμποδίζει ἡ τοῦ ᾠοῦ αὔξησις, διὰ τὸ ἔξω τελειοῦσθαι καὶ προϊέναι τὸ αὐξανόμενον· ὅ, τε πόρος ὁ αὐτός ἐστι καὶ τοῖς μὴ ἔχουσι γεννητικὸν αἰδοῖον, ὁ τῆς ξηρᾶς τροφῆς πᾶσι τοῖς ᾠοτόκοις καὶ τοῖς ἔχουσιν αὐτῶν π… οἷον ταῖς χελώναις. Τῆς γενέσεως γὰρ ἕνεκα, οὐ τοῦ ὑγροῦ περιττώματος ἐκκρίσεως, εἰσὶ διττοὶ πόροι. Διὰ δὲ τὸ ὑγρὰν εἶναι τὴν τοῦ σπέρματος φύσιν, καὶ ἡ τῆς ὑγρᾶς τροφῆς περίττωσις κεκοινώνηκε τοῦ αὐτοῦ πόρου. Δῆλον δὲ τοῦτο, ἐκ τοῦ σ… μὲν πάντα φέρειν τὰ ζῶα, περίττωμα δὲ μὴ πάντα γίνεσθαι ὑγρόν. Ἐπεὶ οὖν δεῖ καὶ τοὺς τῶν ἀῤῥένων πόρους τοὺς σπερματικοὺς ἐρηρεῖσθαι, καὶ μὴ πλανᾶσθαι καὶ τοῖς θήλεσι τὰς ὑστέρας· τοῦτο δ' ἀναγκαῖον ἢ πρὸς τὰ πρόσθια τοῦ σώματος, ἢ πρὸς … συμβαίνειν· τοῖς μὲν ζωοτόκοις, διὰ τὰ ἔμβρυα, … τοῖς προσθίοις αἱ ὑστέραι· τοῖς δὲ ᾠοτόκοις … τῇ ὀσφύϊ, καὶ τοῖς πρανέσιν. Ὅσα δ' ᾠοτοκ… ἐν αὑτοῖς, ζωοτοκεῖ ἐκτός, ταῦτα δ' ἀμφοτέρ… διὰ τὸ μετειληφέναι ἀμφοτέρων, καὶ εἶναι καὶ ζ… καὶ ᾠοτόκα. Τὰ μὲν γὰρ ἄνω τῆς ὑστέρας καὶ … ται τὰ ᾠά, ὑπὸ τὸ ὑπόζωμα πρὸς τῇ ὀσφύϊ ἐ… τοῖς πρανέσι· προϊοῦσα δὲ κάτω, ἐπὶ τῇ … Ταύτῃ γὰρ ζωοτοκεῖ ἤδη. Ὁ δὲ πόρος εἷς … τοις, τῆς τε ξηρᾶς περιττώσεως καὶ τῆς ὀχεί… δὲν γὰρ ἔχει τούτων αἰδοῖον, καθάπερ εἴρηται [πρότε-ρον], ἀπηρτημένον. Ὁμοίως δὲ ἔχουσι καὶ … ἀῤῥένων πόροι, καὶ τῶν ἰδίων καὶ τῶν ἐχόντω… [καὶ μὴ ἐχόντων ὄρχεις,] ταῖς τῶν ᾠοτοκούντ… ραις. Πᾶσι γὰρ πρὸς τοῖς πρανέσι πεφύκ… κατὰ τὸν τόπον τῆς ῥάχεως. Δεῖ γὰρ μὴ … σθαι, ἀλλ' ἑδραίους εἶναι. Τοιοῦτος δ' ὁ … τόπος. Οὗτος γὰρ τὸ συνεχὲς παρέχει καὶ … σιν. Τοῖς μὲν οὖν ἐντὸς ἔχουσι τοὺς ὄρχει… ἐρηρεισμένοι εἰσὶν ἅμα τοῖς πόροις· καὶ τοῖς …

ὁμοίως· εἶτ' ἀπαντῶσιν εἰς ἓν πρὸς τὸν τοῦ αἰδοίου τόπον. Ὁμοίως δὲ καὶ τοῖς δελφῖσιν οἱ πόροι ἔχουσιν· ἀλλὰ τοὺς ὄρχεις ἔχουσι κεκρυμμένους ὑπὸ τὸ περὶ τὴν γαστέρα κύτος. Πῶς μὲν οὖν ἔχουσι τῇ θέσει περὶ τὰ μόρια τὰ συντελοῦντα πρὸς τὴν γένεσιν, καὶ διὰ τίνας αἰτίας, εἴρηται.

CAPUT XIV.

Τῶν δ' ἄλλων ζώων τῶν ἀναίμων, οὐχ ὁ αὐτὸς τρόπος τῶν μορίων τῶν πρὸς τὴν γένεσιν συντελούντων, οὔτε τοῖς ἐναίμοις, οὔθ' ἑαυτοῖς. Ἔστι δὲ γένη τέτταρα τὰ λοιπά· ἓν μὲν, τὸ τῶν μαλακοστράκων· δεύτερον δὲ, τὸ τῶν μαλακίων· τρίτον δὲ, τὸ τῶν ἐντόμων· καὶ τέταρτον, τὸ τῶν ὀστρακοδέρμων. Τούτων δὲ περὶ μὲν πάντων ἄδηλον. Τὰ δὲ πλεῖστα ὅτι οὐ συνδυάζεται, φανερόν· τίνα δὲ συνίσταται τρόπον, ὕστερον λεκτέον. Τὰ δὲ μαλακόστρακα συνδυάζεται μὲν, ὥσπερ τὰ ὀπισθουρητικὰ, ὅταν τὸ μὲν ὕπτιον, τὸ δὲ πρανὲς, ἐπαλλάξῃ τὰ οὐραῖα. Τοῖς γὰρ ὑπτίοις πρὸς τὰ πρανῆ ἐπιβαίνειν ἐμποδίζει τὰ οὐραῖα μακρὰν ἔχοντα τὴν ἀπάρτησιν τῶν πτερύγων. Ἔχουσι δὲ οἱ μὲν ἄῤῥενες λεπτοὺς πόρους θορικούς· αἱ δὲ θήλειαι, ὑστέρας ὑμενώδεις παρὰ τὸ ἔντερον, ἔνθεν καὶ ἔνθεν ἐσχισμένας· ἐν αἷς ἐγγίνεται τὸ ᾠόν.

CAPUT XV.

Τὰ δὲ μαλάκια συμπλέκεται μὲν κατὰ τὸ στόμα, συνερείδοντα καὶ διαπτύσσοντα τὰς πλεκτάνας. Συμπλέκεται δὲ τὸν τρόπον τοῦτον ἐξ ἀνάγκης. Ἡ γὰρ φύσις περὶ τὸ στόμα τὴν τελευτὴν τοῦ περιττώματος συνήγαγε κάμψασα, καθάπερ εἴρηται πρότερον ἐν τοῖς περὶ τῶν μορίων λόγοις. Ἔχει δ' ἡ θήλεια μὲν, ὑστερικὸν μόριον φανερῶς ἐν ἑκάστῳ τούτων τῶν ζώων· ᾠὸν γὰρ ἔχει, τὸ μὲν πρῶτον, ἀδιόριστον· ἔπειτα διαιρούμενον, γίνεται πολλὰ, καὶ ἀποτίκτει ἕκαστον τούτων ἀτελὲς, καθάπερ καὶ οἱ ᾠοτοκοῦντες τῶν ἰχθύων. Ὁ δὲ πόρος ὁ αὐτὸς τοῦ περιττώματος καὶ τοῦ ὑστερικοῦ μορίου καὶ τοῖς μαλακοστράκοις, καὶ τούτοις. Ἔστι γὰρ ᾗ τὸν θορὸν ἀφίησι διὰ τοῦ πόρου. Ταῦτα δ' ἐστὶν ἐν τοῖς ὑπτίοις τοῦ σώματος, ᾗ τὸ κέλυφος ἀφέστηκε, καὶ θάλασσα εἰσέρχεται· διὸ ὁ συνδυασμὸς κατὰ τοῦτο γίνεται τῷ ἄῤῥενι πρὸς τὴν θήλειαν. Ἀναγκαῖον γὰρ, ὅπερ ἀφίησιν ὁ ἄῤῥην, εἴτε σπέρμα, εἴτε μόριον, εἴτε ἄλλην τινὰ δύναμιν, κατὰ τὸν ὑστερικὸν πόρον πλησιάζειν. Ἡ δὲ τῆς πλεκτάνης τοῦ ἄῤῥενος, διὰ τοῦ αὐλοῦ δίεσις ἐπὶ τῶν πολυπόδων, ᾗ φασιν ὀχεύειν πλεκτάνῃ οἱ ἁλιεῖς, συμπλοκῆς χάριν ἐστὶν, ἀλλ' οὐχ ὡς ὀργάνου χρησίμου πρὸς τὴν γένεσιν. Ἔξω γάρ ἐστι τοῦ πόρου καὶ τοῦ σώματος. Ἐνίοτε δὲ συνδυάζονται καὶ ἐπὶ τὰ πρανῆ τὰ μαλάκια· πότερον δὲ γενέσεως χάριν, ἢ δι' ἄλλην αἰτίαν, οὐδὲν ὦπταί πω.

CAPUT XVI.

Τῶν δὲ ἐντόμων τὰ μὲν, συνδυάζονται, καὶ ἡ γένεσις αὐτῶν ἐστιν ἐκ ζώων συνωνύμων, καθάπερ ἐπὶ τῶν ἐναίμων· οἷον αἵ τε ἀκρίδες καὶ οἱ τέττιγες, καὶ τὰ φαλάγγια, καὶ οἱ σφῆκες, καὶ οἱ μύρμηκες· τὰ δὲ, συνδυάζεται μὲν καὶ γεννῶσι, οὐχ ὁμογενῆ δ' αὐτοῖς, ἀλλὰ σκώληκας μόνον· οὐδὲ γίγνονται ἐκ ζώων, ἀλλ' ἐκ σηπομένων ὑγρῶν· τὰ δὲ ξηρῶν, οἷον αἵ τε ψύλλαι, καὶ αἱ μυῖαι, καὶ αἱ κανθαρίδες· τὰ δὲ, οὔτ' ἐκ ζώων γίνονται, οὔτε συνδυάζονται, καθάπερ ἐμπίδες τε καὶ κώνωπες, καὶ πολλὰ τοιαῦτα γένη. Τῶν δὲ συνδυαζομένων, ἐν τοῖς πλείστοις τὰ θήλεα μείζω τῶν ἀῤῥένων ἐστί. Πόρους δὲ τὰ ἄῤῥενα θορικοὺς οὐ φαίνεται ἔχοντα. Ἀφίησι δὲ (ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον εἰπεῖν) τὸ ἄῤῥεν ἐπὶ τὸ θῆλυ, οὐδὲν μόριον, ἀλλὰ τὸ θῆλυ ἐπὶ τὸ ἄῤῥεν κάτωθεν ἄνω. Τεθεώρηται δὲ τοῦτο ἐπὶ πολλῶν, καὶ περὶ τοῦ ἀναβαίνειν ὡσαύτως· τοὐναντίον δ' ἐπ' ὀλίγων· ὥστε δὲ καὶ γένει διελεῖν, οὔπω συνεώραται. Σχεδὸν δὲ τοῦτο καὶ ἐπὶ τῶν ᾠοτόκων ἰχθύων τῶν πλείστων ἐστὶ, καὶ ἐπὶ τῶν τετραπόδων καὶ ᾠοτόκων. Τὰ γὰρ θήλεα μείζω τῶν ἀῤῥένων ἐστὶ, διὰ τὸ συμφέρον πρὸς τὸν γινόμενον αὐτοῖς ὑπὸ τῶν ᾠῶν ὄγκον ἐν τῇ κυήσει. τοῖς δὲ θήλεσιν αὐτῶν τὸ ταῖς ὑστέραις ἀνάλογον μόριον, ἐσχισμένον ἐστὶ περὶ τὸ ἔντερον, ὥσπερ καὶ τοῖς ἄλλοις· ἐν ᾧ ἐγγίγνεται τὰ κυήματα. Δῆλον δὲ τοῦτο ἐπί τε τῶν ἀκρίδων, καὶ ὅσα μέγεθος αὐτῶν ἔχει, συνδυάζεσθαι πεφυκότων. Τὰ γὰρ πλεῖστα μικρὰ λίαν ἐστὶ τῶν ἐντόμων. Τὰ μὲν οὖν περὶ τὴν γένεσιν ὄργανα τοῖς ζῴοις, περὶ ὧν οὐκ ἐλέχθη πρότερον, τοῦτον ἔχει τὸν τρόπον. Τῶν δὲ ὁμοιομερῶν ἀπελείφθη περὶ γονῆς καὶ γάλακτος, περὶ ὧν καιρός ἐστιν εἰπεῖν· περὶ μὲν γονῆς ἤδη, περὶ δὲ γάλακτος ἐν τοῖς ἐχομένοις.

CAPUT XVII.

Τὰ μὲν γὰρ προΐεται φανερῶς τῶν ζώων, οἷον ὅσα αὐτῶν ἔναιμα τὴν φύσιν ἐστί. Τὰ δὲ ἔντομα καὶ μαλάκια ποτέρως, ἄδηλον. Ὥστε τοῦτο θεωρητέον, πότερον πάντα προΐεται σπέρμα τὰ ἄῤῥενα, ἢ οὐ πάντα· καὶ εἰ μὴ πάντα, διὰ τίνα αἰτίαν τὰ μὲν, τὰ δ' οὔ· καὶ τὰ θήλεα δὲ πότερον συμβάλλεται σπέρμα τι, ἢ οὔ· καὶ εἰ μὴ σπέρμα, πότερον οὐδ' ἄλλο οὐθὲν, ἢ συμβάλλεται μέν τι, οὐ σπέρμα δέ. Ἔτι δὲ καὶ τὰ προϊέμενα σπέρμα, τί συμβάλλεται διὰ τοῦ σπέρματος πρὸς τὴν γένεσιν, σκεπτέον· καὶ ὅλως τίς ἐστιν ἡ τοῦ σπέρματος φύσις, καὶ ἡ τῶν καλουμένων καταμηνίων, ὅσα ταύτην τὴν ὑγρότητα προΐεται τῶν ζώων. Δοκεῖ δὲ πάντα γίνεσθαι ἐκ σπέρματος· τὸ δὲ σπέρμα, ἐκ τῶν γεννώντων. Διὸ τοῦ αὐτοῦ λόγου ἐστὶ, πότερον τὸ ἄῤῥεν καὶ τὸ θῆλυ προΐεται ἄμφω, ἢ θάτερον μόνον· καὶ πότερον ἀπὸ παντὸς ἀπέρχεται τοῦ σώματος, ἢ οὐκ ἀπὸ παντός. Εὔλογον γὰρ, εἰ μὴ ἀπὸ παντὸς, μηδ' ἀμφοτέρων τῶν γεννώντων. Διόπερ καὶ ἐπισκεπτέον, ἐπειδὴ φασί τινες ἀπὸ παντὸς ἀπιέναι τοῦ σώματος, περὶ τούτου πῶς ἔχει πρῶτον. Ἔστι δὲ σχεδὸν οἷς ἄν τις χρήσαιτο τεκμηρίοις, ὡς ἀφ' ἑκάστου τῶν μορίων ἀπιόντος τοῦ σπέρματος, τέτταρα. Πρῶτον μὲν, ἡ σφοδρότης τῆς ἡδονῆς. Μᾶλλον γὰρ ἡδὺ ταὐτὸ πλέον γινόμενον πάθος. Πλέον δὲ, τὸ πᾶσι τοῖς μορίοις, ἢ τὸ ἑνὶ, ἢ ὀλίγοις συμβαῖνον αὐτῶν. Ἔτι τὸ ἐκ κολοβῶν κολοβὰ γίνεσθαι. Διὰ μὲν γὰρ τὸ τοῦ μορίου ἐνδεὲς εἶναι, οὐ βαδίζειν σπέρμα ἐντεῦθέν φασιν· ὅθεν δ' ἂν μὴ ἔλθῃ, τοῦτο συμβαίνειν μὴ γίνεσθαι. Πρὸς δὲ τούτοις αἱ ὁμοιότητες πρὸς τοὺς γεννήσαντας. Γίνονται γὰρ ἐοικότες, ὥσπερ καὶ τὸ ὅλον σῶμα, καὶ τὰ μόρια μορίοις. Εἴπερ οὖν καὶ τοῦ ὅλου αἴτιον τῆς ὁμοιότητος τὸ ἀφ' οὗ ἦλθε τὸ σπέρμα, καὶ τοῖς μορίοις ἂν αἴτιον εἴη, τὸ ἀφ' ἑκάστου τι τῶν μορίων ἐλθεῖν. Ἔτι δὲ καὶ εὔλογον εἶναι δόξειεν, ὥσπερ καὶ τοῦ ὅλου ἐστί τι, ἐξ οὗ γίνεται τὸ πρῶτον, οὕτω καὶ τῶν μορίων ἑκάστου εἴη ἄν τι σπέρμα ἴδιον. Πιθανὰ δὲ καὶ τὰ τοιαῦτα μαρτύρια ταύταις ταῖς δόξαις. Οὐ γὰρ μόνον τὰ σύμφυτα προσεοικότες τοῖς γονεῦσι γίνονται οἱ παῖδες, ἀλλὰ καὶ τὰ ἐπίκτητα. Οὐλάς τε γὰρ ἐχόντων τῶν γεννησάντων, ἤδη τινὲς ἔσχον ἐν τοῖς αὐτοῖς τόποις

τῶν ἐκγόνων, τὸν τύπον τῆς οὐλῆς· καὶ στίγμα ἔχοντος ἐν τῷ βραχίονι τοῦ πατρὸς ἐπεσήμηνεν ἐν Χαλκηδόνι τῷ τέκνῳ· συγκεχυμένον μέντοι καὶ οὐ διηρθρωμένον τὸ γράμμα. Ὅτι μὲν οὖν ἀπὸ παντὸς ἔρχεται τὸ σπέρμα, σχεδὸν ἐκ τούτων μάλιστα πιστεύουσι τινές.

CAPUT XVIII.

Φαίνεται δ᾽ ἐξετάζουσι τὸν λόγον τοὐναντίον μᾶλλον. Τὰ τέτταρα δὲ εἰρημένα λύειν, οὐ χαλεπόν. Καὶ πρὸς τούτοις ἄλλα συμβαίνει λέγειν ἀδύνατα. Πρῶτον μὲν οὖν ὅτι οὐδὲν σημεῖον ἡ ὁμοιότης, τοῦ ἀπιέναι ἀπὸ παντός, ὅτι καὶ φωνὴν καὶ ὄνυχας καὶ τρίχας ὅμοιοι γίγνονται, καὶ τὴν κίνησιν, ἀφ᾽ ὧν οὐδὲν ἀπέρχεται. Ἔνια δὲ οὐκ ἔχουσί πω ὅταν γεννῶσιν, οἷον τρίχωσιν πολιῶν, ἢ γένειον. Ἔτι τοῖς ἄνωθεν γονεῦσιν ἐοίκασιν, ἀφ᾽ ὧν οὐδὲν ἀπῆλθεν. Ἀποδιδοῦσι γὰρ διὰ πολλῶν γενεῶν αἱ ὁμοιότητες, οἷον καὶ ἐν Ἤλιδι ἡ τῷ Αἰθίοπι συγγενομένη. Οὐ γὰρ ἡ θυγάτηρ ἐγένετο, ἀλλ᾽ ὁ ἐκ ταύτης, Αἰθίοψ. Καὶ ἐπὶ τῶν φυτῶν δὲ ὁ αὐτὸς λόγος. Δῆλον γὰρ ὅτι καὶ τούτοις ἀπὸ πάντων ἂν τῶν μερῶν τὸ σπέρμα γίγνοιτο. Πολλὰ δέ, τὰ μέν, οὐκ ἔχει· τὰ δέ, ἀφέλοι τις ἄν· τὰ δέ, προσφύεται. Ἔτι οὐδ᾽ ἀπὸ τῶν περικαρπίων ἀπέρχεται. Καίτοι καὶ ταῦτα γίνεται τὴν αὐτὴν ἔχοντα μορφήν. Ἔτι δὲ πότερον ἀπὸ τῶν ὁμοιομερῶν μόνον ἀπέρχεται ἀφ᾽ ἑκάστου· οἷον ἀπὸ σαρκός, καὶ ὀστοῦ, καὶ νεύρου· ἢ καὶ ἀπὸ τῶν ἀνομοιομερῶν, οἷον προσώπου καὶ χειρός; Εἰ μὲν γὰρ ἀπ᾽ ἐκείνων μόνων, ἐοίκασι δὲ κατὰ ταῦτα μᾶλλον τοῖς γονεῦσι τὰ ἀνομοιομερῆ, οἷον πρόσωπα, καὶ χεῖρας καὶ πόδας· εἴπερ οὖν μηδὲ ταῦτα τῷ ἀπὸ παντὸς ἀπελθεῖν, τί κωλύει μηδ᾽ ἐκεῖνα, τῷ ἀπὸ παντὸς ἀπελθεῖν ὅμοια εἶναι, ἀλλὰ δι᾽ ἄλλην αἰτίαν; Εἰ δ᾽ ἀπὸ τῶν ἀνομοιομερῶν μόνων, οὐκ ἂν ἀπὸ πάντων. Προσήκει δὲ μᾶλλον ἀπ᾽ ἐκείνων. Πρότερα γὰρ ἐκεῖνα, καὶ σύγκειται τὰ ἀνομοιομερῆ ἐξ ἐκείνων. Καὶ ὥσπερ πρόσωπα καὶ χεῖρας γίγνονται ἐοικότα, οὕτω καὶ σάρκας καὶ ὄνυχας. Εἰ δ᾽ ἀπ᾽ ἀμφοτέρων, τίς ὁ τρόπος ἂν εἴη τῆς γενέσεως; Σύγκειται γὰρ ἐκ τῶν ὁμοιομερῶν τὰ ἀνομοιομερῆ. Ὥστε τὸ ἀπὸ τούτων ἀπιέναι, τὸ ἀπ᾽ ἐκείνων ἂν εἴη ἀπιέναι, καὶ τῆς συνθέσεως, ὥσπερ κἂν εἰ ἀπὸ τοῦ γεγραμμένου ὀνόματος· εἰ μὲν ἀπὸ παντός, κἂν ἀπὸ τῶν συλλαβῶν ἑκάστης· εἰ δ᾽ ἀπὸ τούτων, ἀπὸ τῶν στοιχείων καὶ τῆς συνθέσεως. Ὥστε εἴπερ ἐκ πυρὸς καὶ τῶν τοιούτων σάρκες καὶ ὀστᾶ συνεστᾶσιν, ἀπὸ τῶν στοιχείων ἂν εἴη μᾶλλον. Ἀπὸ γὰρ τῆς συνθέσεως πῶς ἐνδέχεται; Ἀλλὰ μὴν ἄνευ γε ταύτης οὐκ ἂν εἴη ὅμοια. Ταύτην δ᾽ εἴ τι δημιουργεῖ ὕστερον, τοῦτ᾽ ἂν εἴη τῆς ὁμοιότητος αἴτιον, ἀλλ᾽ οὐ τὸ ἀπελθεῖν ἀπὸ παντός. Ἔτι εἰ μὲν διεσπασμένα τὰ μέρη ἐν τῷ σπέρματι, πῶς ζῇ; εἰ δὲ συνεχῆ, ζῷον ἂν εἴη μικρόν. Καὶ τὰ τῶν αἰδοίων πῶς; οὐ γὰρ ὅμοιον τὸ ἀπιὸν ἀπὸ τοῦ ἄῤῥενος καὶ τοῦ θήλεος. Ἔτι εἰ ἀμφοτέρων ὁμοίως ἀπὸ πάντων ἔρχεται, δύο ἐγίγνετο ζῷα. Ἑκατέρων γὰρ ἅπαντα ἕξει. Διὸ καὶ Ἐμπεδοκλῆς ἔοικεν, εἴπερ οὕτω λεκτέον, μάλιστα λέγειν ὁμολογούμενα τούτῳ τῷ λόγῳ, τό γε τοσοῦτον· ἀλλ᾽ εἴπερ ἑτέρᾳ πῃ, οὐ καλῶς. Φησὶ γὰρ ἐν τῷ ἄῤῥενι καὶ ἐν τῷ θήλει οἷον σύμβολον εἶναι, ὅλον δ᾽ ἀπ᾽ οὐδετέρου ἀπιέναι·

Ἀλλὰ διέσπασται μελέων φύσις, ἡ μὲν ἐν ἀνδρός.

Διατί γὰρ ἂν τὰ θήλεα οὐκ ἐγέννα ἐξ αὐτῶν, εἴπερ ἀπὸ παντός τε ἀπέρχεται καὶ ἔχει ὑποδοχήν; Ἀλλ᾽ ὡς ἔοικεν ἢ οὐκ ἀπέρχεται ἀπὸ παντός, ἢ οὕτως ὥσπερ ἐκεῖνος λέγει, οὐ ταὐτὰ ἀφ᾽ ἑκατέρου. Διὸ καὶ δέονται τῆς ἀλλήλων συνουσίας. Ἀλλὰ καὶ τοῦτ᾽ ἀδύνατον. Ὥσπερ γὰρ καὶ μεγάλα ὄντ᾽ ἀδύνατον διεσπασμένα σώζεσθαι, καὶ ἔμψυχα εἶναι, καθάπερ Ἐμπεδοκλῆς γεννᾷ, ἐπὶ τῆς φιλότητος λέγων,

Ἧι πολλαὶ μὲν κόρσαι ἀναύχενες ἐβλάστησαν.

Εἶθ᾽ οὕτως συμφύεσθαί φησι. Τοῦτο δὲ φανερὸν ὅτι ἀδύνατον. Οὔτε γὰρ μὴ ψυχὴν ἔχοντα, οὔτε μὴ ζωήν τινα, δύναιτ᾽ ἂν σώζεσθαι, οὔτε ὥσπερ ζῷα ὄντα πλείω συμφύεσθαι, ὥστε εἶναι πάλιν ἕν. Ἀλλὰ μὴν τοῦτον τὸν τρόπον συμβαίνει λέγειν τοῖς ἀπὸ παντὸς ἀπιέναι φάσκουσιν, ὥσπερ τότε ἐν τῇ γῇ ἐπὶ τῆς φιλότητος, οὕτω τούτοις ἐν τῷ σώματι. Ἀδύνατον γὰρ συνεχῆ τὰ μόρια γίγνεσθαι, καὶ ἀπιέναι εἰς ἕνα τόπον συνιόντα· εἶτά πως καὶ διεσπᾶσθαι τὰ ἄνω καὶ κάτω, καὶ δεξιὰ καὶ ἀριστερά, καὶ πρόσθια καὶ ὀπίσθια. Πάντα γὰρ ταῦτα ἄλογά ἐστιν. Ἔτι δὲ τὰ μέρη, τὰ μὲν δυνάμει, τὰ δὲ πάθεσι διώρισται· τὰ μὲν ἀνομοιομερῆ, τῷ δύνασθαι τι ποιεῖν, οἷον γλῶττα καὶ χείρ· τὰ δὲ ὁμοιομερῆ, σκληρότητι καὶ μαλακότητι, καὶ τοῖς ἄλλοις τοῖς τοιούτοις πάθεσιν. Οὐ πάντως οὖν ἔχον αἷμα οὐδὲ σάρξ [illegible]. Δῆλον τοίνυν ὅτι ἀδύνατον τὸ ἀπελθὸν εἶναι συνώνυμον τοῖς μέρεσιν, οἷον αἷμα ἀπὸ αἵματος, ἢ σάρκα ἀπὸ σαρκός. Ἀλλὰ μὴν εἴ γε ἐξ ἑτέρου τινὸς ὄντος αἷμα [illegible] γίνεται, οὐδ᾽ ἂν τῆς ὁμοιότητος αἴτιον εἴη, ὡς λέγουσιν οἱ φάσκοντες οὕτω, τὸ ἀπελθεῖν ἀπὸ πάντων τῶν μορίων. Ἱκανὸν γὰρ ἀφ᾽ ἑνὸς ἀπιέναι μόνον, εἴπερ μὴ ἐξ αἵματος αἷμα γίγνεται. Διὰ τί γὰρ οὐκ ἂν [illegible] ἅπαντα ἐξ ἑνὸς γίγνοιτο; Ὁ αὐτὸς γὰρ λόγος ἔοικεν οὗτος τῷ Ἀναξαγόρου, τῷ μηθὲν γίγνεσθαι τῶν ὁμοιομερῶν. Πλὴν ἐκεῖνος μὲν ἐπὶ πάντων, οὗτοι δὲ ἐπὶ τῆς γενέσεως τῶν ζώων τοῦτο ποιοῦσιν. Ἔπειτα τίνα τρόπον αὐξηθήσεται ταῦτα τὰ ἀπελθόντα ἀπὸ παντός; Ἀναξαγόρας μὲν γὰρ [illegible] εὐλόγως σάρκας ἐκ τῆς τροφῆς προσιέναι ταῖς σαρξί. Τοῖς δὲ μὴ ταῦτα μὲν λέγουσιν, [illegible] παντὸς δὲ ἀπιέναι φάσκουσι, πῶς ἑτέρου [illegible] μένου ἔσται μεῖζον, εἰ μένει τὸ προσελθόν; Ἀλλ᾽ [illegible] εἴ γε δύναται μεταβάλλειν τὸ προσελθόν, διὰ τί [illegible] εὐθὺς ἐξ ἀρχῆς τὸ σπέρμα τοιοῦτόν ἐστιν, [illegible] αὐτοῦ δυνατὸν εἶναι γίνεσθαι αἷμα καὶ σάρκας, [illegible] μὴ αὐτὸ εἶναι ἐκεῖνο αἷμα καὶ σάρκας; Οὐ γὰρ [illegible] οὐδὲ τοῦτο ἐνδέχεται λέγειν, ὡς τῇ κατακεράσει αὐξάνεται ὕστερον, οἷον οἶνος ὕδατος παρεγχυθέντος. [illegible] γὰρ ἂν πρῶτον μάλιστα μὲν ἕκαστον, ἄκρατον [illegible] νῦν δὲ ὕστερον μᾶλλον καὶ σὰρξ καὶ ὀστοῦν, καὶ τῶν ἄλλων ἕκαστον ἐστὶ μορίων. Τοῦ δὲ σπέρματος [illegible]ναι τὶ νεῦρον εἶναι καὶ ὀστοῦν, λίαν ἐστὶν ὑπὲρ ἡμᾶς [illegible] λεγόμενον. Πρὸς δὲ τούτοις εἰ τὸ θῆλυ καὶ ἄῤῥεν [illegible] κυήσει διαφέρει, καθάπερ Ἐμπεδοκλῆς λέγει·

Ἐν δ᾽ ἐχύθη καθαροῖσι· τὰ δὲ τελέθουσι γυναῖκες
Ψύχεος ἀντιάσαντα·

φαίνονται δ᾽ οὖν μεταβάλλουσαι γυναῖκες καὶ ἄνδρες, ὥσπερ ἐξ ἀγόνων γόνιμοι, οὕτω καὶ [illegible] θηλυτόκων ἀῤῥενοτόκοι, ὡς οὐκ ἐν τῷ ἀπελθεῖν ἀπὸ πάντων ἢ μή, τῆς αἰτίας οὔσης, ἀλλ᾽ ἐν τῷ σύμμετρον ἢ ἀσύμμετρον εἶναι τὸ ἀπὸ τῆς γυναικὸς καὶ τοῦ ἀνδρὸς ἀπιόν· ἢ καὶ δι᾽ ἄλλην τινὰ τοιαύτην αἰτίαν. Δῆλον τοίνυν εἰ τοῦτο θήσομεν οὕτως, ὅτι οὐ τῷ ἀπελθεῖν ἀπό τινος τὸ θῆλυ, ὥστ᾽ οὐδὲ τὸ μέρος [illegible] ἔχει ἴδιον τὸ ἄῤῥεν καὶ τὸ θῆλυ, εἴπερ τὸ αὐτὸ σπέρμα καὶ θῆλυ καὶ ἄῤῥεν δύναται γίγνεσθαι, ὡς οὐκ ὄντος τοῦ μορίου ἐν τῷ σπέρματι. Τί οὖν διαφέρει ἐπὶ τούτου λέγειν, ἢ ἐπὶ τῶν ἄλλων μορίων; Εἰ γὰρ μηδ᾽ ἀπὸ [illegible]

τῆς ὑστέρας σπέρμα γίνεται, ὁ αὐτὸς λόγος καὶ ἐπὶ τῶν ἄλλων ἂν μορίων. Ἔτι ἔνια γίνεται τῶν ζώων οὔτ' ἐξ ὁμοιογενῶν, οὔτε τῷ γένει διαφόρων· οἷον αἱ μυῖαι καὶ τὰ γένη τῶν καλουμένων ψυχῶν. Ἐκ δὲ τούτων γίνεται μὲν ζῶα, οὐκέτι δ' ὅμοια τὴν φύσιν, ἀλλὰ γένος τι σκωλήκων. Δῆλον οὖν ὅτι οὐκ ἀπὸ παντὸς μέρους ἀπιόντος γίγνεται, ὅσα ἑτερογενῆ. Ὅμοια γὰρ ἂν ἦν, εἴπερ τοῦ ἀπὸ παντὸς ἀπιέναι σημεῖον ἐστὶν ἡ ὁμοιότης. Ἔτι ἀπὸ μιᾶς συνουσίας, καὶ τῶν ζώων ἔνια γεννᾷ πολλά· τὰ δὲ φυτὰ καὶ παντάπασι. Δῆλον γὰρ ὅτι ἀπὸ μιᾶς κινήσεως τὸν ἐπέτειον πάντα φέρει καρπόν. Καίτοι πῶς δυνατὸν, εἰ ἀπὸ παντὸς ἀπεκρίνετο τὸ σπέρμα; Μίαν γὰρ ἀπόκρισιν ἀπὸ μιᾶς ἀναγκαῖον γίνεσθαι συνουσίας, καὶ μιᾶς διακρίσεως. Ἐν δὲ ταῖς ὑστέραις χωρίζεσθαι ἀδύνατον. Ἤδη γὰρ ὥσπερ ἀπὸ νέου φυτοῦ ἢ ζώου, οὐ σπέρματος εἴη ἡ διαχώρισις. Ἔτι δὲ τὰ ἀποφυτευόμενα, ἀπ' αὐτοῦ φέρει σπέρμα. Δῆλον οὖν ὅτι καὶ πρὶν ἀποφυτευθῆναι ἀπὸ τοῦ αὐτοῦ μεγέθους ἔφερε τὸν καρπὸν, καὶ οὐκ ἀπὸ παντὸς τοῦ φυτοῦ ἀπῄει τὸ σπέρμα. Μέγιστον δὲ τούτων τεκμήριον τεθεωρήκαμεν ἱκανῶς ἐπὶ τῶν ἐντόμων. Εἰ γὰρ μὴ ἐν ἅπασιν, ἀλλ' ἐπὶ τῶν πλείστων, ἐν τῇ ὀχείᾳ τὸ θῆλυ ἐπὶ τὸ ἄῤῥεν μέρος τι αὑτοῦ ἀποτείνει. Διὸ καὶ τὴν ὀχείαν, καθάπερ εἴπομεν πρότερον, οὕτω ποιοῦνται. Τὰ γὰρ κάτωθεν ἐπὶ τὰ ἄνω φαίνεται ἐναφιέντα, οὐκ ἐν πᾶσιν, ἀλλ' ἐν τοῖς πλείστοις τῶν τεθεωρημένων. Ὥστε φανερὸν ἂν εἴη καὶ οὐδ' ὅσα προΐεται γονὴν τῶν ἀῤῥένων, οὐ τὸ ἀπὸ παντὸς ἀπιέναι τῆς γενέσεως αἴτιόν ἐστιν, ἀλλὰ ἄλλον τινὰ τρόπον, περὶ οὗ σκεπτέον ὕστερον. Καὶ γὰρ, εἴπερ τὸ ἀπὸ παντὸς ἀπιέναι συνέβαινεν, ὥσπερ φασὶν, οὐθὲν ἔδει ἀπὸ πάντων ἀξιοῦν ἀπιέναι, ἀλλὰ μόνον ἀπὸ τοῦ δημιουργοῦντος, οἷον ἀπὸ τοῦ τέκτονος, ἀλλὰ μὴ ἀπὸ τῆς ὕλης. Νῦν δ' ὅμοιον λέγουσιν, ὥσπερ κἂν εἰ ἀπὸ τῶν ὑποδημάτων. Σχεδὸν γὰρ ὅμοιός γε ὁ υἱὸς τῷ πατρὶ ὅμοια φορεῖ. Ὅτι δ' ἡδονὴ σφοδροτέρα γίνεται ἐν τῇ ὁμιλίᾳ τῇ τῶν ἀφροδισίων, οὐ τὸ ἀπὸ παντὸς ἀπιέναι αἴτιον, ἀλλὰ διότι κνησμός ἐστιν ἰσχυρός. Διὸ καὶ εἰ πολλάκις συμβαίνει ἡ ὁμιλία αὕτη, ἧττον γίνεται τὸ χαίρειν τοῖς πλησιάζουσιν. Ἔτι πρὸς τῷ τέλει ἡ χαρά. Ἔδει δὲ ἐν ἑκάστῳ τῶν μορίων, καὶ μὴ ἅμα, ἀλλ' ἐν μὲν τοῖς, πρότερον, ἐν δὲ τοῖς, ὕστερον. Τοῦ δὲ ἐκ κολοβῶν γίνεσθαι κολοβὰ, ἡ αὐτὴ αἰτία, καὶ διὰ τί ὅμοια[γίνονται] τοῖς γονεῦσι. Γίνεται δὲ καὶ οὐ κολοβὰ ἐκ κολοβῶν, ὥσπερ καὶ ἀνόμοια τοῖς τεκοῦσι· περὶ ὧν ὕστερον τὴν αἰτίαν θεωρητέον. Τὸ γὰρ πρόβλημα τοῦτ' ἐκείνοις ταὐτόν ἐστιν. Ἔτι εἰ τὸ θῆλυ μὴ προΐεται σπέρμα, τοῦ αὐτοῦ λόγου μηδ' ἀπὸ παντὸς ἀπιέναι· κἂν εἰ μὴ ἀπὸ παντὸς ἀπέρχεται, οὐθὲν ἄλογον τὸ μηδ' ἀπὸ τοῦ θήλεος, ἀλλὰ ἄλλον τινὰ τρόπον αἴτιον εἶναι τὸ θῆλυ τῆς γενέσεως. Περὶ οὗ δὴ ἐχόμενόν ἐστιν ἐπισκέψασθαι· ἐπειδὴ φανερὸν ὅτι οὐκ ἀπὸ πάντων ἀποκρίνεται τὸ σπέρμα τῶν μορίων. Ἀρχὴ δὲ καὶ ταύτης τῆς σκέψεως καὶ τῶν ἑπομένων, πρῶτον λαβεῖν, περὶ σπέρματος τί ἐστιν. Οὕτω γὰρ καὶ περὶ τῶν ἔργων αὐτοῦ, καὶ τῶν περὶ αὐτὸ συμβαινόντων ἔσται μᾶλλον εὐθεώρητον. Βούλεται δὲ τοιοῦτον τὴν φύσιν εἶναι τὸ σπέρμα, ἐξ οὗ τὰ κατὰ φύσιν συνιστάμενα γίνεται πρώτου, οὐ τῷ ἐξ ἐκείνου τι εἶναι τὸ ποιοῦν, οἷον τοῦ ἀνθρώπου· γίγνεται γὰρ ἐκ τούτου, ὅτι τούτου ἐστὶ τὸ σπέρμα. Ἐπειδὴ δὲ πολλαχῶς γίγνεται ἄλλο ἐξ ἄλλου, (ἕτερον γὰρ τρόπον, ὡς ἐξ ἡμέρας φαμὲν νὺξ γίγνεται, καὶ ἐκ παιδὸς ἀνὴρ, ὅτι τόδε μετὰ τόδε· ἄλλον δὲ τροπον, ὡς ἐκ χαλκοῦ ἀνδριὰς, καὶ ἐκ ξύλου κλίνη, καὶ τἄλλα ὅσα ἐξ ὕλης γίγνεσθαι τὰ γιγνόμενα λέγομεν, ἔκ τινος ἐνυπάρχοντος καὶ σχηματισθέντος, τὸ ὅλον ἐστί. Ἕτερον δὲ τρόπον, ὡς ἐκ μουσικοῦ ἄμουσος, καὶ ὡς ἐξ ὑγιοῦς κάμνων, καὶ ὅλως ὡς τὸ ἐναντίον ἐκ τοῦ ἐναντίου. Ἔτι δὲ παρὰ ταῦτα, ὡς Ἐπίχαρμος ποιεῖ τὴν ἐποικοδόμησιν, ἐκ τῆς διαβολῆς ἡ λοιδορία· ἐκ δὲ ταύτης, ἡ μάχη. Ταῦτα δὲ πάντα ἔκ τινος ἡ ἀρχὴ τῆς κινήσεώς ἐστι. Τῶν δὲ τοιούτων ἐνίων μὲν ἐν αὐτοῖς ἡ ἀρχὴ τῆς κινήσεώς ἐστιν, οἷον καὶ ἐν τοῖς νῦν εἰρημένοις· μέρος γάρ τι ἡ διαβολὴ τῆς ὅλης ταραχῆς ἐστιν. Ἐνίων δ', ἔξω· οἷον αἱ τέχναι τῶν δημιουργουμένων, καὶ ὁ λύχνος τῆς καιομένης οἰκίας) τὸ δὴ σπέρμα, φανερὸν ὅτι δυοῖν τούτοιν ἐν θατέρῳ ἐστίν. Ἢ γὰρ ὡς ἐξ ὕλης αὐτοῦ, ἢ ὡς ἐκ πρώτου κινήσαντος ἔστι τὸ γινόμενον. Οὐ γὰρ δὴ ὡς τόδε μετὰ τόδε, οἷον ἐκ τῶν Παναθηναίων ὁ πλοῦς· οὐδὲ ὡς ἐξ ἐναντίου· φθειρομένου τε γὰρ, γίγνεται τὸ ἐναντίον ἐκ τοῦ ἐναντίου, καὶ ἕτερόν τι δεῖ ὑποκεῖσθαι, ἐξ οὗ ἐστι πρώτου ἐνυπάρχοντος. Τοῖν δυοῖν δὴ ληπτέον ἐν ὁποτέρῳ θετέον τὸ σπέρμα, πότερον ὡς ὕλην καὶ πάσχον, ἢ ὡς εἶδός τι καὶ ποιοῦν, ἢ καὶ ἄμφω. Ἅμα γὰρ ἴσως δῆλον ἔσται, καὶ πῶς ἐξ ἐναντίων γένεσις ὑπάρχει πᾶσι τοῖς ἐκ τοῦ σπέρματος· φυσικὴ γὰρ ἡ ἐκ τῶν ἐναντίων γένεσις· τὰ μὲν γὰρ, ἐξ ἐναντίων γίγνεται, ἄῤῥενος καὶ θήλεος· τὰ δὲ, ἐξ ἑνὸς μόνον, οἷον τὰ φυτὰ καὶ τῶν ζώων ἔνια, ἐν ὅσοις μή ἐστι διωρισμένον τὸ ἄῤῥεν καὶ τὸ θῆλυ χωρίς. Γονὴ μὲν οὖν, τὸ ἀπὸ τοῦ γεννῶντος καλεῖται αἴτιον, ὅσα συνδυάζεσθαι πέφυκε, τὸ πρῶτον ἔχον ἀρχὴν γενέσεως· σπέρμα δὲ, τὸ ἐξ ἀμφοτέρων τὰς ἀρχὰς ἔχον τῶν συνδυασθέντων· οἷον τά τε τῶν φυτῶν καὶ ἐνίων ζώων, ἐν οἷς μὴ κεχώρισται τὸ θῆλυ καὶ τὸ ἄῤῥεν, ὥσπερ τὸ γιγνόμενον ἐκ θήλεος καὶ ἄῤῥενος πρῶτον μίγμα, οἷον κύημά τι ὂν, ἢ ζῶον. Καὶ γὰρ ταῦτα ἤδη ἔχει τὸ ἐξ ἀμφοῖν. Σπέρμα δὲ καὶ καρπὸς διαφέρει, τῷ ὕστερον καὶ πρότερον. Καρπὸς μὲν γὰρ, τῷ ἐξ ἄλλου εἶναι· σπέρμα δὲ, τῷ ἐκ τούτου ἄλλο· ἐπειδὴ [ἄλλος] ἄμφω ταὐτόν ἐστιν. Ἡ δὲ τοῦ λεγομένου σπέρματος φύσις, ἡ πρώτη, πάλιν λεκτέα τίς ἐστιν. Ἀνάγκη δὴ πᾶν, ὃ ἐὰν λαμβάνωμεν ἐν τῷ σώματι, ἢ μέρος εἶναι τῶν κατὰ φύσιν, καὶ τοῦτο ἢ τῶν ὁμοιομερῶν, ἢ τῶν ἀνομοιομερῶν· ἢ τῶν παρὰ φύσιν· οἷον ἢ φῦμα, ἢ περίττωμα, ἢ σύντηγμα, ἢ τροφήν. Λέγω δὲ περίττωμα μὲν, τὸ τῆς τροφῆς ὑπόλειμμα· σύντηγμα δὲ, τὸ ἀποκριθὲν ἐκ τοῦ αὐξήματος, ὑπὸ τῆς παρὰ φύσιν ἀναλύσεως. Ὅτι μὲν οὖν οὐκ ἂν εἴη μέρος, φανερόν. Ὁμοιομερὲς γάρ ἐστιν. Ἐκ δὲ τούτου οὐθὲν σύγκειται, ὥσπερ ἐκ νεύρου καὶ σαρκός. Ἔτι δὲ οὐδὲ κεχωρισμένον· τὰ δὲ ἄλλα πάντα μέρη κεχωρισμένα. Ἀλλὰ μὴν οὐδὲ παρὰ φύσιν, οὐδὲ πήρωμα. Ἐν ἅπασί τε γὰρ ὑπάρχει, καὶ ἡ φύσις ἐκ τούτου γίγνεται· ἡ δὲ τροφὴ, φανερῶς ἐπείσακτον. Ὥστ' ἀνάγκη ἢ σύντηγμα, ἢ περίττωμα εἶναι. Οἱ μὲν οὖν ἀρχαῖοι ἐοίκασιν οἰομένοις εἶναι σύντηγμα. Τὸ γὰρ ἀπὸ παντὸς ἀπιέναι φάναι, διὰ τὴν θερμότητα τὴν ἀπὸ τῆς κινήσεως, συντήγματος ἔχει δύναμιν. Τὰ δὲ συντήγματα, τῶν παρὰ φύσιν τι· ἐκ δὲ τῶν παρὰ φύσιν οὐθὲν γίνεται τῶν κατὰ φύσιν. Ἀνάγκη ἄρα περίττωμα εἶναι. Ἀλλὰ μὴν περίττωμά γε πᾶν, ἢ ἀχρήστου τροφῆς ἐστιν, ἢ χρησίμης. Ἄχρηστον μὲν οὖν λέγω, ἀφ' ἧς μηθὲν ἔτι συντελεῖται ἐπὶ τὴν φύσιν, ἀλλ' ἀναλισκομένου πλείονος, μάλιστα κα-

κοῦται. Τὴν δὲ χρησίμην, τὴν ἐναντίαν. Ὅτι μὲν δὴ τοιοῦτον περίττωμα οὐκ ἂν εἴη, φανερόν· τοῖς γὰρ κάκιστα διακειμένοις δι' ἡλικίαν ἢ νόσον, πλεῖστον ὑπάρχει τοιοῦτον, σπέρμα δὲ ἥκιστα. Ἢ γὰρ ὅλως οὐκ ἔχουσιν, ἢ οὐ γόνιμον, διὰ τὸ μίγνυσθαι ἄχρηστον περίττωμα καὶ νοσηματικόν. Χρησίμου ἄρα περιττώματος μέρος τί ἐστι τὸ σπέρμα. Χρησιμώτατον δὲ τὸ ἔσχατον καὶ ἐξ οὗ ἤδη γίνεται ἕκαστον τῶν μορίων. Ἔστι γὰρ τὸ μὲν, πρότερον· τὸ δὲ ὕστερον. Τῆς μὲν οὖν πρώτης τροφῆς περίττωμα, φλέγμα, καὶ εἴ τι ἄλλο τοιοῦτον. Καὶ γὰρ τὸ φλέγμα τῆς χρησίμου τροφῆς περίττωμά ἐστι. Σημεῖον δὲ, ὅτι μιγνύμενον τροφῇ καθαρᾷ, τρέφει, καὶ πονοῦσι καταναλίσκεται. Τὸ δὲ τελευταῖον, ἐκ πλείστης τροφῆς ὀλιγοστόν. Ἐννοεῖν δὲ δεῖ, ὅτι μικρῷ αὐξάνεται τὰ ζῶα καὶ τὰ φυτὰ τὸ καθ' ἡμέραν πᾶν. Μικροῦ γὰρ ἂν προστιθεμένου, τοῦ αὐτοῦ ὑπερέβαλε τὸ μέγεθος. Τοὐναντίον ἄρα ἢ οἱ ἀρχαῖοι ἔλεγον, λεκτέον. Οἱ μὲν γὰρ, τὸ ἀπὸ παντὸς ἀπιόν· ἡμεῖς δὲ, τὸ πρὸς ἅπαν ἰέναι πεφυκὸς, σπέρμα ἐροῦμεν. Καὶ οἱ μὲν σύντηγμα· φαίνεται δὲ περίττωμα μᾶλλον. Εὐλογώτερον γὰρ ὅμοιον εἶναι τὸ προσιὸν ἔσχατον, καὶ τὸ περιττὸν γινόμενον τοῦ τοιούτου· οἷον τοῖς γραφεῦσι τοῦ ἀνδρεικέλου πολλάκις περιγίνεται ὅμοιον τῷ ἀναλωθέντι. Συντηκόμενον δὲ φθείρεται πᾶν, καὶ ἐξίσταται τῆς φύσεως. Τεκμήριον δὲ τοῦ μὴ σύντηγμα εἶναι, ἀλλὰ περίττωμα μᾶλλον, τὸ τὰ μεγάλα τῶν ζώων, ὀλιγοτόκα εἶναι· τὰ δὲ μικρὰ, πολύγονα. Σύντηγμα μὲν γὰρ πλεῖον, ἀναγκαῖον εἶναι τοῖς μεγάλοις, περίττωμα δὲ ἔλαττον· εἰς γὰρ τὸ σῶμα, μέγα ὄν, ἀναλίσκεται τὸ πλεῖον τῆς τροφῆς. Ὥστε ὀλίγον γίγνεται τὸ περίττωμα. Ἔτι τόπος μὲν οὐδεὶς ἀποδέδοται συντήγματι κατὰ φύσιν, ἀλλὰ ῥεῖ ὅπου ἂν εὐοδήσῃ τοῦ σώματος. Τοῖς δὲ κατὰ φύσιν περιττώμασι πᾶσιν, οἷον τῆς τροφῆς τῆς ξηρᾶς, ἡ κάτω κοιλία· καὶ τῆς ὑγρᾶς, ἡ κύστις· καὶ τῆς χρησίμης, ἡ ἄνω κοιλία· καὶ τῆς σπερματικῆς, ὑστέρα καὶ αἰδοῖα καὶ μαστοί· εἰς τούτους γὰρ ἀθροίζεται καὶ συῤῥεῖ. Καὶ μαρτύρια τὰ συμβαίνοντα, ὅτι τὸ εἰρημένον σπέρμα ἐστί· ταῦτα δὲ συμβαίνει διὰ τὸ τὴν φύσιν εἶναι τοῦ περιττώματος τοιαύτην. Ἥ τε γὰρ ἔκλυσις ἐλαχίστου ἀπελθόντος τούτου γίνεται ἐπίδηλος, ὡς στερισκόμενα τὰ σώματα τοῦ ἐκ τῆς τροφῆς γινομένου τέλους. Ὀλίγοις δέ τισιν ἐν μικρῷ χρόνῳ κατὰ τὰς ἡλικίας κουφίζει τοῦτ' ἀπιὸν, ὅταν πλεονάσῃ, καθάπερ ἡ πρώτη τροφὴ, ἂν ὑπερβάλλῃ τῷ πλήθει. Καὶ γὰρ ταύτης ἀπιούσης, τὰ σώματα εὐημερεῖ μᾶλλον. Ἔτι ὅταν συναπίῃ ἄλλα περιττώματα. Οὐ γὰρ μόνον σπέρμα τὸ ἀπιὸν, ἀλλὰ καὶ ἕτεραι μεμιγμέναι δυνάμεις τούτοις συναπέρχονται· αὗται δ' εἰσὶν νοσώδεις. Διὸ ἐνίων καὶ ἄγονόν ποτε γίνεται τὸ ἀποχωροῦν, διὰ τὸ ὀλίγον ἔχειν τὸ σπερματικόν. Ἀλλὰ τοῖς πλείστοις, καὶ ὡς ἐπιτοπολὺ εἰπεῖν, συμβαίνει ἐκ τῶν ἀφροδισιασμῶν ἔκλυσις καὶ ἀδυναμία μᾶλλον διὰ τὴν εἰρημένην αἰτίαν. Ἔτι οὐκ ἐνυπάρχει σπέρμα οὔτε ἐν τῇ πρώτῃ ἡλικίᾳ, οὔτε ἐν τῷ γήρᾳ, οὔτε ἐν ταῖς ἀῤῥωστίαις. Ἐν μὲν τῷ κάμνειν, διὰ τὴν ἀδυναμίαν· ἐν δὲ τῷ γήρᾳ, διὰ τὸ μὴ πέττειν τὸ ἱκανὸν τὴν φύσιν· νέοις δὲ οὖσι, διὰ τὴν αὔξησιν. Φθάνει γὰρ ἀναλισκόμενον πᾶν. Ἐν ἔτεσι γὰρ πέντε σχεδὸν, ἐπί γε τῶν ἀνθρώπων, ἥμισυ λαμβάνειν δοκεῖ τὸ σῶμα τοῦ μεγέθους τοῦ ἐν τῷ ἄλλῳ χρόνῳ γιγνομένου ἅπαντος. Πολλοῖς δὲ συμβαίνει

καὶ ζώοις καὶ φυτοῖς, καὶ γένεσι πρὸς γένη διαφορὰ περὶ ταῦτα, κἂν τῷ γένει τῷ αὐτῷ τοῖς ὁμοειδέσι πρὸς ἄλληλα, οἷον ἀνθρώπῳ πρὸς ἄνθρωπον, καὶ ἀμπέλῳ πρὸς ἄμπελον. Τὰ μὲν γὰρ, πολύσπερμα· τὰ δὲ ὀλιγόσπερμά ἐστι· τὰ δὲ ἄσπερμα πάμπαν· οὐ δι' ἀσθένειαν, ἀλλ' ἐνίοις γε τοὐναντίον. Καταναλίσκεται γὰρ ἐπὶ τὸ σῶμα· οἷον τῶν ἀνθρώπων ἐνίοις. Εὐεκτικοὶ γὰρ ὄντες καὶ γινόμενοι πολύσαρκοι, ἢ πιότεροι μᾶλλον, ἧττον προΐενται σπέρμα, καὶ ἧττον ἐπιθυμοῦσι τοῦ ἀφροδισιάζειν. Ὅμοιον δὲ καὶ τὸ περὶ τὰς τραγώσας ἀμπέλους πάθος, αἳ διὰ τὴν τροφὴν ἐξυβρίζουσιν· ἐπεὶ καὶ οἱ τράγοι, πίονες ὄντες, ἧττον ὀχεύουσιν. Διὸ [...] προλεπτύνουσιν αὐτοὺς, καὶ τὰς ἀμπέλους τραγ[...] (ἀπὸ τοῦ πάθους τῶν τράγων) καλοῦσι. Καὶ οἱ πίονες δὲ ἀγονώτεροι φαίνονται εἶναι τῶν μὴ πιόνων, [...] γυναῖκες καὶ ἄνδρες, διὰ τὸ τοῖς εὐτραφέσι πεττόμε[...] νον τὸ περίττωμα γίνεσθαι πιμελήν. Ἔστι γὰρ κ[...] ἡ πιμελὴ περίττωμα, δι' εὐβοσίαν ὑγιεινόν. Ἔνια [...] οὐ φέρει σπέρμα· οἷον ἰτέα καὶ μάγειρος. Εἰσὶ [...] οὖν καὶ ἕτεραι αἰτίαι τοῦ πάθους τούτου. Καὶ [...] δι' ἀδυναμίαν οὐ πέττουσι, καὶ διὰ δύναμιν ἀναλίσκ[...] σιν, ὥσπερ εἴρηται. Ὁμοίως δὲ καὶ πολύχοα [...] καὶ πολύσπερμα, τὰ μὲν, διὰ δύναμιν· τὰ δὲ, δι' ἀδυναμίαν. Πολὺ γὰρ καὶ ἄχρηστον περίττωμα συμμίγνυται· ὥστ' ἐνίοις γίγνεσθαι καὶ ἀῤῥώστημα, [...] αὐτῶν μὴ εὐοδήσῃ ἡ ἀποκάθαρσις. Καὶ ἔνιοι [...] ὑγιάζονται, οἱ δὲ καὶ ἀναιροῦνται. Συντήκον[...] γὰρ ταύτῃ ὥσπερ ἐπὶ τὸ οὖρον. Ἤδη γὰρ καὶ το[...] ἀσθένημα συνέβη τισίν. Ἔτι ὁ πόρος ὁ αὐτὸς [...] περιττώματι καὶ τῷ σπέρματι· καὶ ὅσοις μὲν ἀμ[...] γίγνεται περίττωμα, καὶ τῆς ὑγρᾶς καὶ τῆς ξ[...] τροφῆς, ἧπερ ἡ τοῦ ὑγροῦ, ταύτῃ καὶ ἡ τῆς γ[...] γίγνεται ἀπόκρισις· (ὑγροῦ γὰρ περίττωμά ἐστι[...] γὰρ τροφὴ πάντων, ὑγρὰ μᾶλλον) οἷς δὲ μὴ [...] αὕτη, κατὰ τὴν τῆς ξηρᾶς ὑποστάσεως ὑποχ[...] Ἔτι, ἡ μὲν σύντηξις, ἀεὶ νοσώδης· ἡ δὲ τοῦ περιττώματος ἀφαίρεσις, ὠφέλιμος· ἡ δὲ τοῦ σπέρματος ἀποχώρησις, ἐπαμφοτερίζει, διὰ τὸ προσλαμβάν[...] μὴ χρησίμου τροφῆς. Εἰ δέ γε ἦν σύντηξις, [...] βλαπτεν ἄν· νῦν δ' οὐ ποιεῖ τοῦτο. Ὅτι μὲν οὖ[ν πε]ρίττωμά ἐστι τὸ σπέρμα χρησίμου τροφῆς κα[ὶ] ἐσχάτης, εἴτε πάντα προΐεται σπέρμα, εἴτε μὴ [...] τα,] ἐν τοῖς προειρημένοις φανερόν.

CAPUT XIX.

Μετὰ δὲ ταῦτα διοριστέον, περίττωμά τι[...] τροφῆς, καὶ περὶ καταμηνίων. Γίγνεται γ[...] καταμήνια τῶν ζωοτοκούντων. Διὰ τούτων γ[...] νερὸν ἔσται καὶ περὶ τοῦ θήλεος, πότερον π[...] σπέρμα ὥσπερ τὸ ἄῤῥεν· καὶ ἔστιν ἓν μίγμα τ[...] μενον ἐκ δυοῖν σπερμάτοιν, ἢ οὐθὲν σπέρμα [...] νεται ἀπὸ τοῦ θήλεος· καὶ εἰ μηθὲν, πότερ[ον] ἄλλο οὐδὲν συμβάλλεται εἰς τὴν γένεσιν, ἀλλ[ὰ] παρέχει τόπον· ἢ συμβάλλεταί τι, καὶ τοῦ[το] καὶ τίνα τρόπον. Ὅτι μὲν οὖν ἐσχάτη ἐστὶ τ[...] αἷμα τοῖς ἐναίμοις, τοῖς δ' ἀναίμοις τὸ ἀνάλ[ογον ...] ρηται πρότερον. Ἐπεὶ δὲ καὶ ἡ γονὴ περίττ[ωμα ...] τροφῆς καὶ τῆς ἐσχάτης, ἤτοι αἷμα ἂν εἴη, ἢ [...] λογον, ἢ ἐκ τούτων τί. Ἐπεὶ δ' ἐκ τοῦ αἵμα[τος ...] σομένου καὶ μεριζομένου πως, γίνεται τῶ[ν ...] ἕκαστον· τὸ δὲ σπέρμα, πεφθὲν μὲν, ἀλλοιότε[ρον ἀπο]κρίνεται τοῦ αἵματος· ἄπεπτον δ' ὂν, καὶ [...] προσβιάζηται πλεονάκις χρώμενος τῷ ἀφρο[δισιάζειν ...] ἐνίοις αἱματῶδες ἤδη προελήλυθε· φανερὸν [...]

αἱματικῆς ἂν εἴη περίττωμα τροφῆς τὸ σπέρμα, τῆς ἐπὶ τὰ μέρη διαδιδομένης τελευταίας. Καὶ διὰ τοῦτο μεγάλην ἔχει δύναμιν. Καὶ γὰρ ἡ τοῦ καθαροῦ καὶ ὑγιεινοῦ αἵματος ἀποχώρησις, ἐκλυτικόν· καὶ τὸ ὅμοια γίγνεσθαι τοῖς γεννήσασι τὰ ἔκγονα, εὔλογον. Ὅμοιον γὰρ τὸ προσελθὸν πρὸς τὰ μέρη, τῷ ὑπολειφθέντι. Ὥστε τὸ σπέρμα ἐστὶ τὸ τῆς χειρὸς, ἢ τὸ τοῦ προσώπου, ἢ ὅλου τοῦ ζώου, ἀδιορίστως, χεὶρ, ἢ πρόσωπον, ἢ ὅλον ζῶον· καὶ οἷον ἐκείνων ἕκαστον ἐνεργείᾳ, τοιοῦτον τὸ σπέρμα δυνάμει, ἢ κατὰ τὸν ὄγκον τὸν ἑαυτοῦ, ἢ ἔχει τινὰ δύναμιν ἐν ἑαυτῷ. Τοῦτο γὰρ οὔπω δῆλον ἡμῖν ἐκ τῶν διωρισμένων, πότερον τὸ σῶμα τοῦ σπέρματος, ἐστὶ τὸ αἴτιον τῆς γενέσεως, ἢ ἔχει τινὰ ἕξιν καὶ ἀρχὴν κινήσεως γεννητικήν· οὐδὲ γὰρ ἡ χεὶρ, ἢ ἄλλό τι τῶν μορίων οὐδὲν ἄνευ ψυχῆς, ἢ ἄλλης τινὸς δυνάμεώς ἐστι χεὶρ, οὐδὲ μόριον οὐθὲν, ἀλλὰ μόνον ὁμώνυμον. Φανερὸν δὲ ὅτι καὶ ὅσοις σύντηξις γίνεται σπερματικὴ, καὶ τοῦτο περίττωμά ἐστι. Συμβαίνει δὲ τοῦτο, ὅταν ἀναλύηται εἰς τὸ προσελθὸν, ὥσπερ ὅταν ἀποπέσῃ τὸ ἐναλειφθὲν τοῦ κονιάματος εὐθύς. Ταὐτὸν γάρ ἐστι τὸ τελευταῖον περίττωμα τῷ πρώτῳ περιττώματι. Καὶ περὶ μὲν τούτων διωρίσθω τὸν τρόπον τοῦτον. Ἐπεὶ δ' ἀναγκαῖον καὶ τῷ ἀσθενεστέρῳ γίγνεσθαι περίττωμα πλεῖον καὶ ἧττον πεπεμμένον· τοιοῦτον δ' ὂν, ἀναγκαῖον εἶναι αἱματώδους ὑγρότητος πλῆθος· ἀσθενέστερον δὲ, τὸ ἐλάττονος θερμότητος κοινωνοῦν κατὰ φύσιν· τὸ δὲ θῆλυ ὅτι τοιοῦτον, εἴρηται πρότερον, ἀναγκαῖον καὶ τὴν ἐν τῷ θήλει γινομένην αἱματώδη ἀπόκρισιν περίττωμα εἶναι. Γίγνεται δὲ τοιαύτη, ἡ τῶν καλουμένων καταμηνίων ἔκκρισις. Ὅτι μὲν οὖν ἐστι τὰ καταμήνια περίττωμα, καὶ ὅτι ἀνάλογον ὡς τοῖς ἄῤῥεσιν ἡ γονὴ, οὕτω τοῖς θήλεσι τὰ καταμήνια, φανερόν. Ὅτι δ' ὀρθῶς εἴρηται, σημεῖα τὰ συμβαίνοντα περὶ αὐτάν. Κατὰ γὰρ τὴν αὐτὴν ἡλικίαν, τοῖς μὲν ἄῤῥεσιν ἄρχεται ἐγγίνεσθαι γονὴ, καὶ ἀποκρίνεται· τοῖς δὲ θήλεσι ῥήγνυται τὰ καταμήνια, καὶ φωνήν τε μεταβάλλουσι, καὶ σημαίνει τὰ περὶ τοὺς μαστούς. Καὶ παύεται τῆς ἡλικίας ληγούσης, τοῖς μὲν, τὸ δύνασθαι γεννᾷν· ταῖς δὲ, τὰ καταμήνια. Ἔτι δὲ καὶ τὰ τοιάδε σημεῖα, ὅτι περίττωμά ἐστιν αὕτη ἡ ἔκκρισις τοῖς θήλεσιν. Ὡς γὰρ ἐπιτοπολὺ οὔτε αἱμοῤῥοΐδες γίνονται ταῖς γυναιξὶν, οὔτε ἐκ τῶν ῥινῶν ῥύσις αἵματος, οὔτε τι ἄλλο, μὴ τῶν καταμηνίων ἱσταμένων· ἄν τε συμβῇ τι τούτων, γίγνονται χείρους αἱ καθάρσεις, ὡς ἀναλισκομένης εἰς ταῦτα τῆς ἀποκρίσεως. Ἔτι δὲ οὔτε φλεβώδη ὁμοίως, γλαφυρώτερά τε καὶ λειότερα τὰ θήλεα τῶν ἀῤῥένων ἐστὶ, διὰ τὸ συνεκκρίνεσθαι τὴν εἰς ταῦτα περίττωσιν ἐν τοῖς καταμηνίοις. Τὸ δὲ αὐτὸ τοῦτο δεῖ νομίζειν αἴτιον εἶναι καὶ τοῦ τοὺς ὄγκους ἐλάττους εἶναι τῶν σωμάτων τοῖς θήλεσιν, ἢ τοῖς ἄῤῥεσιν, ἐν τοῖς ζωοτοκοῦσιν. Ἐν τούτοις γὰρ ἡ τῶν καταμηνίων γίνεται ῥύσις θύραζε μόνοις, καὶ τούτων ἐπιδηλότατα ἐν ταῖς γυναιξί. Πλείστην γὰρ ἀπόκρισιν ἀφίησι γυνὴ τῶν ζώων. Διόπερ ἐπιδηλοτάτως ἀεὶ ὠχρόν τέ ἐστι καὶ ἀδηλόφλεβον, καὶ τὴν ἔλλειψιν πρὸς τοὺς ἄῤῥενας ἔχει τοῦ σώματος φανεράν. Ἐπεὶ δὲ τοῦτ' ἔστιν ὃ γίγνεται τοῖς θήλεσιν, ὡς ἡ γονὴ τοῖς ἄῤῥεσιν· ἅμα δὲ δύο σπερματικὰς ἀποκρίσεις οὐκ ἐνδέχεται γίνεσθαι· φανερὸν ὅτι τὸ θῆλυ οὐ συμβάλλεται σπέρμα εἰς τὴν γένεσιν. Εἰ μὲν γὰρ σπέρμα ἦν, τὰ καταμήνια οὐκ ἂν ἦν. Νῦν δὲ διὰ τὸ ταῦτα γίγνεσθαι, ἐκεῖνο οὐκ ἔστι. Διότι μὲν οὖν, ὥσπερ τὸ σπέρμα, καὶ τὰ καταμήνια περίττωμά ἐστιν, εἴρηται. Λάβοι δ' ἄν τις εἰς τοῦτο μαρτύρια, ἔνια τῶν συμβαινόντων τοῖς ζώοις. Τά τε γὰρ πίονα, ἧττόν ἐστι σπερματικὰ τῶν ἀπιμέλων, ὥσπερ εἴρηται πρότερον. Αἴτιον δὲ, ὅτι καὶ ἡ πιμελὴ περίττωμά ἐστι καθάπερ τὸ σπέρμα, καὶ πεπεμμένον αἷμα· ἀλλ' οὐ τὸν αὐτὸν τρόπον τῷ σπέρματι. Ὥστ' εὐλόγως εἰς τὴν πιμελὴν ἀνηλωμένης τῆς περιττώσεως, ἐλλείπει τὰ περὶ τὴν γονήν· οἷον τῶν τε ἀναίμων τὰ μαλάκια καὶ τὰ μαλακόστρακα, περὶ τὴν κύησίν ἐστιν ἄριστα. Διὰ τὸ ἄναιμα γὰρ εἶναι καὶ μὴ γίνεσθαι πιμελὴν ἐν αὐτοῖς, τὸ ἀνάλογον αὐτοῖς τῇ πιμελῇ, ἀποκρίνεται εἰς τὸ περίττωμα τὸ σπερματικόν. Σημεῖον δὲ ὅτι οὐ τοιοῦτο σπέρμα προΐεται τὸ θῆλυ οἷον ἄῤῥεν, οὐδὲ μιγνυμένων ἀμφοῖν γίνεται, ὥσπερ τινές φασιν, ὅτι πολλάκις τὸ θῆλυ συλλαμβάνει οὐ γενομένης αὐτῇ τῆς ἐν τῇ ὁμιλίᾳ ἡδονῆς· καὶ γιγνομένης πάλιν, οὐδὲν ἧττον· καὶ ἰσοδρομησάντων παρὰ τοῦ ἄῤῥενος καὶ τοῦ θήλεος, οὐ γίγνεται, ἂν μὴ ἡ τῶν καλουμένων καταμηνίων ἰκμὰς ὑπάρχῃ σύμμετρος. Διὸ οὔτε ὅλως μὴ γιγνομένων αὐτῶν γεννᾷ τὸ θῆλυ· οὔτε γιγνομένων, ὅταν ἐξικμάζῃ ὡς ἐπιτοπολὺ, ἀλλὰ μετὰ τὴν ἀποκάθαρσιν. Ὁτὲ μὲν γὰρ οὐκ ἔχει τροφὴν οὐδ' ὕλην, ἐξ ἧς δυνήσεται συστῆσαι τὸ ζῶον ἡ ἀπὸ τοῦ ἄῤῥενος ἐνυπάρχουσα ἐν τῇ γονῇ δύναμις· ὁτὲ δὲ συνεκκλύζεται διὰ τὸ πλῆθος. Ὅταν δὲ γενομένων ἀπέλθῃ, τὸ ὑπολειφθὲν συνίσταται. Ὅσαι δὲ μὴ γιγνομένων τῶν καταμηνίων συλλαμβάνουσιν, ἢ μεταξὺ γιγνομένων, ὕστερον δὲ μὴ, αἴτιον ὅτι μὲν τοσαύτη γίνεται ἰκμὰς, ὅση μετὰ τὴν κάθαρσιν ὑπολείπεται ταῖς γονίμοις· πλείων δ' οὐ γίγνεται περίττωσις, ὥστε καὶ θύραζε ἀπελθεῖν. Ταῖς δὲ μετὰ τὴν κάθαρσιν συμμύει τὸ στόμα τῶν ὑστερῶν. Ὅταν οὖν πολὺ μὲν τὸ ἀπεληλυθὸς ᾖ, ἔτι δὲ γίγνηται μὲν κάθαρσις, μὴ τοσαύτη δὲ ὥστε ἐξικμάζειν τὸ σπέρμα, τότε πλησιάζουσαι συλλαμβάνουσι πάλιν. Οὐδὲν δὲ ἄτοπον τὸ συνειληφυίαις ἔτι γίγνεσθαι. Καὶ γὰρ ὕστερον μέχρι τινὸς φοιτῶσι τὰ καταμήνια· ὀλίγα δὲ, καὶ οὐ διὰ παντός· ἀλλὰ τοῦτο μὲν νοσηματῶδες· διόπερ ὀλίγαις καὶ ὀλιγάκις συμβαίνει· τὰ δ' ὡς ἐπιτοπολὺ γινόμενα, μάλιστα κατὰ φύσιν ἐστίν. Ὅτι μὲν οὖν συμβάλλεται τὸ θῆλυ εἰς τὴν γένεσιν τὴν ὕλην, τοῦτο δ' ἐστὶν ἐν τῇ τῶν καταμηνίων συστάσει, τὰ δὲ καταμήνια περίττωμα, δῆλον.

CAPUT XX.

Ὃ δ' οἴονταί τινες, σπέρμα συμβάλλεσθαι ἐν τῇ συνουσίᾳ τὸ θῆλυ, διὰ τὸ γίνεσθαι παραπλησίαν τε χαρὰν ἐνίοτε αὐταῖς τῇ τῶν ἀῤῥένων, καὶ ἅμα ὑγρὰν ἀπόκρισιν, οὐκ ἔστιν ἡ ὑγρασία αὕτη σπερματικὴ, ἀλλὰ τοῦ τόπου ἴδιος ἑκάσταις. Ἔστι γὰρ τῶν ὑστερῶν ἔκκρισις, καὶ ταῖς μὲν γίγνεται, ταῖς δ' οὔ. Γίγνεται μὲν, ταῖς λευκοχρόοις καὶ θηλυκαῖς, ὡς ἐπὶ τὸ πολὺ εἰπεῖν· οὐ γίνεται δὲ ταῖς μελαίναις καὶ ἀῤῥενώποις. Τὸ δὲ πλῆθος, αἷς γίγνεται, ἐνίοτε οὐ κατὰ σπέρματος πρόεσίν ἐστιν, ἀλλὰ πολὺ ὑπερβάλλει. Ἔτι δὲ καὶ ἐδέσματα ἕτερα ἑτέρων ποιεῖ πολλὴν διαφορὰν τοῦ γίγνεσθαι τὴν ἔκκρισιν ἢ ἐλάττω, ἢ πλείω τὴν τοιαύτην· οἷον ἔνια τῶν δριμέων, ἐπίδηλον ποιεῖ εἰς πλῆθος τὴν ἀπόκρισιν. Τὸ δὲ συμβαίνειν ἡδονὴν ἐν τῇ συνουσίᾳ, οὐ μόνον τοῦ σπέρματος προϊεμένου ἐστὶν, ἀλλὰ καὶ πνεύματος, ἐξ οὗ συνισταμένου, ἀποσπερματίζει. Δῆλον δ' ἐπὶ τῶν παίδων τῶν μήπω δυνα-

μένων προΐεσθαι, ἐγγὺς δὲ τῆς ἡλικίας ὄντων· καὶ τῶν ἀγόνων ἀνδρῶν. Γίνεται γὰρ πᾶσι τούτοις ἡδονὴ ξυομένοις. Καὶ τοῖς γε διεφθαρμένοις τὴν γένεσιν, ἔστιν ὅτε ἀναλύονται αἱ κοιλίαι, διὰ τὸ ἀποκρίνεσθαι περίττωμα εἰς τὴν κοιλίαν, οὐ δυνάμενον πεφθῆναι καὶ γενέσθαι σπέρμα. Ἔοικε δὲ καὶ τὴν μορφὴν γυνὴ καὶ παῖς, καὶ ἔστιν ἡ γυνὴ ὥσπερ ἄῤῥεν ἄγονον. Ἀδυναμίᾳ γάρ τινι τὸ θῆλύ ἐστι, τῷ μὴ δύνασθαι πέττειν ἐκ τῆς τροφῆς σπέρμα τῆς ὑστάτης. Τοῦτο δ᾽ ἐστὶν αἷμα, ἢ τὸ ἀνάλογον ἐν τοῖς ἀναίμοις διὰ ψυχρότητα τῆς φύσεως. Ὥσπερ οὖν ἐν ταῖς κοιλίαις διὰ τὴν ἀπεψίαν γίνεται διάῤῥοια, οὕτως ἐν ταῖς φλεψὶν αἵ τε ἄλλαι αἱμοῤῥοΐδες, καὶ ἡ τῶν καταμηνίων [ῥύσις·] καὶ γὰρ αὕτη αἱμοῤῥοΐς ἐστιν· ἀλλ᾽ ἐκεῖναι μὲν, διὰ νόσον· αὕτη δὲ, φυσική. Ὥστε φανερὸν, ὅτι εὐλόγως γίνεται ἐκ τούτου ἡ γένεσις. Ἔστι γὰρ τὰ καταμήνια σπέρμα οὐ καθαρὸν, ἀλλὰ δεόμενον ἐργασίας· ὥσπερ ἐν τῇ περὶ τοὺς καρποὺς γενέσει, ὅταν ᾖ μήπω διηττημένη, ἔνεστι μὲν ἡ τροφὴ, δεῖται δὲ ἐργασίας πρὸς τὴν κάθαρσιν. Διὸ καὶ μιγνυμένη ἐκείνη μὲν τῇ γονῇ, αὕτη δὲ καθαρᾷ τροφῇ, ἡ μὲν γεννᾷ, ἡ δὲ τρέφει. Σημεῖον δὲ τοῦ τὸ θῆλυ μὴ προΐεσθαι σπέρμα, καὶ τὸ γίνεσθαι ἐν τῇ ὁμιλίᾳ τὴν ἡδονὴν τῇ ἁφῇ, κατὰ τὸν αὐτὸν τόπον τοῖς ἄῤῥεσι. Καίτοι οὐ προΐενται τὴν ἰκμάδα ταύτην ἐντεῦθεν. Ἔτι δὲ οὐ πᾶσι γίνεται τοῖς θήλεσιν αὕτη ἡ ἔκκρισις, ἀλλὰ τοῖς αἱματικοῖς, καὶ οὐδὲ τούτοις πᾶσιν, ἀλλ᾽ ὅσων αἱ ὑστέραι μὴ πρὸς τῷ ὑποζώματί εἰσι, μηδ᾽ ᾠοτοκοῦσιν. Ἔτι δὲ οὐδὲ τοῖς αἷμα μὴ ἔχουσιν, ἀλλὰ τὸ ἀνάλογον. Ὅπερ γὰρ ἐνίοις τὸ αἷμα, ἐν τούτοις ἑτέρα ὑπάρχει σύγκρισις. Τοῦ δὲ μήτε τούτοις γίγνεσθαι κάθαρσιν, μήτε τῶν αἷμα ἐχόντων τοῖς εἰρημένοις, τοῖς κάτω ἔχουσι, καὶ μὴ ᾠοτοκοῦσιν, αἰτία ἡ ξηρότης τῶν σωμάτων, ὀλίγον λείπουσα τὸ περίττωμα, καὶ τοσοῦτον, ὅσον εἰς τὴν γένεσιν ἱκανὸν μόνον, ἔξω δὲ μὴ προΐεσθαι. Ὅσα δὲ ζωοτόκα, ἄνευ ᾠοτοκίας· (ταῦτα δ᾽ ἐστὶν ἄνθρωπος, καὶ τῶν τετραπόδων ὅσα κάμπτει τὰ ὀπίσθια σκέλη ἐντός· ταῦτα μὲν γὰρ πάντα ζωοτοκεῖ ἄνευ ᾠοτοκίας) τούτοις δὲ γίγνεται μὲν πᾶσι· πλὴν εἴ τι πεπήρωται ἐν τῇ γενέσει, οἷον ὀρεύς. Οὐ μὴν ἐπιπολάζουσί γε αἱ καθάρσεις, ὥσπερ ἀνθρώποις. Δι᾽ ἀκριβείας δὲ, πῶς συμβαίνει ταῦτα περὶ ἕκαστον τῶν ζώων, γέγραπται ἐν ταῖς περὶ ζώων ἱστορίαις. Πλείστη δὲ κάθαρσις γίνεται τῶν ζώων ταῖς γυναιξὶ, καὶ τοῖς ἄῤῥεσι πλείστη τοῦ σπέρματος πρόεσις κατὰ λόγον τοῦ μεγέθους· αἴτιον δ᾽, ἡ τοῦ σώματος σύστασις, ὑγρὰ καὶ θερμὴ οὖσα. Ἀναγκαῖον γὰρ ἐν τῷ τοιούτῳ γίνεσθαι πλείστην περίττωσιν. Ἔτι δὲ οὐδὲ τὰ τοιαῦτα ἔχει ἐν τῷ σώματι μέρη, εἰς ἃ τρέπεται ἡ περίττωσις, ὥσπερ ἐν τοῖς ἄλλοις. Οὐ γὰρ ἔχει οὔτε τριχῶν πλῆθος κατὰ τὸ σῶμα, οὔτε ὀστῶν καὶ κεράτων καὶ ὀδόντων ἐκκρίσεις. Σημεῖον δὲ, ὅτι ἐν τοῖς καταμηνίοις τὸ σπέρμα ἐστίν. Ἅμα γὰρ, ὥσπερ εἴρηται πρότερον, τοῖς ἄῤῥεσιν γίνεται τὸ περίττωμα τοῦτο, καὶ τοῖς θήλεσι τὰ καταμήνια ἐπισημαίνει ἐν τῇ αὐτῇ ἡλικίᾳ, ὡς καὶ ἅμα διϊσταμένων τῶν τόπων τῶν δεκτικῶν ἑκατέρου τοῦ περιττώματος· καὶ ἀραιουμένων ἑκατέρων τῶν πλησίον τόπων, ἐξανθεῖ ἡ τῆς ἥβης τρίχωσις. Μελλόντων δὲ διΐστασθαι, οἱ τόποι ἀνοιδοῦσιν ὑπὸ πνεύματος· τοῖς μὲν ἄῤῥεσιν, ἐπιδηλότερον περὶ τοὺς ὄρχεις· ἐπισημαίνει δὲ καὶ περὶ τοὺς μασθούς. Τοῖς δὲ θήλεσι περὶ

τοὺς μαστοὺς μᾶλλον. Ὅταν γὰρ δύο δακτύλους ὀρ-
θῶσι, τότε γίνεται τὰ καταμήνια πλείσταις. Ἐν ὅσοις
μὲν οὖν τῶν ζωὴν ἐχόντων μὴ κεχώρισται τὸ θῆλυ
καὶ τὸ ἄῤῥεν, τούτοις μὲν τὸ σπέρμα οἷον κύημά ἐστι.
Λέγω δὲ κύημα, τὸ πρῶτον μίγμα θήλεος καὶ ἄῤ-
ῥενος. Διὸ καὶ ἐξ ἑνὸς σπέρματος ἓν σῶμα γίνεται,
οἷον ἑνὸς πυροῦ εἷς πυθμὴν, ὥσπερ ἐξ ἑνὸς ᾠοῦ ἓν
ζῶον. Τὰ γὰρ δίδυμα τῶν ᾠῶν, δύο ᾠά ἐστιν. Ἐν
ὅσοις δὲ τῶν γενῶν διώρισται τὸ θῆλυ καὶ τὸ ἄῤῥεν,
ἐν δὲ τούτοις ἀφ᾽ ἑνὸς σπέρματος ἐνδέχεται πολλὰ γί-
νεσθαι ζῶα, ὡς διαφέροντος τῇ φύσει τοῦ σπέρματος
ἐν τοῖς φυτοῖς τε καὶ ζώοις. Σημεῖον δέ· ἀπὸ μι
γὰρ ὀχείας, πλείω γίνεται ἐν τοῖς πλείω δυναμένοι
γεννᾷν ἑνός. Ἡι καὶ δῆλον ὅτι οὐκ ἀπὸ παντὸς ἔ
χεται ἡ γονή. Οὔτε γὰρ κεχωρισμένα ἀπὸ τοῦ
τοῦ μέρους εὐθὺς ἀπεκρίνετο· οὔτε ἅμα ἐλθόν
εἰς τὰς ὑστέρας, ἐκεῖ διεχωρίζετο· ἀλλὰ συμβαίν
ὥσπερ εὔλογον· ἐπειδὴ τὸ μὲν ἄῤῥεν, παρέχεται
τε εἶδος καὶ τὴν ἀρχὴν τῆς κινήσεως· τὸ δὲ θῆ
τὸ σῶμα καὶ τὴν ὕλην· οἷον ἐν τῇ τοῦ γάλακτος
ξει, τὸ μὲν σῶμα, τὸ γάλα ἐστίν· ὁ δὲ ὀπὸς, ἡ
τὸ τὴν ἀρχὴν ἔχον τὴν συνιστᾶσαν· οὕτω τὸ
τοῦ ἄῤῥενος ἐν τῷ θήλει μεριζόμενον. Δι᾽ ἣν δ᾽
τίαν μερίζεται ἔνθα μὲν εἰς πλείω, ἔνθα δὲ εἰς ἐλάτ
ἔνθα δὲ μοναχῶς, ἕτερος ἔσται λόγος. Ἀλλὰ διὰ
μηθέν γε διαφέρειν τῷ εἴδει, ἀλλ᾽ ἐὰν μόνον σύμ
τρον ᾖ τὸ διαιρούμενον πρὸς τὴν ὕλην, καὶ μ
ἔλαττον, ὥστε μὴ πέττειν μηδὲ συνιστάναι· μήτε π
ον, ὥστε ξηράναι, πλείω οὕτω γεννᾶται. Ἐκ δὲ
συνιστάντος πρώτου, ἐξ ἑνὸς ἤδη ἓν γίνεται μό
Ὅτι μὲν οὖν τὸ θῆλυ εἰς τὴν γένεσιν γονὴν μὲ
συμβάλλεται, συμβάλλεται δέ τι, καὶ τοῦτ᾽ ἐστὶν ἡ
καταμηνίων σύστασις, καὶ τὸ ἀνάλογον ἐν τοῖς ἀν
μοις, ἔκ τε τῶν εἰρημένων δῆλον, καὶ κατὰ τὸν λ
καθόλου σκοπουμένοις. Ἀνάγκη γὰρ εἶναι τὸ
νῶν, καὶ ἐξ οὗ· καὶ τοῦτ᾽ ἂν καὶ ἓν ᾖ, τῷ γ
φέρειν, καὶ τῷ τὸν λόγον αὐτῶν εἶναι ἕτερον
τοῖς κεχωρισμένας ἔχουσι τὰς δυνάμεις, καὶ τὰ σ
καὶ τὴν φύσιν, ἑτέραν εἶναι τοῦ τε ποιοῦντος καὶ
πάσχοντος. Εἰ οὖν τὸ ἄῤῥεν ἐστὶν ὡς κινοῦν καὶ
οῦν, τὸ δὲ θῆλυ, ᾗ θῆλυ, ὡς παθητικὸν,
τοῦ ἄῤῥενος γονὴν τὸ θῆλυ συμβάλλοιτο οὐ γ
ἀλλ᾽ ὕλην· ὅπερ καὶ φαίνεται συμβαίνειν.
γὰρ τὴν πρώτην ὕλην ἐστὶν ἡ τῶν καταμ
φύσις.

CAPUT XXI.

Καὶ περὶ μὲν τούτων διωρίσθω τὸν τρόπο
τον. Ἅμα δ᾽ ἐκ τούτων φανερὸν, περὶ ὧν ἐχ
ἐστιν σκέψασθαι, πῶς ποτε συμβάλλεται εἰς τ
νεσιν τὸ ἄῤῥεν, καὶ πῶς αἴτιόν ἐστι τοῦ γινομέ
σπέρμα τὸ ἀπὸ τοῦ ἄῤῥενος, πότερον ὡς ἐνυ
καὶ μόριον ὂν εὐθὺς τοῦ γινομένου σώματος,
μενον τῇ ὕλῃ τῇ παρὰ τοῦ θήλεος· ἢ τὸ μὲ
οὐδὲν κοινωνεῖ τοῦ σπέρματος, ἡ δ᾽ ἐν αὐτῷ
καὶ δύναμις. Αὕτη μὲν γάρ ἐστιν ἡ ποιοῦσα
συνιστάμενον καὶ λαμβάνον τὴν μορφὴν, τὸ το
θήλει περιττώματος λοιπόν. Κατά γε δὴ τὸ
οὕτω φαίνεται καὶ ἐπὶ τῶν ἔργων. Καθόλου
ἐπισκοποῦσιν οὐ φαίνεται γιγνόμενον ἓν ἐκ τ
θητικοῦ καὶ τοῦ ποιοῦντος, ὡς ἐνυπάρχοντο
γινομένῳ τοῦ ποιοῦντος, οὐδ᾽ ὅλως δὴ ἐκ το
μένου καὶ κινοῦντος. Ἀλλὰ μὴν τό γε θῆλυ,
παθητικόν· τὸ δὲ ἄῤῥεν, ᾗ ἄῤῥεν, ποιητικ

ὅθεν ἡ ἀρχὴ τῆς κινήσεως. Ὥστε ἂν ληφθῇ τὰ ἄκρα ἑκατέρων, ᾗ τὸ μὲν, ποιητικὸν καὶ κινοῦν, τὸ δὲ, παθητικὸν καὶ κινούμενον, οὐκ ἔστιν ἐκ τούτων τὸ γιγνόμενον ἕν, ἀλλ' ἢ οὕτως ὡς ἐκ τοῦ τέκτονος καὶ ξύλου ἡ κλίνη, ἢ ὡς ἐκ τοῦ κηροῦ καὶ τοῦ εἴδους ἡ σφαῖρα. Δῆλον ἄρα ὅτι οὐκ ἀνάγκη ἀποκρίνεσθαί τι ἀπὸ τοῦ ἄῤῥενος· οὔτ' εἰ παρέχεται, διὰ τοῦτο ἐκ τούτου, ὡς ἐνυπάρχοντος, τὸ γιγνόμενόν ἐστιν, ἀλλ' ὡς ἐκ κινήσαντος καὶ τοῦ εἴδους, καὶ ἀπὸ τῆς ἰατρικῆς ὁ ὑγιασθείς. Συμβαίνει δ' ὁμολογούμενα τῷ λόγῳ ἐπὶ τῶν ἔργων. Διὰ τοῦτο γὰρ ἔνια τῶν ἀῤῥένων καὶ συνδυαζομένων τοῖς θήλεσιν, οὐδὲ μόριον οὐθὲν φαίνεται προϊέμενα εἰς τὸ θῆλυ· ἀλλὰ τοὐναντίον, τὸ θῆλυ εἰς τὸ ἄῤῥεν· ὃ συμβαίνει ἐνίοις τῶν ἐντόμων. Ὃ γὰρ ἐν τοῖς προϊεμένοις ἀπεργάζεται τὸ σπέρμα ἐν τῷ θήλει, τοῦτο ἐν τῷ ζώῳ αὐτῷ, ὑγρότης καὶ δύναμις, εἰσφέροντος τοῦ θήλεος τὸ δεκτικὸν τοῦ σπέρματος. Ὅθεν καὶ διὰ τοῦτο τὰ τοιαῦτα τῶν ζώων συμπλέκεται μὲν πολὺν χρόνον, διαλυθέντα δὲ γεννᾷ ταχέως. Συνδεδύασται μὲν οὖν μέχρις ἂν συστῇ, ὥσπερ ἡ γονή· διαλυθέντα δὲ, προΐεται τὸ κύημα ταχέως· γεννᾷ γὰρ ἀτελές· σκωληκοτοκεῖ γὰρ πάντα τὰ τοιαῦτα. Μέγιστον δὲ σημεῖον, τὸ συμβαῖνον περὶ τοὺς ὄρνιθας, καὶ τὸ τῶν ἰχθύων γένος τῆς ὠοτόκων, τοῦ μήτε ἀπὸ πάντων εἶναι τὸ σπέρμα τῶν μορίων, μήτε προΐεσθαι τὸ ἄῤῥεν τὶ μόριον τοιοῦτον, ὃ ἔσται ἐνυπάρχον τῷ γεννηθέντι, ἀλλὰ μόνον τῇ δυνάμει τῇ ἐν τῇ γονῇ ζωοποιεῖν, ὥσπερ εἴπομεν ἐπὶ τῶν ἐντόμων, ὅσοις τὸ θῆλυ προΐεται εἰς τὸ ἄῤῥεν. Ἐάν τε γὰρ ὑπηνέμια τύχῃ κύουσα ἡ ὄρνις, ἐὰν μετὰ ταῦτα ὀχευθῇ, μήπω μεταβεβληκότος τοῦ ᾠοῦ ἐκ τοῦ ὠχρὸν ὅλον εἶναι, εἰς τὸ λευκαίνεσθαι, γόνιμα γίνεται ἀντὶ ὑπηνεμίων· ἐάν τε ὑφ' ἑκατέρου ὠχευμένη, καὶ ἔτι ὠχροῦ ὄντος, κατὰ τὸν ὕστερον ὀχεύσαντα τὸ γένος ἀποβαίνει πᾶν τῶν νεοττῶν. Διὸ ἔνιοι τοῦτον τὸν τρόπον τῶν περὶ τὰς ὄρνιθας τὰς γενναίας σπουδαζόντων ποιοῦσι, μεταβάλλοντες τὰ πρῶτα ὀχεῖα καὶ τὰ ὕστερα, ὡς οὐ συμμιγνυμένου καὶ ἐνυπάρχοντος, οὐδ' ἀπὸ παντὸς ἐλθὸν τὸ σπέρμα. Ἀπ' ἀμφοῖν γὰρ ἂν ἦλθεν· ὥστε εἶχεν ἂν δὶς ταὐτὰ μέρη. Ἀλλὰ τῇ δυνάμει τινὶ τοῦ ἄῤῥενος σπέρμα τὴν ἐν τῷ θήλει ὕλην καὶ τροφὴν ποιάν τινα κατασκευάζει· τοῦτο γὰρ ἐνδέχεται [illegible] πρότερον ἐπεισελθὸν ἐκ τοῦ θερμᾶναι καὶ πέψαι. Λαμβάνει γὰρ τροφὴν τὸ ᾠὸν ἕως ἂν αὐξάνηται. Τὸ δ' αὐτὸ συμβαίνει καὶ περὶ τὴν τῶν ἰχθύων γένεσιν τῶν ᾠοτοκουμένων. Ὅταν γὰρ ἀποτέκῃ τὰ ᾠὰ ἡ θήλεια, ὁ ἄῤῥην ἐπιῤῥαίνει τὸν θορόν· καὶ ὧν μὲν ἐφάψηται, γόνιμα ταῦτα γίνεται τὰ ᾠά· ὧν δ' ἂν μὴ, ἄγονα· ὡς οὐκ εἰς τὸ ποσὸν συμβαλλομένου τοῖς ζώοις τοῦ ἄῤῥενος, ἀλλ' εἰς τὸ ποιόν. Ὅτι μὲν οὖν οὔτ' ἀπὸ παντὸς ἀπέρχεται τὸ σπέρμα τοῖς προϊεμένοις σπέρμα τῶν ζώων, οὔτε τὸ θῆλυ πρὸς τὴν γένεσιν οὕτω συμβάλλεται τοῖς συνισταμένοις ὡς τὸ ἄῤῥεν, ἀλλὰ τὸ μὲν ἄῤῥεν ἀρχὴν κινήσεως, τὸ δὲ θῆλυ τὴν ὕλην, δῆλον ἐκ τῶν εἰρημένων. Διὰ γὰρ τοῦτο, οὔτ' αὐτὸ καθ' αὑτὸ γεννᾷ τὸ θῆλυ· δεῖται γὰρ ἀρχῆς τοῦ κινήσοντος καὶ διοριοῦντος. Ἀλλ' ἐνίοις γε τῶν ζώων, οἷον τοῖς ὄρνισι, μέχρι τινὸς ἡ φύσις δύναται γεννᾷν. Αὗται γὰρ συνιστᾶσι μέν, ἀτελῆ δὲ συνιστᾶσι τὰ καλούμενα ὑπηνέμια ᾠά.

CAPUT XXII.

Ἥ τε γένεσις ἐν τῷ θήλει συμβαίνει τῶν γινομένων, ἀλλ' οὐκ εἰς τὸ ἄῤῥεν· οὔτε αὖ τὸ ἄῤῥεν προΐεται τὴν γονὴν, οὔτε τὸ θῆλυ, ἀλλ' ἄμφω εἰς τὸ θῆλυ ξυμβάλλονται τὸ παρ' αὐτῶν γιγνόμενον, διὰ τὸ ἐν τῷ θήλει εἶναι τὴν ὕλην, ἐξ ἧς ἐστὶ τὸ δημιουργούμενον. Καὶ εὐθὺς τὴν μὲν ἀθρόον ὑπάρχειν ἀναγκαῖον ἐξ ἧς συνίσταται τὸ κύημα τὸ πρῶτον, τὴν δ' ἐγγίνεσθαι δεῖ τῆς ὕλης, ἵν' αὐξάνηται τὸ κυόμενον. Ὥστε ἀνάγκη ἐν τῷ θήλει ἐνυπάρχειν τὸν τόκον. Καὶ γὰρ πρὸς τῷ ξύλῳ ὁ τέκτων, καὶ πρὸς τῷ πηλῷ ὁ κεραμεύς· καὶ ὅλως πᾶσα ἡ ἐργασία, καὶ ἡ κίνησις ἡ ἐσχάτη, πρὸς τῇ ὕλῃ· οἷον ἡ οἰκοδόμησις ἐν τοῖς οἰκοδομουμένοις. Λάβοι δ' ἄν τις ἐκ τούτων καὶ τὸ ἄῤῥεν πῶς συμβάλλεται εἰς τὴν γένεσιν· οὐδὲ γὰρ τὸ ἄῤῥεν ἅπαν προΐεται σπέρμα· ὅσα τε προΐεται τῶν ἀῤῥένων, οὐθὲν μόριον τοῦτ' ἐστὶ τοῦ γιγνομένου κυήματος· ὥσπερ οὐδ' ἀπὸ τέκτονος πρὸς τὴν τῶν ξύλων ὕλην, οὔτ' ἀπέρχεται οὐδὲν, οὔτε μόριον οὐδέν ἐστιν ἐν τῷ γιγνομένῳ τῆς τεκτονικῆς, ἀλλ' ἡ μορφὴ καὶ τὸ εἶδος τὸ ἀπ' ἐκείνου ἐγγίνεται διὰ τῆς κινήσεως ἐν τῇ ὕλῃ. Καὶ ἡ μὲν ψυχὴ ἐν ᾗ τὸ εἶδος, καὶ ἡ ἐπιστήμη, κινοῦσι τὰς χεῖρας, ἤ τι μόριον ἕτερον, ποιάν τινα κίνησιν· ἑτέραν μὲν, ἀφ' ὧν τὸ γιγνόμενον ἕτερον· τὴν αὐτὴν δὲ, ἀφ' ὧν τὸ αὐτό. Αἱ δὲ χεῖρες καὶ τὰ ὄργανα, τὴν ὕλην. Ὁμοίως δὲ καὶ ἡ φύσις, ἡ ἐν τῷ ἄῤῥενι τῶν σπέρμα προϊεμένων, χρῆται τῷ σπέρματι ὡς ὀργάνῳ, καὶ ἔχοντι κίνησιν ἐνεργείᾳ, ὥσπερ ἐν τοῖς κατὰ τέχνην γινομένοις, τὰ ὄργανα κινεῖται. Ἐν ἐκείνοις γάρ πως ἡ κίνησις τῆς τέχνης. Ὅσα μὲν οὖν προΐεται σπέρμα, συμβάλλεται τοῦτον τὸν τρόπον εἰς τὴν γένεσιν. Ὅσα δὲ μὴ προΐεται σπέρμα, ἀλλ' ἐναφίησι τὸ θῆλυ εἰς τὸ ἄῤῥεν τῶν αὑτοῦ τι μορίων, ὅμοιον ἔοικε ποιεῖν τι, ὥσπερ ἂν εἰ τὴν ὕλην κομίσειέ τις πρὸς τὸν δημιουργόν. Δι' ἀσθένειαν γὰρ τῶν τοιούτων ἀῤῥένων, οὐδὲν δι' ἑτέρων οἷά τε ποιεῖν ἡ φύσις, ἀλλὰ μόλις αὐτῆς προσεδρευούσης, ἰσχύουσιν αἱ κινήσεις, καὶ ἔοικε τοῖς πλάττουσιν, οὐ τοῖς τεκταινομένοις. Οὐ γὰρ δι' ἑτέρου θιγγάνουσα δημιουργεῖ τὸ συνιστάμενον, ἀλλ' αὐτὴ τοῖς αὐτῆς μορίοις.

CAPUT XXIII.

Ἐν μὲν οὖν τοῖς ζώοις πᾶσι τοῖς πορευτικοῖς, κεχώρισται τὸ θῆλυ τοῦ ἄῤῥενος, καὶ ἔστιν ἕτερον ζῶον θῆλυ, καὶ ἕτερον ἄῤῥεν, τῷ δὲ εἴδει ταὐτόν· οἷον ἄνθρωπος ἀμφότερα. Ἐν δὲ τοῖς φυτοῖς μεμιγμέναι αὗται αἱ δυνάμεις εἰσὶ, καὶ οὐ κεχώρισται τὸ θῆλυ τοῦ ἄῤῥενος. Διὸ καὶ γεννᾷ αὐτὰ ἐξ αὑτῶν, καὶ οὐ προΐεται γονὴν, ἀλλὰ κύημα τὰ καλούμενα σπέρματα. Καὶ τοῦτο καλῶς λέγει Ἐμπεδοκλῆς ποιήσας·

Οὕτω δ' ᾠοτοκεῖ μακρὰ δένδρεα πρῶτον ἐλαίας.

Τό, τε γὰρ ᾠὸν, κύημά ἐστι, καὶ ἔκ τινος αὐτοῦ γίγνεται τὸ ζῶον· τὸ δὲ λοιπὸν, τροφή· καὶ ἐκ μέρους τοῦ σπέρματος γίγνεται τὸ φυόμενον· τὸ δὲ λοιπὸν, τροφὴ γίγνεται τῷ βλαστῷ καὶ τῇ ῥίζῃ τῇ πρώτῃ. Τρόπον δέ τινα ταῦτα συμβαίνει καὶ ἐν τοῖς κεχωρισμένον ἔχουσι ζώοις τὸ θῆλυ καὶ τὸ ἄῤῥεν. Ὅταν γὰρ δεήσῃ γεννᾷν, γίνεται ἀχώριστον, ὥσπερ ἐν τοῖς φυτοῖς, καὶ βούλεται ἡ φύσις αὐτῶν ἓν γίνεσθαι· ὅπερ ἐμφαίνεται κατὰ τὴν ὄψιν μιγνυμένων καὶ συνδυαζομένων, ἕν τι ζῶον γίγνεσθαι ἐξ ἀμφοῖν. Καὶ τὰ μὲν μὴ προϊέμενα σπέρμα, πολὺν χρόνον συμπεπλέχθαι πέφυκεν, ἕως ἂν συστήσῃ τὸ κύημα, οἷον τὰ συνδυαζόμενα τῶν ἐντόμων· τὰ δ', ἕως ἂν ἀποπέμψῃ τι τῶν ἐπισάκτων αὐτοῦ μορίων, ὃ συστήσει τὸ κύημα ἐν πλείονι χρόνῳ, οἷον ἐπὶ τῶν ἐναίμων. Τὰ μὲν γάρ,

ἡμέρας τι μόριον συνέχεται, ἡ δὲ γονὴ ἐν ἡμέραις συνίστησι πλείοσι· προϊέμενα δὲ τὸ τοιοῦτον ἀπολύεται. Καὶ ἀτεχνῶς ἔοικε τὰ ζῶα ὥσπερ φυτὰ εἶναι διηρημένα· οἷον εἴ τις κἀκεῖνα, ὅταν σπέρμα ἐξενέγκῃ, διαλύσειε καὶ χωρίσειεν εἰς τὸ ἐνυπάρχον θῆλυ καὶ ἄῤῥεν. Καὶ ταῦτα πάντα ἡ φύσις εὐλόγως δημιουργεῖ. Τῆς μὲν γὰρ τῶν φυτῶν οὐσίας οὐθέν ἐστιν ἄλλο ἔργον, οὐδὲ πρᾶξις οὐδεμία, πλὴν ἡ τοῦ σπέρματος γένεσις. Ὥστ᾽ ἐπεὶ τοῦτο διὰ τοῦ θήλεος γίνεται καὶ τοῦ ἄῤῥενος συνδεδυασμένων, μίξασα ταῦτα διέθηκε μετ᾽ ἀλλήλων. Διὸ ἐν τοῖς φυτοῖς ἀχώριστον τὸ θῆλυ καὶ τὸ ἄῤῥεν. Ἀλλὰ περὶ μὲν τούτων ἐν ἑτέροις ἐπέσκεπται. Τοῦ δὲ ζώου, οὐ μόνον τὸ γεννῆσαι ἔργον, (τοῦτο μὲν γὰρ κοινὸν τῶν ζώντων πάντων) ἀλλὰ καὶ γνώσεώς τινος πάντα μετέχουσι· τὰ μὲν, πλείονος· τὰ δ᾽, ἐλάττονος· τὰ δὲ, πάμπαν μικρᾶς. Αἴσθησιν γὰρ ἔχουσιν. Ἡ δ᾽ αἴσθησις, γνῶσίς τις. Ταύτης δὲ τὸ τίμιον καὶ ἄτιμον πολὺ διαφέρει σκοποῦσι πρὸς φρόνησιν καὶ πρὸς τὸ τῶν ἀψύχων γένος. Πρὸς μὲν γὰρ φρόνησιν, ὥσπερ οὐδὲν εἶναι δοκεῖ τὸ κοινωνεῖν ἁφῆς καὶ γεύσεως μόνον· πρὸς δὲ ἀναισθησίαν, βέλτιστον. Ἀγαπητὸν γὰρ ἂν δόξῃ τὸ ταύτης τυχεῖν τῆς γνώσεως, ἀλλὰ μὴ κεῖσθαι τεθνεὸς καὶ μὴ ὄν. Διαφέρει δ᾽ αἰσθήσει τὰ ζῶα τῶν ζώντων μόνον. Ἐπεὶ δ᾽ ἀνάγκη καὶ ζῆν, ἐὰν ᾖ ζῶον, ὅταν δεήσῃ ἀποτελεῖν τὸ τοῦ ζῶντος ἔργον, τότε συνδυάζεται καὶ μίγνυται καὶ γίγνεται ὥσπερεὶ φυτὸν, καθάπερ εἴπομεν. Τὰ δ᾽ ὀστρακόδερμα τῶν ζώων, μεταξὺ ὄντα τῶν ζώων καὶ τῶν φυτῶν, ὡς ἐν ἀμφοτέροις ὄντα τοῖς γένεσιν, οὐδετέρων ποιεῖ τὸ ἔργον. Ὡς μὲν γὰρ φυτὸν ὂν, οὐκ ἔχει τὸ θῆλυ καὶ τὸ ἄῤῥεν, καὶ οὐ γεννᾷ εἰς τὸ ἕτερον· ὡς δὲ ζῶον, οὐ φέρει ἐξ αὐτοῦ καρπὸν ὥσπερ τὰ φυτὰ, ἀλλὰ συνίσταται καὶ γεννᾶται ἔκ τινος συστάσεως γεοειδοῦς καὶ ὑγρᾶς. Ἀλλὰ περὶ μὲν τῆς τούτων γενέσεως ὕστερον λεκτέον.

DE GENERATIONE ANIMALIUM LIBER II.

CAPUT I.

Τὸ δὲ θῆλυ καὶ τὸ ἄῤῥεν, ὅτι μέν εἰσιν ἀρχαὶ γενέσεως, εἴρηται πρότερον, καὶ τίς ἡ δύναμις καὶ ὁ λόγος τῆς οὐσίας αὐτῶν. Διὰ τί δὲ γίνεται καὶ ἔστι τὸ μὲν θῆλυ, τὸ δὲ ἄῤῥεν, ὡς μὲν ἐξ ἀνάγκης καὶ τοῦ πρώτου κινοῦντος, καὶ ὁποίας ὕλης, προϊόντα πειρᾶσθαι δεῖ φράζειν τὸν λόγον· ὡς δὲ διὰ τὸ βέλτιον καὶ τὴν αἰτίαν τὴν ἕνεκά τινος, ἄνωθεν [ἀπὸ τοῦ παντὸς] ἔχει τὴν ἀρχήν. Ἐπεὶ γάρ ἐστι τὰ μὲν, ἀΐδια καὶ θειότατα τῶν ὄντων· τὰ δ᾽, ἐνδεχόμενα καὶ εἶναι καὶ μὴ εἶναι· τὸ δὲ καλὸν καὶ τὸ θεῖον, αἴτιον ἀεὶ κατὰ τὴν αὐτοῦ φύσιν, τοῦ βελτίονος ἐν τοῖς ἐνδεχομένοις· τὸ δὲ μὴ ἀΐδιον, ἐνδεχόμενόν ἐστι καὶ εἶναι, καὶ μεταλαμβάνειν καὶ τοῦ χείρονος καὶ τοῦ βελτίονος· βέλτιον δὲ, ψυχὴ μὲν σώματος· τὸ δ᾽ ἔμψυχον, τοῦ ἀψύχου, διὰ τὴν ψυχήν· καὶ τὸ εἶναι, τοῦ μὴ εἶναι· καὶ τὸ ζῆν, τοῦ μὴ ζῆν· διὰ ταύτας τὰς αἰτίας γένεσις ζώων ἐστίν. Ἐπεὶ γὰρ ἀδύνατος ἡ φύσις τοῦ τοιούτου γένους ἀΐδιος εἶναι, καθ᾽ ὃν ἐνδέχεται τρόπον, κατὰ τοῦτόν ἐστιν ἀΐδιον τὸ γινόμενον. Ἀριθμῷ μὲν οὖν ἀδύνατον· (ἡ γὰρ οὐσία τῶν ὄντων ἐν τῷ καθ᾽ ἕκαντον· τοιοῦτον δ᾽ εἴπερ ἦν, ἀΐδιον ἂν ἦν) εἴδει δ᾽ ἐνδέχεται. Διὸ γένος ἀεὶ ἀνθρώπων καὶ ζώων ἐστὶ καὶ φυτῶν. Ἐπεὶ δὲ τούτων ἀρχὴ τὸ θῆλυ καὶ τὸ ἄῤῥεν, ἕνεκα τῆς γενέσεως ἂν εἴη τὸ θῆλύ τε καὶ ἄῤῥεν ἐν τοῖς οὖσι. Βελτίονος δὲ καὶ θειοτέρας τὴν φύσιν οὔσης τῆς αἰτίας τῆς κινούσης πρῶτον, ᾗ ὁ λόγος ὑπάρχει καὶ τὸ εἶδος τῆς ὕλης, βέλτιον καὶ τὸ κεχωρίσθαι τὸ κρεῖττον τοῦ χείρονος. Διὰ τοῦτ᾽ ἐν ὅσοις ἐνδέχεται, καὶ καθ᾽ ὅσον ἐνδέχεται, κεχώρισται τοῦ θήλεος τὸ ἄῤῥεν. Βέλτιον γὰρ καὶ θειότερον ἡ ἀρχὴ τῆς κινήσεως, ᾗ ἄῤῥεν ὑπάρχει τοῖς γινομένοις· ὕλη δὲ τὸ ᾗ θῆλυ. Συνέρχεται δὲ καὶ μίγνυται πρὸς τὴν ἐργασίαν τῆς γενέσεως τῷ θήλει τὸ ἄῤῥεν. Αὕτη γὰρ κοινὴ ἀμφοτέρων. Κατὰ μὲν οὖν τὸ μετέχειν τοῦ θήλεος καὶ τοῦ ἄῤῥενος, ζῇ· διὸ καὶ τὰ φυτὰ μετέχει ζωῆς· κατὰ δὲ τὴν αἴσθησιν, τὸ τῶν ζώων ἐστὶ γένος. Τούτων δὲ σχεδὸν ἐν πᾶσι τοῖς πορευτικοῖς κεχώρισται τὸ θῆλυ καὶ τὸ ἄῤῥεν διὰ τὰς εἰρημένας αἰτίας· καὶ τούτων τὰ μὲν, ὥσπερ ἐλέχθη, προΐεται σπέρμα· τὰ δὲ, οὐ προΐεται ἐν τῷ συνδυασμῷ. Τούτου δ᾽ αἴτιον, ὅτι τὰ τιμιώτερα, καὶ αὐταρκέστερα τὴν φύσιν ἐστὶν, ὥστε μεγέθους μετειληφέναι. Τοῦτο δ᾽ οὐκ ἄνευ θερμότητος ψυχικῆς. Ἀνάγκη γὰρ τὸ μεῖζον ὑπὸ πλείονος κινεῖσθαι δυνάμεως. Τὸ δὲ θερμὸν, κινητικόν. Διόπερ, ὡς ἐπὶ τὸ πᾶν βλέψαντας εἰπεῖν, τὰ ἔναιμα μείζω τῶν ἀναίμων, καὶ τὰ πορευτικὰ ζῶα, τῶν μονίμων ζώων· ἅπερ προΐεται σπέρμα, διὰ τὴν θερμότητα καὶ τὸ μέγεθος. Καὶ περὶ μὲν ἄῤῥενος καὶ θήλεος, δι᾽ ἣν ἑκάτερον αἰτίαν εἴρηται. Τῶν δὲ ζώων τὰ μὲν, τελεσιουργεῖ καὶ ἐκπέμπει θύραζε ὅμοιον ἑαυτῷ, οἷον ὅσα ζωοτοκεῖ εἰς τοὐμφανές· τὰ δὲ, ἀδιάρθρωτον ἐκτίκτει καὶ οὐκ ἀπειληφὸς τὴν αὐτοῦ μορφήν. Τῶν δὲ τοιούτων, τὰ μὲν ἔναιμα ᾠοτοκεῖ· τὰ δ᾽ ἄναιμα, σκωληκοτοκεῖ. Διαφέρει δ᾽ ᾠὸν καὶ σκώληξ. Ὠὸν μὲν γάρ ἐστιν, ἐξ οὗ γίνεται τὸ γινόμενον ἐκ μέρους, τὸ δὲ λοιπὸν ἐστὶ τροφὴ τῷ γινομένῳ· σκώληξ δὲ, ἐξ οὗ τὸ γινόμενον ὅλου ὅλον γίνεται. Τῶν δὲ εἰς τὸ φανερὸν ὅμοιον ἀποτελούντων ζῶον καὶ ζωοτοκούντων, τὰ μὲν, εὐθὺς ἐν αὐτοῖς ζωοτοκεῖ, οἷον ἄνθρωπος, ἵππος καὶ βοῦς, καὶ τῶν θαλαττίων δελφὶς, καὶ τἆλλα τὰ τοιαῦτα· τὰ δ᾽, ἐν αὐτοῖς ᾠοτοκήσαντα πρῶτον, οὕτω ζωοτοκεῖ θύραζε· οἷον τὰ σελάχη καλούμενα. Τῶν δ᾽ ᾠοτοκούντων, τὰ μὲν, τέλειον προΐεται ᾠὸν, οἷον ὄρνιθες, καὶ ὅσα τετράποδα ᾠοτοκεῖ· καὶ ὅσα ἄποδα, οἷον σαῦραι, καὶ χελῶναι, καὶ τῶν ὄφεων τὸ πλεῖστον γένος· τὰ γὰρ τούτων ᾠὰ, ὅταν ἐξέλθῃ, οὐκέτι λαμβάνει αὔξησιν· τὰ δ᾽, ἀτελῆ· οἷον οἵ τε ἰχθύες, καὶ τὰ μαλακόστρακα, καὶ τὰ μαλάκια καλούμενα· τούτων γὰρ τὰ ᾠὰ αὐξάνεται ἐξελθόντα. Πάντα δὲ τὰ ζωοτοκοῦντα ἢ ᾠοτοκοῦντα, ἔναιμά ἐστι. Καὶ τὰ ἔναιμα, ἢ ζωοτοκεῖ ἢ ᾠοτοκεῖ, ὅσα μὴ ὅλως ἄγονά ἐστι. Τῶν δ᾽ ἀναίμων τὰ ἔντομα σκωληκοτοκεῖ, ὅσα ἢ ἐκ συνδυασμοῦ γίνεται, ἢ αὐτὰ συνδυάζεται. Ἔστι γὰρ ἔνια τοιαῦτα τῶν ἐντόμων, ἃ γίνεται μὲν αὐτόματα, ἔστι δὲ θήλεα καὶ ἄῤῥενα, καὶ ἐκ συνδυαζομένων γίγνεταί τι αὐτῶν. Ἀτελὲς μέντοι

γιγνόμενον. Ἡ δ' αἰτία εἴρηται πρότερον ἐν ἑτέροις. Συμβαίνει δὲ πολλὴ ἐπάλλαξις τοῖς γένεσιν. Οὔτε γὰρ τὰ δίποδα πάντα ζωοτοκεῖ· (οἱ γὰρ ὄρνιθες ᾠοτοκοῦσιν·) οὔτε ᾠοτοκεῖ πάντα· (ὁ γὰρ ἄνθρωπος ζωοτοκεῖ·) οὔτε τὰ τετράποδα πάντα ᾠοτοκεῖ· (ἵππος γὰρ, καὶ βοῦς, καὶ ἄλλα μυρία ζωοτοκεῖ) οὔτε ζωοτοκεῖ πάντα· σαῦροι γὰρ, καὶ κροκόδειλοι, καὶ ἄλλα πολλὰ, ᾠοτοκοῦσιν. Οὐδ' ἐν τῷ πόδας ἔχειν ἢ μὴ ἔχειν διαφέρει· καὶ γὰρ ἄποδα ζωοτοκεῖ, οἷον οἱ ἔχεις καὶ τὰ σελάχη. Τὰ δ', ᾠοτοκεῖ, οἷον τὸ τῶν ἰχθύων γένος, καὶ τὸ τῶν ἄλλων ὄφεων. Καὶ τῶν πόδας ἐχόντων καὶ ᾠοτοκεῖ πολλὰ, καὶ ζωοτοκεῖ· οἷον τὰ εἰρημένα τετράποδα. Καὶ ἐν αὐτοῖς δὲ ζωοτοκεῖ καὶ πόδας ἔχοντα, οἷον ἄνθρωπος· καὶ ἄποδα, οἷον φάλαινα καὶ δελφίς. Ταύτῃ μὲν οὖν οὐκ ἔστι διελεῖν· οὐδ' αἴτιον τῆς διαφορᾶς οὐδὲν ταύτης τῶν πορευτικῶν ὀργάνων· ἀλλὰ ζωοτοκεῖ μὲν τὰ τελεώτερα τὴν φύσιν τῶν ζώων, καὶ μετέχοντα καθαρωτέρας ἀρχῆς· οὐδὲν γὰρ ζωοτοκεῖ ἐν αὐτῷ, μὴ δεχόμενον τὸ πνεῦμα, καὶ ἀναπέον. Τελεώτερα δὲ, τὰ θερμότερα τὴν φύσιν, καὶ ὑγρότερα καὶ μὴ γεώδη. Τῆς δὲ θερμότητος τῆς φυσικῆς ὅρος ὁ πνεύμων, ὅσων ἔναιμός ἐστι. Ὅλως μὲν γὰρ τὰ ἔχοντα πνεύμονα, τῶν μὴ ἐχόντων θερμότερα· τούτων δ' αὐτῶν, τὰ μὴ σομφὸν ἔχοντα, μηδὲ στιφρὸν, μηδ' ὀλίγαιμον, ἀλλ' ἔναιμον καὶ μαλακόν. Ὥσπερ δὲ τὸ μὲν ζῶον τέλειον, ὁ δὲ σκώληξ καὶ τὸ ᾠὸν, ἀτελές· οὕτως τὸ τέλειον ἐκ τοῦ τελειοτέρου γίνεσθαι πέφυκε. Τὰ δὲ θερμότερα μὲν, διὰ τὸ ἔχειν τὸν πνεύμονα, ξηρότερα δὲ τὴν φύσιν, ἢ τὰ ψυχρότερα μὲν, ὑγρότερα δὲ, τὰ μὲν, ᾠοτοκεῖ τέλειον ᾠόν· τὰ δὲ, ᾠοτοκήσαντα, ζωοτοκεῖ ἐν αὐτοῖς. Οἱ μὲν γὰρ ὄρνιθες καὶ τὰ φολιδωτὰ διὰ μὲν θερμότητα τελεσιουργοῦσι, διὰ δὲ ξηρότητα ᾠοτοκοῦσι. Τὰ δὲ σελάχη, θερμὰ μὲν ἧττον τούτων, ὑγρὰ δὲ μᾶλλον· ὥστε μετέχει ἀμφοτέρων. Καὶ γὰρ ᾠοτοκεῖ καὶ ζωοτοκεῖ ἐν αὐτοῖς. Ὠοτοκεῖ μὲν, ὅτι ψυχρά· ζωοτοκεῖ δ', ὅτι ὑγρά. Ζωτικὸν γὰρ τὸ ὑγρόν· ποῤῥωτάτω δὲ τοῦ ἐμψύχου τὸ ξηρόν. Ἐπεὶ δ' οὔτε πτερωτὰ, οὔτε φολιδωτὰ, οὔτε λεπιδωτά ἐστιν, ἃ σημεῖα ξηρᾶς καὶ γεώδους μᾶλλον φύσεως, μαλακὸν τὸ ᾠὸν γεννῶσιν. Ὥσπερ γὰρ οὐδ' ἐν αὐτῷ, οὐδ' ἐν τῷ ᾠῷ ἐπιπολάζει τὸ γεηρόν· καὶ διὰ τοῦτο εἰς αὐτὸ ᾠοτοκεῖ. Θύραζε γὰρ ἂν ἰὸν, διεφθείρετο τὸ ᾠὸν, οὐκ ἔχον προβολήν. Τὰ δὲ ψυχρὰ καὶ ξηρὰ μᾶλλον, ᾠοτοκεῖ μὲν, ἀτελὲς δὲ τὸ ᾠόν· σκληρόδερμον δὲ, διὰ τὸ γεηρὰ εἶναι, καὶ ἀτελὲς προΐεσθαι, ἵνα σώζηται φυλακὴν ἔχον τὸ ὀστρακῶδες. Οἱ μὲν οὖν ἰχθύες λεπιδωτοὶ ὄντες, καὶ τὰ μαλακόστρακα γεηρὰ ὄντα, σκληρόδερμα τὰ ᾠὰ γεννᾷ. Τὰ δὲ μαλάκια, ὥσπερ αὐτὰ γλίσχρα τὴν τοῦ σώματός ἐστι φύσιν, οὕτως σώζει ἀτελῆ προϊέμενα ᾠά. Προΐεται γὰρ γλισχρότητα πολλὴν περὶ τὸ κύημα. Τὰ δ' ἔντομα πάντα σκωληκοτοκεῖ. Ἔστι δ' ἅπαντα ἄναιμα τὰ ἔντομα· διὸ καὶ σκωληκοτοκοῦντα θύραζε. Τὰ δὲ ἄναιμα, οὐ πάντα σκωληκοτοκεῖ ἁπλῶς. Ἐπαλλάττουσι γὰρ ἀλλήλοις τά τ' ἔντομα, καὶ τὰ ἀτελῆ τίκτοντα τὰ ᾠά· οἷον οἵ τε ἰχθύες οἱ λεπιδωτοὶ, καὶ τὰ μαλακόστρακα, καὶ τὰ μαλάκια. Τούτων γὰρ τὰ μὲν ᾠὰ σκωληκώδη ἐστίν· αὔξησιν γὰρ λαμβάνει θύραζε· ἐκείνων δ' οἱ σκώληκες γίνονται προϊόντες ᾠοειδεῖς· ὃν δὲ τρόπον, ἐν τοῖς ὕστερον διοριοῦμεν. Πρότερον δὲ δεῖ νοῆσαι, ὡς εὖ, καὶ ἐφεξῆς τὴν γένεσιν ἀποδίδωσιν ἡ φύσις. Τὰ μὲν γὰρ τελειότερα καὶ θερμότερα τῶν ζώων, τέλειον ἀποδίδωσι τὸ τέκνον κατὰ τὸ ποιόν· κατὰ δὲ τὸ ποσὸν, ὅλως οὐδὲν τῶν ζώων. Πάντα γὰρ τὰ γενόμενα λαμβάνει αὔξησιν· καὶ γεννᾷ δὴ ταῦτα τὰ ζῶα ἐν αὐτοῖς εὐθύς. Τὰ δὲ δεύτερα, ἐν αὐτοῖς μὲν οὐ γεννᾷ τέλεια εὐθύς· ζωοτοκεῖ γὰρ, ᾠοτοκήσαντα πρῶτον· θύραζε δὲ ζωοτοκεῖ. Τὰ δὲ ζῶον μὲν οὐ τέλειον γεννᾷ, ᾠὸν δὲ γεννᾷ· καὶ τοῦτο τέλειον τὸ ᾠόν. Τὰ δ' ἔτι τούτων ψυχροτέραν ἔχοντα τὴν φύσιν, ᾠὸν γεννᾷ, οὐ τέλειον δὲ ᾠὸν, ἀλλ' ἔξω τελειοῦται, καθάπερ τὸ τῶν λεπιδωτῶν ἰχθύων γένος, καὶ τὰ μαλακόστρακα καὶ τὰ μαλάκια. Τὸ δὲ πέμπτον γένος καὶ ψυχρότατον, οὐκ ᾠοτοκεῖ ἐξ αὐτοῦ, ἀλλὰ καὶ τὸ τοιοῦτον ἔξω συμβαίνει πάθος αὐτῷ, ὥσπερ εἴρηται. Τὰ γὰρ ἔντομα σκωληκοτοκεῖ τὸ πρῶτον· προελθὼν δὲ ᾠώδης γίνεται ὁ σκώληξ· ἡ γὰρ χρυσαλὶς καλουμένη, δύναμιν ᾠοῦ ἔχει. Εἶτ' ἐκ τούτου γίνεται ζῶον, ἐν τῇ τρίτῃ μεταβολῇ λαβὼν τὸ τῆς γενέσεως τέλος. Τὰ μὲν οὖν οὐ γίνεται τῶν ζώων ἀπὸ σπέρματος, ὥσπερ ἐλέχθη καὶ πρότερον. Τὰ δ' ἔναιμα γίνεται πάντα ἀπὸ σπέρματος, ὅσα ἐκ συνδυασμοῦ γίνεται, προϊεμένου τοῦ ἄῤῥενος εἰς τὸ θῆλυ γονήν· ἧς εἰσελθούσης εἰς τὰ ζῶα, συνίσταται καὶ λαμβάνει τὴν οἰκείαν μορφήν· τὰ μὲν, ἐν αὐτοῖς τοῖς ζώοις, ὅσα ζωοτοκεῖ· τὰ δ', ἐν ᾠοῖς καὶ σπέρμασι, καὶ τοιαύταις ἄλλαις ἀποκρίσεσι. Περὶ ὧν ἐστιν ἀπορία πλείων, πῶς γίνεται ἐκ τοῦ σπέρματος τὸ φυτὸν, ἢ τῶν ζώων ὁτιοῦν. Ἀνάγκη γὰρ, τὸ γιγνόμενον, καὶ ἔκ τινος γίνεσθαι καὶ ὑπό τινος, καὶ τί. Ἐξ οὗ μὲν οὖν ἐστιν, ὕλη, ἣν ἔνια μὲν ζῶα ἔχει πρώτην ἐν αὐτοῖς, λαμβάνοντα ἐκ τοῦ θήλεος· οἷον ὅσα μὴ ζωοτοκεῖται, ἀλλὰ σκωληκοτοκεῖται, ἢ ᾠοτοκεῖται· τὰ δὲ, μέχρι πόῤῥω ἐκ τοῦ θήλεος λαμβάνει, διὰ τὸ θηλάζειν, ὥσπερ ὅσα ζωοτοκοκεῖται, μὴ μόνον ἐκτὸς, ἀλλὰ καὶ ἐντός. Ἐξ οὗ μὲν οὖν γίνεται, ἡ τοιαύτη ὕλη ἐστί· ζητεῖται δὲ νῦν, οὐκ ἐξ οὗ, ἀλλ' ὑφ' οὗ γίνεται τὰ μόρια. Ἤτοι γὰρ τῶν ἔξωθέν τι ποιεῖ, ἢ ἐνυπάρχει ἐν τῇ γονῇ καὶ σπέρματι· καὶ τοῦτ' ἔστιν, ἢ μέρος τι ψυχῆς, ἢ ψυχὴ, ἢ ἔχον ἂν εἴη ψυχήν. Τῶν μὲν οὖν ἔξωθέν τι ποιεῖν ἕκαστον, ἢ τῶν σπλάγχνων, ἢ τῶν ἄλλων μερῶν, ἄλογον ἂν δόξειε. Κινεῖν τε γὰρ μὴ ἁπτόμενον, ἀδύνατον· καὶ μὴ κινοῦντος, πάσχει τι ὑπὸ τούτου. Ἐν ἑαυτῷ ἄρα τῷ κυήματι ἐνυπάρχει τι, ἢ δὴ αὐτοῦ μόριον, ἢ κεχωρισμένον. Τὸ μὲν οὖν ἄλλο τι εἶναι κεχωρισμένον, ἄλογον. Γεννηθέντων γὰρ τῶν ζώων, πότερον φθείρεται ἢ ἐμμένει. Ἀλλ' οὐδὲν τοιοῦτον φαίνεται ἐνὸν, ὃ οὐ μόριον τοῦ ὅλου, ἢ φυτοῦ, ἢ ζώου ἐστίν. Ἀλλὰ μὴν καὶ τὸ φθείρεσθαί γε ποιῆσαν, εἴτε πάντα τὰ μέρη, εἴτε τινὰ, ἄτοπον. Τὰ λοιπὰ γὰρ τί ποιήσει; Εἰ γὰρ ἐκεῖνο μὲν τὴν καρδίαν, εἶτ' ἐφθάρη, αὕτη δ' ἕτερον, τοῦ αὐτοῦ λόγου ἢ πάντα φθείρεσθαι, ἢ πάντα μένειν. Σώζεται ἄρα. Αὐτοῦ ἄρα μόριόν ἐστιν, ὃ εὐθὺς ἐνυπάρχει ἐν τῷ σπέρματι. Εἰ δὲ δὴ μή ἐστι τῆς ψυχῆς μηδὲν, ὃ μὴ τοῦ σώματός ἐστιν ἔν τινι μορίῳ, καὶ ἔμψυχον ἄν τι εἴη μόριον εὐθύς. Τὰ οὖν ἄλλα πῶς; Ἢ γάρ τοι ἅμα πάντα γίγνεται τὰ μόρια, οἷον καρδία, πνεύμων, ἧπαρ, ὀφθαλμὸς, καὶ τῶν ἄλλων ἕκαστον· ἢ ἐφεξῆς, ὥσπερ ἐν τοῖς καλουμένοις Ὀρφέως ἔπεσιν. Ἐκεῖ γὰρ ὁμοίως φησὶ γίγνεσθαι τὸ ζῶον τῇ τοῦ δικτύου πλοκῇ. Ὅτι μὲν οὖν οὐχ ἅμα, καὶ [τῷ λόγῳ καὶ] τῇ αἰσθήσει ἐστὶ φανερόν. Τὰ μὲν γὰρ φαίνονται ἐνόντα ἤδη τῶν μορίων, τὰ δ' οὔ. Ὅτι δὲ οὐ διὰ μικρό-

τητα οὐ φαίνεται, δῆλον. Μείζων γὰρ τὸ μέγεθος ὢν ὁ πνεύμων τῆς καρδίας, ὕστερον φαίνεται τῆς καρδίας ἐν τῇ ἐξ ἀρχῆς γενέσει. Ἐπεὶ δὲ τὸ μὲν, πρότερον, τὸ δ᾽, ὕστερον, πότερον θάτερον ποιεῖ θάτερον; καὶ ἔστι διὰ τὸ ἐχόμενον, ἢ μᾶλλον μετὰ τόδε γίνεται τόδε; Λέγω δὴ, οἷον οὐχ ἡ καρδία γενομένη ποιεῖ τὸ ἧπαρ, τοῦτο δ᾽ ἕτερόν τι· ἀλλὰ τόδε μετὰ τόδε, ὥσπερ μετὰ τὸ παῖς, ἀνὴρ γίνεται, ἀλλ᾽ οὐχ ὑπ᾽ ἐκείνου. Λόγος δὲ τούτου, ὅτι ὑπὸ τοῦ ἐντελεχείᾳ ὄντος, τὸ δυνάμει ὂν γίνεται ἐν τοῖς φύσει ἢ τέχνῃ γινομένοις. Ὥστε δέοι τὸ εἶδος καὶ τὴν μορφὴν ἐν ἐκείνῳ εἶναι, οἷον ἐν τῇ καρδίᾳ τὸ τοῦ ἥπατος. Καὶ ἄλλως δ᾽ ἄτοπος καὶ πλασματίας ὁ λόγος. Ἀλλὰ μὴν καὶ τὸ ἐν τῷ σπέρματι εὐθὺς ἐνυπάρχειν τὶ μόριον τοῦ ζώου ἢ φυτοῦ γεγεννημένον, εἴτε δυνάμενον ποιεῖν τἆλλα, εἴτε μὴ, ἀδύνατον, εἰ πᾶν ἐκ σπέρματος καὶ γονῆς γίγνεται. Δῆλον γὰρ ὅτι ὑπὸ τοῦ τὸ σπέρμα ποιήσαντος ἐγένετο, εἴπερ εὐθὺς ἐνυπάρχει· ἀλλὰ σπέρμα δεῖ γενέσθαι πρότερον· καὶ τοῦτ᾽ ἔργον τοῦ γεννῶντος. Οὐθὲν ἄρα οἷόν τε μόριον ὑπάρχειν. Οὐκ ἄρα ἔχει τὸ ποιοῦν τὰ μόρια ἐν αὑτῷ· ἀλλὰ μὴν οὐδ᾽ ἔξω· ἀνάγκη δ᾽ εἶναι θάτερον τούτων. Πειρατέον δὴ ταῦτα λύειν. Ἴσως γάρ τι τῶν εἰρημένων ἐστὶν οὐχ ἁπλοῦν· οἷον πῶς ποτε ὑπὸ τοῦ ἔξω οὐκ ἐνδέχεται γίνεσθαι. Ἔστι μὲν γὰρ ὡς ἐνδέχεται, ἔστι δ᾽ ὡς οὔ. Τὸ μὲν οὖν τὸ σπέρμα λέγειν, ἢ ἀφ᾽ οὗ τὸ σπέρμα, οὐθὲν διαφέρει ᾗ ἔχει τὴν κίνησιν ἐν ἑαυτῷ, ἣν ἐκεῖνο ἐκίνει. Ἐνδέχεται δὲ τόδε μὲν τόδε κινῆσαι, τόδε δὲ τόδε, καὶ εἶναι οἷον τὰ αὐτόματα τῶν θαυμάτων. Ἔχοντα γάρ πως ὑπάρχει δύναμιν τὰ μόρια ἠρεμοῦντα· ὧν τὸ πρῶτον ὅταν τι κινήσῃ τῶν ἔξωθεν, εὐθὺς τὸ ἐχόμενον γίγνεται ἐνεργείᾳ. Ὥσπερ οὖν ἐν τοῖς αὐτομάτοις, τρόπον μέν τινα ἐκεῖνο κινεῖ, οὐχ ἁπτόμενον νῦν οὐδενὸς, ἀψάμενον μέντοι· ὁμοίως δὲ καὶ ἀφ᾽ οὗ τὸ σπέρμα, ἢ τὸ ποιῆσαν τὸ σπέρμα, ἀψάμενον μέν τινος, οὐχ ἁπτόμενον δ᾽ ἔτι· τρόπον δέ τινα ἡ ἐνοῦσα κίνησις, ὥσπερ ἡ οἰκοδόμησις τὴν οἰκίαν. Ὅτι μὲν οὖν ἔστι τι ὃ ποιεῖ, οὐχ οὕτως δὲ, ὡς τόδε τι, οὐδ᾽ ἐνυπάρχει, ὡς τετελεσμένον τὸ πρῶτον, δῆλον. Πῶς δέ ποτε ἕκαστον γίγνεται, ἐντεῦθεν δεῖ λαβεῖν ἀρχὴν ποιησαμένους· πρῶτον μὲν, ὅτι ὅσα φύσει γίγνεται ἢ τέχνῃ, ὑπὸ ἐνεργείᾳ ὄντος γίνεται ἐκ τοῦ δυνάμει τοιούτου. Τὸ μὲν οὖν σπέρμα, τοιοῦτον, καὶ ἔχει κίνησιν καὶ ἀρχὴν τοιαύτην, ὥστε παυομένης τῆς κινήσεως, γίνεσθαι ἕκαστον τῶν μορίων καὶ ἔμψυχον. Οὐ γάρ ἐστι πρόσωπον μὴ ἔχον ψυχὴν, οὐδὲ σάρξ, ἀλλὰ φθαρέντα, ὁμωνύμως λεχθήσεται τὸ μὲν εἶναι πρόσωπον, τὸ δὲ σάρξ, ὥσπερ κἂν εἰ ἐγίγνετο ξύλινα ἢ λίθινα. Ἅμα δὲ τὰ ὁμοιομερῆ γίνεται καὶ τὰ ὀργανικά. Καὶ ὥσπερ οὐδ᾽ ἂν πέλεκυν, οὐδ᾽ ἄλλο ὄργανον φήσαιμεν ποιῆσαι τὸ πῦρ μόνον, οὕτως οὐδὲ πόδα, οὐδὲ χεῖρα· τὸν αὐτὸν δὲ τρόπον οὐδὲ σάρκα· καὶ γὰρ ταύτης ἔργον τί ἐστι Σκληρὰ μὲν οὖν καὶ μαλακὰ, καὶ γλισχρὰ καὶ κραῦρα, καὶ ὅσα ἄλλα πάθη ὑπάρχει τοῖς ἐμψύχοις μορίοις, θερμότης καὶ ψυχρότης ποιήσειεν ἄν· τὸν δὲ λόγον ᾧ ἤδη τὸ μὲν σάρξ, τὸ δὲ ὀστοῦν, οὐκέτι· ἀλλ᾽ ἡ κίνησις ἡ ἀπὸ τοῦ γεννήσαντος τοῦ ἐντελεχείᾳ ὄντος ὅ ἐστι δυνάμει, ἢ ἐξ οὗ γίνεται, ὥσπερ καὶ ἐπὶ τῶν γινομένων κατὰ τέχνην. Σκληρὸν μὲν γὰρ καὶ μαλακὸν τὸν σίδηρον ποιεῖ τὸ θερμὸν καὶ τὸ ψυχρὸν, ἀλλὰ ξίφος ἡ κίνησις ἡ τῶν ὀργάνων, ἔχουσα λόγον τὸν τῆς τέχνης. Ἡ γὰρ τέχνη, ἀρχὴ καὶ τὸ εἶδος τοῦ γινομένου, ἀλλ᾽ ἐν ἑτέρῳ· ἡ δὲ τῆς

φύσεως κίνησις ἐν αὐτῷ, ἀφ᾽ ἑτέρας οὖσα φύσεως τῆς
ἐχούσης τὸ εἶδος ἐνεργείᾳ. Πότερον δ᾽ ἔχει τὸ σπέρ-
μα ψυχὴν, ἢ οὔ, ὁ αὐτὸς λόγος καὶ περὶ τῶν μορίων.
Οὔτε γὰρ ψυχὴ ἐν ἄλλῳ οὐδεμία ἔσται, πλὴν ἐν ἐκείνῳ
οὗ ἐστιν, οὔτε μόριον ἔσται μὴ μετέχον, ἀλλ᾽ ἢ ὁμω-
νύμως, ὥσπερ τεθνεῶτος ὀφθαλμός. Δῆλον οὖν ὅτι
καὶ ἔχει, καὶ ἔστι δυνάμει. Ἐγγυτέρω δὲ καὶ πο[ῤῥω]-
τέρω αὐτὸ αὑτοῦ ἐνδέχεται εἶναι δυνάμει, ὥσπερ [ὁ]
καθεύδων γεωμέτρης τοῦ ἐγρηγορότος ποῤῥωτέρω,
καὶ οὗτος τοῦ θεωροῦντος. Ταύτης μὲν οὖν οὐδὲ[ν]
μόριον αἴτιον τῆς γενέσεως, ἀλλὰ τὸ πρῶτον κινῆσαν
ἔξωθεν. Οὐδὲν γὰρ αὐτὸ ἑαυτὸ γεννᾷ· ὅταν δὲ γέ-
νηται, αὔξει ἤδη αὐτὸ ἑαυτό. Διόπερ πρῶτόν τι γί-
γνεται, καὶ οὐχ ἅμα πάντα. Τοῦτο δὲ γίγνεσθ[αι]
ἀνάγκη πρῶτον, ὃ αὐξήσεως ἀρχὴν ἔχει. Εἴτε γὰ[ρ]
φυτόν, εἴτε ζῶον, ὁμοίως τοῦτο πᾶσιν ὑπάρχει τὸ θρε-
πτικόν· τοῦτο δ᾽ ἔστι τὸ γεννητικὸν ἑτέρου, οἷ[ον]
αὐτό. Τοῦτο γὰρ παντὸς φύσει τελείου ἔργον κ[αὶ]
ζώου καὶ φυτοῦ. Ἀνάγκη δὲ διὰ τόδε, ὅτι ὅτα[ν]
γένηται, αὐξάνεσθαι ἀνάγκη. Ἐγέννησε μὲν τοί[νυν]
τὸ συνώνυμον, οἷον ἄνθρωπος ἄνθρωπον· αὐξάνετ[αι]
δὲ δι᾽ αὑτοῦ. Αὐτὸ ἄρα τι ὂν αὔξει. Εἰ δὴ ἕν τι
τοῦτο πρῶτον, τοῦτο ἀνάγκη γίγνεσθαι πρῶτ[ον].
Ὥστ᾽ εἰ ἡ καρδία πρῶτον ἔν τισι ζώοις γίγνεται,
δὲ τοῖς μὴ ἔχουσι καρδίαν, τὸ ταύτῃ ἀνάλογον, ἐκ τα[ύ]-
της ἂν εἴη ἡ ἀρχὴ, τοῖς ἔχουσι· τοῖς δ᾽ ἄλλοις, ἐκ τ[οῦ]
ἀνάλογον. Τί μὲν οὖν ἐστιν αἴτιον ὡς ἀρχὴ τῆς
ἕκαστον γενέσεως, κινοῦν πρῶτον καὶ δημιουργο[ῦν]
εἴρηται πρὸς τὰ διαπορηθέντα πρότερον.

CAPUT II.

Περὶ δὲ τῆς τοῦ σπέρματος φύσεως ἀπορήσει[εν ἄν]
τις. Τὸ γὰρ σπέρμα ἐξέρχεται μὲν ἐκ τοῦ ζώου
καὶ λευκόν· ψυχόμενον δὲ, γίνεται ὑγρὸν, ὥσπερ
καὶ τὸ χρῶμα ὕδατος. Ἄτοπον δὴ ἂν δόξειεν. Οὐ
παχύνεται ὕδωρ θερμῷ· τὸ δ᾽, ἔσωθεν ἐκ θε[ρμοῦ]
ἐξέρχεται παχύ· ψυχόμενον δὲ, γίνεται ὑγρόν.
τοι πήγνυταί γε τὰ ὑδατώδη· τὸ δὲ σπέρμα
γνυται τιθέμενον ἐν τοῖς πάγοις ὑπαίθριον,
ὑγραίνεται, ὡς ὑπὸ τοῦ ἐναντίου παχυνθέν.
μὴν οὐδ᾽ ὑπὸ θερμοῦ παχύνεσθαι εὔλογον.
γὰρ γῆς πλέον ἔχει, ταῦτα συνίσταται καὶ παχ[ύνεται]
ἑψόμενα, οἷον καὶ τὸ γάλα. Ἔδει οὖν ψυχό[μενον]
στερεοῦσθαι. Νῦν δ᾽ οὐδὲν γίνεται στερεόν,
πᾶν ὥσπερ ὕδωρ. Ἡ μὲν οὖν ἀπορία, αὕτη.
γὰρ ὕδωρ, τὸ ὕδωρ οὐ φαίνεται παχυνόμενον ὑπ[ὸ]
θερμοῦ· τὸ δ᾽, ἐξέρχεται παχὺ καὶ θερμὸν,
μοῦ τοῦ σώματος. Εἰ δ᾽ ἐκ γῆς, ἢ μικτὸν
καὶ ὕδατος, οὐκ ἔδει ὑγρὸν πᾶν γίνεσθαι καὶ
ἢ οὐ πάντα τὰ συμβαίνοντα διῃρήκαμεν. Ο[ὐ]
μόνον παχύνεται τὸ ἐξ ὕδατος καὶ γεώδους σ[υγκεί]-
μενον ὑγρὸν, ἀλλὰ καὶ τὸ ἐξ ὕδατος καὶ πνεύ[ματος],
οἷον καὶ ὁ ἀφρὸς γίνεται παχύτερος καὶ λευκό[τερος],
ὅσῳ ἂν ἐλάττους καὶ ἀδηλότεραι αἱ πομφόλυγ[ες],
τοσούτῳ καὶ λευκότερος καὶ στιφρότερος ὁ
φαίνεται. Τὸ δ᾽ αὐτὸ καὶ τὸ ἔλαιον πάσχει.
νεται γὰρ τῷ πνεύματι μιγνύμενον. Διὸ καὶ
καινόμενον παχύτερον γίνεται, τοῦ ἐνόντος ὕδα[τος]
ὑπὸ τοῦ θερμοῦ διακρινομένου καὶ γινομένο[υ]
ματος. Καὶ ἡ μολύβδαινα μιγνυμένη ὕδατι ἢ κα[ὶ]
ἐξ ὀλίγου τε πολὺν ὄγκον ποιεῖ, καὶ ἐξ ὑγροῦ στιφ[ρὸν]
ἐκ μέλανος λευκόν. Αἴτιον δ᾽, ὅτι ἐγκαταμίγνυτ[αι]
μα, ὃ τόν τε ὄγκον ποιεῖ, καὶ τὴν λευκότητα δι[α]-
ὥσπερ ἐν τῷ ἀφρῷ καὶ τῇ χιόνι· καὶ γὰρ ἡ χ[ιὼν]

ἀφρός. Καὶ αὐτὸ τὸ ὕδωρ τῷ ἐλαίῳ μιγνύμενον γίνεται παχὺ καὶ λευκόν· καὶ γὰρ ὑπὸ τῆς τρίψεως ἐγκατακλείεται πνεῦμα, καὶ αὐτὸ τὸ ἔλαιον ἔχει πνεῦμα πολύ. Ἔστι γὰρ οὔτε γῆς οὔτε ὕδατος, ἀλλὰ πνεύματος τὸ λιπαρόν. Διὸ καὶ ἐπὶ τῷ ὕδατι ἐπιπολάζει. Ὁ γὰρ ἐν αὐτῷ ὢν ἀήρ, ὥσπερ ἐν ἀγγείῳ, φέρει ἄνω καὶ ἐπιπολάζει, καὶ αἴτιος τῆς κουφότητός ἐστι. Καὶ ἐν τοῖς ψύχεσι δὲ καὶ πάγοις, παχύνεται τὸ ἔλαιον, πήγνυται δ᾽ οὔ. Διὰ μὲν γὰρ θερμότητα, οὐ πήγνυται (ὁ γὰρ ἀὴρ θερμὸν καὶ ἄπηκτον) διὰ δὲ τὸ συνίστασθαι αὐτὸν, καὶ πυκνοῦσθαι ὥσπερ ὑπὸ τοῦ ψύχους, παχύτερον γίνεται τὸ ἔλαιον. Διὰ ταύτας τὰς αἰτίας καὶ τὸ σπέρμα ἔσωθεν μὲν ἐξέρχεται στιφρὸν καὶ λευκὸν, ὑπὸ τῆς ἐντὸς θερμότητος πνεῦμα πολὺ ἔχον θερμόν· ἐξελθόντος δὲ, ὅταν ἀποπνεύσῃ τὸ θερμὸν, καὶ ὁ ἀὴρ ψυχθῇ, ὑγρὸν γίνεται καὶ μέλαν. Λείπεται γὰρ τὸ ὕδωρ καὶ εἴ τι μικρὸν γεῶδες, ὥσπερ ἐν φλέγματι καὶ ἐν τῷ σπέρματι ξηραινομένῳ. Ἔστι μὲν οὖν τὸ σπέρμα κοινὸν ὕδατος καὶ πνεύματος· τὸ δὲ πνεῦμα, ἔστι θερμὸς ἀήρ· διὸ ὑγρὸν τὴν φύσιν, ὅτι ἐξ ὕδατος. Κτησίας γὰρ ὁ Κνίδιος ἃ περὶ τοῦ σπέρματος τῶν ἐλεφάντων εἴρηκε, φανερός ἐστιν ἐψευσμένος. Φησὶ γὰρ οὕτω σκληρύνεσθαι ξηραινόμενον, ὥστε γίνεσθαι ἠλέκτρῳ ὅμοιον· τοῦτο δ᾽ οὐ γίνεται. Μᾶλλον γὰρ ἕτερον ἑτέρου σπέρμα γεωδέστερον ἀναγκαῖον εἶναι, καὶ μάλιστα τοιοῦτον, ὅσοις πολὺ γεῶδες ὑπάρχει κατὰ τὸν ὄγκον τὸν τοῦ σώματος. Παχὺ δὲ καὶ λευκὸν, διὰ τὸ μεμῖχθαι πνεῦμα. Καὶ γὰρ λευκόν ἐστι τὸ σπέρμα πάντων. Ἡρόδοτος γὰρ οὐκ ἀληθῆ λέγει, φάσκων μέλαιναν εἶναι τὴν τῶν Αἰθιόπων γονήν· ὥσπερ ἀναγκαῖον ὂν τῶν τὴν χρόαν μελάνων εἶναι πάντα μέλανα· καὶ ταῦθ᾽ ὁρῶν καὶ τοὺς ὀδόντας αὐτῶν ὄντας λευκούς. Αἴτιον δὲ τῆς λευκότητος τοῦ σπέρματος, ὅτι ἐστὶν ἡ γονὴ ἀφρός. Ὁ δ᾽ ἀφρὸς, λευκὸν, καὶ μάλιστα τὸ ἐξ ὀλιγοστῶν συγκείμενον μορίων, καὶ οὕτω μικρῶν, ὥσπερ ἑκάστης ἀοράτου τῆς πομφόλυγος οὔσης· ὅπερ συμβαίνει καὶ ἐπὶ τοῦ ὕδατος καὶ τοῦ ἐλαίου μιγνυμένων καὶ τριβομένων, καθάπερ ἐλέχθη πρότερον. Ἔοικε δὲ οὐδὲ τοὺς ἀρχαίους λανθάνειν ἀφρώδης ἡ τοῦ σπέρματος οὖσα φύσις. Τὴν γοῦν κυρίαν θεὰν τῆς μίξεως, ἀπὸ τῆς δυνάμεως ταύτης προσηγόρευσαν. Ἡ μὲν οὖν αἰτία τῆς λεχθείσης ἀπορίας εἴρηται. Φανερὸν δὲ ὅτι διὰ τοῦτ᾽ οὐ πήγνυται. Ὁ γὰρ ἀὴρ ἄπηκτος.

CAPUT III.

Τούτου δ᾽ ἐχόμενόν ἐστι καὶ ἀπορῆσαι καὶ εἰπεῖν, εἰ τῶν προϊεμένων εἰς τὸ θῆλυ γονὴν μηδὲν μόριόν ἐστι τὸ εἰσελθὸν τοῦ γιγνομένου κυήματος, ποῦ τρέπεται τὸ σωματῶδες αὐτοῦ, εἴπερ ἐργάζεται τῇ δυνάμει τῇ ἐνούσῃ αὐτῷ. Διορίσαι τε δεῖ, πότερον μεταλαμβάνει τὸ συνιστάμενον ἐν τῷ θήλει ἀπὸ τοῦ εἰσελθόντος τι, ἢ οὐθέν· καὶ περὶ ψυχῆς καθ᾽ ἣν λέγεται ζῷον· (ζῷον δ᾽ ἐστὶ, κατὰ τὸ μόριον τῆς ψυχῆς τὸ αἰσθητικόν) πότερον ἐνυπάρχει τῷ σπέρματι καὶ τῷ κυήματι, ἢ οὔ, καὶ πόθεν. Οὔτε γὰρ ὡς ἄψυχον θείη τις τὸ κύημα καὶ κατὰ πάντα τρόπον ἐστερημένον ζωῆς. Οὐδὲν γὰρ ἧττον τά τε σπέρματα καὶ τὰ κυήματα τῶν ζῴων ζῇ τῶν φυτῶν, καὶ γόνιμα μέχρι τινός ἐστιν. Ὅτι μὲν οὖν τὴν θρεπτικὴν ἔχουσι ψυχὴν, φανερόν· (δι᾽ ὅτι δὲ πρῶτόν ἐστιν ἀναγκαῖον ταύτην λαβεῖν, ἐκ τῶν περὶ ψυχῆς διωρισμένων ἐν ἄλλοις, φανερόν·) προϊόντα δὲ, καὶ τὴν αἰσθητικὴν, καθ᾽ ἣν ζῷόν ἐστιν. Οὐ γὰρ ἅμα γίνεται ζῷον καὶ ἄνθρωπος, οὐδὲ ζῷον καὶ ἵππος. Ὁμοίως δὲ καὶ ἐπὶ τῶν ἄλλων ζῴων. Ὕστερον γὰρ γίνεται τὸ τέλος. Τὸ δὲ ἴδιόν ἐστι τὸ ἑκάστου τῆς γενέσεως τέλος. Διὸ καὶ περὶ τοῦ, πότε, καὶ πῶς μεταλαμβάνει, καὶ πόθεν, τὰ μετέχοντα ταύτης τῆς ἀρχῆς. Ἔχει δ᾽ ἀπορίαν πλείστην, καὶ δεῖ προθυμεῖσθαι κατὰ δύναμιν λαβεῖν, καὶ καθ᾽ ὅσον ἐνδέχεται. Τὴν μὲν οὖν θρεπτικὴν ψυχὴν, τὰ σπέρματα καὶ τὰ κυήματα τὰ χωριστὰ δῆλον ὅτι δυνάμει μὲν ἔχοντα θετέον, ἐνεργείᾳ δὲ οὐκ ἔχοντα, πρὶν ἢ καθάπερ τὰ χωριζόμενα τῶν κυημάτων ἕλκει τὴν τροφὴν, καὶ ποιεῖ τὸ τῆς τοιαύτης ψυχῆς ἔργον. Πρῶτον μὲν γὰρ ἅπαντ᾽ ἔοικε ζῆν τὰ τοιαῦτα φυτοῦ βίον. Ἑπομένως δὲ δηλονότι καὶ περὶ τῆς αἰσθητικῆς λεκτέον ψυχῆς, καὶ περὶ τῆς νοητικῆς. Πάσας γὰρ ἀναγκαῖον δυνάμει πρότερον ἔχειν, ἢ ἐνεργείᾳ. Ἀναγκαῖον δὲ ἤτοι μὴ οὔσας πρότερον ἐγγίνεσθαι πάσας, ἢ πάσας προϋπαρχούσας, ἢ τὰς μὲν, τὰς δὲ μή· καὶ ἐγγίνεσθαι ἢ ἐν τῇ ὕλῃ μὴ εἰσελθούσας ἐν τῷ τοῦ ἄῤῥενος σπέρματι· ἢ ἐνταῦθα μὲν, ἐκεῖθεν ἐλθούσας· ἐν δὲ τῷ ἄῤῥενι, ἢ θύραθεν ἐγγινομένας ἁπάσας, ἢ μηδεμίαν· ἢ τὰς μὲν, τὰς δὲ μή. Ὅτι μὲν τοίνυν οὐχ οἷόν τε πάσας προϋπάρχειν, φανερόν ἐστιν ἐκ τῶν τοιούτων. Ὅσων γάρ ἐστιν ἀρχῶν ἡ ἐνέργεια σωματικὴ, δῆλον ὅτι ταύτας ἄνευ σώματος ἀδύνατον ὑπάρχειν· οἷον βαδίζειν ἄνευ ποδῶν· ὥστε καὶ θύραθεν εἰσιέναι ἀδύνατον. Οὔτε γὰρ αὐτὰς καθ᾽ ἑαυτὰς εἰσιέναι οἷόν τε ἀχωρίστους οὔσας, οὔτ᾽ ἐν σώματι εἰσιέναι. Τὸ γὰρ σπέρμα περίττωμα μεταβαλλούσης τῆς τροφῆς [ἐστι.] Λείπεται δὲ τὸν νοῦν μόνον θύραθεν ἐπεισιέναι, καὶ θεῖον εἶναι μόνον. Οὐδὲν γὰρ αὐτοῦ τῇ ἐνεργείᾳ κοινωνεῖ σωματικὴ ἐνέργεια. Πάσης μὲν οὖν ψυχῆς δύναμις, ἑτέρου σώματος ἔοικε κεκοινωνηκέναι, καὶ θειοτέρου τῶν καλουμένων στοιχείων. Ὡς δὲ διαφέρουσι τιμιότητι αἱ ψυχαὶ καὶ ἀτιμίᾳ ἀλλήλων, οὕτω καὶ ἡ τοιαύτη διαφέρει φύσις. Πάντων μὲν γὰρ ἐν τῷ σπέρματι ἐνυπάρχει, ὅπερ ποιεῖ γόνιμα εἶναι τὰ σπέρματα, τὸ καλούμενον θερμόν. Τοῦτο δ᾽ οὐ πῦρ, οὐδὲ τοιαύτη δύναμίς ἐστιν, ἀλλὰ τὸ ἐμπεριλαμβανόμενον ἐν τῷ σπέρματι καὶ ἐν τῷ ἀφρώδει πνεῦμα, καὶ ἡ ἐν τῷ πνεύματι φύσις, ἀνάλογος οὖσα τῷ τῶν ἄστρων στοιχείῳ. Διὸ πῦρ μὲν οὐδὲν γεννᾷ ζῷον, οὐδὲ φαίνεται συνιστάμενον πυρουμένοις, οὔτ᾽ ἐν ὑγροῖς, οὔτ᾽ ἐν ξηροῖς οὐδέν. Ἡ δὲ τοῦ ἡλίου θερμότης καὶ ἡ τῶν ζῴων, οὐ μόνον διὰ τοῦ σπέρματος, ἀλλὰ κἂν τι περίττωμα τύχῃ τῆς φύσεως ὂν ἕτερον, ὅμως ἔχει καὶ τοῦτο ζωτικὴν ἀρχήν. Ὅτι μὲν οὖν ἡ ἐν τοῖς ζῴοις θερμότης οὔτε πῦρ, οὔτε ἀπὸ πυρὸς ἔχει τὴν ἀρχὴν, ἐκ τῶν τοιούτων ἐστὶ φανερόν. Τὸ δὲ τῆς γονῆς σῶμα, ἐν ᾧ συναπέρχεται τὸ σπέρμα τὸ τῆς ψυχικῆς ἀρχῆς, τὸ μὲν, χωριστὸν ὂν σώματος, ὅσοις ἐμπεριλαμβάνεται τὸ θεῖον, (τοιοῦτος δ᾽ ἐστὶν ὁ καλούμενος νοῦς) τὸ δ᾽ ἀχώριστον, τοῦτο τὸ σπέρμα τῆς γονῆς διαλύεται καὶ πνευματοῦται, φύσιν ἔχον ὑγρὰν καὶ ὑδατώδη. Διόπερ οὐδὲ δεῖ ζητεῖν ἀεὶ θύραζε αὐτὸ ἐξιέναι, οὐδὲ μόριον οὐδὲν εἶναι τῆς συστάσης μορφῆς, ὥσπερ οὐδὲ τὸν ὀπὸν τὸν τὸ γάλα συνιστάντα. Καὶ γὰρ οὗτος μεταβάλλει, καὶ μόριον οὐδέν ἐστι τῶν συνισταμένων ὄγκων. Περὶ μὲν οὖν ψυχῆς, πῶς ἔχει τὰ κυήματα καὶ ἡ γονὴ, καὶ πῶς οὐκ ἔχει, διώρισται. Δυνάμει μὲν γὰρ ἔχει· ἐνεργείᾳ δὲ οὐκ ἔχει. Τοῦ δὲ σπέρματος ὄντος περιττώματος καὶ κινουμένου κίνησιν τὴν αὐτὴν, καθ᾽

ἥνπερ τὸ σῶμα αὐξάνεται [τε καὶ] μεριζομένης τῆς ἐσχάτης τροφῆς, ὅταν ἔλθῃ εἰς τὴν ὑστέραν, συνίστησι καὶ κινεῖ τὸ περίττωμα τοῦ θήλεος τὴν αὐτὴν κίνησιν, ἥνπερ αὐτὸ τυγχάνει κινούμενον, κἀκεῖνο. Καὶ γὰρ ἐκεῖνο περίττωμα, καὶ πάντα τὰ μόρια ἔχει δυνάμει, ἐνεργείᾳ δ' οὐθέν. Καὶ γὰρ τὰ τοιαῦτ' ἔχει μόρια δυνάμει, ᾗ διαφέρει τὸ θῆλυ τοῦ ἄῤῥενος. Ὥσπερ γὰρ καὶ ἐκ πεπηρωμένων ὁτὲ μὲν γίνεται πεπηρωμένα, ὁτὲ δ' οὔ· οὕτω καὶ ἐκ θήλεος ὁτὲ μὲν θῆλυ, ὁτὲ δ' οὒ, ἀλλὰ ἄῤῥεν. Τὸ γὰρ θῆλυ, ὥσπερ ἐστὶν ἄῤῥεν πεπηρωμένον· καὶ τὰ καταμήνια, σπέρμα, οὐ καθαρὸν δέ. Ἓν γὰρ οὐκ ἔχει μόνον, τὴν τῆς ψυχῆς ἀρχήν. Καὶ διὰ τοῦτο ὅσοις ὑπηνέμια γίνεται τῶν ζώων, ἀμφοτέρων ἔχει τὰ μέρη τὸ συνιστάμενον ᾠὸν, ἀλλὰ τὴν ἀρχὴν οὐκ ἔχει. Διὸ οὐ γίνεται ἔμψυχον. Ταύτην γὰρ τὸ τοῦ ἄῤῥενος ἐπιφέρει σπέρμα. Ὅταν δὲ μετέχῃ τοιαύτης ἀρχῆς τὸ περίττωμα τοῦ θήλεος, κύημα γίνεται. Τοῖς δ' ὑγροῖς μὲν, σωματώδεσι δὲ, θερμαινομένοις περιΐσταται, καθάπερ ἐν τοῖς ἑψήμασι ψυχομένοις τὸ περίξηρον. Πάντα δὲ τὰ σώματα συνέχει τὸ γλίσχρον· ὅπερ καὶ προϊοῦσι καὶ μείζοσι γιγνομένοις, ἡ τοῦ νεύρου λαμβάνει φύσις, ἥπερ συνέχει τὰ μόρια τῶν ζώων· ἐν μὲν τοῖς, οὖσα νεῦρον· ἐν δὲ τοῖς, τὸ ἀνάλογον. Τῆς δ' αὐτῆς μορφῆς ἐστι καὶ δέρμα, καὶ φλὲψ, καὶ ὑμὴν, καὶ πᾶν τὸ τοιοῦτον γένος. Διαφέρει γὰρ ταῦτα τῷ μᾶλλον καὶ ἧττον, καὶ ὅλως ἐν ὑπεροχῇ καὶ ἐλλείψει.

CAPUT IV.

Τῶν δὲ ζώων τὰ μὲν ἀτελεστέραν ἔχοντα τὴν φύσιν, ὅταν γένηται κύημα τέλειον, ζῶον δὲ μήπω τέλειον θύραζε προΐεται. Δι' ἃς δ' αἰτίας, εἴρηται πρότερον. Τέλειον δὲ ἤδη τότ' ἐστὶν, ὅταν τὸ μὲν, ἄῤῥεν ᾖ, τὸ δὲ, θῆλυ τῶν κυημάτων, ἐν ὅσοις ἐστὶν αὕτη ἡ διαφορὰ τῶν γινομένων. Ἔνια γὰρ οὔτε θῆλυ γεννᾷ, οὔτε ἄῤῥεν, ὅσα μηδ' αὐτὰ γίνεται ἐκ θήλεος καὶ ἄῤῥενος, μηδ' ἐκ ζώων μιγνυμένων. Καὶ περὶ μὲν τῆς τούτων γενέσεως ὕστερον ἐροῦμεν. Τὰ δὲ ζωοτοκοῦντα ἐν αὑτοῖς τὰ τέλεια τῶν ζώων, μέχριπερ ἂν οὗ γεννήσῃ ζῶον, καὶ θύραζε ἐκπέμψῃ, ἔχει συμφυὲς αὑτῷ τὸ γιγνόμενον ζῶον. Ὅσα δὲ θύραζε μὲν ζωοτοκεῖ, ἐν αὑτοῖς δ' ᾠοτοκεῖ τὸ πρῶτον, ὅταν γεννήσῃ τὸ ᾠὸν τέλειον, τούτων ἐνίων μὲν ἀπολύεται τὸ ᾠὸν, ὥσπερ τῶν θύραζε ᾠοτοκούντων, καὶ τὸ ζῶον ἐκ τοῦ ᾠοῦ γίνεται ἐν τῷ θήλει· ἐνίων δὲ, ὅταν καταναλωθῇ ἡ ἐν τῷ ᾠῷ τροφὴ, τελειοῦται ἀπὸ τῆς ὑστέρας. Καὶ διὰ τοῦτο οὐκ ἀπολύεται τὸ ᾠὸν ἀπὸ τῆς ὑστέρας. Ταύτην δὲ ἔχουσι τὴν διαφορὰν οἱ σελαχώδεις ἰχθύες, περὶ ὧν ὕστερον καθ' αὑτὰ λεκτέον. Νῦν δ' ἀπὸ τῶν πρώτων ἀρκτέον πρῶτον. Ἔστι δὲ τὰ τέλεια ζῶα, πρῶτα. Τοιαῦτα δὲ, τὰ ζωοτοκοῦντα· καὶ τούτων ἄνθρωπος πρῶτον. Ἡ μὲν οὖν ἀπόκρισις γίνεται πᾶσι τοῦ σπέρματος, ὥσπερ ἄλλου τινὸς περιττώματος. Φέρεται γὰρ ἕκαστον εἰς τὸν οἰκεῖον τόπον, οὐδὲν ἀποβιαζομένου τοῦ πνεύματος, οὐδ' ἄλλης τοιαύτης αἰτίας ἀναγκαζούσης, ὥσπερ τινές φασιν, ἕλκειν τὰ αἰδοῖα φάσκοντες, ὥσπερ τὰς σικύας, τῷ τε πνεύματι βιαζομένων, ὥσπερ ἐνδεχόμενον ἄλλοθί που πορευθῆναι, μὴ βιασαμένων ταύτην τὴν περίττωσιν τῆς ὑγρᾶς ἢ ξηρᾶς τροφῆς, ὅτι τὰς ἐξόδους αὐτῶν ἠθροισμένῳ τῷ πνεύματι συνεκκρίνουσι. Τοῦτο δὲ κοινὸν κατὰ πάντων ὅσα δεῖ κινῆσαι. Διὰ γὰρ τοῦ τὸ πνεῦμα κατασχεῖν, ἡ ἰσχὺς ἐγγίνεται· ἐπεὶ καὶ ἄνευ ταύτης τῆς βίας ἐκκρίνεται τὰ περιττώματα, καὶ κα-

θεύδουσιν, ἂν ἄνετοί τε καὶ πλήρεις περιττώματος
οἱ τόποι τύχωσιν ὄντες. Ὅμοιον δὲ κἂν εἴ τις φαίη
τοῖς φυτοῖς ὑπὸ τοῦ πνεύματος ἑκάστοτε τὰ σπέρματα
ἀποκρίνεσθαι πρὸς τοὺς τόπους, πρὸς οὓς εἴωθε φέ-
ρειν τὸν καρπόν. Ἀλλὰ τούτου μὲν αἴτιον, ὥσπερ εἴ-
ρηται, τὸ πᾶσιν εἶναι μόρια δεκτικὰ τοῖς περιττώμασι,
τοῖς τε ἀχρήστοις, οἷον τῇ τε ξηρᾷ καὶ τῇ ὑγρᾷ, καὶ
τῷ αἵματι τὰς καλουμένας φλέβας. Τοῖς μὲν οὖν
θήλεσι περὶ τὸν τῶν ὑστερῶν τόπον, σχιζομένων ἄνωθεν
τῶν δύο φλεβῶν, τῆς τε μεγάλης καὶ τῆς ἀορτῆς,
πολλαὶ καὶ λεπταὶ φλέβες τελευτῶσιν εἰς τὰς ὑστέρας.
Ὧν ὑπερπληρουμένων ἐκ τῆς τροφῆς καὶ τῆς φύσεως
διὰ ψυχρότητα πέττειν οὐ δυναμένης, ἐκκρίνεται δι[...]
λεπτοτάτων φλεβῶν εἰς τὰς ὑστέρας, οὐ δυναμέν[...]
διὰ τὴν στενοχωρίαν δέχεσθαι τὴν ὑπερβολὴν τ[...]
πλήθους, καὶ γίνεται τὸ πάθος οἷον αἱμοῤῥοΐς. Ἀκ[...]
βῶς μὲν οὖν ἡ περίοδος οὐ τέτακται ταῖς γυναι[...]
Βούλεται δὲ φθινόντων γίνεσθαι τῶν μηνῶν. Εὐ[...]
λόγως. Ψυχρότερα γὰρ τὰ σώματα τῶν ζώων, ὅτα[...]
τὸ περιέχον συμβαίνῃ γίγνεσθαι τοιοῦτον. Αἱ δ[...]
τῶν μηνῶν σύνοδοι ψυχραὶ, διὰ τὴν τῆς σελήνης ἀπ[...]
λειψιν. Διόπερ καὶ χειμερίους συμβαίνει τὰς συνόδ[...]
εἶναι τῶν μηνῶν μᾶλλον, ἢ τὰς μεσότητας. Μετα[...]
βεβληκότος μὲν οὖν τοῦ περιττώματος εἰς αἷμα, βο[...]
λεται γίγνεσθαι τὰ καταμήνια, κατὰ τὴν εἰρημέ[...]
περίοδον. Μὴ πεπεμμένου δὲ, κατὰ μικρὸν ἀε[...]
ἀποκρίνεται. Διὸ τὰ λευκὰ, μικροῖς ἔτι καὶ παιδί[...]
οὖσι γίνεται τοῖς θήλεσι. Μετριάζουσαι μὲν οὖν [...]
φότεραι αὗται αἱ ἀποκρίσεις τῶν περιττωμάτων, [...]
σώματα σώζουσιν, ἅτε γιγνομένης καθάρσεως [...]
περιττωμάτων, ἃ τοῦ νοσεῖν αἴτια τοῖς σώμασι. [...]
γινομένων δὲ, ἢ πλειόνων γιγνομένων, βλάπτει. Π[...]
γὰρ ἢ νόσους, ἢ σωμάτων καθαιρέσεις. Διὸ κα[...]
λευκὰ συνεχῶς γινόμενα καὶ πλεονάζοντα, τὴν α[...]
σιν ἀφαιρεῖται τῶν παίδων. Ἐξ ἀνάγκης μ[...]
ἡ περίττωσις αὕτη γίνεται τοῖς θήλεσι, διὰ τ[...]
μένας αἰτίας. Μὴ δυναμένης τε γὰρ πέττ[...]
φύσεως, ἀνάγκη περίττωμα γίγνεσθαι, μὴ μόν[...]
ἀχρήστου τροφῆς, ἀλλὰ καὶ ἐν ταῖς φλεψὶν, ὑπ[...]
λειν τε πληθύνοντα κατὰ τὰς λεπτοτάτας φ[...]
Ἕνεκα δὲ τοῦ βελτίονος καὶ τοῦ τέλους ἡ φύσι[...]
ταχρῆται πρὸς τὸν τόπον τοῦτον, τῆς γενέσεως χ[...]
ὅπως οἷον ἔμελλε, τοιοῦτο γένηται ἕτερον. Ἤδη[...]
ὑπάρχει δυνάμει γε ὂν τοιοῦτον, οἵουπερ ἐστὶ σ[...]
τος ἀπόκρισις. Τοῖς μὲν οὖν θήλεσιν ἅπασιν ἀ[...]
καῖον γίγνεσθαι περίττωμα, τοῖς μὲν αἱμα[...]
πλεῖον, καὶ τούτων τοῖς ἀνθρώποις πλεῖστον. [...]
κη δὲ καὶ τοῖς ἄλλοις ἀθροίζεσθαί τινα σ[...]
σιν εἰς τὸν ὑστερικὸν τόπον. Τὸ δ' αἴτιον, ὅτ[...]
θ' αἱματικοῖς πλεῖον, καὶ τούτων ὅτι πλεῖστον το[...]
θρώποις, πρότερον ἐξεθέμην. Ἀλλὰ διατί ἐν μ[...]
θήλεσι πᾶσιν ὑπάρχει περίττωμα τοιοῦτον, ἐν [...]
ἄῤῥεσι μὴ πᾶσιν; Ἔνια γὰρ οὐ προΐεται γονή[...]
ὥσπερ τὰ προειρημένα τῇ ἐν τῇ γονῇ κινήσει δη[...]
γεῖ τὸ συνιστάμενον ἐκ τῆς ἐν τοῖς θήλεσιν ὕλης[...]
τὰ τοιαῦτα ἐν τῇ ἐν αὐτοῖς κινήσει ἐν τῷ μορίῳ[...]
ὅθεν ἀποκρίνεται τὸ σπέρμα, ταὐτὸ ποιεῖ κα[...]
στησι. Τοῦτο δ' ἐστὶν ὁ τόπος ὁ περὶ τὸ ὑ[...]
τοῖς ἔχουσιν. Ἀρχὴ γὰρ τῆς φύσεως ἡ καρδ[...]
τὸ ἀνάλογον· καὶ τὸ κάτω, προσθήκη, καὶ [...]
χάριν. Αἴτιον μὲν δὴ τοῦ τοῖς μὲν ἄῤῥεσι μ[...]
εἶναι περίττωμα γεννητικὸν, τοῖς δὲ θήλεσι πα[...]
τὸ ζῷον σῶμα ἔμψυχόν ἐστιν. Ἀεὶ δὲ παρέχει[...]

θῆλυ, τὴν ὕλην· τὸ δὲ ἄῤῥεν, τὸ δημιουργοῦν. Ταύτην γὰρ αὐτῶν φαμὲν ἔχειν τὴν δύναμιν ἑκάτερον· καὶ τὸ εἶναι τὸ μὲν θῆλυ, τὸ δ' ἄῤῥεν τοῦτο. Ὥστε τὸ μὲν θῆλυ ἀναγκαῖον παρέχειν σῶμα καὶ ὄγκον, τὸ δ' ἄῤῥεν οὐκ ἀναγκαῖον. Οὔτε γὰρ τὰ ὄργανα ἀνάγκη ἐνυπάρχειν ἐν τοῖς γιγνομένοις, οὔτε τὸ ποιοῦν. Ἔστι δὲ τὸ μὲν σῶμα ἐκ τοῦ θήλεος, ἡ δὲ ψυχὴ ἐκ τοῦ ἄῤῥενος· ἡ γὰρ ψυχὴ, οὐσία σώματός τινός ἐστι· καὶ διὰ τοῦτο ὅσα τῶν μὴ ὁμογενῶν μίγνυται θῆλυ καὶ ἄῤῥεν, (μίγνυται δὲ ὧν ἴσοι οἱ χρόνοι καὶ ἐγγὺς αἱ κυήσεις, καὶ τὰ μεγέθη τῶν σωμάτων μὴ πολὺ διέστηκε) τὸ μὲν πρῶτον κατὰ τὴν ὁμοιότητα γίγνεται κοινὸν ἀμφοτέρων· οἷον τὰ γιγνόμενα ἐξ ἀλώπεκος καὶ κυνὸς καὶ πέρδικος καὶ ἀλεκτρυόνος προϊόντος δὲ τοῦ χρόνου, καὶ ἐξ ἑτέρων ἕτερα γιγνόμενα, τέλος ἀποβαίνει κατὰ τὸ θῆλυ τὴν μορφὴν, ὥσπερ τὰ σπέρματα τὰ ξενικὰ κατὰ τὴν χώραν. Αὕτη γὰρ ἡ τὴν ὕλην παρέχουσα, καὶ τῷ σώματι τὸ σῶμά ἐστι. Καὶ διὰ τοῦτο τοῖς θήλεσι τὸ μόριον τὸ δεκτικὸν, οὐ πόρος ἐστὶν, ἀλλ' ἔχουσι διάστασιν αἱ ὑστέραι· τοῖς δ' ἄῤῥεσι πόροι, τοῖς σπέρμα προϊεμένοις. Ἄναιμοι δ' οὗτοι. Τῶν δὲ περιττωμάτων ἕκαστον ἅμα ἔν τε τοῖς οἰκείοις τόποις ἐστὶν, καὶ γίγνεται περίττωμα. Πρότερον δ' οὐδὲν, εἰ μή τι βίᾳ πολλῇ, καὶ παρὰ φύσιν. Δι' ἣν μὲν οὖν αἰτίαν ἀποκρίνεται τὰ περιττώματα τὰ γεννητικὰ τοῖς ζώοις, εἴρηται. Ὅταν δ' ἔλθῃ τὸ σπέρμα ἀπὸ τοῦ ἄῤῥενος τῶν σπέρμα προϊεμένων, συνίστησι τὸ καθαρώτατον τοῦ περιττώματος. Τὸ γὰρ πλεῖστον ἄχρηστον καὶ ἐν τοῖς καταμηνίοις ἐστὶν ὑγρὸν· ὥσπερ τῆς τοῦ ἄῤῥενος γονῆς τὸ ὑγρότατον, καὶ τῆς εἰσάπαξ προέσεως· καὶ ἡ προτέρα τῆς ὑστέρας ἄγονος μᾶλλον τοῖς πλείστοις. Ἐλάττω γὰρ ἔχει θερμότητα ψυχικὴν, διὰ τὴν ἀπεψίαν. Τὸ δὲ πεπεμμένον πάχος ἔχει καὶ σεσωμάτωται μᾶλλον. Ὅσαις δὲ μὴ γίνεται θύραζε πρόεσίς τις, ἢ τῶν γυναικῶν, ἢ τῶν ἄλλων ζώων, διὰ τὸ μὴ ἐνυπάρχειν ἄχρηστον πολὺ περίττωμα ἐν τῇ ἀποκρίσει τῇ τοιαύτῃ, τοσοῦτόν ἐστι τὸ ἐγκαταλειπόμενον, ὅσον τὸ ὑπολειπόμενον τοῖς θύραζε προϊεμένοις ζώοις, ὃ συνίστησιν ἡ τοῦ ἄῤῥενος δύναμις ἡ ἐν τῷ σπέρματι τῷ ἀποκρινομένῳ· ἢ εἰς τὸ ἄῤῥεν ἐλθόντος τοῦ ἀνάλογον μορίου ταῖς ὑστέραις, ὥσπερ ἐν ἐνίοις τῶν ἰχθύων φαίνεται συμβαῖνον. Ὅτι δ' ἡ γινομένη ὑγρότης μετὰ τῆς ἡδονῆς τοῖς θήλεσιν, οὐδὲν συμβάλλεται εἰς κύημα, εἴρηται πρότερον. Μάλιστα δ' ἂν δόξειεν, ὅτι καθάπερ τοῖς ἄῤῥεσι, γίγνεται καὶ ταῖς γυναιξὶ νύκτωρ, ὃ καλοῦσιν ἐξονειρώττειν. Ἀλλὰ τοῦτο σημεῖον οὐδέν. Γίνεται γὰρ καὶ τοῖς νέοις τῶν ἀῤῥένων, τοῖς μέλλουσι μὲν, μηθὲν δὲ προϊεμένοις, ἢ τοῖς ἐπιπροϊεμένοις ἄγονον. Ἄνευ μὲν οὖν τῆς τοῦ ἄῤῥενος προέσεως ἐν τῇ συνουσίᾳ ἀδύνατον συλλαβεῖν, καὶ ἄνευ τῆς τῶν γυναικείων περιττώσεως, ἢ θύραζε προελθούσης, ἢ ἐντὸς ἱκανῆς οὔσης. Οὐ συμβαινούσης μέντοι τῆς εἰωθυίας γίγνεσθαι τοῖς θήλεσιν ἡδονῆς περὶ τὴν ὁμιλίαν τὴν τοιαύτην συλλαμβάνουσιν, ἂν τύχῃ ὁ τόπος ὀργῶν, καὶ καταβεβηκυῖαι αἱ ὑστέραι ἐγγύς. Ἀλλ' ὡς ἐπιτοπολὺ συμβαίνει ἐκείνως, διὰ τὸ μὴ συμμεμυκέναι τὸ στόμα, γινομένης τῆς ἐκκρίσεως, μεθ' ἧς εἴωθε γίγνεσθαι καὶ τοῖς ἄῤῥεσιν ἡδονὴ καὶ ταῖς γυναιξίν. Οὕτω δ' ἐχούσης, εὐοδεῖται μᾶλλον καὶ τῷ τοῦ ἄῤῥενος σπέρματι. Ἡ δ' ἄφεσις οὐκ ἐντὸς γίγνεται, καθάπερ οἴονταί τινες, (στενὸν γὰρ τὸ στόμα τῶν ὑστερῶν,) ἀλλὰ εἰς τὸ πρόσθεν, οὗπερ τὸ θῆλυ προΐεται τὴν ἐνίαις αὐτῶν γινομένην ἰκμάδα, ἐνταῦθα καὶ τὸ ἄῤῥεν προΐεται, ἐάν τις ἐξικμάσῃ. Ὁτὲ μὲν οὖν μένει τοῦτον ἔχοντα τὸν τρόπον· ὁτὲ δὲ, εἴσω σπᾷ, ἂν τύχῃ συμμέτρως ἔχουσα καὶ θερμὴ διὰ τὴν κάθαρσιν ἡ ὑστέρα. Σημεῖον δέ· καὶ γὰρ τὰ πρόσθεν ὑγρὰ προστεθέντα, ἀφαιρεῖται ξηρά· ἔτι δὲ ὅσα τῶν ζώων πρὸς τῷ ὑποζώματι ἔχει τὰς ὑστέρας, καθάπερ ὄρνις καὶ τῶν ἰχθύων οἱ ζωοτοκοῦντες, ἀδύνατον ἐκεῖ μὴ σπᾶσθαι τὸ σπέρμα, ἀλλ' ἀφεθὲν ἐλθεῖν. Ἕλκει δὲ τὴν γονὴν ὁ τόπος, διὰ τὴν θερμότητα τὴν ὑπάρχουσαν. Καὶ ἡ τῶν καταμηνίων δὲ ἔκκρισις καὶ συνάθροισις, ἐμπυρεύει θερμότητα ἐν τῷ μορίῳ τούτῳ. Ὥστε καθάπερ τὰ ἀκόνιτα τῶν ἀγγείων, ὅταν θερμῷ διακλυσθῇ, σπᾷ τὸ ὕδωρ εἰς αὐτὰ, καταστρεφομένου τοῦ στόματος· καὶ τοῦτον μὲν τὸν τρόπον γίγνεται σπάσις· ὡς δέ τινες λέγουσι, τοῖς ὀργανικοῖς πρὸς τὴν συνουσίαν μορίοις οὐ γίνεται κατ' οὐδένα τρόπον. Ἀνάπαλιν δὲ συμβαίνει καὶ τοῖς λέγουσι προΐεσθαι καὶ τὴν γυναῖκα σπέρμα. [Ἄτοπον γάρ τι ἀκολουθεῖ.] Προϊεμέναις γὰρ ἔξω, συμβαίνει ταῖς ὑστέραις πάλιν εἴσω σπᾶν, εἴπερ μιχθήσεται τῇ γονῇ τοῦ ἄῤῥενος. Τὸ δ' οὕτω γίγνεσθαι, περίεργον· ἡ δὲ φύσις οὐδὲν ποιεῖ περίεργον. Ὅταν δὲ συστῇ ἡ ἐν ταῖς ὑστέραις τοῦ θήλεος ἀπόκρισις ὑπὸ τῆς τοῦ ἄῤῥενος γονῆς, παραπλήσιον ποιούσης, ὥσπερ ἐπὶ τῆς τοῦ γάλακτος πυετίας· (καὶ γὰρ ἡ πυετία γάλα ἐστὶ ζωτικὴν θερμότητα ἔχον, ἣ τὸ ὅμοιον εἰς ἓν ἄγει καὶ συνίστησι· καὶ ἡ γονὴ πρὸς τὴν τῶν καταμηνίων φύσιν τοῦτο πέπονθε. Ἡ γὰρ αὐτὴ φύσις γάλακτός ἐστι καὶ καταμηνίων) συνιόντος δὲ τοῦ σωματώδους, ἐκκρίνεται τὸ ὑγρὸν, καὶ περιΐστανται κύκλῳ ξηραινομένων τῶν γεηρῶν ὑμένες, καὶ ἐξ ἀνάγκης καὶ ἕνεκά τινος. Καὶ γὰρ θερμαινομένων, ἀναγκαῖον ξηραίνεσθαι τὰ ἔσχατα, καὶ ψυχομένων. Καὶ δεῖ μὴ ἐν ὑγρῷ τὸ ζῶον εἶναι, ἀλλὰ κεχωρισμένον. Καλοῦνται δὲ τούτων τὰ μὲν, ὑμένες· τὰ δὲ, χόρια, διαφέροντα τῷ μᾶλλον καὶ ἧττον. Ὁμοίως δ' ἐνυπάρχουσιν ἔν τε τοῖς ᾠοτόκοις ταῦτα, καὶ τοῖς ζωοτόκοις. Ὅταν δὲ συστῇ τὸ κύημα ἤδη, παραπλήσιον ποιεῖ τοῖς σπειρομένοις. Ἡ μὲν γὰρ ἀρχὴ καὶ ἐν τοῖς σπέρμασιν ἐν ἑαυτοῖς ἐστιν ἡ πρώτη. Ὅταν δ' αὐτὴ ἀποκριθῇ ἐνοῦσα δυνάμει πρότερον, ἀπὸ ταύτης ἀφίενται ὅ, τε βλαστὸς, καὶ ἡ ῥίζα. Αὕτη δ' ἐστὶν, ᾗ τὴν τροφὴν λαμβάνει. Δεῖται γὰρ αὐξήσεως τὸ φυτόν. Οὕτω καὶ ἐν τῷ κυήματι τρόπον τινὰ πάντων ἐνόντων τῶν μορίων δυνάμει, ἡ ἀρχὴ πρὸ ὁδοῦ μάλιστα ἐνυπάρχει. Διὸ ἀποκρίνεται πρότερον ἡ καρδία ἐνεργείᾳ. Καὶ τοῦτο οὐ μόνον ἐπὶ τῆς αἰσθήσεως δῆλον· (συμβαίνει γὰρ οὕτως) ἀλλὰ καὶ ἐπὶ τοῦ λόγου. Ὅταν γὰρ ἀπ' ἀμφοῖν ἀποκριθῇ, δεῖ αὐτὸ αὑτὸ διοικεῖν τὸ γενόμενον, καθάπερ ἀποικισθὲν τέκνον ἀπὸ πατρός. Ὥστε δεῖ ἀρχὴν ἔχειν, ἀφ' ἧς καὶ ὕστερον ἡ διακόσμησις γίνεται τοῖς ζώοις τοῦ σώματος. Εἰ γὰρ ἔξωθέν ποτ' ἔσται καὶ ὕστερον ἐνεσομένη, οὐ μόνον διαπορήσειεν ἄν τις τὸ πότε, ἀλλ' ὅτι ἀνάγκη, ὅταν ἕκαστον χωρίζηται τῶν μορίων, ταύτην ὑπάρχειν πρῶτον, ἐξ ἧς καὶ ἡ αὔξησις ὑπάρχει, καὶ ἡ κίνησις τοῖς ἄλλοις μορίοις. Διόπερ ὅσοι λέγουσιν, ὥσπερ Δημόκριτος, τὰ ἔξω πρῶτον διακρίνεσθαι τῶν ζώων, ὕστερον δὲ τὰ ἐντὸς, οὐκ ὀρθῶς λέγουσιν, ὥσπερ ξυλίνων ἢ λιθίνων ζώων. Τὰ μὲν γὰρ τοιαῦτα, οὐκ ἔχει ἀρχὴν ὅλως· τὰ δὲ ζῶα, ἔχει πάντα, καὶ ἐντὸς ἔχει. Διὸ πρῶτον ἡ καρδία φαίνεται διωρισμένη πᾶσι τοῖς ἐναίμοις. Ἀρχὴ γὰρ αὕτη,

καὶ τῶν ὁμοιομερῶν καὶ τῶν ἀνομοιομερῶν. Ἤδη γὰρ ἀρχὴν ταύτην ἄξιον ἀκοῦσαι τοῦ ζώου καὶ τοῦ συστήματος, ὅταν δέηται τροφῆς. Τὸ γὰρ δὴ ὂν, αὐξάνεται. Τροφὴ δὲ ζώου ἡ ἐσχάτη αἷμα, καὶ τὸ ἀνάλογον. Τούτων δ' ἀγγεῖον αἱ φλέβες. Διὸ ἡ καρδία καὶ τούτων ἀρχή. Δῆλον δὲ τοῦτο ἐκ τῶν ἱστοριῶν καὶ τῶν ἀνατομῶν. Ἐπεὶ δὲ δυνάμει μὲν ἤδη ζῶον, ἀτελὲς δὲ, ἄλλοθεν ἀναγκαῖον λαμβάνειν τὴν τροφήν· διὸ χρῆται τῇ ὑστέρᾳ καὶ τῇ ἐχούσῃ, ὥσπερ γῇ φυτὸν, τοῦ λαμβάνειν τροφὴν, ἕως ἂν τελειωθῇ πρὸς τὸ εἶναι ἤδη ζῶον δυνάμει πορευτικόν. Διὸ ἐκ τῆς καρδίας τὰς δύο φλέβας ἡ φύσις πρῶτον ὑπέγραψεν· ἀπὸ δὲ τούτων, φλεβία ἀπήρτηται πρὸς τὴν ὑστέραν ὁ καλούμενος ὀμφαλός. Ἔστι γὰρ ὁ ὀμφαλὸς φλέψ, τοῖς μὲν μία, τοῖς δὲ πλείους τῶν ζώων. Περὶ δὲ ταύτας κέλυφος δερματικὸν ὁ καλούμενος ὀμφαλὸς, διὰ τὸ δεῖσθαι σωτηρίας καὶ σκέπης τὴν τῶν φλεβῶν ἀσθένειαν. Αἱ δὲ φλέβες, οἷον ῥίζαι πρὸς τὴν ὑστέραν συνάπτουσι, δι' ὧν λαμβάνει τὸ κύημα τροφήν. Τούτου γὰρ χάριν ἐν ταῖς ὑστέραις μένει τὸ ζῶον, ἀλλ' οὐχ ὡς Δημόκριτός φησιν, ἵνα διαπλάττηται τὰ μόρια κατὰ τὰ μόρια τῆς ἐχούσης. Τοῦτο γὰρ ἐπὶ τῶν ᾠοτοκούντων φανερόν. Ἐκεῖνα γὰρ ἐν τοῖς ᾠοῖς λαμβάνει τὴν διάκρισιν, κεχωρισμένα τῆς μήτρας. Ἀπορήσειε δ' ἄν τις, εἰ τὸ αἷμα μέν ἐστι τροφὴ, ἡ δὲ καρδία πρώτη γίνεται ἔναιμος οὖσα, τὸ δ' αἷμα τροφὴ, ἡ δὲ τροφὴ θύραθεν, πόθεν εἰσῆλθεν ἡ πρώτη τροφή; Ἢ τοῦτο οὐκ ἀληθὲς ὡς πᾶσα θύραθεν, ἀλλ' εὐθὺς ὥσπερ ἐν τοῖς τῶν φυτῶν σπέρμασιν, ἔνεστί τι τοιοῦτον τὸ φαινόμενον πρῶτον γαλακτῶδες· οὕτω καὶ ἐν τῇ ὕλῃ τῶν ζώων, τὸ περίττωμα τῆς συστάσεως τροφή ἐστιν. Ἡ μὲν οὖν αὔξησις τῷ κυήματι γίνεται διὰ τοῦ ὀμφαλοῦ τὸν αὐτὸν τρόπον, ὅνπερ διὰ τῶν ῥιζῶν τοῖς φυτοῖς, καὶ τοῖς ζώοις αὐτοῖς, ὅταν ἀπολυθῶσιν ἐκ τῆς ἐν αὐτοῖς τροφῆς· περὶ ὧν ὕστερον λεκτέον, κατὰ τοὺς οἰκείους τῶν λόγων καιρούς. Ἡ δὲ διάκρισις γίνεται τῶν μορίων, οὐχ ὥς τινες ὑπολαμβάνουσι, διὰ τὸ πεφυκέναι φέρεσθαι τὸ ὅμοιον πρὸς τὸ ὅμοιον· (πρὸς γὰρ πολλαῖς ἄλλαις ἃς ὁ λόγος οὗτος ἔχει δυσχερείαις, συμβαίνει χωρὶς ἕκαστον γίνεσθαι τῶν μορίων τῶν ὁμοιομερῶν· οἷον ὀστᾶ καθ' αὑτά, καὶ νεῦρα, καὶ τὰς σάρκας καθ' αὑτὰς, εἴ τις ἀποδέξαιτο ταύτην τὴν αἰτίαν) ἀλλ' ὅτι τὸ περίττωμα τὸ τοῦ θήλεος δυνάμει τοιοῦτόν ἐστιν οἷον φύσει τὸ ζῶον, καὶ ἔνεστι δυνάμει τὰ μόρια, ἐνεργείᾳ δ' οὐθὲν, διὰ ταύτην τὴν αἰτίαν γίνεται ἕκαστον αὐτῶν· καὶ ὅτι τὸ ποιητικὸν καὶ τὸ παθητικὸν, ὅταν θίγωσιν, ὃν τρόπον ἐστὶ τὸ μὲν ποιητικὸν, τὸ δὲ παθητικόν· (τὸν δὲ τρόπον λέγω, τὸ ὡς, καὶ οὗ, καὶ ὅτε) εὐθὺς τὸ μὲν ποιεῖ, τὸ δὲ πάσχει. Ὕλην μὲν οὖν παρέχει τὸ θῆλυ, τὴν δ' ἀρχὴν τῆς κινήσεως τὸ ἄῤῥεν. Ὥσπερ δὲ τὰ ὑπὸ τῆς τέχνης γινόμενα γίνεται διὰ τῶν ὀργάνων, ἔστι δ' ἀληθέστερον εἰπεῖν, διὰ τῆς κινήσεως αὐτῶν, αὕτη δ' ἐστὶν ἡ ἐνέργεια τῆς τέχνης, ἡ δὲ τέχνη μορφὴ τῶν γινομένων ἐν ἄλλῳ· οὕτως ἡ τῆς θρεπτικῆς ψυχῆς δύναμις, ὥσπερ καὶ ἐν αὐτοῖς τοῖς ζώοις καὶ τοῖς φυτοῖς, ὕστερον ἐκ τῆς τροφῆς ποιεῖ τὴν αὔξησιν, χρωμένη οἷον ὀργάνοις θερμότητι καὶ ψυχρότητι· (ἐν γὰρ τούτοις ἡ κίνησις ἐκείνης, καὶ λόγῳ τινὶ ἕκαστον γίνεται) οὕτω καὶ ἐξ ἀρχῆς συνίστησι τὸ φύσει γιγνόμενον. Ἡ γὰρ αὐτή ἐστιν ὕλη ᾗ αὐξάνεται, καὶ ἐξ ἧς συνίσταται τὸ πρῶτον· ὥστε καὶ ἡ ποιοῦσα δύναμις ταὐτὸ τῷ ἐξ ἀρχῆς.

Μείζων δὲ αὕτη ἐστίν. Εἰ οὖν αὕτη ἐστὶν ἡ θρεπτικὴ ψυχὴ, αὕτη ἐστὶ καὶ ἡ γεννῶσα· καὶ τοῦτ' ἐστὶν ἡ φύσις ἑκάστου, ἐνυπάρχουσα καὶ ἐν φυτοῖς καὶ ζώοις πᾶσι. Τὰ δ' ἄλλα μόρια τῆς ψυχῆς, τοῖς μὲν ὑπάρχει, τοῖς δ' οὐχ ὑπάρχει τῶν ζώων. Ἐν μὲν τοῖς φυτοῖς οὖν οὐ κεχώρισται τὸ θῆλυ τοῦ ἄῤῥενος· ἐν δὲ τοῖς ζώοις ἐν οἷς κεχώρισται, προσδεῖται τοῦ θήλεος τὸ ἄῤῥεν.

CAPUT V.

Καίτοι τις ἀπορήσειε, διὰ τίν' αἰτίαν, εἴπερ ἔχει τὸ θῆλυ τὴν αὐτὴν ψυχὴν, καὶ ἡ ὕλη τὸ περίττωμα τοῦ θήλεός ἐστι, τί προσδεῖται τοῦ ἄῤῥενος, ἀλλ' οὐκ αὐτὸ ἐξ αὑτοῦ γεννᾷ τὸ θῆλυ. Αἴτιον δὲ, ὅτι διαφέρει τὸ ζῶον τοῦ φυτοῦ αἰσθήσει. Ἀδύνατόν τε πρόσωπον, ἢ χεῖρα, ἢ σάρκα εἶναι, ἢ ἄλλό τι μόριον, μὴ ἐνούσης αἰσθητικῆς ψυχῆς, ἢ ἐνεργείᾳ ἢ δυνάμει· καὶ ἢ πῆ, ἢ ἁπλῶς. Ἔσται γὰρ οἷον νεκρὸς ἢ νεκροῦ μόριον. Εἰ οὖν τὸ ἄῤῥεν ἐστὶ τὸ τῆς τοιαύτης ποιητικὸν ψυχῆς, ὅπου κεχώρισται τὸ θῆλυ καὶ τὸ ἄῤῥεν, ἀδύνατον τὸ θῆλυ ἐξ αὑτοῦ αὐτὸ γεννᾷν ζῶον. Τοῦτο γὰρ εἰρημένον ἦν, τὸ ἄῤῥεν εἶναι· ἐπεὶ ὅτι γ' ἔχει λόγον ἡ λεχθεῖσα ἀπορία, φανερὸν ἐπὶ τῶν ὀρνίθων τῶν τὰ ὑπηνέμια τικτόντων, ὅτι δύναταί μέχρι γε τινος τὸ θῆλυ γεννᾷν. Ἔτι δ' ἔχει καὶ τοῦτο ἀπορίαν, πῶς τις αὐτῶν τὰ ᾠὰ φήσει ζῆν. Οὔτε γὰρ οὕτως ὡς τὰ γόνιμα ᾠὰ ἐνδέχεται, (ἐγίγνετο γὰρ ἂν ἐξ αὐτῶν ἐνεργείᾳ ἔμψυχον) οὔτε οὕτως ὥσπερ ξύλον, ἢ λίθον. Ἔστι γὰρ καὶ τούτων τῶν ᾠῶν φθορά τις, ὡς μετεχόντων τρόπον τινὰ ζωῆς πρότερον. Δῆλον οὖν ὅτι ἔχει τινὰ δυνάμει ψυχήν. Ποίαν οὖν ταύτην; Ἀνάγκη δὴ τὴν ἐσχάτην· αὕτη δ' ἐστὶν ἡ θρεπτική· αὕτη γὰρ ὑπάρχει πᾶσιν ὁμοίως, ζώοις τε καὶ φυτοῖς. Διὰ τί οὖν οὐκ ἀποτελεῖ τὰ μόρια καὶ τὸ ζῶον; Ὅτι δεῖ αἰσθητικὴν αὐτὰ ἔχειν ψυχήν. Οὐ γάρ ἐστιν ὥσπερ φυτοῦ τὰ μόρια τῶν ζώων. Διὸ δεῖται τῆς ἄῤῥενος κοινωνίας· κεχώρισται γὰρ ἐν τούτοις τὸ ἄῤῥεν· ὅπερ καὶ συμβαίνει. Τὰ γὰρ ὑπηνέμια γίνεται γόνιμα, ἐὰν ἔν τινι καιρῷ τὸ ἄῤῥεν ἐποχεύσῃ. Ἀλλὰ περὶ μὲν τῆς τούτων αἰτίας ὕστερον διορισθήσεται. Εἰ δ' ἔστι τι γένος, ὃ θῆλυ μὲν ἐστιν, ἄῤῥεν δὲ μὴ ἔχει κεχωρισμένον, ἐνδέχεται τοῦτο τὸ ζῶον ἐξ αὑτοῦ γεννᾷν. Ὅπερ ἀξιοπίστως μὲν οὐ συνῶπται μέχρι γε τοῦ νῦν. Ποιεῖ δὲ διστάζειν ἐν τῷ γένει τῶν ἰχθύων. Τῶν γὰρ καλουμένων ἐρυθρίνων, ἄῤῥην μὲν οὐδεὶς ὦπται, θήλειαι δὲ καὶ κυημάτων πλήρεις. Ἀλλὰ τούτων μὲν οὔπω πεῖραν ἔχομεν ἀξιόπιστον. Οὔτε δὲ θήλεα, οὔτε ἄῤῥενα καὶ ἐν τῷ τῶν ἰχθύων γένει ἐστίν· οἷον αἵ τε ἐγχέλεις καὶ γένος τι κεστρέων, περὶ τοὺς τελματιαίους ποταμούς. Ἐν ὅσοις δὲ κεχώρισται τὸ θῆλυ καὶ ἄῤῥεν, ἀδύνατον αὐτὸ καθ' αὑτὸ τὸ θῆλυ γεννᾷν εἰς τέλος. Τὸ γὰρ ἄῤῥεν μάτην ἂν ἦν· ἡ δὲ φύσις οὐδὲν ποιεῖ μάτην. Διόπερ ἐν τοῖς τοιούτοις ἀεὶ τὸ ἄῤῥεν ἐπιτελεῖ τὴν γένεσιν. Ἐμποιεῖ γὰρ τοῦτο τὴν αἰσθητικὴν ψυχὴν, ἢ δι' αὑτοῦ, ἢ διὰ τῆς γονῆς. Ἐνυπαρχόντων δ' ἐν τῇ ὕλῃ δυνάμει τῶν μορίων, ὅταν ἀρχὴ γένηται κινήσεως, ὥσπερ ἐν τοῖς αὐτομάτοις θαύμασι, συνείρεται τὸ ἐφεξῆς· καὶ ὃ βούλονται λέγειν τινὲς τῶν φυσικῶν, τὸ φέρεσθαι εἰς τὸ ὅμοιον, λεκτέον οὐχ ὡς τόπον μεταβάλλοντα τὰ μόρια κινεῖσθαι, ἀλλὰ μένοντα, καὶ ἀλλοιούμενα, μαλακότητι καὶ σκληρότητι, καὶ χρώμασι καὶ ταῖς ἄλλαις ταῖς τῶν ὁμοιομερῶν διαφοραῖς, γινόμενα ἐνεργείᾳ, ἃ ὑπῆρχε δυνάμει ὄντα πρότερον. Γίγνεται δὲ πρῶτον ἡ ἀρχή. Αὕτη δ' ἐστὶν ἡ καρδία τοῖς ἐναίμοις· τοῖς δ' ἄλλοις τὸ ἀνάλογον, ...

περ εἴρηται πολλάκις. Καὶ τοῦτο φανερὸν οὐ μόνον κατὰ τὴν αἴσθησιν, ὅτι γίνεται πρῶτον, ἀλλὰ καὶ περὶ τὴν τελευτήν. Ἀπολείπει γὰρ τὸ ζῆν ἐντεῦθεν τελευταῖον. Συμβαίνει δ' ἐπὶ πάντων τὸ τελευταῖον γινόμενον, πρῶτον ἀπολείπειν· τὸ δὲ πρῶτον, τελευταῖον· ὥσπερ τῆς φύσεως διαυλοδρομούσης, καὶ ἀνελιττομένης ἐπὶ τὴν ἀρχὴν ὅθεν ἦλθεν. Ἔστι γὰρ ἡ μὲν γένεσις, ἐκ τοῦ μὴ ὄντος εἰς τὸ ὄν· ἡ δὲ φθορά, ἐκ τοῦ ὄντος πάλιν εἰς τὸ μὴ ὄν.

CAPUT VI.

Γίγνεται δὲ μετὰ τὴν ἀρχὴν, ὥσπερ ἐλέχθη, τὰ ἐντὸς πρότερα. Φαίνεται δὲ πρότερα τὰ μέγεθος ἔχοντα τῶν ἐλαττόνων, οὐδ' ἔνια γιγνόμενα πρότερον. Πρῶτον δὲ τὰ ἄνω διαρθροῦται τοῦ διαζώματος, καὶ διαφέρει μεγέθει· τὸ δὲ κάτω, καὶ ἔλαττον καὶ ἀδιοριστότερον. Καὶ γὰρ τοῦτο γίγνεται ἐν πᾶσιν, ὅσοις τὸ ἄνω καὶ τὸ κάτω διώρισται· πλὴν ἐν τοῖς ἐντόμοις. Τούτων δ' ἐν τοῖς σκωληκοτοκουμένοις ἐπὶ τὸ ἄνω αὔξησις γίνεται. Τὸ γὰρ ἄνω ἐξ ὑπαρχῆς ἔλαττον. Ἀδιόριστον δὲ καὶ τὸ ἄνω καὶ τὸ κάτω τοῖς μαλακίοις τῶν πορευτικῶν μόνοις. Τὸ δὲ λεχθὲν συμβαίνει καὶ ἐπὶ τῶν φυτῶν, τὸ προτερεῖν τῇ γενέσει τὸ ἄνω κύτος τοῦ κάτωθεν. Τὰς γὰρ ῥίζας πρότερον ἀφιᾶσι τὰ σπέρματα τῶν πτόρθων. Διορίζεται δὲ τὰ μέρη τῶν ζῴων πνεύματι· οὐ μέντοι οὔτε τῷ τῆς γεννώσης, οὔτε τῷ αὐτοῦ, καθάπερ τινὲς τῶν φυσικῶν φασι. Φανερὸν γὰρ τοῦτο ἐπὶ τῶν ὀρνίθων καὶ τῶν ἰχθύων καὶ τῶν ἐντόμων. Τὰ μὲν γὰρ χωρισθέντα τῆς γεννώσης, γίνεται ἐξ ᾠοῦ ἐν ᾧ λαμβάνει τὴν διάρθρωσιν. Τὰ δ' ὅλως οὐκ ἀναπνεῖ τῶν ζώων, σκωληκοτοκεῖται καὶ ᾠοτοκεῖται. Τὰ δὲ ἀναπνέοντα καὶ ἐν τῇ μήτρᾳ λαμβάνοντα τὴν διάρθρωσιν, οὐκ ἀναπνεῖ, πρὶν ὁ πνεύμων λάβῃ τέλος. Διαρθροῦται γὰρ καὶ οὗτος καὶ τὰ ἔμπροσθεν μόρια πρὶν ἀναπνεῖν. Ἔτι δὲ ὅσα πολυσχιδῆ τῶν τετραπόδων· οἷον κύων, λέων, λύκος, ἀλώπηξ, θώς, πάντα τυφλὰ γεννᾷ, καὶ διΐσταται τὸ βλέφαρον γενομένων ὕστερον. Ὥστε δῆλον ὅτι τὸν αὐτὸν τρόπον καὶ ἐν τοῖς ἄλλοις πᾶσι, καθάπερ καὶ τὸ ποιὸν, καὶ τὸ ποσὸν γίνεται δυνάμει προϋπάρχον, ἐνεργείᾳ δ' ὕστερον, ὑπὸ τῶν αὐτῶν αἰτίων τῷ ὥνπερ καὶ τὸ ποιὸν διορίζεται, καὶ γίγνεται δύο ἐξ ἑνός. Πνεῦμα δ' ὑπάρχειν ἀναγκαῖον· ὅτι ὑγρὸν καὶ θερμὸν, τοῦ μὲν ποιοῦντος, τοῦ δὲ, πάσχοντος. Τῶν δ' ἀρχαίων τινὲς φυσιολόγων τί μετὰ τί γίγνεται τῶν μορίων, ἐπειράθησαν λέγειν, οὐ λίαν ἐμπειρικῶς ἔχοντες τῶν συμβαινόντων. Τῶν γὰρ μορίων, ὥσπερ καὶ ἐπὶ τῶν ἄλλων, πέφυκεν ἕτερον ἑτέρου πρότερον. Τὸ δὲ πρότερον ἤδη πολλαχῶς ἐστι. Τό, τε γὰρ οὗ ἕνεκα, καὶ τὸ τούτου ἕνεκα, διαφέρει· καὶ τὸ μὲν, τῇ γενέσει πρότερον αὐτῶν ἐστι· τὸ δὲ, τῇ οὐσίᾳ. Δύο δὲ διαφορὰς ἔχει καὶ τὸ τούτου ἕνεκα. Τὸ μὲν γάρ ἐστι, ὅθεν ἡ κίνησις· τὸ δέ, ᾧ χρῆται τὸ οὗ ἕνεκα. Λέγω δὲ οἷον τό, τε γεννητικὸν, καὶ τὸ ὀργανικὸν τῷ γενομένῳ. Τούτων γὰρ τὸ μὲν ὑπάρχειν δεῖ πρότερον, τὸ ποιητικόν· οἷον τὸ διδάξαν τοῦ μανθάνοντος· τοὺς δ' αὐλοὺς ὕστερον τοῦ μανθάνοντος αὐλεῖν. Περίεργον γὰρ μὴ ἐπισταμένοις αὐλεῖν, ὑπάρχειν αὐλούς. Τριῶν δὲ ὄντων ἑνὸς μὲν, τοῦ τέλους, ὃ λέγομεν εἶναι οὗ ἕνεκα, δευτέρου δὲ τῶν τούτου ἕνεκα τῆς ἀρχῆς τῆς κινητικῆς καὶ γεννητικῆς· (τὸ γὰρ ποιητικὸν καὶ γεννητικὸν) ἢ τοιαῦτα, πρὸς τὸ ποιούμενόν ἐστι καὶ γεννώμενον, τρίτου δὲ τοῦ χρησίμου καὶ ᾧ χρῆται τὸ τέλος, πρῶτον μὲν ὑπάρχειν ἀναγκαῖόν τι μόριον, ἐν ᾧ ἡ ἀρχὴ τῆς κινήσεως. Καὶ γὰρ εὐθὺς τοῦτο μόριόν ἐστι τοῦ τέλους ἓν καὶ κυριώτατον. Ἔπειτα μετὰ τοῦτο τὸ ὅλον καὶ τὸ τέλος. Τρίτον δὲ καὶ τελευταῖον, τὰ ὀργανικὰ τούτοις μέρη πρὸς ἐνίας χρήσεις. Ὥστ' εἴ τι τοιοῦτόν ἐστιν, ὅπερ ἀναγκαῖον ὑπάρχειν ἐν τοῖς ζώοις, τὸ πάσης ἔχον τῆς φύσεως ἀρχὴν καὶ τέλος, τοῦτο γίνεσθαι πρῶτον ἀναγκαῖον ᾗ μὲν κινητικὸν, πρῶτον· ᾗ δὲ μόριον τοῦ τέλους, μετὰ τοῦ ὅλου. Ὥστε τῶν μορίων τῶν ὀργανικῶν ὅσα μέν ἐστι γεννητικὰ τὴν φύσιν, ἀεὶ πρότερον δεῖ ὑπάρχειν αὐτά· (ἄλλου γὰρ ἕνεκά ἐστιν, ὡς ἡ ἀρχὴ) ὅσα δὲ μὴ τοιαῦτα τῶν ἄλλου ἕνεκα, ὕστερον. Διὸ οὐ ῥᾴδιον διελεῖν πότερα πρότερα τῶν μορίων, ὅσα ἄλλου ἕνεκα, ἢ οὗ ἕνεκα ταῦτα. Παρεμπίπτει γὰρ τὰ κινητικὰ τῶν μορίων πρότερα ὄντα τῇ γενέσει τοῦ τέλους. Τὰ δὲ κινητικὰ πρὸς τὰ ὀργανικὰ διελεῖν, οὐ ῥᾴδιον. Καίτοι κατὰ ταύτην τὴν μέθοδον δεῖ ζητεῖν, τί γίνεται μετὰ τί. Τὸ γὰρ τέλος ἐνίων ὕστερον, ἐνίων δὲ πρότερον. Καὶ διὰ τοῦτο πρῶτον μὲν, τὸ ἔχον τὴν ἀρχὴν γίνεται μόριον· εἶτ' ἐχόμενον τὸ ἄνω κύτος. Διὸ τὰ περὶ τὴν κεφαλὴν καὶ τὰ ὄμματα, μέγιστα κατ' ἀρχὰς φαίνεται τοῖς ἐμβρύοις· τὰ δὲ κάτω τοῦ ὀμφαλοῦ, οἷον τὰ κῶλα, μικρά. Τοῦ γὰρ ἄνω τὰ κάτω ἕνεκα, καὶ οὔτε μόρια τοῦ τέλους, οὔτε γεννητικὰ αὐτοῦ. Οὐ καλῶς δὲ λέγουσιν, οὐδὲ τοῦ διὰ τί τὴν ἀνάγκην, ὅσοι λέγουσιν ὅτι οὕτως ἀεὶ γίνεται· καὶ ταύτην εἶναι νομίζουσιν ἀρχὴν ἐν αὐτοῖς, ὥσπερ Δημόκριτος ὁ Ἀβδηρίτης, ὅτι τοῦ μὲν ἀεὶ καὶ ἀπείρου οὐκ ἔστιν ἀρχή· τὸ δὲ διὰ τί ἀρχή· τὸ δὲ ἀεὶ, ἄπειρον· ὥστε τὸ ἐρωτᾷν, τὸ διὰ τί, περὶ τῶν τοιούτων τινὸς, τὸ ζητεῖν εἶναί φησι τοῦ ἀπείρου ἀρχήν. Καίτοι κατὰ τοῦτον τὸν λόγον, καθ' ὃν ἀξιοῦσι τὸ διὰ τί μὴ ζητεῖν, οὐδενὸς ἀπόδειξις ἔσται τῶν ἀϊδίων. Φαίνεται δ' οὖσα πολλῶν, τῶν μὲν γινομένων ἀεὶ, τῶν δ' ὄντων· ἐπεὶ καὶ τὸ τρίγωνον ἔχειν δυσὶν ὀρθαῖς ἴσας ἀεὶ, καὶ τὸ τὴν διάμετρον ἀσύμμετρον εἶναι πρὸς τὴν πλευρὰν ἀΐδιον· ἀλλ' ὅμως ἐστὶν αὐτῶν αἴτιόν τι καὶ ἀπόδειξις. Τὸ μὲν οὖν μὴ πάντων ἀξιοῦν ζητεῖν ἀρχὴν, λέγεται καλῶς· τὸ δὲ τῶν ὄντων ἀεὶ καὶ γινομένων πάντων, οὐ καλῶς, ἀλλ' ὅσαι τῶν ἀϊδίων ἀρχαὶ τυγχάνουσιν οὖσαι. Τῆς γὰρ ἀρχῆς ἄλλη γνῶσις, καὶ οὐκ ἀπόδειξις. Ἀρχὴ δ' ἐν μὲν τοῖς ἀκινήτοις, τὸ τί ἐστι· ἐν δὲ τοῖς γινομένοις, ἤδη πλείους· τρόπον δ' ἄλλον, καὶ οὐ πᾶσαι τὸν αὐτόν· ὧν μία τὸν ἀριθμὸν, ὅθεν ἡ κίνησίς ἐστι. Διὸ πάντα τὰ ἔναιμα καρδίαν ἔχει πρῶτον, ὥσπερ ἐλέχθη κατ' ἀρχάς. Ἐν δὲ τοῖς ἄλλοις τὸ ἀνάλογον γίνεται τῇ καρδίᾳ πρῶτον. Ἐκ δὲ τῆς καρδίας αἱ φλέβες διατεταμέναι, καθάπερ οἱ τοὺς κανάβους γράφοντες ἐν τοῖς τοίχοις. Τὰ γὰρ μέρη περὶ ταύτας ἐστὶν, ἅτε γινόμενα ἐκ τούτων. Ἡ δὲ γένεσίς ἐστιν ἐκ τῶν ὁμοιομερῶν, ὑπὸ ψύξεως καὶ θερμότητος. Συνίσταται γὰρ καὶ πήγνυται τὰ μὲν ψυχρῷ, τὰ δὲ θερμῷ· περὶ δὲ τῆς τούτων διαφορᾶς εἴρηται πρότερον ἐν ἑτέροις, ποῖα λυτὰ ὑγρῷ καὶ πυρὶ, καὶ ποῖα ἄλυτα ὑγρῷ, καὶ ποῖα ἄτηκτα πυρί. Διὰ μὲν οὖν τῶν φλεβῶν, καὶ τῶν ἐν ἑκάστοις πόρων, διαπιδύουσα ἡ τροφὴ, καθάπερ ἐν τοῖς ὠμοῖς κεραμίοις τὸ ὕδωρ, γίνεται σάρκες, ἢ τὸ ταύταις ἀνάλογον, ὑπὸ τοῦ ψυχροῦ συνιστάμεναι. Διὸ καὶ λύονται ὑπὸ τοῦ πυρός. Ὅσα δὲ γεηρὰ λίαν τῶν ἀνατελλόντων, ὀλίγην ἔχοντα ὑγρότητα καὶ θερμότητα· ταῦτα δὲ ψυχόμενα ἐξατμίζοντος τοῦ ὑγροῦ μετὰ τοῦ θερμοῦ, γίνεται σκληρὰ

καὶ γεώδη τὴν μορφήν· οἷον ὄνυχες, καὶ κέρατα, καὶ ὁπλαὶ, καὶ ῥύγχη. Διὸ μαλάττεται μὲν πυρὶ, τήκεται δ' οὐδὲν, ἀλλ' ἔνια τοῖς ὑγροῖς. Οἷον τὰ κελύφη τῶν ᾠῶν. Ὑπὸ δὲ τῆς ἐντὸς θερμότητος τά γε νεῦρα καὶ τὰ ὀστᾶ γίνεται, ξηραινομένης τῆς ὑγρότητος. Διὸ καὶ ἄλυτά ἐστι τὰ ὀστᾶ ἐκ τοῦ πυρὸς, καθάπερ κέραμος· οἷον γὰρ ἐν καμίνῳ, ὠπτημένα ὑπὸ τῆς ἐν τῇ γενέσει θερμότητος. Αὕτη δὲ οὔτε ὅ, τι ἔτυχε, ποιεῖ σάρκα, ἢ ὀστοῦν, οὐδ' ὅπῃ ἔτυχεν· ἀλλὰ τὸ πεφυκὸς, καὶ ᾗ πέφυκε, καὶ ὅτε πέφυκεν. Οὔτε γὰρ τὸ δυνάμει ὂν ὑπὸ τοῦ μὴ τὴν ἐνέργειαν ἔχοντος κινητικοῦ ἔσται, οὔτε τὸ τὴν ἐνέργειαν ἔχον ποιήσει ἐκ τοῦ τυχόντος· ὥσπερ οὔτε κιβωτὸν μὴ ἐκ ξύλου ὁ τέκτων ποιήσειεν ἂν, οὔτ' ἄνευ τούτου κιβωτὸς ἔσται ἐκ τῶν ξύλων. Ἡ δὲ θερμότης ἐνυπάρχει ἐν τῷ σπερματικῷ περιττώματι τοσαύτην καὶ τοιαύτην ἔχουσα τὴν κίνησιν καὶ τὴν ἐνέργειαν, ὅση σύμμετρος εἰς ἕκαστον τῶν μορίων. Καθ' ὅσον δ' ἂν ἐλλείπῃ, ἢ ὑπερβάλλῃ, ἢ χεῖρον ποιεῖ, ἢ ἀνάπηρον τὸ γινόμενον, παραπλησίως τοῖς ἔξω συνισταμένοις, διὰ τῆς ἑψήσεως πρὸς τροφῆς ἀπόλαυσιν, ἤ τινα ἄλλην ἐργασίαν. Ἀλλ' ἐνταῦθα μὲν ἡμεῖς τὴν τῆς θερμότητος συμμετρίαν εἰς τὴν κίνησιν παρασκευάζομεν· ἐκεῖ δὲ δίδωσιν ἡ φύσις ἡ τοῦ γεννῶντος. Τοῖς δὲ αὐτομάτως γινομένοις, αἰτία ἡ τῆς ὥρας κίνησις καὶ θερμότης. Ἡ δὲ ψύξις, στέρησις θερμότητός ἐστι. Χρῆται δ' ἀμφοτέροις ἡ φύσις, ἔχουσι μὲν δύναμιν ἐξ ἀνάγκης, ὥστε τὸ μὲν τοδὶ, τὸ δὲ τοδὶ ποιεῖν. Ἐν μέντοι τοῖς γινομένοις ἕνεκά τινος, συμβαίνει τὸ μὲν ψύχειν αὐτῶν, τὸ δὲ θερμαίνειν, καὶ γίνεσθαι τῶν μορίων ἕκαστον· τὴν μὲν σάρκα, μαλακὴν, τῇ μὲν ἐξ ἀνάγκης ποιούντων τοιαύτην, τῇ δ' ἕνεκά τινος· τὸ δὲ νεῦρον, ξηρὸν ἑλκτόν· τὸ δ' ὀστοῦν, ξηρὸν καὶ θραυστόν. Τὸ δὲ δέρμα, ξηραινομένης τῆς σαρκὸς γίνεται, καθάπερ ἐπὶ τοῖς ἑψήμασιν ἡ καλουμένη γραῦς. Οὐ μόνον δὲ διὰ τὸ ἔσχατον συμβαίνει αὐτοῦ ἡ γένεσις, ἀλλὰ καὶ διότι ἐπιπολάζει τὸ γλίσχρον, διὰ τὸ μὴ δύνασθαι ἐξατμίζειν. Ἐν μὲν οὖν τοῖς ἄλλοις, αὐχμηρὸν τὸ γλίσχρον. Διὸ ὀστρακόδερμα καὶ μαλακόστρακα, τὰ ἔσχατά ἐστι τῶν ἀναίμων ζώων. Ἐν δὲ τοῖς ἐναίμοις τὸ γλίσχρον λιπαρώτερόν ἐστι. Καὶ τούτων ὅσα μὴ γεώδη τὴν φύσιν ἔχει λίαν, ἀθροίζεται τὸ πιμελῶδες ὑπὸ τὴν τοῦ δέρματος σκέπην, ὡς τοῦ δέρματος γινομένου ἐκ τῆς τοιαύτης γλισχρότητος· ἔχει γάρ τινα γλισχρότητα τὸ λιπαρόν. Πάντα δὲ ταῦτα, καθάπερ εἴπομεν, λεκτέον γίνεσθαι τῇ μὲν ἐξ ἀνάγκης, τῇ δ' οὐκ ἐξ ἀνάγκης, ἀλλ' ἕνεκά τινος. Πρῶτον μὲν οὖν τὸ ἄνω κύτος ἀφορίζεται κατὰ τὴν γένεσιν· τὸ δὲ κάτω, προϊόντος τοῦ χρόνου λαμβάνει τὴν αὔξησιν ἐν τοῖς ἐναίμοις. Ἅπαντα δὲ ταῖς περιγραφαῖς διορίζεται πρότερον, ὕστερον δὲ λαμβάνει τὰ χρώματα καὶ τὰς μαλακότητας καὶ τὰς σκληρότητας, ἀτεχνῶς ὥσπερ ἂν ὑπὸ τοῦ ζωγράφου, τῆς φύσεως δημιουργούσης. Καὶ γὰρ οἱ γραφεῖς ὑπογράψαντες ταῖς γραμμαῖς, οὕτως ἐναλείφουσι τοῖς χρώμασι τὸ ζῶον. Διὰ μὲν οὖν τὸ τὴν ἀρχὴν ἐν τῇ καρδίᾳ τῶν αἰσθήσεων εἶναι καὶ τοῦ ζώου παντὸς, αὕτη γίνεται πρῶτον. Διὰ δὲ τὴν θερμότητα τὴν αὐτῆς, ᾗ τελευτῶσιν αἱ φλέβες ἄνω, τὸ ψυχρὸν συνίστησιν ἀντίστροφον τῇ θερμότητι τῇ περὶ τὴν καρδίαν, τὸν ἐγκέφαλον. Διόπερ τὰ περὶ τὴν κεφαλὴν λαμβάνει συνεχῆ τὴν γένεσιν μετὰ τὴν καρδίαν, καὶ μεγέθει τῶν ἄλλων διαφέρει. Πολὺς γὰρ καὶ ὑγρὸς ἐξ ἀρχῆς ὁ ἐγκέφαλος. Ἔχει δ' ἀπορίαν

τὸ περὶ τοὺς ὀφθαλμοὺς συμβαῖνον τῶν ζώων. Μέ-
γιστοι μὲν γὰρ ἐξ ἀρχῆς φαίνονται καὶ πεζοῖς, καὶ
πλωτοῖς, καὶ πτηνοῖς· τελευταῖοι δὲ γίνονται τῶν μο-
ρίων. Ἐν τῷ μεταξὺ γὰρ χρόνῳ συμπίπτουσιν. Αἴ-
τιον δ', ὅτι τὸ τῶν ὀφθαλμῶν αἰσθητήριον, ἔστι μὲν,
ὥσπερ καὶ τὰ ἄλλα αἰσθητήρια, ἐπὶ πόρων. Ἀλλὰ τὸ
μὲν τῆς ἁφῆς καὶ γεύσεως, εὐθύς ἐστιν ἢ σῶμα, ἢ
τοῦ σώματός τι τῶν ζώων. Ἡ δ' ὄσφρησις καὶ ἡ
ἀκοὴ, πόροι συνάπτοντες πρὸς τὸν ἀέρα τὸν θύρα-
θεν, πλήρεις συμφύτου πνεύματος· συμπεραίνοντες
δὲ πρὸς τὰ φλεβία τὰ περὶ τὸν ἐγκέφαλον τείνοντα
ἀπὸ τῆς καρδίας. Ὁ δ' ὀφθαλμὸς, σῶμα μόνον ἴδιον
ἔχει τῶν αἰσθητηρίων. Ἔστι δὲ ὑγρὸν καὶ ψυχρὸν κα[illegible]
οὐ προϋπάρχον ἐν τῷ τόπῳ, καθάπερ καὶ τὰ ἄλλ[illegible]
μόρια δυνάμει, ἔπειτα ἐνεργείᾳ γενόμενα ὕστερον
ἀλλ' ἀπὸ τῆς περὶ τὸν ἐγκέφαλον ὑγρότητος ἀποκρί-
νεται τὸ καθαρώτατον διὰ τῶν πόρων, οἳ φαίνοντ[illegible]
φέροντες ἀπ' αὐτῶν πρὸς τὴν μήνιγγα τὴν περὶ τ[illegible]
ἐγκέφαλον. Τούτου δὲ τεκμήριον· οὔτε γὰρ ἄλ[illegible]
μόριον ὑγρὸν καὶ ψυχρόν ἐστιν ἐν τῇ κεφαλῇ πα[illegible]
τὸν ἐγκέφαλον· τό, τε ὄμμα ψυχρὸν καὶ ὑγρόν. [illegible]
ἀνάγκης οὖν ὁ τόπος περιλαμβάνει μέγεθος τὸ πρ[illegible]
τον, συμπίπτει δ' ὕστερον. Καὶ γὰρ περὶ τὸν ἐγ[illegible]
φαλον συμβαίνει τὸν αὐτὸν τρόπον· τὸ πρῶτον, ὑγ[illegible]
καὶ πολύς· ἀποπνέοντος δὲ καὶ πεττομένου, σωμ[illegible]
τοῦταί τε μᾶλλον καὶ συμπίπτει καὶ ὁ ἐγκέφαλος [[illegible]
τὰ σώματα,] καὶ τὸ μέγεθος τὸ τῶν ὀμμάτων. Ἐξ [illegible]
χῆς δὲ διὰ μὲν τὸν ἐγκέφαλον ἡ κεφαλὴ μεγίστη· [illegible]
δὲ τὸ ὑγρὸν τὸ ἐν τοῖς ὄμμασιν, οἱ ὀφθαλμοὶ με[illegible]
λοι φαίνονται. Τελευταῖοι δὲ λαμβάνουσι τέλος, [illegible]
τὸ καὶ τὸν ἐγκέφαλον συνίστασθαι μόλις. Ὀψὲ [illegible]
παύεται τῆς ψυχρότητος καὶ τῆς ὑγρότητος, ἐπὶ π[illegible]
των μὲν, μάλιστα δ' ὡς ἐπὶ τῶν ἀνθρώπων. Διὰ [illegible]
τοῦτο καὶ τὸ βρέγμα τῶν ὀστῶν γίνεται τελευτ[illegible]
ἤδη γὰρ γεγενημένων θύραζε τῶν ἐμβρύων, μαλ[illegible]
ἐστι τοῦτο τὸ ὀστοῦν τῶν παίδων. Αἰτία δὲ τ[illegible]
λιστα ἐπὶ τῶν ἀνθρώπων τοῦτο συμβαίνειν, ὅτι τὸν [illegible]
φαλον ὑγρότατον ἔχουσι καὶ πλεῖστον τῶν ζώων. [illegible]
του δ' αἴτιον, ὅτι καὶ τὴν ἐν τῇ καρδίᾳ θερμ[illegible]
καθαρωτάτην. Δηλοῖ δὲ τὴν εὐκρασίαν ἡ διά[illegible]
φρονιμώτατος γὰρ τῶν ζώων ἄνθρωπος. Ἀκρα[illegible]
καὶ τὰ παιδία μέχρι πόῤῥω τῆς κεφαλῆς ἐστι, [illegible]
βάρος τὸ περὶ τὸν ἐγκέφαλον. Ὁμοίως δὲ κα[illegible]
μορίων ὅσα δεῖ κινεῖν. Ἡ γὰρ ἀρχὴ τῆς κιν[illegible]
ὀψὲ κρατεῖ τῶν ἄνωθεν καὶ τελευταίων, ὅσων ἡ κ[illegible]
μὴ συνήρτηται πρὸς αὐτὴν, ὥσπερ τῶν κώλων. Τ[illegible]
δ' ἐστὶ μόριον τὸ βλέφαρον. Ἐπεὶ δ' οὐθὲν [illegible]
περίεργον οὐδὲ μάτην ἡ φύσις, δῆλον ὡς οὐδ' ὕ[illegible]
οὐδὲ πρότερον. Ἔσται γὰρ τὸ γεγονὸς μάτ[illegible]
περίεργον. Ὥσθ' ἅμ' ἀνάγκη τὰ βλέφαρα δι[illegible]
ζεσθαι καὶ δύνασθαι κινεῖν. Ὀψὲ μὲν οὖν [illegible]
πλῆθος τῆς περὶ τὸν ἐγκέφαλον πέψεως, τελ[illegible]
τὰ ὄμματα τοῖς ζώοις· τελευταῖα δὲ, διὰ τὸ [illegible]
κρατούσης τῆς κινήσεως εἶναι, τὸ κινεῖν καὶ τ[illegible]
πόῤῥω τῆς ἀρχῆς, καὶ ἀπεψυγμένα τῶν μορίω[illegible]
λοῖ δὲ τὰ βλέφαρα τοιαύτην ἔχοντα τὴν φύσι[illegible]
γὰρ καὶ ὁποσονοῦν βάρος γένηται περὶ τὴν κε[illegible]
διὰ ὕπνον, ἢ μέθην, ἢ ἄλλό τι τῶν τοιούτων, [illegible]
νάμεθα τὰ βλέφαρα αἴρειν, οὕτω βάρος αὐτῶ[illegible]
των μικρόν. Περὶ μὲν οὖν ὀφθαλμῶν εἴρητ[illegible]
γίνονται, καὶ δι' ὅ τι, καὶ διὰ τίν' αἰτίαν τελευταῖ[illegible]
βάνουσι τὴν διάρθρωσιν. Τῶν δ' ἄλλων γίνεται [illegible]
ἕκαστον ἐκ τῆς τροφῆς· τὰ μὲν τιμιώτατα καὶ [illegible]

φύτα τῆς κυριωτάτης ἀρχῆς, ἐκ τῆς πεπεμμένης καὶ καθαρωτάτης καὶ πρώτης τροφῆς· τὰ δ᾽ ἀναγκαῖα μόρια καὶ τούτων ἕνεκεν, ἐκ τῆς χείρονος, καὶ τῶν ὑπολειμμάτων καὶ περιττωμάτων. Ὥσπερ γὰρ οἰκονόμος ἀγαθὸς, καὶ ἡ φύσις οὐδὲν ἀποβάλλειν εἴωθεν, ἐξ ὧν ἔστι ποιῆσαί τι χρηστόν. Ἐν δὲ ταῖς οἰκονομίαις τῆς γινομένης τροφῆς, ἡ μὲν βελτίστη, τέτακται τοῖς ἐλευθέροις· ἡ δὲ χείρων καὶ τὸ περίττωμα ταύτης, ἔοικεν οἰκέταις· τὰ δὲ χείριστα, καὶ τοῖς συντρεφομένοις διδόασι ζώοις. Καθάπερ οὖν ἐπὶ τὴν αὔξησιν ὁ θύραθεν ταῦτα ποιεῖ νοῦς, οὕτως ἐν τοῖς γινομένοις αὐτοῖς ἡ φύσις· ἐκ μὲν τῆς καθαρωτάτης ὕλης σάρκας, καὶ τῶν ἄλλων αἰσθητηρίων τὰ σώματα συνίστησιν· ἐκ δὲ τῶν περιττωμάτων, ὀστᾶ καὶ νεῦρα καὶ τρίχας· ἔτι δ᾽ ὄνυχας καὶ ὁπλὰς, καὶ πάντα τὰ τοιαῦτα. Διὸ τελευταῖα ταῦτα λαμβάνει τὴν σύστασιν, ὅταν ἤδη γίγνηται περίττωμα τῆς φύσεως. Ἡ μὲν οὖν τῶν ὀστῶν φύσις, ἐν τῇ πρώτῃ συστάσει γίνεται τῶν μορίων ἐκ τῆς σπερματικῆς περιττώσεως, καὶ τῶν ζώων αὐξανομένων, ἐκ τῆς φυσικῆς τροφῆς λαμβάνει τὴν αὔξησιν, ἐξ ἧσπερ τὰ μόρια τὰ κύρια· ταύτης μέντοι αὐτῆς τὰ ὑπολείμματα καὶ τὰ περιττωματικά. Γίνεται γὰρ ἐν παντὶ τὸ πρῶτον καὶ τὸ δεύτερον· καὶ τῆς τροφῆς τὸ μὲν, θρεπτικόν· τὸ δ᾽ αὐξητικόν. Θρεπτικὸν μὲν, ὃ τὸ εἶναι παρέχεται, τῷ τε ὅλῳ καὶ τοῖς μορίοις· αὐξητικὸν δὲ, τὸ εἰς μέγεθος ποιοῦν τὴν ἐπίδοσιν· περὶ ὧν ὕστερον διοριστέον μᾶλλον. Τὸν αὐτὸν δὲ τρόπον τοῖς ὀστοῖς καὶ τὰ νεῦρα συνίσταται, καὶ ἐκ τῶν αὐτῶν, ἐκ τῆς σπερματικῆς περιττώσεως, καὶ τῆς θρεπτικῆς· ὄνυχες δὲ, καὶ τρίχες, καὶ ὁπλαὶ, καὶ κέρατα, καὶ ῥύγχη, καὶ τὰ πλῆκτρα τῶν ὀρνίθων, καὶ εἴ τι τοιοῦτόν ἐστι μόριον, τῆς ἐπικτήτου τροφῆς καὶ τῆς αὐξητικῆς, ἥν τε παρὰ τοῦ θήλεος ἐπικτᾶται, καὶ τῆς θύραθεν. Διὰ τοῦτο τὰ μὲν ὀστᾶ, μέχρι τινὸς λαμβάνει τὴν αὔξησιν. Ἔστι γάρ τι πᾶσι τοῖς ζώοις πέρας τοῦ μεγέθους· διὸ καὶ τῆς τῶν ὀστῶν αὐξήσεως. Εἰ γὰρ ταῦτ᾽ εἶχεν αὔξησιν ἀεὶ, καὶ τῶν ζώων ὅσα ἔχει ὀστοῦν, ἢ τὸ ἀνάλογον, ηὐξάνετ᾽ ἂν ἕως ἔζη. Τοῦ γὰρ μεγέθους ὅρος ἐστὶ ταῦτα τοῖς ζώοις. Δι᾽ ἣν μὲν οὖν αἰτίαν οὐκ ἀεὶ λαμβάνουσιν αὔξησιν, ὕστερον λεκτέον. Τρίχες δὲ καὶ τὰ συγγενῆ τούτοις, ἕως ἂν ὑπάρχωσιν, αὐξάνονται, καὶ μᾶλλον ἐν νόσοις, καὶ τῶν σωμάτων γηρασκόντων καὶ φθινόντων, διὰ τὸ λείπεσθαι περίττωμα πλεῖον, ἐλάττονος ἐπὶ τὰ κύρια δαπανωμένου διὰ τὸ γῆρας καὶ τὰς νόσους· ἐπεὶ γ᾽ ὅταν ὑπολείπῃ καὶ τοῦτο διὰ τὴν ἡλικίαν, καὶ αἱ τρίχες ὑπολείπουσι. Τὰ δ᾽ ὀστᾶ τοὐναντίον. Συμφθίνει γὰρ τῷ σώματι καὶ τοῖς μέρεσιν. Αὐξάνονται δ᾽ αἱ τρίχες καὶ τεθνεώτων· οὐ μέντοι γίνονταί γ᾽ ἐξ ὑπαρχῆς. Περὶ δ᾽ ὀδόντων ἀπορήσειεν ἄν τις. Εἰσὶ μὲν γὰρ τὴν φύσιν τὴν αὐτὴν ἔχοντες τοῖς ὀστοῖς, καὶ γίνονται ἐκ τῶν ὀστῶν· ὄνυχες δὲ καὶ τρίχες καὶ κέρατα, καὶ τὰ τοιαῦτα, ἐκ τοῦ δέρματος· διὸ καὶ συμμεταβάλλουσι τῷ δέρματι τὰς χρόας· λευκά τε γὰρ καὶ μέλανα γίνονται καὶ παντοδαπὰ, κατὰ τὴν τοῦ δέρματος χρόαν· οἱ δ᾽ ὀδόντες οὐδέν. Ἐκ γὰρ τῶν ὀστῶν εἰσιν, ὅσα τῶν ζώων ἔχει ὀδόντας καὶ ὀστᾶ. Αὐξάνονται δὲ διὰ βίου μόνοι τῶν ἄλλων ὀστῶν. Τοῦτο δὲ δῆλον ἐπὶ τῶν παρακλινόντων ὀδόντων τὴν ἀφὴν τὴν ἀλλήλων. Αἴτιον δὲ τῆς αὐξήσεως, ὡς μὲν ἕνεκά του, διὰ τὸ ἔργον. Ταχὺ γὰρ ἂν κατετρίβοντο, μὴ γινομένης τινὸς ἐπιρρύσεως· ἐπεὶ καὶ νῦν ἐνίοις γηράσκουσι, τοῖς βρωτικοῖς μὲν, μὴ μεγάλους δ᾽ ἔχουσι, κατατρίβονται πάμπαν. Πλείονι γὰρ λόγῳ καθαιροῦνται τῆς αὐξήσεως. Διὸ καὶ τοῦτο εὖ μεμηχάνηται πρὸς τὸ συμβαῖνον ἡ φύσις· συνάγει γὰρ ἐπὶ τὸ γῆρας καὶ τὴν τελευτὴν τὴν ὑπόλειψιν τῶν ὀδόντων. Εἰ δ᾽ ἦν μυριετὴς ὁ βίος, ἢ χιλιετὴς, παμμεγέθεις τ᾽ ἂν ἔδει γίνεσθαι τοὺς ἐξ ἀρχῆς, καὶ φύεσθαι πολλάκις. Καὶ γὰρ ἂν συνεχῆ τὴν αὔξησιν εἶχον, ὅμως ἂν ἄχρηστοι λειαινόμενοι πρὸς τὴν ἐργασίαν ἦσαν. Οὗ μὲν οὖν ἕνεκα λαμβάνουσι τὴν αὔξησιν, εἴρηται. Συμβαίνει δὲ μὴ τὴν αὐτὴν ἔχειν φύσιν τοῖς ἄλλοις ὀστοῖς τοὺς ὀδόντας. Τὰ μὲν γὰρ, ἐν τῇ πρώτῃ συστάσει γίνεται πάντα, καὶ οὐθὲν ὕστερον· οἱ δ᾽ ὀδόντες, ὕστερον· διὸ καὶ πάλιν δύνανται φύεσθαι ἐκπεσόντες. Ἅπτονται γὰρ, ἀλλ᾽ οὐ συμπεφύκασι τοῖς ὀστοῖς. Ἐκ μέντοι τῆς τροφῆς τῆς ἐπὶ τὰ ὀστᾶ διαδιδομένης γίνονται. Διὸ τὴν αὐτὴν ἔχουσι φύσιν καὶ τότε, ὅταν ἐκεῖνα ἔχῃ ἤδη τὸν ἀριθμὸν τὸν αὐτῶν. Τὰ μὲν οὖν ἄλλα ζῶα ἔχοντα γίνεται ὀδόντας, καὶ τὸ ἀνάλογον τοῖς ὀδοῦσιν, ἐὰν μή τι γένηται παρὰ φύσιν· διὰ τὸ ἀπολύεσθαι τῆς γενέσεως τετελεσμένα μᾶλλον τοῦ ἀνθρώπου· ὁ δ᾽ ἄνθρωπος, ἂν μή τι συμβῇ παρὰ φύσιν, οὐκ ἔχων. Δι᾽ ἣν δ᾽ αἰτίαν οἱ μὲν γίνονται τῶν ὀδόντων καὶ ἐκπίπτουσιν, οἱ δ᾽ οὐκ ἐκπίπτουσιν, ὕστερον λεχθήσεται. Διότι δ᾽ ἐκ περιττώματός ἐστι τὰ τοιαῦτα τῶν μορίων, διὰ τοῦτ᾽ ἄνθρωπος ψιλότατόν τε κατὰ τὸ σῶμα τῶν ζώων πάντων ἐστὶ, καὶ ὄνυχας ἐλαχίστους ἔχει ὡς κατὰ μέγεθος. Ἐλάχιστον γὰρ ἔχει περίττωμα γεῶδες. Ἔστι δὲ περίττωμα μὲν, τὸ ἄπεπτον· τὸ δὲ γεηρὸν, ἐν τοῖς σώμασι πάντων ἀπεπτότερον. Πῶς μὲν οὖν ἕκαστον συνίσταται τῶν μορίων, εἴρηται, καὶ τί τῆς γενέσεως αἴτιον.

CAPUT VII.

Ἔχει δὲ τὴν αὔξησιν τὰ ζωοτοκούμενα τῶν ἐμβρύων (ὥσπερ ἐλέχθη πρότερον) διὰ τῆς τοῦ ὀμφαλοῦ προσφύσεως. Ἐπεὶ γὰρ ἔνεστιν ἐν τοῖς ζώοις καὶ ἡ θρεπτικὴ δύναμις τῆς ψυχῆς, ἀφίησιν εὐθὺς οἷον ῥίζαν τὸν ὀμφαλὸν ἐπὶ τὴν ὑστέραν· ἔστι δὲ ὁ ὀμφαλὸς ἐν κελύφει φλέβες· τοῖς μὲν μείζοσι, πλείους, οἷον βοΐ καὶ τοῖς τοιούτοις· τοῖς δὲ μέσοις, δύο· μία δὲ, τοῖς ἐσχάτοις. Διὰ δὲ τούτου λαμβάνει τὴν τροφὴν αἱματικήν. Αἱ γὰρ ὑστέραι πέρατα φλεβῶν πολλῶν εἰσι. Τὰ μὲν οὖν μὴ ἀμφόδοντα πάντα, καὶ τῶν ἀμφοδόντων ὅσων ἡ ὑστέρα μὴ μίαν φλέβα μεγάλην ἔχει διατείνουσαν, ἀλλ᾽ ἀντὶ μιᾶς, πυκνὰς πολλὰς, ταῦτα ἐν ταῖς ὑστέραις ἔχει τὰς καλουμένας κοτυληδόνας, τὸ μὲν περιφερὲς ἐχούσας πρὸς τὴν ὑστέραν, τὸ δὲ κοῖλον, πρὸς τὸ ἔμβρυον. Μεταξὺ δὲ τῆς ὑστέρας καὶ τοῦ ἐμβρύου, τὸ χόριον καὶ οἱ ὑμένες εἰσίν. Αἱ δὲ κοτυληδόνες, αὐξανομένου καὶ τελειουμένου τοῦ ἐμβρύου, γίνονται ἐλάττους, καὶ τέλος ἀφανίζονται τελειωθέντος. Ἐπὶ τοῦτο γὰρ προστίθεται τοῖς ἐμβρύοις ἡ φύσις τὴν αἱματικὴν τροφὴν τῆς ὑστέρας, ὥσπερ εἰς μαστούς. Καὶ διὰ τὸ ἀθροίζεσθαι καὶ κατὰ μικρὸν ἐκ πολλῶν, οἷον ἐξάνθημα καὶ φλεγμασία γίνεται τὸ σῶμα τῆς κοτυληδόνος. Ἕως μὲν οὖν ἔλαττον ᾖ τὸ ἔμβρυον, οὐ δυνάμενον πολλὴν λαμβάνειν τροφὴν, δῆλαί εἰσι καὶ μείζονες· αὐξηθέντος δὲ, συμπίπτουσι. Τὰ δὲ πολλὰ τῶν κολοβῶν ζώων καὶ ἀμφοδόντων, οὐκ ἔχει κοτυληδόνα ἐν ταῖς ὑστέραις· ἀλλ᾽ ὁ ὀμφαλὸς εἰς φλέβα τείνει μίαν· αὕτη δὲ τέταται διὰ τῆς ὑστέρας, ἔχουσα μέγεθος. Ἐπεὶ δὲ τὰ μέν, μονοτόκα, τὰ δὲ, πολυτόκα, τῶν τοιούτων ἐστὶ ζώων, καὶ τὰ

πλείω τῶν ἐμβρύων τὸν αὐτὸν ἔχει τρόπον τῷ ἑνί. Δεῖ δὲ ταῦτα θεωρεῖν ἔκ τε τῶν παραδειγμάτων τῶν ἐν ταῖς ἀνατομαῖς, καὶ τῶν ἐν ταῖς ἱστορίαις γεγραμμένων. Πεφύκασι γὰρ τὰ ζῶα ἐκ τοῦ ὀμφαλοῦ, ὁ δ' ὀμφαλὸς ἐκ τῆς φλεβὸς ἐφεξῆς ἀλλήλοις, ὥσπερανεὶ παρ' ὀχετὸν τὴν φλέβα ῥέουσαν. Περὶ δὲ ἕκαστον τῶν ἐμβρύων οἱ ὑμένες καὶ τὸ χόριόν ἐστιν. Οἱ δὲ λέγοντες τρέφεσθαι τὰ παιδία ἐν ταῖς ὑστέραις, διὰ τοῦ σαρκίδιόν τι βδάλλειν, οὐκ ὀρθῶς λέγουσιν. Ἐπί τε γὰρ τῶν ἄλλων ζώων ταὐτὸ συνέβαινε· νῦν δ' οὐ φαίνεται. Θεωρῆσαι γὰρ τοῦτο ῥᾴδιον διὰ τῶν ἀνατομῶν. Καὶ περὶ πάντα τὰ ἔμβρυα καὶ τὰ πτηνά, καὶ τὰ πλωτά, καὶ τὰ τῶν πεζῶν, ὁμοίως λεπτοὶ περιέχουσιν ὑμένες, χωρίζοντες ἀπὸ τῆς ὑστέρας καὶ τῶν ἐγγινομένων ὑγρῶν· ἐν οἷς οὔτ' αὐτοῖς ἔνεστι τοιοῦτον οὐδέν, οὔτε διὰ τούτων οὐθενὸς ἐνδέχεται ποιεῖσθαι τὴν ἀπόλαυσιν. Τὰ δὲ ᾠοτοκούμενα πάντα, ὅτι λαμβάνει τὴν αὔξησιν χωρισθέντα τῆς μήτρας ἔξω, φανερόν. Γίνεται δὲ ὁ συνδυασμὸς τοῖς ζώοις, κατὰ φύσιν μέν, τοῖς ὁμογενέσιν· οὐ μὴν ἀλλὰ καὶ τοῖς μὲν ἐγγὺς τὴν φύσιν ἔχουσιν, οὐκ ἀδιαφόροις δὲ τῷ εἴδει, ἐάν τά τε μεγέθη παραπλήσια ᾖ, καὶ οἱ χρόνοι ἴσοι ὦσι τῆς κυήσεως. Σπάνια μὲν οὖν γίνεται τὰ τοιαῦτα ἐπὶ τῶν ἄλλων. Γίνεται δὲ καὶ ἐπὶ τῶν κυνῶν, καὶ ἀλωπέκων, καὶ λύκων· καὶ οἱ Ἰνδικοὶ δὲ κύνες ἐκ θηρίου τινὸς κυνώδους γεννῶνται καὶ κυνός. Καὶ ἐπὶ τῶν ὀρνίθων ὦπται τῶν ὀχευτικῶν τοῦτο συμβαῖνον· οἷον ἐπὶ περδίκων καὶ ἀλεκτορίδων· καὶ τῶν γαμψωνύχων ἱέρακες δοκοῦσιν οἱ διαφέροντες τῷ εἴδει, μίγνυσθαι πρὸς ἀλλήλους· καὶ ἐπ' ἄλλων δέ τινων ὀρνέων ἔχει τὸν αὐτὸν τρόπον. Ἐπὶ δὲ τῶν θαλαττίων οὐδὲν ἀξιόλογον ἑώραται. Δοκοῦσι δὲ μάλιστα οἱ ῥινοβάται καλούμενοι γίνεσθαι ἐκ ῥίνης καὶ βάτου συνδυαζομένων. Λέγεται δὲ καὶ τὸ περὶ τῆς Λιβύης παροιμιαζόμενον, ὡς ἀεί τι τῆς Λιβύης τρεφούσης καινόν, διὰ τὸ μίγνυσθαι καὶ τὰ μὴ ὁμόφυλα ἀλλήλοις, λεχθῆναι τοῦτο. Διὰ γὰρ τὴν σπάνιν τοῦ ὕδατος ἀπαντῶντα πάντα πρὸς ὀλίγους τόπους τοὺς ἔχοντας τὰ νάματα, μίγνυσθαι καὶ τὰ μὴ ὁμοιογενῆ. Τὰ μὲν οὖν ἄλλα τῶν ἐκ τοιαύτης μίξεως γινομένων, συνδυαζόμενα φαίνεται πάλιν ἀλλήλοις καὶ μιγνύμενα καὶ δυνάμενα τό, τε θῆλυ καὶ τὸ ἄῤῥεν γεννᾷν· οἱ δ' ὀρεῖς, ἄγονοι μόνοι τῶν τοιούτων. Οὔτε γὰρ ἐξ ἀλλήλων, οὔτε ἄλλοις μιγνύμενοι γεννῶσιν. Ἔστι δὲ τὸ πρόβλημα καθόλου μέν, διὰ τίν' αἰτίαν ἄγονον ἢ ἄῤῥεν ἢ θῆλύ ἐστιν. Εἰσὶ γὰρ καὶ γυναῖκες καὶ ἄνδρες ἄγονοι, καὶ τῶν ἄλλων ζώων ἐν τοῖς γένεσιν ἑκάστοις, οἷον ἵπποις καὶ προβάτοις. Ἀλλὰ τοῦτο τὸ γένος ὅλον ἄγονόν ἐστι, τὸ τῶν ἡμιόνων. Τὰ δ' αἴτια τῆς ἀγονίας, ἐπὶ μὲν τῶν ἄλλων πλείω συμβαίνει· καὶ γὰρ ἐκ γενετῆς, ὅταν πηρωθῶσι τοὺς τόπους τοὺς πρὸς τὴν μίξιν χρησίμους, ἄγονοι γίνονται καὶ γυναῖκες καὶ ἄνδρες· ὥστε τὰς μὲν μὴ ἡβᾶν, τοὺς δὲ μὴ γενειᾶν, ἀλλ' εὐνουχίας διατελεῖν ὄντας. Τοῖς δὲ προϊούσης τῆς ἡλικίας τὸ αὐτὸ συμβαίνει πάσχειν, ὁτὲ μὲν δι' εὐτροφίαν τῶν σωμάτων· (ταῖς μὲν γὰρ πιοτέραις γινομέναις, τοῖς δ' εὐεκτικωτέροις, εἰς τὸ σῶμα καταναλίσκεται τὸ περίττωμα τὸ σπερματικόν· καὶ ταῖς μὲν οὐ γίνεται τὰ καταμήνια, τοῖς δὲ ἡ γονή·) ὁτὲ δὲ διὰ νόσον, οἱ μὲν ὑγρὸν καὶ ψυχρὸν προΐενται· ταῖς δὲ γυναιξὶ καθάρσεις φαῦλαι καὶ πλήρεις νοσηματικῶν περιττωμάτων. Πολλοῖς δὲ καὶ πολλαῖς, καὶ διὰ πηρώματα τοῦτο συμβαίνει τὸ

πάθος, περὶ τὰ μόρια καὶ τοὺς τόπους τοὺς περὶ τ
ὁμιλίαν χρησίμους. Γίνεται δὲ τὰ μέν, ἰατά, τὰ
ἀνίατα τῶν τοιούτων. Μάλιστα δὲ διατελοῦσι ἀγ
να, κατὰ τὴν πρώτην σύστασιν τοιαῦτα γενόμ
Γίνονται γὰρ γυναῖκές τε ἀῤῥενωποί, καὶ ἄνδρες θ
λυκοί. Καὶ ταῖς μέν, οὐ γίνεται τὰ καταμήνια·
δέ, τὸ σπέρμα λεπτὸν καὶ ψυχρόν. Διόπερ εὐλό
βασανίζεται ταῖς πείραις τό γε τῶν ἀνδρῶν, εἰ ἄ
νον, ἐν τῷ ὕδατι. Ταχὺ γὰρ διαχεῖται τὸ λεπτὸν
ψυχρὸν ἐξεπιπολῆς· τὸ δὲ γόνιμον, εἰς βυθὸν χ
Θερμὸν μὲν γὰρ τὸ πεπεμμένον ἐστί. Πέπεπτα
τὸ συνεστηκὸς καὶ πάχος ἔχον. Τὰς δὲ γυναῖκας
σανίζουσι τοῖς τε προσθέτοις, ἐὰν διϊκνῶντ
ὀσμαὶ πρὸς τὸ πνεῦμα τὸ θύραζε κάτωθεν ἄνω,
τοῖς ἐγχρίστοις ἐπὶ τοὺς ὀφθαλμοὺς χρώμασιν
χρωματίζωσι τὸ ἐν τῷ στόματι πτύελον. Τ
γὰρ οὐ συμβαίνοντα, δηλοῖ τὸ σῶμα τοὺς
ρους δι' ὧν ἀποκρίνεται τὸ περίττωμα, συγκεχυμ
ἔχειν καὶ συμπεφυκότας. Ὅ, τε γὰρ περὶ τοὺς ὀφ
μοὺς τόπος, σπερματικώτατος τῶν περὶ τὴν κε
ἐστι. Δηλοῖ δ' ἐν μὲν ταῖς ὁμιλίαις μετασχημ
μενος ἐπιδήλως μόνος· καὶ τοῖς χρωμένοις π
ἀφροδισίοις, ἐνδιδόασι τὰ ὄμματα φανερῶς.
δ', ὅτι ἡ τῆς γονῆς φύσις ὁμοίως ἔχει τῇ τοῦ ἐ
λου. Ὑδατώδης γάρ ἐστιν ἡ ὕλη αὐτῆς· ἡ δ
μότης ἐπίκτητος. Καὶ αἱ σπερματικαὶ οὐσίαι
θάρσεις ἀπὸ τοῦ ὑποζώματός εἰσιν. Ἡ γὰ
τῆς φύσεως ἐντεῦθεν· ὥστε διϊκνεῖσθαι πρὸς
ρακα τὰς κινήσεις ἀπὸ τῶν ἄρθρων. Αἱ δ' ἐκ τ
ρακος ὀσμαί, ποιοῦσιν αἴσθησιν διὰ τῆς ἀν
Ἐν μὲν οὖν τοῖς ἀνθρώποις καὶ τοῖς ἄλλοις
ὥσπερ εἴρηται πρότερον, κατὰ μέρος ἡ τοιαύ
βαίνει πήρωσις.

CAPUT VIII.

Τὸ δὲ τῶν ἡμιόνων γένος, ὅλον ἄγονόν ἐ
δὲ τῆς αἰτίας, ὡς μὲν λέγουσιν Ἐμπεδοκλῆς
μόκριτος, λέγων ὁ μὲν οὐ σαφῶς, Δημόκριτος
ρίμως μᾶλλον, οὐ καλῶς εἰρήκασι. Λέγουσ
πάντων ὁμοίως τὴν ἀπόδειξιν τῶν παρὰ τὴ
νειαν συνδυαζομένων. Δημόκριτος μὲν γ
διεφάρθαι τοὺς πόρους τῶν ἡμιόνων ἐν τ
ραις, διὰ τὸ μὴ ἐκ συγγενῶν γίνεσθαι τὴν ἀ
ζώων. Συμβαίνει δὲ ἐφ' ἑτέρων ζώων τοῦτο μ
χειν, γεννᾷν δὲ μηδὲν ἧττον. Καίτοι χρῆν,
τιον τοῦτ' ἦν τῆς ἀγονίας, ἄγονα καὶ τἄλλα
μιγνύμενα τὸν τρόπον τοῦτον. Ἐμπεδοκλ
τιᾶται τὸ μίγμα τῶν σπερμάτων γίνεσθαι π
μαλακῆς τῆς γονῆς οὔσης ἑκατέρας. Συν
γὰρ τὰ κοῖλα τοῖς πυκνοῖς ἀλλήλων. Ἐ
τοιούτων γίνεσθαι ἐκ μαλακῶν σκληρόν,
καττιτέρῳ μιχθέντα τὸν χαλκόν· λέγων οὐ
χαλκοῦ καὶ τοῦ καττιτέρου τὴν αἰτίαν ὀρ
ρηται δ' ἐν τοῖς προβλήμασι περὶ αὐτῶν)
ἐκ γνωρίμων ποιούμενος τὰς ἀρχάς. Τὰ
καὶ τὰ στερεὰ ἁρμόττοντα ἀλλήλοις
τὴν μίξιν, οἷον οἴνου καὶ ὕδατος; Τοῦτο
ἡμᾶς ἐστι τὸ λεγόμενον. Πῶς δεῖ γὰρ
κοῖλα τοῦ οἴνου καὶ τοῦ ὕδατος, λίαν ἐστὶ
αἴσθησιν. Ἔτι δ' ἐπειδὴ συμβαίνει ἐξ ἵ
σθαι ἵππους, καὶ ἐξ ὄνων ὄνους, καὶ ἐξ ἵππ
ἡμίονον, ἀμφοτέρως ἄῤῥενος καὶ θήλεος ὄ
ὄντος, διατί ἐκ μὲν τούτων γίνεται πυκ
ὥστε ἄγονον εἶναι τὸ γινόμενον· ἐκ δ' ἵππ

καὶ ἄῤῥενος, ἢ ὄνου θήλεος καὶ ἄῤῥενος, οὐ γίνεται ἄγονον; καίτοι μαλακὸν καὶ τὸ τοῦ ἄῤῥενος ἵππου ἐστὶ, καὶ τὸ τοῦ θήλεος. Μίγνυται δὲ ὁ θῆλυς ἵππος καὶ ὁ ἄῤῥην τῷ ὄνῳ, καὶ τῷ ἄῤῥενι καὶ τῷ θήλει. Καὶ διὰ τοῦτο γίνονται ἄγονα ἐξ ἀμφοτέρων, ὥς φησιν· ὅτι ἐξ ἀμφοῖν ἕν τι γίνεται, μαλακῶν ὄντων τῶν σπερμάτων. Ἔδει οὖν καὶ τὸ ἐξ ἵππου ἄῤῥενος καὶ θήλεος γινόμενον. Εἰ μὲν γὰρ θάτερον ἐμίγνυτο μόνον, ἐνῆν ἂν λέγειν, ὅτι θάτερον αἴτιον τοῦ μὴ γεννᾷν ὅμοιον, τῇ τοῦ ὄνου γονῇ. Νῦν δ' ὁποίᾳπερ οὔσῃ ἐκείνῃ μίγνυται, τοιαύτῃ καὶ τῇ τοῦ συγγενοῦς. Ἔτι δ' ἡ μὲν ἀπόδειξις κατ' ἀμφοτέρων εἴρηται, ὁμοίως καὶ τοῦ θήλεος καὶ τοῦ ἄῤῥενος. Γεννᾷ δ' ὁ ἄῤῥην ἑπταέτης ὢν μόνος, ὥς φασιν· ἀλλ' ἡ θήλεια ἄγονος ὅλως· καὶ αὕτη, τῷ μὴ ἐκτρέφειν εἰς τέλος· ἐπεὶ ἤδη κύημα ἔσχεν ἡμίονος. Ἴσως δὲ μᾶλλον ἂν δόξῃ ἀπόδειξις εἶναι πιθανὴ τῶν εἰρημένων λογική. Λέγω δὲ λογικὴν διὰ τοῦτο, ὅτι ὅσῳ καθόλου μᾶλλον, ποῤῥωτέρω τῶν οἰκείων ἐστὶν ἀρχῶν. Ἔστι δὲ τοιαύτη τις. Εἰ γὰρ ἐξ ὁμοειδῶν ἄῤῥενος καὶ θήλεος, ὁμοειδὲς γίνεσθαι πέφυκε τοῖς γεννήσασιν ἄῤῥεν ἢ θῆλυ· οἷον ἐκ κυνὸς ἄῤῥενος καὶ θήλεος κύων ἄῤῥην ἢ θήλεια· καὶ ἐξ ἑτέρων τῷ εἴδει ἕτερον τῷ εἴδει· οἷον εἰ κύων ἕτερον λέοντος, καὶ ἐκ κυνὸς ἄῤῥενος καὶ θηλείας λέοντος ἕτερον, καὶ ἐκ λέοντος ἄῤῥενος καὶ κυνὸς θήλεος ἕτερον· ὥστε ἐπειδὴ γίνεται ἡμίονος ἄῤῥην καὶ θήλεια, ἀδιαφόρων ὄντων τῷ εἴδει ἀλλήλοις, γίνεται δὲ ἐξ ἵππου καὶ ὄνου ἡμίονος, ἕτερον δ' ἐστὶ τῷ εἴδει ταῦτα καὶ οἱ ἡμίονοι, ἀδύνατον γενέσθαι ἐξ ἡμιόνων τι. Ἕτερον γὰρ γένος οὐχ οἷόν τε, διὰ τὸ ἐξ ἄῤῥενος καὶ θήλεος τῶν ὁμοειδῶν, ταὐτὸ γίνεσθαι τῷ εἴδει· ἡμίονον δὲ, ὅτι ἐξ ἵππου καὶ ὄνου γίνεται, ἑτέρων ὄντων τῷ εἴδει. Ἐκ δὲ τῶν ἑτέρων τῷ εἴδει, ἕτερον ἐτέθη γίνεσθαι ζῶον. Οὗτος μὲν οὖν ὁ λόγος καθόλου λίαν καὶ κενός. Οἱ γὰρ μὴ ἐκ τῶν οἰκείων ἀρχῶν λόγοι κενοὶ, ἀλλὰ δοκοῦσιν εἶναι τῶν πραγμάτων, οὐκ ὄντες. Οἱ γὰρ ἐκ τῶν ἀρχῶν τῶν γεωμετρικῶν, γεωμετρικοί. Ὁμοίως δὲ καὶ ἐπὶ τῶν ἄλλων. Τὸ δὲ κενὸν, δοκεῖ μὲν εἶναί τι, ἔστι δ' οὐθέν. Οὐκ ἀληθὲς δὲ, ὅτι πολλὰ τῶν μὴ ὁμοειδῶν γενομένων, γίνεται γόνιμα, καθάπερ ἐλέχθη πρότερον. Τοῦτον μὲν οὖν τὸν τρόπον οὔτε περὶ τῶν ἄλλων δεῖ ζητεῖν, οὔτε περὶ τῶν φυσικῶν. Ἐκ δὲ τῶν ὑπαρχόντων τῷ γένει τῷ τῶν ἵππων καὶ τῷ τῶν ὄνων θεωρῶν ἄν τις, μᾶλλον λάβοι τὴν αἰτίαν, ὅτι πρῶτον μὲν ἑκάτερον αὐτῶν ἐστι μονοτόκον τῶν συγγενῶν ζώων· ἔπειτ' οὐ συλληπτικὰ τὰ θήλεα ἐκ τῶν ἀῤῥένων ἀεί. Διόπερ τοὺς ἵππους διαλείποντες ὀχεύουσι, διὰ τὸ μὴ δύνασθαι συνεχῶς φέρειν. Ἀλλ' ἡ μὲν ἵππος, οὐ καταμηνιώδης, ἀλλ' ἐλάχιστον προΐεται τῶν τετραπόδων· ἡ δ' ὄνος, οὐ δέχεται τὴν ὀχείαν, ἀλλ' ἐξουρεῖ τὸν γόνον· διὸ μαστιγοῦσιν ἀκολουθοῦντες. Ἔτι δὲ ψυχρὸν τὸ ζῶον ὁ ὄνος ἐστὶ, διόπερ ἐν τοῖς χειμερινοῖς οὐ θέλει γίνεσθαι τόποις, διὰ τὸ δύσριγον εἶναι τὴν φύσιν, οἷον περὶ Σκύθας καὶ τὴν ὅμορον χώραν· οὐδὲ περὶ Κελτοὺς τοὺς ὑπὲρ τῆς Ἰβηρίας. Ψυχρὰ γὰρ καὶ αὕτη ἡ χώρα. Διὰ ταύτην δὲ τὴν αἰτίαν καὶ τὰ ὀχεῖα ἐπιβάλλουσι τοῖς ὄνοις, οὐχ ὥσπερ τοῖς ἵπποις κατ' ἰσημερίαν, ἀλλὰ περὶ τροπὰς θερινὰς, ὅπως ἐν ἀλεεινῇ γίνηται ὥρᾳ τὰ πωλία. Ἐν τῇ αὐτῇ γὰρ γίνεται ἐν ᾗ ἂν ὀχευθῇ. Ἐνιαυτὸν γὰρ κύει καὶ ἵππος καὶ ὄνος. Ὄντος δ' (ὥσπερ εἴρηται) ψυχροῦ τὴν φύσιν, καὶ τὴν γονὴν ἀναγκαῖον εἶναι τοῦ τοιούτου ψυχράν. Σημεῖον δὲ τούτου· διὰ τοῦτο γὰρ, ἐὰν μὲν ἵππος ἀναβῇ ἐπὶ ὠχευμένην ὑπὸ τοῦ ὄνου, οὐ διαφθείρει τὴν τοῦ ὄνου ὀχείαν· ὁ δ' ὄνος ἐὰν ἐπαναβῇ, διαφθείρει τὴν τοῦ ἵππου διὰ ψυχρότητα τὴν τοῦ σπέρματος. Ὅταν μὲν οὖν ἀλλήλοις μιχθῶσι, σώζεται διὰ τὴν θατέρου θερμότητα. Θερμότερον γὰρ τὸ ἀπὸ τοῦ ἵππου ἀποκρινόμενον. Ἡ μὲν γὰρ τοῦ ὄνου, ψυχρὰ καὶ ἡ ὕλη, καὶ ἡ γονή· ἡ δὲ τοῦ ἵππου, θερμοτέρα. Ὅταν δὲ μιχθῇ, ἢ θερμὸν ἐπὶ ψυχρὸν, ἢ ψυχρὸν ἐπὶ θερμὸν, συμβαίνει αὐτὸ μὲν τὸ ἐκ τούτων κύημα γινόμενον σώζεσθαι, καὶ ταῦτα ἐξ ἀλλήλων εἶναι γόνιμα· τὸ δ' ἐκ τούτων κύημα γενόμενον, μηκέτι γόνιμον, ἀλλ' ἄγονον ἐπὶ τελειογονίαν. Ὅλως δ' ὑπάρχοντος ἑκατέρου εὐφυοῦς πρὸς ἀγονίαν τῷ τε ὄνῳ ὑπάρχει τὰ ἄλλα τὰ εἰρημένα, καὶ ἂν μὴ μετὰ τὸν βόλον τὸν πρῶτον ἄρξηται γεννᾷν, οὐκέτι γεννᾷ τὸ παράπαν. Οὕτως ἐπὶ μικροῦ ἔχεται τὸ ἄγονον εἶναι τὸ σῶμα τῶν ὄνων. Ὁμοίως δὲ καὶ ὁ ἵππος. Εὐφυὴς γὰρ πρὸς τὴν ἀγονίαν, καὶ τοσοῦτον λείπει τοῦ ἄγονος εἶναι, ὅσον τὸ γενέσθαι τὸ ἐκ τούτου ψυχρότερον. Τοῦτο δὲ γίνεται, ὅταν μιχθῇ τῇ τοῦ ὄνου ἀποκρίσει. Καὶ ὁ ὄνος δὲ ὡσαύτως μικροῦ δεῖν κατὰ τὸν οἰκεῖον συνδυασμὸν, ἄγονον γεννᾷ. Ὥστε ὅταν προσγένηται τὸ παρὰ φύσιν, εἰ τότε ἑνὸς μόλις γεννητικὸν ἐξ ἀλλήλων ἦν, τὸ ἐκ τούτων ἔτι μᾶλλον ἄγονον καὶ παρὰ φύσιν, οὐδενὸς δεήσει τοῦ ἄγονον εἶναι, ἀλλ' ἐξ ἀνάγκης ἔσται ἄγονον. Συμβαίνει δὲ καὶ τὰ σώματα τῶν ἡμιόνων, μεγάλα γίνεσθαι, διὰ τὸ τὴν ἀπόκρισιν τὴν ἐπὶ τὰ καταμήνια, τρέπεσθαι ἐπὶ τὴν αὔξησιν. Ἐπεὶ δ' ἐνιαύσιος ὁ τοκετὸς τῶν τοιούτων, οὐ μόνον συλλαβεῖν δεῖ τὴν ἡμίονον, ἀλλα καὶ ἐκθρέψαι. Τοῦτο δὲ ἀδύνατον, μὴ γινομένων καταμηνίων. Ταῖς δ' ἡμιόνοις οὐ γίνεται· ἀλλὰ τὸ μὲν ἄχρηστον, μετὰ τοῦ περιττώματος τοῦ ἐκ τῆς κύστεως ἐκκρίνεται· (διόπερ οὐδὲ τῶν ἄρθρων οἱ ἡμίονοι οἱ ἄῤῥενες ὀσφραίνονται τῶν θηλειῶν, ὥσπερ τὰ ἄλλα τὰ μώνυχα, ἀλλ' αὐτοῦ τοῦ περιττώματος) τὰ δ' ἄλλα τρέπεται ἐπὶ τὴν αὔξησιν καὶ τὸ μέγεθος. Ὥστε συλλαβεῖν μὲν ἐνδέχεταί ποτε τὴν θήλειαν· ὅπερ ἤδη φαίνεται γεγονός. Ἐκθρέψαι δὲ καὶ ἐξενεγκεῖν εἰς τέλος, ἀδύνατον. Ὁ δ' ἄῤῥην ποτὲ γεννήσειεν ἂν, διά τε τὸ θερμότερον εἶναι τοῦ θήλεος φύσει τὸ ἄῤῥεν, καὶ διὰ τὸ μὴ συμβάλλεσθαι πρὸς τὴν μῖξιν σῶμα μηδὲν, τὸ ἄῤῥεν. Τὸ δ' ἀποτελεσθὲν, γίνεται γῖννος. Τοῦτο δ' ἐστὶν ἡμίονος ἀνάπηρος· καὶ γὰρ ἐκ τοῦ ἵππου καὶ τοῦ ὄνου γίνονται γῖννοι, ὅταν νοσήσῃ τὸ κύημα ἐν τῇ ὑστέρᾳ. Ἔστι δὲ ὁ γῖννος ὥσπερ τὰ μετάχοιρα ἐν τοῖς χοίροις. Καὶ γὰρ ἐκεῖ τὸ πηρωθὲν ἐν τῇ ὑστέρᾳ, καλεῖται μετάχοιρον. Γίνεται δὲ τοιοῦτος, ὃς ἂν τύχῃ τῶν χοίρων. Ὁμοίως δὲ γίνονται καὶ οἱ πυγμαῖοι. Καὶ γὰρ οὗτοι πηροῦνται τὰ μέρη καὶ τὸ μέγεθος ἐν τῇ κυήσει, καὶ εἰσὶν ὥσπερ μετάχοιρα καὶ γῖννοι.

DE GENERATIONE ANIMALIUM LIBER III.

CAPUT I.

Περὶ μὲν οὖν τῆς τῶν ἡμιόνων ἀτεκνίας εἴρηται, καὶ περὶ τῶν ζωοτοκούντων καὶ θύραζε καὶ ἐν ἑαυτοῖς. Ἐν δὲ τοῖς ᾠοτοκοῦσι τῶν ἐναίμων, τῇ μὲν παραπλησίως ἔχει τὰ περὶ τὰς γενέσεις, αὐτοῖς τε καὶ τοῖς πεζοῖς· καὶ ταὐτόν τι λαβεῖν ἔστι περὶ πάντων· τῇ δέ, ἔχει διαφορὰς καὶ πρὸς ἄλληλα, καὶ πρὸς τὰ πεζὰ τῶν ζώων. Γίνεται μὲν οὖν ἀπὸ συνδυασμοῦ πάντα, καὶ προϊεμένου γονὴν ἐπὶ τὸ θῆλυ τοῦ ἄῤῥενος· τῶν δ᾽ ᾠοτοκούντων, αἱ μὲν ὄρνιθες προΐενται τέλειον ᾠὸν καὶ σκληρόδερμον, ἐὰν μή τι πηρωθῇ διὰ νόσον· καὶ πάντα δίχροα τὰ τῶν ὀρνίθων ἐστί. Τῶν δ᾽ ἰχθύων οἱ μὲν σελαχώδεις, ὥσπερ εἴρηται πολλάκις, ἐν ἑαυτοῖς ᾠοτοκήσαντες ζωοτοκοῦσι, μεταστάντος τοῦ ᾠοῦ ἐξ ἄλλου τόπου εἰς ἄλλον τόπον τῆς ὑστέρας. Μαλακόδερμον δὲ τὸ ᾠὸν καὶ ὁμόχρουν ἐστὶν αὐτῶν. Εἷς δὲ μόνος οὐ ζωοτοκεῖ τῶν τοιούτων ἐν αὑτῷ, ὁ καλούμενος βάτραχος· περὶ οὗ τὴν αἰτίαν ὕστερον λεκτέον. Οἱ δὲ ἄλλοι ὅσοιπερ ᾠοτοκοῦσι τῶν ἰχθύων, μονόχρων μὲν προΐενται τὸ ᾠόν, ἀτελὲς δὲ τοῦτο. Λαμβάνει γὰρ ἔξω τὴν αὔξησιν, διὰ τὴν αὐτὴν αἰτίαν, δι᾽ ἣν καὶ τὰ ἔσω τελειούμενα τῶν ᾠῶν. Περὶ μὲν οὖν τῶν ὑστερῶν, τίνας ἔχουσι διαφοράς, καὶ διὰ τίνας αἰτίας [εἰσίν,] εἴρηται πρότερον. Καὶ γὰρ τῶν ζωοτοκούντων τὰ μέν, ἄνω πρὸς τῷ ὑποζώματι ἔχει τὰς ὑστέρας· τὰ δέ, κάτω πρὸς τοῖς ἄρθροις· ἄνω μέν, τὰ σελαχώδη· κάτω δέ, τὰ καὶ ἐν αὑτοῖς ζωοτοκοῦντα, καὶ θύραζε· οἷον ἄνθρωπος, καὶ ἵππος, καὶ τῶν ἄλλων τῶν τοιούτων ἕκαστον. Καὶ τῶν ᾠοτοκούντων τὰ μέν, κάτω, καθάπερ τῶν ἰχθύων οἱ ᾠοτοκοῦντες· τὰ δ᾽, ἄνω, καθάπερ οἱ ὄρνιθες. Συνίσταται μὲν οὖν κυήματα τοῖς ὄρνισι καὶ αὐτόματα, ἃ καλοῦσιν ὑπηνέμια καὶ ζεφύριά τινες. Γίνεται δὲ ταῦτα τοῖς μὴ πτητικοῖς, μηδὲ γαμψώνυξι τῶν ὀρνίθων, ἀλλὰ τοῖς πολυγόνοις, διὰ τὸ πολὺ περίττωμα ταῦτ᾽ ἔχειν· τοῖς δὲ γαμψώνυξιν ἐπὶ τὰς πτέρυγας καὶ τὰ πτερὰ τρέπεσθαι τὴν τοιαύτην ἀπόκρισιν· τὸ δὲ σῶμα μικρὸν ἔχειν καὶ ξηρόν τε καὶ θερμόν· τὴν δ᾽ ἀπόκρισιν τὴν καταμηνιώδη, καὶ τὴν γονήν, περίττωμα εἶναι. Ἐπεὶ οὖν καὶ ἡ τῶν πτερῶν φύσις, καὶ ἡ τοῦ σπέρματος γίνεται ἐκ περιττώσεως, οὐ δύναται ἡ φύσις ἐπ᾽ ἀμφότερα πολυχοεῖν. Διὰ τὴν αὐτὴν δὲ ταύτην αἰτίαν καὶ τὰ μὲν γαμψώνυχα οὔτε ὀχευτικά ἐστιν, οὔτε πολύγονα· τὰ δὲ βαρέα καὶ τὰ πτητικά, ὅσων τὰ σώματα ὀγκώδη, καθάπερ περιστερᾶς καὶ τῶν τοιούτων. Τοῖς μὲν γὰρ βαρέσι καὶ μὴ πτητικοῖς, οἷον ἀλεκτορίσι καὶ πέρδιξι, καὶ τοῖς ἄλλοις τοῖς τοιούτοις, πολὺ γίνεται περίττωμα τοιοῦτο. Διὸ τὰ ἄῤῥενα αὐτῶν ὀχευτικά, καὶ τὰ θήλεα προΐεται πολλὴν ὕλην, καὶ τίκτει τῶν τοιούτων τὰ μέν, πολλά, τὰ δέ, πολλάκις. Πολλὰ μέν, οἷον ἀλεκτορὶς, καὶ πέρδιξ, καὶ στρουθὸς ὁ Λιβυκός. Τὰ δὲ περιστερώδη, πολλὰ μὲν οὔ, πολλάκις δέ. Μεταξὺ γάρ ἐστι ταῦτα τῶν γαμψωνύχων καὶ τῶν βαρέων. Πτητικὰ μὲν γάρ ἐστιν, ὥσπερ τὰ γαμψώνυχα· πλήθη δ᾽ ἔχει τοῦ σώματος, ὥσπερ τὰ βαρέα· ὥστε διὰ μὲν τὸ πτητικὰ εἶναι καὶ ἐνταῦθα τρέπεσθαι τὸ περίττωμα, ὀλίγα τίκτουσι· διὰ δὲ τὸ πλῆθος τοῦ σώματος, καὶ διὰ τὸ θερμὴν ἔχειν τὴν κοιλίαν καὶ πεπτικωτάτην, πρὸς τούτοις καὶ διὰ τὸ ῥᾳδίως πορίζεσθαι τὴν τροφήν· πολλάκις δὲ τὰ γαμψώνυχα χαλεπῶς. Ὀχευτικὰ δὲ καὶ πολύγονα καὶ τὰ μικρὰ τῶν ὀρνέων ἐστί, καθάπερ ἐνίοτε καὶ τῶν φυτῶν. Ἡ γὰρ ἐπὶ τὸ σῶμα αὔξησις, γίνεται περίττωμα σπερματικόν. Διὸ καὶ τῶν ἀλεκτορίδων αἱ Ἀδριανικαὶ πολυτοκώταταί εἰσι. Διὰ γὰρ μικρότητα σώματος, εἰς τὴν τέκνωσιν καταναλίσκεται ἡ τροφή· καὶ αἱ ἀγεννεῖς τῶν γενναίων πολυτοκώτεραι. Ὑγρότερα γὰρ τὰ σώματα τῶνδε καὶ ὀγκωδέστερα, τῶν δὲ ἰσχνότερα καὶ ξηρότερα. Ὁ γὰρ θυμὸς ὁ γενναῖος ἐν τοῖς τοιούτοις σώμασι γίνεται μᾶλλον. Ἔτι δὲ καὶ ἡ τῶν σκελῶν λεπτότης καὶ ἀσθένεια συμβάλλεται πρὸς τὸ τὴν φύσιν τῶν τοιούτων ὀχευτικὴν εἶναι καὶ πολύγονον, καθάπερ καὶ ἐπὶ τῶν ἀνθρώπων. Ἡ γὰρ εἰς τὰ κῶλα τροφὴ τρέπεται τοῖς τοιούτοις εἰς περίττωμα σπερματικόν. Ὃ γὰρ ἐκεῖθεν ἀφαιρεῖ ἡ φύσις, προστίθησιν ἐνταῦθα. Τὰ δὲ γαμψώνυχα τὴν βάσιν ἰσχυρὰν ἔχει, καὶ τὰ σκέλη πάχος ἔχοντα διὰ τὸν βίον. Ὥστε διὰ ταύτας πάσας τὰς αἰτίας, οὔτε ὀχευτικά ἐστιν, οὔτε πολύγονα. Μάλιστα δὲ ἡ κεγχρὶς πολύγονον. Μόνον γὰρ σχεδὸν τοῦτο καὶ πίνει τῶν γαμψωνύχων. Ἡ δ᾽ ὑγρότης, καὶ ἡ σύμφυτος καὶ ἡ ἐπακτός, σπερματικόν, μετὰ τῆς ὑπαρχούσης αὐτῇ θερμότητος. Τίκτει δ᾽ οὐδ᾽ αὐτὴ πολλὰ λίαν, ἀλλὰ τέτταρα τὸ πλεῖστον. Ὁ δὲ κόκκυξ ὀλιγοτόκον ἐστὶν οὐκ ὢν γαμψώνυχος, ὅτι ψυχρὸς τὴν φύσιν ἐστί· δηλοῖ δ᾽ ἡ δειλία τοῦ ὀρνέου. Τὸ δὲ σπερματικὸν ζῷον, θερμὸν καὶ ὑγρὸν εἶναι. Ὅτι δὲ δειλόν, φανερόν. Ὑπό τε γὰρ ὀρνέων διώκεται πάντων, καὶ ἐν ἀλλοτρίαις τίκτει νεοττιαῖς. Τὰ δὲ περιστερώδη, δύο ὡς τὰ πολλὰ τίκτειν εἴωθε. Οὔτε γὰρ μονοτόκα ἐστίν (οὐδεὶς γὰρ μονοτόκος ὄρνις, πλὴν ὁ κόκκυξ· καὶ οὗτος ἐνίοτε δυοτοκεῖ) οὔτε πολλὰ τίκτουσιν, ἀλλὰ πολλάκις δύο, ἢ τρία τὰ πλεῖστα γεννῶσι· τὰ δὲ πολλά, δύο. Οὗτοι γὰρ οἱ ἀριθμοὶ μεταξὺ τοῦ ἑνὸς καὶ πολλῶν. Ὅτι δὲ τοῖς πολυγόνοις τρέπεται εἰς σπέρμα ἡ τροφή, φανερὸν ἐκ τῶν συμβαινόντων. Τῶν τε γὰρ δένδρων τὰ πολλὰ πολυκαρπήσαντα λίαν, ἀποξηραίνεται μετὰ τὴν φοράν, ὅταν μὴ ὑπολειφθῇ τῷ σώματι τροφή· καὶ τὰ ἐπέτεια ταὐτὸ πάσχειν ἔοικεν, οἷον τά τε χέδροπα, καὶ ὁ σῖτος καὶ τὰ ἄλλα τὰ τοιαῦτα. Τὴν γὰρ τροφὴν ἀναλίσκουσιν εἰς τὸ σπέρμα. Ἔστι γὰρ πολύσπερμον τὸ γένος αὐτῶν. Καὶ τῶν ἀλεκτορίδων ἔνιαι πολυτοκήσασαι λίαν οὕτως, ὥστε καὶ δύο τεκεῖν ἐν ἡμέρᾳ, μετὰ τὴν πολυτοκίαν ἀπέθανον. Ὑπέρινοι γὰρ γίνονται καὶ οἱ ὄρνιθες καὶ τὰ φυτά. Τοῦτο δ᾽ ἐστὶ τὸ πάθος, ὑπερβολὴ περιττώματος ἐκκρίσεως. Αἴτιον δὲ τὸ τοιοῦτο πάθος καὶ τῷ λέοντι τῆς ἀγονίας τῆς ὕστερον. Τὸ μὲν γὰρ πρότερον τίκτει πέντε ἢ ἕξ· εἶτα [τῷ ὑστέρῳ] τέτταρας, πάλιν δὲ τρεῖς σκύμνους· εἶτα τὸν ἐχόμενον ἀριθμὸν ἕως ἑνός· εἶτ᾽ οὐθέν, ὡς ἐξαναλισκομένου τοῦ περιττώματος, καὶ ἅμα τῆς ἡλικίας ληγούσης, φθίνοντος τοῦ σπέρματος. Τίσι μὲν οὖν γίνεται τὰ ὑπηνέμια τῶν ὀρνίθων, ἔτι δὲ ποῖοι πολύγονοι καὶ ὀλιγόγονοι αὐτῶν καὶ διὰ τίνας αἰτίας, εἴρηται. Γίνεται δὲ

ὑπηνέμια, καθάπερ εἴρηται καὶ πρότερον, διὰ τὸ ὑπάρχειν ἐν τῷ θήλει τὴν ὕλην τὴν σπερματικήν· τοῖς δ' ὀρνέοις μὴ γίνεσθαι τὴν τῶν καταμηνίων ἀπόκρισιν, ὥσπερ τοῖς ζωοτόκοις τοῖς ἐναίμοις. Πᾶσι γὰρ τούτοις γίνεται, τοῖς μὲν πλείων, τοῖς δ' ἐλάττων, τοῖς δὲ τοσαύτη τὸ πλῆθος, ὥστε ὅσον γε ἐπισημαίνειν. Ὁμοίως δὲ οὐδὲ τοῖς ἰχθύσι, καθάπερ τοῖς ὄρνισι. Διὸ καὶ τούτοις γίνεται μὲν ἄνευ ὀχείας σύστασις κυημάτων, ὁμοίως καὶ τοῖς ὄρνισιν, ἧττον δ' ἐπιδήλως. Ψυχροτέρα γὰρ ἡ φύσις αὐτῶν. Ἡ δὲ γενομένη τοῖς ζωοτόκοις ἀπόκρισις τῶν καταμηνίων, συνίσταται τοῖς ὄρνισι κατὰ τοὺς ἱκνουμένους χρόνους τοῦ περιττώματος· καὶ διὰ τὸ τὸν τόπον εἶναι θερμὸν τὸν πρὸς τῷ διαζώματι, τελειοῦται τοῖς μεγέθεσι. Πρὸς δὲ τὴν γένεσιν ἀτελῆ καὶ ταῦτα καὶ τὰ τῶν ἰχθύων ὁμοίως, ἄνευ τῆς τοῦ ἄῤῥενος γονῆς. Ἡ δ' αἰτία τούτων εἴρηται πρότερον. Οὐ γίνεται δὲ τὰ ὑπηνέμια τοῖς πτητικοῖς τῶν ὀρνίθων, διὰ τὴν αὐτὴν αἰτίαν, δι' ἣν οὐδὲ πολυτοκεῖ τὰ τοιαῦτα. Τοῖς γὰρ γαμψώνυξιν ὀλίγον τὸ περίττωμα, καὶ προσδέονται τοῦ ἄῤῥενος πρὸς τὴν ὁρμὴν τῆς τοῦ σπέρματος ἐκκρίσεως. Πλείω δὲ τὰ ὑπηνέμια γίνεται τῶν γόνῳ γινομένων, ἐλάττω δὲ τὸ μέγεθος, διὰ μίαν αἰτίαν καὶ τὴν αὐτήν. Διὰ μὲν γὰρ τὸ ἀτελῆ εἶναι, ἐλάττω τὸ μέγεθος· διὰ δὲ τὸ τὸ μέγεθος ἔλαττον, πλείω τὸν ἀριθμόν· καὶ ἧττον ἡδέα, διὰ τὸ ἀπεπτότερα εἶναι. Ἐν πᾶσι γὰρ τὸ πεπεμμένον γλυκύτερον. Ὅτι μὲν οὖν οὔτε τὰ τῶν ὀρνίθων, οὔτε τὰ τῶν ἰχθύων τελειοῦται πρὸς τὴν γένεσιν ἄνευ τῶν ἀῤῥένων, ἱκανῶς ὦπται· περὶ δὲ τοῦ γίνεσθαι καὶ ἐν τοῖς ἰχθύσι κυήματα ἄνευ τῶν ἀῤῥένων, οὐχ ὁμοίως· μάλιστα δὲ ἐπὶ τῶν ποταμίων ἑώραται συμβαῖνον περὶ τοὺς ἐρυθρίνους. Ἔνιοι γὰρ εὐθὺς ἔχοντες ὠὰ φαίνονται· καθάπερ ἐν ταῖς ἱστορίαις γέγραπται περὶ αὐτῶν. Ὅλως δ' ἐν τοῖς ὄρνισιν οὐδὲ τὰ γινόμενα διὰ τῆς ὀχείας ὠὰ, θέλει ὡς ἐπιτοπολὺ λαμβάνειν αὔξησιν, ἐὰν μὴ ὀχεύηται ἡ ὄρνις συνεχῶς. Τούτου δ' αἴτιον, ὅτι καθάπερ ἐπὶ τῶν γυναικῶν, τὸ πλησιάζειν τοῖς ἄῤῥεσι κατασπᾷ τὴν τῶν γυναικείων ἀπόκρισιν, (ἕλκει γὰρ τὸ ὑγρὸν ἡ ὑστέρα θερμανθεῖσα, καὶ οἱ πόροι ἀναστομοῦνται) τοῦτο συμβαίνει καὶ ἐπὶ τῶν ὀρνίθων, ἐπιόντος κατὰ μικρὸν τοῦ καταμηνιώδους περιττώματος, ὃ θύραζε μὲν οὐκ ἀποκρίνεται, διὰ τὸ ὀλίγον εἶναι, καὶ πρὸς τῷ διαζώματι ἄνω τὰς ὑστέρας· συλλείβεται δὲ εἰς αὐτὴν τὴν ὑστέραν. Τοῦτο γὰρ αὔξει τὸ ὠὸν, ὥσπερ τὰ ἔμβρυα τὰ τῶν ζωοτόκων διὰ τοῦ ὀμφαλοῦ, τὸ ἐπιῤῥέον διὰ τῆς ὑστέρας· ἐπεὶ, ὅταν ἅπαξ ὀχευθῇ τὰ ὄρνεα, πάντα σχεδὸν ἀεὶ διατελεῖ ὠὰ ἔχοντα, μικρὰ δὲ πάμπαν. Διὸ καὶ περὶ τῶν ὑπηνεμίων τινὲς εἰώθασι λέγειν, ὡς οὐ γιγνόμενα, ἀλλ' ὡς τῶν ὑπολειμμάτων ἐκ προτέρας ὀχείας ὄντων. Τοῦτο δ' ἐστὶ ψεῦδος. Ὦπται γὰρ ἱκανῶς καὶ ἐπὶ νεοττίδων ἀλεκτορίδος καὶ χηνὸς γενόμενα ἄνευ ὀχείας. Ἔτι δὲ πέρδικες αἱ θήλειαι, αἵ τ' ἀνόχευτοι καὶ ὠχευμέναι τῶν ἐπὶ τὰς θήρας ἀγομένων, ὀσφραινόμεναι τοῦ ἄῤῥενος, καὶ ἀκούουσαι τῆς φωνῆς, αἱ μὲν πληροῦνται, αἱ δὲ τίκτουσι παραχρῆμα. Τοῦ δὲ πάθους αἴτιον τὸ αὐτὸ, ὅπερ ἐπὶ τῶν ἀνθρώπων καὶ τῶν τετραπόδων. Ἐὰν [γὰρ] ὀργῶντα τύχῃ τὰ σώματα πρὸς τὴν ὁμιλίαν, τὰ μὲν ἰδόντα, τὰ δὲ μικρᾶς γενομένης θίξεως, προΐεται σπέρμα. Τὰ δὲ τοιαῦτα τῶν ὀρνέων ὀχευτικὰ τὴν φύσιν ἐστίν· ὥστε μικρᾶς δεῖσθαι τῆς κινήσεως, ὅταν ὀργῶντα τύχῃ, καὶ γίνεσθαι ταχὺ τὴν ἔκκρισιν αὐτῶν. Ὥστε τοῖς μὲν ἀνοχεύτοις ὑπηνέμια συνίστασθαι, τοῖς δ' ὠχευμένοις αὐξάνεσθαι καὶ τελειοῦσθαι ταχέως. Τῶν δὲ θύραζε ὠοτοκούντων, οἱ μὲν ὄρνιθες προΐενται τὸ ὠὸν τέλειον, οἱ δ' ἰχθύες ἀτελές· ἀλλ' ἔξω λαμβάνει τὴν αὔξησιν, καθάπερ εἴρηται καὶ πρότερον. Αἴτιον δ', ὅτι πολύγονόν ἐστι τὸ τῶν [τοιούτων] ἰχθύων γένος. Ἀδύνατον οὖν ἔσω πολλὰ λαβεῖν τέλος· διόπερ ἀποτίκτουσιν ἔξω. Ταχεῖα δὲ ἡ πρόεσις. Αἱ γὰρ ὑστέραι πρὸς τοῖς ἄνθροις τῶν θύραζε ὠοτοκούντων ἰχθύων. Ἔστι δὲ τὰ μὲν τῶν ὀρνίθων, δίχροα· τὰ δὲ τῶν ἰχθύων, μονόχροα πάντων. Τῆς δὲ διχροίας τὴν αἰτίαν ἴδοι τις ἂν ἐκ τῆς δυνάμεως ἑκατέρου τῶν μορίων, τοῦ τε λευκοῦ καὶ τοῦ ὠχροῦ. Γίνεται γὰρ ἡ ἀπόκρισις ἐκ τοῦ αἵματος. Οὐδὲν γὰρ ἄναιμον ὠοτοκεῖ ζῶον. Τὸ δ' αἷμα ὅτι ἐστὶν ὕλη τοῖς σώμασιν, εἴρηται πολλάκις. Τὸ μὲν οὖν ἐστιν ἐγγυτέρω αὐτοῦ τῆς μορφῆς, τῶν μορίων γινομένων, τὸ θερμόν· τὸ δὲ γεωδέστερον, τὴν τοῦ σώματος παρέχεται σύστασιν, καὶ ποῤῥώτερον. Διόπερ ὅσα δίχροά ἐστι τῶν ὠῶν, τὴν μὲν ἀρχὴν τὸ ζῶον λαμβάνει ἐκ τοῦ λευκοῦ τῆς γενέσεως, (ἐν γὰρ τῷ θερμῷ ἡ ψυχικὴ ἀρχὴ) τὴν δὲ τροφὴν ἐκ τοῦ ὠχροῦ. Τοῖς μὲν οὖν φύσει θερμοτέροις τῶν ζώων, διακέκριται χωρὶς, καὶ ἐξ οὗ ἡ ἀρχὴ γίνεται, καὶ ἐξ οὗ τρέφεται. Καὶ τὸ μὲν λευκόν ἐστι· τὸ δὲ ὠχρόν· καὶ πλεῖον ἀεὶ τὸ λευκὸν καὶ καθαρὸν τοῦ ὠχροῦ καὶ τοῦ γεώδους. Τοῖς δ' ἧττον θερμοῖς καὶ ὑγροτέροις, τὸ ὠχρὸν πλεῖον καὶ ὑγρότερον. Ὅπερ συμβαίνει ἐπὶ τῶν λιμναίων ὀρνέων. Ὑγρότεροι γὰρ τὴν φύσιν ὄντες, καὶ ψυχρότεροι τῶν πεζευόντων ὀρνέων εἰσίν· ὥστε καὶ τὰ ὠὰ τῶν τοιούτων πολλὴν ἔχει τὴν καλουμένην λέκιθον καὶ ἧττον ὠχράν, διὰ τὸ ἧττον ἀποκεκρίσθαι τὸ λευκόν. Τὰ δ' ἤδη καὶ ψυχρὰ τὴν φύσιν τῶν ὠοτοκούντων, καὶ ἔτι ὑγρὰ μᾶλλον, (τοιοῦτο δ' ἐστὶ τὸ τῶν ἰχθύων γένος) οὐδ' ἀποκεκριμένον ἔχει τὸ λευκὸν, διά τε μικρότητα, καὶ διὰ τὸ πλῆθος τοῦ ψυχροῦ καὶ γεώδους. Διόπερ γίνεται μονόχροα πάντα τὰ τῶν ἰχθύων· καὶ ὡς μὲν ὠχρὰ, λευκά· ὡς δὲ λευκὰ, ὠχρά. Τὰ δὲ τῶν ὀρνέων καὶ τὰ ὑπηνέμια, ἔχει ταύτην τὴν δίχροιαν· ἔχει γὰρ ἐξ οὗ ἑκάτερον ἔσται τῶν μορίων, καὶ ὅθεν ἡ ἀρχὴ, καὶ ὅθεν ἡ τροφή. Ἀλλὰ ταῦτα ἀτελῆ, καὶ προσδεόμενα τοῦ ἄῤῥενος. Γίνεται γὰρ τὰ ὑπηνέμια γόνιμα, ἐὰν ἔν τινι καιρῷ ὀχευθῇ ὑπὸ τοῦ ἄῤῥενος. Οὐκ ἔστι δὲ τῆς διχροίας αἴτιον τὸ ἄῤῥεν καὶ τὸ θῆλυ, ὡς τοῦ λευκοῦ μὲν ὄντος ἀπὸ τοῦ ἄῤῥενος, τοῦ δ' ὠχροῦ ἀπὸ τοῦ θήλεος· ἀλλ' ἄμφω γίνεται ἀπὸ τοῦ θήλεος· ἀλλὰ τὸ μὲν, ψυχρόν· τὸ δὲ, θερμόν. Ἐν ὅσοις μὲν οὖν ἐστι πολὺ τὸ θερμὸν, ἀποκρίνεται· ἐν ὅσοις δὲ ὀλίγον, οὐ δύναται. Καὶ διὰ τοῦτο μονόχροα τὰ κυήματα, καθάπερ εἴρηται τῶν τοιούτων εἶναι. Ἡ δὲ γονὴ συνέστησε μόνον· καὶ διὰ τοῦτο τὸ μὲν πρῶτον φαίνεται λευκὸν καὶ μικρὸν τὸ κύημα ἐν τοῖς ὄρνισι· προϊὸν δὲ, ὠχρὸν ἅπαν, συμμιγνυμένου ἀεὶ πλείονος αἱματώδους· τέλος δ' ἀποκρινομένου τοῦ θερμοῦ, κύκλῳ περιΐσταται τὸ λευκὸν, ὥσπερ ὑγροῦ ζέοντος, ὁμοίως πάντῃ· τὸ γὰρ λευκὸν, φύσει μὲν ὑγρὸν· ἔχει δ' ἐν αὑτῷ τὴν θερμότητα τὴν ψυχικήν· διὸ κύκλῳ ἀποκρίνεται· τὸ δ' ὠχρὸν καὶ γεῶδες, ἐντός. Κἂν πολλὰ συνεράνισας τὶς ὠὰ εἰς κύστιν ἤ τι τοιοῦτον, ἕψῃ πυρὶ, μὴ θάττονα ποιοῦντι τὴν τοῦ θερμοῦ κίνησιν, ἢ τὴν ἐν τοῖς ὠοῖς διάκρισιν, ὥσπερ ἐν ἑνὶ ὠῷ, καὶ τὸ ἐκ πάντων τῶν ὠῶν σύστημα, τὸ μὲν ὠχρὸν ἐν μέσῳ γίνεται, κύκλῳ δὲ τὸ λευκόν. Διότι μὲν οὖν τὰ μὲν μονόχροα, τὰ δὲ δίχροα τῶν ὠῶν, εἴρηται.

CAPUT II.

Ἀποκρίνεται δ᾽ ἐν τοῖς ᾠοῖς ἡ τοῦ ἄῤῥενος ἀρχὴ, καθ᾽ ὃ προσπέφυκε τῇ ὑστέρᾳ τὸ ᾠόν. Γίνεται δὴ ἀνόμοιον τὸ τῶν διχρόων ᾠῶν, καὶ οὐ πάμπαν στρογγύλον, ἀλλ᾽ ἐπὶ θάτερα ὀξύτερον, διὰ τὸ διαφέρειν δεῖν ἀεὶ τοῦ λευκοῦ, ἐν ᾧ ἔχει τὴν ἀρχήν· διόπερ σκληρότερον ταύτῃ τὸ ᾠὸν, ἢ κάτωθεν. Σκεπάζειν γὰρ δεῖ καὶ φυλάττειν τὸ ᾠὸν τὴν ἀρχήν. Καὶ διὰ τοῦτο ἐξέρχεται ὕστερον τοῦ ᾠοῦ τὸ ὀξύ. Τὸ γὰρ προσπεφυκὸς ὕστερον ἐξέρχεται· κατὰ τὴν ἀρχὴν δὲ προσπέφυκεν· ἐν τῷ ὀξεῖ δὲ ἡ ἀρχή. Τὸν αὐτὸν δ᾽ ἔχει τρόπον καὶ ἐν τοῖς τῶν φυτῶν σπέρμασιν. Προσπέφυκε γὰρ ἡ ἀρχὴ τοῦ σπέρματος, τὰ μὲν ἐν τοῖς κλάδοις, τὰ δ᾽ ἐν τοῖς κελύφεσι, τὰ δ᾽ ἐν τοῖς περικαρπίοις. Δῆλον δὲ ἐπὶ τῶν χεδροπῶν. Ἧι γὰρ ἐν τῷ λεγομένῳ ὄμματι συνῆπται τὸ δίθυρον τῶν κυάμων, καὶ τῶν τοιούτων σπερμάτων, ταύτῃ προσπέφυκεν ἡ ἀρχὴ τοῦ σπέρματος. Ἀπορήσειε δ᾽ ἄν τις περὶ τῆς αὐξήσεως τῶν ᾠῶν, τίνα τρόπον ἐκ τῆς ὑστέρας συμβαίνει. Τὰ μὲν γὰρ ζῶα, διὰ τοῦ ὀμφαλοῦ λαμβάνει τὴν τροφήν· τὰ δ᾽ ᾠὰ, διὰ τίνος; ἐπειδήπερ οὐχ ὥσπερ οἱ σκώληκες, αὐτὰ δι᾽ αὑτῶν λαμβάνει τὴν αὔξησιν. Εἰ δ᾽ ἔστι τι ᾧ προσπέφυκε, τοῦτο ποῖ τρέπεται τελειωθέντος; Οὐ γὰρ συνεξέρχεται, καθάπερ ὁ ὀμφαλὸς τοῖς ζώοις. Γίνεται γὰρ τὸ πέριξ ὄστρακον τελειωθέντος. Τὸ μὲν οὖν εἰρημένον ὀρθῶς ζητεῖται. Λανθάνει δ᾽, ὅτι τὸ γινόμενον ὄστρακον, τὸ πρῶτον μαλακὸς ὑμήν ἐστι. Τελειωθέντος δὲ, γίνεται σκληρὸν καὶ κραῦρον, οὕτω συμμέτρως, ὥστε ἐξέρχεται μὲν ἔτι μαλακὸν, (πόνον γὰρ ἂν εἶχε τικτόμενον) ἐξελθὸν δὲ εὐθὺς πήγνυται ψυχθὲν, συνεξατμίζοντος τοῦ ὑγροῦ ταχὺ δι᾽ ὀλιγότητα, λειπομένου δὲ τοῦ γεώδους. Τούτου δὴ τοῦ ὑμένος κατ᾽ ἀρχὰς ὀμφαλῶδές ἐστι τὸ ὀξὺ, καὶ ἀπέχει ἔτι μικρῶν ὄντων, οἷον αὐλός. Δῆλος δ᾽ ἐστὶν ἐν τοῖς ἐκβολίμοις τῶν μικρῶν ᾠῶν. Ἐὰν γὰρ βρεχθῇ, ἢ ἄλλως πως ῥιγώσασα ἐκβάλῃ ἡ ὄρνις, ἔτι αἱματῶδές τε φαίνεται τὸ κύημα, καὶ ἔχον δι᾽ αὐτοῦ στόλον μικρὸν ὀμφαλώδη. Μείζονος δὲ γινομένου, περιτείνεται μᾶλλον οὗτος, καὶ ἐλάττων γίνεται. Τελειωθέντος δὲ, τὸ ὀξὺ τοῦ ᾠοῦ, τοῦτο συμβαίνει τὸ πέρας. Ὑπὸ δὲ τοῦτο ὁ ἐντὸς ὑμὴν, ὃς ὁρίζει τὸ λευκὸν καὶ τὸ ὠχρὸν ἀπὸ τούτου. Τελειωθέντος δ᾽ ἀπολύεται ὅλον τὸ ᾠὸν, καὶ οὐ φαίνεται εὐλόγως ὁ ὀμφαλός. Αὐτοῦ γάρ ἐστι τοῦ ἐσχάτου τὸ ἄκρον. Ἡ δὲ ἔξοδος τοὐναντίον γίνεται τοῖς ᾠοῖς, ἢ τοῖς ζωοτοκουμένοις. Τοῖς μὲν γὰρ ἐπὶ τὴν κεφαλήν τε καὶ τὴν ἀρχὴν, τῷ δὲ ᾠῷ γίνεται ἡ ἔξοδος οἷον ἐπιπόδα. Τούτου δ᾽ αἴτιον, τὸ εἰρημένον, ὅτι προσπέφυκε κατὰ τὴν ἀρχήν. Ἡ δὲ γένεσις ἐκ τοῦ ᾠοῦ συμβαίνει τοῖς ὄρνισιν ἐπωαζούσης καὶ συμπεττούσης τῆς ὄρνιθος, ἀποκρινομένου μὲν τοῦ ζώου, ἐκ μέρους τοῦ ᾠοῦ, λαμβάνοντος δὲ αὔξησιν, καὶ συντελουμένου ἐκ τοῦ λοιποῦ μέρους. Ἡ γὰρ φύσις ἅμα τήν τε τοῦ ζώου ὕλην ἐν τῷ ᾠῷ τίθησι, καὶ τὴν ἱκανὴν τροφὴν πρὸς τὴν αὔξησιν. Ἐπεὶ γὰρ οὐ δύναται τελειοῦν ἐν αὑτῇ ἡ ὄρνις, συνεκτίκτει τὴν τροφὴν ἐν τῷ ᾠῷ. Τοῖς γὰρ ζωοτοκουμένοις ἐν ἄλλῳ μορίῳ γίνεται ἡ τροφὴ, τὸ καλούμενον γάλα, ἐν τοῖς μαστοῖς· τοῖς δ᾽ ὄρνισι τοῦτο ποιεῖ ἡ φύσις ἐν τοῖς ᾠοῖς. Τοὐναντίον μέντοι ἐστὶν, ἢ οἵ τε ἄνθρωποι οἴονται, καὶ Ἀλκμαίων φησὶν ὁ Κροτωνιάτης. Οὐ γὰρ τὸ λευκόν ἐστι γάλα, ἀλλὰ τὸ ὠχρόν· τοῦτο γάρ ἐστιν ἡ τροφὴ τοῖς νεοττοῖς. Οἱ δ᾽ οἴονται τὸ λευκὸν, διὰ τὴν ὁμοιότητα τοῦ χρώματος. Γίνεται μὲν οὖν ἐπωαζούσης (καθάπερ εἴρηται) τῆς ὄρνιθος ὁ νεοττός. Οὐ μὴν ἀλλὰ κἂν ἡ ὥρα ᾖ εὔκρατος, ἢ ὁ τόπος ἀλεεινὸς, ἐν ᾧ ἂν κείμενα τυγχάνωσιν, ἐκπέττονται καὶ τὰ τῶν ὀρνίθων, καὶ τὰ τῶν τετραπόδων καὶ ᾠοτόκων. Πάντα γὰρ ἐς τὴν γῆν ἐκτίκτει, καὶ συμπέττονται ὑπὸ τῆς ἐν τῇ γῇ θερμότητος. Ὅσα δ᾽ ἐπωάζει φοιτῶντα τῶν ᾠοτοκούντων καὶ τετραπόδων, ταῦτα ποιεῖ μᾶλλον φυλακῆς χάριν. Τὸν αὐτὸν δὲ τρόπον γίνεταί τε τῶν ὀρνίθων ᾠὰ, καὶ τὰ τῶν ζώων τῶν τετραπόδων. Καὶ γὰρ σκληρόδερμα καὶ δίχροα, καὶ πρὸς τῷ διαζώματι συνίσταται, καθάπερ καὶ τὰ τῶν ὀρνίθων· καὶ τὰ ἄλλα ταὐτὰ πάντα συμβαίνει καὶ ἐντὸς καὶ ἐκτός. Ὥστε ἡ αὐτὴ θεωρία περὶ τῆς αἰτίας ἐστὶ πάντων. Ἀλλὰ τὰ μὲν τῶν τετραπόδων διὰ ἰσχὺν ἐκπέττονται, καὶ ὑπὸ τῆς ὥρας· τὰ δὲ τῶν ὀρνέων ἐπικηρότερα, καὶ δεῖται τῆς τεκούσης. Ἔοικε δὲ ἡ φύσις βούλεσθαι τὴν τῶν τέκνων αἴσθησιν ἐπιμελητὴν παρασκευάζειν. Ἀλλὰ τοῖς μὲν χείροσι τοῦτ᾽ ἐμποιεῖ μέχρι τοῦ τεκεῖν, τοῖς δὲ καὶ περὶ τὴν τελείωσιν· ὅσα δὲ φρονιμώτερα, καὶ περὶ τὴν τροφήν. Τοῖς δὲ δὴ μάλιστα κοινωνοῦσι φρονήσεως, καὶ προστελειωθέντα γίνεται συνήθη καὶ φίλια, καθάπερ τοῖς ἀνθρώποις, καὶ τῶν τετραπόδων ἐνίοις· τοῖς δὲ ὄρνισι, μέχρι τοῦ γεννῆσαι καὶ ἐκθρέψαι. Διόπερ καὶ μὴ ἐπωάζουσαι αἱ θήλειαι, ὅταν τέκωσι, διατίθενται χεῖρον, ὥσπερ ἑνός τινος στερισκόμεναι τῶν συμφύτων. Τελειοῦται δ᾽ ἐν τοῖς ᾠοῖς τὰ ζῶα θᾶττον ἐν ταῖς ἀλεειναῖς ἡμέραις. Συνεργάζεται γὰρ ἡ ὥρα. Καὶ γὰρ ἡ πέψις, θερμότης τίς ἐστιν. Ἥ τε γὰρ γῆ συμπέττει τῇ θερμότητι, καὶ ἡ ἐπωάζουσα ταὐτὸ τοῦτο δρᾷ. Προσέχει γὰρ τὸ ἐν αὑτῇ θερμόν. Καὶ διαφθείρεται δὲ τὰ ᾠὰ, καὶ γίνεται τὰ καλούμενα οὔρια μᾶλλον κατὰ τὴν θερμὴν ὥραν· εὐλόγως. Ὥσπερ γὰρ οἱ οἶνοι ἐν ταῖς ἀλέαις ὀξύνονται, ἀναστρεφομένης τῆς ἰλύος· (τοῦτο γὰρ αἴτιον τῆς διαφθορᾶς) καὶ ἐν τοῖς ᾠοῖς ἡ λέκιθος. Τοῦτο γὰρ ἐν ἀμφοτέροις τὸ γεῶδες. Διὸ καὶ ἀναθολοῦται ὁ οἶνος, συμμιγνυμένης τῆς ἰλύος· καὶ τὰ διαφθειρόμενα ᾠὰ, τῆς λεκίθου. Τοῖς μὲν οὖν πολυτόκοις συμβαίνει τὸ τοιοῦτον· εὐλόγως. Οὐ γὰρ ῥᾴδιον τὴν ἁρμόττουσαν πᾶσιν ἀποδιδόναι θερμασίαν, ἀλλὰ τοῖς μὲν ἐλλείπειν, τοῖς δὲ πλεονάζειν, καὶ ἀναθολοῦν, οἷον σήπουσαν. Τοῖς δὲ γαμψώνυξιν, ὀλιγοτόκοις οὖσιν, οὐδὲν ἧττον συμβαίνει τοῦτο. Πολλάκις μὲν γὰρ καὶ τοῖν δυοῖν θάτερον, οὔριον γίνεται· τὸ δὲ τρίτον, ὡς εἰπεῖν, ἀεί. Θερμὰ γὰρ ἀεὶ ὄντα τὴν φύσιν, οἷον ὑπερζεῖν ποιεῖ τὴν ὑγρότητα τὴν ἐν τοῖς ᾠοῖς. Ἔχει γὰρ δὴ καὶ τὴν φύσιν ἐναντίαν, τό, τε ὠχρὸν, καὶ τὸ λευκόν. Τὸ μὲν γὰρ ὠχρὸν, ἐν τοῖς πάγοις πήγνυται, θερμαινόμενον δὲ, ὑγραίνεται. Διὸ καὶ συμπεττόμενον ἐν τῇ γῇ, ἢ ὑπὸ τοῦ ἐπωάζειν ὑγραίνεται, καὶ τοιοῦτον ὂν γίνεται τροφὴ τοῖς συνισταμένοις ζώοις. Πυρούμενον δὲ καὶ ὀπτώμενον οὐ γίνεται σκληρὸν, διὰ τὸ εἶναι τὴν φύσιν γεῶδες οὕτως ὥσπερ κηρός. Καὶ διὰ τοῦτο θερμαινόμενα μᾶλλον, ἐὰν ᾖ μὴ ἐξ ὑγροῦ περιττώματος, διουρεῖται, καὶ γίνεται οὔρια. Τὸ δὲ λευκὸν, ὑπὸ μὲν τῶν πάγων, οὐ πήγνυται, ἀλλ᾽ ὑγραίνεται μᾶλλον. Τὸ δ᾽ αἴτιον εἴρηται πρότερον. Πυρούμενον δὲ γίνεται στερεόν· διὸ καὶ πεττόμενον περὶ τὴν γένεσιν τῶν ζώων παχύνεται. Ἐκ τούτου γὰρ συνίσταται τὸ ζῶον. Τὸ δ᾽ ὠχρὸν τροφὴ γίνεται· καὶ τοῖς ἀεὶ συνισταμένοις τῶν μορίων

ἐντεῦθεν ἡ αὔξησις. Διὸ καὶ διώρισται τό τε ὠχρὸν καὶ τὸ λευκὸν χωρὶς ὑμέσιν, ὡς ἔχοντα τὴν φύσιν ἑτέραν. Δι' ἀκριβείας μὲν οὖν ὃν τρόπον ἔχουσι ταῦτα πρὸς ἄλληλα, κατ' ἀρχάς τε τῆς γενέσεως καὶ συνισταμένων τῶν ζώων, ἔτι δὲ περί τε ὑμένων καὶ ὀμφαλῶν, ἐκ τῶν ἐν ταῖς ἱστορίαις γεγραμμένων δεῖ θεωρεῖν. Πρὸς δὲ τὴν παροῦσαν σκέψιν, ἱκανὸν φανερὸν εἶναι τοσοῦτον, ὅτι συστάσης πρώτης τῆς καρδίας, καὶ τῆς μεγάλης φλεβὸς ἀπὸ ταύτης διορισθείσης, δύο ὀμφαλοὶ ἀπὸ τῆς φλεβὸς τείνουσιν· ὁ μέν, ἐπὶ τὸν ὑμένα τὸν περιέχοντα τὸ ὠχρόν· ὁ δὲ ἕτερος, ἐπὶ τὸν ὑμένα τὸν χοροειδῆ, ὃς κύκλῳ περιέχει τὸ ζῶον. Ἔστι δ' οὗτος περὶ τὸν ὑμένα τὸν τοῦ ὀστράκου. Διὰ μὲν οὖν θατέρου λαμβάνει τὴν ἐκ τοῦ ὠχροῦ τροφήν. Τὸ δ' ὠχρὸν γίνεται πλέον. Ὑγρότερον γὰρ γίνεται θερμαινόμενον. Δεῖ γὰρ τὴν τροφὴν σωματώδη οὖσαν, ὑγρὰν εἶναι, καθάπερ τοῖς φυτοῖς. Ζῇ δὲ τὸ πρῶτον καὶ τὰ ἐν τοῖς ὠοῖς, καὶ τὰ ἐν τοῖς ζώοις, φυτοῦ βίον. Τῷ πεφυκέναι γάρ, ἔκ τινος λαμβάνει τὴν πρώτην αὔξησιν καὶ τροφήν. Ὁ δ' ἕτερος ὀμφαλὸς τείνει εἰς τὸ περιέχον χόριον. Δεῖ γὰρ ὑπολαβεῖν τὰ ὠοτοκούμενα τῶν ζώων, πρὸς μὲν τὸ ὠχρὸν οὕτως ἔχειν τὸν νεοττόν, ὥσπερ πρὸς τὴν μητέρα τὰ ζωοτοκούμενα ἔμβρυα, ὅταν ἐν τῇ μητρὶ ᾖ. Ἐπεὶ γὰρ οὐκ ἐκτρέφεταί γε ἐν τῇ μητρὶ τὰ ὠοτοκούμενα, ἐκλαμβάνει μέρος αὐτῆς. Πρὸς δὲ τὸν ἐξωτάτω ὑμένα τὸν αἱματώδη, ὡς πρὸς τὴν ὑστέραν. Ἅμα δὲ περί τε τὸ ὠχρὸν καὶ τὸ χόριον τὸ ἀνάλογον τῇ ὑστέρᾳ, τὸ ὄστρακον τοῦ ὠοῦ περιπέφυκεν· ὥσπερ ἂν εἴ τις περιθείη περί τε τὸ ἔμβρυον αὐτό, καὶ περὶ τὴν μητέρα ὅλην. Ἔχει δ' οὕτως, διότι δεῖ τὸ ἔμβρυον ἐν τῇ ὑστέρᾳ εἶναι, καὶ πρὸς τῇ μητρί. Ἐν μὲν οὖν τοῖς ζωοτοκουμένοις ἡ ὑστέρα ἐν τῇ μητρί ἐστιν· ἐν δὲ τοῖς ὠοτοκουμένοις, ἀνάπαλιν· ὥσπερ ἂν εἴ τις εἴπῃ τὴν μητέρα ἐν τῇ ὑστέρᾳ εἶναι. Τὸ γὰρ ἀπὸ τῆς μητρὸς γινόμενον, ἡ τροφὴ τὸ ὠχρόν ἐστιν. Αἴτιον δ', ὅτι ἡ ἐκτροφὴ οὐκ ἐν τῇ μητρί ἐστιν. Αὐξανομένων δέ, πρότερον ὁ ὀμφαλὸς συμπίπτει ὁ πρὸς τὸ χόριον, διότι ταύτῃ δεῖ τὸ ζῶον ἐξελθεῖν. Τὸ δὲ λοιπὸν τοῦ ὠχροῦ, καὶ ὁ ὀμφαλὸς ὁ ἐπὶ τὸ ὠχρόν, ὕστερον. Δεῖ γὰρ ἔχειν τροφὴν εὐθὺς τὸ γενόμενον. Οὔτε γὰρ ἀπὸ τῆς μητρὸς τιθεύεται· δι' αὑτοῦ τε οὐκ εὐθὺς πορίζεσθαι δύναται τὴν τροφήν. Διόπερ ἐντὸς εἰσέρχεται τὸ ὠχρὸν μετὰ τοῦ ὀμφαλοῦ, καὶ περιφύεται ἡ σάρξ. Τὰ μὲν οὖν ἐκ τῶν τελείων ὠῶν γινόμενα θύραζε, τοῦτον ἔχει τὸν τρόπον, ἐπί τε τῶν ὀρνίθων καὶ τῶν τετραπόδων, ὅσα ὠοτοκεῖ τὸ ὠὸν τὸ σκληρόδερμον. Διάδηλα δὲ ταῦτα μᾶλλον ἐπὶ τῶν μειζόνων. Ἐν γὰρ τοῖς ἐλάττοσιν ἀφανῆ διὰ σμικρότητα τῶν ὄγκων ἐστίν.

CAPUT III.

Ἔτι δ' ἐστὶν ὠοτόκον τὸ τῶν ἰχθύων γένος. Τούτων δέ, τὰ μὲν ἔχοντα κάτω τὴν ὑστέραν, ἀτελὲς ὠὸν ἀφίεται, διὰ τὴν προειρημένην αἰτίαν. Τὰ δὲ καλούμενα σελάχη τῶν ἰχθύων, ἐν αὑτοῖς μὲν ὠοτοκεῖ τὸ τέλειον ὠόν, ἔξω δὲ ζωοτοκεῖ, πλὴν ἑνός, ὃν καλοῦσι βάτραχον. Οὗτος δ' ὠοτοκεῖ θύραζε τὸ τέλειον ὠὸν μόνος. Αἰτία δ' ἡ τοῦ σώματος φύσις. Τήν τε γὰρ κεφαλὴν πολλαπλασίαν ἔχει τοῦ λοιποῦ σώματος, καὶ ταύτην ἀκανθώδη, καὶ σφόδρα τραχεῖαν. Διόπερ οὐδ' ὕστερον εἰςδέχεται τοὺς νεοττούς, οὐδὲ ἐξ ἀρχῆς ζωοτοκεῖ· τὸ γὰρ μέγεθος καὶ ἡ τραχύτης τῆς κεφαλῆς, ὥσπερ καὶ εἰςελθεῖν κωλύει, οὕτω καὶ ἐξελθεῖν.

Ἐπεὶ δὲ μαλακόδερμόν ἐστι τὸ ὠὸν τὸ τῶν σελαχῶν, (οὐ γὰρ δύνανται σκληρύνειν τὸ πέριξ· ψυχρότεροι γὰρ τῶν ὀρνίθων εἰσὶ) τὸ τῶν βατράχων ὠὸν μόνον στερεόν ἐστι καὶ στιφρὸν πρὸς τὴν ἔξω σωτηρίαν· τὰ δὲ τῶν ἄλλων, ὑγρὰ καὶ μαλακὰ τὴν φύσιν. Σκεπάζεται γὰρ ἐντὸς τῷ σώματι τῷ τῆς ἐχούσης. Ἡ δὲ γένεσις ἐκ τοῦ ὠοῦ, τοῖς τε βατράχοις ἔξω τελειουμένοις, καὶ τοῖς ἐντός, ἡ αὐτή. Τούτοις δὲ καὶ τοῖς τῶν ὀρνίθων, τῇ μὲν ὁμοία, τῇ δὲ διάφορός ἐστι. Πρῶτον μὲν γὰρ οὐκ ἔχουσι τὸν ἕτερον ὀμφαλὸν τὸν ἐπὶ τὸ χόριον τείνοντα, ὅ ἐστιν ὑπὸ τὸ περιέχον ὄστρακον. Τούτου δ' αἴτιον, ὅτι τὸ πέριξ ὄστρακον οὐκ ἔχουσιν. Οὐδὲν γὰρ αὐτοῖς χρήσιμον. Σκεπάζει γὰρ ἡ μήτηρ. Τὸ δ' ὄστρακόν ἐστι τοῖς ἐκτικτομένοις ὠοῖς ἀλεώρα πρὸς τὰς θύραθεν βλάβας. Ἔπειθ' ἡ γένεσις ἐξ ἄκρου μέν ἐστι τοῦ ὠοῦ καὶ τούτοις, ἀλλ' οὐχ ᾗ προςπέφυκε πρὸς τὴν ὑστέραν. Οἱ γὰρ ὄρνιθες ἐκ τοῦ ὀξέος γίνονται. Ταύτῃ δ' ἦν ἡ τοῦ ὠοῦ πρόσφυσις. Αἴτιον δ', ὅτι τὸ μὲν τῶν ὀρνίθων χωρίζεται τῆς ὑστέρας· τῶν δὲ τοιούτων, οὐ πάντων, ἀλλὰ τῶν πλείστων πρὸς τῇ ὑστέρᾳ προςπέφυκε τὸ ὠὸν τέλειον. Ἐπ' ἄκρον δὲ γιγνομένου τοῦ ζώου, καταναλίσκεται τὸ ὠόν, ὥσπερ καὶ ἐπὶ τῶν ὀρνίθων καὶ τῶν ἄλλων τῶν ἀπολελυμένων, καὶ τέλος πρὸς τῇ ὑστέρᾳ ὁ ὀμφαλὸς προςπέφυκε τῶν ἤδη τελείων. Ὁμοίως δ' ἔχει καὶ ὅσων ἀπολέλυται τὰ ὠὰ τῆς ὑστέρας. Ἐνίοις γὰρ αὐτῶν, ὅταν τέλειον γένηται τὸ ὠόν, ἀπολύεται. Ἀπορήσειεν ἂν οὖν τις, διὰ τί διαφέρουσιν αἱ γενέσεις τοῖς ὄρνισι κατὰ τοῦτο καὶ τοῖς ἰχθύσιν. Αἴτιον δ', ὅτι τὰ μὲν τῶν ὀρνίθων κεχωρισμένον ἔχει τὸ ὠχρὸν καὶ τὸ λευκόν· τὰ δὲ τῶν ἰχθύων μονόχροα, καὶ πάντῃ μεμιγμένον τὸ τοιοῦτο. Ὥστ' οὐδὲν κωλύει ἐξ ἐναντίας ἔχειν τὴν ἀρχήν. Οὐ γὰρ μόνον κατὰ τὴν πρόσφυσίν ἐστι τοιοῦτον, ἀλλὰ καὶ καταντικρύ. Τὴν δὲ τροφὴν ῥᾴδιον ἕλκειν ἐκ τῆς ὑστέρας, πόροις τισὶν ἀπὸ ταύτης τῆς ἀρχῆς. Δῆλον δὲ ἐπὶ τῶν μὴ ἀπολυομένων ὠῶν. Ἐν ἐνίοις γὰρ τῶν σελαχῶν οὐκ ἀπολύεται τῆς ὑστέρας τὸ ὠόν, ἀλλ' ἐχόμενον μεταχωρεῖ κάτω πρὸς τὴν ζωοτοκίαν, ἐν οἷς τελειωθὲν τὸ ζῶον ἔχει τὸν ὀμφαλὸν ἐκ τῆς ὑστέρας, ἀνηλωμένου τοῦ ὠοῦ. Φανερὸν οὖν ὅτι καὶ πρότερον ἔτεινον οἱ πόροι τοῦ ὠοῦ, ἔτι ὄντος περὶ ἐκεῖνο, πρὸς τὴν ὑστέραν. Τοῦτο δὲ συμβαίνει, καθάπερ εἴπομεν, ἐν τοῖς γαλεοῖς τοῖς λείοις. Διαφέρει μὲν οὖν ἡ γένεσις κατὰ ταῦτα τῶν ἰχθύων τοῖς ὄρνισι, καὶ διὰ τὰς εἰρημένας αἰτίας· τὰ δ' ἄλλα συμβαίνει τὸν αὐτὸν τρόπον. Τόν τε γὰρ ὀμφαλὸν ἔχουσι τὸν ἕτερον, ὡσαύτως ὥσπερ οἱ ὄρνιθες πρὸς τὸ ὠχρόν, οὕτως οἱ ἰχθύες πρὸς τὸ ὅλον ὠόν· (οὐ γὰρ αὐτοῦ τὸ μὲν λευκόν, τὸ δ' ὠχρόν, ἀλλὰ μονόχροον πᾶν) καὶ τρέφονται ἐκ τούτου· καταναλισκομένου τε ἐπέρχεται καὶ περιφύεται ἡ σὰρξ ὁμοίως. Περὶ μὲν οὖν τῶν ἐν αὑτοῖς μὲν ὠοτοκούντων τέλειον ὠόν, θύραζε δὲ ζωοτοκούντων, τοῦτον ἔχει τὸν τρόπον ἡ γένεσις.

CAPUT IV.

Οἱ δὲ πλεῖστοι τῶν ἄλλων ἰχθύων ἐκτὸς ὠοτοκοῦσιν, ἀτελὲς δ' ὠὸν πάντες, πλὴν βατράχου· περὶ δὲ τούτου τὸ αἴτιον εἴρηται πρότερον. Εἴρηται δὲ καὶ περὶ τῶν ἀτελῆ τικτόντων τὸ αἴτιον. Ἡ δὲ γένεσις καὶ τούτων, ἡ μὲν ἐκ τοῦ ὠοῦ, τὸν αὐτὸν ἔχει τρόπον, ὅνπερ καὶ τῶν σελαχῶν τῶν ἐντὸς ὠοτοκούντων· πλὴν ἥ γε αὔξησις ταχεῖα, καὶ ἐκ μικρῶν, καὶ τὸ ἔσχατον τοῦ ὠοῦ σκληρότερον. Ἡ δὲ τοῦ ὠοῦ αὔξησις, ὁμοία

τοῖς σκώληξιν ἐστιν. Καὶ [γὰρ] τὰ σκωληκοτοῦντα τῶν ζώων, μικρὸν ἀποτίκτει τὸ πρῶτον. Τοῦτο δ' αὐξάνεται δι' αὑτοῦ, καὶ οὐ διὰ πρόσφυσιν οὐδεμίαν. Τὸ δ' αἴτιον παραπλήσιον ὅπερ ἐπὶ τῆς ζύμης. Καὶ γὰρ ἡ ζύμη ἐκ μικρᾶς μεγάλη γίνεται, τοῦ μὲν στερεωτέρου ὑγραινομένου, τοῦ δ' ὑγροῦ πνευματουμένου. Δημιουργεῖ δὲ τοῦτο ἡ τοῦ ψυχικοῦ θερμοῦ φύσις ἐν τοῖς ζώοις. Ἐν δὲ ταῖς ζύμαις ἡ τοῦ χυμοῦ τοῦ συγκραθέντος θερμότης. Αὐξάνεται μὲν οὖν τὰ ὠὰ, ἐξ ἀνάγκης μὲν διὰ ταύτην τὴν αἰτίαν· ἔχει γὰρ περίττωμα ζυμῶδες. Χάριν δὲ τοῦ βελτίονος· ἐν ταῖς ὑστέραις γὰρ ἀδύνατον αὐτοῖς λαμβάνειν ὅλην τὴν αὔξησιν, διὰ τὴν τῶν ζώων πολυτοκίαν τούτων. Διὰ τοῦτο γὰρ καὶ μικρὰ πάμπαν ἀποκρίνεται, καὶ ταχεῖαν λαμβάνει τὴν αὔξησιν. Μικρὰ μὲν, διὰ τὸ στενοχωρῆ τὴν ὑστέραν εἶναι πρὸς τὸ πλῆθος τῶν ὠῶν· ταχὺ δ', ὅπως μὴ χρονιζόντων ἐν τῇ γενέσει πρὸς τὴν αὔξησιν, φθείρηται τὸ γένος, ἐπεὶ καὶ νῦν τὰ πολλὰ φθείρεται τῶν ἐκτικτομένων κυημάτων. Διόπερ πολύγονόν ἐστι τὸ γένος τὸ τῶν ἰχθύων· Ἀναμάχεται γὰρ ἡ φύσις τῷ πλήθει τὴν φθοράν. Εἰσὶ δέ τινες οἳ διαῤῥήγνυνται τῶν ἰχθύων, οἷον ἡ καλουμένη βελόνη, διὰ τὸ μέγεθος τῶν ὠῶν. Αὕτη γὰρ ἀντὶ τοῦ πολλὰ, μεγάλα τὰ κυήματα ἔχει. Τοῦ γὰρ πλήθους ἡ φύσις ἀφελοῦσα, προσέθηκε [πρὸς] τὸ μέγεθος. Ὅτι μὲν οὖν αὐξάνεταί τε, καὶ δι' ἣν αἰτίαν, τὰ τοιαῦτα τῶν ὠῶν, εἴρηται.

CAPUT V.

Ὅτι δ' ὠοτοκοῦσι καὶ οὗτοι οἱ ἰχθύες, σημεῖον τὸ καὶ τοὺς ζωοτοκοῦντας τῶν ἰχθύων, οἷον τὰ σελάχη, ὠοτοκεῖν ἐν αὑτοῖς πρῶτον. Δῆλον γὰρ, ὅτι τὸ γένος ὅλον ὠοτόκον ἐστὶ τὸ τῶν ἰχθύων. Τέλος μέντοι οὐδὲν λαμβάνει τῶν τοιούτων ὠῶν, ὅσων ἐστὶ τὸ μὲν θῆλυ, τὸ δὲ ἄῤῥεν, καὶ γίγνονται ἐξ ὀχείας, ἐὰν μὴ ἐπιῤῥάνῃ ὁ ἄῤῥην τὸν θορόν. Εἰσὶ δέ τινες οἵ φασι πάντας εἶναι τοὺς ἰχθῦς θήλεις, ἔξω τῶν σελαχῶν· οὐκ ὀρθῶς λέγοντες. Οἴονται γὰρ διαφέρειν τῶν νομιζομένων ἀῤῥένων τοὺς θήλεις αὐτῶν, ὥσπερ τῶν φυτῶν, ἐν ὅσοις τὸ μὲν καρποφορεῖ, τὸ δὲ ἄκαρπόν ἐστιν, οἷον ἐλαία καὶ κότινος καὶ συκῆ καὶ ἐρινεός. Ὁμοίως δὲ καὶ τοὺς ἰχθῦς, πλὴν τῶν σελαχῶν. Τούτοις γὰρ οὐκ ἀμφισβητοῦσι. Καίτοι ὡσαύτως τε διάκεινται οἱ ἄῤῥενες περὶ τὰ θορικὰ, οἷον οἵ τε σελαχώδεις, καὶ οἱ ἐν τῷ γένει τῶν ὠοτοκούντων. Καὶ σπέρμα κατὰ τὴν ὥραν φαίνεται ἀμφοῖν ἐκθλιβόμενον. Ἔχουσι δὲ καὶ ὑστέρας αἱ θήλειαι. Ἔδει δὲ οὐ μόνον τοὺς ὠοτοκοῦντας, ἀλλὰ καὶ τοὺς ἄλλους ἔχειν μὲν, ἀλλὰ διαφερούσας τῶν ὠοτοκούντων, ὥσπερ οἱ ἡμίονοι ἐν τῷ γένει τῶν λοφούρων, εἴπερ ἦν τὸ γένος θῆλυ πᾶν· ἀλλ' ἄτεκνοί τινες αὐτῶν. Νῦν δ' οἱ μὲν ἔχουσι θορικὰ, οἱ δ' ὑστέρας. Καὶ ἐν ἅπασιν, ἔξω δυοῖν, ἐρυθίνου καὶ χάννης, αὕτη ἐστὶν ἡ διαφορά. Οἱ μὲν γὰρ, θορικὰ ἔχουσιν· οἱ δ', ὑστέρας. Ἡ δ' ἀπορία, δι' ἣν οὕτως ὑπολαμβάνουσιν, εὔλυτος τὸ συμβαῖνον ἀκούσασιν. Οὐδὲν γὰρ τῶν ὀχευομένων, πολλά φασι τίκτειν· λέγοντες ὀρθῶς. Ὅσα γὰρ ἐξ αὑτῶν γεννᾷ τέλεια, ἢ ζῶα ἢ ὠὰ, οὐ πολυτοκεῖ οὕτως, ὥσπερ οἱ ὠοτοκοῦντες ἰχθύων. Ἄπλετον γάρ τι τούτων πλῆθος τῶν ὠῶν ἐστιν. Ἀλλὰ τοῦτο οὐχὶ συνεωράκασιν, ὅτι οὐχ ὁμοιοτρόπως τοῖς τῶν ὀρνίθων ἔχει τὰ περὶ τὰ ὠὰ τῶν ἰχθύων. Οἱ μὲν γὰρ ὄρνιθες καὶ τῶν τετραπόδων ὅσα ὠοτοκεῖ, καὶ εἴ τινα τῶν σελαχωδῶν, τέλειον ὠὸν γεννῶσι, καὶ οὐ λαμβάνει ἐξελθὸν αὔξησιν· οἱ δ' ἰχθύες ἀτελῆ, καὶ λαμβάνει θύραθεν τὰ ὠὰ τὴν αὔξησιν. Ἔτι καὶ ἐπὶ τῶν μαλακίων τὸν αὐτὸν ἔχει τρόπον, καὶ ἐπὶ τῶν μαλακοστράκων, ἃ καὶ συνδυαζόμενα ὁρᾶται, διὰ τὸ χρόνιον εἶναι τὸν συνδυασμὸν αὐτῶν. Καὶ τούτων φανερόν ἐστι τὸ μὲν, ἄῤῥεν ὂν, τὸ δὲ, ἔχον ὑστέραν. Ἄτοπον δὲ καὶ τὸ μὴ ἐν παντὶ γένει εἶναι ταύτην τὴν δύναμιν, ὥσπερ ἐν τοῖς ζωοτόκοις, τὸ μὲν ἄῤῥεν, τὸ δὲ θῆλυ. Αἴτιον δὲ τοῖς ἐκείνως λέγουσι τῆς ἀγνοίας, τὸ τὰς διαφορὰς μὴ δήλας εἶναι, παντοδαπὰς οὔσας περί τε τὰς ὀχείας τῶν ζώων καὶ τὰς γενέσεις· ἀλλ' ἐξ ὀλίγου θεωροῦντας, οἴεσθαι δεῖν ἔχειν ὁμοίως ἐπὶ πάντων. Διὸ καὶ οἱ λέγοντες τὰς κυήσεις εἶναι ἐκ τοῦ ἀνακάπτειν τὸ σπέρμα τὰς θηλείας τὰς τῶν ἰχθύων, οὐ κατανενοηκότες λέγουσι. Ὑπὸ τὸν αὐτὸν γὰρ χρόνον οἵ τε ἄῤῥενες τὸν θορὸν καὶ αἱ θήλειαι τὰ ὠὰ ἔχουσι. Καὶ ὅσῳ ἂν ἡ θήλεια ἐγγυτέρω ᾖ τοῦ τίκτειν, τότε πλείων καὶ ὑγρότερος θορὸς ἐν τῷ ἄῤῥενι ἐγγίγνεται· καὶ ὥσπερ ἡ αὔξησις κατὰ τὸν αὐτὸν χρόνον τοῦ θοροῦ ἐν τῷ ἄῤῥενι, καὶ τοῦ ὠοῦ ἐν τῇ θηλείᾳ, οὕτω καὶ ἡ ἄφεσις συμβαίνει. Οὔτε γὰρ αἱ θήλειαι ἀθρόα τίκτουσιν, ἀλλὰ κατὰ μικρόν· οὔθ' οἱ ἄῤῥενες ἀθρόον ἀφιᾶσι τὸν θορόν. Καὶ ταῦτα πάντα συμβαίνει κατὰ λόγον. Ὥσπερ γὰρ καὶ τὸ τῶν ὀρνέων γένος ἐν ἐνίοις ἔχει μὲν ὠὰ ἄνευ κυήσεως, ὀλίγα δὲ καὶ ὀλιγάκις, ἀλλ' ἐξ ὀχείας τὰ πολλὰ, ταὐτὸ συμβαίνει καὶ ἐπὶ τῶν ἰχθύων· [illegible] τον δέ. Ἄγονα δὲ καὶ ἀμφότερα γίνεται τὰ αὐτόματα, ἐὰν μὴ ἐπιῤῥάνῃ ὁ ἄῤῥην, ἐν οἷς γένεσιν [illegible] καὶ τὸ ἄῤῥεν ἐστί. Τοῖς μὲν οὖν ὄρνισι, διὰ τὸ τέλεια ἐξιέναι τὰ ὠὰ, ἔτι ἐντὸς ὄντων, ἀνάγκη [illegible] συμβῆναι· τοῖς δ' ἰχθύσι, διὰ τὸ ἀτελῆ καὶ ἔξω συμβαίνειν τὴν αὔξησιν πᾶσιν, εἰ καὶ μὴ ἐντὸς ἐξ ὀχείας γένηται τὸ ὠὸν, ὅμως τὰ ἔξωθεν ἐπιῤῥαινόμενα σώζεται, καὶ ἐνταῦθα ἀναλίσκεται ὁ θορὸς τοῖς ἄῤῥεσι. [illegible] συγκαταβαίνει ἅμα ἐλαττούμενος τοῖς ὠοῖς [illegible] τοῖς θήλεσιν. Ἀεὶ γὰρ τοῖς ἐκτικτομένοις ἐπι[illegible]νουσι παρακολουθοῦντες. Ὥστε ἄῤῥενες μὲν [illegible] θήλεις εἰσὶ καὶ ὀχεύοντες πάντες, εἰ μὴ ἔν τινι γένει ἀδιόριστόν ἐστι τὸ θῆλυ καὶ τὸ ἄῤῥεν. Καὶ [illegible] τοῦ ἄῤῥενος γονῆς οὐ γίνεται τῶν τοιούτων [illegible] Συμβάλλεται δὲ πρὸς τὴν ἀπάτην αὐτοῖς καὶ τὸ ταχὺν εἶναι τὸν συνδυασμὸν τῶν τοιούτων ἰχθύων [illegible] πολλοὺς λανθάνειν καὶ τῶν ἁλιέων. Οὐδεὶς γὰρ [illegible] τῶν οὐδὲν τηρεῖ τοιοῦτον, τοῦ γνῶναι χάριν· [illegible] ὅμως ὠμμένος ὁ συνδυασμός ἐστιν. Τὸν αὐτὸν γὰρ τρόπον οἵ τε δελφῖνες ὀχεύονται παραπίπτοντες, [illegible] οἱ ἰχθύες, ὅσοις ἐμποδίζει τὸ οὐραῖον. Ἀλλὰ τῶν μὲν δελφίνων, χρονιωτέρα ἡ ἀπόλυσίς ἐστι· τῶν [illegible] τοιούτων ἰχθύων, ταχεῖα. Διόπερ ταύτην οὐχ ὁρῶντες, τὰς δὲ ἀνακάψεις τοῦ θοροῦ καὶ τῶν ὠῶν, [illegible] οἱ ἁλιεῖς περὶ τῆς κυήσεως τῶν ἰχθύων, τὸν εὐήθη λέγουσι λόγον καὶ τεθρυλλημένον, ὅνπερ καὶ Ἡρόδοτος ὁ μυθολόγος, ὡς κυϊσκομένων τῶν ἰχθύων ἐκ τοῦ ἀνακάπτειν τὸν θορόν· οὐ συνορῶντες ὅτι τοῦτ' ἐστὶν ἀδύνατον. Ὁ γὰρ πόρος ὁ διὰ τοῦ στόματος εἰσιὼν, εἰς τὴν κοιλίαν φέρει, ἀλλ' οὐκ εἰς τὰς ὑστέρας· καὶ τὸ μὲν εἰς τὰς κοιλίας ἐλθὸν ἀνάγκη τροφὴν γίνεσθαι· καταπέττεται γάρ· αἱ δ' ὑστέραι φαίνονται πλήρεις ὠῶν. Ἃ πόθεν εἰσῆλθεν;

CAPUT VI.

Ὁμοίως δὲ καὶ περὶ τὴν τῶν ὀρνίθων γένεσιν [illegible] Εἰσὶ γάρ τινες οἳ λέγουσι κατὰ τὸ στόμα μίγνυσθαι

τούς τε κόρακας καὶ τὴν ἶβιν· καὶ τῶν τετραπόδων κατὰ τὸ στόμα τίκτειν τὴν γαλῆν. Ταῦτα γὰρ Ἀναξαγόρας καὶ ἄλλοι τινὲς τῶν φυσικῶν λέγουσι· λίαν ἁπλῶς καὶ ἀσκέπτως λέγοντες· περὶ μὲν [οὖν] τῶν ὀρνίθων, ἐκ συλλογισμοῦ διαψευσάμενοι, τῷ τὴν μὲν ὀχείαν ὀλιγάκις ὁρᾶσθαι τῶν κοράκων· τὴν δὲ τοῖς ῥύγχεσι πρὸς ἄλληλα κοινωνίαν πολλάκις, ἣν πάντα ποιεῖται τὰ κορακώδη τῶν ὀρνέων. Δῆλον δὲ τοῦτο ἐπὶ τῶν τιθασσευομένων κολοιῶν. Τὸ δ' αὐτὸ τοῦτο ποιεῖ καὶ τὸ τῶν περιστερῶν γένος· ἀλλὰ διὰ τὸ καὶ ὀχευόμενα φαίνεσθαι, διὰ τοῦτο ταύτης οὐ τετυχήκασι τῆς φήμης. Τὸ δὲ κορακῶδες γένος οὐκ ἔστιν ἀφροδισιαστικόν· (ἔστι γὰρ τῶν ὀλιγογόνων·) ἐπεὶ ὦπταί γε καὶ τοῦτο ὀχευόμενον. Τὸ δὲ μὴ συλλογίζεσθαι, πῶς εἰς τὰς ὑστέρας ἀφικνεῖται τὸ σπέρμα διὰ τῆς κοιλίας πεττούσης ἀεὶ τὸ ἐγγινόμενον, καθάπερ τὴν τροφήν, ἄτοπον. Ὑστέρας δὲ ἔχουσι καὶ ταῦτα τὰ ὄρνεα, καὶ ᾠὰ φαίνεται πρὸς τοῖς ὑποζώμασιν. Καὶ ἡ γαλῆ, καθάπερ καὶ τὰ ἄλλα τετράποδα, τὸν αὐτὸν τρόπον ἔχει ἐκείνοις τὰς ὑστέρας· ἐξ ὧν εἰς τὸ στόμα πῶς βαδιεῖται τὸ ἔμβρυον; Ἀλλὰ διὰ τὸ τίκτειν πάμπαν τὴν γαλῆν σμικρά, καθάπερ καὶ τὰ ἄλλα τὰ σχιζόποδα, περὶ ὧν ὕστερον ἐροῦμεν, τῷ δὲ στόματι πολλάκις μεταφέρειν τοὺς νεοττούς, ταύτην πεποίηκε τὴν δόξαν. Εὐήθικοὶ δὲ καὶ λίαν διεψευσμένοι, καὶ οἱ περὶ τρόχου καὶ ὑαίνης λέγοντες. Φασὶ γὰρ τὴν μὲν ὕαιναν πολλοί, τὸν δὲ τρόχον Ἡρόδωρος ὁ Ἡρακλεώτης, δύο αἰδοῖα ἔχειν, ἄῤῥενος καὶ θήλεος· καὶ τὸν μὲν τρόχον αὐτὸν αὑτὸν ὀχεύειν, τὴν δ' ὕαιναν ὀχεύειν καὶ ὀχεύεσθαι παρ' ἔτος. Ὦπται γὰρ ἡ ὕαινα ἔχουσα ἓν αἰδοῖον. Ἐν ἐνίοις γὰρ τόποις οὐ σπάνις τῆς θεωρίας· ἀλλ' ἔχουσιν αἱ ὕαιναι ὑπὸ τὴν κέρκον, ὁμοίαν γραμμὴν τῷ τοῦ θήλεος αἰδοίῳ. Ἔχουσι μὲν οὖν καὶ οἱ ἄῤῥενες καὶ αἱ θήλειαι τὸ τοιοῦτον σημεῖον· ἀλλὰ ἁλίσκονται οἱ ἄῤῥενες μᾶλλον· διὸ τοῖς ἐκ παρόδου θεωροῦσι, ταύτην ἐποίησε τὴν δόξαν. Ἀλλὰ περὶ μὲν τούτων ἅλις τὰ εἰρημένα.

CAPUT VII.

Περὶ δὲ τῆς τῶν ἰχθύων γενέσεως ἀπορήσειεν ἄν τις διὰ τίνα ποτὲ αἰτίαν τῶν μὲν σελαχωδῶν οὔθ' αἱ θήλειαι τὰ κυήματα, οὔθ' οἱ ἄῤῥενες ἀποῤῥαίνοντες ὁρῶνται τὸν θορόν· τῶν δὲ μὴ ζωοτόκων καὶ αἱ θήλειαι τὰ ᾠά, καὶ οἱ ἄῤῥενες τὸν θορόν. Αἴτιον δ', ὅτι τὸ γένος οὐ πολύσπερμον τὸ τῶν σελαχωδῶν. Καὶ ἔτι αἱ θήλειαι πρὸς τῷ διαζώματι τὰς ὑστέρας ἔχουσι. Τὰ γὰρ ἄῤῥενα τῶν ἀῤῥένων, καὶ τὰ θήλεα τῶν θηλειῶν ὁμοίως διαφέρουσιν. Ὀλιγοχούστεροι γὰρ πρὸς τὴν γονὴν οἱ σελαχώδεις εἰσί. Τὸ δ' ἄῤῥεν γένος ἐν τοῖς ᾠοτόκοις, καθάπερ αἱ θήλειαι τὰ ᾠὰ διὰ πλῆθος ἀποτίκτουσιν, οὕτως ἐκεῖνοι [οἱ ἄῤῥενες τὸν θορὸν] ἀποῤῥαίνουσι. Πλείω γὰρ ἔχουσι θορόν, ἢ ὅσον πρὸς τὴν ὀχείαν ἱκανόν. Μᾶλλον γὰρ βούλεται ἡ φύσις δαπανᾶν τὸν θορὸν πρὸς τὸ συναύξειν τὰ ᾠά, ὅταν ἀποτέκῃ ἡ θήλεια, ἢ πρὸς τὴν ἐξ ἀρχῆς σύστασιν. Καθάπερ γὰρ ἔν τε τοῖς ἄνω καὶ τοῖς ὑπογύοις εἴρηται λόγοις, τὰ μὲν τῶν ὀρνέων ᾠὰ τελειοῦνται ἐντός· τὰ δὲ τῶν ἰχθύων, ἐκτός. Τρόπον γάρ τινα ἔοικε τοῖς σκωληκοτοκοῦσιν. Ἔτι γὰρ ἀτελέστερον προΐεται τὸ κύημα τὰ σκωληκοτόκα τῶν ζώων. Ἀμφοτέρως δὲ τὴν τελείωσιν καὶ τοῖς τῶν ὀρνίθων ᾠοῖς καὶ τοῖς τῶν ἰχθύων ποιεῖται τὸ ἄῤῥεν· ἀλλὰ τοῖς μὲν τῶν ὀρνίθων, ἐντός· (τελειοῦται γὰρ ἐντός) τοῖς δὲ τῶν ἰχθύων, ἐκτός, διὰ τὸ ἔξω προΐεσθαι ἀτελές· ἐπεὶ συμβαίνει γε ἐπ' ἀμφοτέρων ταὐτό. Τῶν μὲν οὖν ὀρνίθων τά τε ὑπηνέμια γίνεται γόνιμα, καὶ τὰ προωχευμένα ὑφ' ἑτέρου γένους τῶν ἀῤῥένων, μεταβάλλει τὴν φύσιν εἰς τὸν ὕστερον ὀχεύοντα. Καὶ τὰ οἰκεῖα δέ, ἀναύξητα ὄντα, ἂν διαλείπῃ τὴν ὀχείαν, ὅταν ὀχευθῇ πάλιν, ποιεῖ ταχεῖαν λαμβάνειν τὴν αὔξησιν. Οὐ μέντοι κατὰ πάντα τὸν χρόνον, ἀλλ' ἐάνπερ πρότερον γένηται ἡ ὀχεία, πρὶν μεταβάλλειν εἰς τὴν τοῦ λευκοῦ ἀπόκρισιν. Τοῖς δὲ τῶν ἰχθύων οὐδὲν ὥρισται τοιοῦτον· ἀλλὰ πρὸς τὸ σώζεσθαι, ταχέως ἀποῤῥαίνουσιν οἱ ἄῤῥενες. Αἴτιον δ', ὅτι οὐ δίχροα ταῦτα· διόπερ οὐχ ὥρισται τοιοῦτος καιρὸς τούτοις. Ἐπὶ δὲ τῶν ὀρνίθων τοῦτο συμβέβηκεν εὐλόγως. Ὅταν γὰρ τὸ λευκὸν ἀφωρισμένον ᾖ καὶ τὸ ὠχρὸν ἀπ' ἀλλήλων, ἔχει ἤδη τὴν ἀπὸ τοῦ ἄῤῥενος ἀρχήν. Εἰς ταύτην γὰρ συμβάλλεται τὸ ἄῤῥεν. Τὰ μὲν οὖν ὑπηνέμια λαμβάνει τὴν γένεσιν μέχρι τοῦ ἐνδεχομένου αὐτοῖς. Τελειωθῆναι μὲν γὰρ εἰς ζῶον ἀδύνατον· δεῖ γὰρ αἰσθήσεως. Τὴν δὲ θρεπτικὴν δύναμιν τῆς ψυχῆς ἔχει καὶ τὰ θήλεα, καὶ τὰ ἄῤῥενα, καὶ πάντα τὰ ζῶντα, καθάπερ εἴρηται πολλάκις. Διόπερ αὐτοῦ τὸ ᾠόν, ὡς μὲν φυτοῦ κύημα, τέλειόν ἐστιν· ὡς δὲ ζῶον, ἀτελές. Εἰ μὲν οὖν μὴ ἐνῆν ἄῤῥην ἐν τῷ γένει αὐτῶν, ἐγίγνετο ἂν ὥσπερ καὶ ἐπὶ τῶν ἰχθύων· εἴπερ ἐστί τι τοιοῦτον γένος, οἷον ἄνευ ἄῤῥενος γεννᾶν. Εἴρηται δὲ περὶ αὐτῶν πρότερον, ὅτι οὔπω ὦπται ἱκανῶς. Νῦν δ' ἐστὶν ἐν πᾶσι τοῖς ὄρνισι τὸ μέν, θῆλυ, τὸ δ', ἄῤῥεν. Ὥσθ' ᾗ μὲν φυτόν, τετελείωκε· (διόπερ οὐ μεταβάλλει πάλιν μετὰ τὴν ὀχείαν) ᾗ δ' οὐ φυτόν, οὐ τετελείωκεν, οὐδ' ἀποβαίνει ἐξ αὐτοῦ ἕτερον οὐδέν. Οὔτε γὰρ ὡς φυτοῦ ἁπλῶς, οὔθ' ὡς ζώου ἐκ συνδυασμοῦ γέγονε. Τὰ δ' ἐξ ὀχείας μὲν γενόμενα ᾠά, διακεκριμένα δ' εἰς τὸ λευκόν, γίνεται κατὰ τὸ πρῶτον ὀχεῦσαν. Ἔχει γὰρ ἀμφοτέρας ἤδη τὰς ἀρχάς.

CAPUT VIII.

Τὸν αὐτὸν δὲ τρόπον καὶ τὰ μαλάκια ποιεῖται τὸν τόκον, οἷον σηπία καὶ τὰ τοιαῦτα· καὶ τὰ μαλακόστρακα, οἷον κάραβοι καὶ τὰ συγγενῆ τούτοις. Τίκτει γὰρ ἐξ ὀχείας καὶ ταῦτα, καὶ συνδυαζόμενον τὸ ἄῤῥεν τῷ θήλει πολλάκις ὦπται. Διόπερ οὐδ' ἱστορικῶς οὐδὲ ταύτῃ φαίνονται λέγοντες, οἱ φάσκοντες τοὺς ἰχθῦς θήλεις εἶναι πάντας, καὶ τίκτειν οὐκ ἐξ ὀχείας. Τὸ γὰρ ταῦτα μὲν ἐξ ὀχείας οἴεσθαι, ἐκεῖνα δὲ μή, θαυμαστόν. Εἴ τε τοῦτ' ἐλελήθει, σημεῖον ἀπειρίας. Γίνεται δὲ ὁ συνδυασμὸς τούτων χρονιώτερος πάντων, ὥσπερ τῶν ἐντόμων· εὐλόγως. Ἄναιμα γάρ ἐστι· διόπερ ψυχρὰ τὴν φύσιν ἐστί. Ταῖς μὲν οὖν σηπίαις καὶ ταῖς τευθίσι δύο τὰ ᾠὰ φαίνεται, διὰ τὸ διηρθρῶσθαι τὴν ὑστέραν, καὶ φαίνεσθαι δικρόαν. Τὸ δὲ τῶν πολυπόδων, ἓν ᾠόν. Αἴτιον δ', ἡ μορφή, στρογγύλη τὴν ἰδέαν οὖσα καὶ σφαιροειδής. Ἡ γὰρ σχίσις ἄδηλος πληρωθείσης ἐστίν. Δικρόα δὲ καὶ ἡ τῶν καράβων ἐστὶν ὑστέρα. Ἀποτίκτουσι δὲ τὸ κύημα ἀτελὲς καὶ ταῦτα πάντα, διὰ τὴν αὐτὴν αἰτίαν. Τὰ μὲν οὖν καραβώδη τὰ θήλεα, πρὸς αὐτὰ ποιεῖται τὸν τόκον· (διόπερ μείζους ἔχει τὰς πλάκας τὰ θήλεα αὐτῶν, ἢ τὰ ἄῤῥενα, φυλακῆς χάριν τῶν ᾠῶν) τὰ δὲ μαλάκια, ἔξω. Καὶ τοῖς μὲν θήλεσι τῶν μαλακίων ἐπιῤῥαίνει ὁ ἄῤῥην, καθάπερ οἱ ἄῤῥενες ἰχθύες τοῖς ᾠοῖς, καὶ γίγνεται συνεχὲς καὶ κολλῶδες· τοῖς δὲ καραβώδεσιν οὔτε ὦπται τοιοῦτον, οὔτε εὔλογον. Ὑπό τε γὰρ τῇ θηλείᾳ τὸ κύημα, καὶ σκληρόδερμόν ἐστι, καὶ

λαμβάνει αὔξησιν καὶ ταῦτα καὶ τὰ τῶν μαλακίων ἔξω, καθάπερ καὶ τὰ τῶν ἰχθύων. Προσπέφυκε δ' ἡ γιγνομένη σηπία τοῖς ᾠοῖς, κατὰ τὸ πρόσθιον. Ταύτῃ γὰρ ἐνδέχεται μόνον. Ἔχει γὰρ μόνον ἐπὶ ταὐτὸ τὸ ὀπίσθιον μέρος, καὶ πρόσθιον. Τὸ δὲ σχῆμα τῆς θέσεως ὃν ἔχει γιγνόμενα τρόπον, δεῖ θεωρεῖν ἐκ τῶν ἱστοριῶν. Περὶ μὲν οὖν τῶν ἄλλων ζώων τῆς γενέσεως εἴρηται καὶ πτηνῶν καὶ πεζῶν, καὶ πλωτῶν.

CAPUT IX.

Περὶ δὲ τῶν ἐντόμων καὶ τῶν ὀστρακοδέρμων λεκτέον κατὰ τὴν ὑφηγημένην μέθοδον. Εἴπωμεν δὲ πρῶτον περὶ τῶν ἐντόμων. Ὅτι μὲν οὖν τὰ μὲν ἐξ ὀχείας γίνεται τῶν τοιούτων, τὰ δ' αὐτόματα, πρότερον ἐλέχθη· πρὸς τούτοις δὲ, ὅτι σκωληκοτοκεῖ, καὶ διὰ τίνα αἰτίαν σκωληκοτοκεῖ. Σχεδὸν γὰρ ἔοικε πάντα τρόπον τινὰ σκωληκοτοκεῖν πρῶτον. Τὸ γὰρ ἀτελέστατον κύημα, τοιοῦτόν ἐστιν. Ἐν πᾶσι δὲ καὶ τοῖς ζωοτοκοῦσι καὶ τοῖς ᾠοτοκοῦσι τέλειον ᾠὸν, τὸ κύημα τὸ πρῶτον ὂν ἀδιόριστον, λαμβάνει τὴν αὔξησιν. Τοιαύτη δ' ἐστὶν ἡ τοῦ σκώληκος φύσις Μετὰ δὲ τοῦτο, τὰ μὲν ᾠοτοκεῖ τὸ κύημα τέλειον, τὰ δὲ ἀτελές. Ἔξω δὲ γίγνεται τέλειον καθάπερ εἴρηται πολλάκις ἐπὶ τῶν ἰχθύων. Τὰ δ' ἐν αὐτοῖς ζωοτοκοῦντα, τρόπον τινὰ μετὰ τὸ σύστημα τὸ ἐξ ἀρχῆς, ᾠοειδὲς γίνεται. Περιέχεται γὰρ τὸ ὑγρὸν ὑμένι λεπτῷ, καθάπερ ἂν εἴ τις ἀφέλοι τὸ τῶν ᾠῶν ὄστρακον. Διὸ καὶ καλοῦσι τὰς τότε γιγνομένας τῶν κυημάτων φθορὰς, ἐκρύσεις. Τὰ δ' ἔντομα γεννᾷ, τὰ γεννῶντα, σκώληκας· καὶ τὰ γιγνόμενα μὴ δι' ὀχείας, ἀλλ' αὐτόματα, ἐκ τοιαύτης γίγνεται πρῶτον συστάσεως. Δεῖ γὰρ καὶ τὰς κάμπας εἶδος τιθέναι σκώληκος, καὶ τὰ τῶν ἀραχνίων. Καίτοι δόξειεν ἂν ᾠοῖς ἐοικέναι διὰ τὴν τοῦ σχήματος περιφέρειαν, καὶ τούτων ἔνια, καὶ πολλὰ τῶν ἄλλων· ἀλλ' οὐ τῷ σχήματι λεκτέον, οὐδὲ τῇ μαλακότητι [τὸ ᾠὸν] καὶ σκληρότητι· (καὶ γὰρ σκληρὰ τὰ κυήματα γίγνεται ἐνίων) ἀλλὰ τῷ ὅλον μεταβάλλειν, καὶ μὴ ἐκ μορίου τινὸς γίνεσθαι τὸ ζῶον. Προελθόντα δὲ πάντα σκωληκώδη, καὶ τοῦ μεγέθους λαβόντα τέλος, οἷον ᾠὸν γίγνεται. Σκληρύνεται γὰρ περὶ αὐτὰ τὸ κέλυφος, καὶ ἀκινητίζουσι κατὰ τοῦτον τὸν καιρόν. Δῆλον δὲ τοῦτο ἐν τοῖς σκώληξι τοῖς τῶν μελιττῶν καὶ σφηκῶν, καὶ ταῖς κάμπαις. Τούτου δ' αἴτιον, ὅτι ἡ φύσις ὡσπερανεὶ πρὸ ὥρας ᾠοτοκεῖ, διὰ τὴν ἀτέλειαν τὴν αὑτῆς, ὡς ὄντος τοῦ σκώληκος ἔτι ἐν αὐξήσει ᾠοῦ μαλακοῦ. Τὸν αὐτὸν δὲ τρόπον καὶ ἐπὶ τῶν ἄλλων συμβαίνει πάντων τῶν [μὴ] ἐξ ὀχείας γιγνομένων ἐν ἐρίοις, ἤ τισιν ἄλλοις τοιούτοις, καὶ τῶν ἐν τοῖς ὕδασι. Πάντα γὰρ μετὰ τὴν τοῦ σκώληκος φύσιν ἀκινητίσαντα, καὶ τοῦ κελύφους περιξηρανθέντος, μετὰ ταῦτα τούτου ῥαγέντος ἐξέρχεται, καθάπερ ἐξ ᾠοῦ ζῶον ἐπιτελεσθὲν ἐκ τῆς τρίτης γενέσεως, ὧν τὰ πλεῖστα πτερωτὰ τῶν πεζῶν ἐστι. Κατὰ λόγον δὲ συμβαίνει καὶ τὸ θαυμασθὲν δικαίως ὑπὸ πολλῶν. Αἵ τε γὰρ κάμπαι λαμβάνουσαι τὸ πρῶτον τροφὴν, μετὰ ταῦτα οὐκέτι λαμβάνουσιν· ἀλλ' ἀκινητίζουσιν αἱ καλούμεναι ὑπό τινων χρυσαλλίδες, καὶ τῶν σφηκῶν οἱ σκώληκες, καὶ τῶν μελιττῶν. Μετὰ ταῦτα αἱ καλούμεναι νύμφαι γίνονται, καὶ τοιοῦτον οὐδὲν ἔχουσι. Καὶ γὰρ ἡ τῶν ᾠῶν φύσις, ὅταν λάβῃ τέλος, ἀναυξής ἐστι. Τὸ δὲ πρῶτον αὐξάνεται καὶ λαμβάνει τροφὴν, ἕως ἂν διορισθῇ καὶ γένηται τέλειον ᾠόν. Τῶν δὲ σκωλήκων οἱ μὲν, ἔχουσιν ἐν αὑτοῖς τὸ τοιοῦτον, ὅθεν τρεφομένοις ἐπιγίγνεται τοιοῦτον περί-
τωμα, οἵ τε τῶν μελιττῶν καὶ σφηκῶν· οἱ δὲ, λαμβ-
νουσι θύραθεν, ὥσπερ αἵ τε κάμπαι καὶ τῶν ἀλ
τινὲς σκωλήκων. Διότι μὲν οὖν τριγενῆ γίγνεται
τοιαῦτα, καὶ δι' ἣν αἰτίαν ἐκ κινουμένων ἀκινητ
πάλιν, εἴρηται. Γίγνεται δὲ τὰ μὲν, ἐξ ὀχείας αὐ
καθάπερ οἵ τε ὄρνιθες καὶ τὰ ζωοτόκα, καὶ
ἰχθύων οἱ πλεῖστοι· τὰ δ', αὐτόματα, καθάπερ
τῶν φυομένων.

CAPUT X.

Ἡ δὲ τῶν μελιττῶν γένεσις ἔχει πολλὴν ἀπο
Ἐπεὶ γάρ ἐστι καὶ περὶ τοὺς ἰχθῦς τοιαύτη τι
νεσις ἐνίων, ὥστ' ἄνευ ὀχείας γεννᾶν· τοῦτο συμ
νειν ἔοικε καὶ περὶ τὰς μελιττὰς ἐκ τῶν φαινομ
Ἀνάγκη γὰρ ἤτοι φέρειν αὐτὰς ἄλλοθεν τὸν γ
(ὥσπερ τινές φασι) καὶ τοῦτον ἢ φυόμενον αὐ
τον, ἢ ἄλλου τινὸς ζώου τίκτοντος· ἢ γεννᾶν α
ἢ τὸν μὲν φέρειν, τὸν δὲ γεννᾶν· καὶ γὰρ τοῦτ
γουσί τινες, ὡς τὸν τῶν κηφήνων μόνων φέρουσι
Καὶ γεννᾶν ἢ ὀχευομένας, ἢ ἀνοχεύτους. Καὶ
μένας γεννᾶν, ἤτοι ἕκαστον γένος καθ' αὑτὸ,
αὐτῶν τἄλλα, ἢ συνδυαζόμενον ἄλλο γένος
Λέγω δ', οἷον μελίττας μὲν γίγνεσθαι ἐκ τῶν
τῶν συνδυαζομένων, κηφῆνας δ' ἐκ κηφήνων·
λεῖς δ' ἐκ βασιλέων, ἢ πάντα τἄλλα ἐξ ἑνός·
τῶν καλουμένων βασιλέων καὶ ἡγεμόνων, ἢ
κηφήνων καὶ τῶν μελιττῶν. Φασὶ γὰρ τοὺς
ῥενας εἶναι· τοὺς δὲ, θήλεις· οἷον τὰς μὲν μ
θηλείας· τοὺς δὲ κηφῆνας, ἄῤῥενας. Ταῦτ
πάντα ἀδύνατα συλλογιζομένοις, τὰ μὲν, ἐκ τ
βαινόντων ἰδίᾳ περὶ τὰς μελίττας· τὰ δ', ἐκ
νοτέρων τοῖς ἄλλοις ζώοις. Εἴτε γὰρ μὴ τ
φέρουσιν ἄλλοθεν, ἔδει γίγνεσθαι μελίττας,
φερουσῶν τῶν μελισσῶν ἐκ τοῦ τόπου, οὗ τὸ
φέρουσι. Διὰ τί γὰρ μετενεχθέντος μὲν ἔσ
δ' οὐκ ἔσται; Προσήκει γὰρ οὐδὲν ἧττον,
μενον ἐν τοῖς ἄνθεσιν αὐτόματον, εἴτε ζ
τίκτοντος. Κἂν εἴ γε ζώου τινὸς ἑτέρου τὸ
ἦν, ἐκεῖνο ἔδει γενέσθαι ἐξ αὐτοῦ, ἀλλὰ μὴ
Ἔτι δὲ καὶ τὸ μὲν μέλι κομίζειν, εὔλογον·
γόνον, ἀλλότριον ὄντα, καὶ μὴ τροφὴν, ἄτοπ
νος γὰρ χάριν; Πάντα γὰρ ὅσα πραγματεύ
τὰ τέκνα, περὶ τὸν φαινόμενον οἰκεῖον δι
γόνον. Ἀλλὰ μὴν οὐδὲ τὰς μὲν μελίττας θηλ
τοὺς δὲ κηφῆνας ἄῤῥενας, εὔλογον. Ο
τὸ πρὸς ἀλκὴν ὅπλον τῶν θηλειῶν ἀποδίδω
σις. Εἰσὶ δ' οἱ μὲν κηφῆνες ἄκεντροι, αἱ
ται πᾶσαι κέντρον ἔχουσαι. Οὐδὲ τοὐναν
γον· τὰς μὲν μελίττας, ἄῤῥενας· τοὺς δὲ
θηλείας. Οὐδὲν γὰρ τῶν ἀῤῥένων εἴωθε
σθαι περὶ τὰ τέκνα· νῦν δ' αἱ μέλιτται
οῦσιν. Ὅλως δ' ἐπειδὴ φαίνεται ὁ μὲν τ
νων γόνος ἐγγινόμενος, καὶ μηδενὸς ὄντος
ὁ δὲ τῶν μελιττῶν οὐκ ἐγγινόμενος ἄνευ τ
ων, δι' ὃ καὶ φασί τινες τὸν τῶν κηφήνω
μόνον, δῆλον ὡς οὐκ ἐξ ὀχείας γίνονται,
τέρου τοῦ γένους, αὐτοῦ αὑτῷ συνδυαζομ
ἐκ μελιττῶν καὶ κηφήνων. Τό τε τοῖ
μόνον διά τε τὰ εἰρημένα ἀδύνατον, καὶ
μὴ περὶ πᾶν τὸ γένος αὐτῶν ὅμοιόν τι συμ
θος. Ἀλλὰ μὴν οὐδ' αὐτὰς τὰς μελίττα
τὰς μὲν ἄῤῥενας εἶναι, τὰς δὲ θηλείας.
γὰρ διαφέρει τοῖς γένεσι τὸ θῆλυ καὶ τὸ

ἐγίνων αὐταὶ αὐτάς. Νῦν δὲ οὐ φαίνεται γιγνόμενος ὁ γόνος αὐτῶν, ἂν μὴ ἐνῶσιν οἱ ἡγεμόνες, ὥς φασι. Κοινὸν δὲ καὶ πρὸς τὴν ἐξ ἀλλήλων γένεσιν καὶ πρὸς τὴν ἐκ τῶν κηφήνων, καὶ χωρὶς καὶ μετ' ἀλλήλων, τὸ μηδέποτε ὦφθαι ὀχευόμενον μηδὲν αὐτῶν. Εἰ δ' ἦν ἐν αὐτοῖς τὸ μὲν θῆλυ, τὸ δ' ἄῤῥεν, πολλάκις ἂν τοῦτο συνέβαινε. Λείπεται δ', εἴπερ ἐξ ὀχείας γίγνεται, τοὺς βασιλεῖς γεννᾷν συνδυαζομένους. Ἀλλ' οἱ κηφῆνες φαίνονται γιγνόμενοι καὶ μὴ ἐνόντων ἡγεμόνων, ὧν οὔτε φέρειν οἷόν τε τὸν γόνον τὰς μελίττας, οὔτε γεννᾷν αὐτὰς ὀχευομένας. Λείπεται δή, καθάπερ φαίνεται συμβαῖνον ἐπὶ τῶν ἰχθύων, τὰς μελίττας ἄνευ ὀχείας γεννᾷν τοὺς κηφῆνας, τῷ μὲν γεννᾷν, οὔσας θηλείας· ἐχούσας δ' ἐν αὐταῖς (ὥσπερ τὰ φυτά) τὸ θῆλυ καὶ τὸ ἄῤῥεν· διὸ καὶ πρὸς τὴν ἀλκὴν ἔχουσιν ὄργανον. Οὐ γὰρ δεῖ θῆλυ καλεῖν, ἐν ᾧ μὴ ἄῤῥεν ἐστὶ κεχωρισμένον. Εἰ δ' ἐπὶ τῶν κηφήνων τοῦτο φαίνεται συμβαῖνον, καὶ γιγνόμενοι μὴ ἐξ ὀχείας, ἤδη καὶ κατὰ τῶν μελιττῶν καὶ τῶν βασιλέων, τὸν αὐτὸν ἀναγκαῖον εἶναι λόγον, καὶ μὴ γεννᾶσθαι ἐξ ὀχείας. Εἰ μὲν οὖν ἄνευ τῶν βασιλέων ἐφαίνετο γιγνόμενος ὁ γόνος τῶν μελιττῶν, κἂν τὰς μελίττας ἀναγκαῖον ἦν ἐξ αὐτῶν ἄνευ ὀχείας γίγνεσθαι. Νῦν δ' ἐπειδὴ τοῦτο οὔ φασιν οἱ περὶ τὴν θεραπείαν ὄντων τῶν ζώων ὄντες, λείπεται τοὺς βασιλεῖς καὶ αὑτοὺς γεννᾷν καὶ τὰς μελίττας. Ὄντος δὲ περιττοῦ τοῦ γένους καὶ ἰδίου τοῦ τῶν μελιττῶν, καὶ ἡ γένεσις αὐτῶν ἴδιος [εἶναι] φαίνεται. Τὸ μὲν γὰρ γεννᾶν τὰς μελίττας ἄνευ ὀχείας, εἴη ἂν καὶ ἐπ' ἄλλων ζώων συμβαῖνον, ἀλλὰ μὴ τὸ αὐτὸ γεννᾷν ἴδιον γένος. Οἱ γὰρ ἐρυθρῖνοι γεννῶσιν ἐρυθρίνους, καὶ αἱ χάνναι χάννας. Αἴτιον δ', ὅτι καὶ αὐταὶ γεννῶνται αἱ μέλιτται, οὐχ ὥσπερ αἱ μυῖαι καὶ τὰ τοιαῦτα τῶν ζώων, ἀλλ' ἐξ ἑτέρου μέν, συγγενοῦς δὲ γένους. Γίγνονται γὰρ ἐκ τῶν ἡγεμόνων. Διὸ καὶ ἔχει ἀνάλογόν πως ἡ γένεσις αὐτῶν. Οἱ μὲν γὰρ ἡγεμόνες, μεγέθει μὲν ὅμοιοί εἰσι τοῖς κηφῆσι· τῷ δὲ κέντρον ἔχειν, ταῖς μελίτταις. Αἱ μὲν οὖν μέλιτται κατὰ τοῦτ' ἐοίκασιν αὐτοῖς, οἱ δὲ κηφῆνες κατὰ τὸ μέγεθος. Ἀνάγκη γάρ τι παραλλάττειν, εἰ μὴ δεῖ ἀεὶ τὸ αὐτὸ γένος ἐξ ἑκάστου γίνεσθαι. Τοῦτο δὲ ἀδύνατον. Πᾶν γὰρ ἂν τὸ γένος, ἡγεμόνες ἦσαν. Αἱ μὲν οὖν μέλιτται, κατὰ τὴν δύναμιν αὐτοῖς ὡμοίωνται κατὰ τὸ τίκτειν· οἱ δὲ κηφῆνες, κατὰ τὸ μέγεθος. Εἰ δ' εἶχον καὶ κέντρον, ἡγεμόνες ἂν ἦσαν. Νῦν δὲ τοῦτο λείπεται τῆς ἀπορίας. Οἱ γὰρ ἡγεμόνες ἀμφοτέροις ἐοίκασιν ἐν τῷ αὐτῷ τοῖς γένεσι· τῷ μὲν κέντρον ἔχειν, ταῖς μελίτταις· τῷ δὲ μεγέθει τοῖς κηφῆσιν. Ἀναγκαῖον γὰρ καὶ τοὺς ἡγεμόνας γίνεσθαι ἔκ τινος. Ἐπεὶ οὖν οὔτ' ἐκ τῶν μελιττῶν, οὔτ' ἐκ τῶν κηφήνων, αὐτοῖς ἀναγκαῖον καὶ αὑτοὺς γεννᾷν. Γίνονται δ' ἐπὶ τέλει οἱ κύτταροι αὐτῶν, καὶ οὐ πολλοὶ τὸν ἀριθμόν. Ὥστε συμβαίνει τοὺς ἡγεμόνας γεννᾷν μὲν καὶ αὑτούς, γεννᾷν δὲ καὶ ἄλλό τι γένος· (τοῦτο δ' ἐστὶ τό, τῶν μελιττῶν) τὰς δὲ μελίττας, ἄλλο μέν τι γεννᾷν τοὺς κηφῆνας· αὑτὰς δὲ μηκέτι γεννᾷν, ἀλλὰ τοῦτ' ἀφῃρῆσθαι αὐτῶν. Ἐπεὶ δ' ἀεὶ τὸ κατὰ φύσιν ἔχει τάξιν, διὰ τοῦτο τῶν κηφήνων ἀναγκαῖον καὶ τὸ ἄλλο γένος γεννᾷν ἀφῃρῆσθαι· ὅπερ καὶ φαίνεται συμβαῖνον. Αὐτοὶ μὲν γὰρ γίγνονται, ἄλλο δ' οὐδὲν γεννῶσιν, ἀλλ' ἐν τῷ τρίτῳ ἀριθμῷ πέρας ἔσχεν ἡ γένεσις. Καὶ οὕτω δὴ συνέστηκε τῇ φύσει καλῶς· ὥστε ἀεὶ διαμένειν ὄντα τὰ γένη, καὶ οὐδὲν ἐλλείπειν, μὴ πάντων γεννώντων. Εὔλογον δὲ καὶ τοῦτο συμβαίνειν ἐν ταῖς εὐετηρίαις μέν, μέλι καὶ κηφῆνας γίνεσθαι πολλούς· ἐν δὲ ταῖς ἐπομβρίαις, ὅλως γόνον πολύν. Αἱ μὲν γὰρ ὑγρότητες περίττωμα ποιοῦσι πλεῖον ἐν τοῖς σώμασι τῶν ἡγεμόνων, αἱ δὲ εὐετηρίαι ἐν ταῖς τῶν μελιττῶν. Ἔλαττον γὰρ ὂν τῷ μεγέθει, δεῖται τῆς εὐετηρίας μᾶλλον. Εὖ δὲ καὶ τὸ τοὺς βασιλεῖς ὥσπερ πεποιημένους ἐπὶ τέκνωσιν, ἔσω μένειν, ἀφειμένους τῶν ἀναγκαίων ἔργων· καὶ μέγεθος δὲ ἔχειν, ὥσπερ ἐπὶ τεκνοποιΐαν συστάντος τοῦ σώματος αὐτῶν· τούς τε κηφῆνας ἀργούς, ἅτ' οὐδὲν ἔχοντας ὅπλον πρὸς τὸ διαμάχεσθαι περὶ τῆς τροφῆς, καὶ διὰ τὴν βραδυτῆτα τοῦ σώματος. Αἱ δὲ μέλιτται μέσαι τὸ μέγεθός εἰσιν ἀμφοῖν· (χρήσιμοι γὰρ οὕτω πρὸς τὴν ἐργασίαν) καὶ ἐργάτιδες, ὡς καὶ τέκνα τρέφουσαι καὶ πατέρας. Ὁμολογούμενον δ' ἐστὶ καὶ τὸ ἐπακολουθεῖν τοῖς βασιλεῦσι, τῷ τὴν γένεσιν ἐκ τούτων εἶναι τὴν τῶν μελιττῶν· (εἰ γὰρ μηδὲν τοιοῦτον ὑπῆρχεν, οὐκ εἶχε λόγον τὰ συμβαίνοντα περὶ τὴν ἡγεμονίαν αὐτῶν·) καὶ τὸ τοὺς μὲν ἐᾶν μηδὲν ἐργαζομένους, ὡς γονεῖς· τοὺς δὲ κηφῆνας κολάζειν, ὡς τέκνα. Κάλλιον γὰρ τὰ τέκνα κολάζειν καὶ ὧν μηδέν ἐστιν ἔργον. Τὸ δὲ τὰς μελίττας γεννᾷν πολλάς, αὐτοὺς ὄντας τοὺς ἡγεμόνας ὀλίγους, παραπλήσιον ἔοικε συμβαίνειν τῇ γενέσει τῶν λεόντων, οἳ τὸ πρῶτον πέντε γεννήσαντες, ὕστερον ἐλάττω γεννῶσι· καὶ τέλος, ἕν· εἶτ' οὐδέν. Οἱ δ' ἡγεμόνες τὸ μὲν πρῶτον, πλῆθος· τὸ δ' ὕστερον, ὀλίγους αὐτούς· κἀκείνων μὲν ἐλάττω τὸν γόνον· αὐτῶν δ' ἐπεὶ τοῦ πλήθους ἀφείλετο, μέγεθος αὐτοῖς ἀπέδωκεν ἡ φύσις. Ἐκ μὲν οὖν τοῦ λόγου, τὰ περὶ τὴν γένεσιν τῶν μελιττῶν, τοῦτον ἔχειν φαίνεται τον τρόπον, καὶ ἐκ τῶν νῦν δοκούντων συμβαίνειν περὶ αὐτάς. Οὐ μὴν εἴληπταί γε τὰ συμβαίνοντα ἱκανῶς, ἀλλ' ἐάν ποτε ληφθῇ, τότε τῇ αἰσθήσει μᾶλλον ἢ τῷ λόγῳ πιστευτέον· καὶ τοῖς λόγοις, ἐὰν ὁμολογούμενα δεικνύωσι τοῖς φαινομένοις. Πρὸς δὲ τὸ μὴ ἐξ ὀχείας γίνεσθαι, σημεῖον καὶ τὸ τὸν γόνον φαίνεσθαι μικρὸν ἐν τοῖς τοῦ κηρίου κυτταρίοις. Ὅσα δ' ἐξ ὀχείας τῶν ἐντόμων γεννᾶται, συνδυάζεται μὲν πολὺν χρόνον, τίκτει δὲ ταχέως, καὶ μέγεθος ἔχον σκωληκοειδές. Περὶ δὲ τὴν γένεσιν τῶν συγγενῶν ζώων, οἷον ἀνθρηνῶν τε καὶ σφηκῶν, τρόπον τινὰ ἔχει παραπλησίως πᾶσιν· ἀφῄρηται δὲ τὸ περιττὸν εὐλόγως. Οὐ γὰρ ἔχουσιν οὐδὲν θεῖον, ὥσπερ τὸ γένος τὸ τῶν μελιττῶν. Γεννῶσι μὲν γὰρ αἱ μῆτραι καλούμεναι, καὶ τὰ πρῶτα συμπλάττουσι τῶν κηρίων. Ὀχευόμεναι δὲ γεννῶσιν ὑπ' ἀλλήλων. Ὦπται γὰρ πολλάκις ὁ συνδυασμὸς αὐτῶν. Πόσας δ' ἔχουσι διαφοράς, ἢ πρὸς ἄλληλα τῶν τοιούτων γενῶν ἕκαστον, ἢ πρὸς τὰς μελίττας, ἐκ τῶν περὶ τὰς ἱστορίας ἀναγεγραμμένων δεῖ θεωρεῖν.. Καὶ περὶ μὲν τῶν ἐντόμων τῆς γενέσεως εἴρηται πάντων.

CAPUT XI.

Περὶ δὲ τῶν ὀστρακοδέρμων λεκτέον. Ἔχει γὰρ καὶ τούτων τὰ περὶ τὴν γένεσιν, τῇ μὲν ὁμοίως, τῇ δ' οὐχ ὁμοίως τοῖς ἄλλοις. Καὶ τοῦτο εὐλόγως συμβαίνει. Πρὸς μὲν τὰ ζῶα φυτοῖς ἐοίκασι· πρὸς δὲ τὰ φυτά, ζώοις· ὥστε τρόπον μέν τινα, ἀπὸ σπέρματος φαίνεσθαι γινόμενα, τρόπον δὲ ἄλλον οὐκ ἀπὸ σπέρματος· καὶ τῇ μὲν αὐτόματα· τῇ δ', ὑφ' αὑτῶν· ἢ τὰ μὲν οὕτως, τὰ δ' ἐκείνως. Διὰ δὲ τὸ τοῖς φυτοῖς ἀντίστροφον ἔχειν τὴν φύσιν, διὰ τοῦτο ἐν μὲν τῇ γῇ τῶν ὀστρακοδέρμων οὐδέν, ἢ μικρὸν γένος, οἷον

τὸ τῶν κοχλιῶν, κἂν ᾖ τι τοιοῦτον ἕτερον μὲν, σπάνιον δέ· ἐν δὲ τῇ θαλάττῃ καὶ τοῖς ὁμοίοις ὑγροῖς, πολλὰ καὶ παντοδαπὴν ἔχοντα μορφήν. Τὸ δὲ τῶν φυτῶν γένος, ἐν μὲν τῇ θαλάττῃ καὶ τοῖς τοιούτοις, μικρὸν καὶ πάμπαν (ὡς εἰπεῖν) οὐδέν· ἐν δὲ τῇ γῇ τὰ τοιαῦτα γίνεται πάντα. Τὴν γὰρ φύσιν ἀνάλογον ἔχει καὶ διέστηκεν. Ὅσῳ δὲ ζωτικώτερον τὸ ὑγρὸν τοῦ ξηροῦ, καὶ γῆς ὕδωρ, τοσούτῳ ἡ τῶν ὀστρακοδέρμων φύσις τῆς τῶν φυτῶν· ἐπεὶ βούλεταί γε ὡς τὰ φυτὰ πρὸς τὴν γῆν, οὕτως ἔχειν τὰ ὀστρακόδερμα πρὸς τὸ ὑγρόν· ὡς ὄντα τὰ μὲν φυτὰ, ὡσπερανεὶ ὄστρεα χερσαῖα· τὰ δὲ ὄστρεα, ὡσπερανεὶ φυτὰ ἔνυδρα. Διὰ τοιαύτην δ' αἰτίαν καὶ πολύμορφα τὰ ἐν τῷ ὑγρῷ μᾶλλόν ἐστι τῶν ἐν τῇ γῇ. Τό, τε γὰρ ὑγρὸν εὐπλαστοτέραν ἔχει τὴν φύσιν τῆς γῆς καὶ σωματικήν· οὐ πολλῷ δ' ἧττον καὶ μάλιστα ἐν τῇ θαλάττῃ ταῦτα. Τὸ μὲν γὰρ πότιμον, γλυκὺ μὲν καὶ τρόφιμον, ἧττον δὲ σωματῶδες καὶ ψυχρόν ἐστι. Διόπερ ὅσα ἄναιμα καὶ μὴ θερμὰ τὴν φύσιν, οὐ γίνονται ἐν ταῖς λίμναις, οὐδὲ τῶν ἁλμυρῶν ἐν τοῖς ποτιμωτέροις, ἀλλ' ἧττον· οἷον τὰ ὀστρακόδερμα, καὶ τὰ μαλάκια, καὶ τὰ μαλακόστρακα· (πάντα γὰρ ἄναιμα καὶ ψυχρὰ ταῦτα τὴν φύσιν ἐστίν) ἐν δὲ ταῖς λιμνοθαλάτταις καὶ πρὸς ταῖς ἐκβολαῖς τῶν ποταμῶν γίνονται. Ζητοῦσι γὰρ ἅμα τήν τε ἀλέαν καὶ τὴν τροφήν. Ἡ δὲ θάλασσα ὑγρά τε καὶ σωματώδης πολλῷ μᾶλλον τοῦ ποτίμου, καὶ θερμὴ τὴν φύσιν ἐστὶ, καὶ κεκοινώνηκε πάντων τῶν μορίων, ὑγροῦ, καὶ πνεύματος, καὶ γῆς· ὥστε καὶ πάντων μετέχειν τῶν καθ' ἕκαστα γινομένων ἐν τοῖς τόποις τῶν ζώων. Τὰ μὲν γὰρ φυτὰ, θείη τὶς ἂν γῆς· ὕδατος δὲ, τὰ ἔνυδρα· τὰ δὲ πεζὰ ἀέρος. Τὸ δὲ μᾶλλον καὶ ἧττον, καὶ ἐγγύτερον καὶ πορῥώτερον, πολλὴν ποιεῖ καὶ θαυμαστὴν διαφοράν. Τὸ δὲ τέταρτον γένος οὐκ ἐπὶ τούτων τῶν τόπων δεῖ ζητεῖν· (καίτοι βούλεταί γέ τι κατὰ τὴν τοῦ πυρὸς εἶναι τάξιν· τοῦτο γὰρ καὶ τέταρτον ἀριθμεῖται τῶν σωμάτων. Ἀλλὰ τὸ μὲν πῦρ ἀεὶ φαίνεται, τὴν μορφὴν οὐκ ἰδίαν ἔχον, ἀλλ' ἐν ἑτέρῳ τῶν σωμάτων. Ἢ γὰρ ἀὴρ ἢ καπνὸς, ἢ γῆ φαίνεται τὸ πεπυρωμένον) ἀλλὰ δεῖ τὸ τοιοῦτον γένος ζητεῖν ἐπὶ τῆς σελήνης. Αὕτη γὰρ φαίνεται κοινωνοῦσα τῆς τετάρτης ἀποστάσεως. Ἀλλὰ περὶ μὲν τούτων ἄλλος ἂν εἴη λόγος. Ἡ δὲ τῶν ὀστρακοδέρμων συνίσταται φύσις, τῶν μὲν αὐτομάτως, ἐνίων δὲ προϊεμένων τινὰ δύναμιν ἀπ' αὐτῶν· πολλάκις δὲ γινομένων καὶ τούτων ἀπὸ συστάσεως αὐτομάτης. Δεῖ δὲ λαβεῖν τὰς γενέσεις τὰς τῶν φυτῶν. Τούτων γὰρ γίνονται τὰ μὲν ἐκ σπέρματος, τὰ δ' ἀπὸ σπαραγμάτων ἀποφυτευομένων· ἔνια δὲ τῷ παραβλαστάνειν, οἷον τὸ τῶν κρομμύων γένος. Τοῦτον μὲν οὖν οἱ μύες γίνονται τὸν τρόπον. Παραφύονται γὰρ ἐλάττους αἰεὶ περὶ τὴν ἀρχήν. Κήρυκες δὲ καὶ πορφύραι καὶ τὰ λεγόμενα κηριάζειν, οἷον ἀπὸ σπερματικῆς φύσεως προΐενται μυξώδεις ὑγρότητας. Σπέρμα δ' οὐδὲν τούτων δεῖ νομίζειν, ἀλλὰ κατὰ τὸν εἰρημένον τρόπον μετέχειν τῆς ὁμοιότητος τοῖς φυτοῖς. Διὸ καὶ γίνεται πλῆθος τῶν τοιούτων, ὅταν ἅπαξ γένηταί τι. Πάντα μὲν γὰρ καὶ αὐτόματα ταῦτα συμβαίνει γίνεσθαι, κατὰ λόγον δὲ καὶ ὑπαρξάντων συνίστασθαι μᾶλλον. Περιγίγνεσθαι γάρ τι περίττωμα πρὸς ἑκάστῳ τῆς ἀρχῆς εὔλογον, ἀφ' ἧσπερ βλαστάνει τῶν παραφυομένων ἕκαστον. Ἐπεὶ δὲ παραπλησίαν ἔχει τὴν δύναμιν ἡ τροφὴ καὶ τὸ ταύτης περίττωμα, τῶν κηριαζόντων ὁμοίαν εἰκὸς εἶναι τῇ ἐξ ἀρχῆς συστάσει οὐ-

σίαν. Διόπερ εὔλογον καὶ ἐκ ταύτης γίνεσθαι. Ὅσα
δὲ μὴ παραβλαστάνει, μηδὲ κηριάζει, τούτων ἡ γένε-
σις αὐτόματός ἐστι. Πάντα δὲ τὰ συνιστάμενα τὸν τρόπον
τοῦτον, καὶ ἐν γῇ καὶ ἐν ὕδατι διαφαίνεται γινόμενα μετὰ
σήψεως, καὶ μιγνυμένου τοῦ ὀμβρίου ὕδατος. Ἀπο-
κρινομένου γὰρ τοῦ γλυκέος ἐπὶ τὴν συνισταμένην ἀρ-
χὴν, τὸ περιττεῦον τοιαύτην λαμβάνει μορφήν. Γί-
γνεται δ' οὐθὲν σηπόμενον, ἀλλὰ πεττόμενον. Ἡ δὲ
σῆψις καὶ τὸ σηπτὸν, περίττωμα τοῦ πεφθέντος
ἐστίν. Οὐδὲν γὰρ ἐκ παντὸς γίγνεται, καθάπερ οὐδ'
ἐν τοῖς ὑπὸ τῆς τέχνης δημιουργουμένοις. Οὐδὲν
γὰρ ἂν ἔδει ποιεῖν. Νῦν δὲ τὸ μὲν ἡ τέχνη τῶν ἀχρή-
στων ἀφαιρεῖ· τὸ δὲ, ἡ φύσις. Γίγνεται δ' ἐν γῇ καὶ
ὑγρῷ τὰ ζῶα καὶ τὰ φυτὰ, διὰ τὸ ἐν γῇ μὲν ὑπάρχει[illegible]
ὑγρὸν, ἐν δ' ὕδατι πνεῦμα, ἐν δὲ τῷ παντὶ θερμότητ[illegible]
ψυχικήν· ὡς τρόπον τινὰ πάντα ψυχῆς εἶναι πλήρ[illegible]
Διὸ συνίσταται ταχέως, ὁπόταν ἐμπεριληφθῇ. Ἐ[illegible]
περιλαμβάνεται δὲ καὶ γίνεται, θερμαινομένων τῶν
σωματικῶν ὑγρῶν, οἷον ἀφρώδης πομφόλυξ. Ἡ [illegible]
οὖν διαφορὰ τοῦ τιμιώτατον εἶναι τὸ γένος καὶ ἀτι-
μότερον τὸ συνιστάμενον, ἐν τῇ περιλήψει τῆς ψυχι-
κῆς ἀρχῆς ἐστι. Τούτου δὲ καὶ οἱ τόποι αἴτιοι, κα[illegible]
τὸ σῶμα τὸ περιλαμβανόμενον. Ἐν δὲ τῇ θαλάσ[illegible]
πολὺ τὸ γεῶδές ἐστι. Διόπερ ἐκ τῆς τοιαύτης συστά-
σεως ἡ τῶν ὀστρακοδέρμων γίνεται φύσις, κύκλῳ μ[illegible]
τοῦ γεώδους σκληρυνομένου καὶ πηγνυμένου τὴν [illegible]
τὴν πῆξιν τοῖς ὀστοῖς καὶ τοῖς κέρασι· (πυρὶ γὰρ ἄτη-
κτα ταῦτ' ἐστίν) ἐντὸς δὲ περιλαμβανομένου τοῦ τ[illegible]
ζωὴν ἔχοντος σώματος. Μόνον δὲ τῶν τοιούτων
συνδυαζόμενον ἑώραται τὸ τῶν κοχλιῶν γένος. Ε[illegible]
ἐκ τοῦ συνδυασμοῦ ἡ γένεσις αὐτῶν ἐστιν, ἢ μὴ, ο[illegible]
ὦπται ἱκανῶς. Ζητήσειε δ' ἄν τις βουλόμενος ὀρθῶς
ζητεῖν, τί τὸ κατὰ τὴν ὑλικὴν ἀρχὴν συνιστάμενον
ἐστιν ἐν τοῖς τοιούτοις. Ἐν μὲν γὰρ τοῖς θήλεσι πε-
ρίττωμά τι τοῦ ζώου τοῦτ' ἐστὶν, ὃ ἡ παρὰ τοῦ ἄρρε-
νος ἀρχὴ κινοῦσα, δυνάμει τοιοῦτον ὂν οἷον ἀφ' ὅ-
περ ἦλθεν, ἀποτελεῖ τὸ ζῶον. Ἐνταῦθα δὲ τί δεῖ φάναι
τὸ τοιοῦτον, καὶ πόθεν, καὶ τίς ἡ κινοῦσα ἀρχὴ κα-
τὰ τὸ ἄῤῥεν; Δεῖ δὴ λαβεῖν ὅτι καὶ ἐν τοῖς ζώοις τοῖς
γεννῶσιν, ἐκ τῆς εἰσιούσης τροφῆς ἡ ἐν τῷ ζώῳ θερ-
μότης ἀποκρίνουσα καὶ συμπέττουσα ποιεῖ τὸ περίτ-
τωμα, τὴν ἀρχὴν τοῦ κυήματος. Ὁμοίως δὲ καὶ ἐν
φυτοῖς· πλὴν ἐν μὲν τούτοις καὶ ἔν τισι τῶν ζώων
οὐδὲν προσδεῖται τῆς τοῦ ἄῤῥενος ἀρχῆς. Ἔχει γὰρ
ἐν αὐτοῖς μεμιγμένην. Τὸ δὲ τῶν πλείστων ζώων περίτ-
τωμα προσδεῖται. Τροφὴ δ' ἐστὶ τοῖς μὲν, ὕδωρ
καὶ γῆ· τοῖς δὲ, τὰ ἐκ τούτων. Ὥσθ' ὅπερ ἡ ἐν
τοῖς ζώοις θερμότης ἐκ τῆς τροφῆς ἀπεργάζεται,
τοῦθ' ἡ τῆς ὥρας ἐν τῷ περιέχοντι θερμότης, ἐκ θα-
λάττης καὶ γῆς συγκρίνει πέττουσα καὶ συνίστησι.
Τὸ δ' ἐναπολαμβανόμενον ἢ ἀποκρινόμενον ἐν τ[illegible]
πνεύματι τῆς ψυχικῆς ἀρχῆς, κύημα ποιεῖ καὶ κίνη-
σιν ἐντίθησιν. Ἡ μὲν οὖν τῶν φυτῶν τῶν ἀπὸ ταὐ-
τομάτου γινομένων σύστασις ὁμοειδής ἐστιν. Ἔκ τ[illegible]
γὰρ μορίου γίνεται· καὶ τὸ μὲν ἀρχὴ, τὸ δὲ τροφὴ γίνε-
ται ἡ πρώτη τοῖς ἐκφυομένοις. Τὰ δὲ τῶν ζώων σκωληκο-
τοκεῖται καὶ τῶν ἐναίμων, [ὅσα μὴ ἀπὸ ζώων γίνεται,
τῶν ἐναίμων·] οἷον τῶν γένος τι κεστρέων, καὶ ἄλλων
ποταμίων ἰχθύων· ἔτι δὲ τὸ τῶν ἐγχέλεων γένος. Ἅπαντα
ταῦτα, καίπερ ὀλίγαιμον ἔχοντα τὴν φύσιν, ὅμως ἔναιμά
ἐστι, καὶ καρδίαν ἔχουσι τὴν ἀρχὴν τὴν τῶν μορίων, αἱμα-
τικήν. Τὰ δὲ καλούμενα γῆς ἔντερα, σκώληκος
φύσιν, ἐν οἷς ἐγγίνεται τὸ σῶμα τὸ τῶν ἐγχέλεων.

καὶ περὶ τῆς τῶν ἀνθρώπων καὶ τετραπόδων γενέσεως ὑπολάβοι τις ἄν, εἴπερ ἐγίγνοντό ποτε γηγενεῖς, ὥσπερ φασί τινες, δύο τρόπων γίνεσθαι τὸν ἕτερον. Ἢ γὰρ ὡς σκώληκος συνισταμένου τὸ πρῶτον, ἢ ἐξ ὠῶν. Ἀναγκαῖον γὰρ ἢ ἐν αὑτοῖς ἔχειν τὴν τροφὴν ἐπὶ τὴν αὔξησιν, (τὸ δὲ τοιοῦτον κύημα σκώληξ ἐστὶν) ἢ λαμβάνειν ἄλλοθεν. Τοῦτο δέ, ἢ ἐκ τῆς γεννώσης, ἢ ἐκ τοῦ μορίου τοῦ κυήματος. Ὥστ' εἰ θάτερον ἀδύνατον ἐπιῤῥεῖν ἐκ τῆς γῆς, ὥσπερ ἐν τοῖς ἄλλοις ζώοις ἐκ τῆς μητρός, ἀναγκαῖον ἐκ μορίου λαμβάνειν τοῦ κυήματος. Τὴν δὲ τοιαύτην ἐξ ὠοῦ λέγομεν εἶναι γένεσιν. Ὅτι μὲν οὖν, εἴπερ ἦν τις ἀρχὴ τῆς γενέσεως πᾶσι τοῖς ζώοις, εὔλογον δυεῖν τούτων εἶναι τὴν ἑτέραν, φανερόν. Ἧττον δ' ἔχει λόγον ἐκ τῶν ὠῶν. Οὐδενὸς γὰρ τοιαύτην ὁρῶμεν ζώου γένεσιν, ἀλλὰ τὴν ἑτέραν, καὶ τῶν ἐναίμων τῶν ῥηθέντων, καὶ τῶν ἀναίμων. Τοιαῦτα δ' ἐστὶ τῶν ἐντόμων ἔνια, καὶ τὰ ὀστρακόδερμα, περὶ ὧν ὁ λόγος. Οὐδὲ γὰρ ἐκ μορίου γίνονταί τινος, ὥσπερ τὰ ᾠοτοκούμενα. Ποιεῖται δὲ καὶ τὴν αὔξησιν ὁμοίως τοῖς σκώληξιν. Ἐπὶ τὰ ἄνω γὰρ καὶ τὴν ἀρχὴν αὐξάνονται οἱ σκώληκες· ἐν τῷ κάτω γὰρ ἡ τροφὴ τοῖς ἄνω. Καὶ τοῦτό γε ὁμοίως ἔχει τοῖς ἐκ τῶν ὠῶν. Πλὴν ἐκεῖνα μέν, καταναλίσκει πᾶν· ἐν δὲ τοῖς σκωληκοτοκουμένοις, ὅταν αὐξηθῇ ἐκ τῆς ἐν τῷ κάτω μορίῳ συστάσεως τὸ ἄνω μόριον, οὕτως ἐκ τοῦ ὑπολοίπου διαρθροῦται τὸ κάτωθεν. Αἴτιον δ', ὅτι καὶ ὕστερον ἡ τροφὴ ἐν τῷ μορίῳ τῷ ὑπὸ τὸ ὑπόζωμα γίνεται πᾶσιν. Ὅτι δὲ τοῦτον τὸν τρόπον ποιεῖται τὰ σκωληκώδη τὴν αὔξησιν, φανερὸν ἐκ τῶν μελιττῶν, καὶ τῶν τοιούτων. Κατ' ἀρχὰς γὰρ τὸ μὲν κάτω μόριον, μέγα ἔχουσι· τὸ δὲ ἄνω, ἔλαττον. Καὶ ἐπὶ τῶν ὀστρακοδέρμων δὲ τὸν αὐτὸν τρόπον ἔχει τὰ περὶ τὴν αὔξησιν. Φανερὸν δ' ἐστὶ καὶ τοῦτο ἐπὶ τῶν στρομβωδῶν, ταῖς ἑλίκαις. Ἀεὶ γὰρ αὐξανομένων, γίνονται πλείους ἐπὶ τὸ πρόσθιον καὶ τὴν καλουμένην κεφαλήν. Ὃν μὲν οὖν ἔχει τρόπον ἡ γένεσις καὶ ἐπὶ τούτων καὶ τῶν ἄλλων τῶν αὐτομάτων, εἴρηται σχεδόν. Ὅτι δὲ συνίσταται αὐτόματα πάντα τὰ ὀστρακόδερμα, φανερὸν ἐκ τῶν τοιούτων, ὅτι πρός τε τοῖς πλοίοις γίνεται σηπομένης τῆς ἀφρώδους ἰλύος· καὶ πολλαχοῦ, οὗ πρότερον οὐδὲν ὑπῆρχε τοιοῦτον, ὕστερον δι' ἔνδειαν ὑγροῦ, τοῦ τόπου βορβορωθέντος, ἐγένετο τὰ καλούμενα λιμνόστρεα τῶν ὀστρακηρῶν, οἷον περὶ Ῥόδον παραβαλόντος ναυτικοῦ στόλου, καὶ ἐμβληθέντων κεραμίων εἰς τὴν θάλασσαν, χρόνου γενομένου, καὶ βορβόρου περὶ αὐτὰ συναλισθέντος, ὄστρεα εὑρίσκοντο ἐν αὐτοῖς. Ὅτι δ' οὐδὲν ἀφίησι τὰ τοιαῦτα ἀφ' αὑτῶν γεννητικόν, τεκμήριον. Ἐπεὶ γὰρ Χῖοί τινες ἐκ Πύῤῥας τῆς ἐν Λέσβῳ, τῶν ὀστρέων διεκόμισαν ζῶντα, καὶ εἰς τόπους τῆς θαλάττης τινὰς εὐριπώδεις καὶ ὁμοίους ἀφίεσαν, πλείω μὲν τῷ χρόνῳ οὐδὲν ἐγίνετο, τὸ δὲ μέγεθος εἰς αὔξησιν ἀπέδωκε πολύ. Τὰ δὲ λεγόμενα ὠὰ οὐδὲν συμβάλλεται πρὸς τὴν γένεσιν, ἀλλ' ἐστὶν εὐτροφίας σημεῖον, οἷον ἐν τοῖς ἐναίμοις ἡ πιότης. Διὸ καὶ πρὸς τὴν ἐδωδὴν γίνεται εὔχυμα κατὰ τοὺς καιροὺς τούτους. Σημεῖον δ', ὅτι τὰ τοιαῦτα ἀεὶ ἔχουσιν, οἷον αἱ πῖνναι, καὶ οἱ κήρυκες, καὶ αἱ πορφύραι· πλὴν ὁτὲ μέν, μείζω· ὁτὲ δ', ἐλάττω. Ἔνια δὲ καὶ οὐκ ἀεὶ ἀλλὰ τοῦ μὲν ἔαρος ἔχουσι, προβαινούσης δὲ φθίνει τῆς ὥρας, καὶ τέλος ἀφανίζεται πάμπαν· οἷον οἵ τε κτένες, καὶ οἱ μύες, καὶ τὰ καλούμενα λιμνόστρεα· ἡ γὰρ ὥρα αὕτη συμφέρει τοῖς σώμασιν αὐτῶν. Τοῖς δὲ συμβαίνει τοιοῦτον οὐδὲν ἐπίδηλον, οἷον τοῖς τηθύοις. Τὰ δὲ καθέκαστα τούτων, καὶ ἐν οἷς γίνονται τόποις, ἐκ τῆς ἱστορίας θεωρείσθω.

DE GENERATIONE ANIMALIUM LIBER IV.

CAPUT I.

Περὶ μὲν οὖν [τῆς] γενέσεως τῆς τῶν ζώων εἴρηται καὶ κοινῇ καὶ χωρὶς περὶ πάντων. Ἐπεὶ δ' ἐν τοῖς τελειοτάτοις αὐτῶν ἐστὶ τὸ θῆλυ καὶ τὸ ἄῤῥεν κεχωρισμένον, καὶ ταύτας τὰς δυνάμεις ἀρχὰς εἶναι φαμὲν πάντων καὶ ζώων καὶ φυτῶν, ἀλλὰ τὰ μὲν αὐτὰς ἀχωρίστους ἔχει, τὰ δὲ κεχωρισμένας· λεκτέον περὶ τῆς γενέσεως τῆς τούτων πρῶτον. Ἔτι γὰρ ἀτελῶν ὄντων ἐν τῷ γένει, διορίζεται τὸ θῆλυ καὶ τὸ ἄῤῥεν. Πότερον δὲ καὶ πρὶν δήλην τὴν διαφορὰν εἶναι πρὸς τὴν αἴσθησιν ἡμῶν, τὸ μὲν θῆλυ, τὸ δ' ἄῤῥεν ἐστίν, ἐν τῇ μητρὶ λαβόντα τὴν διαφοράν, ἢ πρότερον, ἀμφισβητεῖται. Φασὶ γὰρ οἱ μέν, ἐν τοῖς σπέρμασιν εἶναι ταύτην τὴν ἐναντίωσιν εὐθύς· οἷον Ἀναξαγόρας καὶ ἕνιοι τῶν φυσιολόγων· γίνεσθαί τε γὰρ ἐκ τοῦ ἄῤῥενος τὸ σπέρμα, τὸ δὲ θῆλυ παρέχειν τὸν τόπον. Καὶ εἶναι τὸ μὲν ἄῤῥεν, ἐκ τῶν δεξιῶν· τὸ δὲ θῆλυ, ἐκ τῶν ἀριστερῶν. Καὶ τῆς ὑστέρας, τὰ μὲν ἄῤῥενα, ἐν τοῖς δεξιοῖς εἶναι· τὰ δὲ θήλεα, ἐν τοῖς ἀριστεροῖς. Οἱ δ', ἐν τῇ μήτρᾳ, καθάπερ Ἐμπεδοκλῆς. Τὰ μὲν γὰρ εἰς θερμὴν ἐλθόντα τὴν ὑστέραν, ἄῤῥενα γίνεσθαί φησι· τὰ δὲ εἰς ψυχράν, θήλεα. Τῆς δὲ θερμότητος καὶ τῆς ψυχρότητος τὴν τῶν καταμηνίων αἰτίαν εἶναι ῥύσιν, ἢ ψυχροτέραν οὖσαν ἢ θερμοτέραν, καὶ παλαιοτέραν ἢ προσφατωτέραν. Δημόκριτος δὲ ὁ Ἀβδηρίτης, ἐν μὲν τῇ μητρὶ γίνεσθαί φησι τὴν διαφορὰν τοῦ θήλεος καὶ τοῦ ἄῤῥενος· οὐ μέντοι διὰ θερμότητά γε καὶ ψυχρότητα, τὸ μὲν γενέσθαι θῆλυ, τὸ δ' ἄῤῥεν· ἀλλ' ὁποτέρου ἂν κρατήσῃ τὸ σπέρμα τὸ ἀπὸ τοῦ μορίου ἐλθόν, ᾧ διαφέρουσιν ἀλλήλων τὸ θῆλυ καὶ τὸ ἄῤῥεν. Τοῦτο γὰρ ὡς ἀληθῶς Ἐμπεδοκλῆς ῥαθυμότερον ὑπείληφεν, οἰόμενος ψυχρότητι καὶ θερμότητι διαφέρειν μόνον ἀλλήλων, ὁρῶν ὅλα τὰ μόρια μεγάλην ἔχοντα διαφοράν, τά τε τῶν αἰδοίων καὶ τὰς ὑστέρας. Εἰ γὰρ πεπλασμένων τῶν ζώων, τοῦ μέν, τὰ μόρια ἔχοντος τὰ τοῦ θήλεος πάντα, τοῦ δέ, τὰ τοῦ ἄῤῥενος, καθάπερ εἰς κάμινον ἐπὶ τὴν ὑστέραν τεθείη, τὸ μὲν ἔχον ὑστέραν, εἰς θερμήν, τὸ δὲ μὴ ἔχον, εἰς ψυχράν· ἔσται θῆλυ, τὸ οὐκ ἔχον ὑστέραν, καὶ ἄῤῥεν, τὸ ἔχον. Τοῦτο δὲ ἀδύνατον. Ὥστε ταύτῃ γε βέλτιον ἂν λέγοι Δημόκριτος. Ζητεῖ γὰρ ταύτης τῆς γενέσεως τὴν διαφοράν, καὶ πειρᾶται λέγειν. Εἰ δὲ καλῶς ἢ μὴ καλῶς, ἕτερος λόγος. Ἀλλὰ μήν, κἂν ᾖ τῶν μορίων τῆς διαφορᾶς αἴτιον ἡ θερμότης καὶ ἡ ψυχρότης, τοῦτο λεκτέον τοῖς ἐκείνως λέγουσι. Τοῦτο γάρ ἐστιν (ὡς εἰπεῖν) τὸ λέγειν περὶ γενέσεως ἄῤῥενος καὶ θήλεος. Τοῦτο γὰρ διαφέρει φανερῶς. Οὐ μικρὸν δὲ

ἔργον τὸ ἀπ᾿ ἐκείνης τῆς ἀρχῆς περὶ τῆς γενέσεως τούτων τῶν μορίων τὴν αἰτίαν συναγαγεῖν· ὡς ἀναγκαῖον ἀκολουθεῖν ψυχομένῳ μὲν τῷ ζώῳ τοῦτο γίνεσθαι τὸ μόριον, ἣν καλοῦσι ὑστέραν· θερμαινομένου δὲ, μὴ γίνεσθαι. Τὸν αὐτὸν δὲ τρόπον καὶ περὶ τῶν εἰς τὴν ὁμιλίαν συντελούντων μορίων. Καὶ γὰρ ταυτὶ διαφέρει, καθάπερ εἴρηται πρότερον. Ἔτι καὶ γίνεται δίδυμα θῆλυ καὶ ἄῤῥεν ἅμα ἐν τῷ αὐτῷ μορίῳ πολλάκις τῆς ὑστέρας· καὶ τοῦθ᾿ ἱκανῶς τεθεωρήκαμεν ἐκ τῶν ἀνατομῶν ἐν πᾶσι τοῖς ζωοτοκουμένοις, καὶ ἐν τοῖς πεζοῖς, καὶ ἐν τοῖς ἰχθύσι· περὶ ὧν εἰ μὴ συνεωράκει, εὐλόγως ἂν ἡμάρτανε, ταύτην τὴν αἰτίαν εἰπών. Εἰ δὲ ἑωρακὼς, ἄτοπόν τι, τὸ ἔτι νομίζειν αἰτίαν εἶναι τὴν τῆς ὑστέρας θερμότητα ἢ ψυχρότητα. Ἄμφω γὰρ ἂν ἐγίνετο ἢ θήλεα, ἢ ἄῤῥενα. Νῦν δὲ τοῦτο οὐχ ὁρῶμεν συμβαῖνον. Λέγοντί τε τὰ μόρια διεσπᾶσθαι τοῦ γινομένου· (τὰ μὲν γὰρ, ἐν τῷ ἄῤῥενί φησιν εἶναι, τὰ δ᾿ ἐν τῷ θήλει· διὸ καὶ τῆς ἀλλήλων ὁμιλίας ἐπιθυμεῖν) ἀναγκαῖον καὶ τῶν τοιούτων διῃρῆσθαι τὸ μέγεθος, καὶ γίνεσθαι σύνοδον· ἀλλ᾿ οὐ διὰ ψῦξιν ἢ θερμασίαν. Ἀλλὰ περὶ μὲν τῆς τοιαύτης αἰτίας τοῦ σπέρματος, τάχα ἂν εἴη πολλὰ λέγειν. Ὅλως γὰρ ἔοικεν ὁ τρόπος τῆς αἰτίας πλασματώδης εἶναι. Εἰ δ᾿ ἔστι περὶ σπέρματος οὕτως ἔχον, ὥσπερ τυγχάνομεν εἰρηκότες, καὶ μήτε ἀπὸ παντὸς ἀπέρχεται, μήθ᾿ ὅλως τὸ ἀπὸ τοῦ ἄῤῥενος παρέχει τοῖς γινομένοις ὕλην μηδεμίαν, καὶ πρὸς τοῦτον καὶ πρὸς Δημόκριτον, καὶ εἴ τις ἄλλος οὕτω τυγχάνει λέγων, οὕτως ἀπαντητέον. Οὔτε γὰρ διεσπασμένον ἐνδέχεται τὸ σῶμα τοῦ σπέρματος εἶναι, τὸ μὲν ἐν τῷ θήλει, τὸ δὲ ἐν τῷ ἄῤῥενι, καθάπερ Ἐμπεδοκλῆς φησιν, εἰπὼν,

> Ἀλλὰ διέσπασται μελέων φύσις· ἡ μὲν, ἐν ἀνδρὸς,

ἡ δ᾿, ἐν γυναικός· οὔτ᾿ ἐξ ἑκατέρου πᾶν ἀποκρινόμενον, τῷ κρατῆσαί τι μέρος, ἄλλου μέρους γίνεσθαι τὸ μὲν θῆλυ, τὸ δὲ ἄῤῥεν. Ὅλως δὲ τό γε τὴν τοῦ μέρους ὑπεροχὴν κρατήσασαν, ποιεῖν θῆλυ, βέλτιον μὲν, ἢ μηθὲν φροντίσαντα, τὸ θερμὸν αἰτιάσασθαι μόνον. Τὸ μέντοι συμβαίνειν ἅμα καὶ την τοῦ αἰδοίου μορφὴν ἑτέραν, δεῖ λόγου πρὸς τὸ συνακολουθεῖν ἀεὶ ταῦτα ἀλλήλοις. Εἰ γὰρ ὅτι σύνεγγυς, καὶ τῶν λοιπῶν ἕκαστον ἔδει μορίων ἀκολουθεῖν. Ἑτέρῳ γὰρ ἕτερον ἐγγὺς τῶν νικώντων. Ὥστε ἅμα θῆλύ τε ἂν ἦν, καὶ τῇ μητρὶ ἐοικός· ἢ ἄῤῥεν, καὶ τῷ πατρί. Ἔτι ἄτοπον καὶ τὸ μόνον ταῦτ᾿ οἴεσθαι δεῖν γίγνεσθαι τὰ μόρια, καὶ μὴ τὸ σύνολον μεταβεβληκέναι σῶμα, καὶ μάλιστα καὶ πρῶτον τὰς φλέβας, περὶ ἃς ὡς περὶ ὑπογραφὴν τὸ σῶμα περίκειται τὸ τῶν σαρκῶν. Ἃς οὐ διὰ τὴν ὑστέραν εὔλογον γίνεσθαι ποιάς τινας, ἀλλὰ μᾶλλον δι᾿ ἐκείνας τὴν ὑστέραν. Ὑποδοχὴ γὰρ αἵματός τινος ἑκάτερον· προτέρα δ᾿ ἡ τῶν φλεβῶν. Τὴν δὲ κινοῦσαν ἀρχὴν, ἀναγκαῖον ἀεὶ πρότερον εἶναι, καὶ τῆς γενέσεως αἰτίαν, τῷ ποιάν εἶναί τινα. Συμβαίνει μὲν οὖν ἡ διαφορὰ τῶν μερῶν τούτων πρὸς ἄλληλα τοῖς θήλεσι καὶ τοῖς ἄῤῥεσιν· ἀλλ᾿ οὐκ ἀρχὴν οἰητέον οὐδ᾿ αἰτίαν εἶναι ταύτην, ἀλλ᾿ ἑτέραν, κἂν εἰ μηδὲν ἀποκρίνηται σπέρμα, μήτε ἀπὸ τοῦ θήλεος, μήτε ἀπὸ τοῦ ἄῤῥενος, ἀλλ᾿ ὅπως δή ποτε συνίσταται τὸ σπέρμα τὸ γιγνόμενον. Ὁ δ᾿ αὐτὸς λόγος καὶ πρὸς τοὺς λέγοντας τὸ μὲν ἄῤῥεν, ἀπὸ τῶν δεξιῶν εἶναι· τὸ δὲ θῆλυ, ἀπὸ τῶν ἀριστερῶν· ὅσπερ καὶ πρὸς Ἐμπεδοκλέα καὶ πρὸς Δημό-

κριτον. Εἴτε γὰρ μηδεμίαν ὕλην συμβάλλετα
ἄῤῥεν, οὐθὲν ἂν λέγοιεν οἱ λέγοντες οὕτως· εἴτ
συμβάλλεται, καθάπερ φασὶν, ὁμοίως ἀναγ
ἀπαντᾷν καὶ πρὸς τὸν Ἐμπεδοκλέους λόγον, ὅς
ρίζει τὸ θῆλυ πρὸς τὸ ἄῤῥεν θερμότητι καὶ ψ
τητι τῆς ὑστέρας. Οἱ δὲ τὸ αὐτὸ τοῦτο πο
τοῖς δεξιοῖς καὶ τοῖς ἀριστεροῖς ὁρίζοντες, ὁρ
διαφέροντα τὸ θῆλυ καὶ τὸ ἄῤῥεν καὶ μορίοις
Ὧν διὰ τίνα αἰτίαν ὑπάρξει τοῖς ἐκ τῶν ἀρισ
τοῖς δ᾿ ἐκ τῶν δεξιῶν οὐχ ὑπάρξει τὸ σῶμα
ὑστέρας; Ἂν γὰρ ἔλθῃ μὲν, μὴ σχῇ δὲ τοῦτο
ριον, ἔσται θῆλυ οὐκ ἔχον ὑστέραν, καὶ ἄῤῥε
ἂν τύχῃ. Ἔτι δὲ, ὅπερ εἴρηται καὶ πρότερον,
καὶ θῆλυ ἐν τῷ δεξιῷ μέρει τῆς ὑστέρας, κα
ἐν τῷ ἀριστερῷ, καὶ ἄμφω ἐν τῷ αὐτῷ μέρ
τοῦτ᾿ οὐχ ὅτι ἅπαξ, ἀλλὰ πλεονάκις· ἢ τὸ ἄ
ἐν τοῖς δεξιοῖς, τὸ δὲ θῆλυ ἐν τοῖς ἀριστεροῖς
ἧττον δὲ ἀμφότερα γίνεται ἐν τοῖς δεξιοῖς.
πλησίως δέ τινες πεπεισμένοι τούτοις εἰσὶ κα
σιν, ὡς τὸν δεξιὸν ὄρχιν ἀποδουμένοις ἢ τὸν
ρὸν, συμβαίνει τοῖς ὀχεύουσιν ἀῤῥενοτοκεῖν
τοκεῖν. Οὕτω γὰρ Λεωφάνης ἔλεγεν. Ἐπ
ἐκτεμνομένων τὸν ἕτερον ὄρχιν, τὸ αὐτὸ το
βαίνειν τινές φασιν· οὐκ ἀληθῆ λέγοντες, ἀ
τευόμενοι τὸ συμβησόμενον ἐκ τῶν εἰκότων,
λαμβάνοντες, ὡς οὕτως ἔχον, πρὶν γινόμεν
ἰδεῖν. Ἔτι δ᾿ ἀγνοοῦντες, ὡς οὐδὲν συ
πρὸς τὴν γένεσιν τῆς ἀῤῥενογονίας καὶ θη
τὰ μόρια ταῦτα τοῖς ζώοις. Τούτου δὲ
ὅτι πολλὰ τῶν ζώων, ταυτά τε καὶ θήλεα κ
ἐστι, καὶ γεννᾷ τὰ μὲν, θήλεα, τὰ δ᾿, ἄῤῥε
οὐκ ἔχοντα, καθάπερ τὰ μὴ ἔχοντα πόδας
τε τῶν ἰχθύων γένος, καὶ τὸ τῶν ὄφεων.
οὖν θερμότητα καὶ ψυχρότητα αἴτιον ο
ἄῤῥενος καὶ τοῦ θήλεος, καὶ τὸ τὴν ἀπ
τῶν δεξιῶν γίνεσθαι, ἢ τῶν ἀριστερῶν, ἔχ
γον. Θερμότερα γὰρ τὰ δεξιὰ τοῦ σώματο
στερῶν· καὶ τὸ σπέρμα τὸ πεπεμμένον,
Τοιοῦτον δὲ τὸ συνεστώς. Γονιμώτερον
στὼς μᾶλλον. Ἀλλὰ λίαν τὸ λέγειν οὕτω,
ἐστιν ἅπτεσθαι τῆς αἰτίας. Δεῖ δὲ ὅτι μά
άγειν ἐκ τῶν ἐνδεχομένων ἐγγὺς τῶν πρώ
Περὶ μὲν οὖν ὅλου τε τοῦ σώματος καὶ τ
τί τε ἕκαστόν ἐστι, καὶ διὰ τίνα αἰτίαν, εἰ
τερον ἐν ἑτέροις. Ἀλλ᾿ ἐπεὶ τὸ ἄῤῥεν κ
διώρισται δυνάμει τινὶ καὶ ἀδυναμίᾳ, (
δυνάμενον πέττειν καὶ συνιστάναι τε κ
σπέρμα ἔχον τὴν ἀρχὴν τοῦ εἴδους, ἄῤῥεν
ἀρχὴν, οὐ τοιαύτην, ἐξ ἧς ὥσπερ ὕλης γί
τον, οἷον τὸ γεννῶν, ἀλλὰ τὴν κινοῦσαν
τ᾿ ἐν αὑτῷ, ἐάν τ᾿ ἐν ἄλλῳ τοῦτο δύνητα
δὲ δεχόμενον μὲν, ἀδυνατοῦν δὲ συν
ἐκκρίνειν, θῆλυ) ἔτι εἰ πᾶσα πέψις ἐργάζ
ἀνάγκη καὶ τῶν ζώων τὰ ἄῤῥενα τῶν θη
τερα εἶναι. Διὰ γὰρ ψυχρότητα καὶ
πολυαιμεῖ κατὰ τόπους τινὰς τὸ θῆλυ
ἔστιν αὐτὸ τοὐναντίον σημεῖον, ᾗ δι᾿
οἴονταί τινες τὸ θῆλυ θερμότερον εἶναι
διὰ τὴν τῶν καταμηνίων πρόεσιν. Τὸ μ
θερμόν· τὸ δὲ πλεῖον ἔχον, μᾶλλον. Ὑπ
δὲ τοῦτο γίνεσθαι τὸ πάθος δι᾿ ὑπερβο
καὶ θερμότητος· ὥσπερ ἐνδεχόμενον αἷ
ὁμοίως, ἄνπερ μόνον ὑγρὸν ᾖ, καὶ τὴν

τώδης, καὶ οὐκ ἔλαττον γινόμενον, καὶ καθαρώτερον τοῖς εὐτροφοῦσιν. Οἱ δ᾽ ὥσπερ τὸ κατὰ τὴν κοιλίαν περίττωμα, τὸ πλεῖον τοῦ ἐλάττονος οἴονται σημεῖον εἶναι θερμῆς φύσεως μᾶλλον. Καίτοι τοὐναντίον ἐστίν. Ὥσπερ γὰρ καὶ ἐκ τῆς πρώτης τροφῆς, ἐκ πολλῆς ὀλίγον ἀποκρίνεται τὸ χρήσιμον ἐν ταῖς περὶ τοὺς καρποὺς ἐργασίαις, καὶ τέλος οὐθὲν μέρος τὸ ἔσχατον πρὸς τὸ πρῶτον πλῆθός ἐστιν, οὕτω πάλιν καὶ ἐν τῷ σώματι διαδεχόμενα τὰ μέρη ταῖς ἐργασίαις, τὸ τελευταῖον πάμπαν μικρὸν ἐξ ἁπάσης γίνεται τῆς τροφῆς. Τοῦτο δὲ ἐν μὲν τισιν αἷμά ἐστιν, ἐν τισι τὸ ἀνάλογον. Ἐπεὶ δὲ τὸ μὲν δύναται, τὸ δ᾽ ἀδυνατεῖ ἐκκρῖναι τὸ περίττωμα καθαρόν· ἁπάσῃ δὲ δυνάμει ὄργανόν τί ἐστι, καὶ τῇ χεῖρον ἀποτελούσῃ τὸ αὐτὸ, καὶ τῇ βέλτιον· τὸ δὲ θῆλυ καὶ τὸ ἄῤῥεν, πλεοναχῶς λεγομένου τοῦ δυνατοῦ καὶ τοῦ ἀδυνάτου, τοῦτον ἀντίκειται τὸν τρόπον· ἀνάγκη οὖν καὶ τῷ θήλει καὶ τῷ ἄῤῥενι εἶναι ὄργανα. Τῷ μὲν οὖν ἡ ὑστέρα, τῷ δ᾽ ὁ περίνεός ἐστιν. Ἅμα δ᾽ ἡ φύσις τήν τε δύναμιν ἀποδίδωσιν ἑκάστῳ, καὶ τὸ ὄργανον· βέλτιον γὰρ οὕτως. Διὸ ἕκαστοι οἱ τόποι ἅμα ταῖς ἐκκρίσεσι γίνονται καὶ ταῖς δυνάμεσιν· ὥσπερ οὔθ᾽ ἡ ὄψις ἄνευ ὀφθαλμῶν, οὔτ᾽ ὀφθαλμὸς τελειοῦται ἄνευ ὄψεως, καὶ κοιλία καὶ κύστις ἅμα τῷ δύνασθαι τὰ περιττώματα γίνεσθαι. Ὄντος δὲ τοῦ αὐτοῦ, ἐξ οὗ γίνεται καὶ αὔξεται, τοῦτο δ᾽ ἐστὶν ἡ τροφὴ, ἕκαστον ἂν γίνοιτο τῶν μορίων ἐκ τοιαύτης ὕλης ἧς δεκτικόν ἐστι, καὶ τοιούτου περιττώματος. Ἔτι δὲ γίνεται πάλιν (ὥς φαμὲν) ἐκ τοῦ ἐναντίου πως. Τρίτον δὲ πρὸς τούτοις ληπτέον, ὅτι εἴπερ ἡ φθορὰ εἰς τοὐναντίον, καὶ τὸ μὴ κρατούμενον ὑπὸ τοῦ δημιουργοῦντος, ἀνάγκη μεταβάλλειν εἰς τοὐναντίον. Τούτων δὲ ὑποκειμένων, ἴσως ἂν ἤδη μᾶλλον εἴη φανερὸν δι᾽ ἣν αἰτίαν γίνεται τὸ μὲν, θῆλυ, τὸ δ᾽, ἄῤῥεν. Ὅταν γὰρ μὴ κρατῇ ἡ ἀρχὴ μηδὲ δύνηται πέψαι δι᾽ ἔνδειαν θερμότητος, μηδ᾽ ἀγάγῃ εἰς τὸ ἴδιον εἶδος τὸ αὐτοῦ, ἀλλὰ ταύτῃ ἡττηθῇ, ἀνάγκη ἐπὶ τοὐναντίον μεταβάλλειν. Ἐναντίον δὲ τῷ ἄῤῥενι τὸ θῆλυ, καὶ ταύτῃ, ᾗ τὸ μὲν, ἄῤῥεν, τὸ δὲ, θῆλυ. Ἐπεὶ δ᾽ ἔχει διαφορὰν ἐν τῇ δυνάμει, ἔχει καὶ τὸ ὄργανον διάφορον· ὥστε εἰς τοιοῦτον μεταβάλλει. Ἑνὸς δὲ μορίου ἐπικαίρου μεταβάλλοντος, ὅλη ἡ σύστασις τοῦ ζῴου πολὺ τῷ εἴδει διαφέρει. Ὁρᾷν δ᾽ ἔξεστιν ἐπὶ τῶν εὐνούχων, οἳ ἑνὸς μορίου πηρωθέντος, τοσοῦτον ἀλλάττουσι τῆς ἀρχαίας μορφῆς, καὶ μικρὸν λείπουσι τοῦ θήλεος τὴν ἰδέαν. Τούτου δ᾽ αἴτιον, ὅτι ἔνια τῶν μορίων ἀρχαί εἰσιν. Ἀρχῆς δὲ κινηθείσης, ἀνάγκη μεθίστασθαι πολλὰ τῶν ἀκολουθούντων. Εἰ οὖν τὸ μὲν ἄῤῥεν ἀρχή τις καὶ αἴτιον, ἔστι δὲ ἄῤῥεν ᾗ δύναταί τι, θῆλυ δὲ, ᾗ ἀδυνατεῖ· τῆς δυνάμεως δὲ ὅρος καὶ τῆς ἀδυναμίας, τὸ πεπτικὸν εἶναι, ἢ μὴ πεπτικὸν τῆς ὑστάτης τροφῆς, ὃ ἐν μὲν τοῖς ἐναίμοις αἷμα καλεῖται, ἐν δὲ τοῖς ἄλλοις τὸ ἀνάλογον· τούτου δὲ τὸ αἴτιον ἐν τῇ ἀρχῇ καὶ τῷ μορίῳ τῷ ἔχοντι τὴν τῆς φυσικῆς θερμότητος ἀρχήν· ἀναγκαῖον ἄρα ἐν τοῖς ἐναίμοις συνίστασθαι καρδίαν, καὶ ἢ ἄῤῥεν ἔσεσθαι, ἢ θῆλυ τὸ γινόμενον. Ἐν δὲ τοῖς ἄλλοις γένεσιν ὑπάρχει τὸ θῆλυ καὶ τὸ ἄῤῥεν τὸ τῇ καρδίᾳ ἀνάλογον. Ἡ μὲν οὖν ἀρχὴ τοῦ θήλεος καὶ ἄῤῥενος, καὶ ἡ αἰτία αὕτη, καὶ ἐν τούτῳ ἐστί. Θῆλυ δ᾽ ἤδη καὶ ἄῤῥεν ἐστὶν, ὅταν ἔχῃ καὶ τὰ μόρια, οἷς διαφέρει τὸ θῆλυ τοῦ ἄῤῥενος. Οὐ γὰρ καθ᾽ ὁτιοῦν μέρος ἄῤῥεν οὐδὲ θῆλυ, ὥσπερ οὐδὲ ὁρῶν καὶ ἀκοῦον. Ἀναλαβόντες δὲ πάλιν λέγομεν, ὅτι τὸ μὲν σπέρμα ὑπόκειται περίττωμα τροφῆς ὂν τὸ ἔσχατον. Ἔσχατον δὲ λέγω, τὸ πρὸς ἕκαστον φερόμενον. Διὸ καὶ ἔοικε τὸ γεννώμενον τῷ γεννήσαντι. Οὐδὲν γὰρ διαφέρει ἀφ᾽ ἑκάστου τῶν μορίων ἀπελθεῖν, ἢ πρὸς ἕκαστον προσελθεῖν. Ὀρθότερον δ᾽ οὕτως. Διαφέρει δὲ τὸ τοῦ ἄῤῥενος σπέρμα, ὅτι ἔχει ἀρχὴν ἐν αὐτῷ τοιαύτην οἵαν κινεῖν καὶ ἐν τῷ ζώῳ, καὶ διαπέττειν τὴν ἐσχάτην τροφήν· τὸ δὲ τοῦ θήλεος, ὕλην μόνον. Κρατῆσαν μὲν οὖν εἰς αὑτὸ ἄγει· κρατηθὲν δὲ, ἐπὶ τοὐναντίον μεταβάλλει, ἢ εἰς φθοράν· ἐναντίον δὲ τῷ ἄῤῥενι τὸ θῆλυ. Θῆλυ δὲ, τῇ ἀπεψίᾳ, καὶ τῇ ψυχρότητι τῆς αἱματικῆς τροφῆς. Ἡ δὲ φύσις ἑκάστῳ τῶν περιττωμάτων ἀποδίδωσι τὸ δεκτικὸν μόριον. Τὸ δὲ σπέρμα, περίττωμα. Τοῦτο δὲ τοῖς μὲν θερμοτέροις καὶ ἄῤῥεσι τῶν ἐναίμων, εὔογκον τῷ πλήθει. Διὸ τὰ δεκτικὰ μόρια πόροι ταύτης τῆς περιττώσεώς εἰσι τοῖς ἄῤῥεσι· ταῖς δὲ θηλείαις δι᾽ ἀπεψίαν, πλῆθος αἱματικόν· ἀκατέργαστον γάρ· ὥστε καὶ μόριον δεκτικὸν ἀναγκαῖον εἶναί τέ τι, καὶ εἶναι τοῦτο ἀνόμοιον, καὶ μέγεθος ἔχειν. Διὸ τῆς ὑστέρας τοιαύτη ἡ φύσις ἐστί. Τούτῳ δὲ τὸ θῆλυ διαφέρει τῷ μορίῳ τοῦ ἄῤῥενος. Διὰ τίνα μὲν οὖν αἰτίαν γίνεται τὸ μὲν, ἄῤῥεν, τὸ δὲ, θῆλυ, εἴρηται.

CAPUT II.

Τεκμήρια δὲ τὰ συμβαίνοντα τοῖς εἰρημένοις. Τά τε γὰρ νέα, θηλυτόκα μᾶλλον τῶν ἀκμαζόντων, καὶ γηράσκοντα μᾶλλον. Τοῖς μὲν γὰρ, οὔπω τέλειον τὸ θερμόν· τοῖς δὲ, ἀπολείπει. Καὶ τὰ μὲν ὑγρότερα τῶν σωμάτων καὶ γυναικικώτερα, θηλυτόκα μᾶλλον· καὶ τὰ σπέρματα τὰ ὑγρὰ, τῶν συνεστηκότων. Πάντα γὰρ ταῦτα γίνεται δι᾽ ἔνδειαν θερμότητος φυσικῆς. Καὶ τὸ βορείοις ἀῤῥενοτοκεῖν μᾶλλον ἢ νοτίοις· ὥστε καὶ περιττωματικώτερα. Τὸ δὲ πλεῖον περίττωμα, δυσπεπτότερον. Διὸ τοῖς μὲν ἄῤῥεσιν ὑγρότερον τὸ σπέρμα, ταῖς δὲ γυναιξὶν ἡ τῶν καταμηνίων ἔκκρισις. Καὶ τὸ γίνεσθαι δὲ τὰ καταμήνια τὰ κατὰ φύσιν, φθινόντων τῶν μηνῶν μᾶλλον, διὰ τὴν αὐτὴν αἰτίαν συμβαίνει. Ψυχρότερος γὰρ ὁ χρόνος οὗτος τοῦ μηνὸς, καὶ ὑγρότερος, διὰ τὴν φθίσιν καὶ ἀπόλειψιν τῆς σελήνης. Ὁ μὲν γὰρ ἥλιος, ἐν ὅλῳ τῷ ἐνιαυτῷ ποιεῖ χειμῶνα καὶ θέρος· ἡ δὲ σελήνη, ἐν τῷ μηνί. Τοῦτο δ᾽ οὐ διὰ τὰς τροπάς· ἀλλὰ τὸ μὲν, αὐξανομένου συμβαίνει τοῦ φωτός· τὸ δὲ, φθίνοντος. Φασὶ δὲ καὶ οἱ νομεῖς διαφέρειν πρὸς θηλυγονίαν καὶ ἀῤῥενογονίαν, οὐ μόνον ἐὰν συμβαίνῃ τὴν ὀχείαν γίνεσθαι βορείοις ἢ νοτίοις, ἀλλὰ κἂν ὀχευόμενα βλέπῃ πρὸς νότον ἢ βορέαν· οὕτω μικρὰν ἐνίοτε ῥοπὴν αἰτίαν γίνεσθαι τῆς ψυχρότητος καὶ θερμότητος· ταῦτα δὲ, τῆς γενέσεως. Διέστηκε μὲν οὖν ὅλως πρὸς ἄλληλα τό, τε θῆλυ καὶ τὸ ἄῤῥεν πρὸς τὴν ἀῤῥενογονίαν καὶ θηλυγονίαν, διὰ τὰς εἰρημένας αἰτίας. Οὐ μὴν ἀλλὰ καὶ δεῖ συμμετρίας πρὸς ἄλληλα. Πάντα γὰρ τὰ γινόμενα κατὰ τέχνην ἢ φύσιν, λόγῳ τινί ἐστι. Τὸ δὲ θερμὸν, λίαν μὲν κρατοῦν, ξηραίνει τὰ ὑγρά. Πολὺ δὲ ἐλλεῖπον, οὐ συνίστησιν, ἀλλὰ δεῖ πρὸς τὸ δημιουργούμενον ἔχειν τὸν τοῦ μέσου λόγον. Εἰ δὲ μὴ, καθάπερ ἐν τοῖς ἑψομένοις προσκάει μὲν τὸ πλεῖον πῦρ, οὐχ ἕψει δὲ τὸ ἔλαττον· ἀμφοτέρως γὰρ συμβαίνει μὴ τελειοῦσθαι τὸ γινόμενον· οὕτω καὶ ἐν τῇ τοῦ ἄῤῥενος μίξει καὶ τοῦ θήλεος, δεῖ τῆς συμμετρίας. Καὶ διὰ τοῦτο πολλοῖς καὶ πολλαῖς συμβαίνει μετ᾽ ἀλλήλων μὲν μὴ γεννᾷν, διαζευχθεῖσι δὲ γεν-

νᾶν· καὶ ὁτὲ μὲν νέοις, ὁτὲ δὲ πρεσβυτέροις οὖσι, ταύτας γίνεσθαι τὰς ὑπεναντιώσεις. Ὁμοίως περί τε γένεσιν καὶ ἀγονίαν, καὶ ἀῤῥενογονίαν καὶ θηλυγονίαν. Διαφέρει δὲ καὶ χώρα χώρας ἐπὶ ταῦτα, καὶ ὕδωρ ὕδατος, διὰ τὰς αὐτὰς αἰτίας. Ποιά γάρ τις ἡ τροφὴ γίνεται μάλιστα, καὶ ἡ τοῦ σώματος διάθεσις, διά τε τὴν κρᾶσιν τοῦ περιεστῶτος ἀέρος, καὶ τῶν εἰσιόντων· μάλιστα δὲ διὰ τὴν τοῦ ὕδατος τροφήν. Τοῦτο γὰρ πλεῖστον εἰςφέρονται, καὶ ἐν πᾶσίν ἐστι τροφὴ τοῦτο, καὶ ἐν τοῖς ξηροῖς. Διὸ καὶ τὰ ἀτέραμνα ὕδατα καὶ ψυχρὰ, τὰ μὲν, ἀτεκνίαν ποιεῖ, τὰ δὲ, θηλυτοκίαν.

CAPUT III.

Αἱ δ' αὐταὶ αἰτίαι καὶ τοῦ τὰ μὲν ἐοικότα γίνεσθαι τοῖς τεκνώσασι, τὰ δὲ μὴ ἐοικότα· καὶ τὰ μὲν πατρὶ, τὰ δὲ μητρὶ, κατά τε τὸ ὅλον σῶμα, καὶ κατὰ τὸ μόριον ἕκαστον· καὶ μᾶλλον [ἐν] αὐτοῖς, ἢ τοῖς προγόνοις· καὶ τούτοις, ἢ τοῖς τυχοῦσι· καὶ τὰ μὲν ἄῤῥενα, μᾶλλον τῷ πατρὶ, τὰ δὲ θήλεα, τῇ μητρί· τὰ δ' οὐδενὶ τῶν συγγενῶν, ὅμως δ' ἀνθρώπῳ γέ τινι· τὰ δ' οὐδ' ἀνθρώπῳ τινὶ, ἀλλ' ἤδη τέρατι. Καὶ γὰρ ὁ μὴ ἐοικὼς τοῖς γονεῦσιν, ἤδη τρόπον τινὰ τέρας ἐστί. Παρεκβέβηκε γὰρ ἡ φύσις ἐν τούτοις ἐκ τοῦ γένους τρόπον τινά. Ἀρχὴ δὲ ἡ πρώτη, τὸ θῆλυ γενέσθαι καὶ μὴ ἄῤῥεν. Ἀλλ' αὕτη μὲν ἀναγκαία τῇ φύσει· δεῖ γὰρ σώζεσθαι τὸ γένος τῶν κεχωρισμένων κατὰ τὸ θῆλυ καὶ τὸ ἄῤῥεν. Ἐνδεχομένου δὲ μὴ κρατεῖν ποτε τοῦ ἄῤῥενος, ἢ διὰ νεότητα, ἢ διὰ γῆρας, ἢ δι' ἄλλην τινὰ αἰτίαν τοιαύτην, ἀνάγκη γίνεσθαι θηλυτοκίαν ἐν τοῖς ζώοις. Τὸ δὲ τέρας, οὐκ ἀναγκαῖον πρὸς τὴν ἕνεκά του καὶ τὴν τοῦ τέλους αἰτίαν· ἀλλὰ κατὰ συμβεβηκὸς ἀναγκαῖον, ἐπεὶ τὴν ἀρχὴν ἐντεῦθεν δεῖ λαμβάνειν. Εὐπέπτου μὲν γὰρ οὔσης τῆς περιττώσεως ἐν τοῖς καταμηνίοις τῆς σπερματικῆς, καθ' αὑτὴν ποιήσει ποτὲ τὴν μορφὴν ἡ τοῦ ἄῤῥενος κίνησις. Τὸ γὰρ γονὴν λέγειν ἢ κίνησιν τὴν αὔξουσαν ἕκαστον τῶν μορίων, οὐθὲν διαφέρει, οὐδὲ τὴν αὔξασαν ἢ τὴν συνιστᾶσαν ἐξ ἀρχῆς. Ὁ γὰρ αὐτὸς λόγος τῆς κινήσεως. Ὥστε κρατούσης μὲν, ἄῤῥεν τε ποιήσει καὶ οὐ θῆλυ, καὶ ἐοικὸς τῷ γεννῶντι, ἀλλ' οὐ τῇ μητρί· μὴ κρατῆσαν δὲ, καθ' ὁποίαν ἂν μὴ κρατήσῃ δύναμιν, τὴν ἔλλειψιν ποιεῖ κατ' αὐτήν. Λέγω δὲ ἑκάστην δύναμιν τόνδε τὸν τρόπον. Τὸ γεννῶν ἐστιν οὐ μόνον ἄῤῥεν, ἀλλὰ καὶ τοῖον ἄῤῥεν, οἷον Κορίσκος, ἢ Σωκράτης· καὶ οὐ μόνον Σωκράτης ἐστὶν, ἀλλὰ καὶ ἄνθρωπος. Καὶ τοῦτον δὴ τὸν τρόπον τὰ μὲν, ἐγγύτερα, τὰ δὲ, ποῤῥώτερα ὑπάρχει τῷ γεννῶντι, καθὸ γεννητικὸν, ἀλλ' οὐ κατὰ συμβεβηκός. Οἷον εἰ γραμματικὸς ὁ γεννῶν, ἢ γείτων τινός. Ἀεὶ δὲ ἰσχύει πρὸς τὴν γένεσιν μᾶλλον τὸ ἴδιον καὶ τὸ καθ' ἕκαστον. Ὁ γὰρ Κορίσκος, καὶ ἄνθρωπός ἐστι καὶ ζῶον· ἀλλ' ἐγγύτερον τοῦ ἰδίου ὁ ἄνθρωπος, ἢ τὸ ζῶον. Γεννᾷ δὲ καὶ τὸ καθ' ἕκαστον καὶ τὸ γένος· ἀλλὰ μᾶλλον τὸ καθ' ἕκαστον. Τοῦτο γὰρ ἡ οὐσία. Καὶ γὰρ τὸ γινόμενον γίνεται μὲν καὶ ποιόν τι· ἀλλὰ τόδε τι, καὶ τοῦθ' ἡ οὐσία. Διόπερ ἀπὸ τῶν δυνάμεων ὑπάρχουσιν αἱ κινήσεις ἐν τοῖς σπέρμασι πάντων τῶν τοιούτων, δυνάμει δὲ καὶ τῶν προγόνων· μᾶλλον δὲ τοῦ ἐγγύτερον ἀεὶ, τῶν καθ' ἕκαστόν τινος. Λέγω δὲ καθ' ἕκαστον, τὸν Κορίσκον καὶ τὸν Σωκράτην. Ἐπεὶ δ' ἐξίσταται πᾶν οὐκ εἰς τὸ τυχὸν, ἀλλ' εἰς τὸ ἀντικείμενον, καὶ τὸ ἐν τῇ γενέσει μὴ κρατούμενον, ἀναγκαῖον ἐξίστασθαι καὶ γίνεσθαι τὸ ἀντικείμενον, καθ' ἣν δύναμιν οὐκ ἐκράτησε τὸ γεννῶν καὶ κινοῦν· ἐὰν μὲν οὖν ᾗ ἄῤῥεν, θῆλυ γίνεται· ἐὰν δὲ ᾗ Κορίσκος ἢ Σωκράτης, οὐ τῷ πατρὶ ἐοικὸς, ἀλλὰ τῇ μητρὶ γίνεται. Ἀντίκειται γὰρ ὥσπερ τῷ ὅλως πατρὶ μήτηρ, καὶ τῷ καθ' ἕκαστον γεννῶντι, ἡ καθ' ἕκαστον γεννῶσα. Ὁμοίως δὲ καὶ κατὰ τὰς ἐχομένας δυνάμεις. Ἀεὶ γὰρ εἰς τὸν ἐχόμενον μεταβαίνει μᾶλλον τῶν προγόνων, καὶ ἐπὶ πατέρων καὶ μητέρων. Ἔνεισι δ' αἱ μὲν ἐνεργείᾳ τῶν κινήσεων, αἱ δὲ, δυνάμει. Καὶ ἐνεργείᾳ μὲν, αἱ τοῦ γεννῶντος καὶ τῶν καθόλου, οἷον ἀνθρώπου, καὶ ζώου· δυνάμει δὲ, αἱ τοῦ θήλεως καὶ τῶν προγόνων, [καὶ ἐπὶ πατέρων καὶ μητέρων.] Μεταβάλλει μὲν οὖν ἐξιστάμενον πρὸς τὰ ἀντικείμενα. Λύονται δὲ αἱ κινήσεις αἱ δημιουργοῦσαι ἐπὶ τὰς ἐγγύς· οἷον ἡ τοῦ γεννῶντος ἂν λυθῇ κίνησις, ἐλαχίστῃ διαφορᾷ μεταβαίνει εἰς τὴν τοῦ πατρός· δεύτερον δὲ εἰς τὴν τοῦ πάππου· καὶ τοῦτον δὴ τὸν τρόπον ἐπὶ τῶν ἀῤῥένων καὶ ἐπὶ τῶν θηλειῶν, ἡ τῆς γεννώσης εἰς τὴν τῆς μητρός· ἐὰν δὲ μὴ εἰς ταύτην, εἰς τὴν τῆς τήθης. Ὁμοίως δὲ καὶ ἐπὶ τῶν ἄνωθεν. Μάλιστα μὲν οὖν πέφυκεν ᾗ ἄῤῥεν καὶ ᾗ πατὴρ, ἅμα καὶ κρατεῖν καὶ κρατεῖσθαι. Μικρὰ γὰρ ἡ διαφορά. Ὥστε οὐκ ἔργον ἅμα συμβῆναι ἀμφότερα· ὁ γὰρ Σωκράτης ἀνὴρ τοιόσδε τίς. Διὸ ὡς ἐπιτοπολὺ τὰ μὲν ἄῤῥενα, τῷ πατρὶ ἔοικε· τὰ δὲ θήλη, τῇ μητρί. Ἅμα γὰρ εἰς ἄμφω ἔκστασις ἐγένετο. Ἀντίκειται δὲ τῷ μὲν ἄῤῥενι, τὸ θῆλυ· τῷ δὲ πατρὶ, ἡ μήτηρ. Ἡ δ' ἔκστασις εἰς τὰ ἀντικείμενα. Ἐὰν δὲ ἡ μὲν ἀπὸ τοῦ ἄῤῥενος κρατήσῃ κίνησις, ἡ δ' ἀπὸ τοῦ Σωκράτους μὴ κρατήσῃ, ἢ αὕτη μὲν, ἐκείνη δὲ μὴ, τότε συμβαίνει γίνεσθαι ἄῤῥενά τε μητρὶ ἐοικότα, καὶ θήλεα πατρί. Ἐὰν δὲ λυθῶσιν αἱ κινήσεις, καὶ ἡ μὲν ἄῤῥεν μείνῃ, ἡ δὲ τοῦ Σωκράτους λυθῇ εἰς τὴν τοῦ πατρὸς, ἔσται ἄῤῥεν τῷ πάππῳ ἐοικὸς, ἢ τῶν ἄλλων τινὶ τῶν ἄνωθεν προγόνων, κατὰ τοῦτον τὸν λόγον. Κρατηθέντος δὲ ᾗ ἄῤῥεν, θῆλυ ἔσται, καὶ ἐοικὸς μάλιστα μὲν τῇ μητρί· ἐὰν δὲ καὶ αὕτη λυθῇ ἡ κίνησις, μητρὶ μητρὸς ἢ ἄλλῃ τινὶ τῶν ἄνωθεν ἔσται ἡ ὁμοιότης κατὰ τὸν αὐτὸν λόγον. Ὁ δ' αὐτὸς τρόπος καὶ ἐπὶ τῶν μορίων. Καὶ γὰρ τῶν μορίων τὰ μὲν, πατρὶ ἔοικε πολλάκις, τὰ δὲ, μητρί· τὰ δὲ, τῶν προγόνων τισίν. Ἔνεισι γὰρ καὶ τῶν μορίων, αἱ μὲν, ἐνεργείᾳ κινήσεις, αἱ δὲ δυνάμει, καθάπερ εἴρηται πολλάκις· καθόλου δὲ δεῖ λαβεῖν ὑποθήσεις, μίαν μὲν τὴν εἰρημένην, ὅτι ἔνεισι τῶν κινήσεων αἱ μὲν δυνάμει, αἱ δὲ ἐνεργείᾳ. Ἄλλας δὲ δύο, ὅτι κρατούμενον μὲν ἐξίσταται εἰς τὸ ἀντικείμενον· λυόμενον δὲ, εἰς τὴν ἐχομένην κίνησιν· καὶ ἧττον μὲν λυόμενον, εἰς τὴν ἐγγύς· μᾶλλον δὲ, ἐπὶ τὴν ποῤῥωτέρω. Τέλος δὲ οὕτως συγχέονται, ὥστε μηθενὶ ἐοικέναι τῶν οἰκείων καὶ συγγενῶν, ἀλλὰ λείπεσθαι τὸ κοινὸν μόνον, καὶ εἶναι ἄνθρωπον. Τούτου δ' αἴτιον, ὅτι πᾶσιν ἀκολουθεῖ τοῦτο τοῖς καθ' ἕκαστον. Καθόλου γὰρ, ὁ ἄνθρωπος· ὁ δὲ Σωκράτης ὁ πατὴρ, καὶ ἡ μήτηρ ἥτις ποτ' ἦν, τῶν καθ' ἕκαστον. Αἴτιον δὲ τοῦ μὲν λύεσθαι τὰς κινήσεις, ὅτι τὸ ποιοῦν καὶ πάσχει ὑπὸ τοῦ πάσχοντος· οἷον τὸ τέμνον ἀμβλύνεται ὑπὸ τοῦ τεμνομένου, καὶ τὸ θερμαῖνον ψύχεται ὑπὸ τοῦ θερμαινομένου, καὶ ὅλως τὸ κινοῦν ἔξω τοῦ πρώτου, ἀντικινεῖταί τινα κίνησιν· οἷον τὸ ὠθοῦν ἀντωθεῖταί πως, καὶ ἀντιθλίβεται τὸ θλίβον. Ἐνίοτε δὲ καὶ ὅλως ἔπαθε μᾶλλον ἢ ἐποίησε, καὶ ἐψύχθη μὲν τὸ θερμαῖνον, ἐθερμάνθη δὲ τὸ ψῦχον· ὁτὲ μὲν οὐθὲν ποιῆσαν, ὁτὲ δὲ ἧττον ἢ παθόν. Εἴρηται

περὶ αὐτῶν ἐν τοῖς περὶ τοῦ ποιεῖν καὶ πάσχειν διωρισμένοις, ἐν ποίοις ὑπάρχει τῶν ὄντων τὸ ποιεῖν καὶ τὸ πάσχειν. Ἐξίσταται δὲ τὸ πάσχον καὶ οὐ κρατεῖται, ἢ δι' ἔλλειψιν δυνάμεως τοῦ πέττοντος καὶ κινοῦντος, ἢ διὰ πλῆθος καὶ ψυχρότητα τοῦ πεττομένου καὶ διοριζομένου. Τῇ μὲν γὰρ κρατοῦν, τῇ δὲ οὐ κρατοῦν, ποιεῖ πολύμορφον τὸ συνιστάμενον· οἷον ἐπὶ τῶν ἀθλητῶν συμβαίνει διὰ τὴν πολυφαγίαν. Διὰ τὸ πλῆθος γὰρ τῆς τροφῆς, οὐ δυναμένης τῆς φύσεως κρατεῖν, ὥστ' ἀνάλογον αὔξειν καὶ διαμένειν ὁμοίαν τὴν μορφὴν, ἀλλοῖα γίνεται τὰ μέρη. Καὶ σχεδὸν ἐνίοθ' οὕτως, ὥστε μηδὲν ἐοικέναι τῷ πρότερον. Παραπλήσιον δὲ τούτῳ καὶ τὸ νόσημα τὸ καλούμενον σατυριᾷν. Καὶ γὰρ ἐν τούτῳ, διὰ ῥεύματος ἢ πνεύματος ἀπέπτου πλῆθος, εἰς τὰ μόρια τοῦ προσώπου παρεμπεσόντος, ἄλλου ζώου καὶ σατύρου φαίνεται τὸ πρόσωπον. Διὰ τίνα μὲν οὖν αἰτίαν θήλεα καὶ ἄῤῥενα γίνεται, καὶ τὰ μὲν ἐοικότα τοῖς γονεῦσι, θήλεά τε θήλεσι, καὶ ἄῤῥενα ἄῤῥεσι· τὰ δ' ἀνάπαλιν, θήλεά τε τῷ πατρὶ, καὶ ἄῤῥενα τῇ μητρὶ, καὶ ὅλως τὰ μὲν τοῖς προγόνοις ἔοικε· τὰ δ' οὐδενὶ, καὶ ταῦτα καὶ καθ' ὅλον τὸ σῶμα καὶ τῶν μορίων ἕκαστον, διώρισται περὶ πάντων. Εἰρήκασι δέ τινες τῶν φυσιολόγων καὶ ἕτεροι περὶ τούτων, διὰ τίν' αἰτίαν ὅμοια καὶ ἀνόμοια γίγνεται τοῖς γονεῦσι. Δύο δὴ τρόπους λέγουσι τῆς αἰτίας· οἱ μὲν γάρ φασιν, ἀφ' ὁποτέρου ἂν ἔλθῃ σπέρμα πλέον, τούτῳ γίγνεσθαι μᾶλλον ἐοικός· ὁμοίως παντί τε πᾶν, καὶ μέρει μέρος, ὡς ἀπιόντος ἀφ' ἑκάστου τῶν μορίων σπέρματος. Ἂν δ' ἴσον ἔλθῃ ἀφ' ἑκατέρου, τοῦτο οὐδετέρῳ γίγνεσθαι ὅμοιον. Εἰ δὲ τοῦτ' ἐστὶ ψεῦδος, καὶ μὴ ἀπὸ παντὸς ἀπέρχεται, δῆλον ὡς οὐδὲ τῆς ὁμοιότητος καὶ ἀνομοιότητος αἴτιον ἂν εἴη τὸ λεχθέν. Ἔτι δὲ πῶς ἅμα θῆλυ μὲν πατρὶ ἐοικὸς, ἄῤῥεν δὲ μητρὶ ἐοικὸς, οὐκ εὐπόρως δύνανται διορίζειν. Οἱ μὲν γὰρ, ὥσπερ Ἐμπεδοκλῆς λέγοντες, ἢ Δημόκριτος περὶ τοῦ θήλεος καὶ ἄῤῥενος τὴν αἰτίαν, ἄλλον τρόπον ἀδύνατον λέγουσιν· οἱ δὲ τῷ πλεῖον ἢ ἔλαττον ἀπιέναι ἀπὸ τοῦ ἄῤῥενος ἢ θήλεος, καὶ διὰ ταῦτα γίνεσθαι τὸ μὲν θῆλυ, τὸ δὲ ἄῤῥεν, οὐκ ἂν ἔχοιεν ἀποδεῖξαι, τίνα τρόπον τό, τε θῆλυ τῷ πατρὶ ἐοικὸς ἔσται, καὶ τὸ ἄῤῥεν τῇ μητρί. Ἅμα γὰρ ἐλθεῖν πλεῖον ἀπ' ἀμφοτέρων ἀδύνατον. Ἔτι δὲ διὰ τίν' αἰτίαν ἐοικὸς γίνεται τοῖς προγόνοις ὡς ἐπιτοπολὺ καὶ τοῖς ἄποθεν; Οὐ γὰρ ἀπ' ἐκείνων ἀπελήλυθεν οὐδὲν τοῦ σπέρματος. Ἀλλὰ μᾶλλον οἱ τὸν λειπόμενον τρόπον λέγοντες περὶ τῆς ὁμοιότητος, καὶ τἆλλα βέλτιον καὶ ταῦτα λέγουσιν. Εἰσὶ γάρ τινες οἵ φασι, τὴν γονὴν μίαν οὖσαν, οἷον πανσπερμίαν εἶναί τινα πολλῶν. Ὥσπερ οὖν εἴ τις κεράσειε πολλοὺς χυμοὺς εἰς ἓν ὑγρὸν, κἄπειτ' ἐντεῦθεν λαμβάνοι, καὶ δύναιτ' ἂν λαμβάνειν μὴ ἴσον ἀεὶ ἀφ' ἑκάστου, ἀλλ' ὁτὲ μὲν τοῦ τοιοῦδε πλέον, ὁτὲ δὲ τοῦ τοιοῦδε, ὁτὲ δὲ τοῦ μὲν λαβεῖν, τοῦ δὲ μὴ λαβεῖν, τοῦτο συμβαίνειν καὶ ἐπὶ τῆς γονῆς πολυμεροῦς οὔσης. Ἀφ' οὗ γὰρ ἂν τῶν γεννώντων πλεῖστον ἐγγένηται, τούτῳ γίνεσθαι τὴν μορφὴν ἐοικός. Οὗτος δὲ ὁ λόγος, οὐ σαφὴς μὲν, καὶ πλασματίας ἐστὶ πολλαχῇ. Βούλεται δὲ καὶ βέλτιον λέγειν μὴ ἐνεργείᾳ ὑπάρχειν, ἀλλὰ κατὰ δύναμιν, ἣν λέγει πανσπερμίαν. Ἐκείνως μὲν γὰρ ἀδύνατον, οὕτως δὲ δυνατόν. Οὐ ῥᾴδιον δὲ οὐδὲ τρόπον ἕνα τῆς αἰτίας ἀποδιδόντας, τὰς αἰτίας εἰπεῖν περὶ πάντων, τοῦ τε γίνεσθαι θῆλυ καὶ ἄῤῥεν, καὶ διατί τὸ μὲν θῆλυ τῷ πατρὶ πολλάκις ὅμοιον, τὸ δὲ ἄῤῥεν τῇ μητρί· καὶ πάλιν τῆς πρὸς τοὺς προγόνους ὁμοιότητος. Ἔτι δὲ διὰ τίν' αἰτίαν ὁτὲ ἄνθρωπος μὲν, τούτων δὲ οὐδενὶ προσόμοιος· ὁτὲ δὲ προϊὸν οὕτως, οὐδὲ ἄνθρωπος ὅλως, ἀλλὰ ζῶόν τι μόνον φαίνεται τὸ γιγνόμενον· ἃ δὴ καὶ λέγεται τέρατα. Καὶ γὰρ ἐχόμενον τῶν εἰρημένων ἐστὶν, εἰπεῖν περὶ τῶν τοιούτων τὰς αἰτίας. Τέλος γὰρ τῶν μὲν κινήσεων λυομένων, τῆς δ' ὕλης οὐ κρατουμένης, μένει τὸ καθόλου μάλιστα· τοῦτο δ' ἐστὶ τὸ ζῶον. Τὸ δὲ γιγνόμενον, κριοῦ κεφαλὴν φασιν ἢ βοὸς ἔχειν· καὶ ἐν τοῖς ἄλλοις ὁμοίως ἑτέρου ζώου, μόσχον παιδὸς κεφαλὴν, ἢ πρόβατον βοός. Ταῦτα δὲ πάντα συμβαίνει διὰ τὰς προειρημένας αἰτίας. Ἔστι δ' οὐθὲν ὧν λέγουσιν, ἀλλ' ἐοικότα μόνον· ὅπερ γίγνεται καὶ μὴ πεπηρωμένων. Διὸ πολλάκις οἱ σκώπτοντες εἰκάζουσι τῶν μὴ καλῶν ἐνίους, τοὺς μὲν, αἰγὶ φυσῶντι πῦρ· τοὺς δὲ, οἰῒ κυρίττοντι. Φυσιογνώμων δέ τις ἀνῆγε πάσας εἰς δύο ζώων ἢ τριῶν ὄψεις, καὶ συνέπειθε πολλάκις λέγων. Ὅτι δ' ἐστὶν ἀδύνατον γίγνεσθαι τέρας τοιοῦτον, ἕτερον ἐν ἑτέρῳ ζώῳ, δηλοῦσιν οἱ χρόνοι τῆς κυήσεως, πολὺ διαφέροντες ἀνθρώπου, καὶ προβάτου, καὶ βοὸς, καὶ κυνός. Ἀδύνατον δ' ἕκαστον γενέσθαι μὴ κατὰ τοὺς οἰκείους χρόνους. Τὰ μὲν οὖν τοῦτον τὸν τρόπον λέγουσι τῶν τεράτων· τὰ δὲ, τῷ πολυμερῆ τὴν μορφὴν ἔχειν, πολύποδα καὶ πολυκέφαλα γινόμενα. Πάρεγγυς δὲ οἱ τρόποι τῆς αἰτίας καὶ παραπλήσιοι τρόπον τινά εἰσιν, οἵ τε περὶ τῶν τεράτων καὶ οἱ περὶ τῶν ἀναπήρων ζώων. Καὶ γὰρ τὸ τέρας ἀναπηρία τίς ἐστι.

CAPUT IV.

Δημόκριτος μὲν οὖν φησι γίγνεσθαι τὰ τέρατα διὰ τὸ δύο γονὰς πίπτειν· τὴν μὲν, πρότερον ὁρμήσασαν· τὴν δ' ὕστερον· καὶ ταύτην ἐξελθοῦσαν, εἰς τὴν ὑστέραν ἐλθεῖν· ὥστε συμφύεσθαι καὶ ἐπαλλάττειν τὰ μόρια. Ταῖς δὲ ὄρνισιν ἐπεὶ συμβαίνει ταχεῖαν γίνεσθαι τὴν ὀχείαν, ἀφεῖλε· τὰ δ' ᾠὰ καὶ τὴν χρόαν αὐτῶν ἐπαλλάττειν φησίν. Εἰ δὲ συμβαίνει ἐξ ἑνὸς σπέρματος πλείω γίνεσθαι, καὶ μιᾶς συνουσίας, ὅπερ φαίνεται, βέλτιον μὴ κύκλῳ προϊέναι παρέντας τὴν σύντομον. Τοῖς γὰρ τοιούτοις μάλιστα ἀναγκαῖον τοῦτο συμβαίνειν, ὅταν μὴ διακριθῶσιν, ἀλλ' ἅμα τὰ σπέρματα ἔλθωσιν. Εἰ μὲν οὖν αἰτιάσασθαι δεῖ τὴν ἀπὸ τοῦ ἄῤῥενος γονὴν, τοιοῦτον ἂν τὸν τρόπον εἴη λεκτέον. Ὅλως δὲ μᾶλλον τὴν αἰτίαν οἰητέον ἐν τῇ ὕλῃ καὶ τοῖς συνισταμένοις κυήμασιν εἶναι. Διὸ καὶ γίνονται τὰ τοιαῦτα τῶν τεράτων, ἐν μὲν τοῖς μονοτόκοις σπάνια πάμπαν, ἐν δὲ τοῖς πολυτόκοις μᾶλλον, καὶ μάλιστ' ἐν ὄρνισι. Τῶν δὲ ὀρνίθων ἐν ταῖς ἀλεκτορίσιν. Αὗται γὰρ πολυτοκοῦσιν, οὐ μόνον τῷ πολλάκις τίκτειν, ὥσπερ καὶ τὸ τῶν περιστερῶν γένος, ἀλλὰ καὶ τῷ πολλὰ ἔχειν κυήματα, ἅμα καὶ πᾶσαν ὥραν ὀχεύεσθαι. Διόπερ καὶ πολλὰ δίδυμα τίκτουσι. Συμφύεται γὰρ, διὰ τὸ πλησίον ἀλλήλων εἶναι τὰ κυήματα, καθάπερ ἐνίοτε πολλὰ τῶν περικαρπίων. Τούτων δὲ, ὅσων μὲν ἂν αἱ λέκιθοι διορίζωνται κατὰ τὸν ὑμένα, δύο γίνονται νεοττοὶ κεχωρισμένοι, περιττὸν οὐδὲν ἔχοντες· ὅσων δὲ συνεχεῖς, καὶ μὴ διείργει μηδὲν, ἐκ τούτων γίνονται τερατώδεις οἱ νεοττοὶ, σῶμα μὲν καὶ κεφαλὴν μίαν ἔχοντες, σκέλη δὲ τέτταρα καὶ πτέρυγας, διὰ τὸ τὰ μὲν ἄνωθεν ἐκ τοῦ λευκοῦ γίνεσθαι καὶ πρότερον, ταμιευομένης ἐκ τῆς λεκίθου τῆς τροφῆς αὐτοῖς· τὸ δὲ κάτω

μόριον ὑστερίζειν μὲν, τὴν δὲ τροφὴν εἶναι μίαν καὶ ἀδιόριστον. Ἤδη δὲ καὶ ὄφις ὤπται δικέφαλος διὰ τὴν αὐτὴν αἰτίαν. Ὠοτοκεῖ γὰρ καὶ πολυτοκεῖ καὶ τοῦτο τὸ γένος. Σπανιώτερον δὲ τὸ τερατῶδες ἐπ᾽ αὐτῶν, διὰ τὸ σχῆμα τῆς ὑστέρας. Στοιχηδὸν γὰρ κεῖται τὸ πλῆθος τῶν ᾠῶν διὰ τὸ μῆκος αὐτῆς. Καὶ περὶ τὰς μελίττας καὶ τοὺς σφῆκας οὐδὲν γίνεται τοιοῦτον. Ἐν κεχωρισμένοις γὰρ κυτταρίοις ὁ τόκος ἐστὶν αὐτῶν. Περὶ δὲ τὰς ἀλεκτορίδας τοὐναντίον συμβέβηκεν· ᾗ καὶ δῆλον ὡς ἐν τῇ ὕλῃ τὴν αἰτίαν δεῖ νομίζειν τῶν τοιούτων. Καὶ γὰρ τῶν ἄλλων ἐν τοῖς πολυτόκοις μᾶλλον. Διὸ ἐν ἀνθρώπῳ ἧττον. Ὡς γὰρ ἐπιτοπολὺ μονοτόκον ἐστὶ, καὶ τελειογόνον· ἐπεὶ καὶ τούτων ἐν οἷς τόποις πολύγονοι αἱ γυναῖκές εἰσι, τοῦτο συμβαίνει μᾶλλον, οἷον περὶ Αἴγυπτον. Ἐν δὲ ταῖς αἰξὶ καὶ τοῖς προβάτοις γίνεται μᾶλλον. Πολυτοκώτερα γάρ ἐστιν. Ἔτι δὲ μᾶλλον ἐν τοῖς πολυσχιδέσιν. Ἔστι γὰρ τὰ τοιαῦτα πολυτοκώτερα τῶν ζώων, καὶ οὐ τελειογόνα, καθάπερ ἡ κύων. Τὰ γὰρ πολλὰ τυφλὰ τίκτει τούτων. Δι᾽ ἣν δ᾽ αἰτίαν συμβαίνει τοῦτο, καὶ δι᾽ ἣν αἰτίαν πολυτοκοῦσιν, ὕστερον λεκτέον. Ἀλλὰ προωδοπεποίηται τῇ φύσει πρὸς τὸ τερατοτοκεῖν, τὸ μὴ γεννᾷν ὅμοια, διὰ τὴν ἀτέλειαν. Ἔστι δὲ καὶ τὸ τέρας, τῶν ἀνομοίων. Διόπερ ἐπαλλάττει τοῦτο τὸ σύμπτωμα τοῖς τοιούτοις τὴν φύσιν. Ἐν γὰρ τούτοις μάλιστα γίνεται καὶ τὰ μετάχοιρα καλούμενα. Ταῦτα δ᾽ ἐστὶ κατά τι πεπονθότα τερατῶδες. Τὸ γὰρ ἐκλείπειν ἢ προσεῖναί τι, τερατῶδες. Ἔστι γὰρ τὸ τέρας τῶν παρὰ φύσιν τί· παρὰ φύσιν δ᾽ οὐ πᾶσαν, ἀλλὰ τὴν ὡς ἐπιτοπολύ. Περὶ γὰρ τὴν ἀεὶ καὶ τὴν ἐξ ἀνάγκης οὐδὲν γίνεται παρὰ φύσιν, ἀλλ᾽ ἐν τοῖς ὡς ἐπιτοπολὺ μὲν οὕτω γινομένοις, ἐνδεχομένοις δὲ καὶ ἄλλως· ἐπεὶ καὶ τούτων ἐν ὅσοις συμβαίνει παρὰ τὴν τάξιν ταύτην μὲν ἀεὶ μέντοι μὴ τυχόντως, ἧττον εἶναι δοκεῖ τέρας, διὰ τὸ καὶ τὸ παρὰ φύσιν εἶναι τρόπον τινὰ κατὰ φύσιν, ὅταν μὴ κρατῇ τῆς κατὰ τὴν ὕλην, ἡ κατὰ τὸ εἶδος φύσεως. Διόπερ οὔτε τὰ τοιαῦτα τέρατα λέγουσιν, οὔτ᾽ ἐν τοῖς ἄλλοις ἐν ὅσοις εἴωθέ τι γίνεσθαι, καθάπερ ἐν τοῖς περικαρπίοις. Ἔστι γάρ τις ἄμπελος ἣν καλοῦσι κάπνεον, ἣν, ἂν ἐνέγκῃ μέλανας βότρυς, οὐ κρίνουσι τέρας, διὰ τὸ πλειστάκις εἰωθέναι ταύτην τοῦτο ποιεῖν. Αἴτιον δ᾽, ὅτι μεταξὺ λευκῆς ἐστι τὴν φύσιν καὶ μελαίνης· ὥστ᾽ οὐ πόῤῥωθεν ἡ μετάβασις, οὐδ᾽ ὡσπερανεὶ παρὰ φύσιν. Οὐ γὰρ εἰς ἄλλην φύσιν. Ἐν δὲ τοῖς πολυτόκοις ταὐτά τε συμβαίνει, καὶ διὰ τὴν πολυτοκίαν ἐμποδίζειν τὰς τελειώσεις ἀλλήλων, καὶ τὰς κινήσεις τὰς γεννητικάς. Περὶ δὲ τῆς πολυτοκίας, καὶ τοῦ πλεονασμοῦ τοῦ τῶν μερῶν, καὶ τῆς ὀλιγοτοκίας καὶ μονοτοκίας, καὶ τῆς ἐνδείας τῶν μερῶν, ἀπορήσειεν ἄν τις. Γίνεται γὰρ ἐνίοτε τὰ μὲν πλείους ἔχοντα δακτύλους, τὰ δὲ ἕνα μόνον· καὶ περὶ τὰ ἄλλα μέρη τὸν αὐτὸν τρόπον· καὶ γὰρ πλεονάζει, καὶ κολοβὰ γίνεται. Τὰ δὲ, καὶ δύο ἔχοντα αἰδοῖα, τὸ μὲν ἄῤῥενος, τὸ δὲ θήλεος, καὶ ἐν ἀνθρώποις, καὶ μάλιστα περὶ τὰς αἶγας. Γίνονται γὰρ ἃς καλοῦσι τραγαίνας, διὰ τὸ θήλεος καὶ ἄῤῥενος ἔχειν αἰδοῖον. Ἤδη δὲ καὶ κέρας αἲξ ἐγένετο ἔχουσα πρὸς τῷ σκέλει. Γίνονται δὲ μεταβολαὶ καὶ πηρώσεις καὶ περὶ τὰ ἐντὸς μόρια, τῷ μὴ ἔχειν ἔνια, ἢ κεκολοβωμένα ἔχειν, καὶ πλείω, καὶ μεθεστῶτα τοὺς τόπους. Καρδίαν μὲν οὖν οὐθὲν πώποτε ἐγένετο ζῶον μὴ ἔχον, σπλῆνα δ᾽ οὐκ ἔχον, καὶ δύο ἔχον, καὶ νεφρὸν ἕνα· ἧπαρ δὲ

οὐκ ἔχον μὲν οὐδὲν, οὐχ ὅλον δὲ ἔχον. Ταῦτα δ
πάντα ἐν τοῖς τελειωθεῖσι καὶ ζῶσιν. Εὑρίσκεται κα
χολὴν οὐκ ἔχοντα, πεφυκότα ἔχειν· τὰ δὲ, πλείο
ἔχοντα μιᾶς· ἤδη δὲ ἐγένετο καὶ μεθεστηκότα κα
τόπον· τὸ μὲν ἧπαρ, ἐν τοῖς ἀριστεροῖς· ὁ δὲ σπλ
ἐν τοῖς δεξιοῖς. Καὶ ταῦτα μὲν ἔν γε τετελεσμέν
ὤπται τοῖς ζώοις, ὥσπερ εἴρηται· ἐν δὲ τοῖς τικτο
νοις ἔχοντα πολλὴν καὶ παντοδαπὴν ταραχήν.
οὖν μικρὸν παρεκβαίνοντα τὴν φύσιν ζῇν εἴωθε·
δὲ πλεῖον, οὐ ζῇν, ὅταν ἐν τοῖς κυρίοις τοῦ ζῇν γ
ται τὸ παρὰ φύσιν. Ἡ δὲ σκέψις ἐστὶν ἡ περὶ τούτ
πότερον τὴν αὐτὴν αἰτίαν δεῖ νομίζειν τῆς ὀλιγ
κίας καὶ τῆς ἐνδείας τῶν μερῶν, καὶ τοῦ πλεονασ
καὶ τῆς πολυτοκίας, ἢ μὴ τὴν αὐτήν. Πρῶτα
οὖν διατί τὰ μέν ἐστι πολυτόκα, τὰ δὲ μονοτόκα,
ἄν τις δόξειεν εὐλόγως θαυμάζειν. Τὰ γὰρ μέγ
μονοτόκα τῶν ζώων ἐστίν· οἷον ἐλέφας, κάμηλος
πος καὶ τὰ μώνυχα. Τούτων δὲ τὰ μὲν, μείζ
ἄλλων· τὰ δὲ, πολὺ διαφέρει κατὰ τὸ μέγεθος.
δὲ καὶ λύκος, καὶ τὰ πολυσχιδῆ, πάντα πολυτόκ
δόν· καὶ τὰ μικρὰ τῶν τοιούτων, οἷον τὸ τῶν
γένος. Τὰ δὲ διχηλὰ, ὀλιγοτόκα, πλὴν ὑός.
γὰρ τῶν πολυτόκων ἐστίν. Εὔλογον γὰρ,
μεγάλα, πλείω δύνασθαι γεννᾷν, καὶ σπέρμα
πλεῖον. Αἴτιον δ᾽ αὐτὸ τὸ θαυμαζόμενον,
θαυμάζειν. Διὰ γὰρ τὸ μέγεθος οὐ πολυτο
Ἡ γὰρ τροφὴ καταναλίσκεται τοῖς τοιούτοις
αὔξησιν τοῦ σώματος. Τοῖς δὲ ἐλάττοσιν ἀ
μεγέθους ἡ φύσις ἀφαιροῦσα, πρὸς τὸ πε
προστίθησι τὸ σπερματικὸν τὴν ὑπεροχήν.
τὸ γεννῆσαν σπέρμα, πλεῖον μὲν τὸ τοῦ
ἀναγκαῖον εἶναι, μικρὸν δὲ τὸ τῶν ἐλαττόνων.
μὲν οὖν μικρὰ γένοιτ᾽ ἂν ἐν ταὐτῷ· μεγάλα δ
χαλεπόν. Τοῖς δὲ μέσοις μεγέθεσι τὸ μέσο
δωκεν ἡ φύσις. Τοῦ μὲν οὖν τὰ μὲν εἶνα
τῶν ζώων, τὰ δ᾽ ἐλάττω, τὰ δὲ μέσα, πρότε
καμεν τὴν αἰτίαν. Μονοτόκα δὲ, τὰ δὲ ὀ
τὰ δὲ πολυτόκα τῶν ζώων ἐστὶν, ὡς μὲν ἐπιτο
μὲν μώνυχα, μονοτόκα· τὰ δὲ διχηλὰ, ὀλιγο
δὲ πολυσχιδῆ, πολυτόκα. Τούτου δ᾽ αἴτιο
ἐπιτοπολὺ τῷ μεγέθει διώρισται κατὰ τὰς
ταύτας. Οὐ μὴν ἔχει γ᾽ οὕτως ἐπὶ πάντω
γὰρ τὸ μέγεθος καὶ ἡ μικρότης τῶν σωμάτω
γοτοκίας, καὶ τῆς πολυτοκίας· ἀλλ᾽ οὐ τὸ
ἢ πολυσχιδὲς, ἢ διχηλὸν εἶναι τὸ γένος.
μαρτύριον· ὁ γὰρ ἐλέφας, μέγιστον τῶν ζ
δὲ πολυσχιδές· ἡ δὲ κάμηλος, διχηλὸν, τῶν
γιστον ὄν. Οὐ μόνον δὲ ἐν τοῖς πεζοῖς,
τοῖς πτηνοῖς, καὶ ἐν τοῖς πλωτοῖς, τὰ μ
ὀλιγοτόκα ἐστί· τὰ δὲ μικρὰ, πολυτόκα, δ
τὴν αἰτίαν. Ὁμοίως δὲ καὶ τῶν φυτῶν ο
στα φέρει πλεῖστον καρπόν. Διατί μὲν οὖ
τὰ μὲν, πολυτόκα, τὰ δὲ, ὀλιγοτόκα ἐστὶ
εἴρηται. Τῆς δὲ νῦν ῥηθείσης ἀπορίας
τις θαυμάσειεν ἐπὶ τῶν πολυτοκούντων·
γεται πολλάκις ἀπὸ μιᾶς ὀχείας κυϊσκόμε
τα τῶν ζώων. Τὸ δὲ σπέρμα τοῦ ἄῤῥενο
βάλλεται πρὸς τὴν ὕλην μόριον γινόμενο
ματος, καὶ τῷ σπέρματι συμμεμιγμένον τῷ
εἴτε καὶ μὴ τοιοῦτον τὸν τρόπον, ἀλλ᾽ ὡ
συνάγον καὶ συνδημιουργοῦν τὴν ἐν τῷ θή
τὸ περίττωμα τὸ σπερματικὸν, καθάπερ ὀπ
τητα τοῦ γάλακτος, διὰ τίνα ποτ᾽ αἰτίαν οὐ

ζῷον μέγεθος ἔχον; ὥσπερ ἐνταῦθα ὀπὸς οὐ κεχώρισται τῷ συνεστάναι ποσόν τε, ἀλλ' ὅσῳπερ ἂν εἰς πλεῖον ἔλθῃ καὶ πλείων, τοσούτῳ τὸ πηγνύμενον ἐστὶ μεῖζον. Τὸ μὲν οὖν ἕλκειν φάναι τοὺς τόπους τῆς ὑστέρας τὸ σπέρμα, καὶ διὰ τοῦτο πλείω γίνεσθαι, διὰ τὸ τόπων πλῆθος καὶ τὰς κοτυληδόνας, οὐχ ἓν οὔσας, οὐθέν ἐστιν. Ἐν ταὐτῷ γὰρ γίνονται τόπῳ τῆς ὑστέρας δύο πολλάκις· ἐν δὲ τοῖς πολυτόκοις, ὅταν πληρωθῇ τῶν ἐμβρύων, ἐφεξῆς κείμενα φαίνεται. Τοῦτο δὲ δῆλον ἐκ τῶν ἀνατομῶν ἐστιν. Ἀλλ' ὥσπερ καὶ τελειουμένων τῶν ζώων, ἔστιν ἑκάστου τι μέγεθος, καὶ ἐπὶ τὸ μεῖζον, καὶ ἐπὶ τὸ ἔλαττον, ὧν οὔτ' ἂν μεῖζον γένοιτο, οὔτ' ἔλαττον· ἀλλ' ἐν τῷ μεταξὺ διαστήματι τοῦ μεγέθους λαμβάνουσι τὴν πρὸς ἄλληλα ὑπεροχὴν καὶ τὴν ἔλλειψιν, καὶ γίνεται μείζων, ὁ δὲ, ἐλάττων ἄνθρωπος, καὶ τῶν ἄλλων ὁτιοῦν γένος· οὕτω καὶ ἐξ ἧς γίνεται ὕλης σπερματικῆς, οὐκ ἔστιν ἀόριστος, οὔτ' ἐπὶ τὸ πλεῖον, οὔτ' ἐπὶ τὸ ἔλαττον· ὥστ' ἐξ ὁποσησοῦν γίνεσθαι τῷ πλήθει. Ὅσα οὖν τῶν ζώων διὰ τὴν εἰρημένην αἰτίαν πλεῖστον προΐεται σπέρμα, ἢ εἰς ἑνὸς ζώου ἀρχὴν, οὐκ ἐνδέχεται ἐκ ταύτης ἓν γίνεσθαι πάντῃ, ἀλλὰ τοσαῦτα ὅσα τοῖς μεγέθεσιν ὥρισται τοῖς γινομένοις. Οὐδὲ τὸ τοῦ ἄῤῥενος σπέρμα, ἢ ἡ δύναμις ἡ ἐν τῷ σπέρματι, οὐθὲν συστήσῃ πλέον ἢ ἔλαττον τοῦ πεφυκότος. Ὁμοίως τ' εἰ πλέον σπέρμα προΐησι τὸ ἄῤῥεν, ἢ δυνάμεις πλείους, ἐν διαιρουμένῳ τῷ σπέρματι, οὐθὲν ποιήσει μεῖζον τὸ πλεῖστον, ἀλλὰ καὶ τοὐναντίον διαφθείρει καταξηραῖνον. Οὐδὲ γὰρ τὸ πῦρ θερμαίνει τὸ ὕδωρ μᾶλλον, ὅσῳπερ ἂν ᾖ πλέον· ἀλλ' ἔστιν ὅρος τῆς θερμότητος· ἧς ὑπαρχούσης, ἐὰν προσθήσῃ τις τὸ πῦρ, θερμὸν μὲν οὐκέτι γίνεται μᾶλλον, ἀτμίζει δὲ μᾶλλον, καὶ τέλος ἀφανίζεται, καὶ γίνεται ξηρόν. Ἐπεὶ δὲ φαίνεται συμμετρίας τινὸς δεῖσθαι πρὸς ἄλληλα, τό, τε περίττωμα τὸ τοῦ θήλεος, καὶ τὸ παρὰ τοῦ ἄῤῥενος, ὅσα προΐεται σπέρμα τῶν ἀῤῥένων, τὰ πολυτόκα τῶν ζώων εὐθὺς ἀφίησι· τὸ μὲν ἄῤῥεν, δυνάμενον πλείω συνεστάναι μεριζόμενον· τὸ δὲ θῆλυ, τοσοῦτον, ὥστε πλείους γίνεσθαι συστάσεις. Τὸ δ' ἐπὶ τοῦ γάλακτος παράδειγμα λεχθὲν, οὐχ ὅμοιόν ἐστιν. Ἡ μὲν γὰρ τοῦ σπέρματος θερμότης, οὐ μόνον συνίστησι ποσὸν, ἀλλὰ καὶ ποιόν τι· ἡ δ' ἐν τῷ ὀπῷ καὶ τῇ πυετίᾳ, τὸ ποσὸν μόνον. Τοῦ μὲν οὖν πολλὰ γίνεσθαι τὰ κυήματα, καὶ μὴ συνεχὲς ἓν ἐκ πάντων ἐν τοῖς πολυτόκοις, τοῦτ' αὐτὸ αἴτιον, ὅτι οὐκ ἐξ ὁποσουοῦν γίνεται κύημα· ἀλλ' ἐάν τε ὀλίγον, οὐκ ἔσται, ἐάν τε πολὺ λίαν. Ὥρισται γὰρ δύναμις καὶ τοῦ πάσχοντος, καὶ τῆς θερμότητος τῆς ποιούσης. Ὁμοίως δὲ καὶ ἐν τοῖς μονοτόκοις καὶ μεγάλοις τῶν ζώων, οὐ πολλὰ γίγνεται ἐκ πολλοῦ περιττώματος. Καὶ γὰρ ἐν ἐκείνοις ἐκ ποσοῦ τινος, ποσόν τι τὸ ἐργαζόμενόν ἐστιν. Οὐ προΐεται μὲν οὖν πλείω τοιαύτην ὕλην, διὰ τὴν προειρημένην αἰτίαν· ἣν δὲ προΐεται, τοσαύτη κατὰ φύσιν ἐστὶν, ἐξ ἧς ἓν γίνεται κύημα μόνον. Ἐὰν δέ ποτε πλείων ἔλθῃ, διτοκεῖ τότε. Διὸ καὶ δοκεῖ τερατώδη τὰ τοιαῦτ' εἶναι μᾶλλον, ὅτι γίνεται παρὰ τὸ ὡς ἐπὶ τὸ πολὺ, καὶ τὸ εἰωθός. Ὁ δὲ ἄνθρωπος ἐπαμφοτερίζει πᾶσι τοῖς γένεσι. Καὶ γὰρ μονοτοκεῖ, καὶ πολυτοκεῖ, καὶ ὀλιγοτοκεῖ ποτε. Μάλιστα δὲ μονοτόκον τὴν φύσιν ἐστί· διὰ μὲν τὴν ὑγρότητα τοῦ σώματος καὶ θερμότητα, πολυτόκον· (τοῦ γὰρ σπέρματος ἡ φύσις ὑγρὰ καὶ θερμή) διὰ δὲ τὸ μέγεθος, ὀλιγοτόκον καὶ μονοτόκον. Διὰ δὲ τοῦτο καὶ τοὺς τῆς κυήσεως χρόνους, μόνῳ τῶν ζώων ἀνωμάλους εἶναι συμβέβηκε. Τοῖς μὲν γὰρ ἄλλοις εἷς ἐστιν ὁ χρόνος, τοῖς δ' ἀνθρώποις πλείους. Καὶ γὰρ ἑπτάμηνα καὶ δεκάμηνα γεννῶνται, καὶ κατὰ τοὺς μεταξὺ χρόνους. Καὶ γὰρ τὰ ὀκτώμηνα ζῇ μὲν, ἧττον δέ. Τὸ δ' αἴτιον, ἐκ τῶν νῦν λεχθέντων συνίδοι τις ἄν· εἴρηται δὲ περὶ αὐτῶν ἐν τοῖς προβλήμασι. Καὶ περὶ μὲν τούτων διωρίσθω τὸν τρόπον τοῦτον. Τῶν δὲ πλεοναζόντων μορίων παρὰ φύσιν, τὸ αὐτὸ αἴτιον καὶ τῆς διδυμοτοκίας. Ἤδη γὰρ ἐν τοῖς κυήμασι συμβαίνει τὸ αἴτιον, ἐὰν πλείω ὕλην συστήσῃ ἢ κατὰ τὴν τοῦ μορίου φύσιν. Τότε γὰρ συμβαίνει μὲν μόριον μεῖζον τῶν ἄλλων ἔχειν, οἷον δάκτυλον, ἢ χεῖρα, ἢ πόδα, ἤ τι τῶν ἄλλων ἀκρωτηρίων ἢ μελῶν· ἢ σχισθέντος τοῦ κυήματος, πλείω γίνεσθαι, καθάπερ ἐν τοῖς ποταμοῖς αἱ δῖναι. Καὶ γὰρ ἐν τούτοις τὸ φερόμενον ὑγρὸν καὶ κίνησιν ἔχον, ἂν ἀντικρούσῃ, δύο ἐξ ἑνὸς γίνονται συστάσεις, ἔχουσαι τὴν αὐτὴν κίνησιν. Τὸν αὐτὸν δὲ τρόπον καὶ ἐπὶ τῶν κυημάτων συμβαίνει. Προσφύεται δὲ μάλιστα μὲν πλησίον ἀλλήλων, ἐνίοτε δὲ καὶ πόῤῥω, διὰ τὴν γιγνομένην ἐν τῷ κυήματι κίνησιν· μάλιστα δὲ, διὰ τὸ τὴν τῆς ὕλης ὑπεροχὴν, ὅθεν ἀφαιρεθῇ, ἐκεῖ ἀποδιδόναι· τὸ δὲ εἶδος ἔχειν, ὅθεν ἐπλεόνασεν. Ὅσα δὲ συμβαίνει τοιαῦτα, ὥστε δύο ἔχειν αἰδοῖα, τὸ μὲν ἄῤῥενος, τὸ δὲ θήλεος, ἀεὶ τὸ μὲν, κύριον τῶν πλεοναζόντων γίνεται· τὸ δὲ, ἄκυρον, καὶ κατὰ τὴν τροφὴν ἀεὶ ἀμαυροῦται, ἅτε παρὰ φύσιν ὄν. Προσπέφυκε δὲ ὥσπερ τὰ φύματα. Καὶ γὰρ ταῦτα λαμβάνει τροφὴν, καίπερ ὄντα ὑστερογενῆ, καὶ παρὰ φύσιν. Γίνεται δὲ κρατήσαντος μὲν τοῦ δημιουργοῦντος ὅμοια δύο, καὶ κρατηθέντος ὅλως· ἂν δὲ τῇ μὲν κρατήσῃ, τῇ δὲ κρατηθῇ, τὸ μὲν, θῆλυ, τὸ δὲ, ἄῤῥεν. Οὐδὲν γὰρ διαφέρει τοῦτο λέγειν ἐπὶ τῶν μορίων ἢ ἐπὶ τοῦ ὅλου, δι' ἣν αἰτίαν γίνεται τὸ μὲν, θῆλυ, τὸ δὲ, ἄῤῥεν. Ὅσα δ' ἐλλείποντα γίνεται τῶν τοιούτων μορίων, οἷον ἀκρωτηρίου τινὸς, ἢ τῶν ἄλλων μελῶν, τὴν αὐτὴν δεῖ νομίζειν αἰτίαν, ἥνπερ καὶ ἂν ὅλον τὸ γινόμενον ἀμβλωθῇ. Ἀμβλώσεις δὲ γίνονται πολλαὶ τῶν κυημάτων. Διαφέρουσι δ' αἱ μὲν παραφύσεις τῶν κυημάτων, τῆς πολυτοκίας, τὸν εἰρημένον τρόπον· τὰ δὲ τέρατα, τούτων, τῷ πολλῶν εἶναι αὐτὰ σύμφυσιν. Ἔνια δὲ καὶ τοῦτον τὸν τρόπον, ἐὰν ἐπὶ μειζόνων γένηται καὶ κυριωτέρων μορίων· οἷον ἔνια ἔχει δύο σπλῆνας, καὶ πλείους νεφρούς. Ἔτι δ' αἱ μεταστάσεις τῶν μορίων, παρατρεπομένων τῶν κινήσεών εἰσι, καὶ τῆς ὕλης μεθισταμένης. Ἓν δὲ εἶναι τὸ ζῷον τὸ τερατῶδες, ἢ πλείω συμπεφυκότα, δεῖ νομίζειν κατὰ τὴν ἀρχήν. Οἷον εἰ τοιοῦτόν τί ἐστιν ἡ καρδία μόριον, τὸ μὲν μίαν ἔχον καρδίαν, ἓν ζῷον· τὰ δὲ πλεονάζοντα μόρια, παραφύσεις· τὰ δὲ πλείω ἔχοντα, δύο μὲν εἶναι, συμπεφυκέναι δὲ, διὰ τὴν τῶν κυημάτων σύναψιν. Συμβαίνει δὲ πολλάκις καὶ τῶν οὐ δοκούντων ἀναπήρων εἶναι ζώων πολλοῖς ἤδη τετελειωμένοις, τοὺς μὲν συμπεφυκέναι τῶν πόρων, τοὺς δὲ παρεκτετράφθαι. Καὶ γὰρ θήλεσί τισιν ἤδη τὸ στόμα τῶν ὑστερῶν συμπεφυκὸς διετέλεσεν· ἤδη δ' ὥρας οὔσης τῶν καταμηνίων, καὶ πόνων γιγνομένων, ταῖς μὲν αὐτόματον ἐῤῥάγη, ταῖς δ' ὑπὸ ἰατρῶν διῃρέθη· τὰς δὲ διαφθαρῆναι συνέπεσεν, ἢ βίᾳ γενομένης τῆς ῥήξεως, ἢ γενέσθαι μὴ δυναμένης. Καὶ τῶν παίδων ἐνίοις οὐ κατὰ τὸ αὐτὸ συνέπεσε τὸ πέρας τοῦ αἰδοίου, καὶ ὁ πόρος ᾗ διέρχεται τὸ περίττωμα τὸ ἐκ τῆς κύστεως, ἀλλ' ὑποκάτωθεν· διὸ καὶ καθήμενοι

οὐροῦσι. Τῶν δὲ ὄρχεων ἀνεσπασμένων ἄνω, δοκοῦσι τοῖς ἄποθεν ἅμα θήλεος ἔχειν αἰδοῖον καὶ ἄῤῥενος. Ἤδη δὲ καὶ ὁ τῆς ξηρᾶς τροφῆς πόρος συμπεφυκὼς ἐπί τινων ζώων γέγονε, καὶ προβάτων καὶ ἄλλων· ἐπεὶ καὶ βοῦς ἐν Πειρίνθῳ ἐγένετο, ᾗ διὰ τῆς κύστεως λεπτὴ διηθουμένη τροφὴ διεχώρει· καὶ ἀνατμηθέντος τοῦ ἀρχοῦ, ταχὺ πάλιν συνεφύετο, καὶ οὐκ ἐπεκράτουν διαιροῦντες. Περὶ μὲν οὖν ὀλιγοτοκίας καὶ πολυτοκίας, καὶ παραφύσεως τῶν πλεοναζόντων ἢ ἐλλειπόντων μορίων, ἔτι δὲ περὶ τῶν τερατωδῶν, εἴρηται.

CAPUT V.

Τῶν δὲ ζώων τὰ μὲν ὅλως οὐκ ἐπικυΐσκεται, τὰ δὲ ἐπικυΐσκεται· καὶ τῶν ἐπικυϊσκομένων τὰ μὲν, δύναται τὰ κυήματα ἐκτρέφειν, τὰ δὲ, ποτὲ μὲν, ποτὲ δ᾽ οὔ. Τοῦ δὲ μὴ ἐπικυΐσκεσθαι αἴτιον, ὅτι μονοτόκα ἐστί. Τά τε γὰρ μώνυχα οὐκ ἐπικυΐσκεται, καὶ τὰ τούτων μείζονα. Διὰ γὰρ τὸ μέγεθος, τὸ περίττωμα ἀναλίσκεται εἰς τὸ κύημα. Πᾶσι γὰρ ὑπάρχει τούτοις μέγεθος σώματος. Τῶν δὲ μεγάλων, καὶ τὰ ἔμβρυα μεγάλα κατὰ λόγον ἐστί· διὸ καὶ τὸ τῶν ἐλεφάντων ἔμβρυον, ἡλίκον μόσχος ἐστί. Τὰ δὲ πολυτόκα ἐπικυΐσκεται, διὰ τὸ τὰ πλείονα τοῦ ἑνὸς εἶναι θατέρου θάτερον ἐπικύημα. Τούτων δὲ ὅσα μὲν μέγεθος ἔχει, καθάπερ ἄνθρωπος, ἐὰν μὲν ἡ ἑτέρα ὀχεία τῆς ἑτέρας γένηται πάρεγγυς, ἐκτρέφει τὸ ἐπικυηθέν. Ἤδη γὰρ ὦπται τὸ τοιοῦτον συμβεβηκός. Αἴτιον δὲ τὸ εἰρημένον. Καὶ γὰρ ἐν τῇ μιᾷ συνουσίᾳ πλεῖον τὸ ἀπιόν ἐστι σπέρμα· ὃ μερισθὲν, ποιεῖ πολυτοκεῖν, ὧν ὑστερίζει θάτερον. Ὅταν δὲ ἤδη τοῦ κυήματος ηὐξημένου συμβῇ γίνεσθαι τὴν ὀχείαν, ἐπικυΐσκεται μέν ποτε ὀλιγάκις μέντοι, διὰ τὸ τὴν ὑστέραν συμμύειν ὡς τὰ πολλὰ, μέχρι τῶν κυουμένων, ταῖς γυναιξίν. Ἂν δὲ συμβῇ ποτε, (καὶ γὰρ τοῦτ᾽ ἤδη γέγονεν) οὐ δύναται τελειοῦν, ἀλλὰ κυήματ᾽ ἐκπίπτει παραπλήσια τοῖς καλουμένοις ἐκτρώμασιν. Ὥσπερ γὰρ ἐπὶ τῶν μονοτόκων διὰ τὸ μέγεθος, εἰς τὸ προϋπάρχον τὸ περίττωμα τρέπεται πᾶν, οὕτω καὶ τούτοις· πλὴν ἐκείνοις μὲν, εὐθύς· τούτοις δ᾽, ὅταν αὐξηθῇ τὸ ἔμβρυον· τότε γὰρ ἔχουσι παραπλησίως τοῖς μονοτόκοις. Ὁμοίως δὲ διὰ τὸ τὸν ἄνθρωπον φύσει πολυτόκον εἶναι, καὶ περιεῖναί τι τῷ μεγέθει τῆς ὑστέρας, καὶ τοῦ περιττώματος, μὴ μέντοι τοσοῦτον ὥστε ἐκτρέφειν ἕτερον· μόνα τῶν ζώων ὀχείαν ἐπιδέχονται κυοῦντα γυνὴ καὶ ἵππος· ἡ μὲν, διὰ τὴν εἰρημένην αἰτίαν· ἡ δ᾽ ἵππος, διά τε τὴν φύσεως στεῤῥότητα, καὶ τὸ περιεῖναί τι μέγεθος τῆς ὑστέρας, πλέον μὲν ἢ τῷ ἑνὶ, ἔλαττον δὲ ἢ ὥστε ἄλλο ἐπικυΐσκεσθαι τέλειον. Ἔστι δὲ φύσει ἀφροδισιαστικὸν, διὰ τὸ ταὐτὸ πεπονθέναι τοῖς στεῤῥοῖς. Ἐκεῖνά τε γὰρ τοιαῦτ᾽ ἐστὶ, διὰ τὸ μὴ γίνεσθαι κάθαρσιν· (τοῦτο δ᾽ ἐστὶν, ὥσπερ τοῖς ἄῤῥεσι τὸ ἀφροδισιάσαι) καὶ ἵπποι αἱ θήλειαι ἥκιστα προΐενται κάθαρσιν. Ἐν πᾶσι δὲ τοῖς ζωοτοκοῦσι τὰ στεῤῥὰ τῶν θηλειῶν ἀφροδισιαστικὰ, διὰ τὸ παραπλησίως ἔχειν τοῖς ἄῤῥεσιν, ὅταν συνειλεγμένον μὲν ᾖ τὸ σπέρμα, μὴ ἀποκρινόμενον δέ. Τοῖς γὰρ θήλεσιν ἡ τῶν καταμηνίων κάθαρσις, σπέρματος ἔξοδός ἐστιν. Ἔστι γὰρ τὰ καταμήνια, σπέρμα ἄπεπτον, ὥσπερ πρότερον εἴρηται. Διὸ καὶ τῶν γυναικῶν ὅσαι πρὸς τὴν ὁμιλίαν ἀκρατεῖς τὴν τοιαύτην, ὅταν πολυτοκήσωσι, παύονται τῆς πτοήσεως. Ἐκκεκριμένη γὰρ ἡ σπερματικὴ περίττωσις, οὐκέτι ποιεῖ τῆς ὁμιλίας ταύτης ἐπιθυμίαν. Ἐν δὲ τοῖς ὄρνισιν αἱ θήλειαι τῶν ἀῤ-

ῥένων ἧττόν εἰσιν ἀφροδισιαστικαὶ, διὰ τὸ πρὸς τῷ
ὑποζώματι τὰς ὑστέρας ἔχειν· τὰ δὲ ἄῤῥενα, τοὐναν-
τίον. Ἀνεσπασμένους γὰρ ἔχει τοὺς ὄρχεις ἐντός.
Ὥστε ἂν ᾖ τὸ γένος τῶν τοιούτων ὀρνίθων φύσει
σπερματικὸν, ἀεὶ δεῖσθαι τῆς ὁμιλίας ταύτης. Τοῖς
μὲν οὖν θήλεσι τὸ κάτω συμβαίνειν τὰς ὑστέρας,
τοῖς δὲ ἄῤῥεσι, τὸ ἀνασπᾶσθαι τοὺς ὄρχεις, συμβαί-
νει πρὸ ὁδοῦ πρὸς τὴν ὀχείαν. Δι᾽ ἣν μὲν οὖν αἰτίαν
τὰ μὲν οὐκ ἐπικυΐσκεται παντελῶς, τὰ δ᾽ ἐπικυΐσκε-
ται μὲν, τὰ δὲ κυήματα ἐκτρέφει ὁτὲ μὲν, ὁτὲ δ᾽ οὔ·
καὶ διὰ τίν᾽ αἰτίαν τὰ μὲν, ἀφροδισιαστικὰ, τὰ δ᾽ οὐκ
ἀφροδισιαστικὰ τῶν τοιούτων ἐστὶν, εἴρηται. Ἐν-
δὲ τῶν ἐπικυϊσκομένων, καὶ πολὺν χρόνον διαλιπού-
σης τῆς ὀχείας, δύναται τὰ κυήματα ἐκτρέφειν, ὅσα
σπερματικόν ἐστι τὸ γένος, καὶ μὴ τὸ σῶμα μέγεθ-
ἔχει, καὶ τῶν πολυτόκων ἐστίν. Διὰ μὲν γὰρ τὸ πολυτο-
κεῖν, εὐρυχωρίαν ἔχει τῆς ὑστέρας· διὰ δὲ τὸ σπερ-
ματικὸν εἶναι, πολὺ προΐεται περίττωμα τῆς καθά-
σεως. Διὰ δὲ μὴ τὸ σῶμα μέγεθος ἔχειν, ἀλλὰ πλ-
νι λόγῳ τὴν κάθαρσιν ὑπερβάλλειν τῆς εἰς τὰ κ-
ματα τροφῆς, δυνατόν τε συνίστασθαι ζῷα καὶ ὕ-
ρον, καὶ ταῦτα ἐκτρέφειν. Ἔτι δ᾽ αἱ ὑστέραι
τοιούτων, οὐ συμμεμύκασι, διὰ τὸ περιεῖναι π-
τωμα τῆς καθάρσεως. Τοῦτο δὲ καὶ ἐπὶ τῶν γ-
κῶν ἤδη συμβέβηκε· γίνεται γάρ τισι κυούσαις κά-
σις καὶ διὰ τέλους· ἀλλὰ ταύταις μὲν, παρὰ φ-
(διὸ βλάπτει τὸ κύημα) τοῖς δὲ τοιούτοις τῶν
κατὰ φύσιν. Οὕτω γὰρ τὸ σῶμα συνέστηκεν ἐ-
χῆς, οἷον τὸ τῶν δασυπόδων. Τοῦτο γὰρ ἐπι-
ται τὸ ζῶον. Οὔτε γὰρ τῶν μεγάλων ἐστὶ, π-
κόν τε (πολυσχιδὲς γάρ· τὰ δὲ πολυσχιδῆ, π-
κα) καὶ σπερματικόν. Δηλοῖ δ᾽ ἡ δασύτης.
βάλλει γὰρ τοῦ τριχώματος τὸ πλῆθος· κ-
ὑπὸ τοὺς πόδας, καὶ ἐντὸς τῶν γνάθων, το-
τρίχας μόνον τῶν ζώων. Ἡ δὲ δασύτης, σημεῖ-
θους περιττώματός ἐστι. Διὸ καὶ τῶν ἀνθ-
δασεῖς ἀφροδισιαστικοὶ, καὶ πολύσπερμοι μᾶ-
τῶν λείων. Ὁ μὲν οὖν δασύπους, τὰ μὲν τῶν κ-
ἀτελῆ πολλάκις ἔχει· τὰ δὲ, προΐεται τετε-
τῶν τέκνων.

CAPUT VI.

Τῶν δὲ ζωοτόκων τὰ μὲν, ἀτελῆ προΐ-
τὰ δὲ, τετελειωμένα· τὰ μὲν μώνυχα, καὶ τ-
τετελειωμένα· τῶν δὲ πολυσχιδῶν, ἀτελ-
Τούτου δ᾽ αἴτιον, ὅτι τὰ μὲν μώνυχα,
ἐστι· τὰ δὲ διχηλὰ, ἢ μονοτόκα, ἢ διτόκα
πολύ. Ῥᾴδιον δὲ τὰ ὀλίγα ἐκτρέφειν.
πολυσχιδῶν ὅσα ἀτελῆ τίκτει, πάντα πολυ-
νέα μὲν ὄντα, δύναται τὰ κυήματα ἐκτρέ-
δ᾽ αὐξηθῇ καὶ λάβῃ μέγεθος, οὐ δυναμέν-
ματος ἐκτρέφειν, προΐεται καθάπερ τὰ σκ-
τῶν ζώων. Καὶ γὰρ τούτων τὰ μὲν, ἀ-
σχεδὸν γεννᾷ, καθάπερ ἀλώπηξ, ἄρκτος,
ραπλησίως δ᾽ ἔνια καὶ τῶν ἄλλων. Τυφ-
σχεδὸν, οἷον ταῦτά τε, καὶ ἔτι κύων, λ-
Μόνον δὲ πολυτόκον ὂν ἡ ὗς, τελειοτοκεῖ,
τει μόνον τοῦτο. Πολυτοκεῖ μὲν γὰρ,
σχιδῆ· διχηλὸν δ᾽ ἐστὶ καὶ μώνυχον·
μώνυχες ὗες. Πολυτοκεῖ μὲν οὖν διὰ τ-
μέγεθος τροφὴν, εἰς τὴν σπερματικὴν ὑ-
περίττωσιν. Τοῦτο γὰρ ὡς μώνυχον ο-
θος· ἅμα δὲ καὶ μᾶλλον, ὥσπερ ἀμ-
φύσει τῇ τῶν μωνύχων, διχηλόν ἐστι.

τοῦτο καὶ μονοτοκεῖ καὶ διτοκεῖ, καὶ πολυτοκεῖ τὰ πλεῖστα. Ἐκτρέφει δ᾽ εἰς τέλος, διὰ τὴν τοῦ σώματος εὐβοσίαν. Ἔχει γὰρ ὡς πίειρα γῆ φυτοῖς ἱκανὴν καὶ δαψιλῆ τροφήν. Τίκτουσι δ᾽ ἀτελῆ καὶ τυφλὰ καὶ τῶν ὀρνίθων τινὲς, ὅσοι πολυτοκοῦσιν αὐτῶν, μὴ σωμάτων ἔχοντες μέγεθος· οἷον κορώνη, κίττα, στρουθοὶ, χελιδόνες. Καὶ τῶν ὀλιγοτοκούντων ὅσα μὴ δαψιλῆ τροφὴν συνεκτίκτει τοῖς τέκνοις· οἷον φάττα καὶ τρυγὼν, καὶ περιστερά· καὶ διὰ τοῦτο τῶν χελιδόνων ἐάν τις, ἔτι νέων ὄντων, ἐκκεντήσῃ τὰ ὄμματα, πάλιν ὑγιάζονται. Γινομένων γὰρ, ἀλλ᾽ οὐ γεγενημένων φθείρεται. Διόπερ φύονται καὶ βλαστάνουσιν ἐξ ἀρχῆς. Ὅλως δὲ προτερεῖ μὲν τῆς τελειογονίας, διὰ τὴν ἀδυναμίαν τοῦ ἐκτρέφειν· ἀτελῆ δὲ γίνεται, διὰ τὸ προτερεῖν. Τοῦτο δὲ δῆλον καὶ ἐπὶ τῶν ἑπταμήνων· διὰ γὰρ τὸ ἀτελῆ εἶναι, πολλάκις ἔνια αὐτῶν γίνεται οὐδὲ τοὺς πόρους ἔχοντα διηρθρωμένους, (οἷον ὤτων καὶ μυκτήρων) ἀλλ᾽ ἐπαυξανομένοις διαρθροῦται· καὶ βιοῦσι πολλὰ τῶν τοιούτων. Γίνεται δὲ ἀνάπηρα μᾶλλον ἐν τοῖς ἀνθρώποις τὰ ἄρρενα τῶν θηλέων· ἐν δὲ τοῖς ἄλλοις, οὐδὲν μᾶλλον. Αἴτιον δ᾽, ὅτι ἐν τοῖς ἀνθρώποις πολὺ διαφέρει τὸ ἄρρεν τοῦ θήλεος τῇ θερμότητι τῆς φύσεως· διὸ κινητικώτερά ἐστι κυούμενα τὰ ἄρρενα τῶν θηλέων· διὰ δὲ τὸ κινεῖσθαι, θραύεται μᾶλλον. Εὔθραυστον γὰρ τὸ νέον, διὰ τὴν ἀσθένειαν. Διὰ τὴν αὐτὴν δὲ ταύτην αἰτίαν, καὶ τελειοῦται τὰ θήλεα τοῖς ἄρρεσιν οὐχ ὁμοίως ἐν ταῖς γυναιξίν· ἐν μὲν γὰρ τῇ μητρὶ, ἐν πλείονι χρόνῳ διακρίνεται τὸ θῆλυ τοῦ ἄρρενος· ἐξελθόντων δὲ, πάντα πρότερον ἐπιτελεῖται· (οἷον ἥβη, καὶ ἀκμὴ, καὶ γῆρας) τοῖς θήλεσιν ἢ τοῖς ἄρρεσιν. Ἀσθενέστερα γάρ εἰσι καὶ ψυχρότερα τὰ θήλεα τὴν φύσιν· καὶ δεῖ ὑπολαμβάνειν, ὥσπερ ἀναπηρίαν εἶναι τὴν θηλύτητα, φυσικήν. Ἔσω μὲν οὖν διακρίνεται, διὰ τὴν ψυχρότητα, βραδέως· (ἡ γὰρ διάκρισις πέψις ἐστί· πέττει δ᾽ ἡ θερμότης· εὐπεπτον δὲ τὸ θερμότερον) ἐκτὸς δὲ, διὰ τὴν ἀσθένειαν, ταχὺ συνάπτει πρὸς τὴν ἀκμὴν καὶ τὸ γῆρας. Πάντα γὰρ τὰ ἐλάττω, πρὸς τὸ τέλος ἔρχεται θᾶττον, ὥσπερ καὶ ἐν τοῖς κατὰ τέχνην ἔργοις, καὶ ἐν τοῖς ὑπὸ φύσεως συνισταμένοις. Διὰ τὸ εἰρημένον δὲ αἴτιον, καὶ ἐν τοῖς ἀνθρώποις τὰ διδυμοτοκούμενα θῆλυ καὶ ἄρρεν, ἧττον σώζεται· ἐν δὲ τοῖς ἄλλοις, οὐθὲν ἧττον. Τοῖς μὲν γὰρ, παρὰ φύσιν τὸ ἰσοδρομεῖν, οὐκ ἐν ἴσοις χρόνοις γινομένης τῆς διακρίσεως, ἀλλ᾽ ἀνάγκη τὸ ἄρρεν ὑστερεῖν, ἢ τὸ θῆλυ προτερεῖν· ἐν δὲ τοῖς ἄλλοις, οὐ παρὰ φύσιν. Συμβαίνει δὲ καὶ διαφορὰ περὶ τὰς κυήσεις, ἐπί τε τῶν ἀνθρώπων, καὶ ἐπὶ τῶν ἄλλων ζώων. Τὰ μὲν γὰρ, εὐθηνεῖ μᾶλλον τοῖς σώμασιν τὸν πλεῖστον χρόνον· τῶν δὲ γυναικῶν αἱ πολλαὶ, δυσφοροῦσι περὶ τὴν κύησιν. Ἔστι μὲν οὖν αἴτιον τούτων καὶ διὰ τὸν βίον. Ἑδραῖαι γὰρ οὖσαι, πλείονος γέμουσι περιττώματος· ἐπεὶ ἐν οἷς ἔθνεσι πονητικὸς ὁ τῶν γυναικῶν βίος, οὔθ᾽ ἡ κύησις ὁμοίως ἐπίδηλός ἐστι, τίκτουσί τε ῥᾳδίως κἀκεῖ καὶ πανταχοῦ αἱ εἰωθυῖαι πονεῖν· (ἀναλίσκει γὰρ ὁ πόνος τὰ περιττώματα) ταῖς δ᾽ ἑδραίαις ἐνυπάρχει πολλὰ τοιαῦτα διὰ τὴν ἀπονίαν, καὶ τὸ μὴ γίνεσθαι καθάρσεις κυούσαις· ἥ τε ὠδὶς ἐπίπονός ἐστιν· ὁ δὲ πόνος γυμνάζει τὸ πνεῦμα, ὥστε δύνασθαι κατέχειν· ἐν ᾧ τὸ τίκτειν ἐστὶ ῥᾳδίως, ἢ χαλεπῶς. Ἔστι μὲν οὖν (ὥσπερ εἴρηται) καὶ ταῦτα συμβαλλόμενα πρὸς τὴν διαφορὰν τοῦ πάθους τοῖς ἄλλοις ζώοις, καὶ ταῖς γυναιξί. Μάλιστα δ᾽, ὅτι τοῖς μὲν αὐτῶν ὀλίγη γίνεται κάθαρσις, τοῖς δ᾽ οὐκ ἐπίδηλος ὅλως· ταῖς δὲ γυναιξὶ πλείστη τῶν ζώων· ὥστε μὴ γινομένης τῆς ἐκκρίσεως διὰ τὴν κύησιν, ταῖς μὲν ταραχὴν παρέχει· (καὶ γὰρ μὴ κυούσαις, ὅταν αἱ καθάρσεις μὴ γίγνωνται, νόσοι συμβαίνουσι· καὶ τὸ πρῶτον δὲ ταράττονται συλλαμβάνουσαι μᾶλλον αἱ πλεῖσται τῶν γυναικῶν. Τὸ γὰρ κύημα, κωλύειν μὲν δύναται τὰς καθάρσεις· διὰ μικρότητα δὲ, οὐδὲν ἀναλίσκει πλῆθος τοῦ περιττώματος τὸ πρῶτον, ὕστερον δὲ κουφίζει μεταλαμβάνον) ἐν δὲ τοῖς ἄλλοις ζώοις, διὰ τὸ ὀλίγον εἶναι, σύμμετρον γίνεται πρὸς τὴν αὔξησιν τῶν ἐμβρύων, καὶ ἀναλισκομένων τῶν περιττωμάτων τῶν ἐμποδιζόντων τὴν τροφὴν, εὐημερεῖ τοῖς σώμασι μᾶλλον· καὶ ἐν τοῖς ἐνύδροις δὲ τὸν αὐτὸν τρόπον, καὶ ἐν τοῖς ὄρνισιν. Ἤδη δὲ μεγάλων γινομένων τῶν κυημάτων, ὅσοις μὴ συμβαίνει ἡ εὐτροφία τῶν σωμάτων, αἴτιον τὸ τὴν αὔξησιν τοῦ κυήματος δεῖσθαι πλείονος τῆς περιττωματικῆς τροφῆς. Ὀλίγαις δέ τισι τῶν γυναικῶν, βέλτιον ἔχειν τὰ σώματα συμβαίνει κυούσαις. Αὗται δ᾽ εἰσὶν, ὅσαις μικρὰ τὰ περιττώματα ἐν τῷ σώματι, ὥστε καταναλίσκεσθαι μετὰ τῆς εἰς τὸ ἔμβρυον τροφῆς.

CAPUT VII.

Περὶ δὲ τῆς καλουμένης μύλης ῥητέον· ἣ γίνεται μὲν ὀλιγάκις ταῖς γυναιξὶ, γίνεται δέ τισι τοῦτο τὸ πάθος κυούσαις. Τίκτουσι γὰρ ὃ καλοῦσι μύλην. Ἤδη γὰρ συνέβη τινὶ γυναικὶ συγγινομένῃ τῷ ἀνδρὶ, καὶ δοξάσῃ συλλαβεῖν, τὸ μὲν πρῶτον, ὅ τε ὄγκος ηὐξάνετο τῆς γαστρὸς, καὶ τἄλλα ἐγίγνετο κατὰ λόγον. Ἐπεὶ δὲ ὁ χρόνος ἦν τοῦ τόκου, οὔτ᾽ ἔτικτεν, οὔτε ὁ ὄγκος ἐλάττων ἐγίνετο, ἀλλ᾽ ἔτη τρία ἢ τέτταρα οὕτω διετέλει, ἕως δυσεντερίας γενομένης, καὶ κινδυνεύσασα ὑπ᾽ αὐτῆς, ἔτεκε σάρκα, ἣν καλοῦσι μύλην. Ἔτι δὲ καὶ συγκαταγηράσκει καὶ συναποθνήσκει τοῦτο τὸ πάθος· τὰ δὲ θύραζε ἐξιόντα τῶν τοιούτων, γίνεται σκληρὰ οὕτως, ὥστε μόλις διακόπτεσθαι καὶ σιδήρῳ. Περὶ μὲν οὖν τοῦ πάθους τῆς αἰτίας, εἴρηται ἐν τοῖς προβλήμασι. Πάσχει γὰρ ταὐτὸν τὸ κύημα ἐν τῇ μήτρᾳ, ὅπερ ἐν τοῖς ἑψομένοις τὰ μολυνόμενα· καὶ οὐ διὰ θερμότητα, ὥσπερ τινές φασι, ἀλλὰ μᾶλλον δι᾽ ἀσθένειαν θερμότητος. Ἔοικε γὰρ ἡ φύσις ἀδυνατεῖν, καὶ οὐ δύνασθαι τελειῶσαι, οὐδ᾽ ἐπιθεῖναι τῇ γενέσει τὸ πέρας. Διὸ καὶ συγκαταγηράσκει, ἢ πολὺν ἐμμένει χρόνον. Οὔτε γὰρ ὡς τετελειωμένον, οὔθ᾽ ὡς πάμπαν ἀλλότριον ἔχει τὴν φύσιν. Τῆς γὰρ σκληρότητος ἡ ἀπεψία αἰτία. Ἀπεψία γάρ τις καὶ ἡ μόλυνσίς ἐστιν. Ἀπορίαν δ᾽ ἔχει, διατί ποτ᾽ ἐν τοῖς ἄλλοις οὐχὶ γίνεται ζώοις, εἰ μή τι πάμπαν λέληθεν. Αἴτιον δὲ δεῖ νομίζειν, ὅτι μόνον ὑστερικόν ἐστι γυνὴ τῶν ἄλλων ζώων, καὶ περὶ τὰς καθάρσεις πλεονάζει, καὶ οὐ δύναται πέττειν αὐτάς. Ὅταν οὖν ἐκ δυσπέπτου ἰκμάδος συστῇ τὸ κύημα, τότε γίνεται ἡ καλουμένη μύλη ἐν ταῖς γυναιξὶν εὐλόγως, ἢ μάλιστα, ἢ μόναις.

CAPUT VIII.

Τὸ δὲ γάλα γίνεται τοῖς θήλεσιν ὅσα ζωοτοκεῖ ἐν αὑτοῖς, χρήσιμον μὲν εἰς τὸν χρόνον τὸν τοῦ τόκου· τῆς γὰρ τροφῆς χάριν αὐτὸ τῆς θύραζε ἐποίησεν ἡ φύσις τοῖς ζώοις· ὥστ᾽ οὔτ᾽ ἐλλείπειν αὐτὸ ἐν τῷ χρόνῳ τούτῳ οὐθὲν, οὔθ᾽ ὑπερβάλλειν οὐθέν· ὅπερ καὶ φαίνεται συμπίπτον, ἂν μή τι γένηται παρὰ φύσιν. Τοῖς μὲν οὖν ἄλλοις ζώοις, διὰ τὸ τὸν χρόνον ἕνα τῆς

κυήσεως εἶναι, πρὸς τοῦτον ἀπαντᾷ τὸν καιρὸν ἡ πέψις αὐτοῦ· τοῖς δὲ ἀνθρώποις, ἐπεὶ πλείους οἱ χρόνοι, κατὰ τὸν πρῶτον ἀναγκαῖον ὑπάρχειν. Διὸ πρὸ τῶν ἑπτὰ μηνῶν, ἄχρηστον τὸ γάλα ταῖς γυναιξί· τότε δ᾽ ἤδη γίνεται χρήσιμον. Εὐλόγως δὲ συμβαίνει καὶ διὰ τὴν ἐξ ἀνάγκης αἰτίαν πεπεμμένον, εἰς τοὺς τελευταίους χρόνους. Τὸ μὲν γὰρ πρῶτον ἡ τοῦ τοιούτου περιττώματος ἀπόκρισις, εἰς τὴν τῶν ἐμβρύων ἀναλίσκεται γένεσιν. Πάντων δ᾽ ἡ τροφὴ τὸ γλυκύτατον καὶ πεπεμμένον. Ὥστε ἀφαιρουμένης τῆς τοιαύτης δυνάμεως, ἀνάγκη το λοιπὸν ἁλμυρὸν γίνεσθαι καὶ δύσχυμον. Τελειουμένων δὲ τῶν κυημάτων, πλέον τὸ περίττωμα τὸ περιγινόμενον. Ἔλαττον γὰρ τὸ ἀναλισκόμενον καὶ γλυκύτερον, οὐκ ἀφαιρουμένου ὁμοίως τοῦ εὐπέπτου. Οὐ γὰρ ἔτι εἰς πλάσιν τοῦ ἐμβρύου γίνεται ἡ τροφὴ, ἀλλὰ εἰς μικρὰν αὔξησιν, ὥσπερ ἑστηκὸς ἤδη διὰ τὸ τέλος ἔχειν τὸ ἔμβρυον. Ἔστι γάρ τις καὶ κυήματος τελείωσις. Διόπερ ἐξέρχεται καὶ μεταβάλλει τὴν γένεσιν, ὡς ἔχον τἀαὐτοῦ· καὶ οὐκέτι λαμβάνει τὸ μὴ ἑαυτοῦ, ἐν ᾧ καιρῷ γίνεται τὸ γάλα χρήσιμον. Εἰς δὲ τὸν ἄνω τόπον καὶ τοὺς μαστοὺς συλλέγεται, διὰ τὴν ἐξ ἀρχῆς τάξιν τῆς συστάσεως. Τὸ μὲν γὰρ ἄνω τοῦ ὑποζώματος, τὸ κύριον τοῦ ζώου ἐστί· τὸ δὲ κάτω, τῆς τροφῆς καὶ τοῦ περιττώματος· ὅπως ὅσα πορευτικὰ τῶν ζώων ἐν αὑτοῖς ἔχοντα τὴν τῆς τροφῆς αὐτάρκειαν, μεταβάλλῃ τοὺς τόπους. Ἐντεῦθεν δὲ καὶ ἡ σπερματικὴ περίττωσις ἀποκρίνεται, διὰ τὴν εἰρημένην αἰτίαν ἐν τοῖς καταρχὰς λόγοις. Ἔστι δὲ τό, τε τῶν ἀῤῥένων περίττωμα, καὶ τὰ καταμήνια τοῖς θήλεσιν, αἱματικῆς φύσεως. Τούτου δ᾽ ἀρχὴ, καὶ τῶν φλεβῶν, ἡ καρδία· αὕτη δὲ, ἐν τοῖς μορίοις τούτοις. Διὸ πρῶτον ἐνταῦθα ἀναγκαῖον γίγνεσθαι τὴν μεταβολὴν ἐπίδηλον τῆς τοιαύτης περιττώσεως. Διόπερ αἵ τε φωναὶ μεταβάλλουσι καὶ τῶν ἀῤῥένων καὶ τῶν θηλειῶν, ὅταν ἄρχονται σπέρμα φέρειν (ἡ γὰρ ἀρχὴ τῆς φωνῆς ἐντεῦθεν· ἀλλοία δὲ γίνεται ἀλλοίου γινομένου τοῦ κινοῦντος) καὶ τὰ περὶ τοὺς μαστοὺς αἴρεται καὶ τοῖς ἄῤῥεσιν ἐπιδήλως, μᾶλλον δὲ τοῖς θήλεσι. Διὰ γὰρ τὸ κάτω τὴν ἔκκρισιν γίνεσθαι πολλὴν, κενὸς ὁ τόπος γίνεται ὁ τῶν μαστῶν αὐταῖς καὶ σομφός. Ὁμοίως δὲ καὶ τοῖς κάτω τοὺς μαστοὺς ἔχουσι. Γίνεται μὲν οὖν ἐπίδηλος καὶ ἡ φωνὴ, καὶ τὰ περὶ τοὺς μαστοὺς, καὶ ἐν τοῖς ἄλλοις ζώοις τοῖς ἐμπείροις περὶ ἕκαστον γένος. Ἐπὶ δὲ τῶν ἀνθρώπων διαφέρει πλεῖστον. Αἴτιον δὲ, τὸ πλείστην εἶναι τὴν περίττωσιν θήλεσι τούτοις τῶν θηλειῶν, καὶ τοῖς ἄῤῥεσι τῶν ἀῤῥένων, ὡς κατὰ μέγεθος· ταῖς μὲν, τὴν τῶν καταμηνίων, τοῖς δὲ τὴν τοῦ σπέρματος πρόεσιν. Ὅταν οὖν μὴ λαμβάνῃ μὲν τὸ ἔμβρυον τὴν τοιαύτην ἀπόκρισιν, κωλύῃ δὲ θύραζε βαδίζειν, ἀναγκαῖον εἰς τοὺς κενοὺς τόπους ἀθροίζεσθαι τὸ περίττωμα πᾶν, ὅσοιπερ ἂν ὦσιν ἐπὶ τῶν αὐτῶν πόρων. Ἔστι δὲ ἑκάστοις τοιοῦτος ὁ τῶν μαστῶν τόπος δι᾽ ἀμφοτέρας τὰς αἰτίας ἕνεκά τε τοῦ βελτίστου γεγονὼς τοιοῦτος, καὶ ἐξ ἀνάγκης. Ἐνταῦθα δὲ ἤδη συνίσταται καὶ γίνεται πεπεμμένη τροφὴ τοῖς ζώοις. Τῆς δὲ πέψεως ἔστι μὲν λαβεῖν τὴν εἰρημένην αἰτίαν, ἔστι δὲ τὴν ἐναντίαν. Εὔλογον γὰρ, καὶ μεῖζον ὂν τὸ ἔμβρυον, πλείω λαμβάνειν τροφήν· ὥστε ἔλαττον περιγίνεσθαι περὶ τὸν χρόνον τοῦτον. Πέττεται δὲ θᾶττον τὸ ἔλαττον. Ὅτι μὲν οὖν ἐστι τὸ γάλα τὴν αὐτὴν ἔχον φύσιν τῇ ἀποκρίσει, ἐξ ἧς γίνεται ἕκαστον, δῆλον. Εἴρηται δὲ καὶ πρότερον. Ἡ γὰρ αὐτὴ ὕλη

ἡ τρέφουσα, καὶ ἐξ ἧς συνιστᾷ τὴν γένεσιν ἡ φύσις.
Ἔστι δὲ τοῦτο ἡ αἱματικὴ ὑγρότης τοῖς ἐναίμοις. Τὸ
γὰρ γάλα, πεπεμμένον αἷμά ἐστιν, ἀλλ᾽ οὐ διεφθαρ-
μένον. Ἐμπεδοκλῆς δὲ οὐκ ὀρθῶς ὑπελάμβανεν,
οὐκ εὖ μετήνεγκε ποιήσας, ὡς τὸ γάλα

Μηνὸς ἐν ὀγδοάτου δεκάτῃ, πύον ἔπλετο λευκόν·
σαπρότης γὰρ καὶ πέψις ἐναντία. Τὸ δὲ πύον, σα
πρότης ἐστί· τὸ δὲ γάλα, τῶν πεπεμμένων. Οὐ γ
νονται δὲ οὔτε θηλαζομέναις αἱ καθάρσεις κατὰ φ
σιν, οὔτε συλλαμβάνουσι θηλαζόμεναι· κἂν συλλάβω
σιν, ἀποσβέννυται τὸ γάλα, διὰ τὸ τὴν αὐτὴν εἶ
φύσιν τοῦ γάλακτος καὶ τῶν καταμηνίων. Ἡ δὲ φ
σις οὐ δύναται πολυχοεῖν οὕτως, ὥστ᾽ ἐπαμφοτερίζ
ἀλλ᾽ ἂν ἐπὶ θάτερα γένηται ἡ ἀπόκρισις, ἀναγκα
ἐπὶ θάτερα ἐκλείπειν, ἐὰν μὴ γίνηται βίαιον,
παρὰ τὸ ὡς ἐπιτοπολύ. Τοῦτο δ᾽ ἤδη παρὰ φύ
Ἐν γὰρ τοῖς μὴ ἀδυνάτοις ἄλλως ἔχειν, ἀλλὰ τοῖς
δεχομένοις, τὸ κατὰ φύσιν ἔστιν ὡς ἐπιτοπολύ.
λῶς δὲ διώρισται τοῖς χρόνοις καὶ ἡ γένεσις ἡ
ζώων. Ὅταν γὰρ διὰ τὸ μέγεθος μηκέτι ἱκανὴ
κυουμένῳ ἡ διὰ τοῦ ὀμφαλοῦ τροφὴ, ἀλλὰ τὸ
γίνεται χρήσιμον πρὸς τὴν γινομένην τροφὴν, κα
εἴσεισι διὰ τοῦ ὀμφαλοῦ ἡ τροφὴ, συμπίπτουσι
ται αἱ φλέβες, περὶ ἃς ὁ καλούμενος ὀμφαλὸς
χιτών· καὶ διὰ ταῦτα καὶ τότε συμβαίνει θύρ
ἔξοδος.

CAPUT IX.

Ἐπὶ κεφαλὴν δ᾽ ἐστὶν ἡ γένεσις τοῖς ζώοις
ἡ κατὰ φύσιν, διὰ τὸ τὰ ἄνω τοῦ ὀμφαλοῦ μείζ
ἢ τὰ κάτω. Καθάπερ οὖν ἐν ζυγοῖς ἠρτημένα
του, ῥέπει ἐπὶ τὸ βάρος. Ἔχει δὲ τὰ μείζω
βάρος.

CAPUT X.

Τῆς δὲ κυήσεως ἑκάστῳ τῶν ζώων ὡρισμ
χρόνοι τυγχάνουσιν, ὡς μὲν ἐπιτοπολὺ κα
βίους. Τῶν γὰρ χρονίων, καὶ τὰς γενέσεις
εἶναι χρονιωτέρας. Οὐ μὴν τοῦτό γέ ἐστιν
ἀλλ᾽ ὡς ἐπιτοπολὺ συμβέβηκε τοῦτο· τὰ γὰ
καὶ τελειότερα τῶν ἐναίμων ζώων, οὐ ζῶσι πο
νον· οὐ μέντοι τὰ μείζω πάντα μακροβιώτερα
των γὰρ ὁ ἄνθρωπος πλείω ζῇ χρόνον, (πλὴν
τος) ὅσων ἀξιόπιστον ἔχομεν τὴν πεῖραν.
δ᾽ ἐστὶ τὸ γένος τὸ τῶν ἀνθρώπων, ἢ τὸ τῶ
ρων, καὶ πολλῶν ἄλλων. Αἴτιον δὲ τοῦ μὲν
κρόβιον ὁτιοῦν ζῶον, τὸ κεκρᾶσθαι παρ
πρὸς τὸν περιέχοντα ἀέρα, καὶ δι᾽ ἄλλα συμ
φυσικὰ, περὶ ὧν ὕστερον ἐροῦμεν· τῶν δὲ χρ
περὶ τὴν κύησιν, τὸ μέγεθος τῶν γεννωμένων
ῥᾴδιον ἐν ὀλίγῳ χρόνῳ λαμβάνειν τὴν τελει
μεγάλας συστάσεις, οὔτε ζώων, οὔτε τῶν ἄλλ
πεῖν) οὐθενός. Διόπερ ἵπποι καὶ τὰ συγγεν
ἐλάττω ζῶντα χρόνον, κύει γε πλεῖστον χρό
μὲν γὰρ, ἐνιαύσιος ὁ τόκος· τῶν δὲ, δεκ
πλεῖστος. Διὰ τὴν αὐτὴν δ᾽ αἰτίαν πολυχρ
ὁ τῶν ἐλεφάντων ἐστὶ τόκος. Διετὴς γὰρ ἐ
ησις διὰ τὴν ὑπερβολὴν τοῦ μεγέθους. Ε
πάντων οἱ χρόνοι καὶ τῶν γενέσεων καὶ κυ
τῶν βίων, μετρεῖσθαι βούλονται κατὰ φύ
δοις. Λέγω δὲ περίοδον, ἡμέραν καὶ νύκτα,
καὶ ἐνιαυτὸν, καὶ τοὺς χρόνους τοὺς μετ
τούτοις. Ἔτι δὲ τὰς τῆς σελήνης περιόδου
περίοδοι σελήνης, πανσέληνοί τε καὶ φθίσε
μεταξὺ χρόνων αἱ διχοτομίαι· κατὰ γὰρ τα

βάλλει πρὸς τὸν ἥλιον. Ὁ γὰρ μεὶς, κοινὴ περίοδός ἐστιν ἀμφοτέρων. Ἔστι δὲ ἡ σελήνη ἀρχὴ, διὰ τὴν πρὸς τὸν ἥλιον κοινωνίαν, καὶ τὴν μετάληψιν τοῦ φωτός· γίνεται γὰρ ὥσπερ ἄλλος ἥλιος ἐλάττων· διὸ συμβάλλεται εἰς πάσας τὰς γενέσεις καὶ τελειώσεις. Καὶ γὰρ θερμότητες καὶ ψύξεις μέχρι συμμετρίας τινὸς ποιοῦσι τὰς γενέσεις· μετὰ δὲ ταῦτα, τὰς φθοράς. Τούτων δ' ἔχουσι τὸ πέρας καὶ τῆς ἀρχῆς, καὶ τῆς τελευτῆς, αἱ τούτων κινήσεις τῶν ἄστρων. Ὥσπερ γὰρ καὶ θάλατταν καὶ πᾶσαν ὁρῶμεν τὴν τῶν ὑγρῶν φύσιν ἱσταμένην καὶ μεταβάλλουσαν κατὰ τὴν τῶν πνευμάτων κίνησιν καὶ στάσιν· τὸν δὲ ἀέρα καὶ τὰ πνεύματα, κατὰ τὴν τοῦ ἡλίου καὶ τῆς σελήνης περίοδον· οὕτω καὶ τὰ ἐκ τούτων φυόμενα, καὶ τὰ ἐν τούτοις ἀκολουθεῖν ἀναγκαῖον. Κατὰ λόγον γὰρ ἀκολουθεῖν καὶ τὰς τῶν ἀκυρωτέρων περιόδους, ταῖς τῶν κυριωτέρων. Βίος γάρ τις καὶ πνεύματός ἐστι, καὶ γένεσις καὶ φθίσις. Τῆς δὲ τῶν ἄστρων τούτων περιφορᾶς, τάχα ἂν ἕτεραί τινες εἶεν ἀρχαί. Βούλεται μὲν οὖν ἡ φύσις, τοῖς τούτων ἀριθμοῖς ἀριθμεῖν τὰς γενέσεις, καὶ τὰς τελευτάς· οὐκ ἀκριβοῖ δὲ, διὰ τὴν τῆς ὕλης ἀοριστίαν· καὶ διὰ τὸ γίνεσθαι πολλὰς ἀρχὰς, αἳ τὰς γενέσεις τὰς κατὰ φύσιν, καὶ τὰς φθορὰς ἐμποδίζουσαι, πολλάκις αἰτίαι τῶν παρὰ φύσιν συμπιπτόντων εἰσί. Περὶ μὲν οὖν τῆς ἔσωθεν τροφῆς τῶν ζώων, καὶ τῆς θύραζε γενέσεως, εἴρηται, καὶ χωρὶς περὶ ἑκάστου, καὶ κοινῇ περὶ πάντων.

DE GENERATIONE ANIMALIUM LIBER V.

CAPUT I.

Περὶ δὲ τῶν παθημάτων οἷς διαφέρουσι τὰ μόρια τῶν ζώων, θεωρητέον νῦν. Λέγω δὲ τὰ τοιαῦτα παθήματα τῶν μορίων, οἷον γλαυκότητα ὀμμάτων καὶ μελανίαν, καὶ φωνῆς ὀξύτητα καὶ βαρύτητα, καὶ χρώματος [ἢ σώματος,] καὶ τριχῶν ἢ καὶ πτερῶν διαφοράς. Τυγχάνει δὲ τῶν τοιούτων ἔνια μὲν ὅλοις ὑπάρχοντα τοῖς γένεσιν, ἐνίοις δὲ ὅπως ἔτυχεν· οἷον μάλιστ' ἐπὶ τῶν ἀνθρώπων τοῦτο συμβέβηκεν. Ἔτι δὲ τὰ κατὰ τὰς τῆς ἡλικίας μεταβολὰς, τὰ μὲν, ὑπάρχει ὁμοίως πᾶσι τοῖς ζώοις, τὰ δ' ὑπεναντίως· οἷον περὶ τε φωνὰς, περί τε τριχῶν χρόαν. Τὰ μὲν γὰρ, οὐ πολιοῦται πρὸς τὸ γῆρας ἐπιδήλως· ὁ δ' ἄνθρωπος μάλιστα τοῦτο πάσχει τῶν ἄλλων ζώων. Καὶ τὰ μὲν εὐθὺς ἀκολουθεῖ γενομένοις· τὰ δὲ προϊούσης τῆς ἡλικίας γίνεται, καὶ γηρασκόντων. Περὶ δὲ τούτων καὶ τῶν τοιούτων πάντων, οὐκέτι τὸν αὐτὸν τρόπον εἶναι δεῖ νομίζειν τῆς αἰτίας. Ὅσα γὰρ μὴ τῆς φύσεως ἔργα κοινῇ, μηδ' ἴδια τοῦ γένους ἑκάστου, τούτων οὐθὲν ἕνεκά του, οὔτε γίνεται. Ὀφθαλμὸς μὲν γὰρ ἕνεκά του, γλαυκὸς δὲ, οὐχ ἕνεκά του, πλὴν ἂν ἴδιον ᾖ τοῦ γένους τοῦτο τὸ πάθος. Οὕτω δ' ἐπ' ἐνίων πρὸς τὸν λόγον συντείνει τῆς οὐσίας· ἀλλ' ὡς ἐξ ἀνάγκης γιγνομένων, εἰς τὴν ὕλην καὶ τὴν κινήσασαν ἀρχὴν ἀνακτέον τὰς αἰτίας. Ὥσπερ γὰρ ἐλέχθη κατ' ἀρχὰς ἐν τοῖς πρώτοις λόγοις, οὐ διὰ τὸ γίνεσθαι ἕκαστον ποιόν τι, διὰ τοῦτο ποιόν τί ἐστιν, ὅσα τεταγμένα καὶ ὡρισμένα ἔργα τῆς φύσεώς ἐστιν· ἀλλὰ μᾶλλον διὰ τὸ εἶναι τοιαδὶ, γίγνεται τοιαῦτα. Τῇ γὰρ οὐσίᾳ ἡ γένεσις ἀκολουθεῖ, καὶ τῆς οὐσίας ἕνεκά ἐστιν, ἀλλ' οὐχ αὕτη τῇ γενέσει. Οἱ δ' ἀρχαῖοι φυσιολόγοι τοὐναντίον ᾠήθησαν. Τούτου δ' αἴτιον, ὅτι οὐχ ἑώρων πλείους οὔσας τὰς αἰτίας, ἀλλὰ μόνον τὴν τῆς ὕλης καὶ τὴν τῆς κινήσεως, καὶ ταύτας ἀδιορίστως· τῆς δὲ τοῦ λόγου καὶ τῆς τοῦ τέλους ἀνεπισκέπτως εἶχον. Ἔστι μὲν οὖν ἕκαστον ἕνεκα τοῦδε. Γίνεται δὲ ἤδη διὰ ταύτην τὴν αἰτίαν, καὶ διὰ τὰς λοιπὰς, ὅσαπερ ἐν τῷ λόγῳ ὑπάρχει τῷ ἑκάστου, ἢ ἔστιν ἕνεκά του, ἢ οὗ ἕνεκα. Τῶν δὲ μὴ τοιούτων, ὅσων ἐστὶ γένεσις ἤδη, τούτων τὸ αἴτιον ἐν τῇ κινήσει δεῖ καὶ τῇ γενέσει ζητεῖν, ὡς ἐν αὐτῇ τῇ συστάσει τὴν διαφορὰν λαμβανόντων. Ὀφθαλμὸν μὲν γὰρ ἐξ ἀνάγκης ἕξει· (τοιόνδε γὰρ ζῶον ὑπόκειται ὄν) τοιόνδε δὲ ὀφθαλμὸν ἐξ ἀνάγκης μὲν, οὐ τοιαύτης δ' ἀνάγκης, ἀλλὰ ἄλλον τρόπον, ὅτι τοιονδὶ πέφυκε ποιεῖν καὶ πάσχειν. Διωρισμένων δὲ τούτων, λέγωμεν περὶ τῶν ἑξῆς συμβαινόντων. Πρῶτον μὲν οὖν ὅταν γεννῶνται τὰ παιδία, πάντων μάλιστα τῶν ἀτελῶν καθεύδειν εἴωθε, διὰ τὸ καὶ ἐν τῇ μητρὶ, ὅταν λάβῃ πρῶτον αἴσθησιν, καθεύδοντα διατελεῖν. Ἔχει δ' ἀπορίαν περὶ τῆς ἐξ ἀρχῆς γενέσεως, πότερον ἐγρήγορσις ὑπάρχει τοῖς ζώοις πρότερον, ἢ ὕπνος. Διὰ γὰρ τὸ φαίνεσθαι προϊούσης τῆς ἡλικίας ἐγειρόμενα μᾶλλον, εὔλογον τὸ ἐναντίον ἐν τῇ ἀρχῇ τῆς γενέσεως ὑπάρχειν, τὸν ὕπνον. Ἔτι δὲ διὰ τὸ τὴν μετάβασιν ἐκ τοῦ μὴ εἶναι, εἰς τὸ εἶναι, διὰ τοῦ μεταξὺ γίνεσθαι· ὁ δ' ὕπνος εἶναι δοκεῖ τὴν φύσιν τῶν τοιούτων, οἷον τοῦ ζῆν καὶ μὴ ζῆν μεθόριον, καὶ οὔτε μὴ εἶναι παντελῶς ὁ καθεύδων, οὔτ' εἶναι. Τῷ γὰρ ἐγρηγορέναι τὸ ζῆν μάλισθ' ὑπάρχει διὰ τὴν αἴσθησιν. Εἰ δ' ἐστὶν ἀναγκαῖον ἔχειν αἴσθησιν τὸ ζῶον, καὶ τότε πρῶτόν ἐστι ζῶον, ὅταν πρῶτον αἴσθησις γένηται, τὴν μὲν ἐξ ἀρχῆς διάθεσιν οὐχ ὕπνον, ἀλλ' ὅμοιον ὕπνῳ δεῖ νομίζειν, οἵανπερ ἔχει καὶ τὸ τῶν φυτῶν γένος. Καὶ γὰρ συμβέβηκε κατὰ τοῦτον τὸν χρόνον τὰ ζῶα φυτοῦ βίον ζῆν· τοῖς δὲ φυτοῖς ὑπάρχειν ἀδύνατον. Οὐδεὶς γὰρ ὕπνος ἀνέγερτος. Τὸ δὲ τῶν φυτῶν πάθος τὸ ἀνάλογον τῷ ὕπνῳ, ἀνέγερτον. Καθεύδειν μὲν οὖν ἀναγκαῖον τὰ ζῶα ὄντα ἐν τῇ μητρὶ τὸν πλεῖστον χρόνον, διὰ τὸ τὴν αὔξησιν καὶ τὸ βάρος ἐπικεῖσθαι τοῖς ἄνω τόποις· (εἰρήκαμεν δὲ τὴν αἰτίαν τοῦ καθεύδειν τοιαύτην οὖσαν, ἐν ἑτέροις.) ἀλλ' ὅμως ἐγειρόμενα φαίνεται καὶ ἐν τῇ μήτρᾳ· (δῆλον δὲ γίνεται τοῦτο ἐν ταῖς ἀνατομαῖς, καὶ ἐν τοῖς ᾠοτοκοῦσιν) εἶτ' εὐθὺς καθεύδουσι καὶ καταφέρονται πάλιν. Διὸ καὶ ἐξελθόντα τὸν πολὺν διάγει χρόνον καθεύδοντα. Καὶ ἐγρηγορότα μὲν οὐ γελᾷ τὰ παιδία· καθεύδοντα δὲ, καὶ δακρύει, καὶ γελᾷ. Συμβαίνει γὰρ καὶ καθεύδουσιν αἴσθησις τοῖς ζώοις, οὐ μόνον τὰ καλούμενα ἐνύπνια, ἀλλὰ καὶ παρὰ τὸ ἐνύπνιον, καθάπερ τοῖς ἀνισταμένοις καθεύδουσι, καὶ πολλὰ πράττειν ἄνευ τοῦ ἐνυπνιάζειν. Εἰσὶ γάρ τινες οἳ καθεύδοντες ἀνίστανται, καὶ πορεύονται βλέποντες ὥσπερ οἱ ἐγρηγορότες. Τούτοις γὰρ γίνεται τῶν συμβαινόντων αἴσθησις, οὐκ ἐγρηγορόσι μὲν, οὐ μέντοι ὡς ἐνύπνιον. Τὰ δὲ παιδία ἐοίκασιν, ὥσπερ ἀνεπιστήμονα τοῦ ἐγρηγορέ-

ναι, διὰ συνήθειαν ἐν τῷ καθεύδειν, αἰσθάνεσθαι
καὶ ζῆν. Προϊόντος δὲ τοῦ χρόνου, καὶ τῆς αὐξήσεως
εἰς τὸ κάτω μεταβαινούσης, ἐγείρονταί τε μᾶλλον ἤδη,
καὶ τὸν πλείω χρόνον οὕτω διάγουσι. Μᾶλλον δὲ τῶν
ἄλλων ζώων ἐν ὕπνῳ τὸ πρῶτον διατελοῦσιν. Ἀτελέ-
στατα γὰρ γεννᾶται τῶν τετελεσμένων, καὶ τὴν αὔξη-
σιν ἔχοντα μάλιστα ἐπὶ τὸ ἄνω μέρος τοῦ σώματος.
Γλαυκότερα δὲ τὰ ὄμματα τῶν παίδων εὐθὺς γεννω-
μένων ἐστὶ πάντων· ὕστερον δὲ μεταβάλλει πρὸς τὴν
ὑπάρχειν μέλλουσαν φύσιν. Ἐπὶ δὲ τῶν ἄλλων ζώων
οὐ συμβαίνει τοῦτ᾽ ἐπιδήλως. Τούτου μὲν οὖν αἴ-
τιον, τὸ μονόχροα τὰ ὄμματα τῶν ἄλλων εἶναι μᾶλ-
λον· οἷον οἱ βόες μελανόφθαλμοι· τὸ δὲ τῶν προβά-
των, ὑδαρὲς πάντων· τῶν δὲ χαροπὸν ὅλον τὸ γένος,
ἢ γλαυκόν· ἔνια δ᾽ αἰγωπὰ, καθάπερ τὸ τῶν αἰ-
γῶν αὐτὸ πλῆθος. Τὰ δὲ τῶν ἀνθρώπων ὄμματα,
πολύχροα συμβέβηκεν εἶναι. Καὶ γὰρ γλαυκοὶ καὶ
χαροποὶ, καὶ μελανόφθαλμοί τινές εἰσιν· οἱ δ᾽ αἰγω-
ποί. Διὸ καὶ ὥσπερ οὐδ᾽ ἀλλήλων διαφέρουσιν, οὕ-
τως οὐδ᾽ αὐτὰ αὑτῶν. Οὐ γὰρ πέφυκε πλείω μιᾶς
ἔχειν. Μάλιστα δὲ τῶν ἄλλων ζώων ἵππος πολύ-
χρουν ἐστί. Καὶ γὰρ ἑτερόγλαυκοί τινες αὐτῶν γί-
νονται. Τοῦτο δὲ τῶν μὲν ἄλλων οὐθὲν πάσχει ζώων
ἐπιδήλως· ἄνθρωποι δὲ γίνονταί τινες ἑτερόγλαυκοι.
Τοῦ μὲν οὖν τὰ ἄλλα ζῶα νέα ὄντα καὶ πρεσβύτερα,
μηθὲν ἐπίδηλον μεταβάλλειν· ἐπὶ δὲ τῶν παιδίων τοῦτο
συμβαίνειν, ἱκανὴν αἰτίαν οἰητέον εἶναι καὶ ταύτην,
ὅτι τῶν μὲν μονόχρων, τῶν δὲ πολύχρων τὸ μόριόν
ἐστι. Τοῦ δὲ γλαυκότερα καὶ μὴ χρόαν ἄλλην ἔχειν,
αἴτιον ὅτι ἀσθενέστερα τὰ μόρια τῶν νέων. Ἀσθέ-
νεια δ᾽ ἐστὶν ἡ γλαυκότης. Δεῖ δὲ λαβεῖν καθόλου
περὶ τῆς διαφορᾶς τῶν ὀμμάτων, διὰ τίν᾽ αἰτίαν τὰ
μὲν, γλαυκά· τὰ δὲ, χαροπά· τὰ δ᾽ αἰγωπά· τὰ δὲ,
μελανόμματά εἰσι. Τὸ μὲν οὖν ὑπολαμβάνειν τὰ
μὲν γλαυκὰ, πυρώδη, καθάπερ Ἐμπεδοκλῆς φησι· τὰ
δὲ μελανόμματα, πλεῖον ὕδατος ἔχειν, ἢ πυρὸς, καὶ
διὰ τοῦτο τὰ μὲν ἡμέρας οὐκ ὀξὺ βλέπειν, τὰ γλαυκὰ,
δι᾽ ἔνδειαν ὕδατος· θάτερα δὲ νύκτωρ, δι᾽ ἔνδειαν
πυρὸς, οὐ λέγεται καλῶς· εἴπερ μὴ πυρὸς τὴν ὄψιν
θετέον, ἀλλ᾽ ὕδατος πᾶσαν. Ἔτι δ᾽ ἐνδέχεται τῶν
χρωμάτων τὴν αἰτίαν ἀποδοῦναι καὶ κατ᾽ ἄλλον τρό-
πον· ἀλλ᾽ εἴπερ ἐστὶν, ὥσπερ ἐλέχθη πρότερον ἐν τοῖς
περὶ τὰς αἰσθήσεις, καὶ τούτων ἔτι πρότερον ἐν
τοῖς περὶ ψυχῆς διωρισμένοις, καὶ ὅτι ὕδατος, καὶ δι᾽
ἣν αἰτίαν ὕδατος, ἀλλ᾽ οὐκ ἀέρος ἢ πυρὸς τὸ αἰ-
σθητήριον τοῦτ᾽ ἐστὶ, ταύτην τὴν αἰτίαν ὑποληπτέον
εἶναι τῶν εἰρημένων. Οἱ μὲν γὰρ ἔχουσι τῶν ὀφθαλ-
μῶν πλέον ὑγρόν· οἱ δ᾽ ἔλαττον τῆς συμμέτρου κινή-
σεως· οἱ δὲ σύμμετρον. Τὰ μὲν οὖν ἔχοντα τῶν ὀμ-
μάτων πολὺ τὸ ὑγρὸν, μελανόμματά ἐστι, διὰ τὸ μὴ
εὐδίοπτα εἶναι τὰ πολλά· γλαυκὰ δὲ, τὰ ὀλίγον, κα-
θάπερ φαίνεται καὶ ἐπὶ τῆς θαλάττης. Τὸ μὲν γὰρ
εὐδίοπτον αὐτῆς, γλαυκὸν φαίνεται· τὸ δ᾽ ἧττον ὑδα-
τῶδες· τὸ δὲ μὴ διωρισμένον διὰ βάθος, μέλαν καὶ
κυανοειδές. Τὰ δὲ μεταξὺ τῶν ὀμμάτων τούτων, τῷ μᾶλ-
λον ἤδη διαφέρει καὶ ἧττον. Τὴν αὐτὴν δὲ αἰτίαν οἰη-
τέον καὶ τοῦ τὰ μὲν γλαυκὰ, μὴ εἶναι ὀξυωπὰ τῆς
ἡμέρας· τὰ δὲ μελανόμματα, τῆς νυκτός. Τὰ μὲν
γὰρ γλαυκὰ, δι᾽ ὀλιγότητα τοῦ ὑγροῦ, κινεῖται μᾶλ-
λον ὑπὸ τοῦ φωτὸς, καὶ τῶν ὁρατῶν, ᾗ ὑγρὸν καὶ ᾗ
διαφανές. Ἔστι δ᾽ ἡ τούτου τοῦ μορίου κίνησις,
ὅρασις, ᾗ διαφανὲς, ἀλλ᾽ οὐχ ᾗ ὑγρόν. Τὰ δὲ με-
λανόμματα, διὰ πλῆθος τοῦ ὑγροῦ, ἧττον κινεῖται.

Ἀσθενὲς γὰρ τὸ νυκτερινὸν φῶς· ἅμα γὰρ καὶ δυσ-
κίνητον ἐν τῇ ὅλως νυκτὶ γίγνεται τὸ ὑγρόν. Δεῖ δὲ
οὔτε μὴ κινεῖσθαι αὐτὸ, οὔτε μᾶλλον, ἢ ᾗ διαφανές.
Ἐκκρούει γὰρ ἡ ἰσχυροτέρα κίνησις τὴν ἀσθενεστέραν.
Διὸ καὶ ἀπὸ τῶν ἰσχυροτέρων χρωμάτων μεταβάλλον-
τες οὐχ ὁρῶσι, καὶ ἐκ τοῦ ἡλίου εἰς τὸ σκότος ἰόντες.
Ἰσχυρὰ γὰρ οὖσα ἡ ἐνυπάρχουσα κίνησις, κωλύει τὴν
θύραθεν, καὶ ὅλως οὔτε σθένουσα, οὔτε ἀσθενὴς
ὄψις, τὰ λαμπρότερα δύναται ὁρᾷν, διὰ τὸ πάσχει[...]
τι μᾶλλον καὶ κινεῖσθαι τὸ ὑγρόν. Δηλοῖ δὲ καὶ τ[...]
ἀῤῥωστήματα τῆς ὄψεως ἑκατέρας. Τὸ μὲν γὰρ
γλαύκωμα, γίνεται μᾶλλον τοῖς γλαυκοῖς· οἱ δὲ νυ-
κτάλωπες καλούμενοι, τοῖς μελανοφθάλμοις. Ἔσ[...]
δὲ τὸ μὲν γλαύκωμα, ξηρότης μᾶλλον τῶν ὀμμάτω[...]
διὸ καὶ συμβαίνει μᾶλλον γηράσκουσι. Ξηραίνετα[...]
γὰρ, ὥσπερ καὶ τὸ ἄλλο σῶμα, καὶ ταῦτα τὰ μόρ[...]
πρὸς τὸ γῆρας. Ὁ δ᾽ αὖ νυκταλώπηξ, ὑγρότητ[...]
πλεονασμός· διὸ τοῖς νεωτέροις γίνεται μᾶλλον·
ὑγρότερος γὰρ ὁ ἐγκέφαλος ὁ τούτων. Ἡ δὲ μέ[...]
τοῦ πολλοῦ καὶ τοῦ ὀλίγου ὑγροῦ, βελτίστη ὄψ[...]
Οὔτε γὰρ ὡς ὀλίγη οὖσα, διὰ τὸ ταράττεσθαι ἐμπ[...]
δίζει τὴν τῶν χρωμάτων κίνησιν, οὔτε διὰ τὸ πλῆθ[...]
παρέχει δυσκινησίαν. Οὐ μόνον δὲ τὰ εἰρημένα [...]
τια τοῦ ἀμβλὺ ἢ ὀξὺ ὁρᾷν, ἀλλὰ καὶ ἡ τοῦ δέρμα[...]
φύσις τοῦ ἐπὶ τῇ κόρῃ καλουμένῃ. Δεῖ γὰρ αὐτὸ δ[...]
φανὲς εἶναι. Τοιοῦτον δ᾽ ἀναγκαῖον εἶναι τὸ λ[...]
κὸν, καὶ λεπτὸν, καὶ ὁμαλόν. Λεπτὸν μὲν, ὅπω[...]
θύραθεν εὐθυπορῇ κίνησις· ὁμαλὸν δὲ, ὅπως [...]
ἐπισκιάζῃ ῥυτιδούμενον· (καὶ γὰρ διὰ τοῦτο οἱ [...]
ροντες οὐκ ὀξὺ ὁρῶσιν· ὥσπερ γὰρ καὶ τὸ ἄλλο [...]
μα, καὶ τὸ τοῦ ὄμματος ῥυτιδοῦταί τε καὶ παχύτ[...]
γίνεται γηράσκοντος) λευκὸν δὲ, διὰ τὸ τὸ μέλαν [...]
εἶναι διαφανές. Αὐτὸ γὰρ τοῦτ᾽ ἐστὶ μέλαν, τ[...]
διαφαινόμενον. Διόπερ οὐδὲ οἱ λαμπτῆρες δύνα[...]
φαίνειν, ἐὰν ὦσιν ἐκ τοιούτου δέρματος. Ἐ[...]
τῷ γήρᾳ καὶ ταῖς νόσοις, διὰ ταύτας τὰς [...]
ὀξὺ βλέπουσι. Τὰ δὲ παιδία, δι᾽ ὀλιγότητ[...]
ὑγροῦ, γλαυκὰ φαίνεται τὸ πρῶτον. Ἑτερόγ[...]
δὲ μάλιστα γίνονται καὶ οἱ ἄνθρωποι καὶ οἱ [...]
διὰ τὴν αὐτὴν αἰτίαν δι᾽ ἥνπερ ὁ μὲν ἄνθρωπ[...]
λιοῦται μόνον. Τῶν δ᾽ ἄλλων, ἵππος μόνος [...]
λως γηράσκων λευκαίνεται τὰς τρίχας. Ἡ [...]
πολιότης, ἀσθένειά τίς ἐστι τοῦ ὑγροῦ τοῦ ἐν [...]
κεφάλῳ, καὶ ἀπεψία· καὶ ἡ γλαυκότης. [...]
λίαν λεπτὸν, ἢ λίαν παχὺ, τὴν αὐτὴν ἔχει δύ[...]
τὸ μὲν τῷ ὀλίγῳ· τὸ δὲ, τῷ πολλῷ ὑγρῷ. Ὅτ[...]
μὴ δύνηται ἡ φύσις ὁμοίως ἀπαρτίσαι, ἢ [...]
τὸ ἐν ἀμφοτέροις ὑγρὸν, ἢ μὴ πέψασα [...]
τὸ μὲν, τὸ δὲ μὴ, τότε συμβαίνει γίνεσθ[...]
ρογλαύκους. Περὶ δὲ τοῦ τὰ μὲν, ὀξυωπὰ εἶ[...]
ζώων, τὰ δὲ μὴ, δύο τρόποι τῆς αἰτίας εἰσί. [...]
γὰρ λέγεται τὸ ὀξὺ σχεδόν· καὶ περὶ τοῦ ἀκο[...]
ὀσφραίνεσθαι ὁμοίως τοῦτ᾽ ἔχει. Λέγεται [...]
ὁρᾷν, ἓν μὲν, τὸ πόῤῥωθεν δύνασθαι ὁρᾷν· [...]
τὰς διαφορὰς ὅτι μάλιστα τῶν ὁρωμένων διαι[...]
σθαι. Ταῦτα δ᾽ οὐχ ἅμα συμβαίνει τοῖς [...]
Ὁ γὰρ αὐτὸς ἐπηλυγισάμενος τὴν χεῖρα, ἢ [...]
βλέπων, τὰς μὲν διαφορὰς οὐθὲν ἧττον οὐδ[...]
κρίνει τῶν χρωμάτων· ὄψεται δὲ πόῤῥωθεν. [...]
ἐκ τῶν ὀρυγμάτων καὶ φρεατίων ἐνίοτε ἀστέρ[...]
ἡμέρᾳ δηλονότι] ὁρῶσιν. Ὥστ᾽ εἴ τι τῶν [...]
μὲν προβολὴν τοῦ ὄμματος πολλὴν, τὸ δ᾽ ἐ[...]
ὑγρὸν μὴ καθαρὸν, μηδὲ σύμμετρον τῇ κ[...]

θύραθεν, μηδὲ τὸ ἐπιπολῆς δέρμα λεπτόν, τοῦτο περὶ μὲν τὰς διαφορὰς οὐκ ἀκριβώσει τῶν χρωμάτων, πόῤῥωθεν δ' ἔσται ὁρατικόν, ὥσπερ εἰ καὶ ἐγγύθεν, μᾶλλον τῶν τὸ μὲν ὑγρὸν καθαρὸν ἐχόντων, καὶ τὸ σκέπασμα αὐτοῦ, μὴ ἐχόντων δὲ ἐπισκύνιον πρὸ τῶν ὀμμάτων οὐδέν. Τοῦ μὲν γὰρ οὕτως ὀξὺ ὁρᾶν, ὥστε διαισθάνεσθαι τὰς διαφορὰς, ἐν αὐτῷ τῷ ὄμματί ἐστιν ἡ αἰτία. Ὥσπερ γὰρ ἐν ἱματίῳ καθαρῷ καὶ αἱ μικραὶ κηλῖδες ἐπίδηλοι γίνονται, οὕτως καὶ ἐν τῇ καθαρᾷ ὄψει καὶ αἱ μικραὶ κινήσεις δῆλαι, καὶ ποιοῦσιν αἴσθησιν. Τοῦ δὲ πόῤῥωθεν ὁρᾷν, καὶ τὴν ἀπὸ τῶν πόῤῥωθεν ὁρατῶν ἀφικνεῖσθαι κίνησιν, ἡ θέσις αἰτία τῶν ὀφθαλμῶν. Τὰ μὲν γὰρ ἐξόφθαλμα, οὐκ εὐωπὰ πόῤῥωθεν· τὰ δὲ ἐντὸς ἔχοντα τὰ ὄμματα ἐν κοίλῳ κείμενα, ὁρατικὰ τῶν πόῤῥωθεν, διὰ τὸ τὴν κίνησιν μὴ σκεδάννυσθαι εἰς ἀχανές, ἀλλ' εὐθυπορεῖν· οὐδὲν γὰρ διαφέρει τὸ λέγειν ὁρᾷν, ὥσπερ τινές φασι, τὴν ὄψιν ἐξιέναι (ἂν γὰρ μὴ ᾖ τι πρὸ τῶν ὀμμάτων, διασκεδαννυμένην ἐλάττω ἀνάγκη προσπίπτειν τοῖς ὁρωμένοις, καὶ ἧττον τὰ πόῤῥωθεν ὁρᾷν) ἢ τῇ ἀπὸ τῶν ὁρωμένων κινήσει ὁρᾷν. Ὁμοίως γὰρ ἀνάγκη καὶ τὴν ὄψιν τῇ κινήσει ὁρᾷν. Μάλιστα μὲν ἑωρᾶτο ἂν τὰ πόῤῥωθεν, εἰ ἀπὸ τῆς ὄψεως εὐθὺς συνεχὴς ἦν πρὸς τὸ ὁρώμενον οἷον αὐλός. Οὐ γὰρ διελύετο ἡ κίνησις ἡ ἀπὸ τῶν ὁρατῶν· εἰ δὲ μή, ὅσῳπερ ἐπιπλέον ἀπέχῃ, τοσούτῳ ἀνάγκη ἀκριβέστερον τὰ πόῤῥωθεν ὁρᾷν. Καὶ τῆς μὲν τῶν ὀμμάτων διαφορᾶς ἔστωσαν αὗται αἰτίαι.

CAPUT II.

Τὸν αὐτὸν δὲ τρόπον ἔχει καὶ περὶ τὴν ἀκοήν, καὶ περὶ τὴν ὄσφρησιν. Ἓν μὲν γάρ ἐστι τοῦ ἀκριβῶς ἀκούειν καὶ ὀσφραίνεσθαι, τὸ τὰς διαφορὰς τῶν ὑποκειμένων αἰσθητῶν ὅτι μάλιστα αἰσθάνεσθαι πάσας· ἓν δέ, τὸ πόῤῥωθεν καὶ ἀκούειν καὶ ὀσφραίνεσθαι. Τοῦ μὲν οὖν τὰς διαφορὰς κρίνειν καλῶς, τὸ αἰσθητήριον αἴτιον· ὥσπερ τῆς ὄψεως, ἂν ᾖ καθαρὸν αὐτό τε καὶ ἡ περὶ αὐτὸ μῆνιγξ· οἱ γὰρ πόροι τῶν αἰσθητηρίων ἁπάντων (ὥσπερ εἴρηται ἐν τοῖς περὶ αἰσθήσεως) τείνουσι πρὸς τὴν καρδίαν· τοῖς δὲ μὴ ἔχουσι καρδίαν, πρὸς τὸ ἀνάλογον. Ὁ μὲν οὖν τῆς ἀκοῆς, ἐπεί ἐστι τὸ αἰσθητήριον ἀέρος, ᾗ τὸ πνεῦμα τὸ σύμφυτον ποιεῖται, ἐνίοις μὲν τὴν σφύξιν, τοῖς δὲ τὴν ἀναπνοὴν καὶ εἰσπνοήν, ταύτῃ περαίνει· διὸ καὶ ἡ μάθησις γίνεται τῶν λεγομένων· ὥστ' ἀντιφθέγγεσθαι τὸ ἀκουσθέν· οἵα γὰρ ἡ κίνησις εἰσῆλθε διὰ τοῦ αἰσθητηρίου, τοιαύτη πάλιν, οἷον ἀπὸ χαρακτῆρος τοῦ αὐτοῦ καὶ ἑνός, διὰ τῆς φωνῆς γίνεται ἡ κίνησις· ὥσθ', ὃ ἤκουσε, τοῦτο εἰπεῖν. Καὶ χασμώμενοι καὶ ἐκπνέοντες, ἧττον ἀκούουσιν ἢ εἰσπνέοντες, διὰ τὸ ἐπὶ τῷ πνευματικῷ μορίῳ τὴν τελευτὴν τοῦ αἰσθητηρίου εἶναι τοῦ τῆς ἀκοῆς, καὶ σείεσθαι καὶ κινεῖσθαι ἅμα κινοῦντος τοῦ ὀργάνου τὸ πνεῦμα. Κινεῖται γὰρ κινοῦν τὸ ὄργανον. Καὶ ἐν ταῖς ὑγραῖς ὥραις καὶ κράσεσι συμβαίνει τὸ αὐτὸ πάθος, καὶ τὰ ὦτα πληροῦσθαι δοκεῖ πνεύματος, διὰ τὸ γειτνιᾷν τῇ ἀρχῇ τοῦ πνευματικοῦ τόπου. Ἡ μὲν οὖν περὶ τὰς διαφορὰς ἀκρίβεια τῆς κρίσεως καὶ τῶν ψόφων καὶ τῶν ὀσμῶν, ἐν τῷ τὸ αἰσθητήριον καθαρὸν εἶναι, καὶ τὸν ὑμένα τὸν ἐπιπολῆς. Πᾶσαι γὰρ αἱ κινήσεις διάδηλοι, καθάπερ καὶ ἐπὶ τῆς ὄψεως, καὶ ἐπὶ τῶν τοιούτων, συμβαίνουσι, καὶ τὸ πόῤῥωθεν δὲ αἰσθάνεσθαι, τὰ δὲ μὴ αἰσθάνεσθαι, ὁμοίως συμβαίνει ὥσπερ ἐπὶ τῆς ὄψεως. Τὰ γὰρ ἔχοντα πρὸ τῶν αἰσθητηρίων οἷον ὀχετοὺς διὰ τῶν μορίων, ταῦτα πόῤῥωθεν αἰσθητικά εἰσι. Διὸ ὅσων οἱ μυκτῆρες μακροί, οἷον τῶν Λακωνικῶν κυνιδίων, ὀσφραντικά. Ἄνω γὰρ ὄντος τοῦ αἰσθητηρίου, πόῤῥωθεν αἱ κινήσεις οὐ διασπῶνται, ἀλλ' εὐθυποροῦσιν, ὥσπερ τοῖς ἐπηλυγιζομένοις πρὸ τῶν ὀμμάτων. Ὁμοίως δὲ καὶ ὅσοις τὰ ὦτα μακρὰ καὶ ἀπογεγεισσωμένα πόῤῥωθεν (οἷα ἔχει ἔνια τῶν τετραπόδων) καὶ ἔσω τὴν ἕλικην μακράν. Καὶ γὰρ ταῦτα ἐκ πολλοῦ λαμβάνοντα τὴν κίνησιν, ἀποδίδωσι πρὸς τὸ αἰσθητήριον. Τὴν μὲν οὖν πόῤῥωθεν τῶν αἰσθήσεων ἀκρίβειαν, ἥκιστα (ὡς εἰπεῖν) ἄνθρωπος ἔχει, ὡς κατὰ μέγεθος τῶν ζώων· τὴν δὲ περὶ τὰς διαφορὰς, μάλιστα πάντων εὐαίσθητον. Αἴτιον δ', ὅτι τὸ αἰσθητήριον καθαρόν, καὶ ἥκιστα γεῶδες καὶ σωματῶδες· καὶ φύσει λεπτοδερμότατον τῶν ζώων, ὡς κατὰ μέγεθος, ἄνθρωπός ἐστιν. Εὐλόγως δ' ἀπείργασται ἡ φύσις τὰ περὶ τὴν φώκην. Τετράπουν γὰρ ὂν καὶ ζωοτόκον, οὐκ ἔχει ὦτα, ἀλλὰ πόρους μόνον. Αἴτιον δέ, ὅτι ἐν ὑγρῷ αὐτῇ ὁ βίος· τὸ δὲ τῶν ὤτων μόριον πρόσκειται τοῖς πόροις, πρὸς τὸ σῴζειν τὴν τοῦ πόῤῥωθεν ἀέρος κίνησιν. Οὐδὲν οὖν χρήσιμόν ἐστιν αὐτῇ, ἀλλὰ καὶ τοὐναντίον ἀπεργάζοιτο ἄν, δεχόμενα εἰς αὑτὰ ὑγροῦ πλῆθος. Καὶ περὶ μὲν ὄψεως καὶ ἀκοῆς καὶ ὀσφρήσεως εἴρηται.

CAPUT III.

Τὰ δὲ τριχώματα διαφέρει καὶ πρὸς αὑτὰ τοῖς ἀνθρώποις κατὰ τὰς ἡλικίας, καὶ πρὸς τὰ γένη τῶν ἄλλων ζώων, ὅσαπερ ἔχει τρίχας αὐτῶν. Ἔχει δέ, ὅσα ζωοτοκεῖ πάντα σχεδὸν ἐντὸς αὑτῶν. Καὶ γὰρ τὰ ἀκανθώδεις ἔχοντα, τῶν τοιούτων τριχῶν εἶδός τι ὑποληπτέον, οἷον τὰς τε τῶν χερσαίων ἐχίνων, καὶ εἴ τι ἄλλο τοιοῦτόν ἐστι τῶν ζωοτόκων. Εἰσὶ δὲ διαφοραὶ τῶν τριχῶν κατά τε σκληρότητα καὶ μαλακότητα, καὶ κατὰ μῆκος καὶ βραχύτητα, καὶ εὐθύτητα καὶ οὐλότητα, καὶ πλῆθος καὶ ὀλιγότητα· πρὸς δὲ τούτοις, κατὰ τὰς χρόας, κατὰ λευκότητα καὶ μελανίαν, καὶ τὰς μεταξὺ τούτων. Ἐνίας δὲ τούτων τῶν διαφορῶν, καὶ κατὰ τὰς ἡλικίας διαφέρει νέα τε καὶ παλαιούμενα. Μάλιστα δὲ τοῦτ' ἐπίδηλον ἐπὶ τῶν ἀνθρώπων. Καὶ γὰρ δασύνεται μᾶλλον πρεσβύτερα γενόμενα, καὶ φαλακροῦνται τῆς κεφαλῆς ἔνιοι τὰ ἔμπροσθεν. Καὶ παῖδες μὲν ὄντες, οὐ γίγνονται φαλακροί, οὐδὲ γυναῖκες· οἱ δ' ἄνδρες, προϊούσης τῆς ἡλικίας. Καὶ πολιοῦνται δὲ τὰς κεφαλὰς γηράσκοντες οἱ ἄνθρωποι. Τῶν δ' ἄλλων οὐδενὶ τοῦθ' (ὡς εἰπεῖν) γίνεται ἐπίδηλον, μάλιστα δ' ἵππῳ τῶν ἄλλων. Καὶ φαλακροῦνται μὲν οἱ ἄνθρωποι τὰ ἔμπροσθεν τῆς κεφαλῆς· πολιοὶ δὲ πρῶτον γίνονται τοὺς κροτάφους. Φαλακροῦται δ' οὐδεὶς οὔτε τούτους, οὔτε τὰ ὄπισθεν τῆς κεφαλῆς. Ὅσα δὲ τῶν ζώων μὴ ἔχει τρίχας, ἀλλὰ τὸ ἀνάλογον αὐταῖς, οἷον ὄρνιθες μὲν πτερά, τὸ δὲ τῶν ἰχθύων γένος λεπίδας, καὶ τούτοις συμβαίνει τῶν τοιούτων παθημάτων ἔνια, κατὰ τὸν αὐτὸν λόγον. Τίνος μὲν οὖν ἕνεκα τὸ τῶν τριχῶν ἐποίησε γένος ἡ φύσις τοῖς ζώοις, εἴρηται πρότερον ἐν ταῖς αἰτίαις ταῖς περὶ τὰ μέρη τῶν ζώων. Τινων δ' ὑπαρχόντων, καὶ διὰ τίνας ἀνάγκας συμβαίνει τούτων ἕκαστον, δηλῶσαι τῆς μεθόδου τῆς νῦν ἐστι. Παχύτητος μὲν οὖν καὶ λεπτότητος αἴτιον μάλιστα τὸ δέρμα. Τοῖς μὲν γὰρ παχύ, τοῖς δὲ λεπτόν, τοῖς δὲ μανόν, τοῖς δὲ πυκνόν ἐστι· ἔτι δὲ συναίτιον καὶ τῆς ἐνούσης ὑγρότητος ἡ διαφορά. Τοῖς

μὲν γὰρ ὑπάρχει λιπαρὰ, τοῖς δὲ ὑδατώδης. Ὅλως μὲν ἡ τοῦ δέρματος φύσις ὑπόκειται γεώδης. Ἐπιπολῆς γὰρ οὖσα, ἐξατμίζοντος τοῦ ὑγροῦ, στερεὰ γίνεται καὶ γεώδης. Αἱ δὲ τρίχες καὶ τὸ ἀνάλογον αὐταῖς, οὐκ ἐκ τῆς σαρκὸς γίνονται, ἀλλ' ἐκ τοῦ δέρματος, ἐξατμίζοντος καὶ ἀναθυμιωμένου ἐν αὐτοῖς τοῦ ὑγροῦ. Διὸ παχεῖαι μὲν ἐκ τοῦ παχέος, λεπταὶ δὲ ἐκ τοῦ λεπτοῦ δέρματος γίνονται. Ἂν μὲν οὖν ᾖ τὸ δέρμα μανότερον καὶ παχύτερον, παχεῖαι, διά τε τὸ πλῆθος τοῦ γεώδους, καὶ διὰ τὸ μέγεθος τῶν πόρων εἰσίν· ἂν δὲ πυκνότερον, λεπτότεραι, διὰ τὴν στενότητα τῶν πόρων. Ἔτι δ' ἂν ᾖ ἡ ἰκμὰς ὑδατώδης, ταχὺ ἀναξηραινομένης, οὐ λαμβάνουσι μέγεθος αἱ τρίχες· ἂν δὲ λιπαρὰ, τοὐναντίον. Οὐ γὰρ εὐξήραντον τὸ λιπαρόν. Διόπερ ὅλως μὲν τὰ παχυδερμότερα, παχυτριχώτερα τῶν ζώων· οὐ μέντοι τὰ μάλιστα μᾶλλον, διὰ τὰς εἰρημένας αἰτίας· οἷον τὸ τῶν ὑῶν γένος πρὸς τὸ τῶν βοῶν πέπονθε, καὶ πρὸς ἐλέφαντα, καὶ πολλὰ τῶν ἄλλων. Διὰ τὴν αὐτὴν δ' αἰτίαν, καὶ αἱ ἐν τῇ κεφαλῇ τρίχες τοῖς ἀνθρώποις πρὸς τὰς τοῦ λοιποῦ σώματος παχύταται. Τοῦ γὰρ δέρματος τοῦτο παχύτατον, καὶ ἐν πλείστῃ ὑγρότητι. Ἔτι δ' ἔχει μανότητα πολλήν. Αἴτιον δὲ καὶ τοῦ μακρὰς ἢ βραχείας τὰς τρίχας εἶναι, τὸ μὴ εὐξήραντον εἶναι τὸ ἐξατμίζον ὑγρόν. Τοῦ δὲ μὴ εὐξήραντον εἶναι, δύο αἰτίαι, τό, τε ποσὸν καὶ τὸ ποιόν. Ἄν τε γὰρ πολὺ ᾖ τὸ ὑγρὸν, οὐκ εὐξήραντον· καὶ ἂν ᾖ λιπαρόν. Καὶ διὰ τοῦτο τοῖς ἀνθρώποις αἱ ἐκ τῆς κεφαλῆς τρίχες μακρόταται. Ὁ γὰρ ἐγκέφαλος ὑγρὸς καὶ ψυχρὸς ὢν, πολλὴν παρέχει δαψίλειαν τοῦ ὑγροῦ. Εὐθύτριχα δὲ καὶ οὐλότριχα γίνεται, διὰ τὴν ἐν ταῖς θριξὶν ἀναθυμίασιν. Ἂν γὰρ ᾖ καπνώδης, θερμὴ οὖσα καὶ ξηρὰ, τὴν τρίχα οὔλην ποιεῖ. Κάμπτεται γὰρ διὰ τὸ φέρεσθαι δύο φοράς. Τὸ μὲν γὰρ γεῶδες, κάτω· τὸ δὲ θερμὸν, ἄνω φέρεται, εὐκάμπτου δ' ὄντος, δι' ἀσθένειαν, στρέφεται. Τοῦτο δ' ἐστὶν οὐλότης τριχός. Ἐνδέχεται μὲν οὖν οὕτω λαβεῖν τὴν αἰτίαν· ἐνδέχεται δὲ καὶ διὰ τὸ ὀλίγον τὸ ὑγρὸν ἔχειν, πολὺ δὲ τὸ γεῶδες, ὑπὸ τοῦ περιέχοντος ξηραινομένας συσπᾶσθαι. Κάμπτεται γὰρ τὸ εὐθὺ, ἐὰν ἐξατμίζηται, καὶ συντρέχει ὥσπερ ἐπὶ τοῦ πυρὸς καομένη ἡ θρίξ· ὡς οὔσης τῆς οὐλότητος, συσπάσεως δι' ἔνδειαν ὑγροῦ, ὑπὸ τῆς τοῦ περιέχοντος θερμότητος. Σημεῖον δ', ὅτι καὶ σκληρότεραι αἱ οὖλαι τρίχες τῶν εὐθειῶν εἰσι. Τὸ γὰρ ξηρὸν, σκληρόν. Εὐθύτριχα δὲ, ὅσα ὑγρότητα ἔχει πολλήν. Ῥέον γὰρ, ἀλλ' οὐ στάζον προέρχεται ἐν ταύταις τὸ ὑγρόν. Καὶ διὰ τοῦτο οἱ μὲν ἐν τῷ Πόντῳ Σκύθαι καὶ Θρᾶκες, εὐθύτριχες· καὶ γὰρ αὐτοὶ ὑγροὶ, καὶ ὁ περὶ αὐτοὺς ἀὴρ ὑγρός. Αἰθίοπες δὲ, καὶ οἱ ἐν τοῖς θερμοῖς, οὐλότριχες· ξηροὶ γὰρ οἱ ἐγκέφαλοι, καὶ ὁ ἀὴρ ὁ περιέχων. Ἔστι δ' ἔνια τῶν παχυδερμοτέρων λεπτότριχα, διὰ τὴν εἰρημένην αἰτίαν πρότερον. Ὅσῳ γὰρ ἂν λεπτότεροι ὦσιν οἱ πόροι, τοσοῦτον ἀναγκαῖον λεπτοτέρας γίνεσθαι τὰς τρίχας. Διὸ τὸ τῶν προβάτων γένος τοιαύτας ἔχει τὰς τρίχας. Τὸ γὰρ ἔριον, τριχῶν πλῆθός ἐστιν. Ἔστι δ' ἔνια τῶν ζώων, ἃ μαλακὴν μὲν ἔχει τὴν τρίχα, ἧττον δὲ λεπτήν· οἷον τὸ τῶν δασυπόδων πρὸς τὸ τῶν προβάτων πέπονθε. Τῶν γὰρ τοιούτων ἐπιπολῆς ἡ θρὶξ τοῦ δέρματος. Διὸ μῆκος οὐκ ἴσχει, ἀλλὰ συμβαίνει παραπλήσιον, ὥσπερ τὰ ἀπὸ τῶν λίνων ξυόμενα. Καὶ γὰρ ταῦτα μῆκος μὲν οὐδὲν ἴσχει, μαλακὰ δ' ἐστὶ, καὶ οὐ δέχεται πλο-

κήν. Τὰ δ' ἐν τοῖς ψυχροῖς πρόβατα, τοὐναντίον πέ-
πονθε τοῖς ἀνθρώποις. Οἱ μὲν γὰρ Σκύθαι, μαλα-
κότριχες· τὰ δὲ πρόβατα τα Σαυροματικὰ, σκληρό-
τριχα. Τούτου δ' αἴτιον ταὐτὸ, ὃ καὶ ἐπὶ τῶν ἀγρίων
πάντων. Ἡ γὰρ ψυχρότης σκληρύνει, διὰ τὸ ξηραί-
νειν πηγνύουσα. Ἐκθλιβομένου γὰρ τοῦ θερμοῦ,
συνεξατμίζει τὸ ὑγρὸν, καὶ γίνονται καὶ αἱ τρίχες
τὸ δέρμα γεῶδες καὶ σκληρόν. Αἴτιον δὲ, τοῖς
ἀγρίοις, ἡ θηραυλία· τοῖς δ', ὁ τόπος, τοιοῦτος
Σημεῖον δὲ καὶ τὸ ἐπὶ τῶν ποντίων ἐχίνων συμβαίν
οἷς χρῶνται πρὸς τὰς στραγγουρίας. Καὶ γὰρ οὗτ
διὰ τὸ ἐν ψυχρᾷ εἶναι τῇ θαλάττῃ, διὰ τὸ βάθο
(καθ' ἑξήκοντα γὰρ καὶ ἔτι πλειόνων γίγνονται
γυιῶν) αὐτοὶ μὲν μικροὶ, τὰς δὲ ἀκάνθας μεγάλ
ἔχουσι καὶ σκληράς· μεγάλας μὲν, διὰ τὸ ἐνταῦθ
τὴν τοῦ σώματος τετράφθαι αὔξησιν· (ὀλιγόθερμ
γὰρ ὄντες καὶ οὐ πέττοντες, πολὺ περίττωμα ἔχου
Αἱ δ' ἄκανθαι καὶ τρίχες, καὶ τὰ τοιαῦτα, γίνον
ἐκ περιττωμάτων) σκληρὰς δὲ καὶ λελιθωμένας,
τὴν ψυχρότητα καὶ τὸν πάγον. Τὸν αὐτὸν δὲ τ
πον καὶ τἆλλα τὰ φυόμενα, σκληρότερα συμβαίν
νεσθαι καὶ γεωδέστερα, καὶ λιθωδέστερα τὰ ἐν τοῖς
Βορέαν, τῶν πρὸς τὸν Νότον· καὶ τὰ προσήνεμα,
ἐν κοίλοις. Ψύχεται γὰρ πάντα μᾶλλον, καὶ ἐξατμίζ
ὑγρόν. Σκληρύνει μὲν οὖν καὶ τὸ θερμὸν καὶ τὸ
χρόν. Ἐξατμίζεσθαι γὰρ ὑπ' ἀμφοτέρων συμβα
τὸ ὑγρόν· ὑπὸ μὲν [οὖν] τοῦ θερμοῦ, καθ' α
ὑπὸ δὲ τοῦ ψυχροῦ, κατὰ συμβεβηκός· (μετὰ
θερμοῦ γὰρ συνεξέρχεται· οὐδὲν γὰρ ὑγρὸν
θερμοῦ·) ἀλλὰ τὸ μὲν ψυχρὸν, οὐ μόνον σκλη
ἀλλὰ καὶ πυκνοῖ· τὸ δὲ θερμὸν, μανότερο
Διὰ τὴν αὐτὴν δ' αἰτίαν καὶ πρεσβυτέρων γιγ
νων, τοῖς μὲν τρίχας ἔχουσι, σκληρότεραι γίγν
αἱ τρίχες· τοῖς δὲ πτερωτοῖς καὶ λεπιδωτοῖς, τ
ρὰ καὶ αἱ λεπίδες. Τὰ γὰρ δέρματα γίνοντ
ρότερα καὶ παχύτερα πρεσβυτέρων γιγνομ
ραίνεται γάρ. Καὶ τὸ γῆράς ἐστι κατὰ
γεηρὸν, διὰ τὸ ἀπολείπειν τὸ θερμὸν, καὶ μ
τὸ ὑγρόν. Φαλακροῦνται δὲ ἐπιδήλως οἱ ἄνθ
μάλιστα τῶν ζώων. Ἔστι δέ τι καθόλου τὸ τοι
πάθος. Καὶ γὰρ τῶν φυτῶν τὰ μὲν, ἀείφυλλ
δὲ, φυλλοβολεῖ· καὶ τῶν ὀρνίθων οἱ φωλεύοντες
βάλλουσι τὰ πτερά. Τοιοῦτον δέ τι πάθος
φαλακρότης ἐστὶν ἐπὶ τῶν ἀνθρώπων, ὅσοις συ
νει φαλακροῦσθαι. Κατὰ μέρος μὲν γὰρ ἀ
καὶ τὰ φύλλα τοῖς φυτοῖς πᾶσι, καὶ τὰ πτερὰ,
τρίχες τοῖς ἔχουσιν. Ὅταν δ' ἀθρόον γένηται τὸ
θος, λαμβάνει τὰς εἰρημένας ἐπωνυμίας. Φ
κροῦσθαί τε γὰρ λέγεται καὶ φυλλοῤῥοεῖν, [καὶ
ροῤῥοεῖν.] Αἴτιον δὲ τοῦ πάθους, ἔνδεια
τος θερμῆς. Τοιοῦτον δὲ μάλιστα τῶν ὑγρῶν
παρόν. Διὸ καὶ τῶν φυτῶν τὰ λιπαρὰ μᾶλλον
φυλλα. Ἀλλὰ περὶ μὲν τούτων ἐν ἄλλοις τὸ α
λεκτέον· καὶ γὰρ ἄλλα συναίτια τοῦ τοιούτου
θους αὐτοῖς. Γίνεται δὲ τοῖς μὲν φυτοῖς ἐν τῷ
μῶνι τὸ πάθος· (αὕτη γὰρ ἡ μεταβολὴ κυρι
τῆς ἡλικίας) καὶ τοῖς φωλεύουσι δὲ τῶν ζώων·
γὰρ ταῦτα ἧττον [τῶν ἀνθρώπων] ὑγρὰ καὶ θ
τὴν φύσιν ἐστίν· οἱ δ' ἄνθρωποι ταῖς ἡλικίαις
μῶνα καὶ θέρος ἄγουσι. Διὸ, πρὶν ἀφροδισιά
οὐ γίνεται φαλακρὸς οὐδείς· τότε δὲ τοῖς τοιού
τὴν φύσιν μᾶλλον. Φύσει γάρ ἐστιν ὁ ἐγκέφαλος
σώματος ψυχρότατος· ὁ δ' ἀφροδισιασμὸς κατα

χει. Καθαρᾶς γὰρ καὶ φυσικῆς θερμότητος ἀπόκρισίς ἐστιν. Εὐλόγως οὖν ὁ ἐγκέφαλος αἰσθάνεται πρῶτον. Τὰ γὰρ ἀσθενῆ καὶ φαύλως ἔχοντα, μικρᾶς αἰτίας καὶ ῥοπῆς ἐστιν. Ὥστ᾽ ἄν τις ἀναλογίσηται, ὅτι αὐτός τε ὀλιγόθερμος ὁ ἐγκέφαλος· ἔτι δ᾽ ἀναγκαῖον τὸ πέριξ δέρμα τοιοῦτον εἶναι μᾶλλον· καὶ τούτου τὴν τῶν τριχῶν φύσιν, ὅσῳ πλεῖστον ἀφέστηκεν, εὐλόγως ἂν δόξειε, τοῖς σπερματικοῖς περὶ ταύτην τὴν ἡλικίαν συμβαίνειν φαλακροῦσθαι. Διὰ τὴν αὐτὴν δ᾽ αἰτίαν καὶ τῆς κεφαλῆς τὸ πρόσθιον μόνον γίνονται φαλακροί, καὶ τῶν ζώων οἱ ἄνθρωποι μόνοι. Τὸ μὲν γὰρ πρόσθιον, ὅτι ἐνταῦθα ὁ ἐγκέφαλος· τῶν δὲ ζώων μόνον, ὅτι πολὺ πλεῖστον ἔχει ἐγκέφαλον, καὶ μάλιστα ὑγρὸν, ὁ ἄνθρωπος. Καὶ αἱ γυναῖκες οὐ φαλακροῦνται. Παραπλησία γὰρ ἡ φύσις τῇ τῶν παίδων. Ἄγονα γὰρ σπερματικῆς ἐκκρίσεως ἀμφότερα. Καὶ εὐνοῦχος οὐ γίνεται φαλακρὸς, διὰ τὸ εἰς τὸ θῆλυ μεταβάλλειν, καὶ τὰς ὑστερογενεῖς τρίχας, ἢ οὐ φύουσιν, ἢ ἀποβάλλουσι, ἂν τύχωσιν ἔχοντες οἱ εὐνοῦχοι, πλὴν τῆς ἥβης. Καὶ γὰρ αἱ γυναῖκες τὰς μὲν, οὐκ ἔχουσι· τὰς δὲ ἐπὶ τῇ ἥβῃ, φύουσι. Ἡ δὲ πήρωσις αὕτη, ἐκ τοῦ ἄῤῥενος εἰς τὸ θῆλυ μεταβολή ἐστι. Τοῦ δὲ τὰ μὲν φωλεύοντα πάλιν δασύνεσθαι, καὶ τὰ φυλλοβολήσαντα πάλιν φύειν φύλλα, τοῖς δὲ φαλακροῖς μὴ ἀναφύεσθαι πάλιν, αἴτιον ὅτι τοῖς μὲν αἱ ὧραι, τροπαί εἰσι τοῦ σώματος μᾶλλον· ὥσθ᾽ ἐπεὶ μεταβάλλουσιν αὗται, μεταβάλλει καὶ τὸ φύειν, καὶ τὸ ἀποβάλλειν, τοὺς μὲν, τὰ πτερὰ καὶ τὰς τρίχας· τὰ δὲ φύλλα, τὰ φυτά. Τοῖς δ᾽ ἀνθρώποις κατὰ τὴν ἡλικίαν γίνεται χειμὼν, καὶ θέρος, καὶ ἔαρ καὶ μετόπωρον. Ὥστ᾽ ἐπεὶ αἱ ἡλικίαι οὐ μεταβάλλουσιν, οὐδὲ τὰ πάθη τὰ διὰ ταύτας μεταβάλλει, καίπερ τῆς αἰτίας ὁμοίας οὔσης. Καὶ περὶ μὲν τἄλλα πάθη τῶν τριχῶν σχεδὸν εἴρηται.

CAPUT IV.

Τῶν δὲ χρωμάτων αἴτιον τοῖς μὲν ἄλλοις ζώοις, τοῦ μονόχροα εἶναι, καὶ τοῦ ποικίλα, ἡ τοῦ δέρματος φύσις· τοῖς δ᾽ ἀνθρώποις, οὐδὲν, πλὴν τῶν πολιῶν, οὐ τῶν διὰ τὸ γῆρας, ἀλλὰ τῶν διὰ νόσον. Ἐν γὰρ τῇ καλουμένῃ λεύκῃ, λευκαὶ γίνονται αἱ τρίχες. Ἐὰν δὲ αἱ τρίχες ὦσι λευκαὶ, οὐκ ἀκολουθεῖ τῷ δέρματι ἡ λευκότης. Αἴτιον δ᾽, ὅτι αἱ τρίχες ἐκ τοῦ δέρματος φύονται. Ἐκ νενοσηκότος οὖν καὶ λευκοῦ τοῦ δέρματος, καὶ ἡ θρὶξ συννοσεῖ. Νόσος δὲ τριχὸς, πολιότης ἐστίν. Ἡ δὲ δι᾽ ἡλικίαν τῶν τριχῶν πολιότης, γίνεται δι᾽ ἀσθένειαν καὶ ἔνδειαν τῆς θερμότητος. Καὶ γὰρ ἡλικία πᾶσα ῥέπει ἀποκλίνοντος τοῦ σώματος. Καὶ ἐν τῷ γήρᾳ, ἐπὶ ψύξιν. Τὸ γὰρ γῆρας ψυχρὸν καὶ ξηρόν ἐστι. Δεῖ δὲ νοῆσαι τὴν εἰς ἕκαστον μόριον ἀφικνουμένην τροφὴν, ὅτι πέττει μὲν ἡ οἰκεία θερμότης· ἀδυνατούσης δὲ, φθείρεται, καὶ πήρωσις γίνεται, ἢ νόσος. Ἀκριβέστερα δὲ περὶ τῆς ταύτης αἰτίας ὕστερον λεκτέον ἐν τοῖς περὶ αὐξήσεως καὶ τροφῆς. Ὅσοις οὖν τῶν ἀνθρώπων ὀλιγόθερμός ἐστιν ἡ τῶν τριχῶν φύσις, καὶ πλείων ἡ εἰσιοῦσα ὑγρότης ἐστὶ, τῆς οἰκείας θερμότητος ἀδυνατούσης πέττειν, σήπεται ὑπὸ τῆς ἐν τῷ περιέχοντι θερμότητος. Γίνεται δ᾽ ἡ σῆψις ὑπὸ θερμότητος πᾶσα, οὐ τῆς συμφύτου δὲ, ὥσπερ εἴρηται ἐν ἑτέροις. Ἔστι δ᾽ ἡ σῆψις καὶ ὕδατος καὶ γῆς, καὶ τῶν σωματικῶν πάντων τῶν τοιούτων. Διὸ καὶ τῆς γεώδους ἀτμίδος, οἷον ὁ λεγόμενος εὐρώς. Καὶ γὰρ ὁ εὐρώς ἐστι, γεώδους ἀτμίδος σαπρότης. Ὥστε καὶ ἡ ἐν ταῖς θριξὶ τοιαύτη οὖσα τροφὴ, οὐ πεττομένη σήπεται, καὶ γίνεται ἡ καλουμένη πολιά. Λευκὴ δὲ, ὅτι καὶ ὁ εὐρὼς μόνον τῶν σαπρῶν (ὡς εἰπεῖν) λευκόν. Αἴτιον δὲ τούτου, ὅτι πολὺν ἔχει ἀέρα. Πᾶσα γὰρ γεώδης ἀτμὶς, ἀέρος ἔχει δύναμιν παχέος. Ὥσπερ γὰρ ἀντεστραμμένον τῇ πάχνῃ ὁ εὐρώς ἐστιν. Ἂν μὲν γὰρ παγῇ ἀνιοῦσα ἀτμὶς, πάχνη γίνεται· ἂν δὲ σαπῇ, εὐρώς ἐστι. Διὸ καὶ ἐπιπολῆς ἐστιν ἄμφω. Ἡ γὰρ ἀτμὶς ἐπιπολῆς. Καὶ εὖ δὴ οἱ ποιηταὶ ἐν ταῖς κωμῳδίαις μεταφέρουσι σκώπτοντες, τὰς πολιὰς καλοῦντες, γήρως εὐρῶτα πάχνην. Τὸ μὲν γὰρ, τῷ γένει· τὸ δὲ, τῷ εἴδει ταὐτόν ἐστιν. Ἡ μὲν γὰρ πάχνη, τῷ γένει· (ἀτμὶς γὰρ ἄμφω) ὁ δὲ εὐρὼς, τῷ εἴδει· σῆψις γὰρ ἄμφω. Σημεῖον δ᾽ ὅτι τοιοῦτόν ἐστι. Καὶ γὰρ ἐκ νόσων πολλοῖς πολιαὶ ἀνέφυσαν· ὕστερον δ᾽ ὑγιασθεῖσι, μέλαιναι ἀντὶ τούτων. Αἴτιον δ᾽, ὅτι ἐν τῇ ἀῤῥωστίᾳ, ὥσπερ καὶ τὸ ὅλον σῶμα ἐν ἐνδείᾳ φυσικῆς θερμότητός ἐστιν, οὕτω καὶ τῶν ἄλλων μορίων καὶ τὰ πάνυ μικρὰ μετέχει τῆς ἀῤῥωστίας ταύτης. Περίττωμα δὲ πολὺ ἐγγίνεται [ἐν] τοῖς σώμασι καὶ τοῖς μορίοις· διόπερ ἡ ἐν ταῖς σαρξὶν ἀπεψία ποιεῖ τὰς πολιάς. Ὑγιάναντες δὲ καὶ ἰσχύσαντες, πάλιν μεταβάλλουσι, καὶ γίνονται ὥσπερ ἐκ γερόντων νέοι. Διὸ καὶ τὰ πάθη συμμεταβάλλουσιν. Ὀρθῶς δ᾽ ἔχει καὶ λέγειν τὴν μὲν νόσον, γῆρας ἐπίκτητον· τὸ δὲ γῆρας, νόσον φυσικήν. Ποιοῦσι τοίνυν νόσοι τινὲς τοιαῦτα, ἅπερ καὶ τὸ γῆρας. Τοὺς δὲ κροτάφους πολιοῦνται πρῶτον. Τὰ μὲν γὰρ ὄπισθεν, κενὰ ὑγρότητός ἐστι, διὰ τὸ μὴ ἔχειν ἐγκέφαλον· τὸ δὲ βρέγμα, πολλὴν ἔχει ὑγρότητα· τὸ δὲ πολὺ οὐκ εὔσηπτον. Αἱ δ᾽ ἐν τοῖς κροτάφοις τρίχες οὔθ᾽ οὕτως ὀλίγον ἔχουσιν ὑγρὸν, ὥστε πέττειν· οὔτε πολὺ, ὥστε μὴ σήπεσθαι. Μέσος γὰρ ὢν ὁ τόπος ἀμφοτέρων, εἰκότως ἀμφοτέρων ἐκτὸς τῶν παθημάτων ἐστί. Περὶ μὲν οὖν τῆς τῶν ἀνθρώπων πολιότητος εἴρηται τὸ αἴτιον.

CAPUT V.

Τοῖς δὲ ἄλλοις ζώοις τοῦ μὴ γίνεσθαι διὰ τὴν ἡλικίαν ταύτην τὴν μεταβολὴν ἐπιδήλως, τὸ αὐτὸ αἴτιον, ὅπερ εἴρηται καὶ ἐπὶ τῆς φαλακρότητος. Ὀλίγον γὰρ ἔχουσι καὶ ἧττον ὑγρὸν τὸν ἐγκέφαλον· ὥστε μὴ ἐξαδυνατεῖν τὸ θερμὸν πρὸς τὴν πέψιν. Τοῖς δ᾽ ἵπποις [αὐτῶν] ἐπισημαίνει μάλιστα ὧν ἴσμεν ζώων, ὅτι λεπτότατον τὸ ὀστοῦν (ὡς κατὰ μέγεθος) ἔχουσι περὶ τὸν ἐγκέφαλον τῶν ἄλλων. Τεκμήριον δ᾽, ὅτι καίριος ἡ πληγὴ ἡ εἰς τὸν τόπον τοῦτον γίνεται τούτοις. Διὸ καὶ Ὅμηρος οὕτως ἐποίησεν·

ἵνα τε τρίχες ἵππων
Κρανίῳ ἐμπεφύασι· μάλιστα δὲ καίριόν ἐστι.

Ῥᾳδίως οὖν ἐπιῤῥεούσης τῆς ὑγρασίας διὰ λεπτότητα τοῦ ὀστέου, τῆς δὲ θερμότητος ἐπιλειπούσης διὰ τὴν ἡλικίαν, ἐπιπολιοῦνται αἱ τρίχες αὗται· καὶ αἱ πυῤῥαὶ θᾶττον πολιοῦνται τρίχες τῶν μελαινῶν. Ἔστι γὰρ καὶ ἡ πυῤῥότης ὥσπερ ἀῤῥωστία τριχός· τὰ δὲ ἀσθενῆ γηράσκει πάντα θᾶττον. Μελαντέρας δὲ γίνεσθαι γηρασκούσας λέγουσι τὰς γεράνους. Αἴτιον δ᾽ ἂν εἴη τοῦ πάθους, τὸ φύσει λευκοτέραν αὐτῶν εἶναι τὴν τῶν πτερῶν φύσιν, πλέον τε γηρασκόντων εἶναι τὸ ὑγρὸν ἐν τοῖς πτεροῖς, ἢ ὥστε εὐσηπτότερα εἶναι. Ὅτι δὲ γίγνεται ἡ πολιὰ σήψει τινὶ, καὶ ὅτι οὐκ ἔστιν (ὥσπερ οἴονταί τινες) αὔανσις, σημεῖον τοῦ προτέρου ῥηθέντος, τὸ τὰς σκεπαζομένας τρίχας πίλοις ἢ καλύμμασι, πολιοῦσθαι θᾶττον· (τὰ γὰρ

πνεύματα κωλύει τὴν σῆψιν· ἡ δὲ σκέπη ἄπνοιαν ποιεῖ) καὶ τὸ βοηθεῖν τὴν ἄλειψιν τοῦ ὕδατος καὶ τοῦ ἐλαίου μιγνυμένων. Τὸ μὲν γὰρ ὕδωρ, ψύχει· τὸ δὲ ἔλαιον μιγνύμενον, κωλύει ξηραίνεσθαι ταχέως. Τὸ γὰρ ὕδωρ εὐξήραντον. Ὅτι δ᾽ οὐκ ἔστιν αὔανσις, οὐδ᾽ ὥσπερ ἡ ἀπαναινομένη πόα λευκαίνεται, οὕτω καὶ ἡ θρὶξ, σημεῖον ὅτι φύονται εὐθὺς ἔνιαι πολιαί· αὖον δ᾽ οὐδὲν φύεται. Λευκαίνονται δὲ καὶ ἐπ᾽ ἄκρου πολιαί. Ἐν γὰρ τοῖς ἐσχάτοις καὶ λεπτοτάτοις ἐλαχίστη θερμότης ἐγγίνεται. Τοῖς δ᾽ ἄλλοις ζώοις ὅσαι γίνονται λευκαὶ τρίχες, φύσει, ἀλλ᾽ οὐ πάθει συμβαίνει γίνεσθαι τοῦτο. Αἴτιον δὲ τῶν χρωμάτων τὸ δέρμα τοῖς ἄλλοις· (τῶν μὲν γὰρ λευκῶν, λευκὸν τὸ δέρμα· τῶν δὲ μελάνων, μέλαν. Τῶν δὲ ποικίλων καὶ γιγνομένων ἐκ συμμίξεως, τῇ μὲν, λευκὸν, τῇ δὲ, μέλαν φαίνεται ὄν) ἐπὶ δὲ τῶν ἀνθρώπων οὐδὲν αἴτιον τὸ δέρμα. Καὶ γὰρ οἱ λευκοὶ σφόδρα, μελαίνας ἔχουσιν. Αἴτιον δὲ, ὅτι λεπτότατον πάντων δέρμα ἔχει ὁ ἄνθρωπος, ὡς κατὰ μέγεθος. Διόπερ οὐδὲν ἰσχύει πρὸς τὴν τῶν τριχῶν μεταβολήν· ἀλλὰ διὰ τὴν ἀσθένειαν, τὸ δέρμα καὶ μεταβάλλει αὐτὸ τὴν χρόαν, καὶ γίνεται ὑπὸ ἡλίων καὶ πνευμάτων μελάντερον· αἱ δὲ τρίχες οὐδὲν συμμεταβάλλουσιν. Ἐν δὲ τοῖς ἄλλοις, τὸ δέρμα χώρας ἔχει δύναμιν, διὰ τὸ πάχος. Διὸ αἱ μὲν τρίχες, κατὰ τὰ δέρματα συμμεταβάλλουσι· τὰ δὲ δέρματα, οὐδὲν, κατὰ τὰ πνεύματα, καὶ τὸν ἥλιον.

CAPUT VI.

Τῶν δὲ ζώων τὰ μὲν εἰσι μονόχροα· (λέγω δὲ μονόχροα, ὧν τὸ γένος ὅλον ἓν χρῶμα ἔχει· οἷον οἱ λέοντες πυῤῥοὶ πάντες. Καὶ τοῦτο καὶ ἐπ᾽ ὀρνίθων καὶ ἰχθύων ἐστὶ, καὶ τῶν ἄλλων ζώων) τὰ δὲ, πολύχροα μὲν, ὁλόχροα δέ· (λέγω δὲ, ὧν τὸ σῶμα ὅλον τὴν αὐτὴν ἔχει χρόαν· οἷόν ἐστι βοῦς ὅλος λευκὸς, καὶ ὅλος μέλας) τὰ δὲ, ποικίλα. Τοῦτο δὲ διχῶς· τὰ μὲν, τῷ γένει, ὥσπερ πάρδαλις καὶ ταὼς, καὶ τῶν ἰχθύων ἔνιοι, οἷον αἱ καλούμεναι θρᾶτται. Τῶν δὲ, τὸ γένος μὲν ἅπαν οὐ ποικίλον, γίνονται δὲ ποικίλοι, οἷον βόες, αἶγες· καὶ ἐν τοῖς ὄρνισιν, οἷον αἱ περιστεραί· καὶ ἄλλα δὲ γένη τὸ αὐτὸ πάσχει τῶν ὀρνίθων. Μεταβάλλει δὲ τὰ ὁλόχροα πολλῷ μᾶλλον τῶν μονόχρων, καὶ εἰς τὴν ἀλλήλων χρόαν τὴν ἁπλῆν· οἷον ἐκ λευκῶν μέλανα, καὶ ἐκ μελάνων λευκὰ, καὶ μεμιγμένα ἐξ ἀμφοτέρων· διὰ τὸ ὅλῳ τῷ γένει ὑπάρχειν ἐν τῇ φύσει τὸ μὴ μίαν ἔχειν χρόαν. Εὐκίνητον γὰρ ὑπάρχει ἐπ᾽ ἀμφότερα ὂν τὸ γένος· ὥστε καὶ εἰς ἄλληλα μεταβάλλειν, καὶ ποικίλλεσθαι μᾶλλον. Τὰ δὲ μονόχροα τοὐναντίον. Οὐ γὰρ μεταβάλλει, ἂν μὴ διὰ πάθος· καὶ τοῦτο σπάνιον. Ἤδη γὰρ ὦπται καὶ πέρδιξ λευκὴ, καὶ κόραξ, καὶ στρουθὸς, καὶ ἄρκτος. Συμβαίνει δὲ ταῦτα, ὅταν διαστραφῇ ἐν τῇ γενέσει. Εὔφθαρτον γὰρ καὶ εὐκίνητον τὸ μικρόν· τὸ δὲ γιγνόμενον, τοιοῦτον. Ἐν μικρῷ γὰρ ἡ ἀρχὴ τοῖς γιγνομένοις. Μάλιστα δὲ μεταβάλλουσι καὶ τὰ φύσει ὁλόχροα μὲν ὄντα, τῷ γένει δὲ πολύχροα, διὰ τὰ ὕδατα. Τὰ μὲν γὰρ θέρμα, λευκὴν ποιεῖ τὴν τρίχα· τὰ δὲ ψυχρὰ, μέλαιναν, ὥσπερ καὶ ἐπὶ τῶν φυτῶν. Αἴτιον δ᾽, ὅτι τὰ μὲν θερμὰ, πλεῖον ἔχει πνεύματος ἢ ὕδατος· ὁ δὲ ἀὴρ διαφαινόμενος, λευκότητα ποιεῖ, καθάπερ καὶ τὸν ἀφρόν. Διαφέρει μὲν οὖν, ὥσπερ καὶ τὰ δέρματα τὰ διὰ πάθος λευκὰ, τῶν διὰ τὴν φύσιν, οὕτω καὶ ἐν ταῖς θριξὶν, ἥ τε διὰ νόσον ἢ καὶ ἡλικίαν, καὶ ἡ διὰ φύσιν λευκότης τῶν τριχῶν, τῷ

τὸ αἴτιον ἕτερον εἶναι. Τὰς μὲν γὰρ, ἡ φυσικὴ ποι[...]
θερμότης λευκάς· τὰς δ᾽, ἡ ἀλλοτρία. Τὸ δὲ λευκ[...]
ἀτμιδώδης ἀὴρ παρέχεται ἐγκλειόμενος ἐν πᾶσι. [...]
καὶ ὅσα μὴ μονόχροα ἐστὶ, τὰ ὑπὸ τὴν γαστέρα π[...]
τα λευκότερά ἐστι. Καὶ γὰρ θερμότερα καὶ ἡδ[...]
κρεώτερα πάντα τὰ λευκὰ (ὡς εἰπεῖν) εἰσι, διὰ τ[...]
αὐτὴν αἰτίαν· ἡ μὲν γὰρ πέψις, γλυκέα ποιεῖ· τὴ[...]
πέψιν, τὸ θερμόν. Ἡ δ᾽ αὐτὴ αἰτία καὶ τῶν μο[...]
χρων μὲν, μελάνων δ᾽ ἢ λευκῶν. Θερμότης γὰρ [...]
ψυχρότης αἰτία τῆς φύσεως τοῦ δέρματος καὶ [...]
τριχῶν. Ἔχει γὰρ ἕκαστον τῶν μορίων θερμότ[...]
οἰκείαν. Αἱ γλῶσσαι δ᾽ ἔτι διαφέρουσι τῶν ἁπ[...]
καὶ ποικίλων· καὶ τῶν ἁπλῶν μὲν, διαφερόντων [...]
οἷον λευκῶν, καὶ μελάνων. Αἴτιον δὲ, τὸ εἰρημ[...]
πρότερον, ὅτι τὰ δέρματα ποικίλα τῶν ποικίλων· [...]
τῶν λευκοτρίχων καὶ μελανοτρίχων, τῶν μὲν, λ[...]
τῶν δὲ, μέλανα. Τὴν δὲ γλῶτταν δεῖ ὑπολαβεῖν, [...]
περ ἓν μόριον τῶν ἐξωτερικῶν εἶναι, μὴ ὅτι ἐ[...]
στόματι σκεπάζεται, ἀλλ᾽ οἷον χεῖρα, ἢ πόδα· [...]
ἐπεὶ τῶν ποικίλων τὸ δέρμα οὐ μονόχρων, κα[...]
ἐπὶ τῇ γλώττῃ δέρματος τοῦτ᾽ αἴτιον. Μεταβά[...]
σι δὲ τὰ χρώματα τῶν ὀρνίθων τινὲς, καὶ τῶν τ[...]
πόδων τῶν ἀγρίων ἔνια, κατὰ τὰς ὥρας. Αἴτ[...]
ὅτι ὥσπερ οἱ ἄνθρωποι κατὰ τὴν ἡλικίαν μετ[...]
λουσι, τοῦτ᾽ ἐκείνοις συμβαίνει κατὰ τὰς ὥρας. [...]
ζων γὰρ ἡ διαφορὰ αὕτη τῆς κατὰ τὴν ἡλικία[...]
πῆς. Εἰσὶ δὲ καὶ τὰ παμφαγώτερα ποικιλ[...]
ὡς ἐπὶ τὸ πλῆθος εἰπεῖν· εὐλόγως· οἷον αἱ μέ[...]
μονόχροα μᾶλλον ἢ αἱ ἀνθρῆναι καὶ σφῆκες. [...]
αἱ τροφαὶ αἴτιαι τῆς μεταβολῆς, εὐλόγως αἱ π[...]
τροφαὶ παντοδαπωτέρας ποιοῦσι τὰς κινήσεις, [...]
περιττώματα τῆς τροφῆς, ἐξ ὧν καὶ τρίχες, κα[...]
καὶ δέρματα γίνονται. Καὶ περὶ μὲν χρωμάτ[...]
τριχῶν διωρίσθω τὸν τρόπον τοῦτον.

CAPUT VII.

Περὶ δὲ φωνῆς, ὅτι τὰ μὲν, βαρύφωνα [...]
ἐστὶ, τὰ δὲ, ὀξύφωνα, τὰ δ᾽ εὔτονα, καὶ πρὸς [...]
τέρας ἔχοντα τὰς ὑπερβολὰς συμμέτρως· [...]
μὲν, μεγαλόφωνα, τὰ δὲ, μικρόφωνα, καὶ λειό[...]
τραχύτητι, καὶ εὐκαμψίᾳ καὶ ἀκαμψίᾳ δια[...]
ἀλλήλων, ἐπισκεπτέον διὰ τίνας αἰτίας ὑπάρ[...]
των ἕκαστον. Περὶ μὲν οὖν ὀξύτητος καὶ βα[...]
τὴν αὐτὴν αἰτίαν οἰητέον εἶναι, ἥνπερ ἐπὶ τ[...]
βολῆς ἣν μεταβάλλει νέα ὄντα καὶ πρεσβύτερα[...]
γὰρ ἄλλα πάντα νεώτερα ὄντα, ὀξύτερον φθ[...]
τῶν δὲ βοῶν οἱ μόσχοι, βαρύτερον. Τὸ δ᾽ α[...]
βαίνει καὶ ἐπὶ τῶν ἀῤῥένων καὶ θηλειῶν. [...]
γὰρ τοῖς ἄλλοις γένεσι τὸ θῆλυ ὀξύτερον φ[...]
τοῦ ἄῤῥενος· (μάλιστα δ᾽ ἐπίδηλον ἐπὶ τῶ[...]
πων τοῦτο. Μάλιστα γὰρ τούτοις τὴν δύν[...]
την ἀπέδωκεν ἡ φύσις, διὰ τὸ λόγῳ χρῆσθ[...]
τῶν ζώων, τοῦ δὲ λόγου εἶναι τὴν φωνὴν ὕλ[...]
τῶν βοῶν τοὐναντίον· βαρύτερον γὰρ α[...]
φθέγγονται τῶν ταύρων. Τίνος μὲν οὖν [...]
νὴν ἔχει τὰ ζῶα, καὶ τί ἐστι φωνὴ, καὶ ὅλ[...]
τὰ μὲν, ἐν τοῖς περὶ αἰσθήσεως, τὰ δὲ, ἐν [...]
ψυχῆς εἴρηται. Ἐπεὶ δὲ βαρὺ μέν ἐστιν ἐ[...]
δεῖαν εἶναι τὴν κίνησιν, ὀξὺ δὲ ἐν τῷ ταχεῖ[...]
βραδέως, ἢ τοῦ ταχέως πότερον τὸ κινοῦν [...]
τὸ κινούμενον, ἔχει τινὰ ἀπορίαν. Φασὶ [...]
τὸ μὲν πολὺ βραδέως κινεῖσθαι, τὸ δὲ ὀλίγ[...]
καὶ ταύτην αἰτίαν εἶναι τοῦ, τὰ μὲν, βαρύ[...]
τὰ δὲ, ὀξύφωνα· λέγοντες μέχρι τινὸς καλῶ[...]

οὐ καλῶς. Τῷ μὲν γὰρ γένει, ὀρθῶς ἔοικε λέγεσθαι τὸ βαρὺ ἐν μεγέθει τινὶ εἶναι τοῦ κινουμένου. Εἰ γὰρ τοῦτο, καὶ μικρὸν καὶ βαρὺ φθέγξασθαι οὐ ῥάδιον· ὁμοίως δὲ οὐδὲ βαρὺ καὶ ὀξύ. Καὶ δοκεῖ γενναιοτέρας εἶναι φύσεως ἡ βαρυφωνία, καὶ ἐν τοῖς μέλεσι τὸ βαρὺ τῶν συντόνων βέλτιον. Τὸ γὰρ τέλειον, ἐν ὑπεροχῇ· ἡ δὲ βαρύτης, ὑπεροχή τις. Ἀλλ' ἐπειδή ἐστιν ἕτερον τὸ βαρὺ καὶ ὀξὺ ἐν φωνῇ, μεγαλοφωνίας καὶ μικροφωνίας· (ἔστι γὰρ καὶ ὀξύφωνα μεγαλόφωνα, καὶ μικρόφωνα βαρύφωνα ὡσαύτως) ὁμοίως δὲ καὶ κατὰ τὸν μέσον τόνον τούτων· περὶ ὧν τίνι ἄν τις ἄλλῳ διορίσειε, (λέγω δὲ μεγαλοφωνίαν καὶ μικροφωνίαν) ἢ πλήθει καὶ ὀλιγότητι τοῦ κινουμένου; Εἰ οὖν κατὰ τὸν λεγόμενον ἔσται διορισμὸν τὸ ὀξὺ καὶ βαρὺ, συμβήσεται τὰ αὐτὰ εἶναι βαρύφωνα καὶ μεγαλόφωνα, καὶ ὀξύφωνα καὶ μικρόφωνα. Αἴτιον δ' ὅτι τὸ μέγα καὶ τὸ μικρὸν, καὶ τὸ πολὺ καὶ τὸ ὀλίγον, τὰ μὲν, ἁπλῶς λέγεται, τὰ δὲ, πρὸς ἄλληλα. Μεγαλόφωνον μὲν οὖν ἐστιν ἐν τῷ πολὺ ἁπλῶς εἶναι τὸ κινούμενον· μικρόφωνον δὲ, ὀλίγον· βαρύφωνον δὲ καὶ ὀξύφωνον, ἐν τῷ πρὸς ἄλληλα ταύτην ἔχειν τὴν διαφοράν. Ἐὰν μὲν γὰρ ὑπερέχῃ τὸ κινούμενον τῆς τοῦ κινοῦντος ἰσχύος, ἀνάγκη βραδέως φέρεσθαι τὸ φερόμενον· ἂν δ' ὑπερέχηται, ταχέως. Τὸ δ' ἰσχυρὸν, διὰ τὴν ἰσχὺν ὁτὲ μὲν πολὺ κινοῦν, βραδεῖαν ποιεῖται τὴν κίνησιν· ὁτὲ δὲ, διὰ τὸ κρατεῖν, ταχεῖαν. Κατὰ τὸν αὐτὸν λόγον καὶ τῶν κινούντων τὰ ἀσθενῆ, τὰ μὲν πλείω κινοῦντα τῆς δυνάμεως, βραδεῖαν ποιεῖται τὴν κίνησιν· τὰ δὲ δι' ἀσθένειαν ὀλίγον κινοῦντα, ταχεῖαν. Αἱ μὲν οὖν αἰτίαι τῶν ἐναντιώσεων αὗται, τοῦ μήτε πάντα τὰ νέα ὀξύφωνα εἶναι, μήτε βαρύφωνα, μήτε τὰ πρεσβύτερα, μήτε τὰ ἄῤῥενα καὶ θήλεα. Πρὸς δὲ τούτοις, καὶ τοῦ τοὺς κάμνοντας ὀξὺ φθέγγεσθαι, καὶ τοὺς εὖ τὸ σῶμα ἔχοντας· ἔτι δὲ καὶ γέροντας γινομένους, μᾶλλον ὀξυφωνοτέρους γίγνεσθαι, τῆς ἡλικίας ἐναντίας οὔσης τῇ τῶν νέων. Τὰ μὲν οὖν πλεῖστα, νεώτερα ὄντα καὶ θήλεα, δι' ἀδυναμίαν, ὀλίγον κινοῦντα ἀέρα, ὀξύφωνά ἐστι. Ταχὺ γὰρ ὁ ὀλίγος φέρεται· τὸ δὲ ταχὺ, ὀξὺ ἐν φωνῇ. Οἱ δὲ μόσχοι καὶ αἱ βόες αἱ θήλειαι, οἱ μὲν, διὰ τὴν ἡλικίαν, αἱ δὲ, διὰ τὴν φύσιν τῆς θηλύτητος, οὐκ ἰσχυρὸν ἔχουσι τὸ μόριον ᾧ κινοῦσι. Πολὺ δὲ κινοῦντα, βαρύφθογγά ἐστι· βαρὺ γὰρ, τὸ βραδέως κινούμενον· ὁ δὲ πολὺς ἀὴρ φέρεται βραδέως. Πολὺ δὲ κινοῦσι ταῦτα, τὰ δ' ἄλλα ὀλίγον, διὰ τὸ τὸ ἀγγεῖον δι' οὗ πρῶτον φέρεται τὸ πνεῦμα, τούτοις μὲν διάστημα ἔχειν μέγα, καὶ πολὺν ἀναγκάζεσθαι ἀέρα κινεῖν, τοῖς δ' ἄλλοις εὐταμίευτον εἶναι. Προϊούσης δὲ τῆς ἡλικίας, ἰσχύει τοῦτο τὸ μόριον τὸ κινοῦν ἐν ἑκάστοις· ὥστε μεταβάλλουσιν εἰς τοὐναντίον· καὶ τὰ μὲν ὀξύφωνα, βαρυφωνότερα γίνεται αὐτὰ αὑτῶν· τὰ δὲ βαρύφωνα, ὀξυφωνότερα. Διὸ οἱ ταῦροι ὀξυφωνότεροι τῶν μόσχων καὶ τῶν θηλειῶν βοῶν. Ἔστι μὲν οὖν ἡ ἰσχὺς πᾶσιν ἐν τοῖς νεύροις. Διὸ καὶ ἀκμάζοντα ἰσχύει μᾶλλον· ἄναρθρα γὰρ τὰ νέα μᾶλλον καὶ ἄνευρα. Ἔτι δὲ τοῖς μὲν νέοις οὔπω ἐπιτέταται, τοῖς δὲ γηράσκουσιν ἤδη ἀνίεται ἡ συντονία· διὸ ἄμφω ἀσθενῆ καὶ ἀδύνατα πρὸς τὴν κίνησιν. Μάλιστα δ' οἱ ταῦροι νευρώδεις, καὶ ἡ καρδία. Διόπερ σύντονον ἔχουσι τοῦτο τὸ μόριον ᾧ κινοῦσι τὸ πνεῦμα, ὥσπερ χορδὴν τεταμένην νευρίνην. Δηλοῖ δ' ἡ τοιαύτη οὖσα τὴν φύσιν ἡ καρδία τῶν βοῶν, τῷ καὶ ὀστοῦν ἐγγίγνεσθαι αὐτῶν ἐνίαις· τὰ δ' ὀστᾶ ζητεῖ τὴν τοῦ νεύρου φύσιν. Ἐκτεμνόμενα δὲ πάντα εἰς τὸ θῆλυ μεταβάλλει, καὶ διὰ τὸ ἀνίεσθαι τὴν ἰσχὺν τὴν νευρώδη ἐν τῇ ἀρχῇ, ὁμοίαν ἀφίησι φωνὴν τοῖς θήλεσιν. Ἡ δ' ἄνεσις παραπλησίως γίνεται, ὥσπερ ἂν εἴ τις χορδὴν κατατείνας, σύντονον ποιήσειε, τῷ ἐξάψαι τι βάρος· οἷον αἱ τοὺς ἱστοὺς ὑφαίνουσαι· καὶ γὰρ αὗται τὸν στήμονα κατατείνουσαι, προσάπτουσι τὰς καλουμένας λαιάς. Οὕτω γὰρ καὶ ἡ τῶν ὄρχεων φύσις προσήρτηται πρὸς τοὺς σπερματικοὺς πόρους. Οὗτοι δὲ ἐκ τῆς φλεβὸς, ἧς ἡ ἀρχὴ ἐκ τῆς καρδίας πρὸς αὐτῷ τῷ κινοῦντι τὴν φωνήν. Διόπερ καὶ τῶν σπερματικῶν πόρων μεταβαλλόντων πρὸς τὴν ἡλικίαν, ᾗ δύνανται τὸ σπέρμα ἐκκρίνειν, συμμεταβάλλει καὶ τοῦτο τὸ μόριον. Τούτου δὲ μεταβάλλοντος, καὶ ἡ φωνὴ μεταβάλλει, μᾶλλον μὲν τοῖς ἄῤῥεσι· συμβαίνει δὲ τοῦτο καὶ ἐπὶ τῶν θηλειῶν, ἀλλ' ἀδηλότερον γίνεται· ὃ καλοῦσί τινες τραγίζειν, ὅταν ἀνώμαλος ᾖ ἡ φωνή. Μετὰ δὲ ταῦτα καθίσταται εἰς τὴν τῆς ἐπιούσης ἡλικίας βαρύτητα, ἢ ὀξυφωνίαν. Ἀφαιρουμένων δὲ τῶν ὄρχεων, ἀνίεται καὶ ἡ τάσις τῶν πόρων, ὥσπερ ἀπὸ τῆς χορδῆς καὶ τοῦ στήμονος, ἀφαιρουμένου τοῦ βάρους. Τούτου δὲ ἀνιεμένου, καὶ ἡ ἀρχὴ κινοῦσα τὴν φωνὴν ἐκλύεται κατὰ τὸν αὐτὸν λόγον. Διὰ μὲν οὖν ταύτην τὴν αἰτίαν ἐκτεμνόμενα μεταβάλλει εἰς τὸ θῆλυ, τήν τε φωνὴν καὶ τὴν ἄλλην μορφὴν, διὰ τὸ συμβαίνειν ἀνίεσθαι τὴν ἀρχὴν, ἐξ ἧς ὑπάρχει τῷ σώματι ἡ συντονία, ἀλλ' οὐχ ὥσπέρ τινες ὑπολαμβάνουσιν αὐτοὺς τοὺς ὄρχεις εἶναι σύναμμα πολλῶν ἀρχῶν· ἀλλὰ μικραὶ μεταστάσεις, μεγάλων αἰτίαι γίνονται, οὐ δι' αὑτὰς, ἀλλ' ὅτι συμβαίνει ἀρχὴν συμμεταβάλλειν. Αἱ γὰρ ἀρχαὶ μεγέθει οὖσαι μικραὶ, τῇ δυνάμει μεγάλαι εἰσί. Τοῦτο γάρ ἐστι τὸ ἀρχὴν εἶναι, τὸ αὐτὴν μὲν αἰτίαν εἶναι πολλῶν, ταύτης δ' ἄλλο ἄνωθεν μηθέν. Τῷ δὲ φύσει τὰ μὲν τοιαῦτα συνίστασθαι τῶν ζώων, ὥστε βαρύφωνα εἶναι, τὰ δ' ὀξύφωνα, συμβάλλεται καὶ ἡ θερμότης τοῦ τόπου, καὶ ἡ ψυχρότης. Τὸ μὲν γὰρ θερμὸν πνεῦμα, διὰ παχύτητα ποιεῖ βαρυφωνίαν· τὸ δὲ ψυχρὸν, διὰ λεπτότητα τοὐναντίον. Δῆλον δὲ τοῦτο καὶ ἐπὶ τῶν αὐλῶν· οἱ γὰρ θερμοτέρῳ τῷ πνεύματι χρώμενοι, καὶ τοιοῦτον προϊέμενοι οἷον οἱ αἰάζοντες, βαρύτερον αὐλοῦσι. Τῆς δὲ τραχυφωνίας αἴτιον, καὶ τοῦ λείαν εἶναι τὴν φωνὴν, καὶ πάσης τῆς τοιαύτης ἀνωμαλίας, τὸ, τὸ μόριον καὶ τὸ ὄργανον δι' οὗ φέρεται ἡ φωνὴ, ἢ τραχὺ ἢ λεῖον εἶναι, ἢ ὅλως ὁμαλὸν ἢ ἀνώμαλον. Δῆλον δ', ὅταν ὑγρότης ὑπάρχῃ περὶ τὴν ἀρτηρίαν, ἢ τραχύτης γένηται ὑπό τινος πάθους. Τότε γὰρ καὶ ἡ φωνὴ γίνεται ἀνώμαλος. Τῆς δ' εὐκαμψίας, ἂν μαλακὸν ἢ σκληρὸν ᾖ τὸ ὄργανον. Τὸ μὲν γὰρ μαλακὸν, δύναται ταμιεύεσθαι, καὶ παντοδαπὸν γίνεσθαι· τὸ δὲ σκληρὸν, οὐ δύναται. Καὶ τὸ μὲν μαλακὸν καὶ μικρὸν, δύναται καὶ μέγα φθέγγεσθαι· διὸ καὶ ὀξὺ καὶ βαρύ. Ταμιεύεται γὰρ ῥᾳδίως ὑπὸ τοῦ πνεύματος, καὶ αὐτὸ γινόμενον ῥᾳδίως μέγα καὶ μικρόν· ἡ δὲ σκληρότης, ἀταμίευτον. Περὶ μὲν οὖν φωνῆς, ὅσα μὴ πρότερον ἐν τοῖς περὶ αἰσθήσεως διώρισται καὶ ἐν τοῖς περὶ ψυχῆς, τοσαῦτα εἰρήσθω.

CAPUT VIII.

Περὶ δὲ ὀδόντων, ὅτι μὲν οὐχ ἑνὸς χάριν, οὐδὲ πάντα τοῦ αὐτοῦ ἕνεκα τὰ ζῷα ἔχουσιν, ἀλλὰ τὰ μὲν πρὸς τροφὴν, τὰ δὲ καὶ πρὸς τὸν ἐν τῇ φωνῇ λόγον, εἴρηται πρότερον. Διότι δ' οἱ μὲν πρόσθιοι γίνονται πρότερον, οἱ δὲ γόμφιοι ὕστερον· καὶ οὗτοι μὲν

οὐκ ἐκπίπτουσιν, ἐκεῖνοι δὲ ἐκπίπτουσιν, καὶ φύονται πάλιν, τοῖς περὶ γενέσεως λόγοις τὴν αἰτίαν συγγενῆ δεῖ νομίζειν. Εἴρηκε μὲν οὖν περὶ αὐτῶν καὶ Δημόκριτος· οὐ καλῶς δ' εἴρηκεν, οὐ γὰρ ἐπὶ πάντων σκεψάμενος, καθόλου λέγει τὴν αἰτίαν. Φησὶ γὰρ ἐκπίπτειν μὲν, διὰ τὸ πρὸς ὥρας γίνεσθαι τοῖς ζώοις. Ἀκμαζόντων γὰρ (ὡς εἰπεῖν) φύεσθαι κατά γε φύσιν· τοῦ δὲ πρὸ ὥρας φύεσθαι, τὸ θηλάζειν αἰτιᾶται. Καίτοι θηλάζει γε καὶ ὗς, οὐκ ἐκβάλλει δὲ τοὺς ὀδόντας. Ἔτι δὲ τὰ καρχαρόδοντα θηλάζει μὲν πάντα, οὐκ ἐκβάλλει δὲ ἔνια αὐτῶν, πλὴν τοὺς κυνόδοντας, οἷον οἱ λέοντες. Τοῦτο μὲν ουν ἥμαρτε καθόλου λέγων, οὐ σκεψάμενος τὸ συμβαῖνον ἐπὶ πάντων. Δεῖ δὲ τοῦτο ποιεῖν. Ἀνάγκη γὰρ τὸν λέγοντα καθόλου τι, λέγειν περὶ πάντων. Ἐπεὶ δὲ τὴν φύσιν ὑποτιθέμεθα, ἐξ ὧν ὁρῶμεν ὑποτιθέμενοι, οὔτ' ἐλλείπουσαν, οὔτε μάταιον οὐδὲν ποιοῦσαν τῶν ἐνδεχομένων περὶ ἕκαστον· ἀνάγκη δὲ τοῖς μέλλουσι λαμβάνειν τροφὴν μετὰ τὴν τοῦ γάλακτος ἀπόλαυσιν, ἔχειν ὄργανα πρὸς τὴν ἐργασίαν τῆς τροφῆς· εἰ οὖν συνέβαινεν (ὡς ἐκεῖνος λέγει) πρὸς ἥβην, ἐνέλειπεν ἂν ἡ φύσις τῶν ἐνδεχομένων αὐτῇ ποιεῖν τι, καὶ τὸ τῆς φύσεως ἔργον ἐγίγνετ' ἂν παρὰ φύσιν. Τὸ γὰρ βίᾳ, παρὰ φύσιν. Βίᾳ δέ φησι συμβαίνειν τὴν γένεσιν τῶν ὀδόντων. Ὅτι μὲν οὖν τοῦτ' οὐκ ἀληθὲς, φανερὸν ἐκ τούτων καὶ τοιούτων ἄλλων. Γίνονται δὲ πρότερον οὗτοι τῶν πλατέων· πρῶτον μὲν, ὅτι καὶ τὸ ἔργον τούτων πρότερον· (πρότερον γάρ ἐστι τοῦ λεᾶναι τὸ διελεῖν· εἰσὶ δ' ἐκεῖνοι μὲν, ἐπὶ τῷ λεαίνειν· οὗτοι δ', ἐπὶ τῷ διαιρεῖν·) ἔπειτα, ὅτι τὸ ἔλαττον, κἂν ἅμα ὁρμηθείη, θᾶττον πέφυκε γίνεσθαι τοῦ μείζονος. Εἰσὶ δὲ ἐλάττους οὗτοι τῶν γομφίων τῷ μεγέθει, καὶ τὸ ὀστοῦν τῆς σιαγόνος, ἐκεῖ μὲν πλατὺ εἶναι, πρὸς δὲ τῷ στόματι στενόν. Ἐκ μὲν οὖν τοῦ μείζονος, πλείω ἀνάγκη ἐπιῤῥεῖν τροφήν· ἐκ δὲ [τοῦ] ἐλάττονος, στενοτέραν. Τὸ δὲ θηλάζειν αὐτὸ μὲν οὐθὲν συμβάλλεται· ἡ δὲ τοῦ γάλακτος θερμότης, ποιεῖ βλαστάνειν τούτους τοὺς ὀδόντας. Σημεῖον δὲ, ὅτι καὶ αὐτῶν τῶν θηλαζόντων τὰ θερμοτέρῳ χρώμενα γάλακτι τῶν παιδίων, ὀδοντοφυεῖ θᾶττον. Αὐξητικὸν γὰρ τὸ θερμόν. Ἐκπίπτουσι δὲ γινόμενοι τοῦ μὲν βελτίονος χάριν, ὅτι ταχὺ ἀμβλύνεται τὸ ὀξύ. Δεῖ οὖν ἑτέρους διαδέχεσθαι πρὸς τὸ ἔργον. Τῶν δὲ πλατέων, οὐκ ἔστιν ἀμβλύτερον, ἀλλὰ τῷ χρόνῳ τριβόμενοι λεαίνονται μόνον. Ἐξ ἀνάγκης δ' ἐκπίπτουσιν, ὅτι τῶν μὲν ἐν πλατείᾳ τῇ σιαγόνι, καὶ ἰσχυρῷ ὀστῷ αἱ ῥίζαι εἰσὶ, τῶν δὲ προσθίων, ἐν λεπτῷ. Διὸ ἀσθενεῖς καὶ εὐκίνητοι. Φύονται δὲ πάλιν, ὅτι ἐν φυομένῳ τῷ ὀστῷ ἡ ἐκβολὴ γίνεται, καὶ ἔτι ὥρας οὔσης γίνεσθαι ὀδόντας. Τούτου δὲ σημεῖον, ὅτι καὶ οἱ πλατεῖς φύονται πολὺν χρόνον. Οἱ γὰρ τελευταῖοι ἀνατέλλουσι περὶ τὰ εἴκοσιν ἔτη. Ἐνίοις δὲ ἤδη καὶ γηράσκουσι γεγένηνται παντελῶς οἱ ἔσχατοι, διὰ τὸ πολλὴν εἶναι τροφὴν ἐν τῇ εὐρυχωρίᾳ τοῦ ὀστοῦ. Τὸ δὲ πρόσθιον, διὰ τὴν λεπτότητα ταχὺ λαμβάνει τέλος, καὶ οὐ γίνεται περίττωμα ἐν αὐτῷ, ἀλλ' εἰς τὴν αὔξησιν ἀναλίσκεται ἡ τροφὴ τὴν οἰκείαν. Δημόκριτος δὲ, τὸ οὗ ἕνεκα ἀφεὶς λέγειν, πάντα ἀνάγει οἷς χρῆται ἡ φύσις, οὖσι μὲν τοιούτοις, οὐ μὴν ἀλλ' ἕνεκά τινος οὖσι, καὶ τοῦ περὶ ἕκαστον βελτίονος χάριν. Ὥστε γίνεσθαι μὲν οὐδὲν κωλύει οὕτω καὶ ἐμπίπτειν, ἀλλ' οὐ διὰ ταῦτα, ἀλλὰ διὰ τὸ τέλος. Ταῦτα δ' ὡς κινοῦντα, καὶ ὡς ὄργανα, καὶ ὡς ὕλης αἴτια. Ἐπεὶ τὸ τῷ πνεύματι ἐργάζεσθαι τὰ πολλὰ εἰκὸς ὡς ὀργάνῳ. Οἷον γὰρ ἔνια πολύχρηστά ἐστι τῶν περὶ τὰς τέχνας, ὥσπερ ἐν τῇ χαλκευτικῇ σφύρα καὶ ὁ ἄκμων, οὕτως καὶ τὸ πνεῦμα ἐν τοῖς φύσει συνεστῶσιν. Ὅμοιον δὲ ἔοικε τὸ λέγειν τὰ αἴτια ἐξ ἀνάγκης, κἂν εἴ τις διὰ τὸ μαχαίριον μόνον οἴοιτο τὸ ὕδωρ ἐξεληλυθέναι τοῖς ὑδρωπιῶσιν, ἀλλ' οὐ διὰ τὸ ὑγιαίνειν, οὗ ἕνεκα τὸ μαχαίριον ἔτεμε. Περὶ μὲν οὖν ὀδόντων, διότι οἱ μὲν ἐκπίπτουσι καὶ γίνονται πάλιν, οἱ δ' οὔ, καὶ ὅλως διὰ τίν' αἰτίαν γίνονται, εἴρηται. Εἴρηται δὲ καὶ περὶ τῶν ἄλλων τῶν κατὰ τὰ μόρια παθημάτων, ὅσα γίνεσθαι συμβαίνει μὴ ἕνεκά του, ἀλλ' ἐξ ἀνάγκης, καὶ διὰ τὴν αἰτίαν τὴν κινητικήν.

ΑΡΙΣΤΟΤΕΛΟΥΣ
ΠΕΡΙ ΖΩΩΝ ΠΟΡΕΙΑΣ.

ARISTOTELIS
DE ANIMALIUM INCESSU.

CAPUT I.

Περὶ δὲ τῶν χρησίμων μορίων τοῖς ζώοις πρὸς τὴν ...ησιν τὴν κατὰ τόπον, ἐπισκεπτέον, διὰ τίνα αἰτίαν ...οῦτόν ἐστιν ἕκαστον αὐτῶν, καὶ τίνος ἕνεκεν ὑπάρ...ουσιν αὐτοῖς· ἔτι δὲ περὶ τῶν διαφορῶν, τῶν τε πρὸς ...ηλα τοῖς τοῦ αὐτοῦ καὶ ἑνὸς ζώου μορίοις, καὶ ...ς τὰ τῶν ἄλλων τῶν τῷ γένει διαφερόντων. Πρῶ... δὲ λάβωμεν, περὶ ὅσων ἐστὶν ἐπισκεπτέον. Ἔστι πρῶτον μέν, πόσοις ἐλαχίστοις κινεῖται τὰ ζῶα ση...οις· ἔπειτα, διὰ τί τὰ μὲν ἔναιμα τέτταρσι, τὰ δ' ...αιμα πλείοσι· καὶ καθόλου δή, διὰ τίν' αἰτίαν τὰ ... ἄποδα, τὰ δὲ δίποδα, τὰ δὲ τετράποδα, τὰ δὲ πολύ...δα τῶν ζώων ἐστί· καὶ διὰ τί πάντα ἀρτίους ἔχει τοὺς ...δας, ὅσαπερ ἔχει πόδας αὐτῶν· ὅλως δ' οἷς κινεῖται ...μείοις, ἄρτια ταῦτά ἐστιν. Ἔτι δὲ διὰ τίν' αἰτίαν ἄν...πος καὶ ὄρνις δίπουν, οἱ δὲ ἰχθύες ἄποδές εἰσι· καὶ ... κάμψεις ὅ, τε ἄνθρωπος καὶ ὄρνις, δίποδες ὄντες, ...ντίας ἔχουσι τῶν σκελῶν. Ὁ μὲν γὰρ ἄνθρωπος, ... τὴν περιφέρειαν κάμπτει τὸ σκέλος· ὁ δ' ὄρνις, ... τὸ κοῖλον. Καὶ ὁ ἄνθρωπος δ' αὐτός, ἐναντίως ... τὰ σκέλη καὶ τοὺς βραχίονας. Τοὺς μὲν γάρ, ... τὸ κοῖλον· τὰ δὲ γόνατα, ἐπὶ τὴν περιφέρειαν ...πτει· καὶ τὰ τετράποδα τὰ ζωοτόκα, τοῖς τε ἀν...ώποις ἐναντίως κάμπτουσι, καὶ αὐτὰ αὐτοῖς. Τὰ ... γὰρ πρόσθια σκέλη, ἐπὶ τὸ κυρτὸν τῆς περιφε...ρείας κάμπτουσι, τὰ δ' ὀπίσθια ἐπὶ τὸ κοῖλον. Ἔτι ... τῶν τετραπόδων ὅσα μὴ ζωοτοκεῖ, ἀλλ' ᾠοτοκεῖ, ...ίως καὶ εἰς τὸ πλάγιον κάμπτουσι. Πρὸς δὲ τού...τοις, διὰ τίν' αἰτίαν τὰ τετράποδα κινεῖται κατὰ διά...μετρον. Περὶ δὴ πάντων τούτων, καὶ ὅσα ἄλλα συγ...γενῆ τούτοις, τὰς αἰτίας θεωρητέον. Ὅτι μὲν γὰρ ...τω συμβαίνει, δῆλον ἐκ τῆς ἱστορίας τῆς φυσικῆς· ...ότι δέ, νῦν σκεπτέον.

CAPUT II.

Ἀρχὴ δὲ τῆς σκέψεως προθεμένοις ὡς εἰώθαμεν ...ῆσθαι πολλάκις πρὸς τὴν μέθοδον τὴν φυσικήν, ...βεῖν τὰ τοῦτον ἔχοντα τὸν τρόπον, ἐν πᾶσι τοῖς ...ς φύσεως ἔργοις. Τούτων δὲ ἓν μέν ἐστι, ὅτι ἡ ...σις οὐθὲν ποιεῖ μάτην· ἀλλ' ἀεὶ ἐκ τῶν ἐνδεχομέ...ν τῇ οὐσίᾳ περὶ ἕκαστον γένος ζώου τὸ ἄριστον. ...όπερ εἰ βέλτιον ὡδί, οὕτως ἔχει καὶ κατὰ φύσιν. ...ι τὰς διαστάσεις τοῦ μεγέθους, πόσαι καὶ ποῖαι ...οις ὑπάρχουσι, δεῖ λαβεῖν. Εἰσὶ γὰρ διαστάσεις ἕξ, συζυγίαι δὲ τρεῖς· μία μέν, τὸ ἄνω καὶ κάτω· ...τέρα δέ, τὸ ἔμπροσθεν καὶ τὸ ὄπισθεν· τρίτη δέ, ... δεξιὸν καὶ τὸ ἀριστερόν. Πρὸς δὲ τούτοις, ὅτι ... κινήσεων τῶν κατὰ τόπους ἀρχαί, ὦσις καὶ ἕλξις. Καθ' αὑτὰς μὲν οὖν αὗται· κατὰ συμβεβηκὸς δὲ κινεῖται τὸ φερόμενον ὑπ' ἄλλου. Οὐ γὰρ αὐτὸ δοκεῖ κινεῖν αὐτό, ἀλλ' ὑπ' ἄλλου κινεῖσθαι, τὸ ὑπό τινος φερόμενον.

CAPUT III.

Τούτων δὲ διωρισμένων, λέγωμεν τὰ τούτων ἐφεξῆς. Τῶν δὴ ζώων ὅσα μεταβάλλει κατὰ τόπον, τὰ μὲν ἀθρόῳ παντὶ τῷ σώματι μεταβάλλει, καθάπερ τὰ ἁλλόμενα· τὰ δὲ μορίοις, καθάπερ τῶν πορευομένων ἕκαστον. Ἐπ' ἀμφοτέραις δὲ ταῖς μεταβολαῖς ταύταις, ἀεὶ μεταβάλλει τὸ κινούμενον, ἀποστηριζόμενον πρὸς τὸ ὑποκείμενον αὐτῷ. Διόπερ ἄν τε ὑποφέρηται τοῦτο θᾶττον, ἢ ὥστε ἔχειν ἀπερείσασθαι τὸ ποιούμενον ἐπ' αὐτοῦ τὴν κίνησιν· ἐάν θ' ὅλως μηδεμίαν ἔχῃ τοῖς κινουμένοις ἀντέρεισιν, οὐθὲν ἐπ' αὐτοῦ δύναται κινεῖν ἑαυτό. Καὶ γὰρ τὸ ἁλλόμενον καὶ πρὸς αὐτὸ ἀπερειδόμενον τὸ ἄνω καὶ πρὸς τὰ ὑπὸ τοὺς πόδας, ποιεῖται τὴν ἅλσιν. Ἔχει γάρ τινα ἀντέρεισιν πρὸς ἄλληλα τὰ μόρια ἐν ταῖς καμπαῖς. Καὶ ὅλως πρὸς τὸ πιεζόμενον, τὸ πιέζον. Διὸ καὶ οἱ πένταθλοι ἅλλονται πλεῖον, ἔχοντες τοὺς ἁλτῆρας, ἢ μὴ ἔχοντες· καὶ οἱ θέοντες, θᾶττον θέουσι, παρασείοντες τὰς χεῖρας· γίνεται γάρ τις ἀπέρεισις ἐν τῇ διατάσει, πρὸς τὰς χεῖρας καὶ τοὺς καρπούς. Ἀεὶ δὲ τὸ κινούμενον δυσὶν ἐλαχίστοις χρώμενον ὀργανικοῖς μέρεσι, ποιεῖται τὴν μεταβολήν, τῷ μὲν ὡσπερανεὶ θλίβοντι, τῷ δὲ θλιβομένῳ. Τὸ γὰρ μένον, θλίβεται, διὰ τὸ φέρειν· τὸ δ' αἰρόμενον, τείνεται τῷ φέροντι τὸ φορτίον. Διόπερ ἀμελὲς οὐδὲν οὕτω κινηθῆναι δυνατόν. Οὐ γὰρ ἔχει τήν τε τοῦ πεισομένου καὶ τοῦ ποιήσοντος ἐν αὐτῷ διάληψιν.

CAPUT IV.

Ἐπεὶ δ' εἰσὶν αἱ διαστάσεις τὸν ἀριθμὸν ἕξ, αἷς ὁρίζεσθαι πέφυκε τὰ ζῶα, τό, τε ἄνω καὶ τὸ κάτω, καὶ τὸ ἔμπροσθεν καὶ τὸ ὄπισθεν, ἔτι δὲ δεξιὸν καὶ ἀριστερόν· τὸ μὲν ἄνω καὶ κάτω μόριον, πάντα ἔχει τὰ ζῶντα. Οὐ μόνον γὰρ ἐν τοῖς ζώοις ἐστὶ τὸ ἄνω καὶ κάτω, ἀλλὰ καὶ ἐν τοῖς φυτοῖς. Διείληπται δ' ἔργῳ, καὶ οὐ θέσει μόνον τῇ πρός τε τὴν γῆν καὶ τὸν οὐρανόν. Ὅθεν μὲν γὰρ ἡ τῆς τροφῆς διάδοσις καὶ αὔξησις ἑκάστοις, ἄνω τοῦτ' ἐστί· πρὸς ὃ δὲ ἔσχατον αὐτὴ περαίνει, τοῦτο κάτω. Τὸ μὲν γὰρ ἀρχή τις, τὸ δὲ πέρας. Ἀρχὴ δὲ τὸ ἄνω. Καίτοι δόξειεν ἂν τοῖς φυτοῖς οἰκεῖον εἶναι τὸ κάτω μᾶλλον. Οὐχ ὁμοίως γὰρ ἔχει τῇ θέσει τὸ ἄνω καὶ κάτω, τούτοις

καὶ τοῖς ζώοις. Ἔχει δὲ πρὸς μὲν τὸ ὅλον οὐχ ὁμοίως· κατὰ δὲ τὸ ἔργον, ὁμοίως. Αἱ γὰρ ῥίζαι, εἰσὶ τὸ ἄνω τοῖς φυτοῖς. Ἐκεῖθεν γὰρ ἡ τροφὴ διαδίδοται τοῖς φυομένοις, καὶ λαμβάνει ταύταις αὐτὴν, καθάπερ τὰ ζῶα τοῖς στόμασιν. Ὅσα δὲ μὴ μόνον ζῇ, ἀλλὰ καὶ ζῶά εἰσι, τοῖς τοιούτοις ὑπάρχει τό τε ἔμπροσθεν καὶ τὸ ὄπισθεν. Αἴσθησιν γὰρ ἔχει πάντα ταῦτα· ὁρίζεται δὲ κατὰ ταύτην τό τε ἔμπροσθεν καὶ τὸ ὄπισθεν. Ἐφ᾽ ᾧ μὲν γὰρ ἡ αἴσθησις πέφυκε, καὶ ὅθεν ἔσθ᾽ ἑκάστοις, ἔμπροσθεν ταῦτ᾽ ἐστί· τὰ δ᾽ ἀντικείμενα τούτοις, ὄπισθεν. Ὅσα δὲ τῶν ζώων μὴ μόνον αἰσθήσεως κοινωνεῖ, ἀλλὰ δύναται ποιεῖσθαι τὴν κατὰ τόπους αὐτὰ δι᾽ αὑτῶν μεταβολὴν, ἐν τούτοις διώρισται πρὸς τοῖς λεχθεῖσι, τό, τ᾽ ἀριστερὸν καὶ τὸ δεξιὸν, ὁμοίως τοῖς πρότερον εἰρημένοις, ἔργῳ τινὶ, καὶ οὐ θέσει διωρισμένον ἑκάτερον αὐτῶν. Ὅθεν μὲν γὰρ ἡ τοῦ σώματος τῆς κατὰ τόπον μεταβολῆς ἀρχὴ φύσει, τοῦτο μὲν δεξιὸν ἑκάστῳ· τὸ δ᾽ ἀντικείμενον, καὶ τούτῳ πεφυκὸς ἀκολουθεῖν, ἀριστερόν. Τοῦτο δὲ διήρθρωται μᾶλλον ἑτέροις ἑτέρων. Ὅσα μὲν ὀργανικοῖς μέρεσι χρώμενα (λέγω δ᾽ οἷον ποσὶν, ἢ πτέρυξιν, ἤ τινι ἄλλῳ τοιούτῳ) τὴν εἰρημένην μεταβολὴν ποιεῖται, περὶ μὲν τὰ τοιαῦτα μᾶλλον διήρθρωται τὸ λεχθέν· ὅσα δὲ μὴ τοιούτοις μορίοις, αὐτῷ δὲ τῷ σώματι διαλήψεις ποιούμενα, προέρχεται, καθάπερ ἔνια τῶν ἀπόδων, (οἷον οἵ τε ὄφεις καὶ τὸ τῶν καμπῶν γένος· καὶ πρὸς τούτοις ἃ καλοῦσι γῆς ἔντερα) ὑπάρχει μὲν καὶ ἐν τούτοις τὸ λεχθὲν, οὐ μὴν διασεσάφηταί γ᾽ ὁμοίως. Ὅτι δ᾽ ἐκ τῶν δεξιῶν ἡ ἀρχὴ τῆς κινήσεώς ἐστι, σημεῖον καὶ τὸ φέρειν τὰ φορτία πάντας ἐπὶ τοῖς ἀριστεροῖς. Οὕτως γὰρ ἐνδέχεται κινεῖσθαι τὸ φέρον, λελυμένου τοῦ κινήσοντος. Διὸ καὶ ἀσκωλιάζουσι ῥᾷον ἐπὶ τοῖς ἀριστεροῖς. Κινεῖν γὰρ πέφυκε τὸ δεξιὸν, κινεῖσθαι δὲ τὸ ἀριστερόν. Ὥστε καὶ τὸ φορτίον οὐκ ἐπὶ τῷ κινήσοντι, ἀλλ᾽ ἐπὶ τῷ κινησομένῳ δεῖ ἐπικεῖσθαι· ἂν δ᾽ ἐπὶ τῷ κινοῦντι καὶ τῇ ἀρχῇ τῆς κινήσεως ἐπιτεθῇ, ἢ ὅλως οὐ κινήσεται, ἢ χαλεπώτερον. Σημεῖον δ᾽ ὅτι ἀπὸ τῶν δεξιῶν ἡ ἀρχὴ τῆς κινήσεως, καὶ αἱ προβολαί. Πάντες γὰρ τὰ ἀριστερὰ προβάλλονται, καὶ ἑστῶτες προβεβλήκασι τὰ ἀριστερὰ μᾶλλον· ἂν μὴ ἀπὸ τύχης συμβῇ. Οὐ γὰρ τῷ προβεβληκότι κινοῦνται, ἀλλὰ τῷ ἀποβεβληκότι. Καὶ ἀμύνονται τοῖς δεξιοῖς. Διὰ ταύτην δὲ τὴν αἰτίαν καὶ τὰ δεξιὰ, τὰ αὐτά ἐστι πάντων. Ὅθεν μὲν γὰρ ἡ ἀρχὴ τῆς κινήσεως, τὸ αὐτὸ πᾶσι καὶ ἐν τῷ αὐτῷ τὴν θέσιν ἔχει πᾶσι κατὰ φύσιν. Δεξιὸν δ᾽ ἐστὶν, ὅθεν ἡ ἀρχὴ τῆς κινήσεώς ἐστι. Καὶ διὰ τοῦτο τὰ στρομβώδη τῶν ὀστρακοδέρμων, δεξιὰ πάντα ἐστίν. Οὐ γὰρ ἐπὶ τὴν ἑλίκην κινεῖται, ἀλλ᾽ ἐπὶ τὸ καταντικρὺ πάντα προέρχεται· οἷον πορφύραι καὶ κήρυκες. Κινουμένων οὖν πάντων ἀπὸ τῶν δεξιῶν, κἀκείνων ἐπὶ τὰ αὐτὰ κινουμένων αὐτοῖς, ἀνάγκη πάντα δεξιὰ εἶναι ὁμοίως. Ἀπολελυμένα δ᾽ ἔχουσι τὰ ἀριστερὰ, τῶν ζώων μάλιστα ἄνθρωποι, διὰ τὸ κατὰ φύσιν ἔχειν μάλιστα τῶν ζώων· φύσει δὲ βέλτιόν τε τὸ δεξιὸν τοῦ ἀριστεροῦ, καὶ κεχωρισμένον. Διὸ καὶ τὰ δεξιὰ ἐν τοῖς ἀνθρώποις μάλιστα δεξιά ἐστι. Διωρισμένων δὲ τῶν δεξιῶν, εὐλόγως τὰ ἀριστερὰ ἀκινητότερά ἐστι, καὶ ἀπολελυμένα μάλιστα ἐν τούτοις. Καὶ αἱ ἄλλαι δὲ ἀρχαὶ μάλιστα κατὰ φύσιν διωρισμέναι ὑπάρχουσι, τό, τε ἄνω καὶ τὸ ἔμπροσθεν.

CAPUT V.

Οἷς μὲν οὖν τὸ ἄνω καὶ τὸ ἔμπροσθεν διώρισται, καθάπερ τοῖς ἀνθρώποις καὶ τοῖς ὄρνισι, ταῦτα μὲν δίποδα. Τῶν δὲ τεττάρων τὰ δύο σημεῖα, τοῖς μὲν, πτέρυγες· τοῖς δὲ, χεῖρες καὶ βραχίονές εἰσιν. Ὅσα δὲ ἐπὶ τὸ αὐτὸ τὸ πρόσθεν ἔχει καὶ τὸ ἄνω, τετράποδα, καὶ πολύποδα, καὶ ἄποδα. Καλῶ γὰρ πόδα, μέρος ἐπὶ σημείῳ πεζῷ κινητικῷ κατὰ τόπον. Κα[illegible] γὰρ τὸ ὄνομα ἐοίκασιν εἰληφέναι ἀπὸ τοῦ πέδου [illegible] πόδες. Ἔνια δὲ ἐπὶ τὸ αὐτὸ ἔχει καὶ τὸ ὀπίσθιον καὶ τὸ πρόσθιον· οἷον τά τε μαλάκια, καὶ τὰ στρομβώδη τῶν ὀστρακοδέρμων· εἴρηται δὲ περὶ αὐτ[illegible] πρότερον ἐν ἑτέροις. Τριῶν δ᾽ ὄντων τόπων, τοῦ ἄ[illegible] καὶ μέσου καὶ κάτω, τὰ μὲν δίποδα τὸ ἄνω πρὸς [illegible] τοῦ ὅλου ἔχει ἄνω· τὰ δὲ πολύποδα, ἢ ἄποδα, π[illegible] τὸ μέσον· τὰ δὲ φυτὰ, πρὸς τὸ κάτω. Αἴτιον δ᾽, [illegible] τὰ μὲν, ἀκίνητα· πρὸς τὴν τροφὴν δὲ τὸ ἄνω· ἡ [illegible] τροφὴ ἐκ τῆς γῆς. Τὰ δὲ τετράποδα, ἐπὶ μέσον, [illegible] τὰ πολύποδα καὶ ἄποδα, διὰ τὸ μὴ ὀρθὰ εἶναι. [illegible] δὲ δίποδα πρὸς τὸ ἄνω, διὰ τὸ ὀρθὰ εἶναι· μάλιστα δ᾽ ὁ ἄνθρωπος. Μάλιστα γὰρ κατὰ φύσιν ἐστὶ [illegible] πους. Εὐλόγως δὲ καὶ αἱ ἀρχαί εἰσιν ἀπὸ τού[illegible] τῶν μορίων. Ἡ μὲν γὰρ ἀρχὴ, τίμιον· τὸ δ᾽ [illegible] τοῦ κάτω· καὶ τὸ πρόσθεν, τοῦ ὄπισθεν· καὶ τὸ [illegible] ξιὸν, τοῦ ἀριστεροῦ τιμιώτερον. Καλῶς δὲ ἔχει [illegible] τὸ ἀνάπαλιν λέγειν περὶ αὐτῶν, ὡς διὰ τὸ τὰς ἀρχ[illegible] ἐν τούτοις εἶναι, ταῦτα τιμιώτερα τῶν ἀντικειμ[illegible] μορίων ἐστίν.

CAPUT VI.

Ὅτι μὲν οὖν ἐκ τῶν δεξιῶν ἡ τῆς κινήσεως ἐσ[illegible] ἀρχὴ, φανερὸν ἐκ τῶν εἰρημένων. Ἐπεὶ δ᾽ ἀν[illegible] παντὸς συνεχοῦς, οὗ τὸ μὲν κινεῖται, τὸ δ᾽ [illegible] ὅλου δυναμένου κινεῖσθαι ἑστῶτος θατέρου, [illegible] κινεῖται ἐναντίας κινήσεις, εἶναί τι κοινὸν καθ᾽ [illegible] χὴ ταῦτ᾽ ἐστὶν ἀλλήλοις, κἀνταῦθ᾽ ὑπάρχειν τ[illegible] χὴν τῆς ἑκατέρου τῶν μερῶν κινήσεως· ὁμοίω[illegible] τῆς στάσεως δηλονότι, καθ᾽ ὅσας τῶν λεχθεισ[illegible] τιθέσεων ἰδία κίνησις ὑπάρχει τῶν ἀντικειμέν[illegible] ρῶν ἑκατέρων, πάντα ταῦτα κοινὴν ἀρχὴν ἔχει [illegible] τὴν τῶν εἰρημένων μερῶν σύμφυσιν· λέγω δὲ τ[illegible] δεξιῶν καὶ ἀριστερῶν, καὶ τῶν ἄνω καὶ κάτω, καὶ [illegible] ὄπισθεν καὶ τῶν ἔμπροσθεν. Κατὰ μὲν οὖν τὸ [illegible] προσθεν καὶ ὄπισθεν διάληψις οὐκ ἔστι τοιαύτη, [illegible] τὸ κινοῦν ἑαυτὸ, διὰ τὸ μηθενὶ φυσικὴν ὑπάρχειν [illegible] νησιν εἰς τὸ ὄπισθεν, μηδὲ διορισμὸν ἔχειν τὸ κιν[illegible] μενον, καθ᾽ ὃν τὴν ἐφ᾽ ἑκάτερα τούτων μεταβολ[illegible] ποιεῖται. Κατὰ δὲ τὸ δεξιόν τε καὶ ἀριστερὸν, [illegible] τὸ ἄνω καὶ τὸ κάτω ἐστί. Διὸ τῶν ζώων ὅσα μέρε[illegible] σιν ὀργανικοῖς χρώμενα πορεύεται, τῇ μὲν τοῦ [illegible] σθεν καὶ ὄπισθεν διαφορᾷ οὐκ ἔστι διωρισμένα τα[illegible] ταῖς δὲ λοιπαῖς, ἀμφοτέραις μὲν, προτέρᾳ δὲ τῇ [illegible] τὸ δεξιὸν καὶ ἀριστερὸν διοριζούσῃ, διὰ τὸ τὴ[illegible] ἐν τοῖς δυσὶν εὐθέως ἀναγκαῖον εἶναι ὑπάρχειν, [illegible] δὲ ἐν τοῖς τέτταρσι πρώτοις. Ἐπεὶ οὖν τὸ ἄνω [illegible] κάτω, καὶ δεξιὸν καὶ ἀριστερὸν, τῇ αὐτῇ ἀρχῇ καὶ [illegible] νῇ συνήρτηται πρὸς αὐτὰ, (λέγω δὲ ταύτην τ[illegible] κινήσεως κυρίαν) δεῖ δ᾽ ἐν ἅπαντι τῷ μέλλοντι κα[illegible] τρόπον ποιεῖσθαι τὴν ἀφ᾽ ἑκάστου κίνησιν, ὡρίσ[illegible] πως καὶ τετάχθαι ταῖς ἀποστάσεσι ταῖς πρὸς [illegible] ρηθείσας ἀρχὰς, τάς τε ἀντιστοίχους, καὶ τὰς [illegible] στοίχους τῶν ἐν τοῖς μέρεσι τούτοις, τὸ τῶν λεχθ[illegible] σῶν κινήσεων ἁπασῶν αἴτιον. Αὕτη δέ ἐστιν, ἀφ᾽ ἧς ἀρχῆς κοινῆς τῶν ἐν τῷ ζώῳ, ἥ τε τοῦ δεξιοῦ κα[illegible]

ἀριστεροῦ κίνησίς ἐστιν. Ὁμοίως δὲ καὶ ἡ τοῦ ἄνω καὶ κάτω. Ταύτῃ δ' ἔχειν ἑκάστῳ, ᾗ παραπλησίως ἔχει πρὸς ἑκάστην τῶν ἐν τοῖς ῥηθεῖσι μέρεσιν ἀρχῶν.

CAPUT VII.

Δῆλον οὖν ὡς ἢ μόνοις, ἢ μάλιστα τούτοις ὑπάρχει τῶν ζώων ἡ κατὰ τόπον κίνησις, ἃ δυσὶν ἢ τέτταρσι ποιεῖται σημείοις τὴν μεταβολὴν τὴν κατὰ τόπον. Ὥστ' ἐπεὶ σχεδὸν τοῖς ἐναίμοις τοῦτο μάλιστα συμβέβηκε, φανερὸν ὅτι πλείοσί τε σημείοις τεττάρων, οὐθὲν οἷόν τε κινεῖσθαι τῶν ἐναίμων ζώων· κἂν εἴ τι τέτταρσι σημείοις πέφυκε μόνον κινεῖσθαι, ἀναγκαῖον, τοῦτ' εἶναι ἔναιμον. Ὁμολογεῖ δὲ τοῖς ῥηθεῖσι καὶ τὰ συμβαίνοντα περὶ τὰ ζῶα. Τῶν μὲν γὰρ ἐναίμων οὐδὲν εἰς πλείω διαιρούμενον δύναται ζῆν οὐθένα χρόνον, ὡς εἰπεῖν· τῆς τε κατὰ τόπον κινήσεως, καθ' ἣν ἐκινεῖτο συνεχὲς ὂν καὶ μὴ διῃρημένον, οὐ δύναται κοινωνεῖν. Τῶν δ' ἀναίμων τε καὶ πολυπόδων ἔνια διαιρούμενα, δύναται ζῆν πολὺν χρόνον ἐν ἑκάστῳ τῶν μερῶν, καὶ κινεῖσθαι τὴν αὐτὴν ἥνπερ καὶ πρὶν διαιρεθῇ κίνησιν· οἷον αἵ τε καλούμεναι σκολόπενδραι, καὶ ἄλλα τῶν ἐντόμων καὶ προμηκῶν. Πάντων γὰρ τούτων καὶ τὸ ὄπισθεν μέρος ἐπὶ τὸ αὐτὸ ποιεῖται τὴν πορείαν τῷ ἔμπροσθεν. Αἴτιον δὲ τοῦ διαιρούμενα ζῆν, ὅτι καθάπερ ἂν εἴ τι συνεχὲς ἐκ πολλῶν ἦν ζώων συγκείμενον, οὕτως ἕκαστον αὐτῶν συνέστηκε. Φανερὸν δὲ τοῦτο ἐκ τῶν πρότερον εἰρημένων, διότι τοῦτον ἔχει τὸν τρόπον. Δυσὶ γὰρ καὶ τέτταρσι σημείοις πέφυκε κινεῖσθαι τὰ μάλιστα ἀνεστηκότα κατὰ φύσιν. Ὁμοίως δὲ καὶ ὅσα τῶν ἐναίμων ἄποδά ἐστι. Καὶ γὰρ ταῦτα κινεῖται τέσσαρσι σημείοις, δι' ὧν τὴν κίνησιν ποιεῖται. Δυσὶ γὰρ χρώμενα προέρχεται καμπαῖς κατὰ τὸ πλεῖστον· τό τε γὰρ δεξιὸν καὶ ἀριστερὸν, καὶ τὸ πρόσθιον καὶ τὸ ὀπίσθιον, ἐν τῷ πλάτει ἐστὶ, ἐν ἑκατέρᾳ τῇ καμπῇ αὐτοῖς· ἐν μὲν τῷ πρὸς τὴν κεφαλὴν μέρει, τὸ πρόσθιον σημεῖον δεξιὸν καὶ ἀριστερόν· ἐν δὲ τῷ πρὸς τὴν οὐρὰν, τὰ ὀπίσθια σημεῖα. Δοκεῖ δὲ δυοῖν σημείοιν κινεῖσθαι, τῇ τ' ἔμπροσθεν ἀφῇ, καὶ τῇ ὄπισθεν. Αἴτιον δὲ, ὅτι στενὸν κατὰ πλάτος ἐστὶν, ἐπεὶ καὶ ἐν τούτοις τὸ δεξιὸν ἡγεῖται, καὶ ἀνταποδίδοσι κατὰ τὸ ὄπισθεν, ὥσπερ ἐν τοῖς τετράποσι. Τῶν δὲ καμπτων αἴτιον τὸ μῆκος. Ὥσπερ γὰρ οἱ μακροὶ τῶν ἀνθρώπων λορδοὶ βαδίζουσι, καὶ τοῦ δεξιοῦ ὤμου εἰς τὸ πρόσθεν ἡγουμένου, τὸ ἀριστερὸν ἰσχίον εἰς τὸ ὄπισθεν μᾶλλον ἀποκλίνει, καὶ τὸ μέσον κοῖλον γίνεται καὶ λορδόν· οὕτω δεῖ νοεῖν καὶ τοὺς ὄφεις κινουμένους ἐπὶ τῆς γῆς, λορδοῖς σημείοις. Τὸ δ', ὅτι ὁμοίως κινεῖται τοῖς τετράποσιν. Ἐν μέρει γὰρ μεταβάλλουσι τὸ κοῖλον καὶ τὸ κυρτόν. Ὅταν γὰρ πάλιν τὸ ἀριστερὸν τῶν προσθίων ἡγήσηται, ἐξ ἐναντίας πάλιν τὸ κοῖλον γίνεται. Τὸ γὰρ δεξιὸν ἐντὸς γίνεται πάλιν. Σημεῖον δεξιὸν πρόσθιον, ἐφ' οὗ Α· ἀριστερὸν, ἐφ' οὗ Β· ὀπίσθιον δεξιὸν ἐφ' οὗ Γ· ἀριστερὸν, ἐφ' οὗ Δ. Οὕτω δὲ κινοῦνται, τῶν μὲν χερσαίων οἱ ὄφεις, τῶν δ' ἐνύδρων αἱ ἐγχέλυς, καὶ οἱ γόγγροι, καὶ αἱ μύραιναι, καὶ τῶν ἄλλων ὅσα ἔχει τὴν μορφὴν ὀφιωδεστέραν. Πλὴν ἔνια μὲν τῶν ἐνύδρων τῶν τοιούτων οὐδὲ ἔχει πτερύγια, οἷον αἱ μύραιναι· ἀλλὰ χρῆται τῇ θαλάττῃ, ὥσπερ οἱ ὄφεις τῇ γῇ καὶ τῇ θαλάττῃ· νέουσι γὰρ οἱ ὄφεις ὁμοίως, καὶ ὅταν κινῶνται ἐπὶ τῆς γῆς. Τὰ δὲ δύο ἔχει πτερύγια μόνον· οἷον οἵ τε γόγγροι καὶ ἐγχέλυς· καὶ γένος τι κεστρέων, οἳ γίνονται ἐν τῇ λίμνῃ τῇ ἐν Σίφαις. Καὶ διὰ τοῦτο ταῖς καμπαῖς ἐλάττοσι κινοῦνται ἐν τῷ ὑγρῷ καὶ ἐν τῇ γῇ, τὰ ζῆν εἰωθότα ἐν τῇ γῇ, καθάπερ τὸ τῶν ἐγχέλεων γένος. Οἱ δὲ δύο πτέρυγας ἔχοντες τῶν κεστρέων, τῇ καμπῇ ἐνισάζουσιν ἐν τῷ ὑγρῷ τὰ τέτταρα σημεῖα.

CAPUT VIII.

Τοῖς δ' ὄφεσιν αἴτιον τῆς ἀποδίας, τό, τε τὴν φύσιν μηδὲν ποιεῖν μάτην, ἀλλὰ πάντα πρὸς τὸ ἄριστον ἀποβλέπουσαν ἑκάστῳ τῶν ἐνδεχομένων, καὶ διασώζουσαν ἑκάστῳ τὴν ἰδίαν οὐσίαν, καὶ τὸ τί ἦν εἶναι αὐτῷ· ἔτι δὲ καὶ τὸ πρότερον ἡμῖν εἰρημένον, τὸ τῶν ἐναίμων μηθὲν οἷόν τ' εἶναι πλείοσι σημείοις κινεῖσθαι, ἢ τέτταρσιν. Ἐκ τούτων γὰρ φανερὸν, ὅτι τῶν ἐναίμων ὅσα κατὰ μῆκος ἀσύμμετρά εἰσι πρὸς τὴν ἄλλην τοῦ σώματος φύσιν, καθάπερ οἱ ὄφεις, οὐθὲν οἷόν τε αὐτῶν ὑπόποδον εἶναι. Πλείους μὲν γὰρ τεττάρων οὐχ οἷόν τε αὐτὰ πόδας ἔχειν. Ἄναιμα γὰρ ἂν ἦν. Ἔχοντα δὲ δύο πόδας, ἢ τέτταρας, σχεδὸν ἦν ἀκίνητα πάντῃ· οὕτω βραδεῖαν ἀναγκαῖον εἶναι καὶ ἀνωφελῆ τὴν κίνησιν. Ἅπαν δὲ τὸ ὑπόπουν ἐξ ἀνάγκης ἀρτίους ἔχει τοὺς πόδας. Ὅσα μὲν γὰρ ἅλσει χρώμενα, μόνον ποιεῖται τὴν κατὰ τόπον μεταβολὴν, οὐθὲν ποδῶν πρός γε τὴν τοιαύτην δεῖται κίνησιν. Ὅσα δὲ χρῆται μὲν ἅλσει, μή ἐστι δ' αὐτοῖς αὐτάρκης αὕτη ἡ κίνησις, ἀλλὰ καὶ πορείας προσδεῖται, δῆλον ὡς τοῖς μὲν βέλτιον, τοῖς δ' ὅλως ἀδύνατον πορεύεσθαι. Διότι πᾶν ζῶον ἀναγκαῖον ἀρτίους ἔχειν τοὺς πόδας. Οὔσης γὰρ τῆς τοιαύτης μεταβολῆς κατὰ μέρος, ἀλλ' οὐκ ἀθρόῳ παντὶ τῷ σώματι, καθάπερ τῆς ἅλσεως· ἀναγκαῖόν ἐστι τοῖς μὲν, μένειν, μεταβαλλόντων τῶν ποδῶν· τοῖς δὲ κινεῖσθαι· καὶ τοῖς ἀντικειμένοις, τούτων ποιεῖν ἑκάτερον, μεταβάλλον ἀπὸ τῶν κινουμένων ἐπὶ τὰ μένοντα τὸ βάρος. Διόπερ τρισὶ μὲν οὐδὲν οὐδενὶ χρώμενον βαδίζειν οἷόν τε. Τὸ μὲν γὰρ οὐδὲν ὅλως ὑπόστημα ἔχει, ἐφ' ᾧ τὸ τοῦ σώματος ἕξει βάρος· τὸ δὲ κατὰ τὴν ἑκατέραν ἀντίθεσιν, πόνον. Ὥστε ἀναγκαῖον, αὐτὸ οὕτως ἐπιχειροῦν κινεῖσθαι, πίπτειν. Ὅσα δὲ πολύποδά ἐστιν, οἷον σκολόπενδραι, τούτοις δυνατὸν μὲν ἀπὸ περιττῶν ποδῶν πορείαν γίνεσθαι, καθάπερ φαίνεται κινούμενα καὶ νῦν, ἐάν τις αὐτῶν ἕνα πηρώσῃ τῶν ποδῶν, διὰ τὸ τὴν τῶν ἀντιστοίχων ποδῶν κολόβωσιν ἰᾶσθαι τῷ λοιπῷ πλήθει τῶν ἐφ' ἑκάτερα ποδῶν. Γίνεται γὰρ τούτοις οἷον ἔφελξις τοῦ πεπηρωμένου μορίου τοῖς ἄλλοις, ἀλλ' οὐ βάδισις. Οὐ μὴν ἀλλὰ φανερὸν ὅτι βέλτιον ἂν καὶ ταῦτα ποιοῖτο τὴν μεταβολὴν, ἀρτίους ἔχοντα τοὺς πόδας, καὶ μηδενὸς ἐλλείποντος, ἀλλ' ἀντιστοίχους ἔχοντα τοὺς πόδας· οὕτω γὰρ αὐτῶν μᾶλλον ἀνισάζειν τε δύναιντο τὸ βάρος, καὶ μὴ ταλαντεύειν ἐπὶ θάτερα μᾶλλον, εἰ ἀντίστοιχα ἐρείσματα ἔχοι, καὶ μὴ κενὴν τὴν χώραν τῶν ἀντικειμένων. Προβαίνει δὲ ἀφ' ἑκατέρου τῶν μερῶν ἐναλλὰξ τὸ πορευόμενον. Οὕτω γὰρ εἰς ταὐτὸ τῷ ἐξ ἀρχῆς σχήματι γίνοιτο ἡ κατάστασις. Ὅτι μὲν οὖν ἀρτίους πόδας ἔχει πάντα, καὶ διὰ τίνα αἰτίαν, εἴρηται.

CAPUT IX.

Ὅτι δὲ εἰ μηθὲν ἦν ἠρεμοῦν, οὐκ ἂν ἦν κάμψις, [οὐδὲ νεῦσις,] οὐδ' εὔθυνσις, ἐκ τῶνδε δῆλον. Ἔστι γὰρ κάμψις μὲν, ἡ ἐξ εὐθέος εἰς περιφερὲς ἢ εἰς γωνίαν μεταβολή. Εὔθυνσις δὲ, ἡ ἐκ θατέρου τούτων εἰς τὸ εὐθύ. Ἐν ἁπάσαις δὲ ταῖς εἰρημέναις μετα-

βολαῖς ἀνάγκη πρὸς ἓν σημεῖον [τὴν κάμψιν ἢ] τὴν εὔθυνσιν γίνεσθαι. Ἀλλὰ μὴν κάμψεώς [γε] μὴ οὔσης, οὔτ᾽ ἂν πορεία, οὔτε πτῆσις, οὔτε νεῦσις ἦν. Τὰ μὲν γὰρ ὑπόποδα ἐπειδὴ ἐν ἑκατέρῳ τῶν ἀντικειμένων σκελῶν ἐν μέρει ἵσταται, καὶ τὸ βάρος ἴσχει, ἀναγκαῖον θατέρου προβαίνοντος, θατέρου ποιεῖσθαι τὴν κάμψιν. Ἴσα τε γὰρ πέφυκεν ἔχειν τῷ μήκει τὰ ἀντίστοιχα κῶλα. Καὶ ὀρθὸν δεῖ εἶναι τὸ ὑφεστὼς τῷ βάρει, οἷον κάθετον πρὸς τὴν γῆν. Ὅταν δὲ προβαίνῃ, γίνεται ὑποτείνουσα καὶ δυναμένη τὸ μένον μέγεθος καὶ τὴν μεταξύ. Ἐπεὶ δὲ ἴσα τὰ κῶλα, ἀνάγκη κάμψαι τὸ μένον, ἢ ἐν τῷ γόνατι, ἢ ἐν τῇ συγκάμψει· οἷον εἴ τι ἀγόνατον εἴη τῶν βαδιζόντων. Σημεῖον δ᾽ ὅτι οὕτως ἔχει. Εἰ γάρ τις ἐν γῇ βαδίζοι παρὰ τοῖχον, ἡ γραφομένη ἔσται οὐκ εὐθεῖα, ἀλλὰ σκολιά, διὰ τὸ ἐλάττω μὲν κάμπτοντος γίνεσθαι τὴν γραφομένην· μείζω δέ, ἱσταμένου καὶ ἐξαίροντος. Ἐνδέχεται μέν τοι καὶ μὴ ἔχοντος καμπὴν τοῦ σκέλους κινεῖσθαι, ὥσπερ τὰ παιδία ἕρπουσι. Καὶ περὶ τῶν ἐλεφάντων ὁ παλαιὸς ἦν λόγος τοιοῦτος, οὐκ ἀληθὴς ὤν. Κινεῖται δὲ καὶ τὰ τοιαῦτα κάμψεως γινομένης ἐν ταῖς ὠμοπλάταις, ἢ τοῖς ἰσχίοις· ἀλλ᾽ ὀρθὸν οὐδὲν δύναιτ᾽ ἂν πορευθῆναι συνεχῶς καὶ ἀσφαλῶς. Κινηθείη δ᾽ ἄν, οἷον ἐν ταῖς παλαίστραις οἱ διὰ τῆς κόνεως προϊόντες ἐπὶ τῶν γονάτων· πολὺ γὰρ τὸ ἄνω μέρος. Ὥστι δεῖ καὶ μακρὸν εἶναι τὸ κῶλον. Εἰ δὲ τοῦτο, κάμψιν ἀναγκαῖον εἶναι. Ἐπεὶ γὰρ ἕστηκε πρὸς ὀρθήν, ἢ καταπεσεῖται, ἐλάττονος τῆς ὀρθῆς γινομένης, ἢ οὐ προβήσεται. Εἰ γὰρ ὀρθοῦ ὄντος θατέρου σκέλους, θάτερον ἔσται προβεβηκός, μεῖζον ἔσται, ἴσον ὄν· δυνήσεται γὰρ τοῦτο τό, τε ἠρεμοῦν καὶ τὴν ὑποτείνουσαν. Ἀνάγκη ἄρα καμπτεσθαι τό, τε προϊὸν, καὶ κάμψαν ἅμα ἐκτείνειν θάτερον, [ἐκκλίνειν τε καὶ διαβεβηκέναι, καὶ ἐπὶ τῆς καθέτου μένειν.] Ἰσοσκελὲς γὰρ γίνεται τρίγωνον τὰ κῶλα. Καὶ ἡ κεφαλὴ γίνεται κατώτερον, ὅταν κάθετος ᾖ ἐφ᾽ ἧς βέβηκε. Τὰ δὲ ἄποδα, τὰ μὲν κυμαίνοντα προέρχεται. Τοῦτο δὲ διττῶς συμβαίνει· τὰ μὲν γάρ, ἐπὶ τῆς γῆς καθάπερ οἱ ὄφεις, τὰς καμπὰς ποιεῖται· τὰ δέ, εἰς τὸ ἄνω, ὥσπερ αἱ κάμπαι. Ἡ δὲ κύμανσις, καμπή ἐστι. Τὰ δέ, ἰλυσπάσει χρώμενα, καθάπερ τὰ καλούμενα γῆς ἔντερα καὶ βδέλλαι. Ταῦτα γὰρ τῷ μὲν ἡγουμένῳ προέρχεται, τὸ δὲ λοιπὸν σῶμα πᾶν πρὸς τοῦτο συνάγουσι, καὶ τοῦτον τὸν τρόπον εἰς τόπους ἐκ τόπων μεταβάλλουσι. Φανερὸν δ᾽ ὅτι εἰ μὴ αἱ δύο τῆς μιᾶς μείζους ἦσαν, οὐκ ἂν ἠδύνατο κινεῖσθαι τὰ κυμαίνοντα τῶν ζώων. Ἐκταθείσης γὰρ τῆς καμπῆς, εἰ ἴσην κατεῖχεν, οὐδὲν ἂν προήεσαν. Νῦν δ᾽ ὑπερβάλλει ἐκταθεῖσα, καὶ ἠρεμήσαντος τούτου, ἐπάγει τὸ λοιπόν. Ἐν πάσαις δὲ ταῖς λεχθείσαις μεταβολαῖς τὸ κινούμενον ὁτὲ μὲν ἐκτεινόμενον εἰς εὐθὺ προέρχεται· ὁτὲ δὲ συγκαμπτόμενον τοῖς μὲν ἡγουμένοις μέρεσιν εὐθὺ γινόμενον, τοῖς δ᾽ ἑπομένοις συγκαμπτόν. Ποιεῖται δὲ καὶ τὰ ἁλλόμενα πάντα κάμψιν ἐν τῷ ὑποκειμένῳ μέρει τοῦ σώματος, καὶ τοῦτον τὸν τρόπον ἔχοντα ἅλλεται. Καὶ τὰ πετόμενα δὲ καὶ τὰ νέοντα, τὰ μὲν τὰς πτέρυγας εὐθύνοντα καὶ κάμπτοντα πέταται· τὰ δέ, τοῦ πτερυγίου· καὶ τούτων τὰ μὲν τέτταρσι, τὰ δὲ δυσίν, ὅσα προμηκέστερα τὴν μορφήν. Οἷον τὸ τῶν ἐγχελύων γένος. Τὴν δὲ λοιπὴν κίνησιν, ἀντὶ τῶν δύο πτερύγων τῷ λοιπῷ σώματι καμπτόμενα ἀνύει, καθάπερ εἴρηται πρότερον. Οἱ δὲ πλατεῖς τῶν ἰχθύων, τῇ μὲν τῷ πλάτει χρῶνται τοῦ σώματος ἀντὶ τῶν πτερύγων, τῇ δὲ πτερυγίοις δυσί. Τὰ δὲ πάμπαν πλατέα, καθάπερ ὁ βάτος, αὐτοῖς τοῖς πτερυγίοις, καὶ ταῖς ἐσχάταις τοῦ σώματος περιφερείαις, εὐθύνοντα καὶ κάμπτοντα, ποιεῖται τὴν νεῦσιν.

CAPUT X.

Ἀπορήσειε δ᾽ ἄν τις πῶς κινοῦνται τέτταρσι σημείοις οἱ ὄρνιθες, ἢ πετόμενοι, ἢ πορευόμενοι, ... εἰρημένου, ὅτι πάντα κινεῖται τὰ ἔναιμα τέτταρσι. Οὐκ εἴρηται δέ· ἀλλ᾽ ὅτι οὐ πλείοσιν. Οὐ μὴν ἀλλ᾽ οὔτ᾽ ἂν πέτεσθαι δύναιτο, ἀφαιρεθέντων τῶν κώλων, οὔτε πορεύεσθαι, τῶν πτερύγων ἀφαιρεθεισῶν· ... οὐδ᾽ ἄνθρωπος βαδίζει μὴ κινῶν τοὺς ὤμους. Ἀλλὰ πάντα γε (καθάπερ εἴρηται) ποιεῖται τὴν μεταβολὴν κάμψει καὶ ἐκτάσει. Ἅπαντα γὰρ εἰς τὸ ὑποκείμενον μέχρι τινός, καὶ οἷον εἰς ὑπεῖκον προέρχεται. Ὥστε ἀναγκαῖον, εἰ μὴ καὶ κατ᾽ ἄλλο μόριον γίνεται ἡ κάμψις, ἀλλ᾽ ὅθεν γε ἡ ἀρχή· τοῖς μὲν ὁλοπτέροις, ... πτεροῦ· τοῖς δ᾽ ὄρνισι, τῆς πτέρυγος· τοῖς δ᾽ ἄλλοις τοῦ ἀνάλογον μορίου, καθάπερ τοῖς ἰχθύσι· ... δ᾽, ὥσπερ οἱ ὄφεις, ἐν ταῖς καμπαῖς τοῦ σώματος ἐστιν ἡ ἀρχὴ τῆς κάμψεως. Τὸ δ᾽ οὐροπύγιον ... τοῦ πτηνοῦ πρὸς τὸ κατευθύνειν τὴν πτῆσιν, καθάπερ τὰ πηδάλια τοῖς πλοίοις. Ἀναγκαῖον δὲ ... ταῦτα ἐν τῇ προσφύσει κάμπτειν. Διόπερ τὰ ... ὁλόπτερα καὶ τοῖς σχιζοπτέροις, οἷς τὸ οὐροπύγιον ... ἀφυῶς ἔχει πρὸς τὴν εἰρημένην χρῆσιν· (οἷον τοῖς τε ταῷς, καὶ τοῖς ἀλεκτρυόσι· καὶ ὅλως τοῖς μὴ ... τικοῖς·) οὐκ εὐθυποροῦσι· τῶν μὲν γὰρ ὁλοπτέρων ... οὐθὲν ἁπλῶς ἔχει οὐροπύγιον· ὥστε καθάπερ ... δαλον πλοῖον φέρεται, ὅπου ἂν τύχῃ ἕκαστον ... προσπίπτον· ὁμοίως τά τε κουλεόπτερα, οἷον ... ροι, καὶ μηλολόνθαι· καὶ τὰ ἀνέλυτρα, οἷον ... καὶ σφῆκες· καὶ τοῖς πτητικοῖς, οἷς ἀχρεῖον τὸ ... ροπύγιόν ἐστιν, οἷον τοῖς τε πορφυρίωσι καὶ ... καὶ πᾶσι τοῖς πλωτοῖς, ἀντὶ τοῦ οὐροπυγίου ... τοὺς πόδας ἀποτείναντα, καὶ χρῶνται ἀντ᾽ ... γίου τοῖς σκέλεσι, πρὸς τὸ κατευθύνειν τὴν ... Βραδεῖα δὲ ἡ πτῆσις τῶν κουλεοπτέρων ἐστὶ ... ἀσθενής, διὰ τὸ μὴ κατὰ λόγον ἔχειν τὴν τῶν πτερῶν φύσιν, πρὸς τὸ τοῦ σώματος βάρος, ἀλλὰ τὸ μὲν ... τὰ δὲ μικρὰ καὶ ἀσθενῆ. Ὥσπερ οὖν, εἰ ... πλοῖον ἐπιχειροίη κώπαις ποιεῖσθαι τὸν πλοῦν, ... ταῦτα τῇ πτήσει χρῆται, καὶ ἡ ἀσθένεια αὐτῶν ... τῶν πτερῶν, καὶ ἡ ἐκ τῆς φύσεως συμβάλλεταί τι πρὸς τὸ λεχθέν. Τῶν δ᾽ ὀρνίθων τῷ μὲν ταῷ τὸ οὐροπύγιον, ὁτὲ μὲν ἄχρηστον διὰ τὸ μέγεθος, ὁτὲ δὲ διὰ ... ἀποβάλλειν, οὐδὲν ὠφελεῖ. Ὑπεναντίως δὲ ... οἱ ὄρνιθες τοῖς ὁλοπτέροις τὴν τῶν πτερῶν ... Μάλιστα δὲ οἱ τάχιστα αὐτῶν πετόμενοι. Τοιοῦτοι δὲ οἱ γαμψώνυχες. Τούτοις γὰρ ἡ ταχύτης τῆς ... σεως χρήσιμος εἰς τὸν βίον. Ἀκόλουθα δὲ αὐτῶν ... κεν εἶναι καὶ τὰ λοιπὰ τοῦ σώματος μόρια πρὸς ... οἰκείαν κίνησιν. Κεφαλὴ μὲν ἁπάντων μικρά, ... αὐχὴν οὐ παχύς, στῆθος ἰσχυρὸν καὶ ὀξύ· ὀξὺ ... πρὸς τὸ εὔπορον εἶναι, καθάπερ ἂν εἰ πλοίου ... λεμβώδους· ἰσχυρὸν δὲ τῇ περιφύσει τῆς σαρκός, ... ἀπωθεῖν δύνηται τὸν προσπίπτοντα ἀέρα· καὶ τοῦτο ῥᾳδίως, καὶ μὴ μετὰ πόνου. Τὰ δ᾽ ὄπισθεν, ... καὶ συνήκοντα πάλιν εἰς στενόν, ἵνα ἐπακολουθῇ ... ἔμπροσθεν, μὴ σύροντα τὸν ἀέρα διὰ τὸ πλάτος. ... περὶ μὲν τούτων διωρίσθω τὸν τρόπον τοῦτον.

CAPUT XI.

Τὸ δὲ μέλλον ζῶον ὀρθὸν βαδιεῖσθαι, ὅτι δίπουν τε ἀναγκαῖόν ἐστιν εἶναι, καὶ τὰ μὲν ἄνω τοῦ σώματος μέρη κουφότερα ἔχειν, τὰ δ᾽ ὑφεστῶτα τούτοις βαρύτερα, δῆλον. Μόνως γὰρ ἂν οὕτως ἔχον, οἷόν τ᾽ εἴη φέρειν ἑαυτὸ ῥᾳδίως. Διόπερ ἄνθρωπος ὀρθὸς μόνον τῶν ζώων ὤν, τὰ σκέλη [κατὰ λόγον] ἔχει πρὸς τὰ ἄνω τοῦ σώματος, μέγιστα τῶν ὑποπόδων, καὶ ἰσχυρότατα. Δῆλον δὲ ποιεῖ τοῦτο καὶ τὸ συμβαῖνον τοῖς παιδίοις. Οὐ γὰρ δύναται βαδίζειν ὀρθά, διὰ τὸ πάντα νανώδη εἶναι, καὶ μείζω καὶ ἰσχυρότερα ἔχειν ἢ κατὰ λόγον, τὰ ἄνω μέρη τοῦ σώματος τῶν κάτωθεν. Προϊούσης δὲ τῆς ἡλικίας, αὔξησιν λαμβάνει τὰ κάτω μᾶλλον, μέχρι ἂν λάβωσι τὸ προσῆκον μέγεθος, καὶ ποιοῦνται τότε τοῖς σώμασι τὴν βάδισιν ὀρθήν. Οἱ δ᾽ ὄρνιθες, κοῦφοι ὄντες, δίποδές εἰσι, διὰ τὸ ὄπισθεν αὐτοῖς τὸ βάρος εἶναι· καθάπερ ἐργάζονται τοὺς ἵππους τοὺς χαλκοῦς, τοὺς τὰ πρόσθια ἠρκότας τῶν σκελῶν. Αἴτιον δὲ μάλιστα τοῦ δίποδας ὄντας δύνασθαι ἑστάναι, τὸ ἔχειν τὸ ἰσχίον ὅμοιον μηρῷ καὶ τηλικοῦτον ὥστε δοκεῖν δύο μηροὺς ἔχειν· τόν τ᾽ ἐν τῷ σκέλει πρὸ τῆς καμπῆς, καὶ τὸν πρὸς τοῦτο τὸ μέρος ἀπὸ τῆς ἕδρας. Ἔστι δ᾽ οὐ μηρός, ἀλλὰ ἰσχίον. Εἰ γὰρ μὴ τηλικοῦτον ἦν, οὐκ ἂν ἦν ὄρνις δίπους. Ὥσπερ γὰρ τοῖς ἀνθρώποις καὶ τοῖς τετράποσι ζώοις, εὐθὺς ἂν ἦν ἀπὸ βραχέος ὄντος τοῦ ἰσχίου, ὁ μηρὸς καὶ τὸ ἄλλο σκέλος. Λίαν οὖν ἂν ἦν τὸ σῶμα προπετὲς αὐτῶν. Νῦν δὲ μακρὸν ὄν, μέχρι παρὰ μέσην παρατείνει τὴν γαστέρα· ὥστ᾽ ἐντεῦθεν τὰ σκέλη ὑπερηρεισμένα φέρει τὸ σῶμα πᾶν. Φανερὸν δ᾽ ἐκ τούτων, καὶ ὅτι ὀρθὸν οὐκ ἐνδέχεται τὸν ὄρνιθα εἶναι ὥσπερ τὸν ἄνθρωπον. Ἡ γὰρ τῶν πτερῶν φύσις, ὡς ἔχουσα τὸ σῶμα νῦν οὕτως, εὔχρησιμός ἐστιν· ὀρθοῖς δ᾽ οὖσιν, ἄχρηστος ἂν ἦν, ὥσπερ γράφουσι τοὺς ἔρωτας ἔχοντας πτέρυγας. Ἅμα γὰρ τοῖς εἰρημένοις δῆλον, ὅτι οὐδ᾽ ἄνθρωπον, οὐδ᾽ ἄλλο τι τῶν τοιούτων τὴν μορφὴν δυνατόν ἐστιν εἶναι πτερωτόν· οὐ μόνον ὅτι πλείοσι σημείοις κινήσεται ἢ τέτταρσιν ἔναιμον ὄν, ἀλλ᾽ ὅτι ἄχρηστος αὐτοῖς ἡ τῶν πτερύγων ἕξις, κατὰ φύσιν κινουμένοις. Ἡ δὲ φύσις οὐδὲν ποιεῖ παρὰ φύσιν.

CAPUT XII.

Ὅτι μὲν οὖν εἰ μὴ κάμψις ἦν ἐν τοῖς σκέλεσιν, ἢ ἐν τοῖς ὠμοπλάταις καὶ ἰσχίοις, οὐδὲν οἷόν τ᾽ ἦν τῶν ἐναίμων καὶ ὑποπόδων προβαίνειν, εἴρηται πρότερον, καὶ ὅτι κάμψις οὐκ ἂν ἦν, μηθενὸς ἠρεμοῦντος· ὅτι τε ἐναντίως οἱ ἄνθρωποι δίποδες ὄντες, καὶ οἱ ὄρνιθες, τὴν [τῶν] σκελῶν ποιοῦνται κάμψιν. Ἔτι τε τὰ τετράποδα ὑπεναντίως καὶ αὐτοῖς καὶ τοῖς ἀνθρώποις. Οἱ γὰρ ἄνθρωποι τοὺς μὲν βραχίονας κάμπτουσιν ἐπὶ τὰ κοῖλα, τὰ δὲ σκέλη ἐπὶ τὸ κυρτόν· τὰ δὲ τετράποδα, τὰ μὲν πρόσθια σκέλη ἐπὶ τὸ κυρτόν, τὰ δ᾽ ὀπίσθια, ἐπὶ τὸ κοῖλον· ὁμοίως δὲ καὶ οἱ ὄρνιθες. Αἴτιον δ᾽, ὅτι ἡ φύσις οὐθὲν δημιουργεῖ μάτην, ὥσπερ εἴρηται πρότερον, ἀλλὰ πάντα πρὸς τὸ βέλτιον ἐκ τῶν ἐνδεχομένων. Ὥστ᾽ ἐπεὶ πᾶσιν ὅσοις ὑπάρχει κατὰ φύσιν ἡ κατὰ τόπον μεταβολὴ τοῖν σκελοῖν, ἑστῶτος μὲν ἑκατέρου, τὸ βάρος ἐν τούτῳ ἐστί· κινουμένοις δὲ εἰς τὸ πρόσθεν, δεῖ τὸν πόδα τὸν ἡγούμενον τῇ θέσει κουφότερον εἶναι· συνεχοῦς δὲ τῆς πορείας γινομένης, αὖθις ἐναπολαμβάνειν ἐν τούτῳ τὸ βάρος, δῆλον ὡς ἀναγκαῖον ἐκ τοῦ κεκάμφθαι τὸ σκέλος αὖθίς τε εὐθὺ γίνεσθαι μένοντος, τοῦτο κατὰ τὸν προωσθέντα πόδα σημείου καὶ τῆς κνήμης. Τοῦτο δὲ συμβαίνειν ἅμα καὶ προϊέναι τὸ ζῶον, εἰς τὸ ἔμπροσθεν μὲν ἔχοντος τὴν καμπὴν τοῦ ἡγουμένου σκέλους, δυνατόν· εἰς τοὔπισθεν δέ, ἀδύνατον. Οὕτω μὲν γὰρ προσενεχθέντος τοῦ σώματος, ἡ ἔκτασις τοῦ σκέλους ἔσται, ἐκείνως δὲ ἀνενεχθέντος. Ἔτι δὲ εἰς τὸ ὄπισθεν μὲν τῆς καμπῆς οὔσης, διὰ δύο κινήσεων ἐγίγνετ᾽ ἂν ἡ τοῦ ποδὸς θέσις ὑπεναντίως τε αὐταῖς, καὶ τῆς μὲν εἰς τὸ ὄπισθεν, τῆς δὲ εἰς τὸ ἔμπροσθεν. Ἀναγκαῖον γὰρ ἐν τῇ συγκάμψει τοῦ σκέλους, τοῦ μὲν μηροῦ τὸ ἔσχατον εἰς τὸ ὄπισθεν προάγειν, τὴν δὲ κνήμην ἀπὸ τῆς καμπῆς εἰς τὸ ἔμπροσθεν τὸν πόδα κινεῖν. Εἰς τὸ ἔμπροσθεν δὲ τῆς καμπῆς οὔσης, οὔτε ὑπεναντίαις κινήσεσι, μιᾷ τε τῇ εἰς τὸ ἔμπροσθεν, ἡ λεχθεῖσα πορεία συμβήσεται. Ὁ μὲν οὖν ἄνθρωπος, δίπους ὤν, καὶ τὴν κατὰ τόπον μεταβολὴν κατὰ φύσιν τοῖς σκέλεσι ποιούμενος, διὰ τὴν εἰρημένην αἰτίαν κάμπτει εἰς τὰ ἔμπροσθεν τὰ σκέλη· τοὺς δὲ βραχίονας, ἐπὶ τὸ κοῖλον· εὐλόγως. Ἄχρηστοι γὰρ ἦσαν καμπτόμενοι εἰς τοὐναντίον, πρός τε τὴν τῶν χειρῶν χρῆσιν, καὶ πρὸς τὴν τῆς τροφῆς λῆψιν. Τὰ δὲ τετράποδα καὶ ζωοτόκα, τὰ [μὲν] ἔμπροσθεν σκέλη, ἐπειδὴ ἡγεῖταί τε τῆς πορείας αὐτῶν, καὶ ἔστι ταῦτ᾽ ἐν τῷ μέρει τῷ ἔμπροσθεν τοῦ σώματος, ἀνάγκη κάμπτειν ἐπὶ τὴν περιφέρειαν, διὰ τὴν αὐτὴν αἰτίαν, ἥνπερ καὶ οἱ ἄνθρωποι. Κατὰ γὰρ τοῦτο ὁμοίως ἔχουσι. Διόπερ καὶ τὰ τετράποδα κάμπτει εἰς τὰ πρόσθεν τὸν εἰρημένον τρόπον. Καὶ γὰρ οὕτως μὲν τῆς κάμψεως αὐτῶν γινομένης, ἐπὶ πολὺ δυνήσονται τοὺς πόδας μετεωρίζειν. Ἐναντίως δὲ κάμπτοντες, μικρὸν ἀπὸ τῆς γῆς ἂν αὐτοὺς ἐμετεώριζον, διὰ τὸ τόν τε μηρὸν ὅλον καὶ τὴν καμπήν, ἐφ᾽ ἧς ἡ κνήμη πέφυκεν, ὑπὸ τῇ γαστρὶ γίγνεσθαι προϊόντος αὐτοῦ. Τῶν δ᾽ ὄπισθεν σκελῶν, εἰ μὲν ἦν εἰς τὸ ἔμπροσθεν ἡ κάμψις, ὁ τῶν ποδῶν ἂν μετεωρισμὸς ὁμοίως αὐτοῖς εἶχε τοῖς προσθίοις. Ἐπὶ βραχὺ γὰρ ἂν ἐγίγνετο καὶ τούτοις κατὰ τὴν ἄρσιν τῶν σκελῶν, τοῦ τε μηροῦ καὶ τῆς καμπῆς, ἀμφοτέρων ὑπὸ τὸν τῆς γαστρὸς τόπον ὑποπιπτόντων. Εἰ δ᾽ εἰς τὸ ὄπισθεν καθάπερ καὶ νῦν κάμπτουσιν, οὐδὲν ἐμπόδιον αὐτοῖς γίγνεται πρὸς τὴν πορείαν, ἐν τῇ τοιαύτῃ κινήσει τῶν ποδῶν. Ἔτι τοῖς γε θηλαζομένοις αὐτῶν καὶ πρὸς τὴν τοιαύτην λειτουργίαν ἀναγκαῖον, ἢ βέλτιόν γ᾽, οὕτω κεκάμφθαι τὰ σκέλη. Οὐ γὰρ ῥᾴδιον τὴν κάμψιν ποιουμένων ἐντός, ὑφ᾽ αὑτὰ ἔχειν τὰ τέκνα καὶ σκεπάζειν.

CAPUT XIII.

Ὄντων δὲ τεττάρων τρόπων τῆς κάμψεως κατὰ τοὺς συνδέσμους· (ἀνάγκη γὰρ κάμπτειν, ἢ ἐπὶ τὸ κοῖλον καὶ τὰ πρόσθια καὶ ὀπίσθια, καθάπερ ἐφ᾽ οἷς Α· ἢ ἐπὶ τοὐναντίον ἐπὶ τὸ κυρτόν, ἐφ᾽ οἷς Β· ἢ ἀντεστραμμένως μὴ ἐπὶ τὰ αὐτά, ἀλλὰ τὰ μὲν πρόσθια ἐπὶ τὸ κυρτόν, τὰ δ᾽ ὀπίσθια ἐπὶ τὸ κοῖλον, καθάπερ ἐφ᾽ οἷς τὸ Γ· ἢ τοὐναντίον τούτοις, τὰ μὲν κυρτὰ πρὸς ἄλληλα· τὰ δὲ κοῖλα ἐκτός, καθάπερ ἔχει ἐφ᾽ οἷς τὸ Δ·) ὡς μὲν ἔχει ἐφ᾽ οἷς τὸ Α ἢ τὸ Β, οὐθὲν κάμπτεται οὔτε τῶν διπόδων, οὔτε τῶν τετραπόδων· ὡς δὲ τὸ Γ, τὰ τετράποδα· ὡς δὲ τὸ Δ, τῶν μὲν τετραπόδων οὐδέν, πλὴν ὁ ἐλέφας· ὁ δ᾽ ἄνθρωπος τοὺς βραχίονας καὶ τὰ σκέλη· τοὺς μὲν γὰρ ἐπὶ τὸ κοῖλον κάμπτει, τὰ δὲ σκέλη ἐπὶ τὸ κυρτόν. Ἀεὶ δ᾽ ἐναλλὰξ ἐναντίως ἔχει τὰ κῶλα τὰς κάμψεις τοῖς ἀνθρώποις, οἷον τὸ ὠλέκρανον ἐπὶ τὸ κοῖλον· ὁ δὲ καρπὸς τῆς

χειρὸς ἐπὶ τὸ κυρτόν· καὶ πάλιν ὁ ὦμος ἐπὶ τὸ κυρτόν. Ὡσαύτως δὲ καὶ τῶν σκελῶν, ὁ μηρὸς ἐπὶ τὸ κοῖλον· τὸ δὲ γόνυ, ἐπὶ τὸ κυρτόν· ὁ δὲ πούς, τοὐναντίον ἐπὶ τὸ κοῖλον. Καὶ τὰ κάτω δὴ πρὸς τὰ ἄνω, φανερὸν ὅτι ἐναντίως· ἡ γὰρ ἀρχὴ ὑπεναντίως· ὁ μὲν ὦμος, ἐπὶ τὸ κυρτόν· ὁ δὲ μηρός, ἐπὶ τὸ κοῖλον. Καὶ τὸ μὲν ὠλέκρανον, ἐπὶ τὸ κοῖλον· τὸ δὲ γόνυ, ἐπὶ τὸ κυρτόν· ὁ δὲ πούς, τοὐναντίον, ἐπὶ τὸ κοῖλον. Αἱ μὲν οὖν κάμψεις τῶν σκελῶν τοῦτον τὸν τρόπον ἔχουσι, καὶ διὰ ταύτας τὰς αἰτίας.

CAPUT XIV.

Κινεῖται δὲ τὰ ὀπίσθια πρὸς τὰ ἔμπροσθεν, κατὰ διάμετρον. Μετὰ γὰρ τὸ δεξιὸν τῶν ἔμπροσθεν, τὸ ἀριστερὸν τῶν ὄπισθεν κινοῦσιν· εἶτα τὸ ἀριστερὸν τῶν ἔμπροσθεν· μετὰ δὲ τοῦτο, τὸ δεξιὸν τῶν ὄπισθεν. Αἴτιον δ', ὅτι εἰ μὲν τὰ ἔμπροσθεν ἅμα καὶ πρῶτον, διέσπαστο ἄν, ἢ καὶ προπετὴς ἐγίνετο ἡ βάδισις, καὶ οἷον ἐφελκομένοις τοῖς ὄπισθεν τῇ τάσει. Ἔτι δ' οὐ πορεία, ἀλλὰ ἅλσις τὸ τοιοῦτον. Χαλεπὸν δὲ συνεχῆ ποιεῖσθαι τὴν μεταβολήν, ἁλλόμενον. Σημεῖον δέ· ταχὺ γὰρ ἀπαγορεύουσι καὶ νῦν τῶν ἵππων ὅσοι τὸν τρόπον τοιοῦτον ποιοῦνται τὴν κίνησιν, οἷον οἱ πομπεύοντες. Χωρὶς μὲν οὖν τοῖς ἔμπροσθεν καὶ ὄπισθεν, διὰ ταῦτα οὐ ποιοῦνται τὴν κίνησιν. Εἰ δὲ τοῖς δεξιοῖς ἀμφοτέροις πρώτοις, ἔξω ἂν ἐγίγνοντο τῶν ἐρεισμάτων καὶ ἀνέπιπτον. Εἰ δὴ ἀνάγκη μέν, ἢ τούτων τῶν τρόπων ὁποτερονοῦν ποιεῖσθαι τὴν κίνησιν, ἢ κατὰ διάμετρον, μὴ ἐνδέχεται δὲ ἐκείνων μηδέτερον, ἀνάγκη κινεῖσθαι κατὰ διάμετρον. Οὕτω γὰρ κινούμενα ὥσπερ εἴρηται, οὐδέτερα τούτων οἷόν τε πάσχειν. Καὶ διὰ τοῦτο οἱ ἵπποι καὶ ὅσα τοιαῦτα, ἵσταται προβεβηκότα κατὰ διάμετρον, καὶ οὐ τοῖς δεξιοῖς ἢ τοῖς ἀριστεροῖς ἀμφοτέροις ἅμα. Τὸν αὐτὸν δὲ τρόπον καὶ ὅσα πλείους ἔχει πόδας τεττάρων, ποιεῖται τὴν κίνησιν. Ἀεὶ γὰρ ἐν τοῖς τέτταρσι τοῖς ἐφεξῆς τὰ ὀπίσθια πρὸς τὰ ἔμπροσθεν κινεῖται κατὰ διάμετρον. Δῆλον δ' ἐπὶ τοῖς βραδέως κινουμένοις. Καὶ οἱ καρκίνοι γὰρ τὸν αὐτὸν τρόπον κινοῦνται. Τῶν πολυπόδων γὰρ εἰσιν. Ἀεὶ γὰρ οὗτοι κατὰ διάμετρον κινοῦνται, ἐφ' ὅπερ ἂν ποιῶνται τὴν πορείαν. Ἰδίως γὰρ τοῦτο τὸ ζῶον ποιεῖται τὴν κίνησιν. Μόνον γὰρ οὐ κινεῖται ἐπὶ τὸ πρόσθεν τῶν ζώων, ἀλλ' ἐπὶ τὸ πλάγιον. Ἀλλ' ἐπεὶ τοῖς ὄμμασι διώρισται τὸ πρόσθεν, ἡ φύσις πεποίηκεν ἀκολουθεῖν δυναμένους τοὺς ὀφθαλμοὺς τοῖς κώλοις. Κινοῦνται γὰρ εἰς τὸ πλάγιον αὐτοῖς. Ὥστε τρόπον τινὰ καὶ τοὺς καρκίνους κινεῖσθαι διὰ τοῦτο ἐπὶ τὸ ἔμπροσθεν.

CAPUT XV.

Οἱ δ' ὄρνιθες τὰ σκέλη, καθάπερ τὰ τετράποδα κάμπτουσι. Τρόπον γάρ τινα παραπλησίως ἡ φύσις αὐτῶν ἔχει. Τοῖς γὰρ ὄρνισιν αἱ πτέρυγες ἀντὶ τῶν προσθίων σκελῶν εἰσι. Διὸ κεκαμμέναι τὸν αὐτόν εἰσι τρόπον, ὥσπερ ἐκείνοις τὰ πρόσθια σκέλη· ἐπεὶ τῆς ἐν τῇ πορείᾳ κινήσεως τούτοις ἀπὸ τῶν πτερύγων ἡ κατὰ φύσιν ἀρχὴ τῆς μεταβολῆς. Πτῆσις γάρ ἐστιν ἡ τούτων οἰκεία κίνησις. Διόπερ ἀφαιρεθεισῶν τούτων, οὔθ' ἑστάναι, οὔτε προϊέναι δύναιτ' ἂν οὐθεὶς ὄρνις. Ἔτι δίποδος ὄντος καὶ οὐκ ὀρθοῦ, καὶ τὰ ἔμπροσθεν μέρη τοῦ σώματος κουφότερα ἔχοντος, ἢ ἀναγκαῖον, ἢ βέλτιον πρὸς τὸ ἑστάναι δύνασθαι τὸν μηρὸν οὕτως ὑποκείμενον ἔχειν· λέγω δ' ὅτι εἰς τὸ ὄπισθεν πεφυκότα. Ἀλλὰ μὴν εἰ ἔδει τοῦτον ἔχειν τὸν τρόπον, ἀνάγκη τὴν κάμψιν ἐπὶ τὸ κοῖλον γίνεσθαι τοῦ σκέλους, καθάπερ τοῖς τετράποσιν ἐπὶ τῶν ὀπισθίων διὰ τὴν αὐτὴν αἰτίαν, ἥνπερ εἴπομεν ἐπὶ τῶν τετραπόδων καὶ ζωοτόκων. Ὅλως δὲ οἵ τε ὄρνιθες καὶ τὰ ὁλόπτερα τῶν πετομένων, καὶ τὰ ἐν τῷ ὑγρῷ νευστικά, ὅσα αὐτῶν δι' ὀργάνων ποιεῖται τὴν ἐπὶ τοῦ ὑγροῦ πορείαν, οὐ χαλεπὸν ἰδεῖν, ὅτι βέλτιον ἐκ πλαγίου τὴν τῶν εἰρημένων μερῶν πρόσφυσιν ἔχειν, καθάπερ καὶ φαίνεται νῦν ὑπάρχειν αὐτοῖς ἐπί τε τῶν ὀρνίθων καὶ τῶν ὁλοπτέρων. Ταὐτὸ δὲ τοῦτο καὶ ἐπὶ τῶν ἰχθύων. Τοῖς μὲν γὰρ ὄρνισιν αἱ πτέρυγες, τοῖς δ' ἐνύδροις τὰ πτερύγια. Τὰ δὲ πτίλα τοῖς ὁλοπτέροις ἐκ τοῦ πλαγίου προσπέφυκεν. Οὕτω γὰρ ἂν τάχιστα καὶ ἰσχυρότατα διαστελλόμενα τὰ μὲν τὸν ἀέρα, τὰ δὲ τὸ ὑγρόν, ποιοῖτο τὴν κίνησιν. Εἰς γὰρ τὸ ἔμπροσθεν καὶ τὸ ὄπισθεν τὰ μόρια τοῦ σώματος ἐπακολουθοίη ἂν ὑπείκοντι φερόμενα, τὰ μὲν ἐν τῷ ὑγρῷ, τὰ δ' ἐν τῷ ἀέρι. Τὰ δὲ τρωγλόδυτα τῶν τετραπόδων καὶ ᾠοτόκων, οἷον οἵ τε κροκόδειλοι, καὶ σαῦροι, καὶ ἀσκαλαβῶται, καὶ ἐμύδες καὶ χελῶναι, πάντα ἐκ τοῦ πλαγίου προσπεφυκότα τὰ σκέλη ἔχει, καὶ ἐπὶ τῇ γῇ κατατεταμένα, καὶ κάμπτει εἰς τὸ πλάγιον, διὰ τὴν τῆς ὑποδύσεως ῥᾳστώνην καὶ πρὸς τὴν ἐπὶ τοῖς ᾠοῖς ἐφεδρείαν καὶ φυλακήν. Ἔξω δ' ὄντων αὐτῶν, ἀναγκαῖον τοὺς μηροὺς προστέλλοντα καὶ ὑποτιθέμενα ὑφ' ἑαυτά, τὸν μετεωρισμὸν τοῦ σώματος ποιεῖσθαι. Τούτου δὲ γινομένου κάμπτειν αὐτὰ οὐχ οἷόν τε ἄλλως, ἢ ἔξω.

CAPUT XVI.

Τὰ δ' ἄναιμα τῶν ὑποπόδων, ὅτι μὲν πολύποδά ἐστι καὶ οὐθὲν αὐτῶν ἐστι τετράπουν, πρότερον εἴρηται. Διότι δ' αὐτῶν ἀναγκαῖον ἦν, πλὴν τῶν ἐσχάτων, ἔκ τε τοῦ πλαγίου προσπεφυκέναι, καὶ ἄνω τε τὰς καμπὰς ἔχειν, καὶ αὐτὰ ὑπόβλαισα εἰς τὸ ὄπισθεν, φανερόν. Ἁπάντων γὰρ τῶν ... των ἀναγκαῖόν ἐστι τὰ μέσα τῶν σκελῶν, καὶ ἡγούμενα εἶναι καὶ ἑπόμενα. Εἰ οὖν τοῦτο αὐτοῖς ... αὐτὰ καὶ εἰς τὸ ἔμπροσθεν καὶ εἰς τὸ ὄπισθεν τὴν καμπὴν ἔχειν· διὰ μὲν τὸ ἡγεῖσθαι, εἰς τὸ ἔμπροσθεν· διὰ δὲ τὸ ἀκολουθεῖν, εἰς τὸ ὄπισθεν. Ἐπεὶ δ' ἀμφότερα συμβαίνειν ἀναγκαῖον αὐτοῖς, διὰ τοῦτο βεβλαισῶσθαί τε καὶ εἰς τὸ πλάγιον ἔχειν τὰς καμπάς, πλὴν τῶν ἐσχάτων. Ταῦτα δ' ὥσπερ ... μᾶλλον, τὰ μὲν ὡς ἑπόμενα, τὰ δ' ὡς ἡγούμενα. ... δὲ κέκαμπται τὸν τρόπον τοῦτον, καὶ διὰ τὸ πλῆθος τῶν σκελῶν. Ἧττον γὰρ οὕτως ἂν ἐν τῇ πορείᾳ ἐμπόδιά τε αὐτὰ αὑτοῖς εἴη καὶ προσκόπτοι. Ἡ ... βλαισότης αὐτῶν ἐστι, διὰ τὸ τρωγλόδυτα εἶναι πάντα, ἢ τὰ πλεῖστα. Οὐ γὰρ οἷόν τε ὑψηλὰ ... [τὰ ζῶντα] τὸν τρόπον τοῦτον. Οἱ δὲ καρκίνοι τῶν πολυπόδων περιττότατοι πεφύκασιν. Οὐ γὰρ εἰς τὸ πρόσθεν ποιοῦνται τὴν πορείαν· πλὴν (ὥσπερ εἴρηται πρότερον) πολλούς τε τοὺς ἡγουμένους ἔχουσι μόνοι τῶν ζώων. Τούτου δ' αἴτιον ἡ σκληρότης τῶν ποδῶν, καὶ ὅτι χρῶνται οὐ νεύσεως χάριν αὐτοῖς, ἀλλὰ πορείας· πεζεύοντα γὰρ διατελοῦσι. Πάντων μὲν οὖν τῶν πολυπόδων εἰς τὸ πλάγιον αἱ καμπαί, ὥσπερ καὶ τῶν τετραπόδων ὅσα τρωγλόδυτα. Τοιαῦτα δ' ἐστίν, οἷον σαῦραι καὶ κροκόδειλοι, καὶ τὰ πολλὰ τῶν ᾠοτοκούντων· αἴτιον δ', ὅτι τρωγλόδυτα, τὰ μὲν τοῖς τόκοις, τὰ δὲ καὶ τῷ βίῳ παντί. Ἀλλὰ τῶν μὲν ἄλλων βλαισοῦται τὰ κῶλα, διὰ τὸ μαλακὰ εἶναι· τῶν δὲ καράβων ὄντων σκληροδέρμων, οἱ πόδες εἰσὶν ...

τῷ νῦν, καὶ οὐ τοῦ βαδίζειν χάριν. Τῶν δὲ καρκίνων ἡ κάμψις εἰς τὸ πλάγιον. Καὶ ἔτι βεβλαίσωται ὥσπερ τοῖς ᾠοτόκοις, καὶ τοῖς ἐναίμοις καὶ πολύποσι, διὰ τὸ σκληρόδερμα εἶναι τὰ κῶλα καὶ ὀστρακώδη, ὄντι οὐ νευστικῷ καὶ τρωγλοδύτῃ· πρὸς τῇ γῇ γὰρ ὁ βίος· καὶ στρογγύλος δὲ τὴν μορφὴν, καὶ οὐκ ἔχων ὀῤῥοπύγιον, ὥσπερ ὁ κάραβος. Πρὸς τὴν νεῦσιν γὰρ τοῖς καράβοις χρήσιμον· ὁ δ᾽, οὐ νευστικός· καὶ ὅμοιον δὴ τῷ ὄπισθεν τὸ πλάγιον ἔχει μέρος, διὰ τὸ πολλοὺς ἔχειν τοὺς ἡγεμόνας πόδας. Τούτου δ᾽ αἴτιον, ὅτι οὐ κάμπτει εἰς τὸ πρόσθεν, οὐδὲ βεβλαίσωται. Τοῦ δὲ βεβλαισῶσθαι τὸ αἴτιον, εἴρηται πρότερον, ἡ σκληρότης, καὶ τὸ ὀστρακῶδες τοῦ δέρματος. Ἀνάγκη δὲ διὰ ταῦτα, πᾶσί τι προηγεῖσθαι, καὶ εἰς τὸ πλάγιον. Εἰς μὲν τὸ πλάγιον, ὅτι εἰς τὸ πλάγιον ἡ κάμψις· πᾶσι δὲ, ὅτι ἐνεπόδιζον ἂν οἱ ἠρεμοῦντες πόδες τοῖς κινουμένοις. Οἱ δὲ ψηττοειδεῖς τῶν ἰχθύων, ὥσπερ οἱ ἑτερόφθαλμοι βαδίζουσιν, οὕτω νέουσι· διέστραπται γὰρ αὐτῶν ἡ φύσις. Οἱ δὲ στεγανόποδες τῶν ὀρνίθων νέουσι τοῖς ποσί· διὰ μέντοι τὸ τὸν ἀέρα δέχεσθαι καὶ ἀναπνεῖν, δίποδές εἰσι· διά τε τὸ ἔχειν ἐν ὑγρῷ τὸν βίον, στεγανόποδες. Ἀντὶ πτερυγίων γὰρ χρήσιμοι οἱ πόδες αὐτοῖς, τοιοῦτοι ὄντες. Ἔχουσι δὲ τὰ σκέλη οὐχ ὥσπερ οἱ ἄλλοι κατὰ μέσον, ἀλλ᾽ ὄπισθεν μᾶλλον. Βραχυσκελῶν γὰρ αὐτῶν ὄντων, ὄπισθεν ὄντα πρὸς τὴν νεῦσιν χρήσιμα. Βραχυσκελεῖς δ᾽ εἰσὶν οἱ τοιοῦτοι, διὰ τὸ ἀπὸ τοῦ μήκους τῶν σκελῶν ἀφελοῦσαν τὴν φύσιν, προσθεῖναι εἰς τοὺς πόδας, καὶ ἀντὶ τοῦ μήκους πάχος ἀποδοῦναι τοῖς σκέλεσι, καὶ πλάτος τοῖς ποσί. Χρήσιμοι γὰρ παχεῖς ὄντες μᾶλλον ἢ μακροὶ, πρὸς τὸ ἀποβιάζεσθαι τὸ ὑγρὸν, ὅταν νέωσιν.

CAPUT XVII.

Εὐλόγως δὲ καὶ τὰ μὲν πτηνὰ πόδας ἔχει· οἱ δ᾽ ἰχθύες ἄποδες. Τοῖς μὲν γὰρ ὁ βίος ἐν τῷ ξηρῷ· μετέωρον δ᾽ ἀεὶ μένειν ἀδύνατον· ὥστ᾽ ἀνάγκη πόδας ἔχειν· τοῖς δ᾽ ἰχθύσιν ἐν τῷ ὑγρῷ ὁ βίος, καὶ τὸ ὕδωρ δέχονται, οὐ τὸν ἀέρα. Τὰ μὲν οὖν πτερύγια χρήσιμα πρὸς τὸ νεῖν, οἱ δὲ πόδες ἄχρηστοι. Εἰ δ᾽ ἄμφω εἶχον, ἄναιμοι ἂν ἦσαν. Ὁμοίως δ᾽ ἔχουσιν οἱ ὄρνιθες τρόπον τινὰ τοῖς ἰχθύσι. Τοῖς μὲν γὰρ ὄρνισιν, ἄνω αἱ πτέρυγές εἰσι. Τοῖς δὲ, πτερύγια δύο ἐν τῷ πρανεῖ. Καὶ τοῖς μὲν, ἐν τοῖς ὑπτίοις οἱ πόδες· τοῖς δὲ, ἐν τοῖς ὑπτίοις, καὶ ἐγγὺς τῶν πρανῶν πτερύγια τοῖς πλείστοις. Καὶ οἱ μὲν, ὀῤῥοπύγιον ἔχουσιν· οἱ δ᾽, οὐραῖον.

CAPUT XVIII.

Περὶ δὲ τῶν ὀστρακοδέρμων ἀπορήσειεν ἄν τις, τίς ἡ κίνησις, καὶ εἰ μὴ ἔχουσι δεξιὸν καὶ ἀριστερὸν, πόθεν κινοῦνται. Φαίνονται δὲ κινούμενα. Ἢ ὥσπερ ἀνάπηρον δεῖ τιθέναι πᾶν τὸ τοιοῦτον γένος, καὶ κινεῖσθαι ὁμοίως, οἷον εἴ τις τῶν ὑποπόδων ἀποκόψειε τὰ σκέλη· ὥσπερ ἡ φώκη καὶ ἡ νυκτερίς. Καὶ γὰρ ταῦτα, τετράποδα, κακῶς δ᾽ ἐστι. Τὰ δ᾽ ὀστρακόδερμα κινεῖται μὲν, κινεῖται δὲ παρὰ φύσιν. Οὐ γάρ ἐστι κινητικά· ἀλλ᾽ ὡς μόνιμα καὶ προσπεφυκότα, κινητικά· ὡς δὲ πορευτικὰ, μόνιμα. Ἔχουσι δὲ φαύλως καὶ οἱ κάρκινοι τὰ δεξιὰ, ἐπεὶ ἔχουσι. Δηλοῖ δ᾽ ἡ χηλή. Μείζων γὰρ καὶ ἰσχυροτέρα ἡ δεξιὰ, ὡς βουλομένων διωρίσθαι τῶν ἀριστερῶν καὶ τῶν δεξιῶν. Περὶ μὲν οὖν μορίων, τῶν τ᾽ ἄλλων αὐτῶν, καὶ τῶν περὶ τὴν πορείαν τῶν ζώων, καὶ περὶ πᾶσαν τὴν κατὰ τόπον μεταβολὴν, τοῦτον ἔχει τὸν τρόπον. Τούτων δὲ διωρισμένων, ἐχόμενόν ἐστι θεωρῆσαι περὶ ψυχῆς.

ΑΡΙΣΤΟΤΕΛΟΥΣ
ΠΕΡΙ ΤΗΣ ΚΟΙΝΗΣ ΤΩΝ ΖΩΩΝ ΚΙΝΗΣΕΩΣ.

ARISTOTELIS QUAE FERUNTUR
DE ANIMALIUM MOTIONE.

CAPUT I.

Περὶ δὲ κινήσεως τῆς τῶν ζώων, ὅσα μὲν περὶ ἕκαστον αὐτῶν ὑπάρχει γένος, καὶ τίνες διαφοραὶ, καὶ τίνες αἰτίαι τῶν καθ' ἕκαστον συμβεβηκότων αὐτοῖς, ἐπισκεπτέον περὶ ἁπάντων ἐν ἑτέροις. Ὅλως δὲ περὶ τῆς κοινῆς αἰτίας τοῦ κινεῖσθαι κίνησιν ὁποιανοῦν (τὰ μὲν γὰρ πτήσει κινεῖται, τὰ δὲ νεύσει, τὰ δὲ πορείᾳ τῶν ζώων, τὰ δὲ κατ' ἄλλους τρόπους τοιούτους) ἐπισκεπτέον νῦν. Ὅτι μὲν οὖν ἀρχὴ τῶν ἄλλων κινήσεων, τὸ αὐτὸ ἑαυτὸ κινοῦν, τοῦτο δὲ ἀκίνητον, καὶ ὅτι τὸ πρότερον κινοῦν ἀναγκαῖον ἀκίνητον εἶναι, διώρισται πρότερον, ὅτε καὶ περὶ κινήσεως ἀϊδίου, πότερόν ἐστιν ἢ οὐκ ἔστι, καὶ εἰ ἔστι, τίς ἐστι. Δεῖ δὲ τοῦτο μὴ μόνον τῷ λόγῳ καθόλου λαβεῖν, ἀλλὰ καὶ ἐπὶ τῶν καθ' ἕκαστα καὶ τῶν αἰσθητῶν, δι' ἅπερ καὶ τοὺς καθόλου ζητοῦμεν λόγους, καὶ ἐφ' ὧν ἐφαρμόττειν οἰόμεθα δεῖν αὐτούς. Φανερὸν γὰρ καὶ ἐπὶ τούτων, ὅτι ἀδύνατον κινεῖσθαι μηδενὸς ἠρεμοῦντος, πρῶτον μὲν ἐν αὐτοῖς τοῖς ζώοις. Δεῖ γὰρ, ἂν κινῆταί τι τῶν μορίων, ἠρεμεῖν τι· καὶ διὰ τοῦτο αἱ καμπαὶ τοῖς ζώοις εἰσίν. Ὥσπερ γὰρ κέντρῳ χρῶνται ταῖς καμπαῖς, καὶ γίνεται τὸ ὅλον μέρος, ἐν ᾧ ἐστιν ἡ καμπὴ, καὶ ἓν καὶ δύο, καὶ εὐθὺ καὶ καμπτὸν, μεταβάλλον δυνάμει καὶ ἐνεργείᾳ διὰ τὴν καμπήν. Καμπτομένου δὲ καὶ κινουμένου, τὸ μὲν κινεῖται σημεῖον, τὸ δὲ μένει ἐν ταῖς καμπαῖς· ὥσπερ ἂν, εἰ τῆς διαμέτρου ἡ μὲν Α καὶ ἡ Δ μένοι, ἡ δὲ Β κινοῖτο, καὶ γίνοιτο ἡ ΑΓ. Ἀλλ' ἐνταῦθα μὲν δοκεῖ πάντα τρόπον ἀδιαίρετον εἶναι τὸ κέντρον. Καὶ γὰρ τὸ κινεῖσθαι, ὥς φασι, πλάττουσιν ἐπ' αὐτῶν. Οὐ γὰρ κινεῖται τῶν μαθηματικῶν οὐδέν. Τὰ δ' ἐν ταῖς καμπαῖς δυνάμει καὶ ἐνεργείᾳ γίνεται ὁτὲ μὲν ἕν, ὁτὲ δὲ διαιρετά. Ἀλλ' οὖν ἡ ἀρχὴ, ᾗ ἀρχὴ, ἠρεμεῖ, κινουμένου τοῦ μορίου τοῦ κάτωθεν· οἷον τοῦ μὲν βραχίονος κινουμένου, τὸ ὠλέκρανον· ὅλου δὲ τοῦ κώλου, ὁ ὦμος· καὶ τῆς μὲν κνήμης, τὸ γόνυ· ὅλου δὲ τοῦ σκέλους, τὸ ἰσχίον. Ὅτι μὲν οὖν καὶ ἐν αὑτῷ ἕκαστόν τι δεῖ ἔχειν ἠρεμοῦν, ὅθεν ἡ ἀρχὴ τοῦ κινουμένου ἐστὶ, καὶ πρὸς ὃ ἀπερειδόμενον, καὶ ὅλον ἀθρόον κινηθήσεται, καὶ κατὰ μέρος, φανερόν.

CAPUT II.

Ἀλλὰ πᾶσα καὶ ἐν αὑτῷ ἠρεμία ἄκυρος ὅμως, ἂν μή τι ἔξωθεν ᾖ ἁπλῶς ἠρεμοῦν καὶ ἀκίνητον. Ἄξιον δὲ ἐπιστήσαντας ἐπισκέψασθαι περὶ τοῦ λεχθέντος. Ἔχει γὰρ τὴν θεωρίαν, οὐ μόνον ὅσον ἐπὶ τὰ ζῷα συντείνουσαν, ἀλλὰ καὶ πρὸς τὴν τοῦ παντὸς κίνησιν καὶ φοράν. Ὥσπερ γὰρ [καὶ] ἐν αὑτῷ δεῖ τι ἀκίνητον εἶναι, εἰ μέλλει κινεῖσθαι, οὕτως ἔτι μᾶλλον ἔξω δεῖ τι εἶναι τοῦ ζώου ἀκίνητον, πρὸς ὃ ἀπερειδόμενον κινεῖται τὸ κινούμενον. Εἰ γὰρ ὑποδύσει ἀεὶ, οἷον τοῖς μυσὶ τοῖς ἐν τῇ γῇ, ἢ τοῖς ἐν τῇ ἄμμῳ πορευομένοις, οὐ πρόεισιν, οὐδ' ἔσται οὔτε πορεία, εἰ μὴ ἡ γῆ μένοι· οὔτε πτῆσις ἢ νεῦσις, εἰ μὴ ὁ ἀὴρ ἢ ἡ θάλαττα ἀντερείδοι. Ἀνάγκη δὲ ἕτερον εἶναι τοῦτο τοῦ κινουμένου, καὶ ὅλον ὅλου, καὶ μόριον μηδὲν εἶναι τοῦ κινουμένου τὸ οὕτως ἀκίνητον. Εἰ δὲ μὴ, οὐ κινηθήσεται. Μαρτύριον δὲ τούτου τὸ ἀπορούμενον, διὰ τί ποτε τὸ πλοῖον μὲν ἔξωθεν, ἄν τις ὠθῇ τῷ κοντῷ τὸν ἱστὸν, ἤ τι ἄλλο προσβάλλων μόριον, κινεῖ ῥᾳδίως· ἐὰν δ' ἐν αὐτῷ τις ὢν τῷ πλοίῳ τοῦτο πειρᾶται πράττειν, οὐκ ἂν κινήσειεν, οὔτ' ἂν ὁ Τιτυὸς, οὔθ' ὁ Βορέας πνέωσιν ἔσωθεν ἐκ τοῦ πλοίου, εἰ τύχοι τις πνέων τὸν τρόπον τοῦτον, ὅνπερ οἱ γραφεῖς ποιοῦσιν. Ἐξ αὐτοῦ γὰρ τὸ πνεῦμα ἀφιέντα γράφουσιν. Ἐάν τε γὰρ ἠρέμα ῥίπτῃ τὸ πνεῦμα, ἐάν τε ἰσχυρῶς, οὕτως ὥστ' ἄνεμον ποιεῖν τὸν μέγιστον, ἐάν τε ἄλλο τι ᾖ τὸ ῥιπτούμενον ἢ ὠθούμενον, ἀνάγκη πρῶτον μὲν πρὸς ἠρεμοῦν τι τῶν αὑτοῦ μορίων ἀπερειδόμενον ὠθεῖν, εἶτα πάλιν τοῦτο τὸ μόριον, ἢ αὐτὸ, ἢ οὗ τυγχάνει μόριον ὄν, πρὸς τῶν ἔξωθέν τι ἀποστηριζόμενον μένειν. Ὁ δὲ τὸ πλοῖον ὠθῶν ἐν τῷ πλοίῳ αὐτὸς ὢν, καὶ ἀποστηριζόμενος εἰς τὸ πλοῖον, εὐλόγως οὐ κινεῖ τὸ πλοῖον, διὸ τὸ ἀναγκαῖον εἶναι πρὸς ὃ ἀποστηρίζεται μένειν. Συμβαίνει δὲ αὐτῷ τὸ αὐτὸ, ὅ, τε κινεῖται, καὶ πρὸς ὃ ἀποστηρίζεται. Ἔξωθεν δὲ ὠθῶν, ἢ ἕλκων, κινεῖ. Οὐδὲν γὰρ μέρος ἡ γῆ τοῦ πλοίου.

CAPUT III.

Ἀπορήσειε δ' ἄν τις, ἆρ' εἴ τι κινεῖ τὸν ὅλον οὐρανὸν, εἶναί τε δεῖ ἀκίνητον, καὶ τοῦτο μηθὲν εἶναι τοῦ οὐρανοῦ μόριον, μηδ' ἐν τῷ οὐρανῷ. Εἴτε γὰρ αὐτὸ κινούμενον κινεῖ αὐτὸν, ἀνάγκη τινὸς ἀκινήτου θιγγάνον κινεῖν, καὶ τοῦτο μηδὲν εἶναι μόριον τοῦ κινοῦντος· εἴτ' εὐθὺς ἀκίνητόν ἐστι τὸ κινοῦν, ὁμοίως οὐδὲν ἔσεσθαι τοῦ κινουμένου μόριον. Καὶ τοῦτό γ' ὀρθῶς λέγουσιν οἱ λέγοντες, ὅτι κύκλῳ φερομένης τῆς σφαίρας, οὐδ' ὁτιοῦν μένει μόριον. Ἢ γὰρ ὅλην ἀναγκαῖον μένειν ἦν, ἢ διασπᾶσθαι τὸ συνεχὲς αὐτῆς. Ἀλλ' ὅτι τοὺς πόλους οἴονταί τινα δύναμιν ἔχειν, οὐθὲν ἔχοντας μέγεθος, ἀλλ' ὄντας ἔσχατα καὶ στιγμὰς, οὐ καλῶς. Πρὸς γὰρ τὸ μηδεμίαν οὐσίαν εἶναι τῶν τοιούτων μηδενὸς, καὶ κινεῖσθαι μίαν κίνησιν ὑπὸ δυοῖν, ἀδύνατον· τοὺς δὲ πόλους δύο ποιοῦσιν. Ὅτι μὲν οὖν ἔχει τι καὶ πρὸς τὴν ὅλην φύσιν οὕτως,

ὥσπερ ἡ γῆ πρὸς τὰ ζῶα, καὶ τὰ κινούμενα δι' αὐτῶν, ἐκ τῶν τοιούτων ἄν τις διαπορήσειεν. Οἱ δὲ μυθικοὶ τὸν Ἄτλαντα ποιοῦντες ἐπὶ τῆς γῆς ἔχοντα τοὺς πόδας, δόξαιεν ἂν ἀπὸ διανοίας εἰρηκέναι τὸν μῦθον· ὡς τοῦτον ὥσπερ διάμετρον ὄντα, καὶ στρέφοντα τὸν οὐρανὸν περὶ τοὺς πόλους. Τοῦτο δ' ἂν συμβαίνοι κατὰ λόγον, διὰ τὸ τὴν γῆν μένειν. Ἀλλὰ τοῖς ταῦτα λέγουσιν ἀναγκαῖον φάναι, μηθὲν εἶναι μόριον αὐτὴν τοῦ παντός. Πρὸς δὲ τούτοις δεῖ τὴν ἰσχὺν ἰσάζειν τοῦ κινοῦντος, καὶ τὴν τοῦ μένοντος. Ἔστι γὰρ τὸ πλῆθος ἰσχύος καὶ δυνάμεως, καθ' ἣν μένει τὸ μένον, ὥσπερ καὶ καθ' ἣν κινεῖ τὸ κινούμενον· καὶ ἔστι τις ἀναλογία ἐξ ἀνάγκης, ὥσπερ τῶν ἐναντίων κινήσεων, οὕτω καὶ τῶν ἠρεμιῶν. Καὶ αἱ μὲν ἴσαι, ἀπαθεῖς ὑπ' ἀλλήλων, κρατοῦνται δὲ κατὰ τὴν ὑπεροχήν. Διόπερ εἴτε Ἄτλαν, εἴτε τι τοιοῦτόν ἐστιν ἕτερον τὸ κινοῦν τῶν ἐντός, οὐδὲν μᾶλλον ἀντερεῖν δεῖ τῆς μονῆς, ἣν ἡ γῆ τυγχάνει μένουσα· ἢ κινηθήσεται ἡ γῆ ἀπὸ τοῦ μέσου, καὶ ἐκ τοῦ αὐτῆς τόπου. Ὡς γὰρ τὸ ὠθοῦν ὠθεῖ, οὕτω τὸ ὠθούμενον ὠθεῖται· καὶ ὁμοίως κατ' ἰσχύν. Κινεῖ δὲ τὸ ἠρεμοῦν πρῶτον· ὥστε μᾶλλον καὶ πλείων ἡ ἰσχύς, ἢ ὁμοία καὶ ἴση τῆς ἠρεμίας. Ὡσαύτως δὲ καὶ ἡ τοῦ κινουμένου μέν, μὴ κινοῦντος δέ. Τοσαύτην δὲ δεήσει τὴν δύναμιν εἶναι τῆς γῆς ἐν τῷ ἠρεμεῖν, ὅσην ὅ, τε πᾶς οὐρανὸς ἔχει, καὶ τὸ κινοῦν αὐτόν. Εἰ δὲ τοῦτο ἀδύνατον, ἀδύνατον καὶ τὸ κινεῖσθαι τὸν οὐρανὸν ὑπό τινος τοιούτου τῶν ἐντός.

CAPUT IV.

Ἔστι δέ τις ἀπορία περὶ τὰς κινήσεις τῶν τοῦ οὐρανοῦ μορίων, ἣν ὡς οὖσαν οἰκείαν τοῖς εἰρημένοις, ἐπισκέψαιτ' ἄν τις. Ἐὰν γάρ τις ὑπερβάλλῃ τῇ δυνάμει τῆς κινήσεως τὴν τῆς γῆς ἠρεμίαν, δῆλον ὅτι κινήσει αὐτὴν ἀπὸ τοῦ μέσου. Καὶ ἡ ἰσχὺς δὲ ἀφ' ἧς αὕτη ἡ δύναμις, ὅτι οὐκ ἄπειρος, φανερόν. Οὐδὲ γὰρ ἡ γῆ ἄπειρος. Ὥστ' οὐδὲ τὸ βάρος αὐτῆς. Ἐπεὶ δὲ τὸ ἀδύνατον λέγεται πλεοναχῶς· (οὐ γὰρ ὡσαύτως τήν τε φωνὴν ἀδύνατον φαμὲν εἶναι ὁραθῆναι, καὶ τοὺς ἐπὶ τῆς σελήνης ὑφ' ἡμῶν· τὸ μὲν γὰρ ἐξ ἀνάγκης, τὸ δὲ πεφυκὸς ὁρᾶσθαι, οὐκ ὀφθήσεται) τὸν δὲ οὐρανὸν ἄφθαρτον εἶναι καὶ ἀδιάλυτον, βουλόμεθα μὲν ἐξ ἀνάγκης εἶναι· συμβαίνει δὲ κατὰ τοῦτον τὸν λόγον, οὐκ ἐξ ἀνάγκης. Πέφυκε γὰρ καὶ ἐνδέχεται εἶναι κίνησιν μείζω, καὶ ἀφ' ἧς ἠρεμεῖ ἡ γῆ, καὶ ἀφ' ἧς κινοῦνται τὸ πῦρ καὶ τὸ ἄνω σῶμα. Εἰ μὲν οὖν εἰσιν αἱ ὑπερέχουσαι κινήσεις, διαλυθήσεται ταῦτα ὑπ' ἀλλήλων· εἰ δὲ μὴ εἰσὶ μέν, ἐνδέχεται δ' εἶναι, (ἄπειρον γὰρ οὐκ ἐνδέχεται, διὰ τὸ μηδὲ σῶμα ἐνδέχεσθαι ἄπειρον εἶναι) ἐνδέχοιτ' ἂν διαλυθῆναι τὸν οὐρανόν. Τί γὰρ κωλύει τοῦτο συμβῆναι, εἴπερ μὴ ἀδύνατον; οὐκ ἀδύνατον δέ, εἰ μήτ' ἀντικείμενον ἀναγκαῖον. Ἀλλὰ περὶ μὲν τῆς ἀπορίας ταύτης ἕτερος ἔσται λόγος. Ἆρα δὲ δεῖ [ἀεὶ καὶ] ἀκίνητόν τι εἶναι, καὶ ἠρεμοῦν ἔξω τοῦ κινουμένου, μηδὲν ὂν ἐκείνου μόριον, ἢ οὔ; καὶ τοῦτο, πότερον καὶ ἐπὶ τοῦ παντὸς οὕτως ὑπάρχειν ἀναγκαῖον; Ἴσως γὰρ ἂν δόξειεν ἄτοπον εἶναι, εἰ ἡ ἀρχὴ τῆς κινήσεως ἐντός. Διὸ δόξειεν ἂν τοῖς οὕτως ὑπολαμβάνουσιν, εὖ εἰρῆσθαι Ὁμήρῳ,

> Ἀλλ' οὐκ ἂν ἐρύσαιτ' ἐξ οὐρανόθεν πεδίονδε
> Ζῆν' ὕπατον μήστωρ', οὐδ' εἰ μάλα πολλὰ κάμοιτε,
> Πάντες δ' ἐξάπτεσθε θεοί, πᾶσαί τε θέαιναι.

Τὸ μὲν ὅλως ἀκίνητον, ὑπ' οὐδενὸς ἐνδέχεται κινηθῆναι· (ὅθεν λύεται καὶ ἡ πάλαι λεχθεῖσα ἀπορία, πότερον ἐνδέχεται, ἢ οὐκ ἐνδέχεται διαλυθῆναι τὴν τοῦ οὐρανοῦ σύστασιν, εἰ ἐξ ἀκινήτου ἤρτηται ἀρχῆς) ἐπὶ δὲ τῶν ζώων οὐ μόνον τὸ οὕτως ἀκίνητον δεῖ ὑπάρχειν, ἀλλὰ καὶ ἐν αὐτοῖς τοῖς κινουμένοις κατὰ τόπον, ὅσα κινεῖ αὐτὰ αὑτά. Δεῖ γὰρ αὐτῶν, τὸ μὲν κινεῖσθαι, τὸ δὲ ἠρεμεῖν, πρὸς ὃ ἀπερειδόμενον τὸ κινούμενον κινήσεται· οἷον ἄν τι κινῇ τῶν μορίων. Ἀπερείδεται γὰρ θάτερον ὡς πρὸς μένον θάτερον. Περὶ δὲ τῶν ἀψύχων ὅσα κινεῖται, ἀπορήσειεν ἄν τις, πότερον ἅπαντ' ἔχει ἐν ἑαυτοῖς καὶ τὸ ἠρεμοῦν καὶ τὸ κινοῦν, καὶ πρὸς τῶν ἔξω τὶ ἀπερείδεσθαι ἠρεμούντων, ἀνάγκη καὶ ταῦτα, ἢ ἀδύνατον· οἷον πῦρ, ἢ γῆν, ἢ τῶν ἀψύχων τι· ἀλλ', ὑφ' ὧν ταῦτα κινεῖται πρώτων. Πάντα γὰρ ὑπ' ἄλλου κινεῖται τὰ ἄψυχα. Ἀρχὴ δὲ πάντων τῶν οὕτως κινουμένων, τὰ αὐτὰ αὑτὰ κινοῦντα. Τῶν δὲ τοιούτων, περὶ μὲν τῶν ζώων εἴρηται. Τὰ γὰρ τοιαῦτα πάντα, ἀνάγκη καὶ ἐν αὑτοῖς ἔχειν τὸ ἠρεμοῦν, καὶ ἔξω πρὸς ὃ ἀπερείδεται. Εἰ δέ τι ἐστὶν ἀνωτέρω καὶ πρῶτον κινοῦν, ἄδηλον, καὶ ἄλλος λόγος περὶ τῆς τοιαύτης ἀρχῆς. Τὰ δὲ ζῶα ὅσα κινεῖται, πάντα πρὸς τὰ ἔξω ἀπερειδόμενα κινεῖται, καὶ ἀναπνέοντα, καὶ ἐκπνέοντα. Οὐδὲ γὰρ διαφέρει μέγα ῥίψαι βάρος ἢ μικρόν· ὅπερ ποιοῦσιν οἱ πτύοντες, καὶ οἱ βήσσοντες, καὶ οἱ εἰσπνέοντες καὶ ἐκπνέοντες.

CAPUT V.

Πότερον δ' ἐν τῷ αὑτὸ κινοῦντι κατὰ τόπον, μόνῳ δεῖ τι μένειν, ἢ καὶ ἐν τῷ ἀλλοιουμένῳ αὐτῷ ὑφ' αὑτοῦ καὶ αὐξανομένῳ; Περὶ δὲ γενέσεως τῆς ἐξ ἀρχῆς καὶ τῆς φθορᾶς ἄλλος λόγος. Εἰ γάρ ἐστιν ἥνπερ φαμὲν πρώτη κίνησις γενέσεως καὶ φθορᾶς, αὕτη αἰτία ἂν εἴη, καὶ τῶν ἄλλων δὲ κινήσεων ἴσως πασῶν. Ὥσπερ δὲ ἐν τῷ ὅλῳ καὶ ἐν τῷ ζώῳ κίνησις πρώτη αὕτη, ὅταν τελεωθῇ· ὥστε καὶ αὐξήσεως, εἴ ποτε γένηται, αὐτὸ αὑτῷ αἴτιον καὶ ἀλλοιώσεως· εἰ δὲ μή, οὐκ ἀνάγκη. Αἱ δὲ πρῶται αὐξήσεις καὶ ἀλλοιώσεις, ὑπ' ἄλλου γίνονται, καὶ δι' ἑτέρων· γενέσεως δὲ καὶ φθορᾶς, οὐδαμῶς οἷόν τε αὐτὸ αἴτιον εἶναι αὑτῷ οὐδέν. Προϋπάρχειν γὰρ δεῖ τὸ κινοῦν τοῦ κινουμένου, καὶ τὸ γεννῶν τοῦ γεννωμένου· αὐτὸ δὲ αὑτοῦ πρότερον οὐδέν ἐστι.

CAPUT VI.

Περὶ μὲν οὖν ψυχῆς, εἴτε κινεῖται ἢ μή, καὶ εἰ κινεῖται, πῶς κινεῖται, πρότερον εἴρηται ἐν τοῖς διωρισμένοις περὶ αὐτῆς. Ἐπεὶ δὲ τὰ ἄψυχα πάντα κινεῖται ὑφ' ἑτέρων, περὶ μὲν τοῦ πρώτου κινουμένου καὶ ἀεὶ κινουμένου, τίνα τρόπον κινεῖται, καὶ πῶς κινεῖ τὸ πρώτως κινοῦν, διώρισται πρότερον ἐν τοῖς περὶ τῆς πρώτης φιλοσοφίας. Λοιπὸν δ' ἐστὶ θεωρῆσαι πῶς ἡ ψυχὴ κινεῖ τὸ σῶμα, καὶ τίς ἀρχὴ τῆς τοῦ ζώου κινήσεως. Τῶν γὰρ ἄλλων παρὰ τὴν τοῦ ὅλου κίνησιν, τὰ ἔμψυχα αἴτια τῆς κινήσεως, ὅσα μὴ κινεῖται ὑπ' ἀλλήλων, διὰ τὸ προσκόπτειν ἀλλήλοις. Διὸ καὶ πέρας ἔχουσιν αὐτῶν πᾶσαι αἱ κινήσεις. Καὶ γὰρ καὶ αἱ τῶν ἐμψύχων. Πάντα γὰρ τὰ ζῶα καὶ κινεῖ καὶ κινεῖται ἕνεκά τινος. Ὥστε τοῦτ' ἔστιν αὐτοῖς πάσης [τῆς] κινήσεως πέρας, τὸ οὗ ἕνεκα. Ὁρῶμεν δὲ καὶ τὰ κινοῦντα τὸ ζῶον, διάνοιαν, [καὶ αἴσθησιν,] καὶ φαντασίαν, καὶ προαίρεσιν, καὶ βούλησιν, [καὶ θυμόν, καὶ ἐπιθυμίαν· ταῦτα δὲ πάντα ἀνάγεται εἰς νοῦν καὶ ὄρεξιν. Καὶ γὰρ ἡ φαντασία καὶ

ἡ αἴσθησις, τὴν αὐτὴν τῷ νῷ χώραν ἔχουσι. Κριτικὰ γὰρ πάντα· διαφέρουσι δὲ κατὰ τὰς εἰρημένας ἐν ἄλλοις διαφοράς. Βούλησις δὲ, καὶ θυμὸς, καὶ ἐπιθυμία, πάντα ὀρέξεις· ἡ δὲ προαίρεσις, κοινὸν διανοίας καὶ ὀρέξεως· ὥστε καὶ τὸ προαιρετόν. Οὐ πᾶν δὲ τὸ διανοητὸν, προαιρετὸν, ἀλλὰ τὸ τῶν πρακτῶν τέλος. Διὸ τὸ τοιοῦτόν ἐστι τῶν ἀγαθῶν, τὸ κινοῦν· ἀλλ' οὐ πᾶν τὸ καλόν. Ἧι γὰρ ἕνεκα τούτου ἄλλο, καὶ ᾗ τέλος ἐστὶ τῶν ἄλλων τινὸς ἕνεκα ὄντων, ταύτῃ κινεῖ. Δεῖ δὲ τιθέναι καὶ τὸ φαινόμενον ἀγαθὸν, ἀγαθοῦ χώραν ἔχειν, καὶ τὸ ἡδύ. Φαινόμενον γάρ ἐστιν ἀγαθόν. Ὥστε δῆλον ὅτι, ἔστι μὲν ᾗ ὁμοίως κινεῖται τὸ ἀεὶ κινούμενον, ὑπὸ τοῦ ἀεὶ κινοῦντος, καὶ τῶν ζώων ἕκαστον· ἔστι δ' ᾗ ὡς ἄλλως. Διὸ καὶ τὰ μὲν ἀεὶ κινεῖται, ἡ δὲ τῶν ζώων κίνησις ἔχει πέρας. Τὸ δὲ ἀΐδιον, καλὸν, καὶ τὸ ἀληθῶς καὶ πρότερον ἀγαθόν· καὶ μὴ ποτὲ μὲν, ποτὲ δὲ μή· θειότερον καὶ τιμιώτερον, ἢ ὥστ' εἶναί [τι] πρότερον. Τὸ μὲν οὖν πρῶτον, οὐ κινούμενον κινεῖ· ἡ δ' ὄρεξις καὶ τὸ ὀρεκτικὸν, κινούμενον κινεῖ. Τὸ δὲ τελευταῖον τῶν κινουμένων, οὐκ ἀνάγκη κινεῖν οὐδέν. Φανερὸν δὲ ἐκ τούτων, καὶ ὅτι εὐλόγως ἡ φορὰ τελευταία τῶν γινομένων ἐν τοῖς γινομένοις. Κινεῖται γὰρ καὶ πορεύεται τὸ ζῶον ὀρέξει ἢ προαιρέσει, ἀλλοιωθέντος τινὸς κατὰ τὴν αἴσθησιν ἢ τὴν φαντασίαν.

CAPUT VII.

Πῶς δὲ νοῶν, ὁτὲ μὲν πράττει, ὁτὲ δ' οὐ πράττει· καὶ κινεῖται, ὁτὲ δ' οὐ κινεῖται; Ἔοικε δὲ παραπλησίως συμβαίνειν καὶ περὶ τῶν ἀκινήτων διανοουμένοις καὶ συλλογιζομένοις. Ἀλλ' ἐκεῖ μὲν θεώρημα τὸ τέλος· (ὅταν γὰρ τὰς δύο προτάσεις νοήσῃ, τὸ συμπέρασμα ἐνόησε καὶ συνέθηκεν) ἐνταῦθα δ' ἐκ τῶν δύο προτάσεων τὸ συμπέρασμα γίνεται πρᾶξις· οἷον ὅταν νοήσῃ, ὅτι παντὶ βαδιστέον ἀνθρώπῳ, αὐτὸς δὲ ἄνθρωπος, βαδίζει εὐθέως. Ἂν δ' ὅτι οὐδενὶ βαδιστέον νῦν ἀνθρώπῳ, αὐτὸς δὲ ἄνθρωπος, εὐθὺς ἠρεμεῖ· καὶ ταῦτα ἄμφω πράττει, ἂν μή τι κωλύῃ, ἢ ἀναγκάζῃ. Ποιητέον μοι ἀγαθόν· οἰκία δὲ ἀγαθόν· ποιεῖ οἰκίαν εὐθύς. Σκεπάσματος δέομαι· ἱμάτιον δὲ σκέπασμα· ἱματίου δέομαι. Οὗ δέομαι, ποιητέον· ἱματίου δέομαι· ἱμάτιον ποιητέον. Καὶ τὸ συμπέρασμα, τὸ ἱμάτιον ποιητέον, πρᾶξίς ἐστι. Πράττει δὲ ἀπ' ἀρχῆς. Εἰ ἱμάτιον ἔσται, ἀνάγκη εἶναι τὸ πρῶτον. Εἰ δὲ τόδε, τόδε· καὶ τοῦτο πράττει εὐθύς. Ὅτι μὲν οὖν ἡ πρᾶξις τὸ συμπέρασμα, φανερόν. Αἱ δὲ προτάσεις αἱ ποιητικαὶ, διὰ δύο εἰδῶν γίνονται, διά τε τοῦ ἀγαθοῦ, καὶ διὰ τοῦ δυνατοῦ. Ὥσπερ δὲ τῶν ἐρωτώντων ἔνιοι, οὕτω τὴν ἑτέραν πρότασιν τὴν δήλην, οὐδ' ἡ διάνοια ἐφεστῶσα, σκοπεῖ οὐδέν· οἷον, εἰ τὸ βαδίζειν ἀγαθὸν ἀνθρώπῳ, ὅτι αὐτὸς ἄνθρωπος, οὐκ ἐνδιατρίβει. Διὸ καὶ ὅσα ἄλλα μὴ λογισάμενοι πράττομεν, ταχὺ πράττομεν. Ὅταν γὰρ ἐνεργήσῃ, ἢ τῇ αἰσθήσει πρὸς τὸ οὗ ἕνεκα, ἢ τῇ φαντασίᾳ, ἢ τῷ νῷ οὗ ὀρέγεται, εὐθὺς ποιεῖ. Ἀντ' ἐρωτήσεως γὰρ ἢ νοήσεως, ἡ τῆς ὀρέξεως γίνεται ἐνέργεια. Ποτέον μοι, ἡ ἐπιθυμία λέγει· τοδὶ δὲ ποτὸν, ἡ αἴσθησις εἶπεν, ἢ ἡ φαντασία ἢ ὁ νοῦς· εὐθὺς πίνει. Οὕτως μὲν οὖν ἐπὶ τὸ κινεῖσθαι καὶ πράττειν τὰ ζῶα ὁρμῶσι· τῆς μὲν ἐσχάτης αἰτίας τοῦ κινεῖσθαι, ὀρέξεως οὔσης· ταύτης δὲ γινομένης ἢ δι' αἰσθήσεως, ἢ διὰ φαντασίας, καὶ νοήσεως. Τῶν δὲ ὀρεγομένων πράττειν, τὰ μὲν, δι' ἐπιθυμίαν, ἢ θυμόν· τὰ δὲ δι' ὄρεξιν ἢ βούλησιν· τὰ μὲν ποιοῦσι, τὰ δὲ πράττουσιν. Ὥσπερ δὲ τὰ αὐτόματα κινεῖται, μικρᾶς κινήσεως γινομένης, λυομένων τῶν στρεβλῶν, καὶ κρουόντων ἀλλήλας τὰς στρέβλας καὶ τὸ ἁμάξιον, ὅπερ ὀχούμενον αὐτὸ, κινεῖ εὐθὺ, καὶ πάλιν κύκλῳ κινεῖται, τῷ ἀνίσους ἔχειν τοὺς τροχούς· (ὁ γὰρ ἐλάττων, ὥσπερ κέντρον γίνεται, καθάπερ ἐν τοῖς κυλίνδροις) οὕτω καὶ τὰ ζῶα κινεῖται. Ἔχει γὰρ ὄργανα τοιαῦτα, τήν τε τῶν νεύρων φύσιν καὶ τὴν τῶν ὀστῶν. Τὰ μὲν γὰρ, ὡς ἐκεῖ τὰ ξύλα καὶ ὁ σίδηρος· τὰ δὲ νεῦρα, ὡς αἱ στρέβλαι· ὧν λυομένων καὶ ἀνιεμένων, κινοῦνται. Ἐν μὲν οὖν τοῖς αὐτομάτοις καὶ ἁμαξίοις, οὐκ ἔστιν ἀλλοίωσις· ἐπεὶ, εἰ ἐγίνοντο ἐλάττους οἱ ἐντὸς τροχοὶ, καὶ πάλιν μείζους, κἂν κύκλῳ τὸ αὐτὸ ἐκινεῖτο. Ἐν δὲ τῷ ζώῳ δύναται τὸ αὐτὸ, καὶ μεῖζον καὶ ἔλαττον γίνεσθαι, καὶ τὰ σχήματα μεταβάλλειν, αὐξανομένων τῶν μορίων διὰ θερμότητα, καὶ πάλιν συστελλομένων διὰ ψύξιν καὶ ἀλλοιουμένων. Ἀλλοιοῦσι δὲ αἱ φαντασίαι καὶ αἱ αἰσθήσεις καὶ αἱ ἔννοιαι. Αἱ μὲν γὰρ αἰσθήσεις, εὐθὺς ὑπάρχουσιν ἀλλοιώσεις τινὲς οὖσαι· ἡ δὲ φαντασία, καὶ ἡ νόησις, τὴν τῶν πραγμάτων ἔχουσι δύναμιν. Τρόπον γάρ τινα τὸ εἶδος τὸ νοούμενον, τὸ τοῦ θερμοῦ ἢ ψυχροῦ, ἢ ἡδέος ἢ φοβεροῦ, τοιοῦτον τυγχάνει ὂν, οἷόνπερ καὶ τῶν πραγμάτων ἕκαστον· διὸ καὶ φρίττουσι, καὶ φοβοῦνται, νοήσαντες μόνον. Ταῦτα δὲ πάντα πάθη καὶ ἀλλοιώσεις εἰσίν. Ἀλλοιουμένων δ' ἐν τῷ σώματι, τὰ μὲν, μείζω· τὰ δὲ, ἐλάττω γίνεται. Ὅτι δὲ μικρὰ μεταβολὴ γινομένη ἐν ἀρχῇ μεγάλας καὶ πολλὰς ποιεῖ διαφορὰς ἄποθεν, οὐκ ἄδηλον· οἷον τοῦ οἴακος ἀκαριαῖόν τι μεθισταμένου, πολλὴ ἡ τῆς πρώρας γίνεται μετάστασις. Ἔτι δὲ κατὰ θερμότητα ἢ ψύξιν, ἢ κατ' ἄλλο τοιοῦτον πάθος. Ὅταν γὰρ γένηται ἀλλοίωσις περὶ τὴν καρδίαν, εἰ καὶ ἐν ταύτῃ, κατὰ μέγεθος ἐν ἀναισθήτῳ μορίῳ πολλὴν ποιεῖ τοῦ σώματος διαφορὰν, ἐρυθήμασι καὶ ὠχρότησι, καὶ φρίκης καὶ τρόμων, καὶ τῶν τοιούτων ἐναντίων.

CAPUT VIII.

Ἀρχὴ μὲν οὖν (ὥσπερ εἴρηται) τῆς κινήσεως, τὸ ἐν τῷ πρακτῷ διωκτὸν καὶ φευκτόν. Ἐξ ἀνάγκης δ' ἀκολουθεῖ τῇ νοήσει καὶ τῇ φαντασίᾳ αὐτῶν θερμότης καὶ ψύξις. Τὸ μὲν γὰρ λυπηρὸν, φευκτόν· τὸ δ' ἡδὺ, διωκτόν. Ἀλλὰ λίαν λανθάνει περὶ τὰ μικρὰ τοῦτο συμβαῖνον. Ἔστι δὲ τὰ λυπηρὰ καὶ ἡδέα πάντα σχεδὸν μετὰ ψύξεως τινὸς καὶ θερμότητος. Τοῦτο δὲ δῆλον ἐκ τῶν παθημάτων. Θάῤῥη γὰρ καὶ φόβοι, καὶ ἀφροδισιασμοὶ, καὶ τἄλλα σωματικὰ λυπηρὰ καὶ ἡδέα, τὰ μὲν κατὰ μόριον μετὰ θερμότητος ἢ ψύξεώς ἐστι· τὰ δὲ καθ' ὅλον τὸ σῶμα. Μνῆμαι δὲ καὶ ἐλπίδες, οἷον εἰδώλοις χρώμεναι τοῖς τοιούτοις, ὁτὲ μὲν ἧττον, ὁτὲ δὲ μᾶλλον, αἰτίαι τῶν αὐτῶν εἰσιν. Ὥστ' εὐλόγως ἤδη δημιουργεῖται τὰ ἐντὸς, καὶ περὶ τὰς ἀρχὰς τῶν ὀργανικῶν μορίων μεταβάλλοντα, ἐκ πεπηγότων ὑγρὰ, καὶ ἐξ ὑγρῶν πεπηγότα· καὶ μαλακὰ καὶ σκληρὰ, ἐξ ἀλλήλων. Τούτων δὲ συμβαινόντων τὸν τρόπον τοῦτον, καὶ ἔτι τοῦ παθητικοῦ καὶ ποιητικοῦ τοιαύτην ἐχόντων τὴν φύσιν ἣν πολλαχοῦ εἰρήκαμεν, ὁπόταν συμβῇ, ὥστ' εἶναι τὸ μὲν ποιητικὸν, τὸ δὲ παθητικὸν, καὶ μηδὲν ἀπολείπειν αὐτῶν ἑκάτερον τῶν ἐν τῷ λόγῳ, εὐθὺς τὸ μὲν ποιεῖ, τὸ δὲ πάσχει. Διὰ τοῦτο δὲ ἅμα (ὡς εἰπεῖν) νοεῖ ὅτι πορευτέον, καὶ πορεύεται, ἂν μή τι ἐμποδίζῃ ἕτερον. Τὰ μὲν [γὰρ] ὀργανικὰ μέρη παρασκευάζει ἐπιτηδείως τὰ πάθη· ἡ δ' ὄρεξις τὰ πάθη,

δι' ὄρεξιν ἢ φαντασία. Αὕτη δὲ γίνεται, ἢ διὰ νοή-
σεως, ἢ δι' αἰσθήσεως. Ἅμα δὲ καὶ ταχὺ διὰ τὸ
ποιητικὸν καὶ παθητικὸν, τῶν πρὸς ἄλληλα τὴν φύ-
σιν. Τὸ δὲ κινοῦν πρῶτον τὸ ζῶον, ἀνάγκη εἶναι ἔν
τινι ἀρχῇ. Ἡ δὲ καμπὴ, ὅτι μὲν ἐστι τοῦ μὲν ἀρχὴ,
τοῦ δὲ τελευτὴ, εἴρηται. Διὸ καὶ ἔστι μὲν ὡς ἑνὶ, ἔστι
δ' ὡς δυσὶ χρῆται ἡ φύσις αὐτῇ. Ὅταν γὰρ κινῆται
ἐντεῦθεν, ἀνάγκη τὸ μὲν ἠρεμεῖν τῶν σημείων τῶν
ἐσχάτων, τὸ δὲ κινεῖσθαι. Ὅτι γὰρ πρὸς ἠρεμοῦν
δεῖ ἀπερείδεσθαι τὸ κινοῦν, εἴρηται πρότερον. Κι-
νεῖται μὲν οὖν, καὶ οὐ κινεῖ τὸ ἔσχατον τοῦ βραχίονος.
[...]ς δ' ἐν τῷ ὠλεκράνῳ κάμψεως τὸ μὲν κινεῖται, τὸ
[...] αὐτῷ τῷ ὅλῳ κινουμένῳ. Ἀνάγκη δ' εἶναί τι καὶ
[...]ητον· ὃ δή φαμεν, δυνάμει μὲν ἓν εἶναι σημεῖον,
[ἐνερ]γείᾳ δὲ γίνεσθαι δύο· ὥστ' εἰ τὸ ζῶον ἦν βρα-
[χίω]ν, ἐνταῦθα ἄν που ἦν ἡ ἀρχὴ τῆς ψυχῆς ἡ κι-
[νοῦ]σα· ἐπεὶ δ' ἐνδέχεται καὶ πρὸς τὴν χεῖρα ἔχοντι οὕ-
[τως] τῶν ἀψύχων, οἷον εἰ κινοίη τὴν βακτηρίαν ἐν τῇ
[χειρ]ὶ, φανερὸν ὅτι οὐκ ἂν ἦν ἐν οὐδετέρῳ ἡ ψυχὴ τῶν
[ἐσχά]των, οὔτε ἐν τῷ ἐσχάτῳ τοῦ κινουμένου, οὔτε ἐν
[ἑτέ]ρᾳ ἀρχῇ. Καὶ γὰρ τὸ ξύλον ἔχει καὶ ἀρχὴν καὶ
[...] πρὸς τὴν χεῖρα. Ὥστε διά γε τοῦτο, εἰ μὴ ἐν
[τῇ β]ακτηρίᾳ ἡ κινοῦσα ἀπὸ τῆς ψυχῆς ἀρχὴ ἔνεστιν,
[οὐδ'] ἐν τῇ χειρί· ὁμοίως γὰρ ἔχει καὶ τὸ ἄκρον τῆς
[...] πρὸς τὸν καρπόν· καὶ τοῦτο τὸ μέρος πρὸς τὸ
[...]νον. Οὐδὲν γὰρ διαφέρει τὰ προσπεφυκότα
[...]. Γίνεται γὰρ ὥσπερ ἀφαιρετὸν μέρος ἡ βα-
[...]. Ἀνάγκη ἄρα ἐν μηδεμιᾷ εἶναι ἀρχῇ, ἥ ἐστιν
[...] τελευτή· μηδὲ εἴ τι ἐστὶν ἕτερον ἐκείνου ἐξωτέρω·
[...]οῦ μὲν τῆς βακτηρίας ἐσχάτου, ἐν τῇ χειρὶ ἡ
[...] τούτου δὲ ἐν τῷ καρπῷ. Εἰ δὲ μηδ' ἐν τῇ
[...]ι ἀνωτέρω ἔτι, ἡ ἀρχὴ οὐδ' ἐνταῦθα. Ἔτι γὰρ
[...]κράνου μένοντος, κινεῖται ἅπαν τὸ κάτω συνεχές.

CAPUT IX.

[...] δ' ὁμοίως ἔχει ἀπὸ τῶν ἀριστερῶν, καὶ ἀπὸ
[...]ῶν, καὶ ἅμα τὰ ἐναντία κινεῖται, ὥστε μὴ εἶ-
[ναι ἠ]ρεμεῖν τὸ δεξιὸν, κινεῖσθαι τὸ ἀριστερόν, μηδ'
[...]τῳ ἐκεῖνο· ἀεὶ δ' ἐν τῷ ἀνωτέρῳ ἀμφοτέρων
[...] ἀνάγκη ἐν τῷ μέσῳ εἶναι τὴν ἀρχὴν τῆς ψυ-
[χῆς] κινούσης. Ἀμφοτέρων γὰρ τῶν ἄκρων, τὸ
[...]ατον. Ὁμοίως δ' ἔχει πρὸς τὰς κινήσεις
[κα]ὶ τὰς ἀπὸ τοῦ ἄνω καὶ κάτω· οἷον τὰ ἀπὸ
[...]ῆς τοῖς ἀπὸ τῆς ῥάχεως, τοῖς ἔχουσι ῥάχιν.
[...]ως δὲ τοῦτο συμβέβηκε. Καὶ γὰρ τὸ αἰ-
[...] ἐνταῦθα εἶναι φαμέν· ὥστ' ἀλλοιουμένου διὰ
[...]σιν τοῦ τόπου τοῦ περὶ τὴν ἀρχὴν, καὶ μετα-
[...], τὰ ἐχόμενα συμμεταβάλλει, ἐκτεινόμενά τε
[...]μενα τὰ μόρια. Ὥστ' ἐξ ἀνάγκης γίνε-
[...] αὕτα τὴν κίνησιν τοῖς ζώοις. Τὸ δὲ μέσον
[...]τος μέρος, δυνάμει μὲν ἓν, ἐνεργείᾳ δὲ
[...]εσθαι πλείω. Καὶ γὰρ ἅμα κινεῖται τὰ
[...]ῆς ἀρχῆς, καὶ θατέρου ἠρεμοῦντος, θάτε-
[...]. Λέγω δὲ οἷον, ἐπὶ τῆς Α Β Γ, τὸ Β
[...]νεῖ δὲ τὸ Α. Ἀλλὰ μὴν δεῖ τέ τι ἠρεμεῖν,
[...] μὲν κινεῖσθαι, τὸ δὲ κινεῖν. Ἓν ἄρα δυ-
[...] Α, ἐνεργείᾳ δύο ἔσται. Ὥστ' ἀνάγκη μὴ
[...]λὰ μέγεθός τι εἶναι. Ἀλλὰ μὴν ἐνδέχεται
[...]ἅμα κινεῖσθαι. Ὥστ' ἀνάγκη ἀμφοτέρας
[...] τῶν ἐν τῷ Α κινουμένας κινεῖν. Δεῖ τι
[...]ρὰ ταύτας ἕτερον τὸ κινοῦν καὶ μὴ κι-
[...] Ἀπερείδοιντο μὲν γὰρ ἂν τὰ ἄκρα καὶ αἱ
[...]ρὸς ἀλλήλας ἐν τῷ Α κινουμένων, ὥσπερ
[...] νῶτα ἀντερείδοντες, κινοῖεν τὰ σκέλη.

Ἀλλὰ τὸ κινοῦν ἄμφω, ἀναγκαῖον εἶναι. Τοῦτο δ' ἐστὶν ἡ ψυχὴ, ἕτερον μὲν οὖσα τοῦ μεγέθους τοῦ τοιούτου, ἐν τούτῳ δ' οὖσα.

CAPUT X.

Κατὰ μὲν οὖν τὸν λόγον τὸν λέγοντα τὴν αἰτίαν τῆς κινήσεως, ἔστιν ἡ ὄρεξις τὸ μέσον, ὃ κινεῖ κινούμενον. Ἐν δὲ τοῖς ἐμψύχοις σώμασι, δεῖ τι εἶναι σῶμα τοιοῦτον. Τὸ μὲν οὖν κινούμενον μὲν, μὴ πεφυκὸς δὲ κινεῖν, δύναται πάσχειν κατ' ἀλλοτρίαν δύναμιν· τὸ δὲ κινοῦν, ἀναγκαῖον ἔχειν τινὰ δύναμιν καὶ ἰσχύν. Πάντα δὲ φαίνεται τὰ ζῶα, καὶ ἔχοντα πνεῦμα σύμφυτον, καὶ ἰσχύοντα τούτῳ. Τίς μὲν οὖν ἡ σωτηρία τοῦ συμφύτου πνεύματος, εἴρηται ἐν ἄλλοις. Τοῦτο δὲ πρὸς τὴν ἀρχὴν τὴν ψυχικὴν ἔοικεν ὁμοίως ἔχειν, ὥσπερ τὸ ἐν ταῖς καμπαῖς σημεῖον, τὸ κινοῦν καὶ κινούμενον, πρὸς τὸ ἀκίνητον. Ἐπεὶ δ' ἡ ἀρχὴ τοῖς μὲν ἐν τῇ καρδίᾳ, τοῖς δ' ἐν τῷ ἀνάλογον, διὰ τοῦτο καὶ τὸ πνεῦμα τὸ σύμφυτον ἐνταῦθα φαίνεται ὄν. Πότερον μὲν οὖν τὸ πνεῦμα ταὐτόν ἐστιν ἀεὶ, ἢ γίνεται ἀεὶ ἕτερον, ἔστω λόγος ἄλλος. Ὁ αὐτὸς γάρ ἐστι καὶ περὶ τῶν ἄλλων μορίων. Φαίνεται δ' εὐφυῶς ἔχον πρὸς τὸ κινητικὸν εἶναι, καὶ παρέχειν ἰσχύν. Τὰ δ' ἔργα τῶν κινήσεων, ὦσις καὶ ἕλξις. Ὥστε δεῖ τὸ ὄργανον αὐξάνεσθαί τε δύνασθαι, καὶ συστέλλεσθαι. Τοιαύτη δ' ἐστὶν ἡ τοῦ πνεύματος φύσις. Καὶ γὰρ ἀβιάστως συστελλομένη, καὶ ἑλκτικὴ καὶ ὠστικὴ διὰ τὴν αὐτὴν αἰτίαν, καὶ ἔχει καὶ βάρος πρὸς τὰ πυρώδη, καὶ κουφότητα πρὸς τὰ ἐναντία. Δεῖ δὲ τὸ μέλλον κινεῖν, μὴ ἀλλοιώσει τοιοῦτον εἶναι. Κρατεῖ γὰρ κατὰ τὴν ὑπεροχὴν τὰ φυσικὰ σώματα ἀλλήλων· τὸ μὲν κοῦφον, κάτω ὑπὸ τοῦ βαρυτέρου ἀπονικώμενον· τὸ δὲ βαρὺ, ἄνω ὑπὸ τοῦ κουφοτέρου. Ὧι μὲν οὖν κινεῖ κινουμένῳ μορίῳ ἡ ψυχὴ, εἴρηται, καὶ δι' ἣν αἰτίαν. Ὑποληπτέον δὲ συνεστάναι τὸ ζῶον, ὥσπερ πόλιν εὐνομουμένην. Ἔν τε γὰρ τῇ πόλει, ὅταν ἅπαξ στῇ ἡ τάξις, οὐδὲν δεῖ κεχωρισμένου μονάρχου, ὃν δεῖ παρεῖναι παρ' ἕκαστον τῶν γινομένων· ἀλλ' αὐτὸς ἕκαστος ποιεῖ τὰ αὐτοῦ, ὡς τέτακται· καὶ γίνεται τόδε μετὰ τόδε διὰ τὸ ἔθος· ἔν τε τοῖς ζώοις τὸ αὐτὸ τοῦτο διὰ τὴν φύσιν γίνεται. Καὶ τῷ πεφυκέναι ἕκαστον οὕτω συνστάντων, ποιεῖν τὸ ἑαυτοῦ ἔργον· ὥστε μηδὲν δεῖν ἐν ἑκάστῳ εἶναι τὴν ψυχήν· ἀλλ' ἔν τινι ἀρχῇ τοῦ σώματος οὔσης, τὰ ἄλλα ζῆν μὲν τῷ προσπεφυκέναι· ποιεῖν δὲ τὸ ἔργον τὸ αὐτῶν, διὰ τὴν φύσιν.

CAPUT XI.

Πῶς μὲν οὖν κινεῖται τὰς ἑκουσίους κινήσεις τὰ ζῶα, καὶ διὰ τίνας αἰτίας, εἴρηται. Τινὰς δὲ καὶ ἀκουσίους κινεῖται ἔνια τῶν μερῶν, τὰς δὲ πλείστας οὐχ ἑκουσίους. Λέγω δὲ ἀκουσίους μὲν, οἷον τὴν τῆς καρδίας τε καὶ τὴν τοῦ αἰδοίου. Φανέντος γὰρ πολλάκις τινὸς, οὐ μέντοι κελεύσαντος τοῦ νοῦ, κινοῦνται. Οὐχ ἑκουσίους δὲ, οἷον ὕπνον καὶ ἐγρήγορσιν, καὶ ἀναπνοὴν, καὶ ὅσαι ἄλλαι τοιαῦταί εἰσιν. Οὐθενὸς γὰρ τούτων κυρία ἁπλῶς ἐστιν, οὔθ' ἡ φαντασία, οὐδ' ἡ ὄρεξις· ἀλλ' ἐπειδὴ ἀνάγκη ἀλλοιοῦσθαι τὰ ζῶα φυσικὴν ἀλλοίωσιν· ἀλλοιουμένων δὲ τῶν μορίων, τὰ μὲν αὐξάνεσθαι, τὰ δὲ φθίνειν· ὥστε μὴ ἤδη κινεῖσθαι καὶ μεταβάλλειν τὰς πεφυκυίας ἔχεσθαι μεταβολὰς ἀλλήλων. Αἰτίαι δὲ τῶν κινήσεων [θερμότητές τε καὶ ψύξεις, αἵ τε θύραθεν καὶ αἱ ἐντὸς ὑπάρχουσαι] φυσικαί· καὶ αἱ παρὰ τὸν λόγον δὴ γινόμεναι κινήσεις τῶν ῥηθέντων μορίων,

ἀλλοιώσεως συμπεσούσης γίνονται. Ἡ γὰρ νόησις, καὶ ἡ φαντασία, ὥσπερ εἴρηται πρότερον, τὰ ποιητικὰ τῶν παθημάτων προσφέρουσι. Τὰ γὰρ εἴδη τῶν ποιητικῶν προσφέρουσι. Μάλιστα δὲ τῶν μορίων ταῦτα ποιεῖ ἐπιδήλως, διὰ τὸ ὥσπερ ζῶον κεχωρισμένον ἑκάτερον εἶναι τῶν μορίων. Τούτων δ' αἴτιον, ὅτι ἔχει ὑγρότητα ζωτικήν. Ἡ μὲν οὖν καρδία, φανερὸν δι' ἣν αἰτίαν τὰς ἀρχὰς ἔχει τῶν αἰσθήσεων. Τὸ δὲ μόριον τὸ γεννητικὸν ὅτι τοιοῦτόν ἐστι, σημεῖον· καὶ γὰρ ἐξέρχεται ἐξ αὐτοῦ, ὥσπερ ζῶόν τι, ἡ τοῦ σπέρματος δύναμις. Αἱ δὲ κινήσεις τῇ τε ἀρχῇ ἀπὸ τῶν μορίων, καὶ τοῖς μορίοις ἀπὸ τῆς ἀρχῆς εὐλόγως συμβαίνουσι, καὶ πρὸς ἀλλήλας οὕτως ἀφικνοῦνται. Δεῖ γὰρ νοῆσαι τὸ Α, ἀρχήν. Αἱ οὖν κινήσεις, καθ' ἕκαστον στοιχεῖον τῶν ἐπιγεγραμμένων, ἐπὶ τὴν ἀρχὴν ἀφικνοῦνται, καὶ ἀπὸ τῆς ἀρχῆς κινουμένης, καὶ μεταβαλλούσης· ἐπειδὴ πολλὰ δυνάμει ἐστὶν, ἡ μὲν τοῦ Β ἀρχὴ, ἐπὶ τὸ Β· ἡ δὲ τοῦ Γ, ἐπὶ τὸ Γ· ἡ δ' ἀμφοῖν, ἐπ' ἄμφω. Ἀπὸ δὲ τοῦ Β, ἐπὶ τὸ Γ· τὸ δ' ἀπὸ τοῦ Β, ἐπὶ τὸ Α ἐλθὸν, ὡς ἐπ' ἀρχήν· ἀπὸ δὲ τοῦ Α ἐπὶ τὸ Γ, ὡς ἀπ' ἀρχῆς. Ἔτι δὲ ὁτὲ μὲν ταῦτα νοησάντων, γίνεται ἡ κίνησις, ἡ παρὰ τὸν λόγον ἐν τοῖς μορίοις· ὁτὲ δὲ, οὔ. Αἴτιον δὲ, τὸ ὁτὲ μὲν ὑπάρχειν τὴν παθητικὴν ὕλην, ὁτὲ δὲ μὴ τοσαύτην ἢ τοιαύτην. Περὶ μὲν οὖν τῶν μορίων ἑκάστου τῶν ζώων, καὶ περὶ ψυχῆς· ἔτι δὲ καὶ περὶ αἰσθήσεως καὶ μνήμης, καὶ ὕπνου, καὶ τῆς κοινῆς κινήσεως, εἰρήκαμεν τὰς αἰτίας· λοιπὸν δὲ περὶ γενέσεως εἰπεῖν.

ΑΡΙΣΤΟΤΕΛΟΥΣ ΠΕΡΙ ΠΝΕΥΜΑΤΟΣ.

ARISTOTELIS QUI FERTUR DE SPIRITU LIBELLUS.

CAPUT I.

Τίς ἡ τοῦ ἐμφύτου πνεύματος διαμονὴ, καὶ τίς ἡ αὔξησις; Ὁρῶμεν γὰρ ὅτι πλέον καὶ ἰσχυρότερον γίνεται, καὶ καθ' ἡλικίας μεταβολὴν, καὶ διάθεσιν σώματος. Ἢ ὡς τἄλλα μέρη, προσγινομένου τινός; Προσγίνεται δὲ τροφὴ τοῖς ἐμψύχοις. Ὥστε ταύτην σκεπτέον ποία τε καὶ πόθεν. Δύο δὴ τρόποι δι' ὧν γίνεται, ἢ διὰ τῆς ἀναπνοῆς, ἢ διὰ τῆς κατὰ τὴν τῆς τροφῆς προσφορὰν πέψεως, καθάπερ τοῖς ἄλλοις. Τούτων ἴσως οὐχ ἧττον ἂν [οὐχ οὕτω] δόξειεν ἡ διὰ τῆς τροφῆς. Σῶμα γὰρ ὑπὸ σώματος τρέφεται· τὸ δὲ πνεῦμα, σῶμα. Τίς οὖν ὁ τρόπος; Ἢ δῆλον ὡς ἐκ τῆς φλεβὸς ὁλκῇ τινι καὶ πέψει. Τὸ γὰρ αἷμα ἡ ἐσχάτη τροφὴ, καὶ ἡ αὐτή ἐστι πᾶσιν. Ὥσπερ οὖν καὶ εἰς τὸ ἀγγεῖον αὐτοῦ, καὶ εἰς τὸ περιεχόμενον λαμβάνει τροφὴν εἰς τὸ θερμόν. Ἄγει δ' ὁ ἀὴρ τὴν ἐνέργειαν ποιῶν, τήν τε πεπτικὴν αὐτὸς αὑτῷ προστιθεὶς αὔξει καὶ τρέφει. Οὐδὲν δ' ἴσως ἄτοπον αὐτό γε τοῦτο, ἀλλὰ γενέσθαι τὸ πρῶτον ἐκ τῆς τροφῆς· καθαρώτερον γὰρ, ὃ τῇ ψυχῇ συμφυές· εἰ μὴ καὶ τὴν ψυχὴν ὕστερον λέγει γίνεσθαι, διακρινομένων τῶν σπερμάτων, καὶ εἰς φύσιν ἰόντων. Εἴ τε περίττωμα πάσης τροφῆς ἐστι, ποία διαπέμπεται τούτων; Κατὰ μὲν γὰρ τὴν ἐκπνοὴν οὐκ εὔλογον· ἀντιλαμβάνει γὰρ εὐθύς. Λοιπὸν δὲ δηλονότι διὰ τῶν τῆς ἀρτηρίας πόρων· τὸ δ' ἐκκρινόμενον, ἤτοι λεπτότερον, ἢ παχύτερον. Ἀμφοτέρως δ' ἄτοπον, εἰ τοῦτο πάντων ἔσται καθαρώτατον· εἰ δὲ παχύτερον, ἔσονταί τινες πόροι μείζους· εἰ δ' ἄρα κατὰ τοὺς αὐτοὺς λαμβάνει καὶ ἐκπέμπει τοῦτ'. Αὕτη μὲν οὖν ἐκ τῆς τροφῆς αὔξησις καὶ διαμονὴ σχεδὸν ταῦτα.

CAPUT II.

Ἡ δ' ἐκ τῆς ἀναπνοῆς, ὥσπερ Ἀριστογένης οἴεται, καὶ τὸ πνεῦμα πεττόμενον, οὐ τοῦ ἀέρος ἐν τῷ πν... ματι· τοῦτο δὲ εἰς τὰ ἀγγεῖα διαδίδοσθαι, τὸ περί... τωμα πάλιν ἐκπέμπεσθαι, πλείους ἔχει τὰς ἀπορ... Ἥ τε γὰρ πέψις ὑπὸ τίνος; εἰκὸς μὲν γὰρ ὑπ' αὐτ... καθάπερ καὶ τῶν ἄλλων. Αὐτὸ δὲ τοῦτ' ἄπ... μὴ διαφέρει τοῦ ἔξω ἀέρος. Οὕτω δ' ἡ ... ἂν πέττοι. Καὶ μὴν καὶ παχύτερον αὐτὸν ... εἶναι, μεθ' ὑγρότητος τῆς ἀπὸ τῶν ἀγγείων ... τῶν ὅλων ὄγκων. Ὥστε ἡ πέψις ἂν εἰς τὸ σ... δες εἴη. Τὸ δὲ περίττωμα, εἴπερ γίνεται λ... ρον, οὐ πιθανόν. Ἄλογος δὲ καὶ ἡ ταχυτὴς τῆς ... ψεως. Εὐθὺς γὰρ μετὰ τὴν εἰσπνοὴν ἡ ἐκ... Τί οὖν τὸ οὕτω ταχὺ μεταβάλλον καὶ ἀλλο... Ὑπολάβοι γὰρ ἄν τις μάλιστα τὸ θερμόν· καὶ ... τυρεῖ οὕτως ἡ αἴσθησις. Ὁ γὰρ ἐκπνεόμενος ... μός. Ἔτι δ', εἰ μὲν ἐν τῷ πνεύμονι καὶ τῇ ἀρτη... τὸ πεττόμενον, ἡ τοῦ θερμοῦ δύναμις ἐν τού... ὅπερ οὔ φασιν, ἀλλ' ἐν τῇ κινήσει τῇ τοῦ πνεύμ... ἐκθερμαίνεσθαι τὴν τροφήν. Εἰ δ' ἐξ ἑτέρου ... οἷον ἐπισπᾶται, ἢ καὶ κινοῦντος δέχεται, τοῦτ' ... θαυμασιώτερον. Ἅμα δὲ καὶ οὐκ αὐτὸ τὸ πρῶ... κινοῦν. Ἔτι δὲ ἡ μὲν ἀναπνοὴ μέχρι τοῦ πνεύμο... νος, ὥσπερ λέγουσιν αὐτοί· τὸ δὲ πνεῦμα, δι' ὅλου ... σύμφυτον. Εἰ δ' ἀπὸ τούτου διαδίδοται, καὶ π... τὰ κάτω καὶ πρὸς τὰ ἄλλα, πῶς ἡ πέψις οὕτω ... χεῖα; Θαυμασιώτερον γὰρ τοῦτο καὶ μεῖζον· οὐ ... διαπέμπει τοῦτό γ' εὐθὺς πεττόμενον τὸν ἀέρα ... κάτω. Καίτοι τὸ μὲν δόξει ἀναγκαῖον εἶναι ... πέψεως τοῦτο, γινομένης ἐν τῷ πνεύμονι, τῆς τ' ἀ... πνοῆς κοινωνούντων καὶ τῶν κάτω. Μεῖζον δ' ... καὶ παραδοξότερον τὸ συμβαῖνον· οἷον γὰρ δ... καὶ θίξει γίνεται μόνον ἡ πέψις. Ἄλογον δὲ ... τουτί· καὶ ἀλογωδέστερον, εἰ ὁ αὐτὸς λόγος τῆς ...

φῆς καὶ τοῦ περιττώματος. Εἰ δὲ δι' ἄλλου τινὸς τῶν ἐντὸς, οἱ αὐτοὶ λόγοι, οἳ καὶ πρότερον· εἰ μὴ τοῦτο λέγοι τις, ὡς οὐ πάσης τῆς τροφῆς, οὐδὲ πᾶσι γίνεται περίττωμα, καθάπερ οὐδὲ τοῖς φυτοῖς· ἐπεὶ οὐδὲ τῶν τοῦ σώματος μερῶν ἑκάστου λαβεῖν ἐστιν. Εἰ δὲ μὴ ὅτι γε πάντως, ἀλλ' ἄρα γε ἡ μὲν ἀγγείων αὔξησις, ἡ αὐτὴ καὶ τῶν ἄλλων μορίων. Εὐρυνομένων δὲ καὶ διϊσταμένων τούτων, πλείων ὁ ἀὴρ ὁ εἰσιὼν καὶ ἐκρέων. Εἰ δέ τι ἀναγκαῖον ἐνυπάρχει, τοῦτο αὐτὸ ζητεῖται τίς ὁ φυσικός· καὶ πῶς οὗτος πλείων ὑγιῶς, ἐν τούτοις φανερὸν ἂν εἶεν. Τοῖς δὲ ἢ μὴ ἀναπνευστικοῖς, τίς ἡ τροφὴ τοῦ συμφύτου, καὶ τίς ἡ αὔξησις; Οὐ γὰρ ἔτι τούτοις ἀπὸ τοῦ ἔξωθεν. Εἰ δ' ἀπὸ τῶν ἐντὸς καὶ τῆς κοινῆς τροφῆς, εὔλογον κἀκείνοις· ἀπὸ γὰρ τῶν αὐτῶν τὰ ὅμοια, καὶ ὡσαύτως. Εἰ μὴ ἄρα καὶ τούτοις ἀπὸ τοῦ ἐκτὸς, ὥσπερ καὶ τῶν ὀσμῶν αἰσθάνονται. Ἀλλ' οὔ τοί γε [...]ον ἀναπνοὴ γίνεται. Περὶ οὗ κἂν ἀπορήσειέ τις, [...] κατὰ ἀλήθειάν ἐστιν, αὐτό τε τοῦτο προφέρων, καὶ [...]ν ἐπίσπασιν τῆς τροφῆς. Ὁλκὴ γὰρ ἅμα πνεύματος. Ἔτι δ' ὑπὲρ τῆς καταψύξεως ἀντιλέγειν, ὡς [...]ιῶν δεομένων. Εἰ δὲ διὰ τοῦ ὑποζώματος αὐ[...]ῆς γίνεται, τοιαύτη δηλονότι καὶ ἡ τοῦ ἀέρος εἴσοδος· ὥσθ' ὅμοιόν τι τῇ ἀναπνοῇ. Πλὴν οὐκ ἀφορίζεται, τίς ὁλκὴ, καὶ ὑπὸ τίνος. Ἢ εἰ μὴ ὁλκὴ, πῶς εἴσοδος; εἰ μὴ ἄρα αὐτομάτως. Τοῦτο μὲν οὖν [...] καὶ αὐτὸ καθ' αὐτὸ σκέψιν. Τοῖς δὲ δὴ ἐνύγροις, [...] ἡ τροφὴ καὶ αὔξησις τοῦ συμφύτου; Χωρὶς γὰρ [...] μὴ ἀναπνεῖν, οὐδ' ἐνυπάρχειν ὅλως ἐν τῷ ὑγρῷ [...]ν ἀέρα, ὅτι διὰ τῆς τροφῆς ἡ τοῦ πνεύματος [...]σις. Λοιπὸν ἄρα διὰ τῆς τροφῆς, ὡς οὐχ ὁμοίως [...], ἢ κἀκεῖνα διὰ τῆς τροφῆς τὰ ἔνυγρα. Τριῶν [...] τούτων ἀναγκαῖον ἕν. Καὶ ταῦτα μὲν ὡς περὶ αὔξησιν καὶ τροφὴν τῶν πνεύματος.

CAPUT III.

Περὶ δὲ ἀναπνοῆς, οἱ μὲν οὐ λέγουσι τίνος χάριν, ἀλλὰ μόνον ὃν τρόπον γίνεται, καθάπερ Ἐμπεδοκλῆς καὶ Δημόκριτος· οἱ δὲ οὐδὲ τὸν τρόπον αὐτῆς λέγουσιν, ἀλλ' ὡς φανερῷ χρῶνται. Δεῖ δὲ καὶ, [...] καταψύξεως χάριν, αὐτὸ τοῦτο διασαφῆσαι. Εἰ [...] οἱ τοῖς ἄνωθεν θερμὸν, οὐκ ἂν ἔτι οἱ κάτω. Τὸ [...] σύμφυτον πνεῦμα δι' ὅλου, καὶ ἀρχὴ ἀπὸ τοῦ [...]. Δοκεῖ δὲ καὶ τὰ τῆς ἀναπνοῆς εἰς πάν[...] διαδίδοσθαι κατὰ συνέχειαν. Ὥστε τοῦτο δεικτέον [...] οὐκ ἔστιν. Ἄτοπον δὲ, εἰ μὴ δεῖταί τινος κινήσεως [...] οἷον τροφῆς. Εἰ δὲ διαπνεῖ πρὸς πᾶν, οὐκέτι [...]αψύξεως εἴη χάριν. Ἀλλὰ μὴν καὶ ἡ διάδοσις [...]ς τι ἀναίσθητος, καὶ τὸ τάχος αὐτῆς. Καὶ [...] τὸ τῆς παλιῤῥοίας, εἴπερ ἀπὸ πάντων, θαυμα[...]· πλὴν εἰ ἄλλον τρόπον ἀπὸ τῶν ἐσχάτων. Τὸ [...] πρώτως καὶ κυρίως, ἀπὸ τῶν περὶ τὴν καρδίαν. [...] πολλοῖς δ' οὕτω τῶν ἐνεργειῶν καὶ τῶν δυνάμεων. [...]τον οὖν ὅμως εἰ καὶ εἰς τὸ ὀστοῦν διαδίδοται. [...] γὰρ δὴ τοῦτο φανερὸν ἐξ ἀρτηριῶν. Διὸ, καθάπερ εἴρηται, σκεπτέον περὶ ἀναπνοῆς, καὶ τίνος [...], καὶ ποίοις μέρεσι, καὶ πῶς. Ἔτι δὲ οὐδ' ἐπι[...] τῆς τροφῆς φέρεται πᾶσι δι' ἀρτηριῶν, οἷον [...]οῖς τε τοῖς ἀγγείοις καὶ ἄλλοις τισὶ τῶν μερῶν. [...] δὲ τὰ φυτὰ καὶ τρέφεται. Ταῦτα μὲν οἰκειότερά [...] τῶν περὶ τὰς φθοράς.

CAPUT IV.

Ἐπεὶ δὲ τρεῖς αἱ κινήσεις τοῦ ἐν τῇ ἀρτηρίᾳ πνεύματος, ἀναπνοὴ, σφυγμός· τρίτη δ', ἡ τὴν τροφὴν ἐπάγουσα καὶ κατεργαζομένη· λεκτέον ὑπὲρ ἑκάστης, καὶ ποῦ, καὶ πῶς, καὶ τίνος χάριν. Τούτων δὲ ἡ μὲν τοῦ σφυγμοῦ, καὶ τῇ αἰσθήσει φανερὰ καθ' ὁτιοῦν μέρος ἁπτομένοις· ἡ δὲ τῆς ἀναπνοῆς, μέχρι μέντου φανερά· τὸ δὲ πλέον, κατὰ λόγον. Ἡ δὲ τῆς τροφῆς, ἅπασα κατὰ λόγον, ὡς εἰπεῖν· ὡς ἐκ τῶν συμβαινόντων δὲ, κατὰ τὴν αἴσθησιν. Ἡ μὲν οὖν ἀναπνοὴ δῆλον ὡς ἀπὸ τοῦ ἐντὸς ἔχει τὴν ἀρχήν· εἴτε ψυχῆς δύναμις, εἴτε ψυχὴν δεῖ λέγειν ταύτην, εἴτε καὶ ἄλλην τινὰ σωμάτων μίξιν, ἢ δι' αὐτῶν ποιεῖ τὴν τοιαύτην ὁλκήν. Ἡ δὲ θρεπτικὴ ἀνταποδίδοται, καὶ ὁμοία τῷ ἀληθεῖ. Εἰ δὲ μὴ, πᾶν ὁμαλίζει τοῖς χρόνοις τὸ σῶμα κατὰ τὴν τοιαύτην κίνησιν. Ἢ εἰ μηδὲν διαφέρει τὸ ἅμα, πάντα τὰ μέρη σκεπτέον. Ὁ δὲ σφυγμὸς, ἴδιός τις παρὰ ταύτας, πῇ μὲν ἂν δοκῶν εἶναι κατὰ συμβεβηκός· εἴπερ, ὅταν ἐν ὑγρῷ πλῆθος ᾖ θερμότητος, ἀνάγκη τὸ ἐκπνευματούμενον διὰ τὴν ἀναπόλησιν ποιεῖν σφυγμόν. Ἐν τῇ ἀρχῇ δὲ καὶ πρῶτον· εἴπερ τοῖς πρώτοις σύμφυτον. Τάχα δὲ πρὸς τὴν ὑποκειμένην οὐσίαν τοῦ ζώου τοῦ ἐκ τῆς ἐνεργείας, ἀνάγκη τοῦτο παρακολουθεῖν. Ὅτι δ' οὐδὲν πρὸς τὴν ἀναπνοὴν ὁ σφυγμὸς, σημεῖον. Ἐάν τε γὰρ πυκνὸν, ἐάν τε ὁμαλὸν, ἐάν τε σφοδρὸν, ἢ πρᾶον ἀναπνέῃ τὶς, ὅ, τε σφυγμὸς ὅμοιος καὶ ὁ αὐτός. Ἀλλ' ἡ ἀνωμαλία γίνεται καὶ ἐπίτασις ἔν τε σωματικοῖς τισι πάθεσι, καὶ ἐν τοῖς τῆς ψυχῆς φόβοις, ἐλπίσιν, ἀγωνίαις. Εἰ δὲ καὶ ἐν ταῖς ἀρτηρίαις ὁ σφυγμὸς, καὶ ὁ αὐτὸς ὢν ῥυθμῷ καὶ ὁμαλὸς ᾖ, σκεπτέον. Οὐκ ἔοικε δέ γε τοῖς μακρὰν ἀπηρτημένοις. Ἥκιστα δὲ ἕνεκά του φαίνεται γίνεσθαι, καθάπερ εἴρηται· τὸ γὰρ αὐτῆς ἀναπνοῆς καὶ τῆς ἐπαγωγῆς, εἴθ' ὡς ἕτερον σύμπαν ἀλλήλων, εἴθ' ὡς θάτερον πρὸς θάτερον, ἕνεκά του φαίνεται, καὶ ἔχει τινὰ λόγον. Τριῶν δ' οὐσῶν, πότερον εὔλογον εἶναι τήν τε σφυγμώδη, καὶ τὴν ἀναπνευστικήν; Ἡ γὰρ τροφὴ προϋπάρχοντος. Ἢ οὔ; τὸ μὲν γὰρ ἀναπνεῖν, ὅταν ἀπολυθῇ τῆς κυούσης· ἡ δ' ἐπιφορὰ καὶ τροφὴ, καὶ ξυνισταμένου καὶ ξυνεστηκότος· ὁ δὲ σφυγμὸς, εὐθὺς ἐν τῇ ἀρχῇ ξυνισταμένης τῆς καρδίας, καθάπερ ἐν τοῖς ᾠοῖς γίνεται φανερόν. Ὥστε αὕτη πρώτη, καὶ ἔοικεν ἐνεργείᾳ τινὶ, καὶ οὐκ ἐν ἀπολήψει πνεύματος· εἰ μὴ ἄρα τοῦτο πρὸς τὴν ἐνέργειαν.

CAPUT V.

Τὸ δὲ πνεῦμα τὸ ἐκ τῆς ἀναπνοῆς φέρεται μὲν εἰς τὴν κοιλίαν· ἀλλὰ ἄπορον εἶναι παρὰ τὴν ὀσφὺν, δι' οὗ τῇ ἀναπνοῇ φέρεσθαι τὸ πνεῦμα ἐκ τοῦ βραγχίου εἰς τὴν κοιλίαν, καὶ πάλιν ἔξω. Τοῦτο δὲ τῇ αἰσθήσει φανερόν. Ἔχει δ' ἀπορίαν καὶ τὰ περὶ τὴν αἴσθησιν. Εἰ γὰρ ἡ ἀρτηρία μόνον αἰσθάνεται, πότερον τῷ πνεύματι τῷ δι' αὐτῆς; ἢ τῷ ὄγκῳ, ἢ τῷ σώματι; ἢ, εἴπερ ὁ ἀὴρ πρῶτον ὑπὸ τὴν ψυχὴν, τῷ κυριωτέρῳ τε καὶ προτέρῳ· τί οὖν ἡ ψυχή; Δύναμίν φασι τὴν αἰτίαν τῆς κινήσεως τῆς τοιαύτης. Ἢ δῆλον ὡς οὐκ ὀρθῶς ἐπιτιμήσεις τοῖς τὸ λογικὸν καὶ θυμικόν. Καὶ γὰρ οὗτοι ὡς δυνάμει λέγουσιν. Ἀλλ' εἰ δὴ ἡ ψυχὴ ἐν τῷ ἀέρι τούτῳ, οὗτός γε κοινὸς, ἢ πάσχων γέ τι καὶ ἀλλοιούμενος, εὐλόγως ἂν εὔψυχον ἡ ψυχὴ, πρὸς τὸ συγγενὲς φέρεται, καὶ τῷ ὁμοίῳ τὸ ὅμοιον αὔξεται. Ἢ οὔ; τὸ γὰρ ὅλον οὐκ ἀὴρ, ἀλλὰ συμβαλλόμενόν τι πρὸς ταύτην τὴν δύναμιν ὁ ἀὴρ, ἢ οὐ τὸ ταύτην ποιοῦν, καὶ τὸ ποιῆσαν τοῦτο ἀρχὴ καὶ ὑπόθεσις. Τοῖς δὴ μὴ ἀναπνέουσιν, ἵνα ἀνεπίμικτος τῷ ἔξω. Ἢ οὔ; ἀλλὰ κατ' ἄλλον τρόπον

μιγνύμενος; Τίς οὖν ἡ διαφορὰ τοῦ ἐν τῇ ἀρτηρίᾳ πρὸς τὸν ἔξω; Διαφέρειν γὰρ εὔλογον, τάχα δὲ καὶ ἀναγκαῖον λεπτότητι. Ἀλλ' ἔτι δὲ καθ' ἑαυτὸν θερμός, ἢ ὑφ' ἑτέρου; Φαίνεται γὰρ ὁ ἔσω καθὰ ὁ ἔξω· βοηθεῖται δὲ τῇ καταψύξει. Πότερον δέ; Ἔξω μὲν γάρ, πραΰς· ἐμπεριληφθεὶς δέ, πνεῦμα, καθάπερ πυκνωθεὶς καὶ διαδοθείς πως· ἢ μῖξιν τινὰ ἀνάγκη λαμβάνειν, ἐν ὑγρότητί τε καὶ σωματικοῖς ὄγκοις ἀναστρεφόμενον; Οὐκ ἄρα λεπτότερος, εἴπερ μέμικται. Καὶ μὴν εὔλογόν γε τὸ πρῶτον δεκτικὸν ψυχῆς· εἰ μὴ ἄρα καὶ ἡ ψυχὴ τοιοῦτον, καὶ οὐ καθαρόν τι καὶ ἀμιγές. Τὴν ἀρτηρίαν μόνον εἶναι δεκτικὴν πνεύματος, τὸ δὲ νεῦρον οὔ. Διαφέρει δέ, καὶ ὅτι τὸ μὲν νεῦρον ἔχει τάσιν· ἡ δ' ἀρτηρία, ταχὺ διαῤῥήγνυται, καθάπερ καὶ ἡ φλέψ. Τὸ δὲ δέρμα, ἐκ φλεβὸς καὶ νεύρου καὶ ἀρτηρίας. Ἐκ φλεβὸς μέν, ὅτι κεντηθὲν, αἷμα ἀναδίδωσιν· ἐκ νεύρου δέ, ὅτι τάσιν ἔχει· ἐξ ἀρτηρίας δέ, ὅτι διαπνοὴν ἔχει. Μόνον γὰρ δεκτικὸν πνεύματος ἡ ἀρτηρία. Τὰς δὲ φλέβας ἔχειν πόρους, ἐν αἷς τὸ θερμὸν ὂν ὥσπερ ἐν χαλκείοις, θερμαίνειν τὸ αἷμα· φύσει γὰρ οὐκ εἶναι θερμόν, ἀλλ' ὥσπερ ταύτῃ καταδιαχεῖσθαι· καὶ διὸ πήγνυσθαι τὴν ἀρτηρίαν, καὶ ἔχειν ὑγρότητα, καὶ ἐν αὐτῇ, καὶ τοῖς χιτῶσι τοῖς περιέχουσι τὸ κοίλωμα, φανερὸν ἔκ τε τῶν ἀνατομῶν εἶναι· καὶ ὅτι εἰς τὸ ἔντερον, καὶ εἰς τὴν κοιλίαν αἵ τε φλέβες καὶ ἡ ἀρτηρία συνάπτουσιν· ἃς εἰκὸς εἶναι τὴν τροφὴν ἕλκειν. Ἐκ δὲ τῶν φλεβῶν εἰς τὰς σάρκας διαδίδοσθαι τὴν τροφήν, οὐ κατὰ τὰ πλάγια, ἀλλὰ κατὰ τὸ στόμα, καθάπερ σωλῆνας. Ἀποτείνει γὰρ ἐκ τῶν πλαγίων φλεβῶν, φλεβία λεπτὰ ἐκ τῆς μεγάλης φλεβὸς καὶ τῆς ἀρτηρίας παρ' ἑκάστην πλευρὰν, καὶ φλέβα, καὶ ἀρτηρίαν παρακεῖσθαι· καὶ τὰ ὀστέα δὲ καθάπτειν τὰ νεῦρα καὶ τὰς φλέβας εἰς τὰς συμβολὰς καὶ εἰς μέγα τῶν κεφαλῶν· δι' ὧν τὴν τροφὴν δέχεσθαι τοὺς ἰχθύας καὶ ἀναπνεῖν. Εἰ δὲ μὴ ἀνέπνεον, ἐξαιρεθέντας ἂν ἐκ τοῦ ὑγροῦ εὐθὺς θνήσκειν. Τὰς δὲ φλέβας καὶ τὰς ἀρτηρίας συνάπτειν εἰς ἀλλήλας, καὶ τῇ αἰσθήσει φανερὸν εἶναι. Τοῦτο δ' οὐκ ἂν συμβαίνειν, εἰ μὴ ἐδεῖτο καὶ τὸ ὑγρὸν πνεύματος, καὶ τὸ πνεῦμα ὑγροῦ, τῷ θερμὸν εἶναι ἐν νεύρῳ καὶ ἀρτηρίᾳ καὶ φλεβί. Θερμότατον δὲ καὶ οἷον φλεβωδέστατον τὸ ἐν τῷ νεύρῳ. Ἄτοπον οὖν τῇ τοῦ πνεύματος χώρᾳ τὸ θερμὸν, ἄλλως τε καὶ καταψύξεως χάριν. Εἰ δὲ ποιεῖ, καὶ οἷον ἀναζωπυρεῖ θερμῷ, γίγνοιτ' ἄν. Ἔτι πάντων τῶν ἐχόντων θερμότητα σύμφυτόν πως ἡ διαμονὴ, μηδενὸς ἀντικειμένου μηδὲ καταψύχοντος. Ὅτι γὰρ πάντα δεῖται καταψύξεως, σχεδὸν φανερὸν, τῷ αἷμα κατέχειν ἐν τῇ φλεβὶ τὸ θερμὸν οἷον ἀποστέγον. Διὸ καὶ ὅταν ἐκρυῇ, μεθιέναι τε καὶ ἀποθνήσκειν, τῷ τὸ ἧπαρ οὐκ ἔχειν οὐδεμίαν ἀρτηρίαν.

CAPUT VI.

Πότερον δὲ τὸ σπέρμα διὰ τῆς ἀρτηρίας ὡς καὶ συνθλιβόμενον, καὶ ἐν τῇ προέσει μόνον; Ἐν οἷς δὴ φαίνεται καὶ ἡ ἐξ αἵματος μεταβολὴ, τὸ τὰ νεῦρα ἀπὸ τῶν ὀστῶν τρέφεσθαι· καθάπερ γὰρ αὐτά. Ἢ οὔτε τοῦτο ἀληθές. Καὶ γὰρ ἐν τῇ καρδίᾳ νεῦρον· καὶ νεῦρα δὲ ἐκ τῶν ὀστῶν ἠρτημένα. Οὐ συνάπτει δὲ ἐν ἑτέρῳ, ἀλλ' εἰς σάρκα ἀποτελευτᾷ· καὶ τοῦτό γ' οὐθέν. Εἴη γὰρ ἂν οὐδὲν ἧττον ἀπὸ τοῦ ὀστοῦ ἡ τροφή. Αὐτοῖς δ' ἀπὸ τοῦ νεύρου τοῖς ὀστοῖς μᾶλλον τὴν τροφήν. Ἄτοπον γὰρ καὶ τοῦτο ξηρὸν φύσει, καὶ οὐκ ἔχον πόρους ὑγρούς· ἡ τροφὴ δ' ὑγρόν. Σκεπτέον δὲ, πότερον, εἴπερ ἀπὸ τῶν ὀστῶν, τίς ἡ τοῦ
ὀστοῦ τροφὴ, ἢ φέρουσα πόρον, καὶ ἐκ τῆς φλεβὸς
καὶ ἐκ τῆς ἀρτηρίας εἰς αὐτόν· καὶ ἐν πολλοῖς μὲν
ἄδηλον, μάλιστα δ' εἰς τὴν ῥάχιν. Τὰς δ', ἀπὸ τῶν
ὀστῶν γίνεσθαι συνεχεῖς, ὥσπερ ταῖς πλευραῖς· τούτοις δ' ἀπὸ τῆς κοιλίας τίνα τρόπον· ἢ πῶς τῆς ὁλκῆς γινομένης· ἢ τὰ πολλὰ ἄχονδρα, καθάπερ ἡ ῥάχις· ἀλλ' οὔτι πρὸς τὴν κίνησιν, ἢ συνάψεως χάριν.
Δεῖ δὲ, εἰ καὶ ἀπὸ τοῦ νεύρου τὸ ὀστοῦν τρέφεται,
τὴν τοῦ νεύρου τροφὴν εἰδέναι. Ἡμεῖς δὲ φαμὲν
τῆς ὑγρότητος χλιαρᾶς οὔσης τῆς περὶ τὸ αὐτό. Πόθεν δ' αὐτὴ, καὶ πῶς, λεκτέον τὸ ἐκ τῆς φλεβὸς
ἀρτηρίας τὴν σάρκα· ὅτι πανταχόθεν αἷμα τῇ κεντήσει, ψεῦδος. Ἐπί γε τῶν ἄλλων ζώων, οἷον ὀρνίθων
καὶ ὄφεων καὶ ἰχθύων, ἢ ὅλως τῶν ᾠοτόκων· ἀλλ
τῶν πολυαίμων τοῦτ' ἴδιον· ἐπεὶ καὶ τῶν ὀρνιθίων
κατατεμνομένων τὸ στῆθος ἰχὼρ, οὐχ αἷμα. Ἐμ
δοκλῆς δὲ ἐκ νεύρου τὸν ὄνυχα τῇ πήξει. Ἆρ' οὖν
καὶ δέρμα πρὸς σάρκα; Ἀλλὰ τοῖς ὀστρακοδέρμ
καὶ μαλακοστράκοις πῶς ἀπὸ τῶν ἐκτὸς ἡ τροφ
Τοὐναντίον γὰρ δοκεῖ μᾶλλον ἀπὸ τῶν ἐντὸς ἢ
ἐκτός. Ἔτι δὲ ποία, καὶ διὰ τίνων ἡ τῆς κοι
δίοδος· καὶ πάλιν ἡ ἐκείνων ἀναστροφὴ πρὸς
σάρκα, καίπερ ἄλογος οὖσα. Πολὺ γάρ τι θα
στὸν φαίνεται καὶ ἀδύνατον ὅλως. Ἆρα γε ἀλ
ἄλλη τροφὴ, καὶ οὐ πᾶσι τροφὴ τὸ αἷμα· πλὴν
τούτου τἄλλα.

CAPUT VII.

Τὴν τῶν ὀστῶν φύσιν ἄρα σκεπτέον, ἢ πρὸς
νησιν, ἢ πρὸς ἔρεισμα, καὶ πρὸς τὸ στέγειν καὶ
ριέχειν. Ἔτι δ' εἰ ὥσπερ ἀρχαὶ ἔνια, καθάπερ ὁ
Λέγω δὲ πρὸς μὲν κίνησιν, οἷον χειρὸς, ἢ ποδὸς,
λους, ἢ ἀγκῶνος, ὁμοίως τήν τε καμπτικὴν, καὶ
κατὰ τόπον. Οὐδὲ γὰρ τὴν τοπικὴν οἷόν τι
κάμψεως. Σχεδὸν δὲ καὶ τὰ ἐρείσματα ἐν
Τὴν δὲ τοῦ στέγειν καὶ περιέχειν, οἷον τὰ ἐν τῇ
φαλῇ τὸν ἐγκέφαλον, καὶ ὅσοι δὴ τὸν μυελὸν
Αἱ δὲ πλευραὶ, τοῦ συγκλείειν· ἀρχὴ δὲ καὶ
ῥάχις, ἀφ' ἧς καὶ αἱ πλευραὶ πρὸς τὴν σύγ
Ἀνάγκη γὰρ εἶναί τι τοιοῦτον. Ἅπαν γὰρ τὸ
μενον ἐξ ἠρεμοῦντος. Ἅμα δὲ καὶ δεῖ γε εἶναι τ
ἕνεκα· ἐν ᾧ δὴ καὶ τὴν ἀρχὴν ἔνιοι, τόν τε ῥαχ
καὶ τὸν ἐγκέφαλον. Ἔτι δὲ παρὰ ταῦτ' ἐπὶ στεγ
καὶ συγκλείσεως χάριν· οἷον ἡ κλείς· ὅθεν ἴσως
τοὔνομα. Πρὸς δὲ τὴν χρείαν ἕκαστον καλῶς.
γὰρ ἡ κάμψις, οὔτε τοῦ ὅλου, οὔτε τῶν μερῶν,
τοιαῦτα· οἷον ῥάχις, πούς, ἀγκών. Εἴσω γὰρ
τὴν κάμψιν πρὸς τὴν χρείαν. Ὁμοίως δὲ καὶ τὴν
ποδὸς καὶ τῶν ἄλλων τοιαύτην. Πάντα δὲ
του, καὶ τὰ ἐν τούτοις ὀστᾶ. Οἷον ἡ ἐν τῷ
κερκὶς, ἕνεκα τῆς τροφῆς τοῦ ἀγκῶνος καὶ τῆς χ
Οὐ γὰρ ἐδυνάμεθα πρηνῆ καὶ ὑπτίαν ταύτην
ἄνευ ταύτης, οὐδὲ τοὺς πόδας ἐπαίρειν καὶ κάμπ
εἰ μὴ δύο αἱ ἐν τῇ κινήσει κερκίδες. Ὡσαύτως
τὰ ἄλλα σκεπτέον· οἷον ἡ τοῦ τραχήλου κίνησ
ἓν τὸ ὀστοῦν. Δεῖ δὲ καὶ ὅσα πρὸς κατάληψιν
δεσμόν· οἷον ἡ μύλη ἡ ἐπὶ τῷ γόνατι· ἀλλὰ
τί τοῖς ἄλλοις οὔ. Ὅσα μὲν οὖν κινητικὰ, πάντα
νεύρων. Ἴσως δ' ὅσα πρακτικῶς μάλιστα· ο
περὶ ἀγκῶνα καὶ σκέλη καὶ χεῖρας καὶ πόδας.
δ' ἄλλα συνδέσμου χάριν, καὶ ὅσα δεῖται. Ἐνίο
οὐδὲν, ἢ ἐπ' ὀλίγον ἴσως· οἷον ἡ ῥάχις·
κάμψις· καὶ γὰρ ἡ πρὸς ἄλληλα κόλλησις, ἰσ

καὶ ὑγρότης μυξώδης. Τὰ δὲ καὶ συνδεῖται νεύροις,
οἷον τὰ περὶ τὰ ἄρθρα.

CAPUT VIII.

Πάντων δ᾽ ἔστι λόγος ὁ βελτίων ὡς καὶ νῦν ζη-
τεῖν· ἀλλὰ τὰς ἀρχὰς ἐφ᾽ ἱκανὸν, ὧν χάριν, σκεπτέον.
** οὐκ ἂν δόξειε κινήσεως ἕνεκα τὰ ὀστᾶ, ἀλλὰ μᾶλλον
ὰ νεῦρα, ἢ τὰ ἀνάλογον, ἐν ᾧ πρώτῳ τὸ πνεῦμα τὸ
ινητικόν· ἐπεὶ καὶ ἡ κοιλία κινεῖται, καὶ ἡ καρδία
εῦρα ἔχει· τὰ δ᾽ οὐ πᾶσιν, ἀλλ᾽ ἐνίοις, ἀνάγκη καὶ
ρὸς τοιαύτην κίνησιν νεῦρα ἔχειν, ἢ εἰς τὸ *** Ὁ γὰρ
λύπους ἐπ᾽ ὀλίγον καὶ κακῶς βαδίζει. Δεῖ γὰρ τοῦτο
ῶν ὥσπερ ἀρχὴν, ὅτι πᾶσιν, ἢ ἄλλου τινὸς χάριν·
ὰ πρὸς τὴν κίνησιν τὴν οἰκείαν· οἷον τοῖς μὲν πε-
ς πόδας· καὶ τοῦτο τοῖς μὲν ὀρθοῖς, δύο· τοῖς δὲ
τελῶς ἐπὶ τῆς γῆς, πλείους, ὅσοις ἡ ὕλη γεωδε-
ρα καὶ ψυχροτέρα. Τὰ δὲ καὶ ἄποδα ὅλως ἐγχω-
Βίᾳ γὰρ οὕτω κινεῖσθαι τοῖς πτηνοῖς πτέρυγας,
τούτων τὴν μορφὴν οἰκείαν τῇ φύσει. Διάφορα
ῖς πτητικωτέροις, καὶ βραχυτέροις. Πόδας δὲ
ροφῆς χάριν καὶ ἀναστάσεως, πλὴν τῆς νυκτερί-
Διὸ καὶ τὴν τροφὴν ἐκ τοῦ ἀέρος. Καὶ μὴ δεῖ-
διαναπαύσεως. Οὐ δέονται γὰρ δι᾽ ἄλλων.
ὀστρακόδερμα τῶν ἐνύδρων, ὑπόποδα διὰ τὸ
· καὶ ταῦτα μὲν, πρὸς τὴν κατὰ τόπον ἀλλα-
σα δὲ πρὸς τὴν ἄλλην χρείαν, ὥσπερ ὑφηγεῖται,
ίστου τὰ ἴδια, καὶ εἴ τι μὴ προφανές· οἷον διατί
ύποδα βραδύτατα· καίτοι τὰ τετράποδα θάτ-
διπόδων· πότερον ὅτι ἐπὶ τῆς γῆς ὅλα τὰ σώ-
ἢ ὅτι φύσει ψυχρὰ καὶ δυσκίνητα; ἢ δι᾽ ἄλλην

CAPUT IX.

ἀναιροῦντες ὡς οὐ τὸ θερμὸν τὸ ἐργαζόμενον ἐν
ιασιν, ἢ ὅτι μία τὶς φορὰ καὶ δύναμις ἡ τμη-
πυρὸς, οὐ καλῶς λέγουσιν. Οὐδὲ γὰρ ὅλα
χοις ταὐτὰ ποιεῖ πᾶσιν· ἀλλὰ τὰ μὲν ἐκπυ-
δὲ, μανοῖ καὶ τήκει· τὰ δὲ, πήγνυσιν. Ἐν
ψύχοις οὕτως ὑποληπτέον, ὥσπερ φύσεως
ῦντες, καθάπερ τέχνης. Καὶ γὰρ ἐν ταῖς
ἕτερον τὸ χρυσοχοϊκὸν καὶ τὸ χαλκευτικὸν,
τονικὸν πῦρ ἀποτελεῖ, καὶ τὸ μαγειρικόν.
ληθέστερον, ὅτι αἱ τέχναι χρῶνται ὥσπερ
αλάττουσαι καὶ τήκουσαι καὶ ξηραίνουσαι,
ῥυθμίζουσαι. Τὸ αὐτὸ δὴ τοῦτο καὶ αἱ
Ὅθεν δὴ καὶ πρὸς ἄλληλα διαφοραί. Διὸ
ς τὸ ἔξω κρίνειν· εἴτε γὰρ διακρῖνον, εἴτε
λεπτύνον, εἴθ᾽ ὅτι δή ποτ᾽ ἐστὶ τὸ θερμαίνεσθαι καὶ πυροῦσθαι, διαφορὰν ἕξει τὰ ἔργα τοῖς χρωμένοις. Ἀλλ᾽ αἱ μὲν τέχναι, ὡς ὀργάνῳ χρῶνται· ἡ δὲ φύσις, ἅμα καὶ ὡς ὕλῃ. Οὐ δὴ τοῦτο χαλεπὸν, ἀλλὰ μᾶλλον τὸ τὴν φύσιν αὐτὴν νοῆσαι τὴν χρωμένην, ἥτις ἅμα τοῖς αἰσθητοῖς πάθεσι, καὶ τὸν ῥυθμὸν ἀποδώσει. Τοῦτο γὰρ οὐκέτι πυρὸς, οὐδὲ πνεύματος. Τούτοις δὴ καταμεμίχθαι τοιαύτην δύναμιν, θαυμαστόν. Ἔτι δὲ τοῦτο θαυμαστὸν ταὐτὸν καὶ περὶ ψυχῆς. Ἐν τούτοις γὰρ ὑπάρχει. Διόπερ οὐ κακῶς εἰς ταὐτὸν, ἢ ἁπλῶς ἢ μόριόν τι τὸ δημιουργοῦν, καὶ τὸ τὴν κίνησιν ἀεὶ τὴν ὁμοίαν ὑπάρχειν ἐνέργειαν· καὶ γὰρ ἡ φύσις, ἀφ᾽ ἧς καὶ ἡ γένεσις. Ἀλλὰ δὴ τίς ἡ διαφορὰ τοῦ καθεκάστου θερμοῦ; εἴθ᾽ ὡς ὄργανον, εἴθ᾽ ὡς ὕλην, εἴθ᾽ ὡς ἄμφω. Πυρὸς γὰρ διαφοραὶ κατὰ τὸ μᾶλλον καὶ ἧττον. Τοῦτο δὲ σχεθὸν ὥσπερ ἐν μίξει καὶ ἀμιξίᾳ· τὸ γὰρ καθαρώτερον μᾶλλον. Ὁ αὐτὸς δὲ λόγος καὶ ἐπὶ τῶν ἄλλων ἁπλῶν: Ἀνάγκη γὰρ, ἐπείπερ ἕτερον ὀστοῦν καὶ σὰρξ ἡ ἵππου καὶ ἡ βοὸς, ἢ τῷ ἐξ ἑτέρων εἶναι, ἢ τῇ χρήσει διαφέρειν. Εἰ μὲν οὖν ἕτερα, τίνες αἱ διαφοραὶ ἑκάστου τῶν ἁπλῶν; [καὶ τίς;] Ταύτας γὰρ ζητοῦμεν. Εἰ δὲ ταὐτὰ τοῖς ἐν τοῖς ἄλλοις. Ἀνάγκη γὰρ δυοῖν θάτερον, καθάπερ ἐν τοῖς ἄλλοις. Οἴνου μὲν γὰρ καὶ μέλιτος κρᾶσιν, διὰ τὸ ὑποκείμενον· οἴνου δ᾽ αὐτοῦ, εἴπερ ἕτερα, διὰ τὸν λόγον. Διὸ καὶ Ἐμπεδοκλῆς αἰτίαν ἁπλῶς τὴν τοῦ ὀστοῦ φύσιν· εἴπερ ἅπαντα τὸν αὐτὸν λόγον ἔχει τῆς μίξεως, ἀδιάφορα ἐχρῆν ἵππου καὶ λέοντος καὶ ἀνθρώπου εἶναι. Νῦν δὲ διαφέρει σκληρότητι καὶ μαλακότητι τοῖς ἄλλοις. Ὁμοίως δὲ καὶ σὰρξ καὶ τὰ ἄλλα μόρια. Ἔτι τὰ ἐν τῷ αὐτῷ ζώῳ διαφέρουσι πυκνότητι καὶ μανότητι καὶ τοῖς ἄλλοις. Ὥστ᾽ οὐχ ἡ αὐτὴ κρᾶσις. Παχὺ μὲν γὰρ καὶ λεπτὸν, καὶ μέγα καὶ μικρὸν εἴη ἐν τῷ ποσῷ· σκληρὸν δὲ καὶ πυκνὸν, καὶ τὰ ἐναντία τούτοις, ἐν τῷ ποιῷ τῷ τῆς μίξεως. Ἀναγκαῖον δὲ τοῖς οὕτω λέγουσι, πῶς τὸ δημιουργοῦν ἕτερον ἂν εἴη. Καίτοι τοῦτο πλέον ἢ ἔλαττον εἶναι, καὶ τῷ καθ᾽ αὑτὸ καὶ τῷ μεμιγμένῳ, ἢ ἐν ἄλλῳ πυροῦσθαι, καθάπερ τὰ ἑψόμενα καὶ ὀπτόμενα. Ὅπερ ἴσως ἀληθές. Ἅμα γὰρ ἐγκαταμίγνυται, καὶ ποιεῖ τὸ τῆς φύσεως. Ἆρα ὁ αὐτὸς καὶ περὶ σαρκὸς λόγος. Καὶ γὰρ αἱ αὐταὶ διαφοραὶ σχεδὸν καὶ περὶ φλεβὸς καὶ ἀρτηρίας, καὶ τῶν λοιπῶν. Ὥστε δυεῖν θάτερον, ἢ οὐχ εἷς ὁ λόγος τούτων κατὰ τὴν μίξιν, ἢ οὐ σκληρότητι καὶ πυκνότητι καὶ τοῖς ἐναντίοις τοὺς λόγους ὑποληπτέον.

ΑΡΙΣΤΟΤΕΛΟΥΣ
ΠΕΡΙ ΨΥΧΗΣ ΒΙΒΛΙΑ Γ.

ARISTOTELIS DE ANIMA
LIBER I.

CAPUT I.

Τῶν καλῶν καὶ τιμίων τὴν εἴδησιν ὑπολαμβάνοντες, μᾶλλον δ' ἑτέραν ἑτέρας ἢ κατὰ ἀκρίβειαν, ἢ τῷ βελτιόνων τε καὶ θαυμασιωτέρων εἶναι, δι' ἀμφότερα ταῦτα τὴν τῆς ψυχῆς ἱστορίαν εὐλόγως ἂν ἐν πρώτοις τιθείημεν. 2. Δοκεῖ δὲ καὶ πρὸς ἀλήθειαν ἅπασαν ἡ γνῶσις αὐτῆς μεγάλα συμβάλλεσθαι· μάλιστα δὲ πρὸς τὴν φύσιν· ἔστι γὰρ οἷον ἀρχὴ τῶν ζώων. 3. Ἐπιζητοῦμεν δὲ θεωρῆσαι καὶ γνῶναι τήν τε φύσιν αὐτῆς, καὶ τὴν οὐσίαν· εἶθ' ὅσα συμβέβηκε περὶ αὐτήν· ὧν τὰ μὲν ἴδια πάθη τῆς ψυχῆς εἶναι δοκεῖ, τὰ δὲ κοινὰ καὶ τοῖς ζώοις δι' ἐκείνην ὑπάρχειν. 4. Πάντη δὲ καὶ πάντως ἐστὶ τῶν χαλεπωτάτων λαβεῖν τινὰ πίστιν περὶ αὐτῆς· καὶ γὰρ ὄντος κοινοῦ τοῦ ζητήματος καὶ πολλοῖς ἑτέροις, λέγω δὲ τὰ περὶ τὴν οὐσιαν, καὶ τὰ τί ἐστι, τάχ' ἄν τῳ δόξειε μία τις εἶναι μέθοδος κατὰ πάντων περὶ ὧν βουλόμεθα γνῶναι τὴν οὐσίαν, ὥςπερ καὶ τῶν κατὰ συμβεβηκὸς ἰδίων ἀπόδειξιν. Ὥςτε ζητητέον ἂν εἴη τὴν μέθοδον ταύτην. 5. Εἰ δὲ μή ἐστι μία καὶ κοινή τις μέθοδος περὶ τὸ τί ἐστιν, ἔτι χαλεπώτερον γίνεται τὸ πραγματεύεσθαι· δεήσει γὰρ λαβεῖν περὶ ἕκαστον, τίς ὁ τρόπος· ὅταν δὲ φανερὸν ᾖ, πότερον ἀπόδειξίς τις ἐστὶν, ἢ διαίρεσις, ἢ καί τις ἄλλη μέθοδος· ἔτι δὲ πολλὰς ἂν ἀπορίας ἔχει καὶ πλάνας, ἐκ τίνων δεῖ ζητεῖν· ἄλλαι γὰρ ἄλλων ἀρχαὶ, καθάπερ ἀριθμῶν καὶ ἐπιπέδων. 6. Πρῶτον δ' ἴσως ἀναγκαῖον διελεῖν, ἐν τίνι τῶν γενῶν, καὶ τί ἐστι· λέγω δὲ πότερον τόδε τι, καὶ οὐσία, ἢ ποιὸν, ἢ ποσὸν, ἢ καί τις ἄλλη τῶν διαιρεθεισῶν κατηγοριῶν. Ἔτι δὲ πότερον τῶν ἐν δυνάμει ὄντων, ἢ μᾶλλον ἐντελέχειά τις· διαφέρει γὰρ οὔ τι σμικρόν. 7. Σκεπτέον δὲ καὶ εἰ μεριστὴ, ἢ ἀμερής· καὶ πότερον ὁμοιοειδὴς ἅπασα ἡ ψυχὴ, ἢ οὔ. Εἰ δὲ μὴ ὁμοιοειδὴς, πότερον εἴδει διαφέρουσιν, ἢ γένει· νῦν μὲν γὰρ οἱ λέγοντες καὶ ζητοῦντες περὶ ψυχῆς περὶ τῆς ἀνθρωπίνης μόνης ἐοίκασιν ἐπισκοπεῖν. 8. Εὐλαβητέον δὲ, ὅπως μὴ λανθάνῃ, πότερον εἷς ὁ λόγος αὐτῆς ἐστι, καθάπερ ζώου, ἢ καθ' ἕκαστον ἕτερος, οἷον ἵππου, κυνὸς, ἀνθρώπου, θεοῦ· τὸ δὲ ζῶον τὸ καθόλου, ἤτοι οὐδέν ἐστιν, ἢ ὕστερον. Ὁμοίως δὲ κἂν εἴ τι κοινὸν ἄλλο κατηγοροῖτο. 9. Ἔτι δὲ εἰ μὴ πολλαὶ ψυχαὶ, ἀλλὰ μόρια, πότερον δεῖ ζητεῖν πρότερον τὴν ὅλην ψυχὴν, ἢ τὰ μόρια. 10. Χαλεπὸν δὲ καὶ τούτων διορίσαι ποῖα πέφυκεν ἕτερα ἀλλήλων, καὶ πότερον τὰ μόρια δεῖ ζητεῖν πρῶτον, ἢ τὰ ἔργα αὐτῶν, οἷον τὸ νοεῖν, ἢ τὸν νοῦν· καὶ τὸ αἰσθάνεσθαι, ἢ τὸ αἰσθητικόν· ὁμοίως δὲ καὶ ἐπὶ τῶν ἄλλων. Εἰ δὲ τὰ ἔργα πρότερον,

πάλιν ἄν τις ἀπορήσειεν, εἴτε τὰ ἀντικείμενα πρό
ρον τούτων ζητητέον, οἷον τὸ αἰσθητὸν τοῦ αἰσθ
τικοῦ, καὶ τὸ νοητὸν τοῦ νοητικοῦ. 11. Ἔοικε δὲ
μόνον τὸ τί ἐστι γνῶναι χρήσιμον εἶναι πρὸς τὸ θε
ρῆσαι τὰς αἰτίας τῶν συμβεβηκότων ταῖς οὐσία
ὥςπερ ἐν τοῖς μαθήμασι τί τὸ εὐθὺ, καὶ τί τὸ κα
πύλον· ἢ τί γραμμὴ καὶ ἐπίπεδον, πρὸς τὸ κατι
πόσαις ὀρθαῖς αἱ τοῦ τριγώνου γωνίαι ἴσαι· ἀ
καὶ ἀνάπαλιν τὰ συμβεβηκότα συμβάλλεται μέγα μ
ρος πρὸς τὸ εἰδῆσαι τὸ τί ἐστιν· ἐπειδὰν γὰρ ἔχ
ἀποδιδόναι κατὰ τὴν φαντασίαν περὶ τῶν συμβε
κότων, ἢ τῶν πάντων, ἢ τῶν πλείστων, τότε καὶ π
τῆς οὐσίας ἕξομέν τι λέγειν ὅτι κάλλιστα· πάσης
ἀποδείξεως ἡ ἀρχὴ, τὸ τί ἐστιν. Ὥστε καθ' ὅσ
τῶν ὁρισμῶν μὴ συμβαίνει τὰ συμβεβηκότα γνωρί
ἀλλὰ μηδ' εἰκάσαι περὶ αὐτῶν εὐμαρὲς, δῆλον
διαλεκτικῶς εἴρηνται καὶ κενῶς ἅπαντες. 12. Ἀπ
ρίαν δὲ ἔχει καὶ τὰ πάθη τῆς ψυχῆς πότερόν
πάντα κοινὰ καὶ τοῦ ἔχοντος· ἢ ἐστί τι καὶ τῆς
χῆς ἴδιον αὐτῆς· τοῦτο γὰρ λαβεῖν μὲν ἀνα
οὐ ῥᾴδιον δέ. Φαίνεται δὲ τῶν πλείστων οὐθὲν
σώματος πάσχειν, οὐδὲ ποιεῖν, οἷον ὀργίζεσθαι
ῥεῖν, ἐπιθυμεῖν, ὅλως αἰσθάνεσθαι. Μάλιστα
ἔοικεν ἴδιον τὸ νοεῖν. Εἰ δέ ἐστι καὶ τοῦτο φα
τις, ἢ μὴ ἄνευ φαντασίας, οὐκ ἐνδέχοιτ' ἂν οὐδὲ
το ἄνευ σώματος εἶναι. 13. Εἰ μὲν οὖν ἐστί τι
τῆς ψυχῆς ἔργων ἢ παθημάτων ἴδιον, ἐνδέχοιτ
αὐτὴν χωρίζεσθαι· εἰ δὲ μηδέν ἐστιν ἴδιον αὐ
οὐκ ἂν εἴη χωριστή· ἀλλὰ καθάπερ τῷ εὐθεῖ, ᾗ
θὺ, πολλὰ συμβαίνει, οἷον ἅπτεσθαι τῆς χα
σφαίρας κατὰ στιγμήν· οὐ μέν τοί γε ἅψεται του
χωρισθὲν τὸ εὐθύ. Ἀχώριστον γὰρ, εἴπερ ἀεὶ μ
σώματός τινός ἐστιν. 14. Ἔοικε δὲ καὶ τὰ τῆς ψ
πάθη πάντα εἶναι μετὰ σώματος, θυμὸς, πρᾳ
φόβος, ἔλεος, θάρσος· ἔτι χαρὰ, καὶ τὸ φιλεῖν τε
μισεῖν· ἅμα γὰρ τούτοις πάσχει τι τὸ σῶμα. Μη
νύει δὲ τὸ, ποτὲ μὲν ὑπὸ ἰσχυρῶν καὶ ἐναργῶν πα
θημάτων συμβαινόντων μηδὲν παροξύνεσθαι, ἢ
βεῖσθαι· ἐνίοτε δὲ καὶ ὑπὸ μικρῶν καὶ ἀμαυρῶν
νεῖσθαι, ὅταν ὀργᾷ τὸ σῶμα, καὶ οὕτως ἔχῃ, ὥσ
ὅταν ὀργίζηται. Ἔτι δὲ τοῦτο μᾶλλον φανερόν·
θενὸς γὰρ φοβεροῦ συμβαίνοντος, ἐν τοῖς πάθ
γίνονται τοῖς τοῦ φοβουμένου. Εἰ δ' οὕτως ἔχει, δῆλ
ὅτι καὶ τὰ πάθη λόγοι ἔνυλοί εἰσιν. 15. Ὥστ
ὅροι τοιοῦτοι· οἷον τὸ ὀργίζεσθαι, κίνησίς τις
τοιουδὶ σώματος, ἢ μέρους, ἢ δυνάμεως ὑπὸ το
καὶ ἕνεκα τοῦδε· καὶ διὰ ταῦτα ἤδη φυσικοῦ τὸ θ
ρῆσαι περὶ ψυχῆς, ἢ πάσης, ἢ τῆς τοιαύτης. 16.

αφερόντως δ᾽ ἂν ὁρίσαιτο ὁ φυσικός τε καὶ διαλεκτικὸς ἕκαστον αὐτῶν, οἷον ὀργὴ τί ἐστιν· ὁ μὲν γὰρ, ὄρεξιν ἀντιλυπήσεως, ἤ τι τοιοῦτο· ὁ δὲ, ζέσιν τοῦ περὶ καρδίαν αἵματος, ἢ θερμοῦ. Τούτων δὲ, ὁ μὲν τὴν ὕλην ἀποδίδωσιν· ὁ δὲ, τὸ εἶδος, καὶ τὸν λόγον· ὁ μὲν γὰρ λόγος εἶδος τοῦ πράγματος· ἀνάγκη δ᾽ εἶναι τοῦτον ἐν ὕλῃ τοιαδὶ, εἰ ἔσται· ὥςπερ οἰκίας, ὁ μὲν λόγος τοιοῦτος ἂν εἴη, ὅτι σκέπασμα κωλυτικὸν φθορᾶς ὑπ᾽ ἀνέμων, καὶ ὄμβρων, καὶ καυμάτων· ὁ ῆ φήσει λίθους, καὶ πλίνθους, καὶ ξύλα· ἕτερος δ᾽ ν τούτοις τὸ εἶδος, ἕνεκα τωνδί. Τίς οὖν ὁ φυσικὸς ύτων; πότερον ὁ περὶ τὴν ὕλην, τὸν δὲ λόγον ἀγνοῶν· ἢ ὁ περὶ τὸν λόγον μόνον· ἢ μᾶλλον ὁ ἐξ ἀμφοῖν; ἐκείνων δὲ, τίς ἑκάτερος; 17. Ἢ οὐκ ἔστι ς ὁ περὶ τὰ πάθη τῆς ὕλης τὰ μὴ χωριστὰ μηδ᾽ ᾖ χωριστὰ, ἀλλ᾽ ὁ φυσικὸς περὶ ἅπανθ᾽ ὅσα τοιουδὶ σώματος, καὶ τῆς τοιαύτης ὕλης ἔργα καὶ πάθη· ὅσα δὲ μὴ ᾖ τοιαῦτα, ἄλλος· καὶ περί τινα μὲν τεχνίτης, ἐὰν τύχῃ, οἷον τέκτων, ἢ ἰατρός. Τῶν δὲ χωριστῶν μὲν, ᾗ δὲ μὴ τοιούτου σώματος πάθη ἐξ ἀφαιρέσεως, ὁ μαθηματικὸς, ᾗ δὲ κεχωρισμένα, πρῶτος φιλόσοφος; 18. Ἀλλ᾽ ἐπανιτέον ὅθεν ὁ λόγος. Ἐλέγομεν δὲ ὅτι τὰ πάθη τῆς ψυχῆς ἀχώριστα τῆς φυσικῆς ὕλης τῶν ζώων, ᾗ γε τοιαῦθ᾽ ὑπάρχει, θυμὸς, καὶ φόβος, καὶ οὐχ ὥςπερ γραμμὴ καὶ ἐπίπεδον.

CAPUT II.

Ἐπισκοποῦντας δὲ περὶ ψυχῆς ἀναγκαῖον ἅμα διαποροῦντας περὶ ὧν εὐπορεῖν δεῖ, προελθόντας τὰς τῶν προτέρων δόξας συμπαραλαμβάνειν ὅσοι τὶ περὶ αὐτῆς ἀπεφήναντο, ὅπως τὰ μὲν εἰρημένα καλῶς λάβωμεν· εἰ δὲ μή τι καλῶς, τοῦτ᾽ εὐλαβηθῶμεν. Ἀρχὴ δὲ τῆς ζητήσεως, προθέσθαι τὰ μάλιστα δοκοῦνθ᾽ ὑπάρχειν αὐτῇ κατὰ φύσιν. Τὸ ἔμψυχον δὴ τοῦ ἀψύχου δυοῖν μάλιστα διαφέρειν δοκεῖ, κινήσει καὶ τῷ αἰσθάνεσθαι. Παρειλήφαμεν δὲ καὶ παρὰ τῶν προγενεστέρων σχεδὸν δύο ταῦτα περὶ ψυχῆς. Φασὶ γὰρ ἔνιοι, καὶ μάλιστα, καὶ πρώτως ψυχὴν εἶναι τὸ κινοῦν· οἰηθέντες δὲ τὸ μὴ κινούμενον αὐτὸ μὴ ἐνδέχεσθαι κινεῖν ἕτερον, τῶν κινουμένων τι τὴν ψυχὴν οὕτως ὑπέλαβον εἶναι. Ὅθεν Δημόκριτος μὲν, πῦρ τι καὶ θερμόν φησιν αὐτὴν εἶναι· ἀπείρων γὰρ ὄντων σχημάτων καὶ ἀτόμων, τὰ σφαιροειδῆ πῦρ καὶ ψυχὴν λέγει, οἷον ἐν τῷ ἀέρι τὰ καλούμενα ξύσματα, ἃ φαίνεται ἐν ταῖς διὰ τῶν θυρίδων ἀκτῖσιν, ὧν τὴν πανσπερμίαν στοιχεῖα λέγει τῆς ὅλης φύσεως. Ὁμοίως δὲ καὶ Λεύκιππος. Τούτων δὲ τὰ σφαιροειδῆ ψυχὴν, διὰ τὸ μάλιστα διὰ παντὸς δύνασθαι διαδύνειν τοὺς τοιούτους ῥυσμοὺς, καὶ κινεῖν τὰ λοιπὰ, κινούμενα καὶ αὐτὰ, ὑπολαμβάνοντες τὴν ψυχὴν εἶναι τὸ παρέχον τοῖς ζώοις τὴν κίνησιν. Διὸ καὶ τοῦ ζῆν ὅρον εἶναι τὴν ἀναπνοήν· συνάγοντος γὰρ τοῦ περιέχοντος τὰ σώματα, καὶ ἐκθλίβοντος τῶν σχημάτων τὰ παρέχοντα τοῖς ζώοις τὴν κίνησιν, διὰ τὸ μηδ᾽ αὐτὰ ἠρεμεῖν μηδέποτε, βοήθειαν γίγνεσθαι θύραθεν, ἐπεισιόντων ἄλλων τοιούτων ἐν τῷ ἀναπνεῖν· κωλύειν γὰρ ταῦτα, καὶ τὰ ἐνυπάρχοντα ἐν τοῖς ζώοις ἐκκρίνεσθαι, συνανείργοντα τὸ συνάγον καὶ πηγνύον· καὶ ζῆν δὲ, ἕως ἂν δύνωνται τοῦτο ποιεῖν. 4. Ἔοικε δὲ καὶ τὸ παρὰ τῶν Πυθαγορείων λεγόμενον, τὴν αὐτὴν ἔχειν διάνοιαν· ἔφασαν γάρ τινες αὐτῶν, ψυχὴν εἶναι τὰ ἐν τῷ ἀέρι ξύσματα· οἱ δὲ, τὸ ταῦτα κινοῦν. Περὶ δὲ τούτων εἴρηται, διότι συνεχῶς φαίνεται κινούμενα, κἂν ᾖ νηνεμία παντελής. Ἐπὶ ταὐτὸ δὲ φέρονται καὶ ὅσοι λέγουσιν τὴν ψυχὴν τὸ αὐτὸ κινοῦν· ἐοίκασι γὰρ οὗτοι πάντες ὑπειληφέναι τὴν κίνησιν οἰκειότατον εἶναι τῇ ψυχῇ· καὶ τὰ μὲν ἄλλα πάντα κινεῖσθαι διὰ τὴν ψυχήν· ταύτην δ᾽ ὑφ᾽ ἑαυτῆς, διὰ τὸ μηδὲν ὁρᾷν κινοῦν, ὃ μὴ καὶ αὐτὸ κινεῖται. 5. Ὁμοίως δὲ καὶ Ἀναξαγόρας ψυχὴν εἶναι λέγει τὴν κινοῦσαν, καὶ εἴ τις ἄλλος εἴρηκεν, ὡς τὸ πᾶν ἐκίνησε νοῦς· οὐ μὴν παντελῶς γε, ὥςπερ Δημόκριτος. Ἐκεῖνος μὲν γὰρ ἁπλῶς ταὐτὸ τὴν ψυχὴν καὶ τὸν νοῦν· τὸ γὰρ ἀληθῶς εἶναι τὸ φαινόμενον. Διὸ καλῶς ποιῆσαι τὸν Ὅμηρον, ὡς Ἕκτωρ κεῖτ᾽ ἀλλοφρονέων. Οὐ δὴ χρῆται τῷ νῷ ὡς δυνάμει τινὶ περὶ τὴν ἀλήθειαν, ἀλλὰ ταὐτὸ λέγει ψυχὴν καὶ νοῦν. 6. Ἀναξαγόρας δὲ ἧττον διασαφεῖ περὶ αὐτῶν· πολλαχοῦ μὲν γὰρ τὸ αἴτιον τοῦ καλῶς καὶ ὀρθῶς τὸν νοῦν λέγει· ἑτέρωθι δὲ, τὸν νοῦν εἶναι τὸν αὐτὸν τῇ ψυχῇ· ἐν ἅπασι γὰρ ὑπάρχειν αὐτὸν τοῖς ζώοις, καὶ μεγάλοις, καὶ μικροῖς, καὶ τιμίοις καὶ ἀτιμωτέροις. Οὐ φαίνεται δὲ ὅ γε κατὰ φρόνησιν λεγόμενος νοῦς πᾶσιν ὁμοίως ὑπάρχειν τοῖς ζώοις, ἀλλ᾽ οὐδὲ τοῖς ἀνθρώποις πᾶσιν. 7. Ὅσοι μὲν οὖν ἐπὶ τὸ κινεῖσθαι τὸ ἔμψυχον ἀπέβλεψαν, οὗτοι τὸ κινητικώτατον ὑπέλαβον τὴν ψυχήν. Ὅσοι δὲ ἐπὶ τὸ γινώσκειν καὶ τὸ αἰσθάνεσθαι τῶν ὄντων, οὗτοι δὴ λέγουσι τὴν ψυχὴν τὰς ἀρχὰς, οἱ μὲν πλείους ποιοῦντες τὰς ἀρχὰς, οἱ δὲ μίαν ταύτην· ὥςπερ Ἐμπεδοκλῆς μὲν ἐκ τῶν στοιχείων πάντων· εἶναι δὲ καὶ ἕκαστον ψυχὴν τούτων, οὕτω λέγων·

> Γαίῃ μὲν γὰρ γαῖαν ὀπώπαμεν, ὕδατι δ᾽ ὕδωρ,
> Αἰθέρι δ᾽ αἰθέρα δῖον, ἀτὰρ πυρὶ πῦρ ἀΐδηλον,
> Στοργῇ δὲ στοργὴν, νεῖκος δέ τε νείκεϊ λυγρῷ.

8. Τὸν αὐτὸν δὲ τρόπον ἐν τῷ Τιμαίῳ Πλάτων τὴν ψυχὴν ἐκ τῶν στοιχείων ποιεῖ· γινώσκεσθαι γὰρ ὁμοίῳ ὅμοιον· τὰ δὲ πράγματα ἐκ τῶν ἀρχῶν εἶναι· ὁμοίως δὲ καὶ ἐν τοῖς περὶ φιλοσοφίας λεγομένοις διωρίσθη, αὐτὸ μὲν τὸ ζῶον ἐκ τῆς τοῦ ἑνὸς ἰδέας, καὶ τοῦ πρώτου μήκους, καὶ πλάτους, καὶ βάθους· τὰ δ᾽ ἄλλα ὁμοιοτρόπως. 9. Ἔτι δὲ καὶ ἄλλως, νοῦν μὲν τὸ ἓν, ἐπιστήμην δὲ τὰ δύο· μοναχῶς γὰρ ἐφ᾽ ἕν· τὸν δὲ τοῦ ἐπιπέδου ἀριθμὸν, δόξαν· αἴσθησιν δὲ, τὸν τοῦ στερεοῦ· οἱ μὲν γὰρ ἀριθμοὶ, τὰ εἴδη αὐτὰ καὶ ἀρχαὶ τῶν ὄντων ἐλέγοντο· εἰσὶ δὲ ἐκ τῶν στοιχείων. Κρίνεται δὲ τὰ πράγματα, τὰ μὲν νῷ, τὰ δὲ ἐπιστήμῃ, τὰ δὲ δόξῃ, τὰ δὲ αἰσθήσει. Εἴδει δ᾽ οἱ ἀριθμοὶ οὗτοι τῶν πραγμάτων. 10. Ἐπεὶ δὲ καὶ κινητικὸν ἐδόκει ψυχὴ εἶναι καὶ γνωριστικὸν, οὕτως ἔνιοι συνέπλεξαν ἐξ ἀμφοῖν, ἀποφηνάμενοι τὴν ψυχὴν ἀριθμὸν κινοῦνθ᾽ ἑαυτόν. Διαφέρονται δὲ περὶ τῶν ἀρχῶν, τίνες, καὶ πόσαι· μάλιστα μὲν οἱ σωματικὰς ποιοῦντες τοῖς ἀσωμάτοις· τούτοις δὲ οἱ μίξαντες καὶ ἀπ᾽ ἀμφοῖν τὰς ἀρχὰς ἀποφηνάμενοι. Διαφέρονται δὲ καὶ περὶ τὸ πλῆθος· οἱ μὲν γὰρ μίαν, οἱ δὲ πλείους λέγουσιν. 11. Ἑπομένως δὲ τούτοις καὶ τὴν ψυχὴν ἀποδιδόασι· τό, τε γὰρ κινητικὸν τὴν φύσιν τῶν πρώτων ὑπειλήφασιν οὐκ ἀλόγως· ὅθεν ἔδοξέ τισι πῦρ εἶναι· καὶ γὰρ τοῦτο λεπτομερέστατόν τε, καὶ μάλιστα τῶν στοιχείων ἀσώματον. Ἔτι δὲ κινεῖταί τε καὶ κινεῖ τὰ ἄλλα πρώτως. 12. Δημόκριτος δὲ καὶ γλαφυρωτέρως εἴρηκεν ἀποφηνάμενος, διὰ τί τούτων ἑκάτερον· ψυχὴν μὲν γὰρ εἶναι ταὐτὸ καὶ νοῦν. Τοῦτο δὲ εἶναι ἐκ τῶν πρώτων καὶ ἀδιαιρέτων σωμάτων· κινητικὸν δὲ, διὰ μικρομέρειαν καὶ τὸ σχῆμα· τῶν δὲ σχημάτων εὐκι-

νητότατον τὸ σφαιροειδὲς λέγει· τοιοῦτον δ᾽ εἶναι τόν τε νοῦν, καὶ τὸ πῦρ. 13. Ἀναξαγόρας δ᾽ ἔοικε μὲν ἕτερον λέγειν ψυχήν τε καὶ νοῦν, ὥςπερ εἴπομεν καὶ πρότερον· χρῆται δ᾽ ἀμφοῖν ὡς μιᾷ φύσει· πλὴν ἀρχήν γε τὸν νοῦν τίθεται μάλιστα πάντων. Μόνον γοῦν φησιν αὐτὸ τῶν ὄντων ἁπλοῦν εἶναι, καὶ ἀμιγῆ τε καὶ καθαρόν. Ἀποδίδωσι δ᾽ ἄμφω τῇ αὐτῇ ἀρχῇ, τό, τε γινώσκειν καὶ τὸ κινεῖν, λέγων νοῦν κινῆσαι τὸ πᾶν. 14. Ἔοικε δὲ καὶ Θαλῆς ἐξ ὧν ἀπομνημονεύουσι, κινητικόν τι τὴν ψυχὴν ὑπολαμβάνειν, εἴπερ τὸν λίθον ἔφη ψυχὴν ἔχειν, ὅτι τὸν σίδηρον κινεῖ· Διογένης δ᾽, ὥςπερ καὶ ἕτεροί τινες, ἀέρα τοῦτον οἰηθεὶς πάντων λεπτομερέστατον εἶναι, καὶ ἀρχήν, καὶ διὰ τοῦτο γινώσκειν τε καὶ κινεῖν τὴν ψυχήν· ᾗ μὲν πρῶτόν ἐστι, καὶ ἐκ τούτου τὰ λοιπὰ γινώσκειν· ᾗ δὲ λεπτομερέστατον, κινητικὸν εἶναι. Καὶ Ἡράκλειτος δὲ τὴν ἀρχὴν εἶναί φησι τὴν ψυχήν, εἴπερ τὴν ἀναθυμίασιν· ἐξ ἧς τἄλλα συνίστησι· καὶ γὰρ ἀσωματώτατον δὴ καὶ ῥέον ἀεί· τὸ δὲ κινούμενον κινουμένῳ γινώσκεσθαι. Ἐν κινήσει δ᾽ εἶναι τὰ ὄντα, κἀκεῖνος ᾤετο καὶ οἱ πολλοί. Παραπλησίως δὲ τούτοις καὶ Ἀλκμαίων ἔοικεν ὑπολαβεῖν περὶ ψυχῆς· φησὶ γὰρ αὐτὴν ἀθάνατον εἶναι, διὰ τὸ ἐοικέναι τοῖς ἀθανάτοις. Τοῦτο δ᾽ ὑπάρχειν αὐτῇ, ὡς ἀεὶ κινουμένῃ· κινεῖσθαι δὲ καὶ τὰ θεῖα ἅπαντα συνεχῶς ἀεί, σελήνην, ἥλιον, ἀστέρας, καὶ τὸν οὐρανὸν ὅλον. Τῶν δὲ φορτικωτέρων, καὶ ὕδωρ τινὲς ἀπεφήναντο, καθάπερ Ἵππων. Πεισθῆναι δ᾽ ἐοίκασιν ἐκ τῆς γονῆς, ὅτι πάντων ὑγρά· καὶ γὰρ ἐλέγχει τοὺς αἷμα φάσκοντας τὴν ψυχήν, ὅτι ἡ γονὴ οὐχ αἷμα· ταύτην δ᾽ εἶναι τὴν πρώτην ψυχήν. Ἕτεροι δ᾽ αἷμα, καθάπερ Κριτίας, τὸ αἰσθάνεσθαι τῆς ψυχῆς οἰκειότατον ὑπολαμβάνοντες· τοῦτο δ᾽ ὑπάρχειν διὰ τὴν τοῦ αἵματος φύσιν. Πάντα γὰρ τὰ στοιχεῖα κριτὴν εἴληφε, πλὴν τῆς γῆς· ταύτην δ᾽ οὐδεὶς ἀποπέφανται, πλὴν εἴ τις αὐτὴν εἴρηκεν ἐκ πάντων εἶναι τῶν στοιχείων, ἢ πάντα. 15. Ὁρίζονται δὲ πάντες τὴν ψυχὴν τρισίν, ὡς εἰπεῖν, κινήσει, αἰσθήσει, τῷ ἀσωμάτῳ· τούτων δὲ ἕκαστον ἀνάγεσθαι πρὸς τὰς ἀρχάς. Διὸ καὶ οἱ τῷ γινώσκειν ὁριζόμενοι αὐτήν, ἢ στοιχεῖον, ἢ ἐκ τῶν στοιχείων ποιοῦσι, λέγοντες παραπλησίως ἀλλήλοις, πλὴν ἑνός· φασὶ γὰρ γινώσκεσθαι καὶ τὸ ὅμοιον τῷ ὁμοίῳ· ἐπειδὴ γὰρ ἡ ψυχὴ πάντα γινώσκει, συνιστᾶσιν αὐτὴν ἐκ πασῶν τῶν ἀρχῶν. 16. Ὅσοι μὲν οὖν μίαν τινὰ λέγουσιν αἰτίαν καὶ στοιχεῖον ἕν, καὶ τὴν ψυχὴν ἓν τιθέασιν, οἷον πῦρ, ἢ ἀέρα· οἱ δὲ πλείω λέγοντες τὰς ἀρχάς, καὶ τὴν ψυχὴν πλείω λέγουσιν. Ἀναξαγόρας δὲ μόνος ἀπαθῆ φησιν εἶναι τὸν νοῦν, καὶ κοινὸν οὐθὲν οὐδενὶ τῶν ἄλλων ἔχειν. Τοιοῦτος δ᾽ ὤν, πῶς γνωρίζει, καὶ διὰ τίν᾽ αἰτίαν, οὔτε ἐκεῖνος εἴρηκεν, οὔτ᾽ ἐκ τῶν εἰρημένων συμφανές ἐστιν. 17. Ὅσοι δ᾽ ἐναντιώσεις ποιοῦσιν ἐν ταῖς ἀρχαῖς, καὶ τὴν ψυχὴν ἐκ τῶν ἐναντίων συνιστᾶσιν· οἱ δὲ θάτερον τῶν ἐναντίων, οἷον θερμόν, ἢ ψυχρόν, ἤ τι τοιοῦτον ἄλλο, καὶ τὴν ψυχὴν ὁμοίως ἕν τι τούτων εἶναι τιθέασιν. Διὸ καὶ τοῖς ὀνόμασιν ἀκολουθοῦσιν, οἱ μὲν τὸ θερμὸν λέγοντες, ὅτι διὰ τοῦτο καὶ τὸ ζῆν ὠνόμασται· οἱ δὲ τὸ ψυχρόν, διὰ τὴν ἀναπνοὴν καὶ τὴν κατάψυξιν καλεῖσθαι ψυχήν. Τὰ μὲν οὖν παραδεδομένα περὶ ψυχῆς, καὶ δι᾽ ἃς αἰτίας λέγουσιν οὕτω, ταῦτά ἐστιν.

CAPUT III.

Ἐπισκεπτέον δὲ πρῶτον μὲν περὶ κινήσεως· ἴσως
γὰρ οὐ μόνον ψεῦδός ἐστι τὸ τὴν οὐσίαν αὐτῆς τοι-
αύτην εἶναι, οἵαν φασὶν οἱ λέγοντες εἶναι τὴν ψυχὴν
τὸ κινοῦν αὐτό, ἢ δυνάμενον κινεῖν, ἀλλ᾽ ἕν τι τῶν
ἀδυνάτων, τὸ ὑπάρχειν αὐτῇ κίνησιν. Ὅτι μὲν
οὐκ ἀναγκαῖον τὸ κινοῦν καὶ αὐτὸ κινεῖσθαι, πρότε-
ρον εἴρηται. 2. Διχῶς δὲ κινουμένου παντός· (ἢ γὰρ
καθ᾽ ἕτερον, ἢ καθ᾽ αὑτό· καθ᾽ ἕτερον δὲ λέγομεν,
ὅσα κινεῖται τῷ ἐν κινουμένῳ εἶναι, οἷον πλωτῆρες·
οὐ γὰρ ὁμοίως κινοῦνται τῷ πλοίῳ· τὸ μὲν γὰρ
αὑτὸ κινεῖται, οἱ δὲ τῷ ἐν κινουμένῳ εἶναι.
δ᾽ ἐπὶ τῶν μορίων· οἰκεία μὲν γάρ ἐστι κίνησις,
δῶν βάσις· αὕτη δὲ καὶ ἀνθρώπων· οὐχ ὑπάρχει
τοῖς πλωτῆρσι τότε.) 3. διχῶς οὖν λεγομένου
κινεῖσθαι, νῦν ἐπισκοποῦμεν περὶ τῆς ψυχῆς, εἰ
αὑτὴν κινεῖται, καὶ μετέχει κινήσεως. Τεσσάρων
κινήσεων οὐσῶν, φορᾶς, ἀλλοιώσεως, φθίσεως,
ξήσεως, ἢ μίαν τούτων κινοῖτ᾽ ἄν, ἢ πλείους, ἢ
σας. 4. Εἰ δὲ κινεῖται μὴ κατὰ συμβεβηκός,
ἂν ὑπάρχοι κίνησις αὐτῇ· εἰ δὲ τοῦτο, καὶ
πᾶσαι γὰρ αἱ λεχθεῖσαι κινήσεις ἐν τόπῳ· εἰ δ᾽
ἡ οὐσία τῆς ψυχῆς τὸ κινεῖν ἑαυτήν, οὐ κατὰ
βηκὸς τὸ κινεῖσθαι αὐτῇ ὑπάρξει, ὥςπερ τῷ
ἢ τῷ τριπήχει· κινεῖται γὰρ καὶ ταῦτα, ἀλλὰ
συμβεβηκός· ᾧ γὰρ ὑπάρχουσιν, ἐκεῖνο κινεῖται
σῶμα· διὸ καὶ οὐκ ἔστι τόπος αὐτῶν. Τῆς δὲ
χῆς ἔσται, εἴπερ φύσει κινήσεως μετέχει. 5.
εἰ φύσει κινεῖται, κἂν βίᾳ κινηθείη· κἂν εἰ βίᾳ,
φύσει. Τὸν αὐτὸν δὲ τρόπον ἔχει καὶ περὶ ἠρεμ
εἰς ὃ γὰρ κινεῖται φύσει, καὶ ἠρεμεῖ ἐν τούτῳ
Ὁμοίως δὲ καὶ εἰς ὃ κινεῖται βίᾳ, καὶ ἠρεμεῖ ἐν
βίᾳ. Ποῖαι δὲ βίαιοι τῆς ψυχῆς κινήσεις ἔσονται
ἠρεμίαι, οὐδὲ πλάττειν βουλομένοις ῥᾴδιον
ναι. Ἔτι δ᾽, εἰ μὲν ἄνω κινήσεται, πῦρ ἔσται·
κάτω, γῆ· τούτων γὰρ τῶν σωμάτων αἱ κινήσεις
ται. Ὁ δ᾽ αὐτὸς λόγος καὶ περὶ τῶν μεταξὺ.
δέ, ἐπεὶ φαίνεται κινοῦσα τὸ σῶμα, ταύτας
κινεῖν τὰς κινήσεις, ἃς καὶ αὐτὴ κινεῖται.
το, καὶ ἀντιστρέψασιν εἰπεῖν, ἀληθές, ὅτι ἣν
κινεῖται, ταύτην καὶ αὐτή. Τὸ δὲ σῶμα
φορᾷ· ὥςτε καὶ ἡ ψυχὴ μεταβάλλοι ἂν κατὰ
μα καὶ αὐτή, ἢ ὅλη, ἢ κατὰ μόρια μεθισταμένη
δὲ τοῦτο ἐνδέχεται, καὶ ἐξελθοῦσαν εἰσιέναι
ἐνδέχοιτ᾽ ἄν· τούτῳ δ᾽ ἕποιτ᾽ ἂν τὸ ἀνίστασθαι
τεθνεῶτα τῶν ζώων. 7. Τὴν δὲ κατὰ συμβε
κίνησιν, κἂν ὑφ᾽ ἑτέρου κινοῖτο· ὠσθείη γὰρ
τὸ ζῶον. Οὐ δεῖ δέ, ᾧ τὸ ὑφ᾽ ἑαυτοῦ κινεῖσθαι
οὐσίᾳ, τοῦτο ὑπ᾽ ἄλλου κινεῖσθαι, πλὴν εἰ μὴ
συμβεβηκός· ὥςπερ οὐδὲ τὸ καθ᾽ αὑτὸ ἀγαθὸν
δι᾽ αὑτό, τὸ μὲν δι᾽ ἄλλο εἶναι, τὸ δ᾽ ἑτέρου
8. Τὴν δὲ ψυχὴν μάλιστα φαίη τις ἂν ὑπὸ τῶν
σθητῶν κινεῖσθαι, εἴπερ κινεῖται. Ἀλλὰ μὴν
κινεῖ γε αὐτὴ ἑαυτήν, καὶ αὐτὴ κινοῖτ᾽ ἄν.
πᾶσα κίνησις ἔκστασίς ἐστι τοῦ κινουμένου ᾗ
καὶ ἡ ψυχὴ ἐξίσταιτο ἂν ἐκ τῆς οὐσίας, εἰ μὴ
συμβεβηκὸς αὑτὴν κινεῖ, ἀλλ᾽ ἔστιν ἡ κίνησις
οὐσίας αὐτῆς καθ᾽ αὑτήν. 9. Ἔνιοι δὲ καὶ
φασι τὴν ψυχὴν τὸ σῶμα ἐν ᾧ ἐστιν, ὡς αὐτὴ
ται, οἷον Δημόκριτος, παραπλησίως λέγων Φιλ
τῷ κωμῳδοδιδασκάλῳ· φησὶ γὰρ τὸν Δαίδαλον
μένην ποιῆσαι τὴν ξυλίνην Ἀφροδίτην, ἐγχέαντα
γυρον χυτόν. Ὁμοίως δὲ καὶ Δημόκριτος λέγει
νουμένας γάρ φησι τὰς ἀδιαιρέτους σφαίρας,
πεφυκέναι μηδέποτε μένειν, συνεφέλκειν καὶ κινεῖν

σῶμα πᾶν. **Ἡμεῖς δ᾽** ἐρωτήσωμεν, εἰ καὶ ἠρεμήσειν ποιεῖ τοῦτ᾽ αὐτό. *Πῶς δὲ ποιήσει τοῦτο, χαλεπὸν, ἢ καὶ ἀδύνατον εἰπεῖν.* Ὅλως δὲ οὐχ οὕτω φαίνεται κινεῖν ἡ ψυχὴ τὸ ζῶον, ἀλλὰ διὰ προαιρέσεώς τινος καὶ νοήσεως. 10. Τὸν αὐτὸν δὲ τρόπον καὶ ὁ Τίμαιος φυσιολογεῖ τὴν ψυχὴν κινεῖν τὸ σῶμα· τῷ γὰρ κινεῖσθαι αὐτὴν, καὶ τὸ σῶμα κινεῖν, διὰ τὸ συμπεπλέχθαι πρὸς αὐτό. Συνεστηκυῖαν γὰρ ἐκ τῶν στοιχείων, καὶ μεμερισμένην κατὰ τοὺς ἁρμονικοὺς ἀριθμοὺς, ὅπως αἴσθησίν τε καὶ σύμφυτον ἁρμονίαν ἔχῃ, καὶ τὸ πᾶν φέρηται συμφώνους φορὰς, τὴν εὐθυωρίαν εἰς κύκλον κατέκαμψε· καὶ διελὼν ἐκ τοῦ ἑνὸς κύκλου δύο κύκλους δισσαχῇ συνημμένους, πάλιν τὸν ἕνα διεῖλεν εἰς ἑπτὰ κύκλους, ὡς οὔσας τὰς τοῦ οὐρανοῦ φορὰς τὰς τῆς ψυχῆς κινήσεις. 11. Πρῶτον μὲν οὖν, οὐ καλῶς τὸ λέγειν τὴν ψυχὴν μέγεθος εἶναι· τὴν γὰρ τοῦ παντὸς δῆλον ὅτι τοιαύτην εἶναι βούλεται, οἷόν ποτ᾽ ἐστὶν ὁ καλούμενος νοῦς· οὐ γὰρ δὴ οἷόν γε ἡ αἰσθητικὴ, οὐδ᾽ οἷον ἡ ἐπιθυμητική· τούτων γὰρ ἡ κίνησις οὐ κυκλοφορία. 12. Ὁ δὲ νοῦς εἷς καὶ συνεχὴς, ὥσπερ καὶ ἡ νόησις· ἡ δὲ νόησις, τὰ νοήματα· ταῦτα δὲ τῷ ἐφεξῆς ἓν, ὡς ὁ ἀριθμὸς, ἀλλ᾽ οὐχ ὡς τὸ μέγεθος. Διόπερ οὐδὲ νοῦς οὕτω συνεχὴς, ἀλλ᾽ ἤτοι ἀμερὴς, ἢ οὐχ ὡς μέγεθός τι συνεχής· πῶς γὰρ δὴ καὶ νοήσει, μέγεθος ὢν, πότερον καθόλου, ἢ ἐν ὁτῳοῦν τῶν μορίων τῶν αὐτοῦ; Μορίων δὲ, ἤτοι κατὰ μέγεθος, ἢ κατὰ στιγμὴν, εἰ δεῖ καὶ τοῦτο μόριον εἰπεῖν. Εἰ μὲν οὖν κατὰ στιγμὴν, αὗται δ᾽ ἄπειραι, δῆλον ὡς οὐδέποτε διέξεισιν. Εἰ δὲ κατὰ μέγεθος, πολλάκις ἢ ἀπειράκις νοήσει τὸ αὐτό. Φαίνεται δὲ καὶ ἅπαξ ἐνδεχόμενον. Εἰ δὲ ἱκανὸν θίγειν ὁτῳοῦν τῶν μορίων, τί δεῖ κύκλῳ κινεῖσθαι, ἢ καὶ ὅλως μέγεθος ἔχειν; 13. Εἰ δ᾽ ἀναγκαῖον νοῆσαι τῷ ὅλῳ κύκλῳ θίγοντα, τίς ἐστιν ἡ τοῖς μορίοις θίξις; ἔτι δὲ πῶς νοήσει τὸ μεριστὸν ἀμερεῖ, καὶ τὸ ἀμερὲς μεριστῷ; ἀναγκαῖον δὲ τὸν νοῦν εἶναι τὸν κύκλον τοῦτον. Νοῦ μὲν γὰρ κίνησις, νόησις· κύκλου δὲ, περιφορά. Εἰ οὖν ἡ νόησις περιφορὰ, καὶ νοῦς ἂν εἴη ὁ κύκλος, οὗ ἡ τοιαύτη περιφορὰ νόησις. Αἰεὶ δὲ δή τι νοήσει· δεῖ γὰρ, εἴπερ ἀΐδιος ἡ περιφορά. Τῶν μὲν γὰρ ποιητικῶν ἢ πρακτικῶν νοήσεων, ἔστι πέρατα· πᾶσαι γὰρ ἑτέρου χάριν. Αἱ δὲ θεωρητικαὶ τοῖς λόγοις ὁμοίως ὁρίζονται. Λόγος δὲ πᾶς, ἢ ὁρισμὸς, ἢ ἀπόδειξις· αἱ δ᾽ ἀποδείξεις, καὶ ἀπ᾽ ἀρχῆς, καὶ ἔχουσί πως τέλος τὸν συλλογισμὸν, ἢ τὸ συμπέρασμα. Εἰ δὲ μὴ περαιοῦνται, ἀλλ᾽ οὐκ ἀνακάμπτουσί γε πάλιν ἐπ᾽ ἀρχήν· προσλαμβάνουσαι δ᾽ αἰεὶ μέσον, καὶ ἄκρον, εὐθυποροῦσιν. Ἡ δὲ περιφορὰ πάλιν ἐπ᾽ ἀρχὴν ἀνακάμπτει· οἱ δ᾽ ὁρισμοὶ πάντες, πεπερασμένοι. Ἔτι εἰ ἡ αὐτὴ περιφορὰ πολλάκις, δεήσει πολλάκις νοεῖν τὸ αὐτό. Ἔτι δὲ καὶ ἡ νόησις ἔοικεν ἠρεμήσει τινὶ, καὶ ἐπιστάσει μᾶλλον ἢ κινήσει. Τὸν αὐτὸν δὲ τρόπον καὶ ὁ συλλογισμός. 14. Ἀλλὰ μὴν οὐδὲ μακάριόν γε τὸ μὴ ῥᾴδιον, ἀλλὰ βίαιον. Εἰ δ᾽ ἐστὶν ἡ κίνησις αὐτῆς μὴ οὐσία, παρὰ φύσιν κινοῖτο ἄν. Ἐπίπονον δὲ καὶ τὸ μεμίχθαι τῷ σώματι, μὴ δυνάμενον ἀπολυθῆναι· καὶ προσέτι φευκτὸν, εἴπερ βέλτιον τῷ νῷ μὴ μετὰ σώματος εἶναι, καθάπερ εἴωθέ τε λέγεσθαι, καὶ πολλοῖς συνδοκεῖ. 15. Ἄδηλος δὲ καὶ τοῦ κύκλῳ φέρεσθαι τὸν οὐρανὸν ἡ αἰτία· οὔτε γὰρ τῆς ψυχῆς ἡ οὐσία αἰτία τοῦ κύκλῳ φέρεσθαι, ἀλλὰ κατὰ συμβεβηκὸς οὕτω κινεῖται· οὔτε τὸ σῶμα αἴτιον, ἀλλ᾽ ἡ ψυχὴ μᾶλλον ἐκείνῳ. Ἀλλὰ μὴν οὐδ᾽ ὅτι βέλτιον λέγεται. Καί τοί γ᾽ ἐχρῆν τὸν θεὸν διὰ τοῦτο κύκλῳ ποιεῖν φέρεσθαι τὴν ψυχὴν, ὅτι βέλτιον αὐτῇ τὸ κινεῖσθαι τοῦ μένειν· κινεῖσθαι δὲ οὕτως ἢ ἄλλως. 16. Ἐπεὶ δ᾽ ἐστὶν ἡ τοιαύτη σκέψις ἑτέρων λόγων οἰκειοτέρα, ταύτην μὲν ἀφῶμεν τανῦν. Ἐκεῖνο δὲ ἄτοπον συμβαίνει καὶ τούτῳ τῷ λόγῳ, καὶ τοῖς πλείστοις τῶν περὶ ψυχῆς· συνάπτουσι γὰρ καὶ τιθέασιν εἰς σῶμα τὴν ψυχὴν, οὐδὲν προσδιορίσαντες, διὰ τίν᾽ αἰτίαν, καὶ πῶς ἔχοντος τοῦ σώματος. 17. Καί τοι δόξειεν ἂν τοῦτο ἀναγκαῖον εἶναι· διὰ γὰρ τὴν κοινωνίαν τὸ μὲν ποιεῖ, τὸ δὲ πάσχει· καὶ τὸ μὲν κινεῖται, τὸ δὲ κινεῖ. Τούτων δὲ οὐδὲν ὑπάρχει πρὸς ἄλληλα τοῖς τυχοῦσιν. 18. Οἱ δὲ μόνον ἐπιχειροῦσι λέγειν, ποῖόν τι ἡ ψυχή· περὶ δὲ τοῦ δεξομένου σώματος οὐθὲν ἔτι προσδιορίζουσιν, ὥσπερ ἐνδεχόμενον κατὰ τοὺς Πυθαγορικοὺς μύθους, τὴν τυχοῦσαν ψυχὴν εἰς τὸ τυχὸν ἐνδύεσθαι σῶμα· δοκεῖ γὰρ ἕκαστον ἴδιον ἔχειν εἶδος καὶ μορφήν. Παραπλήσιον δὲ λέγουσιν, ὥσπερ εἴ τις φαίη τὴν τεκτονικὴν εἰς αὐλοὺς ἐνδύεσθαι· δεῖ γὰρ τὴν μὲν τέχνην χρῆσθαι τοῖς ὀργάνοις, τὴν δὲ ψυχὴν τῷ σώματι.

CAPUT IV.

Καὶ ἄλλη δέ τις δόξα παραδέδοται περὶ ψυχῆς, πιθανὴ μὲν πολλοῖς, καὶ οὐδεμιᾶς ἧττων τῶν λεγομένων, λόγους δὲ ὥσπερ εὐθύνας δεδωκυῖα καὶ τοῖς ἐν κοινῷ γινομένοις λόγοις· ἁρμονίαν γάρ τινα αὐτὴν τινες λέγουσι· καὶ γὰρ τὴν ἁρμονίαν κρᾶσιν καὶ σύνθεσίν τινα ἐναντίων εἶναι· καὶ τὸ σῶμα συγκεῖσθαι ἐξ ἐναντίων. 2. Καί τοί γε ἡ μὲν ἁρμονία λόγος τίς ἐστι τῶν μιχθέντων ἢ σύνθεσις, τὴν δὲ ψυχὴν οὐδέτερον τούτων εἶναι οἷόν τε. Ἔτι δὲ τὸ κινεῖν οὐκ ἔστιν ἁρμονίας, ψυχῇ δὲ τοῦτο ἀπονέμουσι πάντες μάλισθ᾽ ὡς εἰπεῖν. 3. Ἁρμόζει δὲ μᾶλλον καθ᾽ ὑγιείας λέγειν ἁρμονίαν, καὶ ὅλως τῶν σωματικῶν ἀρετῶν, ἢ κατὰ ψυχῆς. Φανερώτερον δ᾽ εἴ τις ἀποδιδόναι πειραθείη τὰ πάθη καὶ τὰ ἔργα τῆς ψυχῆς ἁρμονίᾳ τινί· χαλεπὸν γὰρ ἐφαρμόζειν. 4. Ἔτι δὲ εἰ λέγοιμεν τὴν ἁρμονίαν, εἰς δύο ἀποβλέποντες, κυριώτατα μὲν τῶν μεγεθῶν, ἐν τοῖς ἔχουσι κίνησιν καὶ θέσιν τὴν σύνθεσιν αὐτῶν, ἐπειδὰν οὕτω συναρμόζωσιν, ὥστε μηδὲν συγγενὲς παραδέχεσθαι· ἐντεῦθεν δὲ καὶ τὸν τῶν μεμιγμένων λόγον. Οὐδετέρως μὲν οὖν εὔλογον. Οὐδὲ σύνθεσις τῶν τοῦ σώματος μερῶν λίαν εὐεξέταστος· πολλαί τε γὰρ συνθέσεις τῶν μερῶν, καὶ πολλαχῶς. Τίνος οὖν ἢ πῶς ὑπολαβεῖν χρὴ τὸν νοῦν σύνθεσιν εἶναι, ἢ καὶ τὸ αἰσθητικὸν, ἢ ὀρεκτικόν; 5. Ὁμοίως δὲ ἄτοπον, καὶ τὸν λόγον τῆς μίξεως εἶναι τὴν ψυχήν· οὐ γὰρ τὸν αὐτὸν ἔχει λόγον ἡ μίξις τῶν στοιχείων, καθ᾽ ἣν σὰρξ, καὶ καθ᾽ ἣν ὀστοῦν. Συμβήσεται οὖν πολλάς τε ψυχὰς ἔχειν, καὶ κατὰ πᾶν τὸ σῶμα, εἴπερ πάντα μὲν ἐκ τῶν στοιχείων μεμιγμένων. Ὁ δὲ τῆς μίξεως λόγος, ἁρμονία καὶ ψυχή. 6. Ἀπαιτήσειε δ᾽ ἄν τις τοῦτό γε καὶ παρ᾽ Ἐμπεδοκλέους· ἕκαστον γὰρ αὐτῶν ἐν λόγῳ τινί φησιν εἶναι· πότερον οὖν λόγος ἐστὶν ἡ ψυχὴ, ἢ μᾶλλον ἕτερόν τι οὖσα ἐγγίνεται τοῖς μέλεσιν; Ἔτι δὲ πότερον ἡ φιλία τῆς τυχούσης αἰτία μίξεως, ἢ τῆς κατὰ τὸν λόγον· καὶ αὕτη πότερον ὁ λόγος ἐστὶν, ἢ παρὰ τὸν λόγον ἕτερόν τι; 7. Ταῦτα μὲν οὖν ἔχει τοιαύτας ἀπορίας. Εἰ δ᾽ ἐστὶν ἕτερον ἡ ψυχὴ τῆς μίξεως, τί δήποτε ἅμα τῷ σαρκὶ εἶναι ἀναιρεῖται καὶ τῷ τοῖς ἄλλοις μορίοις τοῦ ζώου; Πρὸς δὲ τούτοις εἴπερ μὴ ἕκαστον τῶν μορίων ψυχὴν ἔχει, εἰ μή ἐστιν ἡ ψυχὴ ὁ

λόγος τῆς μίξεως, τί ἐστιν ὃ φθείρεται τῆς ψυχῆς ἀπολιπούσης; 8. Ὅτι μὲν οὖν οὔθ' ἁρμονίαν οἷόν τε εἶναι τὴν ψυχὴν, οὔτε κύκλῳ περιφέρεσθαι, δῆλον ἐκ τῶν εἰρημένων. Κατὰ συμβεβηκὸς δὲ κινεῖσθαι, καθάπερ εἴπομεν, ἔστι, καὶ κινεῖν ἑαυτήν· οἷον κινεῖσθαι μὲν, ἐν ᾧ ἐστι, τοῦτο δὲ κινεῖσθαι ὑπὸ τῆς ψυχῆς· ἄλλως δὲ οὐχ οἷόν τε κινεῖσθαι κατὰ τόπον αὐτήν. 9. Εὐλογώτερον δὲ ἀπορήσειεν ἄν τις περὶ αὐτῆς, ὡς κινουμένης, εἰς τὰ τοιαῦτα ἀποβλέψας· φαμὲν γὰρ τὴν ψυχὴν λυπεῖσθαι, χαίρειν, θαῤῥεῖν, φοβεῖσθαι· ἔτι δὲ ὀργίζεσθαι καὶ αἰσθάνεσθαι, καὶ διανοεῖσθαι· ταῦτα δὲ πάντα κινήσεις εἶναι δοκοῦσιν. Ὅθεν οἰηθείη τις ἂν αὐτὴν κινεῖσθαι. 10. Τὸ δὲ οὐκ ἔστιν ἀναγκαῖον· εἰ γὰρ καὶ ὅτι μάλιστα τὸ λυπεῖσθαι, ἢ χαίρειν, ἢ διανοεῖσθαι κινήσεις εἰσὶ, καὶ ἕκαστον κινεῖσθαι τούτων· τὸ δὲ κινεῖσθαί ἐστιν ὑπὸ τῆς ψυχῆς, οἷον τὸ ὀργίζεσθαι, ἢ φοβεῖσθαι, τῷ τὴν καρδίαν ᾧδὶ κινεῖσθαι, τὸ δὲ διανοεῖσθαι, ἢ τοιοῦτον, ἴσως δὲ ἕτερόν τι. Τούτων δὲ συμβαίνει, τὰ μὲν κατὰ φορὰν τινῶν κινουμένων, τὰ δὲ κατὰ ἀλλοίωσιν. Ποῖα δὲ καὶ πῶς, ἕτερός ἐστι λόγος. 11. Τὸ δὲ λέγειν ὀργίζεσθαι τὴν ψυχὴν, ὅμοιον κἂν εἴ τις λέγοι τὴν ψυχὴν ὑφαίνειν, ἢ οἰκοδομεῖν· βέλτιον γὰρ ἴσως μὴ λέγειν τὴν ψυχὴν ἐλεεῖν, ἢ μανθάνειν, ἢ διανοεῖσθαι, ἀλλὰ τὸν ἄνθρωπον τῇ ψυχῇ. Τοῦτο δὲ μὴ ὡς ἐν ἐκείνῃ τῆς κινήσεως οὔσης, ἀλλ' ὁτὲ μὲν μέχρις ἐκείνης, ὁτὲ δὲ ἀπ' ἐκείνης· οἷον, ἡ μὲν αἴσθησις ἀπὸ μὲν τωνδὶ, ἡ δ' ἀνάμνησις ἀπ' ἐκείνης, ἐπὶ τὰς ἐν τοῖς αἰσθητηρίοις κινήσεις ἢ μονάς. 12. Ὁ δὲ νοῦς ἔοικεν ἐγγίνεσθαι, οὐσία τις οὖσα, καὶ οὐ φθείρεσθαι. Μάλιστα γὰρ ἐφθείρετ' ἂν ὑπὸ τῆς ἐν τῷ γήρᾳ ἀμαυρώσεως. Νυνὶ δ' ὥσπερ ἐπὶ τῶν αἰσθητηρίων συμβαίνει· εἰ γὰρ λάβοι ὁ πρεσβύτης ὄμμα τοιονδὶ, βλέποι ἂν, ὥσπερ καὶ ὁ νέος. Ὥστε τὸ γῆρας, οὐ τῷ τὴν ψυχὴν πεπονθέναι τι, ἀλλ' ἐν ᾧ, καθάπερ ἐν μέθαις καὶ νόσοις. 13. Καὶ τὸ νοεῖν δὴ καὶ τὸ θεωρεῖν μαραίνεται, ἄλλου τινὸς ἔσω φθειρομένου· αὐτὸ δὲ ἀπαθές ἐστι. Τὸ δὲ διανοεῖσθαι, καὶ φιλεῖν, ἢ μισεῖν οὐκ ἔστιν ἐκείνου πάθη, ἀλλὰ τουδὶ τοῦ ἔχοντος ἐκεῖνο, ᾗ ἐκεῖνο ἔχει. Διὸ καὶ τούτου φθειρομένου, οὔτε μνημονεύει, οὔτε φιλεῖ· οὐ γὰρ ἐκείνου ἦν, ἀλλὰ τοῦ κοινοῦ, ὃ ἀπόλωλεν· ὁ δὲ νοῦς ἴσως θειότερόν τι καὶ ἀπαθές ἐστιν. Ὅτι μὲν οὖν οὐχ οἷόν τε κινεῖσθαι τὴν ψυχὴν, φανερὸν ἐκ τούτων. Εἰ δ' ὅλως μὴ κινεῖται, δῆλον ὡς οὐδ' ὑφ' ἑαυτῆς. 14. Πολὺ δὲ τῶν εἰρημένων ἀλογώτατον, τὸ λέγειν ἀριθμὸν εἶναι τὴν ψυχὴν κινοῦνθ' ἑαυτόν· ὑπάρχει γὰρ αὐτοῖς ἀδύνατα, πρῶτα μὲν τὰ ἐκ τοῦ κινεῖσθαι συμβαίνοντα· ἴδια δὲ ἐκ τοῦ λέγειν αὐτὴν ἀριθμόν· πῶς γὰρ χρὴ νοῆσαι μονάδα κινουμένην, καὶ ὑπὸ τίνος, καὶ πῶς, ἀμερῆ καὶ ἀδιάφορον οὖσαν; εἰ γάρ ἐστι κινητικὴ, καὶ κινητὴ, διαφέρειν δεῖ. 15. Ἔτι δ' ἐπεί φασι κινηθεῖσαν γραμμὴν ἐπίπεδον ποιεῖν, στιγμὴν δὲ γραμμὴν, καὶ αἱ τῶν μονάδων κινήσεις γραμμαὶ ἔσονται· ἡ γὰρ στιγμὴ μονάς ἐστι θέσιν ἔχουσα. Ὁ δ' ἀριθμὸς τῆς ψυχῆς, ἤδη πού ἐστὶ, καὶ θέσιν ἔχει. Ἔτι δ' ἀριθμοῦ μὲν ἐὰν ἀφέλῃ τις ἀριθμὸν ἢ μονάδα, λείπεται ἄλλος ἀριθμός· τὰ δὲ φυτὰ καὶ τῶν ζώων πολλὰ διαιρούμενα, ζῇ, καὶ δοκεῖ τὴν αὐτὴν ψυχὴν ἔχειν τῷ εἴδει. 16. Δόξειε δ' ἂν οὐδὲν διαφέρειν, μονάδας λέγειν, ἢ σωμάτια σμικρά· καὶ γὰρ ἐκ τῶν Δημοκρίτου σφαιρίων, ἐὰν γένωνται στιγμαὶ, μόνον δὲ μένῃ τὸ ποσὸν, ἔσται τι ἐν αὐτῷ τὸ μὲν κινοῦν, τὸ δὲ κινούμενον, ὥσπερ ἐν τῷ μεγέθει· οὐ γὰρ διὰ τὸ μεγέθει διαφέρειν ἢ σμικρότητι, τοῦτο συμβαίνει τὸ λεχθὲν, ἀλλ' ὅτι ποσόν. Διὸ ἀναγκαῖον εἶναί τι τὸ κινῆσαν τὰς μονάδας. Εἰ δ' ἐν τῷ ζῴ[…] τὸ κινοῦν ἡ ψυχὴ, καὶ ἐν τῷ ἀριθμῷ· ὥστε οὐ τὸ κινοῦν καὶ τὸ κινούμενον ἡ ψυχὴ, ἀλλὰ τὸ κινοῦν μόνον. 17. Ἐνδέχεται δέ πως μονάδα ταύτην εἶναι· δεῖ γ[…] ὑπάρχειν αὐτῆς διαφορὰν πρὸς τὰς ἄλλας· στιγμ[…] δὲ μοναδικῆς τίς ἂν εἴη διαφορὰ, πλὴν θέσις; εἰ μ[…] οὖν εἰσιν ἕτεραι αἱ ἐν τῷ σώματι μονάδες, ἢ στιγμ[…] ἐν τῷ αὐτῷ ἔσονται αἱ μονάδες· καθέξει γὰρ χώ[…] στιγμῆς. Καίτοι τί κωλύει ἐν τῷ αὐτῷ εἶναι, εἰ δ[…] καὶ ἀπείρους; ὧν γὰρ ὁ τόπος ἀδιαίρετος, καὶ αὐ[…] 18. Εἰ δ' αἱ ἐν τῷ σώματι στιγμαί εἰσιν ὁ ἀριθμ[…] τῆς ψυχῆς, ἢ εἰ ὁ ἐκ τῶν ἐν τῷ σώματι στιγμῶν […] θμὸς ἡ ψυχὴ, διὰ τί οὐ πάντα ψυχὴν ἔχουσι τὰ […]ματα; στιγμαὶ γὰρ ἐν ἅπασι δοκοῦσιν εἶναι καὶ ἄ[…]ροι. Ἔτι δὲ πῶς οἷόν τε χωρίζεσθαι τὰς ψυχὰς, […] ἀπολύεσθαι τῶν σωμάτων, εἴ γε μὴ διαιροῦνται γραμμαὶ εἰς τὰς στιγμάς;

CAPUT V.

Συμβαίνει δὲ καθάπερ εἴπομεν, τῇ μὲν ταὐτὸ […]γειν τοῖς σῶμά τι λεπτομερὲς αὐτὴν τιθεῖσι· τ[…] ὥσπερ Δημόκριτος κινεῖσθαί φησιν ὑπὸ τῆς ψ[…] ἴδιον τὸ ἄτοπον· εἴπερ γάρ ἐστιν ἡ ψυχὴ ἐν […] τῷ αἰσθανομένῳ [σώματι], ἀναγκαῖον ἐν τῷ αὐτῷ […] εἶναι σώματα, εἰ σῶμά τι ἡ ψυχή· τοῖς δ' ἀριθ[…] λέγουσιν, ἐν τῇ μιᾷ στιγμῇ πολλὰς στιγμάς· ἢ […] σῶμα ψυχὴν ἔχειν, εἰ μὴ διαφέρων τις ἀριθμὸς […]νεται, καὶ ἄλλος τις τῶν ὑπαρχουσῶν ἐν τῷ σ[…] στιγμῶν. 2. Συμβαίνει τε κινεῖσθαι τὸ ζῷον […] τοῦ ἀριθμοῦ, καθάπερ καὶ Δημόκριτον ἔφαμεν […] κινεῖν· τί γὰρ διαφέρει σφαίρας λέγειν μικρὰς, ἢ [μο]νάδας μεγάλας, ἢ ὅλως μονάδας φερομένας; […]τέρως γὰρ ἀναγκαῖον κινεῖν τὸ ζῷον, τῷ […] αὐτάς. 3. Τοῖς δὴ συμπλέξασιν εἰς τὸ αὐτὸ […] καὶ ἀριθμὸν ταῦτά τε συμβαίνει, καὶ πολλὰ […] τοιαῦτα· οὐ γὰρ μόνον ὁρισμὸν ψυχῆς ἀδ[…] τοιοῦτον εἶναι, ἀλλὰ καὶ συμβεβηκός. Δῆλο[ν …] τις ἐπιχειρήσειεν ἐκ τοῦ λόγου τούτου τὰ πάθ[η …] τὰ ἔργα τῆς ψυχῆς ἀποδιδόναι, οἷον λογισμοὺς, […]σθήσεις, ἡδονὰς, λύπας, καὶ ὅσα ἄλλα τοιαῦτα· […]περ γὰρ εἴπομεν πρότερον, οὐδὲ μαντεύεσθαι ῥ[…] ἐξ αὐτῶν. 4. Τριῶν δὲ τρόπων παραδεδομένων, […] οὓς ὁρίζονται τὴν ψυχὴν, οἱ μὲν τὸ κινητικώτ[ατον …] ἀπεφήναντο, τῷ κινεῖν ἑαυτό· οἱ δὲ, σῶμα τὸ λε[πτο]μερέστατον, ἢ τὸ ἀσωματώτατον τῶν ἄλλων. Τ[…] δὲ τίνας ἀπορίας τε καὶ ὑπεναντιώσεις ἔχει, δι[…]θαμεν σχεδόν· λείπεται δὲ ἐπισκέψασθαι, πῶς […]ται τὸ ἐκ τῶν στοιχείων αὐτὴν εἶναι· λέγου[σι …] γὰρ, ἵν' αἰσθηταί τε τῶν ὄντων, καὶ ἕκαστον γνω[…] 5. Ἀναγκαῖον δὲ συμβαίνειν πολλὰ καὶ ἀδύνατ[α …] λόγῳ· τίθενται γὰρ γνωρίζειν τῷ ὁμοίῳ τὸ ὅμ[οιον …] ὥσπερ ἂν εἰ τὴν ψυχὴν τὰ πράγματα τιθέντες. […] ἔστι δὲ μόνα ταῦτα, πολλὰ δὲ καὶ ἕτερα. Μάλλ[ον …] ἴσως, ἄπειρα τὸν ἀριθμὸν, τὰ ἐκ τούτων. 6. Ε[…] μὲν οὖν ἐστιν ἕκαστον τούτων, ἔστω γινώσκειν […] ψυχὴν καὶ αἰσθάνεσθαι. Ἀλλὰ τὸ σύνολον τίνι […]ριεῖ, ἢ αἰσθήσεται, οἷον, τί θεὸς, ἢ ἄνθρωπος […] σὰρξ, ἢ ὀστοῦν· ὁμοίως δὲ καὶ ὁτιοῦν ἄλλο τῶν […]θέτων· οὐ γὰρ ὁπωσοῦν ἔχοντα τὰ στοιχεῖα τ[…] ἕκαστον, ἀλλὰ λόγῳ τινὶ καὶ συνθέσει, καθάπερ […] καὶ Ἐμπεδοκλῆς τὸ ὀστοῦν·

Ἡ δὲ χθὼν ἐπίηρος ἐν εὐστέρνοις χοάνοισι,
Τὰ δύο τῶν ὀκτὼ μορίων λάχε νήστιδος αἴγλης,
Τέσσαρα δ' ἡφαίστοιο, τὰ δ' ὀστέα λευκὰ γένοντο.

Οὐθὲν οὖν ὄφελος εἶναι τὰ στοιχεῖα ἐν τῇ ψυχῇ, εἰ μὴ καὶ οἱ λόγοι ἐνέσονται, καὶ ἡ σύνθεσις· γνωριεῖ γὰρ ἕκαστον τὸ ὅμοιον· τὸ δ' ὀστοῦν ἢ τὸν ἄνθρωπον οὐδέν, εἰ μὴ ταῦτ' ἐνέσται. Τοῦτο δ' ὅτι ἀδύνατον, οὐθὲν δεῖ λέγειν· τίς γὰρ ἂν ἀπορήσειεν, εἰ ἔνεστιν ἐν τῇ ψυχῇ λίθος, ἢ ἄνθρωπος; ὁμοίως δὲ καὶ τὸ ἀγαθὸν καὶ τὸ μὴ ἀγαθόν. Τὸν αὐτὸν δὲ τρόπον καὶ ἐπὶ τῶν ἄλλων. 7. Ἔτι δέ, πολλαχῶς λεγομένου τοῦ ὄντος· σημαίνει γὰρ τὸ μὲν τόδε τι, τὸ δὲ ποσόν, ἢ ποιόν, ἢ καί τινα ἄλλην τῶν διαιρεθεισῶν κατηγοριῶν, πότερον ἐξ ἁπάντων ἔσται ἡ ψυχή, ἢ οὔ. Ἀλλ' οὐ δοκεῖ κοινὰ πάντων εἶναι στοιχεῖα. Ἆρ' οὖν ὅσα τῶν οὐσιῶν, ἐκ τούτων μόνον; πῶς οὖν γινώσκει, ὅτι καὶ τῶν ἄλλων ἕκαστον; ἢ φήσουσιν ἑκάστου γένους εἶναι στοιχεῖα καὶ ἀρχὰς ἰδίας, ἐξ ὧν τὴν ψυχὴν συνεστάναι; ἔσται ἄρα καὶ ποσὸν, καὶ ποιόν, καὶ οὐσία. Ἀλλ' ἀδύνατον ἐκ τῶν τοῦ ποσοῦ στοιχείων οὐσίαν εἶναι, καὶ μὴ ποσόν. Τοῖς δὴ λέγουσιν ἐκ πάντων, ταῦτά τε καὶ τοιαῦθ' ἕτερα συμβαίνει. 8. Ἄτοπον δὲ καὶ τὸ φάναι μὲν ἀπαθὲς εἶναι τὸ ὅμοιον ὑπὸ τοῦ ὁμοίου· αἰσθάνεσθαι δὲ τὸ ὅμοιον τοῦ ὁμοίου, καὶ γινώσκειν τῷ ὁμοίῳ τὸ ὅμοιον. Τὸ δ' αἰσθάνεσθαι πάσχειν τι καὶ κινεῖσθαι τιθέασιν· ὁμοίως δὲ καὶ τὸ νοεῖν τε καὶ γινώσκειν. Πολλὰς δὲ ἀπορίας καὶ δυσχερείας ἔχοντος τοῦ λέγειν, καθάπερ Ἐμπεδοκλῆς, ὡς τοῖς σωματικοῖς στοιχείοις ἕκαστα γνωρίζεται καὶ πρὸς τὸ ὅμοιον, μαρτυρεῖ τὸ νῦν λεχθέν· ὅσα γὰρ ἔνεστιν ἐν τοῖς τῶν ζώων σώμασιν ἁπλῶς γῆς, οἷον ὀστᾶ, νεῦρα, τρίχες, οὐθενὸς αἰσθάνεσθαι δοκεῖ· ὥστε οὐδὲ τῶν ὁμοίων· καίτοι προσῆκεν. 9. Ἔτι δ' ἑκάστῃ τῶν ἀρχῶν ἄγνοια πλέον ἢ σύνεσις ὑπάρξει. Γνώσεται μὲν γὰρ ἓν ἕκαστον· πολλὰ δ' ἀγνοήσει· πάντα γὰρ τὰ ἄλλα. Συμβαίνει δ' Ἐμπεδοκλεῖ γε καὶ ἀφρονέστατον εἶναι τὸν θεόν· μόνος γὰρ τῶν στοιχείων ἓν οὐ γνωριεῖ τὸ νεῖκος· τὰ δὲ θνητὰ πάντα· ἐκ πάντων γὰρ ἕκαστον. 10. Ὅλως δὲ διὰ τίν' αἰτίαν οὐχ ἅπαντα ψυχὴν ἔχει τὰ ὄντα; ἐπειδὴ πᾶν ἤτοι στοιχεῖον, ἢ ἐκ στοιχείου ἑνὸς, ἢ ἐκ πλειόνων, ἢ πάντων· ἀναγκαῖον γάρ ἐστιν ἕν τι γινώσκειν, ἢ τινά, ἢ πάντα. 11. Ἀπορήσειε δ' ἄν τις καὶ τί ποτέ ἐστι τὸ ἑνοποιοῦν αὐτά· ὕλῃ γὰρ ἔοικε τά γε στοιχεῖα· κυριώτατον γὰρ ἐκεῖνο τὸ συνέχον ὅ,τί ποτέ ἐστι· τῆς δὲ ψυχῆς εἶναί τι κρεῖττον καὶ ἄρχον, ἀδύνατον· ἀδυνατώτερον δ' ἔτι, τοῦ νοῦ· εὐλογώτατον γὰρ, εἶναι τοῦτον προγενέστατον καὶ κύριον κατὰ φύσιν. Τὰ δὲ στοιχεῖά φασι πρῶτα τῶν ὄντων εἶναι. 12. Πάντες δὲ καὶ οἱ διὰ τὸ γνωρίζειν καὶ αἰσθάνεσθαι τὴν ψυχὴν τὰ ὄντα, ἐκ τῶν στοιχείων λέγοντες αὐτήν, καὶ οἱ τὸ κινητικώτατον, οὐ περὶ ἁπάσης λέγουσι ψυχῆς· οὔτε γὰρ τὰ αἰσθανόμενα πάντα κινητικά· φαίνεται γὰρ εἶναί τινα μόνιμα τῶν ζώων κατὰ τόπον. Καίτοι δοκεῖ γε ταύτην μόνην τῶν κινήσεων κινεῖν ἡ ψυχὴ τὸ ζῶον. Ὁμοίως δὲ καὶ ὅσοι τὸν νοῦν καὶ τὸ αἰσθητικὸν ἐκ τῶν στοιχείων ποιοῦσι· φαίνεται γὰρ τά τε φυτὰ ζῆν, οὐ μετέχοντα φορᾶς οὐδ' αἰσθήσεως, καὶ τῶν ζώων πολλὰ διάνοιαν οὐκ ἔχειν. 13. Εἰ δέ τις καὶ ταῦτα παραχωρήσειε, καὶ θείη τὸν νοῦν μέρος τι τῆς ψυχῆς, ὁμοίως δὲ καὶ τὸ αἰσθητικόν, οὐδ' ἂν οὕτω λέγοιεν καθόλου περὶ πάσης ψυχῆς, οὐδὲ ὅλης, οὐδὲ περὶ μιᾶς. Τοῦτο δὲ πέπονθε καὶ ὁ ἐν τοῖς Ὀρφικοῖς [καλουμένοις] ἔπεσι λόγος· φησὶ γὰρ τὴν ψυχὴν ἐκ τοῦ ὅλου εἰσιέναι, ἀναπνεόντων φερομένην ὑπὸ τῶν ἀνέμων. Οὐχ οἷόντε δὴ τοῖς φυτοῖς τοῦτο συμβαίνειν, οὐδὲ τῶν ζώων ἐνίοις, εἴπερ μὴ πάντα ἀναπνέουσι. 14. Τοῦτο δὲ λέληθε τοὺς οὕτως ὑπειληφότας, εἴπερ δεῖ τὴν ψυχὴν ἐκ τῶν στοιχείων ποιεῖν, οὐθὲν δεῖ ἐξ ἁπάντων· ἱκανὸν γὰρ θάτερον μέρος τῆς ἐναντιώσεως, ἑαυτό τε κρίνειν, καὶ τὸ ἀντικείμενον· καὶ γὰρ τῷ εὐθεῖ καὶ αὐτὸ καὶ τὸ καμπύλον γινώσκομεν· κριτὴς γὰρ ἀμφοῖν ὁ κανών. Τὸ δὲ καμπύλον οὔθ' ἑαυτοῦ, οὔτε τοῦ εὐθέος. 15. Καὶ ἐν τῷ ὅλῳ δέ τινες αὐτὴν μεμίχθαι φασίν. Ὅθεν ἴσως καὶ Θαλῆς ᾠήθη πάντα πλήρη θεῶν εἶναι. Τοῦτο δὲ ἔχει τινὰς ἀπορίας· διὰ τίνα μὲν γὰρ αἰτίαν ἐν τῷ ἀέρι, ἢ ἐν τῷ πυρὶ οὖσα ἡ ψυχή, οὐ ποιεῖ ζῶον, ἐν δὲ τοῖς μικτοῖς, καὶ ταῦτα βελτίων ἐν τούτοις εἶναι δοκοῦσα; Ἐπιζητήσειε γὰρ ἄν τις, καὶ διὰ τίνα αἰτίαν ἡ ἐν τῷ ἀέρι ψυχή, τῆς ἐν τοῖς ζώοις βελτίων ἐστὶ καὶ ἀθανατωτέρα. 15. Συμβαίνει δὲ ἀμφοτέρως ἄτοπον καὶ παράλογον· καὶ γὰρ τὸ λέγειν ζῶον τὸ πῦρ, ἢ τὸν ἀέρα, τῶν παραλογωτέρων ἐστί· καὶ μὴ λέγειν ζῶα ψυχῆς ἐνούσης, ἄτοπον. 16. Ὑπολαβεῖν δὲ ἐοίκασι τὴν ψυχὴν εἶναι ἐν τούτοις, ὅτι τὸ ὅλον τοῖς μορίοις ὁμοειδές. Ὥστ' ἀναγκαῖον αὐτοῖς λέγειν καὶ τὴν ψυχὴν ὁμοειδῆ τοῖς μορίοις εἶναι, εἰ τῷ ἀπολαβεῖν τι περὶ τοῦ περιέχοντος ἐν τοῖς ζώοις ἔμψυχα ζῶα γίνεται. Εἰ δ' ὁ μὲν ἀὴρ διασπώμενος ὁμοειδής, ἡ δὲ ψυχὴ ἀνομοιομερής, τὸ μέν τι αὐτῆς ὑπάρξει δῆλον ὅτι, τὸ δ' οὐχ ὑπάρξει. Ἀναγκαῖον οὖν αὐτὴν ἢ ὁμοιομερῆ εἶναι, ἢ μὴ ἐνυπάρχειν ἐν ὁτῳοῦν μορίῳ τοῦ παντός· φανερὸν οὖν ἐκ τῶν εἰρημένων, ὡς οὔτε τὸ γινώσκειν ὑπάρχει ψυχῇ διὰ τὸ ἐκ τῶν στοιχείων εἶναι, οὔτε τὸ κινεῖσθαι αὐτὴν καλῶς οὐδ' ἀληθῶς λέγεται. 17. Ἐπειδὴ δὲ τὸ γινώσκειν ψυχῆς ἐστι, καὶ τὸ αἰσθάνεσθαί τε, καὶ δοξάζειν· ἔτι δὲ τὸ ἐπιθυμεῖν, καὶ βουλεύεσθαι, καὶ ὅλως ὀρέξεις· γίνεται δὲ καὶ ἡ κατὰ τόπον κίνησις τοῖς ζώοις ὑπὸ ψυχῆς· ἔτι δὲ αὔξησίς τε, καὶ ἀκμή, καὶ φθίσις, πότερον ὅλῃ τῇ ψυχῇ τούτων ἕκαστον ὑπάρχει, καὶ πάσῃ νοοῦμέν τε, καὶ αἰσθανόμεθα, καὶ τῶν ἄλλων ἕκαστον ποιοῦμέν τε καὶ πάσχομεν, ἢ μορίοις ἑτέροις ἕτερα. Καὶ τὸ ζῆν δὲ πότερον ἔν τινι τούτων ἐστὶν ἑνί, ἢ καὶ ἐν πλείοσιν, ἢ καὶ ἐν πᾶσιν, ἢ καὶ ἄλλο τι αἴτιον. 18. Λέγουσι δέ τινες μεριστὴν αὐτὴν εἶναι, καὶ ἄλλῳ μὲν νοεῖν, ἄλλῳ δὲ ἐπιθυμεῖν. Τί οὖν δή ποτε συνέχει τὴν ψυχήν, εἰ μεριστὴ πέφυκεν; οὐ γὰρ δή γε τὸ σῶμα· δοκεῖ γὰρ τοὐναντίον μᾶλλον ἡ ψυχὴ τὸ σῶμα συνέχειν· ἐξελθούσης γοῦν διαπνεῖται καὶ σήπεται. 19. Εἰ οὖν ἕτερόν τι μίαν αὐτὴν ποιεῖ, ἐκεῖνο μάλιστα ἂν εἴη ἡ ψυχή. Δεήσει δὲ πάλιν κἀκεῖνο ζητεῖν, πότερον ἕν, ἢ πολυμερές. Εἰ μὲν γὰρ ἕν, διὰ τί οὐκ εὐθὺς καὶ τὴν ψυχὴν ἓν εἶναι; εἰ δὲ μεριστόν, πάλιν ὁ λόγος ζητήσει, τί τὸ συνέχον ἐκεῖνο; καὶ οὕτω δὴ πρόεισιν ἐπὶ τὸ ἄπειρον. 20. Ἀπορήσειε δ' ἄν τις καὶ περὶ τῶν μορίων αὐτῆς, τίνα δύναμιν ἔχει ἕκαστον ἐν τῷ σώματι· εἰ γὰρ ὅλη ἡ ψυχὴ πᾶν τὸ σῶμα συνέχει, προσήκει καὶ τῶν μορίων ἕκαστον συνέχειν τι τοῦ σώματος. Τοῦτο δὲ ἔοικεν ἀδυνάτῳ· ποῖον γὰρ μόριον, ἢ πῶς ὁ νοῦς συνέξει, χαλεπὸν καὶ πλάσαι. 21. Φαίνεται δὲ καὶ τὰ φυτὰ διαιρούμενα ζῆν· καὶ τῶν ζώων ἔνια τῶν ἐντόμων, ὡς τὴν αὐτὴν ἔχοντα ψυ-

χὴν τῷ εἴδει, εἰ καὶ μὴ ἀριθμῷ. Ἑκάτερον γοῦν τῶν μορίων αἴσθησιν ἔχει, καὶ κινεῖται κατὰ τόπον ἐπί τινα χρόνον. 22. Εἰ δὲ μὴ διατελοῦσιν, οὐδὲν ἄτοπον· ὄργανα γὰρ οὐκ ἔχουσιν ὥστε σώζειν τὴν φύσιν. Ἀλλ᾽ οὐδὲν ἧττον ἐν ἑκατέρῳ τῶν μορίων ἅπαντα ἐνυπάρχει τὰ μόρια τῆς ψυχῆς· καὶ ὁμοειδῆ εἰσιν

ἀλλήλοις, καὶ τῇ ὅλῃ· ἀλλήλων μέν, ὡς οὐ χωριστ
ὄντα· τῆς δὲ ὅλης ψυχῆς, ὡς διαιρετῆς οὔση
23. Ἔοικε δὲ καὶ ἡ ἐν τοῖς φυτοῖς ἀρχὴ ψυχή τις ε
ναι. Μόνης γὰρ ταύτης κοινωνεῖ καὶ ζῶα καὶ φ
τά. Καὶ αὕτη μὲν χωρίζεται τῆς αἰσθητικῆς ἀρχ
αἴσθησιν δὲ οὐδὲν ἄνευ ταύτης ἔχει.

DE ANIMA LIBER II.

CAPUT I.

Τὰ μὲν δὴ ὑπὸ τῶν προτέρων παραδεδομένα περὶ ψυχῆς εἰρήσθω. Πάλιν δὲ ὥσπερ ἐξ ὑπαρχῆς ἐπανίωμεν, πειρώμενοι διορίσαι, τί ἐστι ψυχή, καὶ τίς ἂν εἴη κοινότατος λόγος αὐτῆς. 2. Λέγομεν δὴ ἕν τι γένος τῶν ὄντων τὴν οὐσίαν· ταύτης δὲ τὸ μὲν ὡς ὕλην, ὃ καθ᾽ αὑτὸ μὲν οὐκ ἔστι τόδε τι· ἕτερον δέ, μορφὴν καὶ εἶδος, καθ᾽ ἣν ἤδη λέγεται τόδε τι· καὶ τρίτον, τὸ ἐκ τούτων. Ἔστι δὲ ἡ μὲν ὕλη, δύναμις· τὸ δὲ εἶδος, ἐντελέχεια· καὶ τοῦτο, διχῶς· τὸ μὲν ὡς ἐπιστήμη, τὸ δὲ ὡς τὸ θεωρεῖν. 3. Οὐσίαι δὲ μάλιστα εἶναι δοκοῦσι τὰ σώματα· καὶ τούτων τὰ φυσικά· ταῦτα γὰρ τῶν ἄλλων ἀρχαί. Τῶν δὲ φυσικῶν, τὰ μὲν ἔχει ζωήν, τὰ δὲ οὐκ ἔχει· ζωὴν δὲ λέγομεν τὴν δι᾽ αὑτοῦ τροφήν τε, καὶ αὔξησιν, καὶ φθίσιν. Ὥστε πᾶν σῶμα φυσικὸν μετέχον ζωῆς, οὐσία ἂν εἴη· οὐσία δὲ οὕτως ὡς συνθέτη. 4. Ἐπεὶ δέ ἐστι σῶμα τοιόνδε· ζωὴν γὰρ ἔχον, οὐκ ἂν εἴη τὸ σῶμα ψυχή· οὐ γάρ ἐστι τῶν καθ᾽ ὑποκειμένου τὸ σῶμα· μᾶλλον δὲ ὡς ὑποκείμενον καὶ ὕλη· ἀναγκαῖον ἄρα τὴν ψυχὴν οὐσίαν εἶναι, ὡς εἶδος σώματος φυσικοῦ, δυνάμει ζωὴν ἔχοντος. 5. Ἡ δὲ οὐσία ἐντελέχεια· τοιούτου ἄρα σώματος ἐντελέχεια. Αὕτη δὲ λέγεται διχῶς· ἡ μὲν ὡς ἐπιστήμη, ἡ δὲ ὡς τὸ θεωρεῖν. Φανερὸν οὖν ὅτι ὡς ἐπιστήμη· ἐν γὰρ τῷ ὑπάρχειν τὴν ψυχήν, ὕπνος καὶ ἐγρήγορσίς ἐστιν. Ἀνάλογον δ᾽ ἡ μὲν ἐγρήγορσις τῷ θεωρεῖν· ὁ δ᾽ ὕπνος, τῷ ἔχειν καὶ μὴ ἐνεργεῖν. 6. Προτέρα δὲ τῇ γενέσει ἐπὶ τοῦ αὐτοῦ, ἡ ἐπιστήμη. Διὸ ψυχή ἐστιν ἐντελέχεια ἡ πρώτη σώματος φυσικοῦ ζωὴν ἔχοντος δυνάμει· τοιοῦτον δέ, ὃ ἂν ᾖ ὀργανικόν. Ὄργανα δὲ καὶ τὰ τῶν φυτῶν μέρη, ἀλλὰ παντελῶς ἁπλᾶ· οἷον τὸ φύλλον περικαρπίου σκέπασμα· τὸ δὲ περικάρπιον, καρποῦ. Αἱ δὲ ῥίζαι τῷ στόματι ἀνάλογον· ἄμφω γὰρ ἕλκει τὴν τροφήν. 7. Εἰ δέ τι κοινὸν ἐπὶ πάσης ψυχῆς δεῖ λέγειν, εἴη ἂν ἡ πρώτη ἐντελέχεια σώματος φυσικοῦ ὀργανικοῦ. Διὸ καὶ οὐ δεῖ ζητεῖν, εἰ ἓν ἡ ψυχὴ καὶ τὸ σῶμα, ὥσπερ οὐδὲ τὸν κηρὸν καὶ τὸ σχῆμα, οὐδ᾽ ὅλως τὴν ἑκάστου ὕλην καὶ τὸ οὗ ὕλη· τὸ γὰρ ἓν καὶ τὸ εἶναι ἐπεὶ πλεοναχῶς λέγεται, τὸ κυρίως ἡ ἐντελέχειά ἐστι. 8. Καθόλου μὲν οὖν εἴρηται τί ἐστιν ἡ ψυχή· οὐσία γὰρ ἡ κατὰ τὸν λόγον. Τοῦτο δὲ τὸ τί ἦν εἶναι τῷ τοιῳδὶ σώματι, καθάπερ εἴ τι τῶν ὀργάνων φυσικὸν ἦν σῶμα, οἷον πέλεκυς· ἦν γὰρ ἂν τὸ πελέκει εἶναι ἡ οὐσία αὐτοῦ, καὶ ἡ ψυχὴ τοῦτο· χωρισθείσης γὰρ ταύτης, οὐκ ἂν ἔτι πέλεκυς ἦν, ἀλλ᾽ ἢ ὁμωνύμως. Νῦν δ᾽ ἐστὶ πέλεκυς· οὐ γὰρ τοιούτου σώματος τὸ τί ἦν εἶναι καὶ ὁ λόγος ἡ ψυχή· ἀλλὰ φυσικοῦ τοιουδὶ ἔχοντος ἀρχὴν κινήσεως καὶ στάσεως ἐν αὑτῷ. 9. Θεωρεῖν δὲ καὶ ἐπὶ τῶν μερῶν δεῖ τὸ λεχθέν· εἰ γὰρ ἦν ὁ ὀφθαλμὸς ζῶον, ψυχὴ ἂν αὐτῷ ἦν ἡ ὄψις· αὕτη γὰρ οὐσία ὀφθαλμοῦ ἡ κατὰ λόγον. Ὁ δ᾽ ὀφθαλμός, ὕλη ὄψεως, ἧς

ἀπολιπούσης, οὐκ ἔστιν ὀφθαλμός, πλὴν ὁμων
καθάπερ ὁ λίθινος καὶ γεγραμμένος. Δεῖ δὴ
τὸ ἐπὶ μέρους ἐφ᾽ ὅλου τοῦ ζῶντος σώματος·
γον γὰρ ἔχει ὡς τὸ μέρος πρὸς τὸ μέρος, ἡ
σθησις πρὸς τὸ ὅλον σῶμα τὸ αἰσθητικόν, ᾗ
10. Ἔστι δὲ οὐ τὸ ἀποβεβληκὸς τὴν ψυχήν,
μει ὂν ὥστε ζῆν, ἀλλὰ τὸ ἔχον· τὸ δὲ σπ
ὁ καρπός, τὸ δυνάμει τοιονδὶ σῶμα. Ὡς
τμῆσις καὶ ἡ ὅρασις, οὕτω καὶ ἡ ἐγρήγορσ
χεια. Ὡς δὲ ἡ ὄψις καὶ ἡ δύναμις τοῦ ὀρ
ψυχή· τὸ δὲ σῶμα, τὸ δυνάμει ὄν· ἀλλ᾽
ὀφθαλμὸς ἡ κόρη καὶ ἡ ὄψις, κἀκεῖ ἡ ψυχ
σῶμα τὸ ζῶον. 11. Ὅτι μὲν οὖν οὐκ ἔσ
χωριστὴ τοῦ σώματος, ἢ μέρη τινὰ αὐτῆς,
πέφυκεν, οὐκ ἄδηλον· ἐνίων γὰρ ἡ ἐντελέχ
ρῶν ἐστιν αὐτῶν. Οὐ μὴν ἀλλ᾽ ἔνιά γε
λύει, διὰ τὸ μηθενὸς εἶναι σώματος ἐντελ
δὲ ἄδηλον, εἰ οὕτως ἐντελέχεια τοῦ σώμα
ὥσπερ πλωτὴρ πλοίου. Τύπῳ μὲν οὖν
σθω καὶ ὑπογεγράφθω περὶ ψυχῆς.

CAPUT II.

Ἐπεὶ δ᾽ ἐκ τῶν ἀσαφῶν μέν, φανερ
γνεται τὸ σαφὲς καὶ κατὰ τὸν λόγον
πειρατέον πάλιν οὕτως ἐπελθεῖν περὶ α
μόνον τὸ ὅτι δεῖ τὸν ὁριστικὸν λόγον δ
οἱ πλεῖστοι τῶν ὅρων λέγουσιν, ἀλλὰ
ἐνυπάρχειν καὶ ἐμφαίνεσθαι. Νῦν δὲ
ράσμαθ᾽ οἱ λόγοι τῶν ὅρων εἰσίν· οἷο
γωνισμός, τὸ ἴσον ἑτερομήκει ὀρθογ
πλευρον. Ὁ δὲ τοιοῦτος ὅρος, λόγ
σματος. Ὁ δὲ λέγων ὅτι ἐστὶ τετρ
εὕρησις, τοῦ πράγματος λέγει τὸ αἴ
μεν οὖν ἀρχὴν λαβόντες τῆς σκέψε
ἔμψυχον τοῦ ἀψύχου τῷ ζῆν. Πλεο
λεγομένου, κἂν ἕν τι τούτων ὑπάρχῃ
μεν αὐτό, οἷον νοῦς, αἴσθησις, κίν
κατὰ τόπον· ἔτι δὲ κίνησις ἡ κατὰ
σιν τε, καὶ αὔξησιν. 3. Διὸ καὶ
δοκεῖ ζῆν· φαίνεται γὰρ ἐν αὐτο
καὶ ἀρχὴν τοιαύτην, δι᾽ ἧς αὔξησιν
βάνουσι κατὰ τοὺς ἐναντίους τόπο
αὔξεται, κάτω δὲ οὔ· ἀλλ᾽ ὁμοίως
τῃ ὅσα ἀεὶ τρέφεται καὶ ζῇ διὰ τ
ται λαμβάνειν τροφήν. 4. Χωρί
τῶν ἄλλων δυνατόν· τὰ δὲ ἄλλα
τοῖς θνητοῖς. Φανερὸν δὲ ἐπὶ τα
μία γὰρ αὐτοῖς ὑπάρχει δύναμις
μὲν οὖν ζῆν, διὰ τὴν ἀρχὴν τ
τοῖς ζῶσι· τὸ δὲ ζῶον, διὰ τ
καὶ γὰρ τὰ μὴ κινούμενα μηδ᾽ ἀλ
τα δ᾽ αἴσθησιν, ζῶα λέγομεν
6. Αἰσθήσεως δ᾽ ὑπάρχει πρῶ
ὥσπερ τὸ θρεπτικὸν δύναται

καὶ πάσης αἰσθήσεως, οὕτω καὶ ἡ ἁφὴ τῶν ἄλλων αἰσθήσεων. Θρεπτικὸν δὲ λέγομεν τὸ τοιοῦτον μόριον τῆς ψυχῆς, οὗ καὶ τὰ φυτὰ μετέχει. Τὰ δὲ ζῶα πάντα φαίνεται τὴν ἁπτικὴν αἴσθησιν ἔχοντα. 7. Δι' ἣν δ' αἰτίαν ἑκάτερον τούτων συμβέβηκεν, ὕστερον ἐροῦμεν. Νῦν δ' ἐπὶ τοσοῦτον εἰρήσθω μόνον, ὅτι ἡ ψυχὴ τούτων ἐστὶν ἀρχὴ τῶν εἰρημένων, καὶ τούτοις ὥρισται, θρεπτικῷ, αἰσθητικῷ, διανοητικῷ, κινήσει. 8. Πότερον δὲ τούτων ἕκαστόν ἐστι ψυχὴ, ἢ μόριον ψυχῆς· καὶ εἰ μόριον, πότερον οὕτως ὥστ' εἶναι χωριστὸν λόγῳ μόνον, ἢ καὶ τόπῳ, περὶ μὲν τινῶν οὐ χαλεπὸν ἰδεῖν· ἔνια δὲ ἀπορίαν ἔχει. 9. Ὥςπερ γὰρ ἐπὶ τῶν φυτῶν ἔνια διαιρούμενα φαίνεται ζῶντα, καὶ χωριζόμενα ἀπ' ἀλλήλων, ὡς οὔσης τῆς ἐν αὐτοῖς ψυχῆς, ἐντελεχείᾳ μὲν μιᾶς ἐν ἑκάστῳ φυτῷ, δυνάμει δὲ πλειόνων· οὕτω καὶ περὶ τὰς ἄλλας διαφορὰς τῆς ψυχῆς ὁρῶμεν συμβαῖνον ἐπὶ τῶν ἐντόμων ἐν τοῖς τεμνομένοις· καὶ γὰρ αἴσθησιν ἑκάτερον τῶν μερῶν ἔχει, καὶ κίνησιν τὴν κατὰ τόπον. Εἰ δὲ αἴσθησιν, καὶ φαντασίαν καὶ ὄρεξιν· ὅπου μὲν γὰρ αἴσθησις, καὶ λύπη τε καὶ ἡδονὴ παρακολουθεῖ· ὅπου δὲ ταῦτα, ἐξ ἀνάγκης καὶ ἐπιθυμία. 10. Περὶ δὲ τοῦ νοῦ καὶ τῆς θεωρητικῆς δυνάμεως, οὐδέπω φανερόν· ἀλλ' ἔοικε ψυχῆς γένος ἕτερον εἶναι. Καὶ τοῦτο μόνον ἐνδέχεται χωρίζεσθαι, καθάπερ τὸ ἀΐδιον τοῦ φθαρτοῦ. 11. Τὰ δὲ λοιπὰ μόρια τῆς ψυχῆς, φανερὸν ἐκ τούτων, ὅτι οὐκ ἔστι χωριστὰ, καθάπερ φασί τινες· τῷ δὲ λόγῳ ὅτι ἕτερα, φανερόν· αἰσθητικῷ γὰρ εἶναι καὶ δοξαστικῷ ἕτερον, εἴπερ καὶ τὸ αἰσθάνεσθαι τοῦ δοξάζειν. Ὁμοίως δὲ καὶ τῶν ἄλλων ἕκαστον τῶν εἰρημένων. 12. Ἔτι δ' ἐνίοις μὲν τῶν ζώων ἅπανθ' ὑπάρχει ταῦτα, τίσι δέ τινα τούτων, ἑτέροις δὲ ἓν μόνον· τοῦτο δὲ ποιεῖ διαφορὰς τῶν ζώων. Δι' ἣν δ' αἰτίαν, σκεπτέον ὕστερον. Παραπλήσιον δὲ καὶ περὶ τὰς αἰσθήσεις συμβέβηκε· τὰ μὲν γὰρ ἔχει πάσας, τὰ δὲ τινὰς, τὰ δὲ μίαν τὴν ἀναγκαιοτάτην, ἁφήν. 13. Ἐπεὶ δὲ ᾧ ζῶμεν καὶ αἰσθανόμεθα, διχῶς λέγεται, καθάπερ ᾧ ἐπιστάμεθα· τούτων δὲ λέγομεν, τὸ μὲν ἐπιστήμην, τὸ δὲ ψυχήν· ἑκατέρῳ γὰρ τούτων φαμὲν ἐπίστασθαι· ὁμοίως δὲ καὶ ᾧ ὑγιαίνομεν, τὸ μὲν ὑγιείᾳ, τὸ δὲ μορίῳ τινὶ τοῦ σώματος, ἢ καὶ ὅλῳ. Τούτων δ' ἡ μὲν ἐπιστήμη καὶ ὑγίεια, μορφή, καὶ εἶδός τι καὶ λόγος, καὶ οἷον ἐνέργεια τῶν δεκτικῶν· ἡ μὲν τοῦ ἐπιστημονικοῦ, ἡ δὲ τοῦ ὑγιαστικοῦ· δοκεῖ γὰρ ἐν τῷ πάσχοντι καὶ διατιθεμένῳ ἡ τῶν ποιητικῶν ὑπάρχειν ἐνέργεια. Ἡ ψυχὴ δὲ τοῦτο ᾧ ζῶμεν, καὶ αἰσθανόμεθα, καὶ διανοούμεθα πρώτως. Ὥςτε λόγος τις ἂν εἴη καὶ εἶδος, ἀλλ' οὐχ ὡς ὕλη καὶ τὸ ὑποκείμενον. 14. Τριχῶς γὰρ λεγομένης τῆς οὐσίας, καθάπερ εἴπομεν, ὧν τὸ μὲν εἶδος, τὸ δὲ ὕλη, τὸ δὲ ἐξ ἀμφοῖν· τούτων δ' ἡ μὲν ὕλη δύναμις, τὸ δὲ εἶδος ἐντελέχεια· ἐπεὶ δὲ τὸ ἐξ ἀμφοῖν ἔμψυχον, οὐ τὸ σῶμά ἐστιν ἐντελέχεια ψυχῆς, ἀλλ' αὕτη σώματός τινος. 15. Καὶ διὰ τοῦτο καλῶς ὑπολαμβάνουσιν, οἷς δοκεῖ μήτε ἄνευ σώματος εἶναι, μήτε σῶμά τι ψυχή· σῶμα μὲν γὰρ οὐκ ἔστι, σώματος δέ τι. Καὶ διὰ τοῦτο ἐν σώματι ὑπάρχει, καὶ ἐν σώματι τοιούτῳ, καὶ οὐχ ὥςπερ οἱ πρότερον εἰς σῶμα ἐνήρμοζον αὐτήν, οὐθὲν προςδιορίσαντες ἐν τίνι καὶ ποίῳ· καίπερ οὐδὲ φαινομένου τοῦ τυχόντος δέχεσθαι τὸ τυχόν. Οὕτω δὲ γίνεται καὶ κατὰ λόγον· ἑκάστου γὰρ ἡ ἐντελέχεια, ἐν τῷ δυνάμει ὑπάρχοντι, καὶ τῇ οἰκείᾳ ὕλῃ πέφυκε γίνεσθαι. Ὅτι μὲν οὖν ἐντελέχειά τις ἐστὶ, καὶ λόγος τοῦ δύναμιν ἔχοντος τοιουδὶ εἶναι, φανερὸν ἐκ τούτων.

CAPUT III.

Τῶν δὲ δυνάμεων τῆς ψυχῆς αἱ λεχθεῖσαι, τοῖς μὲν ἐνυπάρχουσι πᾶσαι, καθάπερ εἴπομεν, τοῖς δὲ τινὲς αὐτῶν, ἐνίοις δὲ μία μόνη. Δυνάμεις δὲ εἴπομεν, θρεπτικὸν, αἰσθητικὸν, ὀρεκτικὸν, κινητικὸν κατὰ τόπον, διανοητικόν. Ὑπάρχει δὲ τοῖς μὲν φυτοῖς τὸ θρεπτικὸν μόνον, ἑτέροις δὲ αὐτό τε καὶ τὸ αἰσθητικόν· εἰ δὲ τὸ αἰσθητικὸν, καὶ τὸ ὀρεκτικόν· ὄρεξις γὰρ ἐπιθυμία, καὶ θυμὸς, καὶ βούλησις. Τὰ δὲ ζῶα πάντα μίαν ἔχει τῶν αἰσθήσεων, τὴν ἁφήν· ᾧ δ' αἴσθησις ὑπάρχει, τούτῳ ἡδονή τε καὶ λύπη, καὶ τὸ ἡδύ τε καὶ λυπηρόν. Οἷς δὲ ταῦτα, καὶ ἡ ἐπιθυμία· τοῦ γὰρ ἡδέος ὄρεξίς ἐστιν αὕτη. 2. Ἔτι δὲ τῆς τροφῆς αἴσθησιν ἔχουσιν· ἡ γὰρ ἁφὴ, τῆς τροφῆς αἴσθησις· ξηροῖς γὰρ καὶ ὑγροῖς, καὶ θερμοῖς καὶ ψυχροῖς, τρέφεται τὰ ζῶα πάντα. Τούτων δὲ αἴσθησις, ἁφή· τῶν δὲ ἄλλων αἰσθητῶν κατὰ συμβεβηκός· οὐδὲν γὰρ εἰς τροφὴν συμβάλλεται ψόφος, οὐδὲ χρῶμα, οὐδὲ ὀσμή. Ὁ δὲ χυμὸς, ἕν τι τῶν ἁπτῶν ἐστι. Πεῖνα δὲ καὶ δίψα, ἐπιθυμία· καὶ ἡ μὲν πεῖνα, θερμοῦ καὶ ξηροῦ· ἡ δὲ δίψα, ὑγροῦ καὶ ψυχροῦ· ὁ δὲ χυμὸς, οἷον ἥδυσμά τι τούτων ἐστί. 3. Διασαφητέον δὲ περὶ αὐτῶν ὕστερον. Νῦν δ' ἐπὶ τοσοῦτον διωρίσθω, ὅτι τῶν ζώων τοῖς ἔχουσιν ἁφὴν καὶ ὄρεξις ὑπάρχει. Περὶ δὲ φαντασίας, ἄδηλον· ὕστερον δ' ἐπισκεπτέον. Ἐνίοις δὲ πρὸς τούτοις ὑπάρχει καὶ τὸ κατὰ τόπον κινητικόν· ἑτέροις δὲ καὶ τὸ διανοητικόν τε καὶ νοῦς, οἷον ἀνθρώποις, καὶ εἴ τι τοιοῦτόν ἐστιν ἕτερον, ἢ καὶ τιμιώτερον. 4. Δῆλον οὖν ὅτι τὸν αὐτὸν τρόπον εἷς ἂν εἴη λόγος ψυχῆς τε καὶ σχήματος· οὔτε γὰρ ἐκεῖ σχῆμα παρὰ τὸ τρίγωνόν ἐστι καὶ τὰ ἐφεξῆς, οὔτε ἐνταῦθα ψυχὴ παρὰ τὰς εἰρημένας. Γίνοιτο δ' ἂν καὶ ἐπὶ τῶν σχημάτων λόγος κοινὸς, ὃς ἐφαρμόσει μὲν πᾶσιν, ἴδιος δὲ οὐδενὸς ἔσται σχήματος. Ὁμοίως δὲ καὶ ἐπὶ ταῖς εἰρημέναις ψυχαῖς. Διὸ γελοῖον ζητεῖν τὸν κοινὸν λόγον καὶ ἐπὶ τούτων καὶ ἐφ' ἑτέρων· ὃς οὐδενός ἐστι τῶν ὄντων ἴδιος λόγος, οὐδὲ κατὰ τὸ οἰκεῖον καὶ ἄτομον εἶδος, ἀφέντας τὸν τοιοῦτον. 5. Παραπλησίως δ' ἔχει τῷ περὶ τῶν σχημάτων καὶ τὰ περὶ τὴν ψυχήν· ἀεὶ γὰρ ἐν τῷ ἐφεξῆς ὑπάρχει δυνάμει τὸ πρότερον, ἐπί τε τῶν σχημάτων, καὶ τῶν ἐμψύχων· οἷον, ἐν τετραγώνῳ μὲν, τρίγωνον· ἐν αἰσθητικῷ δὲ, τὸ θρεπτικόν. Ὥςτε καθ' ἕκαστον ζητητέον, τίς ἑκάστου ψυχή· οἷον τίς φυτοῦ, καὶ τίς ἀνθρώπου, ἢ θηρίου. Διὰ τίνα δ' αἰτίαν τῷ ἐφεξῆς οὕτως ἔχουσι, σκεπτέον. Ἄνευ μὲν γὰρ τοῦ θρεπτικοῦ τὸ αἰσθητικὸν οὐκ ἔστι· τοῦ δ' αἰσθητικοῦ χωρίζεται τὸ θρεπτικὸν ἐν τοῖς φυτοῖς. Πάλιν δ', ἄνευ μὲν τοῦ ἁπτικοῦ τῶν ἄλλων αἰσθήσεων οὐδεμία ὑπάρχει· ἁφὴ δὲ ἄνευ τῶν ἄλλων ὑπάρχει· πολλὰ γὰρ τῶν ζώων οὔτε ὄψιν, οὔτε ἀκοὴν ἔχουσιν, οὔτε ὀσμῆς ὅλως αἴσθησιν. 6. Καὶ τῶν αἰσθητικῶν, τὰ μὲν ἔχει τὸ κατὰ τόπον κινητικὸν, τὰ δ' οὐκ ἔχει· τελευταῖον δὲ [καὶ] τὸ ἐλάχιστον, λογισμὸν καὶ διάνοιαν· οἷς μὲν γὰρ ὑπάρχει λογισμὸς τῶν φθαρτῶν, τούτοις καὶ τὰ λοιπὰ πάντα· οἷς δὲ ἐκείνων ἕκαστον, οὐ πᾶσι λογισμός· ἀλλὰ τοῖς μὲν οὐδὲ φαντασία· τὰ δὲ ταύτῃ μόνον ζῶσι. Περὶ δὲ τοῦ θεωρητικοῦ νοῦ ἕτερος λόγος. Ὅτι μὲν οὖν ὁ περὶ τούτων ἑκάστου λόγος οὗτος οἰκειότατος καὶ περὶ ψυχῆς, δῆλον.

CAPUT IV.

Ἀναγκαῖον δὲ τὸν μέλλοντα περὶ τούτων σκέψιν ποιεῖσθαι, λαβεῖν τί ἐστιν ἕκαστον αὐτῶν· εἶθ' οὕτως περὶ τῶν ἐχομένων. Εἰ δὲ χρὴ λέγειν, τί ἕκαστον αὐτῶν, οἷον τὸ νοητικὸν, ἢ τὸ αἰσθητικὸν, ἢ τὸ θρεπτικὸν, πρότερον ἔτι λεκτέον, τί τὸ νοεῖν καὶ τί τὸ αἰσθάνεσθαι· πρότεραι γάρ εἰσι τῶν δυνάμεων αἱ ἐνέργειαι καὶ αἱ πράξεις κατὰ τὸν λόγον· εἰ δ' οὕτω, τούτων δ' ἔτι πρότερα τὰ ἀντικείμενα δεῖ τεθεωρηκέναι, περὶ ἐκείνων πρῶτον ἂν δέοι διορίσασθαι διὰ τὴν αὐτὴν αἰτίαν, οἷον ἐπὶ τροφῆς, καὶ αἰσθητοῦ, καὶ νοητοῦ. 2. Ὥςτε πρῶτον περὶ τροφῆς καὶ γεννήσεως λεκτέον· ἡ γὰρ θρεπτικὴ ψυχὴ καὶ τοῖς ἄλλοις ὑπάρχει, καὶ πρώτη καὶ κοινοτάτη δύναμίς ἐστι ψυχῆς, καθ' ἣν ὑπάρχει τὸ ζῆν ἅπασιν· ἧς ἐστιν ἔργα γεννῆσαι καὶ τροφῇ χρήσασθαι· φυσικώτατον γὰρ τῶν ἐν τοῖς ζῶσιν ἔργων, ὅσα τέλεια, καὶ μὴ πηρώματα, ἢ τὴν γένεσιν αὐτόματον ἔχει, τὸ ποιῆσαι ἕτερον οἷον αὐτὸ, ζῶον μὲν ζῶον, φυτὸν δὲ φυτὸν, ἵνα τοῦ ἀεὶ καὶ τοῦ θείου μετέχωσιν, ᾗ δύνανται· πάντα γὰρ ἐκείνου ὀρέγεται, κἀκείνου ἕνεκα πράττει ὅσα κατὰ φύσιν πράττει. 3. Τὸ δὲ οὗ ἕνεκα, δισσόν· τὸ μὲν οὗ, τὸ δὲ ᾧ. Ἐπεὶ οὖν κοινωνεῖν ἀδυνατεῖ τοῦ ἀεὶ καὶ τοῦ θείου τῇ συνεχείᾳ, διὰ τὸ μηδὲν ἐνδέχεσθαι τῶν φθαρτῶν τὸ αὐτὸ καὶ ἓν ἀριθμῷ διαμένειν, ᾗ μετέχειν δύναται ἕκαστον, ταύτῃ κοινωνεῖ, τὸ μὲν μᾶλλον, τὸ δὲ ἧττον· καὶ διαμένει οὐκ αὐτὸ, ἀλλ' οἷον αὐτό· ἀριθμῷ μὲν οὐχ ἓν, εἴδει δὲ ἕν. 4. Ἔστι δὲ ἡ ψυχὴ τοῦ ζῶντος σώματος αἰτία καὶ ἀρχή. Ταῦτα δὲ πολλαχῶς λέγεται· ὅμως δ' ἡ ψυχὴ κατὰ τοὺς διῃρημένους τρόπους τρεῖς, αἰτία· καὶ γὰρ ὅθεν ἡ κίνησις αὐτὴ, καὶ τὸ οὗ ἕνεκα, καὶ ὡς ἡ οὐσία τῶν ἐμψύχων σωμάτων, ἡ ψυχὴ αἰτία. 5. Ὅτι μὲν οὖν ὡς οὐσία, δῆλον· τὸ γὰρ αἴτιον τοῦ εἶναι πᾶσιν ἡ οὐσία· τὸ δὲ ζῆν τοῖς ζῶσι, τὸ εἶναί ἐστιν. Αἰτία δὲ καὶ ἀρχὴ τούτων ἡ ψυχή. Ἔτι δὲ τοῦ δυνάμει ὄντος λόγος, ἡ ἐντελέχεια. Φανερὸν δ' ὡς καὶ οὗ ἕνεκα, αἰτία ἡ ψυχή· ὥςπερ γὰρ ὁ νοῦς ἕνεκά του ποιεῖ, τὸν αὐτὸν τρόπον καὶ ἡ φύσις. Καὶ τοῦτ' ἔστιν αὐτῇ τέλος. Τοιοῦτον δ' ἐν τοῖς ζώοις ἡ ψυχὴ κατὰ φύσιν· πάντα γὰρ τὰ φυσικὰ σώματα τῆς ψυχῆς ὄργανα, καθάπερ τὰ τῶν ζώων, οὕτω καὶ τὰ τῶν φυτῶν, ὡς ἕνεκα τῆς ψυχῆς ὄντα· διττῶς δὲ τὸ οὗ ἕνεκα· τό,τε οὗ, καὶ τὸ ᾧ. Ἀλλὰ μὴν καὶ ὅθεν πρῶτον ἡ κατὰ τόπον κίνησις, ἡ ψυχή· οὐ πᾶσι δ' ὑπάρχει τοῖς ζῶσιν ἡ δύναμις αὕτη. Ἔστι δὲ καὶ ἀλλοίωσις καὶ αὔξησις κατὰ ψυχήν. Ἡ μὲν γὰρ αἴσθησις ἀλλοίωσίς τις εἶναι δοκεῖ· αἰσθάνεται δ' οὐδὲν, ὃ μὴ ψυχὴν ἔχει. Ὁμοίως δὲ καὶ περὶ αὐξήσεως καὶ φθίσεως ἔχει· οὐδὲν γὰρ φθίνει, οὐδ' αὐξάνεται φυσικῶς μὴ τρεφόμενον. Τρέφεται δ' οὐδὲν ὃ μὴ κοινωνεῖ ζωῆς. 6. Ἐμπεδοκλῆς δ' οὐ καλῶς εἴρηκε τοῦτο, προστιθεὶς τὴν αὔξησιν συμβαίνειν τοῖς φυτοῖς, κάτω μὲν ῥιζουμένων, διὰ τὸ τὴν γῆν οὕτω φέρεσθαι κατὰ φύσιν· ἄνω δὲ διὰ τὸ πῦρ ὡσαύτως· οὔτε γὰρ τὸ ἄνω καὶ τὸ κάτω καλῶς λαμβάνει· οὐ γὰρ ταὐτὸ πᾶσι τὸ ἄνω καὶ τὸ κάτω, καὶ τῷ παντί. Ἀλλ' ὡς ἡ κεφαλὴ τῶν ζώων, οὕτως αἱ ῥίζαι τῶν φυτῶν, εἰ χρὴ τὰ ὄργανα ἕτερα λέγειν, καὶ ταὐτὰ τοῖς ἔργοις. 7. Πρὸς δὲ τούτοις τί τὸ συνέχον εἰς τἀναντία φερόμενα, τὸ πῦρ καὶ τὴν γῆν· διασπασθήσεται γὰρ, εἰ μή τι ἔσται τὸ κωλῦσον· εἰ δ' ἐστὶ, τοῦτ' ἐστὶν ἡ ψυχὴ, καὶ τὸ αἴτιον τοῦ αὐξάνεσθαι, καὶ τρέφεσθαι.

8. Δοκεῖ δέ τισιν ἡ τοῦ πυρὸς φύσις ἁπλῶς αἰτία τ[illegible]
τροφῆς καὶ τῆς αὐξήσεως εἶναι· καὶ γὰρ αὐτὸ φαί[illegible]
νεται μόνον τῶν σωμάτων ἢ τῶν στοιχείων τρεφόμ[illegible]
νον καὶ αὐξανόμενον. Διὸ καὶ ἐν τοῖς φυτοῖς καὶ
τοῖς ζώοις ὑπολάβοι τις ἂν τοῦτο εἶναι τὸ ἐργαζό[illegible]
νον. 9. Τὸ δὲ συναίτιον, πῶς μέν ἐστιν, οὐ μὴν
πλῶς γε αἴτιον, ἀλλὰ μᾶλλον ἡ ψυχή· ἡ μὲν γὰρ
πυρὸς αὔξησις εἰς ἄπειρον, ἕως ἂν ᾖ τὸ καυστόν.
δὲ φύσει συνεστώτων πέρας ἐστὶ καὶ λόγος μεγέ[illegible]
καὶ αὐξήσεως· ταῦτα δὲ ψυχῆς, ἀλλ' οὐ πυρὸς,
λόγου μᾶλλον ἢ ὕλης. 10. Ἐπεὶ δ' ἡ αὐτὴ δύ[illegible]
τῆς ψυχῆς θρεπτικὴ καὶ γεννητικὴ, περὶ τροφῆς [illegible]
καῖον διορίσαι πρῶτον· ἀφορίζεται γὰρ πρ[illegible]
ἄλλας δυνάμεις τῷ ἔργῳ τούτῳ. 11. Δοκεῖ [illegible]
ἡ τροφὴ, τὸ ἐναντίον τῷ ἐναντίῳ· οὐ πᾶν δὲ [illegible]
ἀλλ' ὅσα τῶν ἐναντίων μὴ μόνον γένεσιν ἐξ [illegible]
ἔχει, ἀλλὰ καὶ αὔξησιν· γίνεται γὰρ πολλὰ [illegible]
λων, ἀλλ' οὐ πάντα ποσά· οἷον ὑγιὲς ἐκ κά[illegible]
Φαίνεται δ' οὐδ' ἐκεῖνα τὸν αὐτὸν τρόπον [illegible]
εἶναι τροφή· ἀλλὰ τῷ πυρὶ μὲν τὸ ὕδωρ τ[illegible]
δὲ πῦρ οὐ τρέφει τὸ ὕδωρ. Ἐν μὲν οὖν το[illegible]
σώμασι ταῦτ' εἶναι δοκεῖ μάλιστα, τὸ μὲν [illegible]
δὲ τρεφόμενον. 12. Ἀπορίαν δὲ ἔχει· φ[illegible]
μὲν τὸ ὅμοιον τῷ ὁμοίῳ τρέφεσθαι, καθάπ[illegible]
ξάνεσθαι· τοῖς δ' ὥςπερ εἴπομεν, τοὔμπ[illegible]
τὸ ἐναντίον τῷ ἐναντίῳ, ὡς ἀπαθοῦς ὄ[illegible]
μοίου· τὴν δὲ τροφὴν μεταβάλλειν καὶ π[illegible]
δὲ μεταβολὴ πᾶσιν εἰς τὸ ἀντικείμενον, [illegible]
13. Ἔτι ἡ τροφὴ πάσχει τι ὑπὸ τοῦ τρεφ[illegible]
οὐ τοῦτο ὑπὸ τῆς τροφῆς, ὥςπερ οὐδ' [illegible]
τῆς ὕλης, ἀλλ' ὑπ' ἐκείνου αὕτη· ὁ δὲ [illegible]
βάλλει μόνον εἰς ἐνέργειαν ἐξ ἀργίας. [illegible]
ἐστιν ἡ τροφὴ τὸ τελευταῖον προσγι[illegible]
πρῶτον, ἔχει διαφοράν. Εἰ δ' ἄμφω, ἀ[illegible]
πτος, ἡ δὲ πεπεμμένη, ἀμφοτέρως ἂν [illegible]
τροφὴν λέγειν· ᾗ μὲν γὰρ ἄπεπτος, [illegible]
ἐναντίῳ τρέφεται· ᾗ δὲ πεπεμμένη, τ[illegible]
μοίῳ. Ὥςτε φανερὸν, ὅτι λέγουσί τιν[illegible]
τεροι καὶ ὀρθῶς καὶ οὐκ ὀρθῶς. 14. [illegible]
τρέφεται μὴ μετέχον ζωῆς, τὸ ἔμψυ[illegible]
τὸ τρεφόμενον, ᾗ ἔμψυχον. Ὥςτε κ[illegible]
ἔμψυχόν ἐστι, καὶ οὐ κατὰ συμβεβηκό[illegible]
ἕτερον τροφῇ καὶ αὐξητικῷ εἶναι· ᾗ [illegible]
τὸ ἔμψυχον, αὐξητικόν· ᾗ δὲ τόδε τ[illegible]
φή· σώζει γὰρ τὴν οὐσίαν, καὶ μ[illegible]
ἕως ἂν καὶ τρέφηται· καὶ γενέσεως [illegible]
τρεφομένου, ἀλλ' οἷον τὸ τρεφόμενο[illegible]
αὐτὴ ἡ οὐσία· γεννᾷ δ' οὐθὲν [illegible]
σώζει. 16. Ὥσθ' ἡ μὲν τοιαύτη [illegible]
δύναμίς ἐστιν, οἵα σώζειν τὸ ἔχον [illegible]
Ἡ δὲ τροφὴ παρασκευάζει ἐνεργ[illegible]
τροφῆς, οὐ δύναται εἶναι. 17. [illegible]
τὸ τρεφόμενον, καὶ ᾧ τρέφεται, [illegible]
μὲν τρέφον ἐστὶν ἡ πρώτη ψυχή· [illegible]
τὸ ἔχον αὐτὴν σῶμα· ᾧ δὲ τρέφε[illegible]
δὲ ἀπὸ τοῦ τέλους ἅπαντα προ[illegible]
τέλος δὲ τὸ γεννῆσαι οἷον αὐτό, [illegible]
χὴ γεννητικὴ, οἷον αὐτό. 18. [illegible]
διττὸν, ὥςπερ ᾧ κυβερνᾷ, ἡ χεὶ[illegible]
τὸ μὲν κινοῦν καὶ κινούμενον, [illegible]
Πᾶσαν δ' ἀναγκαῖον τροφὴν [illegible]
ἐργάζεται δὲ τὴν πέψιν τὸ θερμ[illegible]
ἔχει θερμότητα. Τύπῳ μὲν [illegible]

εἴρηται· διασαφητέον δ' ἐστὶν ὕστερον περὶ αὐτῆς ἐν τοῖς οἰκείοις λόγοις.

CAPUT V.

Διωρισμένων δὲ τούτων, λέγωμεν κοινῇ περὶ πάσης αἰσθήσεως. Ἡ δὲ αἴσθησις ἐν τῷ κινεῖσθαί τε καὶ πάσχειν συμβαίνει, καθάπερ εἴρηται· δοκεῖ γὰρ ἀλλοίωσίς τις εἶναι. Φασὶ δέ τινες καὶ τὸ ὅμοιον ὑπὸ τοῦ ὁμοίου πάσχειν. Τοῦτο δὲ πῶς δυνατὸν ἢ ἀδύνατον, εἰρήκαμεν καὶ ἐν τοῖς καθόλου λόγοις περὶ τοῦ ποιεῖν καὶ πάσχειν. 2. Ἔχει δὲ ἀπορίαν, διὰ τί οὐ καὶ τῶν αἰσθήσεων αὐτῶν γίνεται αἴσθησις, καὶ διὰ τί ἄνευ τῶν ἔξω οὐ ποιοῦσιν αἴσθησιν, ἐνόντος πυρὸς καὶ γῆς, καὶ τῶν ἄλλων στοιχείων, ὧν ἐστιν ἡ αἴσθησις καθ' αὑτά, ἢ τὰ συμβεβηκότα τούτοις. Δῆλον οὖν, ὅτι τὸ αἰσθητικὸν οὐκ ἔστιν ἐνεργείᾳ, ἀλλὰ δυνάμει μόνον. Διόπερ οὐκ αἰσθάνεται, καθάπερ τὸ καυστὸν οὐ καίεται αὐτὸ καθ' αὑτὸ ἄνευ τοῦ καυστικοῦ· ἔκαιε γὰρ ἂν ἑαυτὸ, καὶ οὐδὲν ἐδεῖτο τοῦ ἐντελεχείᾳ πυρὸς ὄντος. 3. Ἐπειδὴ δὲ τὸ αἰσθάνεσθαι λέγομεν διχῶς· τό,τε γὰρ δυνάμει ἀκοῦον καὶ ὁρῶν, ἀκούειν καὶ ὁρᾷν λέγομεν, κἂν τύχῃ καθεῦδον· καὶ τὸ ἤδη ἐνεργοῦν· διχῶς ἂν λέγοιτο καὶ ἡ αἴσθησις· ἡ μὲν ὡς δυνάμει, ἡ δὲ ὡς ἐνεργείᾳ. Ὁμοίως δὲ καὶ τὸ αἰσθάνεσθαι, τό,τε δυνάμει ὂν, καὶ τὸ ἐνεργείᾳ. 4. Πρῶτον μὲν οὖν ὡς τοῦ αὐτοῦ ὄντος τοῦ πάσχειν, καὶ τοῦ κινεῖσθαι, καὶ τοῦ ἐνεργεῖν, λέγωμεν· καὶ γάρ ἐστιν ἡ κίνησις ἐνέργειά τις· ἀτελὴς μέντοι, καθάπερ ἐν ἑτέροις εἴρηται. Πάντα δὲ πάσχει καὶ κινεῖται ὑπὸ τοῦ ποιητικοῦ καὶ ἐνεργείᾳ ὄντος. Διὸ ἔστι μὲν ὡς ὑπὸ τοῦ ὁμοίου πάσχει, ἔστι δὲ ὡς ὑπὸ ἀνομοίου, καθάπερ εἴπομεν· πάσχει μὲν γὰρ τὸ ἀνόμοιον ὄν· πεπονθὸς δὲ ὅμοιόν ἐστι. 5. Διαιρετέον δὲ καὶ περὶ δυνάμεως καὶ ἐντελεχείας· νῦν γὰρ ἁπλῶς λέγομεν περὶ αὐτῶν· ἔστι μὲν γὰρ οὕτως ἐπιστῆμόν τι, ὡς ἂν εἴπωμεν ἄνθρωπον ἐπιστήμονα, ὅτι ὁ ἄνθρωπος τῶν ἐπιστημόνων καὶ τῶν ἐχόντων ἐπιστήμην. Ἔστι δὲ ὡς ἤδη λέγομεν ἐπιστήμονα τὸν ἔχοντα τὴν γραμματικήν. Ἑκάτερος δὲ τούτων, οὐ τὸν αὐτὸν τρόπον δυνατός ἐστιν· ἀλλ' ὁ μὲν ὅτι τὸ γένος τοιοῦτον καὶ ἡ ὕλη· ὁ δὲ, ὅτι βουληθεὶς δυνατὸς θεωρεῖν, ἂν μή τι κωλύσῃ τῶν ἔξωθεν. 6. Ὁ δ' ἤδη θεωρῶν, ἐντελεχείᾳ ὢν καὶ κυρίως ἐπιστάμενος, τόδε τὸ α. Ἀμφότεροι μὲν οὖν οἱ πρῶτοι κατὰ δύναμιν ἐπιστήμονες, ἀλλ' ὁ μὲν διὰ μαθήσεως ἀλλοιωθεὶς, καὶ πολλάκις ἐξ ἐναντίας μεταβαλὼν ἕξεως· ὁ δὲ ἐκ τοῦ ἔχειν τὴν αἴσθησιν ἢ τὴν γραμματικὴν, μὴ ἐνεργεῖν δὲ, εἰς τὸ ἐνεργεῖν ἄλλον τρόπον. 7. Οὐκ ἔστι δ' ἁπλοῦν οὐδὲ τὸ πάσχειν, ἀλλὰ τὸ μὲν φθορά τις ὑπὸ τοῦ ἐναντίου· τὸ δὲ σωτηρία μᾶλλον τοῦ δυνάμει ὄντος, ὑπὸ τοῦ ἐντελεχείᾳ ὄντος καὶ ὁμοίου, οὕτως ὡς δύναμις ἔχει πρὸς ἐντελέχειαν· θεωροῦν γὰρ γίγνεται τὸ ἔχον τὴν ἐπιστήμην, ὅπερ ἢ οὐκ ἔστιν ἀλλοιοῦσθαι· εἰς αὐτὸ γὰρ ἡ ἐπίδοσις καὶ εἰς ἐντελέχειαν· ἢ ἕτερον γένος ἀλλοιώσεως. 8. Διὸ οὐ καλῶς ἔχει λέγειν τὸ φρονοῦν, ὅταν φρονῇ, ἀλλοιοῦσθαι· ὥσπερ οὐδὲ τὸν οἰκοδόμον ὅταν οἰκοδομῇ. Τὸ μὲν οὖν εἰς ἐντελέχειαν ἄγον ἐκ δυνάμει ὄντος, κατὰ τὸ νοοῦν καὶ φρονοῦν, οὐ διδασκαλίαν, ἀλλ' ἑτέραν ἐπωνυμίαν ἔχειν δίκαιον. Τὸ δ' ἐκ δυνάμει ὄντος μανθάνον καὶ λαμβάνον ἐπιστήμην ὑπὸ τοῦ ἐντελεχείᾳ ὄντος καὶ διδασκαλικοῦ, ἤτοι οὐδὲ πάσχειν φατέον, ὥσπερ εἴρηται· ἢ δύο τρόπους εἶναι ἀλλοιώσεως, τήν τε ἐπὶ τὰς στερητικὰς διαθέσεις μεταβολὴν, καὶ τὴν ἐπὶ τὰς ἕξεις καὶ τὴν φύσιν. 9. Τοῦ δὲ αἰσθητικοῦ, ἡ μὲν πρώτη μεταβολὴ γίνεται ὑπὸ τοῦ γεννῶντος. Ὅταν δὲ γεννηθῇ, ἔχει ἤδη ὥςπερ ἐπιστήμην, καὶ τὸ αἰσθάνεσθαι. Καὶ τὸ κατ' ἐνέργειαν δὲ, ὁμοίως λέγεται τῷ θεωρεῖν· διαφέρει δὲ, ὅτι τοῦ μὲν τὰ ποιητικὰ τῆς ἐνεργείας, ἔξωθεν, τὸ ὁρατὸν καὶ τὸ ἀκουστόν· ὁμοίως δὲ καὶ τὰ λοιπὰ τῶν αἰσθητῶν. 10. Αἴτιον δὲ, ὅτι τῶν καθ' ἕκαστον ἡ κατ' ἐνέργειαν αἴσθησις, ἡ δ' ἐπιστήμη τῶν καθόλου. Ταῦτα δὲ ἐν αὐτῇ πως ἐστὶ τῇ ψυχῇ. Διὸ νοῆσαι μὲν ἐπ' αὐτῷ, ὁπόταν βούληται· αἰσθάνεσθαι δὲ, οὐκ ἐπ' αὐτῷ· ἀναγκαῖον γὰρ ὑπάρχειν τὸ αἰσθητόν. Ὁμοίως δὲ τοῦτ' ἔχει κἀν ταῖς ἐπιστήμαις ταῖς τῶν αἰσθητῶν· καὶ διὰ τὴν αὐτὴν αἰτίαν, ὅτι τὰ αἰσθητὰ τῶν καθ' ἕκαστα καὶ τῶν ἔξωθεν. Ἀλλὰ περὶ μὲν τούτων διασαφῆσαι, καιρὸς γένοιτ' ἂν καὶ εἰςαῦθις. 11. Νῦν δὲ διωρίσθω τοσοῦτον, ὅτι οὐχ ἁπλοῦ ὄντος τοῦ δυνάμει λεγομένου, ἀλλὰ τοῦ μὲν, ὥςπερ ἂν εἴποιμεν τὸν παῖδα δύνασθαι στρατηγεῖν· τοῦ δὲ, ὡς τὸν ἐν ἡλικίᾳ ὄντα· οὕτως ἔχει τὸ αἰσθητικόν. 12. Ἐπεὶ δ' ἀνώνυμος αὐτῶν ἡ διαφορά· διώρισται δὲ περὶ αὐτῶν ὅτι ἕτερα, καὶ πῶς ἕτερα· χρῆσθαι δ' ἀναγκαῖον τῷ πάσχειν καὶ ἀλλοιοῦσθαι, ὡς κυρίοις ὀνόμασι· τὸ δ' αἰσθητικὸν, δυνάμει ἐστὶν, οἷον τὸ αἰσθητὸν ἤδη ὡς ἐντελεχείᾳ, καθάπερ εἴρηται· πάσχει μὲν οὖν οὐχ ὅμοιον ὄν· πεπονθὸς δὲ ὡμοίωται, καὶ ἔστιν οἷον ἐκεῖνο.

CAPUT VI.

Λεκτέον δὲ καθ' ἑκάστην αἴσθησιν περὶ τῶν αἰσθητῶν πρῶτον. Λέγεται δὲ τὸ αἰσθητὸν τριχῶς· ὧν δύο μὲν καθ' αὑτὰ φαμὲν αἰσθάνεσθαι· τὸ δὲ ἓν, κατὰ συμβεβηκός. Τῶν δὲ δύο, τὸ μὲν ἴδιόν ἐστιν ἑκάστης αἰσθήσεως, τὸ δὲ κοινὸν πασῶν. Λέγω δ' ἴδιον μὲν, ὃ μὴ ἐνδέχεται ἑτέρᾳ αἰσθήσει αἰσθάνεσθαι, καὶ περὶ ὃ μὴ ἐνδέχεται ἀπατηθῆναι, οἷον ὄψις χρώματος, καὶ ἀκοὴ ψόφου, καὶ γεῦσις χυμοῦ· (ἡ δ' ἁφὴ, πλείους μὲν ἔχει διαφοράς·) ἀλλ' ἑκάστη γε κρίνει περὶ τούτων, καὶ οὐκ ἀπατᾶται ὅτι χρῶμα, οὐδ' ὅτι ψόφος, ἀλλὰ τί τὸ κεχρωσμένον, ἢ ποῦ· ἢ τί τὸ ψοφοῦν, ἢ ποῦ· τὰ μὲν οὖν τοιαῦτα λέγεται ἴδια ἑκάστου. 2. Κοινὰ δὲ, κίνησις, ἠρεμία, ἀριθμὸς, σχῆμα, μέγεθος· τὰ γὰρ τοιαῦτα οὐδεμιᾶς ἐστιν ἴδια, ἀλλὰ κοινὰ πάσαις· καὶ γὰρ καὶ ἁφῇ κίνησίς ἐστί τις αἰσθητὴ, καὶ ὄψει. Καθ' αὑτὰ μὲν οὖν ἐστιν αἰσθητὰ ταῦτα. 3. Κατὰ συμβεβηκὸς δὲ λέγεται αἰσθητὸν, οἷον εἰ τὸ λευκὸν εἴη Διάρους υἱός· κατὰ συμβεβηκὸς γὰρ τούτου αἰσθάνεται, ὅτι τῷ λευκῷ συμβέβηκε τοῦτο οὗ αἰσθάνεται. Διὸ καὶ οὐδὲν πάσχει ᾗ τοιοῦτον ὑπὸ τοῦ αἰσθητοῦ. Τῶν δὲ καθ' αὑτὰ αἰσθητῶν, τὰ ἴδια κυρίως ἐστὶν αἰσθητὰ, καὶ πρὸς ἃ ἡ οὐσία πέφυκεν ἑκάστης αἰσθήσεως.

CAPUT VII.

Οὗ μὲν οὖν ἐστιν ἡ ὄψις, τοῦτό ἐστιν ὁρατόν. Ὁρατὸν δέ ἐστιν, χρῶμά τε, καὶ ὃ λόγῳ μὲν ἔστιν εἰπεῖν, ἀνώνυμον δὲ τυγχάνει ὄν. Δῆλον δὲ ἔσται ὃ λέγομεν προελθοῦσι μάλιστα· τὸ γὰρ ὁρατὸν ὃ λέγομεν, ἔστι χρῶμα. Τοῦτο δέ ἐστι τὸ ἐπὶ τοῦ καθ' αὑτὸ ὁρατοῦ· καθ' αὑτὸ δὲ, οὐ τῷ λόγῳ, ἀλλ' ὅ,τι ἐν ἑαυτῷ ἔχει τὸ αἴτιον τοῦ εἶναι ὁρατόν. 2. Πᾶν δὲ χρῶμα κινητικόν ἐστι τοῦ κατ' ἐνέργειαν διαφανοῦς· καὶ τοῦτ' ἔστιν αὐτοῦ ἡ φύσις. Διόπερ οὐχ ὁρατὸν ἄνευ φωτὸς, ἀλλὰ πάντως ἕκαστον χρῶμα ἐν φωτὶ ὁρατόν. Διὸ περὶ φωτὸς πρῶτον λεκτέον τί ἐστιν.

3. Ἔστι δή τι διαφανές. Διαφανὲς δὲ λέγω, ὃ ἔστι μὲν ὁρατὸν, οὐ καθ᾽ αὐτὸ δὲ ὁρατὸν, ὡς ἁπλῶς εἰπεῖν, ἀλλὰ δι᾽ ἀλλότριον χρῶμα. Τοιοῦτον δέ ἐστιν ἀὴρ, καὶ ὕδωρ, καὶ πολλὰ τῶν στερεῶν· οὐ γὰρ ᾗ ὕδωρ, οὐδ᾽ ᾗ ἀὴρ, διαφανές· ἀλλ᾽ ὅτι ἐστὶ φύσις ἐνυπάρχουσα ἡ αὐτὴ ἐν τούτοις ἀμφοτέροις, καὶ ἐν τῷ ἀϊδίῳ τῷ ἄνω σώματι. 4. Φῶς δέ ἐστιν ἡ τούτου ἐνέργεια τοῦ διαφανοῦς, ᾗ διαφανές. Δυνάμει δὲ ἐν οἷς τοῦτό ἐστι, καὶ τὸ σκότος. Τὸ δὲ φῶς, οἷον χρῶμά ἐστι τοῦ διαφανοῦς, ὅταν ᾖ ἐντελεχείᾳ διαφανὲς ὑπὸ πυρὸς, ἢ τοιούτου, οἷον τὸ ἄνω σῶμα· καὶ γὰρ τούτῳ τι ὑπάρχει ἓν καὶ ταὐτόν. Τί μὲν οὖν τὸ διαφανὲς, καὶ τί τὸ φῶς, εἴρηται· ὅτι οὔτε πῦρ, οὔθ᾽ ὅλως σῶμα, οὔτε ἀποῤῥοὴ σώματος οὐδενός· εἴη γὰρ ἂν σῶμά τι καὶ οὕτως· ἀλλὰ πυρὸς ἢ τοιούτου τινὸς παρουσία ἐν τῷ διαφανεῖ· οὐδὲ γὰρ δύο σώματα ἅμα δυνατὸν ἐν τῷ αὐτῷ εἶναι. 5. Δοκεῖ δὲ τὸ φῶς ἐναντίον εἶναι τῷ σκότει· ἔστι δὲ ὁ σκότος στέρησις τῆς τοιαύτης ἕξεως ἐκ διαφανοῦς. Ὥςτε δῆλον, ὅτι καὶ ἡ τούτου παρουσία τὸ φῶς ἐστι· καὶ οὐκ ὀρθῶς Ἐμπεδοκλῆς, οὐδ᾽ εἴ τις ἄλλος οὕτως εἴρηκεν, ὡς φερομένου τοῦ φωτὸς, καὶ γιγνομένου ποτὲ μεταξὺ τῆς γῆς καὶ τοῦ περιέχοντος, ἡμᾶς δὲ λανθάνοντος· τοῦτο γάρ ἐστι καὶ παρὰ τὴν ἐν τῷ λόγῳ ἀλήθειαν, καὶ παρὰ τὰ φαινόμενα· ἐν μικρῷ μὲν γὰρ διαστήματι λάθοι ἄν. Ἀπ᾽ ἀνατολῆς δὲ ἐπὶ δυσμὰς, τὸ λανθάνειν μέγα λίαν τὸ αἴτημα. 6. Ἔστι δὲ χρώματος μὲν δεκτικὸν τὸ ἄχρουν, ψόφου δὲ τὸ ἄψοφον. Ἄχρουν δέ ἐστι τὸ διαφανὲς, καὶ τὸ ἀόρατον, ἢ τὸ μόλις ὁρώμενον, οἷον δοκεῖ τὸ σκοτεινόν. Τοιοῦτον δὲ τὸ διαφανὲς μὲν, ἀλλ᾽ οὐχ ὅταν ᾖ ἐντελεχείᾳ διαφανὲς, ἀλλ᾽ ὅταν δυνάμει. Ἡ γὰρ αὐτὴ φύσις, ὁτὲ μὲν σκότος, ὁτὲ δὲ φῶς ἐστιν. 7. Οὐ πάντα δὲ ὁρατὰ ἐν φωτί ἐστιν, ἀλλὰ μόνον ἑκάστου τὸ οἰκεῖον χρῶμα· ἔνια γὰρ ἐν μὲν τῷ φωτὶ οὐχ ὁρᾶται, ἐν δὲ τῷ σκότει ποιεῖ αἴσθησιν· οἷον τὰ πυρώδη φαινόμενα καὶ λάμποντα· ἀνώνυμα δέ ἐστι ταῦτα ἑνὶ ὀνόματι, οἷον μύκης, κέρας, κεφαλαὶ ἰχθύων, καὶ λεπίδες, καὶ ὀφθαλμοί· ἀλλ᾽ οὐδενὸς ὁρᾶται τούτων τὸ οἰκεῖον χρῶμα. Δι᾽ ἣν μὲν οὖν αἰτίαν ταῦτα ὁρᾶται, ἄλλος λόγος. 8. Νῦν δὲ ἐπὶ τοσοῦτον φανερόν ἐστιν, ὅτι τὸ μὲν ἐν φωτὶ ὁρώμενον, χρῶμα. Διὸ καὶ οὐχ ὁρᾶται ἄνευ φωτός· τοῦτο γὰρ ἦν αὐτῷ τὸ χρώματι εἶναι, τὸ κινητικῷ εἶναι τοῦ κατ᾽ ἐνέργειαν διαφανοῦς· ἡ δ᾽ ἐντελέχεια τοῦ διαφανοῦς, φῶς ἐστι. Σημεῖον δὲ τούτου φανερόν· ἐὰν γάρ τις θῇ τὸ ἔχον χρῶμα ἐπ᾽ αὐτὴν τὴν ὄψιν, οὐκ ὄψεται· ἀλλὰ τὸ μὲν χρῶμα κινεῖ τὸ διαφανὲς, οἷον τὸν ἀέρα· ὑπὸ τούτου δὲ συνεχοῦς ὄντος, κινεῖται τὸ αἰσθητήριον. 9. Οὐ γὰρ καλῶς τοῦτο λέγει Δημόκριτος, οἰόμενος, εἰ γένοιτο κενὸν τὸ μεταξὺ, ὁρᾶσθαι ἂν ἀκριβῶς, καὶ εἰ μύρμηξ ἐν τῷ οὐρανῷ εἴη· τοῦτο γάρ ἐστιν ἀδύνατον· πάσχοντος γὰρ τοῦ αἰσθητικοῦ γίνεται τὸ ὁρᾶν. Ὑπ᾽ αὐτοῦ μὲν οὖν τοῦ ὁρωμένου χρώματος, ἀδύνατον· λείπεται δὲ ὑπὸ τοῦ μεταξύ· ὥςτ᾽ ἀναγκαῖόν τι εἶναι μεταξύ. Κενοῦ δὲ γενομένου, οὐχ ὅτι ἀκριβῶς, ἀλλ᾽ ὅλως οὐδὲν ὀφθήσεται. Δι᾽ ἣν μὲν οὖν αἰτίαν τὸ χρῶμα ἀναγκαῖον ἐν φωτὶ ὁρᾶσθαι, εἴρηται. Πῦρ δὲ ἐν ἀμφοῖν ὁρᾶται, καὶ ἐν σκότει, καὶ ἐν φωτί· καὶ τοῦτο ἐξ ἀνάγκης· τὸ γὰρ διαφανὲς ὑπὸ τούτου γίνεται διαφανές. 10. Ὁ δ᾽ αὐτὸς λόγος καὶ περὶ ψόφου καὶ ὀσμῆς ἐστιν· οὐθὲν γὰρ αὐτῶν ἁπτόμενον τοῦ αἰσθητηρίου ποιεῖ τὴν αἴσθησιν, ἀλλ᾽ ὑπὸ μὲν ὀσμῆς καὶ ψόφου τὸ μεταξὺ κινεῖται, ὑπὸ δὲ τούτου τῶν αἰσθητηρίων ἑκάτερον. Ὅταν δὲ ἐπ᾽ αὐτό τις ἐπιθῇ τὸ αἰσθητήριον τὸ ψοφοῦν ἢ τὸ ὄζον, οὐδεμίαν αἴσθησιν ποιήσει. Περὶ δὲ ἁφῆς καὶ γεύσεως, ἔχει μὲν ὁμοίως, οὐ φαίνεται δέ. Δι᾽ ἣν δ᾽ αἰτίαν, ὕστερον ἔσται δῆλον. 11. Τὸ δὲ μεταξὺ, ψόφων μὲν, ἀήρ· ὀσμῆς δὲ, ἀνώνυμον· κοινὸν γὰρ δή τι πάθο[ς]
ἐπ᾽ ἀέρος καὶ ὕδατός ἐστιν· ὥςπερ τὸ διαφανὲς χρω[-]
ματι, οὕτω τῷ ἔχοντι ὀσμὴν ἐν ἀμφοτέροις ὑπάρχ[ει]
τούτοις· φαίνεται γὰρ καὶ τὰ ἔνυδρα τῶν ζώων ἔχ[ειν]
αἴσθησιν ὀσμῆς. Ἀλλ᾽ ὁ μὲν ἄνθρωπος καὶ τῶν τ[-]
ζώων ὅσα ἀναπνεῖ, ἀδυνατεῖ ὀσμᾶσθαι μὴ ἀναπνέ[-]
τα· ἡ δ᾽ αἰτία καὶ περὶ τούτων ὕστερον λεχθήσε[ται]

CAPUT VIII.

Νῦν δὲ πρῶτον περὶ ψόφου καὶ ἀκοῆς διορίσω[μεν].
Ἔστι δὲ διττὸς ὁ ψόφος· ὁ μὲν γὰρ ἐνέργειά τ[ις]
δὲ δύναμις· τὰ μὲν γὰρ οὔ φαμεν ἔχειν ψόφον,
σπόγγον, ἔρια· τὰ δ᾽ ἔχειν, οἷον χαλκὸς, κα[ὶ]
στερεὰ καὶ λεῖα, ὅτι δύναται ψοφῆσαι. Τοῦ[-]
ἐστὶν αὐτοῦ μεταξὺ καὶ τῆς ἀκοῆς, ἐμποιῆσαι
ἐνεργείᾳ. 2. Γίνεται δὲ ὁ κατ᾽ ἐνέργειαν ψόφ[ος]
τινος πρός τι καὶ ἔν τινι· πληγὴ γάρ ἐστιν ἡ
σα. Διὸ καὶ ἀδύνατον ἑνὸς ὄντος γενέσθαι
ἕτερον γὰρ τὸ τύπτον, καὶ τὸ τυπτόμενον·
ψοφοῦν πρός τι ψοφεῖ· πληγὴ δ᾽ οὐ γίνε[ται]
φορᾶς. Ὥςπερ δ᾽ εἴπομεν, οὐ τῶν τυχόντ[ων]
ὁ ψόφος· οὐθένα γὰρ ψόφον ποιεῖ ἔρια πατ[-]
πληγέντα, ἀλλὰ χαλκὸς, καὶ ὅσα λεῖα καὶ
μὲν χαλκὸς, ὅτι λεῖος· τὰ δὲ κοῖλα τῇ
πολλὰς ποιεῖ πληγὰς μετὰ τὴν πρώτην, ἀδ[-]
ἐξελθεῖν τοῦ κινηθέντος. 3. Ἔτι ἀκούε[ται]
καὶ ὕδατι, ἀλλ᾽ ἧττον. Οὐκ ἔστι δὲ ψόφ[-]
ἀὴρ, οὐδὲ τὸ ὕδωρ· ἀλλὰ δεῖ στερεῶν π[-]
σθαι πρὸς ἄλληλα, καὶ πρὸς τὸν ἀέρα.
νεται, ὅταν ὑπομένῃ πληγεὶς ὁ ἀὴρ, καὶ
Διὸ ἐὰν ταχέως καὶ σφοδρῶς πληγῇ, ψο[-]
φθάσαι τὴν κίνησιν τοῦ ῥαπίζοντος τ[ὴν]
ἀέρος, ὥςπερ ἂν εἰ σωρὸν ἢ ὁρμαθὸν ψ[-]
τις φερόμενον ταχύ. 4. Ἠχὼ δὲ γίνετ[αι]
τοῦ ἀέρος ἑνὸς γινομένου διὰ τὸ ἀγγεῖ[ον]
καὶ κωλῦσαν θρυφθῆναι, πάλιν ὁ ἀὴρ [-]
σφαῖρα. Ἔοικε δὲ ἀεὶ γίνεσθαι ἠχὼ,
ἐπεὶ συμβαίνει γε ἐπὶ τοῦ ψόφου, κ[-]
τοῦ φωτός· καὶ γὰρ τὸ φῶς ἀεὶ ἀνα[-]
ἂν ἐγίνετο πάντῃ φῶς, ἀλλὰ σκότος, ἔ[-]
νου· ἀλλ᾽ οὐχ οὕτως ἀνακλᾶται, ὥςπ[ερ]
χαλκοῦ, ἢ καί τινος ἄλλου τῶν λεί[ων]
ποιεῖν, ᾗ τὸ φῶς ὁρίζομεν. 5. Τ[-]
λέγεται κύριον τοῦ ἀκούειν· δοκεῖ [-]
ἀήρ. Οὗτος δέ ἐστιν ὁ ποιῶν ἀκού[ειν]
συνεχὴς καὶ εἷς· ἀλλὰ διὰ τὸ ψαθ[-]
γωνεῖ, ἂν μὴ λεῖον ᾖ τὸ πληγέν. [-]
ἅμα, διὰ τὸ ἐπίπεδον· ἓν γὰρ τὸ τ[-]
6. Ψοφητικὸν μὲν οὖν, τὸ κινητικὸ[ν]
χείᾳ μέχρις ἀκοῆς· ἀκοὴ δὲ συμ[-]
τὸ ἐν ἀέρι εἶναι, κινουμένου τοῦ [-]
Διόπερ οὐ πάντῃ τὸ ζῶον ἀκούει, [-]
ται ὁ ἀήρ· οὐ γὰρ πάντῃ ἔχει ἀ[-]
μέρος καὶ ἔμψυχον, ὥςπερ ἡ κόρη [-]
τὸ μὲν δὴ ἄψοφον ὁ ἀὴρ, διὰ τ[-]
δὲ κωλυθῇ θρύπτεσθαι, ἡ τούτ[ου]
δ᾽ ἐν τοῖς ὠσὶν ἐγκατῳκοδόμητα[ι]
εἶναι, ὅπως ἀκριβῶς αἰσθάνηται

τῆς κινήσεως. Διὰ ταῦτα δὲ καὶ ἐν ὕδατι ἀκούομεν, ὅτι οὐκ εἰςέρχεται πρὸς αὐτὸν τὸν συμφυῆ ἀέρα· ἀλλ᾽ οὐδ᾽ εἰς τὸ οὖς διὰ τὰς ἕλικας. Ὅταν δὲ τοῦτο συμβῇ, οὐκ ἀκούει. Οὐδ᾽ ἂν ἡ μῆνιγξ κάμῃ, ὥςπερ τὸ ἐπὶ τῇ κόρῃ δέρμα, ὅταν κάμῃ. 8. Ἀλλὰ καὶ σημεῖον τοῦ ἀκούειν ἢ μὴ, τὸ ἠχεῖν αἰεὶ τὸ οὖς ὥςπερ τὸ κέρας· ἀεὶ γὰρ οἰκείαν τινὰ κίνησιν κινεῖται ὁ ἀήρ, ὁ ἐν τοῖς ὠσίν· ἀλλ᾽ ὁ ψόφος ἀλλότριος καὶ οὐκ ἴδιος. Καὶ διὰ τοῦτό φασιν ἀκούειν τῷ κενῷ καὶ ἠχοῦντι, ὅτι ἀκούομεν τῷ ἔχοντι ὡρισμένον τὸν ἀέρα. 9. Πότερον δὲ ψοφεῖ τὸ τυπτόμενον, ἢ τὸ τύπτον, ἢ καὶ ἄμφω, τρόπον δ᾽ ἕτερον· ἔστι γὰρ ὁ ψόφος κίνησις τοῦ δυναμένου κινεῖσθαι τὸν τρόπον τοῦτον, ὅνπερ τὰ ἀφαλλόμενα ἀπὸ τῶν λείων, ὅταν τις κρούσῃ. Οὐ δὴ πᾶν, ὥςπερ εἴρηται, ψοφεῖ τυπτόμενον καὶ τύπτον· οἷον ἐὰν πατάξῃ βελόνη βελόνην· ἀλλὰ δεῖ τὸ τυπτόμενον ὁμαλὸν εἶναι, ὥςτε τὸν ἀέρα ἀθρόον ἀφάλλεσθαι καὶ σείεσθαι. 10. Αἱ δὲ διαφοραὶ τῶν ψοφούντων, ἐν τῷ κατ᾽ ἐνέργειαν ψόφῳ δηλοῦνται· ὥςπερ γὰρ ἄνευ φωτὸς οὐχ ὁρᾶται τὰ χρώματα, οὕτως οὐδὲ ἄνευ ψόφου τὸ ὀξὺ καὶ τὸ βαρύ. Ταῦτα δὲ λέγεται κατὰ μεταφορὰν, ἀπὸ τῶν ἁπτῶν· τὸ μὲν γὰρ ὀξὺ κινεῖ τὴν αἴσθησιν ἐν ὀλίγῳ χρόνῳ ἐπὶ πολύ· τὸ δὲ βαρὺ, ἐν πολλῷ ἐπ᾽ ὀλίγον. Καὶ οὐ δὴ ταχὺ τὸ ὀξὺ, τὸ δὲ βαρὺ βραδὺ, ἀλλὰ γίνεται τοῦ μὲν, διὰ τὸ τάχος ἡ κίνησις τοιαύτη· τοῦ δὲ, διὰ βραδυτῆτα. Καὶ ἔοικεν ἀνάλογον ἔχειν τῷ περὶ τὴν ἁφὴν ὀξεῖ καὶ ἀμβλεῖ. Τὸ μὲν γὰρ ὀξὺ οἷον κεντεῖ, τὸ δ᾽ ἀμβλὺ οἷον ὠθεῖ διὰ τὸ κινεῖν, τὸ μὲν ἐν ὀλίγῳ, τὸ δὲ ἐν πολλῷ. ὥστε συμβαίνει τὸ μὲν ταχὺ, τὸ δὲ βραδὺ εἶναι. 11. Περὶ μὲν οὖν ψόφου ταύτῃ διωρίσθω. Ἡ δὲ φωνὴ, ψόφος τις ἐστὶν ἐμψύχου· τῶν γὰρ ἀψύχων οὐθὲν φωνεῖ, ἀλλὰ καθ᾽ ὁμοιότητα λέγεται φωνεῖν· οἷον αὐλὸς, καὶ λύρα, καὶ ὅσα ἄλλα τῶν ἀψύχων ἀπότασιν ἔχει, καὶ μέλος, καὶ διάλεκτον· ἔοικε γὰρ ὅτι καὶ ἡ φωνὴ ταῦτα ἔχει. Πολλὰ δὲ τῶν ζώων οὐκ ἔχουσι φωνήν· οἷον τά τε ἄναιμα, καὶ τῶν ἐναίμων οἱ ἰχθύες. Καὶ τοῦτ᾽ εὐλόγως, εἴπερ ἀέρος κίνησίς τίς ἐστιν ὁ ψόφος. Ἀλλ᾽ οἱ λεγόμενοι φωνεῖν, οἷον ἐν τῷ Ἀχελῴῳ ἰχθύες, ψοφοῦσι τοῖς βραγχίοις, ἢ τινι ἑτέρῳ τοιούτῳ. 12. Φωνὴ δέ ἐστι ζώου ψόφος, καὶ οὐ τῷ τυχόντι μορίῳ, ἀλλ᾽ ἐπεὶ πᾶν ψοφεῖ τύπτοντός τινος, καί τι, καὶ ἔν τινι, τοῦτο δέ ἐστιν ἀὴρ, εὐλόγως ἂν φωνοίη ταῦτα μόνα, ὅσα δέχεται τὸν ἀέρα· ἤδη γὰρ τῷ ἀναπνεομένῳ καταχρῆται ἡ φύσις ἐπὶ δύο ἔργα, καθάπερ τῇ γλώττῃ ἐπὶ τὴν γεῦσιν καὶ τὴν διάλεκτον· ὧν ἡ μὲν γεῦσις ἀναγκαῖον· διὸ καὶ πλείοσιν ὑπάρχει· ἡ δ᾽ ἑρμηνεία ἕνεκεν τοῦ εὖ. Οὕτω καὶ τῷ πνεύματι, πρός τε τὴν θερμότητα τὴν ἐντὸς, ὡς ἀναγκαῖον· τὸ δ᾽ αἴτιον ἐν ἑτέροις εἰρήσεται· καὶ πρὸς τὴν φωνὴν, ὅπως ὑπάρχῃ τὸ εὖ. 13. Ὄργανον δὲ τῇ ἀναπνοῇ ὁ φάρυγξ· οὗ δ᾽ ἕνεκα καὶ τὸ μόριόν ἐστι τοῦτο πνεύμων· τούτῳ γὰρ τῷ μορίῳ πλεῖστον ἔχει τὸ θερμὸν τὰ πεζὰ τῶν ἄλλων· δεῖται δὲ τῆς ἀναπνοῆς καὶ ὁ περὶ τὴν καρδίαν τόπος πρῶτος. Διὸ ἀναγκαῖον, εἴσω ἀναπνεομένου, εἰςιέναι τὸν ἀέρα. 14. Ὥςτε ἡ πληγὴ τοῦ ἀναπνεομένου ἀέρος ὑπὸ τῆς ἐν τούτοις τοῖς μορίοις ψυχῆς πρὸς τὴν καλουμένην ἀρτηρίαν, φωνή ἐστιν· οὐ γὰρ πᾶς ζώου ψόφος φωνὴ, καθάπερ εἴπομεν· ἔστι γὰρ τῇ γλώττῃ ψοφεῖν, ὥςπερ οἱ βήττοντες· ἀλλὰ δεῖ ἔμψυχόν τε εἶναι τὸ τύπτον, καὶ μετὰ φαντασίας τινός· σημαντικὸς γάρ τις ψόφος ἐστὶν ἡ φωνή· καὶ οὐ τοῦ ἀναπνεομένου ἀέρος, ὥςπερ ἡ βήξ· ἀλλὰ τούτῳ τύπτει τὸν ἐν τῇ ἀρτηρίᾳ πρὸς αὐτήν. Σημεῖον δὲ, τὸ μὴ δύνασθαι φωνεῖν ἀναπνέοντα, μηδ᾽ ἐκπνέοντα, ἀλλὰ κατέχοντα· κινεῖ γὰρ τοῦτο ὁ κατέχων. 15. Φανερὸν γὰρ, καὶ διότι οἱ ἰχθύες ἄφωνοι· οὐ γὰρ ἔχουσι φάρυγγα. Τοῦτο δὲ τὸ μόριον οὐκ ἔχουσιν, ὅτι οὐ δέχονται τὸν ἀέρα, οὐδὲ ἀναπνέουσιν. Ἀλλ᾽ οἱ λέγοντες, ὅτι φωνοῦσιν οἱ ἰχθύες, διαμαρτάνουσιν. Δι᾽ ἣν μὲν οὖν αἰτίαν, ἕτερός ἐστι λόγος.

CAPUT IX.

Περὶ δὲ ὀσμῆς καὶ ὀσφραντοῦ ἧττον εὐδιόριστόν ἐστι τῶν εἰρημένων· οὐ γὰρ δῆλον, ποῖόν τι ἐστὶν ὀσμὴ, οὕτως ὡς ὁ ψόφος, ἢ τὸ φῶς, ἢ τὸ χρῶμα. Αἴτιον δ᾽, ὅτι τὴν αἴσθησιν ταύτην οὐκ ἔχομεν ἀκριβῆ, ἀλλὰ χείρω πολλῶν ζώων· φαύλως γὰρ ἄνθρωπος ὀσμᾶται, καὶ οὐθενὸς αἰσθάνεται τῶν ὀσφραντῶν ἄνευ τοῦ λυπηροῦ ἢ τοῦ ἡδέος, οὐκ ὄντος ἀκριβοῦς τοῦ αἰσθητηρίου. 2. Εὔλογον δ᾽ οὕτω καὶ τὰ σκληρόφθαλμα τῶν χρωμάτων αἰσθάνεσθαι, καὶ μὴ διαδήλους αὐτοῖς εἶναι τὰς διαφορὰς τῶν χρωμάτων, πλὴν τῷ φοβερῷ καὶ ἀφόβῳ· οὕτω δὲ καὶ τὰς ὀσμὰς τὸ τῶν ἀνθρώπων γένος· ἔοικε γὰρ ἀνάλογον ἔχειν πρὸς τὴν γεῦσιν, καὶ ὁμοίως τὰ εἴδη τῶν χυμῶν τοῖς τῆς ὀσμῆς. 3. Ἀλλ᾽ ἀκριβεστέραν ἔχομεν τὴν γεῦσιν, διὰ τὸ αὐτὴν εἶναι ἁφήν τινα, ταύτην δὲ ἔχειν τὴν αἴσθησιν τὸν ἄνθρωπον ἀκριβεστάτην· ἐν μὲν γὰρ ταῖς ἄλλαις λείπεται πολλῷ τῶν ζώων· κατὰ δὲ τὴν ἁφὴν, πολλῷ τῶν ἄλλων διαφερόντως ἀκριβοῖ· διὸ καὶ φρονιμώτατόν ἐστι τῶν ζώων. Σημεῖον δὲ τὸ καὶ ἐν τῷ γένει τῶν ἀνθρώπων παρὰ τὸ αἰσθητήριον τοῦτο εἶναι εὐφυεῖς καὶ ἀφυεῖς, παρ᾽ ἄλλο δὲ μηδέν· οἱ μὲν γὰρ σκληρόσαρκοι, ἀφυεῖς τὴν διάνοιαν· οἱ δὲ μαλακόσαρκοι, εὐφυεῖς. 4. Ἔστι δ᾽ ὥςπερ χυμὸς, ὁ μὲν γλυκὺς, ὁ δὲ πικρὸς, οὕτω καὶ ὀσμαί. Ἀλλὰ τὰ μὲν ἔχουσι τὴν ἀνάλογον ὀσμὴν καὶ χυμὸν, τὰ δὲ τοὐναντίον· λέγω δὲ, οἷον γλυκεῖαν ὀσμὴν καὶ γλυκὺν χυμόν. Ὁμοίως δὲ καὶ δριμεῖα, καὶ αὐστηρὰ, καὶ ὀξεῖα, καὶ λιπαρά ἐστιν ὀσμή. Ἀλλ᾽ ὥςπερ εἴπομεν, διὰ τὸ μὴ σφόδρα διαδήλους εἶναι τὰς ὀσμὰς ὥςπερ τοὺς χυμοὺς, ἀπὸ τούτων εἴληφε τὰ ὀνόματα καθ᾽ ὁμοιότητα τῶν πραγμάτων· ἡ μὲν γὰρ γλυκεῖα, ἀπὸ τοῦ κρόκου καὶ τοῦ μέλιτος· ἡ δὲ δριμεῖα, ἀπὸ τοῦ θύμου καὶ τῶν τοιούτων· τὸν αὐτὸν δὲ τρόπον καὶ ἐπὶ τῶν ἄλλων. 5. Ἔτι δ᾽, ὥςπερ ἀκοὴ καὶ ἑκάστη τῶν αἰσθήσεων, ἡ μὲν τοῦ ἀκουστοῦ καὶ ἀνηκούστου, ἡ δὲ τοῦ ὁρατοῦ καὶ ἀοράτου· καὶ ἡ ὄσφρησις, τοῦ ὀσφραντοῦ καὶ ἀνοσφράντου. Ἀνόσφραντον δὲ, τὸ μὲν παρὰ τὸ ὅλως ἔχειν ἀδύνατον ὀσμήν· τὸ δὲ, μικρὰν ἔχον καὶ φαύλην. Ὁμοίως δὲ καὶ τὸ γευστὸν καὶ τὸ ἄγευστον λέγεται. 6. Ἔστι δὲ καὶ ἡ ὄσφρησις διὰ τοῦ μεταξὺ, οἷον ἀέρος ἢ ὕδατος· καὶ γὰρ τὰ ἔνυδρα δοκοῦσιν ὀσμῆς αἰσθάνεσθαι· ὁμοίως δὲ καὶ τὰ ἔναιμα, καὶ τὰ ἄναιμα, ὥςπερ καὶ τὰ ἐν τῷ ἀέρι· καὶ γὰρ τούτων ἔνια πόῤῥωθεν ἀπαντᾷ πρὸς τὴν τροφὴν ὕποσμα γινόμενα. 7. Διὸ καὶ ἄπορον φαίνεται, εἰ πάντα μὲν ὁμοίως ὀσμᾶται· ὁ δὲ ἄνθρωπος ἀναπνέων μὲν, μὴ ἀναπνέων δὲ, ἀλλ᾽ ἐκπνέων, ἢ κατέχων τὸ πνεῦμα, οὐκ ὀσμᾶται, οὔτε πόῤῥωθεν, οὔτε ἐγγύθεν, οὐδ᾽ ἂν ἐπὶ τοῦ μυκτῆρος ἐντὸς τεθῇ. Καὶ τὸ μὲν ἐπ᾽ αὐτῷ τιθέμενον τῷ αἰσθητηρίῳ, ἀναίσθητον εἶναι, κοινὸν πάντων· ἀλλὰ τὸ ἄνευ τοῦ ἀναπνεῖν μὴ αἰσθάνεσθαι, ἴδιον ἐπὶ τῶν ἀνθρώπων· δῆλον δὲ πειρωμένοις. 8. Ὥςτε τὰ ἄναιμα, ἐπειδὴ οὐκ ἀνα-

πνέουσιν, ἑτέραν ἄν τινα αἴσθησιν ἔχει παρὰ τὰς λεγομένας. Ἀλλὰ ἀδύνατον, εἴπερ τῆς ὀσμῆς αἰσθάνεται· ἡ γὰρ τοῦ ὀσφραντοῦ αἴσθησις, καὶ δυσώδους καὶ εὐώδους ὄσφρησίς ἐστιν. Ἔτι δὲ καὶ φθειρόμενα φαίνεται ὑπὸ τῶν ἰσχυρῶν ὀσμῶν, ὑφ' ὧνπερ ἄνθρωπος· οἷον ἀσφάλτου, καὶ θείου, καὶ τῶν τοιούτων. Ὀσφραίνεσθαι μὲν οὖν ἀναγκαῖον, ἀλλ' οὐκ ἀναπνέοντα. 9. Ἔοικε δὲ τοῖς ἀνθρώποις διαφέρειν τὸ αἰσθητήριον τοῦτο πρὸς τὰ τῶν ἄλλων ζώων, ὥσπερ τὰ ὄμματα πρὸς τὰ τῶν σκληροφθάλμων· τὰ μὲν γὰρ ἔχει φράγμα καὶ ὥσπερ ἔλυτρον τὰ βλέφαρα, ἃ μὴ κινήσας, μηδ' ἀνασπάσας, οὐχ ὁρᾷ· τὰ δὲ σκληρόφθαλμα οὐδὲν ἔχει τοιοῦτον, ἀλλ' εὐθὺς ὁρᾷ τὰ γινόμενα ἐν τῷ διαφανεῖ. Οὕτως οὖν καὶ τὸ ὀσφραντικὸν αἰσθητήριον, τοῖς μὲν ἀκάλυφες εἶναι, ὥσπερ τὸ ὄμμα· τοῖς δὲ τὸν ἀέρα δεχομένοις ἔχειν ἐπικάλυμμα, ὃ ἀναπνεόντων ἀποκαλύπτεσθαι, διευρυνομένων τῶν φλεβίων καὶ τῶν πόρων· καὶ διὰ τοῦτο τὰ ἀναπνέοντα οὐκ ὀσμᾶται ἐν τῷ ὑγρῷ· ἀναγκαῖον γὰρ ὀσφρανθῆναι ἀναπνεύσαντα. Τοῦτο δὲ ποιεῖν ἐν τῷ ὑγρῷ ἀδύνατον. Ἔστι δ' ἡ ὀσμὴ τοῦ ξηροῦ, ὥσπερ ὁ χυμὸς τοῦ ὑγροῦ· τὸ δὲ ὀσφραντικὸν αἰσθητήριον δυνάμει τοιοῦτον.

CAPUT X.

Τὸ δὲ γευστὸν ἐστὶν ἁπτόν τι, καὶ τοῦτ' αἴτιον τοῦ μὴ εἶναι αἰσθητὸν διὰ τοῦ μεταξὺ ἀλλοτρίου ὄντος σώματος· οὐδὲ γὰρ ἡ ἁφή· καὶ τὸ σῶμα δέ, ἐν ᾧ ὁ χυμός, τὸ γευστὸν ἐν ὑγρῷ ὡς ὕλη· τοῦτο δ' ἁπτόν τι· διὸ καὶ εἰ ἐν ὕδατι ἦμεν, ᾐσθανόμεθα ἂν ἐμβληθέντος τοῦ γλυκέος. Οὐκ ἦν δ' ἂν ἡ αἴσθησις ἡμῖν διὰ τοῦ μεταξύ, ἀλλὰ τῷ μιχθῆναι τῷ ὑγρῷ, καθάπερ ἐπὶ τοῦ ποτοῦ· τὸ δὲ χρῶμα οὐχ οὕτως ὁρᾶται τῷ μίγνυσθαι, οὐδὲ ταῖς ἀποῤῥοίαις. 2. Ὡς μὲν οὖν τὸ μεταξύ, οὐδέν ἐστιν· ὡς δὲ χρῶμα τὸ ὁρατόν, οὕτω τὸ γευστὸν ὁ χυμός. Οὐθὲν δὲ ποιεῖ αἴσθησιν χυμοῦ ἄνευ ὑγρότητος, ἀλλ' ἔχει ἐνεργείᾳ ἢ δυνάμει ὑγρότητα· οἷον τὸ ἁλμυρόν. εὔτηκτόν τε γὰρ αὐτὸ καὶ συντηκτικὸν γλώσσης. 3. Ὥσπερ δὲ καὶ ἡ ὄψις ἐστὶ τοῦ τε ὁρατοῦ, καὶ τοῦ ἀοράτου· (τὸ γὰρ σκότος ἀόρατον· κρίνει δὲ καὶ τοῦτο ἡ ὄψις·) ἔτι τοῦ λίαν λαμπροῦ· (καὶ γὰρ τοῦτο ἀόρατον· ἄλλον δὲ τρόπον τοῦ σκότους·) ὁμοίως δὲ καὶ ἡ ἀκοὴ ψόφου τε καὶ σιγῆς, ὧν τὸ μὲν ἀκουστόν, τὸ δὲ οὐκ ἀκουστόν· καὶ μεγάλου ψόφου, καθάπερ ἡ ὄψις τοῦ λαμπροῦ· ὥσπερ γὰρ ὁ μικρὸς ψόφος ἀνήκουστος τρόπον τινά, καὶ ὁ μέγας τε καὶ ὁ βίαιος. Ἀόρατον δὲ τὸ μὲν ὅλως λέγεται, ὥσπερ καὶ ἐπ' ἄλλων τὸ ἀδύνατον· τὸ δέ, ἐὰν πεφυκὸς μὴ ἔχῃ, ἢ φαύλως, ὥσπερ τὸ ἄπουν, καὶ τὸ ἀπύρηνον. Οὕτω δὴ καὶ ἡ γεῦσις τοῦ γευστοῦ τε καὶ ἀγεύστου· τοῦτο δὲ τὸ μικρὸν καὶ φαῦλον ἔχον χυμόν, ἢ φθαρτικὸν τῆς γεύσεως. Δοκεῖ δὲ εἶναι ἀρχὴ τὸ ποτὸν καὶ ἄποτον· γεῦσις γάρ τις ἀμφότερα· ἀλλὰ τὸ μὲν φαύλη καὶ φθαρτικὴ τῆς γεύσεως, τὸ δὲ κατὰ φύσιν· ἔστι δὲ κοινὸν ἁφῆς καὶ γεύσεως τὸ ποτόν. 4. Ἐπεὶ δ' ὑγρὸν τὸ γευστόν, ἀνάγκη τὸ αἰσθητήριον αὐτοῦ μήτε ὑγρὸν εἶναι ἐντελεχείᾳ, μήτε ἀδύνατον ὑγραίνεσθαι· πάσχει γάρ τι ἡ γεῦσις ὑπὸ τοῦ γευστοῦ, ᾗ γευστόν. Ἀναγκαῖον ἄρα ὑγρανθῆναι τὸ δυνάμενον ὑγραίνεσθαι σωζόμενον· μὴ ὑγρὸν δέ, τὸ γευστικὸν αἰσθητήριον· σημεῖον δέ, τὸ μήτε κατάξηρον οὖσαν τὴν γλῶσσαν αἰσθάνεσθαι, μήτε λίαν ὑγράν· αὕτη γὰρ ἁφὴ γίνεται τοῦ πρώτου ὑγροῦ, ὥσπερ ὅταν προγευματίσας τις ἰσχυροῦ χυ-

μοῦ, γεύηται ἑτέρου· καὶ οἷον τοῖς κάμνουσι πικρὰ
πάντα φαίνεται, διὰ τὸ τὴν γλῶτταν πλήρη τοιαύτης
ὑγρότητος αἰσθάνεσθαι. 5. Τὰ δὲ εἴδη τῶν χυμῶν,
ὥσπερ καὶ ἐπὶ τῶν χρωμάτων, ἁπλᾶ μὲν τἀναντία, τὸ
γλυκὺ καὶ τὸ πικρόν· ἐχόμενα δέ, τοῦ μὲν τὸ λιπα-
ρόν, τοῦ δὲ τὸ ἁλμυρόν· μεταξὺ δὲ τούτων, τό, τ
δριμὺ καὶ αὐστηρόν, καὶ στρυφνὸν καὶ ὀξύ· σχεδὸν
γὰρ αὗται δοκοῦσιν εἶναι διαφοραὶ χυμῶν. Ὥστε τ
γευστικόν ἐστι, τὸ δυνάμει τοιοῦτον· γευστὸν δὲ
τὸ ποιητικὸν ἐντελεχείᾳ αὐτοῦ.

CAPUT XI.

Περὶ δὲ τοῦ ἁπτοῦ καὶ ἁφῆς ὁ αὐτὸς λόγος·
γὰρ ἡ ἁφὴ μὴ μία ἐστὶν αἴσθησις, ἀλλὰ πλεί
ἀναγκαῖον καὶ τὰ ἁπτὰ πλείω αἰσθητὰ εἶναι· ἔχ
ἀπορίαν, πότερον πλείους εἰσίν, ἢ μία· 2. κ
τὸ αἰσθητήριον τὸ τοῦ ἁπτοῦ ἁπτικόν, πότε
σάρξ, καὶ ἐν τοῖς ἄλλοις τὸ ἀνάλογον, ἢ οὔ·
τοῦτο μέν ἐστι τὸ μεταξύ· τὸ δὲ πρῶτον αἰσθη
ἄλλό τι ἐστὶν ἐντός· πᾶσά τε γὰρ αἴσθησις
ἐναντιώσεως εἶναι δοκεῖ, οἷον ὄψις, λευκοῦ καὶ
νος· καὶ ἡ ἀκοή, ὀξέος καὶ βαρέος· καὶ γεῦσ
κροῦ καὶ γλυκέος. Ἐν δὲ τῷ ἁπτῷ πολλαί εἰσ
τιώσεις, θερμὸν ψυχρόν, ξηρὸν ὑγρόν, σκληρὸ
κόν, καὶ τῶν ἄλλων ὅσα τοιαῦτα. 3. Ἔχει
λύσιν πρός γε ταύτην τὴν ἀπορίαν, ὅτι κα
ἄλλων αἰσθήσεών εἰσιν ἐναντιώσεις πλείους
φωνῇ οὐ μόνον ὀξύτης καὶ βαρύτης, ἀλλὰ
θος καὶ μικρότης, καὶ λειότης καὶ τραχύτ
καὶ τοιαῦθ' ἕτερα. Εἰσὶ δὲ καὶ περὶ χρῶμ
τοιαῦται ἕτεραι· ἀλλὰ τί τὸ ὑποκείμενον,
ψόφος, οὕτω τῇ ἁφῇ, οὐκ ἔστιν ἔκδηλον.
ρον δ' ἐστὶ τὸ αἰσθητήριον ἐντός, ἢ οὔ,
ἡ σάρξ, οὐδὲν δοκεῖ σημεῖον εἶναι, τὸ
αἴσθησιν ἅμα θιγγανομένων. Καὶ γὰ
τὴν σάρκα ἐπιτείνειεν, οἷον ὑμένα ποι
τὴν αἴσθησιν εὐθέως ἁψάμενος ἂν ἐνσ
τοι δῆλον, ὡς οὐκ ἔστιν ἐν τούτῳ τὸ αἰσ
δὲ καὶ συμφυὲς γένοιτο, θᾶττον ἔτι διϊκ
σθησις. 5. Διὸ καὶ τὸ τοιοῦτον μόρι
τος ἔχειν οὕτως ἔοικεν, ὥσπερ ἂν εἰ κύκ
πεφύκει ὁ ἀήρ· ἐδοκοῦμεν γὰρ ἂν ἑν
σθαι καὶ ψόφου, καὶ χρώματος, καὶ ὀ
τις αἴσθησις εἶναι ὄψις καὶ ἀκοὴ καὶ
δὲ διὰ τὸ διωρίσθαι, δι' οὗ γίνονται
νερὰ τὰ εἰρημένα αἰσθητήρια ἕτερα
δὲ τῆς ἁφῆς τοῦτο νῦν ἄδηλον· ἐξ
ὕδατος ἀδύνατον συστῆναι τὸ ἔμψ
γάρ τι στερεὸν εἶναι. Λείπεται δὴ μ
τούτων εἶναι, οἷον βούλεται ἡ σὰρξ
εἰ γὰρ πᾶσα αἴσθησις διὰ τοῦ μ
Ὥστε ἀναγκαῖον καὶ τὸ σῶμα εἶναι
κοῦ προσπεφυκός, δι' οὗ γίνονται
ους οὖσαι. 7. Δηλοῖ δ', ὅτι πλεί
της ἁφή· ἁπάντων γὰρ τῶν ἁπτ
τὰ τὸ αὐτὸ μόριον, καὶ χυμοῦ.
σὰρξ ᾐσθάνετο τοῦ χυμοῦ, ἐδόκε
εἶναι αἴσθησις ἡ γεῦσις καὶ ἡ ἁφ
τὸ μὴ ἀντιστρέφειν. 8. Ἀπορήσ
σῶμα βάθος ἔχει· τοῦτο δ' ἐστὶ
ὧν δ' ἐστὶ δύο σωμάτων μεταξὺ
ται ταῦτα ἀλλήλων ἅπτεσθαι.
ἄνευ σώματος, οὐδὲ τὸ διερόν,
εἶναι, ἢ ἔχειν ὕδωρ. Τὰ δὲ ἁπτ

ὕδατι, μὴ ξηρῶν τῶν ἄκρων ὄντων, ἀναγκαῖον ὕδωρ ἔχειν μεταξὺ, ᾧ ἀνάπλεα τὰ ἔσχατα. Εἰ δὲ τοῦτο ἀληθὲς, ἀδύνατον ἅψασθαι ἄλλο ἄλλου ἐν ὕδατι. Τὸν αὐτὸν δὲ τρόπον καὶ ἐν τῷ ἀέρι· ὁμοίως γὰρ ἔχει ὁ ἀὴρ πρὸς τὰ ἐν αὐτῷ, καὶ τὸ ὕδωρ πρὸς τὰ ἐν αὐτῷ τῷ ὕδατι. Λανθάνει δὲ μᾶλλον ἡμᾶς, ὥςπερ καὶ τὰ ἐν τῷ ὕδατι ζῶα, εἰ διερὸν διεροῦ ἅπτεται. 9. Πότερον οὖν ἁπάντων ὁμοίως ἐστὶν ἡ αἴσθησις, ἢ ἄλλων ἄλλως, καθάπερ νῦν δοκεῖ; ἡ μὲν γὰρ γεῦσις καὶ ἡ ἁφὴ τῷ ἅπτεσθαι, αἱ δὲ ἄλλαι ἄποθεν· τὸ δ' οὐκ ἔστιν, ἀλλὰ καὶ τὸ σκληρὸν καὶ τὸ μαλακὸν δι' ἑτέρων αἰσθανόμεθα· ὥςπερ καὶ τὸ ψοφητικὸν, καὶ τὸ ὁρα[τὸν], καὶ τὸ ὀσφραντόν· ἀλλὰ τὰ μὲν πόῤῥωθεν, τὰ δ' ἐγγύθεν. Διὸ λανθάνει, ἐπεὶ αἰσθανόμεθά γε [πά]ντων διὰ τοῦ μέσου· ἀλλ' ἐπὶ τούτων λανθάνει. [Κ]αίτοι καθάπερ εἴπομεν καὶ πρότερον, κἂν εἰ δι' [ὑμ]ένος αἰσθανώμεθά γε τῶν ἁπτῶν ἁπάντων λανθά[νον]τος ὅτι διείργει, ὁμοίως ἂν ἔχοιμεν ὥςπερ καὶ νῦν ἐν τῷ ὕδατι καὶ τῷ ἀέρι· δοκοῦμεν γὰρ αὐτῶν ἅπτε[σθ]αι καὶ οὐδὲν εἶναι διὰ μέσου. 10. Ἀλλὰ διαφέρει [τὸ] ἁπτὸν τῶν ὁρατῶν καὶ τῶν ψοφητικῶν, ὅτι ἐκεί[νων] μὲν αἰσθανόμεθα, τῷ τὸ μεταξὺ ποιεῖν τι ἡμᾶς· [τῶν] δὲ ἁπτῶν, οὐχ ὑπὸ τοῦ μεταξὺ, ἀλλ' ἅμα τῷ με[ταξ]ὺ, ὥςπερ ὁ δι' ἀσπίδος πληγείς· οὐ γὰρ ἡ ἀσπὶς [πλη]γεῖσα ἐπάταξεν, ἀλλ' ἄμφω συνέβη πληγῆναι. Ὅλως δὲ ἔοικεν ἡ σὰρξ καὶ ἡ γλῶσσα, ὡς ὁ ἀὴρ [καὶ] τὸ ὕδωρ πρὸς τὴν ὄψιν καὶ τὴν ἀκοὴν, καὶ τὴν [ὄσφ]ρησιν ἔχουσιν, οὕτως ἔχειν πρὸς τὸ αἰσθητήριον, [ὥς]περ ἐκείνων ἕκαστον. Αὐτοῦ δὲ τοῦ αἰσθητηρίου [ἁπ]τομένου, οὔτ' ἐκεῖ, οὔτε ἐνταῦθα γένοιτ' ἂν αἴσθη[σις]· οἷον εἴ τις σῶμα τὸ λευκὸν ἐπὶ τοῦ ὄμματος [θεί]η τὸ ἔσχατον· ᾗ καὶ δῆλον ὅτι τὸ ἐντὸς τοῦ ἁπτοῦ [αἰσ]θητήριον. Οὕτως γὰρ ἂν συμβαίνοι, ὥςπερ ἐπὶ [τῶν] ἄλλων· ἐπιτιθεμένων γὰρ ἐπὶ τὸ αἰθητήριον, [οὐκ] αἰσθάνεται· ἐπὶ δὲ τὴν σάρκα ἐπιτιθεμένων, αἰ[σθά]νεται· ὥςτε τὸ μεταξὺ τοῦ ἁπτικοῦ, ἡ σάρξ. [11.] Ἁπτὰ μὲν οὖν εἰσιν αἱ διαφοραὶ τοῦ σώματος ᾗ σῶ[μα]· λέγω δὲ διαφορὰς, αἳ τὰ στοιχεῖα διορίζουσι, θερ[μὸν], ψυχρὸν, ξηρὸν, ὑγρὸν, περὶ ὧν εἰρήκαμεν πρότερον [ἐν τοῖς] περὶ στοιχείων· τὸ δὲ αἰσθητήριον αὐτῶν τὸ ἁ[πτικὸν], καὶ ἐν ᾧ ἡ καλουμένη ἁφὴ ὑπάρχει πρώτῳ, τὸ [δυνάμει] τοιοῦτόν ἐστι μόριον, οἷον τὰ ἁπτὰ ἐνεργείᾳ. [1]3. Τὸ γὰρ αἰσθάνεσθαι, πάσχειν τι ἐστίν. Ὥςτε τὸ [ποιοῦν] οἷον αὐτὸ ἐνεργείᾳ, τοιοῦτον ἐκεῖνο ποιεῖ δυνά[μει ὄ]ν. Διὸ τοῦ ὁμοίως θερμοῦ ἢ ψυχροῦ, ἢ σκληροῦ καὶ [μα]λακοῦ, οὐκ αἰσθανόμεθα· ἀλλὰ τῶν ὑπερβολῶν [ὡς] τῆς αἰσθήσεως οἷον μεσότητός τινος οὔσης τῆς ἐν [τοῖ]ς αἰσθητικοῖς ἐναντιώσεως· καὶ διὰ τοῦτο κρίνει [τὰ] αἰσθητά· τὸ γὰρ μέσον, κριτικόν· γίγνεται γὰρ [πρὸ]ς ἑκάτερον αὐτῶν θάτερον τῶν ἄκρων. 14. Καὶ [δεῖ] ὥςπερ τὸ μέλλον αἰσθήσεσθαι λευκοῦ καὶ μέλα[νος], μηδέτερον αὐτῶν ἐνεργείᾳ εἶναι, δυνάμει δ' ἄμφω· οὕτω δὴ καὶ ἐπὶ τῶν ἄλλων, καὶ τῆς ἁφῆς μήτε θερμὸν μήτε ψυχρόν. 15. Ἔτι δ' ὥςπερ ὁρατοῦ καὶ ἀοράτου ἦν πως ἡ ὄψις, ὁμοίως δὲ καὶ αἱ λοιπαὶ τῶν ἀντικειμένων, οὕτω καὶ ἡ ἁφὴ τοῦ ἁπτοῦ καὶ ἀνάπτου· ἄναπτον δέ ἐστι, τό,τε ἔχον πάμπαν μικρὰν διαφορὰν τῶν ἁπτῶν, οἷον πέπονθεν ὁ ἀήρ· καὶ τῶν ἁπτῶν αἱ ὑπερβολαὶ ὥςπερ τὰ φθαρτικά. Καθ' ἑκάστην μὲν οὖν τῶν αἰσθήσεων εἴρηται τύπῳ.

CAPUT XII.

Καθόλου δὲ περὶ πάσης αἰσθήσεως δεῖ λαβεῖν, ὅτι ἡ μὲν αἴσθησίς ἐστι τὸ δεκτικὸν τῶν αἰσθητῶν εἰδῶν ἄνευ τῆς ὕλης· οἷον ὁ κηρὸς τοῦ δακτυλίου ἄνευ σιδήρου καὶ τοῦ χρυσοῦ δέχεται τὸ σημεῖον. Λαμβάνει δὲ τὸ χρυσοῦν ἢ τὸ χαλκοῦν σημεῖον, ἀλλ' οὐχ ᾗ χαλκὸς, ἢ χρυσός. Ὁμοίως δὲ καὶ ἡ αἴσθησις ἑκάστου ὑπὸ τοῦ ἔχοντος χρῶμα ἢ χυμὸν ἢ ψόφον πάσχει· ἀλλ' οὐχ ᾗ ἕκαστον ἐκείνων λέγεται, ἀλλ' ᾗ τοιονδὶ, καὶ κατὰ τὸν λόγον. 2. Αἰσθητήριον δὲ πρῶτον, ἐν ᾧ ἡ τοιαύτη δύναμις, ἔστι μὲν οὖν ταὐτόν· τὸ δὲ εἶναι ἕτερον· μέγεθος μὲν γὰρ ἄν τι εἴη τὸ αἰσθανόμενον· οὐ μὴν τῷ γε αἰσθητικῷ εἶναι, οὐδ' ἡ αἴσθησις μέγεθός ἐστιν, ἀλλὰ λόγος τις καὶ δύναμις ἐκείνου. 3. Φανερὸν δ' ἐκ τούτων καὶ διὰ τί ποτε τῶν αἰσθητῶν αἱ ὑπερβολαὶ φθείρουσι τὰ αἰσθητήρια· ἂν γὰρ ᾖ ἰσχυροτέρα τοῦ αἰσθητηρίου ἡ κίνησις, λύεται ὁ λόγος· τοῦτο δ' ἦν ἡ αἴσθησις, ὥςπερ καὶ ἡ συμφωνία καὶ ὁ τόνος κρουομένων σφόδρα τῶν χορδῶν· 4. καὶ διὰ τί ποτε τὰ φυτὰ οὐκ αἰσθάνεται, ἔχοντά τι μόριον ψυχικὸν, καὶ πάσχοντά τι ὑπὸ τῶν ἁπτῶν· καὶ γὰρ ψύχεται καὶ θερμαίνεται· αἴτιον γὰρ, τὸ μὴ ἔχειν μεσότητα, μηδὲ τοιαύτην ἀρχὴν, οἵαν δέχεσθαι τὰ εἴδη τῶν αἰσθητῶν, ἀλλὰ πάσχειν μετὰ τῆς ὕλης. 5. Ἀπορήσειε δ' ἄν τις, εἰ πάθοι ἄν τι ὑπὸ τῆς ὀσμῆς τὸ ἀδύνατον ὀσφρανθῆναι, ἢ ὑπὸ χρώματος τὸ μὴ δυνάμενον ἰδεῖν· ὁμοίως δὲ καὶ ἐπὶ τῶν ἄλλων. Εἰ δὲ τὸ ὀσφραντὸν ὀσμὴ, εἴ τι ποιεῖ τὴν ὄσφρησιν, ἡ ὀσμὴ ποιεῖ. Ὥςτε τῶν ἀδυνάτων ὀσφρανθῆναι, οὐθὲν οἷόν τε πάσχειν ὑπ' ὀδμῆς· ὁ δ' αὐτὸς λόγος καὶ ἐπὶ τῶν ἄλλων· οὐδὲ τῶν δυνατῶν, ἀλλ' ᾗ αἰσθητικὸν ἕκαστον. 6. Ἅμα δὲ δῆλον καὶ οὕτως· οὔτε γὰρ φῶς καὶ σκότος, οὔτε ψόφος, οὔτε ὀσμὴ, οὐδὲν ποιεῖ τὰ σώματα, ἀλλ' ἐν οἷς ἐστιν, οἷον ἀὴρ ὁ μετὰ βροντῆς διΐστησι τὸ ξύλον· ἀλλὰ τὰ ἁπτὰ καὶ οἱ χυμοὶ ποιοῦσιν· εἰ γὰρ μὴ, ὑπὸ τίνος ἂν πάσχοι τὰ ἄψυχα καὶ ἀλλοιοῖτο; 7. Ἆρ' οὖν κἀκεῖνα ποιήσει, ἢ οὐ πᾶν σῶμα παθητικὸν ὑπὸ ὀσμῆς καὶ ψόφου· καὶ τὰ πάσχοντα ἀόριστα, καὶ οὐ μένει οἷον ἀήρ; ὄζει γὰρ ὥςπερ παθών τι· τί οὖν ἐστι τὸ ὀσμᾶσθαι παρὰ τὸ πάσχειν τι; ἢ τὸ μὲν ὀσμᾶσθαι, αἰσθάνεσθαι· ὁ δ' ἀὴρ παθὼν, ταχέως αἰσθητὸς γίνεται;

DE ANIMA LIBER III.

CAPUT I.

[Ὅ]τι δ' οὐκ ἔστιν αἴσθησις ἑτέρα παρὰ τὰς πέντε, [λέγ]ω δὲ ταύτας, ὄψιν, ἀκοὴν, ὄσφρησιν, γεῦσιν, ἁφὴν) [ἐκ τῶ]νδε πιστεύσειεν ἄν τις· εἰ γὰρ παντὸς οὗ ἐστιν [αἴσ]θησις ἁφὴ, καὶ νῦν ἔχομεν αἴσθησιν· (πάντα γὰρ [τ]οῦ ἁπτοῦ ᾗ ἁπτὸν πάθη, τῇ ἁφῇ ἡμῖν αἰσθητά ἐστιν·) ἀνάγκη τε, εἴπερ ἐκλείπει τις αἴσθησις, καὶ αἰσθητήριόν τι ἡμῖν ἐκλείπειν. 2. Καὶ ὅσων μὲν αὐτοὶ ἁπτόμενοι αἰσθανόμεθα, τῇ ἁφῇ αἰσθητά ἐστιν, ἣν τυγχάνομεν ἔχοντες· ὅσα δὲ διὰ τῶν μεταξὺ, καὶ μὴ αὐτῶν ἁπτόμενοι τοῖς ἁπλοῖς διαστήμασι· λέγω δ', οἷον ἀέρι καὶ ὕδατι· ἔχει δ' οὕτως, ὥςτε εἰ μὲν

δι᾽ ἑνὸς πλείω αἰσθητὰ ἕτερα ἀλλήλων ὄντα τῷ γένει, ἀνάγκη τὸν ἔχοντα τὸ τοιοῦτον αἰσθητήριον, ἀμφοῖν αἰσθητικὸν εἶναι· οἷον εἰ ἐξ ἀέρος ἐστὶ τὸ αἰσθητήριον, καὶ ἔστιν ὁ ἀὴρ καὶ ψόφου καὶ χρόας. Εἰ δὲ πλείω τοῦ αὐτοῦ, οἷον χρόας, καὶ ἀὴρ καὶ ὕδωρ· ἄμφω γὰρ διαφανῆ· καὶ ὁ τὸ ἕτερον αὐτῶν ἔχων μόνον, αἰσθήσεται τοῦ δι᾽ ἀμφοῖν. 3. Τῶν δὲ ἁπλῶν ἐκ δύο τούτων αἰσθητήρια μόνον ἐστὶν, ἐξ ἀέρος καὶ ὕδατος· ἡ μὲν γὰρ κόρη, ὕδατος· ἡ δὲ ἀκοὴ, ἀέρος· ἡ δὲ ὄσφρησις, θατέρου τούτων. Τὸ δὲ πῦρ, ἢ οὐδενὸς, ἢ κοινὸν πάντων· οὐδὲν γὰρ ἄνευ θερμότητος αἰσθητικόν. Ἡ δὲ γῆ, ἢ οὐδενὸς, ἢ ἐν τῇ ἀφῇ μάλιστα μέμικται ἰδίως. Διὸ λείποιτ᾽ ἂν μηθὲν εἶναι αἰσθητήριον ἔξω ὕδατος καὶ ἀέρος. 4. Ταῦτα δὲ καὶ νῦν ἔχει ἔνια ζῷα. Πᾶσαι ἄρα αἱ αἰσθήσεις ἔχονται ὑπὸ τῶν μὴ ἀτελῶν, μηδὲ πεπηρωμένων· φαίνεται γὰρ καὶ ἡ ἀσπάλαξ ὑπὸ τὸ δέρμα ἔχουσα τοὺς ὀφθαλμούς. 5. Ὥςτε εἰ μή τι ἕτερόν ἐστι σῶμα, καὶ πάθος, ὃ μηδενός ἐστι τῶν ἐνταῦθα σωμάτων, οὐδὲ μία ἂν ἐκλείποι αἴσθησις. 6. Ἀλλὰ μὴν οὐδὲ τῶν κοινῶν οἷόν τε εἶναι αἰσθητήριόν τι ἴδιον ὧν ἑκάστῃ αἰσθήσει αἰσθανόμεθα κατὰ συμβεβηκός· οἷον κινήσεως, στάσεως, σχήματος, μεγέθους, ἀριθμοῦ ἑνός· ταῦτα γὰρ πάντα κινήσει αἰσθανόμεθα, οἷον μέγεθος κινήσει· ὥςτε καὶ τὸ σχῆμα· μέγεθος γάρ τι καὶ τὸ σχῆμα· τὸ δὲ ἠρεμοῦν, τῷ μὴ κινεῖσθαι· ὁ δὲ ἀριθμὸς, τῇ ἀποφάσει τοῦ συνεχοῦς καὶ τοῖς ἰδίοις· ἑκάστη γὰρ ἓν αἰσθάνεται αἴσθησις. 7. Ὥςτε δῆλον, ὅτι ἀδύνατον ὁτουοῦν ἰδίαν αἴσθησιν εἶναι τούτων, οἷον κινήσεως· οὕτω γὰρ ἔσται, ὥςπερ νῦν τῇ ὄψει τὸ γλυκὺ αἰσθανόμεθα. Τοῦτο δ᾽ ὅτι ἀμφοῖν ἔχοντες τυγχάνομεν αἴσθησιν, ᾗ ὅταν συμπέσωσι, γνωρίζομεν· εἰ δὲ μὴ, οὐδαμῶς ἂν, ἀλλ᾽ ἢ κατὰ συμβεβηκὸς αἰσθανόμεθα, οἷον τὸν Κλέωνος υἱὸν, οὐχ ὅτι Κλέωνος υἱὸς, ἀλλ᾽ ὅτι λευκός· τούτῳ δὲ συμβέβηκεν υἱῷ Κλέωνος εἶναι. Τῶν δὲ κοινῶν ἔχομεν αἴσθησιν ἤδη κοινὴν, οὐ κατὰ συμβεβηκός· οὐκ ἄρα ἐστὶν ἰδία· οὐδαμῶς γὰρ ἂν ᾐσθανόμεθα, ἀλλ᾽ οὕτως, ὥςπερ εἴρηται, τὸν Κλέωνος υἱὸν ἡμᾶς ὁρᾶν· τὰ δ᾽ ἀλλήλων ἴδια κατὰ συμβεβηκὸς αἰσθάνονται αἱ αἰσθήσεις, οὐχ ᾗ αὐταὶ, ἀλλ᾽ ᾗ μία, ὅταν ἅμα ἡ αἴσθησις ἐπὶ τοῦ αὐτοῦ γένηται· οἷον, ὅτι ἡ χολὴ πικρὰ καὶ ξανθή· οὐ γὰρ δὴ ἑτέρας γε τὸ εἰπεῖν, ὅτι ἄμφω ἕν· διὸ καὶ ἀπατᾶται, καὶ ἐὰν ᾖ ξανθὸν, χολὴν οἴεται εἶναι. 8. Ζητήσειε δ᾽ ἄν τις, τίνος ἕνεκα πλείους ἔχομεν αἰσθήσεις, ἀλλ᾽ οὐ μίαν μόνην· ἢ ὅπως μὴ λανθάνῃ τὰ ἀκολουθοῦντα καὶ κοινὰ, οἷον κίνησις, καὶ μέγεθος, καὶ ἀριθμός· εἰ γὰρ ἦν ὄψις μόνη καὶ αὕτη λευκοῦ, ἐλάνθανεν ἂν μᾶλλον, κἂν ἐδόκει ταὐτὸ εἶναι πάντα, διὰ τὸ ἀκολουθεῖν ἀλλήλοις ἅμα χρῶμα καὶ μέγεθος· νῦν δ᾽ ἐπεὶ ἐν ἑτέρῳ αἰσθητῷ τὰ κοινὰ ὑπάρχει, δῆλον ποιεῖ ὅτι ἄλλο τι ἕκαστον αὐτῶν.

CAPUT II.

Ἐπεὶ δ᾽ αἰσθανόμεθα ὅτι ὁρῶμεν καὶ ἀκούομεν, ἀνάγκη ἢ τῇ ὄψει αἰσθάνεσθαι ὅτι ὁρᾷ, ἢ ἑτέρᾳ. Ἀλλὰ καὶ ἡ αὐτὴ ἔσται τῆς ὄψεως, καὶ τοῦ ὑποκειμένου χρώματος. Ὥςτε ἂν ἢ δύο τοῦ αὐτοῦ ἔσονται, ἢ αὐτὴ αὑτῆς· ἔτι δ᾽, εἰ καὶ ἑτέρα εἴη τῆς ὄψεως αἴσθησις, ἢ εἰς ἄπειρον εἶσιν, ἢ αὐτή τις ἔσται αὑτῆς· ὥςτε ἐπὶ τῆς πρώτης τοῦτο ποιητέον. 2. Ἔχει δ᾽ ἀπορίαν· εἰ γὰρ τὸ τῇ ὄψει αἰσθάνεσθαί ἐστιν ὁρᾶν, ὁρᾶται δὲ χρῶμα, ἢ τὸ ἔχον, εἰ ὄψεταί τις τὸ ὁρῶν, καὶ

χρῶμα ἕξει τὸ ὁρῶν πρῶτον. 3. Φανερὸν τοίνυν, ὅτι
οὐχ ἓν τὸ τῇ ὄψει αἰσθάνεσθαι· καὶ γὰρ ὅταν μὴ
ὁρῶμεν, τῇ ὄψει κρίνομεν καὶ τὸ σκότος καὶ τὸ φῶς,
ἀλλ᾽ οὐχ ὡσαύτως. Ἔτι δὲ καὶ τὸ ὁρῶν ἐστιν ὡς κ
χρωμάτισται· τὸ γὰρ αἰσθητήριον, δεκτικὸν τοῦ αἰ
σθητοῦ ἄνευ τῆς ὕλης ἕκαστον· διὸ καὶ ἀπελθόντ
τῶν αἰσθητῶν, ἔνεισιν αἱ αἰσθήσεις καὶ φαντασίαι
τοῖς αἰσθητηρίοις. Ἡ δὲ τοῦ αἰσθητοῦ ἐνέργεια
τῆς αἰσθήσεως, ἡ αὐτὴ μέν ἐστι καὶ μία· τὸ δὲ ε
αὐταῖς οὐ ταὐτόν· λέγω δὲ, οἷον ψόφος ὁ κατ᾽ ἐ
γειαν, καὶ ἀκοὴ ἡ κατ᾽ ἐνέργειαν· ἔστι γὰρ ἀ
ἔχοντα μὴ ἀκούειν· καὶ τὸ ἔχον ψόφον, οὐκ ἀε
φεῖν. Ὅταν δὲ ἐνεργῇ τὸ δυνάμενον ἀκούειν, κα
φῇ τὸ δυνάμενον ψοφεῖν, τότε ἡ κατ᾽ ἐνέργειαν
ἅμα γίνεται, καὶ ὁ κατ᾽ ἐνέργειαν ψόφος. Ὥ
φήσειεν ἄν τις, τὸ μὲν εἶναι ἄκουσιν, τὸ δὲ ψό
4. Εἰ δέ ἐστιν ἡ κίνησις καὶ ἡ ποίησις καὶ τὸ
ἐν τῷ ποιουμένῳ, ἀνάγκη καὶ τὸν ψόφον καὶ τ
ὴν τὴν κατ᾽ ἐνέργειαν ἐν τῇ κατὰ δύναμιν ε
γὰρ τοῦ ποιητικοῦ καὶ κινητικοῦ ἐνέργεια ἐν
σχοντι ἐγγίνεται. Διὸ οὐκ ἀνάγκη τὸ κινο
σθαι. Ἡ μὲν οὖν τοῦ ψοφητικοῦ ἐνέργεια, ἐσ
ἢ ψόφησις· ἡ δὲ τοῦ ἀκουστικοῦ, ἀκοὴ, ἢ
διττὸν γὰρ ἡ ἀκοὴ, καὶ διττὸν ὁ ψόφος.
αὐτὸς λόγος καὶ ἐπὶ τῶν ἄλλων αἰσθήσεων κ
τῶν· ὥςπερ γὰρ ἡ ποίησις καὶ ἡ πάθησις
σχοντι, καὶ οὐκ ἐν τῷ ποιοῦντι, οὕτω κα
σθητοῦ ἐνέργεια ἐν τῷ αἰσθητικῷ. Ἀλλ
μὲν καὶ ὠνόμασται, οἷον ἡ ψόφησις καὶ
ἐπὶ δ᾽ ἐνίων ἀνώνυμον θάτερον· ὅρασις
ἡ τῆς ὄψεως ἐνέργεια· ἡ δὲ τοῦ χρώμα
μος· καὶ γεῦσις, ἡ τοῦ γευστικοῦ· ἡ
ἀνώνυμος. 6. Ἐπεὶ δὲ μία μέν ἐστιν ἐ
αἰσθητοῦ καὶ τοῦ αἰσθητικοῦ, τὸ δὲ
ἀνάγκη ἅμα φθείρεσθαι καὶ σώζεσθαι
γομένην ἀκοὴν καὶ ψόφον, καὶ χυμὸν δ
καὶ τὰ ἄλλα ὁμοίως· τὰ δὲ κατὰ δύνα
οὐκ ἀνάγκη. 7. Ἀλλ᾽ οἱ πρότεροι φυ
οὐ καλῶς ἔλεγον, οὐθὲν οἰόμενοι οὔτ
μέλαν εἶναι ἄνευ ὄψεως, οὐδὲ χυμὸν ἄν
μὲν γὰρ ἔλεγον ὀρθῶς, τῇ δ᾽ οὐκ ὀρθ
λεγομένης τῆς αἰσθήσεως καὶ τοῦ αἰσ
κατὰ δύναμιν, τῶν δὲ κατ᾽ ἐνέργειαν·
συμβαίνει τὸ λεχθὲν, ἐπὶ δὲ τῶν ἑτέρ
Ἀλλ᾽ ἐκεῖνοι ἁπλῶς ἔλεγον περὶ τῶ
ἁπλῶς. 8. Εἰ δ᾽ ἡ συμφωνία φων
φωνὴ καὶ ἀκοή ἐστιν ὡς ἓν, καὶ ἔσ
αὐτὸ, λόγος δὲ ἡ συμφωνία, ἀνάγ
λόγον τινὰ εἶναι. Καὶ διὰ τοῦτο κα
ὑπερβάλλον, καὶ τὸ ὀξὺ, καὶ τὸ βαρ
μοίως δὲ καὶ ἐν χυμοῖς τὴν γεῦσιν
τὴν ὄψιν, τὸ σφόδρα λαμπρὸν, ἢ τ
ὀσφρήσει ἡ ἰσχυρὰ ὀσμὴ, καὶ γλυκ
λόγου τινὸς ὄντος τῆς αἰσθήσεως.
ὅταν ἄγηται, εἰλικρινῆ καὶ ἀμιγῆ
οἷον τὸ ὀξὺ, ἢ γλυκὺ, ἢ ἁλμυρ
Ὅλως δὲ μᾶλλον τὸ μικτὸν, συμφ
βαρύ. Ἁφὴ δὲ τὸ θερμαντικὸν,
αἴσθησις, ὁ λόγος· ὑπερβάλλον
φθείρει. 9. Ἑκάστη μὲν οὖν αἰ
μένου αἰσθητοῦ ἐστιν, ὑπάρχουσ
ἢ αἰσθητήριον, καὶ κρίνει τὰς
σθητοῦ διαφοράς· οἷον λευκὸν

γλυκὺ δὲ καὶ πικρὸν, γεῦσις· ὁμοίως δ' ἔχει τοῦτο καὶ ἐπὶ τῶν ἄλλων. 10. Ἐπεὶ δὲ καὶ τὸ λευκὸν, καὶ τὸ γλυκὺ, καὶ ἕκαστον τῶν αἰσθητῶν πρὸς ἕκαστον κρίνομεν, τινὶ δὲ καὶ αἰσθανόμεθα ὅτι διαφέρει· ἀνάγκη δὴ αἰσθήσει· αἰσθητὰ γάρ ἐστιν. 11. Ἡι καὶ δῆλον, ὅτι ἡ σὰρξ οὐκ ἔστι τὸ ἔσχατον αἰσθητήριον· ἀνάγκη γὰρ ἦν ἁπτόμενον αὐτοῦ, κρίνειν τὸ κρῖνον. Οὔτε δὴ κεχωρισμένοις ἐνδέχεται κρίνειν, ὅτι ἕτερον τὸ γλυκὺ τοῦ λευκοῦ, ἀλλὰ δεῖ ἑνί τινι ἄμφω δῆλα εἶναι. Οὕτω μὲν, κἂν εἰ τοῦ μὲν ἐγὼ, τοῦ δὲ σὺ αἴσθοιο, δῆλον ἂν εἴη ὅτι ἕτερα ἀλλήλων. Δεῖ δὲ τὸ ἓν λέγειν, ὅτι ἕτερον· ἕτερον γὰρ τὸ γλυκὺ τοῦ λευκοῦ. Λέγει ἄρα τὸ αὐτό· ὥςτε ὡς λέγει, οὕτω καὶ νοεῖ, καὶ αἰσθάνεται. Ὅτι μὲν οὖν οὐχ οἷόν τε κεχωρισμένοις κρίνειν τὰ κεχωρισμένα, δῆλον· ὅτι δ' οὐδ' ἐν κεχωρισμένῳ χρόνῳ, ἐντεῦθεν· ὥςπερ καὶ τὸ αὐτὸ λέγει ὅτι ἕτερον τὸ ἀγαθὸν καὶ τὸ κακὸν, οὕτω καὶ ὅτε θάτερον λέγει ὅτι ἕτερον, καὶ θάτερον, οὐ κατὰ συμβεβηκὸς τὸ ὅτε· λέγω δὲ, οἷον νῦν λέγω ὅτι ἕτερον, οὐ μέντοι ὅτι νῦν ἕτερον. Ἀλλ' οὕτω λέγει, καὶ νῦν, καὶ ὅτι νῦν· ἅμα ἄρα. Ὥςτε ἀχώριστον, καὶ ἐν ἀχωρίστῳ χρόνῳ. 12. Ἀλλὰ μὴν ἀδύνατον ἅμα τὰς ἐναντίας κινήσεις κινεῖσθαι τὸ αὐτὸ ἧ ἀδιαίρετον, καὶ ἐν ἀδιαιρέτῳ χρόνῳ· εἰ γὰρ τὸ γλυκὺ, ὡδὶ κινεῖ τὴν αἴσθησιν, ἢ τὴν νόησιν· τὸ δὲ πικρὸν ἐναντίως· καὶ τὸ λευκὸν, ἑτέρως· ἆρ' οὖν ἅμα μὲν καὶ ἀριθμῷ ἀδιαίρετον, καὶ χρόνῳ ἀχώριστον τὸ κρῖνον, τῷ εἶναι δὲ κεχωρισμένον; ἔστι μὲν δή πως ὡς τὸ διαιρετὸν τῶν διῃρημένων αἰσθάνεται, ἔστι δ' ὡς ἀδιαίρετον· τῷ εἶναι μὲν γὰρ διαιρετόν· τόπῳ δὲ καὶ χρόνῳ, καὶ ἀριθμῷ ἀδιαίρετον. 13. Ἢ οὐχ οἷόν τε· δυνάμει μὲν γὰρ τὸ αὐτὸ διαιρετὸν καὶ ἀδιαίρετον, τὰ ἐναντία· τῷ δὲ εἶναι οὔ, ἀλλὰ τῷ ἐνεργεῖσθαι διαιρετόν· καὶ οὐχ οἷόν τε ἅμα λευκὸν καὶ μέλαν εἶναι. Ὥςτε οὐδὲ τὰ εἴδη πάσχειν αὐτῶν, εἰ τοιοῦτον ἡ αἴσθησις καὶ ἡ νόησις. 14. Ἀλλ' ὥςπερ ἣν καλοῦσί τινες στιγμὴν, ἧ μία, καὶ ἧ δύο, ταύτῃ καὶ διαιρετή· ἧ μὲν οὖν ἀδιαίρετον, ἓν τὸ κρῖνόν ἐστι καὶ ἅμα· ἧ δὲ διαιρετὸν ὑπάρχει, οὐχ ἕν· δὶς γὰρ τῷ αὐτῷ χρῆται σημείῳ ἅμα· ἧ μὲν οὖν δυσὶ χρῆται, τῷ πέρατι δυσὶ κρίνει, καὶ κεχωρισμένα ἐστὶν, ὡς κεχωρισμένων· ἧ δ' ἕν, ἑνὶ καὶ ἅμα. Περὶ μὲν οὖν τῆς ἀρχῆς ἧ φαμεν τὸ ζῷον αἰσθητικὸν εἶναι, διωρίσθω τὸν τρόπον τοῦτον.

CAPUT III.

Ἐπεὶ δὲ δύο διαφοραῖς ὁρίζονται μάλιστα τὴν ψυχὴν, κινήσει τε τῇ κατὰ τόπον, καὶ τῷ νοεῖν καὶ τῷ φρονεῖν καὶ αἰσθάνεσθαι· δοκεῖ δὲ τὸ νοεῖν καὶ τὸ φρονεῖν ὥςπερ αἰσθάνεσθαί τι εἶναι· ἐν ἀμφοτέροις γὰρ τούτοις ἡ ψυχὴ κρίνει τε καὶ γνωρίζει τι τῶν ὄντων. Καὶ οἵγε ἀρχαῖοι τὸ φρονεῖν καὶ τὸ αἰσθάνεσθαι ταὐτὸν εἶναί φασιν, ὥςπερ καὶ Ἐμπεδοκλῆς εἴρηκε·

Πρὸς παρεὸν γὰρ μῆτις ἀέξεται ἀνθρώποισι.

καὶ ἐν ἄλλοις·

— ὅθεν σφίσιν αἰεὶ
Καὶ τὸ φρονεῖν ἀλλοῖα παρίσταται.

Τὸ δ' αὐτὸ βούλεται τούτοις καὶ τὸ τοῦ Ὁμήρου,

Τοῖος γὰρ νόος ἐστὶν ἐπιχθονίων ἀνθρώπων,
Οἷον ἐπ' ἦμαρ ἄγῃσι πατὴρ ἀνδρῶν τε θεῶν τε.

Πάντες γὰρ οὗτοι τὸ νοεῖν σωματικὸν ὥςπερ καὶ αἰσθάνεσθαι ὑπολαμβάνουσι· καὶ αἰσθάνεσθαί καὶ φρονεῖν τῷ ὁμοίῳ τὸ ὅμοιον· ὥςπερ γὰρ καὶ τοῖς κατ' ἀρχὰς λόγοις διωρίσαμεν· καίτοι ἔδει ἅμα καὶ περὶ τοῦ ἠπατῆσθαι αὐτοὺς λέγειν· οἰκειότερον γὰρ τοῖς ζώοις, καὶ πλείω χρόνον ἐν τούτοις διατελεῖ ἡ ψυχή. Διὸ ἀνάγκη, ἤτοι, ὥςπερ ἔνιοι λέγουσι, πάντα τὰ φαινόμενα εἶναι ἀληθῆ, ἢ τὴν τοῦ ἀνομοίου θίξιν ἀπάτην εἶναι· τοῦτο γὰρ ἐναντίον τῷ ὁμοίῳ τὸ ὅμοιον γνωρίζειν· δοκεῖ δὲ καὶ ἡ ἀπάτη καὶ ἡ ἐπιστήμη τῶν ἐναντίων ἡ αὐτὴ εἶναι. 3. Ὅτι μὲν οὖν οὐ ταὐτόν ἐστι τὸ αἰσθάνεσθαι καὶ τὸ φρονεῖν, φανερόν· τοῦτο μὲν γὰρ πᾶσι μέτεστι, τοῦτο δὲ ὀλίγοις τῶν ζώων· ἀλλ' οὐδὲ τὸ νοεῖν, ἐν ᾧ ἐστι τὸ ὀρθῶς, καὶ τὸ μὴ ὀρθῶς· τὸ μὲν [γὰρ] ὀρθῶς φρόνησις καὶ ἐπιστήμη, καὶ δόξα ἀληθής· τὸ δὲ μὴ ὀρθῶς, τἀναντία τούτων· οὐδὲ τοῦτο δή ἐστι, τὸ αὐτὸ τῷ αἰσθάνεσθαι· ἡ μὲν γὰρ αἴσθησις τῶν ἰδίων, ἀεὶ ἀληθὴς, καὶ πᾶσιν ὑπάρχει τοῖς ζώοις· διανοεῖσθαι δ' ἐνδέχεται καὶ ψευδῶς, καὶ οὐδενὶ ὑπάρχει ᾧ μὴ καὶ λόγος. 4. Φαντασία γὰρ ἕτερον καὶ αἰσθήσεως καὶ διανοίας· αὐτή τε οὐ γίγνεται ἄνευ αἰσθήσεως, καὶ ἄνευ ταύτης οὐκ ἔστιν ὑπόληψις. Ὅτι δ' οὐκ ἔστιν ἡ αὐτὴ φαντασία καὶ ὑπόληψις, φανερόν· τοῦτο μὲν γὰρ τὸ πάθος ἐφ' ἡμῖν ἐστιν, ὅταν βουλώμεθα· πρὸ ὀμμάτων γάρ ἐστι ποιήσασθαι, ὥςπερ οἱ ἐν τοῖς μνημονικοῖς τιθέμενοι καὶ εἰδωλοποιοῦντες. Δοξάζειν δ' οὐκ ἐφ' ἡμῖν· ἀνάγκη γὰρ ἢ ψεύδεσθαι, ἢ ἀληθεύειν. 5. Ἔτι δὲ, ὅταν μὲν δοξάσωμεν δεινόν τι ἢ φοβερὸν, εὐθὺς συμπάσχομεν· ὁμοίως δὲ καὶ ἐὰν ᾖ θαῤῥαλέον. Κατὰ δὲ τὴν φαντασίαν ὡσαύτως ἔχομεν, ὥςπερ ἂν οἱ θεώμενοι ἐν γραφῇ τὰ δεινὰ καὶ θαῤῥαλέα. Εἰσὶ δὲ καὶ αὐτῆς τῆς ὑπολήψεως διαφοραὶ, ἐπιστήμη, καὶ δόξα, καὶ φρόνησις, καὶ τὰ ἐναντία τούτων, περὶ ὧν τῆς διαφορᾶς ἕτερος ἔσται λόγος. 6. Περὶ δὲ τοῦ νοεῖν, ἐπεὶ ἕτερον τοῦ αἰσθάνεσθαι, τούτου δὲ τὸ μὲν φαντασία δοκεῖ εἶναι, τὸ δὲ ὑπόληψις, περὶ φαντασίας διορίσαντας, οὕτω περὶ θατέρου λεκτέον. Εἰ δή ἐστιν ἡ φαντασία, καθ' ἣν λέγομεν φάντασμά τι ἡμῖν γενέσθαι καὶ μὴ, εἴ τι κατὰ μεταφορὰν λέγομεν, μία τις ἐστὶ τούτων δύναμις ἢ ἕξις, καθ' ἣν κρίνομεν, καὶ ἀληθεύομεν ἢ ψευδόμεθα. Ταῦτα δ' εἰσὶν αἴσθησις, δόξα, νοῦς, ἐπιστήμη. 7. Ὅτι μὲν οὖν οὐκ ἔστιν αἴσθησις ἡ φαντασία, δῆλον ἐκ τῶνδε· αἴσθησις μὲν γὰρ, ἤτοι δύναμις, ἢ ἐνέργεια, οἷον ὄψις καὶ ὅρασις. Φαίνεται δέ τι καὶ μηδετέρου τούτων ὑπάρχοντος· οἷον τὰ ἐν τοῖς ὕπνοις. Εἶτα αἴσθησις μὲν ἀεὶ πάρεστι, φαντασία δ' οὔ· εἰ δὲ τῇ ἐνεργείᾳ τὸ αὐτὸ, πᾶσιν ἂν ἐνδέχοιτο τοῖς θηρίοις φαντασίαν ὑπάρχειν· δοκεῖ δ' οὔ, οἷον μύρμηκι, ἢ μελίττῃ, ἢ σκώληκι. Εἶτα αἱ μὲν ἀληθεῖς αἰεὶ, αἱ δὲ φαντασίαι γίνονται αἱ πλείους ψευδεῖς. Ἔπειτα, οὐδὲ λέγομεν ὅταν ἐνεργῶμεν ἀκριβῶς περὶ τὸ αἰσθητὸν, ὅτι φαίνεται ἡμῖν τοῦτο ἄνθρωπος· ἀλλὰ μᾶλλον ὅταν μὴ ἐναργῶς αἰσθανώμεθα, τότε ἢ ἀληθὴς ἢ ψευδής. Καὶ ὅπερ δὴ ἐλέγομεν πρότερον, φαίνεται καὶ μύουσιν ὁράματα. 8. Ἀλλὰ μὴν οὐδὲ τῶν ἀεὶ ἀληθευόντων οὐδεμία ἔσται, οἷον ἐπιστήμη, ἢ νοῦς· ἔστι γὰρ φαντασία καὶ ψευδής. Λείπεται ἄρα ἰδεῖν, εἰ δόξα· γίνεται γὰρ δόξα καὶ ἀληθὴς καὶ ψευδής. Ἀλλὰ δόξῃ μὲν ἕπεται πίστις· οὐκ ἐνδέχεται γὰρ δοξάζοντα οἷς δοκεῖ μὴ πιστεύειν. Τῶν δὲ θηρίων οὐδενὶ ὑπάρχει πίστις, φαντασία δὲ πολλοῖς. Ἔτι, πάσῃ μὲν δόξῃ ἀκολουθεῖ πίστις, πίστει δὲ τὸ πεπεῖσθαι, πειθοῖ δὲ λόγος· τῶν δὲ θηρίων ἐνίοις φαντασία μὲν ὑπάρχει, λόγος δὲ οὔ. 9. Φανερὸν τοίνυν, ὅτι οὐδὲ ἡ δόξα μετ' αἰσθήσεως, οὐδὲ δι' αἰ-

σθήσεως, οὐδὲ συμπλοκὴ δόξης καὶ αἰσθήσεως, φαντασία ἂν εἴη· διά τε ταῦτα καὶ δῆλον ὅτι οὐκ ἄλλη τίς ἐστιν ἡ δόξα, ἀλλ' ἐκείνου ἐστὶν, οὗ καὶ αἴσθησις· λέγω δὲ, ἐκ τῆς τοῦ λευκοῦ δόξης καὶ αἰσθήσεως ἡ συμπλοκὴ φαντασία ἐστίν· οὐ γὰρ δὴ ἐκ τῆς δόξης μὲν τῆς τοῦ ἀγαθοῦ, αἰσθήσεως δὲ τῆς τοῦ λευκοῦ. Τὸ οὖν φαίνεσθαι, ἐστὶ τὸ δοξάζειν ὅπερ αἰσθάνεται μὴ κατὰ συμβεβηκός. 10. Φαίνεται δὲ καὶ ψευδῆ, περὶ ὧν ἅμα ὑπόληψιν ἀληθῆ ἔχει· οἷον φαίνεται μὲν ὁ ἥλιος ποδιαῖος· πέπεισται δὲ εἶναι μείζων τῆς οἰκουμένης· συμβαίνει γοῦν, ἤτοι ἀποβεβληκέναι τὴν ἑαυτοῦ ἀληθῆ δόξαν, ἣν εἶχε σωζομένου τοῦ πράγματος μὴ ἐπιλανθανόμενον, μηδὲ μεταπεισθέντα· ἢ εἰ ἔτι ἔχει, ἀνάγκη τὴν αὐτὴν ἀληθῆ εἶναι καὶ ψευδῆ. Ἀλλὰ ψευδὴς ἐγένετο, ὅτε λάθοι μεταπεσὸν τὸ πρᾶγμα. 11. Οὐκ ἄρα ἕν τι τούτων ἐστὶν, οὔτε ἐκ τούτων ἡ φαντασία. Ἀλλ' ἐπειδή ἐστι κινηθέντος τουδὶ κινεῖσθαι ἕτερον ὑπὸ τούτου· ἡ δὲ φαντασία, κίνησίς τις δοκεῖ εἶναι, καὶ οὐκ ἄνευ αἰσθήσεως γίγνεσθαι, ἀλλ' αἰσθανομένοις, καὶ ὧν αἰσθήσεις εἰσίν. Ἔστι δὲ γίνεσθαι κίνησιν ὑπὸ τῆς ἐνεργείας τῆς αἰσθήσεως, καὶ ταύτην ὁμοίαν ἀνάγκη εἶναι τῇ αἰσθήσει. 12. Εἴη ἂν αὕτη ἡ κίνησις οὔτε ἄνευ αἰσθήσεως ἐνδεχομένη, οὔτε μὴ αἰσθανομένοις ὑπάρχειν· καὶ πολλὰ κατ' αὐτὴν καὶ ποιεῖν καὶ πάσχειν τὸ ἔχον, καὶ εἶναι καὶ ἀληθῆ καὶ ψευδῆ. Τοῦτο δὲ συμβαίνει διὰ τάδε· ἡ αἴσθησις τῶν μὲν ἰδίων ἀληθής ἐστιν, ἢ ὅτι ὀλίγιστον ἔχουσα τὸ ψεῦδος. Δεύτερον δὲ, τοῦ ᾧ συμβεβηκέναι καὶ ταῦτα· καὶ ἐνταῦθα ἤδη ἐνδέχεται διαψεύδεσθαι· ὅτι μὲν γὰρ λευκὸν, οὐ διαψεύδεται· εἰ δὲ τοῦτο τὸ λευκὸν ἢ ἄλλό τι, ψεύδεται. Τρίτον δὲ, τῶν κοινῶν καὶ ἑπομένων τοῖς συμβεβηκόσιν, οἷς ὑπάρχει τὰ ἴδια· λέγω δὲ, οἷον κίνησις καὶ μέγεθος, ἃ συμβέβηκε τοῖς αἰσθητοῖς, περὶ ἃ μάλιστα ἤδη ἐστὶν ἀπατηθῆναι κατὰ τὴν αἴσθησιν· ἡ δὲ κίνησις ἡ ὑπὸ τῆς ἐνεργείας γινομένη, διοίσει τῆς αἰσθήσεως τῆς ἀπὸ τούτων τῶν τριῶν αἰσθήσεων. Καὶ ἡ μὲν πρώτη, παρούσης τῆς αἰσθήσεως ἀληθής· αἱ δ' ἕτεραι, καὶ παρούσης καὶ ἀπούσης, εἶεν ἂν ψευδεῖς· καὶ μάλιστα, ὅταν πόῤῥω τὸ αἰσθητήριον ᾖ. Εἰ οὖν μηδὲν μὲν ἄλλο ἔχει τὰ εἰρημένα, ἢ [μὴ] φαντασίαν· τοῦτο δ' ἐστὶ τὸ λεχθέν· ἡ φαντασία ἂν εἴη κίνησις ὑπὸ τῆς αἰσθήσεως τῆς κατ' ἐνέργειαν γιγνομένης. 13. Ἐπεὶ δὲ ἡ ὄψις μάλιστα αἴσθησίς ἐστι, καὶ τὸ ὄνομα ἀπὸ τοῦ φάους εἴληφεν, ὅτι ἄνευ φωτὸς οὐκ ἔστιν ἰδεῖν· καὶ διὰ τὸ ἐμμένειν καὶ ὁμοίως εἶναι ταῖς αἰσθήσεσι, πολλὰ κατ' αὐτὰς πράττει τὰ ζῶα, τὰ μὲν διὰ τὸ μὴ ἔχειν νοῦν, οἷον τὰ θηρία· τὰ δὲ διὰ τὸ ἐπικαλύπτεσθαι τὸν νοῦν ἐνίοτε πάθει, ἢ νόσοις, ἢ ὕπνῳ, οἷον οἱ ἄνθρωποι. Περὶ μὲν οὖν φαντασίας, τί ἐστι, καὶ διὰ τί ἐστιν, εἰρήσθω ἐπὶ τοσοῦτον.

CAPUT IV.

Περὶ δὲ τοῦ μορίου τῆς ψυχῆς, ᾧ γινώσκει τε ἡ ψυχὴ καὶ φρονεῖ, εἴτε χωριστοῦ ὄντος, εἴτε καὶ μὴ χωριστοῦ κατὰ μέγεθος, ἀλλὰ κατὰ λόγον, σκεπτέον τίν' ἔχει διαφοράν, καὶ πῶς ποτε γίνεται τὸ νοεῖν. 2. Εἰ δή ἐστι τὸ νοεῖν ὥςπερ τὸ αἰσθάνεσθαι, ἢ πάσχειν τι ἂν εἴη ὑπὸ τοῦ νοητοῦ, ἤ τι τοιοῦτον ἕτερον. 3. Ἀπαθὲς ἄρα δεῖ εἶναι, δεκτικὸν δὲ τοῦ εἴδους, καὶ δυνάμει τοιοῦτον. Ἀλλὰ μὴ τοῦτο καὶ ὁμοίως ἔχειν, ὥςπερ τὸ αἰσθητικὸν πρὸς τὰ αἰσθητά, οὕτω τὸν νοῦν πρὸς τὰ νοητά. 4. Ἀνάγκη ἄρα, ἐπεὶ πάντα

νοεῖ, ἀμιγῆ εἶναι, ὥςπερ φησὶν Ἀναξαγόρας, ἵνα κρα-
τῇ· τοῦτο δ' ἐστὶν, ἵνα γνωρίζῃ· παρεμφαινόμενον
γὰρ κωλύει τ' ἀλλότριον, καὶ ἀντιφράττει. 5. Ὥστε
μηδ' αὐτοῦ εἶναι φύσιν τινὰ μηδεμίαν, ἀλλ' ἢ ταύ-
την, ὅτι δυνατόν. Ὁ ἄρα καλούμενος τῆς ψυχῆς
νοῦς (λέγω δὲ νοῦν, ᾧ διανοεῖται καὶ ὑπολαμβάνει
ἡ ψυχή) οὐδέν ἐστιν ἐνεργείᾳ τῶν ὄντων πρὶν νοεῖν.
6. Διὸ οὐδὲ μεμίχθαι εὔλογον αὐτὸν τῷ σώματι
ποιός γὰρ ἄν τις γίγνοιτο, θερμὸς ἢ ψυχρός,
ὄργανόν τι εἴη, ὥςπερ τῷ αἰσθητικῷ· νῦν δὲ οὐ
ἐστι. Καὶ εὖ δὴ οἱ λέγοντες τὴν ψυχὴν εἶναι τό
εἰδῶν, πλὴν ὅτι οὔτε ὅλη, ἀλλ' ἡ νοητικὴ, οὔτε
τελεχείᾳ, ἀλλὰ δυνάμει τὰ εἴδη. 7. Ὅτι δ' οὐχ
μοία ἡ ἀπάθεια τοῦ αἰσθητικοῦ καὶ τοῦ νοητ
φανερὸν ἐπὶ τῶν αἰσθητηρίων καὶ τῆς αἰσθή
Ἡ μὲν γὰρ αἴσθησις οὐ δύναται αἰσθάνεσθαι ἐ
σφόδρα αἰσθητοῦ, οἷον ψόφου ἐκ τῶν μεγάλω
φων, οὐδ' ἐκ τῶν ἰσχυρῶν ὀσμῶν καὶ χρωμάτων
τε ὁρᾶν οὔτε ὀσμᾶσθαι. Ἀλλ' ὁ νοῦς ὅταν τι
σφόδρα νοητὸν, οὐχ ἧττον νοεῖ τὰ ὑποδεέστερ
λὰ καὶ μᾶλλον· τὸ μὲν γὰρ αἰσθητικὸν οὐκ ἄ
ματος, ὁ δὲ νοῦς χωριστός. 8. Ὅταν δ' οὕτ
στα γένηται, ὡς ἐπιστήμων λέγεται ὁ κατ' ἐν
τοῦτο δὲ συμβαίνει, ὅταν δύνηται ἐνεργεῖν δ
ἔστι μὲν ὁμοίως, καὶ τότε δυνάμει πως· οὐ μ
ως, καὶ πρὶν μαθεῖν ἢ εὑρεῖν· καὶ αὐτὸς
τότε δύναται νοεῖν. 9. Ἐπεὶ δ' ἄλλο ἐστὶ
θος καὶ τὸ μεγέθει εἶναι, καὶ ὕδωρ καὶ τὸ
ναι· οὕτω δὲ καὶ ἐφ' ἑτέρων πολλῶν, ἀ
πάντων· ἐπ' ἐνίων γὰρ ταὐτόν ἐστι τὸ
καὶ σάρκα, ἢ ἄλλῳ, ἢ ἄλλως ἔχοντι κρί
σὰρξ οὐκ ἄνευ τῆς ὕλης· ἀλλ' ὥςπερ τὸ
ἐν τῷδε. 10. Τῷ μὲν οὖν αἰσθητικῷ τὸ
τὸ ψυχρὸν κρίνει, καὶ ὧν λόγος τις ἡ σά
ἤτοι χωριστῷ, ἢ ὡς ἡ κεκλασμένη ἔχει
ὅταν ἐκταθῇ· τὸ γὰρ σαρκὶ εἶναι, καὶ κρ
λιν δ' ἐπὶ τῶν ἐν ἀφαιρέσει ὄντων, τὸ εὐ
μόν· μετὰ συνεχοῦς γάρ· τὸ δὲ τί ἦν
ἕτερον τὸ εὐθεῖ εἶναι, καὶ τὸ εὐθὺ ἀλλ
δυάς. Ἑτέρῳ ἄρα, ἢ ἑτέρως ἔχοντι κρί
ἄρα ὡς χωριστὰ τὰ πράγματα τῆς ὕλη
περὶ τὸν νοῦν. 12. Ἀπορήσειε δ' ἄν
ἁπλοῦν ἐστι, καὶ ἀπαθὲς, καὶ μηδενὶ
νὸν, ὥςπερ φησὶν Ἀναξαγόρας, πῶς
νοεῖν πάσχειν τί ἐστιν· ᾗ γάρ τι κοινὸ
χει, τὸ μὲν ποιεῖν δοκεῖ, τὸ δὲ πάσχει
εἰ νοητὸς καὶ αὐτός· ἢ γὰρ καὶ το
ὑπάρξει, εἰ μὴ κατ' ἄλλο αὐτὸς νοη
νοητὸν εἴδει, ἢ μεμιγμένον τὶ ἕξει,
αὐτὸν, ὥςπερ τὰ ἄλλα. 14. Ἢ τὸ
κοινόν τι. Διὸ διῄρηται πρότερον,
ἐστὶ τὰ νοητὰ ὁ νοῦς· ἀλλ' ἐντελε
ἂν μὴ νοῇ. Δεῖ δ' οὕτως, ὥςπερ
μηδὲν ὑπάρχει ἐντελεχείᾳ γεγραμμ
βαίνει ἐπὶ τοῦ νοῦ. 15. Καὶ αὐτ
ὥςπερ τὰ νοητά· ἐπὶ μὲν γὰρ τῶν
τό ἐστι τὸ νοοῦν, καὶ τὸ νοούμενο
ἡ θεωρητική, καὶ τὸ ἐπιστητὸν τὸ
δὲ μὴ ἀεὶ νοεῖν τὸ αἴτιον ἐπισκε
ἔχουσιν ὕλην, δυνάμει μόνον ἕκ
τῶν. Ὥστ' ἐκείνοις μὲν οὐχ ὑπά
ὕλης δύναμίς ἐστιν ὁ νοῦς τῶν
τὸ νοητὸν ὑπάρξει.

CAPUT V.

Ἐπεὶ δ᾽ ὥςπερ ἐν ἁπάσῃ τῇ φύσει ἐστί τι, τὸ μὲν ὕλη ἑκάστῳ γένει· τοῦτο δὲ, ὅτι πάντα, δυνάμει ἐκεῖνα· ἕτερον δὲ τὸ αἴτιον καὶ ποιητικὸν, τῷ ποιεῖν πάντα, οἷον ἡ τέχνη πρὸς τὴν ὕλην πέπονθεν, ἀνάγκη καὶ ἐν τῇ ψυχῇ ὑπάρχειν ταύτας τὰς διαφοράς. 2. Καὶ ἔστιν ὁ μὲν τοιοῦτος νοῦς, τῷ πάντα γίγνεσθαι· ὁ δὲ, τῷ πάντα ποιεῖν, ὡς ἕξις τις, οἷον τὸ φῶς· τρόπον γάρ τινα καὶ τὸ φῶς ποιεῖ τὰ δυνάμει ὄντα χρώματα ἐνεργείᾳ χρώματα. 3. Καὶ οὗτος ὁ νοῦς χωριστὸς, καὶ ἀμιγὴς, καὶ ἀπαθὴς τῇ οὐσίᾳ ὢν ἐνεργείᾳ· ἀεὶ γὰρ τιμιώτερον τὸ ποιοῦν τοῦ πάσχοντος, καὶ ἡ ἀρχὴ τῆς ὕλης. Τὸ αὐτὸ δέ ἐστιν ἡ κατ᾽ ἐνέργειαν ἐπιστήμη τῷ πράγματι. 4. Ἡ δὲ κατὰ δύναμιν, χρόνῳ προτέρα ἐν τῷ ἑνί· ὅλως δὲ, οὐδὲ χρόνῳ· ἀλλ᾽ οὐχ ὁτὲ μὲν νοεῖ, ὁτὲ δὲ οὐ νοεῖ. Χωρισθεὶς δέ ἐστι μόνον τοῦθ᾽ ὅπερ ἐστὶ, καὶ τοῦτο μόνον ἀθάνατον καὶ ἀΐδιον· οὐ μνημονεύομεν δὲ, ὅτι τοῦτο μὲν ἀπαθὲς, ὁ δὲ παθητικὸς νοῦς, φθαρτὸς, καὶ ἄνευ τούτου οὐθὲν νοεῖ.

CAPUT VI.

Ἡ μὲν οὖν τῶν ἀδιαιρέτων νόησις ἐν τούτοις, περὶ οὐκ ἔστι τὸ ψεῦδος· ἐν οἷς δὲ τὸ ψεῦδος καὶ τὸ ἀληθὲς, σύνθεσίς τις ἤδη νοημάτων, ὥςπερ ἓν ὄντων, καθάπερ Ἐμπεδοκλῆς ἔφη,

Ἧι πολλῶν μὲν κόρσαι ἀναύχενες ἐβλάστησαν,

ἔπειτα συντίθεσθαι τῇ φιλίᾳ, οὕτω καὶ ταῦτα κεχωρισμένα συντίθεται, οἷον τὸ ἀσύμμετρον, καὶ ἡ διάμετρος. 2. Ἂν δὲ γινομένων ἢ ἐσομένων, τὸν χρόνον προςεννοῶν, καὶ συντιθείς· τὸ γὰρ ψεῦδος ἐν συνθέσει ἀεί· καὶ γὰρ ἂν τὸ λευκὸν μὴ λευκὸν, τὸ μὴ λευκὸν συνέθηκεν. Ἐνδέχεται δὲ καὶ διαίρεσιν φάναι πάντα. Ἀλλ᾽ οὖν ἐστί γε οὐ μόνον τὸ ψεῦδος ἢ ἀληθὲς, ὅτι λευκὸς Κλέων ἐστὶν, ἀλλὰ καὶ ὅτι ἦν, ἢ ἔσται. Τὸ δὲ ἓν ποιοῦν, τοῦτο ὁ νοῦς ἕκαστον. 3. Τὸ δ᾽ ἀδιαίρετον ἐπεὶ διχῶς, ἢ δυνάμει, ἢ ἐνεργείᾳ, οὐδὲν κωλύει νοεῖν τὸ ἀδιαίρετον, ὅταν νοῇ τὸ μῆκος· ἀδιαίρετον γὰρ ἐνεργείᾳ, καὶ ἐν χρόνῳ ἀδιαιρέτῳ· ὁμοίως γὰρ ὁ χρόνος διαιρετὸς, καὶ ἀδιαίρετος τῷ μήκει. Οὔκουν ἐστὶν εἰπεῖν, ἐν τῷ ἡμίσει τι ἐννοεῖν ἑκατέρῳ· οὐ γάρ ἐστιν, ἂν μὴ διαιρεθῇ, ἀλλ᾽ ἢ δυνάμει. Χωρὶς δὲ ἑκάτερον τῶν ἡμίσεων νοῶν, διαιρεῖ καὶ τὸν χρόνον ἅμα· τότε δὲ οἱονεὶ μήκει· εἰ δὲ ὡς ἐξ ἀμφοῖν, καὶ ἐν τῷ χρόνῳ τῷ ἐπ᾽ ἀμφοῖν. 4. Τὸ δὲ μὴ κατὰ ποσὸν ἀδιαίρετον, ἀλλὰ τῷ εἴδει, νοεῖ ἐν ἀδιαιρέτῳ χρόνῳ, καὶ ἀδιαιρέτῳ τῆς ψυχῆς νοήσει· κατὰ συμβεβηκὸς δὲ, καὶ οὐχ ᾗ ἐκεῖνα διαιρετὰ, ᾧ νοεῖ καὶ ἐν ᾧ χρόνῳ, ἀλλ᾽ ᾗ ἀδιαίρετα· ἔνεστι γὰρ κἀν τούτοις τι ἀδιαίρετον, ἀλλ᾽ ἴσως οὐ χωριστὸν, ὃ ποιεῖ ἕνα τὸν χρόνον καὶ τὸ μῆκος. Καὶ τοῦτο ὁμοίως ἐν ἅπαντί ἐστι τῷ συνεχεῖ καὶ χρόνῳ, καὶ μήκει. 5. Ἡ δὲ στιγμὴ, καὶ πᾶσα διαίρεσις, καὶ τὸ οὕτως ἀδιαίρετον, δηλοῦται, ὥςπερ ἡ στέρησις· καὶ ὅμοιος ὁ λόγος ἐπὶ τῶν ἄλλων· οἷον, πῶς τὸ κακὸν γνωρίζει, ἢ τὸ μέλαν; τῷ ἐναντίῳ γάρ πως γνωρίζει· δεῖ δὲ δυνάμει εἶναι τὸ γνωρίζον, καὶ ἓν εἶναι ἐν αὐτῷ. Εἰ δέ τινι μή ἐστιν ἐναντίον τῶν αἰτίων, αὐτὸ ἑαυτὸ γινώσκει, καὶ ἐνεργείᾳ ἐστὶ καὶ χωριστόν. 6. Ἔστι δ᾽ ἡ μὲν φάσις τὶ κατά τινος, ὥςπερ ἡ κατάφασις, καὶ ἀληθὴς ἢ ψευδὴς πᾶσα· ὁ δὲ νοῦς οὐ πᾶς, ἀλλ᾽ ὁ τοῦ τί ἐστι κατὰ τὸ τί ἦν εἶναι ἀληθὴς, καὶ οὐ τί κατά τινος· ἀλλ᾽ ὥςπερ τὸ ὁρᾶν τοῦ ἰδίου ἀληθές. Εἰ δ᾽ ἄνθρωπος τὸ λευκὸν ἢ μὴ, οὐκ ἀληθὲς ἀεί· οὕτω δὲ ἔχει ὅσα ἄνευ τῆς ὕλης.

CAPUT VII.

Τὸ αὐτὸ δ᾽ ἐστὶν ἡ κατ᾽ ἐνέργειαν ἐπιστήμη τῷ πράγματι. Ἡ δὲ κατὰ δύναμιν, χρόνῳ προτέρα ἐν τῷ ἑνί· ὅλως δὲ οὐδὲ χρόνῳ· ἔστι γὰρ ἐξ ἐντελεχείᾳ ὄντος πάντα τὰ γιγνόμενα. 2. Φαίνεται δὲ τὸ μὲν αἰσθητὸν, ἐκ δυνάμει ὄντος τοῦ αἰσθητικοῦ, ἐνεργείᾳ ποιοῦν· οὐ γὰρ πάσχει, οὐδ᾽ ἀλλοιοῦται. Διὸ ἄλλο εἶδος τοῦτο κινήσεως· ἡ γὰρ κίνησις τοῦ ἀτελοῦς ἐνέργεια ἦν. Ἡ δ᾽ ἁπλῶς ἐνέργεια ἑτέρα ἡ τοῦ τετελεσμένου. Τὸ μὲν οὖν αἰσθάνεσθαι ὅμοιον τῷ φάναι μόνον, καὶ νοεῖν. Ὅταν δὲ ἡδὺ ἢ λυπηρὸν, οἷον καταφᾶσα, ἢ ἀποφᾶσα, διώκει ἢ φεύγει. 3. Καὶ ἔστι τὸ ἥδεσθαι καὶ λυπεῖσθαι τὸ ἐνεργεῖν τῇ αἰσθητικῇ μεσότητι πρὸς τὸ ἀγαθὸν ἢ κακὸν, ᾗ τοιαῦτα. Καὶ ἡ φυγὴ δὴ καὶ ἡ ὄρεξις τοῦτο ἡ κατ᾽ ἐνέργειαν· καὶ οὐχ ἕτερον τὸ ὀρεκτικὸν καὶ φευκτικὸν, οὔτε ἀλλήλων, οὔτε τοῦ αἰσθητικοῦ· ἀλλὰ τὸ εἶναι ἄλλο. 4. Τῇ δὲ διανοητικῇ ψυχῇ τὰ φαντάσματα οἷον αἰσθήματα ὑπάρχει. Ὅταν δὲ ἀγαθὸν ἢ κακὸν φήσῃ ἢ ἀποφήσῃ, φεύγει ἢ διώκει. Διὸ οὐδέποτε νοεῖ ἄνευ φαντάσματος ἡ ψυχή. 5. Ὥςπερ δὲ ὁ ἀὴρ τὴν κόρην τοιανδὶ ἐποίησεν, αὐτὴ δὲ ἕτερον, καὶ ἡ ἀκοὴ ὡςαύτως· τὸ δὲ ἔσχατον ἓν, καὶ μία μεσότης· τὸ δ᾽ εἶναι αὐτῇ πλείω. Τίνι δ᾽ ἐπικρίνει, ᾗ διαφέρει γλυκὺ καὶ θερμὸν, εἴρηται μὲν καὶ πρότερον, λεκτέον δὲ καὶ νῦν· ἔστι γὰρ ἕν τι· οὕτω δὲ καὶ ὡς ὅρος. 6. Καὶ ταῦτα ἓν τῷ ἀνάλογον καὶ τῷ ἀριθμῷ, ὃν ἔχει πρὸς ἑκάτερον, ὡς ἐκεῖνα πρὸς ἄλληλα· τί γὰρ διαφέρει τοδὶ ἀπορεῖν, πῶς τὰ ὁμογενῆ κρίνει, ἢ τἀναντία, οἷον λευκὸν καὶ μέλαν; ἔστω δὴ ὡς τὸ α τὸ λευκὸν, πρὸς τὸ β τὸ μέλαν· τὸ γ πρὸς τὸ δ, ὡς ἐκεῖνα πρὸς ἄλληλα· ὥςτε καὶ ἐναλλάξ· εἰ δὴ τὰ γ δ ἑνὶ εἴη ὑπάρχοντα, οὕτως ἕξει ὥςπερ καὶ τὰ α β, τὸ αὐτὸ μὲν καὶ ἕν· τὸ εἶναι δὲ οὐ τὸ αὐτὸ, κἀκεῖνο ὁμοίως· ὁ δ᾽ αὐτὸς λόγος, κἂν εἰ μὲν τὸ α τὸ γλυκὺ εἴη, τὸ δὲ β τὸ λευκόν. 7. Τὰ μὲν οὖν εἴδη τὸ νοητικὸν ἐν τοῖς φαντάσμασι νοεῖν, καὶ ὡς ἐν ἐκείνοις ὥρισται αὐτῷ τὸ διωκτὸν καὶ φευκτὸν, καὶ ἐκτὸς τῆς αἰσθήσεως, ὅταν ἐπὶ τῶν φαντασμάτων ᾖ, κινεῖται, οἷον αἰσθανόμενος τὸν φευκτὸν, ὅτι πῦρ τῇ κοινῇ γνωρίζει, ὁρῶν κινούμενον, ὅτι πολέμιος· ὁτὲ δ᾽ ἐν τοῖς ἐν τῇ ψυχῇ φαντάσμασιν ἢ νοήμασιν, ὥςπερ ὁρῶν λογίζεται καὶ βουλεύεται τὰ μέλλοντα πρὸς τὰ παρόντα. 8. Καὶ ὅταν εἴπῃ, ὡς ἐκεῖ τὸ ἡδὺ ἢ λυπηρὸν, ἐνταῦθα φεύγει ἢ διώκει, καὶ ὅλως ἐν πράξει· καὶ τὸ ἄνευ δὲ πράξεως, καὶ τὸ ἀληθὲς, καὶ τὸ ψεῦδος ἐν τῷ αὐτῷ γένει ἐστὶ, τῷ ἀγαθῷ καὶ κακῷ· ἀλλὰ τῷ γε ἁπλῶς διαφέρει, καὶ τινί. 9. Τὰ δὲ ἐν ἀφαιρέσει λεγόμενα, νοεῖ, ὥςπερ ἂν εἰ τὸ σιμὸν, ᾗ μὲν σιμὸν, οὐ κεχωρισμένως· ᾗ δὲ κοῖλον, εἴτι γ᾽ ἐνόει ἐνεργείᾳ, ἄνευ τῆς σαρκὸς ἂν ἐνόει ἐν ᾗ τὸ κοῖλον· οὕτω τὰ μαθηματικὰ οὐ κεχωρισμένα ὡς κεχωρισμένα νοεῖ, ὅταν νοῇ ἐκεῖνα. 10. Ὅλως δὲ ὁ νοῦς ἐστιν ὁ κατ᾽ ἐνέργειαν τὰ πράγματα νοῶν. Ἆρα δὲ ἐνδέχεται τῶν κεχωρισμένων τι νοεῖν, ὄντα αὐτὸν μὴ κεχωρισμένον μεγέθους, ἢ οὔ, σκεπτέον ὕστερον.

CAPUT VIII.

Νῦν δὲ περὶ ψυχῆς τὰ λεχθέντα συγκεφαλαιώσαντες, εἴπωμεν πάλιν, ὅτι ἡ ψυχὴ τὰ ὄντα πώς ἐστι πάντα· ἢ γὰρ αἰσθητὰ τὰ ὄντα, ἢ νοητά· ἔστι γ᾽ ἡ ἐπιστήμη μὲν, τὰ ἐπιστητά πως· ἡ δ᾽ αἴσθησις,

τὰ αἰσθητά. 2. Πῶς δὲ τοῦτο, δεῖ ζητεῖν Τέμνεται οὖν ἡ ἐπιστήμη καὶ ἡ αἴσθησις εἰς τὰ πράγματα, ἡ μὲν δυνάμει εἰς τὰ δυνάμει· ἡ δ' ἐντελεχείᾳ, εἰς τὰ ἐντελεχείᾳ. Τῆς δὲ ψυχῆς τὸ αἰσθητικὸν, καὶ τὸ ἐπιστημονικὸν, δυνάμει ταὐτά ἐστι, τὸ μὲν ἐπιστητὸν, τὸ δὲ αἰσθητόν. Ἀνάγκη δ' ἢ αὐτὰ, ἢ τὰ εἴδη εἶναι· αὐτὰ μὲν γὰρ δὴ οὔ· οὐ γὰρ ὁ λίθος ἐν τῇ ψυχῇ, ἀλλὰ τὸ εἶδος· ὥςτε ἡ ψυχὴ ὥςπερ ἡ χείρ ἐστι· καὶ γὰρ ἡ χεὶρ ὄργανόν ἐστιν ὀργάνων· καὶ ὁ νοῦς δὲ, εἶδος εἰδῶν· καὶ ἡ αἴσθησις, εἶδος αἰσθητῶν. 3. Ἐπεὶ δὲ οὐδὲ πρᾶγμα οὐδέν ἐστι παρὰ τὰ μεγέθη, ὡς δοκεῖ, τὰ αἰσθητὰ κεχωρισμένον, ἐν τοῖς εἴδεσι τοῖς αἰσθητοῖς τὰ νοητά ἐστι, τά τε ἐν ἀφαιρέσει λεγόμενα, καὶ ὅσα τῶν αἰσθητῶν, ἕξεις καὶ πάθη. Καὶ διὰ τοῦτο οὔτε μὴ αἰσθανόμενος μηδὲν, οὐδὲν ἂν μάθοι, οὐδὲ ξυνίοι· ὅταν δὲ θεωρῇ, ἀνάγκη ἅμα φάντασμά τι θεωρεῖν· τὰ γὰρ φαντάσματα, ὥςπερ αἰσθήματά ἐστι, πλὴν ἄνευ ὕλης. Ἔστι δ' ἡ φαντασία ἕτερον φάσεως καὶ ἀποφάσεως· συμπλοκὴ γάρ ἐστι νοημάτων τὸ ἀληθὲς ἢ ψεῦδος. Τὰ δὲ πρῶτα νοήματα, τίνι διοίσει τοῦ μὴ φαντάσματα εἶναι· ἢ οὐδὲ τἆλλα φαντάσματα, ἀλλ' οὐκ ἄνευ φαντασμάτων;

CAPUT IX.

Ἐπεὶ δὲ ἡ ψυχὴ κατὰ δύο ὥρισται δυνάμεις ἡ τῶν ζώων, τῷ τε κριτικῷ, ὃ διανοίας ἔργον ἐστὶ καὶ αἰσθήσεως· καὶ ἔτι τῷ κινεῖν τὴν κατὰ τόπον κίνησιν, περὶ μὲν αἰσθήσεως καὶ νοῦ, διωρίσθω τοσαῦτα· περὶ δὲ τοῦ κινοῦντος τί ποτέ ἐστι τῆς ψυχῆς, σκεπτέον, πότερον ἕν τι μόριον αὐτῆς χωριστὸν ὂν, ἢ μεγέθει, ἢ λόγῳ· ἢ πᾶσα ἡ ψυχή· κἂν ᾖ μόριόν τι, πότερον ἴδιόν τι παρὰ τὰ εἰωθότα λέγεσθαι, καὶ τὰ εἰρημένα, ἢ τούτων ἕν τι. 2. Ἔχει δὲ ἀπορίαν εὐθὺς, πῶς τε δεῖ μόρια ψυχῆς λέγειν, καὶ πόσα· τρόπον γάρ τινα ἄπειρα φαίνεται, καὶ οὐ μόνον ἅ τινες λέγουσι διορίζοντες, λογιστικὸν, καὶ θυμικὸν, καὶ ἐπιθυμητικόν· οἱ δὲ τὸ λόγον ἔχον, καὶ τὸ ἄλογον· κατὰ γὰρ τὰς διαφορὰς, δι' ἃς ταῦτα χωρίζουσι, καὶ ἄλλα φαίνεται μόρια μείζω διάστασιν ἔχοντα τούτων, περὶ ὧν καὶ νῦν εἴρηται, τό,τε θρεπτικὸν, ὃ καὶ τοῖς φυτοῖς ὑπάρχει, καὶ πᾶσι τοῖς ζώοις· καὶ τὸ αἰσθητικὸν, ὃ οὔτε ὡς ἄλογον, οὔτε ὡς λόγον ἔχον, θείη ἄν τις ῥᾳδίως. Ἔτι δὲ τὸ φανταστικὸν, ὃ τῷ μὲν εἶναι πάντων ἕτερον. 3. Τινὶ δὲ τούτων ταὐτὸν, ἢ ἕτερον, ἔχει πολλὴν ἀπορίαν, εἴ τις θήσει κεχωρισμένα μόρια τῆς ψυχῆς. Πρὸς δὲ τούτοις τὸ ὀρεκτικὸν, ὃ καὶ λόγῳ καὶ δυνάμει ἕτερον ἂν δόξειεν εἶναι πάντων· καὶ ἄτοπον δὴ τοῦτο διασπᾶν. Ἔν τε τῷ λογιστικῷ γὰρ ἡ βούλησις γίνεται, καὶ ἐν τῷ ἀλόγῳ ἡ ἐπιθυμία καὶ ὁ θυμός· εἰ δὲ τρία ἡ ψυχὴ, ἐν ἑκάστῳ ἔσται ὄρεξις. 4. Καὶ δὴ καὶ περὶ οὗ νῦν ὁ λόγος ἐνέστηκε, τί τὸ κινοῦν κατὰ τόπον τὸ ζῶόν ἐστι· τὴν μὲν γὰρ κατὰ αὔξησιν καὶ φθίσιν κίνησιν, αἳ πᾶσιν ὑπάρχουσι, τὸ πᾶσιν ὑπάρχον δόξειεν ἂν κινεῖν τὸ γεννητικὸν καὶ θρεπτικόν. Περὶ δὲ ἀναπνοῆς καὶ ἐκπνοῆς, καὶ ὕπνου καὶ ἐγρηγόρσεως, ὕστερον ἐπισκεπτέον· ἔχει γὰρ καὶ ταῦτα πολλὴν ἀπορίαν. 5. Ἀλλὰ περὶ τῆς κατὰ τόπον κινήσεως, τί τὸ κινοῦν τὸ ζῶον τὴν πορευτικὴν κίνησιν, σκεπτέον. Ὅτι μὲν οὖν οὐχ ἡ θρεπτικὴ δύναμις, δῆλον· αἰεὶ γὰρ ἕνεκά του ἡ κίνησις αὕτη, καὶ ἢ μετὰ φαντασίας, ἢ ὀρέξεώς ἐστιν· οὐθὲν γὰρ μὴ ὀρεγόμενον ἢ φεῦγον κινεῖται, ἀλλ' ἢ βίᾳ. Ἔτι κἂν τὰ φυτὰ κινητικὰ ἦν, κἂν εἶχέ τι μόριον ὀργανικὸν πρὸς τὴν κίνησιν ταύτην. 6. Ὁμοίως δὲ οὐδὲ

τὸ αἰσθητικόν· πολλὰ γάρ ἐστι τῶν ζώων, ἃ αἴσθησιν μὲν ἔχει, μόνιμα δέ ἐστι καὶ ἀκίνητα διὰ τέλους.
Εἰ οὖν μήτε μηδὲν ἡ φύσις ποιεῖ μάτην, μήτε ἀπολείπει τῶν ἀναγκαίων, πλὴν ἐν τοῖς πηρώμασι καὶ τοῖς
ἀτελέσι· τὰ δὲ τοιαῦτα τῶν ζώων τέλεια, οὐ πηρώ-
ματά ἐστι· σημεῖον δὲ, ὅτι γεννητικὰ καὶ ἀκμὴν
ἔχει καὶ φθίσιν· ὥςτε εἶχεν ἂν καὶ τὰ ὀργανικὰ μέρη
τῆς πορείας. 7. Ἀλλὰ μὴν οὐδὲ τὸ λογιστικὸν, καὶ
ὁ καλούμενος νοῦς, ἐστὶν ὁ κινῶν· ὁ μὲν γὰρ θεω-
ρητικὸς οὐθὲν νοεῖ πρακτὸν, οὐδὲ λέγει περὶ φευ-
κτοῦ καὶ διωκτοῦ οὐθέν. Ἀεὶ δὲ ἡ κίνησις, ἢ φεύγοντος
τι, ἢ διώκοντός ἐστιν. Ἀλλ' οὐδ' ὅταν θεωρῇ τι τοιοῦ-
τον, ἤδη κελεύει φεύγειν, ἢ διώκειν· οἷον πολλάκις δ[ια-]
νοεῖ τι φοβερὸν ἢ ἡδύ· οὐ κελεύει δὲ φοβεῖσθαι· ἡ κ[αρ-]
δία δὲ κινεῖται· ἂν δὲ ἡδὺ, ἕτερόν τι μόριον. 8.
καὶ ἐπιτάττοντος τοῦ νοῦ, καὶ λεγούσης τῆς δια[νοίας]
φεύγειν τι ἢ διώκειν, οὐ κινεῖται, ἀλλὰ κατὰ τὴν
θυμίαν πράττει, οἷον οἱ ἀκρατεῖς. Καὶ ὅλως δὲ
μεν, ὅτι ὁ ἔχων τὴν ἰατρικὴν, οὐκ ἰᾶται, ὡς
τινὸς κυρίου ὄντος τοῦ ποιεῖν κατὰ τὴν ἐπισ[τήμην,]
ἀλλ' οὐ τῆς ἐπιστήμης. Ἀλλὰ μὴν οὐδ' ἡ ὄρεξ[ις]
της κυρία τῆς κινήσεως· οἱ γὰρ ἐγκρατεῖς ὀρ[εγόμε-]
νοι καὶ ἐπιθυμοῦντες, οὐ πράττουσιν ὧν ἔχο[υσι τὴν]
ὄρεξιν, ἀλλ' ἀκολουθοῦσι τῷ νῷ.

CAPUT X.

Φαίνεταί δέ γε δύο ταῦτα κινοῦντα, ἢ ὄ[ρεξις ἢ]
νοῦς, εἴ τις τὴν φαντασίαν τιθείη ὡς νόη[σίν τινα·]
πολλὰ γὰρ παρὰ τὴν ἐπιστήμην ἀκολουθ[οῦσι ταῖς]
φαντασίαις, καὶ ἐν τοῖς ἄλλοις ζώοις οὐ ν[όησις οὐδὲ]
λογισμός ἐστιν, ἀλλὰ φαντασία. Ἄμφω
κινητικὰ κατὰ τόπον, νοῦς καὶ ὄρεξις. 2.
ἕνεκά του λογιζόμενος, καὶ ὁ πρακτικός.
τοῦ θεωρητικοῦ τῷ τέλει. Καὶ ἡ ὄρεξι[ς]
πᾶσα· οὗ γὰρ ἡ ὄρεξις, αὕτη ἀρχὴ το[ῦ]
νοῦ· τὸ δὲ ἔσχατον, ἀρχὴ τῆς πράξεως.
γως δύο ταῦτα φαίνεται τὰ κινοῦντα, ὄρ[εξις καὶ διά-]
νοια πρακτική· τὸ ὀρεκτικὸν γὰρ κινεῖ.
το ἡ διάνοια κινεῖ· ὅτι ἀρχὴ αὐτῆς ἐστι
3. Καὶ ἡ φαντασία δὲ ὅταν κινῇ, οὐ κ[ινεῖ ἄνευ ὀρέ-]
ξεως. Ἓν δή τι τοίνυν τὸ κινοῦν πρῶτο[ν]
εἰ γὰρ δύο, νοῦς καὶ ὄρεξις, ἐκίνουν, κ
τι εἶδος ἐκίνουν. Νῦν δὲ ὁ μὲν νοῦς ο[ὐ φαίνεται κι-]
νῶν ἄνευ ὀρέξεως· ἡ γὰρ βούλησις, ὄρ[εξις·]
κατὰ τὸν λογισμὸν κινῆται, καὶ κατὰ
ται. Ἡ δὲ ὄρεξις κινεῖ παρὰ τὸν λο[γισμόν·]
ἐπιθυμία ὄρεξίς τις ἐστί. 4. Νοῦς μ[ὲν]
θός ἐστιν· ὄρεξις δὲ καὶ φαντασία κα[ὶ]
ὀρθή. Διὸ ἀεὶ μὲν κινεῖ τὸ ὀρεκτὸν,
ἢ τὸ ἀγαθὸν, ἢ τὸ φαινόμενον ἀγαθ[όν·]
ἀλλὰ τὸ πρακτὸν ἀγαθόν. Πρακτὸ[ν]
θὸν, τὸ ἐνδεχόμενον καὶ ἄλλως ἔχ[ειν.]
οὖν ἡ τοιαύτη δύναμις κινεῖ τῆς ψυ[χῆς]
ὄρεξις, φανερόν. Τοῖς δὲ διαιροῦσι
χῆς, ἐὰν κατὰ τὰς δυνάμεις διαιρῶ[σι]
πάμπολλα γίνεται, θρεπτικὸν, αἰσθ[ητικόν,]
βουλευτικὸν, ἔτι δ' ὀρεκτικόν· ταῦ[τα]
φέρει ἀλλήλων, ἢ τὸ ἐπιθυμητικὸν
πεὶ δὲ αἱ ὀρέξεις γίνονται ἐναντία[ι]
δὲ συμβαίνει, ὅταν ὁ λόγος καὶ ἡ
ὦσι· γίνεται δὲ ἐν τοῖς χρόνου
ὁ μὲν γὰρ νοῦς διὰ τὸ μέλλον,
δὲ ἐπιθυμία διὰ τὸ ἤδη· φαίνετ[αι]
καὶ ἁπλῶς ἡδὺ, καὶ ἀγαθὸν ἁπ[λῶς]

τὸ μέλλον. 7. Εἴδει μὲν ἂν εἴη ἓν τὸ κινοῦν, τὸ ὀρε-
κτικὸν ᾗ ὀρεκτικόν. Πρῶτον δὲ πάντων τὸ ὀρεκτικόν·
τοῦτο γὰρ κινεῖ καὶ οὐ κινούμενον, τῷ νοηθῆναι, ἢ
φαντασθῆναι· ἀριθμῷ δὲ πλείω τὰ κινοῦντα. Ἐπειδὴ
δέ ἐστι τρία, ἓν μὲν τὸ κινοῦν, δεύτερον δὲ ᾧ κινεῖ,
καὶ ἔτι τρίτον τὸ κινούμενον· τὸ δὲ κινοῦν, διττὸν,
τὸ μὲν ἀκίνητον, τὸ δὲ κινοῦν καὶ κινούμενον· ἔστι
δὲ τὸ μὲν ἀκίνητον, τὸ πρακτὸν ἀγαθόν· τὸ δὲ κι-
νοῦν καὶ κινούμενον, τὸ ὀρεκτικόν· κινεῖται γὰρ τὸ
ὀρεγόμενον, ᾗ ὀρέγεται· καὶ ἡ ὄρεξις κίνησίς τις
ἐστὶν, ᾗ ἐνέργεια· τὸ δὲ κινούμενον ἐστὶ τὸ ζῶον· ᾧ
δὲ κινεῖ ὀργάνῳ ἡ ὄρεξις, ἤδη τοῦτο σωματικόν ἐστι.
Διὸ ἐν τοῖς κοινοῖς σώματος καὶ ψυχῆς ἔργοις, θεω-
ρητέον περὶ αὐτῶν. 8. Νῦν δέ, ὡς ἐν κεφαλαίῳ εἰ-
πεῖν, τὸ κινοῦν ὀργανικῶς, ὅπου ἀρχὴ καὶ τελευτὴ
τὸ αὐτὸ, οἷον ὁ γιγγλισμός· ἐνταῦθα γὰρ τὸ κυρ-
τὸν καὶ κοῖλον· τὸ μὲν τελευτὴ, τὸ δὲ ἀρχή· διὸ, τὸ
μὲν ἠρεμεῖ, τὸ δὲ κινεῖται, λόγῳ μὲν ἕτερα ὄντα, με-
γέθει δὲ ἀχώριστα· πάντα γὰρ ὤσει καὶ ἕλξει κινεῖ-
ται. Διὸ δεῖ ὥςπερ ἐν κύκλῳ μένειν τι, καὶ ἐντεῦθεν
ἄρχεσθαι τὴν κίνησιν. 9. Ὅλως μὲν οὖν ὥςπερ εἴρη-
ται, ᾗ ὀρεκτικὸν τὸ ζῶον, ταύτῃ ἑαυτοῦ κινητικόν·
ὀρεκτικὸν δὲ οὐκ ἄνευ φαντασίας· φαντασία δὲ πᾶ-
σα ἢ λογιστικὴ, ἢ αἰσθητική. Ταύτης μὲν οὖν καὶ
τὰ ἄλλα ζῶα μετέχει.

CAPUT XI.

Σκεπτέον δὲ καὶ περὶ τῶν ἀτελῶν, τί τὸ κινοῦν
ἐστιν, οἷς ἁφὴ μόνον ὑπάρχει αἴσθησις, πότερον ἐν-
δέχεται φαντασίαν ὑπάρχειν τούτοις, ἢ οὔ, καὶ ἐπιθυ-
μίαν· φαίνεται γὰρ λύπη καὶ ἡδονὴ ἐνοῦσα. Εἰ δὲ
ταῦτα, καὶ ἐπιθυμίαν ἀνάγκη. Φαντασία δὲ πως ἂν
ἐνείη· ἢ ὥςπερ καὶ κινεῖται ἀορίστως; καὶ ταῦτα
ἔνεστι μὲν, ἀορίστως δὲ ἔνεστιν; 2. Ἡ μὲν οὖν αἰ-
σθητικὴ φαντασία, ὥςπερ εἴρηται, καὶ ἐν τοῖς ἄλλοις
ζῴοις ὑπάρχει· ἡ δὲ βουλευτικὴ, ἐν τοῖς λογιστικοῖς·
πότερον γὰρ πράξει τόδε ἢ τόδε, λογισμοῦ ἤδη ἐστὶν
ἔργον. Καὶ ἀνάγκη ἀεὶ ἑνὶ μετρεῖν· τὸ μεῖζον γὰρ
διώκει. Ὥςτε δύναται ἓν ἐκ πλειόνων φαντασμάτων
ποιεῖν. Καὶ αἴτιον τοῦτο, τοῦ δόξαν μὴ δοκεῖν ἔχειν,
ὅτι τὴν ἐκ συλλογισμοῦ οὐκ ἔχει, αὕτη δὲ ἐκείνην.
Διὸ τὸ βουλευτικὸν οὐκ ἔχει ἡ ὄρεξις. Νικᾷ δὲ ἐνίοτε
καὶ κινεῖ τὴν βούλησιν· ὁτὲ δὲ ἐκείνη ταύτην, ὥςπερ
σφαῖρα, ἡ ὄρεξις τὴν ὄρεξιν, ὅταν ἀκρασία γένηται.
Φύσει δὲ ἀεὶ ἡ ἄνω ἀρχικωτέρα καὶ κινεῖ, ὥστε τρεῖς
φορὰς ἤδη κινεῖσθαι. 3. Τὸ δὲ ἐπιστημονικὸν οὐ
κινεῖται, ἀλλὰ μένει· ἐπεὶ δ' ἡ μὲν τοῦ καθόλου ὑπό-
ληψις καὶ λόγος, ἡ δὲ τοῦ καθ' ἕκαστα· ἡ μὲν γὰρ
λέγει, ὅτι δεῖ τὸν τοιοῦτον τὸ τοιόνδε πράττειν, ἡ δὲ,
ὅτι τόδε τοιόνδε, κἀγὼ δὲ τοιόςδε· ἤδη αὕτη κινεῖ ἡ
δόξα, οὐχ ἡ καθόλου, ἢ ἄμφω· ἀλλ' ἡ μὲν ἠρεμοῦσα
μᾶλλον, ἡ δὲ οὔ.

CAPUT XII.

Τὴν μὲν οὖν θρεπτικὴν ψυχὴν ἀνάγκη πᾶν ἔχειν
ὅ,τιπερ ἂν ζῇ, καὶ ψυχὴν ἔχει ἀπὸ γενέσεως μέχρι
φθορᾶς· ἀνάγκη γὰρ τὸ γενόμενον αὔξησιν ἔχειν,
καὶ ἀκμὴν, καὶ φθίσιν. Ταῦτα δὲ ἄνευ τροφῆς ἔχειν
ἀδύνατον· ἀνάγκη ἄρα ἐνεῖναι τὴν θρεπτικὴν δύνα-
μιν ἐν πᾶσι τοῖς φυομένοις καὶ φθίνουσιν. 2. Αἴσθη-
σιν δ' οὐκ ἀναγκαῖον ἐν ἅπασι τοῖς ζῶσιν· οὔτε γὰρ
ὅσων τὸ σῶμα ἁπλοῦν, ἁφὴν ἐνδέχεται ἔχειν, οὔ-
τε ἄνευ ταύτης οἷόντε οὐθὲν εἶναι ζῶον· οὔτε δὲ ὅσα
μὴ δεκτικὰ τῶν εἰδῶν ἄνευ τῆς ὕλης. Τὸ δὲ ζῶον,
ἀναγκαῖον αἴσθησιν ἔχειν, εἰ μηθὲν μάτην ποιεῖ ἡ
φύσις· ἕνεκά του γὰρ ἅπαντα ὑπάρχει τὰ φύσει, ἢ
συμπτώματα ἔσται τῶν ἕνεκά του. Εἰ οὖν πᾶν σῶμα
πορευτικὸν μὴ ἔχοι αἴσθησιν, φθείροιτο ἂν, καὶ εἰς
τέλος οὐκ ἂν ἔλθοι, ὅ ἐστι φύσεως ἔργον· πῶς γὰρ
θρέψεται; τοῖς μὲν γὰρ μονίμοις ὑπάρχει τοῦτο ὅθεν
πεφύκασιν. 3. Οὐχ οἷόν τε δὲ σῶμα ἔχειν μὲν ψυ-
χὴν καὶ νοῦν κριτικὸν, αἴσθησιν δὲ μὴ ἔχειν, μὴ μό-
νιμον ὂν, γεννητὸν δέ. Ἀλλὰ μὴν οὐδὲ ἀγέννητον· διὰ
τί γὰρ οὐχ ἕξει; ἢ γὰρ τῇ ψυχῇ βέλτιον, ἢ τῷ σώμα-
τι. Νῦν δὲ οὐδέτερον· ἡ μὲν γαρ οὐ μᾶλλον νοήσει·
τὸ δὲ οὐδὲν ἔσται μᾶλλον δι' ἐκεῖνο. 4. Οὐθὲν ἄρα
ἔχει ψυχὴν σῶμα μὴ μόνιμον ἄνευ αἰσθήσεως. Ἀλλὰ
μὴν εἴγε αἴσθησιν ἔχοι, ἀνάγκη τὸ σῶμα εἶναι ἢ ἁ-
πλοῦν, ἢ μικτόν. Οὐχ οἷόν τε δὲ ἁπλοῦν· ἁφὴν γὰρ
οὐχ ἕξει· ἔστι δὲ ἀνάγκη ταύτην ἔχειν. 5. Τοῦτο
δὲ ἐκ τῶνδε δῆλον· ἐπεὶ γὰρ τὸ ζῶον σῶμα ἔμψυχόν
ἐστι, σῶμα δὲ ἅπαν ἁπτὸν, ἁπτὸν δὲ τὸ αἰσθητὸν ἁφῇ,
ἀνάγκη καὶ τοῦ ζώου σῶμα ἁπτικὸν εἶναι, εἰ μέλλει
σώζεσθαι τὸ ζῶον· αἱ γὰρ ἄλλαι αἰσθήσεις, δι' ἑτέ-
ρων αἰσθάνονται, οἷον ὄσφρησις, ὄψις, ἀκοή. Ἁπτό-
μενον δὲ, εἰ μὴ ἕξει αἴσθησιν, οὐ δυνήσεται τὰ μὲν
φεύγειν, τὰ δὲ λαβεῖν. Εἰ δὲ τοῦτο, ἀδύνατόν ἐστι
σώζεσθαι τὸ ζῶον. Διὸ καὶ ἡ γεῦσίς ἐστιν ὥςπερ ἁφή
τις· τροφῆς γάρ ἐστιν· ἡ δὲ τροφὴ, τὸ σῶμα τὸ ἁ-
πτόν. 6. Ψόφος δὲ, καὶ χρῶμα, καὶ ὀσμὴ οὐ τρέφει,
οὐδὲ ποιεῖ οὔτε αὔξησιν, οὔτε φθίσιν. Ὥςτε καὶ τὴν
γεῦσιν ἀνάγκη ἁφὴν εἶναί τινα, διὰ τὸ τοῦ ἁπτοῦ καὶ
θρεπτικοῦ αἴσθησιν εἶναι. Αὗται μὲν οὖν ἀναγκαῖαι
τῷ ζώῳ· καὶ φανερὸν ὅτι οὐχ οἷόν τε ἄνευ ἁφῆς εἶ-
ναι ζῶον. Αἱ δὲ ἄλλαι τοῦ τε εὖ ἕνεκα, καὶ γένει ζώων
ἤδη, οὐ τῷ τυχόντι, ἀλλά τισιν, οἷον τῷ πορευτικῷ
ἀνάγκη ὑπάρχειν· εἰ γὰρ μέλλει σώζεσθαι, οὐ μόνον
δεῖ ἁπτόμενον αἰσθάνεσθαι, ἀλλὰ καὶ ἄποθεν. 7. Τοῦ-
το δ' ἂν εἴη, εἰ διὰ τοῦ μεταξὺ αἰσθητικὸν εἴη, τῷ ἐκεῖ-
νο μὲν ὑπὸ τοῦ αἰσθητοῦ πάσχειν καὶ κινεῖσθαι, αὐ-
τὸ δ' ὑπ' ἐκείνου· ὥςπερ γὰρ τὸ κινοῦν κατὰ τόπον,
μέχρι τοῦ μεταβάλλειν ποιεῖ, καὶ τὸ ὦσαν ἕτερον
ποιεῖ, ὥστε ὠθεῖν· καὶ ἔστι διὰ μέσου ἡ κίνησις. Καὶ
μὲν δὴ τὸ πρῶτον κινοῦν ὠθεῖν οὐκ ὠθούμενον· τὸ
δὲ ἔσχατον μόνον ὠθεῖται οὐκ ὦσαν· τὸ δὲ μέσον,
ἄμφω. Πολλὰ δὲ μέσα οὕτως ἐπ' ἀλλοιώσεως, πλὴν
ὅτι μένοντα ἐν τῷ αὐτῷ τόπῳ ἀλλοιοῖ· οἷον, εἰ εἰς
κηρὸν βάψειέ τις, μέχρι τούτου ἐκινήθη, ἕως ἔβαψε.
Λίθος δὲ οὐδὲν, ἀλλ' ὕδωρ μέχρι πόῤῥω. Ὁ δὲ ἀὴρ
ἐπὶ πλεῖστον κινεῖται, καὶ ποιεῖ καὶ πάσχει, ἐὰν μένῃ
καὶ εἷς ᾖ. Διὸ καὶ περὶ ἀνακλάσεως βέλτιον ἢ τὴν
ὄψιν ἐξιοῦσαν ἀνακλᾶσθαι, τὸν ἀέρα πάσχειν ὑπὸ
τοῦ χρώματος καὶ τοῦ σχήματος, μέχρι περ οὗ ἂν εἷς
ᾖ. Ἐπὶ δὲ τοῦ λείου ἐστὶν εἷς. Διὸ πάλιν καὶ οὗτος
τὴν ὄψιν κινεῖ, ὥςπερ ἂν εἰ τὸ ἐν τῷ κηρῷ σημεῖον
διεδίδοτο μέχρι τοῦ πέρατος.

CAPUT XIII.

Ὅτι δ' οὐχ οἷόν τε ἁπλοῦν τὸ τοῦ ζώου σῶμα εἶ-
ναι, φανερόν· λέγω δὲ οἷον πύρινον, ἢ ἀέρινον· ἄνευ
μὲν γὰρ ἁφῆς οὐδεμίαν ἄλλην αἴσθησιν ἐνδέχεται ἔχειν·
τὸ γὰρ σῶμα ἁπτικὸν, τὸ ἔμψυχον πᾶν, ὥςπερ εἴρη-
ται. Τὰ δὲ ἄλλα ἔξω γῆς, αἰσθητήρια μὲν ἂν γένοι-
το· πάντα δὲ τῷ δι' ἑτέρου αἰσθάνεσθαι, ποιεῖ τὴν
αἴσθησιν καὶ διὰ τῶν μεταξύ. Ἡ δ' ἁφὴ, τῷ αὐτῶν
ἅπτεσθαί ἐστι. Διὸ καὶ τοὔνομα τοῦτο ἔχει· καίτοι
καὶ τὰ ἄλλα αἰσθητήρια ἁφῇ αἰσθάνεται, ἀλλὰ δι'
ἑτέρων. Αὕτη δὲ δοκεῖ μόνη δι' αὑτῆς. Ὥςτε τῶν μὲν
τοιούτων στοιχείων οὐθὲν ἂν εἴη σῶμα τοῦ ζώου· οὐ-

δὲ δὴ γήϊνον· πάντων γὰρ ἡ ἁφὴ τῶν ἁπτῶν ἐστιν, ὥςπερ μεσότης, καὶ δεκτικὸν τὸ αἰσθητήριον, οὐ μόνον ὅσαι διαφοραὶ γῆς εἰσιν, ἀλλὰ καὶ θερμοῦ, καὶ ψυχροῦ, καὶ τῶν ἄλλων ἁπτῶν ἁπάντων. Καὶ διὰ τοῦτο τοῖς ὀστοῖς, καὶ ταῖς θριξὶ, καὶ τοῖς τοιούτοις μορίοις οὐκ αἰσθανόμεθα, ὅτι γῆς ἐστι. Καὶ τὰ φυτὰ διὰ τοῦτο οὐδεμίαν ἔχει αἴσθησιν, ὅτι γῆς ἐστιν· ἄνευ δὲ ἁφῆς οὐδεμίαν οἷόν τε ἄλλην ὑπάρχειν. Τοῦτο δὲ τὸ αἰσθητήριον οὐκ ἔστιν οὔτε γῆς, οὔτε ἄλλου τῶν στοιχείων οὐδενός. 2. Φανερὸν τοίνυν, ὅτι ἀνάγκη μόνης ταύτης στερισκόμενα τῆς αἰσθήσεως τὰ ζῶα, ἀποθνήσκειν· οὔτε γὰρ ταύτην ἔχειν οἷόν τε μὴ ζῶον, οὔτε ζῶον ὂν, ἄλλην ἔχειν ἀνάγκη πλὴν ταύτης. Καὶ διὰ τοῦτο τὰ μὲν ἄλλα αἰσθητὰ ταῖς ὑπερβολαῖς οὐ διαφθείρει τὸ ζῶον, οἷον χρῶμα, καὶ ψόφος, καὶ ὀσμὴ, ἀλλὰ μόνον τὰ αἰσθητήρια, ἂν μὴ ᾖ κατὰ συμβεβηκός· οἷον ἂν ἅμα τῷ ψόφῳ ὦσις γένηται καὶ πληγή· καὶ ὑπὸ ὁραμάτων καὶ ὀσμῆς ἕτερα κινεῖται, ἃ τῇ ἁφῇ φθείρει. Καὶ ὁ χυμὸς δὲ, ᾗ ἅμα συμβαίνει ἁπτικὸν εἶναι, ταύτῃ φθείρει. Ἡ δὲ τῶν ἁπτῶν ὑπερβολὴ, οἷον θερμῶν, καὶ ψυχρῶν, καὶ σκληρῶν, ἀναιρεῖ τὸ ζῶον. 3. Παντὸς μὲν γὰρ αἰσθητοῦ ὑπερβολὴ ἀναιρεῖ τὸ αἰσθητήριον· ὥστε καὶ τὸ ἁπτὸν τὴν ἁφήν. Ταύτῃ δὲ ὥρισται τὸ ζῶν· ἄνευ γὰρ ἁφῆς δέδεικται ὅτι ἀδύνατον εἶναι τὸ ζῶον. Διὸ ἡ τῶν ἁπτῶν ὑπερβολὴ οὐ μόνον τὸ αἰσθητήριον φθείρει, ἀλλὰ καὶ τὸ ζῶον· ὅτι ἀνάγκη μόνον ἔχειν ταύτην τὰ ζῶα. Τὰς δὲ ἄλλας αἰσθήσεις ἔχει τὸ ζῶον, ὥςπερ εἴρηται, οὐ τοῦ εἶναι ἕνεκα, ἀλλὰ τοῦ εὖ, οἷον ὄψιν, ἐπεὶ ἐν ἀέρι καὶ ὕδατι, ὅπως ὁρᾷ· ὅλως δ' ἐπεὶ ἐν διαφανεῖ. Γεῦσιν δὲ, διὰ τὸ ἡδὺ καὶ λυπηρὸν, ἵνα αἰσθάνηται τὸ ἐν τροφῇ, καὶ ἐπιθυμῇ, καὶ κινῆται· ἀκοὴν δὲ, ὅπως σημανῇ τι αὐτῷ· γλῶτταν δὲ, ὅπως σημαίνῃ τι ἑτέρῳ.

ΑΡΙΣΤΟΤΕΛΟΥΣ
ΠΕΡΙ ΑΙΣΘΗΣΕΩΣ ΚΑΙ ΑΙΣΘΗΤΩΝ.

ARISTOTELIS
DE SENSU ET SENSILIBUS.

CAPUT I.

...εὶ δὲ περὶ ψυχῆς καθ' αὑτὴν διώρισται πρότερον, ...περὶ τῶν δυνάμεων ἑκάστης κατὰ μόριον αὐτῆς, ...μενόν ἐστι ποιήσασθαι τὴν ἐπίσκεψιν περὶ τῶν ζώων, ...τῶν ζωὴν ἐχόντων ἁπάντων, τίνες εἰσὶν ἴδιαι, καὶ ...ς κοιναὶ πράξεις αὐτῶν. Τὰ μὲν οὖν εἰρημένα ...ψυχῆς ὑποκείσθω· περὶ δὲ τῶν λοιπῶν λέγωμεν, ...πρῶτον περὶ τῶν πρώτων. Φαίνεται δὲ τὰ μέγι... καὶ τὰ κοινὰ, καὶ ἴδια τῶν ζώων, κοινὰ τῆς τε ...ῆς ὄντα καὶ τοῦ σώματος, οἷον αἴσθησις, καὶ μνή... καὶ θυμὸς, καὶ ἐπιθυμία, καὶ ὅλως ὄρεξις· καὶ ...ς τούτοις, ἡδονὴ καὶ λύπη· καὶ γὰρ ταῦτα σχεδὸν ...χει πᾶσι τοῖς ζώοις. Πρὸς δὲ τούτοις, τὰ μὲν ...των ἐστὶ τῶν μετεχόντων ζωῆς κοινὰ, τὰ δὲ τῶν ...ν ἐνίοις. Τυγχάνουσι δὲ τούτων τὰ μέγιστα τέσ...ς οὖσαι συζυγίαι τὸν ἀριθμὸν μόναι, οἷον ἐγρή...ις καὶ ὕπνος, καὶ νεότης καὶ γῆρας, καὶ ἀνα...ὴ καὶ ἐκπνοὴ, καὶ ζωὴ καὶ θάνατος, περὶ ὧν θεω...ον, τί τε ἕκαστον αὐτῶν, καὶ διὰ τίνας αἰτίας συμ...ουσι. Φυσικοῦ δὲ, καὶ περὶ ὑγείας καὶ νόσου ...πρώτας ἰδεῖν ἀρχάς. Οὔτε γὰρ ὑγείαν οὔτε νό...σον τε γίνεσθαι τοῖς ἐστερημένοις ζωῆς. Διὸ ...τῶν τε περὶ φύσεως οἱ πλεῖστοι, καὶ τῶν ἰατρῶν ...φιλοσοφωτέρως τὴν τέχνην μετιόντες, οἱ μὲν τελευ...ῶσιν εἰς τὰ περὶ ἰατρικῆς, οἱ δ' ἐκ τῶν περὶ φύσεως ...ονται περὶ ἰατρικῆς. Ὅτι δὲ πάντα τὰ λεχθέντα ...ὰ τῆς τε ψυχῆς ἐστι καὶ τοῦ σώματος, οὐκ ἄδηλον· ...τα γὰρ, τὰ μὲν μετ' αἰσθήσεως συμβαίνει, τὰ δὲ ...αἰσθήσεως· ἔνια δὲ, τὰ μὲν πάθη ταύτης ὄντα ...ται, τὰ δὲ ἕξεις, τὰ δὲ φυλακαὶ καὶ σωτηρίαι, τὰ ...φθοραὶ καὶ στερήσεις. Ἡ δ' αἴσθησις ὅτι διὰ ...ματος γίνεται τῇ ψυχῇ, δῆλον διὰ τοῦ λόγου καὶ ...λόγου χωρίς. Ἀλλὰ περὶ μὲν αἰσθήσεως καὶ τοῦ ...θάνεσθαι, τί ἐστι καὶ διὰ τί συμβαίνει τοῖς ζώοις τοῦ...ο πάθος, εἴρηται ἐν τοῖς περὶ ψυχῆς. Τοῖς δὲ ζώοις ...ὶν ζῷον ἕκαστον, ἀνάγκη ὑπάρχειν αἴσθησιν· τού... γὰρ τὸ ζῷον εἶναι καὶ μὴ ζῷον εἶναι διορίζομεν. ...ᾳ δὲ καθ' ἕκαστον, ἡ μὲν ἁφὴ καὶ γεῦσις ἀκολου... πᾶσιν ἐξ ἀνάγκης· ἡ μὲν ἁφὴ, διὰ τὴν εἰρημένην ...ίαν ἐν τῷ περὶ ψυχῆς· ἡ δὲ γεῦσις, διὰ τὴν τροφήν· ...γὰρ ἡδὺ διακρίνει αὕτη καὶ τὸ λυπηρὸν περὶ τὴν ...φὴν, ὥστε τὸ μὲν φεύγειν, τὸ δὲ διώκειν. Καὶ ...ς ὁ χυμός ἐστι τοῦ θρεπτικοῦ μορίου πάθος. Αἱ ...ὰ τῶν ἔξωθεν αἰσθήσεις, τοῖς πορευτικοῖς αὐ..., οἷον ὄσφρησις, καὶ ἀκοὴ, καὶ ὄψις, πᾶσι μὲν τοῖς ...σι, σωτηρίας ἕνεκα ὑπάρχουσιν, ὅπως διώκωσί τε ...αισθανόμενα τὴν τροφὴν, καὶ τὰ φαῦλα καὶ τὰ φθαρτικὰ φεύγωσι· τοῖς δὲ καὶ φρονήσεως τυγχάνουσι, τοῦ εὖ ἕνεκα· πολλὰς γὰρ εἰσαγγέλλουσι διαφορὰς, ἐξ ὧν ἥ τε τῶν νοητῶν ἐγγίνεται φρόνησις, καὶ ἡ τῶν πρακτῶν. Αὐτῶν δὲ τούτων πρὸς μὲν τὰ ἀναγκαῖα, κρείσσων ἡ ὄψις καὶ καθ' αὑτήν· πρὸς δὲ νοῦν καὶ κατὰ συμβεβηκὸς ἡ ἀκοή· διαφορὰς γὰρ πολλὰς εἰσαγγέλλει καὶ παντοδαπὰς ἡ τῆς ὄψεως δύναμις, διὰ τὸ πάντα σώματα μετέχειν χρώματος· ὥστε καὶ τὰ κοινὰ διὰ ταύτης αἰσθάνεσθαι μάλιστα· λέγω δὲ κοινὰ, σχῆμα, μέγεθος, κίνησιν, στάσιν, ἀριθμόν· ἡ δ' ἀκοὴ, τὰς τοῦ ψόφου διαφορὰς μόνον· ὀλίγοις δὲ, καὶ τὰς τῆς φωνῆς. Κατὰ συμβεβηκὸς δ' εἰς φρόνησιν πλεῖστον ἡ ἀκοὴ συμβάλλεται μέρος· ὁ γὰρ λόγος αἴτιός ἐστι τῆς μαθήσεως, ἀκουστὸς ὢν, οὐ καθ' ἑαυτὸν, ἀλλὰ κατὰ συμβεβηκός· ἐξ ὀνομάτων γὰρ σύγκειται· τῶν δ' ὀνομάτων ἕκαστον, σύμβολόν ἐστι. Διόπερ φρονιμώτεροι τῶν ἐκ γενετῆς ἐστερημένων εἰσὶν ἑκατέρας αἰσθήσεως οἱ τυφλοὶ τῶν ἐνεῶν καὶ κωφῶν. Περὶ μὲν οὖν τῆς δυνάμεως, ἣν ἔχει τῶν αἰσθήσεων ἑκάστη, πρότερον εἴρηται.

CAPUT II.

Τοῦ δὲ σώματος ἐν οἷς πέφυκε γίγνεσθαι αἰσθητηρίοις, ἔνιοι μὲν ζητοῦσι κατὰ τὰ στοιχεῖα τῶν σωμάτων· οὐκ εὐποροῦντες δὲ πρὸς τέτταρα πέντε οὔσας συνάγειν, γλίχονται περὶ τῆς πέμπτης. Ποιοῦσι δὲ πάντες τὴν ὄψιν πυρὸς, διὰ τὸ πάθους τινὸς ἀγνοεῖν τὴν αἰτίαν· θλιβομένου γὰρ καὶ κινουμένου τοῦ ὀφθαλμοῦ, φαίνεται πῦρ ἐκλάμπον· τοῦτο δ' ἐν τῷ σκότει πέφυκε συμβαίνειν, ἢ τῶν βλεφάρων ἐπικεκαλυμμένων· γίνεται γὰρ καὶ τότε ἐν σκότει. Ἔχει δ' ἀπορίαν τοῦτο καὶ ἑτέραν· εἰ γὰρ μὴ ἔστι λανθάνειν αἰσθανόμενον καὶ ὁρῶντα ὁρώμενόν τι, ἀνάγκη ἄρα αὐτὸν ἑαυτοῦ ὁρᾶν τὸν ὀφθαλμόν. Διὰ τί οὖν ἠρεμοῦντι τοῦτο οὐ συμβαίνει; τὰ δ' αἴτια τούτου, καὶ τῆς ἀπορίας, καὶ τοῦ δοκεῖν πῦρ εἶναι τὴν ὄψιν ἐντεῦθεν ληπτέον· τὰ γὰρ λεῖα πέφυκεν ἐν τῷ σκότει λάμπειν, οὐ μέντοι φῶς γε ποιεῖ· τοῦ δ' ὀφθαλμοῦ τὸ καλούμενον μέλαν καὶ μέσον, λεῖον φαίνεται. Φαίνεται δὲ τοῦτο κινουμένου τοῦ ὄμματος, διὰ τὸ συμβαίνειν ὥσπερ δύο γίνεσθαι τὸ ἕν. Τοῦτο δ' ἡ ταχυτὴς ποιεῖ τῆς κινήσεως, ὥστε δοκεῖν ἕτερον εἶναι τὸ ὁρῶν καὶ τὸ ὁρώμενον. Διὸ καὶ οὐ γίνεται, ἐὰν μὴ ταχέως, καὶ ἐν τῷ σκότει τοῦτο συμβαίνῃ· τὸ γὰρ λεῖον ἐν τῷ σκότει πέφυκε λάμπειν, οἷον κεφαλαὶ ἰχθύων τινῶν, καὶ ὁ τῆς σηπίας θολός· καὶ βραδέως μεταβάλλοντος τοῦ ὄμματος, οὐ συμβαίνει. Ὥστε δοκεῖν ἅμα δύο καὶ ἓν εἶναι, τό, τε ὁρῶν καὶ τὸ ὁρώμενον.

Ἐκείνως δ' αὐτὸς αὐτὸν ὁρᾷ ὁ ὀφθαλμὸς, ὥσπερ καὶ ἐν τῇ ἀνακλάσει· ἐπεὶ εἴγε πῦρ ἦν, καθάπερ Ἐμπεδοκλῆς φησι, καὶ ἐν τῷ Τιμαίῳ γέγραπται, καὶ συνέβαινε τὸ ὁρᾷν, ἐξιόντος ὥσπερ ἐκ λαμπτῆρος τοῦ φωτὸς, διὰ τί οὐ καὶ ἐν τῷ σκότει ἑώρα ἂν ἡ ὄψις; Τὸ δ' ἀποσβέννυσθαι φάναι ἐν τῷ σκότει ἐξιοῦσαν, ὥσπερ ὁ Τίμαιος λέγει, κενόν ἐστι παντελῶς· τίς γὰρ ἀπόσβεσις φωτός ἐστι; σβέννυται γὰρ ἢ ἐν ὑγρῷ ἢ ψυχρῷ τὸ θερμὸν καὶ ξηρόν· οἷον δοκεῖ τό, τε ἐν τοῖς ἀνθρακώδεσιν εἶναι πῦρ καὶ ἡ φλὸξ, ὧν τῷ φωτὶ οὐδέτερον φαίνεται ὑπάρχον. Εἰ δ' ἄρα ὑπάρχει μὲν, ἀλλὰ διὰ τὸ ἠρέμα λανθάνει ἡμᾶς, ἔδει μεθ' ἡμέραν τε καὶ τῷ ὕδατι ἀποσβέννυσθαι τὸ φῶς, καὶ ἐν τοῖς πάγοις μάλιστα γίνεσθαι σκότος. Ἡ γοῦν φλὸξ καὶ τὰ πεπυρωμένα σώματα πάσχει τοῦτο· νῦν δ' οὐδὲν συμβαίνει τοιοῦτον. Ἐμπεδοκλῆς δὲ ἔοικε νομίζοντι, ὁτὲ μὲν ἐξιόντος τοῦ φωτὸς, ὥσπερ εἴρηται πρότερον, βλέπειν· λέγει γοῦν οὕτως,

,,Ὡς δ' ὅτε τις πρόοδον νοέων ὠπλίσσατο λύχνον,
,,Χειμερίην διὰ νύκτα πυρὸς σέλας αἰθομένοιο,
,,Ἄψας παντοίων ἀνέμων λαμπτῆρας ἀμοργοὺς,
,,Οἵτ' ἀνέμων μὲν πνεῦμα διασκιδνᾶσιν ἀέντων·
,,Φῶς δ' ἔξω διαθρῶσκον, ὅσον ταναώτερον ἦεν,
,,Λάμπεσκεν κατὰ βηλὸν ἀτειρέσιν ἀκτίνεσσιν·
,,Ὣς δὲ τότ' ἐν μήνιγξιν ἐεργμένον ὠγύγιον πῦρ,
,,Λεπτῇσιν ὀθόνῃσι λοχάζετο κύκλοπα κούρην·
,,Αἳ δ' ὕδατος μὲν βένθος ἀπέστεγον ἀμφινάοντος·
,,Πῦρ δ' ἔξω διαθρῶσκον, ὅσον ταναώτερον ἦεν.

ὁτὲ μὲν οὖν οὕτως ὁρᾷν φησιν· ὁτὲ δὲ ταῖς ἀποῤῥοίαις ταῖς ἀπὸ τῶν ὁρωμένων. Δημόκριτος δὲ ὅτι μὲν ὕδωρ εἶναί φησι, λέγει καλῶς· ὅτι δ' οἴεται τὸ ὁρᾷν εἶναι τὴν ἔμφασιν, οὐ καλῶς· τοῦτο γὰρ συμβαίνει, ὅτι τὸ μὲν ὄμμα λεῖον, καὶ ἔστιν οὐκ ἐν ἐκείνῳ, ἀλλ' ἐν τῷ ὁρῶντι· ἀνάκλασις γὰρ τὸ πάθος. Ἀλλὰ καθόλου περὶ τῶν ἐμφαινομένων καὶ ἀνακλάσεως, οὐδέπω δῆλον ἦν αὐτῷ, ὡς ἔοικεν. Ἄτοπον δὲ καὶ τὸ μὴ ἐπελθεῖν αὐτῷ ἀπορῆσαι, διὰ τί ὁ ὀφθαλμὸς ὁρᾷ μόνον, τῶν δὲ ἄλλων οὐδὲν, ἐν οἷς ἐμφαίνονται τὰ εἴδωλα. Τὸ μὲν οὖν τὴν ὄψιν εἶναι ὕδατος, ἀληθὲς μέν· οὐ μέντοι συμβαίνει τὸ ὁρᾷν ᾗ ὕδωρ, ἀλλ' ᾗ διαφανές, ὃ καὶ ἐπὶ τοῦ ἀέρος κοινόν ἐστιν. Ἀλλ' εὐφυλακτότερον καὶ εὐυποληπτότερον τὸ ὕδωρ τοῦ ἀέρος· διόπερ ἡ κόρη καὶ τὸ ὄμμα ὕδατός ἐστι. Τοῦτο δὲ καὶ ἐπ' αὐτῶν τῶν ἔργων δῆλον· φαίνεται γὰρ ὕδωρ τὸ ἐκρέον διαφθειρομένων τῶν ὀφθαλμῶν· καὶ ἔν γε τοῖς πάμπαν ἐμβρύοις, τῇ λαμπρότητι ὑπερβάλλον ἐστὶ, καὶ τῇ στιλπνότητι· καὶ τὸ λευκὸν τοῦ ὄμματος τοῖς ἔχουσιν αἷμα, πῖον καὶ λιπαρόν· ὅπερ διὰ τοῦτό ἐστι, πρὸς τὸ διαμένειν τὸ ὑγρὸν ἄπηκτον. Καὶ διὰ τοῦτο τοῦ σώματος ἀῤῥιγότατον ὁ ὀφθαλμός ἐστιν. Οὐδεὶς γάρ πω τὸ ἐντὸς τῶν βλεφάρων ἐῤῥίγωσε. Τῶν δὲ ἀναίμων σκληρόδερμοι οἱ ὀφθαλμοί εἰσι. Καὶ τοῦτο ποιεῖ τὴν σκέπην. Ἄλογον δὲ ὅλως, τὸ ἐξιόντι τινὶ τὴν ὄψιν ὁρᾷν, καὶ ἀποτείνεσθαι μέχρι τῶν ἄστρων, ἢ μέχρι τινὸς ἐξιοῦσαν συμφύεσθαι, καθάπερ λέγουσί τινες· τούτου μὲν γὰρ βέλτιον τὸ ἐν ἀρχῇ συμφύεσθαι τοῦ ὄμματος. Ἀλλὰ καὶ τοῦτο εὔηθες· τὸ γὰρ συμφύεσθαι τί ἐστι φωτὶ πρὸς φῶς; ἢ πῶς οἷόν τε ὑπάρχειν τοῦτο; οὐ γὰρ τῷ τυχόντι συμφύεται τὸ τυχόν. Τό, τε ἐντὸς τῷ ἐκτὸς πῶς; ἡ γὰρ μῆνιγξ μεταξύ ἐστι. Περὶ μὲν οὖν τοῦ ἄνευ φωτὸς μὴ ὁρᾷν, εἴρηται ἐν ἄλλοις· ἀλλ' εἴτε φῶς, εἴτε ἀήρ ἐστι τὸ μεταξὺ τοῦ ὁρωμένου καὶ τοῦ ὄμματος, ἡ διὰ τούτου κίνησίς ἐστιν ἡ

ποιοῦσα τὸ ὁρᾷν· καὶ εὐλόγως τὸ ἐντός ἐστιν ὕδατο[illegible]
διαφανὲς γὰρ τὸ ὕδωρ. Ὁρᾶται δὲ ὥσπερ καὶ [illegible]
οὐκ ἄνευ φωτὸς, οὕτω καὶ ἐντός. Διαφανὲς ἄρα
εἶναι· καὶ ἀνάγκη ὕδωρ εἶναι, ἐπειδὴ οὐκ ἀήρ· οὐ
ἐπὶ τοῦ ἐσχάτου ὄμματος ἡ ψυχὴ, καὶ τῆς ψυχῆ[s]
αἰσθητήριόν ἐστιν, ἀλλὰ δῆλον ὅτι ἐντός. Δι[illegible]
ἀνάγκη διαφανὲς εἶναι, καὶ δεκτικὸν φωτὸς τὸ
τοῦ ὄμματος. Καὶ τοῦτο καὶ ἐπὶ τῶν συμβαι[illegible]
δῆλον· ἤδη γάρ τισι πληγεῖσιν ἐν πολέμῳ πα[illegible]
κρόταφον, οὕτως ὥστε ἐκτμηθῆναι τοὺς πόρου[ς]
ὄμματος, ἔδοξε γενέσθαι σκότος, ὥσπερ λύχνο[υ]
σβεσθέντος, διὰ τὸ οἷον λαμπτῆρά τινα ἀποτμ[illegible]
τὸ διαφανὲς καὶ τὴν καλουμένην κόρην. Ὥσ[illegible]
ἐπὶ τούτων συμβαίνει, καθάπερ λέγομεν, φα[illegible]
δεῖ τοῦτον τὸν τρόπον ἀποδιδόναι καὶ προσάπ[illegible]
στον τῶν αἰσθητηρίων ἑνὶ τῶν στοιχείων· το[illegible]
ματος τὸ ὁρατικὸν, ὕδατος ὑποληπτέον· ἀέρ[illegible]
τῶν ψόφων αἰσθητικόν· πυρὸς δὲ, τὴν ὄσ[illegible]
γὰρ ἐνεργείᾳ ἡ ὄσφρησις, τοῦτο δυνάμει [illegible]
τικόν· τὸ γὰρ αἰσθητὸν ἐνεργεῖν ποιεῖ τὴν
Ὥσθ' ὑπάρχειν ἀναγκαῖον αὐτὴν [,ὃ] δυνά[illegible]
ρον. Ἡ δ' ὀσμὴ, καπνώδης τις ἐστὶν ἀν[illegible]
ἡ δ' ἀναθυμίασις ἡ καπνώδης, ἐκ πυρός.
περὶ τὸν ἐγκέφαλον τόπῳ τὸ τῆς ὀσφρήσε[illegible]
ριόν ἐστιν ἴδιον· δυνάμει γὰρ θερμὴ ἡ
ὕλη ἐστί. Καὶ ἡ τοῦ ὄμματος γένεσις τὸ[illegible]
τρόπον· ἀπὸ τοῦ ἐγκεφάλου γὰρ συνέσ[illegible]
γὰρ ὑγρότατος καὶ ψυχρότατος τῶν ἐν τ[illegible]
ρίων ἐστί. Τὸ δ' ἁπτικὸν γῆς· τὸ δὲ γ[illegible]
δός τι ἁφῆς ἐστι. Καὶ διὰ τοῦτο πρὸς
αἰσθητήριον αὐτῶν, τῆς τε γεύσεως κ[illegible]
ἀντίκειται γὰρ τῷ ἐγκεφάλῳ αὕτη, καὶ [illegible]
τῶν μορίων. Καὶ περὶ μὲν τῶν αἰσθη[illegible]
ματος μορίων, ἔστω τοῦτον τὸν τρόπο[ν]

CAPUT III.

Περὶ δὲ τῶν καθ' ἕκαστον αἰσθ[illegible]
τῶν, οἷον λέγω χρώματος, καὶ ψόφου,
χυμοῦ, καὶ ἁφῆς, καθόλου μὲν εἴρη[illegible]
ψυχῆς, τί τὸ ἔργον αὐτῶν, καὶ τί τὸ ἐ[illegible]
στον τῶν αἰσθητηρίων· τί δέ ποτε [illegible]
αὐτῶν, οἷον, τί τὸ χρῶμα, ἢ τί τὸν [illegible]
ὀσμὴν, ἢ χυμόν· ὁμοίως δὲ καὶ περ[illegible]
καὶ πρῶτον περὶ χρώματος. Ἔστι [illegible]
διχῶς λεγόμενον, τὸ μὲν ἐνεργείᾳ, τὸ [illegible]
μὲν οὖν ἐνεργείᾳ χρῶμα καὶ ὁ ψό[illegible]
αὐτὸ ἢ ἕτερον ταῖς κατ' ἐνέργειαν [illegible]
ὁράσει καὶ ἀκούσει, εἴρηται ἐν τοῖς [illegible]
δὲ ὂν ἕκαστον αὐτῶν ποιήσει τὴν [illegible]
ἐνέργειαν, νῦν λέγωμεν. Ὥσπερ ο[illegible]
τὸς ἐν ἐκείνοις, ὅτι ἐστὶ χρῶμα τ[illegible]
συμβεβηκός· ὅταν γὰρ ἐνῇ τι πυρ[illegible]
μὲν παρουσία φῶς, ἡ δὲ στέρησίς [illegible]
λέγομεν διαφανὲς, οὐκ ἔστιν ἴδι[illegible]
οὐδ' ἄλλου τῶν οὕτω λεγομένων [illegible]
ἐστὶ κοινὴ φύσις καὶ δύναμις, ἣ χ[illegible]
ἐν τούτοις δὲ ἐστι, καὶ ἄλλοις σώ[illegible]
μὲν μᾶλλον, τοῖς δὲ ἧττον. Ὡ[illegible]
μάτων ἀνάγκη τι εἶναι ἔσχατον, [illegible]
οὖν τοῦ φωτὸς φύσις ἐν ἀορίσ[illegible]
δ' ἐν τοῖς σώμασι διαφανοῦς τ[illegible]
ἄν τι, δῆλον· ὅτι δὲ τοῦτό ἐστι [illegible]
βαινόντων φανερόν· τὸ γὰρ χρῶ[illegible]
ἢ πέρας. Διὸ καὶ οἱ Πυθαγόρειο[ι]

ἐκάλουν· ἔστι μὲν γὰρ ἐν τῷ τοῦ σώματος πέρατι, ἀλλ' οὐ τὸ τοῦ σώματος πέρας· ἀλλὰ τὴν αὐτὴν φύσιν δεῖ νομίζειν, ἥπερ καὶ ἔξω χρωματίζεται, ταύτην καὶ ἐντός. Φαίνεται δὲ καὶ ἀὴρ καὶ ὕδωρ χρωματιζόμενα· καὶ γὰρ ἡ αὐγὴ τοιοῦτόν ἐστιν. Ἀλλ' ἐκεῖ μὲν διὰ τὸ ἐν ἀορίστῳ, οὐ τὴν αὐτὴν ἐγγύθεν καὶ προσιοῦσι, καὶ πόῤῥωθεν ἔχει χροιάν, οὔθ' ὁ ἀὴρ, οὔθ' ἡ θάλαττα. Ἐν δὲ τοῖς σώμασιν ἐὰν μὴ τὸ περιέχον ποιῇ τὸ μεταβάλλειν, ὥρισται καὶ ἡ φαντασία τῆς χρόας. Δῆλον ἄρα, ὅτι τὸ αὐτὸ κἀκεῖ κἀνθάδε δεκτικὸν τῆς χρόας ἐστί. Τὸ ἄρα διαφανὲς καθ' ὅσον ἐνυπάρχει τοῖς σώμασιν (ὑπάρχει δὲ μᾶλλον καὶ ἧττον) ἐν πᾶσι χρώματος ποιεῖ μετέχειν. Ἐπεὶ δὲ ἐν πέρατι ἡ χρόα, τούτου ἂν ἐν πέρατι εἴη. Ὥστε τὸ χρῶμα ἂν εἴη τοῦ διαφανοῦς ἐν σώματι ὡρισμένῳ πέρας. Καὶ αὐτῶν τῶν διαφανῶν, οἷον ὕδατος, καὶ εἴ τι ἄλλο τοιοῦτον, καὶ ὅσοις φαίνεται χρῶμα ἴδιον ὑπάρχειν κατὰ τὸ ἔσχατον, ὁμοίως πᾶσιν ὑπάρχει. Ἔστι μὲν οὖν ἐνεῖναι ἐν τῷ διαφανεῖ τοῦτο, ὅπερ καὶ ἐν τῷ ἀέρι ποιεῖ φῶς· ἔστι δὲ μὴ, ἀλλ' ἐστερῆσθαι. Ὥσπερ οὖν ἐκεῖ τὸ μὲν φῶς, τὸ δὲ σκότος, οὕτως ἐν τοῖς σώμασιν ἐγγίνεται τὸ λευκὸν καὶ τὸ μέλαν. Περὶ δὲ τῶν ἄλλων χρωμάτων ἤδη διελομένους, ποσαχῶς ἐνδέχεται γίγνεσθαι, λεκτέον· ἐνδέχεται μὲν γὰρ καὶ παρ' ἄλληλα τιθέμενα τὸ λευκὸν καὶ τὸ μέλαν, ὥστε ἑκάτερον μὲν ἀόρατον εἶναι διὰ σμικρότητα· τὸ δ' ἐξ ἀμφοῖν ὁρατὸν, οὕτω γίνεσθαι· τοῦτο γὰρ οὔτε λευκὸν, οὔτε μέλαν οἷόν τε γίνεσθαι. Ἐπεὶ δὲ ἀνάγκη ἔχειν μέν τι χρῶμα, τούτων δ' οὐδέτερον δυνατὸν, ἀνάγκη μικτόν τι εἶναι, καὶ εἶδός τι χρόας ἕτερον. Ἔστι μὲν οὖν οὕτως ὑπολαβεῖν πλείους εἶναι χρόας παρὰ τὸ λευκὸν καὶ τὸ μέλαν· πολλὰς δὲ τῷ λόγῳ· τρία γὰρ πρὸς δύο, καὶ τρία πρὸς τέσσαρα· καὶ κατ' ἄλλους ἀριθμούς ἐστι παράλληλα κεῖσθαι· τὰ δ' ὅλως κατὰ μὲν λόγον, μηδένα, καθ' ὑπεροχὴν δέ τινα καὶ ἔλλειψιν ἀσύμμετρον· καὶ τὸν αὐτὸν δὴ τρόπον ἔχειν ταῦτα ταῖς συμφωνίαις· τὰ μὲν γὰρ ἐν ἀριθμοῖς εὐλογίστοις χρώματα, καθάπερ ἐκεῖ τὰς συμφωνίας, τὰ ἥδιστα τῶν χρωμάτων εἶναι δοκοῦντα· οἷον τὸ ἁλουργὸν καὶ φοινικοῦν, καὶ ὀλίγα ἄττα τοιαῦτα, δι' ἥνπερ αἰτίαν αἱ συμφωνίαι ὀλίγαι. Τὰ δὲ μὴ ἐν ἀριθμοῖς τὰ ἄλλα χρώματα, ἢ καὶ πάσας τὰς χρόας ἐν ἀριθμοῖς εἶναι, τὰς μὲν τεταγμένας, τὰς δὲ ἀτάκτους, καὶ αὐτὰς ταύτας, ὅταν μὴ καθαραὶ ὦσι, διὰ τὸ μὴ ἐν ἀριθμοῖς εἶναι, τοιαύτας γίνεσθαι. Εἷς μὲν οὖν τρόπος τῆς τῶν χρωμάτων γενέσεως οὗτος· εἷς δὲ, τὸ φαίνεσθαι δι' ἀλλήλων, οἷον ἐνίοτε οἱ γραφεῖς ποιοῦσιν, ἑτέραν χρόαν ἐφ' ἑτέραν ἐναργεστέραν ἐπαλείφοντες· ὥσπερ ὅταν ἐν ὕδατί τι ἢ ἀέρι βούλωνται ποιῆσαι φαινόμενον, καὶ οἷον ὁ ἥλιος, καθ' αὑτὸν μὲν λευκὸς φαίνεται, διὰ δ' ἀχλύος καὶ καπνοῦ, φοινικοῦς. Πολλαὶ δὲ καὶ οὕτως ἔσονται χρόαι τὸν αὐτὸν τρόπον τῷ πρότερον εἰρημένῳ· λόγος γὰρ ἂν εἴη τις τῶν ἐπιπολῆς πρὸς τὰ ἐν βάθει· τὰ δὲ καὶ ὅλως οὐκ ἐν λόγῳ. Τὸ μὲν οὖν ὥσπερ οἱ ἀρχαῖοι, λέγειν, ἀποῤῥοίας εἶναι τὰς χρόας, καὶ ὁρᾶσθαι διὰ τοιαύτην αἰτίαν, ἄτοπον· πάντως γὰρ δι' ἁφῆς ἀναγκαῖον ποιεῖν τὴν αἴσθησιν αὐτοῖς· ὥστ' εὐθὺς κρεῖττον φάναι τῷ κινεῖσθαι τὸ μεταξὺ τῆς αἰσθήσεως ὑπὸ τοῦ αἰσθητοῦ, γίνεσθαι τὴν αἴσθησιν, ἢ ἁφῇ καὶ ταῖς ἀποῤῥοίαις. Ἐπὶ μὲν οὖν τῶν παρ' ἄλληλα κειμένων, ἀνάγκη ὥσπερ καὶ μέγεθος λαμβάνειν ἀόρατον, οὕτω καὶ χρόνον ἀναίσθητον, ἵνα λάθωσιν αἱ κινήσεις ἀφικνούμεναι, καὶ ἓν δοκῇ εἶναι διὰ τὸ ἅμα φαίνεσθαι. Ἐνταῦθα δὲ οὐδεμία ἀνάγκη, ἀλλὰ τὸ ἐπιπολῆς χρῶμα ἀκίνητον ὂν καὶ κινούμενον ὑπὸ τοῦ ὑποκειμένου, οὐχ ὁμοίαν ποιήσει τὴν κίνησιν. Διὸ καὶ ἕτερον φαίνεται, καὶ οὔτε λευκὸν, οὔτε μέλαν. Ὥστ' εἰ μὴ ἐνδέχεται μηδὲν εἶναι μέγεθος ἀόρατον, ἀλλὰ πᾶν ἔκ τινος διαστήματος ὁρατὸν, καὶ αὕτη τὶς ἂν εἴη χρωμάτων μίξις· κἀκείνως οὐδὲν κωλύει φαίνεσθαί τινα χρόαν κοινὴν τοῖς πόῤῥωθεν· ὅτι γὰρ οὐδέν ἐστι μέγεθος ἀόρατον, ἐν τοῖς ὕστερον ἐπισκεπτέον. Εἰ δ' ἐστὶ μίξις τῶν σωμάτων μὴ μόνον τὸν τρόπον τοῦτον, ὅνπερ οἴονταί τινες, παρ' ἄλληλα τῶν ἐλαχίστων τιθεμένων, ἀδήλων δ' ἡμῖν διὰ τὴν αἴσθησιν, ἀλλ' ὅλως πάντῃ πάντως, ὥσπερ ἐν τῷ περὶ μίξεως εἴρηται καθόλου περὶ πάντων· ἐκείνως μὲν γὰρ μίγνυται ταῦτα μόνον, ὅσα ἐνδέχεται διελεῖν εἰς τὰ ἐλάχιστα, καθάπερ ἀνθρώπους, ἵππους, ἢ τὰ σπέρματα· τῶν μὲν γὰρ ἀνθρώπων, ἄνθρωπος ἐλάχιστος· τῶν δ' ἵππων ἵππος· ὥστε τῇ τούτων παρ' ἄλληλα θέσει τὸ πλῆθος μέμικται τῶν συναμφοτέρων· ἄνθρωπον δὲ ἕνα ἑνὶ ἵππῳ οὐ λέγομεν μεμίχθαι. Ὅσα δὲ μὴ διαιρεῖται εἰς τὸ ἐλάχιστον, τούτων οὐκ ἐνδέχεται μίξιν γενέσθαι τὸν τρόπον τοῦτον, ἀλλὰ τῷ πάντῃ μεμίχθαι, ἅπερ καὶ μάλιστα πέφυκε μίγνυσθαι. Πῶς δὲ τοῦτο μάλιστα γίγνεσθαι δυνατὸν, ἐν τοῖς περὶ μίξεως εἴρηται πρότερον. Ἀλλ' ὅτι ἀνάγκη μιγνυμένων καὶ τὰς χρόας μίγνυσθαι, δῆλον· καὶ ταύτην τὴν αἰτίαν εἶναι κυρίαν τοῦ πολλὰς εἶναι χρόας, ἀλλὰ μὴ τὴν ἐπιπόλασιν, μηδὲ τὴν παρ' ἄλληλα θέσιν· οὐ γὰρ πόῤῥωθεν μὲν, ἐγγύθεν δ' οὐ φαίνεται μία χρόα τῶν μιγνυμένων, ἀλλὰ πάντοθεν. Πολλαὶ δ' ἔσονται χρόαι διὰ τὸ κατὰ πολλοὺς λόγους ἐνδέχεσθαι μίγνυσθαι ἀλλήλοις τὰ μιγνύμενα· καὶ τὰ μὲν ἐν ἀριθμοῖς, τὰ δὲ καθ' ὑπεροχὴν μόνον. Καὶ τἄλλα δὴ τὸν αὐτὸν τρόπον, ὃν ἐπὶ τῶν παρ' ἄλληλα τιθεμένων χρωμάτων, ἢ ἐπιπολῆς, ἐνδέχεται λέγειν καὶ περὶ τῶν μιγνυμένων· διὰ τίνα δ' αἰτίαν εἴδη τῶν χρωμάτων ἐστὶν ὡρισμένα καὶ οὐκ ἄπειρα, καὶ χυμῶν, καὶ ψόφων, ὕστερον ἐροῦμεν.

CAPUT IV.

Τί οὖν ἐστι χρῶμα, καὶ διὰ τίνα αἰτίαν πολλαὶ χροιαί εἰσιν, εἴρηται. Περὶ δὲ ψόφου καὶ φωνῆς εἴρηται πρότερον ἐν τοῖς περὶ ψυχῆς. Περὶ δὲ ὀσμῆς καὶ χυμοῦ νῦν λεκτέον· σχεδὸν γάρ ἐστι τὸ αὐτὸ πάθος· οὐκ ἐν τοῖς αὐτοῖς δέ ἐστιν ἑκάτερον αὐτῶν· ἐναργέστερον δὲ ἡμῖν ἐστι τὸ τῶν χυμῶν γένος, ἢ τὸ τῆς ὀσμῆς. Τούτου δ' αἴτιον, ὅτι χειρίστην ἔχομεν τῶν ἄλλων ζώων τὴν αἴσθησιν ταύτην, καὶ τῶν ἐν ἡμῖν αὐτοῖς αἰσθήσεων· τὴν δ' ἁφὴν, ἀκριβεστάτην τῶν ἄλλων ζώων. Ἡ δὲ γεῦσις, ἁφή τις ἐστίν. Ἡ μὲν οὖν τοῦ ὕδατος φύσις βούλεται ἄχυμος εἶναι· ἀνάγκη δὲ ἢ ἐν αὐτῷ τὸ ὕδωρ ἔχειν τὰ γένη τῶν χυμῶν ἀναίσθητα διὰ σμικρότητα, καθάπερ Ἐμπεδοκλῆς φησιν, ἢ ὕλην τοιαύτην ἐνεῖναι, οἷον πανσπερμίαν χυμῶν· καὶ ἅπαντα μὲν ἐξ ὕδατος γίγνεσθαι, ἄλλα δὲ ἐξ ἄλλου μέρους, ἢ μηδεμίαν ἔχοντος διαφορὰν τοῦ ὕδατος τὸ ποιοῦν αἴτιον εἶναι· οἷον εἰ τὸ θερμὸν καὶ τὸν ἥλιον φαίη τις. Τούτων δ', ὡς μὲν Ἐμπεδοκλῆς λέγει, λίαν εὐσύνοπτον τὸ ψεῦδος· ὁρῶμεν γὰρ μεταβάλλοντας ὑπὸ τοῦ θερμοῦ τοὺς χυμοὺς, ἀφαιρουμένων τῶν περικαρπίων εἰς τὸν ἥλιον καὶ πυρουμένων, ὡς οὐ τῷ ἐκ τοῦ ὕδατος ἕλκειν τοιούτους γενομένους, ἀλλ' ἐν αὐτῷ τῷ περικαρπίῳ μεταβάλλοντας, καὶ ἐξ-

ικμαζομένους δὲ καὶ κειμένους, διὰ τὸν χρόνον, αὐστηροὺς ἐκ γλυκέων, καὶ πικροὺς, καὶ παντοδαποὺς γινομένους, καὶ ἑψομένους, εἰς πάντα τὰ γένη τῶν χυμῶν μεταβάλλοντας, ὡς εἰπεῖν. Ὁμοίως δὲ καὶ τὸ πανσπερμίας εἶναι τὸ ὕδωρ ὕλην, ἀδύνατον· ἐκ τοῦ γὰρ αὐτοῦ ὁρῶμεν ὡς ἐκ τῆς αὐτῆς τροφῆς γινομένους ἑτέρους χυμούς. Λείπεται δὴ τῷ πάσχειν τι τὸ ὕδωρ μεταβάλλειν. Ὅτι μὲν τοίνυν οὐχ ὑπὸ τῆς τοῦ θερμοῦ μόνον δυνάμεως, λαμβάνει ταύτην τὴν δύναμιν ἣν καλοῦμεν χυμὸν, φανερόν· λεπτότατον γὰρ πάντων τῶν ὑγρῶν τὸ ὕδωρ ἐστὶ, καὶ αὐτοῦ ἐλαίου. Ἀλλ᾽ ἐπεκτείνεται ἐπὶ πλέον τοῦ ὕδατος τὸ ἔλαιον διὰ τὴν γλισχρότητα. Τὸ δὲ ὕδωρ ψαθυρόν ἐστι. Διὸ καὶ χαλεπώτερον φυλάξαι ἐν τῇ χειρὶ τὸ ὕδωρ, ἤπερ ἔλαιον. Ἐπεὶ δὲ θερμαινόμενον οὐδὲν φαίνεται παχυνόμενον τὸ ὕδωρ αὐτὸ μόνον, δῆλον ὅτι ἑτέρα τις ἂν εἴη αἰτία· οἱ γὰρ χυμοὶ πάντες πάχος ἔχουσι μᾶλλον. Τὸ δὲ θερμὸν, συναίτιον. Φαίνονται δ᾽ οἱ χυμοὶ ὅσοιπερ καὶ ἐν τοῖς περικαρπίοις, οὗτοι ὑπάρχοντες καὶ ἐν τῇ γῇ. Διὸ καὶ πολλοί φασι τῶν ἀρχαίων φυσιολόγων τοιοῦτον εἶναι τὸ ὕδωρ, δι᾽ οἵας ἂν πορεύηται γῆς. Καὶ τοῦτο δῆλόν ἐστιν ἐπὶ τῶν ἁλμυρῶν ὑδάτων μάλιστα· οἱ γὰρ ἅλες γῆς τι εἶδός εἰσι. Διὸ τὰ διὰ τῆς τέφρας διηθούμενα πικρᾶς οὔσης, πικρὸν ποιεῖ τὸν χυμόν· καὶ τὰ διὰ τῶν ἄλλων ὁμοίως. Εἰσί τε κρῆναι πολλαὶ, αἱ μὲν πικραὶ, αἱ δ᾽ ὀξεῖαι, αἱ δὲ παντοδαποὺς ἔχουσι χυμοὺς ἄλλους. Διὸ εὐλόγως ἐν τοῖς φυομένοις τὸ τῶν χυμῶν μάλιστα γίνεται γένος· πάσχειν γὰρ πέφυκε τὸ ὑγρὸν, ὥσπερ καὶ τἄλλα, ὑπὸ τοῦ ἐναντίου· ἐναντίον δὲ τὸ ξηρόν. Διὸ καὶ ὑπὸ τοῦ πυρὸς πάσχει τι· ξηρὰ γὰρ ἡ τοῦ πυρὸς φύσις. Ἀλλ᾽ ἴδιον τοῦ πυρὸς τὸ θερμόν ἐστι, γῆς δὲ τὸ ξηρὸν, ὥσπερ εἴρηται ἐν τοῖς περὶ στοιχείων. Ἧι μὲν οὖν πῦρ, καὶ ᾗ γῆ, οὐδὲν πέφυκε ποιεῖν ἢ πάσχειν, οὐδ᾽ ἄλλο οὐδέν· ᾗ δὲ ὑπάρχει ἐν αὐτοῖς ἐναντιότης, ταύτῃ πάντα ποιοῦσι καὶ πάσχουσιν. Ὥσπερ οὖν οἱ ἐναποπλύνοντες ἐν τῷ ὑγρῷ τὰ χρώματα καὶ τοὺς χυμοὺς, τοιοῦτον ποιοῦσιν ἔχειν τὸ ὕδωρ, οὕτω καὶ ἡ φύσις τὸ ξηρὸν καὶ τὸ γεῶδες, καὶ διὰ τοῦ ξηροῦ καὶ τοῦ γεώδους διηθοῦσα καὶ κινοῦσα τῷ θερμῷ, ποιόν τι τὸ ὑγρὸν παρασκευάζει· καὶ ἔστι τοῦτο χυμὸς τὸ γιγνόμενον ὑπὸ τοῦ εἰρημένου ξηροῦ πάθος ἐν τῷ ὑγρῷ τῆς γεύσεως τῆς κατὰ δύναμιν ἀλλοιωτικὸν εἰς ἐνέργειαν· ἄγει γὰρ τὸ αἰσθητικὸν εἰς τοῦτο δυνάμει προϋπάρχον· οὐ γὰρ κατὰ τὸ μανθάνειν, ἀλλὰ κατὰ τὸ θεωρεῖν ἐστὶ τὸ αἰσθάνεσθαι. Ὅτι δ᾽ οὐ παντὸς ξηροῦ, ἀλλὰ τοῦ τροφίμου οἱ χυμοὶ, ἢ πάθος εἰσὶν ἢ στέρησις, δεῖ λαβεῖν ἐντεῦθεν, ὅτι οὔτε τὸ ξηρὸν ἄνευ τοῦ ὑγροῦ, οὔτε τὸ ὑγρὸν ἄνευ τοῦ ξηροῦ· τροφὴ γὰρ οὐχ ἓν μόνον ἐν τοῖς ζώοις, οὐδὲ αὐτοῖς φυτοῖς, ἀλλὰ τὸ μιγνύμενον. Καὶ ἔστι τῆς προσφερομένης τροφῆς τοῖς ζώοις, τὰ μὲν ἁπτὰ τῶν αἰσθητῶν, αὔξησιν ποιοῦντα καὶ φθίσιν· τούτων μὲν γὰρ αἴτιον ᾗ θερμὸν καὶ ψυχρὸν τὸ προσφερόμενον. Ταῦτα γὰρ ποιεῖ καὶ αὔξησιν καὶ φθίσιν. Τρέφει δὲ ᾗ γευστὸν τὸ προσφερόμενον· πάντα γὰρ τρέφεται τῷ γλυκεῖ, ἢ ἁπλῶς, ἢ μεμιγμένως. Δεῖ μὲν οὖν διορίζειν περὶ τούτων ἐν τῷ περὶ γεύσεως· νῦν δ᾽ ὅσον ἀναγκαῖον, ἅψασθαι αὐτῶν. Τὸ γὰρ θερμὸν αὐξάνει καὶ δημιουργεῖ τὴν τροφήν· καὶ τὸ μὲν κοῦφον ἕλκει, τὸ δὲ ἁλμυρὸν καὶ πικρὸν καταλείπει διὰ τὸ βάρος. Ὃ δὴ ἐν τοῖς ἔξω σώμασι ποιεῖ τὸ ἔξω θερμὸν, τοῦτο ἐν τῇ φύσει τῶν ζώων καὶ φυτῶν· διὸ τρέφεται τῷ γλυκεῖ.

Συμμίγνυνται δ᾽ οἱ ἄλλοι χυμοὶ εἰς τροφὴν τὸν
τὸν τρόπον τῷ ἁλμυρῷ καὶ ὀξεῖ ἀντὶ ἡδύσμα
Ταῦτα δὲ διὰ τὸ ἀντισπᾶν τῷ λίαν τρόφιμον εἶν
γλυκὺ, καὶ τὸ ἐπιπολαστικόν. Ὥσπερ δὲ τὰ χρ
τα ἐκ τῆς τοῦ λευκοῦ καὶ μέλανός ἐστι μίξεως,
καὶ οἱ χυμοὶ ἐκ γλυκέος καὶ πικροῦ. Καὶ κατ
γον δὴ τῷ μᾶλλον καὶ ἧττον ἕκαστοί εἰσιν, εἴτ
ἀριθμούς τινας τῆς μίξεως καὶ κινήσεις, εἴτε
ρίστως. Οἱ δὲ τὴν ἡδονὴν ποιοῦντες μιγνύμε
τοι ἐν ἀριθμοῖς μόνον. Ὁ μὲν οὖν λιπαρὸς τ
κέος ἐστὶ χυμός· τὸ δὲ ἁλμυρὸν καὶ πικρὸν, σ
αὐτό. Ὁ δὲ δριμὺς, καὶ αὐστηρὸς, καὶ σ
καὶ ὀξὺς, ἀνὰ μέσον· σχεδὸν γὰρ ἴσα καὶ τὰ
μῶν εἴδη καὶ τὰ τῶν χρωμάτων ἐστίν. Ἑ
ἀμφοτέρων εἴδη, ἄν τις θείη, ὥσπερ εὐλόγως,
μέλαν τὶ εἶναι· λείπεται γὰρ τὸ ξανθὸν μὲν
κοῦ εἶναι, ὥσπερ τὸ λιπαρὸν τοῦ γλυκέος·
κοῦν δὲ, καὶ ἁλουργὸν, καὶ πράσινον, καὶ
μεταξὺ τοῦ λευκοῦ καὶ τοῦ μέλανος· τ
μικτὰ ἐκ τούτων. Καὶ ὥσπερ τὸ μέλαν
τῷ διαφανεῖ τοῦ λευκοῦ, οὕτω τὸ ἁλμυ
πικρὸν τοῦ γλυκέος ἐν τῷ τροφίμῳ ὑγρῷ.
ἡ τέφρα τῶν κατακαιομένων πικρὰ πάντ
σται γὰρ τὸ πότιμον ἐξ αὐτῶν. Δημόκρ
οἱ πλεῖστοι τῶν φυσιολόγων ὅσοι λέγουσι
σεως, ἀτοπώτατόν τι ποιοῦσι· πάντα γὰρ
τά, ἁπτὰ ποιοῦσι. Καίτοι εἰ καὶ τοῦτο
δῆλον ὅτι καὶ τῶν ἄλλων αἰσθήσεων ἑκ
ἐστί. Τοῦτο δὲ ὅτι ἐστὶν ἀδύνατον, οὐ
ἰδεῖν. Ἔτι δὲ τοῖς κοινοῖς τῶν αἰσθ
χρῶνται ὡς ἰδίοις· μέγεθος γὰρ καὶ σ
τραχὺ καὶ τὸ λεῖον, ἔτι δὲ τὸ ὀξὺ καὶ τ
τοῖς ὄγκοις, κοινὰ τῶν αἰσθήσεών ἐστι·
σῶν, ἀλλ᾽ ὄψεώς γε καὶ ἁφῆς. Διὸ κα
των ἀπατῶνται· περὶ δὲ τῶν ἰδίων ο
οἷον ὄψις περὶ χρώματος, καὶ ἀκοὴ π
δὲ τὰ ἴδια εἰς ταῦτα ἀνάγουσιν, ὥσπε
τὸ γὰρ λευκὸν καὶ τὸ μέλαν, τὸ μὲν τρ
τὸ δὲ λεῖον. Εἰς δὲ τὰ σχήματα ἀνά
καίτοι ἢ οὐδεμιᾶς, ἢ μᾶλλον τῆς
γνωρίζειν. Εἰ δ᾽ ἄρα τῆς γεύσεως μ
ἐλάχιστα τῆς ἀκριβεστάτης ἐστὶν αἰ
νειν περὶ ἕκαστον γένος· ὥστε ἐχρῆν
τῶν ἄλλων κοινῶν μάλιστα αἰσθάνεσ
λων] σχημάτων εἶναι κριτικωτάτην.
σθητὰ πάντα ἔχει ἐναντίωσιν, οἷον
λανι τὸ λευκὸν, καὶ ἐν χυμοῖς τὸ
σχῆμα δὲ σχήματι οὐ δοκεῖ εἶναι ἐ
τῶν πολυγώνων τὸ περιφερὲς ἐναν
ὄντων τῶν σχημάτων, ἀναγκαῖον κ
ναι ἀπείρους· διὰ τί γὰρ ὁ μὲν τῶ
ποιήσει, ὁ δ᾽ οὐκ ἂν ποιήσει; Καὶ
καὶ γευστοῦ εἴρηται· τὰ γὰρ ἄλλα
οἰκείαν ἔχει τὴν σκέψιν ἐν τῇ φυσιο
φυτῶν.

CAPUT V

Τὸν αὐτὸν δὲ τρόπον δεῖ ν
ὀσμάς· ὅπερ γὰρ ποιεῖ ἐν τῷ ὑγρῷ
εἰ ἐν ἄλλῳ γένει τὸ ἔγχυμον ὑγρὸ
ὁμοίως. Κοινὸν δὲ κατὰ τούτω
διαφανές. Ἔστι δὲ ὀσφραντὸν,
ᾗ πλυντικὸν καὶ ῥυπτικὸν ἐγχ
γὰρ μόνον ἐν ἀέρι, ἀλλὰ καὶ ἐν ὕ

σεώς ἐστι. Δῆλον δ' ἐπὶ τῶν ἰχθύων καὶ τῶν ὀστρακοδέρμων· φαίνονται γὰρ ὀσφραινόμενοι, οὔτε ἀέρος ὄντος ἐν τῷ ὕδατι· ἐπιπολάζει γὰρ ἀήρ, ὅταν ἐγγένηται· οὔτ' αὐτοὶ ἀναπνέοντες. Εἰ οὖν τις θείη καὶ τὸν ἀέρα καὶ τὸ ὕδωρ ἄμφω ὑγρά, εἴη ἂν ἡ ἐν ὑγρῷ τοῦ ἐγχύμου ξηροῦ φύσις ὀσμή, καὶ ὀσφραντὸν τὸ τοιοῦτον. Ὅτι δὲ ἀπ' ἐγχύμου ἐστὶ τὸ πάθος, δῆλον ἐκ τῶν ἐχόντων καὶ μὴ ἐχόντων ὀσμήν· τά τε γὰρ στοιχεῖα, ἄοσμα, οἷον πῦρ, ἀήρ, ὕδωρ, γῆ, διὰ τὸ τά τε ξηρὰ αὐτῶν καὶ τὰ ὑγρὰ ἄχυμα εἶναι, ἐὰν μή τι μιγνύμενον ποιῇ. Διὸ καὶ ἡ θάλαττα ἔχει ὀσμήν· ἔχει γὰρ χυμὸν καὶ ξηρότητα. Καὶ ἅλες μᾶλλον νίτρου ὀσμώδεις. Δηλοῖ δὲ τὸ ἐξικμαζόμενον ἐξ αὐτῶν ἔλαιον· τὸ δὲ νίτρον γῆς ἐστι μᾶλλον. Ἔτι δέ, λίθος μὲν ἄοσμος· ἄχυμος γάρ· τὰ δὲ ξύλα ὀσμώδη· ἔγχυμα γάρ· καὶ τούτων τὰ ὑδατώδη ἧττον. Ἔτι τῶν μεταλλευομένων, χρυσὸς ἄοσμος· ἄχυμος γάρ· ὁ δὲ χαλκός, καὶ ὁ σίδηρος, ὀσμώδη. Ὅταν δὲ ἐκκαυθῇ τὸ ὑγρόν, ἀοσμότεραι αἱ σκωρίαι γίνονται πάντων. Ἄργυρος δὲ καὶ καττίτερος, τῶν μὲν μᾶλλον ὀσμώδη, τῶν δὲ ἧττον· ὑδατώδη γάρ. Δοκεῖ δ' ἐνίοις ἡ καπνώδης ἀναθυμίασις εἶναι ὀσμή, οὖσα κοινὴ γῆς καὶ ἀέρος. Καὶ πάντες ἐπιφέρονται ἐπὶ τοῦτο περὶ ὀσμῆς. Διὸ καὶ Ἡράκλειτος οὕτως εἴρηκεν, ὡς εἰ πάντα τὰ ὄντα καπνὸς γένοιτο, ῥῖνες ἂν διαγνοῖεν. Ἐπὶ δὲ τὴν ὀσμὴν πάντες ἐπιφέρονται, οἱ μὲν ὡς ἀτμίδα, οἱ δὲ ὡς ἀναθυμίασιν, οἱ δὲ καὶ ἄμφω ταῦτα. Ἔστι δ' ἡ μὲν ἀτμὶς ὑγρότης τις, ἡ δὲ καπνώδης ἀναθυμίασις, ὥσπερ εἴρηται, κοινὴ ἀέρος καὶ γῆς. Καὶ συνίσταται ἐκ μὲν ἐκείνης, ὕδωρ· ἐκ δὲ ταύτης, γῆς τι εἶδος. Ἀλλ' οὐδέτερον τούτων ἔοικεν· ἡ μὲν γὰρ ἀτμίς ἐστιν ὕδατος, ἡ δὲ καπνώδης ἀναθυμίασις ἀδύνατος γενέσθαι ἐν ὕδατι. Ὀσμᾶται δὲ καὶ τὰ ἐν ὕδατι, καθάπερ εἴρηται πρότερον. Ἔτι ἡ ἀναθυμίασις ὁμοίως λέγεται ταῖς ἀποῤῥοίαις. Εἰ οὖν μηδ' ἐκείνη καλῶς, μηδ' αὕτη καλῶς. Ὅτι μὲν οὖν ἐνδέχεται ἀπολαβεῖν τὸ ὑγρόν, καὶ τὸ ἐν τῷ πνεύματι, καὶ τὸ ἐν τῷ ὕδατι, καὶ πάσχειν τι ὑπὸ τῆς ἐγχύμου ξηρότητος, οὐκ ἄδηλον· καὶ γὰρ ὁ ἀήρ, ὑγρὸν τὴν φύσιν ἐστίν. Ὅτι δ' ὁμοίως ἐν τοῖς ὑγροῖς ποιεῖ, καὶ ἐν τῷ ἀέρι, οἷον ἀποπλυνόμενον τὸ ξηρόν, φανερόν. Ἔτι δεῖ ἀνάλογον εἶναι τὰς ὀσμὰς τοῖς χυμοῖς. Ἀλλὰ μὴν τοῦτό γε ἐπ' ἐνίων συμβέβηκε· καὶ γὰρ δριμεῖαι καὶ γλυκεῖαί εἰσιν ὀσμαί, καὶ αὐστηραί, καὶ στρυφναί, καὶ λιπαραί, καὶ τοῖς πικροῖς τὰς σαπρὰς ἄν τις ἀνάλογον εἴποι. Διὸ ὥσπερ ἐκεῖνοι δυσκατάποτοι, τὰ σαπρὰ δυσανάπνευστά ἐστι. Δῆλον ἄρα, ὅτι ὅπερ ἐν τῷ ὕδατι χυμός, τοῦτ' ἐν τῷ ἀέρι καὶ ὕδατι ἡ ὀσμή· καὶ διὰ τοῦτο τὸ ψυχρὸν καὶ ἡ πῆξις καὶ τοὺς χυμοὺς ἀμβλύνει, καὶ τὰς ὀσμὰς ἀφανίζει· τὸ γὰρ θερμὸν τὸ κινοῦν καὶ δημιουργοῦν ἀφανίζουσιν ἡ ψῦξις καὶ ἡ πῆξις. Εἴδη δὲ τοῦ ὀσφραντοῦ, δύο ἐστίν· οὐ γὰρ ὥσπερ φασί τινες, οὐκ ἔστιν εἴδη τοῦ ὀσφραντοῦ, ἀλλ' ἔστι. Διοριστέον δὲ καὶ πῶς ἐστι, καὶ πῶς οὐκ ἔστι· τὸ μὲν γάρ ἐστι κατὰ τοὺς χυμοὺς τεταγμένον αὐτῶν ὥσπερ εἴπομεν, καὶ τὸ ἡδὺ καὶ τὸ λυπηρὸν κατὰ συμβεβηκὸς ἔχουσι· ἐπεὶ γὰρ τὸ τοῦ θρεπτικοῦ εἶναι πάθος, ἐπιθυμούντων μὲν ἡδεῖαι ὀσμαὶ τούτων εἰσί. Πεπληρωμένοις δὲ καὶ μηδὲν δεομένοις οὐχ ἡδεῖαι οὐδ' αἱ ὀσμαί· οὐδ' ἡ τροφὴ ἡ ἔχουσα τὰς ὀσμάς, οὐχ ἡδεῖα οὐδὲ τούτοις. Ὥστε αὗται μέν, ὥσπερ εἴπομεν, κατὰ συμβεβηκὸς ἔχουσι τὸ ἡδὺ καὶ τὸ λυπηρόν· διὸ καὶ πάντων εἰσὶ κοιναὶ τῶν ζώων. Αἱ δὲ καθ' αὑτὰς ἡδεῖαι τῶν ὀσμῶν εἰσιν, οἷον αἱ τῶν ἀνθῶν· οὐδὲν γὰρ μᾶλλον οὐδ' ἧττον πρὸς τὴν τροφὴν παρακαλοῦσιν, οὐδὲ συμβάλλεται πρὸς ἐπιθυμίαν οὐδέν, ἀλλὰ τοὐναντίον μᾶλλον· ἀληθὲς γὰρ ὅπερ Εὐριπίδην εἶπε σκώπτων Στράτις,

Ὅταν φακῆ ἕψηται, μὴ ἐπιχεῖν μύρον.

οἱ δὲ νῦν μιγνύντες εἰς τὰ πόματα τὰς τοιαύτας δυνάμεις, βιάζονται τῇ συνηθείᾳ τὴν ἡδονήν, ἕως ἂν ἐκ δύο αἰσθήσεων γένηται τὸ ἡδύ, ὡς ἕν, καὶ ἀπὸ μιᾶς. Τοῦτο μὲν οὖν τὸ ὀσφραντόν, ἴδιον ἀνθρώπου ἐστίν· ἡ δὲ κατὰ τοὺς χυμοὺς τεταγμένη, καὶ τῶν ἄλλων ζώων, ὥσπερ εἴρηται πρότερον· κἀκείνων μέν, διὰ τὸ κατὰ συμβεβηκὸς ἔχειν τὸ ἡδύ, διῄρηται τὰ εἴδη κατὰ τοὺς χυμούς· ταύτης δ' οὐκέτι, διὰ τὸ τὴν φύσιν αὐτῆς καθ' αὑτὴν εἶναι ἡδεῖαν ἢ λυπηράν. Αἴτιον δὲ τοῦ ἴδιον εἶναι ἀνθρώπου τὴν τοιαύτην ὀσμήν, διὰ τὴν ψῦξιν τὴν περὶ τὸν ἐγκέφαλον· ψυχροῦ γὰρ ὄντος τὴν φύσιν τοῦ ἐγκεφάλου, καὶ τοῦ αἵματος τοῦ περὶ αὐτὸν ἐν τοῖς φλεβίοις ὄντος, λεπτοῦ μὲν καὶ καθαροῦ, εὐψύκτου δέ· (διὸ καὶ ἡ τῆς τροφῆς ἀναθυμίασις ψυχομένη διὰ τὸν τόπον τὰ ῥευματικὰ νοσήματα ποιεῖ) τοῖς ἀνθρώποις πρὸς βοήθειαν ὑγείας γέγονε τὸ τοιοῦτον εἶδος τῆς ὀσμῆς· οὐδὲν γὰρ ἄλλο ἔργον ἐστὶν αὐτῆς, ἢ τοῦτο. Τοῦτο δὲ ποιεῖ φανερῶς· ἡ μὲν γὰρ τροφὴ ἡδεῖα οὖσα, καὶ ἡ ξηρά, καὶ ἡ ὑγρά, πολλάκις νοσώδης ἐστίν· ἡ δὲ ἀπὸ τῆς ὀσμῆς τῆς καθ' ἑαυτὴν εὐώδους ἡδεῖα, ὁπωσοῦν ἔχουσιν, ὠφέλιμος, ὡς εἰπεῖν, ἀεί, καὶ διὰ τοῦτο γίνεται διὰ τῆς ἀναπνοῆς, οὐ πᾶσιν, ἀλλὰ τοῖς ἀνθρώποις, καὶ τῶν ἐναίμων, οἷον τοῖς τετράποσι, καὶ ὅσα μετέχει τῆς τοῦ ἀέρος μᾶλλον φύσεως· ἀναφερομένων γὰρ τῶν ὀσμῶν πρὸς τὸν ἐγκέφαλον, διὰ τὴν ἐν αὐταῖς τῆς θερμότητος κουφότητα, ὑγιεινοτέρως ἔχει τὰ περὶ τὸν τόπον τοῦτον· ἡ γὰρ τῆς ὀσμῆς δύναμις, θερμὴ τὴν φύσιν ἐστί. Κατακέχρηται δ' ἡ φύσις τῇ ἀναπνοῇ ἐπὶ δύο, ὡς ἔργῳ μέν, ἐπὶ τὴν εἰς τὸν θώρακα βοήθειαν· ὡς παρέργῳ δέ, ἐπὶ τὴν ὀσμήν· ἀναπνέοντος γάρ, ὥσπερ ἐκ παρόδου ποιεῖται διὰ τῶν μυκτήρων τὴν κίνησιν. Ἴδιον δὲ τῆς τοῦ ἀνθρώπου φύσεώς ἐστι τὸ τῆς ὀσμῆς τῆς τοιαύτης γένος, διὰ τὸ πλεῖστον καὶ ὑγρότατον ἐγκέφαλον ἔχειν τῶν ζώων ὡς κατὰ μέγεθος· διὰ γὰρ τοῦτο καὶ μόνον, ὡς εἰπεῖν, αἰσθάνεται τῶν ζώων ἄνθρωπος, καὶ χαίρει ταῖς τῶν ἀνθῶν καὶ ταῖς τῶν τοιούτων ὀσμαῖς· σύμμετρος γὰρ ἡ θερμότης αὐτῶν καὶ ἡ κίνησις, πρὸς τὴν ὑπερβολὴν τῆς ἐν τῷ τόπῳ ὑγρότητος καὶ ψυχρότητός ἐστι· τοῖς δὲ ἄλλοις ὅσα πνεύμονα ἔχει διὰ τὸ ἀναπνεῖν τοῦ ἑτέρου γένους τῆς ὀσμῆς τὴν αἴσθησιν ἀποδέδωκεν ἡ φύσις, ὅπως μὴ δύο αἰσθητήρια ποιῇ· ἀπόχρη γὰρ ἐπείπερ καὶ ὡς ἀναπνέουσιν, ὥσπερ ἐν τοῖς ἀνθρώποις ἀμφοτέρων τῶν ὀσφραντῶν, τούτοις τῶν ἑτέρων μόνων ὑπάρχουσα ἡ αἴσθησις· τὰ δὲ μὴ ἀναπνέοντα, ὅτι μὲν ἔχει αἴσθησιν τοῦ ὀσφραντοῦ, φανερόν· καὶ γὰρ ἰχθύες, καὶ τὸ τῶν ἐντόμων γένος πᾶν, ἀκριβῶς καὶ πόῤῥωθεν αἰσθάνεται, διὰ τὸ θρεπτικὸν εἶδος τῆς ὀσμῆς, ἀπέχοντα πολὺ τῆς οἰκείας τροφῆς· οἷον αἵ τε μέλιτται ποιοῦσι πρὸς τὸ μέλι, καὶ τὸ τῶν μικρῶν μυρμήκων γένος, οὓς καλοῦσί τινες σκνῖπας· καὶ τῶν θαλαττίων αἱ πορφύραι, καὶ πολλὰ τῶν ἄλλων τῶν τοιούτων ζώων, ὀξέως αἰσθάνεται τῆς τροφῆς διὰ τὴν ὀσμήν. Ὅτῳ δὲ αἰσθάνεται, οὐχ ὁμοίως φανερόν. Διὸ κἂν ἀπορήσειέ τις, τίνι αἰσθάνονται τῆς ὀσμῆς, εἴπερ ἀναπνέουσι μέν, γίνεται τὸ ὀσμᾶσθαι μοναχῶς· τοῦτο

γὰρ φαίνεται ἐπὶ τῶν ἀναπνεόντων συμβαῖνον πάντων· ἐκείνων δ᾽ οὐδὲν ἀναπνεῖ· αἰσθάνεται μέντοι, εἰ μή τις παρὰ τὰς πέντε αἰσθήσεις ἑτέρα· τοῦτο δὲ ἀδύνατον· τοῦ γὰρ ὀσφραντοῦ, ὄσφρησις· ἐκεῖνα δὲ τούτου αἰσθάνονται, ἀλλ᾽ οὐ τὸν αὐτὸν ἴσως τρόπον· ἀλλὰ τοῖς μὲν ἀναπνέουσι τὸ πνεῦμα ἀφαιρεῖ τὸ ἐπικείμενον, ὥσπερ πῶμά τι· διὸ οὐκ αἰσθάνεται μὴ ἀναπνέοντα, τοῖς δὲ μὴ ἀναπνέουσιν ἀφῄρηται τοῦτο, καθάπερ ἐπὶ τῶν ὀφθαλμῶν τὰ μὲν ἔχει βλέφαρα τῶν ζώων, ὧν μὴ ἀνακαλυφθέντων οὐ δύναται ὁρᾷν· τὰ δὲ σκληρόφθαλμα οὐκ ἔχει. Διόπερ οὐ προσδεῖται οὐδενὸς τοῦ ἀνακαλύψοντος, ἀλλ᾽ ὁρᾷ ἐκ τοῦ δυνατοῦ ὁρᾷν αὐτῷ εὐθύς. Ὁμοίως δὲ καὶ τῶν ἄλλων ζώων ὁτιοῦν οὐδὲν δυσχεραίνει τῶν καθ᾽ αὑτὰ δυσωδῶν τὴν ὀσμὴν, ἂν μή τι τύχῃ φθαρτικὸν ὄν. Ὑπὸ τούτων δὲ ὁμοίως φθείρεται, καθάπερ καὶ οἱ ἄνθρωποι ὑπὸ τῆς τῶν ἀνθράκων ἀτμίδος καρηβαροῦσι, καὶ φθείρονται πολλάκις· οὕτως ὑπὸ τῆς τοῦ θείου δυνάμεως, καὶ τῶν ἀσφαλτωδῶν φθείρεται τἆλλα ζῶα, καὶ φεύγει διὰ τὸ πάθος. Αὐτῆς δὲ τῆς καθ᾽ αὑτὴν δυσωδίας οὐδὲν φροντίζουσι· καίτοι πολλὰ φυόμενα, δυσώδεις ἔχοι τὰς ὀσμὰς, ἂν μή τι συμβάληται πρὸς τὴν γεῦσιν, ἢ τὴν ἐδωδὴν αὐτοῖς. Ἔοικε δ᾽ ἡ αἴσθησις ἡ τοῦ ὀσφραίνεσθαι περιττῶν οὐσῶν τῶν αἰσθήσεων, καὶ τοῦ ἀριθμοῦ ἔχοντος μέσον τοῦ περιττοῦ, καὶ αὐτὴ μέση εἶναι τῶν τε ἁπτικῶν, οἷον ἁφῆς καὶ γεύσεως, καὶ τῶν δι᾽ ἄλλου αἰσθητικῶν, οἷον ὄψεως καὶ ἀκοῆς. Διὸ καὶ τὸ ὀσφραντὸν τῶν θρεπτικῶν ἐστι πάθος τι, (ταῦτα δ᾽ ἐν τῷ ἁπτῷ γένει·) καὶ τοῦ ἀκουστοῦ δὲ καὶ τοῦ ὁρατοῦ. Διὸ καὶ ἐν ἀέρι καὶ ὕδατι ὀσμῶνται. Ὥστε ἐστὶ τὸ ὀσφραντὸν κοινόν τι τούτων ἀμφοτέρων, ὃ καὶ τῷ ἁπτῷ ὑπάρχει, καὶ τῷ ἀκουστῷ καὶ διαφανεῖ. Διὸ καὶ εὐλόγως παρείκασται ξηρότητος ἐν ὑγρῷ καὶ χυτῷ, οἷον βαφή τις εἶναι καὶ πλύσις. Πῶς μὲν οὖν εἴδη δεῖ λέγειν, καὶ πῶς οὐ δεῖ τοῦ ὀσφραντοῦ, ἐπὶ τοσοῦτον εἰρήσθω. Ὃ δὲ λέγουσί τινες τῶν Πυθαγορείων, οὐκ ἔστιν εὔλογον· τρέφεσθαι γάρ φασιν ἔνια ζῶα ταῖς ὀσμαῖς· πρῶτον μὲν γὰρ ὁρῶμεν ὅτι τὴν τροφὴν δεῖ εἶναι σύνθετον· καὶ γὰρ τὰ τρεφόμενα οὐχ ἁπλᾶ ἐστι. Διὸ καὶ περιττώματα γίνεται τῆς τροφῆς, ἢ ἐν αὑτοῖς, ἢ ἔξω, ὥσπερ τοῖς φυτοῖς. Ἔτι δ᾽, οὐδὲ τὸ ὕδωρ ἐθέλει αὐτὸ μόνον ἄμικτον ὂν, τρέφειν· σωματῶδες γάρ τι εἶναι δεῖ τὸ συστησόμενον. Ἔτι πολὺ ἧττον εὔλογον τὸν ἀέρα σωματοῦσθαι· πρὸς δὲ τούτοις, ὅτι πᾶσίν ἐστι τοῖς ζώοις τόπος δεκτικὸς τῆς τροφῆς, ἐξ οὗ ἕλκον λαμβάνει τὸ σῶμα· τοῦ δ᾽ ὀσφραντοῦ ἐν τῇ κεφαλῇ τὸ αἰσθητήριον, καὶ μετὰ πνευματώδους εἰσέρχεται ἀναθυμιάσεως· ὥστ᾽ εἰς τὸν ἀναπνευστικὸν ἂν βαδίζοι τόπον. Ὅτι μὲν οὖν οὐ συμβάλλεται εἰς τὴν τροφὴν τὸ ὀσφραντὸν, ᾗ ὀσφραντὸν, δῆλον. Ὅτι μέντοι εἰς ὑγίειαν, καὶ ἐκ τῆς αἰσθήσεως καὶ ἐκ τῶν εἰρημένων φανερόν. Ὥστε ὅπερ ὁ χυμὸς ἐν τῷ θρεπτικῷ, καὶ πρὸς τὰ τρεφόμενα, τοῦτ᾽ ἔστι πρὸς ὑγείαν τὸ ὀσφραντόν. Καθ᾽ ἕκαστον μὲν οὖν αἰσθητήριον διωρίσθω τὸν τρόπον τοῦτον.

CAPUT VI.

Ἀπορήσειε δ᾽ ἄν τις, εἰ πᾶν σῶμα εἰς ἄπειρον διαιρεῖται, ἆρα καὶ τὰ παθήματα τὰ αἰσθητὰ, οἷον χρῶμα, καὶ χυμὸς, καὶ ὀσμὴ, καὶ ψόφος, καὶ βάρος, καὶ ψυχρὸν καὶ θερμὸν, καὶ κοῦφον, καὶ σκληρὸν καὶ μαλακόν; ἢ ἀδύνατον; ποιητικὸν γάρ ἐστιν ἕκαστον αὐτῶν τῆς αἰσθήσεως· τῷ δύνασθαι γὰρ κινεῖν αὐ-

τὴν λέγεται πάντα. Ὥστ᾽ ἀνάγκη [εἰ ἡ δύναμις] καὶ
τὴν αἴσθησιν εἰς ἄπειρα διαιρεῖσθαι, καὶ πᾶν εἶναι
μέγεθος αἰσθητόν· ἀδύνατον γὰρ λευκὸν μὲν ὁρᾷν,
μὴ ποσὸν δέ· εἰ γὰρ μὴ οὕτως, ἐνδέχοιτ᾽ ἂν εἶναί τι
σῶμα μηδὲν ἔχον χρῶμα, μηδὲ βάρος, μηδ᾽ ἄλλο
τοιοῦτον πάθος· ὥστε οὐδ᾽ αἰσθητὸν ὅλως· ταῦτα
γὰρ τὰ αἰσθητά. Τὸ ἄρα αἰσθητὸν ἔσται συγκεί-
μενον οὐκ ἐξ αἰσθητῶν. Ἀλλὰ ἀναγκαῖον· οὐ γὰρ
γε τῶν μαθηματικῶν. Ἔτι, τίνι κρινοῦμεν ταῦτα
γνωσόμεθα; ἢ τῷ νῷ; ἀλλ᾽ οὐ νοητὰ, οὐδὲ νοεῖ ὁ
τὰ ἐκτὸς μὴ μετὰ αἰσθήσεως ὄντα, ἅμα δέ· ἀλ
ταῦτα ἔχει οὕτως, ἔοικε μαρτυρεῖν τοῖς τὰ ἄτομα
οὖσι μεγέθη· οὕτω γὰρ ἂν λύοιτο ὁ λόγος· ἀλλ᾽
νατα. Εἴρηται δὲ περὶ αὐτῶν ἐν τοῖς λόγοις τοῖ
κινήσεως. Περὶ δὲ τῆς λύσεως αὐτῶν, ἅμα
ἔσται, καὶ διὰ τί πεπέρανται τὰ εἴδη καὶ χρώ
καὶ χυμοῦ, καὶ φθόγγων, καὶ τῶν ἄλλων αἰσ
ὧν μὲν γάρ ἐστιν ἔσχατα, ἀνάγκη πεπεράνθαι
τὸς, τὰ δ᾽ ἐναντία, ἔσχατα. Πᾶν δὲ τὸ α
ἔχει ἐναντίωσιν, οἷον ἐν χρώματι λευκὸν κα
ἐν χυμοῖς γλυκὺ καὶ πικρόν. Καὶ ἐν τοῖς ἄ
πᾶσίν ἐστιν ἔσχατα τὰ ἐναντία. Τὸ μὲν οὖν σ
ἄπειρα τέμνεται ἄνισα, εἰς δὲ ἴσα πεπερασμέ
μὴ καθ᾽ αὑτὸ συνεχὲς, εἰς πεπερασμένα εἴδ
οὖν τὰ μὲν πάθη ὡς εἴδη λεκτέον, ὑπάρχει
ἀεὶ καὶ ἐν τούτοις, ληπτέον ὅτι τὸ δυνάμει
γείᾳ, ἕτερον. Καὶ διὰ τοῦτο τὸ μυρι
λανθάνει τῆς κέγχρου ὁρώμενον, καίτο
ἐπελήλυθε· καὶ ὁ ἐν τῇ διέσει φθόγγος λα
τοι συνεχοῦς ὄντος ἀκούει τοῦ μέλους π
δὲ διάστημα τὸ τοῦ μεταξὺ πρὸς τοὺς ἐσ
θάνει. Ὁμοίως δὲ καὶ ἐν τοῖς ἄλλοις
μικρὰ πάνυ· δυνάμει γὰρ ὁρατά· ἐνεργείᾳ
χωρισθῇ· καὶ γὰρ ἐνυπάρχει δυνάμει
δίποδι, ἐνεργείᾳ δ᾽ ἤδη διαιρεθεῖσα.
δ᾽ αἱ τηλικαῦται ὑπεροχαὶ εὐλόγως μὲν
το εἰς τὰ περιέχοντα, ὥσπερ εἰ καὶ ὁ ἀκ
εἰς τὴν θάλατταν ἐκχυθεὶς ἦν. Οὐ
δὴ ἡ τῆς αἰσθήσεως ὑπεροχὴ οὐ καθ᾽
τὴ, οὐδὲ χωριστή·(δυνάμει γὰρ ἐνυπά
βεστέρᾳ ἡ ὑπεροχή·) οὐδὲ τὸ τηλικο
χωριστὸν ἔσται ἐνεργείᾳ αἰσθέσθαι,
αἰσθητόν· δυνάμει τε γάρ ἐστιν ἤδη, κ
προσγενόμενον. Ὅτι μὲν οὖν ἔνια μεγέ
θάνει, καὶ διὰ τίν᾽ αἰτίαν, καὶ πῶς αἰσ
εἴρηται. Ὅταν δὲ ἤδη ἐνυπάρχῃ τοῦ
καὶ ἐνεργείᾳ αἰσθητὰ εἶναι, καὶ μὴ
ἀλλὰ καὶ χωρὶς ᾖ πεπερασμένα,
ἀριθμὸν, καὶ χρώματα, καὶ χυμοὺς
Ἀπορήσειε δ᾽ ἄν τις, ἆρ᾽ ἀφικνοῦντ
ἢ αἱ κινήσεις αἱ ἀπὸ τῶν αἰσθητῶ
γίνεται αἴσθησις ὅταν ἐνεργῶσιν εἰ
οἷον ἥ τε ὀσμὴ φαίνεται ποιοῦσα
τερον γὰρ ὁ ἐγγὺς αἰσθάνεται τῆς
φος ὕστερον ἀφικνεῖται τῆς πληγ
καὶ τὸ ὁρώμενον καὶ τὸ φῶς; καθά
φησιν ἀφικνεῖσθαι πρότερον τὸ
εἰς τὸ μεταξὺ, πρὶν πρὸς τὴν ὄψιν
ξει δ᾽ εὐλόγως τοῦτο συμβαίνειν
κινεῖταί ποθέν ποι. Ὥστε ἀνά
ἐν ᾧ κινεῖται ἐκ θατέρου πρὸς θ
νος πᾶς διαιρετός. Ὥστε ἦν ὅ
ἔτ᾽ ἐφέρετο ἡ ἀκτὶς ἐν τῷ μεταξὺ

ἅμα καὶ ἀκήκοε, καὶ ὅλως αἰσθάνεται καὶ ᾔσθηται,
καὶ μή ἐστι γένεσις αὐτῶν, ἀλλ᾽ εἰσὶν ἄνευ τοῦ γίνε-
σθαι ὅμως οὐδὲν ἧττον, ὥσπερ καὶ ὁ ψόφος ἤδη γε-
γενημένης τῆς πληγῆς οὔπω πρὸς τῇ ἀκοῇ. Δηλοῖ
δὲ τοῦτο καὶ ἡ τῶν γραμμάτων μετασχημάτισις, ὡς
γινομένης τῆς φορᾶς ἐν τῷ μεταξύ· οὐ γὰρ τὸ λεχθὲν
φαίνονται ἀκηκοότες διὰ τὸ μετασχηματίζεσθαι φε-
ρόμενον τὸν ἀέρα. Ἆρ᾽ οὖν οὕτω τὸ χρῶμα, καὶ τὸ
φῶς; οὐ γὰρ δὴ τῷ πως ἔχειν, τὸ μὲν ὁρᾷ, τὸ δὲ ὁρᾶ-
ται, ὥσπερ ἴσα ἐστίν· οὐδὲ γὰρ ἔδει που ἑκάτερον εἶ-
ναι· τοῖς γὰρ ἴσοις γινομένοις οὐδὲν διαφέρει, ἢ ἐγ-
γύς, ἢ πόῤῥω ἀλλήλων εἶναι· ἢ περὶ μὲν τὸν ψόφον
καὶ τὴν ὀσμὴν τοῦτο συμβαίνειν εὔλογον; ὥσπερ γὰρ
ἀὴρ καὶ τὸ ὕδωρ, συνεχῆ μέν, ἀλλ᾽ ὅμως μεμέρισται
ἀμφοτέρων ἡ κίνησις. Διὸ καὶ ἔστι μὲν ὡς τὸ αὐτὸ
ἀκούει ὁ πρῶτος καὶ ὁ ὕστερος, καὶ ὀσφραίνεται, ἔστι
δ᾽ ὡς οὔ· δοκεῖ δέ τισιν εἶναι ἀπορίαν καὶ περὶ τού-
των· ἀδύνατον γάρ φασί τινες ἄλλον ἄλλῳ τὸ αὐτὸ
ἀκούειν, ἢ ὁρᾶν καὶ ὀσφραίνεσθαι· οὐ γὰρ οἷόν τε
...ι πολλοὺς καὶ χωρὶς ὄντας ἀκούειν ἢ ὀσφραίνεσθαι·
γὰρ ἓν χωρὶς ἂν αὐτὸ αὑτοῦ ἦν· ἢ τοῦ μὲν κινή-
...τος πρῶτον, οἷον τοῦ κώδωνος, ἢ λιβανωτοῦ, ἢ
...ός, τοῦ αὐτοῦ καὶ ἑνὸς ἀριθμοῦ αἰσθάνονται πάν-
...· τοῦ δὲ ἤδη ἰδίου, ἑτέρου ἀριθμῷ, εἴδει δὲ τοῦ αὐτοῦ.
πολλοὶ ἅμα ὁρῶσι, καὶ ὀσμῶνται, καὶ ἀκούουσιν. Ἔστι
οὔτε σώματα ταῦτα, ἀλλὰ πάθος καὶ κίνησίς τις (οὐ
... ἂν συνέβαινε τοῦτο) οὔτε ἄνευ σώματος. Περὶ
τοῦ φωτὸς ἄλλος λόγος· τὸ εἶναι γάρ τι τὸ φῶς
...ν, ἀλλ᾽ οὐ κίνησίς τις. Ὅλως δὲ οὐδὲ ὁμοίως ἐπὶ
ἀλλοιώσεως ἔχει καὶ φορᾶς· αἱ μὲν γὰρ φοραὶ εὐ-
...ως εἰς τὸ μεταξὺ πρῶτον ἀφικνοῦνται. Δοκεῖ δὲ
...ψόφος εἶναι φερομένου τινὸς κίνησις. Ὅσα δὲ
...οιοῦται, οὐκέτι ὁμοίως· ἐνδέχεται γὰρ ἀθρόον ἀλ-
...οῦσθαι, καὶ μὴ τὸ ἥμισυ πρότερον, οἷον τὸ ὕδωρ
... πήγνυσθαι. Οὐ μὴν ἀλλ᾽ ἂν ᾖ πολὺ τὸ θερμαι-
...νον, ἢ πηγνύμενον, τὸ ἐχόμενον ὑπὸ τοῦ ἐχομένου
...χει. Τὸ δὲ πρῶτον ὑπ᾽ αὐτοῦ τοῦ ἀλλοιοῦντος
...βάλλει, καὶ οὐκ ἀνάγκη ἅμα ἀλλοιοῦσθαι καὶ
...ν. Ἦν δ᾽ ἂν καὶ τὸ γεύεσθαι ὥσπερ ἡ ὀσμή,
...ὑγρῷ ἦμεν, πορῥωτέρω. Ἔτι πρὶν θίγειν αὐτοῦ
...όμεθα. Εὐλόγως δὲ ὧν ἐστι μεταξὺ τοῦ αἰ-
...τηρίου, οὐχ ἅμα πάσχει, πλὴν ἐπὶ τοῦ φωτὸς διὰ
...ον. Διὰ τὸ αὐτὸ δὲ καὶ περὶ τοῦ ὁρᾶν·
...γὰρ φῶς ποιεῖ τὸ ὁρᾶν.

CAPUT VII.

Ἔστι δὲ ἀπορία καὶ ἄλλη τις τοιάδε περὶ τὰς αἰ-
...σεις, πότερον ἐνδέχεται ἅμα δύο δύνασθαι αἰσθά-
...σθαι ἐν τῷ αὐτῷ καὶ ἀτόμῳ χρόνῳ, ἢ οὔ; εἰ δή,
... ἡ μείζων κίνησις τὴν ἐλάττω ἐκκρούει. Διὸ ὑπο-
...ρόμενον ὑπὸ τὰ ὄμματα οὐκ αἰσθάνονται, ἂν τύ-
...ι σφόδρα τι ἐννοοῦντες, ἢ φοβούμενοι, ἢ ἀκούον-
... πολὺν ψόφον. Τοῦτο δὴ ὑποκείσθω, καὶ ὅτι
...του μᾶλλόν ἐστιν αἰσθάνεσθαι ἁπλοῦ ὄντος, ἢ
...ραμένου, οἷον οἴνου ἀκράτου, ἢ κεκραμένου, καὶ
...ιτος, καὶ χρόας, καὶ τῆς νήτης μόνης, ἢ ἐν τῇ διὰ
...σῶν, διὰ τὸ ἀφανίζειν ἄλληλα. Τοῦτο δὲ ποιεῖ ἐξ
... ἕν τι γίνεται. Εἰ δὴ ἡ μείζων τὴν ἐλάττω κίνη-
... ἐκκρούει, ἀνάγκη, ἂν ἅμα ὦσι, καὶ ταύτην ἧττον
...θητὴν εἶναι ἢ εἰ μόνη ἦν· ἀφαιρεῖται γάρ τι ἡ ἐλάτ-
... μιγνυμένη, εἴπερ ἅπαντα τὰ ἁπλᾶ μᾶλλον αἰ-
...τά ἐστιν. Ἂν δ᾽ ἄρα ἴσαι ὦσιν ἕτεραι οὖσαι, οὐδ᾽
...ρας ἔσται αἴσθησις· ἀφανίζει γὰρ ἡ ἑτέρα ὁμοίως
... ἑτέραν. Ἁπλῆς δὲ οὐκ ἔστιν ὁμοίως αἰσθέσθαι.
Ὥστε ἢ οὐδεμία ἔσται αἴσθησις, ἢ ἄλλη ἐξ ἀμφοῖν.
Ὅπερ καὶ γίνεσθαι δοκεῖ ἐκ τῶν κεραννυμένων ἐν ᾧ
ἂν μιχθῶσιν. Ἐπεὶ οὖν ἐκ μὲν ἐνίων γίνεταί τι, ἐκ δὲ
ἐνίων οὐ γίνεται· τοιαῦτα δὲ τὰ ὑφ᾽ ἑτέραν αἴσθησιν·
μίγνυται γὰρ ὧν τὰ ἔσχατα ἐναντία· οὐκ ἔστι δ᾽ ἐκ
λευκοῦ καὶ ὀξέος ἓν γίνεσθαι, ἀλλ᾽ ἢ κατὰ συμβεβη-
κός, ἀλλ᾽ οὐχ ὡς ἐξ ὀξέος καὶ βαρέος συμφωνία· οὐκ
ἄρα οὐδὲ αἰσθάνεσθαι ἐνδέχεται αὐτῶν ἅμα. Ἴσαι
μὲν γὰρ οὖσαι αἱ κινήσεις, ἀφανίζουσιν ἀλλήλας, ἐπεὶ
οὐ μία γίνεται ἐξ αὐτῶν. Ἐὰν δὲ ἄνισοι, ἡ κρείττων
αἴσθησιν ἐμποιήσει. Ἔτι μᾶλλον ἅμα δυοῖν αἴσθοι-
το ἂν ἡ ψυχὴ τῇ μιᾷ αἰσθήσει, ὧν μία αἴσθησις, οἷον
ὀξέος καὶ βαρέος· μᾶλλον γὰρ ἅμα ἡ κίνησις τῆς μιᾶς αὐ-
τὴ αὐτῆς, ἢ τοῖν δυοῖν, οἷον ὄψεως καὶ ἀκοῆς. Τῇ μιᾷ δὲ
ἅμα δυοῖν οὐκ ἔστιν αἰσθάνεσθαι ἂν μὴ μιχθῇ· τὸ γὰρ
μίγμα, ἓν βούλεται εἶναι· τοῦ δὲ ἑνός, μία αἴσθησις·
ἡ δὲ μία ἅμα αὐτή. Ὥστ᾽ ἐξ ἀνάγκης τῶν μεμιγμέ-
νων ἅμα αἰσθάνεται, ὅτι μιᾷ αἰσθήσει κατ᾽ ἐνέργει-
αν αἰσθάνεται· ἑνὸς μὲν γὰρ ἀριθμῷ, ἡ κατ᾽ ἐνέργει-
αν μία· εἴδει δὲ ἡ κατὰ δύναμιν μία. Καὶ εἰ μία
τοίνυν ἡ αἴσθησις ἡ κατ᾽ ἐνέργειαν, ἓν ἐκεῖνα ἐρεῖ· με-
μίχθαι ἄρα ἀνάγκη αὐτά. Ὅταν ἄρα μὴ ᾖ μεμιγ-
μένα, δύο ἔσονται αἰσθήσεις αἱ κατ᾽ ἐνέργειαν. Ἀλλὰ
κατὰ μίαν δύναμιν καὶ ἄτομον χρόνον, μίαν ἀνάγκη
εἶναι τὴν ἐνέργειαν. Μιᾶς γὰρ ἡ εἰσάπαξ μία χρῆσις
καὶ κίνησις. Μία δὲ ἡ δύναμις. Οὐκ ἄρα ἐνδέχε-
ται δυοῖν ἅμα αἰσθάνεσθαι τῇ μιᾷ αἰσθήσει. Ἀλ-
λὰ μὴν εἰ τὰ ὑπὸ τὴν αὐτὴν αἴσθησιν ἅμα ἀδύνατον
ἐὰν ᾖ δύο, δῆλον ὅτι ἧττον τὰ κατὰ δύο αἰσθήσεις
ἐνδέχεται ἅμα αἰσθάνεσθαι, οἷον λευκὸν καὶ γλυκύ·
φαίνεται γὰρ τὸ μὲν τῷ ἀριθμῷ ἓν ἡ ψυχή, ἐν οὐδενὶ
ἑτέρῳ λέγειν, ἀλλ᾽ ἢ τῷ ἅμα· τὸ δὲ τῷ εἴδει ἕν, τῇ
κρινούσῃ αἰσθήσει, καὶ τῷ τρόπῳ. Λέγω δὲ τοῦτο,
ὅτι ἴσως τὸ λευκὸν καὶ τὸ μέλαν, ἕτερον τῷ εἴδει ὄν,
ἡ αὐτὴ κρίνει, καὶ τὸ γλυκὺ καὶ τὸ πικρόν· ἡ αὐτὴ
μὲν ἑαυτῇ, ἐκείνης δὲ ἄλλη, ἀλλ᾽ ἑτέρως ἑκάτερον τῶν
ἐναντίων. Ὡς δ᾽ αὔτως ἑαυταῖς τὰ σύστοιχα, οἷον
ὡς ἡ γεῦσις τὸ γλυκύ, οὕτως ἡ ὄψις τὸ λευκόν· ὡς δ᾽
αὕτη τὸ μέλαν, οὕτως ἐκείνη τὸ πικρόν. Ἔτι, εἰ αἱ
τῶν ἐναντίων κινήσεις ἐναντίαι, ἅμα δὲ τὰ ἐναντία ἐν
τῷ αὐτῷ καὶ ἀτόμῳ, οὐκ ἐνδέχεται ὑπάρχειν· ὑπὸ
δὲ τὴν αἴσθησιν τὴν μίαν ἐναντία ἐστίν, οἷον γλυκὺ
καὶ πικρόν· τούτων οὐκ ἐνδέχοιτο ἂν αἰσθάνεσθαι
ἅμα. Ὁμοίως δὲ δῆλον ὅτι οὐδὲ τὰ μὴ ἐναντία· τὰ
μὲν γὰρ τοῦ λευκοῦ, τὰ δὲ τοῦ μέλανός ἐστι. Καὶ ἐν
τοῖς ἄλλοις οὖν ὁμοίως· οἷον τῶν χυμῶν, οἱ μὲν τοῦ
γλυκέος, οἱ δὲ τοῦ πικροῦ. Οὐδὲ τὰ μεμιγμένα ἅμα·
λόγοι γάρ εἰσιν ἀντικειμένων, οἷον τὸ διὰ πασῶν καὶ τὸ
διὰ πέντε, ἐὰν μὴ ὡς ἓν αἰσθάνηται. Οὕτως δὲ εἷς λόγος
ὁ τῶν ἄκρων γίνεται, ἄλλως δὲ οὔ· ἔσται γὰρ ἅμα, ὁ μὲν
πολλοῦ πρὸς ὀλίγον, ἢ περιττοῦ πρὸς ἄρτιον· ὁ δὲ
ὀλίγου πρὸς πολύ, ἢ ἀρτίου πρὸς περιττόν. Εἰ οὖν
πλεῖον ἀπέχει ἔτι ἀλλήλων καὶ διαφέρει, τὰ συστοί-
χως μὲν λεγόμενα, ἐν ἄλλῳ δὲ γένει τῶν ἐν τῷ αὐτῷ
γένει· λέγω δέ, οἷον τὸ γλυκὺ καὶ τὸ λευκὸν καλῶ σύ-
στοιχα, γένει δὲ ἕτερα· τὸ γλυκὺ δὲ τοῦ μέλανος πλεῖ-
ον ἔτι τῷ εἴδει διαφέρει ἢ τὸ λευκόν· ἔτι ἂν ἧττον
ἅμα ἐνδέχοιτο αὐτὰ αἰσθάνεσθαι, ἢ τὰ τῷ γένει ταὐ-
τά. Ὥστε εἰ μὴ ταῦτα, οὐδὲ ἐκεῖνα. Ὃ δὲ λέγουσί
τινες τῶν περὶ τὰς συμφωνίας, ὅτι οὐχ ἅμα ἀφικνοῦν-
ται οἱ ψόφοι· φαίνονται δὲ καὶ λανθάνει, ὅταν ὁ
χρόνος ᾖ ἀναίσθητος· πότερον ὀρθῶς λέγεται, ἢ οὔ;
τάχα γὰρ ἂν φαίη τις καὶ νῦν παρὰ τοῦτο δοκεῖν ἅμα

ὁρᾷν καὶ ἀκούειν ἕν τι, ὅτι οἱ μεταξὺ χρόνοι λανθάνουσιν. Ἢ τοῦτο οὐκ ἀληθὲς, οὐδ' ἐνδέχεται χρόνον εἶναι ἀναίσθητον οὐδένα, οὐδὲ λανθάνειν, ἀλλὰ παντὸς ἐνδέχεται αἰσθάνεσθαι; εἰ γὰρ ὅτε αὐτὸς ἑαυτοῦ τις αἰσθάνεται, ἢ ἄλλου ἐν συνεχεῖ χρόνῳ, μὴ ἐνδέχεται τότε λανθάνειν ὅτι ἐστίν· ἔστι δέ τις ἐν τῷ συνεχεῖ καὶ τοσοῦτος ὅσος ὅλως ἀναίσθητός ἐστι· δῆλον ὅτι τότε λανθάνοι ἂν εἰ ἔστιν, αὐτὸς αὐτὸν, καὶ εἰ ὁρᾷ, καὶ οὐκ αἰσθάνεται· καὶ εἰ αἰσθάνεται, ἔτι οὐκ ἂν εἴη οὔτε χρόνος, οὔτε πρᾶγμα οὐδὲν, ὃ αἰσθάνεται, ἢ ἐν ᾧ, εἰ μὴ οὕτως, ὅτι ἐν τούτου τινὶ, ἢ ὅτι τούτου τι ὁρᾷ, εἴπερ ἐστί τι μέγεθος, καὶ χρόνου καὶ πράγματος, ἀναίσθητον ὅλως διὰ μικρότητα· εἰ γὰρ τὴν ὅλην ὁρᾷ, καὶ αἰσθάνεται τὸν ὅλον αὐτὸν συνεχῶς χρόνον οὕτως, ὅτι ἐν τούτου τινὶ, ἢ ὃ τούτου τι ὁρᾷ, εἴπερ ἐστί τι μέγεθος. Ἀφῃρήσθω τὸ γ β, ἐν ᾧ οὐκ ᾐσθάνετο. Οὐκοῦν ἐν ταύτης τινὶ, ἢ ταύτης τὶ, ὥσπερ τὴν γῆν ὁρᾷ ὅλην, ὅτι τοδὶ αὐτῆς καὶ ἐν τῷ ἐνιαυτῷ βαδίζει, ὅτι ἐν τῷδε τῷ μέρει αὐτοῦ· ἀλλὰ μὴν ἐν τῷ β γ οὐδὲν αἰσθάνεται. Τῷ ἄρα ἐν τούτου τινὶ τοῦ α β αἰσθάνεσθαι, λέγεται τοῦ ὅλου αἰσθάνεσθαι καὶ τὴν ὅλην. Ὁ δὲ αὐτὸς λόγος καὶ ἐπὶ τῆς α γ· αἰεὶ γὰρ ἐν τινὶ καὶ τινὸς, ὅλου δὲ οὐκ ἔστιν αἰσθάνεσθαι. Ἅπαντα μὲν οὖν αἰσθητά ἐστιν, ἀλλ' οὐ φαίνεται ὅσα ἐστί· τοῦ γὰρ ἡλίου τὸ μέγεθος ὁρᾷ, καὶ τὸ τετράπηχυ πόῤῥωθεν, ἀλλ' οὐ φαίνεται ὅσον. Ἀλλ' ἐνίοτε ἀδιαίρετον· ὁρᾷ δ' οὐκ ἀδιαίρετον. Ἡ δ' αἰτία εἴρηται ἐν τοῖς ἔμπροσθεν περὶ τούτου. Ὅτι μὲν οὖν οὐκ ἔστι χρόνος ἀναίσθητος, ἐκ τούτου φανερόν. Περὶ δὲ τῆς πρότερον λεχθείσης ἀπορίας, σκεπτέον, πότερον ἐνδέχεται ἅμα πλειόνων αἰσθάνεσθαι, ἢ οὐκ ἐνδέχεται. Τὸ δ' ἅμα λέγω ἐν ἑνὶ καὶ ἀτόμῳ χρόνῳ πρὸς ἄλληλα. Πρῶτον μὲν οὖν, ἆρ' ὧδ' ἐνδέχεται, ἅμα μὲν, ἑτέρῳ δὲ τῆς ψυχῆς αἰσθάνεσθαι, καὶ οὕτως ἀτόμῳ ὡς παντὶ ὄντι συνεχεῖ, ἢ ὅτι, πρῶτον μὲν τὰ κατὰ τὴν μίαν αἴσθησιν, οἷον λέγω ὄψιν, εἰ ἔσται ἄλλῳ αἰσθανομένη ἄλλου καὶ ἄλλου χρώματος, πλείω τε μέρη ἕξει καὶ εἴδει ταὐτά; καὶ γὰρ ἃ αἰσθάνεται, ἐν τῷ αὐτῷ γένει ἐστίν· εἰ δὲ καὶ ὅτι ὡς ὄμματα δύο φαίη τις, οὐδὲν κωλύει, οὕτω καὶ ἐν ψυχῇ, ὅτι ἴσως ἐκ μὲν τούτων ἕν τι γίνεται, καὶ μία ἡ ἐνέργεια αὐτῶν· ἐκεῖ δὲ, εἰ μὲν ἓν τὸ ἐξ ἀμφοῖν, ἐκεῖνο τὸ αἰσθανόμενον ἔσται· εἰ δὲ χωρὶς, οὐχ ὁμοίως ἕξει. Ἔτι αἰσθήσεις αἱ αὐταὶ πλείους ἔσονται, ὥσπερ εἴ τις ἐπιστήμας διαφόρους φαίη· οὔτε γὰρ ἡ ἐνέργεια ἄνευ τῆς καθ' αὐτὴν ἔσται δυνάμεως, οὔτε ἄνευ ταύτης αἴσθησις ἔσται. Εἰ δὲ τούτων ἐν ἑνὶ καὶ ἀτόμῳ αἰσθάνεται, δῆλον ὅτι καὶ τῶν ἄλλων· μᾶλλον γὰρ ἐνδέχεται τούτων ἅμα πλειόνων, ἢ τῶν τῷ γένει ἑτέρων. Εἰ δὲ δὴ, ἄλλῳ μὲν γλυκέος, ἄλλῳ δὲ λευκοῦ αἰσθάνεται ἡ ψυχὴ μέρει, ἤτοι τὸ ἐκ τούτων ἕν ἐστιν, ἢ ο[...] ἕν. Ἀλλὰ ἀνάγκη ἕν· ἓν γάρ τι τὸ αἰσθητικόν ἐ[...] μέρος. Τίνος οὖν ἐκεῖνο ἑνός; οὐθὲν γὰρ ἐκ τούτ[...] ἕν. Ἀνάγκη ἄρα ἕν τι εἶναι τῆς ψυχῆς, ᾧ ἅπα[...] αἰσθάνεται, καθάπερ εἴρηται πρότερον· ἄλλ[...] γένος δι' ἄλλου. Ἆρ' οὖν ᾗ μὲν ἀδιαίρετόν τι [...] ἐνέργειαν, ἕν τι ἐστὶ τὸ αἰσθητικὸν γλυκέος καὶ λευ[...] ὅταν δὲ διαιρετὸν γένηται κατ' ἐνέργειαν, ἕτερον[...] ὥσπερ ἐπὶ τῶν πραγμάτων αὐτῶν ἐνδέχεται, οὕτ[...] ἐπὶ τῆς ψυχῆς; τὸ γὰρ αὐτὸ καὶ ἓν ἀριθμῷ [...] καὶ γλυκύ ἐστι, καὶ ἄλλα πολλά· εἰ γὰρ μὴ χ[...] τὰ πάθη ἀλλήλων, ἀλλὰ τὸ εἶναι ἕτερον ἑκάστῳ[...] μοίως τοίνυν θετέον καὶ ἐπὶ τῆς ψυχῆς τὸ αἰ[...] ἓν εἶναι ἀριθμῷ τὸ αἰσθητικὸν πάντων· τῷ[...] εἶναι ἕτερον καὶ ἕτερον τῶν μὲν γένει, τῶν [...] Ὥστε καὶ αἰσθάνοιτο ἂν ἅμα τῷ αὐτῷ καὶ ἑν[...] δὲ οὐ τῷ αὐτῷ. Ὅτι δὲ τὸ αἰσθητὸν πᾶν ἐσ[...] θος, καὶ οὐκ ἔστιν ἀδιαίρετον αἰσθητὸν, δῆ[...] γὰρ ὅθεν μὲν οὐκ ἂν ὀφθείη, ἄπειρον τὸ ἀ[...] ὅθεν δὲ ὁρᾶται, πεπερασμένον. Ὁμοίως δὲ κα[...] τὸν καὶ ἀκουστὸν καὶ ὅσων μὴ αὐτῶν [...] αἰσθάνονται. Ἔστι δή τι ἔσχατον τοῦ ἀπ[...] ὅθεν οὐχ ὁρᾶται, καὶ πρῶτον ὅθεν ὁρᾶτα[...] δὴ ἀνάγκη ἀδιαίρετον εἶναι, οὗ ἐν μὲν [...] οὐκ ἐνδέχεται αἰσθάνεσθαι ὄντος, ἐν δὲ [...] ἀνάγκη αἰσθάνεσθαι. Εἰ δή τι ἐστὶν ἀδ[...] σθητὸν, ὅταν τεθῇ ἐπὶ τῷ ἐσχάτῳ ὅθεν [...] τον μὲν οὐκ αἰσθητὸν, πρῶτον δ' αἰσθητ[...] βήσεται ὁρατὸν εἶναι καὶ ἀόρατον· τοῦτ[...] τον. Περὶ μὲν οὖν τῶν αἰσθητηρίων κ[...] τῶν, τίνα τρόπον ἔχει, καὶ κοινῇ, καὶ κα[...] σθητήριον, εἴρηται. Τῶν δὲ λοιπῶν π[...] ον περὶ μνήμης καὶ τοῦ μνημονεύειν.

ΑΡΙΣΤΟΤΕΛΟΥΣ
ΠΕΡΙ ΜΝΗΜΗΣ ΚΑΙ ΑΝΑΜΝΗΣ[...]

CAPUT I.

Περὶ μνήμης καὶ τοῦ μνημονεύειν, λεκτέον τί ἐστι, καὶ διὰ τίνα αἰτίαν γίγνεται, καὶ τίνι τῶν τῆς ψυχῆς μορίων τοῦτο συμβαίνει τὸ πάθος, καὶ τὸ ἀναμιμνήσκεσθαι· οὐ γὰρ οἱ αὐτοί εἰσι μνημονικοὶ, καὶ ἀναμνηστικοὶ, ἀλλ' ὡς ἐπὶ τὸ πολὺ, μνημονικώτεροι μὲν οἱ βραδεῖς· ἀναμνηστικώτεροι δὲ οἱ ταχεῖς καὶ εὐμαθεῖς. Πρῶτον μὲν οὖν ληπτέον, ποῖά ἐστι τὰ μνημονευτά· πολλάκις γὰρ ἐξαπατᾷ τοῦτο· οὔτε γὰρ τὸ μέλλον ἐνδέχεται μνημονεύειν, ἀλλ' ἔστ[...] πιστόν· (εἴη δ' ἂν καὶ ἐπιστήμη τις[...] τινές φασι τὴν μαντικήν·) οὔτε τοῦ[...] σθησις· ταύτῃ γὰρ οὔτε τὸ μέλλον[...] γνωρίζομεν, ἀλλὰ τὸ παρὸν μόνον[...] γενομένου. Τὸ δὲ παρὸν ὅτε πά[...] λευκὸν ὅτε ὁρᾷ, οὐδεὶς ἂν φαίη μ[...] θεωρούμενον, ὅτε θεωρῶν τυγχά[...] τὸ μὲν αἰσθάνεσθαί φησι, τὸ δ' ἐπ[...]

δ' ἄνευ τῶν ἐνεργειῶν ἔχῃ τὴν ἐπιστήμην καὶ τὴν αἴσθησιν, οὕτω μέμνηται τὰς τοῦ τριγώνου, ὅτι δυσὶν ὀρθαῖς ἴσαι· τὸ μὲν, ὅτι ἔμαθεν ἢ ἐθεώρησε· τὸ δὲ, ὅτι ἤκουσεν, ἢ εἶδεν, ἢ ὅτι τοιοῦτον· ἀεὶ γὰρ ὅταν ἐνεργῇ κατὰ τὸ μνημονεύειν, οὕτως ἐν τῇ ψυχῇ λέγει, ὅτι πρότερον τοῦτο ἤκουσεν, ἢ ᾔσθετο, ἢ ἐνόησεν. Ἔστι μὲν οὖν ἡ μνήμη οὔτε αἴσθησις, οὔτε ὑπόληψις, ἀλλὰ τούτων τινὸς ἢ ἕξις, ἢ πάθος, ὅταν γένηται χρόνος. Τοῦ δὲ νῦν ἐν τῷ νῦν οὐκ ἔστι μνήμη, καθάπερ εἴρηται· ἔστι γὰρ τοῦ μὲν παρόντος, αἴσθησις· τοῦ δὲ μέλλοντος, ἐλπίς· τοῦ δὲ γενομένου, μνήμη. Διὸ μετὰ χρόνου πᾶσα μνήμη, ὥστ' ὅσα χρόνου αἰσθάνεται, ταῦτα μόνα τῶν ζώων μνημονεύει, καὶ τούτῳ ᾧ αἰσθάνεται. Ἐπεὶ δὲ περὶ φαντασίας εἴρηται πρότερον ἐν τοῖς περὶ ψυχῆς, καὶ ὅτι νοεῖν οὐκ ἔστιν ἄνευ φαντάσματος· συμβαίνει γὰρ τὸ αὐτὸ πάθος ἐν τῷ νοεῖν, ὅπερ καὶ ἐν τῷ διαγράφειν· ἐκεῖ τε γὰρ οὐθὲν προσχρώμενοι τῷ τὸ ποσὸν ὡρισμένον εἶναι τὸ τρίγωνον, ὅμως γράφομεν ὡρισμένον κατὰ τὸ ποσόν· καὶ ὁ νοῶν ὡσαύτως, κἂν μὴ ποσὸν νοῇ, τίθεται πρὸ ὀμμάτων ποσόν· νοεῖ δὲ, οὐχ ᾗ ποσόν. Ἂν δ' ἡ φύσις ᾖ τῶν ποσῶν, ἀόριστον δὲ, τίθεται μὲν ποσὸν ὡρισμένον· νοεῖ δὲ, ᾗ ποσὸν μόνον. Διὰ τίνα μὲν οὖν αἰτίαν οὐκ ἐνδέχεται νοεῖν οὐδὲν ἄνευ τοῦ συνεχοῦς, οὐδ' ἄνευ χρόνου, τὰ μὴ ἐν χρόνῳ ὄντα, ἄλλος λόγος. Μέγεθος δ' ἀναγκαῖον γνωρίζειν, καὶ κίνησιν, ᾧ καὶ χρόνον, καὶ τὸ φάντασμα τῆς κοινῆς αἰσθήσεως πάθος ἐστίν. Ὥστε φανερὸν ὅτι τῷ πρώτῳ αἰσθητικῷ τούτων ἡ γνῶσις ἐστίν· ἡ δὲ μνήμη καὶ ἡ τῶν νοητῶν οὐκ ἄνευ φαντάσματός ἐστιν. Ὥστε τοῦ νοουμένου κατὰ συμβεβηκὸς ἂν εἴη· καθ' αὑτὸ δὲ τοῦ πρώτου αἰσθητικοῦ. Διὸ καὶ ἑτέροις τισὶν ὑπάρχει τῶν ζώων, καὶ οὐ μόνον ἀνθρώποις, καὶ τοῖς ἔχουσι δόξαν, ἢ φρόνησιν. Εἰ δὲ τῶν νοητικῶν τι μορίων ἦν, οὐκ ἂν ὑπῆρχε πολλοῖς τῶν ἄλλων ζώων· ἴσως δὲ οὐδενὶ τῶν θνητῶν· ἐπεὶ οὐδὲ νῦν πᾶσι, διὰ τὸ μὴ πάντα χρόνου αἴσθησιν ἔχειν· ἀεὶ γὰρ ὅταν ἐνεργῇ τῇ μνήμῃ, καθάπερ καὶ πρότερον εἴπομεν, ὅτι εἶδε τοῦτο, ἢ ἤκουσεν, ἢ ἔμαθε, προσαισθάνεται ὅτι πρότερον· τὸ δὲ πρότερον καὶ ὕστερον, ἐν χρόνῳ ἐστί. Τίνος μὲν οὖν τῶν τῆς ψυχῆς ἐστιν ἡ μνήμη, φανερὸν, ὅτι οὗπερ καὶ ἡ φαντασία· καὶ ἔστι μνημονευτὰ καθ' αὑτὰ μὲν, ὅσα ἐστὶ φαντασία, κατὰ συμβεβηκὸς δὲ, ὅσα μὴ ἄνευ φαντασίας. Ἀπορήσειε δ' ἄν τις, πῶς ποτε τοῦ μὲν πάθους παρόντος, τοῦ δὲ πράγματος ἀπόντος, μνημονεύεται τὸ μὴ παρόν. Δῆλον γὰρ ὅτι δεῖ νοῆσαι τοιοῦτον τὸ γινόμενον διὰ τῆς αἰσθήσεως ἐν τῇ ψυχῇ, καὶ τῷ μορίῳ τοῦ σώματος τῷ ἔχοντι αὐτήν· οἷον ζωγράφημά τι τὸ πάθος, οὗ φαμὲν τὴν ἕξιν εἶναι μνήμην· ἡ γὰρ γινομένη κίνησις ἐνσημαίνεται, οἷον τύπον τινὰ τοῦ αἰσθήματος, καθάπερ οἱ σφραγιζόμενοι τοῖς δακτυλίοις. Διὸ καὶ τοῖς μὲν ἐν κινήσει πολλῇ διὰ τὸ πάθος ἢ δι' ἡλικίαν οὖσιν οὐ γίνεται μνήμη, καθάπερ ἂν εἰς ὕδωρ ῥέον ἐμπιπτούσης τῆς κινήσεως καὶ τῆς σφραγῖδος· τοῖς δὲ, διὰ τὸ ψήχεσθαι, καθάπερ τὰ παλαιὰ τῶν οἰκοδομημάτων, καὶ διὰ σκληρότητα τοῦ δεχομένου τὸ πάθος, οὐκ ἐγγίνεται ὁ τύπος. Διόπερ, οἵ τε σφόδρα νέοι καὶ οἱ γέροντες, ἀμνήμονές εἰσι· ῥέουσι γὰρ, οἱ μὲν διὰ τὴν αὔξησιν, οἱ δὲ διὰ τὴν φθίσιν. Ὁμοίως δὲ καὶ οἱ λίαν ταχεῖς, καὶ οἱ λίαν βραδεῖς, οὐδέτεροι φαίνονται μνήμονες· οἱ μὲν γάρ εἰσιν ὑγρότεροι τοῦ δέοντος, οἱ δὲ σκληρότεροι. Τοῖς μὲν οὖν οὐ μένει τὸ φάντασμα ἐν τῇ ψυχῇ, τῶν δὲ οὐχ ἅπτεται. Ἀλλ' εἰ δὴ τοιοῦτόν ἐστι τὸ συμβαῖνον περὶ τὴν μνήμην, πότερον τοῦτο μνημονεύει τὸ πάθος, ἢ ἐκεῖνο ἀφ' οὗ ἐγένετο; Εἰ μὲν γὰρ τοῦτο, τῶν ἀπόντων οὐδὲν ἂν μνημονεύοιμεν· εἰ δ' ἐκεῖνο, πῶς αἰσθανόμενοι τούτου μνημονεύοιμεν, οὗ μὴ αἰσθανόμεθα, τὸ ἀπόν; εἴτ' ἐστὶν ὅμοιον ὥσπερ τύπος ἢ γραφὴ ἐν ἡμῖν, τούτου αὐτοῦ· εἰ δὲ αἴσθησις, διὰ τί ἂν εἴη μνήμη ἑτέρου, ἀλλ' οὐκ αὐτοῦ τούτου; ὁ γὰρ ἐνεργῶν τῇ μνήμῃ θεωρεῖ τὸ πάθος τοῦτο, καὶ αἰσθάνεται τούτου. Πῶς οὖν τὸ μὴ παρὸν μνημονεύει; εἴη γὰρ ἂν καὶ ὁρᾷν τὸ μὴ παρὸν καὶ ἀκούειν· ἢ ἔστιν ὡς ἐνδέχεται καὶ συμβαίνει τοῦτο; Οἷον γὰρ τὸ ἐν τῷ πίνακι γεγραμμένον ζῶον, καὶ ζῶόν ἐστι καὶ εἰκὼν, τὸ αὐτὸ καὶ ἓν τοῦτό ἐστιν ἄμφω. Τὸ μέντοι εἶναι οὐ ταὐτόν ἐστιν ἀμφοῖν, καὶ ἔστι θεωρεῖν καὶ ὡς ζῶον, καὶ ὡς εἰκόνα. Καὶ οὕτω καὶ τὸ ἐν ἡμῖν φάντασμα δεῖ ὑπολαβεῖν, καὶ αὐτό τι καθ' αὑτὸ εἶναι θεώρημα, καὶ ἄλλου φάντασμα. Ἧι μὲν οὖν καθ' αὑτὸ, θεώρημα ἢ φάντασμά ἐστιν· ᾗ δὲ ἄλλου, οἷον εἰκὼν καὶ μνημόνευμα. Ὥστε καὶ ὅταν ἐνεργῇ ἡ κίνησις αὐτοῦ, ἂν μὲν ᾗ καθ' αὑτό ἐστι, ταύτῃ αἴσθηται ἡ ψυχὴ αὐτοῦ, οἷον νόημά τι, ἢ φάντασμα φαίνεται ἐπελθεῖν. Ἂν δ' ᾗ ἄλλου, ὥσπερ ἐν τῇ γραφῇ, ὡς εἰκόνα θεωρεῖ, καὶ μὴ ἑωρακὼς τὸν Κορίσκον ὡς Κορίσκου· ἐνταῦθα δὲ ἄλλο τὸ πάθος τῆς θεωρίας ταύτης, καὶ ὅταν ὡς ζῶον γεγραμμένον θεωρῇ, ἔν τε τῇ ψυχῇ, το μὲν γίνεται, ὥσπερ νόημα μόνον, τὸ δ' ὡς ἐκεῖ ὅτι εἰκὼν, μνημόνευμα. Καὶ διὰ τοῦτο ἐνίοτε οὐκ ἴσμεν, γινομένων ἡμῖν ἐν τῇ ψυχῇ τοιούτων κινήσεων ἀπὸ τοῦ αἰσθάνεσθαι πρότερον, εἰ κατὰ τὸ ᾐσθῆσθαι συμβαίνοι. Καὶ εἰ ἔστι μνήμη ἢ οὒ, διστάζομεν ἐνίοτε· ὁτὲ δὲ συμβαίνει ἐννοῆσαι καὶ ἀναμνησθῆναι, ὅτι ἠκούσαμέν τι πρότερον, ἢ εἴδομεν. Τοῦτο δὲ συμβαίνει, ὅταν θεωρῶν ὡς αὐτὸ μεταβάλλῃ, καὶ θεωρῇ, ὡς ἄλλου. Γίνεται δὲ καὶ τοὐναντίον ἐνίοτε, οἷον συνέβη Ἀντιφέροντι τῷ Ὠρείτῃ, καὶ ἄλλοις ἐξισταμένοις· τὰ γὰρ φαντάσματα ἔλεγον ὡς γινόμενα, καὶ ὡς μνημονεύοντες. Τοῦτο δὲ γίνεται, ὅταν τις τὴν μὴ εἰκόνα ὡς εἰκόνα θεωρῇ. Αἱ δὲ μελέται τὴν μνήμην σώζουσι, τῷ ἐπαναμιμνήσκειν. Τοῦτο δ' ἐστὶν οὐδὲν ἕτερον, ἢ τὸ θεωρεῖν πολλάκις, ὡς εἰκόνα, καὶ μὴ ὡς καθ' αὑτό. Τί μὲν οὖν ἐστι μνήμη καὶ τὸ μνημονεύειν, εἴρηται, ὅτι φαντάσματος, ὡς εἰκόνος οὗ φάντασμα, ἕξις· καὶ τίνος μορίου τῶν ἐν ἡμῖν, ὅτι τοῦ πρώτου αἰσθητικοῦ, καὶ ᾧ χρόνῳ αἰσθανόμεθα.

CAPUT II.

Περὶ δὲ τοῦ ἀναμιμνήσκεσθαι, λοιπὸν εἰπεῖν. Πρῶτον μὲν οὖν ὅσα ἐν τοῖς ἐπιχειρηματικοῖς λόγοις ἐστὶν ἀληθῆ, δεῖ τιθέναι ὡς ὑπάρχοντα· οὔτε γὰρ μνήμης ἐστὶν ἀνάληψις ἡ ἀνάμνησις, οὔτε λῆψις· ὅταν γὰρ τὸ πρῶτον ἢ μάθῃ, ἢ πάθῃ, οὔτε ἀναλαμβάνει μνήμην οὐδεμίαν· οὐδεμία γὰρ προγέγονεν, οὔτ' ἐξ ἀρχῆς λαμβάνει. Ὅταν δὲ γένηται ἡ ἕξις, ἢ τὸ πάθος· τότε γὰρ μνήμη ἐστίν. Ὥστε μετὰ τοῦ πάθους ἐγγινομένου, οὐκ ἐγγίνεται. Ἔτι δ', ὅτε τὸ πρῶτον ἐγεγόνει ἐν τῷ ἀτόμῳ καὶ ἐσχάτῳ, τὸ μὲν πάθος ἐνυπάρχει ἤδη τῷ παθόντι, καὶ ἡ ἐπιστήμη, εἰ δεῖ καλεῖν ἐπιστήμην τὴν ἕξιν, ἢ τὸ πάθος. Οὐδὲν δὲ κωλύει κατὰ συμβεβηκὸς καὶ μνημονεύειν ἔνια ὧν ἐπιστάμεθα. Τὸ δὲ μνημονεύειν καθ' αὑτὸ οὐχ ὑπάρχει πρὶν χρονισθῆναι· μνημονεύει γὰρ νῦν, ὃ εἶδεν, ἢ ἔπαθε πρότερον· οὐχ ὃ νῦν ἔπαθε, νῦν μνημονεύει. Ἔτι δὲ φανερὸν ὅτι μνημονεύειν ἐστὶ μὴ νῦν ἀναμνησθέντα, ἀλλ' ἐξ ἀρχῆς

αἰσθανόμενον, ἢ παθόντα· ἀλλ' ὅταν ἀναλαμβάνῃ ἣν πρότερον εἶχεν ἐπιστήμην ἢ αἴσθησιν, ἢ οὗ ποτε τὴν ἕξιν ἐλέγομεν μνήμην, τοῦτό ἐστι, καὶ τότε τὸ ἀναμιμνήσκεσθαί ἐστι τῶν εἰρημένων τι. Τὸ δὲ μνημονεύειν συμβαίνει, καὶ μνήμη ἀκολουθεῖ. Οὐδὲ δὴ ταῦτα ἁπλῶς, ἐὰν ἔμπροσθεν ὑπάρξαντα, πάλιν ἐγγίνεται· ἀλλ' ἔστιν ὡς, ἔστι δ' ὡς οὔ· δὶς γὰρ μαθεῖν καὶ εὑρεῖν ἐνδέχεται τὸν αὐτὸν τὸ αὐτό. Δεῖ οὖν διαφέρειν τὸ ἀναμιμνήσκεσθαι τούτων, καὶ ἐνούσης πλείονος ἀρχῆς, ἢ ἐξ ἧς μανθάνουσιν ἀναμιμνήσκεσθαι. Συμβαίνουσι δ' αἱ ἀναμνήσεις, ἐπειδὴ πέφυκεν ἡ κίνησις ἥδε γενέσθαι μετὰ τήνδε· εἰ μὲν ἐξ ἀνάγκης, δῆλον ὡς ὅταν ἐκείνη κινηθῇ, τήνδε κινηθήσεται· εἰ δὲ μὴ ἐξ ἀνάγκης, ἀλλ' ἔθει, ὡς ἐπὶ τὸ πολὺ κινηθήσεται. Συμβαίνει δ' ἐνίους ἅπαξ ἐθισθῆναι μᾶλλον, ἢ ἄλλους πολλάκις κινουμένους. Διὸ ἔνια ἰδόντες ἅπαξ μᾶλλον μνημονεύομεν, ἢ ἕτερα πολλάκις. Ὅταν οὖν ἀναμιμνησκώμεθα, κινούμεθα τῶν προτέρων τινὰ κινήσεων, ἕως ἂν κινηθῶμεν, μεθ' ἣν ἐκείνη εἴωθε. Διὸ καὶ τὸ ἐφεξῆς θηρεύομεν νοήσαντες ἀπὸ τοῦ νῦν, ἢ ἄλλου τινὸς, καὶ ἀφ' ὁμοίου, ἢ ἐναντίου, ἢ τοῦ σύνεγγυς. Διὰ τοῦτο γίνεται ἡ ἀνάμνησις· αἱ γὰρ κινήσεις τούτων, τῶν μὲν αἱ αὐταὶ, τῶν δ' ἅμα, τῶν δὲ μέρος ἔχουσιν· ὥστε τὸ λοιπὸν μικρὸν ὃ ἐκινήθη μετ' ἐκεῖνο. Ζητοῦσι μὲν οὖν οὕτω, καὶ μὴ ζητοῦντες δ' οὕτως ἀναμιμνήσκονται, ὅταν μεθ' ἑτέραν κίνησιν ἐκείνη γίνηται. Ὡς δὲ τὰ πολλὰ, ἑτέρων γενομένων κινήσεων οἵων εἴπομεν, ἐγένετο ἐκείνη. Οὐδὲν δὲ δεῖ σκοπεῖν τὰ πόῤῥω, πῶς μεμνήμεθα, ἀλλὰ τὰ σύνεγγυς· δῆλον γὰρ ὡς ὁ αὐτός εστι τρόπος πῶς· λέγω δέ πως τὸ ἐφεξῆς, οὐ προζητήσας, οὐδ' ἀναμνησθείς· τῷ γὰρ ἔθει ἀκολουθοῦσιν αἱ κινήσεις ἀλλήλαις, ἥδε μετὰ τήνδε. Καὶ ὅταν τοίνυν ἀναμιμνήσκεσθαι βούληται, τοῦτο ποιήσει καὶ ζητήσει λαβεῖν ἀρχὴν κινήσεως, μεθ' ἣν ἐκείνη ἔσται. Διὸ τάχιστα καὶ κάλλιστα γίνονται ἀπ' ἀρχῆς αἱ ἀναμνήσεις· ὡς γὰρ ἔχει τὰ πράγματα πρὸς ἄλληλα τῷ ἐφεξῆς, οὕτω καὶ αἱ κινήσεις. Καὶ ἔστιν εὐμνημόνευτα, ὅσα τάξιν τινὰ ἔχει, ὥσπερ τὰ μαθήματα· τὰ δὲ, φαύλως καὶ χαλεπῶς. Καὶ τούτῳ διαφέρει τὸ ἀναμιμνήσκεσθαι τοῦ πάλιν μανθάνειν, ὅτι δυνήσεταί πως δι' αὑτοῦ κινηθῆναι ἐπὶ τὸ μετὰ τὴν ἀρχήν. Ὅταν δὲ μὴ, ἀλλὰ δι' ἄλλου, οὐκ ἔτι μέμνηται. Πολλάκις δὲ ἤδη μὲν ἀδυνατεῖ ἀναμνησθῆναι· ζητεῖν δὲ δύναται, καὶ εὑρίσκει. Τοῦτο δὲ γίνεται κινοῦντι πολλὰ, ἕως ἂν τοιαύτην κινήσῃ κίνησιν, ᾗ ἀκολουθήσει τὸ πρᾶγμα· τὸ γὰρ μεμνῆσθαί ἐστι τὸ ἐνεῖναι δύναμιν τὴν κινοῦσαν. Τοῦτο δὲ, ὥστε ἐξ αὑτοῦ, καὶ ὧν ἔχει κινήσεων κινηθῆναι, ὥσπερ εἴρηται. Δεῖ δὲ λαβέσθαι ἀρχῆς. Διὸ ἀπὸ τόπων δοκοῦσιν ἀναμιμνήσκεσθαι ἐνίοτε. Τὸ δὲ αἴτιον, ὅτι ταχὺ ἀπ' ἄλλου ἐπ' ἄλλο ἔρχεται· οἷον ἀπὸ γάλακτος ἐπὶ λευκὸν, ἀπὸ λευκοῦ δὲ ἐπ' ἀέρα, καὶ ἀπὸ τούτου ἐφ' ὑγρὸν, ἀφ' οὗ ἐμνήσθη μετοπώρου, ταύτην ἐπιζητῶν τὴν ὥραν. Ἔοικε δὲ τὸ καθόλου, ἀρχὴ καὶ τὸ μέσον πάντων· εἰ γὰρ μὴ πρότερον, ὅταν ἐπὶ τοῦτο ἔλθῃ, μνησθήσεται, ἢ οὐκ ἔτι, οὐδὲ ἄλλοθεν, οἷον εἴ τις νοήσειεν, ἐφ' ὧν α β γ δ ε ζ η θ· εἰ γὰρ μὴ ἐπὶ τὸ ε μέμνηται, ἐπὶ τοῦ ε θ ἐμνήσθη· ἐντεῦθεν γὰρ ἐπ' ἄμφω κινηθῆναι ἐνδέχεται, καὶ ἐπὶ τὸ δ, καὶ ἐπὶ τὸ ε. Εἰ δὲ μὴ τούτων τι ἐπιζητεῖ, ἐπὶ τὸ γ ἐλθὼν μνησθήσεται, εἰ τὸ η, ἢ τὸ ζ ἐπιζητεῖ. Εἰ δὲ μὴ, ἐπὶ τὸ α, καὶ οὕτως ἀεί. Τοῦ δ' ἀπὸ τοῦ αὐτοῦ ἐνίοτε μὲν μνησθῆναι, ἐνίοτε δὲ μὴ, αἴτιον

ὅτι ἐπὶ πλείω ἐνδέχεται κινηθῆναι ἀπὸ τῆς αὐτῆς ἀρ-
χῆς· οἷον ἀπὸ τοῦ γ ἐπὶ τὸ ζ ἢ τὸ δ. Ἐὰν οὖν μὴ
διὰ παλαιοῦ κινῆται, ἐπὶ τὸ συνηθέστερον κινεῖται· ὥσπερ
γὰρ φύσις ἤδη τὸ ἔθος. Διὸ ἃ πολλάκις ἐννοούμεθα, τα-
χὺ ἀναμιμνησκόμεθα· ὥσπερ γὰρ φύσει τόδε μετὰ τόδ
ἐστὶν, οὕτω καὶ ἐνεργείᾳ. Τὸ δὲ πολλάκις φύσ
ποιεῖ. Ἐπεὶ δ' ὥσπερ γίνεται ἐν τοῖς φύσει, καὶ πα
φύσιν, καὶ ἀπὸ τύχης, ἔτι μᾶλλον ἐν τοῖς δι' ἔθ
οἷς ἡ φύσις μὴ ὁμοίως ὑπάρχει· ὥστε κινηθῆναι ἐ
τε κἀκεῖ καὶ ἄλλως· ἄλλως τε καὶ ὅταν ἀφέλκῃ ἐ
θεν, αὐτόσε πη. Καὶ διὰ τοῦτο ὅταν δέῃ ὄνομα μ
μονεῦσαι, παρόμοιον μὲν, εἰς δ' ἐκεῖνο σολοικίζ
Τὸ μὲν οὖν ἀναμιμνήσκεσθαι, τοῦτον συμβαίνε
τρόπον. Τὸ δὲ μέγιστον, γνωρίζειν δεῖ τὸν χ
ἢ μέτρῳ, ἢ ἀορίστως. Ἔστι δέ τι ᾧ κρίνει τὸν
καὶ τὸν ἐλάσσω· εὔλογον δὲ, ὥσπερ τὰ μεγέθη
γὰρ τὰ μεγάλα καὶ πόῤῥω, οὐ τῷ ἀποτείνειν ἐ
διάνοιαν, ὥσπερ τὴν ὄψιν φασί τινες· καὶ γὰρ
των ὁμοίως νοήσει, ἀλλὰ τῇ ἀνάλογον κινήσ
γὰρ ἐν αὐτῇ τὰ ὅμοια σχήματα καὶ αἱ κινήσεις
οὖν διοίσει, ὅταν τὰ μείζω νοῇ· ἢ ὅτι ἐκεῖνα
τὰ ἐλάσσω; πάντα γὰρ τὰ ἐντὸς ἐλάσσω, ὥσ
λογον καὶ τὰ ἐκτός. Ἔστι δ' ἴσως ὥσπερ
εἴδεσιν ἀνάλογον λαβεῖν ἄλλο ἐν αὐτῷ, οὕτ
ἀποστήμασιν. Ὥσπερ οὖν εἰ τὴν α β, β
ποιεῖ τὴν α δ· ἀνάλογον γὰρ ἡ α γ, καὶ ἡ
οὖν μᾶλλον τὴν γ δ, ἢ τὴν ζ η ποιεῖ; ἢ ὡς
τὴν α β ἔχει, οὕτως ἡ τὸ θ πρὸς τὴν μ ἔχ
οὖν ἅμα καὶ κινεῖται. Ἂν δὲ τὴν ζ η βού
σαι, τὴν μὲν β ε, ὁμοίως νοεῖ. Ἀντὶ δὲ
κ λ νοεῖ· αὗται γὰρ ἔχουσιν, ὡς ζ α, πρὸ
ταν οὖν ἅμα ἥ τε τοῦ πράγματος γένηται
ἡ τοῦ χρόνου, τότε τῇ μνήμῃ ἐνεργεῖ.
μὴ ποιῶν, οἴεται μνημονεύειν· οὐδὲν γὰ
ψευσθῆναί τινα, καὶ δοκεῖν μνημονεύειν
οντα. Ἐνεργοῦντα δὲ τῇ μνήμῃ, μὴ
λανθάνειν μεμνημένον οὐκ ἔστι· τοῦτο
τὸ μεμνῆσθαι. Ἀλλ' ἐὰν ἡ τοῦ πράγ
χωρὶς τῆς τοῦ χρόνου, ἢ αὕτη ἐκείνης
Ἡ δὲ τοῦ χρόνου διττή ἐστιν· ὁτὲ μὲν
μέμνηται αὐτὸ, οἷον ὅτι τρίτην ἡμέρα
ποτὲ ἐποίησεν· ὁτὲ δὲ καὶ μέτρῳ· ἀλλ
ἐὰν μὴ μέτρῳ· εἰώθασι δὲ λέγειν, ὅτι
πότε δὲ οὐκ ἴσασιν, ὅταν μὴ γνωρίζ
τῷ ποσῷ μέτρῳ. Ὅτι μὲν οὖν οὐχ ο
κοὶ καὶ ἀναμνηστικοὶ, ἐν τοῖς πρότερ
φέρει δὲ τὸ μνημονεύειν τοῦ ἀναμιμνή
κατὰ τὸν χρόνον, ἀλλ' ὅτι τοῦ μὲν
τῶν ἄλλων ζώων μετέχει πολλά· τοῦ
σθαι, οὐδὲν, ὡς εἰπεῖν, τῶν γνωριζο
ἄνθρωπος. Αἴτιον δ', ὅτι τὸ ανα
οἷον συλλογισμός τις· ὅτι γὰρ πρότ
σεν, ἤ τι τοιοῦτον ἔπαθε, συλλογί
σκόμενος, καὶ ἔστιν οἷον ζήτησίς τι
καὶ τὸ βουλευτικὸν ὑπάρχει, φύσει
καὶ γὰρ τὸ βουλεύεσθαι συλλογισ
δὲ σωματικόν τι τὸ πάθος, καὶ ἡ
ἐν τοιούτῳ φαντάσματος, σημεῖον τ
ἐπειδὰν μὴ δύνωνται ἀναμνησθ
χοντας τὴν διάνοιαν, κἂν οὐκ ἔτι
μιμνήσκεσθαι, οὐδὲν ἧττον, καὶ
χολικούς· τούτους γὰρ φαντάσ
Αἴτιον δὲ τοῦ μὴ ἐπ' αὐτοῖς εἶναι

ὅτι καθάπερ τοῖς βάλλουσιν οὐκ ἔτι ἐπ' αὐτοῖς τὸ στῆσαι, οὕτω καὶ ὁ ἀναμιμνησκόμενος καὶ θηρεύων, σωματικόν τι κινεῖ, ἐν ᾧ τὸ πάθος. Μάλιστα δ' ἐνοχλοῦνται, οἷς ἂν ὑγρότης τύχῃ ὑπάρχουσα περὶ τὸν αἰσθητικὸν τόπον· οὐ γὰρ ῥᾳδίως παύεται κινηθεῖσα, ἕως ἂν ἐπανέλθῃ τὸ ζητούμενον, καὶ εὐθυπορήσῃ ἡ κίνησις. Διὸ καὶ ὀργαί, καὶ φόβοι ὅταν τι κινήσωσιν, ἀντικινούντων πάλιν τούτων, οὐ καθίστανται, ἀλλ' ἐπὶ τὸ αὐτὸ ἀντικινοῦσι· καὶ ἔοικε τὸ πάθος τοῖς ὀνόμασι, καὶ μέλεσι, καὶ λόγοις, ὅταν διὰ στόματος αὐτῶν τι γένηται σφόδρα· παυσαμένοις γὰρ καὶ οὐ βουλομένοις, ἐπέρχεται πάλιν ᾄδειν ἢ λέγειν. Εἰσὶ δὲ καὶ οἱ τὰ ἄνω μείζω ἔχοντες, καὶ οἱ νανώδεις ἀμνημονέστεροι τῶν ἐναντίων, διὰ τὸ πολὺ βάρος ἔχειν ἐπὶ τῷ αἰσθητικῷ, καὶ μήτ' ἐξ ἀρχῆς τὰς κινήσεις δύνασθαι ἐμμένειν, ἀλλὰ διαλύεσθαι, μήτ' ἐν τῷ ἀναμιμνήσκεσθαι ῥᾳδίως εὐθυπορεῖν. Οἱ δὲ πάμπαν νέοι καὶ λίαν γέροντες, ἀμνήμονες διὰ τὴν κίνησιν· οἱ μὲν γὰρ ἐν φθίσει, οἱ δ' ἐν αὐξήσει πολλῇ εἰσίν. Ἔτι δὲ τά γε παιδία, καὶ νανώδη ἐστὶ μέχρι πόῤῥω τῆς ἡλικίας. Περὶ μὲν οὖν μνήμης καὶ τοῦ μνημονεύειν, τίς ἡ φύσις αὐτῶν, καὶ τίνι τῶν τῆς ψυχῆς μνημονεύει τὰ ζῶα, καὶ περὶ τοῦ ἀναμιμνήσκεσθαι, τί ἐστι, καὶ πῶς γίνεται, καὶ διὰ τίνα αἰτίαν, εἴρηται.

ΑΡΙΣΤΟΤΕΛΟΥΣ
ΠΕΡΙ ΥΠΝΟΥ ΚΑΙ ΕΓΡΗΓΟΡΣΕΩΣ.

CAPUT I.

Περὶ δὲ ὕπνου καὶ ἐγρηγόρσεως ἐπισκεπτέον, τίνα τε τυγχάνει ὄντα, καὶ πότερον ἴδια τῆς ψυχῆς, ἢ τοῦ σώματος, ἢ κοινά· κἂν ᾖ κοινά, τίνος μορίου τῆς ψυχῆς, ἢ τοῦ σώματος· καὶ διὰ τίνα αἰτίαν ὑπάρχει τοῖς ζῴοις· καὶ πότερον ἅπαντα κεκοινώνηκεν αὐτῶν ἀμφοτέρων, ἢ τὰ μὲν ὕπνου, τὰ δὲ θατέρου μόνον· ἢ τὰ μὲν οὐδετέρου, τὰ δὲ ἀμφοτέρων. Πρὸς δὲ τούτοις, τί ἐστι τὸ ἐνύπνιον, καὶ διὰ τίνα αἰτίαν καθεύδοντες, ὁτὲ μὲν ὀνειρώττουσιν, ὁτὲ δὲ οὔ· ἢ συμβαίνει μὲν ἀεὶ καθεύδουσιν ἐνυπνιάζειν, ἀλλ' οὐ μνημονεύουσι. Κἂν τοῦτο γίνηται, διὰ τίνα αἰτίαν γίνεται, καὶ πότερον ἐνδέχεται τὰ μέλλοντα προορᾶν, ἢ οὐκ ἐνδέχεται, καὶ τίνα τρόπον εἰ ἐνδέχεται· καὶ πότερον τὰ μέλλοντα ὑπ' ἀνθρώπου πράσσεσθαι, ἢ καὶ ὧν τὸ δαιμόνιον ἔχει τὴν αἰτίαν· καὶ φύσει γίνεται, ἢ ἀπὸ ταὐτομάτου. Πρῶτον μὲν οὖν τοῦτό γε φανερόν, ὅτι ἐν τῷ αὐτῷ τοῦ ζῴου ἥ τε ἐγρήγορσις ὑπάρχει καὶ ὁ ὕπνος· ἀντίκειται γάρ, καὶ φαίνεται στέρησίς τις ὁ ὕπνος τῆς ἐγρηγόρσεως· ἀεὶ γὰρ τὰ ἔσχατα καὶ ἐπὶ τῶν ἄλλων, καὶ ἐν τοῖς φυσικοῖς, ἐν τῷ αὐτῷ δεκτικῷ φαίνεται [τὰ] γινόμενα, καὶ τοῦ αὐτοῦ ὄντα πάθη· λέγω δέ, οἷον ὑγίεια καὶ νόσος, καὶ κάλλος καὶ αἶσχος, καὶ ἰσχὺς καὶ ἀσθένεια, καὶ ὄψις καὶ τυφλότης, καὶ ἀκοὴ καὶ κωφότης. Ἔτι δὲ καὶ ἐκ τῶνδε δῆλον· ᾧ γὰρ τὸν ἐγρηγορότα γνωρίζομεν, τούτῳ καὶ τὸν ὑπνοῦντα· τὸν γὰρ αἰσθανόμενον, τοῦτον ἐγρηγορέναι νομίζομεν· καὶ τὸν ἐγρηγορότα πάντα, ἢ τῶν ἔξωθέν τινος αἰσθάνεσθαι, ἢ τῶν ἐν αὐτῷ τινὸς κινήσεων. Εἰ τοίνυν τὸ ἐγρηγορέναι ἐν μηδενὶ ἄλλῳ ἐστὶν ἢ τῷ αἰσθάνεσθαι, δῆλον ὅτι ᾧπερ αἰσθάνεται, τούτῳ ἐγρήγορε τὰ ἐγρηγορότα, καὶ καθεύδει τὰ καθεύδοντα. Ἐπεὶ δὲ οὔτε τῆς ψυχῆς ἴδιον τὸ αἰσθάνεσθαι, οὔτε τοῦ σώματος· (οὗ γὰρ ἡ δύναμις, τούτου καὶ ἡ ἐνέργεια· ἡ δὲ λεγομένη αἴσθησις, ὡς ἐνέργεια, κίνησίς τις διὰ τοῦ σώματος τῆς ψυχῆς ἐστι·) φανερὸν ὡς οὔτε τῆς ψυχῆς τὸ πάθος ἴδιον, οὔτ' ἄψυχον σῶμα δυνατὸν αἰσθάνεσθαι. Διωρισμένων δὲ πρότερον ἐν ἑτέροις, περὶ τῶν λεγομένων ὡς μορίων τῆς ψυχῆς, καὶ τοῦ μὲν θρεπτικοῦ χωριζομένου τῶν ἄλλων ἐν τοῖς ἔχουσι ζωήν, τῶν δ' ἄλλων οὐδενὸς ἄνευ τούτου ὄντος, δῆλον ὡς ὅσα μὲν αὐξήσεως καὶ φθίσεως μετέχει μόνον ζώντων, ὅτι τούτοις οὐχ ὑπάρχει ὕπνος, οὐδὲ ἐγρήγορσις, οἷον τοῖς φυτοῖς· οὐ γὰρ ἔχει τὸ αἰσθητικὸν μόριον, οὔτε εἰ χωριστόν ἐστιν, οὔτε εἰ μὴ χωριστόν· τῇ γὰρ δυνάμει καὶ τῷ εἶναι χωριστόν ἐστιν. Ὁμοίως δέ, καὶ ὅτι οὐδέν ἐστιν, ὃ ἀεὶ ἐγρήγορεν, ἢ ἀεὶ καθεύδει, ἀλλὰ τοῖς αὐτοῖς ὑπάρχει τῶν ζῴων ἀμφότερα τὰ πάθη ταῦτα· οὔτε γὰρ εἰ ἔστι ζῷον ἔχον αἴσθησιν, τοῦτ' ἐνδέχεται, οὔτε καθεύδειν, οὔτε ἐγρηγορέναι· ἄμφω γάρ ἐστι τὰ πάθη ταῦτα περὶ αἴσθησιν τοῦ πρώτου αἰσθητικοῦ. Οὐκ ἐνδέχεται δὲ οὐδὲ θάτερον τούτων ἀεὶ ὑπάρχειν τῷ αὐτῷ, οἷόν τι γένος ζῴων ἀεὶ καθεύδειν, ἢ ἀεὶ ἐγρηγορέναι. Ἔτι ὅσων ἐστί τι ἔργον κατὰ φύσιν, ὅταν ὑπερβάλλῃ τὸν χρόνον, ᾧ δύναταί τι ποιεῖν, ἀνάγκη ἀδυνατεῖν, οἷον τὰ ὄμματα ὁρῶντα, καὶ παύεσθαι τοῦτο ποιοῦντα. Ὁμοίως δὲ καὶ χεῖρα, καὶ ἄλλο πᾶν, οὗ ἐστί τι ἔργον. Εἰ δή τινός ἐστιν ἔργον τὸ αἰσθάνεσθαι, καὶ τοῦτο ἂν ὑπερβάλλῃ, ὅσον ἦν χρόνον δυνάμενον αἰσθάνεσθαι συνεχῶς, ἀδυνατήσει, καὶ οὐκ ἔτι τοῦτο ποιήσει. Εἰ τοίνυν τὸ ἐγρηγορέναι ὥρισται τῷ λελύσθαι τὴν αἴσθησιν· τῶν δ' ἐναντίων, τὸ μὲν ἀνάγκη θάτερον ἀεὶ παρεῖναι, τὸ δ' οὔ· τὸ δὲ ἐγρηγορέναι τῷ καθεύδειν ἐναντίον, καὶ ἀναγκαῖον παντὶ θάτερον ὑπάρχειν· ἀναγκαῖον ἂν εἴη καθεύδειν· εἰ οὖν τὸ τοιοῦτον πάθος ὕπνος, τοῦτο δ' ἐστὶν ἀδυναμία δι' ὑπερβολὴν τοῦ ἐγρηγορέναι· ἡ δὲ τοῦ ἐγρηγορέναι ὑπερβολή, ὁτὲ μὲν νοσώδης, ὁτὲ δ' ἄνευ νόσου γίνεται· ὥστε καὶ ἡ ἀδυναμία, καὶ ἡ διάλυσις ὡσαύτως ἔσται· ἀνάγκη πᾶν τὸ ἐγρηγορὸς ἐνδέχεσθαι καθεύδειν· ἀδύνατον γὰρ ἀεὶ ἐνεργεῖν. Ὁμοίως δὲ οὐδὲ καθεύδειν οὐδὲν ἀεὶ ἐνδέχεται· ὁ γὰρ ὕπνος, πάθος τι τοῦ αἰσθητικοῦ μορίου ἐστίν, οἷον δεσμός, καὶ ἀκινησία τις. Ὥστ' ἀνάγκη πᾶν τὸ καθεῦδον ἔχειν τὸ αἰσθητικὸν μόριον· αἰσθητικὸν δέ, τὸ δυνατὸν αἰσθάνεσθαι κατ' ἐνέργειαν. Ἐνεργεῖν δὲ τῇ αἰσθήσει κυρίως, καὶ ἁπλῶς ἀδύνατον καθεύδοντα ἅμα· διὸ ἀναγκαῖον ὕπνον

παντα ἐγερτὸν εἶναι. Τὰ μὲν οὖν ἄλλα σχεδὸν ἅπαντα δῆλα κοινωνοῦντα ὕπνου, καὶ πλωτὰ, καὶ πτηνα, καὶ πεζά· καὶ γὰρ τὰ τῶν ἰχθύων γένη πάντα, καὶ τὰ τῶν μαλακίων ὦπται καθεύδοντα, καὶ τἆλλα πάντα ὅσα ἔχει ὀφθαλμούς· καὶ γὰρ τὰ σκληρόφθαλμα φανερὸν, καὶ τὰ ἔντομα κοιμώμενα· βραχύϋπνα δὲ τὰ τοιαῦτα πάντα. Διὸ καὶ λάθοι ἂν τινα πολλάκις, πότερον μετέχει τοῦ καθεύδειν, ἢ οὔ. Τῶν δ' ὀστρακοδέρμων, κατὰ μὲν τὴν αἴσθησιν, οὐδέπω γέγονε φανερὸν, εἰ καθεύδει. Εἰ δέ τι πιθανὸς ὁ λεχθεὶς λόγος, τούτῳ πεισθήσεται. Ὅτι μὲν οὖν ὕπνου κοινωνεῖ τὰ ζῶα πάντα, φανερὸν ἐκ τούτων· τῷ γὰρ αἴσθησιν ἔχειν, ὥρισται τὸ ζῶον· τῆς δὲ αἰσθήσεως τρόπον μέν τινα τὴν ἀκινησίαν, καὶ οἷον δεσμὸν τὸν ὕπνον εἶναι φαμέν· τὴν δὲ λύσιν καὶ τὴν ἄνεσιν, ἐγρήγορσιν. Τῶν δὲ φυτῶν οὐδὲν οἷόν τε κοινωνεῖν οὐδετέρου τούτων τῶν παθημάτων· ἄνευ μὲν γὰρ αἰσθήσεως, οὐχ ὑπάρχει οὔτε ὕπνος, οὔτε ἐγρήγορσις· οἷς δ' αἴσθησις ὑπάρχει, καὶ τὸ λυπεῖσθαι καὶ τὸ χαίρειν· οἷς δὲ ταῦτα, καὶ ἐπιθυμία. Τοῖς δὲ φυτοῖς οὐδὲν ὑπάρχει τούτων. Σημεῖον δ', ὅτι καὶ τὸ ἔργον τὸ αὑτοῦ ποιεῖ τὸ θρεπτικὸν μόριον, ἐν τῷ καθεύδειν μᾶλλον ἢ ἐν τῷ ἐγρηγορέναι. Τρέφεται γὰρ καὶ αὐξάνεται τότε μᾶλλον, ὡς οὐδὲν προσδεόμενα πρὸς ταῦτα τῆς αἰσθήσεως.

CAPUT II.

Διὰ τί δὲ καθεύδει καὶ ἐγρήγορε, καὶ διὰ ποίαν τίν' αἴσθησιν, ἢ ποίας, εἰ διὰ πλείους, σκεπτέον. Ἐπεὶ δ' ἔνια μὲν τῶν ζώων ἔχει τὰς αἰσθήσεις πάσας, ἔνια δ' οὐκ ἔχει, οἷον ὄψιν, ἀκοήν· τὴν δ' ἁφὴν, καὶ τὴν γεῦσιν, ἅπαντα ἔχει, πλὴν εἴ τι τῶν ζώων ἀτελές· εἴρηται δὲ περὶ αὐτῶν ἐν τοῖς περὶ ψυχῆς· ἀδύνατον δ' ἐστὶν ἁπλῶς, ὁποιανοῦν αἴσθησιν αἰσθάνεσθαι τὸ καθεῦδον ζῶον· φανερὸν ὅτι πᾶσιν ἀναγκαῖον ὑπάρχειν τὸ αὐτὸ πάθος ἐν τῷ καλουμένῳ ὕπνῳ· εἰ γὰρ τῇ μὲν, τῇ δὲ μὴ, ταύτῃ καθεῦδον αἰσθήσεται· τοῦτο δ' ἀδύνατον. Ἐπεὶ δ' ὑπάρχει καθ' ἑκάστην αἴσθησιν, τὸ μέν τι ἴδιον, τὸ δέ τι κοινόν· ἴδιον μὲν οἷον τῇ ὄψει τὸ ὁρᾷν, τῇ δ' ἀκοῇ τὸ ἀκούειν, καὶ ταῖς ἄλλαις κατὰ τὸν αὐτὸν τρόπον· ἔστι δέ τις καὶ κοινὴ δύναμις ἀκολουθοῦσα πάσαις, ᾗ καὶ ὁρᾷ, καὶ ἀκούει, καὶ αἰσθάνεται· οὐ γὰρ δὴ τῇ γε ὄψει ὁρᾷ, ὅ, τι ὁρᾷ. Καὶ κρίνει δὴ καὶ δύναται κρίνειν, ὅτι ἕτερα τὰ γλυκέα τῶν λευκῶν, οὔτε γεύσει, οὔτε ὄψει, οὔτ' ἀμφοῖν, ἀλλά τινι κοινῷ μορίῳ τῶν αἰσθητηρίων ἁπάντων· ἔστι μὲν γὰρ μία αἴσθησις, καὶ τὸ κύριον αἰσθητήριον ἕν· τὸ δ' εἶναι αἰσθήσει τοῦ γένους ἑκάστου ἕτερον, οἷον ψόφου καὶ χρώματος. Τοῦτο δ' ἅμα τῷ ἁπτικῷ μάλισθ' ὑπάρχει· τοῦτο μὲν γὰρ χωρίζεται τῶν ἄλλων αἰσθητηρίων· τὰ δ' ἄλλα τούτου ἀχώριστα. Εἴρηται δὲ περὶ αὐτῶν ἐν τοῖς περὶ ψυχῆς θεωρήμασι. Φανερὸν τοίνυν, ὅτι τούτου ἐστὶ πάθος ἡ ἐγρήγορσις καὶ ὁ ὕπνος· διὸ καὶ πᾶσιν ὑπάρχει τοῖς ζώοις· καὶ γὰρ ἡ ἁφὴ μόνη πᾶσιν· εἰ γὰρ τῷ πάσας τι πεπονθέναι τὰς αἰσθήσεις ἐγίνετο τὸ καθεύδειν, ἄτοπον, εἰ αἷς οὔτ' ἀνάγκη, οὔτε δυνατὸν τρόπον τινὰ ἐνεργεῖν ἅμα, ταύτας ἀναγκαῖον ἀργεῖν ἅμα καὶ ἀκινητίζειν· τοὐναντίον γὰρ εὐλογώτερον συνέβαινεν ἂν αὐταῖς τὸ μὴ ἅμα ἠρεμεῖν. Ὡς δὲ νῦν λέγομεν, εὐλόγως ἔχει καὶ περὶ τούτων· τοῦ γὰρ κυρίου τῶν ἄλλων πάντων αἰσθητηρίου καὶ πρὸς ὃ συντείνει τὰ ἄλλα, πεπονθότος τι, συμπάσχειν ἀναγκαῖον καὶ τὰ λοιπὰ πάντα· ἐκείνων δέ τινος ἀδυνατοῦντος, οὐκ ἀνάγκη τοῦτ'

ἀδυνατεῖν. Φανερὸν δ' ἐκ πολλῶν, ὅτι οὐκ ἐν τῷ
τὰς αἰσθήσεις ἀργεῖν, καὶ μὴ χρῆσθαι αὐταῖς ὁ ὕπνος,
οὐδ' ἐν τῷ μὴ δύνασθαι αἰσθάνεσθαι· καὶ γὰρ ἐν ταῖς
λειποψυχίαις τοιοῦτον συμβαίνει· ἀδυναμία γὰρ αἰ-
σθήσεων ἡ λειποψυχία. Γίνονται δὲ καὶ ἔκνοιαί τινες
τοιαῦται. Ἔτι δ' οἱ τὰς ἐν τῷ αὐχένι φλέβας κατα-
λαμβανόμενοι, ἀναίσθητοι γίνονται· ἀλλ' ὅταν
ἀδυναμία τῆς χρήσεως, μήτ' ἐν τῷ αἰσθητηρίῳ, μή
δι' ἣν ἔτυχεν αἰτίαν, ἀλλὰ καθάπερ εἴρηται νῦν,
τῷ πρώτῳ ᾧ αἰσθάνεται πάντων· ὅταν μὲν γὰρ τοῦ
ἀδυνατήσῃ, ἀνάγκη καὶ τοῖς αἰσθητηρίοις πᾶσιν ἀδυ-
νατεῖν αἰσθέσθαι· ὅταν δ' ἐκείνων τινὶ, οὐκ ἀνάγ
τούτῳ. Δι' ἣν δ' αἰτίαν συμβαίνει τὸ καθεύδ
καὶ ποῖόν τι τὸ πάθος ἐστὶ, λεκτέον. Ἐπεὶ δὲ τρό
πλείους τῆς αἰτίας (καὶ γὰρ τὸ τίνος ἕνεκα, καὶ
ἡ ἀρχὴ τῆς κινήσεως, καὶ τὴν ὕλην, καὶ τὸν λόγο
τιον εἶναί φαμεν·) πρῶτον μὲν οὖν ἐπειδὴ λέγομε
φύσιν ἕνεκά του ποιεῖν· τοῦτο δ' ἀγαθόν τι· τ
ἀνάπαυσιν παντὶ τῷ πεφυκότι κινεῖσθαι, μὴ δυν
δ' ἀεὶ καὶ συνεχῶς κινεῖσθαι, μεθ' ἡδονῆς ἀνα
εἶναι καὶ ὠφέλιμον τὴν ἀνάπαυσιν. Τῷ δὲ
αὐτῇ τῇ ἀληθείᾳ προσάπτουσι τὴν μεταφορά
την, ὡς ἀναπαύσει ὄντι. Ὥστε σωτηρίας ἕνε
ζώων ὑπάρχει. Ἡ δ' ἐγρήγορσις, τέλος· τὸ
σθάνεσθαι καὶ τὸ φρονεῖν, πᾶσι τέλος οἷς
θάτερον αὐτῶν· βέλτιστα γὰρ ταῦτα· τὸ δὲ τ
τιστον. Ὥστε ἀναγκαῖον ἑκάστῳ τῶν ζώων
τὸν ὕπνον. Λέγω δὲ ἐξ ὑποθέσεως τὴν ἀνά
εἰ ζῶον ἔσται ἔχον τὴν αὑτοῦ φύσιν, ἐξ ἀνά
ὑπάρχειν αὐτῷ δεῖ· καὶ τούτων ὑπαρχόντ
ὑπάρχειν. Ἔτι δὲ, ποίας κινήσεως καὶ π
τοῖς σώμασι γιγνομένης, συμβαίνει τό, τε ἐγ
καὶ τὸ καθεύδειν τοῖς ζώοις, μετὰ ταῦ
Τοῖς μὲν οὖν ἄλλοις ζώοις καθάπερ τοῖ
ὑποληπτέον εἶναι τὰ αἴτια τοῦ πάθους,
ἢ ἀνάλογον. Τοῖς δ' ἐναίμοις, ἅπερ τοῖς
ὥστ' ἐκ τούτων πάντα θεωρητέον. Ὅτι
τῆς αἰσθήσεως ἀρχὴ γίνεται ἀπὸ τοῦ α
τοῖς ζώοις, ἀφ' οὗπερ καὶ ἡ τῆς κινήσεω
πρότερον ἐν ἑτέροις. Αὕτη δέ ἐστι τρι
νων τόπων, ὁ μέσος κεφαλῆς καὶ τῆς
Τοῖς μὲν οὖν ἐναίμοις τοῦτ' ἔστι τὸ περὶ
μέρος· πάντα γὰρ τὰ ἔναιμα, καρδίαν ἔ
χὴ τῆς αἰσθήσεως καὶ τῆς κινήσεως τῆς
θέν ἐστι. Τῆς μὲν οὖν κινήσεως φαν
τοῦ πνεύματος ἀρχὴ, καὶ ὅλως ἡ τ
ἐστιν ἐνταῦθα· καὶ τὰ ἀναπνέοντα, κα
καταψυχόμενα πρός γε τὴν σωτηρίαν
τῷ μορίῳ θερμοῦ, ἡ φύσις πεπόρικ
δὲ περὶ αὐτῆς ὕστερον καθ' αὑτήν. Τ
καὶ τοῖς ἐντόμοις, καὶ τοῖς μὴ δεχ
ἐν τῷ ἀνάλογον, τὸ σύμφυτον πνεῦμα
καὶ ξυνιζάνον φαίνεται. Δῆλον δὲ τοῦ
πτέρων, οἷον σφηκῶν, καὶ μελισσῶν,
αις, καὶ ὅσα τοιαῦτα. Ἐπεὶ δὲ κινε
εῖν ἄνευ ἰσχύος ἀδύνατον· ἰσχὺν δὲ
ματος κάθεξις, τοῖς μὲν εἰσφερομένο
τοῖς δὲ μὴ ἀναπνέουσιν, ἡ σύμφυτο
βοῦντα φαίνεται τὰ πτερωτὰ, ὅταν
τοῦ πνεύματος προσπίπτοντος πρὸ
ὁλοπτέρων. Κινεῖται δὲ πᾶν, αἰσθ
μένης, ἢ οἰκείας, ἢ ἀλλοτρίας, ἐν
τηρίῳ. Εἰ δ' ἔστιν ὁ ὕπνος καὶ ἡ

τοῦ μορίου τούτου, ἐν ᾧ μὲν τόπῳ, καὶ ἐν ᾧ μορίῳ πρώτῳ γίνεται ὁ ὕπνος καὶ ἡ ἐγρήγορσις, φανερόν. Κινοῦνται δ' ἔνιοι καθεύδοντες, καὶ ποιοῦσι πολλὰ ἐγρηγορικά· οὐ μέντοι ἄνευ φαντάσματος καὶ αἰσθήσεώς τινος· τὸ γὰρ ἐνύπνιόν ἐστιν, αἴσθημα τρόπον τινά. Λεκτέον δὲ περὶ αὐτῶν ὕστερον. Διότι δὲ τὰ μὲν ἐνύπνια μνημονεύουσιν ἐγερθέντες, τὰς δὲ ἐγρηγορικὰς πράξεις οὐ μνημονεύουσιν, ἐν τοῖς προβληματικοῖς εἴρηται.

CAPUT III.

Ἐχόμενον δὲ τῶν εἰρημένων ἐστὶν ἐπελθεῖν, τίνων γινομένων, καὶ πόθεν ἡ ἀρχὴ τοῦ πάθους γίγνεται τοῦ τε ἐγρηγορέναι καὶ τοῦ καθεύδειν. Φανερὸν δή, ὅτι ἐπεὶ ἀναγκαῖον τῷ ζώῳ, ὅταν αἴσθησιν ἔχῃ, τότε πρῶτον τροφήν τε λαμβάνειν, καὶ αὔξησιν· τροφὴ δ' ἐστὶ πᾶσιν ἡ ἐσχάτη, τοῖς μὲν ἐναίμοις, ἡ τοῦ αἵματος φύσις· τοῖς δὲ ἀναίμοις, τὸ ἀνάλογον. Τόπος δὲ τοῦ αἵματος, αἱ φλέβες· τούτων δ' ἀρχὴ ἡ καρδία. Φανερὸν δὲ τὸ λεχθὲν ἐκ τῶν ἀνατομῶν. Τῆς μὲν οὖν θύραθεν τροφῆς εἰσιούσης εἰς τοὺς δεκτικοὺς τόπους, γίνεται ἡ ἀναθυμίασις εἰς τὰς φλέβας· ἐκεῖ δὲ μεταβάλλουσα ἐξαιματοῦται, καὶ πορεύεται ἐπὶ τὴν ἀρχήν. Εἴρηται δὲ περὶ τούτων ἐν τοῖς περὶ τροφῆς. Νῦν δὲ ἀναληπτέον ὑπὲρ αὐτῶν, τούτου χάριν, ὅπως τὰς ἀρχὰς τῆς κινήσεως θεωρήσωμεν, καὶ τί πάσχοντος τοῦ μορίου αἰσθητικοῦ, συμβαίνει ἡ ἐγρήγορσις καὶ ὁ ὕπνος· οὐ γάρ ἐστιν ὁ ὕπνος ἡτισοῦν ἀδυναμία τοῦ αἰσθητικοῦ, καθάπερ εἴρηται· καὶ γὰρ ἔκνοια καὶ πνιγμός τις, καὶ λειποψυχία ποιεῖ τὴν τοιαύτην ἀδυναμίαν. Ἤδη δὲ γεγένηταί τισι καὶ φαντασία λειποψυχήσασιν ἰσχυρῶς. Τοῦτο μὲν οὖν ἔχει τινὰ ἀπορίαν· εἰ γὰρ ἐνδέχεται καταδαρθεῖν τὸν λειποψυχήσαντα, ἐνδέχοιτ' ἂν ἐνύπνιον εἶναι καὶ τὸ φάντασμα. Πολλὰ δέ ἐστιν, ἃ λέγουσιν οἱ σφόδρα λειποψυχήσαντες καὶ δόξαντες τεθνάναι· περὶ ὧν τὸν αὐτὸν λόγον ὑποληπτέον εἶναι πάντων· ἀλλὰ γὰρ ὥσπερ εἴπομεν, οὐκ ἔστιν ὁ ὕπνος ἀδυναμία πᾶσα τοῦ αἰσθητικοῦ, ἀλλ' ἐκ τῆς περὶ τροφὴν ἀναθυμιάσεως γίνεται τὸ πάθος τοῦτο· ἀναγκαῖον γὰρ τὸ ἀναθυμιώμενον, μέχρι του ὠθεῖσθαι, εἶτ' ἀντιστρέφειν, καὶ μεταβάλλειν, καθάπερ εὔριπον. Τὸ δὲ θερμὸν ἑκάστου τῶν ζώων πρὸς τὸ ἄνω πέφυκε φέρεσθαι. Ὅταν δ' ἐν τοῖς ἄνω τόποις γένηται, ἀθρόον πάλιν ἀντιστρέφει, καὶ καταφέρεται. Διὸ μάλιστα γίνονται ὕπνοι ἀπὸ τῆς τροφῆς· ἀθρόον γὰρ πολὺ τότε ὑγρὸν καὶ σωματῶδες ἀναφέρεται. Ἱστάμενον μὲν οὖν βαρύνει καὶ ποιεῖ νυστάζειν· ὅταν δὲ ῥέψῃ κάτω, καὶ ἀντιστρέψαν ἀπώσῃ τὸ θερμόν, τότε γίνεται ὁ ὕπνος, καὶ τὸ ζῶον καθεύδει. Σημεῖον δὲ τούτων καὶ τὰ ὑπνωτικά· πάντα γὰρ καρηβαρίαν ποιεῖ, καὶ τὰ ποτά, καὶ τὰ βρώματα, μήκων, μανδραγόρας, οἶνος, αἶραι. Καὶ καταφερόμενοι καὶ νυστάζοντες τοῦτο δοκοῦσι πάσχειν, καὶ ἀδυνατοῦσιν αἴρειν τὴν κεφαλὴν καὶ τὰ βλέφαρα. Καὶ μετὰ τὰ σῖτα μάλιστα τοιοῦτος ὁ ὕπνος· πολλὴ γὰρ ἡ ἀπὸ τῶν σιτίων ἀναθυμίασις. Ἔτι δ' ἐκ κόπων ἐνίων· ὁ μὲν γὰρ κόπος, συντηκτικόν· τὸ δὲ σύντηγμα γίνεται, ὥσπερ τροφὴ ἄπεπτος, ἂν μὴ ψυχρὸν ᾖ. Καὶ νόσοι δέ τινες τὸ αὐτὸ τοῦτο ποιοῦσιν, ὅσαι ἀπὸ περιττώματος ὑγροῦ καὶ θερμοῦ, οἷον συμβαίνει τοῖς πυρέττουσι, καὶ ἐν τοῖς ληθάργοις. Ἔτι δ' ἡ πρώτη ἡλικία· τὰ γὰρ παιδία καθεύδει σφόδρα, διὰ τὸ τὴν τροφὴν ἄνω φέρεσθαι πᾶσαν. Σημεῖον δὲ τὸ ὑπερβάλλειν τὸ μέγεθος τῶν ἄνω πρὸς τὰ κάτω κατὰ τὴν πρώτην ἡλικίαν, διὰ τὸ ἐπὶ ταῦτα γίνεσθαι τὴν αὔξησιν. Διὰ ταύτην δὲ τὴν αἰτίαν καὶ ἐπιληπτικὰ γίνεται· ὅμοιον γὰρ ὁ ὕπνος ἐπιλήψει, καὶ ἔστι τρόπον τινὰ ὁ ὕπνος ἐπίληψις· διὸ καὶ συμβαίνει πολλοῖς ἡ ἀρχὴ τούτου τοῦ πάθους, καθεύδουσι· καὶ καθεύδοντες μὲν ἁλίσκονται, ἐγρηγορότες δ' οὔ· ὅταν γὰρ πολὺ φέρηται τὸ πνεῦμα ἄνω, καταβαῖνον πάλιν, τὰς φλέβας ὀγκοῖ, αἷς συνθλίβει τὸν πόρον, δι' οὗ ἡ ἀναπνοὴ γίνεται. Διὸ τοῖς παιδίοις οὐ συμφέρουσιν οἱ οἶνοι, οὐδὲ ταῖς τίτθαις· διαφέρει γὰρ ἴσως οὐδὲν αὐτὰ πίνειν, ἢ τὰς τίτθας· ἀλλὰ δεῖ πίνειν ὑδαρῆ, καὶ ὀλίγον· πνευματώδης γὰρ ὁ οἶνος· καὶ τούτου μᾶλλον ὁ μέλας. Οὕτω δὲ τὰ ἄνω πλήρη τῆς τροφῆς τοῖς παιδίοις, ὥστε πέντε μηνῶν οὐδὲ στρέφουσι τὸν αὐχένα· ὥσπερ γὰρ τοῖς σφόδρα μεθύουσιν, ὑγρότης ἀναφέρεται πολλή. Εὔλογον δὲ τοῦτ' εἶναι τὸ πάθος αἴτιον, καὶ τοῦ ἠρεμεῖν ἐν ταῖς μήτραις τὰ ἔμβρυα τὸ πρῶτον. Καὶ τὸ ὅλον δὲ φίλυπνοι οἱ ἀδηλόφλεβοι καὶ νανώδεις, καὶ μεγαλοκέφαλοι· τῶν μὲν γὰρ αἱ φλέβες στεναί, ὥστ' οὐ ῥᾴδιον καταῤῥεῖν κατιὸν τὸ ὑγρόν· τοῖς δὲ νανώδεσι καὶ μεγαλοκεφάλοις ἡ ἄνω ὁρμὴ πολλὴ καὶ ἀναθυμίασις. Οἱ δὲ φλεβώδεις οὐχ ὑπνωτικοὶ δι' εὔροιαν τῶν φλεβῶν, ἂν μή τι ἄλλο πάθος ἔχωσιν ὑπεναντίον· οὐδ' οἱ μελαγχολικοί· κατέψυκται γὰρ ὁ εἴσω τόπος. Ὥστ' οὐ γίνεται αὐτοῖς πλῆθος ἀναθυμιάσεως. Διὰ τοῦτο γὰρ καὶ βρωτικοὶ σκληροὶ ὄντες· ὥσπερ γὰρ οὐδὲν ἀπολελαυκότα διάκειται τὰ σώματα αὐτοῖς. Ἡ δὲ μέλαινα χολὴ φύσει ψυχρὰ οὖσα, καὶ τὸν θρεπτικὸν τόπον ψυχρὸν ποιεῖ, καὶ τὰ ἄλλα μόρια, ὅπου ἂν ὑπάρχοι δυνάμει τὸ τοιοῦτον περίττωμα. Ὥστε φανερὸν ἐκ τῶν εἰρημένων, ὅτι ὁ ὕπνος ἐστὶ σύνοδός τις τοῦ θερμοῦ εἴσω καὶ ἀντιπερίστασις φυσική, διὰ τὴν εἰρημένην αἰτίαν. Διὸ πολλὴ κίνησις τοῦ ὑπνοῦντος. Ὅθεν δὲ ἐκλείπει, καταψύχεται, καὶ διὰ ψύξιν καταπίπτει τὰ βλέφαρα. Καὶ τὰ μὲν ἄνω κατέψυκται, καὶ τὰ ἔξω· τὰ δ' ἐντὸς καὶ τὰ κάτω, θερμά, οἷον τὰ περὶ τοὺς πόδας, καὶ τὰ εἴσω. Καίτοι τις ἀπορήσειεν ἄν, ὅτι μετὰ τὰ σιτία ἰσχυρότατος ὁ ὕπνος γίνεται, καὶ ἔστιν ὑπνωτικὸν ὁ οἶνος, καὶ ἄλλα θερμότητα ἔχοντα τοιαῦτα. Ἔστι δὲ οὐκ εὔλογον, τὸν μὲν ὕπνον εἶναι κατάψυξιν· τὰ δ' αἴτια τοῦ καθεύδειν, θερμά. Πότερον οὖν τοῦτο συμβαίνει, ὅτι ὥσπερ ἡ κοιλία κενὴ μὲν οὖσα, θερμή ἐστιν· ἡ δὲ πλήρωσις αὐτὴν καταψύχει διὰ τὴν κίνησιν· οὕτω καὶ οἱ ἐν τῇ κεφαλῇ πόροι, καὶ τόποι, καταψύχονται ἀναφερομένης τῆς ἀναθυμιάσεως; ἢ ὥσπερ τοῖς προσχεομένοις τὸ θερμὸν ἐξαίφνης φρίκη γίνεται· κἀκεῖ ἀνιόντος τοῦ θερμοῦ, ἀθροιζόμενον τὸ ψυχρὸν καταψύχει, καὶ τὸ κατὰ φύσιν θερμὸν ποιεῖ ἐξαδυνατεῖν καὶ ὑποχωρεῖν; ἔτι δὲ πολλῆς ἐμπιπτούσης τροφῆς, ἣν ἀνάγει τὸ θερμόν, ὥσπερ τὸ πῦρ καταψύχεται ἐπιτιθεμένων τῶν ξύλων, ἕως ἂν καταπεφθῇ· γίνεται γὰρ ὁ ὕπνος, ὥσπερ εἴρηται, ἀναφερομένου τοῦ σωματώδους ὑπὸ τοῦ θερμοῦ διὰ τῶν φλεβῶν πρὸς τὴν κεφαλήν. Ὅταν δὲ μηκέτι δύνηται, ἀλλὰ τῷ πλήθει ὑπερβάλλει τὸ ἀναχθέν, πάλιν ἀνταπωθεῖται, καὶ κάτω ῥεῖ. Διὸ καταπίπτουσί τε, ὑποσπωμένου τοῦ θερμοῦ ἀνάγοντος, οἱ ἄνθρωποι· μόνον γὰρ ὀρθὸν τῶν ζώων, καὶ ἐπιπεσὸν μέν, ἔκνοιαν ποιεῖ· ὕστερον δέ, φαντασίαν. Ἢ αἱ μὲν νῦν λεγόμεναι λύσεις, ἐνδεχόμεναι μέν εἰσι τοῦ γίνεσθαι τὴν κατάψυξιν· οὐ μὴν ἀλλὰ κύριός γ' ἐστὶν

ὁ τόπος ὁ περὶ τὸν ἐγκέφαλον, ὥσπερ ἐν ἄλλοις εἴρηται. Πάντων δέ ἐστι τῶν ἐν τῷ σώματι ψυχρότατον ὁ ἐγκέφαλος· τοῖς δὲ μὴ ἔχουσι, τὸ ἀνάλογον τούτῳ μόριον. Ὥσπερ οὖν τὸ ἀπατμίζον ὑγρὸν ὑπὸ τῆς τοῦ ἡλίου θερμότητος, ὅταν ἔλθῃ εἰς τὸν ἄνω τόπον, διὰ τὴν ψυχρότητα αὐτοῦ καταψύχεται, καὶ συστὰν καταφέρεται γενόμενον πάλιν ὕδωρ· οὕτως ἐν τῇ ἀναφορᾷ τοῦ θερμοῦ τῇ πρὸς τὸν ἐγκέφαλον, ἡ μὲν περιττωματικὴ ἀναθυμίασις, εἰς φλέγμα συνέρχεται· διὸ καὶ οἱ κατάῤῥοι φαίνονται γιγνόμενοι ἐκ τῆς κεφαλῆς· ἡ δὲ τρόφιμος καὶ μὴ νοσώδης, καταφέρεται συνισταμένη καὶ καταψύχει τὸ θερμόν. Πρὸς δὲ τὸ καταψύχεσθαι, καὶ μὴ δέχεσθαι ῥᾳδίως τὴν ἀναθυμίασιν, συμβάλλεται καὶ ἡ λεπτότης καὶ ἡ στενότης τῶν περὶ τὸν ἐγκέφαλον φλεβῶν. Τῆς μὲν οὖν καταψύξεως τοῦτ' ἔστιν αἴτιον, καίπερ τῆς ἀναθυμιάσεως ὑπερβαλλούσης τῇ θερμότητι. Ἐγείρεται δ' ὅταν πεφθῇ, καὶ κρατήσῃ ἡ συνεωσμένη θερμότης ἐν ὀλίγῳ πολλὴ ἐκ τοῦ περιεστῶτος· καὶ διακριθῇ, τό, τε σωματωδέστατον αἷμα, καὶ τὸ καθαρώτατον. Ἔστι δὲ λεπτότατον μὲν αἷμα καὶ καθαρώτατον τὸ ἐν τῇ κεφαλῇ· παχύτατον δὲ καὶ θολερώτατον, τὸ ἐν τοῖς κάτω μέρεσι. Παντὸς δὲ τοῦ αἵματος ἀρχὴ, ὥσπερ εἴρηται καὶ ἐνταῦθα, καὶ ἐν ἄλλοις, ἡ καρδία. Τῶ[illegible] δ' ἐν τῇ καρδίᾳ, ἑκατέρας τῆς θαλάμης κοινὴ ἡ μέση· ἐκείνων δ' ἑκατέρα δέχεται ἐξ ἑκατέρας τῆς φλεβὸς, τῆς τε μεγάλης καλουμένης, καὶ τῆς ἀορτῆς. Ἐν [illegible] τῇ μέσῃ, γίνεται ἡ διάκρισις. Ἀλλὰ τὸ μὲν διορίζειν περὶ τούτων ἑτέρων ἐστὶ λόγων οἰκειότερον. Διὰ [illegible] τὸ γίνεσθαι τὸ αἷμα μάλιστα μετὰ τὴν τῆς τροφ[illegible] προσφορὰν ἀδιακριτώτερον, ὁ ὕπνος γίνεται, ἕως [illegible] διακριθῇ τοῦ αἵματος τὸ μὲν καθαρώτατον εἰς [illegible] ἄνω, τὸ δὲ θολερώτατον εἰς τὰ κάτω. Ὅταν δὲ τ[illegible] το συμβῇ, ἐγείρονται ἀπολυθέντα τοῦ ἐκ τῆς τρο[illegible] βάρους. Τί μὲν οὖν τὸ αἴτιον τοῦ καθεύδειν, εἴρ[illegible] ὅτι ἡ ὑπὸ τοῦ σωματώδους τοῦ ἀναφερομένου [illegible] τοῦ συμφύτου θερμοῦ ἀντιπερίστασις ἀθρόως [illegible] πρῶτον αἰσθητήριον· καὶ τί ἐστιν ὕπνος, καὶ ὅ[illegible] πρώτου αἰσθητηρίου κατάληψις πρὸς τὸ μὴ [illegible] σθαι ἐνεργεῖν, ἐξ ἀνάγκης μὲν γινόμενος· (οὐ γ[illegible] δέχεται ζῶον εἶναι, μὴ συμβαινόντων τῶν ἀ[illegible] ζομένων αὐτό·) ἕνεκα δὲ σωτηρίας· σώζει [illegible] ἀνάπαυσις.

ΑΡΙΣΤΟΤΕΛΟΥΣ
ΠΕΡΙ ΕΝΥΠΝΙΩΝ

CAPUT I.

Μετὰ δὲ ταῦτα, περὶ ἐνυπνίου ἐπιζητητέον, καὶ πρῶτον τίνι τῶν τῆς ψυχῆς φαίνεται· καὶ πότερον τοῦ νοητικοῦ τὸ πάθος ἐστὶ τοῦτο, ἢ τοῦ αἰσθητικοῦ· τούτοις γὰρ μόνον τῶν ἐν ἡμῖν γνωρίζομέν τι. Εἰ δὲ χρῆσις ὄψεως, ὅρασις· καὶ ἀκοῆς τὸ ἀκούειν, καὶ ὅλως αἰσθήσεως τὸ αἰσθάνεσθαι· κοινὰ δ' ἐστὶ τῶν αἰσθήσεων, οἷον σχῆμα, καὶ κίνησις, καὶ μέγεθος, καὶ τἄλλα τὰ τοιαῦτα· ἴδια δὲ οἷον χρῶμα, ψόφος, χυμός· ἀδυνατεῖ δὲ πάντα μύοντα καὶ καθεύδοντα ὁρᾷν, ὁμοίως δὲ καὶ ἐπὶ τῶν λοιπῶν· ὥστε δηλονότι καὶ οὐκ αἰσθανόμεθα οὐδὲν ἐν τοῖς ὕπνοις. Οὐκ ἄρα γε τῇ αἰσθήσει τὸ ἐνύπνιον αἰσθανόμεθα. Ἀλλὰ μὴν οὐδὲ τῇ δόξῃ· οὐ γὰρ μόνον τὸ προσιόν φαμεν ἄνθρωπον ἢ ἵππον εἶναι, ἀλλὰ καὶ λευκὸν ἢ καλόν· ὧν ἡ δόξα ἄνευ αἰσθήσεως, οὐδὲν ἂν φήσειεν, οὔτ' ἀληθῶς, οὔτε ψευδῶς. Ἐν δὲ τοῖς ὕπνοις συμβαίνει τὴν ψυχὴν τοῦτο ποιεῖν· ὁμοίως γὰρ ὅτι ἄνθρωπος, καὶ ὅτι λευκὸς ὁ προσιὼν, δοκοῦμεν ὁρᾷν. Ἔτι παρὰ τὸ ἐνύπνιον ἐννοοῦμεν ἄλλό τι, καθάπερ ἐν τῷ ἐγρηγορέναι αἰσθανόμενοί τι· περὶ οὗ γὰρ αἰσθανόμεθα, πολλάκις καὶ διανοούμεθά τι. Οὕτω καὶ ἐν τοῖς ὕπνοις παρὰ τὰ φαντάσματα, ἐνίοτε ἄλλα ἐννοοῦμεν. Φανείη δ' ἄν τῳ τοῦτο, εἴ τις προσέχοι τὸν νοῦν, καὶ πειρῷτο μνημονεύειν ἀναστάς. Ἤδη δέ τινες καὶ ἑωράκασιν ἐνύπνια τοιαῦτα, οἷον οἱ δοκοῦντες κατὰ τὸ μνημονικὸν παράγγελμα τίθεσθαι τὰ προβαλλόμενα· συμβαίνει γὰρ αὐτοῖς πολλάκις, ἄλλό τι παρὰ τὸ ἐνύπνιον τίθεσθαι πρὸ ὀμμάτων εἰς τὸν τόπον φάντασμα. Ὥστε δῆλον ὅτι οὔτε ἐνύπνιον πᾶ[illegible] φάντασμα, καὶ ὅτι ὃ ἐννοοῦμεν, τῇ δό[illegible] Δῆλον δὲ περὶ τούτων ἁπάντων εἰς τοσ[illegible] αὐτὸ ᾧ καὶ ἐγρηγορότες ἐν ταῖς νόσοι[illegible] ὅτι τοῦτ' αὐτὸ καὶ ἐν τῷ ὕπνῳ ποιεῖ τὸ[illegible] ὑγιαίνουσι δὲ καὶ εἰδόσιν, ὅμως ὁ ἥλιος [illegible] δοκεῖ. Ἀλλ' εἴτε τὸ αὐτὸ, εἴθ' ἕτερον [illegible] τῆς ψυχῆς καὶ τὸ αἰσθητικὸν, οὐδὲν ἧ[illegible] ἄνευ τοῦ ὁρᾷν καὶ αἰσθάνεσθαί τι· τ[illegible] καὶ παρακούειν, ὁρῶντος ἀληθές τι[illegible] οὐ τοῦτο δὲ ὃ οἴεται. Ἐν δὲ τῷ ὕπνῳ[illegible] ὁρᾷν, μηδ' ἀκούειν, μηδ' ὅλως αἰσ[illegible] οὖν τὸ μὲν μηδὲν ὁρᾷν ἀληθές· τὸ δ[illegible] τὴν αἴσθησιν, οὐκ ἀληθές· ἀλλ' ἐνδέ[illegible] πάσχειν τι, καὶ τὰς ἄλλας αἰσθήσεις[illegible] των, ὥσπερ ἐγρηγορότος προσβάλλε[illegible] σθήσει· οὐχ οὕτω δὲ ὥσπερ ἐγρηγο[illegible] μὲν ἡ δόξα λέγει ὅτι ψεῦδος τὸ ὁρώμ[illegible] γορότος· ὁτὲ δὲ κατέχεται καὶ ἀκο[illegible] σματι. Ὅτι μὲν οὖν οὐκ ἔστι τοῦ[illegible] τοῦ διανοουμένου τὸ πάθος τοῦτο[illegible] πνιάζειν, φανερόν. Ἀλλ' οὐδὲ [illegible] ἁπλῶς· ὁρᾷν γὰρ ἂν [ἦν] καὶ ἀκο[illegible] πῶς δεῖ καὶ τίνα τρόπον, ἐπισκεπτέ[illegible] οὖν, ὅπερ ἐστὶ καὶ φανερὸν, ὅτι[illegible] πάθος, εἴπερ καὶ ὁ ὕπνος· οὐ γ[illegible] ζώων ὑπάρχει ὁ ὕπνος, ἄλλῳ δὲ [illegible] τῷ αὐτῷ. Ἐπεὶ δὲ περὶ φαντασ[illegible] χῆς εἴρηται, καὶ ἔστι μὲν τὸ αὐτ[illegible]

φανταστικόν· τὸ δ᾽ εἶναι φανταστικῷ καὶ αἰσθητικῷ ἕτερον· ἔστι δὲ φαντασία, ἡ ὑπὸ τῆς κατ᾽ ἐνέργειαν αἰσθήσεως γινομένη κίνησις· τὸ δ᾽ ἐνύπνιον φάντασμά τι φαίνεται εἶναι· τὸ γὰρ ἐν ὕπνῳ φάντασμα, ἐνύπνιον λέγομεν, εἴθ᾽ ἁπλῶς, εἴτε τρόπον τινὰ γινόμενον· φανερὸν ὅτι τοῦ αἰσθητικοῦ μέν ἐστι τὸ ἐνυπνιάζειν· τούτου δὲ ᾗ τὸ φανταστικόν.

CAPUT II.

Τί δέ ἐστι τὸ ἐνύπνιον, καὶ πῶς γίνεται, ἐκ τῶν περὶ τὸν ὕπνον συμβαινόντων μάλιστ᾽ ἂν θεωρήσαιεν· τὰ γὰρ αἰσθητὰ καθ᾽ ἕκαστον αἰσθητήριον, ἡμῖν ποιοῦσιν αἴσθησιν· καὶ τὸ γινόμενον ὑπ᾽ αὐτῶν πάθος, οὐ μόνον ἐνυπάρχει ἐν τοῖς αἰσθητηρίοις, ἐνεργουσῶν τῶν αἰσθήσεων, ἀλλὰ καὶ ἀπελθουσῶν· παραπλήσιον γὰρ τὸ πάθος ἐπί τε τούτων καὶ ἐπὶ τῶν φερομένων ἔοικεν εἶναι. Καὶ γὰρ ἐπὶ τῶν φερομένων τοῦ κινήσαντος οὐκ ἔτι θιγγάνοντος, κινεῖται· γὰρ κινῆσαν, ἐκίνησεν ἀέρα τινὰ, καὶ πάλιν οὗτος νούμενος ἕτερον. Καὶ τοῦτον δὴ τὸν τρόπον, μέχρι ἂν οὗ στῇ, ποιεῖται τὴν κίνησιν καὶ ἐν ἀέρι, καὶ τοῖς ὑγροῖς. Ὁμοίως δὲ ὑπολαβεῖν τοῦτο δεῖ καὶ ἀλλοιώσεως· τὸ γὰρ θερμανθὲν ὑπὸ τοῦ θερμοῦ, τὸ σίον θερμαίνει, καὶ τοῦτο διαδίδωσιν ἕως τῆς ἀρχῆς. τε καὶ ἐν ᾧ τὸ αἰσθάνεσθαι, ἐπειδή ἐστιν ἀλλοίωσίς τις κατ᾽ ἐνέργειαν αἴσθησις, ἀνάγκη τοῦτο συμβαίνειν. τὸ πάθος ἐστὶν [ὁ ὕπνος,] οὐ μόνον ἐν αἰσθανομέ τοῖς αἰσθητηρίοις, ἀλλὰ καὶ ἐν πεπαυμένοις, καὶ βάθει, καὶ ἐπιπολῆς. Φανερὸν δὲ, ὅταν συνεχῶς θανώμεθά τι· μεταφερόντων γὰρ τὴν αἴσθησιν, λουθεῖ τὸ πάθος, οἷον ἐκ τοῦ ἡλίου εἰς τὸ σκότος· βαίνει γὰρ μηδὲν ὁρᾷν, διὰ τὴν ἔτι ὑποῦσαν κίν ἐν τοῖς ὄμμασιν ὑπὸ τοῦ φωτός· κᾂν πρὸς ἓν μα πολὺν χρόνον βλέψωμεν ἢ λευκὸν, ἢ χλωρὸν, οὗτον φαίνεται ἐφ᾽ ᾧπερ ἂν τὴν ὄψιν μεταβάλω· κᾂν πρὸς τὸν ἥλιον βλέψαντες, ἢ ἄλλό τι λαμ μύσωμεν, παρατηρήσαντι φαίνεται κατ᾽ εὐθυω ᾗ συμβαίνει τὴν ὄψιν ὁρᾷν, πρῶτον μὲν τοιοῦ τὴν χρόαν, εἶτα μεταβάλλει εἰς φοινικοῦν, κἄπειτα ρουν, ἕως ἂν εἰς τὴν μέλαιναν ἔλθῃ χρόαν, καὶ ανισθῇ. Καὶ αἱ ἀπὸ τῶν κινουμένων δὲ, μετα σιν οἷον ἀπὸ τῶν ποταμῶν, μάλιστα δ᾽ ἀπὸ τάχιστα ῥεόντων· φαίνεται γὰρ τὰ ἠρεμοῦντα κινα. Γίνονται δὲ καὶ ἀπὸ τῶν μεγάλων ψόφων φοι, [γίνονται] καὶ ἀπὸ τῶν ἰσχυρῶν ὀσμῶν δύσ· καὶ ἐπὶ τῶν ὁμοίων. Ταῦτα δὲ φανερῶς βαίνει τοῦτον τὸν τρόπον. Ὅτι δὲ ταχὺ τὰ αἰσθη, καὶ μικρᾶς διαφορᾶς αἰσθάνεται, σημεῖον τὸ τῶν ἐνόπτρων γινόμενον· περὶ οὗ κᾂν καθ᾽ αὑτὸν στήσας, σκέψαιτό τις ἂν καὶ διαπορήσειεν. Ἅμα ἐξ αὐτοῦ δῆλον, ὅτι ὥσπερ καὶ ἡ ὄψις πάσχει, οὐ καὶ ποιεῖ τι· ἐν γὰρ τοῖς ἐνόπτροις τοῖς σφόδρα καροῖς, ὅταν τῶν καταμηνίων ταῖς γυναιξὶ γινομένων, βλέψωσιν εἰς τὸ κάτοπτρον, γίνεται τὸ ἐπιπολῆς ἐνόπτρου, οἷον νεφέλη αἱματώδης· κᾂν μὲν και ᾖ τὸ κάτοπτρον, οὐ ῥᾴδιον ἐκμάξαι τὴν τοιαύτην λίδα· ἐὰν δὲ παλαιὸν, ῥᾷον. Αἴτιον δ᾽, ὥσπερ πομεν, ὅτι οὐ μόνον πάσχει τι ἡ ὄψις ὑπὸ τοῦ ἀέ, ἀλλὰ καὶ ποιεῖ τι καὶ κινεῖ, ὥσπερ καὶ τὰ λαμπρά· καὶ γὰρ ἡ ὄψις τῶν λαμπρῶν, καὶ ἐχόντων χρῶ. Τὰ μὲν οὖν ὄμματα εὐλόγως, ὅταν ᾖ τὰ καμήνια, διάκειται, ὥσπερ καὶ ἕτερον μέρος ὁτιοῦν ματος· καὶ γὰρ φύσει τυγχάνουσι φλεβώδεις ὄντες. γινομένων τῶν καταμηνίων, διὰ ταραχὴν καὶ φλεγμασίαν αἱματικὴν, ἡμῖν μὲν ἡ ἐν τοῖς ὄμμασι διαφορὰ ἄδηλος, ἔνεστι δέ· ἡ γὰρ αὐτὴ φύσις σπέρματος καὶ καταμηνίων. Ὁ δ᾽ ἀὴρ κινεῖται ὑπ᾽ αὐτῶν, καὶ τὸν ἀπὸ τῶν κατόπτρων ἀέρα συνεχῆ ὄντα, ποιόν τινα ποιεῖ, καὶ τοιοῦτον οἷον αὐτὸς πάσχει· ὁ δὲ τοῦ κατόπτρου τὴν ἐπιφάνειαν. Ὥσπερ δὲ τῶν ἱματίων τὰ μάλιστα καθαρὰ τάχιστα κηλιδοῦται. Τὸ γὰρ καθαρὸν ἀκριβῶς δηλοῖ ὅ, τι ἂν δέξηται· καὶ μάλιστα τὰς ἐλαχίστας κινήσεις. Ὁ δὲ χαλκὸς, διὰ μὲν τὸ λεῖος εἶναι ὁποιασοῦν ἁφῆς αἰσθάνεται μάλιστα. Δεῖ δὲ νοῆσαι οἷον τρίψιν οὖσαν τὴν τοῦ ἀέρος ἁφὴν, καὶ ὥσπερ ἔκμαξιν καὶ ἀνάπλυσιν. Διὰ δὲ τὸ καθαρὸν, ἔκδηλος γίνεται ὁπηλικηοῦν οὖσα. Τοῦ δὲ μὴ ἐξιέναι ταχέως ἐκ τῶν καινῶν κατόπτρων, αἴτιον, τὸ καθαρὸν εἶναι καὶ λεῖον· διαδύεται γὰρ διὰ τῶν τοιούτων καὶ εἰς βάθος, καὶ πάντῃ· διὰ μὲν τὸ καθαρὸν, εἰς βάθος· διὰ δὲ τὸ λεῖον, πάντῃ. Ἐν δὲ τοῖς παλαιοῖς οὐκ ἐμμένει, ὅτι οὐχ ὁμοίως εἰσδύεται ἡ κηλίς· ἀλλὰ ἐπιπολαιότερον. Ὅτι μὲν οὖν καὶ ὑπὸ τῶν μικρῶν διαφορῶν γίνεται ἡ κίνησις, καὶ ὅτι ταχεῖα ἡ αἴσθησις, καὶ ὅτι οὐ μόνον πάσχει, ἀλλὰ καὶ ἀντιποιεῖ τὸ τῶν χρωμάτων αἰσθητήριον, φανερὸν ἐκ τούτων. Μαρτυρεῖ δὲ τοῖς εἰρημένοις καὶ τὰ περὶ τοὺς οἴνους καὶ τὴν μυρεψίαν συμβαίνοντα· τὸ γὰρ παρασκευασθὲν ἔλαιον ταχέως λαμβάνει τὰς τῶν πλησίον ὀσμάς. Καὶ οἶνος αὐτὸ τοῦτο πάσχει· οὐ γὰρ μόνον τῶν ἐμβαλλομένων ἢ ὑποκιρναμένων, ἀλλὰ καὶ τῶν πλησίον τοῖς ἀγγείοις τιθεμένων, ἢ πεφυκότων ἀναλαμβάνει τὰς ὀσμάς. Πρὸς δὲ τὴν ἐξ ἀρχῆς σκέψιν, ὑποκείσθω, ἓν μὲν ὅπερ ἐκ τῶν εἰρημένων φανερὸν, ὅτι καὶ ἀπελθόντος τοῦ θύραθεν αἰσθητοῦ ἐμμένει τὰ αἰσθήματα αἰσθητὰ ὄντα. Πρὸς δὲ τούτοις, ὅτι ῥᾳδίως ἀπατώμεθα περὶ τὰς αἰσθήσεις ἐν τοῖς πάθεσιν ὄντες· ἄλλοι δ᾽ ἐν ἄλλοις, οἷον ὁ δειλὸς ἐν φόβῳ, ὁ δ᾽ ἐρωτικος ἐν ἔρωτι· ὥστε δοκεῖν ἀπὸ μικρᾶς ὁμοιότητος, τὸν μὲν, τοὺς πολεμίους ὁρᾷν· τὸν δὲ, τὸν ἐρώμενον. Καὶ ταῦτα ὅσῳ ἂν ἐμπαθέστερος ᾖ, τοσούτῳ ἀπ᾽ ἐλάσσονος ὁμοιότητος φαίνεται. Τὸν αὐτὸν δε τρόπον καὶ ἐν ὀργαῖς, καὶ ἐν πάσαις ἐπιθυμίαις, εὐαπάτητοι γίνονται πάντες. Καὶ μᾶλλον ὅσῳ ἂν μᾶλλον ἐν τοῖς πάθεσιν ὦσι. Διὸ καὶ τοῖς πυρέττουσιν ἐνίοτε φαίνεται ζῶα ἐν τοῖς τοίχοις, ἀπὸ μικρᾶς ὁμοιότητος τῶν γραμμῶν συντιθεμένων. Καὶ ταῦτ᾽ ἐνίοτε συνεπιτείνει τοῖς πάθεσιν οὕτως, ὥστ᾽ ἂν μὲν μὴ σφόδρα κάμνωσι, μὴ λανθάνειν ὅτι ψεῦδος· ἂν δὲ μεῖζον ᾖ τὸ πάθος, καὶ κινεῖσθαι πρὸς αὐτά. Αἴτιον δὲ τοῦ συμβαίνειν ταῦτα, τὸ μὴ κατὰ τὴν αὐτὴν δύναμιν, κρίνειν τό, τε κύριον, καὶ ἐν ᾧ τὰ φαντάσματα γίνεται· τούτου δὲ σημεῖον, ὅτι φαίνεται μὲν ὁ ἥλιος ποδιαῖος. Ἀντίφησι δὲ πολλάκις ἕτερόν τι πρὸς τὴν φαντασίαν. Καὶ τῇ ἐπαλλάξει τῶν δακτύλων τὸ ἓν δύο φαίνεται. Ἀλλ᾽ ὅμως οὔ φαμεν δύο. Κυριωτέρα γὰρ τῆς ἁφῆς ἡ ὄψις. Εἰ δ᾽ ἦν ἡ ἁφὴ μόνη, κᾂν ἐκρίνομεν τὸ ἓν δύο. Τοῦ δὲ διεψεῦσθαι αἴτιον, ὅτι οὐ μόνον τοῦ αἰσθητοῦ κινουμένου φαίνεται ἅ δή ποτε, ἀλλὰ καὶ τῆς αἰσθήσεως κινουμένης αὐτῆς, ἐὰν ὡσαύτως κινῆται, ὥσπερ καὶ ὑπὸ τοῦ αἰσθητοῦ· λέγω δὲ οἷον ἡ γῆ δοκεῖ τοῖς πλέουσι κινεῖσθαι, κινουμένης τῆς ὄψεως ὑπ᾽ ἄλλου.

CAPUT III.

Ἐκ δὴ τούτων φανερὸν, ὅτι οὐ μόνον ἐγρηγορότων αἱ κινήσεις αἱ ἀπὸ τῶν αἰσθημάτων γινόμεναι τῶν τε θύραθεν, καὶ τῶν ἐκ τοῦ σώματος ἐνυπαρχουσῶν, ἀλ-

λὰ καὶ ὅταν γένηται τὸ πάθος τοῦτο, ὃ καλεῖται ὕπνος, καὶ μᾶλλον τότε φαίνονται· μεθ' ἡμέραν μὲν γὰρ ἐκκρούονται, ἐνεργουσῶν τῶν αἰσθήσεων καὶ τῆς διανοίας, καὶ ἀφανίζονται ὥσπερ παρὰ πολὺ πῦρ ἔλαττον· καὶ λῦπαι καὶ ἡδοναὶ μικραὶ παρὰ μεγάλας· παυσαμένων δὲ, ἐπιπολάζει καὶ τὰ μικρά· νύκτωρ δὲ, δι' ἀργίαν τῶν κατὰ μόριον αἰσθήσεων, καὶ ἀδυναμίαν τοῦ ἐνεργεῖν, διὰ τὸ ἐκ τῶν ἔξω εἰς τὸ ἐντὸς γίνεσθαι τὴν τοῦ θερμοῦ παλίῤῥοιαν, ἐπὶ τὴν ἀρχὴν τῆς αἰσθήσεως καταφέρονται, καὶ γίνονται φανεραὶ καθισταμένης τῆς ταραχῆς. Δεῖ δὲ ὑπολαβεῖν ὥσπερ τὰς μικρὰς δίνας τὰς ἐν τοῖς ποταμοῖς ἀναφερομένας, οὕτω τὴν κίνησιν ἑκάστην γίνεσθαι συνεχῶς, πολλάκις μὲν ὁμοίας, πολλάκις δὲ διαλυομένας εἰς ἄλλα σχήματα, διὰ τὴν ἀντίκρουσιν· διὸ καὶ μετὰ τὴν τροφὴν, καὶ πάμπαν νέοις οὖσιν οἷον τοῖς παιδίοις, οὐ γίνεται ἐνύπνια· πολλὴ γὰρ ἡ κίνησις, διὰ τὴν ἀπὸ τῆς τροφῆς θερμότητα. Ὥστε καθάπερ ἐν ὑγρῷ, ἐὰν σφόδρα κινῇ τις, ὁτὲ μὲν οὐδὲν φαίνεται εἴδωλον, ὁτὲ δὲ φαίνεται μὲν, διεστραμμένον δὲ πάμπαν, ὥστε φαίνεσθαι ἀλλοῖον, ἢ οἷόν ἐστιν· ἠρεμήσαντος δὲ, καθαρὰ καὶ φανερά· οὕτω καὶ ἐν τῷ καθεύδειν τὰ φαντάσματα, καὶ αἱ ὑπόλοιποι κινήσεις, αἱ συμβαίνουσαι τῶν ἀπὸ αἰσθημάτων, ὁτὲ μὲν ὑπὸ μείζονος οὔσης τῆς εἰρημένης κινήσεως, ἀφανίζονται πάμπαν· ὁτὲ δὲ τεταραγμέναι φαίνονται αἱ ὄψεις καὶ τερατώδεις, καὶ οὐκ ἐῤῥωμένα τὰ ἐνύπνια, οἷον τοῖς μελαγχολικοῖς καὶ πυρέττουσι, καὶ οἰνωμένοις· πάντα γὰρ τὰ τοιαῦτα πάθη πνευματώδη ὄντα, πολλὴν ποιεῖ κίνησιν καὶ ταραχήν· καθισταμένου δὲ καὶ διακρινομένου τοῦ αἵματος ἐν τοῖς ἐναίμοις, σωζομένη τῶν αἰσθημάτων ἡ κίνησις ἀφ' ἑκάστης τῶν αἰσθήσεων, ἐῤῥωμένα τε ποιεῖ τὰ ἐνύπνια, καὶ φαίνεσθαί τι καὶ δοκεῖν, διὰ μὲν τὰ ἀπὸ τῆς ὄψεως καταφερόμενα, ὁρᾶν· διὰ δὲ τὰ ἀπὸ τῆς ἀκοῆς, ἀκούειν. Ὁμοιοτρόπως δὲ καὶ ἀπὸ τῶν ἄλλων αἰσθητηρίων· τῷ μὲν γὰρ ἐκεῖθεν ἀφικνεῖσθαι τὴν κίνησιν πρὸς τὴν ἀρχὴν, καὶ ἐγρηγορὼς ὁρᾶν δοκεῖ, καὶ ἀκούειν, καὶ αἰσθάνεσθαι· καὶ διὰ τὸ τὴν ὄψιν ἐνίοτε κινεῖσθαι δοκεῖν, οὐ κινουμένην, ὡς ὁρᾶν φαμέν· καὶ τῷ τὴν ἁφὴν δύο κινήσεις εἰσαγγέλλειν, τῷ ἓν δύο δοκεῖν· ὅλως γὰρ τὸ ἀφ' ἑκάστης αἰσθήσεως φησὶν ἡ ἀρχὴ, ἐὰν μὴ ἑτέρα κυριωτέρα ἀντιφῇ. Φαίνεται μὲν οὖν πάντως· δοκεῖ δὲ οὐ πάντως τὸ φαινόμενον, ἀλλ' ἐὰν τὸ ἐπικρῖνον [μὴ] κατέχηται, ἢ μὴ κινῆται τὴν οἰκείαν κίνησιν. Ὥσπερ δ' εἴπομεν, ὅτι ἄλλοι δι' ἄλλο πάθος εὐαπάτητοι, οὕτως ὁ καθεύδων διὰ τὸν ὕπνον, καὶ τὸ κινεῖσθαι τὰ αἰσθητήρια, καὶ τὰ ἄλλα τὰ συμβαίνοντα περὶ τὴν αἴσθησιν. Ὥστε τὸ μικρὰν ἔχον ὁμοιότητα, φαίνεται ἐκεῖνο· ὅταν γὰρ καθεύδῃ, κατιόντος τοῦ πλείστου αἵματος ἐπὶ τὴν ἀρχὴν, συγκατέρχονται αἱ ἐνοῦσαι κινήσεις, αἱ μὲν δυνάμει, αἱ δὲ ἐνεργείᾳ. Οὕτω δ' ἔχουσιν, ὥστε ἐν τῇ κινήσει τῃδὶ, ἥδε ἐπιπολάσει ἐξ αὐτοῦ ἡ κίνησις· ἂν δ' αὕτη φθαρῇ, ἥδε. Καὶ πρὸς ἀλλήλας δὲ οὕτως ἔχουσιν, ὥσπερ οἱ πεπλασμένοι βάτραχοι, οἱ ἀνιόντες ἐν τῷ ὕδατι τηκομένου τοῦ ἁλός, οὕτως ἔνεισι δυνάμει· ἀνειμένου δὲ τοῦ κωλύοντος, ἐνεργοῦσι· καὶ λυομένου ἐν ὀλίγῳ τῷ λοιπῷ αἵματι τῷ ἐν τοῖς αἰσθητηρίοις, κινοῦνται ἔχουσιν ὁμοιότητα, ὥσπερ τὰ ἐν τοῖς νέφεσιν, ἃ παρεικάζουσιν ἀνθρώποις καὶ κενταύροις ταχέως μεταβάλλοντα. Τούτων δὲ ἕκαστόν ἐστιν, ὥσπερ εἴρηται, ὑπόλειμμα τοῦ ἐν τῇ ἐνεργείᾳ αἰσθήματος· καὶ ἀπελθόντος τοῦ

αἰσθήματος τοῦ ἀληθοῦς, ἔνεστι καὶ ἀληθὲς λέγειν,
ὅτι τοιοῦτον οἷον Κορίσκος, ἀλλ' οὐ Κορίσκος. Ὅτε
δὲ ᾐσθάνετο, οὐκ ἔλεγε Κορίσκον τὸ κύριον καὶ τὸ
ἐπικρῖνον, ἀλλὰ διὰ τοῦτο ἐκεῖνον Κορίσκον τὸν ἀλη-
θινόν. Οὗ δὴ καὶ αἰσθανόμενον λέγει τοῦτο, ἐὰν
μὴ παντελῶς κατέχηται ὑπὸ τοῦ αἵματος, ὥσπερ
αἰσθανόμενον τοῦτο, κινεῖται ὑπὸ τῶν κινήσεων τῶν
ἐν τοῖς αἰσθητηρίοις. Καὶ δοκεῖ τὸ ὅμοιον αὐτὸ
ναι ἀληθές. Καὶ τοσαύτη τοῦ ὕπνου ἡ δύναμ
ὥστε ποιεῖν τοῦτο λανθάνειν. Ὥσπερ οὖν εἰ
λανθάνει, ὑποβαλλόμενος ὁ δάκτυλος τῷ ὀφθαλ
οὐ μόνον φανεῖται, ἀλλὰ καὶ δόξει εἶναι δύο τὸ
ἂν δὲ μὴ λανθάνῃ, φανεῖται μὲν, οὐ δόξει δὲ,
καὶ ἐν τοῖς ὕπνοις, ἂν μὲν αἰσθάνηται ὅτι καθ
καὶ τοῦ πάθους ἐν ᾧ ἡ αἴσθησις τοῦ ὑπνωτικοῦ
νεῖται μέν· λέγει δέ τι ἐν αὐτῷ, ὅτι φαίνεται μ
ρίσκος, οὐκ ἔστι δὲ ὁ Κορίσκος· πολλάκις γὰρ
δων τις λέγει τι ἐν τῇ ψυχῇ, ὅτι ἐνύπνιον τὸ φ
νον· ἐὰν δὲ λανθάνῃ ὅτι καθεύδει, οὐδὲν ἀντι
φαντασίᾳ. Ὅτι δὲ ἀληθῆ λέγομεν, καὶ εἰ
σεις φανταστικαὶ ἐν τοῖς αἰσθητηρίοις, δῆ
τις προσέχων πειρᾶται μνημονεύειν ἃ πάσχο
φερόμενοί τε καὶ ἐγειρόμενοι· ἐνίοτε γὰρ τ
μενα εἴδωλα καθεύδοντι, φωράσει ἐγειρόμε
σεις οὔσας ἐν τοῖς αἰσθητηρίοις· ἐνίοις γὰρ
τέρων, καὶ πάμπαν διαβλέπουσιν, ἐὰν ᾖ σκό
νεται εἴδωλα πολλὰ κινούμενα· ὥστ' ἐγκ
πολλάκις φοβουμένους. Ἐκ δὴ τούτων ἁ
συλλογίζεσθαι, ὅτι ἐστὶ τὸ ἐνύπνιον φάντα
καὶ ἐν ὕπνῳ· τὰ γὰρ ἄρτι λεχθέντα εἴδωλ
ἐνύπνια· οὐδ' εἴ τι ἄλλο λελυμένων τῶ
φαίνεται· οὐδὲ τὸ ἐν ὕπνῳ φάντασμα π
μὲν γὰρ ἐνίοις συμβαίνει καὶ αἰσθάνεσ
ψόφων, καὶ φωτὸς, καὶ χυμοῦ, καὶ ἁφῆ
μέντοι, καὶ οἷον πόῤῥωθεν· ἤδη γὰρ ἐν
ὑποβλέποντες, καὶ εὐθὺς ἐγερθέντες, οἱ
φῶς τοῦ λύχνου καθεύδοντες ὡς ᾤοντο
εὐθὺς ἐγνώρισαν τὸ τοῦ λύχνου ὄν· κα
καὶ κυνῶν φωνὴν ἠρέμα ἀκούοντες, ἐγε
ἐγνώρισαν. Ἔνιοι δὲ καὶ ἀποκρίνοντ
ἐνδέχεται γὰρ καὶ τὸ ἐγρηγορέναι καὶ κ
θατέρου ὑπάρχοντος, θάτερόν πη ὑπ
δὲν ἐνύπνιον φατέον. Οὐδ' ὅσαι δὴ
νονται ἀληθεῖς ἔννοιαι, παρὰ τὰ φα
λὰ τὸ φάντασμα τὸ ἀπὸ τῆς κινήσεω
των, ὅταν ἐν τῷ καθεύδειν ᾖ, ᾗ καθ
ἐνύπνιον. Ἤδη δέ τισι συμβέβηκεν,
πνιον ἑωρακέναι κατὰ τὸν βίον. Σπ
οὗτόν ἐστι, συμβαίνει δ' ὅμως. Κ
διετέλεσεν· ἐνίοις δὲ προσελθούσης
νετο, πρότερον οὐδὲν ἐνύπνιον ἑωρα
τιον τοῦ μὴ γίνεσθαι, παραπλήσι
ὅτι οὐδὲ μετὰ τὴν τροφὴν καθυπν
παιδίοις γίνεται ἐνύπνιον· ὅσοις γ
πον συνέστηκεν ἡ φύσις, ὥστε π
ἀναθυμίασιν πρὸς τὸν ἄνω τόπον
ρομένην ποιεῖν πλῆθος κινήσεως,
δὲν φαίνεται πάντασμα. Προϊο
οὐδὲν ἄτοπον φανῆναι ἐνύπνιον·
γινομένης, ἢ καθ' ἡλικίαν, ἢ κατ
καῖον συμβῆναι τὴν ἐναντίωσιν τ

ΑΡΙΣΤΟΤΕΛΟΥΣ
ΠΕΡΙ ΤΗΣ ΚΑΘ ΥΠΝΟΝ ΜΑΝΤΙΚΗΣ.

CAPUT I.

ερὶ δὲ τῆς μαντικῆς τῆς ἐν τοῖς ὕπνοις γινομένης, λεγομένης συμβαίνειν ἀπὸ τῶν ἐνυπνίων, οὔτε καροντῆσαι ῥᾴδιον, οὔτε πεισθῆναι· τὸ μὲν γὰρ πάν- ἢ πολλοὺς ὑπολαμβάνειν ἔχειν τι σημεῖον τὰ ἐνύ-α, παρέχεται πίστιν, ὡς ἐξ ἐμπειρίας λεγόμενον. τὸ περὶ ἐνίων εἶναι τὴν μαντικὴν ἐν τοῖς ἐνυπνίοις, ἄπιστον· ἔχει γάρ τινα λόγον. Διὸ καὶ περὶ τῶν ἐνυπνίων ὁμοίως ἄν τις οἰηθείη. Τὸ δὲ μηδε- αἰτίαν εὔλογον ὁρᾶν, καθ' ἣν ἂν γένοιτο, τοῦτο στεῖν ποιεῖ· τό, τε γὰρ θεὸν εἶναι τὸν πέμποντα, τῇ ἄλλῃ ἀλογίᾳ, καὶ τὸ μὴ τοῖς βελτίστοις καὶ ιμωτάτοις, ἀλλὰ τοῖς τυχοῦσι πέμπειν, ἄτοπον. ρεθείσης δὲ τῆς ἀπὸ τοῦ θεοῦ αἰτίας, οὐδεμία ἄλλων εὔλογος εἶναι φαίνεται αἰτία· τὸ γὰρ περὶ ἐφ' Ἡρακλείαις στήλαις, ἢ τῶν ἐν Βορυσθένει προ- τινας, ὑπὲρ τὴν ἡμετέραν εἶναι δόξειεν ἂν συνε-ρεῖν τούτων τὴν ἀρχήν. Ἀνάγκη δ' οὖν τὰ ἐνύ-, ἢ αἴτια εἶναι, ἢ σημεῖα τῶν γιγνομένων, ἢ συμ-ατα, ἢ πάντα, ἢ ἔνια τούτων, ἢ ἓν μόνον. Λέ- αἴτιον μέν, οἷον τὴν σελήνην τοῦ ἐκλείπειν τὸν , καὶ τὸν κόπον τοῦ πυρετοῦ. Σημεῖον δὲ τῆς ψεως, τὸ τὸν ἀστέρα εἰσελθεῖν· τὴν δὲ τραχύτη-ς γλώττης, τοῦ πυρέττειν· σύμπτωμα δὲ τοῦ βα-τος, ἐκλείπειν τὸν ἥλιον· οὔτε γὰρ σημεῖον τοῦ ιν τοῦτ' ἔστιν, οὔτε αἴτιον· οὐθ' ἡ ἔκλειψις τοῦ ζειν. Διὸ τῶν συμπτωμάτων οὐδὲν οὔτε ἀεὶ γί-, οὔθ' ὡς ἐπὶ τὸ πολύ. Ἆρα οὖν ἔστι τῶν ἐνυ-, τὰ μὲν αἴτια, τὰ δὲ σημεῖα, οἷον τῶν περὶ τὸ συμβαινόντων; Λέγουσι γοῦν καὶ τῶν ἰατρῶν ρίεντες, ὅτι δεῖ σφόδρα προσέχειν τοῖς ἐνυπνίοις· οὕτως ὑπολαβεῖν, καὶ τοῖς [μὴ] τεχνίταις μέν, ιμένοις δέ τι καὶ φιλοσοφοῦσιν· αἱ γὰρ μεθ' γινόμεναι κινήσεις, ἂν μὴ σφόδρα μεγάλαι ἰσχυραί, λανθάνουσι παρὰ μείζους τὰς ἐγρη-ς κινήσεις. Ἐν δὲ τῷ καθεύδειν, τοὐναντίον· γὰρ αἱ μικραὶ μεγάλαι δοκοῦσιν εἶναι. Δῆλον τῶν συμβαινόντων κατὰ τοὺς ὕπνους πολλάκις· ται γὰρ κεραυνοῦσθαι καὶ βροντᾶσθαι, μικρῶν ἐν τοῖς ὠσὶ γινομένων· καὶ μέλιτος καὶ γλυκέων ν ἀπολαύειν, ἀκαριαίου φλέγματος καταῤῥέον- καὶ βαδίζειν διὰ πυρός, καὶ θερμαίνεσθαι σφό-, μικρᾶς θερμασίας περί τινα μέρη γιγνομένης. γειρομένοις δὲ ταῦτα φανερὰ τοῦτον ἔχοντα τὸν ον. Ὥστ' ἐπεὶ μικραὶ πάντων αἱ ἀρχαί, δῆλον καὶ τῶν νόσων, καὶ τῶν ἄλλων παθημάτων, τῶν ς σώμασι μελλόντων γίνεσθαι· φανερὸν οὖν, ὅτι γκαῖον ταῦτα ἐν τοῖς ὕπνοις εἶναι καταφανῆ μᾶλ- ἢ ἐν τῷ ἐγρηγορέναι. Ἀλλὰ μὴν καὶ ἔνιά γε τῶν ὕπνον φαντασμάτων, αἴτια εἶναι τῶν οἰκείων πράξεων, οὐκ ἄλογον· ὥσπερ γὰρ μέλλοντες τειν, καὶ ἐν ταῖς πράξεσιν ὄντες, ἢ πεπραχότες άκις εὐθυονειρίᾳ τούτοις σύνεσμεν καὶ πράττομεν· (αἴτιον δ', ὅτι προοδοποιουμένη τυγχάνει ἡ κίνησις ἀπὸ τῶν μεθ' ἡμέραν ἀρχῶν·) οὕτω πάλιν ἀναγκαῖον καὶ τὰς καθ' ὕπνον κινήσεις, πολλάκις ἀρχὴν εἶναι τῶν μεθ' ἡμέραν πράξεων, τῷ προοδοπεποιῆσθαι πάλιν καὶ τούτων τὴν διάνοιαν ἐν τοῖς φαντάσμασι τοῖς νυκτερινοῖς. Οὕτω μὲν οὖν ἐνδέχεται τῶν ἐνυπνίων ἔνια σημεῖα καὶ αἴτια εἶναι. Τὰ δὲ πολλὰ συμπτώμασιν ἔοικε μάλιστα, οἷον τά τε ὑπερβατὰ πάντα, καὶ ὧν μὴ ἐν αὐτοῖς ἡ ἀρχή, ἀλλὰ περὶ ναυμαχίας, καὶ τῶν πόῤῥω συμβαινόντων ἐστί· περὶ γὰρ τούτων τὸν αὐτὸν τρόπον ἔχειν εἰκός, οἷον ὅταν μεμνημένῳ τινὶ περί τινος τύχῃ τοῦτο γινόμενον· τί γὰρ κωλύει καὶ ἐν τοῖς ὕπνοις οὕτω; μᾶλλον δ' εἰκὸς πολλὰ τοιαῦτα συμβαίνειν. Ὥσπερ οὖν οὐδὲ τὸ μεμνῆσθαι περὶ τοῦδε σημεῖον οὐδ' αἴτιον τοῦ παραγενέσθαι αὐτόν, οὕτως οὐδ' ἐκεῖ τοῦ ἀποβῆναι [μετὰ] τὸ ἐνύπνιον τῷ ἰδόντι, οὔτε σημεῖον, οὔτ' αἴτιον, ἀλλὰ σύμπτωμα. Διὸ καὶ πολλὰ τῶν ἐνυπνίων οὐκ ἀποβαίνει· τὰ γὰρ συμπτώματα οὔτ' ἀεί, οὔθ' ὡς ἐπὶ τὸ πολὺ γίνεται.

CAPUT II.

Ὅλως δ' ἐπεὶ καὶ τῶν ἄλλων ζώων ὀνειρώττει τινά, θεόπεμπτα μὲν οὐκ ἂν εἴη τὰ ἐνύπνια, οὐδὲ γέγονε τούτου χάριν· δαιμόνια μέντοι· ἡ γὰρ φύσις δαιμονία, ἀλλ' οὐ θεία. Σημεῖον δέ· πάνυ γὰρ ἀγενεῖς ἄνθρωποι προορατικοί εἰσι, καὶ εὐθυόνειροι, ὡς οὐ θεοῦ πέμποντος· ἀλλ' ὅσων ὥσπερ ἂν εἰ λάλος ἡ φύσις ἐστί, καὶ μελαγχολική, παντοδαπὰς ὄψεις ὁρῶσι. Διὰ δὲ τὸ πολλὰ καὶ παντοδαπὰ κινεῖσθαι, ἐπιτυγχάνουσι ὁμοίοις θεωρήμασιν, ἐπιτυχεῖς ὄντες, ἐν τούτοις, ὥσπερ ἔνιοι ἄρτια μερίζοντες ἁρπάζουσιν· ὥσπερ γὰρ λέγεται, ἂν πολλὰ βάλῃς, ἄλλοτ' ἀλλοῖον βάλλεις, καὶ ἐπὶ τούτων τοῦτο συμβαίνει. Ὅτι δ' οὐκ ἀποβαίνει πολλὰ τῶν ἐνυπνίων, οὐδὲν ἄτοπον· οὐδὲ γὰρ τῶν ἐν τοῖς σώμασιν σημείων, καὶ τῶν οὐρανίων, οἷον τὰ τῶν ὑδάτων καὶ τὰ τῶν πνευμάτων· ἂν γὰρ ἄλλη κυριωτέρα ταύτης συμβῇ κίνησις, ἀφ' ἧς μελλούσης ἐγένετο, τὸ σημεῖον οὐ γίνεται· καὶ πολλὰ βουλευθέντα καλῶς τῶν πραχθῆναι δεόντων, διελύθη δι' ἄλλας κυριωτέρας ἀρχάς· ὅλως γάρ, οὐ πᾶν γίνεται τὸ μελλῆσαν· οὐδὲ τὸ αὐτὸ τὸ ἐσόμενον, καὶ τὸ μέλλον· ἀλλ' ὅμως ἀρχάς γέ τινας λεκτέον εἶναι, ἀφ' ὧν οὐκ ἐπετελέσθη, καὶ σημεῖα πέφυκε ταῦτα τινῶν οὐ γινομένων. Περὶ δὲ τῶν μὴ τοιαύτας ἐχόντων ἀρχὰς ἐνυπνίων οἵας εἴπομεν, ἀλλ' ὑπερορίας, ἢ τοῖς χρόνοις, ἢ τοῖς τόποις, ἢ τοῖς μεγέθεσιν, ἢ τούτων μὲν μηδέν, μὴ μέντοι ἐν αὑτοῖς ἐχόντων τὰς ἀρχὰς τῶν ἰδόντων τὸ ἐνύπνιον, εἰ μὴ γίνεται τὸ προορᾶν ἀπὸ τοῦ συμπτώματος, τοιόνδ' ἂν εἴη μᾶλλον, ἢ ὥσπερ λέγει Δημόκριτος εἴδωλα, καὶ ἀποῤῥοὰς αἰτιώμενος· ὥσπερ γὰρ ὅταν κινήσῃ τι τὸ ὕδωρ, ἢ τὸν ἀέρα, τοῦθ' ἕτερον ἐκίνησε· καὶ παυσαμένου δ' ἐκείνου, συμβαίνει τὴν τοιαύτην κίνησιν προϊέναι μέχρι τινός, τοῦ κινή-

σαντος οὐ παρόντος· οὕτως οὐδὲν κωλύει κίνησίν τινα καὶ αἴσθησιν ἀφικνεῖσθαι πρὸς τὰς ψυχὰς τὰς ἐνυπνιαζούσας, ἀφ᾽ ὧν ἐκεῖνος τὰ εἴδωλα ποιεῖ καὶ τὰς ἀποῤῥοάς· καὶ ὅπῃ δὴ ἔτυχεν ἀφικνουμένας, μᾶλλον αἰσθητὰς εἶναι νύκτωρ, διὰ τὸ μεθ᾽ ἡμέραν φερομένας διαλύεσθαι·(ἀταραχωδέστερος γὰρ ὁ ἀὴρ τῆς νυκτὸς, διὰ τὸ νηνεμωτέρας εἶναι τὰς νύκτας.) καὶ ἐν τῷ σώματι ποιεῖν αἴσθησιν, διὰ τὸν ὕπνον· διὰ τὸ καὶ τῶν μικρῶν κινήσεων τῶν ἐντὸς αἰσθάνεσθαι καθεύδοντας μᾶλλον, ἢ ἐγρηγορότας. Αὗται δ᾽ αἱ κινήσεις φαντάσματα ποιοῦσιν, ἐξ ὧν προορῶσι τὰ μέλλοντα περὶ τῶν τοιούτων. Καὶ διὰ ταῦτα συμβαίνει τὸ πάθος τοῦτο τοῖς τυχοῦσι, καὶ οὐ τοῖς φρονιμωτάτοις· μεθ᾽ ἡμέραν γὰρ ἐγίνετ᾽ ἂν καὶ τοῖς σοφοῖς, εἰ θεὸς ἦν ὁ πέμπων. Οὕτω δὲ εἰκὸς τοὺς τυχόντας προορᾶν· ἡ γὰρ διάνοια τῶν τοιούτων οὐ φροντιστικὴ, ἀλλ᾽ ὥσπερ ἔρημος καὶ κενὴ πάντων, καὶ κινηθεῖσα κατὰ τὸ κινοῦν ἄγεται. Τοῦ δ᾽ ἐνίους τῶν ἐκστατικῶν προορᾶν, αἴτιον, ὅτι αἱ οἰκεῖαι κινήσεις οὐκ ἐνοχλοῦσιν, ἀλλ᾽ ἀποῤῥαπίζονται. Τῶν ξενικῶν οὖν μάλιστα αἰσθάνονται. Τὸ δέ τινας εὐθυονείρους εἶναι, καὶ τὸ τοὺς γνωρίμους περὶ τῶν γνωρίμων μάλιστα προορᾶν, συμβαίνει διὰ τὸ μάλιστα τοὺς γνωρίμους ὑπὲρ ἀλλήλων φροντίζειν· ὥσπερ γὰρ πόῤῥω ὄντων μάλιστα γνωρίζουσι καὶ αἰσθάνονται, οὕτω καὶ τῶν κινήσεων· αἱ γὰρ τῶν γνωρίμων γνωριμώτεραι κινήσεις. Οἱ δὲ μελαγχολικοὶ, διὰ τὸ σφόδρα, ὥσπερ βάλλοντες πόῤῥωθεν εὔστοχοί εἰσι· καὶ διὰ τὸ μεταβλητικὸν, ταχὺ τὸ ἐχόμενον φαντάζονται αὐτοί· ὥσπερ γὰρ τὰ Φιλαιγίδου ποιήματα καὶ οἱ ἐμμανεῖς ἐχόμενα τοῦ ὁμοίου λέγουσι, καὶ διανοοῦνται, οἷον Ἀφροδίτην· κα[illegible] οὕτω συνείρουσιν εἰς τὸ πρόσω. Ἔτι δὲ καὶ διὰ τ[illegible] σφοδρότητα οὐκ ἐκκρούεται αὐτῶν ἡ κίνησις ὑφ᾽ ἑ[illegible]ρας κινήσεως. Τεχνικώτατος δ᾽ ἐστὶ κριτὴς ἐνυπ[illegible]ων, ὅστις δύναται τὰς ὁμοιότητας θεωρεῖν· τὰς γ[illegible] εὐθυονειρίας κρίνειν παντός ἐστι· λέγω δὲ, τὰς ὁμο[illegible]τητας, ὅτι παραπλήσια συμβαίνει τὰ φαντάσματα τ[illegible] ἐν τοῖς ὕδασιν εἰδώλοις, καθάπερ καὶ πρότερον εἴ[illegible]μεν. Ἐκεῖ δὲ, ἂν πολλὴ γένηται ἡ κίνησις, οὐδὲν ὁμ[illegible] γίνεται ἡ ἔμφασις, καὶ τὰ εἴδωλα τοῖς ἀληθ[illegible] Δεινὸς δὲ τὰς ἐμφάσεις κρίνειν ἱκανῶς εἴη ἂν ὁ δυ[illegible]μενος ταχὺ συνορᾶν καὶ διαισθάνεσθαι τὰ δια[illegible]φορημένα καὶ διεστραμμένα τῶν εἰδώλων, ὅτι ἐστὶν [illegible]θρώπου, ἢ ἵππου, ἢ ὅτου δήποτε. Κἀκεῖ δὴ ὁμ[illegible]τι δύναται τὸ ἐνύπνιον τοῦτο· ἡ γὰρ κίνησις ἐκ[illegible] τὴν εὐθυονειρίαν. Τί μὲν οὖν ἐστιν ὁ ὕπνος καὶ [illegible]πνιον, καὶ διὰ τίνα αἰτίαν ἑκάτερον αὐτῶν γίν[illegible] ἔτι δὲ περὶ τῆς ἐκ τῶν ἐνυπνίων μαντικῆς, εἴρηται.

ΑΡΙΣΤΟΤΕΛΟΥΣ
ΠΕΡΙ ΝΕΟΤΗΤΟΣ ΚΑΙ ΓΗΡΩΣ ΠΕΡΙ ΖΩΗΣ
ΚΑΙ ΘΑΝΑΤΟΥ ΚΑΙ ΠΕΡΙ ΑΝΑΠΝΟΗΣ.

CAPUT I.

Περὶ δὲ νεότητος καὶ γήρως, καὶ περὶ ζωῆς καὶ θανάτου, λεκτέον νῦν· ἅμα δὲ καὶ περὶ ἀναπνοῆς ἀναγκαῖον ἴσως τὰς αἰτίας εἰπεῖν· ἐνίοις γὰρ τῶν ζώων διὰ τοῦτο συμβαίνει τὸ ζῆν καὶ τὸ μὴ ζῆν. Ἐπεὶ δὲ περὶ ψυχῆς ἐν ἑτέροις διώρισται, καὶ δῆλον ὅτι οὐχ οἷόν τε εἶναι σῶμα τὴν οὐσίαν αὐτῆς, ἀλλ᾽ ὅμως ὅτι γε ἔν τινι τοῦ σώματος ὑπάρχει μορίῳ, φανερόν· καὶ ἐν τούτῳ τινὶ τῶν ἐχόντων δύναμιν ἐν τοῖς μορίοις. Τὰ μὲν οὖν ἄλλα τῆς ψυχῆς ἢ μόρια, ἢ δυνάμεις, ὁποτέρως ποτὲ δεῖ καλεῖν, ἀφείσθω τὰ νῦν. Ὅσα δὲ ζῶα λέγεται καὶ ζῆν, ἐν μὲν τοῖς ἀμφοτέρων τούτων τετυχηκόσι (λέγω δὲ ἀμφοτέρων, τοῦ τε ζῶον εἶναι, καὶ τοῦ ζῆν·) ἀνάγκη ταὐτὸν εἶναι, καὶ ἓν μόριον καθ᾽ ὅ, τε ζῇ, καὶ καθ᾽ ὃ προσαγορεύομεν αὐτὸ ζῶον· τὸ μὲν γὰρ ζῶον ᾗ ζῶον, ἀδύνατον μὴ ζῆν· ᾗ δὲ ζῇ, ταύτῃ ζῶον ὑπάρχειν οὐκ ἀναγκαῖον· τὰ γὰρ φυτὰ ζῇ μὲν, οὐκ ἔχει δὲ αἴσθησιν. Τῷ δὲ αἰσθάνεσθαι τὸ ζῶον πρὸς τὸ μὴ ζῶον διορίζομεν. Ἀριθμῷ μὲν οὖν ἀναγκαῖον ἓν εἶναι καὶ τὸ αὐτὸ τοῦτο μόριον, τῷ δ᾽ εἶναι πλείω καὶ ἕτερα· οὐ γὰρ ταὐτὸ τὸ ζῶόν τε εἶναι καὶ τὸ ζῆν. Ἐπεὶ οὖν τῶν ἰδίων αἰσθητηρίων ἕν τι κοινόν ἐστιν αἰσθητήριον, εἰς ὃ τὰς κατ᾽ ἐνέργειαν αἰσθήσεις ἀναγκαῖον ἀπαντᾶν· τοῦτο δ᾽ ἂν εἴη μέσον τοῦ πρόσθεν καλουμένου καὶ ὄπισθεν· ἔμπροσθεν μὲν γὰρ λέγεται, ἐφ᾽ ὅ ἐστιν ἡμῖν αἰσθ[illegible] ὄπισθεν δὲ, τὸ ἀντικείμενον· ἔτι δὲ διῃρημένο[illegible] σώματος, τῶν μὲν ζώντων πάντων τῷ τε ἄνω κα[illegible] κάτω· πάντα γὰρ ἔχει τὸ ἄνω καὶ τὸ κάτω· ὥστ[illegible] τὰ φυτά· δῆλον ὅτι τὴν θρεπτικὴν ἀρχὴν ἔχ[illegible] ἐν μέσῳ τούτων· καθ᾽ ὃ μὲν γὰρ εἰσέρχεται μό[illegible] τροφὴ, ἄνω καλοῦμεν, πρὸς αὐτὸ βλέποντες, ἀλ[illegible] πρὸς τὸ περιέχον ὅλον· κάτω δὲ καθ᾽ ὃ τὸ περίτ[illegible]μα ἀφίησι τὸ πρῶτον. Ἔχει δ᾽ ἐναντίως τοῖς φυ[illegible] τοῦτο καὶ τοῖς ζώοις· τῷ μὲν γὰρ ἀνθρώπῳ διὰ [illegible] ὀρθότητα, μάλιστα ὑπάρχει τοῦτο τῶν ζώων, τὸ [illegible] τὸ ἄνω μόριον πρὸς τὸ τοῦ παντὸς ἄνω· τοῖς δ᾽ [illegible]λοις μεταξύ· τοῖς δὲ φυτοῖς ἀκινήτοις οὖσι καὶ λα[illegible]βάνουσιν ἐκ τῆς γῆς τὴν τροφὴν, ἀναγκαῖον ἀε[illegible]τω τοῦτ᾽ ἔχειν τὸ μόριον. Ἀνάλογον γὰρ εἰσ[illegible] ῥίζαι τοῖς φυτοῖς, καὶ τὸ καλούμενον στόμα τοῖς [illegible]οις, δι᾽ οὗ τὴν τροφὴν, τὰ μὲν ἐκ τῆς γῆς λαμβ[illegible] τὰ δὲ δι᾽ αὐτῶν. Τριῶν δὲ μερῶν ὄντων, εἰς ἃ δ[illegible]ρεῖται τὰ τέλεια πάντα τῶν ζώων, ἑνὸς μὲν ᾗ δέ[illegible] τὴν τροφήν· ἑνὸς δὲ, ᾗ τὸ περίττωμα προΐεται· [illegible]του δὲ τοῦ μέσου τούτων, τοῦτο ἐν μὲν τοῖς μεγί[illegible] τῶν ζώων, καλεῖται στῆθος· ἐν δὲ τοῖς ἄλλοις, [illegible] ἀνάλογον. Διήρθρωται δὲ μᾶλλον ἑτέροις ἑτ[illegible] Ὅσα δ᾽ αὐτῶν ἐστι πορευτικὰ, πρόσκειται καὶ μ[illegible] τὰ πρὸς ταύτην τὴν ὑπηρεσίαν, οἷς τὸ πᾶν σῶ[illegible]

κύτος, σκέλη τε καὶ πόδες, καὶ τὰ τούτοις ἔχοντα τὴν αὐτὴν δύναμιν. Ἀλλ' ἥγε τῆς θρεπτικῆς ἀρχὴ ψυχῆς, ἐν τῷ μέσῳ τῶν τριῶν μορίων, καὶ κατὰ τὴν αἴσθησιν οὖσα φαίνεται, καὶ κατὰ τὸν λόγον· πολλὰ γὰρ ζῶα ἀφαιρουμένων ἑκατέρων τῶν μορίων, τῆς τε καλουμέ-ης κεφαλῆς, καὶ τοῦ δεκτικοῦ τῆς τροφῆς, ζῇ μεθ' ὅπερ ἂν ᾖ τὸ μέσον. Δῆλον δ' ἐπὶ τῶν ἐντόμων, ἷον σφηκῶν τε καὶ μελιττῶν, τοῦτο συμβαῖνον· καὶ ῶν μὴ ἐντόμων δὲ πολλὰ διαιρούμενα, δύναται ζῆν, ὰ τὸ θρεπτικόν. Τὸ δὲ τοιοῦτον μόριον ἐνεργείᾳ ὲν ἔχει ἕν, δυνάμει δὲ πλείω· τὸν αὐτὸν γὰρ συνέ-τχε τοῖς φυτοῖς τρόπον· καὶ γὰρ τὰ φυτὰ διαιρού-να, ζῇ χωρὶς, καὶ γίνεται πολλὰ ἀπὸ μιᾶς ἀρχῆς ύδρα. Δι' ἣν δ' αἰτίαν τὰ μὲν οὐ δύναται διαι-ύμενα ζῆν, τὰ δ' ἀποφυτεύεται τῶν φυτῶν, ἑτε-ς ἔσται λόγος. Ἀλλ' ὁμοίως ἔχει κατά γε τοῦτο, τε φυτὰ, καὶ τὸ τῶν ἐντόμων γένος. Ἀνάγκη δὲ καὶ ρεπτικὴν ψυχὴν, ἐνεργείᾳ μὲν ἐν τοῖς ἔχουσιν εἶναι ν, δυνάμει δὲ πλείους. Ὁμοίως δὲ καὶ τὴν αἰ-σθητικὴν ἀρχήν· φαίνεται γὰρ ἔχοντα αἴσθησιν τὰ αιρούμενα αὐτῶν, ἀλλὰ πρὸς τὸ σώζεσθαι τὴν φύ-, τὰ μὲν φυτὰ δύναται, ταῦτα δ' οὐ δύναται, διὰ μὴ ἔχειν ὄργανα πρὸς σωτηρίαν, ἐνδεᾶ τε εἶναι, μὲν τοῦ ληψομένου, τὰ δὲ τοῦ δεξαμένου, τὴν τρο-ν, τὰ δ' ἄλλων τε, καὶ τούτων ἀμφοτέρων· ἐοίκασι τὰ τοιαῦτα τῶν ζώων, πολλοῖς ζώοις συμπεφυκόσι· δ' ἄριστα συνεστηκότα, τοῦτ' οὐ πάσχει τῶν ζώ-διὰ τὸ εἶναι τὴν φύσιν αὐτῶν ὡς ἐνδέχεται μάλι-μίαν. Διὸ καὶ μικρὰν αἴσθησιν ἔνια ποιεῖ διαι-μενα τῶν μορίων, ὅτι ἔχει τι ψυχικὸν πάθος· χω-μένων γὰρ τῶν σπλάγχνων, ποιεῖται κίνησιν· οἷ-καὶ αἱ χελῶναι, τῆς καρδίας ἀφῃρημένης. Ἔτι δὲ τε τῶν φυτῶν δῆλον, καὶ τῶν ζώων· τῶν μὲν φυ-, τήν τε ἐκ τῶν σπερμάτων γένεσιν ἐπισκοποῦσι, τὰς ἐμφυτείας τε καὶ τὰς ἀποφυτείας· ἥτε γὰρ σπερμάτων γένεσις συμβαίνει πᾶσιν ἐκ τοῦ μέσου· ύφων γὰρ ὄντων πάντων, ᾗ συμπέφυκεν ἔχεται, καὶ μέσον ἐστὶν ἑκατέρου τῶν μορίων· ἐντεῦθεν γὰρ ὅ, υλὸς ἐκφύεται, καὶ ἡ ῥίζα τῶν φυομένων. Ἡ δ' , τὸ μέσον αὐτῶν ἐστιν. Ἔν τε ταῖς ἐμφυτείαις ταῖς ἀποφυτείαις συμβαίνει τοῦτο μάλιστα περὶ ὄζης· ἔστι γὰρ ἀρχή τις ὁ ὄζος τοῦ κλάδου, ἅμα δὲ καὶ μέσον. Ὥστε ἢ τοῦτο ἀφαιροῦσιν, ἢ εἰς ἐμβάλλουσιν, ἵνα ἢ ὁ κλάδος, ἢ αἱ ῥίζαι ἐκ γίνωνται, ὡς οὔσης τῆς ἀρχῆς ἐκ τοῦ μέσου λοῦ καὶ ῥίζης. Καὶ τῶν ζώων τῶν ἐναίμων ἡ καρ-γίνεται πρῶτον. Τοῦτο δὲ δῆλον, ἐξ ὧν ἐν τοῖς χομένοις ἔτι γιγνομένοις ἰδεῖν, τεθεωρήκαμεν. τε καὶ ἐν τοῖς ἀναίμοις, ἀναγκαῖον ἀνάλογον τῇ δίᾳ γίνεσθαι πρῶτον.

CAPUT II.

Ἡ δὲ καρδία ὅτι ἐστὶν ἀρχὴ τῶν φλεβῶν, καὶ ἐν περὶ τὰ μέρη τῶν ζώων εἴρηται πρότερον· καὶ τὸ αἷμα τοῖς ἐναίμοις ἐστὶ τελευταία τροφὴ, ἐξ οὗ ται τὰ μόρια. Φανερὸν τοίνυν, ὅτι μίαν μέν τινα σίαν ἡ τοῦ στόματος λειτουργεῖ δύναμις· ἑτέραν τῆς κοιλίας περὶ τὴν τροφήν. Ἡ δὲ καρδία κυ-ίτη, καὶ τὸ τέλος ἐπιτίθησιν. Ὥστ' ἀνάγκη καὶ αἰσθητικῆς, καὶ τῆς θρεπτικῆς ψυχῆς ἐν τῇ καρ-ὴν ἀρχὴν εἶναι τοῖς ἐναίμοις· τὰ γὰρ τῶν ἄλλων ν ἔργα περὶ τὴν τροφὴν, τοῦ ταύτης ἔργου χά-ιν· δεῖ μὲν γὰρ τὸ κύριον πρὸς τὸ οὗ ἕνεκα δια-, ἀλλ' οὐκ ἐν τοῖς τούτου ἕνεκα, οἷον ἰατρὸς πρὸς τὴν ὑγείαν. Ἀλλὰ μὴν τό γε κύριον τῶν αἰ-σθήσεων, ἐν ταύτῃ, τοῖς ἐναίμοις πᾶσιν· ἐν τούτῳ γὰρ ἀναγκαῖον εἶναι τὸ πάντων τῶν αἰσθητηρίων κοι-νὸν αἰσθητήριον. Δύο δὲ φανερῶς ἐνταῦθα συντει-νούσας ὁρῶμεν, τήν τε γεῦσιν καὶ τὴν ἁφήν. Ὥστε καὶ τὰς ἄλλας ἀναγκαῖον· ἐν τούτῳ μὲν γὰρ τοῖς ἄλλοις αἰσθητηρίοις ἐνδέχεται ποιεῖσθαι τὴν κίνησιν. Ταῦτα δ' οὐδὲν συντείνει πρὸς τὸν ἄνω τόπον. Χω-ρὶς δὲ τούτων, εἰ τὸ ζῆν ἐν τούτῳ τῷ μορίῳ πᾶσίν ἐστι, δῆλον ὅτι καὶ τὴν αἰσθητικὴν ἀρχὴν ἀναγκαῖον. ᾗ μὲν γὰρ ζῶον, ταύτῃ καὶ ζῆν φαμέν· ᾗ δὲ αἰσθη-τικὸν, ταύτῃ τὸ σῶμα ζῶον εἶναι λέγομεν. Διὰ τί δ' αἱ μὲν τῶν αἰσθήσεων φανερῶς συντείνουσι πρὸς τὴν καρδίαν, αἱ δ' εἰσὶν ἐν τῇ κεφαλῇ (διὸ καὶ δοκεῖ τισιν αἰσθάνεσθαι τὰ ζῶα διὰ τὸν ἐγκέφαλον) τὸ αἴτιον τούτων ἐν ἑτέροις εἴρηται χωρίς. Κατὰ μὲν οὖν τὰ φαινόμενα δῆλον ἐκ τῶν εἰρημένων, ὅτι ἐν τούτῳ τε καὶ ἐν τῷ μέσῳ τοῦ σώματος τῶν τριῶν μορίων, ἥ τε τῆς αἰσθητικῆς ἀρχὴ ψυχῆς ἐστι, καὶ ἡ τῆς αὐξητι-κῆς, καὶ ἡ τῆς θρεπτικῆς· κατὰ δὲ τὸν λόγον, ὅτι τὴν φύσιν ὁρῶμεν ἐν πᾶσιν ἐκ τῶν δυνατῶν ποιοῦσαν τὸ κάλλιστον. Ἐν τῷ μέσῳ δὲ τῆς οὐσίας τῆς ἀρχῆς οὔσης ἑκατέρας, μάλιστα μὲν ἀποτελεῖ τῶν μορίων ἑκάτερον τὸ αὐτοῦ ἔργον, τό, τε κατεργαζόμενον τὴν ἐσχά-την τροφὴν, καὶ τὸ δεκτικόν· πρὸς ἑκατέρῳ γὰρ αὐτῶν οὕτως ἔσται. Καὶ ἔστιν ἡ τοῦ τοιούτου μέση χώρα ἄρχον-τος χώρα. Ἔτι τὸ χρώμενον καὶ ᾧ χρῆται, δεῖ διαφέρειν. Ὥσπερ δὲ τὴν δύναμιν, οὕτως ἂν ἐνδέχοιτο καὶ τὸν τρόπον, ὥσπερ οἵ τ' αὐλοὶ, καὶ τὸ κινοῦν τοὺς αὐλοὺς, ἡ χείρ. Εἴπερ οὖν τὸ ζῶον ὥρισται τῷ τὴν αἰσθη-τικὴν ἔχειν ἀρχὴν, τοῖς μὲν ἐναίμοις ἀναγκαῖον ἐν τῇ καρδίᾳ ταύτην ἔχειν τὴν ἀρχήν· τοῖς δ' ἀναίμοις ἐν τῷ ἀνάλογον μορίῳ. Πάντα δὲ τὰ μόρια, καὶ πᾶν τὸ σῶ-μα τῶν ζώων ἔχει τινὰ σύμφυτον θερμότητα φυσικήν. Διὸ ζῶντα μὲν φαίνεται θερμὰ, τελευτῶντα δὲ καὶ στερισκόμενα τοῦ ζῆν, τοὐναντίον. Ἀναγκαῖον δὴ ταύτης τὴν ἀρχὴν τῆς θερμότητος ἐν τῇ καρδίᾳ τοῖς ἐναίμοις εἶναι· τοῖς δ' ἀναίμοις, ἐν τῷ ἀνάλογον· ἐρ-γάζεται γὰρ καὶ πέττει τῷ φυσικῷ θερμῷ πάντα τὴν τροφήν· μάλιστα δὲ τὸ κυριώτατον, ἡ καρδία, ἢ τὸ ἀνάλογον. Διὸ τῶν μὲν ἄλλων μορίων ψυχομένων, ὑπομένει τὸ ζῆν· τοῦ δ' ἐν ταύτῃ, φθείρεται πάμπαν, διὰ τὸ τὴν ἀρχὴν ἐντεῦθεν τῆς θερμότητος ἠρτῆσθαι πᾶσι, καὶ τῆς ψυχῆς, ὥσπερ ἐμπεπυρευμένης ἐν τοῖς μορίοις τούτοις· τῶν μὲν ἀναίμων, ἐν τῷ ἀνάλογον, ἐν δὲ τῇ καρδίᾳ τῶν ἐναίμων. Ἀνάγκη τοίνυν ἅμα τό, τε ζῆν ὑπάρχειν, καὶ τὴν τοῦ θερμοῦ τούτου σω-τηρίαν, καὶ τὸν καλούμενον θάνατον εἶναι τὴν τούτου φθοράν.

CAPUT III.

Ἀλλὰ μὴν πυρός γε δύο ὁρῶμεν φθορὰς, μάραν-σίν τε καὶ σβέσιν. Καλοῦμεν δὲ τὴν μὲν ἐφ' ἑαυτοῦ, μάρανσιν· τὴν δ' ὑπὸ τῶν ἐναντίων, σβέσιν· τὴν μὲν γήρᾳ, τὴν δὲ βίαιον. Συμβαίνει δ' ἀμφοτέρας διὰ ταὐτὸ γίνεσθαι τὰς φθοράς· ὑπολειπούσης γὰρ τῆς τροφῆς, οὐ δυναμένου λαμβάνειν τοῦ θερμοῦ τὴν τρο-φὴν, φθορὰ γίνεται τοῦ πυρός· τὸ μὲν γὰρ ἐναντίον παῦον τὴν πέψιν, κωλύει τρέφεσθαι. Ὁτὲ δὲ μαραί-νεσθαι συμβαίνει, πλείονος ἀθροιζομένου θερμοῦ διὰ τὸ μὴ ἀναπνεῖν, μηδὲ καταψύχεσθαι· ταχὺ γὰρ καὶ οὕτω καταναλίσκει τὴν τροφὴν πολὺ συναθροιζόμενον τὸ θερμὸν, καὶ φθάνει καταναλίσκον, πρὶν ἐπιστῆναι τὴν ἀναθυμίασιν. Διόπερ οὐ μόνον μαραίνεται τὸ

ἔλαττον παρὰ τὸ πλεῖον πῦρ, ἀλλὰ καὶ αὐτὴ καθ' αὑτὴν ἡ τοῦ λύχνου ἐντιθεμένη πλείονι φλογὶ, κατακαίεται, καθάπερ ὁτιοῦν ἄλλο τῶν καυστῶν. Αἴτιον δ' ὅτι τὴν μὲν οὖσαν ἐν τῇ φλογὶ τροφὴν φθάνει λαμβάνουσα ἡ μείζων φλὸξ, πρὶν ἐπελθεῖν ἑτέραν· τὸ δὲ πῦρ, ἀεὶ διατελεῖ γινόμενον καὶ ῥέον, ὥσπερ ποταμὸς, ἀλλὰ λανθάνει διὰ τὸ τάχος. Δῆλον τοίνυν, ὡς εἴπερ δεῖ σώζεσθαι τὸ θερμόν· (τοῦτο δ' ἀναγκαῖον, εἴπερ μέλλει ζῆν·) δεῖ γίνεσθαί τινα τοῦ θερμοῦ τοῦ ἐν τῇ ἀρχῇ κατάψυξιν. Παράδειγμα δὲ τὰ τούτου λαμβάνειν ἐστὶ τὸ συμβαῖνον ἐπὶ τῶν καταπνιγομένων ἀνθράκων· ἂν μὲν γὰρ ὦσι παραπεπωμασμένοι τῷ καλουμένῳ πνίγει συνεχῶς, ἀποσβέννυνται ταχέως· ἂν δὲ παρ' ἄλληλά τις ποιῇ πυκνὰ τὴν ἀφαίρεσιν καὶ τὴν ἐπίθεσιν, μένουσι πεπυρωμένοι πολὺν χρόνον. Ἡ δὲ κρύψις σώζει τὸ πῦρ· οὔτε γὰρ ἀποπνεῖν κωλύεται διὰ τὴν μανότητα τῆς τέφρας· ἀντιφράττει τε τῷ πέριξ ἀέρι, πρὸς τὸ μὴ σβεννύναι τῷ πλήθει τῆς ἐνυπαρχούσης αὐτῷ θερμότητος. Ἀλλὰ περὶ μὲν τῆς αἰτίας ταύτης, ὅτι τὸ ἐναντίον συμβαίνει τῷ ἐγκρυπτομένῳ καὶ καταπνιγομένῳ πυρί, (τὸ μὲν γὰρ μαραίνεται, τὸ δὲ διαμένει πλείω χρόνον) εἴρηται καὶ ἐν τοῖς προ-

βλήμασιν. Ἐπεὶ δὲ πᾶν ζῶον ἔχει ψυχὴν, αὐτὸ δ' οὐκ ἄνευ
φυσικῆς ὑπάρχει θερμότητος, ὥσπερ εἴπομεν, τοῖς μὲν
φυτοῖς ἡ διὰ τῆς τροφῆς καὶ τοῦ περιέχοντος, ἱκανὴ
γίνεται βοήθεια, πρὸς τὴν τοῦ φυσικοῦ θερμοῦ σω-
τηρίαν. Καὶ γὰρ ἡ τροφὴ ποιεῖ κατάψυξιν εἰσιοῦσα,
καθάπερ καὶ τοῖς ἀνθρώποις τὸ πρῶτον εἰσενεγκα-
μένοις· αἱ δὲ νηστεῖαι θερμαίνουσι, καὶ δίψας ποιοῦ-
σιν· ἀκίνητος γὰρ ὢν ὁ ἀὴρ, ἀεὶ θερμαίνεται· τῆς
τροφῆς εἰσιούσης καταψύχει κινούμενος, ἕως
λάβῃ τὴν πέψιν. Ἂν δὲ ἢ τὸ περιέχον ὑπερβάλλῃ
χρότητι διὰ τὴν ὥραν, ἰσχυρῶν γινομένων τῶν πάγ
ἐξαυαίνεται, ἢ τοῦ θέρους ἰσχυρὰ συμβαίνῃ καύμ
τα, καὶ μὴ δύνηται τὸ σπώμενον ἐκ τῆς γῆς ὑγρὸν
ταψύχειν, φθείρεται μαραινόμενον τὸ θερμόν·
λέγεται σφακελίζειν, καὶ ἀστρόβλητα γίνεσθαι τὰ
δρα, κατὰ τοὺς καιροὺς τούτους. Διὸ καὶ γένη
λίθων ταῖς ῥίζαις ὑποβάλλουσι, καὶ ὕδωρ ἐν ἀγγ
ὅπως αἱ ῥίζαι ψύχωνται τῶν φυτῶν. Τῶν δὲ ζ
ἐπεὶ τὰ μὲν ἔνυδρά ἐστι, τὰ δὲ ἐν τῷ ἀέρι ποιεῖται
δίαιταν, ἐκ τούτων καὶ διὰ τούτων πορίζεται τὴν
τάψυξιν, τὰ μὲν τῷ ὕδατι, τὰ δὲ τῷ ἀέρι. Τ
τρόπον καὶ πῶς, λεκτέον ἐπιστήσασι τὸν λόγον.

ΠΕΡΙ ΑΝΑΠΝΟΗΣ.

CAPUT I.

Περὶ γὰρ ἀναπνοῆς, ὀλίγοι μέν τινες τῶν πρότερον φυσικῶν εἰρήκασι· τίνος μέντοι χάριν ὑπάρχει τοῖς ζώοις, οἱ μὲν οὐδὲν ἀπεφήναντο· οἱ δὲ εἰρήκασι μὲν, οὐ καλῶς δέ· ἀλλ' ἀπειροτέρως τῶν συμβαινόντων. Ἔτι δὲ πάντα τὰ ζῶά φασιν ἀναπνεῖν· τοῦτο δὲ οὐκ ἔστιν ἀληθές. Ὥστ' ἀναγκαῖον περὶ τούτων πρῶτον ἐπελθεῖν, ὡς ἂν μὴ δοκῶμεν ἀπόντων κενῶς κατηγορεῖν. Ὅτι μὲν οὖν ὅσα πνεύμονα ἔχει τῶν ζώων, ἀναπνεῖ πάντα, φανερόν. Ἀλλὰ καὶ τούτων αὐτῶν ὅσα μὲν ἄναιμον ἔχει καὶ σομφὸν τὸν πνεύμονα, ἧττον δέονται τῆς ἀναπνοῆς. Διὸ πολὺν χρόνον δύναται διαμένειν, παρὰ τὴν τοῦ σώματος ἰσχύν. Τὸν δὲ πνεύμονα σομφὸν ἔχει πάντα τὰ ᾠοτοκοῦντα, οἷον τὸ τῶν βατράχων γένος. Ἔτι δὲ αἱ ἐμύδές τε καὶ χελῶναι, πολὺν χρόνον μένουσιν ἐν τοῖς ὑγροῖς· ὁ γὰρ πνεύμων ὀλίγην ἔχει θερμότητα· ὀλίγαιμον γὰρ ἔχουσιν αὐτόν. Ἐμφυσώμενος οὖν αὐτὸς τῇ κινήσει, καταψύχει, καὶ ποιεῖ διαμένειν πολὺν χρόνον. Ἐὰν μέντοι βιάζηταί τις λίαν κατέχων πολὺν χρόνον, ἀποπνίγονται πάντα· οὐδὲν γὰρ τῶν τοιούτων δέχεται τὸ ὕδωρ, ὥσπερ οἱ ἰχθύς. Τὰ δ' ἔναιμον ἔχοντα τὸν πνεύμονα πάντα μᾶλλον δεῖται τῆς ἀναπνοῆς διὰ τὸ πλῆθος τῆς θερμότατος. Τῶν δ' ἄλλων ὅσα μὴ ἔχει πνεύμονα, οὐδὲν ἀναπνεῖ. Δημόκριτος μὲν οὖν ὁ Ἀβδηρίτης, καί τινες ἄλλοι τῶν περὶ ἀναπνοῆς εἰρηκότων, οὐδὲν περὶ τῶν ἄλλων διωρίκασι ζώων· ἐοίκασι μέντοι λέγειν, ὡς πάντων ἀναπνεόντων. Ἀναξαγόρας δὲ καὶ Διογένης, πάντα φάσκοντες ἀναπνεῖν, περὶ τῶν ἰχθύων καὶ τῶν ὀστρείων λέγουσι τίνα τρόπον ἀναπνέουσι· καί φησιν Ἀναξαγόρας μὲν, ὅταν ἀφῶσι τὸ ὕδωρ διὰ τῶν βραγχίων, τὸν ἐν τῷ στόματι γινόμενον ἀέρα ἕλκοντας ἀναπνεῖν τοὺς ἰχθῦς· οὐ γὰρ εἶναι κενὸν οὐδέν. Διογένης δέ, ὅταν ἀφῶσι τὸ ὕδωρ διὰ τῶν βραγχίων, ἐκ τοῦ περὶ τὸ στόμα περιεστῶτος

ὕδατος, ἕλκειν τῷ κενῷ τῷ ἐν τῷ στόματι τὸν
ὡς ἐνόντος ἐν τῷ ὕδατι ἀέρος. Ταῦτα δ' ἐστὶν
νατα· πρῶτον μὲν γὰρ, τὸ ἥμισυ τοῦ πράγματος
ροῦσι, διὰ τὸ κοινὸν ἐπὶ θατέρου λέγεσθαι
ἀναπνοὴ γὰρ καλεῖται. Ταύτης δὲ τὸ μὲν
ἐστι, τὸ δ' εἰσπνοή· περὶ ἧς οὐδὲν λέγουσι, τίνα
πον ἐκπνέουσι τὰ τοιαῦτα τῶν ζώων. Οὐδ'
αὐτοῖς εἰπεῖν· ὅταν γὰρ ἀναπνεύσωσι, ταύτη
πνευσαν πάλιν δεῖ ἐκπνεῖν, καὶ τοῦτο ποιεῖν
ραλλάξ. Ὥστε συμβαίνει ἅμα τῷ ὕδωρ δέχ
κατὰ τὸ στόμα, καὶ ἐκπνεῖν τὸν ἀέρα. Ἀνάγκη
ἀπαντῶντα ἐμποδίζειν θάτερον θατέρῳ· εἶτα
ἀφῶσι τὸ ὕδωρ, τότε ἐκπνέουσι κατὰ τὸ στόμα,
κατὰ τὰ βράγχια· ὥστε συμβαίνει ἅμα καὶ ἐκ
καὶ ἀναπνεῖν· τότε γάρ φασιν αὐτὸ ἀναπνεῖν.
ἀναπνεῖν καὶ ἐκπνεῖν, ἀδύνατον. Ὥστ' εἰ ἀνάγκη τὰ
πνέοντα ἐκπνεῖν καὶ εἰσπνεῖν, ἐκπνεῖν δὲ μὴ ἐνδέχ
μηδὲν αὐτῶν, φανερὸν ὡς οὐδ' ἀναπνεῖ αὐτῶν
Ἔτι δὲ τὸ φάναι τὸν ἀέρα ἕλκειν ἐκ τοῦ στόματος,
ἐκ τοῦ ὕδατος διὰ τοῦ στόματος, ἀδύνατον· οὐ
ἔχουσιν ἀρτηρίαν, διὰ τὸ πνεύμονα μὴ ἔχειν, ἀλλ
θὺς ἡ κοιλία πρὸς τῷ στόματί ἐστιν. Ὥστ' ἀναγ
καῖον τῇ κοιλίᾳ ἕλκειν· τοῦτο δὲ κἂν τἆλλα ἐ
ζῶα· νῦν δὲ οὐ ποιοῦσι. Κἂν ἐκεῖνα δὲ ἔξω
ὑγροῦ ὄντα, ἐπιδήλως ἂν αὐτὸ ἐποίει. Φαίνεται δ'
ποιοῦντ' αὐτό. Ἔτι πάντων ἀναπνεόντων καὶ
κόντων τὸ πνεῦμα, ὁρῶμεν γινομένην κίνησίν τινα
μορίου τοῦ ἕλκοντος· ἐπὶ δὲ τῶν ἰχθύων οὐ συμβαίνει
οὐδὲν γὰρ φαίνονται κινοῦντες τῶν περὶ τὴν κοιλ
ἀλλ' ἢ τὰ βράγχια μόνον, καὶ ἐν τῷ ὑγρῷ, καὶ εἰς
ξηρὸν ἐμπεσόντες, ὅταν ἀσπαρίζωσιν. Ἔτι ὅταν ἀπο
θνήσκῃ πνιγόμενα ἐν τοῖς ὑγροῖς πάντα τὰ ἀναπ
τα, γίνονται πομφόλιγες, τοῦ πνεύματος ἐξιόντος
ως· οἷον ἐάν τις βιάζηται χελώνας, ἢ βατράχους,
ἄλλό τι τῶν τοιούτων γενῶν. Ἐπὶ δὲ τῶν ἰχθύων

συμβαίνει πειρωμένοις πάντα τρόπον, ὡς οὐκ ἐχόντων πνεῦμα θύραθεν μηδέν. Ὃν δὲ τρόπον λέγουσι γίνεσθαι τὴν ἀναπνοὴν αὐτοῖς, ἐνδέχεται καὶ τοῖς ἀνθρώποις οὖσιν ἐν τῷ ὑγρῷ συμβαίνειν· εἰ γὰρ καὶ οἱ χθύες ἕλκουσιν ἐκ τοῦ πέριξ ὕδατος ἐν τῷ στόματι, ιὰ τί τοῦτο οὐκ ἂν ποιοῖεν καὶ οἱ ἄνθρωποι καὶ ἄλλα ζῷα, καὶ τὸν ἐκ τοῦ στόματος δ' ἂν ἕλκοιεν οίως τοῖς ἰχθύσιν; ὥστ' εἴπερ κἀκεῖνα ἦν δυνατά, ὶ ταῦτ' ἂν ἦν. Ἐπεὶ δ' οὐκ ἔστι, δῆλον ὡς οὐδ' ἐκείνων ἐστί. Πρὸς δὲ τούτοις, διὰ τίν' αἰτίαν ἐν ἀέρι ἀποθνήσκουσι, καὶ φαίνεται ἀσπαρίζοντα περ τὰ πνιγόμενα, εἴπερ ἀναπνέουσιν; οὐ γὰρ δὴ οφῆς γε ἐνδείᾳ τοῦτο πάσχουσιν· ἣν γὰρ λέγει Διογης αἰτίαν, εὐήθης· φησὶ γάρ, ὅτι τὸν ἀέρα πολὺν ουσι λίαν ἐν τῷ ἀέρι, ἐν δὲ τῷ ὕδατι μέτριον· καὶ τοῦτο ἀποθνήσκειν· καὶ γὰρ ἐπὶ τῶν πεζῶν ἔδει ατὸν εἶναι τοῦτο συμβαίνειν· νῦν δ' οὐδέν, τῷ δρα ἀναπνεῦσαι, ἀποπνίγεται πεζὸν ζῷον. Ἔτι ὰ πάντα ἀναπνεῖ, δῆλον ὅτι καὶ τὰ ἔντομα τῶν ἀναπνεῖ. Φαίνεται δ' αὐτῶν πολλὰ διατεμενα ζῆν, οὐ μόνον εἰς δύο μέρη, ἀλλὰ καὶ εἰς πλείω, αἱ καλούμεναι σκολόπενδραι, ἃ πῶς ἢ τίνι ἐνδέαι ἀναπνεῖν; αἴτιον δὲ μάλιστα τοῦ μὴ λέγεσθαι αὐτῶν καλῶς, τό, τε τῶν μορίων ἀπείρους εἶναι ἐντός, καὶ μὴ λαμβάνειν ἕνεκά τινος τὴν φύσιν τα ποιεῖν· ζητοῦντες γὰρ τίνος ἕνεκα ἡ ἀναπνοὴ ζῴοις ὑπάρχει, καὶ ἐπὶ τῶν μορίων τοῦτ' ἐπισκοτες, οἷον ἐπὶ βραγχίων καὶ πνευμόνων, εὗρον ἂν τον τὴν αἰτίαν. Δημόκριτος δ', ὅτι μὲν ἐκ τῆς πνοῆς συμβαίνει τι τοῖς ἀναπνέουσι λέγει, φάσκων ειν ἐκθλίβεσθαι τὴν ψυχήν· οὐ μέντοι ὡς τούτου εκα ποιήσασαν τοῦτο τὴν φύσιν, οὐθὲν εἴρηκεν· γὰρ ὥσπερ καὶ οἱ ἄλλοι φυσικοί, καὶ οὗτος οὐπτεται τῆς τοιαύτης αἰτίας. Λέγει δ' ὡς ἡ ψυχὴ τὸ θερμὸν ταὐτὸν τὰ πρῶτα σχήματα τῶν σφαιδῶν. Ἐκκρινομένων οὖν αὐτῶν ὑπὸ τοῦ περιέτος ἐκθλίβοντος, βοήθειαν γίνεσθαι τὴν ἀναπνοήν· ἐν γὰρ τῷ ἀέρι πολὺν ἀριθμὸν εἶναι τῶν τοιων, ἃ καλεῖ ἐκεῖνος νοῦν καὶ ψυχήν. Ἀναπνέον καὶ εἰσιόντος τοῦ ἀέρος, συνεισιόντα ταῦτα ειργοντα τὴν θλίψιν, κωλύειν τὴν ἐνοῦσαν τοῖς ζῴοις διιέναι ψυχήν. Καὶ διὰ τοῦτο ἐν τῷ ἀναπνεῖν ... εἶναι τὸ ζῆν καὶ τὸ ἀποθνήσκειν· ὅταν κρατῇ τὸ περιέχον συνθλίβον, καὶ μηκέτι τὸ θύραθεν εἰσιὸν [οὐ] δύνηται ἀνείργειν, μὴ δυναμένου ἀναπνεῖν, τότε συμβαίνειν τὸν θάνατον τοῖς ζῴοις· εἶναι τὸν θάνατον, τὴν τῶν τοιούτων σχημάτων ἐκ τοῦ σώματος ἔξοδον ἐκ τῆς τοῦ περιέχοντος ἐκθλίψεως. δ' αἰτίαν διὰ τί ποτε πᾶσι μὲν ἀναγκαῖον ἀποθανεῖν, οὐ μέντοι ὅτε ἔτυχεν, ἀλλὰ κατὰ φύσιν μὲν ..., βίᾳ δὲ παρὰ φύσιν, οὐδὲν δεδήλωκε. Καίτοι ..., ἐπεὶ ὁτὲ μὲν φαίνεται τοῦτο γινόμενον, ὁτὲ δ' ... φαίνεται, πότερον τὸ [αὐτὸ] αἴτιον ἔξωθέν ἐστιν ἢ ... Οὐ λέγει δὲ οὐδὲ περὶ τῆς ἀρχῆς τοῦ ἀναπνεῖν ... αἴτιον, πότερον ἔσωθεν ἢ ἔξωθεν· οὐδὲ γὰρ ... ραθεν νοῦς τηρεῖ τὴν βοήθειαν, ἀλλ' ἔσωθεν ἡ τῆς ἀναπνοῆς γίνεται καὶ τῆς κινήσεως, οὐχ ὡς ... μένου τοῦ περιέχοντος. Ἄτοπον δὲ καὶ τὸ ἅμα ... ριέχον συνθλίβειν, καὶ εἰσιὸν διαστέλλειν. Ἃ μὲν ... ρηκε καὶ ὡς, σχεδὸν ταῦτά ἐστιν.

CAPUT II.

ὰ δὲ δεῖ νομίζειν ἀληθῆ εἶναι τὰ πρότερον λε... α, καὶ μὴ πάντα τὰ ζῷα ἀναπνεῖν, οὐ περὶ παντὸς θανάτου τὴν αἰτίαν ὑποληπτέον εἰρῆσθαι ταύτην, ἀλλὰ μόνον ἐπὶ τῶν ἀναπνεόντων. Οὐ μὴν οὐδ' ἐπὶ τούτων καλῶς. Δῆλον δ' ἐκ τῶν συμβαινόντων, καὶ τῶν τοιούτων ὧν ἔχομεν πάντες πεῖραν· ἐν γὰρ ταῖς ἀλέαις θερμαινόμενοι μᾶλλον, καὶ τῆς ἀναπνοῆς μᾶλλον δεόμεθα, καὶ πυκνότερον ἀναπνέομεν πάντες. Ὅταν δὲ τὸ πέριξ ᾖ ψυχρόν, καὶ συνάγῃ καὶ συμπηγνύῃ τὸ σῶμα, κατέχειν συμβαίνει τὸ πνεῦμα. Καίτοι τότ' ἐχρῆν τὸν θύραθεν εἰσιόντα κωλύειν τὴν σύνθλιψιν. Νῦν δὲ γίνεται τοὐναντίον· ὅταν γὰρ πολὺ λίαν ἀθροισθῇ τὸ θερμόν, [καὶ] μὴ ἐκπνεόντων, τότε δέονται τῆς ἀναπνοῆς· ἀναγκαῖον δ' εἰσπνεύσαντας ἀναπνεῖν. Ἀλεάζοντες δὲ πολλάκις ἀναπνέουσιν, ὡς ἀναψύξεως χάριν ἀναπνέοντες, ὅτε, τὸ λεγόμενον, ποιεῖ πῦρ ἐπὶ πῦρ. Ἡ δ' ἐν τῷ Τιμαίῳ γεγραμμένη περίωσις, περί τε τῶν ἄλλων ζῴων, οὐδὲν διώρικε τίνα τρόπον αὐτοῖς ἡ τοῦ θερμοῦ γίνεται σωτηρία, πότερον τὸν αὐτόν, ἢ δι' ἄλλην τινὰ αἰτίαν· εἰ μὲν γὰρ μόνοις τὸ τῆς ἀναπνοῆς ὑπάρχει τοῖς πεζοῖς, λεκτέον τὴν αἰτίαν τοῦ μόνοις. Εἰ δὲ καὶ τοῖς ἄλλοις, ὁ δὲ τρόπος ἄλλος, καὶ περὶ τούτου διοριστέον εἴπερ δυνατὸν ἀναπνεῖν πᾶσιν. Ἔτι δὲ καὶ πλασματώδης ὁ τρόπος τῆς αἰτίας· ἐξιόντος γὰρ ἔξω τοῦ θερμοῦ διὰ τοῦ στόματος τὸν περιέχοντα ὠθούμενον ἀέρα φερόμενον ἐμπίπτειν εἰς τὸν αὐτὸν τόπον φησὶ διὰ μανῶν οὐσῶν τῶν σαρκῶν, ὅθεν τὸ ἐντὸς ἐξῄει θερμόν, διὰ τὸ μηδὲν εἶναι κενόν, ἀντιπεριϊσταμένων ἀλλήλοις· θερμανθέντα δὲ πάλιν ἐξιέναι κατὰ τὸν αὐτὸν τόπον, καὶ περιωθεῖν εἴσω διὰ τοῦ στόματος τὸν ἀέρα τὸν ἐκπίπτοντα θερμόν· καὶ τοῦτο δὴ διατελεῖν ἀεὶ ποιοῦντας, ἀναπνέοντάς τε καὶ ἐκπνέοντας. Συμβαίνει δὲ τοῖς οὕτως οἰομένοις πρότερον τὴν ἐκπνοὴν γίνεσθαι τῆς εἰσπνοῆς. [Ἔστι δὲ τοὐναντίον.] Σημεῖον δέ· γίνεται μὲν γὰρ ἀλλήλοις ταῦτα παράλληλα· τελευτῶντες δὲ ἐκπνέουσιν. Ὥστ' ἀναγκαῖον εἶναι τὴν ἀρχὴν εἰσπνοήν. Ἔτι δὲ τὸ τίνος ἕνεκα ταῦθ' ὑπάρχει τοῖς ζῴοις· λέγω δέ, τό, τε ἀναπνεῖν καὶ τὸ ἐκπνεῖν, οὐδὲν εἰρήκασιν οἱ τοῦτον τὸν τρόπον λέγοντες, ἀλλ' ὡς περὶ συμπτώματός τινος ἀποφαίνονται μόνον· καίτοι κύρια ταῦθ' ὁρῶμεν τοῦ ζῆν καὶ τελευτᾶν· ὅταν γὰρ ἀναπνεῖν μὴ δύνωνται, τότε συμβαίνει γίνεσθαι τὴν φθορὰν τοῖς ἀναπνέουσιν. Ἔτι δὲ ἄτοπον τὸ τὴν μὲν τοῦ θερμοῦ διὰ τοῦ στόματος ἔξοδον καὶ πάλιν εἴσοδον μὴ λανθάνειν ἡμᾶς· τὴν δ' εἰς τὸν θώρακα τοῦ πνεύματος εἴσοδον, καὶ πάλιν θερμανθέντος ἔξοδον, λανθάνειν. Ἄτοπον δὲ καὶ τὸ τοῦ θερμοῦ τὴν ἀναπνοὴν εἴσοδον εἶναι· φαίνεται γὰρ τοὐναντίον· τὸ μὲν γὰρ ἐκπνεόμενον εἶναι θερμόν, τὸ δ' εἰσπνεόμενον ψυχρόν. Ὅταν δὲ θερμὸν ᾖ, ἀσθμαίνοντες ἀναπνέουσι· διὰ γὰρ τὸ μὴ καταψύχειν ἱκανῶς τὸ εἰσιόν, πολλάκις συμβαίνει τὸ πνεῦμα σπᾶν. Ἀλλὰ μὴν οὐδὲ τροφῆς γε χάριν ὑποληπτέον γίνεσθαι τὴν ἀναπνοήν, ὡς τρεφομένου τῷ πνεύματι τοῦ ἐντὸς πυρός, καὶ ἀναπνέοντος μὲν ὥσπερ ἐπὶ πῦρ ὑπόκαυμα ὑποβάλλεσθαι· τραφέντος δὲ τοῦ πυρὸς γίνεσθαι τὴν ἐκπνοήν· ταὐτὰ γὰρ ἐροῦμεν πάλιν καὶ πρὸς τοῦτον τὸν λόγον, ἅπερ καὶ πρὸς τοὺς ἔμπροσθεν· καὶ γὰρ ἐπὶ τῶν ἄλλων ζῴων ἐχρῆν τοῦτο συμβαίνειν, ἢ τὸ ἀνάλογον τούτῳ· πάντα γὰρ ἔχει θερμότητα ζωτικήν. Ἔπειτα καὶ τὸ γίνεσθαι τὸ θερμὸν ἐκ τοῦ πνεύματος, τίνα χρὴ τρόπον λέγειν, πλασματῶδες ὄν· μᾶλλον γὰρ ἐκ τῆς τροφῆς τοῦτο γινόμενον ὁρῶμεν. Συμβαίνει δὲ κατὰ ταὐτὸ δέχεσθαι τὴν τροφήν, καὶ τὸ περίττωμα ἀφιέναι· τοῦτο δ' ἐπὶ τῶν ἄλλων οὐχ ὁρῶμεν γινόμενον.

56 *

CAPUT III.

Λέγει δὲ περὶ ἀναπνοῆς καὶ Ἐμπεδοκλῆς. Οὐ μέντοι τίνος γε ἕνεκα, οὐδὲ περὶ πάντων τῶν ζώων οὐδὲν ποιεῖ δῆλον, εἴτε ἀναπνέουσιν, εἴτε μή. Καὶ περὶ τῆς διὰ τῶν μυκτήρων ἀναπνοῆς λέγων, οἴεται καὶ περὶ τῆς κυρίας λέγειν ἀναπνοῆς· ἔστι γὰρ καὶ διὰ τῆς ἀρτηρίας ἐκ τῶν στηθῶν ἡ ἀναπνοή, καὶ ἡ διὰ τῶν μυκτήρων. Αὐτοῖς δὲ χωρὶς ἐκείνης οὐκ ἔστιν ἀναπνεῦσαι τοῖς μυκτῆρσι· καὶ τῆς μὲν διὰ τῶν μυκτήρων γινομένης ἀναπνοῆς στερισκόμενα τὰ ζῶα, οὐδὲν πάσχουσι· τῆς δὲ κατὰ τὴν ἀρτηρίαν, ἀποθνήσκουσι· καταχρῆται γὰρ ἡ φύσις ἐν παρέργῳ τῇ διὰ τῶν μυκτήρων ἀναπνοῇ πρὸς τὴν ὄσφρησιν ἐν ἐνίοις τῶν ζώων. Διόπερ ὀσφρήσεως μὲν σχεδὸν μετέχει πάντα τὰ ζῶα· ἔστι δ' οὐ πᾶσι τὸ αὐτὸ αἰσθητήριον. Εἴρηται δὲ περὶ αὐτῶν ἐν ἑτέροις σαφέστερον. Γίνεσθαι δέ φησι τὴν ἀναπνοὴν καὶ ἐκπνοήν, διὰ τὸ φλέβας εἶναί τινας, ἐν αἷς ἔστι μὲν αἷμα, οὐ μέντοι πλήρεις εἰσὶν αἵματος· ἔχουσι δὲ πόρους εἰς τὸν ἔξω ἀέρα, τῶν μὲν τοῦ σώματος μορίων ἐλάττους, τῶν δὲ τοῦ ἀέρος μείζους. Διὸ τοῦ αἵματος κινεῖσθαι ἄνω καὶ κάτω πεφυκότος, κάτω μὲν φερομένου, εἰσρεῖν τὸν ἀέρα, καὶ γίνεσθαι ἀναπνοήν· ἄνω δ' ἰόντος, ἐκπίπτειν θύραζε, καὶ γίνεσθαι τὴν ἐκπνοήν, παρεικάζων τὸ συμβαῖνον, ταῖς κλεψύδραις,

,,Ὧδε δ' ἀναπνεῖ πάντα καὶ ἐκπνεῖ· πᾶσι λίφαιμοι
,,Σαρκῶν σύριγγες πύματον κατὰ σῶμα τέτανται,
,,Καί σφιν ἐπὶ στομίοις πυκναῖς τέτρηνται ἄλοξι
,,Ῥινῶν, ἔσχατα τέρθρα διαμπερές· ὥστε φόνον μὲν
,,Κεύθειν, αἰθέρι δ' εὐπορίαν διόδοισι τετμῆσθαι.
,,Ἔνθεν ἔπειθ' ὁπόταν μὲν ἐπαΐξῃ τέρεν αἷμα,
,,Αἰθὴρ παφλάζων καταβήσεται οἴδματι μάργῳ.
,,Εὖτε δ' ἀναθρώσκει, πάλιν ἐκπνεῖ, ὥσπερ ὅταν παῖς
,,Κλεψύδρην παίζῃσι δι' εὐπετέος χαλκοῖο.
,,Εὖτε μὲν αὐλοῦ πορθμὸν ἐπ' εὐειδεῖ χερὶ θεῖσα
,,Εἰς ὕδατος βάπτῃσι τέρεν δέμας ἀργυφέοιο,
,,Οὐδέ γ' ἐς ἄγγος ἔτ' ὄμβρος ἐσέρχεται, ἀλλά μιν εἴργει
,,Ἀέρος ὄγκος ἔσωθε πεσὼν ἐπὶ τρήματα πυκνά,
,,Εἰσόκ' ἀποστεγάσῃ πυκινὸν ῥόον· αὐτὰρ ἔπειτα,
,,Πνεύματος ἐλλείποντος, ἐσέρχεται αἴσιμον ὕδωρ·
,,Ὣς δ' αὔτως ὅθ' ὕδωρ μὲν ἔχῃ κατὰ βένθεα χαλκοῦ
,,Πορθμοῦ χωσθέντος βροτέῳ χροΐ, ἠδὲ πόροιο·
,,Αἰθὴρ δ' ἐκτὸς ἔσω λελιημένος ὄμβρον ἐρύκει
,,Ἀμφὶ πύλας ἰσθμοῖο δυσηχέος, ἄκρα κρατύνων,
,,Εἰσόκε χειρὶ μεθῇ· τότε δ' αὖ πάλιν, ἔμπαλιν ἢ πρίν,
,,Πνεύματος ἐμπίπτοντος, ὑπεκθεῖ αἴσιμον ὕδωρ·
,,Ὣς δ' αὔτως τέρεν αἷμα κλαδασσόμενον διὰ γυίων,
,,Ὁππότε μὲν παλίνορσον ἐπαΐξειε μυχόνδε,
,,Αἰθέρος εὐθὺς ῥεῦμα κατέρχεται οἴδματι θῦον.
,,Εὖτε δ' ἀναθρώσκει, πάλιν ἐκπνεῖ ἶσον ὀπίσσω.

λέγει μὲν οὖν ταῦτα περὶ τοῦ ἀναπνεῖν· ἀναπνεῖ δ', ὥσπερ εἴπομεν, τὰ φανερῶς ἀναπνέοντα, διὰ τῆς ἀρτηρίας, διά τε τοῦ στόματος ἅμα, καὶ τῶν μυκτήρων. Ὥστ' εἰ μὲν περὶ ταύτης λέγει τῆς ἀναπνοῆς, ἀναγκαῖον ζητεῖν, πῶς ἐφαρμόσει ὁ εἰρημένος λόγος τῆς αἰτίας· φαίνεται γὰρ τοὐναντίον συμβαῖνον· ἄραντες μὲν γὰρ τὸν τόπον, καθάπερ τὰς φύσας ἐν τοῖς χαλκείοις, ἀναπνέουσιν· αἴρειν δὲ τὸ θερμόν, εὔλογον· ἔχειν δὲ τὸ αἷμα τὴν τοῦ θερμοῦ χώραν· συνίζοντες δὲ καὶ καταπνίγοντες, ὥσπερ ἐκεῖ τὰς φύσας, ἐκπνέουσι. Πλήν, ἐκεῖ μὲν οὐ κατὰ ταὐτὸν εἰσδέχονταί τε τὸν ἀέρα, καὶ πάλιν ἐξιᾶσιν· οἱ δὲ ἀναπνέοντες, κατὰ ταὐτόν. Εἰ δὲ περὶ τῆς κατὰ τοὺς μυκτῆρας λέγει μόνης, πολὺ διημάρτηκεν· οὐ γάρ ἐστιν ἡ ἀναπνοὴ μυκτήρων ἴδιος, ἀλλὰ παρὰ τὸν αὐλῶνα τὸν παρὰ τὸν γαργαρεῶνα, ᾗ τὸ ἔσχατον τοῦ ἐν τῷ στόματι οὐρανοῦ, συντετρημένων τῶν μυκτήρων χωρεῖ, καὶ τὸ μὲν ταύτῃ τοῦ πνεύματος, τὸ δὲ διὰ τοῦ στόματος, ἐξιόν τε ὁμοίως καὶ εἰσιόν. Τὰ μὲν οὖν παρὰ τῶν ἄλλων εἰρημένα περὶ τοῦ ἀναπνεῖν, τοιαύτας καὶ τοσαύτας ἔχει δυσχερείας.

CAPUT IV.

Ἐπεὶ δὲ εἴρηται πρότερον, ὅτι τὸ ζῆν καὶ ἡ τῆς ψυχῆς ἕξις, μετὰ θερμότητός τινός ἐστιν· οὐδὲ γὰρ ἡ πέψις, δι' ἧς ἡ τροφὴ γίνεται τοῖς ζώοις, οὔτε [illegible] ψυχῆς, οὔτε ἄνευ θερμότητός ἐστι· πυρὶ γὰρ ἐργάζεται πάντα. Διόπερ ἐν ᾧ πρώτῳ τόπῳ τοῦ σώματος καὶ ἐν ᾧ πρώτῳ τοῦ πρώτου τόπου μορίῳ, τὴν [illegible] ἀναγκαῖον εἶναι τὴν τοιαύτην, ἐνταῦθα καὶ τὴν [illegible] τὴν θρεπτικὴν ψυχὴν ἀναγκαῖον ὑπάρχειν. [illegible] δ' ἐστὶν ὁ μέσος τόπος τοῦ δεχομένου τὴν τροφὴν καὶ καθ' ὃν ἀφίησι τὸ περίττωμα. Τοῖς μὲν [illegible] ἀναίμοις ἀνώνυμον· τοῖς δὲ ἐναίμοις, ἡ καρδία, [illegible] το τὸ μόριόν ἐστιν· ἡ τροφὴ μὲν γὰρ ἐξ ἧς ἤδη [illegible] ται τὰ μόρια τοῖς ζώοις, ἡ τοῦ αἵματος φύσις [illegible] Τοῦ δ' αἵματος καὶ τῶν φλεβῶν, τὴν αὐτὴν [illegible] ἀναγκαῖον εἶναι· θατέρου γὰρ ἕνεκα θάτερον [illegible] ὡς ἀγγεῖον καὶ δεκτικόν. Ἀρχὴ δὲ τῶν φλεβῶν [illegible] ἐναίμοις, ἡ καρδία· οὐ γὰρ διὰ ταύτης, ἀλλ' ἐκ [illegible] της ἠρτημέναι πᾶσαι τυγχάνουσι. Δῆλον δ' [illegible] τοῦτο ἐκ τῶν ἀνατομῶν. Τὰς μὲν οὖν ἄλλας [illegible] μεις τῆς ψυχῆς, ἀδύνατον ὑπάρχειν ἄνευ τῆς [illegible] κῆς· (δι' ἣν δ' αἰτίαν, εἴρηται πρότερον ἐν [illegible] ψυχῆς·) ταύτην δ' ἄνευ τοῦ φυσικοῦ πυρός· [illegible] γὰρ ἡ φύσις ἐκπεπύρευκεν αὐτήν. Φθορὰ δὲ [illegible] ὥσπερ εἴρηται πρότερον, σβέσις καὶ μάρανσις. [illegible] σις μέν, ἡ ὑπὸ τῶν ἐναντίων· διόπερ ἀθρόον [illegible] τῆς τοῦ περιέχοντος ψυχρότητος, καὶ θᾶττον [illegible] νυται διασπώμενον. Αὕτη μὲν οὖν ἡ φθορὰ [illegible] ὁμοίως ἐπὶ τῶν ἀψύχων καὶ τῶν ἐμψύχων ἐστί· [illegible] ὀργάνοις διαιρουμένου τοῦ ζώου, καὶ πηγνυμένου [illegible] ψύχους ὑπερβολήν, ἀποθνήσκουσιν. Ἡ δὲ [illegible] σις, διὰ πλῆθος θερμότητος· καὶ γὰρ ἂν ὑπ[illegible] τὸ πέριξ θερμόν, καὶ τροφὴν ἂν μὴ λαμβάνῃ, [illegible] ρεται τὸ πυρούμενον, οὐ ψυχόμενον, ἀλλὰ μα[illegible] μενον. Ὥστε ἀνάγκη γίνεσθαι κατάψυξιν, [illegible] τεύξεσθαι σωτηρίας· τοῦτο γὰρ βοηθεῖ πρὸς [illegible] τὴν φθοράν. Ἐπεὶ δὲ τῶν ζώων τὰ μὲν ἔνυδ[illegible] δ' ἐν τῇ γῇ ποιεῖται τὴν διατριβήν, τούτων τ[illegible] μικροῖς πάμπαν καὶ τοῖς ἀναίμοις, ἡ γινομένη [illegible] περιέχοντος, ἢ ὕδατος, ἢ ἀέρος ψύξις, ἱκανὴ [illegible] βοήθειαν τῆς φθορᾶς ταύτης· μικρὸν γὰρ ἔχ[illegible] θερμόν, μικρᾶς δέονται τῆς βοηθείας. Διὸ κ[illegible] χύβια πάντα σχεδὸν ταῦτ' ἐστίν· ἐπ' ἀμφότ[illegible] μικρᾶς ὄντα τυγχάνει ῥοπῆς. Ὅσα δὲ μακρο[illegible] τῶν ἐντόμων· ἄναιμα γάρ ἐστι πάντα τὰ ἔντομ[illegible] τοις ὑπὸ τὸ διάζωμα διέσχισται, ὅπως διὰ [illegible] ρου ὄντος τοῦ ὑμένος ψύχηται· μᾶλλον γὰρ [illegible] μά, πλείονος δεῖται τῆς καταψύξεως, οἷον αἱ μ[illegible] τῶν γὰρ μελιττῶν ἔνιαι ζῶσι καὶ ἑπτὰ ἔτη, κα[illegible]

δι ὅσα βομβεῖ, οἷον σφῆκες, καὶ μηλολόνθαι, καὶ τέτ-
τιγες· καὶ γὰρ τὸν ψόφον ποιοῦσι πνεύματι, οἷον
ἀσθμαίνοντα· ἐν αὐτῷ γὰρ τῷ ὑποζώματι, τῷ ἐμφύ-
τῳ πνεύματι αἴροντι καὶ συνίζοντι, συμβαίνει πρὸς
τὸν ὑμένα γίνεσθαι τρίψιν· κινοῦσι γὰρ τὸν τόπον
τοῦτον, ὥσπερ τὰ ἀναπνέοντα ἔξωθεν τῷ πνεύμονι,
καὶ οἱ ἰχθύες τοῖς βραγχίοις· παραπλήσιον γὰρ συμ-
βαίνει, κἂν εἴ τίς τινα τῶν ἀναπνεόντων πνίγοι, τὸ
στόμα κατασχών· καὶ γὰρ ταῦτα ποιήσει τῷ πνεύμονι
τὴν ἄρσιν ταύτην. Ἀλλὰ τούτοις μὲν οὐχ ἱκανὴν ἡ
τοιαύτη κίνησις ποιεῖ κατάψυξιν, ἐκείνοις δ' ἱκανήν.
καὶ τῇ τρίψει τῇ πρὸς τὸν ὑμένα ποιοῦσι τὸν βόμβον
ὥσπερ λέγομεν· οἷον διὰ τῶν καλάμων τῶν τετρυπη-
μένων τὰ παιδία, ὅταν ἐπιθῶσιν ὑμένα λεπτόν· διὰ
γὰρ τοῦτο καὶ τῶν τεττίγων οἱ ᾄδοντες ᾄδουσι· θερ-
μότεροι γάρ εἰσι· καὶ ἔσχισται αὐτοῖς ὑπὸ τὸ ὑπόζω-
μα· τοῖς δὲ μὴ ᾄδουσι τοῦτ' ἔστιν ἄσχιστον· καὶ τῶν
ἐναίμων, καὶ τῶν πνεύμονα ἐχόντων, ὀλίγαιμον δ'
ἐχόντων καὶ σομφὸν, ἔνια δὴ τούτων πολὺν χρόνον
δύναται ἀπνευστὶ ζῆν, ὅτι ὁ πνεύμων ἄρσιν ἔχει πολ-
λὴν, ὀλίγον ἔχων τὸ αἷμα καὶ τὸ ὑγρόν· ἡ γὰρ οἰκεία
κίνησις ἐπὶ πολὺν χρόνον διαρκεῖ καταψύχουσα. Τέ-
λος δ' οὐ δύναται, ἀλλ' ἀποπνίγεται μὴ ἀναπνεῦσαν-
τα, καθάπερ εἴρηται καὶ πρότερον· τῆς γὰρ μαράν-
σεως ἡ διὰ τὸ μὴ ψύχεσθαι φθορὰ, καλεῖται πνῖξις·
καὶ τὰ οὕτω φθειρόμενα, ἀποπνίγεσθαί φαμεν. Ὅτι
δ' οὐκ ἀναπνεῖ τὰ ἔντομα τῶν ζώων, εἴρηται μὲν καὶ
πρότερον· φανερὸν δὲ καὶ ἐπὶ τῶν μικρῶν ἐστὶ ζώων,
οἷον μυιῶν καὶ μελιττῶν· ἐν γὰρ τοῖς ὑγροῖς, πολὺν
χρόνον ἀνανήχεται, ἂν μὴ λίαν ᾖ ψυχρὸν, ἢ θερμόν.
Καίτοι τὰ μικρὰν ἔχοντα δύναμιν, πυκνότερον ζητεῖ
ἀναπνεῖν. Ἀλλὰ φθείρεται ταῦτα καὶ λέγεται ἀπο-
πνίγεσθαι πληρουμένης τῆς κοιλίας καὶ φθειρομένου
τοῦ ἐν τῷ ὑποζώματι ὑγροῦ. Διὸ καὶ ἐν τῇ τέφρᾳ
ἀναψυχθέντα, ἀνίστανται. Καὶ τῶν ἐν τῷ ὑγρῷ δὲ
ζώων ὅσα ἄναιμα, πλείω χρόνον ζῇ ἐν τῷ ἀέρι τῶν
ἐναίμων καὶ δεχομένων τὴν θάλατταν, οἷον τῶν
ἰχθύων· διὰ γὰρ τὸ ὀλίγον ἔχειν τὸ θερμὸν, ὁ ἀὴρ ἱκα-
νός ἐστιν ἐπὶ πολὺν χρόνον καταψύχειν, οἷον τοῖς τε
μαλακοστράκοις, καὶ τοῖς πολύποσιν. Οὐ μὴν εἰς
τέλος γε διαρκεῖ πρὸς τὸ ζῆν, διὰ τὸ ὀλιγόθερμα εἶναι·
ἐπεὶ καὶ τῶν ἰχθύων οἱ πολλοὶ ζῶσιν ἐν τῇ γῇ, ἀκινη-
τίζοντες μέντοι, καὶ εὑρίσκονται ὀρυττόμενοι· ὅσα
γὰρ μὴ ὅλως ἔχει πνεύμονα, ἢ ἄναιμον, ἐλαττονάκις
δεῖται καταψύξεως. Περὶ μὲν οὖν τῶν ἀναίμων, ὅτι
τοῖς μὲν ὁ περιέχων ἀὴρ, τοῖς δὲ τὸ ὑγρὸν βοηθεῖ πρὸς
τὴν ζωὴν, εἴρηται· τοῖς δ' ἐναίμοις καὶ τοῖς ἔχουσι
καρδίαν, ὅσα μὲν ἔχει αὐτῶν πνεύμονα, πάντα δέχεται
τὸν ἀέρα, καὶ τὴν κατάψυξιν ποιεῖται διὰ τοῦ ἀνα-
πνεῖν καὶ ἐκπνεῖν. Ἔχει δὲ πνεύμονα, τά τε ζωοτο-
κοῦντα ἐν αὐτοῖς, καὶ μὴ θύραζε μόνον· τὰ γὰρ σελά-
χη ζωοτοκεῖ μὲν, ἀλλ' οὐκ ἐν αὐτοῖς· καὶ τῶν ὠοτο-
κούντων, τά τε πτερυγωτὰ, οἷον ὄρνιθες· καὶ τὰ φολι-
δωτὰ, οἷον χελῶναι, καὶ σαῦραι, καὶ οἱ ὄφεις. Ἐκεῖ-
να μὲν οὖν ἔναιμον· τούτων δὲ τὰ πλεῖστα τὸν πνεύ-
μονα ἔχει σομφόν. Διὸ καὶ τῇ ἀναπνοῇ χρῆται μα-
νότερον, ὥσπερ εἴρηται καὶ πρότερον. Χρῆναι δὲ
πάντα καὶ ὅσα διατρίβει καὶ ποιεῖται τὸν βίον ἐν τοῖς
ὑγροῖς, οἷον τὸ τῶν ὕδρων γένος, καὶ βατράχων, καὶ κρο-
κοδείλων, καὶ αἱ μύδαι, καὶ αἱ χελῶναι αἱ θαλάττιαι, καὶ
αἱ χερσαῖαι, καὶ αἱ φῶκαι· πάντα γὰρ ταῦτα καὶ τὰ τοι-
αῦτα καὶ τίκτει ἐν τῷ ξηρῷ, καὶ καθεύδει ἢ ἐν τῷ
ξηρῷ ἢ ἐν τῷ ὑγρῷ, ὑπερέχοντα τὸ στόμα διὰ τὴν ἀνα-
πνοήν. Ὅσα δὲ βράγχια ἔχει, πάντα καταψύχεται
δεχόμενα τὸ ὕδωρ. Ἔχει δὲ βράγχια τὸ τῶν καλου-
μένων σελαχῶν γένος, καὶ τῶν ἄλλων ἀπόδων. Ἄπο-
δες δὲ ἰχθύες πάντες· καὶ γὰρ ἃ ἔχουσι, καθ' ὁμοιό-
τητα τῶν πτερύγων ἔχουσι. Τῶν δὲ πόδας ἐχόντων,
ἓν ἔχει βράγχιον μόνον τῶν τεθεωρημένων, ὁ καλού-
μενος κορδύλος. Ἅμα δὲ πνεύμονα καὶ βράγχια οὐ-
δὲν ὦπταί πως ἔχον. Αἴτιον δ', ὅτι ὁ μὲν πνεύμων,
τῆς ὑπὸ τοῦ πνεύματος καταψύξεως ἕνεκεν ἐστιν· ἔοικε
δὲ καὶ τὸ ὄνομα εἰληφέναι ὁ πνεύμων διὰ τὴν τοῦ
πνεύματος ὑποδοχήν· τὰ δὲ βράγχια, πρὸς τὴν ἀπὸ
τοῦ ὕδατος κατάψυξιν, ἓν δὲ ἐφ' ἓν ὄργανον χρήσιμον,
καὶ μία κατάψυξις, ἱκανὴ πᾶσιν. Ὥστ' ἐπεὶ μάτην
ὁρῶμεν οὐδὲν ποιοῦσαν τὴν φύσιν, δυοῖν δὲ ὄντοιν,
θάτερον ἂν ἦν μάτην, διὰ τοῦτο τὰ μὲν ἔχει βράγχια,
τὰ δὲ πνεύμονα, ἄμφω δ' οὐδέν. Ἐπεὶ δὲ πρὸς μὲν
τὸ εἶναι τροφῆς δεῖται τῶν ζώων ἕκαστον, πρὸς δὲ τὴν
σωτηρίαν τῆς καταψύξεως, τῷ αὐτῷ ὀργάνῳ χρῆται
πρὸς ἄμφω ταῦτα ἡ φύσις, καθάπερ ἐνίοις τῇ γλώτ-
τῃ πρός τε τοὺς χυμοὺς καὶ πρὸς τὴν ἑρμηνείαν, οὕτω
τοῖς ἔχουσι τὸν πνεύμονα τῷ καλουμένῳ στόματι, πρός
τε τὴν τῆς τροφῆς ἐργασίαν, καὶ τὴν ἐκπνοὴν, καὶ τὴν
ἀναπνοήν. Τοῖς δὲ μὴ ἔχουσι πνεύμονα μηδὲ ἀνα-
πνέουσι, τὸ μὲν στόμα πρὸς τὴν ἐργασίαν τῆς τροφῆς,
πρὸς δὲ τὴν κατάψυξιν τοῖς δεομένοις καταψύξεως, ἡ
τῶν βραγχίων ὑπάρχει φύσις. Πῶς μὲν οὖν ἡ τῶν
εἰρημένων ὀργάνων δύναμις ποιεῖ κατάψυξιν, ὕστερον
ἐροῦμεν. Πρὸς δὲ τὸ τὴν τροφὴν μὴ διακωλύειν,
παραπλησίως τοῖς τε ἀναπνέουσι συμβαίνει, καὶ τοῖς
δεχομένοις τὸ ὑγρόν· οὔτε γὰρ ἀναπνέοντες ἅμα κα-
ταδέχονται τὴν τροφήν. Εἰ δὲ μὴ, συμβαίνει πνίγε-
σθαι παρεισιούσης τῆς τροφῆς, ἢ τῆς ὑγρᾶς ἢ τῆς
ξηρᾶς ἐπὶ τὸν πνεύμονα διὰ τῆς ἀρτηρίας· πρότερον
γὰρ κεῖται ἡ ἀρτηρία τοῦ οἰσοφάγου, δι' οὗ ἡ τροφὴ
πορεύεται εἰς τὴν καλουμένην κοιλίαν. Τοῖς μὲν οὖν
τετράποσι καὶ ἐναίμοις, ἔχει ἡ ἀρτηρία οἷον πῶμα τὴν
ἐπιγλωττίδα· τοῖς δ' ὄρνισι καὶ τῶν τετραπόδων τοῖς
ᾠοτόκοις οὐκ ἔνεστιν, ἀλλὰ τῇ συναγωγῇ τὸ αὐτὸ ποι-
οῦσι· δεχόμενα γὰρ τὴν τροφὴν, τὰ μὲν συνάγει, τὰ
δὲ ἐπιτίθησι τὴν ἐπιγλωττίδα. Προελθούσης δὲ, τὰ
μὲν ἐπαίρει, τὰ δὲ διάγει καὶ καταδέχεται τὸ πνεῦμα
πρὸς τὴν κατάψυξιν. Τὰ δ' ἔχοντα βράγχια, ἀφέν-
τα διὰ τούτων τὸ ὑγρὸν, διὰ τοῦ στόματος καταδέχε-
ται τὴν τροφήν· ἀρτηρίαν μὲν γὰρ οὐκ ἔχει. Ὥστε
ταύτῃ μὲν οὐδὲ ἂν βλάπτοιτο ὑπὸ τῆς τοῦ ὑγροῦ πα-
ρεμπτώσεως, ἀλλ' εἰς τὴν κοιλίαν εἰσιόντος τοῦ ὕδα-
τος. Διὸ ταχεῖαν ποιεῖται τὴν ἄφεσιν καὶ τὴν λῆψιν
τῆς τροφῆς, καὶ τοὺς ὀδόντας ὀξεῖς ἔχει, καὶ καρχα-
ρόδοντα σχεδὸν πάντ' ἐστίν· οὐ γὰρ ἐνδέχεται λεαίνειν
τὴν τροφήν.

CAPUT V.

Περὶ δὲ τὰ κητώδη τῶν ἐνύδρων, ἀπορήσειεν ἄν
τις. Ἔχει δὲ κἀκεῖνα κατὰ λόγον, οἷον περί τε τοὺς
δελφῖνας, καὶ τὰς φαλαίνας, καὶ τῶν ἄλλων ὅσα ἔχει
τὸν καλούμενον αὐλόν· ταῦτα γὰρ ἄποδα μέν ἐστιν,
ἔχοντα δὲ πνεύμονα, δέχεται τὴν θάλατταν. Αἴτιον
δὲ τούτου τὸ νῦν εἰρημένον· οὐ γὰρ καταψύξεως ἕνε-
κεν δέχεται τὸ ὑγρόν· τοῦτο μὲν γὰρ γίνεται αὐτοῖς
ἀναπνέουσιν· ἔχουσι γὰρ πνεύμονα· διὸ καὶ καθεύ-
δουσιν ὑπερέχοντα τὸ στόμα, καὶ ῥέγχουσιν οἵ γε δελ-
φῖνες. Ἔτι δὲ κἂν ληφθῶσι τοῖς δικτύοις, ταχὺ ἀπο-
πνίγονται, διὰ τὸ μὴ ἀναπνεῖν· καὶ ἐπιπολάζοντα
φαίνεται τὰ τοιαῦτα ἐπὶ τῆς θαλάττης, διὰ τὴν ἀνα-

πνοήν. Ἀλλ' ἐπειδὴ ἀναγκαῖον ποιεῖσθαι τὴν τροφὴν ἐν τῷ ὑγρῷ, ἀναγκαῖον δεχόμενα τὸ ὑγρὸν, ἀφιέναι. Καὶ διὰ τοῦτ' ἔχει πάντα τὸν αὐλόν· δεξάμενα γὰρ τὸ ὕδωρ, ὥσπερ ἰχθύες κατὰ τὰ βράγχια, ταῦτα κατὰ τὸν αὐλὸν, ἀνασπᾷ τὸ ὕδωρ. Σημεῖον δὲ καὶ ἡ θέσις τοῦ αὐλοῦ· πρὸς οὐδὲν γὰρ περαίνει τῶν ἐναίμων, ἀλλὰ πρὸ τοῦ ἐγκεφάλου τὴν θέσιν ἔχει, καὶ ἀφίησι τὸ ὕδωρ. Διὰ ταὐτὸ δὲ τοῦτο, δέχεται καὶ τὰ μαλάκια τὸ ὕδωρ, καὶ τὰ μαλακόστρακα· λέγω δὲ, οἷον τοὺς καλουμένους καράβους, καὶ τοὺς καρκίνους· καταψύξεως μὲν γὰρ αὐτῶν οὐδὲν τυγχάνει δεόμενον· ὀλιγόθερμον γάρ ἐστι καὶ ἄναιμον ἕκαστον αὐτῶν· ὥστε ἱκανῶς καταψύχεσθαι ὑπὸ τοῦ περιέχοντος ὑγροῦ· ἀλλὰ διὰ τὴν τροφὴν, ὅπως μὴ ἅμα δεχομένοις, εἰσρέῃ τὸ ὑγρόν. Τὰ μὲν οὖν μαλακόστρακα, οἷον οἵ τε καρκῖνοι καὶ οἱ κάραβοι, παρὰ τὰ δασέα ἀφιᾶσι τὸ ὕδωρ διὰ τῶν ἐπιπτυγμάτων· σηπίαι δὲ καὶ πολύποδες, διὰ τοῦ κοίλου τοῦ ὑπὲρ τῆς καλουμένης κεφαλῆς. Γέγραπται δὲ περὶ αὐτῶν δι' ἀκριβείας μᾶλλον ἐν τοῖς περὶ ζώων ἱστορίας. Περὶ μὲν οὖν τοῦ δέχεσθαι τὸ ὑγρὸν, εἴρηται ὅτι συμβαίνει διὰ κατάψυξιν, καὶ διὰ τὸ δεῖν δέχεσθαι τὴν τροφὴν ἐκ τοῦ ὑγροῦ, τὰ κατὰ τὴς φύσιν ὄντα τῶν ζώων ἔνυδρα.

CAPUT VI.

Περὶ δὲ τῆς καταψύξεως, τίνα τρόπον γίνεται τοῖς τ' ἀναπνέουσι καὶ τοῖς ἔχουσι βράγχια, μετὰ ταῦτα λεκτέον. Ὅτι μὲν οὖν ἀναπνέουσιν ὅσα πνεύμονα τῶν ζώων ἔχει, πρότερον εἴρηται. Διὰ τί δὲ τοῦτο τὸ μόριον ἔχει ἔνια, καὶ διὰ τί τὰ ἔχοντα δεῖται τῆς ἀναπνοῆς, αἴτιον τοῦ μὲν ἔχειν, ὅτι τὰ τιμιώτερα τῶν ζώων πλείονος τετύχηκε τῆς θερμότητος· ἅμα γὰρ ἀνάγκη καὶ ψυχῆς τετυχηκέναι τιμιωτέρας· τιμιώτερα γὰρ τὰ τοιαῦτα τῆς φύσεως τῶν φυτῶν. Διὸ καὶ τὰ μάλιστα ἔναιμον ἔχοντα τὸν πνεύμονα καὶ θερμὸν, μείζονά τε τοῖς μεγέθεσι, καὶ τό γε καθαρωτάτῳ καὶ πλείστῳ κεχρημένον αἵματι τῶν ζώων, ὀρθότατόν ἐστιν ὁ ἄνθρωπος· καὶ τὸ ἄνω πρὸς τὸ τοῦ ὅλου ἄνω ἔχει μόνον, διὰ τὸ τοιοῦτον ἔχειν τοῦτο τὸ μόριον. Ὥστε καὶ τῆς οὐσίας τούτῳ καὶ τοῖς ἄλλοις θετέον αἴτιον αὐτὸ, καθάπερ ὁτιοῦν ἄλλο τῶν μορίων. Ἔχει μὲν οὖν ἕνεκα τούτου· τὴν δ' ἐξ ἀνάγκης καὶ τῆς κινήσεως αἰτίαν, καὶ τὰ τοιαῦτα νομίζειν συνεστάναι τὰ ζῶα, καθάπερ καὶ μὴ τοιαῦτα πολλὰ συνέστηκε· τὰ μὲν γὰρ ἐκ γῆς πλείονος γέγονεν, οἷον τὸ τῶν φυτῶν γένος· τὰ δ' ἐξ ὕδατος, οἷον τὸ τῶν ἐνύδρων· τῶν δὲ πτηνῶν καὶ πεζῶν, τὰ μὲν ἐξ ἀέρος, τὰ δ' ἐκ πυρός. Ἕκαστα δ' ἐν τοῖς οἰκείοις τόποις ἔχει τὴν τάξιν αὐτῶν. Ἐμπεδοκλῆς δὲ οὐ καλῶς τοῦτ' εἴρηκε, φάσκων τὰ θερμότατα καὶ πῦρ ἔχοντα μάλιστα πλεῖστον τῶν ζώων ἔνυδρα εἶναι, φεύγοντα τὴν ὑπερβολὴν τῆς ἐν τῇ φύσει θερμότητος, ὅπως ἐπειδὴ τοῦ ψυχροῦ καὶ ὑγροῦ ἐλλείπει, κατὰ τὸν τόπον ἀνισάζῃ ἐναντία ὄντα· θερμὸν γὰρ εἶναι τὸ ὑγρὸν, ἧττον τοῦ ἀέρος. Ὅλως μὲν οὖν, ἄτοπον πῶς ἐνδέχεται γενόμενον ἕκαστον αὐτῶν ἐν τῷ ξηρῷ, μεταβάλλειν τὸν τόπον εἰς τὸ ὑγρόν· σχεδὸν γὰρ ἄποδα τὰ πλεῖστα αὐτῶν ἐστιν. Ὁ δὲ τὴν ἐξ ἀρχῆς αὐτῶν σύστασιν λέγων, γενέσθαι μὲν ἐν τῷ ξηρῷ φησι, φεύγοντα δ' ἐλθεῖν εἰς τὸ ὑγρόν. Ἔτι δὲ, οὔτε φαίνεται θερμότερα ὄντα τῶν πεζῶν· τὰ μὲν γὰρ ἄναιμα πάμπαν, τὰ δ' ὀλίγαιμα αὐτῶν ἐστιν. Ἀλλὰ ποῖα μὲν λέγειν δεῖ θερμὰ καὶ ψυχρὰ, καθ' αὑτὰ τὴν ἐπίσκεψιν εἴληφε· περὶ δ' ἧς αἰτίας εἴρηκεν Ἐμπεδοκλῆς, πῇ μὲν ἔχει τὸ ζητούμενον λόγον· οὐ μὴν ὅ γέ φησιν

ἐκεῖνος, ἀληθές· τῶν μὲν γὰρ ἕξεων τὰς ὑπερβολὰς
ἔχοντας οἱ ἐναντίοι τόποι, καὶ ὧραι σώζουσι· ἡ δὲ
φύσις ἐν τοῖς οἰκείοις μάλιστα σώζεται τόποις· οὐ γὰρ
ταὐτὸν ἥ θ' ὕλη τῶν ζῴων ἐξ ἧς ἐστιν ἕκαστον, καὶ
αἱ ἕξεις καὶ διαθέσεις αὐτῆς· λέγω δὲ, οἷον εἴ τι ἐκ κη-
ροῦ συστήσειεν ἡ φύσις, οὐκ ἂν ἐν θερμῷ θεῖσα διέσωσεν,
οὐδ' εἴ τι ἐκ κρυστάλλου· ἐφθάρη γὰρ ἂν ταχὺ διὰ
τοὐναντίον· τήκει γὰρ τὸ θερμὸν τὸ ὑπὸ τοῦ ἐναν-
τίου συστάν. Οὐδ' εἴ τι ἐξ ἁλὸς, ἢ νίτρου συνέστη-
σεν, οὐκ ἂν εἰς ὑγρὸν φέρουσα κατέθηκε· φθείρει γὰρ
τὰ ὑπὸ θερμοῦ καὶ ξηροῦ συστάντα τὸ ὑγρόν.
οὖν ὕλη πᾶσι τοῖς σώμασι τὸ ὑγρὸν καὶ τὸ ξηρὸν,
λόγως τὰ μὲν ἐξ ὑγροῦ καὶ ψυχροῦ συστάντα,
ὑγροῖς ἐστι· καὶ εἰ ψυχρὰ, ἔσται ἐν ψυχρῷ· τὰ δ' ἐκ ξη-
ροῦ, ἐν ξηρῷ. Διὰ τοῦτο τὰ δένδρα οὐκ ἐν ὕδατι
φύεται, ἀλλ' ἐν γῇ. Καίτοι, τοῦ αὐτοῦ λόγου
εἰς τὸ ὕδωρ, διὰ τὸ εἶναι αὐτὰ ὑπέρξηρα, ὥσπερ
ὑπέρπυρά φησιν ἐκεῖνος· οὐ γὰρ διὰ τὸ ψυχρὸν ἦλθεν
ἂν εἰς αὐτὸ, ἀλλ' ὅτι ὑγρόν. Αἱ μὲν οὖν φύσεις
ὕλης, ἐν οἵῳπερ τόπῳ εἰσὶ, τοιαῦται οὖσαι τυγχάνου-
σιν, αἱ μὲν ἐν ὕδατι ὑγραὶ, αἱ δ' ἐν τῇ γῇ ξηραὶ,
ἐν τῷ ἀέρι θερμαί. Αἱ μέντοι ἕξεις, αἱ μὲν ὑπερβάλ-
λουσαι θερμότητι, ἐν ψυχρῷ· αἱ δὲ τῇ ψυχρότητι,
θερμῷ τιθέμεναι σώζονται μᾶλλον· ἐπανισοῖ γὰρ
τὸ μέτριον ὁ τόπος τὴν τῆς ἕξεως ὑπερβολήν.
μὲν οὖν δεῖ ζητεῖν ἐν τοῖς οἰκείοις τόποις ἑκάστης
καὶ κατὰ τὰς μεταβολὰς τῆς κοινῆς ὥρας· τὰς μὲν
ἕξεις ἐνδέχεται τοῖς τόποις ἐναντίας εἶναι, τὴν δ'
ἀδύνατον. Ὅτι μὲν οὖν οὐ διὰ θερμότητα τῆς
σεως, τὰ μὲν ἔνυδρα, τὰ δὲ πεζὰ τῶν ζώων ἐστὶ
φησιν Ἐμπεδοκλῆς, τοσαῦτα εἰρήσθω, καὶ, διότι
μὲν ἔχει πνεύμονα, τὰ δὲ οὐκ ἔχει· διὰ τί δὲ τὰ
δέχεται τὸν ἀέρα, καὶ ἀναπνέουσι, καὶ μάλιστ'
ὅσα ἔχει ἔναιμον, αἴτιον τοῦ μὲν ἀναπνεῖν ὁ
σομφὸς ὢν καὶ συρίγγων πλήρης. Καὶ ἐναιμο-
δὴ μάλιστα τοῦτο τὸ μόριον τῶν καλουμένων
χνων. Ὅσα δὴ ἔχει ἔναιμον αὐτὸ, ταχείας μὲν
τῆς καταψύξεως, διὰ τὸ μικρὰν εἶναι τὴν ῥοπὴν
ψυχικοῦ πυρός· εἴσω δ' εἰσιέναι διὰ παντός,
πλῆθος τοῦ αἵματος καὶ τῆς θερμότητος.
ἀμφότερα, ὁ μὲν ἀὴρ δύναται ῥᾳδίως ποιεῖν· διὰ
τὸ λεπτὴν ἔχειν τὴν φύσιν, διὰ παντός τε καὶ
διαδυόμενος διαψύχει· τὸ δὲ ὕδωρ τοὐναντίον.
διότι δὴ μάλιστα ἀναπνεῖ τὰ ἔχοντα τὸν πνεύμονα
ἔναιμον, ἐκ τούτου δῆλον· τό, τε γὰρ θερμότερον
πλείονος δεῖται τῆς καταψύξεως. Ἅμα δὲ καὶ
τὴν ἀρχὴν τῆς θερμότητος τῆς ἐν τῇ καρδίᾳ,
ται τὸ πνεῦμα ῥᾳδίως. Ὃν δὲ τρόπον ἡ καρδία
σύντρησιν ἔχει πρὸς τὸν πνεύμονα, δεῖ θεωρεῖν,
τῶν ἀνατεμνομένων, καὶ ἐκ τῶν ἱστοριῶν τῶν
ζῶα γεγραμμένων. Καταψύξεως μὲν οὖν
τῶν ζώων δεῖται φύσις, διὰ τὴν ἐν τῇ καρδίᾳ
ψυχῆς ἐμπύρωσιν. Ταύτην δὲ ποιεῖται διὰ τῆς
πνοῆς, ὅσα μὴ μόνον ἔχουσι καρδίαν, ἀλλὰ καὶ
μονα τῶν ζώων. Τὰ δὲ καρδίαν μὲν ἔχοντα,
να δὲ μὴ, καθάπερ ἰχθύες διὰ τὸ ἔνυδρον αὐτῶν
φύσιν εἶναι, τῷ ὕδατι ποιοῦνται τὴν κατάψυξιν
τῶν βραγχίων. Ὡς δ' ἡ θέσις ἔχει τῆς καρδίας
τὰ βράγχια, πρὸς μὲν τὴν ὄψιν ἐκ τῶν ἀνατομῶν
θεωρεῖν· πρὸς δὲ ἀκρίβειαν, ἐκ τῶν ἱστοριῶν·
ἐν κεφαλαίοις εἰπεῖν καὶ νῦν, ἔχει τόνδε τὸν
δόξειε μὲν γὰρ οὐχ ὡσαύτως ἔχειν τὴν θέσιν
τοῖς τε πεζοῖς τῶν ζώων καὶ τοῖς ἰχθύσιν·

ὡσαύτως· ἢ γὰρ νεύουσι τὰς κεφαλὰς, ἐνταῦθα ἡ
καρδία τὸ ὀξὺ ἔχει. Ἐπεὶ δὲ οὐχ ὡσαύτως αἱ κεφα-
λαὶ νεύουσι τοῖς τε πεζοῖς τῶν ζώων, καὶ τοῖς ἰχθύσι,
πρὸς τὸ στόμα ἡ καρδία τὸ ὀξὺ ἔχει· τείνει δ' ἐξ ἄκρου
τῆς καρδίας αὐλὸς φλεβονευρώδης εἰς τὸ μέσον, ᾗ συν-
άπτουσιν ἀλλήλοις πάντα τὰ βράγχια. Μέγιστος
μὲν οὖν οὗτός ἐστιν. Ἔνθεν δὲ καὶ ἔνθεν τῆς καρ-
δίας καὶ ἕτεροι τείνουσιν εἰς ἄκρον ἑκάστου τῶν βραγ-
χίων, δι' ὧν ἡ κατάψυξις γίνεται πρὸς τὴν καρδίαν,
διηθουμένου ἀεὶ τοῦ ὕδατος διὰ τῶν βραγχίων. Ὡσ-
αύτως δὲ καὶ τοῖς ἀναπνέουσιν ὁ θώραξ ἄνω καὶ κά-
τω κινεῖται πολλάκις, δεχομένων τὸ πνεῦμα καὶ ἐξιόν-
των, ὡς τὰ βράγχια τοῖς ἰχθύσι· καὶ τὰ μὲν ἀναπνέον-
τα, ἐν ὀλίγῳ ἀέρι καὶ τῷ αὐτῷ ἀποπνίγονται· ταχέως
γὰρ ἑκάτερον αὐτῶν γίνεται θερμόν· θερμαίνει γὰρ
ἡ τοῦ αἵματος θίξις ἑκάτερον. Θερμὸν δ' ὂν τὸ αἷ-
μα, κωλύει τὴν κατάψυξιν· καὶ μὴ δυναμένων κινεῖν,
τῶν μὲν ἀναπνεόντων τὸν πνεύμονα, τῶν δ' ἐνύδρων
τὰ βράγχια διὰ πάθος ἢ διὰ γῆρας, τότε συμβαίνειν
τὴν τελευτήν.

ΠΕΡΙ ΖΩΗΣ ΚΑΙ ΘΑΝΑΤΟΥ.

CAPUT I.

Ἔστι μὲν οὖν πᾶσι τοῖς ζώοις κοινὸν, γένεσις καὶ
θάνατος. Οἱ δὲ τρόποι διαφέρουσι τῷ εἴδει· οὐδὲ
γὰρ ἀδιάφορος ἡ φθορὰ, ἀλλ' ἔχει τι κοινόν. Θάνα-
τος δ' ἐστὶν, ὁ μὲν βίαιος, ὁ δὲ κατὰ φύσιν· βίαιος
μὲν, ὅταν ἡ ἀρχὴ ἔξωθεν ᾖ· κατὰ φύσιν δ', ὅταν ἐν
αὐτῷ. Καὶ ἡ τοῦ μορίου σύστασις ἐξ ἀρχῆς τοιαύτη,
καὶ μὴ ἐπίκτητόν τι πάθος. Τοῖς μὲν οὖν φυτοῖς αὔαν-
σις, ἐν δὲ τοῖς ζώοις καλεῖται τοῦτο γῆρας. Ἔστι δὲ θά-
νατος καὶ ἡ φθορὰ πᾶσιν ὁμοίως τοῖς μὴ ἀτελέσι·
τοῖς δὲ παρομοίως μὲν, ἄλλον δὲ τρόπον· ἀτελῆ δὲ
λέγω, οἷον τά τε ᾠὰ, καὶ τὰ σπέρματα τῶν φυτῶν,
ὅσα ἄρριζα. Πᾶσι μὲν οὖν ἡ φθορὰ γίνεται διὰ θερ-
μότητος ἔκλειψιν· τοῖς δὲ τελείοις, ἐν ᾧ τῆς οὐσίας ἡ
ἀρχή. Αὕτη δ' ἐστὶν ὥσπερ εἴρηται πρότερον, ἐν ᾧ
τό τε ἄνω καὶ τὸ κάτω συνάπτει, τοῖς μὲν φυτοῖς, μέ-
σον βλαστοῦ καὶ ῥίζης· τῶν δὲ ζώων, τοῖς μὲν ἐναί-
μοις ἡ καρδία· τοῖς δ' ἀναίμοις, τὸ ἀνάλογον. Τού-
των δ' ἔνια δυνάμει πολλὰς ἀρχὰς ἔχει, οὐ μέντοι γε
ἐνεργείᾳ. Διὸ καὶ τῶν ἐντόμων ἔνια διαιρούμενα ζῶ-
σι, καὶ τῶν ἐναίμων ὅσα μὴ ζωτικὰ λίαν εἰσὶ, πολὺν
χρόνον ζῶσιν ἐξῃρημένης τῆς καρδίας, οἷον αἱ χελῶ-
ναι, καὶ κινοῦνται τοῖς ποσὶν, ἔτι ὄντων τῶν χελωνί-
ων, διὰ τὸ μὴ συγκεῖσθαι τὴν φύσιν αὐτῶν εὖ· πα-
ραπλησίως δὴ τοῖς ἐντόμοις. Ἡ δ' ἀρχὴ τῆς ζωῆς
[illegible] τοῖς ἔχουσιν, ὅταν μὴ καταψύχηται τὸ θερ-
μὸν τὸ κοινωνοῦν αὐτῆς· καθάπερ γὰρ εἴρηται πολ-
λάκις, συντήκεται αὐτὸ ὑφ' αὑτοῦ. Ὅταν οὖν τοῖς
μὲν [illegible]μων, τοῖς δὲ τὰ βράγχια σκληρύνηται, διὰ
[illegible] μῆκος ξηραινομένων, τοῖς μὲν τῶν βραγχίων,
τοῖς δὲ τοῦ πνεύμονος, καὶ γινομένων γεηρῶν, οὐ δύ-
νανται ταῦτα τὰ μόρια κινεῖν, οὐδ' αἴρειν καὶ συνά-
γειν. Τέλος δὲ γινομένης ἐπιτάσεως, καταμαραίνε-
ται τὸ πῦρ. Διὸ καὶ μικρῶν παθημάτων ἐπιγινομέ-
νων ἐν τῷ γήρᾳ, ταχέως τελευτῶσι· διὰ γὰρ τὸ ὀλίγον
εἶναι τὸ θερμὸν, ἅτε τοῦ πλείστου διαπεπνευκότος ἐν
τῷ πλήθει τῆς ζωῆς, ἥτις ἂν ἐπίτασις γίνηται τοῦ
[illegible], ταχέως ἀποσβέννυται. Ὥσπερ γὰρ ἀκαριαίας
[illegible]ρᾶς ἐν αὐτῷ φλογὸς ἐνούσης διὰ μικρὰν κίνη-
σιν ἀποσβέννυται. Διὸ καὶ ἄλυπός ἐστιν ὁ ἐν τῷ γή-
ρᾳ θάνατος· οὐδενὸς γὰρ βιαίου πάθους αὐτοῖς συμ-
βάντος τελευτῶσιν, ἀλλ' ἀναίσθητος ἡ τῆς ψυχῆς
ἀπόλυσις γίνεται παντελῶς. Καὶ τῶν νοσημάτων
ὅσα ποιοῦσι τὸν πνεύμονα σκληρὸν, ἢ φύμασιν, ἢ πε-
ριττώμασιν, ἢ θερμότητος νοσηματικῆς ὑπερβολῇ, κα-
θάπερ ἐν τοῖς πυρετοῖς, πυκνὸν τὸ πνεῦμα ποιοῦσι,
διὰ τὸ μὴ δύνασθαι τὸν πνεύμονα μακρὰν αἴρειν ἄνω,
καὶ συνίζειν. Τέλος δ', ὅταν μηκέτι δύνωνται κινεῖν,
τελευτῶσιν ἀποπνεύσαντες. Γένεσις μὲν οὖν ἐστιν ἡ
πρώτη μέθεξις σὺν τῷ θερμῷ τῆς θρεπτικῆς ψυχῆς·
ζωὴ δ' ἡ μονὴ ταύτης. Νεότης δ' ἐστὶν, ἡ τοῦ πρώ-
του καταψυκτικοῦ μορίου αὔξησις· γῆρας δ' ἡ τού-
του φθίσις· ἀκμὴ δὲ, τὸ τούτων μέσον. Τελευτὴ δὲ
καὶ φθορὰ βίαιος μὲν, ἡ τοῦ θερμοῦ σβέσις καὶ μά-
ρανσις· φθαρείη γὰρ ἂν δι' ἀμφοτέρας ταύτας τὰς
αἰτίας. Ἡ δὲ κατὰ φύσιν τοῦ αὐτοῦ τούτου μάραν-
σις διὰ χρόνου μῆκος γινομένη καὶ τελειότητα. Τοῖς
μὲν οὖν φυτοῖς αὔανσις, ἐν δὲ τοῖς ζώοις καλεῖται θά-
νατος. Τούτου δ' ὁ μὲν ἐν γήρᾳ θάνατος, μάρανσις
τοῦ μορίου διὰ ἀδυναμίαν τοῦ καταψύχειν ὑπὸ γήρως.
Τί μὲν οὖν ἐστι γένεσις, καὶ ζωὴ, καὶ θάνατος, καὶ διὰ
τίνας αἰτίας ὑπάρχουσι τοῖς ζώοις, εἴρηται. Δῆλον
δ' ἐκ τούτων, καὶ διὰ τίν' αἰτίαν τοῖς μὲν ἀναπνέουσι
τῶν ζώων ἀποπνίγεσθαι συμβαίνει ἐν τῷ ὑγρῷ· τοῖς
δ' ἰχθύσιν ἐν τῷ ἀέρι· τοῖς μὲν γὰρ διὰ τοῦ ὕδατος
ἡ κατάψυξις γίνεται, τοῖς δὲ διὰ τοῦ ἀέρος· ὧν ἑκά-
τερα στερίσκεται μεταβάλλοντα τοὺς τόπους. Ἡ δ'
αἰτία τῆς κινήσεως, τοῖς μὲν τῶν βραγχίων, τοῖς δὲ
τοῦ πνεύμονος, ὧν αἰρομένων καὶ συνιζόντων, τὰ μὲν
ἐκπνέουσι, καὶ εἰσπνέουσι, τὰ δὲ δέχονται τὸ ὑγρὸν,
καὶ ἐξιᾶσιν· ἔτι δ' ἡ σύστασις τοῦ ὀργάνου, τοῦτον
ἔχει τὸν τρόπον.

CAPUT II.

Τρία δ' ἐστὶ τὰ συμβαίνοντα περὶ τὴν καρδίαν,
ἃ δοκεῖ τὴν αὐτὴν φύσιν ἔχειν· ἔχει δ' οὐ τὴν αὐτήν·
πήδησις, καὶ σφυγμὸς, καὶ τὸ τῆς ἀναπνοῆς. Πή-
δησις μὲν οὖν ἐστι σύνωσις τοῦ θερμοῦ τοῦ ἐν αὐτῇ,
διὰ κατάψυξιν περιττωματικὴν, ἢ συντηκτικὴν, οἷον
ἐν τῇ νόσῳ τῇ καλουμένῃ παλμῷ· καὶ ἐν ἄλλαις δὲ νό-
σοις, καὶ ἐν τοῖς φόβοις δέ· καὶ γὰρ οἱ φοβούμενοι κα-
ταψύχονται τὰ ἄνω, τὸ δὲ θερμὸν ὑποφεῦγον, καὶ
συστελλόμενον, ποιεῖ τὴν κίνησιν, εἰς μικρὸν συνωθού-
μενον οὕτως, ὥστε ἐνίοτε ἀποσβέννυσθαι τὰ ζῶα, καὶ
ἀποθνήσκειν διὰ φόβον, καὶ διὰ πάθος νοσηματικόν.
Ἡ δὲ συμβαίνουσα σφύξις τῆς καρδίας, ἣν ἀεὶ φαίνε-
ται ποιουμένη συνεχῶς, ὁμοία φύμασίν ἐστιν, ἣν ποι-
οῦνται κίνησιν μετ' ἀλγηδόνος, διὰ τὸ παρὰ φύσιν
εἶναι τῷ αἵματι τὴν μεταβολήν. Γίνεται δὲ μέχρις
ἂν πυωθῇ πεφθέν. Ἔστι δ' ὅμοιον ζέσει τοῦτο τὸ
πάθος· ἡ γὰρ ζέσις γίνεται, πνευματουμένου τοῦ ὑγροῦ
ὑπὸ τοῦ θερμοῦ· αἴρεται γὰρ, διὰ τὸ πλείω γίνε-
σθαι τὸν ὄγκον· παῦλα δ', ἐν μὲν τοῖς φύμασιν, ἐὰν
μὴ διαπνεύσῃ, παχυτέρου γινομένου τοῦ ὑγροῦ, σῆ-
ψις· τῇ δὲ ζέσει ἡ ἔκπτωσις, διὰ τῶν ὁριζόντων. Ἐν
δὲ τῇ καρδίᾳ, ἡ τοῦ ἀεὶ προσιόντος ἐκ τῆς τροφῆς
ὑγροῦ διὰ τῆς θερμότητος ὄγκωσις, ποιεῖ σφυγμὸν,
αἴροντος τὸν ἔσχατον χιτῶνα τῆς καρδίας. Καὶ τοῦτ'
ἀεὶ γίνεται συνεχῶς· ἐπιῤῥεῖ γὰρ ἀεὶ τὸ ὑγρὸν συνε-

χῶς, ἐξ οὗ γίνεται ἡ τοῦ αἵματος φύσις· πρῶτον γὰρ ἐν τῇ καρδίᾳ δημιουργεῖται. Δῆλον δ' ἐν τῇ γενέσει ἐξ ἀρχῆς· οὔπω γὰρ διωρισμένων τῶν φλεβῶν, φαίνεται ἔχουσα αἷμα· καὶ διὰ τοῦτο σφύζει μᾶλλον τοῖς νεωτέροις, τῶν πρεσβυτέρων· γίνεται γὰρ ἡ ἀναθυμίασις πλείων τοῖς νεωτέροις, καὶ σφύζουσιν αἱ φλέβες πᾶσαι, καὶ ἅμα ἀλλήλαις, διὰ τὸ ἠρτῆσθαι ἐκ τῆς καρδίας. Κινεῖ δ' ἡ καρδία ἀεί· ὥστε κἀκεῖναι αἰεὶ, καὶ ἅμα ἀλλήλαις, ὅτε κινεῖ. Ἀναπήδησις μὲν οὖν ἐστιν, ἡ γινομένη ἄντωσις πρὸς τὴν τοῦ ψυχροῦ σύνωσιν· σφύξις δὲ, ἡ τοῦ ὑγροῦ θερμαινομένου πνευμάτωσις· ἡ δ' ἀναπνοὴ γίνεται, αὐξαναμένου τοῦ θερμοῦ, ἐν ᾧ ἡ ἀρχὴ ἡ θρεπτική. Καθάπερ γὰρ καὶ τὰ ἄλλα δεῖται τροφῆς, κἀκεῖνο, καὶ τῶν ἄλλων μᾶλλον· καὶ γὰρ τοῖς ἄλλοις ἐκεῖνο τῆς τροφῆς ἐστιν αἴτιον. Ἀνάγκη δὴ πλέον γινόμενον, αἴρειν τὸ ὄργανον. Δεῖ δὲ ὑπολαβεῖν τὴν σύστασιν τοῦ ὀργάνου, παραπλησίαν μὲν εἶναι ταῖς φύσαις, ταῖς ἐν τοῖς χαλκείοις· οὐ πόῤῥω γὰρ οὔθ' ὁ πνεύμων, οὔθ' ἡ καρδία προσδέξασθαι σχῆμα τοιοῦτον· διπλοῦν δ' εἶναι τὸ τοιοῦτον· δεῖ γὰρ ἐν τῷ μέσῳ τὸ θρεπτικὸν εἶναι τῆς φυσικῆς δυνάμεως. Αἴρεται μὲν οὖν πλεῖον γενόμενον· αἰρομένου δ', ἀναγκαῖον αἴρεσθαι καὶ τὸ περιέχον αὐτὸ μόριον. Ὅπερ φαίνονται ποιεῖν οἱ ἀναπνέοντες· αἴρουσι γὰρ τὸν θώρακα, διὰ τὸ τὴν ἀρχὴν τὴν ἐνοῦσαν αὐτῷ τοῦ τοιούτου μορίου, ταὐτὸ τοῦτο ποιεῖν· αἰρομένου γὰρ, καθάπερ εἰς τὰς φύσας, ἀναγκαῖον εἰσφέρειν τὸν ἀέρα τὸν θύραθεν, καὶ ψυχρὸν ὄντα καὶ καταψύχοντα, σβεννύναι τὴν ὑπεροχὴν τοῦ πυρός. Ὥσπερ δ' αὐξανομένου ἤρετο τοῦτο τὸ μόριον, καὶ φθίνοντος ἀναγκαῖον συνίζειν· καὶ συνίζοντος, ἐξιέναι τὸν

ἀέρα τὸν εἰσελθόντα πάλιν, εἰσιόντα μὲν ψυχρὸν, ἐξ
ιόντα δὲ θερμὸν, διὰ τὴν ἁφὴν τοῦ θερμοῦ τοῦ ἐν
τος ἐν τῷ μορίῳ τούτῳ, καὶ μάλιστα τοῖς τὸν πνεύμ
να ἔναιμον ἔχουσιν· εἰς πολλοὺς γὰρ, οἷον αὐλ
τὰς σύριγγας ἐμπίπτειν, τὰς ἐν τῷ πνεύμονι, ὧν π
ἑκάστην παρατέτανται φλέβες. Ὥστε δοκεῖν
εἶναι τὸν πνεύμονα πλήρη αἵματος. Καλεῖται δ'
μὲν εἴσοδος τοῦ ἀέρος, ἀναπνοή· ἡ δὲ ἔξοδος, ἐκπ
Καὶ ἀεὶ δὴ τοῦτο γίνεται συνεχῶς, ἕως ἄνπερ ζῇ
κινῇ τοῦτο τὸ μόριον συνεχῶς. Καὶ διὰ τοῦτ
τῷ ἀναπνεῖν καὶ ἐκπνεῖν ἐστι τὸ ζῆν. Τὸν δ'
τρόπον καὶ τοῖς ἰχθύσιν ἡ κίνησις γίνεται τῶν β
χίων· αἰρομένου γὰρ τοῦ θερμοῦ τοῦ ἐν τῷ
διὰ τῶν μορίων, αἴρονται καὶ τὰ βράγχια, καὶ δι
ὕδωρ· κατιόντος δὲ πρὸς τὴν καρδίαν διὰ τῶν
καὶ καταψυχομένου, συνίζουσι, καὶ ἀφιᾶσι τὸ
Ἀεὶ δ' αἰρομένου τοῦ ἐν τῇ καρδίᾳ, ἀεὶ δέχεται
καταψυχομένου. Διὸ κἀκείνοις τοῦ ζῆν καὶ
τὸ τέλος ἐστὶν ἐν τῷ ἀναπνεῖν· καὶ τούτοις ἐν
χεσθαι τὸ ὑγρόν. Καὶ περὶ μὲν οὖν ζωῆς κα
νάτου, καὶ τῶν συγγενῶν ταύτης τῆς σκέψεως,
εἴρηται περὶ πάντων. Περὶ δὲ ὑγείας καὶ νόσ
μόνον ἐστὶν ἰατροῦ, ἀλλὰ καὶ φυσικοῦ μέχρι τ
αἰτίας εἰπεῖν. Ἡι δὲ διαφέρουσι, καὶ ἡ δια
θεωροῦσιν, οὐ δεῖ λανθάνειν· ἐπεὶ ὅτι γε
ἡ πραγματεία μέχρι τινός ἐστι, μαρτυρεῖ τὸ
νον· τῶν τε γὰρ ἰατρῶν ὅσοι κομψοὶ ἢ περίεργ
γουσι τὰ περὶ φύσεως, καὶ τὰς ἀρχὰς ἐκεῖθεν
λαμβάνειν· καὶ τῶν περὶ φύσεως πραγμα
των οἱ χαριέστατοι σχεδὸν τελευτῶσιν εἰς τὰ
τὰς ἰατρικάς.

ΑΡΙΣΤΟΤΕΛΟΥΣ
ΠΕΡΙ ΜΑΚΡΟΒΙΟΤΗΤΟΣ
ΚΑΙ ΒΡΑΧΥΒΙΟΤΗΤΟΣ.

CAPUT I.

Περὶ δὲ τοῦ τὰ μὲν εἶναι μακρόβια τῶν ζώων, τα δὲ βραχύβια, καὶ περὶ τῆς ζωῆς ὅλως μήκους καὶ βραχύτητος ἐπισκεπτέον τὰς αἰτίας. Ἀρχὴ δὲ τῆς σκέψεως ἀναγκαία πρῶτον, ἐκ τοῦ διαπορῆσαι περὶ αὐτῶν· οὐ γάρ ἐστι δῆλον, πότερον ἕτερον, ἢ τὸ αὐτὸ αἴτιον πᾶσι τοῖς ζώοις καὶ φυτοῖς, τοῦ, τὰ μὲν εἶναι μακρόβια, τὰ δὲ βραχύβια· καὶ γὰρ τῶν φυτῶν, τὰ μὲν ἐπέτειον, τὰ δὲ πολυχρόνιον ἔχει τὴν ζωήν. Ἔτι δὲ πότερον τὰ αὐτὰ μακρόβια καὶ τὴν φύσιν ὑγιεινὰ τῶν φύσει συνεστώτων, ἢ κεχώρισται καὶ τὸ βραχύβιον, καὶ τὸ νοσῶδες· ἢ κατ' ἐνίας μὲν νόσους ἐπαλλάττει τὰ νοσώδη τὴν φύσιν σώματα τοῖς βραχυβίοις· κατ' ἐνίας δ' οὐδὲν κωλύει νοσώδεις εἶναι μακροβίους ὄντας. Περὶ μὲν οὖν ὕπνου καὶ ἐγρηγόρσεως, εἴρηται πρότερον, περὶ δὲ ζωῆς καὶ θανάτου λεκτέον ὕστερον· ὁμοίως δὲ καὶ περὶ νόσου καὶ ὑγείας, ὅσον ἐπιβάλλει τῇ φυσικῇ φιλοσοφίᾳ. Νῦν δὲ περὶ τῆς αἰτίας, τοῦ τὰ μὲν εἶναι μακρόβια, τὰ δὲ βραχύβια, καθάπερ εἴ-

ρηται πρότερον, θεωρητέον. Ἔστι δὲ ἔχον
φορὰν ταύτην, ὅλα τε πρὸς ὅλα γένη, καὶ τῶν
ἕτερα πρὸς ἕτερα. Λέγω δὲ κατὰ γένος
ρειν, οἷον ἄνθρωπον πρὸς ἵππον· μακροβι
τὸ τῶν ἀνθρώπων γένος, ἢ τὸ τῶν ἵππων·
δὲ ἄνθρωπον πρὸς ἄνθρωπον· εἰσὶ γὰρ
οἱ μὲν μακρόβιοι, οἱ δὲ βραχύβιοι, ἕτερο
ρους τόπους διεστῶτες· τὰ μὲν γὰρ ἐν το
τῶν ἐθνῶν, μακροβιώτερα· τὰ δ' ἐν το
βραχυβιώτερα. Καὶ τῶν τὸν αὐτὸν δὲ τό
των, διαφέρουσιν ὁμοίως τινὲς ταύτην πρὸ
τὴν διαφοράν. Δεῖ δὴ λαβεῖν, τί τὸ εὐ
τοῖς φύσει συνεστῶσι, καὶ τί τὸ οὐκ εὔφθ
γὰρ, καὶ ὕδωρ, καὶ τὰ τούτοις συγγενῆ,
τὴν αὐτὴν δύναμιν, τυγχάνει γενέσεως καὶ
τια ἀλλήλοις. Ὥστε καὶ τῶν ἄλλων ἕκασ
των ὄντα καὶ συνεστῶτα, μετέχειν τῆς το
εὔλογον, ὅσα μὴ συνθέσει ἐκ πολλῶν ἐστι
Περὶ μὲν οὖν τῶν ἄλλων ἕτερος λόγος· εἰ

φθοραὶ πολλοῖς τῶν ὄντων, οἷον ἐπιστήμῃ, καὶ ὑγιείᾳ
καὶ νόσῳ· ταῦτα γὰρ φθείρεται, καὶ μὴ φθειρομένων
τῶν δεκτικῶν, ἀλλὰ σωζομένων· οἷον ἀγνοίας μὲν φθο-
ρὰ ἀνάμνησις καὶ μάθησις· ἐπιστήμης δέ, λήθη καὶ
ἀπάτη. Κατὰ συμβεβηκὸς δ' ἀκολουθοῦσι τοῖς
φυσικοῖς αἱ τῶν ἄλλων φθοραί· φθειρομένων γὰρ
τῶν ζώων, φθείρεται καὶ ἡ ἐπιστήμη, καὶ ἡ ὑγεία ἡ
ἐν τοῖς ζώοις. Διὸ καὶ περὶ ψυχῆς συλλογίσαιτ' ἄν
τις ἐκ τούτων· εἰ γάρ ἐστι μὴ φύσει, ἀλλ' ὥσπερ ἡ
ἐπιστήμη ἐν ψυχῇ, οὕτω καὶ ψυχὴ ἐν σώματι, εἴη ἂν
ς αὐτῶν καὶ ἄλλη φθορὰ παρὰ τὴν φθορὰν ἣ φθεί-
ται, φθειρομένου τοῦ σώματος. Ὥστ' ἐπεὶ οὐ φαί-
ται οὖσα τοιαύτη, ἄλλως ἂν ἔχοι πρὸς τὴν τοῦ σώ-
ματος κοινωνίαν. Ἴσως δ' ἄν τις ἀπορήσειεν εὐλό-
ς, ἆρ' ἔστιν, οὗ ἄφθαρτον ἔσται τὸ φθαρτὸν, οἷον
πῦρ ἄνω, οὗ μή ἐστι τὸ ἐναντίον· φθείρεται γὰρ
μὲν ὑπάρχοντα τοῖς ἐναντίοις κατὰ συμβεβηκός,
ἐκεῖνα φθείρεσθαι· ἀναιρεῖται γὰρ τὰ ἐναντία
ἀλλήλων· κατὰ συμβεβηκὸς δ' οὐδὲν τῶν ἐν ταῖς
σίαις ἐναντίων φθείρεται, διὰ τὸ μηδενὸς ὑποκει-
νου κατηγορεῖσθαι τὴν οὐσίαν. Ὥστε ᾧ μή ἐστιν
ντίον, καὶ ὅπου μή ἐστιν, ἀδύνατον ἂν εἴη φθαρῆ-
· τί γὰρ ἔσται τὸ φθεροῦν; εἴπερ ὑπ' ἐναντίων
φθείρεσθαι συμβαίνει μόνων, τούτῳ δὲ μὴ ὑπάρ-
ἢ ὅλως, ἢ ἐνταῦθα· ἢ τοῦτο, τῇ μὲν ἀληθές ἐστι,
δ' οὔ· ἀδύνατον γὰρ τῷ ὕλην ἔχοντι, μὴ ὑπάρχειν
ς τὸ ἐναντίον· πάντῃ μὲν γὰρ ἐνεῖναι τὸ θερμὸν,
εὐθὺ ἐνδέχεται. Πᾶν δὲ ἀδύνατον εἶναι, ἢ θερ-
, ἢ εὐθὺ, ἢ λευκόν· τὰ γὰρ πάθη ἔσται κεχωρι-
να. Εἰ οὖν ὅταν ἅμα εἴη τὸ ποιητικὸν καὶ τὸ πα-
τικὸν, ἀεὶ τὸ μὲν ποιεῖ, τὸ δὲ πάσχει, ἀδύνατον μὴ
βάλλειν. Ἔτι καὶ εἰ ἀνάγκη περίττωμα ποιεῖν,
δὲ περίττωμα ἐναντίον· ἐξ ἐναντίου γὰρ ἀεὶ ἡ με-
βολή· τὸ δὲ περίττωμα, ὑπόλειμμα τοῦ προτέρου.
δὲ πᾶν ἐξελαύνοιτο ἐνεργείᾳ ἐναντίον, κἂν ἐνταῦ-
ἄφθαρτον ἂν εἴη, ἢ οὔ· ἀλλ' ὑπὸ τοῦ περιέχον-
φθείρεται. Εἰ μὲν οὖν ἱκανὸν, ἐκ τῶν εἰρημένων
· εἰ δὲ μὴ, ὑποθέσθαι δεῖ, ὅτι ἔνεστί τι ἐνεργείᾳ
τίον, καὶ περίττωμα γίνεται. Διὸ ἡ ἐλάττων
κατακάεται ὑπὸ τῆς πολλῆς κατὰ συμβεβηκός·
τροφὴ ἣν ἐκείνη ἐν πολλῷ χρόνῳ ἀναλίσκει τὸν
, ταύτην ἡ πολλὴ φλὸξ ταχύ· διὸ πάντα ἀεὶ ἐν
ἐστὶ, καὶ γίνεται, ἢ φθείρεται. Τὸ δὲ περιέ-
ἢ συμπράττει, ἢ ἀντιπράττει· καὶ διὰ τοῦτο με-
θιέμενα, πολυχρονιώτερα μὲν γίνεται καὶ ὀλιγοχρο-
τερα τῆς φύσεως· ἀΐδια δὲ ὅσοις ἐναντία ἐστὶν, οὐ·
ὕς γὰρ ἡ ὕλη τὸ ἐναντίον ἔχει. Ὥστ' εἰ μὲν τοῦ
, κατὰ τόπον μεταβάλλει· εἰ δὲ τοῦ ποσοῦ, καὶ
ξησιν, καὶ φθίσιν· εἰ δὲ πάθους, ἀλλοιοῦται.

CAPUT II.

Ἔσται δ' οὔτε τὰ μέγιστα ἀφθαρτότερα· ἵππος
ἀνθρώπου βραχυβιώτερον· οὔτε τὰ μικρά· ἐπέ-
γὰρ τὰ πολλὰ τῶν ἐντόμων· οὔτε τὰ φυτὰ ὅλως
ζώων· ἐπέτεια γὰρ ἔνια τῶν φυτῶν· οὔτε τὰ
α· μέλιττα γὰρ πολυχρονιώτερον ἐνίων ἐναίμων·
τὰ ἄναιμα· τὰ γὰρ μαλάκια, ἐπέτεια μὲν, ἄναι-
· οὔτε τὰ ἐν τῇ γῇ· καὶ γὰρ φυτὰ ἐπέτειά ἐστι,
ζῶα πεζά· οὔτε τὰ ἐν τῇ θαλάττῃ· καὶ γὰρ ἐκεῖ
βια, καὶ τὰ ὀστρακηρὰ, καὶ τὰ μαλάκια. Ὅλως
μακροβιώτατα ἐν τοῖς φυτοῖς ἐστιν, οἷον ὁ φοῖ-
ιξ· ἐν τοῖς ἐναίμοις ζώοις μᾶλλον, ἢ ἐν τοῖς ἀναί-
καὶ πεζοῖς, ἢ ἐν τοῖς ἐνύδροις. Ὥστε καὶ συν-
θέντων ἐν τοῖς ἐναίμοις καὶ πεζοῖς τὰ μακροβιώ-
τατα τῶν ζώων ἐστὶν, οἷον ἄνθρωπος καὶ ἐλέφας. Καὶ
δὴ καὶ τὰ μείζω, ὡς ἐπὶ τὸ πολὺ εἰπεῖν, τῶν ἐλαττό-
νων μακροβιώτερα· καὶ γὰρ καὶ τοῖς ἄλλοις συμβέ-
βηκε τοῖς μακροβιωτάτοις τὸ μέγεθος, ὥσπερ καὶ τοῖς
εἰρημένοις. Τὴν δ' αἰτίαν περὶ τούτων ἁπάντων, ἐν-
τεῦθεν ἄν τις θεωρήσειε· δεῖ γὰρ λαβεῖν ὅτι τὸ ζῶόν
ἐστι φύσει ὑγρὸν καὶ θερμὸν, καὶ τὸ ζῆν τοιοῦτον·
τὸ δὲ γῆρας, ψυχρὸν καὶ ξηρόν· καὶ τὸ τεθνηκός· φαί-
νεται γὰρ οὕτως. Ὕλη δὲ τῶν σωμάτων τοῖς οὖσι,
ταῦτα· τὸ θερμὸν καὶ τὸ ψυχρὸν, καὶ τὸ ξηρὸν καὶ τὸ
ὑγρόν. Ἀνάγκη τοίνυν γηράσκοντα ξηραίνεσθαι.
Διὸ καὶ μὴ εὐξήραντον δεῖ εἶναι τὸ ὑγρόν. Καὶ διὰ
τοῦτο τὰ λιπαρὰ ἄσηπτα. Αἴτιον δ' ὅτι ἀέρος, ὁ
δ' ἀὴρ πρὸς τἄλλα πῦρ· πῦρ δ' οὐ γίνεται σαπρόν.
Οὐδ' αὖ ὀλίγον δεῖ εἶναι τὸ ὑγρόν· εὐξήραντον γὰρ καὶ
τὸ ὀλίγον. Διὸ καὶ τὰ μεγάλα καὶ ζῶα, καὶ φυτὰ, ὡς
ὅλως εἰπεῖν, μακροβιώτερα, καθάπερ ἐλέχθη πρότε-
ρον· εὔλογον γὰρ τὰ μείζω πλεῖον ἔχειν ὑγρόν. Οὐ
μόνον δὲ διὰ τοῦτο μακροβιώτερα· δύο γὰρ τὰ αἴτια,
τό, τε ποσὸν, καὶ τὸ ποιόν. Ὥστε δεῖ μὴ μόνον πλῆ-
θος εἶναι ὑγροῦ, ἀλλὰ τοῦτο καὶ θερμοῦ, ἵνα μήτε
εὔπηκτον, μήτε εὐξήραντον ᾖ. Καὶ διὰ τοῦτο ἄν-
θρωπος μακρόβιον μᾶλλον ἐνίων μειζόνων· μακρο-
βιώτερα γὰρ τὰ λειπόμενα τῷ πλήθει τοῦ ὑγροῦ, ἐὰν
πλείονι λόγῳ ὑπερέχῃ κατὰ τὸ ποιὸν, ἢ λείπηται κα-
τὰ τὸ ποσόν. Ἔστι δὲ ἐνίοις μὲν τὸ θερμὸν, τὸ λι-
παρόν· ὃ ἅμα ποιεῖ, τό, τε μὴ εὐξήραντον, καὶ τὸ μὴ
εὔψυκτον· ἐνίοις δ' ἄλλον ἔχει χυμόν. Ἔτι δεῖ τὸ μέλ-
λον εἶναι μὴ εὔφθαρτον, μηδὲ περιττωματικὸν εἶναι·
ἀναιρεῖ γὰρ τὸ τοιοῦτον, ἢ νόσῳ, ἢ φύσει· ἐναντία
γὰρ ἡ τοῦ περιττώματος δύναμις, καὶ φθαρτική,
ἡ μὲν τῆς φύσεως, ἡ δὲ μορίου. Διὸ τὰ ὀχευτικὰ καὶ
πολύσπερμα γηράσκει ταχύ· τὸ γὰρ σπέρμα περίτ-
τωμα, καὶ ἔτι ξηραίνει ἀπιόν. Καὶ διὰ τοῦτο ἡμίο-
νος μακροβιώτερος ἵππου καὶ ὄνου, ἐξ ὧν ἐγένετο· καὶ
τὰ θήλεα τῶν ἀῤῥένων, ἐὰν ὀχευτικὰ ᾖ τὰ ἄῤῥενα.
Διὸ καὶ οἱ στρουθοὶ οἱ ἄῤῥενες, βραχυβιώτεροι τῶν
θηλειῶν. Ἔτι δὲ καὶ ὅσα πονητικὰ τῶν ἀῤῥένων,
καὶ διὰ τὸν πόνον γηράσκει μᾶλλον· ξηραίνει γὰρ ὁ
πόνος. Τὸ δὲ γῆρας ξηρόν ἐστι. Φύσει δὲ καὶ, ὡς
ἐπὶ τὸ πᾶν εἰπεῖν, τὰ ἄῤῥενα τῶν θηλειῶν μακροβιώ-
τερα. Αἴτιον δὲ, ὅτι θερμότερον ζῶον τὸ ἄῤῥεν ἐστὶ,
τοῦ θήλεος. Τὰ δ' αὐτὰ ἐν τοῖς ἀλεεινοῖς μακρο-
βιώτερά ἐστιν, ἢ ἐν τοῖς ψυχροῖς τόποις, διὰ τὴν αὐ-
τὴν αἰτίαν, δι' ἥνπερ τὰ μείζω. Καὶ μάλιστ' ἐπίδη-
λον τὸ μέγεθος τῶν τὴν φύσιν ψυχρῶν ζώων· διὸ οἵ
τε ὄφεις, καὶ αἱ σαῦραι, καὶ τὰ φολιδωτὰ, μεγάλα ἐν
τοῖς θερμοῖς τόποις· καὶ ἐν τῇ θαλάττῃ τῇ ἐρυθρᾷ,
τὰ ὀστρακόδερμα· τῆς τε γὰρ αὐξήσεως, ἡ ὑγρὰ θερ-
μότης αἰτία, καὶ τῆς ζωῆς. Ἐν δὲ τοῖς ψυχροῖς τό-
ποις, ὑδατωδέστερον τὸ ὑγρὸν τὸ ἐν τοῖς ζώοις ἐστί·
διὸ εὔπηκτον. Ὥστε τὰ μὲν οὐ γίνεται ὅλως τῶν
ζώων τῶν ὀλιγαίμων ἢ ἀναίμων, ἐν τοῖς πρὸς τὴν ἄρ-
κτον τόποις· οὔτε τὰ πεζὰ ἐν τῇ γῇ, οὔτε τὰ ἔνυδρα
ἐν τῇ θαλάττῃ· τὰ δὲ γίνεται μὲν, ἐλάττω δὲ καὶ
βραχυβιώτερα· ἀφαιρεῖται γὰρ ὁ πάγος τὴν αὔξησιν.
Τροφὴν δὲ μὴ λαμβάνοντα καὶ τὰ φυτὰ, καὶ τὰ ζῶα
φθείρεται· συντήκει γὰρ αὐτὸ αὑτό· ὥσπερ γὰρ ἡ
πολλὴ φλὸξ κατακαίει καὶ φθείρει τὴν ὀλίγην, τῷ τὴν
τροφὴν ἀναλίσκειν· οὕτω τὸ φυσικὸν θερμὸν, τὸ πρῶ-
τον πεπτικὸν ἀναλίσκει τὴν ὕλην ἐν ᾗ ἐστι. Τὰ δὲ
ἔνυδρα τῶν πεζῶν ἧττον μακρόβια, οὐχ ὅτι ὑγρὰ
ἁπλῶς, ἀλλ' ὅτι ὑδατώδη. Τὸ δὲ τοιοῦτον ὑγρὸν, εὔ-

φθαρτον, ὅτι ψυχρὸν καὶ εὔπηκτον· καὶ τὸ ἄναιμον διὰ τὸ αὐτὸ, ἐὰν μὴ μεγέθει ἀπαμύνηται· οὔτε γὰρ λίπος, οὔτε γλυκὺ ἔχει· ἐν γὰρ τῷ ζώῳ τὸ λιπαρὸν γλυκύ. Διὸ αἱ μέλιτται, μακροβιώτεραι ἑτέρων μειζόνων ζώων. Ἐν δὲ τοῖς φυτοῖς ἐστι τὰ μακροβιώτατα, καὶ μᾶλλον ἢ ἐν τοῖς ζώοις· πρῶτον μὲν, ὅτι ἧττον ὑδατώδη· ὥστ' οὐκ εὔπηκτα. Εἶτα ἔχει λιπαρότητα καὶ γλισχρότητα, καὶ ξηρὰ καὶ γεώδη ὄντα, ὅμως οὐκ εὐξήραντον ἔχει τὸ ὑγρόν. Περὶ δὲ τοῦ πολυχρόνιον εἶναι τὴν τῶν δένδρων φύσιν, δεῖ λαβεῖν τὴν αἰτίαν· ἔχει γὰρ ἰδίαν πρὸς τὰ ζῶα, πλὴν πρὸς τὰ ἔντομα· νέα γὰρ ἀεὶ τὰ φυτὰ γίνεται. Διὸ πολυχρόνια· ἀεὶ γὰρ ἕτεροι οἱ πτόρθοι· οἱ δὲ γηράσκουσι. Καὶ αἱ ῥίζαι ὁμοίως, ἀλλ' οὐχ ἅμα, ἀλλ' ὁτὲ μὲν μόνον τὸ στέλεχος καὶ οἱ κλάδοι ἀπώλοντο, ἕτεροι δὲ παρεφύησαν. Ὅταν δὲ οὕτως ὦσιν, αἱ ῥίζαι ἄλλαι ἐκ τοῦ ὑπάρχοντος γίνονται, καὶ οὕτως ἀεὶ διατελεῖ, τὸ μὲν φθειρόμενον, τὸ δὲ γινόμενον, διὸ καὶ μακρόβια. Ἔοικε δὲ τὰ φυτὰ τοῖς ἐντόμοις, ὥσπερ εἴρηται πρότερον· διαιρούμενα γὰρ ζῇ, καὶ δύο καὶ πολλὰ γίνεται ἐξ ἑνός. Τὰ δ' ἔντομα, μέχρι μὲν τοῦ ζῆν ἦλθεν· οὐ δύναται δὲ πολὺν χρόνον· οὐ γὰρ ἔχει ὄργανα· οὐδὲ δύναται ποιεῖν αὐτὰ ἡ ἀρχὴ ἡ ἐν ἑκάστῳ. Ἡ δὲ ἐν τῷ φυτῷ, δύναται· πανταχῇ γὰρ ἔχει καὶ ῥίζαν καὶ καυλὸν δυνάμει. Διὸ ἀπὸ ταύτης ἀεὶ προέρχεται, τὸ μὲν νέον, τὸ δὲ γηράσκον, μικρόν τι διαφέροντα τῷ εἶναι μακρόβια, οὕτως ὥσπερ τὰ ἀποφυτευόμενα· καὶ γὰρ ἐν τῇ ἀποφυτείᾳ τρόπον τινὰ φαίη ἄν τις ταῦτα συμβαίνειν· μόριον γάρ τι τὸ ἀποφυτευθέν. Ἐν μὲν οὖν τῇ ἀποφυτείᾳ, χωριζομένων, συμβαίνει τοῦτο· ἐκεῖ δὲ διὰ τοῦ συνεχοῦς. Αἴτιον δέ, ὅτι ἐνυπάρχει πάντῃ ἡ ἀρχὴ δυνάμει ἐνοῦσα. Συμβαίνει δὲ ταὐτὸ ἐπί τε τῶν ζώων καὶ τῶν φυτῶν· ἐ[...] τε γὰρ τοῖς ζώοις τὰ ἄῤῥενα μακροβιώτερα ὡς ἐπὶ τ[...] πολύ· τούτων δὲ τὰ ἄνω μείζω ἢ τὰ κάτω· νανωδ[...]στερον γὰρ τοῦ θήλεος τὸ ἄῤῥεν. Ἐν δὲ τῷ ἄνω τ[...] θερμὸν, καὶ τὸ ψυχρὸν ἐν τῷ κάτω· καὶ τῶν φυτῶν τ[...] κεφαλοβαρῆ μακροβιώτερα. Τοιαῦτα δὲ μὴ τὰ ἐπ[...]τεια, ἀλλὰ δενδρώδη· τὸ γὰρ ἄνω τοῦ φυτοῦ καὶ κ[...]φαλὴ, ἡ ῥίζα ἐστί· τὰ δὲ ἐπέτεια ἐπὶ τὸ κάτω λα[...]βάνει καὶ τοὺς καρποὺς, καὶ τὴν αὔξησιν. Ἀλλὰ π[...] μὲν τούτου, καὶ καθ' αὑτὰ ἐν τοῖς περὶ φυτῶν διο[...]σθήσεται. Νῦν δὲ περὶ τῶν ἄλλων ζώων εἴρηται [...] αἴτιον, περί τε μεγέθους ζωῆς, καὶ βραχυβιότη[...] λοιπὸν δ' ἡμῖν θεωρῆσαι περὶ νεότητος καὶ γή[...] καὶ ζωῆς καὶ θανάτου· τούτων γὰρ διορισθέντων [...]λος ἂν ἡ περὶ τῶν ζώων ἔχοι μέθοδος.

ARISTOTELIS ORGANON.

ΠΟΡΦΥΡΙΟΥ ΕΙΣ ΤΑΣ ΚΑΤΗΓΟΡΙΑΣ ΕΙΣΑΓΩΓΗ.

CAPUT I.
PRAEFATIO.

ντος ἀναγκαίου, Χρυσαόριε, καὶ εἰς τὴν τῶν πα-
Ἀριστοτέλει κατηγοριῶν διδασκαλίαν, τοῦ γνῶναι,
γένος, καὶ τί διαφορά, τί τε εἶδος, καὶ τί ἴδιον, καὶ
συμβεβηκός, εἴς τε τὴν τῶν ὁρισμῶν ἀπόδοσιν, καὶ
ως εἰς τὰ περὶ διαιρέσεως καὶ ἀποδείξεως χρησίμης
ης τῆς τούτων θεωρίας· σύντομόν σοι παράδοσιν
ούμενος, πειράσομαι, διὰ βραχέων, ὥσπερ ἐν εἰσ-
ωγῆς τρόπῳ, τὰ παρὰ τοῖς πρεσβυτέροις ἐπελθεῖν,
ν μὲν βαθυτέρων ἀπεχόμενος ζητημάτων, τῶν δὲ
λουστέρων συμμέτρως στοχαζόμενος. 2. Αὐτίκα
ρὶ γενῶν τε καὶ εἰδῶν, τὸ μέν, εἴτε ὑφέστηκεν, εἴτε
ἐν μόναις ψιλαῖς ἐπινοίαις κεῖται, εἴτε καὶ ὑφε-
κότα, σώματά ἐστιν, ἢ ἀσώματα, καὶ πότερον χω-
τά, ἢ ἐν τοῖς αἰσθητοῖς, καὶ περὶ ταῦτα ὑφεστῶτα,
ραιτήσομαι λέγειν, βαθυτάτης οὔσης τῆς τοιαύτης
αγματείας, καὶ ἄλλης μείζονος δεομένης ἐξετάσεως.
Τὸ δ᾽ ὅπως περὶ αὐτῶν τε καὶ τῶν προκειμένων λο-
ώτερον οἱ παλαιοὶ διέλαβον, καὶ τούτων μάλιστα
ἐκ τοῦ περιπάτου, νῦν σοι πειράσομαι δεικνύναι.

CAPUT II.
De genere, specie et individuo.

Ἔοικε δὲ μήτε τὸ γένος, μήτε τὸ εἶδος ἁπλῶς λέ-
σθαι. 2. Γένος γὰρ λέγεται καὶ ἡ τινῶν ἐχόντων
ς πρός ἕν τι καὶ πρὸς ἀλλήλους ἄθροισις. Καθ᾽ ὃ
μαινόμενον τὸ Ἡρακλειδῶν λέγεται γένος ἐκ τῆς
ἑνός σχέσεως, λέγω δὴ τοῦ Ἡρακλέους, καὶ τοῦ
πλήθους τῶν ἐχόντων πως πρὸς ἀλλήλους τὴν ἀπ᾽
κείνου οἰκειότητα, κατὰ ἀποτομὴν τὴν ἀπὸ τῶν ἄλλων
νῶν κεκλημένον. 3. Λέγεται δὲ καὶ ἄλλως πάλιν
νος ἡ ἑκάστου τῆς γενέσεως ἀρχή, εἴτε ἀπὸ τοῦ τε-
κόντος, εἴτε ἀπὸ τοῦ τόπου, ἐν ᾧ τις γέγονεν· οὕτω
γὰρ Ὀρέστην μὲν ἀπὸ Ταντάλου φαμὲν ἔχειν τὸ γέ-
νος, Ὕλλον δὲ ἀφ᾽ Ἡρακλέους· καὶ πάλιν, Πίνδαρον
ν Θηβαῖον εἶναι τὸ γένος, Πλάτωνα δὲ Ἀθηναῖον.
Καὶ γὰρ ἡ πατρὶς ἀρχή τίς ἐστι τῆς ἑκάστου γενέσεως,
σπερ καὶ ὁ πατήρ. 4. Τοῦτο δὲ ἔοικε πρόχειρον
ναι τὸ σημαινόμενον. [Ἡρακλεῖδαι γὰρ λέγονται
ἀπὸ γένους καταγόμενοι Ἡρακλέους· καὶ Κεκροπί-
ι οἱ ἀπὸ Κέκροπος, καὶ οἱ τούτων ἀγχιστεῖς.] 5.
αὶ πρότερόν γε ὠνομάσθη γένος ἡ ἑκάστου τῆς γε-
σεως ἀρχή· μετὰ δὲ ταῦτα [καὶ] τὸ πλῆθος τῶν
ὸ μιᾶς ἀρχῆς, οἷον [τοῦ] Ἡρακλέους, ὃ ἀφορίζον-
καὶ ἀπὸ τῶν ἄλλων χωρίζοντες ἔφαμεν τὸ ὅλον
ροισμα, Ἡρακλειδῶν γένος. 6 Ἄλλως δὲ πάλιν
ος λέγεται, ᾧ ὑποτάσσεται τὸ εἶδος, καθ᾽ ὁμοιότητα
ς τούτων εἰρημένον. Καὶ γὰρ ἀρχή τις ἐστὶ τὸ
οῦτον γένος τῶν ὑφ᾽ αὐτό, καὶ δοκεῖ καὶ τὸ πλῆ-
ς περιέχειν πᾶν τὸ ὑφ᾽ αὐτό. 7. Τριχῶς οὖν τοῦ
γένους λεγομένου, περὶ τοῦ τρίτου παρὰ τοῖς φιλοσό-
φοις ὁ λόγος. 8. Ὃ καὶ ὑπογράφοντες ἀποδεδώκασι, γένος εἶναι λέγοντες τὸ κατὰ πλειόνων καὶ διαφερόντων τῷ εἴδει, ἐν τῷ τί ἐστι κατηγορούμενον, οἷον τὸ ζῶον. 9. Τῶν γὰρ κατηγορουμένων, τὰ μέν, καθ᾽ ἑνὸς λέγεται μόνου, ὡς τὰ ἄτομα, οἷον Σωκράτης, καὶ τὸ Οὗτος, καὶ τὸ Τοῦτο· τὰ δέ, κατὰ πλειόνων, ὡς τὰ γένη, καὶ τὰ εἴδη, καὶ αἱ διαφοραί, καὶ τὰ ἴδια, καὶ τὰ συμβεβηκότα κοινῶς ἀλλὰ μὴ ἰδίως τινί. Ἔστι δὲ γένος μέν, οἷον τὸ ζῶον· εἶδος δέ, οἷον ὁ ἄνθρωπος· διαφορὰ δέ, οἷον τὸ λογικόν· ἴδιον δέ, οἷον τὸ γελαστικόν· συμβεβηκὸς δέ, οἷον τὸ λευκόν, τὸ μέλαν, τὸ καθέζεσθαι. 10. Τῶν μὲν οὖν καθ᾽ ἑνὸς μόνου κατηγορουμένων διαφέρει τὰ γένη, τῷ ταῦτα κατὰ πλειόνων κατηγορεῖσθαι. 11. Τῶν δ᾽ αὖ κατὰ πλειόνων, τῶν μὲν εἰδῶν, ὅτι τὰ μὲν εἴδη, εἰ καὶ κατὰ πλειόνων κατηγορεῖται, ἀλλ᾽ οὐ διαφερόντων τῷ εἴδει, ἀλλὰ τῷ ἀριθμῷ μόνον. Ὁ γὰρ ἄνθρωπος εἶδος ὤν, κατὰ Σωκράτους καὶ Πλάτωνος κατηγορεῖται, οἳ οὐ τῷ εἴδει διαφέρουσιν ἀλλήλων, ἀλλὰ τῷ ἀριθμῷ· τὸ δὲ ζῶον γένος ὄν, ἀνθρώπου καὶ βοὸς καὶ ἵππου κατηγορεῖται, οἳ διαφέρουσι καὶ τῷ εἴδει ἀλλήλων, ἀλλ᾽ οὐχὶ τῷ ἀριθμῷ μόνον. 12. Τοῦ δ᾽ αὖ ἰδίου διαφέρει τὸ γένος, ὅτι τὸ μὲν ἴδιον καθ᾽ ἑνὸς μόνου εἴδους, οὗ ἐστιν ἴδιον, κατηγορεῖται, καὶ τῶν ὑπὸ τὸ εἶδος ἀτόμων· ὡς τὸ γελαστικὸν ἀνθρώπου μόνου, καὶ τῶν κατὰ μέρος ἀνθρώπων· τὸ δὲ γένος οὐχ ἑνὸς εἴδους κατηγορεῖται, ἀλλὰ πλειόνων τε καὶ διαφερόντων τῷ εἴδει. 13. Τῆς δ᾽ αὖ διαφορᾶς καὶ τῶν κοινῶς συμβεβηκότων διαφέρει τὸ γένος, ὅτι εἰ καὶ κατὰ πλειόνων καὶ διαφερόντων τῷ εἴδει κατηγοροῦνται αἱ διαφοραὶ καὶ τὰ κοινῶς συμβεβηκότα, ἀλλ᾽ οὐκ ἐν τῷ τί ἐστι κατηγοροῦνται, ἀλλ᾽ ἐν τῷ ὁποῖόν τί ἐστιν. Ἐρωτησάντων γὰρ ἡμῶν, τί ἐστιν ἐκεῖνο, καθ᾽ οὗ κατηγορεῖται ταῦτα, τὸ γένος ἀποκρινόμεθα· τὰς δὲ διαφορὰς καὶ τὰ συμβεβηκότα οὐκ ἀποκρινόμεθα· οὐ γὰρ ἐν τῷ τί ἐστι κατηγορεῖται τοῦ ὑποκειμένου, ἀλλὰ μᾶλλον ἐν τῷ ὁποῖόν τί ἐστιν· ἐν γὰρ τῷ ἐρωτᾷν, ὁποῖόν τί ἐστιν ὁ ἄνθρωπος, φαμὲν ὅτι λογικόν· καὶ ἐν τῷ, ὁποῖόν τί ἐστιν ὁ κόραξ, φαμὲν ὅτι μέλαν. Ἔστι δὲ τὸ μὲν λογικόν, διαφορά· τὸ δὲ μέλαν, συμβεβηκός. Ὅταν δέ, τί ἐστιν ἄνθρωπος, ἐρωτηθῶμεν, ζῶον ἀποκρινόμεθα. Ἔστι δὲ ἀνθρώπου γένος τὸ ζῶον. 14. Ὥστε τὸ μὲν κατὰ πλειόνων λέγεσθαι τὸ γένος διαστέλλει αὐτὸ ἀπὸ τῶν καθ᾽ ἑνὸς μόνου [τῶν ἀτόμων] κατηγορουμένων. 15. Τὸ δὲ διαφερόντων τῷ εἴδει διαστέλλει αὐτὸ ἀπὸ τῶν ὡς εἰδῶν κατηγορουμένων ἢ ὡς ἰδίων. 16. Τὸ δὲ ἐν τῷ τί ἐστι κατηγορεῖσθαι χωρίζει αὐτὸ ἀπὸ τῶν διαφορῶν καὶ τῶν κοινῇ συμβεβηκότων, ἃ οὐκ ἐν τῷ τί ἐστιν, ἀλλ᾽ ἐν τῷ ὁποῖόν τί ἐστιν, ἢ πῶς ἔχον τι ἐστι, κατηγορεῖται [ἕκαστον ὧν

κατηγορεῖται.] 17. Οὐδὲν ἄρα περιττὸν οὐδὲ ἐλλεῖπον περιέχει ἡ τοῦ γένους ῥηθεῖσα ὑπογραφὴ τῆς ἐννοίας. 18. Τὸ δὲ εἶδος λέγεται μὲν καὶ ἐπὶ τῆς ἑκάστου μορφῆς· καθ' ὃ εἴρηται,

Πρῶτον μὲν εἶδος ἄξιον τυραννίδος.

19. Λέγεται δὲ εἶδος καὶ τὸ ὑπὸ τὸ ἀποδοθὲν γένος· καθ' ὃ εἰώθαμεν λέγειν τὸν μὲν ἄνθρωπον εἶδος τοῦ ζώου, γένους ὄντος τοῦ ζώου, τὸ δὲ λευκὸν τοῦ χρώματος εἶδος, τὸ δὲ τρίγωνον τοῦ σχήματος εἶδος. 20. Εἰ δὲ καὶ τὸ γένος ἀποδιδόντες τοῦ εἴδους ἐμεμνήμεθα, εἰπόντες τὸ κατὰ πλειόνων καὶ διαφερόντων τῷ εἴδει ἐν τῷ τί ἐστι κατηγορούμενον, καὶ τὸ εἶδός φαμεν τὸ ὑπὸ τὸ ἀποδοθὲν γένος· εἰδέναι χρὴ, ὅτι, ἐπεὶ καὶ τὸ γένος τινός ἐστι γένος, καὶ τὸ εἶδος τινός ἐστιν εἶδος, ἑκάτερον ἑκατέρου, ἀνάγκη ἐν τοῖς ἀμφοτέρων λόγοις χρῆσθαι ἀμφοτέροις. 21. Ἀποδιδόασιν οὖν τὸ εἶδος καὶ οὕτως· Εἶδός ἐστι τὸ τασσόμενον ὑπὸ τὸ γένος, καὶ οὗ τὸ γένος ἐν τῷ τί ἐστι κατηγορεῖται. Ἔτι δὲ καὶ οὕτως· Εἶδός ἐστι τὸ κατὰ πλειόνων καὶ διαφερόντων τῷ ἀριθμῷ ἐν τῷ, τί ἐστι κατηγορούμενον. 22. Ἀλλ' αὕτη μὲν ἡ ἀπόδοσις τοῦ εἰδικωτάτου ἂν εἴη, καὶ ὅ ἐστι μόνον εἶδος, [οὐκέτι δὲ καὶ γένος·] αἱ δ' ἄλλαι εἶεν ἂν καὶ τῶν μὴ εἰδικωτάτων. 23. Σαφὲς δ' ἂν εἴη τὸ λεγόμενον τοῦτον τὸν τρόπον· Καθ' ἑκάστην κατηγορίαν ἐστί τινα γενικώτατα, καὶ πάλιν ἄλλα εἰδικώτατα, καὶ μεταξὺ τῶν γενικωτάτων καὶ τῶν εἰδικωτάτων ἄλλα, ἃ καὶ γένη καὶ εἴδη λέγεται τὰ αὐτά. Ἔστι δὲ γενικώτατον μὲν, ὑπὲρ ὃ οὐκ ἂν εἴη ἄλλο ἐπαναβεβηκὸς γένος. Εἰδικώτατον δὲ, μεθ' ὃ οὐκ ἂν εἴη ἄλλο ὑποβεβηκὸς εἶδος. Μεταξὺ δὲ τοῦ γενικωτάτου καὶ εἰδικωτάτου ἄλλα, ἃ καὶ γένη καὶ εἴδη ἐστὶ τὰ αὐτὰ, πρὸς ἄλλο μέντοι καὶ ἄλλο λαμβανόμενα. 24. Γενέσθω δὲ ἐπὶ μιᾶς κατηγορίας σαφὲς τὸ λεγόμενον. Ἡ οὐσία ἐστὶ μὲν καὶ αὐτὴ γένος. Ὑπὸ δὲ ταύτην ἐστὶ τὸ σῶμα. Καὶ ὑπὸ τὸ σῶμα τὸ ἔμψυχον σῶμα· ὑφ' ὃ τὸ ζῶον. Ὑπὸ δὲ τὸ ζῶον λογικὸν ζῶον· ὑφ' ὃ ὁ ἄνθρωπος. Ὑπὸ δὲ τὸν ἄνθρωπον, Σωκράτης, καὶ Πλάτων, καὶ οἱ κατὰ μέρος ἄνθρωποι. Ἀλλὰ τούτων ἡ μὲν οὐσία τὸ γενικώτατον, καὶ ὃ μόνον γένος· ὁ δὲ ἄνθρωπος τὸ εἰδικώτατον, καὶ ὃ μόνον εἶδος. Τὸ δὲ σῶμα εἶδος μὲν τῆς οὐσίας, γένος δὲ τοῦ ἐμψύχου σώματος. Ἀλλὰ καὶ τὸ ἔμψυχον σῶμα εἶδος μὲν τοῦ σώματος, γένος δὲ τοῦ ζώου. Πάλιν τὸ ζῶον εἶδος μὲν τοῦ ἐμψύχου σώματος, γένος δὲ τοῦ λογικοῦ ζώου. Τὸ δὲ λογικὸν ζῶον εἶδος μὲν τοῦ ζώου, γένος δὲ τοῦ ἀνθρώπου. Ὁ δὲ ἄνθρωπος εἶδος μὲν τοῦ λογικοῦ ζώου, οὐκέτι δὲ καὶ γένος τῶν κατὰ μέρος ἀνθρώπων, ἀλλὰ μόνον εἶδος· καὶ πᾶν τὸ πρὸ τῶν ἀτόμων προσεχῶς κατηγορούμενον εἶδος ἂν εἴη μόνον, οὐκέτι δὲ καὶ γένος. Ὥσπερ οὖν ἡ οὐσία, ἀνωτάτω οὖσα τῷ μηδὲν εἶναι πρὸ αὐτῆς γένος, ἦν τὸ γενικώτατον· οὕτω καὶ ὁ ἄνθρωπος εἶδος ὢν, μεθ' ὃ οὐκ ἔστιν ἄλλο εἶδος, οὐδέ τι τῶν τέμνεσθαι δυναμένων εἰς εἴδη, ἀλλὰ τῶν ἀτόμων, (ἄτομον γὰρ λέγεται Σωκράτης, καὶ Πλάτων [καὶ τουτὶ τὸ λευκόν]·) μόνον ἂν εἴη εἶδος, καὶ τὸ ἔσχατον εἶδος, καὶ (ὡς ἔφαμεν) τὸ εἰδικώτατον. Τὰ δὲ μέσα τῶν μὲν πρὸ αὐτῶν εἴη ἂν εἴδη· τῶν δὲ μετ' αὐτὰ γένη. 25. Ὥστε ταῦτα μὲν ἔχει σχέσεις δύο, τήν τε πρὸς τὰ πρὸ αὐτῶν, καθ' ἣν εἴδη αὐτῶν εἶναι λέγεται· τήν τε πρὸς τὰ μετ' αὐτὰ, καθ' ἣν γένη αὐτῶν εἶναι λέγεται. 26. Τὰ δὲ ἄκρα μίαν ἔχει σχέσιν. Τό, τε γὰρ γενικώτατον τὴν μὲν ὡς πρὸς τὰ ὑφ' αὐτὸ ἔχει σχέσιν, γένος ὂν πάντων τὸ ἀνώτατον· τὴν δὲ ὡς πρὸς τὰ πρὸ αὐτοῦ οὐκέτι ἔχει, ἀνώτατον ὂν καὶ πρώτη ἀρχὴ, καὶ (ὡς ἔφαμεν) ὑπὲρ ὃ οὐκ ἂν εἴη ἄλλο ἐπαναβεβηκὸς γένος. 27. Τὸ δὲ εἰδικώτατον μίαν ἔχει καὶ αὐτὸ σχέσιν· τὴν μὲν ὡς πρὸς τὰ πρὸ αὐτοῦ, ὧν ἐστιν εἶδος· τὴν δὲ ὡς πρὸς τὰ μετ' αὐτὸ, οὐκ ἀλλοίαν ἔχει σχέσιν, ἀλλὰ καὶ τῶν ἀτόμων εἶδος λέγεται. Ἀλλ' εἶδος μὲν λέγεται τῶν ἀτόμων, ὡς περιέχον αὐτά· εἶδος δὲ πάλιν τῶν πρὸ αὐτοῦ, ὡς περιεχόμενον ὑπ' αὐτῶν. 28. Ἀφορίζονται τοίνυν τὸ μὲν γενικώτατον γένος, ὃ γένος ὂν οὐκ ἔστιν εἶδος· καὶ πάλιν, ὑπὲρ ὃ οὐκ ἂν εἴη ἄλλο ἐπαναβεβηκὸς γένος. 29. Τὸ δὲ εἰδικώτατον εἶδος οὕτως, ὃ εἶδος ὂν οὐκ ἔστι γένος· καὶ ὃ εἶδος ὂν οὐκ ἂν διελοίμεθα εἰς εἴδη. Ἔτι δὲ καὶ, ὃ κατὰ πλειόνων καὶ διαφερόντων τῷ ἀριθμῷ ἐν τῷ τί ἐστι κατηγορεῖται. 30. Τὰ δὲ μέσα τῶν ἄκρων ὑπάλληλά τε καλοῦσιν εἴδη καὶ γένη· καὶ ἕκαστον αὐτῶν εἶδος εἶναι καὶ γένος τίθενται, πρὸς ἄλλο μέντοι καὶ ἄλλο λαμβανόμενον. Τὰ γὰρ πρὸ τῶν εἰδικωτάτων ἄχρι τοῦ γενικωτάτου ἀνιόντα γένη λέγεται καὶ εἴδη ὑπάλληλα. 31. Ὡς ὁ Ἀγαμέμνων Ἀτρείδης, καὶ Πελοπίδης, καὶ Ταντάλιδης, καὶ τὸ τελευταῖον Διός. 32. Ἀλλ' ἐπὶ μὲν τῶν γενεαλογιῶν εἰς ἕνα ἀνάγουσι (φέρε εἰπεῖν τὸν Δία) τὴν ἀρχὴν ἐπὶ τὸ πλεῖστον. Ἐπὶ δὲ τῶν γενῶν τε καὶ εἰδῶν οὕτως ἔχει· οὐ γάρ ἐστι κοινὸν γένος πάντων τὸ ὂν, οὐδὲ πάντα ὁμογενῆ καθ' ἓν τὸ ἀνωτάτω γένος, φησὶν Ἀριστοτέλης. Ἀλλὰ κείσθω, ὥσπερ ἐν ταῖς Κατηγορίαις, τὰ πρῶτα δέκα γένη, οἷον ἀρχαὶ δέκα πρῶται· κἂν δὴ πάντα τις ὄντα καλῇ, ὁμωνύμως (φησὶ) καλέσει, ἀλλ' οὐ συνωνύμως. Εἰ μὲν γὰρ ἓν κοινὸν ἦν γένος πάντων τὸ ὂν, συνωνύμως ἂν πάντα ὄντα ἐλέγετο· δέκα δὲ ὄντων τῶν πρώτων, ἡ κοινωνία κατὰ τοὔνομα μόνον, οὐ μὴν καὶ κατὰ τὸν λόγον τὸν κατὰ τοὔνομα. Δέκα μὲν οὖν τὰ γενικώτατα. 33. Τὰ δὲ εἰδικώτατα ἐν ἀριθμῷ μέν τινί εἰσιν, οὐ μὴν ἀπείρῳ. 34. Τὰ δὲ ἄτομα, ἅπερ ἐστὶ μετὰ τὰ εἰδικώτατα, ἄπειρα. 35. Διὸ μέχρι τῶν εἰδικωτάτων ἀπὸ τῶν γενικωτάτων κατιόντας παρεκελεύετο ὁ Πλάτων παύεσθαι· κατιέναι δὲ διὰ τῶν διὰ μέσου διαιροῦντας ταῖς εἰδοποιοῖς διαφοραῖς. Τὰ δὲ ἄπειρά φησιν ἐᾶν· μηδὲ γὰρ ἂν γενέσθαι τούτων ἐπιστήμην. 36. Κατιόντας μὲν οὖν εἰς τὰ εἰδικώτατα, ἀνάγκη διαιροῦντας διὰ πλήθους ἰέναι· ἀνιόντας δὲ εἰς τὰ γενικώτατα, ἀνάγκη συναιρεῖν τὸ πλῆθος εἰς ἕν· συναγωγὸν γὰρ τῶν πολλῶν εἰς μίαν φύσιν τὸ εἶδος, καὶ ἔτι μᾶλλον τὸ γένος· τὰ δὲ κατὰ μέρος καὶ καθ' ἕκαστα τοὐναντίον εἰς πλῆθος ἀεὶ διαιρεῖ τὸ ἕν· τῇ μὲν γὰρ τοῦ εἴδους μετουσίᾳ οἱ πολλοὶ ἄνθρωποι εἷς· τοῖς δὲ κατὰ μέρος καὶ καθ' ἕκαστα ὁ εἷς καὶ κοινὸς πλείους. Διαιρετικὸν μὲν γὰρ ἀεὶ τὸ καθ' ἕκαστον· συλληπτικὸν δὲ καὶ ἑνοποιὸν τὸ κοινόν. 37. Ἀποδεδομένου δὲ τοῦ γένους καὶ τοῦ εἴδους, τί ἐστιν ἑκάτερον αὐτῶν, καὶ τοῦ μὲν γένους ἑνὸς ὄντος· τῶν δὲ εἰδῶν πλειόνων· (ἀεὶ γὰρ εἰς πλείω εἴδη ἡ τομὴ τοῦ γένους) τὸ μὲν γένος ἀεὶ τοῦ εἴδους κατηγορεῖται, καὶ πάντα τὰ ἐπάνω τῶν ὑποκάτω· τὸ δὲ εἶδος οὔτε τοῦ προσεχοῦς αὐτοῦ γένους, οὔτε τῶν ἐπάνω· οὐ γὰρ ἀντιστρέφει. Δεῖ γὰρ ἢ τὰ ἴσα τῶν ἴσων κατηγορεῖσθαι, ὡς τὸ χρεμετιστικὸν τοῦ ἵππου· ἢ τὰ μείζω τῶν ἐλαττόνων, ὡς τὸ ζῶον τοῦ ἀνθρώπου· τὰ δὲ ἐλάττω τῶν μειζόνων οὐκέτι. Οὐκέτι γὰρ τὸ ζῶον εἴποις ἂν εἶναι ἄνθρωπον, ὥσπερ τὸν ἄνθρωπον εἴποις ἂν εἶναι ζῶον. Καθ' ὧν δ' ἂν τὸ εἶδος κατηγορεῖται, κατ' ἐκείνων καὶ τὸ τοῦ εἴδους γένος ἐξ ἀνάγκης κατηγορηθήσεται, καὶ τὸ

τοῦ γένους γένος ἄχρι τοῦ γενικωτάτου. Εἰ γὰρ ἀληθὲς τὸ τὸν Σωκράτην εἰπεῖν ἄνθρωπον, τὸν δὲ ἄνθρωπον ζῶον, τὸ δὲ ζῶον οὐσίαν· ἀληθὲς καὶ τὸν Σωκράτην ζῶον εἰπεῖν καὶ οὐσίαν. Ἀεὶ γοῦν τῶν ἐπάνω κατηγορουμένων τῶν ὑποκάτω, τὸ μὲν εἶδος κατὰ τοῦ ἀτόμου κατηγορηθήσεται· τὸ δὲ γένος καὶ κατὰ τοῦ εἴδους, καὶ κατὰ τοῦ ἀτόμου· τὸ δὲ γενικώτατον καὶ κα- ὰ τοῦ γένους, ἢ τῶν γενῶν, (εἰ πλείω εἴη τὰ μέσα καὶ ἀλληλα,) καὶ κατὰ τοῦ εἴδους, καὶ κατὰ τοῦ ἀτόμου. ...γεται γὰρ τὸ μὲν γενικώτατον κατὰ πάντων τῶν ὑφ' ...τὸ γενῶν τε καὶ εἰδῶν καὶ ἀτόμων· τὸ δὲ γένος τὸ πρὸ ...ῦ εἰδικωτάτου κατὰ πάντων τῶν εἰδικωτάτων, καὶ ...όμων· τὸ δὲ μόνον εἶδος κατὰ πάντων τῶν ἀτόμων· ...δὲ ἄτομον ἐφ' ἑνὸς μόνου τῶν κατὰ μέρος. 38. Ἄτομον ...λέγεται ὁ Σωκράτης, καὶ τουτὶ τὸ λευκὸν, καὶ οὑτο- ...ὁ προσιὼν Σωφρονίσκου υἱὸς, εἰ μόνος αὐτῷ εἴη ...κράτης υἱός. Ἄτομα δὲ λέγεται τὰ τοιαῦτα, ὅτι ...ἰδιοτήτων συνέστηκεν ἕκαστον, ὧν τὸ ἄθροισμα οὐκ ...ἐπ' ἄλλου τινός ποτε τὸ αὐτὸ γένοιτο. Αἱ γὰρ ...κράτους ἰδιότητες οὐκ ἂν ἐπ' ἄλλου τινὸς τῶν κα- ...μέρος γένοιντ' ἂν αἱ αὐταί. Αἱ μέντοι τοῦ ἀν- ...ώπου (λέγω δὴ τοῦ κοινοῦ) ἰδιότητες γένοιντ' ἂν αἱ ...αὶ ἐπὶ πλειόνων, μᾶλλον δὲ ἐπὶ πάντων τῶν κατὰ ...ος ἀνθρώπων, καθὸ ἄνθρωποι. 39. Περιέχεται ...τὸ μὲν ἄτομον ὑπὸ τοῦ εἴδους, τὸ δὲ εἶδος ὑπὸ ...γένους. Ὅλον γάρ τι τὸ γένος· τὸ δὲ ἄτομον, ...ος· τὸ δὲ εἶδος καὶ ὅλον καὶ μέρος· ἀλλὰ μέρος μὲν ...ου, ὅλον δὲ οὐκ ἄλλου, ἀλλ' ἐν ἄλλοις· ἐν γὰρ τοῖς ...ι τὸ ὅλον. 40. Περὶ μὲν οὖν γένους καὶ εἴδους, ...τί τὸ γενικώτατον, καὶ τί τὸ εἰδικώτατον, καὶ τίνα ...τὰ αὐτὰ καὶ εἴδη, τίνα τε ἄτομα, καὶ ποσαχῶς τὸ ...ς καὶ τὸ εἶδος, εἴρηται.

CAPUT III.

De differentia.

Ἡ διαφορὰ δὲ κοινῶς τε καὶ ἰδίως, καὶ ἰδιαίτατα ...σθω. 2. Κοινῶς μὲν γὰρ διαφέρειν ἕτερον ἑτέρου ...αι τὸ ἑτερότητι διαλλάττον ὁπωσοῦν, ἢ πρὸς ἑαυ- ...ἢ πρὸς ἄλλο. Διαφέρει γὰρ Σωκράτης Πλάτωνος ...ερότητι, καὶ αὐτὸς ἑαυτοῦ παιδός τε ὄντος, καὶ ...θέντος, καὶ ἐνεργοῦντός τι, ἢ παυσαμένου· καὶ ...ταῖς τοῦ πως ἔχειν ἑτερότησι θεωρεῖται. 3. ...διαφέρειν ἕτερον ἑτέρου λέγεται, ὅταν ἀχωρί- ...συμβεβηκότι τὸ ἕτερον τοῦ ἑτέρου διαφέρει. Ἀχώ- ...δὲ συμβεβηκὸς, οἷον γλαυκότης, ἢ γρυπότης, ...ἐκ τραύματος ἐνσκιῤῥωθεῖσα. 4. Ἰδιαίτατα δὲ ...ειν ἕτερον ἑτέρου λέγεται, ὅταν εἰδοποιῷ διαφο- ...αλλάττῃ, ὥσπερ ἄνθρωπος ἵππου εἰδοποιῷ δια- ...διενήνοχε τῇ τοῦ λογικοῦ ποιότητι. 5. Καθόλου ...ν πᾶσα διαφορὰ προσγινομένη τινὶ ἑτεροῖον ποιεῖ· ...ἱ μὲν κοινῶς τε καὶ ἰδίως ἀλλοῖον ποιοῦσιν· αἱ ...ίτατα ἄλλο. 6. Αἱ μὲν οὖν ποιοῦσαι ἄλλο εἰδο- ...κέκληνται· αἱ δὲ ἀλλοῖον ἁπλῶς διαφοραί. Τῷ ...ῳ προσελθοῦσα ἡ τοῦ λογικοῦ διαφορὰ ἄλλο ...εν [καὶ εἶδος τοῦ ζώου ἐποίησεν]· ἡ δὲ τοῦ κινεῖ- ...ἀλλοῖον μόνον παρὰ τὸ ἠρεμοῦν ἐποίησεν· ὥστε ἡ ...ο, ἡ δὲ ἀλλοῖον μόνον ἐποίησε. 7. Κατὰ μὲν ...ς ἄλλο ποιούσας διαφορὰς αἵ τε διαιρέσεις γί- ...τῶν γενῶν εἰς τὰ εἴδη, οἵ τε ὅροι ἀποδίδονται ἐκ ...όντες καὶ τῶν τοιούτων διαφορῶν. Κατὰ δὲ τὰς ...ἀλλοῖον ποιούσας αἱ ἑτερότητες μόνον συνίσταν- ...αἱ τοῦ πῶς ἔχειν μεταβολαί. 8. Ἄνωθεν οὖν ...ρχομένῳ ῥητέον, τῶν διαφορῶν τὰς μὲν χωρι- ...αι, τὰς δὲ ἀχωρίστους. Τὸ μὲν γὰρ κινεῖσθαι, καὶ τὸ ἠρεμεῖν, καὶ τὸ νοσεῖν, καὶ τὸ ὑγιαίνειν, καὶ ὅσα τούτοις παραπλήσια, χωριστά ἐστι· τὸ δὲ γρυπὸν εἶναι, ἢ σιμὸν, ἢ λογικὸν, ἢ ἄλογον, ἀχώριστα. 9. Τῶν δὲ ἀχωρίστων αἱ μὲν ὑπάρχουσι καθ' αὑτάς· αἱ δὲ κατὰ συμβεβηκός. Τὸ μὲν γὰρ λογικὸν καθ' αὑτὸ ὑπάρχει τῷ ἀνθρώπῳ, καὶ τὸ θνητὸν, καὶ τὸ ἐπιστήμης [εἶναι] δεκτικόν· τὸ δὲ γρυπὸν εἶναι, ἢ σιμὸν, κατὰ συμβεβηκὸς, καὶ οὐ καθ' αὑτό. 10. Αἱ μὲν οὖν καθ' αὑτὸ προσοῦσαι ἐν τῷ τῆς οὐσίας λόγῳ λαμβάνονται, καὶ ποιοῦσιν ἄλλο· αἱ δὲ κατὰ συμβεβηκὸς οὔτε ἐν τῷ τῆς οὐσίας λόγῳ λαμβάνονται, οὔτε ποιοῦσιν ἄλλο, ἀλλὰ ἀλλοῖον. 11. Καὶ αἱ μὲν καθ' αὑτὰς οὐκ ἐπιδέχονται τὸ μᾶλλον καὶ τὸ ἧττον· αἱ δὲ κατὰ συμβεβηκὸς, κἂν ἀχώριστοι ὦσιν, ἐπίτασιν καὶ ἄνεσιν λαμβάνουσιν. Οὔτε γὰρ τὸ γένος μᾶλλον καὶ ἧττον κατηγορεῖται, οὗ ἂν εἴη γένος, οὔτε αἱ τοῦ γένους διαφοραὶ, καθ' ἃς διαιρεῖται. Αὗται μὲν γάρ εἰσιν αἱ τὸν ἑκάστου λόγον συμπληροῦσαι· τὸ δὲ εἶναι ἑκάστῳ ἓν καὶ τὸ αὐτὸ, οὔτε ἄνεσιν, οὔτε ἐπίτασιν ἐπιδεχόμενόν ἐστι. Τὸ δὲ γρυπὸν ἢ σιμὸν εἶναι, ἢ κεχρῶσθαί πως, καὶ ἐπιτείνεται καὶ ἀνίεται. 12. Τριῶν οὖν εἰδῶν τῆς διαφορᾶς θεωρουμένων, καὶ τῶν μὲν οὐσῶν χωριστῶν, τῶν δὲ ἀχωρίστων· καὶ πάλιν τῶν ἀχωρίστων τῶν μὲν οὐσῶν καθ' αὑτὰς, τῶν δὲ κατὰ συμβεβηκός· πάλιν τῶν καθ' αὑτὰς διαφορῶν αἱ μὲν εἰσι, καθ' ἃς διαιροῦμεν τὰ γένη εἰς τὰ εἴδη· αἱ δὲ, καθ' ἃς τὰ διαιρεθέντα εἰδοποιεῖται. Οἷον τῶν καθ' αὑτὰς διαφορῶν πασῶν τῶν τοιούτων τοῦ ζώου οὐσῶν, ἐμψύχου τε καὶ αἰσθητικοῦ, λογικοῦ τε καὶ ἀλόγου, θνητοῦ τε καὶ ἀθανάτου· ἡ μὲν τοῦ ἐμψύχου καὶ αἰσθητικοῦ διαφορὰ συστατική ἐστι τῆς τοῦ ζώου οὐσίας. Ἔστι γὰρ τὸ ζῶον οὐσία ἔμψυχος αἰσθητική. Ἡ δὲ τοῦ θνητοῦ καὶ ἀθανάτου διαφορὰ καὶ ἡ τοῦ λογικοῦ τε καὶ ἀλόγου διαιρετικαί εἰσι τοῦ ζώου διαφοραί· δι' αὐτῶν γὰρ τὰ γένη εἰς τὰ εἴδη διαιροῦμεν. 13. Ἀλλ' αὗται αἱ διαιρετικαὶ διαφοραὶ τῶν γενῶν συμπληρωτικαὶ γίνονται καὶ συστατικαὶ τῶν εἰδῶν. Τέμνεται γὰρ τὸ ζῶον τῇ τε τοῦ λογικοῦ καὶ τοῦ ἀλόγου διαφορᾷ, καὶ πάλιν τῇ τε τοῦ θνητοῦ καὶ τοῦ ἀθανάτου διαφορᾷ. Ἀλλ' αἱ μὲν τοῦ λογικοῦ καὶ τοῦ θνητοῦ διαφοραὶ συστατικαὶ γίνονται τοῦ ἀνθρώπου· αἱ δὲ τοῦ λογικοῦ καὶ ἀθανάτου, τοῦ θεοῦ· αἱ δὲ τοῦ θνητοῦ καὶ ἀλόγου τῶν ἀλόγων ζώων. Οὕτω δὲ καὶ τῆς ἀνωτάτω οὐσίας διαιρετικῶν οὐσῶν, τῆς τε ἐμψύχου καὶ ἀψύχου διαφορᾶς, καὶ τῆς αἰσθητικῆς τε καὶ ἀναισθήτου· ἡ μὲν ἔμψυχος καὶ αἰσθητικὴ προσληφθεῖσαι τῇ οὐσίᾳ ἀπετέλεσαν τὸ ζῶον· ἡ δὲ ἔμψυχος καὶ ἀναίσθητος ἀπετέλεσαν τὸ φυτόν. 14. Ἐπεὶ οὖν αἱ αὐταὶ, πῶς μὲν ληφθεῖσαι, γίνονται συστατικαὶ, πῶς δὲ, διαιρετικαὶ, εἰδοποιοὶ πᾶσαι κέκληνται. 15. Καὶ τούτων γε μάλιστα χρεία εἴς τε τὰς διαιρέσεις τῶν γενῶν, καὶ εἰς τοὺς ὁρισμοὺς, ἀλλ' οὐ τῶν κατὰ συμβεβηκὸς ἀχωρίστων, οὐδ' ἔτι μᾶλλον τῶν χωριστῶν. 16. Ἃς δὴ καὶ ὁριζόμενοι φασί· Διαφορά ἐστιν, ᾗ περισσεύει τὸ εἶδος τοῦ γένους. Ὁ γὰρ ἄνθρωπος πλέον ἔχει τοῦ ζώου τὸ λογικὸν καὶ τὸ θνητόν. Τὸ γὰρ ζῶον οὔτε οὐδὲν τούτων ἐστίν· (ἐπεὶ πόθεν ἂν τὰ εἴδη σχοῖεν τὰς διαφοράς;) οὔτε δὲ πάσας τὰς ἀντικειμένας ἔχει· (ἐπεὶ τὸ αὐτὸ ἅμα ἕξει τὰ ἀντικείμενα·) ἀλλ' (ὡς ἀξιοῦσι) δυνάμει μὲν πάσας ἔχει τὰς τῶν ὑφ' αὑτὸ διαφοράς, ἐνεργείᾳ δὲ οὐδὲ μίαν. Καὶ οὕτως οὔτε ἐξ οὐκ ὄντων τι γίνεται, οὔτε τὰ ἀντικείμενα ἅμα περὶ τὸ αὐτὸ ἔσται. 17. Ὁρίζονται δὲ αὐτὴν καὶ οὕτως· Διαφορά ἐστι τὸ κατὰ πλει-

όνων καὶ διαφερόντων τῷ εἴδει ἐν τῷ ὁποῖόν τί ἐστι κατηγορούμενον· τὸ γὰρ λογικὸν καὶ τὸ θνητὸν, τοῦ ἀνθρώπου κατηγορούμενον, ἐν τῷ ὁποῖόν τί ἐστιν ὁ ἄνθρωπος λέγεται, ἀλλ' οὐκ ἐν τῷ τί ἐστι. Τί μὲν γάρ ἐστιν ὁ ἄνθρωπος, ἐρωτωμένων ἡμῶν, οἰκεῖον εἰπεῖν, ζῶον. Ὁποῖον δὲ ζῶον, πυνθανομένων· ὅτι λογικὸν καὶ θνητὸν, οἰκείως ἀποδώσομεν. Τῶν γὰρ πραγμάτων ἐξ ὕλης καὶ εἴδους συνεστώτων, ἢ ἀνάλογόν γε ὕλῃ καὶ εἴδει τὴν σύστασιν ἐχόντων· ὥσπερ ὁ ἀνδριὰς ἐξ ὕλης μὲν, τοῦ χαλκοῦ, εἴδους δὲ, τοῦ σχήματος· οὕτω καὶ ὁ ἄνθρωπος ὁ κοινός τε καὶ εἰδικὸς ἐξ ὕλης μὲν ἀναλόγου συνέστηκε τοῦ γένους, ἐκ μορφῆς δὲ τῆς διαφορᾶς. Τὸ δὲ ὅλον τοῦτο, ζῶον λογικὸν θνητὸν, ὁ ἄνθρωπος· ὡς ἐκεῖ ὁ ἀνδριάς. 18. Ὑπογράφουσι δὲ καὶ οὕτω· Διαφορά ἐστι τὸ χωρίζειν πεφυκὸς τὰ ὑπὸ τὸ αὐτὸ γένος. Τὸ λογικὸν γὰρ καὶ τὸ ἄλογον τὸν ἄνθρωπον καὶ τὸν ἵππον, ὄντα ὑπὸ τὸ αὐτὸ γένος, τὸ ζῶον, χωρίζει. 19. Ἀποδιδόασι δὲ καὶ οὕτω· Διαφορά ἐστιν, ὅτῳ διαφέρει ἕκαστον· ὁ γὰρ ἄνθρωπος καὶ ὁ ἵππος κατὰ μὲν τὸ γένος οὐ διενήνοχε· ζῶα γὰρ καὶ ἡμεῖς καὶ οἱ ἵπποι· ἀλλὰ τὸ λογικὸν προστεθὲν διέστησεν ἡμᾶς ἀπ' ἐκείνων. Καὶ λογικοί ἐσμεν καὶ ἡμεῖς καὶ οἱ θεοί· ἀλλὰ τὸ θνητὸν προστεθὲν διέστησεν ἡμᾶς ἀπ' ἐκείνων. 20. Προσεπεξεργαζόμενοι δὲ τὰ περὶ τῆς διαφορᾶς, μὴ τὸ τυχόν φασι τῶν χωριζόντων τὰ ὑπὸ τὸ αὐτὸ γένος εἶναι [τὴν] διαφοράν, ἀλλ' ὅπερ εἰς τὸ εἶναι συμβάλλεται, καὶ εἰς τὸ τί ἦν εἶναι, καὶ ὃ τοῦ πράγματός ἐστι μέρος. Οὐ γὰρ τὸ πεφυκέναι πλεῖν διαφορά ἐστιν ἀνθρώπου, εἰ καὶ ἴδιον ἀνθρώπου. Εἴποιμεν γὰρ ἂν τῶν ζώων τὰ μὲν πλεῖν πεφυκέναι, τὰ δὲ μὴ, χωρίζοντες τὸν ἄνθρωπον ἀπὸ τῶν ἄλλων. Ἀλλὰ τὸ πεφυκέναι πλεῖν οὐκ ἦν συμπληρωτικὸν τῆς οὐσίας, οὐδὲ μέρος αὐτῆς, ἀλλ' ἐπιτηδειότης μόνον αὐτῆς, διὰ τὸ μὴ εἶναι διαφορὰν, οἷαι αἱ εἰδοποιοὶ λεγόμεναι διαφοραί. Εἶεν οὖν ἂν εἰδοποιοὶ διαφοραὶ, ὅσαι ἕτερον εἶδος ποιοῦσι, καὶ ὅσαι ἐν τῷ τί ἦν εἶναι παραλαμβάνονται. 21. Καὶ περὶ μὲν διαφορᾶς ἀρκεῖ τοσαῦτα.

CAPUT IV.

De proprio.

Τὸ δὲ ἴδιον διαιροῦσι τετραχῶς. 2. Καὶ γὰρ ὃ μόνῳ τινὶ εἴδει συμβέβηκεν, εἰ καὶ μὴ παντὶ, ὡς ἀνθρώπῳ τὸ ἰατρεύειν, ἢ τὸ γεωμετρεῖν. 3. Καὶ ὃ παντὶ συμβέβηκε τῷ εἴδει, εἰ καὶ μὴ μόνῳ, ὡς τῷ ἀνθρώπῳ τὸ εἶναι δίποδι. 4. Καὶ ὃ μόνῳ καὶ παντὶ καὶ ποτὲ, ὡς ἀνθρώπῳ παντὶ τὸ ἐν γήρᾳ πολιοῦσθαι. 5. Τέταρτον δὲ, ἐφ' οὗ συνδεδράμηκε καὶ τὸ μόνῳ, καὶ παντὶ, καὶ ἀεὶ, ὡς τῷ ἀνθρώπῳ τὸ γελαστικόν. Κἂν γὰρ μὴ γελᾷ ἀεὶ, ἀλλὰ γελαστικὸν λέγεται, οὐ τῷ γελᾶν ἀεὶ, ἀλλὰ τῷ γελᾶν πεφυκέναι· τοῦτο δὲ ἀεὶ αὐτῷ σύμφυτον ὑπάρχει, ὡς καὶ τῷ ἵππῳ τὸ χρεμετιστικόν. 6. Ταῦτα δὲ καὶ κυρίως ἴδιά φασιν, ὅτι ἀντιστρέφει. Εἴ τι γὰρ ἵππος, χρεμετιστικόν· καὶ εἴ τι χρεμετιστικὸν, ἵππος.

CAPUT V.

De accidente.

Συμβεβηκὸς δέ ἐστιν, ὃ γίνεται καὶ ἀπογίνεται χωρὶς τῆς τοῦ ὑποκειμένου φθορᾶς. 2. Διαιρεῖται δὲ εἰς δύο. Τὸ μὲν γὰρ αὐτοῦ χωριστόν ἐστι· τὸ δὲ ἀχώριστον. Τὸ μὲν οὖν καθεύδειν χωριστόν ἐστι συμβεβηκός· τὸ δὲ μέλαν εἶναι ἀχωρίστως τῷ κόρακι καὶ τῷ Αἰθίοπι συμβέβηκε. Δύναται δὲ ἐπινοηθῆναι καὶ κόραξ λευκὸς, καὶ Αἰθίοψ ἀποβαλὼν τὴν χροιὰν, χωρὶς φθορᾶς τοῦ ὑποκειμένου. 3. Ὁρίζονται δὲ καὶ οὕτω· Συμβεβηκός ἐστιν, ὃ ἐνδέχεται τῷ αὐτῷ ὑπάρχειν, καὶ μὴ ὑπάρχειν· 4. καί· Ὃ οὔτε γένος ἐστὶν, οὔτε διαφορὰ, οὔτε εἶδος, οὔτε ἴδιον, ἀεὶ δέ ἐστιν ἐν ὑποκειμένῳ ὑφιστάμενον.

CAPUT VI.

De communitatibus et differentiis quinque vocum

Ἀφορισθέντων δὲ πάντων τῶν προτεθέντων, λέγω δὴ γένους, εἴδους, διαφορᾶς, ἰδίου, συμβεβηκότος, ῥητέον, τίνα τε κοινὰ πρόσεστιν αὐτοῖς, καὶ τίνα ἴδια. 2. Κοινὸν μὲν οὖν ἁπάντων τὸ κατὰ πλειόνων κατηγορεῖσθαι, ὡς εἴρηται. 3. Ἀλλὰ τὸ μὲν γένος τῶν ὑπ' αὐτὸ εἰδῶν, καὶ ἀτόμων· καὶ ἡ διαφορὰ ὡσαύτως· τὸ δὲ εἶδος τῶν ὑπ' αὐτὸ ἀτόμων· τὸ δὲ ἴδιον τοῦ εἴδους, οὗ ἐστιν ἴδιον, καὶ τῶν ὑπὸ τὸ εἶδος ἀτόμων· τὸ δὲ συμβεβηκὸς καὶ εἰδῶν καὶ ἀτόμων. Τό τε γὰρ ζῶον ἵππου τε καὶ βοὸς κατηγορεῖται, εἰδῶν ὄντων, καὶ τοῦδε τοῦ ἵππου, καὶ τοῦδε τοῦ βοὸς, ἀτόμων ὄντων. Τὸ δὲ ἄλογον ἵππου καὶ βοὸς κατηγορεῖται, καὶ τῶν κατὰ μέρος. Τὸ μέντοι εἶδος, οἷον ὁ ἄνθρωπος, τῶν κατὰ μέρος μόνων κατηγορεῖται. Τὸ δὲ ἴδιον τοῦ τε εἴδους, οὗ ἐστιν ἴδιον, καὶ τῶν ὑπὸ τὸ εἶδος ἀτόμων· οἷον τὸ γελαστικὸν καὶ τοῦ ἀνθρώπου, καὶ τῶν κατὰ μέρος· τὸ δὲ μέλαν τοῦ τε εἴδους τῶν κοράκων, καὶ τῶν κατὰ μέρος, συμβεβηκὸς ὂν ἀχώριστον· καὶ τὸ κινεῖσθαι ἀνθρώπου τε καὶ ἵππου, χωριστὸν ὂν συμβεβηκός. Ἀλλὰ προηγουμένως μὲν τῶν ἀτόμων· κατὰ δεύτερον δὲ λόγον καὶ τῶν περιεχόντων τὰ ἄτομα.

CAPUT VII.

De convenientia et discrimine generis et differentiae

Κοινὸν δὲ γένους καὶ διαφορᾶς τὸ περιεκτικὸν εἰδῶν. Περιέχει γὰρ καὶ ἡ διαφορὰ εἴδη, εἰ καὶ μὴ πάντα, ὅσα τὰ γένη. Τὸ γὰρ λογικὸν, εἰ καὶ μὴ περιέχει τὰ ἄλογα, ὥσπερ τὸ ζῶον, ἀλλὰ περιέχει ἄνθρωπον καὶ θεὸν, ἅπερ ἐστὶν εἴδη. 2. Ὅσα ... κατηγορεῖται τοῦ γένους, ὡς γένους, καὶ τῶν ὑπ' αὐτὸ εἰδῶν κατηγορεῖται· ὅσα τε τῆς διαφορᾶς, ὡς διαφορᾶς, καὶ τοῦ ἐξ αὐτῆς εἴδους κατηγορηθήσεται. ... νους τε γὰρ ὄντος τοῦ ζώου, ὡς γένους κατηγορεῖται ἡ οὐσία, καὶ τὸ ἔμψυχον, καὶ τὸ αἰσθητικόν· ἀλλὰ καὶ τῶν ὑπὸ τὸ ζῶον εἰδῶν πάντων κατηγορεῖται ταῦτα, ἄχρι καὶ τῶν ἀτόμων. Διαφορᾶς τε οὔσης τοῦ λογικοῦ, κατηγορεῖται, ὡς διαφορᾶς, τὸ λόγῳ χρῆσθαι· οὐ μόνον δὲ τοῦ λογικοῦ, ἀλλὰ καὶ τῶν ὑπὸ τὸ λογικὸν εἰδῶν κατηγορηθήσεται τὸ λόγῳ χρῆσθαι. 3. Κοινὸν δὲ καὶ τὸ, ἀναιρεθέντος τοῦ γένους, ἢ τῆς διαφορᾶς, συναναιρεῖσθαι καὶ τὰ ὑπ' αὐτά. Ὡς γὰρ μὴ ὄντος ζώου, οὐκ ἔστιν ἵππος, οὐδὲ ἄνθρωπος· οὕτω μὴ ὄντος λογικοῦ, οὐδὲν ἔσται ζῶον τὸ λόγῳ χρώμενον. 4. Ἴδιον δὲ τοῦ γένους τὸ ἐπὶ πλειόνων κατηγορεῖσθαι, ἤπερ ἡ διαφορὰ, καὶ τὸ εἶδος, καὶ τὸ ἴδιον, καὶ τὸ συμβεβηκός. Τὸ μὲν γὰρ ζῶον ἐπ' ἀνθρώπου, καὶ ἵππου, καὶ ὀρνέου, καὶ ὄφεως· τὸ δὲ τετράπουν ἐπὶ μόνων τῶν τέτταρας πόδας ἐχόντων· ὁ δὲ ἄνθρωπος ἐπὶ μόνων τῶν ἀτόμων· καὶ τὸ χρεμετιστικὸν ἐπὶ τοῦ ἵππου μόνου, καὶ τῶν κατὰ μέρος. Καὶ τὸ συμβεβηκὸς ὁμοίως ἐπ' ἐλαττόνων. Δεῖ δὲ διαφορὰς λαμβάνειν, αἷς τέμνεται τὸ γένος, οὐ τὰς συμπληρωτικὰς τῆς οὐσίας τοῦ γένους, ἀλλὰ τὰς διαιρετικάς. 5. Ἔτι τὸ γένος περιέχει τὴν διαφορὰν δυνάμει· τοῦ γὰρ ζώου τὸ μὲν λογικὸν, τὸ δὲ ἄλογον. Αἱ δὲ διαφοραὶ οὐ περιέχουσι τὰ γένη. 6.

μὲν γένη πρότερα τῶν ὑπ᾽ αὐτὰ διαφορῶν. 7. Διὸ
συναναιρεῖ μὲν αὐτάς, οὐ συναναιρεῖται δὲ ὑπ᾽ αὐτῶν.
ἀναιρεθέντος γὰρ τοῦ ζώου, συναναιρεῖται τὸ λογι-
κὸν καὶ τὸ ἄλογον. Αἱ δὲ διαφοραὶ οὐκέτι συναναι-
ροῦσι τὸ γένος· κἂν γὰρ πᾶσαι ἀναιρεθῶσιν, οὐσία
ἔμψυχος αἰσθητικὴ ἐπινοεῖται, ἥτις ἦν τὸ ζῶον. 8. Ἔτι
τὸ μὲν γένος ἐν τῷ τί ἐστιν, ἡ δὲ διαφορὰ ἐν τῷ ὁποῖόν
τί ἐστι, ὡς εἴρηται, κατηγορεῖται. 9. Ἔτι γένος μὲν
ἓν καθ᾽ ἕκαστον εἶδος· οἷον ἀνθρώπου [γένος] τὸ
ζῶον· διαφοραὶ δὲ πλείους· οἷον λογικόν, θνητόν, νοῦ
καὶ ἐπιστήμης δεκτικόν, αἷς τῶν ἄλλων ζώων διαφέ-
ρει. 10. Καὶ τὸ μὲν γένος ἔοικεν ὕλῃ, μορφῇ δὲ ἡ δια-
φορά. 11. Προσόντων δὲ καὶ ἄλλων κοινῶν τε καὶ
ἰδίων τῷ γένει καὶ τῇ διαφορᾷ, ἀρκεῖ τοσαῦτα.

CAPUT VIII.

De convenientia et discrimine generis et speciei.

Γένος δὲ καὶ εἶδος κοινὸν μὲν ἔχουσι τὸ κατὰ πλει-
όνων [ὡς εἴρηται] κατηγορεῖσθαι. Εἰλήφθω δὲ τὸ
εἶδος, ὡς εἶδος μόνον, ἀλλ᾽ οὐχὶ καὶ ὡς γένος, ἄνπερ
ᾖ τὸ αὐτὸ καὶ εἶδος καὶ γένος. 2. Κοινὸν δὲ αὐτοῖς
καὶ τὸ πρότερα εἶναι, ὧν κατηγορεῖται, καὶ τὸ ὅλον τὶ
εἶναι ἑκάτερον. 3. Διαφέρει δέ, ὅτι τὸ μὲν γένος πε-
ριέχει τὰ εἴδη, τὰ δὲ εἴδη περιέχεται, καὶ οὐ περιέχει
τὰ γένη. 4. Ἐπὶ πλειόνων γὰρ τὸ γένος τοῦ εἴδους
κατηγορεῖται. 5. Ἔτι τὰ γένη προϋποκεῖσθαι δεῖ,
καὶ διαμορφωθέντα ταῖς εἰδοποιοῖς διαφοραῖς ἀποτε-
λεῖν τὰ εἴδη· ὅθεν καὶ πρότερα τῇ φύσει τὰ γένη·
καὶ συναναιροῦντα, ἀλλ᾽ οὐ συναναιρούμενα. Εἴ-
δους μὲν γὰρ ὄντος, πάντως ἐστὶ καὶ γένος· γένους δὲ
ὄντος, οὐ πάντως ἐστὶν εἶδος. 7. Καὶ τὰ μὲν γένη
συνωνύμως κατηγορεῖται τῶν ὑφ᾽ αὐτὰ εἰδῶν· τὰ δὲ
εἴδη τῶν γενῶν οὐκέτι. 8. Ἔτι τὰ μὲν γένη πλεονά-
ζει τῇ τῶν ὑπ᾽ αὐτὰ εἰδῶν περιοχῇ· τὰ δὲ εἴδη τῶν
γενῶν πλεονάζει ταῖς οἰκείαις διαφοραῖς. 9. Ἔτι
οὔτε τὸ εἶδος γένοιτ᾽ ἂν γενικώτατον· οὔτε τὸ γένος
εἰδικώτατον.

CAPUT IX.

De convenientia et discrimine generis et proprii.

Γένους δὲ καὶ ἰδίου κοινὸν μὲν τὸ ἕπεσθαι τοῖς εἴ-
δεσιν. Εἴ [τι] γὰρ ἄνθρωπος, ζῶον, καὶ εἴ [τι] ἄν-
θρωπος, γελαστικόν. 2. Καὶ τὸ ἐπίσης κατηγορεῖ-
σθαι τὸ γένος τῶν εἰδῶν, καὶ τὸ ἴδιον τῶν αὐτοῦ με-
τεχόντων ἀτόμων. Ἐπίσης γὰρ [καὶ] ὁ ἄνθρωπος
καὶ ὁ βοῦς, ζῶον· καὶ Ἄνυτος καὶ Μέλιτος, γελαστι-
κόν. 3. Κοινὸν δὲ καὶ τὸ συνωνύμως κατηγορεῖσθαι
τὸ γένος τῶν οἰκείων εἰδῶν, καὶ τὸ ἴδιον, ὧν ἂν εἴη
ἴδιον. 4. Διαφέρει δέ, ὅτι τὸ μὲν γένος πρότερον,
ὕστερον δὲ τὸ ἴδιον. Δεῖ γὰρ εἶναι ζῶον, εἶτα διαι-
ρεῖσθαι διαφοραῖς καὶ ἰδίοις. 5. Καὶ τὸ μὲν γένος
κατὰ πλειόνων εἰδῶν κατηγορεῖται· τὸ δὲ ἴδιον ἑνὸς
εἴδους τινός, οὗ ἐστιν ἴδιον. 6. Ἔτι τὸ μὲν ἴδιον ἀν-
τικατηγορεῖται, οὗ ἐστιν ἴδιον· τὸ δὲ γένος οὐδενὸς
ἀντικατηγορεῖται. Οὔτε γάρ, εἴ τι ζῶον, ἄνθρωπος·
οὔτε εἴ τι ζῶον, γελαστικόν· εἴ τι δὲ ἄνθρωπος, γε-
λαστικόν· καὶ ἔμπαλιν. 7. Ἔτι τὸ μὲν ἴδιον παν-
τὶ τῷ εἴδει ὑπάρχει, οὗ ἐστιν ἴδιον, καὶ μόνῳ, καὶ
ἀεί· τὸ δὲ γένος παντὶ μὲν τῷ εἴδει, οὗ ἂν ᾖ γένος,
καὶ ἀεί, οὐ μέντοι καὶ μόνῳ. 8. Ἔτι τὰ μὲν ἴδια
ἀναιρούμενα οὐ συναναιρεῖ τὰ γένη· τὰ δὲ γένη
ἀναιρούμενα συναναιρεῖ τὰ εἴδη, ὧν ἐστιν ἴδια· ὥστε
καὶ ὧν ἐστιν ἴδια, ἀναιρουμένων, καὶ αὐτὰ συναναι-

CAPUT X.

De convenientia et discrimine generis et accidentis.

Γένους δὲ καὶ συμβεβηκότος κοινὸν τὸ κατὰ πλειόνων (ὡς εἴρηται) κατηγορεῖσθαι, ἄν τε τῶν χωριστῶν ᾖ, ἄν τε τῶν ἀχωρίστων. Καὶ γὰρ καὶ τὸ κινεῖσθαι κατὰ πλειόνων· καὶ τὸ μέλαν κατὰ κοράκων, καὶ Αἰθιόπων, καί τινων ἀψύχων. 2. Διαφέρει δὲ τὸ γένος τοῦ συμβεβηκότος, ὅτι τὸ μὲν γένος πρὸ τῶν εἰδῶν· τὰ δὲ συμβεβηκότα τῶν εἰδῶν ὕστερα· κἂν γὰρ ἀχώριστον λαμβάνηται συμβεβηκός, ἀλλ᾽ οὖν πρότερόν ἐστι τό, ᾧ συμβέβηκε, τοῦ συμβεβηκότος. 3. Καὶ τοῦ μὲν γένους ἐπίσης τὰ μετέχοντα μετέχει· τοῦ δὲ συμβεβηκότος οὐκ ἐπίσης. Ἐπίτασιν γὰρ καὶ ἄνεσιν ἐπιδέχεται ἡ τῶν συμβεβηκότων μέθεξις· ἡ δὲ τῶν γενῶν οὐκέτι. 4. Καὶ τὰ μὲν συμβεβηκότα ἐπὶ τῶν ἀτόμων προηγουμένως ὑφίσταται· τὰ δὲ γένη καὶ τὰ εἴδη φύσει πρότερα τῶν ἀτόμων οὐσιῶν. 5. Καὶ τὰ μὲν γένη ἐν τῷ τί ἐστι κατηγορεῖται τῶν ὑπ᾽ αὐτά· τὰ δὲ συμβεβηκότα ἐν τῷ ὁποῖόν τί ἐστιν, ἢ πῶς ἔχον ἕκαστον. Ὁποῖος γὰρ Αἰθίοψ, ἐρωτηθείς, ἐρεῖς, ὅτι μέλας· ἢ πῶς ἔχει Σωκράτης, ἐρεῖς, ὅτι νοσεῖ, ἢ ὑγιαίνει.

CAPUT XI.

De convenientia et discrimine speciei et differentiae.

Τὸ μὲν οὖν γένος ᾗ τῶν ἄλλων τεττάρων διαφέρει, εἴρηται. Συμβέβηκε δὲ καὶ τῶν ἄλλων ἕκαστον διαφέρειν τῶν τεττάρων· ὥστε πέντε μὲν ὄντων, ἑνὸς δὲ ἑκάστου τῶν τεττάρων διαφέροντος, τετράκις τὰ πέντε, εἴκοσι γίνεσθαι διαφορὰς τὰς πάσας. 2. Ἀλλ᾽ οὐχ οὕτως ἔχει. Ἀλλ᾽ ἀεὶ τῶν ἐφεξῆς καταριθμουμένων, καὶ τῶν μὲν δύο μιᾷ λειπομένων διαφορᾷ, διὰ τὸ ἤδη εἰλῆφθαι, τῶν δὲ τριῶν δυσί, τῶν δὲ τεττάρων τρισί, τῶν δὲ πέντε τέτρασι, δέκα αἱ πᾶσαι γίνονται διαφοραί, τέτταρες, τρεῖς, δύο, μία. Τὸ μὲν γὰρ γένος ᾗ διαφέρει τῆς διαφορᾶς, καὶ τοῦ εἴδους, καὶ τοῦ ἰδίου, καὶ τοῦ συμβεβηκότος, εἴρηται· τέσσαρες οὖν αἱ διαφοραί. Ἡ διαφορὰ δὲ πῇ μὲν διενήνοχε τοῦ γένους, εἴρηται, ὅτε, πῇ διαφέρει τὸ γένος αὐτῆς, ἐῤῥέθη. Λοιπὸν δέ, πῇ διαφέρει τοῦ εἴδους καὶ τοῦ ἰδίου καὶ τοῦ συμβεβηκότος, ῥηθήσεται· καὶ γίνονται τρεῖς. Πάλιν τὸ εἶδος πῇ μὲν διαφέρει τῆς διαφορᾶς, ἐῤῥέθη, ὅτε, πῇ διαφέρει ἡ διαφορὰ τοῦ εἴδους, ἐλέγετο. Πῇ δὲ διαφέρει τὸ εἶδος τοῦ γένους, ἐῤῥέθη, ὅτε, πῇ διαφέρει τὸ γένος τοῦ εἴδους, ἐλέγετο. Λοιπὸν οὖν, πῇ διαφέρει τὸ εἶδος τοῦ ἰδίου, καὶ τοῦ συμβεβηκότος, ῥηθήσεται. Δύο οὖν καὶ αὗται αἱ διαφοραί. Τὸ δὲ ἴδιον πῇ διαφέρει τοῦ συμβεβηκότος, καταληφθήσεται. Πῇ γὰρ τοῦ εἴδους καὶ τῆς διαφορᾶς καὶ τοῦ γένους διαφέρει, προειρημένον ἐστὶν ἐν τῇ ἐκείνων πρὸς αὐτὰ διαφορᾷ. Τεσσάρων οὖν λαμβανομένων τοῦ γένους πρὸς τὰ ἄλλα διαφορῶν, τριῶν δὲ τῆς διαφορᾶς, δύο δὲ τοῦ εἴδους, μιᾶς δὲ τοῦ ἰδίου πρὸς τὸ συμβεβηκός, δέκα ἔσονται [αἱ πᾶσαι], ὧν τὰς τέσσαρας, αἳ ἦσαν τοῦ γένους πρὸς τὰ ἄλλα, φθάσαντες ἀπεδείξαμεν.

3. Κοινὸν τοίνυν τῆς διαφορᾶς καὶ τοῦ εἴδους τὸ ἐπίσης μετέχεσθαι· ἀνθρώπου τε γὰρ ἐπίσης μετέχουσιν οἱ κατὰ μέρος ἄνθρωποι, καὶ τῆς τοῦ λογικοῦ διαφορᾶς. 4. Κοινὸν δὲ καὶ τὸ ἀεὶ παρεῖναι τοῖς μετέχουσιν· ἀεὶ γὰρ Σωκράτης λογικός· καὶ ἀεὶ [Σωκράτης] ἄνθρωπος. 5. Ἴδιον δὲ διαφορᾶς μὲν τὸ ἐν τῷ ὁποῖόν τί ἐστι κατηγορεῖσθαι· εἴδους δὲ τὸ ἐν τῷ τί ἐστι. Κἂν γὰρ ὁ ἄνθρωπος ὡς ποιόν τε λαμβάνεται, οὐχ ἁπλῶς ἂν εἴη ποιόν, ἀλλὰ καθὸ τῷ γένει προσελθοῦσαι αἱ διαφοραὶ ὑπέστησαν αὐτόν. 6. Ἔτι

ἡ μὲν διαφορὰ ἐπὶ πλειόνων πολλάκις εἰδῶν θεωρεῖται, ὡς τὸ τετράπουν ἐπὶ πλείστων ζώων διαφερόντων τῷ εἴδει· τὸ δὲ εἶδος ἐπὶ μόνων τῶν ὑπὸ τὸ εἶδος ἀτόμων ἐστίν. 7. Ἔτι ἡ μὲν διαφορὰ προτέρα τοῦ κατ' αὐτὴν εἴδους. Συναναιρεῖ γὰρ τὸ λογικὸν ἀναιρεθὲν τὸν ἄνθρωπον· ὁ δὲ ἄνθρωπος ἀναιρεθεὶς οὐκ ἀνῄρηκε τὸ λογικὸν, ὄντος τοῦ θεοῦ. 8. Ἔτι διαφορὰ μὲν συντίθεται μετ' ἄλλης διαφορᾶς· (τὸ λογικὸν γὰρ καὶ θνητὸν συνετέθη εἰς ὑπόστασιν τοῦ ἀνθρώπου·) εἶδος δὲ μετὰ εἴδους οὐ συντίθεται, ὥστε ἀπογεννῆσαι ἄλλο τι εἶδος. Τὶς μὲν γὰρ ἵππος τινὶ ὄνῳ σύνεισιν εἰς ἡμιόνου γέννησιν· ἵππος δὲ ἁπλῶς ὄνῳ συντεθεὶς, οὐκ ἂν ἀποτελέσειεν ἡμίονον.

CAPUT XII.

De convenientia et discrimine proprii et differentiae.

Διαφορὰ δὲ καὶ ἴδιον κοινὸν μὲν ἔχουσι τὸ ἐπίσης μετέχεσθαι ὑπὸ τῶν μετεχόντων. Ἐπίσης γὰρ τὰ λογικὰ, λογικά· καὶ τὰ γελαστικὰ, γελαστικά. 2. Καὶ τὸ ἀεὶ καὶ παντὶ παρεῖναι κοινὸν ἀμφοῖν. Κἂν γὰρ κολοβωθῇ ὁ δίπους, ἀλλὰ πρὸς τὸ πεφυκέναι τὸ ἀεὶ λέγεται· ἐπεὶ καὶ τὸ γελαστικὸν τῷ πεφυκέναι ἔχει τὸ ἀεὶ, ἀλλ' οὐχὶ τῷ γελᾷν ἀεί. 3. Ἴδιον δὲ διαφορᾶς, ὅτι αὕτη μὲν ἐπὶ πλειόνων εἰδῶν λέγεται πολλάκις, οἷον τὸ λογικὸν ἐπὶ θεοῦ καὶ ἐπὶ ἀνθρώπου· τὸ δὲ ἴδιον ἐφ' ἑνὸς εἴδους, οὗ ἐστιν ἴδιον. 4. Καὶ ἡ μὲν διαφορὰ ἕπεται ἐκείνοις, ὧν ἂν εἴη διαφορὰ, οὐ μὴν δὲ καὶ ἀντιστρέφει· τὰ δὲ ἴδια ἀντικατηγορεῖται, ὧν ἦν ἴδια, διὰ τὸ ἀντιστρέφειν.

CAPUT XIII.

De convenientia et discrimine accidentis et differentiae.

Διαφορᾷ δὲ καὶ συμβεβηκότι κοινὸν μὲν τὸ ἐπὶ πλειόνων λέγεσθαι· 2. κοινὸν δὲ καὶ πρὸς τὰ ἀχώριστα συμβεβηκότα τὸ ἀεὶ καὶ παντὶ προσεῖναι. Τό τε γὰρ δίπουν ἀεὶ πρόσεστι τῷ ἀνθρώπῳ· καὶ πᾶσι κόραξι τὸ μέλασιν εἶναι ὁμοίως. 3. Διαφέρει δὲ, ὅτι ἡ μὲν διαφορὰ περιέχει τὰ εἴδη, οὐ περιέχεται δέ· περιέχει γὰρ τὸ λογικόν, τὸν θεὸν καὶ τὸν ἄνθρωπον· τὰ δὲ συμβεβηκότα τρόπον μέν τινα περιέχει, τῷ ἐν πλείοσιν εἶναι· τρόπον δέ τινα περιέχεται, τῷ μὴ ἑνὸς συμβεβηκότος εἶναι δεκτικὰ τὰ ὑποκείμενα, ἀλλὰ πλειόνων. 4. Καὶ ἡ μὲν διαφορὰ ἀνεπίτατός τε καὶ ἀνάνετος· τὰ δὲ συμβεβηκότα τὸ μᾶλλον καὶ ἧττον ἐπιδέχονται. 5. Καὶ ἀμιγεῖς μὲν αἱ ἐναντίαι διαφοραὶ, μιγείη δ' ἂν ποτε τὰ ἐναντία συμβεβηκότα. 6. Τοσαῦται μὲν αἱ κοινότητες καὶ ἰδιότητες τῆς διαφορᾶς, καὶ τῶν ἄλλων.

CAPUT XIV.

De convenientia et differentia speciei et proprii.

Τὸ δὲ εἶδος πῇ μὲν διαφέρει γένους καὶ διαφορᾶς, εἴρηται, ἐν ᾧ ἐλέγομεν, πῇ τὸ γένος διαφέρει τῶν ἄλλων, καὶ πῇ ἡ διαφορὰ διαφέρει τῶν ἄλλων· [λοιπὸν, πῇ διαφέρει τοῦ ἰδίου καὶ τοῦ συμβεβηκότος, ῥηθήσεται.] 2. Εἴδους δὲ καὶ ἰδίου κοινὸν μὲν τὸ ἀλλήλων ἀντικατηγορεῖσθαι. Εἴ τι γὰρ ἄνθρωπος, γελαστικόν· καὶ εἴ τι γελαστικόν, ἄνθρωπος. Τὸ δὲ γελαστικὸν ὅτι κατὰ τὸ πεφυκέναι γελᾷν ληπτέον, πολλάκις εἴρηται. 3. Κοινὸν δὲ καὶ τὸ ἐπίσης εἶναι. Ἐπίσης τε γὰρ πάρεστι τὰ εἴδη τοῖς μετέχουσι· καὶ τὰ ἴδια, ὧν ἐστιν ἴδια. 4. Διαφέρει δὲ τὸ εἶδος τοῦ ἰδίου, ὅτι τὸ μὲν εἶδος δύναται καὶ ἄλλων γένος εἶναι· τὸ δὲ ἴδιον ἄλλων εἶναι ἴδιον, ἀδύνατον. 5. Καὶ τὸ μὲν εἶδος προϋφέστηκε τοῦ ἰδίου· τὸ δὲ ἴδιον ἐπιγίνεται τῷ εἴδει· δεῖ γὰρ ἄνθρωπον εἶναι, ἵνα γελαστικὸν ᾖ. [illegible] Ἔτι τὸ μὲν εἶδος ἀεὶ ἐνεργείᾳ πάρεστι τῷ ὑποκειμένῳ [illegible] τὸ δὲ ἴδιον ποτὲ καὶ δυνάμει· ἄνθρωπος μὲν γὰρ [illegible] ἐνεργείᾳ ὁ Σωκράτης ἐστὶ, γελᾷ δὲ οὐκ ἀεὶ, καίπερ [illegible] πεφυκὼς εἶναι γελαστικός. 7. Ἔτι ὧν οἱ ὅροι διάφοροι, καὶ αὐτὰ διάφορά ἐστιν· ἔστι δὲ εἴδους μὲν, [illegible] ὑπὸ τὸ γένος εἶναι, καὶ τὸ κατὰ πλειόνων καὶ διαφερόντων τῷ ἀριθμῷ ἐν τῷ τί ἐστι κατηγορούμενον [illegible] ναι, καὶ ὅσα τοιαῦτα· ἰδίου δὲ, τὸ μόνῳ καὶ παντὶ [illegible] ἀεὶ προσεῖναι.

CAPUT XV.

De convenientia et differentia speciei et accide[ntis].

Εἴδους δὲ καὶ συμβεβηκότος κοινὸν μὲν τὸ [illegible] πλειόνων κατηγορεῖσθαι. Σπάνιοι δὲ αἱ ἄλλαι [illegible] τητες, διὰ τὸ πλεῖστον ἀλλήλων διεστάναι τό τε συμβεβηκὸς, καὶ τὸ, ᾧ συμβέβηκεν. 2. Ἴδια δὲ ἑκατ[illegible] τοῦ μὲν εἴδους, τὸ ἐν τῷ τί ἐστι κατηγορεῖσθαι, [illegible] εἶδος· τοῦ δὲ συμβεβηκότος, τὸ ἐν τῷ ὁποῖόν τι [illegible] ἢ πῶς ἔχον. 3. Καὶ τὸ ἑκάστην οὐσίαν, ἑνὸς μὲν [illegible] μετέχειν, συμβεβηκότων δὲ πλειόνων, τῶν τε χωρ[illegible] καὶ τῶν ἀχωρίστων. 4. Καὶ τὰ μὲν εἴδη προεπ[illegible] ται τῶν συμβεβηκότων, κἂν ἀχώριστα ᾖ· (δεῖ γὰρ [illegible] ναι τὸ ὑποκείμενον, ἵνα ἐκείνῳ τὶ συμβῇ·) τὰ δὲ [illegible] βεβηκότα ὑστερογενῆ εἶναι πέφυκε, καὶ ἐπ[illegible] τὴν φύσιν ἔχει. 5. Καὶ τοῦ μὲν εἴδους ἡ μετοχ[illegible] σης· τοῦ δὲ συμβεβηκότος, κἂν ἀχώριστον ᾖ, [illegible] σης. Καὶ γὰρ Αἰθίοψ Αἰθίοπος ἔχοι ἂν τὴν [illegible] ἀνειμένην ἢ ἐπιτεταμένην κατὰ μελανίαν.

CAPUT XVI.

De convenientia et differentia proprii et acci[dentis].

Λείπεται δὲ περὶ ἰδίου καὶ συμβεβηκότος [illegible] πῇ γὰρ τὸ ἴδιον τοῦ τε εἴδους, καὶ τῆς διαφορ[illegible] τοῦ γένους διενήνοχεν, εἴρηται. 2. Κοινὸν δὴ τ[illegible] καὶ τῷ ἀχωρίστῳ συμβεβηκότι τὸ ἄνευ αὐτῶν μ[illegible] στῆναι ἐκεῖνα, ἐφ' ὧν θεωρεῖται· ὡς γὰρ ἄνευ το[illegible] λαστικοῦ οὐχ ὑφίσταται ἄνθρωπος, οὕτως οὐδ[illegible] τοῦ μέλανος ὑποσταίη ἂν Αἰθίοψ. 3. Καὶ ὥσπ[illegible] παντὶ καὶ ἀεὶ πάρεστι τὸ ἴδιον, οὕτω καὶ τὸ ἀχώ[illegible] συμβεβηκός. 4. Διενήνοχε δὲ, ὅτι τὸ μὲν ἴδι[illegible] μόνῳ πάρεστιν εἴδει, ὡς τὸ γελαστικὸν ἀνθρώ[illegible] δὲ ἀχώριστον συμβεβηκὸς, οἷον τὸ μέλαν, οὐκ [illegible] μόνον, ἀλλὰ καὶ κόρακι πρόσεστι, καὶ ἄνθρ[illegible] ἐβένῳ, καὶ ἄλλοις τισίν. 5. Ἔτι τὸ μὲν ἴδιον [illegible] τηγορεῖται, οὗ ἐστιν ἴδιον, καὶ ἔστιν ἐπίσης· [illegible] ἀχώριστον συμβεβηκὸς οὐκ ἀντικατηγορεῖται. 6. [illegible] τῶν μὲν ἰδίων ἐπίσης ἡ μετοχή· τῶν δὲ συμβεβη[illegible] ἡ μὲν μᾶλλον, ἡ δὲ ἧττον. 7. Εἰσὶ μὲν οὖν καὶ [illegible] κοινότητές τε καὶ ἰδιότητες τῶν εἰρημένων· ἀλλ' [illegible] κοῦσιν αὗται εἰς διάκρισίν τε αὐτῶν, καὶ τῆς κ[illegible] νίας παράστασιν.

ΑΡΙΣΤΟΤΕΛΟΥΣ ΚΑΤΗΓΟΡΙΑΙ.

ARISTOTELIS CATEGORIAE.

CAPUT I.

)μώνυμα λέγεται, ὧν ὄνομα μόνον κοινὸν, ὁ δὲ
τὰ τοὔνομα] λόγος [τῆς οὐσίας] ἕτερος· οἷον ζῶον,
τε ἄνθρωπος καὶ τὸ γεγραμμένον. Τούτων γὰρ
μα μόνον κοινόν, ὁ δὲ [κατὰ τοὔνομα] λόγος [τῆς
σίας] ἕτερος· ἐὰν γὰρ ἀποδιδῷ τις, τί ἐστιν ἑκατέ-
αὐτῶν τὸ ζώῳ εἶναι, ἴδιον ἑκατέρου λόγον ἀποδώ-
2. Συνώνυμα δὲ λέγεται, ὧν τό τε ὄνομα κοι-
, καὶ ὁ [κατὰ τοὔνομα] λόγος [τῆς οὐσίας] ὁ αὐ-
οἷον ζῶον, ὅ τε ἄνθρωπος, καὶ ὁ βοῦς. Τούτων
ἑκάτερον κοινῷ ὀνόματι προσαγορεύεται ζῶον, καὶ
λόγος δὲ [τῆς οὐσίας] ὁ αὐτός· ἐὰν γὰρ ἀποδιδῷ
τὸν ἑκατέρου λόγον, τί ἐστιν ἑκατέρῳ αὐτῶν τὸ
εἶναι, τὸν αὐτὸν ἀποδώσει λόγον. 3. Παρώνυμα
λέγεται, ὅσα ἀπό τινος διαφέροντα τῇ πτώσει τὴν
τὰ τοὔνομα] προσηγορίαν ἔχει· οἷον ἀπὸ τῆς γραμ-
κῆς ὁ γραμματικὸς, καὶ ἀπὸ τῆς ἀνδρείας ὁ ἀν-
ος.

CAPUT II. [II.]

Τῶν λεγομένων τὰ μὲν κατὰ συμπλοκὴν λέγε-
, τὰ δὲ ἄνευ συμπλοκῆς. Τὰ μὲν οὖν κατὰ συμ-
κήν· οἷον ἄνθρωπος τρέχει, ἄνθρωπος νικᾷ· τὰ
ἄνευ συμπλοκῆς· οἷον ἄνθρωπος, βοῦς, τρέχει, νι-
2. Τῶν ὄντων τὰ μὲν καθ᾽ ὑποκειμένου τινὸς λέ-
, ἐν ὑποκειμένῳ δὲ οὐδενί ἐστιν· οἷον ὁ ἄνθρω-
καθ᾽ ὑποκειμένου μὲν λέγεται τοῦ τινος ἀνθρώ-
, ἐν ὑποκειμένῳ δὲ οὐδενί ἐστι. Τὰ δὲ ἐν ὑποκει-
μὲν ἐστι, καθ᾽ ὑποκειμένου δὲ οὐδενὸς λέγεται·
κειμένῳ δὲ λέγω, ὃ ἔν τινι μὴ ὡς μέρος ὑπάρχον,
χωρὶς εἶναι τοῦ ἐν ᾧ ἐστιν·) οἷον ἡ τὶς
ματικὴ ἐν ὑποκειμένῳ μέν ἐστι τῇ ψυχῇ, καθ᾽ ὑπο-
μένου δὲ οὐδενὸς λέγεται· καὶ τοντὶ τὸ λευκὸν ἐν
κειμένῳ μέν ἐστι τῷ σώματι, (ἅπαν γὰρ χρῶμα ἐν
ματι,) καθ᾽ ὑποκειμένου δὲ οὐδενὸς λέγεται. Τὰ
καθ᾽ ὑποκειμένου τε λέγεται, καὶ ἐν ὑποκειμένῳ
ἐν· οἷον ἡ ἐπιστήμη ἐν ὑποκειμένῳ μέν ἐστι τῇ ψυ-
καθ᾽ ὑποκειμένου δὲ λέγεται τῆς γραμματικῆς.
δὲ οὔτε ἐν ὑποκειμένῳ ἐστὶν, οὔτε καθ᾽ ὑποκειμέ-
τινὸς λέγεται· οἷον ὁ τὶς ἄνθρωπος, καὶ ὁ τὶς ἵπ-
οὐδὲν γὰρ τῶν τοιούτων οὔτε ἐν ὑποκειμένῳ ἐστὶν,
καθ᾽ ὑποκειμένου τινὸς λέγεται. Ἁπλῶς δὲ τὰ
α καὶ ἓν ἀριθμῷ κατ᾽ οὐδενὸς μὲν ὑποκειμένου
ται, ἐν ὑποκειμένῳ δὲ ἔνια οὐδὲν κωλύει εἶναι. Ἡ
τὶς γραμματικὴ τῶν ἐν ὑποκειμένῳ μέν ἐστι, καθ᾽
κειμένου δὲ οὐδενὸς λέγεται.

[III.] 3. Ὅταν ἕτερον καθ᾽ ἑτέρου κατηγορῆται ὡς
ὑποκειμένου, ὅσα κατὰ τοῦ κατηγορουμένου λέγεται,
τα καὶ κατὰ τοῦ ὑποκειμένου ῥηθήσεται· οἷον
θρωπος κατὰ τοῦ τινὸς ἀνθρώπου κατηγορεῖται·
ζῶον κατὰ τοῦ ἀνθρώπου· οὐκοῦν καὶ κατὰ τι-
ἀνθρώπου τὸ ζῶον κατηγορηθήσεται· ὁ γὰρ τὶς ἄνθρωπος καὶ ἄνθρωπός ἐστι καὶ ζῶον. 4. Τῶν ἑτέρων γενῶν καὶ μὴ ὑπάλληλα τεταγμένων ἕτεραι τῷ εἴδει καὶ αἱ διαφοραί· οἷον ζώου καὶ ἐπιστήμης. Ζώου μὲν γὰρ διαφοραὶ, τό, τε πεζὸν, καὶ τὸ δίπουν, καὶ τὸ πτηνὸν, καὶ τὸ ἔνυδρον· ἐπιστήμης δὲ οὐδεμία τούτων. Οὐ γὰρ διαφέρει ἐπιστήμη ἐπιστήμης τῷ δίπουν εἶναι. 5. Τῶν δέ γε ὑπάλληλα γενῶν οὐδὲν κωλύει τὰς αὐτὰς διαφορὰς εἶναι· τὰ γὰρ ἐπάνω τῶν ὑπ᾽ αὐτὰ γενῶν κατηγορεῖται· ὥστε ὅσαι τοῦ κατηγορουμένου διαφοραί εἰσι, τοσαῦται καὶ τοῦ ὑποκειμένου ἔσονται.

[IV.] 6. Τῶν κατὰ μηδεμίαν συμπλοκὴν λεγομένων ἕκαστον ἤτοι οὐσίαν σημαίνει, ἢ ποσὸν, ἢ ποιὸν, ἢ πρός τι, ἢ ποῦ, ἢ ποτὲ, ἢ κεῖσθαι, ἢ ἔχειν, ἢ ποιεῖν, ἢ πάσχειν. 7. Ἔστι δὲ οὐσία μὲν, (ὡς ἐν τύπῳ εἰπεῖν,) οἷον ἄνθρωπος, ἵππος. Ποσὸν δὲ, οἷον δίπηχυ, τρίπηχυ. Ποιὸν δὲ, οἷον λευκὸν, γραμματικόν. Πρός τι δὲ, οἷον διπλάσιον, ἥμισυ, μεῖζον. Ποῦ δὲ, οἷον ἐν ἀγορᾷ, ἐν Λυκείῳ. Ποτὲ δὲ, οἷον χθὲς, πέρυσι. Κεῖσθαι δὲ, οἷον ἀνάκειται, κάθηται. Ἔχειν δὲ, οἷον ὑποδεδέσθαι, ὡπλίσθαι. Ποιεῖν δὲ, οἷον τέμνειν, καίειν. Πάσχειν δὲ, οἷον τέμνεσθαι, καίεσθαι. 8. Ἕκαστον δὲ τῶν εἰρημένων, αὐτὸ μὲν καθ᾽ αὑτὸ, ἐν οὐδεμιᾷ καταφάσει λέγεται ἢ ἀποφάσει· τῇ δὲ πρὸς ἄλληλα τούτων συμπλοκῇ κατάφασις ἢ ἀπόφασις γίνεται. Ἅπασα γὰρ κατάφασις ἢ ἀπόφασις δοκεῖ ἤτοι ἀληθὴς ἢ ψευδὴς εἶναι· τῶν δὲ κατὰ μηδεμίαν συμπλοκὴν λεγομένων οὐδὲν οὔτε ἀληθὲς, οὔτε ψευδές ἐστιν· οἷον ἄνθρωπος, λευκὸν, τρέχει, νικᾷ.

CAPUT III. [V.]

Οὐσία δέ ἐστιν ἡ κυριώτατά τε καὶ πρώτως καὶ μάλιστα λεγομένη, ἣ μήτε καθ᾽ ὑποκειμένου τινὸς λέγεται, μήτε ἐν ὑποκειμένῳ τινί ἐστιν· οἷον ὁ τὶς ἄνθρωπος, καὶ ὁ τὶς ἵππος. 2. Δεύτεραι δὲ οὐσίαι λέγονται, ἐν οἷς εἴδεσιν αἱ πρώτως οὐσίαι λεγόμεναι ὑπάρχουσι· ταῦτά τε, καὶ τὰ τῶν εἰδῶν τούτων γένη· οἷον ὁ τὶς ἄνθρωπος ἐν εἴδει μὲν ὑπάρχει τῷ ἀνθρώπῳ· γένος δὲ τοῦ εἴδους ἐστὶ τὸ ζῶον· δεύτεραι οὖν αὗται λέγονται οὐσίαι, οἷον ὅ, τε ἄνθρωπος, καὶ τὸ ζῶον. 3. Φανερὸν δὲ ἐκ τῶν εἰρημένων, ὅτι τῶν καθ᾽ ὑποκειμένου λεγομένων ἀναγκαῖον καὶ τοὔνομα καὶ τὸν λόγον κατηγορεῖσθαι τοῦ ὑποκειμένου· οἷον ὁ ἄνθρωπος καθ᾽ ὑποκειμένου μὲν λέγεται τοῦ τινὸς ἀνθρώπου· καὶ κατηγορεῖταί γε καὶ τοὔνομα· τὸν γὰρ ἄνθρωπον κατὰ τοῦ τινὸς ἀνθρώπου κατηγορήσεις· καὶ ὁ λόγος δὲ ὁ τοῦ ἀνθρώπου κατὰ τοῦ τινὸς ἀνθρώπου κατηγορηθήσεται· ὁ γὰρ τὶς ἄνθρωπος καὶ ἄνθρωπός ἐστι καὶ ζῶον. Ὥστε καὶ τοὔνομα καὶ ὁ λόγος κατὰ τοῦ ὑποκειμένου κατηγορηθήσεται. 4. Τῶν δὲ ἐν ὑποκειμένῳ ὄντων, ἐπὶ μὲν τῶν πλείστων, οὔτε τοὔνομα, οὔτε ὁ λόγος κατηγορεῖται τοῦ ὑποκειμένου· ἐπ᾽ ἐνίων δὲ τοὔνομα μὲν οὐδὲν κωλύει κατηγορεῖσθαί

ποτε τοῦ ὑποκειμένου· τὸν δὲ λόγον, ἀδύνατον. Οἷον τὸ λευκὸν, ἐν ὑποκειμένῳ ὂν τῷ σώματι, κατηγορεῖται τοῦ ὑποκειμένου· λευκὸν γὰρ τὸ σῶμα λέγεται· ὁ δὲ λόγος ὁ τοῦ λευκοῦ οὐδέποτε κατὰ τοῦ σώματος κατηγορηθήσεται. 5. Τὰ δὲ ἄλλα πάντα ἤτοι καθ' ὑποκειμένων λέγεται τῶν πρώτων οὐσιῶν, ἢ ἐν υποκειμέναις αὐταῖς ἐστι· φανερὸν δὲ τοῦτο ἐκ τῶν καθέκαστα προχειριζομένων· οἷον τὸ ζῶον κατὰ τοῦ ἀνθρώπου κατηγορεῖται· οὐκοῦν καὶ κατὰ τοῦ τινὸς ἀνθρώπου κατηγορηθήσεται· εἰ γὰρ κατὰ μηδενὸς τῶν τινῶν ἀνθρώπων, οὐδὲ κατὰ τοῦ ἀνθρώπου ὅλως. Πάλιν τὸ χρῶμα ἐν σώματι· οὐκοῦν καὶ ἐν τινὶ σώματι· εἰ γὰρ μὴ ἐν τινὶ τῶν καθέκαστα, οὐδὲ ἐν σώματι ὅλως. Ὥστε τὰ ἄλλα πάντα ἤτοι καθ' ὑποκειμένων τῶν πρώτων οὐσιῶν λέγεται, ἢ ἐν ὑποκειμέναις αὐταῖς ἐστι. Μὴ οὐσῶν οὖν τῶν πρώτων οὐσιῶν, ἀδύνατον τῶν ἄλλων τι εἶναι. 6. Τῶν δὲ δευτέρων οὐσιῶν μᾶλλον οὐσία τὸ εἶδος τοῦ γένους ἐστίν· ἔγγιον γὰρ τῆς πρώτης οὐσίας ἐστίν. Ἐὰν γὰρ ἀποδιδῷ τις τὴν πρώτην οὐσίαν, τί ἐστι, γνωριμώτερον ἂν καὶ οἰκειότερον ἀποδώσει τὸ εἶδος, ἢ τὸ γένος ἀποδιδούς· οἷον τὸν τινὰ ἄνθρωπον ἀποδιδοὺς, γνωριμώτερον ἂν ἀποδοίη, ἄνθρωπον ἀποδιδοὺς, ἢ ζῶον· τὸ μὲν γὰρ ἴδιον μᾶλλον τοῦ τινὸς ἀνθρώπου, τὸ δὲ κοινότερον· καὶ τὸ τὶ δένδρον ἀποδιδοὺς, γνωριμώτερον ἀποδώσει, δένδρον ἀποδιδοὺς, ἢ φυτόν. 7. Ἔτι αἱ πρῶται οὐσίαι, διὰ τὸ τοῖς ἄλλοις ἅπασιν ὑποκεῖσθαι, καὶ πάντα τὰ ἄλλα κατὰ τούτων κατηγορεῖσθαι, ἢ ἐν ταύταις εἶναι, διὰ τοῦτο μάλιστα οὐσίαι πρῶται λέγονται. Ὡς δέ γε αἱ πρῶται οὐσίαι πρὸς τὰ ἄλλα [πάντα] ἔχουσιν, οὕτω καὶ τὸ εἶδος πρὸς τὸ γένος ἔχει· ὑπόκειται γὰρ τὸ εἶδος τῷ γένει· τὰ μὲν γὰρ γένη κατὰ τῶν εἰδῶν κατηγορεῖται· τὰ δὲ εἴδη κατὰ τῶν γενῶν οὐκ ἀντιστρέφει· ὥστε καὶ ἐκ τούτων τὸ εἶδος τοῦ γένους μᾶλλον οὐσία. 8. Αὐτῶν δὲ τῶν εἰδῶν, ὅσα μή ἐστι γένη, οὐδὲν μᾶλλον ἕτερον ἑτέρου οὐσία ἐστίν· οὐδὲν γὰρ οἰκειότερον ἀποδώσει κατὰ τοῦ τινὸς ἀνθρώπου τὸν ἄνθρωπον ἀποδιδοὺς, ἢ κατὰ τοῦ τινὸς ἵππου τὸν ἵππον. 9. Ὡσαύτως δὲ καὶ ἐπὶ τῶν πρώτων οὐσιῶν οὐδὲν μᾶλλον ἕτερον ἑτέρου οὐσία ἐστίν· οὐδὲν γὰρ μᾶλλον ὁ τὶς ἄνθρωπος οὐσία ἐστὶν, ἢ ὁ τὶς βοῦς. 10. Εἰκότως οὖν μετὰ τὰς πρώτας οὐσίας μόνα τῶν ἄλλων τὰ εἴδη καὶ τὰ γένη δεύτεραι οὐσίαι λέγονται· μόνα γὰρ δηλοῖ τὴν πρώτην οὐσίαν τῶν κατηγορουμένων. Τὸν γὰρ τινὰ ἄνθρωπον ἐὰν ἀποδιδῷ τις, τί ἐστι, τὸ μὲν εἶδος ἢ τὸ γένος ἀποδιδοὺς, οἰκείως ἀποδώσει· [καὶ γνωριμώτερον ποιήσει ἄνθρωπον ἢ ζῶον ἀποδιδούς·] τῶν δὲ ἄλλων [πάντων] ὅ, τι ἂν ἀποδιδῷ τις, ἀλλοτρίως ἔσται ἀποδεδωκώς· οἷον λευκὸν, ἢ τρέχει, ἢ ἄλλο ὁτιοῦν τῶν τοιούτων ἀποδιδούς· ὥστε εἰκότως ταῦτα μόνα τῶν ἄλλων [δεύτεραι] οὐσίαι λέγονται. 11. Ἔτι αἱ πρῶται οὐσίαι διὰ τὸ τοῖς ἄλλοις ἅπασιν ὑποκεῖσθαι, καὶ τὰ ἄλλα πάντα κατὰ τούτων κατηγορεῖσθαι, ἢ ἐν αὐταῖς εἶναι, κυριώτατα οὐσίαι λέγονται. Ὡς δέ γε αἱ πρῶται οὐσίαι πρὸς τὰ ἄλλα πάντα ἔχουσιν, οὕτω καὶ τὰ εἴδη καὶ τὰ γένη τῶν πρώτων οὐσιῶν πρὸς τὰ λοιπὰ πάντα ἔχει· κατὰ τούτων γὰρ πάντα τὰ λοιπὰ κατηγορεῖται. Τὸν γὰρ τινὰ ἄνθρωπον ἐρεῖς γραμματικόν· οὐκοῦν καὶ ἄνθρωπον καὶ ζῶον γραμματικὸν ἐρεῖς. Ὡσαύτως δὲ καὶ ἐπὶ τῶν ἄλλων. 12. Κοινὸν δὲ κατὰ πάσης οὐσίας τὸ μὴ ἐν ὑποκειμένῳ εἶναι. Ἡ μὲν γὰρ πρώτη οὐσία οὔτε ἐν ὑποκειμένῳ ἐστὶν, οὔτε καθ' ὑποκειμένου τινὸς λέγεται. Τῶν δὲ δευτέρων

οὐσιῶν φανερὸν μὲν καὶ οὕτως, ὅτι οὐδεμία ἐστὶν ἐν
ὑποκειμένῳ· ὁ γὰρ ἄνθρωπος καθ' ὑποκειμένου μὲν
τοῦ τινὸς ἀνθρώπου λέγεται, ἐν ὑποκειμένῳ δὲ οὐκ
ἔστιν· οὐ γὰρ ἐν τῷ τινὶ ἀνθρώπῳ ὁ ἄνθρωπός ἐστι.
Ὡσαύτως δὲ καὶ τὸ ζῶον καθ' ὑποκειμένου μὲν λέγε-
ται τοῦ τινὸς ἀνθρώπου, οὐκ ἔστι δὲ τὸ ζῶον ἐν τῷ τινὶ
ἀνθρώπῳ. Ἔτι τῶν ἐν ὑποκειμένῳ ὄντων τὸ μὲν ὄνο-
μα οὐδὲν κωλύει κατηγορεῖσθαί ποτε τοῦ ὑποκειμένου·
τὸν δὲ λόγον, ἀδύνατον. Τῶν δέ γε δευτέρων οὐσιῶν
κατηγορεῖται καὶ ὁ λόγος κατὰ τοῦ ὑποκειμένου, καὶ
τοὔνομα· τὸν γὰρ τοῦ ἀνθρώπου λόγον κατὰ τοῦ
τινὸς ἀνθρώπου κατηγορήσεις· καὶ τὸν τοῦ ζώου
ὡσαύτως· ὥστε οὐκ ἂν εἴη ἡ οὐσία τῶν ἐν ὑποκειμένῳ
13. Οὐκ ἴδιον δὲ οὐσίας τοῦτο· ἀλλὰ καὶ ἡ διαφορὰ
τῶν μὴ ἐν ὑποκειμένῳ ἐστι. Τὸ γὰρ πεζὸν καὶ τὸ δίπουν
καθ' ὑποκειμένου μὲν λέγεται τοῦ τινὸς ἀνθρώπου,
ὑποκειμένῳ δὲ οὐκ ἔστιν· οὐδὲ γὰρ ἐν τῷ ἀνθρώπῳ
ἐστὶ τὸ δίπουν, οὐδὲ τὸ πεζόν. Καὶ ὁ λόγος δὲ κα-
τηγορεῖται ὁ τῆς διαφορᾶς, καθ' οὗ ἂν λέγεται ἡ δια-
φορά· οἷον εἰ τὸ πεζὸν κατὰ τοῦ ἀνθρώπου λέγεται
καὶ ὁ λόγος ὁ τοῦ πεζοῦ κατηγορηθήσεται τοῦ ἀνθρώ-
που· πεζὸν γάρ ἐστιν ὁ ἄνθρωπος. 14. Μὴ ταρατ-
τέτω δὲ ἡμᾶς τὰ μέρη τῶν οὐσιῶν ὡς ἐν ὑποκειμένοις
ὄντα τοῖς ὅλοις, μή ποτε ἀναγκασθῶμεν οὐκ οὐσίας
αὐτὰ φάσκειν εἶναι· οὐ γὰρ οὕτω τὰ ἐν ὑποκειμένῳ
ἐλέγετο τὰ ὡς μέρη ὑπάρχοντα ἔν τινι. 15. Ὑπάρ
δὲ ταῖς οὐσίαις καὶ ταῖς διαφοραῖς τὸ πάντα συνων
μως ἀπ' αὐτῶν λέγεσθαι. Πᾶσαι γὰρ αἱ ἀπὸ τούτων
κατηγορίαι ἤτοι κατὰ τῶν ἀτόμων κατηγοροῦνται,
κατὰ τῶν εἰδῶν. Ἀπὸ μὲν γὰρ τῆς πρώτης οὐσ
οὐδεμία κατηγορία ἐστί· κατ' οὐδενὸς γὰρ ὑποκειμένου
λέγεται. Τῶν δὲ δευτέρων οὐσιῶν τὸ μὲν εἶδος κατὰ
τοῦ ἀτόμου κατηγορεῖται· τὸ δὲ γένος καὶ κατὰ τ
εἰδῶν, καὶ κατὰ τῶν ἀτόμων. Ὡσαύτως δὲ κα
διαφοραὶ καὶ κατὰ τῶν εἰδῶν καὶ κατὰ τῶν ἀτ
κατηγοροῦνται. Καὶ τὸν λόγον δὲ ἐπιδέχονται
ται οὐσίαι τὸν τῶν εἰδῶν καὶ τὸν τῶν γενῶν· καὶ τὸ
δὲ τὸν τοῦ γένους. Ὅσα γὰρ κατὰ τοῦ κατηγορουμ
λέγεται, τοσαῦτα καὶ κατὰ τοῦ ὑποκειμένου ῥηθήσ
Ὡσαύτως δὲ καὶ τῶν διαφορῶν λόγον ἐπιδέχεται τὰ
καὶ τὰ ἄτομα. Συνώνυμα δέ γε ἦν, ὧν τό τε ὄνο
κοινὸν, καὶ ὁ λόγος ὁ αὐτός. Ὥστε πάντα τὰ
τῶν οὐσιῶν καὶ τῶν διαφορῶν συνωνύμως λέγεται.
Πᾶσα δὲ οὐσία δοκεῖ τόδε τι σημαίνειν. Ἐπὶ
οὖν τῶν πρώτων οὐσιῶν ἀναμφισβήτητον καὶ ἀλη
ἐστιν, ὅτι τόδε τι σημαίνει. Ἄτομον γὰρ καὶ ἓν ἀρι-
θμῷ τὸ δηλούμενόν ἐστιν. Ἐπὶ δὲ τῶν δευτέρων
σιῶν φαίνεται μὲν ὁμοίως τῷ σχήματι τῆς προσηγο-
ρίας τόδε τι σημαίνειν, ὅταν εἴπῃ ἄνθρωπος ἢ ζῶον
οὐ μήν γε ἀληθές· ἀλλὰ μᾶλλον ποιόν τι σημαίνει
οὐ γὰρ ἕν ἐστι τὸ ὑποκείμενον, ὥσπερ ἡ πρώτη οὐσία
ἀλλὰ κατὰ πολλῶν ὁ ἄνθρωπος λέγεται, καὶ τὸ ζῶον
17. Οὐχ ἁπλῶς δὲ ποιόν τι σημαίνει, ὥσπερ τὸ λευ-
κόν. Οὐδὲν γὰρ ἄλλο σημαίνει τὸ λευκὸν, ἀλλ'
ποιόν. Τὸ δὲ εἶδος καὶ τὸ γένος περὶ οὐσίαν τὸ ποιὸν
ἀφορίζει· ποιὰν γάρ τινα οὐσίαν σημαίνει. Ἐπὶ πλεῖον
δὲ τῷ γένει, ἢ τῷ εἴδει, τὸν ἀφορισμὸν ποιεῖται· ὁ γὰρ
ζῶον εἰπὼν ἐπὶ πλέον περιλαμβάνει, ἢ ὁ τὸν ἄνθρω-
πον. 18. Ὑπάρχει δὲ ταῖς οὐσίαις καὶ τὸ μηδὲν
ταῖς ἐναντίον εἶναι. Τῇ γὰρ πρώτῃ οὐσίᾳ τί ἂν
ἐναντίον, οἷον τῷ τινὶ ἀνθρώπῳ, ἢ τῷ τινὶ ζώῳ; οὐ
γάρ ἐστιν ἐναντίον οὐδέ γε τῷ ἀνθρώπῳ, ἢ τῷ
οὐδέν. 19. Οὐκ ἴδιον δὲ τῆς οὐσίας τοῦτό ἐστιν,

λα καὶ ἐπ' ἄλλων πολλῶν, οἷον ἐπὶ τοῦ ποσοῦ. Τῷ
γὰρ διπήχει ἢ τῷ τριπήχει οὐδέν ἐστιν ἐναντίον, οὐδέ
γε τοῖς δέκα, οὐδὲ τῶν τοιούτων οὐδενί· εἰ μή τις τὸ
πολὺ τῷ ὀλίγῳ φαίη ἐναντίον εἶναι, ἢ τὸ μέγα τῷ μι-
κρῷ. Τῶν δὲ ἀφωρισμένων ποσῶν οὐδέν ἐστιν ἐναν-
τίον οὐδενί. 20. Δοκεῖ δὲ ἡ οὐσία μὴ ἐπιδέχεσθαι
τὸ μᾶλλον καὶ τὸ ἧττον. Λέγω δέ, οὐχ, ὅτι οὐσίας
ἐστι μᾶλλον καὶ ἧττον οὐσία· τοῦτο μὲν γὰρ εἴ-
ρηται, ὅτι ἐστίν· ἀλλ' ὅτι ἑκάστη οὐσία τοῦθ', ὅπερ
ἐστίν, οὐ λέγεται μᾶλλον καὶ ἧττον· οἷον εἰ ἔστιν ἡ
αὐτὴ οὐσία ἄνθρωπος, οὐκ ἔσται μᾶλλον καὶ ἧττον
ἄνθρωπος, οὔτε αὐτὸς ἑαυτοῦ, οὔτε ἕτερος ἑτέρου. Οὐ
γάρ ἐστιν ἕτερος ἑτέρου μᾶλλον ἄνθρωπος· ὥσπερ τὸ
λευκόν ἐστιν ἕτερον ἑτέρου μᾶλλον καὶ ἧττον λευκόν,
καὶ καλὸν ἕτερον ἑτέρου μᾶλλον καὶ ἧττον καλόν, καὶ
αὐτὸ δὲ ἑαυτοῦ μᾶλλον καὶ ἧττον λέγεται· οἷον τὸ σῶ-
μα, λευκὸν ὄν, μᾶλλον λευκὸν λέγεται νῦν, ἢ πρότε-
ρον, καὶ θερμὸν ὄν, μᾶλλον θερμόν, καὶ ἧττον λέγε-
ται. Ἡ δέ γε οὐσία οὐδὲ μᾶλλον οὐσία λέγεται, οὐδέ
ἧττον· οὐδὲ γὰρ ὁ ἄνθρωπος μᾶλλον νῦν ἄνθρωπος,
ἢ πρότερον, λέγεται· οὐδέ γε τῶν ἄλλων οὐδέν, ὅσα
εἰσὶν οὐσίαι. Ὥστε οὐκ ἂν ἐπιδέχοιτο ἡ οὐσία τὸ
μᾶλλον καὶ τὸ ἧττον. 21. Μάλιστα δὲ ἴδιον τῆς οὐ-
σίας δοκεῖ εἶναι τὸ ταὐτὸν καὶ ἓν ἀριθμῷ ὂν τῶν ἐναν-
τίων εἶναι δεκτικόν. Οἷον ἐπὶ μὲν τῶν ἄλλων οὐδὲν
ἂν ἔχοι τις τὸ τοιοῦτον προενεγκεῖν, ὅσα μή εἰσιν οὐ-
σίαι, ὃ ἓν ἀριθμῷ ὂν δεκτικὸν τῶν ἐναντίων ἐστίν.
Οἷον τὸ χρῶμα, ὅ ἐστιν ἓν καὶ ταὐτὸν τῷ ἀριθμῷ, οὐκ
ἔσται λευκὸν καὶ μέλαν· οὐδὲ ἡ αὐτὴ πρᾶξις καὶ μία τῷ
ἀριθμῷ φαύλη καὶ σπουδαία· ὡσαύτως δὲ καὶ ἐπὶ τῶν
ἄλλων, ὅσα μή εἰσιν οὐσίαι. Ἡ δέ γε οὐσία, ἓν καὶ
ταὐτὸν τῷ ἀριθμῷ ὄν, δεκτικὴ τῶν ἐναντίων ἐστίν·
οἷον ὁ τὶς ἄνθρωπος, εἷς καὶ ὁ αὐτὸς ὤν, ὁτὲ μὲν λευ-
κός, ὁτὲ δὲ μέλας γίνεται· καὶ θερμὸς καὶ ψυχρός· καὶ
φαῦλος καὶ σπουδαῖος. 22. Ἐπὶ δὲ τῶν ἄλλων οὐδε-
νὸς φαίνεται τὸ τοιοῦτον· εἰ μὴ ἄρα τις ἐνίσταιτο, τὸν
λόγον καὶ τὴν δόξαν φάσκων τῶν ἐναντίων εἶναι δεκτι-
κά. Ὁ γὰρ αὐτὸς λόγος ἀληθής τε καὶ ψευδὴς δοκεῖ
εἶναι. Οἷον εἰ ἀληθής ἐστιν ὁ λόγος τοῦ καθῆσθαί
τινα, ἀναστάντος αὐτοῦ, ὁ αὐτὸς οὗτος λόγος ψευ-
δὴς ἔσται. Ὡσαύτως δὲ καὶ ἐπὶ τῆς δόξης. Ἂν γάρ
τις ἀληθῶς δοξάζῃ τὸ καθῆσθαί τινα· ἀναστάντος
ἐκείνου, ψευδῶς δοξάσει τὴν αὐτὴν ἔχων περὶ αὐτοῦ
δόξαν. Εἰ δέ τις καὶ τοῦτο παραδέχοιτο, ἀλλὰ τῷ γε
τρόπῳ διαφέρει. Τὰ μὲν γὰρ ἐπὶ τῶν οὐσιῶν αὐτὰ
μεταβάλλοντα τῶν ἐναντίων δεκτικά ἐστι. Ψυχρὸν γὰρ
ἐκ θερμοῦ γενόμενον μετέβαλλεν· ἠλλοίωται γάρ· καὶ
μέλαν ἐκ λευκοῦ, καὶ σπουδαῖον ἐκ φαύλου. Ὡσαύ-
τως δὲ καὶ ἐπὶ τῶν ἄλλων ἕκαστον αὐτῶν μεταβολὴν
δεχόμενον τῶν ἐναντίων δεκτικόν ἐστιν· ὁ δέ γε λόγος,
καὶ ἡ δόξα, αὐτὰ μὲν ἀκίνητα πάντῃ διαμένει· τοῦ δὲ
πράγματος κινουμένου, τὸ ἐναντίον περὶ αὐτὰ γίνεται·
ὁ μὲν γὰρ λόγος διαμένει ὁ αὐτὸς τοῦ καθῆσθαί τινα·
τοῦ δὲ πράγματος κινηθέντος, ὁτὲ μὲν ἀληθής, ὁτὲ
δὲ ψευδὴς γίνεται. Ὡσαύτως δὲ καὶ ἐπὶ τῆς δόξης.
Ὥστε τῷ γε τρόπῳ ἴδιον ἂν εἴη τῆς οὐσίας τὸ κατὰ
τὴν ἑαυτῆς μεταβολὴν δεκτικὴν τῶν ἐναντίων εἶναι.
Εἰ δέ τις καὶ ταῦτα παραδέχοιτο, τὸν λόγον καὶ τὴν
δόξαν δεκτικὰ τῶν ἐναντίων εἶναι, οὐκ ἔστιν ἀληθές
τοῦτο. Ὁ γὰρ λόγος, καὶ ἡ δόξα, οὐ τῷ αὐτὰ δεδέ-
χθαι τῶν ἐναντίων εἶναι δεκτικὰ λέγεται, ἀλλὰ τῷ
περὶ ἕτερόν τι τὸ πάθος γεγενῆσθαι· τῷ γὰρ τὸ πρᾶγ-
μα εἶναι, ἢ μὴ εἶναι, τούτῳ καὶ ὁ λόγος ἀληθὴς ἢ
ψευδὴς εἶναι λέγεται· οὐ τῷ αὐτὸν δεκτικὸν εἶναι τῶν ἐναντίων. Ἁπλῶς γὰρ ὑπ' οὐδενὸς οὔτε ὁ λόγος κινεῖται, οὔτε ἡ δόξα. Ὥστε οὐκ ἂν εἴη δεκτικὰ τῶν ἐναντίων, μηδενὸς [ἐναντίου] ἐν αὐτοῖς γινομένου πάθους. ἡ δέ γε οὐσία τῷ αὐτὴν τὰ ἐναντία δέχεσθαι, τούτῳ δεκτικὴ τῶν ἐναντίων εἶναι λέγεται· νόσον γὰρ καὶ ὑγείαν δέχεται καὶ λευκότητα καὶ μελανίαν. Καὶ ἕκαστον τῶν τοιούτων αὕτη δεχομένη τῶν ἐναντίων εἶναι δεκτικὴ λέγεται. Ὥστε ἴδιον ἂν οὐσίας εἴη τὸ ταὐτὸν καὶ ἓν ἀριθμῷ ὂν κατὰ τὴν ἑαυτῆς μεταβολὴν δεκτικὴν τῶν ἐναντίων εἶναι. Περὶ μὲν οὖν οὐσίας τοσαῦτα εἰρήσθω.

CAPUT IV. [VI.]

Τοῦ δὲ ποσοῦ τὸ μέν ἐστι διωρισμένον· τὸ δὲ συνεχές· καὶ τὸ μὲν ἐκ θέσιν ἐχόντων πρὸς ἄλληλα τῶν ἐν αὐτοῖς μορίων συνέστηκε· τὸ δὲ ἐξ οὐκ ἐχόντων θέσιν. 2. Ἔστι δὲ διωρισμένον μέν, οἷον ἀριθμός, καὶ λόγος· συνεχὲς δέ, οἷον γραμμή, ἐπιφάνεια, σῶμα· ἔτι δὲ παρὰ ταῦτα τόπος, καὶ χρόνος. 3. Τῶν μὲν γὰρ τοῦ ἀριθμοῦ μορίων οὐδείς ἐστι κοινὸς ὅρος, πρὸς ὃν συνάπτει τὰ μόρια αὐτοῦ. Οἷον τὰ πέντε εἰ ἔστι τῶν δέκα μόρια, πρὸς οὐδένα κοινὸν ὅρον συνάπτει τὰ πέντε καὶ τὰ πέντε, ἀλλὰ διώρισται· καὶ τὰ τρία γε καὶ τὰ ἑπτὰ πρὸς οὐδένα κοινὸν ὅρον συνάπτει. Οὐδ' ὅλως ἂν ἔχοις ἐπ' ἀριθμοῦ κοινὸν ὅρον λαβεῖν τῶν μορίων, ἀλλ' ἀεὶ διώρισται· ὥστε ὁ ἀριθμὸς τῶν διωρισμένων ἐστίν. 4. Ὡσαύτως δὲ καὶ ὁ λόγος. Ὅτι μὲν γάρ ἐστι ποσὸν ὁ λόγος, φανερόν· καταμετρεῖται γὰρ συλλαβῇ βραχείᾳ καὶ μακρᾷ· λέγω δὲ τὸν μετὰ φωνῆς λόγον γινόμενον. Πρὸς οὐδένα γὰρ κοινὸν ὅρον αὐτοῦ τὰ μόρια συνάπτει. Οὐ γάρ ἐστι κοινὸς ὅρος, πρὸς ὃν αἱ συλλαβαὶ συνάπτουσιν, ἀλλ' ἑκάστη διώρισται αὐτὴ καθ' αὑτήν. 5. Ἡ δὲ γραμμὴ συνεχής ἐστιν· ἔστι γὰρ κοινὸν ὅρον λαβεῖν, πρὸς ὃν τὰ μόρια αὐτῆς συνάπτει, στιγμήν· καὶ τῆς ἐπιφανείας, γραμμήν· τὰ γὰρ τοῦ ἐπιπέδου μόρια πρός τινα κοινὸν ὅρον συνάπτει. Ὡσαύτως δὲ καὶ ἐπὶ τοῦ σώματος ἔχοις ἂν λαβεῖν κοινὸν ὅρον, γραμμὴν ἢ ἐπιφάνειαν, πρὸς ἣν τὰ τοῦ σώματος μόρια συνάπτει. 6. Ἔστι δὲ καὶ ὁ χρόνος καὶ ὁ τόπος τῶν τοιούτων· ὁ γὰρ νῦν χρόνος συνάπτει πρός τε τὸν παρεληλυθότα καὶ πρὸς τὸν μέλλοντα. 7. Πάλιν ὁ τόπος τῶν συνεχῶν ἐστι· τόπον γάρ τινα τὰ τοῦ σώματος μόρια κατέχει, ἃ πρός τινα κοινὸν ὅρον συνάπτει· οὐκοῦν καὶ τὰ τοῦ τόπου μόρια, ἃ κατέχει ἕκαστον τῶν τοῦ σώματος μορίων, πρὸς τὸν αὐτὸν ὅρον συνάπτει, πρὸς ὃν καὶ τὰ τοῦ σώματος μόρια. Ὥστε συνεχὴς ἂν εἴη καὶ ὁ τόπος· πρὸς γὰρ ἕνα κοινὸν ὅρον τὰ μόρια αὐτοῦ συνάπτει. 8. Ἔτι τὰ μὲν ἐκ θέσιν ἐχόντων πρὸς ἄλληλα τῶν ἐν αὐτοῖς μορίων συνέστηκε· τὰ δὲ ἐξ οὐκ ἐχόντων θέσιν. Οἷον τὰ μὲν τῆς γραμμῆς μόρια θέσιν ἔχει πρὸς ἄλληλα· ἕκαστον γὰρ αὐτῶν κεῖταί που· καὶ ἔχοις ἂν διαλαβεῖν καὶ ἀποδοῦναι, ποῦ ἕκαστον κεῖται ἐν τῷ ἐπιπέδῳ, καὶ πρὸς ποῖον μόριον τῶν λοιπῶν συνάπτει. Ὡσαύτως δὲ καὶ τὰ τοῦ ἐπιπέδου μόρια θέσιν ἔχει τινά· ὁμοίως γὰρ ἂν ἀποδοθείη, ἕκαστον ποῦ κεῖται, καὶ ποῖα συνάπτει πρὸς ἄλληλα. Καὶ τὰ τοῦ στερεοῦ δὲ ὡσαύτως, καὶ τὰ τοῦ τόπου. Ἐπὶ δέ γε τοῦ ἀριθμοῦ οὐκ ἂν ἔχοι τις ἐπιδεῖξαι, ὡς τὰ μόρια αὐτοῦ θέσιν τινὰ ἔχει πρὸς ἄλληλα, ἢ κεῖταί που, ἢ ποῖά γε πρὸς ἄλληλα συνάπτει τῶν μορίων. Οὐδὲ τὰ τοῦ χρόνου· ὑπομένει γὰρ οὐδὲν τῶν τοῦ χρόνου μορίων· ὃ δὲ μή ἐστιν ὑπομένον, πῶς ἂν τοῦτο θέσιν τινὰ ἔχοι; ἀλλὰ

μᾶλλον τάξιν τινὰ εἴποις ἂν ἔχειν· τῷ τὸ μὲν πρότερον εἶναι τοῦ χρόνου, τὸ δὲ ὕστερον. Καὶ ἐπὶ τοῦ ἀριθμοῦ δὲ ὁμοίως, τῷ τὸ ἓν πρότερον ἀριθμεῖσθαι τῶν δύο, καὶ τὰ δύο τῶν τριῶν· καὶ οὕτω τάξιν τινὰ ἂν ἔχοι, θέσιν δὲ οὐ πάνυ λάβοις ἄν. Καὶ ὁ λόγος δὲ ὡσαύτως· οὐδὲν γὰρ ὑπομένει τῶν μορίων. Ἀλλ' εἴρηταί τε καὶ οὐκ ἔστιν ἔτι τοῦτο λαβεῖν· ὥστε οὐκ ἂν εἴη θέσις τῶν μορίων αὐτοῦ, εἴγε μηδὲν ὑπομένει. Τὰ μὲν οὖν ἐκ θέσιν ἐχόντων συνέστηκε τῶν μορίων· τὰ δὲ ἐξ οὐκ ἐχόντων θέσιν. 9. Κυρίως δὲ ποσὰ ταῦτα λέγεται μόνα τὰ εἰρημένα· τὰ δὲ ἄλλα πάντα κατὰ συμβεβηκός· εἰς ταῦτα γὰρ ἀποβλέποντες καὶ τὰ ἄλλα ποσὰ λέγομεν. Οἷον πολὺ τὸ λευκὸν λέγεται, τῷ γε τὴν ἐπιφάνειαν πολλὴν εἶναι· καὶ ἡ πρᾶξις μακρὰ, τῷ γε τὸν χρόνον πολὺν εἶναι· καὶ ἡ κίνησις πολλή· οὐ γὰρ καθ' αὑτὸ ἕκαστον τούτων ποσὸν λέγεται. Οἷον ἐὰν ἀποδιδῷ τις, πόση τις ἡ πρᾶξίς ἐστι, τῷ χρόνῳ ὁριεῖ, ἐνιαυσιαίαν ἢ οὕτω πως ἀποδιδούς. Καὶ τὸ λευκὸν ποσόν τι ἀποδιδοὺς, τῇ ἐπιφανείᾳ ὁριεῖ. Ὅση γὰρ ἂν ἡ ἐπιφάνεια εἴη, τοσοῦτον καὶ λευκὸν φήσειεν ἂν εἶναι. Ὥστε μόνα κυρίως ποσὰ καθ' αὑτὰ λέγεται τὰ εἰρημένα· τῶν δὲ ἄλλων οὐδὲν αὐτὸ καθ' αὑτὸ, ἀλλ' ἢ ἄρα κατὰ συμβεβηκός. 10. Ἔτι τῷ ποσῷ οὐδέν ἐστιν ἐναντίον· ἐπὶ μὲν γὰρ τῶν ἀφωρισμένων φανερὸν, ὅτι οὐδέν ἐστιν ἐναντίον· οἷον τῷ διπήχει, ἢ τῷ τριπήχει, ἢ τῇ ἐπιφανείᾳ, ἢ τῶν τοιούτων τινί· οὐδὲν γάρ ἐστιν αὐτοῖς ἐναντίον· 11. εἰ μὴ ἄρα τὸ πολὺ τῷ ὀλίγῳ φαίη τις εἶναι ἐναντίον, ἢ τὸ μέγα τῷ μικρῷ. Τούτων δὲ οὐδέν ἐστι ποσὸν, ἀλλὰ μᾶλλον τῶν πρός τι· οὐδὲν γὰρ αὐτὸ καθ' αὑτὸ μέγα λέγεται ἢ μικρὸν, ἀλλὰ τῷ πρὸς ἕτερον ἀναφέρεσθαι. Οἷον ὄρος μὲν μικρὸν λέγεται· κέγχρος δὲ μεγάλη· τῷ τὴν μὲν τῶν ὁμογενῶν μείζονα εἶναι, τὸ δὲ ἔλαττον τῶν ὁμογενῶν. Οὐκοῦν πρὸς ἕτερον ἡ ἀναφορά· ἐπεὶ εἴγε καθ' αὑτὸ μικρὸν ἢ μέγα λέγοιτο, οὐκ ἄν ποτε τὸ μὲν ὄρος μικρὸν ἐλέγετο, ἡ δὲ κέγχρος μεγάλη. Πάλιν, ἐν μὲν τῇ κώμῃ φαμὲν πολλοὺς ἀνθρώπους εἶναι, ἐν Ἀθήναις δὲ ὀλίγους, πολλαπλασίους αὐτῶν ὄντας· καὶ ἐν μὲν τῇ οἰκίᾳ πολλοὺς, ἐν δὲ τῷ θεάτρῳ ὀλίγους, πολλῷ πλείους αὐτῶν ὄντας. 12. Ἔτι τὸ μὲν δίπηχυ, καὶ τρίπηχυ, καὶ ἕκαστον τῶν τοιούτων, ποσὸν σημαίνει· τὸ δὲ μέγα ἢ μικρὸν οὐ σημαίνει ποσὸν, ἀλλὰ μᾶλλον πρός τι. Πρὸς γὰρ ἕτερον θεωρεῖται τὸ μέγα καὶ τὸ μικρόν· ὥστε φανερὸν, ὅτι αὐτὰ τῶν πρός τι ἐστίν. 13. Ἔτι ἐάν τε τιθῇ τις, ποσὰ εἶναι τὰ τοιαῦτα, ἐάν τε μὴ τιθῇ, οὐκ ἔστιν αὐτοῖς ἐναντίον οὐδέν· ὃ γὰρ μή ἐστιν αὐτὸ καθ' αὑτὸ λαβεῖν, ἀλλὰ πρὸς ἕτερον ἀναφέρεται, πῶς ἂν εἴη τούτῳ τι ἐναντίον; 14. Ἔτι εἰ ἔστι τὸ μέγα καὶ τὸ μικρὸν ἐναντία, συμβήσεται, τὸ αὐτὸ ἅμα τὰ ἐναντία ἐπιδέχεσθαι, καὶ αὐτὰ ἑαυτοῖς ἐναντία εἶναι· συμβαίνει γὰρ, τὸ αὐτὸ ἅμα μέγα τε καὶ μικρὸν εἶναι. Ἔστι γάρ τι πρὸς μὲν τοῦτο μικρόν· πρὸς ἕτερον δέ γε τὸ αὐτὸ τοῦτο μέγα· ὥστε τὸ αὐτὸ καὶ μικρὸν καὶ μέγα κατὰ τὸν αὐτὸν χρόνον εἶναι συμβαίνει· ὥστε ἅμα τὰ ἐναντία ἐπιδέχεσθαι. Ἀλλ' οὐδὲν δοκεῖ ἅμα τὰ ἐναντία ἐπιδέχεσθαι, οἷον ἐπὶ τῆς οὐσίας· δεκτικὴ μὲν γὰρ τῶν ἐναντίων δοκεῖ εἶναι· ἀλλ' οὔ τις ἅμα νοσεῖ καὶ ὑγιαίνει· οὐδὲ λευκὸν καὶ μέλαν ἐστὶν ἅμα· οὐδὲ τῶν ἄλλων οὐδὲν ἅμα τὰ ἐναντία ἐπιδέχεται. Καὶ αὐτὰ δὲ ἑαυτοῖς συμβαίνει ἐναντία εἶναι. Εἰ γάρ ἐστι τὸ μέγα τῷ μικρῷ ἐναντίον, τὸ δ' αὐτό ἐστιν ἅμα μέγα καὶ μικρόν· καὶ αὐτὸ ἑαυτῷ ἂν εἴη ἐναντίον. Ἀλλὰ τῶν ἀδυνάτων ἐστὶν, αὐτὸ ἑαυτῷ τι εἶναι ἐναντίον. Οὐκ ἔστιν ἄρα τὸ μέγα τῷ μικρῷ ἐναντίον, οὐδὲ τὸ πολὺ τῷ ὀλίγῳ. Ὥστε εἰ καὶ μὴ τῶν πρός τι ταῦτά τις ἐρεῖ, ἀλλὰ τοῦ ποσοῦ, οὐδὲν ἐναντίον ἕξει. 15. Μάλιστα δὲ ἡ ἐναντιότης τοῦ ποσοῦ περὶ τὸν τόπον δοκεῖ ὑπάρχειν. Τὸ γὰρ [illegible] τῷ κάτω ἐναντίον τιθέασι, τὴν πρὸς τὸ μέσον χώραν κάτω λέγοντες, διὰ τὸ πλείστην διάστασιν τοῦ μέσου πρὸς τὰ πέρατα τοῦ κόσμου εἶναι. Ἐοίκασι δὲ καὶ τὸν τῶν ἄλλων ἐναντίων ὁρισμὸν ἀπὸ τούτων ἐπιφέρειν· τὰ γὰρ πλεῖστον ἀλλήλων διεστηκότα τῶν ἐν τῷ [illegible] τῷ γένει ἐναντία ὁρίζονται. 16. Οὐ δοκεῖ δὲ τὸ [illegible]σὸν ἐπιδέχεσθαι τὸ μᾶλλον καὶ τὸ ἧττον· οἷον τὸ [illegible]πηχυ· οὐ γάρ ἐστιν ἕτερον ἑτέρου μᾶλλον δίπηχυ· οὐδ' ἐπὶ τοῦ ἀριθμοῦ· οἷον τὰ τρία τῶν πέντε οὐ[illegible] μᾶλλον πέντε ἢ τρία λέγεται, οὐδὲ τὰ πέντε τῶν τριῶν· οὐδέ γε ὁ χρόνος ἕτερος ἑτέρου μᾶλλον χρόνος λέγεται. Οὐδὲ ἐπὶ τῶν εἰρημένων ὅλως οὐδενὸς τὸ μᾶλλον [illegible] τὸ ἧττον λέγεται. Ὥστε τὸ ποσὸν οὐκ ἐπιδέχεται [illegible] μᾶλλον καὶ τὸ ἧττον. 17. Ἴδιον δὲ μάλιστα τοῦ [illegible]σοῦ τὸ ἴσόν τε καὶ ἄνισον λέγεσθαι· ἕκαστον γὰρ [illegible] εἰρημένων ποσῶν ἴσόν τε καὶ ἄνισον λέγεται. [illegible] σῶμα ἴσόν τε καὶ ἄνισον λέγεται· καὶ ἀριθμὸς, [illegible] χρόνος, ἴσός τε καὶ ἄνισος λέγεται. Ὡσαύτως δὲ [illegible] ἐπὶ τῶν ἄλλων τῶν ῥηθέντων ἕκαστον ἴσόν τε καὶ [illegible]σον λέγεται. Τῶν δὲ λοιπῶν, ὅσα μή ἐστι ποσά, [illegible] πάνυ ἂν δόξαιεν ἴσά τε καὶ ἄνισα λέγεσθαι. Οἷον [illegible] διάθεσις ἴση τε καὶ ἄνισος οὐ πάνυ λέγεται, [illegible] μᾶλλον ὁμοία καὶ ἀνομοία. Καὶ τὸ λευκὸν ἴσόν τε [illegible] ἄνισον οὐ πάνυ, ἀλλὰ μᾶλλον ὅμοιον ἢ ἀνόμοιον. Ὥστε τοῦ ποσοῦ μάλιστα ἂν εἴη ἴδιον τὸ ἴσόν τε [illegible] ἄνισον λέγεσθαι.

CAPUT V. [VII.]

Πρός τι δὲ τὰ τοιαῦτα λέγεται, ὅσα αὐτά, ἅ[illegible] ἐστὶν, ἑτέρων εἶναι λέγεται, ἢ ὁπωσοῦν ἄλλως [illegible] ἕτερον. 2. Οἷον τὸ μεῖζον τοῦθ', ὅπερ ἐστὶν, ἑτέ[illegible]γεται· τινὸς γὰρ μεῖζον λέγεται· καὶ τὸ διπλάσιον [illegible] ὅπερ ἐστὶν, ἑτέρου λέγεται· τινὸς γὰρ διπλάσιον [illegible]ται· ὡσαύτως δὲ καὶ ὅσα ἄλλα τοιαῦτα. Ἔστι [illegible] τὰ τοιάδε τῶν πρός τι, οἷον ἕξις, διάθεσις, ἐπιστ[illegible] αἴσθησις, θέσις. Πάντα γὰρ τὰ εἰρημένα αὐτά, [illegible] ἐστὶν, ἑτέρων εἶναι λέγεται, ἢ ὁπωσοῦν ἄλλως [illegible] ἕτερον, καὶ οὐκ ἄλλο τι. Ἡ γὰρ ἕξις τινὸς ἕξις [illegible] λέγεται· καὶ ἡ ἐπιστήμη τινὸς ἐπιστήμη· καὶ ἡ [illegible] τινὸς θέσις· καὶ τἆλλα δὲ ὡσαύτως. Πρός τι [illegible] ἐστιν, ὅσα αὐτά, ἅπερ ἐστὶν, ἑτέρων εἶναι λέγεται [illegible] ὁπωσοῦν ἄλλως πρὸς ἕτερον, οἷον ὄρος μέγα λέγεται [illegible] πρὸς ἕτερον· πρός τι γὰρ μέγα λέγεται τὸ ὄρος· [illegible] τὸ ὅμοιον τινὶ ὅμοιον λέγεται, καὶ τἆλλα δὲ τὰ τοιαῦ[illegible]τα ὡσαύτως πρός τι λέγεται. 3. Ἔστι δὲ καὶ ἡ ἀνά[illegible]κλισις, καὶ ἡ στάσις, καὶ ἡ καθέδρα, θέσεις τινές [illegible] δὲ θέσις τῶν πρός τι. Τὸ δὲ ἀνακεῖσθαι, ἢ ἑστάναι, ἢ καθῆσθαι, αὐτὰ μὲν οὐκ εἰσὶ θέσεις, παρωνύμως [illegible] δὲ ἀπὸ τῶν εἰρημένων θέσεων λέγεται. 4. Ὑπάρχει [illegible] καὶ ἐναντιότης ἐν τοῖς πρός τι· οἷον ἀρετὴ κακίᾳ ἐναν[illegible]τίον, ἑκάτερον τῶν πρός τι ὄν· καὶ ἐπιστήμη ἀγνοίᾳ [illegible] 5. Οὐ πᾶσι δὲ τοῖς πρός τι ὑπάρχει ἐναντιότης· [illegible] γὰρ διπλασίῳ οὐδέν ἐστιν ἐναντίον, οὐδὲ τῷ τριπλα[illegible]σίῳ, οὐδὲ τῶν τοιούτων οὐδενί. 6. Δοκεῖ δὲ καὶ [illegible] μᾶλλον καὶ τὸ ἧττον ἐπιδέχεσθαι τὰ πρός τι. Ὅμοιον [illegible] γὰρ καὶ ἀνόμοιον μᾶλλον καὶ ἧττον λέγεται· καὶ ἴσον [illegible] καὶ ἄνισον μᾶλλον καὶ ἧττον λέγεται· ἑκάτερον τῶν [illegible] πρός τι ὄν· τό, τε γὰρ ὅμοιον τινὶ ὅμοιον λέγεται, καὶ τὸ ἄνισον τινὶ ἄνισον. 7. Οὐ πάντα δὲ τὰ πρός [illegible]

ἐπιδέχεται τὸ μᾶλλον καὶ τὸ ἧττον. Τὸ γὰρ διπλάσιον οὐ λέγεται μᾶλλον καὶ ἧττον διπλάσιον· οὐδὲ τῶν τοιούτων οὐδέν. 8. *Πάντα δὲ τὰ πρός τι πρὸς ἀντιστρέφοντα λέγεται*· οἷον ὁ δοῦλος δεσπότου δοῦλος λέγεται· καὶ ὁ δεσπότης δούλου δεσπότης· καὶ τὸ διπλάσιον ἡμίσεος διπλάσιον· καὶ τὸ ἥμισυ διπλασίου ἥμισυ· καὶ τὸ μεῖζον ἐλάττονος μεῖζον· καὶ τὸ ἔλαττον μείζονος ἔλαττον. Ὡσαύτως δὲ καὶ ἐπὶ τῶν ἄλλων· πλὴν τῇ πτώσει ἐνίοτε διοίσει κατὰ τὴν λέξιν· οἷον ἡ ἐπιστήμη ἐπιστητοῦ λέγεται ἐπιστήμη· καὶ τὸ ιστητὸν ἐπιστήμῃ ἐπιστητόν· καὶ ἡ αἴσθησις αἰθητοῦ αἴσθησις· καὶ τὸ αἰσθητὸν αἰσθήσει αἰσθητόν. 9. Οὐ μὴν ἀλλ' ἐνίοτε οὐ δόξει ἀντιστρέφειν, ἂν μὴ οἰκείως, πρὸς ὃ λέγεται, ἀποδοθῇ, ἀλλὰ διαάρτῃ ὁ ἀποδιδούς. Οἷον τὸ πτερὸν ἐὰν ἀποδοθῇ ρνιθος, οὐκ ἀντιστρέφει ὄρνις πτεροῦ· οὐ γὰρ οἰείως τὸ πρῶτον ἀποδίδοται, πτερὸν ὄρνιθος. Οὐ ρ ᾗ ὄρνις, ταύτῃ τὸ πτερὸν αὐτῆς λέγεται, ἀλλ' ᾗ ερωτόν ἐστι· πολλῶν γὰρ καὶ ἄλλων πτερά ἐστιν, οὐκ εἰσὶν ὄρνιθες. Ὥστε ἐὰν ἀποδοθῇ οἰκείως, καὶ ιστρέφει· οἷον τὸ πτερὸν πτερωτοῦ πτερόν· καὶ τὸ ρωτὸν πτερῷ πτερωτόν. 10. Ἐνίοτε δὲ καὶ ὀνοτοποιεῖν ἴσως ἀναγκαῖον, ἐὰν μὴ κείμενον ᾖ ὄνο, πρὸς ὃ οἰκείως ἂν ἀποδοθείη· οἷον τὸ πηδάλιον πλοίου ἐὰν ἀποδοθῇ, οὐκ οἰκεία ἡ ἀπόδοσις γίται· (οὐ γὰρ ᾗ πλοῖον, ταύτῃ αὐτοῦ τὸ πηδάλιον ται· ἔστι γὰρ πλοῖα, ὧν οὐκ ἔστι πηδάλια· διὸ ἀντιστρέφει· τὸ γὰρ πλοῖον οὐ λέγεται πηδαλίου οῖον·) ἀλλ' ἴσως οἰκειοτέρα ἂν ἡ ἀπόδοσις εἴη, εἰ τω πως ἀποδοθείη· τὸ πηδάλιον πηδαλιωτοῦ πηλιον, ἢ ὁπωσοῦν ἄλλως· ὄνομα γὰρ οὐ κεῖται· καὶ ιστρέφει γε, ἐὰν οἰκείως ἀποδοθῇ· τὸ γὰρ πηδαωτὸν πηδαλίῳ πηδαλιωτόν· ὡσαύτως δὲ καὶ ἐπὶ τῶν λων· οἷον ἡ κεφαλὴ οἰκειοτέρως ἂν ἀποδοθείη κεφαλωτοῦ, ἢ ζῴου ἀποδιδομένη· οὐ γὰρ ᾗ ζῷον κεφα ἔχει· πολλὰ γὰρ τῶν ζῴων κεφαλὴν οὐκ ἔχει. Οὕτω δὲ ῥᾷστα ἂν ἴσως τις λάβοι, οἷς μὴ κεῖται ματα, εἰ ἀπὸ τῶν πρώτων, καὶ τοῖς, πρὸς ἃ ἀντιρέφουσι, τιθείη τὰ ὀνόματα· ὥσπερ ἐπὶ τῶν προειμένων ἀπὸ τοῦ πτεροῦ τὸ πτερωτὸν, καὶ ἀπὸ τοῦ δαλίου τὸ πηδαλιωτόν. 12. *Πάντα οὖν τὰ πρός* , ἐάνπερ οἰκείως ἀποδιδῶται, πρὸς ἀντιστρέφοντα γεται· ἐπεὶ, ἐάν γε πρὸς τὸ τυχὸν ἀποδιδῶται, καὶ πρὸς αὐτὸ, ὃ λέγεται, οὐκ ἀντιστρέφει. Λέγω δὲ, οὐδὲ τῶν ὁμολογουμένως πρὸς ἀντιστρέφοντα λεένων, καὶ ὀνομάτων αὐτοῖς κειμένων, οὐδὲν ἀντιρέφει, ἐὰν πρός τι τῶν συμβεβηκότων ἀποδιδῶται, μὴ πρὸς αὐτὸ, ὃ λέγεται· οἷον ὁ δοῦλος, ἐὰν μὴ ότου ἀποδοθῇ δοῦλος, ἀλλὰ ἀνθρώπου, ἢ δίπο, ἢ ὁτουοῦν τῶν τοιούτων, οὐκ ἀντιστρέφει· οὐ οἰκεία ἡ ἀπόδοσίς ἐστιν. 13. Ἐὰν μέντοι οἰκείως εδομένον ᾖ, πρὸς ὃ λέγεται, πάντων περιαιρουμέτῶν ἄλλων, ὅσα συμβεβηκότα ἐστὶ, καταλειπομέδὲ τούτου μόνου, πρὸς ὃ ἀπεδόθη οἰκείως, ἀεὶ αὐτὸ ῥηθήσεται· οἷον ὁ δοῦλος ἐὰν πρὸς τὸν δεν λέγηται, περιαιρουμένων τῶν ἄλλων [ἁπάν ὅσα συμβεβηκότα ἐστὶ τῷ δεσπότῃ (οἷον τὸ δίναι, καὶ τὸ ἐπιστήμης δεκτικῷ, καὶ τὸ ἀνθρώ καταλειπομένου δὲ μόνου τοῦ δεσπότην εἶναι, δοῦλος πρὸς αὐτὸν ῥηθήσεται· ὁ γὰρ δοῦλος του δοῦλος λέγεται. 14. Ἐὰν δέ γε μὴ οἰκείως θῇ, πρὸς ὅ ποτε λέγεται, περιαιρουμένων μὲν λων, καταλειπομένου δὲ μόνου τοῦ, πρὸς ὃ ἀπεδόθη, οὐ ῥηθήσεται πρὸς αὐτό. Ἀποδεδόσθω γὰρ ὁ δοῦλος ἀνθρώπου, καὶ τὸ πτερὸν ὄρνιθος· καὶ περιῃρήσθω τοῦ ἀνθρώπου τὸ δεσπότην αὐτὸν εἶναι· οὐ γὰρ ἔτι ὁ δοῦλος πρὸς ἄνθρωπον ῥηθήσεται· μὴ γὰρ ὄντος δεσπότου, οὐδὲ δοῦλός ἐστιν. Ὡσαύτως καὶ τοῦ ὄρνιθος περιῃρήσθω τὸ πτερωτὸν εἶναι· οὐ γὰρ ἔτι ἔσται τὸ πτερὸν τῶν πρός τι· μὴ γὰρ ὄντος πτερωτοῦ, οὐδὲ πτερὸν ἔσται τινός. 15. Ὥστε δεῖ μὲν ἀποδιδόναι, πρὸς ὅ ποτε οἰκείως λέγεται· κἂν μὲν ὄνομα ᾖ κείμενον, ῥᾳδία ἡ ἀπόδοσις γίνεται· μὴ ὄντος δὲ, ἀναγκαῖον ἴσως ὀνοματοποιεῖν. Οὕτω δὲ ἀποδιδομένων, φανερὸν, ὅτι πάντα τὰ πρός τι πρὸς ἀντιστρέφοντα λέγεται. 16. *Δοκεῖ δὲ τὰ πρός τι ἅμα τῇ φύσει εἶναι*· καὶ ἐπὶ μὲν τῶν πλείστων ἀληθές ἐστιν· ἅμα γὰρ διπλάσιόν τέ ἐστι καὶ ἥμισυ· καὶ ἡμίσεος ὄντος, διπλάσιόν ἐστι· καὶ δεσπότου ὄντος, δοῦλος ἐστί· καὶ δούλου ὄντος, δεσπότης ἐστίν. Ὁμοίως δὲ τούτοις καὶ τὰ ἄλλα. Καὶ συναναιρεῖ γε δὲ ταῦτα ἄλληλα· μὴ γὰρ ὄντος διπλασίου, οὐκ ἔστιν ἥμισυ· καὶ ἡμίσεος μὴ ὄντος οὐκ ἔστι διπλάσιον. Ὡσαύτως δὲ καὶ ἐπὶ τῶν ἄλλων, ὅσα τοιαῦτα. 17. *Οὐκ ἐπὶ πάντων δὲ τῶν πρός τι ἀληθὲς δοκεῖ τὸ ἅμα τῇ φύσει εἶναι.* Τὸ γὰρ ἐπιστητὸν, τῆς ἐπιστήμης πρότερον ἂν δόξειεν εἶναι· ὡς γὰρ ἐπὶ τὸ πολὺ, προϋπαρχόντων τῶν πραγμάτων, τὰς ἐπιστήμας λαμβάνομεν· ἐπ' ὀλίγων γὰρ ἂν ἢ ἐπ' οὐδενὸς ἴδοι τις ἂν ἅμα τῷ ἐπιστητῷ τὴν ἐπιστήμην γινομένην. 18. Ἔτι τὸ μὲν ἐπιστητὸν ἀναιρεθὲν συναναιρεῖ τὴν ἐπιστήμην· ἡ δὲ ἐπιστήμη τὸ ἐπιστητὸν οὐ συναναιρεῖ· ἐπιστητοῦ μὲν γὰρ μὴ ὄντος, οὐκ ἔστιν ἐπιστήμη· οὐδενὸς γὰρ ἔτι ἔσται ἐπιστήμη· ἐπιστήμης δὲ μὴ οὔσης, οὐδὲν κωλύει ἐπιστητὸν εἶναι· οἷον καὶ ὁ τοῦ κύκλου τετραγωνισμός· εἴ γέ ἐστιν ἐπιστητὸν, ἐπιστήμη μὲν αὐτοῦ οὐκ ἔστιν οὐδέπω, αὐτὸς δὲ ἐπιστητόν ἐστιν. Ἔτι ζῴου μὲν ἀναιρεθέντος, οὐκ ἔσται ἐπιστήμη, τῶν δὲ ἐπιστητῶν πολλὰ ἐνδέχεται εἶναι. 19. Ὁμοίως δὲ τούτοις καὶ τὰ ἐπὶ τῆς αἰσθήσεως ἔχει· τὸ γὰρ αἰσθητὸν πρότερον τῆς αἰσθήσεως δοκεῖ εἶναι. Τὸ μὲν γὰρ αἰσθητὸν ἀναιρεθὲν συναναιρεῖ τὴν αἴσθησιν· ἡ δὲ αἴσθησις τὸ αἰσθητὸν οὐ συναναιρεῖ· αἱ γὰρ αἰσθήσεις περὶ σῶμα καὶ ἐν σώματί εἰσιν. Αἰσθητοῦ δὲ ἀναιρεθέντος, ἀναιρεῖται καὶ τὸ σῶμα· (τῶν γὰρ αἰσθητῶν καὶ τὸ σῶμα·) σώματος δὲ μὴ ὄντος, ἀναιρεῖται καὶ ἡ αἴσθησις. Ὥστε συναναιρεῖ τὸ αἰσθητὸν τὴν αἴσθησιν· ἡ δέ γε αἴσθησις τὸ αἰσθητὸν οὐ συναναιρεῖ. Ζῴου γὰρ ἀναιρεθέντος, αἴσθησις μὲν ἀναιρεῖται· αἰσθητὸν δὲ ἔσται, οἷον σῶμα, θερμὸν, γλυκὺ, πικρὸν, καὶ τὰ ἄλλα πάντα, ὅσα ἐστὶν αἰσθητά. 20. Ἔτι ἡ μὲν αἴσθησις ἅμα τῷ αἰσθητικῷ γίνεται· ἅμα γὰρ τῷ ζῴῳ γίνεται καὶ ἡ αἴσθησις. Τὸ δέ γε αἰσθητόν ἐστι καὶ πρὸ τοῦ ζῷον ἢ αἴσθησιν εἶναι· πῦρ γὰρ καὶ ὕδωρ καὶ τὰ τοιαῦτα, ἐξ ὧν καὶ τὸ ζῷον συνίσταται, ἔστι καὶ πρὸ τοῦ ζῷον ὅλως εἶναι ἢ αἴσθησιν. Ὥστε πρότερον ἂν τῆς αἰσθήσεως τὸ αἰσθητὸν εἶναι δόξειεν. 21. Ἔχει δὲ ἀπορίαν, πότερον οὐσία τῶν πρός τι λέγεται, καθάπερ δοκεῖ, ἢ τοῦτο ἐνδέχεται κατά τινας τῶν δευτέρων οὐσιῶν; ἐπὶ μὲν γὰρ τῶν πρώτων οὐσιῶν ἀληθές ἐστιν· οὔτε γὰρ τὰ ὅλα, οὔτε τὰ μέρη τῶν πρώτων οὐσιῶν, πρός τι λέγεται· ὁ γάρ τις ἄνθρωπος οὐ λέγεται τινός τις ἄνθρωπος· οὐδὲ ὁ τὶς βοῦς τινός τις βοῦς. Ὡσαύτως δὲ καὶ τὰ μέρη· ἡ γάρ τις χεὶρ οὐ λέγεται τινός τις χεὶρ, ἀλλὰ τινὸς χείρ· καὶ ἡ τὶς κεφαλὴ οὐ λέγεται τινός τις κεφαλὴ, ἀλλὰ

τινὸς κεφαλή· ὡσαύτως δὲ καὶ ἐπὶ τῶν δευτέρων οὐσιῶν, ἐπί γε τῶν πλείστων· οἷον ὁ ἄνθρωπος οὐ λέγεται τινὸς ἄνθρωπος· οὐδὲ ὁ βοῦς τινὸς βοῦς· οὐδὲ τὸ ξύλον τινὸς ξύλον, ἀλλὰ τινὸς κτῆμα λέγεται. Ἐπὶ μὲν οὖν τῶν τοιούτων φανερὸν, ὅτι οὐκ ἔστι τῶν πρός τι. Ἐπ' ἐνίων δὲ τῶν δευτέρων οὐσιῶν ἔχει ἀμφισβήτησιν· οἷον ἡ κεφαλὴ τινὸς λέγεται κεφαλή· καὶ ἡ χεὶρ τινὸς λέγεται χείρ· καὶ ἕκαστον τῶν τοιούτων· ὥστε ταῦτα τῶν πρός τι δόξειεν ἂν εἶναι. 22. Εἰ μὲν οὖν ἱκανῶς ὁ τῶν πρός τι ὁρισμὸς ἀποδέδοται· ἢ τῶν πάνυ χαλεπῶν, ἢ τῶν ἀδυνάτων ἐστὶ, τὸ δεῖξαι, ὡς οὐδεμία οὐσία τῶν πρός τι λέγεται. Εἰ δὲ μὴ ἱκανῶς, ἀλλ' ἔστι τὰ πρός τι, οἷς τὸ εἶναι ταὐτόν ἐστι τῷ πρὸς τί πως ἔχειν· ἴσως ἂν ῥηθείη τὶ πρὸς ταῦτα. 23. Ὁ δὲ πρότερος ὁρισμὸς παρακολουθεῖ μὲν πᾶσι τοῖς πρός τι. Οὐ μήν γε ταὐτόν ἐστι τὸ πρός τι αὐτοῖς εἶναι τῷ αὐτὰ, ἅπερ ἐστὶν, ἑτέρων λέγεσθαι. 24. Ἐκ δὲ τούτων δῆλόν ἐστιν, ὅτι, ἐάν τις εἰδῇ τι ὡρισμένως τῶν πρός τι, κἀκεῖνο, πρὸς ὃ λέγεται, ὡρισμένως εἴσεται. Φανερὸν μὲν οὖν καὶ ἐξ αὐτῶν ἐστιν· εἰ γὰρ οἶδέ τις, τόδε τι ὅτι τῶν πρὸς τί ἐστι· (ἔστι δὲ τὸ εἶναι τοῖς πρός τι ταὐτὸν τῷ πρὸς τί πως ἔχειν·) κἀκεῖνο οἶδε, πρὸς ὃ τοῦτό πως ἔχει. Εἰ γὰρ μὴ οἶδεν ὅλως, πρὸς ὃ τοῦτό πως ἔχει· οὐδ', εἰ πρὸς τί πως ἔχει, εἴσεται. 25. Καὶ ἐπὶ τῶν καθέκαστα δὲ δῆλον τὸ τοιοῦτον. Οἷον τόδε τι, εἰ οἶδέ τις ἀφωρισμένως, ὅτι ἐστὶ διπλάσιον· καὶ, ὅτου διπλάσιόν ἐστιν, εὐθὺς ἀφωρισμένως οἶδεν· εἰ γὰρ μηδενὸς τῶν ἀφωρισμένων οἶδεν αὐτὸ διπλάσιον, οὐδ', εἰ ἔστι διπλάσιον ὅλως, οἶδεν. Ὡσαύτως δὲ καὶ τόδε τι, εἰ οἶδεν, ὅτι κάλλιόν ἐστι, καὶ ὅτου κάλλιόν ἐστιν, εὐθὺς ἀφωρισμένως ἀναγκαῖον εἰδέναι· [διὰ ταῦτα] οὐκ ἀορίστως δὲ εἴσεται, ὅτι τοῦτό ἐστι χείρονος κάλλιον· ὑπόληψις γὰρ τὸ τοιοῦτον γίνεται, οὐκ ἐπιστήμη· οὐ γὰρ ἔτι ἀκριβῶς εἴσεται, ὅτι ἐστὶ χείρονος κάλλιον· εἰ γὰρ οὕτως ἔτυχεν, οὐδέν ἐστι χεῖρον αὐτοῦ· ὥστε φανερὸν, ὅτι ἀναγκαῖόν ἐστιν, ὃ ἂν εἰδῇ τις τῶν πρός τι ὡρισμένως, κἀκεῖνο, πρὸς ὃ λέγεται, ὡρισμένως εἰδέναι. 26. Τὴν δέ γε κεφαλὴν, καὶ τὴν χεῖρα, καὶ ἕκαστον τῶν τοιούτων, ἅ εἰσιν οὐσίαι, αὐτὰ μὲν, ὅπερ ἐστὶν, ὡρισμένως ἐστὶν εἰδέναι. Πρὸς ὃ δὲ λέγεται, οὐκ ἀναγκαῖον· τίνος γὰρ αὕτη ἡ κεφαλὴ, ἢ τίνος ἡ χείρ, οὐκ ἔστιν εἰδέναι ὡρισμένως. Ὥστε οὐκ ἂν εἴη ταῦτα τῶν πρός τι. Εἰ δὲ μή ἐστι ταῦτα τῶν πρός τι, ἀληθὲς ἂν εἴη λέγειν, ὅτι οὐδεμία οὐσία τῶν πρός τί ἐστιν. 27. Ἴσως δὲ χαλεπὸν καὶ περὶ τῶν τοιούτων σφοδρῶς ἀποφαίνεσθαι, μὴ πολλάκις ἐπεσκεμμένον. Τὸ μέντοι διηπορηκέναι περὶ ἑκάστου αὐτῶν, οὐκ ἄχρηστόν ἐστι.

CAPUT VI. [VIII.]

Ποιότητα δὲ λέγω, καθ' ἣν ποιοί τινες [εἶναι] λέγονται. 2. Ἔστι δὲ ἡ ποιότης τῶν πλεοναχῶς λεγομένων. 3. Ἓν μὲν οὖν εἶδος ποιότητος ἕξις καὶ διάθεσις λεγέσθωσαν. 4. Διαφέρει δὲ ἕξις διαθέσεως τῷ χρονιώτερον εἶναι καὶ μονιμώτερον. Τοιαῦται δὲ αἵ τε ἐπιστῆμαι, καὶ αἱ ἀρεταί· ἥτε γὰρ ἐπιστήμη δοκεῖ τῶν παραμονιμωτέρων εἶναι, καὶ δυσκινήτων, ἐὰν καὶ μετρίως ἐπιστήμην τις λάβῃ, ἐάνπερ μὴ μεγάλη μεταβολὴ γένηται ὑπὸ νόσου, ἢ ἄλλου τινὸς τοιούτου. Ὡσαύτως δὲ καὶ ἡ ἀρετὴ, οἷον ἡ δικαιοσύνη καὶ ἡ σωφροσύνη καὶ ἕκαστον τῶν τοιούτων, οὐκ εὐκίνητον δοκεῖ εἶναι, οὐδ' εὐμετάβολον. Διαθέσεις δὲ λέγονται, ἅ ἐστιν εὐκίνητα καὶ ταχὺ μεταβάλλοντα· οἷον θερμότης καὶ ψυχρότης, καὶ νόσος καὶ ὑγιεία, καὶ ὅσα ἄλ-
λα τοιαῦτα. Διάκειται μὲν γάρ πως κατὰ ταύτας ὁ
ἄνθρωπος, ταχὺ δὲ μεταβάλλει, ἐκ θερμοῦ ψυχρὸς γι-
νόμενος, καὶ ἐκ τοῦ ὑγιαίνειν εἰς τὸ νοσεῖν· ὡσαύτως
δὲ καὶ ἐπὶ τῶν ἄλλων· εἰ μή τις καὶ αὐτῶν τούτω
τυγχάνοι διὰ χρόνου πλῆθος ἤδη συμπεφυσιωμέν
καὶ ἀκίνητος, ἢ πάνυ δυσκίνητος οὖσα· ἣν ἄν τις, ὡ
ἕξιν, ἤδη προσαγορεύοι. 5. Φανερὸν δέ, ὅτι ταῦτα
βούλονται ἕξεις λέγειν, ἅ ἐστι πολυχρονιώτερα καὶ δυσ-
κινητότερα· τοὺς γὰρ τὰ τῶν ἐπιστημῶν μὴ πάνυ
κατέχοντας, ἀλλ' εὐκινήτους ὄντας, οὔ φασιν ἕξιν ἔχειν
καίτοι διάκεινταί γέ πως κατὰ τὴν ἐπιστήμην ἢ χεῖρο
ἢ βέλτιον. Ὥστε διαφέρει ἕξις διαθέσεως τῷ τὴν μ
εὐκίνητον εἶναι, τὴν δὲ πολυχρονιωτέραν καὶ δυσκι
νητοτέραν. 6. Εἰσὶ δὲ αἱ μὲν ἕξεις καὶ διαθέσεις,
δὲ διαθέσεις οὐκ ἐξ ἀνάγκης ἕξεις. Οἱ μὲν γὰρ ἕξ
ἔχοντες καὶ διάκεινταί γέ πως κατ' αὐτάς· οἱ δὲ δι
κείμενοι οὐ πάντως καὶ ἕξιν ἔχουσιν. 7. Ἕτερον
γένος ποιότητος, καθ' ὃ πυκτικοὺς, ἢ δρομικοὺς,
ὑγιεινοὺς, ἢ νοσώδεις λέγομεν· καὶ ἁπλῶς, ὅσα κα
δύναμιν φυσικὴν, ἢ ἀδυναμίαν, λέγεται· οὐ γὰρ
διακεῖσθαί πως ἕκαστον τῶν τοιούτων λέγεται,
τῷ δύναμιν ἔχειν φυσικὴν ἢ ἀδυναμίαν τοῦ ποι
τι ῥᾳδίως, ἢ μηδὲν πάσχειν. Οἷον πυκτικοὶ ἢ δρ
κοὶ λέγονται οὐ τῷ διακεῖσθαί πως, ἀλλὰ τῷ δύν
ἔχειν φυσικὴν τοῦ ποιῆσαί τι ῥᾳδίως. Ὑγιεινοὶ
λέγονται τῷ δύναμιν ἔχειν φυσικὴν τοῦ μηδὲν πάσχ
ὑπὸ τῶν τυχόντων ῥᾳδίως· νοσώδεις δὲ τῷ ἀδυναμ
ἔχειν φυσικὴν τοῦ μηδὲν πάσχειν ῥᾳδίως ὑπὸ τῶν τ
χόντων. Ὁμοίως δὲ τούτοις καὶ τὸ σκληρὸν, κα
μαλακὸν ἔχει. Τὸ μὲν γὰρ σκληρὸν λέγεται τῷ δύ
μιν ἔχειν τοῦ μὴ ῥᾳδίως διαιρεῖσθαι. Τὸ δὲ μαλα
τῷ ἀδυναμίαν ἔχειν τοῦ αὐτοῦ τούτου. 8. Τρίτον
γένος ποιότητος παθητικαὶ ποιότητες καὶ πάθ
Ἔστι δὲ τοιαῦτα, οἷον γλυκύτης τε καὶ πικρότης
στρυφνότης, καὶ πάντα τὰ τούτοις συγγενῆ· ἔτι
θερμότης, καὶ ψυχρότης, καὶ λευκότης, καὶ μελ
9. Ὅτι μὲν οὖν αὗται ποιότητές εἰσι, φανερὸν τ
δεδεγμένα αὐτὰς ποιὰ λέγεται κατ' αὐτάς. Οἷον τ
λι τῷ γλυκύτητα δεδέχθαι λέγεται γλυκύ· καὶ τὸ
μα λευκὸν, τῷ λευκότητα δεδέχθαι. Ὡσαύτως δὲ
ἐπὶ τῶν ἄλλων [ἔχει]. 10. Παθητικαὶ δὲ ποιότ
τες λέγονται, οὐ τῷ αὐτὰ τὰ δεδεγμένα τὰς ποιότ
τας πεπονθέναι τι· οὔτε γὰρ τὸ μέλι τῷ πεπονθέν
λέγεται γλυκύ· οὔτε τῶν ἄλλων τῶν τοιούτων οὐ
Ὁμοίως δὲ τούτοις καὶ ἡ θερμότης καὶ ἡ ψυχρότης
θητικαὶ ποιότητες λέγονται, οὐ τῷ αὐτὰ τὰ δεδεγ
να πεπονθέναι τι· τῷ δὲ κατὰ τὰς αἰσθήσεις ἑκά
τῶν εἰρημένων ποιοτήτων πάθους εἶναι ποιητικ
θητικαὶ ποιότητες λέγονται. Ἥτε γὰρ γλυκύτης
θος τι κατὰ τὴν γεῦσιν ἐμποιεῖ, καὶ ἡ θερμότης
τὰ τὴν ἀφήν· ὁμοίως δὲ καὶ αἱ ἄλλαι. 11. Λευκ
δὲ καὶ μελανία, καὶ αἱ ἄλλαι χροιαὶ, οὐ τὸν αὐτὸν
πον τοῖς εἰρημένοις παθητικαὶ ποιότητες λέγονται
λὰ τῷ αὐτὰς ἀπὸ πάθους γεγονέναι· ὅτι μὲν οὖ
νονται διὰ πάθος πολλαὶ μεταβολαὶ χρωμάτων, δ
αἰσχυνθεὶς γάρ τις ἐρυθρὸς ἐγένετο· καὶ φοβ
ὠχρός· καὶ ἕκαστον τῶν τοιούτων. Ὥστε καὶ,
φύσει τῶν τοιούτων τι παθῶν πέπονθε, τὴν ὁ
χροιὰν εἰκὸς αὐτὸν ἔχειν ἐστίν. Ἥτις γὰρ νῦν
αἰσχυνθῆναι διάθεσις τῶν περὶ τὸ σῶμα ἐγένετο
κατὰ φυσικὴν σύστασιν ἡ αὐτὴ γένοιτ' ἂν διάθ
ὥστε φύσει καὶ τὴν χροιὰν ὁμοίαν γίνεσθαι. 12
μὲν οὖν τῶν τοιούτων συμπτωμάτων ἀπό τινων

δυσκινήτων καὶ παραμονίμων τὴν ἀρχὴν εἴληφε, πα-
θητικαὶ ποιότητες λέγονται. Εἴτε γὰρ ἐν τῇ κατὰ
φύσιν συστάσει ὠχρότης ἢ μελανία γένηται, ποιότητες
λέγονται· ποιοὶ γὰρ κατὰ ταύτας λεγόμεθα· εἴτε διὰ
νόσον μακρὰν ἢ διὰ καῦμα ἤ τι τοιοῦτο συμβέβηκεν
ἡ ὠχρότης ἢ μελανία, καὶ μὴ ῥᾳδίως ἀποκαθίστανται,
ἢ καὶ διὰ βίου παραμένουσι, ποιότητες καὶ αὐταὶ λέ-
γονται· ὁμοίως γὰρ ποιοὶ κατ' αὐτὰς λεγόμεθα. Ὅσα
δὲ ἀπὸ ῥᾳδίως διαλυομένων καὶ ταχὺ ἀποκαθισταμέ-
νων γίνεται, πάθη λέγεται, ποιότητες δὲ οὔ. Οὐ γὰρ
λέγονται ποιοί τινες κατ' αὐτάς· οὔτε γὰρ ὁ ἐρυ-
θριῶν διὰ τὸ αἰσχύνεσθαι ἐρυθρίας λέγεται· οὔτε ὁ
ὠχριῶν διὰ τὸ φοβεῖσθαι ὠχρίας· ἀλλὰ μᾶλλον πε-
πονθέναι τι· ὥστε πάθη μὲν τὰ τοιαῦτα λέγεται, ποι-
ότητες δὲ οὔ. 13. Ὁμοίως δὲ τούτοις καὶ κατὰ ψυ-
χὴν παθητικαὶ ποιότητες καὶ πάθη λέγονται. Ὅσα
γὰρ ἐν τῇ γενέσει εὐθὺς ἀπό τινων παθῶν δυσκινήτων
γίνηται, ποιότητες λέγονται· οἷον ἥ τε μανικὴ ἔκστα-
σις καὶ ἡ ὀργὴ, καὶ τὰ τοιαῦτα. Ποιοὶ γὰρ κατ' αὐ-
τὰς λέγονται ὀργίλοι τε καὶ μανικοί· ὁμοίως δὲ καὶ
αἱ ἄλλαι ἐκστάσεις μὴ φυσικαὶ, ἀλλ' ἀπό τινων ἄλ-
λων συμπτωμάτων γεγένηνται δυσαπάλλακτοι, ἢ καὶ
ὅλως ἀκίνητοι, ποιότητες καὶ τὰ τοιαῦτα· ποιοὶ γὰρ
κατ' αὐτὰς λέγονται. Ὅσα δὲ ἀπὸ ῥᾳδίως καὶ ταχὺ
ἀποκαθισταμένων γίνεται, πάθη λέγεται. Οἷον εἰ
λυπούμενός τις ὀργιλώτερος γίνεται· οὐδὲ γὰρ λέγεται
ὀργίλος ὁ ἐν τῷ τοιούτῳ πάθει ὀργιλώτερος ὢν, ἀλλὰ
μᾶλλον πεπονθέναι τι· ὥστε πάθη μὲν λέγεται τὰ τοι-
αῦτα, ποιότητες δὲ οὔ. 14. Τέταρτον δὲ γένος ποι-
ότητος σχῆμά τε καὶ ἡ περὶ ἕκαστον ὑπάρχουσα μορ-
φή. Ἔτι δὲ πρὸς τούτοις εὐθύτης καὶ καμπυλότης, καὶ
εἴ τι τούτοις ὅμοιόν ἐστι· καθ' ἕκαστον γὰρ τούτων
ποιόν τι λέγεται. Τὸ γὰρ τρίγωνον ἢ τετράγωνον εἶ-
ναι ποιόν τι λέγεται· καὶ τὸ εὐθὺ ἢ τὸ καμπύλον· καὶ
κατὰ τὴν μορφὴν δὲ ἕκαστον ποιὸν λέγεται. 15. Τὸ
δὲ μανὸν καὶ τὸ πυκνὸν, καὶ τὸ τραχὺ καὶ τὸ λεῖον, δό-
ξειε μὲν ἂν ποιόν τι σημαίνειν· ἔοικε δὲ ἀλλότρια τὰ
τοιαῦτα εἶναι τῆς περὶ τὸ ποιὸν διαιρέσεως. Θέσιν
γάρ τινα μᾶλλον φαίνεται τῶν μορίων ἑκάτερον δη-
λοῦν. Πυκνὸν μὲν γὰρ τῷ τὰ μόρια σύνεγγυς εἶναι ἀλ-
λήλοις, μανὸν δὲ τῷ διεστάναι ἀπ' ἀλλήλων· καὶ λεῖον
τῷ ἐπ' εὐθείας πως τὰ μόρια κεῖσθαι· τραχὺ δὲ
τῷ τὸ μὲν ὑπερέχειν, τῷ δὲ ἐλλείπειν. 16. Ἴσως μὲν οὖν
καὶ ἄλλος ἂν τις φανείη τρόπος ποιότητος. Ἀλλ' οἵ
γε μάλιστα σχεδὸν λεγόμενοι οὗτοι εἰσί. 17. Ποιό-
τητες μὲν οὖν εἰσιν αἱ εἰρημέναι, ποιὰ δὲ τὰ κατ' αὐ-
τὰς παρωνύμως λεγόμενα, ἢ ὁπωσοῦν ἄλλως ἀπ' αὐ-
τῶν. Ἐπὶ μὲν οὖν τῶν πλείστων καὶ σχεδὸν ἐπὶ πάν-
των παρωνύμως λέγεται· οἷον ἀπὸ τῆς λευκότητος ὁ
λευκὸς, καὶ ἀπὸ τῆς γραμματικῆς ὁ γραμματικὸς, καὶ
ἀπὸ τῆς δικαιοσύνης ὁ δίκαιος· ὡσαύτως δὲ καὶ ἐπὶ
τῶν ἄλλων. Ἐπ' ἐνίων δὲ, διὰ τὸ μὴ κεῖσθαι ταῖς ποι-
ότησιν ὀνόματα, οὐκ ἐνδέχεται παρωνύμως ἀπ' αὐτῶν
λέγεσθαι· οἷον ὁ δρομικὸς ἢ ὁ πυκτικὸς, ὁ κατὰ δύ-
ναμιν φυσικὴν λεγόμενος, ἀπ' οὐδεμιᾶς ποιότητος πα-
ρωνύμως λέγεται· οὐ γὰρ κεῖται ὀνόματα ταῖς δυνά-
μεσι, καθ' ἃς οὗτοι ποιοὶ λέγονται· ὥσπερ ταῖς ἐπι-
στήμαις, καθ' ἃς πυκτικοὶ ἢ παλαιστρικοὶ κατὰ διά-
θεσιν λέγονται· πυκτικὴ γὰρ ἐπιστήμη λέγεται, καὶ
παλαιστρική· ποιοὶ δ' ἀπὸ τούτων παρωνύμως οἱ
διακείμενοι λέγονται. Ἐνίοτε δὲ καὶ ὀνόματος κειμέ-
νου οὐ λέγεται παρωνύμως τὸ κατ' αὐτὴν ποιὸν λε-
γόμενον· οἷον ἀπὸ τῆς ἀρετῆς ὁ σπουδαῖος· τῷ γὰρ

ἀρετὴν ἔχειν σπουδαῖος λέγεται, ἀλλ' οὐ παρωνύμως ἀπὸ τῆς ἀρετῆς. Οὐκ ἐπὶ πολλῶν δὲ τὸ τοιοῦτόν ἐστι. Ποιὰ οὖν λέγεται τὰ παρωνύμως ἀπὸ τῶν εἰρημένων ποιοτήτων λεγόμενα, ἢ ὁπωσοῦν ἄλλως ἀπ' αὐτῶν. 18. Ὑπάρχει δὲ καὶ ἐναντιότης κατὰ τὸ ποιόν· οἷον ἡ δικαιοσύνη ἀδικίᾳ ἐναντίον, καὶ λευκότης μελανίᾳ, καὶ τἄλλα ὡσαύτως· καὶ τὰ κατ' αὐτὰς δὲ λεγόμενα ποιά· οἷον τὸ ἄδικον τῷ δικαίῳ, καὶ τὸ λευκὸν τῷ μέλανι. 19. Οὐκ ἐπὶ πάντων δὲ τὸ τοιοῦτον [συμβαίνει·] τῷ γὰρ πυῤῥῷ, ἢ ὠχρῷ, ἢ ταῖς τοιαύταις χροιαῖς, οὐδέν ἐστιν ἐναντίον, ποιοῖς οὖσιν. 20. Ἔτι ἐὰν τῶν ἐναντίων θάτερον ᾖ ποιὸν, καὶ τὸ λοιπὸν ἔσται ποιόν. Τοῦτο δὲ δῆλον ἐκ τῶν καθέκαστα προχειριζομένῳ τὰς ἄλλας κατηγορίας. Οἷον, εἰ ἔστιν ἡ δικαιοσύνη τῇ ἀδικίᾳ ἐναντίον, ποιὸν δὲ ἡ δικαιοσύνη· ποιὸν ἄρα καὶ ἡ ἀδικία· οὐδεμία γὰρ τῶν ἄλλων κατηγοριῶν ἐφαρμόσει τῇ ἀδικίᾳ, οὔτε ποσὸν, οὔτε τὸ πρός τι, οὔτε τὸ ποῦ, οὐθ' ὅλως τῶν τοιούτων οὐδὲν, ἀλλ' ἢ ποιόν. Ὡσαύτως δὲ καὶ ἐπὶ τῶν ἄλλων τῶν κατὰ τὸ ποιὸν ἐναντίων. 21. Ἐπιδέχεται δὲ τὸ μᾶλλον καὶ τὸ ἧττον τὰ ποιά· λευκὸν γὰρ μᾶλλον καὶ ἧττον ἕτερον ἑτέρου λέγεται, καὶ δίκαιον ἕτερον ἑτέρου μᾶλλον καὶ ἧττον, καὶ αὐτὰ δὲ ἐπίδοσιν λαμβάνει. Λευκὸν γὰρ ὂν ἔτι ἐνδέχεται λευκότερον γίνεσθαι. 22. Οὐ πάντα δὲ, ἀλλὰ τὰ πλεῖστα. Δικαιοσύνη γὰρ δικαιοσύνης εἰ λέγοιτο μᾶλλον καὶ ἧττον, ἀπορήσειεν ἄν τις· ὁμοίως δὲ καὶ ἐπὶ τῶν ἄλλων διαθέσεων. Ἔνιοι γὰρ ἀμφισβητοῦσι περὶ τῶν τοιούτων· δικαιοσύνην μὲν γὰρ δικαιοσύνης οὐ πάνυ, φασὶ, μᾶλλον καὶ ἧττον λέγεσθαι, οὐδὲ ὑγίειαν ὑγιείας· ἧττον μέντοι ἔχειν ἕτερον ἑτέρου ὑγίειαν, φασι, καὶ δικαιοσύνην ἧττον ἕτερον ἑτέρου [ἔχειν·] ὡσαύτως δὲ καὶ γραμματικὴν, καὶ τὰς ἄλλας διαθέσεις. Ἀλλ' οὖν τά γε κατ' αὐτὰς λεγόμενα ἀναμφισβητήτως ἐπιδέχεται τὸ μᾶλλον καὶ τὸ ἧττον· γραμματικώτερος γὰρ ἕτερος ἑτέρου λέγεται, καὶ δικαιότερος, καὶ ὑγιεινότερος· καὶ ἐπὶ τῶν ἄλλων ὡσαύτως. 23. Τρίγωνον δὲ καὶ τετράγωνον οὐ δοκεῖ τὸ μᾶλλον καὶ τὸ ἧττον ἐπιδέχεσθαι, οὐδὲ τῶν ἄλλων σχημάτων οὐδέν. Τὰ μὲν γὰρ ἐπιδεχόμενα τὸν τοῦ τριγώνου λόγον, καὶ τὸν τοῦ κύκλου, πάνθ' ὁμοίως τρίγωνα, ἢ κύκλοι, εἰσί. Τῶν δὲ μὴ ἐπιδεχομένων τὸν αὐτὸν λόγον οὐδὲν ἕτερον ἑτέρου μᾶλλον ῥηθήσεται· οὐδὲν γὰρ μᾶλλον τὸ τετράγωνον τοῦ ἑτερομήκους κύκλος ἐστίν· οὐδέτερον γὰρ ἐπιδέχεται τὸν τοῦ κύκλου λόγον. Ἁπλῶς δὲ, ἐὰν μὴ ἐπιδέχηται ἀμφότερα τὸν τοῦ προκειμένου λόγον, οὐ ῥηθήσεται τὸ ἕτερον τοῦ ἑτέρου μᾶλλον· οὐ πάντα οὖν ἐπιδέχεται τὰ ποιὰ τὸ μᾶλλον καὶ τὸ ἧττον. 24. Τῶν μὲν οὖν εἰρημένων οὐδὲν ἴδιον ποιότητος. 25. Ὅμοια δὲ ἢ ἀνόμοια κατὰ μόνας τὰς ποιότητας λέγεται. Ὅμοιον γὰρ ἕτερον ἑτέρῳ οὐκ ἔστι κατ' ἄλλο οὐδὲν, ἢ καθ' ὃ ποιόν ἐστιν· ὥστε ἴδιον ἂν εἴη τῆς ποιότητος τὸ ὅμοιον ἢ ἀνόμοιον λέγεσθαι κατ' αὐτήν. 26. Οὐ δεῖ δὲ ταράττεσθαι, μή τις ἡμᾶς φήσῃ ὑπὲρ ποιότητος τὴν πρόθεσιν ποιησαμένους πολλὰ τῶν πρός τι συγκαταριθμεῖσθαι· τὰς γὰρ ἕξεις καὶ τὰς διαθέσεις τῶν πρός τι ἐλέγομεν εἶναι. Σχεδὸν γὰρ ἐπὶ πάντων τῶν τοιούτων τὰ γένη τῶν πρός τι λέγεται· τῶν δὲ καθ' ἕκαστον οὐδέν. Ἡ μὲν γὰρ ἐπιστήμη, γένος οὖσα, αὐτὸ, ὅπερ ἐστὶν, ἑτέρου λέγεται· τινὸς γὰρ ἐπιστήμη λέγεται. Τῶν δὲ καθ' ἕκαστον αὐτὸ, ὅπερ ἐστὶν, ἑτέρου λέγεται· οἷον ἡ γραμματικὴ οὐ λέγεται τινος γραμματική· οὐδὲ ἡ μουσικὴ τινὸς μουσική. Ἀλλ' ἢ ἄρα κατὰ τὸ γένος καὶ αὗται τῶν πρός τι λέ-

γονται· οἷον ἡ γραμματικὴ λέγεται τινὸς ἐπιστήμη, οὐ τινὸς γραμματική· καὶ ἡ μουσικὴ τινὸς ἐπιστήμη, οὐ τινὸς μουσική. Ὥστε αἱ καθ' ἕκαστα οὐκ εἰσὶ τῶν πρός τι. Λεγόμεθα δὲ ποιοὶ ταῖς καθ' ἕκαστα· ταύτας γὰρ καὶ ἔχομεν· ἐπιστήμονες γὰρ λεγόμεθα τῷ ἔχειν τῶν καθ' ἕκαστα ἐπιστημῶν τινας. Ὥστε αὗται ἂν καὶ ποιότητες εἴησαν αἱ καθ' ἕκαστα, καθ' ἅς ποτε καὶ ποιοὶ λεγόμεθα. Αὗται δὲ οὐκ εἰσὶ τῶν πρός τι. Ἔτι, εἰ τυγχάνοι τὸ αὐτὸ καὶ ποιὸν καὶ πρός τι ὄν, οὐδὲν ἄτοπον, ἐν ἀμφοτέροις αὐτὸ τοῖς γένεσι καταριθμεῖσθαι.

CAPUT VII. [IX.]

Ἐπιδέχεται δὲ καὶ τὸ ποιεῖν καὶ τὸ πάσχειν ἐναντιότητα, καὶ τὸ μᾶλλον καὶ τὸ ἧττον. 2. Τὸ γὰρ θερμαίνειν τῷ ψύχειν ἐναντίον, καὶ τὸ θερμαίνεσθαι τῷ ψύχεσθαι, καὶ τὸ ἥδεσθαι τῷ λυπεῖσθαι· ὥστε ἐπιδέχεται ἐναντιότητα. 3. Καὶ τὸ μᾶλλον καὶ τὸ ἧττον· θερμαίνειν γὰρ μᾶλλον καὶ ἧττόν ἐστι, καὶ θερμαίνεσθαι μᾶλλον καὶ ἧττον, καὶ λυπεῖσθαι μᾶλλον καὶ ἧττον. Ἐπιδέχεται οὖν καὶ τὸ μᾶλλον καὶ τὸ ἧττον τὸ ποιεῖν καὶ τὸ πάσχειν. Ὑπὲρ μὲν οὖν τούτων τοσαῦτα λέγεται. 4. Εἴρηται δὲ καὶ ὑπὲρ τοῦ κεῖσθαι ἐν τοῖς πρός τι, ὅτι παρωνύμως ἀπὸ τῶν θέσεων λέγεται. 5. Ὑπὲρ δὲ τῶν λοιπῶν, τοῦ τε πότε, καὶ τοῦ ποῦ, καὶ τοῦ ἔχειν, διὰ τὸ προφανῆ εἶναι, οὐδὲν ὑπὲρ αὐτῶν ἄλλο λέγεται, ἢ ὅσα ἐν ἀρχῇ ἐῤῥέθη· ὅτι τὸ ἔχειν μὲν σημαίνει τὸ ὑποδεδέσθαι, τὸ ὡπλίσθαι· τὸ δὲ ποῦ, οἷον ἐν Λυκείῳ, ἐν ἀγορᾷ· καὶ τὰ ἄλλα δέ, ὅσα ὑπὲρ αὐτῶν ἐῤῥέθη. 6. Ὑπὲρ μὲν οὖν τῶν προτεθέντων γενῶν ἱκανὰ τὰ εἰρημένα.

CAPUT VIII. [X.]

Περὶ δὲ τῶν ἀντικειμένων, ποσαχῶς εἴωθεν ἀντικεῖσθαι, ῥητέον. 2. Λέγεται δὲ ἕτερον ἑτέρῳ ἀντικεῖσθαι τετραχῶς· ἢ ὡς τὰ πρός τι, ἢ ὡς τὰ ἐναντία, ἢ ὡς στέρησις καὶ ἕξις, ἢ ὡς κατάφασις καὶ ἀπόφασις. 3. Ἀντίκειται δὲ ἕκαστον τῶν τοιούτων, ὡς τύπῳ εἰπεῖν· ὡς μὲν τὰ πρός τι, οἷον τὸ διπλάσιον τῷ ἡμίσει· ὡς δὲ τὰ ἐναντία, οἷον τὸ κακὸν τῷ ἀγαθῷ· ὡς δὲ τὰ κατὰ στέρησιν καὶ ἕξιν, οἷον τυφλότης καὶ ὄψις· ὡς δὲ κατάφασις καὶ ἀπόφασις, οἷον κάθηται, οὐ κάθηται. 4. Ὅσα μὲν οὖν ὡς τὰ πρός τι ἀντίκειται, αὐτά, ἅπερ ἐστί, τῶν ἀντικειμένων λέγονται, ἢ ὁπωσοῦν ἄλλως πρὸς αὐτά· οἷον τὸ διπλάσιον [τοῦ ἡμίσεος] αὐτό, ὅπερ ἐστίν, ἑτέρου λέγεται· τινὸς γὰρ διπλάσιον [λέγεται], καὶ ἡ ἐπιστήμη δὲ τῷ ἐπιστητῷ, ὡς τὰ πρός τι, ἀντίκειται· καὶ λέγεταί γε ἡ ἐπιστήμη αὐτό, ὅπερ ἐστί, τοῦ ἐπιστητοῦ· καὶ τὸ ἐπιστητὸν δὲ αὐτό, ὅπερ ἐστί, πρὸς τὸ ἀντικείμενον λέγεται, τὴν ἐπιστήμην. Τὸ γὰρ ἐπιστητὸν τινὶ λέγεται ἐπιστητόν, τῇ ἐπιστήμῃ. Ὅσα οὖν ἀντίκειται ὡς τὰ πρός τι, αὐτά, ἅπερ ἐστί, τῶν ἀντικειμένων, ἢ ὅπως δήποτε πρὸς ἄλληλα, λέγεται. 5. Τὰ δὲ ὡς ἐναντία, αὐτὰ μέν, ἅπερ ἐστίν, οὐδαμῶς πρὸς ἄλληλα λέγεται· ἐναντία μέντοι ἀλλήλων λέγεται. Οὔτε γὰρ τὸ ἀγαθὸν τοῦ κακοῦ λέγεται ἀγαθόν, ἀλλ' ἐναντίον· [οὔτε τὸ λευκὸν τοῦ μέλανος λευκόν, ἀλλὰ ἐναντίον·] ὥστε διαφέρουσιν αὗται αἱ ἀντιθέσεις ἀλλήλων. 6. Ὅσα δὲ τῶν ἐναντίων τοιαῦτά ἐστιν, ὥστε, ἐν οἷς πέφυκε γίνεσθαι, ἢ ὧν κατηγορεῖται, ἀναγκαῖον αὐτῶν θάτερον ὑπάρχειν· τούτων οὐδέν ἐστιν ἀνὰ μέσον. Ὧν δὲ μὴ ἀναγκαῖον θάτερον ὑπάρχειν, τούτων ἀνὰ μέσον ἐστί τι πάντως. Οἷον νόσος καὶ ὑγίεια ἐν σώματι ζώου πέφυκε γίνεσθαι· καὶ ἀναγκαῖόν γε θάτερον ὑπάρχειν ἐν τῷ τοῦ ζώου σώματι, ἢ νόσον,

ἢ ὑγίειαν. Καὶ περιττὸν δὲ καὶ ἄρτιον ἀριθμοῦ κα-
τηγορεῖται· καὶ ἀναγκαῖόν γε θάτερον τῷ ἀριθμῷ
ὑπάρχειν, ἢ περιττόν, ἢ ἄρτιον. Καὶ οὐκ ἔστι γε
τούτων οὐδὲν ἀνὰ μέσον, οὔτε νόσου καὶ ὑγιείας, οὔτε
περιττοῦ καὶ ἀρτίου. Ὧν δέ γε μὴ ἀναγκαῖον θάτε-
ρον ὑπάρχειν, τούτων ἐστί τι ἀνὰ μέσον. Οἷον μέλαν
καὶ λευκὸν ἐν σώματι πέφυκε γίνεσθαι· καὶ οὐκ ἀναγ-
καῖον, θάτερον αὐτῶν ὑπάρχειν τῷ σώματι· οὐ γὰρ
πᾶν σῶμα ἤτοι λευκόν, ἢ μέλαν ἐστί. Καὶ φαῦλον
δὲ καὶ σπουδαῖον κατηγορεῖται μὲν καὶ κατὰ ἀνθρώ-
που, καὶ κατὰ ἄλλων πολλῶν· οὐκ ἀναγκαῖον δέ, θά-
τερον αὐτῶν ὑπάρχειν ἐν ἐκείνοις, ὧν κατηγορεῖται·
οὐ γὰρ πάντα ἤτοι φαῦλα ἢ σπουδαῖά εἰσι· καὶ ἔσ
γέ τι τούτων ἀνὰ μέσον· οἷον τοῦ μὲν λευκοῦ καὶ τ
μέλανος τὸ φαιόν, καὶ τὸ ὠχρόν, καὶ ὅσα ἄλλα χρ
ματα· τοῦ δὲ φαύλου καὶ σπουδαίου τὸ μήτε φα
λον μήτε σπουδαῖον. 7. Ἐπ' ἐνίων μὲν οὖν ὀνόμα
κεῖται τοῖς ἀνὰ μέσον· οἷον λευκοῦ καὶ μέλανος,
φαιόν, καὶ τὸ ὠχρόν, καὶ ὅσα ἄλλα χρώματα.
ἐνίων δὲ ὀνόματι μὲν οὐκ εὔπορον τὸ ἀνὰ μέσον ἀ
δοῦναι· τῇ δ' ἑκατέρου τῶν ἄκρων ἀποφάσει τὸ
μέσον ὁρίζεται· οἷον τὸ οὔτε ἀγαθὸν οὔτε κακόν,
τε δίκαιον οὔτε ἄδικον. 8. Στέρησις δὲ καὶ ἕξις
γεται μὲν περὶ ταὐτόν τι· οἷον ἡ ὄψις καὶ ἡ τυφλ
περὶ ὀφθαλμόν. Καθόλου δὲ εἰπεῖν, ἐν ᾧ ἂν πέ
κεν ἡ ἕξις [γίνεσθαι], περὶ τοῦτο λέγεται ἑκάτερον
τῶν. 9. Ἐστερῆσθαι δὲ τότε λέγομεν ἕκαστον τῶ
ἕξεως δεκτικῶν, ὅταν, ἐν ᾧ πέφυκεν ὑπάρχειν,
πέφυκεν ἔχειν, μηδαμῶς ὑπάρχῃ. Νωδόν τε γὰρ
γομεν οὐ τὸ μὴ ἔχον ὀδόντας, καὶ τυφλὸν οὐ τὸ
ἔχον ὄψιν· ἀλλὰ τὸ μὴ ἔχον, ὅτε πέφυκεν ἔχειν·
ἐκ γενετῆς οὔτε ὄψιν, οὔτε ὀδόντας ἔχει· ἀλλ' οὐ
οὔτε νωδά, οὔτε τυφλά. 10. Τὸ δὲ ἐστερῆσθαι,
ἔχειν τὴν ἕξιν, οὐκ ἔστι στέρησις καὶ ἕξις.
γάρ ἐστιν ἡ ὄψις, στέρησις δὲ ἡ τυφλότης· τὸ
τὴν ὄψιν οὐκ ἔστιν ὄψις· οὐδὲ τὸ τυφλὸν
φλότης· στέρησις γάρ τις ἡ τυφλότης ἐστί· τὸ
φλὸν εἶναι ἐστερῆσθαί ἐστιν, οὐ στέρησις·
τυφλότης ταὐτὸν τῷ τυφλὸν εἶναι, κατηγορεῖτ
ἀμφότερα κατὰ τοῦ αὐτοῦ· ἀλλὰ τυφλὸς μὲν
ὁ ἄνθρωπος, τυφλότης δὲ οὐδαμῶς ὁ ἄνθρωπ
γεται. 11. Ἀντικεῖσθαι δὲ καὶ ταῦτα δοκεῖ, τ
ρῆσθαι, καὶ τὸ τὴν ἕξιν ἔχειν, ὡς στέρησις καὶ
γὰρ τρόπος τῆς ἀντιθέσεως ὁ αὐτός. Ὡς γὰρ
φλότης τῇ ὄψει ἀντίκειται, οὕτω καὶ τὸ τυφλὸ
τῷ ὄψιν ἔχειν ἀντίκειται. 12. Οὐκ ἔστι δὲ
ὑπὸ τὴν κατάφασιν καὶ ἀπόφασιν κατάφασις κ
φασις· ἡ μὲν γὰρ κατάφασις λόγος ἐστὶ καταφ
καὶ ἡ ἀπόφασις λόγος ἀποφατικός· τῶν δὲ ὑπὸ
τάφασιν ἢ ἀπόφασιν οὐδέν ἐστι λόγος, [ἀλλὰ π
13. Λέγεται δὲ καὶ ταῦτα ἀντικεῖσθαι ἀλλήλοις
τάφασις καὶ ἀπόφασις· καὶ γὰρ καὶ ἐπὶ τούτω
πος τῆς ἀντιθέσεως ὁ αὐτός. Ὡς γάρ ποτε
φασις πρὸς τὴν ἀπόφασιν ἀντίκειται, οἷον τὸ
τῷ οὐ κάθηται· οὕτω καὶ τὸ ὑφ' ἑκάτερον
ἀντίκειται, [οἷον] τὸ καθῆσθαί [τινα, πρὸς
καθῆσθαι. 14. Ὅτι δὲ ἡ στέρησις καὶ ἡ ἕξις
τίκειται, ὡς τὰ πρός τι, φανερόν· οὐ γὰρ λέγ
τό, ὅπερ ἐστί, τοῦ ἀντικειμένου· ἡ γὰρ ὄψις
τυφλότητος ὄψις, οὐδ' ἄλλως οὐδαμῶς πρὸς
γεται. Ὡσαύτως δὲ οὐδὲ ἡ τυφλότης λέγετ
τῆς ὄψεως· ἀλλὰ στέρησις μὲν ὄψεως ἡ τυφ
γεται, τυφλότης δὲ ὄψεως οὐ λέγεται. 15

πρός τι πάντα πρὸς ἀντιστρέφοντα λέγεται· ὥστε καὶ ἡ τυφλότης, εἴπερ ἦν τῶν πρός τι, ἀντέστρεφεν ἂν κᾀκεῖνο, πρὸς ὃ λέγεται. Ἀλλ' οὐκ ἀντιστρέφει· οὐ γὰρ λέγεται ἡ ὄψις τυφλότητος ὄψις. 16. Ὅτι δὲ οὐδ' ὡς τὰ ἐναντία ἀντίκειται τὰ κατὰ στέρησιν καὶ ἕξιν λεγόμενα, ἐκ τῶνδε δῆλον· τῶν μὲν γὰρ ἐναντίων, ὧν μηδέν ἐστιν ἀνὰ μέσον, ἀναγκαῖον, ἐν οἷς πέφυκε γίνεσθαι, ἢ ὧν κατηγορεῖται, θάτερον αὐτῶν ὑπάρχειν ἀεί. Τούτων γὰρ οὐδὲν ἦν ἀνὰ μέσον, ὧν θάτερον ἀναγκαῖον ἦν τῷ δεκτικῷ ὑπάρχειν· οἷον ἐπὶ νόσου καὶ ὑγιείας, καὶ περιττοῦ καὶ ἀρτίου. Ὧν δὲ ἐστί τι ἀνὰ μέσον, οὐδέποτε ἀνάγκη παντὶ ὑπάρχειν θάτερον· οὔτε γὰρ λευκὸν ἢ μέλαν ἀνάγκη πᾶν εἶναι τὸ δεκτικόν, οὔτε θερμὸν ἢ ψυχρόν· τούτων γὰρ ἀνὰ μέσον τι οὐδὲν κωλύει ὑπάρχειν. Ἔτι δὲ καὶ τούτων ἦν τι ἀνὰ μέσον, ὧν μὴ ἀναγκαῖον ἦν θάτερον ὑπάρχειν τῷ δεκτικῷ· εἰ μὴ οἷς φύσει τὸ ἓν ὑπάρχει, οἷον τῷ πυρὶ [τὸ] θερμῷ εἶναι, καὶ τῇ χιόνι [τὸ] λευκῇ· ἐπὶ δὲ τού- ἀφωρισμένως ἀναγκαῖον θάτερον ὑπάρχειν, καὶ ὁπότερον ἔτυχεν· οὐδὲ γὰρ ἐνδέχεται, τὸ πῦρ ψυχρὸν εἶναι· οὐδέ, τὴν χιόνα μελαίναν· ὥστε παντὶ μὲν ἀνάγκη τῷ δεκτικῷ θάτερον αὐτῶν ὑπάρχειν, ἀλ- μόνον, οἷς φύσει τὸ ἓν ὑπάρχει, καὶ τούτοις ἀφω- μένως τὸ ἕν, καὶ οὐχ ὁπότερον ἔτυχεν. Ἐπὶ δὲ τῆς ρήσεως καὶ τῆς ἕξεως οὐδέτερον τῶν εἰρημένων ἀλη- ές· οὐδὲ γὰρ ἀεὶ τῷ δεκτικῷ ἀναγκαῖον θάτερον τῶν ὑπάρχειν· τὸ γὰρ μήπω πεφυκὸς ὄψιν ἔχειν τυφλὸν, οὔτε ὄψιν ἔχειν λέγεται· ὥστε οὐκ ἂν εἴη ντα τῶν τοιούτων ἐναντίων, ὧν μηδέν ἐστιν ἀνὰ μέ- ν· ἀλλ' οὐδέ, ὧν ἐστιν ἀνὰ μέσον. Ἀναγκαῖον γὰρ ε παντὶ τῷ δεκτικῷ θάτερον αὐτῶν ὑπάρχειν. Ὅταν ο ἤδη πεφυκὸς ᾖ ὄψιν ἔχειν, τότε ἢ τυφλὸν, ἢ ὄψιν ν ῥηθήσεται· καὶ τούτων οὐκ ἀφωρισμένως θάτε- , ἀλλ' ὁπότερον ἔτυχεν· οὐ γὰρ ἀναγκαῖον ἢ τυ- ἢ ὄψιν ἔχον εἶναι, ἀλλ' ὁπότερον ἔτυχεν· ἐπὶ δέ τῶν ἐναντίων, ὧν ἐστί τι ἀνὰ μέσον, οὐδέποτε ἀναγ- ον ἦν παντὶ θάτερον ὑπάρχειν, ἀλλά τισι, καὶ τού- ς ἀφωρισμένως τὸ ἕν, καὶ οὐχ ὁπότερον ἔτυχεν· ι δῆλον, ὅτι κατ' οὐδέτερον τῶν τρόπων, ὡς τὰ ντία, ἀντίκειται τὰ κατὰ στέρησιν καὶ ἕξιν ἀντι- . 17. Ἔτι, ἐπὶ μὲν τῶν ἐναντίων, ὑπάρχοντος κοῦ, δυνατὸν εἰς ἄλληλα μεταβολὴν γίνεσθαι, ι φύσει τὸ ἓν ὑπάρχει, οἷον τῷ πυρὶ [τὸ] θερ- ναι· καὶ γὰρ καὶ τὸ ὑγιαῖνον δυνατὸν νοσῆσαι· τὸ λευκὸν μέλαν γίνεσθαι· καὶ τὸ ψυχρὸν θερμόν· τὸ θερμὸν ψυχρόν·] καὶ ἐκ σπουδαίου φαῦλον, ἐκ φαύλου σπουδαῖον δυνατὸν γίνεσθαι. Ὁ γὰρ λος εἰς βελτίους διατριβὰς ἀπαγόμενος καὶ λόγους, μικρόν γέ τι ἐπιδοίη εἰς τὸ βελτίων εἶναι, ἐὰν δὲ ξ κᾂν μικρὰν ἐπίδοσιν λάβῃ, φανερὸν, ὅτι ἢ τελεί- ν μεταβάλοι, ἢ πάνυ πολλὴν ἂν ἐπίδοσιν λάβοι· γὰρ εὐκινητότερος πρὸς ἀρετὴν γίνεται, κᾂν ἡντι- ν ἐπίδοσιν εἰληφὼς ᾖ ἐξ ἀρχῆς· ὥστε εἰκὸς καὶ ἐπίδοσιν αὐτὸν λαμβάνειν· καὶ τοῦτο ἀεὶ γινό- ν, τελείως εἰς τὴν ἐναντίαν ἕξιν ἀποκαταστήσει, ρ μὴ χρόνῳ ἐξείργηται. Ἐπὶ δέ γε τῆς στερήσεως ῆς ἕξεως ἀδύνατον εἰς ἄλληλα μεταβολὴν γίνε- . Ἀπὸ μὲν γὰρ τῆς ἕξεως ἐπὶ τὴν στέρησιν γίνε- εταβολή· ἀπὸ δὲ τῆς στερήσεως ἐπὶ τὴν ἕξιν, ἀδύ- · οὔτε γὰρ τυφλὸς γενόμενός τις [πάλιν] ἀνέ- ν· οὔτε φαλακρὸς ὢν [πάλιν] κομήτης ἐγένετο· ωδὸς ὢν [πάλιν] ὀδόντας ἔφυσεν. 18. Ὅσα δὲ τάφασις καὶ ἀπόφασις ἀντίκειται, φανερὸν, ὅτι κατ' οὐδένα τῶν εἰρημένων τρόπων ἀντίκειται· ἐπὶ μόνων γὰρ τούτων ἀναγκαῖον ἀεὶ τὸ μὲν ἀληθὲς, τὸ δὲ ψευδὲς αὐτῶν εἶναι. Οὔτε γὰρ ἐπὶ τῶν ἐναντίων ἀναγκαῖον ἀεὶ θάτερον μὲν ἀληθὲς εἶναι, θάτερον δὲ ψευδές· οὔτε ἐπὶ τῶν πρός τι· οὔτε ἐπὶ τῆς ἕξεως καὶ τῆς στερήσεως. Οἷον ὑγίεια καὶ νόσος ἐναντία· καὶ οὐδέτερόν γε τούτων οὔτε ἀληθὲς, οὔτε ψευδές ἐστιν. Ὡσαύτως δὲ καὶ τὸ διπλάσιον καὶ τὸ ἥμισυ, ὡς τὰ πρός τι, ἀντίκειται· καὶ οὐκ ἔστιν αὐτῶν οὐδέτερον οὔτε ἀληθὲς, οὔτε ψευδές. Οὐδέ γε τὰ κατὰ στέρησιν καὶ ἕξιν λεγόμενα· οἷον ἡ ὄψις καὶ ἡ τυφλότης· ὅλως δὲ τῶν κατὰ μηδεμίαν συμπλοκὴν λεγομένων οὐδὲν οὔτε ἀληθές ἐστιν, οὔτε ψευδές· πάντα δὲ τὰ εἰρημένα ἄνευ συμπλοκῆς λέγεται. 19. Οὐ μὴν ἀλλὰ μάλιστα ἂν δόξειε τὸ τοιοῦτον συμβαίνειν ἐπὶ τῶν κατὰ συμπλοκὴν ἐναντίων λεγομένων. Τὸ γὰρ ὑγιαίνειν Σωκράτην τῷ νοσεῖν Σωκράτην ἐναντίον ἐστίν· ἀλλ' οὐδὲ ἐπὶ τούτων ἀναγκαῖον ἀεὶ θάτερον μὲν ἀληθὲς, θάτερον δὲ ψευδὲς εἶναι· ὄντος μὲν γὰρ Σωκράτους, τὸ μὲν ἔσται ἀληθὲς, τὸ δὲ ψευδές· μὴ ὄντος δὲ, ἀμφότερα ψευδῆ· οὔτε γὰρ τὸ νοσεῖν Σωκράτην, οὔτε τὸ ὑγιαίνειν, ἐστὶν ἀληθὲς, αὐτοῦ μὴ ὄντος ὅλως τοῦ Σωκράτους. 20. Ἐπὶ δὲ τῆς στερήσεως καὶ τῆς ἕξεως, μὴ ὄντος γε ὅλως, οὐδέτερον ἀληθές· ὄντος δὲ, οὐκ ἀεὶ θάτερον μὲν ἀληθὲς, θάτερον δὲ ψευδές· τὸ γὰρ ὄψιν ἔχειν Σωκράτην τῷ τυφλὸν εἶναι Σωκράτην ἀντίκειται, ὡς στέρησις καὶ ἕξις· καὶ ὄντος γε, οὐκ ἀναγκαῖον θάτερον ἀληθὲς εἶναι, ἢ ψευδές· ὅτε γὰρ μήπω πέφυκεν ἔχειν, ἀμφότερα ψευδῆ· μὴ ὄντος δὲ ὅλως τοῦ Σωκράτους, καὶ οὕτω ψευδῆ ἀμφότερα, καὶ τὸ ὄψιν αὐτὸν ἔχειν, καὶ τὸ τυφλὸν αὐτὸν εἶναι. 21. Ἐπὶ δέ γε τῆς καταφάσεως καὶ τῆς ἀποφάσεως ἀεὶ, ἐάν τε ᾖ, ἐάν τε μὴ ᾖ, τὸ μὲν ἕτερον ἔσται ψευδὲς, τὸ δὲ ἕτερον ἀληθές. Τὸ γὰρ νοσεῖν Σωκράτην, καὶ τὸ μὴ νοσεῖν, ὄντος αὐτοῦ, φανερὸν, ὅτι τὸ ἕτερον αὐτῶν ἀληθὲς, τὸ δὲ ἕτερον ψευδές ἐστι. Καὶ μὴ ὄντος γε, ὁμοίως· τὸ μὲν γὰρ νοσεῖν, μὴ ὄντος, ψευδές· τὸ δὲ μὴ νοσεῖν ἀληθές. Ὥστε ἐπὶ μόνων τούτων εἴη ἂν ἴδιον τὸ ἀεὶ θάτερον αὐτῶν ἀληθὲς ἢ ψευδὲς εἶναι, ὅσα ὡς κατάφασις καὶ ἀπόφασις ἀντίκειται.

[XI.] 22. Ἐναντίον δὲ ἐστιν ἀγαθῷ μὲν ἐξ ἀνάγκης κακόν· τοῦτο δὲ δῆλον τῇ καθ' ἕκαστον ἐπαγωγῇ· οἷον ὑγιείᾳ νόσος, καὶ δικαιοσύνῃ ἀδικία, καὶ ἀνδρείᾳ δειλία· ὁμοίως δὲ καὶ ἐπὶ τῶν ἄλλων. 23. Κακῷ δὲ ὁτὲ μὲν ἀγαθόν ἐστιν ἐναντίον, ὁτὲ δὲ κακόν· τῇ γὰρ ἐνδείᾳ, κακῷ ὄντι, ἡ ὑπερβολὴ ἐναντίον, κακὸν ὄν· ὁμοίως δὲ καὶ ἡ μεσότης, ἐναντία ἑκατέρῳ οὖσα, ἀγαθόν ἐστιν. Ἐπ' ὀλίγων δ' ἂν τὸ τοιοῦτον ἴδοι τις· ἐπὶ δὲ τῶν πλείστων ἀεὶ τῷ κακῷ τὸ ἀγαθὸν ἐναντίον ἐστίν. 24. Ἔτι τῶν ἐναντίων οὐκ ἀναγκαῖόν ἐστιν, ἐὰν θάτερον ᾖ, καὶ τὸ λοιπὸν εἶναι· ὑγιαινόντων γὰρ ἁπάντων, ὑγίεια μὲν ἔσται, νόσος δὲ οὔ. Ὁμοίως δὲ καὶ λευκῶν ὄντων ἁπάντων, λευκότης μὲν ἔσται, μελανία δὲ οὔ. 25. Ἔτι εἰ τῷ Σωκράτην ὑγιαίνειν τὸ Σωκράτην νοσεῖν ἐναντίον ἐστὶ, μὴ ἐνδέχεται δ' ἅμα ἀμφότερα τῷ αὐτῷ ὑπάρχειν· οὐκ ἂν ἐνδέχοιτο, τοῦ ἑτέρου τῶν ἐναντίων ὄντος, καὶ τὸ λοιπὸν εἶναι· ὄντος γὰρ τοῦ Σωκράτην ὑγιαίνειν, οὐκ ἂν εἴη τὸ νοσεῖν Σωκράτην. 26. Δῆλον δὲ, ὅτι καὶ περὶ τὸ αὐτὸ ἢ εἴδει ἢ γένει πέφυκε γίνεσθαι τὰ ἐναντία· νόσος μὲν γὰρ καὶ ὑγίεια ἐν σώματι ζώου [πέφυκε γίνεσθαι]· λευκότης δὲ καὶ μελανία ἁπλῶς ἐν σώματι, δικαιοσύνη δὲ

καὶ ἀδικία ἐν ψυχῇ ἀνθρώπου. 27. Ἀναγκαῖον δὲ πάντα τὰ ἐναντία ἢ ἐν τῷ αὐτῷ γένει εἶναι, ἢ ἐν τοῖς ἐναντίοις γένεσιν, ἢ αὐτὰ γένη εἶναι. Λευκὸν μὲν γὰρ καὶ μέλαν ἐν τῷ αὐτῷ γένει· χρῶμα γὰρ αὐτῶν τὸ γένος. Δικαιοσύνη δὲ καὶ ἀδικία ἐν τοῖς ἐναντίοις γένεσιν· τοῦ μὲν γὰρ ἀρετὴ τὸ γένος, τοῦ δὲ κακία. Ἀγαθὸν δὲ καὶ κακὸν οὐκ ἔστιν ἐν γένει, ἀλλ' αὐτὰ τυγχάνει γένη τινῶν ὄντα.

CAPUT IX. [XII.]

Πρότερον δ' ἑτέρου ἕτερον λέγεται τετραχῶς. 2. Πρῶτον μὲν καὶ κυριώτατα κατὰ τὸν χρόνον, καθ' ὃν πρεσβύτερον ἕτερον ἑτέρου καὶ παλαιότερον λέγεται· τὸ γὰρ τὸν χρόνον πλείω εἶναι καὶ παλαιότερον καὶ πρεσβύτερον λέγεται. 3. Δεύτερον δὲ τὸ μὴ ἀντιστρέφον κατὰ τὴν τοῦ εἶναι ἀκολούθησιν· οἷον τὸ ἓν τῶν δύο πρότερον· δυοῖν μὲν γὰρ ὄντοιν, ἀκολουθεῖ εὐθὺς τὸ ἓν εἶναι· ἑνὸς δὲ ὄντος, οὐκ ἀναγκαῖον δύο εἶναι· ὥστε οὐκ ἀντιστρέφει ἀπὸ τοῦ ἑνὸς ἡ ἀκολούθησις τοῦ εἶναι τὸ λοιπόν. Πρότερον δὲ δοκεῖ τὸ τοιοῦτον εἶναι, ἀφ' οὗ μὴ ἀντιστρέφει ἡ τοῦ εἶναι ἀκολούθησις. 4. Τρίτον δὲ κατά τινα τάξιν τὸ πρότερον λέγεται, καθάπερ ἐπὶ τῶν ἐπιστημῶν καὶ τῶν λόγων. Ἔν τε γὰρ ταῖς ἀποδεικτικαῖς ἐπιστήμαις ὑπάρχει τὸ πρότερον καὶ τὸ ὕστερον τῇ τάξει· τὰ γὰρ στοιχεῖα πρότερα τῶν διαγραμμάτων τῇ τάξει· καὶ ἐπὶ τῆς γραμματικῆς τὰ στοιχεῖα πρότερα τῶν συλλαβῶν· ἐπί τε τῶν λόγων ὁμοίως· τὸ γὰρ προοίμιον τῆς διηγήσεως πρότερον τῇ τάξει ἐστίν. 5. Ἔτι παρὰ τὰ εἰρημένα τὸ βέλτιον καὶ τὸ τιμιώτερον πρότερον τῇ φύσει δοκεῖ. Εἰώθασι δὲ καὶ οἱ πολλοὶ τοὺς ἐντιμοτέρους, καὶ μᾶλλον ἀγαπωμένους ὑπ' αὐτῶν, προτέρους παρ' αὐτοῖς φάσκειν εἶναι. Ἔστι μὲν δὴ καὶ σχεδὸν ἀλλοτριώτατος τῶν τρόπων οὗτος. Οἱ μὲν οὖν λεγόμενοι τρόποι τοῦ προτέρου [σχεδὸν] τοσοῦτοί εἰσι. 6. Δόξειε δ' ἂν παρὰ τοὺς εἰρημένους καὶ ἕτερος εἶναι προτέρου τρόπος. Τῶν γὰρ ἀντιστρεφόντων κατὰ τὴν τοῦ εἶναι ἀκολούθησιν τὸ αἴτιον ὁπωσοῦν θατέρῳ τοῦ εἶναι πρότερον εἰκότως τῇ φύσει λέγοιτ' ἄν· ὅτι δέ ἐστί τινα τοιαῦτα, δῆλον. Τὸ γὰρ εἶναι ἄνθρωπον ἀντιστρέφει κατὰ τὴν τοῦ εἶναι ἀκολούθησιν πρὸς τὸν ἀληθῆ περὶ αὐτοῦ λόγον. Εἰ γάρ ἐστιν ἄνθρωπος, ἀληθὴς ὁ λόγος, ᾧ λέγομεν, ὅτι ἔστιν ἄνθρωπος. Καὶ ἀντιστρέφει γε· εἰ γὰρ ἀληθὴς ὁ λόγος, ᾧ λέγομεν, ὅτι ἐστὶν ἄνθρωπος, ἔστιν ἄνθρωπος. Ἔστι δὲ ὁ μὲν ἀληθὴς λόγος οὐδαμῶς αἴτιος τοῦ εἶναι τὸ πρᾶγμα· τὸ μέντοι γε πρᾶγμα φαίνεταί πως αἴτιον τοῦ ἀληθῆ τὸν λόγον εἶναι· τῷ γὰρ εἶναι τὸ πρᾶγμα, ἢ μὴ εἶναι, ἀληθὴς ὁ λόγος, ἢ ψευδὴς λέγεται. Ὥστε κατὰ πέντε τρόπους ἕτερον ἑτέρου πρότερον λέγοιτ' ἄν.

CAPUT X. [XIII.]

Ἅμα δὲ λέγεται ἁπλῶς μὲν καὶ κυριώτατα, ὧν ἡ γένεσις ἐν τῷ αὐτῷ χρόνῳ. Οὐδέτερον γὰρ πρότερον οὐδὲ ὕστερον αὐτῶν ἐστιν. Ἅμα δὲ κατὰ τὸν χρόνον ταῦτα λέγεται. 2. Φύσει δὲ ἅμα, ὅσα ἀντιστρέφει μὲν κατὰ τὴν τοῦ εἶναι ἀκολούθησιν, μηδαμῶς δὲ αἴτιον θάτερον θατέρῳ τοῦ εἶναί ἐστιν· οἷον ἐπὶ τοῦ διπλασίου καὶ τοῦ ἡμίσεος· ἀντιστρέφει μὲν γὰρ ταῦτα· διπλασίου γὰρ ὄντος ἥμισύ ἐστι· καὶ ἡμίσεος ὄντος, διπλάσιόν ἐστιν. Οὐδέτερον δὲ οὐδετέρῳ τοῦ εἶναί ἐστιν αἴτιον. 3. Καὶ τὰ ἐκ τοῦ αὐτοῦ γένους ἀντιδιῃρημένα ἀλλήλοις ἅμα τῇ φύσει λέγεται· ἀντιδιῃρῆσθαι δὲ λέγεται ἀλλήλοις τὰ κατὰ τὴν αὐτὴν διαίρεσιν· οἷον τὸ πτηνὸν τῷ πεζῷ, καὶ τῷ ἐνύδρῳ. Ταῦτα γὰρ ἀλλήλοις ἀντιδιαιρεῖται, ἐκ τοῦ αὐτοῦ γένους ὄντα· τὸ γὰρ ζῷον διαιρεῖται [εἰς ταῦτα,] εἴς τε τὸ πτηνὸν, καὶ τὸ πεζὸν, καὶ τὸ ἔνυδρον· καὶ οὐδέν γε τούτων πρότερον ἢ ὕστερόν ἐστιν, ἀλλ' ἅμα τῇ φύσει τὰ τοιαῦτα δοκεῖ εἶναι. Διαιρεθείη δ' ἂν καὶ τούτων ἕκαστον εἰς εἴδη πάλιν· οἷον τὸ πτηνὸν, καὶ τὸ πεζὸν, καὶ τὸ ἔνυδρον. Ἔσται οὖν κἀκεῖνα ἅμα τῇ φύσει, ὅσα ἐκ τοῦ αὐτοῦ γένους κατὰ τὴν αὐτὴν διαίρεσιν ἐστι. 4. Τὰ δὲ γένη τῶν εἰδῶν ἀεὶ πρότερα· οὐ γὰρ ἀντιστρέφει κατὰ τὴν τοῦ εἶναι ἀκολούθησιν· οἷον, ἐνύδρου μὲν ὄντος, ἔστι ζῷον· ζῴου δὲ ὄντος, οὐκ ἀνάγκη ἔνυδρον εἶναι. 5. Ἅμα οὖν τῇ φύσει λέγεται, ὅσα ἀντιστρέφει μὲν κατὰ τὴν τοῦ εἶναι ἀκολούθησιν, μηδαμῶς δὲ ἕτερον ἑτέρῳ αἴτιον τοῦ εἶναί ἐστι, καὶ τὰ ἐκ τοῦ αὐτοῦ γένους ἀντιδιῃρημένα ἀλλήλοις· ἁπλῶς δὲ ἅμα, ὧν ἡ γένεσις ἐν τῷ αὐτῷ χρόνῳ [ἐστί.]

CAPUT XI. [XIV.]

Κινήσεως δέ ἐστιν εἴδη ἕξ, γένεσις, φθορά, αὔξησις, μείωσις, ἀλλοίωσις, καὶ ἡ κατὰ τόπον μεταβολή. 2. Αἱ μὲν οὖν ἄλλαι κινήσεις, φανερὸν, ὅτι ἕτεραι ἀλλήλων εἰσίν. Οὐ γάρ ἐστιν ἡ γένεσις φθορά· οὐδέ γε ἡ αὔξησις μείωσις· οὐδὲ ἡ ἀλλοίωσις κατὰ τόπον μεταβολή· ὡσαύτως δὲ καὶ αἱ ἄλλαι. 3. Ἐπὶ δὲ τῆς ἀλλοιώσεως ἔχει τινὰ ἀπορίαν, μή ποτε ἀναγκαῖον ᾖ, τὸ ἀλλοιούμενον κατά τινα τῶν λοιπῶν κινήσεων ἀλλοιοῦσθαι. Τοῦτο δὲ οὐκ ἀληθές ἐστι· σχεδὸν γὰρ κατὰ πάντα τὰ πάθη, ἢ τά γε πλεῖστα συμβέβηκεν ἀλλοιοῦσθαι ἡμᾶς, οὐδεμιᾶς τῶν ἄλλων κινήσεων κοινωνούσης· οὔτε γὰρ αὔξεσθαι ἀναγκαῖον τὸ κατὰ πάθος κινούμενον, οὔτε μειοῦσθαι· ὡσαύτως δὲ καὶ ἐπὶ τῶν ἄλλων· ὥσθ' ἑτέρα ἂν εἴη παρὰ τὰς ἄλλας κινήσεις ἡ ἀλλοίωσις· εἰ γὰρ ἦν ἡ αὐτή, ἔδει τὸ ἀλλοιούμενον εὐθὺς καὶ αὔξεσθαι, ἢ μειοῦσθαι, ἢ τινα τῶν ἄλλων ἀκολουθεῖν κινήσεων· ἀλλ' οὐκ ἀνάγκη. 4. Ὡσαύτως δὲ καὶ τὸ αὐξανόμενον, ἢ τιν' ἄλλην κινησιν κινούμενον, ἔδει ἀλλοιοῦσθαι. Ἀλλ' ἔστι τινὰ αὐξανόμενα, ἃ οὐκ ἀλλοιοῦται· οἷον τὸ τε[…]γωνον, γνώμονος περιτεθέντος, ηὔξηται μέν, ἀλλοιότερον δὲ οὐδὲν γεγένηται· ὡσαύτως δὲ καὶ ἐπὶ τῶν ἄλλων τῶν τοιούτων· ὥσθ' ἕτεραι ἂν εἴησαν αἱ κινήσεις ἀλλήλων. 5. Ἔστι δὲ ἁπλῶς τῇ μὲν κινήσει […] μία ἐναντίον. Ταῖς δὲ καθ' ἕκαστα αἱ καθ' ἕκαστα […] γενέσει μὲν φθορά· αὐξήσει δὲ μείωσις· τῇ δὲ κατὰ τόπον μεταβολῇ ἡ κατὰ τόπον ἠρεμία. Μάλιστα […] ἔοικεν ἀντικεῖσθαι ἡ εἰς τὸν ἐναντίον τόπον μεταβολή, οἷον τῇ κάτωθεν ἡ ἄνω, τῇ δὲ ἄνωθεν ἡ […] 6. Τῇ δὲ λοιπῇ τῶν ἀποδοθεισῶν κινήσεων, οὐ […]διον ἀποδοῦναι, τί ποτέ ἐστιν ἐναντίον. Ἔοικε δὲ […]δὲν εἶναι αὐτῇ ἐναντίον· εἰ μή τις καὶ ἐπὶ ταύτης κατὰ τὸ ποιὸν ἠρεμίαν ἀντιθείη, ἢ τὴν εἰς τὸ [ἐναν]τίον τοῦ ποιοῦ μεταβολήν· καθάπερ καὶ ἐπὶ τῆς [κα]τὰ τόπον μεταβολῆς τὴν κατὰ τόπον ἠρεμίαν, ἢ […] εἰς τὸν ἐναντίον τόπον μεταβολήν· ἔστι γὰρ […] ἀλλοίωσις μεταβολὴ κατὰ τὸ ποιόν· ὥστε ἀντί[κειται] τῇ κατὰ τὸ ποιὸν κινήσει ἡ κατὰ τὸ ποιὸν ἠρεμία, ἢ εἰς τὸ ἐναντίον τοῦ ποιοῦ μεταβολή· οἷον τὸ λ[…] γίνεσθαι τῷ μέλαν γίνεσθαι· ἀλλοιοῦται γάρ, […] ἐναντία τοῦ ποιοῦ μεταβολῆς γινομένης.

CAPUT XII. [XV.]

Τὸ δὲ ἔχειν κατὰ πλείους τρόπους λέγεται. […] γὰρ ὡς ἕξιν καὶ διάθεσιν, ἢ ἄλλην τινὰ ποιό[τητα …] λεγόμεθα γὰρ καὶ ἐπιστήμην ἔχειν, καὶ ἀρετή[ν …] Ἢ ὡς ποσόν· οἷον ὃ τυγχάνει τις ἔχειν μέγεθος […]

ται γὰρ τρίπηχυ μέγεθος ἔχειν, ἢ τετράπηχυ. 4. Ἢ
ὡς τὰ περὶ τὸ σῶμα· οἷον ἱμάτιον, ἢ χιτῶνα. 5. Ἢ
ὡς ἐν μορίῳ· οἷον ἐν χειρὶ δακτύλιον. 6. Ἢ ὡς μέ-
ρος· οἷον χεῖρα, ἢ πόδα. 7. Ἢ ὡς ἐν ἀγγείῳ· οἷον
ὁ μέδιμνος τοὺς πυρούς, ἢ τὸ κεράμιον τὸν οἶνον· οἶ-
νον γὰρ ἔχειν λέγεται τὸ κεράμιον, καὶ ὁ μέδιμνος πυ-
ρούς. Ταῦτ᾽ οὖν πάντα, ὡς ἐν ἀγγείῳ, ἔχειν λέγε-
ται. 8. Ἢ ὡς κτῆμα· ἔχειν γὰρ οἰκίαν ἢ ἀγρὸν λε-
γόμεθα. 9. Λέγεται δὲ καὶ ὁ ἀνὴρ γυναῖκα ἔχειν,
καὶ ἡ γυνὴ ἄνδρα· ἔοικε δὲ ἀλλοτριώτατος ὁ νῦν ῥηθεὶς
τρόπος [τοῦ ἔχειν] εἶναι· οὐδὲν γὰρ ἄλλο τῷ ἔχειν γυ-
ναῖκα σημαίνομεν, ἢ ὅτι συνοικεῖ. 10. Ἴσως δὲ ἂν
καὶ ἄλλοι τινὲς φανείησαν τοῦ ἔχειν τρόποι· οἱ δὲ εἰω-
θότες λέγεσθαι σχεδὸν ἅπαντες κατηρίθμηνται.

ΑΡΙΣΤΟΤΕΛΟΥΣ
ΠΕΡΙ ΕΡΜΗΝΕΙΑΣ ΒΙΒΛΙΟΝ.

ARISTOTELIS
DE INTERPRETATIONE LIBER.

CAPUT I.

ῶτον δεῖ θέσθαι, τί ὄνομά ἐστι, καὶ τί ῥῆμα·
τα, τί ἐστιν ἀπόφασις καὶ κατάφασις, καὶ ἀπόφαν-
καὶ λόγος. 2. Ἔστι μὲν οὖν τὰ ἐν τῇ φωνῇ τῶν
τῇ ψυχῇ παθημάτων σύμβολα· καὶ τὰ γραφόμενα
ἐν τῇ φωνῇ. 3. Καὶ ὥσπερ οὐδὲ γράμματα πᾶσι
αὐτά, οὕτως οὐδὲ φωναὶ αἱ αὐταί· ὧν μέντοι ταῦ-
σημεῖα πρώτως, τὰ αὐτὰ πᾶσι παθήματα τῆς ψυ-
καὶ ὧν ταῦτα ὁμοιώματα, πράγματα ἤδη τὰ αὐ-
Περὶ μὲν οὖν τούτων εἴρηται ἐν τοῖς περὶ ψυ-
ἄλλης γὰρ ταῦτα πραγματείας. 4. Ἔστι δ᾽
ερ ἐν τῇ ψυχῇ ὁτὲ μὲν νόημα ἄνευ τοῦ ἀληθεύειν
εύδεσθαι, ὁτὲ δὲ ἤδη, ᾧ ἀνάγκη τούτων ὑπάρχειν
ερον· οὕτω καὶ ἐν τῇ φωνῇ· περὶ γὰρ σύνθεσιν
διαίρεσίν ἐστι τὸ ψεῦδός τε καὶ τὸ ἀληθές. 5. Τὰ
ὀνόματα αὐτὰ καὶ τὰ ῥήματα ἔοικε τῷ ἄνευ
θέσεως καὶ διαιρέσεως νοήματι· οἷον τὸ ἄνθρω-
ἢ τὸ λευκόν, ὅταν μὴ προστεθῇ τι· οὔτε γὰρ
δος, οὔτε ἀληθές πω. Σημεῖον δέ ἐστι τοῦδε· καὶ
ὁ τραγέλαφος σημαίνει μέν τι, οὔπω δὲ ἀληθὲς τι
ῦδος, ἂν μὴ τὸ εἶναι ἢ τὸ μὴ εἶναι προστεθῇ, ἢ
ς, ἢ κατὰ χρόνον.

CAPUT II.

νομα μὲν οὖν ἐστι φωνὴ σημαντικὴ κατὰ συν-
, ἄνευ χρόνου, ἧς μηδὲν μέρος ἐστὶ σημαντικὸν
ισμένον. 2. Ἐν γὰρ τῷ Κάλλιππος τὸ ἵππος
αὐτὸ καθ᾽ ἑαυτὸ σημαίνει, ὥσπερ ἐν τῷ λόγῳ
λὸς ἵππος. Οὐ μὴν οὐδ᾽, ὥσπερ ἐν τοῖς ἁπλοῖς
σιν, οὕτως ἔχει καὶ ἐν τοῖς συμπεπλεγμένοις· ἐν
ς μὲν γὰρ οὐδαμῶς τὸ μέρος ἐστὶ σημαντικόν·
ούτοις βούλεται μέν, ἀλλ᾽ οὐδενὸς κεχωρισμέ-
ον ἐν τῷ ἐπακτροκέλης τὸ κέλης οὐδέν τι σημαί-
ἑαυτό. 3. Τὸ δὲ κατὰ συνθήκην, ὅτι φύ-
ὀνομάτων οὐδέν ἐστιν, ἀλλ᾽ ὅταν γένηται σύμ-
ἐπεὶ δηλοῦσί γέ τι καὶ οἱ ἀγράμματοι ψόφοι,
ρίων, ὧν οὐδέν ἐστιν ὄνομα. 4. Τὸ δὲ οὐκ
ος οὐκ ὄνομα. Οὐ μὴν οὐδὲ κεῖταί γε ὄνομα,
καλεῖν αὐτό· οὔτε γὰρ λόγος, οὔτε ἀπόφα-
σίς ἐστιν· ἀλλ᾽ ἔστω ὄνομα ἀόριστον, ὅτι ὁμοίως ἐφ᾽ ὁτουοῦν ὑπάρχει, καὶ ὄντος καὶ μὴ ὄντος. 5. Τὸ δὲ Φίλωνος, ἢ Φίλωνι, καὶ ὅσα τοιαῦτα, οὐκ ὀνόματα, ἀλλὰ πτώσεις ὀνόματος. Λόγος δέ ἐστιν αὐτοῦ τὰ μὲν ἄλλα κατὰ τὰ αὐτά· ὅτι δὲ μετὰ τοῦ ἔστιν, ἢ ἦν, ἢ ἔσται, οὐκ ἀληθεύει, ἢ ψεύδεται, τὸ δὲ ὄνομα ἀεί, [διαφέρει·] οἷον, Φίλωνός ἐστιν, ἢ οὐκ ἔστιν· οὐδὲν γάρ πω οὔτε ἀληθεύει, οὔτε ψεύδεται.

CAPUT III.

Ῥῆμα δέ ἐστι τὸ προσσημαῖνον χρόνον, οὗ μέρος οὐθὲν σημαίνει χωρίς, καὶ ἔστιν ἀεὶ τῶν καθ᾽ ἑτέρου λεγομένων σημεῖον. 2. Λέγω δ᾽, ὅτι προσσημαίνει χρόνον· οἷον ὑγίεια μὲν ὄνομα· τὸ δὲ ὑγιαίνει ῥῆμα· προσσημαίνει γὰρ τὸ νῦν ὑπάρχειν. 3. Καὶ ἀεὶ τῶν καθ᾽ ἑτέρου λεγομένων σημεῖόν ἐστιν· οἷον τῶν καθ᾽ ὑποκειμένου, ἢ ἐν ὑποκειμένῳ ὄντων. 4. Τὸ δὲ οὐχ ὑγιαίνει, καὶ τὸ οὐ κάμνει, οὐ ῥῆμα λέγω· προσσημαίνει μὲν γὰρ χρόνον, καὶ ἀεὶ κατά τινος ὑπάρχει· τῇ δὲ διαφορᾷ ὄνομα οὐ κεῖται· ἀλλ᾽ ἔστω ἀόριστον ῥῆμα, ὅτι ὁμοίως ἐφ᾽ ὁτουοῦν ὑπάρχει, καὶ ὄντος, καὶ μὴ ὄντος. 5. Ὁμοίως δὲ καὶ ὑγίανε, καὶ τὸ ὑγιανεῖ, οὐ ῥῆμα, ἀλλὰ πτώσεις ῥήματος· διαφέρει δὲ τοῦ ῥήματος, ὅτι τὸ μὲν τὸν παρόντα προσσημαίνει χρόνον, τὰ δὲ τὸν πέριξ. 6. Αὐτὰ μὲν οὖν καθ᾽ αὑτὰ λεγόμενα τὰ ῥήματα ὀνόματά τέ ἐστι, καὶ σημαίνει τι· ἵστησι γὰρ ὁ λέγων τὴν διάνοιαν, καὶ ὁ ἀκούσας ἠρέμησεν· ἀλλ᾽ εἰ ἔστιν, ἢ μή, οὔπω σημαίνει· οὐδὲ γὰρ τὸ εἶναι, ἢ μὴ εἶναι, σημεῖόν ἐστι τοῦ πράγματος, οὐδὲ ἐὰν τὸ ὂν εἴπῃς αὐτὸ ψιλόν· αὐτὸ μὲν γὰρ οὐδέν ἐστι· προσσημαίνει δὲ σύνθεσίν τινα, ἣν ἄνευ τῶν συγκειμένων οὐκ ἔστι νοῆσαι.

CAPUT IV.

Λόγος δέ ἐστι φωνὴ σημαντικὴ κατὰ συνθήκην, ἧς τῶν μερῶν τι σημαντικόν ἐστι κεχωρισμένον· ὡς φάσις, ἀλλ᾽ οὐχ ὡς κατάφασις· [ἢ ἀπόφασις. Λέγω δέ,] οἷον ἄνθρωπος σημαίνει μέν τι, ἀλλ᾽ οὐχ, ὅτι ἐστίν, ἢ οὐκ ἔστιν· ἀλλ᾽ ἔσται κατάφασις, ἢ ἀπόφασις, ἐὰν προστεθῇ τι. 2. Ἀλλ᾽ οὐχ ἡ τοῦ ἀνθρώπου

καὶ ἀδικία ἐν ψυχῇ ἀνθρώπου. 27. Ἀναγκαῖον δὲ πάντα τὰ ἐναντία ἢ ἐν τῷ αὐτῷ γένει εἶναι, ἢ ἐν τοῖς ἐναντίοις γένεσιν, ἢ αὐτὰ γένη εἶναι. Λευκὸν μὲν γὰρ καὶ μέλαν ἐν τῷ αὐτῷ γένει· χρῶμα γὰρ αὐτῶν τὸ γένος. Δικαιοσύνη δὲ καὶ ἀδικία ἐν τοῖς ἐναντίοις γένεσιν· τοῦ μὲν γὰρ ἀρετὴ τὸ γένος, τοῦ δὲ κακία. Ἀγαθὸν δὲ καὶ κακὸν οὐκ ἔστιν ἐν γένει, ἀλλ' αὐτὰ τυγχάνει γένη τινῶν ὄντα.

CAPUT IX. [XII.]

Πρότερον δ' ἑτέρου ἕτερον λέγεται τετραχῶς. 2. Πρῶτον μὲν καὶ κυριώτατα κατὰ τὸν χρόνον, καθ' ὃν πρεσβύτερον ἕτερον ἑτέρου καὶ παλαιότερον λέγεται· τὸ γὰρ τὸν χρόνον πλείω εἶναι καὶ παλαιότερον καὶ πρεσβύτερον λέγεται. 3. Δεύτερον δὲ τὸ μὴ ἀντιστρέφον κατὰ τὴν τοῦ εἶναι ἀκολούθησιν· οἷον τὸ ἓν τῶν δύο πρότερον· δυοῖν μὲν γὰρ ὄντοιν, ἀκολουθεῖ εὐθὺς τὸ ἓν εἶναι· ἑνὸς δὲ ὄντος, οὐκ ἀναγκαῖον δύο εἶναι· ὥστε οὐκ ἀντιστρέφει ἀπὸ τοῦ ἑνὸς ἡ ἀκολούθησις τοῦ εἶναι τὸ λοιπόν. Πρότερον δὲ δοκεῖ τὸ τοιοῦτον εἶναι, ἀφ' οὗ μὴ ἀντιστρέφει ἡ τοῦ εἶναι ἀκολούθησις. 4. Τρίτον δὲ κατά τινα τάξιν τὸ πρότερον λέγεται, καθάπερ ἐπὶ τῶν ἐπιστημῶν καὶ τῶν λόγων. Ἔν τε γὰρ ταῖς ἀποδεικτικαῖς ἐπιστήμαις ὑπάρχει τὸ πρότερον καὶ τὸ ὕστερον τῇ τάξει· τὰ γὰρ στοιχεῖα πρότερα τῶν διαγραμμάτων τῇ τάξει· καὶ ἐπὶ τῆς γραμματικῆς τὰ στοιχεῖα πρότερα τῶν συλλαβῶν· ἐπί τε τῶν λόγων ὁμοίως· τὸ γὰρ προοίμιον τῆς διηγήσεως πρότερον τῇ τάξει ἐστίν. 5. Ἔτι παρὰ τὰ εἰρημένα τὸ βέλτιον καὶ τὸ τιμιώτερον πρότερον τῇ φύσει δοκεῖ. Εἰώθασι δὲ καὶ οἱ πολλοὶ τοὺς ἐντιμοτέρους, καὶ μᾶλλον ἀγαπωμένους ὑπ' αὐτῶν, προτέρους παρ' αὐτοῖς φάσκειν εἶναι. Ἔστι μὲν δὴ καὶ σχεδὸν ἀλλοτριώτατος τῶν τρόπων οὗτος. Οἱ μὲν οὖν λεγόμενοι τρόποι τοῦ προτέρου [σχεδὸν] τοσοῦτοί εἰσι. 6. Δόξειε δ' ἂν παρὰ τοὺς εἰρημένους καὶ ἕτερος εἶναι προτέρου τρόπος. Τῶν γὰρ ἀντιστρεφόντων κατὰ τὴν τοῦ εἶναι ἀκολούθησιν τὸ αἴτιον ὁπωσοῦν θατέρῳ τοῦ εἶναι πρότερον εἰκότως τῇ φύσει λέγοιτ' ἄν· ὅτι δέ ἐστί τινα τοιαῦτα, δῆλον. Τὸ γὰρ εἶναι ἄνθρωπον ἀντιστρέφει κατὰ τὴν τοῦ εἶναι ἀκολούθησιν πρὸς τὸν ἀληθῆ περὶ αὐτοῦ λόγον. Εἰ γάρ ἐστιν ἄνθρωπος, ἀληθὴς ὁ λόγος, ᾧ λέγομεν, ὅτι ἔστιν ἄνθρωπος. Καὶ ἀντιστρέφει γε· εἰ γὰρ ἀληθὴς ὁ λόγος, ᾧ λέγομεν, ὅτι ἐστὶν ἄνθρωπος, ἔστιν ἄνθρωπος. Ἔστι δὲ ὁ μὲν ἀληθὴς λόγος οὐδαμῶς αἴτιος τοῦ εἶναι τὸ πρᾶγμα· τὸ μέντοι γε πρᾶγμα φαίνεταί πως αἴτιον τοῦ ἀληθῆ τὸν λόγον εἶναι· τῷ γὰρ εἶναι τὸ πρᾶγμα, ἢ μὴ εἶναι, ἀληθὴς ὁ λόγος, ἢ ψευδὴς λέγεται. Ὥστε κατὰ πέντε τρόπους ἕτερον ἑτέρου πρότερον λέγοιτ' ἄν.

CAPUT X. [XIII.]

Ἅμα δὲ λέγεται ἁπλῶς μὲν καὶ κυριώτατα, ὧν ἡ γένεσις ἐν τῷ αὐτῷ χρόνῳ. Οὐδέτερον γὰρ πρότερον οὐδὲ ὕστερον αὐτῶν ἐστιν. Ἅμα δὲ κατὰ τὸν χρόνον ταῦτα λέγεται. 2. Φύσει δὲ ἅμα, ὅσα ἀντιστρέφει μὲν κατὰ τὴν τοῦ εἶναι ἀκολούθησιν, μηδαμῶς δὲ αἴτιον θάτερον θατέρῳ τοῦ εἶναί ἐστιν· οἷον ἐπὶ τοῦ διπλασίου καὶ τοῦ ἡμίσεος· ἀντιστρέφει μὲν γὰρ ταῦτα· διπλασίου γὰρ ὄντος ἥμισύ ἐστι· καὶ ἡμίσεος ὄντος, διπλάσιόν ἐστιν. Οὐδέτερον δὲ οὐδετέρῳ τοῦ εἶναί ἐστιν αἴτιον. 3. Καὶ τὰ ἐκ τοῦ αὐτοῦ γένους ἀντιδιῃρημένα ἀλλήλοις ἅμα τῇ φύσει λέγεται· ἀντιδιῃρῆσθαι δὲ λέγεται ἀλλήλοις τὰ κατὰ τὴν αὐτὴν διαίρεσιν· οἷον τὸ πτηνὸν τῷ πεζῷ, καὶ τῷ ἐνύδρῳ. Ταῦτα γὰρ ἀλλήλοις ἀντιδιαιρεῖται, ἐκ τοῦ αὐτοῦ γένους ὄντα· τὸ γὰρ ζῷον διαιρεῖται [εἰς ταῦτα,] εἴς τε τὸ πτηνὸν, καὶ τὸ πεζὸν, καὶ τὸ ἔνυδρον· καὶ οὐδέν γε τούτων πρότερον ἢ ὕστερόν ἐστιν, ἀλλ' ἅμα τῇ φύσει τὰ τοιαῦτα δοκεῖ εἶναι. Διαιρεθείη δ' ἂν καὶ τούτων ἕκαστον εἰς εἴδη πάλιν· οἷον τὸ πτηνὸν, καὶ τὸ πεζὸν, καὶ τὸ ἔνυδρον. Ἔσται οὖν κἀκεῖνα ἅμα τῇ φύσει, ὅσα ἐκ τοῦ αὐτοῦ γένους κατὰ τὴν αὐτὴν διαίρεσιν ἐστι. 4. Τὰ δὲ γένη τῶν εἰδῶν ἀεὶ πρότερα· οὐ γὰρ ἀντιστρέφει κατὰ τὴν τοῦ εἶναι ἀκολούθησιν· οἷον, ἐνύδρου μὲν ὄντος, ἔστι ζῷον· ζῴου δὲ ὄντος, οὐκ ἀνάγκη ἔνυδρον εἶναι. 5. Ἅμα οὖν τῇ φύσει λέγεται, ὅσα ἀντιστρέφει μὲν κατὰ τὴν τοῦ εἶναι ἀκολούθησιν, μηδαμῶς δὲ ἕτερον ἑτέρῳ αἴτιον τοῦ εἶναί ἐστι, καὶ τὰ ἐκ τοῦ αὐτοῦ γένους ἀντιδιῃρημένα ἀλλήλοις· ἁπλῶς δὲ ἅμα, ὧν ἡ γένεσις ἐν τῷ αὐτῷ χρόνῳ [ἐστί.]

CAPUT XI. [XIV.]

Κινήσεως δέ ἐστιν εἴδη ἕξ, γένεσις, φθορά, αὔξησις, μείωσις, ἀλλοίωσις, καὶ ἡ κατὰ τόπον μεταβολή. 2. Αἱ μὲν οὖν ἄλλαι κινήσεις, φανερὸν, ὅτι ἕτεραι ἀλλήλων εἰσίν. Οὐ γάρ ἐστιν ἡ γένεσις φθορά· οὐδέ γε ἡ αὔξησις μείωσις· οὐδὲ ἡ ἀλλοίωσις ἡ κατὰ τόπον μεταβολή· ὡσαύτως δὲ καὶ αἱ ἄλλαι. 3. Ἐπὶ δὲ τῆς ἀλλοιώσεως ἔχει τινὰ ἀπορίαν, μή ποτε ἀναγκαῖον ᾖ, τὸ ἀλλοιούμενον κατά τινα τῶν λοιπῶν κινήσεων ἀλλοιοῦσθαι. Τοῦτο δὲ οὐκ ἀληθές ἐστι· σχεδὸν γὰρ κατὰ πάντα τὰ πάθη, ἢ τά γε πλεῖστα, συμβέβηκεν ἀλλοιοῦσθαι ἡμᾶς, οὐδεμιᾶς τῶν ἄλλων κινήσεων κοινωνούσης· οὔτε γὰρ αὔξεσθαι ἀναγκαῖον τὸ κατὰ πάθος κινούμενον, οὔτε μειοῦσθαι· ὡσαύτως δὲ καὶ ἐπὶ τῶν ἄλλων· ὥσθ' ἑτέρα ἂν εἴη παρὰ τὰς ἄλλας κινήσεις ἡ ἀλλοίωσις· εἰ γὰρ ἦν ἡ αὐτὴ, ἔδει τὸ ἀλλοιούμενον εὐθὺς καὶ αὔξεσθαι, ἢ μειοῦσθαι, ἤ τινα τῶν ἄλλων ἀκολουθεῖν κινήσεων· ἀλλ' οὐκ ἀνάγκη. 4. Ὡσαύτως δὲ καὶ τὸ αὐξανόμενον, ἤ τινα ἄλλην κινησιν κινούμενον, ἔδει ἀλλοιοῦσθαι. Ἀλλ' ἔστι τινὰ αὐξανόμενα, ἃ οὐκ ἀλλοιοῦται· οἷον τὸ τετράγωνον, γνώμονος περιτεθέντος, ηὔξηται μὲν, ἀλλοιότερον δὲ οὐδὲν γεγένηται· ὡσαύτως δὲ καὶ ἐπὶ τῶν ἄλλων τῶν τοιούτων· ὥσθ' ἕτεραι ἂν εἴησαν αἱ κινήσεις ἀλλήλων. 5. Ἔστι δὲ ἁπλῶς τῇ μὲν κινήσει ἠρεμία ἐναντίον. Ταῖς δὲ καθ' ἕκαστα αἱ καθ' ἕκαστα· γενέσει μὲν φθορά· αὐξήσει δὲ μείωσις· τῇ δὲ κατὰ τόπον μεταβολῇ ἡ κατὰ τόπον ἠρεμία. Μάλιστα δὲ ἔοικεν ἀντικεῖσθαι ἡ εἰς τὸν ἐναντίον τόπον μεταβολή, οἷον τῇ κάτωθεν ἡ ἄνω, τῇ δὲ ἄνωθεν ἡ κάτω. 6. Τῇ δὲ λοιπῇ τῶν ἀποδοθεισῶν κινήσεων, οὐ ῥᾴδιον ἀποδοῦναι, τί ποτέ ἐστιν ἐναντίον. Ἔοικε δὲ οὐδὲν εἶναι αὐτῇ ἐναντίον· εἰ μή τις καὶ ἐπὶ ταύτης τὴν κατὰ τὸ ποιὸν ἠρεμίαν ἀντιθείη, ἢ τὴν εἰς τὸ ἐναντίον τοῦ ποιοῦ μεταβολήν· καθάπερ καὶ ἐπὶ τῆς κατὰ τόπον μεταβολῆς τὴν κατὰ τόπον ἠρεμίαν, ἢ τὴν εἰς τὸν ἐναντίον τόπον μεταβολήν· ἔστι γὰρ καὶ ἡ ἀλλοίωσις μεταβολὴ κατὰ τὸ ποιόν· ὥστε ἀντίκειται τῇ κατὰ τὸ ποιὸν κινήσει ἡ κατὰ τὸ ποιὸν ἠρεμία, ἢ ἡ εἰς τὸ ἐναντίον τοῦ ποιοῦ μεταβολή· οἷον τὸ λευκὸν γίνεσθαι τῷ μέλαν γίνεσθαι· ἀλλοιοῦται γὰρ, εἰς ἐναντία τοῦ ποιοῦ μεταβολῆς γινομένης.

CAPUT XII. [XV.]

Τὸ δὲ ἔχειν κατὰ πλείους τρόπους λέγεται. 2. [illegible] γὰρ ὡς ἕξιν καὶ διάθεσιν, ἢ ἄλλην τινὰ ποιότητα· λεγόμεθα γὰρ καὶ ἐπιστήμην ἔχειν, καὶ ἀρετήν. Ἢ ὡς ποσόν· οἷον ὃ τυγχάνει τις ἔχειν μέγεθος· [illegible]

ται γὰρ τρίπηχυ μέγεθος ἔχειν, ἢ τετράπηχυ. 4. Ἢ ὡς τὰ περὶ τὸ σῶμα· οἷον ἱμάτιον, ἢ χιτῶνα. 5. Ἢ ὡς ἐν μορίῳ· οἷον ἐν χειρὶ δακτύλιον. 6. Ἢ ὡς μέρος· οἷον χεῖρα, ἢ πόδα. 7. Ἢ ὡς ἐν ἀγγείῳ· οἷον ὁ μέδιμνος τοὺς πυρούς, ἢ τὸ κεράμιον τὸν οἶνον· οἶνον γὰρ ἔχειν λέγεται τὸ κεράμιον, καὶ ὁ μέδιμνος πυρούς. Ταῦτ᾽ οὖν πάντα, ὡς ἐν ἀγγείῳ, ἔχειν λέγεται. 8. Ἢ ὡς κτῆμα· ἔχειν γὰρ οἰκίαν ἢ ἀγρὸν λεγόμεθα. 9. Λέγεται δὲ καὶ ὁ ἀνὴρ γυναῖκα ἔχειν, καὶ ἡ γυνὴ ἄνδρα· ἔοικε δὲ ἀλλοτριώτατος ὁ νῦν ῥηθεὶς τρόπος [τοῦ ἔχειν] εἶναι· οὐδὲν γὰρ ἄλλο τῷ ἔχειν γυναῖκα σημαίνομεν, ἢ ὅτι συνοικεῖ. 10. Ἴσως δὲ ἂν καὶ ἄλλοι τινὲς φανείησαν τοῦ ἔχειν τρόποι· οἱ δὲ εἰωθότες λέγεσθαι σχεδὸν ἅπαντες κατηρίθμηνται.

ΑΡΙΣΤΟΤΕΛΟΥΣ
ΠΕΡΙ ΕΡΜΗΝΕΙΑΣ ΒΙΒΛΙΟΝ.

ARISTOTELIS
DE INTERPRETATIONE LIBER.

CAPUT I.

ρῶτον δεῖ θέσθαι, τί ὄνομά ἐστι, καὶ τί ῥῆμα·
ια, τί ἐστιν ἀπόφασις καὶ κατάφασις, καὶ ἀπόφαν-
καὶ λόγος. 2. Ἔστι μὲν οὖν τὰ ἐν τῇ φωνῇ τῶν
ῇ ψυχῇ παθημάτων σύμβολα· καὶ τὰ γραφόμενα
ἐν τῇ φωνῇ. 3. Καὶ ὥσπερ οὐδὲ γράμματα πᾶσι
ὐτά, οὕτως οὐδὲ φωναὶ αἱ αὐταί· ὧν μέντοι ταῦ-
ημεῖα πρώτως, τὰ αὐτὰ πᾶσι παθήματα τῆς ψυ-
καὶ ὧν ταῦτα ὁμοιώματα, πράγματα ἤδη τὰ αὐ-
Περὶ μὲν οὖν τούτων εἴρηται ἐν τοῖς περὶ ψυ-
ἄλλης γὰρ ταῦτα πραγματείας. 4. Ἔστι δ᾽
ρ ἐν τῇ ψυχῇ ὁτὲ μὲν νόημα ἄνευ τοῦ ἀληθεύειν
ύδεσθαι, ὁτὲ δὲ ἤδη, ᾧ ἀνάγκη τούτων ὑπάρχειν
ρον· οὕτω καὶ ἐν τῇ φωνῇ· περὶ γὰρ σύνθεσιν
αίρεσίν ἐστι τὸ ψεῦδός τε καὶ τὸ ἀληθές. 5. Τὰ
ὀνόματα αὐτὰ καὶ τὰ ῥήματα ἔοικε τῷ ἄνευ
έσεως καὶ διαιρέσεως νοήματι· οἷον τὸ ἄνθρω-
ἢ τὸ λευκόν, ὅταν μὴ προστεθῇ τι· οὔτε γὰρ
ος, οὔτε ἀληθές πω. Σημεῖον δέ ἐστι τοῦδε· καὶ
ὁ τραγέλαφος σημαίνει μέν τι, οὔπω δὲ ἀληθὲς τι
δος, ἂν μὴ τὸ εἶναι ἢ τὸ μὴ εἶναι προστεθῇ, ἢ
ς, ἢ κατὰ χρόνον.

CAPUT II.

νομα μὲν οὖν ἐστι φωνὴ σημαντικὴ κατὰ συν-
, ἄνευ χρόνου, ἧς μηδὲν μέρος ἐστὶ σημαντικὸν
σμένον. 2. Ἐν γὰρ τῷ Κάλλιππος τὸ ἵππος
αὐτὸ καθ᾽ ἑαυτὸ σημαίνει, ὥσπερ ἐν τῷ λόγῳ
λὸς ἵππος. Οὐ μὴν οὐδ᾽, ὥσπερ ἐν τοῖς ἁπλοῖς
ιν, οὕτως ἔχει καὶ ἐν τοῖς συμπεπλεγμένοις· ἐν
μὲν γὰρ οὐδαμῶς τὸ μέρος ἐστὶ σημαντικόν·
ύτοις βούλεται μέν, ἀλλ᾽ οὐδενὸς κεχωρισμέ-
ν ἐν τῷ ἐπακτροκέλης τὸ κέλης οὐδέν τι σημαί-
ἑαυτό. 3. Τὸ δὲ κατὰ συνθήκην, ὅτι φύ-
ὀνομάτων οὐδέν ἐστιν, ἀλλ᾽ ὅταν γένηται σύμ-
ἐπεὶ δηλοῦσί γέ τι καὶ οἱ ἀγράμματοι ψόφοι,
ρίων, ὧν οὐδέν ἐστιν ὄνομα. 4. Τὸ δὲ οὐκ
ος οὐκ ὄνομα. Οὐ μὴν οὐδὲ κεῖταί γε ὄνομα,
καλεῖν αὐτό· οὔτε γὰρ λόγος, οὔτε ἀπόφασίς ἐστιν· ἀλλ᾽ ἔστω ὄνομα ἀόριστον, ὅτι ὁμοίως ἐφ᾽ ὁτουοῦν ὑπάρχει, καὶ ὄντος καὶ μὴ ὄντος. 5. Τὸ δὲ Φίλωνος, ἢ Φίλωνι, καὶ ὅσα τοιαῦτα, οὐκ ὀνόματα, ἀλλὰ πτώσεις ὀνόματος. Λόγος δέ ἐστιν αὐτοῦ τὰ μὲν ἄλλα κατὰ τὰ αὐτά· ὅτι δὲ μετὰ τοῦ ἔστιν, ἢ ἦν, ἢ ἔσται, οὐκ ἀληθεύει, ἢ ψεύδεται, τὸ δὲ ὄνομα ἀεί, [διαφέρει·] οἷον, Φίλωνός ἐστιν, ἢ οὐκ ἔστιν· οὐδὲν γάρ πω οὔτε ἀληθεύει, οὔτε ψεύδεται.

CAPUT III.

Ῥῆμα δέ ἐστι τὸ προσσημαῖνον χρόνον, οὗ μέρος οὐθὲν σημαίνει χωρίς, καὶ ἔστιν ἀεὶ τῶν καθ᾽ ἑτέρου λεγομένων σημεῖον. 2. Λέγω δ᾽, ὅτι προσσημαίνει χρόνον· οἷον ὑγίεια μὲν ὄνομα· τὸ δὲ ὑγιαίνει ῥῆμα· προσσημαίνει γὰρ τὸ νῦν ὑπάρχειν. 3. Καὶ ἀεὶ τῶν καθ᾽ ἑτέρου λεγομένων σημεῖόν ἐστιν· οἷον τῶν καθ᾽ ὑποκειμένου, ἢ ἐν ὑποκειμένῳ ὄντων. 4. Τὸ δὲ οὐχ ὑγιαίνει, καὶ τὸ οὐ κάμνει, οὐ ῥῆμα λέγω· προσσημαίνει μὲν γὰρ χρόνον, καὶ ἀεὶ κατά τινος ὑπάρχει· τῇ δὲ διαφορᾷ ὄνομα οὐ κεῖται· ἀλλ᾽ ἔστω ἀόριστον ῥῆμα, ὅτι ὁμοίως ἐφ᾽ ὁτουοῦν ὑπάρχει, καὶ ὄντος, καὶ μὴ ὄντος. 5. Ὁμοίως δὲ καὶ ὑγίανε, καὶ τὸ ὑγιανεῖ, οὐ ῥῆμα, ἀλλὰ πτώσεις ῥήματος· διαφέρει δὲ τοῦ ῥήματος, ὅτι τὸ μὲν τὸν παρόντα προσσημαίνει χρόνον, τὰ δὲ τὸν πέριξ. 6. Αὐτὰ μὲν οὖν καθ᾽ αὑτὰ λεγόμενα τὰ ῥήματα ὀνόματά τέ ἐστι, καὶ σημαίνει τι· ἵστησι γὰρ ὁ λέγων τὴν διάνοιαν, καὶ ὁ ἀκούσας ἠρέμησεν· ἀλλ᾽ εἰ ἔστιν, ἢ μή, οὔπω σημαίνει· οὐδὲ γὰρ τὸ εἶναι, ἢ μὴ εἶναι, σημεῖόν ἐστι τοῦ πράγματος, οὐδὲ ἐὰν τὸ ὂν εἴπῃς αὐτὸ ψιλόν· αὐτὸ μὲν γὰρ οὐδέν ἐστι· προσσημαίνει δὲ σύνθεσίν τινα, ἣν ἄνευ τῶν συγκειμένων οὐκ ἔστι νοῆσαι.

CAPUT IV.

Λόγος δέ ἐστι φωνὴ σημαντικὴ κατὰ συνθήκην, ἧς τῶν μερῶν τι σημαντικόν ἐστι κεχωρισμένον· ὡς φάσις, ἀλλ᾽ οὐχ ὡς κατάφασις· [ἢ ἀπόφασις. Λέγω δέ,] οἷον ἄνθρωπος σημαίνει μέν τι, ἀλλ᾽ οὐχ, ὅτι ἐστὶν, ἢ οὐκ ἔστιν· ἀλλ᾽ ἔσται κατάφασις, ἢ ἀπόφασις, ἐὰν προστεθῇ τι. 2. Ἀλλ᾽ οὐχ ἡ τοῦ ἀνθρώπου

συλλαβὴ μία· οὐδὲ γὰρ ἐν τῷ μῦς τὸ ῦς σημαντικὸν, ἀλλὰ φωνή ἐστι νῦν μόνον· ἐν δὲ τοῖς διπλοῖς σημαίνει μέν τι, ἀλλ' οὐ καθ' αὑτὸ, ὥσπερ εἴρηται. 3. Ἔστι δὲ ἅπας λόγος μὲν σημαντικὸς, οὐχ ὡς ὄργανον δὲ, ἀλλ' (ὥσπερ εἴρηται) κατὰ συνθήκην. 4. Ἀποφαντικὸς δὲ οὐ πᾶς, ἀλλ' ἐν ᾧ τὸ ἀληθεύειν ἢ ψεύδεσθαι ὑπάρχει· οὐκ ἐν ἅπασι δὲ ὑπάρχει· οἷον ἡ εὐχὴ λόγος μὲν, ἀλλ' οὔτε ἀληθὴς, οὔτε ψευδής. 5. Οἱ μὲν οὖν ἄλλοι ἀφείσθωσαν· ῥητορικῆς γὰρ ἢ ποιητικῆς οἰκειοτέρα ἡ σκέψις· ὁ δὲ ἀποφαντικὸς τῆς νῦν θεωρίας.

CAPUT V.

Ἔστι δὲ εἷς, πρῶτος λόγος ἀποφαντικὸς κατάφασις· εἶτα ἀπόφασις· οἱ δ' ἄλλοι πάντες συνδέσμῳ εἷς. 2. Ἀνάγκη δὲ, πάντα λόγον ἀποφαντικὸν ἐκ ῥήματος εἶναι, ἢ ἐκ πτώσεως ῥήματος· καὶ γὰρ ὁ τοῦ ἀνθρώπου λόγος, ἐὰν μὴ τὸ ἔστιν, ἢ ἦν, ἢ ἔσται, ἤ τι τοιοῦτον προστεθῇ, οὔπω λόγος ἀποφαντικός. 3. Διότι δὴ ἕν τί ἐστιν, ἀλλ' οὐ πολλὰ, τὸ ζῶον πεζὸν δίπουν; οὐ γὰρ δὴ τῷ σύνεγγυς εἰρῆσθαι εἷς ἔσται· ἔστι δὲ ἄλλης τοῦτο πραγματείας εἰπεῖν. 4 Ἔστι δὲ εἷς λόγος ἀποφαντικὸς ἢ ὁ ἓν δηλῶν, ἢ ὁ συνδέσμῳ εἷς· πολλοὶ δὲ οἱ πολλὰ καὶ μὴ ἕν, ἢ οἱ ἀσύνδετοι. 5. Τὸ μὲν οὖν ὄνομα, ἢ τὸ ῥῆμα, φάσις ἔστω μόνον· ἐπειδὴ οὐκ ἔστιν εἰπεῖν οὕτω δηλοῦντά τι τῇ φωνῇ, ὥστε ἀποφαίνεσθαι, ἢ ἐρωτῶντός τινος, ἢ μὴ, ἀλλ' αὐτὸν προαιρούμενον. Τούτων δὲ ἡ μὲν ἁπλῆ ἐστιν ἀπόφανσις, οἷόν τι κατά τινος, ἤ τι ἀπό τινος· ἡ δὲ ἐκ τούτων συγκειμένη, οἷον λόγος τις ἤδη σύνθετος. 6 Ἔστι δὲ ἁπλῆ ἀπόφανσις φωνὴ σημαντικὴ περὶ τοῦ ὑπάρχειν τι, ἢ μὴ ὑπάρχειν, ὡς οἱ χρόνοι διῄρηνται.

CAPUT VI.

Κατάφασις δέ ἐστιν ἀπόφανσίς τινος κατά τινος. 2. Ἀπόφασις δέ ἐστιν ἀπόφανσίς τινος ἀπό τινος. 3. Ἐπεὶ δέ ἐστι καὶ τὸ ὑπάρχον ἀποφαίνεσθαι ὡς μὴ ὑπάρχον, καὶ τὸ μὴ ὑπάρχον ὡς ὑπάρχον, καὶ τὸ ὑπάρχον ὡς ὑπάρχον, καὶ τὸ μὴ ὑπάρχον ὡς μὴ ὑπάρχον, καὶ περὶ τοὺς ἐκτὸς δὲ τοῦ νῦν χρόνους ὡσαύτως· ἅπαν ἂν ἐνδέχοιτο καὶ ὃ κατέφησέ τις ἀποφῆσαι, καὶ ὃ ἀπέφησέ [τις] καταφῆσαι· ὥστε δῆλον, ὅτι πάσῃ καταφάσει ἐστὶν ἀπόφασις ἀντικειμένη, καὶ πάσῃ ἀποφάσει κατάφασις. 4. Καὶ ἔστω τοῦτο ἀντίφασις· κατάφασις καὶ ἀπόφασις αἱ ἀντικείμεναι. 5. Λέγω δὲ ἀντικεῖσθαι τὴν τοῦ αὐτοῦ κατὰ τοῦ αὐτοῦ, μὴ ὁμωνύμως δὲ, καὶ ὅσα ἄλλα τῶν τοιούτων προσδιοριζόμεθα πρὸς τὰς σοφιστικὰς ἐνοχλήσεις.

CAPUT VII.

Ἐπεὶ δ' ἐστὶ τὰ μὲν καθόλου τῶν πραγμάτων, τὰ δὲ καθ' ἕκαστον· (λέγω δὲ καθόλου μὲν, ὃ ἐπὶ πλειόνων πέφυκε κατηγορεῖσθαι· καθ' ἕκαστον δὲ, ὃ μή· οἷον ἄνθρωπος μὲν τῶν καθόλου· Καλλίας δὲ τῶν καθ' ἕκαστον·) ἀνάγκη δὲ ἀποφαίνεσθαι, ὡς ὑπάρχει τι, ἢ μὴ, ὁτὲ μὲν τῶν καθόλου τινὶ, ὁτὲ δὲ τῶν καθ' ἕκαστον. 2. Ἐὰν μὲν οὖν καθόλου ἀποφαίνηταί τις, ἐπὶ τοῦ καθόλου ὅτι ὑπάρχει, ἢ μή· ἔσονται αὗται ἐναντίαι αἱ ἀποφάνσεις· λέγω δὲ ἐπὶ τοῦ καθόλου ἀποφαίνεσθαι καθόλου· οἷον πᾶς ἄνθρωπος λευκὸς, οὐδεὶς ἄνθρωπος λευκός. 3. Ὅταν δὲ ἐπὶ τῶν καθόλου μὲν, μὴ καθόλου δέ· αὗται μὲν οὐκ εἰσὶν ἐναντίαι· τὰ μέν τοι δηλούμενα ἔστιν εἶναί ποτε ἐναντία· λέγω δὲ τὸ μὴ καθόλου ἀποφαίνεσθαι ἐπὶ τῶν καθόλου· οἷον ἔστι λευκὸς ἄνθρωπος, οὐκ ἔστι λευκὸς ἄνθρωπος· καθόλου γὰρ ὄντος τοῦ ἄνθρωπος, οὐχ ὡς καθόλου κέχρηται τῇ ἀποφάνσει· τὸ γὰρ πᾶς οὐ τὸ καθόλου σημαίνει, ἀλλ' ὅτι καθόλου. 4. Ἐπὶ δὲ τοῦ κατηγορουμένου καθόλου τὸ καθόλου κατηγορεῖν, οὐκ ἔστιν ἀληθές· οὐδεμία γὰρ κατάφασις ἀληθὴς ἔσται, ἐν ᾗ τοῦ κατηγορουμένου καθόλου τὸ καθόλου κατηγορεῖται· οἷον ἔστι πᾶς ἄνθρωπος πᾶν ζῶον. 5. Ἀντικεῖσθαι μὲν οὖν κατάφασιν ἀποφάσει λέγω ἀντιφατικῶς τὴν τὸ καθόλου σημαίνουσαν τῇ τὸ οὐ καθόλου· οἷον πᾶς ἄνθρωπος λευκὸς, οὐ πᾶς ἄνθρωπος λευκός· οὐδεὶς ἄνθρωπος λευκὸς, ἔστι τὶς ἄνθρωπος λευκός. Ἐναντίως δὲ τὴν τοῦ καθόλου κατάφασιν, [illegible] τὴν τοῦ καθόλου ἀπόφασιν· οἷον πᾶς ἄνθρωπος [illegible]καιος, οὐδεὶς ἄνθρωπος δίκαιος. Διὸ ταύτας μὲν [illegible] οἷόν τε ἅμα ἀληθεῖς εἶναι. Τὰς δὲ ἀντικειμένας τα[illegible]ταις ἐνδέχεταί ποτε ἐπὶ τοῦ αὐτοῦ συναληθεύειν· [illegible] οὐ πᾶς ἄνθρωπος λευκὸς, καὶ ἔστι τὶς ἄνθρωπος [illegible]κός. 6. Ὅσαι μὲν οὖν ἀντιφάσεις τῶν καθόλου [illegible] καθόλου, ἀνάγκη τὴν ἑτέραν ἀληθῆ εἶναι, ἢ ψευ[illegible] 7. Καὶ ὅσαι ἐπὶ τῶν καθ' ἕκαστα· οἷον ἔστι Σωκρ[illegible]της λευκὸς, οὐκ ἔστι Σωκράτης λευκός. 8. Ὅσαι [illegible] ἐπὶ τῶν καθόλου μὲν, μὴ καθόλου δέ· οὐκ ἀεὶ ἡ [illegible] ἀληθὴς, ἡ δὲ ψευδής· ἅμα γὰρ ἀληθές ἐστιν ε[illegible] ὅτι ἐστὶν ἄνθρωπος λευκὸς, καὶ οὐκ ἔστιν ἄνθρω[illegible] λευκός· καὶ ἔστιν ἄνθρωπος καλὸς, καὶ οὐκ ἔστιν [illegible]θρωπος καλός. Εἰ γὰρ αἰσχρὸς, καὶ οὐ καλός· [illegible] εἰ γίνεταί τι, καὶ οὐκ ἔστι. Δόξειε δ' ἂν ἐξαίφ[illegible] ἄτοπον εἶναι, διὰ τὸ φαίνεσθαι σημαίνειν [ταὐτ[illegible] τὸ, οὐκ ἔστιν ἄνθρωπος λευκὸς, ἅμα καὶ τὸ, οὐ[illegible] ἄνθρωπος λευκός· τὸ δὲ οὔτε ταὐτὸν σημαίνει, [illegible] ἅμα, ἐξ ἀνάγκης. 9. Φανερὸν δὲ, ὅτι καὶ μία ἀπό[illegible]σις μιᾶς καταφάσεώς ἐστι· τὸ γὰρ αὐτὸ δεῖ ἀποφ[illegible] τὴν ἀπόφασιν, ὅπερ κατέφησεν ἡ κατάφασις, καὶ [illegible] τοῦ αὐτοῦ, ἢ τῶν καθ' ἕκαστά τινος, ἢ ἀπὸ τῶν [illegible]θόλου τινὸς, [ἢ] ὡς καθόλου, ἢ ὡς μὴ καθόλου. [illegible]γω δὲ, οἷον, ἔστι Σωκράτης λευκὸς, οὐκ ἔστι [illegible]της λευκός. Ἐὰν δὲ ἄλλο τι ἀπὸ τοῦ αὐτοῦ, [illegible] ἄλλου τὸ αὐτὸ, οὐχ ἡ ἀντικειμένη, ἀλλ' ἔσται [illegible] ἑτέρα. Τῇ δὲ, πᾶς ἄνθρωπος λευκὸς, ἡ, οὐ πᾶ[illegible]θρωπος λευκός· τῇ δὲ, τὶς ἄνθρωπος λευκὸς, ἡ, [illegible]δεὶς ἄνθρωπος λευκός· τῇ δὲ, ἔστιν ἄνθρωπος [illegible]κὸς, ἡ, οὐκ ἔστιν ἄνθρωπος λευκός. 10. Ὅτι [illegible] οὖν μία κατάφασις μιᾷ ἀποφάσει ἀντίκειται ἀντι[illegible]τικῶς, καὶ τίνες εἰσὶν αὗται, εἴρηται· καὶ ὅτι αἱ [illegible]τίαι ἄλλαι, καὶ τίνες εἰσὶν αὗται· καὶ ὅτι οὐ [illegible] ἀληθὴς ἀντίφασις, ἢ ψευδὴς, καὶ διὰ τί, καὶ [illegible] ἀληθὴς, ἢ ψευδής.

CAPUT VIII.

Μία δέ ἐστι κατάφασις καὶ ἀπόφασις ἡ ἓν [illegible] ἑνὸς σημαίνουσα, ἢ καθόλου ὄντος, ὡς καθόλου, [illegible] ὁμοίως· οἷον πᾶς ἄνθρωπος λευκός ἐστιν, οὐ πᾶ[illegible]θρωπος λευκός ἐστιν· ἔστιν ἄνθρωπος λευκός, [illegible] ἔστιν ἄνθρωπος λευκός· οὐδεὶς ἄνθρωπος λ[illegible] [ἐστιν, ἔστι] τὶς ἄνθρωπος λευκός· εἰ τὸ λευκὸν [illegible]μαίνει. 2. Εἰ δὲ δυοῖν ἓν ὄνομα κεῖται, ἐξ ὧν μ[illegible] ἕν, οὐ μία κατάφασις, οὐδὲ μία ἀπόφασις· οἷον, [illegible]θεῖτο ὄνομα ἱμάτιον ἵππῳ καὶ ἀνθρώπῳ, τὸ [illegible] ἱμάτιον λευκὸν, αὕτη οὐ μία κατάφασις, οὐδὲ ἀ[illegible]σις μία. Οὐδὲν γὰρ διαφέρει τοῦτο τοῦ εἰπεῖν, ὅτι [illegible] ἄνθρωπος καὶ ἵππος λευκός. Τοῦτο δὲ οὐδὲ[illegible] φέρει τοῦ εἰπεῖν, ἔστιν ἄνθρωπος λευκὸς, καὶ ἔστι[illegible]πος λευκός. Εἰ οὖν αὗται πολλὰ σημαίνου[illegible] εἰσὶ πολλαὶ, δῆλον, ὅτι καὶ ἡ πρώτη ἤτοι πολλὰ [illegible]δὲν σημαίνει· οὐ γάρ ἐστί τις ἄνθρωπος ἵππος.

οὐδ' ἐν ταύταις ἀνάγκη, τὴν μὲν ἀληθῆ, τὴν δὲ ψευδῆ
εἶναι ἀντίφασιν.

CAPUT IX.

Ἐπὶ μὲν οὖν τῶν ὄντων καὶ γενομένων ἀνάγκη τὴν
κατάφασιν ἢ τὴν ἀπόφασιν ἀληθῆ ἢ ψευδῆ εἶναι· καὶ
ἐπὶ μὲν τῶν καθόλου ὡς καθόλου ἀεὶ τὴν μὲν ἀληθῆ,
τὴν δὲ ψευδῆ εἶναι· καὶ ἐπὶ τῶν καθ' ἕκαστα, ὥσπερ
εἴρηται. Ἐπὶ δὲ τῶν καθόλου μὴ καθόλου λεχθέν-
των οὐκ ἀνάγκη. Εἴρηται δὲ καὶ περὶ τούτων. Ἐπὶ
δὲ τῶν καθ' ἕκαστα καὶ μελλόντων οὐχ ὁμοίως. 2. Εἰ
γὰρ πᾶσα κατάφασις ἢ ἀπόφασις ἀληθὴς ἢ ψευδής·
καὶ ἅπαν ἀνάγκη ὑπάρχειν ἢ μὴ ὑπάρχειν· εἰ γὰρ ὁ
μὲν φήσει ἔσεσθαί τι, ὁ δὲ μὴ φήσει τὸ αὐτὸ τοῦτο,
δῆλον, ὅτι ἀνάγκη ἀληθεύειν τὸν ἕτερον αὐτῶν, εἰ
πᾶσα κατάφασις ἢ ἀπόφασις ἀληθὴς ἢ ψευδής. Ἄμ-
φω γὰρ οὐχ ὑπάρξει ἅμα ἐπὶ τοῖς τοιούτοις· εἰ γὰρ
ἀληθὲς εἰπεῖν, ὅτι λευκὸν, ἢ ὅτι οὐ λευκὸν, ἀνάγκη εἶναι
λευκὸν ἢ οὐ λευκόν. Καὶ εἰ ἔστι λευκὸν, ἢ οὐ λευκὸν,
ἀληθὲς ἦν φάναι, ἢ ἀποφάναι· καὶ εἰ μὴ ὑπάρχει,
ψεύδεται· καὶ εἰ ψεύδεται, οὐχ ὑπάρχει. Ὥστε ἀνάγ-
κη ἢ τὴν κατάφασιν, ἢ τὴν ἀπόφασιν, ἀληθῆ εἶναι,
ἢ ψευδῆ. 3. Οὐδὲν ἄρα οὔτε ἐστὶν, οὔτε γίνεται, οὔ-
τε ἀπὸ τύχης, οὔθ', ὁπότερ' ἔτυχεν, οὐδὲ ἔσται, ἢ οὐκ
ἔσται, ἀλλ' ἐξ ἀνάγκης ἅπαντα, καὶ οὐχ ὁπότερ' ἔτυχεν·
ἢ γὰρ ὁ φὰς ἀληθεύει, ἢ ὁ ἀποφάς· ὁμοίως γὰρ ἂν
ἐγίνετο, ἢ οὐκ ἐγίνετο· τὸ γὰρ ὁπότερ' ἔτυχεν οὐδὲν
μᾶλλον οὕτως, ἢ μὴ οὕτως, ἔχει, ἢ ἕξει. 4. Ἔτι δὲ,
εἰ ἔστι λευκὸν νῦν, ἀληθὲς ἦν εἰπεῖν πρότερον, ὅτι
ἔσται λευκόν· ὥστε ἀεὶ ἀληθὲς ἦν εἰπεῖν, ὁτιοῦν τῶν
γενομένων ὅτι ἐστὶν, ἢ ἔσται. Εἰ δὲ ἀεὶ ἀληθὲς ἦν
εἰπεῖν, ὅτι ἐστὶν ἢ ἔσται, οὐχ οἷόν τε τοῦτο μὴ εἶναι, οὐ-
δὲ μὴ ἔσεσθαι· ὃ δὲ μὴ οἷόν τε μὴ γενέσθαι, ἀδύνατον μὴ
γενέσθαι· ὃ δὲ ἀδύνατον μὴ γενέσθαι, ἀνάγκη γενέ-
σθαι· ἅπαντα οὖν τὰ ἐσόμενα ἀναγκαῖον γενέσθαι.
Οὐδὲν ἄρα ὁπότερ' ἔτυχεν, οὐδὲ ἀπὸ τύχης ἔσται· εἰ
γὰρ ἀπὸ τύχης, οὐκ ἐξ ἀνάγκης. 5. Ἀλλὰ μὴν οὐδ'
ὡς οὐδέτερόν γε ἀληθὲς ἐνδέχεται λέγειν· οἷον, [ὅτι]
οὔτε ἔσται, οὔτε οὐκ ἔσται· πρῶτον μὲν γὰρ, οὔσης
τῆς καταφάσεως ψευδοῦς, ἡ ἀπόφασις οὐκ ἀληθής·
καὶ ταύτης ψευδοῦς οὔσης, συμβαίνει τὴν κατάφασιν
μὴ ἀληθῆ εἶναι. 6. Καὶ πρὸς τούτοις, εἰ ἀληθὲς ἦν
εἰπεῖν, ὅτι λευκὸν ἅμα καὶ μέγα, δεῖ ἄμφω ὑπάρχειν·
εἰ δὲ ὑπάρξει εἰς αὔριον, δεῖ ὑπάρξειν εἰς αὔριον· εἰ
δὲ μήτε ἔσται, μήτε μὴ ἔσται εἰς αὔριον, οὐκ ἂν εἴη
τὸ ὁπότερ' ἔτυχεν· οἷον ναυμαχία· δέοι γὰρ ἂν μήτε
γενέσθαι ναυμαχίαν, μήτε μὴ γενέσθαι. 7. Τὰ μὲν
οὖν συμβαίνοντα ἄτοπα ταῦτα καὶ τοιαῦτα ἕτερα,
εἴπερ πάσης καταφάσεως καὶ ἀποφάσεως, ἢ ἐπὶ τῶν
καθόλου λεγομένων ὡς καθόλου, ἢ ἐπὶ τῶν καθ'
ἕκαστον, ἀνάγκη τῶν ἀντικειμένων τὴν μὲν ἀληθῆ
εἶναι, τὴν δὲ ψευδῆ, μηδὲν δὲ ὁπότερ' ἔτυχεν εἶναι
ἐν τοῖς γινομένοις, ἀλλὰ πάντα εἶναι καὶ γίνεσθαι
ἐξ ἀνάγκης· ὥστε οὔτε βουλεύεσθαι δέοι ἂν, οὔτε
πραγματεύεσθαι· ὡς ἐὰν μὲν τοδὶ ποιήσομεν, ἔσται
τοδί, ἐὰν δὲ μὴ τοδὶ, οὐκ ἔσται τοδί. 8. Οὐδὲν
γὰρ κωλύει, καὶ εἰς μυριοστὸν ἔτος, τὸν μὲν φάναι
τοῦτ' ἔσεσθαι, τὸν δὲ μὴ φάναι· ὥστε ἐξ ἀνάγκης ἔσε-
σθαι ὁποτερονοῦν αὐτῶν ἀληθὲς ἦν εἰπεῖν τότε. 9.
Ἀλλὰ μὴν οὐ τοῦτο διαφέρει, εἴ τινες εἶπον τὴν ἀντί-
φασιν, ἢ μὴ εἶπον· δῆλον γὰρ, ὅτι οὕτως ἔχει τὰ πράγ-
ματα, κἂν μὴ ὁ μὲν καταφήσῃ τι, ὁ δὲ ἀποφήσῃ·
οὐ γὰρ διὰ τὸ καταφαθῆναι ἢ ἀποφαθῆναι ἔσται,
ἢ οὐκ ἔσται· οὐδ' εἰς μυριοστὸν ἔτος μᾶλλον, ἢ ἐν
ὁποσῳοῦν χρόνῳ. Ὥστε εἰ ἐν ἅπαντι τῷ χρόνῳ οὕ-
τως εἶχεν, ὥστε τὸ ἕτερον ἀληθεύεσθαι, ἀναγκαῖον ἦν,
τοῦτο γενέσθαι· καὶ ἕκαστον τῶν γινομένων ἀεὶ οὕ-
τως εἶχεν, ὥστε ἐξ ἀνάγκης γενέσθαι. Ὅτε γὰρ ἀλη-
θῶς εἶπέ τις, ὅτι ἔσται, οὐχ οἷόν τε μὴ γενέσθαι, καὶ
τὸ γενόμενον, ἀληθὲς ἦν εἰπεῖν ἀεὶ, ὅτι ἔσται. 10.
Εἰ δὴ ταῦτα ἀδύνατα· (ὁρῶμεν γὰρ, ὅτι ἐστὶν ἀρχὴ
τῶν ἐσομένων καὶ ἀπὸ τοῦ βουλεύεσθαι, καὶ ἀπὸ τοῦ
πρᾶξαί τι· καὶ ὅτι ὅλως ἐστὶν ἐν τοῖς μὴ ἀεὶ ἐνεργοῦσι
τὸ δυνατὸν εἶναι καὶ μὴ εἶναι ὁμοίως· ἐν οἷς ἄμφω
ἐνδέχεται καὶ τὸ εἶναι καὶ τὸ μὴ εἶναι· ὥστε καὶ τὸ
γενέσθαι, καὶ τὸ μὴ γενέσθαι· καὶ πολλὰ ἡμῖν δῆλά
ἐστιν οὕτως ἔχοντα· οἷον τουτὶ τὸ ἱμάτιον δυνατόν
ἐστι διατμηθῆναι, καὶ οὐ διατμηθήσεται, ἀλλ' ἔμπρο-
σθεν κατατριβήσεται· ὁμοίως δὲ καὶ τὸ μὴ διατμηθῆ-
ναι δυνατόν· οὐ γὰρ ἂν ὑπῆρχε τὸ ἔμπροσθεν αὐτὸ
κατατριβῆναι, εἴ γε μὴ δυνατὸν [ἦν τὸ] μὴ διατμηθῆ-
ναι· ὥστε καὶ ἐπὶ τῶν ἄλλων γενέσεων, ὅσαι κατὰ δύ-
ναμιν λέγονται τὴν τοιαύτην·) φανερὸν ἄρα, ὅτι οὐχ
ἅπαντα ἐξ ἀνάγκης οὔτ' ἔστιν, οὔτε γίνεται· ἀλλὰ τὰ
μὲν ὁπότερ' ἔτυχε, καὶ οὐδὲν μᾶλλον ἡ κατάφασις ἢ
ἡ ἀπόφασις [ἦν] ἀληθὴς ἢ ψευδής· τὰ δὲ μᾶλλον μὲν,
καὶ ὡς ἐπὶ τὸ πολὺ θάτερον· οὐ μὴν ἀλλ' ἐνδέχεται
γενέσθαι καὶ θάτερον, θάτερον δὲ μή. 11. Τὸ μὲν
οὖν εἶναι τὸ ὂν, ὅταν ᾖ, καὶ τὸ μὴ ὂν εἶναι, ὅταν μὴ
ᾖ, ἀνάγκη· οὐ μέντοι οὔτε τὸ ὂν ἅπαν ἀνάγκη εἶναι·
οὔτε τὸ μὴ ὂν ἀνάγκη μὴ εἶναι· οὐ γὰρ ταὐτόν ἐστι
τὸ ὂν ἅπαν εἶναι ἐξ ἀνάγκης, ὅτε ἐστὶ, καὶ τὸ ἁπλῶς
εἶναι ἐξ ἀνάγκης. Ὁμοίως δὲ καὶ ἐπὶ τοῦ μὴ ὄντος.
12. Καὶ ἐπὶ τῆς ἀντιφάσεως δὲ ὁ αὐτὸς λόγος· εἶναι
μὲν, ἢ μὴ εἶναι ἅπαν, ἀνάγκη· καὶ ἔσεσθαί γε, ἢ μή·
οὐ μέν τοί γε διελόντα εἰπεῖν θάτερον ἀναγκαῖον.
Λέγω δὲ, οἷον ἀνάγκη μὲν ἔσεσθαι ναυμαχίαν αὔριον,
ἢ μὴ ἔσεσθαι· οὐ μέντοι γενέσθαί γε αὔριον ναυμα-
χίαν ἀνάγκη, οὐδὲ μὴ γενέσθαι· γενέσθαι μέν τοι, ἢ
μὴ γενέσθαι, ἀναγκαῖον. 13. Ὥστ' ἐπεὶ ὁμοίως οἱ λόγοι
ἀληθεῖς, ὥσπερ [καὶ] τὰ πράγματα, δῆλον, ὅτι, ὁπό-
σα οὕτως ἔχει, ὥστε, ὁπότερ' ἔτυχε, καὶ τἀναντία ἐν-
δέχεσθαι, ἀνάγκη ὁμοίως ἔχειν καὶ τὴν ἀντίφασιν.
Ὅπερ συμβαίνει ἐπὶ τοῖς μὴ ἀεὶ οὖσιν, ἢ μὴ ἀεὶ μὴ οὖ-
σι. Τούτων γὰρ ἀνάγκη μὲν θάτερον μόριον τῆς
ἀντιφάσεως ἀληθὲς εἶναι, ἢ ψευδές, οὐ μέντοι τόδε, ἢ
τόδε, ἀλλ' ὁπότερ' ἔτυχε· καὶ μᾶλλον μὲν ἀληθῆ τὴν
ἑτέραν, οὐ μέντοι ἤδη ἀληθῆ, ἢ ψευδῆ· ὥστε δῆλον,
ὅτι οὐκ ἀνάγκη, πάσης καταφάσεως καὶ ἀποφάσεως
τῶν ἀντικειμένων τὴν μὲν ἀληθῆ, τὴν δὲ ψευδῆ εἶναι.
Οὐ γὰρ, ὥσπερ ἐπὶ τῶν ὄντων, οὕτως ἔχει καὶ ἐπὶ τῶν
μὴ ὄντων μὲν, δυνατῶν δὲ εἶναι, ἢ μὴ εἶναι· ἀλλ' ὥσ-
περ εἴρηται.

CAPUT X.

Ἐπεὶ δέ ἐστί τι κατά τινος ἡ κατάφασις σημαί-
νουσα, τοῦτο δέ ἐστιν ἢ ὄνομα, ἢ τὸ ἀνώνυμον· ἓν δὲ
δεῖ εἶναι, καὶ καθ' ἑνὸς, τὸ ἐν τῇ καταφάσει· (τί δὲ
ὄνομα, εἴρηται, καὶ τί ἀνώνυμον, πρότερον· τὸ γὰρ
οὐκ ἄνθρωπος ὄνομα μὲν οὐ λέγω, ἀλλ' ἀόριστον ὄνο-
μα· ἓν γάρ πως σημαίνει τὸ ἀόριστον ὄνομα· ὥσπερ
καὶ τὸ οὐχ ὑγιαίνει, οὐ ῥῆμα, ἀλλ' ἀόριστον ῥῆμα·)
ἔσται ἄρα πᾶσα κατάφασις καὶ ἀπόφασις ἢ ἐξ ὀνόμα-
τος καὶ ῥήματος, ἢ ἐξ ἀορίστου ὀνόματος καὶ ῥήματος.
2. Ἄνευ δὲ ῥήματος οὐδὲ μία κατάφασις, οὐδὲ ἀπό-
φασις· τὸ γὰρ ἔστιν, ἢ ἔσται, ἢ ἦν, ἢ γίνεται, ἢ ὅσα
ἄλλα τοιαῦτα, ῥήματα ἐκ τῶν κειμένων ἐστί· προσση-
μαίνει γὰρ χρόνον. 3. Ὥστε πρώτη [ἔσται] κατάφα-

σις καὶ ἀπόφασις τὸ, ἔστιν ἄνθρωπος, οὐκ ἔστιν ἄνθρωπος. Εἶτα, ἔστιν οὐκ ἄνθρωπος, οὐκ ἔστιν ἄνθρωπος. Πάλιν, ἔστι πᾶς ἄνθρωπος, οὐκ ἔστι πᾶς ἄνθρωπος· ἔστι πᾶς οὐκ ἄνθρωπος, οὐκ ἔστι πᾶς οὐκ ἄνθρωπος. Καὶ ἐπὶ τῶν ἐκτὸς δὲ χρόνων ὁ αὐτὸς λόγος ἐστίν. 4. Ὅταν δὲ τὸ ἔστι τρίτον προσκατηγορῆται, ἤδη διχῶς λέγονται αἱ ἀντιθέσεις. Λέγω δὲ, οἷον, ἔστι δίκαιος ἄνθρωπος, τὸ ἔστι τρίτον φημὶ συγκεῖσθαι ὄνομα ἢ ῥῆμα ἐν τῇ καταφάσει· ὥστε διὰ τοῦτο τέτταρα ταῦτα ἔσται· ὧν τὰ μὲν δύο πρὸς τὴν κατάφασιν καὶ ἀπόφασιν ἕξει κατὰ τὸ στοιχοῦν, ὡς αἱ στερήσεις· τὰ δὲ δύο οὔ. Λέγω δ᾽, ὅτι τὸ ἔστιν ἢ τῷ δικαίῳ προσκείσεται, ἢ τῷ οὐ δικαίῳ· ὥστε καὶ ἡ ἀπόφασις. Τέτταρα οὖν ἔσται Νοοῦμεν δὲ τὸ λεγόμενον ἐκ τῶν ὑπογεγραμμένων· ἔστι δίκαιος ἄνθρωπος· τούτου ἀπόφασις, οὐκ ἔστι δίκαιος ἄνθρωπος· ἔστιν οὐ δίκαιος ἄνθρωπος· τούτου ἀπόφασις, οὐκ ἔστιν οὐ δίκαιος ἄνθρωπος. Τὸ γὰρ ἔστιν ἐνταῦθα, καὶ τὸ οὐκ ἔστι, τῷ δικαίῳ καὶ τῷ οὐ δικαίῳ προσκείσεται. Ταῦτα μὲν οὖν, ὥσπερ ἐν τοῖς Ἀναλυτικοῖς εἴρηται, οὕτω τέτακται. 5. Ὁμοίως δὲ ἕξει, κἂν καθόλου τοῦ ὀνόματος ᾖ ἡ κατάφασις· οἷον, πᾶς ἐστιν ἄνθρωπος δίκαιος· ἀπόφασις τούτου, οὐ πᾶς ἐστιν ἄνθρωπος δίκαιος· πᾶς ἐστιν ἄνθρωπος οὐ δίκαιος, οὐ πᾶς ἐστιν ἄνθρωπος οὐ δίκαιος. Πλὴν οὐχ ὁμοίως τὰς κατὰ διάμετρον ἐνδέχεται συναληθεύειν· ἐνδέχεται δὲ ποτέ. Αὗται μὲν οὖν οὐκ ἀντίκεινται ἀλλήλαις. 6. Ἄλλαι δὲ δύο πρὸς τὸ οὐκ ἄνθρωπος, ὡς ὑποκείμενόν τι προστεθέν· [οἷον] ἔστι δίκαιος οὐκ ἄνθρωπος, οὐκ ἔστι δίκαιος οὐκ ἄνθρωπος· ἔστιν οὐ δίκαιος οὐκ ἄνθρωπος, οὐκ ἔστιν οὐ δίκαιος οὐκ ἄνθρωπος. Πλείους δὲ τούτων οὐκ εἰσιν ἀντιθέσεις. Αὗται δὲ χωρὶς ἐκείνων αὐταὶ καθ᾽ αὑτὰς ἔσονται, ὡς ὀνόματι τῷ οὐκ ἄνθρωπος προσχρώμεναι 7. Ἐφ᾽ ὅσων δὲ τὸ ἔστι μὴ ἁρμόττει, οἷον ἐπὶ τοῦ ὑγιαίνει καὶ βαδίζει, ἐπὶ τούτων τὸ αὐτὸ ποιεῖ οὕτω τιθέμενον, ὡς ἂν εἰ τὸ ἔστι προσήπτετο· οἷον, ὑγιαίνει πᾶς ἄνθρωπος, οὐχ ὑγιαίνει πᾶς ἄνθρωπος, ὑγιαίνει πᾶς οὐκ ἄνθρωπος, οὐχ ὑγιαίνει πᾶς οὐκ ἄνθρωπος. 8. Οὐ γάρ ἐστι τὸ οὐ πᾶς ἄνθρωπος λεκτέον· ἀλλὰ τὸ οὔ, τὴν ἀπόφασιν, τῷ ἄνθρωπος προσθετέον· τὸ γὰρ πᾶς οὐ τὸ καθόλου σημαίνει, ἀλλ᾽ ὅτι καθόλου. Δῆλον δὲ ἐκ τοῦδε, ὑγιαίνει ἄνθρωπος, οὐχ ὑγιαίνει ἄνθρωπος· ὑγιαίνει οὐκ ἄνθρωπος, οὐχ ὑγιαίνει οὐκ ἄνθρωπος. Ταῦτα γὰρ ἐκείνων διαφέρει τῷ μὴ καθόλου [εἶναι]. Ὥστε τὸ πᾶς, ἢ τὸ μηδεὶς, οὐδὲν ἄλλο προσσημαίνει, ἢ ὅτι καθόλου τοῦ ὀνόματος ἢ κατάφασιν ἢ ἀπόφασιν. Τὰ οὖν ἄλλα τὰ αὐτὰ δεῖ προστιθέναι. 9. Ἐπεὶ δὲ ἐναντία ἀπόφασίς ἐστι τῇ, ἅπαν ἐστὶ ζῶον δίκαιον, ἡ σημαίνουσα, ὅτι οὐδέν ἐστι ζῶον δίκαιον· αὗται μὲν φανερὸν ὅτι οὐδέποτε ἔσονται οὔτε ἀληθεῖς ἅμα, οὔτε ἐπὶ τοῦ αὐτοῦ· αἱ δὲ ἀντικείμεναι ταύταις ἔσονταί ποτε· οἷον, οὐ πᾶν ἐστι ζῶον δίκαιον, καὶ ἔστι τι ζῶον δίκαιον. Ἀκολουθοῦσι δὲ καὶ αὗται, τῇ μὲν, πᾶς ἄνθρωπος οὐ δίκαιός ἐστιν, ἡ, οὐδείς ἐστιν ἄνθρωπος δίκαιος· τῇ δὲ, ἔστιν οὐ πᾶς ἄνθρωπος οὐ δίκαιος, ἡ ἀντικειμένη, ὅτι ἔστι τις ἄνθρωπος δίκαιος· [ἀνάγκη γὰρ εἶναί τινα.] 10. Φανερὸν δὲ, ὅτι καὶ ἐπὶ μὲν τῶν καθ᾽ ἕκαστα [εἰ] ἀληθὲς ἐρωτηθέντα ἀποφῆσαι, [ὅτι] καὶ καταφῆσαι ἀληθές· οἷον, ἆρά γε Σωκράτης σοφός; οὔ· Σωκράτης ἄρα οὐ σοφός. Ἐπὶ δὲ τῶν καθόλου οὐκ ἀληθὴς ἡ ὁμοίως λεγομένη· ἀληθὴς δὲ ἡ ἀπόφασις. Οἷον, ἆρά γε πᾶς ἄνθρωπος σοφός; οὔ· πᾶς ἄρα ἄνθρωπος οὐ σοφός· τοῦτο γὰρ ψεῦδος· ἀλλὰ τὸ, οὐ πᾶς ἄρα ἄνθρωπος σοφὸς, ἀληθές· αὕτη δέ γέ ἐστιν ἡ ἀντικειμένη, ἐκείνη δὲ ἡ ἐναντία. 11. Αἱ δὲ κατὰ τὰ ἀόριστα ἀντικείμεναι ὀνόματα καὶ ῥήματα· οἷον ἐπὶ τοῦ μὴ ἄνθρωπος, καὶ μὴ δίκαιος, ὥσπερ ἀποφάσεις ἄνευ ὀνόματος καὶ ῥήματος δόξαιεν ἂν εἶναι. Οὐκ εἰσὶ δέ. Ἀεὶ γὰρ ἀνάγκη ἀληθεύειν ἢ ψεύδεσθαι τὴν ἀπόφασιν· ὁ δ᾽ εἰπὼν, οὐκ ἄνθρωπος, οὐδὲν μᾶλλον τοῦ εἰπόντος, ἄνθρωπος, ἀλλὰ καὶ ἧττ[...] ἠλήθευκεν, ἢ ἔψευσται, ἐὰν μή τι προστεθῇ. 12. Σημαίνει δὲ τὸ, ἔστι πᾶς οὐκ ἄνθρωπος δίκαιος, οὐ[...] δὲ μιᾷ ἐκείνων ταὐτόν· οὐδὲ ἡ ἀντικειμένη ταύτῃ, ἡ [...] οὐκ ἔστι πᾶς οὐκ ἄνθρωπος δίκαιος· τὸ δὲ, πᾶς [...] δίκαιος οὐκ ἄνθρωπος, τῷ, οὐδεὶς δίκαιος οὐκ ἄνθρωπος, ταὐτὸν σημαίνει. 13. Μετατιθέμενα δὲ [...] ὀνόματα καὶ τὰ ῥήματα ταὐτὸν σημαίνει· οἷον, ἔστι λευκὸς ἄνθρωπος, ἔστιν ἄνθρωπος λευκός. Εἰ γὰρ μὴ τοῦτό ἐστι, τοῦ αὐτοῦ πλείους ἔσονται ἀποφάσεις· ἀλλὰ δέδεικται, ὅτι μία μιᾶς· τοῦ μὲν γὰρ, ἔστι λευκὸς ἄνθρωπος, ἀπόφασις τὸ, οὐκ ἔστι λευκὸς ἄνθρωπος· τοῦ δὲ, ἔστιν ἄνθρωπος λευκὸς, εἰ μὴ ἡ α[...] ἐστι τῇ, ἔστι λευκὸς ἄνθρωπος, ἔσται ἀπόφασις· ἢ [...] τὸ, οὐκ ἔστιν οὐκ ἄνθρωπος λευκὸς, ἢ τὸ, οὐκ ἔστ[ιν] ἄνθρωπος λευκός. Ἀλλ᾽ ἡ ἑτέρα μέν ἐστιν ἀπόφα[σις] τοῦ, ἔστιν οὐκ ἄνθρωπος λευκός· ἡ ἑτέρα δὲ, τοῦ, ἔσ[τι] λευκὸς ἄνθρωπος· ὥστε ἔσονται δύο μιᾶς. Ὅτι [...] οὖν μετατιθεμένου τοῦ ὀνόματος καὶ τοῦ ῥήματο[ς] αὐτὴ γίνεται κατάφασις καὶ ἀπόφασις, δῆλον.

CAPUT XI.

Τὸ δὲ ἓν κατὰ πολλῶν, ἢ πολλὰ καθ᾽ ἑνὸς κατα[...] φάναι, καὶ ἀποφάναι, ἐὰν μὴ ἕν τι ᾖ τὸ ἐκ τῶν π[ολ]λῶν δηλούμενον, οὐκ ἔστι κατάφασις μία, οὐδὲ ἀπό[...] φασις. Λέγω δὲ ἓν οὐκ, ἐὰν ὄνομα ἓν ᾖ κείμενον, [...] δὲ ᾖ ἕν τι ἐξ ἐκείνων· οἷον, ὁ ἄνθρωπός ἐστιν [...] ζῶον, καὶ δίπουν, καὶ ἥμερον· ἀλλὰ καὶ ἕν τι γ[...] ἐκ τούτων· ἐκ δὲ τοῦ λευκοῦ, καὶ τοῦ ἀνθρ[ώπου] καὶ τοῦ βαδίζειν, οὐχ ἕν· ὥστε οὔτε ἐὰν ἕν τι [...] τούτων καταφήσῃ τις, [οὐ] μία κατάφασις, ἀλλὰ [...] νὴ μὲν μία, καταφάσεις δὲ πολλαί· οὔτε ἐὰν καθ᾽ [...] ταῦτα, ἀλλ᾽ ὁμοίως πολλαί. 2. Εἰ οὖν ἡ ἐρώτη[σις] διαλεκτικὴ ἀποκρίσεώς ἐστιν αἴτησις, ἢ τῆς προτ[άσε]ως, ἢ θατέρου μορίου τῆς ἀντιφάσεως· ἡ δὲ πρότ[ασις] ἀντιφάσεώς ἐστι μιᾶς μόριον· οὐκ ἂν εἴη ἀπόκρ[ισις] μία πρὸς ταῦτα· οὐδὲ γὰρ ἡ ἐρώτησις μία, οὐδὲ [...] ἡ ἀληθής· εἴρηται δὲ ἐν τοῖς Τοπικοῖς περὶ αὐτ[...] 3. Ἅμα δὲ δῆλον, ὅτι οὐδὲ τὸ τί ἐστιν ἐρώτησίς [...] διαλεκτική. Δεῖ γὰρ δεδόσθαι ἐκ τῆς ἐρωτήσεω[ς] [...] σθαι, ὁπότερον βούλεται τῆς ἀντιφάσεως μόριον ἀ[πο]φήνασθαι. Ἀλλὰ δεῖ τὸν ἐρωτῶντα προσδιορίσασθ[αι] πότερον τόδε ἐστὶν ὁ ἄνθρωπος, ἢ οὐ τόδε. 4. [...] δὲ τὰ μὲν κατηγορεῖται συντιθέμενα, ὡς ἓν τὸ [...] κατηγόρημα γίνεσθαι τῶν χωρὶς κατηγορουμένων [...] δ᾽ οὔ· τίς ἡ διαφορά; κατὰ γὰρ τοῦ ἀνθρώπου ἀ[λη]θὲς εἰπεῖν καὶ χωρὶς ζῶον, καὶ χωρὶς δίπουν, καὶ [...] τα, ὡς ἕν· καὶ ἄνθρωπον, καὶ λευκὸν, καὶ ταῦτα [...] ἕν. Ἀλλ᾽ οὐχὶ, εἰ σκυτεὺς, καὶ ἀγαθὸς, καὶ σκυ[τεὺς] ἀγαθός. 5. Εἰ γὰρ, ὅτι ἑκάτερον ἀληθὲς, εἶνα[ι] καὶ τὸ συνάμφω, πολλὰ καὶ ἄτοπα ἔσται. Κατὰ [...] τοῦ ἀνθρώπου καὶ τὸ ἄνθρωπος ἀληθὲς, καὶ τὸ [...] κόν· ὥστε καὶ τὸ ἅπαν. Πάλιν, εἰ τὸ λευκὸν [...] καὶ τὸ ἅπαν· ὥστε ἔσται ἄνθρωπος λευκὸς λ[...] Καὶ τοῦτο εἰς ἄπειρον. Καὶ πάλιν, μουσικὸς, [...]

κός, βαδίζων· καὶ ταῦτα πολλάκις πεπλεγμένα εἰς ἄπει-ρον. Ἔτι, εἰ ὁ Σωκράτης [Σωκράτης] καὶ ἄνθρω-πος [καὶ Σωκράτης Σωκράτης ἄνθρωπος, καὶ εἰ ἄν-θρωπος], καὶ δίπους· καὶ Σωκράτης ἄνθρωπος δί-πους. Ὅτι μὲν οὖν, εἴ τις ἁπλῶς φήσει τὰς συμπλο-κὰς γίνεσθαι, πολλὰ συμβαίνει λέγειν ἄτοπα, δῆλον. 6. Ὅπως δὲ θετέον, λέγωμεν νῦν. Τῶν δὴ κατηγο-ρουμένων, καὶ ἐφ' οἷς κατηγορεῖσθαι συμβαίνει, ὅσα μὲν λέγεται κατὰ συμβεβηκὸς ἢ κατὰ τοῦ αὐτοῦ, ἢ θάτερον κατὰ θατέρου, ταῦτα οὐκ ἔσται ἕν. Οἷον ἄνθρωπος λευκός ἐστι καὶ μουσικός· ἀλλ' οὐχ ἓν τὸ λευκὸν καὶ τὸ μουσικόν· συμβεβηκότα γὰρ ἄμφω τῷ αὐτῷ. Οὐδ' εἰ τὸ λευκὸν μουσικὸν ἀληθὲς εἰπεῖν, ὅμως οὐκ ἔσται τὸ μουσικὸν λευκὸν ἕν τι· κατὰ συμ-βεβηκὸς γὰρ τὸ λευκὸν μουσικόν· ὥστε οὐκ ἔσται τὸ λευκὸν μουσικὸν ἕν τι. Διὸ οὐδ' ὁ σκυτεὺς ἀγαθὸς ἁπλῶς· ἀλλὰ ζῷον δίπουν· οὐ γὰρ κατὰ συμβεβηκός. 7. Ἔτι, οὐδ' ὅσα ἐνυπάρχει ἐν τῷ ἑτέρῳ· διὸ οὔτε τὸ λευκὸν πολλάκις· οὔτε ὁ ἄνθρωπος ἄνθρωπος ζῷόν ἐστιν, ἢ δίπουν· ἐνυπάρχει γὰρ ἐν τῷ ἀνθρώπῳ τὸ ζῷον καὶ τὸ δίπουν. 8. Ἀληθὲς δέ ἐστιν εἰπεῖν κα-τὰ τοῦ τινος καὶ ἁπλῶς· οἷον τὸν τινα ἄνθρωπον ἄν-θρωπον· ἢ τόν τινα λευκὸν ἄνθρωπον ἄνθρωπον λευ-κόν· οὐκ ἀεὶ δέ. 9. Ἀλλ' ὅταν μὲν ἐν τῷ προσκειμέ-νῳ τῶν ἀντικειμένων τι ἐνυπάρχῃ, ᾧ ἕπεται ἀντίφασις, οὐκ ἀληθές, ἀλλὰ ψεῦδος· οἷον τὸν τεθνεῶτα ἄνθρω-πον ἄνθρωπον εἰπεῖν. Ὅταν δὲ μὴ ἐνυπάρχῃ, ἀλη-θές. 10. Ἢ ὅταν μὲν ἐνυπάρχῃ, ἀεὶ οὐκ ἀληθές· ὅταν δὲ μὴ ἐνυπάρχῃ, οὐκ ἀεὶ ἀληθές· ὥσπερ, Ὅμη-ρος ἐστί τι, οἷον ποιητής· ἆρα οὖν καὶ ἔστιν, ἢ οὔ; κατὰ συμβεβηκὸς γὰρ κατηγορεῖται τὸ ἔστι τοῦ Ὁμή-ρου· ὅτι γὰρ ποιητής ἐστιν, ἀλλ' οὐ καθ' αὑτὸ, κα-τηγορεῖται τοῦ Ὁμήρου τὸ ἔστιν. 11. Ὥστε ἐν ὅσαις κατηγορίαις μήτε ἐναντιότης ἔνεστιν, ἐὰν λόγοι ἀντ' ὀνομάτων λέγωνται, καὶ καθ' αὑτὰ κατηγορῆται, καὶ μὴ κατὰ συμβεβηκός, ἐπὶ τούτων τὸ τὶ καὶ ἁπλῶς ἀλη-θὲς ἔσται εἰπεῖν. Τὸ δὲ μὴ ὄν, ὅτι δοξαστόν, οὐκ ἀληθὲς εἰπεῖν ὄν τι· δόξα γὰρ αὐτοῦ ἐστιν, οὐχ ὅτι ἔστιν, ἀλλ' ὅτι οὐκ ἔστι.

CAPUT XII.

Τούτων δὲ διωρισμένων, σκεπτέον, ὅπως ἔχουσιν αἱ καταφάσεις καὶ ἀποφάσεις πρὸς ἀλλήλας, αἱ τοῦ δυνατὸν εἶναι, καὶ μὴ δυνατον, καὶ ἐνδεχόμενον, καὶ μὴ ἐνδεχόμενον, καὶ περὶ τοῦ ἀδυνάτου τε, καὶ ἀναγκαίου· ἔχει γὰρ ἀπορίας τινάς. 2. Εἰ γὰρ τῶν συμπλεκο-μένων αὗται ἀλλήλαις ἀντίκεινται αἱ ἀντιφάσεις, ὅσαι κατὰ τὸ εἶναι καὶ μὴ εἶναι τάττονται· (οἷον τοῦ εἶναι ἄνθρωπον ἀπόφασις, τὸ μὴ εἶναι ἄνθρωπον, οὐ τὸ, εἶναι μὴ ἄνθρωπον· καὶ τοῦ εἶναι λευκὸν ἄνθρωπον, τὸ, μὴ εἶναι λευκὸν ἄνθρωπον, ἀλλ' οὐ τὸ, εἶναι μὴ λευκὸν ἄνθρωπον· εἰ γὰρ κατὰ παντὸς ἡ κατάφασις ἢ ἡ ἀπό-φασις, τὸ ξύλον ἔσται ἀληθὲς εἰπεῖν εἶναι μὴ λευκὸν ἄνθρωπον·) εἰ δὲ τοῦτο οὕτως, καὶ ὅσοις τὸ εἶναι μὴ προστίθεται, τὸ αὐτὸ ποιήσει τὸ ἀντὶ τοῦ εἶναι λεγό-μενον (οἷον τοῦ, ἄνθρωπος βαδίζει, οὐ τὸ, βαδίζει οὐκ ἄνθρωπος, ἀπόφασις ἔσται, ἀλλὰ τὸ, οὐ βαδίζει ἄν-θρωπος· οὐδὲν γὰρ διαφέρει εἰπεῖν, ἄνθρωπον βαδίζειν, ἢ ἄνθρωπον βαδίζοντα εἶναι·) ὥστε, εἰ οὕτως παντα-χοῦ, καὶ τοῦ δυνατὸν εἶναι ἀπόφασις ἔσται, τὸ δυνα-τὸν μὴ εἶναι, ἀλλ' οὐ τὸ, μὴ δυνατὸν εἶναι. 3. Δοκεῖ δὲ τὸ αὐτὸ δύνασθαι καὶ εἶναι, καὶ μὴ εἶναι· πᾶν γὰρ τὸ δυνατὸν τέμνεσθαι ἢ βαδίζειν, καὶ μὴ τέμνεσθαι καὶ μὴ βαδίζειν δυνατόν· λόγος δέ, ὅτι ἅπαν τὸ οὕτω δυνατὸν, οὐκ ἀεὶ ἐνεργεῖ· ὥστε ὑπάρξει αὐτῷ καὶ ἡ ἀπόφασις· δύναται γὰρ καὶ μὴ βαδίζειν τὸ βαδιστικὸν, καὶ μὴ ὁρᾶσθαι τὸ ὁρατόν. Ἀλλὰ μὴν ἀδύνατον κα-τὰ τοῦ αὐτοῦ ἀληθεύεσθαι τὰς ἀντικειμένας φάσεις [καὶ ἀποφάσεις]. Οὐκ ἄρα τοῦ, δυνατὸν εἶναι, ἀπό-φασίς ἐστι τὸ, δυνατὸν μὴ εἶναι. 4. Συμβαίνει γὰρ ἐκ τούτων, ἢ τὸ αὐτὸ φάναι καὶ ἀποφάναι ἅμα κατὰ τοῦ αὐτοῦ, ἢ μὴ κατὰ τὸ εἶναι καὶ μὴ εἶναι τὰ προστιθέ-μενα γίνεσθαι φάσεις καὶ ἀποφάσεις. Εἰ οὖν ἐκεῖνο ἀδύνατον, τοῦτ' ἂν εἴη αἱρετόν. Ἔστιν ἄρα ἀπόφα-σις τοῦ, δυνατὸν εἶναι, τὸ, μὴ δυνατὸν εἶναι· [ἀλλ' οὐ τὸ δυνατὸν μὴ εἶναι.] Ὁ δ' αὐτὸς λόγος καὶ περὶ τοῦ ἐνδεχόμενον εἶναι· καὶ γὰρ τούτου ἀπόφασις τὸ, μὴ ἐνδεχόμενον εἶναι, καὶ ἐπὶ τῶν ἄλλων δὲ ὁμοιοτρόπως· οἷον ἀναγκαίου τε, καὶ ἀδυνάτου. 5. Γίνεται γάρ, ὥσπερ ἐπ' ἐκείνων τὸ εἶναι καὶ τὸ μὴ εἶναι προσθέσεις· τὰ δ' ὑποκείμενα πράγματα, τὸ μέν, λευκον, τὸ δέ, ἄνθρωπος· οὕτως ἐνταῦθα τὸ μὲν εἶναι, καὶ τὸ μὴ εἶ-ναι, ὡς ὑποκείμενον γίνεται· τὸ δὲ δύνασθαι, καὶ ἐν-δέχεσθαι, προσθέσεις διορίζουσαι, ὥσπερ ἐπ' ἐκείνων τὸ εἶναι, καὶ μὴ εἶναι, τὸ ἀληθὲς καὶ τὸ ψεῦδος, ὁμοί-ως αὗται ἐπὶ τοῦ εἶναι δυνατὸν, καὶ εἶναι μὴ δυνατόν. 6. Τοῦ δὲ δυνατὸν μὴ εἶναι ἀπόφασις οὐ τὸ, οὐ δυ-νατὸν εἶναι, ἀλλὰ τὸ, οὐ δυνατὸν μὴ εἶναι· καὶ τοῦ δυνατὸν εἶναι οὐ τὸ, δυνατὸν μὴ εἶναι, ἀλλὰ τὸ, μὴ δυ-νατὸν εἶναι. Διὸ καὶ ἀκολουθεῖν ἂν δόξαιεν ἀλλή-λαις αἱ τοῦ δυνατὸν εἶναι, καὶ δυνατὸν μὴ εἶναι· τὸ γὰρ αὐτὸ δυνατὸν εἶναι καὶ μὴ εἶναι· οὐ γὰρ ἀντιφά-σεις ἀλλήλων αἱ τοιαῦται, τὸ δυνατὸν εἶναι, καὶ δυ-νατὸν μὴ εἶναι· ἀλλὰ τὸ δυνατὸν εἶναι, καὶ μὴ δυνα-τὸν εἶναι, οὐδέποτε ἐπὶ τοῦ αὐτοῦ ἅμα ἀληθεύονται· ἀντίκεινται γάρ· οὐδέ γε τὸ δυνατὸν μὴ εἶναι, καὶ οὐ δυνατὸν μὴ εἶναι, οὐδέποτε ἅμα ἐπὶ τοῦ αὐτοῦ ἀλη-θεύονται. 7. Ὁμοίως δὲ καὶ τοῦ ἀναγκαῖον εἶναι ἀπόφασις οὐ τὸ, ἀναγκαῖον μὴ εἶναι, ἀλλὰ τὸ, μὴ ἀναγκαῖον εἶναι· τοῦ δὲ ἀναγκαῖον μὴ εἶναι, τὸ, μὴ ἀναγκαῖον μὴ εἶναι. 8. Καὶ τοῦ ἀδύνατον εἶναι οὐ τὸ, ἀδύνατον μὴ εἶναι, ἀλλὰ τὸ, μὴ ἀδύνατον εἶναι· τοῦ δὲ ἀδύνατον μὴ εἶναι τὸ, οὐκ ἀδύνατον μὴ εἶναι. 9. Καὶ καθόλου δέ, ὥσπερ εἴρηται, τὸ μὲν εἶναι, καὶ μὴ εἶναι, δεῖ τιθέναι, ὡς τὰ ὑποκείμενα· κατάφασιν δὲ καὶ ἀπόφασιν, ταῦτα ποιοῦντα πρὸς τὸ εἶναι καὶ μὴ εἶναι συντάττειν. Καὶ ταύτας οἴεσθαι χρὴ εἶναι τὰς ἀντικειμένας φάσεις [καὶ ἀποφάσεις]· δυνατόν, οὐ δυ-νατόν· ἐνδεχόμενον, οὐκ ἐνδεχόμενον· ἀδύνατον, οὐκ ἀδύ-νατον· ἀναγκαῖον, οὐκ ἀναγκαῖον· ἀληθές, οὐκ ἀληθές.

CAPUT XIII.

Καὶ αἱ ἀκολουθήσεις δὲ κατα λόγον γίνονται οὕτω τιθεμένοις. Τῷ μὲν γὰρ δυνατῷ εἶναι ἀκολουθεῖ τὸ ἐνδέχεσθαι εἶναι, καὶ τοῦτο ἐκείνῳ ἀντιστρέφει, καὶ τὸ μὴ ἀδύνατον εἶναι, καὶ τὸ μὴ ἀναγκαῖον εἶναι· τῷ δὲ δυνατῷ μὴ εἶναι, καὶ ἐνδεχομένῳ μὴ εἶναι τὸ μὴ ἀναγ-καῖον μὴ εἶναι, καὶ οὐκ ἀδύνατον μὴ εἶναι· τῷ δὲ μὴ δυνατῷ εἶναι, καὶ μὴ ἐνδεχομένῳ εἶναι τὸ ἀναγκαῖον μὴ εἶναι, καὶ τὸ ἀδύνατον εἶναι· τῷ δὲ μὴ δυνατῷ μὴ εἶναι, καὶ μὴ ἐνδεχομένῳ μὴ εἶναι τὸ ἀναγκαῖον εἶναι, καὶ τὸ ἀδύνατον μὴ εἶναι. Θεωρείσθω δὲ ἐκ τῆς ὑπογραφῆς τὸ λεγόμενον.

δυνατὸν εἶναι,	οὐ δυνατὸν εἶναι.
ἐνδεχόμενον εἶναι,	οὐκ ἐνδεχόμενον εἶναι.
οὐκ ἀδύνατον εἶναι,	ἀδύνατον εἶναι.
οὐκ ἀναγκαῖον εἶναι,	ἀναγκαῖον μὴ εἶναι.

δυνατὸν μὴ εἶναι,	οὐ δυνατὸν μὴ εἶναι.
ἐνδεχόμενον μὴ εἶναι,	οὐκ ἐνδεχόμενον μὴ εἶναι.
οὐκ ἀδύνατον μὴ εἶναι,	ἀδύνατον μὴ εἶναι.
οὐκ ἀναγκαῖον μὴ εἶναι,	ἀναγκαῖον εἶναι.

2. Τὸ μὲν οὖν ἀδύνατον, καὶ οὐκ ἀδύνατον, τῷ ἐνδεχομένῳ, καὶ δυνατῷ, καὶ μὴ ἐνδεχομένῳ, καὶ οὐ δυνατῷ, ἀκολουθεῖ μὲν ἀντιφατικῶς, ἀντεστραμμένως δέ· τῷ μὲν γὰρ δυνατῷ εἶναι ἡ ἀπόφασις τοῦ ἀδυνάτου ἀκολουθεῖ, [ἢ οὐκ ἀδύνατον εἶναι·] τῇ δὲ ἀποφάσει ἡ κατάφασις. Τῷ γὰρ οὐ δυνατῷ εἶναι τὸ ἀδύνατον εἶναι· κατάφασις γὰρ τὸ ἀδύνατον εἶναι· τὸ δ' οὐκ ἀδύνατον εἶναι ἀπόφασις. 3. Τὸ δ' ἀναγκαῖον πῶς ἔχει, ὀπτέον. Φανερὸν δὴ, ὅτι οὐχ οὕτως ἔχει· ἀλλ' αἱ ἐναντίαι ἕπονται· αἱ δ' ἀντιφάσεις χωρίς· οὐ γάρ ἐστιν ἀπόφασις τοῦ ἀναγκαῖον μὴ εἶναι, τὸ οὐκ ἀναγκαῖον εἶναι· ἐνδέχεται γὰρ ἀληθεύεσθαι ἐπὶ τοῦ αὐτοῦ ἀμφοτέρας· τὸ γὰρ ἀναγκαῖον μὴ εἶναι, οὐκ ἀναγκαῖον εἶναι. 4. Αἴτιον δὲ τοῦ μὴ ἀκολουθεῖν τὸ ἀναγκαῖον ὁμοίως ταῖς ἑτέραις, ὅτι ἐναντίως τὸ ἀδύνατον τῷ ἀναγκαίῳ ἀποδίδοται τὸ αὐτὸ δυνάμενον· ὃ γὰρ ἀδύνατον εἶναι, ἀναγκαῖον, τοῦτο οὐχὶ, εἶναι, ἀλλὰ μὴ εἶναι· ὃ δὲ ἀδύνατον μὴ εἶναι, τοῦτο ἀναγκαῖον εἶναι· ὥστε εἰ ἐκεῖνα ὁμοίως ἀκολουθεῖ τῷ δυνατῷ καὶ μὴ, ταῦτα ἐξ ἐναντίας· ἐπειδὴ οὐ σημαίνει γε ταὐτὸν, τό, τε ἀναγκαῖον καὶ τὸ ἀδύνατον, ἀλλ', ὥσπερ εἴρηται, ἀντεστραμμένως. 5. Ἢ ἀδύνατον οὕτως κεῖσθαι τὰς τοῦ ἀναγκαίου ἀντιφάσεις· τὸ μὲν γὰρ ἀναγκαῖον εἶναι, δυνατὸν εἶναι· (εἰ γὰρ μὴ, ἡ ἀπόφασις ἀκολουθήσει· ἀνάγκη γὰρ, ἢ φάναι ἢ ἀποφάναι· ὥστ' εἰ μὴ δυνατὸν εἶναι, ἀδύνατον εἶναι· ἀδύνατον ἄρα εἶναι τὸ, ἀναγκαῖον εἶναι· ὅπερ ἄτοπον·) ἀλλὰ μὴν τῷ γε δυνατὸν εἶναι τὸ οὐκ ἀδύνατον εἶναι ἀκολουθεῖ· τούτῳ δὲ τὸ μὴ ἀναγκαῖον εἶναι· ὥστε συμβαίνει, τὸ ἀναγκαῖον εἶναι, μὴ ἀναγκαῖον εἶναι· ὅπερ ἄτοπον. 6. Ἀλλὰ μὴν οὐδὲ τὸ ἀναγκαῖον εἶναι ἀκολουθεῖ τῷ δυνατὸν εἶναι, οὐδὲ τὸ ἀναγκαῖον μὴ εἶναι· τῷ μὲν γὰρ ἄμφω ἐνδέχεται συμβαίνειν· τούτων δὲ ὁπότερον ἂν ἀληθὲς ᾖ, οὐκ ἔτι ἔσται ἐκεῖνα ἀληθῆ· ἅμα γὰρ δυνατὸν εἶναι, καὶ μὴ εἶναι· εἰ δ' ἀναγκαῖον εἶναι, ἢ μὴ εἶναι, οὐκ ἔσται δυνατὸν ἄμφω. Λείπεται οὖν, τὸ οὐκ ἀναγκαῖον μὴ εἶναι ἀκολουθεῖν τῷ δυνατὸν εἶναι. Τοῦτο γὰρ ἀληθὲς καὶ κατὰ τοῦ ἀναγκαῖον εἶναι. Καὶ γὰρ αὕτη γίνεται ἀντίφασις τῇ ἑπομένῃ τῷ οὐ δυνατὸν εἶναι· ἐκείνῳ γὰρ ἀκολουθεῖ τὸ ἀδύνατον εἶναι, καὶ τὸ ἀναγκαῖον μὴ εἶναι· οὗ ἡ ἀπόφασις, τὸ οὐκ ἀναγκαῖον μὴ εἶναι. Ἀκολουθοῦσί τε ἄρα καὶ αὗται αἱ ἀντιφάσεις κατὰ τὸν εἰρημένον τρόπον· καὶ οὐδὲν ἀδύνατον συμβαίνει, τιθεμένων οὕτως. 7. Ἀπορήσειε δ' ἄν τις, εἰ τῷ ἀναγκαῖον εἶναι τὸ δυνατὸν εἶναι ἕπεται· εἰ γὰρ μὴ ἕπεται, ἡ ἀντίφασις ἀκολουθήσει, τὸ μὴ δυνατὸν εἶναι· καὶ εἴ τις ταύτην μὴ φήσειεν εἶναι ἀντίφασιν, ἀνάγκη λέγειν τὸ δυνατὸν μὴ εἶναι· ἅπερ ἄμφω ψευδῆ κατὰ τοῦ ἀναγκαῖον εἶναι· ἀλλὰ μὴν πάλιν τὸ αὐτὸ δοκεῖ εἶναι δυνατὸν, τέμνεσθαι καὶ μὴ τέμνεσθαι, καὶ εἶναι καὶ μὴ εἶναι· ὥστε ἔσται τὸ ἀναγκαῖον εἶναι ἐνδεχόμενον μὴ εἶναι· τοῦτο δὲ ψεῦδος. 8. Φανερὸν δὴ, ὅτι οὐ πᾶν τὸ δυνατὸν ἢ εἶναι, ἢ βαδίζειν, καὶ τὰ ἀντικείμενα δύναται. Ἀλλ' ἔστιν, ἐφ' ὧν οὐκ ἀληθές. Πρῶτον μὲν ἐπὶ τῶν μὴ κατὰ λόγον δυνατῶν· οἷον τὸ πῦρ θερμαντικὸν, καὶ ἔχει δύναμιν ἄλογον· αἱ μὲν οὖν μετὰ λόγου δυνάμεις, αἱ αὐταὶ πλειόνων καὶ τῶν ἐναντίων· αἱ δ' ἄλογοι οὐ πᾶσαι· ἀλλ', ὥσπερ εἴρηται, τὸ πῦρ οὐ δυνατὸν θερμαίνειν,

καὶ μή· οὐδ' ὅσα ἄλλα ἐνεργεῖ ἀεί. Ἔνιαι μέντοι δύ-
νανται καὶ τῶν κατὰ τὰς ἀλόγους δυνάμεις ἅμα τὰ
ἀντικείμενα δέξασθαι. Ἀλλὰ τοῦτο μὲν τούτου χά-
ριν εἴρηται, ὅτι οὐ πᾶσα δύναμις τῶν ἀντικειμένων
ἐστὶ δεκτικὴ, οὐδ' ὅσαι λέγονται κατὰ τὸ αὐτὸ εἶδος.
9. Ἔνιαι δὲ δυνάμεις ὁμώνυμοί εἰσι· τὸ γὰρ δυνατὸ[ν]
οὐχ ἁπλῶς λέγεται· ἀλλὰ τὸ μὲν, ὅτι ἀληθές, ὡς ἐνερ-
γείᾳ ὄν· οἷον, δυνατὸν βαδίζειν, ὅτι βαδίζει· καὶ ὅλ[ως]
δυνατὸν εἶναι, ὅτι ἤδη ἐστὶ κατὰ ἐνέργειαν, ὃ λέγετ[αι]
εἶναι δυνατόν· τὸ δὲ, ὅτι ἐνεργήσειεν ἂν, οἷον, δυν[α]-
τὸν εἶναι βαδίζειν, ὅτι βαδίσειεν ἄν. Καὶ αὕτη μ[ὲν]
ἐπὶ τοῖς κινητοῖς μόνοις ἐστὶν ἡ δύναμις· ἐκείνη δὲ
ἐπὶ τοῖς ἀκινήτοις. Ἄμφω δὲ ἀληθές ἐστιν εἰπεῖν,
μὴ ἀδύνατον εἶναι βαδίζειν [ἢ εἶναι,] καὶ τὸ βαδί[ζον]
ἤδη καὶ ἐνεργοῦν, καὶ τὸ βαδιστικόν· τὸ μὲν οὖν
τω δυνατὸν οὐκ ἀληθὲς κατὰ τοῦ ἀναγκαίου ἁπ[λῶς]
εἰπεῖν· θάτερον δὲ ἀληθές. 10. Ὥστε ἐπεὶ τῷ ἐν
ρει ὄντι τὸ καθόλου ἕπεται, τῷ ἐξ ἀνάγκης ὄντι ἕ[π]-
ται τὸ δύνασθαι εἶναι, οὐ μέντοι τὸ πᾶν. 11. [Κ]
ἔστι δὴ, ἀρχὴ ἴσως τὸ ἀναγκαῖον καὶ μὴ ἀναγκ[αῖον]
πάντων εἶναι ἢ μὴ εἶναι· καὶ τἄλλα, ὡς τούτοις ἀ[κο]-
λουθοῦντα, ἐπισκοπεῖν δεῖ. 12. Φανερὸν δὴ ἐκ
εἰρημένων, ὅτι τὸ ἐξ ἀνάγκης ὂν κατ' ἐνέργειάν ἐσ[τι].
Ὥστε εἰ πρότερα τὰ ἀΐδια, καὶ ἡ ἐνέργεια δυνά[μεως]
προτέρα. Καὶ τὰ μὲν ἄνευ δυνάμεως ἐνέργειαί ε[ἰσιν],
οἷον αἱ πρῶται οὐσίαι· τὰ δὲ μετὰ δυνάμεως, ἃ τ[ῇ]
φύσει πρότερα, τῷ δὲ χρόνῳ ὕστερα· τὰ δὲ οὐδ[έποτε]
ἐνέργειαί εἰσιν, ἀλλὰ δυνάμεις μόνον.

CAPUT XIV.

Πότερον δὲ ἐναντία ἐστὶν ἡ κατάφασις τῇ ἀπο[φά]-
σει, ἢ ἡ κατάφασις τῇ καταφάσει; καὶ ὁ λόγος
λόγῳ, ὁ λέγων, ὅτι πᾶς ἄνθρωπος δίκαιος, τῷ
ἄνθρωπος δίκαιος· ἢ ὁ τὸ, πᾶς ἄνθρωπος δίκαι[ος]
πᾶς ἄνθρωπος ἄδικος, οἷον, ἔστι Καλλίας δ[ίκαιος]
οὐκ ἔστι Καλλίας δίκαιος, Καλλίας ἄδικός ἐστι
ρα ἐναντία τούτων; 2. Εἰ γὰρ τὰ μὲν ἐν τῇ φω[νῇ]
λουθεῖ τοῖς ἐν τῇ διανοίᾳ· ἐκεῖ δὲ ἐναντία δόξ[α]
ἐναντίου ἐστὶν, οἷον, ὅτι πᾶς ἄνθρωπος δίκα[ιος]
πᾶς ἄνθρωπος ἄδικος· καὶ ἐπὶ τῶν ἐν τῇ φων[ῇ]
φάσεων ἀνάγκη ὁμοίως ἔχειν. Εἰ δὲ μὴ ἐκεῖ
ἐναντίου δόξα ἐναντία ἐστὶν, οὐδὲ ἡ κατάφασις
ταφάσει ἔσται ἐναντία, ἀλλ' ἡ εἰρημένη ἀπόφα[σις].
Ὥστε σκεπτέον, ποία δόξα ψευδὴς ἐναντία ἀλ[ηθεῖ]
ξῃ, πότερον ἡ τῆς ἀποφάσεως, ἢ ἡ τὸ ἐναντίον
δοξάζουσα. 4. Λέγω δὲ ὧδε. Ἔστι τις δόξα
τοῦ ἀγαθοῦ, ὅτι ἀγαθόν· ἄλλη δὲ, ὅτι οὐκ ἀ[γαθόν]
ψευδής· ἑτέρα δὲ, ὅτι κακόν. Ποτέρα δὴ τούτ[ων]
τία τῇ ἀληθεῖ; καὶ εἰ ἔστι μία, καθ' ὁποτέραν
τία; 5. Τὸ μὲν δὴ τούτῳ οἴεσθαι τὰς ἐναντία[ς]
ὡρίσθαι, τῷ τῶν ἐναντίων εἶναι, ψεῦδος· τοῦ γ[αθοῦ]
θοῦ, ὅτι ἀγαθὸν, καὶ τοῦ κακοῦ, ὅτι κακὸν,
ἴσως καὶ ἀληθὴς, εἴτε πλείους, εἴτε μία ἐστίν.
τία δὲ ταῦτα. Ἀλλ' οὐ τῷ τῶν ἐναντίων εἶναι
ἀλλὰ μᾶλλον τῷ ἐναντίως. 6. Εἰ δὴ ἐστὶ μὲν
θοῦ, ὅτι ἔστιν ἀγαθὸν, δόξα· ἄλλη δ', ὅτι οὐκ
ἔστι δὲ ἄλλο τι, ὃ οὐχ ὑπάρχει, οὐδ' οἷόν τε ὑπά[ρχειν]
μὲν δὴ ἄλλων οὐδεμίαν θετέον, οὔτε ὅσαι ὑπάρ[χειν]
ὑπάρχον δοξάζουσιν, οὔτε ὅσαι μὴ ὑπάρχειν τὸ
ἄπειροι γὰρ ἀμφότεραι, καὶ ὅσαι ὑπάρχειν
τὸ μὴ ὑπάρχον, καὶ ὅσαι μὴ ὑπάρχειν τὸ
7. ἀλλ' ἐν ὅσαις ἐστὶν ἡ ἀπάτη· αὗται δὲ ἐ[κ]
αἱ γενέσεις· ἐκ τῶν ἀντικειμένων δὲ αἱ γεν[έσεις]
καὶ αἱ ἀπάται. 8. Εἰ οὖν τὸ ἀγαθὸν καὶ ἀγα[θόν]

κακόν ἐστι· καὶ τὸ μὲν καθ᾽ αὐτὸ, τὸ δὲ κατὰ συμβεβηκός· (συμβέβηκε γὰρ αὐτῷ οὐ κακῷ εἶναι·) μᾶλλον δὲ ἑκάστου ἀληθὴς, ἡ καθ᾽ αὐτό· καὶ ψευδὴς, εἴπερ καὶ ἀληθής. Ἡ μὲν οὖν, ὅτι οὐκ ἀγαθὸν τὸ ἀγαθὸν, τοῦ καθ᾽ αὐτὸ ὑπάρχοντος, ψευδής· ἡ δὲ [τοῦ] ὅτι κακὸν, τοῦ κατὰ συμβεβηκός. Ὥστε μᾶλλον ἂν εἴη ψευδὴς [τοῦ ἀγαθοῦ] τῆς ἀποφάσεως, ἢ ἡ τοῦ ἐναντίου δόξα. Διέψευσται δὲ μάλιστα περὶ ἕκαστον ὁ τὴν ἐναντίαν ἔχων δόξαν· τὰ γὰρ ἐναντία τῶν πλεῖστον διαφερόντων περὶ τὸ αὐτό. Εἰ οὖν ἐναντία μὲν τούτων ἡ ἑτέρα, ἐναντιωτέρα δὲ ἡ τῆς ἀποφάσεως· δῆλον, ὅτι αὕτη ἂν εἴη ἐναντία. Ἡ δὲ, [τοῦ] ὅτι κακὸν τὸ ἀγαθὸν, συμπεπλεγμένη ἐστί. Καὶ γὰρ, ὅτι οὐκ ἀγαθὸν, ἀνάγκη ἴσως ὑπολαμβάνειν τὸν αὐτόν. 9. Ἔτι δὲ, εἰ ἐπὶ τῶν ἄλλων ὁμοίως δεῖ ἔχειν, καὶ ταύτῃ ἂν δόξειε καλῶς εἰρῆσθαι· ἢ γὰρ πανταχοῦ τὸ τῆς ἀποφάσεως, ἢ οὐδαμοῦ. Ὅσοις δὲ μή ἐστιν ἐναντία, περὶ τούτων ψευδής ἐστιν ἡ τῇ ἀληθεῖ ἀντικειμένη· οἷον, ὁ τὸν ἄνθρωπον οἰόμενος οὐκ ἄνθρωπον, διέψευσται. Εἰ οὖν αὗται [αἱ ἀποφάσεις] ἐναντίαι, καὶ αἱ ἄλλαι τῆς ἀποφάσεως. 10. Ἔτι, ὁμοίως ἔχει ἡ τοῦ ἀγαθοῦ, ὅτι ἀγαθὸν, καὶ ἡ τοῦ μὴ ἀγαθοῦ, ὅτι οὐκ ἀγαθόν· καὶ πρὸς ταύταις ἡ τοῦ ἀγαθοῦ, ὅτι οὐκ ἀγαθὸν, καὶ ἡ τοῦ μὴ ἀγαθοῦ ὅτι ἀγαθόν· τῇ οὖν τοῦ ἀγαθοῦ, ὅτι οὐκ ἀγαθὸν, ἀληθεῖ οὔσῃ δόξῃ, τίς ἂν εἴη ἐναντία; οὐ γὰρ δὴ ἡ λέγουσα, ὅτι κακόν· ἅμα γὰρ ἄν ποτε εἴη ἀληθής· οὐδέ ποτε δὲ ἀληθὴς ἀληθεῖ ἐναντία. Ἔστι γάρ τι μὴ ἀγαθὸν κακόν. Ὥστε ἐνδέχεται ἅμα ἀληθεῖς εἶναι. Οὐδ᾽ αὖ ἡ, ὅτι οὐ κακόν. Ἀληθὴς γὰρ καὶ αὕτη· ἅμα γὰρ καὶ ταῦτα ἂν εἴη· λείπεται δὴ τῇ τοῦ μὴ ἀγαθοῦ, ὅτι οὐκ ἀγαθὸν, ἐναντία ἡ τοῦ μὴ ἀγαθοῦ, ὅτι ἀγαθόν· ψευδὴς γὰρ αὕτη. Ὥστε καὶ ἡ τοῦ ἀγαθοῦ, ὅτι οὐκ ἀγαθὸν, [εἴη ἂν ἐναντία] τῇ τοῦ ἀγαθοῦ, ὅτι ἀγαθόν. 11. Φανερὸν δὴ, ὅτι οὐδὲν διοίσει, οὐδὲ ἂν καθόλου τιθῶμεν τὴν κατάφασιν· ἡ γὰρ καθόλου ἀπόφασις ἐναντία ἔσται· οἷον, τῇ δόξῃ τῇ δοξαζούσῃ, ὅτι πᾶν, ὃ ἂν ᾖ ἀγαθὸν, ἀγαθόν ἐστιν, ἡ ὅτι οὐδὲν τῶν ἀγαθῶν ἀγαθόν ἐστιν. Ἡ γὰρ τοῦ ἀγαθοῦ, ὅτι ἀγαθὸν, εἰ καθόλου τὸ ἀγαθὸν, ἡ αὐτή ἐστι τῇ, [ὅτι] ὃ ἂν ᾖ ἀγαθὸν, δοξαζούσῃ, ὅτι ἀγαθόν· τοῦτο δὲ οὐδὲν διαφέρει τοῦ, ὅτι πᾶν, ὃ ἂν ᾖ ἀγαθὸν, ἀγαθόν ἐστι. Ὁμοίως καὶ ἐπὶ τοῦ μὴ ἀγαθοῦ. 12. Ὥστε εἴπερ ἐπὶ δόξης οὕτως ἔχει, εἰσὶ δὲ αἱ ἐν τῇ φωνῇ καταφάσεις καὶ ἀποφάσεις σύμβολα τῶν ἐν τῇ ψυχῇ· δῆλον, ὅτι καὶ καταφάσει μὲν ἐναντία ἡ ἀπόφασις ἡ περὶ τοῦ αὐτοῦ καθόλου· οἷον, τῇ, ὅτι πᾶν ἀγαθὸν, ἢ ὅτι πᾶς ἄνθρωπος ἀγαθὸς, ἡ, ὅτι οὐδὲν, ἢ οὐδείς. Ἀντιφατικῶς δὲ, ἡ, ὅτι οὐ πᾶν, ἢ οὐ πᾶς. 13. Φανερὸν δὲ, ὅτι καὶ ἀληθῆ ἀληθεῖ οὐκ ἐνδέχεται ἐναντίαν εἶναι, οὔτε δόξαν, οὔτε ἀπόφασιν. Ἐναντίαι μὲν γὰρ αἱ περὶ τὰ ἀντικείμενα· περὶ τὰ αὐτὰ δὲ ἐνδέχεται ἀληθεύειν τὸν αὐτόν· ἅμα δὲ οὐκ ἐνδέχεται τὰ ἐναντία ὑπάρχειν τῷ αὐτῷ.

ΑΡΙΣΤΟΤΕΛΟΥΣ ΤΟΠΙΚΩΝ ΒΙΒΛΙΑ ΟΚΤΩ.

ARISTOTELIS TOPICORUM LIBER I.

CAPUT I.

Ἡ μὲν πρόθεσις τῆς πραγματείας, μέθοδον εὑρεῖν, ἀφ᾽ ἧς δυνησόμεθα συλλογίζεσθαι περὶ παντὸς τοῦ προτεθέντος προβλήματος ἐξ ἐνδόξων, καὶ αὐτοὶ λόγον ὑπέχοντες μηθὲν ἐροῦμεν ὑπεναντίον. 2. Πρῶτον οὖν ῥητέον, τί ἐστι συλλογισμὸς, καὶ τίνες αὐτοῦ διαφοραὶ, ὅπως ληφθῇ ὁ διαλεκτικὸς συλλογισμός· τοῦτον γὰρ ζητοῦμεν κατὰ τὴν προκειμένην πραγματείαν. 3. Ἔστι δὴ συλλογισμὸς λόγος, ἐν ᾧ τεθέντων τινῶν, ἕτερόν τι τῶν κειμένων ἐξ ἀνάγκης συμβαίνει διὰ τῶν κειμένων. 4. Ἀπόδειξις δέ ἐστιν, ὅταν ἐξ ἀληθῶν καὶ πρώτων ὁ συλλογισμὸς ᾖ, ἢ ἐκ τοιούτων, ἃ διά τινων πρώτων καὶ ἀληθῶν τῆς περὶ αὐτὰ γνώσεως τὴν ἀρχὴν εἴληφε. 5. Διαλεκτικὸς δὲ συλλογισμὸς ὁ ἐξ ἐνδόξων συλλογιζόμενος. 6. Ἔστι δὲ ἀληθῆ μὲν καὶ πρῶτα τὰ μὴ δι᾽ ἑτέρων, ἀλλὰ δι᾽ αὑτῶν ἔχοντα τὴν πίστιν. Οὐ δεῖ γὰρ ἐν ταῖς ἐπιστημονικαῖς ἀρχαῖς ἐπιζητεῖσθαι τὸ διὰ τί· ἀλλ᾽ ἑκάστην τῶν ἀρχῶν αὐτὴν καθ᾽ ἑαυτὴν εἶναι πιστήν. 7. Ἔνδοξα δὲ τὰ δοκοῦντα πᾶσιν, ἢ τοῖς πλείστοις, ἢ τοῖς σοφοῖς· καὶ τούτοις ἢ τοῖς πᾶσιν, ἢ τοῖς πλείστοις, ἢ τοῖς μάλιστα γνωρίμοις, καὶ ἐνδόξοις. 8. Ἐριστικὸς δὲ ἐστι συλλογισμὸς ὁ ἐκ φαινομένων ἐνδόξων, μὴ ὄντων δὲ, [καὶ ὁ ἐξ ἐνδόξων [δὲ], ἢ φαινομένων, ἐνδόξων,] φαινόμενος. Οὐ γὰρ πᾶν τὸ φαινόμενον ἔνδοξον καὶ ἔστιν ἔνδοξον. Οὐδὲν γὰρ τῶν λεγομένων ἐνδόξων ἐπιπόλαιον ἔχει παντελῶς τὴν φαντασίαν, καθάπερ περὶ τὰς τῶν ἐριστικῶν λόγων ἀρχὰς συμβέβηκεν ἔχειν. Παραχρῆμα γὰρ καὶ [ὡς] ἐπιτοπολὺ τοῖς καὶ σμικρὰ συνορᾷν δυναμένοις κατάδηλος ἐν αὐτοῖς ἡ τοῦ ψεύδους ἐστὶ φύσις. Ὁ μὲν οὖν πρότερος τῶν ῥηθέντων ἐριστικῶν συλλογισμῶν καὶ συλλογισμὸς λεγέσθω· ὁ δὲ λοιπὸς ἐριστικὸς μὲν συλλογισμὸς, συλλογισμὸς δ᾽ οὔ· ἐπειδὴ φαίνεται μὲν συλλογίζεσθαι, συλλογίζεται δ᾽ οὔ. 9. Ἔτι δὲ παρὰ τοὺς εἰρημένους ἅπαντας συλλογισμοὺς οἱ ἐκ τῶν περί τινας ἐπιστήμας οἰκείων γινόμενοι

παραλογισμοὶ, καθάπερ ἐπὶ τῆς γεωμετρίας, καὶ τῶν ταύτης συγγενῶν, συμβέβηκεν ἔχειν. Ἔοικε γὰρ ὁ τρόπος οὗτος διαφέρειν τῶν εἰρημένων συλλογισμῶν. Οὔτε γὰρ ἐξ ἀληθῶν καὶ πρώτων συλλογίζεται ὁ ψευδογραφῶν, οὔτε ἐξ ἐνδόξων. Εἰς γὰρ τὸν ὅρον οὐκ ἐμπίπτει. Οὔτε γὰρ τὰ πᾶσι δοκοῦντα λαμβάνει, οὔτε τὰ τοῖς πλείστοις, οὔτε τὰ τοῖς σοφοῖς· καὶ τούτοις οὔτε πᾶσιν, οὔτε τοῖς πλείστοις, οὔτε τοῖς ἐνδοξοτάτοις· ἀλλ' ἐκ τῶν οἰκείων μὲν τῇ ἐπιστήμῃ λημμάτων· οὐκ ἀληθῶν δὲ, τὸν συλλογισμὸν ποιεῖται. Τῷ γὰρ ἢ τὰ ἡμικύκλια περιγράφειν μὴ, ὡς δεῖ, ἢ γραμμάς τινας ἄγειν μὴ, ὡς ἂν ἀχθείησαν, τὸν παραλογισμὸν ποιεῖται. 10. Εἴδη μὲν οὖν τῶν συλλογισμῶν, ὡς τύπῳ περιλαβεῖν, ἔστω τὰ εἰρημένα. Καθόλου δ' εἰπεῖν περὶ πάντων τῶν εἰρημένων, καὶ τῶν μετὰ ταῦτα ῥηθησομένων, ἐπὶ τοσοῦτον [ἡμῖν] διωρίσθω· διότι περὶ οὐδενὸς αὐτῶν τὸν ἀκριβῆ λόγον ἀποδοῦναι προαιρούμεθα, ἀλλ' ὅσον τύπῳ περὶ αὐτῶν βουλόμεθα διελθεῖν· παντελῶς ἡγούμενοι ἱκανὸν κατὰ τὴν προκειμένην μέθοδον, τὸ δύνασθαι γνωρίζειν ὁπωσοῦν ἕκαστον αὐτῶν.

CAPUT II. [II.]

Ἑπόμενον δ' ἂν εἴη τοῖς εἰρημένοις, εἰπεῖν, πρὸς πόσα τε καὶ τίνα χρήσιμος ἡ πραγματεία. 2. Ἔστι δὴ πρὸς τρία, πρὸς γυμνασίαν, πρὸς τὰς ἐντεύξεις, πρὸς τὰς κατὰ φιλοσοφίαν ἐπιστήμας. 3. Ὅτι μὲν οὖν πρὸς γυμνασίαν χρήσιμος, ἐξ αὐτῶν καταφανές ἐστι· μέθοδον γὰρ ἔχοντες ῥᾷον περὶ [παντὸς] τοῦ προτεθέντος ἐπιχειρεῖν δυνησόμεθα. 4. Πρὸς δὲ τὰς ἐντεύξεις, διότι τὰς τῶν πολλῶν κατηριθμημένοι δόξας οὐκ ἐκ τῶν ἀλλοτρίων, ἀλλ' ἐκ τῶν οἰκείων δογμάτων ὁμιλήσομεν πρὸς αὐτοὺς, μεταβιβάζοντες, ὅ, τι ἂν μὴ καλῶς φαίνωνται λέγειν ἡμῖν. 5. Πρὸς δὲ τὰς κατὰ φιλοσοφίαν ἐπιστήμας, ὅτι δυνάμενοι πρὸς ἀμφότερα διαπορῆσαι ῥᾷον ἐν ἑκάστοις κατοψόμεθα τἀληθές τε καὶ τὸ ψεῦδος. 6. Ἔτι δὲ πρὸς τὰ πρῶτα τῶν περὶ ἑκάστην ἐπιστήμην ἀρχῶν· ἐκ μὲν γὰρ τῶν οἰκείων τῶν κατὰ τὴν προτεθεῖσαν ἐπιστήμην ἀρχῶν ἀδύνατον εἰπεῖν τι περὶ αὐτῶν, ἐπειδὴ πρῶται αἱ ἀρχαὶ ἁπάντων εἰσί. Διὰ δὲ τῶν περὶ ἕκαστα ἐνδόξων ἀνάγκη περὶ αὐτῶν διελθεῖν. Τοῦτο δ' ἴδιον ἢ μάλιστα οἰκεῖον τῆς διαλεκτικῆς ἐστιν. Ἐξεταστικὴ γὰρ οὖσα, πρὸς τὰς ἁπασῶν τῶν μεθόδων ἀρχὰς ὁδὸν ἔχει. [III.] 7. Ἕξομεν δὲ τελείως τὴν μέθοδον, ὅταν ὁμοίως ἔχωμεν ὥσπερ ἐπὶ ῥητορικῆς, καὶ ἰατρικῆς, καὶ τῶν τοιούτων δυνάμεων. Τοῦτο δ' ἐστὶ τὸ ἐκ τῶν ἐνδεχομένων ποιεῖν, ἃ προαιρούμεθα. Οὔτε γὰρ ὁ ῥητορικὸς ἐκ παντὸς τρόπου πείσει, οὔθ' ὁ ἰατρικὸς ὑγιάσει. Ἀλλ' ἐὰν τῶν ἐνδεχομένων μηδὲν παραλείπῃ, ἱκανῶς αὐτὸν ἔχειν τὴν ἐπιστήμην φήσομεν.

CAPUT III. [IV.]

Πρῶτον οὖν θεωρητέον, ἐκ τίνων ἡ μέθοδος. Εἰ δὴ λάβοιμεν, πρὸς πόσα, καὶ ποῖα, καὶ ἐκ τίνων οἱ λόγοι, καὶ πῶς τούτων εὐπορήσομεν, ἔχοιμεν ἂν ἱκανῶς τὸ προκείμενον. 2. Ἔστι δὲ ἀριθμῷ ἴσα καὶ τὰ αὐτὰ, ἐξ ὧν τε οἱ λόγοι, καὶ περὶ ὧν οἱ συλλογισμοί. Γίνονται μὲν γὰρ οἱ λόγοι ἐκ τῶν προτάσεων· περὶ ὧν δὲ [γίνονται] οἱ συλλογισμοὶ, τὰ προβλήματά ἐστι. Πᾶσα δὲ πρότασις, καὶ πᾶν πρόβλημα, ἢ γένος, ἢ ἴδιον, ἢ συμβεβηκὸς δηλοῖ. Καὶ γὰρ τὴν διαφορὰν, ὡς οὖσαν γενικὴν, ὁμοῦ τῷ γένει τακτέον. Ἐπεὶ δὲ τοῦ ἰδίου τὸ μὲν τὸ τί ἦν εἶναι σημαίνει, τὸ δὲ οὐ σημαίνει· διῃρήσθω τὸ ἴδιον εἰς ἄμφω τὰ προειρημένα μέρη· καὶ καλείσθω τὸ μὲν τὸ τί ἦν εἶναι σημαῖνον, ὅρος· τὸ δὲ λοιπὸν κατὰ τὴν κοινὴν περὶ αὐτῶν ἀποδοθεῖσαν ὀνομασίαν προσαγορευέσθω ἴδιον. Δῆλον οὖν ἐκ τῶν εἰρημένων, ὅτι κατὰ τὴν νῦν διαίρεσιν τέτταρα τὰ πάντα συμβαίνει γίνεσθαι, ἢ ἴδιον, ἢ ὅρον, ἢ γένος, ἢ συμβεβηκός. 3. Μηδεὶς δὲ ἡμᾶς ὑπολάβῃ λέγειν, ὅτι ἕκαστον τούτων καθ' αὑτὸ λεγόμενον πρότασις, ἢ πρόβλημά ἐστιν, ἀλλ', ὅτι ἀπὸ τούτων καὶ τὰ προβλήματα, καὶ αἱ προτάσεις γίνονται. 4. Διαφέρει δὲ τὸ πρόβλημα καὶ ἡ πρότασις τῷ τρόπ[...] Οὕτω μὲν γὰρ ῥηθέντος, ἆρά γε τὸ ζῶον πεζὸν [...] πουν ὁρισμός ἐστιν ἀνθρώπου; καὶ, ἆρά γε τὸ ζ[...] γένος [ἐστὶ] τοῦ ἀνθρώπου; πρότασις γίνεται· ἐὰν [...] πότερον τὸ ζῶον πεζὸν δίπουν ὁρισμός ἐστιν ἀνθ[ρώ]που, ἢ οὔ; [καὶ πότερον τὸ ζῶον γένος ἐστὶν ἀνθ[ρώ]που, ἢ οὔ;] πρόβλημα γίνεται. Ὁμοίως δὲ καὶ [...] τῶν ἄλλων. Ὥστ' εἰκότως ἴσα τῷ ἀριθμῷ τὰ πρ[ο]βλήματα, καὶ αἱ προτάσεις εἰσίν· ἀπὸ πάσης γ[...] προτάσεως πρόβλημα ποιήσεις, μεταβάλλων τῷ τρόπ[...]

CAPUT IV. [V.]

Λεκτέον δὲ, τί ὅρος, τί γένος, τί ἴδιον, τί συμ[βε]βηκός. 2. Ἔστι δὲ ὅρος μὲν λόγος ὁ τὸ τί ἦν εἶ[ναι] σημαίνων. Ἀποδίδοται δὲ ἢ λόγος ἀντ' ὀνόματος, [ἢ] λόγος ἀντὶ λόγου· δυνατὸν γὰρ καὶ τῶν ὑπὸ λό[γου] τινὰ σημαινομένων ὁρίσασθαι. 3. Ὅσοι δ' ὁπωσ[...] ὀνόματι τὴν ἀπόδοσιν ποιοῦνται, δῆλον, ὡς οὐκ [...] διδόασιν οὗτοι τὸν τοῦ πράγματος ὁρισμόν· ἐπ[εὶ] πᾶς ὁρισμὸς λόγος τίς ἐστιν. Ὁρικὸν μέντοι καὶ [...] τοιοῦτον θετέον· οἷον, ὅτι καλόν ἐστι τὸ πρέπον. [...] Ὁμοίως δὲ καὶ τὸ, πότερον ταὐτὸν αἴσθησις καὶ [ἐπι]στήμη, ἢ ἕτερον; καὶ γὰρ περὶ τοὺς ὁρισμοὺς, πότ[ερον] ταὐτὸν ἢ ἕτερον, ἡ πλείστη γίνεται διατριβή. [...] δὲ ὁρικὰ πάντα λεγέσθω τὰ ὑπὸ τὴν αὐτὴν ὄντα [μέ]θοδον τοῖς ὁρισμοῖς. Ὅτι δὲ πάντα τὰ νῦν ῥ[...] τοιαῦτά [ἐστι], δῆλον ἐξ αὐτῶν. Δυνάμενοι [...] ταὐτὸν, καὶ ὅτι ἕτερον, διαλέγεσθαι, τῷ αὐτ[ῷ ...] καὶ πρὸς τοὺς ὁρισμοὺς ἐπιχειρεῖν εὐπορ[...] Δείξαντες γὰρ, ὅτι οὐ ταὐτόν ἐστιν, ἀνῃρηκότε[ς ...] μεθα τὸν ὁρισμόν. Οὐ μὴν ἀντιστρέφει τὸ νῦν [...] θέν· οὐ γὰρ ἱκανὸν πρὸς τὸ κατασκευάσαι τὸν [...] σμὸν τὸ δεῖξαι ταὐτὸν ὄν· πρὸς μέντοι τὸ ἀνασκευ[...] αὔταρκες τὸ δεῖξαι, ὅτι οὐ ταὐτόν. 5. Ἴδιον δὲ [...] ὃ μὴ δηλοῖ μὲν τὸ τί ἦν εἶναι, μόνῳ δὲ ὑπάρχει, [καὶ] ἀντικατηγορεῖται τοῦ πράγματος. Οἷον, ἴδιον [ἀν]θρώπου τὸ γραμματικῆς εἶναι δεκτικόν. Εἰ γὰρ [ἄν]θρωπός ἐστι, γραμματικῆς δεκτικός ἐστι· καὶ εἰ γ[ραμ]ματικῆς δεκτικός ἐστιν, ἄνθρωπός ἐστιν. Οὐδε[ὶς ...] ἴδιον λέγει τὸ ἐνδεχόμενον ἄλλῳ ὑπάρχειν· οἷο[ν ...] καθεύδειν ἀνθρώπῳ· οὐδ' ἂν τύχῃ κατά τινα χ[...] μόνῳ ὑπάρχον. Εἰ δ' ἄρα τι καὶ λέγοιτο τῶν [...] των ἴδιον, οὐχ ἁπλῶς, ἀλλὰ ποτὲ, ἢ πρός τι, ἴδιο[ν ...] θήσεται. Τὸ μὲν γὰρ ἐκ δεξιῶν εἶναι, ποτὲ [...] ἐστι· τὸ δὲ δίπουν, πρός τι ἴδιον τυγχάνει λεγό[μενον] οἷον, τῷ ἀνθρώπῳ πρὸς ἵππον καὶ κύνα. [...] τῶν ἐνδεχομένων [καὶ] ἄλλῳ ὑπάρχειν οὐδὲν ἀντ[ικατη]γορεῖται, δῆλον· οὐ γὰρ ἀναγκαῖον, εἴ τι καθ[...] ἄνθρωπον εἶναι. 6. Γένος δέ ἐστι τὸ κατὰ πλ[...] καὶ διαφερόντων τῷ εἴδει ἐν τῷ τί ἐστι κατηγο[ρούμε]νον. Ἐν τῷ τί ἐστι δὲ κατηγορεῖσθαι τοιαῦτα [...] σθω, ὅσα ἁρμόττει ἐρωτηθέντας ἀποδοῦναι, τί [...] προκείμενον. Καθάπερ ἐπὶ τοῦ ἀνθρώπου [...] τει ἐρωτηθέντας τί ἐστι τὸ προκείμενον, εἰπεῖν, ὅ[...] 7. Γενικὸν δὲ καὶ τὸ, πότερον ἐν τῷ αὐτῷ γέν[ει ...]

ἄλλῳ, ἢ ἐν ἑτέρῳ. Καὶ γὰρ τὸ τοιοῦτον ὑπὸ τὴν αὐτὴν μέθοδον πίπτει τῷ γένει. Διαλεχθέντες γὰρ, ὅτι τὸ ζῶον γένος τοῦ ἀνθρώπου, ὁμοίως δὲ καὶ τοῦ βοὸς, διειλεγμένοι ἐσόμεθα, ὅτι ταῦτα ἐν τῷ αὐτῷ γένει. Ἐὰν δὲ τοῦ μὲν ἑτέρου δείξωμεν, ὅτι γένος ἐστὶ, τοῦ δὲ ἑτέρου, ὅτι οὐκ ἔστι, διειλεγμένοι ἐσόμεθα, ὅτι οὐκ ἐν τῷ αὐτῷ γένει ταῦτά ἐστι. 8. Συμβεβηκὸς δέ ἐστιν, ὃ μηδὲν μὲν τούτων ἐστὶ, μήτε ὅρος, μήτε ἴδιον, μήτε γένος, ὑπάρχει δὲ τῷ πράγματι· καὶ ὃ ἐνδέχεται ὑπάρχειν ὁτῳοῦν ἑνὶ καὶ τῷ αὐτῷ, καὶ μὴ ὑπάρχειν· οἷον, τὸ καθῆσθαι ἐνδέχεται ὑπάρχειν τινὶ τῷ αὐτῷ, καὶ μὴ ὑπάρχειν· ὁμοίως δὲ καὶ τὸ λευκόν. Τὸ γὰρ αὐτὸ οὐδὲν κωλύει ὁτὲ μὲν λευκὸν, ὁτὲ δὲ μὴ λευκὸν εἶναι. 9. Ἔστι δὲ τῶν τοῦ συμβεβηκότος ὁρισμῶν ὁ δεύτερος βελτίων. Τοῦ μὲν γὰρ πρώτου ῥηθέντος, ἀναγκαῖον, εἰ μέλλει τις συνήσειν, προειδέναι, τί ποτέ ἐστιν ὅρος, καὶ γένος, καὶ ἴδιον. Ὁ δὲ δεύτερος αὐτοτελής ἐστι πρὸς τὸ γνωρίζειν, τί ποτέ ἐστι τὸ λεγόμενον καθ' αὑτό. 10. Προσκείσθωσαν δὲ τῷ συμβεβηκότι καὶ αἱ πρὸς ἄλληλα συγκρίσεις ὁπωσοῦν ἀπὸ τοῦ συμβεβηκότος λεγόμεναι· οἷον, πότερον τὸ καλὸν, ἢ τὸ συμφέρον, αἱρετώτερον· καὶ πότερον ὁ κατ' ἀρετὴν, ἢ ὁ κατ' ἀπόλαυσιν, ἡδίων βίος, καὶ εἴτι ἄλλο παραπλησίως τυγχάνει τούτοις λεγόμενον. Ἐπὶ πάντων γὰρ τῶν τοιούτων, ποτέρῳ μᾶλλον τὸ κατηγορούμενον συμβέβηκεν, ἡ ζήτησις γίνεται. 11. Δῆλον δ' ἐξ αὐτῶν, ὅτι τὸ συμβεβηκὸς οὐδὲν κωλύει ποτὲ καὶ πρός τι ἴδιον γίνεσθαι. Οἷον, τὸ καθῆσθαι, συμβεβηκὸς ὂν, ὅταν τις μόνος κάθηται, [τότε] ποτὲ ἴδιον ἔσται. Μόνου δὲ καθημένου, πρὸς τοὺς μὴ καθημένους ἴδιον. Ὥστε καὶ πρός τι, καὶ ποτὲ, οὐδὲν κωλύει τὸ συμβεβηκὸς ἴδιον γίνεσθαι. Ἁπλῶς δὲ ἴδιον οὐκ ἔσται. [VI.] 12. Μὴ λανθανέτω δ' ἡμᾶς, ὅτι τὰ πρὸς τὸ ἴδιον, καὶ τὸ γένος, καὶ τὸ συμβεβηκὸς λεγόμενα, πάντα καὶ πρὸς τοὺς ὁρισμοὺς ἁρμόσει λέγεσθαι. [Δεί]ξαντες γὰρ, ὅτι οὐ μόνῳ ὑπάρχει τῷ ὑπὸ τὸν ὁρισμὸν, ὥσπερ καὶ ἐπὶ τοῦ ἰδίου, ἢ, ὅτι οὐ γένος τὸ ἀποδοθὲν ἐν τῷ ὁρισμῷ, ἢ, ὅτι οὐχ ὑπάρχει τι τῶν ἐν τῷ λόγῳ ῥηθέντων, ὅπερ καὶ ἐπὶ τοῦ συμβεβηκότος ἂν ῥηθείη, ἀνῃρηκότες ἐσόμεθα τὸν ὁρισμόν· ὥστε κατὰ τὸν ἔμπροσθεν ἀποδοθέντα λόγον ἅπαντ' ἂν εἴη τρόπον τινὰ ὁρικὰ τὰ κατηριθμημένα. Ἀλλ' οὐ διὰ τοῦτο μίαν ἐπὶ πάντων καθόλου μέθοδον ζητητέον. Οὔτε γὰρ ῥᾴδιον εὑρεῖν τοῦτό ἐστιν· εἴθ' εὑρεθείη, παντελῶς ἀσαφὴς καὶ δύσχρηστος ἂν εἴη πρὸς τὴν προκειμένην πραγματείαν. Ἰδίας δὲ καθ' ἕκαστον τῶν διορισθέντων γενῶν ἀποδοθείσης μεθόδου, ῥᾷον ἐκ τῶν περὶ ἕκαστον οἰκείων ἡ διέξοδος τοῦ προκειμένου γένοιτ' ἄν. 14. Ὥστε καθόλου τύπῳ μὲν, καθάπερ εἴρηται πρότερον, διαιρετέον· τῶν δὲ λοιπῶν τὰ μάλισθ' ἑκάστοις οἰκεῖα προσαπτέον, ὁρικά τε καὶ γενικὰ προσαγορεύοντας αὐτά. Σχεδὸν δὲ προσῆπται τὰ ῥηθέντα πρὸς ἑκάστοις.

CAPUT V. [VII.]

Πρῶτον δὲ πάντων περὶ ταὐτοῦ διοριστέον, ποσαχῶς λέγεται. 2. Δόξειε δ' ἂν τὸ ταὐτὸν, (ὡς τύπῳ εἰπεῖν,) τριχῇ διαιρεῖσθαι. Ἢ γὰρ ἀριθμῷ, ἢ εἴδει, ἢ γένει, τὸ ταὐτὸν εἰώθαμεν προσαγορεύειν. Ἀριθμῷ μὲν, ὧν ὀνόματα πλείω, τὸ δὲ πρᾶγμα ἕν· οἷον, λώπιον, καὶ ἱμάτιον. Εἴδει δὲ, ὅσα πλείω ὄντα ἀδιάφορα κατὰ τὸ εἶδός ἐστι· καθάπερ ἄνθρωπος ἀνθρώπῳ, καὶ ἵππος ἵππῳ· τὰ γὰρ τοιαῦτα τῷ εἴδει λέγεται ταὐτὰ, ὅσα ὑπὸ τὸ αὐτὸ εἶδός ἐστιν. Ὁμοίως δὲ καὶ γένει ταὐτὰ, ὅσα ὑπὸ τὸ αὐτὸ γένος ἐστὶν, οἷον ἵππος ἀνθρώπῳ. 3. Δόξειε δ' ἂν τὸ ἀπὸ τῆς αὐτῆς κρήνης ὕδωρ ταὐτὸν λεγόμενον ἔχειν τινὰ διαφορὰν παρὰ τοὺς εἰρημένους τρόπους. 4. Οὐ μὴν ἀλλὰ καὶ τὸ τοιοῦτόν γε ἐν τῷ αὐτῷ τετάχθω τοῖς καθ' ἓν εἶδος ὁπωσοῦν λεγομένοις. Ἅπαντα γὰρ τὰ τοιαῦτα συγγενῆ καὶ παραπλήσια ἀλλήλοις ἔοικεν εἶναι. Πᾶν μὲν γὰρ ὕδωρ παντὶ ταὐτὸν τῷ εἴδει λέγεται, διὰ τὸ ἔχειν τινὰ ὁμοιότητα. Τὸ δ' ἀπὸ τῆς αὐτῆς κρήνης ὕδωρ οὐδενὶ ἄλλῳ διαφέρει, ἀλλ' ἢ τῷ σφοδροτέραν εἶναι τὴν ὁμοιότητα· διὸ οὐ χωρίζομεν αὐτὸ [ἀπὸ] τῶν καθ' ἓν εἶδος ὁπωσοῦν λεγομένων. 5. Μάλιστα δ' ὁμολογουμένως τὸ ἓν ἀριθμῷ ταὐτὸν παρὰ πᾶσι δοκεῖ λέγεσθαι. 6. Εἴωθε δὲ καὶ τοῦτο ἀποδίδοσθαι πλεοναχῶς. Καὶ κυριώτατα μὲν καὶ πρώτως, ὅταν ὀνόματι, ἢ ὅρῳ, τὸ ταὐτὸν ἀποδοθῇ· καθάπερ ἱματίῳ λώπιον, καὶ ζῶον πεζὸν δίπουν ἀνθρώπῳ. 7. Δεύτερον δ', ὅταν τῷ ἰδίῳ· καθάπερ τὸ ἐπιστήμης δεκτικὸν ἀνθρώπῳ· καὶ τὸ τῇ φύσει ἄνω φερόμενον πυρί. 8. Τρίτον δ', ὅταν ἀπὸ τοῦ συμβεβηκότος· οἷον, τὸ καθήμενον, ἢ τὸ μουσικὸν, Σωκράτει. Πάντα γὰρ ταῦτα τὸ ἓν ἀριθμῷ βούλεται σημαίνειν. Ὅτι δ' ἀληθὲς τὸ νῦν ῥηθέν ἐστιν, ἐκ τῶν μεταβαλλόντων τὰς προσηγορίας μάλιστ' ἄν τις καταμάθοι. Πολλάκις γὰρ ἐπιτάσσοντες, ὀνόματι καλέσαι τινὰ τῶν καθημένων, μεταβάλλομεν, ὅταν τύχῃ μὴ συνεὶς, ᾧ τὴν πρόσταξιν ποιοῦμεν, ὡς ἀπὸ τοῦ συμβεβηκότος αὐτοῦ μᾶλλον συνήσοντος· καὶ κελεύομεν, τὸν καθήμενον, ἢ τὸν διαλεγόμενον, καλέσαι πρὸς ἡμᾶς· δῆλον, ὡς ταὐτὸν ὑπολαμβάνοντες κατά τε τοὔνομα καὶ κατὰ τὸ συμβεβηκὸς σημαίνειν. 9. Τὸ μὲν οὖν ταὐτὸν, καθάπερ εἴρηται, τριχῇ διῃρήσθω.

CAPUT VI. [VIII.]

Ὅτι δὲ ἐκ τῶν πρότερον εἰρημένων οἱ λόγοι, καὶ διὰ τούτων, καὶ πρὸς ταῦτα, μία μὲν πίστις ἡ διὰ τῆς ἐπαγωγῆς. Εἰ γάρ τις ἐπισκοποίη ἑκάστην τῶν προτάσεων καὶ τῶν προβλημάτων· φαίνοιτ' ἂν ἢ ἀπὸ τοῦ ὅρου, ἢ ἀπὸ τοῦ ἰδίου, ἢ ἀπὸ τοῦ συμβεβηκότος γεγενημένη. 2. Ἄλλη δὲ πίστις ἡ διὰ συλλογισμοῦ. Ἀνάγκη γὰρ, πᾶν τὸ περί τινος κατηγορούμενον ἤτοι ἀντικατηγορεῖσθαι τοῦ πράγματος, ἢ μή. Καὶ εἰ μὲν ἀντικατηγορεῖται, ὅρος ἂν εἴη ἢ ἴδιον. Εἰ μὲν γὰρ σημαίνει τὸ τί ἦν εἶναι, ὅρος· εἰ δὲ μὴ σημαίνει, ἴδιον· τοῦτο γὰρ ἦν ἴδιον, τὸ ἀντικατηγορούμενον μὲν, μὴ σημαῖνον δὲ τὸ τί ἦν εἶναι. Εἰ δὲ μὴ ἀντικατηγορεῖται τοῦ πράγματος· ἤτοι τῶν ἐν τῷ ὁρισμῷ τοῦ ὑποκειμένου λεγομένων ἐστὶν, ἢ οὔ. Καὶ εἰ μὲν τῶν ἐν τῷ ὁρισμῷ λεγομένων, ἢ γένος ἢ διαφορὰ ἂν εἴη· ἐπειδὴ ὁ ὁρισμὸς ἐκ γένους καὶ διαφορῶν ἐστιν. Εἰ δὲ μὴ τῶν ἐν τῷ ὁρισμῷ λεγομένων ἐστὶ, δῆλον, ὅτι συμβεβηκὸς ἂν εἴη. Τὸ γὰρ συμβεβηκὸς ἐλέγετο, ὃ μήτε ὅρος, μήτε γένος, μήτε ἴδιόν [ἐστι], ὑπάρχει δὲ τῷ πράγματι.

CAPUT VII. [IX.]

Μετὰ τοίνυν ταῦτα δεῖ διορίσασθαι τὰ γένη τῶν κατηγοριῶν, ἐν οἷς ὑπάρχουσιν αἱ ῥηθεῖσαι τέτταρες διαφοραί. 2. Ἔστι δὲ ταῦτα τὸν ἀριθμὸν δέκα, τί ἐστι, ποσὸν, ποιὸν, πρός τι, ποῦ, ποτὲ, κεῖσθαι, ἔχειν, ποιεῖν, πάσχειν. Ἀεὶ γὰρ τὸ συμβεβηκὸς, καὶ τὸ γένος, καὶ τὸ ἴδιον, καὶ ὁ ὁρισμὸς, ἐν μιᾷ τούτων τῶν κατηγοριῶν ἔσται· πᾶσαι γὰρ αἱ ἀπὸ τούτων προτάσεις ἢ τί ἐστιν, ἢ ποιὸν, ἢ ποσὸν, ἢ τινα τῶν ἄλλων κατηγοριῶν σημαίνουσι. 3. Δῆλον δὲ ἐξ αὐτῶν, ὅτι ὁ τὸ τί ἐστι σημαίνων ὁτὲ μὲν οὐσίαν σημαίνει, ὁτὲ

δὲ ποιόν, ὁτὲ δὲ τῶν ἄλλων τινὰ κατηγοριῶν. Ὅταν μὲν γάρ, ἐκκειμένου ἀνθρώπου, φῇ, τὸ ἐκκείμενον ἄνθρωπον εἶναι, ἢ ζῶον· τί ἐστι, λέγει, καὶ οὐσίαν σημαίνει. Ὅταν δέ, χρώματος λευκοῦ ἐκκειμένου, φῇ, τὸ ἐκκείμενον λευκὸν εἶναι [ἢ] χρῶμα, τί τέ ἐστι, λέγει, καὶ ποιὸν σημαίνει. Ὁμοίως δὲ καί, ἐάν, πηχυαίου μεγέθους ἐκκειμένου, φῇ, τὸ ἐκκείμενον πηχυαῖον εἶναι μέγεθος, τί τέ ἐστι, λέγει, καὶ ποσὸν σημαίνει. Ὁμοίως δὲ καὶ ἐπὶ τῶν ἄλλων. Ἕκαστον γὰρ τῶν τοιούτων, ἐάν τε τὸ αὐτὸ περὶ ἑαυτοῦ λέγεται, ἐάν τε τὸ γένος περὶ τούτου, τὸ τί ἐστι σημαίνει· ὅταν δὲ περὶ ἑτέρου, οὐ τὸ τί ἐστι σημαίνει, ἀλλ' ἢ ποσόν, ἢ ποιόν, ἤ τινα τῶν ἄλλων κατηγοριῶν. 4. Ὥστε, περὶ ὧν μὲν οἱ λόγοι, καὶ ἐξ ὧν, ταῦτα καὶ τοσαῦτά ἐστι. Πῶς δὲ ληψόμεθα, [καὶ] δι' ὧν εὐπορήσομεν, μετὰ ταῦτα λεκτέον.

CAPUT VIII. [X.]

Πρῶτον τοίνυν διωρίσθω, τί ἐστι πρότασις διαλεκτική, καὶ τί πρόβλημα διαλεκτικόν· οὐ γὰρ πᾶσαν πρότασιν, οὐδὲ πᾶν πρόβλημα, διαλεκτικὸν θετέον. Οὐδεὶς γὰρ ἂν προτείνειε νοῦν ἔχων τὸ μηδενὶ δοκοῦν· οὐδὲ προβάλοι τὸ πᾶσι φανερόν, ἢ τοῖς πλείστοις. Τὰ μὲν γὰρ οὐκ ἔχει ἀπορίαν· τὰ δ' οὐδεὶς ἂν θείη. 2. Ἔστι δὲ πρότασις μὲν διαλεκτικὴ ἐρώτησις ἔνδοξος ἢ πᾶσιν, ἢ τοῖς πλείστοις, ἢ τοῖς σοφοῖς· καὶ τούτοις ἢ πᾶσιν, ἢ τοῖς πλείστοις, ἢ τοῖς μάλιστα γνωρίμοις, μὴ παράδοξος· θείη γὰρ ἄν τις τὸ δοκοῦν τοῖς σοφοῖς, ἐὰν μὴ ἐναντίον ταῖς τῶν πολλῶν δόξαις ᾖ. 3. Εἰσὶ δὲ προτάσεις διαλεκτικαὶ καὶ τὰ τοῖς ἐνδόξοις ὅμοια, καὶ τὰ ἐναντία κατ' ἀντίφασιν τοῖς δοκοῦσιν ἐνδόξοις εἶναι προτεινόμενα, καὶ ὅσαι δόξαι κατὰ τὰς τέχνας εἰσὶ τὰς εὑρημένας. 4. Εἰ γὰρ ἔνδοξον [εἴη] τὸ τὴν αὐτὴν εἶναι τῶν ἐναντίων ἐπιστήμην· καὶ τὸ αἴσθησιν τὴν αὐτὴν εἶναι τῶν ἐναντίων, ἔνδοξον ἂν φανείη. Καὶ εἰ μίαν ἀριθμῷ γραμματικὴν εἶναι, καὶ αὐλητικὴν μίαν· εἰ δὲ πλείους γραμματικάς, καὶ αὐλητικὰς πλείους. Πάντα γὰρ ὅμοια καὶ συγγενῆ ταῦτα ἔοικεν εἶναι. 5. Ὁμοίως δὲ καὶ τὰ τοῖς ἐνδόξοις ἐναντία, κατὰ ἀντίφασιν προτεινόμενα, ἔνδοξα φανεῖται [εἶναι]· εἰ γὰρ ἔνδοξον, ὅτι δεῖ τοὺς φίλους εὖ ποιεῖν, καὶ ὅτι οὐ δεῖ κακῶς ποιεῖν, ἔνδοξον. Ἔστι δὲ ἐναντίον μέν, ὅτι δεῖ κακῶς ποιεῖν τοὺς φίλους· κατὰ ἀντίφασιν δέ, ὅτι οὐ κακῶς ποιεῖν. Ὁμοίως δὲ καί, εἰ δεῖ τοὺς φίλους εὖ ποιεῖν, τοὺς ἐχθροὺς οὐ δεῖ. Ἔστι δὲ καὶ τοῦτο κατὰ ἀντίφασιν τῶν ἐναντίων. Τὸ γὰρ ἐναντίον ἐστίν, ὅτι δεῖ τοὺς ἐχθροὺς εὖ ποιεῖν. Ὡσαύτως δὲ καὶ ἐπὶ τῶν ἄλλων. 6. Ἔνδοξον δὲ καὶ ἐν παραβολῇ φανεῖται καὶ τὸ ἐναντίον περὶ τοῦ ἐναντίου. Οἷον, εἰ τοὺς φίλους δεῖ εὖ ποιεῖν, [καὶ] τοὺς ἐχθροὺς δεῖ κακῶς. Φανείη δ' ἂν καὶ ἐναντίον τὸ τοὺς φίλους εὖ ποιεῖν τῷ τοὺς ἐχθροὺς κακῶς. Πότερον δὲ καὶ κατ' ἀλήθειαν οὕτως ἔχει, ἢ οὔ, ἐν τοῖς ὑπὲρ τῶν ἐναντίων λεγομένοις ῥηθήσεται. 7. Δῆλον δ', ὅτι καὶ ὅσαι δόξαι κατὰ τέχνας εἰσί, διαλεκτικαὶ προτάσεις εἰσί. Θείη γὰρ ἄν τις τὰ δοκοῦντα τοῖς ὑπὲρ τούτων ἐπεσκεμμένοις· οἷον, περὶ μὲν τῶν ἐν ἰατρικῇ, ὡς ὁ ἰατρός· περὶ δὲ τῶν ἐν γεωμετρίᾳ, ὡς ὁ γεωμέτρης· ὁμοίως δὲ καὶ ἐπὶ τῶν ἄλλων.

CAPUT IX. [XI.]

Πρόβλημα δέ ἐστι διαλεκτικὸν θεώρημα τὸ συντεῖνον ἢ πρὸς αἵρεσιν καὶ φυγήν, ἢ πρὸς ἀλήθειαν καὶ γνῶσιν, ἢ αὐτό, ἢ ὡς συνεργὸν πρός τι ἕτερον τῶν τοιούτων, περὶ οὗ ἢ οὐδετέρως δοξάζουσιν, ἢ ἐναντίως οἱ πολλοὶ τοῖς σοφοῖς, ἢ οἱ σοφοὶ τοῖς πολλοῖς, ἢ ἑκάτεροι αὐτοὶ ἑαυτοῖς. 2. Ἔνια μὲν γὰρ τῶν προβλημάτων χρήσιμον εἰδέναι πρὸς τὸ ἑλέσθαι, ἢ φυγεῖν· οἷον, πότερον ἡ ἡδονὴ ἀγαθόν, ἢ οὔ. Ἔνια δὲ πρὸς τὸ εἰδέναι μόνον· οἷον, πότερον ὁ κόσμος ἀΐδιος, ἢ οὔ. Ἔνια δὲ αὐτὰ μὲν καθ' αὑτὰ πρὸς οὐδέτερον τούτων· συνεργὰ δέ ἐστι πρός τινα τῶν τοιούτων· πολλὰ μὲν γὰρ αὐτὰ καθ' αὑτὰ οὐ βουλόμεθα γνωρίζειν, ἑτέρων [illegible] δ' ἕνεκα, ὅπως διὰ τούτων ἄλλο τι γνωρίσωμεν. 3. Ἔστι δὲ προβλήματα καί, ὧν ἐναντίοι εἰσὶν οἱ συλλογισμοί, (ἀπορίαν γὰρ ἔχει, πότερον οὕτως ἔχει, ἢ [illegible] οὕτως, διὰ τὸ περὶ ἀμφοτέρων εἶναι λόγους πιθανούς,) καὶ περὶ ὧν λόγον μὴ ἔχομεν, ὄντων μεγάλων· χαλεπὸν οἰόμενοι εἶναι τὸ διὰ τί ἀποδοῦναι· οἷον, πότερον ὁ κόσμος ἀΐδιος, ἢ οὔ. Καὶ γὰρ τὰ τοιαῦτα ζητήσειεν ἄν τις. 4. Τὰ μὲν οὖν προβλήματα, καὶ [illegible] προτάσεις, καθάπερ εἴρηται, διωρίσθω. 5. Θέσις [illegible] ἐστιν ὑπόληψις παράδοξος τῶν γνωρίμων τινὸς κατὰ φιλοσοφίαν· οἷον, ὅτι οὐκ ἔστιν ἀντιλέγειν, καθάπερ ἔφη Ἀντισθένης· ἢ ὅτι πάντα κινεῖται, καθ' Ἡράκλειτον· ἢ ὅτι ἓν τὸ ὄν, καθάπερ Μέλισσός φησι. [illegible] γὰρ τοῦ τυχόντος ἐναντία ταῖς δόξαις ἀποφηναμένου φροντίζειν, εὔηθές ἐστιν. 6. Ἢ περὶ ὧν λόγον ἔχομεν ἐναντίον ταῖς δόξαις· οἷον, ὅτι οὐ πᾶν τὸ [illegible] ἤτοι γενόμενόν ἐστιν, ἢ ἀΐδιον, καθάπερ οἱ Σοφισταί φασι· μουσικὸν γὰρ ὄντα γραμματικὸν εἶναι, [illegible] γενόμενον, οὔτε ἀΐδιον ὄντα. Τοῦτο γάρ, εἰ καὶ [illegible] μὴ δοκεῖ, δόξειεν ἂν διὰ τὸ λόγον ἔχειν πιθανόν. Ἔστι μὲν οὖν καὶ ἡ θέσις πρόβλημα, οὐ πᾶν δὲ [illegible] βλημα θέσις· ἐπειδὴ ἔνια τῶν προβλημάτων τοιαῦτά ἐστι, περὶ ὧν οὐδετέρως δοξάζομεν. Ὅτι δὲ ἐστι [illegible] θέσις πρόβλημα, δῆλον. Ἀνάγκη γὰρ ἐκ τῶν [illegible] μένων, ἢ τοὺς πολλοὺς τοῖς σοφοῖς περὶ τὴν θέσιν [illegible] φισβητεῖν, ἢ ὁποτερουσοῦν ἑαυτοῖς· ἐπειδὴ ὑπόληψίς τις παράδοξος ἡ θέσις ἐστί. 8. Σχεδὸν δὲ νῦν [illegible] τὰ διαλεκτικὰ προβλήματα θέσεις καλοῦνται. [illegible] φερέτω δὲ μηδὲν ὁπωσοῦν λεγόμενον. Οὐ γὰρ [illegible] τοποιῆσαι βουλόμενοι διείλομεν οὕτως αὐτά· [illegible] μὴ λανθάνωσιν ἡμᾶς, τίνες αὐτῶν τυγχάνουσιν [illegible] αἱ διαφοραί. 9. Οὐ δεῖ δὲ πᾶν πρόβλημα, οὐδὲ [illegible] σαν θέσιν, ἐπισκοπεῖν· ἀλλ' ἣν ἀπορήσειεν ἄν τις [illegible] λόγου δεομένων, καὶ μὴ κολάσεως, ἢ αἰσθήσεως. [illegible] μὲν γὰρ ἀποροῦντες, πότερον δεῖ τοὺς θεοὺς τιμᾶν καὶ τοὺς γονεῖς ἀγαπᾶν, ἢ οὔ, κολάσεως δέονται· οἱ δὲ πότερον ἡ χιὼν λευκή, ἢ οὔ, αἰσθήσεως. 10. [illegible] δή, ὧν σύνεγγυς ἡ ἀπόδειξις, οὐδέ, ὧν λίαν πόῤῥω. [illegible] μὲν γὰρ οὐκ ἔχει ἀπορίαν· τὰ δὲ πλείω, ἢ κατὰ [illegible] μναστικήν.

CAPUT X. [XII.]

Διωρισμένων δὲ τούτων, χρὴ διελέσθαι, πόσα τὰ [illegible] λόγων εἴδη τῶν διαλεκτικῶν. 2. Ἔστι δὲ τὸ μὲν ἐπαγωγή, τὸ δὲ συλλογισμός. 3. Καὶ συλλογισμὸς μὲν [illegible] τί ἐστιν, εἴρηται πρότερον. 4. Ἐπαγωγὴ δὲ ἡ ἀπὸ τῶν καθέκαστα ἐπὶ τὰ καθόλου ἔφοδος· οἷον, εἰ ἔστι [illegible] βερνήτης ὁ ἐπιστάμενος κράτιστος, καὶ ἡνίοχος· [illegible] ὅλως ἐστὶν ὁ ἐπιστάμενος περὶ ἕκαστον ἄριστος. [illegible] Ἔστι δὲ ἡ μὲν ἐπαγωγὴ πιθανώτερον καὶ σαφέστερον, καὶ κατὰ τὴν αἴσθησιν γνωριμώτερον, καὶ τοῖς πολλοῖς κοινόν· ὁ δὲ συλλογισμὸς βιαστικώτερον [illegible] πρὸς τοὺς ἀντιλογικοὺς ἐνεργέστερον.

CAPUT XI. [XIII.]

Τὰ μὲν οὖν γένη, περὶ ὧν τε οἱ λόγοι, καὶ ἐξ [illegible] καθάπερ ἔμπροσθεν εἴρηται, διωρίσθω. Τὰ δὲ [illegible] γανα, δι' ὧν εὐπορήσομεν τῶν συλλογισμῶν, ἐστὶ [illegible]

ταρα. Ἓν μὲν τὸ προτάσεις λαβεῖν· δεύτερον δὲ τὸ, ποσαχῶς ἕκαστον λέγεται, δύνασθαι διελεῖν· τρίτον δὲ τὸ τὰς διαφορὰς εὑρεῖν· τέταρτον δὲ ἡ τοῦ ὁμοίου σκέψις. 2. Ἔστι δὲ τρόπον τινὰ καὶ τὰ τρία τούτων προτάσεις· ἔστι γὰρ καθ' ἕκαστον αὐτῶν ποιῆσαι πρότασιν· οἷον, ὅτι αἱρετόν ἐστι τὸ καλὸν, ἢ τὸ ἡδὺ, ἢ τὸ συμφέρον· καὶ ὅτι διαφέρει αἴσθησις ἐπιστήμης, τῷ τὴν μὲν ἀποβαλόντι δυνατὸν εἶναι πάλιν λαβεῖν· τὴν δὲ, ἀδύνατον· καὶ ὅτι ὁμοίως ἔχει τὸ ὑγιεινὸν πρὸς ὑγίειαν, καὶ τὸ εὐεκτικὸν πρὸς εὐεξίαν. Ἔστι δὲ ἡ μὲν πρώτη πρότασις ἀπὸ τῶν πολλαχῶς λεγομένων· ἡ δὲ δευτέρα ἀπὸ τῶν διαφορῶν· ἡ δὲ τρίτη ἀπὸ τῶν ὁμοίων.

CAPUT XII. [XIV.]

Τὰς μὲν οὖν προτάσεις ἐκλεκτέον, ὁσαχῶς διωρίσθη περὶ προτάσεως, ἢ τὰς πάντων δόξας προχειριζόμενον, ἢ τὰς τῶν πλείστων, ἢ τὰς τῶν σοφῶν· καὶ τούτων ἢ πάντων, ἢ τῶν πλείστων, ἢ τῶν γνωριμωτάτων· καὶ τὰς ἐναντίας ταῖς φαινομέναις, [καὶ ὅσαι δόξαι κατὰ [τὴν] τέχνην εἰσί. Δεῖ δὲ προτείνειν τὰς ἐναντίας ταῖς φαινομέναις] κατὰ ἀντίφασιν, καθάπερ εἴρηται πρότερον. 2. Χρήσιμον δὲ καὶ τὸ ποιεῖν αὐτὰς ἐν τῷ λέγειν μὴ μόνον τὰς οὔσας ἐνδόξους, ἀλλὰ καὶ τὰς ὁμοίας ταύταις· οἷον, ὅτι τῶν ἐναντίων ἡ αὐτὴ αἴσθη-, καὶ γὰρ ἡ ἐπιστήμη· καὶ ὅτι ὁρῶμεν εἰσδεχόμενοί καὶ οὐκ ἐκπέμποντες· καὶ γὰρ καὶ ἐπὶ τῶν ἄλλων αἰσθήσεων ὡσαύτως. Ἀκούομέν τε γὰρ εἰσδεχόμενοί καὶ οὐκ ἐκπέμποντες, καὶ γευόμεθα, καὶ ὀσμώμεθα ὡσαύτως. Ὁμοίως δὲ καὶ ἐπὶ τῶν ἄλλων. 3. Ἔτι, ὅσα πάντων, ἢ τῶν πλείστων, φαίνεται, ληπτέον, ὡς ἀρχὴν, καὶ δοκοῦσαν θέσιν. Τιθέασι γὰρ οἱ μὴ συνοῶντες, ἐπὶ τίνος οὐχ οὕτως ἔχει. 4. Ἐκλέγειν δὲ χρὴ ἐκ τῶν γεγραμμένων λόγων. Τὰς δὲ διαγραφὰς ποιεῖσθαι περὶ ἑκάστου γένους ὑποτιθέντας χωρὶς, οἷον περὶ ἀγαθοῦ, ἢ περὶ ζώου· καὶ περὶ ἀγαθοῦ παντὸς, ἀρξάμενον ἀπὸ τοῦ τί ἐστι. Παρασημαίνεσθαι δὲ καὶ τὰς ἑκάστων δόξας, οἷον, ὅτι Ἐμπεδοκλῆς τέτταρά φησι τῶν σωμάτων στοιχεῖα εἶναι. Θείη γὰρ ἄν τις τὸ ὑπὸ [...]ς ὑρημένον ἐνδόξου. 5. Ἔστι δὲ, (ὡς τύπῳ περιλαβεῖν) τῶν προτάσεων καὶ τῶν προβλημάτων μέρη τρία. [...] γὰρ ἠθικαὶ προτάσεις εἰσίν· αἱ δὲ φυσικαί· αἱ [...]κραί. Ἠθικαὶ μὲν οὖν αἱ τοιαῦται· οἷον, πότερον δεῖ τοῖς γονεῦσι μᾶλλον πειθαρχεῖν, ἢ τοῖς νόμοις, [...] διαφωνῶσι. Λογικαὶ δὲ, οἷον, πότερον τῶν ἐναντίων ἡ αὐτὴ ἐπιστήμη, ἢ οὔ. Φυσικαὶ δὲ, οἷον, πότερον ὁ κόσμος ἀΐδιος, ἢ οὔ. Ὁμοίως δὲ καὶ τὰ προβλήματα. Ὁποῖαι δ' ἕκασται τῶν προειρημένων, ὁρισμῷ μὲν οὐκ εὐπετὲς ἀποδοῦναι περὶ αὐτῶν· τῇ δὲ διὰ τῆς ἐπαγωγῆς συνηθείᾳ πειρατέον γνωρίζειν ἑκάστην [...]ων, κατὰ τὰ προειρημένα παραδείγματα ἐπισκοποῦντας. 6. Πρὸς μὲν οὖν φιλοσοφίαν κατ' ἀλήθειαν περὶ αὐτῶν πραγματευτέον. Διαλεκτικῶς δὲ πρὸς [...]ίαν. 7. Ληπτέον δὲ ὅτι μάλιστα καθόλου πάσας τὰς προτάσεις· καὶ τὴν μίαν πολλὰς ποιητέον. Οἷον, [...] τῶν ἀντικειμένων ἡ αὐτὴ ἐπιστήμη· εἶθ', ὅτι τῶν [...]τίων, καὶ, ὅτι τῶν πρός τι. Τὸν αὐτὸν δὲ τρόπον ταύτας πάλιν διαιρετέον, ἕως ἂν ἐνδέχηται διαι[...]· οἷον, ὅτι ἀγαθοῦ καὶ κακοῦ, καὶ λευκοῦ καὶ [...]τος, [καὶ ψυχροῦ καὶ θερμοῦ]· ὁμοίως δὲ καὶ ἐπὶ [...] ἄλλων. Περὶ μὲν οὖν προτάσεως ἱκανὰ τὰ προ[...]μένα.

CAPUT XIII. [XV.]

Τὸ δὲ ποσαχῶς, πραγματευτέον μὴ μόνον, ὅσα λέγεται καθ' ἕτερον τρόπον, ἀλλὰ καὶ τοὺς λόγους αὐτῶν πειρατέον ἀποδιδόναι. Οἷον, μὴ μόνον, ὅτι ἀγαθὸν καθ' ἕτερον μὲν τρόπον λέγεται δικαιοσύνη καὶ ἀνδρία, εὐεκτικὸν δὲ καὶ ὑγιεινὸν καθ' ἕτερον· ἀλλ', ὅτι καὶ τὰ μὲν τῷ αὐτὰ ποιά τινα εἶναι· τὰ δὲ τῷ ποιητικά τινος, καὶ οὐ τῷ ποιὰ αὐτά τινα εἶναι· ὡσαύτως δὲ καὶ ἐπὶ τῶν ἄλλων. 2. Πότερον δὲ πολλαχῶς, ἢ μοναχῶς, τῷ εἴδει λέγεται, διὰ τῶνδε θεωρητέον. 3. Πρῶτον μὲν ἐπὶ τοῦ ἐναντίου σκοπεῖν, εἰ πολλαχῶς λέγεται, ἐάν τε τῷ εἴδει, ἐάν τε [καὶ] τῷ ὀνόματι διαφωνῇ. Ἔνια γὰρ εὐθὺς καὶ τοῖς ὀνόμασιν ἕτερά ἐστιν. Οἷον τῷ ὀξεῖ ἐν φωνῇ μὲν ἐναντίον τὸ βαρύ· ἐν ὄγκῳ δὲ τὸ ἀμβλύ. Δῆλον οὖν, ὅτι τὸ ἐναντίον τῷ ὀξεῖ πολλαχῶς λέγεται· εἰ δὲ τοῦτο, καὶ τὸ ὀξύ. Καθ' ἑκάτερον γὰρ τούτων ἕτερον ἔσται τὸ ἐναντίον. Οὐ γὰρ τὸ αὐτὸ ὀξὺ ἔσται τῷ ἀμβλεῖ καὶ βαρεῖ ἐναντίον, ἑκατέρῳ δὲ τὸ ὀξὺ ἐναντίον. Πάλιν τῷ βαρεῖ ἐν φωνῇ μὲν ἐναντίον τὸ ὀξύ· ἐν ὄγκῳ δὲ τὸ κοῦφον. Ὥστε πολλαχῶς τὸ βαρὺ λέγεται, ἐπειδὴ καὶ τὸ ἐναντίον. Ὁμοίως δὲ καὶ τῷ καλῷ τῷ μὲν ἐπὶ τοῦ ζώου τὸ αἰσχρόν· τῷ δὲ ἐπὶ τῆς οἰκίας τὸ μοχθηρόν. Ὥστε ὁμώνυμον τὸ καλόν. 4. Ἐπ' ἐνίων δὲ τοῖς μὲν ὀνόμασιν οὐδαμῶς διαφωνεῖ, τῷ δὲ εἴδει κατάδηλος ἐν αὐτοῖς εὐθέως ἡ διαφορά ἐστιν. Οἷον ἐπὶ τοῦ λευκοῦ καὶ τοῦ μέλανος. Φωνὴ γὰρ λευκὴ καὶ μέλαινα λέγεται· ὁμοίως δὲ καὶ τὸ χρῶμα. Τοῖς μὲν οὖν ὀνόμασιν οὐδὲν διαφωνεῖ· τῷ δὲ εἴδει κατάδηλος ἐν αὐτοῖς εὐθέως ἡ διαφορά· οὐ γὰρ ὁμοίως τό τε χρῶμα λευκὸν λέγεται, καὶ ἡ φωνή· δῆλον δὲ τοῦτο καὶ διὰ τῆς αἰσθήσεως· τῶν γὰρ αὐτῶν τῷ εἴδει ἡ αὐτὴ αἴσθησις. Τὸ δὲ λευκὸν τὸ ἐπὶ τῆς φωνῆς καὶ ἐπὶ τοῦ χρώματος, οὐ τῇ αὐτῇ αἰσθήσει κρίνομεν, ἀλλὰ τὸ μὲν ὄψει, τὸ δ' ἀκοῇ· ὁμοίως δὲ καὶ τὸ ὀξὺ καὶ τὸ ἀμβλὺ ἐν χυμοῖς καὶ ἐν ὄγκοις· ἀλλὰ τὸ μὲν ἁφῇ, τὸ δὲ γεύσει· οὐδὲ γὰρ ταῦτα διαφωνεῖ τοῖς ὀνόμασιν, οὔτ' ἐφ' αὐτῶν, οὔτ' ἐπὶ τῶν ἐναντίων· ἀμβλὺ γὰρ καὶ τὸ ἐναντίον ἑκατέρῳ. 5. Ἔτι, εἰ τῷ μέν ἐστί τι ἐναντίον, τῷ δ' ἁπλῶς μηδέν· οἷον, τῇ μὲν ἀπὸ τοῦ πίνειν ἡδονῇ ἡ ἀπὸ τοῦ διψῆν λύπη ἐναντίον, τῇ δ' ἀπὸ τοῦ θεωρεῖν, ὅτι ἡ διάμετρος τῇ πλευρᾷ ἀσύμμετρος, οὐδέν. Ὥστε πλεοναχῶς ἡ ἡδονὴ λέγεται. Καὶ τῷ μὲν κατὰ τὴν διάνοιαν φιλεῖν τὸ μισεῖν ἐναντίον· τῷ δὲ κατὰ τὴν σωματικὴν ἐνέργειαν οὐδέν. Δῆλον οὖν, ὅτι τὸ φιλεῖν ὁμώνυμον. 6. Ἔτι [καὶ] ἐπὶ τῶν ἀνὰ μέσον, εἰ τῶν μέν ἐστί τι ἀνὰ μέσον, τῶν δὲ μηδέν· ἢ, εἰ ἀμφοῖν μέν ἐστι, μὴ ταὐτὸν δέ. Οἷον, λευκοῦ καὶ μέλανος ἐν χρώμασι μὲν τὸ φαιὸν, ἐν φωνῇ δὲ οὐδέν· ἢ, εἰ ἄρα τὸ σομφὸν, καθάπερ τινές φασι σομφὴν φωνὴν ἀνὰ μέσον εἶναι, ὥσθ' ὁμώνυμον τὸ λευκόν· ὁμοίως δὲ καὶ τὸ μέλαν. 7. Ἔτι, εἰ τῶν μὲν πλείω τὰ ἀνὰ μέσον· τῶν δὲ ἕν· καθάπερ ἐπὶ τοῦ λευκοῦ καὶ μέλανος· ἐπὶ μὲν γὰρ τῶν χρωμάτων πολλὰ τὰ ἀνὰ μέσον· ἐπὶ δὲ τῆς φωνῆς ἕν, τὸ σομφόν. 8. Πάλιν ἐπὶ τοῦ κατ' ἀντίφασιν ἀντικειμένου σκοπεῖν, εἰ πλεοναχῶς λέγεται. Εἰ γὰρ τοῦτο πλεοναχῶς λέγεται, καὶ τὸ τούτῳ ἀντικείμενον πλεοναχῶς ῥηθήσεται. Οἷον, τὸ μὴ βλέπειν πλεοναχῶς λέγεται· ἓν μέν, τὸ μὴ ἔχειν ὄψιν· ἕτερον δέ, τὸ μὴ ἐνεργεῖν τῇ ὄψει. Εἰ δὲ τοῦτο πλεοναχῶς [λέγεται]· ἀναγκαῖον καὶ τὸ βλέπειν πλεοναχῶς λέγεσθαι. Ἑκατέρῳ γὰρ τῷ μὴ βλέπειν ἀντίκειταί τι· οἷον, τῷ μὲν μὴ ἔχειν ὄψιν τὸ ἔχειν, τῷ δὲ μὴ ἐνεργεῖν τῇ ὄψει τὸ ἐνεργεῖν. 9. Ἔτι, ἐπὶ τῶν κατὰ στέρησιν καὶ ἕξιν

λεγομένων ἐπισκοπεῖν· εἰ γὰρ θάτερον πλεοναχῶς λέ-
γεται, καὶ τὸ λοιπόν. Οἷον, εἰ τὸ αἰσθάνεσθαι πλεο-
ναχῶς λέγεται κατά τε τὴν ψυχὴν καὶ τὸ σῶμα, καὶ
τὸ ἀναίσθητον εἶναι πλεοναχῶς ῥηθήσεται κατά τε
τὴν ψυχὴν καὶ κατὰ τὸ σῶμα. Ὅτι δὲ κατὰ στέρη-
σιν καὶ ἕξιν ἀντίκειται τὰ νῦν λεγόμενα, δῆλον, ἐπει-
δὴ πέφυκεν ἑκατέραν τῶν αἰσθήσεων ἔχειν τὰ ζῶα καὶ
κατὰ τὴν ψυχὴν καὶ κατὰ τὸ σῶμα. 10. Ἔτι δ' ἐπὶ
τῶν πτώσεων ἐπισκεπτέον. Εἰ γὰρ τὸ δικαίως πλεο-
ναχῶς λέγεται· καὶ τὸ δίκαιον πλεοναχῶς ῥηθήσε-
ται. Καθ' ἑκάτερον γὰρ τῶν δικαίως ἐστὶ δίκαιον.
Οἷον, εἰ τὸ δικαίως λέγεται τό, τε κατὰ τὴν ἑαυτοῦ
γνώμην κρῖναι, καὶ τὸ ὡς δεῖ· ὁμοίως καὶ τὸ δίκαι-
ον. Ὡσαύτως δὲ καὶ [εἰ] τὸ ὑγιεινὸν [πλεοναχῶς]
λέγεται, [καὶ τὸ ὑγιεινῶς πλεοναχῶς [ῥηθήσεται].
Οἷον, εἰ ὑγιεινὸν λέγεται,] τὸ μὲν ὑγιείας ποιητι-
κὸν, τὸ δὲ φυλακτικὸν, τὸ δὲ σημαντικόν· καὶ τὸ
ὑγιεινῶς ἢ ποιητικῶς, ἢ φυλακτικῶς, ἢ σημαντικῶς
ῥηθήσεται. Ὁμοίως δὲ καὶ ἐπὶ τῶν ἄλλων, ὅταν αὐ-
τὸ πλεοναχῶς λέγηται, καὶ ἡ πτῶσις ἡ ἀπ' αὐτοῦ πλεο-
ναχῶς ῥηθήσεται· καὶ εἰ ἡ πτῶσις, καὶ αὐτό. 11. Σκο-
πεῖν δὲ δεῖ καὶ τὰ γένη τῶν κατὰ τοὔνομα κατηγο-
ριῶν, εἰ ταὐτά ἐστιν ἐπὶ πάντων. Εἰ γὰρ μὴ ταὐτὰ,
δῆλον, ὅτι ὁμώνυμον τὸ λεγόμενον. Οἷον, τὸ ἀγαθὸν
ἐν ἐδέσματι μὲν τὸ ποιητικὸν ἡδονῆς· ἐν ἰατρικῇ δὲ τὸ
ποιητικὸν ὑγιείας· ἐπὶ δὲ ψυχῆς τὸ ποιὰν εἶναι, οἷον,
σώφρονα, ἢ ἀνδρείαν, ἢ δικαίαν· ὁμοίως δὲ καὶ ἐπὶ
ἀνθρώπου. Ἐνιαχοῦ δὲ τὸ ποτὲ, οἷον, τὸ ἐν τῷ καιρῷ
ἀγαθόν· ἀγαθὸν γὰρ λέγεται τὸ ἐν τῷ καιρῷ· πολ-
λάκις δὲ τὸ ποσὸν, οἷον, τὸ ἐπὶ τοῦ μετρίου· λέγεται
γὰρ καὶ τὸ μέτριον ἀγαθόν. Ὥστε ὁμώνυμον τὸ ἀγα-
θόν· ὡσαύτως δὲ καὶ τὸ λευκὸν ἐπὶ σώματος μὲν χρῶ-
μα· ἐπὶ δὲ φωνῆς τὸ εὐήκοον· παραπλησίως δὲ καὶ τὸ
ὀξύ. Οὐ γὰρ ὡσαύτως ἐπὶ πάντων τὸ αὐτὸ λέγεται. Φω-
νὴ μὲν γὰρ ὀξεῖα ἡ ταχεῖα, καθάπερ φασὶν οἱ κατ'
ἀριθμοὺς ἁρμονικοί· γωνία δ' ὀξεῖα ἡ ἐλάσσων ὀρθῆς·
μάχαιρα δὲ ἡ ὀξυγώνιος. 12. Σκοπεῖν δὲ [χρὴ] καὶ, τὰ
γένη τῶν ὑπὸ τὸ αὐτὸ ὄνομα εἰ ἕτερα, καὶ μὴ ὑπάλλη-
λα. Οἷον, ὄνος τό τε ζῶον, καὶ τὸ σκεῦος. Ἕτερος γὰρ
ὁ κατὰ τοὔνομα λόγος αὐτῶν. Τὸ μὲν γὰρ ζῶον ποιόν
τι ῥηθήσεται· τὸ δὲ σκεῦος ὁποιόν τι. Ἐὰν δ' ὑπάλλη-
λα τὰ γένη ᾖ, οὐκ ἀναγκαῖον, ἑτέρους τοὺς λόγους εἶναι.
Οἷον, τοῦ κόρακος τὸ ζῶον καὶ τὸ ὄρνεον γένος ἐστίν.
Ὅταν οὖν λέγωμεν, τὸν κόρακα ὄρνεον εἶναι, καὶ ζῶον
ποιόν τι φαμὲν εἶναι αὐτόν· ὥστ' ἀμφότερα τὰ γένη
περὶ αὐτοῦ κατηγορεῖται. Ὁμοίως δὲ καὶ, ὅταν ζῶον
πτηνὸν δίπουν τὸν κόρακα λέγωμεν, ὄρνεον αὐτὸν φα-
μὲν εἶναι· καὶ οὕτως οὖν ἀμφότερα τὰ γένη κατηγο-
ρεῖται κατὰ τοῦ κόρακος, καὶ ὁ λόγος αὐτῶν. Ἐπὶ
δὲ τῶν μὴ ὑπάλληλα γενῶν οὐ συμβαίνει τοῦτο. Οὔ-
τε γὰρ, ὅταν σκεῦος λέγωμεν, ζῶον λέγομεν· οὔθ',
ὅταν ζῶον, σκεῦος. 13. Σκοπεῖν δὲ μὴ μόνον, εἰ τοῦ
προκειμένου ἕτερα τὰ γένη, καὶ μὴ ὑπάλληλα, ἀλλὰ
καὶ ἐπὶ τοῦ ἐναντίου. Εἰ γὰρ τὸ ἐναντίον πολλαχῶς
λέγεται, δῆλον, ὅτι καὶ τὸ προκείμενον. 14. Χρήσι-
μον δὲ καὶ τὸ ἐπὶ τὸν ὁρισμὸν ἐπιβλέπειν τὸν ἐκ τοῦ
συντιθεμένου γινόμενον· οἷον, λευκοῦ σώματος, καὶ
λευκῆς φωνῆς· ἀφαιρουμένου γὰρ τοῦ ἰδίου, τὸν αὐ-
τὸν δεῖ λόγον λείπεσθαι. Τοῦτο δὲ οὐ συμβαίνει ἐπὶ
τῶν ὁμωνύμων· οἷον, ἐπὶ τῶν νῦν εἰρημένων. Τὸ μὲν
γὰρ ἔσται σῶμα τοιόνδε χρῶμα ἔχον· τὸ δὲ φωνὴ εὐή-
κοος. Ἀφαιρεθέντος οὖν τοῦ σώματος, καὶ τῆς φω-
νῆς, οὐ ταὐτὸν ἐν ἑκατέρῳ τὸ λειπόμενον. Ἔδει δέ γε,

εἴπερ συνώνυμον ἦν τὸ λευκὸν, τὸ ἐφ' ἑκατέρου λ
μενον εἶναι ταὐτόν. 15. Πολλάκις δὲ καὶ ἐν α
τοῖς λόγοις λανθάνει παρακολουθοῦν τὸ ὁμών
Διὸ δὲ καὶ ἐπὶ τῶν λόγων σκεπτέον. Οἷον, ἐὰν τ
σημαντικὸν, καὶ τὸ ποιητικὸν ὑγιείας, τὸ συμμ
ἔχον πρὸς ὑγίειαν φῇ εἶναι· οὐκ ἀποστατέον,
ἐπισκεπτέον, τί τὸ συμμέτρως καθ' ἑκάτερον εἴρ
οἷον, εἰ τὸ μὲν τῷ τοιοῦτον εἶναι, ὥστε ποιεῖν
αν· τὸ δὲ τῷ τοιοῦτον εἶναι, οἷον σημαίνειν, π
ἡ ἕξις. 16. Ἔτι, εἰ μὴ συμβλητὰ κατὰ τὸ μᾶλ
ὁμοίως· οἷον λευκὴ φωνὴ, καὶ λευκὸν ἱμάτιον· κ
χυμὸς, καὶ ὀξεῖα φωνή. Ταῦτα γὰρ οὔθ'
λευκὰ λέγεται, ἢ ὀξέα, οὔτε μᾶλλον θάτερον.
ὁμώνυμον τὸ ὀξὺ, καὶ τὸ λευκόν. Τὸ γὰρ συν
πᾶν συμβλητόν· ἢ γὰρ ὁμοίως ῥηθήσεται, ἢ
θάτερον. 17. Ἐπεὶ δὲ τῶν ἑτερογενῶν, καὶ μ
ληλα τεταγμένων, ἕτεραι τῷ εἴδει καὶ αἱ δι
(οἷον, ζώου καὶ ἐπιστήμης· ἕτεραι γὰρ τούτων
φοραὶ,) σκοπεῖν, εἰ τὰ ὑπὸ τὸ αὐτὸ ὄνομα ἑτ
νῶν, καὶ μὴ ὑπάλληλα, διαφοραί εἰσιν.
ὀξὺ φωνῆς καὶ ὄγκου· διαφέρει γὰρ φωνὴ
ὀξεῖα εἶναι. Ὁμοίως δὲ καὶ ὄγκος ὄγκου
ὁμώνυμον τὸ ὀξύ. Ἑτέρων γὰρ γενῶν καὶ
ληλα διαφοραί εἰσι. 18. Πάλιν, εἰ αὐτῶν
τὸ αὐτὸ ὄνομα ἕτεραι αἱ διαφοραί. Οἷον
τοῦ τε ἐπὶ τῶν σωμάτων, καὶ τοῦ ἐν τοῖς μέλ
μὲν γὰρ ἐπὶ τῶν σωμάτων διακριτικὸν καὶ σ
ὄψεως· τοῦ δ' ἐπὶ τῶν μελῶν οὐχ αἱ αὐταὶ
ὥστε ὁμώνυμον τὸ χρῶμα. Τῶν γὰρ αὐτῶ
διαφοραί. 19. Ἔτι, ἐπεὶ τὸ εἶδος οὐδενός
φορά· [ὁ γὰρ ἄνθρωπος καὶ ὁ βοῦς οὐκ ἔ
ρά, ἀλλ' εἶδος ἕκαστον αὐτῶν·] σκοπεῖν χρ
τὸ αὐτὸ ὄνομα εἰ τὸ μὲν εἶδός ἐστι, τὸ δ
Οἷον, τὸ λευκὸν τὸ μὲν ἐπὶ τοῦ σώματος εἶ
τος· τὸ δ' ἐπὶ τῆς φωνῆς διαφορά. Δ
φωνὴ φωνῆς τῷ λευκὴ εἶναι. 20. Περὶ μ
πολλαχῶς, διὰ τούτων καὶ τῶν τοιούτων σ

CAPUT XIV. [XVI.]

Τὰς δὲ διαφορὰς ἐν αὐτοῖς τοῖς γένε
ληλα θεωρητέον· οἷον, τίνι διαφέρει δικ
δρίας, καὶ φρόνησις σωφροσύνης· ταῦτα
ἐκ τοῦ αὐτοῦ γένους εἰσὶ, τῆς ἀρετῆς. 2
λου πρὸς ἄλλο τῶν μὴ πολὺ λίαν διεστη
τίνι διαφέρει αἴσθησις ἐπιστήμης. 3.
τῶν πολὺ διεστηκότων κατάδηλοι παντ
φοραί.

CAPUT XV. [XVII.]

Τὴν δὲ ὁμοιότητα σκεπτέον ἐπί τε τ
γένεσιν· ὡς ἕτερον πρὸς ἕτερόν τι, οὕτω
ἄλλο· οἷον, ὡς ἐπιστήμη πρὸς ἐπιστητὸ
σθησις πρὸς αἰσθητόν. 2. Καὶ ὡς ἕτ
τινὶ, οὕτως ἄλλο ἐν ἄλλῳ· οἷον, ὡς ὄψις
νοῦς ἐν ψυχῇ· καὶ ὡς γαλήνη ἐν θαλάττ
ἀέρι· ἑκάτερον γὰρ ἡσυχία. 3. Μάλισ
πολὺ διεστῶσι γυμνάζεσθαι χρή. Ῥᾷο
λοιπῶν δυνησόμεθα τὰ ὅμοια συνορᾶν.
ον δὲ καὶ τὰ ἐν τῷ αὐτῷ γένει ὄντα, εἴ τι
χει ταὐτόν· οἷον, ἀνθρώπῳ, καὶ ἵππῳ,
ὑπάρχει τι αὐτοῖς ταὐτὸν, ταύτῃ ὅμοια

CAPUT XVI. [XVIII.]

Χρήσιμον δὲ τὸ μὲν ποσαχῶς [λέ
φθαι, πρὸς τὸ σαφές· μᾶλλον γὰρ ἄν
θησιν, ἐμφανισθέντος τοῦ ποσαχῶς λέ

τὸ γίνεσθαι κατ᾽ αὐτὸ τὸ πρᾶγμα, καὶ μὴ πρὸς τοὔνομα, τοὺς συλλογισμούς· ἀδήλου γὰρ ὄντος, ποσαχῶς λέγεται, ἐνδέχεται, μὴ ἐπὶ ταὐτὸν τόν τε ἀποκρινόμενον καὶ τὸν ἐρωτῶντα φέρειν τὴν διάνοιαν· ἐμφανισθέντος δέ, ποσαχῶς λέγεται, καὶ ἐπί τι φέρων τίθησι, γέλοιος ἂν φαίνοιτο ὁ ἐρωτῶν, εἰ μὴ πρὸς τοῦτο τὸν λόγον ποιοῖτο. Χρήσιμον δὲ καὶ πρὸς τὸ μὴ παραλογισθῆναι, καὶ πρὸς τὸ παραλογίσασθαι. Εἰδότες γάρ, ποσαχῶς λέγεται, οὐ μὴ παραλογισθῶμεν, ἀλλ᾽ εἰδήσομεν, ἐὰν μὴ πρὸς ταὐτὸ τὸν λόγον ποιεῖται ὁ ἐρωτῶν· αὐτοί τε ἐρωτῶντες δυνησόμεθα παραλογίσασθαι, ἐὰν μὴ τυγχάνῃ εἰδὼς ὁ ἀποκρινόμενος, ποσαχῶς λέγεται. 3. Τοῦτο δὲ οὐκ ἐπὶ πάντων [ἀεὶ] δυνατόν· ἀλλ᾽, ὅταν ᾖ τῶν πολλαχῶς λεγομένων τὰ μὲν ἀληθῆ, τὰ δὲ ψευδῆ. 4. Ἔστι δὲ οὐκ οἰκεῖος ὁ τρόπος οὗτος τῆς διαλεκτικῆς. Διὸ παντελῶς εὐλαβητέον τοῖς διαλεκτικοῖς τὸ τοιοῦτο, τὸ πρὸς τοὔνομα διαλέγεσθαι, ἐὰν μή τις ἄλλως ἐξαδυνατῇ περὶ τοῦ προκειμένου διαλέγεσθαι. 5. Τὸ δὲ τὰς διαφορὰς εὑρεῖν, χρήσιμον πρός τε τοὺς συλλογισμοὺς τοὺς περὶ ταὐτοῦ, καὶ ἑτέρου, καὶ πρὸς τὸ γνωρίζειν, τί ἐστιν ἕκαστον. 6. Ὅτι μὲν οὖν πρὸς τοὺς συλλογισμοὺς τοὺς περὶ ταὐτοῦ καὶ ἑτέρου χρήσιμον, δῆλον. Εὑρόντες γὰρ διαφορὰν τῶν προκειμένων ὁποιανοῦν, δεδειχότες ἐσόμεθα, ὅτι οὐ ταὐτόν. 7. Πρὸς δὲ τὸ γνωρίζειν, τί ἐστι, διότι τὸν ἴδιον τῆς οὐσίας ἑκάστου λόγον ταῖς περὶ ἕκαστον οἰκείαις διαφοραῖς χωρίζειν εἰώθαμεν. 8. Ἡ δὲ τοῦ ὁμοίου θεωρία χρήσιμος πρός τούς ἐπακτικοὺς λόγους, καὶ πρὸς τοὺς ἐξ ὑποθέσεως συλλογισμούς, καὶ πρὸς τὴν ἀπόδοσιν τῶν ὁρισμῶν. 9. Πρὸς μὲν οὖν τοὺς ἐπακτικοὺς λόγους, διότι τῇ καθέκαστα ἐπὶ τῶν ὁμοίων ἐπαγωγῇ τὸ καθόλου ἀξιοῦμεν ἐπάγειν· οὐ γὰρ ῥᾴδιόν ἐστιν ἐπάγειν, μὴ εἰδότας τὰ ὅμοια. 10. Πρὸς δὲ τοὺς ἐξ ὑποθέσεως συλλογισμούς, διότι ἔνδοξόν ἐστιν, ὥς ποτε ἐφ᾽ ἑνὸς τῶν ὁμοίων ἔχει, οὕτως καὶ ἐπὶ τῶν λοιπῶν. Ὥστε, πρὸς ὅ, τι ἂν αὐτῶν εὐπορῶμεν διαλέγεσθαι, προδιομολογησόμεθα, ὥς ποτε ἐπὶ τούτων ἔχει, οὕτω καὶ ἐπὶ τοῦ προκειμένου ἔχειν. Δείξαντες δὲ ἐκεῖνο, καὶ τὸ προκείμενον ἐξ ὑποθέσεως δεδειχότες ἐσόμεθα. Ὑποθέμενοι γάρ, ὥς ποτε ἐπὶ τούτων ἔχει, οὕτω καὶ ἐπὶ τοῦ προκειμένου [ἔχειν], τὴν ἀπόδειξιν πεποιήμεθα. 11. Πρὸς δὲ τὴν τῶν ὁρισμῶν ἀπόδοσιν, διότι δυνάμενοι συνορᾷν, τί ἐν ἑκάστῳ ταὐτόν, οὐκ ἀπορήσομεν, εἰς τί δεῖ γένος ὁριζομένους τὸ προκείμενον τιθέναι. Τῶν γὰρ κοινῶν τὸ μάλιστα ἐν τῷ τί ἐστι κατηγορούμενον γένος ἂν εἴη. 12. Ὁμοίως δὲ καὶ ἐν τοῖς πολὺ διεστῶσι χρήσιμος πρὸς τοὺς ὁρισμοὺς ἡ τοῦ ὁμοίου θεωρία. Οἷον, ὅτι ταὐτὸν γαλήνη μὲν ἐν θαλάττῃ, νηνεμία δὲ ἐν ἀέρι· ἑκάτερον γὰρ ἡσυχία· καὶ ὅτι στιγμὴ ἐν γραμμῇ. καὶ μονὰς ἐν ἀριθμῷ· ἑκάτερον γὰρ ἀρχή· ὥστε τὸ κοινὸν ἐπὶ πάντων γένος ἀποδιδόντες δόξομεν οὐκ ἀλλοτρίως ὁρίζεσθαι. Σχεδὸν δὲ καὶ οἱ ὁριζόμενοι οὕτως εἰώθασιν ἀποδιδόναι· τήν τε γὰρ μονάδα ἀρχὴν ἀριθμοῦ φασιν εἶναι, καὶ τὴν στιγμὴν ἀρχὴν γραμμῆς. Δῆλον οὖν, ὅτι [καὶ εἰς] τὸ κοινὸν ἀμφοτέρων γένος τιθέασι. 13. Τὰ μὲν οὖν ὄργανα, δι᾽ ὧν οἱ συλλογισμοί, ταῦτά ἐστιν. Οἱ δὲ τόποι, πρὸς οὓς χρήσιμα τὰ λεχθέντα, οἵδε εἰσίν.

LIBER II.

CAPUT I.

...ι δὲ τῶν προβλημάτων τὰ μὲν καθόλου, τὰ δὲ ...ρους. Καθόλου μὲν οὖν, οἷον, ὅτι πᾶσα ἡδονὴ ἀγαθόν, καί, ὅτι οὐδεμία ἡδονὴ ἀγαθόν. Ἐπὶ μέρους, οἷον [ὅτι] ἐστί τις ἡδονὴ ἀγαθόν, καὶ [ὅτι] ...ς ἡδονὴ οὐκ ἀγαθόν. 2. Ἔστι δὲ πρὸς ἀμφότερα τὰ γένη τῶν προβλημάτων κοινὰ τὰ καθόλου κα...αστικά [τε] καὶ ἀνασκευαστικά. Δείξαντες ... ὅτι παντὶ ὑπάρχει, καί, ὅτι τινὶ ὑπάρχει, δεδει...ς ἐσόμεθα. Ὁμοίως δὲ κἄν, ὅτι οὐδενὶ ὑπάρχει, ...ωμεν, καί, ὅτι οὐ παντὶ ὑπάρχει, δεδειχότες ἐσό...α. 3. Πρῶτον οὖν περὶ τῶν καθόλου ἀνασκευα...ῶν ζητέον, διά τε τὸ κοινὰ εἶναι τὰ τοιαῦτα πρὸς ...αθόλου, καὶ τὰ ἐπὶ μέρους· καὶ διὰ τὸ μᾶλλον ...θέσεις κομίζειν ἐν τῷ ὑπάρχειν, ἢ μή· τοὺς δὲ δια...μένους ἀνασκευάζειν. 4. Ἔστι δὲ χαλεπώτατον ...ντιστρέφειν τὴν ἀπὸ τοῦ συμβεβηκότος οἰκείαν ...σίαν. Τὸ γὰρ πῇ, καὶ μὴ καθόλου, ἐπὶ μόνων ...εται τῶν συμβεβηκότων. Ἀπὸ μὲν γὰρ τοῦ ἰδίου, ...οῦ ὅρου, καὶ τοῦ γένους, ἀναγκαῖον ἀντιστρέφειν. ... εἰ ὑπάρχει τινὶ, ζώῳ πεζῷ δίποδι εἶναι· ἀντι...αντι ἀληθὲς ἔσται λέγειν, ὅτι ζῶον πεζὸν δίπουν ... Ὁμοίως δὲ καὶ ἀπὸ τοῦ γένους· εἰ γὰρ ζώῳ ...χει τινὶ εἶναι, ζῶόν ἐστι. Τὰ δ᾽ αὐτὰ καὶ ἐπὶ ...ίου. Εἰ γὰρ ὑπάρχει τινὶ, γραμματικῆς δεκτι...ναι· γραμματικῆς δεκτικὸν ἔσται. Οὐδὲν γὰρ ...ν ἐνδέχεται κατά τι ὑπάρχειν, ἢ μὴ ὑπάρχειν· ἀλλ᾽ ἁπλῶς ἢ ὑπάρχειν, ἢ μὴ ὑπάρχειν. Ἐπὶ δὲ τῶν συμβεβηκότων οὐδὲν κωλύει κατά τι ὑπάρχειν· οἷον, λευκότητα, ἢ δικαιοσύνην. Ὥστε οὐκ ἀπόχρη τὸ δεῖξαι, ὅτι ὑπάρχει λευκότης, ἢ δικαιοσύνη, πρὸς τὸ δεῖξαι, ὅτι λευκὸς, ἢ δίκαιός ἐστιν. Ἔχει γὰρ ἀμφισβήτησιν, ὅτι κατά τι λευκός, ἢ δίκαιός ἐστιν. Ὥστ᾽ οὐκ ἀναγκαῖον ἐπὶ τῶν συμβεβηκότων τὸ ἀντιστρέφειν. 5. Διορίσασθαι δὲ δεῖ καὶ τὰς ἁμαρτίας τὰς ἐν τοῖς προβλήμασιν, ὅτι εἰσὶ διτταί, ἢ τῷ ψεύδεσθαι, ἢ τῷ παραβαίνειν τὴν κειμένην λέξιν. Οἵ τε γὰρ ψευδόμενοι, καὶ τὸ μὴ ὑπάρχον ὑπάρχειν τινὶ λέγοντες, ἁμαρτάνουσι· καὶ οἱ τοῖς ἀλλοτρίοις ὀνόμασι τὰ πράγματα προσαγορεύοντες, οἷον, τὴν πλάτανον ἄνθρωπον, παραβαίνουσι τὴν κειμένην ὀνομασίαν.

CAPUT II.

Εἷς μὲν δὴ τόπος, τὸ ἐπιβλέπειν, εἰ τὸ κατ᾽ ἄλλον τινὰ τρόπον ὑπάρχον, ὡς συμβεβηκός, ἀποδέδωκεν. Ἁμαρτάνεται δὲ μάλιστα τοῦτο περὶ τὰ γένη· οἷον, εἴ τις τῷ λευκῷ φαίη συμβεβηκέναι, χρώματι εἶναι. Οὐ γὰρ συμβέβηκε τῷ λευκῷ, χρώματι εἶναι, ἀλλὰ γένος αὐτοῦ τὸ χρῶμά ἐστιν. Ἐνδέχεται μὲν οὖν, καὶ κατὰ τὴν ὀνομασίαν διορίσαι τὸν τιθέμενον, οἷον, ὅτι συμβέβηκε τῇ δικαιοσύνῃ, ἀρετῇ εἶναι. Πλειστάκις δὲ καὶ μὴ διορίσαντι κατάδηλον, ὅτι τὸ γένος, ὡς συμβεβηκὸς ἀποδέδωκεν. Οἷον, εἴ τις τὴν λευκότητα κεχρῶσθαι φήσειεν, ἢ τὴν βάδισιν κινεῖσθαι. Ἀπ᾽ οὐδενὸς γὰρ γένους παρωνύμως ἡ κατηγορία κατὰ τοῦ

εἴδους λέγεται, ἀλλὰ πάντα συνωνύμως τὰ γένη τῶν εἰδῶν κατηγορεῖται. Καὶ γὰρ τοὔνομα καὶ τὸν λόγον ἐπιδέχεται τῶν γενῶν τὰ εἴδη. Ὁ οὖν κεχρωσμένον εἰπὼν τὸ λευκὸν, οὔτε, ὡς γένος, ἀποδέδωκεν, ἐπειδὴ παρωνύμως εἴρηκεν· οὔτε, ὡς ἴδιον, ἢ, ὡς ὁρισμόν· ὁ γὰρ ὁρισμὸς καὶ τὸ ἴδιον οὐδενὶ ἄλλῳ ὑπάρχει· κέχρωσται δὲ πολλὰ καὶ τῶν ἄλλων· οἷον, ξύλον, λίθος, ἄνθρωπος, ἵππος. Δῆλον οὖν, ὅτι, ὡς συμβεβηκὸς, ἀποδέδωκεν. 2. Ἄλλος τόπος, τὸ ἐπιβλέπειν, οἷς ὑπάρχειν, ἢ πᾶσιν, ἢ μηδενὶ, εἴρηται. Σκοπεῖν δὲ κατ᾽ εἴδη, καὶ μὴ ἐν τοῖς ἀπείροις· ὁδῷ γὰρ μᾶλλον, καὶ ἐν ἐλάττοσιν ἡ σκέψις. Δεῖ δὲ σκοπεῖν, καὶ ἄρχεσθαι ἀπὸ τῶν πρώτων, εἶτα ἐφεξῆς ἕως τῶν ἀτόμων. Οἷον, εἰ τῶν ἀντικειμένων τὴν αὐτὴν ἐπιστήμην ἔφησεν εἶναι· σκεπτέον, εἰ τῶν πρός τι, καὶ τῶν ἐναντίων, καὶ τῶν κατὰ στέρησιν καὶ ἕξιν, καὶ τῶν κατ᾽ ἀντίφασιν λεγομένων, ἡ αὐτὴ ἐπιστήμη· κἂν ἐπὶ τούτων μήπω φανερὸν ᾖ, πάλιν ταῦτα διαιρετέον μέχρι τῶν ἀτόμων. Οἷον, εἰ τῶν δικαίων καὶ [τῶν] ἀδίκων, ἢ [τοῦ] διπλασίου καὶ [τοῦ] ἡμίσεος, ἢ τυφλότητος καὶ ὄψεως, ἢ τοῦ εἶναι καὶ μὴ εἶναι. Ἐὰν γὰρ ἐπί τινος δειχθῇ, ὅτι οὐχ ἡ αὐτὴ, ἀνῃρηκότες ἐσόμεθα τὸ πρόβλημα· ὁμοίως δὲ καὶ, ἐὰν μηδενὶ ὑπάρχῃ. Οὗτος δὲ ὁ τόπος ἀντιστρέφει, καὶ πρὸς τὸ κατασκευάζειν, καὶ ἀνασκευάζειν. Ἐὰν γὰρ ἐπὶ πάντων φαίνηται προενέγκασι διαίρεσιν, ἢ ἐπὶ πολλῶν· ἀξιωτέον καὶ, καθόλου τιθέναι, ἢ ἔνστασιν φέρειν ἐπί τινος οὐχ οὕτως. Εἰ γὰρ μηδέτερον τούτων ποιῇ, ἄτοπος φανεῖται μὴ τιθείς. 3. Ἄλλος, τὸ λόγους ποιεῖν τοῦ τε συμβεβηκότος, καὶ, ᾧ συμβέβηκεν, ἢ ἀμφοτέρων καθ᾽ ἑκάτερον, ἢ τοῦ ἑτέρου· εἶτα σκοπεῖν, εἴ τι μὴ ἀληθὲς ἐν τοῖς λόγοις, ὡς ἀληθὲς, εἴληπται. Οἷον, εἰ ἔστι, θεὸν ἀδικεῖν, τί τὸ ἀδικεῖν; εἰ γὰρ τὸ βλάπτειν ἑκουσίως, δῆλον, ὡς οὐκ ἔστι, θεὸν ἀδικεῖσθαι. Οὐ γὰρ ἐνδέχεται, βλάπτεσθαι τὸν θεόν. Καὶ, εἰ φθονερὸς ὁ σπουδαῖος, τίς ὁ φθονερός; καὶ τίς ὁ φθόνος; εἰ γὰρ ὁ φθόνος ἐστὶ λύπη ἐπὶ φαινομένῃ εὐπραγίᾳ τῶν ἐπιεικῶν τινος· δῆλον, ὅτι ὁ σπουδαῖος οὐ φθονερός· φαῦλος γὰρ ἂν εἴη· καὶ, εἰ ὁ νεμεσητικὸς φθονερὸς, τίς ἑκάτερος αὐτῶν; οὕτω γὰρ καταφανὲς ἔσται, πότερον ἀληθὲς, ἢ ψεῦδος, τὸ ῥηθέν. Οἷον, εἰ φθονερὸς μὲν ὁ λυπούμενος ἐπὶ ταῖς τῶν ἀγαθῶν εὐπραγίαις, νεμεσητικὸς δὲ ὁ λυπούμενος ἐπὶ ταῖς τῶν κακῶν εὐπραγίαις· δῆλον, ὅτι οὐκ ἂν εἴη φθονερὸς ὁ νεμεσητικός. Λαμβάνειν δὲ καὶ ἀντὶ τῶν ἐν τοῖς λόγοις ὀνομάτων λόγους, καὶ μὴ ἀφίστασθαι, ἕως ἂν εἰς γνώριμον ἔλθῃ. Πολλάκις γὰρ, ὅλου μὲν τοῦ λόγου ἀποδοθέντος, οὐ δῆλον τὸ ζητούμενον· ἀντὶ δέ τινος τῶν ἐν τῷ λόγῳ ὀνομάτων λόγου ῥηθέντος, κατάδηλον γίνεται. 4. Ἔτι, τὸ πρόβλημα πρότασιν ἑαυτῷ ποιούμενον ἐνίστασθαι· ἡ γὰρ ἔνστασις ἔσται ἐπιχείρημα πρὸς τὴν θέσιν. Ἔστι δὲ ὁ τόπος οὗτος σχεδὸν ὁ αὐτὸς τῷ ἐπιβλέπειν, οἷς ὑπάρχειν, ἢ πᾶσιν, ἢ μηδενὶ, εἴρηται· διαφέρει δὲ τῷ τρόπῳ. 5. Ἔτι, διορίζεσθαι, ποῖα δεῖ καλεῖν, ὡς οἱ πολλοί, καὶ ποῖα οὔ. Χρήσιμον δὲ καὶ πρὸς τὸ κατασκευάζειν, καὶ ἀνασκευάζειν. Οἷον, ὅτι ταῖς μὲν ὀνομασίαις τὰ πράγματα προσαγορευτέον, καθάπερ οἱ πολλοί· ποῖα δὲ τῶν πραγμάτων ἐστὶ τοιαῦτα, ἢ οὐ τοιαῦτα, οὐκέτι προσεκτέον τοῖς πολλοῖς. Οἷον, ὑγιεινὸν μὲν ῥητέον τὸ ποιητικὸν ὑγιείας, ὡς οἱ πολλοὶ λέγουσι· πότερον δὲ τὸ προκείμενον ποιητικὸν ὑγιείας, ἢ οὔ, οὐκέτι, ὡς οἱ πολλοὶ, κλητέον, ἀλλ᾽, ὡς ὁ ἰατρός.

CAPUT III.

Ἔτι, ἐὰν πολλαχῶς λέγηται, κείμενον δὲ ᾖ, ὡς
ὑπάρχον, ἢ ὡς οὐχ ὑπάρχον, θάτερον δεικνύναι τῶν
πλεοναχῶς λεγομένων, ἐὰν μὴ ἄμφω ἐνδέχηται. Χρη-
στέον δὲ ἐπὶ τῶν λανθανόντων. Εἰ γὰρ μὴ λανθά-
νει πολλαχῶς λεγόμενον, ἐνστήσεται, ὅτι οὐ διείλεκται,
ὅπερ αὐτὸς ἠπόρει, ἀλλὰ θάτερον. Οὗτος δὲ ὁ τόπος
ἀντιστρέφει καὶ πρὸς τὸ κατασκευάσαι καὶ ἀνασκευά-
σαι. Κατασκευάζειν μὲν γὰρ βουλόμενοι δείξομεν,
ὅτι θάτερον ὑπάρχει, ἐὰν μὴ ἄμφω δυνώμεθα· ἀνα-
σκευάζοντες δὲ, ὅτι οὐχ ὑπάρχει θάτερον, δείξομεν,
ἐὰν μὴ ἄμφω δυνώμεθα· πλὴν ἀνασκευάζοντι μὲν οὐ-
δὲν δεῖ ἐξ ὁμολογίας διαλέγεσθαι, οὔτ᾽ εἰ παντὶ, οὔτ᾽
εἰ μηδενὶ ὑπάρχειν εἴρηται· εἰ γὰρ δείξομεν, ὅτι οὐχ
ὑπάρχει ὁτῳοῦν, ἀνῃρηκότες ἐσόμεθα τὸ παντὶ ὑπάρ-
χειν. Ὁμοίως δὲ, κἂν ἑνὶ δείξωμεν ὑπάρχον, ἀναιρή-
σομεν τὸ μηδενὶ ὑπάρχειν. Κατασκευάζουσι δὲ προ-
διομολογητέον, ὅτι, εἰ ὁτῳοῦν ὑπάρχει, παντὶ ὑπάρ-
χει· ἂν πιθανὸν ᾖ τὸ ἀξίωμα. Οὐ γὰρ ἀπόχρη πρὸς
τὸ δεῖξαι, ὅτι παντὶ ὑπάρχει, τὸ ἐφ᾽ ἑνὸς διαλεχθῆναι.
Οἷον, εἰ ἡ τοῦ ἀνθρώπου ψυχὴ ἀθάνατος, καὶ ὅτι
πᾶσα ψυχὴ ἀθάνατος. Ὥστε προδιομολογητέον, ὅτι
εἰ ἡτισοῦν ψυχὴ ἀθάνατος, πᾶσα ἀθάνατος. Τοῦτο
δὲ οὐκ ἀεὶ ποιητέον, ἀλλ᾽, ὅταν μὴ εὐπορῶμεν κοινὸν
ἕνα λόγον ἐπὶ πάντων εἰπεῖν· καθάπερ ὁ γεωμέτρης,
ὅτι τὸ τρίγωνον δυσὶν ὀρθαῖς ἴσας ἔχει [τὰς τρεῖς γω-
νίας]. 2. Εἰ δὲ μὴ λανθάνοι πολλαχῶς λεγόμενον,
διελόμενον, ποσαχῶς λέγεται, καὶ ἀναιρεῖν, καὶ κατα-
σκευάζειν. Οἷον, εἰ τὸ δέον ἐστὶ τὸ συμφέρον, ἢ τὸ
καλὸν, πειρατέον ἄμφω κατασκευάζειν ἢ ἀναιρεῖν πε-
ρὶ τοῦ προκειμένου· οἷον, ὅτι καλὸν καὶ συμφέρον, ἢ
ὅτι οὔτε καλὸν οὔτε συμφέρον. Εἰ δὲ μὴ ἐνδέχεται ἀμ-
φότερα, θατερον δεικτέον, ἐπισημαινόμενον, ὅτι
μὲν, τὸ δ᾽ οὔ. Ὁ δ᾽ αὐτὸς λόγος, κἂν πλείω ᾖ, εἰς ἃ διαι-
ρεῖται. 3. Πάλιν, ὅσα μὴ καθ᾽ ὁμωνυμίαν λέγεται
πολλαχῶς, ἀλλὰ κατ᾽ ἄλλον τροπον. Οἷον, ἐπιστή-
μη μία πλειόνων, ἢ, ὡς τοῦ τέλους καὶ τοῦ πρὸς τὸ
τέλος, οἷον, ἡ ἰατρικὴ τοῦ ὑγίειαν ποιῆσαι καὶ τοῦ
διαιτῆσαι· ἢ ὡς ἀμφοτέρων τελῶν, καθάπερ τῶν ἐναν-
τίων ἡ αὐτὴ λέγεται ἐπιστήμη· οὐδὲν γὰρ μᾶλλον τέ-
λος τὸ ἕτερον τοῦ ἑτέρου· ἢ ὡς τοῦ καθ᾽ αὑτὸ καὶ
τοῦ κατὰ συμβεβηκός· οἷον, καθ᾽ αὑτὸ μὲν, ὅτι τὸ
τρίγωνον δυσὶν ὀρθαῖς ἴσας ἔχει [τὰς τρεῖς γωνίας]·
κατὰ συμβεβηκὸς δὲ, ὅτι τὸ ἰσόπλευρον. Ὅτι
συμβέβηκε τῷ [τριγώνῳ] ἰσοπλεύρῳ, τριγώνῳ
κατὰ τοῦτο γνωρίζομεν, ὅτι δυσὶν ὀρθαῖς ἴσας
τὰς ἐντός. Εἰ οὖν μηδαμῶς ἐνδέχεται, τὴν αὐτὴν
ναι πλειόνων ἐπιστήμην, δῆλον, ὅτι ὅλως οὐκ ἐνδέχε-
ται εἶναι· ἤ, εἴ πως ἐνδέχεται, δῆλον, ὅτι ἐνδέχεται.
Διαιρεῖσθαι δὲ, ὁσαχῶς χρήσιμον. Οἷον, εἰ βουλό-
μεθα κατασκευάσαι, τὰ τοιαῦτα προοιστέον, ὅσα ἐν-
δέχεται· καὶ διαιρετέον εἰς ταῦτα μόνον, ὅσα καὶ χρή-
σιμα πρὸς τὸ κατασκευάσαι· ἐὰν δ᾽ ἀνασκευάσαι,
μὴ ἐνδέχεται· τὰ δὲ λοιπὰ παραληπτέον. Ποιητέον
δὲ καὶ ἐπὶ τούτων, ὅταν λανθάνῃ, ποσαχῶς λέγεται.
Καὶ εἶναι δὲ, τόδε τοῦδε, ἢ μὴ εἶναι, ἐκ τῶν αὐτῶν
τόπων κατασκευαστέον· οἷον, ἐπιστήμην, τήνδε τοῦδε,
ἢ ὡς τέλους, ἢ ὡς τῶν πρὸς τὸ τέλος, ἢ ὡς τῶν κατὰ
συμβεβηκός. Ἢ πάλιν, μὴ εἶναί τι κατὰ μηδένα
ῥηθέντων τρόπων. Ὁ δ᾽ αὐτὸς λόγος καὶ περὶ ἐπι-
θυμίας, καὶ ὅσα ἄλλα λέγεται πλειόνων. Ἔστι
ἡ ἐπιθυμία τούτου, ἢ ὡς τέλους, οἷον, ὑγιείας·
τῶν πρὸς τὸ τέλος, οἷον, τοῦ φαρμακευθῆναι·

τοῦ κατὰ συμβεβηκὸς, καθάπερ ἐπὶ τοῦ οἴνου ὁ φι-
λόγλυκυς, οὐχ, ὅτι οἶνος, ἀλλ', ὅτι γλυκύς ἐστι. Καθ'
αὑτὸ μὲν γὰρ τοῦ γλυκέος ἐπιθυμεῖ, τοῦ δὲ οἴνου κα-
τὰ συμβεβηκός. Ἐὰν γὰρ αὐστηρὸς ᾖ, οὐκέτι ἐπι-
θυμεῖ· κατὰ συμβεβηκὸς οὖν ἐπιθυμεῖ. Χρήσιμος
γ' ὁ τόπος οὗτος ἐν τοῖς πρός τι· σχεδὸν γὰρ τὰ τοι-
αῦτα τῶν πρός τί εἰσιν.

CAPUT IV.

Ἔτι, τὸ μεταλαμβάνειν εἰς τὸ γνωριμώτερον ὄνο-
μα. Οἷον, ἀντὶ τοῦ ἀκριβοῦς ἐν ὑπολήψει τὸ σαφές·
καὶ ἀντὶ τῆς πολυπραγμοσύνης τὴν φιλοπραγμοσύ-
νην. Γνωριμωτέρου γὰρ γινομένου τοῦ ῥηθέντος,
ἐπιχειρητοτέρα ἡ θέσις. Ἔστι δὲ καὶ οὗτος ὁ τό-
πος πρὸς ἄμφω κοινὸς, καὶ πρὸς τὸ ἀνασκευάζειν, καὶ
κατασκευάζειν. 2. Πρὸς δὲ τὸ δεῖξαι τἀναντία τῷ
τῷ ὑπάρχοντα, σκοπεῖν ἐπὶ τοῦ γένους. Οἷον, εἰ
βουλόμεθα δεῖξαι, ὅτι ἐστὶ περὶ αἴσθησιν ὀρθότης
καὶ ἁμαρτία· τὸ δὲ αἰσθάνεσθαι κρίνειν ἐστί· κρίνειν
δ' ἔστιν ὀρθῶς καὶ μὴ ὀρθῶς· καὶ περὶ αἴσθησιν ἂν
εἴη ὀρθότης καὶ ἁμαρτία. Νῦν μὲν οὖν ἐκ τοῦ γέ-
νους περὶ τὸ εἶδος ἡ ἀπόδειξις· τὸ γὰρ κρίνειν γένος
τοῦ αἰσθάνεσθαι· ὁ γὰρ αἰσθανόμενος κρίνει πως.
Πάλιν δ' ἐκ τοῦ εἴδους τῷ γένει· ὅσα γὰρ τῷ εἴδει
ὑπάρχει, καὶ τῷ γένει. Οἷον, εἰ ἔστιν ἐπιστήμη φαύ-
λη καὶ σπουδαία, καὶ διάθεσίς ἐστι φαύλη καὶ σπου-
δαία· ἡ γὰρ διάθεσις τῆς ἐπιστήμης γένος. Ὁ μὲν
οὖν πρότερος τόπος ψευδής ἐστιν εἰς τὸ κατασκευά-
ζειν, ὁ δὲ δεύτερος ἀληθής. Οὐ γὰρ ἀναγκαῖον, ὅσα
τῷ γένει ὑπάρχει, καὶ τῷ εἴδει ὑπάρχειν· ζῶον μέν
γάρ ἐστι πτηνὸν καὶ τετράπουν· ἄνθρωπος δ' οὔ.
Ὅσα δὲ τῷ εἴδει ὑπάρχει, ἀναγκαῖον, καὶ τῷ γένει·
εἰ γάρ ἐστιν ἄνθρωπος σπουδαῖος, καὶ ζῶόν ἐστι
σπουδαῖον. Πρὸς δὲ τὸ ἀνασκευάζειν ὁ μὲν πρότε-
ρος ἀληθὴς, ὁ δὲ δεύτερος ψευδής· ὅσα γὰρ τῷ γέ-
νει μὴ ὑπάρχει, οὐδὲ τῷ εἴδει· ὅσα δὲ τῷ εἴδει μὴ
ὑπάρχει, οὐκ ἀναγκαῖον, τῷ γένει μὴ ὑπάρχειν. 3.
Ἐπεὶ δ' ἀναγκαῖον, ὧν τὸ γένος κατηγορεῖται, καὶ
τῶν εἰδῶν τι κατηγορεῖσθαι· καὶ ὅσα ἔχει τὸ γένος,
ἢ παρωνύμως ἀπὸ τοῦ γένους λέγεται, καὶ τῶν εἰδῶν
τι ἀναγκαῖον ἔχειν, ἢ παρωνύμως ἀπό τινος τῶν εἰ-
δῶν λέγεσθαι· (οἷον, εἴ τινος ἐπιστήμη κατηγορεῖ-
ται, καὶ γραμματικὴ, ἢ μουσικὴ, ἢ τῶν ἄλλων τις ἐπι-
στημῶν κατηγορηθήσεται· καὶ, εἴ τις ἔχει ἐπιστή-
μην, ἢ παρωνύμως ἀπὸ τῆς ἐπιστήμης λέγεται· καὶ
γραμματικὴν ἕξει, ἢ μουσικὴν, ἢ τινα τῶν ἄλλων ἐπι-
στημῶν· ἢ παρωνύμως ἀπό τινος αὐτῶν ῥηθήσεται,
οἷον γραμματικὸς, ἢ μουσικός.) ἐὰν οὖν τι τεθῇ λε-
γόμενον ἀπὸ τοῦ γένους ὁπωσοῦν, οἷον, [τὸ] τὴν ψυ-
χὴν κινεῖσθαι· σκοπεῖν, εἰ κατά τι τῶν εἰδῶν τῶν τῆς
κινήσεως ἐνδέχεται τὴν ψυχὴν κινεῖσθαι· οἷον, αὔξε-
σθαι, [ἢ μειοῦσθαι,] ἢ φθείρεσθαι, ἢ γίνεσθαι, ἢ
ὅσα ἄλλα κινήσεως εἴδη. Εἰ γὰρ κατὰ μηδὲν, δῆλον,
ὅτι οὐ κινεῖται. Οὗτος δὲ ὁ τόπος κοινὸς πρὸς ἄμ-
φω, πρός τε τὸ κατασκευάζειν καὶ ἀνασκευάζειν. Εἰ
μὲν γὰρ κατά τι τῶν εἰδῶν κινεῖται, δῆλον, ὅτι κινεῖται·
εἰ δὲ κατὰ μηδὲν τῶν εἰδῶν κινεῖται, δῆλον, ὅτι οὐ
κινεῖται. 4. Μὴ εὐποροῦντι δὲ ἐπιχειρήματος πρὸς
τὴν θέσιν σκοπεῖν ἐκ τῶν ὁρισμῶν, ἢ τῶν ὄντων τοῦ
προκειμένου πράγματος, ἢ τῶν δοκούντων· κἂν εἰ μὴ
ἀφ' ἑνὸς, ἀλλ' ἀπὸ πλειόνων. Ῥᾷον γὰρ ὁρισαμέ-
νοις ἐπιχειρεῖν ἔσται· πρὸς γὰρ τοὺς ὁρισμοὺς ῥᾷον ἡ
ἐπιχείρησις. 5. Σκοπεῖν δὲ ἐπὶ τοῦ προκειμένου, τί-
νος ὄντος τὸ προκείμενόν ἐστιν· ἢ τί ἐστιν ἐξ ἀνάγκης,
εἰ τὸ προκείμενόν ἐστι· κατασκευάζειν μὲν οὖν βου-
λομένῳ, τίνος ὄντος τὸ προκείμενον ἔσται [ἐξ ἀνάγκης].
Ἐὰν γὰρ ἐκεῖνο δειχθῇ ὑπάρχον, καὶ τὸ προκείμενον
δεδειγμένον ἔσται. Ἀνασκευάζειν δὲ βουλομένῳ, τί
ἐστιν, εἰ τὸ προκείμενόν ἐστιν· ἐὰν γὰρ δείξωμεν τὸ
ἀκόλουθον τῷ προκειμένῳ μὴ ὄν, ἀνῃρηκότες ἐσόμε-
θα τὸ προκείμενον. 6. Ἔτι, ἐπὶ τὸν χρόνον ἐπιβλέ-
πειν, εἴ που διαφωνεῖ. Οἷον, εἰ τὸ τρεφόμενον ἔφη-
σεν ἐξ ἀνάγκης αὔξεσθαι. Τρέφεται μὲν γὰρ ἀεὶ τὰ
ζῶα, αὔξεται δὲ οὐκ ἀεί. Ὁμοίως δὲ καὶ, εἰ τὸ ἐπί-
στασθαι ἔφησέ τις μεμνῆσθαι. Τὸ μὲν γὰρ τοῦ παρε-
ληλυθότος χρόνου ἐστί· τὸ δὲ καὶ τοῦ παρόντος, καὶ
τοῦ μέλλοντος. Ἐπίστασθαι μὲν γὰρ λεγόμεθα τὰ
παρόντα καὶ τὰ μέλλοντα· οἷον, ὅτι ἔσται ἡλίου ἔκ-
λειψις· μνημονεύειν δὲ οὐκ ἐνδέχεται, ἀλλ' ἢ τὸ παρε-
ληλυθός.

CAPUT V.

Ἔτι, ὁ σοφιστικὸς τρόπος, τὸ ἄγειν εἰς τοιοῦτον,
πρὸς ὃ εὐπορήσομεν ἐπιχειρημάτων. Τοῦτο δ' ἔσται
ὁτὲ μὲν ἀναγκαῖον, ὁτὲ δὲ φαινόμενον ἀναγκαῖον, ὁτὲ
δὲ οὔτε φαινόμενον, οὔτε ἀναγκαῖον. Ἀναγκαῖον μὲν
οὖν, ὅταν, ἀρνησαμένου τοῦ ἀποκρινομένου τῶν πρὸς
τὴν θέσιν τι χρησίμων, πρὸς τοῦτο τοὺς λόγους ποιεῖ-
ται· τυγχάνῃ δὲ τοῦτο τὸ τοιοῦτον ὂν, πρὸς ὃ εὐπο-
ρεῖν ἐστιν ἐπιχειρημάτων. Ὁμοίως δὲ καὶ, ὅταν, ἐπα-
γωγὴν πρός τι διὰ τοῦ κειμένου ποιησάμενος, ἀναι-
ρεῖν ἐπιχειρῇ· τούτου γὰρ ἀναιρεθέντος, καὶ τὸ προ-
κείμενον ἀναιρεῖται. Φαινόμενον δὲ ἀναγκαῖον, ὅταν
φαίνηται μὲν χρήσιμον καὶ οἰκεῖον τῆς θέσεως, μὴ ᾖ
δὲ, πρὸς ὃ γίγνονται οἱ λόγοι· εἴτε ἀρνησαμένου τοῦ
τὸν λόγον ὑπέχοντος, εἴτε ἀπὸ ἐπαγωγῆς ἐνδόξου διὰ
τῆς θέσεως πρὸς αὐτὸ γινομένης ἀναιρεῖν ἐπιχειρεῖ
αὐτό· τὸ δὲ λοιπὸν, ὅταν μήτε ἀναγκαῖον ᾖ, μήτε
φαινόμενον, πρὸς ὃ γίνονται οἱ λόγοι· ἄλλως δὲ πα-
ρεξελέγχεσθαι συμβαίνει τῷ ἀποκρινομένῳ. Δεῖ δὲ
εὐλαβεῖσθαι τὸν ἔσχατον τῶν ῥηθέντων τρόπων· παν-
τελῶς γὰρ ἀπηρτημένος καὶ ἀλλότριος ἔοικεν εἶναι
τῆς διαλεκτικῆς. Διὸ δεῖ καὶ τὸν ἀποκρινόμενον μὴ
δυσκολαίνειν, ἀλλὰ τιθέναι τὰ μὴ χρήσιμα πρὸς τὴν
θέσιν, ἐπισημαινόμενον, ὅσα μὴ δοκεῖ [μὲν], τίθησι
δέ. Μᾶλλον γὰρ ἀπορεῖν ὡς ἐπιτοπολὺ συμβαίνει
τοῖς ἐρωτῶσιν, ὅταν πάντων τιθεμένων αὐτοῖς τῶν
τοιούτων, μὴ περαίνωσιν. 2. Ἔτι πᾶς ὁ εἰρηκὼς ὁτι-
οῦν τρόπον τινὰ πολλὰ εἴρηκεν, ἐπειδὴ πλείω ἑκάστῳ
ἐξ ἀνάγκης ἀκόλουθά ἐστιν. Οἷον, ὁ εἰρηκὼς, ἄν-
θρωπον εἶναι, καὶ, ὅτι ζῶόν ἐστιν, εἴρηκε, καὶ ὅτι ἔμ-
ψυχον, καὶ ὅτι δίπουν, καὶ ὅτι νοῦ καὶ ἐπιστήμης δε-
κτικόν. Ὥστε ὁποιουοῦν ἑνὸς τῶν ἀκολούθων ἀναι-
ρεθέντος, ἀναιρεῖται καὶ τὸ ἐν ἀρχῇ. Εὐλαβεῖσθαι δὲ
χρὴ, εἰς τὸ χαλεπώτερον ποιεῖσθαι μετάληψιν. Ἐνίοτε
μὲν γὰρ ῥᾷον τὸ ἀκόλουθον ἀνελεῖν, ἐνίοτε δὲ αὐτὸ τὸ
προκείμενον.

CAPUT VI.

Ὅσοις δὲ ἀνάγκη μόνον θάτερον ὑπάρχειν, [ἢ οὐχ
ὑπάρχειν,] οἷον τῷ ἀνθρώπῳ τὴν νόσον, ἢ τὴν ὑγίειαν·
ἐὰν πρὸς θάτερον εὐπορῶμεν διαλέγεσθαι, ὅτι ὑπάρ-
χει, ἢ οὐχ ὑπάρχει· καὶ πρὸς τὸ λοιπὸν εὐπορήσομεν·
τοῦτο δὲ ἀντιστρέφει πρὸς ἄμφω. Δείξαντες μὲν γὰρ,
ὅτι ὑπάρχει θάτερον, τὸ λοιπὸν δεδειχότες ἐσόμεθα,
ὅτι οὐχ ὑπάρχει. Ἐὰν δὲ, ὅτι οὐχ ὑπάρχει, δείξωμεν,
τὸ λοιπὸν, ὅτι ὑπάρχει, δεδειχότες ἐσόμεθα. Δῆλον οὖν,
ὅτι πρὸς ἄμφω χρήσιμος ὁ τόπος. 2. Ἔτι, τὸ ἐπιχει-
ρεῖν μεταφέροντα τοὔνομα κατὰ τὸν λόγον, ὡς μᾶλλον

θαι. Δῆλ
2. Ἔτι, τὸ ἐπιχει
τὸν λόγον, ὡς μᾶλλον

προσῆκον ἐκλαμβάνειν, ἢ ὡς κεῖται τοὔνομα. Οἷον, εὔψυχον, μὴ τὸν ἀνδρεῖον, καθάπερ κεῖται, ἀλλὰ τὸν εὖ τὴν ψυχὴν ἔχοντα· καθάπερ καὶ εὔελπιν, τὸν ἀγαθὰ ἐλπίζοντα· ὁμοίως δὲ καὶ εὐδαίμονα, οὗ ἂν ὁ δαίμων ᾖ σπουδαῖος· καθάπερ Ξενοκράτης φησὶν εὐδαίμονα εἶναι τὸν τὴν ψυχὴν ἔχοντα σπουδαίαν· ταύτην γὰρ ἑκάστῳ εἶναι δαίμονα. 3. Ἐπεὶ δὲ τῶν πραγμάτων τὰ μὲν ἐξ ἀνάγκης ἐστί· τὰ δὲ ὡς ἐπιτοπολύ· τὰ δὲ ὁπότερ᾽ ἔτυχεν· ἐὰν τὸ ἐξ ἀνάγκης ὡς ἐπιτοπολὺ τεθῇ· ἢ τὸ ὡς ἐπιτοπολὺ ἐξ ἀνάγκης, ἢ αὐτὸ, ἢ τὸ ἐναντίον τῷ ὡς ἐπιτοπολύ· ἀεὶ δίδωσι τόπον ἐπιχειρήματος. Ἐὰν γὰρ τὸ ἐξ ἀνάγκης ὡς ἐπιτοπολὺ τεθῇ· δῆλον, ὅτι οὐ παντί φησιν ὑπάρχειν, ὑπάρχοντος παντί. Ὥστε ἡμάρτηκεν, εἴτε τὸ ὡς ἐπιτοπολὺ λεγόμενον ἐξ ἀνάγκης ἔφησε· παντὶ γὰρ φησιν ὑπάρχειν, οὐχ ὑπάρχοντος παντί. Ὁμοίως δὲ καὶ, εἰ τὸ ἐναντίον τῷ ὡς ἐπιτοπολὺ ἐξ ἀνάγκης εἴρηκεν· ἀεὶ γὰρ ἐπ᾽ ἔλαττον λέγεται τὸ ἐναντίον τῷ ὡς ἐπιτοπολύ· οἷον, εἰ ὡς ἐπιτοπολὺ φαῦλοι οἱ ἄνθρωποι, ἀγαθοὶ ἐπ᾽ ἔλαττον. Ὥστε ἔτι μᾶλλον ἡμάρτηκεν, εἰ ἀγαθοὺς ἐξ ἀνάγκης εἴρηκεν εἶναι. Ὡσαύτως δὲ καὶ, εἰ τὸ ὁπότερ᾽ ἔτυχεν ἐξ ἀνάγκης ἔφησεν, ἢ ὡς ἐπιτοπολύ. Οὔτε γὰρ ἐξ ἀνάγκης τὸ ὁπότερ᾽ ἔτυχεν, οὔθ᾽ ὡς ἐπιτοπολύ. Ἐνδέχεται δὲ, κἂν μὴ διορίσας εἴπῃ, πότερον ὡς ἐπιτοπολὺ, ἢ ὡς ἐξ ἀνάγκης εἴρηκεν, ᾖ δὲ τὸ πρᾶγμα ὡς ἐπιτοπολὺ, διαλέγεσθαι, ὡς ἐξ ἀνάγκης εἰρηκότος αὐτοῦ. Οἷον, εἰ φαύλους τοὺς ἀποκλήρους ἔφησεν εἶναι, μὴ διορίσας· ὡς ἐξ ἀνάγκης εἰρηκότος αὐτοῦ, διαλέγεσθαι. 4. Ἔτι, εἰ καὶ αὐτὸ ἑαυτῷ συμβεβηκὸς ἔθηκεν, ὡς ἕτερον, διὰ τὸ ἕτερον εἶναι ὄνομα. Καθάπερ Πρόδικος διῃρεῖτο τὰς ἡδονὰς εἰς χαρὰν, καὶ τέρψιν, καὶ εὐφροσύνην. Ταῦτα γὰρ πάντα τοῦ αὐτοῦ, τῆς ἡδονῆς, ὀνόματά ἐστιν. Εἰ οὖν τις τὸ χαίρειν τῷ εὐφραίνεσθαι φήσει συμβεβηκέναι, αὐτὸ ἂν αὑτῷ φαίη συμβεβηκέναι.

CAPUT VII.

Ἐπεὶ δὲ τὰ ἐναντία συμπλέκεται μὲν ἀλλήλοις ἑξαχῶς, ἐναντίωσιν δὲ ποιεῖ τετραχῶς συμπλεκόμενα· δεῖ λαμβάνειν τὰ ἐναντία, ὅπως ἂν χρήσιμον ᾖ καὶ ἀναιροῦντι καὶ κατασκευάζοντι. Ὅτι μὲν οὖν ἑξαχῶς συμπλέκεται, δῆλον· ἢ γὰρ ἑκάτερον ἑκατέρῳ τῶν ἐναντίων συμπλακήσεται· τοῦτο δὲ διχῶς, οἷον, τὸ τοὺς φίλους εὖ ποιεῖν καὶ τὸ τοὺς ἐχθροὺς κακῶς, ἢ ἀνάπαλιν τὸ τοὺς φίλους κακῶς καὶ τοὺς ἐχθροὺς εὖ. Ἢ ἀμφότερα περὶ τοῦ ἑνός· διχῶς δὲ καὶ τοῦτο, οἷον, τὸ τοὺς φίλους εὖ ποιεῖν καὶ τὸ τοὺς φίλους κακῶς, ἢ τὸ τοὺς ἐχθροὺς εὖ ποιεῖν καὶ τὸ τοὺς ἐχθροὺς κακῶς. Ἢ τὸ ἓν περὶ ἀμφοτέρων· διχῶς δὲ καὶ τοῦτο, οἷον, τὸ τοὺς φίλους εὖ καὶ τοὺς ἐχθροὺς εὖ, ἢ τοὺς φίλους κακῶς καὶ τοὺς ἐχθροὺς κακῶς. Αἱ μὲν [οὖν] πρῶται δύο ῥηθεῖσαι συμπλοκαὶ οὐ ποιοῦσιν ἐναντίωσιν. Τὸ γὰρ τοὺς φίλους εὖ ποιεῖν τῷ τοὺς ἐχθροὺς κακῶς οὐκ ἔστιν ἐναντίον· ἀμφότερα γὰρ αἱρετὰ, καὶ τοῦ αὐτοῦ ἤθους. Οὐδὲ τὸ τοὺς φίλους κακῶς τῷ τοὺς ἐχθροὺς εὖ· καὶ γὰρ ταῦτα ἀμφότερα φευκτὰ, καὶ τοῦ αὐτοῦ ἤθους. Οὐ δοκεῖ δὲ φευκτὸν φευκτῷ ἐναντίον εἶναι· ἐὰν μὴ τὸ μὲν καθ᾽ ὑπερβολὴν, τὸ δὲ κατ᾽ ἔνδειαν λεγόμενον ᾖ. Ἥτε γὰρ ὑπερβολὴ φευκτῶν δοκεῖ εἶναι· ὁμοίως δὲ καὶ ἡ ἔνδεια. Τὰ δὲ λοιπὰ τέτταρα πάντα ποιεῖ ἐναντίωσιν. Τὸ γὰρ τοὺς φίλους εὖ ποιεῖν τῷ τοὺς φίλους κακῶς ἐναντίον. Ἀπό τε γὰρ τοῦ ἐναντίου ἤθους ἐστί· καὶ τὸ μὲν αἱρετὸν, τὸ δὲ φευκτόν· ὡσαύτως δὲ καὶ ἐπὶ τῶν ἄλλων. Καθ᾽
ἑκάστην γὰρ συζυγίαν τὸ μὲν αἱρετὸν, τὸ δὲ φευ-
κτόν· καὶ τὸ μὲν ἐπιεικοῦς ἤθους, τὸ δὲ φαύλου.
Δῆλον οὖν ἐκ τῶν εἰρημένων, ὅτι τῷ αὐτῷ πλεί[...]
ἐναντία συμβαίνει γίνεσθαι. Τῷ γὰρ τοὺς φίλους
εὖ ποιεῖν τὸ τοὺς ἐχθροὺς εὖ ποιεῖν ἐναντίον, κα[...]
τὸ τοὺς φίλους κακῶς. Ὁμοίως δὲ καὶ τῶν ἄλλων
ἑκάστῳ, τὸν τρόπον ἐπισκοποῦσι δύο τὰ ἐναντί[...]
φανήσεται. Λαμβάνειν οὖν τῶν ἐναντίων, ὁπότερ[...]
ἂν ᾖ, πρὸς τὴν θέσιν χρήσιμον. 2. Ἔτι εἰ ἐστί [...]
ἐναντίον τῷ συμβεβηκότι, σκοπεῖν, εἰ ὑπάρχει, [...]
τὸ συμβεβηκὸς εἴρηται ὑπάρχειν· εἰ γὰρ τοῦτο ὑπάρ-
χει, ἐκεῖνο οὐκ ἂν ὑπάρχοι. Ἀδύνατον γὰρ, τἀναν-
τία ἅμα τῷ αὐτῷ ὑπάρχειν. 3. Ἢ εἴ τι τοιοῦτον εἴρη-
ται κατά τινος, οὗ ὄντος ἀνάγκη τὰ ἐναντία ὑπάρ-
χειν· οἷον, εἰ τὰς ἰδέας ἐν ἡμῖν ἔφησεν εἶναι. Κι[...]
σθαι γὰρ, καὶ ἠρεμεῖν αὐτὰς συμβήσεται· ἔτι δὲ [...]
σθητὰς καὶ νοητὰς εἶναι. Δοκοῦσι γὰρ αἱ ἰδέαι [...]
μεῖν, καὶ ἀκίνητοι καὶ νοηταὶ εἶναι τοῖς τιθεμέ[...]
ἰδέας εἶναι· ἐν ἡμῖν δὲ οὔσας, ἀδύνατον, ἀκινήτ[...]
εἶναι· κινουμένων γὰρ ἡμῶν, ἀναγκαῖον, καὶ τ[...]
ἡμῖν πάντα συγκινεῖσθαι. Δῆλον δ᾽, ὅτι καὶ αἰσ[...]
ταὶ, εἴπερ ἐν ἡμῖν εἰσι· διὰ γὰρ τῆς περὶ τὴν [...]
αἰσθήσεως τὴν ἐν ἑκάστῳ μορφὴν γνωρίζομεν.
Πάλιν, εἰ κεῖται συμβεβηκὸς, ᾧ ἐστί τι ἐναντίον, [...]
πεῖν, εἰ καὶ τοῦ ἐναντίου δεκτικὸν, ὅπερ καὶ τοῦ [...]
βεβηκότος. Τὸ γὰρ αὐτὸ τῶν ἐναντίων δεκτι[...]
Οἷον, εἰ τὸ μῖσος ἕπεσθαι τῇ ὀργῇ ἔφησεν, εἴη [...]
μῖσος ἐν τῷ θυμοειδεῖ· ἐκεῖ γὰρ ἡ ὀργή. Σκεπ[...]
οὖν, εἰ καὶ τὸ ἐναντίον ἐν τῷ θυμοειδεῖ, ἡ φιλία[...]
γὰρ μὴ, ἀλλ᾽ ἐν τῷ ἐπιθυμητικῷ ἐστιν ἡ φιλία· [...]
ἂν ἕποιτο τὸ μῖσος τῇ ὀργῇ. Ὁμοίως δὲ καὶ, [...]
ἐπιθυμητικὸν ἀγνοεῖν ἔφησεν. Εἴη γὰρ ἂν ἐπι[...]
μης δεκτικὸν, εἴπερ καὶ ἀγνοίας· ὅπερ οὐ δοκ[...]
ἐπιθυμητικὸν δεκτικὸν εἶναι ἐπιστήμης. Ἀνα[...]
ζοντι μὲν οὖν, καθάπερ εἴρηται, χρηστέον [...]
σκευάζοντι δὲ, ὅτι μὲν ὑπάρχει τὸ συμβεβηκὸς, [...]
σιμος ὁ τόπος· ὅτι δὲ ἐνδέχεται ὑπάρχειν, χρ[...]
Δείξαντες μὲν γὰρ, ὅτι οὐ δεκτικὸν τοῦ ἐναντί[...]
δειχότες ἐσόμεθα, ὅτι οὔτε ὑπάρχει τὸ συμβε[...]
οὔτε ἐνδέχεται ὑπάρξαι. Ἐὰν δὲ δείξωμεν, ὅτι [...]
χει τὸ ἐναντίον, ἢ, ὅτι δεκτικὸν τοῦ ἐναντίου ἐστί[...]
δέπω δεδειχότες ἐσόμεθα, ὅτι καὶ τὸ συμβ[...]
ὑπάρχει, ἀλλ᾽, ὅτι ἐνδέχεται ὑπάρχειν, ἐπὶ το[...]
μόνον δεδειγμένον ἔσται.

CAPUT VIII.

Ἐπεὶ δὲ αἱ ἀντιθέσεις τέτταρες, σκοπεῖν ἐκ [...]
ἀντιφάσεων ἀνάπαλιν ἐκ τῆς ἀκολουθήσεως, κ[...]
ροῦντι καὶ κατασκευάζοντι. Λαμβάνειν δὲ [...]
γωγῆς· οἷον, εἰ ὁ ἄνθρωπος ζῶον, τὸ μὴ ζ[...]
ἄνθρωπος· ὁμοίως δὲ καὶ ἐπὶ τῶν ἄλλων. [...]
γὰρ ἀνάπαλιν ἡ ἀκολούθησις. Τῷ μὲν γὰρ [...]
πῳ τὸ ζῶον ἕπεται· τῷ δὲ μὴ ἀνθρώπῳ τὸ [...]
οὔ· ἀλλ᾽ ἀνάπαλιν τῷ μὴ ζώῳ τὸ οὐκ ἄν[...]
Ἐπὶ πάντων οὖν τὸ τοιοῦτον ἀξιωτέον. Οἷ[...]
καλὸν ἡδύ· καὶ τὸ μὴ ἡδὺ οὐ καλόν. Εἰ δ[...]
το, οὐδ᾽ ἐκεῖνο. Ὁμοίως δὲ καὶ, εἰ τὸ μὴ ἡδ[...]
λὸν, τὸ καλὸν ἡδύ. Δῆλον οὖν, ὅτι πρὸς [...]
τιστρέφει ἡ κατὰ τὴν ἀντίφασιν ἀκολούθησι[...]
λιν γινομένη. 2. Ἐπὶ δὲ τῶν ἐναντίων σ[...]
τῷ ἐναντίῳ τὸ ἐναντίον ἕπεται, ἢ ἐπὶ ταὐτ[...]
παλιν, [καὶ] ἀναιροῦντι καὶ κατασκευάζοντ[...]
βάνειν δὲ καὶ τὰ τοιαῦτα ἐξ ἐπαγωγῆς, ἐφ᾽ [...]
σιμον. Ἐπὶ ταὐτὸ μὲν οὖν ἡ ἀκολούθησις

ἀνδρίᾳ, καὶ τῇ δειλίᾳ· τῇ μὲν γὰρ ἀρετὴ ἀκολουθεῖ, τῇ δὲ κακία· καὶ τῇ μὲν ἀκολουθεῖ τὸ αἱρετὸν, τῇ δὲ τὸ φευκτόν. Ἐπὶ ταὐτὰ οὖν καὶ ἡ τούτων ἀκολούθησις· ἐναντίον γὰρ τὸ αἱρετὸν τῷ φευκτῷ. Ὁμοίως δὲ καὶ ἐπὶ τῶν ἄλλων. Ἀνάπαλιν δὲ ἡ ἀκολούθησις· οἷον, εὐεξίᾳ μὲν ἡ ὑγίεια ἀκολουθεῖ, καχεξίᾳ δὲ νόσος οὔ, ἀλλὰ νόσῳ καχεξία. Δῆλον οὖν, ὅτι ἀνάπαλιν ἐπὶ τούτων ἡ ἀκολούθησις [γίνεται]. Σπάνιον δὲ τὸ ἀνάπαλιν ἐπὶ τῶν ἐναντίων συμβαίνει, ἀλλὰ τοῖς πλείστοις ἐπὶ τὰ αὐτὰ ἡ ἀκολούθησις. Εἰ οὖν μήτε ἐπὶ τὰ αὐτὰ τῷ ἐναντίῳ τὸ ἐναντίον ἀκολουθεῖ, μήτε ἀνάπαλιν· δῆλον, ὅτι οὐδ' ἐπὶ τῶν ῥηθέντων ἀκολουθεῖ τὸ ἕτερον τῷ ἑτέρῳ. Εἰ δὲ ἐπὶ τῶν ἐναντίων· καὶ ἐπὶ τῶν ῥηθέντων, ἀναγκαῖον, τὸ ἕτερον τῷ ἑτέρῳ ἀκολουθεῖν. 3. Ὁμοίως δὲ τοῖς ἐναντίοις καὶ ἐπὶ τῶν στερήσεων καὶ ἕξεων σκεπτέον· πλὴν οὐκ ἔστιν ἐπὶ τῶν στερήσεων τὸ ἀνάπαλιν, ἀλλ' ἐπὶ ταὐτὰ τὴν ἀκολούθησιν ἀναγκαῖον ἀεὶ γίνεσθαι· καθάπερ ὄψει μὲν αἴσθησιν, τυφλότητι δὲ ἀναισθησίαν. Ἀντίκειται γὰρ ἡ αἴσθησις τῇ ἀναισθησίᾳ, ὡς ἕξις καὶ στέρησις. Τὸ μὲν γὰρ ἕξις αὐτῶν· τὸ δὲ στέρησίς [ἐστιν]. 4. Ὁμοίως δὲ τῇ ἕξει καὶ τῇ στερήσει καὶ ἐπὶ τῶν πρός τι χρηστέον· ἐπὶ τὰ αὐτὰ γὰρ καὶ τούτων ἡ ἀκολούθησις· οἷον, εἰ τὸ τριπλάσιον πολλαπλάσιον· καὶ τὸ τριτημόριον πολλοστημόριον. Λέγεται γὰρ τὸ μὲν τριπλάσιον πρὸς τὸ τριτημόριον· τὸ δὲ πολλαπλάσιον πρὸς τὸ πολλοστημόριον. Πάλιν, εἰ ἡ ἐπιστήμη ὑπόληψις, καὶ τὸ ἐπιστητὸν ὑποληπτόν· καὶ εἰ ἡ ὅρασις αἴσθησις, καὶ τὸ ὁρατὸν αἰσθητόν. Ἔνστασις, ὅτι οὐκ ἀνάγκη ἐπὶ τῶν πρός τι τὴν ἀκολούθησιν γίνεσθαι, καθάπερ εἴρηται· τὸ γὰρ αἰσθητὸν ἐπιστητόν ἐστιν· ἡ δ' αἴσθησις οὐκ ἐπιστήμη. Οὐ μὴν ἀληθής γε ἡ ἔνστασις δοκεῖ εἶναι· πολλοὶ γὰρ οὔ φασι τῶν αἰσθητῶν ἐπιστήμην εἶναι. Ἔτι πρὸς τοὐναντίον οὐχ ἧττον χρήσιμον τὸ ῥηθέν· οἷον, ὅτι τὸ αἰσθητὸν οὐκ ἔστιν ἐπιστητόν· οὐδὲ γὰρ ἡ αἴσθησις ἐπιστήμη.

CAPUT IX.

Πάλιν ἐπὶ τῶν συστοίχων καὶ ἐπὶ τῶν πτώσεων, ἀναιροῦντα καὶ κατασκευάζοντα. Λέγεται δὲ σύστοιχα μὲν τὰ τοιάδε· οἷον, τὰ δίκαια, καὶ ὁ δίκαιος, τῇ δικαιοσύνῃ· καὶ τὰ ἀνδρεῖα, καὶ ὁ ἀνδρεῖος, τῇ ἀνδρίᾳ. Ὁμοίως δὲ καὶ τὰ ποιητικὰ, καὶ τὰ φυλακτικὰ, σύστοιχα ἐκείνων ἐστὶν, ὧν ἐστι φυλακτικὰ ἢ ποιητικά· οἷον, τὰ ὑγιεινὰ ὑγιείας· καὶ τὰ εὐεκτικὰ εὐεξίας. Τὸν αὐτὸν δὲ τρόπον καὶ ἐπὶ τῶν ἄλλων. Σύστοιχα μὲν οὖν τὰ τοιαῦτα εἴωθε λέγεσθαι. Πτώσεις δὲ οἷον, τὸ δικαίως, καὶ ἀνδρείως, καὶ ὑγιεινῶς, καὶ εὐεκτικῶς· καὶ ὅσα τοῦτον τὸν τρόπον λέγεται. Δοκεῖ δὲ καὶ τὰ κατὰ τὰς πτώσεις σύστοιχα εἶναι· οἷον, τὸ μὲν δικαίως τῇ δικαιοσύνῃ· τὸ δὲ ἀνδρείως τῇ ἀνδρίᾳ. Σύστοιχα δὲ λέγεται τὰ κατὰ τὴν αὐτὴν συστοιχίαν ἅπαντα· οἷον, δικαιοσύνη, δίκαιος, δίκαιον, δικαίως. Δῆλον οὖν, ὅτι ἑνὸς ὁποιουοῦν δειχθέντος τῶν κατὰ τὴν αὐτὴν συστοιχίαν, ἀγαθοῦ, ἢ ἐπαινετοῦ, καὶ τὰ λοιπὰ πάντα δεδειγμένα ἔσται. Οἷον, εἰ ἡ δικαιοσύνη τῶν ἐπαινετῶν· καὶ ὁ δίκαιος, καὶ τὸ δίκαιον, καὶ τὸ δικαίως τῶν ἐπαινετῶν. Ῥηθήσεται δὲ τὸ δικαίως, καὶ ἐπαινετῶς κατὰ τὴν αὐτὴν πτῶσιν· ἀπὸ [τοῦ] τοῦ ἐπαινετοῦ· καθάπερ τὸ δικαίως ἀπὸ τῆς δικαιοσύνης. 2. Σκοπεῖν δὲ μὴ μόνον ἐπ' αὐτοῦ τοῦ εἰρημένου, ἀλλὰ καὶ ἐπὶ τοῦ ἐναντίου [τὸ ἐναντίον]. Οἷον, ὅτι τὸ ἀγαθὸν οὐκ ἐξ ἀνάγκης ἡδύ· οὐδὲ γὰρ τὸ κακὸν λυπηρόν· ἢ, εἰ τοῦτο, κἀκεῖνο. Καὶ, εἰ ἡ δικαιοσύνη ἐπιστήμη, καὶ ἡ ἀδικία ἄγνοια. Καὶ, εἰ τὸ δικαίως ἐπιστημονικῶς καὶ ἐμπείρως, τὸ ἀδίκως ἀγνοούντως καὶ ἀπείρως· εἰ δὲ ταῦτα μὴ, οὐδὲ ἐκεῖνα· καθάπερ ἐπὶ τοῦ νῦν ῥηθέντος. Μᾶλλον γὰρ ἂν φανείη τὸ ἀδίκως ἐμπείρως, ἢ ἀπείρως. Οὗτος δ' ὁ τόπος εἴρηται πρότερον ἐν ταῖς τῶν ἐναντίων ἀκολουθήσεσιν. Οὐδὲν γὰρ ἄλλο νῦν ἀξιοῦμεν, ἢ τῷ ἐναντίῳ τὸ ἐναντίον ἀκολουθεῖν. 3. Ἔτι, ἐπὶ τῶν γενέσεων καὶ φθορῶν, καὶ ποιητικῶν καὶ φθαρτικῶν, καὶ ἀναιροῦντι καὶ κατασκευάζοντι. Ὧν γὰρ αἱ γενέσεις τῶν ἀγαθῶν, καὶ αὐτὰ ἀγαθά· καὶ εἰ αὐτὰ ἀγαθὰ, καὶ αἱ γενέσεις. Καὶ ὧν αἱ γενέσεις τῶν κακῶν, καὶ αὐτὰ τῶν κακῶν. Ἐπὶ δὲ τῶν φθορῶν ἀνάπαλιν. Εἰ γὰρ αἱ φθοραὶ τῶν ἀγαθῶν, αὐτὰ τῶν κακῶν· εἰ δὲ αἱ φθοραὶ τῶν κακῶν, αὐτὰ τῶν ἀγαθῶν. Ὁ δ' αὐτὸς λόγος καὶ ἐπὶ τῶν ποιητικῶν καὶ φθαρτικῶν. Ὧν μὲν γὰρ τὰ ποιητικὰ ἀγαθὰ, καὶ αὐτὰ τῶν ἀγαθῶν· ὧν δὲ τὰ φθαρτικὰ ἀγαθὰ, αὐτὰ τῶν κακῶν.

CAPUT X.

Πάλιν, ἐπὶ τῶν ὁμοίων, εἰ ὁμοίως ἔχει· οἷον, εἰ ἐπιστήμη μία πλειόνων, καὶ δόξα· καὶ εἰ τὸ ὄψιν ἔχειν ὁρᾷν, καὶ τὸ ἀκοὴν ἔχειν ἀκούειν· ὁμοίως δὲ καὶ ἐπὶ τῶν ἄλλων, καὶ ἐπὶ τῶν ὄντων καὶ τῶν δοκούντων. Χρήσιμος δὲ ὁ τόπος πρὸς ἄμφω. Εἰ μὲν γὰρ ἐπί τινος τῶν ὁμοίων οὕτως ἔχει, καὶ ἐπὶ τῶν ἄλλων τῶν ὁμοίων· εἰ δὲ ἐπί τινος μὴ, οὐδ' ἐπὶ τῶν ἄλλων. Σκοπεῖν δὲ καὶ ἐφ' ἑνὸς, καὶ εἰ ἐπὶ πολλῶν ὁμοίως ἔχει. Ἐνιαχοῦ γὰρ διαφωνεῖ. Οἷον, εἰ τὸ ἐπίστασθαι διανοεῖσθαι· καὶ τὸ πολλὰ ἐπίστασθαι πολλὰ διανοεῖσθαι. Τοῦτο δὲ οὐκ ἀληθές· ἐπίστασθαι μὲν γὰρ ἐνδέχεται πολλὰ, διανοεῖσθαι δ' οὔ· εἰ οὖν τοῦτο μὴ, οὐδ' ἐκεῖνο τὸ ἐφ' ἑνὸς, ὅτι τὸ ἐπίστασθαι διανοεῖσθαί ἐστιν. 2. Ἔτι, ἐκ τοῦ μᾶλλον καὶ ἧττον. Εἰσὶ δὲ τοῦ μᾶλλον καὶ ἧττον τόποι τέσσαρες. Εἷς μὲν, εἰ ἀκολουθεῖ τὸ μᾶλλον τῷ μᾶλλον· οἷον, εἰ ἡδονὴ ἀγαθὸν, καὶ ἡ μᾶλλον ἡδονὴ μᾶλλον ἀγαθόν· καὶ εἰ τὸ ἀδικεῖν κακὸν, καὶ τὸ μᾶλλον ἀδικεῖν μᾶλλον κακόν. Χρήσιμος δὲ πρὸς ἄμφω ὁ τόπος. Εἰ μὲν γὰρ ἀκολουθεῖ τῇ τοῦ ὑποκειμένου ἐπιδόσει ἡ τοῦ συμβεβηκότος ἐπίδοσις, καθάπερ εἴρηται, δῆλον, ὅτι συμβέβηκεν· εἰ δὲ μὴ ἀκολουθεῖ, οὐ συμβέβηκε. Τοῦτο δὲ ἐπαγωγῇ ληπτέον. 3. Ἄλλος· ἑνὸς περὶ δυοῖν λεγομένου, εἰ, ᾧ μᾶλλον εἰκὸς ὑπάρχειν, μὴ ὑπάρχει, οὐθ', ᾧ ἧττον· καὶ εἰ, ᾧ ἧττον εἰκὸς ὑπάρχειν, ὑπάρχει· καὶ ᾧ μᾶλλον. 4. Πάλιν, δυοῖν περὶ ἑνὸς λεγομένοιν, εἰ τὸ μᾶλλον ὑπάρχειν δοκοῦν μὴ ὑπάρχει, οὐδὲ τὸ ἧττον· εἰ δὲ τὸ ἧττον δοκοῦν ὑπάρχειν ὑπάρχει, καὶ τὸ μᾶλλον. 5. Ἔτι, δυοῖν περὶ δυοῖν λεγομένοιν, εἰ τὸ θατέρῳ μᾶλλον ὑπάρχειν δοκοῦν μὴ ὑπάρχει, οὐδὲ τὸ λοιπὸν τῷ λοιπῷ· εἰ δὲ τὸ ἧττον δοκοῦν τῷ ἑτέρῳ ὑπάρχειν ὑπάρχει, καὶ τὸ λοιπὸν τῷ λοιπῷ. 6. Ἔτι, ἐκ τοῦ ὁμοίως ὑπάρχειν, ἢ δοκεῖν ὑπάρχειν, τριχῶς. Καθάπερ ἐπὶ τοῦ μᾶλλον ἐπὶ τῶν ὕστερον ῥηθέντων τριῶν τόπων ἐλέγετο. 7. Εἴτε γὰρ ἕν τι δυσὶν ὁμοίως ὑπάρχει, ἢ δοκεῖ ὑπάρχειν· εἰ τῷ ἑτέρῳ μὴ ὑπάρχει, οὐδὲ τῷ ἑτέρῳ· εἰ δὲ θατέρῳ ὑπάρχει, καὶ τῷ λοιπῷ. 8. Εἴτε δύο τῷ αὐτῷ ὁμοίως· εἰ τὸ ἕτερον μὴ ὑπάρχει, οὐδὲ τὸ λοιπόν· εἰ δὲ θάτερον, καὶ τὸ λοιπόν. 9. Τὸν αὐτὸν δὲ τρόπον καὶ, εἰ δύο δυσὶν ὁμοίως ὑπάρχει. Εἰ γὰρ τὸ ἕτερον τῷ ἑτέρῳ μὴ ὑπάρχει, οὐδὲ τὸ λοιπὸν τῷ λοιπῷ. Εἰ δὲ ὑπάρχει τὸ ἕτερον τῷ ἑτέρῳ, καὶ τὸ λοιπὸν τῷ λοιπῷ. 10. Ἐκ μὲν οὖν τοῦ μᾶλλον καὶ ἧττον, καὶ τοῦ ὁμοίως, τοσαυταχῶς ἐνδέχεται ἐπιχειρεῖν.

CAPUT XI.

Ἔτι δ᾽ ἐκ τῆς προσθέσεως· ἐὰν ἕτερον πρὸς ἕτερον προστεθὲν ποιῇ ἀγαθὸν, ἢ λευκὸν, μὴ ὂν πρότερον λευκὸν, ἢ ἀγαθόν· τὸ προστεθὲν ἔσται λευκὸν, ἢ ἀγαθὸν, οἷόνπερ καὶ τὸ ὅλον ποιεῖ. 2. Ἔτι, εἰ πρὸς τὸ ὑπάρχον προστεθέν τι μᾶλλον ποιεῖ τοιοῦτον, οἷον ὑπῆρχε· καὶ αὐτὸ ἔσται τοιοῦτον. Ὁμοίως δὲ καὶ ἐπὶ τῶν ἄλλων. Χρήσιμος δὲ οὐκ ἐν ἅπασιν ὁ τόπος, ἀλλ᾽ ἐν οἷς τὴν τοῦ μᾶλλον ὑπεροχὴν συμβαίνει γίνεσθαι. Οὗτος δὲ ὁ τόπος οὐκ ἀντιστρέφει πρὸς τὸ ἀνασκευάζειν. Εἰ γὰρ μὴ ποιεῖ τὸ προστιθέμενον ἀγαθὸν, οὐδέπω δῆλον, εἰ αὐτὸ μὴ ἀγαθόν. Τὸ γὰρ ἀγαθὸν κακῷ προστιθέμενον οὐκ ἐξ ἀνάγκης ἀγαθὸν τὸ ὅλον ποιεῖ, οὐδὲ λευκὸν μέλανι, οὐδὲ γλυκὺ πικρῷ. 3. Πάλιν, εἴ τι μᾶλλον καὶ ἧττον λέγεται, καὶ ἁπλῶς ὑπάρχει· τὸ γὰρ μὴ ὂν ἀγαθὸν, ἢ λευκὸν, οὐδὲν μᾶλλον ἢ ἧττον ἀγαθὸν, ἢ λευκὸν ῥηθήσεται. Τὸ γὰρ κακὸν οὐδενὸς μᾶλλον ἢ ἧττον ἀγαθὸν, ἀλλὰ μᾶλλον κακὸν ἢ ἧττον ῥηθήσεται. Οὐκ ἀντιστρέφει δ᾽ [οὐδ᾽] οὗτος ὁ τόπος πρὸς τὸ ἀνασκευάσαι. Πολλὰ γὰρ τῶν οὐ λεγομένων μᾶλλον καὶ ἧττον ἁπλῶς ὑπάρχει. Ἄνθρωπος γὰρ οὐ λέγεται μᾶλλον καὶ ἧττον, ἀλλ᾽ οὐ διὰ τοῦτο οὐκ ἔστιν ἄνθρωπος. 4. Τὸν αὐτὸν δὲ τρόπον σκεπτέον καὶ ἐπὶ τοῦ κατά τι, καὶ ποτὲ, καὶ ποῦ. Εἰ γὰρ κατά τι ἐνδέχεται, καὶ ἁπλῶς ἐνδέχεται. Ὁμοίως δὲ καὶ τὸ ποτὲ, ἢ ποῦ. Τὸ γὰρ ἁπλῶς ἀδύνατον οὔτε κατά τι, οὔτε ποῦ, οὔτε ποτὲ ἐνδέχεται. Ἔνστασις, ὅτι κατά τι μέν εἰσι φύσει σπουδαῖοι, οἷον, ἐλευθέριοι, ἢ σωφρονικοί· ἁπλῶς δὲ οὐκ εἰσὶ φύσει σπουδαῖοι. Οὐδεὶς γὰρ φύσει φρόνιμος. Ὁμοίως δέ ποτε μὲν ἐνδέχεται τῶν φθαρτῶν τι μὴ φθαρῆναι· ἁπλῶς δὲ οὐκ ἐνδέχεται μὴ φθαρῆναι. Τὸν αὐτὸν δὲ τρόπον καὶ ποῦ μὲν συμφ[έρει] τοιαύτῃ διαίτῃ χρῆσθαι, οἷον, ἐν τοῖς νοσώδεσι τόπ[οις·] ἁπλῶς δὲ οὐ συμφέρει· ἔτι δὲ, ποῦ μὲν ἕνα μόνον δ[υ]νατὸν εἶναι, ἁπλῶς δὲ οὐ δυνατὸν ἕνα μόνον εἶναι. Τ[ὸν] αὐτὸν δὲ τρόπον καὶ ποῦ μὲν καλὸν τὸν πατέρα θύ[ειν,] οἷον, ἐν Τριβαλλοῖς· ἁπλῶς δὲ οὐ καλόν. Ἢ τοῦτο [...] οὐ ποῦ σημαίνει, ἀλλά τισιν; οὐδὲν γὰρ διαφέρει, [...] που ἂν ὦσι· πανταχοῦ γὰρ αὐτοῖς ἔσται καλὸν, [...] Τριβαλλοῖς. Πάλιν, ποτὲ μὲν συμφέρει φαρμακ[εύε]σθαι, οἷον, ὅταν νοσῇ· ἁπλῶς δὲ οὔ. Ἢ οὐδὲ τοῦτο [...] τε σημαίνει, ἀλλὰ τῷ διακειμένῳ πως; οὐδὲν γὰρ δ[ια]φέρει, ὁποτεοῦν, ἐὰν οὕτω μόνον διακείμενος ᾖ. [...] δὲ ἁπλῶς ἐστιν, ὃ μηδενὸς προστεθέντος ἐρεῖς, ὅτι [κα]λόν ἐστιν, ἢ τὸ ἐναντίον· οἷον, τὸ τὸν πατέρα θύει[ν ...] ἐρεῖς καλὸν εἶναι, ἀλλά τισι καλὸν εἶναι· οὐκ [...] ἁπλῶς καλόν. Ἀλλὰ τὸ τοὺς θεοὺς τιμᾷν ἐρεῖς κα[λὸν ...] μηδὲν προστιθείς· ἁπλῶς γὰρ καλόν ἐστιν. Ὥσ[τε ...] ἂν μηδενὸς προστιθεμένου δοκεῖ εἶναι καλὸν, [ἢ αἰ]σχρὸν, ἢ ἄλλο τι τῶν τοιούτων, ἁπλῶς ῥηθήσετα[ι.]

TOPICORUM LIBER III.

CAPUT I.

Πότερον δὲ αἱρετώτερον ἢ βέλτιον δυοῖν, ἢ πλειόνων, ἐκ τῶνδε σκεπτέον. 2. Πρῶτον δὲ διωρίσθω, ὅτι τὴν σκέψιν ποιούμεθα οὐχ ὑπὲρ τῶν πολὺ διεστώτων, καὶ μεγάλην πρὸς ἄλληλα διαφορὰν ἐχόντων, (οὐδεὶς γὰρ ἀπορεῖ, πότερον ἡ εὐδαιμονία, ἢ ὁ πλοῦτος, αἱρετώτερον,) ἀλλ᾽ ὑπὲρ τῶν σύνεγγυς, καὶ περὶ ὧν διαμφισβητοῦμεν, ποτέρῳ δεῖ προσθέσθαι Μᾶλλον, διὰ τὸ μηδεμίαν ὁρᾶν τοῦ ἑτέρου πρὸς [τὸ] ἕτερον ὑπεροχήν. Δῆλον οὖν ἐπὶ τούτων, ὅτι, δειχθείσης ὑπεροχῆς μιᾶς, ἢ πλειόνων, συγκαταθήσεται ἡ διάνοια, ὅτι τοῦτό ἐστιν αἱρετώτερον, ὁπότερον τυγχάνει αὐτῶν ὑπερέχον. 3. Πρῶτον μὲν οὖν τὸ πολυχρονιώτερον, ἢ βεβαιότερον, αἱρετώτερον τοῦ ἧττον τοιούτου. 4. Καὶ ὃ ἂν μᾶλλον ἕλοιτο ὁ φρόνιμος, ἢ ὁ ἀγαθὸς ἀνὴρ, ἢ ὁ νόμος ὁ ὀρθὸς, ἢ οἱ σπουδαῖοι περὶ ἕκαστα αἱρούμενοι, ᾗ τοιοῦτοί εἰσιν, ἢ οἱ ἐν ἑκάστῳ γένει ἐπιστήμονες, ἢ ὅσα οἱ πλείους, ἢ [οἱ] πάντες· (οἷον, ἐν ἰατρικῇ, ἢ τεκτονικῇ, ἃ οἱ πλείους τῶν ἰατρῶν, ἢ [οἱ] πάντες·) ἢ ὅσα ὅλως οἱ πλείους, ἢ πάντες, ἢ πάντα, οἷον, τὸ ἀγαθόν· πάντα γὰρ τοῦ ἀγαθοῦ ἐφίεται· δεῖ δὲ ἄγειν πρὸς ὅ, τι ἂν ᾖ χρήσιμον τὸ ῥηθησόμενον. Ἔστι δὲ ἁπλῶς μὲν βέλτιον καὶ αἱρετώτερον τὸ κατὰ τὴν βελτίω ἐπιστήμην· [οἷον, εἰ βελτίων ἐπιστήμη φιλοσοφία τεκτονικῆς· καὶ ἁπλῶς αἱρετώτερα τὰ κατὰ φιλοσοφίαν τῶν κατὰ τεκτονικήν·] τινὶ δὲ τὸ κατὰ τὴν οἰκείαν. 5. Ἔπειτα δὲ τὸ, ὅπερ τόδε τι, τοῦ μὴ ἐν γένει· οἷον, ἡ δικαιοσύνη τοῦ δικαίου. Τὸ μὲν γὰρ ἐν γένει, τῷ ἀγαθῷ, τὸ δὲ οὔ· καὶ τὸ μὲν, ὅπερ ἀγαθὸν, τὸ δ᾽ οὔ. Οὐδὲν γὰρ λέγεται, ὅπερ τὸ γένος, ὃ μὴ τυγχάνει ἐν τῷ γένει ὄν· οἷον, ὁ λευκὸς ἄνθρωπος οὐκ ἔστιν, ὅπερ χρῶμα. Ὁμοίως δὲ καὶ ἐπὶ τῶν ἄλλων. 6. Καὶ τὸ δι᾽ ἑαυτὸ αἱρετὸν τοῦ δι᾽ ἕτερον αἱρετοῦ αἱρετώτερον· οἷον, ὑγιαίνειν τοῦ γυμνάζεσθαι· τὸ μὲν γὰρ δι᾽ ἑαυτ[ὸ αἱρε]τὸν, τὸ δὲ δι᾽ ἕτερον. 7. Καὶ τὸ καθ᾽ αὐτὸ το[ῦ κατὰ] συμβεβηκός· οἷον, τὸ τοὺς φίλους δικαίους [...] τοὺς ἐχθρούς· τὸ μὲν γὰρ καθ᾽ αὐτὸ αἱρετ[όν, τὸ δὲ] κατὰ συμβεβηκός· τὸ γὰρ τοὺς ἐχθροὺς δικαί[ους] κατὰ συμβεβηκὸς αἱρούμεθα, ὅπως μηδὲν ἡμ[ᾶς βλά]πτωσιν. Ἔστι δὲ τοῦτο ταὐτὸν τῷ πρὸ τούτου [...] φέρει δὲ τῷ τρόπῳ· τὸ μὲν γὰρ τοὺς φίλους δ[ικαίους] εἶναι δι᾽ αὐτὸ αἱρούμεθα, καὶ εἰ μηδὲν ἡμῖν [...] ἔσεσθαι, κἂν ἐν Ἰνδοῖς ὦσι. Τὸ δὲ τοὺς ἐχθ[ροὺς ...] ἕτερον, ὅπως μηδὲν ἡμᾶς βλάπτωσι. 8. Καὶ τ[ὸ αἴ]τιον ἀγαθοῦ καθ᾽ αὐτὸ τοῦ κατὰ συμβεβηκὸς [...] καθάπερ ἡ ἀρετὴ τῆς τύχης· ἡ μὲν γὰρ καθ᾽ [αὑτὴν,] ἡ δὲ κατὰ συμβεβηκὸς αἰτία τῶν ἀγαθῶν· καὶ [εἴ τι] ἄλλο τοιοῦτον. Ὁμοίως δὲ καὶ ἐπὶ τοῦ ἐναντίο[υ· τὸ] γὰρ καθ᾽ αὐτὸ κακοῦ αἴτιον φευκτότερον τοῦ [κατὰ] συμβεβηκός· οἷον, ἡ κακία, καὶ ἡ τύχη. Τὸ μὲν [...] καθ᾽ αὐτὸ κακόν· ἡ δὲ τύχη κατὰ συμβεβηκός. [...] Καὶ τὸ ἁπλῶς ἀγαθὸν τοῦ τινὶ αἱρετώτερον· οἷο[ν, τὸ] ὑγιάζεσθαι τοῦ τέμνεσθαι. Τὸ μὲν γὰρ ἁπλῶς [ἀγα]θὸν, τὸ δὲ τινὶ τῶν δεομένων τομῆς. 10. Καὶ τὸ [φύ]σει τοῦ μὴ φύσει· οἷον, ἡ δικαιοσύνη τοῦ δικαίου. [Τὸ] μὲν γὰρ φύσει, τὸ δὲ ἐπίκτητον. 11. Καὶ τὸ τ[ῷ βελ]τίονι καὶ τιμιωτέρῳ ὑπάρχον αἱρετώτερον. Οἷον, [...] ἤπερ ἀνθρώπῳ· καὶ ψυχῇ, ἤπερ σώματι. 12. [...] τὸ τοῦ βελτίονος ἴδιον βέλτιον, ἢ τὸ τοῦ χείρονος· [...] τὸ τοῦ θεοῦ, ἤπερ τὸ τοῦ ἀνθρώπου. Κατὰ μὲν [...]τὰ κοινὰ ἐν ἀμφοτέροις οὐδὲν διαφέρει ἀλλήλων, [...] δὲ ἰδίοις τὸ ἕτερον τοῦ ἑτέρου διαφέρον ὑπάρχει. [...] Καὶ τὸ ἐν βελτίοσιν, ἢ προτέροις, ἢ τιμιωτέροις, [...]τιον· οἷον, ὑγίεια ἰσχύος, καὶ κάλλους· ἡ μὲν γ[ὰρ ...]

ὑγροῖς καὶ ξηροῖς, [καὶ θερμοῖς καὶ ψυχροῖς,] ἁπλῶς δ' εἰπεῖν, ἐξ ὧν πρώτων συνέστηκε τὸ ζῶον· τὰ δὲ ἐν τοῖς ὑστέροις· ἡ μὲν γὰρ ἰσχὺς ἐν τοῖς νεύροις καὶ ὀστοῖς· τὸ δὲ κάλλος τῶν μελῶν τις συμμετρία [δοκεῖ εἶναι]. 14. Καὶ τὸ τέλος τῶν πρὸς τὸ τέλος αἱρετώτερον δοκεῖ εἶναι. 15. Καὶ δυοῖν τὸ ἔγγιον τοῦ τέλους. 16. Καὶ ὅλως τὸ πρὸς τὸ τοῦ βίου τέλος αἱρετώτερον μᾶλλον, ἤπερ τὸ πρὸς ἄλλο τι. Οἷον, τὸ πρὸς εὐδαιμονίαν συντεῖνον, ἤπερ τὸ πρὸς φρόνησιν· τὸ γὰρ πρὸς εὐδαιμονίαν συντεῖνον αἱρετώτερον. 17. Καὶ τὸ δυνατὸν τοῦ ἀδυνάτου. 18. Ἔτι, δύο ποιητικῶν ὄντων, ὧν τὸ τέλος βέλτιον, καὶ αὐτὸ βέλτιον. 19. Ποιητικοῦ δέ, καὶ [τοῦ] τέλους, ἐκ τοῦ ἀνάλογον, ὅταν πλείονι ὑπερέχῃ τὸ τέλος τοῦ τέλους, ἢ ἐκεῖνο τοῦ οἰκείου ποιητικοῦ· οἷον, [εἰ] ἡ εὐδαιμονία πλείονι ὑπερέχει ὑγιείας, ἤπερ ὑγίεια ὑγιεινοῦ· ὥστε τὸ ποιητικὸν εὐδαιμονίας βέλτιον ὑγιείας· ὅσῳ γὰρ ἡ εὐδαιμονία ὑγιείας ὑπερέχει, τοσούτῳ καὶ τὸ ποιητικὸν τὸ τῆς εὐδαιμονίας τοῦ ὑγιεινοῦ ὑπερέχει· ἡ δὲ ὑγίεια τοῦ ὑγιεινοῦ ἐλάττονι ὑπερεῖχεν. Ὥστε πλείονι ὑπερέχει τὸ ποιητικὸν εὐδαιμονίας τοῦ ὑγιεινοῦ, ἤπερ ἡ ὑγίεια τοῦ ὑγιεινοῦ. Δῆλον οὖν, ὅτι αἱρετώτερον τὸ ποιητικὸν εὐδαιμονίας τῆς ὑγιείας· τοῦ γὰρ αὐτοῦ πλείονι ὑπερέχει. 20. Ἔτι, τὸ κάλλιον καθ' αὐτὸ, καὶ τιμιώτερον καὶ ἐπαινετώτερον· οἷον, φιλία πλούτου, καὶ δικαιοσύνη [ὑγιείας καὶ] ἰσχύος. Τὰ μὲν γὰρ καθ' αὑτὰ τῶν τιμίων καὶ ἐπαινετῶν· τὰ δὲ οὐ καθ' αὑτὰ, ἀλλὰ δι' ἕτερον· οὐδεὶς γὰρ τιμᾷ τὸν πλοῦτον δι' αὑτὸν, ἀλλὰ δι' ἕτερον· τὴν δὲ φιλίαν καθ' αὑτὸ, καὶ εἰ μηδὲν μέλλοι ἡμῖν ἕτερον ἀπ' αὐτῆς ἔσεσθαι.

CAPUT II.

Ἔτι, ὅταν δύο τινὰ ᾖ σφόδρα ἀλλήλοις παραπλήσια, καὶ μὴ δυνώμεθα ὑπεροχὴν μηδεμίαν συνιδεῖν τοῦ ἑτέρου πρὸς ἕτερον, ὁρᾶν ἀπὸ τῶν παρεπομένων. Ὧι γὰρ ἕπεται μεῖζον ἀγαθὸν, τοῦθ' αἱρετώτερον. Ἂν δ' ᾖ τὰ ἑπόμενα κακά· ᾧ τὸ ἔλαττον ἀκολουθεῖ κακὸν, τοῦθ' αἱρετώτερον. Ὄντων γὰρ ἀμφοτέρων αἱρετῶν, οὐδὲν κωλύει δυσχερές τι παρέπεσθαι. Διχῶς δὲ ἀπὸ τοῦ ἕπεσθαι ἡ σκέψις. Καὶ γὰρ πρότερον καὶ ὕστερον ἕπεται· οἷον, τῷ μανθάνοντι τὸ μὲν ἀγνοεῖν πρότερον, τὸ δὲ ἐπίστασθαι ὕστερον. Βέλτιον δ' ὡς ἐπιτοπολὺ τὸ ὕστερον ἑπόμενον. Λαμβάνειν οὖν τῶν ἑπομένων, ὁπότερον ἂν ᾖ χρήσιμον. 2. Ἔτι, τὰ πλείω ἀγαθὰ τῶν ἐλαττόνων, ἢ ἁπλῶς, ἢ ὅταν τὰ ἕτερα ἐν τοῖς ἑτέροις ὑπάρχῃ, τὰ ἐλάττω ἐν τοῖς πλείοσιν. Ἔνστασις, εἴπου θάτερον θατέρου χάριν· οὐδὲν γὰρ αἱρετώτερα τὰ ἄμφω τοῦ ἑνός· οἷον, τὸ ὑγιάζεσθαι καὶ ἡ ὑγιεία τῆς ὑγιείας· ἐπειδὴ τὸ ὑγιάζεσθαι τῆς ὑγιείας ἕνεκεν αἱρούμεθα. Καὶ μὴ ἀγαθὰ δὲ μετ' ἀγαθῶν οὐδὲν κωλύει εἶναι αἱρετώτερα· οἷον, εὐδαιμονίαν, καὶ ἄλλο τι, ὃ μή ἐστιν ἀγαθὸν, δικαιοσύνης καὶ ἀνδρίας. 3. Καὶ τὰ αὐτὰ μεθ' ἡδονῆς μᾶλλον, ἢ ἄνευ ἡδονῆς. 4. Καὶ τὰ αὐτὰ μετὰ ἀλυπίας μᾶλλον, ἤπερ μετὰ λύπης. 5. Καὶ ἕκαστον ἐν ᾧ καιρῷ μεῖζον δύναται, ἐν τούτῳ καὶ αἱρετώτερον· οἷον, τὸ ἀλύπως ἐν τῷ γήρᾳ μᾶλλον, ἢ ἐν τῇ νεότητι· μεῖζον γὰρ ἐν τῷ γήρᾳ δύναται. Κατὰ ταὐτὰ δὲ καὶ ἡ φρόνησις ἐν τῷ γήρᾳ αἱρετώτερον· οὐδεὶς γὰρ τοὺς νέους αἱρεῖται ἡγεμόνας, διὰ τὸ μὴ ἀξιοῦν φρονίμους εἶναι· ἡ δ' ἀνδρία ἀνάπαλιν· ἐν τῇ νεότητι γὰρ ἀναγκαιοτέρα ἡ κατὰ τὴν ἀνδρίαν ἐνέργεια. Ὁμοίως δὲ καὶ ἡ σωφροσύνη· μᾶλλον γὰρ οἱ νέοι τῶν πρεσβυτέρων ὑπὸ τῶν ἐπιθυμιῶν ἐνοχλοῦνται. 6. Καὶ τὸ ἐν παντὶ καιρῷ, ἢ ἐν τοῖς πλείστοις, χρησιμώτερον· οἷον, δικαιοσύνη καὶ σωφροσύνη ἀνδρίας· αἱ μὲν γὰρ ἀεὶ, ἡ δὲ ποτὲ χρησίμη. 7. Καὶ ὃ πάντων ἐχόντων, μηδὲν θατέρου δεόμεθα, ἢ ὃ ἐχόντων, προσδεόμεθα τοῦ λοιποῦ· καθάπερ ἐπὶ δικαιοσύνης, καὶ ἀνδρίας. Δικαίων μὲν γὰρ πάντων ὄντων, οὐδὲν χρήσιμος ἡ ἀνδρία· ἀνδρείων δὲ πάντων ὄντων, χρήσιμος ἡ δικαιοσύνη. 8. Ἔτι, ἐκ τῶν φθορῶν καὶ τῶν ἀποβολῶν, καὶ τῶν γενέσεων, καὶ τῶν λήψεων, καὶ τῶν ἐναντίων. Ὧν γὰρ αἱ φθοραὶ φευκτότεραι, αὐτὰ αἱρετώτερα. Ὁμοίως δὲ καὶ ἐπὶ τῶν ἀποβολῶν, καὶ τῶν ἐναντίων. Οὗ γὰρ ἡ ἀποβολὴ, ἢ τὸ ἐναντίον, φευκτότερον, αὐτὸ αἱρετώτερον. Ἐπὶ δέ γε τῶν γενέσεων καὶ τῶν λήψεων ἀνάπαλιν. Ὧν γὰρ αἱ λήψεις καὶ αἱ γενέσεις αἱρετώτεραι, καὶ αὐτὰ αἱρετώτερα. 9. Ἄλλος τόπος· τὸ ἐγγύτερον τοῦ ἀγαθοῦ βέλτιον καὶ αἱρετώτερον. 10. Καὶ τὸ ὁμοιότερον τῷ ἀγαθῷ· οἷον, ἡ δικαιοσύνη δικαίου. 11. Καὶ τὸ τῷ βελτίονι αὐτοῦ ὂν ὁμοιότερον· καθάπερ τὸν Αἴαντα τοῦ Ὀδυσσέως φασὶ βελτίω τινὲς εἶναι, διότι ὁμοιότερος [ἦν] τῷ Ἀχιλλεῖ. Ἔνστασις τούτου ἐστὶν, ὅτι οὐκ ἀληθές· οὐδὲν γὰρ κωλύει, μὴ ᾗ βέλτιστος ὁ Ἀχιλλεὺς, ταύτῃ ὁμοιότερον εἶναι τὸν Αἴαντα, τοῦ ἑτέρου ὄντος μὲν ἀγαθοῦ, μὴ ὁμοίου δέ· σκοπεῖν δὲ καὶ, εἰ ἐπὶ τὰ γελοιότερα εἴη ὅμοιον· καθάπερ ὁ πίθηκος τῷ ἀνθρώπῳ, τοῦ ἵππου μὴ ὄντος ὁμοίου· οὐ γὰρ καλλίων ὁ πίθηκος, ὁμοιότερος δὲ τῷ ἀνθρώπῳ. 12. Πάλιν, ἐπὶ δυοῖν· εἰ τὸ μὲν τῷ βελτίονι, τὸ δὲ τῷ χείρονι ὁμοιότερον, εἴη ἂν βέλτιον τὸ τῷ βελτίονι ὁμοιότερον. Ἔχει δὲ καὶ τοῦτο ἔνστασιν· οὐδὲν γὰρ κωλύει, τὸ μὲν τῷ βελτίονι ἠρέμα ὅμοιον εἶναι· τὸ δὲ τῷ χείρονι σφόδρα· οἷον, εἰ ὁ μὲν Αἴας τῷ Ἀχιλλεῖ ἠρέμα, ὁ δ' Ὀδυσσεὺς τῷ Νέστορι σφόδρα. Καὶ εἰ τὸ μὲν τῷ βελτίονι ὅμοιον ἐπὶ τὰ χείρω ὅμοιον εἴη· τὸ δὲ τῷ χείρονι ἐπὶ τὰ βελτίω· καθάπερ ἵππος ὄνῳ, καὶ πίθηκος ἀνθρώπῳ. 13. Ἄλλος, τὸ ἐπιφανέστερον τοῦ ἧττον τοιούτου. 14. Καὶ τὸ χαλεπώτερον. Μᾶλλον γὰρ ἀγαπῶμεν ἔχοντες, ἃ μή ἐστι ῥᾳδίως λαβεῖν. 15. Καὶ τὸ ἰδιαίτερον τοῦ κοινοτέρου. 16. Καὶ τὸ τοῖς κακοῖς ἀκοινωνητότερον. Αἱρετώτερον γὰρ, ᾧ μηδεμία δυσχέρεια ἀκολουθεῖ, ἢ ᾧ ἀκολουθεῖ. 17. Ἔτι, εἰ τοῦτο ἁπλῶς τούτου βέλτιον· καὶ [ἁπλῶς] τὸ βέλτιστον τῶν ἐν τούτῳ βέλτιον τοῦ ἐν τῷ ἑτέρῳ βελτίστου· οἷον, εἰ βελτίων ἄνθρωπος ἵππου, καὶ ὁ βέλτιστος ἄνθρωπος τοῦ βελτίστου ἵππου βελτίων. 18. Καὶ εἰ τὸ βέλτιστον τοῦ βελτίστου βέλτιον, καὶ ἁπλῶς τοῦτο τούτου βέλτιον· οἷον, εἰ ὁ βέλτιστος ἄνθρωπος τοῦ βελτίστου ἵππου βελτίων, καὶ ὁ ἁπλῶς ἄνθρωπος τοῦ ἁπλῶς ἵππου βελτίων. 19. Ἔτι, ὧν ἔστι τοὺς φίλους μετασχεῖν, αἱρετώτερα, ἢ ὧν μή. 20. Καὶ, ἃ πρὸς τὸν φίλον πρᾶξαι μᾶλλον βουλόμεθα, ἢ ἃ πρὸς τὸν τυχόντα, ταῦτα αἱρετώτερα· οἷον, τὸ δικαιοπραγεῖν, καὶ εὖ ποιεῖν, μᾶλλον, ἤπερ τὸ δοκεῖν· τοὺς γὰρ φίλους εὖ ποιεῖν βουλόμεθα μᾶλλον, ἢ δοκεῖν· τοὺς δὲ τυχόντας, ἀνάπαλιν. 21. Καὶ τὰ ἐκ περιουσίας τῶν ἀναγκαίων βελτίω, ἐνίοτε δὲ καὶ αἱρετώτερα. Βέλτιον γὰρ τοῦ ζῆν τὸ εὖ ζῆν· τὸ δὲ εὖ ζῆν ἔστιν ἐκ περιουσίας· αὐτὸ δὲ τὸ ζῆν ἀναγκαῖον. Ἐνίοτε δὲ τὰ βελτίω οὐχὶ καὶ αἱρετώτερα· οὐ γὰρ, εἰ βελτίω, ἀναγκαῖον, καὶ αἱρετώτερα· τὸ γὰρ φιλοσοφεῖν βέλτιον τοῦ χρηματίζεσθαι, ἀλλ' οὐχ αἱρετώτερον τῷ ἐνδεεῖ τῶν ἀναγκαίων. Τὸ δ' ἐκ περιουσίας ἐστὶν, ὅταν, ὑπαρχόντων τῶν ἀναγκαίων, ἄλλα τινὰ προσκατασκευάζηται τῶν καλῶν. Σχεδὸν δὲ ἴσως αἱρετώτερον τὸ ἀναγκαῖόν ἐστι· βέλτιον δὲ τὸ ἐκ περιουσίας. 22. Καὶ ὃ μή ἐστι παρ'

ἄλλου πορίσασθαι, ἢ ὃ ἔστι καὶ παρ' ἄλλου· ὁποῖον πέπονθεν ἡ δικαιοσύνη πρὸς τὴν ἀνδρίαν. 23. Καὶ εἰ τόδε μὲν ἄνευ τοῦδε αἱρετὸν, τόδε δὲ ἄνευ τοῦδε μή· οἷον, δύναμις ἄνευ φρονήσεως οὐχ αἱρετὸν, φρόνησις δὲ ἄνευ δυνάμεως αἱρετόν. 24. Καὶ δυοῖν εἰ θάτερον ἀρνούμεθα, ἵνα τὸ λοιπὸν δόξῃ ἡμῖν ὑπάρχειν· ἐκεῖνο αἱρετώτερον, ὃ βουλόμεθα δοκεῖν ὑπάρχειν. Οἷον, φιλοπονεῖν ἀρνούμεθα, ἵν' εὐφυεῖς δόξωμεν εἶναι. 25. Ἔτι, οὗ τῇ ἀπουσίᾳ ἧττον ἐπιτιμητέον δυσφοροῦσι, τοῦτο αἱρετώτερον. 26. Καὶ οὗ τῇ ἀπουσίᾳ μὴ δυσφοροῦσι μᾶλλον ἐπιτιμητέον, τοῦτο αἱρετώτερον.

CAPUT III.

Ἔτι, τῶν ὑπὸ τὸ αὐτὸ εἶδος τὸ ἔχον τὴν οἰκείαν ἀρετὴν τοῦ μὴ ἔχοντος αἱρετώτερον. 2. Ἄμφω δ' ἐχόντων τὸ μᾶλλον ἔχον. 3. Ἔτι, εἰ τὸ μὲν ποιεῖ ἀγαθὸν ἐκεῖνο, ᾧ ἂν παρῇ, τὸ δὲ μὴ ποιεῖ· τὸ ποιοῦν αἱρετώτερον· καθάπερ θερμότερον τὸ θερμαῖνον τοῦ μή. 4. Εἰ δὲ ἄμφω ποιεῖ, τὸ μᾶλλον ποιοῦν· ἢ εἰ τὸ βέλτιον καὶ κυριώτερον ποιεῖ ἀγαθόν· οἷον, εἰ τὸ μὲν τὴν ψυχὴν, τὸ δὲ τὸ σῶμα. 5. Ἔτι, ἀπὸ τῶν πτώσεων, καὶ τῶν χρήσεων, καὶ τῶν πράξεων, καὶ τῶν ἔργων, καὶ ταῦτα δὲ ἀπ' ἐκείνων. Ἀκολουθεῖ γὰρ ἀλλήλοις. Οἷον, εἰ τὸ δικαίως αἱρετώτερον τοῦ ἀνδρείως, καὶ ἡ δικαιοσύνη τῆς ἀνδρίας αἱρετώτερον. Καὶ εἰ ἡ δικαιοσύνη τῆς ἀνδρίας αἱρετώτερον, καὶ τὸ δικαίως τοῦ ἀνδρείως. Παραπλησίως δὲ καὶ ἐπὶ τῶν ἄλλων. 6. Ἔτι, εἴ τινος τοῦ αὐτοῦ τὸ μὲν μεῖζον ἀγαθόν ἐστι, τὸ δὲ ἔλαττον· αἱρετώτερον τὸ μεῖζον. 7. Ἢ εἰ μείζονος μεῖζον εἴη θάτερον. 8. Ἀλλὰ καὶ, εἰ δύο τινὰ τινὸς εἴη αἱρετώτερα, τὸ μᾶλλον αἱρετώτερον τοῦ ἧττον αἱρετωτέρου αἱρετώτερον. 9. Ἔτι, οὗ ἡ ὑπερβολὴ τῆς ὑπερβολῆς αἱρετωτέρα, καὶ αὐτὸ αἱρετώτερον· οἷον, φιλία χρημάτων. Αἱρετωτέρα γὰρ ἡ τῆς φιλίας ὑπερβολὴ τῆς τῶν χρημάτων. 10. Καὶ, οὗ μᾶλλον ἂν ἕλοιτο αὐτὸς ἑαυτῷ αἴτιος εἶναι, ἢ οὗ ἕτερος· οἷον, τοὺς φίλους τῶν χρημάτων. 11. Ἔτι, ἐκ τῆς προσθέσεως, εἰ τῷ αὐτῷ προστιθέμενόν τι τὸ ὅλον αἱρετώτερον ποιεῖ. Εὐλαβεῖσθαι δὲ δεῖ προτείνειν, ἐφ' ὧν τῷ μὲν ἑτέρῳ τῶν προστιθεμένων χρῆται τὸ κοινὸν, ἢ ἄλλως πως συνεργόν ἐστι· τῷ δὲ λοιπῷ μὴ χρῆται, μηδὲ συνεργόν ἐστιν. Οἷον, πρίονα καὶ δρέπανον μετὰ τεκτονικῆς· αἱρετώτερον ὁ πρίων συνδυαζόμενος, ἁπλῶς δὲ οὐχ αἱρετώτερον. 12. Πάλιν, εἰ ἐλάττονι προστεθέν τι τὸ ὅλον μεῖζον ποιεῖ. 13. Ὁμοίως δὲ καὶ ἐκ τῆς ἀφαιρέσεως. Οὗ γὰρ ἀφαιρεθέντος ἀπὸ τοῦ αὐτοῦ, τὸ λειπόμενον ἔλαττον ᾖ, ἐκεῖνο μεῖζον ἂν εἴη· ὁπότε ἀφαιρεθὲν τὸ λειπόμενον ἔλαττον ποιεῖ. 14. Καὶ εἰ τὸ μὲν δι' ἑαυτὸ, τὸ δὲ διὰ τὴν δόξαν αἱρετόν· οἷον, ὑγίεια κάλλους. Ὅρος δὲ τοῦ πρὸς δόξαν τὸ, μηδενὸς συνειδότος, μὴ ἂν σπουδάσαι ὑπάρχειν. 15. Καὶ εἰ τὸ μὲν δι' ἑαυτὸ, καὶ διὰ τὴν δόξαν αἱρετόν· τὸ δὲ διὰ θάτερον μόνον. 16. Καὶ ὁπότερον μᾶλλον δι' αὑτὸ τίμιον, τοῦτο καὶ βέλτιον καὶ αἱρετώτερον. Τιμιώτερον δ' ἂν εἴη καθ' ἑαυτὸ, ὃ μηδενὸς ἄλλου μέλλοντος ὑπάρξειν, δι' ἑαυτὸ αἱρούμεθα μᾶλλον. 17. Ἔτι, διελέσθαι, ποσαχῶς τὸ αἱρετὸν λέγεται, καὶ τίνων χάριν· οἷον, τοῦ συμφέροντος, ἢ τοῦ καλοῦ, ἢ τοῦ ἡδέος. Τὸ γὰρ πρὸς ἅπαντα, ἢ πρὸς τὰ πλείω χρήσιμον, αἱρετώτερον ἂν εἴη τοῦ μὴ ὁμοίως. 18. Τῶν δ' αὐτῶν ἀμφοτέροις ὑπαρχόντων ὁποτέρῳ μᾶλλον ὑπάρχει, σκεπτέον· [οἷον,] πότερον ἥδιον, ἢ κάλλιον, ἢ συμφορώτερον. 19. Πάλιν, τὸ τοῦ βελτίονος ἕνεκεν αἱρετώτερον· οἷον τὸ ἀρετῆς ἕνεκεν, ἢ ἡδονῆς. Ὁμοίως δὲ καὶ ἐπὶ τῶν φευκτῶν. Φευκτότερον γὰρ τὸ μᾶλλον ἐμποδιστικὸν τῶν αἱρετῶν· οἷον, νόσος αἴσχους· καὶ γὰρ ἡδονῆς καὶ τοῦ σπουδαῖον εἶναι κωλυτικώτερον ἡ νόσος. 20. Ἔτι, ἐκ τοῦ ὁμοίως δεικνύναι φευκτὸν καὶ αἱρετὸν τὸ προκείμενον. Ἧττον γὰρ τὸ τοιοῦτον αἱρετὸν, ὃ καὶ ἕλοιτ' ἄν τις ὁμοίως καὶ φύγοι, τοῦ ἑτέρου ὄντος αἱρετοῦ μόνον. 21. Τὰς μὲν οὖν πρὸς ἀλλήλα συγκρίσεις, καθάπερ εἴρηται, ποιητέον.

CAPUT IV.

Οἱ αὐτοὶ δὲ τόποι χρήσιμοι καὶ πρὸς τὸ δεικνύναι ὁτιοῦν αἱρετὸν ἢ φευκτόν. Ἀφαιρεῖν γὰρ μόνον δεῖ τὴν πρὸς ἕτερον ὑπεροχήν. Εἰ γὰρ τὸ τιμιώτερον αἱρετώτερον, καὶ τὸ τίμιον αἱρετόν· καὶ εἰ τὸ χρησιμώτερον αἱρετώτερον, καὶ τὸ χρήσιμον αἱρετόν. Ὁμοίως δὲ καὶ ἐπὶ τῶν ἄλλων, ὅσα τοιαύτην ἔχει τὴν σύγκρισιν. 2. Ἐπ' ἐνίων δὲ εὐθέως κατὰ τὴν πρὸς ἕτερ[ον] σύγκρισιν, καὶ ὅτι αἱρετὸν ἑκάτερον, ἢ τὸ ἕτερον, λέγ[ο]μεν· οἷον, ὅταν τὸ μὲν φύσει ἀγαθόν· τὸ δὲ μὴ φ[ύσει] λέγωμεν. Τὸ γὰρ φύσει ἀγαθὸν, δῆλον, ὅτι αἱρετόν [...]

CAPUT V.

Ληπτέον δ' ὅτι μάλιστα καθόλου τοὺς τόπ[ους] περὶ τοῦ μᾶλλον καὶ τοῦ μείζονος. Ληφθέντες γ[ὰρ] οὕτως πρὸς πλείω χρήσιμοι ἂν εἴησαν. 2. Ἔστι [...] αὐτῶν τῶν εἰρημένων ἐνίους καθόλου μᾶλλον πο[ιεῖν] μικρὸν παραλλάσσοντα τῇ προσηγορίᾳ. 3. Οἷον, [...] φύσει τοιοῦτον τοῦ μὴ φύσει τοιούτου μᾶλλον τοιοῦ[τον]. 4. Καὶ, εἰ τὸ μὲν ποιεῖ, τὸ δὲ μὴ ποιεῖ [τὸ [...] τοιόνδε, ἢ, ᾧ ἂν ὑπάρχοι· μᾶλλον τοιοῦτον, ὃ [...] ποιεῖ, ἢ ὃ μὴ ποιεῖ]. 5. Εἰ δ' ἄμφω ποιεῖ, τὸ μᾶ[λλον] ποιοῦν τοιοῦτον. 6. Ἔτι, εἰ τοῦ αὐτοῦ τινος τὸ [...] μᾶλλον, τὸ δὲ ἧττον τοιοῦτον· καὶ εἰ τὸ μὲν τοιο[ύτου] μᾶλλον τοιοῦτον, τὸ δὲ μὴ τοιούτου τοιοῦτον [...] λον, ὅτι τὸ πρῶτον μᾶλλον τοιοῦτον. Ἔτι, [...] προσθέσεως, εἰ τῷ αὐτῷ προστιθέμενόν τι [...] μᾶλλον ποιεῖ τοιοῦτον. 8. Ἢ εἰ τῷ ἧττον το[ιούτῳ] προστιθέμενον τὸ ὅλον μᾶλλον ποιεῖ τοιοῦτον. [...] Ὁμοίως καὶ ἐκ τῆς ἀφαιρέσεως· οὗ γὰρ ἀφαιρ[εθέν]τος, τὸ λειπόμενον ἧττον τοιοῦτον, αὐτὸ μᾶλλον [τοι]οῦτον. 10. Καὶ τὰ τοῖς ἐναντίοις ἀμιγέστερα μ[ᾶλ]λον τοιαῦτα· οἷον, λευκότερον τὸ τῷ μέλανι ἀμ[ιγέ]στερον. 11. Ἔτι, παρὰ τὰ εἰρημένα πρότερον, [...] μᾶλλον ἐπιδεχόμενον τὸν οἰκεῖον τοῦ προκειμένο[υ λό]γον· οἷον, εἰ τοῦ λευκοῦ ἐστι λόγος, χρῶμα δια[κρι]τικὸν ὄψεως· λευκότερον, ὅ ἐστι μᾶλλον χρῶμα δ[ια]κριτικὸν ὄψεως.

CAPUT VI.

Ἐὰν δ' ἐπὶ μέρους καὶ μὴ καθόλου τὸ πρόβλημα τεθῇ· πρῶτον μὲν οἱ εἰρημένοι καθόλου κατασκευαστικοὶ ἢ ἀνασκευαστικοὶ τόποι πάντες χρήσιμοι. Κα[θ]όλου γὰρ ἀναιροῦντες ἢ κατασκευάζοντες καὶ ἐπὶ μ[έ]ρους δείκνυμεν. Εἰ γὰρ παντὶ ὑπάρχει, καὶ τινὶ [...] εἰ μηδενὶ, οὐδέ τινι. 2. Μάλιστα δ' ἐπίκαιροι [...] κοινοὶ τῶν τόπων, οἵ τε ἐκ τῶν ἀντικειμένων, καὶ τ[ῶν] συστοίχων, καὶ τῶν πτώσεων· ὁμοίως γὰρ ἔνδοξον [...] ἀξιῶσαι, εἰ πᾶσα ἡδονὴ ἀγαθὸν, καὶ λύπην πᾶσαν [...] ναι κακὸν, τῷ, εἴ τις ἡδονὴ ἀγαθὸν, καὶ λύπην εἶ[ναι] τινα κακόν. Ἔτι, εἴ τις αἴσθησις μὴ ἔστι δύναμις, κ[αὶ] ἀναισθησία οὐκ ἔστιν ἀδυναμία· καὶ εἴ τι ὑπολ[η]πτὸν ἐπιστητὸν, ὑπόληψίς τις ἐπιστήμη. Πάλιν, [...] τι τῶν ἀδίκων ἀγαθὸν, καὶ τῶν δικαίων τι κακόν· [...] εἴ τι τῶν ἀδίκως κακὸν, καὶ τῶν δικαίως τι ἀγαθ[όν]

καὶ εἴ τι τῶν ἡδέων φευκτὸν, [καὶ] ἡδονή τις φευκτόν. Κατὰ ταὐτὰ δὲ καὶ, εἴ τι τῶν ἡδέων ὠφέλιμον, [καὶ] ἡδονή τις ἀγαθόν. Καὶ ἐπὶ τῶν φθαρτικῶν δὲ, καὶ τῶν γενέσεων, καὶ φθορῶν, ὡσαύτως. Εἰ γάρ τι φθαρτικὸν ἡδονῆς ἢ ἐπιστήμης ὂν ἀγαθόν ἐστιν· εἴη ἄν τις ἡδονὴ ἢ ἐπιστήμη τῶν κακῶν· ὁμοίως δὲ καὶ, εἰ φθορά τις ἐπιστήμης τῶν ἀγαθῶν, ἢ ἡ γένεσις τῶν κακῶν· ἔσται τις ἐπιστήμη τῶν κακῶν. Οἷον, εἰ τὸ ἐπιλανθάνεσθαι, ἅ τις αἰσχρὰ ἔπραξε, τῶν ἀγαθῶν, ἢ τὸ ἀναμιμνήσκεσθαι τῶν κακῶν· εἴη ἂν τὸ ἐπίστασθαι, ἅ τις αἰσχρὰ ἔπραξε, τῶν κακῶν· ὡσαύτως δὲ καὶ ἐπὶ τῶν ἄλλων. Ἐν ἅπασι γὰρ ὁμοίως τὸ ἔνδοξον. Ἔτι, ἐκ τοῦ μᾶλλον, καὶ ἧττον, καὶ ὁμοίως. Εἰ γὰρ μᾶλλον μὲν τῶν ἐξ ἄλλου γένους τι τοιοῦτον, ἐκείνων δὲ μηδέν ἐστιν, οὐδ' ἂν τὸ εἰρημένον εἴη τοιοῦτον. [Οἷ]ον, εἰ μᾶλλον μὲν ἐπιστήμη τις ἀγαθὸν, ἢ ἡδονὴ, [μη]δεμία δὲ ἐπιστήμη ἀγαθὸν, οὐδ' ἂν ἡδονὴ εἴη. [Κα]ὶ ἐκ τοῦ ὁμοίως δὲ, καὶ ἧττον, ὡσαύτως. Ἔσται [..] καὶ ἀναιρεῖν, καὶ κατασκευάζειν· πλὴν ἐκ μὲν τοῦ [ὁμ]οίως ἀμφότερα· ἐκ δὲ τοῦ ἧττον κατασκευάζειν μό[νον], ἀνασκευάζειν δὲ οὔ. Εἰ γὰρ ὁμοίως δύναμίς τις [ἀγ]αθὸν καὶ ἐπιστήμη· ἔστι δέ τις δύναμις ἀγαθόν· [..] ἐπιστήμη ἐστίν· εἰ δὲ μηδεμία δύναμις, οὐδ' ἐπι[στή]μη. Εἰ δὲ ἧττον δύναμίς τις ἀγαθὸν, ἢ ἐπιστή[μη], ἔστι δέ τις δύναμις ἀγαθόν· καὶ ἐπιστήμη. Εἰ [..] μηδεμία δύναμις ἀγαθὸν, οὐκ ἀνάγκη, καὶ ἐπι[στή]μην μηδεμίαν εἶναι ἀγαθόν. Δῆλον οὖν, ὅτι κα[τασ]κευάζειν μόνον ἐστὶν ἐκ τοῦ ἧττον. 5. Οὐ μόνον [..] ἐξ ἄλλου γένους ἐστὶν ἀνασκευάζειν, ἀλλὰ καὶ ἐκ [..] αὐτοῦ, λαμβάνοντα τὸ μάλιστα τοιοῦτον. Οἷον, [..]ῖται ἐπιστήμη τις ἀγαθὸν, δειχθείη δ', ὅτι φρό[νησι]ς οὐκ ἀγαθὸν, οὐδ' ἄλλη οὐδεμία ἔσται, ἐπεὶ οὐδ' [ἡ μ]άλιστα δοκοῦσα. 6. Ἔτι, ἐξ ὑποθέσεως, ὁμοίως [..]σαντα, εἰ ἑνὶ, καὶ πᾶσιν ὑπάρχειν, ἢ μὴ ὑπάρχειν. [..], εἰ τοῦ ἀνθρώπου ἡ ψυχὴ ἀθάνατος, καὶ τὰς [..]ς· εἰ δὲ αὕτη μὴ, μηδὲ τὰς ἄλλας. Εἰ μὲν οὖν [ὑπάρ]χειν τινὶ κεῖται, δεικτέον, ὅτι οὐχ ὑπάρχει τινί· [ἀκολ]ουθήσει γὰρ διὰ τὴν ὑπόθεσιν τὸ μηδενὶ ὑπάρ[χειν]. Εἰ δέ τινι μὴ ὑπάρχον κεῖται, δεικτέον, ὅτι [ὑπάρ]χει τινί. Καὶ γὰρ οὕτως ἀκολουθήσει τὸ πᾶσιν [ὑπάρ]χειν. Δῆλον δέ ἐστιν, ὅτι ὁ ὑποτιθέμενος ποιεῖ [τὸ πρό]βλημα καθόλου, ἐπὶ μέρους τεθέν. Τὸν γὰρ [ἐπὶ μέ]ρους ὁμολογοῦντα καθόλου ἀξιοῖ ὁμολογεῖν· [..], εἰ ἑνὶ, καὶ πᾶσιν ὁμοίως ἀξιοῖ ὑπάρχειν. 7. [Ἀδι]ορίστου μὲν οὖν ὄντος τοῦ προβλήματος, μοναχῶς [ἀνασ]κευάζειν ἐνδέχεται. Οἷον, εἰ ἔφησεν ἡδονὴν ἀγαθὸν εἶναι, ἢ μὴ ἀγαθὸν, καὶ μηδὲν ἄλλο προσδιώρισεν. Εἰ μὲν γάρ τινα ἔφησεν ἡδονὴν ἀγαθὸν εἶναι, δεικτέον καθόλου, ὅτι οὐδεμία, εἰ μέλλει ἀναιρεῖσθαι τὸ προκείμενον. Ὁμοίως δὲ καὶ, εἴ τινα ἡδονὴν ἔφησε μὴ εἶναι ἀγαθὸν, δεικτέον καθόλου, ὅτι πᾶσα· ἄλλως δ' οὐκ ἐνδέχεται ἀναιρεῖν. Ἐὰν γὰρ δείξωμεν, ὅτι ἐστί τις ἡδονὴ οὐκ ἀγαθὸν ἢ ἀγαθὸν, οὔπω ἀναιρεῖται τὸ προκείμενον. Δῆλον οὖν, ὅτι ἀναιρεῖν μὲν μοναχῶς ἐνδέχεται, κατασκευάζειν δὲ διχῶς. Ἄν τε γὰρ καθόλου δείξωμεν, ὅτι πᾶσα ἡδονὴ ἀγαθὸν, ἄν τε ὅτι ἐστί τις ἡδονὴ ἀγαθὸν, δεδειγμένον ἔσται τὸ προκείμενον. Ὁμοίως δὲ, κἂν δέῃ διαλεχθῆναι, ὅτι ἐστί τις ἡδονὴ οὐκ ἀγαθὸν, ἐὰν δείξωμεν, ὅτι οὐδεμία ἀγαθὸν, ἢ ὅτι τις οὐκ ἀγαθὸν, διειλεγμένοι ἐσόμεθα ἀμφοτέρως, καὶ καθόλου, καὶ ἐπὶ μέρους, ὅτι ἐστί τις ἡδονὴ οὐκ ἀγαθόν. 8. Διωρισμένης δὲ τῆς θέσεως οὔσης, διχῶς ἀναιρεῖν ἔσται. Οἷον, εἰ τεθείη, τινὶ μὲν ὑπάρχειν ἡδονῇ ἀγαθῷ εἶναι, τινὶ δὲ οὐχ ὑπάρχειν. Εἴτε γὰρ πᾶσα δειχθείη ἡδονὴ ἀγαθὸν, εἴτε μηδεμία· ἀνῃρημένον ἔσται τὸ προκείμενον. 9. Εἰ δὲ μίαν μόνην ἔθηκεν ἡδονὴν ἀγαθὸν εἶναι, τριχῶς ἐνδέχεται ἀναιρεῖν. Δείξαντες γὰρ, ὅτι πᾶσα, ἢ ὅτι οὐδεμία, ἢ ὅτι πλείους μιᾶς ἀγαθὸν, ἀνῃρηκότες ἐσόμεθα τὸ προκείμενον. 10. Ἐπὶ πλεῖον δὲ τῆς θέσεως διορισθείσης, οἷον, ὅτι ἡ φρόνησις μόνη τῶν ἀρετῶν ἐπιστήμη, τετραχῶς ἐστιν ἀναιρεῖν. Δειχθέντος γὰρ, ὅτι πᾶσα ἀρετὴ ἐπιστήμη, ἢ ὅτι οὐδεμία, ἢ ὅτι καὶ ἄλλη τις, οἷον, ἡ δικαιοσύνη, ἢ ὅτι αὐτὴ ἡ φρόνησις οὐκ ἐπιστήμη, ἀνῃρημένον ἔσται τὸ προκείμενον. 11. Χρήσιμον δὲ καὶ τὸ ἐπιβλέπειν ἐπὶ τὰ καθέκαστα, ἐν οἷς ὑπάρχειν τι, ἢ μὴ, εἴρηται, καθάπερ ἐν τοῖς καθόλου προβλήμασιν. 12. Ἔτι δὲ ἐν τοῖς γένεσιν ἐπιβλεπτέον διαιροῦντα κατ' εἴδη μέχρι τῶν ἀτόμων, καθάπερ πρότερον εἴρηται. Ἄν τε γὰρ παντὶ φαίνηται ὑπάρχον, ἄν τε μηδενὶ, πολλὰ προσενέγκαντι ἀξιωτέον καθόλου ὁμολογεῖν, ἢ φέρειν ἔνστασιν, ἐπὶ τίνος οὐχ οὕτως. 13. Ἔτι, ἐφ' ὧν ἐστιν ἢ εἴδει, ἢ ἀριθμῷ, διορίσαι τὸ συμβεβηκὸς, σκεπτέον, εἰ μηδὲν τούτων ὑπάρχει· οἷον, ὅτι ὁ χρόνος οὐ κινεῖται, οὐδέ ἐστι κίνησις, καταριθμησάμενον, πόσα εἴδη κινήσεώς ἐστιν. Εἰ γὰρ μηδὲν τούτων ὑπάρχει τῷ χρόνῳ, δῆλον, ὅτι οὐ κινεῖται, οὐδέ ἐστι κίνησις. Ὁμοίως δὲ καὶ, ὅτι ἡ ψυχὴ οὐκ ἀριθμὸς, διελόμενον, ὅτι πᾶς ἀριθμὸς ἢ περιττὸς, ἢ ἄρτιος. Εἰ γὰρ ἡ ψυχὴ μήτε περιττὸν, μήτε ἄρτιον, δῆλον, ὅτι οὐκ ἀριθμός. 14. Πρὸς μὲν οὖν τὸ συμβεβηκὸς διὰ τῶν τοιούτων καὶ οὕτως ἐπιχειρητέον.

TOPICORUM LIBER IV.

CAPUT I.

[Με]τὰ δὲ ταῦτα περὶ τῶν πρὸς τὸ γένος καὶ τὸ ἴδιον [σ]κεπτέον. Ἔστι δὲ ταῦτα στοιχεῖα τῶν πρὸς τοὺς [ὅρου]ς· περὶ αὐτῶν δὲ τούτων ὀλιγάκις αἱ σκέψεις γί[νοντ]αι τοῖς διαλεγομένοις. 2. Ἂν δὴ τεθῇ γένος τι[νὸς] τῶν ὄντων, πρῶτον μὲν ἐπιβλέπειν ἐπὶ πάντα τὰ [συγγ]ενῆ τῷ λεχθέντι, εἴ τινος μὴ κατηγορεῖται, κα[θάπε]ρ ἐπὶ τοῦ συμβεβηκότος. Οἷον, εἰ τῆς ἡδονῆς [τὸ ἀγ]αθὸν γένος κεῖται, εἴ τις ἡδονὴ μὴ ἀγαθόν. Εἰ [γὰρ] τοῦτο, δῆλον, ὅτι οὐ γένος τὸ ἀγαθὸν τῆς ἡδο[νῆς]. Τὸ γὰρ γένος κατὰ πάντων τῶν ὑπὸ τὸ αὐτὸ εἰδῶν κατηγορεῖται. 3. Εἶτα, εἰ μὴ ἐν τῷ τί ἐστι κατηγορεῖται, ἀλλ' ὡς συμβεβηκὸς, καθάπερ τὸ λευκὸν τῆς χιόνος, ἢ ψυχῆς τὸ κινούμενον ὑφ' ἑαυτοῦ. Οὔτε γὰρ ἡ χιὼν, ὅπερ λευκόν· διόπερ οὐ γένος τὸ λευκὸν τῆς χιόνος· οὔτε ἡ ψυχὴ, ὅπερ κινούμενον· συμβέβηκε δὲ αὐτῇ κινεῖσθαι, καθάπερ καὶ τῷ ζώῳ πολλάκις βαδίζειν τε, καὶ βαδίζοντι εἶναι· ἔτι, τὸ κινούμενον οὐ τί ἐστιν, ἀλλά τι ποιοῦν ἢ πάσχον σημαίνειν ἔοικεν. Ὁμοίως δὲ καὶ τὸ λευκόν· οὐ γὰρ τί ἐστιν ἡ χιὼν, ἀλλὰ ποιόν τι δηλοῖ. Ὥστ' οὐδέτερον αὐτῶν ἐν τῷ τί ἐστι κατηγορεῖται. Μάλιστα δὲ ἐπὶ τὸν τοῦ συμβε-

βηκότος ὁρισμὸν ἐπιβλέπειν, εἰ ἐφαρμόττει ἐπὶ τὸ ῥηθὲν γένος. Οἷον, καὶ τὰ νῦν εἰρημένα. Ἐνδέχεται γάρ τι κινεῖν αὐτὸ ἑαυτὸ, καὶ μή· ὁμοίως δὲ καὶ λευκὸν εἶναι, καὶ μή. Ὥστ' οὐδέτερον αὐτῶν γένος, ἀλλὰ συμβεβηκός· ἐπειδὴ συμβεβηκὸς ἐλέγομεν, ὃ ἐνδέχεται ὑπάρχειν τινὶ καὶ μή. 5. Ἔτι, εἰ μὴ ἐν τῇ αὐτῇ διαιρέσει τὸ γένος καὶ τὸ εἶδος· ἀλλὰ τὸ μὲν οὐσία, τὸ δὲ ποιόν· ἢ τὸ μὲν πρός τι, τὸ δὲ ποιόν. Οἷον, ἡ μὲν χιὼν καὶ ὁ κύκνος οὐσία· τὸ δὲ λευκὸν οὐκ οὐσία, ἀλλὰ ποιόν. Ὥστ' οὐ γένος τὸ λευκὸν τῆς χιόνος, οὐδὲ τοῦ κύκνου. Πάλιν ἡ μὲν ἐπιστήμη τῶν πρός τι· τὸ δὲ ἀγαθὸν καὶ τὸ καλὸν ποιόν. Ὥστ' οὐ γένος τὸ καλὸν ἢ τὸ ἀγαθὸν τῆς ἐπιστήμης. Τὰ γὰρ τῶν πρός τι γένη καὶ αὐτὰ τῶν πρός τι δεῖ εἶναι· καθάπερ ἐπὶ τοῦ διπλασίου· καὶ γὰρ τὸ πολλαπλάσιον, ὃν γένος τοῦ διπλασίου, καὶ αὐτὸ τῶν πρός τί ἐστι. Καθόλου δὲ εἰπεῖν, ὑπὸ τὴν αὐτὴν διαίρεσιν δεῖ τὸ γένος τῷ εἴδει εἶναι· εἴτε γὰρ τὸ εἶδος οὐσία, καὶ τὸ γένος· καὶ εἰ ποιόν τι τὸ εἶδος, καὶ τὸ γένος ποιόν τι. Οἷον, εἰ τὸ λευκὸν ποιόν τι, καὶ τὸ χρῶμα. Ὁμοίως δὲ καὶ ἐπὶ τῶν ἄλλων. 6. Πάλιν, εἰ ἀνάγκη εἴη, ἢ εἰ ἐνδέχεται, τοῦ τεθέντος ἐν τῷ γένει μετέχειν τὸ γένος. Ὅρος δὲ τοῦ μετέχειν, τὸ ἐπιδέχεσθαι τὸν τοῦ μετεχομένου λόγον. Δῆλον οὖν, ὅτι τὰ μὲν εἴδη μετέχει τῶν γενῶν, τὰ δὲ γένη τῶν εἰδῶν οὔ· τὸ μὲν γὰρ εἶδος ἐπιδέχεται τὸν τοῦ γένους λόγον· τὸ δὲ γένος τὸν τοῦ εἴδους οὔ. Σκεπτέον οὖν, εἰ μετέχει, ἢ ἐνδέχεται μετέχειν τοῦ εἴδους τὸ ἀποδοθὲν γένος. Οἷον, εἴ τις τοῦ ὄντος, ἢ τοῦ ἑνὸς γένος τό τι ἀποδοίη· συμβήσεται γὰρ, μετέχειν τὸ γένος τοῦ εἴδους· κατὰ πάντων γὰρ τῶν ὄντων τὸ ὂν καὶ τὸ ἓν κατηγορεῖται· ὥστε καὶ ὁ λόγος αὐτῶν. 7. Ἔτι, εἰ κατά τινος τὸ ἀποδοθὲν εἶδος ἀληθεύεται, τὸ δὲ γένος μή· οἷον, εἰ τὸ ὂν, ἢ τὸ ἐπιστητὸν, τοῦ δοξαστοῦ γένος τεθείη· κατὰ γὰρ τοῦ μὴ ὄντος τὸ δοξαστὸν κατηγορηθήσεται· πολλὰ γὰρ τῶν μὴ ὄντων δοξαστά. Ὅτι δὲ τὸ ὂν ἢ τὸ ἐπιστητὸν οὐ κατηγορεῖται κατὰ τοῦ μὴ ὄντος, δῆλον. Ὥστ' οὐ γένος τὸ ὂν, οὐδὲ τὸ ἐπιστητὸν, τοῦ δοξαστοῦ· καθ' ὧν γὰρ τὸ εἶδος κατηγορεῖται, καὶ τὸ γένος δεῖ κατηγορεῖσθαι. 8. Πάλιν, εἰ μηδενὸς τῶν εἰδῶν ἐνδέχεται μετέχειν τὸ τεθὲν ἐν τῷ γένει. Ἀδύνατον γὰρ τοῦ γένους μετέχειν μηδενὸς τῶν εἰδῶν μετέχον, ἂν μή τι τῶν κατὰ τὴν πρώτην διαίρεσιν τῶν εἰδῶν ᾖ. Ταῦτα δὲ τοῦ γένους μόνον μετέχει. Ἂν οὖν ἡ κίνησις γένος τῆς ἡδονῆς τεθῇ· σκεπτέον, εἰ μήτε φθορὰ, μήτ' ἀλλοίωσις, ἡ ἡδονὴ, μήτε τῶν λοιπῶν ἀποδοθεισῶν κινήσεων μηδεμία· δῆλον γὰρ, ὅτι οὐδενὸς τῶν εἰδῶν ἂν μετέχοι· ὥστε οὐδὲ τοῦ γένους· ἐπειδὴ ἀναγκαῖόν ἐστι, τὸ τοῦ γένους μετέχον καὶ τῶν εἰδῶν τινος μετέχειν. Ὥστ' οὐκ ἂν εἴη εἶδος ἡ ἡδονὴ τῆς κινήσεως, οὐδὲ τῶν ἀτόμων, οὐδὲ τῶν ὑπὸ τὸ εἶδος τῆς κινήσεως ὄντων. Καὶ γὰρ τὰ ἄτομα μετέχει τοῦ γένους, καὶ τοῦ εἴδους· οἷον, ὁ τὶς ἄνθρωπος καὶ ἀνθρώπου μετέχει καὶ ζώου. 9. Ἔτι, εἰ ἐπὶ πλέον λέγεται τοῦ γένους τὸ ἐν τῷ γένει τεθέν· οἷον, τὸ δοξαστὸν τοῦ ὄντος. Καὶ γὰρ τὸ ὂν, καὶ τὸ μὴ ὂν, δοξαστόν. Ὥστ' οὐκ ἂν εἴη τὸ δοξαστὸν εἶδος τοῦ ὄντος· ἐπὶ πλέον γὰρ ἀεὶ τὸ γένος τοῦ εἴδους λέγεται. 10. Πάλιν, εἰ ἐπὶ ἴσων τὸ γένος καὶ τὸ εἶδος λέγεται. Οἷον, εἰ τῶν πᾶσιν ἑπομένων τὸ μὲν γένος, τὸ δὲ εἶδος τεθείη· καθάπερ τὸ ὂν, καὶ τὸ ἕν. Παντὶ γὰρ τὸ ὂν, καὶ τὸ ἕν· ὥστ' οὐδέτερον οὐδετέρου γένος, ἐπειδὴ ἐπὶ ἴσων λέγεται. Ὁμοίως δὲ καὶ, εἰ τὸ πρῶτον, καὶ ἡ ἀρχὴ, ἐπάλληλα τεθείη· ἥ τε γὰρ ἀρχὴ

πρῶτον, καὶ τὸ πρῶτον ἀρχή. Ὥστ' ἢ ἀμφότερα τὰ
εἰρημένα ταὐτόν ἐστιν, ἢ οὐδέτερον οὐδετέρου γένος.
Στοιχεῖον δὲ πρὸς ἅπαντα τὰ τοιαῦτα τὸ ἐπὶ πλέον
τὸ γένος, ἢ τὸ εἶδος, καὶ τὴν διαφορὰν, λέγεσθαι· ἐπ'
ἔλαττον γὰρ καὶ ἡ διαφορὰ τοῦ γένους λέγεται. 11.
Ὁρᾶν δὲ καὶ, εἴ τινος τῶν ἀδιαφόρων τῷ εἴδει μὴ
ἔστι γένος τὸ εἰρημένον, εἰ μὴ δόξειεν ἄν. Κατασκευάζοντι δὲ, εἰ ἔστι τινός. Ταὐτὸν γὰρ πάντων τῶν
ἀδιαφόρων τῷ εἴδει τὸ γένος. Ἂν οὖν ἑνὸς δειχθῇ,
δῆλον, ὅτι πάντων· κἂν ἑνὸς μὴ, δῆλον, ὅτι οὐδενός·
οἷον, εἴ τις, ἀτόμους τιθέμενος γραμμὰς, τὸ ἀδιαίρετον γένος αὐτῶν φήσειεν εἶναι. Τῶν γὰρ διαίρεσιν
ἐχουσῶν γραμμῶν οὐκ ἔστι τὸ εἰρημένον γένος, ἀδιαφόρων οὐσῶν κατὰ τὸ εἶδος· ἀδιάφοροι γὰρ κατὰ τὸ
εἶδος ἀλλήλαις αἱ εὐθεῖαι γραμμαὶ πᾶσαι.

CAPUT II.

Σκοπεῖν δὲ καὶ, εἴ τι ἄλλο γένος ἐστὶ τοῦ ἀποδο-
θέντος εἴδους, ὃ μήτε περιέχει τὸ ἀποδοθὲν γέν-
μήθ' ὑπ' ἐκεῖνό ἐστιν· οἷον, εἴ τις τῆς δικαιοσύνης τ-
ἐπιστήμην θείη γένος. Ἔστι γὰρ καὶ ἡ ἀρετὴ γέν-
καὶ οὐδέτερον τῶν γενῶν τὸ λοιπὸν περιέχει· ὥστ'
ἂν εἴη ἡ ἐπιστήμη γένος τῆς δικαιοσύνης. Δοκεῖ γ-
ὅταν ἓν εἶδος ὑπὸ δύο γένη ᾖ, τὸ ἕτερον ὑπὸ τοῦ
ρου περιέχεσθαι. Ἔχει δὲ ἀπορίαν ἐπ' ἐνίων τὸ τ-
οῦτον. Δοκεῖ γὰρ ἐνίοις ἡ φρόνησις ἀρετή τε
ἐπιστήμη εἶναι, καὶ οὐδέτερον τῶν γενῶν ὑπ' οὐδ-
ρου περιέχεσθαι. Οὐ μὴν ὑπὸ πάντων γε συγχω-
ται, τὴν φρόνησιν ἐπιστήμην εἶναι. Εἰ δ' οὖν
συγχωροίη, τὸ λεγόμενον ἀληθὲς εἶναι· ἀλλὰ τ-
ὑπάλληλα, ἢ ὑπὸ τὸ αὐτὸ γένος ἄμφω γίνεσθα-
τοῦ αὐτοῦ γένη, τῶν ἀναγκαίων [ἂν] δόξειεν
καθάπερ καὶ ἐπὶ τῆς ἀρετῆς, καὶ ἐπὶ τῆς ἐπιστ-
συμβαίνει· ἄμφω γὰρ ὑπὸ τὸ αὐτὸ γένος ἐστίν·
τερον γὰρ αὐτῶν ἕξις καὶ διάθεσίς ἐστι. Σκε-
οὖν, εἰ μηδέτερον ὑπάρχει τῷ ἀποδοθέντι γέν-
γὰρ μηδ' ὑπάλληλά ἐστι τὰ γένη, μηδὲ ὑπὸ
ἄμφω· οὐκ ἂν εἴη τὸ ἀποδοθὲν γένος. 2.
δὲ καὶ τὸ γένος τοῦ ἀποδοθέντος γένους, καὶ
ἀεὶ τὸ ἐπάνω γένος, εἰ πάντα κατηγορεῖται τοῦ
καὶ εἰ ἐν τῷ τί ἐστι κατηγορεῖται. Πᾶν γὰρ τ-
νω γένος κατηγορεῖσθαι δεῖ τοῦ εἴδους ἐν τῷ τί
Εἰ οὖν που διαφωνεῖ, δῆλον, ὅτι οὐ γένος τ-
δοθέν. Πάλιν, εἰ μετέχει τὸ γένος τοῦ εἴδους,
τὸ, ἢ τῶν ἐπάνω τι γενῶν· οὐδενὸς γὰρ τὸ ἐπά-
ὑποκάτω μετέχει. Ἀνασκευάζοντι μὲν οὖν, κα-
εἴρηται, χρηστέον. Κατασκευάζοντι δὲ, ὁμολο-
νου μὲν, ὑπάρχειν τῷ εἴδει τοῦ ῥηθέντος γένου-
δὲ ὡς γένος ὑπάρχει ἀμφισβητουμένου, ἀπόχρη
ξαί τι τῶν ἐπάνω γενῶν ἐν τῷ τί ἐστι [τοῦ εἴδο-
τηγορούμενον. Ἑνὸς γὰρ ἐν τῷ τί ἐστι κατ-
μένου, πάντα καὶ τὰ ἐπάνω τούτου, καὶ τὰ ὑ-
ἄνπερ κατηγορῆται [τοῦ εἴδους], ἐν τῷ τί ἐστι
γορηθήσεται· ὥστε καὶ τὸ ἀποδοθὲν γένος
ἐστι κατηγορεῖται. Ὅτι δὲ, ἑνὸς ἐν τῷ τί ἐστι
γορουμένου, καὶ πάντα τὰ λοιπὰ, ἄνπερ κατ-
ται, ἐν τῷ τί ἐστι κατηγορηθήσεται, δι' ἐπαγω-
πτέον. Εἰ δ' ἁπλῶς ὑπάρχειν ἀμφισβητεῖται
δοθὲν γένος, οὐκ ἀπόχρη τὸ δεῖξαί τι τῶν ἐπ-
νῶν ἐν τῷ τί ἐστι κατηγορούμενον τοῦ εἴδους
τῆς βαδίσεως γένος ἀπέδωκε τὴν φορὰν, οὐκ
τὸ δεῖξαι, ὅτι κίνησίς ἐστιν ἡ βάδισις, πρὸς τ-
ὅτι φορά ἐστιν· ἐπειδὴ καὶ ἄλλαι κινήσεις εἰσ-
προσδεικτέον, ὅτι οὐδενὸς μετέχει ἡ βάδισις τ-

τὴν αὐτὴν διαίρεσιν, εἰ μὴ τῆς φορᾶς. Ἀνάγκη γάρ, τὸ τοῦ γένους μετέχον καὶ τῶν εἰδῶν τινος μετέχειν τῶν κατὰ τὴν πρώτην διαίρεσιν. Εἰ οὖν ἡ βάδισις μήτ' αὐξήσεως, μήτε μειώσεως, μήτε τῶν ἄλλων κινήσεων μετέχει, δῆλον, ὅτι τῆς φορᾶς ἂν μετέχοι· ὥστε εἴη ἂν γένος ἡ φορὰ τῆς βαδίσεως. 3. Πάλιν, ἐφ' ὧν τὸ εἶδος τὸ τεθὲν ὡς γένος κατηγορεῖται, σκοπεῖν, εἰ καὶ τὸ ἀποδοθὲν γένος ἐν τῷ τί ἐστιν αὐτῶν τούτων κατηγορεῖται, ὥνπερ καὶ τὸ εἶδος. Ὁμοίως δὲ καί, εἰ τὰ ἐπάνω τοῦ γένους πάντα. Εἰ γάρ που διαφωνεῖ, δῆλον, ὅτι οὐ γένος τὸ ἀποδοθέν. Εἰ γὰρ ἦν γένος, ἅπαντ' ἂν καὶ τὰ ἐπάνω τούτου, καὶ αὐτὸ τοῦτο, ἐν τῷ τί ἐστι κατηγοροῖτο, ὥνπερ καὶ τὸ εἶδος ἐν τῷ τί ἐστι κατηγορεῖται. Ἀνασκευάζοντι μὲν οὖν χρήσιμον, εἰ μὴ κατηγορεῖται τὸ γένος ἐν τῷ τί ἐστιν, ὥνπερ καὶ τὸ εἶδος κατηγορεῖται· κατασκευάζοντι δέ, εἰ κατηγορεῖται ἐν τῷ τί ἐστι, χρήσιμον. Συμβήσεται γάρ, καὶ τὸ γένος καὶ τὸ εἶδος τοῦ αὐτοῦ ἐν τῷ τί ἐστι κατηγορεῖσθαι· ὥστε τὸ αὐτὸ ὑπὸ δύο γένη γίνεται. Ἀναγκαῖον οὖν, ὑπάλληλα τὰ γένη εἶναι. Ἂν οὖν δειχθῇ, ὃ βουλόμεθα γένος κατασκευάσαι, μὴ ὂν ὑπὸ τὸ εἶδος, δῆλον, ὅτι τὸ εἶδος ὑπὸ τοῦτ' ἂν εἴη. Ὥστε δεδειγμένον ἂν εἴη, ὅτι γένος τοῦτο. 4. Σκοπεῖν δὲ καὶ τοὺς λόγους τῶν γενῶν, εἰ ἐφαρμόττουσιν ἐπί τε τὸ ἀποδοθὲν εἶδος, καὶ ἐπὶ τὰ μετέχοντα τοῦ εἴδους. Ἀνάγκη γάρ, τοὺς τῶν γενῶν λόγους κατηγορεῖσθαι τοῦ εἴδους, καὶ τῶν μετεχόντων τοῦ εἴδους. Εἰ οὖν που διαφωνεῖ, δῆλον, ὅτι οὐ γένος τὸ ἀποδοθέν. 5. Πάλιν, εἰ τὴν διαφορὰν ὡς γένος ἀπέδωκεν. Οἷον, εἰ τὸ ἀθάνατον γένος θεοῦ. Διαφορὰ γάρ ἐστι ζώου τὸ ἀθάνατον· ἐπειδὴ τῶν ζώων τὰ μὲν θνητά, τὰ δὲ ἀθάνατα. Δῆλον οὖν, ὅτι διημάρτηται· οὐδενὸς γὰρ ἡ διαφορὰ γένος ἐστίν. Ὅτι δὲ τοῦτ' ἀληθές, δῆλον· οὐδεμία γὰρ διαφορὰ σημαίνει τί ἐστιν, ἀλλὰ μᾶλλον ποιόν τι, καθάπερ τὸ πεζόν, καὶ τὸ δίπουν. 6. Καί, εἰ τὴν διαφορὰν εἰς τὸ γένος ἔθηκεν ὡς εἶδος· οἷον, τὸ περιττόν, ὅπερ ἀριθμόν. Διαφορὰ γὰρ ἀριθμοῦ τὸ περιττόν, οὐκ εἶδός ἐστιν. Οὐδὲ δοκεῖ μετέχειν ἡ διαφορὰ τοῦ γένους. Πᾶν γὰρ τὸ μετέχον τοῦ γένους ἢ εἶδος ἢ ἄτομόν ἐστιν· ἡ δὲ διαφορὰ οὔτε εἶδος, οὔτε ἄτομόν ἐστι. Δῆλον οὖν, ὅτι οὐ μετέχει τοῦ γένους ἡ διαφορά. Ὥστ' οὐδὲ τὸ περιττὸν εἶδος ἂν εἴη, ἀλλὰ διαφορά· ἐπεὶ οὐ μετέχει τοῦ γένους. 7. Ἔτι, εἰ τὸ γένος εἰς τὸ εἶδος ἔθηκεν· οἷον, τὴν σύναψιν, ὅπερ συνοχήν· ἢ τὴν μίξιν, ὅπερ κρᾶσιν· ἤ, ὡς Πλάτων ὁρίζεται φοράν, τὴν κατὰ τόπον κίνησιν. Οὐ γὰρ ἀναγκαῖον, τὴν σύναψιν συνοχὴν εἶναι· ἀλλ' ἀνάπαλιν τὴν συνοχὴν σύναψιν. Οὐ γὰρ πᾶν τὸ ἁπτόμενον συνέχεται· ἀλλὰ τὸ συνεχόμενον ἅπτεται. Ὁμοίως δὲ καὶ ἐπὶ τῶν ἄλλων. Οὔτε γὰρ ἡ μίξις ἅπασα κρᾶσις· ἡ γὰρ τῶν ξηρῶν μίξις οὐκ ἔστι κρᾶσις· οὐδ' ἡ κατὰ τόπον μεταβολὴ πᾶσα φορά· ἡ γὰρ βάδισις οὐ δοκεῖ φορὰ εἶναι· σχεδὸν γὰρ ἐπὶ τῶν ἀκουσίως τόπον ἐκ τόπου μεταβαλλόντων λέγεται, καθάπερ ἐπὶ τῶν ἀψύχων συμβαίνει. Δῆλον δ', ὅτι καὶ ἐπὶ πλέον λέγεται τὸ εἶδος τοῦ γένους ἐν τοῖς ἀποδοθεῖσι, δέον ἀνάπαλιν γίνεσθαι. 8. Πάλιν, εἰ τὴν διαφορὰν εἰς τὸ εἶδος ἔθηκεν· οἷον, τὸ ἀθάνατον, ὅπερ θεόν. Συμβήσεται γὰρ ἐπ' ἴσων, ἢ ἐπὶ πλειόνων, τὸ εἶδος λέγεσθαι· ἀεὶ γὰρ ἡ διαφορὰ ἐπίσης ἢ ἐπὶ πλεῖον τοῦ εἴδους λέγεται. 9. Ἔτι εἰ τὸ γένος εἰς τὴν διαφορὰν ἔθηκεν· οἷον, τὸ χρῶμα, ὅπερ συγκριτικόν· ἢ τὸν ἀριθμόν, ὅπερ περιττόν. 10. Καί, εἰ τὸ γένος ὡς διαφορὰν εἶπεν. Ἐγχωρεῖ γάρ, τινὰ καὶ τοιαύτην κομίσαι θέσιν· οἷον, κράσεως τὴν μίξιν διαφοράν· ἢ φορᾶς τὴν κατὰ τόπον μεταβολήν. Σκεπτέον δὲ πάντα τὰ τοιαῦτα διὰ τῶν αὐτῶν· (ἐπικοινωνοῦσι γὰρ οἱ τόποι·) ἐπὶ πλέον τε γὰρ τὸ γένος τῆς διαφορᾶς δεῖ λέγεσθαι, καὶ μὴ μετέχειν τῆς διαφορᾶς. Οὕτω δὲ ἀποδοθέντος, οὐδέτερον τῶν εἰρημένων δυνατὸν συμβαίνειν· ἐπ' ἔλαττόν τε γὰρ ῥηθήσεται, καὶ μεθέξει τὸ γένος τῆς διαφορᾶς. 11. Πάλιν, εἰ μηδεμία διαφορὰ κατηγορεῖται τῶν τοῦ γένους κατὰ τοῦ ἀποδοθέντος εἴδους, οὐδὲ τὸ γένος κατηγορηθήσεται. Οἷον, ψυχῆς οὔτε τὸ περιττόν, οὔτε τὸ ἄρτιον κατηγορεῖται· ὥστ' οὐδ' ὁ ἀριθμός. 12. Ἔτι, εἰ πρότερον φύσει τὸ εἶδος, καὶ συναναιρεῖ τὸ γένος· δοκεῖ γὰρ τὸ ἐναντίον· [οὐκ ἂν εἴη γένος]. 13. Ἔτι, εἰ ἐνδέχεται ἀπολιπεῖν τὸ εἰρημένον γένος, ἢ τὴν διαφοράν· οἷον, ψυχὴν τὸ κινεῖσθαι, ἢ δόξαν τὸ ἀληθὲς καὶ ψεῦδος· οὐκ ἂν εἴη τῶν εἰρημένων οὐδέτερον γένος, οὐδὲ διαφορά· δοκεῖ γὰρ τὸ γένος καὶ ἡ διαφορὰ παρακολουθεῖν, ἕως ἂν ᾖ τὸ εἶδος.

CAPUT III.

Σκοπεῖν δὲ καί, εἰ τὸ ἐν γένει κείμενον μετέχει τινὸς ἐναντίου τῷ γένει, ἢ ἐνδέχεται μετέχειν· τὸ γὰρ αὐτὸ τῶν ἐναντίων ἅμα μεθέξει· ἐπειδὴ τὸ μὲν γένος οὐδέποτε ἀπολείπει· μετέχει δὲ καὶ τοὐναντίου, ἢ ἐνδέχεται μετέχειν. 2. Ἔτι, εἴ τινος κοινωνεῖ τὸ εἶδος, ὃ ἀδύνατον ὅλως ὑπάρχειν τοῖς ὑπὸ τὸ γένος· οἷον, εἰ ἡ ψυχὴ τῆς ζωῆς κοινωνεῖ, τῶν δ' ἀριθμῶν μηδένα δυνατὸν ζῆν· οὐκ ἂν εἴη εἶδος ἀριθμοῦ ἡ ψυχή. 3. Σκεπτέον δὲ καί, εἰ ὁμώνυμον τὸ εἶδος τῷ γένει, στοιχείοις χρώμενον τοῖς εἰρημένοις πρὸς τὸ ὁμώνυμον· συνώνυμον γὰρ τὸ γένος καὶ τὸ εἶδος. 4. Ἐπεὶ δὲ γένους παντὸς εἴδη πλείω· σκοπεῖν, εἰ μὴ ἐνδέχεται ἕτερον εἶδος εἶναι τοῦ εἰρημένου γένους. Εἰ γὰρ μή ἐστι, δῆλον, ὅτι οὐκ ἂν εἴη γένος ὅλως τὸ εἰρημένον. 5. Σκοπεῖν δὲ καί, εἰ τὸ κατὰ μεταφορὰν λεγόμενον ὡς γένος ἀπέδωκεν· οἷον, τὴν σωφροσύνην συμφωνίαν. Πᾶν γὰρ γένος κυρίως κατὰ τῶν εἰδῶν κατηγορεῖται· ἡ δὲ συμφωνία κατὰ τῆς σωφροσύνης οὐ κυρίως, ἀλλὰ κατὰ μεταφοράν· πᾶσα γὰρ συμφωνία ἐν φθόγγοις. 6. Ἔτι, ἐὰν ᾖ ἐναντίον τι τῷ εἴδει, σκοπεῖν. Ἔστι δὲ πλεοναχῶς ἡ σκέψις. 7. Πρῶτον μέν, εἰ ἐν τῷ αὐτῷ γένει καὶ τὸ ἐναντίον, μὴ ὄντος ἐναντίου τῷ γένει. Δεῖ γὰρ τὰ ἐναντία ἐν τῷ αὐτῷ γένει εἶναι, ἂν μηδὲν ἐναντίον τῷ γένει ᾖ· ὄντος δὲ ἐναντίου τῷ γένει, σκοπεῖν, εἰ τὸ ἐναντίον ἐν τῷ ἐναντίῳ [γένει ἐστίν]· ἀνάγκη γάρ, τὸ ἐναντίον ἐν τῷ ἐναντίῳ εἶναι, ἄνπερ ᾖ ἐναντίον τι τῷ γένει. Φανερὸν δὲ τούτων ἕκαστον διὰ τῆς ἐπαγωγῆς. 8. Πάλιν, εἰ ὅλως ἐν μηδενὶ γένει τὸ τῷ εἴδει ἐναντίον, ἀλλ' αὐτὸ γένος· οἷον, τὸ ἀγαθόν. Εἰ γὰρ τοῦτο μὴ ἐν γένει, οὐδὲ τὸ ἐναντίον τούτου ἐν γένει ἔσται, ἀλλ' αὐτὸ γένος· καθάπερ ἐπὶ τοῦ ἀγαθοῦ καὶ τοῦ κακοῦ συμβαίνει· οὐδέτερον γὰρ τούτων ἐν γένει· ἀλλ' ἑκάτερον αὐτῶν γένος. 9. Ἔτι, εἰ [εἴη] ἐναντίον τινὶ καὶ τὸ γένος καὶ τὸ εἶδος· καὶ τῶν μέν ἐστί τι μεταξύ, τῶν δὲ μή. Εἰ γὰρ τῶν γενῶν ἐστί τι μεταξύ, καὶ τῶν εἰδῶν· καὶ εἰ τῶν εἰδῶν, καὶ τῶν γενῶν· καθάπερ ἐπὶ ἀρετῆς καὶ κακίας, καὶ δικαιοσύνης καὶ ἀδικίας· ἑκατέρων γάρ ἐστί τι μεταξύ. Ἔνστασις τούτου, ὅτι ὑγιείας καὶ νόσου οὐδὲν μεταξύ, κακοῦ δὲ καὶ ἀγαθοῦ τι μεταξύ. 10. Ἔτι, εἰ ἔστι μέν τι ἀμφοῖν ἀνὰ μέσον καὶ τῶν εἰδῶν, καὶ τῶν γενῶν· μὴ ὁμοίως δέ· ἀλλὰ τῶν μὲν κατὰ ἀπόφασιν·

τῶν δὲ ὡς ὑποκείμενον. Ἔνδοξον γὰρ τὸ ὁμοίως ἀμφοῖν· καθάπερ ἐπὶ ἀρετῆς καὶ κακίας, καὶ δικαιοσύνης καὶ ἀδικίας· ἀμφοῖν γὰρ κατὰ ἀπόφασιν τὸ ἀνὰ μέσον. 11. Ἔτι, ὅταν μὲν ᾖ ἐναντίον τῷ γένει, σκοπεῖν μὴ μόνον, εἰ τὸ ἐναντίον ἐν τῷ αὐτῷ γένει, ἀλλὰ καὶ [εἰ] τὸ ἀνὰ μέσον· ἐν ᾧ γὰρ τὰ ἄκρα, καὶ τὸ [ἀνὰ] μέσον· οἷον, ἐπὶ λευκοῦ, καὶ μέλανος. Τὸ γὰρ χρῶμα γένος τούτων τε καὶ τῶν ἀνὰ μέσον χρωμάτων ἁπάντων. Ἔνστασις, ὅτι ἡ μὲν ἔνδεια καὶ ὑπερβολὴ ἐν τῷ αὐτῷ γένει· ἐν τῷ κακῷ γὰρ ἄμφω· τὸ δὲ μέτριον ἀνὰ μέσον ὂν τούτων οὐκ ἐν τῷ κακῷ, ἀλλ' ἐν τῷ ἀγαθῷ. 12. Σκοπεῖν δὲ καὶ, εἰ τὸ μὲν γένος ἐναντίον τινὶ, τὸ δὲ εἶδος μηδενί. Εἰ γὰρ τὸ γένος ἐναντίον τινὶ, καὶ τὸ εἶδος· καθάπερ ἀρετὴ καὶ κακία, καὶ δικαιοσύνη καὶ ἀδικία. Ὁμοίως δὲ καὶ ἐπὶ τῶν ἄλλων σκοποῦντι φανερὸν ἂν δόξειεν εἶναι τὸ τοιοῦτον. Ἔνστασις ἐπὶ τῆς ὑγιείας καὶ νόσου· ἁπλῶς μὲν γὰρ ὑγίεια νόσῳ ἐναντία· ἡ δέ τις νόσος, εἶδος ὂν νόσου, οὐδενὶ ἐναντίον· οἷον, ὁ πυρετὸς, καὶ ἡ ὀφθαλμία, καὶ τῶν ἄλλων ἕκαστον. 13. Ἀναιροῦντι μὲν οὖν τοσαυταχῶς ἐπισκεπτέον. Εἰ γὰρ μὴ ὑπάρχει τὰ εἰρημένα, δῆλον, ὅτι οὐ γένος τὸ ἀποδοθέν. 14. Κατασκευάζοντι δὲ τριχῶς. Πρῶτον μὲν, εἰ τὸ ἐναντίον τῷ εἴδει ἐν τῷ εἰρημένῳ γένει, μὴ ὄντος ἐναντίου τῷ γένει. Εἰ γὰρ τὸ ἐναντίον ἐν τούτῳ, δῆλον, ὅτι καὶ τὸ προκείμενον. 15. Ἔτι, εἰ τὸ ἀνὰ μέσον ἐν τῷ εἰρημένῳ γένει· ἐν ᾧ γὰρ τὰ ἀνὰ μέσον, καὶ τὰ ἄκρα. 16. Πάλιν, ἐὰν ᾖ ἐναντίον τι τῷ γένει, σκοπεῖν, εἰ καὶ τὸ ἐναντίον ἐν τῷ ἐναντίῳ. Ἂν γὰρ ᾖ, δῆλον, ὅτι καὶ τὸ προκείμενον ἐν τῷ προκειμένῳ.

CAPUT IV.

Πάλιν ἐπὶ τῶν πτώσεων καὶ τῶν συστοίχων, εἰ ὁμοίως ἀκολουθοῦσι, καὶ ἀναιροῦντι καὶ κατασκευάζοντι. Ἅμα γὰρ ἑνὶ καὶ πᾶσιν ὑπάρχει, ἢ οὐχ ὑπάρχει. Οἷον, εἰ ἡ δικαιοσύνη ἐπιστήμη τις· καὶ τὸ δικαίως ἐπιστημόνως· καὶ ὁ δίκαιος ἐπιστήμων. Ἐὰν δὲ τούτων τι μὴ, οὐδὲ τῶν λοιπῶν οὐδέν. 2. Πάλιν ἐπὶ τῶν ὁμοίως ἐχόντων πρὸς ἄλληλα. Οἷον, τὸ ἡδὺ ὁμοίως ἔχει πρὸς τὴν ἡδονὴν, καὶ τὸ ὠφέλιμον πρὸς τὸ ἀγαθόν. Ἑκάτερον γὰρ ἑκατέρου ποιητικόν. Εἰ οὖν ἐστιν ἡ ἡδονὴ, ὅπερ ἀγαθὸν, καὶ τὸ ἡδὺ, ὅπερ ὠφέλιμον, ἔσται. Δῆλον γὰρ, ὅτι ἀγαθοῦ ἂν εἴη ποιητικὸν, ἐπειδὴ ἡ ἡδονὴ ἀγαθόν. 3. Ὡσαύτως δὲ καὶ ἐπὶ τῶν γενέσεων, καὶ ἐπὶ τῶν φθορῶν. Οἷον, εἰ τὸ οἰκοδομεῖν ἐνεργεῖν· τὸ ᾠκοδομηκέναι ἐνηργηκέναι. Καὶ εἰ τὸ μανθάνειν ἀναμιμνήσκεσθαι· τὸ μεμαθηκέναι ἀναμεμνῆσθαι. Καὶ εἰ τὸ διαλύεσθαι φθείρεσθαι, καὶ τὸ διαλελύσθαι ἐφθάρθαι, καὶ ἡ διάλυσις φθορά τις. 4. Καὶ ἐπὶ τῶν γεννητικῶν καὶ φθαρτικῶν ὡσαύτως· καὶ ἐπὶ τῶν δυνάμεων, καὶ χρήσεων, καὶ ὅλως καθ' ὁποιανοῦν ὁμοιότητα, καὶ ἀναιροῦντι καὶ κατασκευάζοντι σκεπτέον, καθάπερ ἐπὶ τῆς γενέσεως καὶ φθορᾶς ἐλέγομεν. Εἰ γὰρ τὸ φθαρτικὸν διαλυτικὸν, καὶ τὸ φθείρεσθαι διαλύεσθαι. Καὶ εἰ τὸ γεννητικὸν ποιητικὸν, καὶ τὸ γίνεσθαι ποιεῖσθαι, καὶ ἡ γέννησις ποίησις. Ὁμοίως δὲ καὶ ἐπὶ τῶν δυνάμεων, καὶ χρήσεων. Καὶ ὅλως εἰ ἡ δύναμις διάθεσις, καὶ τὸ δύνασθαι διακεῖσθαι· καὶ εἴ τινος ἡ χρῆσις ἐνέργεια, τὸ χρῆσθαι ἐνεργεῖν, καὶ τὸ κεχρῆσθαι ἐνηργηκέναι. 5. Ἐὰν δὲ στέρησις ᾖ τὸ ἀντικείμενον τῷ εἴδει, διχῶς ἐστιν ἀνελεῖν. Πρῶτον μὲν, εἰ ἐν τῷ ἀποδοθέντι γένει τὸ ἀντικείμενον. Ἢ γὰρ ἁπλῶς ἐν οὐδενὶ γένει τῷ αὐτῷ ἡ στέρησις, ἢ οὐκ ἐν τῷ ἐσχάτῳ. Οἷον, εἰ ἡ ὄψις ἐν ἐσχάτῳ γένει,

τῇ αἰσθήσει, ἡ τυφλότης οὐκ ἔσται αἴσθησις. Δεύτερον δὲ, εἰ καὶ τῷ γένει καὶ τῷ εἴδει ἀντίκειται στέρησις, μὴ ἔστι δὲ τὸ ἀντικείμενον ἐν τῷ ἀντικειμένῳ, οὐδ' ἂν τὸ ἀποδοθὲν ἐν τῷ ἀποδοθέντι εἴη. Ἀναιροῦντι μὲν οὖν, καθάπερ εἴρηται, χρηστέον· κατασκευάζοντι δὲ μοναχῶς. Εἰ γὰρ τὸ ἀντικείμενον ἐν τῷ ἀντικειμένῳ, καὶ τὸ προκείμενον ἐν τῷ προκειμ[...] ἂν εἴη. Οἷον, εἰ ἡ τυφλότης ἀναισθησία τις· καὶ [...] ὄψις αἴσθησις. 6. Πάλιν ἐπὶ τῶν ἀποφάσεων σκο[...] πεῖν ἀνάπαλιν, καθάπερ ἐπὶ τοῦ συμβεβηκότος ἐλ[...] γετο. Οἷον, εἰ τὸ ἡδὺ, ὅπερ ἀγαθὸν, τὸ μὴ ἀγα[...] θὸν οὐχ ἡδύ· εἰ γὰρ μὴ οὕτως ἔχει, εἴη ἄν τι οὐκ ἀγ[...] θὸν ἡδύ· ἀδύνατον δὲ, εἴπερ τὸ ἀγαθὸν γένος τ[...] ἡδέος, εἶναί τι μὴ ἀγαθὸν ἡδύ. Ὧν γὰρ τὸ γέν[...] μὴ κατηγορεῖται, οὐδὲ τῶν εἰδῶν οὐδέν. Καὶ κατ[...] σκευάζοντι δὲ ὡσαύτως σκεπτέον. Εἰ γὰρ τὸ μὴ ἀγ[...] θὸν οὐχ ἡδὺ, τὸ ἡδὺ ἀγαθόν. Ὥστε γένος τὸ ἀγ[...] θὸν τοῦ ἡδέος. 7. Ἐὰν δὲ ᾖ πρός τι τὸ εἶδος, σ[...] πεῖν, εἰ καὶ τὸ γένος πρός τι. Εἰ γὰρ τὸ εἶδος [...] πρός τι, καὶ τὸ γένος, καθάπερ ἐπὶ τοῦ διπλασίο[...] πολλαπλασίου· ἑκάτερον γὰρ τῶν πρός τι. Εἰ δ[...] γένος τῶν πρός τι, οὐκ ἀνάγκη, καὶ τὸ εἶδος. Ἡ [...] γὰρ ἐπιστήμη τῶν πρός τι· ἡ δὲ γραμματικὴ οὐ. [...] οὐδὲ τὸ πρότερον ῥηθὲν ἀληθὲς ἂν δόξειεν; ἡ [...] ἀρετὴ, ὅπερ ἀγαθὸν, καὶ ὅπερ καλὸν καὶ ἡ μὲν [...] τη τῶν πρός τι· τὸ δὲ ἀγαθὸν, καὶ τὸ καλὸν, [...] πρός τι, ἀλλὰ ποιά. 8. Πάλιν, εἰ μὴ πρὸς τὸ [...] λέγεται τὸ εἶδος, καθ' αὑτό τε, καὶ κατὰ τὸ γ[...] Οἷον, εἰ τὸ διπλάσιον ἡμίσεως λέγεται διπλάσιον [...] τὸ πολλαπλάσιον ἡμίσεως δεῖ λέγεσθαι· εἰ δὲ μὴ, [...] ἂν εἴη τὸ πολλαπλάσιον γένος τοῦ διπλασίου. 9. [...] εἰ μὴ πρὸς τὸ αὐτὸ κατά τε τὸ γένος λέγεται, κα[...] τὰ πάντα τὰ τοῦ γένους γένη. Εἰ γὰρ τὸ δι[...] ἡμίσεως καὶ πολλαπλάσιόν ἐστι· καὶ τὸ ὑπερ[...] σεως ῥηθήσεται· καὶ ἁπλῶς, κατὰ πάντα [...] γένη πρὸς τὸ ἥμισυ ῥηθήσεται. Ἔνστασις, [...] ἀνάγκη, καθ' αὑτὸ καὶ κατὰ τὸ γένος πρὸς τα[...] γεσθαι. Ἡ γὰρ ἐπιστήμη ἐπιστητοῦ λέγετ[...] δὲ καὶ διάθεσις οὐκ ἐπιστητοῦ, ἀλλὰ ψυχῆς. [...] Πάλιν, εἰ ὡσαύτως λέγεται τὸ γένος καὶ τὸ εἶδο[...] τὰ τὰς πτώσεις· οἷον, εἴ τινι, ἢ τινος, ἢ ὁσαχῶ[...] λως λέγεται. Ὡς γὰρ τὸ εἶδος, καὶ τὸ γένος· κ[...] περ ἐπὶ τοῦ διπλασίου, καὶ τῶν ἐπάνω. Τινὸ[...] καὶ τὸ διπλάσιον, καὶ τὸ πολλαπλάσιον. Ὁμοί[...] καὶ ἐπὶ τῆς ἐπιστήμης· τινὸς γὰρ καὶ αὐτὴ, κ[...] γένη· οἷον, ἥ τε διάθεσις, καὶ ἡ ἕξις. Ἐνστασι[...] ἐνιαχοῦ οὐχ οὕτω· τὸ μὲν γὰρ διάφορον καὶ τὸ [...] τίον τινί. Τὸ δ' ἕτερον, γένος ὂν τούτων, ο[...] ἀλλά τινος. Ἕτερον γάρ τινος λέγεται. 11. [...] λιν, εἰ ὁμοίως τὰ πρός τι κατὰ τὰς πτώσεις λε[...] μὴ ὁμοίως ἀντιστρέφει, καθάπερ ἐπὶ τοῦ διπ[...] καὶ τοῦ πολλαπλασίου. Ἑκάτερον γὰρ τούτω[...] καὶ αὐτὸ, καὶ κατὰ τὴν ἀντιστροφὴν λέγεται· [...] γὰρ καὶ τὸ ἥμισυ, καὶ τὸ πολλοστημόριον· ὡ[...] δὲ καὶ ἐπὶ τῆς ἐπιστήμης, καὶ ἐπὶ τῆς ὑπολήψε[...] ται γάρ τινος· καὶ ἀντιστρέφει ὁμοίως· τό, [...] ὑποληπτὸν καὶ τὸ ἐπιστητὸν τινί. Εἰ οὖν ἐπ[...] μὴ ὁμοίως ἀντιστρέφει, δῆλον, ὅτι οὐ γένος [...] θατέρου. 12. Πάλιν, εἰ μὴ πρὸς ἴσα τὸ γέ[...] τὸ εἶδος λέγεται. Ὁμοίως γὰρ καὶ ἰσαχῶς ἑ[...] δοκεῖ λέγεσθαι· καθάπερ ἐπὶ τῆς δωρεᾶς, καὶ [...] σεως. Ἥ τε γὰρ δωρεὰ καί τινος καί τινι λέγε[...] ἡ δόσις τινὸς, καί τινι. Ἔστι δὲ ἡ δόσις γέ[...]

δωρεᾶς· ἡ γὰρ δωρεὰ δόσις ἐστὶν ἀναπόδοτος. Ἐπ' ἐνίων δὲ οὐ συμβαίνει πρὸς ἴσα λέγεσθαι· τὸ μὲν γὰρ διπλάσιον τινὸς διπλάσιον· τὸ δ' ὑπερέχον, καὶ τὸ μεῖζον, τινὸς καὶ τινι. Πᾶν γὰρ τὸ ὑπερέχον καὶ τὸ μεῖζον τινὶ ὑπερέχει, καὶ τινὸς ὑπερέχει. Ὥστ' οὐ γένη τὰ εἰρημένα τοῦ διπλασίου, ἐπειδὴ οὐ πρὸς ἴσα τῷ εἴδει λέγεται· ἢ οὐ καθόλου ἀληθές, τὸ πρὸς ἴσα τὸ γένος καὶ τὸ εἶδος λέγεσθαι. 13. Ὁρᾶν δὲ καί, εἰ τοῦ ἀντικειμένου τὸ ἀντικείμενον γένος· οἷον, εἰ τοῦ διπλασίου τὸ πολλαπλάσιον, καὶ τοῦ ἡμίσεως τὸ πολλοστημόριον. Δεῖ γὰρ τὸ ἀντικείμενον τοῦ ἀντικειμένου γένος εἶναι. Εἰ οὖν τις θείη τὴν ἐπιστήμην, ὅπερ αἴσθησιν, δεήσει καὶ τὸ ἐπιστητόν, ὅπερ αἰσθητόν, εἶναι. Οὐκ ἔστι δέ· οὐ γὰρ πᾶν τὸ ἐπιστητὸν αἰσθητόν. Καὶ γὰρ τῶν νοητῶν ἔνια ἐπιστητά. Ὥστ' οὐ γένος τὸ αἰσθητὸν τοῦ ἐπιστητοῦ. Εἰ δὲ τοῦτο μή, οὐδ' ἡ αἴσθησις τῆς ἐπιστήμης. 14. Ἐπεὶ δὲ τῶν πρός τι λεγομένων τὰ μὲν ἐξ ἀνάγκης ἐν ἐκείνοις, ἢ περὶ ἐκεῖνά ἐστι, πρὸς ἅ ποτε τυγχάνει λεγόμενα· (οἷον, ἡ διάθεσις, καὶ ἡ ἕξις, καὶ ἡ συμμετρία· ἐν ἄλλῳ γὰρ οὐδενὶ δυνατὸν ὑπάρχειν τὰ εἰρημένα, ἢ ἐν ἐκείνοις, πρὸς ἃ λέγεται·) τὰ δ' οὐκ ἀνάγκη μὲν ἐκείνοις ὑπάρχειν, πρὸς ἅ ποτε λέγεται, ἐνδέχεται δέ· (οἷον, εἰ ἐπιστητὸν ἡ ψυχή· οὐδὲν γὰρ κωλύει, τὴν αὑτῆς ἐπιστήμην ἔχειν τὴν ψυχήν· οὐκ ἀναγκαῖον δέ· δυνατὸν γάρ, καὶ ἐν ἄλλῳ ὑπάρχειν τὴν αὐτὴν ταύτην·) τὰ δὲ ἁπλῶς οὐκ ἐνδέχεται ἐν ἐκείνοις ὑπάρχειν, πρὸς ἅ ποτε τυγχάνει λεγόμενα· (οἷον, τὸ ἐναντίον ἐν τῷ ἐναντίῳ· οὐδὲ τὴν ἐπιστήμην ἐν τῷ ἐπιστητῷ, ἐὰν μὴ τυγχάνῃ τὸ ἐπιστητὸν ψυχὴ ἢ ἄνθρωπος ὄν.) σκοπεῖν οὖν χρή, ἐάν τις εἰς γένος θῇ τὸ τοιοῦτον εἰς τὸ μὴ τοιοῦτον· οἷον, εἰ τὴν μνήμην μονὴν ἐπιστήμης εἴποι. Πᾶσα γὰρ μονὴ ἐν τῷ μένοντι, καὶ περὶ ἐκεῖνο· ὥστε καὶ ἡ τῆς ἐπιστήμης μονὴ ἐν τῇ ἐπιστήμῃ· ἡ μνήμη ἄρα ἐν τῇ ἐπιστήμῃ· ἐπειδὴ μονὴ τῆς ἐπιστήμης ἐστί· τοῦτο δ' οὐκ ἐνδέχεται· μνήμη γὰρ πᾶσα ἐν ψυχῇ. Ἔστι δ' ὁ εἰρημένος τόπος καὶ πρὸς τὸ συμβεβηκὸς κοινός. Οὐδὲν γὰρ διαφέρει, τῆς μνήμης γένος τὴν μονὴν εἰπεῖν, ἢ συμβεβηκέναι φάσκειν αὐτῇ τοῦτο. Εἰ γὰρ ὁπωσοῦν ἐστιν ἡ μνήμη μονὴ ἐπιστήμης, ὁ αὐτὸς ἁρμόσει περὶ αὐτῆς λόγος.

CAPUT V.

Πάλιν, εἰ τὴν ἕξιν εἰς τὴν ἐνέργειαν ἔθηκεν, ἢ τὴν ἐνέργειαν εἰς τὴν ἕξιν, οὐκ ἔστι γένος τὸ τοιοῦτον. Οἷον, τὴν αἴσθησιν κίνησιν διὰ σώματος. Ἡ μὲν γὰρ αἴσθησις ἕξις· ἡ δὲ κίνησις ἐνέργεια. Ὁμοίως δὲ καί, εἰ τὴν μνήμην ἕξιν καθεκτικὴν ὑπολήψεως εἶπεν. Οὐδεμία γὰρ μνήμη ἕξις, ἀλλὰ μᾶλλον ἐνέργεια. 2. Διαμαρτάνουσι δὲ καὶ οἱ τὴν ἕξιν εἰς τὴν ἀκολουθοῦσαν δύναμιν τάττοντες· οἷον, τὴν πρᾳότητα ἐγκράτειαν ὀργῆς· καὶ τὴν ἀνδρίαν καὶ τὴν δικαιοσύνην φόβων καὶ κερδῶν ἐγκράτειαν· ἀνδρεῖος μὲν γὰρ καὶ πρᾷος ὁ ἀπαθὴς λέγεται· ἐγκρατὴς δὲ ὁ πάσχων καὶ μὴ ἀγόμενος. Ἴσως μὲν οὖν ἀκολουθεῖ δύναμις ἑκατέρῳ τοιαύτη, ὥστε, εἰ πάθοι, μὴ ἄγεσθαι, ἀλλὰ κρατεῖν. Οὐ μὴν τοῦτό γέ ἐστι τῷ μὲν ἀνδρείῳ, τῷ δὲ πρᾴῳ εἶναι, ἀλλὰ τὸ ὅλως μὴ πάσχειν ὑπὸ τῶν τοιούτων μηδέν. 3. Ἐνίοτε δὲ καὶ τὸ παρακολουθοῦν ὁπωσοῦν, ὡς γένος, τιθέασιν· οἷον, τὴν λύπην τῆς ὀργῆς, καὶ τὴν ὑπόληψιν τῆς πίστεως. Ἄμφω γὰρ τὰ εἰρημένα παρακολουθεῖ μὲν τρόπον τινὰ τοῖς ἀποδοθεῖσιν εἴδεσιν· οὐδέτερον δ' αὐτῶν γένος ἐστίν· ὁ μὲν γὰρ ὀργιζόμενος λυπεῖται, προτέρας ἐν αὐτῷ τῆς λύπης γενομένης. Οὐ γὰρ ἡ ὀργὴ τῆς λύπης, ἀλλ' ἡ λύπη τῆς ὀργῆς αἰτία. Ὥσθ' ἁπλῶς ἡ ὀργὴ οὐκ ἔστι λύπη. Κατὰ ταῦτα δὲ οὐδ' ἡ πίστις ὑπόληψις. Ἐνδέχεται γὰρ τὴν αὐτὴν ὑπόληψιν καὶ μὴ πιστεύοντα ἔχειν. Οὐκ ἐνδέχεται δ', εἴπερ ἡ πίστις εἶδος τῆς ὑπολήψεως. Οὐ γὰρ ἐνδέχεταί [τι] τὸ αὐτὸ ἔτι διαμένειν, ἄνπερ ἐκ τοῦ εἴδους ὅλως μεταβάλῃ· καθάπερ οὐδὲ τὸ αὐτὸ ζῶον ὁτὲ μὲν ἄνθρωπον εἶναι, ὁτὲ δὲ μή. Ἐὰν δέ τις φῇ, ἐξ ἀνάγκης τὸν ὑπολαμβάνοντα καὶ πιστεύειν, ἐπ' ἴσων ἡ ὑπόληψις καὶ ἡ πίστις ῥηθήσεται. Ὥστε οὐδ' ἂν οὕτως εἴη γένος· ἐπὶ πλέον γὰρ δεῖ λέγεσθαι τὸ γένος. 4. Ὁρᾶν δὲ καί, εἰ ἔν τινι τῷ αὐτῷ πέφυκεν ἄμφω γίνεσθαι. Ἐν ᾧ γὰρ τὸ εἶδος, καὶ τὸ γένος· οἷον, ἐν ᾧ τὸ λευκόν, καὶ τὸ χρῶμα· καὶ ἐν ᾧ γραμματική, καὶ ἐπιστήμη. Ἐὰν οὖν τις τὴν αἰσχύνην φόβον εἴπῃ, ἢ τὴν ὀργὴν λύπην· οὐ συμβήσεται, ἐν τῷ αὐτῷ τό [τε] γένος καὶ τὸ εἶδος ὑπάρχειν. Ἡ μὲν γὰρ αἰσχύνη ἐν τῷ λογιστικῷ· ὁ δὲ φόβος ἐν τῷ θυμοειδεῖ· καὶ ἡ μὲν λύπη ἐν τῷ ἐπιθυμητικῷ· ἐν τούτῳ γὰρ καὶ ἡ ἡδονή· ἡ δὲ ὀργὴ ἐν τῷ θυμοειδεῖ. Ὥστ' οὐ γένη τὰ ἀποδοθέντα, ἐπειδὴ οὐκ ἐν τῷ αὐτῷ τοῖς εἴδεσι πέφυκε γίνεσθαι. Ὁμοίως δὲ καί, εἰ ἡ φιλία ἐν τῷ ἐπιθυμητικῷ, οὐκ ἂν εἴη βούλησίς τις. Πᾶσα γὰρ βούλησις ἐν τῷ λογιστικῷ. Χρήσιμος δὲ ὁ τόπος καὶ πρὸς τὸ συμβεβηκός. Ἐν τῷ αὐτῷ γὰρ τὸ συμβεβηκός, καὶ ᾧ συμβέβηκεν. Ὥστ' ἂν μὴ ἐν τῷ αὐτῷ φαίνηται, δῆλον, ὅτι οὐ συμβέβηκεν. 5. Ἔτι, εἰ κατά τι τὸ εἶδος τοῦ εἰρημένου γένους μετέχει· οὐ δοκεῖ γὰρ κατά τι μετέχεσθαι τὸ γένος· οὐ γάρ ἐστιν ὁ ἄνθρωπος κατά τι ζῶον, οὐδὲ ἡ γραμματικὴ κατά τι ἐπιστήμη. Ὁμοίως δὲ καὶ ἐπὶ τῶν ἄλλων. Σκοπεῖν οὖν, εἰ ἐπί τινων κατά τι μετέχεται τὸ γένος. Οἷον, εἰ τὸ ζῶον, ὅπερ αἰσθητὸν ἢ ὁρατόν, εἴρηται. Κατά τι γὰρ αἰσθητὸν καὶ ὁρατὸν τὸ ζῶον. Κατὰ τὸ σῶμα γὰρ αἰσθητὸν καὶ ὁρατόν, κατὰ δὲ τὴν ψυχὴν οὔ· ὥστε οὐκ ἂν εἴη γένη τοῦ ζῶου τὸ ὁρατὸν καὶ τὸ αἰσθητόν. 6. Λανθάνουσι δ' ἐνίοτε καὶ τὸ ὅλον εἰς τὸ μέρος τιθέντες. Οἷον, τὸ ζῶον σῶμα ἔμψυχον. Οὐδαμῶς δὲ τὸ μέρος τοῦ ὅλου κατηγορεῖται. Ὥστ' οὐκ ἂν εἴη τὸ σῶμα γένος τοῦ ζῶου, ἐπειδὴ μέρος ἐστίν. 7. Ὁρᾶν δὲ καί, εἴ τι τῶν ψεκτῶν ἢ φευκτῶν εἰς δύναμιν ἢ τὸ δυνατὸν ἔθηκεν· οἷον, τὸν σοφιστήν, [τὸν δυνάμενον ἀπὸ φαινομένης σοφίας χρηματίζεσθαι·] ἢ διάβολον, [τὸν δυνάμενον διαβάλλειν, καὶ ἐχθροὺς ποιεῖν τοὺς φίλους·] ἢ κλέπτην, τὸν δυνάμενον τὰ ἀλλότρια [λάθρα] κλέπτειν. Οὐδεὶς γὰρ τῶν εἰρημένων τῷ δυνατὸς εἶναί τι τούτων τοιοῦτος λέγεται. Δύναται μὲν γὰρ καὶ ὁ θεός, καὶ ὁ σπουδαῖος τὰ φαῦλα δρᾶν, ἀλλ' οὐκ εἰσὶ τοιοῦτοι. Πάντες γὰρ οἱ φαῦλοι κατὰ προαίρεσιν λέγονται. Ἔτι πᾶσαι αἱ δυνάμεις τῶν αἱρετῶν. Καὶ γὰρ αἱ τῶν φαύλων δυνάμεις αἱρεταί. Διὸ καὶ τὸν θεὸν καὶ τὸν σπουδαῖον ἔχειν φαμὲν αὐτάς. Δυνατοὺς γάρ φαμεν εἶναι τὰ φαῦλα πράττειν. Ὥστε οὐδενὸς ἂν εἴη ψεκτοῦ γένος ἡ δύναμις· εἰ δὲ μή, συμβήσεταί, τι τῶν ψεκτῶν αἱρετὸν εἶναι· ἔσται γάρ τις δύναμις ψεκτή. 8. Καί, εἴ τι τῶν δι' αὑτὸ τιμίων ἢ αἱρετῶν εἰς δύναμιν, ἢ τὸ δυνατόν, ἢ τὸ ποιητικόν, ἔθηκε. Πᾶσα γὰρ δύναμις, καὶ πᾶν τὸ δυνατόν, ἢ τὸ ποιητικόν, δι' ἄλλο αἱρετόν. 9. Ἢ, εἴ τι τῶν ἐν δυσὶ γένεσιν, ἢ πλείοσιν, εἰς θάτερον ἔθηκεν. Ἔνια γὰρ οὐκ ἔστιν εἰς ἓν γένος θεῖναι· οἷον, τὸν φένακα, καὶ τὸν διάβολον· οὔτε γὰρ ὁ προαιρούμενος, ἀδυνατῶν δέ, οὔτε ὁ δυνάμενος [μὲν] μὴ προαιρούμενος δέ, διάβολος ἢ φέναξ· ἀλλ' ὁ ἄμφω ταῦτα ἔχων. Ὥστ' οὐ θετέον εἰς

ἓν γένος, ἀλλ' εἰς ἀμφότερα, τὰ εἰρημένα. 10. Ἔτι, ἐνίοτε ἀνάπαλιν τὸ μὲν γένος, ὡς διαφορὰν, ἀποδιδόασι· τὴν δὲ διαφορὰν, ὡς γένος. Οἷον, τὴν ἔκπληξιν ὑπερβολὴν θαυμασιότητος· καὶ τὴν πίστιν σφοδρότητα ὑπολήψεως. Οὔτε γὰρ ἡ ὑπερβολὴ, οὔτε ἡ σφοδρότης γένος, ἀλλὰ διαφορά. Δοκεῖ γὰρ ἡ ἔκπληξις θαυμασιότης εἶναι ὑπερβάλλουσα· καὶ ἡ πίστις ὑπόληψις σφοδρά. Ὥστε γένος ἡ θαυμασιότης, καὶ ἡ ὑπόληψίς ἐστιν· ἡ δὲ ὑπερβολὴ καὶ ἡ σφοδρότης διαφορά. Ἔτι, εἴ τις τὴν ὑπερβολὴν καὶ τὴν σφοδρότητα ὡς γένος ἀποδώσει, τὰ ἄψυχα πιστεύσει, καὶ ἐκπλαγήσεται. Ἡ γὰρ ἑκάστου σφοδρότης καὶ ὑπερβολὴ πάρεστιν ἐκείνῳ, οὗ ἐστι σφοδρότης καὶ ὑπερβολή. Εἰ οὖν ἡ ἔκπληξις ὑπερβολή ἐστι θαυμασιότητος, παρέσται τῇ θαυμασιότητι ἡ ἔκπληξις· ὥστε ἡ θαυμασιότης ἐκπλαγήσεται. Ὁμοίως δὲ καὶ ἡ πίστις παρέσται τῇ ὑπολήψει, εἴπερ σφοδρότης ὑπολήψεώς ἐστιν· ὥστε ἡ ὑπόληψις πιστεύσει. Ἔτι συμβήσεται τῷ οὕτως ἀποδιδόντι, σφοδρότητα σφοδρὰν λέγειν, καὶ ὑπερβολὴν ὑπερβάλλουσαν. Ἔστι γάρ τις πίστις σφοδρά. Εἰ οὖν ἡ πίστις σφοδρότης ἐστὶ, σφοδρότης ἂν εἴη σφοδρά. Ὁμοίως δὲ καὶ ἔκπληξίς τίς ἐστιν ὑπερβάλλουσα. Εἰ οὖν ἡ ἔκπληξις ὑπερβολή ἐστιν, ὑπερβολὴ ἂν εἴη ὑπερβάλλουσα. Οὐ δοκεῖ δὲ οὐδέτερον τούτων· ὥσπερ οὐδὲ ἡ ἐπιστήμη ἐπιστητὸν, οὐδὲ ἡ κίνησις κινούμενον. 11. Ἐνίοτε δὲ διαμαρτάνουσι καὶ τὸ πάθος εἰς γένος τὸ πεπονθὸς τιθέντες· οἷον, ὅσοι τὴν ἀθανασίαν ζωὴν ἀΐδιόν φασιν εἶναι. Πάθος γάρ τι ζωῆς, ἢ σύμπτωμα, ἡ ἀθανασία ἔοικεν εἶναι. Ὅτι δ' ἀληθὲς τὸ λεγόμενον, δῆλον ἂν γένοιτο, εἴ τις συγχωρήσειε, τινὰ ἐκ θνητοῦ ἀθάνατον γίνεσθαι. Οὐδεὶς γὰρ φήσει ἑτέραν αὐτὸν ζωὴν λαμβάνειν, ἀλλὰ σύμπτωμά τι, ἢ πάθος αὐτῇ παραγεγενῆσθαι. Ὥστ' οὐ γένος ἡ ζωὴ τῆς ἀθανασίας. 12. Ἔτι, εἰ τὸ πάθος, οὗ ἐστι πάθος, ἐκείνου γένος φασὶν εἶναι. Οἷον, τὸ πνεῦμα ἀέρα κινούμενον. Μᾶλλον γὰρ κίνησις ἀέρος τὸ πνεῦμα. Ὁ γὰρ αὐτὸς ἀὴρ διαμένει, ὅταν τε κινῆται, καὶ ὅταν μένῃ. Ὥστ' οὐκ ἔστιν ὅλως ἀὴρ τὸ πνεῦμα· ἦν γὰρ ἂν καὶ μὴ κινουμένου τοῦ ἀέρος πνεῦμα, εἴπερ ὁ αὐτὸς ἀὴρ διαμένει, ὅσπερ ὅτε ἦν πνεῦμα. Ὁμοίως δὲ καὶ ἐπὶ τῶν ἄλλων τῶν τοιούτων. Εἰ δ' ἄρα καὶ ἐπὶ τούτου δεῖ συγχωρῆσαι, ὅτι ἐστὶν ἀὴρ κινούμενος τὸ πνεῦμα· ἀλλ' οὔτι γε κατὰ πάντων τὸ τοιοῦτον ἀποδεικτέον, καθ' ὧν μὴ ἀληθεύεται τὸ [τεθὲν] γένος, ἀλλ' ἐφ' ὅσων ἀληθῶς κατηγορεῖται τὸ ἀποδοθὲν γένος. Ἐπ' ἐνίων γὰρ οὐ δοκεῖ ἀληθεύεσθαι· οἷον, ἐπὶ τῆς χιόνος, καὶ τοῦ πηλοῦ. Τὴν μὲν γὰρ χιόνα φασὶν ὕδωρ εἶναι πεπηγός· τὸν δὲ πηλὸν γῆν ὑγρῷ πεφυρμένην. Ἔστι δ' οὔθ' ὁ πηλὸς γῆ, οὔθ' ἡ χιὼν ὕδωρ. Ὥστε οὐκ ἂν εἴη γένος οὐδέτερον τῶν ἀποδοθέντων γενῶν. Δεῖ γὰρ τὸ γένος ἀληθεύεσθαι ἀεὶ κατὰ τῶν εἰδῶν. Ὁμοίως οὐδ' ὁ οἶνος ὕδωρ ἐστὶ σεσηπὸς, καθάπερ Ἐμπεδοκλῆς φησι,

—— Σαπὲν ἐν ξύλῳ ὕδωρ.

ἁπλῶς γὰρ οὐκ ἔστιν ὕδωρ.

CAPUT VI.

Ἔτι, εἰ ὅλως τὸ ἀποδοθὲν μηδενός ἐστι γένος. Δῆλον γὰρ, ὡς οὐδὲ τοῦ λεχθέντος. Σκοπεῖν δ' ἐκ τοῦ μηδὲν διαφέρειν εἴδει τὰ μετέχοντα τοῦ ἀποδοθέντος γένους· οἷον, τὰ λευκά· οὐδὲν γὰρ διαφέρει τῷ εἴδει ταῦτ' ἀλλήλων. Παντὸς δὲ γένους ἐστὶν εἴδη διάφορα. Ὥστ' οὐκ ἂν εἴη τὸ λευκὸν γένος οὐδενός. 2. Πάλιν, εἰ τὸ πᾶσιν ἀκολουθοῦν γένος ἢ διαφορὰν εἶπε. Πλείω

γὰρ τὰ πᾶσιν ἑπόμενα. Οἷον, τὸ ὂν, καὶ τὸ ἓν, τῶν
πᾶσιν ἑπομένων ἐστίν. Εἰ οὖν τὸ ὂν γένος ἀπέδωκε·
δῆλον, ὅτι πάντων ἂν εἴη γένος, ἐπειδὴ κατηγορεῖται αὐ-
τῶν. Κατ' οὐδενὸς γὰρ τὸ γένος, ἀλλ' ἢ κατὰ τῶν
εἰδῶν, κατηγορεῖται. Ὥστε καὶ τὸ ἓν εἶδος ἂν εἴη τοῦ
ὄντος. Συμβαίνει οὖν, κατὰ πάντων, ὧν τὸ γένος κα-
τηγορεῖται, καὶ τὸ εἶδος κατηγορεῖσθαι, (ἐπειδὴ καὶ
τὸ ὂν καὶ τὸ ἓν κατὰ πάντων ἁπλῶς κατηγορεῖται) δέ-
δε ἐπ' ἔλασσον τὸ εἶδος κατηγορεῖσθαι. Εἰ δὲ τὶ πᾶ-
σιν ἑπόμενον διαφορὰν εἶπε· δῆλον, ὅτι ἐπίσης, ἢ ἐ
πλέον ἡ διαφορὰ τοῦ γένους ῥηθήσεται. Εἰ μὲν γὰ
καὶ τὸ γένος τῶν πᾶσιν ἑπομένων, ἐπίσης· εἰ δὲ μὴ π
σιν ἕποιτο τὸ γένος, ἐπὶ πλέον ἡ διαφορὰ λέγοιτ
αὐτοῦ. 3. Ἔτι, εἰ ἐν ὑποκειμένῳ τῷ εἴδει τὸ απο
θὲν γένος λέγεται, καθάπερ τὸ λευκὸν ἐπὶ τῆς χιό
ὥστε δῆλον, ὅτι οὐκ ἂν εἴη γένος· καθ' ὑποκει
γὰρ τοῦ εἴδους μόνον τὸ γένος λέγεται. 4. Σκ
δὲ καὶ, εἰ μὴ συνώνυμον τὸ γένος τῷ εἴδει· κατὰ
των γὰρ τῶν εἰδῶν συνωνύμως τὸ γένος κατηγο
5. Ἔτι, ὅταν, ὄντος τῷ γένει καὶ τῷ εἴδει ἐναντί
βέλτιον τῶν ἐναντίων εἰς τὸ χεῖρον γένος τεθῇ
βήσεται γὰρ, τὸ λοιπὸν ἐν τῷ λοιπῷ εἶναι· ἐπ
ἐναντία ἐν τοῖς ἐναντίοις γένεσιν. Ὥστε τὸ
ἐν τῷ χείρονι ἔσται. Δοκεῖ δὲ τοῦ βελτίονος
γένος βέλτιον εἶναι. 6. Καὶ, εἰ, τοῦ αὐτο
πρὸς ἄμφω ἔχοντος, εἰς τὸ χεῖρον, καὶ μὴ εἰ
τιον γένος ἔθηκεν· οἷον, τὴν ψυχὴν, ὅπερ
κινούμενον. Ὁμοίως γὰρ ἡ αὐτὴ στατικὴ κ
κὴ δοκεῖ εἶναι. Ὥστ' εἰ βέλτιον ἡ στάσις,
ἔδει τὸ γένος θεῖναι. 7. Ἔτι, ἐκ τοῦ μᾶλλ
τον, ἀνασκευάζοντι μὲν, εἰ τὸ γένος δέχεται
τὸ δὲ εἶδος μὴ δέχεται, μήτ' αὐτὸ, μήτε τ
νο λεγόμενον. Οἷον, εἰ ἡ ἀρετὴ δέχεται
καὶ ἡ δικαιοσύνη, καὶ ὁ δίκαιος· λέγεται
μᾶλλον ἕτερος ἑτέρου. Εἰ οὖν τὸ μὲν ἀπο
δέχεται τὸ μᾶλλον, τὸ δ' εἶδος μὴ δέχετα
μήτε τὸ κατ' ἐκεῖνο λεγόμενον· οὐκ ἂν ε
θὲν γένος. 8. Πάλιν, εἰ τὸ μᾶλλον δοκο
μή ἐστι γένος, δῆλον, ὅτι οὐδὲ τὸ ἀποδο
μος δ' ὁ τόπος [οὗτος] ἐπὶ τῶν τοιούτω
ὅσων πλείω φαίνεται τοῦ εἴδους ἐν τῷ τ
ρούμενα, καὶ μὴ διώρισται, μηδ' ἔχομε
αὐτῶν γένος· οἷον, τῆς ὀργῆς καὶ ἡ λύ
ληψις ὀλιγωρίας ἐν τῷ τί ἐστι δοκεῖ
Λυπεῖται γὰρ ὁ ὀργιζόμενος, καὶ ὑπολ
ρεῖσθαι. 9. Ἡ αὐτὴ δὲ σκέψις καὶ ἐπὶ
ἄλλο τι συγκρίνοντι. Εἰ γὰρ τὸ μᾶλ
δοκοῦν εἶναι ἐν τῷ ἀποδοθέντι γένει,
γένει· δῆλον, ὅτι οὐδὲ τὸ ἀποδοθὲν
ἐν τῷ γένει. 10. Ἀναιροῦντι μὲν οὖ
ται, χρηστέον. 11. Κατασκευάζοντ
χεται τὸ μᾶλλον τὸ ἀποδοθὲν γένος
χρήσιμος ὁ τόπος· οὐδὲν γὰρ κωλύε
δεχομένων, μὴ εἶναι θάτερον θατέρ
γὰρ λευκὸν καὶ τὸ καλὸν ἐπιδέχετα
οὐδέτερον ἑτέρου γένος. 12. Ἡ δὲ
εἰδῶν πρὸς ἄλληλα σύγκρισις χρήσι
ως τόδε, καὶ τόδε γένος, εἰ θάτερο
ρον. Ὁμοίως δὲ καὶ, εἰ τὸ ἧττον,
εἰ τῆς ἐγκρατείας μᾶλλον ἡ δύναμι
ἡ δ' ἀρετὴ γένος, καὶ ἡ δύναμις
καὶ ἐπὶ τοῦ εἴδους ἁρμόσει λέγεσθ
τόδε καὶ τόδε τοῦ προκειμένου εἰ

δος, καὶ τὸ λοιπόν. Καὶ εἰ τὸ ἧττον δοκοῦν εἶδός ἐστι, καὶ τὸ μᾶλλον. 14. Ἔτι, πρὸς τὸ κατασκευάζειν σκεπτέον, εἰ καθ' ὧν ἀπεδόθη τὸ γένος, ἐν τῷ τί ἐστι κατηγορεῖται, μὴ ὄντος ἑνὸς τοῦ ἀποδοθέντος εἴδους, ἀλλὰ καὶ πλειόνων καὶ διαφόρων· δῆλον γὰρ, ὅτι γένος ἔσται. Εἰ δ' ἓν τὸ ἀποδοθὲν εἶδός ἐστι, σκοπεῖν, εἰ καὶ κατὰ τῶν ἄλλων εἰδῶν τὸ γένος ἐν τῷ τί ἐστι κατηγορεῖται. Πάλιν γὰρ συμβήσεται, κατὰ πλειόνων αὐτὸ καὶ διαφόρων κατηγορεῖσθαι, [καὶ γένος ὁμολογεῖσθαι]. 15. Ἐπεὶ δὲ δοκεῖ τισι καὶ ἡ διαφορὰ ἐν τῷ τί ἐστι τῶν εἰδῶν κατηγορεῖσθαι, χωριστέον τὸ γένος ἀπὸ τῆς διαφορᾶς, χρώμενον τοῖς εἰρημένοις στοιχείοις. Πρῶτον μὲν, ὅτι τὸ γένος ἐπὶ πλέον λέγεται τῆς διαφορᾶς· εἶθ', ὅτι κατὰ τὴν τοῦ τί ἐστι ἀπόδοσιν μᾶλλον ἁρμόττει τὸ γένος, ἢ τὴν διαφορὰν, εἰπεῖν· ὁ γὰρ ζῶον εἰπὼν τὸν ἄνθρωπον, μᾶλλον δηλοῖ, τί ἐστιν ἄνθρωπος, ἢ ὁ πεζὸν εἰπών· καὶ ὅτι ἡ μὲν διαφορὰ ποιότητα τοῦ γένους ἀεὶ σημαίνει· τὸ δὲ γένος τῆς διαφορᾶς οὔ· ὁ μὲν γὰρ εἰπὼν πεζὸν, ποιόν τι λέγει ζῶον· ὁ δὲ ζῶον εἰπὼν, οὐ λέγει ποιόν τι πεζόν. Τὴν μὲν οὖν διαφορὰν ἀπὸ τοῦ γένους οὕτω χωριστέον. Ἐπεὶ δὲ δοκεῖ τὸ μουσικὸν, ᾗ μουσικόν ἐστιν, ἐπιστῆμον εἶναι· καὶ ἡ μουσικὴ ἐπιστήμη τίς ἐστι· καὶ εἰ τὸ βαδίζον τῷ βαδίζειν κινεῖται, ἡ βάδισις κίνησίς τίς ἐστι· σκοπεῖν, ἐν ᾧ ἂν βούλει γένει τι κατασκευάσαι, τὸν εἰρημένον τρόπον. Οἷον, εἰ τὴν ἐπιστήμην, ὅπερ πίστιν· εἰ ὁ ἐπιστάμενος, ᾗ ἐπίσταται, πιστεύει. Δῆλον γὰρ, ὅτι ἡ ἐπιστήμη πίστις ἄν τις εἴη. Τὸν αὐτὸν δὲ τρόπον καὶ ἐπὶ τῶν ἄλλων τῶν τοιούτων. 17. Ἔτι, ἐπεὶ τὸ παρεπόμενόν τινι ἀεὶ καὶ μὴ ἀντιστρέφον χαλεπὸν χωρίσαι τοῦ μὴ γένος εἶναι· ἂν τόδε μὲν τῷδε ἕπηται παντὶ, τόδε δὲ τῷδε μὴ παντί· (οἷον, τῇ νηνεμίᾳ ἡ ἠρεμία, καὶ τῷ ἀριθμῷ τὸ διαιρετόν· ἀνάπαλιν δ' οὔ. Τὸ γὰρ διαιρετὸν οὐ πᾶν ἀριθμὸς, οὐθ' ἡ ἠρεμία νηνεμία πᾶσα·) αὐτῷ μὲν χρῆσθαι, ὡς γένους ὄντος τοῦ ἀεὶ ἀκολουθοῦντος, ὅταν μὴ ἀντιστρέφῃ θάτερον. 18. Ἄλλου δὲ προτείναντος, μὴ ἐπὶ πάντων ὑπακούειν. Ἔνστασις δὲ αὐτοῦ, ὅτι τὸ μὴ ὂν ἕπεται παντὶ τῷ γινομένῳ, (τὸ γὰρ γινόμενον οὐκ ἔστι,) καὶ οὐκ ἀντιστρέφει· (οὐ γὰρ πᾶν τὸ μὴ ὂν γίνεται,) ἀλλ' ὅμως οὐκ ἔστι γένος τὸ μὴ ὂν τοῦ γινομένου. Ἁπλῶς γὰρ οὐκ ἔστι τοῦ μὴ ὄντος εἴδη. Περὶ μὲν οὖν τοῦ γένους, καθάπερ εἴρηται, μεθοδευτέον.

TOPICORUM LIBER V.

CAPUT I.

Πότερον δ' ἴδιον ἢ οὐκ ἴδιόν ἐστι τὸ εἰρημένον, διὰ τῶνδε σκεπτέον. 2. Ἀποδίδοται δὲ τὸ ἴδιον ἢ καθ' αὑτὸ, καὶ ἀεὶ, ἢ πρὸς ἕτερον, καὶ ποτέ. Οἷον, καθ' αὑτὸ μὲν ἀνθρώπου τὸ ζῶον ἥμερον φύσει· πρὸς ἕτερον δὲ, οἷον, ψυχῆς πρὸς σῶμα· ὅτι τὸ μὲν προστακτικὸν, τὸ δ' ὑπηρετικόν ἐστιν· ἀεὶ δὲ, οἷον, θεοῦ, τὸ ζῶον ἀθάνατον· ποτὲ δὲ, οἷον, τοῦ τινος ἀνθρώπου τὸ περιπατεῖν ἐν τῷ γυμνασίῳ. 3. Ἔστι δὲ τὸ πρὸς ἕτερον ἴδιον ἀποδιδόμενον ἢ δύο προβλήματα, ἢ τέτταρα. Ἐὰν γὰρ τοῦ μὲν ἀποδῷ, τοῦ δ' ἀρνήσηται ταὐτὸ τοῦτο, δύο μόνον προβλήματα γίνονται· καθάπερ τὸ ἀνθρώπου πρὸς ἵππον ἴδιον, ὅτι δίπουν ἐστί. Καὶ γὰρ, ὅτι ἄνθρωπος οὐ δίπουν ἐστὶν, ἐπιχειροίη τις ἂν, καὶ ὅτι ἵππος δίπουν· ἀμφοτέρως δ' ἂν κινοῖτο τὸ ἴδιον. Ἐὰν δὲ ἑκατέρου ἑκάτερον ἀποδῷ, καὶ ἑκατέρου ἀπαρνήσῃ, τέτταρα προβλήματα ἔσται· καθάπερ τὸ ἀνθρώπου ἴδιον πρὸς ἵππον· ὅτι τὸ μὲν δίπουν, τὸ δὲ τετράπουν ἐστί. Καὶ γὰρ, ὅτι ἄνθρωπος οὐ δίπουν ἐστὶ, καὶ ὅτι τετράπουν πέφυκεν, [ἔστιν] ἐπιχειρεῖν· καὶ διότι ὁ ἵππος δίπουν, καὶ διότι οὐ τετράπουν, οἷόν τε ἐπιχειρεῖν. Ὅπως δ' οὖν δειχθέντος, ἀναιρεῖται τὸ προκείμενον. 4. Ἔστι δὲ τὸ μὲν καθ' αὑτὸ ἴδιον, ὃ πρὸς ἅπαντα ἀποδίδοται, καὶ παντὸς χωρίζει· καθάπερ ἀνθρώπου τὸ ζῶον θνητὸν [καὶ] ἐπιστήμης δεκτικόν. Τὸ δὲ πρὸς ἕτερον, ὃ μὴ ἀπὸ παντὸς, ἀλλ' ἀπό τινος τακτοῦ διορίζει· καθάπερ ἀρετῆς τὸ πρὸς ἐπιστήμην· ὅτι τὸ μὲν ἐν πλείοσι, τὸ δ' ἐν λογιστικῷ μόνῳ, καὶ τοῖς ἔχουσι λογιστικὸν πέφυκε γίνεσθαι. Τὸ δ' ἀεὶ, ὃ κατὰ πάντα χρόνον ἀληθεύεται, καὶ μηδέποτε ἀπολείπεται· καθάπερ τοῦ ζώου τὸ ἐκ ψυχῆς καὶ σώματος συγκείμενον. Τὸ δὲ ποτὲ, ὃ κατά τινα χρόνον ἀληθεύεται, καὶ μὴ ἐξ ἀνάγκης ἀεὶ παρέπεται· καθάπερ τοῦ τινος ἀνθρώπου τὸ περιπατεῖν ἐν τῇ ἀγορᾷ. 5. Ἔστι δὲ τὸ πρὸς ἄλλο ἴδιον ἀποδοῦναι τὸ διαφορὰν εἰπεῖν ἢ ἐν ἅπασι καὶ ἀεὶ, ἢ ὡς ἐπιτοπολὺ καὶ ἐν τοῖς πλείστοις. Οἷον, ἐν ἅπασι μὲν καὶ ἀεὶ, καθάπερ τὸ ἀνθρώπου ἴδιον πρὸς ἵππον, ὅτι δίπουν· ἄνθρωπος μὲν γὰρ καὶ πᾶς καὶ ἀεί ἐστι δίπους· ἵππος δ' οὐδείς ἐστι δίπους οὐδέποτε. Ὡς ἐπιτοπολὺ δὲ καὶ ἐν τοῖς πλείστοις, καθάπερ τοῦ λογιστικοῦ ἴδιον τὸ ἄρχειν πρὸς ἐπιθυμητικὸν καὶ θυμικὸν, τῷ τὸ μὲν προστάττειν, τὸ δ' ὑπηρετεῖν· οὔτε γὰρ τὸ λογιστικὸν πάντοτε προστάττει, ἀλλ' ἐνίοτε καὶ προστάττεται· οὔτε τὸ ἐπιθυμητικὸν καὶ θυμικὸν ἀεὶ προστάττεται, ἀλλὰ καὶ προστάττει ποτὲ, ὅταν ᾖ μοχθηρὰ ἡ ψυχὴ τοῦ ἀνθρώπου. 6. Τῶν δ' ἰδίων ἐστὶ λογικὰ μάλιστα τά τε καθ' αὑτὰ καὶ ἀεὶ, καὶ τὰ πρὸς ἕτερον. Τὸ μὲν γὰρ πρὸς ἕτερον ἴδιον πλείω προβλήματά ἐστι, καθάπερ εἴπομεν καὶ πρότερον· ἢ γὰρ δύο, ἢ τέτταρα ἐξ ἀνάγκης γίνεται τὰ προβλήματα. Πλείους οὖν οἱ λόγοι γίνονται πρὸς ταῦτα. Τὸ δὲ καθ' αὑτὸ καὶ ἀεὶ πρὸς πολλά ἐστιν ἐπιχειρεῖν, ἢ πρὸς πλείους χρόνους παρατηρεῖν· τὸ μὲν καθ' αὑτὸ πρὸς πολλά· πρὸς ἕκαστον γὰρ τῶν ὄντων δεῖ ὑπάρχειν αὐτῷ τὸ ἴδιον· ὥστ', εἰ μὴ πρὸς ἅπαντα χωρίζεται, οὐκ ἂν εἴη καλῶς ἀποδεδομένον τὸ ἴδιον. Τὸ δ' ἀεὶ πρὸς πλείους χρόνους παρατηρεῖν· κἂν εἰ μὴ ὑπάρχῃ, κἂν εἰ μὴ ὑπῆρξε, κἂν εἰ μὴ ὑπάρξῃ, οὐκ ἔσται ἴδιον. Τὸ δὲ ποτὲ [οὐκ ἐν ἄλλοις, ἢ] πρὸς τὸν νῦν λεγόμενον χρόνον ἐπισκοποῦμεν. Οὐκ οὖν εἰσι λόγοι πρὸς αὐτὸ πολλοί. Λογικὸν δὲ τοῦτ' ἐστὶ πρόβλημα, πρὸς ὃ λόγοι γίνονται καὶ συχνοὶ, καὶ καλοί. 7. Τὸ μὲν οὖν πρὸς ἕτερον ἴδιον ῥηθὲν ἐκ τῶν περὶ τὸ συμβεβηκὸς τόπων ἐπισκεπτέον ἐστὶν, εἰ τῷ μὲν συμβέβηκε, τῷ δ' οὔ. Περὶ δὲ τῶν ἀεὶ, καὶ τῶν καθ' αὑτὸ, διὰ τῶνδε θεωρητέον.

CAPUT II.

Πρῶτον μὲν, εἰ καλῶς ἀποδέδοται τὸ ἴδιον, ἢ μὴ καλῶς. 2. Τοῦ δὲ καλῶς, ἢ μὴ καλῶς, ἐστιν ἓν μὲν, εἰ μὴ διὰ γνωριμωτέρων, ἢ [διὰ] γνωριμωτέρων κεῖται

τὸ ἴδιον· ἀνασκευάζοντα μὲν, εἰ μὴ διὰ γνωριμωτέρων· κατασκευάζοντα δὲ, εἰ διὰ γνωριμωτέρων. 3. Τοῦ δὲ μὴ διὰ γνωριμωτέρων ἐστὶ τὸ μὲν, εἰ ὅλως ἀγνωστότερόν ἐστι τὸ ἴδιον, ὃ ἀποδίδωσι, τούτου, οὗ τὸ ἴδιον εἴρηκεν· οὐ γὰρ ἔσται καλῶς κείμενον τὸ ἴδιον. Γνώσεως γὰρ ἕνεκα τὸ ἴδιον ποιοῦμεν. Τοῦ γὰρ μανθάνειν ἕνεκεν καὶ τὸ ἴδιον, καὶ τοὺς ὁρισμοὺς ποιοῦμεν· διὰ γνωριμωτέρων οὖν ἀποδοτέον· οὕτω γὰρ ἔσται κατανοεῖν ἱκανῶς μᾶλλον. Οἷον, ἐπεὶ ὁ θεὶς, πυρὸς ἴδιον εἶναι τὸ ὁμοιότατον ψυχῇ, ἀγνωστοτέρῳ κέχρηται τοῦ πυρὸς τῇ ψυχῇ, (μᾶλλον γὰρ ἴσμεν, τί ἐστι πῦρ, ἢ ψυχὴ,) οὐκ ἂν εἴη καλῶς κείμενον ἴδιον πυρὸς τὸ ὁμοιότατον ψυχῇ. 4. Τὸ δὲ, εἰ μὴ γνωριμώτερόν ἐστι τόδε τῷδ᾽ ὑπάρχον. Δεῖ γὰρ μὴ μόνον εἶναι γνωριμώτερον τοῦ πράγματος· ἀλλὰ καὶ τῷδ᾽ ὑπάρχειν, γνωριμώτερον εἶναι. Ὁ γὰρ μὴ εἰδὼς, εἰ τῷδ᾽ ὑπάρχει, οὐδ᾽, εἰ τῷδ᾽ ὑπάρχει μόνῳ, γνωρίσει· ὥσθ᾽ ὁποτέρου τούτων συμβάντος, ἀσαφὲς γίνεται τὸ ἴδιον. Οἷον, ἐπεὶ ὁ θεὶς, πυρὸς ἴδιον τὸ ἐν ᾧ πρώτῳ ψυχὴ πέφυκεν εἶναι, ἀγνωστοτέρῳ κέχρηται τοῦ πυρὸς τῷ εἰ ἐν τούτῳ ὑπάρχει ψυχὴ, καὶ εἰ ἐν [αὐτῷ] πρώτῳ ὑπάρχει· οὐκ ἂν εἴη καλῶς κείμενον ἴδιον πυρὸς τὸ ἐν ᾧ πρώτῳ ψυχὴ πέφυκεν εἶναι. Κατασκευάζοντα δὲ, εἰ διὰ γνωριμωτέρων κεῖται τὸ ἴδιον, καὶ εἰ διὰ γνωριμωτέρων καθ᾽ ἑκάτερον τῶν τρόπων. Ἔσται γὰρ κατὰ τοῦτο καλῶς κείμενον τὸ ἴδιον· (τῶν γὰρ κατασκευαστικῶν τόπων τοῦ καλῶς οἱ μὲν κατὰ τοῦτο μόνον· οἱ δ᾽ ἁπλῶς δείξουσιν, ὅτι καλῶς·) οἷον, ἐπεὶ ὁ εἰπὼν, ζώου ἴδιον τὸ αἴσθησιν ἔχειν, διὰ γνωριμωτέρων καὶ γνωριμώτερον ἀπέδωκε τὸ ἴδιον καθ᾽ ἑκάτερον τῶν τρόπων· εἴη ἂν καλῶς ἀποδεδομένον κατὰ τοῦτο ἴδιον τοῦ ζώου τὸ αἴσθησιν ἔχειν. 5. Ἔπειτα ἀνασκευάζοντα μὲν, εἴ τι τῶν ὀνομάτων τῶν ἐν τῷ ἰδίῳ ἀποδεδομένων πλεοναχῶς λέγεται, ἢ καὶ ὅλως ὁ λόγος πλείω σημαίνει. Οὐ γὰρ ἔσται καλῶς κείμενον τὸ ἴδιον. Οἷον, ἐπεὶ τὸ αἰσθάνεσθαι πλείω σημαίνει, ἓν μὲν τὸ αἴσθησιν ἔχειν, ἓν δὲ τὸ αἰσθήσει χρῆσθαι· οὐκ ἂν εἴη τοῦ ζώου ἴδιον καλῶς κείμενον τὸ αἰσθάνεσθαι πεφυκός. Διὰ τοῦτο δὲ οὐ χρηστέον ἐστὶν οὔτ᾽ ὀνόματι πλεοναχῶς λεγομένῳ, οὔτε λόγῳ τῷ τὸ ἴδιον σημαίνοντι, διότι τὸ πλεοναχῶς λεγόμενον ἀσαφὲς ποιεῖ τὸ ῥηθὲν, ἀποροῦντος τοῦ μέλλοντος ἐπιχειρεῖν, ὁπότερόν ποτε λέγει τῶν πλεοναχῶς λεγομένων. Τὸ γὰρ ἴδιον τοῦ μαθεῖν χάριν ἀποδίδοται. Ἔτι δὲ πρὸς τούτοις ἀναγκαῖόν ἐστιν, ἔλεγχόν τινα γίνεσθαι τοῖς οὕτως ἀποδιδοῦσι τὸ ἴδιον, ὅταν ἐπὶ τοῦ διαφωνοῦντος ποιῇ τις τὸν συλλογισμὸν τοῦ πλεοναχῶς λεγομένου. Κατασκευάζοντα δὲ, εἰ μὴ πλείω σημαίνει μήτε τῶν ὀνομάτων μηδὲν, μήθ᾽ ὅλος ὁ λόγος· ἔσται γὰρ κατὰ τοῦτο καλῶς κείμενον τὸ ἴδιον. Οἷον, ἐπεὶ οὔτε τὸ σῶμα πολλὰ δηλοῖ, οὔτε τὸ εὐκινητότατον εἰς τὸν ἄνω τόπον, οὔτε τὸ σύνολον τὸ ἐκ τούτων συντιθέμενον· εἴη ἂν καλῶς κείμενον κατὰ τοῦτο πυρὸς ἴδιον σῶμα τὸ εὐκινητότατον εἰς τὸν ἄνω τόπον. 6. Ἔπειτα, ἀνασκευάζοντα μὲν, εἰ πλεοναχῶς λέγοιτο τοῦτο, οὗ τὸ ἴδιον ἀποδίδωσι, μὴ διώρισται δὲ τὸ, τίνος αὐτῶν ἴδιον τίθησιν· οὐ γὰρ ἔσται καλῶς ἀποδεδομένον τὸ ἴδιον. Δι᾽ ἃς δ᾽ αἰτίας, οὐκ ἄδηλόν ἐστιν ἐκ τῶν πρότερον εἰρημένων· τὰ γὰρ αὐτὰ συμβαίνειν, ἀναγκαῖόν ἐστιν. Οἷον, ἐπεὶ τὸ ἐπίστασθαι τοῦτο πολλὰ σημαίνει· τὸ μὲν γὰρ, ἐπιστήμην ἔχειν αὐτό· τὸ δ᾽, ἐπιστήμῃ χρῆσθαι αὐτό· τὸ δ᾽, ἐπιστήμην εἶναι αὐτοῦ· τὸ δ᾽, ἐπιστήμῃ χρῆσθαι αὐτοῦ· οὐκ ἂν εἴη τοῦ ἐπίστασθαι τοῦτο καλῶς ἴδιον ἀποδεδομένον οὐδὲν, μὴ διορισθέντος τοῦ, τίνος τίθησιν αὐτῶν τὸ ἴδιον. Κατασκευάζοντα δὲ, εἰ μὴ λέγοιτο πολλαχῶς τοῦτο, οὗ τὸ ἴδιον τίθησιν, ἀλλ᾽ ἔστιν ἓν καὶ ἁπλοῦν· ἔσται γὰρ καλῶς κατὰ τοῦτο κείμενον τὸ ἴδιον. Οἷον, ἐπεὶ ὁ ἄνθρωπος λέγεται ἁπλῶς, εἴη ἂν καλῶς κείμενον κατὰ τοῦ ἀνθρώπου τὸ ζῶον ἥμερον φύσει. 7. Ἔπειτα ἀνασκευάζοντα μὲν, εἰ πλεονάκις εἴρηται τὸ αὐτὸ ἐν τῷ ἰδίῳ. Πολλάκις γὰρ λανθάνουσι τοῦτο ποιοῦντες καὶ ἐν τοῖς ἰδίοις, καθάπερ καὶ ἐν τοῖς ὅροις. Οὐκ ἔσται [δὲ] καλῶς κείμενον τὸ τοῦτο πεπονθὸς ἴδιον· ταράττει γὰρ τὸν ἀκούοντα τὸ πλεονάκις λεχθέν. Ἀσαφὲς οὖν ἀναγκαῖ[...] ἐστι γίνεσθαι· καὶ πρὸς τούτοις ἀδολεσχεῖν δοκοῦσ[...] Ἔσται δὲ συμπίπτον τὸ πλεονάκις εἰπεῖν τὸ αὐτὸ [...] τὰ δύο τρόπους· καθ᾽ ἕνα μὲν, ὅταν ὀνομάσῃ πλ[...] νάκις τὸ αὐτό· καθάπερ, εἴ τις ἀποδοίη ἴδιον π[...] σῶμα τὸ λεπτότατον τῶν σωμάτων· οὗτος γὰρ π[...] νάκις εἴρηκε τὸ σῶμα. Δεύτερον δὲ, ἐὰν τις μετα[...] βάνῃ τοὺς λόγους ἀντὶ τῶν ὀνομάτων· καθάπερ, [...] ἀποδοίη γῆς ἴδιον, οὐσία ἡ μάλιστα κατὰ φύσ[...] ρομένη τῶν σωμάτων εἰς τὸν κάτω τόπον· ἔπει[...] ταλαμβάνοι ἀντὶ τῶν σωμάτων τὸ οὐσιῶν τοιων[...] γὰρ καὶ ταὐτόν ἐστι σῶμα καὶ οὐσία τοιαδί. [...] γὰρ οὕτω τὸ οὐσία πλεονάκις εἰρηκός. Ὡ[...] δέτερον καλῶς ἂν εἴη κείμενον τῶν ἰδίων. [...] σκευάζοντα δὲ, εἰ μηδενὶ χρῆται πλεονάκις ὀν[...] αὐτῷ· ἔσται γὰρ κατὰ τοῦτο καλῶς ἀποδεδο[...] ἴδιον. Οἷον, ἐπεὶ ὁ εἴπας ἀνθρώπου ἴδιον [...] στήμης δεκτικὸν οὐ κέχρηται τῷ αὐτῷ πολλ[...] ματι, εἴη ἂν κατὰ τοῦτο καλῶς ἀποδεδομέν[...] θρώπου τὸ ἴδιον. 8. Ἔπειτα, ἀνασκευάζ[...] εἰ τοιοῦτόν τι ἀποδέδωκεν ἐν τῷ ἰδίῳ ὄνομ[...] ὑπάρχει· ἀχρεῖον γὰρ ἔσται τὸ μὴ χωρίζον[...] Τὸ δ᾽ ἐν τοῖς ἰδίοις λεγόμενον χωρίζειν δε[...] καὶ τὰ ἐν τοῖς ὅροις· οὐκ οὖν ἔσται καλῶς [...] ἴδιον. Οἷον, ἐπεὶ ὁ θεὶς ἐπιστήμης ἴδιο[...] ἀμετάπειστον ὑπὸ λόγου, ἓν ὂν, τοιούτῳ [...] ἐν τῷ ἰδίῳ, τῷ ἑνὶ, ὃ πᾶσιν ὑπάρχει· οὐκ [...] κείμενον τὸ τῆς ἐπιστήμης ἴδιον. Κατ[...] δὲ, εἰ μηδενὶ κέχρηται κοινῷ, ἀλλ᾽ ἀπό τ[...] τι· ἔσται γὰρ καλῶς κείμενον κατὰ το[...] [Οἷον, ἐπεὶ ὁ εἴπας ζώου ἴδιον τὸ ψυχὴ[...] κέχρηται κοινῷ· εἴη ἂν κατὰ τοῦτο κα[...] ζώου [ἴδιον], τὸ ψυχὴν ἔχειν. 9. Ἔπει[...] ζοντα μὲν, εἰ πλείω ἴδια ἀποδίδωσι τοῦ[...] ρίσας, ὅτι πλείω τίθησιν· οὐ γὰρ καλῶ[...] νον τὸ ἴδιον. Καθάπερ γὰρ οὐδ᾽ ἐ[...] παρὰ τὸν δηλοῦντα λόγον τὴν οὐσίαν [...] πλέον· οὕτως οὐδ᾽ ἐν τοῖς ἰδίοις παρ[...] λόγον ἴδιον τὸ ῥηθὲν οὐδὲν προσαπο[...] γὰρ γίνεται τὸ τοιοῦτον. Οἷον, ἐ[...] πυρὸς σῶμα τὸ λεπτότατον καὶ κουφό[...] δέδωκεν ἴδια· (ἑκάτερον γὰρ κατὰ μόνο[...] θὲς ἐστιν εἰπεῖν·) οὐκ ἂν εἴη καλῶς κει[...] σῶμα τὸ λεπτότατον καὶ κουφότατον. [...] δὲ, εἰ μὴ πλείω τοῦ αὐτοῦ ἴδια ἀποδέδ[...] γὰρ κατὰ τοῦτο καλῶς κείμενον τὸ [...] ὁ εἰπὼν ὑγροῦ ἴδιον σῶμα τὸ εἰς ἅ[...] νον ἓν ἀποδέδωκε τὸ ἴδιον, ἀλλ᾽ οὐ[...] τὰ τοῦτο καλῶς κείμενον τὸ τοῦ ὑγ[...]

CAPUT III.

Ἔπειτα, ἀνασκευάζοντα μὲν, [...] ται, οὗ τὸ ἴδιον ἀποδίδωσιν, ἢ τ[...] γὰρ ἔσται καλῶς κείμενον τὸ ἴδιο[...]

χώριν ἀποδίδοται τὸ ἴδιον. Αὐτὸ μὲν οὖν αὐτῷ ὁμοίως ἄγνωστόν ἐστι· τὸ δὲ τινὶ τῶν αὐτοῦ ὕστερον, οὐκ οὖν ἐστι γνωριμώτερον. Ὥστ᾽ οὐ γίνεται διὰ τούτων μᾶλλόν τι μαθεῖν· οἷον, ἐπεὶ ὁ εἰπὼν ζώου ἴδιον οὐσίαν, ἧς ἐστιν εἶδος ἄνθρωπος, τινὶ προσκέχρηται τῶν τοῦ ζώου· οὐκ ἂν εἴη καλῶς κείμενον τὸ ἴδιον. Κατασκευάζοντα δὲ, εἰ μήτε αὐτῷ, μήτε τῶν αὐτοῦ μηδενὶ χρῆται. Ἔσται γὰρ κατὰ τοῦτο καλῶς κείμενον τὸ ἴδιον. οἷον, ἐπεὶ ὁ θεὶς ζώου ἴδιον τὸ ἐκ ψυχῆς καὶ σώματος συγκείμενον, οὔτε αὐτῷ, οὔτε τῶν αὐτοῦ οὐδενὶ κέχρηται· εἴη ἂν καλῶς κατὰ τοῦτο ἀποδεδομένον τὸ τοῦ ζώου ἴδιον. 2. Τὸν αὐτὸν δὲ τρόπον καὶ ἐπὶ τῶν ἄλλων σκεπτέον ἐστὶ τῶν μὴ ποιούντων [ἢ ποιούντων] γνωριμώτερον· ἀνασκευάζοντα μὲν, εἴ τινι προσκέχρηται ἢ ἀντικειμένῳ, ἢ ὅλως ἅμα τῇ φύσει, ἢ ὑστέρῳ τινί. Οὐ γὰρ ἔσται καλῶς κείμενον τὸ ἴδιον. Τὸ μὲν γὰρ ἀντικείμενον ἅμα τῇ φύσει, τὸ δ᾽ ἅμα τῇ φύσει καὶ τὸ ὕστερον οὐ ποιεῖ γνωριμώτερον. Οἷον, ἐπεὶ ὁ εἴπας ἀγαθοῦ ἴδιον, ὃ κακῷ μάλιστα ἀντίκειται, τῷ ἀντικειμένῳ προσκέχρηται τοῦ ἀγαθοῦ· οὐκ ἂν εἴη τοῦ ἀγαθοῦ καλῶς ἀποδεδομένον τὸ ἴδιον. Κατασκευάζοντα δὲ, εἰ μηδενὶ προσκέχρηται μήτ᾽ ἀντικειμένῳ, μήτε ὅλως ἅμα τῇ φύσει, μηθ᾽ ὑστέρῳ· ἔσται γὰρ κατὰ τοῦτο καλῶς ἀποδεδομένον τὸ ἴδιον. Οἷον, ἐπεὶ ὁ θεὶς ἐπιστήμης ἴδιον ὑπόληψιν τὴν πιστοτάτην, οὐδενὶ προσκέχρηται οὔτε τῷ ἀντικειμένῳ, οὔτε ὅλως ἅμα τῇ φύσει, οὔθ᾽ ὑστέρῳ· εἴη ἂν κατὰ τοῦτο καλῶς κείμενον τὸ τῆς ἐπιστήμης ἴδιον. 3. Ἔπειτα, ἀνασκευάζοντα μὲν, εἰ τὸ μὴ ἀεὶ παρεπόμενον ἴδιον ἀποδέδωκεν, ἀλλὰ τοῦτο, ὃ γίνεταί ποτε μὴ ἴδιον. οὐ γὰρ ἔσται καλῶς εἰρημένον τὸ ἴδιον. Οὔτε γὰρ, ἐφ᾽ ᾧ καταλαμβάνομεν ὑπάρχον αὐτὸ, κατὰ τούτου καὶ τοὔνομα ἐξ ἀνάγκης ἀληθεύεται· οὔτε, ἐφ᾽ ᾧ καταλαμβάνεται μὴ ὑπάρχον, κατὰ τούτου ἐξ ἀνάγκης οὐ ῥηθήσεται τοὔνομα. Ὥστ᾽ οὐκ ἂν εἴη καλῶς κείμενον τὸ ἴδιον. Ἔτι δὲ πρὸς τούτοις οὔθ᾽, ὅτε ἀποδέδωκε τὸ ἴδιον, ἔσται φανερὸν, εἰ ὑπάρχει· εἴπερ τοιοῦτόν ἐστιν, οἷον, ἀπολείπειν. Οὐκ οὖν ἔσται σαφὲς τὸ ἴδιον. Οἷον, ἐπεὶ ὁ θεὶς ζώου ἴδιον τὸ κινεῖσθαί ποτε, ἢ ἑστάναι, τοιοῦτον ἀποδέδωκε τὸ ἴδιον, ὃ γίνεταί ποτε μὴ ἴδιον· οὐκ ἂν εἴη καλῶς κείμενον τὸ ἴδιον. Κατασκευάζοντα δὲ, εἰ τὸ ἐξ ἀνάγκης ἀεὶ ὂν ἴδιον ἀποδέδωκεν· ἔσται γὰρ καλῶς κείμενον τὸ ἴδιον κατὰ τοῦτο. Οἷον, ἐπεὶ ὁ θεὶς ἀρετῆς ἴδιον, ὃ τὸν ἔχοντα ποιεῖ σπουδαῖον, τὸ ἀεὶ παρεπόμενον ἴδιον ἀποδέδωκεν· εἴη ἂν κατὰ τοῦτο καλῶς ἀποδεδομένον τὸ τῆς ἀρετῆς ἴδιον. 4. Ἔπειτα, ἀνασκευάζοντα μὲν, εἰ τὸ νῦν ἴδιον ἀποδιδοὺς μὴ διωρίσατο, ὅτι νῦν ἴδιον ἀποδίδωσιν· οὐ γὰρ ἔσται καλῶς κείμενον τὸ ἴδιον. Πρῶτον μὲν γὰρ τὸ παρὰ τὸ ἔθος γινόμενον ἅπαν διορισμοῦ προσδεῖται· εἰώθασι δ᾽ ὡς ἐπὶ τὸ πολὺ πάντες τὸ ἀεὶ παρακολουθοῦν ἴδιον ἀποδιδόναι. Δεύτερον δὲ ἄδηλός ἐστιν ὁ μὴ διορισάμενος, εἰ τὸ νῦν ἴδιον ἐβούλετο θεῖναι. Οὐκ οὖν δοτέον ἐπιτιμήσεως σκῆψιν. Οἷον, ἐπεὶ ὁ θέμενος τοῦ τινὸς ἀνθρώπου ἴδιον τὸ καθῆσθαι μετά τινος ἀνθρώπου τὸ νῦν ἴδιον τίθησιν, οὐκ ἂν εἴη καλῶς τὸ ἴδιον ἀποδεδωκὼς, εἴπερ μὴ διορισάμενος εἶπεν, ὅτι νῦν. Κατασκευάζοντα δὲ, εἰ τὸ νῦν ἴδιον ἀποδιδοὺς διορισάμενος ἔθηκεν, ὅτι τὸ νῦν ἴδιον τίθησιν· ἔσται γὰρ καλῶς κείμενον κατὰ τοῦτο τὸ ἴδιον. Οἷον, ἐπεὶ ὁ εἴπας τινὸς ἀνθρώπου ἴδιον τὸ περιπατεῖν νῦν [που] διειλάμενος ἔθηκε τοῦτο· καλῶς ἂν εἴη κείμενον τὸ ἴδιον. 5. Ἔπειτα, ἀνασκευάζοντα μὲν, εἰ τοιοῦτον ἀποδέδωκε τὸ ἴδιον, ὃ φανερὸν μή ἐστιν ἄλλως ὑπάρχον, ἢ αἰσθήσει. Οὐ γὰρ ἔσται καλῶς κείμενον τὸ ἴδιον. Ἅπαν γὰρ τὸ αἰσθητὸν ἔξω γινόμενον τῆς αἰσθήσεως ἄδηλον γίνεται· ἀφανὲς γάρ ἐστιν, εἰ ἔτι ὑπάρχει, διὰ τὸ τῇ αἰσθήσει μόνον γνωρίζεσθαι. Ἔσται δ᾽ ἀληθὲς τοῦτο ἐπὶ τῶν μὴ ἐξ ἀνάγκης [ἀεὶ] παρακολουθούντων. Οἷον, ἐπεὶ ὁ θέμενος ἡλίου ἴδιον ἄστρον [τὸ] φερόμενον ὑπὲρ γῆς τὸ λαμπρότατον τοιούτῳ κέχρηται ἐν τῷ ἰδίῳ, τῷ ὑπὲρ γῆς φέρεσθαι, ὃ τῇ αἰσθήσει γνωρίζεται· οὐκ ἂν εἴη καλῶς τὸ τοῦ ἡλίου ἀποδεδομένον ἴδιον· ἄδηλον γὰρ ἔσται, ὅταν δύῃ ὁ ἥλιος, εἰ φέρεται ὑπὲρ γῆς, διὰ τὸ τὴν αἴσθησιν τότε ἀπολείπειν ἡμᾶς. Κατασκευάζοντα δὲ, εἰ τοιοῦτον ἀποδέδωκε τὸ ἴδιον, ὃ μὴ τῇ αἰσθήσει φανερόν ἐστιν· ἢ ὃ, αἰσθητὸν ὂν, ἐξ ἀνάγκης ὑπάρχον δῆλόν ἐστιν· ἔσται γὰρ κατὰ τοῦτο καλῶς κείμενον τὸ ἴδιον. Οἷον, ἐπεὶ ὁ θέμενος ἐπιφανείας ἴδιον, ὃ πρῶτον κέχρωσται, αἰσθητῷ μέν τινι προσκέχρηται, τῷ κεχρῶσθαι· τοιούτῳ δὲ, ὃ φανερόν ἐστιν ὑπάρχον ἀεί· εἴη ἂν κατὰ τοῦτο καλῶς ἀποδεδομένον τὸ τῆς ἐπιφανείας ἴδιον. 6. Ἔπειτα, ἀνασκευάζοντα μὲν, εἰ τὸν ὅρον ὡς ἴδιον ἀποδέδωκεν. Οὐ γὰρ ἔσται καλῶς κείμενον τὸ ἴδιον· οὐ γὰρ δεῖ δηλοῦν τὸ τί ἦν εἶναι τὸ ἴδιον. Οἷον, ἐπεὶ ὁ εἴπας ἀνθρώπου ἴδιον ζῶον πεζὸν δίπουν, τὸ τί ἦν εἶναι σημαῖνον, ἀποδέδωκε τοῦ ἀνθρώπου ἴδιον· οὐκ ἂν εἴη τὸ τοῦ ἀνθρώπου ἴδιον καλῶς ἀποδεδομένον. Κατασκευάζοντα δὲ, εἰ ἀντικατηγορούμενον μὲν ἀποδέδωκε τὸ ἴδιον, μὴ τὸ τί ἦν εἶναι δὲ δηλοῦν. Ἔσται γὰρ κατὰ τοῦτο καλῶς ἀποδεδομένον τὸ ἴδιον. Οἷον, ἐπεὶ ὁ θεὶς ἀνθρώπου ἴδιον τὸ ζῶον ἥμερον φύσει, ἀντικατηγορούμενον μὲν ἀποδέδωκε τὸ ἴδιον, οὐ τὸ τί ἦν εἶναι δὲ δηλοῦν· εἴη ἂν κατὰ τοῦτο καλῶς ἀποδεδομένον τὸ ἴδιον τοῦ ἀνθρώπου. 7. Ἔπειτα, ἀνασκευάζοντα μὲν, εἰ μὴ εἰς τὸ τί ἐστιν ὁ θεὶς ἀποδέδωκε τὸ ἴδιον. Δεῖ γὰρ τῶν ἰδίων, καθάπερ τῶν ὅρων, τὸ πρῶτον ἀποδίδοσθαι γένος, ἔπειθ᾽ οὕτως ἤδη προσάπτεσθαι τὰ λοιπὰ, καὶ χωρίζειν. Ὥστε τὸ μὴ τοῦτον τὸν τρόπον κείμενον ἴδιον οὐκ ἂν εἴη καλῶς ἀποδεδομένον. Οἷον, ἐπεὶ ὁ εἴπας [τοῦ] ζώου ἴδιον τὸ ψυχὴν ἔχειν οὐκ ἔθηκεν εἰς τὸ τί ἐστι τὸ ζῶον· οὐκ ἂν εἴη καλῶς κείμενον τὸ τοῦ ζώου ἴδιον. Κατασκευάζοντα δὲ, εἴ τις εἰς τὸ τί ἐστι θεὶς, οὗ τὸ ἴδιον ἀποδίδωσι, τὰ λοιπὰ προσάπτει. Ἔσται γὰρ κατὰ τοῦτο καλῶς ἀποδεδομένον τὸ ἴδιον. Οἷον, ἐπεὶ ὁ θεὶς ἀνθρώπου ἴδιον τὸ ζῶον ἐπιστήμης δεκτικὸν εἰς τὸ τί ἐστι θεὶς ἀπέδωκε τὸ ἴδιον· εἴη ἂν κατὰ τοῦτο καλῶς κείμενον τὸ ἴδιον τοῦ ἀνθρώπου. Πότερον μὲν οὖν καλῶς, ἢ οὐ καλῶς, ἀποδέδοται τὸ ἴδιον, διὰ τῶνδε σκεπτέον.

CAPUT IV.

Πότερον δ᾽ ἴδιόν ἐστιν ὅλως τὸ εἰρημένον, ἢ οὐκ ἴδιον, ἐκ τῶνδε θεωρητέον. Οἱ γὰρ ἁπλῶς κατασκευάζοντες τὸ ἴδιον, ὅτι καλῶς κεῖται, τόποι οἱ αὐτοὶ ἔσονται τοῖς τὸ ἴδιον ὅλως ποιοῦσιν· ἐν ἐκείνοις οὖν ῥηθήσονται. 2. Πρῶτον μὲν οὖν ἀνασκευάζοντα ἐπιβλέπειν ἐφ᾽ ἕκαστον, οὗ τὸ ἴδιον ἀποδέδωκεν. Οἷον, εἰ μηδενὶ ὑπάρχει, ἢ εἰ μὴ κατὰ τοῦτο ἀληθεύεται, ἢ εἰ μή ἐστιν ἴδιον ἑκάστου αὐτῶν κατ᾽ ἐκεῖνο, οὗ τὸ ἴδιον ἀποδέδωκεν· οὐ γὰρ ἔσται ἴδιον τὸ κείμενον εἶναι ἴδιον. Οἷον, ἐπεὶ κατὰ τοῦ γεωμετρικοῦ οὐκ ἀληθεύεται τὸ ἀνεξαπάτητον εἶναι ὑπὸ λόγου· ἀπατᾶται γὰρ ὁ γεωμετρικὸς ἐν τῷ ψευδογραφεῖσθαι· οὐκ ἂν

εἴη τοῦτο ἐπιστήμονος ἴδιον τὸ μὴ ἀπατᾶσθαι ὑπὸ λόγου. Κατασκευάζοντα δέ, εἰ κατὰ παντὸς ἀληθεύεται, καὶ κατὰ τοῦτ' ἀληθεύεται· ἔσται γὰρ ἴδιον τὸ κείμενον εἶναι ἴδιον. Οἷον, ἐπεὶ τὸ ζῶον ἐπιστήμης δεκτικὸν κατὰ παντὸς ἀνθρώπου ἀληθεύεται, καὶ ᾗ ἄνθρωπος· εἴη ἂν ἀνθρώπου ἴδιον τὸ ζῶον ἐπιστήμης δεκτικόν. Ἔστι δὲ ὁ τόπος οὗτος ἀνασκευάζοντι μέν, εἰ μὴ καθ' οὗ τοὔνομα, καὶ ὁ λόγος ἀληθεύεται· καὶ εἰ μὴ καθ' οὗ ὁ λόγος, καὶ τοὔνομα. Κατασκευάζοντι δέ, εἰ καθ' οὗ τοὔνομα, καὶ ὁ λόγος [ἀληθεύεται]· καὶ εἰ καθ' οὗ ὁ λόγος, καὶ τοὔνομα κατηγορεῖται. 3. Ἔπειτα, ἀνασκευάζοντα μέν, εἰ μὴ καθ' οὗ ὁ λόγος, καὶ τοὔνομα [ἀληθεύεται]· καὶ εἰ μὴ καθ' οὗ τοὔνομα, καὶ ὁ λόγος. Οὐ γὰρ ἔσται ἴδιον τὸ κείμενον ἴδιον εἶναι. Οἷον, ἐπεὶ τὸ μὲν ζῶον ἐπιστήμης δεκτικὸν ἀληθεύεται κατὰ [τοῦ] θεοῦ, ὁ δὲ ἄνθρωπος οὐ κατηγορεῖται· οὐκ ἂν εἴη τοῦ ἀνθρώπου ἴδιον [τὸ] ζῶον ἐπιστήμης δεκτικόν. Κατασκευάζοντα δέ, εἰ καθ' οὗ ὁ λόγος, καὶ τοὔνομα κατηγορεῖται· καὶ καθ' οὗ τοὔνομα, καὶ ὁ λόγος [κατηγορεῖται]. Ἔσται γὰρ ἴδιον τὸ κείμενον εἶναι ἴδιον. Οἷον, ἐπεὶ καθ' οὗ τὸ ψυχὴν ἔχειν, τὸ ζῶον ἀληθεύεται· καὶ καθ' οὗ τὸ ζῶον, τὸ ψυχὴν ἔχειν· εἴη ἂν τὸ ψυχὴν ἔχειν τοῦ ζώου ἴδιον. 4. Ἔπειτ', ἀνασκευάζοντα μέν, εἰ τὸ ὑποκείμενον ἴδιον ἀποδέδωκε τοῦ ἐν τῷ ὑποκειμένῳ λεγομένου. Οὐ γὰρ ἔσται ἴδιον τὸ κείμενον ἴδιον. Οἷον, ἐπεὶ ὁ ἀποδιδοὺς ἴδιον τοῦ λεπτομερεστάτου σώματος τὸ πῦρ, τὸ ὑποκείμενον ἀποδέδωκε τοῦ κατηγορουμένου ἴδιον· οὐκ ἂν εἴη τὸ πῦρ σώματος τοῦ λεπτομερεστάτου ἴδιον. Διὰ τοῦτο δ' οὐκ ἔσται τὸ ὑποκείμενον τοῦ ἐν τῷ ὑποκειμένῳ [λεγομένου] ἴδιον, διότι τὸ αὐτὸ πλειόνων ἔσται καὶ διαφόρων τῷ εἴδει ἴδιον. Τῷ γὰρ αὐτῷ πλείω τινὰ διάφορα τῷ εἴδει ὑπάρχει κατὰ μόνου λεγόμενα, ὧν ἔσται πάντων ἴδιον τὸ ὑποκείμενον, ἐάν τις οὕτω τιθῆται τὸ ἴδιον. Κατασκευάζοντα δέ, εἰ τὸ ἐν τῷ ὑποκειμένῳ ἀπέδωκεν ἴδιον τοῦ ὑποκειμένου. Ἔσται γὰρ ἴδιον τὸ κείμενον εἶναι ἴδιον, ἐάνπερ κατὰ μόνου κατηγορῆται, οὗ εἴρηται τὸ ἴδιον. Οἷον, ἐπεὶ ὁ εἴπας γῆς ἴδιον σῶμα τὸ βαρύτατον τῷ εἴδει τοῦ ὑποκειμένου ἀπέδωκε τὸ ἴδιον κατὰ μόνου λεγόμενον τοῦ πράγματος, καὶ ὡς τὸ ἴδιον κατηγορεῖται· εἴη ἂν τὸ τῆς γῆς ἴδιον ὀρθῶς κείμενον. 5. Ἔπειτα, ἀνασκευάζοντα μέν, εἰ κατὰ μέθεξιν ἀποδέδωκε τὸ ἴδιον· οὐ γὰρ ἔσται ἴδιον τὸ κείμενον εἶναι ἴδιον. Τὸ γὰρ κατὰ μέθεξιν ὑπάρχον εἰς τὸ τί ἦν εἶναι συμβάλλεται· εἴη δ' ἂν τὸ τοιοῦτον διαφορά τις κατά τινος εἴδους λεγομένη. Οἷον, ἐπεὶ ὁ εἴπας ἀνθρώπου ἴδιον τὸ πεζὸν δίπουν κατὰ μέθεξιν ἀπέδωκε τὸ ἴδιον· οὐκ ἂν εἴη ἀνθρώπου ἴδιον τὸ πεζὸν δίπουν. Κατασκευάζοντα δέ, εἰ μὴ κατὰ μέθεξιν ἀπέδωκε τὸ ἴδιον, μήτε τὸ τί ἦν εἶναι δηλοῦν, ἀντικατηγορουμένου τοῦ πράγματος· ἔσται γὰρ ἴδιον τὸ κείμενον εἶναι ἴδιον. [Οἷον,] ἐπεὶ ὁ θεὶς ζώου ἴδιον τὸ αἰσθάνεσθαι πεφυκὸς οὔτε κατὰ μέθεξιν ἀπέδωκεν ἴδιον, οὔτε τὸ τί ἦν εἶναι δηλοῦν, ἀντικατηγορουμένου τοῦ πράγματος, εἴη ἂν ζώου ἴδιον τὸ αἰσθάνεσθαι πεφυκός. 6. Ἔπειτα, ἀνασκευάζοντα μέν, εἰ μὴ ἐνδέχεται ἅμα ὑπάρχειν τὸ ἴδιον, ἀλλ' ἢ ὕστερον, ἢ πρότερον, ἢ οὗ τοὔνομα. Οὐ γὰρ ἔσται ἴδιον τὸ κείμενον εἶναι ἴδιον, ἢ οὐδέποτε, ἢ οὐκ ἀεί. Οἷον, ἐπεὶ ἐνδέχεται καὶ πρότερόν τινι ὑπάρξαι καὶ ὕστερον τὸ βαδίζειν διὰ τῆς ἀγορᾶς, ἢ τὸν ἄνθρωπον· οὐκ ἂν εἴη τὸ βαδίζειν διὰ τῆς ἀγο-

ρᾶς ἴδιον ἀνθρώπου ἢ οὐδέποτε, ἢ οὐκ ἀεί. Κατα-
σκευάζοντα δέ, εἰ ἅμα ἐξ ἀνάγκης ἀεὶ ὑπάρχει μήτε
ὅρος ὄν, μήτε διαφορά. Ἔσται γὰρ ἴδιον τὸ κείμε-
νον εἶναι ἴδιον. Οἷον, ἐπεὶ τὸ ζῶον ἐπιστήμης δεκτι-
κὸν ἅμα ἐξ ἀνάγκης ἀεὶ ὑπάρχει καὶ τῷ ἀνθρώπ
οὔτε διαφορὰ ὄν, οὐθ' ὅρος· εἴη ἂν τὸ ζῶον ἐπιστ
μης δεκτικὸν τοῦ ἀνθρώπου ἴδιον. 7. Ἔπειτ', ἀ
σκευάζοντα μέν, εἰ τῶν αὐτῶν, ᾗ ταὐτά ἐστι, μὴ
τὸ αὐτὸ ἴδιον. Οὐ γὰρ ἔσται ἴδιον τὸ κείμενον
ἴδιον. Οἷον, ἐπεὶ οὐκ ἔσται διωκτοῦ τὸ φαίνε
τισιν ἀγαθὸν ἴδιον· οὐδ' ἂν αἱρετοῦ εἴη ἴδιον τὸ
νεσθαί τισιν ἀγαθόν. Ταὐτὸν γάρ ἐστι τὸ δ
καὶ τὸ αἱρετόν. Κατασκευάζοντα δέ, εἰ τοῦ α
ᾗ ταὐτόν ἐστι, τὸ αὐτὸ ἴδιον· ἔσται γὰρ ἴδιον τ
μενον εἶναι ἴδιον. Οἷον, ἐπεὶ ἀνθρώπου, ᾗ ἄ
πός ἐστι, [λέγεται] ἴδιον τὸ τριμερῆ ψυχὴν ἔχει
βροτοῦ, ᾗ βροτός ἐστιν, εἴη ἂν ἴδιον τὸ τριμε
χὴν ἔχειν. Χρήσιμος δ' ὁ τόπος οὗτος καὶ
συμβεβηκότος. Τοῖς γὰρ αὐτοῖς, ᾗ ταὐτά ἐ
τὰ δεῖ ὑπάρχειν, ἢ μὴ ὑπάρχειν. 8. Ἔπειτ
σκευάζοντα μέν, εἰ τῶν αὐτῶν τῷ εἴδει μὴ τ
τῷ εἴδει τὸ ἴδιόν ἐστιν· οὐδὲ γὰρ τοῦ εἰρημέ
ἴδιον τὸ κείμενον εἶναι ἴδιον. Οἷον, ἐπεὶ τ
τῷ εἴδει ἄνθρωπος καὶ ἵππος· οὐκ ἀεὶ δὲ τ
ἐστὶν ἴδιον τὸ ἑστάναι ὑφ' ἑαυτοῦ· οὐδ' ἄ
ἀνθρώπου ἴδιον ἀεὶ τὸ κινεῖσθαι ὑφ' ἑαυ
τὸν γάρ ἐστι τῷ εἴδει τὸ κινεῖσθαι, καὶ [
ὑφ' ἑαυτοῦ, ᾗ ζῴῳ ἐστίν, ἑκατέρῳ αὐτῶν τ
κέναι. Κατασκευάζοντα δέ, εἰ τῶν αὐτ
ταὐτὸν ἀεὶ [τῷ εἴδει] τὸ ἴδιον· ἔσται γὰρ
μενον εἶναι ἴδιον. Οἷον, ἐπεὶ ἀνθρώπο
τὸ εἶναι πεζὸν δίπουν, καὶ ὄρνιθος ἂν
εἶναι πτηνὸν δίπουν. Ἑκάτερον γὰρ τού
τὸν τῷ εἴδει· ᾗ τὰ μέν, ὡς ὑπὸ τὸ αὐτὸ
[εἴδη] ὑπὸ τὸ ζῶον [ὄντα]· τὰ δέ, ὡς γ
ραὶ τοῦ ζώου. Οὗτος δὲ ὁ τόπος ψευδ
τὸ μὲν ἕτερον τῶν λεχθέντων ἑνί τινι μό
δει, τὸ δ' ἕτερον πολλοῖς· καθάπερ τὸ
πουν. 9. Ἐπεὶ δὲ τὸ ταὐτὸν καὶ τὸ
χῶς λέγεται· ἔργον ἐστὶ σοφιστικῶς λ
ἀποδοῦναι καὶ μόνου τινὸς τὸ ἴδιον.
χον τινί, ᾧ συμβέβηκέ τι, καὶ τῷ συμβ
ξει λαμβανομένῳ μετὰ τοῦ, ᾧ συμβέβ
ὑπάρχον ἀνθρώπῳ καὶ λευκῷ ἀνθρώ
ᾗ λευκὸς ἄνθρωπος. Καὶ τὸ λευκῷ
ὑπάρχον καὶ ἀνθρώπῳ ὑπάρξει.
τις τὰ τοιαῦτα τῶν ἰδίων, τὸ ὑποκε
καθ' αὑτὸ ποιῶν, ἄλλο δὲ μετὰ το
Οἷον, ἄλλο μὲν ἄνθρωπον εἶναι λέγ
κὸν ἄνθρωπον. Ἔτι δὲ ἕτερον ποι
τὸ κατὰ τὴν ἕξιν λεγόμενον. Τὸ γ
καὶ τῷ κατὰ τὴν ἕξιν λεγομένῳ ὑπάρ
τὴν ἕξιν λεγομένῳ ὑπάρχον καὶ τῇ ἕξ
ἐπεὶ ὁ ἐπιστήμων κατὰ τὴν ἐπιστήμ
σθαι, οὐκ ἂν εἴη τῆς ἐπιστήμης ἴδ
ὑπὸ λόγου. Καὶ γὰρ ὁ ἐπιστήμω
στος ὑπὸ λόγου. Κατασκευάζον
οὐκ ἔστιν ἕτερον ἁπλῶς τό, ᾧ συμ
βεβηκὸς μετὰ τοῦ, ᾧ συμβέβηκε,
ἄλλο λέγεται τῷ ἕτερον εἶναι αὐτο
τὸν γάρ ἐστιν ἀνθρώπῳ τε τὸ ε
λευκῷ ἀνθρώπῳ τὸ εἶναι ἀνθρω
θεωρητέον ἐστὶ παρὰ τὰς πτώσε

ὁ ἐπιστήμων ἐστὶ τὸ ἀμετάπειστον ὑπὸ λόγου, ἀλλ' ὁ ἀμετάπειστος ὑπὸ λόγου· οὐθ' ἡ ἐπιστήμη τὸ ἀμετάπειστον ὑπὸ λόγου, ἀλλ' ἡ ἀμετάπειστος ὑπὸ λόγου. Πρὸς γὰρ τὸν πάντως ἐνιστάμενον πάντως ἀντιτακτέον [ἐστίν].

CAPUT V.

Ἔπειτα, ἀνασκευάζοντα μέν, εἰ τὸ φύσει ὑπάρχον βουλόμενος ἀποδοῦναι τοῦτον τὸν τρόπον τίθησι τῇ ...ξει, ὥστε τὸ ἀεὶ ὑπάρχον σημαίνειν. Δόξειε γὰρ ἂν ...εῖσθαι τὸ κείμενον εἶναι ἴδιον. Οἷον, ἐπεὶ ὁ εἴπας ...θρώπου ἴδιον τὸ δίπουν βούλεται μὲν τὸ φύσει ...άρχον ἀποδιδόναι, σημαίνει δὲ τῇ λέξει τὸ ἀεὶ ὑπάρ...ν· οὐκ ἂν εἴη ἀνθρώπου ἴδιον τὸ δίπουν· οὐ γὰρ πᾶς ...θρωπός ἐστι δύο πόδας ἔχων. Κατασκευάζοντα δ', εἰ ...ύλεται τὸ φύσει ὑπάρχον ἴδιον ἀποδιδόναι, καὶ τῇ ...ξει τοῦτον τὸν τρόπον σημαίνει· οὐ γὰρ κινηθήσεται ...τὰ τοῦτο τὸ ἴδιον. Οἷον, ἐπεὶ ὁ ἀνθρώπου ἴδιον ἀπο...δοὺς τὸ ζῶον ἐπιστήμης δεκτικόν, καὶ βούλεται καὶ τῇ ...ξει σημαίνειν τὸ φύσει ὑπάρχον ἴδιον· οὐκ ἂν κινοῖτο ...τὰ τοῦτο [ὡς οὐκ ἔστιν] ἀνθρώπου ἴδιον, τὸ ζῶον ...στήμης δεκτικόν. 2. Ἔτι, ὅσα λέγεται ὡς κατ' ...λο τι πρῶτον, ἢ ὡς πρῶτον αὐτό, ἔργον ἐστὶν ἀπο...ναι τῶν τοιούτων τὸ ἴδιον· ἐὰν μὲν γὰρ τοῦ κατ' ἄλλο ...ἴδιον ἀποδιδῷς, καὶ κατὰ τοῦ πρώτου ἀληθεύσεται. ...ν δὲ τοῦ πρώτου θῇς, καὶ τοῦ κατ' ἄλλο κατηγορη...θήσεται. Οἷον, ἐὰν μέν τις ἐπιφανείας ἴδιον ἀποδῷ τὸ ...χρῶσθαι, καὶ κατὰ τοῦ σώματος ἀληθεύσεται τὸ ...χρῶσθαι· ἐὰν δὲ σώματος, καὶ ἐπιφανείας κατηγο...ρήσεται. Ὥστε οὐ, καθ' οὗ ὁ λόγος, καὶ τοὔνομα ...ηθεύσεται. 3. Συμβαίνει δ' ἐν ἐνίοις τῶν ἰδίων ὡς ...τοπολὺ γίνεσθαί τινα ἁμαρτίαν παρὰ τὸ μὴ διορί...σθαι, πῶς, καὶ τίνων, τίθησι τὸ ἴδιον. 4. Ἅπαντες ...ἐπιχειροῦσιν ἀποδιδόναι τὸ ἴδιον ἢ τὸ φύσει ὑπάρ..., καθάπερ ἀνθρώπου τὸ δίπουν· ἢ τὸ ὑπάρχον, ...θάπερ ἀνθρώπου τινὸς τὸ τέτταρας δακτύλους ἔχειν· ...δει, καθάπερ πυρὸς τὸ λεπτομερέστατον· ἢ ἁπλῶς, ...θάπερ ζώου τὸ ζῆν, ἢ κατ' ἄλλο, καθάπερ ψυχῆς τὸ ...νιμον· ἢ ὡς τὸ πρῶτον, καθάπερ λογιστικοῦ τὸ ...νιμον· ἢ ὡς τὸ ἔχειν, καθάπερ ἐπιστήμονος τὸ ἀμε...τάπειστον ὑπὸ λόγου· (οὐδενὶ γὰρ ἑτέρῳ, ἢ τῷ ἔχειν ...ἔσται ἀμετάπειστος ὑπὸ λόγου·) ἢ τῷ ἔχεσθαι, ...θάπερ ἐπιστήμης τὸ ἀμετάπειστον ὑπὸ λόγου· ἢ τῷ ...χεσθαι, καθάπερ ζώου τὸ αἰσθάνεσθαι· (αἰ...σθάνεται μὲν γὰρ καὶ ἄλλο τι, οἷον ἄνθρωπος· ἀλ...λὰ μετέχον ἤδη τούτου αἰσθάνεται·) ἢ τῷ μετέχειν, ...θάπερ τοῦ τινος ζώου τὸ ζῆν. 5. Μὴ προσθεὶς μὲν ... τὸ φύσει, ἁμαρτάνει· διότι ἐνδέχεται τὸ φύσει ...άρχον μὴ ὑπάρχειν ἐκείνῳ, ᾧ φύσει ὑπάρχει· κα...θάπερ ἀνθρώπῳ τὸ δύο πόδας ἔχειν. 6. Μὴ διορίσας ...ὅτι τὸ ὑπάρχον ἀποδίδωσιν· ὅτι οὐκ ἔσται τοιοῦτον, ...ν νῦν ὑπάρχει ἐκεῖνο· καθάπερ τὸ τέτταρας δακτύ...λους ἔχειν τὸν ἄνθρωπον. 7. Μὴ δηλώσας δέ, διότι ὡς ...τον, ἢ ὡς κατ' ἄλλο, τίθησιν· ὅτι οὐ, καθ' οὗ ὁ ...ος, καὶ τοὔνομα ἀληθεύσεται· καθάπερ τὸ κεχρῶ...σθαι, εἴτε τῆς ἐπιφανείας, εἴτε τοῦ σώματος ἀποδο... ἴδιον. 8. Μὴ προειπὼς δέ, διότι ἢ τῷ ἔχειν, ἢ τῷ ...σθαι, τὸ ἴδιον ἀποδέδωκε· διότι οὐκ ἔσται ἴδιον τὸ ...δοθέν. Ὑπάρξει γάρ, ἐὰν μὲν τῷ ἔχεσθαι ἀποδιδῷ ...ιον, καὶ τῷ ἔχοντι· ἐὰν δὲ τῷ ἔχοντι, καὶ τῷ ἐχο...μένῳ· καθάπερ τὸ ἀμετάπειστον ὑπὸ λόγου τῆς ἐπι...στήμης, ἢ τοῦ ἐπιστήμονος, τεθὲν ἴδιον. 9. Μὴ προση...μήνας δὲ τῷ μετέχειν, ἢ τῷ μετέχεσθαι, ὅτι καὶ ἄλ...λοις τισὶν ὑπάρξει τὸ ἴδιον. Ἐὰν μὲν γὰρ τῷ μετέχεσθαι ἀποδῷ, τοῖς μετέχουσιν· ἐὰν δὲ τῷ μετέχειν, τοῖς μετεχομένοις· καθάπερ εἰ τοῦ τινος ζώου ἢ τοῦ ζώου τιθείη τὸ ζῆν ἴδιον. 10. Μὴ διαστείλας δὲ τῷ εἴδει· ὅτι ἑνὶ μόνῳ ὑπάρξει τῶν ὑπὸ τοῦτο ὄντων, οὗ τὸ ἴδιον τίθησι. Τὸ γὰρ καθ' ὑπερβολὴν ἑνὶ μόνῳ ὑπάρχει· καθάπερ τοῦ πυρὸς τὸ κουφότατον. 11. Ἐνίοτε δὲ καὶ τὸ τῷ εἴδει προσθεὶς διήμαρτε. Δεήσει γὰρ ἓν εἶδος εἶναι τῶν λεχθέντων, ὅταν τὸ τῷ εἴδει προστεθῇ· τοῦτο δ' ἐπ' ἐνίων οὐ συμπίπτει, καθάπερ οὐδ' ἐπὶ τοῦ πυρός. Οὐ γάρ ἐστιν ἓν εἶδος τοῦ πυρός· ἕτερον γάρ ἐστι τῷ εἴδει ἄνθραξ, καὶ φλόξ, καὶ φῶς, ἕκαστον αὐτῶν πῦρ ὄν. Διὰ τοῦτο δ' οὐ δεῖ, ὅταν τὸ τῷ εἴδει προστεθῇ, ἕτερον εἶναι εἶδος τοῦ λεχθέντος· ὅτι τοῖς μὲν μᾶλλον, τοῖς δ' ἧττον ὑπάρξει τὸ λεχθὲν ἴδιον· καθάπερ ἐπὶ τοῦ πυρὸς [τὸ λεπτομερέστατον]· λεπτομερέστερον γάρ ἐστι τὸ φῶς τοῦ ἄνθρακος καὶ τῆς φλογός. Τοῦτο δ' οὐ δεῖ γίνεσθαι, ὅταν μὴ καὶ τὸ ὄνομα μᾶλλον κατηγορῆται, καθ' οὗ ὁ λόγος μᾶλλον ἀληθεύεται. Εἰ δὲ μή, οὐκ ἔσται, καθ' οὗ ὁ λόγος μᾶλλον, καὶ τοὔνομα μᾶλλον. Ἔτι δὲ πρὸς τούτοις, ταὐτὸν εἶναι συμβήσεται τὸ ἴδιον οὗ τε ἁπλῶς καὶ τοῦ μάλιστα ὄντος ἐν τῷ ἁπλῶς τοιούτῳ· καθάπερ ἐπὶ τοῦ πυρὸς ἔχει τὸ λεπτομερέστατον. Καὶ γὰρ τοῦ ἁπλῶς πυρός, καὶ τοῦ φωτὸς ἔσται ταὐτὸ τοῦτο ἴδιον· λεπτομερέστατον γάρ ἐστι τὸ φῶς. 12. Ἄλλου μὲν οὖν οὕτως ἀποδιδόντος τὸ ἴδιον, ἐπιχειρητέον. Αὐτῷ δ' οὐ δοτέον ἐστὶ ταύτην τὴν ἔνστασιν· ἀλλ' εὐθὺς τιθέμενον τὸ ἴδιον διοριστέον, ὃν τρόπον τίθησι τὸ ἴδιον. 13. Ἔπειτα, ἀνασκευάζοντα μέν, εἰ αὐτὸ αὑτοῦ ἴδιον ἔθηκεν. Οὐ γὰρ ἔσται ἴδιον τὸ κείμενον εἶναι ἴδιον. Αὐτὸ γὰρ αὑτῷ πᾶν τὸ εἶναι δηλοῖ. Τὸ δὲ τὸ εἶναι δηλοῦν οὐκ ἴδιον, ἀλλ' ὅρος ἐστίν. Οἷον, ἐπεὶ ὁ εἴπας, τοῦ καλοῦ τὸ πρέπον ἴδιον εἶναι, αὐτὸ ἑαυτοῦ ἴδιον ἀπέδωκε· (ταὐτὸν γάρ ἐστι τὸ καλὸν καὶ τὸ πρέπον·) οὐκ ἂν εἴη τὸ πρέπον τοῦ καλοῦ ἴδιον. Κατασκευάζοντα δέ, εἰ μὴ αὐτὸ μὲν αὑτοῦ ἴδιον ἀπέδωκεν, ἀντικατηγορούμενον δ' ἔθηκεν. Ἔσται γὰρ ἴδιον τὸ κείμενον εἶναι ἴδιον. Οἷον, ἐπεὶ ὁ θεὶς ζώου ἴδιον τὸ οὐσία ἔμψυχος, οὐκ αὐτὸ μὲν αὑτοῦ ἴδιον ἔθηκεν, ἀντικατηγορούμενον δ' ἀπέδωκεν, εἴη ἂν ἴδιον τοῦ ζώου τὸ οὐσία ἔμψυχος. 14. Ἔπειτα ἐπὶ τῶν ὁμοιομερῶν σκεπτέον ἐστίν· ἀνασκευάζοντα μέν, εἰ τὸ τοῦ συνόλου ἴδιον μὴ ἀληθεύεται κατὰ τοῦ μέρους, ἢ εἰ τὸ τοῦ μέρους ἴδιον μὴ λέγεται κατὰ τοῦ σύμπαντος. Οὐ γὰρ ἔσται ἴδιον τὸ κείμενον ἴδιον εἶναι. Συμβαίνει δ' ἐπ' ἐνίων τοῦτο γίνεσθαι. Ἀποδοίη γὰρ ἄν τις ἐπὶ τῶν ὁμοιομερῶν ἴδιον ἐνίοτε μὲν ἐπὶ τὸ σύμπαν βλέψας, ἐνίοτε δ' ἐπὶ τὸ κατὰ μέρος λεγόμενον, αὐτὸν αὑτὸν ἐπιστήσας· ἔσται δ' οὐδέτερον ὀρθῶς ἀποδεδομένον. Οἷον, ἐπὶ μὲν τοῦ σύμπαντος, [ἐπεὶ] ὁ εἴπας θαλάττης ἴδιον τὸ πλεῖστον ὕδωρ ἁλμυρὸν ὁμοιομεροῦς μέν τινος ἔθηκε τὸ ἴδιον· τοιοῦτον δ' ἀποδέδωκεν, ὃ οὐκ ἀληθεύεται κατὰ τοῦ μέρους· (οὐ γάρ ἐστιν ἡ τὶς θάλαττα τὸ πλεῖστον ὕδωρ ἁλμυρόν·) οὐκ ἂν εἴη τῆς θαλάττης ἴδιον τὸ πλεῖστον ὕδωρ ἁλμυρόν. Ἐπὶ δὲ τοῦ μέρους· οἷον, ἐπεὶ ὁ θεὶς ἀέρος ἴδιον τὸ ἀναπνευστὸν ὁμοιομεροῦς μέν τινος εἴρηκε τὸ ἴδιον, τοιοῦτον δ' ἀπέδωκεν, ὃ κατὰ τοῦ τινὸς ἀέρος ἀληθεύεται, κατὰ δὲ τοῦ σύμπαντος οὐ λέγεται· (οὐ γάρ ἐστιν ὁ σύμπας [ἀὴρ] ἀναπνευστός·) οὐκ ἂν εἴη τοῦ ἀέρος ἴδιον τὸ ἀναπνευστόν. Κατασκευάζοντα δέ, εἰ ἀληθεύεται μὲν καθ' ἑκάστου τῶν ὁμοιομερῶν, ἔστι δὲ ἴδιον αὐτῶν κατὰ τὸ σύμπαν. Ἔσται γὰρ ἴδιον τὸ κείμενον εἶναι ἴδιον. Οἷον, ἐπεὶ ἀληθεύεται κατὰ πάσης [τῆς] γῆς τὸ κάτω φέρεσθαι κατὰ φύσιν· ἔστι δὲ

ἴδιον τοῦτο [καὶ] τῆς τινὸς γῆς [κατὰ τὸ σύμπαν]· κατὰ [γὰρ τὴν γῆν, καὶ] τὸ γῆν εἶναι εἴη ἂν τῆς γῆς ἴδιον τὸ κάτω φέρεσθαι κατὰ φύσιν.

CAPUT VI.

Ἔπειτα ἐκ τῶν ἀντικειμένων σκεπτέον ἐστὶ, πρῶτον μὲν ἐκ τῶν ἐναντίων· ἀνασκευάζοντα μὲν, εἰ τοῦ ἐναντίου μή ἐστι τὸ ἐναντίον ἴδιον· οὐδὲ γὰρ τοῦ ἐναντίου ἔσται τὸ ἐναντίον ἴδιον. Οἷον, ἐπεὶ ἐναντίον ἐστὶ δικαιοσύνῃ μὲν ἀδικία, τῷ βελτίστῳ δὲ τὸ χείριστον, οὐκ ἔστι δὲ τῆς δικαιοσύνης τὸ βέλτιστον ἴδιον· οὐκ ἂν εἴη τῆς ἀδικίας τὸ χείριστον ἴδιον. 2. Κατασκευάζοντα δὲ, εἰ τοῦ ἐναντίου τὸ ἐναντίον ἐστὶν ἴδιον. Καὶ γὰρ τοῦ ἐναντίου τὸ ἐναντίον ἴδιον ἔσται. Οἷον, ἐπεὶ ἐναντίον ἐστὶν ἀγαθῷ μὲν κακὸν, αἱρετῷ δὲ φευκτὸν, ἔστι δὲ τοῦ ἀγαθοῦ ἴδιον τὸ αἱρετόν· εἴη ἂν κακοῦ ἴδιον τὸ φευκτόν. 3. Δεύτερον δ' ἐκ τῶν πρός τι· ἀνασκευάζοντα μὲν, εἰ τὸ πρός τι τοῦ πρός τι μή ἐστιν ἴδιον, οὐδὲ τὸ πρός τι τοῦ πρός τι ἔσται ἴδιον. Οἷον, ἐπεὶ λέγεται διπλάσιον μὲν πρὸς ἥμισυ, ὑπερέχον δὲ πρὸς τὸ ὑπερεχόμενον, οὐκ ἔστι δὲ τοῦ διπλασίου τὸ ὑπερέχον ἴδιον· οὐκ ἂν εἴη τοῦ ἡμίσεος τὸ ὑπερεχόμενον ἴδιον. 4. Κατασκευάζοντα δὲ, εἰ τοῦ πρός τι τὸ πρός τί ἐστιν ἴδιον, καὶ τὸ πρός τι τοῦ πρός τι ἔσται ἴδιον. Οἷον, ἐπεὶ λέγεται τὸ μὲν διπλάσιον πρὸς τὸ ἥμισυ, τὸ δὲ ἓν πρὸς δύο, τὰ δὲ δύο πρὸς ἕν, ἔστι δὲ τοῦ διπλασίου ἴδιον τὸ ὡς δύο πρὸς ἕν· εἴη ἂν τοῦ ἡμίσεος ἴδιον τὸ ὡς ἓν πρὸς δύο. 5. Τρίτον δὲ, ἀνασκευάζοντα μὲν, εἰ τῆς ἕξεως τὸ καθ' ἕξιν λεγόμενον μή ἐστιν ἴδιον· οὐδὲ γὰρ τῆς στερήσεως τὸ κατὰ στέρησιν λεγόμενον ἔσται ἴδιον. Καὶ εἰ τῆς στερήσεως τὸ κατὰ στέρησιν λεγόμενον μή ἐστιν ἴδιον· οὐδὲ τῆς ἕξεως τὸ κατὰ τὴν ἕξιν λεγόμενον ἔσται ἴδιον· οἷον, ἐπεὶ οὐ λέγεται τῆς κωφότητος ἴδιον τὸ ἀναισθησίαν εἶναι· [καὶ γὰρ τῶν ἄλλων κοινόν·] οὐδ' ἂν τῆς ἀκοῆς εἴη ἴδιον τὸ αἴσθησιν εἶναι. 6. Κατασκευάζοντα δὲ, εἰ τὸ καθ' ἕξιν λεγόμενόν ἐστι τῆς ἕξεως ἴδιον· καὶ τῆς στερήσεως τὸ κατὰ στέρησιν λεγόμενον ἔσται ἴδιον· καὶ εἰ τῆς στερήσεως τὸ κατὰ στέρησιν λεγόμενον ἐστὶν ἴδιον· καὶ τῆς ἕξεως τὸ καθ' ἕξιν λεγόμενον ἔσται ἴδιον. Οἷον, ἐπεὶ τῆς ὄψεώς ἐστιν ἴδιον τὸ βλέπειν, καθ' ὃ ἔχομεν ὄψιν· εἴη ἂν τῆς τυφλότητος ἴδιον τὸ μὴ βλέπειν, καθ' ὃ οὐκ ἔχομεν ὄψιν, πεφυκότες ἔχειν. 7. Ἔπειτα ἐκ τῶν καταφάσεων, καὶ τῶν ἀποφάσεων, πρῶτον μὲν ἐξ αὐτῶν τῶν κατηγορουμένων. Ἔστι δὲ ὁ τόπος οὗτος χρήσιμος ἀνασκευάζοντι μόνον. Οἷον εἰ ἡ φάσις, ἢ τὸ κατὰ τὴν φάσιν λεγόμενον, αὐτοῦ ἴδιόν ἐστι· οὐ γὰρ ἔσται αὐτοῦ ἡ ἀπόφασις, οὐδὲ τὸ κατὰ τὴν ἀπόφασιν λεγόμενον ἴδιον. Κἂν εἴη δὲ ἡ ἀπόφασις, ἢ τὸ κατὰ τὴν ἀπόφασιν λεγόμενον, ἴδιον αὐτοῦ· οὐκ ἔσται ἡ φάσις, οὐδὲ τὸ κατὰ τὴν φάσιν λεγόμενον, ἴδιον. Οἷον, ἐπεὶ τοῦ ζώου ἐστὶν ἴδιον τὸ ἔμψυχον· οὐκ ἂν εἴη τοῦ ζώου ἴδιον τὸ οὐκ ἔμψυχον. 8. Δεύτερον δ' ἐκ τῶν κατηγορουμένων, ἢ μὴ κατηγορουμένων, καὶ καθ' ὧν κατηγορεῖται, ἢ μὴ κατηγορεῖται· ἀνασκευάζοντα μὲν, εἰ ἡ φάσις τῆς φάσεως μή ἐστιν ἴδιον, οὐδὲ ἡ ἀπόφασις τῆς ἀποφάσεως ἔσται ἴδιον· καὶ εἰ ἡ ἀπόφασις τῆς ἀποφάσεως μή ἐστιν ἴδιον, οὐδ' ἡ φάσις τῆς φάσεως ἔσται ἴδιον. Οἷον, ἐπεὶ οὐκ ἔστι τοῦ ἀνθρώπου ἴδιον τὸ ζῶον, οὐδ' ἂν τοῦ μὴ ἀνθρώπου ἴδιον εἴη τὸ μὴ ζῶον· κἂν εἰ τοῦ μὴ ἀνθρώπου μὴ φαίνηται ἴδιον τὸ μὴ ζῶον, οὐδὲ τοῦ ἀνθρώπου ἴδιον ἔσται τὸ ζῶον. 9. Κατασκευάζοντα δὲ, εἰ τῆς φάσεως ἡ φάσις ἔστιν ἴδιον, καὶ τῆς ἀποφάσεως ἡ ἀπόφασις ἔσται ἴδιον. Εἰ δὲ τῆς ἀποφάσεως ἡ ἀπόφασίς ἐστιν ἴδιον, καὶ ἡ φάσις τῆς φάσεως ἔσται ἴδιον. Οἷον, ἐπεὶ τοῦ μὴ ζώου ἐστὶν ἴδιον
τὸ μὴ ζῆν, εἴη ἂν τοῦ ζώου τὸ ζῆν ἴδιον. Κἂν εἰ δὲ τοῦ
ζώου φαίνηται ἴδιον τὸ ζῆν, καὶ τοῦ μὴ ζώου φανεῖται
ἴδιον τὸ μὴ ζῆν. 10. Τρίτον δὲ, ἐξ αὐτῶν τῶν ὑποκει-
μένων· ἀνασκευάζοντα μὲν, εἰ τὸ ἀποδεδομένον [ἴδιον]
τῆς φάσεώς ἐστιν ἴδιον, οὐκ ἔσται τὸ αὐτὸ καὶ τῆ
ἀποφάσεως ἴδιον. Εἰ δὲ τῆς ἀποφάσεως ἴδιον τὸ ἀπ
δοθὲν, οὐκ ἔσται τῆς φάσεως ἴδιον. Οἷον, ἐπεὶ τοῦ ζῴ
ἴδιον τὸ ἔμψυχον, οὐκ ἂν εἴη τοῦ μὴ ζώου ἴδιον τὸ
ψυχον. 11. Κατασκευάζοντα δὲ, εἰ τὸ ἀποδοθὲν
τῆς φάσεως ἴδιον, εἴη ἂν τῆς ἀποφάσεως. Οὗτο
ὁ τόπος ἐστὶ ψευδής. Φάσις γὰρ ἀποφάσεως,
ἀπόφασις φάσεως] οὐκ ἔστιν ἴδιον. Φάσις μὲ
ἀποφάσει ὅλως ουχ ὑπάρχει. Ἀπόφασις δὲ
ὑπάρχει μὲν, οὐχ ὡς ἴδιον δὲ ὑπάρχει. 12. Ἔ
[δ'] ἐκ τῶν ἀντιδιῃρημένων· ἀνασκευάζοντα
τῶν ἀντιδιῃρημένων μηδὲν μηδενὸς τῶν λοιπῶν ἀ
ρημένων ἐστὶν ἴδιον. Οὐδὲ γὰρ τὸ κείμενον ἔστ
τούτου, οὗ κεῖται ἴδιον· οἷον, ἐπεὶ ζῶον αἰσθη
δενὸς τῶν ἄλλων θνητῶν ζώων ἐστὶν ἴδιον· οὐ
τὸ ζῶον νοητὸν τοῦ θεοῦ ἴδιον. 13. Κατασκε
δὲ, εἰ τῶν λοιπῶν τῶν ἀντιδιῃρημένων ὁτιοῦν ἐσ
τούτου ἑκάστου τῶν ἀντιδιῃρημένων ὄντος ἰδί
Καὶ γὰρ τὸ λοιπὸν ἔσται τοῦ λοιποῦ ἴδιον, οὐ
ἴδιον εἶναι. Οἷον, ἐπεὶ φρονήσεώς ἐστιν ἴδιον τ
τὸ πεφυκέναι λογιστικοῦ ἀρετὴν εἶναι, καὶ
ἀρετῶν οὕτως ἑκάστης λαμβανομένης, εἴη
σύνης ἴδιον τὸ καθ' αὑτὸ πεφυκέναι [τοῦ
τικοῦ ἀρετὴν εἶναι.

CAPUT VII.

Ἔπειτα, ἐκ τῶν πτώσεων, ἀνασκευ
εἰ ἡ πτῶσις τῆς πτώσεως μή ἐστιν ἴδιον·
ἡ πτῶσις τῆς πτώσεως ἔσται ἴδιον. Οἷον,
τοῦ δικαίως ἴδιον τὸ καλῶς, οὐδ' ἂν τοῦ
εἴη τὸ καλόν. 2. Κατασκευάζοντα δὲ, εἰ
πτώσεώς ἐστιν ἴδιον· καὶ γὰρ ἡ πτῶσις
ἔσται ἴδιον. Οἷον, ἐπεὶ τοῦ ἀνθρώπου ἐστ
ζῶον δίπουν· καὶ τῷ ἀνθρώπῳ εἴη ἂν ἴδιον
δι λέγεσθαι. 3. Οὐ μόνον δ' ἐπ' αὐτοῖ
κατὰ τὰς πτώσεις ἐστὶ σκεπτέον, ἀλλ
ἀντικειμένων, καθάπερ καὶ ἐπὶ τῶν π
εἴρηται. 4. Ἀνασκευάζοντα μὲν, εἰ ἡ τ
πτῶσις μή ἐστιν ἴδιον τῆς τοῦ ἀντικει
οὐδὲ γὰρ ἡ τοῦ ἀντικειμένου πτῶσις ἔστ
ἀντικειμένου πτώσεως. Οἷον, ἐπεὶ οὐκ
ἴδιον τὸ ἀγαθῶς· οὐδ' ἂν τοῦ ἀδίκω
κῶς. 5. Κατασκευάζοντα δὲ, εἰ ἡ
πτῶσις ἐστὶν ἴδιον τῆς τοῦ ἀντικειμέ
γὰρ ἡ τοῦ ἀντικειμένου πτῶσις ἔστα
τικειμένου πτώσεως. Οἷον, ἐπὶ τοῦ ἀ
τὸ βέλτιστον· καὶ τοῦ κακοῦ ἂν εἴη
στον. 6. Ἔπειτα, ἐκ τῶν ὁμοίως ἐ
ζοντα μὲν, εἰ τὸ ὁμοίως ἔχον τοῦ
ἐστιν ἴδιον· οὐδὲ γὰρ τὸ ὁμοίως ἔχ
τος ἔσται ἴδιον. Οἷον, ἐπεὶ ὁμοίως ἔχ
τὸ ποιεῖν οἰκίαν, καὶ ὁ ἰατρὸς πρὸ
οὐκ ἔστι δὲ ἰατροῦ ἴδιον τὸ ποιεῖν
οἰκοδόμου ἴδιον τὸ ποιεῖν οἰκίαν.
δὲ, εἰ τὸ ὁμοίως ἔχον τοῦ ὁμοίως
καὶ [γὰρ τὸ ὁμοίως ἔχον] τοῦ
ἴδιον· οἷον, ἐπεὶ ὁμοίως ἔχει ἰατρ
τικὸς ὑγιείας εἶναι, καὶ γυμναστ
εὐεξίας· ἔστι δ' ἴδιον γυμναστ

εὐεξίας· εἴη ἂν ἴδιον ἰατροῦ τὸ ποιητικὸν ὑγιείας εἶναι. 8. Ἔπειτα, ἐκ τῶν ὡσαύτως ἐχόντων, ἀνασκευάζοντα μέν, εἰ τὸ ὡσαύτως ἔχον τοῦ ὡσαύτως ἔχοντος μή ἐστιν ἴδιον· οὐδὲ γὰρ τὸ ὡσαύτως ἔχον τοῦ ὡσαύτως ἔχοντος ἔσται ἴδιον. Εἰ δ᾽ ἔστι τοῦ ὡσαύτως ἔχοντος τὸ ὡσαύτως ἔχον ἴδιον· τούτου οὐκ ἔσται ἴδιον, οὗ κεῖται ἴδιον εἶναι. Οἷον, ἐπεὶ ὡσαύτως ἔχει ἡ φρόνησις πρὸς τὸ καλὸν καὶ τὸ αἰσχρὸν τῷ ἐπιστήμην ἑκατέρου αὐτῶν εἶναι· οὐκ ἔστι δ᾽ ἴδιον φρονήσεως τὸ ἐπιστήμην εἶναι καλοῦ· οὐκ ἂν εἴη ἴδιον φρονήσεως τὸ ἐπιστήμην εἶναι αἰσχροῦ· εἰ δ᾽ ἔστιν ἴδιον φρονήσεως τὸ ἐπιστήμην εἶναι καλοῦ, οὐκ ἂν εἴη ἴδιον αὐτῆς τὸ ἐπιστήμην εἶναι αἰσχροῦ· ἀδύνατον γὰρ εἶναι τὸ αὐτὸ πλειόνων ἴδιον. 9. Κατασκευάζοντι δὲ οὐδὲν οὗτος ὁ τόπος ἐστὶ χρήσιμος· τὸ γὰρ ὡσαύτως ἔχον ἓν πρὸς πλείω συγκρίνεται. 10. Ἔπειτα, ἀνασκευάζοντα μέν, εἰ τὸ κατὰ τὸ εἶναι λεγόμενον μή ἐστι τοῦ κατὰ τὸ εἶναι λεγομένου ἴδιον. Οὐδὲ γὰρ τὸ φθείρεσθαι τοῦ κατὰ τὸ φθείρεσθαι, οὐδὲ τὸ γίνεσθαι τοῦ κατὰ τὸ γίνεσθαι λεγομένου ἔσται ἴδιον. Οἷον, ἐπεὶ οὐκ ἔστι τοῦ ἀνθρώπου ἴδιον τὸ εἶναι ζῶον· οὐδ᾽ ἂν τοῦ ἄνθρωπον γίνεσθαι εἴη ἂν ἴδιον τὸ γίνεσθαι ζῶον· οὐδ᾽ ἂν τοῦ ἄνθρωπον φθείρεσθαι εἴη ἴδιον τὸ φθείρεσθαι ζῶον. Τὸν αὐτὸν δὲ τρόπον ληπτέον ἐστὶ καὶ ἐκ τοῦ γίνεσθαι πρὸς τὸ εἶναι καὶ φθείρεσθαι, καὶ ἐκ τοῦ φθείρεσθαι πρὸς τὸ εἶναι καὶ γίνεσθαι, καθάπερ εἴρηται νῦν, ἐκ τοῦ εἶναι πρὸς τὸ γίνεσθαι καὶ φθείρεσθαι. 11. Κατασκευάζοντα δέ, εἰ τοῦ κατὰ τὸ εἶναι τεταγμένου ἐστὶ τὸ κατὰ τὸ εἶναι τεταγμένον ἴδιον. Καὶ γὰρ τοῦ κατὰ τὸ γίνεσθαι λεγομένου ἔσται τὸ κατὰ τὸ γίνεσθαι λεγόμενον ἴδιον· καὶ τοῦ κατὰ τὸ φθείρεσθαι τὸ κατὰ [τὸ] φθείρεσθαι ἀποδιδόμενον. Οἷον, ἐπεὶ τοῦ ἀνθρώπου ἐστὶν ἴδιον τὸ εἶναι βροτόν· καὶ τοῦ γίνεσθαι ἄνθρωπον εἴη ἂν ἴδιον τὸ γίνεσθαι βροτόν· καὶ τοῦ φθείρεσθαι ἄνθρωπον τὸ φθείρεσθαι βροτόν. Τὸν αὐτὸν δὲ τρόπον ληπτέον ἐστὶ καὶ ἐκ τοῦ γίνεσθαι, καὶ [ἐκ τοῦ] φθείρεσθαι πρός τε τὸ εἶναι, καὶ [πρὸς τὸ] γίνεσθαι αὐτὰ ἐξ αὐτῶν, καθάπερ καὶ ἀνασκευάζοντι εἴρηται. 12. Ἔπειτα, ἐπιβλέπειν ἐπὶ τὴν ἰδέαν τοῦ κειμένου· ἀνασκευάζοντα μέν, εἰ τῇ ἰδέᾳ μὴ ὑπάρχει, ἢ μὴ κατὰ τοῦτο, καθ᾽ ὃ λέγεται τοῦτο, οὗ τὸ ἴδιον ἀπεδόθη· οὐ γὰρ ἔσται ἴδιον τὸ κείμενον εἶναι ἴδιον. Οἷον, ἐπεὶ αὐτοανθρώπῳ οὐχ ὑπάρχει τὸ ἠρεμεῖν, ᾗ ἄνθρωπός ἐστιν, ἀλλ᾽ ᾗ ἰδέα· οὐκ ἂν εἴη [τοῦ] ἀνθρώπου ἴδιον τὸ ἠρεμεῖν. 13. Κατασκευάζοντα δέ, εἰ τῇ ἰδέᾳ ὑπάρχει, καὶ κατὰ τοῦτο ὑπάρχει, ᾗ λέγεται κατ᾽ αὐτοῦ ἐκείνου, οὗ κεῖται εἶναι ἴδιον· ἔσται ἴδιον τὸ κείμενον εἶναι ἴδιον· οἷον, ἐπεὶ ὑπάρχει τῷ αὐτοζώῳ τὸ ἐκ ψυχῆς καὶ σώματος συγκεῖσθαι, ᾗ ζῷον, αὐτῷ ὑπάρχει τοῦτο· εἴη ἂν ζῴου ἴδιον τὸ ἐκ ψυχῆς καὶ σώματος συγκεῖσθαι.

CAPUT VIII.

Ἔπειτα, ἐκ τοῦ μᾶλλον καὶ ἧττον, πρῶτον μὲν ἀνασκευάζοντα, εἰ τὸ μᾶλλον τοῦ μᾶλλον μή ἐστιν ἴδιον· οὐδὲ γὰρ τὸ ἧττον τοῦ ἧττον ἔσται ἴδιον, οὐδὲ τὸ ἥκιστα τοῦ ἥκιστα, οὐδὲ τὸ μάλιστα τοῦ μάλιστα, οὐδὲ τὸ ἁπλῶς τοῦ ἁπλῶς· οἷον, ἐπεὶ οὐκ ἔστι τὸ μᾶλλον κεχρῶσθαι τοῦ μᾶλλον σώματος ἴδιον· οὐδὲ τὸ ἧττον κεχρῶσθαι τοῦ ἧττον σώματος ἂν εἴη ἴδιον· οὐδὲ τὸ κεχρῶσθαι σώματος ὅλως. 2. Κατασκευάζοντα δέ, εἰ τὸ μᾶλλον τοῦ μᾶλλόν ἐστιν ἴδιον· καὶ γὰρ [καὶ] τὸ ἧττον τοῦ ἧττον ἔσται ἴδιον, καὶ τὸ ἥκιστα τοῦ ἥκιστα, καὶ τὸ μάλιστα τοῦ μάλιστα, καὶ τὸ ἁπλῶς τοῦ ἁπλῶς. Οἷον, ἐπεὶ τοῦ μᾶλλον ζῶντος τὸ μᾶλλον αἰσθάνεσθαι ἐστὶν ἴδιον· καὶ τοῦ ἧττον ζῶντος τὸ ἧττον αἰσθάνεσθαι εἴη ἂν ἴδιον· καὶ τοῦ μάλιστα δὲ τὸ μάλιστα, καὶ τοῦ ἥκιστα τὸ ἥκιστα, καὶ τοῦ ἁπλῶς τὸ ἁπλῶς. 3. Καὶ ἐκ τοῦ ἁπλῶς δὲ πρὸς ταὐτὰ σκεπτέον ἐστίν· ἀνασκευάζοντα μέν, εἰ τὸ ἁπλῶς τοῦ ἁπλῶς μή ἐστιν ἴδιον· οὐδὲ γὰρ τὸ μᾶλλον τοῦ μᾶλλον, οὐδὲ τὸ ἧττον τοῦ ἧττον, οὐδὲ τὸ μάλιστα τοῦ μάλιστα, οὐδὲ τὸ ἥκιστα τοῦ ἥκιστα ἔσται ἴδιον. Οἷον, ἐπεὶ οὐκ ἔστι τοῦ ἀνθρώπου τὸ σπουδαῖον ἴδιον, οὐδ᾽ ἂν τοῦ μᾶλλον ἀνθρώπου τὸ μᾶλλον σπουδαῖον ἴδιον εἴη. 4. Κατασκευάζοντα δέ, εἰ τὸ ἁπλῶς τοῦ ἁπλῶς ἐστιν ἴδιον· καὶ γὰρ τὸ μᾶλλον τοῦ μᾶλλον, καὶ τὸ ἧττον τοῦ ἧττον, καὶ τὸ ἥκιστα τοῦ ἥκιστα, καὶ τὸ μάλιστα τοῦ μάλιστα ἔσται ἴδιον. Οἷον, ἐπεὶ τοῦ πυρός ἐστιν ἴδιον τὸ ἄνω φέρεσθαι κατὰ φύσιν· καὶ τοῦ μᾶλλον πυρὸς εἴη ἂν ἴδιον τὸ μᾶλλον ἄνω φέρεσθαι κατὰ φύσιν. Τὸν αὐτὸν δὲ τρόπον σκεπτέον ἐστὶ καὶ ἐκ τῶν ἄλλων πρὸς ἅπαντα ταῦτα. 5. Δεύτερον δ᾽, ἀνασκευάζοντα μέν, εἰ τὸ μᾶλλον τοῦ μᾶλλον μή ἐστιν ἴδιον· οὐδὲ γὰρ τὸ ἧττον τοῦ ἧττον ἔσται ἴδιον. Οἷον, ἐπεὶ μᾶλλόν ἐστιν ἴδιον ζῴου τὸ αἰσθάνεσθαι, ἢ ἀνθρώπου τὸ ἐπίστασθαι· οὐκ ἔστι δὲ ζῴου ἴδιον τὸ αἰσθάνεσθαι· οὐκ ἂν εἴη ἀνθρώπου ἴδιον τὸ ἐπίστασθαι. 6. Κατασκευάζοντα δ᾽, εἰ τὸ ἧττον τοῦ ἧττόν ἐστιν ἴδιον· καὶ γὰρ τὸ μᾶλλον τοῦ μᾶλλον ἔσται ἴδιον. Οἷον, ἐπεὶ ἧττόν ἐστιν ἴδιον ἀνθρώπου τὸ ἥμερον φύσει, ἢ ζῴου τὸ ζῆν· ἔστι δ᾽ ἀνθρώπου ἴδιον τὸ ἥμερον φύσει· εἴη ἂν ζῴου ἴδιον τὸ ζῆν. 7. Τρίτον δέ, ἀνασκευάζοντα μέν, εἰ, οὗ μᾶλλόν ἐστιν ἴδιον, μή ἐστιν ἴδιον. Οὐδὲ γάρ, οὗ ἧττόν ἐστιν ἴδιον, ἔσται τοῦτο ἴδιον. Εἰ δ᾽ ἐκείνου ἐστὶν ἴδιον, οὐκ ἔσται τούτου ἴδιον. Οἷον, ἐπεὶ τὸ κεχρῶσθαι μᾶλλον τῆς ἐπιφανείας, ἢ τοῦ σώματος, ἐστὶν ἴδιον· οὐκ ἔστι δὲ τῆς ἐπιφανείας ἴδιον· οὐκ ἂν εἴη τοῦ σώματος ἴδιον τὸ κεχρῶσθαι· εἰ δέ ἐστι τῆς ἐπιφανείας ἴδιον, οὐκ ἂν εἴη σώματος ἴδιον. 8. Κατασκευάζοντι δὲ ὁ τόπος οὗτος οὐκ ἔστι χρήσιμος. Ἀδύνατον γάρ ἐστι, τὸ αὐτὸ πλειόνων ἴδιον εἶναι. 9. Τέταρτον δέ, ἀνασκευάζοντα μέν, εἰ τὸ μᾶλλον αὐτοῦ ἴδιον μή ἐστιν ἴδιον· οὐδὲ γὰρ τὸ ἧττον αὐτοῦ ἴδιον ἔσται ἴδιον. Οἷον, ἐπεὶ μᾶλλόν ἐστι τοῦ ζῴου ἴδιον τὸ αἰσθητόν, ἢ τὸ μεριστόν· οὐκ ἔστι δὲ τοῦ ζῴου τὸ αἰσθητὸν ἴδιον· οὐκ ἂν εἴη τοῦ ζῴου τὸ μεριστὸν ἴδιον. 10. Κατασκευάζοντα δέ, εἰ τὸ ἧττον αὐτοῦ ὂν ἴδιον ἐστὶν ἴδιον· καὶ γὰρ τὸ μᾶλλον αὐτοῦ [ὂν] ἴδιον ἔσται ἴδιον. Οἷον, ἐπεὶ ἧττόν ἐστιν ἴδιον ζῴου τὸ αἰσθάνεσθαι, ἢ τὸ ζῆν· ἔστι δὲ τοῦ ζῴου τὸ αἰσθάνεσθαι ἴδιον· εἴη ἂν τοῦ ζῴου τὸ ζῆν ἴδιον. 11. Ἔπειτα, ἐκ τῶν ὁμοίως ὑπαρχόντων· πρῶτον μὲν ἀνασκευάζοντα, εἰ τὸ ὁμοίως ὑπάρχον ἴδιον μή ἐστιν ἴδιον τούτου, οὗ ὁμοίως ἐστὶν ἴδιον· οὐδὲ γὰρ τὸ ὁμοίως ὂν ἴδιον ἔσται ἴδιον τούτου, οὗ ὁμοίως ἐστὶν ἴδιον. Οἷον, ἐπεὶ ὁμοίως ἐστὶν ἴδιον ἐπιθυμητικοῦ τὸ ἐπιθυμεῖν, καὶ λογιστικοῦ τὸ λογίζεσθαι· οὐκ ἔστι δ᾽ ἴδιον τοῦ ἐπιθυμητικοῦ τὸ ἐπιθυμεῖν· οὐκ ἂν εἴη ἴδιον τοῦ λογιστικοῦ τὸ λογίζεσθαι. 12. Κατασκευάζοντα δέ, εἰ τὸ ὁμοίως ὂν ἴδιον ἔστι τούτου ἴδιον, οὗ ὁμοίως ἐστὶν ἴδιον. Ἔσται γὰρ καὶ τὸ ὁμοίως ὂν ἴδιον τούτου ἴδιον, οὗ ὁμοίως ἐστὶν ἴδιον. Οἷον, ἐπεὶ ὁμοίως ἐστὶν ἴδιον λογιστικοῦ τὸ πρῶτον φρόνιμον, καὶ ἐπιθυμητικοῦ τὸ πρῶτον σῶφρον· ἔστι δὲ τοῦ λογιστικοῦ ἴδιον τὸ πρῶτον φρόνιμον· εἴη ἂν τοῦ ἐπιθυμητικοῦ ἴδιον

τὸ πρῶτον σῶφρον. 13. *Δεύτερον δὲ*, ἀνασκευάζοντα μὲν, εἰ τὸ ὁμοίως ὂν ἴδιον μή ἐστιν ἴδιον αὐτοῦ· οὐδὲ γὰρ τὸ ὁμοίως ὂν ἴδιον ἔσται ἴδιον αὐτοῦ. Οἷον, ἐπεὶ ὁμοίως ἐστὶν ἴδιον ἀνθρώπου καὶ τὸ ὁρᾷν καὶ τὸ ἀκούειν· οὐκ ἔστι δὲ ἀνθρώπου ἴδιον τὸ ὁρᾷν· οὐκ ἂν εἴη ἀνθρώπου ἴδιον τὸ ἀκούειν. 14. *Κατασκευάζοντα δὲ*, εἰ τὸ ὁμοίως αὐτοῦ ὂν ἴδιον ἔστιν ἴδιον· καὶ γὰρ τὸ ὁμοίως αὐτοῦ ὂν ἴδιον ἔσται ἴδιον. Οἷον, ἐπεὶ ὁμοίως ἐστὶν ἴδιον ψυχῆς τὸ μέρος αὐτῆς ἐπιθυμητικὸν εἶναι πρώτως, καὶ λογιστικὸν πρώτως· ἔστι δὲ ψυχῆς ἴδιον τὸ μέρος αὐτῆς εἶναι ἐπιθυμητικὸν πρώτως· εἴη ἂν ἴδιον ψυχῆς τὸ μέρος αὐτῆς εἶναι λογιστικὸν πρώτως. 15. *Τρίτον δ'*, ἀνασκευάζοντα μὲν, εἰ, οὗ ὁμοίως ἐστὶν ἴδιον, μή ἐστιν ἴδιον· οὐδὲ γὰρ, οὗ ὁμοίως ἐστὶν ἴδιον, ἔσται ἴδιον. Εἰ δὲ ἐκείνου ἐστὶν ἴδιον, οὐκ ἔσται θατέρου ἴδιον. Οἷον, ἐπεὶ ὁμοίως ἐστὶν ἴδιον τὸ καίειν φλογὸς καὶ ἄνθρακος· οὐκ ἔστι δ' ἴδιον φλογὸς τὸ καίειν· οὐκ ἂν εἴη ἴδιον ἄνθρακος τὸ καίειν. Εἰ δὲ ἔστι φλογὸς ἴδιον, οὐκ ἂν εἴη ἄνθρακος ἴδιον. 16. *Κατασκευάζοντι δὲ* οὐδὲν οὗτος ὁ τόπος ἐστὶ χρήσιμος. 17. *Διαφέρει δὲ* τὸ ἐκ τῶν ὁμοίως ἐχόντων τοῦ ἐκ τῶν ὁμοίως ὑπαρχόντων· ὅτι τὸ μὲν κατ' ἀναλογίαν λαμβάνεται οὐκ ἐπὶ τοῦ ὑπάρχειν τι θεωρούμενον· τὸ δ' ἐκ τοῦ ὑπάρχειν τι συγκρίνεται.

CAPUT IX.

Ἔπειτα, ἀνασκευάζοντα μὲν, εἰ δυνάμει τὸ ἴδιον ἀποδιδοὺς καὶ πρὸς μὴ ὂν ἀποδέδωκε τὸ ἴδιον τῇ δυνάμει, μὴ ἐνδεχομένης τῆς δυνάμεως ὑπάρχειν τῷ μὴ ὄντι· οὐ γὰρ ἔσται ἴδιον τὸ κείμενον ἴδιον εἶναι. Οἷον, ἐπεὶ ὁ εἴπας ἀέρος ἴδιον τὸ ἀναπνευστὸν τῇ δυνάμει μὲν ἀποδέδωκε τὸ ἴδιον· (τὸ γὰρ τοιοῦτον, οἷον ἀνα-
πνεῖσθαι, ἀναπνευστόν ἐστιν·) ἀποδέδωκε δὲ καὶ πρὸς
τὸ μὴ ὂν τὸ ἴδιον· καὶ γὰρ μὴ ὄντος ζώου, ὃ ἀναπνε[…]
πέφυκε τὸν ἀέρα, ἐνδέχεται ἀέρα εἶναι· οὐ μέντοι, μὴ
ὄντος ζώου, δυνατόν ἐστιν ἀναπνεῖν· οὐδ' ἀὴρ ἔστα[ι]
τοιοῦτος, οἷος ἀναπνεῖσθαι τότε, ὅτε ζῷον οὐκ ἔστα[ι]
τοιοῦτον, οἷον ἀναπνεῖν. Οὐκ ἂν οὖν εἴη ἀέρος ἴδιο[ν]
τὸ ἀναπνευστόν. 2. *Κατασκευάζοντα δὲ*, εἰ τῇ δυ-
νάμει ἀποδιδοὺς τὸ ἴδιον ἢ πρὸς ὂν ἀποδίδωσι τὸ ἴδι-
ον, ἢ πρὸς μὴ ὂν, ἐνδεχομένης τῆς δυνάμεως τῷ [μὴ]
ὄντι ὑπάρχειν. Ἔσται γὰρ ἴδιον τὸ κείμενον ἐ[ἶναι]
ἴδιον· οἷον, ἐπεὶ ὁ ἀποδιδοὺς ἴδιον τοῦ ὄντος τὸ [δυ-]
νατὸν παθεῖν, ἢ ποιῆσαι, δυνάμει ἀποδιδοὺς τὸ ἴδ[ιον]
πρὸς ὂν ἀποδέδωκε τὸ ἴδιον· (ὅτε γὰρ ὄν ἐστι, καὶ [δυ-]
νατὸν παθεῖν [τι] ἢ ποιῆσαι, ἔσται·) ὥστε εἴη ἂν [ἴδι-]
ον τοῦ ὄντος τὸ δυνατὸν παθεῖν, ἢ ποιῆσαι. 3. Ἔ[πει-]
τα, ἀνασκευάζοντα μὲν, εἰ ὑπερβολῇ τέθεικε τὸ ἴ[διον·]
οὐ γὰρ ἔσται ἴδιον τὸ κείμενον εἶναι ἴδιον. Συ[μβαί-]
νει γὰρ τοῖς οὕτως ἀποδιδοῦσι τὸ ἴδιον, οὐ, κ[…]
τὸν λόγον, καὶ τοὔνομα ἀληθεύεσθαι· φθαρέντ[ος]
τοῦ πράγματος, οὐδὲν ἧττον ἔσται ὁ λόγος· τ[…]
ὄντων τινὶ μάλιστα ὑπάρχει. Οἷον, εἴ τις ἀ[…]
τοῦ πυρὸς ἴδιον σῶμα τὸ κουφότατον· φθ[…]
γὰρ τοῦ πυρὸς ἔσται τι τῶν σωμάτων, ὃ κου[φότατον]
ἔσται, ὥστ' οὐκ ἂν εἴη τοῦ πυρὸς ἴδιον σῶμα [τὸ κου-]
φότατον. 4. *Κατασκευάζοντα δὲ*, εἰ μὴ [ὑπερβολῇ]
τέθεικε τὸ ἴδιον. Ἔσται γὰρ κατὰ τοῦτο κ[αλῶς κεί-]
μενον τὸ ἴδιον. Οἷον, ἐπεὶ ὁ θεὶς ἀνθρώ[που ἴδιον]
ζῷον ἥμερον φύσει, οὐχ ὑπερβολῇ ἀποδέδωκ[ε, …]
εἴη ἂν κατὰ τοῦτο καλῶς κείμενον τὸ ἴδιον.

TOPICORUM LIBER VI.

CAPUT I.

Τῆς δὲ περὶ τοὺς ὅρους πραγματείας μέρη πέντε [ἐστίν]. Ἢ γὰρ, ὅτι ὅλως οὐκ ἀληθὲς εἰπεῖν, καθ' οὗ τὸ ὄνομα, καὶ τὸν λόγον· (δεῖ γὰρ τὸν τοῦ ἀνθρώπου ὁρισμὸν κατὰ παντὸς ἀνθρώπου ἀληθεύεσθαι·) ἢ ὅτι, ὄντος γένους, οὐκ ἔθηκεν εἰς γένος, ἢ οὐκ εἰς τὸ οἰκεῖον γένος ἔθηκε· (δεῖ γὰρ τὸν ὁριζόμενον εἰς τὸ γένος θέντα τὰς διαφορὰς προσάπτειν· μάλιστα γὰρ τῶν ἐν τῷ ὁρισμῷ τὸ γένος δοκεῖ τὴν τοῦ ὁριζομένου οὐσίαν σημαίνειν·) ἢ ὅτι οὐκ ἴδιος ὁ λόγος· (δεῖ γὰρ τὸν ὁρισμὸν ἴδιον εἶναι, καθάπερ καὶ πρότερον εἴρηται·) ἢ, εἰ πάντα τὰ εἰρημένα πεποιηκὼς μὴ ὥρισται, μηδὲ εἴρηκε τὸ τί ἦν εἶναι τῷ ὁριζομένῳ· λοιπὸν δὲ παρὰ τὰ εἰρημένα, εἰ ὥρισται μὲν, μὴ καλῶς δὲ ὥρισται. 2. *Εἰ μὲν οὖν* μὴ ἀληθεύεται, καθ' οὗ τοὔνομα, καὶ ὁ λόγος, ἐκ τῶν πρὸς τὸ συμβεβηκὸς τόπων ἐπισκεπτέον. Καὶ γὰρ ἐκεῖ, πότερον ἀληθὲς, ἢ οὐκ ἀληθὲς, πᾶσα ἡ σκέψις γίνεται. Ὅταν μὲν γὰρ, ὅτι ὑπάρχει τὸ συμβεβηκὸς, διαλεγόμεθα· ὅτι ἀληθὲς, λέγομεν· ὅταν δὲ, ὅτι οὐχ ὑπάρχει, ὅτι οὐκ ἀληθές. 3. *Εἰ δὲ μὴ* ἐν τῷ οἰκείῳ γένει ἔθηκεν, ἢ εἰ μὴ ἴδιος ὁ ἀποδοθεὶς λόγος· ἐκ τῶν πρὸς τὸ γένος καὶ τὸ ἴδιον ῥηθέντων τόπων ἐπισκεπτέον. 4. *Λοιπὸν δὲ*, εἰ μὴ ὥρισται, ἢ [εἰ] μὴ καλῶς ὥρισται, πῶς μετιτέον, εἰπεῖν. 5. *Πρῶτον μὲν* οὖν ἐπισκεπτέον, εἰ μὴ καλῶς ὥρισται. Ῥᾷον γὰρ ὁτιοῦν ποιῆσαι, ἢ καλῶς ποιῆσαι. Δῆλον οὖ[ν …]
τία περὶ τοῦτο πλείων, ἐπειδὴ ἐργωδέστε[ρον …]
ἐπιχείρησις ῥᾷον ἡ περὶ τοῦτο, ἢ ἡ περὶ [...]
6. Ἔστι δὲ τοῦ μὴ καλῶς μέρη δύο· ἓν [...]
τῇ ἑρμηνείᾳ κεχρῆσθαι· (δεῖ γὰρ τὸν [...]
ἐνδέχεται, σαφεστάτῃ τῇ ἑρμηνείᾳ κεχ[ρῆσθαι …]
τοῦ γνωρίσαι χάριν ἀποδίδοται ὁ ὁρισμό[ς …]
εἰ ἐπὶ πλεῖον εἴρηκε τὸν λόγον τοῦ δέον[τος …]
τὸ προσκείμενον ἐν τῷ ὁρισμῷ περίεργο[ν …]
ἑκάτερον τῶν εἰρημένων εἰς πλείω μέρ[η …]

CAPUT II.

Εἷς μὲν οὖν τόπος τοῦ ἀσαφῶς, [...]
τινι τὸ εἰρημένον. Οἷον, ὅτι ἡ γένεσις [...]
ἢ ὅτι ἡ ὑγίεια συμμετρία θερμῶν κα[ὶ …]
νυμος γὰρ ἡ ἀγωγὴ καὶ ἡ συμμετρί[α …]
ὁπότερον βούλεται λέγειν τῶν δηλ[…]
πλεοναχῶς λεγομένου. 2. Ὁμοίως δ[…]
ζομένου πλεοναχῶς λεγομένου μὴ δι[…]
λον γὰρ, ὁποτέρου τὸν ὅρον ἀποδέδ[ωκε …]
συκοφαντεῖν, ὡς οὐκ ἐφαρμόττον[τος …]
πάντων, ὧν τὸν ὁρισμὸν ἀποδέδωκ[ε …]
ἐνδέχεται τὸ τοιοῦτον ποιεῖν λανθ[…]
μίας. Ἐνδέχεται δὲ καὶ διελόμενον [...]
γεται τὸ ἐν τῷ ὁρισμῷ ἀποδοθὲν, [...]
σαι. Εἰ γὰρ κατὰ μηδένα τῶν τρό[πων …]
δῆλον, ὅτι οὐκ ἂν ὡρισμένος εἴη [...]

λος, εἰ κατὰ μεταφορὰν εἴρηκεν· οἷον, εἰ τὴν ἐπιστήμην ἀμετάπτωτον· ἢ τὴν γῆν τιθήνην· ἢ τὴν σωφροσύνην συμφωνίαν. Πᾶν γὰρ ἀσαφὲς τὸ κατὰ μεταφορὰν λεγόμενον. Ἐνδέχεται δὲ καὶ τὸν μεταφορὰν εἰπόντα συκοφαντεῖν, ὡς οὐ κυρίως εἰρηκότα. Οὐ γὰρ ἐφαρμόσει ὁ λεχθεὶς ὅρος. Οἷον, ἐπὶ τῆς σωφροσύνης· πᾶσα γὰρ συμφωνία ἐν φθόγγοις. Ἔτι, εἰ γένος ἡ συμφωνία τῆς σωφροσύνης, ἐν δύο γένεσιν ἔσται ταὐτὸν οὐ περιέχουσιν ἄλληλα. Οὔτε γὰρ ἡ συμφωνία τὴν ἀρετὴν, οὔθ' ἡ ἀρετὴ τὴν συμφωνίαν περιέχει. 5. Ἔτι, εἰ μὴ κειμένοις ὀνόμασι χρῆται, οἷον Πλάτων ὀφρυόσκιον τὸν ὀφθαλμόν· ἢ τὸ φαλάγγιον σηψιδακές· ἢ τὸν μυελὸν ὀστεογενές. Πᾶν γὰρ ἀσαφὲς τὸ μὴ εἰωθός. Ἔνια δ' οὔτε καθ' ὁμωνυμίαν, οὔτε κατὰ μεταφορὰν, οὔτε κυρίως εἴρηται. Οἷον, ὁ νόμος μέτρον, ἢ εἰκὼν τῶν φύσει δικαίων. Ἔστι δὲ τὰ τοιαῦτα χείρω τῆς μεταφορᾶς· ἡ γὰρ μεταφορὰ ποιεῖ πως γνώριμον τὸ σημαινόμενον διὰ τὴν ὁμοιότητα· πάντες γὰρ οἱ μεταφέροντες κατά τινα ὁμοιότητα μεταφέρουσι· τὸ δὲ τοιοῦτον οὐ ποιεῖ γνώριμον· οὔτε γὰρ ἡ ὁμοιότης ὑπάρχει, καθ' ἣν μέτρον ἢ εἰκὼν ὁ νόμος ἐστίν· οὔτε [κυρίως] εἴωθε λέγεσθαι. Ὥστε, εἰ μὲν κυρίως μέτρον ἢ εἰκόνα τὸν νόμον φησὶν εἶναι, ψεύδεται· εἰκὼν γάρ ἐστιν, οὗ ἡ γένεσις διὰ μιμήσεως· τοῦτο δ' οὐχ ὑπάρχει τῷ νόμῳ. Εἰ δὲ μὴ κυρίως, δῆλον, ὅτι ἀσαφῶς εἴρηκε, καὶ χεῖρον ὁτουοῦν τῶν κατὰ μεταφορὰν λεγομένων. 7. Ἔτι, εἰ μὴ δῆλος ὁ τοῦ ἐναντίου λόγος ἐκ τοῦ λεχθέντος· οἱ γὰρ καλῶς ἀποδιδόμενοι καὶ τοὺς ἐναντίους προσσημαίνουσιν. Ἢ εἰ καθ' αὑτὸν λεχθεὶς μὴ φανερὸς εἴη, τίνος ἐστὶν, ὁρισμός· ἀλλὰ καθάπερ τὰ τῶν ἀρχαίων γραφέων, εἰ μή τις ἐπέγραφεν, οὐκ ἂν ἐγνωρίζετο, τί ἐστιν ἕκαστον. Εἰ μὲν οὖν μὴ σαφῶς, ἐκ τῶν τοιούτων ἐστὶν ἐπισκεπτέον.

CAPUT III.

Εἰ δ' ἐπὶ πλεῖον εἴρηκε τὸν ὅρον, πρῶτον μὲν σκοπεῖν, εἴ τινι κέχρηται ὃ πᾶσιν ὑπάρχει, ἢ ἁπλῶς τοῖς οὖσιν, ἢ τοῖς ὑπὸ ταὐτὸ γένος τῶν ὁριζομένων· ἐπὶ πλεῖον γὰρ εἰρῆσθαι ἀναγκαῖον τοῦτο. Δεῖ γὰρ τὸ μὲν γένος ἀπὸ τῶν ἄλλων χωρίζειν· τὴν δὲ διαφορὰν ἀπό τινος τῶν ἐν τῷ αὐτῷ γένει. Τὸ μὲν οὖν πᾶσιν ὑπάρχον ἁπλῶς οὐδενὸς χωρίζει· τὸ δὲ τοῖς ὑπὸ ταὐτὸ γένος πᾶσιν ὑπάρχον οὐ χωρίζει [ἀπὸ] τῶν ἐν ταὐτῷ γένει· ὥστε μάταιον τὸ τοιοῦτον προσκείμενον. 2. Ἢ εἰ ἔστιν [μὲν] ἴδιον τὸ προσκείμενον· ἀφαιρεθέντος δὲ τούτου, καὶ ὁ λοιπὸς λόγος ἴδιός ἐστι, καὶ δηλοῖ τὴν οὐσίαν. Οἷον, ἐν τῷ τοῦ ἀνθρώπου λόγῳ τὸ ἐπιστήμης δεκτικὸν προστεθὲν περίεργον· καὶ γὰρ ἀφαιρεθέντος τούτου, ὁ λοιπὸς λόγος ἴδιος, καὶ δηλοῖ τὴν οὐσίαν· ἁπλῶς δ' εἰπεῖν, πᾶν περίεργον, οὗ ἀφαιρεθέντος, τὸ λοιπὸν δῆλον ποιεῖ τὸ ὁριζόμενον. Τοιοῦτος δὲ καὶ ὁ τῆς ψυχῆς ὅρος, εἴπερ ἀριθμὸς αὐτὸν αὐτὸν κινῶν ἐστι· καὶ γὰρ τὸ αὐτὸ ἑαυτὸ κινοῦν ψυχὴ, καθάπερ Πλάτων ὥρισται. Ἢ ἴδιον μὲν ἐστι [τοῦτο] τὸ εἰρημένον, οὐ δηλοῖ δὲ τὴν οὐσίαν, ἀφαιρεθέντος τοῦ ἀριθμοῦ; ποτέρως μὲν οὖν ἔχει, χαλεπὸν διασαφῆσαι. Χρηστέον δ' ἐπὶ πάντων τῶν τοιούτων πρὸς τὸ συμφέρον. Οἷον, ὁ τοῦ φλέγματος ὅρος, ὑγρὸν πρῶτον ἀπὸ τροφῆς ἄπεπτον. Ἓν γὰρ τὸ πρῶτον, οὐ πολλά. Ὥστε περίεργον τὸ ἄπεπτον προσκείμενον· καὶ γὰρ τούτου ἀφαιρεθέντος, ὁ λοιπὸς ἔσται ἴδιος λόγος. Οὐ γὰρ ἐνδέχεται, ἀπὸ τῆς τροφῆς καὶ τοῦτό τι καὶ ἄλλο πρῶτον εἶναι. Ἢ οὐχ ἁπλῶς πρῶτον ἀπὸ τροφῆς τὸ φλέγμα, ἀλλὰ τῶν ἀπέπτων πρῶτον; ὥστε προσθετέον τὸ ἄπεπτον. Ἐκείνως μὲν γὰρ [ῥηθέντος], οὐκ ἀληθὴς ὁ λόγος, εἴπερ μὴ πάντων πρῶτόν ἐστιν. 3. Ἔτι, εἴ τι τῶν ἐν τῷ λόγῳ μὴ πᾶσιν ὑπάρχει τοῖς ὑπὸ ταὐτὸ εἶδος. Ὁ γὰρ τοιοῦτος χεῖρον ὥρισται τῶν χρωμένων, ὃ πᾶσιν ὑπάρχει τοῖς οὖσιν. Ἐκείνως μὲν γὰρ ἂν ὁ λοιπὸς ἴδιος ᾖ λόγος, καὶ ὁ πᾶς ἴδιος ἔσται· ἁπλῶς γὰρ πρὸς τὸ ἴδιον ὁτουοῦν προστεθέντος ἀληθοῦς, ὅλως ὁ λόγος ἴδιος γίνεται. Εἰ δέ τι τῶν ἐν τῷ λόγῳ μὴ πᾶσιν ὑπάρχει τοῖς ὑπὸ ταὐτὸ εἶδος, ἀδύνατον, ὅλον τὸν λόγον ἴδιον εἶναι. Οὐ γὰρ ἀντικατηγορηθήσεται τοῦ πράγματος. Οἷον, τὸ ζῷον πεζὸν, δίπουν, τετράπηχυ. Ὁ γὰρ τοιοῦτος λόγος οὐκ ἀντικατηγορεῖται τοῦ πράγματος διὰ τὸ μὴ πᾶσιν ὑπάρχειν τοῖς ὑπὸ ταὐτὸ εἶδος τὸ τετράπηχυ. 4. Πάλιν, εἰ ταὐτὸ πλεονάκις εἴρηκεν· οἷον, τὴν ἐπιθυμίαν ὄρεξιν ἡδέος εἰπών. Πᾶσα γὰρ ἐπιθυμία ἡδέος ἐστίν. Ὥστε καὶ τὸ ταὐτὸν τῇ ἐπιθυμίᾳ ἡδέος ἔσται. Γίνεται οὖν [ὁ] ὅρος τῆς ἐπιθυμίας ὄρεξις ἡδέος· (οὐδὲν γὰρ διαφέρει, ἐπιθυμίαν εἰπεῖν, ἢ ὄρεξιν ἡδέος·) ὥσθ' ἑκάτερον αὐτῶν ἡδέος ἔσται. Ἢ τοῦτο μὲν οὐδὲν ἄτοπον; καὶ γὰρ [ὁ] ἄνθρωπος δίπουν ἐστίν· ὥστε καὶ τὸ ταὐτὸν τῷ ἀνθρώπῳ δίπουν ἔσται· ἔστι δὲ ταὐτὸν τῷ ἀνθρώπῳ ζῷον πεζὸν δίπουν· ὥστε ζῷον πεζὸν δίπουν, δίπουν ἐστίν· ἀλλ' οὐ διὰ τοῦτο ἄτοπόν τι συμβαίνει. Οὐ γὰρ κατὰ ζῴου πεζοῦ δὶς τὸ δίπουν κατηγορεῖται· (οὕτω μὲν γὰρ ἂν δὶς περὶ τοῦ αὐτοῦ τὸ δίπουν κατηγοροῖτο·) ἀλλὰ περὶ ζῴου πεζοῦ δίποδος, τὸ δίπουν λέγεται· ὥστε ἅπαξ μόνον τὸ δίπουν κατηγορεῖται. Ὁμοίως δὲ καὶ ἐπὶ τῆς ἐπιθυμίας. Οὐ γὰρ κατὰ τῆς ὀρέξεως τὸ ἡδέος εἶναι κατηγορεῖται, ἀλλὰ κατὰ τοῦ σύμπαντος· ὥστε ἅπαξ καὶ ἐνταῦθα ἡ κατηγορία γίνεται. Οὐκ ἔστι δὲ τὸ δὶς φθέγξασθαι ταὐτὸν ὄνομα τῶν ἀτόπων· ἀλλὰ τὸ πολλάκις περί τινος τὸ αὐτὸ κατηγορῆσαι. Οἷον, ὁ Ξενοκράτης τὴν φρόνησιν ὁριστικὴν καὶ θεωρητικὴν τῶν ὄντων φησὶν εἶναι. Ἡ γὰρ ὁριστικὴ θεωρητική τίς ἐστιν· ὥστε δὶς τὸ αὐτὸ λέγει, προστιθεὶς πάλιν καὶ θεωρητικήν. Ὁμοίως δὲ καὶ, ὅσοι τὴν κατάψυξιν στέρησιν τοῦ κατὰ φύσιν θερμοῦ φασὶν εἶναι· πᾶσα γὰρ στέρησίς ἐστι τοῦ κατὰ φύσιν ὑπάρχοντος· ὥστε περίεργον τὸ προσθεῖναι τοῦ κατὰ φύσιν· ἀλλ' ἱκανὸν ἦν εἰπεῖν στέρησιν θερμοῦ· ἐπειδὴ αὐτὴ ἡ στέρησις γνώριμον ποιεῖ, ὅτι τοῦ κατὰ φύσιν λέγεται. 5. Πάλιν εἰ, τοῦ καθόλου εἰρημένου, προσθείη καὶ ἐπὶ μέρους. Οἷον, εἰ τὴν ἐπιείκειαν ἐλάττωσιν τῶν συμφερόντων καὶ δικαίων· τὸ γὰρ δίκαιον συμφέρον τι· ὥστε περιέχεται ἐν τῷ συμφέροντι· περιττὸν οὖν τὸ δίκαιον· καθόλου γὰρ εἰπὼν ἐπὶ μέρους προσέθηκε. Καὶ εἰ τὴν ἰατρικὴν ἐπιστήμην τῶν ὑγιεινῶν ζῴῳ καὶ ἀνθρώπῳ· ἢ τὸν νόμον εἰκόνα τῶν φύσει καλῶν καὶ δικαίων· τὸ γὰρ δίκαιον καλόν τι· ὥστε πλεονάκις τὸ αὐτὸ λέγει. Πότερον μὲν οὖν καλῶς, ἢ οὐ καλῶς ὥρισται, διὰ τούτων καὶ τῶν τοιούτων ἐπισκεπτέον.

CAPUT IV.

Πότερον δ' εἴρηκε καὶ ὥρισται τὸ τί ἦν εἶναι, ἢ οὐχὶ, ἐκ τῶνδε. 2. Πρῶτον μὲν, εἰ μὴ διὰ προτέρων καὶ γνωριμωτέρων πεποίηται τὸν ὁρισμόν. Ἐπεὶ γὰρ ὁ ὅρος ἀποδίδοται τοῦ γνωρίσαι χάριν τὸ λεχθέν· γνωρίζομεν δ' οὐκ ἐκ τῶν τυχόντων, ἀλλ' ἐκ τῶν προτέρων καὶ γνωριμωτέρων· (καθάπερ ἐν ταῖς ἀποδείξεσιν· οὕτω γὰρ πᾶσα διδασκαλία καὶ μάθησις ἔχει·) φανερὸν οὖν, ὅτι ὁ μὴ διὰ τοιούτων ὁριζόμενος οὐχ ὥρισται. Εἰ γὰρ ὥρισται, πλείους ἔσονται τοῦ αὐτοῦ ὁρισμοί. Δῆλον γὰρ, ὅτι καὶ ὁ διὰ προτέρων καὶ

τὸ πρῶτον σῶφρον. 13. Δεύτερον δὲ, ἀνασκευάζοντα μὲν, εἰ τὸ ὁμοίως ὂν ἴδιον μή ἐστιν ἴδιον αὐτοῦ· οὐδὲ γὰρ τὸ ὁμοίως ὂν ἴδιον ἔσται ἴδιον αὐτοῦ. Οἷον, ἐπεὶ ὁμοίως ἐστὶν ἴδιον ἀνθρώπου καὶ τὸ ὁρᾷν καὶ τὸ ἀκούειν· οὐκ ἔστι δὲ ἀνθρώπου ἴδιον τὸ ὁρᾷν· οὐκ ἂν εἴη ἀνθρώπου ἴδιον τὸ ἀκούειν. 14. Κατασκευάζοντα δὲ, εἰ τὸ ὁμοίως αὐτοῦ ὂν ἴδιον ἔστιν ἴδιον· καὶ γὰρ τὸ ὁμοίως αὐτοῦ ὂν ἴδιον ἔσται ἴδιον. Οἷον, ἐπεὶ ὁμοίως ἐστὶν ἴδιον ψυχῆς τὸ μέρος αὐτῆς ἐπιθυμητικὸν εἶναι πρώτως, καὶ λογιστικὸν πρώτως· ἔστι δὲ ψυχῆς ἴδιον τὸ μέρος αὐτῆς εἶναι ἐπιθυμητικὸν πρώτως· εἴη ἂν ἴδιον ψυχῆς τὸ μέρος αὐτῆς εἶναι λογιστικὸν πρώτως. 15. Τρίτον δ', ἀνασκευάζοντα μὲν, εἰ, οὗ ὁμοίως ἐστὶν ἴδιον, μή ἐστιν ἴδιον· οὐδὲ γὰρ, οὗ ὁμοίως ἐστὶν ἴδιον, ἔσται ἴδιον. Εἰ δὲ ἐκείνου ἐστὶν ἴδιον, οὐκ ἔσται θατέρου ἴδιον. Οἷον, ἐπεὶ ὁμοίως ἐστὶν ἴδιον τὸ καίειν φλογὸς καὶ ἄνθρακος· οὐκ ἔστι δ' ἴδιον φλογὸς τὸ καίειν· οὐκ ἂν εἴη ἴδιον ἄνθρακος τὸ καίειν. Εἰ δὲ ἐστι φλογὸς ἴδιον, οὐκ ἂν εἴη ἄνθρακος ἴδιον. 16. Κατασκευάζοντι δὲ οὐδὲν οὗτος ὁ τόπος ἐστὶ χρήσιμος. 17. Διαφέρει δὲ τὸ ἐκ τῶν ὁμοίως ἐχόντων τοῦ ἐκ τῶν ὁμοίως ὑπαρχόντων· ὅτι τὸ μὲν κατ' ἀναλογίαν λαμβάνεται οὐκ ἐπὶ τοῦ ὑπάρχειν τι θεωρούμενον· τὸ δ' ἐκ τοῦ ὑπάρχειν τι συγκρίνεται.

CAPUT IX.

Ἔπειτα, ἀνασκευάζοντα μὲν, εἰ δυνάμει τὸ ἴδιον ἀποδιδοὺς καὶ πρὸς μὴ ὂν ἀποδέδωκε τὸ ἴδιον τῇ δυνάμει, μὴ ἐνδεχομένης τῆς δυνάμεως ὑπάρχειν τῷ μὴ ὄντι· οὐ γὰρ ἔσται ἴδιον τὸ κείμενον ἴδιον εἶναι. Οἷον, ἐπεὶ ὁ εἴπας ἀέρος ἴδιον τὸ ἀναπνευστὸν τῇ δυνάμει μὲν ἀποδέδωκε τὸ ἴδιον· (τὸ γὰρ τοιοῦτον, οἷον ἀναπνεῖσθαι, ἀναπνευστόν ἐστιν·) ἀποδέδωκε δὲ καὶ πρὸς τὸ μὴ ὂν τὸ ἴδιον· καὶ γὰρ μὴ ὄντος ζώου, ὃ ἀναπνεῖ
πέφυκε τὸν ἀέρα, ἐνδέχεται ἀέρα εἶναι· οὐ μέντοι, μὴ
ὄντος ζώου, δυνατόν ἐστιν ἀναπνεῖν· οὐδ' ἀὴρ ἔσται
τοιοῦτος, οἷος ἀναπνεῖσθαι τότε, ὅτε ζῶον οὐκ ἔσται
τοιοῦτον, οἷον ἀναπνεῖν. Οὐκ ἂν οὖν εἴη ἀέρος ἴδιον
τὸ ἀναπνευστόν. 2. Κατασκευάζοντα δὲ, εἰ τῇ δυ-
νάμει ἀποδιδοὺς τὸ ἴδιον ἢ πρὸς ὂν ἀποδίδωσι τὸ ἴδι-
ον, ἢ πρὸς μὴ ὂν, ἐνδεχομένης τῆς δυνάμεως τῷ
ὄντι ὑπάρχειν. Ἔσται γὰρ ἴδιον τὸ κείμενον
ἴδιον· οἷον, ἐπεὶ ὁ ἀποδιδοὺς ἴδιον τοῦ ὄντος τὸ
νατὸν παθεῖν, ἢ ποιῆσαι, δυνάμει ἀποδιδοὺς τὸ ἴ
πρὸς ὃν ἀποδέδωκε τὸ ἴδιον· (ὅτε γὰρ ὂν ἐστι, καὶ
νατὸν παθεῖν [τι] ἢ ποιῆσαι, ἔσται·) ὥστε εἴη
ον τοῦ ὄντος τὸ δυνατὸν παθεῖν, ἢ ποιῆσαι. 3.
τα, ἀνασκευάζοντα μὲν, εἰ ὑπερβολῇ τέθεικε τὸ
οὐ γὰρ ἔσται ἴδιον τὸ κείμενον εἶναι ἴδιον. Σ
νει γὰρ τοῖς οὕτως ἀποδιδοῦσι τὸ ἴδιον, οὐ,
τὸν λόγον, καὶ τοὔνομα ἀληθεύεσθαι· φθαρέν
τοῦ πράγματος, οὐδὲν ἧττον ἔσται ὁ λόγος·
ὄντων τινὶ μάλιστα ὑπάρχει. Οἷον, εἴ τις
τοῦ πυρὸς ἴδιον σῶμα τὸ κουφότατον· φ
γὰρ τοῦ πυρὸς ἔσται τι τῶν σωμάτων, ὃ κου
ἔσται, ὥστ' οὐκ ἂν εἴη τοῦ πυρὸς ἴδιον σῶμα
φότατον. 4. Κατασκευάζοντα δὲ, εἰ μὴ
τέθεικε τὸ ἴδιον. Ἔσται γὰρ κατὰ τοῦτο κ
μενον τὸ ἴδιον. Οἷον, ἐπεὶ ὁ θεὶς ἀνθρ
ζῶον ἥμερον φύσει, οὐχ ὑπερβολῇ ἀποδέδω
εἴη ἂν κατὰ τοῦτο καλῶς κείμενον τὸ ἴδιον.

TOPICORUM LIBER VI.

CAPUT I.

Τῆς δὲ περὶ τοὺς ὅρους πραγματείας μέρη πέντε [ἐστίν]. Ἢ γὰρ, ὅτι ὅλως οὐκ ἀληθὲς εἰπεῖν, καθ' οὗ τὸ ὄνομα, καὶ τὸν λόγον· (δεῖ γὰρ τὸν τοῦ ἀνθρώπου ὁρισμὸν κατὰ παντὸς ἀνθρώπου ἀληθεύεσθαι·) ἢ ὅτι, ὄντος γένους, οὐκ ἔθηκεν εἰς γένος, ἢ οὐκ εἰς τὸ οἰκεῖον γένος ἔθηκε· (δεῖ γὰρ τὸν ὁριζόμενον εἰς τὸ γένος θέντα τὰς διαφορὰς προσάπτειν· μάλιστα γὰρ τῶν ἐν τῷ ὁρισμῷ τὸ γένος δοκεῖ τὴν τοῦ ὁριζομένου οὐσίαν σημαίνειν·) ἢ ὅτι οὐκ ἴδιος ὁ λόγος· (δεῖ γὰρ τὸν ὁρισμὸν ἴδιον εἶναι, καθάπερ καὶ πρότερον εἴρηται·) ἢ, εἰ πάντα τὰ εἰρημένα πεποιηκὼς μὴ ὥρισται, μηδὲ εἴρηκε τὸ τί ἦν εἶναι τῷ ὁριζομένῳ· λοιπὸν δὲ παρὰ τὰ εἰρημένα, εἰ ὥρισται μὲν, μὴ καλῶς δὲ ὥρισται. 2. Εἰ μὲν οὖν μὴ ἀληθεύεται, καθ' οὗ τοὔνομα, καὶ ὁ λόγος, ἐκ τῶν πρὸς τὸ συμβεβηκὸς τόπων ἐπισκεπτέον. Καὶ γὰρ ἐκεῖ, πότερον ἀληθὲς, ἢ οὐκ ἀληθὲς, πᾶσα ἡ σκέψις γίνεται. Ὅταν μὲν γὰρ, ὅτι ὑπάρχει τὸ συμβεβηκὸς, διαλεγόμεθα· ὅτι ἀληθὲς, λέγομεν· ὅταν δὲ, ὅτι οὐχ ὑπάρχει, ὅτι οὐκ ἀληθές. 3. Εἰ δὲ μὴ ἐν τῷ οἰκείῳ γένει ἔθηκεν, ἢ εἰ μὴ ἴδιος ὁ ἀποδοθεὶς λόγος· ἐκ τῶν πρὸς τὸ γένος καὶ τὸ ἴδιον ῥηθέντων τόπων ἐπισκεπτέον. 4. Λοιπὸν δὲ, εἰ μὴ ὥρισται, ἢ [εἰ] μὴ καλῶς ὥρισται, πῶς μετιτέον, εἰπεῖν. 5. Πρῶτον μὲν οὖν ἐπισκεπτέον, εἰ μὴ καλῶς ὥρισται. Ῥᾷον γὰρ ὁτιοῦν ποιῆσαι, ἢ καλῶς ποιῆσαι. Δῆλον οὖ
τία περὶ τοῦτο πλείων, ἐπειδὴ ἐργωδέστ
ἐπιχείρησις ῥᾷον ἡ περὶ τοῦτο, ἢ ἡ περὶ
6. Ἔστι δὲ τοῦ μὴ καλῶς μέρη δύο· ἓν
τῇ ἑρμηνείᾳ κεχρῆσθαι· (δεῖ γὰρ τὸν
ἐνδέχεται, σαφεστάτῃ τῇ ἑρμηνείᾳ κεχ
τοῦ γνωρίσαι χάριν ἀποδίδοται ὁ ὁρισμ
εἰ ἐπὶ πλεῖον εἴρηκε τὸν λόγον τοῦ δέο
τὸ προσκείμενον ἐν τῷ ὁρισμῷ περίεργ
ἑκάτερον τῶν εἰρημένων εἰς πλείω μέρ

CAPUT II.

Εἷς μὲν οὖν τόπος τοῦ ἀσαφῶς,
τινι τὸ εἰρημένον. Οἷον, ὅτι ἡ γένεσις
ἢ ὅτι ἡ ὑγίεια συμμετρία θερμῶν κα
νυμος γὰρ ἡ ἀγωγὴ καὶ ἡ συμμετρ
ὁπότερον βούλεται λέγειν τῶν δηλ
πλεοναχῶς λεγομένου. 2. Ὁμοίως
ζομένου πλεοναχῶς λεγομένου μὴ δ
λον γὰρ, ὁποτέρου τὸν ὅρον ἀποδέ
συκοφαντεῖν, ὡς οὐκ ἐφαρμόττον
πάντων, ὧν τὸν ὁρισμὸν ἀποδέδω
ἐνδέχεται τὸ τοιοῦτον ποιεῖν λανθ
μίας. Ἐνδέχεται δὲ καὶ διελόμενον
γεται τὸ ἐν τῷ ὁρισμῷ ἀποδοθὲν
σαι. Εἰ γὰρ κατὰ μηδένα τῶν τρ
δῆλον, ὅτι οὐκ ἂν ὡρισμένος εἴη

λος, εἰ κατὰ μεταφορὰν εἴρηκεν· οἷον, εἰ τὴν ἐπιστήμην ἀμετάπτωτον· ἢ τὴν γῆν τιθήνην· ἢ τὴν σωφροσύνην συμφωνίαν. Πᾶν γὰρ ἀσαφὲς τὸ κατὰ μεταφορὰν λεγόμενον. Ἐνδέχεται δὲ καὶ τὸν μεταφορὰν εἰπόντα συκοφαντεῖν, ὡς οὐ κυρίως εἰρηκότα. Οὐ γὰρ ἐφαρμόσει ὁ λεχθεὶς ὅρος. Οἷον, ἐπὶ τῆς σωφροσύνης· πᾶσα γὰρ συμφωνία ἐν φθόγγοις. Ἔτι, εἰ γένος ἡ συμφωνία τῆς σωφροσύνης, ἐν δύο γένεσιν ἔσται ταὐτὸν οὐ περιέχουσιν ἄλληλα. Οὔτε γὰρ ἡ συμφωνία τὴν ἀρετήν, οὐθ' ἡ ἀρετὴ τὴν συμφωνίαν περιέχει. 5. Ἔτι, εἰ μὴ κειμένοις ὀνόμασι χρῆται, οἷον Πλάτων ὀφρυόσκιον τὸν ὀφθαλμόν· ἢ τὸ φαλάγγιον σηψιδακές· ἢ τὸν μυελὸν ὀστεογενές. Πᾶν γὰρ ἀσαφὲς τὸ μὴ εἰωθός. Ἔνια δ' οὔτε καθ' ὁμωνυμίαν, οὔτε κατὰ μεταφορὰν, οὔτε κυρίως εἴρηται. Οἷον, ὁ νόμος μέτρον, ἢ εἰκὼν τῶν φύσει δικαίων. Ἔστι δὲ τὰ τοιαῦτα χείρω τῆς μεταφορᾶς· ἡ γὰρ μεταφορὰ ποιεῖ πως γνώριμον τὸ σημαινόμενον διὰ τὴν ὁμοιότητα· πάντες γὰρ οἱ μεταφέροντες κατά τινα ὁμοιότητα μεταφέρουσι· τὸ δὲ τοιοῦτον οὐ ποιεῖ γνώριμον· οὔτε γὰρ ἡ ὁμοιότης ὑπάρχει, καθ' ἣν μέτρον ἢ εἰκὼν ὁ νόμος ἐστίν· οὔτε [κυρίως] ...θε λέγεσθαι. Ὥστε, εἰ μὲν κυρίως μέτρον ἢ εἰκόνα ...νομον φησὶν εἶναι, ψεύδεται· εἰκὼν γάρ ἐστιν, οὗ ἡ ...σις διὰ μιμήσεως· τοῦτο δ' οὐχ ὑπάρχει τῷ νόμῳ. ... δὲ μὴ κυρίως, δῆλον, ὅτι ἀσαφῶς εἴρηκε, καὶ χεῖρον ...οιονοῦν τῶν κατὰ μεταφορὰν λεγομένων. 7. Ἔτι, εἰ μὴ ...ος ὁ τοῦ ἐναντίου λόγος ἐκ τοῦ λεχθέντος· οἱ γὰρ κα...ς ἀποδιδόμενοι καὶ τοὺς ἐναντίους προσσημαίνουσιν. ...ἢ εἰ καθ' αὑτὸν λεχθεὶς μὴ φανερὸς εἴη, τίνος ἐστὶν, ...σμός· ἀλλὰ καθάπερ τὰ τῶν ἀρχαίων γραφέων, εἰ μὴ ἐπέγραψεν, οὐκ ἂν ἐγνωρίζετο, τί ἐστιν ἕκαστον. Εἰ οὖν μὴ σαφῶς, ἐκ τῶν τοιούτων ἐστὶν ἐπισκεπτέον.

CAPUT III.

Εἰ δ' ἐπὶ πλεῖον εἴρηκε τὸν ὅρον, πρῶτον μὲν σκο...ς, εἴ τινι κέχρηται ὃ πᾶσιν ὑπάρχει, ἢ ἁπλῶς τοῖς ...ν, ἢ τοῖς ὑπὸ ταὐτὸ γένος τῶν ὁριζομένων· ἐπὶ πλεῖον ...ειρῆσθαι ἀναγκαῖον τοῦτο. Δεῖ γὰρ τὸ μὲν γένος ...τῶν ἄλλων χωρίζειν· τὴν δὲ διαφορὰν ἀπό τινος τῶν ...ῷ αὐτῷ γένει. Τὸ μὲν οὖν πᾶσιν ὑπάρχον ἁπλῶς ...οὐδενὸς χωρίζει· τὸ δὲ τοῖς ὑπὸ ταὐτὸ γένος πᾶσιν ...ον οὐ χωρίζει [ἀπὸ] τῶν ἐν ταὐτῷ γένει· ὥστε μά...ν τὸ τοιοῦτον προσκείμενον. 2. Ἢ εἰ ἔστιν [μὲν] ...ν τὸ προσκείμενον· ἀφαιρεθέντος δὲ τούτου, καὶ ὁ ...ὸς λόγος ἴδιός ἐστι, καὶ δηλοῖ τὴν οὐσίαν. Οἷον, ἐν τοῦ ἀνθρώπου λόγῳ τὸ ἐπιστήμης δεκτικὸν προστε... περίεργον· καὶ γὰρ ἀφαιρεθέντος τούτου, ὁ λοιπὸς ...ος ἴδιος, καὶ δηλοῖ τὴν οὐσίαν· ἁπλῶς δ' εἰπεῖν, ...ν περίεργον, οὗ ἀφαιρεθέντος, τὸ λοιπὸν δῆλον ποι... ὁριζόμενον. Τοιοῦτος δὲ καὶ ὁ τῆς ψυχῆς ὅρος, εἰ... ἀριθμὸς αὐτὸν αὑτὸν κινῶν ἐστι· καὶ γὰρ τὸ αὑ...αυτὸ κινοῦν ψυχή, καθάπερ Πλάτων ὥρισται. Ἢ ...ν μὲν ἐστι [τοῦτο] τὸ εἰρημένον, οὐ δηλοῖ δὲ τὴν ...σίαν, ἀφαιρεθέντος τοῦ ἀριθμοῦ; ποτέρως μὲν οὖν ... χαλεπὸν διασαφῆσαι. Χρηστέον δ' ἐπὶ πάντων τῶν ...ούτων πρὸς τὸ συμφέρον. Οἷον, ὁ τοῦ φλέγματος ...ος, ὑγρὸν πρῶτον ἀπὸ τροφῆς ἄπεπτον. Ἓν γὰρ ... πρῶτον, οὐ πολλά. Ὥστε περίεργον τὸ ἄπεπτον ...οσκείμενον· καὶ γὰρ τούτου ἀφαιρεθέντος, ὁ λοιπὸς ...ται ἴδιος λόγος. Οὐ γὰρ ἐνδέχεται, ἀπὸ τῆς τρο...ῆς καὶ τοῦτό τι καὶ ἄλλο πρῶτον εἶναι. Ἢ οὐχ ...ῶς πρῶτον ἀπὸ τροφῆς τὸ φλέγμα, ἀλλὰ τῶν ἀπέ...ν πρῶτον; ὥστε προσθετέον τὸ ἄπεπτον. Ἐκεί...ς μὲν γὰρ [ῥηθέντος], οὐκ ἀληθὴς ὁ λόγος, εἴπερ μὴ πάντων πρῶτόν ἐστιν. 3. Ἔτι, εἴ τι τῶν ἐν τῷ λόγῳ μὴ πᾶσιν ὑπάρχει τοῖς ὑπὸ ταὐτὸ εἶδος. Ὁ γὰρ τοιοῦτος χεῖρον ὥρισται τῶν χρωμένων, ὃ πᾶσιν ὑπάρχει τοῖς οὖσιν. Ἐκείνως μὲν γὰρ ἂν ὁ λοιπὸς ἴδιος ᾖ λόγος, καὶ ὁ πᾶς ἴδιος ἔσται· ἁπλῶς γὰρ πρὸς τὸ ἴδιον ὁτουοῦν προστεθέντος ἀληθοῦς, ὅλως ὁ λόγος ἴδιος γίνεται. Εἰ δέ τι τῶν ἐν τῷ λόγῳ μὴ πᾶσιν ὑπάρχει τοῖς ὑπὸ ταὐτὸ εἶδος, ἀδύνατον, ὅλον τὸν λόγον ἴδιον εἶναι. Οὐ γὰρ ἀντικατηγορηθήσεται τοῦ πράγματος. Οἷον, τὸ ζῷον πεζὸν, δίπουν, τετράπηχυ. Ὁ γὰρ τοιοῦτος λόγος οὐκ ἀντικατηγορεῖται τοῦ πράγματος διὰ τὸ μὴ πᾶσιν ὑπάρχειν τοῖς ὑπὸ ταὐτὸ εἶδος τὸ τετράπηχυ. 4. Πάλιν, εἰ ταὐτὸ πλεονάκις εἴρηκεν· οἷον, τὴν ἐπιθυμίαν ὄρεξιν ἡδέος εἰπών. Πᾶσα γὰρ ἐπιθυμία ἡδέος ἐστίν. Ὥστε καὶ τὸ ταὐτὸν τῇ ἐπιθυμίᾳ ἡδέος ἔσται. Γίνεται οὖν [ὁ] ὅρος τῆς ἐπιθυμίας ὄρεξις ἡδέος· (οὐδὲν γὰρ διαφέρει, ἐπιθυμίαν εἰπεῖν, ἢ ὄρεξιν ἡδέος·) ὥσθ' ἑκάτερον αὐτῶν ἡδέος ἔσται. Ἢ τοῦτο μὲν οὐδὲν ἄτοπον; καὶ γὰρ [ὁ] ἄνθρωπος δίπουν ἐστίν· ὥστε καὶ τὸ ταὐτὸν τῷ ἀνθρώπῳ δίπουν ἔσται· ἔστι δὲ ταὐτὸν τῷ ἀνθρώπῳ ζῷον πεζὸν δίπουν· ὥστε ζῷον πεζὸν δίπουν, δίπουν ἐστίν· ἀλλ' οὐ διὰ τοῦτο ἄτοπόν τι συμβαίνει. Οὐ γὰρ κατὰ ζῴου πεζοῦ δὶς τὸ δίπουν κατηγορεῖται· (οὕτω μὲν γὰρ ἂν δὶς περὶ τοῦ αὐτοῦ τὸ δίπουν κατηγοροῖτο·) ἀλλὰ περὶ ζῴου πεζοῦ δίποδος, τὸ δίπουν λέγεται· ὥστε ἅπαξ μόνον τὸ δίπουν κατηγορεῖται. Ὁμοίως δὲ καὶ ἐπὶ τῆς ἐπιθυμίας. Οὐ γὰρ κατὰ τῆς ὀρέξεως τὸ ἡδέος εἶναι κατηγορεῖται, ἀλλὰ κατὰ τοῦ σύμπαντος· ὥστε ἅπαξ καὶ ἐνταῦθα ἡ κατηγορία γίνεται. Οὐκ ἔστι δὲ τὸ δὶς φθέγξασθαι ταὐτὸν ὄνομα τῶν ἀτόπων· ἀλλὰ τὸ πολλάκις περί τινος τὸ αὐτὸ κατηγορῆσαι. Οἷον, ὁ Ξενοκράτης τὴν φρόνησιν ὁριστικὴν καὶ θεωρητικὴν τῶν ὄντων φησὶν εἶναι. Ἡ γὰρ ὁριστικὴ θεωρητική τίς ἐστιν· ὥστε δὶς τὸ αὐτὸ λέγει, προστιθεὶς πάλιν καὶ θεωρητικήν. Ὁμοίως δὲ καί, ὅσοι τὴν κατάψυξιν στέρησιν τοῦ κατὰ φύσιν θερμοῦ φασὶν εἶναι· πᾶσα γὰρ στέρησίς ἐστι τοῦ κατὰ φύσιν ὑπάρχοντος· ὥστε περίεργον τὸ προσθεῖναι τοῦ κατὰ φύσιν· ἀλλ' ἱκανὸν ἦν εἰπεῖν στέρησιν θερμοῦ· ἐπειδὴ αὕτη ἡ στέρησις γνώριμον ποιεῖ, ὅτι τοῦ κατὰ φύσιν λέγεται. 5. Πάλιν εἰ, τοῦ καθόλου εἰρημένου, προσθείη καὶ ἐπὶ μέρους. Οἷον, εἰ τὴν ἐπιείκειαν ἐλάττωσιν τῶν συμφερόντων καὶ δικαίων· τὸ γὰρ δίκαιον συμφέρον τι· ὥστε περιέχεται ἐν τῷ συμφέροντι· περιττὸν οὖν τὸ δίκαιον· καθόλου γὰρ εἰπὼν ἐπὶ μέρους προσέθηκε. Καὶ εἰ τὴν ἰατρικὴν ἐπιστήμην τῶν ὑγιεινῶν ζῴῳ καὶ ἀνθρώπῳ· ἢ τὸν νόμον εἰκόνα τῶν φύσει καλῶν καὶ δικαίων· τὸ γὰρ δίκαιον καλόν τι· ὥστε πλεονάκις τὸ αὐτὸ λέγει. Πότερον μὲν οὖν καλῶς, ἢ οὐ καλῶς ὥρισται, διὰ τούτων καὶ τῶν τοιούτων ἐπισκεπτέον.

CAPUT IV.

Πότερον δ' εἴρηκε καὶ ὥρισται τὸ τί ἦν εἶναι, ἢ οὐχὶ, ἐκ τῶνδε. 2. Πρῶτον μέν, εἰ μὴ διὰ προτέρων καὶ γνωριμωτέρων πεποίηται τὸν ὁρισμόν. Ἐπεὶ γὰρ ὁ ὅρος ἀποδίδοται τοῦ γνωρίσαι χάριν τὸ λεχθέν· γνωρίζομεν δ' οὐκ ἐκ τῶν τυχόντων, ἀλλ' ἐκ τῶν προτέρων καὶ γνωριμωτέρων· (καθάπερ ἐν ταῖς ἀποδείξεσιν· οὕτω γὰρ πᾶσα διδασκαλία καὶ μάθησις ἔχει·) φανερὸν οὖν, ὅτι ὁ μὴ διὰ τοιούτων ὁριζόμενος οὐχ ὥρισται. Εἰ γὰρ ὥρισται, πλείους ἔσονται τοῦ αὐτοῦ ὁρισμοί. Δῆλον γάρ, ὅτι καὶ ὁ διὰ προτέρων καὶ

γνωριμωτέρων βέλτιον ὥρισται. Ὥστε ἀμφότεροι ἂν εἴησαν ὅροι τοῦ αὐτοῦ. Τὸ δὲ τοιοῦτον οὐ δοκεῖ· ἕκαστον γὰρ τῶν ὄντων ἕν ἐστι τὸ εἶναι, ὅπερ ἐστίν. Ὥστε, εἰ πλείους ἔσονται τοῦ αὐτοῦ ὁρισμοὶ, ταὐτὸν ἔσται τῷ ὁριζομένῳ τὸ εἶναι, ὅπερ καθ' ἑκάτερον τῶν ὁρισμῶν δηλοῦται. Ταῦτα δ' οὐ ταὐτά ἐστιν· ἐπει-δὴ [καὶ] οἱ ὁρισμοὶ ἕτεροι. Δῆλον οὖν, ὅτι οὐχ ὥρι-σται ὁ μὴ διὰ προτέρων καὶ γνωριμωτέρων ὁρισάμε-νος. 3. Τὸ μὲν οὖν μὴ διὰ γνωριμωτέρων εἰρῆσθαι τὸν ὅρον, διχῶς ἐστιν ἐκλαβεῖν· ἢ γὰρ, εἰ ἁπλῶς ἐξ ἀγνωστοτέρων, ἢ εἰ ἡμῖν ἀγνωστοτέρων· ἐνδέχεται γὰρ ἀμφοτέρως. Ἁπλῶς μὲν οὖν γνωριμώτερον τὸ πρό-τερον τοῦ ὑστέρου· οἷον, στιγμὴ γραμμῆς, καὶ γραμ-μὴ ἐπιπέδου, καὶ ἐπίπεδον στερεοῦ· καθάπερ μονὰς ἀριθμοῦ· πρότερον γὰρ καὶ ἀρχὴ παντὸς ἀριθμοῦ. Ὁμοίως δὲ καὶ στοιχεῖον συλλαβῆς. Ἡμῖν δὲ ἀνά-παλιν ἐνίοτε συμβαίνει. Μάλιστα γὰρ τὸ στερεὸν ὑπὸ τὴν αἴσθησιν πίπτει τοῦ ἐπιπέδου· τὸ δ' ἐπίπε-δον μᾶλλον τῆς γραμμῆς, γραμμὴ δὲ σημείου μᾶλλον. διὸ μᾶλλον οἱ πολλοὶ τὰ τοιαῦτα γνωρίζουσι. Τὰ μὲν γὰρ τῆς τυχούσης, τὰ δ' ἀκριβοῦς καὶ περιττῆς δια-νοίας καταμαθεῖν ἐστιν. 4. Ἁπλῶς μὲν οὖν βέλτιον τὸ διὰ προτέρων τὰ ὕστερα πειρᾶσθαι γνωρίζειν· ἐπι-στημονικώτερον γὰρ τὸ τοιοῦτόν ἐστιν· οὐ μὴν ἀλλὰ πρὸς τοὺς ἀδυνατοῦντας γνωρίζειν διὰ τῶν τοιούτων ἀναγκαῖον ἴσως διὰ τῶν ἐκείνοις γνωρίμων ποιεῖσθαι τὸν λόγον. Εἰσὶ δὲ τῶν τοιούτων ὁρισμῶν ὅ, τε τῆς στιγμῆς, καὶ ὁ τῆς γραμμῆς, καὶ ὁ τοῦ ἐπιπέδου· πάντες γὰρ διὰ τῶν ὑστέρων τὰ πρότερα δηλοῦσι. Τὸ μὲν γὰρ γραμμῆς· τὸ δ' ἐπιπέδου· τὸ δὲ στερεοῦ φασι πέρας εἶναι. 5. Οὐ δεῖ δὲ λανθάνειν, ὅτι τοὺς οὕτως ὁριζομένους οὐκ ἐνδέχεται τὸ τί ἦν εἶναι τῷ ὁρι-ζομένῳ δηλοῦν, ἐὰν μὴ τυγχάνῃ ταὐτὸν ἡμῖν τε γνω-ριμώτερον ὂν, καὶ ἁπλῶς γνωριμώτερον· εἴπερ δεῖ μὲν διὰ τοῦ γένους καὶ τῶν διαφορῶν ὁρίζεσθαι τὸν κα-λῶς ὁριζόμενον· ταῦτα δὲ τῶν ἁπλῶς γνωριμωτέρων καὶ προτέρων τοῦ εἴδους εἰσί. Συναναιρεῖ γὰρ τὸ γένος καὶ ἡ διαφορὰ τὸ εἶδος· ὥστε πρότερα ταῦτα τοῦ εἴδους. Ἔστι δὲ καὶ γνωριμώτερα· τοῦ μὲν γὰρ εἴδους γνωριζομένου, ἀνάγκη, καὶ τὸ γένος καὶ τὴν διαφορὰν γνωρίζεσθαι· ὁ γὰρ ἄνθρωπον γνωρίζων καὶ ζῶον καὶ πεζὸν γνωρίζει· τοῦ δὲ γένους ἢ τῆς δια-φορᾶς γνωριζομένης, οὐκ ἀνάγκη, καὶ τὸ εἶδος γνωρί-ζεσθαι· ὥστε ἀγνωστότερον τὸ εἶδος. 6. Ἔτι, τοῖς κατ' ἀλήθειαν τοὺς τοιούτους ὁρισμοὺς φάσκουσιν εἶναι, τοὺς ἐκ τῶν ἑκάστῳ γνωρίμων, πολλοὺς τοῦ αὐτοῦ συμβήσεται λέγειν ὁρισμοὺς εἶναι. Ἕτερα γὰρ ἑτέροις, καὶ οὐ ταὐτὰ πᾶσι τυγχάνει γνωριμώτερα ὄν-τα. Ὥστε πρὸς ἕκαστον ἕτερος ἂν εἴη ὁρισμὸς ἀπο-δοτέος, εἴπερ ἐκ τῶν ἑκάστοις γνωριμωτέρων τὸν ὁρι-σμὸν ποιεῖσθαι χρή. Ἔτι, τοῖς αὐτοῖς ἄλλοτε ἄλλα μᾶλλον γνώριμα. Ἐξ ἀρχῆς μὲν γὰρ τὰ αἰσθητά· ἀκριβεστέροις δὲ γινομένοις ἀνάπαλιν. Ὥστ' οὐδὲ πρὸς τὸν αὐτὸν ἀεὶ ὁ αὐτὸς ὁρισμὸς ἀποδοτέος τοῖς διὰ τῶν ἑκάστοις γνωριμωτέρων τὸν ὁρισμὸν φάσκου-σιν ἀποδοτέον εἶναι. Δῆλον οὖν, ὅτι οὐχ ὁριστέον διὰ τῶν τοιούτων, ἀλλὰ διὰ τῶν ἁπλῶς γνωριμωτέρων· μόνως γὰρ ἂν οὕτως εἷς καὶ ὁ αὐτὸς ὁρισμὸς ἀεὶ γί-νοιτο. 7. Ἴσως δὲ καὶ τὸ ἁπλῶς γνώριμον οὐ τὸ πᾶ-σι γνώριμόν ἐστιν, ἀλλὰ τὸ τοῖς εὖ διακειμένοις τὴν διάνοιαν· καθάπερ καὶ τὸ ἁπλῶς ὑγιεινὸν τὸ τοῖς εὖ ἔχουσι τὸ σῶμα. 8. Δεῖ μὲν οὖν ἕκαστα τῶν τοιού-των ἐξακριβοῦν· χρῆσθαι δὲ διαλεγομένους πρὸς τὸ

συμφέρον. 9. Μάλιστα δ' ὁμολογουμένως ἀναιρεῖν ἐνδέχεται τὸν ὁρισμὸν, ἐὰν μήτ' ἐκ τῶν ἁπλῶς γνωρι-μωτέρων, μήτε ἐκ τῶν ἡμῖν τυγχάνῃ τὸν λόγον πεποιη-μένος. 10. Εἷς μὲν οὖν τόπος τοῦ μὴ διὰ γνωριμω-τέρων ἐστὶ τὸ διὰ τῶν ὑστέρων τὰ πρότερα δηλοῦν, καθάπερ πρότερον εἴπομεν. 11. Ἄλλος δὲ, εἰ τοῦ ἐν ἠρεμίᾳ καὶ τοῦ ὡρισμένου διὰ τοῦ ἀορίστου καὶ τοῦ ἐν κινήσει ἀποδέδοται ὁ λόγος. Πρότερον γὰρ καὶ γνωριμώτερον τὸ μένον καὶ τὸ ὡρισμένον τοῦ ἀορίστου καὶ τοῦ ἐν κινήσει ὄντος. 12. Τοῦ δὲ μὴ ἐκ προτέρων τρεῖς εἰσι τόποι. Πρῶτος μὲν, εἰ διὰ τῶν ἀντικειμένων τὸ ἀντικείμενον ὥρισται· οἷον, διὰ τοῦ κακοῦ τὸ ἀγαθὸν· ἅμα γὰρ τῇ φύσει τὰ ἀντικείμενα. Ἐνίοις δὲ καὶ ἡ αὐτὴ ἐπιστήμη ἀμφοτέρων δοκεῖ εἶναι. Ὥστε οὐδὲ γνωριμώτερον τὸ ἕτερον τοῦ ἑτέρου. Δεῖ δὲ μὴ λαν-θάνειν, ὅτι ἔνια ἴσως οὐκ ἔστιν ὁρίσασθαι ἄλλως· οἷον, τὸ διπλάσιον ἄνευ τοῦ ἡμίσεος· καὶ ὅσα καθ' αὑτὰ πρός τι λέγεται· πᾶσι γὰρ τοῖς τοιούτοις ταὐ-τὸν τὸ εἶναι τῷ πρός τί πως ἔχειν· ὥστ' ἀδύνατον ἄνευ θατέρου θάτερον γνωρίζειν. Διόπερ ἀναγκαῖ-ον, ἐν τῷ τοῦ ἑτέρου λόγῳ συμπεριειλῆφθαι καὶ θά-τερον. Γνωρίζειν μὲν οὖν δεῖ τὰ τοιαῦτα πάντα· χρῆ-σθαι δ' αὐτοῖς καὶ ἐπὶ τούτων, ὡς ἂν δοκῇ συμφέ-ρειν. 13. Ἄλλος, εἰ αὐτῷ κέχρηται τῷ ὁριζομένῳ. Λανθάνει δ', ὅταν μὴ αὐτῷ τῷ τοῦ ὁριζομένου ὀνό-ματι χρήσεται. Οἷον, εἰ τὸν ἥλιον ἄστρον ἡμεροφα-νὲς ὡρίσατο. Ὁ γὰρ ἡμέρᾳ χρώμενος καὶ ἡλίῳ χρῆ-ται. Δεῖ δὲ πρὸς τὸ φωραθῆναι τὰ τοιαῦτα μεταλαμ-βάνειν ἀντὶ τοῦ ὀνόματος τὸν λόγον. Οἷον, ὅτι ἡ ἡμέρα ἡλίου φορὰ ὑπὲρ γῆς ἐστι· δῆλον γὰρ, ὅτι ὁ τὴν φορὰν ἡλίου ὑπὲρ γῆς εἰρηκὼς τὸν ἥλιον εἴρηκεν· ὥστε κέχρηται τῷ ἡλίῳ ὁ τῇ ἡμέρᾳ χρησάμενος. 14. Πάλιν, εἰ τῷ ἀντιδιῃρημένῳ τὸ ἀντιδιῃρημένον ὥρι-σται· οἷον, περιττὸν τὸ μονάδι μεῖζον ἀρτίου. Ἅμα γὰρ τῇ φύσει τὰ ἐκ τοῦ αὐτοῦ γένους ἀντιδιῃρημένα· τὸ δὲ περιττὸν καὶ ἄρτιον ἀντιδιῄρηται· ἄμφω γὰρ ἀριθμοῦ διαφοραί. 15. Ὁμοίως δὲ καὶ, εἰ διὰ τῶν ὑποκάτω τὸ ἐπάνω ὥρισται· οἷον, ἄρτιον ἀριθμὸν τὸν δίχα διαιρούμενον· ἢ ἀγαθὸν ἕξιν ἀρετῆς. Τὸ, τε γὰρ δίχα ἀπὸ τῶν δύο εἴληπται ἀρτίων ὄντων· καὶ ἡ ἀρετὴ ἀγαθόν τί ἐστιν· ὥστε ὑποκάτω ταῦτα ἐκείνων ἐστίν. 16. Ἔστι δ' ἀνάγκη, τὸν τῷ ὑποκάτω χρώμενον καὶ αὐτῷ χρῆσθαι. Ὅ, τε γὰρ τῇ ἀρετῇ χρώμενος χρῆται τῷ ἀγαθῷ· ἐπειδὴ ἀγαθόν τι ἡ ἀρετή. Ὁμοίως δὲ καὶ ὁ τῷ δίχα χρώμενος τῷ ἀρτίῳ χρῆται· ἐπειδὴ τὸ εἰς δύο διῃρῆσθαι σημαίνει τὸ δίχα· τὰ δὲ δύο ἄρτια. 17. Καθόλου μὲν οὖν εἰπεῖν, εἷς ἐστι τόπος τὸ μὴ διὰ προτέρων καὶ γνωριμωτέρων ποιήσασθαι τὸν λόγον· μέρη δ' αὐτοῦ τὰ εἰρημένα.

CAPUT V.

Δεύτερος δὲ, εἰ, ἐν γένει τοῦ πράγματος ὄντος, μὴ κεῖται ἐν γένει. Ἐν ἅπασι δὲ τὸ τοιοῦτον ἁμάρ-τημά ἐστιν, ἐν οἷς οὐ πρόκειται τοῦ λόγου τὸ τί [ἐστι]. Οἷον, ὁ τοῦ σώματος ὁρισμὸς, τὸ ἔχον τρεῖς διαστά-σεις· ἢ, εἴ τις τὸν ἄνθρωπον ὁρίσαιτο, τὸ ἐπιστάμε-νον ἀριθμεῖν. Οὐ γὰρ εἴρηται, τί ὂν τρεῖς ἔχει δια-στάσεις· ἢ τί ὂν ἐπίσταται ἀριθμεῖν· τὸ δὲ γένος βού-λεται τὸ τί ἐστι σημαίνειν, καὶ πρῶτον ὑποτίθεται τῶν ἐν τῷ ὁρισμῷ λεγομένων. 2. Ἔτι, εἰ, πρὸς πλείω λεγομένου τοῦ ὁριζομένου, μὴ πρὸς πάντα ἀπέδωκεν. Οἷον, εἰ τὴν γραμματικὴν, ἐπιστήμην τοῦ γράψαι τὸ ὑπαγορευθέν· προσδεῖται γὰρ, ὅτι καὶ τοῦ ἀναγνῶ-ναι· οὐδὲν γὰρ μᾶλλον τοῦ γράψαι, ἢ τοῦ ἀναγνῶναι

ται, ὁ ἀποδοὺς ὥρισται. Ὥστ᾽ οὐδ᾽ ἕτερος, ἀλλ᾽ ὁ ἄμφω ταῦτ᾽ εἰπών· ἐπειδὴ πλείους οὐκ ἐνδέχεται τοῦ αὐτοῦ ὁρισμοὺς εἶναι. Ἐπ᾽ ἐνίων μὲν οὖν κατ᾽ ἀλήθειαν ἔχει, καθάπερ εἴρηται· ἐπ᾽ ἐνίων δ᾽ οὔ· οἷον, ἐφ᾽ ὅσων μὴ καθ᾽ αὑτὸ πρὸς ἄμφω λέγεται. Καθάπερ [ἡ] ἰατρικὴ [τοῦ] νόσον καὶ ὑγίειαν ποιῆσαι· τὸ μὲν γὰρ καθ᾽ αὑτὴν λέγεται· τὸ δὲ κατὰ συμβεβηκός· ἁπλῶς γὰρ ἀλλότριον τῆς ἰατρικῆς τὸ νόσον ποιεῖν. Ὥστ᾽ οὐδὲν μᾶλλον ὥρισται ὁ πρὸς ἄμφω ἀποδοὺς τοῦ πρὸς θάτερον· ἀλλ᾽ ἴσως καὶ χεῖρον· ἐπειδὴ καὶ τῶν λοιπῶν ὁστισοῦν δυνατός ἐστι νόσον ποιῆσαι. 3. Ἔτι, εἰ μὴ πρὸς τὸ βέλτιον, ἀλλὰ πρὸς τὸ χεῖρον ἀπέδωκε, πλειόνων ὄντων, πρὸς ἃ λέγεται τὸ ὁριζόμενον. Πᾶσα γὰρ ἐπιστήμη καὶ δύναμις τοῦ βελτίστου δοκεῖ εἶναι. 4. Πάλιν, εἰ μὴ κεῖται ἐν τῷ οἰκείῳ [αὐτοῦ] γένει τὸ λεχθέν, σκοπεῖν ἐκ τῶν πρὸς τὰ γένη στοιχείων, καθάπερ πρότερον εἴρηται. Ἔτι, εἰ ὑπερβαίνων λέγει τὰ γένη· οἷον, ὁ τὴν δικαιοσύνην ἕξιν ἰσότητος ποιητικήν, ἢ διανεμητικὴν τοῦ ἴσου. Ὑπερβαίνει γὰρ ὁ οὕτως ὁριζόμενος τὴν ἀρετήν. Ἀπολιπὼν οὖν τὸ τῆς δικαιοσύνης γένος οὐ λέγει τὸ τί ἦν εἶναι. Ἡ γὰρ οὐσία ἑκάστῳ μετὰ τοῦ γένους. Ἔστι δὲ τοῦτο ταὐτὸν τῷ μὴ εἰς τὸ ἐγγυτάτω γένος θεῖναι. Ὁ γὰρ εἰς τὸ ἐγγυτάτω θεὶς πάντα τὰ ἐπάνω εἴρηκεν· ἐπειδὴ πάντα τὰ ἐπάνω γένη τῶν ὑποκάτω κατηγορεῖται. Ὥστε ἢ εἰς τὸ ἐγγυτάτω γένος θετέον, ἢ πάσας τὰς διαφορὰς τῷ ἐπάνω γένει προσαπτέον, δι᾽ ὧν ὁρίζεται τὸ ἐγγυτάτω γένος. Οὕτω γὰρ οὐδὲν ἂν εἴη παραλελοιπώς, ἀλλ᾽ ἀντ᾽ ὀνόματος λόγῳ εἰρηκὼς ἂν εἴη τὸ ὑποκάτω γένος. Ὁ δ᾽ αὐτὸ μόνον τὸ ἐπάνω γένος εἴπας οὐ λέγει καὶ τὸ ὑποκάτω γένος. Ὁ γὰρ φυτὸν εἴπας οὐ λέγει δένδρον.

CAPUT VI.

Πάλιν, ἐπὶ τῶν διαφορῶν [ὁμοίως] σκεπτέον, εἰ καὶ τὰς διαφορὰς εἶπε τὰς τοῦ γένους. Εἰ γὰρ μὴ ταῖς τοῦ πράγματος ἰδίαις ὥρισται διαφοραῖς· ἢ καὶ ὅλως τοιοῦτον εἴρηκεν, ὃ μηδενὸς ἐνδέχεται διαφορὰν εἶναι· οἷον, τὸ ζῶον, ἢ τὴν οὐσίαν· δῆλον, ὅτι οὐχ ὥρισται· οὐδενὸς γὰρ διαφοραὶ τὰ εἰρημένα. 2. Σκοπεῖν δὲ καί, εἰ ἔστιν ἀντιδιῃρημένον τι τῇ εἰρημένῃ διαφορᾷ. Εἰ γὰρ μή ἐστι, δῆλον, ὅτι οὐκ ἂν εἴη ἡ εἰρημένη τοῦ γένους διαφορά· πᾶν γὰρ γένος ταῖς ἀντιδιῃρημέναις διαφοραῖς διαιρεῖται· καθάπερ τὸ ζῶον τῷ πεζῷ, καὶ τῷ πτηνῷ, καὶ τῷ ἐνύδρῳ, καὶ τῷ δίποδι. 3. Ἢ, εἰ ἔστι μὲν ἀντιδιῃρημένη διαφορά, μὴ ἀληθεύεται δὲ κατὰ τοῦ γένους· δῆλον, ὅτι οὐδετέρα ἂν εἴη τοῦ γένους διαφορά· πᾶσαι γὰρ αἱ ἀντιδιῃρημέναι διαφοραὶ ἀληθεύονται κατὰ τοῦ οἰκείου γένους. 4. Ὁμοίως δὲ καί, εἰ ἀληθεύεται μέν, μὴ ποιεῖ δὲ προστιθεμένη τῷ γένει εἶδος· δῆλον γάρ, ὅτι οὐκ ἂν εἴη αὕτη εἰδοποιὸς διαφορὰ τοῦ γένους· πᾶσα γὰρ εἰδοποιὸς διαφορὰ μετὰ τοῦ γένους εἶδος ποιεῖ. Εἰ δ᾽ αὕτη μή ἐστι διαφορά, οὐδ᾽ ἡ λεχθεῖσα, ἐπεὶ ταύτῃ ἀντιδιῄρηται. 5. Ἔτι, ἐὰν ἀποφάσει διαιρῇ τὸ γένος· καθάπερ τὴν γραμμὴν ὁριζόμενοι μῆκος ἀπλατὲς εἶναι. Οὐδὲν γὰρ ἄλλο σημαίνει, ἢ ὅτι οὐκ ἔχει πλάτος. Συμβήσεται οὖν, τὸ γένος μετέχειν τοῦ εἴδους· πᾶν γὰρ μῆκος ἢ ἀπλατές, ἢ πλάτος ἔχον ἐστίν· ἐπεὶ κατὰ παντὸς ἢ ἡ κατάφασις ἢ ἡ ἀπόφασις ἀληθεύεται. Ὥστε καὶ τὸ γένος τῆς γραμμῆς, μῆκος ὄν, ἢ ἀπλατές, ἢ πλάτος ἔχον ἔσται. Μῆκος δ᾽ ἀπλατὲς εἴδους ἐστὶ λόγος· ὁμοίως δὲ καὶ μῆκος πλάτος ἔχον. Τὸ γὰρ ἀπλατὲς καὶ τὸ πλάτος ἔχον διαφοραί εἰσιν· ἐκ δὲ τῆς διαφορᾶς καὶ τοῦ γένους ὁ τοῦ εἴδους ἐστὶ λόγος. Ὥστε τὸ γένος ἐπιδέχοιτ᾽ ἂν τὸν τοῦ εἴδους λόγον· ὁμοίως δὲ καὶ τὸν τῆς διαφορᾶς· ἐπειδὴ ἡ ἑτέρα τῶν εἰρημένων διαφορῶν ἐξ ἀνάγκης κατηγορεῖται τοῦ γένους. 6. Ἔστι δ᾽ ὁ εἰρημένος τόπος χρήσιμος πρὸς τοὺς τιθεμένους, ἰδέας εἶναι. Εἰ γάρ ἐστιν αὐτομῆκος, πῶς κατηγορηθήσεται κατὰ τοῦ γένους, ὅτι πλάτος ἔχον ἐστίν, ἢ ἀπλατές ἐστι; δεῖ γὰρ κατὰ παντὸς μήκους τὸ ἕτερον αὐτῶν ἀληθεύεσθαι, εἴπερ κατὰ τοῦ γένους ἀληθεύεσθαι μέλλει. Τοῦτο δ᾽ οὐ συμβαίνει. Ἔστι γὰρ ἀπλατῆ καὶ πλάτος ἔχοντα μήκη. Ὥστε πρὸς ἐκείνους μόνους χρήσιμος ὁ τόπος, ὅσοι τὸ γένος ἓν ἀριθμῷ φασιν εἶναι. Τοῦτο δὲ ποιοῦσιν οἱ τὰς ἰδέας [μόνον] τιθέμενοι. Αὐτομῆκος γὰρ καὶ αὐτοζῶον γένος φασὶν εἶναι. 7. Ἴσως δ᾽ ἐπ᾽ ἐνίων ἀναγκαῖον καὶ ἀποφάσει χρῆσθαι τὸν ὁριζόμενον. Οἷον, ἐπὶ τῶν στερήσεων. Τυφλὸν γάρ ἐστι τὸ μὴ ἔχον ὄψιν, ὅτε πέφυκεν ἔχειν. 8. Διαφέρει δ᾽ οὐδέν, ἀποφάσει διελεῖν τὸ γένος, ἢ τοιαύτῃ καταφάσει, ᾗ ἀπόφασιν ἀναγκαῖον ἀντιδιαιρεῖσθαι. Οἷον, εἰ μῆκος πλάτος ἔχον ὥρισται. Τῷ γὰρ πλάτος ἔχοντι τὸ μὴ ἔχον πλάτος ἀντιδιῄρηται, ἄλλο δ᾽ οὐδέν· ὥστε ἀποφάσει πάλιν διαιρεῖται τὸ γένος. 9. Πάλιν, εἰ τὸ εἶδος ὡς διαφορὰν ἀπέδωκε· καθάπερ οἱ τὸν προπηλακισμὸν ὕβριν μετὰ χλευασίας ὁριζόμενοι. Ἡ γὰρ χλευασία ὕβρις τις· ὥστ᾽ οὐ διαφορά, ἀλλ᾽ εἶδος, ἡ χλευασία. 10. Ἔτι, εἰ τὸ γένος ὡς διαφορὰν εἴρηκεν· οἷον, τὴν ἀρετὴν ἕξιν ἀγαθήν, ἢ σπουδαίαν. Γένος γὰρ τἀγαθὸν τῆς ἀρετῆς ἐστιν. Ἢ οὐ γένος τἀγαθόν, ἀλλὰ διαφορά; εἴπερ ἀληθές, ὅτι οὐκ ἐνδέχεται, ταὐτὸ ἐν δυσὶ γένεσιν εἶναι μὴ περιέχουσιν ἄλληλα. Οὔτε γὰρ τἀγαθὸν τὴν ἕξιν περιέχει, οὔθ᾽ ἡ ἕξις τἀγαθόν· οὐ γὰρ πᾶσα ἕξις ἀγαθόν· οὐδὲ πᾶν ἀγαθὸν ἕξις. Ὥστ᾽ οὐκ ἂν εἴη γένη ἀμφότερα. Εἰ οὖν ἡ ἕξις τῆς ἀρετῆς γένος, δῆλον, ὅτι τἀγαθὸν οὐ γένος, ἀλλὰ μᾶλλον διαφορά. Ἔτι, ἡ μὲν ἕξις τί ἐστι σημαίνει ἡ ἀρετή· τὸ δ᾽ ἀγαθὸν οὔ, τί ἐστιν, ἀλλὰ ποιόν· δοκεῖ δὲ ἡ διαφορὰ ποιόν τι σημαίνειν. 11. Ὁρᾶν δὲ καί, εἰ μὴ ποιόν τι, ἀλλὰ τόδε [τι] σημαίνει ἡ ἀποδοθεῖσα διαφορά· δοκεῖ γὰρ ποιόν τι πᾶσα διαφορὰ δηλοῦν. 12. Σκοπεῖν δὲ καί, εἰ κατὰ συμβεβηκὸς ὑπάρχει τῷ ὁριζομένῳ ἡ διαφορά. Οὐδεμία γὰρ διαφορὰ τῶν κατὰ συμβεβηκὸς ὑπαρχόντων ἐστί, καθάπερ οὐδὲ τὸ γένος· οὐ γὰρ ἐνδέχεται, τὴν διαφορὰν ὑπάρχειν τινί, καὶ μὴ ὑπάρχειν. 13. Ἔτι, εἰ κατηγορεῖται τοῦ γένους ἡ διαφορά, ἢ τὸ εἶδος, ἢ τῶν κάτωθέν τι τοῦ εἴδους· οὐκ ἂν εἴη ὡρισμένον. Οὐδὲν γὰρ τῶν εἰρημένων ἐνδέχεται τοῦ γένους κατηγορεῖσθαι· ἐπειδὴ τὸ γένος ἐπὶ πλεῖον πάντων λέγεται. 14. Πάλιν, εἰ κατηγορεῖται τὸ γένος τῆς διαφορᾶς· οὐ γὰρ κατὰ τῆς διαφορᾶς, ἀλλὰ καθ᾽ ὧν ἡ διαφορὰ τὸ γένος δοκεῖ κατηγορεῖσθαι· οἷον, τὸ ζῶον κατὰ τοῦ ἀνθρώπου, καὶ τοῦ βοός, καὶ τῶν ἄλλων πεζῶν ζώων, οὐκ αὐτῆς τῆς διαφορᾶς τῆς κατὰ τοῦ εἴδους λεγομένης. Εἰ γὰρ καθ᾽ ἑκάστης τῶν διαφορῶν τὸ ζῶον κατηγορηθήσεται, πολλὰ ζῶα τοῦ εἴδους ἂν κατηγοροῖτο· αἱ γὰρ διαφοραὶ τοῦ εἴδους κατηγοροῦνται. Ἔτι, διαφοραὶ πᾶσαι ἢ εἴδη ἢ ἄτομα ἔσται, εἴπερ εἴη ζῶα· ἕκαστον γὰρ τῶν ζώων ἢ εἶδός ἐστιν, ἢ ἄτομον. 15. Ὁμοίως δὲ σκεπτέον καί, εἰ τὸ εἶδος, ἢ τῶν ὑποκάτω τι τοῦ εἴδους, τῆς διαφορᾶς κατηγορεῖται· ἀδύνατον γάρ· ἐπειδὴ ἐπὶ πλέον ἡ διαφορὰ τῶν εἰδῶν λέγεται. Ἔτι, συμβήσεται, τὴν διαφορὰν εἶδος εἶναι, εἴπερ κα-

τηγορηθήσεταί τι αὐτῆς τῶν εἰδῶν. Εἰ γὰρ κατηγορεῖται ὁ ἄνθρωπος, δῆλον, ὅτι ἡ διαφορὰ ἄνθρωπός ἐστι. 16. Πάλιν, εἰ μὴ πρότερον ἡ διαφορὰ τοῦ εἴδους. Τοῦ μὲν γὰρ γένους ὕστερον, τοῦ δὲ εἴδους πρότερον τὴν διαφορὰν δεῖ εἶναι. 17. Σκοπεῖν δὲ καὶ, εἰ ἑτέρου γένους ἡ ῥηθεῖσα διαφορὰ, μηδὲ περιεχομένου, μηδὲ περιέχοντος. Οὐ δοκεῖ γὰρ ἡ αὐτὴ διαφορὰ δύο γενῶν εἶναι μὴ περιεχόντων ἄλληλα. Εἰ δὲ μὴ, συμβήσεται, καὶ εἶδος τὸ αὐτὸ ἐν δυσὶ γένεσιν εἶναι μὴ περιέχουσιν ἄλληλα. Ἐπιφέρει γὰρ ἑκάστη τῶν διαφορῶν τὸ οἰκεῖον γένος· καθάπερ τὸ πεζὸν καὶ τὸ δίπουν τὸ ζῶον συνεπιφέρει. Ὥστε, εἰ, καθ' οὗ ἡ διαφορὰ, καὶ τῶν γενῶν ἑκάτερον· δῆλον [οὖν], ὅτι τὸ εἶδος ἐν δυσὶ γένεσιν οὐ περιέχουσιν ἄλληλα. 18. Ἢ οὐκ ἀδύνατον τὴν αὐτὴν διαφορὰν δύο γενῶν εἶναι μὴ περιεχόντων ἄλληλα· ἀλλὰ προσθετέον, μηδ' ἄμφω ὑπὸ ταὐτὸ ὄντων; τὸ γὰρ πεζὸν ζῶον καὶ τὸ πτηνὸν ζῶον γένη ἐστὶν οὐ περιέχοντα ἄλληλα, καὶ ἀμφοτέρων αὐτῶν τὸ δίπουν ἐστὶ διαφορά· ὥστε προσθετέον, ὅτι μηδ' ὑπὸ τὸ αὐτὸ ὄντων ἄμφω. Ταῦτα γὰρ ἄμφω ὑπὸ τὸ ζῶόν ἐστι. 19. Δῆλον δὲ καὶ, ὅτι οὐκ ἀνάγκη, τὴν διαφορὰν πᾶν τὸ οἰκεῖον ἐπιφέρειν γένος· ἐπεὶ ἐνδέχεται, τὴν αὐτὴν δύο γενῶν εἶναι μὴ περιεχόντων ἄλληλα· ἀλλὰ τὸ ἕτερον μόνον ἀνάγκη συνεπιφέρειν, καὶ τὰ ἐπάνω τούτου πάντα· καθάπερ τὸ δίπουν τὸ πτηνὸν ἢ τὸ πεζὸν συνεπιφέρει ζῶον. 20. Ὁρᾷν δὲ καὶ, εἰ τὸ ἔν τινι [ὡς] διαφορὰν ἀποδέδωκεν οὐσίας. Οὐ δοκεῖ γὰρ διαφέρειν οὐσία οὐσίας τῷ ποῦ εἶναι. Διὸ καὶ τοῖς τῷ πεζῷ καὶ τῷ ἐνύδρῳ διαιροῦσι τὸ ζῶον ἐπιτιμῶσιν, ὡς τὸ πεζὸν καὶ τὸ ἔνυδρον ποῦ σημαῖνον. Ἢ ἐπὶ μὲν τούτων οὐκ ὀρθῶς ἐπιτιμῶσιν; οὐ γὰρ ἔν τινι, οὐδὲ ποῦ, σημαίνει τὸ ἔνυδρον καὶ τὸ χερσαῖον, ἀλλὰ ποιόν τι. Καὶ γὰρ ἂν ᾖ ἐν τῷ ξηρῷ, ὁμοίως ἔνυδρον. Ὁμοίως δὲ τὸ χερσαῖον, κἂν ἐν ὑγρῷ, χερσαῖον, ἀλλ' οὐκ ἔνυδρον ἔσται. Ἀλλ' ὅμως ἐάν ποτε σημαίνῃ τὸ ἔν τινι ἡ διαφορὰ, δῆλον, ὅτι διημαρτηκὼς ἔσται. 21. Πάλιν, εἰ τὸ πάθος διαφορὰν ἀποδέδωκε. Πᾶν γὰρ πάθος μᾶλλον γινόμενον ἐξίστησι τῆς οὐσίας· ἡ δὲ διαφορὰ οὐ τοιοῦτον· μᾶλλον γὰρ σώζειν δοκεῖ ἡ διαφορὰ, οὗ ἐστι διαφορά. Καὶ ἁπλῶς ἀδύνατον, εἶναι ἄνευ τῆς οἰκείας διαφορᾶς ἕκαστον· πεζοῦ γὰρ μὴ ὄντος, οὐκ ἔσται ἄνθρωπος. 22. Ἁπλῶς δ' εἰπεῖν, καθ' ὅσα ἀλλοιοῦται τὸ ἔχον, οὐδὲν τούτων διαφορὰ ἐκείνου· ἅπαντα γὰρ τὰ τοιαῦτα μᾶλλον γινόμενα ἐξίστησι τῆς οὐσίας· ὥστ', εἴ τινα τοιαύτην διαφορὰν ἀπέδωκεν, ἡμάρτηκεν· ἁπλῶς γὰρ οὐκ ἀλλοιούμεθα κατὰ τὰς διαφοράς. 23. Καὶ, εἴ τινος τῶν πρός τι μὴ πρὸς ἄλλο τι τὴν διαφορὰν ἀποδέδωκε. Τῶν γὰρ πρός τι καὶ αἱ διαφοραὶ πρός τι· καθάπερ καὶ ἐπὶ τῆς ἐπιστήμης· θεωρητικὴ γὰρ, καὶ πρακτικὴ, καὶ ποιητικὴ λέγεται· ἕκαστον δὲ τούτων πρός τι σημαίνει· θεωρητικὴ γάρ τινος, καὶ ποιητική τινος, καὶ πρακτικὴ [τινος]. 24. Σκοπεῖν δὲ καὶ, εἰ πρὸς ὃ πέφυκεν ἕκαστον τῶν πρός τι ἀποδίδωσιν ὁ ὁριζόμενος· ἐνίοις μὲν γὰρ πρὸς ὃ πέφυκεν ἕκαστον τῶν πρός τι μόνον ἐστὶ χρῆσθαι· πρὸς ἄλλο δ' οὐδέν· οἷον, τῇ ὄψει πρὸς τὸ ἰδεῖν μόνον. Ἐνίοις δὲ καὶ πρὸς ἄλλο τι· οἷον, τῇ στλεγγίδι κἂν ἀρύσαιτό τις· ἀλλ' ὅμως, εἴ τις ὁρίσαιτο τὴν στλεγγίδα ὄργανον πρὸς τὸ ἀρύειν, ἡμάρτηκεν· οὐ γὰρ πρὸς τοῦτο πέφυκεν. Ὅρος δὲ τοῦτο, πρὸς ὃ πέφυκεν, ἐφ' ὃ ἂν χρήσαιτο ὁ φρόνιμος, ᾗ φρόνιμος, καὶ ἡ περὶ ἕκαστον οἰκεία ἐπιστήμη. 25. Ἔτι, εἰ μὴ τοῦ πρώτου ἀπέδωκεν, ὅταν τυγχάνῃ πρὸς πλείω λεγόμενον·

οἷον, τὴν φρόνησιν ἀρετὴν ἀνθρώπου, ἢ ψυχῆς, καὶ μὴ τοῦ λογιστικοῦ. Πρώτου γὰρ τοῦ λογιστικοῦ ἀρετὴ ἡ φρόνησις· κατὰ γὰρ τοῦτο καὶ ἡ ψυχὴ, καὶ ὁ ἄνθρωπος φρονεῖν λέγεται. 26. Ἔτι, εἰ μὴ δεκτικόν ἐστιν, οὗ εἴρηται τὸ ὡρισμένον πάθος, ἢ διάθεσις, ἢ ὁτιοῦν ἄλλο, ἡμάρτηκε. Πᾶσα γὰρ διάθεσις καὶ πᾶν πάθος ἐν ἐκείνῳ πέφυκε γίνεσθαι, οὗ ἐστι διάθεσις, ἢ πάθος· καθάπερ καὶ ἡ ἐπιστήμη ἐν ψυχῇ, διάθεσις οὖσα ψυχῆς. Ἐνίοτε δὲ διαμαρτάνουσιν ἐν τοῖς τοιούτοις· οἷον, ὅσοι λέγουσιν, ὅτι ὁ ὕπνος ἐστὶν ἀδυναμία αἰσθήσεως· καὶ ἡ ἀπορία ἰσότης ἐναντίων λογισμῶν· καὶ ἡ ἀλγηδὼν διάστασις τῶν συμφύτων μερῶν μετὰ βίας· οὔτε γὰρ ὁ ὕπνος ὑπάρχει τῇ αἰσθήσει· ἔδει δ', εἴπερ ἀδυναμία αἰσθήσεώς ἐστι[...]. Ὁμοίως δ' οὐδ' ἡ ἀπορία ὑπάρχει τοῖς ἐναντίοις λογισμοῖς· οὐδ' ἡ ἀλγηδὼν τοῖς συμφύτοις μέρ[εσιν] [ὑπάρχει]· ἀλγήσει γὰρ τὰ ἄψυχα, εἴπερ ἀλγηδ[ὼν] αὐτοῖς παρέσται. Τοιοῦτος δὲ καὶ ὁ τῆς ὑγι[είας] ὁρισμὸς, εἴπερ συμμετρία θερμῶν καὶ ψυχ[ρῶν] ἐστιν· ἀνάγκη γὰρ, ὑγιαίνειν τὰ θερμὰ καὶ ψυχ[ρά]· ἡ γὰρ ἑκάστου συμμετρία ἐν ἐκείνοις ὑπάρχει, [...] ἐστι συμμετρία· ὥστε ἡ ὑγίεια ὑπάρχοι ἂν αὐτ[...]. 27. Ἔτι, τὸ ποιούμενον εἰς τὸ ποιητικὸν, ἢ ἀνάπα[λιν] συμβαίνει τιθέναι τοῖς οὕτως ὁριζομένοις. Οὐ γὰρ ἐ[στιν] ἀλγηδὼν ἡ διάστασις τῶν συμφύτων μερῶν, ἀλ[λὰ] ποιητικὸν ἀλγηδόνος· οὐδ' ἡ ἀδυναμία τῆς αἰσθ[ήσεως] ὁ ὕπνος, ἀλλὰ ποιητικὸν θάτερον θατέρου. Ἤτοι [γὰρ] διὰ τὴν ἀδυναμίαν ὑπνοῦμεν, ἢ διὰ τὸν ὕπνον ἀδυ[να]τοῦμεν. Ὁμοίως δὲ καὶ τῆς ἀπορίας δόξειεν ἂν ποιη[τι]κὸν εἶναι ἡ τῶν ἐναντίων ἰσότης λογισμῶν. Ὅταν [γὰρ] ἐπ' ἀμφότερα λογιζομένοις ἡμῖν ὁμοίως ἅπαντα φ[αί]νηται καθ' ἑκάτερον γίνεσθαι, ἀποροῦμεν, ὁπότερ[ον] πράξωμεν. 28. Ἔτι, κατὰ τοὺς χρόνους πάντας [...]σκοπεῖν, εἴπου διαφωνεῖ· οἷον, εἰ τὸ ἀθάνατον [...]σατο ζῶον ἄφθαρτον νῦν εἶναι. Τὸ γὰρ νῦν ἄφ[θαρ]τον ζῶον νῦν ἀθάνατον ἔσται. Ἢ ἐπὶ μὲν τού[των οὐ] συμβαίνει; ἀμφίβολον γὰρ τὸ νῦν ἄφθαρτο[ν]. Ἢ γὰρ, ὅτι οὐκ ἔφθαρται νῦν, σημαίνει, ἢ [...] δυνατὸν φθαρῆναι νῦν, ἢ ὅτι τοιοῦτόν ἐστι νῦν, [...] μηδέποτε φθαρῆναι. Ὅταν οὖν λέγωμεν, ὅτι ἄφ[θαρ]τον νῦν ἐστι ζῶον, οὐ τοῦτο λέγομεν, ὅτι νῦν το[ιοῦ]τόν ἐστι ζῶον, ἀλλ' οἷον μηδέποτε φθαρῆναι. Τ[οῦ]το δὲ τῷ ἀθανάτῳ ταὐτὸν ἦν. Ὥστε οὐ συμβ[αίνει] νῦν αὐτὸ ἀθάνατον εἶναι. Ἀλλ' ὅμως, ἐάν ποτ[ε συμ]βαίνῃ, τὸ μὲν κατὰ τὸν λόγον ἀποδοθὲν ὑπά[ρχειν] νῦν, ἢ πρότερον· τὸ δὲ κατὰ τοὔνομα μὴ ὑπάρ[χειν,] οὐκ ἂν εἴη ταὐτόν. Χρηστέον οὖν τῷ τόπῳ, κα[θά]περ εἴρηται.

CAPUT VII.

Σκεπτέον δὲ καὶ, εἰ καθ' ἕτερόν τι μᾶλλον [...]ται τὸ ὁρισθὲν, ἢ κατὰ τὸν ἀποδοθέντα λόγον. [...] εἰ ἡ δικαιοσύνη δύναμις τοῦ ἴσου διανεμητική· [...]ος γὰρ μᾶλλον ὁ προαιρούμενος τὸ ἴσον διανέμ[ειν ...] δυναμένου. Ὥστε οὐκ ἂν εἴη ἡ δικαιοσύνη δύ[ναμις] τοῦ ἴσου διανεμητική· καὶ γὰρ δίκαιος εἴη ἂν [...]στα ὁ δυνάμενος τὸ ἴσον διανεῖμαι. 2. Ἔτι, εἰ τ[ὸ μὲν] πρᾶγμα δέχεται τὸ μᾶλλον, τὸ δὲ κατὰ τὸν λόγο[ν ἀπο]δοθὲν μὴ δέχεται· ἢ ἀνάπαλιν τὸ μὲν κατὰ τὸν [λόγον] ἀποδοθὲν δέχεται, τὸ δὲ πρᾶγμα μή. Δεῖ γὰ[ρ] ἀμφότερα δέχεσθαι, ἢ μηδέτερον, εἴπερ δὴ τα[ὐτόν] ἐστι τὸ κατὰ τὸν λόγον ἀποδοθὲν τῷ πράγματ[ι]. Ἔτι, εἰ δέχεται μὲν ἀμφότερα τὸ μᾶλλον, μὴ ἅ[μα δὲ] τὴν ἐπίδοσιν ἀμφότερα λαμβάνει. Οἷον, εἰ [...]

ἐπιθυμία συνουσίας ἐστίν. Ὁ γὰρ μᾶλλον ἐρῶν οὐ μᾶλλον ἐπιθυμεῖ τῆς συνουσίας. Ὥστε οὐχ ἅμα ἀμφότερα τὸ μᾶλλον ἐπιδέχεται. Ἔδει δέ γε, εἴπερ ταὐτὸν ἦν. 4. Ἔτι, εἰ, δύο τινῶν προτεθέντων, καθ' οὗ τὸ πρᾶγμα μᾶλλον λέγεται, τὸ κατὰ τὸν λόγον ἧττον λέγεται. Οἷον, εἰ τὸ πῦρ ἐστι σῶμα τὸ λεπτομερέστατον· πῦρ μὲν γὰρ μᾶλλον ἡ φλόξ ἐστι τοῦ φωτός· σῶμα δὲ τὸ λεπτομερέστατον ἧττον ἡ φλὸξ τοῦ φωτός· ἔδει δ' ἀμφότερα μᾶλλον τῷ αὐτῷ ὑπάρχειν, εἴπερ ταὐτὰ ἦν. 5. Πάλιν, εἰ τὸ μὲν ὁμοίως ἀμφοτέροις ὑπάρχει τοῖς προτεθεῖσι· τὸ δ' ἕτερον μὴ ὁμοί-ς ἀμφοτέροις, ἀλλὰ τῷ ἑτέρῳ μᾶλλον. 6. Ἔτι, ἐὰν ρὸς δύο τὸν ὁρισμὸν ἀποδῷ καθ' ἑκάτερον. Οἷον, ὸ καλὸν τὸ δι' ὄψεως, ἢ τὸ δι' ἀκοῆς ἡδύ· καὶ τὸ ὂν ὸ δυνατὸν παθεῖν, ἢ ποιῆσαι. Ἅμα γὰρ ταὐτὸ καλόν τε καὶ οὐ καλὸν ἔσται. Ὁμοίως δὲ καὶ ὄν τε καὶ κ ὄν. Τὸ γὰρ δι' ἀκοῆς ἡδὺ ταὐτὸν τῷ καλῷ ἔσται· τε τὸ μὴ ἡδὺ δι' ἀκοῆς ταὐτὸν τῷ οὐ καλῷ· τοῖς ρ αὐτοῖς καὶ τὰ ἀντικείμενα ταὐτά. Ἀντίκειται τῷ μὲν καλῷ τὸ οὐ καλόν· τῷ δὲ δι' ἀκοῆς ἡδεῖ τὸ χ ἡδὺ δι' ἀκοῆς. Δῆλον οὖν, ὅτι ταὐτὸν τὸ οὐχ ὺ δι' ἀκοῆς τῷ οὐ καλῷ. Εἰ οὖν τι ἐστὶ δι' ὄψεως ἡδὺ, δι' ἀκοῆς δὲ μὴ, καλόν τε καὶ οὐ καλὸν ἔσται· οίως δὲ δείξομεν καὶ, διότι ταὐτὸν ὄν τε καὶ οὐκ ὂν ιν. 7. Ἔτι, καὶ τῶν γενῶν, καὶ τῶν διαφορῶν, καὶ ἄλλων ἁπάντων τῶν ἐν τοῖς ὁρισμοῖς ἀποδιδομέ-ν, λόγους ἀντὶ τῶν ὀνομάτων ποιοῦντα σκοπεῖν, εἴ τι αφωνεῖ.

CAPUT VIII.

Ἐὰν δ' ᾖ πρός τι τὸ ὁριζόμενον ἢ καθ' αὑτὸ, ἢ ὰ τὸ γένος, σκοπεῖν, εἰ μὴ εἴρηται ἐν τῷ ὁρισμῷ, ὸς ὃ λέγεται ἢ καθ' αὑτὸ, ἢ κατὰ τὸ γένος· οἷον, τὴν ἐπιστήμην ὡρίσατο ὑπόληψιν ἀμετάπειστον· ἢ βούλησιν ὄρεξιν ἄλυπον. Παντὸς γὰρ τοῦ πρός ἡ οὐσία πρὸς ἕτερον· ἐπειδὴ ταὐτὸν ἦν ἑκάστῳ τῶν ς τι τὸ εἶναι, ὅπερ τὸ πρός τί πως ἔχειν. Ἔδει τὴν ἐπιστήμην εἰπεῖν ὑπόληψιν ἐπιστητοῦ· καὶ τὴν λησιν ὄρεξιν ἀγαθοῦ. Ὁμοίως δὲ καὶ, εἰ τὴν ματικὴν ὡρίσατο ἐπιστήμην γραμμάτων· ἔδει ἢ πρὸς ὃ αὐτὸ λέγεται, ἢ πρὸς ὅ ποτε τὸ γένος, τῷ ὁρισμῷ ἀποδίδοσθαι. 2. Ἢ, εἴ τινος πρός τι ου μὴ πρὸς τὸ τέλος ἀποδέδοται. Τέλος δ' στῳ τὸ βέλτιστον, ἢ οὗ χάριν τἄλλα. Ῥητέον ἢ τὸ βέλτιστον, ἢ τὸ ἔσχατον· οἷον, τὴν ἐπιθυ- οὐχ ἡδέος, ἀλλ' ἡδονῆς· ταύτης γὰρ χάριν καὶ ἡδὺ αἱρούμεθα. 3. Σκοπεῖν δὲ καὶ, εἰ γένεσίς ι, πρὸς ὃ ἀποδέδωκεν, ἢ ἐνέργεια· οὐδὲν γὰρ τῶν ούτων τέλος. Μᾶλλον γὰρ τὸ ἐνηργηκέναι καὶ τὸ γενῆσθαι τέλος, ἢ τὸ γίνεσθαι καὶ ἐνεργεῖν. Ἢ ἐπὶ πάντων ἀληθὲς τὸ τοιοῦτον; σχεδὸν γὰρ οἱ ίστοι ἥδεσθαι μᾶλλον βούλονται, ἢ πεπαῦσθαι μενοι. Ὥστε τὸ ἐνεργεῖν τέλος ἂν μᾶλλον ποι-το τοῦ ἐνηργηκέναι. 4. Πάλιν ἐπ' ἐνίων, εἰ μὴ ρικε, τοῦ ποσοῦ, ἢ τοῦ ποιοῦ, ἢ ποῦ, ἢ κατὰ τὰς ας διαφοράς. Οἷον, φιλότιμος, ὁ ποίας καὶ ὁ πό-ς ὀρεγόμενος τιμῆς. [Πάντες γὰρ ὀρέγονται τι-.] Ὥστ' οὐκ ἀπόχρη, φιλότιμον εἰπεῖν τὸν ὀρεγό-ον τιμῆς· ἀλλὰ προσθετέον τὰς εἰρημένας διαφο-. Ὁμοίως δὲ καὶ, φιλοχρήματος, ὁ πόσων ὀρεγό-ς χρημάτων· ἢ ἀκρατὴς, ὁ περὶ ποίας ἡδονάς. γὰρ ὁ ὑφ' οἱασποτοῦν ἡδονῆς κρατούμενος ἀκρα- λέγεται, ἀλλ' ὁ ὑπό τινος. Ἢ πάλιν, ὡς ὁρίζον- τὴν νύκτα σκιὰν γῆς· ἢ τὸν σεισμὸν κίνησιν γῆς· ἢ τὸ νέφος πύκνωσιν ἀέρος· ἢ τὸ πνεῦμα κίνησιν ἀέρος. Προσθετέον γὰρ πόσου, καὶ ποίου, καὶ ποῦ, καὶ ὑπὸ τίνος. Ὁμοίως δὲ καὶ ἐπὶ τῶν ἄλλων τῶν τοιούτων· ἀπολείπων γὰρ διαφορὰν ἡντιναοῦν οὐ λέγει τὸ τί ἦν εἶναι. Δεῖ δ' ἀεὶ πρὸς τὸ ἐνδεὲς ἐπιχειρεῖν. Οὐ γὰρ ὁπωσοῦν γῆς κινηθείσης, οὐδ' ὁποσησοῦν, σεισμὸς ἔσται· ὁμοίως δ' οὐδ' ἀέρος ὁπωσοῦν, οὐδ' ὁποσουοῦν κινηθέντος, πνεῦμα [ἔσται]. 5. Ἔτι, ἐπὶ τῶν ὀρέξεων, εἰ μὴ πρόσκειται τὸ φαινόμενον· καὶ ἐφ' ὅσων ἄλλων ἁρμόττει· οἷον, ὅτι ἡ βούλησις ὄρεξις ἀγαθοῦ· ἡ δ' ἐπιθυμία ὄρεξις ἡδέος· ἀλλὰ μὴ φαινομένου ἀγαθοῦ, ἢ ἡδέος· πολλάκις γὰρ λανθάνει τοὺς ὀρεγομένους, ὅτι ἀγαθὸν, ἢ ἡδύ ἐστιν· [ὥστ' οὐκ ἀναγκαῖον, ἀγαθὸν, ἢ ἡδὺ εἶναι,] ἀλλὰ φαινόμενον μόνον. Ἔδει οὖν οὕτω καὶ τὴν ἀπόδοσιν ποιήσασθαι. 6. Ἐὰν δὲ καὶ ἀποδῷ τὸ εἰρημένον, ἐπὶ τὰ εἴδη ἀκτέον τὸν τιθέμενον ἰδέας εἶναι· οὐ γάρ ἐστιν ἰδέα φαινομένου [οὐδενός]· τὸ δ' εἶδος πρὸς τὸ εἶδος δοκεῖ λέγεσθαι· οἷον, αὐτοεπιθυμία αὐτοηδέος· καὶ αὐτοβούλησις αὐτοαγαθοῦ. Φαινομένου δὲ ἀγαθοῦ οὐκ ἔσται αὐτοβούλησις· οὐδὲ φαινομένου ἡδέος αὐτοεπιθυμία· ἄτοπον γὰρ, τὸ εἶναι αὐτοφαινόμενον ἀγαθὸν, ἢ ἡδύ.

CAPUT IX.

Ἔτι, ἐὰν μὲν ᾖ τῆς ἕξεως ὁ ὁρισμὸς, σκοπεῖν ἐπὶ τοῦ ἔχοντος· ἐὰν δὲ τοῦ ἔχοντος, ἐπὶ τῆς ἕξεως. Ὁμοίως δὲ καὶ ἐπὶ τῶν ἄλλων τῶν τοιούτων. Οἷον, εἰ τὸ ἡδὺ, ὅπερ ὠφέλιμον· καὶ ὁ ἡδόμενος ὠφελούμενος. Καθόλου δὲ εἰπεῖν ἐν τοῖς τοιούτοις ὁρισμοῖς τρόπον τινὰ πλείω ἑνὸς συμβαίνει τὸν ὁριζόμενον ὁρίζεσθαι· ὁ γὰρ τὴν ἐπιστήμην ὁριζόμενος τρόπον τινὰ καὶ τὴν ἄγνοιαν ὁρίζεται· ὁμοίως δὲ καὶ τὸ ἐπιστῆμον καὶ τὸ ἀνεπιστῆμον· καὶ τὸ ἐπίστασθαι καὶ τὸ ἀγνοεῖν. Τοῦ γὰρ πρώτου δήλου γενομένου, τρόπον τινὰ καὶ τὰ λοιπὰ δῆλα γίνονται. Σκεπτέον οὖν ἐπὶ πάντων τῶν τοιούτων, μή τι διαφωνῇ, στοιχείοις χρώμενον τοῖς ἐκ τῶν ἐναντίων καὶ τῶν συστοίχων. 2. Ἔτι, ἐπὶ τῶν πρός τι σκοπεῖν, εἰ, πρὸς ὃ τὸ γένος ἀποδίδοται, καὶ τὸ εἶδος πρὸς ἐκεῖνό τι ἀποδίδοται. Οἷον, εἰ ἡ ὑπόληψις πρὸς τὸ ὑποληπτόν· καὶ ἡ τὶς ὑπόληψις πρός τι ὑποληπτόν· καὶ εἰ τὸ πολλαπλάσιον πρὸς τὸ πολλοστημόριον· καὶ τὸ τὶ πολλαπλάσιον πρὸς τὸ τὶ πολλοστημόριον. Εἰ γὰρ μὴ οὕτως ἀποδίδοται, δῆλον, ὅτι ἡμάρτηται. 3. Ὁρᾶν δὲ καὶ, εἰ τοῦ ἀντικειμένου ὁ ἀντικείμενος λόγος· οἷον, εἰ τοῦ ἡμίσεος ὁ ἀντικείμενος τῷ τοῦ διπλασίου. Εἰ γὰρ [τὸ] διπλάσιον τὸ [ἐν] ἴσῳ ὑπερέχον· ἥμισυ τὸ [ἐν] ἴσῳ ὑπερεχόμενον. 4. Καὶ ἐπὶ τῶν ἐναντίων δ' ὡσαύτως. Ὁ γὰρ ἐναντίος τοῦ ἐναντίου λόγος ἔσται κατὰ μίαν τινὰ τῶν ἐναντίων συμπλοκήν. Οἷον, εἰ ὠφέλιμον τὸ ποιητικὸν ἀγαθοῦ· βλαβερὸν τὸ ποιητικὸν κακοῦ, ἢ τὸ φθαρτικὸν ἀγαθοῦ. Θάτερον γὰρ τούτων ἀναγκαῖον ἐναντίον εἶναι τῷ ἐξ ἀρχῆς ῥηθέντι, εἰ οὖν μηδέτερον ἐναντίον τῷ ἐξ ἀρχῆς ῥηθέντι· δῆλον, ὅτι οὐδέτερος ἂν εἴη τῶν ὕστερον ἀποδοθέντων τοῦ ἐναντίου λόγος. Ὥστ' οὐδ' ὁ ἐξ ἀρχῆς ἀποδοθεὶς ὀρθῶς ἀποδέδοται. 5. Ἐπεὶ δ' ἔνια τῶν ἐναντίων στερήσει θατέρου λέγονται (οἷον, ἡ ἀνισότης στέρησις ἰσότητος δοκεῖ εἶναι· ἄνισα γὰρ τὰ μὴ ἴσα λέγεται·) δῆλον, ὅτι τὸ μὲν κατὰ στέρησιν λεγόμενον ἐναντίον ἀναγκαῖον ὁρίζεσθαι διὰ θατέρου· τὸ δὲ λοιπὸν οὐκέτι δεῖ διὰ τοῦ κατὰ στέρησιν λεγομένου ὁρίζεσθαι· οὐ γὰρ ἐνδέχεται ἑκάτερον δι' ἑκατέρου γνωρίζεσθαι. Ἐπι-

σκεπτέον οὖν ἐν τοῖς ἐναντίοις τὴν τοιαύτην ἁμαρτίαν· οἷον, εἴ τις ὁρίσαιτο τὴν ἰσότητα [εἶναι τὸ] ἐναντίον ἀνισότητι· διὰ γὰρ τοῦ κατὰ στέρησιν λεγομένου ὁρίζεται. 6. Ἔτι, τὸν οὕτως ὁριζόμενον ἀναγκαῖον αὐτῷ τῷ ὁριζομένῳ χρῆσθαι. Δῆλον δὲ τοῦτο, ἐὰν μεταληφθῇ ἀντὶ τοῦ ὀνόματος ὁ λόγος. Ἐπειδὴ γὰρ ἡ ἀνισότης οὐδὲν διαφέρει, καὶ ἡ στέρησις ἰσότητος· ἔσται [ἡ] ἰσότης τὸ ἐναντίον στερήσει ἰσότητος. Ὥστ᾽ αὐτῷ ἂν εἴη κεχρημένος. 7. Ἐὰν δὲ μηδέτερον τῶν ἐναντίων κατὰ στέρησιν λέγεται, ἀποδοθῇ δ᾽ ὁ λόγος ὁμοίως· οἷον, ἀγαθὸν τὸ ἐναντίον κακῷ· δῆλον, ὅτι κακὸν τὸ ἐναντίον ἀγαθῷ ἔσται· τῶν γὰρ οὕτως ἐναντίων ὁμοίως ὁ λόγος ἀποδοτέος. Ὥστε πάλιν αὐτῷ τῷ ὁριζομένῳ συμβαίνει χρῆσθαι. Ἐνυπάρχει γὰρ ἐν τῷ τοῦ κακοῦ λόγῳ τὸ ἀγαθόν. Ὥστ᾽, εἰ ἀγαθόν ἐστι τὸ τῷ κακῷ ἐναντίον, τὸ δὲ κακὸν οὐδὲν διαφέρει, ἢ τὸ τῷ ἀγαθῷ ἐναντίον· ἔσται ἀγαθὸν τὸ ἐναντίον τῷ τοῦ ἀγαθοῦ ἐναντίῳ. Δῆλον οὖν, ὅτι αὐτῷ κέχρηται. 8. Ἔτι, εἰ τὸ κατὰ στέρησιν λεγόμενον ἀποδιδοὺς μὴ ἀπέδωκεν, οὗ ἐστιν ἡ στέρησις· οἷον, τῆς ἕξεως, ἢ τοῦ ἐναντίου, ἢ ὁτουοῦν ἐστι στέρησις· καὶ εἰ μὴ ἐν ᾧ πέφυκε γίνεσθαι προσέθηκεν, ἢ ἁπλῶς, ἢ ἐν ᾧ πρώτῳ πέφυκε γίνεσθαι· οἷον, εἰ τὴν ἄγνοιαν εἰπὼν στέρησιν μὴ ἐπιστήμης στέρησιν εἶπεν· ἢ μὴ προσέθηκεν ἐν ᾧ πέφυκε γίνεσθαι· ἢ προσθεὶς μὴ ἐν ᾧ πρώτῳ ἀπέδωκεν· οἷον, ὅτι οὐκ ἐν τῷ λογιστικῷ, ἀλλ᾽ ἐν ἀνθρώπῳ, ἢ ψυχῇ. Ἐὰν γὰρ ὁτιοῦν τούτων μὴ ποιήσῃ, ἡμάρτηκεν. Ὁμοίως δὲ καί, εἰ τὴν τυφλότητα μὴ ὄψεως στέρησιν ἐν ὀφθαλμῷ εἶπε· δεῖ γὰρ τὸν καλῶς ἀποδιδόντα τὸ τί ἐστι καί, τίνος ἐστὶν ἡ στέρησις, ἀποδοῦναι, καὶ τί ἐστι τὸ ἐστερημένον. 9. Ὁρᾷν δὲ καί, εἰ, μὴ λεγομένου κατὰ στέρησιν, στερήσει ὡρίσατο· οἷον καὶ ἐπὶ τῆς ἀγνοίας δόξειεν ἂν ὑπάρχειν ἡ τοιαύτη ἁμαρτία τοῖς μὴ κατ᾽ ἀπόφασιν τὴν ἄγνοιαν λέγουσι. Τὸ γὰρ μὴ ἔχον ἐπιστήμην οὐ δοκεῖ ἀγνοεῖν, ἀλλὰ μᾶλλον τὸ διηπατημένον. Διὸ οὔτε τὰ ἄψυχα, οὔτε τὰ παιδία φαμὲν ἀγνοεῖν. Ὥστ᾽ οὐ κατὰ στέρησιν ἐπιστήμης ἡ ἄγνοια λέγεται.

CAPUT X.

Ἔτι, εἰ τῶν ὁμοίων τοῦ ὀνόματος πτώσεων αἱ ὅμοιαι τοῦ λόγου πτώσεις ἐφαρμόττουσιν. Οἷον, εἰ ὠφέλιμον τὸ ποιητικὸν ὑγιείας· ὠφελίμως τὸ ποιητικῶς ὑγιείας· καὶ ὠφεληκὸς τὸ πεποιηκὸς ὑγίειαν. 2. Σκοπεῖν δὲ καί, ἐπὶ τὴν ἰδέαν εἰ ἐφαρμόσει ὁ λεχθεὶς ὅρος. Ἐπ᾽ ἐνίων γὰρ οὐ συμβαίνει. Οἷον, ὡς Πλάτων ὁρίζεται, τὸ θνητὸν προσάπτων ἐν τοῖς τῶν ζώων ὁρισμοῖς. Ἡ γὰρ ἰδέα οὐκ ἔσται θνητή, οἷον, αὐτοάνθρωπος· ὥστε οὐκ ἐφαρμόσει ὁ λόγος ἐπὶ τὴν ἰδέαν. Ἁπλῶς δ᾽ οἷς πρόσκειται τὸ ποιητικόν, ἢ παθητικόν, ἀνάγκη, διαφωνεῖν ἐπὶ τῆς ἰδέας τὸν ὅρον· ἀπαθεῖς γὰρ καὶ ἀκίνητοι δοκοῦσιν αἱ ἰδέαι [τοῖς λέγουσιν ἰδέας] εἶναι. Πρὸς δὲ τούτους καὶ οἱ τοιοῦτοι λόγοι χρήσιμοι. 3. Ἔτι, εἰ τῶν καθ᾽ ὁμωνυμίαν λεγομένων ἕνα λόγον κοινὸν ἁπάντων ἀπέδωκε. Συνώνυμα γάρ, ὧν εἷς ὁ κατὰ τοὔνομα λόγος. Ὥστ᾽ οὐδενὸς τῶν ὑπὸ τοὔνομα ὁ ἀποδοθεὶς ὅρος· ἐπειδὴ ὁμοίως ἐπὶ πᾶν τὸ ὁμώνυμον ἐφαρμόττει. 4. Πέπονθε δὲ τοῦτο καὶ ὁ Διονυσίου τῆς ζωῆς ὅρος, εἴπερ ἐστὶ κίνησις γένους θρεπτοῦ σύμφυτος παρακολουθοῦσα· οὐδὲν γὰρ μᾶλλον τοῦτο τοῖς ζώοις, ἢ τοῖς φυτοῖς ὑπάρχει· ἡ δὲ ζωὴ οὐ καθ᾽ ἓν εἶδος δοκεῖ λέγεσθαι· ἀλλ᾽ ἑτέρα μὲν τοῖς ζώοις, ἑτέρα δὲ τοῖς φυτοῖς ὑπάρχει. 5. Ἐνδέχεται μὲν οὖν καὶ κατὰ προαίρεσιν οὕτως ἀποδοῦναι τὸν ὅρον, ὡς συνωνύμου καὶ καθ᾽ ἓν εἶδος πάσης τῆς ζωῆς λεγομένης. Οὐδὲν δὲ κωλύει, καὶ συνορῶντα τὴν ὁμωνυμίαν, καὶ θατέρου βουλόμενον τὸν ὁρισμὸν ἀποδοῦναι λαθεῖν μὴ ἴδιον, ἀλλὰ κοινὸν ἀμφοῖν λόγον ἀποδόντα. Ἀλλ᾽ οὐδὲν ἧττον, εἰ ὁποτερωσοῦν πεποίηκεν, ἡμάρτηκεν. 6. Ἐπεὶ δ᾽ ἔνια λανθάνει τῶν ὁμωνύμων, ἐρωτῶντι μὲν ὡς συνωνύμοις χρηστέον. Οὐ γὰρ ἐφαρμόσει ὁ θατέρου ὅρος ἐπὶ θάτερον· ὥστε δόξει οὐχ ὡρίσθαι κατὰ τρόπον· δεῖ γὰρ ἐπὶ πᾶν τὸ συνώνυμον ἐφαρμόττειν· αὐτῷ δ᾽ ἀποκρινομένῳ διαιρετέον. 7. Ἐπεὶ δ᾽ ἔνιοι τῶν ἀποκρινομένων τὸ μὲν συνώνυμον ὁμώνυμόν φασιν εἶναι, ὅταν μὴ ἐφαρμόττῃ ἐπὶ πᾶν ὁ ἀποδοθεὶς λόγος· τὸ δ᾽ ὁμώνυμον συνώνυμον, ἐὰν ἐπ᾽ ἄμφω ἐφαρμόττῃ· προδιομολογητέον ὑπὲρ τῶν τοιούτων, ἢ προσυλλογιστέον, ὅτι ὁμώνυμον, ἢ συνώνυμον, ἢ ὁπότερον ἂν ᾖ. Μᾶλλον γὰρ συγχωροῦσιν οὐ προορῶντες τὸ συμβησόμενον. Ἂν δέ, μὴ γενομένης ὁμολογίας, φῇ τις, τὸ συνώνυμον ὁμώνυμον εἶναι, διὰ τὸ μὴ ἐφαρμόττειν καὶ ἐπὶ τοῦτο τὸν ἀποδοθέντα λόγον· σκοπεῖν, εἰ ὁ τούτου λόγος ἐφαρμόττει καὶ ἐπὶ τὰ λοιπά· δῆλον γάρ, ὅτι συνώνυμον ἂν εἴη τοῖς λοιποῖς, εἰ δὲ μή, πλείους ἔσονται ὁρισμοὶ τοῖς λοιποῖς· δύο γὰρ οἱ κατὰ τοὔνομα λόγοι ἐφαρμόττουσιν ἐπ᾽ αὐτά, ὅ, τε πρότερος ἀποδοθείς, καὶ ὁ ὕστερος. 8. Πάλιν, εἴ τις ὁρισάμενος τῶν πολλαχῶς τι λεγομένων καὶ τοῦ λόγου μὴ ἐφαρμόττοντος ἐπὶ πάντα, ὅτι μὴ ὁμώνυμον, μὴ λέγοι, τὸ δ᾽ ὄνομα μὴ φαίη ἐφαρμόττειν ἐπὶ πάντα, ὅτι οὐδ᾽ ὁ λόγος· ῥητέον πρὸς τὸν τοιοῦτον, ὅτι τῇ μὲν ὀνομασίᾳ δεῖ χρῆσθαι τῇ παραδεδομένῃ καὶ παρεπομένῃ, καὶ μὴ κινεῖν τὰ τοιαῦτα. Ἔνια δ᾽ οὐ λεκτέον ὁμοίως τοῖς πολλοῖς.

CAPUT XI.

Ἐὰν δὲ τῶν συμπεπλεγμένων τινὸς ἀποδοθῇ ὅρος, σκοπεῖν, ἀφαιροῦντα τὸν θατέρου τῶν συμπεπλεγμένων λόγον, εἰ καὶ ὁ λοιπὸς τοῦ λοιποῦ· εἰ δὲ μή, δῆλον, ὅτι οὐδὲ ὁ ὅλος τοῦ ὅλου. Οἷον, εἰ ὡρίσατο γραμμὴν πεπερασμένην εὐθεῖαν πέρας ἐπιπέδου ἔχοντος πέρατα, οὗ τὸ μέσον ἐπιπροσθεῖ τοῖς πέρασιν, εἰ τῆς πεπερασμένης γραμμῆς λόγος ἐστὶ πέρας ἐπιπέδου ἔχοντος πέρατα· τοῦ εὐθέος τὸ λοιπὸν δεῖ εἶναι, οὗ τὸ μέσον ἐπιπροσθεῖ τοῖς πέρασιν. Ἀλλ᾽ ἡ ἄπειρος οὔτε μέσον, οὔτε πέρατα ἔχει, εὐθεῖα δέ ἐστιν. Ὥστ᾽ οὐκ ἔστιν ὁ λοιπὸς τοῦ λοιποῦ λόγος. 2. Ἔτι, εἰ, συνθέτου ὄντος τοῦ ὁριζομένου, ἰσόκωλος ὁ λόγος ἀποδοθῇ τῷ ὁριζομένῳ. Ἰσόκωλος δὲ λέγεται ὁ λόγος εἶναι, ὅτε, ὅσαπερ ἂν ᾖ τὰ συγκείμενα, τοσαῦτα καὶ τὰ ἐν τῷ λόγῳ ὀνόματα καὶ ῥήματα ᾖ. Ἀνάγκη γὰρ ἐν τοῖς τοιούτοις, αὐτῶν τῶν ὀνομάτων μεταλλαγὴν γίνεσθαι, ἢ πάντων, ἢ τινῶν· ἐπειδὴ οὐδὲν πλείω νῦν, ἢ πρότερον, ὀνόματα εἴρηται· δεῖ δὲ τὸν ὁριζόμενον λόγον ἀντὶ τῶν ὀνομάτων ἀποδοῦναι, μάλιστα μὲν τῶν πάντων· εἰ δὲ μή, τῶν πλείστων. Οὕτω μὲν γὰρ καὶ ἐπὶ τῶν ἁπλῶν· ὁ τοὔνομα μεταλαβὼν οὐχ ὁρισάμενος ἂν εἴη· οἷον, ἀντὶ λωπίου ἱμάτιον. 3. Ἔτι δὲ μείζων ἡ ἁμαρτία, εἰ καὶ ἀγνωστοτέρων ὀνομάτων τὴν μετάληψιν ἐποιήσατο· οἷον, ἀντὶ τοῦ ἀνθρώπου λευκοῦ βροτὸν ἀργόν· οὔτε γὰρ ὥρισται· ἧττόν τε σαφὲς οὕτω ῥηθέν. 4. Σκοπεῖν δὲ καὶ ἐν τῇ μεταλλαγῇ τῶν ὀνομάτων, εἰ μὴ ταὐτὸν ἔτι σημαίνει· οἷον, ὁ τὴν θεωρητικὴν ἐπιστήμην ὑπόληψιν θεωρητικὴν εἰπών. Ἡ γὰρ ὑπόληψις τῇ ἐπιστήμῃ οὐ ταὐτόν. Δεῖ δέ γε, εἴπερ μέλλει καὶ τὸ ὅλον ταὐτὸν εἶναι. Τὸ μὲν γὰρ θεωρητικὸν κοινὸν ἐν ἀμφοτέροις τοῖς λόγοις ἐστί·

δὲ λοιπὸν διάφορον. 5. Ἔτι, εἰ θατέρου τῶν ὀνομάτων
μετάληψιν ποιούμενος μὴ τῆς διαφορᾶς, ἀλλὰ τοῦ γέ-
νους τὴν μεταλλαγὴν ἐποιήσατο· καθάπερ ἐπὶ τοῦ ἀρ-
τίως ῥηθέντος. Ἀγνωστότερον γὰρ ἡ θεωρητικὴ τῆς
ἐπιστήμης· τὸ μὲν γὰρ γένος· τὸ δὲ διαφορά· πάντων
δὲ γνωριμώτερον τὸ γένος· [κοινότερον γάρ·] ὥστε οὐ
τοῦ γένους, ἀλλὰ τῆς διαφορᾶς, ἔδει τὴν μετάληψιν
ποιήσασθαι, ἐπειδὴ ἀγνωστότερόν ἐστι. 6. Ἢ τοῦτο
μὲν γελοῖον τὸ ἐπιτίμημα; οὐδὲν γὰρ κωλύει, τὴν μὲν
διαφορὸν τῷ γνωριμωτάτῳ ὀνόματι εἰρῆσθαι· τὸ δὲ
γένος μή. Οὕτω δὲ ἐχόντων, δῆλον, ὅτι τοῦ γένους,
καὶ οὐ τῆς διαφορᾶς, κατὰ τοὔνομα τὴν μετάληψιν
ποιητέον. Εἰ δὲ μὴ ὄνομα ἀντὶ ὀνόματος, ἀλλὰ λό-
ν ἀντὶ ὀνόματος μεταλαμβάνει· δῆλον, ὅτι τῆς δια-
φορᾶς μᾶλλον, ἢ τοῦ γένους, ὁρισμὸν ἀποδοτέον·
ἐπειδὴ τοῦ γνωρίσαι χάριν ὁ ὁρισμὸς ἀποδίδοται· ἧτ-
ν γὰρ ἡ διαφορὰ τοῦ γένους γνώριμος.

CAPUT XII.

Εἰ δὲ τῆς διαφορᾶς τὸν ὅρον ἀπέδωκε, σκοπεῖν, εἰ
ἄλλου τινὸς κοινὸς ὁ ἀποδοθεὶς ὅρος. Οἷον, ὅταν
ριττὸν ἀριθμόν, ἀριθμὸν μέσον ἔχοντα εἴπῃ, ἐπι-
οριστέον τὸ πῶς μέσον ἔχοντα. Ὁ μὲν γὰρ ἀριθμὸς
νὸς ἐν ἀμφοτέροις τοῖς λόγοις ὑπάρχει· τοῦ δὲ πε-
τοῦ μετείληπται ὁ λόγος. Ἔχει δὲ καὶ γραμμὴ καὶ
α μέσον οὐ περιττὰ ὄντα. Ὥστε οὐκ ἂν εἴη ὁ ὁρι-
ς οὗτος τοῦ περιττοῦ. Εἰ δὲ πολλαχῶς λέγεται τὸ
ον ἔχον, διοριστέον τὸ πῶς μέσον ἔχον. Ὥστε ἢ
ίμησις ἔσται, ἢ συλλογισμός, ὅτι οὐχ ὥρισται. 2.
λιν, εἰ, οὗ μὲν τὸν λόγον ἀποδίδωσι, τῶν ὄντων
· τὸ δ' ὑπὸ τὸν λόγον μὴ τῶν ὄντων. Οἷον, εἰ
λευκὸν ὡρίσατο χρῶμα πυρὶ μεμιγμένον· ἀδύνατον
, τὸ ἀσώματον μιχθῆναι σώματι. Ὥστε οὐκ ἂν
χρῶμα πυρὶ μεμιγμένον· λευκὸν δέ ἐστιν. 3. Ἔτι,
μὴ διαιροῦσιν ἐν τοῖς πρός τι, πρὸς ὃ λέγεται,
ἐν πλείοσι περιλαβόντες εἶπον, ἢ ὅλως, ἢ ἐπί τι
ονται· οἷον, εἴ τις τὴν ἰατρικὴν ἐπιστήμην ὄντος
. Εἰ μὲν γὰρ μηδενὸς τῶν ὄντων ἡ ἰατρικὴ ἐπι-
η· δῆλον, ὅτι ὅλως [ὁ λόγος] ἔψευσται· εἰ δέ τι-
ν, τινὸς δὲ μή, ἐπί τι ἔψευσται. Δεῖ γὰρ παντός,
καθ' αὑτὸ καὶ μὴ κατὰ συμβεβηκὸς ὄντος εἶναι
καθάπερ ἐπὶ τῶν ἄλλων ἔχει τῶν πρός τι· πᾶν
ἐπιστητὸν πρὸς ἐπιστήμην λέγεται· ὁμοίως δὲ καὶ
τῶν ἄλλων· ἐπειδὴ ἀντιστρέφει πάντα τὰ πρός τι·
γὰρ ἐπιστητὸν πρός τι. 4. Ἔτι, εἴπερ ὁ μὴ καθ'
, ἀλλὰ κατὰ συμβεβηκὸς τὴν ἀπόδοσιν ποιούμε-
ὀρθῶς ἀποδίδωσιν· οὐ πρὸς ἕν, ἀλλὰ πρὸς πλείω
ον ἂν αὐτῶν πρός τι λέγοιτο. Οὐδὲν γὰρ κωλύει,
ὸ καὶ ὄν, καὶ λευκὸν καὶ ἀγαθὸν εἶναι. Ὥστε [ὁ]
ὁποιονοῦν τούτων ἀποδοὺς ὀρθῶς ἂν εἴη ἀποδι-
, εἴπερ ὁ κατὰ συμβεβηκὸς ἀποδιδοὺς ὀρθῶς ἀπο-
σιν. 5. Ἔτι δὲ ἀδύνατον, τὸν τοιοῦτον λόγον ἴδιον
ἀποδοθέντος εἶναι· οὐ γὰρ μόνον [ἡ] ἰατρική, ἀλ-
αἱ τῶν ἄλλων ἐπιστημῶν αἱ πολλαὶ πρὸς ὂν λέγον-
Ὥστε ἑκάστη ὄντος ἐπιστήμη ἔσται. Δῆλον οὖν,
οὗτος οὐδεμιᾶς ἐπιστήμης ἐστὶν ὁρισμός· ἴδιον
καὶ οὐ κοινὸν δεῖ τὸν ὁρισμὸν εἶναι. 6. Ἐνίοτε δὲ
νται οὐ τὸ πρᾶγμα, ἀλλὰ τὸ [πρᾶγμα] εὖ ἔχον,
λεσμένον. Τοιοῦτος δὲ [καὶ] ὁ τοῦ ῥήτορος καὶ
λέπτου ὅρος. Εἴπερ ἐστὶ ῥήτωρ μὲν ὁ δυνάμενος
ἑκάστῳ πιθανὸν θεωρεῖν, καὶ μηδὲν παραλιπεῖν·
ης δὲ ὁ λάθρα λαμβάνων· δῆλον γάρ, ὅτι τοιοῦ-
ν [ἀγαθὸς] ἑκάτερος, ὁ μὲν ἀγαθὸς ῥήτωρ, ὁ
αθὸς κλέπτης ἔσται. Οὐ γὰρ ὁ λάθρα λαμβά-
νων, ἀλλ' ὁ βουλόμενος λάθρα λαμβάνειν κλέπτης ἐστί.
7. Πάλιν, εἰ τὸ δι' αὑτὸ αἱρετὸν ὡς πρακτικόν, ἢ
ποιητικόν, ἢ ὁπωσοῦν δι' ἄλλο αἱρετόν, ἀποδέδωκεν·
οἷον, τὴν δικαιοσύνην νέμων σωστικὴν εἰπών· ἢ τὴν
σοφίαν ποιητικὴν εὐδαιμονίας. Τὸ γὰρ ποιητικόν, ἢ
σωστικόν, τῶν δι' ἄλλο αἱρετῶν. Ἢ οὐδὲν μὲν κωλύει,
τὸ δι' αὑτὸ αἱρετὸν καὶ δι' ἄλλο εἶναι αἱρετόν; οὐ μὴν
ἀλλ' οὐδὲν ἧττον ἡμάρτηκεν ὁ οὕτως διορισάμενος τὸ
δι' αὑτὸ αἱρετόν. Ἑκάστου γὰρ τὸ βέλτιστον ἐν τῇ οὐ-
σίᾳ μάλιστα· βέλτιον δὲ τὸ δι' αὑτὸ [εἶναι] αἱρετὸν
τοῦ δι' ἕτερον· ὥστε τοῦτο καὶ τὸν ὁρισμὸν ἔδει μᾶλ-
λον σημαίνειν.

CAPUT XIII.

Σκοπεῖν δὲ καί, εἴ τινος ὁρισμὸν ἀποδιδοὺς τάδε, ἢ
τὸ ἐκ τούτων, ἢ τόδε μετὰ τοῦδε ὡρίσατο. 2. Εἰ μὲν
γὰρ τάδε, συμβήσεται, ἀμφοῖν καὶ μηδετέρῳ ὑπάρ-
χειν. Οἷον, εἰ τὴν δικαιοσύνην σωφροσύνην καὶ ἀνδρίαν
ὡρίσατο. Δύο γὰρ ὄντων, εἰ ἑκάτερος θάτερον ἔχει,
ἀμφότεροι δίκαιοι ἔσονται, καὶ οὐδέτερος· ἐπειδὴ ἀμ-
φότεροι μὲν ἔχουσι δικαιοσύνην, ἑκάτερος δὲ οὐκ ἔχει.
3. Εἰ δὲ μήπω τὸ εἰρημένον σφόδρα ἄτοπον, διὰ τὸ
καὶ ἐπ' ἄλλων συμβαίνειν τὸ τοιοῦτον· (οὐδὲν γὰρ
κωλύει, ἀμφοτέρους ἔχειν μνᾶν, μηδετέρου ἔχοντος·)
ἀλλ' οὖν τόγε, τἀναντία ὑπάρχειν τοῖς αὐτοῖς, παντε-
λῶς ἄτοπον δόξειεν ἂν εἶναι. Συμβήσεται δὲ τοῦτο,
ἐὰν ὁ μὲν αὐτῶν σωφροσύνην καὶ δειλίαν ἔχῃ· ὁ δὲ ἀν-
δρίαν καὶ ἀκολασίαν. Ἀμφότεροι γὰρ δικαιοσύνην καὶ
ἀδικίαν ἕξουσιν. Εἰ γὰρ δικαιοσύνη σωφροσύνη καὶ ἀν-
δρία ἐστίν, ἡ ἀδικία δειλία καὶ ἀκολασία ἔσται. 4.
Ὅλως τε ὅσα ἐστὶν ἐπιχειρεῖν, ὅτι οὐ ταὐτόν ἐστι τὰ
μέρη τε καὶ τὸ ὅλον, πάντα χρήσιμα πρὸς τὸ νῦν εἰρη-
μένον. Ἔοικε γὰρ ὁ οὕτως ὁριζόμενος τὰ μέρη τῷ ὅλῳ τὰ
αὐτὰ φάσκειν εἶναι. 5. Μάλιστα δὲ οἰκεῖοι γίνονται
οἱ λόγοι, ἐφ' ὅσων κατάδηλος ἡ τῶν μερῶν ἐστι σύν-
θεσις, καθάπερ ἐπ' οἰκίας, καὶ τῶν ἄλλων τῶν τοιού-
των. Δῆλον γάρ, ὅτι τῶν μερῶν ὄντων, οὐδὲν κωλύει,
τὸ ὅλον μὴ εἶναι· ὥστε οὐ ταὐτὸν τὰ μέρη τῷ ὅλῳ. 8.
Εἰ δὲ μὴ ταῦτα, ἀλλὰ τὸ ἐκ τούτων ἔφησεν εἶναι τὸ
ὁριζόμενον· πρῶτον μὲν ἐπισκοπεῖν, εἰ μὴ πέφυκεν ἕν
τι γίνεσθαι ἐκ τῶν εἰρημένων. Ἔνια γὰρ οὕτως ἔχει
πρὸς ἄλληλα, ὥστε μηδὲν ἐξ αὐτῶν γίνεσθαι· οἷον,
γραμμὴ καὶ ἀριθμός. 7. Ἔτι, εἰ τὸ μὲν ὡρισμένον ἐν
ἑνί τινι τῷ πρώτῳ πέφυκε γίνεσθαι· ἐξ ὧν δὲ ἔφησεν
αὐτὸ εἶναι μὴ ἐν ἑνὶ τῷ πρώτῳ πέφυκε γίνεσθαι, ἀλλ'
ἑκάτερον ἐν ἑκατέρῳ. Δῆλον γάρ, ὅτι οὐκ ἂν εἴη ἐκ τού-
των ἐκεῖνο. Ἐν οἷς γὰρ τὰ μέρη, καὶ τὸ ὅλον ἀνάγκη
ὑπάρχειν· ὥστε οὐκ ἐν ἑνὶ τὸ ὅλον πρώτῳ, ἀλλ' ἐν
πλείοσιν. 8. Εἰ δὲ καὶ τὰ μέρη καὶ τὸ ὅλον ἐν ἑνὶ τῷ
πρώτῳ, σκοπεῖν, εἰ μὴ ἐν τῷ αὐτῷ, ἀλλ' ἐν ἑτέρῳ τὰ
μέρη, καὶ ἐν ἑτέρῳ τὸ ὅλον. 9. Πάλιν, εἰ τῷ ὅλῳ συμ-
φθείρεται τὰ μέρη. Ἀνάπαλιν γὰρ δεῖ συμβαίνειν,
τῶν μερῶν φθαρέντων, φθείρεσθαι τὸ ὅλον· τοῦ δὲ
ὅλου φθαρέντος, οὐκ ἀνάγκη, καὶ τὰ μέρη ἐφθάρθαι.
10. Ἢ, εἰ τὸ μὲν ὅλον ἀγαθόν, ἢ κακόν· τὰ δὲ μέρη
μηδέτερα· ἢ ἀνάπαλιν τὰ μὲν μέρη ἀγαθά, ἢ κακά·
τὸ δ' ὅλον μηδέτερον. Οὔτε γὰρ ἐκ μηδετέρου ἀγαθόν τι,
ἢ κακόν, γενέσθαι δυνατόν, οὔτε ἐκ κακῶν, ἢ ἀγα-
θῶν, μηδέτερον. 11. Ἢ, εἰ μᾶλλον μὲν θάτερον ἀγα-
θόν, ἢ θάτερον κακόν· τὸ δ' ἐκ τούτων μὴ μᾶλλον
ἀγαθόν, ἢ κακόν. Οἷον, εἰ ἡ ἀναίδεια ἐξ ἀνδρίας καὶ
ψευδοῦς δόξης. Μᾶλλον γὰρ ἀγαθὸν ἡ ἀνδρία, ἢ κακὸν
ἡ ψευδὴς δόξα. Ἔδει οὖν καὶ τὸ ἐκ τούτων ἀκολουθεῖν
τῷ μᾶλλον, καὶ εἶναι ἢ ἁπλῶς ἀγαθόν, ἢ μᾶλλον

ἀγαθὸν, ἢ κακόν. 12. Ἢ τοῦτο μὲν οὐκ ἀναγκαῖον, ἐὰν μὴ ἑκάτερον ᾖ καθ᾽ αὑτὸ ἀγαθὸν, ἢ κακόν; πολλὰ γὰρ τῶν ποιητικῶν καθ᾽ αὑτὰ μὲν οὐκ ἔστιν ἀγαθά· μιχθέντα δέ τισι γίνεται ἀγαθά. Τὰ δὲ ἀνάπαλιν ἑκάτερον μὲν ἀγαθόν· μιχθέντα δὲ κακὸν, ἢ οὐδέτερον. Μάλιστα δὲ καταφανὲς τὸ νῦν ῥηθὲν ἐπὶ τῶν ὑγιεινῶν καὶ τῶν νοσωδῶν· ἔνια γὰρ τῶν φαρμάκων οὕτως ἔχει, ὡς ἑκάτερον μὲν εἶναι ἀγαθόν· ἐὰν δὲ ἄμφω δοθῇ μιχθέντα, κακόν. 13. Πάλιν, εἰ ἐκ βελτίονος καὶ χείρονος ὂν μή ἐστι τὸ ὅλον τοῦ μὲν βελτίονος χεῖρον, τοῦ δὲ χείρονος βέλτιον. 15. Ἢ οὐδὲ τοῦτο ἀναγκαῖον, ἐὰν μὴ καθ᾽ αὑτὰ ᾖ τὰ, ἐξ ὧν σύγκειται, ἀγαθά; ἐπὶ γὰρ τῶν μὴ καθ᾽ αὑτὰ ἀγαθῶν οὐδὲν κωλύει, τὸ ὅλον μὴ γίνεσθαι ἀγαθὸν, καθάπερ ἐπὶ τῶν ἀρτίως ῥηθέντων. 15. Ἔτι, εἰ συνώνυμον τὸ ὅλον θατέρῳ· οὐ δεῖ γάρ· καθάπερ οὐδὲ ἐπὶ τῶν συλλαβῶν· οὐδενὶ γὰρ τῶν στοιχείων, ἐξ ὧν σύγκειται [ἡ] συλλαβὴ, συνώνυμός ἐστιν. 16. Ἔτι, εἰ μὴ εἴρηκε τὸν τρόπον τῆς συνθέσεως. Οὐ γὰρ αὔταρκες πρὸς τὸ γνωρίσαι τὸ εἰπεῖν ἐκ τούτων· οὐ γὰρ τὸ ἐκ τούτων, ἀλλὰ καὶ οὕτως ἐκ τούτων ἑκάστου τῶν συνθέτων ἡ οὐσία· καθάπερ ἐπὶ οἰκίας. Οὐ γὰρ ἂν, ὁπωσοῦν συντεθῇ ταῦτα, οἰκία ἐστίν. 17. Εἰ δὲ τόδε μετὰ τοῦδε ἀποδέδωκε· πρῶτον μὲν ῥητέον, ὅτι τόδε μετὰ τοῦδε ἤτοι τόδε καὶ τόδε λέγεται, ἢ τόδε ἐκ τῶνδε. Ὁ γὰρ λέγων μέλι μεθ᾽ ὕδατος ἤτοι μέλι καὶ ὕδωρ λέγει, ἢ τὸ ἐκ μέλιτος καὶ ὕδατος. Ὥστ᾽ ἂν ὁποτερῳοῦν τῶν εἰρημένων ταὐτὸν ὁμολογήσῃ εἶναι τὸ τόδε μετὰ τοῦδε, τὰ αὐτὰ ἁρμόσει λέγειν, ἅπερ πρὸς ἑκάτερον τούτων ἔμπροσθεν εἴρηται. 18. Ἔτι, διελόμενον ὁσαχῶς λέγεται ἕτερον μεθ᾽ ἑτέρου, σκοπεῖν, εἰ μηδαμῶς τόδε μετὰ τοῦδε. Οἷον, εἰ λέγεται ἕτερον μεθ᾽ ἑτέρου ἢ ὡς ἔν τινι ταὐτῷ δεκτικῷ, καθάπερ ἡ δικαιοσύνη καὶ ἡ ἀνδρία ἐν ψυχῇ, ἢ ἐν [τῷ] τόπῳ τῷ αὐτῷ, ἢ ἐν [τῷ] χρόνῳ τῷ αὐτῷ· μηδαμῶς δ᾽ ἀληθὲς ᾖ τὸ εἰρημένον ἐπὶ τούτων· δῆλον, ὅτι οὐδενὸς ἂν εἴη ὁ ἀποδοθεὶς ὁρισμὸς, ἐπειδὴ οὐδαμῶς τόδε μετὰ τοῦδέ ἐστιν. 19. Εἰ δὲ τῶν διαιρεθέντων [ὁσαχῶς λέγεται ἕτερον μεθ᾽ ἑτέρου,] ἀληθὲς [ᾖ] τὸ ἐν τῷ αὐτῷ χρόνῳ ὑπάρχειν ἑκάτερον· σκοπεῖν, εἰ ἐνδέχεται μὴ πρὸς ταὐτὸν ἑκάτερον λέγεσθαι. Οἷον, εἰ τὴν ἀνδρίαν ὡρίσατο τόλμαν μετὰ διανοίας ὀρθῆς· ἐνδέχεται γὰρ, τόλμαν μὲν ἔχειν τοῦ ἀποστερεῖν, ὀρθὴν δὲ διάνοιαν περὶ τὰ ὑγιεινά· ἀλλ᾽ οὔπω ἀνδρεῖος ὁ ἐν τῷ αὐτῷ χρόνῳ τόδε μετὰ τοῦδε ἔχων. Ἔτι, εἰ [καὶ] πρὸς τὸ αὐτὸ ἄμφω λέγεται, οἷον, πρὸς τὰ ἰατρικά· οὐδὲν γὰρ κωλύει, καὶ τόλμαν τινὰ καὶ ὀρθὴν διάνοιαν ἔχειν πρὸς τὰ ἰατρικά· ἀλλ᾽ ὅμως οὐδ᾽ οὕτως ἀνδρεῖος ὁ τόδε μετὰ τοῦδε ἔχων. Οὔτε γὰρ πρὸς ἕτερον ἑκάτερον αὐτῶν δεῖ λέγεσθαι, οὔτε πρὸς ταὐτὸν τὸ τυχὸν, ἀλλὰ πρὸς τὸ τῆς ἀνδρίας τέλος· οἷον, πρὸς τοὺς πολεμικοὺς κινδύνους, ἢ εἴ τι μᾶλλον τούτου τέλος. 20. Ἔνια δὲ τῶν οὕτως ἀποδεδομένων οὐδαμῶς ὑπὸ τὴν εἰρημένην πίπτει διαίρεσιν· οἷον, εἰ ἡ ὀργὴ λύπη ἐστὶ μεθ᾽ ὑπολήψεως τοῦ ὀλιγωρεῖσθαι. Ὅτι γὰρ διὰ τὴν ὑπόληψιν τὴν τοιαύτην ἡ λύπη γίνεται, τοῦτο βούλεται δηλοῦν. Τὸ δὲ διὰ τοῦτο γίνεσθαί τι οὐκ ἔστι ταὐτὸν τῷ μετὰ τούτου τόδε εἶναι κατ᾽ οὐδένα τῶν εἰρημένων τρόπων.

CAPUT XIV.

Πάλιν, εἰ τὴν τούτων σύνθεσιν εἴρηκε τὸ ὅλον οἷον, τῆς ψυχῆς καὶ σώματος σύνθεσιν τὸ ζῶον· πρῶτον μὲν σκοπεῖν, εἰ μὴ εἴρηκε, ποία σύνθεσις, καθάπερ εἰ σάρκα ὁριζόμενος, ἢ ὀστοῦν, τὴν πυρὸς καὶ γῆς καὶ ἀέ[ρος] σύνθεσιν εἶπεν. Οὐ γὰρ ἀπόχρη τὸ σύνθεσιν εἰπεῖν ἀλλὰ καὶ, ποία τις, προσδιοριστέον. Οὐ γὰρ ὁπωσοῦν συντεθέντων τούτων σὰρξ γίνεται· ἀλλ᾽ οὑτωσὶ μὲν συντεθέντων σάρξ· οὑτωσὶ δὲ ὀστοῦν. Ἔοικε δ᾽ οὐδὲ εἶναι τὸ παράπαν συνθέσει ταὐτὸν οὐδέτερον τῶν εἰρημένων. Συνθέσει μὲν γὰρ πάσῃ διάλυσις ἐναντίον· τῶν δ᾽ εἰρημένων οὐδετέρῳ οὐδέν. Ἔτι, εἰ ὁμοίως πιθανὸν, πᾶν τὸ σύνθετον σύνθεσιν εἶναι, ἢ μηδέν· τῶν δὲ ζώων ἕκαστον σύνθετον ὂν μή ἐστι σύνθεσις· οὐδὲ τῶν ἄλλων οὐδὲν τῶν συνθέτων σύνθεσις ἂν εἴη. 2. Πάλιν, εἰ ὁμοίως ἔν τινι πέφυκεν ὑπάρχειν τἀναντία, ὥρισται δὲ διὰ θατέρου· δῆλον [γὰρ], ὅτι οὐχ ὥρισται. Εἰ δὲ μὴ, πλείους τοῦ αὐτοῦ [συμ]βήσεται ὁρισμοὺς εἶναι. Τί γὰρ μᾶλλον ὁ διὰ τού[του], ἢ ὁ διὰ τοῦ ἑτέρου ὁρισάμενος εἴρηκεν, ἐπ[ειδὴ] ὁμοίως ἀμφότερα πέφυκε γίνεσθαι ἐν αὐτῷ; τοιοῦτος δ᾽ ὁ τῆς ψυχῆς ὅρος, εἴπερ ἐστὶν οὐσία ἐπιστήμης δεκτική· ὁμοίως γὰρ καὶ ἀγνοίας ἐστὶ δεκτική. 3. Δεῖ δὲ καὶ, ἐὰν μὴ πρὸς ὅλον ἔχῃ τις ἐπιχειρεῖν [τὸν] ὁρισμὸν διὰ τὸ μὴ γνώριμον εἶναι τὸ ὅλον, πρὸς [τι τῶν] μερῶν τι ἐπιχειρεῖν, ἐὰν ᾖ γνώριμον, καὶ μὴ [καλῶς] ἀποδεδομένον φαίνηται. Τοῦ γὰρ μέρους ἀν[αιρε]θέντος, καὶ ὁ πᾶς ὁρισμὸς ἀναιρεῖται. 4. Ὅσ[οι] ἀσαφεῖς τῶν ὁρισμῶν, συνδιορθώσαντα καὶ σ[υσκευά]σαντα πρὸς τὸ δηλοῦν τι, καὶ ἔχειν ἐπιχείρ[ημα, οὕ]τως ἐπισκοπεῖν. Ἀναγκαῖον γὰρ τῷ ἀποκ[ρινομένῳ] ἢ δέχεσθαι τὸ ἐκλαμβανόμενον ὑπὸ τοῦ ἐρωτ[ῶντος, ἢ] αὐτὸν διασαφῆσαι, τί ποτε τυγχάνει τὸ δηλ[ούμενον] ὑπὸ τοῦ λόγου. 5. Ἔτι, καθάπερ ἐν ταῖς ἐκκ[λησίαις] νόμον εἰώθασιν ἐπεισφέρειν· κἂν ᾖ βελτίων ὁ ἐπ[εισ]φερόμενος, ἀναιροῦσι τὸν ἔμπροσθεν· οὕτω καὶ [ἐπὶ] τῶν ὁρισμῶν ποιητέον, καὶ αὐτὸν ὁρισμὸν ἕτερον [οἰ]στέον· ἐὰν γὰρ φαίνηται βελτίων, καὶ μᾶλλον δη[λῶν] τὸ ὁριζόμενον, δῆλον, ὅτι ἀνῃρημένος ἔσται ὁ κ[είμε]νος, ἐπειδὴ οὐκ εἰσὶ πλείους τοῦ αὐτοῦ ὁρισμοί. Πρὸς ἅπαντας δὲ τοὺς ὁρισμοὺς οὐκ ἐλάχιστον σ[τοι]χεῖον τὸ πρὸς ἑαυτὸν εὐστόχως ὁρίσασθαι τὸ π[ροκεί]μενον, ἢ καὶ καλῶς εἰρημένον ὅρον ἀναλαβεῖν. Ἀ[νάγ]κη γὰρ, ὥσπερ [πρὸς] παράδειγμα θεώμενον, τὸ [τε] ἐλλεῖπον, ὧν προσῆκεν [ἔχειν] τὸν ὁρισμὸν, καὶ [τὸ] προσκείμενον περιέργως, καθορᾶν· ὥστε μᾶλλον [ἐπι]χειρημάτων εὐπορεῖν. Τὰ μὲν οὖν περὶ τοὺς [ὁρι]σμοὺς ἐπὶ τοσοῦτον εἰρήσθω.

TOPICORUM LIBER VII.

CAPUT I.

Πότερον δὲ ταὐτὸν ἢ ἕτερον κατὰ τὸν κυριώτατον τῶν ῥηθέντων περὶ ταὐτοῦ τρόπων [νῦν] ῥητέον. Ἐλέγετο δὲ κυριώτατα ταὐτὸν τὸ τῷ ἀριθμῷ ἕν. 2. Σκοπεῖν δὲ ἔκ τε τῶν πτώσεων, καὶ τῶν συστοίχων, καὶ [τῶν] ἀντικειμένων. Εἰ γὰρ ἡ δικαιοσύνη ταὐτὸν τῇ [ἀν]δρίᾳ· καὶ ὁ δίκαιος τῷ ἀνδρείῳ, καὶ τὸ δικαίως [τῷ] ἀνδρείως. Ὁμοίως δὲ καὶ ἐπὶ τῶν ἀντικειμένων. Ἐ[...]

τάδε ταὐτά· καὶ τὰ ἀντικείμενα τούτοις ταὐτὰ καθ' ὁποιανοῦν τῶν λεγομένων ἀντιθέσεων. Οὐδὲν γὰρ διαφέρει τὸ τούτῳ ἢ τούτῳ ἀντικείμενον λαβεῖν· ἐπειδὴ ταὐτά ἐστι. 3. Πάλιν, ἐκ τῶν ποιητικῶν, καὶ φθαρτικῶν, καὶ γενέσεων καὶ φθορῶν, καὶ ὅλως τῶν ὁμοίως ἐχόντων πρὸς ἑκάτερον. Ὅσα γὰρ ἁπλῶς ταὐτά, καὶ αἱ γενέσεις αὐτῶν καὶ αἱ φθοραὶ αἱ αὐταί, καὶ τὰ ποιητικὰ καὶ τὰ φθαρτικά. 4. Σκοπεῖν δὲ καί, ὧν θάτερον μάλιστα λέγεται ὁτιοῦν, εἰ καὶ θάτερον τῶν αὐτῶν τούτων κατὰ τὸ αὐτὸ μάλιστα λέγεται· καθάπερ Ξενοκράτης τὸν εὐδαίμονα βίον καὶ τὸν σπουδαῖον ἀποδείκνυσι τὸν αὐτόν· ἐπειδὴ πάντων τῶν βίων αἱρετώτατος ὁ σπουδαῖος καὶ εὐδαίμων· ἓν γὰρ τὸ αἱρετώτατον καὶ [τὸ] μέγιστον. Ὁμοίως δὲ καὶ ἐπὶ τῶν ἄλλων τῶν τοιούτων. 5. Δεῖ δ' ἑκάτερον ἓν ἀριθμῷ εἶναι, τὸ λεγόμενον μέγιστον, [ἢ] καὶ αἱρετώτατον. Εἰ δὲ μή, οὐκ ἔσται δεδειγμένον, ὅτι ταὐ[τό]ν. Οὐ γὰρ ἀναγκαῖον, εἰ ἀνδρειότατοι τῶν Ἑλλήνων Πελοποννήσιοι καὶ Λακεδαιμόνιοι, τοὺς αὐ[τοὺ]ς εἶναι Πελοποννησίους τοῖς Λακεδαιμονίοις· ἐπει[δ]ὴ οὐχ εἷς ἀριθμῷ Πελοποννήσιος καὶ Λακεδαιμό[νι]ος· ἀλλὰ περιέχεσθαι μὲν τὸν ἕτερον ὑπὸ τοῦ ἑτέρου [ἀν]αγκαῖον, καθάπερ οἱ Λακεδαιμόνιοι ὑπὸ τῶν Πελοποννησίων. Εἰ δὲ μή, συμβήσεται, ἀλλήλων εἶναι [βε]λτίους, ἐὰν μὴ περιέχωνται οἱ ἕτεροι ὑπὸ τῶν ἑτέρων. [Ἀν]αγκαῖον γάρ, τοὺς Πελοποννησίους βελτίους εἶναι [τῶ]ν Λακεδαιμονίων, εἴπερ μὴ περιέχονται οἱ ἕτεροι [ὑπ]ὸ τῶν ἑτέρων· πάντων γὰρ τῶν λοιπῶν εἰσι βελτί[ου]ς. Ὁμοίως δὲ καὶ τοὺς Λακεδαιμονίους ἀνάγκη [βε]λτίους εἶναι τῶν Πελοποννησίων· καὶ γὰρ καὶ οὗτοι [πά]ντων τῶν λοιπῶν εἰσι βελτίους· ὥστε ἀλλήλων βελ[τί]ους γίνονται. Δῆλον οὖν, ὅτι ἓν ἀριθμῷ δεῖ εἶναι [τὸ] βέλτιστον καὶ μέγιστον λεγόμενον, εἰ μέλλει, ὅτι [τα]ὐτόν, ἀποδείκνυσθαι. Διὸ καὶ Ξενοκράτης οὐκ [ἀπ]οδείκνυσιν· οὐ γὰρ εἷς ἀριθμῷ ὁ εὐδαίμων καὶ ὁ [σπ]ουδαῖος βίος. Ὥστε οὐκ ἀναγκαῖον, τὸν αὐτὸν [εἶν]αι, [διότι ἄμφω αἱρετώτατοι,] ἀλλὰ τὸν ἕτερον ὑπὸ [τὸ]ν ἕτερον. 6. Πάλιν σκοπεῖν, εἰ, ᾧ θάτερον ταὐ[τό]ν, καὶ θάτερον. Εἰ γὰρ μὴ ἀμφότερα τῷ αὐτῷ [ταὐτ]ά, δῆλον, ὅτι οὐδ' ἀλλήλοις. 7. Ἔτι, ἐκ τῶν [τούτο]ις συμβεβηκότων, καὶ οἷς ταῦτα συμβέβηκεν, [σκο]πεῖν. Ὅσα γὰρ θατέρῳ συμβέβηκε, καὶ θα[τέρῳ] δεῖ συμβεβηκέναι· [καὶ οἷς θάτερον αὐτῶν συμβέβ]ηκε, καὶ θάτερον δεῖ συμβεβηκέναι.] Εἰ δέ τι τού[τω]ν διαφωνεῖ, δῆλον, ὅτι οὐ ταὐτά. 8. Ὁρᾶν δὲ καὶ [εἰ μ]ὴ ἐν ἑνὶ γένει κατηγορίας ἀμφότερα, ἀλλὰ τὸ μὲν [πο]ιόν, τὸ δὲ ποσόν, ἢ πρός τι δηλοῖ. 9. Πάλιν, εἰ [τὸ] γένος ἑκατέρου μὴ ταὐτόν, ἀλλὰ τὸ μὲν ἀγαθόν, [τὸ] δὲ κακόν· ἢ τὸ μὲν ἀρετή, τὸ δ' ἐπιστήμη. 10. [Ἢ], εἰ τὸ μὲν γένος ταὐτόν, αἱ διαφοραὶ δὲ μὴ αἱ αὐ[ταὶ] ἑκατέρου κατηγοροῦνται· ἀλλὰ τοῦ μέν, ὅτι θεω[ρητ]ικὴ ἐπιστήμη· τοῦ δέ, ὅτι πρακτική. Ὁμοίως δὲ [καὶ] ἐπὶ τῶν ἄλλων. 11. Ἔτι, ἐκ τοῦ μᾶλλον, εἰ τὸ [μὲν] δέχεται τὸ μᾶλλον, τὸ δὲ μή· ἢ εἰ ἄμφω μὲν δέχε[ται], μὴ ἅμα δέ. Καθάπερ ὁ μᾶλλον ἐρῶν οὐ μᾶλλον [ἐπιθ]υμεῖ τῆς συνουσίας· ὥστε οὐ ταὐτὸν ἔρως καὶ [ἐπιθ]υμία συνουσίας. 12. Ἔτι, ἐκ τῆς προσθέσεως, εἰ [τῷ] αὐτῷ ἑκάτερον προστιθέμενον μὴ ποιεῖ τὸ ὅλον [ταὐτ]όν. 13. Ἤ, εἰ τοῦ αὐτοῦ ἀφ' ἑκατέρου ἀφαιρε[θέντ]ος, τὸ λοιπὸν ἕτερον. Οἷον, εἰ διπλάσιον ἡμίσε[ος κ]αὶ πολλαπλάσιον ἡμίσεος ταὐτὸν ἔφησεν εἶναι. [Ἀφα]ιρεθέντος γὰρ ἀφ' ἑκατέρου τοῦ ἡμίσεος, τὰ λοι[πὰ τ]αὐτὸν ἔδει δηλοῦν· οὐ δηλοῖ δέ· τὸ γὰρ διπλάσιον καὶ πολλαπλάσιον οὐ ταὐτὸν δηλοῖ. 14. Σκοπεῖν δὲ μὴ μόνον, εἰ ἤδη τι συμβαίνει ἀδύνατον διὰ τῆς θέσεως, ἀλλὰ καί, εἰ δυνατὸν ἐξ ὑποθέσεως ὑπάρξαι· καθάπερ τοῖς τὸ κενὸν καὶ τὸ πλῆρες ἀέρος ταὐτὸν φάσκουσιν εἶναι. Δῆλον γάρ, ὅτι, ἐὰν ἐξέλθῃ ὁ ἀήρ, κενὸν μὲν οὐχ ἧττον, ἀλλὰ μᾶλλον ἔσται· πλῆρες δ' ἀέρος οὐκέτι ἔσται. Ὥστε, ὑποτεθέντος τινός, εἴτε ψευδοῦς, εἴτε ἀληθοῦς, (οὐδὲν γὰρ διαφέρει,) τὸ μὲν ἕτερον ἀναιρεῖται αὐτῶν· τὸ δ' ἕτερον οὔ· ὥστ' οὐ ταὐτόν. 15. Καθόλου δ' εἰπεῖν, ἐκ τῶν ὁπωσοῦν ἑκατέρου κατηγορουμένων, καὶ ὧν ταῦτα κατηγορεῖται, σκοπεῖν, εἴπου διαφωνεῖ· ὅσα γὰρ θατέρου κατηγορεῖται, καὶ θατέρου κατηγορεῖσθαι δεῖ. [Καὶ ὧν θάτερον κατηγορεῖται, καὶ θάτερον κατηγορεῖσθαι δεῖ.] 16. Ἔτι, ἐπεὶ πολλαχῶς τὸ ταὐτὸν λέγεται, σκοπεῖν, εἰ καθ' ἕτερόν τινα τρόπον ταὐτά ἐστι. Τὰ γὰρ εἴδει, ἢ γένει, ταὐτὰ οὐκ ἀνάγκη ἀριθμῷ ταὐτὰ εἶναι. Ἐπισκοποῖμεν δέ, πότερον οὕτω ταὐτά, ἢ οὐχ οὕτως. 17. Ἔτι, εἰ δυνατὸν θάτερον ἄνευ θατέρου εἶναι. Οὐ γὰρ ἂν εἴη ταὐτόν. Οἱ μὲν οὖν πρὸς τὸ ταὐτὸν τόποι τοσοῦτοι λέγονται. [II.] 18. Δῆλον δὲ ἐκ τῶν εἰρημένων, ὅτι ἅπαντες οἱ πρὸς τὸ ταὐτὸν ἀνασκευαστικοὶ τόποι καὶ πρὸς ὅρον χρήσιμοι, καθάπερ ἔμπροσθεν εἴρηται. Εἰ γὰρ μὴ ταὐτὸν δηλοῖ τό, τε ὄνομα καὶ ὁ λόγος, δῆλον, ὅτι οὐκ ἂν εἴη ὁρισμὸς ὁ ἀποδοθεὶς λόγος. 19. Τῶν δὲ κατασκευαστικῶν τόπων οὐδεὶς χρήσιμος πρὸς ὅρον. Οὐ γὰρ ἀπόχρη [τὸ] δεῖξαι ταὐτὸν τὸ ὑπὸ τὸν λόγον καὶ τοὔνομα πρὸς τὸ κατασκευάσαι, ὅτι ὁρισμός· ἀλλὰ καὶ τὰ ἄλλα πάντα δεῖ ἔχειν τὰ παρηγγελμένα τὸν ὁρισμόν. Ἀναιρεῖν μὲν οὖν ὅρον οὕτως καὶ διὰ τούτων ἀεὶ πειρατέον.

CAPUT II. [III.]

Ἐὰν δὲ κατασκευάζειν βουλώμεθα, πρῶτον μὲν εἰδέναι δεῖ, ὅτι οὐδείς, ἢ ὀλίγοι τῶν διαλεγομένων, ὅρον συλλογίζονται, ἀλλὰ πάντες [ὡς] ἀρχὴν τὸ τοιοῦτον λαμβάνουσιν· οἷον, οἵ τε περὶ γεωμετρίαν, καὶ ἀριθμούς, καὶ τὰς ἄλλας τὰς τοιαύτας μαθήσεις. 2. Εἶθ', ὅτι δι' ἀκριβείας μὲν ἄλλης ἐστὶ πραγματείας ἀποδοῦναι καί, τί ἐστιν ὅρος, καί, πῶς ὁρίζεσθαι δεῖ. Νῦν δ', ὅσον ἱκανὸν πρὸς τὴν παροῦσαν χρείαν, τοσοῦτον μόνον λεκτέον, ὅτι δυνατόν, γενέσθαι ὁρισμοῦ καὶ τοῦ τί ἦν εἶναι συλλογισμόν· εἰ γάρ ἐστιν ὅρος λόγος ὁ τὸ τί ἦν εἶναι τῷ πράγματι δηλῶν· καὶ δεῖ τὰ ἐν τῷ ὅρῳ κατηγορούμενα [καὶ] ἐν τῷ τί ἐστι τοῦ πράγματος μόνα κατηγορεῖσθαι· (κατηγορεῖται δὲ ἐν τῷ τί ἐστι τὰ γένη, καὶ αἱ διαφοραί·) φανερόν, ὡς εἴ τις λάβοι ταῦτα, ἃ μόνον ἐν τῷ τί ἐστι τοῦ πράγματος κατηγορεῖται, ὅτι ὁ ταῦτα ἔχων λόγος ὅρος ἐξ ἀνάγκης ἂν εἴη· οὐ γὰρ ἐνδέχεται, ἕτερον εἶναι ὅρον [τοῦ πράγματος]· ἐπειδὴ οὐδὲν ἕτερον ἐν τῷ τί ἐστι πράγματος κατηγορεῖται. Ὅτι μὲν οὖν ἐγχωρεῖ συλλογισμὸν ὅρου γενέσθαι, φανερόν. 3. Ἐκ τίνων δὲ δεῖ κατασκευάζειν, διώρισται μὲν ἐν ἑτέροις ἀκριβέστερον· πρὸς δὲ τὴν προκειμένην μέθοδον οἱ αὐτοὶ τόποι χρήσιμοι. 4. Σκεπτέον γὰρ ἐπὶ τῶν ἐναντίων, καὶ τῶν ἄλλων τῶν ἀντικειμένων, καὶ ὅλους τοὺς λόγους, καὶ κατὰ μέρους ἐπισκοποῦντα. 5. Εἰ γὰρ ὁ ἀντικείμενος τοῦ ἀντικειμένου· καὶ τὸν εἰρημένον τοῦ προκειμένου ἀνάγκη εἶναι. Ἐπεὶ δὲ τῶν ἐναντίων πλείους συμπλοκαί, ληπτέον ἐκ τῶν ἐναντίων, ὁποῖος ἂν μάλιστα φανείη ὁ ἐναντίος ὁρισμός. Ὅλους μὲν οὖν τοὺς

λόγους, καθάπερ εἴρηται, σκεπτέον. 6. Κατὰ μέρους δὲ ὧδε. Πρῶτον μὲν οὖν, ὅτι τὸ ἀποδοθὲν γένος ὀρθῶς ἀποδέδοται. Εἰ γὰρ τὸ ἐναντίον ἐν τῷ ἐναντίῳ, τὸ δὲ προκείμενον μή ἐστιν ἐν τῷ αὐτῷ· δῆλον, ὅτι ἐν τῷ ἐναντίῳ ἂν εἴη· ἐπειδὴ ἀνάγκη, τὰ ἐναντία ἢ ἐν τῷ αὐτῷ γένει, ἢ ἐν τοῖς ἐναντίοις γένεσιν εἶναι. Καὶ τὰς διαφορὰς δὲ τὰς ἐναντίας τῶν ἐναντίων ἀξιοῦμεν κατηγορεῖσθαι, καθάπερ λευκοῦ καὶ μέλανος· τὸ μὲν γὰρ διακριτικόν· τὸ δὲ συγκριτικὸν ὄψεως. Ὥστε, εἰ τοῦ ἐναντίου αἱ ἐναντίαι κατηγοροῦνται, τοῦ προκειμένου αἱ ἀποδοθεῖσαι κατηγοροῖντο ἄν. Ὥστε, ἐπεὶ καὶ τὸ γένος καὶ αἱ διαφοραὶ ὀρθῶς ἀποδέδονται, δῆλον, ὅτι ὁρισμὸς ἂν εἴη ὁ ἀποδοθείς. 7. Ἢ οὐκ ἀναγκαῖον, τῶν ἐναντίων τὰς ἐναντίας διαφορὰς κατηγορεῖσθαι, ἐὰν μὴ ἐν τῷ αὐτῷ γένει τὰ ἐναντία ᾖ; ὧν δὲ τὰ γένη ἐναντία, οὐδὲν κωλύει, τὴν αὐτὴν διαφορὰν κατ᾽ ἀμφοῖν λέγεσθαι· οἷον, κατὰ δικαιοσύνης καὶ ἀδικίας· τὸ μὲν γὰρ ἀρετὴ, τὸ δὲ κακία ψυχῆς. Ὥστε τὸ, ψυχῆς διαφορὰ, ἐπ᾽ ἀμφοῖν λέγεται· ἐπεὶ καὶ σώματός ἐστιν ἀρετὴ καὶ κακία. 8. Ἀλλ᾽ οὖν τοῦτό γε ἀληθὲς, ὅτι τῶν ἐναντίων ἢ αἱ ἐναντίαι, ἢ αἱ αὐταὶ διαφοραί εἰσιν. Εἰ οὖν τοῦ ἐναντίου ἡ ἐναντία κατηγορεῖται, τούτου δὲ μή· δῆλον, ὅτι ἡ εἰρημένη τούτου ἂν κατηγοροῖτο. 9. Καθόλου δὲ εἰπεῖν, εἴπερ ὁ ὁρισμός ἐστιν ἐκ γένους καὶ διαφορῶν, ἂν ᾖ τοῦ ἐναντίου ὁ ὁρισμὸς φανερὸς, καὶ ὁ τοῦ προκειμένου ὁρισμὸς φανερὸς ἔσται. Ἐπεὶ γὰρ τὸ ἐναντίον [ἢ] ἐν τῷ αὐτῷ γένει, ἢ ἐν τῷ ἐναντίῳ· ὁμοίως δὲ καὶ αἱ διαφοραὶ ἢ αἱ ἐναντίαι τῶν ἐναντίων, ἢ αἱ αὐταὶ κατηγοροῦνται· δῆλον, ὅτι τοῦ προκειμένου ἤτοι τὸ αὐτὸ γένος ἂν κατηγοροῖτο, ὅπερ καὶ τοῦ ἐναντίου· αἱ δὲ διαφοραὶ ἐναντίαι ἢ πᾶσαι, ἢ τινές· αἱ δὲ λοιπαὶ αἱ αὐταί· ἢ ἀνάπαλιν αἱ μὲν διαφοραὶ αἱ αὐταί· τὰ δὲ γένη ἐναντία· ἢ ἄμφω ἐναντία καὶ τὰ γένη καὶ αἱ διαφοραί. Ἀμφότερα μὲν γὰρ ταὐτὰ εἶναι οὐκ ἐνδέχεται· εἰ δὲ μὴ, ὁ αὐτὸς ὁρισμὸς τῶν ἐναντίων ἔσται. 10. Ἔτι, ἐκ τῶν πτώσεων, καὶ τῶν συστοίχων. Ἀνάγκη γὰρ, ἀκολουθεῖν τὰ γένη τοῖς γένεσι, καὶ τοὺς ὅρους τοῖς ὅροις. Οἷον, εἰ ἡ λήθη ἐστὶν ἀποβολὴ ἐπιστήμης· καὶ τὸ ἐπιλανθάνεσθαι ἀποβάλλειν ἐπιστήμην ἔσται· καὶ τὸ ἐπιλελῆσθαι ἀποβεβληκέναι ἐπιστήμην. Ἑνὸς οὖν ὁποιουοῦν τῶν εἰρημένων ὁμολογηθέντος, ἀνάγκη, καὶ τὰ λοιπὰ ὁμολογεῖσθαι. Ὁμοίως δὲ καὶ, εἰ ἡ φθορὰ διάλυσις οὐσίας· καὶ τὸ φθείρεσθαι διαλύεσθαι οὐσίαν· καὶ τὸ φθαρτικὸν διαλυτικόν· εἴ γε τὸ φθαρτικὸν διαλυτικὸν οὐσίας· καὶ ἡ φθορὰ διάλυσις οὐσίας. Ὁμοίως δὲ καὶ ἐπὶ τῶν ἄλλων. Ὥσθ᾽, ἑνὸς ὁποιουοῦν ληφθέντος, καὶ τὰ λοιπὰ πάντα ὁμολογεῖται. 11. Καὶ ἐκ τῶν ὁμοίως ἐχόντων πρὸς ἄλληλα. Εἰ γὰρ τὸ ὑγιεινὸν ποιητικὸν ὑγιείας· καὶ τὸ εὐεκτικὸν ποιητικὸν εὐεξίας ἔσται· καὶ τὸ ὠφέλιμον ποιητικὸν ἀγαθοῦ. Ὁμοίως γὰρ ἕκαστον τῶν εἰρημένων πρὸς τὸ οἰκεῖον τέλος ἔχει. Ὥστε, εἰ ἑνὸς αὐτῶν ὁρισμός ἐστι τὸ ποιητικὸν εἶναι τοῦ τέλους· καὶ τῶν λοιπῶν ἑκάστου οὗτος ἂν εἴη ὁρισμός. 12. Ἔτι, ἐκ τοῦ μᾶλλον καὶ ἐκ τοῦ ὁμοίως, ὁσαχῶς ἐνδέχεται κατασκευάζειν δύο πρὸς δύο συγκρίνοντα. Οἷον, εἰ μᾶλλον ὅδε τοῦδε, ἢ ὅδε τοῦδε ὁρισμός· ὁ δὲ ἧττον δοκῶν ὁρισμός ἐστι· καὶ ὁ μᾶλλον. Καὶ εἰ ὁμοίως ὅδε τοῦδε, καὶ ὅδε τοῦδε· εἰ ὁ ἕτερος τοῦ ἑτέρου, καὶ ὁ λοιπὸς τοῦ λοιποῦ. 13. Ἑνὸς δὲ ὁρισμοῦ πρὸς δύο συγκρινομένου, ἢ δύο ὁρισμῶν πρὸς ἕνα, οὐδὲν χρήσιμος ἡ ἐκ τοῦ μᾶλλον ἐπίσκεψις· οὔτε γὰρ ἕνα δυοῖν, οὔτε δύο τοῦ αὐτοῦ ὅρους δυνατὸν εἶναι.

CAPUT III. [IV.]

Εἰσὶ δὲ ἐπικαιρότατοι τῶν τόπων οἵτε νῦν εἰρημένοι,
καὶ οἱ ἐκ τῶν πτώσεων, καὶ τῶν συστοίχων. Διὸ καὶ
δεῖ μάλιστα κατέχειν καὶ προχείρους ἔχειν τούτους
(χρησιμώτατοι γὰρ πρὸς πλεῖστα·) καὶ τῶν ἄλλων
δὲ τοὺς μάλιστα κοινούς· οὗτοι γὰρ ἐνεργότατοι τῶν
λοιπῶν· οἷον, τό, τ᾽ ἐπιβλέπειν ἐπὶ τὰ καθ᾽ ἕκαστα
καὶ ἐπὶ τῶν εἰδῶν σκοπεῖν, εἰ ἐφαρμόττει ὁ λόγος
ἐπειδὴ συνώνυμον τὸ εἶδός [ἐστιν]· (ἔστι δὲ χρήσιμ...
ὁ τόπος πρὸς τοὺς τιθεμένους, ἰδέας εἶναι, καθάπ...
πρότερον εἴρηται·) ἔτι, εἰ μεταφέρων εἴρηκε τοὔνομ...
ἢ αὐτὸ αὐτοῦ κατηγόρησεν, ὡς ἕτερον· καὶ εἴ τις ...
λος κοινὸς καὶ ἐνεργὸς τῶν τόπων ἐστὶ, [τούτῳ χρ...
στέον].

CAPUT IV. [V.]

Ὅτι δὲ χαλεπώτερον κατασκευάζειν, ἢ ἀνασκευ...
ζειν ὅρον, ἐκ τῶν μετὰ ταῦτα ῥηθησομένων φανερ...
καὶ γὰρ ἰδεῖν αὐτὸν, καὶ λαβεῖν παρὰ τῶν ἐρωτ...
μένων τὰς τοιαύτας προτάσεις, οὐκ εὐπετές· οἷον,
τῶν ἐν τῷ ἀποδοθέντι λόγῳ τὸ μὲν γένος, τὸ δὲ δια...
ρά· καὶ ὅτι ἐν τῷ τί ἐστι τὸ γένος [μόνον], κα...
διαφοραὶ κατηγοροῦνται. Ἄνευ δὲ τούτων ἀδύνα...
ὁρισμοῦ γενέσθαι συλλογισμόν. Εἰ γάρ τινα καὶ ...
ἐν τῷ τί ἐστι τοῦ πράγματος κατηγορεῖται, ἄδη...
πότερον ὁ ῥηθεὶς, ἢ ἕτερος, αὐτοῦ ὁρισμός ἐστιν· ἐπ...
ὁρισμός ἐστι λόγος ὁ τὸ τί ἦν εἶναι σημαίνων. 2. ...
λον δὲ καὶ ἐκ τῶνδε. Ῥᾷον γὰρ, ἓν συμπεραίνεσ...
ἢ πολλά. Ἀναιροῦντι μὲν οὖν ἀπόχρη πρὸς ἕνα δι...
γῆναι· ἓν γὰρ ὁποιονοῦν ἀνασκευάσαντες ἀνῃρη...
ἐσόμεθα τὸν ὅρον. Κατασκευάζοντι δὲ πάντα ἀν...
συμβιβάζειν, ὅτι ὑπάρχει τὰ ἐν τῷ ὅρῳ. 3. Ἔτι...
τασκευάζοντι μὲν καθόλου οἰστέον συλλογισμόν. ...
γὰρ κατὰ παντὸς, οὗ τοὔνομα, κατηγορεῖσθαι ...
ὅρον, καὶ ἔτι πρὸς τούτοις ἀντιστρέφειν, καθ᾽ ...
λόγον, καὶ τοὔνομα, εἰ μέλλει ἴδιος εἶναι ὁ ἀπ...
ὅρος. Ἀνασκευάζοντα δὲ οὐκ ἀνάγκη δεῖξαι τὸ καθ...
Ἀπόχρη γὰρ τὸ δεῖξαι, ὅτι οὐκ ἀληθεύεται περ...
τῶν ὑπὸ τοὔνομα ὁ λόγος. Εἴτε [καὶ] καθόλο...
ἀνασκευάσαι, οὐδ᾽ ὡς τὸ ἀντιστρέφειν ἀναγκαῖ...
τοῦ ἀνασκευάζειν. Ἀπόχρη γὰρ ἀνασκευάζοντι ...
λου τὸ δεῖξαι, ὅτι κατά τινος, ὧν τοὔνομα κα...
ρεῖται, ὁ λόγος οὐ κατηγορεῖται. Τὸ δ᾽ ἀνάπαλ...
ἀναγκαῖον πρὸς τὸ δεῖξαι, ὅτι, καθ᾽ ὧν ὁ λόγ...
κατηγορεῖται, οὐδὲ τοὔνομα. 4. Ἔτι, εἰ καὶ ...
ὑπάρχει τῷ ὑπὸ τοὔνομα, μὴ μόνῳ δὲ, ἀνῃρ...
ὑπάρχει ὁ ὁρισμός. 5. Ὁμοίως δὲ καὶ περὶ τὸ ἴδ...
τὸ γένος ἔχει. Ἐν ἀμφοτέροις γὰρ ἀνασκευάζειν, ...
τασκευάζειν, ῥᾷον. 6. Περὶ μὲν οὖν τοῦ ἰδίου φ...
ἐκ τῶν εἰρημένων. Ὡς γὰρ ἐπιτοπολὺ ἐν συμπλ...
ἴδιον ἀποδίδοται. Ὥστε ἀνασκευάζειν μέν ἐστιν ...
λόντα· κατασκευάζοντα δὲ πάντα συλλογί...
ἀνάγκη. 7. Σχεδὸν δὲ πάντα τὰ λοιπὰ, ὅσα πρ...
ὁρισμὸν, καὶ πρὸς τὸ ἴδιον ἁρμόσει λέγεσθαι. Π...
γὰρ δεῖ τῷ ὑπὸ τοὔνομα τὸν κατασκευάζοντα ...
ναι, ὅτι ὑπάρχει· ἀνασκευάζοντα δὲ ἀπόχρη ἑν...
μὴ ὑπάρχον. Εἰ δὲ καὶ παντὶ ὑπάρχει, μὴ μ...
καὶ οὕτως ἀνασκευασμένον γίνεται, καθάπερ ...
τοῦ ὁρισμοῦ ἐλέγετο. 8. Περὶ δὲ τοῦ γένους, ...
τασκευάζοντα μὲν ἀνάγκη μοναχῶς παντὶ δ...
ὑπάρχειν· ἀνασκευάζοντα δὲ διχῶς· καὶ γὰρ ...
δενὶ, καὶ, εἴ τινι δέδεικται μὴ ὑπάρχον, ἀνῄρη...
ἀρχῇ. 9. Ἔτι κατασκευάζοντι μὲν οὐκ ἀπόχρ...
ὑπάρχει, δεῖξαι, ἀλλὰ καὶ, ὅτι ὡς γένος ὑ...

διxτέον· ἀνασκευάζοντι δὲ ἱκανὸν τὸ δεῖξαι μὴ ὑπάρ-
χον ἢ τινὶ, ἢ μὴ παντί. 10. Ἔοικε δὲ, ὥσπερ καὶ ἐν
τοῖς ἄλλοις τὸ διαφθεῖραι τοῦ ποιῆσαι ῥᾷον, οὕτω καὶ
ἐπὶ τούτων τὸ ἀνασκευάσαι τοῦ κατασκευάσαι. 11.
Ἐπὶ δὲ τοῦ συμβεβηκότος τὸ μὲν καθόλου ῥᾷον ἀνα-
σκευάζειν, ἢ κατασκευάζειν· κατασκευάζοντα μὲν γὰρ
δεικτέον, ὅτι παντί· ἀνασκευάζοντα δὲ ἀπόχρη ἑνὶ δεῖ-
ξαι μὴ ὑπάρχον. Τὸ δὲ ἐπὶ μέρους ἀνάπαλιν· ῥᾷον γὰρ
κατασκευάσαι, ἢ ἀνασκευάσαι· κατασκευάζοντι μὲν
γὰρ ἀπόχρη τὸ δεῖξαι τινὶ ὑπάρχον· ἀνασκευάζοντι δὲ
δεικτέον, ὅτι οὐδενὶ ὑπάρχει. 12. Φανερὸν δὲ καὶ, διότι
πάντων ῥᾷστον, ὅρον ἀνασκευάσαι· πλεῖστα [μὲν] γὰρ
ἐν αὐτῷ τὰ δεδομένα, πολλῶν εἰρημένων· ἐκ δὲ τῶν
πλειόνων θᾶττον γίνεται συλλογισμός· εἰκὸς γὰρ ἐν
τοῖς πολλοῖς μᾶλλον, ἢ ἐν τοῖς ὀλίγοις, ἁμάρτημα γί-
νεσθαι. 13. Ἔτι, πρὸς μὲν ὅρον ἐνδέχεται [καὶ] διὰ
τῶν ἄλλων ἐπιχειρεῖν· εἴτε γὰρ μὴ ἴδιος ὁ λόγος, εἴτε
μὴ γένος τὸ ἀποδοθὲν, εἴτε μὴ ὑπάρχει τι τῶν ἐν τῷ
λόγῳ, ἀνῃρημένος γίνεται ὁ ὁρισμός· πρὸς δὲ τἄλλα,
οὔτε τὰ ἐκ τῶν ὅρων, οὔτε τἄλλα ἐνδέχεται πάντα ἐπι-
χειρεῖν· μόνα γὰρ τὰ πρὸς τὸ συμβεβηκὸς κοινὰ πάν-
των τῶν εἰρημένων ἐστίν· ὑπάρχειν μὲν γὰρ δεῖ ἕκαστον
τῶν εἰρημένων. Εἰ δὲ μὴ ὡς ἴδιον ὑπάρχει τὸ γένος, οὔ-
πω ἀνῄρηται τὸ γένος. Ὁμοίως δὲ καὶ τὸ ἴδιον οὐκ
ἀναγκαῖον, ὡς γένος· οὐδὲ τὸ συμβεβηκὸς, ὡς γένος
ἢ ἴδιον, ἀλλ' ὑπάρχειν μόνον. Ὥστε οὐ δυνατὸν, ἐκ τῶν
ἑτέρων πρὸς τὰ ἕτερα ἐπιχειρεῖν, ἀλλ' ἢ ἐπὶ τοῦ ὁρι-
σμοῦ. Δῆλον οὖν, ὅτι ῥᾷστον πάντων, ὅρον ἀναιρεῖν. 14.
Κατασκευάζειν δὲ χαλεπώτατον· ἐκεῖνά τε γὰρ πάν-
τα δεῖ συλλογίζεσθαι· (καὶ γὰρ, ὅτι ὑπάρχει τὰ εἰ-
ρημένα [πάντα], καὶ ὅτι γένος τὸ ἀποδοθὲν, καὶ ὅτι
ἴδιος ὁ λόγος·) καὶ ἔτι παρὰ ταῦτα, ὅτι δηλοῖ τὸ τί
ἦν εἶναι ὁ λόγος, καὶ τοῦτο καλῶς δεῖ πεποιηκέναι.
15. Τῶν δ' ἄλλων τὸ ἴδιον μάλιστα τοιοῦτον. Ἀναιρεῖν
μὲν γὰρ ῥᾷον, διὰ τὸ ἐκ πολλῶν ὡς ἐπιτοπολὺ εἶναι·
κατασκευάζειν δὲ χαλεπώτατον· ὅτι τε πολλὰ δεῖ
συμβιβάσαι· καὶ πρὸς τούτῳ, ὅτι μόνῳ ὑπάρχει, καὶ
ἀντικατηγορεῖται τοῦ πράγματος. 16. Ῥᾷστον δὲ πάν-
των κατασκευάσαι τὸ συμβεβηκός. Ἐν μὲν γὰρ τοῖς
ἄλλοις οὐ μόνον ὑπάρχον, ἀλλὰ καὶ, ὅτι οὕτως ὑπάρ-
χει, δεικτέον· ἐπὶ δὲ τοῦ συμβεβηκότος, ὅτι ὑπάρχει
μόνον, ἱκανὸν δεῖξαι. 17. Ἀνασκευάζειν δὲ χαλεπώ-
τατον τὸ συμβεβηκὸς, ὅτι ἐλάχιστα ἐν αὐτῷ δέδοται·
οὐ γὰρ προσσημαίνει ἐν τῷ συμβεβηκότι, πῶς ὑπάρ-
χει. Ὥστε ἐπὶ μὲν τῶν ἄλλων διχῶς ἐστιν ἀναιρεῖν, ἢ
δείξαντα, ὅτι οὐχ ὑπάρχει, ἢ, ὅτι οὐχ οὕτως ὑπάρχει·
ἐπὶ δὲ τοῦ συμβεβηκότος οὐκ ἔστιν ἀνελεῖν, ἀλλ' ἢ
δείξαντα, ὅτι οὐχ ὑπάρχει. 18. Οἱ μὲν οὖν τόποι, δι'
ὧν εὐπορήσομεν πρὸς ἕκαστα τῶν προβλημάτων ἐπι-
χειρεῖν, σχεδὸν ἱκανῶς ἐξηρίθμηνται.

TOPICORUM LIBER VIII.

CAPUT I.

ετὰ δὲ ταῦτα περὶ τάξεως, καὶ πῶς δεῖ ἐρωτᾷν, λε-
ν. Δεῖ δὲ πρῶτον μὲν ἐρωτᾷν μέλλοντα τὸν τόπον
ἰν, ὅθεν ἐπιχειρητέον· δεύτερον δὲ ἐρωτηματί-
καὶ τάξαι καθέκαστα πρὸς ἑαυτόν· τὸ δὲ λοιπὸν
τρίτον εἰπεῖν ἤδη ταῦτα πρὸς ἕτερον. Μέχρι μὲν οὖν
εὑρεῖν τὸν τόπον ὁμοίως τοῦ φιλοσόφου καὶ τοῦ δια-
κοῦ ἡ σκέψις. Τὸ δὲ ἤδη ταῦτα τάττειν καὶ ἐρω-
ατίζειν ἴδιον τοῦ διαλεκτικοῦ· πρὸς ἕτερον γὰρ πᾶν
τοιοῦτον· τῷ δὲ φιλοσόφῳ καὶ ζητοῦντι καθ' ἑαυτὸν
ἐν μέλει, ἐὰν ἀληθῆ μὲν ᾖ καὶ γνώριμα, δι' ὧν ὁ
λλογισμὸς, μὴ θῇ δὲ αὐτὰ ὁ ἀποκρινόμενος διὰ τὸ
γγυς εἶναι τῷ ἐξ ἀρχῆς, καὶ προορᾷν τὸ συμβη-
σόμενον· ἀλλ' ἴσως ἂν καὶ σπουδάσειεν, ὅτι μάλιστα
ριμα καὶ σύνεγγυς εἶναι τὰ ἀξιώματα· ἐκ τούτων
οἱ ἐπιστημονικοὶ συλλογισμοί. Τοὺς μὲν οὖν τό-
, ὅθεν δεῖ λαμβάνειν, εἴρηται πρότερον· περὶ τά-
 δὲ καὶ τοῦ ἐρωτηματίσαι λεκτέον, διελόμενον τὰς
τάσεις, ὅσαι ληπτέαι παρὰ τὰς ἀναγκαίας. Ἀναγ-
 δὲ λέγονται, δι' ὧν ὁ συλλογισμὸς γίνεται. 2.
 παρὰ ταύτας λαμβανόμεναι τέτταρες εἰσίν· ἢ
ἐπαγωγῆς χάριν, τοῦ δοθῆναι τὸ καθόλου, ἢ εἰς
 τοῦ λόγου, ἢ εἰς κρύψιν τοῦ συμπεράσματος,
ὸς τὸ σαφέστερον εἶναι τὸν λόγον. Παρὰ δὲ ταύ-
ὐδεμίαν ληπτέον πρότασιν· ἀλλ' ἢ διὰ τούτων
, ἢ ἐρωτηματίζειν πειρατέον. 3. Εἰσὶ δὲ αἱ πρὸς
 ἀγῶνος χάριν. Ἀλλ' ἐπειδὴ πᾶσα ἡ τοιαύτη
ατεία πρὸς ἕτερόν ἐστιν, ἀνάγκη καὶ ταύταις
αι. 4. Τὰς μὲν οὖν ἀναγκαίας, δι' ὧν ὁ συλ-
ὸς, οὐκ εὐθὺς προτατέον, ἀλλ' ἀποστατέον ὅτι
τω. Οἷον, μὴ τῶν ἐναντίων ἀξιοῦντα τὴν αὐτὴν
μην, ἂν τοῦτο βούληται λαβεῖν, ἀλλὰ τῶν ἀν-
τικειμένων· τεθέντος γὰρ τούτου, καὶ, ὅτι τῶν ἐναντίων
ἡ αὐτὴ ἐπιστήμη, συλλογιεῖται· ἐπειδὴ τῶν ἀντικει-
μένων τὰ ἐναντία. Ἐὰν δὲ μὴ τιθῇ, δι' ἐπαγωγῆς λη-
πτέον, προτείνοντα ἐπὶ τῶν κατὰ μέρος ἐναντίων. Ἢ γὰρ
διὰ συλλογισμοῦ, ἢ δι' ἐπαγωγῆς τὰς ἀναγκαίας λη-
πτέον· ἢ τὰς μὲν ἐπαγωγῇ, τὰς δὲ συλλογισμῷ· ὅσαι
δὲ λίαν προφανεῖς εἰσι, καὶ αὐτὰς προτείνοντα. Ἀδηλό-
τερόν τε γὰρ ἀεὶ ἐν τῇ ἀποστάσει καὶ τῇ ἐπαγωγῇ
τὸ συμβησόμενον· καὶ ἅμα τὸ αὐτὰς τὰς χρησίμους
προτεῖναι καὶ μὴ δυνάμενον ἐκείνως λαβεῖν, ἕτοιμον.
5. Τὰς δὲ παρὰ ταύτας εἰρημένας ληπτέον μὲν τού-
των χάριν· ἑκάστῃ δὲ ὧδε χρηστέον. 6. Ἐπάγοντα μὲν
ἀπὸ τῶν καθέκαστα ἐπὶ τὰ καθόλου, καὶ τῶν γνω-
ρίμων ἐπὶ τὰ ἄγνωστα. Γνώριμα δὲ μᾶλλον τὰ κα-
τὰ τὴν αἴσθησιν ἢ ἁπλῶς, ἢ τοῖς πολλοῖς. 7. Κρύ-
πτοντα δὲ προσυλλογίζεσθαι, δι' ὧν ὁ συλλογισμὸς
τοῦ ἐξ ἀρχῆς μέλλει γίνεσθαι, καὶ ταῦτα ὡς πλεῖ-
στα. Εἴη δ' ἂν τοῦτο, εἴ τις μὴ μόνον τὰς ἀναγκαίας,
ἀλλὰ καὶ τῶν πρὸς ταύτας χρησίμων τινὰ συλλογί-
ζοιτο. 8. Ἔτι, τὰ συμπεράσματα μὴ λέγειν, ἀλλ'
ὕστερον συλλογίζεσθαι ἀθρόα· οὕτω γὰρ ἂν πορρωτά-
τω ἀποστήσειε τῆς ἐξ ἀρχῆς θέσεως. 9. Καθόλου δὲ
εἰπεῖν, οὕτω δεῖ ἐρωτᾷν τὸν κρυπτικῶς πυνθανόμενον,
ὥστε, ἠρωτημένου τοῦ παντὸς λόγου, καὶ εἰπόντος
τὸ συμπέρασμα, ζητεῖσθαι τὸ διὰ τί. Τοῦτο δὲ ἔσται
μάλιστα διὰ τοῦ λεχθέντος ἔμπροσθεν τρόπου. Μόνου
γὰρ τοῦ ἐσχάτου ῥηθέντος συμπεράσματος, ἄδηλον,
πῶς συμβαίνει, διὰ τὸ μὴ προορᾷν τὸν ἀποκρινόμενον,
ἐκ τίνων συμβαίνει, μὴ διαρθρωθέντων τῶν προτέρων
συλλογισμῶν. Ἥκιστα δ' ἂν διαρθρωθείη ὁ συλλογι-
σμὸς τοῦ συμπεράσματος, μὴ τὰ τούτου λήμματα
ἡμῶν τιθέντων, ἀλλ' ἐκεῖνα, ὑφ' ὧν [ὁ] συλλογισμὸς

γίνεται. 10 Χρήσιμον δὲ καὶ τὸ μὴ συνεχῆ τὰ ἀξιώ-
ματα λαμβάνειν, ἐξ ὧν οἱ συλλογισμοὶ, ἀλλ' ἐναλ-
λὰξ τὸ πρὸς ἕτερον καὶ ἕτερον συμπέρασμα. Τιθεμένων
γὰρ τῶν οἰκείων παράλληλα, μᾶλλον τὸ συμβησό-
μενον ἐξ αὐτῶν προφανές. 11. Χρὴ δὲ καὶ ὁρισμῷ
λαμβάνειν, ἐφ' ὧν ἐνδέχεται, τὴν καθόλου πρότασιν,
μὴ ἐπ' αὐτῶν, ἀλλ' ἐπὶ τῶν συστοίχων· παραλογίζον-
ται γὰρ ἑαυτοὺς, ὅταν ἐπὶ συστοίχου ληφθῇ ὁ ὁρι-
σμὸς, ὡς οὐ καθόλου συγχωροῦντες. Οἷον, εἰ δέοι λα-
βεῖν, ὅτι ὁ ὀργιζόμενος ὀρέγεται τιμωρίας, [ληφθείη
δὲ ἡ ὀργὴ ὄρεξις εἶναι τιμωρίας] διὰ φαινομένην ὀλι-
γωρίαν. Δῆλον γὰρ, ὅτι, τούτου ληφθέντος, ἔχοιμεν
ἂν καθόλου, ὃ προαιρούμεθα. Τοῖς δ' ἐπ' αὐτῶν προ-
τείνουσι πολλάκις ἀνανεύειν συμβαίνει τὸ ἀποκρινό-
μενον, διὰ τὸ μᾶλλον ἔχειν ἐπ' αὐτοῦ τὴν ἔνστασιν.
Οἷον, ὅτι οὐ πᾶς ὁ ὀργιζόμενος ὀρέγεται τιμωρίας· τοῖς
γὰρ γονεῦσιν ὀργιζόμεθα μὲν, οὐκ ὀρεγόμεθα δὲ τιμω-
ρίας. Ἴσως μὲν οὖν οὐκ ἀληθὴς ἡ ἔνστασις· παρ' ἐνίων
γὰρ ἱκανὴ τιμωρία τὸ λυπῆσαι μόνον, καὶ ποιῆσαι μετα-
μελεῖσθαι. Οὐ μὴν ἀλλ' ἔχει τι πιθανὸν πρὸς τὸ μὴ
δοκεῖν, ἀλόγως ἀρνεῖσθαι τὸ προτεινόμενον. Ἐπὶ δὲ
τοῦ τῆς ὀργῆς ὁρισμοῦ οὐχ ὁμοίως ῥᾴδιον εὑρεῖν ἔνστα-
σιν. 12. Ἔτι, τὸ προτείνειν, ὡς οὐ δι' αὐτὸ, ἀλλ' ἄλλου
χάριν προτείνοντα. Εὐλαβοῦνται γὰρ τὰ πρὸς τὴν θέ-
σιν χρήσιμα. 13. Ἁπλῶς δὲ εἰπεῖν, ὅτι μάλιστα ποιεῖν
ἄδηλον, πότερον τὸ προτεινόμενον, ἢ τὸ ἀντικείμενον,
βούλεται λαβεῖν. Ἀδήλου γὰρ ὄντος τοῦ πρὸς τὴν θέ-
σιν χρησίμου, μᾶλλον τὸ δοκοῦν αὐτοῖς τιθέασιν. 14.
Ἔτι, διὰ τῆς ὁμοιότητος πυνθάνεσθαι. Καὶ γὰρ πι-
θανὸν, καὶ λανθάνει μᾶλλον τοῦ καθόλου. Οἷον, ὅτι,
ὥσπερ ἐπιστήμη καὶ ἄγνοια τῶν ἐναντίων ἡ αὐτὴ, οὕ-
τω καὶ αἴσθησις τῶν ἐναντίων ἡ αὐτή· ἢ ἀνάπαλιν,
ἐπειδὴ [ἡ] αἴσθησις ἡ αὐτὴ τῶν ἐναντίων, καὶ ἐπι-
στήμη. Τοῦτο δέ ἐστιν ὅμοιον ἐπαγωγῇ· οὐ μὴν
ταὐτόν γε· ἐκεῖ μὲν γὰρ ἀπὸ τῶν καθέκαστον τὸ κα-
θόλου λαμβάνεται· ἐπὶ δὲ τῶν ὁμοίων οὐκ ἔστι τὸ
λαμβανόμενον τὸ καθόλου, ὑφ' ὃ ἅπαντα τὰ ὅμοιά
ἐστι. 15. Δεῖ δὲ καὶ αὐτὸν ἑαυτῷ ποτε ἔνστασιν φέ-
ρειν· ἀνυπόπτως γὰρ ἔχουσιν οἱ ἀποκρινόμενοι πρὸς
τοὺς δοκοῦντας δικαίως ἐπιχειρεῖν. 16. Χρήσιμον δὲ
καὶ τὸ ἐπιλέγειν, ὅτι σύνηθες καὶ λεγόμενον τὸ τοιοῦ-
τον· ὀκνοῦσι γὰρ κινεῖν τὸ εἰωθὸς ἔνστασιν μὴ ἔχον-
τες· ἅμα δὲ καὶ διὰ τὸ χρῆσθαι καὶ αὐτοὺς τοῖς τοι-
ούτοις φυλάττονται κινεῖν αὐτά. 17. Ἔτι, τὸ μὴ
σπουδάζειν, κἂν ὅλως χρήσιμον ᾖ· πρὸς γὰρ τοὺς
σπουδάζοντας μᾶλλον ἀντιτείνουσι. 18. Καὶ τὸ ὡς
ἐν παραβολῇ προτείνειν. Τὸ γὰρ δι' ἄλλο τι προτει-
νόμενον, καὶ μὴ δι' αὐτὸ [χρήσιμον], τιθέασι μᾶλλον.
19. Ἔτι, μὴ αὐτὸ προτείνειν, ὃ δεῖ ληφθῆναι, ἀλλ'
ᾧ τοῦτο ἕπεται ἐξ ἀνάγκης· μᾶλλόν τε γὰρ συγχωροῦ-
σι διὰ τὸ μὴ ὁμοίως ἐκ τούτων φανερὸν εἶναι τὸ συμ-
βησόμενον· καὶ ληφθέντος τούτου, εἴληπται κἀκεῖνο.
20. Καὶ τὸ ἐπ' ἐσχάτῳ ἐρωτᾶν, ὃ μάλιστα βούλεται
λαβεῖν· μάλιστα γὰρ τὰ πρῶτα ἀνανεύουσι διὰ τὸ
τοὺς πλείστους τῶν ἐρωτώντων πρῶτα λέγειν, περὶ ἃ
μάλιστα σπουδάζουσι. 21. Πρὸς ἐνίους δὲ πρῶτα
τὰ τοιαῦτα προτείνειν. Οἱ γὰρ δύσκολοι τὰ πρῶτα
μάλιστα συγχωροῦσιν, ἐὰν μὴ παντελῶς φανερὸν ᾖ τὸ
συμβησόμενον· ἐπὶ τελευτῆς δὲ δυσκολαίνουσιν· ὁμοί-
ως δὲ καὶ, ὅσοι οἴονται δριμεῖς εἶναι ἐν τῷ ἀποκρίνε-
σθαι· θέντες γὰρ τὰ πλεῖστα, ἐπὶ τέλους τερθρεύον-
ται, ὡς οὐ συμβαίνοντος ἐκ τῶν κειμένων· τιθέασι δὲ
[προχείρως,] πιστεύοντες τῇ ἕξει, καὶ ὑπολαμβάνον-
τες, οὐδὲν πείσεσθαι. 22. Ἔτι, τὸ μηκύνειν καὶ πα-
ρεμβάλλειν τὰ μηδὲν χρήσιμα πρὸς τὸν λόγον, καθά-
περ οἱ ψευδογραφοῦντες. Πολλῶν γὰρ ὄντων, ἄδη-
λον, ἐν ὁποίῳ τὸ ψεῦδος. Διὸ καὶ λανθάνουσιν ἐνίο-
τε οἱ ἐρωτῶντες ἐν παραβύστῳ προτιθέντες, ἃ καθ'
αὑτὰ προτεινόμενα οὐκ ἂν τεθείη. Εἰς μὲν οὖν κρύ-
ψιν τοῖς εἰρημένοις χρηστέον. 23. Εἰς δὲ κόσμον ἐπα-
γωγῇ καὶ διαιρέσει τῶν συγγενῶν. Ἡ μὲν οὖν ἐπα-
γωγὴ ὁποῖόν τί ἐστι, δῆλον. Τὸ δὲ διαιρεῖσθαι τοι-
οῦτον· οἷον, ὅτι ἐπιστήμη ἐπιστήμης βελτίων, ἢ τ[ῷ]
ἀκριβεστέρα εἶναι, ἢ τῷ βελτιόνων· καὶ ὅτι τῶν ἐπιστ[η]-
μῶν αἱ μὲν θεωρητικαὶ, αἱ δὲ πρακτικαὶ, αἱ δὲ ποι[η]-
τικαί· τῶν γὰρ τοιούτων ἕκαστον συνεπικοσμεῖ [μὲν]
τὸν λόγον, οὐκ ἀναγκαῖον δὲ ῥηθῆναι πρὸς τὸ συ[μ]-
πέρασμα. 24. Εἰς δὲ σαφήνειαν, παραδείγματα [καὶ]
παραβολὰς οἰστέον. Παραδείγματα δὲ οἰκεῖα, καὶ [ἐξ]
ὧν ἴσμεν, οἷα Ὅμηρος, μὴ οἷα Χοιρίλος. Οὕτω γ[ὰρ]
ἂν σαφέστερον εἴη τὸ προτεινόμενον.

CAPUT II. [II.]

Χρηστέον δ' ἐν τῷ διαλέγεσθαι τῷ μὲν συλλο[γι]-
σμῷ πρὸς τοὺς διαλεκτικοὺς μᾶλλον, ἢ πρὸς τοὺς π[ολ]-
λούς· τῇ δὲ ἐπαγωγῇ τοὐναντίον πρὸς τοὺς πολ[λοὺς]
μᾶλλον. Εἴρηται δὲ ὑπὲρ τούτων καὶ πρότερον.
Ἔστι δὲ ἐπ' ἐνίων μὲν ἐπάγοντα δυνατὸν ἐρωτῆσαι
καθόλου. Ἐπ' ἐνίων δὲ οὐ ῥᾴδιον, διὰ τὸ μὴ κεῖσ[θαι]
ταῖς ὁμοιότησιν ὄνομα πάσαις κοινόν· ἀλλ', ὅταν
τὸ καθόλου λαβεῖν, οὕτως ἐπὶ πάντων τῶν τοιο[ύτων]
φασί· τοῦτο [δὲ] διορίσαι τῶν χαλεπωτάτων, ὁπ[οῖα]
τῶν προφερομένων τοιαῦτα, καὶ ὁποῖα οὔ. Καὶ [πα]-
ρὰ τοῦτο πολλάκις ἀλλήλους παρακρούονται κ[ατὰ]
τοὺς λόγους οἱ μὲν φάσκοντες, ὅμοια εἶναι τὰ μὴ [ὄντα]
ὅμοια· οἱ δὲ ἀμφισβητοῦντες, τὰ ὅμοια μὴ εἶναι ὅμ[οια].
Διὸ πειρατέον ἐπὶ πάντων τῶν τοιούτων ὀνοματ[οποι]-
εῖν αὐτόν· ὅπως μήτε τῷ ἀποκρινομένῳ ἐξῇ ἀμφ[ισβη]-
τεῖν, ὡς οὐχ ὁμοίως τὸ ἐπιφερόμενον λέγεται· [μήτε]
ἐρωτῶντι συκοφαντεῖν, ὡς ὁμοίως λεγομένου [ἐπειδὴ]
πολλὰ τῶν οὐχ ὁμοίως λεγομένων ὁμοίως φαί[νεται λέ]-
γεσθαι. 3. Ὅταν δὲ, ἐπάγοντος ἐπὶ πολλῶν, μ[ὴ]
δῷ τὸ καθόλου, τότε δίκαιον ἀπαιτεῖν ἔνστασιν.
εἰπόντα δ' αὐτὸν, ἐπὶ τίνων οὕτως, οὐ δίκαιον [ἀπαι]-
τεῖν, ἐπὶ τίνων οὐχ οὕτως· δεῖ γὰρ ἐπάγοντα π[ρότε]-
ρον οὕτω τὴν ἔνστασιν ἀπαιτεῖν. 4. Ἀξιωτέον τ[ε τὰς]
ἐνστάσεις μὴ ἐπ' αὐτοῦ τοῦ προτεινομένου φέρ[ειν,]
μὴ ἓν μόνον ᾖ τὸ τοιοῦτον. Καθάπερ ἡ δυὰς [τῶν]
ἀρτίων ἀριθμῶν μόνος πρῶτος· δεῖ γὰρ τὸν ἐνι[στά]-
μενον ἐφ' ἑτέρου τὴν ἔνστασιν φέρειν, ἢ λέγειν, ὅτι [τοῦ]-
το μόνον τοιοῦτον. 5. Πρὸς δὲ τοὺς ἐνισταμένους [τῷ]
καθόλου, μὴ ἐν αὐτῷ δὲ τὴν ἔνστασιν φέροντας, [ἀλλ']
ἐν τῷ ὁμωνύμῳ· (οἷον, ὅτι ἔχοι ἂν τις τὸ μὴ αὐ[τοῦ]
χρῶμα, ἢ πόδα, ἢ χεῖρα· ἔχοι γὰρ ἂν ὁ ζωγράφο[ς τὸ]
μὴ αὐτοῦ χρῶμα, καὶ ὁ μάγειρος πόδα τὸν μὴ [αὐ]-
τοῦ·) διελόμενον οὖν ἐπὶ τῶν τοιούτων ἐρωτη[τέον·]
λανθανούσης γὰρ τῆς ὁμωνυμίας, εὖ δόξει ἐνστ[ῆναι]
τῇ προτάσει. 6. Ἐὰν δὲ μὴ ἐν τῷ ὁμωνύμῳ, ἀλλ' [ἐν]
αὐτῷ ἐνιστάμενος κωλύῃ τὴν ἐρώτησιν, ἀφαιροῦ[ντα]
δεῖ ἐν ᾧ ἡ ἔνστασις προτείνειν τὸ λοιπὸν καθόλου π[οι]-
οῦντα, ἕως ἂν λάβῃ τὸ χρήσιμον· οἷον, ἐπὶ τῆς [λή]-
θης καὶ τοῦ ἐπιλελῆσθαι. Οὐ γὰρ συγχωροῦσι, [τὸν]
ἀποβεβληκότα τὴν ἐπιστήμην ἐπιλελῆσθαι· διότι, [με]-
ταπεσόντος τοῦ πράγματος, ἀποβέβληκε [μὲν τὴν ἐπι]-
στήμην]· ἐπιλέλησται δ' οὔ. Ῥητέον οὖν ἀφελόντ[α,]
ἐν ᾧ ἡ ἔνστασις, τὸ λοιπόν. Οἷον, εἰ, διαμένοντ[ος]
τοῦ πράγματος, ἀποβέβληκε τὴν ἐπιστήμην, διότι [...]

λέληστια. Ὁμοίως δὲ καὶ πρὸς τοὺς ἐνισταμένους, διότι τῷ μείζονι ἀγαθῷ μεῖζον ἀντίκειται κακόν· προφέρουσι γάρ, ὅτι τῇ ὑγιείᾳ, ἐλάττονι ὄντι ἀγαθῷ τῆς εὐεξίας, μεῖζον κακὸν ἀντίκειται· τὴν γὰρ νόσον μεῖζον εἶναι κακὸν τῆς καχεξίας. Ἀφαιρετέον οὖν καὶ ἐπὶ τούτων, ἐν ᾧ ἡ ἔνστασις (ἀφαιρεθέντος γάρ, μᾶλλον ἂν θείη·) οἷον, ὅτι τῷ μείζονι ἀγαθῷ μεῖζον κακὸν ἀντίκειται, ἐὰν μὴ συνεπιφέρῃ θάτερον, καθάπερ ἡ εὐεξία τὴν ὑγίειαν. 7. Οὐ μόνον δὲ ἐνισταμένου τοῦτο ποιητέον, ἀλλὰ κἂν ἄνευ ἐνστάσεως ἀρνῆται, διὰ τὸ προορᾶν τι τῶν τοιούτων. Ἀφαιρεθέντος γάρ, ἐν ᾧ ἡ ἔνστασις, ἀναγκασθήσεται τιθέναι, διὰ τὸ μὴ προορᾶν ἐν τῷ λοιπῷ, ἐπὶ τίνος οὐχ οὕτως· ἐὰν δὲ μὴ τιθῇ ἀπαιτούμενος ἔνστασιν, οὐχ ἕξει ἀποδοῦναι. Εἰσὶ δε τοιαῦται τῶν προτάσεων αἱ ἐπί τι ψευδεῖς, ἐπί τι δὲ ἀληθεῖς. Ἐπὶ τούτων γάρ ἐστιν ἀφελόντα τὸ λοιπὸν ἀληθὲς καταλιπεῖν. Ἐὰν δὲ ἐπὶ πολλῶν προτείνοντος, μὴ φέρῃ τὴν ἔνστασιν, ἀξιωτέον τιθέναι. Διαλεκτικὴ γάρ ἐστι πρότασις, πρὸς ἥν, οὕτως ἐπὶ πολλῶν ἔχουσαν, μή ἐστιν ἔνστασις. 8. Ὅταν δὲ ἐνδέχηται, τὸ αὐτὸ ἄνευ τοῦ ἀδυνάτου καὶ διὰ τοῦ ἀδυνάτου συλλογίζεσθαι, ἀποδεικνύντι μέν, καὶ μὴ διαλεγομένῳ, οὐδὲν διαφέρει, ἢ οὕτως, ἢ ἐκείνως συλλογίσασθαι· διαλεγομένῳ δὲ οὐ χρηστέον διὰ τοῦ ἀδυνάτου συλλογισμῷ. Ἄνευ μὲν γὰρ τοῦ ἀδυνάτου συλλογισαμένῳ οὐκ ἔστιν ἀμφισβητεῖν. Ὅταν δὲ τὸ ἀδύνατον συλλογίσωνται, ἂν μὴ λίαν ᾖ περιφανές, ψεῦδος ὄν, οὐκ ἀδύνατόν φασιν εἶναι· ὥστε οὐ γίνεται τοῖς ἐρωτῶσιν, ὃ βούλονται. 9. Δεῖ δὲ προτείνειν, ὅσα ἐπὶ πολλῶν μὲν οὕτως ἔχει· ἔνστασις δὲ ἢ ὅλως μή ἐστιν, ἢ μὴ ἐπιπολῆς ἐστι τὸ συνιδεῖν. Οὐ δυνάμενοι γὰρ συνορᾶν, ἐφ᾽ ὧν οὐχ οὕτως, ὡς ὂν ἀληθὲς τιθέασιν. 10. Οὐ δεῖ δὲ τὸ συμπέρασμα ἐρώτημα ποιεῖν· εἰ δὲ μή, ἀνανεύσαντος, οὐ δοκεῖ γεγονέναι συλλογισμός. Πολλάκις γὰρ καὶ μὴ ἐρωτῶντος, ἀλλ᾽ ὡς συμβαῖνον, ἐπιφέροντος, ἀρνοῦνται· καὶ τοῦτο ποιοῦντες οὐ δοκοῦσιν ἐλέγχεσθαι τοῖς μὴ συνορῶσιν, ὅ, τι συμβαίνει ἐκ τῶν τεθέντων. Ὅταν οὖν μηδ᾽ εἰπὼν, ὡς συμβαίνειν ἐρωτήσῃ, ὁ δὲ ἀρνηθῇ· παντελῶς οὐ δοκεῖ γεγονέναι συλλογισμός. 11. Οὐ δοκεῖ δὲ πᾶν τὸ καθόλου διαλεκτικὴ πρότασις εἶναι· οἷον, τί ἐστιν ἄνθρωπος; ἢ, ποσαχῶς λέγεται τὸ ἀγαθόν; Ἔστι γὰρ πρότασις διαλεκτική, πρὸς ἥν ἐστιν ἀποκρίνασθαι, ναί, ἢ οὔ· πρὸς δὲ τὰς εἰρημένας οὐκ ἔστι. Διὸ οὐδὲ διαλεκτικά ἐστι τὰ τοιαῦτα τῶν ἐρωτημάτων, ἐὰν μὴ αὐτὸς διορίσας ἢ διελόμενος εἴπῃ· οἷον, ἆρά γε τἀγαθὸν οὕτως, ἢ οὕτως λέγεται; πρὸς γὰρ τὰ τοιαῦτα ῥᾳδία ἡ ἀπόκρισις ἢ καταφήσαντι, ἢ ἀποφήσαντι. Διὸ πειρατέον οὕτω προτείνειν τὰς τοιαύτας τῶν προτάσεων· ἅμα δὲ καὶ δίκαιον ἴσως παρ᾽ ἐκείνου ζητεῖν, ποσαχῶς λέγεται τἀγαθόν, ὅταν, αὐτοῦ διαιρουμένου, καὶ προτείνοντος, μηδαμῶς συγχωρήσῃ. 12. Ὅστις δ᾽ ἕνα λόγον πολὺν χρόνον ἐρωτᾷ, κακῶς πυνθάνεται. Εἰ μὲν γὰρ ἀποκρινομένου τοῦ ἐρωτωμένου [τὸ ἠρωτημένον]· δῆλον, ὅτι πολλὰ ἐρωτήματα ἐρωτᾷ, ἢ πολλάκις ταὐτά· ὥστε ἢ ἀδολεσχεῖ, ἢ οὐκ ἔχει συλλογισμόν· ἐξ ὀλίγων γὰρ πᾶς συλλογισμός· εἰ δὲ μὴ ἀποκρινομένου· ὅ, τι οὐκ ἐπιτιμᾷ, ἢ ἀφίσταται;

CAPUT III. [III.]

Ἔστι δ᾽ ἐπιχειρεῖν τε χαλεπὸν καὶ ὑπέχειν ῥᾴδιον τὰς αὐτὰς ὑποθέσεις. Ἔστι δὲ τοιαῦτα τά τε φύσει πρῶτα καὶ τὰ ἔσχατα. Τὰ μὲν γὰρ πρῶτα ὅρου δεῖται, τὰ δ᾽ ἔσχατα διὰ πολλῶν περαίνεται βουλομένῳ τὸ συνεχὲς λαμβάνειν ἀπὸ τῶν πρώτων· ἢ σοφισματώδη φαίνεται τὰ ἐπιχειρήματα. Ἀδύνατον γάρ, ἀποδεῖξαί τι μὴ ἀρξάμενον ἀπὸ τῶν οἰκείων ἀρχῶν, καὶ συνείραντα μέχρι τῶν ἐσχάτων. Ὁρίζεσθαι μὲν οὖν οὔτ᾽ ἀξιοῦσιν οἱ ἀποκρινόμενοι, οὔτ᾽, ἂν ὁ ἐρωτῶν ὁρίζηται, προσέχουσι. Μὴ γενομένου δὲ φανεροῦ, τί ποτ᾽ ἐστὶ τὸ προκείμενον, οὐ ῥᾴδιον ἐπιχειρεῖν. Μάλιστα δὲ τὸ τοιοῦτον περὶ τὰς ἀρχὰς συμβαίνει· τὰ μὲν γὰρ ἄλλα διὰ τούτων δείκνυται· ταῦτα δ᾽ οὐκ ἐνδέχεται δι᾽ ἑτέρων, ἀλλ᾽ ἀναγκαῖον, ὁρισμῷ τῶν τοιούτων ἕκαστον γνωρίζειν. Ἔστι δὲ δυσεπιχείρητα καὶ τὰ λίαν ἐγγὺς [τῆς] ἀρχῆς. Οὐ γὰρ ἐνδέχεται, πολλοὺς πρὸς αὐτὰ λόγους πορίσασθαι, ὀλίγων ὄντων τῶν ἀνὰ μέσον αὐτῶν τε καὶ τῆς ἀρχῆς, δι᾽ ὧν ἀνάγκη δείκνυσθαι τὰ μετ᾽ αὐτά. 3. Τῶν δὲ ὅρων δυσεπιχειρητότατοι οὗτοι πάντων εἰσὶ μάλιστα, ὅσοι κέχρηνται τοιούτοις ὀνόμασιν, ἃ πρῶτον μὲν ἄδηλά ἐστιν εἴτε ἁπλῶς, εἴτε πολλαχῶς λέγεται· πρὸς δὲ τούτοις μηδὲ γνώριμα, πότερον κυρίως, ἢ κατὰ μεταφορὰν ὑπὸ τοῦ ὁρισαμένου λέγεται. Διὰ μὲν γὰρ τὸ ἀσαφῆ εἶναι οὐκ ἔχει ἐπιχειρήματα· διὰ δὲ τὸ ἀγνοεῖσθαι, εἰ παρὰ τὸ κατὰ μεταφορὰν λέγεσθαι τοιαῦτά ἐστιν, οὐκ ἔχει ἐπιτίμησιν. 4. Ὅλως δὲ πᾶν πρόβλημα, ὅταν ᾖ δυσεπιχείρητον, ἢ ὅρου δεῖσθαι ὑποληπτέον, ἢ τῶν πολλαχῶς, ἢ τῶν κατὰ μεταφορὰν εἶναι λεγομένων, ἢ οὐ πόῤῥω τῶν ἀρχῶν, ἢ διὰ τὸ μὴ φανερὸν εἶναι πρῶτον ἡμῖν, τοῦτ᾽ αὐτὸ κατὰ τίνα ποτὲ τῶν εἰρημένων τρόπων ἐστὶν, ὃ τὴν ἀπορίαν παρέχεται. Φανεροῦ γὰρ ὄντος τοῦ τρόπου, δῆλον, ὅτι ἢ ὁρίζεσθαι ἂν δέοι, ἢ διαιρεῖσθαι, ἢ τὰς ἀνὰ μέσον προτάσεις πορίζεσθαι· διὰ τούτων γὰρ δείκνυται τὰ ἔσχατα. 5. Ἐν πολλαῖς τε τῶν θέσεων μὴ καλῶς ἀποδιδομένου τοῦ ὁρισμοῦ, οὐ ῥᾴδιον διαλέγεσθαι καὶ ἐπιχειρεῖν. Οἷον, πότερον ἓν ἑνὶ ἐναντίον, ἢ πλείω. Ὁρισθέντων δὲ τῶν ἐναντίων κατὰ τρόπον, ῥᾴδιον συμβιβάσαι, πότερον ἐνδέχεται πλείω τῶν αὐτῶν εἶναι ἐναντία, ἢ οὔ. Τὸν αὐτὸν δὲ τρόπον καὶ ἐπὶ τῶν ἄλλων τῶν ὁρισμοῦ δεομένων. 6. Ἔοικε δὲ καὶ ἐν τοῖς μαθήμασιν ἔνια δι᾽ ὁρισμοῦ ἔλλειψιν οὐ ῥᾳδίως γράφεσθαι. Οἷον καί, ὅτι ἡ παρὰ τὴν πλευρὰν τέμνουσα τὸ ἐπίπεδον [γραμμή], ὁμοίως διαιρεῖ τήν τε γραμμὴν καὶ τὸ χωρίον. Τοῦ δὲ ὁρισμοῦ ῥηθέντος φανερὸν τὸ λεγόμενον· τὴν γὰρ αὐτὴν ἀνταναίρεσιν ἔχει τὰ χωρία καὶ αἱ γραμμαί· ἔστι δ᾽ ὁρισμὸς τοῦ αὐτοῦ λόγου οὗτος. Ἁπλῶς δὲ τὰ πρῶτα τῶν στοιχείων, τιθεμένων μὲν ὁρισμῶν, (οἷον, τί γραμμή, καὶ τί κύκλος,) ῥᾷστα δεῖξαι· πλὴν οὐ πολλά γε πρὸς ἕκαστόν ἐστι τούτων ἐπιχειρεῖν διὰ τὸ μὴ πολλὰ τὰ ἀνὰ μέσον εἶναι. Ἐὰν δὲ μὴ τιθῶνται οἱ τῶν ἀρχῶν ὁρισμοί, χαλεπόν, τάχα δ᾽ ὅλως ἀδύνατον. Ὁμοίως δὲ τούτοις καὶ ἐπὶ τῶν κατὰ τοὺς λόγους ἔχει. Οὐκ οὖν δεῖ λανθάνειν, ὅταν δυσεπιχείρητος ᾖ ἡ θέσις, ὅτι πέπονθέ τι τῶν εἰρημένων. 7. Ὅταν δὲ ᾖ πρὸς τὸ ἀξίωμα καὶ τὴν πρότασιν μεῖζον ἔργον διαλεχθῆναι, ἢ τὴν θέσιν, διαπορήσειεν ἄν τις, πότερον θετέον τὰ τοιαῦτα, ἢ οὔ; Εἰ γὰρ μὴ θήσει, ἀλλ᾽ ἀξιώσει καὶ πρὸς τοῦτο διαλέγεσθαι, μεῖζον προστάξει τοῦ ἐν ἀρχῇ κειμένου. Εἰ δὲ θήσει, πιστεύσει ἐξ ἧττον πιστῶν. Εἰ μὲν οὖν δεῖ [μὴ] χαλεπώτερον τὸ πρόβλημα ποιεῖν, θετέον· εἰ δὲ διὰ γνωριμωτέρων συλλογίζεσθαι, οὐ θετέον· ἢ τῷ μὲν μανθάνοντι οὐ θετέον, ἂν μὴ γνωριμώτερον ᾖ· τῷ δὲ γυμναζομένῳ θετέον, ἂν ἀληθὲς μόνον φαίνηται· ὥστε φανερόν, ὅτι οὐχ ὁμοίως ἐρωτῶντί τε καὶ διδάσκοντι

ἀξιωτέον τιθέναι. 8. Πῶς μὲν οὖν ἐρωτηματίζειν καὶ τάττειν δεῖ, σχεδὸν ἱκανὰ τὰ εἰρημένα.

CAPUT IV. [IV.]

Περὶ δὲ ἀποκρίσεως πρῶτον μὲν διοριστέον, τί ἐστιν ἔργον τοῦ καλῶς ἀποκρινομένου, καθάπερ τοῦ καλῶς ἐρωτῶντος. 2. Ἔστι δὲ τοῦ μὲν ἐρωτῶντος τὸ οὕτως ἐπάγειν τὸν λόγον, ὥστε ποιῆσαι τὸν ἀποκρινόμενον τὰ ἀδοξότατα λέγειν [ἐκ] τῶν διὰ τὴν θέσιν ἀναγκαίων. Τοῦ δὲ ἀποκρινομένου τὸ μὴ δι᾽ αὐτὸν φαίνεσθαι συμβαίνειν τὸ ἀδύνατον, ἢ τὸ παράδοξον, ἀλλὰ διὰ τὴν θέσιν. Ἑτέρα γὰρ ἴσως ἁμαρτία τὸ θέσθαι πρῶτον, ὃ μὴ δεῖ, καὶ τὸ θέμενον μὴ φυλάξαι κατὰ τρόπον. [V.] 3. Ἐπεὶ δέ ἐστιν ἀδιόριστα τοῖς γυμνασίας καὶ πείρας ἕνεκα τοὺς λόγους ποιουμένοις· (οὐ γὰρ οἱ αὐτοὶ σκοποὶ τοῖς τε διδάσκουσιν ἢ μανθάνουσι, καὶ τοῖς ἀγωνιζομένοις· οὐδὲ τούτοις τε, καὶ διατρίβουσιν ἀεὶ μετ᾽ ἀλλήλων σκέψεως χάριν. Τῷ μὲν γὰρ μανθάνοντι θετέον ἀεὶ τὰ δοκοῦντα· καὶ γὰρ οὐδὲ ἐπιχειρεῖ ψεῦδος οὐδεὶς διδάσκειν. Τῶν δὲ ἀγωνιζομένων τὸν μὲν ἐρωτῶντα φαίνεσθαί τι δεῖ ποιεῖν πάντως· τὸν δ᾽ ἀποκρινόμενον μηδὲν φαίνεσθαι πάσχειν. Ἐν δὲ ταῖς διαλεκτικαῖς συνόδοις τοῖς μὴ ἀγῶνος χάριν, ἀλλὰ πείρας καὶ σκέψεως, τοὺς λόγους ποιουμένοις οὐ διήρθρωταί πως, τίνος δεῖ στοχάζεσθαι τὸν ἀποκρινόμενον, καὶ ποῖα διδόναι, καὶ ποῖα μή, πρὸς τὸ καλῶς ἢ μὴ καλῶς φυλάττειν τὴν θέσιν.) ἐπεὶ οὖν οὐδὲν ἔχομεν παραδεδομένον ὑπ᾽ ἄλλων, αὐτοί τι πειραθῶμεν εἰπεῖν. 5. Ἀνάγκη δὴ τὸν ἀποκρινόμενον ὑπέχειν λόγον, θέμενον ἤτοι ἔνδοξον ἢ ἄδοξον θέσιν, ἢ μηδέτερον· καὶ ἤτοι ἁπλῶς ἔνδοξον, ἢ ἄδοξον, ἢ ὡρισμένως, οἷον τῷδέ τινι, ἢ αὑτῷ, ἢ ἄλλῳ. 6. Διαφέρει δ᾽ οὐδέν, ὁπωσοῦν ἐνδόξου ἢ ἀδόξου οὔσης· ὁ γὰρ αὐτὸς τρόπος ἔσται τοῦ καλῶς ἀποκρίνεσθαι, καὶ δοῦναι ἢ μὴ δοῦναι τὸ ἐρωτηθέν. 6. Ἀδόξου μὲν οὖν οὔσης τῆς θέσεως, ἔνδοξον ἀνάγκη τὸ συμπέρασμα γίνεσθαι· ἐνδόξου δέ, ἄδοξον· τὸ γὰρ ἀντικείμενον ἀεὶ τῇ θέσει ὁ ἐρωτῶν συμπεραίνεται. Εἰ δὲ μήτε ἄδοξον, μήτ᾽ ἔνδοξον τὸ κείμενον, καὶ τὸ συμπέρασμα ἔσται τοιοῦτον. 7. Ἐπεὶ δ᾽ ὁ καλῶς συλλογιζόμενος ἐξ ἐνδοξοτέρων καὶ γνωριμωτερων τὸ προβληθὲν ἀποδείκνυσι· φανερόν, ὡς, ἀδόξου μὲν ὄντος ἁπλῶς τοῦ κειμένου, οὐ δοτέον τῷ ἀποκρινομένῳ, οὔθ᾽ ὃ μὴ δοκεῖ ἁπλῶς, οὔθ᾽ ὃ δοκεῖ μέν, ἧττον δὲ τοῦ συμπεράσματος δοκεῖ. Ἀδόξου γὰρ οὔσης τῆς θέσεως, ἔνδοξον τὸ συμπέρασμα· ὥστε δεῖ τὰ λαμβανόμενα ἔνδοξα πάντ᾽ εἶναι, καὶ μᾶλλον ἔνδοξα τοῦ προκειμένου, εἰ μέλλει διὰ τῶν γνωριμωτέρων τὸ ἧττον γνώριμον περαίνεσθαι. Ὥστ᾽ εἰ μὴ τοιοῦτόν ἐστι τῶν ἐρωτωμένων, οὐ θετέον τῷ ἀποκρινομένῳ. 8. Εἰ δ᾽ ἔνδοξος ἁπλῶς ἡ θέσις, δῆλον, ὅτι τὸ συμπέρασμα ἁπλῶς ἄδοξον. Θετέον οὖν τά τε δοκοῦντα πάντα, καὶ τῶν μὴ δοκούντων ὅσα ἧττόν ἐστιν ἄδοξα τοῦ συμπεράσματος· ἱκανῶς γὰρ ἂν δόξειε διειλέχθαι. 9. Ὁμοίως δὲ καί, εἰ μήτ᾽ ἄδοξος, μήτ᾽ ἔνδοξός ἐστιν ἡ θέσις. Καὶ γὰρ οὕτως τά τε φαινόμενα ἅπαντα δοτέον, καὶ τῶν μὴ δοκούντων ὅσα μᾶλλον ἔνδοξα τοῦ συμπεράσματος. Οὕτω γὰρ ἂν ἐνδοξοτέρους συμβήσεται τοὺς λόγους γίνεσθαι. 10. Εἰ μὲν [οὖν] ἁπλῶς ἔνδοξον ἢ ἄδοξον τὸ κείμενον, πρὸς τὰ δοκοῦντα ἁπλῶς τὴν σύγκρισιν ποιητέον. Εἰ δὲ μὴ ἁπλῶς ἔνδοξον ἢ ἄδοξον εἴη τὸ κείμενον, ἀλλὰ τῷ ἀποκρινομένῳ· πρὸς αὑτὸν τὸ δοκοῦν καὶ μὴ δοκοῦν κρίνοντα θετέον, ἢ οὐ θετέον. 11. Ἐὰν δὲ ἑτέρου δόξαν διαφυλάττῃ ὁ ἀποκρινόμενος, δῆλον, ὅτι πρὸς τὴν ἐκείνου διάνοιαν ἀποβλέποντα θετέον ἕκαστα, καὶ ἀρνητέον. Διὸ καὶ οἱ κομίζοντες ἀλλοτρίας δόξας, (οἷον,
ἀγαθὸν καὶ κακὸν εἶναι ταὐτόν, καθάπερ Ἡράκλειτος
φησιν,) οὐ διδόασι, μὴ παρεῖναι ἅμα τῷ αὐτῷ τἀ-
ναντία, οὐχ ὡς οὐ δοκοῦν αὐτοῖς τοῦτο, ἀλλ᾽ ὅτι καθ᾽
Ἡράκλειτον οὕτω λεκτέον. Ποιοῦσι δὲ τοῦτο καὶ οἱ παρ᾽
ἀλλήλων δεχόμενοι τὰς θέσεις· στοχάζονται γάρ,
ἂν εἴποι ὁ θέμενος. Φανερὸν οὖν, τίνων στοχαστέον τῷ
ἀποκρινομένῳ, εἴτε ἁπλῶς ἔνδοξον, εἴτε τινί, τὸ κείμε-
νόν ἐστιν.

CAPUT V. [VI.]

Ἐπεὶ δὲ ἀνάγκη, πᾶν τὸ ἐρωτώμενον ἢ ἔνδοξον
ἢ ἄδοξον, ἢ μηδέτερον· καὶ [ἢ] πρὸς τὸν λόγον, ἢ
πρὸς τὸν λόγον εἶναι τὸ ἐρωτώμενον· ἐὰν μὲν ᾖ δοκ
καὶ μὴ πρὸς τὸν λόγον, δοτέον, φήσαντα δοκεῖν· [
γὰρ ἀναιρεῖται, τιθέντος, τὸ ἐν ἀρχῇ]. 2. Ἐὰν
δοκοῦν καὶ μὴ πρὸς τὸν λόγον, δοτέον μέν, ἐπισημ
τέον δὲ τὸ μὴ δοκοῦν πρὸς εὐλάβειαν εὐηθείας. 3.
τος δὲ πρὸς τὸν λόγον καὶ δοκοῦντος, λεκτέον, ὅτι
μέν, ἀλλὰ λίαν σύνεγγυς τοῦ ἐν ἀρχῇ ἐστι, καὶ
ρεῖται, τούτου τεθέντος, τὸ κείμενον. 4. Εἰ δὲ
τὸν λόγον, λίαν δὲ ἄδοξον τὸ ἀξίωμα, συμβαίνει
φατέον, τούτου τεθέντος, ἀλλὰ λίαν εὔηθες εἶ
προτεινόμενον. 5. Εἰ δὲ μήτε ἄδοξον, μήτε ἔνδοξ
μὲν μηδὲν πρὸς τὸν λόγον, δοτέον, μηδὲν διορίσ
6. Εἰ δὲ πρὸς τὸν λόγον, ἐπισημαντέον, ὅτι ἀναιρ
τεθέντος, τὸ ἐν ἀρχῇ. 7. Οὕτω γὰρ ὅ, τ᾽ ἀποκριν
οὐδὲν δόξει δι᾽ ἑαυτὸν πάσχειν, ἐάνπερ προορῶν
στα τεθῇ, ὅ, τε ἐρωτῶν τεύξεται συλλογισμοῦ,
μένων αὐτῷ πάντων τῶν ἐνδοξοτέρων τοῦ συμπερ
τος. Ὅσοι δὲ ἐξ ἀδοξοτέρων τοῦ συμπεράσματος
ροῦσι συλλογίζεσθαι, δῆλον, ὡς οὐ καλῶς συλλογ
ται· διὸ τοῖς ἐρωτῶσιν οὐ θετέον.

CAPUT VI. [VII.]

Ὁμοίως δὲ καὶ ἐπὶ τῶν ἀσαφῶς καὶ πλ
λεγομένων ἀπαντητέον. Ἐπεὶ γὰρ δέδοται τῷ
νομένῳ μὴ μανθάνοντι εἰπεῖν, ὅτι οὐ μανθ
πλεοναχῶς λεγομένου, μὴ ἐξ ἀνάγκης ὁμο
ἢ ἀρνήσασθαι· δῆλον, ὡς πρῶτον μέν, ἂν μὴ
τὸ ῥηθέν, οὐκ ἀποκνητέον τὸ φάναι, μὴ συνιέναι
λάκις γὰρ ἐκ τοῦ μὴ σαφῶς ἐρωτηθέντας
ἀπαντᾷ τι δυσχερές. 2. Ἐὰν δὲ γνώριμον μ
πλεοναχῶς λεγόμενον· ἐὰν μὲν ἐπὶ πάντων ἀλ
ψεῦδος ᾖ [τὸ λεγόμενον], δοτέον ἁπλῶς, ἢ ἀρν
Ἐὰν δὲ ἐπί τι μὲν ψεῦδος ᾖ, ἐπί τι δὲ ἀληθές·
μαντέον, ὅτι πλεοναχῶς λέγεται· καὶ διότι τὸ
ψεῦδος, τὸ δὲ ἀληθές. Ὕστερον γὰρ διαιρου
ἄδηλον, εἰ καὶ ἐν ἀρχῇ συνεώρα τὸ ἀμφίβολον. 3
δὲ μὴ προΐδῃ τὸ ἀμφίβολον, ἀλλ᾽ εἰς θάτερον
θῇ, ῥητέον πρὸς τὸν ἐπὶ θάτερον ἄγοντα, ὅτι
τοῦτο βλέπων ἔθηκεν, ἀλλ᾽ εἰς θάτερον αὐτῶν·
νων γὰρ ὄντων τῶν ὑπὸ ταὐτὸ ὄνομα ἢ λόγον,
ἀμφισβήτησις. 4. Ἐὰν δὲ καὶ σαφὲς ᾖ καὶ
τὸ ἐρωτώμενον· ἢ ναί, ἢ οὔ, ἀποκριτέον.

CAPUT VII. [VIII.]

Ἐπεὶ δὲ πᾶσα πρότασις συλλογιστικὴ ἢ
τίς ἐστιν, ἐξ ὧν ὁ συλλογισμός, ἢ τινος τούτων
δῆλον δ᾽, ὅταν ἑτέρου χάριν λαμβάνηται τῷ πλ
ὅμοια ἐρωτᾷν· (ἢ γὰρ δι᾽ ἐπαγωγῆς, ἢ δι᾽ ὁμοι
ὡς ἐπὶ τὸ πολὺ τὸ καθόλου λαμβάνουσι·)
καθέκαστα πάντα θετέον, ἂν ᾖ ἀληθῆ καὶ
πρὸς δὲ τὸ καθόλου πειρατέον ἔνστασιν φέρειν.
ἄνευ ἐνστάσεως ἢ οὔσης ἢ δοκούσης κωλύειν τὸ
δυσκολαίνειν ἐστίν. Εἰ οὖν ἐπὶ πολλῶν φαινομ

δίδωσι τὸ καθόλου μὴ ἔχων ἔνστασιν, φανερὸν, ὅτι δυσ-
κολαίνει. Ἔτι δὲ, εἰ μηδ' ἀντεπιχειρεῖν ἔχοι, ὅτι οὐκ
ἀληθὲς, μᾶλλον ἂν δόξειε δυσκολαίνειν. Καίτοι οὐδὲ
τοῦθ' ἱκανόν· πολλοὺς γὰρ λόγους ἐναντίους ἔχομεν ταῖς
δόξαις, οὓς χαλεπὸν λύειν· καθάπερ τοῦ Ζήνωνος, ὅτι
οὐκ ἐνδέχεται κινεῖσθαι, οὐδὲ τὸ στάδιον διελθεῖν·
ἀλλ' οὐ διὰ τοῦτο τὰ ἀντικείμενα τούτοις οὐ θετέον.
εἰ οὖν μήτε ἀντεπιχειρεῖν ἔχων, μήτε ἐνίστασθαι, οὐ
τίθησι, δῆλον, ὅτι δυσκολαίνει. Ἔστι γὰρ ἡ ἐν λόγοις
δυσκολία ἀπόκρισις παρὰ τοὺς εἰρημένους τρόπους
συλλογισμοῦ φθαρτική.

CAPUT VIII. [IX.]

Ὑπέχειν δὲ καὶ θέσιν καὶ ὁρισμὸν αὐτὸν αὑτῷ δεῖ
προεγχειρήσαντα. Ἐξ ὧν γὰρ ἀναιροῦσιν οἱ πυνθανό-
μενοι τὸ κείμενον, δῆλον, ὅτι τούτοις ἐναντιωτέον. 2.
ἄδοξον δὲ ὑπόθεσιν εὐλαβητέον ὑπέχειν. Εἴη δ' ἂν
ἄδοξος πλεοναχῶς. Καὶ γὰρ, ἐξ ἧς ἄτοπα συμβαίνει
λέγειν· οἷον, εἰ πάντα φαίη τις κινεῖσθαι, ἢ μηδέν· καὶ
ὅσα χείρονος ἤθους ἑλέσθαι, καὶ ὑπεναντία ταῖς βου-
λήσεσιν· οἷον, ὅτι ἡ ἡδονὴ ἀγαθόν· καὶ τὸ ἀδικεῖν
βέλτιον τοῦ ἀδικεῖσθαι. Οὐ γὰρ ὡς λόγου χάριν ὑπέ-
χοντα, ἀλλ' ὡς τὰ δοκοῦντα λέγοντα μισοῦσιν. [X.] 3.
ὅσοι δὲ τῶν λόγων ψεῦδος συλλογίζονται, λυτέον ἀναι-
ροῦντα, παρ' ὃ γίνεται τὸ ψεῦδος. Οὐ γὰρ ὁτιοῦν ἀνε-
λὼν λέλυκεν, οὐδ' εἰ ψεῦδός ἐστι τὸ ἀναιρούμενον· ἔχοι
γὰρ ἂν πλείω ψευδῆ ὁ λόγος· οἷον, εἴ τις λάβοι, τὸν κα-
θήμενον γράφειν, Σωκράτην δὲ καθῆσθαι· συμβαίνει
γὰρ ἐκ τούτων, Σωκράτην γράφειν· ἀναιρεθέντος οὖν
τοῦ Σωκράτην καθῆσθαι, οὐδὲν μᾶλλον λέλυται ὁ λό-
γος· καίτοι ψεῦδος τὸ ἀξίωμα· ἀλλ' οὐ παρὰ τοῦτο ὁ λό-
γος ψευδής· ἐὰν γάρ τις τύχῃ καθήμενος μὲν, μὴ γρά-
φων δὲ, οὐκέτι ἐπὶ τοῦ αὐτοῦ ἡ αὐτὴ λύσις ἁρμόσει· ὥστε
οὐ τοῦτο ἀναιρετέον, ἀλλὰ τὸ τὸν καθήμενον γράφειν·
οὐ γὰρ πᾶς ὁ καθήμενος γράφει· λέλυκε μὲν οὖν πάν-
τως ὁ ἀνελὼν, παρ' ὃ γίνεται τὸ ψεῦδος. 4. Οἶδε δὲ τὴν
λύσιν ὁ εἰδὼς, ὅτι παρὰ τοῦτο ὁ λόγος· καθάπερ ἐπὶ
τῶν ψευδογραφουμένων· οὐ γὰρ ἀπόχρη τὸ ἐνστῆναι,
οὐδ' ἂν ψεῦδος ᾖ τὸ ἀναιρούμενον· ἀλλὰ καὶ, διότι
ψεῦδος, ἀποδεικτέον. Οὕτω γὰρ ἂν εἴη φανερὸν, πότε-
ρον προορῶν τι, ἢ οὔ, ποιεῖται τὴν ἔνστασιν. 5. Ἔστι
δὲ λόγον κωλῦσαι συμπεράνασθαι τετραχῶς. Ἢ γὰρ
ἀνελόντα, παρ' ὃ γίνεται τὸ ψεῦδος· ἢ πρὸς τὸν ἐρω-
τῶντα ἔνστασιν εἰπόντα· πολλάκις μὲν γὰρ οὐ λέλυ-
κεν, ὁ μέντοι πυνθανόμενος οὐ δύναται ποῤῥωτέρω
προαγαγεῖν. Τρίτον δὲ, πρὸς τὰ ἠρωτημένα· συμβαίνοι
γὰρ ἂν, ἐκ μὲν τῶν ἠρωτημένων μὴ γίνεσθαι, ὃ βού-
λεται, διὰ τὸ κακῶς ἠρωτῆσθαι· προστεθέντος δέ τι-
νος, γίνεσθαι τὸ συμπέρασμα. Εἰ μὲν οὖν μηκέτι δύ-
ναιτο προάγειν ὁ ἐρωτῶν, εἰς τὸν ἐρωτῶντα εἴη ἂν ἡ
ἔνστασις· εἰ δὲ δύναται, πρὸς τὰ ἠρωτημένα. Τετάρτη
δὲ καὶ χειρίστη τῶν ἐνστάσεων ἡ πρὸς τὸν χρόνον. Ἔνιοι
γὰρ τοιαῦτα ἐνίστανται, πρὸς ἃ διαλεχθῆναι πλείονός
ἐστι χρόνου, ἢ τῆς παρούσης διατριβῆς. 6. Αἱ μὲν οὖν
ἐνστάσεις, καθάπερ εἴπομεν, τετραχῶς γίνονται. Λύ-
σις δέ ἐστι τῶν εἰρημένων ἡ πρώτη μόνον· αἱ δὲ λοιπαὶ
κωλύσεις τινὲς καὶ ἐμποδισμοὶ τῶν συμπερασμάτων.

CAPUT IX. [XI.]

Ἐπιτίμησις δὲ τοῦ λόγου κατ' αὐτόν τε λόγον, καὶ
ὅταν ἐπερωτᾶται, οὐχ ἡ αὐτή· πολλάκις γὰρ τοῦ μὴ
καλῶς διειλέχθαι λόγον ὁ ἐρωτώμενος αἴτιος, διὰ τὸ
μὴ συγχωρεῖν, ἐξ ὧν ἦν διαλεχθῆναι καλῶς πρὸς τὴν
θέσιν· οὐ γάρ ἐστιν ἐπὶ θατέρῳ μόνῳ τὸ καλῶς ἐπι-
τελεσθῆναι τὸ κοινὸν ἔργον. Ἀναγκαῖον οὖν ἐνίοτε

πρὸς τὸν λέγοντα, καὶ μὴ πρὸς τὴν θέσιν, ἐπιχειρεῖν, ὅταν ὁ ἀποκρινόμενος τἀναντία τῷ ἐρωτῶντι παρατηρῇ προσεπηρεάζων. Δυσκολαίνοντες οὖν ἀγωνιστικὰς, καὶ οὐ διαλεκτικὰς, ποιοῦνται τὰς διατριβάς. 2. Ἔτι δὲ, ἐπεὶ γυμνασίας καὶ πείρας χάριν, ἀλλ' οὐ διδασκαλίας, οἱ τοιοῦτοι τῶν λόγων· δῆλον, ὡς οὐ μόνον τἀληθῆ συλλογιστέον, ἀλλὰ καὶ ψεῦδος· οὐδὲ δι' ἀληθῶν ἀεὶ, ἀλλ' ἐνίοτε καὶ ψευδῶν. Πολλάκις γὰρ, ἀληθοῦς τεθέντος, ἀναιρεῖν ἀνάγκη τὸν διαλεγόμενον· ὥστε προτατέον τὰ ψευδῆ. Ἐνίοτε δὲ καὶ, ψευδοῦς τεθέντος, ἀναιρετέον διὰ ψευδῶν· οὐδὲν γὰρ κωλύει, τινὶ δοκεῖν τὰ μὴ ὄντα μᾶλλον τῶν ἀληθῶν· ὥστε ἐκ τῶν ἐκείνῳ δοκούντων τοῦ λόγου γινομένου, μᾶλλον ἔσται πεπεισμένος, ἢ ὠφελημένος. 3. Δεῖ δὲ τὸν καλῶς μεταβιβάζοντα διαλεκτικῶς καὶ μὴ ἐριστικῶς διαβιβάζειν, καθάπερ τὸν γεωμέτρην γεωμετρικῶς, ἄν τε ψεῦδος, ἄν τ' ἀληθὲς ᾖ τὸ συμπεραινόμενον. Ὁποῖοι δὲ διαλεκτικοὶ συλλογισμοὶ, πρότερον εἴρηται. 4. Ἐπεὶ δὲ φαῦλος κοινωνὸς ὁ ἐμποδίζων τὸ κοινὸν ἔργον, δῆλον, ὅτι καὶ ἐν λόγοις. Κοινὸν γάρ τι προκείμενον καὶ ἐν τούτοις ἐστὶ, πλὴν τῶν ἀγωνιζομένων. Τούτοις δὲ οὐκ ἔστιν ἀμφοτέροις τοῦ αὐτοῦ τέλους τυχεῖν· πλείους γὰρ ἑνὸς ἀδύνατον νικᾶν. Διαφέρει δὲ οὐδὲν, ἄν τε διὰ τοῦ ἀποκρίνεσθαι, ἄν τε διὰ τοῦ ἐρωτᾶν, ποιῇ αὐτό· ὅ, τε γὰρ ἐριστικῶς ἐρωτῶν φαύλως διαλέγεται· ὅ, τε ἐν τῷ ἀποκρίνεσθαι μὴ διδοὺς τὸ φαινόμενον, μηδὲ ἐκδεχόμενος, ὅ, τί ποτε βούλεται ὁ ἐρωτῶν πυθέσθαι. Δῆλον οὖν ἐκ τῶν εἰρημένων, ὅτι οὐχ ὁμοίως ἐπιτιμητέον καθ' αὑτόν τε τῷ λόγῳ, καὶ τῷ ἐρωτῶντι· οὐδὲν γὰρ κωλύει, τὸν μὲν λόγον φαῦλον εἶναι· τὸν δὲ ἐρωτῶντα ὡς ἐνδέχεται βέλτιστα πρὸς τὸν ἀποκρινόμενον διειλέχθαι. Πρὸς γὰρ τοὺς δυσκολαίνοντας οὐ δυνατὸν ἴσως εὐθὺς, οἵους τις βούλεται, ἀλλ' οἵους ἐνδέχεται, ποιεῖσθαι τοὺς συλλογισμούς. 5. Ἐπεὶ δέ ἐστιν ἀδιόριστον, πότε τἀναντία, καὶ πότε τὰ ἐν ἀρχῇ λαμβάνουσιν οἱ ἄνθρωποι· (πολλάκις γὰρ καθ' αὑτοὺς λέγοντες ἐναντία λέγουσι· καὶ ἀνανεύσαντες πρότερον, διδόασιν ὕστερον· διόπερ ἐρωτώμενοι καὶ τὰ ἐναντία καὶ τὰ ἐν ἀρχῇ πολλάκις ὑπακούουσιν·) ἀνάγκη, φαύλους γίνεσθαι τοὺς λόγους. Αἴτιος δὲ ὁ ἀποκρινόμενος τὰ μὲν οὐ διδοὺς, τὰ δὲ τοιαῦτα διδούς. Φανερὸν οὖν, ὅτι οὐχ ὁμοίως ἐπιτιμητέον τοῖς ἐρωτῶσι καὶ τοῖς λόγοις. 6. Καθ' αὑτὸν δὲ τῷ λόγῳ πέντε εἰσὶν ἐπιτιμήσεις. 7. Πρώτη μὲν, ὅταν ἐκ τῶν ἠρωτημένων μὴ συμπεραίνηται μήτε πρὸς τὸ τεθὲν, μήτε ὅλως μηδέν· ὄντων ἢ ψευδῶν, ἢ ἀδόξων, ἢ πάντων, ἢ τῶν πλείστων, ἐν οἷς τὸ συμπέρασμα· καὶ μήτε ἀφαιρεθέντων τινῶν, μήτε προστεθέντων· μήτε τῶν μὲν ἀφαιρεθέντων, τῶν δὲ προστεθέντων, γίνεται τὸ συμπέρασμα. 8. Δευτέρα δὲ, εἰ πρὸς τὴν θέσιν μὴ γίνοιτο ὁ συλλογισμὸς ἐκ τοιούτων τε, καὶ οὕτως, ὡς εἴρηται πρότερον. 9. Τρίτη δὲ, εἰ, προστεθέντων τινῶν, γίνοιτο συλλογισμὸς, ταῦτα δ' εἴη χείρω τῶν ἐρωτηθέντων, καὶ ἧττον ἔνδοξα τοῦ συμπεράσματος. 10. Πάλιν, εἰ ἀφαιρεθέντων τινῶν· ἐνίοτε γὰρ πλείονα λαμβάνουσι τῶν ἀναγκαίων· ὥστε οὐ τῷ ταῦτα εἶναι λέγεται ὁ συλλογισμός. 11. Ἔτι, εἰ ἐξ ἀδοξοτέρων καὶ ἧττον πιστῶν τοῦ συμπεράσματος· ἢ ἐξ ἀληθῶν, ἀλλὰ πλείονος ἔργου δεομένων ἀποδεῖξαι τοῦ προβλήματος. 12. Οὐ δεῖ δὲ πάντων τῶν προβλημάτων ὁμοίως ἀξιοῦν τοὺς συλλογισμοὺς ἐνδόξους εἶναι καὶ πιθανούς. Φύσει γὰρ εὐθὺς ὑπάρχει τὰ μὲν ῥᾴω, τὰ δὲ χαλεπώτερα τῶν ζητουμένων. Ὥστε, ἂν ἐξ ὧν ἐνδέχεται μάλιστα ἐνδόξων συμβιβάσῃ, διει-

λεκται καλῶς. Φανερὸν οὖν, ὅτι οὐδὲ τῷ λόγῳ ἡ αὐτὴ ἐπιτίμησις, πρός τε τὸ προβληθὲν, καὶ καθ' αὑτόν. Οὐδὲν γὰρ κωλύει, καθ' αὑτὸν μὲν εἶναι τὸν λόγον ψεκτόν· πρὸς δὲ τὸ πρόβλημα ἐπαινετόν· καὶ πάλιν ἀντεστραμμένως, καθ' αὑτὸν μὲν ἐπαινετόν· πρὸς δὲ τὸ πρόβλημα ψεκτόν· ὅταν ἐκ πολλῶν ἐνδόξων συμπεραίνεσθαι ῥᾴδιον ᾖ καὶ ἀληθῶς. 13. Εἴη δ' ἂν ποτε λόγος καὶ συμπεπερασμένος μὴ συμπεπερασμένου χείρων· ὅταν ὁ μὲν ἐξ εὐηθῶν συμπεραίνηται, μὴ τοιούτου τοῦ προβλήματος ὄντος· ὁ δὲ προσδέηται τοιούτων, ἅ ἐστιν ἔνδοξα καὶ ἀληθῆ, καὶ μὴ ἐν τοῖς προλαμβανομένοις ᾖ ὁ λόγος. 14. Τοῖς δὲ διὰ ψευδῶν ἀληθὲς συμπεραίνουσιν οὐ δίκαιον ἐπιτιμᾷν. Ψεῦδος μὲν γὰρ ἀεὶ ἀνάγκη διὰ ψευδῶν συλλογίζεσθαι· τὸ δ' ἀληθές ἐστι καὶ διὰ ψευδῶν [ποτὲ] συλλογίζεσθαι· φανερὸν δ' ἐκ τῶν Ἀναλυτικῶν. 15. Ὅταν δὲ ἀπόδειξις ᾖ τινος ὁ εἰρημένος λόγος, εἴ τί ἐστιν ἄλλο πρὸς τὸ συμπέρασμα μηδαμῶς ἔχον, οὐκ ἔσται παρὰ ἐκείνου συλλογισμός. Ἐὰν δὲ φαίνηται, σόφισμα ἔσται, [καὶ] οὐκ ἀπόδειξις. 16. Ἔστι δὲ φιλοσόφημα μὲν συλλογισμὸς ἀποδεικτικός· ἐπιχείρημα δὲ συλλογισμὸς διαλεκτικός· σόφισμα δὲ συλλογισμὸς ἐριστικός· ἀπόρημα δὲ συλλογισμὸς διαλεκτικὸς ἀντιφάσεως. 17. Εἰ δὲ ἐξ ἀμφοτέρων [τι] δοκούντων δειχθείη, μὴ ὁμοίως δὲ δοκούντων, οὐδὲν κωλύει, τὸ δειχθὲν μᾶλλον ἑκατέρου δοκεῖν. Ἀλλ' εἰ τὸ μὲν δοκοίη, τὸ δὲ μηδετέρως· ἢ εἰ τὸ μὲν δοκοίη, τὸ δὲ μὴ δοκοίη· εἰ μὲν ὁμοίως, ὁμοίως ἂν εἴη, καὶ μή· εἰ δὲ μᾶλλον θάτερον, ἀκολουθήσει τῷ μᾶλλον. 18. Ἔστι δέ τις ἁμαρτία καὶ αὕτη κατὰ τοὺς συλλογισμοὺς, ὅταν δείξῃ διὰ μακροτέρων ἐνδεχόμενον δι' ἐλαττόνων, καὶ ἐν τῷ λόγῳ ὑπαρχόντων· οἷον, ὅτι ἐστὶ δόξα μᾶλλον ἑτέρα ἑτέρας, εἴ τις αἰτήσαιτο αὐτοέκαστον μάλιστα εἶναι· εἶναι δὲ δοξαστὸν αὐτοαληθῶς· ὥστε τῶν τινῶν μᾶλλον αὐτό· πρὸς δὲ τὸ μᾶλλον μᾶλλον τὸ λεγόμενον εἶναι· εἶναι δὲ καὶ αὐτοδόξαν ἀληθῆ, ἣ ἔσται μᾶλλον ἀκριβὴς τῶν τινῶν· ᾔτηται δὲ καὶ αὐτοδόξαν ἀληθῆ εἶναι, καὶ αὐτοέκαστον μάλιστα εἶναι· ὥστε αὕτη ἡ δόξα [ἡ μάλιστα] ἀληθὴς ἀκριβεστέρα ἐστί. Τίς δὲ ἡ μοχθηρία; ἢ ὅτι ποιεῖ, παρ' ὃ ὁ λόγος, λανθάνειν τὸ αἴτιον.

CAPUT X. [XII.]

Λόγος δέ ἐστι δῆλος ἕνα μὲν τρόπον καὶ δημοσιώτατον, ἐὰν ᾖ συμπεπερασμένος οὕτως, ὥστε μηδὲν δεῖν ἐπερωτῆσαι. 2. Ἕνα δὲ, καὶ ὃς μάλιστα λέγεται, ὅταν εἰλημμένα μὲν ᾖ, ἐξ ὧν ἀναγκαῖον εἶναι, ᾖ δὲ διὰ συμπερασμάτων συμπεραινόμενα. 3. Ἔτι, εἰ ἐλλείπει τὸ σφόδρα ἔνδοξον. 4. Ψευδὴς δὲ λόγος καλεῖται τετραχῶς· ἕνα μὲν τρόπον, ὅταν φαίνηται συμπεραίνεσθαι μὴ συμπεραινόμενος, ὃς καλεῖται συλλογισμὸς ἐριστικός. 5. Ἄλλον δὲ, ὅταν συμπεραίνηται μὲν, μὴ μέντοι πρὸς τὸ προκείμενον· ὅπερ συμβαίνει μάλιστα τοῖς εἰς τὸ ἀδύνατον ἄγουσι. 6. Ἢ πρὸς τὸ προκείμενον μὲν συμπεραίνηται, μὴ μέντοι κατὰ τὴν οἰκείαν μέθοδον. Τοῦτο δέ ἐστιν, ἐὰν ὁ μὴ ὢν ἰατρικὸς δοκῇ ἰατρικὸς εἶναι· ἢ γεωμετρικὸς μὴ ὢν γεωμετρικός· ἢ διαλεκτικὸς μὴ ὢν διαλεκτικός· ἄν τε ψεῦδος, ἄν τε ἀληθὲς ᾖ τὸ συμβαῖνον. 7. Ἄλλον δὲ τρόπον, ἐὰν διὰ ψευδῶν συμπεραίνηται· τούτου δὲ ἔσται ποτὲ μὲν τὸ συμπέρασμα ψεῦδος, ποτὲ δὲ ἀληθές. Τὸ μὲν γὰρ ψεῦδος ἀεὶ διὰ ψευδῶν συμπεραίνεται· τὸ δ' ἀληθὲς ἐγχωρεῖ καὶ μὴ δι' ἀληθῶν, ὥσπερ εἴρηται καὶ πρότερον. 8. Τὸ μὲν οὖν ψευδῆ

τὸν λόγον εἶναι, τοῦ λέγοντος ἁμάρτημα μᾶλλον ἢ τοῦ
λόγου· καὶ οὐδὲ τοῦ λέγοντος ἀεὶ, ἀλλ' ὅταν λανθά-
νῃ αὐτὸν, [ὅτι ψευδῆ λόγον εἶπε τινά·] ἐπεὶ καθ' ἑαυ-
τόν γε πολλῶν ἀληθῶν ἀποδεχόμεθα μᾶλλον, ἂν ἐκ
τῶν μάλιστα δοκούντων ἀναιρῇ τι τῶν ἀληθῶν. Το-
οὗτος γὰρ ὢν, ἀληθῶν ἀπόδειξίς ἐστι· δεῖ γὰρ τῶν
κειμένων τι μὴ εἶναι παντελῶς· ὥστε ἔσται τούτου
ἀπόδειξις. Εἰ δ' ἀληθὲς συμπεραίνοιτο διὰ ψευδῶν
καὶ λίαν εὐηθῶν, πολλῶν ἂν εἴη χείρων ψεῦδος συλ-
λογιζομένων· εἴη δ' ἂν τοιοῦτος καὶ ψεῦδος συμπε-
ραινόμενος· ὥστε δῆλον, ὅτι πρώτη μὲν ἐπίσκεψις λό-
γου καθ' αὑτὸν, εἰ συμπεραίνεται· δευτέρα δὲ, πότε-
ρον ἀληθὲς, ἢ ψεῦδος· τρίτη δ', ἐκ ποίων τινῶν.
μὲν γὰρ ἐκ ψευδῶν, ἐνδόξων δὲ, λογικός· εἰ δ' ἐξ
των μὲν, ἀδόξων δὲ, φαῦλος· εἰ δὲ καὶ ψευδῆ
λίαν ἄδοξα, δῆλον, ὅτι φαῦλος ἢ ἁπλῶς, ἢ τοῦ πρ
ματος.

CAPUT XI. [XIII.]

Τὸ δ' ἐν ἀρχῇ καὶ τὰ ἐναντία πῶς αἰτεῖται ὁ
τῶν, καθ' ἀλήθειαν μὲν ἐν τοῖς Ἀναλυτικοῖς εἴρ
κατὰ δόξαν δὲ νῦν λεκτέον. 2. Αἰτεῖσθαι δὲ φαί
ται τὸ ἐν ἀρχῇ πενταχῶς. 3. Φανερώτατα μὲν
πρῶτον, εἴ τις αὐτὸ τὸ δείκνυσθαι δέον αἰτήσει·
το δ' ἐπ' αὐτοῦ μὲν οὐ ῥᾴδιον λανθάνειν· ἐν δὲ
συνωνύμοις, καὶ ἐν ὅσοις τὸ ὄνομα καὶ ὁ λόγος τὸ
τὸ σημαίνει, μᾶλλον. 4. Δεύτερον δὲ, ὅταν κατὰ
ρος δέον ἀποδεῖξαι καθόλου τις αἰτήσῃ· οἷον,
χειρῶν, ὅτι τῶν ἐναντίων μία ἐπιστήμη, ὅλως τῶν
τικειμένων ἀξιώσειε μίαν εἶναι· δοκεῖ γὰρ, ὅ
αὐτὸ δεῖξαι, μετ' ἄλλων αἰτεῖσθαι πλειόνων. 5.
τον, εἴ τις, τὸ καθόλου δεῖξαι προκειμένου, κατὰ
ρος αἰτήσειεν· οἷον, εἰ, πάντων τῶν ἐναντίων
μένου, τῶνδε τινῶν ἀξιώσειε· δοκεῖ γὰρ καὶ
μετὰ πλειόνων ἔδει δεῖξαι, καθ' αὑτὸ [καὶ] χω
τεῖσθαι. 6. Πάλιν, εἴ τις διελὼν αἰτεῖται
βληθέν· οἷον, εἰ, δέον δεῖξαι τὴν ἰατρικὴν ὑγ
νοσώδους, χωρὶς ἑκάτερον ἀξιώσειεν. 7. Ἢ,
ἑπομένων ἀλλήλοις ἐξ ἀνάγκης θάτερον αἰ
οἷον, τὴν πλευρὰν ἀσύμμετρον τῇ διαμέτρῳ, δέον
δεῖξαι, ὅτι ἡ διάμετρος τῇ πλευρᾷ. 8. Ἰσαχῶς
τὰ ἐναντία αἰτοῦνται τῷ ἐξ ἀρχῆς. 9. Πρῶτο
γὰρ, εἴ τις τὰς ἀντικειμένας αἰτήσαιτο, φάσ
ἀπόφασιν. 10. Δεύτερον δὲ, τἀναντία κατὰ τὴ
τίθεσιν οἷον, ἀγαθὸν καὶ κακὸν ταὐτόν. 11
τον, εἴ τις τὸ καθόλου ἀξιώσας ἐπὶ μέρους α
τὴν ἀντίφασιν. Οἷον, εἰ λαβὼν, τῶν ἐναντίω
ἐπιστήμην ὑγιεινοῦ καὶ νοσώδους ἑτέραν ἀξιώ
ἢ τοῦτο αἰτησάμενος ἐπὶ τοῦ καθόλου τὴν ἀντ
πειρῷτο λαμβάνειν. 12. Πάλιν, ἐάν τις αἰτή
ἐναντίον τῷ ἐξ ἀνάγκης συμβαίνοντι διὰ τῶν
νων. 13. Κἂν εἴ τις αὐτὰ μὲν μὴ λάβῃ τὰ ἀ
μενα· τοιαῦτα δ' αἰτήσαιτο δύο, ἐξ ὧν ἔσται
τικειμένη ἀντίφασις. 14. Διαφέρει δὲ τὸ τὰ
λαμβάνειν τοῦ ἐν ἀρχῇ τοσοῦτον, ὅτι τοῦ μὲν
ἁμαρτία πρὸς τὸ συμπέρασμα· πρὸς γὰρ ἐκεῖν
ποντες τὸ ἐν ἀρχῇ λέγομεν αἰτεῖσθαι· τὰ δ' ἐ
ἐστὶν ἐν ταῖς προτάσεσι τῷ [γὰρ] ἔχειν πως
πρὸς ἀλλήλας.

CAPUT XII. [XIV.]

Πρὸς δὲ γυμνασίαν καὶ μελέτην τῶν τοιούτ
γων πρῶτον μὲν ἀντιστρέφειν ἐθίζεσθαι χρὴ τ
γους· οὕτως γὰρ πρός τε τὸ λεγόμενον εὐπορ
ἕξομεν, καὶ ἐν ὀλίγοις πολλοὺς ἐξεπιστησόμε

γους· τὸ γὰρ ἀντιστρέφειν ἐστὶ τὸ μεταλαβόντα τὸ συμπέρασμα μετὰ τῶν λοιπῶν ἐρωτημάτων ἀνελεῖν ἓν τῶν δοθέντων· ἀνάγκη γάρ, εἰ τὸ συμπέρασμα μή ἐστι, μίαν τινὰ ἀναιρεῖσθαι τῶν προτάσεων, εἴπερ, πασῶν αὐτῶν τεθεισῶν, ἀνάγκη ἦν, τὸ συμπέρασμα εἶναι. 2. Πρὸς ἅπασάν τε θέσιν, καὶ ὅτι οὕτως, καὶ ὅτι οὐχ οὕτως, τὸ ἐπιχείρημα σκεπτέον· καὶ εὑρόντα, τὴν λύσιν εὐθὺς ζητητέον· οὕτω γὰρ ἅμα συμβήσεται πρός τε τὸ ἐρωτᾶν, καὶ πρὸς τὸ ἀποκρίνεσθαι γεγυμνάσθαι· κἂν πρὸς μηδένα ἄλλον ἔχωμεν, καθ' αὑτούς· παράλληλά τε ἐκλεκτέον πρὸς τὴν αὐτὴν θέσιν ἐπιχειρήματα· τοῦτο γὰρ πρός τε τὸ βιάζεσθαι πολλὴν εὐπορίαν ποιεῖ, καὶ πρὸς τὸ ἐλέγχειν μεγάλην ἔχει βοήθειαν, ὅταν εὐπορῇ τις, καὶ ὅτι οὕτως, καὶ ὅτι οὐχ οὕτως· πρὸς τὰ ἐναντία γὰρ ἂν συμβαίνοι ποιεῖσθαι τὴν φυλακήν· πρός τε τὴν γνῶσιν καὶ τὴν κατὰ φιλοσοφίαν φρόνησιν τὸ δύνασθαι συνορᾶν καὶ συνεωρακέναι τὰ ἀφ' ἑκατέρας συμβαίνοντα τῆς ὑποθέσεως οὐ μικρὸν ὄργανον· λοιπὸν γάρ, τούτων ὀρθῶς ἑλέσθαι θάτερον. 3. Δεῖ δὲ πρὸς τὸ τοιοῦτον ὑπάρχειν εὐφυᾶ· καὶ τοῦτ' ἔστιν ἡ κατ' ἀλήθειαν εὐφυΐα, τὸ δύνασθαι καλῶς ἑλέσθαι τἀληθές, καὶ φυγεῖν τὸ ψεῦδος· ὅπερ οἱ πεφυκότες εὖ δύνανται ποιεῖν εὖ· οἱ γὰρ φιλοῦντες καὶ μισοῦντες τὸ προσφερόμενον εὐκρινοῦσι τὸ βέλτιστον. 4. Πρός τε τὰ πλειστάκις ἐμπίπτοντα τῶν προβλημάτων ἐξεπίστασθαι δεῖ λόγους. 5. Καὶ μάλιστα περὶ τῶν πρώτων θέσεων· ἐν τούτοις γὰρ ἀποδυσπετοῦσιν οἱ ἀποκρινόμενοι πολλάκις. 6. Ἔτι ὅρων εὐπορεῖν δεῖ, καὶ τῶν ἐνδόξων τε, καὶ τῶν πρώτων ἔχειν προχείρως· διὰ γὰρ τούτων οἱ συλλογισμοὶ γίνονται. 7. Πειρατέον δὲ καί, εἰς ἃ πλειστάκις ἐμπίπτουσιν οἱ διάλογοι, κατέχειν. 8. Ὥσπερ γὰρ ἐν γεωμετρίᾳ πρὸ ἔργου τὸ περὶ τὰ στοιχεῖα γεγυμνάσθαι· καὶ ἐν ἀριθμοῖς τὸ περὶ τοὺς κεφαλισμοὺς προχείρως ἔχειν, μέγα διαφέρει πρὸς τὸ καὶ τὸν ἄλλον ἀριθμὸν γινώσκειν πολλαπλασιούμενον· ὁμοίως καὶ ἐν τοῖς λόγοις τὸ πρόχειρον εἶναι περὶ τὰς ἀρχάς, καὶ τὰς προτάσεις ἀπὸ στόματος ἐξεπίστασθαι· καθάπερ γὰρ ἐν τῷ μνημονικῷ μόνον οἱ τόποι τεθέντες εὐθὺς ποιοῦσιν αὐτὰ μνημονεύειν· καὶ ταῦτα ποιήσει συλλογιστικώτερον διὰ τὸ πρὸς ὡρισμένας αὐτὰς βλέπειν κατ' ἀριθμόν. 9. Πρότασίν τε κοινήν, μᾶλλον ἢ λόγον, εἰς μνήμην θετέον· ἀρχῆς γὰρ καὶ ὑποθέσεως εὐπορῆσαι μετρίως χαλεπόν. 10. Ἔτι, τὸν ἕνα λόγον πολλοὺς ποιεῖν ἐθιστέον, ὡς ἀδηλότατα κρύπτοντας· εἴη δ' ἂν τὸ τοιοῦτον, εἴ τις ὅτι πλεῖστον ἀφισταίη τῆς συγγενείας, περὶ ὧν ὁ λόγος· ἔσονται δὲ δυνατοὶ τῶν λόγων οἱ μάλιστα καθόλου τοῦτο πάσχειν· οἷον, ὅτι οὐκ ἔστι μία πλειόνων ἐπιστήμη· οὕτω γὰρ καὶ ἐπὶ τῶν πρός τι, καὶ ἐπὶ τῶν ἐναντίων, καὶ συστοίχων ἐστί. 11. Δεῖ δὲ καὶ τὰς ἀπομνημονεύσεις καθόλου ποιεῖσθαι τῶν λόγων, κἂν ᾖ διειλεγμένος ἐπὶ μέρους· οὕτω γὰρ καὶ πολλοὺς ἐξέσται τὸν ἕνα ποιεῖν· ὁμοίως δὲ καὶ ἐν ῥητορικοῖς ἐπὶ τῶν ἐνθυμημάτων· αὐτὸν δ' ὅτι μάλιστα φεύγειν ἐπὶ τὸ καθόλου φέρειν τοὺς συλλογισμούς. 12. Ἀεί τε δεῖ σκοπεῖν τοὺς λόγους, εἰ ἐπὶ κοινῶν διαλέγονται· πάντες γὰρ οἱ ἐν μέρει καὶ καθόλου διειλεγμένοι εἰσί· καὶ ἔνεστιν ἐν τῇ κατὰ μέρος ἡ τοῦ καθόλου ἀπόδειξις, διὰ τὸ μὴ εἶναι συλλογίσασθαι μηδὲν ἄνευ τοῦ καθόλου. 13. Τὴν δὲ γυμνασίαν ἀποδοτέον τῶν μὲν ἐπακτικῶν πρὸς νέον· τῶν δὲ συλλογιστικῶν πρὸς ἔμπειρον. 14. Πειρατέον δὲ λαμβάνειν παρὰ μὲν τῶν συλλογιστικῶν τὰς προτάσεις, παρὰ δὲ τῶν ἐπακτικῶν τὰς παραβολάς· ἐν τούτοις γὰρ ἑκάτεροι γεγυμνασμένοι εἰσίν. 15. Ὅλως δὲ ἐκ τοῦ γυμνάζεσθαι διαλεγόμενον πειρατέον ἀποφέρεσθαι ἢ συλλογισμὸν περί τινος, ἢ λύσιν, ἢ πρότασιν, ἢ ἔνστασιν· ἤ, εἰ ὀρθῶς τις ἤρετο, ἢ εἰ μὴ ὀρθῶς, ἢ αὐτός, ἢ ἕτερος, καὶ παρά τι ἑκάτερος. Ἐκ τούτων γὰρ ἡ δύναμις· τὸ δὲ γυμνάζεσθαι δυνάμεως χάριν· καὶ μάλιστα περὶ τὰς προτάσεις, καὶ τὰς ἐνστάσεις· ἔστι γάρ, (ὡς ἁπλῶς εἰπεῖν,) διαλεκτικὸς ὁ προτατικὸς καὶ ἐνστατικός. Ἔστι δὲ τὸ μὲν προτείνεσθαι ἓν ποιεῖν τὰ πλείω· δεῖ γὰρ ἐν ὅλῳ ληφθῆναι, πρὸς ὃ ὁ λόγος· τὸ δὲ ἐνίστασθαι τὸ ἓν πολλά· ἢ γὰρ διαιρεῖ, ἢ ἀναιρεῖ, τὸ μὲν διδούς, τὸ δ' οὔ τῶν προτεινομένων. 16. Οὐχ ἅπαντι δὲ διαλεκτέον, οὐδὲ πρὸς τὸν τυχόντα γυμναστέον· ἀνάγκη γάρ, πρὸς ἐνίους φαύλους γίνεσθαι τοὺς λόγους. Πρὸς γὰρ τὸν πάντως πειρώμενον φαίνεσθαι διαφεύγειν, δίκαιον μὲν πάντως πειρᾶσθαι συλλογίζεσθαι, οὐκ εὔσχημον δέ. Διόπερ οὐ δεῖ συνιστᾶναι εὐχερῶς πρὸς τοὺς τυχόντας· ἀνάγκη γάρ, πονηρολογίαν συμβαίνειν. Καὶ γὰρ οἱ γυμναζόμενοι ἀδυνατοῦσιν ἀπέχεσθαι τοῦ διαλέγεσθαι μὴ ἀγωνιστικῶς. 17. Δεῖ δὲ καὶ πεποιημένους ἔχειν λόγους πρὸς τὰ τοιαῦτα τῶν προβλημάτων, ἐν οἷς ἐλαχίστων εὐπορήσαντες πρὸς πλεῖστα χρησίμους ἕξομεν. Οὗτοι δ' εἰσὶν οἱ καθόλου, καὶ πρὸς οὓς πορίζεσθαι χαλεπὸν ἐκ τῶν παρὰ πόδας.

ΑΡΙΣΤΟΤΕΛΟΥΣ
ΠΕΡΙ ΣΟΦΙΣΤΙΚΩΝ ΕΛΕΓΧΩΝ.

ARISTOTELIS
DE SOPHISTICIS ELENCHIS LIBER.

CAPUT I.

Περὶ δὲ τῶν σοφιστικῶν ἐλέγχων, καὶ τῶν φαινομένων μὲν ἐλέγχων, ὄντων δὲ παραλογισμῶν, ἀλλ᾽ οὐκ ἐλέγχων, λέγωμεν, ἀρξάμενοι κατὰ φύσιν ἀπὸ τῶν πρώτων. 2. Ὅτι μὲν οὖν οἱ μὲν εἰσὶ συλλογισμοὶ, οἱ δὲ οὐκ ὄντες δοκοῦσι, φανερόν. Ὥσπερ γὰρ καὶ ἐπὶ τῶν ἄλλων τοῦτο γίνεται διά τινος ὁμοιότητος, καὶ ἐπὶ τῶν λόγων ὡσαύτως ἔχει. Καὶ γὰρ τὴν ἕξιν οἱ μὲν ἔχουσιν εὖ· οἱ δὲ φαίνονται φυλετικῶς φυσήσαντες καὶ ἐπισκευάσαντες ἑαυτούς· καὶ καλοὶ οἱ μὲν διὰ κάλλος· οἱ δὲ φαίνονται κομμώσαντες ἑαυτούς. Ἐπί τε τῶν ἀψύχων ὡσαύτως. Καὶ γὰρ τούτων τὰ μὲν ἄργυρος, τὰ δὲ χρυσός ἐστιν ἀληθῶς· τὰ δὲ ἔστι μὲν οὒ, φαίνεται δὲ κατὰ τὴν αἴσθησιν· οἷον, τὰ μὲν λιθαργύρινα καὶ τὰ καττιτέρινα ἀργυρᾶ· τὰ δὲ χολοβάφινα χρυσᾶ. Τὸν αὐτὸν δὲ τρόπον καὶ συλλογισμὸς καὶ ἔλεγχος ὁ μὲν ἐστιν, ὁ δὲ οὐκ ἔστι μὲν, φαίνεται δὲ διὰ τὴν ἀπειρίαν· οἱ γὰρ ἄπειροι, ὥσπερ ἂν ἀπέχοντες πόῤῥωθεν, θεωροῦσιν. 3. Ὁ μὲν γὰρ συλλογισμὸς ἐκ τινῶν ἐστι τεθέντων, ὥστε συνάγειν ἐξ ἀνάγκης ἕτερόν τι τῶν κειμένων διὰ τῶν κειμένων. 4. Ἔλεγχος δὲ συλλογισμὸς μετ᾽ ἀντιφάσεως τοῦ συμπεράσματος. 5. Οἱ δὲ τοῦτο ποιοῦσι μὲν οὒ, δοκοῦσι δὲ διὰ πολλὰς αἰτίας· ὧν εἷς τόπος εὐφυέστατος καὶ δημοσιώτατος, ὁ διὰ τῶν ὀνομάτων. Ἐπειδὴ γὰρ οὐκ ἔστιν αὐτὰ [καθ᾽ αὑτὰ] τὰ πράγματα διαλέγεσθαι φέροντας, ἀλλὰ τοῖς ὀνόμασιν ἀντὶ τῶν πραγμάτων χρώμεθα συμβόλοις· τὸ συμβαῖνον ἐπὶ τῶν ὀνομάτων καὶ ἐπὶ τῶν πραγμάτων ἡγούμεθα συμβαίνειν, καθάπερ ἐπὶ τῶν ψήφων τοῖς λογιζομένοις. Τὸ δὲ οὐκ ἔστιν ὅμοιον· τὰ μὲν γὰρ ὀνόματα πεπέρασται, καὶ τὸ τῶν λόγων πλῆθος· τὰ δὲ πράγματα τὸν ἀριθμὸν ἄπειρά ἐστιν· ἀναγκαῖον οὖν, πλείω τὸν αὐτὸν λόγον καὶ τοὔνομα ἓν σημαίνειν. Ὥσπερ οὖν κἀκεῖ οἱ μὴ δεινοὶ τὰς ψήφους φέρειν ὑπὸ τῶν ἐπιστημόνων παρακρούονται, τὸν αὐτὸν τρόπον καὶ ἐπὶ τῶν λόγων οἱ τῶν ὀνομάτων τῆς δυνάμεως ἄπειροι παραλογίζονται, καὶ αὐτοὶ διαλεγόμενοι, καὶ ἄλλων ἀκούοντες. Διὰ μὲν οὖν ταύτην τε τὴν αἰτίαν καὶ τὰς λεχθησομένας ἔστι καὶ συλλογισμὸς καὶ ἔλεγχος φαινόμενος [μὲν], οὐκ ὢν δέ. 6. Ἐπεὶ δέ ἐστί τισι μᾶλλον πρὸ ἔργου τὸ δοκεῖν εἶναι σοφοῖς, ἢ τὸ εἶναι καὶ μὴ δοκεῖν· (ἔστι γὰρ ἡ σοφιστικὴ φαινομένη σοφία, οὖσα δὲ μή· καὶ ὁ σοφιστὴς χρηματιστὴς ἀπὸ φαινομένης σοφίας, ἀλλ᾽ οὐκ οὔσης·) δῆλον, ὅτι ἀναγκαῖον τούτοις καὶ τὸ τοῦ σοφοῦ ἔργον μᾶλλον δοκεῖν ποιεῖν, ἢ ποιεῖν καὶ μὴ δοκεῖν· ἔστι δὲ (ὡς ἓν πρὸς ἓν εἰπεῖν) ἔργον περὶ ἕκαστον τοῦ εἰδότος ἀψευδεῖν μὲν αὐτὸν, περὶ ὧν οἶ[...] τὸν δὲ ψευδόμενον ἐμφανίζειν δύνασθαι. Ταῦτα [...] ἐστι τὸ μὲν ἐν τῷ δύνασθαι δοῦναι λόγον· τὸ δὲ [...] τῷ λαβεῖν. Ἀναγκαῖον οὖν, τοὺς βουλομένους σο[φι]στεύειν τὸ τῶν εἰρημένων λόγων γένος ζητεῖν· πρὸ [ἔρ]γου γάρ ἐστιν· ἡ γὰρ τοιαύτη δύναμις ποιήσει φα[ίνε]σθαι σοφὸν, οὗ τυγχάνουσι τὴν προαίρεσιν ἔχο[ντες]. 7. Ὅτι μὲν οὖν ἐστί τι τοιοῦτον γένος λόγων, καὶ [...] τοιαύτης ἐφίενται δυνάμεως, οὓς καλοῦμεν σοφιστ[άς], δῆλον.

CAPUT II.

Πόσα δέ ἐστιν εἴδη τῶν λόγων τῶν σοφιστ[ικῶν], καὶ ἐκ πόσων τὸν ἀριθμὸν ἡ δύναμις αὕτη συνέστ[ηκε], καὶ πόσα μέρη τυγχάνει τῆς πραγματείας ὄντα, [καὶ] περὶ τῶν ἄλλων τῶν συντελούντων εἰς τὴν τέχνη[ν ταύ]την, ἤδη λέγωμεν. 2. Ἔστι δὴ τῶν ἐν τῷ διαλέγ[εσθαι] λόγων γένη τέτταρα, διδασκαλικοὶ, καὶ διαλεκτικοὶ, [καὶ] πειραστικοὶ, καὶ ἐριστικοί. Διδασκαλικοὶ μὲν [...] τῶν οἰκείων ἀρχῶν ἑκάστου μαθήματος, καὶ [...] τῶν τοῦ ἀποκρινομένου δοξῶν συλλογιζόμενοι [...] πιστεύειν τὸν μανθάνοντα· διαλεκτικοὶ δὲ οἱ [...] ἐνδόξων συλλογιστικοὶ ἀντιφάσεως· πειρασταὶ [...] ἐκ τῶν δοκούντων τῷ ἀποκρινομένῳ, καὶ ἀναγ[...] εἰδέναι τῷ προσποιουμένῳ ἔχειν τὴν ἐπιστήμη[ν ...] τρόπον δὲ διώρισται ἐν ἑτέροις· ἐριστικοὶ δὲ οἱ ἐκ [τῶν] φαινομένων ἐνδόξων, μὴ ὄντων δὲ, συλλογιστικοὶ [ἢ] φαινόμενοι συλλογιστικοί. 3. Περὶ μὲν οὖν [τῶν δι]δασκαλικῶν καὶ] ἀποδεικτικῶν ἐν τοῖς Ἀναλυτ[ικοῖς] εἴρηται· περὶ δὲ τῶν διαλεκτικῶν καὶ πειραστικ[ῶν ἐν] τοῖς πρότερον· περὶ δὲ τῶν ἀγωνιστικῶν καὶ ἐριστ[ικῶν] νῦν λέγωμεν.

CAPUT III.

Πρῶτον δὴ ληπτέον, πόσων στοχάζονται οἱ [ἐν] τοῖς λόγοις ἀγωνιζόμενοι καὶ διαφιλονεικοῦντες. Ἔστι δὲ ταῦτα πέντε τὸν ἀριθμὸν, ἔλεγχος, καὶ [ψεῦ]δος, καὶ παράδοξον, καὶ σολοικισμὸς, καὶ πέμπτ[ον τὸ] ποιῆσαι ἀδολεσχῆσαι τὸν προσδιαλεγόμενον (τοῦ[το δ᾽] ἐστι τὸ πολλάκις ἀναγκάζεσθαι ταὐτὸ λέγειν· [...] μὴ ὂν, ἀλλὰ τὸ φαινόμενον ἕκαστον εἶναι τούτων. Μάλιστα μὲν γὰρ προαιροῦνται φαίνεσθαι ἐλέγ[χον]τες· δεύτερον δὲ ψευδόμενόν τι δεικνύναι· τρίτον [εἰς] παράδοξον ἄγειν· τέταρτον, σολοικίζειν ποιεῖν· ([τοῦ]το δέ ἐστι, τὸ ποιῆσαι τῇ λέξει βαρβαρίζειν ἐκ το[ῦ λό]γου τὸν ἀποκρινόμενον·) τελευταῖον δὲ τὸ πλεο[νάκις] τὸ αὐτὸ λέγειν.

CAPUT IV.

Τρόποι δέ εἰσι τοῦ μὲν ἐλέγχειν δύο· οἱ μὲ[ν ...]

εἰσὶ παρὰ τὴν λέξιν, οἱ δὲ ἔξω τῆς λέξεως. 2. Ἔστι δὲ τὰ μὲν παρὰ τὴν λέξιν ἐμποιοῦντα τὴν φαντασίαν ἓξ τὸν ἀριθμόν· ταῦτα δέ ἐστιν, ὁμωνυμία, ἀμφιβολία, σύνθεσις, διαίρεσις, προσῳδία, καὶ σχῆμα λέξεως. Τούτου δὲ πίστις ἥτε διὰ τῆς ἐπαγωγῆς καὶ συλλογισμός, ἄν τε ληφθῇ τις ἄλλος, καὶ ὅτι τοσαυταχῶς ἂν τοῖς αὐτοῖς ὀνόμασι καὶ λόγοις μὴ ταὐτὸ δηλώσαιμεν. 3. Εἰσὶ δὲ παρὰ μὲν τὴν ὁμωνυμίαν οἱ τοιοῦτοι τῶν λόγων· οἷον, ὅτι μανθάνουσιν οἱ ἐπιστάμενοι· τὰ γὰρ ἀποστοματιζόμενα μανθάνουσιν οἱ γραμματικοί· τὸ γὰρ μανθάνειν ὁμώνυμον, τό, τε ξυνιέναι χρώμενον τῇ ἐπιστήμῃ, καὶ, τὸ λαμβάνειν τὴν ἐπιστήμην· καὶ πάλιν, ὅτι τὰ κακὰ ἀγαθά· τὰ γὰρ δέοντα ἀγαθά· τὰ δὲ κακὰ δέοντα· διττὸν γὰρ τὸ δέον, τό, τ' ἀναγκαῖον, ὃ συμβαίνει πολλάκις καὶ ἐπὶ τῶν κακῶν· (ἔστι γὰρ κακόν τι ἀναγκαῖον·) καὶ τὰ ἀγαθὰ δὲ δέοντα φαμὲν εἶναι. Ἔτι, τὸν αὐτὸν καθῆσθαι καὶ ἑστάναι, καὶ κάμνειν καὶ ὑγιαίνειν· ὅσπερ γὰρ ἀνίστατο, ἕστηκε· καὶ ὅσπερ ὑγιάζετο, ὑγιαίνει· ἀνίστατο δὲ ὁ καθήμενος, καὶ ὑγιάζετο ὁ κάμνων· τὸ γὰρ τὸν κάμνοντα ὁτιοῦν ποιεῖν, ἢ πάσχειν, οὐχ ἓν σημαίνει· ἀλλ' ὁτὲ μέν, ὅτι ὁ νῦν κάμνων, ἢ καθήμενος· ὁτὲ δέ, ὃς ἔκαμνε πρότερον· ἀλλ' ὑγιάζετο μὲν καὶ κάμνων, καὶ Ὁ κάμνων· ὑγιαίνει δὲ Ὁ οὐ κάμνων, ἀλλ' Ὁ κάμνων, οὐ, νῦν, ἀλλά, πρότερον. 4. Παρὰ δὲ τὴν ἀμφιβολίαν οἱ τοιοίδε, τὸ βούλεσθαι λαβεῖν με τοὺς πολεμίους· καὶ ἆρ', ὅ τις γινώσκει, τοῦτο γινώσκει; καὶ γὰρ [καὶ] τὸν γινώσκοντα καὶ τὸ γινωσκόμενον ἐνδέχεται ὡς γινώσκοντα σημᾶναι τούτῳ τῷ λόγῳ· καί, ἆρ', ὃ ὁρᾷ τις, τοῦτο ὁρᾷ; ὁρᾷ δὲ τὸν κίονα· ὥστε ὁρᾷ ὁ κίων; καί, ἆρα, ὃ σὺ φῂς εἶναι, τοῦτο σὺ φῂς εἶναι; φῂς δὲ λίθον εἶναι· σὺ ἄρα φῂς λίθος εἶναι; καὶ ἆρ' ἔστι, σιγῶντα λέγειν; διττὸν γάρ [ἐστι] καὶ τὸ σιγῶντα λέγειν, τό, τε τὸν λέγοντα σιγᾶν, καὶ τὸ τὰ λεγόμενα. 5. Εἰσὶ δὲ τρεῖς τρόποι τῶν παρὰ τὴν ὁμωνυμίαν καὶ τὴν ἀμφιβολίαν. Εἷς μέν, ὅταν ὁ λόγος ἢ τοὔνομα κυρίως σημαίνῃ πλείω· οἷον, ἀετός, καὶ κύων. Εἷς δέ, ὅταν εἰωθότες ὦμεν οὕτω λέγειν· τρίτος δέ, ὅταν τὸ συντεθὲν πλείω σημαίνῃ· κεχωρισμένον δὲ ἁπλῶς, οἷον τὸ ἐπίστασθαι γράμματα· ἑκάτερον μὲν γὰρ εἰ ἔτυχεν, ἕν τι σημαίνει, τὸ ἐπίστασθαι, καὶ, τὰ γράμματα· ἄμφω δὲ πλείω ἢ τὸ τὰ γράμματα αὐτὰ ἐπιστήμην ἔχειν, ἢ τῶν γραμμάτων ἄλλον. Ἡ μὲν οὖν ἀμφιβολία καὶ ὁμωνυμία παρὰ τούτους τοὺς τρόπους ἐστίν. 6. Παρὰ δὲ τὴν σύνθεσιν τὰ τοιάδε· οἷον, τὸ δύνασθαι καθήμενον βαδίζειν, καὶ μὴ γράφοντα γράφειν· οὐ γὰρ ταὐτὸν σημαίνει, ἂν διελών τις εἴπῃ, καὶ συνθείς, ὡς δυνατὸν τὸν καθήμενον βαδίζειν, καὶ μὴ γράφοντα γράφειν· καὶ τοῦθ' ὡσαύτως ἄν τις συνθῇ, τὸν μὴ γράφοντα γράφειν· σημαίνει γάρ, ὡς ἔχει δύναμιν τοῦ μὴ γράφοντα γράφειν· ἐὰν δὲ μὴ συνθῇ, ὅτι ἔχει δύναμιν, ὅτε οὐ γράφει, τοῦ γράφειν. Καὶ μανθάνει νῦν γράμματα, εἴπερ ἐμάνθανεν, ἃ ἐπίσταται. Ἔτι, τὸ ἓν μόνον δυνάμενον φέρειν πολλὰ δύνασθαι φέρειν. 7. Παρὰ δὲ τὴν διαίρεσιν, ὅτι τὰ πέντε ἐστὶ δύο καὶ τρία, καὶ περιττὰ καὶ ἄρτια· καὶ τὸ μεῖζον ἴσον· τοσοῦτον γάρ, καὶ ἔτι πρός. Ὁ γὰρ αὐτὸς λόγος διῃρημένος καὶ συγκείμενος οὐκ ἀεὶ ταὐτὸ σημαίνειν ἂν δόξειεν· οἷον,

Ἐγὼ σ' ἔθηκα δοῦλον ὄντ' ἐλεύθερον.

καὶ τό,

Πεντήκοντ' ἀνδρῶν ἑκατὸν λίπε δῖος Ἀχιλλεύς.

8. Παρὰ δὲ τὴν προσῳδίαν ἐν μὲν τοῖς ἄνευ γραφῆς διαλεκτικοῖς οὐ ῥᾴδιον ποιῆσαι λόγον· ἐν δὲ τοῖς γεγραμμένοις καὶ ποιήμασι μᾶλλον· οἷον καὶ τὸν Ὅμηρον ἔνιοι διορθοῦνται πρὸς τοὺς ἐλέγχοντας, ὡς ἀτόπως εἰρηκότα,

—— τὸ μὲν οὐ καταπύθεται ὄμβρῳ.

Λύουσι γὰρ αὐτὸ τῇ προσῳδίᾳ λέγοντες τὸ οὐ ὀξύτερον. Καὶ τὸ περὶ τὸ ἐνύπνιον τοῦ Ἀγαμέμνονος, ὅτι οὐκ αὐτὸς ὁ Ζεὺς εἶπεν,

—— δίδομεν δέ οἱ εὖχος ἀρέσθαι,

ἀλλὰ τῷ ἐνυπνίῳ ἐνετέλλετο διδόναι. Τὰ μὲν οὖν τοιαῦτα παρὰ τὴν προσῳδίαν ἐστίν. 9. Οἱ δὲ παρὰ τὸ σχῆμα τῆς λέξεως συμβαίνουσιν, ὅταν τὸ μὴ ταὐτὸν ὡσαύτως ἑρμηνεύηται· οἷον, τὸ ἄῤῥεν θῆλυ· ἢ τὸ θῆλυ ἄῤῥεν· ἢ τὸ μεταξὺ θάτερον τούτων· ἢ πάλιν τὸ ποσὸν ποιόν· ἢ τὸ ποιὸν ποσόν· ἢ τὸ ποιοῦν πάσχον· ἢ τὸ διακείμενον ποιοῦν· καὶ τὰ ἄλλα, ὡς διῄρηται πρότερον. Ἔστι γὰρ τὸ μὴ τῶν ποιεῖν ὄν, ὡς τῶν ποιεῖν τι, τῇ λέξει σημαίνειν. Οἷον, τὸ ὑγιαίνειν ὁμοίῳ σχήματι τῆς λέξεως λέγεται τῷ τέμνειν, ἢ οἰκοδομεῖν. Καίτοι τὸ μὲν ποιόν τι καὶ διακείμενόν πως δηλοῖ· τὸ δὲ ποιεῖν τι. Τὸν αὐτὸν δὲ τρόπον καὶ ἐπὶ τῶν ἄλλων. 10. Οἱ μὲν οὖν παρὰ τὴν λέξιν ἔλεγχοι ἐκ τούτων τῶν τρόπων εἰσί.

CAPUT V.

Τῶν δὲ ἔξω τῆς λέξεως παραλογισμῶν εἴδη εἰσὶν ἑπτά· ἓν μὲν παρὰ τὸ συμβεβηκός· δεύτερον δὲ τὸ ἁπλῶς, ἢ μὴ ἁπλῶς, ἀλλὰ πῇ, ἢ ποῦ, ἢ ποτέ, ἢ πρός τι λέγεσθαι· τρίτον δὲ τὸ παρὰ τὴν τοῦ ἐλέγχου ἄγνοιαν· τέταρτον δὲ τὸ παρὰ τὸ ἑπόμενον· πέμπτον δὲ τὸ παρὰ τὸ ἐν ἀρχῇ λαμβάνειν· ἕκτον δὲ τὸ παρὰ τὸ μὴ αἴτιον, ὡς αἴτιον, τιθέναι· ἕβδομον δὲ τὸ παρὰ τὸ τὰ πλείω ἐρωτήματα ἓν ποιεῖν. 2. Οἱ μὲν οὖν παρὰ τὸ συμβεβηκὸς παραλογισμοί εἰσιν, ὅταν ὁμοίως ὁτιοῦν ἀξιωθῇ τῷ πράγματι καὶ τῷ συμβεβηκότι ὑπάρχειν· ἐπεὶ γὰρ τῷ αὐτῷ πολλὰ συμβέβηκεν, οὐκ ἀνάγκη, πᾶσι τοῖς κατηγορουμένοις, καὶ καθ' οὗ κατηγορεῖται, ταῦτα πάντα ὑπάρχειν· πάντα γὰρ οὕτως ἔσται ταὐτά, [ὥσπερ φασὶν οἱ σοφισταί·] οἷον, εἰ ὁ Κορίσκος ἕτερος ἀνθρώπου, αὐτὸς αὑτοῦ ἕτερος· ἔστι γὰρ ἄνθρωπος· ἤ, εἰ Σωκράτους ἕτερος, ὁ δὲ Σωκράτης ἄνθρωπος, ἕτερον ἀνθρώπου φασὶν ὡμολογηκέναι διὰ τὸ συμβεβηκέναι, οὗ ἕτερος ἔφησεν εἶναι, τοῦτον εἶναι ἄνθρωπον. 3. Οἱ δὲ παρὰ τὸ ἁπλῶς τόδε, ἢ πῇ λέγεσθαι, καὶ μὴ κυρίως, ὅταν τὸ ἐν μέρει λεγόμενον ὡς ἁπλῶς εἰρημένον ληφθῇ· οἷον, εἰ τὸ μὴ ὂν ἐστὶ δοξαστόν, ὅτι τὸ μὴ ὂν ἔστιν· οὐ γὰρ ταὐτόν, εἶναί τέ τι, καὶ εἶναι ἁπλῶς· ἢ πάλιν, ὅτι τὸ ὂν οὐκ ἔστιν ὄν, εἰ τῶν ὄντων τι μή ἐστιν· οἷον, εἰ μὴ ἄνθρωπος· οὐ γὰρ ταὐτό, μὴ εἶναί τι, καί, ἁπλῶς μὴ εἶναι· φαίνεται δὲ διὰ τὸ πάρεγγυς τῆς λέξεως καὶ μικρὸν διαφέρειν τὸ εἶναί τι τοῦ εἶναι, καὶ τὸ μὴ εἶναί τι τοῦ μὴ εἶναι. Ὁμοίως δὲ καὶ παρὰ τὸ πῇ, καὶ ἁπλῶς· οἷον, εἰ ὁ Ἰνδὸς ὅλος μέλας ὢν λευκός ἐστι τοὺς ὀδόντας· λευκὸς ἄρα καὶ οὐ λευκός ἐστιν· ἤ, εἰ ἄμφω πῇ, ὅτι ἅμα τὰ ἐναντία ὑπάρχει· τὸ δὲ τοιοῦτον ἐπ' ἐνίων μὲν παντὶ θεωρῆσαι ῥᾴδιον· οἷον, εἰ λαβών, μέλανα εἶναι τὸν Αἰθίοπα, τοὺς ὀδόντας, ἔροιτο, εἰ λευκός· εἰ οὖν ταύτῃ λευκός, ὅτι μέλας, καὶ οὐ μέλας, οἴοιτο διειλέχθαι συλλογιστικῶς, τελειώσας τὴν ἐρώτησιν· ἐπ' ἐνίων δὲ λανθάνει πολλάκις, ἐφ' ὅσων, ὅταν πῇ λέγηται, κἂν τὸ ἁπλῶς δόξειεν ἀκολουθεῖν· καὶ ἐν ὅσοις μὴ ῥᾴδιον θεωρῆσαι, πότερον αὐτῶν κυρίως ἀποδοτέον· γίνεται δὲ τὸ τοιοῦτον ἐν ὅσοις ὁμοίως ὑπάρχει

τὰ ἀντικείμενα· δοκεῖ γὰρ ἢ ἄμφω, ἢ μηδέτερον δοτέον ἁπλῶς εἶναι κατηγορεῖν· οἷον, εἰ τὸ μὲν ἥμισυ λευκόν· τὸ δὲ ἥμισυ μέλαν· πότερον λευκὸν, ἢ μέλαν; 4. Οἱ δὲ παρὰ τὸ μὴ διωρίσθαι, τί ἐστι συλλογισμὸς, ἢ τί ἔλεγχος, ἀλλὰ παρὰ τὴν ἔλλειψιν τοῦ λόγου γίνονται· ἔλεγχος μὲν γάρ ἐστιν ἀντίφασις τοῦ αὐτοῦ καὶ ἑνὸς, μὴ ὀνόματος, ἀλλὰ πράγματος· καὶ ὀνόματος μὴ συνωνύμου, ἀλλὰ τοῦ αὐτοῦ, ἐκ τῶν δοθέντων ἐξ ἀνάγκης, μὴ συναριθμουμένου τοῦ ἐν ἀρχῇ, καὶ κατὰ τὸ αὐτὸ, καὶ πρὸς τὸ αὐτὸ, καὶ ὡσαύτως, καὶ ἐν τῷ αὐτῷ χρόνῳ. Τὸν αὐτὸν δὲ τρόπον καὶ τὸ ψεύδεσθαι περί τινος. Ἔνιοι δὲ ἀπολιπόντες τι τῶν λεχθέντων φαίνονται ἐλέγχειν· οἷον, ὅτι τὸ αὐτὸ διπλάσιον καὶ οὐ διπλάσιον· τὰ γὰρ δύο τοῦ μὲν ἑνὸς διπλάσια, τῶν δὲ τριῶν οὐ διπλάσια· ἢ, εἰ τὸ αὐτὸ τοῦ αὐτοῦ διπλάσιον καὶ οὐ διπλάσιον, ἀλλ᾽ οὐ κατὰ ταὐτό. κατὰ μὲν γὰρ τὸ μῆκος διπλάσιον· κατὰ δὲ τὸ πλάτος οὐ διπλάσιον· ἢ, εἰ τοῦ αὐτοῦ καὶ κατὰ τὸ αὐτὸ καὶ ὡσαύτως, ἀλλ᾽ οὐχ ἅμα· διόπερ ἐστὶ φαινόμενος ἔλεγχος· ἕλκοι δ᾽ ἄν τις τοῦτον καὶ εἰς τοὺς παρὰ τὴν λέξιν. 5. Οἱ δὲ παρὰ τὸ ἐν ἀρχῇ λαμβάνειν γίνονται μὲν οὕτως καὶ τοσαυταχῶς, ὁσαχῶς ἐνδέχεται τὸ ἐξ ἀρχῆς αἰτεῖσθαι· φαίνονται δὲ ἐλέγχειν διὰ τὸ μὴ δύνασθαι συνορᾶν τὸ ταὐτὸν καὶ τὸ ἕτερον. 6. Ὁ δὲ παρὰ τὸ ἑπόμενον ἔλεγχος, διὰ τὸ οἴεσθαι ἀντιστρέφειν τὴν ἀκολούθησιν. Ὅταν γὰρ, τουδὶ ὄντος, ἐξ ἀνάγκης τόδε ᾖ· καὶ, τοῦδε ὄντος, οἴονται, καὶ θάτερον εἶναι ἐξ ἀνάγκης. Ὅθεν καὶ αἱ περὶ τὴν δόξαν ἐκ τῆς αἰσθήσεως ἀπάται γίνονται. Πολλάκις γὰρ τὴν χολὴν μέλι ὑπολαμβάνομεν εἶναι, διὰ τὸ ἕπεσθαι τὸ ξανθὸν χρῶμα τῷ μέλιτι. Καὶ ἐπεὶ συμβαίνει τὴν γῆν ὕσαντος γίνεσθαι διάβροχον· κἂν ᾖ διάβροχος, ὑπολαμβάνομεν ὗσαι· τὸ δὲ οὐκ ἀναγκαῖον. 7. Ἐν δὲ τοῖς ῥητορικοῖς αἱ κατὰ τὸ σημεῖον ἀποδείξεις ἐκ τῶν ἑπομένων εἰσί. Βουλόμενοι γὰρ δεῖξαι, ὅτι μοιχὸς, τὸ ἑπόμενον ἔλαβον, ὅτι καλλωπιστὴς, ἢ ὅτι νύκτωρ ὁρᾶται πλανώμενος. Πολλοῖς δὲ ταῦτα μὲν ὑπάρχει, τὸ δὲ κατηγορούμενον οὐχ ὑπάρχει. 8. Ὁμοίως δὲ καὶ ἐν τοῖς συλλογιστικοῖς· οἷον ὁ Μελίσσου λόγος, ὅτι ἄπειρον τὸ ἅπαν· λαβὼν τὸ μὲν ἅπαν ἀγέννητον· (ἐκ γὰρ μὴ ὄντος οὐδὲν ἂν γενέσθαι·) τὸ δὲ γενόμενον ἐξ ἀρχῆς γενέσθαι· εἰ οὖν μὴ γέγονεν, ἀρχὴν οὐκ ἔχει τὸ πᾶν· ὥστε ἄπειρον. Οὐκ ἀνάγκη δὲ, τοῦτο συμβαίνειν. Οὐ γὰρ, εἰ τὸ γενόμενον ἅπαν ἀρχὴν ἔχει, καὶ, εἴ τι ἀρχὴν ἔχει, γέγονεν· ὥσπερ οὐδ᾽, εἰ ὁ πυρέττων θερμὸς, ἀνάγκη, καὶ τὸν θερμὸν πυρέττειν. 9. Ὁ δὲ παρὰ τὸ μὴ αἴτιον ὡς αἴτιον, ὅταν προσληφθῇ τὸ ἀναίτιον, ὡς παρ᾽ ἐκεῖνο γενομένου τοῦ ἐλέγχου. Συμβαίνει δὲ τὸ τοιοῦτον ἐν τοῖς εἰς τὸ ἀδύνατον συλλογισμοῖς· ἐν τούτοις γὰρ ἀναγκαῖον ἀναιρεῖν τι τῶν κειμένων. Ἐὰν οὖν καταριθμηθῇ ἐν τοῖς ἀναγκαίοις ἐρωτήμασι πρὸ τοῦ συμπεράσματος τὸ συμβαῖνον ἀδύνατον, δόξει παρὰ τοῦτο γίνεσθαι πολλάκις ὁ ἔλεγχος· οἷον, ὅτι οὐκ ἔστι ψυχὴ καὶ ζωὴ ταὐτόν· εἰ γὰρ φθορᾷ γένεσις ἐναντίον, καὶ τῇ τινι φθορᾷ ἔσται τις γένεσις ἐναντίον· ὁ δὲ θάνατος φθορά τις, καὶ ἐναντίον ζωῇ· ὥστε γένεσις ἡ ζωὴ, καὶ τὸ ζῆν γίνεσθαι· τοῦτο δὲ ἀδύνατον· οὐκ ἄρα ταὐτὸν ἡ ψυχὴ καὶ ἡ ζωή. Οὐ δὴ συλλελόγισται· συμβαίνει γὰρ, κἂν μή τις ταὐτὸν φῇ τῇ ψυχῇ τὴν ζωὴν, τὸ ἀδύνατον, ἀλλὰ μόνον, ἐναντίον ζωὴν μὲν θανάτῳ ὄντι φθορᾷ, φθορᾷ δὲ γένεσιν. Ἀσυλλόγιστοι μὲν οὖν ἁπλῶς οὐκ εἰσὶν οἱ τοιοῦτοι λόγοι· πρὸς δὲ τὸ κείμενον ἀσυλλόγιστοι· καὶ

λανθάνει πολλάκις οὐχ ἧττον αὐτοὺς τοὺς ἐρωτῶντας
τὸ τοιοῦτον. 10. Οἱ μὲν οὖν παρὰ τὸ ἑπόμενον καὶ
παρὰ τὸ μὴ αἴτιον λόγοι τοιοῦτοί εἰσιν. 11. Οἱ δὲ
παρὰ τὸ τὰ δύο ἐρωτήματα ἓν ποιεῖν, ὅταν λανθάν[η]
πλείω ὄντα, καὶ, ὡς ἑνὸς ὄντος, ἀποδοθῇ ἀπόκρισ[ις]
μία. Ἐπ᾽ ἐνίων μὲν οὖν ῥᾴδιον ἰδεῖν, ὅτι πλείω, καὶ ὅ[τι]
οὐ δοτέον ἀπόκρισιν· οἷον, πότερον ἡ γῆ θάλαττά ἐστ[ιν]
ἢ οὐρανός; ἐπ᾽ ἐνίων δὲ ἧττον· καὶ, ὡς ἑνὸς ὄντος, [δι-]
δόασιν ἀπόκρισιν, καὶ ἐλέγχονται,] ἢ ὁμολογοῦσι
μὴ ἀποκρίνεσθαι τὸ ἐρωτώμενον, ἢ ἐλέγχεσθαι φ[αί-]
νονται· οἷον, ἆρα οὗτος καὶ οὗτός ἐστιν ἄνθρωπος; ὥ[στ᾽]
ἄν τις τύπτῃ τοῦτον καὶ τοῦτον, ἄνθρωπον, ἀλλ᾽
ἀνθρώπους, τυπτήσει· ἢ πάλιν, ὧν τὰ μέν ἐστιν ἀ[γα-]
θὰ, τὰ δὲ οὐκ ἀγαθὰ, πάντα ταῦτα ἀγαθὰ, ἢ
ἀγαθά; ὁπότερον γὰρ ἂν φῇ, ἔστι μὲν ὡς ἔλεγχ[ον]
ψεῦδος φαινόμενον δόξειεν ἂν εἰπεῖν· τὸ γὰρ φάνα[ι]
μὴ ἀγαθῶν εἶναί τι ἀγαθὸν, ἢ τῶν ἀγαθῶν μὴ
θὸν, ψεῦδος. Ὁτὲ δὲ προσληφθέντων τινῶν κἂν ἔλ[εγχος]
γένοιτο ἀληθινός. Οἷον, εἴ τις δοίη, ὁμοίως ἓν καὶ
λὰ λέγεσθαι λευκὰ, καὶ γυμνὰ, καὶ τυφλά. E
τυφλὸν τὸ μὴ ἔχον ὄψιν, πεφυκὸς δὲ ἔχειν· κα[ὶ]
φλὰ ἔσται τὰ μὴ ἔχοντα, πεφυκότα δὲ ἔχειν.
οὖν τὸ μὲν ἔχῃ, τὸ δὲ μὴ ἔχῃ· τὰ ἄμφω ἔσται ἢ
τα, ἢ τυφλά· ὅπερ ἀδύνατον.

CAPUT VI.

Ἢ δὴ οὕτως διαιρετέον τοὺς φαινομένους συ[λλογι-]
σμοὺς καὶ ἐλέγχους· ἢ πάντας ἀνακτέον εἰς τ[ὴν τοῦ]
ἐλέγχου ἄγνοιαν, ἀρχὴν ταύτην ποιησαμένους.
γὰρ ἅπαντας ἀναλῦσαι τοὺς λεχθέντας τρόπ[ους εἰς]
τὸν τοῦ ἐλέγχου διορισμόν. 2. Πρῶτον μὲν, ε[ἰ]
λόγιστοι. Δεῖ γὰρ ἐκ τῶν κειμένων συμβαίνει[ν]
πέρασμα, ὥστε λέγειν ἐξ ἀνάγκης, ἀλλὰ μὴ φα[ί-]
3. Ἔπειτα καὶ κατὰ τὰ μέρη τοῦ διορισμοῦ.
γὰρ ἐν τῇ λέξει οἱ μέν εἰσι παρὰ τὸ διττὸν, οἷ[ον]
ὁμωνυμία, καὶ ὁ λόγος, καὶ ἡ ὁμοιοσχημοσύν[η]
θες γὰρ τὸ πάντα ὡς τόδε τι σημαίνειν· ἡ δ[ὲ]
σις, καὶ [ἡ] διαίρεσις, καὶ [ἡ] προσῳδία τ[ῷ μὴ τὸν]
αὐτὸν εἶναι τὸν λόγον ἢ τοὔνομα διαφέρον.
καὶ τοῦτο, καθάπερ καὶ τὸ πρᾶγμα ταὐτὸ[ν]
λει ἔλεγχος ἢ συλλογισμὸς ἔσεσθαι· οἷον,
μὴ ἱμάτιον συλλογίσασθαι, ἀλλὰ λώπιον·
μὲν γὰρ κἀκεῖνο· ἀλλ᾽ οὐ συλλελόγισται· ἀλ[λ᾽]
τήματος δεῖ, ὅτι ταὐτὸν σημαίνει, πρὸς τὸ[ν]
τα τὸ διὰ τί. 4. Οἱ δὲ παρὰ τὸ συμβεβηκὸς,
τος τοῦ συλλογισμοῦ, φανεροὶ γίνονται. Τὸν
ὁρισμὸν δεῖ καὶ τοῦ ἐλέγχου γίνεσθαι, πλὴν
σθαι τὴν ἀντίφασιν· ὁ γὰρ ἔλεγχος συλλο[γισμὸς ἀν-]
τιφάσεως. Εἰ οὖν μή ἐστι συλλογισμὸς τοῦ
κότος, οὐ γίνεται ἔλεγχος. Οὐ γὰρ, εἰ, τούτ[ου]
ἀνάγκη, τόδε εἶναι, τοῦτο δέ ἐστι λευκὸν
λευκὸν εἶναι διὰ τὸν συλλογισμόν. Οὐδ᾽ εἰ τ[ὸ τρίγωνον]
δυοῖν ὀρθαῖν ἴσας ἔχει, συμβέβηκε δὲ αὐτ[ῷ]
εἶναι, ἢ πρώτῳ, ἢ ἀρχῇ· ὅτι σχῆμα, ἢ ἀρχ[ὴ]
τον τοιοῦτόν ἐστιν. Οὐ γὰρ ᾗ σχῆμα, οὐδ᾽
ἀλλ᾽ ᾗ τρίγωνον, ἡ ἀπόδειξις. Ὁμοίως δὲ
ἄλλων. Ὥστε, εἰ [ὁ] ἔλεγχος συλλογισμός
εἴη ὁ κατὰ συμβεβηκὸς ἔλεγχος. Ἀλλὰ
καὶ οἱ τεχνῖται καὶ ὅλως οἱ ἐπιστήμονες ὑ[πὸ τῶν ἀνε-]
πιστημόνων ἐλέγχονται· κατὰ συμβεβηκ[ὸς γὰρ ποι-]
οῦνται τοὺς συλλογισμοὺς πρὸς τοὺς εἰδότ[ας· οἱ δ᾽ οὐ]
δυνάμενοι διαιρεῖν, ἢ ἐρωτώμενοι διδόασιν,
οἴονται δεδωκέναι. 5. Οἱ δὲ παρὰ τὸ π[ῇ]
ὅτι οὐ κατὰ τοῦ αὐτοῦ ἡ κατάφασις κα[ὶ]

τοῦ γὰρ πῇ λευκοῦ τὸ πῇ οὐ λευκόν· τοῦ δ' ἁπλῶς λευκοῦ, τὸ ἁπλῶς οὐ λευκὸν ἀπόφασις. Εἰ οὖν, δόντος τὸ πῇ εἶναι λευκὸν, ὡς ἁπλῶς εἰρημένον λαμβάνει, οὐ ποιεῖ ἔλεγχον· φαίνεται δὲ διὰ τὴν ἄγνοιαν τοῦ τί ἐστι ἔλεγχος. 6. Φανερώτατοι δὲ πάντων οἱ πρότερον λεχθέντες παρὰ τὸν τοῦ ἐλέγχου διορισμόν· διὸ καὶ προσηγορεύθησαν οὕτως· παρὰ γὰρ τοῦ λόγου τὴν ἔλλειψιν ἡ φαντασία γίνεται· καὶ διαιρουμένοις οὕτως κοινὸν ἐπὶ πᾶσι τούτοις θετέον τὴν τοῦ λόγου ἔλλειψιν. 7. Οἵ τε παρὰ τὸ λαμβάνειν τὸ ἐν ἀρ-, καὶ τὸ ἀναίτιον ὡς αἴτιον τιθέναι, δῆλοι διὰ τοῦ ρισμοῦ. Δεῖ γὰρ τὸ συμπέρασμα τῷ ταῦτα εἶναι μβαίνειν, ὅπερ οὐκ ἦν ἐν τοῖς ἀναιτίοις· καὶ πά-ν, μὴ ἀριθμουμένου τοῦ ἐξ ἀρχῆς, ὅπερ οὐκ ἔχου- οἱ παρὰ τὴν αἴτησιν τοῦ ἐν ἀρχῇ. 8. Οἱ δὲ πα- τὸ ἑπόμενον μέρος εἰσὶ τοῦ συμβεβηκότος· τὸ γὰρ όμενον συμβέβηκε· διαφέρει δὲ τοῦ συμβεβηκότος, τὸ μὲν συμβεβηκὸς ἔστιν ἐφ' ἑνὸς μόνου λαβεῖν· ν, ταὐτὸν εἶναι τὸ ξανθὸν καὶ τὸ μέλι, καὶ τὸ λευ- καὶ κύκνον· τὸ δὲ παρὰ τὸ ἑπόμενον ἀεὶ ἐν πλείο- τὰ γὰρ ἑνὶ [καὶ] ταὐτῷ ταὐτὰ καὶ ἀλλήλοις ἀξιοῦ- εἶναι ταὐτά· δι' ὃ γίνεται ὁ παρὰ τὸ ἑπόμενον χος. Ἔστι δ' οὐ πάντως ἀληθές. Οἷον, ἂν ᾖ κὸν κατὰ συμβεβηκός· καὶ γὰρ ἡ χιὼν καὶ ὁ κύ-ς τῷ λευκῷ ταὐτόν· ἢ πάλιν, ὡς ἐν τῷ Μελίσσου, τὸ αὐτὸ λαμβάνει εἶναι τὸ γεγονέναι καὶ ἀρχὴν· ἢ τὸ ἴσους γίνεσθαι καὶ ταὐτὸ μέγεθος λαμβά-· ὅτι γὰρ τὸ γεγονὸς ἔχει ἀρχήν· καὶ τὸ ἔχον ἀρ- γεγονέναι ἀξιοῖ· ὡς ἄμφω ταὐτὰ ὄντα τῷ ἀρχὴν τὸ γεγονὸς καὶ τὸ πεπερασμένον. Ὁμοίως δὲ καὶ τῶν ἴσων γινομένων, εἰ τὰ τὸ αὐτὸ καὶ ἓν μέγεθος βάνοντα ἴσα γίνεται· καὶ τὰ ἴσα γινόμενα ἓν μέγε- λαμβάνει, ὥστε τὸ ἑπόμενον λαμβάνει. Ἐπεὶ οὖν ρὰ τὸ συμβεβηκὸς ἔλεγχος ἐν τῇ ἀγνοίᾳ τοῦ ἐλέγ- φανερὸν, ὅτι καὶ ὁ παρὰ τὸ ἑπόμενον. Ἐπι-τέον δὲ τοῦτο καὶ ἄλλως. 9. Οἱ δὲ παρὰ τὸ τὰ ἐρωτήματα ἓν ποιεῖν ἐν τῷ μὴ διαρθροῦν ἡμᾶς, διαιρεῖν τὸν λόγον τῆς προτάσεως. Ἡ γὰρ πρό- ἐστιν ἓν καθ' ἑνός. Ὁ γὰρ αὐτὸς ὅρος ἑνὸς, καὶ ἁπλῶς τοῦ πράγματος· οἷον, ἀνθρώπου, ς μόνου ἀνθρώπου. Ὁμοίως δὲ καὶ ἐπὶ τῶν. Εἰ οὖν μία μόνη πρότασις ἡ ἓν καθ' ἑνὸς· καὶ ἁπλῶς ἔσται πρότασις ἡ τοιαύτη ἐρώ-. Ἐπεὶ δ' ὁ συλλογισμὸς ἐκ προτάσεων· ὁ δὲ χος συλλογισμός· καὶ ὁ ἔλεγχος ἔσται ἐκ προτά-. Εἰ οὖν ἡ πρότασις ἓν καθ' ἑνός· φανερὸν, καὶ οὗτος ἐν τῇ τοῦ ἐλέγχου ἀγνοίᾳ· φαίνεται γὰρ ἡ πρότασις ἡ οὐκ οὖσα πρότασις. Εἰ μὲν οὖν δέ-ν ἀπόκρισιν ὡς πρὸς μίαν ἐρώτησιν, ἔσται ἔλεγ-· εἰ δὲ μὴ δέδωκεν, ἀλλὰ φαίνεται, φαινόμενος χος. 10. Ὥστε πάντες οἱ τρόποι πίπτουσιν εἰς τοῦ ἐλέγχου ἄγνοιαν· οἱ μὲν οὖν παρὰ τὴν λέξιν, φαινομένη ἀντίφασις, ὅπερ ἦν ἴδιον τοῦ ἐλέγχου· δ' ἄλλοι παρὰ τὸν τοῦ συλλογισμοῦ ὅρον.

CAPUT VII.

Ἡ δ' ἀπάτη γίνεται τῶν μὲν παρὰ τὴν ὁμωνυμίαν τὸν λόγον τῷ μὴ δύνασθαι διαιρεῖν τὸ πολλαχῶς όμενον. Ἔνια γὰρ οὐκ εὔπορον διαιρεῖν· οἷον τὸ καὶ τὸ ὄν, καὶ τὸ ταὐτόν. 2. Τῶν δὲ παρὰ τὴν θεσιν καὶ διαίρεσιν τῷ μηδὲν οἴεσθαι διαφέρειν συν-θέμενον ἢ διαιρούμενον τὸν λόγον, καθάπερ ἐπὶ πλείστων. 3. Ὁμοίως δὲ καὶ ἐπὶ τῶν παρὰ τὴν σῳδίαν. Οὐ γὰρ ἄλλο δοκεῖ σημαίνειν ἀνιέμενος καὶ ἐπιτεινόμενος ὁ λόγος ἐπ' οὐδενὸς ἢ οὐκ ἐπὶ πολλῶν. 4. Τῶν δὲ παρὰ τὸ σχῆμα διὰ τὴν ὁμοιότητα τῆς λέξεως· χαλεπὸν γὰρ διαιρεῖν, ποῖα ὡσαύτως, καὶ ποῖα ὡς ἑτέρως λέγεται· (σχεδὸν γὰρ ὁ τοῦτο δυνάμενος ποιεῖν ἐγγύς ἐστι τοῦ θεωρεῖν τἀληθὲς, μάλιστα δ' ἐπίσταται συνεπινεύειν,) ὅτι πᾶν τὸ κατηγορούμενόν τινος ὑπολαμβάνομεν τόδε τι, καὶ ὡς ἓν ὑπακούομεν· τῷ γὰρ ἑνὶ καὶ τῇ οὐσίᾳ μάλιστα δοκεῖ παρέπεσθαι τὸ τόδε τι καὶ τὸ ὄν. 5. Διὸ καὶ τῶν παρὰ τὴν λέξιν οὗτος ὁ τρόπος θετέος· πρῶτον μὲν, ὅτι μᾶλλον ἡ ἀπάτη γίνεται μετ' ἄλλων σκοπουμένοις, ἢ καθ' ἑαυτούς· ἡ μὲν γὰρ μετ' ἄλλων σκέψις διὰ λόγου· ἡ δὲ καθ' αὑτοὺς οὐχ ἧττον δι' αὐτοῦ τοῦ πράγματος· εἶτα, καὶ καθ' αὑτοὺς ἀπατᾶσθαι συμβαίνει, ὅταν ἐπὶ τοῦ λόγου ποιῆται τὴν σκέψιν· ἔτι ἡ μὲν ἀπάτη ἐκ τῆς ὁμοιότητος· ἡ δὲ ὁμοιότης ἐκ τῆς λέξεως. 6. Τῶν δὲ παρὰ τὸ συμβεβηκὸς διὰ τὸ μὴ δύνασθαι διακρίνειν τὸ ταὐτὸν καὶ τὸ ἕτερον, καὶ τὸ ἓν καὶ τὰ πολλά· μηδὲ τοῖς ποίοις τῶν κατηγορημάτων πάντα ταὐτὰ καὶ τῷ πράγματι συμβέβηκεν. 7. Ὁμοίως δὲ καὶ τῶν παρὰ τὸ ἑπόμενον· μέρος γάρ τι τοῦ συμβεβηκότος τὸ ἑπόμενον· ἔτι δὲ καὶ ἐπὶ πολλῶν φαίνεται καὶ ἀξιοῦται οὕτως, εἰ τόδε ἀπὸ τοῦδε μὴ χωρίζεται, μηδ' ἀπὸ θατέρου χωρίζεσθαι θάτερον. 8. Τῶν δὲ παρὰ τὴν ἔλλειψιν τοῦ λόγου καὶ τῶν παρὰ τὸ πῇ καὶ ἁπλῶς ἐν τῷ παρὰ μικρὸν ἡ ἀπάτη· ὡς γὰρ οὐδὲν προσσημαῖνον τὸ τὶ, ἢ πῇ, ἢ τὸ ἁπλῶς, ἢ πῶς, ἢ τὸ νῦν, καθόλου συγχωροῦμεν. 9. Ὁμοίως δὲ καὶ ἐπὶ τῶν ἐν ἀρχῇ λαμβανόντων, καὶ τῶν ἀναιτίων, καὶ ὅσοι τὰ πλείω ἐρωτήματα ὡς ἓν ποιοῦσιν· ἐν ἅπασι γὰρ ἡ ἀπάτη διὰ τὸ παρὰ μικρόν· οὐ γὰρ διακριβοῦμεν οὔτε τῆς προτάσεως οὔτε τοῦ συλλογισμοῦ τὸν ὅρον διὰ τὴν προειρημένην αἰτίαν.

CAPUT VIII.

Ἐπεὶ δ' ἔχομεν, παρ' ὅσα γίνονται οἱ φαινόμενοι συλλογισμοὶ, ἔχομεν καὶ, παρ' ὁπόσα οἱ σοφιστικοὶ γίνοιντ' ἂν συλλογισμοὶ καὶ ἔλεγχοι. 2. Λέγω δὲ σοφιστικὸν ἔλεγχον καὶ συλλογισμὸν οὐ μόνον τὸν φαινόμενον συλλογισμὸν, ἢ ἔλεγχον, μὴ ὄντα δὲ, ἀλλὰ καὶ τὸν ὄντα μὲν, φαινόμενον δὲ οἰκεῖον τοῦ πράγματος· εἰσὶ δὲ οὗτοι οἱ μὴ κατὰ τὸ πρᾶγμα ἐλέγχοντες καὶ δεικνύντες ἀγνοοῦντας· ὅπερ ἦν τῆς πειραστικῆς· (ἔστι δ' ἡ Πειραστικὴ μέρος τῆς Διαλεκτικῆς· αὕτη δὲ δύναται συλλογίζεσθαι ψεῦδος δι' ἄγνοιαν τοῦ διδόντος τὸν λόγον·) οἱ δὲ σοφιστικοὶ ἔλεγχοι, ἂν καὶ συλλογίζωνται τὴν ἀντίφασιν, οὐ ποιοῦσι δῆλον, εἰ ἀγνοεῖ· καὶ γὰρ τὸν εἰδότα ἐμποδίζουσι τούτοις τοῖς λόγοις. 3. Ὅτι δὲ ἔχομεν αὐτοὺς τῇ αὐτῇ μεθόδῳ, δῆλον· παρ' ὅσα γὰρ φαίνεται τοῖς ἀκούουσιν ὡς ἠρωτημένα συλλελογίσθαι, παρὰ ταῦτα κἂν τῷ ἀποκρινομένῳ δόξειεν· ὥστε ἔσονται συλλογισμοὶ ψευδεῖς διὰ τούτων ἢ πάντων, ἢ ἐνίων· ὃ γὰρ μὴ ἐρωτηθεὶς οἴεται δεδωκέναι, κἂν ἐρωτηθεὶς θείη· πλὴν ἐπί γε τινῶν ἅμα συμβαίνει, προσερωτᾷν τὸ ἐνδεὲς, καὶ τὸ ψεῦδος ἐμφανίζειν· οἷον, ἐν τοῖς παρὰ τὴν λέξιν καὶ τὸν σολοικισμόν. Εἰ οὖν οἱ παραλογισμοὶ τῆς ἀντιφάσεως παρὰ τὸν φαινόμενον ἔλεγχόν εἰσι, δῆλον, ὅτι παρὰ τοσαῦτα ἂν καὶ τῶν ψευδῶν εἴησαν συλλογισμοὶ, παρ' ὅσα καὶ ὁ φαινόμενος ἔλεγχος. 4. Ὁ δὲ φαινόμενος παρὰ τὰ μόρια τοῦ ἀληθινοῦ· ἑκάστου γὰρ ἐκλείποντος, φανείη ἂν ἔλεγχος· οἷον, ὁ παρὰ τὸ μὴ συμβαῖνον διὰ τὸν λόγον ὁ εἰς τὸ ἀδύνατον· καὶ ὁ τὰς δύο ἐρωτήσεις μίαν ποιῶν [ὁ] παρὰ τὴν πρότα-

τὰ ἀντικείμενα· δοκεῖ γὰρ ἢ ἄμφω, ἢ μηδέτερον δοτέον ἁπλῶς εἶναι κατηγορεῖν· οἷον, εἰ τὸ μὲν ἥμισυ λευκόν· τὸ δὲ ἥμισυ μέλαν· πότερον λευκὸν, ἢ μέλαν; 4. Οἱ δὲ παρὰ τὸ μὴ διωρίσθαι, τί ἐστι συλλογισμὸς, ἢ τί ἔλεγχος, ἀλλὰ παρὰ τὴν ἔλλειψιν τοῦ λόγου γίνονται· ἔλεγχος μὲν γάρ ἐστιν ἀντίφασις τοῦ αὐτοῦ καὶ ἑνὸς, μὴ ὀνόματος, ἀλλὰ πράγματος· καὶ ὀνόματος μὴ συνωνύμου, ἀλλὰ τοῦ αὐτοῦ, ἐκ τῶν δοθέντων ἐξ ἀνάγκης, μὴ συναριθμουμένου τοῦ ἐν ἀρχῇ, καὶ κατὰ τὸ αὐτὸ, καὶ πρὸς τὸ αὐτὸ, καὶ ὡσαύτως, καὶ ἐν τῷ αὐτῷ χρόνῳ. Τὸν αὐτὸν δὲ τρόπον καὶ τὸ ψεύδεσθαι περί τινος. Ἔνιοι δὲ ἀπολιπόντες τι τῶν λεχθέντων φαίνονται ἐλέγχειν· οἷον, ὅτι τὸ αὐτὸ διπλάσιον καὶ οὐ διπλάσιον· τὰ γὰρ δύο τοῦ μὲν ἑνὸς διπλάσια, τῶν δὲ τριῶν οὐ διπλάσια· ἢ, εἰ τὸ αὐτὸ τοῦ αὐτοῦ διπλάσιον καὶ οὐ διπλάσιον, ἀλλ' οὐ κατὰ ταὐτό. κατὰ μὲν γὰρ τὸ μῆκος διπλάσιον· κατὰ δὲ τὸ πλάτος οὐ διπλάσιον· ἢ, εἰ τοῦ αὐτοῦ καὶ κατὰ τὸ αὐτὸ καὶ ὡσαύτως, ἀλλ' οὐχ ἅμα· διόπερ ἐστὶ φαινόμενος ἔλεγχος· ἕλκοι δ' ἄν τις τοῦτον καὶ εἰς τοὺς παρὰ τὴν λέξιν. 5. Οἱ δὲ παρὰ τὸ ἐν ἀρχῇ λαμβάνειν γίνονται μὲν οὕτως καὶ τοσαυταχῶς, ὁσαχῶς ἐνδέχεται τὸ ἐξ ἀρχῆς αἰτεῖσθαι· φαίνονται δὲ ἐλέγχειν διὰ τὸ μὴ δύνασθαι συνορᾷν τὸ ταὐτὸν καὶ τὸ ἕτερον. 6. Ὁ δὲ παρὰ τὸ ἑπόμενον ἔλεγχος, διὰ τὸ οἴεσθαι ἀντιστρέφειν τὴν ἀκολούθησιν. Ὅταν γὰρ, τουδὶ ὄντος, ἐξ ἀνάγκης τόδε ᾖ· καὶ, τοῦδε ὄντος, οἴονται, καὶ θάτερον εἶναι ἐξ ἀνάγκης. Ὅθεν καὶ αἱ περὶ τὴν δόξαν ἐκ τῆς αἰσθήσεως ἀπάται γίνονται. Πολλάκις γὰρ τὴν χολὴν μέλι ὑπολαμβάνομεν εἶναι, διὰ τὸ ἕπεσθαι τὸ ξανθὸν χρῶμα τῷ μέλιτι. Καὶ ἐπεὶ συμβαίνει τὴν γῆν ὕσαντος γίνεσθαι διάβροχον· κἂν ᾖ διάβροχος, ὑπολαμβάνομεν ὗσαι· τὸ δὲ οὐκ ἀναγκαῖον. 7. Ἐν δὲ τοῖς ῥητορικοῖς αἱ κατὰ τὸ σημεῖον ἀποδείξεις ἐκ τῶν ἑπομένων εἰσί. Βουλόμενοι γὰρ δεῖξαι, ὅτι μοιχὸς, τὸ ἑπόμενον ἔλαβον, ὅτι καλλωπιστὴς, ἢ ὅτι νύκτωρ ὁρᾶται πλανώμενος. Πολλοῖς δὲ ταῦτα μὲν ὑπάρχει, τὸ δὲ κατηγορούμενον οὐχ ὑπάρχει. 8. Ὁμοίως δὲ καὶ ἐν τοῖς συλλογιστικοῖς· οἷον ὁ Μελίσσου λόγος, ὅτι ἄπειρον τὸ ἅπαν· λαβὼν τὸ μὲν ἅπαν ἀγέννητον· (ἐκ γὰρ μὴ ὄντος οὐδὲν ἂν γενέσθαι·) τὸ δὲ γενόμενον ἐξ ἀρχῆς γενέσθαι· εἰ οὖν μὴ γέγονεν, ἀρχὴν οὐκ ἔχει τὸ πᾶν· ὥστε ἄπειρον. Οὐκ ἀνάγκη δὲ, τοῦτο συμβαίνειν. Οὐ γὰρ, εἰ τὸ γενόμενον ἅπαν ἀρχὴν ἔχει, καὶ, εἴ τι ἀρχὴν ἔχει, γέγονεν· ὥσπερ οὐδ', εἰ ὁ πυρέττων θερμὸς, ἀνάγκη, καὶ τὸν θερμὸν πυρέττειν. 9. Ὁ δὲ παρὰ τὸ μὴ αἴτιον ὡς αἴτιον, ὅταν προσληφθῇ τὸ ἀναίτιον, ὡς παρ' ἐκεῖνο γενομένου τοῦ ἐλέγχου. Συμβαίνει δὲ τὸ τοιοῦτον ἐν τοῖς εἰς τὸ ἀδύνατον συλλογισμοῖς· ἐν τούτοις γὰρ ἀναγκαῖον ἀναιρεῖν τι τῶν κειμένων. Ἐὰν οὖν καταριθμηθῇ ἐν τοῖς ἀναγκαίοις ἐρωτήμασι πρὸ τοῦ συμπεράσματος τὸ συμβαῖνον ἀδύνατον, δόξει παρὰ τοῦτο γίνεσθαι πολλάκις ὁ ἔλεγχος· οἷον, ὅτι οὐκ ἔστι ψυχὴ καὶ ζωὴ ταὐτόν· εἰ γὰρ φθορᾷ γένεσις ἐναντίον, καὶ τῇ τινι φθορᾷ ἔσται τις γένεσις ἐναντίον· ὁ δὲ θάνατος φθορά τις, καὶ ἐναντίον ζωῇ· ὥστε γένεσις ἡ ζωὴ, καὶ τὸ ζῆν γίνεσθαι· τοῦτο δὲ ἀδύνατον· οὐκ ἄρα ταὐτὸν ἡ ψυχὴ καὶ ἡ ζωή. Οὐ δὴ συλλελόγισται· συμβαίνει γὰρ, κἂν μή τις ταὐτὸν φῇ τῇ ψυχῇ τὴν ζωὴν, τὸ ἀδύνατον, ἀλλὰ μόνον, ἐναντίον ζωὴν μὲν θανάτῳ ὄντι φθορᾷ, φθορᾷ δὲ γένεσιν. Ἀσυλλόγιστοι μὲν οὖν ἁπλῶς οὐκ εἰσὶν οἱ τοιοῦτοι λόγοι· πρὸς δὲ τὸ κείμενον ἀσυλλόγιστοι· καὶ λανθάνει πολλάκις οὐχ ἧττον αὐτοὺς τοὺς ἐρωτῶντας τὸ τοιοῦτον. 10. Οἱ μὲν οὖν παρὰ τὸ ἑπόμενον καὶ παρὰ τὸ μὴ αἴτιον λόγοι τοιοῦτοί εἰσιν. 11. Οἱ δὲ παρὰ τὸ τὰ δύο ἐρωτήματα ἓν ποιεῖν, ὅταν λανθάνῃ πλείω ὄντα, καὶ, ὡς ἑνὸς ὄντος, ἀποδοθῇ ἀπόκρισις μία. Ἐπ' ἐνίων μὲν οὖν ῥᾴδιον ἰδεῖν, ὅτι πλείω, καὶ ὅτι οὐ δοτέον ἀπόκρισιν· οἷον, πότερον ἡ γῆ θάλαττά ἐστιν, ἢ οὐρανός; ἐπ' ἐνίων δὲ ἧττον· καὶ, ὡς ἑνὸς ὄντος, [διδόασιν ἀπόκρισιν, καὶ ἐλέγχονται,] ἢ ὁμολογοῦσι τῷ μὴ ἀποκρίνεσθαι τὸ ἐρωτώμενον, ἢ ἐλέγχεσθαι φαίνονται· οἷον, ἆρα οὗτος καὶ οὗτός ἐστιν ἄνθρωπος; ὥστ' ἄν τις τύπτῃ τοῦτον καὶ τοῦτον, ἄνθρωπον, ἀλλ' οὐκ ἀνθρώπους, τυπτήσει· ἢ πάλιν, ὧν τὰ μέν ἐστιν ἀγαθὰ, τὰ δὲ οὐκ ἀγαθὰ, πάντα ταῦτα ἀγαθὰ, ἢ οὐκ ἀγαθά; ὁπότερον γὰρ ἂν φῇ, ἔστι μὲν ὡς ἔλεγχον ἢ ψεῦδος φαινόμενον δόξειεν ἂν εἰπεῖν· τὸ γὰρ φάναι τῶν μὴ ἀγαθῶν εἶναί τι ἀγαθὸν, ἢ τῶν ἀγαθῶν μὴ ἀγαθὸν, ψεῦδος. Ὁτὲ δὲ προσληφθέντων τινῶν κἂν ἔλεγχος γένοιτο ἀληθινός. Οἷον, εἴ τις δοίη, ὁμοίως ἓν καὶ πολλὰ λέγεσθαι λευκὰ, καὶ γυμνὰ, καὶ τυφλά. Εἰ γὰρ τυφλὸν τὸ μὴ ἔχον ὄψιν, πεφυκὸς δὲ ἔχειν· καὶ τυφλὰ ἔσται τὰ μὴ ἔχοντα, πεφυκότα δὲ ἔχειν. Ὅταν οὖν τὸ μὲν ἔχῃ, τὸ δὲ μὴ ἔχῃ· τὰ ἄμφω ἔσται ἢ ὁρῶντα, ἢ τυφλά· ὅπερ ἀδύνατον.

CAPUT VI.

Ἢ δὴ οὕτως διαιρετέον τοὺς φαινομένους συλλογισμοὺς καὶ ἐλέγχους· ἢ πάντας ἀνακτέον εἰς τὴν τοῦ ἐλέγχου ἄγνοιαν, ἀρχὴν ταύτην ποιησαμένους. [illegible] γὰρ ἅπαντας ἀναλῦσαι τοὺς λεχθέντας τρόπους εἰς τὸν τοῦ ἐλέγχου διορισμόν. 2. Πρῶτον μὲν, εἰ ἀσυλλόγιστοι. Δεῖ γὰρ ἐκ τῶν κειμένων συμβαίνειν τὸ συμπέρασμα, ὥστε λέγειν ἐξ ἀνάγκης, ἀλλὰ μὴ φαίνεσθαι. 3. Ἔπειτα καὶ κατὰ τὰ μέρη τοῦ διορισμοῦ. Τῶν [illegible] γὰρ ἐν τῇ λέξει οἱ μέν εἰσι παρὰ τὸ διττὸν, οἷον [illegible] ὁμωνυμία, καὶ ὁ λόγος, καὶ ἡ ὁμοιοσχημοσύνη. [illegible] θες γὰρ τὸ πάντα ὡς τόδε τι σημαίνειν· ἡ δὲ [illegible] σις, καὶ [ἡ] διαίρεσις, καὶ [ἡ] προσῳδία τῷ [illegible] αὐτὸν εἶναι τὸν λόγον ἢ τοὔνομα διαφέρον. [illegible] καὶ τοῦτο, καθάπερ καὶ τὸ πρᾶγμα ταὐτὸν, [illegible] λει ἔλεγχος ἢ συλλογισμὸς ἔσεσθαι· οἷον, εἰ [illegible] μὴ ἱμάτιον συλλογίσασθαι, ἀλλὰ λώπιον· [illegible] μὲν γὰρ κἀκεῖνο· ἀλλ' οὐ συλλελόγισται· ἀλλ' ἔτι [illegible] τήματος δεῖ, ὅτι ταὐτὸν σημαίνει, πρὸς τὸν ζη[illegible] τα τὸ διὰ τί. 4. Οἱ δὲ παρὰ τὸ συμβεβηκὸς, ὁρι[illegible] τος τοῦ συλλογισμοῦ, φανεροὶ γίνονται. Τὸν αὐτὸν [illegible] ὁρισμὸν δεῖ καὶ τοῦ ἐλέγχου γίνεσθαι, πλὴν πρ[illegible] σθαι τὴν ἀντίφασιν· ὁ γὰρ ἔλεγχος συλλογισμ[illegible] τιφάσεως. Εἰ οὖν μή ἐστι συλλογισμὸς τοῦ συ[illegible] κότος, οὐ γίνεται ἔλεγχος. Οὐ γὰρ, εἰ, τούτων [illegible] ἀνάγκη, τόδε εἶναι, τοῦτο δέ ἐστι λευκὸν, ἀ[illegible] λευκὸν εἶναι διὰ τὸν συλλογισμόν. Οὐδ' εἰ τὸ τρ[illegible] δυοῖν ὀρθαῖν ἴσας ἔχει, συμβέβηκε δὲ αὐτῷ σ[illegible] εἶναι, ἢ πρώτῳ, ἢ ἀρχῇ· ὅτι σχῆμα, ἢ ἀρχὴ, [illegible] τον τοιοῦτόν ἐστιν. Οὐ γὰρ ᾗ σχῆμα, οὐδ' ᾗ [illegible] ἀλλ' ᾗ τρίγωνον, ἡ ἀπόδειξις. Ὁμοίως δὲ καὶ [illegible] ἄλλων. Ὥστε, εἰ [ὁ] ἔλεγχος συλλογισμός τις· [illegible] εἴη ὁ κατὰ συμβεβηκὸς ἔλεγχος. Ἀλλὰ παρ[illegible] καὶ οἱ τεχνῖται καὶ ὅλως οἱ ἐπιστήμονες ὑπὸ τ[illegible] πιστημόνων ἐλέγχονται· κατὰ συμβεβηκὸς γ[illegible] οῦνται τοὺς συλλογισμοὺς πρὸς τοὺς εἰδότας· [illegible] δυνάμενοι διαιρεῖν, ἢ ἐρωτώμενοι διδόασιν, ἢ οὐ [illegible] οἴονται δεδωκέναι. 5. Οἱ δὲ παρὰ τὸ πῇ καὶ [illegible] ὅτι οὐ κατὰ τοῦ αὐτοῦ ἡ κατάφασις καὶ ἀ[illegible]

τοῦ γὰρ πῇ λευκοῦ τὸ πῇ οὐ λευκόν· τοῦ δ' ἁπλῶς
λευκοῦ, τὸ ἁπλῶς οὐ λευκὸν ἀπόφασις. Εἰ οὖν, δόντος
τὸ πῇ εἶναι λευκὸν, ὡς ἁπλῶς εἰρημένον λαμβάνει, οὐ
ποιεῖ ἔλεγχον· φαίνεται δὲ διὰ τὴν ἄγνοιαν τοῦ τί
ἐστι ἔλεγχος. 6. Φανερώτατοι δὲ πάντων οἱ πρότε-
ρον λεχθέντες παρὰ τὸν τοῦ ἐλέγχου διορισμόν· διὸ
καὶ προσηγορεύθησαν οὕτως· παρὰ γὰρ τοῦ λόγου
τὴν ἔλλειψιν ἡ φαντασία γίνεται· καὶ διαιρουμένοις
οὕτως κοινὸν ἐπὶ πᾶσι τούτοις θετέον τὴν τοῦ λό-
γου ἔλλειψιν. 7. Οἵ τε παρὰ τὸ λαμβάνειν τὸ ἐν ἀρ-
χῇ, καὶ τὸ ἀναίτιον ὡς αἴτιον τιθέναι, δῆλοι διὰ τοῦ
ορισμοῦ. Δεῖ γὰρ τὸ συμπέρασμα τῷ ταῦτα εἶναι
συμβαίνειν, ὅπερ οὐκ ἦν ἐν τοῖς ἀναιτίοις· καὶ πά-
λιν, μὴ ἀριθμουμένου τοῦ ἐξ ἀρχῆς, ὅπερ οὐκ ἔχου-
σιν οἱ παρὰ τὴν αἴτησιν τοῦ ἐν ἀρχῇ. 8. Οἱ δὲ πα-
ρὰ τὸ ἑπόμενον μέρος εἰσὶ τοῦ συμβεβηκότος· τὸ γὰρ
ἑπόμενον συμβέβηκε· διαφέρει δὲ τοῦ συμβεβηκότος,
ὅτι τὸ μὲν συμβεβηκὸς ἔστιν ἐφ' ἑνὸς μόνου λαβεῖν·
οἷον, ταὐτὸν εἶναι τὸ ξανθὸν καὶ τὸ μέλι, καὶ τὸ λευ-
κὸν καὶ κύκνον· τὸ δὲ παρὰ τὸ ἑπόμενον ἀεὶ ἐν πλείο-
σι· τὰ γὰρ ἑνὶ [καὶ] ταὐτῷ ταὐτὰ καὶ ἀλλήλοις ἀξιοῦ-
μεν εἶναι ταὐτά· δι' ὃ γίνεται ὁ παρὰ τὸ ἑπόμενον
ἔλεγχος. Ἔστι δ' οὐ πάντως ἀληθές. Οἷον, ἂν ᾖ
λευκὸν κατὰ συμβεβηκός· καὶ γὰρ ἡ χιὼν καὶ ὁ κύ-
κνος τῷ λευκῷ ταὐτόν· ἢ πάλιν, ὡς ἐν τῷ Μελίσσου
λόγῳ, τὸ αὐτὸ λαμβάνει εἶναι τὸ γεγονέναι καὶ ἀρχὴν
ἔχειν· ἢ τὸ ἴσους γίνεσθαι καὶ ταὐτὸ μέγεθος λαμβά-
νειν· ὅτι γὰρ τὸ γεγονὸς ἔχει ἀρχήν· καὶ τὸ ἔχον ἀρ-
χὴν γεγονέναι ἀξιοῖ· ὡς ἄμφω ταὐτὰ ὄντα τῷ ἀρχὴν
ἔχειν τὸ γεγονὸς καὶ τὸ πεπερασμένον. Ὁμοίως δὲ καὶ
ἐπὶ τῶν ἴσων γινομένων, εἰ τὰ τὸ αὐτὸ καὶ ἓν μέγεθος
λαμβάνοντα ἴσα γίνεται· καὶ τὰ ἴσα γινόμενα ἓν μέγε-
θος λαμβάνει, ὥστε τὸ ἑπόμενον λαμβάνει. Ἐπεὶ οὖν
ὁ παρὰ τὸ συμβεβηκὸς ἔλεγχος ἐν τῇ ἀγνοίᾳ τοῦ ἐλέγ-
χου, φανερὸν, ὅτι καὶ ὁ παρὰ τὸ ἑπόμενον. Ἐπι-
σκεπτέον δὲ τοῦτο καὶ ἄλλως. 9. Οἱ δὲ παρὰ τὸ τὰ
δύο ἐρωτήματα ἓν ποιεῖν ἐν τῷ μὴ διαρθροῦν ἡμᾶς,
ἢ μὴ διαιρεῖν τὸν λόγον τῆς προτάσεως. Ἡ γὰρ πρό-
τασίς ἐστιν ἓν καθ' ἑνός. Ὁ γὰρ αὐτὸς ὅρος ἑνὸς
μόνου, καὶ ἁπλῶς τοῦ πράγματος· οἷον, ἀνθρώπου,
καὶ ἑνὸς μόνου ἀνθρώπου. Ὁμοίως δὲ καὶ ἐπὶ τῶν
ἄλλων. Εἰ οὖν μία μόνη πρότασις ἡ ἓν καθ' ἑνὸς
ἀξιοῦσα· καὶ ἁπλῶς ἔσται πρότασις ἡ τοιαύτη ἐρώ-
τησις. Ἐπεὶ δ' ὁ συλλογισμὸς ἐκ προτάσεων· ὁ δὲ
ἔλεγχος συλλογισμός· καὶ ὁ ἔλεγχος ἔσται ἐκ προτά-
σεων. Εἰ οὖν ἡ πρότασις ἓν καθ' ἑνός· φανερὸν,
ὅτι καὶ οὗτος ἐν τῇ τοῦ ἐλέγχου ἀγνοίᾳ· φαίνεται γὰρ
εἶναι πρότασις ἡ οὐκ οὖσα πρότασις. Εἰ μὲν οὖν δέ-
δωκεν ἀπόκρισιν ὡς πρὸς μίαν ἐρώτησιν, ἔσται ἔλεγ-
χος· εἰ δὲ μὴ δέδωκεν, ἀλλὰ φαίνεται, φαινόμενος
ἔλεγχος. 10. Ὥστε πάντες οἱ τρόποι πίπτουσιν εἰς
τὴν τοῦ ἐλέγχου ἄγνοιαν· οἱ μὲν οὖν παρὰ τὴν λέξιν,
ὅτι φαινομένη ἀντίφασις, ὅπερ ἦν ἴδιον τοῦ ἐλέγχου·
οἱ δ' ἄλλοι παρὰ τὸν τοῦ συλλογισμοῦ ὅρον.

CAPUT VII.

Ἡ δ' ἀπάτη γίνεται τῶν μὲν παρὰ τὴν ὁμωνυμίαν
καὶ τὸν λόγον τῷ μὴ δύνασθαι διαιρεῖν τὸ πολλαχῶς
λεγόμενον. Ἔνια γὰρ οὐκ εὔπορον διαιρεῖν· οἷον τὸ
ἓν καὶ τὸ ὂν, καὶ τὸ ταὐτόν. 2. Τῶν δὲ παρὰ τὴν
σύνθεσιν καὶ διαίρεσιν τῷ μηδὲν οἴεσθαι διαφέρειν συν-
τιθέμενον ἢ διαιρούμενον τὸν λόγον, καθάπερ ἐπὶ
τῶν πλείστων. 3. Ὁμοίως δὲ καὶ ἐπὶ τῶν παρὰ τὴν
προσῳδίαν. Οὐ γὰρ ἄλλο δοκεῖ σημαίνειν ἀνιέμενος
καὶ ἐπιτεινόμενος ὁ λόγος ἐπ' οὐδενὸς ἢ οὐκ ἐπὶ πολ-
λῶν. 4. Τῶν δὲ παρὰ τὸ σχῆμα διὰ τὴν ὁμοιότητα
τῆς λέξεως· χαλεπὸν γὰρ διαιρεῖν, ποῖα ὡσαύτως, καὶ
ποῖα ὡς ἑτέρως λέγεται· (σχεδὸν γὰρ ὁ τοῦτο δυνά-
μενος ποιεῖν ἐγγύς ἐστι τοῦ θεωρεῖν τἀληθὲς, μάλι-
στα δ' ἐπίσταται συνεπινεύειν,) ὅτι πᾶν τὸ κατηγο-
ρούμενόν τινος ὑπολαμβάνομεν τόδε τι, καὶ ὡς ἓν ὑπα-
κούομεν· τῷ γὰρ ἑνὶ καὶ τῇ οὐσίᾳ μάλιστα δοκεῖ πα-
ρέπεσθαι τὸ τόδε τι καὶ τὸ ὄν. 5. Διὸ καὶ τῶν πα-
ρὰ τὴν λέξιν οὗτος ὁ τρόπος θετέος· πρῶτον μὲν, ὅτι
μᾶλλον ἡ ἀπάτη γίνεται μετ' ἄλλων σκοπουμένοις, ἢ
καθ' ἑαυτούς· ἡ μὲν γὰρ μετ' ἄλλων σκέψις διὰ λόγου·
ἡ δὲ καθ' αὑτοὺς οὐχ ἧττον δι' αὐτοῦ τοῦ πράγμα-
τος· εἶτα, καὶ καθ' αὑτοὺς ἀπατᾶσθαι συμβαίνει,
ὅταν ἐπὶ τοῦ λόγου ποιῆται τὴν σκέψιν· ἔτι ἡ μὲν
ἀπάτη ἐκ τῆς ὁμοιότητος· ἡ δὲ ὁμοιότης ἐκ τῆς λέξε-
ως. 6. Τῶν δὲ παρὰ τὸ συμβεβηκὸς διὰ τὸ μὴ δύ-
νασθαι διακρίνειν τὸ ταὐτὸν καὶ τὸ ἕτερον, καὶ τὸ ἓν
καὶ τὰ πολλά· μηδὲ τοῖς ποίοις τῶν κατηγορημάτων
πάντα ταὐτὰ καὶ τῷ πράγματι συμβέβηκεν. 7. Ὁ-
μοίως δὲ καὶ τῶν παρὰ τὸ ἑπόμενον· μέρος γάρ τι τοῦ
συμβεβηκότος τὸ ἑπόμενον· ἔτι δὲ καὶ ἐπὶ πολλῶν φαί-
νεται καὶ ἀξιοῦται οὕτως, εἰ τόδε ἀπὸ τοῦδε μὴ χω-
ρίζεται, μηδ' ἀπὸ θατέρου χωρίζεσθαι θάτερον. 8.
Τῶν δὲ παρὰ τὴν ἔλλειψιν τοῦ λόγου καὶ τῶν παρὰ τὸ
πῇ καὶ ἁπλῶς ἐν τῷ παρὰ μικρὸν ἡ ἀπάτη· ὡς γὰρ
οὐδὲν προσσημαῖνον τὸ τὶ, ἢ πῇ, ἢ τὸ ἁπλῶς, ἢ πῶς,
ἢ τὸ νῦν, καθόλου συγχωροῦμεν. 9. Ὁμοίως δὲ καὶ
ἐπὶ τῶν ἐν ἀρχῇ λαμβανόντων, καὶ τῶν ἀναιτίων, καὶ
ὅσοι τὰ πλείω ἐρωτήματα ὡς ἓν ποιοῦσιν· ἐν ἅπασι
γὰρ ἡ ἀπάτη διὰ τὸ παρὰ μικρόν· οὐ γὰρ διακριβοῦ-
μεν οὔτε τῆς προτάσεως οὔτε τοῦ συλλογισμοῦ τὸν
ὅρον διὰ τὴν προειρημένην αἰτίαν.

CAPUT VIII.

Ἐπεὶ δ' ἔχομεν, παρ' ὅσα γίνονται οἱ φαινόμενοι
συλλογισμοὶ, ἔχομεν καὶ, παρ' ὁπόσα οἱ σοφιστικοὶ
γίνοιντ' ἂν συλλογισμοὶ καὶ ἔλεγχοι. 2. Λέγω δὲ σο-
φιστικὸν ἔλεγχον καὶ συλλογισμὸν οὐ μόνον τὸν φαι-
νόμενον συλλογισμὸν, ἢ ἔλεγχον, μὴ ὄντα δὲ, ἀλλὰ
καὶ τὸν ὄντα μὲν, φαινόμενον δὲ οἰκεῖον τοῦ πράγμα-
τος· εἰσὶ δὲ οὗτοι οἱ μὴ κατὰ τὸ πρᾶγμα ἐλέγχοντες
καὶ δεικνύντες ἀγνοοῦντας· ὅπερ ἦν τῆς πειραστικῆς·
(ἔστι δ' ἡ Πειραστικὴ μέρος τῆς Διαλεκτικῆς· αὕτη
δὲ δύναται συλλογίζεσθαι ψεῦδος δι' ἄγνοιαν τοῦ δι-
δόντος τὸν λόγον·) οἱ δὲ σοφιστικοὶ ἔλεγχοι, ἂν καὶ
συλλογίζωνται τὴν ἀντίφασιν, οὐ ποιοῦσι δῆλον, εἰ
ἀγνοεῖ· καὶ γὰρ τὸν εἰδότα ἐμποδίζουσι τούτοις τοῖς
λόγοις. 3. Ὅτι δὲ ἔχομεν αὐτοὺς τῇ αὐτῇ μεθόδῳ,
δῆλον· παρ' ὅσα γὰρ φαίνεται τοῖς ἀκούουσιν ὡς
ἠρωτημένα συλλελογίσθαι, παρὰ ταῦτα κἂν τῷ ἀπο-
κρινομένῳ δόξειεν· ὥστε ἔσονται συλλογισμοὶ ψευδεῖς
διὰ τούτων ἢ πάντων, ἢ ἐνίων· ὃ γὰρ μὴ ἐρωτηθεὶς
οἴεται δεδωκέναι, κἂν ἐρωτηθεὶς θείη· πλὴν ἐπί γε
τινῶν ἅμα συμβαίνει, προσερωτᾷν τὸ ἐνδεὲς, καὶ τὸ
ψεῦδος ἐμφανίζειν· οἷον, ἐν τοῖς παρὰ τὴν λέξιν καὶ
τὸν σολοικισμόν. Εἰ οὖν οἱ παραλογισμοὶ τῆς ἀντι-
φάσεως παρὰ τὸν φαινόμενον ἔλεγχόν εἰσι, δῆλον,
ὅτι παρὰ τοσαῦτα ἂν καὶ τῶν ψευδῶν εἴησαν συλλο-
γισμοὶ, παρ' ὅσα καὶ ὁ φαινόμενος ἔλεγχος. 4. Ὁ
δὲ φαινόμενος παρὰ τὰ μόρια τοῦ ἀληθινοῦ· ἑκάστου
γὰρ ἐκλείποντος, φανείη ἂν ἔλεγχος· οἷον, ὁ παρὰ τὸ
μὴ συμβαῖνον διὰ τὸν λόγον ὁ εἰς τὸ ἀδύνατον· καὶ
ὁ τὰς δύο ἐρωτήσεις μίαν ποιῶν [ὁ] παρὰ τὴν πρότα-

σιν· καὶ ἀντὶ τοῦ καθ' αὑτὸ ὁ παρὰ τὸ συμβεβηκός· καὶ τὸ τούτου μόριον, ὁ παρὰ τὸ ἑπόμενον· ἔτι, τὸ μὴ ἐπὶ τοῦ πράγματος, ἀλλ' ἐπὶ τοῦ λόγου συμβαίνειν· εἶτ', ἀντὶ τοῦ καθόλου τὴν ἀντίφασιν, καὶ κατα ταὐτὸ καὶ πρὸς ταὐτὸ, καὶ ὡσαύτως, παρά τε τὸ ἐπί τι, ἢ παρ' ἕκαστον τούτων· ἔτι, παρὰ τὸ, μὴ ἐναριθμουμένου τοῦ ἐν ἀρχῇ, τὸ ἐν ἀρχῇ λαμβάνειν· ὥστε ἔχοιμεν ἂν, παρ' ὅσα γίνονται οἱ παραλογισμοί· παρὰ πλείω μὲν γὰρ οὐκ ἂν εἶεν· παρὰ δὲ τὰ εἰρημένα ἔσονται πάντες. 5. Ἔστι δὲ ὁ σοφιστικὸς ἔλεγχος οὐχ ἁπλῶς ἔλεγχος, ἀλλὰ πρός τινα· καὶ ὁ συλλογισμὸς ὡσαύτως· ἂν μὲν γὰρ μὴ λάβῃ ὅ, τε παρὰ τὸ ὁμώνυμον, ἓν σημαίνειν· καὶ ὁ παρὰ τὴν ὁμοιοσχημοσύνην, τὸ μόνον τόδε, καὶ οἱ ἄλλοι ὡσαύτως, οὔτε ἔλεγχοι, οὔτε συλλογισμοὶ ἔσονται οὔθ' ἁπλῶς, οὔτε πρὸς τὸν ἐρωτώμενον· ἐὰν δὲ λάβωσι, πρὸς μὲν τὸν ἐρωτώμενον ἔσονται· ἁπλῶς δὲ οὐκ ἔσονται· οὐ γὰρ ἓν σημαῖνον εἰλήφασιν, ἀλλὰ φαινόμενον, καὶ παρὰ τοῦδε.

CAPUT IX.

Παρ' ὁπόσα δὲ ἐλέγχονται οἱ ἐλεγχόμενοι, οὐ δεῖ πειρᾶσθαι λαμβάνειν ἄνευ τῆς τῶν ὄντων ἐπιστήμης ἁπάντων· τοῦτο δ' οὐδεμιᾶς ἐστι τέχνης· ἄπειροι γὰρ ἴσως αἱ ἐπιστῆμαι· ὥστε δῆλον, ὅτι καὶ αἱ ἀποδείξεις· ἔλεγχοι δέ εἰσι καὶ ἀληθεῖς· ὅσα γάρ ἐστιν ἀποδεῖξαι, ἔστι καὶ ἐλέγξαι τὸν θέμενον τὴν ἀντίφασιν τοῦ ἀληθοῦς· οἷον, εἰ σύμμετρον τὴν διάμετρον ἔθηκεν, ἐλέγξειεν ἄν τις τῇ ἀποδείξει, ὅτι ἀσύμμετρος· ὥστε πάντων δεήσει ἐπιστήμονα εἶναι· οἱ μὲν γὰρ ἔσονται παρὰ τὰς ἐν γεωμετρίᾳ ἀρχὰς, καὶ τὰ τούτων συμπεράσματα· οἱ δὲ παρὰ τὰς ἐν ἰατρικῇ· οἱ δὲ παρὰ τὰς τῶν ἄλλων ἐπιστημῶν. 2. Ἀλλὰ μὴν καὶ οἱ ψευδεῖς ἔλεγχοι ὁμοίως ἂν εἶεν ἐν ἀπείροις· καθ' ἑκάστην γὰρ τέχνην ἐστὶ ψευδὴς συλλογισμός· οἷον, κατὰ γεωμετρίαν ὁ γεωμετρικὸς, καὶ κατὰ ἰατρικὴν ὁ ἰατρικός· λέγω δὲ τὸ κατὰ τέχνην τὸ κατὰ τὰς ἐκείνης ἀρχάς. 3. Δῆλον οὖν, ὅτι οὐ πάντων τῶν ἐλέγχων, ἀλλὰ τῶν παρὰ τὴν Διαλεκτικὴν, ληπτέον τοὺς τόπους· οὗτοι γὰρ κοινοὶ πρὸς ἅπασαν τέχνην καὶ δύναμιν. 4. Καὶ τὸν μὲν καθ' ἑκάστην ἐπιστήμην ἔλεγχον τοῦ Ἐπιστήμονός ἐστι θεωρεῖν, εἴτε μὴ ὢν φαίνεται, εἴτε ἐστὶ, καὶ διὰ τί· τὸν δὲ ἐκ τῶν κοινῶν καὶ ὑπὸ μηδεμίαν τέχνην τοῦ Διαλεκτικοῦ. 5. Εἰ γὰρ ἔχομεν, ἐξ ὧν οἱ ἔνδοξοι συλλογισμοὶ περὶ ὁτιοῦν, ἔχομεν, ἐξ ὧν οἱ ἔλεγχοι· ὁ γὰρ ἔλεγχος ἐστὶν ἀντιφάσεως συλλογισμός· ὥστε ἢ εἷς, ἢ δύο συλλογισμοὶ ἀντιφάσεως ἔλεγχός ἐστιν· ἔχομεν ἄρα, παρ' ὁπόσα πάντες εἰσὶν οἱ τοιοῦτοι. 6. Εἰ δὲ τοῦτ' ἔχομεν, καὶ τὰς λύσεις ἔχομεν· αἱ γὰρ τούτων ἐνστάσεις λύσεις εἰσίν. 7. Ἔχομεν δὲ, παρ' ὁπόσα γίνονται, καὶ τοὺς φαινομένους· φαινομένους δὲ οὐχ ὁτῳοῦν, ἀλλὰ τοῖς τοιοῖσδε· ἀόριστα γάρ ἐστιν, ἐάν τις σκοπῇ, παρ' ὁπόσα φαίνονται τοῖς τυχοῦσιν. 8. Ὥστε φανερὸν, ὅτι τοῦ διαλεκτικοῦ ἐστι τὸ δύνασθαι λαβεῖν, παρ' ὁπόσα γίνεται διὰ τῶν κοινῶν ἢ ὢν ἔλεγχος, ἢ φαινόμενος ἔλεγχος, ἢ διαλεκτικὸς, ἢ φαινόμενος διαλεκτικὸς, ἢ πειραστικός.

CAPUT X.

Οὐκ ἔστι δὲ διαφορὰ τῶν λόγων, ἣν λέγουσί τινες, τὸ εἶναι τοὺς μὲν πρὸς τοὔνομα λόγους, τοὺς δὲ πρὸς τὴν διάνοιαν· ἄτοπον γὰρ τὸ ὑπολαμβάνειν, ἄλλους μὲν εἶναι πρὸς τοὔνομα λόγους, ἑτέρους δὲ πρὸς τὴν διάνοιαν, ἀλλ' οὐ τοὺς αὐτούς. 2. Τί γάρ ἐστι τὸ μὴ πρὸς τὴν διάνοιαν, ἀλλ' ἢ ὅταν μὴ χρῆται τῷ ὀνόματι, οἰόμενος ἐρωτᾶσθαι, ἐφ' ᾧ ὁ ἐρωτώμενος ἔδωκε; Τὸ αὐτὸ δὲ τοῦτό ἐστι καὶ πρὸς τοὔνομα· τὸ δὲ πρὸς τὴν διάνοιαν, ὅταν, ἐφ' ᾧ ἔδωκε, διανοηθῇ· εἰ δή τις, πλείω σημαίνοντος τοῦ ὀνόματος, οἴοιτο ἓν σημαίνειν, καὶ ὁ ἐρωτῶν, καὶ ὁ ἐρωτώμενος, (οἷον, ἴσως τὸ ὂν, ἢ τὸ ἓν, πολλὰ σημαίνει, ἀλλὰ καὶ ὁ ἀποκρινόμενος, καὶ ὁ ἐρωτῶν Ζήνων, ἓν οἰόμενος εἶναι, ἠρώτησε· καὶ ἔστιν ὁ λόγος, ὅτι ἓν πάντα·) οὗτος πρὸς τοὔνομά ἐστιν καὶ πρὸς τὴν διάνοιαν τοῦ ἐρωτωμένου διειλεγμένος· εἰ δέ γέ τις πολλὰ οἴεται σημαίνειν, δῆλον, ὅτι οὐ πρὸς τὴν διάνοιαν. 3. Πρῶτον μὲν γὰρ περὶ τοὺς τοιούτους ἐστὶ λόγους τὸ πρὸς τοὔνομα καὶ τὴν διάνοιαν, ὅσοι πλείω σημαίνουσιν. 4. Εἶτα περὶ ὁντιναοῦν ἐστιν· οὐ γὰρ ἐν τῷ λόγῳ ἐστὶ τὸ πρὸς τὴν διάνοιαν εἶναι, ἀλλ' ἐν τῷ τὸν ἀποκρινόμενον ἔχειν πως πρὸς τὰ δεδομένα. 5. Εἶτα πρὸς τοὔνομα [illegible] δέχεται πάντας αὐτοὺς εἶναι· τὸ γὰρ πρὸς τοὔνομα [illegible] τὸ μὴ πρὸς τὴν διάνοιαν εἶναι ἐστὶν ἐνταῦθα· εἰ γὰρ μὴ πάντες, ἔσονταί τινες ἕτεροι, οἱ οὔτε πρὸς τοὔνομα οὔτε πρὸς τὴν διάνοιαν· οἱ δέ φασι, πάντας, καὶ διαι[illegible] ροῦνται ἢ πρὸς τοὔνομα, ἢ πρὸς τὴν διάνοιαν, [illegible] πάντας, ἄλλους δ' οὔ. Ἀλλὰ μὴν ὅσοι συλλογισμοὶ εἰσι παρὰ τὸ πλεοναχῶς, τούτων εἰσί τινες οὐ [illegible] τοὔνομα· ἀτόπως μὲν γὰρ εἴρηται τὸ παρὰ τοὔνομα φάναι πάντας τοὺς παρὰ τὴν λέξιν. Ἀλλ' οὖν [illegible] τινες παραλογισμοὶ οὐ τῷ τὸν ἀποκρινόμενον [illegible] τούτους ἔχειν πως· ἀλλὰ τῷ τοιόνδε ἐρώτημα [illegible] λόγον αὐτὸν ἔχειν, ὃ πλείω σημαίνει. 6. Ὅλως [illegible] ἄτοπον τὸ περὶ ἐλέγχου διαλέγεσθαι, ἀλλὰ μὴ πρότερον περὶ συλλογισμοῦ· ὁ γὰρ ἔλεγχος συλλογισμός ἐστιν· ὥστε χρὴ [καὶ] περὶ συλλογισμοῦ πρότερον, [illegible] περὶ ψευδοῦς ἐλέγχου· ἔστι γὰρ ὁ τοιοῦτος ἔλεγχος φαινόμενος συλλογισμὸς ἀντιφάσεως· διὸ ἢ ἐν [illegible] συλλογισμῷ ἐστι τὸ αἴτιον, ἢ ἐν τῇ ἀντιφάσει, ([illegible] κεῖσθαι γὰρ δεῖ τὴν ἀντίφασιν,) ὁτὲ δ' ἐν ἀμφοῖν, [illegible] ἢ φαινόμενος ἔλεγχος. Ἔστι δὲ ὁ μὲν τοῦ σιγῶντα λέγειν ἐν τῇ ἀντιφάσει, οὐκ ἐν τῷ συλλογισμῷ· [illegible] δὲ, ἃ μὴ ἔχει τις, δοίη ἂν, ἐν ἀμφοῖν· ὁ δὲ, [illegible] ἡ Ὁμήρου ποίησις σχῆμα διὰ τοῦ κύκλου [illegible] ἐν τῷ συλλογισμῷ· ὁ δὲ ἐν μηδετέρῳ ἀληθὴς συλλογισμός. 7. Ἀλλὰ δὴ, ὅθεν ὁ λόγος ἦλθε, πότερον οἱ ἐν τοῖς μαθήμασι λόγοι πρὸς τὴν διάνοιάν εἰσιν, ἢ οὔ; καὶ εἴ τινι δοκεῖ πολλὰ σημαίνειν τὸ τρίγωνον, [illegible] ἔδωκε, μὴ ὡς τοῦτο τὸ σχῆμα, ἐφ' οὗ συνεπεράνατο, ὅτι δύο ὀρθαὶ, πότερον πρὸς τὴν διάνοιαν οὗτος [illegible] λεκται τὴν ἐκείνου, ἢ οὔ; 8. Ἔτι, εἰ πολλὰ μὲν σημαίνει τοὔνομα· ὁ δὲ μὴ νοεῖ, μηδὲ οἴεται· πῶς [illegible] οὐ πρὸς τὴν διάνοιαν διείλεκται; ἢ πῶς δεῖ ἐρωτᾶν, [illegible] πλὴν διδόντα διαίρεσιν εἶτ' ἐρωτήσειέ τις, εἰ ἔστι σιγῶντα λέγειν, ἢ οὔ, ἢ ἔστι μὲν ὡς οὐκ, ἔστι δ' ὡς ναί; Εἰ δή τις δοίη μηδαμῶς, ὁ δὲ διαλεχθ[illegible] ἆρ' οὐ πρὸς τὴν διάνοιαν διείλεκται; Καίτοι οὗτος [illegible] λόγος δοκεῖ τῶν παρὰ τοὔνομα εἶναι· οὐκ ἄρα [illegible] γένος τι λόγων τὸ πρὸς τὴν διάνοιαν. 9. Ἀλλ' [illegible] πρὸς τοὔνομά εἰσι· καὶ τοιοῦτοι οὐ πάντες οὐχ [illegible] ἔλεγχοι, ἀλλ' οὐδ' οἱ φαινόμενοι ἔλεγχοι· εἰσὶ γὰρ [illegible] μὴ παρὰ τὴν λέξιν φαινόμενοι ἔλεγχοι· οἷον, ὁ [illegible] τὸ συμβεβηκὸς καὶ ἕτεροι. 10. Εἰ δέ τις ἀξιοῖ δι[illegible] ὅτι λέγω δὲ σιγῶντα λέγειν τὰ μὲν ὡδὶ, τὰ δ[illegible] ἀλλὰ τοῦτό γ' ἐστὶ πρῶτον μὲν ἄτοπον τὸ [illegible] ἐνίοτε γὰρ οὐ δοκεῖ τὸ ἐρωτώμενον πολλαχῶς [illegible] Ἀδύνατον δὲ διαιρεῖν, ὃ μὴ οἴεται· ἔπειτα τὸ [illegible] σκειν τί ἄλλο ἔσται; φανερὸν γὰρ ποιήσει, ὡς [illegible]

μήτε ἐπεσκεμμένῳ, μήτε εἰδότι, μήτε ὑπολαμβάνοντι, ὅτι ἄλλως λέγεται· ἐπεὶ καὶ ἐν τοῖς μὴ διπλοῖς τί κωλύει τοῦτο ποιεῖν; ἆρα ἴσαι αἱ μονάδες ταῖς δυάσιν ἐν τοῖς τέσσαρσιν; εἰσὶ δὲ δυάδες αἱ μὲν ὡδὶ ἐνοῦσαι, αἱ δὲ ὡδί· καὶ ἆρα τῶν ἐναντίων μία ἐπιστήμη, ἢ οὔ; ἔστι δ' ἐναντία τὰ μὲν γνωστά, τὰ δ' ἄγνωστα· ὥστ' ...οικεν ἀγνοεῖν ὁ τοῦτο ἀξιῶν, ὅτι ἕτερον τὸ διδάσκειν ...οῦ διαλέγεσθαι· καὶ ὅτι δεῖ τὸν μὲν διδάσκοντα μὴ ...ρωτᾷν, ἀλλ' αὐτὸν δῆλα ποιεῖν· τὸν δ' ἐρωτᾷν.

CAPUT XI.

Ἔτι, τὸ φάναι ἢ ἀποφάναι ἀξιοῦν οὐ δεικνύντος ...ιν, ἀλλὰ πεῖραν λαμβάνοντος· ἡ γὰρ Πειραστική ...ι Διαλεκτική τις· διὸ καὶ περὶ πάντων ἐπισκοπεῖ ...ὶ θεωρεῖ οὐ τὸν εἰδότα, ἀλλὰ τὸν ἀγνοοῦντα καὶ ...οσποιούμενον. 2. Ὁ μὲν οὖν κατὰ τὸ πρᾶγμα θεω...ν τὰ κοινὰ Διαλεκτικός ἐστιν· ὁ δὲ τοῦτο φαινομέ...ς ποιῶν Σοφιστικός. 3. Καὶ συλλογισμὸς ἐριστικὸς ... σοφιστικός ἐστιν εἷς μὲν ὁ φαινόμενος συλλογι...ς, περὶ ὧν ἡ διαλεκτικὴ Πειραστική ἐστι, κἂν ...θὲς ᾖ τὸ συμπέρασμα· τοῦ γὰρ διὰ τί ἀπατητικός ...· καὶ ὅσοι μὴ ὄντες κατὰ τὴν ἑκάστου μέθοδον πα...ογισμοὶ δοκοῦσιν εἶναι κατὰ τὴν τέχνην· τὰ γὰρ ...δογραφήματα οὐκ ἐριστικά· (κατὰ γὰρ τὰ ὑπὸ ...τέχνην οἱ παραλογισμοί·) οὐδέ γε εἴ τί ἐστι ψευ...ράφημα περὶ ἀληθές· οἷον τὸ Ἱπποκράτους, καὶ ὁ ...αγωνισμὸς ὁ διὰ τῶν μηνίσκων· ἀλλ' ὡς [ὁ] Βρύ...ετετραγώνιζε τὸν κύκλον· εἰ καὶ τετραγωνίζεται ὁ ...ος, ἀλλ', ὅτι οὐ κατὰ τὸ πρᾶγμα, διὰ τοῦτο σο...ικός· ὥστε ὅ, τε περὶ τῶνδε φαινόμενος συλλο...ος ἐριστικὸς λόγος· καὶ ὁ κατὰ τὸ πρᾶγμα φαι...νος συλλογισμός, κἂν ᾖ συλλογισμός, ἐριστικὸς ...· φαινόμενος γάρ ἐστι κατὰ τὸ πρᾶγμα· ὥστ' ...ητικὸς καὶ ἄδικος. Ὥσπερ γὰρ ἡ ἐν ἀγῶνι ἀδικία ...ι ἔχει, καὶ ἔστιν ἀδικομαχία τις· οὕτως ἡ ἐναν...γία ἀδικομαχία ἐστὶν ἐριστική· ἐκεῖ τε γὰρ οἱ ...ως νικᾷν προαιρούμενοι πάντων ἅπτονται· καὶ ἐν...α οἱ ἐριστικοί. 4. Οἱ μὲν οὖν τῆς νίκης αὐτῆς χά...οῦτοι, ἐριστικοὶ ἄνθρωποι καὶ φιλέριδες δοκοῦσιν ... οἱ δὲ δόξης χάριν τῆς εἰς χρηματισμόν, σοφι...· ἡ γὰρ σοφιστική ἐστιν, ὥσπερ εἴπομεν, χρη...ική τις ἀπὸ σοφίας φαινομένης· διὸ φαινομένης ...ξεως ἐφίενται· καὶ τῶν λόγων τῶν αὐτῶν μὲν ...οἱ φιλέριδες καὶ σοφισταί, ἀλλ' οὐ τῶν αὐτῶν ...· καὶ λόγος ὁ αὐτὸς μὲν ἔσται σοφιστικός, καὶ ...ικός, ἀλλ' οὐ κατὰ ταὐτό· ἀλλ' ᾗ μὲν νίκης φαι...ης ἐριστικός· ᾗ δὲ σοφίας σοφιστικός· καὶ γὰρ ἡ ...στική ἐστι φαινομένη σοφία τις, ἀλλ' οὐκ οὖσα. ... δὲ ἐριστικός ἐστί πως οὕτως ἔχων πρὸς τὸν δια...κόν, ὡς ὁ ψευδογράφος πρὸς τὸν γεωμετρικόν· ...ὰρ τῶν αὐτῶν τῇ διαλεκτικῇ παραλογίζει, καθά...καὶ ὁ ψευδογράφος πρὸς τὸν Γεωμέτρην·] ἀλλ' ὁ ...οὐκ ἐριστικός, ὅτι ἐκ τῶν ἀρχῶν καὶ τῶν συμπε...άτων τῶν ὑπὸ τὴν τέχνην ψευδογραφεῖ· ὁ δὲ ὑπὸ ...Διαλεκτικὴν περὶ [μὲν] τὰ ἄλλα ὅτι ἐριστικός ...δῆλον· οἷον, ὁ τετραγωνισμὸς ὁ μὲν διὰ τῶν μηνί...οὐκ ἐριστικός· ὁ δὲ Βρύσωνος ἐριστικός· καὶ τὸν ...οὐκ ἔστι μετενεγκεῖν, ἀλλ' ἢ πρὸς Γεωμετρίαν ...ν, διὰ τὸ ἐκ τῶν ἰδίων εἶναι ἀρχῶν· τὸν δὲ πρὸς ...ούς, ὅσοι μὴ ἴσασι τὸ δυνατὸν ἐν ἑκάστῳ, καὶ τὸ ...νατον· ἁρμόσει γάρ· ἢ ὡς Ἀντιφῶν ἐτετραγώνιζεν· ...εἴ τις μὴ φαίη βέλτιον εἶναι, ἀπὸ δείπνου περιπα..., διὰ τὸν Ζήνωνος λόγον, οὐκ ἰατρικός· κοινὸς γάρ· ...εἰ μὲν οὖν πάντῃ ὁμοίως εἶχεν ὁ Ἐριστικὸς πρὸς τὸν Διαλεκτικὸν τῷ ψευδογράφῳ πρὸς τὸν Γεωμέτρην, οὐκ ἂν ἦν περὶ ἐκείνων ἐριστικός. 6. Νῦν δ' οὐκ ἔστιν ὁ διαλεκτικὸς περὶ γένος τι ὡρισμένον, οὐδὲ δεικτικὸς οὐδενός, οὐδὲ τοιοῦτος, οἷος ὁ καθόλου· οὔτε γάρ ἐστιν ἅπαντα ἐν ἑνί τινι γένει· οὔτε, εἰ εἴη, οἷόν τε ὑπὸ τὰς αὐτὰς ἀρχὰς εἶναι τὰ ὄντα. 7. Ὥστε οὐδεμία τέχνη τῶν δεικνυουσῶν τινα φύσιν ἐρωτηματική ἐστιν· οὐ γὰρ ἔξεστιν ὁποτερονοῦν τῶν μορίων δοῦναι· συλλογισμὸς γὰρ οὐ γίνεται ἐξ ἀμφοῖν· ἡ δὲ διαλεκτικὴ ἐρωτηματική ἐστιν· εἰ δ' ἐδείκνυεν, εἰ καὶ μὴ πάντα, ἀλλὰ τάγε πρῶτα καὶ τὰς οἰκείας ἀρχὰς οὐκ ἂν ἠρώτα· μὴ διδόντος γάρ, οὐκ ὂν ἔτι εἶχεν, ἐξ ὧν ἔτι διαλέξεται πρὸς τὴν ἔνστασιν. 8. Ἡ δὲ αὐτὴ καὶ Πειραστική· οὐδὲ γὰρ ἡ Πειραστικὴ τοιαύτη ἐστίν, οἵα ἡ Γεωμετρία, ἀλλ' ἣν ἂν ἔχοι καὶ μὴ εἰδώς τις· ἔξεστι γὰρ πεῖραν λαβεῖν καὶ τὸν μὴ εἰδότα τὸ πρᾶγμα τοῦ μὴ εἰδότος, εἴπερ καὶ δίδωσιν, οὐκ ἐξ ὧν οἶδεν, οὐδὲ ἐκ τῶν ἰδίων, ἀλλ' ἐκ τῶν ἑπομένων, ὅσα τοιαῦτά ἐστιν, ἃ εἰδότα μὲν οὐδὲν κωλύει μὴ εἰδέναι τὴν τέχνην· μὴ εἰδότα δὲ ἀνάγκη ἀγνοεῖν. Ὥστε φανερόν, ὅτι οὐδενὸς ὡρισμένου ἡ Πειραστικὴ ἐπιστήμη [ἐστί· διὸ] καὶ περὶ πάντων ἐστί· πᾶσαι γὰρ αἱ τέχναι χρῶνται καὶ κοινοῖς τισι. 9. Διὸ πάντες [καὶ] οἱ ἰδιῶται τρόπον τινὰ χρῶνται τῇ Διαλεκτικῇ, καὶ Πειραστικῇ· πάντες γὰρ μέχρι τινὸς ἐγχειροῦσιν ἀνακρίνειν τοὺς ἐπαγγελλομένους· ταῦτα δέ ἐστι κοινά· ταῦτα γὰρ οὐδὲν ἧττον ἴσασιν αὐτοί, κἂν δοκῶσι λίαν ἔξω λέγειν· ἐλέγχουσιν οὖν ἅπαντες· ἀτέχνως γὰρ μετέχουσι τούτου, οὗ ἐντέχνως ἡ διαλεκτική ἐστι· καὶ ὁ τέχνῃ συλλογιστικῇ πειραστικὸς διαλεκτικός. Ἐπεὶ δέ ἐστι πολλὰ μὲν ταῦτα [καὶ] κατὰ πάντων, οὐ τοιαῦτα δέ, ὥστε φύσιν τινὰ εἶναι καὶ γένος, ἀλλ' οἷον αἱ ἀποφάσεις· τὰ δ' οὐ τοιαῦτα, ἀλλὰ ἴδια· ἔστιν ἐκ τούτων περὶ ἁπάντων πεῖραν λαμβάνειν, καὶ εἶναι τέχνην τινά, καὶ μὴ τοιαύτην εἶναι, οἷαι αἱ δεικνύουσαι. 10. Διόπερ ὁ ἐριστικὸς οὐκ ἔστιν οὕτως ἔχων πάντῃ, ὡς ὁ ψευδογράφος· οὐ γάρ ἐστι παραλογιστικὸς ἐξ ὡρισμένου τινὸς γένους ἀρχῶν, ἀλλὰ περὶ πᾶν γένος ἔσται ὁ ἐριστικός. 11. Τρόποι μὲν οὖν εἰσιν οὗτοι τῶν σοφιστικῶν ἐλέγχων· ὅτι δέ ἐστι τοῦ διαλεκτικοῦ τὸ θεωρῆσαι περὶ τούτων, καὶ δύνασθαι ταῦτα ποιεῖν, οὐ χαλεπὸν ἰδεῖν· ἡ γὰρ περὶ τὰς προτάσεις μέθοδος ἅπασαν ἔχει ταύτην τὴν θεωρίαν. Καὶ περὶ μὲν τῶν ἐλέγχων εἴρηται τῶν φαινομένων.

CAPUT XII.

Περὶ δὲ τοῦ ψευδόμενόν τι δεῖξαι, καὶ τὸν λόγον εἰς ἄδοξον ἀγαγεῖν, (τοῦτο γὰρ ἦν δεύτερον τῆς σοφιστικῆς προαιρέσεως,) πρῶτον μὲν ἐκ τοῦ πυνθάνεσθαι πως, καὶ διὰ τῆς ἐρωτήσεως συμβαίνει μάλιστα· τὸ γὰρ πρὸς μηδὲν ὁρίσαντα κείμενον ἐρωτᾷν θηρευτικόν ἐστι τούτων· εἰκῇ γὰρ λέγοντες ἁμαρτάνουσι μᾶλλον· εἰκῇ δὲ λέγουσιν, ὅταν μηδὲν ἔχωσι προκείμενον. 2. Τό, τε ἐρωτᾷν πολλά, κἂν ὡρισμένον ᾖ, πρὸς ὃ διαλέγεται, καὶ τὸ τὰ δοκοῦντα λέγειν ἀξιοῦν, ποιεῖ τινα εὐπορίαν τοῦ εἰς ἄδοξον ἀγαγεῖν ἢ ψεῦδος· ἐάν τε ἐρωτώμενος φῇ ἢ ἀποφῇ τούτων τι, ἄγειν, πρὸς ἃ ἐπιχειρήματος εὐπορεῖ· δύναται δὲ νῦν ἧττον κακουργεῖν διὰ τούτων, ἢ πρότερον· ἀπαιτοῦνται γάρ, τί τοῦτο πρὸς τὸ ἐν ἀρχῇ; 3. Στοιχεῖον δὲ τοῦ τυχεῖν ἢ ψεύδους τινὸς ἢ ἀδόξου τὸ μηδεμίαν εὐθὺς ἐρωτᾷν θέσιν, ἀλλὰ φάσκειν, ἐρωτᾷν μαθεῖν βουλόμενον· χώραν γὰρ ἐπιχειρήματος ἡ σκέψις ποιεῖ. 4. Πρὸς δὲ τὸ ψευδόμενον δεῖξαι ἴδιος τόπος ὁ σοφιστικὸς τὸ ἄγειν πρὸς τοι-

αὑτα, πρὸς ἃ εὐπορεῖ λόγων· ἔσται δὲ καὶ καλῶς καὶ μὴ καλῶς τοῦτο ποιεῖν, καθάπερ ἐλέχθη πρότερον. 5. Πάλιν, πρὸς τὸ παράδοξα λέγειν σκοπεῖν, ἐκ τίνος γένους ὁ διαλεγόμενος· εἶτα ἐρωτᾷν, ὃ τοῖς πολλοῖς οὗτοι λέγουσι παράδοξον· ἔστι γὰρ ἑκάστοις τὶ τοιοῦτον· στοιχεῖον δὲ τούτων τὸ τὰς ἑκάστων εἰληφέναι θέσεις ἐν ταῖς προτάσεσι. 6. Λύσις δὲ τούτων ἡ προσήκουσα φέρεται τὸ ἐμφανίζειν, ὅτι οὐ διὰ τὸν λόγον συμβαίνει τὸ ἄδοξον· ἀεὶ δὲ τοῦτο βούλεται ὁ ἀγωνιζόμενος. 7. Ἔτι δὲ καὶ ἐκ τῶν βουλήσεων, καὶ ἐκ τῶν φανερῶν δοξῶν· οὐ γὰρ ταὐτὰ βούλονταί τε καὶ φασίν· ἀλλὰ λέγουσι μὲν τοὺς εὐσχημονεστάτους τῶν λόγων, βούλονται δὲ τὰ φαινόμενα λυσιτελεῖν· οἷον, τεθνᾶναι καλῶς μᾶλλον, ἢ ζῆν ἡδέως, φασὶν δεῖν· καὶ πένεσθαι δικαίως μᾶλλον, ἢ πλουτεῖν αἰσχρῶς· βούλονται δὲ τἀναντία. Τὸν μὲν οὖν λέγοντα κατὰ τὰς βουλήσεις εἰς τὰς φανερὰς δόξας ἀκτέον· τὸν δὲ κατὰ ταύτας εἰς τὰς ἀποκεκρυμμένας. Ἀμφοτέρως γὰρ ἀναγκαῖον, παράδοξα λέγειν· ἢ γὰρ πρὸς τὰς φανεράς, ἢ πρὸς τὰς ἀφανεῖς δόξας ἐροῦσιν ἐναντία. 8. Πλεῖστος δὲ τόπος ἐστὶ τοῦ ποιεῖν παράδοξα λέγειν, (ὥσπερ καὶ ὁ Καλλικλῆς ἐν τῷ Γοργίᾳ γέγραπται λέγων, καὶ οἱ ἀρχαῖοι [δὲ] πάντες ᾤοντο συμβαίνειν,) παρὰ τὸ κατὰ φύσιν, καὶ κατὰ τὸν νόμον· ἐναντία γὰρ εἶναι φύσιν καὶ νόμον [φασί·] καὶ τὴν δικαιοσύνην κατὰ τὸν νόμον μὲν εἶναι καλὸν, κατὰ φύσιν δὲ οὐ καλόν. Δεῖ οὖν πρὸς μὲν τὸν εἰπόντα κατὰ φύσιν, κατὰ νόμον ἀπαντᾷν· πρὸς δὲ τὸν κατὰ νόμον ἐπὶ τὴν φύσιν ἄγειν· ἀμφοτέρως γὰρ [εἶναι] λέγειν παράδοξον· ἦν δὲ τὸ μὲν κατὰ φύσιν αὐτοῖς τὸ ἀληθές· τὸ δὲ κατὰ νόμον τὸ τοῖς πολλοῖς δοκοῦν· ὥστε δῆλον, ὅτι κἀκεῖνοι, καθάπερ καὶ οἱ νῦν, ἢ ἐλέγξαι, ἢ παράδοξα λέγειν τὸν ἀποκρινόμενον ἐπεχείρουν ποιεῖν. 9. Ἔνια δὲ τῶν ἐρωτημάτων ἔχει τὸ ἀμφοτέρως ἄδοξον εἶναι τὴν ἀπόκρισιν· οἷον, πότερον τοῖς σοφοῖς ἢ τῷ πατρὶ δεῖ πείθεσθαι; καὶ, τὰ συμφέροντα πράττειν, ἢ τὰ δίκαια; καὶ, ἀδικεῖσθαι αἱρετώτερον, ἢ ἀδικεῖν; 10. Δεῖ δὲ ἄγειν εἰς τὰ τοῖς πολλοῖς καὶ σοφοῖς ἐναντία· ἐὰν μὲν λέγῃ τις, ὡς οἱ περὶ τοὺς λόγους, εἰς τὰ τοῖς πολλοῖς· ἐὰν δὲ, ὡς οἱ πολλοὶ, ἐπὶ τὰ τοῖς ἐν λόγοις· φασὶ γὰρ οἱ μὲν, ἐξ ἀνάγκης τὸν εὐδαίμονα δίκαιον εἶναι· τοῖς δὲ πολλοῖς ἄδοξον τὸ βασιλέα μὴ εὐδαιμονεῖν. 11. Ἔστι δὲ τὸ εἰς τὸ οὕτως ἄδοξα συνάγειν τὸ αὐτὸ τῷ εἰς τὴν κατὰ φύσιν καὶ κατὰ τὸν νόμον ὑπεναντίωσιν ἄγειν· ὁ μὲν γὰρ νόμος δόξα τῶν πολλῶν· οἱ δὲ σοφοὶ κατὰ φύσιν καὶ κατὰ ἀλήθειαν λέγουσιν. Καὶ τὰ μὲν παράδοξα ἐκ τούτων δεῖ ζητεῖν τῶν τόπων.

CAPUT XIII.

Περὶ δὲ τοῦ ποιῆσαι ἀδολεσχεῖν, ὃ μὲν λέγομεν τὸ ἀδολεσχεῖν, εἰρήκαμεν ἤδη. 2. Πάντες δὲ οἱ τοιοῦτοι λόγοι τοῦτο βούλονται ποιεῖν, εἰ μηδὲν διαφέρει, τὸ ὄνομα, ἢ τὸν λόγον, εἰπεῖν· διπλάσιον δὲ καὶ διπλάσιον ἡμίσεος ταὐτόν· εἰ ἄρα διπλάσιον ἐστὶν ἡμίσεος διπλάσιον, ἔσται ἡμίσεος ἡμίσεος διπλάσιον· καὶ πάλιν ἂν ἀντὶ τοῦ διπλάσιον, διπλάσιον ἡμίσεος τεθῇ, τρὶς ἔσται εἰρημένον ἡμίσεος ἡμίσεος ἡμίσεος διπλάσιον· καὶ ἆρά γέ ἐστιν [ἡ] ἐπιθυμία ἡδέος; τοῦτο δὲ ἐστιν ὄρεξις ἡδέος· ἔστιν ἄρα ἡ ἐπιθυμία ὄρεξις ἡδέος ἡδέος. 3. Εἰσὶ δὲ πάντες οἱ τοιοῦτοι τῶν λόγων ἐν τοῖς πρός τι, ὅσα μὴ μόνον τὰ γένη, ἀλλὰ καὶ αὐτὰ πρός τι λέγεται, καὶ πρὸς τὸ αὐτὸ καὶ ἓν ἀποδίδοται· οἷον, ἥ τε ὄρεξις τινὸς ὄρεξις, καὶ ἡ ἐπιθυμία τινὸς ἐπιθυμία· καὶ τὸ διπλάσιον τινὸς διπλάσιον, καὶ διπλάσιον ἡμίσεος. 4. Καὶ ὅσων ἡ οὐσία οὐκ ὄντως
πρός τι· ἀλλὰ ὅλως, ὧν εἰσιν ἕξεις, ἢ πάθη, ἤ τι τοι-
οῖτον ἐν τῷ λόγῳ αὐτῶν προσδηλοῦται κατηγορουμέ-
νων ἐπὶ τούτοις· οἷον, τὸ περιττὸν ἀριθμὸς μέσον
ἔχων· ἔστι δὲ ἀριθμὸς περιττός· ἔστιν ἄρα ἀριθμὸς μέ-
σον ἔχων ἀριθμός· καὶ εἰ τὸ σιμὸν κοιλότης ῥινὸς [ἐστι]·
ἔστι δὲ [καὶ] ἡ ῥὶς σιμή· ἔστιν ἄρα ῥὶς, ῥὶς κοίλη. 5. Φαί-
νονται δὲ ποιεῖν οὐ ποιοῦντες ἐνίοτε, διὰ τὸ μὴ προσ-
πυνθάνεσθαι, εἰ σημαίνει τι καθ' αὑτὸ λεχθὲν τὸ
διπλάσιον, ἢ οὐδέν· καὶ εἴ τι σημαίνει, πότερον τὸ αὐ-
τὸ, ἢ ἕτερον· ἀλλὰ τὸ συμπέρασμα λέγειν εὐθύς·
φαίνεται διὰ τὸ ὄνομα ταὐτὸ εἶναι τοῦτο καὶ ση-
μαίνειν.

CAPUT XIV.

Σολοικισμὸς δὲ οἷον μὲν ἐστιν, εἴρηται πρότερ
2. Ἔστι δὲ τοῦτο καὶ ποιεῖν, καὶ μὴ ποιοῦντα φαί
σθαι, καὶ ποιοῦντα μὴ δοκεῖν· καθάπερ Πρωταγόρ
ἔλεγεν, εἰ ὁ μῆνις καὶ ὁ πήληξ ἄῤῥεν ἐστίν·
μὲν γὰρ λέγων οὐλομένην σολοικίζει μὲν
ἐκεῖνον, οὐ φαίνεται δὲ τοῖς ἄλλοις· ὁ δὲ οὐλόμ
νον φαίνεται μὲν, ἀλλ' οὐ σολοικίζει. 3. Δῆλον
ὅτι καὶ τέχνη τις δύναται τοῦτο ποιεῖν· διὸ πολλοὶ
λόγων οὐ συλλογιζόμενοι σολοικισμὸν φαίνονται
λογίζεσθαι, καθάπερ ἐν τοῖς ἐλέγχοις. 4. Εἰσὶ
σχεδὸν πάντες οἱ φαινόμενοι σολοικισμοὶ παρὰ
τόδε· καὶ ὅταν ἡ πτῶσις μήτε ἄῤῥεν μήτε θῆλυ
λοῖ, ἀλλὰ τὸ μεταξύ· τὸ μὲν γὰρ οὗτος ἄῤῥεν
μαίνει· τὸ δὲ αὕτη θῆλυ· τὸ δὲ τοῦτο θέλ
τὸ μεταξὺ σημαίνειν, πολλάκις δὲ σημαίνει κἀκ
ἑκάτερον· οἷον, τί τοῦτο; Καλλιόπη, ξύλον, Κορίσ
Τοῦ μὲν οὖν ἄῤῥενος καὶ τοῦ θήλεος διαφέρουσ
πτώσεις ἅπασαι· τοῦ δὲ μεταξὺ αἱ μὲν, αἱ δ'
Δοθέντος δὴ πολλάκις τοῦτο, συλλογίζονται,
ρημένου τοῦτον· ὁμοίως δὲ καὶ ἄλλην πτῶ
ἄλλης· ὁ δὲ παραλογισμὸς γίνεται διὰ τὸ κοιν
ναι τὸ τοῦτο πλειόνων πτώσεων· τὸ γὰρ τοῦτ
μαίνει ὁτὲ μὲν οὗτος, ὁτὲ δὲ τοῦτον· δεῖ
λὰξ σημαίνειν μετὰ μὲν τοῦ ἐστὶ τὸ οὗτος·
δὲ τοῦ εἶναι τὸ τοῦτον· οἷον, ἔστι Κορίσκος,
Κορίσκον· καὶ ἐπὶ τῶν θηλέων ὀνομάτων ὡσαύτως
ἐπὶ τῶν λεγομένων μὲν σκευῶν, ἐχόντων δὲ θη
ἢ ἄῤῥενος κλῆσιν· ὅσα γὰρ εἰς τὸ Ο καὶ τὸ Ν
τᾷ, ταῦτα μόνα σκεύους ἔχει κλῆσιν· οἷον,
σχοινίον· τὰ δὲ μὴ οὕτως, ἄῤῥενος, ἢ θήλεος·
φέρομεν ἐπὶ τὰ σκεύη· οἷον· ἀσκὸς μὲν ἄῤῥεν
νομα· κλίνη δὲ θῆλυ· διόπερ καὶ ἐπὶ τῶν τοι
ὡσαύτως καὶ τὸ ἔστι καὶ τὸ εἶναι διοίσει. 5. Κα
πον τινὰ ὅμοιός ἐστιν ὁ σολοικισμὸς τοῖς παρὰ
μὴ ὅμοια ὁμοίως λεγομένοις ἐλέγχοις· ὥσπερ
ἐκείνοις ἐπὶ τῶν πραγμάτων, τούτοις ἐπὶ τῶν
των συμπίπτει σολοικίζειν· ἄνθρωπος γὰρ καὶ
καὶ πρᾶγμα, καὶ ὄνομά ἐστι. 6. Φανερὸν οὖν,
σολοικισμὸν πειρατέον ἐκ τῶν εἰρημένων πτώσε
λογίζεσθαι. Εἴδη μὲν οὖν ταῦτα τῶν ἀγων
λόγων, καὶ μέρη τῶν εἰδῶν, καὶ τρόποι οἱ εἰρη

CAPUT XV.

Διαφέρει δ' οὐ μικρὸν, ἐὰν ταχθῇ πως τ
τὴν ἐρώτησιν πρὸς τὸ λανθάνειν, ὥσπερ ἐν τοῖς
κτικοῖς· ἐφεξῆς οὖν τοῖς εἰρημένοις ταῦτα ῥη
κτέον. Ἔστι δὲ πρὸς τὸ ἐλέγχειν ἓν μὲν, μῆκ
λεπὸν γὰρ, ἅμα πολλὰ συνορᾷν· εἰς δὲ τὸ μῆ
προειρημένοις στοιχείοις χρηστέον. 3. Ἓν δ
ὑστερίζοντες γὰρ ἧττον προορῶσιν. 4. Ἔτι

καὶ φιλονεικία· ταραττόμενοι γὰρ ἧττον δύνανται φυ-
λάττεσθαι πάντα· στοιχεῖα δὲ τῆς ὀργῆς, τό, τε φα-
νερὸν ποιεῖν ἑαυτὸν βουλόμενον ἀδικεῖν, καὶ τὸ πα-
ράπαν ἀναισχυντεῖν. 5. Ἔτι, τὸ ἐναλλὰξ τὰ ἐρωτή-
ματα τιθέναι· ἐάν τε πρὸς αὐτὸ πλείους τις ἔχῃ λό-
γους, ἐάν τε καὶ ὅτι οὕτως, καὶ ὅτι οὐχ οὕτως· ἅμα
γὰρ συμβαίνει, ἢ πρὸς πλείω, ἢ πρὸς τἀναντία ποιεῖ-
σθαι τὴν φυλακήν. 6. Ὅλως τε πάντα τὰ πρὸς τὴν
κρύψιν λεχθέντα πρότερον χρήσιμα καὶ πρὸς τοὺς
ἀγωνιστικοὺς λόγους· ἡ γὰρ κρύψις ἐστὶ τοῦ λαθεῖν
χάριν· τὸ δὲ λαθεῖν τῆς ἀπάτης. 7. Πρὸς δὲ τοὺς
ἀνανεύοντας, ἅττ' ἂν οἰηθῶσιν εἶναι πρὸς τὸν λόγον,
ἐξ ἀποφάσεως ἐρωτητέον, ὡς τοὐναντίον βουλόμενον
λαβεῖν], ἢ καὶ ἐξ ἴσου ποιοῦντα τὴν ἐρώτησιν· ἀδή-
λου γὰρ ὄντος, τί βούλεται λαβεῖν, ἧττον δυσκολαί-
νουσιν. 8. Ὅταν δ' ἐπὶ τῶν μερῶν τις διδῷ τὰ καθ'
ἕκαστον ἐπάγοντα τὸ καθόλου πολλάκις, οὐκ ἐρωτη-
τέον, ἀλλ' ὡς δεδομένῳ χρηστέον· ἐνίοτε γὰρ οἴονται
καὶ αὐτοὶ δεδωκέναι, καὶ τοῖς ἀκούουσι φαίνονται διὰ
τὴν τῆς ἐπαγωγῆς μνείαν, ὡς οὐκ ἂν ἠρωτημένα μά-
την. 9. Ἐν ὅσοις τε ὀνόματι μὴ σημαίνεται τὸ κα-
θόλου, [ἀλλὰ] τῇ ὁμοιότητι χρηστέον πρὸς τὸ συμ-
φέρον· λανθάνει γὰρ ἡ ὁμοιότης πολλάκις. 10. Πρὸς
δὲ τὸ λαβεῖν τὴν πρότασιν τοὐναντίον παραβάλλοντα
χρὴ πυνθάνεσθαι· οἷον, εἰ δέοι λαβεῖν, ὅτι δεῖ πάντα
τῷ πατρὶ πείθεσθαι, πότερον ἅπαντα δεῖ πείθεσθαι
τοῖς γονεῦσιν, [ἢ πάντ' ἀπειθεῖν;] καὶ τὸ πολλάκις,
πότερον πολλὰ συγχωρητέον, ἢ ὀλίγα; μᾶλλον γάρ,
εἴπερ ἀνάγκη, πολλὰ δόξειεν ἂν εἶναι· παρατιθεμέ-
νων γὰρ ἐγγὺς τῶν ἐναντίων, καὶ μείζω καὶ μεγάλα
φαίνεται, καὶ χείρω καὶ βελτίω τοῖς ἀνθρώποις. 11.
Σφόδρα δὲ καὶ πολλάκις δοκεῖν ἐληλέγχθαι ποιεῖ τὸ
μάλιστα σοφιστικὸν συκοφάντημα τῶν ἐρωτώντων τὸ
μηδὲν συλλογισαμένους μὴ ἐρώτημα ποιεῖν τὸ τελευ-
ταῖον, ἀλλὰ συμπεραστικῶς εἰπεῖν, ὡς συλλελογισμέ-
νους, οὐκ ἄρα τό, καὶ τό. 12. Σοφιστικὸν δὲ καὶ τό,
κειμένου παραδόξου, τὸ φαινόμενον ἀξιοῦν ἀποκρί-
νεσθαι, προκειμένου τοῦ δοκοῦντος ἐξ ἀρχῆς, καὶ
τὴν ἐρώτησιν τῶν τοιούτων οὕτω ποιεῖσθαι, πότερόν
σοι δοκεῖ; ἀνάγκη γάρ, ἂν ᾖ τὸ ἐρώτημα, ἐξ ὧν ὁ συλ-
λογισμός, ἢ ἔλεγχον, ἢ παράδοξον γίνεσθαι· [ἢ ἐλεγ-
χοειδές·] δόντος μέν, ἔλεγχον· μὴ δόντος δέ, μηδὲ δο-
κεῖν φάσκοντος, ἄδοξον· μὴ δόντος δέ, δοκεῖν δὲ ὁμο-
λογοῦντος, ἐλεγχοειδές. 13. Ἔτι, καθάπερ ἐν τοῖς
ῥητορικοῖς, [καὶ ἐν τοῖς ἐλεγκτικοῖς] ὁμοίως τὰ ἐναν-
τιώματα θεωρητέον, [ἢ πρὸς τὰ ὑφ' αὐτοῦ λεγόμενα,
ἢ πρὸς οὓς ὁμολογεῖ καλῶς λέγειν ἢ πράττειν· ἔτι
πρὸς τοὺς δοκοῦντας τοιούτους, ἢ πρὸς τοὺς ὁμοίους,
ἢ πρὸς τοὺς πλείστους, ἢ πρὸς τοὺς πάντας. 14. Ὥσπερ
τε ἀποκρινόμενοι πολλάκις, ὅταν ἐλέγχωνται, ποιοῦσι
διττόν, ἐὰν μέλλῃ συμβαίνειν ἐλέγχεσθαι· καὶ ἐρω-
τῶντας χρηστέον ποτὲ τούτῳ πρὸς τοὺς ἐνισταμένους,
ἂν ὡδὶ μὲν συμβαίνῃ, ὡδὶ δὲ μή, ὅτι οὕτως εἴληφεν·
οἷον ὁ Κλεοφῶν ποιεῖ ἐν τῷ Μανδροβούλῳ. 15. Δεῖ
δὲ καὶ ἀφισταμένους τοῦ λόγου τὰ λοιπὰ τῶν ἐπιχει-
ρημάτων ἐπιτέμνειν· καὶ τὸν ἀποκρινόμενον, (ἂν προ-
αισθάνηται,) προενίστασθαι, καὶ προαγορεύειν. 16.
Ἐπιχειρητέον δὲ ἐνίοτε καὶ πρὸς ἄλλο τοῦ εἰρημένου
ἐκεῖνο λαμβάνοντας, ἐὰν μὴ πρὸς τὸ προκείμενον ἔχῃ
τις ἐπιχειρεῖν· ὅπερ ὁ Λυκόφρων ἐποίησε, προβληθέν-
τος λύραν ἐγκωμιάζειν. 17. Πρὸς δὲ τοὺς ἀπαι-
τοῦντας πρός τι ἐπιχειρεῖν, (ἐπειδὴ δοκεῖ δεῖν ἀποδι-
δόναι τὴν αἰτίαν· λεχθέντων δ' ἐνίων, εὐφυλακτότε-
ρον,) τὸ καθόλου συμβαῖνον ἐν τοῖς ἐλέγχοις, λέγειν τὴν ἀντίφασιν, ὅ, τι ἔφησεν, ἀποφῆσαι, ἢ ὅ, τι ἀπέφησε, φῆσαι· ἀλλὰ μή, ὅτι τῶν ἐναντίων ἡ αὐτὴ ἐπιστήμη, ἢ οὐχ ἡ αὐτή. 18. Οὐ δεῖ δὲ τὸ συμπέρασμα προτατικῶς ἐρωτᾶν· ἔνια δὲ οὐδὲ ἐρωτητέον, ἀλλ' ὡς ὁμολογουμένοις χρηστέον. Ἐξ ὧν μὲν οὖν αἱ ἐρωτήσεις, καὶ πῶς ἐρωτητέον ἐν ταῖς ἀγωνιστικαῖς διατριβαῖς, εἴρηται.

CAPUT XVI.

Περὶ δὲ ἀποκρίσεως, καὶ πῶς δεῖ λύειν, καὶ τί, καὶ πρὸς τίνα χρῆσιν οἱ τοιοῦτοι τῶν λόγων ὠφέλιμοι, μετὰ ταῦτα λεκτέον. 2. Χρήσιμοι μὲν οὖν εἰσι πρὸς φιλοσοφίαν διὰ δύο. 3. Πρῶτον μὲν γὰρ ὡς ἐπὶ τὸ πολὺ γινόμενοι παρὰ τὴν λέξιν ἄμεινον ἔχειν ποιοῦσι πρὸς τὸ ποσαχῶς ἕκαστον λέγεται, καὶ ποῖα ὁμοίως, καὶ ποῖα ἑτέρως ἐπὶ τῶν πραγμάτων συμβαίνει, καὶ ἐπὶ τῶν ὀνομάτων. 4. Δεύτερον δὲ πρὸς τὰς καθ' ἑαυτὸν ζητήσεις· ὁ γὰρ ὑφ' ἑτέρου ῥᾳδίως παραλογιζόμενος καὶ τοῦτο μὴ αἰσθανόμενος, κἂν αὐτὸς ὑφ' αὑτοῦ τοῦτο πάθοι πολλάκις. 5. Τρίτον δὲ καὶ τὸ λοιπὸν ἔτι πρὸς δόξαν τῷ περὶ πάντα γεγυμνάσθαι δοκεῖν, καὶ μηδενὸς ἀπείρως ἔχειν· τὸ γὰρ κοινωνοῦντα λόγων ψέγειν λόγους, μηδὲν ἔχοντα διορίζειν περὶ τῆς φαυλότητος αὐτῶν, ὑποψίαν δίδωσι τοῦ δοκεῖν δυσχεραίνειν, οὐ διὰ τἀληθές, ἀλλὰ δι' ἀπειρίαν. 6. Ἀποκρινομένοις δὲ πῶς ἀπαντητέον πρὸς τοὺς τοιούτους λόγους, φανερόν, εἴπερ ὀρθῶς εἰρήκαμεν πρότερον, ἐξ ὧν εἰσιν οἱ παραλογισμοί, καὶ τὰς ἐν τῷ πυνθάνεσθαι πλεονεξίας ἱκανῶς διείλομεν. 7. Οὐ ταὐτὸν δέ ἐστι, λαβόντα τὸν λόγον ἰδεῖν καὶ λῦσαι τὴν μοχθηρίαν, καὶ ἐρωτώμενον ἀπαντᾶν δύνασθαι ταχέως· ὃ γὰρ ἴσμεν, πολλάκις μετατιθέμενον ἀγνοοῦμεν· ἔτι δέ, ὥσπερ ἐν τοῖς ἄλλοις τὸ θᾶττον καὶ τὸ βραδύτερον ἐκ τοῦ γεγυμνάσθαι γίνεται μᾶλλον· οὕτω καὶ ἐπὶ τῶν λόγων ἔχει· ὥστε, ἂν δῆλον μὲν ἡμῖν ᾖ, ἀμελέτητοι δ' ὦμεν, ὑστεροῦμεν τῶν καιρῶν πολλάκις. 8. Συμβαίνει δέ ποτε, καθάπερ ἐν τοῖς διαγράμμασι, (καὶ γὰρ ἐκεῖνα ἀναλύσαντες ἐνίοτε συνθεῖναι πάλιν ἀδυνατοῦμεν,) οὕτω καὶ ἐν τοῖς ἐλέγχοις· εἰδότες γάρ, παρ' ὃ [ὁ λόγος συμβαίνει] συνεῖραι, διαλῦσαι τὸν λόγον ἀποροῦμεν.

CAPUT XVII.

Πρῶτον μὲν οὖν, ὥσπερ συλλογίζεσθαί φαμεν ἐνδόξως ποτὲ μᾶλλον ἢ ἀληθῶς προαιρεῖσθαι δεῖν, οὕτω καὶ λυτέον ἐνδόξως ποτὲ μᾶλλον, ἢ κατὰ τἀληθές· ὅλως γὰρ πρὸς τοὺς ἐριστικοὺς μαχητέον, οὐχ ὡς ἐλέγχοντας, ἀλλ' ὡς φαινομένους [ἐλέγχειν]· οὐ γάρ φαμεν συλλογίζεσθαί γε αὐτούς· ὥστε πρὸς τὸ μὴ δοκεῖν διορθωτέον. Εἰ γάρ ἐστιν ὁ ἔλεγχος ἀντίφασις μὴ ὁμώνυμος ἔκ τινων· οὐδὲν ἂν δέοι διαιρεῖσθαι πρὸς τἀμφίβολα, καὶ τὴν ὁμωνυμίαν· οὐ γὰρ ποιεῖ συλλογισμόν· ἀλλ' οὐδενὸς ἄλλου χάριν προδιαιρετέον, ἀλλ' ἢ ὅτι τὸ συμπέρασμα φαίνεται ἐλεγχοειδές· οὐκ οὖν τὸ ἐλεγχθῆναι, ἀλλὰ τὸ δοκεῖν, εὐλαβητέον. 2. Ἐπεὶ τό γε ἐρωτᾶν ἀμφίβολα, καὶ τὰ παρὰ τὴν ὁμωνυμίαν, ὅσαι τε ἄλλαι τοιαῦται παρακρούσεις, καὶ τὸν ἀληθινὸν ἔλεγχον ἀφανίζει, καὶ τὸν ἐλεγχόμενον καὶ μὴ ἐλεγχόμενον ἄδηλον ποιεῖ. Ἐπεὶ γὰρ ἔξεστιν ἐν τῷ τέλει συμπερανάμενῳ μή, ὅπερ ἔφησεν, ἀποφῆσαι λέγειν· ἀλλ' ὁμωνύμως, [ἢ ἀμφιβόλως ἐρωτῆσαι τὸν ἐρωτῶντα· καὶ διὰ τοῦτο ἄλλο μὲν καταφῆσαι αὐτόν, ἄλλο δὲ λαβεῖν τὸν ἐρωτῶντα, καὶ ἀποφῆσαι ἐν τῷ συμπεράσματι· εἰ καὶ ὅτι μάλιστα ἔτυχεν ἐπὶ ταὐ-

τὸ φέρων, ἄδηλον, εἰ ἐλήλεγκται· ἄδηλον γάρ, εἰ ἀληθῆ λέγει νῦν· εἰ δὲ διελὼν εἴρετο τὸ ὁμώνυμον, ἢ τὸ ἀμφίβολον, οὐκ ἂν ἄδηλος εἴη ὁ ἔλεγχος. 3. Ὅ, τ' ἐπιζητοῦσι νῦν μὲν ἧττον, πρότερον δὲ μᾶλλον, οἱ ἐριστικοί, τὸ [ἢ] ναί, ἢ οὔ, ἀποκρίνεσθαι τὸν ἐρωτώμενον, ἐγίνετ' ἄν· νῦν δὲ διὰ τὸ μὴ καλῶς ἐρωτᾷν τοὺς πυνθανομένους ἀνάγκη, προσαποκρίνεσθαί τι τὸν ἐρωτώμενον διορθοῦντα τὴν μοχθηρίαν τῆς ἐρωτήσεως, ἐπεὶ διελομένου γε ἱκανῶς ἀνάγκη, ἢ ναί, ἢ οὔ, λέγειν τὸν ἀποκρινόμενον. 4. Εἰ δέ τις ὑπολήψεται, τὸν κατὰ τὴν ὁμωνυμίαν ἔλεγχον εἶναι, τρόπον τινὰ οὐκ ἔσται διαφυγεῖν τὸ ἐλέγχεσθαι τὸν ἀποκρινόμενον· ἐπὶ γὰρ τῶν ὁρατῶν ἀναγκαῖον, ὃ ἔφησεν, ἀποφῆσαι [ὄνομα], καὶ ὃ ἀπέφησε, φῆσαι. 5. Ὡς γὰρ διορθοῦνταί τινες, οὐδὲν ὄφελος· οὐ γὰρ Κορίσκον φασὶν εἶναι μουσικὸν καὶ ἄμουσον· ἀλλὰ τοῦτον τὸν Κορίσκον μουσικόν· καὶ τοῦτον τὸν Κορίσκον ἄμουσον· ὁ γὰρ αὐτὸς ἔσται λόγος, τὸ τὸν Κορίσκον τῷ τοῦτον τὸν Κορίσκον μουσικὸν εἶναι· ὅπερ ἅμα φησί τε καὶ ἀπόφησιν· ἀλλ' ἴσως οὐ ταὐτὸ σημαίνει· οὐδὲ γὰρ ἐκεῖ τοὔνομα· ὥστε [οὐδέν] τι διαφέρει. 6. Εἰ δὲ τῷ μὲν τὸ ἁπλῶς λέγειν ἀποδώσει, τῷ δὲ προσθήσει τὸ τινὰ ἢ τόνδε, ἄτοπον· οὐδὲν γὰρ μᾶλλον θατέρῳ· ὁποτέρῳ γάρ, οὐδὲν διαφέρει. 7. Οὐ μὴν ἀλλ' ἐπειδὴ ἄδηλος μέν ἐστιν ὁ μὴ διορισάμενος τὴν ἀμφιβολίαν πότερον ἐλήλεγκται, ἢ οὐκ ἐλήλεγκται· (δέδοται γὰρ ἐν τοῖς λόγοις τὸ διελεῖν·) φανερόν, ὅτι τὸ μὴ διορίσαντα δοῦναι τὴν ἐρώτησιν, ἀλλὰ ἁπλῶς, ἁμάρτημά ἐστιν· ὥστε, κἂν εἰ μὴ αὐτός, ἀλλ' ὅ γε λόγος ἐληλεγμένῳ ὅμοιός ἐστι. 8. Συμβαίνει μέντοι πολλάκις, ὁρῶντας τὴν ἀμφιβολίαν ὀκνεῖν διαιρεῖσθαι διὰ τὴν πυκνότητα τῶν τὰ τοιαῦτα προτεινόντων, ὅπως μὴ πρὸς ἅπαν δοκῶσι δυσκολαίνειν· εἶτ' οὐκ ἂν οἰηθέντων, παρὰ τοῦτο γενέσθαι τὸν λόγον, πολλάκις ἀπήντησε παράδοξον. Ὥστε, ἐπεὶ δέδοται διαιρεῖν, οὐκ ὀκνητέον, καθάπερ ἐλέχθη πρότερον. 9. Εἰ δὲ τὰ δύο ἐρωτήματα μὴ ἓν τις ποιεῖ ἐρώτημα, οὐδ' ἂν ὁ παρὰ τὴν ὁμωνυμίαν καὶ ἀμφιβολίαν ἐγίνετο παραλογισμός, ἀλλ' ἢ ἔλεγχος, ἢ οὔ. Τί γὰρ διαφέρει ἐρωτῆσαι, εἰ Καλλίας μὲν καὶ Θεμιστοκλῆς μουσικοί εἰσιν, ἤ, εἰ ἀμφοτέροις ἓν ὄνομα ἦν, ἑτέροις οὖσιν; εἰ γὰρ πλείω δηλοῖ ἑνός, πλείω ἠρώτησεν· εἰ οὖν μὴ ὀρθόν, πρὸς δύο ἐρωτήσεις μίαν ἀπόκρισιν ἀξιοῦν λαμβάνειν ἁπλῶς, φανερόν, ὅτι οὐδενὶ προσήκει τῶν ὁμωνύμων ἀποκρίνεσθαι ἁπλῶς, οὐδ' εἰ κατὰ πάντων ἀληθές, ὥσπερ ἀξιοῦσί τινες. Οὐδὲν γὰρ τοῦτο διαφέρει, ἢ εἰ εἴρετο, Κορίσκος καὶ Καλλίας πότερον οἴκοι εἰσίν, ἢ οὐκ οἴκοι; εἴτε παρόντων ἀμφοῖν, εἴτε μὴ παρόντων· ἀμφοτέρως γὰρ πλείους αἱ προτάσεις· οὐ γάρ, εἰ ἀληθὲς εἰπεῖν, διὰ τοῦτο μία ἡ ἐρώτησις· ἐγχωρεῖ γὰρ καὶ μυρία ἕτερα ἐρωτηθέντα ἐρωτήματα ἅπαντα ναί, ἢ οὔ, ἀληθὲς εἶναι λέγειν· ἀλλ' ὅμως οὐκ ἀποκριτέον μιᾷ ἀποκρίσει· ἀναιρεῖται γὰρ τὸ διαλέγεσθαι· τοῦτο δ' ὅμοιον, ὡς εἰ καὶ τὸ αὐτὸ ὄνομα τεθείη τοῖς ἑτέροις. Εἰ οὖν μὴ δεῖ πρὸς δύο ἐρωτήσεις μίαν ἀπόκρισιν διδόναι, φανερόν, ὅτι οὐδὲ ἐπὶ τῶν ὁμωνύμων τὸ ναί, ἢ οὔ, λεκτέον. Οὐδὲ γὰρ ὁ εἰπὼν ἀποκέκριται, ἀλλ' εἴρηκεν· ἀλλ' ἀξιοῦταί πως ἐν τοῖς διαλεγομένοις διὰ τὸ λανθάνειν τὸ συμβαῖνον. 10. Ὥσπερ οὖν εἴπομεν, ἐπειδήπερ οὐδ' ἔλεγχοί τινες ὄντες δοκοῦσιν εἶναι· κατὰ τὸν αὐτὸν τρόπον καὶ λύσεις δόξουσιν εἶναι, οὐκ οὖσαι λύσεις· ἅς δή φαμεν ἐνίοτε μᾶλλον δεῖν φέρειν, ἢ τὰς ἀληθεῖς ἐν τοῖς ἀγωνιστικοῖς λόγοις, καὶ τῇ πρὸς τὸ διττὸν ἀπαντήσει. 11. Ἀποκριτέον δὲ ἐπὶ μὲν τῶν δοκούντων τὸ Ἔστω λέγοντα· καὶ γὰρ οὕτως ἥκιστα γένοιτ' ἂν παρεξέλεγχος· ἂν δέ τι παράδοξον ἀναγκάζηται λέγειν, ἐνταῦθα μάλιστα προσθετέον τὸ δοκεῖν· οὕτω γὰρ οὔτε ἔλεγχος, οὔτε παράδοξον ἂν γίνεσθαι δόξειεν. 12. Ἐπεὶ δέ, πῶς αἰτεῖται τὸ ἐν ἀρχῇ, δῆλον· οἴονται δὲ πάντες, ἂν ᾖ σύνεγγυς· ἀναιρετέον, καὶ μὴ συγχωρητέον, εἶναι ἔνια, ὡς τὸ ἐν ἀρχῇ αἰτοῦντος· ὅταν τε τοιοῦτον ἀξιοῖ τις, ὃ ἀναγκαῖον μὲν συμβαίνειν ἐκ τῆς θέσεως, ᾖ δὲ ψεῦδος, ἢ ἄδοξον, ταὐτὸ λεκτέον· τὰ γὰρ ἐξ ἀνάγκης συμβαίνοντα, τῆς αὐτῆς εἶναι θέσεως δοκεῖ. 13. Ἔτι, ὅταν τὸ καθόλου μὴ ὀνόματι ληφθῇ, ἀλλὰ παραβολῇ, λεκτέον, ὅτι οὐχ, ὡς ἐδόθη, οὐδ', ὡς προὔτεινε, λαμβάνει· καὶ γὰρ παρὰ τοῦτο γίνεται πολλάκις ἔλεγχος. 14. Ἐξειργομένων δὲ τούτων, ἐπὶ τὸ μὴ καλῶς δεδεῖχθαι πορευτέον, ἀπαντῶντα κατὰ τὸν εἰρημένον διορισμόν. 15. Ἐν μὲν οὖν τοῖς κυρίως λεγομένοις ὀνόμασ[illegible] ἀνάγκη, ἀποκρίνεσθαι ἢ ἁπλῶς, ἢ διαιρούμενον. 1[illegible] Ἃ δὲ συνυπονοοῦντες τίθεμεν, οἷον ὅσα μὴ σαφ[illegible] ἀλλὰ κολοβῶς ἐρωτᾶται, παρὰ τοῦτο συμβαίνει ὁ ἔλεγχος· οἷον, ἆρα ὃ ἂν ᾖ Ἀθηναίων, κτῆμά ἐστιν Ἀθηναίων; ναί. Ὁμοίως δὲ καὶ ἐπὶ τῶν ἄλλων· ἀλ[illegible] μὴν ὁ ἄνθρωπος ἐστὶ τῶν ζώων; ναί· κτῆμα ἄρα ἄνθρωπος τῶν ζώων· τὸν γὰρ ἄνθρωπον τῶν ζ[illegible] εἶναι λέγομεν, ὅτι ζῶόν ἐστι· καὶ Λύσανδρον τῶν Λ[illegible]κώνων, ὅτι Λάκων. Δῆλον οὖν, ὡς, ἐν οἷς ἀσαφ[illegible] τὸ προτεινόμενον, οὐ συγχωρητέον ἁπλῶς. 17. Ὅτ[illegible] δέ, δυοῖν ὄντοιν, θατέρου μὲν ὄντος, ἐξ ἀνάγκης θ[illegible]τερον εἶναι δοκῇ· θατέρου δέ, τοῦτο μὴ ἐξ ἀνάγκη[illegible] ἐρωτώμενον πρότερον δεῖ τὸ ἔλαττον διδόναι· χαλεπ[illegible]τερον γὰρ συλλογίσασθαι ἐκ πλειόνων. 18. Ἐὰ[illegible] ἐπιχειρῇ, ὅτι τῷ μὲν ἐστὶν ἐναντίον, τῷ δὲ οὐκ ἔστι[illegible] ἂν ὁ λόγος ἀληθὴς ᾖ, ἐναντίον φάναι, ὄνομα δὲ [illegible] κεῖσθαι τοῦ ἑτέρου. 19. Ἐπεὶ δ' ἔνια μέν, ὧν λ[illegible]σιν οἱ πολλοὶ τὸν μὴ συγχωροῦντα ψεύδεσθαι [illegible]εν, ἔνια δ' οὔ· οἷον, ὅσα ἀμφιδοξοῦσι· (πότερ[illegible] φθαρτὴ ἢ ἄφθαρτος ἡ ψυχὴ τῶν ζώων, οὐ δι[illegible] τοῖς πολλοῖς·) ἐν οἷς οὖν ἄδηλον, ποτέρως εἴωθ[illegible]γεσθαι τὸ προτεινόμενον, πότερον, ὡς αἱ γνώ[illegible] (καλοῦσι γὰρ γνώμας καὶ τὰς ἀληθεῖς δόξας, καὶ [illegible] ὅλας ἀποφάνσεις, ὡς ἡ διάμετρος ἀσύμμετρος·) [illegible] οὐ τἀληθὲς ἀμφιδοξεῖται, μάλιστα μεταφέρων ἂν [illegible] λανθάνοι τὰ ὀνόματα περὶ τούτων· διὰ μὲν γὰρ [illegible] ἄδηλον εἶναι, ποτέρως ἔχει τὸ ἀληθές, οὐ δόξει σο[illegible]ζεσθαι· διὰ δὲ τὸ ἀμφιδοξεῖν οὐ δόξει ψεύδεσθαι[illegible] δὲ μεταφορὰ ποιήσει τὸν λόγον ἀνεξέλεγκτον. 20. [illegible] ὅσα ἄν τις προαισθάνηται τῶν ἐρωτημάτων, προ[illegible]στατέον, καὶ προαγορευτέον· οὕτω γὰρ ἂν μάλ[illegible] τὸν πυνθανόμενον κωλύσειεν.

CAPUT XVIII.

Ἐπεὶ δέ ἐστιν ἡ μὲν ὀρθὴ λύσις ἐμφάνισις [illegible] δοῦς συλλογισμοῦ, παρ' ὁποίαν ἐρώτησιν συμβ[illegible] τὸ ψεῦδος· ὁ δὲ ψευδὴς συλλογισμὸς λέγεται δι[illegible] ἢ γὰρ εἰ συλλελόγισται ψευδῶς, ἢ εἰ μὴ ὢν συλλ[illegible]σμὸς δοκεῖ εἶναι συλλογισμός· εἴη ἂν ἥτε εἰρη[illegible]νυνὶ λύσις, καὶ ἡ τοῦ φαινομένου συλλογισμοῦ, [illegible] τί φαίνεται τῶν ἐρωτημάτων διόρθωσις· ὥστε [illegible]βαίνει, τῶν λόγων τοὺς μὲν συλλελογισμένους ἀν[illegible]τα, τοὺς δὲ φαινομένους διελόντα λύειν. 2. Π[illegible] ἐπεὶ τῶν συλλελογισμένων λόγων οἱ μὲν ἀληθές, [illegible] ψευδὲς ἔχουσι τὸ συμπέρασμα· τοὺς μὲν κατὰ τὸ [illegible]πέρασμα ψευδεῖς διχῶς ἐνδέχεται λύειν· καὶ γὰ[illegible]

ἀνελεῖν τι τῶν ἠρωτημένων, καὶ τῷ δεῖξαι τὸ συμπέρασμα ἔχον οὐχ οὕτω· τοὺς δὲ κατὰ τὰς προτάσεις τῷ ἀνελεῖν τι μόνον· τὸ γὰρ συμπέρασμα ἀληθές. 3. Ὥστε τοῖς βουλομένοις λύειν λόγον πρῶτον μὲν σκεπτέον, εἰ συλλελόγισται, ἢ ἀσυλλόγιστος· εἶτα, πότερον ἀληθὲς τὸ συμπέρασμα, ἢ ψευδές· ὅπως ἢ διαιροῦντες, ἢ ἀναιροῦντες λύωμεν· καὶ ἀναιροῦντες ἢ ὧδε, ἢ ὧδε, καθάπερ ἐλέχθη πρότερον. 4. Διαφέρει δὲ πλεῖστον, ἐρωτώμενόν τε, καὶ μή, λύειν λόγον· τὸ μὲν γὰρ προϊδεῖν, χαλεπόν· τὸ δὲ κατὰ σχολὴν ἰδεῖν, ῥᾴδιον.

CAPUT XIX.

Τῶν μὲν οὖν παρὰ τὴν ὁμωνυμίαν καὶ τὴν ἀμφιβολίαν ἐλέγχων οἱ μὲν ἔχουσί τι τῶν ἐρωτημάτων πλείω σημαῖνον· οἱ δὲ τὸ συμπέρασμα πολλαχῶς λεγόμενον· οἷον, ἐν μὲν τῷ, σιγῶντα λέγειν, τὸ συμπέρασμα διττόν· ἐν δὲ τῷ, μὴ συνεπίστασθαι τὸν ἐπιστάμενον, (ὡς ἐπὶ τοῦδε, ὁ ἐπιστάμενος λέγειν, ἢ πράττειν, καὶ ἐκεῖνο συνεπίσταται, ὃ λέγει, ἢ πράττει· οὗτος δὲ ἐπίσταται λέγειν ἰαμβεῖα· οὗτος ἄρα συνεπίσταται καὶ τὰ ἰαμβεῖα,) ἓν τῶν ἐρωτημάτων ἀμφίβολον· καὶ τὸ διττὸν ὁτὲ μὲν ἔστι, ὁτὲ δὲ οὐκ ἔστι· ἀλλὰ σημαίνει τὸ διττόν, τὸ μέν, ὄν· τὸ δέ, οὐκ ὄν. 2. Ὅσοις μὲν οὖν ἐν τῷ τέλει τὸ πλεοναχῶς, ἂν μὴ προσλάβῃ τὴν ἀντίφασιν, οὐ γίνεται ἔλεγχος· οἷον, ἐν τῷ τὸν τυφλὸν ὁρᾶν· ἄνευ γὰρ ἀντιφάσεως οὐκ ἦν ἔλεγχος. 3. Ὅσοις δὲ ἐν τοῖς ἐρωτήμασιν, οὐκ ἀνάγκη, ἀποφῆσαι τὸ διττόν· οὐ γὰρ πρὸς τοῦτο, ἀλλὰ διὰ τοῦτο, ὁ λόγος. 4. Ἐν ἀρχῇ μὲν οὖν τὸ διπλοῦν ὄνομα καὶ λόγον οὕτως ἀποκριτέον, ὅτι ἔστιν ὥς, ἔστι δ᾽ ὡς οὔ· ὥσπερ τὸ σιγῶντα λέγειν, ὅτι ἔστιν ὡς ναί, ἔστι δ᾽ ὡς οὔ· καὶ τὰ δέοντα πρακτέον, ἔστιν ἅ, ἔστι δὲ ἃ οὔ· τὰ γὰρ δέοντα λέγεται πολλαχῶς· ἐὰν δὲ λάθῃ, ἐπὶ τέλει προστιθέντα τῇ ἐρωτήσει διορθωτέον· ἔστιν ἄρα σιγῶντα λέγειν; οὔ· ἀλλὰ τόνδε σιγῶντα. 5. Καὶ ἐν τοῖς ἔχουσι δὲ τὸ πλεοναχῶς ἐν ταῖς προτάσεσιν ὁμοίως· οὐκ ἄρα συνεπίστανται, ὅ, τι ἐπίστανται; ναί· ἀλλ᾽ οὐχ οἱ οὕτως ἐπιστάμενοι· οὐ γὰρ ταὐτόν ἐστιν, ὅτι οὐκ ἔστι συνεπίστασθαι, καὶ ὅτι τοὺς ὡδὶ ἐπισταμένους οὐκ ἔστιν. Ὅλως τε μαχητέον, κἂν ἁπλῶς συλλογίζηται, ὅτι οὐχ ὃ ἔφησεν, ἀπέφησε πρᾶγμα, ἀλλὰ ὄνομα· ὥστε οὐκ ἔλεγχος.

CAPUT XX.

Φανερὸν δὲ καί, τοὺς παρὰ τὴν σύνθεσιν καὶ διαίρεσιν πῶς λυτέον· ἐὰν γὰρ διαιρούμενος καὶ συντιθέμενος ὁ λόγος ἕτερον σημαίνῃ, συμπεραινομένου τοὐναντίον λεκτέον. 2. Εἰσὶ δὲ πάντες οἱ τοιοῦτοι λόγοι παρὰ σύνθεσιν καὶ διαίρεσιν· ἆρ᾽ ᾧ εἶδες σὺ τοῦτον τυπτόμενον, τούτῳ ἐτύπτετο οὗτος; καὶ ᾧ ἐτύπτετο, τούτῳ σὺ εἶδες; 3. Ἔχει μὲν οὖν τι καὶ τῶν ἀμφιβόλων ἐρωτημάτων· ἀλλ᾽ ἔστι παρὰ σύνθεσιν· οὐ γάρ ἐστι διττὸν τὸ παρὰ τὴν διαίρεσιν· οὐ γὰρ ὁ αὐτὸς λόγος γίνεται διαιρούμενος· εἴπερ μὴ καὶ τὸ ὄρος καὶ ὅρος τῇ προσῳδίᾳ λεχθέντα σημαίνει ἕτερον· ἀλλ᾽ ἐν μὲν τοῖς γεγραμμένοις ταὐτὸν ὄνομα, ὅταν ἐκ τῶν αὐτῶν στοιχείων γεγραμμένον ᾖ καὶ ὡσαύτως· κἀκεῖ δὴ τὰ παράσημα ποιοῦνται· τὰ δὲ φθεγγόμενα οὐ ταὐτά· ὥστε οὐ διττὸν τὸ παρὰ διαίρεσιν. 4. Φανερὸν δὲ καί, ὅτι οὐ πάντες οἱ ἔλεγχοι παρὰ τὸ διττόν, καθάπερ τινές φασι. 5. Διαιρετέον οὖν τῷ ἀποκρινομένῳ· οὐ γὰρ ταὐτόν, εἰπεῖν, ἰδεῖν τοῖς ὀφθαλμοῖς τυπτόμενον· καὶ τὸ φάναι, ἰδεῖν, τοῖς ὀφθαλμοῖς τυπτόμενον. 6. Καὶ ὁ Εὐθυδήμου λόγος, ἆρα οἶδας σὺ νῦν οὔσας ἐν Πειραιεῖ τριήρεις ἐν Σικελίᾳ ὤν; 7. Καὶ πάλιν, ἆρ᾽ ἐστὶν ἀγαθὸν ὄντα σκυτέα μοχθηρὸν εἶναι; εἴη δ᾽ ἄν τις, ἀγαθὸς ὢν σκυτεύς, μοχθηρός· ὥστε σκυτεὺς μοχθηρός. 8. Ἆρ᾽ ὧν αἱ ἐπιστῆμαι σπουδαῖαι, σπουδαῖα τὰ μαθήματα; τοῦ δὲ κακοῦ σπουδαῖον τὸ μάθημα· σπουδαῖον ἄρα μάθημα τὸ κακόν· ἀλλὰ μὴν τὸ κακὸν καὶ μάθημα καὶ κακόν· ὥστε κακὸν μάθημα τὸ κακόν. 9. Ἆρ᾽ ἀληθὲς εἰπεῖν νῦν ὅτι σὺ γέγονας; γέγονας ἄρα νῦν· ἢ ἄλλο σημαίνει διαιρεθέν; ἀληθὲς γὰρ εἰπεῖν νῦν, ὅτι γέγονας· ἀλλ᾽ οὐ, νῦν [σὺ γέγονας]. 10. Ἆρ᾽ ὡς δύνασαι, καὶ ἃ δύνασαι, οὕτως καὶ ταῦτα ποιήσαις ἄν; οὐ κιθαρίζων δὲ ἔχεις δύναμιν τοῦ κιθαρίζειν· κιθαρίσαις ἂν ἄρα οὐ κιθαρίζων, ἢ οὐ τούτου ἔχει τὴν δύναμιν τοῦ οὐ κιθαρίζων κιθαρίζειν· ἀλλ᾽, ὅτε οὐ ποιεῖ, τοῦ ποιεῖν; 11. Λύουσι δὲ τοῦτό τινες καὶ ἄλλως· εἰ γὰρ ἔδωκεν, ὡς δύναται ποιεῖν, οὔ φασι συμβαίνειν, μὴ κιθαρίζοντα κιθαρίζειν· οὐ γὰρ πάντως, ὡς δύναται ποιεῖν, δεδόσθαι ποιήσειν· οὐ ταὐτὸν δ᾽ εἶναι, τὸ ὡς δύναται, καί, πάντως ὡς δύναται ποιεῖν. 12. Ἀλλὰ φανερόν, ὅτι οὐ καλῶς λύουσι· τῶν γὰρ παρὰ ταὐτὸν λόγων ἡ αὐτὴ λύσις· αὕτη δ᾽ οὐχ ἁρμόσει ἐπὶ πάντας οὐδὲ πάντως ἐρωτωμένους· ἀλλ᾽ ἔστι πρὸς τὸν ἐρωτῶντα, οὐ πρὸς τὸν λόγον.

CAPUT XXI.

Παρὰ δὲ τὴν προσῳδίαν λόγοι μὲν οὐκ εἰσὶν οὔτε τῶν γεγραμμένων, οὔτε τῶν λεγομένων· πλὴν εἴ τινες ὀλίγοι γένοιντ᾽ ἄν, οἷον οὗτος ὁ λόγος· ἆρά γέ ἐστι τὸ οὗ καταλύεις, οἰκία; ναί· οὐκ οὖν τὸ οὐ καταλύεις τοῦ καταλύεις ἀπόφασις; ναί· ἔφησας δὲ εἶναι τὸ οὗ καταλύεις οἰκίαν· ἡ οἰκία ἄρα ἀπόφασις. 2. Ὡς δὲ λυτέον, δῆλον· οὐ γὰρ ταὐτὸ σημαίνει τὸ μὲν ὀξύτερον, τὸ δὲ βαρύτερον ῥηθέν.

CAPUT XXII.

Δῆλον δὲ καί, τοῖς παρὰ τὸ ὡσαύτως λέγεσθαι τὰ μὴ ταὐτὰ πῶς ἀπαντητέον· ἐπείπερ ἔχομεν τὰ γένη τῶν κατηγοριῶν· ὁ μὲν γὰρ ἔδωκεν ἐρωτηθείς, μὴ ὑπάρχειν τι τῶν, ὅσα τί ἐστι σημαίνει· ὁ δὲ ἔδειξεν, ὑπάρχειν τι τῶν πρός τι, ἢ ποσῶν, δοκούντων δὲ τί ἐστι σημαίνειν διὰ τὴν λέξιν. Οἷον, ἐν τῷδε τῷ λόγῳ· ἆρ᾽ ἐνδέχεται τὸ αὐτὸ ἅμα ποιεῖν τε καὶ πεποιηκέναι; οὔ· ἀλλὰ μὴν ὁρᾷν γέ τι ἅμα καὶ ἑωρακέναι τὸ αὐτὸ καὶ κατὰ τὸ αὐτὸ ἐνδέχεται. Ἆρά ἐστί τι τῶν πάσχειν ποιεῖν τι; οὔ. Οὐκοῦν τὸ τέμνεται, καίεται, αἰσθάνεται, ὁμοίως λέγεται· καὶ πάντα πάσχειν τι σημαίνει· πάλιν δὲ τὸ λέγειν, τρέχειν, ὁρᾷν, ὁμοίως ἀλλήλοις λέγεται· ἀλλὰ μὴν τό γ᾽ ὁρᾷν αἰσθάνεσθαί τί ἐστιν· ὥστε καὶ πάσχειν τι ἅμα καὶ ποιεῖν. 2. Εἰ δέ τις ἐκεῖ, δούς, μὴ ἐνδέχεσθαι ἅμα τὸ αὐτὸ ποιεῖν τε καὶ πεποιηκέναι, τὸ ὁρᾷν καὶ ἑωρακέναι φαίη ἐγχωρεῖν, οὔπω ἐλήλεγκται, εἰ μὴ λέγοι τὸ ὁρᾷν ποιεῖν τι, ἀλλὰ πάσχειν· προσδεῖ γὰρ τούτου τοῦ ἐρωτήματος· ἀλλ᾽ ὑπὸ τοῦ ἀκούοντος ὑπολαμβάνεται δεδωκέναι, ὅτε τὸ τέμνειν ποιεῖν τι, καὶ τὸ τετμηκέναι πεποιηκέναι τι, ἔδωκε· καὶ ὅσα ἄλλα ὁμοίως λέγεται. Τὸ γὰρ λοιπὸν αὐτὸς προστίθησιν ὁ ἀκούων, ὡς ὁμοίως λεγόμενον· τὸ δὲ λέγεται μὲν οὐχ ὁμοίως, φαίνεται δὲ διὰ τὴν λέξιν· τὸ αὐτὸ δὲ συμβαίνει, ὅπερ ἐν ταῖς ὁμωνυμίαις. Οἴεται γὰρ ἐν τοῖς ὁμωνύμοις ὁ ἀγνὼς τῶν λόγων, ὃ ἔφησεν, ἀποφῆσαι πρᾶγμα, οὐκ ὄνομα· τὸ δὲ ἔτι προσδεῖ ἐρωτήματος, εἰ ἐφ᾽ ἓν βλέπων λέγει τὸ ὁμώνυμον· οὕτως γὰρ δόντος, ἔσται ἔλεγχος. 3. Ὅμοιοι δὲ καὶ οἱ-

δε οἱ λόγοι τούτοις· εἰ ὅ τις ἔχων ὕστερον μὴ ἔχει, ἀπέβαλεν; ὁ γὰρ ἕνα μόνον ἀποβαλὼν ἀστράγαλον οὐχ ἕξει δέκα ἀστραγάλους· ἢ, ὃ μὲν μὴ ἔχει πρότερον ἔχων, ἀποβέβληκεν; ὅσον δὲ μὴ ἔχει, ἢ ὅσα, οὐκ ἀνάγκη τοσαῦτα ἀποβαλεῖν· ἐρωτήσας οὖν, ὃ ἔχει, συνάγει ἐπὶ τοῦ ὅσα· τὰ γὰρ δέκα ποσά· εἰ οὖν ἤρετο ἐξ ἀρχῆς, ὅσα τις μὴ ἔχει, πρότερον ἔχων, ἆρά γε ἀποβέβληκε τοσαῦτα; οὐδεὶς ἂν ἔδωκεν, ἀλλ' ἢ τοσαῦτα, ἢ τούτων τι. 4. Καὶ ὅτι δοίη ἄν, ὃ μὴ ἔχει· οὐ γὰρ ἔχει μόνον ἕνα ἀστράγαλον, ἢ οὐ δέδωκεν, ὃ οὐκ εἶχεν, ἀλλ' ὡς οὐκ εἶχε, τὸν ἕνα· τὸ γὰρ μόνον οὐ τόδε σημαίνει, οὐδὲ τοιόνδε, οὐδὲ τοσόνδε τι, ἀλλ' ὡς ἔχει πρός τι, οἷον, ὅτι οὐ μετὰ ἄλλου· ὥσπερ οὖν, εἰ ἤρετο, ἆρ' ὃ μὴ ἔχει τις, δοίη ἂν [τις]; μὴ φάντος δέ, ἔροιτο, εἰ δοίη ἄν τις ταχέως· μὴ ἔχων ταχέως, φήσαντος δὲ συλλογίζοιτο, ὅτι δοίη ἄν τις, ὃ μὴ ἔχει· καὶ φανερόν, ὅτι οὐ συλλελόγισται· τὸ γὰρ ταχέως οὐ τόδε διδόναι ἐστίν, ἀλλ' ὧδε διδόναι· ὡς δὲ μὴ ἔχει τις, δοίη ἄν· οἷον, ἡδέως ἔχων, δοίη ἂν λυπηρῶς. 5. Ὅμοιοι δὲ καὶ οἵδε πάντες· ἆρ' ᾗ μὴ ἔχει χειρὶ τύπτοι ἄν; ἢ ᾧ μὴ ἔχει ὀφθαλμῷ ἴδοι ἄν; οὐ γὰρ ἔχει ἕνα μόνον. 6. Λύουσι μὲν οὖν τινες λέγοντες, καὶ ὡς ἔχει ἕνα μόνον καὶ ὀφθαλμὸν καὶ ἄλλο ὁτιοῦν, ὁ πλείω ἔχων. 7. Οἱ δὲ καί, ὡς, ὃ ἔχει, ἔλαβεν· ἐδίδου γὰρ μίαν μόνην οὗτος ψῆφον· καὶ οὗτος ἔχει (φασὶ) μίαν μόνην παρὰ τούτου ψῆφον. 8. Οἱ δὲ εὐθὺς τὴν ἐρώτησιν ἀναιροῦντες, ὅτι ἐνδέχεται, ὃ μὴ ἔλαβεν, ἔχειν· οἷον, οἶνον λαβόντα ἡδύν, διαφθαρέντα ἐν τῇ λήψει, ἔχειν ὀξύν. 9. Ἀλλ', ὅπερ ἐλέχθη καὶ πρότερον, οὗτοι πάντες οὐ πρὸς τὸν λόγον, ἀλλὰ πρὸς τὸν ἄνθρωπον λύουσιν. Εἰ γὰρ ἦν αὕτη λύσις, δόντα τὸ ἀντικείμενον οἷχ οἷόν τε λύειν· καθάπερ ἐπὶ τῶν ἄλλων· οἷον, εἰ, ἔστι μὲν ὅ, ἔστι δὲ ὃ οὔ, ἡ λύσις· ἂν ἁπλῶς δῷ λέγεσθαι, συμπεραίνεται· ἐὰν δὲ μὴ συμπεραίνηται, οὐκ ἂν εἴη λύσις· ἐν δὲ τοῖς προειρημένοις, πάντων διδομένων, οὔ φαμεν γίνεσθαι συλλογισμόν. 10. Ἔτι δὲ καὶ οἵδε εἰσὶ τούτων τῶν λόγων· ἆρα ὃ γέγραπται, γέγραφέ τις; γέγραπται δέ, νῦν ὅτι σὺ κάθησαι, ψευδὴς ὁ λόγος· ἦν δ' ἀληθής, ὅτε ἐγράφετο· ἅμα ἄρα ἐγράφετο ψευδὴς καὶ ἀληθής. Τὸ γὰρ ψευδῆ ἢ ἀληθῆ [λέγειν] λόγον, ἢ δόξαν εἶναι, οὐ τόδε, ἀλλὰ τοιόνδε σημαίνει· ὁ γὰρ αὐτὸς λόγος καὶ ἐπὶ τῆς δόξης. 11. Καί, ἆρ' ὃ μανθάνει ὁ μανθάνων, τοῦτό ἐστιν, ὃ μανθάνει; μανθάνει δέ τις τὸ βραδὺ ταχύ. Οὐ γάρ, ὃ μανθάνει, ἀλλ', ὡς μανθάνει, εἴρηκε. 12. Καί, ἆρ' ὃ βαδίζει τις, πατεῖ; βαδίζει δὲ τὴν ἡμέραν ὅλην· ἢ οὐχ, ὃ βαδίζει, ἀλλ', ὅτε βαδίζει, εἴρηκεν; 13. Οὐδ', ὅταν τὴν κύλικα πίνῃ, ὃ πίνει, ἀλλ', ἐξ οὗ. 14. Καί, ἆρα ὅ τις οἶδεν, ἢ εὑρὼν ἢ μαθὼν οἶδεν; ὧν δὲ τὸ μὲν εὗρε· τὸ δὲ ἔμαθε· τὰ ἄμφω, οὐδέτερον· ἢ ὃ μὲν ἅπαν· ὃ δὲ οὐχ ἅπαν; 15. Καί, ὅτι ἐστί τις τρίτος ἄνθρωπος παρ' αὐτὸν καὶ τοὺς καθ' ἕκαστον. Τὸ γὰρ ἄνθρωπος καὶ ἅπαν τὸ κοινὸν οὐ τόδε τι, ἀλλὰ τοιόνδε τι, ἢ πρός τι, ἢ πώς, ἢ τῶν τοιούτων τι σημαίνει. Ὁμοίως δὲ καὶ ἐπὶ τοῦ, Κορίσκος καὶ Κορίσκος μουσικὸς πότερον ταὐτόν, ἢ ἕτερον; τὸ μὲν γὰρ τόδε τι· τὸ δὲ τοιόνδε σημαίνει· ὥστε οὐκ ἔστιν αὐτὸ ἐκθέσθαι· οὐ τὸ ἐκτίθεσθαι δὲ ποιεῖ τὸν τρίτον ἄνθρωπον, ἀλλὰ τὸ ὅπερ τόδε τι εἶναι συγχωρεῖν. Οὐ γάρ ἐστι τόδε τι εἶναι, ὅπερ Καλλίας, καί, ὅπερ ἄνθρωπος, ἐστίν. Οὐδ', εἴ τις τὸ ἐκτιθέμενον μὴ ὅπερ τόδε τι εἶναι λέγοι, ἀλλ' ὅπερ ποιόν, οὐδὲν διοίσει· ἔσται γὰρ παρὰ τοὺς πολλοὺς ἕν τι, οἷον, ὁ ἄνθρωπος. Φανερὸν οὖν, ὅτι οὐ δοτέον, τόδε τι εἶναι τὸ κοινῇ κατηγορούμενον ἐπὶ πᾶσιν· ἀλλ' ἤτοι ποσόν, ἢ ποιόν, ἢ πρός τι, ἤ τι τῶν τοιούτων σημαίνειν.

CAPUT XXIII.

Ὅλως δὲ ἐν τοῖς παρὰ τὴν λέξιν λόγοις ἀεὶ κατὰ τὸ ἀντικείμενον ἔσται ἡ λύσις, ἢ παρ' ὅ ἐστιν ὁ λόγος. 2. Οἷον, εἰ παρὰ τὴν σύνθεσιν ὁ λόγος, ἡ λύσις διε-
λόντι· εἰ δὲ παρὰ τὴν διαίρεσιν, συνθέντι. 3. Πάλιν,
εἰ παρὰ προσῳδίαν ὀξεῖαν, ἡ βαρεῖα προσῳδία λύσις·
εἰ δὲ παρὰ βαρεῖαν, ἡ ὀξεῖα. 4. Εἰ δὲ παρ' ὁμωνυμίαν,
ἔστι τὸ ἀντικείμενον ὄνομα εἰπόντα λύειν. Οἷον, εἰ ἔμ-
ψυχον συμβαίνει λέγειν ἀποφήσαντα μὴ εἶναι, δη-
λοῦν, ὡς ἔστιν ἔμψυχον. Εἰ δ' ἄψυχον ἔφησεν, ὁ δ'
τὸ ἔμψυχον συνελογίσατο, λέγειν, ὡς ἔστιν ἄψυχ[ον].
5. Ὁμοίως δὲ καὶ ἐπὶ τῆς ἀμφιβολίας. 6. Εἰ δὲ πα[ρ']
ὁμοιότητα λέξεως, τὸ ἀντικείμενον ἔσται λύσις· ἆρ'
μὴ ἔχει, δοίη τις ἄν; ἢ οὐχ, ὃ μὴ ἔχει, ἀλλ' ὡς
ἔχει· οἷον, ἕνα μόνον ἀστράγαλον. Ἆρα ὃ ἐπίσται[ται]
μαθὼν ἢ εὑρὼν ἐπίσταται; ἀλλ' οὐχ, ἃ ἐπίσταται.
εἰ ὃ βαδίζει, πατεῖ; ἀλλ' οὐχ ὅτε· ὁμοίως δὲ καὶ
τῶν ἄλλων.

CAPUT XXIV.

Πρὸς δὲ τοὺς παρὰ συμβεβηκὸς μία μὲν ἡ
λύσις πρὸς ἅπαντας. Ἐπεὶ γὰρ ἀδιόριστόν ἐστι τὸ
τε λεκτέον ἐπὶ τοῦ πράγματος, ὅταν ἐπὶ τοῦ συ[μβε-]
βηκότος ὑπάρχῃ· καὶ ἐπ' ἐνίων μὲν δοκεῖ, καὶ φ[ασιν,]
ἐπ' ἐνίων δὲ οὔ φασιν ἀναγκαῖον εἶναι· ῥητέον
συμβιβασθέντας ὁμοίως πρὸς ἅπαντας, ὅτι οὐκ
καῖον. Ἔχειν δὲ δεῖ προφέρειν τὸ οἷον. 2. Εἰσὶ δ[ὲ]
τες οἱ τοιοίδε τῶν λόγων παρὰ τὸ συμβεβηκός·
ἆρ' οἶδας, ὃ μέλλω σε ἐρωτᾶν; ἆρ' οἶδας τὸν πρ
τα, ἢ τὸν κεκαλυμμένον; ἆρ' ὁ ἀνδριὰς σόν ἐσ
γον; ἢ σὸς ὁ κύων πατήρ; ἆρα τὰ ὀλιγάκις
ὀλίγα; φανερὸν γὰρ ἐν ἅπασι τούτοις, ὅτι οὐκ
κῃ, τὸ κατὰ τοῦ συμβεβηκότος καὶ κατὰ τοῦ
ματος ἀληθεύεσθαι· μόνοις γὰρ τοῖς κατὰ τ
ἀδιαφόροις καὶ ἓν οὖσιν ἅπαντα δοκεῖ ταὐτὰ
τῷ δὲ ἀγαθῷ οὐ ταὐτόν ἐστιν, ἀγαθῷ τε ε
μέλλοντι ἐρωτᾶσθαι· οὐδὲ γὰρ προσιόντι, ἢ
λυμμένῳ, προσιόντι τε εἶναι, καὶ Κορίσκῳ·
εἰ τὸν Κορίσκον οἶδα, ἀγνοῶ δὲ τὸν προσιόντα,
τὸν οἶδα καὶ ἀγνοῶ· οὐδ', εἰ τοῦτό ἐστιν ἔργον
ἐστιν, ἐμόν ἐστιν ἔργον· ἀλλ' ἢ κτῆμα, ἢ π
ἄλλο ὁτιοῦν. Τὸν αὐτὸν δὲ τρόπον καὶ ἐπὶ τ
3. Λύουσι δέ τινες διαιροῦντες τὴν ἐρώτησιν·
ἐνδέχεσθαι ταὐτὸ πρᾶγμα εἰδέναι καὶ ἀγνο
μὴ κατὰ ταὐτό. Τὸν οὖν προσιόντα οὐκ εἰδότ
Κορίσκον εἰδότες, ταὐτὸ μὲν εἰδέναι καὶ ἀγ
σιν, ἀλλ' οὐ κατὰ ταὐτό. 4. Καίτοι πρῶτον
θάπερ ἤδη εἴπομεν, δεῖ τῶν παρὰ ταὐτὸ
αὐτὴν εἶναι διόρθωσιν· αὕτη δὲ οὐκ ἔσται,
ἐπὶ τοῦ εἰδέναι, ἀλλ' ἐπὶ τοῦ εἶναι, ἢ πῶς
αὐτὸ ἀξίωμα λαμβάνῃ. Οἷον, εἰ ὅδε ἐστὶ
δὲ σός. Εἰ γὰρ ἐπ' ἐνίων τοῦτό ἐστιν ἀληθ
δέχεται, ταὐτὸ εἰδέναι καὶ ἀγνοεῖν, ἀλλ' ἐν
δὲν κοινωνεῖ τὸ λεχθέν. 5. Οὐδὲν δὲ κωλύει,
λόγον πλείους μοχθηρίας ἔχειν. Ἀλλ' οὐ
ἁμαρτίας ἐμφάνισις λύσις ἐστίν. Ἐγχωρεῖ
τινα, ὅτι ψεῦδος μὲν συλλελόγισται· πα
δεῖξαι· οἷον, τὸν Ζήνωνος λόγον, ὅτι οὐκ ἔστι
Ὥστε καί, εἴ τις ἐπιχειροίη συνάγειν ὡς ε
ἁμαρτάνει, κἂν [εἰ] μυριάκις ᾖ συλλελογ
γάρ ἐστιν αὕτη λύσις· ἦν γὰρ ἡ λύσις ἐμ

δοῦς συλλογισμοῦ, παρ' ὃ ψευδής· εἰ οὖν μὴ συλλελόγισται, ἢ καὶ ἀληθὲς ἢ ψεῦδος ἐπιχειρεῖ συνάγειν, ἡ ἐκείνου δήλωσις λύσις ἐστίν. 6. Ἴσως δὲ καὶ τοῦτο ἐπ' ἐνίων οὐδὲν κωλύει συμβαίνειν· πλὴν ἐπί γε τούτων οὐδὲ τοῦτο δόξειεν ἄν· καὶ γὰρ τὸν Κορίσκον, ὅτι Κορίσκος, οἶδε· καὶ τὸ προσιὸν, ὅτι προσιόν. Ἐνδέχεται δὲ τὸ αὐτὸ εἰδέναι, καὶ μή· οἷον, ὅτι μὲν λευκὸν, εἰδέναι· ὅτι δὲ μουσικὸν, μὴ γνωρίζειν· οὕτω γὰρ αὐτὸ οἶδε, καὶ οὐκ οἶδεν· ἀλλ' οὐ κατὰ ταὐτό· τὸ δὲ προσιὸν καὶ Κορίσκον, καὶ ὅτι προσιὸν καὶ ὅτι Κορίσκος, οἶδεν. Ὁμοίως δὲ ἁμαρτάνουσι καὶ οἱ λύοντες, ὅτι ἅπας ἀριθμὸς [καὶ πολὺς καὶ] ὀλίγος, ὥσπερ οὓς εἴπομεν. εἰ γὰρ, μὴ συμπεραινομένου, τοῦτο παραλιπόντες, ἀληθὲς συμπεπεράνθαι φασί· (πάντα γὰρ εἶναι καὶ πολὺν, καὶ ὀλίγον·) ἁμαρτάνουσιν. 8. Ἔνιοι δὲ καὶ τῷ διττῷ λύουσι τοὺς συλλογισμοὺς, ὅτι σός ἐστι πατὴρ, ἢ υἱὸς, ἢ δοῦλος. 9. Καίτοι φανερὸν, ὡς, εἰ παρὰ τὸ πολλαχῶς φαίνεται λέγεσθαι ὁ ἔλεγχος, δεῖ τοὔνομα, ἢ τὸν λόγον, κυρίως εἶναι πλειόνων· τὸ δὲ τόνδε εἶναι τοῦδε τέκνον, οὐδεὶς λέγει κυρίως, εἰ δεσπότης ἐστὶ τέκνου· ἀλλὰ παρὰ τὸ συμβεβηκὸς ἡ σύνθεσίς ἐστιν· ἆρα τοῦτο σόν; ναί. Ἔστι δὲ τοῦτο τέκνον· σὸν ἄρα τοῦτο τέκνον· ὅτι συμβέβηκεν, εἶναι καὶ σὸν καὶ τέκνον, ἀλλ' οὐ σὸν τέκνον. 10. Καὶ τὸ εἶναί τι τῶν κακῶν ἀγαθόν. Ἡ γὰρ φρόνησις ἐπιστήμη ἐστὶν τῶν κακῶν. Τὸ δὲ τοῦτο τούτων εἶναι, οὐ λέγεται πολλαχῶς, ἀλλὰ κτῆμα. Εἰ δ' ἄρα πολλαχῶς· (καὶ γὰρ τὸν ἄνθρωπον τῶν ζώων φαμὲν εἶναι, ἀλλ' οὐ κτῆμα·) καὶ ἐάν τι πρὸς τὰ κακὰ λέγηται, ὡς τινος, διὰ τοῦτο τῶν κακῶν ἐστιν, ἀλλ' οὐ τοῦτο τῶν κακῶν· παρὰ τὸ πῇ οὖν καὶ ἁπλῶς φαίνεται. Καίτοι ἐνδέχεται ἴσως, ἀγαθὸν εἶναί τι τῶν κακῶν διττῶς· ἀλλ' οὐκ ἐπὶ τοῦ λόγου τούτου· ἀλλ', εἴ τι δοῦλον εἴη ἀγαθὸν μοχθηροῦ, μᾶλλον. Ἴσως δὲ οὐδ' οὕτως· οὐ γὰρ, εἰ ἀγαθὸν, καὶ τούτου, ἀγαθὸν τούτου ἅμα· ἀλλὰ οὐδὲ τὸν ἄνθρωπον φάναι τῶν ζώων εἶναι οὐ λέγεται πολλαχῶς· οὐ γὰρ, εἴ ποτέ τι σημαίνομεν ἀφελόντες, τοῦτο λέγεται πολλαχῶς· καὶ γὰρ τὸ ἥμισυ εἰπόντες τοῦ ἔπους, ...οι Ἰλιάδα, σημαίνομεν· οἷον τὸ, Μῆνιν ἄειδε θεά.

CAPUT XXV.

Τοὺς δὲ παρὰ τὸ κυρίως τόδε, ἢ πῇ, ἢ ποῦ, ἢ ... πρός τι λέγεσθαι, καὶ μὴ ἁπλῶς, λυτέον σκο...τὸ συμπέρασμα πρὸς τὴν ἀντίφασιν, εἰ ἐνδέχε... τούτων τι πεπονθέναι. Τὰ γὰρ ἐναντία, καὶ τὰ ...κείμενα, καὶ φάσιν καὶ ἀπόφασιν, ἁπλῶς μὲν ...νατον ὑπάρχειν τῷ αὐτῷ· πῇ μέντοι ἑκάτερον, ἢ ...ς τι, ἢ πῶς, ἢ τὸ μὲν πῇ, τὸ δ' ἁπλῶς, οὐδὲν κω... Ὥστε, εἰ τὸ μὲν ἁπλῶς, τὸ δὲ πῇ, οὔπω ἔλεγ... Τοῦτο δὲ ἐν τῷ συμπεράσματι θεωρητέον πρὸς ἀντίφασιν. 2. Εἰσὶ δὲ πάντες οἱ τοιοῦτοι λόγοι ...το ἔχοντες· ἆρ' ἐνδέχεται, τὸ μὴ ὂν εἶναι; ἀλλὰ μὴν ... γέ τι μὴ ὄν. Ὁμοίως δὲ καὶ τὸ ὂν οὐκ ἔσται· οὐ ... ἔσται τι τῶν ὄντων. Ἆρ' ἐνδέχεται, τὸν αὐτὸν ἅμα ...κεῖν τε, καὶ ἐπιορκεῖν; ἆρ' ἐνδέχεται, τὸν αὐτὸν ... τῷ αὐτῷ πείθεσθαι, καὶ ἀπειθεῖν; ἢ οὔτε τὸ εἶ...τι καὶ εἶναι ταὐτόν; (τὸ δὲ μὴ ὂν οὐκ, εἰ ἔστι τι, ... ἁπλῶς ἐστιν·) οὔτε, εἰ εὐορκεῖ τόδε καὶ πῇ, ἀνάγ... καὶ εὐορκεῖν; (καὶ γὰρ ὀμόσας ἐπιορκήσειν εὐορ... ἐπιορκῶν τοῦτο μόνον, εὐορκεῖ δὲ οὔ·) οὐδὲ ὁ ἀπει...ν πείθεται, ἀλλά τι πείθεται. 3. Ὁμοίως δὲ ὁ λό...ς καὶ περὶ τοῦ ψεύδεσθαί τι τὸν αὐτὸν ἅμα καὶ ...ηθεύειν. Ἀλλὰ διὰ τὸ μὴ εἶναι εὐθεώρητον, πότερον ... τις ἀποδοίη τὸ ἁπλῶς ἀληθεύειν, ἢ ψεύδεσθαι, δύσκολον φαίνεται. Κωλύει δ' αὐτὸν οὐδὲν ἁπλῶς μὲν εἶναι ψευδῆ, πῇ δὲ ἀληθῆ, ἢ τινός· ἢ εἶναι ἀληθῆ τινα, ἀληθῆ δὲ μή. 4. Ὁμοίως δὲ καὶ ἐπὶ τῶν πρός τι, καὶ ποῦ, καὶ πότε· πάντες γὰρ οἱ τοιοῦτοι λόγοι παρὰ τοῦτο συμβαίνουσι· ἆρα ἡ ὑγίεια, ἢ ὁ πλοῦτος, ἀγαθόν; ἀλλὰ τῷ ἄφρονι καὶ μὴ ὀρθῶς χρωμένῳ οὐκ ἀγαθόν· ἀγαθὸν ἄρα καὶ οὐκ ἀγαθόν. Ἆρα τὸ ὑγιαίνειν, ἢ δύνασθαι ἐν πόλει, ἀγαθόν; ἀλλ' ἔστιν ὅτε οὐ βέλτιον· ταὐτὸν ἄρα τῷ αὐτῷ ἀγαθὸν καὶ οὐκ ἀγαθόν. Ἢ οὐδὲν κωλύει, ἁπλῶς ὂν ἀγαθὸν τῷδε μὴ εἶναι ἀγαθόν; ἢ τῷδε μὲν ἀγαθὸν, ἀλλ' οὐ νῦν, ἢ οὐκ ἐνταῦθα ἀγαθόν; 5. Ἆρ' ὃ μὴ βούλοιτ' ἂν ὁ φρόνιμος, κακόν; ἀποβάλλειν δ' οὐ βούλεται τὸ ἀγαθόν· κακὸν ἄρα τὸ ἀγαθόν. Οὐ γὰρ ταὐτὸν, εἰπεῖν, τὸ ἀγαθὸν εἶναι κακὸν, καὶ, τὸ ἀποβάλλειν τὸ ἀγαθόν. 6. Ὁμοίως δὲ καὶ ὁ τοῦ κλέπτου λόγος. Οὐ γὰρ, εἰ κακόν ἐστιν ὁ κλέπτης, καὶ τὸ λαβεῖν ἐστι κακόν· οὐκ οὖν τὸ κακὸν βούλεται, ἀλλὰ τὸ ἀγαθόν. Τὸ γὰρ λαβεῖν ἀγαθόν. 7. Καὶ ἡ νόσος κακόν ἐστιν, ἀλλ' οὐ τὸ ἀποβαλεῖν τὴν νόσον. 8. Ἆρα τὸ δίκαιον τοῦ ἀδίκου καὶ τὸ δικαίως τοῦ ἀδίκως αἱρετώτερον; ἀλλὰ τὸ ἀποθανεῖν ἀδίκως αἱρετώτερον, ἢ δικαίως. 9. Ἆρα δίκαιόν [ἐστιν], τὰ αὑτοῦ ἔχειν ἕκαστον; ἃ δ' ἄν τις κρίνῃ κατὰ δόξαν τὴν ἑαυτοῦ, κἂν ᾖ ψευδὴς, κύριά ἐστιν ἐκ τοῦ νόμου· τὸ αὐτὸ ἄρα δίκαιον καὶ οὐ δίκαιον. 10. Καὶ πότερον δεῖ κρίνειν τὸν τὰ δίκαια λέγοντα, ἢ τὸν τὰ ἄδικα; ἀλλὰ μὴν καὶ τὸν ἀδικούμενον δίκαιόν ἐστιν ἱκανῶς λέγειν, ἃ ἔπαθε· ταῦτα δ' ἦν ἄδικα. 11. Οὐ γὰρ, εἰ παθεῖν τι ἀδίκως αἱρετόν· τὸ ἀδίκως αἱρετώτερον τοῦ δικαίως· ἀλλ' ἁπλῶς μὲν τὸ δικαίως· τοδὶ μέντοι οὐδὲν κωλύει ἀδίκως, ἢ δικαίως. 12. Καὶ τὸ ἔχειν τὰ αὑτοῦ, δίκαιον· τὰ δὲ ἀλλότρια, οὐ δίκαιον· κρίσιν μέντοι ταύτην δικαίαν εἶναι, οὐδὲν κωλύει· οἷον, ἂν ᾖ κατὰ τὴν δόξαν τοῦ κρίνοντος· οὐ γὰρ, εἰ δίκαιον τοδὶ, ἢ ὡδὶ, καὶ ἁπλῶς δίκαιον. 13. Ὁμοίως δὲ καὶ ἄδικα ὄντα οὐδὲν κωλύει λέγειν αὐτὰ δίκαιον εἶναι· οὐ γὰρ, εἰ λέγειν δίκαιον, ἀνάγκη δίκαια εἶναι· ὥσπερ οὐδ' εἰ ὠφέλιμον λέγειν, ὠφέλιμα· ὁμοίως δὲ καὶ ἐπὶ τῶν δικαίων· ὥστε οὐκ, εἰ τὰ λεγόμενα ἄδικα, ὁ λέγων ἄδικα, νικᾷ· λέγει γὰρ, ἃ λέγειν ἐστὶ δίκαια, ἁπλῶς δὲ καὶ παθεῖν ἄδικα.

CAPUT XXVI.

Τοῖς δὲ παρὰ τὸν ὁρισμὸν γινομένοις τοῦ ἐλέγχου, καθάπερ ὑπεγράφη πρότερον, ἀπαντητέον, σκοποῦσι τὸ συμπέρασμα πρὸς τὴν ἀντίφασιν, ὅπως ἔσται τοῦ αὐτοῦ, καὶ κατὰ τὸ αὐτὸ, καὶ πρὸς τὸ αὐτὸ, καὶ ὡσαύτως, καὶ ἐν τῷ αὐτῷ χρόνῳ. 2. Ἐὰν δὲ ἐν ἀρχῇ προσέρηται, οὐχ ὁμολογητέον, ὡς ἀδύνατον τὸ αὐτὸ εἶναι καὶ διπλάσιον, καὶ μὴ διπλάσιον· ἀλλὰ φατέον, μὴ μέντοι ὡδὶ, ὥς ποτε ἦν τὸ ἐλέγχεσθαι διωμολογημένον. 2. Εἰσὶ δὲ πάντες οἵδε οἱ λόγοι παρὰ τὸ τοιόνδε· ἆρα ὁ εἰδὼς ἕκαστον, ὅτι ἕκαστον, οἶδε τὸ πρᾶγμα; καὶ ὁ ἀγνοῶν ὡσαύτως; εἰδὼς δέ τις τὸν Κορίσκον, ὅτι Κορίσκος, ἀγνοοίη ἂν, ὅτι μουσικός· ὥστε τὸ αὐτὸ [καὶ] ἐπίσταται καὶ ἀγνοεῖ. 4. [Καὶ πάλιν], ἆρα τὸ τετράπηχυ τοῦ τριπήχεος μεῖζον, γένοιτο δ' ἂν ἐκ τριπήχεος τετράπηχυ κατὰ τὸ μῆκος· τὸ δὲ μεῖζον ἐλάττονος μεῖζον· αὐτὸ ἄρα αὑτοῦ μεῖζον καὶ ἔλαττον.

CAPUT XXVII.

Τοὺς δὲ παρὰ τὸ αἰτεῖσθαι καὶ λαμβάνειν τὸ ἐν ἀρχῇ πυνθανομένῳ μὲν, ἂν ᾖ δῆλον, οὐ δοτέον, οὐδ' ἂν ἔνδοξον ᾖ, λέγοντα τἀληθῆ. 2. Ἐὰν δὲ λάθῃ τὴν ἄγνοιαν, διὰ τὴν μοχθηρίαν τῶν τοιούτων λόγων, εἰς τὸν ἐρωτῶντα μεταστρεπτέον, ὡς οὐ διειλεγμένον· ὁ

γὰρ ἔλεγχος ἄνευ τοῦ ἐξ ἀρχῆς. 3. Εἶθ', ὅτι ἐδόθη, οὐχ ὡς τούτῳ χρησομένου, ἀλλ' ὡς πρὸς τοῦτο συλλογιουμένου τὸ ἐναντίον, ἢ ἐπὶ τῶν παρεξελέγχων.

CAPUT XXVIII.

Καὶ τοὺς διὰ τοῦ παρεπομένου συμβιβάζοντας ἐπ' αὐτοῦ τοῦ λόγου δεικτέον. 2. Ἔστι δὲ διττὴ ἡ τῶν ἑπομένων ἀκολούθησις. Ἢ γάρ, ὡς τῷ ἐν μέρει τὸ καθόλου· οἷον, ἀνθρώπῳ ζῶον· ἀξιοῦται γάρ, εἰ τόδε μετὰ τοῦδε, καὶ τόδε εἶναι μετὰ τοῦδε· ἢ κατὰ τὰς ἀντιθέσεις· εἰ γὰρ τόδε τῷδε ἀκολουθεῖ, καὶ τῷ ἀντικειμένῳ τὸ ἀντικείμενον. 3. Παρ' ὃ καὶ ὁ τοῦ Μελίσσου λόγος· εἰ γὰρ τὸ γεγονὸς ἔχει ἀρχήν, καὶ τὸ ἀγέννητον ἀξιοῖ μὴ ἔχειν· ὥστε, εἰ ἀγέννητος ὁ οὐρανός, καὶ ἄπειρος· τοῦτο δ' οὐκ ἔστιν· ἀνάπαλιν γὰρ ἡ ἀκολούθησις.

CAPUT XXIX.

Ὅσοι τε παρὰ τὸ προστιθέναι τι συλλογίζονται, σκοπεῖν, εἰ, ἀφαιρουμένου, συμβαίνει μηδὲν ἧττον τὸ ἀδύνατον· κἄπειτα τοῦτο ἐμφανιστέον, καὶ λεκτέον, ὡς ἔδωκεν οὐχ, ὡς δοκοῦν, ἀλλ' ὡς πρὸς τὸν λόγον· ὁ δὲ κέχρηται οὐδὲν πρὸς τὸν λόγον.

CAPUT XXX.

Πρὸς δὲ τοὺς τὰ πλείω ἐρωτήματα ἓν ποιοῦντας εὐθὺς ἐν ἀρχῇ διοριστέον· ἐρώτησις γὰρ μία, πρὸς ἣν μία ἀπόκρισίς ἐστιν· ὥστε οὔτε πλείω καθ' ἑνός, οὔτε ἓν κατὰ πολλῶν, ἀλλ' ἓν καθ' ἑνὸς ἢ φατέον, ἢ ἀποφατέον. 2. Ὥσπερ δὲ ἐπὶ τῶν ὁμωνύμων ὁτὲ μὲν ἀμφοῖν, ὁτὲ δ' οὐδετέρῳ ὑπάρχει· ὥστε, μὴ ἁπλοῦ ὄντος τοῦ ἐρωτήματος, ἁπλῶς ἀποκρινομένοις οὐδὲν συμβαίνει πάσχειν· ὁμοίως καὶ ἐπὶ τούτων· ὅταν μὲν ἢ τὰ πλείω τῷ ἑνί, ἢ τὸ ἓν τοῖς πολλοῖς ὑπάρχῃ, ἢ μὴ ὑπάρχῃ, τῷ ἁπλῶς δόντι, καὶ ἁμαρτόντι ταύτην τὴν ἁμαρτίαν, οὐδὲν ὑπεναντίον συμβαίνει· ὅταν δὲ ᾖ τὸ μέν, τὸ δὲ μή, ἢ πλείω κατὰ πλειόνων, καὶ ἔστιν ὡς ἀμφότερα ὑπάρχει ἀμφοτέροις, ἔστι δ' ὡς οὐχ ὑπάρχει· ὥστε [τοῦτο] εὐλαβητέον. 3. Οἷον, ἐν τοῖσδε τοῖς λόγοις· εἰ τὸ μέν ἐστιν ἀγαθόν· τὸ δὲ κακόν· ὅτι ταῦτα ἀληθὲς εἰπεῖν ἀγαθὸν καὶ κακόν· καὶ πάλιν μήτε ἀγαθόν, μήτε κακόν· οὐκ ἔστι γὰρ ἑκάτερον, ἑκάτερον· ὥστε ταὐτὸ ἀγαθὸν καὶ κακόν, καὶ οὔτε ἀγαθόν, οὔτε κακόν. 4. Καί, εἰ ἕκαστον αὐτὸ αὑτῷ ταὐτόν, καὶ ἄλλοις ἕτερον; ἐπεὶ δὲ οὐκ ἄλλοις ταὐτά, ἀλλ' αὑτοῖς, καὶ ἕτερα αὑτῶν· ταὐτὰ ἑαυτοῖς ἕτερα καὶ ταὐτά. 5. Ἔτι, εἰ τὸ μὲν ἀγαθὸν κακὸν γίνεται· τὸ δὲ κακὸν ἀγαθόν· δύο γένοιτ' ἄν. 6. Δυοῖν τε καὶ ἀνίσων, ἑκάτερον αὐτὸ ἑαυτῷ ἴσον· ὥστε ἴσα καὶ ἄνισα τὰ αὐτὰ ἑαυτοῖς. 7. Ἐμπίπτουσι μὲν οὖν οὗτοι οἱ λόγοι καὶ εἰς ἄλλας λύσεις· καὶ γὰρ τὸ ἄ μ φ ω καὶ τὸ ἅ π α ν τ α πλείω σημαίνει· οὐκ οὖν ταὐτόν, πλὴν ὄνομα, συμβαίνει φῆσαι καὶ ἀποφῆσαι· τοῦτο δ' οὐκ ἦν ἔλεγχος· ἀλλὰ φανερόν, ὅτι, μὴ μιᾶς ἐρωτήσεως τῶν πλειόνων γινομένων, ἀλλ' ἓν καθ' ἑνὸς φάντος ἢ ἀποφάντος, οὐκ ἔσται τὸ ἀδύνατον.

CAPUT XXXI.

Περὶ δὲ τῶν ἀπαγόντων εἰς ταὐτὸ πολλάκις εἰπεῖν φανερόν, ὡς οὐ δοτέον τῶν πρός τι λεγομένων σημαίνειν τι χωριζομένας καθ' αὑτὰς τὰς κατηγορίας· οἷον, τὸ διπλάσιον ἄνευ τοῦ διπλάσιον ἡμίσεος· ὅτι ἐμφαίνεται· καὶ γὰρ τὰ δέκα ἐν τοῖς ἑνὸς δέουσι δέκα· καὶ τὸ ποιῆσαι ἐν τῷ μὴ ποιῆσαι· καὶ ὅλως ἐν τῇ ἀποφάσει ἡ φάσις· ἀλλ' ὅμως οὐκ εἴ τις λέγοι, τοδὶ μὴ εἶναι λευκόν, λέγει αὐτὸ λευκὸν εἶναι· τὸ δὲ διπλάσιον οὐδὲ σημαίνει οὐδὲν ἴσως μόνον, ὥσπερ οὐδὲ τὸ ἐν τῷ ἡμίσει· εἰ δ' ἄρα καὶ σημαίνει, ἀλλ' οὐ ταὐτὸ καὶ συνῃρημένον. 2. Οὐδ' ἡ ἐπιστήμη ἐν τῷ εἴδει, (οἷον, εἰ ἔστιν ἡ ἰατρικὴ ἐπιστήμη,) ὅπερ τὸ κοινόν· ἐκείνο δ' ἦν ἐπιστήμη ἐπιστητοῦ. 3. Ἐν δὲ τοῖς, δι' ὧν δηλοῦνται, κατηγορουμένοις τοῦτο λεκτέον, ὡς οὐ τὸ αὐτὸ χωρὶς καὶ ἐν τῷ λόγῳ [τὸ] δηλούμενον. Τὸ γὰρ κοῖλον κοινῇ μὲν τὸ αὐτὸ δηλοῖ ἐπὶ τοῦ σιμοῦ καὶ τοῦ ῥαιβοῦ· προστιθέμενον δέ, οὐδὲν κωλύει, [ἀλλὰ] τὸ μὲν τῇ ῥινί· τὸ δὲ τῷ σκέλει, σημαίνειν· ἔνθα μὲν γὰρ τὸ σιμόν, ἔνθα δὲ τὸ ῥαιβὸν σημαίνει· καὶ οὐδὲν διαφέρει εἰπεῖν, ῥὶς σιμή, ἤ, ῥὶς κοίλη. 4. Ἔτι, οὐ δοτέον τὴν λέξιν κατ' εὐθύ· ψεῦδος γάρ ἐστιν· οὐ γάρ ἐστι τὸ σιμὸν ῥὶς κοίλη· ἀλλὰ ῥινὸς τοδὶ οἷον πάθος· ὥστε οὐδὲν ἄτοπον, εἰ ἡ ῥὶς ἡ σιμὴ ῥίς ἐστιν ἔχουσα κοιλότητα ῥινός.

CAPUT XXXII.

Περὶ δὲ τῶν σολοικισμῶν, παρὰ τί μὲν φαίνονται συμβαίνειν, εἴπομεν πρότερον· πῶς δὲ λυτέον, ἐπ' αὐτῶν τῶν λόγων ἔσται φανερόν. 2. Ἅπαντες γὰρ οἱ τοῦτο βούλονται κατασκευάζειν· ἆρ' ὃ λέγεις ἀληθῶς, καὶ ἔστι τοῦτο ἀληθῶς; φῂς δέ, τὶ εἶναι λίθον· ἔστιν ἄρα τι λίθον· ἢ τὸ λέγειν λίθον οὐκ ἔστι λέγειν ὅ, ἀλλ' ὅν, οὐδὲ τοῦτο, ἀλλὰ τοῦτον; εἰ οὖν ἔροιτό τις, ἆρα ὃν ἀληθῶς λέγεις, ἔστι τοῦτον; οὐκ ἂν δοκοίη ἑλληνίζειν· ὥσπερ οὐδ', εἰ ἔροιτο, ἆρ' ἣν λέγεις εἶναι, ἐστὶν οὗτος; ξύλον δ' εἶπεν οὗτος, ἢ ὅσα μήτε θῆλυ, μήτ' ἄῤῥεν σημαίνει, οὐδὲν διαφέρει· διὸ καὶ οὐ γίνεται σολοικισμός, εἰ, ὃ λέγεις εἶναι, ἐστὶ τοῦτο· ξύλον δὲ λέγεις εἶναι, ἔστιν ἄρα ξύλον· ὁ δὲ λίθος καὶ τὸ οὗτος ἄῤῥενος ἔχει κλῆσιν. Εἰ δέ τις ἔροιτο, ἆρ' οὗτός ἐστιν αὕτη; εἶτα πάλιν, τί δέ; οὐχ οὗτός ἐστι Κορίσκος; εἶτα εἴποι, ἔστιν ἄρα οὗτος αὕτη, οὐ συλλελόγισται τὸν σολοικισμόν, οὐδ' εἰ τὸ Κορίσκος σημαίνει, ὅπερ αὕτη, μὴ δίδωσι δὲ ὁ ἀποκρινόμενος· ἀλλὰ δεῖ τοῦτο προερωτηθῆναι· εἰ δὲ μήτε ἐστίν, μήτε δίδωσιν, οὐ συλλελόγισται οὔτε τῷ ὄντι, οὔτε πρὸς τὸν ἐρωτώμενον. Ὁμοίως οὖν κἀκεῖ δεῖ τὸν λίθον σημαίνειν οὗτος· εἰ δὲ μήτε ἐστί, μήτε δίδοται, οὐ λεκτέον τὸ συμπέρασμα· φαίνεται δέ, παρὰ τὸ τὴν ἀνόμοιον πτῶσιν τοῦ ὀνόματος ὁμοίαν φαίνεσθαι. 3. Ἆρα ἀληθές ἐστιν, ὅτι αὕτη ἐστίν, ὅπερ εἶναι φῂς αὐτήν; εἶναι δὲ φῂς ἀσπίδα· ἔστιν ἄρα αὕτη ἀσπίδα· ἢ οὐκ ἀνάγκη, εἰ μὴ τὸ α ὕ τ η ἀ σ π ί δ α σημαίνοι, ἀλλὰ ἀ σ π ί ς, τὸ δὲ ἀ σ π ί δ α τ α ύ τ η ν. 4. Οὐδ' [εἰ] ὃ φῂς εἶναι τοῦτον, ἐστὶν οὗτος; φῂς δέ, εἶναι Κλέωνα, ἔστιν ἄρα οὗτος Κλέωνα· οὐ γάρ ἐστιν οὗτος Κλέωνα· εἴρηται γάρ, ὃν φημι τοῦτον εἶναι, ἔστιν οὗτος, οὐ τοῦτον· οὐδὲ γὰρ ἑλληνίζει οὕτως τὸ ἐρώτημα λεχθέν. 5. Ἆρ' ἐπίστασαι τοῦτο; ἔστι δὲ λίθος· ἐπίστασαι ἄρα λίθος· ἢ οὐ ταὐτὸν σημαίνει ἐν τῷ, ἆρα ἐπίστασαι τοῦτο, καὶ ἐν τῷ, τοῦτο δὲ λίθος; ἀλλ' ἐν τῷ πρώτῳ, τοῦτον· ἐν δὲ τῷ ὑστέρῳ, οὗτος. 6. Ἆρ' οὗ ἐπιστήμην ἔχεις, ἐπίστασαι τοῦτο; ἐπιστήμην δὲ ἔχεις λίθου· ἐπίστασαι ἄρα λίθου· ἢ τὸ μὲν τούτου, λίθου λέγεις· τὸ δὲ τοῦτον, λίθον; ἐδόθη δέ, οὗ ἐπιστήμην ἔχεις, ἐπίστασθαι, οὐ τούτου, ἀλλὰ τοῦτο· ὥστε οὐ λίθου, ἀλλὰ λίθον. 7. Ὅτι μὲν οὖν οἱ τοιοῦτοι τῶν λόγων οὐ συλλογίζονται σολοικισμόν, ἀλλὰ φαίνονται, καὶ διὰ τί φαίνονται, καὶ πῶς ἀπαντητέον πρὸς αὐτούς, φανερὸν ἐκ τῶν εἰρημένων.

CAPUT XXXIII.

Δεῖ δὲ κατανοεῖν, ὅτι πάντων τῶν λόγων οἱ μὲν εἰσὶ ῥᾴους κατιδεῖν, οἱ δὲ χαλεπώτεροι, παρὰ τί καὶ ἐν τίνι παραλογίζονται τὸν ἀκούοντα, πολλάκις οἱ αὐτοὶ ἐκείνοις ὄντες. Τὸν αὐτὸν γὰρ λόγον δεῖ καλεῖν τὸν παρὰ ταὐτὸ γινόμενον· ὁ αὐτὸς δὲ λόγος τοῖς μὲν

ρὰ τὴν λέξιν· τοῖς δὲ παρὰ τὸ συμβεβηκός· τοῖς δὲ
παρ' ἕτερον δόξειεν ἂν εἶναι, διὰ τὸ μεταφερόμενον ἕκα-
στον μὴ ὁμοίως εἶναι δῆλον. 2. Ὥσπερ οὖν ἐν τοῖς πα-
ρὰ τὴν ὁμωνυμίαν, (ὅσπερ δοκεῖ τρόπος συνηθέστατος
εἶναι τῶν παραλογισμῶν,) τὰ μὲν καὶ τοῖς τυχοῦσίν
ἐστι δῆλα· (καὶ οἱ λόγοι σχεδὸν [οἱ] γελοῖοι πάντες
εἰσὶ παρὰ τὴν λέξιν· οἷον, ἀνὴρ ἐφέρετο κατὰ κλίμα-
κος δίφρον, καὶ, ὅπου στέλλεσθε; πρὸς τὴν κεραίαν·
καὶ, ποτέρα τῶν βοῶν ἔμπροσθεν τέξεται; οὐδετέρα,
ἀλλ' ὄπισθεν ἄμφω· καὶ καθαρὸς ὁ Βορέας; οὐ δῆ-
τα· ἀπέκτεινε γὰρ τὸν πτωχὸν καὶ τὸν ὠνούμενον· ἆρ'
Εὔαρχος; οὐ δῆτα, ἀλλὰ Ἀπολλωνίδης· τὸν αὐτὸν δὴ
τρόπον καὶ τῶν ἄλλων σχεδὸν οἱ πλεῖστοι·) τὰ δὲ καὶ
τοὺς ἐμπειροτάτους φαίνεται λανθάνειν· (σημεῖον δὲ
τούτου, ὅτι μάχονται πολλάκις περὶ τῶν ὀνομάτων·
οἷον, πότερον ταὐτὸν σημαίνει τὸ ἓν κατὰ πάντων καὶ
τὸ ὄν, ἢ ἕτερον; τοῖς μὲν γὰρ δοκεῖ ταὐτὸν σημαίνειν
τὸ ὂν καὶ τὸ ἕν· οἱ δὲ τὸν Ζήνωνος καὶ Παρμενίδου
λύουσι λόγον παρὰ τὸ πολλαχῶς φαίνεσθαι τὸ ἓν λέ-
γεσθαι καὶ τὸ ὄν·) ὁμοίως δὲ καὶ παρὰ τὸ συμβεβη-
κὸς, καὶ τῶν ἄλλων ἕκαστον, οἱ μὲν ἔσονται ῥᾴους ἰδεῖν·
οἱ δὲ χαλεπώτεροι τῶν λόγων· καὶ λαβεῖν, ἐν τίνι γέ-
νει, καὶ πότερον ἔλεγχος, ἢ οὐκ ἔλεγχος, οὐ ῥᾴδιον
ὁμοίως περὶ πάντων. 3. Ἔστι δὲ δριμὺς λόγος, ὅστις
ἀπορεῖν ποιεῖ μάλιστα· δάκνει γὰρ οὗτος μάλιστα.
Ἀπορία δέ ἐστι διττή· ἡ μὲν ἐν τοῖς συλλελογισμέ-
νοις, ὅ, τι ἀνέλοι τις τῶν ἐρωτημάτων· ἡ δὲ ἐν τοῖς
ἐριστικοῖς, πῶς εἴποι τις τὸ προτεθέν· διόπερ ἐν τοῖς
συλλογιστικοῖς οἱ δριμύτεροι λόγοι ζητεῖν μᾶλλον ποι-
οῦσιν. 5. Ἔστι δὲ συλλογιστικὸς [μὲν] λόγος δριμύ-
τατος, ἂν ἐξ ὅτι μάλιστα δοκούντων ἐνδόξων ὅτι μάλι-
στα ἔνδοξον ἀναιρῇ τις, καὶ κατασκευάζῃ· εἷς γὰρ ὢν
ὁ λόγος, μετατιθεμένης τῆς ἀντιφάσεως, ἅπαντας
ὁμοίους ἕξει τοὺς συλλογισμούς· ἀεὶ γὰρ ἐξ ἐνδόξων
ὁμοίως ἔνδοξον ἀναιρήσει, ἢ κατασκευάσει· διόπερ
ἀπορεῖν ἀναγκαῖον· μάλιστα μὲν οὖν ὁ τοιοῦτος δρι-
μὺς, ὁ ἐξ ἴσου τὸ συμπέρασμα ποιῶν τοῖς ἐρωτήμασι.
Δεύτερος δὲ ὁ ἐξ ἁπάντων ὁμοίων· οὗτος γὰρ ὁμοί-
ως ποιήσει ἀπορεῖν, ὁποῖον τῶν ἐρωτημάτων ἀναιρε-
τέον· τοῦτο δὲ χαλεπόν· ἀναιρετέον μὲν γάρ· ὅ, τι
δ' ἀναιρετέον, ἄδηλον. 7. Τῶν δὲ ἐριστικῶν δριμύ-
τατος μὲν ὁ πρῶτον εὐθὺς ἄδηλος, πότερον συλλελόγι-
σται, ἢ οὔ. Καὶ πότερον παρὰ τὸ ψεῦδος, ἢ διαίρεσιν,
ἐστὶν ἡ λύσις. 8. Δεύτερος δὲ τῶν ἄλλων ὁ δῆλος μὲν, ὅτι
παρὰ διαίρεσιν ἢ ἀναίρεσίν ἐστι· μὴ φανερὸς δὲ ὤν, διὰ
τίνος τῶν ἠρωτημένων ἀναίρεσιν ἢ διαίρεσιν λυτέος
ἐστίν· ἀλλὰ, πότερον αὕτη παρὰ τὸ συμπέρασμα, ἢ πα-
ρά τι τῶν ἠρωτημένων ἐστίν. 9. Ἐνίοτε μὲν οὖν ὁ μὴ
συλλογισθεὶς λόγος εὐήθης ἐστὶν, ἐὰν ᾖ λίαν ἄδοξα ἢ
ψευδῆ τὰ λήμματα· ἐνίοτε δὲ οὐκ ἄξιος καταφρονεῖ-
σθαι. Ὅταν μὲν γὰρ ἐλλείπῃ τι τῶν τοιούτων ἐρωτημά-
των, περὶ οὗ ὁ λόγος, καὶ δι' ὅ· καὶ μὴ προσλαβὼν τοῦτο
καὶ μὴ συλλογισάμενος εὐήθης ὁ συλλογισμός. Ὅταν δὲ
τῶν ἔξωθεν, οὐκ εὐκαταφρόνητος οὐδαμῶς· ἀλλ' ὁ μὲν
λόγος ἐπιεικής· ὁ δὲ ἐρωτῶν ἠρώτηκεν οὐ καλῶς. 10.
Ἔστι δέ, ὥσπερ λύειν ὁτὲ μὲν πρὸς τὸν λόγον, ὁτὲ δὲ πρὸς
τὸν ἐρωτῶντα καὶ τὴν ἐρώτησιν· ὁτὲ δὲ πρὸς οὐδέτερον
τούτων· ὁμοίως καὶ ἐρωτᾶν ἐστι, καὶ συλλογίζεσθαι, καὶ
πρὸς τὴν θέσιν, καὶ πρὸς τὸν ἀποκρινόμενον, καὶ πρὸς
τὸν χρόνον, ὅταν ᾖ πλείονος χρόνου δεομένη λύσις, ἢ τοῦ
παρόντος καιροῦ τὸ διαλεχθῆναι πρὸς τὴν λύσιν.

CAPUT XXXIV.

Ἐκ πόσων μὲν οὖν καὶ ποίων γίνονται τοῖς διαλε-
γομένοις οἱ παραλογισμοὶ, καὶ πῶς δείξομέν τε ψευ-
δόμενον, καὶ παράδοξα λέγειν ποιήσομεν· ἔτι δ', ἐκ
τίνων συμβαίνει ὁ σολοικισμὸς, καὶ πῶς ἐρωτητέον,
καὶ τίς ἡ τάξις τῶν ἐρωτημάτων· ἔτι δὲ, πρὸς τί χρήσι-
μοι πάντες εἰσὶν οἱ τοιοῦτοι λόγοι, καὶ περὶ ἀποκρί-
σεως ἁπλῶς τε πάσης, καὶ πῶς λυτέον τοὺς λόγους
καὶ συλλογισμοὺς, εἰρήσθω περὶ πάντων ἡμῖν ταῦτα.
2. Λοιπὸν δὲ περὶ τῆς ἐξ ἀρχῆς προθέσεως ἀναμνή-
σασιν εἰπεῖν τι βραχὺ περὶ αὐτῆς, καὶ τέλος ἐπιθεῖναι
τοῖς εἰρημένοις. 3. Προειλόμεθα οὖν, εὑρεῖν τινα δύ-
ναμιν συλλογιστικὴν περὶ τοῦ προβληθέντος ἐκ τῶν
ὑπαρχόντων ὡς ἐνδοξοτάτων. Τοῦτο γὰρ ἔργον ἐστὶ
τῆς Διαλεκτικῆς καθ' αὑτὴν, καὶ τῆς Πειραστικῆς.
Ἐπεὶ δὲ προσκατασκευάζεται πρὸς αὐτὴν διὰ τὴν τῆς
Σοφιστικῆς γειτνίασιν, ὡς οὐ μόνον δύναται πεῖραν
λαβεῖν διαλεκτικῶς, ἀλλὰ καὶ ὡς εἰδώς· διὰ τοῦτο οὐ
μόνον τὸ λεχθὲν ἔργον ὑπεθέμεθα τῆς πραγματείας
τὸ λόγον δύνασθαι λαβεῖν, ἀλλὰ καὶ ὅπως λόγον ὑπέ-
χοντες φυλάξωμεν τὴν θέσιν ὡς δι' ἐνδοξοτάτων ὁμο-
τρόπως. Τὴν δὲ αἰτίαν εἰρήκαμεν τούτου. Ἐπεὶ καὶ
διὰ τοῦτο Σωκράτης ἠρώτα, ἀλλ' οὐκ ἀπεκρίνετο· ὡμο-
λόγει γὰρ, μὴ εἰδέναι. 4. Δεδήλωται δὲ ἐν τοῖς πρό-
τερον, καὶ πρὸς πόσα, καὶ ἐκ ποίων, καὶ πόσων, τοῦτο
ἔσται, καὶ ὅθεν εὐπορήσομεν τούτων. Ἔτι δὲ, πῶς
ἐρωτητέον, ἢ τακτέον τὴν ἐρώτησιν πᾶσαν, καὶ περί τε
ἀποκρίσεων καὶ λύσεων τῶν πρὸς τοὺς συλλογισμούς
Δεδήλωται δὲ καὶ περὶ τῶν ἄλλων, ὅσα τῆς αὐτῆς με-
θόδου τῶν λόγων ἐστί. Πρὸς δὲ τούτοις περὶ τῶν
παραλογισμῶν διεληλύθαμεν, ὥσπερ εἰρήκαμεν ἤδη
πρότερον. Ὅτι μὲν οὖν ἔχει τέλος ἱκανῶς, ἃ προειλό-
μεθα, φανερόν. 5. Δεῖ δὲ ἡμᾶς μὴ λεληθέναι τὸ συμ-
βεβηκὸς περὶ ταύτην τὴν πραγματείαν. Τῶν γὰρ εὑ-
ρισκομένων ἁπάντων τα μὲν παρ' ἑτέρων ληφθέντα,
πρότερον πεπονημένα κατὰ μέρος, ἐπιδέδωκεν ὑπὸ τῶν
παραλαβόντων ὕστερον· τὰ δὲ ἐξ ὑπαρχῆς εὑρισκόμενα
μικρὰν τὸ πρῶτον ἐπίδοσιν λαμβάνειν εἴωθε, χρησι-
μώτερον μέντοι πολλῷ [τῆς] ὕστερον ἐκ τούτων αὐξή-
σεως. Μέγιστον γὰρ ἴσως ἀρχὴ παντὸς, ὥσπερ λέγε-
ται· διὸ καὶ χαλεπώτατον· ὅσῳ γὰρ κράτιστον τῇ δυ-
νάμει, τοσούτῳ μικρότατον ὂν τῷ μεγέθει, χαλεπώτα-
τόν ἐστιν ὀφθῆναι. Ταύτης δὲ εὑρημένης, ῥᾷον τὸ
προσθεῖναι καὶ συναύξειν τὸ λοιπόν ἐστιν· ὅπερ καὶ
περὶ τοὺς πολιτικοὺς λόγους συμβέβηκε· σχεδὸν δὲ καὶ
περὶ τὰς ἄλλας ἁπάσας τέχνας. Οἱ μὲν γὰρ τὰς ἀρ-
χὰς εὑρόντες παντελῶς ἐπὶ μικρόν τι προήγαγον· οἱ δὲ
νῦν εὐδοκιμοῦντες, παραλαβόντες παρὰ πολλῶν οἷον
ἐκ διαδοχῆς τῶν κατὰ μέρος προαγαγόντων οὕτως ηὐ-
ξήκασι. Τισίας μὲν μετὰ τοὺς πρώτους, Θρασύμαχος
δὲ μετὰ Τισίαν, Θεόδωρος δὲ μετὰ τοῦτον, καὶ πολλοὶ
πολλὰ συνενηνόχασι μέρη. Διόπερ οὐδὲν θαυμαστὸν,
ἔχειν τι πλῆθος τὴν τέχνην. 6. Ταύτης δὲ τῆς πραγματεί-
ας οὐ τὸ μὲν ἦν, τὸ δ' οὐκ ἦν προεξειργασμένον· ἀλλ' οὐ-
δὲν παντελῶς ὑπῆρχε. 7. Καὶ γὰρ τῶν περὶ τοὺς ἐριστι-
κοὺς λόγους μισθαρνούντων ὁμοία τις ἦν ἡ παίδευσις
τῇ Γοργίου πραγματείᾳ. Λόγους γὰρ οἱ μὲν ῥητορικοὺς,
οἱ δὲ ἐρωτηματικοὺς ἐδίδοσαν ἐκμανθάνειν, εἰς οὓς πλει-
στάκις ἐμπίπτειν ᾠήθησαν ἑκάτεροι τοὺς ἀλλήλων λό-
γους. Διόπερ ταχεῖα μὲν, ἄτεχνος δ' ἦν ἡ διδασκαλία
τοῖς μανθάνουσι παρ' αὐτῶν· οὐ γὰρ τέχνην, ἀλλὰ τὰ
ἀπὸ τῆς τέχνης διδόντες, παιδεύειν ὑπελάμβανον· ὥσπερ
ἂν εἴ τις, ἐπιστήμην φάσκων παραδώσειν ἐπὶ τῷ μηδὲν
πονεῖν τοὺς πόδας, εἶτα σκυτοτομεῖν μὲν μὴ διδάξειε,
μηδ' ὅθεν δυνήσεται πορίζεσθαι τὰ τοιαῦτα, δοίη δὲ

πολλὰ γένη παντοδαπῶν ὑποδημάτων· οὗτοι γὰρ βεβοήθηκαν μὲν πρὸς τὴν χρείαν, τέχνην δὲ οὐ παρέδωκαν. 8. Καὶ περὶ μὲν τῶν ῥητορικῶν ὑπῆρχε πολλὰ καὶ παλαιὰ τὰ λεγόμενα· περὶ δὲ τοῦ συλλογίζεσθαι παντελῶς οὐδὲν εἴχομεν πρότερον λέγειν ἄλλο· ἀλλὰ τριβῇ ζητοῦντες πολὺν χρόνον ἐπονοῦμεν. 9. Εἰ δὴ φαίνεται θεασαμένοις ὑμῖν, ὡς μὴ ἐκ τοιούτων τῶν ἐξ ἀρχῆς ὑπαρχόντων ἔχειν ἡ μέθοδος ἱκανῶς παρὰ τὰς ἄλλας πραγματείας τὰς ἐκ παραδόσεως ηὐξημένας· λοιπὸν ἂν εἴη πάντων ὑμῶν, ἢ τῶν ἀκροωμένων, ἔργον, τοῖς μὲν παραλελειμμένοις τῆς μεθόδου συγγνώμην, τοῖς δ᾽ εὑρημένοις πολλὴν χάριν ἔχειν.

ΑΡΙΣΤΟΤΕΛΟΥΣ
ΑΝΑΛΥΤΙΚΑ ΤΑ ΠΡΟΤΕΡΑ.

ARISTOTELIS
ANALYTICORUM PRIORUM LIBER I.

CAPUT I.

Πρῶτον εἰπεῖν, περὶ τί, καὶ τίνος ἡ σκέψις ἐστίν· ὅτι περὶ ἀπόδειξιν, καὶ ἐπιστήμης ἀποδεικτικῆς. Εἶτα διορίσαι, τί ἐστι πρότασις, καὶ τί ὅρος, καὶ τί συλλογισμός, καὶ ποῖος τέλειος, καὶ ποῖος ἀτελής. Μετὰ δὲ ταῦτα, τί τὸ ἐν ὅλῳ εἶναι, ἢ μὴ εἶναι τόδε τῷδε, καὶ τί λέγομεν τὸ κατὰ παντὸς ἢ μηδενὸς κατηγορεῖσθαι. 2. Πρότασις μὲν οὖν ἐστι λόγος καταφατικὸς ἢ ἀποφατικός τινος κατά τινος. Οὗτος δὲ ἢ καθόλου, ἢ ἐν μέρει, ἢ ἀδιόριστος. Λέγω δὲ καθόλου μέν, τὸ παντὶ ἢ μηδενὶ ὑπάρχειν. Ἐν μέρει δέ, τὸ τινί, ἢ μή τινι, ἢ μὴ παντὶ ὑπάρχειν. Ἀδιόριστον δὲ τὸ ὑπάρχειν, ἢ μὴ ὑπάρχειν, ἄνευ τοῦ καθόλου, ἢ κατὰ μέρος· οἷον τὸ τῶν ἐναντίων εἶναι τὴν αὐτὴν ἐπιστήμην, ἢ τὸ τὴν ἡδονὴν μὴ εἶναι ἀγαθόν. 3. Διαφέρει δὲ ἡ ἀποδεικτικὴ πρότασις τῆς διαλεκτικῆς· ὅτι ἡ μὲν ἀποδεικτικὴ λῆψις θατέρου μορίου τῆς ἀντιφάσεώς ἐστιν· (οὐ γὰρ ἐρωτᾷ, ἀλλὰ λαμβάνει ὁ ἀποδεικνύων·) ἡ δὲ διαλεκτικὴ ἐρώτησις τῆς ἀντιφάσεώς ἐστιν. Οὐδὲν δὲ διοίσει πρὸς τὸ γενέσθαι τὸν ἑκατέρου συλλογισμόν· καὶ γὰρ ὁ ἀποδεικνύων, καὶ ὁ ἐρωτῶν, συλλογίζεται λαβών τι κατά τινος ὑπάρχειν, ἢ μὴ ὑπάρχειν. Ὥστε ἔσται συλλογιστικὴ μὲν πρότασις ἁπλῶς κατάφασις ἢ ἀπόφασίς τινος κατά τινος [κατὰ] τὸν εἰρημένον τρόπον. Ἀποδεικτικὴ δέ, ἐὰν ἀληθὴς ᾖ, καὶ διὰ τῶν ἐξ ἀρχῆς ὑποθέσεων εἰλημμένη. Διαλεκτικὴ δὲ πυνθανομένῳ μὲν ἐρώτησις ἀντιφάσεως· συλλογιζομένῳ δὲ λῆψις τοῦ φαινομένου καὶ ἐνδόξου, καθάπερ ἐν τοῖς Τοπικοῖς εἴρηται. Τί μὲν οὖν πρότασις, καὶ τί διαφέρει συλλογιστική, καὶ ἀποδεικτική, καὶ διαλεκτική, δι᾽ ἀκριβείας μὲν ἐν τοῖς ἑπομένοις ῥηθήσεται· πρὸς δὲ τὴν παροῦσαν χρείαν ἱκανῶς ἡμῖν διωρίσθω τὰ νῦν. 4. Ὅρον δὲ καλῶ, εἰς ὃν διαλύεται ἡ πρότασις· οἷον τό,τε κατηγορούμενον, καὶ τὸ καθ᾽ οὗ κατηγορεῖται, ἢ προστιθεμένου ἢ διαιρουμένου τοῦ εἶναι, ἢ μὴ εἶναι. 5. Συλλογισμὸς δέ ἐστι λόγος, ἐν ᾧ, τεθέντων τινῶν, ἕτερόν τι τῶν κειμένων ἐξ ἀνάγκης συμβαίνει τῷ ταῦτα εἶναι. Λέγω δὲ τῷ ταῦτα εἶναι τὸ διὰ ταῦτα συμβαίνειν. Τὸ δὲ διὰ ταῦτα συμβαίνειν τὸ μηδενὸς ἔξωθεν ὅρου προσδεῖν πρὸς τὸ γενέσθαι τὸ ἀναγκαῖον. 6. Τέλειον μὲν οὖν καλῶ συλλογισμὸν τὸν μηδενὸς ἄλλου προσδεόμενον παρὰ τὰ εἰλημμένα πρὸς τὸ φανῆναι τὸ ἀναγκαῖον. Ἀτελῆ δὲ τὸν προσδεόμενον ἢ ἑνός, ἢ πλειόνων, ἅ ἐστι μὲν ἀναγκαῖα διὰ τῶν ὑποκειμένων ὅρων, οὐ μὴν εἴληπται διὰ προτάσεων. 7. Τὸ δὲ ἐν ὅλῳ εἶναι ἕτερον ἑτέρῳ, καὶ τὸ κατὰ παντὸς κατηγορεῖσθαι θάτερον θατέρου, ταὐτόν ἐστι. Λέγομεν δὲ τὸ κατὰ παντὸς κατηγορεῖσθαι, ὅταν μηδὲν ᾖ τοῦ ὑποκειμένου λαβεῖν, καθ᾽ οὗ θάτερον οὐ λεχθήσεται· καὶ τὸ κατὰ μηδενὸς ὡσαύτως.

CAPUT II. [II.]

Ἐπεὶ δὲ πᾶσα πρότασίς ἐστιν ἢ τοῦ ὑπάρχειν, ἢ τοῦ ἐξ ἀνάγκης ὑπάρχειν, ἢ τοῦ ἐνδέχεσθαι ὑπάρχειν· τούτων δὲ αἱ μὲν καταφατικαί, αἱ δὲ ἀποφατικαί, καθ᾽ ἑκάστην πρόσρησιν· πάλιν δὲ τῶν καταφατικῶν καὶ ἀποφατικῶν αἱ μὲν καθόλου, αἱ δὲ ἐν μέρει, αἱ δὲ ἀδιόριστοι· τὴν μὲν ἐν τῷ ὑπάρχειν καθόλου στερητικὴν ἀνάγκη τοῖς ὅροις ἀντιστρέφειν· οἷον, εἰ μηδεμία ἡδονὴ ἀγαθόν, οὐδ᾽ ἀγαθὸν οὐδὲν ἔσται ἡδονή· τὴν δὲ κατηγορικὴν ἀντιστρέφειν μὲν ἀναγκαῖον, οὐ μὴν καθόλου, ἀλλ᾽ ἐν μέρει· οἷον, εἰ πᾶσα ἡδονὴ ἀγαθόν, καὶ ἀγαθόν τι εἶναι ἡδονήν· τῶν δὲ ἐν μέρει τὴν μὲν καταφατικὴν ἀντιστρέφειν ἀνάγκη κατὰ μέρος· εἰ γὰρ ἡδονή τις ἀγαθόν, καὶ ἀγαθόν τι ἔσται ἡδονή· τὴν δὲ στερητικὴν οὐκ ἀναγκαῖον. Οὐ γάρ, εἰ ἄνθρωπος μὴ ὑπάρχει τινὶ ζώῳ, καὶ ζῷον οὐχ ὑπάρχει τινὶ ἀνθρώπῳ. 2. Πρῶτον μὲν οὖν ἔστω στερητικὴ καθόλου ἡ Α Β πρότασις. Εἰ οὖν μηδενὶ τῶν Β τὸ Α ὑπάρχει, οὐδὲ τῶν Α οὐδενὶ ὑπάρξει τὸ Β. Εἰ γάρ τινι, οἷον τῷ Γ, οὐκ ἀληθὲς ἔσται, τὸ μηδενὶ τῶν Β τὸ Α ὑπάρχειν· τὸ γὰρ Γ τῶν Β τί ἐστιν. 3. Εἰ δὲ παντὶ τὸ Α τῷ Β, καὶ τὸ Β τινὶ τῷ Α ὑπάρξει. Εἰ γὰρ μηδενί, οὐδὲ τὸ Α οὐδενὶ τῷ Β ὑπάρξει· ἀλλ᾽ ὑπέκειτο, παντὶ ὑπάρχειν. Ὁμοίως δὲ καί, εἰ κατὰ μέρος ἐστὶν ἡ πρότασις. Εἰ γὰρ τὸ Α τινὶ τῷ Β, καὶ τὸ Β τινὶ τῷ Α ἀνάγκη ὑπάρχειν. Εἰ γὰρ μηδενί, οὐδὲ τὸ Α οὐδενὶ τῷ Β ὑπάρξει. 5. Εἰ δέ γε τὸ Α τινὶ τῷ Β μὴ ὑπάρχει, οὐκ ἀνάγκη καὶ τὸ Β τῷ Α

ὑπάρχειν· οἷον, εἰ τὸ μὲν Ε ἐστὶ ζῶον, τὸ δὲ Α, ἄνθρωπος· ἄνθρωπος μὲν γὰρ οὐ παντὶ ζώῳ, ζῶον δὲ παντὶ ἀνθρώπῳ ὑπάρχει.

CAPUT III. [III.]

Τὸν αὐτὸν δὲ τρόπον ἕξει καὶ ἐπὶ τῶν ἀναγκαίων προτάσεων· ἡ μὲν γὰρ καθόλου στερητικὴ καθόλου ἀντιστρέφει· τῶν δὲ καταφατικῶν ἑκατέρα κατὰ μέρος. Εἰ μὲν γὰρ ἀνάγκη τὸ Α τῷ Β μηδενὶ ὑπάρχειν, ἀνάγκη καὶ τὸ Β τῷ Α μηδενὶ ὑπάρχειν· εἰ γάρ τινι ἐνδέχεται, καὶ τὸ Α τῷ Β τινὶ ἐνδέχοιτο ἄν. Εἰ δὲ ἐξ ἀνάγκης τὸ Α παντὶ ἢ τινι τῷ Β ὑπάρχει, καὶ τὸ Β τινὶ τῷ Α ἀνάγκη ὑπάρχειν· εἰ γὰρ μὴ ἀνάγκη, οὐδ' ἂν τὸ Α τινὶ τῷ Β ἐξ ἀνάγκης ὑπάρχοι. 2. Τὸ δ' ἐν μέρει στερητικὸν οὐκ ἀντιστρέφει διὰ τὴν αὐτὴν αἰτίαν, δι' ἣν καὶ πρότερον ἔφαμεν. 3. Ἐπὶ δὲ τῶν ἐνδεχομένων, (ἐπειδὴ πολλαχῶς λέγεται τὸ ἐνδέχεσθαι· καὶ γὰρ καὶ τὸ ἀναγκαῖον, καὶ τὸ μὴ ἀναγκαῖον, καὶ τὸ δυνατὸν, ἐνδέχεσθαι λέγομεν,) ἐν μὲν τοῖς καταφατικοῖς ὁμοίως ἕξει κατὰ τὴν ἀντιστροφὴν ἐν ἅπασιν· εἰ γὰρ τὸ Α παντὶ ἢ τινι τῷ Β ἐνδέχεται, καὶ τὸ Β τινὶ τῷ Α ἐνδέχοιτο ἄν· εἰ γὰρ μηδενὶ, οὐδ' ἂν τὸ Α μηδενὶ τῷ Β [ἐνδέχεται]· δέδεικται γὰρ τοῦτο πρότερον. Ἐν δὲ τοῖς ἀποφατικοῖς οὐχ ὡσαύτως. Ἀλλ' ὅσα μὲν ἐνδέχεσθαι λέγεται, ἢ τῷ ἐξ ἀνάγκης μὴ ὑπάρχειν, ἢ τῷ μὴ ἐξ ἀνάγκης ὑπάρχειν, ὁμοίως· οἷον, εἴ τις φαίη τὸν ἄνθρωπον ἐνδέχεσθαι μὴ εἶναι ἵππον, ἢ τὸ λευκὸν μηδενὶ ἱματίῳ ὑπάρχειν. Τούτων γὰρ τὸ μὲν ἐξ ἀνάγκης οὐχ ὑπάρχει· τὸ δὲ οὐκ ἐξ ἀνάγκης ὑπάρχει. Καὶ ὁμοίως ἀντιστρέφει ἡ πρότασις· εἰ γὰρ ἐνδέχεται μηδενὶ ἀνθρώπῳ ἵππον εἶναι, καὶ ἄνθρωπον ἐγχωρεῖ μηδενὶ ἵππῳ· καὶ εἰ τὸ λευκὸν ἐγχωρεῖ μηδενὶ ἱματίῳ, καὶ τὸ ἱμάτιον ἐγχωρεῖ μηδενὶ λευκῷ· εἰ γὰρ τινὶ ἀνάγκη, καὶ τὸ λευκὸν ἱματίῳ τινὶ ἔσται ἐξ ἀνάγκης· τοῦτο γὰρ δέδεικται πρότερον. Ὁμοίως δὲ καὶ ἐπὶ τῆς ἐν μέρει ἀποφατικῆς. 5. Ὅσα δὲ τῷ ὡς ἐπὶ τὸ πολὺ καὶ τῷ πεφυκέναι λέγεται ἐνδέχεσθαι, (καθ' ὃν τρόπον διορίζομεν τὸ ἐνδεχόμενον,) οὐχ ὁμοίως ἕξει ἐν ταῖς στερητικαῖς ἀντιστροφαῖς· ἀλλ' ἡ μὲν καθόλου στερητικὴ πρότασις οὐκ ἀντιστρέφει· ἡ δὲ ἐν μέρει ἀντιστρέφει. Τοῦτο δὲ ἔσται φανερὸν, ὅταν περὶ τοῦ ἐνδεχομένου λέγωμεν· νῦν δὲ τοσοῦτον ἡμῖν ἔστω πρὸς τοῖς εἰρημένοις δῆλον, ὅτι τὸ ἐνδέχεσθαι μηδενὶ, ἢ τινι μὴ ὑπάρχειν, καταφατικὸν ἔχει τὸ σχῆμα· τὸ γὰρ ἐνδέχεται τῷ ἔστιν ὁμοίως τάττεται· τὸ δὲ ἔστιν, οἷς ἂν προσκατηγορῆται, κατάφασιν ἀεὶ ποιεῖ, καὶ πάντως· οἷον τὸ ἔστιν οὐκ ἀγαθὸν, ἢ, ἔστιν οὐ λευκὸν, ἢ ἁπλῶς τὸ ἔστιν οὐ τοῦτο. Δειχθήσεται δὲ καὶ τοῦτο διὰ τῶν ἑπομένων· κατὰ δὲ τὰς ἀντιστροφὰς ὁμοίως ἕξουσι ταῖς ἄλλαις.

CAPUT IV. [IV.]

Διωρισμένων δὲ τούτων, λέγωμεν ἤδη, διὰ τίνων, καὶ πότε, καὶ πῶς γίνεται πᾶς συλλογισμός· ὕστερον δὲ λεκτέον περὶ ἀποδείξεως· πρότερον γὰρ περὶ συλλογισμοῦ λεκτέον, ἢ περὶ ἀποδείξεως, διὰ τὸ καθόλου μᾶλλον εἶναι τὸν συλλογισμόν. Ἡ μὲν γὰρ ἀπόδειξις συλλογισμός τις· ὁ συλλογισμὸς δὲ οὐ πᾶς ἀπόδειξις. Ὅταν οὖν ὅροι τρεῖς οὕτως ἔχωσι πρὸς ἀλλήλους, ὥστε τὸν ἔσχατον ἐν ὅλῳ εἶναι τῷ μέσῳ, καὶ τὸν μέσον ἐν ὅλῳ τῷ πρώτῳ εἶναι, ἢ μὴ εἶναι· ἀνάγκη τῶν ἄκρων εἶναι συλλογισμὸν τέλειον. 3. Καλῶ δὲ μέσον μὲν, ὃ καὶ αὐτὸ ἐν ἄλλῳ, καὶ ἄλλο ἐν τούτῳ ἐστίν· ὃ καὶ τῇ θέσει γίνεται μέσον. Ἄκρα δὲ, τὸ αὐτό τε ἐν ἄλλῳ ὄν, καὶ ἐν ᾧ ἄλλο ἐστίν. 4. Εἰ γὰρ τὸ Α κατὰ παντὸς τοῦ Β, καὶ τὸ Β κατὰ παντὸς τοῦ Γ, ἀνάγκη τὸ Α κατὰ παντὸς τοῦ Γ κατηγορεῖσθαι· πρότερον γὰρ εἴρηται, πῶς τὸ κατὰ παντὸς λέγομεν. 5. Ὁμοίως δὲ καὶ, εἰ τὸ μὲν Α κατὰ μηδενὸς τοῦ Β, τὸ δὲ Β κατὰ παντὸς τοῦ Γ, ὅτι τὸ Α οὐδενὶ τῷ Γ ὑπάρξει. 6. Εἰ δὲ τὸ μὲν πρῶτον παντὶ τῷ μέσῳ ἀκολουθεῖ, τὸ δὲ μέσον μηδενὶ τῷ ἐσχάτῳ ὑπάρχει, οὐκ ἔστι συλλογισμὸς τῶν ἄκρων· οὐδὲν γὰρ ἀναγκαῖον συμβαίνει τῷ ταῦτα εἶναι· καὶ γὰρ παντὶ καὶ μηδενὶ ἐνδέχεται τὸ πρῶτον τῷ ἐσχάτῳ ὑπάρχειν· ὥστε οὔτε τὸ κατὰ μέρος, οὔτε τὸ καθόλου γίνεται ἀναγκαῖον· μηδενὸς δὲ ὄντος ἀναγκαίου, διὰ τούτων οὐκ ἔσται συλλογισμός. Ὅροι τοῦ παντὶ ὑπάρχειν, ζῶον, ἄνθρωπος, ἵππος· τοῦ μηδενὶ ὑπάρχειν, ζῶον, ἄνθρωπος, λίθος. 7. Οὐδ' ὅταν μήτε τὸ πρῶτον τῷ μέσῳ, μήτε τὸ μέσον τῷ ἐσχάτῳ μηδενὶ ὑπάρχῃ, οὐδ' οὕτως ἔσται συλλογισμός. Ὅροι τοῦ ὑπάρχειν, ἐπιστήμη, γραμμή, ἰατρική· τοῦ μὴ ὑπάρχειν, ἐπιστήμη, γραμμὴ, μονάς. 8. Καθόλου μὲν [οὖν] ὄντων τῶν ὅρων, δῆλον, ἐν τούτῳ τῷ σχήματι πότε ἔσται καὶ πότε οὐκ ἔσται συλλογισμός· καὶ ὅτι, ὄντος συλλογισμοῦ, τοὺς ὅρους ἀναγκαῖον οὕτως ἔχειν, ὡς εἴπομεν· ἄν τε οὕτως ἔχωσι, δῆλον, ὅτι ἔσται συλλογισμός. 9. Εἰ δ' ὁ μὲν καθόλου τῶν ὅρων, ὁ δὲ ἐν μέρει πρὸς τὸν ἕτερον· ὅταν μὲν τὸ καθόλου τεθῇ πρὸς τὸ μεῖζον ἄκρον, ἢ κατηγορικὸν, ἢ στερητικόν· τὸ δὲ ἐν μέρει πρὸς τὸ ἔλαττον, κατηγορικόν· ἀνάγκη συλλογισμὸν εἶναι τέλειον· ὅταν δὲ πρὸς τὸ ἔλαττον, ἢ καὶ ἄλλως πως ἔχωσιν οἱ ὅροι, ἀδύνατον. 10. Λέγω δὲ μεῖζον μὲν ἄκρον, ἐν ᾧ τὸ μέσον ἐστίν· ἔλαττον δὲ τὸ ὑπὸ τὸ μέσον ὄν. Ὑπαρχέτω γὰρ τὸ μὲν Α παντὶ τῷ Β, τὸ δὲ Β τινὶ τῷ Γ· οὐκοῦν, εἰ ἔστι κατὰ παντὸς κατηγορεῖσθαι τὸ ἐν ἀρχῇ λεχθὲν, ἀνάγκη τὸ Α τινὶ τῷ Γ ὑπάρχειν. Καὶ εἰ τὸ μὲν Α μηδενὶ τῷ Β ὑπάρχει, τὸ δὲ Β τινὶ τῷ Γ, ἀνάγκη τὸ Α τινὶ τῷ Γ μὴ ὑπάρχειν· ὥρισται γὰρ καὶ, τὸ κατὰ μηδενὸς πῶς λέγομεν· ὥστε ἔσται συλλογισμὸς τέλειος. Ὁμοίως δὲ καὶ, εἰ ἀδιόριστον εἴη τὸ Β Γ, κατηγορικὸν ὄν· ὁ γὰρ αὐτὸς ἔσται συλλογισμὸς ἀδιορίστου τε, καὶ ἐν μέρει ληφθέντος. 11. Ἐὰν δὲ πρὸς τὸ ἔλαττον ἄκρον τὸ καθόλου τεθῇ, ἢ κατηγορικὸν, ἢ στερητικὸν, οὐκ ἔσται συλλογισμὸς, οὔτε καταφατικοῦ, οὔτε ἀποφατικοῦ τοῦ ἀδιορίστου ἢ τοῦ κατὰ μέρος ὄντος. Οἷον, εἰ τὸ μὲν Α τινὶ τῷ Β ὑπάρχει, ἢ μὴ ὑπάρχει· τὸ δὲ Β παντὶ τῷ Γ ὑπάρχει. Ὅροι τοῦ ὑπάρχειν, ἀγαθὸν, ἕξις, φρόνησις· τοῦ μὴ ὑπάρχειν, ἀγαθὸν, ἕξις, ἀμαθία. 12. Πάλιν, εἰ τὸ μὲν Β μηδενὶ τῷ Γ, τὸ δὲ Α τινὶ τῷ Β ὑπάρχει, ἢ μὴ ὑπάρχει, ἢ μὴ παντὶ ὑπάρχει· οὐδ' οὕτως ἔσται συλλογισμός. Ὅροι τοῦ μὲν παντὶ ὑπάρχειν, λευκὸν, ἵππος, κύκνος· τοῦ μηδενὶ ὑπάρχειν, λευκὸν, ἵππος, κόραξ. Οἱ αὐτοὶ δὲ, καὶ εἰ τὸ Α Β ἀδιόριστον εἴη. 13. Οὐδὲ, ὅταν τὸ μὲν πρὸς τῷ μείζονι ἄκρῳ καθόλου τεθῇ ἢ κατηγορικὸν, ἢ στερητικὸν, τὸ δὲ πρὸς τῷ ἐλάττονι στερητικὸν κατὰ μέρος· οὐκ ἔσται συλλογισμὸς, ἀδιορίστου τε καὶ ἐν μέρει ληφθέντος. Οἷον, εἰ τὸ μὲν Α παντὶ τῷ Β ὑπάρχει, τὸ δὲ Β τινὶ τῷ Γ μὴ ὑπάρχει, ἢ μὴ παντὶ ὑπάρχει· ᾧ γὰρ ἄν τινι μὴ ὑπάρχῃ τὸ μέσον, τούτῳ καὶ παντὶ καὶ οὐδενὶ ἀκολουθήσει τὸ πρῶτον. Ὑποκείσθωσαν γὰρ οἱ ὅροι, ζῶον, ἄνθρωπος, λευκόν· εἶτα καὶ, ὧν μὴ κατηγορεῖται λευκῶν ὁ ἄνθρωπος, εἰλήφθω κύκνος καὶ χιών· οὐκοῦν τὸ ζῶον τοῦ μὲν, παντὸς κατηγορεῖται· τοῦ δὲ, οὐδενός· ὥστε οὐκ ἔσται συλλογισμός. 14. Πάλιν, τὸ μὲν Α

μηδενὶ τῷ *B* ὑπαρχέτω, τὸ δὲ *B* τινὶ τῷ *Γ* μὴ ὑπαρχέτω· καὶ οἱ ὅροι ἔστωσαν, ἄψυχον, ἄνθρωπος, λευκόν· εἶτα εἰλήφθωσαν, ὧν μὴ κατηγορεῖται λευκῶν ὁ ἄνθρωπος, κύκνος καὶ χιών· τὸ γὰρ ἄψυχον τοῦ μὲν, παντὸς κατηγορεῖται· τοῦ δὲ, οὐδενός. 15. Ἔτι, ἐπεὶ ἀδιόριστον τὸ τινὶ τῷ *Γ* τὸ *B* μὴ ὑπάρχειν· (ἀληθεύεται δὲ, καὶ εἰ μηδενὶ ὑπάρχει, καὶ εἰ μὴ παντὶ, ὅτι τινὶ οὐχ ὑπάρχει·) ληφθέντων δὲ τοιούτων ὅρων, ὥστε μηδενὶ ὑπάρχειν, οὐ γίνεται συλλογισμός· (τοῦτο γὰρ εἴρηται πρότερον). Φανερὸν οὖν, ὅτι τῷ οὕτως ἔχειν τοὺς ὅρους οὐκ ἔσται συλλογισμός· ἦν γὰρ ἂν καὶ ἐπὶ τούτων. Ὁμοίως δὲ δειχθήσεται, καὶ εἰ τὸ καθόλου τεθείη στερητικόν. 16. Οὐδέ γε, ἐὰν ἄμφω τὰ διαστήματα κατὰ μέρος ἢ κατηγορικῶς ἢ στερητικῶς λέγεται· ἢ τὸ μὲν κατηγορικὸν, τὸ δὲ στερητικόν· ἢ τὸ μὲν ἀδιόριστον, τὸ δὲ διωρισμένον· ἢ ἄμφω ἀδιόριστα· οὐκ ἔσται συλλογισμὸς οὐδαμῶς· ὅροι δὲ κοινοὶ πάντων, ζῶον, λευκὸν, ἄνθρωπος· ζῶον, λευκὸν, λίθος. 17. Φανερὸν οὖν ἐκ τῶν εἰρημένων, ὡς ἐὰν ᾖ συλλογισμὸς ἐν τούτῳ τῷ σχήματι κατὰ μέρος, ὅτι ἀνάγκη, τοὺς ὅρους οὕτως ἔχειν, ὡς εἴπομεν· [καὶ ἐὰν οὕτως ἔχωσιν οἱ ὅροι, ἀνάγκη, γενέσθαι συλλογισμόν·] ἄλλως δὲ ἐχόντων, οὐδαμῶς γίνεται. 18. Δῆλον δὲ καὶ, ὅτι πάντες οἱ ἐν αὐτῷ συλλογισμοὶ τέλειοί εἰσι· πάντες γὰρ ἐπιτελειοῦνται διὰ τῶν ἐξ ἀρχῆς ληφθέντων. Καὶ ὅτι πάντα τὰ προβλήματα δείκνυται διὰ τούτου τοῦ σχήματος· καὶ γὰρ καὶ τὸ παντὶ, καὶ τὸ μηδενὶ, καὶ τό τινι, καὶ τὸ μή τινι ὑπάρχειν. Καλῶ δὲ τὸ τοιοῦτον σχῆμα πρῶτον.

CAPUT V. [V.]

Ὅταν δὲ τὸ αὐτὸ τῷ μὲν παντὶ, τῷ δὲ μηδενὶ ὑπάρχῃ· ἢ ἑκατέρῳ παντὶ, ἢ μηδενί· τὸ μὲν σχῆμα τὸ τοιοῦτον καλῶ δεύτερον. 2. Μέσον δὲ ἐν αὐτῷ λέγω τὸ κατηγορούμενον ἀμφοῖν· ἄκρα δὲ, καθ' ὧν λέγεται τοῦτο· μεῖζον δὲ ἄκρον τὸ πρὸς τῷ μέσῳ κείμενον· ἔλαττον δὲ τὸ πορρωτέρω τοῦ μέσου. 3. Τίθεται δὲ τὸ μέσον ἔξω μὲν τῶν ἄκρων, πρῶτον δὲ τῇ θέσει. 4. Τέλειος μὲν οὖν οὐκ ἔσται συλλογισμὸς οὐδαμῶς ἐν τούτῳ τῷ σχήματι. 5. Δυνατὸς δ' ἔσται, καὶ καθόλου, καὶ μὴ καθόλου τῶν ὅρων ὄντων. 6. Καθόλου μὲν ὄντων [τῶν ὅρων], ἔσται συλλογισμὸς, ὅταν τὸ μέσον τῷ μὲν παντὶ, τῷ δὲ οὐδενὶ, ὑπάρχῃ· κἂν πρὸς ὁποτερῳοῦν ᾖ τὸ στερητικόν· ἄλλως δὲ, οὐδαμῶς. 7. Κατηγορείσθω γὰρ τὸ *M* τοῦ μὲν *N* μηδενὸς, τοῦ δὲ *Ξ* παντός· ἐπεὶ οὖν ἀντιστρέφει τὸ στερητικὸν, οὐδενὶ τῷ *M* ὑπάρξει τὸ *N*· τὸ δέ γε *M* παντὶ τῷ *Ξ* ὑπέκειτο· ὥστε τὸ *N* οὐδενὶ τῷ *Ξ*. Τοῦτο γὰρ δέδεικται πρότερον. 8. Πάλιν, εἰ τὸ *M* τῷ μὲν *N* παντὶ, τῷ δὲ *Ξ* μηδενί· οὐδὲ τὸ *Ξ* τῷ *N* οὐδενὶ ὑπάρξει. Εἰ γὰρ τὸ *M* οὐδενὶ τῷ *Ξ*, οὐδὲ τὸ *Ξ* οὐδενὶ τῷ *M* ὑπάρξει· τὸ δέ γε *M* παντὶ τῷ *N* ὑπῆρχε· τὸ ἄρα *Ξ* οὐδενὶ τῷ *N* ὑπάρξει· γεγένηται γὰρ πάλιν τὸ πρῶτον σχῆμα. Ἐπεὶ δὲ ἀντιστρέφει τὸ στερητικὸν, οὐδὲ τὸ *N* οὐδενὶ τῷ *Ξ* ὑπάρξει· ὥστε ἔσται ὁ αὐτὸς συλλογισμός. 9. Ἔστι δὲ δεικνύναι ταῦτα, καὶ εἰς τὸ ἀδύνατον ἀπάγοντας. 10. Ὅτι μὲν οὖν γίνεται συλλογισμὸς, οὕτως ἐχόντων τῶν ὅρων, φανερόν· ἀλλ' οὐ τέλειος· οὐ γὰρ μόνον ἐκ τῶν ἐξ ἀρχῆς, ἀλλὰ καὶ ἐξ ἄλλων ἐπιτελεῖται τὸ ἀναγκαῖον. 11. Ἐὰν δὲ τὸ *M* παντὸς τοῦ *N* καὶ τοῦ *Ξ* κατηγορῆται, οὐκ ἔσται συλλογισμός. Ὅροι τοῦ ὑπάρχειν, οὐσία, ζῶον, ἄνθρωπος· τοῦ μὴ ὑπάρχειν, οὐσία, ζῶον, λίθος· μέσον, οὐσία. 12. Οὐδ' ὅταν μήτε τοῦ *N*,
μήτε τοῦ *Ξ* μηδενὸς κατηγορῆται τὸ *M*. Ὅροι τοῦ
ὑπάρχειν, γραμμὴ, ζῶον, ἄνθρωπος· τοῦ μὴ ὑπάρ-
χειν, γραμμὴ, ζῶον, λίθος. 13. Φανερὸν οὖν, ὅτι,
ἂν ᾖ συλλογισμὸς, καθόλου τῶν ὅρων ὄντων, ἀνάγκη
τοὺς ὅρους ἔχειν, ὡς ἐν ἀρχῇ εἴπομεν· ἄλλως γὰρ ἐχόν-
των, οὐ γίνεται τὸ ἀναγκαῖον. 14. Ἐὰν δὲ πρὸς τὸν
ἕτερον ᾖ καθόλου τὸ μέσον· ὅταν μὲν πρὸς τὸν μείζω γί-
νηται καθόλου, ἢ κατηγορικῶς ἢ στερητικῶς· πρὸς τὸν
ἐλάττω δὲ κατὰ μέρος τε, καὶ ἀντικειμένως τῷ καθό-
λου· (λέγω δὲ τὸ ἀντικειμένως· εἰ μὲν τὸ καθόλου
στερητικὸν, τὸ ἐν μέρει καταφατικόν· εἰ δὲ κατηγορι-
κὸν τὸ καθόλου, τὸ ἐν μέρει στερητικόν·) ἀνάγκη, γί-
νεσθαι συλλογισμὸν στερητικὸν κατὰ μέρος. 15. [illegible]
γὰρ τὸ *M* τῷ μὲν *N* μηδενὶ, τῷ δὲ *Ξ* τινὶ ὑπάρχει
ἀνάγκη, τὸ *N* τινὶ τῷ *Ξ* μὴ ὑπάρχειν. Ἐπειδὴ γὰρ
ἀντιστρέφει τὸ στερητικὸν, οὐδενὶ τῷ *M* ὑπάρξει
N. Τὸ δέ γε *M* ὑπέκειτό τινι τῷ *Ξ* ὑπάρχειν· ὥστε
τὸ *N* τινὶ τῷ *Ξ* οὐχ ὑπάρξει· γίνεται γὰρ συλλογι-
σμὸς διὰ τοῦ πρώτου σχήματος. 16. Πάλιν, εἰ
μὲν *M* παντὶ τῷ *N*, τῷ δὲ *Ξ* τινὶ μὴ ὑπάρχει, ἀνάγκη
τὸ *N* τινὶ τῷ *Ξ* μὴ ὑπάρχειν· εἰ γὰρ παντὶ ὑπάρχει
κατηγορεῖται δὲ καὶ τὸ *M* παντὸς τοῦ *N*, ἀνάγκη,
M παντὶ τῷ *Ξ* ὑπάρχειν· ὑπέκειτο δὲ τινὶ μὴ ὑπάρ-
χειν. Καὶ εἰ τὸ *M* τῷ μὲν *N* παντὶ ὑπάρχει, τῷ
Ξ μὴ παντὶ, ἔσται συλλογισμὸς, ὅτι οὐ παντὶ τῷ *Ξ*
N. Ἀπόδειξις δὲ ἡ αὐτή. 17. Ἐὰν δὲ τοῦ μὲν
παντὸς, τοῦ δὲ *N* μὴ παντὸς κατηγορεῖται τὸ *M*,
ἔσται συλλογισμός. Ὅροι τοῦ ὑπάρχειν, ζῶον,
σία, κόραξ· τοῦ μὴ ὑπάρχειν, ζῶον, λευκὸν,
18. Οὐδὲ, ὅταν τοῦ μὲν *Ξ* μηδενὸς, τοῦ δὲ *N* τι
Ὅροι τοῦ ὑπάρχειν, ζῶον, οὐσία, λίθος· τοῦ μὴ
χειν, ζῶον, οὐσία, ἐπιστήμη. 19. Ὅταν μὲν οὖν
τικείμενον ᾖ τὸ καθόλου τῷ κατὰ μέρος, εἴρηται
ἔσται, καὶ πότ' οὐκ ἔσται συλλογισμός. 20.
ὁμοιοσχήμονες ὦσιν αἱ προτάσεις, οἷον ἀμ
στερητικαὶ, ἢ καταφατικαὶ, οὐδαμῶς ἔσται συλ-
σμός. 21. Ἔστωσαν γὰρ πρῶτον στερητικαὶ,
τὸ καθόλου κείσθω πρὸς τὸ μεῖζον ἄκρον· οἷον
M τῷ μὲν *N* μηδενὶ, τῷ δὲ *Ξ* τινὶ μὴ ὑπαρχέτω·
δέχεται δὴ καὶ παντὶ καὶ μηδενὶ τῷ *Ξ* τὸ *N* ὑπάρ
Ὅροι τοῦ μὲν μηδενὶ ὑπάρχειν, μέλαν, χιὼν,
τοῦ δὲ παντὶ ὑπάρχειν οὐκ ἔστι λαβεῖν ὅρους, εἰ
τῷ *Ξ* τινὶ μὲν ὑπάρχει, τινὶ δὲ μή. Εἰ γὰρ παντὶ
Ξ τὸ *N*, τὸ δὲ *M* μηδενὶ τῷ *N*, τὸ *M* οὐδενὶ
ὑπάρξει· ἀλλ' ὑπέκειτό τινι ὑπάρχειν. Οὕτω μὲν
οὐκ ἐγχωρεῖ λαβεῖν ὅρους. Ἐκ δὲ τοῦ ἀδιορί
δεικτέον· ἐπεὶ γὰρ ἀληθεύεται τὸ τινὶ μὴ ὑπάρχ
M τῷ *Ξ*, καὶ εἰ μηδενὶ ὑπάρχει· μηδενὶ δὲ ὑπάρ
τος, οὐκ ἦν συλλογισμός· φανερὸν, ὅτι οὐδὲ νῦν
22. Πάλιν ἔστωσαν κατηγορικαὶ, καὶ τὸ καθόλου
σθω ὁμοίως· οἷον τὸ *M* τῷ μὲν *N* παντὶ, τῷ δὲ
νὶ ὑπαρχέτω. Ἐνδέχεται δὴ τὸ *N* τῷ *Ξ* καὶ παν
μηδενὶ ὑπάρχειν. Ὅροι τοῦ μηδενὶ ὑπάρχειν,
κὸν, κύκνος, λίθος· τοῦ δὲ παντὶ οὐκ ἔσται λαβ
τὴν αὐτὴν αἰτίαν, ἥνπερ πρότερον ἔφαμεν· ἀλ
τοῦ ἀδιορίστου δεικτέον. 23. Εἰ δὲ τὸ καθόλου
τὸ ἔλαττον ἄκρον ἐστὶ, καὶ τὸ *M* τῷ μὲν *Ξ* μηδε
δὲ *N* τινὶ μὴ ὑπάρχει, ἐνδέχεται τὸ *N* τῷ *Ξ* καὶ
τὶ, καὶ μηδενὶ ὑπάρχειν. Ὅροι τοῦ ὑπάρχειν, λ
ζῶον, κόραξ· τοῦ μὴ ὑπάρχειν, λευκὸν, λίθος,
24. Εἰ δὲ κατηγορικαὶ αἱ προτάσεις, ὅροι τ
ὑπάρχειν, λευκὸν, ζῶον, χιών· τοῦ ὑπάρχειν, λ

ζῶον, κύκνος. 25. Φανερὸν οὖν, ὅταν ὁμοιοσχήμονες ὦσιν αἱ προτάσεις· καὶ ἡ μὲν καθόλου, ἡ δὲ ἐν μέρει· ὅτι οὐδαμῶς γίνεται συλλογισμός. 26. Ἀλλ' οὐδ', εἴ τινι ἑκατέρῳ ὑπάρχει, ἢ μὴ ὑπάρχει, ἢ τῷ μὲν [τινὶ], τῷ δὲ μὴ, ἢ μηδετέρῳ παντὶ, ἢ ἀδιορίστως. Ὅροι δὲ κοινοὶ πάντων, λευκὸν, ζῶον, ἄνθρωπος· λευκὸν, ζῶον, ἄψυχον. 27. Φανερὸν οὖν ἐκ τῶν εἰρημένων, ὅτι, ἐάν τε οὕτως ἔχωσιν οἱ ὅροι πρὸς ἀλλήλους, ὡς ἐλέχθη, γίνεται συλλογισμὸς ἐξ ἀνάγκης· ἄν τε ᾖ συλλογισμὸς, ἀνάγκη, τοὺς ὅρους οὕτως ἔχειν. 28. Δῆλον δὲ καὶ, ὅτι πάντες ἀτελεῖς εἰσιν οἱ ἐν τούτῳ τῷ σχήματι συλλογισμοί· πάντες γὰρ ἐπιτελειοῦνται προσλαμβανομένων τινῶν, ἃ ἢ ἐνυπάρχει τοῖς ὅροις ἐξ ἀνάγκης, ἢ τίθενται, ὡς ὑποθέσεις, οἷον, ὅταν διὰ τοῦ ἀδυνάτου δεικνύωμεν. Καὶ ὅτι οὐ γίνεται καταφατικὸς συλλογισμὸς διὰ τούτου τοῦ σχήματος· ἀλλὰ πάντες στερητικοὶ, καὶ οἱ καθόλου, καὶ οἱ κατὰ μέρος.

CAPUT VI. [VI.]

Ὅταν δὲ τῷ αὐτῷ τὸ μὲν παντὶ, τὸ δὲ μηδενὶ ὑπάρχῃ· ἢ ἄμφω παντὶ, ἢ μηδενί· τὸ μὲν σχῆμα τὸ τοιοῦτον καλῶ τρίτον. 2. Μέσον δ' ἐν αὐτῷ λέγω, καθ' οὗ ἄμφω κατηγοροῦμεν· ἄκρα δὲ τὰ κατηγορούμενα· μεῖζον δ' ἄκρον τὸ πορρώτερον τοῦ μέσου· ἔλαττον δὲ τὸ ἐγγύτερον. 3. Τίθεται δὲ τὸ μέσον ἔξω μὲν τῶν ἄκρων, ἔσχατον δὲ τῇ θέσει. 4. Τέλειος μὲν οὖν οὐ γίνεται συλλογισμὸς οὐδὲ ἐν τούτῳ τῷ σχήματι. 5. Δυνατὸς δ' ἔσται, καὶ καθόλου καὶ μὴ καθόλου τῶν ὅρων ὄντων πρὸς τὸ μέσον. 6. Καθόλου μὲν [ὄντων τῶν ὅρων], ὅταν καὶ τὸ Π καὶ τὸ Ρ παντὶ τῷ Σ ὑπάρχει, [ἔσται συλλογισμὸς,] ὅτι τινὶ τῷ Ρ τὸ Π ὑπάρξει ἐξ ἀνάγκης. Ἐπεὶ γὰρ ἀντιστρέφει τὸ κατηγορικὸν, ὑπάρξει τὸ Σ τινὶ τῷ Ρ. Ὥστ' ἐπεὶ τῷ μὲν Σ παντὶ τὸ Π, τῷ δὲ Ρ τινὶ τὸ Σ, ἀνάγκη, τὸ Π τινὶ τῷ Ρ ὑπάρχειν· γίνεται γὰρ συλλογισμὸς διὰ τοῦ πρώτου σχήματος. Ἔστι δὲ καὶ διὰ τοῦ ἀδυνάτου καὶ τοῦ ἐκθέσθαι ποιεῖν τὴν ἀπόδειξιν. Εἰ γὰρ ἄμφω παντὶ τῷ Σ ὑπάρχει, ἂν ληφθῇ τι τῶν Σ, οἷον τὸ Ν, τούτῳ καὶ τὸ Π καὶ τὸ Ρ ὑπάρξει· ὥστε τινὶ τῷ Ρ τὸ Π ὑπάρξει. 7. Κἂν τὸ μὲν Ρ παντὶ τῷ Σ, τὸ δὲ Π μηδενὶ ὑπάρχῃ, ἔσται συλλογισμὸς, ὅτι τὸ Π τινὶ τῷ Ρ οὐχ ὑπάρξει ἐξ ἀνάγκης. Ὁ γὰρ αὐτὸς τρόπος ἔσται τῆς ἀποδείξεως, ἀντιστραφείσης τῆς Ρ Σ προτάσεως. Δειχθείη δ' ἂν καὶ διὰ τοῦ ἀδυνάτου, καθάπερ ἐπὶ τῶν προτέρων. 8. Ἐὰν δὲ τὸ μὲν Ρ μηδενὶ, τὸ δὲ Π παντὶ ὑπάρχῃ τῷ Σ, οὐκ ἔσται συλλογισμός. Ὅροι τοῦ ὑπάρχειν, ζῶον, ἵππος, ἄνθρωπος· τοῦ μὴ ὑπάρχειν, ζῶον, ἄψυχον, ἄνθρωπος. 9. Οὐδ', ὅταν ἄμφω κατὰ μηδενὸς τοῦ Σ λέγηται, οὐκ ἔσται συλλογισμός. Ὅροι τοῦ ὑπάρχειν, ζῶον, ἵππος, ἄψυχον· τοῦ μὴ ὑπάρχειν, ἄνθρωπος, ἵππος, ἄψυχον· μέσον, ἄψυχον. 10. Φανερὸν οὖν, καὶ ἐν τούτῳ τῷ σχήματι πότε ἔσται, καὶ πότε οὐκ ἔσται συλλογισμὸς, καθόλου τῶν ὅρων ὄντων. Ὅταν μὲν γὰρ ἀμφότεροι οἱ ὅροι ὦσι κατηγορικοὶ, ἔσται συλλογισμὸς, ὅτι τινὶ ὑπάρχει τὸ ἄκρον τῷ ἄκρῳ. Ὅταν δὲ στερητικοὶ, οὐκ ἔσται. Ὅταν δ' ὁ μὲν ᾖ στερητικὸς, ὁ δὲ καταφατικός· ἐὰν μὲν ὁ μείζων γένηται στερητικὸς, ἅτερος δὲ καταφατικὸς, ἔσται συλλογισμὸς, ὅτι τινὶ οὐχ ὑπάρχει τὸ ἄκρον τῷ ἄκρῳ. Ἐὰν δ' ἀνάπαλιν, οὐκ ἔσται. 11. Ἐὰν δ' ὁ μὲν ᾖ καθόλου πρὸς τὸ μέσον, ὁ δ' ἐν μέρει, κατηγορικῶν μὲν ὄντων ἀμφοῖν, ἀνάγκη, γίνεσθαι συλλογισμὸν, ἂν ὁποτεροσοῦν ᾖ καθόλου τῶν ὅρων. 12. Εἰ γὰρ τὸ μὲν Ρ παντὶ τῷ Σ ὑπάρχει, τὸ δὲ Π τινὶ, ἀνάγκη τὸ Π τινὶ τῷ Ρ ὑπάρχειν. Ἐπεὶ γὰρ ἀντιστρέφει τὸ καταφατικὸν, ὑπάρξει τὸ Σ τινὶ τῷ Π. Ὥστ' ἐπεὶ τὸ μὲν Ρ παντὶ τῷ Σ, τὸ δὲ Σ τινὶ τῷ Π, καὶ τὸ Ρ τινὶ τῷ Π ὑπάρξει· ὥστε καὶ τὸ Π τινὶ τῷ Ρ. 13. Πάλιν, εἰ τὸ μὲν Ρ τινὶ τῷ Σ, τὸ δὲ Π παντὶ ὑπάρχει [τῷ Σ]· ἀνάγκη, τὸ Π τινὶ τῷ Ρ ὑπάρχειν· ὁ γὰρ αὐτὸς τρόπος τῆς ἀποδείξεως. 14. Ἔστι δ' ἀποδεῖξαι καὶ διὰ τοῦ ἀδυνάτου, καὶ τῇ ἐκθέσει, καθάπερ ἐπὶ τῶν προτέρων. 15. Ἐὰν δ' ὁ μὲν ᾖ κατηγορικος, ὁ δὲ στερητικὸς, καθόλου δὲ ὁ κατηγορικός· ὅταν μὲν ὁ ἐλάττων ᾖ κατηγορικὸς, ἔσται συλλογισμός. Εἰ γὰρ τὸ Ρ παντὶ τῷ Σ, τὸ δὲ Π τινὶ μὴ ὑπάρχει, ἀνάγκη, τὸ Π τινὶ τῷ Ρ μὴ ὑπάρχειν. Εἰ γὰρ παντὶ, καὶ τὸ Ρ παντὶ τῷ Σ, καὶ τὸ Π παντὶ τῷ Σ ὑπάρξει· ἀλλ' οὐχ ὑπῆρχε. Δείκνυται δὲ καὶ ἄνευ τῆς ἀπαγωγῆς, ἐὰν ληφθῇ τι τῶν Σ, ᾧ τὸ Π μὴ ὑπάρχει. 16. Ὅταν δ' ὁ μείζων ᾖ κατηγορικὸς, οὐκ ἔσται συλλογισμός· οἷον, εἰ τὸ μὲν Π παντὶ τῷ Σ, τὸ δὲ Ρ τινὶ τῷ Σ μὴ ὑπάρχει. Ὅροι τοῦ παντὶ ὑπάρχειν, ἔμψυχον, ἄνθρωπος, ζῶον. Τοῦ δὲ μηδενὶ, οὐκ ἔστι λαβεῖν ὅρους, εἴ τινι μὲν ὑπάρχει τῷ Σ τὸ Ρ, τινὶ δὲ μή· εἰ γὰρ παντὶ τὸ Π τῷ Σ ὑπάρχει, τὸ δὲ Ρ τινὶ τῷ Σ, καὶ τὸ Π τινὶ τῷ Ρ ὑπάρξει· ὑπέκειτο δὲ μηδενὶ ὑπάρχειν. Ἀλλ', ὥσπερ ἐν τοῖς πρότερον, ληπτέον· ἀδιορίστου γὰρ ὄντος τοῦ τινὶ μὴ ὑπάρχειν· καὶ τὸ μηδενὶ ὑπάρχον, ἀληθὲς εἰπεῖν, τινὶ μὴ ὑπάρχειν· μηδενὶ δὲ ὑπάρχοντος, οὐκ ἦν συλλογισμός. [Φανερὸν οὖν, ὅτι οὐκ ἔσται συλλογισμός.] 17. Ἐὰν δ' ὁ στερητικὸς ᾖ καθόλου τῶν ὅρων, [ὁ δ' ἐν μέρει κατηγορικός]· ὅταν μὲν ὁ μείζων ᾖ στερητικὸς, ὁ δὲ ἐλάττων κατηγορικὸς, ἔσται συλλογισμός. Εἰ γὰρ τὸ Π μηδενὶ τῷ Σ, τὸ δὲ Ρ τινὶ ὑπάρχει τῷ Σ· τὸ Π τινὶ τῷ Ρ οὐχ ὑπάρξει. Πάλιν γὰρ ἔσται τὸ πρῶτον σχῆμα, τῆς Ρ Σ προτάσεως ἀντιστραφείσης. 18. Ὅταν δὲ ὁ ἐλάττων ᾖ στερητικὸς, οὐκ ἔσται συλλογισμός. Ὅροι τοῦ ὑπάρχειν, ζῶον, ἄνθρωπος, ἄγριον· τοῦ μὴ ὑπάρχειν, ζῶον, ἐπιστήμη, ἄγριον. Μέσον δὲ ἀμφοῖν, τὸ ἄγριον. 19. Οὐδ', ὅταν ἀμφότεροι στερητικοὶ τεθῶσιν· ᾖ δ' ὁ μὲν καθόλου, ὁ δ' ἐν μέρει. Ὅροι [τοῦ μὴ ὑπάρχειν], ὅταν ὁ ἐλάττων ᾖ καθόλου πρὸς τὸ μέσον, ζῶον, ἐπιστήμη, ἄγριον· [τοῦ ὑπάρχειν, ζῶον, ἄνθρωπος, ἄγριον]. 20. Ὅταν δὲ ὁ μείζων ᾖ καθόλου, ὁ δὲ ἐλάττων ἐν μέρει· τοῦ μὲν μὴ ὑπάρχειν, κόραξ, χιὼν, λευκόν. Τοῦ δ' ὑπάρχειν οὐκ ἔστι λαβεῖν, εἰ τὸ Ρ τινὶ μὲν ὑπάρχει τῷ Σ, τινὶ δὲ μὴ ὑπάρχει. Εἰ γὰρ τὸ Π παντὶ τῷ Ρ, τὸ δὲ Ρ τινὶ τῷ Σ, καὶ τὸ Π τινὶ τῷ Σ ὑπάρξει· ὑπέκειτο δὲ μηδενί. Ἀλλ' ἐκ τοῦ ἀδιορίστου δεικτέον. 21. Οὐδ' ἂν ἑκάτερός τινι τῷ μέσῳ ὑπάρχῃ, ἢ μὴ ὑπάρχῃ· ἢ ὁ μὲν ὑπάρχει, ὁ δὲ μὴ ὑπάρχει· ἢ ὁ μὲν τινὶ, ὁ δὲ μὴ παντί· ἢ ἀδιορίστως, οὐκ ἔσται συλλογισμὸς οὐδαμῶς. Ὅροι δὲ κοινοὶ πάντων, ζῶον, ἄνθρωπος, λευκόν· ζῶον, ἄψυχον, λευκόν. 22. Φανερὸν οὖν, καὶ ἐν τούτῳ τῷ σχήματι πότε ἔσται, καὶ πότε οὐκ ἔσται συλλογισμός· καὶ ὅτι ἐχόντων τῶν ὅρων, ὡς ἐλέχθη, γίνεται συλλογισμὸς ἐξ ἀνάγκης· ἄν τ' ᾖ συλλογισμὸς, ἀνάγκη, τοὺς ὅρους οὕτως ἔχειν. 23. Φανερὸν δὲ καὶ, ὅτι πάντες ἀτελεῖς εἰσιν οἱ ἐν τούτῳ τῷ σχήματι συλλογισμοί· πάντες γὰρ τελειοῦνται προσλαμβανομένων τινῶν· καὶ ὅτι τὸ καθόλου συλλογίζεσθαι διὰ τούτου τοῦ σχήματος οὐκ ἔσται, οὔτε στερητικὸν, οὔτε καταφατικόν.

CAPUT VII. [VII.]

Δῆλον δὲ καὶ ὅτι ἐν ἅπασι τοῖς σχήμασιν, ὅταν

μὴ γίνηται συλλογισμὸς, κατηγορικῶν μὲν, ἢ στερητικῶν ἀμφοτέρων, καὶ ἐπὶ μέρει ὄντων τῶν ὅρων, οὐδὲν ὅλως γίνεται ἀναγκαῖον. 2. Κατηγορικοῦ δὲ καὶ στερητικοῦ, καθόλου ληφθέντος τοῦ στερητικοῦ, ἀεὶ γίνεται συλλογισμὸς τοῦ ἐλάττονος ἄκρου πρὸς τὸ μεῖζον. Οἷον, εἰ τὸ μὲν *Α* παντὶ τῷ *Β*, ἢ τινὶ, τὸ δὲ *Β* μηδενὶ τῷ *Γ*· ἀντιστρεφομένων γὰρ τῶν προτάσεων, ἀνάγκη, τὸ *Γ* τινὶ τῷ *Α* μὴ ὑπάρχειν. 3. Ὁμοίως δὲ κἀπὶ τῶν ἑτέρων σχημάτων· ἀεὶ γὰρ γίνεται διὰ τῆς ἀντιστροφῆς συλλογισμός. 4. Δῆλον δὲ καὶ, ὅτι τὸ ἀδιόριστον ἀντὶ τοῦ κατηγορικοῦ τοῦ ἐν μέρει τιθέμενον τὸν αὐτὸν ποιήσει συλλογισμὸν ἐν ἅπασι τοῖς σχήμασι. 5. Φανερὸν δὲ καὶ, ὅτι πάντες οἱ ἀτελεῖς συλλογισμοὶ τελειοῦνται διὰ τοῦ πρώτου σχήματος. Ἢ γὰρ δεικτικῶς, ἢ διὰ τοῦ ἀδυνάτου, περαίνονται πάντες· ἀμφοτέρως δὲ γίνεται τὸ πρῶτον σχῆμα. Καὶ δεικτικῶς μὲν τελειουμένων, ὅτι διὰ τῆς ἀντιστροφῆς ἐπεραίνοντο πάντες· ἡ δ' ἀντιστροφὴ τὸ πρῶτον ἐποίει σχῆμα. Διὰ δὲ τοῦ ἀδυνάτου δεικνυμένων· ὅτι, τεθέντος τοῦ ψευδοῦς, ὁ συλλογισμὸς γίνεται διὰ τοῦ πρώτου σχήματος· οἷον ἐν τῷ τελευταίῳ σχήματι, εἰ τὸ *Α* καὶ τὸ *Β* παντὶ τῷ *Γ* ὑπάρχει, ὅτι τὸ *Α* τινὶ τῷ *Β* ὑπάρχει. Εἰ γὰρ μηδενὶ τὸ *Α* τῷ *Β*, τὸ δὲ *Β* παντὶ τῷ *Γ*, οὐδενὶ τῷ *Γ* τὸ *Α*· ἀλλ' ἦν παντί. Ὁμοίως δὲ καὶ ἐπὶ τῶν ἄλλων. 6. Ἔστι δὲ καὶ ἀναγαγεῖν πάντας τοὺς συλλογισμοὺς εἰς τοὺς ἐν τῷ πρώτῳ σχήματι καθόλου συλλογισμούς. 7. Οἱ μὲν γὰρ ἐν τῷ δευτέρῳ, φανερὸν, ὅτι δι' ἐκείνων τελειοῦνται· πλὴν οὐχ ὁμοίως πάντες· ἀλλ' οἱ μὲν καθόλου, τοῦ στερητικοῦ ἀντιστραφέντος· τῶν δ' ἐν μέρει ἑκάτερος διὰ τῆς εἰς τὸ ἀδύνατον ἀπαγωγῆς. 8. Οἱ δ' ἐν τῷ πρώτῳ οἱ κατὰ μέρος ἐπιτελειοῦνται μὲν καὶ δι' ἑαυτῶν· ἔστι δὲ καὶ διὰ τοῦ δευτέρου σχήματος δεικνύναι εἰς ἀδύνατον ἀπάγοντας. Οἷον, εἰ τὸ *Α* παντὶ τῷ *Β*, τὸ δὲ *Β* τινὶ τῷ *Γ*, ὅτι τὸ *Α* τινὶ τῷ *Γ* [ὑπάρξει]. Εἰ γὰρ μηδενὶ, τῷ δὲ *Β* παντὶ, οὐδενὶ τῷ *Γ* τὸ *Β* ὑπάρξει· τοῦτο γὰρ ἴσμεν διὰ τοῦ δευτέρου σχήματος. Ὁμοίως δὲ καὶ ἐπὶ τοῦ στερητικοῦ ἔσται ἡ ἀπόδειξις. Εἰ γὰρ τὸ *Α* μηδενὶ τῷ *Β*, τὸ δὲ *Β* τινὶ τῷ *Γ* ὑπάρχει, τὸ *Α* τινὶ τῷ *Γ* οὐχ ὑπάρξει· εἰ γὰρ παντὶ, τῷ δὲ *Β* μηδενὶ, ὑπάρχει, οὐδενὶ τῷ *Γ* τὸ *Β* ὑπάρξει· τοῦτο δ' ἦν τὸ μέσον σχῆμα. Ὥστε, ἐπεὶ οἱ μὲν ἐν τῷ μέσῳ σχήματι συλλογισμοὶ πάντες ἀνάγονται εἰς τοὺς ἐν τῷ πρώτῳ καθόλου συλλογισμούς· οἱ δὲ κατὰ μέρος ἐν τῷ πρώτῳ, εἰς τοὺς ἐν τῷ μέσῳ· φανερὸν, ὅτι καὶ οἱ κατὰ μέρος ἀναχθήσονται εἰς τοὺς ἐν τῷ πρώτῳ σχήματι καθόλου συλλογισμούς. 9. Οἱ δ' ἐν τῷ τρίτῳ, καθόλου μὲν ὄντων τῶν ὅρων, εὐθὺς ἐπιτελειοῦνται δι' ἐκείνων τῶν συλλογισμῶν. 10. Ὅταν δ' ἐν μέρει ληφθῶσι, διὰ τῶν ἐν μέρει συλλογισμῶν τῶν ἐν τῷ πρώτῳ σχήματι· οὗτοι δὲ ἀνήχθησαν εἰς ἐκείνους· ὥστε καὶ οἱ ἐν τῷ τρίτῳ σχήματι οἱ κατὰ μέρος. 11. Φανερὸν οὖν, ὅτι πάντες ἀναχθήσονται εἰς τοὺς ἐν τῷ πρώτῳ σχήματι καθόλου συλλογισμούς. 12. Οἱ μὲν οὖν τῶν συλλογισμῶν ὑπάρχειν, ἢ μὴ ὑπάρχειν, δεικνύντες, εἴρηται, πῶς ἔχωσι, καὶ καθ' ἑαυτοὺς οἱ ἐκ τοῦ αὐτοῦ σχήματος, καὶ πρὸς ἄλλους οἱ ἐκ τῶν ἑτέρων, καὶ πρὸς ἀλλήλους.

CAPUT VIII. [VIII.]

Ἐπεὶ δ' ἕτερόν ἐστιν ὑπάρχειν τε, καὶ ἐξ ἀνάγκης ὑπάρχειν, καὶ ἐνδέχεσθαι ὑπάρχειν· (πολλὰ γὰρ ὑπάρχει μὲν, οὐ μέντοι ἐξ ἀνάγκης· τὰ δ' οὔτ' ἐξ ἀνάγκης, οὔθ' ὑπάρχει ὅλως, ἐνδέχεται δ' ὑπάρχειν·) δῆλον, ὅτι καὶ συλλογισμὸς ἑκάστου τούτων ἕτερος ἔσται, καὶ οὐχ ὁμοίως ἐχόντων τῶν ὅρων· ἀλλ' ὁ μὲν ἐξ ἀναγκαίων· ὁ δ' ἐξ ὑπαρχόντων· ὁ δ' ἐξ ἐνδεχομένων. 2. Ἐπὶ μὲν οὖν τῶν ἀναγκαίων σχεδὸν ὁμοίως ἔχει καὶ ἐπὶ τῶν ὑπαρχόντων· ὡσαύτως γὰρ τιθεμένων τῶν ὅρων ἔν τε τῷ ὑπάρχειν, καὶ ἐν τῷ ἐξ ἀνάγκης ὑπάρχειν, ἢ μὴ ὑπάρχειν, ἔσται τε καὶ οὐκ ἔσται συλλογισμός· πλὴν διοίσει τῷ προσκεῖσθαι τοῖς ὅροις τὸ ἐξ ἀνάγκης ὑπάρχειν, ἢ μὴ ὑπάρχειν. 3. Τό, τε γὰρ στερητικὸν ὡσαύτως ἀντιστρέφει· καὶ τὸ ἐν ὅλῳ εἶναι, καὶ τὸ κατὰ παντὸς, ὁμοίως ἀποδώσομεν. Ἐν μὲν οὖν τοῖς ἄλλοις τὸν αὐτὸν τρόπον δειχθήσεται διὰ τῆς ἀντιστροφῆς, ὅτι τὸ συμπέρασμα ἀναγκαῖον, ὥσπερ ἐπὶ τοῦ ὑπάρχειν. Ἐν δὲ τῷ μέσῳ σχήματι, ὅταν ᾖ τὸ καθόλ καταφατικὸν, τὸ δ' ἐν μέρει στερητικόν· καὶ πάλιν τῷ τρίτῳ, ὅταν τὸ μὲν καθόλου κατηγορικὸν, τὸ δ' μέρει στερητικὸν, οὐχ ὁμοίως ἔσται ἡ ἀπόδειξις· ἀλ ἀνάγκη, ἐκθεμένους, ᾧ τινι ἑκάτερον μὴ ὑπάρχει, κα τὰ τούτου ποιεῖν τὸν συλλογισμόν· ἔσται γὰρ ἀνα καῖος ἐπὶ τούτου. Εἰ δὲ καὶ κατὰ τοῦ ἐκτεθέντος ἐσ ἀναγκαῖος, καὶ κατ' ἐκείνου τινός· τὸ γὰρ ἐκτεθ ὅπερ ἐκεῖνό τι ἐστί· γίνεται δὲ τῶν συλλογισμῶν ἑκ τερος ἐν τῷ οἰκείῳ σχήματι.

CAPUT IX. [IX.]

Συμβαίνει δέ ποτε, καὶ τῆς ἑτέρας προτάσ ἀναγκαίας οὔσης, ἀναγκαῖον γίνεσθαι τὸν συλλο σμόν· πλὴν οὐχ ὁποτέρας ἔτυχεν, ἀλλὰ τῆς πρὸς μεῖζον ἄκρον. 2. Οἷον, εἰ τὸ μὲν *Α* τῷ *Β* ἐξ ἀνα κης εἴληπται ὑπάρχον, ἢ μὴ ὑπάρχον· τὸ δὲ *Β* *Γ* ὑπάρχον μόνον· οὕτως γὰρ εἰλημμένων τῶν π τάσεων, ἐξ ἀνάγκης τὸ *Α* τῷ *Γ* ὑπάρξει, ἢ οὐχ ὑπ ξει. Ἐπεὶ γὰρ παντὶ τῷ *Β* ἐξ ἀνάγκης ὑπάρχει, ἢ ὑπάρχει τὸ *Α*, τὸ δὲ *Γ* τὶ τῶν *Β* ἐστὶ, φανερὸν, ὅτι τὸ *Γ* ἐξ ἀνάγκης ἔσται θάτερον τούτων. 3. Εἰ μὲν *Α Β* μή ἐστιν ἀναγκαῖον, τὸ δὲ *Β Γ* ἀναγ οὐκ ἔσται τὸ συμπέρασμα ἀναγκαῖον. Εἰ γὰρ συμβήσεται, τὸ *Α* τινὶ τῷ *Β* ὑπάρχειν ἐξ ἀνάγ τε τοῦ πρώτου καὶ τοῦ τρίτου σχήματος. ψεῦδος· ἐνδέχεται γὰρ τοιοῦτον εἶναι τὸ *Β*, τὸ *Α* μηδενὶ ὑπάρχειν. Ἔτι δὲ καὶ ἐκ τῶν ὅρων φ ὅτι οὐκ ἔσται τὸ συμπέρασμα ἀναγκαῖον. Οἷον, μὲν *Α* εἴη κίνησις, τὸ δὲ *Β*, ζῶον· ἐφ' ᾧ δὲ τὸ *Γ*, θρωπος· ζῶον μὲν γὰρ ὁ ἄνθρωπος ἐξ ἀνάγκης κινεῖται δὲ τὸ ζῶον οὐκ ἐξ ἀνάγκης· οὐδ' ὁ ἄνθρω 4. Ὁμοίως δὲ καὶ εἰ στερητικὸν εἴη τὸ *Α Β*· ἡ γὰρ ἀπόδειξις. 5. Ἐπὶ δὲ τῶν ἐν μέρει συλλογισμῶ μὲν τὸ καθόλου ἐστὶν ἀναγκαῖον, καὶ τὸ συμπέρα ἔσται ἀναγκαῖον· εἰ δὲ τὸ κατὰ μέρος, οὐκ ἀναγκ οὔτε στερητικῆς, οὔτε κατηγορικῆς οὔσης τῆς καθό προτάσεως. 6. Ἔστω δὴ πρῶτον τὸ καθόλου ἀναγκ ον, καὶ τὸ μὲν *Α* παντὶ τῷ *Β* ὑπαρχέτω ἐξ ἀνάγκης, δὲ *Β* τινὶ τῷ *Γ* ὑπαρχέτω μόνον· ἀνάγκη δὴ, τὸ *Α* τῷ *Γ* ὑπάρχειν ἐξ ἀνάγκης· τὸ γὰρ *Γ* ὑπὸ τὸ *Β* τῷ δὲ *Β* παντὶ τὸ *Α* ὑπῆρχεν ἐξ ἀνάγκης. 7. Ὁμο δὲ καὶ, εἰ στερητικὸς εἴη ὁ συλλογισμός· ἡ γὰρ ἔσται ἀπόδειξις. 8. Εἰ δὲ τὸ κατὰ μέρος ἐστὶν ἀ καῖον, οὐκ ἔσται τὸ συμπέρασμα ἀναγκαῖον· γὰρ ἀδύνατον συμπίπτει, καθάπερ [οὐδ'] ἐν τοῖς θόλου συλλογισμοῖς. 9. Ὁμοίως δὲ καὶ ἐπὶ τῶν στ τικῶν. Ὅροι, κίνησις, ζῶον, λευκόν.

CAPUT X. [X.]

Ἐπὶ δὲ τοῦ δευτέρου σχήματος, εἰ μὲν ἡ στερ πρότασίς ἐστιν ἀναγκαία, καὶ τὸ συμπέρασμα ἀναγκαῖον· εἰ δ' ἡ κατηγορικὴ, οὐκ ἀναγκαῖον. Ἔστω γὰρ πρῶτον ἡ στερητικὴ ἀναγκαία, καὶ

τῷ μὲν Β μηδενὶ ἐνδεχέσθω, τῷ δὲ Γ ὑπαρχέτω μόνον· ἐπεὶ οὖν ἀντιστρέφει τὸ στερητικόν, οὐδὲ τὸ Β τῷ Α οὐδενὶ ἐνδέχεται· τὸ δὲ Α παντὶ τῷ Γ ὑπάρχει· ὥστ' οὐδενὶ τῷ Γ τὸ Β ἐνδέχεται· τὸ γὰρ Γ ὑπὸ τὸ Α ἐστίν. 3. Ὡσαύτως δὲ καί, εἰ πρὸς τῷ Γ τεθείη τὸ στερητικόν· εἰ γὰρ τὸ Α μηδενὶ τῷ Γ ἐνδέχεται, οὐδὲ τὸ Γ οὐδενὶ τῷ Α ἐγχωρεῖ· τὸ δὲ Α παντὶ τῷ Β ὑπάρχει· ὥστ' οὐδενὶ τῷ Β τὸ Γ ἐνδέχεται· γίνεται γὰρ τὸ πρῶτον σχῆμα πάλιν. Οὐκ ἄρα [οὐδὲ] τὸ Β τῷ Γ· ἀντιστρέφει γὰρ ὁμοίως. 4. Εἰ δ' ἡ κατηγορικὴ πρότασίς ἐστιν ἀναγκαία, οὐκ ἔσται τὸ συμπέρασμα ἀναγκαῖον. Ὑπαρχέτω γὰρ τὸ Α παντὶ τῷ Β ἐξ ἀνάγκης, τῷ δὲ Γ μηδενὶ ὑπαρχέτω μόνον. Ἀντιστραφέντος οὖν τοῦ στερητικοῦ, τὸ πρῶτον γίνεται σχῆμα. Δέδεικται δ' ἐν τῷ πρώτῳ, ὅτι, μὴ ἀναγκαίας οὔσης τῆς πρὸς τῷ μείζονι στερητικῆς, οὐδὲ τὸ συμπέρασμα ἔσται ἀναγκαῖον. Ὥστ' οὐδ' ἐπὶ τούτων ἔσται ἐξ ἀνάγκης. 5. Ἔτι δ', εἰ τὸ συμπέρασμά ἐστιν ἀναγκαῖον, συμβαίνει, τὸ Γ τινὶ τῷ Α μὴ ὑπάρχειν ἐξ ἀνάγκης. Εἰ γὰρ τὸ Β τῷ Γ μηδενὶ ὑπάρχει ἐξ ἀνάγκης, οὐδὲ τὸ Γ τῷ Β οὐδενὶ ὑπάρξει ἐξ ἀνάγκης. Τὸ δέ γε Β τινὶ τῷ Α ἀνάγκη ὑπάρχειν, εἴπερ καὶ τὸ Α παντὶ τῷ Β ἐξ ἀνάγκης ὑπῆρχεν. Ὥστε τὸ Γ ἀνάγκη τινὶ τῷ Α μὴ ὑπάρχειν. Ἀλλ' οὐδὲν κωλύει, τὸ Α τοιοῦτον ληφθῆναι, ᾧ παντὶ τὸ Γ ἐνδέχεται ὑπάρχειν. 6. Ἔτι, κἂν ὅρους ἐκθέμενον εἴη δεῖξαι, ὅτι οὐκ ἔστι τὸ συμπέρασμα ἀναγκαῖον ἁπλῶς, ἀλλά, τούτων ὄντων, ἀναγκαῖον. Οἷον, ἔστω τὸ Α, ζῷον· τὸ δὲ Β, ἄνθρωπος· τὸ δὲ Γ, λευκόν· καὶ αἱ προτάσεις ὁμοίως εἰλήφθωσαν. Ἐνδέχεται [γὰρ] τὸ ζῷον μηδενὶ λευκῷ ὑπάρχειν. Οὐχ ὑπάρξει δὴ οὐδ' ὁ ἄνθρωπος οὐδενὶ λευκῷ, ἀλλ' οὐκ ἐξ ἀνάγκης· ἐνδέχεται γὰρ ἄνθρωπον γενέσθαι λευκόν, οὐ μέν τοι, ἕως τὸ ζῷον μηδενὶ λευκῷ ὑπάρχῃ. Ὥστε, τούτων μὲν ὄντων, ἀναγκαῖον ἔσται τὸ συμπέρασμα, ἁπλῶς δ', οὐκ ἀναγκαῖον. 7. Ὁμοίως δ' ἕξει καὶ ἐπὶ τῶν ἐν μέρει συλλογισμῶν. Ὅταν μὲν γὰρ ἡ στερητικὴ πρότασις καθόλου τε ᾖ, καὶ ἀναγκαία· καὶ τὸ συμπέρασμα ἔσται ἀναγκαῖον. Ὅταν δὲ ἡ κατηγορικὴ καθόλου ᾖ, καὶ ἀναγκαία, ἡ δὲ στερητικὴ κατὰ μέρος, [καὶ ἀναγκαία]· οὐκ ἔσται τὸ συμπέρασμα ἀναγκαῖον. 8. Ἔστω δὴ πρῶτον ἡ στερητικὴ καθόλου τε καὶ ἀναγκαία, καὶ τὸ Α τῷ μὲν Β οὐδενὶ ἐνδεχέσθω ὑπάρχειν, τῷ δὲ Γ τινὶ ὑπαρχέτω· ἐπεὶ οὖν ἀντιστρέφει τὸ στερητικόν, οὐδὲ τὸ Β τῷ Α οὐδενὶ ἐνδέχοιτ' ἂν ὑπάρχειν· τὸ δὲ Α τινὶ τῷ Γ ὑπάρχει· ὥστ' ἐξ ἀνάγκης τινὶ τῷ Γ οὐχ ὑπάρχει τὸ Β. 9. Πάλιν, ἔστω ἡ κατηγορικὴ καθόλου τε καὶ ἀναγκαία, καὶ κείσθω πρὸς τῷ Β τὸ κατηγορικόν· εἰ δὴ τὸ Α παντὶ τῷ Β ἐξ ἀνάγκης ὑπάρχει, τῷ δὲ Γ τινὶ μὴ ὑπάρχει· ὅτι οὐχ ὑπάρξει τὸ Β τινὶ τῷ Γ, φανερόν· ἀλλ' οὐκ ἐξ ἀνάγκης· οἱ γὰρ αὐτοὶ ὅροι ἔσονται πρὸς τὴν ἀπόδειξιν, οἵπερ ἐπὶ τῶν καθόλου συλλογισμῶν. 10. Ἀλλ' οὐδ', εἰ τὸ στερητικὸν ἀναγκαῖόν ἐστιν ἐν μέρει ληφθέν, [οὐκ] ἔσται τὸ συμπέρασμα ἀναγκαῖον. Διὰ γὰρ τῶν αὐτῶν ὅρων ἡ ἀπόδειξις.

CAPUT XI. [XI.]

Ἐν δὲ τῷ τελευταίῳ σχήματι, καθόλου μὲν ὄντων τῶν ὅρων πρὸς τὸ μέσον, καὶ κατηγορικῶν ἀμφοτέρων τῶν προτάσεων, ἐὰν ὁποτεροσοῦν ᾖ ἀναγκαῖος, καὶ τὸ συμπέρασμα ἔσται ἀναγκαῖον· ἐὰν δὲ τὸ μὲν ᾖ στερητικόν, τὸ δὲ κατηγορικόν· ὅταν μὲν τὸ στερητικὸν ἀναγκαῖον ᾖ, καὶ τὸ συμπέρασμα ἔσται ἀναγκαῖον· ὅταν δὲ τὸ κατηγορικόν, οὐκ ἔσται ἀναγκαῖον. 2. Ἔστωσαν γὰρ ἀμφότεραι κατηγορικαὶ πρῶτον αἱ προτάσεις, καὶ τὸ Α καὶ τὸ Β παντὶ τῷ Γ ὑπαρχέτω, ἀναγκαῖον δ' ἔστω τὸ Α Γ· ἐπεὶ οὖν τὸ Β παντὶ τῷ Γ ὑπάρχει, καὶ τὸ Γ τινὶ τῷ Β ὑπάρξει, διὰ τὸ ἀντιστρέφειν τὸ καθόλου τῷ κατὰ μέρος. Ὥστ' εἰ παντὶ τῷ Γ τὸ Α ἐξ ἀνάγκης ὑπάρχει, καὶ τὸ Γ τῷ Β τινί, καὶ τὸ Α τῷ Β τινὶ ἀναγκαῖον ὑπάρχειν· τὸ γὰρ Β ὑπὸ τὸ Γ ἔστι. Γίνεται οὖν τὸ πρῶτον σχῆμα [πάλιν]. 3. Ὁμοίως δὲ δειχθήσεται, καὶ εἰ τὸ Β Γ ἐστὶν ἀναγκαῖον· ἀντιστρέφει γὰρ τὸ Γ τῷ Α τινί· ὥστ' εἰ παντὶ τῷ Γ τὸ Β ἐξ ἀνάγκης ὑπάρχει, [τὸ δὲ Γ τῷ Α τινί], καὶ τῷ Α τινὶ τὸ Β ὑπάρξει ἐξ ἀνάγκης. 4. Πάλιν ἔστω τὸ μὲν Α Γ στερητικόν· τὸ δὲ Β Γ καταφατικόν· ἀναγκαῖον δὲ τὸ στερητικόν· ἐπεὶ οὖν ἀντιστρέφει [τὸ καταφατικόν, ἔσται] τινὶ τῷ Β τὸ Γ, τὸ δὲ Α οὐδενὶ τῷ Γ ἐξ ἀνάγκης, οὐδὲ τῷ Β τινὶ ὑπάρξει ἐξ ἀνάγκης τὸ Α· τὸ γὰρ Β ὑπὸ τὸ Γ ἐστίν. 5. Εἰ δὲ τὸ κατηγορικὸν ἀναγκαῖον, οὐκ ἔσται τὸ συμπέρασμα ἀναγκαῖον. Ἔστω γὰρ τὸ Β Γ κατηγορικὸν καὶ ἀναγκαῖον· τὸ δὲ Α Γ στερητικόν, καὶ μὴ ἀναγκαῖον· ἐπεὶ οὖν ἀντιστρέφει τὸ καταφατικόν, ὑπάρξει καὶ τὸ Γ τινὶ τῷ Β ἐξ ἀνάγκης. Ὥστ' εἰ τὸ μὲν Α μηδενὶ τῷ Γ, τὸ δὲ Γ τινὶ τῷ Β [ὑπάρχει], καὶ τὸ Α τινὶ τῷ Β οὐχ ὑπάρξει· ἀλλ' οὐκ ἐξ ἀνάγκης· δέδεικται γὰρ ἐν τῷ πρώτῳ σχήματι, ὅτι, τῆς στερητικῆς προτάσεως μὴ ἀναγκαίας οὔσης, οὐδὲ τὸ συμπέρασμα ἔσται ἀναγκαῖον. 6. Ἔτι δὲ καὶ διὰ τῶν ὅρων ἂν εἴη φανερόν. Ἔστω τὸ μὲν Α, ἀγαθόν· τὸ δὲ Β, ζῷον· τὸ δὲ Γ, ἵππος· τὸ μὲν οὖν ἀγαθὸν ἐνδέχεται μηδενὶ ἵππῳ ὑπάρχειν· τὸ δὲ ζῷον ἀνάγκη παντὶ ὑπάρχειν· ἀλλ' οὐκ ἀνάγκη, ζῷόν τι μὴ εἶναι ἀγαθόν, εἴπερ ἐνδέχεται πᾶν εἶναι ἀγαθόν. Ἢ εἰ μὴ τοῦτο δυνατόν, ἀλλὰ τὸ ἐγρηγορέναι, ἢ τὸ καθεύδειν, ὅρον θετέον· ἅπαν γὰρ ζῷον δεκτικὸν τούτων. 7. Εἰ μὲν οὖν οἱ ὅροι καθόλου πρὸς τὸ μέσον εἰσίν, εἴρηται, πότε ἔσται τὸ συμπέρασμα ἀναγκαῖον. 8. Εἰ δ' ὁ μὲν καθόλου· ὁ δ' ἐν μέρει, κατηγορικῶν μὲν ὄντων ἀμφοτέρων, ὅταν τὸ καθόλου γένηται ἀναγκαῖον, καὶ τὸ συμπέρασμα ἔσται ἀναγκαῖον. Ἀπόδειξις δ' ἡ αὐτή, ἣ καὶ πρότερον· ἀντιστρέφει γὰρ καὶ τὸ ἐν μέρει κατηγορικόν. Εἰ οὖν ἀνάγκη, τὸ Β παντὶ τῷ Γ ὑπάρχειν, τὸ δὲ Α ὑπὸ τὸ Γ ἐστίν, ἀνάγκη, τὸ Β τινὶ τῷ Α ὑπάρχειν· εἰ δὲ τὸ Β τῷ Α τινί, καὶ τὸ Α τῷ Β τινὶ ὑπάρχειν ἀναγκαῖον· ἀντιστρέφει γάρ. 9. Ὁμοίως δὲ καὶ εἰ το Α Γ εἴη ἀναγκαῖον, καθόλου ὄν· τὸ γὰρ Β ὑπὸ τὸ Γ ἐστίν. 10. Εἰ δὲ τὸ ἐν μέρει ἐστὶν ἀναγκαῖον, οὐκ ἔσται [τὸ] συμπέρασμα ἀναγκαῖον. Ἔστω γὰρ τὸ Β Γ ἐν μέρει τε καὶ ἀναγκαῖον, τὸ δὲ Α παντὶ τῷ Γ ὑπαρχέτω, μὴ μέν τοι ἐξ ἀνάγκης· ἀντιστραφέντος οὖν τοῦ Β Γ, τὸ πρῶτον γίνεται σχῆμα· καὶ ἡ μὲν καθόλου πρότασις οὐκ ἀναγκαία· ἡ δ' ἐν μέρει ἀναγκαία. Ὅτε δ' οὕτως ἔχοιεν αἱ προτάσεις, οὐκ ἦν τὸ συμπέρασμα ἀναγκαῖον· ὥστ' οὐδ' ἐπὶ τούτων. 11. Ἔτι δὲ καὶ ἐκ τῶν ὅρων φανερόν. Ἔστω γὰρ τὸ μὲν Α, ἐγρήγορσις· τὸ δὲ Β, δίπουν· ἐφ' ᾧ δὲ τὸ Γ, ζῷον· τὸ μὲν οὖν Β τινὶ τῷ Γ ἀνάγκη ὑπάρχειν, τὸ δὲ Α παντὶ τῷ Γ ἐνδέχεται [ὑπάρχειν], καὶ τὸ Α τῷ Β οὐκ ἀναγκαῖον· οὐ γὰρ ἀνάγκη, δίπουν τι καθεύδειν, ἢ ἐγρηγορέναι. 12. Ὁμοίως δὲ καὶ διὰ τῶν αὐτῶν ὅρων δειχθήσεται, καὶ εἰ τὸ Α Γ εἴη ἐν μέρει τε καὶ ἀναγκαῖον. 13. Εἰ δ' ὁ μὲν κατηγορικός· ὁ δὲ στερητικὸς τῶν ὅρων· ὅταν μὲν ᾖ τὸ καθόλου στερητικόν τε καὶ ἀναγκαῖον, καὶ τὸ συμπέρασμα ἔσται ἀναγκαῖον. Εἰ γὰρ τὸ Α τῷ Γ μηδενὶ ἐνδέχεται, τὸ

δὲ Β τινὶ τῷ Γ ὑπάρχει, τὸ Α τινὶ τῷ Β ἀνάγκη μὴ ὑπάρχειν. 14. Ὅταν δὲ τὸ καταφατικὸν ἀναγκαῖον τεθῇ, ἢ καθόλου ὂν, ἢ ἐν μέρει· ἢ τὸ στερητικὸν κατὰ μέρος· οὐκ ἔσται τὸ συμπέρασμα ἀναγκαῖον. Τὰ μὲν γὰρ ἄλλα τὰ αὐτὰ, ἃ καὶ ἐπὶ τῶν προτέρων ἐροῦμεν· ὅροι δ', ὅταν μὲν ᾖ τὸ καθόλου κατηγορικὸν ἀναγκαῖον, ἐγρήγορσις, ζῶον, ἄνθρωπος· μέσον, ἄνθρωπος. Ὅταν δ' ἐν μέρει τὸ κατηγορικὸν ἀναγκαῖον, ἐγρήγορσις, ζῶον, λευκόν· ζῶον μὲν γὰρ ἀνάγκη τινὶ λευκῷ ὑπάρχειν· ἐγρήγορσις δ' ἐνδέχεται μηδενί· καὶ οὐκ ἀνάγκη, τινὶ ζώῳ μὴ ὑπάρχειν ἐγρήγορσιν. Ὅταν δὲ τὸ στερητικὸν ἐν μέρει ὂν ἀναγκαῖον ᾖ, δίπουν, κίνησις, ζῶον· μέσον, ζῶον. [XII.] 15. Φανερὸν οὖν, ὅτι τοῦ μὲν ὑπάρχειν οὐκ ἔστι συλλογισμὸς, ἐὰν μὴ ἀμφότεραι ὦσιν αἱ προτάσεις ἐν τῷ ὑπάρχειν· τοῦ δ' ἀναγκαίου ἐστὶ, καὶ τῆς ἑτέρας μόνον ἀναγκαίας οὔσης. 16. Ἐν ἀμφοτέροις δὲ, καὶ καταφατικῶν καὶ στερητικῶν ὄντων τῶν συλλογισμῶν, ἀνάγκη, τὴν ἑτέραν πρότασιν ὁμοίαν εἶναι τῷ συμπεράσματι. Λέγω δὲ τὸ ὁμοίαν· εἰ μὲν ὑπάρχον, ὑπάρχουσαν· εἰ δ' ἀναγκαῖον, ἀναγκαίαν. Ὥστε καὶ τοῦτο δῆλον, ὅτι οὐκ ἔσται τὸ συμπέρασμα οὔτ' ἀναγκαῖον, οὔτ' ὑπάρχον εἶναι, μὴ ληφθείσης ἀναγκαίας, ἢ ὑπαρχούσης προτάσεως. 17. Περὶ μὲν οὖν τοῦ ἀναγκαίου, πῶς γίνεται, καὶ τίνα διαφορὰν ἔχει πρὸς τὸ ὑπάρχον, εἴρηται σχεδὸν ἱκανῶς.

CAPUT XII. [XIII.]

Περὶ δὲ τοῦ ἐνδεχομένου μετὰ ταῦτα λέγωμεν, πότε, καὶ πῶς, καὶ διὰ τίνων ἔσται συλλογισμός. 2. Λέγω δ' ἐνδέχεσθαι, καὶ τὸ ἐνδεχόμενον, οὗ μὴ ὄντος ἀναγκαίου, τεθέντος δ' ὑπάρχειν, οὐδὲν ἔσται διὰ τοῦτ' ἀδύνατον· τὸ γὰρ ἀναγκαῖον ὁμωνύμως ἐνδέχεσθαι λέγομεν. 3. Ὅτι δὲ τοῦτ' ἐστὶ τὸ ἐνδεχόμενον, φανερὸν ἔκ τε τῶν ἀποφάσεων, καὶ τῶν καταφάσεων τῶν ἀντικειμένων. Τὸ γὰρ οὐκ ἐνδέχεται ὑπάρχειν, καὶ ἀδύνατον ὑπάρχειν, καὶ ἀνάγκη μὴ ὑπάρχειν, ἤτοι ταὐτά ἐστιν, ἢ ἀκολουθεῖ ἀλλήλοις· ὥστε καὶ τὰ ἀντικείμενα τούτοις, τὸ ἐνδέχεται ὑπάρχειν, καὶ οὐκ ἀδύνατον ὑπάρχειν, καὶ οὐκ ἀνάγκη μὴ ὑπάρχειν, ἢ ταὐτὰ ἔσται, ἢ ἀκολουθοῦντα ἀλλήλοις· κατὰ παντὸς γὰρ ἡ κατάφασις ἢ ἡ ἀπόφασίς ἐστιν. Ἔσται ἄρα τὸ ἐνδεχόμενον οὐκ ἀναγκαῖον· καὶ τὸ μὴ ἀναγκαῖον ἐνδεχόμενον. 4. Συμβαίνει δὲ πάσας τὰς κατὰ τὸ ἐνδέχεσθαι προτάσεις ἀντιστρέφειν ἀλλήλαις. Λέγω δὲ οὐ τὰς καταφατικὰς ταῖς ἀποφατικαῖς, ἀλλ' ὅσαι καταφατικὸν ἔχουσι τὸ σχῆμα, κατὰ τὴν ἀντίθεσιν· οἷον τὸ ἐνδέχεσθαι ὑπάρχειν τῷ ἐνδέχεσθαι μὴ ὑπάρχειν· καὶ τὸ παντὶ ἐνδέχεσθαι τῷ ἐνδέχεσθαι μηδενὶ, ἢ μὴ παντί· καὶ τὸ τινὶ τῷ μή τινι· τὸν αὐτὸν δὲ τρόπον καὶ ἐπὶ τῶν ἄλλων. Ἐπεὶ γὰρ τὸ ἐνδεχόμενον οὐκ ἔστιν ἀναγκαῖον· τὸ δὲ μὴ ἀναγκαῖον ἐγχωρεῖ μὴ ὑπάρχειν· φανερὸν, ὅτι, εἰ ἐνδέχεται τὸ Α τῷ Β ὑπάρχειν, ἐνδέχεται καὶ μὴ ὑπάρχειν· καὶ εἰ παντὶ ἐνδέχεται ὑπάρχειν, καὶ παντὶ ἐνδέχεται μὴ ὑπάρχειν. Ὁμοίως δὲ καὶ ἐπὶ τῶν ἐν μέρει καταφάσεων· ἡ γὰρ αὐτὴ ἀπόδειξις. Εἰσὶ δ' αἱ τοιαῦται προτάσεις κατηγορικαὶ, καὶ οὐ στερητικαί· τὸ γὰρ ἐνδέχεσθαι τῷ εἶναι ὁμοίως τάττεται, καθάπερ ἐλέχθη πρότερον. 5. Διωρισμένων δὲ τούτων, πάλιν λέγωμεν, ὅτι τὸ ἐνδέχεσθαι κατὰ δύο λέγεται τρόπους· ἕνα μὲν τὸ ὡς ἐπὶ τὸ πολὺ γίνεσθαι, καὶ διαλείπειν τὸ ἀναγκαῖον· (οἷον τὸ πολιοῦσθαι ἄνθρωπον, ἢ αὐξάνεσθαι, ἢ φθίνειν, ἢ ὅλως τὸ πεφυκὸς ὑπάρχειν· τοῦτο γὰρ οὐ

συνεχὲς μὲν ἔχει τὸ ἀναγκαῖον, διὰ τὸ μὴ ἀεὶ εἶναι τὸν
ἄνθρωπον· ὄντος μέντοι ἀνθρώπου, ἢ ἐξ ἀνάγκης,
ἢ ὡς ἐπὶ τὸ πολὺ ἐστιν·) ἄλλον δὲ τρόπον τὸ ἀόριστον,
ὃ καὶ οὕτως καὶ μὴ οὕτως δυνατόν· οἷον τὸ βαδίζειν
ζῶον, ἢ τὸ βαδίζοντος γενέσθαι σεισμὸν, ἢ ὅλως τ
ἀπὸ τύχης γινόμενον. Οὐδὲν γὰρ μᾶλλον οὕτως πέ-
φυκεν, ἢ ἐναντίως. 6. Ἀντιστρέφει μὲν οὖν κα
τὰς ἀντικειμένας προτάσεις ἑκάτερον τῶν ἐνδεχομέν
οὐ μὴν τὸν αὐτόν γε τρόπον, ἀλλὰ τὸ μὲν πεφυ
εἶναι τῷ μὴ ἐξ ἀνάγκης ὑπάρχειν· οὕτω γὰρ ἐνδέ
ται μὴ πολιοῦσθαι ἄνθρωπον· τὸ δ' ἀόριστον τῷ μ
δὲν μᾶλλον οὕτως, ἢ ἐκείνως. 7. Ἐπιστήμη δὲ
συλλογισμὸς ἀποδεικτικὸς τῶν μὲν ἀορίστων οὐκ ἔ
διὰ τὸ ἄτακτον εἶναι τὸ μέσον· τῶν δὲ πεφυκό
ἔστι. Καὶ σχεδὸν οἱ λόγοι καὶ αἱ σκέψεις γίνο
περὶ τῶν οὕτως ἐνδεχομένων. Ἐκείνως δ' ἐγχ
μὲν γενέσθαι συλλογισμὸν, οὐ μὴν εἴωθέ γε ζη
σθαι. 8. Ταῦτα μὲν οὖν διορισθήσεται μᾶλλο
τοῖς ἑπομένοις. Νῦν δὲ λέγωμεν, πότε, καὶ πῶς
τίς ἔσται συλλογισμὸς ἐκ τῶν ἐνδεχομένων προτά
9. Ἐπεὶ δὲ τὸ ἐνδέχεσθαι τόδε τῷδε ὑπάρχειν
ἔστιν ἐκλαβεῖν· (ἢ γὰρ, ᾧ ὑπάρχει τόδε, ἢ, ᾧ
χεται αὐτὸ ὑπάρχειν· τὸ γὰρ, καθ' οὗ τὸ Β,
ἐνδέχεσθαι, τούτων σημαίνει θάτερον, ἢ, καθ'
γεται τὸ Β, ἢ, καθ' οὗ ἐνδέχεται λέγεσθαι· τὸ δ
οὗ τὸ Β, τὸ Α ἐνδέχεσθαι, ἢ, παντὶ τῷ Β τὸ Α
χωρεῖν, οὐδὲν διαφέρει. Φανερὸν οὖν, ὅτι διχ
λέγοιτο τὸ Α τῷ Β παντὶ ἐνδέχεσθαι ὑπάρχειν·
τον οὖν εἴπωμεν, εἰ, καθ' οὗ τὸ Γ, τὸ Β ἐν
καὶ καθ' οὗ τὸ Β, τὸ Α, τίς ἔσται καὶ ποῖος
γισμός. Οὕτω γὰρ αἱ προτάσεις ἀμφότερα
βάνονται κατὰ τὸ ἐνδέχεσθαι. Ὅταν δὲ, καθ'
Β ὑπάρχει, τὸ Α ἐνδέχηται· ἡ μὲν ὑπάρχουσ
ἐνδεχομένη ἐστίν. Ὥστ' ἀπὸ τῶν ὁμοιοσχημ
κτέον, καθάπερ καὶ ἐν τοῖς ἄλλοις.

CAPUT XIII. [XIV.]

Ὅταν οὖν τὸ Α παντὶ τῷ Β ἐνδέχεται,
παντὶ τῷ Γ, συλλογισμὸς ἔσται τέλειος, ὅτι τὸ
τὶ τῷ Γ ἐνδέχεται ὑπάρχειν. Τοῦτο δὲ φα
τοῦ ὁρισμοῦ· τὸ γὰρ ἐνδέχεσθαι παντὶ ὑπάρ
τως ἐλέγομεν. 2. Ὁμοίως δὲ καὶ, εἰ τὸ μὲν Α
ται μηδενὶ τῷ Β, τὸ δὲ Β παντὶ τῷ Γ, ὅτι τὸ
χεται μηδενὶ τῷ Γ. Τὸ γὰρ, καθ' οὗ τὸ Β
τὸ Α μὴ ἐνδέχεσθαι, τοῦτο ἦν τὸ μηδὲν ἀ
τῶν ὑπὸ τὸ Β ἐνδεχομένων. 3. Ὅταν δὲ τὸ
τῷ Β ἐνδέχηται, τὸ δὲ Β ἐνδέχηται μηδενὶ τῷ
μὲν τῶν εἰλημμένων προτάσεων οὐδεὶς γίνετ
γισμός· ἀντιστραφείσης δὲ τῆς Β Γ κατὰ τ
σθαι, γίνεται ὁ αὐτὸς, ὥσπερ καὶ πρότερον
ἐνδέχεται τὸ Β μηδενὶ τῷ Γ ὑπάρχειν, ἐνδέ
παντὶ ὑπάρχειν· τοῦτο γὰρ εἴρηται πρότε
εἰ τὸ μὲν Β παντὶ τῷ Γ, τὸ δὲ Α παντὶ τῷ
ὁ αὐτὸς γίνεται συλλογισμός. 4. Ὁμοίως
πρὸς ἀμφοτέρας τὰς προτάσεις ἡ ἀπόφα
μετὰ τοῦ ἐνδέχεσθαι. Λέγω δὲ, οἷον, εἰ τὸ
δέχεται μηδενὶ τῷ Β, καὶ τὸ Β μηδενὶ τῷ
μὲν οὖν τῶν εἰλημμένων προτάσεων οὐδεὶς γ
λογισμός· ἀντιστρεφομένων δὲ, πάλιν ὁ αὐ
ὥσπερ καὶ πρότερον. 5. Φανερὸν οὖν, ὅτι
φάσεως τιθεμένης πρὸς τὸ ἔλαττον ἄκρον
ἀμφοτέρας τὰς προτάσεις, ἢ οὐ γίνεται συ
ἢ γίνεται μὲν, ἀλλ' οὐ τέλειος· ἐκ γὰρ τῆς
φῆς περαίνεται τὸ ἀναγκαῖον. 6. Ἐὰν δὲ

θόλου τῶν προτάσεων, ἡ δ᾽ ἐν μέρει ληφθῇ, πρὸς μὲν τὸ μεῖζον ἄκρον κειμένης τῆς καθόλου, συλλογισμὸς ἔσται τέλειος. 7. Εἰ γὰρ τὸ Α παντὶ τῷ Β ἐνδέχεται, τὸ δὲ Β τινὶ τῷ Γ, τὸ Α τινὶ τῷ Γ ἐνδέχεται· τοῦτο δὲ φανερὸν ἐκ τοῦ ὁρισμοῦ τοῦ [παντὶ] ἐνδέχεσθαι. 8. Πάλιν, εἰ τὸ Α ἐνδέχεται μηδενὶ τῷ Β, τὸ δὲ Β τινὶ τῷ Γ ἐνδέχεται ὑπάρχειν, ἀνάγκη, τὸ Α ἐνδέχεσθαί τινι τῷ Γ μὴ ὑπάρχειν· ἀπόδειξις δ᾽ ἡ αὐτή. 9. Ἐὰν δὲ στερητικὴ ληφθῇ ἡ ἐν μέρει πρότα[σ]ις, ἡ δὲ καθόλου καταφατική, τῇ δὲ θέσει ὁμοίως [ἔ]χωσιν· οἷον, τὸ μὲν Α παντὶ τῷ Β ἐνδέχηται, τὸ δὲ Β [τ]ινὶ τῷ Γ ἐνδέχηται μὴ ὑπάρχειν· διὰ μὲν τῶν εἰλημ[μ]ένων προτάσεων οὐ γίνεται [φανερὸς] συλλογισμός· [ἀ]ντιστραφείσης δὲ τῆς ἐν μέρει, καὶ τιθέντος τοῦ Β [τ]ινὶ τῷ Γ ἐνδέχεσθαι ὑπάρχειν, τὸ αὐτὸ ἔσται συμ[π]έρασμα, ὃ καὶ πρότερον, καθάπερ ἐν τοῖς ἐξ ἀρχῆς. [1]0. Ἐὰν δὲ ἡ πρὸς τὸ μεῖζον ἄκρον ἐν μέρει ληφθῇ· [ἡ] δὲ πρὸς τὸ ἔλαττον καθόλου· ἐάν τε ἀμφότεραι [κ]αταφατικαὶ τεθῶσιν, ἐάν τε στερητικαί, ἐάν τε μὴ [ὁμ]οιοσχήμονες· ἐάν τε ἀμφότεραι ἀδιόριστοι, ἢ κα[τὰ] μέρος· οὐδαμῶς ἔσται συλλογισμός· οὐδὲν γὰρ [κω]λύει τὸ Β ὑπερτείνειν τοῦ Α, καὶ μὴ κατηγορεῖσθαι [ἐπ᾽] ἴσων· ᾧ δὲ ὑπερτείνει τὸ Β τοῦ Α, εἰλήφθω τὸ Γ. [το]ύτῳ γὰρ οὔτε παντὶ, οὔτε μηδενὶ, οὔτε μή τινι ἐν[δέχ]εται τὸ Α ὑπάρχειν· εἴπερ ἀντιστρέφουσιν αἱ κα[τὰ] τὸ ἐνδέχεσθαι προτάσεις· καὶ τὸ Β πλείοσιν ἐνδέ[χετ]αι, ἢ τὸ Α, ὑπάρχειν. Ἔτι δὲ καὶ ἐκ τῶν ὅρων [φα]νερόν· οὕτω γὰρ ἐχουσῶν τῶν προτάσεων, τὸ πρῶ[τον] τῷ ἐσχάτῳ καὶ οὐδενὶ ἐνδέχεται, καὶ παντὶ ὑπάρ[χει]ν ἀναγκαῖον. Ὅροι δὲ κοινοὶ πάντων τοῦ μὲν [ὑπ]άρχειν ἐξ ἀνάγκης, ζῶον, λευκὸν, ἄνθρωπος· τοῦ [δὲ] μὴ ἐνδέχεσθαι, ζῶον, λευκὸν, ἱμάτιον. Φανερὸν [οὖ]ν, ὅτι, τοῦτον τὸν τρόπον ἐχόντων τῶν ὅρων, οὐ[δεὶ]ς γίνεται συλλογισμός. Ἢ γὰρ τοῦ ὑπάρχειν, ἢ [τοῦ] ἐξ ἀνάγκης, ἢ τοῦ ἐνδέχεσθαι, πᾶς ἐστι συλλογι[σμ]ός. Τοῦ μὲν οὖν ὑπάρχειν, καὶ τοῦ ἀναγκαίου, [φα]νερὸν, ὅτι οὐκ ἔστιν· ὁ μὲν γὰρ καταφατικὸς ἀναι[ρεῖτ]αι τῷ στερητικῷ· ὁ δὲ στερητικὸς τῷ καταφατι[κῷ]· λείπεται δὴ, τοῦ ἐνδέχεσθαι εἶναι· τοῦτο δὲ ἀδύ[νατ]ον· δέδεικται γάρ, ὅτι, οὕτως ἐχόντων τῶν ὅρων, [καὶ] παντὶ τῷ ἐσχάτῳ τὸ πρῶτον, ἀνάγκη, καὶ οὐδενὶ [ἐνδέχ]εσθαι ὑπάρχειν. Ὥστ᾽ οὐκ ἂν εἴη τοῦ ἐνδέχε[σθαι] συλλογισμός. Τὸ γὰρ ἀναγκαῖον οὐκ ἦν ἐνδε[χόμ]ενον. 11. Φανερὸν οὖν, ὅτι, καθόλου τῶν ὅρων [ὄν]των ἐν ταῖς ἐνδεχομέναις προτάσεσιν, ἀεὶ γίνεται [συ]λλογισμὸς ἐν τῷ πρώτῳ σχήματι, καὶ κατηγορικῶν, [καὶ] στερητικῶν ὄντων· πλὴν κατηγορικῶν μὲν ὄντων, [τελε]ίως· στερητικῶν δὲ, ἀτελής. 12. Δεῖ δὲ τὸ ἐνδέ[χεσ]θαι λαμβάνειν, μὴ ἐν τοῖς ἀναγκαίοις, ἀλλὰ κα[τὰ] τὸν εἰρημένον διορισμόν. Ἐνίοτε δὲ λανθάνει τὸ [τοι]οῦτον.

CAPUT XIV. [XV.]

Ἐὰν δὲ ἡ μὲν ὑπάρχειν, ἡ δὲ ἐνδέχεσθαι λαμβά[νητ]αι τῶν προτάσεων· ὅταν μὲν ἡ πρὸς τὸ μεῖζον [ἄκρ]ον ἐνδέχεσθαι σημαίνῃ, τέλειοί τε πάντες ἔσονται [σ]υλλογισμοὶ καὶ τοῦ ἐνδέχεσθαι κατὰ τὸν εἰρημένον [διορ]ισμόν· ὅταν δ᾽ ἡ πρὸς τὸ ἔλαττον, ἀτελεῖς τε [πάν]τες, καὶ οἱ στερητικοὶ τῶν συλλογισμῶν οὐ τοῦ [κατὰ] τὸν διορισμὸν ἐνδεχομένου, ἀλλὰ τοῦ μηδενὶ, ἢ [μὴ] παντὶ, ἐξ ἀνάγκης ὑπάρχειν· εἰ γὰρ μηδενὶ, ἢ μὴ [παντ]ὶ, ἐξ ἀνάγκης, ἐνδέχεσθαί φαμεν καὶ μηδενὶ καὶ [μὴ π]αντὶ ὑπάρχειν. 2. Ἐνδεχέσθω γὰρ τὸ Α παντὶ [τῷ] Β, τὸ δὲ Β παντὶ τῷ Γ κείσθω ὑπάρχειν· ἐπεὶ οὖν ὑπὸ τὸ Β ἐστὶ τὸ Γ, τῷ δὲ Β παντὶ ἐνδέχεται τὸ Α, φανερὸν, ὅτι καὶ τῷ Γ παντὶ ἐνδέχεται τὸ Α. Γίνεται δὴ τέλειος συλλογισμός. 3. Ὁμοίως δὲ καὶ, στερητικῆς οὔσης τῆς Α Β προτάσεως, τῆς δὲ Β Γ καταφατικῆς· καὶ τῆς μὲν Α Β ἐνδέχεσθαι, τῆς δὲ Β Γ ὑπάρχειν λαμβανομένης· τέλειος ἔσται συλλογισμὸς, ὅτι τὸ Α ἐνδέχεται μηδενὶ τῷ Γ ὑπάρχειν. 4. Ὅτι μὲν οὖν, τοῦ ὑπάρχειν τιθεμένου πρὸς τὸ ἔλαττον ἄκρον, τέλειοι γίνονται οἱ συλλογισμοὶ, φανερόν. 5. Ὅτι δὲ, ἐναντίως ἔχοντος, ἔσονται συλλογισμοὶ, διὰ τοῦ ἀδυνάτου δεικτέον· ἅμα δὲ ἔσται δῆλον, καὶ ὅτι ἀτελεῖς· ἡ γὰρ δεῖξις οὐκ ἐκ τῶν εἰλημμένων προτάσεων. 6. Πρῶτον δὲ λεκτέον, ὅτι, εἰ τοῦ Α ὄντος ἀνάγκη τὸ Β εἶναι· καὶ δυνατοῦ ὄντος τοῦ Α, δυνατὸν ἔσται τὸ Β ἐξ ἀνάγκης. Ἔστω γὰρ, οὕτως ἐχόντων, τὸ μὲν, ἐφ᾽ ᾧ τὸ Α, δυνατόν· τὸ δὲ, ἐφ᾽ ᾧ τὸ Β, ἀδύνατον. Εἰ οὖν τὸ μὲν δυνατὸν, ὅτι δυνατὸν εἶναι, γένοιτο ἄν· τὸ δὲ ἀδύνατον, ὅτι ἀδύνατον, οὐκ ἂν γένοιτο. Ἅμα δὲ, εἰ τὸ Α δυνατὸν, καὶ τὸ Β ἀδύνατον, ἐνδέχοιτο ἂν, τὸ Α γενέσθαι ἄνευ τοῦ Β, εἰ δὲ γενέσθαι, καὶ εἶναι· τὸ γὰρ γεγονὸς, ὅτε γέγονεν, ἔστι. 7. Δεῖ δὲ λαμβάνειν μὴ μόνον ἐν τῇ γενέσει τὸ δυνατὸν καὶ ἀδύνατον, ἀλλὰ καὶ ἐν τῷ ἀληθεύεσθαι, καὶ ἐν τῷ ὑπάρχειν, καὶ ὁσαχῶς ἄλλως λέγεται τὸ δυνατόν· ἐν ἅπασι γὰρ ὁμοίως ἕξει. 8. Ἔτι, ὄντος τοῦ Α, τὸ Β εἶναι, οὐχ ὡς ἑνός τινος ὄντος τοῦ Α, τὸ Β ἔσται, δεῖ ὑπολαμβάνειν· οὐ γάρ ἐστιν οὐδὲν ἐξ ἀνάγκης, ἑνός τινος ὄντος, ἀλλὰ δυοῖν ἐλάχιστον· οἷον, ὅταν αἱ προτάσεις οὕτως ἔχωσιν, ὡς ἐλέχθη, κατὰ τὸν συλλογισμόν· εἰ γὰρ τὸ Γ κατὰ τοῦ Δ, τὸ δὲ Δ κατὰ τοῦ Ζ, καὶ τὸ Γ κατὰ τοῦ Ζ ἐξ ἀνάγκης· καὶ εἰ δυνατὸν δ᾽ ἑκάτερον, καὶ τὸ συμπέρασμα ἔσται δυνατόν. Ὥσπερ οὖν, εἴ τις θείη τὸ μὲν Α, τὰς προτάσεις, τὸ δὲ Β, τὸ συμπέρασμα· συμβαίνοι ἂν οὐ μόνον, ἀναγκαίου τοῦ Α ὄντος, ἅμα καὶ τὸ Β εἶναι ἀναγκαῖον· ἀλλὰ καὶ δυνατοῦ, δυνατόν. 9. Τούτου δὲ δειχθέντος, φανερὸν, ὅτι ψεύδους ὑποτεθέντος καὶ μὴ ἀδυνάτου, καὶ τὸ συμβαῖνον διὰ τὴν ὑπόθεσιν ψεῦδος ἔσται, καὶ οὐκ ἀδύνατον. Οἷον, εἰ τὸ Α ψεῦδος μέν ἐστι, μὴ μέντοι ἀδύνατον· ὄντος δὲ τοῦ Α, τὸ Β ἐστί· καὶ τὸ Β ἔσται ψεῦδος μὲν, οὐ μέν τοι γε ἀδύνατον. Ἐπεὶ γὰρ δέδεικται, ὅτι εἰ, τοῦ Α ὄντος, ἔστι τὸ Β· καὶ δυνατοῦ ὄντος τοῦ Α, ἔσται τὸ Β δυνατόν· ὑπόκειται δὲ τὸ Α δυνατὸν εἶναι· καὶ τὸ Β ἄρα ἔσται δυνατόν· εἰ γὰρ ἀδύνατον, ἅμα δυνατὸν ἔσται τὸ αὐτὸ καὶ ἀδύνατον. 10. Διωρισμένων δὲ τούτων, ὑπαρχέτω τὸ Α παντὶ τῷ Β, τὸ δὲ Β παντὶ τῷ Γ ἐνδεχέσθω. Ἀνάγκη οὖν παντὶ τῷ Γ τὸ Α ἐνδέχεσθαι ὑπάρχειν. Μὴ γὰρ ἐνδεχέσθω· τὸ δὲ Β παντὶ τῷ Γ κείσθω ὑπάρχον· τοῦτο δὲ ψεῦδος μὲν, οὐ μέντοι ἀδύνατον· εἰ οὖν τὸ μὲν Α μὴ ἐνδέχεται τῷ Γ, τὸ δὲ Β παντὶ ὑπάρχει τῷ Γ, τὸ Α οὐ παντὶ τῷ Β ἐνδέχεται· γίνεται γὰρ συλλογισμὸς διὰ τοῦ τρίτου σχήματος. Ἀλλ᾽ ὑπέκειτο, παντὶ ἐνδέχεσθαι ὑπάρχειν. Ἀνάγκη ἄρα, τὸ Α παντὶ τῷ Γ ἐνδέχεσθαι· ψεύδους γὰρ ὑποτεθέντος καὶ οὐκ ἀδυνάτου, τὸ συμβαῖνόν ἐστιν ἀδύνατον. Ἐγχωρεῖ δὲ καὶ διὰ τοῦ πρώτου σχήματος ποιῆσαι τὸ ἀδύνατον, θέντας τῷ Γ τὸ Β ὑπάρχειν. Εἰ γὰρ τὸ Β παντὶ τῷ Γ ὑπάρχει, τὸ δὲ Α παντὶ τῷ Β ἐνδέχεται, καὶ τῷ Γ παντὶ ἂν ἐνδέχοιτο τὸ Α. Ἀλλ᾽ ὑπέκειτο, μὴ παντὶ ἐγχωρεῖν. 11. Δεῖ δὲ λαμβάνειν τὸ παντὶ ὑπάρχειν μὴ κατὰ χρόνον ὁρίσαντας· οἷον νῦν, ἢ ἐν τῷδε τῷ χρόνῳ, ἀλλ᾽ ἁπλῶς. Διὰ τῶν τοιούτων γὰρ προτάσεων καὶ τοὺς συλλογισμοὺς ποιοῦμεν. Ἐπεὶ κατά γε τὸ νῦν

λαμβανομένης τῆς προτάσεως οὐκ ἔσται συλλογισμός· οὐδὲν γὰρ ἴσως κωλύει, ποτὲ παντὶ κινουμένῳ ἄνθρωπον ὑπάρχειν οἷον, εἰ μηδὲν ἄλλο κινεῖτο· τὸ δὲ κινούμενον ἐνδέχεται παντὶ τῷ ἵππῳ· ἀλλ' ἄνθρωπος οὐδενὶ ἵππῳ ἐνδέχεται. Ἔτι, ἔστω τὸ μὲν πρῶτον, ζῶον· τὸ δὲ μέσον, κινούμενον· τὸ δὲ ἔσχατον, ἄνθρωπος· αἱ μὲν οὖν προτάσεις ὁμοίως ἕξουσι· τὸ δὲ συμπέρασμα ἀναγκαῖον, οὐκ ἐνδεχόμενον· ἐξ ἀνάγκης γὰρ ὁ ἄνθρωπος ζῶον. Φανερὸν οὖν, ὅτι τὸ καθόλου ληπτέον ἁπλῶς, καὶ οὐ χρόνῳ διορίζοντας. 12. Πάλιν, ἔστω στερητικὴ πρότασις καθόλου ἡ Α Β, καὶ εἰλήφθω τὸ μὲν Α μηδενὶ τῷ Β ὑπάρχειν, τὸ δὲ Β παντὶ ἐνδεχέσθω ὑπάρχειν τῷ Γ. Τούτων οὖν τεθέντων, ἀνάγκη, τὸ Α ἐνδέχεσθαι μηδενὶ τῷ Γ ὑπάρχειν. Μὴ γὰρ ἐνδεχέσθω· τὸ δὲ Β τῷ Γ κείσθω ὑπάρχειν, καθάπερ πρότερον· ἀνάγκη δὴ, τὸ Α τινὶ τῷ Β ὑπάρχειν. Γίνεται γὰρ συλλογισμὸς διὰ τοῦ τρίτου σχήματος· τοῦτο δὲ ἀδύνατον. Ὥστ' ἐνδέχοιτο ἂν τὸ Α μηδενὶ τῷ Γ. Ψεύδους γὰρ ὑποτεθέντος καὶ οὐκ ἀδυνάτου, ἀδύνατον συμβαίνει. 13. Οὗτος οὖν ὁ συλλογισμὸς οὐκ ἔστι τοῦ κατὰ τὸν ὁρισμὸν ἐνδεχομένου, ἀλλὰ τοῦ μηδενὶ ἐξ ἀνάγκης. Αὕτη γάρ ἐστιν ἡ ἀντίφασις τῆς γενομένης ὑποθέσεως· ὑπετέθη γὰρ, ἐξ ἀνάγκης τὸ Α τινὶ τῷ Γ ὑπάρχειν· ὁ δὲ διὰ τοῦ ἀδυνάτου συλλογισμὸς τῆς ἀντικειμένης ἐστὶν ἀντιφάσεως. 14. Ἔτι δὲ καὶ ἐκ τῶν ὅρων φανερὸν, ὅτι οὐκ ἔστι τὸ συμπέρασμα ἐνδεχόμενον· ἔστω γὰρ τὸ μὲν, ἐφ' ᾧ τὸ Α, κόραξ· τὸ δὲ, ἐφ' ᾧ τὸ Β, διανοούμενον. ἐφ' ᾧ δὲ Γ, ἄνθρωπος· οὐδενὶ δὴ τῷ Β τὸ Α ὑπάρχει· οὐδὲν γὰρ διανοούμενον, κόραξ· τὸ δὲ Β παντὶ ἐνδέχεται τῷ Γ. Παντὶ γὰρ ἀνθρώπῳ ἐνδέχεται τὸ διανοεῖσθαι· ἀλλὰ τὸ Α ἐξ ἀνάγκης οὐδενὶ τῷ Γ· οὐκ ἄρα τὸ συμπέρασμα ἐνδεχόμενον. 15. Ἀλλ' οὐδ' ἀναγκαῖον ἀεί· ἔστω γὰρ τὸ μὲν Α, κινούμενον· τὸ δὲ Β, ἐπιστήμη· τὸ δὲ, ἐφ' ᾧ Γ, ἄνθρωπος· τὸ μὲν οὖν Α οὐδενὶ τῷ Β ὑπάρξει· τὸ δὲ Β παντὶ τῷ Γ ἐνδέχεται· καὶ οὐκ ἔσται τὸ συμπέρασμα ἀναγκαῖον· οὐ γὰρ ἀνάγκη, μηδένα κινεῖσθαι ἄνθρωπον, ἀλλ' οὐκ ἀνάγκη, τινά· δῆλον οὖν, ὅτι τὸ συμπέρασμά ἐστι τοῦ μηδενὶ ἐξ ἀνάγκης ὑπάρχειν. Ληπτέον δὲ βέλτιον τοὺς ὅρους. 16. Ἐὰν δὲ τὸ στερητικὸν τεθῇ πρὸς τὸ ἔλαττον ἄκρον ἐνδέχεσθαι σημαῖνον· ἐξ αὐτῶν μὲν τῶν εἰλημμένων προτάσεων οὐδεὶς ἔσται συλλογισμός· ἀντιστραφείσης δὲ τῆς κατὰ τὸ ἐνδέχεσθαι προτάσεως, ἔσται, καθάπερ ἐν τοῖς προτέροις. Ὑπαρχέτω γὰρ τὸ Α παντὶ τῷ Β, τὸ δὲ Β ἐνδεχέσθω μηδενὶ τῷ Γ. Οὕτω μὲν οὖν ἐχόντων τῶν ὅρων, οὐδὲν ἔσται ἀναγκαῖον. Ἐὰν δὲ ἀντιστραφῇ τὸ Β Γ, καὶ ληφθῇ τὸ Β παντὶ τῷ Γ ἐνδέχεσθαι, γίνεται συλλογισμὸς, ὥσπερ πρότερον· ὁμοίως γὰρ ἔχουσιν οἱ ὅροι τῇ θέσει. 17. Τὸν αὐτὸν δὲ τρόπον, καὶ στερητικῶν ὄντων ἀμφοτέρων τῶν διαστημάτων, ἐὰν τὸ μὲν Α Β, μὴ ὑπάρχειν, τὸ δὲ Β Γ, μηδενὶ ἐνδέχεσθαι σημαίνῃ· δι' αὐτῶν μὲν γὰρ τῶν εἰλημμένων οὐ γίνεται τὸ ἀναγκαῖον. Ἀντιστραφείσης δὲ τῆς κατὰ τὸ ἐνδέχεσθαι προτάσεως, ἔσται συλλογισμός. Εἰλήφθω [γὰρ] τὸ μὲν Α μηδενὶ τῷ Β ὑπάρχειν, τὸ δὲ Β ἐνδεχέσθω μηδενὶ τῷ Γ. Διὰ μὲν οὖν τούτων οὐδὲν ἀναγκαῖον. Ἐὰν δὲ ληφθῇ, τὸ Β παντὶ τῷ Γ ἐνδέχεσθαι, ὅπερ ἐστὶν ἀληθές· ἡ δὲ Α Β πρότασις ὁμοίως ἔχῃ· πάλιν ὁ αὐτὸς ἔσται συλλογισμός. 18. Ἐὰν δὲ μὴ ὑπάρχειν τεθῇ τὸ Β τῷ Γ, καὶ μὴ, ἐνδέχεσθαι μὴ ὑπάρχειν· οὐκ ἔσται συλλογισμὸς οὐδαμῶς, οὔτε στερητικῆς οὔσης οὔτε καταφατικῆς τῆς Α Β προτάσεως. Ὅροι δὲ κοινοὶ,

τοῦ μὲν ἐξ ἀνάγκης ὑπάρχειν, λευκὸν, ζῶον, χιών·
τοῦ δὲ μὴ ἐνδέχεσθαι, λευκὸν, ζῶον, πίττα. 19. Φα-
νερὸν οὖν, ὅτι, καθόλου τῶν ὅρων ὄντων, καὶ τῆς μὲν
ὑπάρχειν, τῆς δὲ ἐνδέχεσθαι λαμβανομένης τῶν προ-
τάσεων, ὅταν ἡ πρὸς τὸ ἔλαττον ἄκρον ἐνδέχεσθαι
λαμβάνηται πρότασις, ἀεὶ γίνεται συλλογισμός· πλὴν
ὁτὲ μὲν ἐξ αὐτῶν, ὁτὲ δὲ ἀντιστραφείσης τῆς προτά-
σεως· πότε δὲ τούτων ἑκάτερος, καὶ διὰ τίνα αἰτίαν,
εἰρήκαμεν. 20. Ἐὰν δὲ τὸ μὲν καθόλου, τὸ δ' ἐν
μέρει ληφθῇ τῶν διαστημάτων· ὅταν μὲν τὸ πρὸς τὸ
μεῖζον ἄκρον καθόλου τεθῇ καὶ ἐνδεχόμενον, εἴτε ἀπο-
φατικὸν, εἴτε καταφατικόν· τὸ δ' ἐν μέρει καταφατι-
κὸν καὶ ὑπάρχον· ἔσται συλλογισμὸς τέλειος, καθάπερ
καὶ καθόλου τῶν ὅρων ὄντων. Ἀπόδειξις δὲ ἡ αὐτὴ
ἥπερ καὶ πρότερον. 21. Ὅταν δὲ καθόλου μὲν ἡ
πρὸς μεῖζον ἄκρον, ὑπάρχον δὲ, καὶ μὴ ἐνδεχόμενον
θάτερον δ' ἐν μέρει καὶ ἐνδεχόμενον· ἐάν τε ἀποφα
καὶ, ἐάν τε καταφατικαὶ τεθῶσιν ἀμφότεραι· ἐάν τ
μὲν ἀποφατικὴ, ἡ δὲ καταφατική· πάντως ἔσται συλ-
λογισμὸς ἀτελής· πλὴν οἱ μὲν διὰ τοῦ ἀδυνάτου δ
χθήσονται· οἱ δὲ δι' ἀντιστροφῆς τῆς τοῦ ἐνδέχεσθ
καθάπερ ἐν τοῖς πρότερον. Ἔσται δὲ συλλογισ
διὰ τῆς ἀντιστροφῆς καὶ, ὅταν ἡ μὲν καθόλου τεθ
πρὸς τὸ ἄκρον μεῖζον σημαίνῃ τὸ ὑπάρχειν, ἢ
ὑπάρχειν· ἡ δ' ἐν μέρει, στερητικὴ οὖσα, τὸ ἐνδέχ
λαμβάνῃ· οἷον, εἰ τὸ μὲν Α παντὶ τῷ Β ὑπάρχει,
ὑπάρχει, τὸ δὲ Β τινὶ τῷ Γ ἐνδέχεται μὴ ὑπάρχειν·
τιστραφέντος γὰρ τοῦ Β Γ κατὰ τὸ ἐνδέχεσθαι, γίν
συλλογισμός. 22. Ὅταν δὲ τὸ μὴ ὑπάρχον λαμβ
ἡ κατὰ μέρος τεθεῖσα πρότασις, οὐκ ἔσται συλλογισ
Ὅροι τοῦ μὲν ὑπάρχειν, λευκὸν, ζῶον, χιών· τοῦ δ
ὑπάρχειν, λευκὸν, ζῶον, πίττα. Διὰ γὰρ τοῦ ἀδ
στου ληπτέον τὴν ἀπόδειξιν. 23. Ἐὰν δὲ τὸ μὲν κα
λου τεθῇ πρὸς τὸ ἔλαττον ἄκρον, τὸ δ' ἐν μέρει
τὸ μεῖζον· ἐάν τε στερητικὸν, ἐάν τε καταφατικ
τε ἐνδεχόμενον, ἐάν τε ὑπάρχον ὁποτερονοῦν
ἔσται συλλογισμός. Οὐδ' ὅταν ἐν μέρει, ἢ ἀδ
τεθῶσιν αἱ προτάσεις, εἴτ' ἐνδέχεσθαι λαμβάν
εἴτε ὑπάρχειν, εἴτε ἐναλλὰξ, οὐδ' οὕτως ἔσται συ
γισμός. Ἀπόδειξις δ' ἡ αὐτὴ, ἣ καὶ ἐπὶ τῶν προτ
Ὅροι δὲ κοινοὶ, τοῦ μὲν ὑπάρχειν ἐξ ἀνάγκης,
λευκὸν, ἄνθρωπος· τοῦ δὲ μὴ ἐνδέχεσθαι, ζῶον,
κὸν, ἱμάτιον. 24. Φανερὸν οὖν, ὅτι τοῦ μὲν πρ
μεῖζον ἄκρον καθόλου τεθέντος, ἀεὶ γίνεται συλ
σμός· τοῦ δὲ πρὸς τὸ ἔλαττον, οὐδέποτε οὐδαμ

CAPUT XV. [XVI.]

Ὅταν δὲ ἡ μὲν ἐξ ἀνάγκης ὑπάρχειν, ἢ μὴ
χειν, ἡ δὲ ἐνδέχεσθαι σημαίνῃ τῶν προτάσεων·
συλλογισμὸς ἔσται, τὸν αὐτὸν τρόπον ἐχόντων
ὅρων· καὶ τέλειος, ὅταν πρὸς τῷ ἐλάττονι ἄκρ
τὸ ἀναγκαῖον. Τὸ δὲ συμπέρασμα, κατηγορικ
ὄντων τῶν ὅρων, τοῦ ἐνδέχεσθαι καὶ οὐ τοῦ ὑπ
ἔσται, καὶ καθόλου, καὶ μὴ καθόλου τιθεμένων
δὲ ᾖ τὸ μὲν καταφατικὸν, τὸ δὲ στερητικόν· ὅτ
ᾖ τὸ καταφατικὸν, ἀναγκαῖον, τοῦ ἐνδέχεσθαι,
τοῦ μὴ ὑπάρχειν· ὅταν δὲ ᾖ τὸ στερητικὸν, ἀναγ
καὶ τοῦ ἐνδέχεσθαι μὴ ὑπάρχειν, καὶ τοῦ μὴ ὑπ
καὶ καθόλου, καὶ μὴ καθόλου τῶν ὅρων ὄντων.
ἐνδέχεσθαι ἐν τῷ συμπεράσματι τὸν αὐτὸν τρό
πτέον, ὅνπερ καὶ ἐν τοῖς πρότερον. Τοῦ δ' ἐξ ἀ
μὴ ὑπάρχειν οὐκ ἔσται συλλογισμός· ἕτερον
μὴ ἐξ ἀνάγκης ὑπάρχειν, καὶ τὸ ἐξ ἀνάγκης μὴ
χειν. 2. Ὅτι μὲν οὖν καταφατικῶν ὄντων τῶν

οὐ γίνεται συμπέρασμα ἀναγκαῖον, φανερόν. Ὑπαρ-
χέτω γὰρ τὸ μὲν Α παντὶ τῷ Β ἐξ ἀνάγκης, τὸ δὲ Β
ἐνδεχέσθω παντὶ τῷ Γ· ἔσται δὴ συλλογισμὸς ἀτε-
λής, ὅτι ἐνδέχεται τὸ Α παντὶ τῷ Γ ὑπάρχειν. Ὅτι δὲ
ἀτελής, ἐκ τῆς ἀποδείξεως δῆλον· τὸν αὐτὸν γὰρ τρό-
πον δειχθήσεται, ὅνπερ καὶ ἐπὶ τῶν πρότερον. 3. Πά-
λιν, τὸ μὲν Α ἐνδεχέσθω παντὶ τῷ Β, τὸ δὲ Β παντὶ
τῷ Γ ὑπαρχέτω ἐξ ἀνάγκης. Ἔσται δὴ συλλογισμὸς,
ὅτι τὸ Α παντὶ τῷ Γ ἐνδέχεται ὑπάρχειν, ἀλλ' οὐχ,
ὅτι ὑπάρχει· καὶ τέλειος, ἀλλ' οὐκ ἀτελής· εὐθὺς γὰρ
ἐπιτελειοῦται διὰ τῶν ἐξ ἀρχῆς προτάσεων. 4. Εἰ δὲ
μὴ ὁμοιοσχήμονες αἱ προτάσεις· ἔστω πρῶτον ἡ στερη-
τικὴ ἀναγκαία· καὶ τὸ μὲν Α μηδενὶ ἐνδεχέσθω τῷ Β
ἐξ ἀνάγκης· τὸ δὲ Β παντὶ τῷ Γ ἐνδεχέσθω· ἀνάγκη
δὴ τὸ Α μηδενὶ τῷ Γ ὑπάρχειν. Κείσθω γὰρ ὑπάρ-
χειν ἢ παντὶ, ἢ τινι· τῷ δὲ Β ὑπέκειτο μηδενὶ ἐνδέχε-
σθαι. Ἐπεὶ οὖν ἀντιστρέφει τὸ στερητικὸν, οὐδὲ τὸ Β
τῷ Α οὐδενὶ ἐνδέχεται· τὸ δὲ Α τῷ Γ παντὶ, ἢ τινι κεῖ-
ται ὑπάρχειν· ὥστε οὐδενὶ, ἢ οὐ παντὶ τῷ Γ τὸ Β ἐν-
δέχοιτο ἂν ὑπάρχειν· ὑπέκειτο δὲ παντὶ ἐξ ἀρχῆς. Φα-
νερὸν δ', ὅτι καὶ τοῦ ἐνδέχεσθαι μὴ ὑπάρχειν γίνεται
συλλογισμὸς, εἴπερ καὶ τοῦ μὴ ὑπάρχειν. 5. Πάλιν,
ἔστω ἡ καταφατικὴ πρότασις ἀναγκαία· καὶ τὸ μὲν
Α ἐνδεχέσθω μηδενὶ τῷ Β ὑπάρχειν, τὸ δὲ Β παντὶ τῷ
Γ ὑπαρχέτω ἐξ ἀνάγκης. Ὁ μὲν οὖν συλλογισμὸς ἔσται
τέλειος, ἀλλ' οὐ τοῦ μὴ ὑπάρχειν, ἀλλὰ τοῦ ἐνδέχε-
σθαι μὴ ὑπάρχειν· ἥτε γὰρ πρότασις οὕτως ἐλήφθη
ἀπὸ τοῦ μείζονος ἄκρου· καὶ εἰς τὸ ἀδύνατον οὐκ
ἔστιν ἀπαγαγεῖν· εἰ γὰρ ὑποτεθείη, τὸ Α τῷ Γ τινὶ
ὑπάρχειν, κεῖται δὲ καὶ, τὸ Α τῷ Β ἐνδέχεσθαι μηδενὶ
ὑπάρχειν, οὐδὲν συμβαίνει διὰ τούτων ἀδύνατον. 6.
Ἐὰν δὲ πρὸς τῷ ἐλάττονι ἄκρῳ τεθῇ τὸ στερητικὸν,
ὅταν μὲν ἐνδέχεσθαι σημαίνῃ, συλλογισμὸς ἔσται διὰ
τῆς ἀντιστροφῆς, καθάπερ ἐν τοῖς πρότερον. 7. Ὅταν
δὲ μὴ ἐνδέχεσθαι, οὐκ ἔσται. Οὐδ' ὅταν ἄμφω τεθῇ
στερητικὰ, μὴ ᾖ δὲ ἐνδεχόμενον τὸ πρὸς τὸ ἔλαττον.
Ὅροι δὲ οἱ αὐτοὶ, τοῦ μὲν ὑπάρχειν, λευκὸν, ζῶον,
χιών· τοῦ δὲ μὴ ὑπάρχειν, λευκὸν, ζῶον, πίττα. 8. Τὸν
αὐτὸν δὲ τρόπον ἕξει καὶ ἐπὶ τῶν ἐν μέρει συλλογι-
σμῶν. Ὅταν μὲν γὰρ ᾖ τὸ στερητικὸν ἀναγκαῖον, καὶ
τὸ συμπέρασμα ἔσται τοῦ μὴ ὑπάρχειν. Οἷον, εἰ τὸ μὲν
Α μηδενὶ τῷ Β ἐνδέχεται ὑπάρχειν, τὸ δὲ Β τινὶ τῷ Γ
ἐνδέχεται ὑπάρχειν, ἀνάγκη, τὸ Α τινὶ τῷ Γ μὴ ὑπάρ-
χειν. Εἰ γὰρ παντὶ ὑπάρχει, τῷ δὲ Β μηδενὶ ἐνδέχε-
ται, οὐδὲ τὸ Β τῷ Α οὐδενὶ ἐνδέχεται ὑπάρχειν. Ὥστ'
εἰ τὸ Α παντὶ τῷ Γ ὑπάρχει, τὸ Β οὐδενὶ τῷ Γ ἐνδέχε-
ται· ἀλλὰ ὑπέκειτό, τινι ἐνδέχεσθαι. 9. Ὅταν δὲ τὸ ἐν
μέρει καταφατικὸν ἀναγκαῖον ᾖ τὸ ἐν τῷ στερητικῷ
συλλογισμῷ, οἷον τὸ Β Γ· ἢ τὸ καθόλου τὸ ἐν τῷ κατη-
γορικῷ, οἷον τὸ Α Β· οὐκ ἔσται τοῦ ὑπάρχειν συλλο-
γισμὸς· ἀπόδειξις δ' ἡ αὐτὴ, ἢ καὶ ἐπὶ τῶν προτέρων.
10. Ἐὰν δὲ τὸ μὲν καθόλου τεθῇ πρὸς τῷ ἐλάττονι
ἄκρῳ, ἢ καταφατικὸν, ἢ στερητικὸν, καὶ ἐνδεχόμενον·
τὸ δ' ἐν μέρει ἀναγκαῖον πρὸς τῷ μείζονι ἄκρῳ· οὐκ
ἔσται συλλογισμός. Ὅροι δὲ, τοῦ μὲν ὑπάρχειν ἐξ
ἀνάγκης, ζῶον, λευκὸν, ἄνθρωπος· τοῦ δὲ μὴ ἐνδέχε-
σθαι, ζῶον, λευκὸν, ἱμάτιον. 11. Ὅταν δὲ ἀναγκαῖον
ᾖ τὸ καθόλου, τὸ δ' ἐν μέρει ἐνδεχόμενον· στερητικοῦ
μὲν ὄντος τοῦ καθόλου, τοῦ μὲν ὑπάρχειν ὅροι, ζῶον,
λευκὸν, κόραξ· τοῦ δὲ μὴ ὑπάρχειν, ζῶον, λευκὸν,
πίττα. 12. Καταφατικοῦ δὲ, τοῦ μὲν ὑπάρχειν, ζῶον,
λευκὸν, κύκνος· τοῦ δὲ μὴ ἐνδέχεσθαι, ζῶον, λευκὸν,
χιών. 13. Οὐδ' ὅταν ἀδιόριστοι ληφθῶσιν αἱ προτά-
σεις, ἢ ἀμφότεραι κατὰ μέρος, οὐδὲ οὕτως ἔσται συλ-
λογισμός. Ὅροι δὲ κοινοὶ, τοῦ μὲν ὑπάρχειν, ζῶον, λευ-
κὸν, ἄνθρωπος· τοῦ δὲ μὴ ὑπάρχειν, ζῶον, λευκὸν,
ἄψυχον. Καὶ γὰρ τὸ ζῶόν τινι λευκῷ, καὶ τὸ λευκὸν
ἀψύχῳ τινὶ καὶ ἀναγκαῖον ὑπάρχειν, καὶ οὐκ ἐνδέχε-
ται ὑπάρχειν. Καὶ ἐπὶ τοῦ ἐνδέχεσθαι, ὁμοίως. Ὥστε
πρὸς ἅπαντα χρήσιμοι οἱ ὅροι. 14. Φανερὸν οὖν ἐκ τῶν
εἰρημένων, ὅτι, ὁμοίως ἐχόντων τῶν ὅρων ἔν τε τῷ
ὑπάρχειν, καὶ ἐν τοῖς ἀναγκαίοις, γίνεται καὶ οὐ γί-
νεται συλλογισμός· πλὴν κατὰ μὲν τὸ ὑπάρχειν τι-
θεμένης τῆς στερητικῆς προτάσεως τοῦ ἐνδέχεσθαι
ἦν ὁ συλλογισμός· κατὰ δὲ τὸ ἀναγκαῖον τῆς στερη-
τικῆς, καὶ τοῦ ἐνδέχεσθαι, καὶ τοῦ μὴ ὑπάρχειν. 15.
Δῆλον δὲ καὶ, ὅτι πάντες οἱ συλλογισμοὶ ἀτελεῖς· καὶ
ὅτι τελειοῦνται διὰ τῶν προειρημένων σχημάτων.

CAPUT XVI. [XVII.]

Ἐν δὲ τῷ δευτέρῳ σχήματι, ὅταν μὲν ἐνδεχόμεναι
λαμβάνωνται ἀμφότεραι αἱ προτάσεις, οὐδεὶς ἔσται
συλλογισμὸς, οὔτε κατηγορικῶν, οὔτε στερητικῶν τι-
θεμένων, οὔτε καθόλου, οὔτε κατὰ μέρος. Ὅταν δὲ ἡ
μὲν ὑπάρχειν, ἡ δὲ ἐνδέχεσθαι σημαίνῃ· τῆς μὲν κα-
ταφατικῆς ὑπάρχειν σημαινούσης οὐδέποτε ἔσται· τῆς
δὲ στερητικῆς τῆς καθόλου, ἀεί. Τὸν αὐτὸν δὲ τρό-
πον καὶ, ὅταν ἡ μὲν ἐξ ἀνάγκης, ἡ δὲ ἐνδέχεσθαι λαμ-
βάνηται τῶν προτάσεων. Δεῖ δὲ καὶ ἐν τούτοις λαμ-
βάνειν τὸ ἐν τοῖς συμπεράσμασιν ἐνδεχόμενον, ὥσπερ
[καὶ ἐν τοῖς] πρότερον. 2. Πρῶτον οὖν δεικτέον, ὅτι
οὐκ ἀντιστρέφει τὸ ἐν τῷ ἐνδέχεσθαι στερητικόν· οἷον,
εἰ τὸ Α ἐνδέχεται μηδενὶ τῷ Β, οὐκ ἀνάγκη, καὶ τὸ Β
μηδενὶ τῷ Α ἐνδέχεσθαι. Κείσθω γὰρ τοῦτο, καὶ
ἐνδεχέσθω τὸ Β μηδενὶ τῷ Α [ὑπάρχειν]. Οὐκοῦν
ἐπεὶ ἀντιστρέφουσιν αἱ ἐν τῷ ἐνδέχεσθαι καταφάσεις
ταῖς ἀποφάσεσι, καὶ αἱ ἐναντίαι, καὶ αἱ ἀντικείμεναι·
τὸ δὲ Β τῷ Α ἐνδέχεται μηδενὶ ὑπάρχειν· φανερὸν,
ὅτι καὶ παντὶ ἐνδέχοιτο ἂν τὸ Β τῷ Α ὑπάρχειν· τοῦ-
το δὲ ψεῦδος. Οὐ γὰρ, εἰ τόδε τῷδε παντὶ ἐνδέχεται, καὶ
τόδε τῷδε ἀναγκαῖον· ὥστ' οὐκ ἀντιστρέφει τὸ στε-
ρητικόν. 3. Ἔτι δὲ οὐδὲν κωλύει, τὸ μὲν Α τῷ Β ἐν-
δέχεσθαι μηδενὶ, τὸ δὲ Β τινὶ τῷ Α ἐξ ἀνάγκης μὴ
ὑπάρχειν. Οἷον, τὸ μὲν λευκὸν παντὶ ἀνθρώπῳ ἐν-
δέχεται μὴ ὑπάρχειν· καὶ γὰρ ὑπάρχειν. Ἄνθρωπον
δ' οὐκ ἀληθὲς εἰπεῖν, ὡς ἐνδέχεται μηδενὶ λευκῷ.
Πολλοῖς γὰρ ἐξ ἀνάγκης οὐχ ὑπάρχει· τὸ δ' ἀναγ-
καῖον οὐκ ἦν ἐνδεχόμενον. 4. Ἀλλὰ μὴν οὐδ' ἐκ τοῦ
ἀδυνάτου δειχθήσεται ἀντιστρέφον. Οἷον, εἴ τις
ἀξιώσειεν, ἐπεὶ ψεῦδος τὸ ἐνδέχεσθαι μηδενὶ τῷ Α τὸ
Β ὑπάρχειν, ἀληθὲς τὸ μὴ ἐνδέχεσθαι μηδενί· (φάσις
γὰρ καὶ ἀπόφασις.) Εἰ δὲ τοῦτο ἀληθὲς, ἐξ ἀνάγκης
τινὶ τῷ Α ὑπάρχειν τὸ Β. Ὥστε καὶ τὸ Α τινὶ τῷ Β·
τοῦτο δ' ἀδύνατον. Οὐ γὰρ, εἰ μὴ ἐνδέχεται μηδενὶ
τῷ Α τὸ Β, ἀνάγκη, τινὶ ὑπάρχειν. Τὸ γὰρ μὴ ἐν-
δέχεσθαι μηδενὶ, διχῶς λέγεται· τὸ μὲν, εἰ ἐξ ἀνάγκης
τινὶ ὑπάρχει· τὸ δὲ, εἰ ἐξ ἀνάγκης τινὶ μὴ ὑπάρχει·
τὸ γὰρ ἐξ ἀνάγκης τινὶ τῷ Α μὴ ὑπάρχον οὐκ ἀληθὲς
εἰπεῖν, ὡς παντὶ ἐνδέχεται μὴ ὑπάρχειν· ὥσπερ οὐδὲ
τὸ τινὶ ὑπάρχον ἐξ ἀνάγκης, ὅτι παντὶ ἐνδέχεται ὑπάρ-
χειν. Εἰ οὖν τις ἀξιοίη, ἐπεὶ οὐκ ἐνδέχεται τὸ Γ παν-
τὶ τῷ Δ ὑπάρχειν, ἐξ ἀνάγκης τινὶ μὴ ὑπάρχειν αὐτὸ,
ψεῦδος ἂν λαμβάνοι· παντὶ γὰρ ὑπάρχει, εἰ τύχοι·
ἀλλ', ὅτι ἐνίοις ἐξ ἀνάγκης ὑπάρχει, διὰ τοῦτό φαμεν,
οὐ παντὶ ἐνδέχεσθαι. Ὥστε τῷ ἐνδέχεσθαι παντὶ
ὑπάρχειν τότ' ἐξ ἀνάγκης τινὶ ὑπάρχειν ἀντίκειται,
καὶ τὸ ἐξ ἀνάγκης τινὶ μὴ ὑπάρχειν. Ὁμοίως δὲ καὶ

τῷ ἐνδέχεσθαι μηδενί. Δῆλον οὖν, ὅτι πρὸς τὸ οὕτως ἐνδεχόμενον, καὶ μὴ ἐνδεχόμενον, ὡς ἐν ἀρχῇ διωρίσαμεν, οὐ μόνον τὸ ἐξ ἀνάγκης τινὶ ὑπάρχειν, ἀλλὰ καὶ τὸ ἐξ ἀνάγκης τινὶ μὴ ὑπάρχειν ληπτέον. Τούτου δὲ ληφθέντος, οὐδὲν συμβαίνει ἀδύνατον· ὥστε οὐ γίνεται συλλογισμός. Φανερὸν οὖν ἐκ τῶν εἰρημένων, ὅτι οὐκ ἀντιστρέφει τὸ στερητικόν. 5. Τούτου δὲ δειχθέντος, κείσθω, τὸ Α τῷ μὲν Β ἐνδέχεσθαι μηδενί, τῷ δὲ Γ παντί. Διὰ μὲν οὖν τῆς ἀντιστροφῆς οὐκ ἔσται συλλογισμός. Εἴρηται γάρ, ὅτι οὐκ ἀντιστρέφει ἡ τοιαύτη πρότασις. Ἀλλ' οὐδὲ διὰ τοῦ ἀδυνάτου. Τεθέντος γὰρ τοῦ τὸ Α παντὶ τῷ Γ ἐνδέχεσθαι μὴ ὑπάρχειν, οὐδὲν συμβαίνει ψεῦδος· ἐνδέχοιτο γὰρ ἂν τὸ Α τῷ Γ καὶ παντὶ καὶ μηδενὶ ὑπάρχειν. Ὅλως δέ, εἰ ἔστι συλλογισμός, δῆλον ὅτι τοῦ ἐνδέχεσθαι ἂν εἴη, (διὰ τὸ μηδετέραν τῶν προτάσεων εἰλῆφθαι ἐν τῷ ὑπάρχειν,) καὶ οὗτος ἢ καταφατικός, ἢ στερητικός· οὐδετέρως δ' ἐγχωρεῖ. Καταφατικοῦ μὲν γὰρ τεθέντος, δειχθήσεται διὰ τῶν ὅρων, ὅτι οὐκ ἐνδέχεται ὑπάρχειν· στερητικοῦ δέ, ὅτι τὸ συμπέρασμα οὐκ ἐνδεχόμενον, ἀλλ' ἀναγκαῖόν ἐστιν. Ἔστω γὰρ τὸ μὲν Α, λευκόν· τὸ δὲ Β, ἄνθρωπος· ἐφ' ᾧ δὲ Γ, ἵππος. Τὸ δὴ Α, τὸ λευκόν, ἐνδέχεται τῷ μὲν παντί, τῷ δὲ μηδενὶ ὑπάρχειν. Ἀλλὰ τὸ Α τῷ Γ οὔτε ὑπάρχειν ἐνδέχεται, οὔτε μὴ ὑπάρχειν. Ὅτι μὲν οὖν ὑπάρχειν οὐκ ἐγχωρεῖ, φανερόν· οὐδεὶς γὰρ ἵππος, ἄνθρωπος. Ἀλλ' οὐδὲ ἐνδέχεσθαι μὴ ὑπάρχειν. Ἀνάγκη γάρ, μηδένα ἵππον ἄνθρωπον εἶναι· τὸ δ' ἀναγκαῖον οὐκ ἦν ἐνδεχόμενον. Οὐκ ἄρα γίνεται συλλογισμός. 6. Ὁμοίως δὲ δειχθήσεται, κἂν ἀνάπαλιν τεθῇ τὸ στερητικόν, κἂν ἀμφότεραι καταφατικαὶ ληφθῶσιν, ἢ στερητικαί· διὰ γὰρ τῶν αὐτῶν ὅρων ἔσται ἡ ἀπόδειξις. 7. Καὶ ὅταν ἡ μὲν καθόλου, ἡ δ' ἐν μέρει· ἢ ἀμφότεραι κατὰ μέρος, ἢ ἀδιόριστοι· ἢ ὁσαχῶς ἄλλως ἐνδέχεται μεταλαβεῖν τὰς προτάσεις. Ἀεὶ γὰρ ἔσται διὰ τῶν αὐτῶν ὅρων ἡ ἀπόδειξις. 8. Φανερὸν οὖν, ὅτι, ἀμφοτέρων τῶν προτάσεων κατὰ τὸ ἐνδέχεσθαι τιθεμένων, οὐδεὶς γίνεται συλλογισμός.

CAPUT VII. [VIII.]

Εἰ δὲ ἡ μὲν ὑπάρχειν, ἡ δὲ ἐνδέχεσθαι σημαίνει· τῆς μὲν καταφατικῆς ὑπάρχειν τιθεμένης, τῆς δὲ στερητικῆς ἐνδέχεσθαι· οὐδέποτε ἔσται συλλογισμός, οὔτε καθόλου τῶν ὅρων, οὔτ' ἐν μέρει λαμβανομένων. Ἀπόδειξις δὲ ἡ αὐτή, καὶ διὰ τῶν αὐτῶν ὅρων. Ὅταν δὲ ἡ μὲν καταφατικὴ ἐνδέχεσθαι· ἡ δὲ στερητικὴ ὑπάρχειν· ἔσται συλλογισμός. 2. Εἰλήφθω γὰρ τὸ Α τῷ μὲν Β μηδενὶ ὑπάρχειν, τῷ δὲ Γ παντὶ ἐνδέχεσθαι. Ἀντιστρέφοντος οὖν τοῦ στερητικοῦ, τὸ Β τῷ Α οὐδενὶ ὑπάρξει· τὸ δὲ Α παντὶ τῷ Γ ἐνδέχεται· γίνεται δὴ συλλογισμός, ὅτι ἐνδέχεται τὸ Β μηδενὶ τῷ Γ, διὰ τοῦ πρώτου σχήματος. 3. Ὁμοίως δὲ καί, εἰ πρὸς τῷ Γ τεθείη τὸ στερητικόν. 4. Ἐὰν δὲ ἀμφότεραι μὲν ὦσιν στερητικαί· σημαίνῃ δὲ ἡ μὲν μὴ ὑπάρχειν, ἡ δὲ ἐνδέχεσθαι μὴ ὑπάρχειν· δι' αὐτῶν μὲν τῶν εἰλημμένων οὐδὲν συμβαίνει ἀναγκαῖον· ἀντιστραφείσης δὲ τῆς κατὰ τὸ ἐνδέχεσθαι προτάσεως, γίνεται συλλογισμός, ὅτι τὸ Β τῷ Γ ἐνδέχεται μηδενὶ ὑπάρχειν, καθάπερ ἐν τοῖς πρότερον· ἔσται γὰρ πάλιν τὸ πρῶτον σχῆμα. 5. Ἐὰν δὲ ἀμφότεραι τεθῶσι κατηγορικαί, οὐκ ἔσται συλλογισμός. Ὅροι τοῦ μὲν ὑπάρχειν, ὑγίεια, ζῷον, ἄνθρωπος· τοῦ δὲ μὴ ὑπάρχειν, ὑγίεια, ἵππος, ἄνθρωπος. 6. Τὸν αὐτὸν δὲ τρόπον ἕξει κἀπὶ τῶν ἐν μέρει συλλογισμῶν. Ὅταν μὲν γὰρ ᾖ τὸ καταφατικὸν ὑπάρχον, εἴτε καθόλου, εἴτ' ἐν μέρει ληφθέν, οὐδεὶς ἔσται συλλογισμός. Τοῦτο δὲ ὁμοίως καὶ διὰ τῶν αὐτῶν ὅρων δείκνυται τοῖς πρότερον. 7. Ὅταν δὲ τὸ στερητικόν, ἔσται διὰ τῆς ἀντιστροφῆς, καθάπερ ἐν τοῖς πρότερον. 8. Πάλιν, ἐὰν ἄμφω μὲν τὰ διαστήματα, στερητικὰ ληφθῇ, καθόλου δὲ τὸ μὴ ὑπάρχειν· ἐξ αὐτῶν μὲν τῶν προτάσεων οὐκ ἔσται τὸ ἀναγκαῖον· ἀντιστραφέντος δὲ τοῦ ἐνδέχεσθαι, καθάπερ ἐν τοῖς πρότερον, ἔσται συλλογισμός. 9. Ἐὰν δὲ ὑπάρχον μὲν ᾖ τὸ στερητικόν, ἐν μέρει δὲ ληφθῇ οὐκ ἔσται συλλογισμός, οὔτε καταφατικῆς, οὔτε στ ρητικῆς οὔσης τῆς ἑτέρας προτάσεως. 10. Οὐ ὅταν ἀμφότεραι ληφθῶσιν ἀδιόριστοι, ἢ καταφατι ἢ ἀποφατικαί, ἢ κατὰ μέρος. Ἀπόδειξις δὲ ἡ αὐ καὶ διὰ τῶν αὐτῶν ὅρων.

CAPUT VIII. [IX.]

Ἐὰν δὲ ἡ μὲν ἐξ ἀνάγκης, ἡ δὲ ἐνδέχεσθαι σ μαίνῃ τῶν προτάσεων· τῆς μὲν στερητικῆς ἀναγκ οὔσης, ἔσται συλλογισμός, οὐ μόνον, ὅτι ἐνδέχεται ὑπάρχειν, ἀλλὰ καί, ὅτι οὐχ ὑπάρχει· τῆς δὲ κατα τικῆς, οὐκ ἔσται. 2. Κείσθω γάρ, τὸ Α τῷ μὲν μηδενὶ ἐξ ἀνάγκης ὑπάρχειν, τῷ δὲ Γ παντὶ ἐν σθαι. Ἀντιστραφείσης οὖν τῆς στερητικῆς, οὐδ Β τῷ Α μηδενὶ ὑπάρξει, τὸ δὲ Α παντὶ τῷ Γ ἐν ται. Γίνεται δὴ πάλιν διὰ τοῦ πρώτου σχήματ συλλογισμός, ὅτι τὸ Β τῷ Γ ἐνδέχεται μηδενὶ ὑπ χειν. Ἅμα δὲ δῆλον, ὅτι οὐδ' ὑπάρχει τὸ Β οὐ τῷ Γ. Κείσθω γάρ, ὑπάρχειν. Οὐκοῦν, εἰ τὸ Α Β μηδενὶ ἐνδέχεται, τὸ δὲ Β ὑπάρχει τινὶ τῷ Γ, τινὶ τῷ Γ οὐκ ἐνδέχεται. Ἀλλὰ παντὶ ὑπέκειτο χεσθαι. 3. Τὸν αὐτὸν δὲ τρόπον δειχθήσεται, εἰ πρὸς τῷ Γ τεθείη τὸ στερητικόν. 4. Πάλιν, τὸ μὲν κατηγορικὸν ἀναγκαῖον, θάτερον δὲ [στ κόν, καὶ] ἐνδεχόμενον· καὶ τὸ Α τῷ μὲν Β ἐνδεχέσθω δενί, τῷ δὲ Γ παντὶ ὑπαρχέτω ἐξ ἀνάγκης· ἐχόντων τῶν ὅρων, οὐδεὶς ἔσται συλλογισμ βαίνει γὰρ τὸ Β τῷ Γ ἐξ ἀνάγκης μὴ ὑπάρχ γὰρ τὸ μὲν Α, λευκόν· ἐφ' ᾧ δὲ τὸ Β, ἄνθρω ᾧ δὲ τὸ Γ, κύκνος· τὸ δὴ λευκὸν κύκνῳ μὲν ἐξ κης ὑπάρχει, ἀνθρώπῳ δὲ ἐνδέχεται οὐδενί· θρωπος οὐδενὶ κύκνῳ ἐξ ἀνάγκης. Ὅτι μ τοῦ ἐνδέχεσθαι οὐκ ἔσται συλλογισμός, φανε γὰρ ἐξ ἀνάγκης οὐκ ἦν ἐνδεχόμενον. Ἀλλὰ μ τοῦ ἀναγκαίου· τὸ γὰρ ἀναγκαῖον ἢ ἐξ ἀμφ ἀναγκαίων, ἢ ἐκ τῆς στερητικῆς συνέβαινεν. καὶ ἐγχωρεῖ, τούτων κειμένων, τὸ Β τῷ Γ ὑπ οὐδὲν γὰρ κωλύει, τὸ μὲν Γ ὑπὸ τὸ Β εἶναι, τῷ μὲν Β παντὶ ἐνδέχεσθαι, τῷ δὲ Γ ἐξ ἀνάγκη χειν· οἷον, εἰ τὸ μὲν Γ εἴη ἐγρηγορός· τὸ δὲ Β τὸ δὲ ἐφ' ᾧ τὸ Α, κίνησις. Τῷ μὲν γὰρ ἐγρ [παντὶ] ἐξ ἀνάγκης κίνησίς ἐστι· ζώῳ δὲ πα χεται· καὶ πᾶν τὸ ἐγρηγορὸς ζῷον. Φανε ὅτι οὐδὲ τοῦ μὴ ὑπάρχειν· εἴπερ, οὕτως ἀνάγκη ὑπάρχειν. Οὐδὲ δὴ τῶν ἀντικειμέν ων. Ὥστε οὐδεὶς ἔσται συλλογισμός. 5. δὲ δειχθήσεται, καὶ ἀνάπαλιν τεθείσης τῆς τικῆς. 6. Ἐὰν δὲ ὁμοιοσχήμονες ὦσιν αἱ π στερητικῶν μὲν οὐσῶν, ἀεὶ γίνεται συλλογισ τιστραφείσης τῆς κατὰ τὸ ἐνδέχεσθαι προτά θάπερ ἐν τοῖς πρότερον. Εἰλήφθω γὰρ τὸ Β ἐξ ἀνάγκης μὴ ὑπάρχειν, τῷ δὲ Γ ἐνδέχεσθαι χειν. Ἀντιστραφεισῶν οὖν τῶν προτάσεων, τὸ μ οὐδενὶ ὑπάρχει, τὸ δὲ Α παντὶ τῷ Γ ἐνδέχεται·

τὸ πρῶτον σχῆμα. 8. Κἂν εἰ πρὸς τῷ Γ τεθείη τὸ στερητικόν, ὡσαύτως. 9. Ἐὰν δὲ κατηγορικαὶ τεθῶσιν, οὐκ ἔσται συλλογισμός. Τοῦ μὲν γὰρ μὴ ὑπάρχειν, ἢ τοῦ ἐξ ἀνάγκης μὴ ὑπάρχειν, φανερὸν, ὅτι οὐκ ἔσται, διὰ τὸ μὴ εἰλῆφθαι στερητικὴν πρότασιν, μήτε ἐν τῷ ὑπάρχειν, μήτε ἐν τῷ ἐξ ἀνάγκης ὑπάρχειν. Ἀλλὰ μὴν οὐδὲ τοῦ ἐνδέχεσθαι μὴ ὑπάρχειν· ἐξ ἀνάγκης γὰρ, οὕτως ἐχόντων, τὸ Β τῷ Γ οὐχ ὑπάρξει· οἷον, εἰ τὸ μὲν Α τεθείη, λευκόν· ἐφ᾽ ᾧ δὲ τὸ Β, κύκνος· τὸ Γ, ἄνθρωπος. Οὐδέ γε τῶν ἀντικειμένων φάσεων· ἐπεὶ δέδεικται, τὸ Β τῷ Γ ἐξ ἀνάγκης οὐχ ὑπάρχειν· [οὐκ ἄρα γίνεται συλλογισμὸς ὅλως]. 10. Ὁμοίως δὲ ἕξει καὶ ἐπὶ τῶν ἐν μέρει συλλογισμῶν. Ὅταν μὲν γὰρ ᾖ τὸ στερητικὸν καθόλου τε καὶ ἀναγκαῖον, ἀεὶ συλλογισμὸς ἔσται καὶ τοῦ ἐνδέχεσθαι, καὶ τοῦ μὴ ὑπάρχειν. Ἀπόδειξις δὲ διὰ τῆς ἀντιστροφῆς. 11. Ὅταν δὲ τὸ καταφατικὸν, οὐδέποτε. Τὸν αὐτὸν γὰρ τρόπον δειχθήσεται, ὃν καὶ ἐν τοῖς καθόλου, καὶ διὰ τῶν αὐτῶν ὅρων. 12. Οὐδ᾽, ὅταν ἀμφότεραι ληφθῶσι καταφατικαί· καὶ γὰρ τούτου ἡ αὐτὴ ἀπόδειξις, ἣ καὶ πρότερον. 13. Ὅταν δὲ ἀμφότεραι μὲν στερητικαί, καθόλου δὲ καὶ ἀναγκαία ἡ τὸ μὴ ὑπάρχειν σημαίνουσα· δι᾽ αὐτῶν μὲν τῶν εἰλημμένων οὐκ ἔσται τὸ ἀναγκαῖον· ἀντιστραφείσης δὲ τῆς κατὰ τὸ ἐνδέχεσθαι προτάσεως, ἔσται συλλογισμὸς, καθάπερ ἐν τοῖς πρότερον. 14. Ἐὰν δὲ ἀμφότεραι ἀδιόριστοι, ἢ ἐν μέρει, τεθῶσιν, οὐκ ἔσται συλλογισμός· ἀπόδειξις δ᾽ ἡ αὐτὴ, καὶ διὰ τῶν αὐτῶν ὅρων. 15. Φανερὸν οὖν ἐκ τῶν εἰρημένων, ὅτι τῆς μὲν στερητικῆς καθόλου τιθεμένης καὶ ἀναγκαίας, ἀεὶ γίνεται συλλογισμὸς, οὐ μόνον τοῦ ἐνδέχεσθαι μὴ ὑπάρχειν, ἀλλὰ καὶ τοῦ μὴ ὑπάρχειν· τῆς δὲ καταφατικῆς, οὐδέποτε· καὶ ὅτι, τὸν αὐτὸν τρόπον ἐχόντων, ἔν τε τοῖς ἀναγκαίοις καὶ τοῖς ὑπάρχουσι, γίνεται, καὶ οὐ γίνεται συλλογισμός. 16. Δῆλον δὲ καὶ, ὅτι πάντες ἀτελεῖς οἱ συλλογισμοί, καὶ ὅτι τελειοῦνται διὰ τῶν εἰρημένων σχημάτων.

CAPUT XIX. [XX.]

Ἐν δὲ τῷ τελευταίῳ σχήματι, καὶ ἀμφοτέρων ἐνδεχομένων, καὶ τῆς ἑτέρας, ἔσται συλλογισμός. Ὅταν μὲν οὖν ἐνδέχεσθαι σημαίνουσιν αἱ προτάσεις, καὶ τὸ συμπέρασμα ἔσται ἐνδεχόμενον· καὶ ὅταν ἡ μὲν ἐνδέχεσθαι, ἡ δὲ ὑπάρχειν. Ὅταν δὲ ἡ ἑτέρα τεθῇ ἀναγκαία, ἐὰν μὲν ᾖ καταφατική, οὐκ ἔσται τὸ συμπέρασμα οὔτε ἀναγκαῖον, οὔτε ὑπάρχον· ἐὰν δὲ ᾖ στερητική, τοῦ μὴ ὑπάρχειν ἔσται συλλογισμὸς, καθάπερ ἐν τοῖς πρότερον. Ληπτέον δὲ καὶ ἐν τούτοις ὁμοίως τὸ ἐν τοῖς συμπεράσμασιν ἐνδεχόμενον. 2. Ἔστωσαν δὴ πρῶτον ἐνδεχόμεναι, καὶ τὸ Α καὶ τὸ Β παντὶ τῷ Γ ἐνδεχέσθω ὑπάρχειν. Ἐπεὶ οὖν ἀντιστρέφει τὸ καταφατικὸν ἐπὶ μέρους, τὸ δὲ Β παντὶ τῷ Γ ἐνδέχεται· καὶ τὸ Γ τινὶ τῷ Β ἐνδέχοιτο ἄν. Ὥστε, εἰ τὸ μὲν Α παντὶ τῷ Γ ἐνδέχεται, τὸ δὲ Γ τινὶ τῷ Β, ἀνάγκη, καὶ τὸ Α τινὶ τῷ Β ἐνδέχεσθαι· γίνεται γὰρ τὸ πρῶτον σχῆμα. 3. Καὶ εἰ τὸ μὲν Α ἐνδέχεται μηδενὶ τῷ Γ ὑπάρχειν, τὸ δὲ Β παντὶ τῷ Γ, ἀνάγκη, καὶ τὸ Α τινὶ τῷ Β ἐνδέχεσθαι μὴ ὑπάρχειν· ἔσται γὰρ πάλιν τὸ πρῶτον σχῆμα δι᾽ ἀντιστροφῆς. 4. Ἐὰν δὲ ἀμφότεραι στερητικαὶ τεθῶσιν, ἐξ αὐτῶν μὲν τῶν εἰλημμένων οὐκ ἔσται τὸ ἀναγκαῖον· ἀντιστραφεισῶν δὲ τῶν προτάσεων, ἔσται συλλογισμὸς, καθάπερ ἐν τοῖς πρότερον. Εἰ γὰρ τὸ Α καὶ τὸ Β ἐνδέχεται τῷ Γ μὴ ὑπάρχειν, ἐὰν μεταληφθῇ τὸ ἐνδέχεσθαι μὴ ὑπάρχειν, πάλιν ἔσται τὸ πρῶτον σχῆμα διὰ τῆς ἀντιστροφῆς. 5. Εἰ δὲ ὁ μέν ἐστι καθόλου τῶν ὅρων, ὁ δὲ ἐν μέρει· τὸν αὐτὸν τρόπον ἐχόντων τῶν ὅρων, ὅνπερ ἐπὶ τοῦ ὑπάρχειν, ἔσται τε καὶ οὐκ ἔσται συλλογισμός. Ἐνδεχέσθω γὰρ τὸ μὲν Α παντὶ τῷ Γ, τὸ δὲ Β τινὶ τῷ Γ ὑπάρχειν. Ἔσται δὴ πάλιν τὸ πρῶτον σχῆμα, τῆς ἐν μέρει προτάσεως ἀντιστραφείσης. Εἰ γὰρ τὸ Α παντὶ τῷ Γ, τὸ δὲ Γ τινὶ τῷ Β, καὶ τὸ Α τινὶ τῷ Β ἐνδέχεται. Καὶ εἰ πρὸς τὸ Β Γ τεθείη τὸ καθόλου, ὡσαύτως. Ὁμοίως δὲ καὶ, εἰ τὸ μὲν Α Γ στερητικὸν εἴη, τὸ δὲ Β Γ καταφατικόν. Ἔσται γὰρ πάλιν τὸ πρῶτον σχῆμα διὰ τῆς ἀντιστροφῆς. 6. Εἰ δὲ ἀμφότεραι στερητικαὶ τεθῶσιν· ἡ μὲν καθόλου· ἡ δὲ ἐν μέρει· δι᾽ αὐτῶν μὲν [τῶν] εἰλημμένων οὐκ ἔσται συλλογισμός· ἀντιστραφεισῶν δὲ, ἔσται, καθάπερ ἐν τοῖς πρότερον. 7. Ὅταν δὲ ἀμφότεραι ἀδιόριστοι, ἢ ἐν μέρει ληφθῶσιν, οὐκ ἔσται συλλογισμός. Καὶ γὰρ παντὶ ἀνάγκη τὸ Α τῷ Β, καὶ μηδενὶ ὑπάρχειν. Ὅροι τοῦ ὑπάρχειν, ζῷον, ἄνθρωπος, λευκόν· τοῦ μὴ ὑπάρχειν, ἵππος, ἄνθρωπος, λευκόν· μέσον, λευκόν.

CAPUT XX. [XXI.]

Ἐὰν δὲ ἡ μὲν ὑπάρχειν, ἡ δὲ ἐνδέχεσθαι σημαίνῃ τῶν προτάσεων· τὸ μὲν συμπέρασμα ἔσται, ὅτι ἐνδέχεται, καὶ οὐχ, ὅτι ὑπάρχει. Συλλογισμὸς δὲ ἔσται, τὸν αὐτὸν τρόπον ἐχόντων τῶν ὅρων, [ὃν καὶ ἐν τοῖς πρότερον]. 2. Ἔστωσαν γὰρ πρῶτον κατηγορικοί· καὶ τὸ μὲν Α παντὶ τῷ Γ ὑπαρχέτω, τὸ δὲ Β παντὶ [τῷ Γ] ἐνδεχέσθω [ὑπάρχειν·] ἀντιστραφέντος οὖν τοῦ Β Γ, τὸ πρῶτον ἔσται σχῆμα· καὶ τὸ συμπέρασμα, ὅτι ἐνδέχεται τὸ Α τινὶ τῷ Β ὑπάρχειν. Ὅτε γὰρ ἡ ἑτέρα τῶν προτάσεων ἐν τῷ πρώτῳ σχήματι σημαίνει ἐνδέχεσθαι, καὶ τὸ συμπέρασμα ἦν ἐνδεχόμενον. 3. Ὁμοίως δὲ καὶ, εἰ τὸ μὲν Β Γ ὑπάρχειν, τὸ δὲ Α Γ ἐνδέχεσθαι· καὶ εἰ τὸ μὲν Α Γ στερητικόν, τὸ δὲ Β Γ κατηγορικὸν, ὑπάρχει δ᾽ ὁποτερονοῦν· ἀμφοτέρως ἐνδεχόμενον ἔσται τὸ συμπέρασμα· γίνεται γὰρ πάλιν τὸ πρῶτον σχῆμα· δέδεικται δ᾽, ὅτι, τῆς ἑτέρας προτάσεως ἐνδέχεσθαι σημαινούσης ἐν αὐτῷ καὶ τὸ συμπέρασμα [ἔσται] ἐνδεχόμενον. 4. Εἰ δὲ τὸ ἐνδεχόμενον τὸ στερητικὸν τεθείη πρὸς τὸ ἔλαττον ἄκρον, ἢ καὶ ἄμφω ληφθείη στερητικά· δι᾽ αὐτῶν μὲν τῶν κειμένων οὐκ ἔσται συλλογισμός· ἀντιστραφέντων δ᾽, ἔσται, καθάπερ ἐν τοῖς πρότερον. 5. Εἰ δὲ ἡ μὲν καθόλου τῶν προτάσεων, ἡ δὲ ἐν μέρει· κατηγορικῶν μὲν οὐσῶν ἀμφοτέρων· ἢ τῆς μὲν καθόλου στερητικῆς, τῆς δ᾽ ἐν μέρει καταφατικῆς· ὁ αὐτὸς τρόπος ἔσται τῶν συλλογισμῶν· πάντες γὰρ περαίνονται διὰ τοῦ πρώτου σχήματος. Ὥστε φανερὸν, ὅτι τοῦ ἐνδέχεσθαι, καὶ οὐ τοῦ ὑπάρχειν, ἔσται ὁ συλλογισμός. 6. Εἰ δὲ ἡ μὲν καταφατικὴ καθόλου, ἡ δὲ στερητικὴ ἐν μέρει· διὰ τοῦ ἀδυνάτου ἔσται ἡ ἀπόδειξις. Ὑπαρχέτω γὰρ τὸ μὲν Β παντὶ τῷ Γ, τὸ δὲ Α ἐνδεχέσθω τινὶ τῷ Γ μὴ ὑπάρχειν· ἀνάγκη δὴ, τὸ Α ἐνδέχεσθαί τινι τῷ Β μὴ ὑπάρχειν. Εἰ γὰρ παντὶ τῷ Β τὸ Α ὑπάρχει ἐξ ἀνάγκης, τὸ δὲ Β παντὶ τῷ Γ κεῖται ὑπάρχειν, τὸ Α παντὶ τῷ Γ ἐξ ἀνάγκης ὑπάρξει· τοῦτο γὰρ δέδεικται πρότερον. Ἀλλ᾽ ὑπέκειτό, τινι ἐνδέχεσθαι μὴ ὑπάρχειν. 7. Ὅταν δὲ ἀδιόριστοι, ἢ ἐν μέρει ληφθῶσιν ἀμφότεραι, οὐκ ἔσται συλλογισμός. Ἀπόδειξις δὲ ἡ αὐτὴ, ἣ καὶ ἐν τοῖς καθόλου, καὶ διὰ τῶν αὐτῶν ὅρων.

CAPUT XXI. [XXII.]

Εἰ δὲ ἐστιν ἡ μὲν ἀναγκαία τῶν προτάσεων, ἡ δὲ ἐνδεχομένη, κατηγορικῶν μὲν ὄντων ὅρων· ἀεὶ τοῦ ἐνδέ-

χεσθαι ἔσται συλλογισμός. Ὅταν δ᾽ ᾖ τὸ μὲν κατηγορικὸν, τὸ δὲ στερητικόν· ἐὰν μὲν ᾖ τὸ καταφατικὸν, ἀναγκαῖον, τοῦ ἐνδέχεσθαι μὴ ὑπάρχειν· ἐὰν δὲ τὸ στερητικὸν, καὶ τοῦ ἐνδέχεσθαι μὴ ὑπάρχειν, καὶ τοῦ μὴ ὑπάρχειν· τοῦ δὲ ἐξ ἀνάγκης μὴ ὑπάρχειν οὐκ ἔσται συλλογισμὸς, ὥσπερ οὐδ᾽ ἐν τοῖς ἑτέροις σχήμασιν. 2. Ἔστωσαν δὴ κατηγορικοὶ πρῶτον οἱ ὅροι, καὶ τὸ μὲν *A* παντὶ τῷ *Γ* ὑπαρχέτω ἐξ ἀνάγκης, τὸ δὲ *B* παντὶ [τῷ *Γ*] ἐνδεχέσθω ὑπάρχειν· ἐπεὶ οὖν τὸ μὲν *A* παντὶ τῷ *Γ* ἐξ ἀνάγκης, τὸ δὲ *Γ* τινὶ τῷ *B* ἐνδέχεται· καὶ τὸ *A* τινὶ τῷ *B* ἐνδεχόμενον ἔσται, καὶ οὐχ ὑπάρχον· οὕτως γὰρ συνέπιπτεν ἐπὶ τοῦ πρώτου σχήματος. 3. Ὁμοίως δὲ δειχθήσεται καὶ, εἰ τὸ μὲν *B Γ* τεθείη ἀναγκαῖον, τὸ δὲ *A Γ* ἐνδεχόμενον. 4. Πάλιν ἔστω τὸ μὲν κατηγορικὸν, τὸ δὲ στερητικόν· ἀναγκαῖον δὲ τὸ κατηγορικόν· καὶ τὸ μὲν *A* ἐνδεχέσθω μηδενὶ τῷ *Γ* ὑπάρχειν, τὸ δὲ *B* παντὶ ὑπαρχέτω ἐξ ἀνάγκης τῷ *Γ*. Ἔσται δὴ πάλιν τὸ πρῶτον σχῆμα· καὶ τὸ συμπέρασμα ἐνδεχόμενον, ἀλλ᾽ οὐχ ὑπάρχον· καὶ γὰρ ἡ στερητικὴ πρότασις ἐνδέχεσθαι σημαίνει· φανερὸν οὖν, ὅτι τὸ συμπέρασμα ἔσται ἐνδεχόμενον· ὅτε γὰρ οὕτως ἔχοιεν αἱ προτάσεις ἐν τῷ πρώτῳ σχήματι, καὶ τὸ συμπέρασμα ἦν ἐνδεχόμενον. 5. Εἰ δ᾽ ἡ στερητικὴ πρότασις ἀναγκαία· καὶ τὸ συμπέρασμα ἔσται, καὶ ὅτι ἐνδέχεταί τινι μὴ ὑπάρχειν, καὶ ὅτι οὐχ ὑπάρχει. Κείσθω γὰρ τὸ *A* τῷ *Γ* μὴ ὑπάρχειν ἐξ ἀνάγκης, τὸ δὲ *B* παντὶ ἐνδέχεσθαι. Ἀντιστραφέντος οὖν τοῦ *B Γ* καταφατικοῦ, τὸ πρῶτον ἔσται σχῆμα, καὶ ἀναγκαία ἡ στερητικὴ πρότασις. Ὅτε δ᾽ οὕτως εἶχον αἱ προτάσεις, συνέβαινε, τὸ *A* τῷ *Γ* καὶ ἐνδέχεσθαί τινι μὴ ὑπάρχειν, καὶ μὴ ὑπάρχειν. Ὥστε καὶ τὸ *A* τῷ *B* ἀνάγκη τινὶ μὴ ὑπάρχειν. 6. Ὅταν δὲ τὸ στερητικὸν τεθῇ πρὸς τὸ ἔλαττον ἄκρον, ἐὰν μὲν ἐνδεχόμενον, ἔσται συλλογισμὸς, μεταληφθείσης τῆς προτάσεως, καθάπερ ἐν τοῖς πρότερον. 7. Ἐὰν δ᾽ ἀναγκαῖον, οὐκ ἔσται· καὶ γὰρ παντὶ ἀνάγκη, καὶ οὐδενὶ ἐνδέχεται ὑπάρχειν. Ὅροι τοῦ παντὶ ὑπάρχειν, ὕπνος, ἵππος, καθεύδων ἄνθρωπος· τοῦ δὲ μηδενὶ, ὕπνος, ἵππος, ἐγρηγορὼς ἄνθρωπος. 8. Ὁμοίως δὲ ἕξει καὶ, εἰ ὁ μὲν καθόλου τῶν ὅρων, ὁ δ᾽ ἐν μέρει πρὸς τὸ μέσον· κατηγορικῶν μὲν ὄντων ἀμφοτέρων, τοῦ ἐνδέχεσθαι, καὶ οὐ τοῦ ὑπάρχειν, ἔσται συλλογισμός. Καὶ ὅταν τὸ μὲν στερητικὸν ληφθῇ· τὸ δὲ καταφατικόν· ἀναγκαῖον δὲ τὸ καταφατικόν· ὅταν δὲ τὸ στερητικὸν ἀναγκαῖον, καὶ τὸ συμπέρασμα ἔσται τοῦ μὴ ὑπάρχειν. Ὁ γὰρ αὐτὸς τρόπος ἔσται τῆς ἀποδείξεως, καὶ καθόλου, καὶ μὴ καθόλου τῶν ὅρων ὄντων. Ἀνάγκη γὰρ, διὰ τοῦ πρώτου σχήματος τελειοῦσθαι τοὺς συλλογισμούς. Ὥστε, καθάπερ ἐν ἐκείνοις, καὶ ἐπὶ τούτων ἀναγκαῖον συμπίπτειν. 9. Ὅταν δὲ τὸ στερητικὸν καθόλου ληφθὲν τεθῇ πρὸς τὸ ἔλαττον ἄκρον· ἐὰν μὲν ἐνδεχόμενον, ἔσται συλλογισμὸς διὰ τῆς ἀντιστροφῆς. Ἐὰν δὲ ἀναγκαῖον, οὐκ ἔσται. Δειχθήσεται δὲ τὸν αὐτὸν τρόπον, ὃν καὶ ἐν τοῖς καθόλου, καὶ διὰ τῶν αὐτῶν ὅρων. 10. Φανερὸν οὖν, καὶ ἐν τούτῳ τῷ σχήματι πότε καὶ πῶς ἔσται συλλογισμός· καὶ πότε τοῦ ἐνδέχεσθαι, καὶ πότε τοῦ ὑπάρχειν. 11. Δῆλον δὲ καὶ, ὅτι πάντες ἀτελεῖς, καὶ ὅτι τελειοῦνται διὰ τοῦ πρώτου σχήματος.

CAPUT XXII. [XXIII.]

Ὅτι μὲν οὖν οἱ ἐν τούτοις τοῖς σχήμασι συλλογισμοὶ τελειοῦνται διὰ τῶν ἐν τῷ πρώτῳ σχήματι καθόλου συλλογισμῶν, καὶ εἰς τούτους ἀνάγονται, δῆλον ἐκ τῶν εἰρημένων· ὅτι δ᾽ ἁπλῶς πᾶς συλλογισμὸς οὕτως ἕξει, νῦν ἔσται φανερὸν, ὅταν δειχθῇ πᾶς γινόμενος διὰ τούτων τινὸς τῶν σχημάτων. 2. Ἀνάγκη δὴ, πᾶσαν ἀπόδειξιν καὶ πάντα συλλογισμὸν ἢ ὑπάρχον τι, ἢ μὴ ὑπάρχον, δεικνύναι· καὶ τοῦτο ἢ καθόλου [...] κατὰ μέρος· ἔτι ἢ δεικτικῶς, ἢ ἐξ ὑποθέσεως· τοῦ δ᾽ ἐξ ὑποθέσεως μέρος ἐστὶ ὁ διὰ τοῦ ἀδυνάτου. 3. Πρῶτον μὲν οὖν εἴπωμεν περὶ τῶν δεικτικῶν· τούτων γὰρ δειχθέντων, φανερὸν ἔσται καὶ ἐπὶ τῶν εἰς τὸ ἀδύνατον, καὶ ὅλως τῶν ἐξ ὑποθέσεως. 4. Εἰ δὴ δέοι τὸ *A* κατὰ τοῦ *B* συλλογίσασθαι ὡς ὑπάρχον, ἢ μὴ ὑπάρχον, ἀνάγκη, λαβεῖν τι κατά τινος. 5. Εἰ μὲν οὖν τὸ [...] κατὰ τὸ *B* ληφθείη, τὸ ἐξ ἀρχῆς ἔσται εἰλημμένον. 6. Εἰ δὲ κατὰ τοῦ *Γ*, τὸ δὲ *Γ* κατὰ μηδενὸς, μηδὲ ἄλλο κατ᾽ ἐκείνου, μηδὲ κατὰ τοῦ *A* ἕτερον· οὐδεὶς ἔσται συλλογισμός· τῷ γὰρ ἓν καθ᾽ ἑνὸς ληφθῆναι οὐ[...] συμβαίνει ἐξ ἀνάγκης. Ὥστε προσληπτέον καὶ ἑτέ[...] πρότασιν. 7. Ἐὰν μὲν οὖν ληφθῇ τὸ *A* κατ᾽ ἄλ[...] ἢ ἄλλο κατὰ τοῦ *A*, ἢ κατὰ τοῦ *Γ* ἕτερον· εἶναι [...] συλλογισμὸν οὐδὲν κωλύει· πρὸς μέντοι τὸ *B* [...] ἔσται διὰ τῶν εἰλημμένων. Οὐδ᾽, ὅταν τὸ *Γ* ἑτέρῳ, [...]κεῖνο ἄλλῳ, καὶ τοῦτο ἑτέρῳ, μὴ συνάπτῃ δὲ πρὸς [...] *B*, οὐδ᾽ οὕτως ἔσται πρὸς τὸ *B* συλλογισμὸς [...] Ὅλως γὰρ εἴπομεν, ὅτι οὐδεὶς οὐδέποτε ἔσται συλ[...]γισμὸς ἄλλου κατ᾽ ἄλλου, μὴ ληφθέντος τινὸς [...] ὃ πρὸς ἑκάτερον ἔχει πως ταῖς κατηγορίαις. Ὁ μὲν [...] συλλογισμὸς ἁπλῶς ἐκ προτάσεών ἐστιν· ὁ δὲ [...] τόδε συλλογισμὸς ἐκ τῶν πρὸς τόδε προτάσεων. [...] τοῦδε πρὸς τόδε διὰ τῶν τοῦδε πρὸς τόδε προτ[...] Ἀδύνατον δὲ, πρὸς τὸ *B* λαβεῖν πρότασιν μηδὲ[...] κατηγοροῦντας αὐτοῦ, μήτε ἀπαρνουμένους ἢ [...] τοῦ *A* πρὸς τὸ *B* μηδὲν κοινὸν λαμβάνοντας, ἀλλ᾽ [...]τέρου ἴδια ἄττα κατηγοροῦντας, ἢ ἀπαρνου[...] Ὥστε ληπτέον τι μέσον ἀμφοῖν, ὃ συνάψει τὰς κα[...]ρίας, εἴπερ ἔσται τοῦδε πρὸς τόδε συλλογισμός. [...] οὖν ἀνάγκη μέν τι λαβεῖν πρὸς ἄμφω κοινόν [...] ἐνδέχεται τριχῶς· ἢ γὰρ τὸ *A* τοῦ *Γ*, καὶ τὸ [...] κατηγορήσαντας, ἢ τὸ *Γ* κατ᾽ ἀμφοῖν, ἢ ἄμφ[...] τοῦ *Γ*· ταῦτα δ᾽ ἐστὶ τὰ εἰρημένα σχήματα· φ[...] οὖν, ὅτι πάντα συλλογισμὸν ἀνάγκη γίνεσθ[...] τούτων τινὸς τῶν σχημάτων. 9. Ὁ γὰρ αὐτὸς [...] καὶ εἰ διὰ πλειόνων συνάπτοι πρὸς τὸ *B*· τὸ αὐτ[...] ἔσται σχῆμα καὶ ἐπὶ τῶν πολλῶν. 10. Ὅτι μὲν [...] οἱ δεικτικοὶ πάντες περαίνονται διὰ τῶν προειρη[...] σχημάτων, φανερόν. 11. Ὅτι δὲ καὶ οἱ εἰς τὸ ἀδύνα[...]τον, δῆλον ἔσται διὰ τούτων. Πάντες γὰρ οἱ διὰ [...] ἀδυνάτου περαίνοντες τὸ μὲν ψεῦδος συλλογίζονται, [...] δ᾽ ἐξ ἀρχῆς ἐξ ὑποθέσεως δεικνύουσιν, ὅταν ἀδύνα[...]τι συμβαίνῃ, τῆς ἀντιφάσεως τεθείσης· οἷον, ὅτι ἀσύμ[...]μετρος ἡ διάμετρος, διὰ τὸ γίνεσθαι τὰ περιττὰ [...] τοῖς ἀρτίοις, συμμέτρου τεθείσης. Τὸ μὲν οὖν, ἴσα γίνε[...]σθαι τὰ περιττὰ τοῖς ἀρτίοις, συλλογίζονται· τὸ [...] ἀσύμμετρον εἶναι τὴν διάμετρον, ἐξ ὑποθέσεως δεικνύ[...]ουσιν, ἐπεὶ ψεῦδος συμβαίνει διὰ τὴν ἀντίφασιν. Τοῦτο [...] γὰρ ἦν τὸ διὰ τοῦ ἀδυνάτου συλλογίσασθαι, τὸ [...]ξαί τι ἀδύνατον διὰ τὴν ἐξ ἀρχῆς ὑπόθεσιν. Ὥστε, [...] τοῦ ψεύδους γίνεται συλλογισμὸς δεικτικὸς ἐν τοῖς [...] τὸ ἀδύνατον ἀπαγομένοις· τὸ δ᾽ ἐξ ἀρχῆς ἐξ ὑποθέσ[...] δείκνυται· τοὺς δὲ δεικτικοὺς πρότερον εἴπομεν, ὅτι [...] τούτων περαίνονται τῶν σχημάτων· φανερὸν οὖν, [...] [καὶ] οἱ διὰ τοῦ ἀδυνάτου συλλογισμοὶ διὰ τούτων ἔσονται τῶν σχημάτων. 12. Ὡσαύτως δὲ καὶ οἱ ἄλλοι πάντες οἱ ἐξ ὑποθέσεως· ἐν ἅπασι γὰρ ὁ μὲν συλλογισμὸς γίνεται πρὸς τὸ μεταλαμβανόμενον· τὸ δ᾽ [...]

ἀρχῆς περαίνεται δι᾿ ὁμολογίας, ἢ τινος ἄλλης ὑποθέ-σιως. 13. Εἰ δὲ τοῦτ᾿ ἀληθές, πᾶσαν ἀπόδειξιν καὶ πάντα συλλογισμὸν ἀνάγκη γίνεσθαι διὰ τριῶν τῶν προειρημένων σχημάτων. Τούτου δὲ δειχθέντος, δῆλον, ὡς ἅπας τε συλλογισμὸς ἐπιτελειοῦται διὰ τοῦ πρώ-του σχήματος, καὶ ἀνάγεται εἰς τοὺς ἐν τούτῳ καθό-λου συλλογισμούς.

CAPUT XXIII. [XXIV.]

Ἔτι δὲ, ἐν ἅπασι δεῖ κατηγορικόν τινα τῶν ὅρων ...ναι, καὶ τὸ καθόλου ὑπάρχειν· ἄνευ γὰρ τοῦ καθό-...ν ἢ οὐκ ἔσται συλλογισμὸς, ἢ οὐ πρὸς τὸ προκεί-μενον, ἢ τὸ ἐξ ἀρχῆς αἰτήσεται. Κείσθω γὰρ, τὴν ...υσικὴν ἡδονὴν εἶναι σπουδαίαν. Εἰ μὲν οὖν ἀξιώσειεν, ...ονὴν εἶναι σπουδαίαν, μὴ προσθεὶς τὸ, πᾶσαν· οὐκ ...ται συλλογισμός. Εἰ δὲ, τινα ἡδονήν· εἰ μὲν ἄλλην, ...δὲν πρὸς τὸ προκείμενον· εἰ δ᾿ αὐτὴν ταύτην, τὸ ἀρχῆς λαμβάνει. Μᾶλλον δὲ γίνεται φανερὸν ἐν ... διαγράμμασιν· οἷον, [ὅτι] τοῦ ἰσοσκελοῦς ἴσαι πρὸς τῇ βάσει. Ἔστωσαν εἰς τὸ κέντρον ἠγμέναι Α Β. Εἰ οὖν ἴσην λαμβάνει τὴν Α Γ γωνίαν τῇ ...Δ, μὴ ὅλως ἀξιώσας γωνίας τὰ τῶν ἡμικυκλίων· πάλιν τὴν Γ τῇ Δ, μὴ πᾶσαν προσλαβὼν τὴν τοῦ ...ματος· ἔτι δὲ, ἀπ᾿ ἴσων οὐσῶν τῶν ὅλων γωνιῶν ἴσων ἀφῃρημένων, ἴσας εἶναι τὰς λοιπὰς τὰς Ε ...ὸ ἐξ ἀρχῆς αἰτήσεται· ἐὰν μὴ λάβῃ, ἀπὸ τῶν ἴσων ἴσα ...ιρουμένων, ἴσα λείπεσθαι. Φανερὸν οὖν, ὅτι ἐν ...σοι δεῖ τὸ καθόλου ὑπάρχειν· καὶ, ὅτι τὸ μὲν κα-...λου ἐξ ἁπάντων τῶν ὅρων καθόλου δείκνυται· τὸ ...ν μέρει καὶ οὕτως, κἀκείνως. Ὥστε, ἐὰν μὲν ᾖ ...συμπέρασμα καθόλου, καὶ τοὺς ὅρους ἀνάγκη κα-...λου εἶναι. Ἐὰν δὲ οἱ ὅροι καθόλου, ἐνδέχεται, τὸ ...πέρασμα μὴ εἶναι καθόλου. 2. Δῆλον δὲ καὶ, ...ἐν ἅπαντι συλλογισμῷ ἢ ἀμφοτέρας, ἢ τὴν ἑτέραν ...τασιν, ὁμοίαν ἀνάγκη γίνεσθαι τῷ συμπεράσμα-... Λέγω δ᾿ οὐ μόνον τῷ καταφατικὴν εἶναι, ἢ στε-...κήν· ἀλλὰ καὶ τῷ ἀναγκαίαν, ἢ ὑπάρχουσαν, ἢ ἐν-...μένην. Ἐπισκέψασθαι δὲ δεῖ καὶ τὰς ἄλλας κατη-...ας. 3. Φανερὸν δὲ καὶ, ἁπλῶς πότε ἔσται, καὶ πότε ... ἔσται συλλογισμός· καὶ πότε δυνατὸς, καὶ πότε ...ς· καὶ ὅτι, συλλογισμοῦ ὄντος, ἀναγκαῖον, ἔχειν ...ρους κατά τινα τῶν εἰρημένων τρόπων.

CAPUT XXIV. [XXV.]

Δῆλον δὲ καὶ, ὅτι πᾶσα ἀπόδειξις ἔσται διὰ τριῶν ...ν, καὶ οὐ πλειόνων· ἐὰν μὴ δι᾿ ἄλλων καὶ ἄλλων ... αὐτὸ συμπέρασμα γίνηται· οἷον, τὸ Ε διά τε τῶν ...Β, καὶ διὰ τῶν Γ Δ· ἢ διὰ τῶν Α Β, καὶ Α Γ, καὶ ...Γ· πλείω γὰρ μέσα τῶν αὐτῶν οὐδὲν εἶναι κωλύει· ...των δὲ ὄντων, οὐχ εἷς, ἀλλὰ πλείους εἰσὶν οἱ συλ-λογισμοί. Ἢ πάλιν, ὅταν ἑκάτερον τῶν Α Β διὰ συλ-λογισμοῦ ληφθῇ· οἷον, τὸ Α διὰ τῶν Δ Ε· καὶ πάλιν ...Β διὰ τῶν Ζ Θ. Ἢ τὸ μὲν ἐπαγωγῇ· τὸ δὲ συλ-λογισμῷ. Ἀλλὰ καὶ οὕτως πλείους οἱ συλλογισμοί· ...ίω γὰρ τὰ συμπεράσματά ἐστιν· οἷον, τό τε Α, ... τὸ Β, καὶ τὸ Γ. 2. Εἰ δ᾿ οὖν μὴ πλείους, ἀλλ᾿ ... οὕτως μὲν ἐνδέχεται γίνεσθαι διὰ πλειόνων τὸ ...ὸ συμπέρασμα. 3. Ὡς δὲ τὸ Γ διὰ τῶν Α Β, ...νατον. Ἔστω γὰρ τὸ Ε συμπεπερασμένον ἐκ τῶν ...Β Γ Δ. Οὐκοῦν ἀνάγκη, τι αὐτῶν ἄλλο πρὸς ἄλ-...ειλῆφθαι· τὸ μὲν, ὡς ὅλον· τὸ δ᾿, ὡς μέρος. Τοῦ-... γὰρ δέδεικται πρότερον, ὅτι, ὄντος συλλογισμοῦ, ...καῖον, οὕτως τινὰς ἔχειν τῶν ὅρων. Ἐχέτω οὖν ... οὕτως πρὸς τὸ Β. Ἔστιν ἄρα τι ἐξ αὐτῶν συμπέρασμα. Οὐκοῦν ἤτοι τὸ Ε, ἢ τῶν Γ Δ θάτερον, ἢ ἄλλο τι παρὰ ταῦτα. Καὶ εἰ μὲν τὸ Ε· ἐκ τῶν Α Β μόνων ἂν εἴη ὁ συλλογισμός. Τὰ δὲ Γ Δ, εἰ μὲν ἔχει οὕτως, ὥστ᾿ εἶναι τὸ μὲν, ὡς ὅλον, τὸ δ᾿, ὡς μέρος· ἔσται τι καὶ ἐξ ἐκείνων· καὶ ἤτοι τὸ Ε, ἢ τῶν Α Β θάτερον, ἢ ἄλλο τι παρὰ ταῦτα. Καὶ εἰ τὸ μὲν Ε, ἢ τῶν Α Β θάτερον· ἢ πλείους ἔσονται οἱ συλλογισμοὶ, ἢ, ὡς ἐνεδέχετο, ταὐτὸ διὰ πλειόνων ὅρων περαίνεσθαι, συμβαίνει. Εἰ δ᾿ ἄλλο τι παρὰ ταῦτα· πλείους ἔσονται, καὶ ἀσύναπτοι οἱ συλλογισμοὶ πρὸς ἀλλήλους. Εἰ δὲ μὴ οὕτως ἔχοι τὸ Γ πρὸς τὸ Δ, ὥστε ποιεῖν συλλογισμόν· μάτην ἔσται εἰλημμένα, εἰ μὴ ἐπαγωγῆς, ἢ κρύψεως, ἢ τινος ἄλλου τῶν τοιούτων χάριν. Εἰ δὲ ἐκ τῶν Α Β μὴ τὸ Ε, ἀλλὰ ἄλλο τι γίνεται συμπέρασμα· ἐκ δὲ τῶν Γ Δ ἢ τούτων θάτερον, ἢ ἄλλο παρὰ ταῦτα, πλείους τε οἱ συλλογισμοὶ γίνονται, καὶ οὐ τοῦ ὑποκειμένου· ὑπέκειτο γὰρ, εἶναι τοῦ Ε τὸν συλλογισμόν. Εἰ δὲ μὴ γίνεται ἐκ τῶν Α Β μηδὲν συμπέρασμα, μάτην τε αὐτὰ εἰλῆφθαι συμβαίνει, καὶ μὴ τοῦ ἐξ ἀρχῆς εἶναι τὸν συλλογισμόν. Ὥστε φανερὸν, ὅτι πᾶσα ἀπόδειξις καὶ πᾶς συλλογισμὸς ἔσται διὰ τριῶν ὅρων μόνον.

CAPUT XXV.

Τούτου δ᾿ ὄντος φανεροῦ, δῆλον, ὡς καὶ ἐκ δύο προτάσεων, καὶ οὐ πλειόνων· οἱ γὰρ τρεῖς ὅροι δύο προτάσεις, εἰ μὴ προσλαμβάνοιτό τι, καθάπερ ἐν τοῖς ἐξ ἀρχῆς ἐλέχθη, πρὸς τὴν τελείωσιν τῶν συλλογισμῶν. 2. Φανερὸν οὖν, [ὅτι] ὡς ἐν ᾧ λόγῳ συλλογιστικῷ μὴ ἄρτιαί εἰσιν αἱ προτάσεις, δι᾿ ὧν γίνεται τὸ συμπέρασμα τὸ κύριον, (ἔνια γὰρ τῶν ἄνωθεν συμπερασμάτων ἀναγκαῖον εἶναι προτάσεις,) οὗτος ὁ λόγος ἢ οὐ συλλελόγισται, ἢ πλείω τῶν ἀναγκαίων ἠρώτηκε πρὸς τὴν θέσιν. 3. Κατὰ μὲν οὖν τὰς κυρίας προτάσεις λαμβανομένων τῶν συλλογισμῶν, ἅπας ἔσται συλλογισμὸς ἐκ προτάσεων μὲν ἀρτίων, ἐξ ὅρων δὲ περιττῶν· ἑνὶ γὰρ πλείους οἱ ὅροι τῶν προτάσεων. Ἔσται δὲ καὶ τὰ συμπεράσματα ἥμισυ τῶν προτάσεων. 4. Ὅταν δὲ διὰ προσυλλογισμῶν περαίνηται, ἢ διὰ πλειόνων μέσων μὴ συνεχῶν· (οἷον τὸ Α Β διὰ τῶν Γ Δ·) τὸ μὲν πλῆθος τῶν ὅρων ὡσαύτως ἑνὶ ὑπερέξει τὰς προτάσεις· ἢ γὰρ ἔξωθεν, ἢ εἰς τὸ μέσον, τεθήσεται ὁ παρεμπίπτων ὅρος. Ἀμφοτέρως δὲ συμβαίνει, ἑνὶ ἐλάττω εἶναι τὰ διαστήματα τῶν ὅρων· αἱ δὲ προτάσεις ἴσαι τοῖς διαστήμασιν· οὐ μέντοι αἱ μὲν ἀεὶ ἄρτιαι ἔσονται, οἱ δὲ περιττοί· ἀλλ᾿ ἐναλλὰξ, ὅταν μὲν αἱ προτάσεις ἄρτιαι, περιττοὶ οἱ ὅροι· ὅταν δ᾿ οἱ ὅροι ἄρτιοι, περιτταὶ αἱ προτάσεις. Ἅμα γὰρ τῷ ὅρῳ μία προστίθεται πρότασις, ἂν ὁποθενοῦν προστεθῇ ὁ ὅρος. Ὥστε, ἐπεὶ αἱ μὲν ἄρτιαι, οἱ δὲ περιττοὶ ἦσαν· ἀνάγκη, παραλλάττειν, τῆς αὐτῆς προσθέσεως γενομένης. Τὰ δὲ συμπεράσματα οὐκέτι τὴν αὐτὴν ἕξει τάξιν, οὔτε πρὸς τοὺς ὅρους, οὔτε πρὸς τὰς προτάσεις· ἑνὸς γὰρ ὅρου προστιθεμένου, συμπεράσματα προστεθήσεται ἑνὶ ἐλάττω τῶν προϋπαρχόντων ὅρων· πρὸς μόνον γὰρ τὸν ἔσχατον [ὅρον] οὐ ποιεῖ συμπέρασμα, πρὸς δὲ τοὺς ἄλλους πάντας· οἷον, εἰ τῷ Α Β Γ πρόσκειται τὸ Δ, εὐθὺς καὶ συμπεράσματα δύο πρόσκειται, τό, τε πρὸς τὸ Α, καὶ τὸ πρὸς τὸ Β. Ὁμοίως δὲ κἀπὶ τῶν ἄλλων. Κἂν εἰς τὸ μέσον δὲ παρεμπίπτῃ, τὸν αὐτὸν τρόπον· πρὸς ἕνα γὰρ μόνον οὐ ποιήσει συλλογισμόν. Ὥστε πολὺ πλείω τὰ συμπεράσματα καὶ τῶν ὅρων ἔσται, καὶ τῶν προτάσεων.

CAPUT XXVI. [XXVI.]

Ἐπεὶ δ᾽ ἔχομεν, περὶ ὧν οἱ συλλογισμοὶ, καὶ ποῖον ἐν ἑκάστῳ σχήματι, καὶ ποσαχῶς δείκνυται· φανερὸν ἡμῖν ἐστι καὶ, ποῖον πρόβλημα χαλεπὸν, καὶ ποῖον εὐεπιχείρητον. Τὸ μὲν γὰρ ἐν πλείοσι σχήμασι, καὶ διὰ πλειόνων πτώσεων περαινόμενον, ῥᾷον· τὸ δ᾽ ἐν ἐλάττοσι, καὶ δι᾽ ἐλαττόνων, δυσεπιχειρητότερον. 2. Τὸ μὲν οὖν καταφατικὸν τὸ καθόλου διὰ τοῦ πρώτου σχήματος δείκνυται μόνου, καὶ [διὰ] τούτου μοναχῶς. Τὸ δὲ στερητικὸν διὰ τοῦ πρώτου, καὶ διὰ τοῦ μέσου· καὶ διὰ μὲν τοῦ πρώτου μοναχῶς· διὰ δὲ τοῦ μέσου διχῶς. Τὸ δ᾽ ἐν μέρει καταφατικὸν διὰ τοῦ πρώτου, καὶ διὰ τοῦ ἐσχάτου· μοναχῶς μὲν διὰ τοῦ πρώτου· τριχῶς δὲ διὰ τοῦ ἐσχάτου. Τὸ δὲ στερητικὸν τὸ κατὰ μέρος ἐν ἅπασι τοῖς σχήμασι δείκνυται· πλὴν ἐν μὲν τῷ πρώτῳ, ἅπαξ· ἐν δὲ τῷ μέσῳ, καὶ τῷ ἐσχάτῳ· ἐν τῷ μὲν, διχῶς· ἐν τῷ δὲ, τριχῶς. 3. Φανερὸν οὖν, ὅτι τὸ καθόλου κατηγορικὸν κατασκευάσαι μὲν χαλεπώτατον, ἀνασκευάσαι δὲ ῥᾷστον. Ὅλως δ᾽ ἐστὶν ἀναιροῦντι μὲν τὰ καθόλου τῶν ἐν μέρει ῥᾷον· καὶ γὰρ, ἦν μηδενὶ, καὶ, ἦν τινι μὴ ὑπάρχῃ, ἀνῄρηται· τούτων δὲ τὸ μὲν, τινὶ μὴ, ἐν ἅπασι τοῖς σχήμασι δείκνυται· τὸ δὲ, μηδενὶ, ἐν τοῖς δυσί. Τὸν αὐτὸν δὲ τρόπον κἀπὶ τῶν στερητικῶν. Καὶ γὰρ εἰ παντὶ, καὶ, εἴ τινι, ἀνῄρηται τὸ ἐξ ἀρχῆς· τοῦτο δ᾽ ἦν ἐν δύο σχήμασιν. Ἐπὶ δὲ τῶν ἐν μέρει, μοναχῶς, ἢ παντὶ, ἢ μηδενὶ δείξαιτο ὑπάρχειν. Κατασκευάζοντι δὲ ῥᾴω τὰ ἐν μέρει· καὶ γὰρ ἐν πλείοσι σχήμασι, καὶ διὰ πλειόνων τρόπων. 4. Ὅλως τε οὐ δεῖ λανθάνειν, ὅτι ἀνασκευάσαι μὲν δι᾽ ἀλλήλων ἐστὶ καὶ τὸ καθόλου διὰ τῶν ἐν μέρει, καὶ ταῦτα διὰ τῶν καθόλου. Κατασκευάσαι δ᾽ οὐκ ἔστι διὰ τῶν κατὰ μέρος τὰ καθόλου, δι᾽ ἐκείνων δὲ ταῦτά ἐστιν. 5. Ἅμα δὲ δῆλον, ὅτι καὶ τὸ ἀνασκευάζειν ἐστὶ τοῦ κατασκευάζειν ῥᾷον. 6. Πῶς μὲν οὖν γίνεται πᾶς συλλογισμὸς, καὶ διὰ πόσων ὅρων καὶ προτάσεων, καὶ πῶς ἐχουσῶν πρὸς ἀλλήλας· ἔτι δὲ, ποῖον πρόβλημα ἐν ἑκάστῳ σχήματι, καὶ ποῖον ἐν πλείοσι, καὶ ποῖον ἐν ἐλάττοσι δείκνυται, δῆλον ἐκ τῶν εἰρημένων.

CAPUT XXVII. [XXVII.]

Πῶς δὲ εὐπορήσομεν αὐτοὶ πρὸς τὸ τιθέμενον ἀεὶ συλλογισμῶν, καὶ διὰ ποίας ὁδοῦ ληψόμεθα τὰς περὶ ἕκαστον ἀρχὰς, νῦν ἤδη λεκτέον· οὐ μόνον γὰρ ἴσως δεῖ θεωρεῖν τὴν γένεσιν τῶν συλλογισμῶν, ἀλλὰ καὶ τὴν δύναμιν ἔχειν τοῦ ποιεῖν. 2. Ἁπάντων δὴ τῶν ὄντων τὰ μέν ἐστι τοιαῦτα, ὥστε κατὰ μηδενὸς ἄλλου κατηγορεῖσθαι ἀληθῶς καθόλου· (οἷον Κλέων, καὶ Καλλίας, καὶ τὸ καθέκαστον, καὶ αἰσθητόν·) κατὰ δὲ τούτων ἄλλα· (καὶ γὰρ ἄνθρωπος καὶ ζῶον ἑκάτερον τούτων ἐστί·) τὰ δὲ αὐτὰ μὲν κατ᾽ ἄλλων κατηγορεῖται, κατὰ τούτων δὲ ἄλλα πρότερον οὐ κατηγορεῖται· τὰ δὲ καὶ αὐτὰ ἄλλων, καὶ αὐτῶν ἕτερα, οἷον ἄνθρωπος Καλλίου, καὶ ἀνθρώπου ζῶον. 3. Ὅτι μὲν οὖν ἔνια τῶν ὄντων κατ᾽ οὐδενὸς πέφυκε λέγεσθαι, δῆλον· τῶν γὰρ αἰσθητῶν σχεδὸν ἕκαστόν ἐστι τοιοῦτον· ὥστε μὴ κατηγορεῖσθαι κατὰ μηδενὸς, πλὴν ὡς κατὰ συμβεβηκός. Φαμὲν γάρ ποτε, τὸ λευκὸν ἐκεῖνο Σωκράτην εἶναι· καὶ τὸ προσιὸν Καλλίαν. Ὅτι δὲ καὶ ἐπὶ τὸ ἄνω πορευομένοις ἵσταταί ποτε, πάλιν ἐροῦμεν· νῦν δ᾽ ἔστω τοῦτο κείμενον. 4. Κατὰ μὲν οὖν τούτων οὐκ ἔστιν ἀποδεῖξαι κατηγορούμενον ἕτερον, πλὴν εἰ μὴ κατὰ δόξαν· ἀλλὰ ταῦτα κατ᾽ ἄλλων. Οὐδὲ τὰ καθ᾽ ἕκαστα κατ᾽ ἄλλων· ἀλλ᾽ ἕτερα κατ᾽ ἐκείνων· τὰ

δὲ μεταξὺ, δῆλον, ὡς ἀμφοτέρως ἐνδέχεται· καὶ γὰρ καὶ
αὐτὰ κατ᾽ ἄλλων, καὶ ἄλλα κατὰ τούτων λεχθήσεται.
Καὶ σχεδὸν οἱ λόγοι καὶ αἱ σκέψεις εἰσὶ μάλιστα περὶ
τούτων. 5. Δεῖ δὲ τὰς προτάσεις περὶ ἕκαστον οὕ-
τως ἐκλαμβάνειν ὑποτιθέμενον· αὐτὸ πρῶτον, καὶ τοὺς
ὁρισμούς τε, καὶ ὅσα ἴδια τοῦ πράγματός ἐστιν· εἶτα
μετὰ τοῦτο, ὅσα ἕπεται τῷ πράγματι, καὶ πάλιν,
τὸ πρᾶγμα ἀκολουθεῖ, καὶ ὅσα μὴ ἐνδέχεται αὐτῷ
ὑπάρχειν. Οἷς δ᾽ αὐτὸ μὴ ἐνδέχεται, οὐκ ἐκληπτέον
διὰ τὸ ἀντιστρέφειν τὸ στερητικόν. 6. Διαιρετέον
καὶ τῶν ἑπομένων, ὅσα τε ἐν τῷ τί ἐστι, καὶ ὅσα [
ἴδια, καὶ ὅσα ὡς συμβεβηκότα κατηγορεῖται· καὶ τού-
των ποῖα δοξαστικῶς, καὶ ποῖα κατ᾽ ἀλήθειαν. Ὅ
μὲν γὰρ ἂν πλειόνων τοιούτων εὐπορῇ τις, θᾶττον
ἐντεύξεται συμπεράσματι· ὅσῳ δ᾽ ἂν ἀληθεστέρ
μᾶλλον ἀποδείξει. 7. Δεῖ δὲ ἐκλέγειν μὴ τὰ τινὶ
μενα, ἀλλ᾽ ὅσα ὅλῳ τῷ πράγματι ἕπεται· οἷον μὴ,
τινι ἀνθρώπῳ, ἀλλὰ, τί παντὶ ἀνθρώπῳ ἕπεται.
γὰρ τῶν καθόλου προτάσεων ὁ συλλογισμός. Ἀδ
ρίστου μὲν οὖν ὄντος, ἄδηλον, εἰ καθόλου ἡ πρό
σις· διωρισμένου δὲ, φανερόν. 8. Ὁμοίως δ᾽
κτέον καὶ, οἷς αὐτὸ ἕπεται ὅλοις, διὰ τὴν εἰρη
αἰτίαν. 9. Αὐτὸ δὲ τὸ ἑπόμενον οὐ ληπτέον
ἕπεσθαι· λέγω δ᾽, οἷον ἀνθρώπῳ πᾶν ζῶον, ἢ μου
πᾶσαν ἐπιστήμην· ἀλλ᾽ ἁπλῶς μόνον ἀκολουθεῖν,
θάπερ καὶ προτεινόμεθα· καὶ γὰρ ἄχρηστον θά
ρον, καὶ ἀδύνατον· οἷον πάντα ἄνθρωπον εἶναι
ζῶον· ἢ δικαιοσύνην ἅπαν ἀγαθόν. Ἀλλ᾽, ᾧ ἕπ
ἐπ᾽ ἐκείνου τὸ παντὶ λέγεται. 10. Ὅταν δ᾽ ὑπὸ
νος περιέχηται τὸ ὑποκείμενον, ᾧ τὰ ἑπόμενα δε
βεῖν· τὰ μὲν τῷ καθόλου ἑπόμενα, ἢ μὴ ἑπόμενα,
ἐκλεκτέον ἐν τούτοις· εἴληπται γὰρ ἐν ἐκείνοις.
γὰρ ζῴῳ, καὶ ἀνθρώπῳ ἕπεται· καὶ, ὅσα μὴ ὑπ
ὡσαύτως. Τὰ δὲ περὶ ἕκαστον ἴδια ληπτέον
γὰρ ἄττα τῷ εἴδει ἴδια παρὰ τὸ γένος· ἀνάγ
τοῖς ἑτέροις εἴδεσιν ἴδια ἄττα ὑπάρχειν. 11.
δὴ τῷ καθόλου ἐκλεκτέον, οἷς ἕπεται τὸ περ
οἷον ζῴῳ, οἷς ἕπεται ἄνθρωπος. Ἀνάγκη μὲ
εἰ ἀνθρώπῳ ἀκολουθεῖ τὸ ζῶον, καὶ τούτοις
ἀκολουθεῖν. Οἰκειότερα δὲ ταῦτα τῆς τοῦ ἀν
που ἐκλογῆς. 12. Ληπτέον δὲ καὶ τὰ ὡς ἐπιτο
ἑπόμενα, καὶ οἷς ἕπεται· τῶν γὰρ ὡς ἐπιτοπολὺ
βλημάτων καὶ ὁ συλλογισμὸς ἐκ τῶν ὡς ἐπιτο
προτάσεων, ἢ πασῶν, ἢ τινων· ὅμοιον γὰρ ἑκά
τὸ συμπέρασμα ταῖς ἀρχαῖς. 13. Ἔτι τὰ πᾶσιν
μενα οὐκ ἐκλεκτέον. Οὐ γὰρ ἔσται συλλογισμὸ
αὐτῶν. Δι᾽ ἣν δὲ αἰτίαν, ἐν τοῖς ἑπομένοις
δῆλον.

CAPUT XXVIII. [XXVIII.]

Κατασκευάζειν μὲν οὖν βουλομένοις κατὰ
ὅλου τοῦ μὲν κατασκευαζομένου βλεπτέον εἰς τὰ
κείμενα, καθ᾽ ὧν αὐτὸ τυγχάνει λεγόμενον· οὗ δ
κατηγορεῖσθαι, ὅσα τούτῳ ἕπεται. Ἂν γάρ τι
των ᾖ ταὐτὸν, ἀνάγκη, θάτερον θατέρῳ ὑπάρχειν
Ἢν δὲ μὴ, ὅτι παντὶ, ἀλλ᾽, ὅτι τινί· οἷς ἕπεται ἑκ
ρον. Εἰ γάρ τι τούτων ταὐτὸν [εἴη], ἀνάγκη
ὑπάρχειν. 3. Ὅταν δὲ μηδενὶ δέῃ ὑπάρχειν·
οὐ δεῖ ὑπάρχειν, εἰς τὰ ἑπόμενα· ὃ δὲ δεῖ μὴ ὑπάρ
εἰς ἃ μὴ ἐνδέχεται αὐτῷ παρεῖναι· ἢ ἀνάπαλιν,
δεῖ μὴ ὑπάρχειν, εἰς ἃ μὴ ἐνδέχεται αὐτῷ παρ
ὃ δὲ μὴ ὑπάρχειν, εἰς τὰ ἑπόμενα. Τούτων γὰρ
των τῶν αὐτῶν ὁποτερονοῦν, οὐδενὶ ἐνδέχεται θ
θάτερον ὑπάρχειν· γίνεται γὰρ ὁτὲ μὲν ὁ ἐν τῷ

τῳ σχήματι συλλογισμὸς, ὁτὲ δὲ ὁ ἐν τῷ μέσῳ. 4. Ἐὰν δέ τινι μὴ ὑπάρχειν· ᾧ μὲν δεῖ μὴ ὑπάρχειν, οἷς ἕπεται· ὃ δὲ μὴ ὑπάρχειν, ἃ μὴ δυνατὸν αὐτῷ ὑπάρχειν. Εἰ γάρ τι τούτων εἴη ταὐτὸν, ἀνάγκη, τινὶ μὴ ὑπάρχειν. 5. Μᾶλλον δ' ἴσως ὧδ' ἔσται τῶν λεγομένων ἕκαστον φανερόν. Ἔστω γὰρ τὰ μὲν ἑπόμενα τῷ Α ἐφ' ὧν Β, οἷς δὲ αὐτὸ ἕπεται ἐφ' ὧν Γ· ἃ δὲ μὴ ἐνδέχεται αὐτῷ ὑπάρχειν ἐφ' ὧν Δ. Πάλιν δὲ, τῷ Ε τὰ μὲν ὑπάρχοντα ἐφ' οἷς Ζ· οἷς δ' αὐτὸ ἕπεται ἐφ' οἷς Η· ἃ δὲ μὴ ἐνδέχεται αὐτῷ ὑπάρχειν ἐφ' οἷς Θ. Εἰ μὲν οὖν ταὐτό τι ἔσται τῷ Γ τινὶ τῶν Ζ, ἀνάγκη, τὸ Α παντὶ τῷ Ε ὑπάρχειν· τὸ μὲν γὰρ Ζ παντὶ τῷ Ε, τῷ δὲ Γ παντὶ τὸ Α· ὥστε παντὶ τῷ Ε τὸ Α. 7. Εἰ δὲ τὸ Γ καὶ τὸ Η ταὐτὸν, ἀνάγκη, τινὶ τῶν Ε τὸ Α ὑπάρχειν. Τῷ μὲν γὰρ Γ τὸ Α, τῷ δὲ Η τὸ Ε παντὶ ἀκολουθεῖ. 8. Εἰ δὲ τὸ Ζ καὶ τὸ Δ ταὐτὸν, οὐδενὶ τῷ Ε τὸ Α ὑπάρξει ἐκ προσυλλογισμοῦ. Ἐπεὶ γὰρ ἀντιστρέφει τὸ στερητικὸν, καὶ τὸ Ζ τῷ Δ ταὐτὸν, οὐδενὶ τῶν Ζ ὑπάρξει τὸ Α, τὸ δὲ Ζ παντὶ τῷ Ε. 9. Πάλιν, εἰ τὸ Β καὶ τὸ Θ ταὐτὸν, οὐδενὶ τῷ Ε τὸ Α ὑπάρξει. Τὸ γὰρ Β τῷ μὲν Α παντί· τῷ δ' ἐφ' ᾧ Ε οὐδενὶ ὑπάρξει· ταὐτὸ γὰρ ἦν τῷ Θ τὸ Β, τὸ δὲ Θ οὐδενὶ τῷ Ε ὑπῆρχεν. 10. Εἰ δὲ τὸ Δ καὶ τὸ Η ταὐτὸν, τὸ Α τινὶ τῶν Ε οὐχ ὑπάρξει. Τῷ γὰρ Η οὐχ ὑπάρξει τὸ Α, ὅτι οὐδὲ τῷ Δ· τὸ δὲ Η ἐστὶν ὑπὸ τὸ Ε· ὥστε τινὶ τῶν Ε οὐχ ὑπάρξει. 11. Εἰ δὲ τὸ Η καὶ τὸ Β ταὐτὸν, ἀντεστραμμένος ἔσται ὁ συλλογισμός. Τὸ μὲν γὰρ Η τῷ Α ὑπάρξει παντὶ, (τὸ γὰρ Β τῷ Α·) τὸ δὲ Ε τῷ Β· (ταὐτὸ γὰρ ἦν τῷ Η·) τὸ δὲ Α τῷ Ε παντὶ μὲν οὐκ ἀνάγκη ὑπάρχειν, τινὶ δ' ἀνάγκη, διὰ τὸ ἀντιστρέφειν τὴν καθόλου κατηγορίαν τῇ κατὰ μέρος. 12. Φανερὸν οὖν, ὅτι εἰς τὰ προειρημένα βλεπτέον ἑκατέρου καθ' ἕκαστον πρόβλημα· διὰ τούτων γὰρ ἅπαντες οἱ συλλογισμοί. 13. Δεῖ δὲ καὶ τῶν ἑπομένων, καὶ, οἷς ἕπεται ἕκαστον, εἰς τὰ πρῶτα καὶ τὰ καθόλου μάλιστα ἐπιβλέπειν. Οἷον, τοῦ μὲν Ε, μᾶλλον εἰς τὸ Κ Ζ, ἢ εἰς τὸ Ζ μόνον. Τοῦ δὲ Α, εἰς τὸ Κ Γ, ἢ εἰς τὸ Γ μόνον. Εἰ μὲν γὰρ τῷ Κ Ζ ὑπάρχει τὸ Α, καὶ τῷ Ζ καὶ τῷ Ε ὑπάρχει· εἰ δὲ τούτῳ μὴ ἕπεται, ἐγχωρεῖ τῷ Ζ ἕπεσθαι. Ὁμοίως δὲ καὶ ἐφ' ὧν αὐτὸ ἀκολουθεῖ, σκεπτέον· εἰ μὲν γὰρ τοῖς πρώτοις, καὶ τοῖς ὑπ' ἐκεῖνα ἕπεται· εἰ δὲ μὴ τούτοις, ἀλλὰ τοῖς ὑπὸ ταῦτα ἐγχωρεῖ. 14. Δῆλον δὲ καὶ, ὅτι διὰ τῶν τριῶν ὅρων, καὶ τῶν δύο προτάσεων, ἡ σκέψις· καὶ διὰ τῶν προειρημένων σχημάτων οἱ συλλογισμοὶ πάντες. Δείκνυται γὰρ, ὑπάρχειν μὲν παντὶ τῷ Ε τὸ Α, ὅταν τῷ Γ καὶ τῷ Ζ ταὐτόν τι ληφθῇ. Τοῦτο δ' ἔσται μέσον· ἄκρα δὲ τὸ Α καὶ Ε. Γίνεται οὖν τὸ πρῶτον σχῆμα. Τινὶ δὲ, ὅταν τὸ Γ καὶ τὸ Η ληφθῇ ταὐτόν· τοῦτο δὲ τὸ ἔσχατον σχῆμα· μέσον γὰρ τὸ Η γίνεται. Μηδενὶ δὲ, ὅταν τὸ Δ καὶ τὸ Ζ ταὐτόν. Οὕτως δὲ καὶ τὸ πρῶτον σχῆμα, καὶ τὸ μέσον. Τὸ μὲν πρῶτον, ὅτι οὐδενὶ τῷ Ζ ὑπάρχει τὸ Α, (εἴπερ ἀντιστρέφει τὸ στερητικόν,) τὸ δὲ Ζ παντὶ τῷ Ε· τὸ δὲ μέσον, ὅτι τὸ Δ τῷ μὲν Α οὐδενὶ, τῷ δὲ Ε παντὶ ὑπάρχει. Τινὶ δὲ μὴ ὑπάρχειν, ὅταν τὸ Δ καὶ τὸ Η ταὐτὸν ᾖ. Τοῦτο δὲ τὸ ἔσχατον σχῆμα. Τὸ μὲν γὰρ Α οὐδενὶ τῷ Η ὑπάρξει, τὸ δὲ Ε παντὶ τῷ Η. Φανερὸν οὖν, ὅτι διὰ τῶν προειρημένων σχημάτων οἱ συλλογισμοὶ πάντες. 15. Καὶ, ὅτι οὐκ ἐκλεκτέον, ὅσα πᾶσιν ἕπεται, διὰ τὸ μηδένα γίνεσθαι συλλογισμὸν ἐξ αὐτῶν. Κατασκευάζειν μὲν γὰρ ὅλως οὐκ ἦν ἐκ τῶν ἑπομένων· ἀποστερεῖν δ' οὐκ ἐνδέχεται διὰ τῶν πᾶσιν ἑπομένων. Δεῖ γὰρ τῷ μὲν ὑπάρχειν, τῷ δὲ μὴ ὑπάρχειν. 16. Φανερὸν δὲ, ὅτι καὶ αἱ ἄλλαι σκέψεις τῶν κατὰ τὰς ἐκλογὰς ἀχρεῖοι πρὸς τὸ ποιεῖν συλλογισμόν· οἷον, εἰ τὰ ἑπόμενα ἑκατέρῳ ταὐτά ἐστιν, ἢ εἰ, οἷς ἕπεται τὸ Α, καὶ, ἃ μὴ ἐνδέχεται τῷ Ε· ἢ ὅσα πάλιν μὴ ἐγχωρεῖ ἑκατέρῳ ὑπάρχειν· οὐ γὰρ γίνεται συλλογισμὸς διὰ τούτων. Εἰ μὲν γὰρ τὰ ἑπόμενα ταὐτὰ, οἷον τὸ Β καὶ τὸ Ζ· τὸ μέσον γίνεται σχῆμα κατηγορικὰς ἔχον [ἀμφοτέρας] τὰς προτάσεις. Εἰ δ', οἷς ἕπεται τὸ Α, καὶ ἃ μὴ ἐνδέχεται τῷ Ε, οἷον τὸ Γ καὶ τὸ Θ, τὸ πρῶτον σχῆμα στερητικὴν ἔχον τὴν πρὸς τὸ ἔλαττον ἄκρον πρότασιν. Εἰ δ', ὅσα μὴ ἐνδέχεται ἑκατέρῳ, οἷον τὸ Δ καὶ τὸ Θ· στερητικαὶ ἀμφότεραι αἱ προτάσεις, ἢ ἐν τῷ πρώτῳ, ἢ ἐν τῷ μέσῳ σχήματι· οὕτως δ' οὐδαμῶς ἔσται συλλογισμός. 17. Δῆλον δὲ καὶ, ὅτι ὁποῖα ταὐτὰ ληπτέον τὰ κατὰ τὴν ἐπίσκεψιν, καὶ οὐχ ὁποῖα ἕτερα, ἢ ἐναντία· πρῶτον μὲν, ὅτι τοῦ μέσου χάριν ἡ ἐπίβλεψις· τὸ δὲ μέσον οὐχ ἕτερον, ἀλλὰ ταὐτὸν δεῖ λαβεῖν. Εἶτα, ἐν ὅσοις συμβαίνει γίνεσθαι συλλογισμὸν τῷ ληφθῆναι ἐναντία, ἢ μὴ ἐνδεχόμενα τῷ αὐτῷ ὑπάρχειν, εἰς τοὺς προειρημένους ἅπαντα ἀναχθήσεται τρόπους· οἷον, εἰ τὸ Β καὶ τὸ Ζ ἐναντία, ἢ μὴ ἐνδέχεται τῷ αὐτῷ ὑπάρχειν· ἔσται μὲν γὰρ, τούτων ληφθέντων, συλλογισμὸς, ὅτι οὐδενὶ τῷ Ε τὸ Α ὑπάρχει· ἀλλ' οὐκ ἐξ αὐτῶν, ἀλλὰ ἐκ τοῦ προειρημένου τρόπου· τὸ γὰρ Β τῷ μὲν Α παντὶ, τῷ δὲ Ε οὐδενὶ ὑπάρξει· ὥστ' ἀνάγκη, ταὐτὸ εἶναι τὸ Β τινὶ τῷ Θ. 18. Πάλιν, εἰ τὸ Β καὶ Η μὴ ἐγχωρεῖ τῷ αὐτῷ παρεῖναι, ὅτι τινὶ τῷ Ε οὐχ ὑπάρξει τὸ Α· καὶ γὰρ οὕτως τὸ μέσον ἔσται σχῆμα· τὸ γὰρ Β τῷ μὲν Α παντὶ, τῷ δὲ Η οὐδενὶ ὑπάρξει. Ὥστ' ἀνάγκη, τὸ Β ταὐτόν τινι εἶναι τῶν Θ· τὸ γὰρ μὴ ἐνδέχεσθαι τὸ Β καὶ τὸ Η τῷ αὐτῷ ὑπάρχειν, οὐδὲν διαφέρει, ἢ τὸ Β τῶν Θ τινὶ ταὐτὸν εἶναι· πάντα γὰρ εἴληπται [ἐν τῷ Θ], τὰ μὴ ἐνδεχόμενα τῷ Ε ὑπάρχειν. 19. Φανερὸν μὲν οὖν, ὅτι ἐξ αὐτῶν μὲν τούτων τῶν ἐπιβλέψεων οὐδεὶς γίνεται συλλογισμός. Εἰ δὲ τὸ Β καὶ τὸ Ζ ἐναντία· ἀνάγκη, ταὐτόν τινι εἶναι τὸ Β τῶν Θ· καὶ τὸν συλλογισμὸν γίνεσθαι διὰ τούτων. Συμβαίνει δὴ τοῖς οὕτως ἐπισκοποῦσι, προσεπιβλέπειν ἄλλην ὁδὸν τῆς ἀναγκαίας, διὰ τὸ λανθάνειν [ποτὲ] τὴν ταυτότητα τῶν Β καὶ τῶν Θ.

CAPUT XXIX. [XXIX.]

Τὸν αὐτὸν δὲ τρόπον ἔχουσι καὶ οἱ εἰς τὸ ἀδύνατον ἀπάγοντες συλλογισμοὶ τοῖς δεικτικοῖς· καὶ γὰρ οὗτοι γίνονται διὰ τῶν ἑπομένων, καὶ, οἷς ἕπεται ἑκάτερον. Καὶ ἡ αὐτὴ ἐπίσκεψις ἐν ἀμφοῖν. Ὃ γὰρ δείκνυται δεικτικῶς, καὶ διὰ τοῦ ἀδυνάτου ἐστὶ συλλογίσασθαι, καὶ διὰ τῶν αὐτῶν ὅρων, καὶ, ὃ διὰ τοῦ ἀδυνάτου, καὶ δεικτικῶς. 2. Οἷον, ὅτι τὸ Α οὐδενὶ τῷ Ε ὑπάρχει. Κείσθω γὰρ, τινὶ ὑπάρχειν· οὐκοῦν, ἐπεὶ τὸ Β παντὶ τῷ Α, τὸ δὲ Α τινὶ τῷ Ε, τὸ Β τινὶ τῷ Ε ὑπάρξει· ἀλλ' οὐδενὶ ὑπῆρχε. Πάλιν, ὅτι τινὶ ὑπάρχει· εἰ γὰρ μηδενὶ τῷ Ε τὸ Α, τὸ δὲ Ε παντὶ τῷ Η· οὐδενὶ τῷ Η ὑπάρξει τὸ Α· ἀλλὰ παντὶ ὑπῆρχεν. Ὁμοίως δὲ καὶ ἐπὶ τῶν ἄλλων προβλημάτων· ἀεὶ γὰρ ἔσται [καὶ] ἐν ἅπασιν ἡ διὰ τοῦ ἀδυνάτου δεῖξις ἐκ τῶν ἑπομένων, καὶ, οἷς ἕπεται ἑκάτερον. 3. Καὶ καθ' ἕκαστον πρόβλημα ἡ αὐτὴ σκέψις δεικτικῶς τε βουλομένῳ συλλογίσασθαι, καὶ εἰς τὸ ἀδύνατον ἀγαγεῖν· ἐκ γὰρ τῶν αὐτῶν ὅρων ἀμφότεραι αἱ ἀποδείξεις. Οἷον, εἰ δέδεικται, μηδενὶ ὑπάρχειν τῷ Ε τὸ Α, ὅτι συμβαίνει, καὶ τὸ Β τινὶ τῷ Ε ὑπάρχειν, ὅπερ ἀδύνατον.

Ἐὰν ληφθῇ, τῷ μὲν Ε μηδενὶ, τῷ δὲ Α παντὶ ὑπάρχειν τὸ Β· φανερὸν, ὅτι οὐδενὶ τῷ Ε τὸ Α ὑπάρξει. Πάλιν, εἰ δεικτικῶς συλλελόγισται, τὸ Α τῷ Ε μηδενὶ ὑπάρχειν, ὑποθεμένοις, ὑπάρχειν τινὶ, διὰ τοῦ ἀδυνάτου δειχθήσεται, οὐδενὶ ὑπάρχειν. Ὁμοίως δὲ καὶ ἐπὶ τῶν ἄλλων· ἐν ἅπασι γὰρ ἀνάγκη, κοινόν τινα λαβεῖν ὅρον ἄλλον τῶν ὑποκειμένων, πρὸς ὃν ἔσται τοῦ ψευδοῦς ὁ συλλογισμός. Ὥστ' ἀντιστραφείσης ταύτης τῆς προτάσεως, τῆς δ' ἑτέρας ὁμοίως ἐχούσης, δεικτικὸς ἔσται ὁ συλλογισμὸς διὰ τῶν αὐτῶν ὅρων. 4. Διαφέρει δὲ ὁ δεικτικὸς τοῦ εἰς τὸ ἀδύνατον· ὅτι ἐν μὲν τῷ δεικτικῷ κατ' ἀλήθειαν ἀμφότεραι τίθενται αἱ προτάσεις· ἐν δὲ τῷ εἰς τὸ ἀδύνατον ψευδῶς ἡ μία. 5. Ταῦτα μὲν οὖν ἔσται μᾶλλον φανερὰ διὰ τῶν ἑπομένων, ὅταν περὶ τοῦ ἀδυνάτου λέγωμεν· νῦν δὲ τοσοῦτον ἡμῖν ἔστω δῆλον, ὅτι εἰς ταῦτα βλεπτέον δεικτικῶς τε βουλομένοις συλλογίζεσθαι, καὶ εἰς τὸ ἀδύνατον ἀγαγεῖν. 6. Ἐν δὲ τοῖς ἄλλοις συλλογισμοῖς τοῖς ἐξ ὑποθέσεως, οἷον ὅσοι κατὰ μετάληψιν, ἢ καὶ κατὰ ποιότητα, ἐν τοῖς ὑποκειμένοις, οὐκ ἐν τοῖς ἐξ ἀρχῆς, ἀλλ' ἐν τοῖς μεταλαμβανομένοις, ἔσται ἡ σκέψις· ὁ δὲ τρόπος ὁ αὐτὸς τῆς ἐπιβλέψεως. 7. Ἐπισκέψασθαι δὲ δεῖ, καὶ διελεῖν, ποσαχῶς οἱ ἐξ ὑποθέσεως. 8. Δείκνυται μὲν οὖν ἕκαστον τῶν προβλημάτων οὕτως. Ἔστι δὲ καὶ ἄλλον τρόπον ἔνια συλλογίσασθαι τούτων· οἷον τὰ καθόλου διὰ τῆς κατὰ μέρος ἐπιβλέψεως ἐξ ὑποθέσεως. Εἰ γὰρ τὰ Γ, καὶ τὰ Η ταὐτὰ εἴη, μόνοις δὲ ληφθείη τοῖς Η τὸ Ε ὑπάρχειν, παντὶ ἂν τῷ Ε τὸ Α ὑπάρχοι. Καὶ πάλιν, εἰ τὰ Δ καὶ τὰ Η ταὐτὰ, μόνον δὲ τῶν Η τὸ Ε κατηγοροῖτο· ὅτι οὐδενὶ τῷ Ε τὸ Α ὑπάρξει. Φανερὸν οὖν, ὅτι καὶ οὕτως ἐπιβλεπτέον. 9. Τὸν αὐτὸν δὲ τρόπον καὶ ἐπὶ τῶν ἀναγκαίων, καὶ τῶν ἐνδεχομένων· ἡ γὰρ αὐτὴ σκέψις· καὶ διὰ τῶν αὐτῶν ὅρων ἔσται τῇ τάξει τοῦ τε ἐνδέχεσθαι καὶ τοῦ ὑπάρχειν ὁ συλλογισμός. 10. Ληπτέον δὲ ἐπὶ τῶν ἐνδεχομένων καὶ τὰ μὴ ὑπάρχοντα, δυνατὰ δὲ ὑπάρχειν. Δέδεικται γὰρ, ὅτι καὶ διὰ τούτων γίνεται ὁ τοῦ ἐνδέχεσθαι συλλογισμός. 11. Ὁμοίως δ' ἕξει καὶ ἐπὶ τῶν ἄλλων κατηγοριῶν. 12. Φανερὸν οὖν ἐκ τῶν εἰρημένων, ὅτι οὐ μόνον ἐγχωρεῖ διὰ ταύτης τῆς ὁδοῦ γίνεσθαι πάντας τοὺς συλλογισμοὺς, ἀλλὰ καὶ, ὅτι δι' ἄλλης ἀδύνατον. Ἅπας μὲν γὰρ συλλογισμὸς δέδεικται διά τινος τῶν προειρημένων σχημάτων γινόμενος· ταῦτα δὲ οὐκ ἐγχωρεῖ δι' ἄλλων συσταθῆναι, πλὴν διὰ τῶν ἑπομένων, καὶ, οἷς ἕπεται ἕκαστον. Ἐκ τούτων γὰρ αἱ προτάσεις, καὶ ἡ τοῦ μέσου λῆψις. Ὥστ' οὐδὲ συλλογισμὸν ἐγχωρεῖ γίνεσθαι δι' ἄλλων.

CAPUT XXX. [XXX.]

Ἡ μὲν οὖν ὁδὸς κατὰ πάντων ἡ αὐτὴ, καὶ περὶ φιλοσοφίαν, καὶ περὶ τέχνην ὁποιανοῦν καὶ μάθημα. Δεῖ γὰρ τὰ ὑπάρχοντα, καὶ οἷς ὑπάρχει, περὶ ἕκαστον ἀθρεῖν· καὶ τούτων ὡς πλείστων εὐπορεῖν· καὶ ταῦτα διὰ τῶν τριῶν ὅρων σκοπεῖν, ἀνασκευάζοντα μὲν ὡδί· κατασκευάζοντα δὲ, ὡδί· καὶ κατὰ μὲν ἀλήθειαν ἐκ τῶν κατ' ἀλήθειαν διαγεγραμμένων ὑπάρχειν· εἰς δὲ τοὺς διαλεκτικοὺς συλλογισμοὺς ἐκ τῶν κατὰ δόξαν προτάσεων. 2. Αἱ δ' ἀρχαὶ τῶν συλλογισμῶν, καθόλου μὲν εἴρηται, ὃν τρόπον τε ἔχουσι, καὶ ὃν τρόπον δεῖ θηρεύειν αὐτάς· ὅπως μὴ βλέπωμεν εἰς ἅπαντα τὰ λεγόμενα, μηδὲ εἰς ταὐτὰ κατασκευάζοντες καὶ ἀνασκευάζοντες, μηδὲ κατασκευάζοντές τε κατὰ παντὸς, ἢ τινος, καὶ ἀνασκευάζοντες ἀπὸ πάντων, ἢ τινων, ἀλλ' εἰς ἐλάττω καὶ ὡρισμένα. 3. Καθ' ἕκαστον δὲ δεῖ ἐκλέγειν τῶν ὄντων, οἷον περὶ ἀγαθοῦ, ἢ ἐπιστήμης. Ἴδιαι δὲ καθ' ἑκάστην εἰσὶν αἱ πλεῖσται· διὸ τὰς μὲν ἀρχὰς τὰς περὶ ἕκαστον ἐμπειρίας ἐστι παραδοῦναι. Λέγω δ', οἷον τὴν ἀστρολογικὴν μὲν ἐμπειρίαν τῆς ἀστρολογικῆς ἐπιστήμης· ληφθέντων γὰρ ἱκανῶς τῶν φαινομένων, οὕτως εὑρέθησαν αἱ ἀστρολογικαὶ ἀποδείξεις. Ὁμοίως δὲ καὶ περὶ ἄλλην ὁποιανοῦν ἔχει τέχνην τε καὶ ἐπιστήμην. Ὥστ', ἐὰν ληφθῇ τὰ ὑπάρχοντα περὶ ἕκαστον, ἡμέτερον ἤδη τὰς ἀποδείξεις ἑτοίμως ἐμφανίζειν. Εἰ γὰρ μηδὲν κατὰ τὴν ἱστορίαν παραλειφθείη τῶν ἀληθῶς ὑπαρχόντων τοῖς πράγμασιν, ἕξομεν περὶ παντὸς, οὗ μὲν ἔστιν ἀπόδειξις, ταύτην εὑρεῖν καὶ ἀποδεικνύναι· οὗ δὲ μὴ πέφυκεν ἀπόδειξις, τοῦτο ποιεῖν φανερόν. Καθόλου μὲν οὖν, ὃν δεῖ τρόπον τὰς προτάσεις ἐκλέγειν, εἴρηται σχεδόν· δι' ἀκριβείας δὲ διεληλύθαμεν ἐν τῇ πραγματείᾳ τῇ περὶ τὴν διαλεκτικήν.

CAPUT XXXI. [XXXI.]

Ὅτι δὲ ἡ διὰ τῶν γενῶν διαίρεσις μικρόν τι μόριον ἐστι τῆς εἰρημένης μεθόδου, ῥᾴδιον ἰδεῖν· ἔστι γὰρ ἡ διαίρεσις οἷον ἀσθενὴς συλλογισμός· ὃ μὲν γὰρ δεῖ δεῖξαι, αἰτεῖται· συλλογίζεται δὲ ἀεί τι τῶν ἄνω. 2. Πρῶτον δ' αὐτὸ τοῦτο ἐλελήθει τοὺς χρωμένους αὐτῇ πάντας· καὶ πείθειν ἐπεχείρουν, ὡς ὄντος δυνατοῦ, περὶ οὐσίας ἀπόδειξιν γίνεσθαι, καὶ τοῦ τί ἐστιν· ὥστε οὔτε, ὅ, τι ἐνδέχεται συλλογίσασθαι τοὺς διαιρουμένους, ξυνίεσαν· οὔτε, ὅτι οὕτως ἐνδέχεται, ὥσπερ εἰρήκαμεν. 3. Ἐν μὲν οὖν ταῖς ἀποδείξεσιν, ὅταν δέῃ τι συλλογίσασθαι ὑπάρχειν, δεῖ τὸ μέσον, δι' οὗ γίνεται ὁ συλλογισμὸς, ἧττον ἀεὶ εἶναι, καὶ μὴ καθόλου τοῦ πρώτου τῶν ἄκρων· ἡ δὲ διαίρεσις τοὐναντίον βούλεται· τὸ γὰρ καθόλου λαμβάνει μέσον. Ἔστω γὰρ ζῶον μὲν, ἐφ' οὗ Α· τὸ δὲ θνητὸν, ἐφ' οὗ Β· καὶ ἀθάνατον, ἐφ' οὗ Γ· ὁ δὲ ἄνθρωπος, οὗ τὸν λόγον δεῖ λαβεῖν, ἐφ' οὗ τὸ Δ. Ἅπαν δὴ ζῶον λαμβάνει ἢ θνητὸν, ἢ ἀθάνατον· τοῦτο δέ ἐστιν, ὃ ἂν ᾖ Α, ἅπαν εἶναι ἢ Β, ἢ Γ. Πάλιν τὸν ἄνθρωπον ἀεὶ διαιρούμενος τίθεται ζῶον εἶναι· ὥστε κατὰ τοῦ Δ τὸ Α λαμβάνει ὑπάρχειν· ὁ μὲν οὖν συλλογισμός ἐστιν, ὅτι τὸ Δ ἢ Β ἢ Γ ἅπαν ἔσται· ὥστε τὸν ἄνθρωπον ἢ θνητὸν, ἢ ἀθάνατον δεῖ λαμβάνειν· θνητὸν μὲν γὰρ, ἢ ἀθάνατον, ἀναγκαῖον εἶναι ζῶον. Θνητὸν δὲ, οὐκ ἀναγκαῖον, ἀλλ' αἰτεῖται· τοῦτο δὲ ἦν, ὃ ἔδει συλλογίσασθαι. Καὶ πάλιν θέμενος τὸ μὲν Α, ζῶον θνητόν· ἐφ' οὗ δὲ τὸ Β, ὑπόπουν· ἐφ' οὗ δὲ τὸ Γ, ἄπουν· τὸν δὲ ἄνθρωπον, τὸ Δ· ὡσαύτως λαμβάνει τὸ μὲν Α ἤτοι ἐν τῷ Β, ἢ ἐν τῷ Γ εἶναι· (ἅπαν γὰρ ζῶον θνητὸν ἢ ὑπόπουν, ἢ ἄπουν ἐστί·) κατὰ δὲ τοῦ Δ τὸ Α· (τὸν γὰρ ἄνθρωπον ζῶον θνητὸν εἶναι ἔλαβεν·) ὥστ' ὑπόπουν μὲν, ἢ ἄπουν εἶναι ζῶον ἀνάγκη τὸν ἄνθρωπον· ὑπόπουν δ', οὐκ ἀνάγκη, ἀλλὰ λαμβάνει· τοῦτο δ' ἦν, ὃ ἔδει πάλιν δεῖξαι. Καὶ τοῦτον δὴ τὸν τρόπον ἀεὶ διαιρουμένοις τὸ μὲν καθόλου συμβαίνει αὐτοῖς μέσον λαμβάνειν· καθ' οὗ δὲ ἔδει δεῖξαι, καὶ τὰς διαφορὰς, ἄκρα· τέλος δὲ, ὅτι τοῦτ' ἔστιν ἄνθρωπος, ἢ ὅ, τι ποτ' ἂν ᾖ τὸ ζητούμενον, οὐδὲν λέγουσι σαφὲς, ὥστε ἀναγκαῖον εἶναι· καὶ γὰρ τὴν ἄλλην ὁδὸν ποιοῦνται πᾶσαν, οὐδὲ τὰς ἐνδεχομένας εὐπορίας ὑπολαμβάνοντες ὑπάρχειν. 4. Φανερὸν δὲ, ὅτι οὔτ' ἀνασκευάσαι ταύτῃ τῇ μεθόδῳ ἐστὶν, οὔτε περὶ συμβεβηκότος [τι], ἢ ἰδίου συλλογίσασθαι, οὔτε περὶ γένους, οὔτε, ἐν οἷς ἀγνοεῖται τὸ πότερον ὡδὶ, ἢ ὡδὶ ἔχει· οἷον, ἆρ' ἡ διάμετρος σύμμετρος, ἢ ἀσύμμετρος,

Ἐὰν γὰρ λάβῃ, ὅτι πᾶν μῆκος ἢ σύμμετρον, ἢ ἀσύμμετρον, ἡ δὲ διάμετρος μῆκος· συλλελόγισται, ὅτι ἢ ἀσύμμετρος, ἢ σύμμετρος ἡ διάμετρος. Εἰ δὲ λήψεται, ἀσύμμετρον· ὃ ἔδει συλλογίσασθαι, λήψεται. Οὐκ ἄρα ἔστι δεῖξαι. Ἡ μὲν γὰρ ὁδὸς αὕτη· διὰ ταύτης δ᾽ οὐκ ἔστι δεῖξαι τὸ ἀσύμμετρον, ἢ σύμμετρον· ἐφ᾽ οὗ Α, μῆκος· ἐφ᾽ οὗ Β, σύμμετρον, ἢ ἀσύμμετρον· διάμετρος, ἐφ᾽ οὗ Γ. 5. Φανερὸν οὖν, ὅτι οὔτε πρὸς πᾶσαν σκέψιν ἁρμόζει τῆς ζητήσεως ὁ τρόπος, οὔτ᾽, ἐν οἷς μάλιστα δοκεῖ πρέπειν, ἐν τούτοις ἐστὶ χρήσιμος. 6. Ἐκ τίνων μὲν οὖν αἱ ἀποδείξεις γίνονται, καὶ πῶς, καὶ εἰς ποῖα βλεπτέον καθ᾽ ἕκαστον πρόβλημα, φανερὸν ἐκ τῶν εἰρημένων.

CAPUT XXXII. [XXXII.]

Πῶς δὲ ἀνάξομεν τοὺς συλλογισμοὺς εἰς τὰ προειρημένα σχήματα, λεκτέον ἂν εἴη μετὰ ταῦτα· λοιπὸν γὰρ ἔτι τοῦτο τῆς σκέψεως. Εἰ γὰρ τὴν γένεσιν τῶν συλλογισμῶν θεωροῖμεν, καὶ τοῦ εὑρίσκειν ἔχοιμεν δύναμιν, ἔτι δὲ τοὺς γεγενημένους ἀναλύοιμεν εἰς τὰ προειρημένα σχήματα· τέλος ἂν ἔχοι ἡ ἐξ ἀρχῆς πρόθεσις· συμβήσεται δ᾽ ἅμα καὶ τὰ πρότερον εἰρημένα ἐπιβεβαιοῦσθαι, καὶ φανερώτερα εἶναι, ὅτι οὕτως ἔδει, διὰ τῶν νῦν λεχθησομένων· δεῖ γὰρ πᾶν τὸ ἀληθὲς αὐτὸ ἑαυτῷ ὁμολογούμενον εἶναι πάντῃ. 2. Πρῶτον μὲν οὖν δεῖ πειρᾶσθαι τὰς δύο προτάσεις ἐκλαμβάνειν τοῦ συλλογισμοῦ· ῥᾷον γὰρ εἰς τὰ μείζω διελεῖν, ἢ τὰ ἐλάττω· μείζω δὴ τὰ συγκείμενα, ἢ τὰ, ἐξ ὧν σύγκειται. Εἶτα σκοπεῖν, ποτέρα ἐν ὅλῳ, καὶ ποτέρα ἐν μέρει. Καὶ, εἰ μὴ ἄμφω εἰλημμένοι εἶεν, αὐτὸν τιθέντα τὴν ἑτέραν. Ἐνίοτε γὰρ τὴν καθόλου προτείναντες τὴν ἐν ταύτῃ οὐ λαμβάνουσιν, οὔτε γράφοντες, οὔτ᾽ ἐρωτῶντες· ἢ ταύτας μὲν προτείνουσι· δι᾽ ὧν δ᾽ αὗται περαίνονται, παραλείπουσιν, ἄλλα δὲ μάτην ἐρωτῶσι. Σκεπτέον οὖν, εἴτι περίεργον εἴληπται, καὶ εἴτι τῶν ἀναγκαίων παραλέλειπται· καὶ τὸ μὲν θετέον· τὸ δ᾽ ἀφαιρετέον· ἕως ἂν ἔλθῃ τις εἰς τὰς δύο προτάσεις· ἄνευ γὰρ τούτων οὐκ ἔστιν ἀναγαγεῖν τοὺς οὕτως ἠρωτημένους λόγους. 5. Ἐνίων μὲν οὖν ῥᾴδιον ἰδεῖν τὸ ἐνδεές. Ἔνιοι δὲ λανθάνουσι καὶ δοκοῦσι συλλογίζεσθαι, διὰ τὸ ἀναγκαῖόν τι συμβαίνειν ἐκ τῶν κειμένων. Οἷον, εἰ ληφθείη, μὴ οὐσίας ἀναιρουμένης, μὴ ἀναιρεῖσθαι οὐσίαν· ἐξ ὧν δ᾽ ἐστὶν, ἀναιρουμένων, καὶ τὸ ἐκ τούτων φθείρεσθαι· τούτων γὰρ τεθέντων, ἀναγκαῖον μὲν, τὸ οὐσίας μέρος εἶναι οὐσίαν· οὐ μὴν συλλελόγισται διὰ τῶν εἰλημμένων, ἀλλ᾽ ἐλλείπουσιν αἱ προτάσεις. Πάλιν, εἰ, ἀνθρώπου ὄντος, ἀνάγκη, ζῷον εἶναι, καὶ ζῴου, οὐσίαν· ἀνθρώπου ὄντος, ἀνάγκη, οὐσίαν εἶναι· ἀλλ᾽ οὔπω συλλελόγισται· οὐ γὰρ ἔχουσιν αἱ προτάσεις, ὡς εἴπομεν. Ἀπατώμεθα δὲ ἐν τοῖς τοιούτοις διὰ τὸ ἀναγκαῖόν τι συμβαίνειν ἐκ τῶν κειμένων, ὅτι καὶ ὁ συλλογισμὸς ἀναγκαῖόν ἐστιν. Ἐπὶ πλέον δὲ τὸ ἀναγκαῖον, ἢ ὁ συλλογισμός. Ὁ μὲν γὰρ συλλογισμὸς πᾶς ἀναγκαῖον· τὸ δ᾽ ἀναγκαῖον οὐ πᾶν συλλογισμός. Ὥστ᾽ οὐκ, εἴτι συμβαίνει, τεθέντων τινῶν, πειρατέον ἀνάγειν εὐθὺς, ἀλλὰ πρῶτον ληπτέον τὰς δύο προτάσεις 6. Εἶθ᾽ οὕτω διαιρετέον εἰς τοὺς ὅρους. 7. Μέσον δὲ θετέον τῶν ὅρων τὸν ἐν ἀμφοτέραις ταῖς προτάσεσι λεγόμενον· ἀνάγκη γὰρ, τὸ μέσον ἐν ἀμφοτέραις ὑπάρχειν ἐν ἅπασι τοῖς σχήμασι. 8. Ἐὰν μὲν οὖν κατηγορῇ, καὶ κατηγορῆται τὸ μέσον· ἢ αὐτὸ μὲν κατηγορῇ, ἄλλο δ᾽ ἐκείνου ἀπαρνῆται· τὸ πρῶτον ἔσται σχῆμα. Ἐὰν δὲ καὶ κατηγορῇ καὶ ἀπαρνῆται ἀπό τινος· τὸ μέσον. Ἐὰν δὲ ἄλλα ἐκείνου κατηγορῆται· ἢ τὸ μὲν ἀπαρνῆται, τὸ δὲ κατηγορῆται· τὸ ἔσχατον. Οὕτω γὰρ εἶχεν ἐν ἑκάστῳ σχήματι τὸ μέσον. Ὁμοίως δὲ καὶ, ἐὰν μὴ καθόλου ὦσιν αἱ προτάσεις· ὁ γὰρ αὐτὸς διορισμὸς τοῦ μέσου. 9. Φανερὸν οὖν, ὡς, ἐν ᾧ λόγῳ μὴ λέγεται τὸ αὐτὸ πλεονάκις, οὐ γίνεται συλλογισμός· οὐ γὰρ εἴληπται μέσον. 10. Ἐπεὶ δ᾽ ἔχομεν, ποῖον ἐν ἑκάστῳ σχήματι περαίνεται τῶν προβλημάτων, καὶ ἐν τίνι τὸ καθόλου, καὶ ἐν ποίῳ τὸ ἐν μέρει· φανερὸν, ὅτι οὐκ εἰς ἅπαντα τὰ σχήματα βλεπτέον, ἀλλ᾽ ἑκάστου προβλήματος εἰς τὸ οἰκεῖον. Ὅσα δὲ ἐν πλείοσι περαίνεται, τῇ τοῦ μέσου θέσει γνωριοῦμεν τὸ σχῆμα.

CAPUT XXXIII. [XXXIII.]

Πολλάκις μὲν οὖν ἀπατᾶσθαι συμβαίνει περὶ τοὺς συλλογισμοὺς διὰ τὸ ἀναγκαῖον, ὥσπερ εἴρηται πρότερον. Ἐνίοτε δὲ παρὰ τὴν ὁμοιότητα τῆς τῶν ὅρων θέσεως· ὅπερ οὐ χρὴ λανθάνειν ἡμᾶς. 2. Οἷον, εἰ τὸ Α κατὰ τοῦ Β λέγεται, καὶ τὸ Β κατὰ τοῦ Γ· δόξειε γὰρ ἂν, οὕτως ἐχόντων τῶν ὅρων, εἶναι συλλογισμός· οὐ γίνεται δὲ, οὔτ᾽ ἀναγκαῖον οὐδὲν, οὔτε συλλογισμός. 3. Ἔστω γὰρ ἐφ᾽ ᾧ τὸ Α, τὸ ἀεὶ εἶναι· ἐφ᾽ ᾧ δὲ Β, διανοητὸς Ἀριστομένης· τὸ δὲ ἐφ᾽ ᾧ Γ, Ἀριστομένης· ἀληθὲς δὴ, τὸ Α τῷ Β ὑπάρχειν· ἀεὶ γάρ ἐστι διανοητὸς Ἀριστομένης. Ἀλλὰ καὶ τὸ Β τῷ Γ· ὁ γὰρ Ἀριστομένης διανοητὸς Ἀριστομένης ἐστί. Τὸ δὲ Α τῷ Γ οὐχ ὑπάρχει· φθαρτὸς γάρ ἐστιν ὁ Ἀριστομένης. Οὐ γὰρ ἐγίνετο συλλογισμὸς, οὕτως ἐχόντων τῶν ὅρων. Ἀλλ᾽ ἔδει καθόλου τὴν Α Β ληφθῆναι πρότασιν. Τοῦτο δὲ ψεῦδος τὸ ἀξιοῦν, πάντα τὸν διανοητὸν Ἀριστομένην ἀεὶ εἶναι, φθαρτοῦ ὄντος τοῦ Ἀριστομένους. 4. Πάλιν ἔστω τὸ μὲν ἐφ᾽ ᾧ Γ, Μίκκαλος· τὸ δὲ ἐφ᾽ ᾧ Β, μουσικὸς Μίκκαλος· ἐφ᾽ ᾧ δὲ τὸ Α, τὸ φθείρεσθαι αὔριον. Ἀληθὲς δὴ, τὸ Β τοῦ Γ κατηγορεῖν· (ὁ γὰρ Μίκκαλος ἔστι μουσικὸς Μίκκαλος·) ἀλλὰ καὶ τὸ Α τοῦ Β· (φθείροιτο γὰρ αὔριον μουσικὸς Μίκκαλος·) τὸ δέ γε Α τοῦ Γ, ψεῦδος. Τοῦτο δὴ ταὐτόν ἐστι τῷ πρότερον· οὐ γὰρ ἀληθὲς καθόλου, Μίκκαλος μουσικὸς ὅτι φθείρεται αὔριον· τούτου δὲ μὴ ληφθέντος, οὐκ ἦν συλλογισμός. 5. Αὕτη μὲν οὖν ἡ ἀπάτη γίνεται [ἐν] τῷ παρὰ μικρόν· ὡς γὰρ οὐδὲν διαφέρον εἰπεῖν, τόδε τῷδε ὑπάρχειν, ἢ τόδε τῷδε παντὶ ὑπάρχειν, συγχωροῦμεν.

CAPUT XXXIV. [XXXIV.]

Πολλάκις δὲ διαψεύδεσθαι συμπεσεῖται παρὰ τὸ μὴ καλῶς ἐκτίθεσθαι τοὺς κατὰ τὴν πρότασιν ὅρους. Οἷον, εἰ τὸ μὲν Α εἴη ὑγίεια· τὸ δ᾽ ἐφ᾽ ᾧ Β, νόσος· ἐφ᾽ ᾧ δὲ Γ, ἄνθρωπος. Ἀληθὲς γὰρ εἰπεῖν, ὅτι τὸ Α οὐδενὶ τῶν Β ἐνδέχεται ὑπάρχειν· (οὐδεμιᾷ γὰρ νόσῳ ὑγίεια ὑπάρχει·) καὶ πάλιν, ὅτι τὸ Β παντὶ τῷ Γ ὑπάρχει· (πᾶς γὰρ ἄνθρωπος δεκτικὸς νόσου·) δόξειεν ἂν οὖν συμβαίνειν, μηδενὶ ἀνθρώπῳ ἐνδέχεσθαι ὑγίειαν ὑπάρχειν. Τούτου δ᾽ αἴτιον τὸ μὴ καλῶς ἐκκεῖσθαι τοὺς ὅρους κατὰ τὴν λέξιν· ἐπεὶ, μεταληφθέντων τῶν κατὰ τὰς ἕξεις, οὐκ ἔσται συλλογισμός· οἷον, ἀντὶ μὲν τῆς ὑγιείας εἰ τεθείη τὸ ὑγιαῖνον· ἀντὶ δὲ τῆς νόσου τὸ νοσοῦν· οὐ γὰρ ἀληθὲς εἰπεῖν, ὡς οὐκ ἐνδέχεται τῷ νοσοῦντι τὸ ὑγιαίνειν ὑπάρξαι. Τούτου δὲ μὴ ληφθέντος, οὐ γίνεται συλλογισμὸς, εἰ μὴ τοῦ ἐνδέχεσθαι· τοῦτο δὲ οὐκ ἀδύνατον· ἐνδέχεται γὰρ μηδενὶ ὑπάρχειν ἀνθρώπῳ ὑγίειαν. 2. Πάλιν ἐπὶ τοῦ μέσου σχήματος ὁμοίως ἔσται τὸ ψεῦδος. Τὴν γὰρ ὑγίειαν νόσῳ μὲν οὐδεμιᾷ, ἀνθρώπῳ δὲ παντὶ ἐνδέχεται ὑπάρχειν· ὥστ᾽ οὐδενὶ ἀνθρώπῳ νόσον. 3. Ἐν δὲ τῷ τρίτῳ σχήματι κατὰ τὸ ἐνδέχεσθαι συμβαίνει τὸ ψεῦδος. Καὶ γὰρ ὑγίειαν καὶ νόσον, καὶ ἐπιστήμην καὶ ἄγνοιαν, καὶ

ὅλως τὰ ἐναντία [παντὶ] τῷ αὐτῷ ἐνδέχεται ὑπάρχειν· ἀλλήλοις δ᾽, ἀδύνατον. Τοῦτο δὲ ἀνομολογούμενον τοῖς προειρημένοις. Ὅτε γὰρ τῷ αὐτῷ πλείω ἐνδέχοιτο ὑπάρχειν, ἐνεδέχετο καὶ ἀλλήλοις. 4. Φανερὸν οὖν, ὅτι ἐν ἅπασι τούτοις ἡ ἀπάτη γίνεται παρὰ τὴν τῶν ὅρων ἔκθεσιν· μεταληφθέντων γὰρ τῶν κατὰ τὰς ἕξεις, οὐδὲν γίνεται ψεῦδος. Δῆλον οὖν, ὅτι κατὰ τὰς τοιαύτας προτάσεις ἀεὶ τὸ κατὰ τὴν ἕξιν ἀντὶ τῆς ἕξεως μεταληπτέον, καὶ θετέον ὅρον.

CAPUT XXXV. [XXXV.]

Οὐ δεῖ δὲ τοὺς ὅρους ἀεὶ ζητεῖν ὀνόματι ἐκτίθεσθαι. Πολλάκις γὰρ ἔσονται λόγοι, οἷς οὐ κεῖται ὀνόματα. Διὸ καὶ χαλεπὸν ἀνάγειν τοὺς τοιούτους συλλογισμούς. Ἐνίοτε δὲ καὶ ἀπατᾶσθαι συμβήσεται διὰ τὴν τοιαύτην ζήτησιν· οἷον, ὅτι τῶν ἀμέσων ἐστὶ συλλογισμός. Ἔστω γὰρ τὸ Α, δύο ὀρθαί· τὸ ἐφ᾽ ᾧ Β, τρίγωνον· ἐφ᾽ ᾧ δὲ Γ, ἰσοσκελές. Τῷ μὲν οὖν Γ ὑπάρχει τὸ Α διὰ τὸ Β· τῷ δὲ Β οὐκέτι δι᾽ ἄλλο· καθ᾽ αὑτὸ γὰρ τὸ τρίγωνον ἔχει δύο ὀρθάς. Ὥστ᾽ οὐκ ἔσται μέσον τοῦ Α Β, ἀποδεικτοῦ ὄντος. Φανερὸν οὖν, ὅτι τὸ μέσον οὐχ οὕτως ἀεὶ ληπτέον, ὡς τόδε τι, ἀλλ᾽ ἐνίοτε λόγον, ὅπερ συμβαίνει κἀπὶ τοῦ λεχθέντος. [XXXVI.] 2. Τὸ δὲ ὑπάρχειν τὸ πρῶτον τῷ μέσῳ, καὶ τοῦτο τῷ ἄκρῳ, οὐ δεῖ λαμβάνειν, ὡς ἀεὶ κατηγορηθησομένων ἀλλήλων ὁμοίως, τό, τε πρῶτον τοῦ μέσου, καὶ τοῦτο τοῦ ἐσχάτου. Καὶ ἐπὶ τοῦ μὴ ὑπάρχειν δὲ ὡσαύτως. Ἀλλ᾽ ὁσαχῶς τὸ εἶναι λέγεται, καὶ τὸ ἀληθὲς εἰπεῖν αὐτὸ τοῦτο, τοσαυταχῶς οἴεσθαι χρὴ σημαίνειν τὸ ὑπάρχειν, [καὶ τὸ μὴ ὑπάρχειν]. 3. Οἷον, ὅτι τῶν ἐναντίων ἐστὶ μία ἐπιστήμη. Ἔστω γὰρ τὸ Α, τὸ μίαν εἶναι ἐπιστήμην· τὰ δ᾽ ἐναντία ἀλλήλοις, ἐφ᾽ οὗ Β. Τὸ δὴ Α τῷ Β ὑπάρχει· οὐχ, ὡς τὰ ἐναντία, τὸ μίαν εἶναι αὐτῶν ἐπιστήμην· ἀλλά, ὅτι ἀληθὲς εἰπεῖν κατ᾽ αὐτῶν, μίαν εἶναι αὐτῶν ἐπιστήμην. 4. Συμβαίνει δ᾽ ὁτὲ μέν, ἐπὶ τοῦ μέσου τὸ πρῶτον λέγεσθαι, τὸ δὲ μέσον ἐπὶ τοῦ τρίτου μὴ λέγεσθαι· οἷον, εἰ ἡ σοφία ἐστὶν ἐπιστήμη, τοῦ δ᾽ ἀγαθοῦ ἐστὶν ἡ σοφία, συμπέρασμα, ὅτι τοῦ ἀγαθοῦ ἐπιστήμη ἐστί· τὸ μὲν δὴ ἀγαθὸν οὐκ ἔστιν ἐπιστήμη· ἡ δὲ σοφία ἐστὶν ἐπιστήμη· ὁτὲ δὲ τὸ μὲν μέσον ἐπὶ τοῦ τρίτου λέγεται· τὸ δὲ πρῶτον ἐπὶ τοῦ μέσου οὐ λέγεται. Οἷον, εἰ τοῦ ποιοῦ παντός ἐστιν ἐπιστήμη, ἢ ἐναντίου· τὸ δ᾽ ἀγαθὸν καὶ ἐναντίον, καὶ ποιόν· συμπέρασμα μέν, ὅτι τοῦ ἀγαθοῦ ἐστιν ἐπιστήμη· οὐκ ἔστι δὲ τὸ ἀγαθὸν ἐπιστήμη, οὐδὲ τὸ ποιόν, οὐδὲ τὸ ἐναντίον· ἀλλὰ τὸ ἀγαθὸν ταῦτα. 5. Ἔστι δέ, ὅτε μήτε τὸ πρῶτον κατὰ τοῦ μέσου, μήτε τοῦτο κατὰ τοῦ τρίτου· τοῦ πρώτου κατὰ τοῦ τρίτου ὁτὲ μὲν λεγομένου, ὁτὲ δὲ μὴ λεγομένου. Οἷον, εἰ, οὗ ἐπιστήμη ἐστίν, ἔστι τούτου γένος· τοῦ δ᾽ ἀγαθοῦ ἐστιν ἐπιστήμη· συμπέρασμα, ὅτι τοῦ ἀγαθοῦ ἐστι γένος. Κατηγορεῖται δὲ οὐδὲν κατ᾽ οὐδενός. Εἰ δέ, οὗ ἐστι ἐπιστήμη, γένος ἐστὶ τοῦτο· τοῦ δ᾽ ἀγαθοῦ ἐστιν ἐπιστήμη· συμπέρασμα, ὅτι τὸ ἀγαθόν ἐστι γένος. Κατὰ μὲν δὴ τοῦ ἄκρου κατηγορεῖται τὸ πρῶτον, κατ᾽ ἀλλήλων δὲ οὐ λέγεται. 6. Τὸν αὐτὸν δὲ τρόπον καὶ ἐπὶ τοῦ μὴ ὑπάρχειν ληπτέον. Οὐ γὰρ ἀεὶ σημαίνει τὸ μὴ ὑπάρχειν τόδε τῷδε μὴ εἶναι τόδε τόδε· ἀλλ᾽ ἐνίοτε μὴ εἶναι τόδε τοῦδε, ἢ τόδε τῷδε. 7. Οἷον, ὅτι οὐκ ἔστι κινήσεως κίνησις, ἢ γενέσεως γένεσις· ἡδονῆς δὲ ἔστιν· οὐκ ἄρα ἡ ἡδονή, γένεσις, ἢ [κίνησις.] πάλιν, ὅτι γέλωτος μὲν ἔστι σημεῖον· σημείου δὲ οὐκ ἔστι σημεῖον, ὥστ᾽ οὐ σημεῖον ὁ γέλως. 8. Ὁμοίως δὲ κἂν τοῖς ἄλλοις, ἐν ὅσοις ἀναιρεῖται τὸ πρόβλημα, τὸ λέγεσθαί πως πρὸς αὐτὸ τὸ γένος. 9. Πάλιν, ὅτι ὁ καιρὸς οὐκ

ἔστι χρόνος δέων· θεῷ γὰρ καιρὸς μέν ἐστι, χρόνος δ᾽
οὐκ ἔστι δέων, διὰ τὸ μηδὲν εἶναι θεῷ ὠφέλιμον. Ὅρους
μὲν γὰρ θετέον, καιρόν, καὶ χρόνον δέοντα, καὶ θεόν·
τὴν δὲ πρότασιν ληπτέον κατὰ τὴν τοῦ ὀνόματος πτῶ-
σιν. 10. Ἁπλῶς γὰρ τοῦτο λέγομεν κατὰ πάντων,
ὅτι τοὺς μὲν ὅρους ἀεὶ θετέον κατὰ τὰς κλήσεις τῶν
ὀνομάτων· οἷον ἄνθρωπος, ἢ ἀγαθόν, ἢ τἀναντία· οὐκ
ἀνθρώπου, ἢ ἀγαθοῦ, ἢ ἐναντίων· τὰς δὲ προτάσεις
ληπτέον κατὰ τὰς ἑκάστου πτώσεις· ἢ γάρ, ὅτι τού-
τῳ, οἷον τὸ ἴσον· ἤ, ὅτι τούτου, οἷον τὸ διπλάσιον·
ὅτι τοῦτο, οἷον τὸ τύπτον, ἢ τὸ ὁρῶν· ἤ, ὅτι οὗτος, οἷ
ἄνθρωπος, ζῶον, ἢ εἴ πως ἄλλως πίπτει τοὔνομα κα
τὴν πρότασιν. [XXXVII.] 11. Τὸ δὲ ὑπάρχειν τό
τῷδε, καὶ τὸ ἀληθεύεσθαι τόδε κατὰ τοῦδε, τοσαυταχ
ληπτέον, ὁσαχῶς αἱ κατηγορίαι διῄρηνται· καὶ ταύτας
πῇ, ἢ ἁπλῶς· ἔτι δὲ ἢ ἁπλᾶς, ἢ συμπεπλεγμένας. Ὁμο
δὲ καὶ τὸ μὴ ὑπάρχειν. Ἐπισκεπτέον δὲ ταῦτα καὶ δ
ριστέον βέλτιον.

CAPUT XXXVI. [XXXVIII.]

Τὸ δ᾽ ἐπαναδιπλούμενον ἐν ταῖς προτάσεσι, π
τῷ πρώτῳ ἄκρῳ θετέον, οὐ πρὸς τῷ μέσῳ. 2. Λ
δέ, οἷον, εἰ γένοιτο συλλογισμός, ὅτι τῆς δικαιοσ
ἐστὶν ἐπιστήμη, ὅτι ἀγαθόν, τὸ ὅτι ἀγαθόν, [ἢ]
ἀγαθόν, πρὸς τῷ πρώτῳ ἄκρῳ θετέον. Ἔστω γὰρ τὸ
ἐπιστήμη, ὅτι ἀγαθόν· ἐφ᾽ ᾧ δὲ τὸ Β, τὸ ἀγαθόν·
ᾧ δὲ τὸ Γ, δικαιοσύνη· τὸ δὴ Α ἀληθὲς τοῦ Β κατη
ρῆσαι· τοῦ γὰρ ἀγαθοῦ ἐστιν ἐπιστήμη, ὅτι ἀγαθ
ἀλλὰ καὶ τὸ Β τοῦ Γ· ἡ γὰρ δικαιοσύνη, ὅπερ ἀγαθ
Οὕτως μὲν οὖν γίνεται ἀνάλυσις. Εἰ δὲ πρὸς τῷ Β τεθ
τὸ ὅτι ἀγαθόν, οὐκ ἔσται· τὸ μὲν γὰρ Α κατὰ τοῦ
ἀληθὲς ἔσται· τὸ δὲ Β κατὰ τοῦ Γ οὐκ ἀληθὲς ἔσ
τὸ γὰρ ἀγαθὸν ὅτι ἀγαθὸν κατηγορεῖν τῆς δικαιοσ
νης, ψεῦδος, καὶ οὐ συνετόν. 3. Ὁμοίως δὲ καί, ε
ὑγιεινὸν δειχθείη, ὅτι ἐπιστητόν ἐστιν, ἢ ἀγαθ
τραγέλαφος [δοξαστόν], ἢ μὴ ὄν· ἢ ἄνθρωπος
τόν, ἢ αἰσθητόν· ἐν ἅπασι γὰρ τοῖς ἐπικατηγ
νοις πρὸς τῷ ἄκρῳ τὴν ἐπαναδίπλωσιν θετέον. 4
ἡ αὐτὴ δὲ θέσις τῶν ὅρων, ὅταν ἁπλῶς τι συλλογ
καὶ ὅταν τόδε τι, ἢ πῇ, ἢ πῶς. Λέγω δ᾽, οἷον, ἐπι
ἀγαθὸν ἐπιστητὸν δειχθῇ, καὶ ὅταν ἐπιστητὸν τι
ἀγαθόν. 5. Ἀλλ᾽, εἰ μὲν ἁπλῶς ἐπιστητὸν δέδει
μέσον θετέον τὸ ὄν. Εἰ δ᾽, ὅτι ἀγαθόν, τὸ τὶ ὄν. Ἔ
γὰρ τὸ μὲν Α, ἐπιστήμη, ὅτι τὶ ὄν· ἐφ᾽ ᾧ δὲ Β, ὄν
τὸ δὲ ἐφ᾽ ᾧ Γ, ἀγαθόν· ἀληθὲς δή, τὸ Α τοῦ Β κατη
ρεῖν· ἦν γὰρ ἐπιστήμη τοῦ τινος ὄντος, ὅτι τὶ ὄν. Κ
καὶ τὸ Β τοῦ Γ· τὸ γὰρ ἐφ᾽ ᾧ Γ ὄν τι. Ὥστε καὶ
τοῦ Γ· ἔσται ἄρα ἐπιστήμη τοῦ ἀγαθοῦ, ὅτι ἀγα
ἦν γὰρ τό τι ὂν τῆς ἰδίας οὐσίας σημεῖον. 6. Εἰ δὲ τ
μέσον ἐτέθη, καὶ πρὸς τῷ ἄκρῳ τὸ ὂν ἁπλῶς, καὶ
τι ὂν ἐλέχθη· οὐκ ἂν ἦν συλλογισμός, ὅτι ἐστὶν
στήμη τοῦ ἀγαθοῦ, ὅτι ἀγαθόν, ἀλλ᾽, ὅτι ὄν.
ἐφ᾽ ᾧ Α, ἐπιστήμη, ὅτι ὄν· ἐφ᾽ ᾧ τὸ Β, ὄν· ἐφ
ἀγαθόν. 7. Φανερὸν οὖν, ὅτι ἐν τοῖς ἐν μέρει συ
γισμοῖς οὕτως ληπτέον τοὺς ὅρους.

CAPUT XXXVII. [XXXIX.]

Δεῖ δὲ καὶ μεταλαμβάνειν, ἃ τὸ αὐτὸ δύν
ὀνόματα ἀντ᾽ ὀνομάτων, καὶ λόγους ἀντὶ λόγω
ὄνομα καὶ λόγον, καὶ ἀεὶ ἀντὶ τοῦ λόγου τοὔ
λαμβάνειν· ῥᾴων γὰρ ἡ τῶν ὅρων ἔκθεσις. 2. Οἷ
μηδὲν διαφέρει, εἰπεῖν, τὸ ὑποληπτὸν τοῦ δοξαστ
εἶναι γένος, ἢ μὴ εἶναι, ὅπερ ὑποληπτόν τι, τὸ
στόν. Ταὐτὸν γὰρ τὸ σημαινόμενον· ἀντὶ τοῦ
τοῦ λεχθέντος τὸ ὑποληπτὸν καὶ τὸ δοξαστὸν

θετέον. [XL.] 3. Ἐπεὶ δὲ οὐ ταὐτόν ἐστι, τὸ εἶναι τὴν ἡδονὴν ἀγαθὸν, καὶ τὸ εἶναι τὴν ἡδονὴν τὸ ἀγαθόν· οὐχ ὁμοίως θετέον τοὺς ὅρους· ἀλλ', εἰ μέν ἐστιν ὁ συλλογισμός, ὅτι ἡδονὴ τὸ ἀγαθὸν, ὅρον [θετέον] τὸ ἀγαθόν· εἰ δ', ὅτι ἀγαθὸν, ἀγαθόν· οὕτως δὲ καὶ ἐπὶ τῶν ἄλλων. [XLI.] 4. Οὐκ ἔστι δὲ ταὐτὸν, οὔτ' εἶναι, οὔτ' εἰπεῖν, ὅτι, ᾧ τὸ B ὑπάρχει, τούτῳ παντὶ τὸ A ὑπάρχει· καὶ τὸ εἰπεῖν τὸ, ᾧ παντὶ τὸ B ὑπάρχει, καὶ τὸ A ὑπάρχει παντί· οὐδὲν γὰρ κωλύει, τὸ B τῷ Γ ὑπάρχειν, μὴ παντὶ δέ· ον, ἔστω τὸ μὲν B, καλόν [τι]· τὸ δὲ Γ, λευκόν. Εἰ δὴ ι λευκῷ ὑπάρχει καλόν [τι]· ἀληθὲς εἰπεῖν, ὅτι [τῷ] κῷ ὑπάρχει καλόν· ἀλλ' οὐ παντὶ ἴσως. 5. Εἰ μὲν ν τὸ A τῷ B ὑπάρχει, μὴ παντὶ δὲ, καθ' οὗ τὸ B· εἰ παντὶ τῷ Γ τὸ B, οὔτ' εἰ μόνον [τινὶ] ὑπάρχει, άγκη, τὸ A οὐχ ὅτι οὐ παντὶ, ἀλλ' οὐδ' ὑπάρχειν ῷ Γ]. 6. Εἰ δὲ, καθ' ὅτου ἂν τὸ B λέγηται ἀληθῶς, τῳ παντὶ [τὸ A] ὑπάρχει· συμβήσεται, τὸ A, καθ' παντὸς τὸ B λέγεται, κατὰ τούτου παντὸς λέγεαι. 7. Εἰ μέντοι τὸ A λέγεται, καθ' οὗ ἂν τὸ B ηται, κατὰ παντός· οὐδὲν κωλύει, τῷ Γ ὑπάρχειν B, μὴ παντὶ δὲ τὸ A, ἢ, ὅλως μὴ ὑπάρχειν. 8. Ἐν τοῖς τρισὶν ὅροις δῆλον, ὅτι τὸ, καθ' οὗ τὸ B παντὸς, A λέγεσθαι, τοῦτ' ἔστι, καθ' ὅσων τὸ B λέγεται, ὰ πάντων λέγεσθαι καὶ τὸ A. Καὶ, εἰ μὲν κατὰ τὸς τὸ B, καὶ τὸ A οὕτως. Εἰ δὲ μὴ κατὰ παντὸς, ἀνάγκη, τὸ A κατὰ παντός. 9. Οὐ δεῖ δὲ οἴεσθαι, ὰ τὸ ἐκτίθεσθαι συμβαίνειν τι ἄτοπον· οὐδὲν γὰρ σχρώμεθα τῷ τόδε τι εἶναι· ἀλλ' ὥσπερ ὁ γεωμές τὴν ποδιαίαν καὶ εὐθεῖαν τήνδε εἶναι καὶ ἀπλατῆ, οὐκ οὔσας. Ἀλλ' οὐχ οὕτως χρῆται, ὡς ἐκ τούσυλλογιζόμενος. Ὅλως γὰρ, ὃ μή ἐστιν ὡς ὅλον ς μέρος, καὶ ἄλλο πρὸς τοῦτο ὡς μέρος πρὸς ὅλον, ὐδενὸς τῶν τοιούτων δείκνυσιν ὁ δεικνύων· οὐδὲ γὰρ ται ὁ συλλογισμός· τῷ δ' ἐκτίθεσθαι οὕτω χρώα· ὥσπερ καὶ τῷ αἰσθάνεσθαι [πρὸς] τὸν μανθάλέγοντες· οὐ γὰρ οὕτως, ὡς ἄνευ τούτων οὐχ οἷόν οδειχθῆναι, ὥσπερ, ἐξ ὧν ὁ συλλογισμός. [XLII.] Μὴ λανθανέτω δὲ ἡμᾶς, ὅτι ἐν τῷ αὐτῷ συλλογι οὐχ ἅπαντα τὰ συμπεράσματα δι' ἑνὸς σχήματός ἀλλὰ τὸ μὲν διὰ τούτου, τὸ δὲ δι' ἄλλου. Δῆλον ὅτι καὶ τὰς ἀναλύσεις οὕτω ποιητέον. 11. Ἐπεὶ πᾶν πρόβλημα ἐν ἅπαντι σχήματι, ἀλλ' ἐν ἑκάστῳ ένα, φανερὸν ἐκ τοῦ συμπεράσματος, ἐν ᾧ σχήζητητέον. [XLIII.] 12. Τούς τε πρὸς ὁρισμοὺς λόγων, ὅσοι πρὸς ἕν τι τυγχάνουσι διειλεγμένοι τῶν ῷ ὅρῳ, πρὸς ὃ διείλεκται, θετέον ὅρον, καὶ οὐ τὸν ντα λόγον· ἧττον γὰρ συμβήσεται ταράττεσθαι διὰ ῆκος. Οἷον, εἰ τὸ ὕδωρ ἔδειξεν, ὅτι ὑγρὸν ποτόν· ποτὸν, καὶ τὸ ὕδωρ, ὅρους θετέον.

CAPUT XXXVIII. [XLIV.]

Ἔτι δὲ τοὺς ἐξ ὑποθέσεως συλλογισμοὺς οὐ πειραἀνάγειν. Οὐ γάρ ἐστιν ἐκ τῶν κειμένων ἀνάγειν. γὰρ διὰ συλλογισμοῦ δεδειγμένοι εἰσὶν, ἀλλὰ διὰ θήκης ὡμολογημένοι πάντες. Οἷον, εἰ ὑποθέμενος, ία τις δύναμις μὴ εἴη τῶν ἐναντίων, μηδ' ἐπιστήμην μίαν, εἶτα διαλεχθείη, ὅτι οὐκ ἔστι μία δύναμις ἐναντίων· οἷον τοῦ ὑγιεινοῦ καὶ τοῦ νοσώδους· ἅμα ἔσται τὸ αὐτὸ ὑγιεινὸν καὶ νοσῶδες· ὅτι μὲν οὐκ μία πάντων τῶν ἐναντίων δύναμις, ἀποδέδεικται· ἐπιστήμη οὐκ ἔστιν, οὐ δέδεικται. Καίτοιγε ὁμον ἀναγκαῖον· ἀλλ' οὐκ ἐκ συλλογισμοῦ, ἀλλ' ἐξ έσεως. Τοῦτον μὲν οὖν οὐκ ἔστιν ἀναγαγεῖν· ὅτι δὲ α δύναμις, ἔστιν· οὗτος γὰρ ἦν ἴσως συλλογισμός· ἐκεῖνος δὲ ὑπόθεσις. 2. Ὁμοίως δὲ καὶ ἐπὶ τῶν διὰ τοῦ ἀδυνάτου περαινομένων· οὔτε γὰρ τούτους ἔστιν ἀναλύειν· ἀλλὰ τὴν μὲν εἰς τὸ ἀδύνατον ἀπαγωγὴν, ἔστι· συλλογισμῷ γὰρ δείκνυται. Θάτερον δ', οὐκ ἔστιν· ἐξ ὑποθέσεως γὰρ περαίνεται. 3. Διαφέρουσι δὲ τῶν προειρημένων· ὅτι ἐν ἐκείνοις μὲν δεῖ προδιομολογήσασθαι, εἰ μέλλει συμφήσειν· οἷον, ἐὰν δειχθῇ μία δύναμις τῶν ἐναντίων, καὶ ἐπιστήμην εἶναι τὴν αὐτήν· ἐνταῦθα δὲ καὶ μὴ προδιομολογησάμενοι συγχωροῦσι διὰ τὸ φανερὸν εἶναι τὸ ψεῦδος· οἷον, τεθείσης τῆς διαμέτρου συμμέτρου, τὸ τὰ περιττὰ ἴσα εἶναι τοῖς ἀρτίοις. 4. Πολλοὶ δὲ καὶ ἕτεροι περαίνονται ἐξ ὑποθέσεως, οὓς ἐπισκέψασθαι δεῖ, καὶ διασημῆναι καθαρῶς. Τίνες μὲν οὖν αἱ διαφοραὶ τούτων, καὶ ποσαχῶς γίνονται οἱ ἐξ ὑποθέσεως, ὕστερον ἐροῦμεν. Νῦν δὲ τοσοῦτον ἡμῖν ἔστω φανερὸν, ὅτι οὐκ ἔστιν ἀναλύειν εἰς τὰ σχήματα τοὺς τοιούτους συλλογισμούς· καὶ δι' ἣν αἰτίαν, εἰρήκαμεν.

CAPUT XXXIX. [XLV.]

Ὅσα δὲ ἐν πλείοσι σχήμασι δείκνυται τῶν προβλημάτων, ἂν ἐν θατέρῳ συλλογισθῇ, ἔστιν ἀναγαγεῖν τὸν συλλογισμὸν εἰς θάτερον· οἷον, τὸν ἐν τῷ πρώτῳ στερητικὸν εἰς τὸ δεύτερον· καὶ τὸν ἐν τῷ μέσῳ εἰς τὸ πρῶτον· οὐχ ἅπαντας δὲ, ἀλλ' ἐνίους. Ἔσται δὲ φανερὸν ἐν τοῖς ἑπομένοις. 2. Εἰ γὰρ τὸ A μηδενὶ τῷ B, τὸ δὲ B παντὶ τῷ Γ, τὸ A οὐδενὶ τῷ Γ. Οὕτω μὲν οὖν τὸ πρῶτον σχῆμα. Ἐὰν δὲ ἀντιστραφῇ τὸ στερητικὸν, τὸ μέσον ἔσται· τὸ γὰρ B τῷ μὲν A οὐδενὶ, τῷ δὲ Γ παντὶ ὑπάρξει. 3. Ὁμοίως δὲ καὶ, εἰ μὴ καθόλου, ἀλλ' ἐν μέρει, ὁ συλλογισμός· οἷον, εἰ τὸ μὲν A μηδενὶ τῷ B, τὸ δὲ B τινὶ τῷ Γ. Ἀντιστραφέντος γὰρ τοῦ στερητικοῦ, τὸ μέσον ἔσται σχῆμα. 4. Τῶν δὲ ἐν τῷ δευτέρῳ σχήματι συλλογισμῶν οἱ μὲν καθόλου ἀναχθήσονται εἰς τὸ πρῶτον [σχῆμα]· τῶν δ' ἐν μέρει ἅτερος μόνον. 5. Ἔστω γὰρ τὸ A τῷ μὲν B μηδενὶ, τῷ δὲ Γ παντὶ ὑπάρχον. Ἀντιστραφέντος οὖν τοῦ στερητικοῦ, τὸ πρῶτον ἔσται σχῆμα· τὸ μὲν γὰρ B οὐδενὶ τῷ A· τὸ δὲ A παντὶ τῷ Γ ὑπάρξει. 6. Ἐὰν δὲ τὸ κατηγορικὸν μὲν ᾖ πρὸς τῷ B, τὸ δὲ στερητικὸν πρὸς τῷ Γ, πρῶτον ὅρον θετέον τὸ Γ· τοῦτο γὰρ οὐδενὶ τῷ A· τὸ δὲ A παντὶ τῷ B· ὥστ' οὐδενὶ τῷ B τὸ Γ· οὐδ' ἄρα τὸ B τῷ Γ οὐδενί· ἀντιστρέφει γὰρ τὸ στερητικόν. 7. Ἐὰν δὲ ἐν μέρει ᾖ ὁ συλλογισμός· ὅταν μὲν ᾖ τὸ στερητικὸν πρὸς τῷ μείζονι ἄκρῳ, ἀναλυθήσεται εἰς τὸ πρῶτον [σχῆμα]. Οἷον, εἰ τὸ A μηδενὶ τῷ B, τῷ δὲ Γ τινί· ἀντιστραφέντος γὰρ τοῦ στερητικοῦ, τὸ πρῶτον ἔσται σχῆμα. Τὸ μὲν γὰρ B οὐδενὶ τῷ A· τὸ δὲ A τινὶ τῷ Γ. 8. Ὅταν δὲ τὸ κατηγορικὸν, οὐκ ἀναλυθήσεται· οἷον, εἰ τὸ A τῷ μὲν B παντὶ, τῷ δὲ Γ οὐ παντί· οὔτε γὰρ δέχεται ἀντιστροφὴν τὸ A B· οὔτε γενομένης ἔσται συλλογισμός. 9. Πάλιν, οἱ μὲν ἐν τῷ τρίτῳ σχήματι οὐκ ἀναλυθήσονται πάντες εἰς τὸ πρῶτον· οἱ δ' ἐν τῷ πρώτῳ πάντες εἰς τὸ τρίτον. 10. Ὑπαρχέτω γὰρ τὸ μὲν A παντὶ τῷ B, τὸ δὲ B τινὶ τῷ Γ. Οὐκοῦν, ἐπεὶ ἀντιστρέφει τὸ ἐν μέρει κατηγορικὸν, ὑπάρξει [καὶ] τὸ Γ τινὶ τῷ B· τὸ δὲ A παντὶ ὑπῆρχε [τῷ B]· ὥστε γίνεται τὸ τρίτον σχῆμα. 11. Καὶ, εἰ στερητικὸς ὁ συλλογισμὸς, ὡσαύτως· ἀντιστρέφει γὰρ τὸ ἐν μέρει κατηγορικόν. Ὥστε τὸ μὲν A οὐδενὶ τῷ B, τὸ δὲ Γ τινὶ ὑπάρξει. 12. Τῶν δὲ ἐν τῷ τελευταίῳ σχήματι συλλογισμῶν εἷς μόνος οὐκ ἀναλύεται εἰς τὸ πρῶτον, ὅταν μὴ καθόλου τεθῇ τὸ στερητικόν· οἱ δὲ ἄλλοι πάντες ἀναλύονται. 13. Κατηγορείσθω

γὰρ παντὸς τοῦ Γ τὸ Α, καὶ τὸ Β· οὐκοῦν ἀντιστρέφει τὸ Γ πρὸς ἑκάτερον ἐπὶ μέρους. Ὑπάρξει ἄρα τὸ Α τινὶ τῷ Β. Ὥστ' ἔσται τὸ πρῶτον σχῆμα, εἰ τὸ μὲν Α παντὶ τῷ Γ, τὸ δὲ Γ τινὶ τῷ Β. 14. Καὶ, εἰ τὸ μὲν Α παντὶ [τῷ Γ], τὸ δὲ Β τινὶ τῷ Γ· ὁ αὐτὸς λόγος· ἀντιστρέφει γὰρ πρὸς τὸ Γ τὸ Β. 15. Ἐὰν δὲ τὸ μὲν Β παντὶ τῷ Γ, τὸ δὲ Α τινὶ τῷ Γ, πρῶτον ὅρον θετέον τὸ Β· τὸ γὰρ Β παντὶ τῷ Γ· τὸ δὲ Γ τινὶ τῷ Α· ὥστε τὸ Β τινὶ τῷ Α· ἐπεὶ δ' ἀντιστρέφει τὸ ἐν μέρει, καὶ τὸ Α τινὶ τῷ Β ὑπάρξει. 16. Καὶ, εἰ στερητικὸς ὁ συλλογισμὸς, καθόλου τῶν ὅρων ὄντων, ὁμοίως ληπτέον. Ὑπαρχέτω γὰρ τὸ Β παντὶ τῷ Γ, τὸ δὲ Α μηδενί. Οὐκοῦν τινὶ τῷ Β ὑπάρχει τὸ Γ· τὸ δὲ Α οὐδενὶ τῷ Γ· ὥστε ἔσται μέσον τὸ Γ. 17. Ὁμοίως δὲ καὶ, εἰ τὸ μὲν στερητικὸν καθόλου, τὸ δὲ κατηγορικὸν ἐν μέρει. Τὸ μὲν γὰρ Α οὐδενὶ τῷ Γ· τὸ δὲ Γ τινὶ τῷ Β ὑπάρξει. 18. Ἐὰν δὲ ἐν μέρει ληφθῇ τὸ στερητικὸν, οὐκ ἔσται ἀνάλυσις· οἷον, εἰ τὸ μὲν Β παντὶ τῷ Γ, τὸ δὲ Α τινὶ μὴ ὑπάρχει· ἀντιστραφέντος γὰρ τοῦ ΒΓ, ἀμφότεραι αἱ προτάσεις ἔσονται κατὰ μέρος. 19. Φανερὸν δὲ, ὅτι καὶ πρὸς τὸ ἀναλύειν εἰς ἄλληλα τὰ σχήματα ἡ πρὸς τῷ ἐλάττονι ἄκρῳ πρότασις ἀντιστρεπτέα ἐν ἀμφοτέροις τοῖς σχήμασι· ταύτης γὰρ μετατιθεμένης, ἡ μετάβασις γίνεται. 20. Τῶν δὲ ἐν τῷ μέσῳ σχήματι ἅτερος μὲν ἀναλύεται, ἅτερος δὲ οὐκ ἀναλύεται εἰς τὸ τρίτον. 21. Ὅταν μὲν γὰρ ᾖ τὸ καθόλου στερητικὸν, ἀναλύεται. Εἰ γὰρ τὸ Α μηδενὶ μὲν τῷ Β, τῷ δὲ Γ τινὶ, ἀμφότερα ὁμοίως ἀντιστρέφει πρὸς τὸ Α. Ὥστε τὸ μὲν Β οὐδενὶ τῷ Α· τὸ δὲ Γ τινί. Μέσον ἄρα τὸ Α. 22. Ὅταν δὲ τὸ Α παντὶ τῷ Β, τῷ δὲ Γ τινὶ μὴ ὑπάρχῃ, οὐ γίνεται ἀνάλυσις· οὐδετέρα γὰρ τῶν προτάσεων ἐκ τῆς ἀντιστροφῆς καθόλου. 23. Καὶ οἱ ἐκ τοῦ τρίτου δὲ σχήματος ἀναλυθήσονται εἰς τὸ μέσον, ὅταν ᾖ καθόλου τὸ στερητικόν. Οἷον, εἰ τὸ Α μηδενὶ τῷ Γ· τὸ δὲ Β τινὶ, ἢ παντί· καὶ γὰρ τὸ Γ τῷ μὲν Α οὐδενὶ, τῷ δὲ Β τινὶ ὑπάρξει. 24. Ἐὰν δὲ ἐπὶ μέρους ᾖ τὸ στερητικὸν, οὐκ ἀναλυθήσεται· οὐ γὰρ δέχεται ἀντιστροφὴν τὸ ἐν μέρει ἀποφατικόν. 25. Φανερὸν οὖν, ὅτι οἱ αὐτοὶ συλλογισμοὶ οὐκ ἀναλύονται ἐν τούτοις τοῖς σχήμασιν, οἵπερ οὐδ' εἰς τὸ πρῶτον ἀνελύοντο· καὶ ὅτι, εἰς τὸ πρῶτον σχῆμα τῶν συλλογισμῶν ἀναγομένων, οὗτοι μόνοι διὰ τοῦ ἀδυνάτου περαίνονται. 26. Πῶς μὲν οὖν δεῖ τοὺς συλλογισμοὺς ἀνάγειν, καὶ ὅτι ἀναλύεται τὰ σχήματα εἰς ἄλληλα, φανερὸν ἐκ τῶν εἰρημένων.

CAPUT XL. [XLVI.]

Διαφέρει δέ τι ἐν τῷ κατασκευάζειν, ἢ ἀνασκευάζειν, τὸ ὑπολαμβάνειν ἢ ταὐτὸν, ἢ ἕτερον σημαίνειν τὸ μὴ εἶναι τόδε, καὶ εἶναι μὴ τόδε· οἷον, τὸ μὴ εἶναι λευκὸν, τὸ εἶναι μὴ λευκόν. Οὐ γὰρ ταὐτὸν σημαίνει· οὐδ' ἔστιν ἀπόφασις τοῦ εἶναι λευκὸν τὸ εἶναι μὴ λευκὸν, ἀλλὰ τὸ μὴ εἶναι λευκόν. 2. Λόγος δὲ τούτου ὅδε. Ὁμοίως γὰρ ἔχει τὸ δύναται βαδίζειν πρὸς τὸ δύναται οὐ βαδίζειν· τὸ ἔστι λευκὸν πρὸς τὸ ἔστιν οὐ λευκόν· καὶ τὸ ἐπίσταται τἀγαθὸν πρὸς τὸ ἐπίσταται τὸ οὐκ ἀγαθόν· (τὸ γὰρ ἐπίσταται [τὸ ἀγαθὸν], ἢ ἔστιν ἐπιστάμενος τὸ ἀγαθὸν, οὐδὲν διαφέρει· οὐδὲ τὸ δύναται βαδίζειν, ἢ ἔστι δυνάμενος βαδίζειν· ὥστε καὶ τὰ ἀντικείμενα, οὐ δύναται βαδίζειν, οὐκ ἔστι δυνάμενος βαδίζειν·) εἰ οὖν τὸ οὐκ ἔστι δυνάμενος βαδίζειν ταὐτὸ σημαίνει, καὶ ἔστι δυνάμενος οὐ βαδίζειν, ἢ μὴ βαδίζειν· ταῦτά γε ἅμα ὑπάρξει τῷ αὐτῷ· (ὁ γὰρ αὐτὸς δύναται καὶ βαδίζειν, καὶ μὴ βαδίζειν· καὶ ἐπιστήμων τοῦ ἀγαθοῦ, καὶ τοῦ μὴ ἀγαθοῦ ἐστι·) φάσις δὲ καὶ ἀπόφασις οὐχ ὑπάρχουσιν αἱ ἀντικείμεναι ἅμα τῷ αὐτῷ. Ὥσπερ οὖν οὐ ταὐτόν ἐστι, τὸ μὴ ἐπίστασθαι τὸ ἀγαθὸν, καὶ ἐπίστασθαι τὸ μὴ ἀγαθόν· οὐδὲ, εἶναι μὴ ἀγαθὸν, καὶ μὴ εἶναι ἀγαθὸν, ταὐτόν. Τῶν γὰρ ἀναλόγων ἐὰν θάτερα ᾖ ἕτερα, καὶ θάτερα. 3. Οὐ[illegible] δὲ τὸ εἶναι μὴ ἴσον, καὶ τὸ μὴ εἶναι ἴσον· τῷ μὲν γὰρ ὑπόκειταί τι τῷ ὄντι μὴ ἴσῳ, καὶ τοῦτ' ἔστι τὸ ἄνισον· τῷ δὲ οὐδέν. Διόπερ ἴσον μὲν ἢ ἄνισον οὐ πᾶν [ὑπάρχει]· ἴσον δὲ, ἢ οὐκ ἴσον πᾶν. 4. Ἔτι, τὸ ἔστιν [illegible] λευκὸν ξύλον, καὶ τὸ οὐκ ἔστι λευκὸν ξύλον, οὐχ ἅμ[illegible] ὑπάρχει. Εἰ γάρ ἐστι ξύλον οὐ λευκὸν, ἔσται ξύλον· τὸ δὲ μὴ ὂν λευκὸν ξύλον οὐκ ἀνάγκη εἶναι ξύλον. [illegible] Ὥστε φανερὸν, ὅτι οὐκ ἔστι τοῦ ἔστιν ἀγαθὸν τὸ ἔσ[illegible] οὐκ ἀγαθὸν ἀπόφασις. Εἰ οὖν κατὰ παντὸς ἑ[illegible] ἢ ἡ φάσις, ἢ ἀπόφασις ἀληθής· εἰ μὴ ἔστιν ἀπόφ[illegible] σις, δῆλον, ὡς κατάφασις ἄν πως εἴη. Καταφάσ[illegible] δὲ πάσης ἀπόφασίς ἐστι· καὶ ταύτης ἄρα τὸ οὐκ ἔσ[illegible] οὐκ ἀγαθόν. 6. Ἔχει δὲ τάξιν τήνδε πρὸς ἄλλη[illegible] Ἔστω τὸ μὲν εἶναι ἀγαθὸν, ἐφ' οὗ Α· τὸ δὲ μὴ εἶ[illegible] ἀγαθὸν, ἐφ' οὗ τὸ Β· τὸ δὲ εἶναι μὴ ἀγαθὸν, ἐφ' [illegible] Γ, ὑπὸ τὸ Β· τὸ δὲ μὴ εἶναι μὴ ἀγαθὸν, ἐφ' οὗ [illegible] ὑπὸ τὸ Α. Παντὶ δὴ ὑπάρξει ἢ τὸ Α, ἢ τὸ Β, [illegible] οὐδενὶ τῷ αὐτῷ· καὶ ἢ τὸ Γ, ἢ τὸ Δ, καὶ οὐδενὶ [illegible] αὐτῷ. Καὶ ᾧ τὸ Γ, ἀνάγκη, τὸ Β παντὶ ὑπάρ[illegible] Εἰ γὰρ ἀληθὲς εἰπεῖν, ὅτι ἐστὶν οὐ λευκόν· καὶ, [illegible] οὐκ ἔστι λευκὸν, ἀληθές. Ἀδύνατον γὰρ, ἅμα εἶναι λ[illegible] κὸν, καὶ εἶναι μὴ λευκόν· ἢ, εἶναι ξύλον οὐ λευκὸν, κα[illegible] ναι ξύλον λευκόν. Ὥστ', εἰ μὴ ἡ κατάφασις, ἡ ἀ[illegible] φασις ὑπάρξει. Τῷ δὲ Β τὸ Γ οὐκ ἀεί. Ὁ [illegible] ὅλως μὴ ξύλον ἐστὶν, οὐδὲ ξύλον ἔσται οὐ λ[illegible] Ἀνάπαλιν τοίνυν, ᾧ τὸ Α, καὶ τὸ Δ παντί. Ἢ [illegible] τὸ Γ, ἢ τὸ Δ. Ἐπεὶ δ' οὐχ οἷόν τε ἅμα εἶναι μ[illegible] κὸν, καὶ εἶναι λευκὸν, τὸ Δ ὑπάρξει. Κατὰ γὰρ τ[illegible] τος λευκοῦ ἀληθὲς εἰπεῖν, ὅτι οὐκ ἔστιν οὐ λευ[illegible] δὲ τοῦ Δ οὐ παντὸς τὸ Α· κατὰ γὰρ τοῦ ὅλως [illegible] ξύλου οὐκ ἀληθὲς τὸ Α εἰπεῖν, ὡς ἔστι ξύλον [illegible] Ὥστε τὸ Δ ἀληθές· τὸ Α οὐκ ἀληθὲς, ὅτι ξύλον [illegible] Δῆλον δ', ὅτι καὶ τὸ ΑΓ οὐδενὶ τῷ αὐτῷ ὑπ[illegible] εἰ καὶ τὸ Β καὶ τὸ Δ ἐνδέχεταί τινι τῷ αὐτῷ [illegible] ξαι. 7. Ὁμοίως δ' ἔχουσιν αἱ στερήσεις πρὸς [illegible] κατηγορίας ταύτῃ τῇ θέσει. [Ἔστω γὰρ] ἴσον, [illegible] οὗ τὸ Α· οὐκ ἴσον, ἐφ' οὗ τὸ Β· ἄνισον, ἐφ' οὗ [illegible] οὐκ ἄνισον, ἐφ' οὗ τὸ Δ. 8. Καὶ ἐπὶ πολλῶν δὲ, [illegible] τοῖς μὲν ὑπάρχει, τοῖς δὲ οὐχ ὑπάρχει τὸ αὐτὸ, [illegible] ἀπόφασις ὁμοίως ἀληθεύοιτ' ἂν, ὅτι οὐκ ἔστι λ[illegible] πάντα, ἢ, ὅτι οὐκ ἔστι λευκὸν ἕκαστον· ὅτι δὲ [illegible] οὐ λευκὸν ἕκαστον, ἢ, ὅτι πάντα ἐστὶν οὐ λευκὰ, [illegible] δος. Ὁμοίως δὲ καὶ τοῦ ἔστι πᾶν ζῶον λευκὸ[illegible] τὸ ἔστιν οὐ λευκὸν ἅπαν ζῶον ἀπόφασις· ἀμφ[illegible] ψευδεῖς· ἀλλὰ τὸ οὐκ ἔστι πᾶν ζῶον λευκόν. 9. [illegible] δὲ δῆλον, ὅτι ἕτερον σημαίνει τὸ ἔστιν οὐ λευκὸν, [illegible] τὸ οὐκ ἔστι λευκόν· καὶ τὸ μὲν κατάφασις, τὸ δὲ [illegible] φασις· φανερὸν, ὡς οὐχ ὁ αὐτὸς τρόπος τοῦ δε[illegible] ναι ἑκάτερον. Οἷον ὅτι, ὃ ἂν ᾖ ζῶον, οὐκ ἔστι [illegible] κὸν, ἢ ἐνδέχεται μὴ εἶναι λευκόν· καὶ ὅτι ἀληθὲ[illegible] πεῖν μὴ λευκόν· τοῦτο γάρ ἐστιν εἶναι μὴ λ[illegible] Ἀλλὰ τοῦ μὲν ἀληθὲς εἰπεῖν, ἔστι λευκὸν, εἴτε μ[illegible] κὸν, ὁ αὐτὸς τρόπος· κατασκευαστικῶς γὰρ ἀμφ[illegible] τοῦ πρώτου δείκνυται σχήματος· τὸ γὰρ ἀληθ[illegible] ἔστιν ὁμοίως τάττεται· τοῦ γὰρ ἀληθὲς εἰπεῖν λ[illegible] οὐ τὸ ἀληθὲς εἰπεῖν μὴ λευκὸν ἀπόφασις, ἀλλὰ [illegible] ἀληθὲς εἰπεῖν λευκόν. Εἰ δ' ἔστιν ἀληθὲς εἰπ[illegible]

ἂν ᾖ ἄνθρωπος, μουσικὸν εἶναι, ἢ μὴ μουσικὸν εἶναι· ὃ ἂν ᾖ ζῷον, ληπτέον, ἢ εἶναι μουσικὸν, ἢ μὴ μουσικὸν εἶναι· καὶ δέδεικται. Τὸ δὲ μὴ εἶναι μουσικὸν, ὃ ἂν ᾖ ἄνθρωπος, ἀνασκευαστικῶς δείκνυται κατὰ τοὺς εἰρημένους τρεῖς τρόπους. 10. Ἁπλῶς δὲ, ὅταν οὕτως ἔχῃ τὸ Α καὶ τὸ Β, ὥστε ἅμα μὲν τῷ αὐτῷ μὴ ἐνδέχεσθαι, παντὶ δὲ ἐξ ἀνάγκης θάτερον· καὶ πάλιν τὸ Γ καὶ τὸ Δ ὡσαύτως· ἕπηται δὲ τῷ Γ τὸ Α, καὶ μὴ ἀντιστρέφῃ· καὶ τῷ Β τὸ Δ ἀκολουθήσει, καὶ οὐκ ἀντιστρέψει· καὶ τὸ μὲν Α καὶ τὸ Δ ἐνδέχεται τῷ αὐτῷ, τὸ δὲ Β καὶ τὸ Γ οὐκ ἐνδέχεται. Πρῶτον μὲν οὖν, ὅτι τῷ Β ἕπεται τὸ Δ, ἐνθένδε φανερόν. Ἐπεὶ γὰρ [παντὶ] τῶν Γ Δ θάτερον ἐξ ἀνάγκης· ᾧ δὲ τὸ Β, οὐκ ἐνδέχεται τὸ Γ, διὰ τὸ συνεπιφέρειν τὸ Α, τὸ δὲ Α καὶ Β μὴ ἐνδέχεσθαι τῷ αὐτῷ· φανερὸν, ὅτι τὸ Δ ἀκολουθήσει. Πάλιν, ἐπεὶ τῷ Α τὸ Γ οὐκ ἀντιστρέφει, παντὶ δὲ ἢ τὸ Γ, ἢ τὸ Δ, ἐνδέχεται τὸ Α καὶ τὸ Δ τῷ αὐτῷ ὑπάρχειν· τὸ δέ γε Β καὶ τὸ Γ οὐκ ἐνδέχεται διὰ τὸ συνακολουθεῖν τῷ Γ τὸ Α· συμβαίνει γάρ τι ἀδύνατον. Φανερὸν οὖν, ὅτι οὐδὲ τὸ Β τῷ Δ ἀντιστρέφει· ἐπείπερ ἐγχωρεῖ ἅμα τῷ Δ καὶ τὸ Α ὑπάρχειν. Συμβαίνει δὲ ἐνίοτε καὶ ἐν τῇ τοιαύτῃ τάξει τῶν ὅρων ἀπατᾶσθαι διὰ τὸ μὴ τὰ ἀντικείμενα λαμβάνειν ὀρθῶς, ὧν ἀνάγκη παντὶ θάτερον ὑπάρχειν. Οἷον, εἰ τὸ Α καὶ τὸ Β μὴ ἐνδέχεται ἅμα τῷ αὐτῷ, ἀνάγκη δὲ, ὑπάρχειν, ᾧ μὴ θάτερον, θάτερον· καὶ πάλιν τὸ Γ καὶ τὸ Δ ὡσαύτως· ᾧ δὲ τὸ Γ, παντὶ ἕπεται τὸ Α· συμβήσεται [γὰρ], ᾧ τὸ Δ, τὸ Β ὑπάρχειν ἐξ ἀνάγκης, ὅπερ ἐστὶ ψεῦδος. Εἰλήφθω γὰρ ἡ ἀπόφασις τῶν Α Β, ἡ ἐφ᾽ ὧν Ζ· καὶ πάλιν τῶν Γ Δ, ἡ ἐφ᾽ ὧν Θ. Ἀνάγκη δὴ, παντὶ ἢ τὸ Α, ἢ τὸ Ζ· ἢ γὰρ τὴν φάσιν, ἢ τὴν ἀπόφασιν. Καὶ πάλιν, ἢ τὸ Γ, ἢ τὸ Θ· φάσις γὰρ καὶ ἀπόφασις. Καὶ, ᾧ τὸ Γ, παντὶ τὸ Α ὑπόκειται. Ὥστε, ᾧ τὸ Ζ, παντὶ τὸ Θ. Πάλιν, ἐπεὶ τῶν Ζ Β παντὶ θάτερον· καὶ τῶν Θ Δ ὡσαύτως· ἀκολουθεῖ δὲ τῷ Ζ τὸ Θ· καὶ τῷ Δ ἀκολουθήσει τὸ Β· τοῦτο γὰρ ἴσμεν. Εἰ ἄρα τῷ Γ τὸ Α· καὶ τῷ Δ τὸ Β. Τοῦτο δὲ ψεῦδος. Ἀνάπαλιν γὰρ ἦν ἐν τοῖς οὕτως ἔχουσιν ἡ ἀκολούθησις. 12. Οὐ γὰρ ἴσως ἀνάγκη, παντὶ τὸ Α, ἢ τὸ Ζ, οὐδὲ τὸ Ζ, ἢ τὸ Β· οὐ γάρ ἐστιν ἀπόφασις τοῦ Α τὸ Ζ· τοῦ γὰρ ἀγαθοῦ τὸ οὐκ ἀγαθὸν ἀπόφασις· οὐ ταὐτὸ δέ ἐστι τὸ οὐκ ἔστιν ἀγαθὸν τῷ, οὔτε ἀγαθὸν, οὔτε οὐκ ἀγαθόν. Ὁμοίως δὲ καὶ ἐπὶ τῶν Γ Δ. Αἱ γὰρ ἀποφάσεις αἱ εἰλημμέναι δύο εἰσίν.

ANALYT. PRIOR. LIBER II.

CAPUT I.

Ἐν πόσοις μὲν οὖν σχήμασι, καὶ διὰ ποίων, καὶ πόσων προτάσεων, καὶ πότε, καὶ πῶς γίνεται συλλογισμός· ἔτι δὲ, εἰς ποῖα βλεπτέον ἀνασκευάζοντι καὶ κατασκευάζοντι, καὶ πῶς δεῖ ζητεῖν περὶ τοῦ προκειμένου καθ᾽ ὁποιανοῦν μέθοδον· ἔτι δὲ [καὶ], διὰ ποίας ὁδοῦ ληψόμεθα τὰς περὶ ἕκαστον ἀρχὰς, ἤδη διεληλύθαμεν. 2. Ἐπεὶ δὲ οἱ μὲν καθόλου τῶν συλλογισμῶν εἰσιν, οἱ δὲ ἐπὶ μέρους· οἱ μὲν καθόλου πάντες ἀεὶ πλείω συλλογίζονται· τῶν δὲ ἐν μέρει οἱ μὲν κατηγορικοὶ πλείω· οἱ δ᾽ ἀποφατικοὶ τὸ συμπέρασμα μόνον. Αἱ μὲν γὰρ ἄλλαι προτάσεις ἀντιστρέφουσιν· ἡ δὲ ἐν μέρει στερητικὴ οὐκ ἀντιστρέφει· τὸ δὲ συμπέρασμα τὶ κατὰ τινός ἐστιν. Ὥσθ᾽ οἱ μὲν ἄλλοι συλλογισμοὶ πλείω συλλογίζονται. Οἷον, εἰ τὸ Α δέδεικται παντὶ τῷ Β, ἢ τινί· καὶ τὸ Β τινὶ τῷ Α ἀναγκαῖον ὑπάρχειν· καὶ εἰ μηδενὶ τῷ Β τὸ Α, οὐδὲ τὸ Β οὐδενὶ τῷ Α. Τοῦτο δὲ ἕτερον τοῦ ἔμπροσθεν. Εἰ δὲ τὸ Α τινὶ μὴ ὑπάρχει τῷ Β, οὐκ ἀνάγκη, καὶ τὸ Β τινὶ τῷ Α μὴ ὑπάρχειν· ἐνδέχεται γὰρ παντὶ ὑπάρχειν. Αὕτη μὲν οὖν κοινὴ πάντων αἰτία, τῶν τε καθόλου, καὶ τῶν κατὰ μέρος. 3. Ἔστι δὲ περὶ τῶν καθόλου καὶ ἄλλως εἰπεῖν. Ὅσα γὰρ ἢ ὑπὸ τὸ μέσον, ἢ ὑπὸ τὸ συμπέρασμά ἐστιν, ἁπάντων ἔσται ὁ αὐτὸς συλλογισμός· ἐὰν τὰ μὲν ἐν τῷ μέσῳ· τὰ δὲ ἐν τῷ συμπεράσματι τεθῇ. 4. Οἷον, εἰ τὸ Α Β συμπέρασμα διὰ τοῦ Γ· ὅσα ὑπὸ τὸ Β, ἢ τὸ Γ ἐστὶν, ἀνάγκη, κατὰ πάντων λέγεσθαι τὸ Α· εἰ γὰρ τὸ Δ ἐν ὅλῳ τῷ Β, τὸ δὲ Β ἐν ὅλῳ τῷ Α· καὶ τὸ Δ ἔσται ἐν ὅλῳ τῷ Α. Πάλιν, εἰ τὸ Ε ἐν ὅλῳ τῷ Γ, τὸ δὲ Γ ἐν τῷ Α· καὶ τὸ Ε ἐν ὅλῳ τῷ Α ἔσται. 5. Ὁμοίως δὲ καὶ, εἰ στερητικὸς ὁ συλλογισμός. 6. Ἐπὶ δὲ τοῦ δευτέρου σχήματος τὸ ὑπὸ τὸ συμπέρασμα μόνον ἔσται συλλογίσασθαι. Οἷον, εἰ τὸ Α τῷ Β μηδενὶ, τῷ δὲ Γ παντί· συμπέρασμα, ὅτι οὐδενὶ τῷ Γ τὸ Β. Εἰ δὴ τὸ Δ ὑπὸ τὸ Γ ἐστὶ, φανερὸν, ὅτι οὐχ ὑπάρχει αὐτῷ τὸ Β. Τοῖς δὲ ὑπὸ τὸ Α ὅτι οὐχ ὑπάρχει, οὐ δῆλον διὰ τοῦ συλλογισμοῦ. Καίτοι οὐχ ὑπάρχει τῷ Ε, εἰ ἔστιν ὑπὸ τὸ Α. Ἀλλὰ τὸ μὲν τῷ Γ μηδενὶ ὑπάρχειν τὸ Β, διὰ τοῦ συλλογισμοῦ δέδεικται. Τὸ δὲ τῷ Α μὴ ὑπάρχειν, ἀναπόδεικτον εἴληπται· ὥστε οὐ διὰ τὸν συλλογισμὸν συμβαίνει, τὸ Β τῷ Ε μὴ ὑπάρχειν. 7. Ἐπὶ δὲ τῶν ἐν μέρει τῶν μὲν ὑπὸ τὸ συμπέρασμα οὐκ ἔσται τὸ ἀναγκαῖον· οὐ γὰρ γίνεται συλλογισμὸς, ὅταν αὕτη ληφθῇ ἐν μέρει· τῶν δὲ ὑπὸ τὸ μέσον ἔσται πάντων, πλὴν οὐ διὰ τὸν συλλογισμόν. Οἷον, εἰ τὸ Α παντὶ τῷ Β, τὸ δὲ Β τινὶ τῷ Γ· τοῦ μὲν γὰρ ὑπὸ τὸ Γ τεθέντος οὐκ ἔσται συλλογισμός· τοῦ δὲ ὑπὸ τὸ Β ἔσται· ἀλλ᾽ οὐ διὰ τὸν προγεγενημένον [συλλογισμόν]. 8. Ὁμοίως δὲ καὶ ἐπὶ τῶν ἄλλων σχημάτων· τοῦ μὲν γὰρ ὑπὸ τὸ συμπέρασμα οὐκ ἔσται· θατέρου δὲ ἔσται· πλὴν οὐ διὰ τὸν συλλογισμὸν, ᾗ καὶ ἐν τοῖς καθόλου ἐξ ἀναποδείκτου τῆς προτάσεως τὰ ὑπὸ τὸ μέσον ἐδείκνυτο· ὥστε ἢ οὐδὲ ἐκεῖ ἔσται, ἢ καὶ ἐπὶ τούτων.

CAPUT II. [II.]

Ἔστι μὲν οὖν οὕτως ἔχειν, ὥστ᾽ ἀληθεῖς εἶναι τὰς προτάσεις, δι᾽ ὧν ὁ συλλογισμός· ἔστι δ᾽, ὥστε ψευδεῖς· ἔστι δ᾽, ὥστε τὴν μὲν ἀληθῆ, τὴν δὲ ψευδῆ· τὸ δὲ συμπέρασμα ἢ ἀληθὲς, ἢ ψεῦδος ἐξ ἀνάγκης. 2. Ἐξ ἀληθῶν μὲν οὖν οὐκ ἔστι ψεῦδος συλλογίσασθαι· ἐκ ψευδῶν δέ ἐστιν ἀληθὲς, πλὴν οὐ διότι, ἀλλ᾽ ὅτι· τοῦ γὰρ διότι οὐκ ἔστιν ἐκ ψευδῶν συλλογισμός· δι᾽ ἣν δὲ αἰτίαν, ἐν τοῖς ἑπομένοις λεχθήσεται. 3. Πρῶτον μὲν οὖν, ὅτι ἐξ ἀληθῶν οὐχ οἷόν τε ψεῦδος συλλογίσασθαι, ἐντεῦθεν δῆλον. Εἰ γὰρ, τοῦ Α ὄντος, ἀνάγκη, τὸ Β εἶναι· τοῦ Β μὴ ὄντος, ἀνάγκη, τὸ Α μὴ εἶναι. Εἰ οὖν ἀληθές ἐστι τὸ Α, ἀνάγκη, καὶ τὸ Β ἀληθὲς εἶναι· ἢ συμβήσεται, τὸ αὐτὸ ἅμα εἶναί τε καὶ

οὐκ εἶναι· τοῦτο δὲ ἀδύνατον. Μὴ ὅτι δὲ κεῖται τὸ A εἷς ὅρος, ὑποληφθήτω, ἐνδέχεσθαι, ὡς ἑνός τινος ὄντος, ἐξ ἀνάγκης τι συμβαίνειν· οὐ γάρ οἷόν τε. Τὸ μὲν γὰρ συμβαῖνον ἐξ ἀνάγκης τὸ συμπέρασμά ἐστι· δι' ὧν δὲ τοῦτο γίνεται ἐλαχίστων, τρεῖς ὅροι, δύο δὲ διαστήματα [καὶ προτάσεις]. Εἰ οὖν ἀληθές, ᾧ τὸ B ὑπάρχει, [καὶ] τὸ A παντί· ᾧ δὲ τὸ Γ, τὸ B· ᾧ τὸ Γ, ἀνάγκη, τὸ A ὑπάρχειν· καὶ οὐχ οἷόν τε τοῦτο ψεῦδος εἶναι· ἅμα γὰρ ὑπάρξει ταὐτὸ, καὶ οὐχ ὑπάρξει. Τὸ οὖν A ὥσπερ ἓν κεῖται, δύο προτάσεις συλληφθεῖσαι. Ὁμοίως δὲ καὶ ἐπὶ τῶν στερητικῶν ἔχει· οὐ γάρ ἐστιν ἐξ ἀληθῶν δεῖξαι ψεῦδος. 4. Ἐκ ψευδῶν δέ ἐστιν ἀληθὲς συλλογίσασθαι, καὶ ἀμφοτέρων τῶν προτάσεων ψευδῶν οὐσῶν, καὶ τῆς μιᾶς· ταύτης δὲ οὐχ ὁποτέρας ἔτυχεν, ἀλλὰ τῆς δευτέρας, ἐάνπερ ὅλην λαμβάνωμεν ψευδῆ· μὴ ὅλης δὲ λαμβανομένης, ἔστιν ὁποτερασοῦν. 5. Ἔστω γὰρ τὸ A ὅλῳ τῷ Γ ὑπάρχον, τῷ δὲ B μηδενὶ, μηδὲ τὸ B τῷ Γ. Ἐνδέχεται δὲ τοῦτο· οἷον, λίθῳ οὐδενὶ ζῷον, οὐδὲ λίθος οὐδενὶ ἀνθρώπῳ. Ἐὰν οὖν ληφθῇ, τὸ A παντὶ τῷ B, καὶ τὸ B παντὶ τῷ Γ· τὸ A παντὶ τῷ Γ ὑπάρξει, ὥστ' ἐξ ἀμφοῖν ψευδῶν ἀληθὲς τὸ συμπέρασμα· πᾶς γὰρ ἄνθρωπος ζῷον. 6. Ὡσαύτως δὲ καὶ τὸ στερητικόν. Ἔστω γὰρ τῷ Γ μήτε τὸ A ὑπάρχειν μηδενὶ, μήτε τὸ B· τὸ μέντοι A τῷ B παντί. Οἷον, ἐὰν, τῶν αὐτῶν ὅρων ληφθέντων, μέσον τεθῇ ὁ ἄνθρωπος· λίθῳ γὰρ οὔτε ζῷον, οὔτε ἄνθρωπος οὐδενὶ ὑπάρχει, ἀνθρώπῳ δὲ παντὶ ζῷον. Ὥστε, ἐὰν, ᾧ μὲν ὑπάρχει παντὶ, λάβωμεν, μηδενὶ ὑπάρχειν· ᾧ δὲ μὴ ὑπάρχει, παντὶ ὑπάρχειν· ἐκ ψευδῶν ἀμφοῖν ἀληθὲς ἔσται τὸ συμπέρασμα. 7. Ὁμοίως δὲ δειχθήσεται, κἂν ἐπί τι ψευδὴς ἑκατέρα ληφθῇ. 8. Ἐὰν δ' ἡ ἑτέρα τεθῇ ψευδής· τῆς μὲν πρώτης ὅλης ψευδοῦς οὔσης, οἷον τῆς A B, οὐκ ἔσται τὸ συμπέρασμα ἀληθές· τῆς δὲ B Γ, ἔσται. Λέγω δὲ ὅλην ψευδῆ τὴν ἐναντίαν· οἷον, εἰ μηδενὶ ὑπάρχον, παντὶ εἴληπται· ἢ, εἰ παντὶ, μηδενὶ ὑπάρχειν. 9. Ἔστω γὰρ τὸ A τῷ B μηδενὶ ὑπάρχον, τὸ δὲ B τῷ Γ παντί. Ἐὰν δὴ τὴν μὲν B Γ πρότασιν λάβωμεν ἀληθῆ· τὴν δὲ A B ψευδῆ ὅλην, καὶ παντὶ ὑπάρχειν τῷ B τὸ A· ἀδύνατον, τὸ συμπέρασμα ἀληθὲς εἶναι· οὐδενὶ γὰρ ὑπῆρχε τῷ Γ· εἴπερ, ᾧ τὸ B, μηδενὶ τὸ A· τὸ δὲ B παντὶ τῷ Γ. 10. Ὁμοίως δὲ, εἰ τὸ A τῷ B παντὶ ὑπάρχοι, καὶ τὸ B τῷ Γ [παντί]· ληφθείη δὲ ἡ μὲν B Γ ἀληθὴς πρότασις· ἡ δὲ A B ψευδὴς ὅλη, καὶ μηδενὶ, ᾧ τὸ B, τὸ A· τὸ συμπέρασμα ψευδὲς ἔσται· παντὶ γὰρ ὑπάρξει τῷ Γ τὸ A· εἴπερ, ᾧ τὸ B, παντὶ τὸ A, τὸ δὲ B παντὶ τῷ Γ. 11. Φανερὸν οὖν, ὅτι, τῆς πρώτης ὅλης λαμβανομένης ψευδοῦς, ἄν τε καταφατικῆς, ἄν τε στερητικῆς, τῆς δ' ἑτέρας ἀληθοῦς, οὐ γίνεται ἀληθὲς τὸ συμπέρασμα. 12. Μὴ ὅλης δὲ λαμβανομένης ψευδοῦς, ἔσται. Εἰ γὰρ τὸ A τῷ μὲν Γ παντὶ ὑπάρχει, τῷ δὲ B τινὶ, τὸ δὲ B παντὶ τῷ Γ· οἷον, ζῷον κύκνῳ μὲν παντὶ, λευκῷ δέ τινι, τὸ δὲ λευκὸν παντὶ κύκνῳ· ἐὰν ληφθῇ, τὸ A παντὶ τῷ B, καὶ τὸ B παντὶ τῷ Γ, τὸ A παντὶ τῷ Γ ὑπάρξει ἀληθῶς· πᾶς γὰρ κύκνος ζῷον. 13. Ὁμοίως δὲ καὶ, εἰ στερητικὸν εἴη τὸ A B· ἐγχωρεῖ γὰρ, τὸ A τῷ μὲν B τινὶ ὑπάρχειν, τῷ δὲ Γ μηδενί· τὸ δὲ B παντὶ τῷ Γ· οἷον, τὸ ζῷον τινὶ μὲν λευκῷ, χιόνι δὲ οὐδεμιᾷ· λευκὸν δὲ πάσῃ χιόνι. Εἰ οὖν ληφθείη, τὸ μὲν A μηδενὶ τῷ B, τὸ δὲ B παντὶ τῷ Γ· τὸ A οὐδενὶ τῷ Γ ὑπάρξει. 14. Ἐὰν δὲ ἡ μὲν A B πρότασις ὅλη ληφθῇ ἀληθής· ἡ δὲ B Γ ὅλη ψευδής· ἔσται συλλογισμὸς ἀληθής· οὐδὲν γὰρ κωλύει, τὸ A καὶ τῷ B καὶ τῷ Γ παντὶ ὑπάρχειν, τὸ μέντοι B μηδενὶ τῷ Γ· οἷον, ὅσα αὐτοῦ γένους εἴδη μὴ ὑπ' ἄλληλα· τὸ γὰρ ζῷον καὶ ἵππῳ καὶ ἀνθρώπῳ ὑπάρχει· ἵππος δὲ οὐδενὶ ἀνθρώπῳ. Ἐὰν μὲν οὖν ληφθῇ, τὸ A παντὶ τῷ B, καὶ τὸ B παντὶ τῷ Γ· ἀληθὲς ἔσται τὸ συμπέρασμα, ψευδοῦς οὔσης ὅλης τῆς B Γ προτάσεως. 15. Ὁμοίως δὲ καὶ, στερητικῆς οὔσης τῆς A B προτάσεως. Ἐνδέχεται γὰρ, τὸ A μήτε τῷ B, μήτε τῷ Γ μηδενὶ ὑπάρχειν, μηδὲ τὸ B μηδενὶ τῷ Γ· οἷον, τοῖς [illegible] ἄλλου γένους εἴδεσι τὸ ἕτερον γένος· τὸ γὰρ ζῷον οὔτε μουσικῇ, οὔτε ἰατρικῇ ὑπάρχει, οὐδ' ἡ μουσικὴ [illegible] ἰατρικῇ. Ληφθέντος οὖν τοῦ μὲν A μηδενὶ τῷ B, τοῦ δὲ B παντὶ τῷ Γ, ἀληθὲς ἔσται τὸ συμπέρασμα. 16. Καὶ, εἰ μὴ ὅλη ψευδὴς ἡ B Γ, ἀλλ' ἐπί τι, [illegible] οὕτως ἔσται τὸ συμπέρασμα ἀληθές. Οὐδὲν γὰρ κωλύει, τὸ A καὶ τῷ B, καὶ τῷ Γ ὅλῳ ὑπάρχειν· τὸ μέντοι B τινὶ τῷ Γ· οἷον, τὸ γένος τῷ εἴδει, καὶ τῇ διαφορᾷ. Τὸ γὰρ ζῷον παντὶ ἀνθρώπῳ, καὶ παντὶ [illegible] ζῷ· ὁ δὲ ἄνθρωπος τινὶ πεζῷ, καὶ οὐ παντί. Εἰ [illegible] τὸ A παντὶ τῷ B, καὶ τὸ B παντὶ τῷ Γ, ληφθείη [illegible] τὸ A παντὶ τῷ Γ ὑπάρξει· ὅπερ ἦν ἀληθές. [illegible] Ὁμοίως δὲ καὶ, στερητικῆς οὔσης τῆς A B προτάσεως. Ἐνδέχεται γὰρ, τὸ A μήτε τῷ B, μήτε τῷ Γ μηδενὶ ὑπάρχειν· τὸ μέντοι B τινὶ τῷ Γ· οἷον, τὸ γὰρ [illegible] τῷ ἐξ ἄλλου γένους εἴδει, καὶ διαφορᾷ· τὸ γὰρ [illegible] οὔτε φρονήσει οὐδεμιᾷ ὑπάρχει, οὔτε θεωρητικῇ [illegible] δὲ φρόνησις τινὶ θεωρητικῇ. Εἰ οὖν ληφθείη, τὸ [illegible] A μηδενὶ τῷ B, τὸ δὲ B παντὶ τῷ Γ· οὐδενὶ τῷ Γ [illegible] A ὑπάρξει· τοῦτο δὲ ἦν ἀληθές. 18. Ἐπὶ δὲ τῶν [illegible] μέρει συλλογισμῶν ἐνδέχεται καὶ, τῆς πρώτης προτάσεως ὅλης ψευδοῦς οὔσης, τῆς δ' ἑτέρας ἀληθοῦς, ἀληθὲς εἶναι τὸ συμπέρασμα· καὶ ἐπί τι ψευδοῦς [illegible] σης τῆς A B, τῆς δὲ B Γ ὅλης ἀληθοῦς· καὶ τῆς [illegible] A B ἀληθοῦς, τῆς δὲ ἐν μέρει ψευδοῦς, καὶ [illegible] ρων οὐσῶν ψευδῶν. 19. Οὐδὲν γὰρ κωλύει, [illegible] μὲν B μηδενὶ ὑπάρχειν, τῷ δὲ Γ τινὶ, καὶ τὸ B [illegible] τῷ Γ· οἷον, ζῷον οὐδεμιᾷ χιόνι, λευκῷ δὲ τινὶ [illegible] χει, καὶ ἡ χιὼν λευκῷ τινι. Εἰ οὖν μέσον τεθείη [illegible] χιὼν, πρῶτον δὲ τὸ ζῷον· καὶ ληφθείη, τὸ μὲν A [illegible] τῷ B ὑπάρχειν, τὸ δὲ B τινὶ τῷ Γ· ἡ μὲν A B [illegible] ψευδής· ἡ δὲ B Γ ἀληθὴς, καὶ τὸ συμπέρασμα [illegible] θές. 20. Ὁμοίως δὲ καὶ, στερητικῆς οὔσης τῆς A [illegible] προτάσεως· ἐγχωρεῖ γὰρ, τὸ A τῷ μὲν B ὅλῳ ὑπάρχειν, τῷ δὲ Γ τινὶ μὴ ὑπάρχειν, τὸ μέντοι B τινὶ ὑπάρχειν τῷ Γ· οἷον, τὸ ζῷον ἀνθρώπῳ μὲν παντὶ ὑπάρχει, λευκῷ γέ τινι οὐχ ἕπεται· ὁ δὲ ἄνθρωπος τινὶ λευκῷ ὑπάρχει. Ὥστε, εἰ, μέσου τεθέντος τοῦ ἀνθρώπου, ληφθείη, τὸ A μηδενὶ τῷ B ὑπάρχειν, τὸ [illegible] τινὶ τῷ Γ ὑπάρχειν· ἀληθὲς ἔσται τὸ συμπέρασμα, ψευδοῦς οὔσης ὅλης τῆς A B προτάσεως. 21. [illegible] εἰ ἐπί τι ψευδὴς ἡ A B πρότασις, τῆς B Γ ἀληθοῦς οὔσης, ἔσται τὸ συμπέρασμα ἀληθές· οὐδὲν γὰρ κωλύει, τὸ A καὶ τῷ B καὶ τῷ Γ τινὶ ὑπάρχειν, καὶ [illegible] B τῷ Γ τινὶ ὑπάρχειν· οἷον, τὸ ζῷον τινὶ καλῷ, [illegible] τινι μεγάλῳ, καὶ τὸ καλὸν τινὶ μεγάλῳ ὑπάρχει. Ἐὰν οὖν ληφθῇ, τὸ A παντὶ τῷ B, καὶ τὸ B τινὶ [illegible] Γ· ἡ μὲν A B πρότασις ἐπί τι ψευδὴς ἔσται· ἡ δὲ [illegible] Γ ἀληθής· καὶ τὸ συμπέρασμα ἀληθές. 22. Ὁμοίως δὲ καὶ, στερητικῆς οὔσης τῆς A B προτάσεως. [illegible] γὰρ αὐτοὶ ὅροι ἔσονται, καὶ ὡσαύτως κείμενοι [illegible] τὴν ἀπόδειξιν. 23. Πάλιν, εἰ ἡ μὲν A B ἀληθὴς [illegible] ἡ δὲ B Γ ψευδής· ἀληθὲς ἔσται τὸ συμπέρασμα. [illegible]

δὲν γὰρ κωλύει, τὸ A τῷ μὲν B ὅλῳ ὑπάρχειν, τῷ δὲ Γ τινὶ, καὶ τὸ B τῷ Γ μηδενὶ ὑπάρχειν· οἷον, ζῶον κύκνῳ μὲν παντὶ, μέλανι δέ τινι, κύκνος δὲ οὐδενὶ μέλανι. Ὥστ', εἰ ληφθείη, παντὶ τῷ B τὸ A, καὶ τὸ B τῷ Γ τινί· ἀληθὲς ἔσται τὸ συμπέρασμα, ψευδοῦς ὄντος τοῦ B Γ. 24. Ὁμοίως δὲ καὶ, στερητικῆς λαμβανομένης τῆς A B προτάσεως. Ἐγχωρεῖ γὰρ, τὸ A τῷ μὲν B μηδενὶ, τῷ δὲ Γ τινὶ μὴ ὑπάρχειν, τὸ μέντοι B μηδενὶ τῷ Γ· οἷον, τὸ γένος τῷ ἐξ ἄλλου γένους εἴδει, καὶ τῷ συμβεβηκότι τοῖς ἑαυτοῦ εἴδεσι· τὸ γὰρ ζῶον ἀριθμῷ μὲν οὐδενὶ ὑπάρχει, λευκῷ δέ τινι, ὁ δὲ ἀριθμὸς οὐδενὶ λευκῷ. Ἐὰν οὖν μέσον τεθῇ ὁ ἀριθμὸς, καὶ ληφθῇ, τὸ μὲν A μηδενὶ τῷ B, τὸ δὲ B ...ὶ τῷ Γ· τὸ A τινὶ τῷ Γ οὐχ ὑπάρξει, ὅπερ ἦν ἀληθές· καὶ ἡ μὲν A B πρότασις ἀληθής· ἡ δὲ B Γ ψευδής. 25. Καὶ, εἰ ἐπί τι ψευδὴς ἡ A B, ψευδὴς δὲ ...ὰ ἡ B Γ· ἔσται τὸ συμπέρασμα ἀληθές. Οὐδὲν ...ρ κωλύει, τὸ A τῷ B τινὶ καὶ τῷ Γ τινὶ ὑπάρχειν ...τέρῳ, τὸ δὲ B μηδενὶ τῷ Γ· οἷον, εἰ εἴη ἐναντίον B τῷ Γ, ἄμφω δὲ συμβεβηκότα τῷ αὐτῷ γένει· ...γὰρ ζῶον τινὶ λευκῷ καὶ τινι μέλανι ὑπάρχει, λευ... δὲ οὐδενὶ μέλανι. Ἐὰν οὖν ληφθῇ, τὸ A παντὶ ... B, καὶ τὸ B τινὶ τῷ Γ, ἀληθὲς ἔσται τὸ συμπέρασμα. 26. Καὶ στερητικῆς δὲ λαμβανομένης τῆς ... B, ὡσαύτως. Οἱ γὰρ αὐτοὶ ὅροι καὶ ὡσαύ... τεθήσονται πρὸς τὴν ἀπόδειξιν. 27. Καὶ, ἀμ...τέρων δὲ ψευδῶν οὐσῶν, ἔσται τὸ συμπέρασμα ...ηθές· ἐγχωρεῖ γὰρ, τὸ A τῷ μὲν B μηδενὶ, τῷ Γ τινὶ ὑπάρχειν, τὸ μέντοι B μηδενὶ τῷ Γ· οἷον, ...γένος τῷ ἐξ ἄλλου γένους εἴδει, καὶ τῷ συμβεβηκό... τοῖς εἴδεσι τοῦ αὐτοῦ. Ζῶον γὰρ ἀριθμῷ μὲν οὐ..., λευκῷ δέ τινι ὑπάρχει, καὶ ὁ ἀριθμὸς οὐδενὶ λευ... Ἐὰν οὖν ληφθῇ, τὸ A παντὶ τῷ B, καὶ τὸ B τι... τῷ Γ· τὸ μὲν συμπέρασμα ἀληθὲς, αἱ δὲ προτάσεις ...ω ψευδεῖς. 28. Ὁμοίως δὲ καὶ, στερητικῆς οὔ... τῆς A B. Οὐδὲν γὰρ κωλύει, τὸ A τῷ μὲν B ὑπάρ..., τῷ δὲ Γ τινὶ μὴ ὑπάρχειν, μηδὲ τὸ B μηδενὶ ... Γ· οἷον, ζῶον κύκνῳ μὲν παντὶ, μέλανι δέ τινι οὐχ ...άρχει· κύκνος δὲ οὐδενὶ μέλανι. Ὥστ', εἰ ληφθείη, ... A μηδενὶ τῷ B, τὸ δὲ B τινὶ τῷ Γ· τὸ A τινὶ τῷ ...ὴ ὑπάρξει. Τὸ μὲν οὖν συμπέρασμα ἀληθὲς, ...δὲ προτάσεις ψευδεῖς.

CAPUT III. [III.]

Ἐν δὲ τῷ μέσῳ σχήματι πάντως ἐγχωρεῖ, διὰ ψευ... ἀληθὲς συλλογίσασθαι, καὶ ἀμφοτέρων τῶν προ...σεων ὅλων ψευδῶν λαμβανομένων· καὶ ἐπί τι ἑκα...ας· καὶ τῆς μὲν ἀληθοῦς, τῆς δὲ ψευδοῦς οὔσης ...ς, ὁποτερασοῦν ψευδοῦς τιθεμένης· καὶ, εἰ ἀμ...ραι ἐπί τι ψευδεῖς· καὶ, εἰ ἡ μὲν ἁπλῶς ἀληθὴς, ... ἐπί τι ψευδής· καὶ, εἰ ἡ μὲν ὅλη ψευδὴς, ἡ δὲ ...τι ἀληθής· καὶ ἐπὶ τῶν καθόλου, καὶ ἐπὶ τῶν ἐν ... συλλογισμῶν. 2. Εἰ γὰρ τὸ A τῷ μὲν B μη... ὑπάρχει, τῷ δὲ Γ παντί· οἷον ζῶον λίθῳ μὲν οὐ..., ἵππῳ δὲ παντί· ἐὰν ἐναντίως τεθῶσιν αἱ προ...ις· καὶ ληφθῇ, τὸ A τῷ μὲν B παντὶ, τῷ δὲ Γ ...ὶ, ἐκ ψευδῶν ὅλων τῶν προτάσεων ἀληθὲς ἔσται ...μπέρασμα. 3. Ὁμοίως δὲ καὶ, εἰ τῷ μὲν B παν..., ... δὲ Γ μηδενὶ ὑπάρχει τὸ A· ὁ γὰρ αὐτὸς ἔσται ...ογισμός. 4. Πάλιν, εἰ ἡ μὲν ἑτέρα ὅλη ψευδής· ...ἑτέρα ὅλη ἀληθής· οὐδὲν γὰρ κωλύει, τὸ A καὶ ... καὶ τῷ Γ παντὶ ὑπάρχειν, τὸ μέντοι B μηδενὶ ...· οἷον, τὸ γένος τοῖς μὴ ὑπ' ἄλληλα εἴδεσι. Τὸ ...ῷον καὶ ἵππῳ παντὶ, καὶ ἀνθρώπῳ· καὶ οὐδεὶς ἄνθρωπος ἵππος. Ἐὰν οὖν ληφθῇ, τὸ ζῶον τῷ μὲν παντὶ, τῷ δὲ μηδενὶ ὑπάρχειν· ἡ μὲν ὅλη ψευδὴς ἔσται· ἡ δὲ ὅλη ἀληθής· καὶ τὸ συμπέρασμα ἀληθές· πρὸς ὁποτερῳοῦν τεθέντος τοῦ στερητικοῦ. 5. Καὶ, εἰ ἡ ἑτέρα ἐπί τι ψευδής· ἡ δὲ ἑτέρα ὅλη ἀληθής. Ἐγχωρεῖ γὰρ, τὸ A τῷ μὲν B τινὶ ὑπάρχειν, τῷ δὲ Γ παντὶ, τὸ μέντοι B μηδενὶ τῷ Γ· οἷον, ζῶον λευκῷ μὲν τινὶ, κόρακι δὲ παντὶ, καὶ τὸ λευκὸν οὐδενὶ κόρακι. Ἐὰν οὖν ληφθῇ, τὸ A τῷ μὲν B μηδενὶ, τῷ δε Γ ὅλῳ ὑπάρχειν· ἡ μὲν A B πρότασις ἐπί τι ψευδής· ἡ δὲ A Γ ὅλη ἀληθής· καὶ τὸ συμπέρασμα ἀληθές. 6. Καὶ μετατιθεμένου δὲ τοῦ στερητικοῦ ὡσαύτως· διὰ γὰρ τῶν αὐτῶν ὅρων ἡ ἀπόδειξις. 7. Καὶ, εἰ ἡ καταφατικὴ πρότασις ἐπί τι ψευδής· ἡ δὲ στερητικὴ ὅλη ἀληθής. Οὐδὲν γὰρ κωλύει, τὸ A τῷ μὲν B τινὶ ὑπάρχειν, τῷ δὲ Γ ὅλῳ μὴ ὑπάρχειν, καὶ τὸ B μηδενὶ τῷ Γ· οἷον, τὸ ζῶον λευκῷ μὲν τινι, πίττῃ δὲ οὐδεμιᾷ, καὶ τὸ λευκὸν οὐδεμιᾷ πίττῃ. Ὥστε, ἐὰν ληφθῇ, τὸ A ὅλῳ τῷ B ὑπάρχειν, τῷ δὲ Γ μηδενί· ἡ μὲν A B ἐπί τι ψευδής· ἡ δὲ A Γ ὅλη ἀληθής· καὶ τὸ συμπέρασμα ἀληθές. 8. Καὶ, εἰ ἀμφότεραι αἱ προτάσεις ἐπί τι ψευδεῖς, ἔσται τὸ συμπέρασμα ἀληθές. Ἐγχωρεῖ γὰρ, τὸ A καὶ τῷ B, καὶ τῷ Γ τινὶ ὑπάρχειν, τὸ δὲ B μηδενὶ τῷ Γ· οἷον, ζῶον καὶ λευκῷ τινι, καὶ μέλανί τινι· τὸ δὲ λευκὸν οὐδενὶ μέλανι. Ἐὰν οὖν ληφθῇ, τὸ A τῷ μὲν B παντὶ, τῷ δὲ Γ μηδενί· ἄμφω μὲν αἱ προτάσεις ἐπί τι ψευδεῖς· τὸ δὲ συμπέρασμα ἀληθές. 9. Ὁμοίως δὲ καὶ, μετατεθείσης τῆς στερητικῆς, διὰ τῶν αὐτῶν ὅρων. 10. Φανερὸν δὲ καὶ ἐπὶ τῶν ἐν μέρει συλλογισμῶν· οὐδὲν γὰρ κωλύει, τὸ A τῷ μὲν B παντὶ, τῷ δὲ Γ τινὶ ὑπάρχειν, καὶ τὸ B τῷ Γ τινὶ μὴ ὑπάρχειν· οἷον, ζῶον παντὶ μὲν ἀνθρώπῳ, λευκῷ δέ τινι, ἄνθρωπος δέ τινι λευκῷ οὐχ ὑπάρχει. Ἐὰν οὖν τεθῇ, τὸ A τῷ μὲν B μηδενὶ ὑπάρχειν, τῷ δὲ Γ τινὶ ὑπάρχειν· ἡ μὲν καθόλου πρότασις ὅλη ψευδής· ἡ δ' ἐν μέρει ἀληθής· καὶ τὸ συμπέρασμα ἀληθές. 11. Ὡσαύτως δὲ καὶ, καταφατικῆς λαμβανομένης τῆς A B· ἐγχωρεῖ γὰρ, τὸ A τῷ μὲν B μηδενὶ, τῷ δὲ Γ τινὶ μὴ ὑπάρχειν· καὶ τὸ B τῷ Γ τινὶ μὴ ὑπάρχειν· οἷον, τὸ ζῶον οὐδενὶ ἀψύχῳ, λευκῷ δέ τινι [οὐχ ὑπάρχει], καὶ τὸ ἄψυχόν τινι λευκῷ οὐχ ὑπάρχει. Ἐὰν οὖν τεθῇ, τὸ A τῷ μὲν B παντὶ, τῷ δὲ Γ τινὶ μὴ ὑπάρχειν· ἡ μὲν A B πρότασις ἡ καθόλου ὅλη ψευδής· ἡ δὲ A Γ ἀληθὴς, καὶ τὸ συμπέρασμα ἀληθές. 12. Καὶ, τῆς μὲν καθόλου ἀληθοῦς τεθείσης· τῆς δὲ ἐν μέρει ψευδοῦς. Οὐδὲν γὰρ κωλύει, τὸ A μήτε τῷ B, μήτε τῷ Γ οὐδενὶ ἕπεσθαι, τὸ μέντοι B τινὶ τῷ Γ μὴ ὑπάρχειν· οἷον, ζῶον οὐδενὶ ἀριθμῷ, οὐδὲ ἀψύχῳ, καὶ ὁ ἀριθμός τινι ἀψύχῳ οὐχ ἕπεται. Ἐὰν οὖν τεθῇ, τὸ A τῷ μὲν B μηδενὶ, τῷ δὲ Γ τινί· τὸ μὲν συμπέρασμα ἔσται ἀληθές· καὶ ἡ καθόλου πρότασις ἀληθής· ἡ δ' ἐν μέρει ψευδής. 13. Καὶ καταφατικῆς δὲ τῆς καθόλου τιθεμένης ὡσαύτως. Ἐγχωρεῖ γὰρ, τὸ A καὶ τῷ B καὶ τῷ Γ ὅλῳ ὑπάρχειν, τὸ μέντοι B τινὶ τῷ Γ μὴ ἕπεσθαι· οἷον, τὸ γένος τῷ εἴδει καὶ τῇ διαφορᾷ. Τὸ γὰρ ζῶον παντὶ ἀνθρώπῳ, καὶ ὅλῳ πεζῷ ἕπεται· ὁ δ' ἄνθρωπος οὐ παντὶ πεζῷ. Ὥστε, ἐὰν ληφθῇ, τὸ A τῷ μὲν B ὅλῳ ὑπάρχειν, τῷ δὲ Γ τινὶ μὴ ὑπάρχειν· ἡ μὲν καθόλου πρότασις ἀληθής· ἡ δ' ἐν μέρει ψευδής· τὸ δὲ συμπέρασμα ἀληθές. 14. Φανερὸν δὲ, ὅτι καὶ ἐξ ἀμφοτέρων ψευδῶν ἀληθὲς ἔσται τὸ συμπέρασμα· εἴπερ ἐνδέχεται, τὸ A καὶ τῷ B καὶ τῷ Γ, τῷ μὲν ὅλῳ, τῷ δὲ μηδενὶ ὑπάρχειν, τὸ μέντοι B

τινὶ τῷ Γ μὴ ἕπεσθαι. Ληφθέντος γάρ, τοῦ Α τῷ μὲν Β μηδενὶ, τῷ δὲ Γ τινὶ ὑπάρχειν· αἱ μὲν προτάσεις ἀμφότεραι ψευδεῖς· τὸ δὲ συμπέρασμα ἀληθές. 15. Ὁμοίως δὲ καὶ, κατηγορικῆς οὔσης τῆς καθόλου προτάσεως· τῆς δ' ἐν μέρει στερητικῆς. Ἐγχωρεῖ γάρ, τὸ Α τῷ μὲν Β μηδενὶ, τῷ δὲ Γ παντὶ ἕπεσθαι, καὶ τὸ Β τινὶ τῷ Γ μὴ ὑπάρχειν. Οἷον, ζῶον ἐπιστήμῃ μὲν οὐδεμιᾷ, ἀνθρώπῳ δὲ παντὶ ἕπεται· ἡ δ' ἐπιστήμη οὐ παντὶ ἀνθρώπῳ. Ἐὰν οὖν ληφθῇ, τὸ μὲν Α τῷ Β ὅλῳ ὑπάρχειν, τῷ δὲ Γ τινὶ μὴ ἕπεσθαι· αἱ μὲν προτάσεις ψευδεῖς· τὸ δὲ συμπέρασμα ἀληθές.

CAPUT IV. [IV.]

Ἔσται δὲ καὶ ἐν τῷ ἐσχάτῳ σχήματι διὰ ψευδῶν ὅλων· καὶ ἐπί τι ἑκατέρας, καὶ τῆς μὲν ἑτέρας ἀληθοῦς, τῆς δ' ἑτέρας ψευδοῦς· καὶ τῆς μὲν ἐπί τι ψευδοῦς, τῆς δ' ὅλης ἀληθοῦς· καὶ ἀνάπαλιν· καὶ ὁσαχῶς ἄλλως ἐγχωρεῖ μεταλαβεῖν τὰς προτάσεις. 2. Οὐδὲν γὰρ κωλύει, μήτε τὸ Α, μήτε τὸ Β μηδενὶ τῷ Γ ὑπάρχειν, τὸ μέντοι Α τινὶ τῷ Β ὑπάρχειν· οἷον, οὔτε ἄνθρωπος, οὔτε πεζὸν οὐδενὶ ἀψύχῳ ἕπεται, ἄνθρωπος μέντοι τινὶ πεζῷ ὑπάρχει. Ἐὰν οὖν ληφθῇ, τὸ Α καὶ τὸ Β παντὶ τῷ Γ ὑπάρχειν· αἱ μὲν προτάσεις ὅλαι ψευδεῖς· τὸ δὲ συμπέρασμα ἀληθές. 3. Ὡσαύτως δὲ καὶ, τῆς μὲν στερητικῆς, τῆς δὲ καταφατικῆς οὔσης· ἐγχωρεῖ γάρ, τὸ μὲν Β μηδενὶ τῷ Γ ὑπάρχειν, τὸ δὲ Α παντὶ, καὶ τὸ Α τινὶ τῷ Β μὴ ὑπάρχειν· οἷον, τὸ μέλαν οὐδενὶ κύκνῳ, ζῶον δὲ παντὶ, καὶ τὸ ζῶον οὐ παντὶ μέλανι. Ὥστ', ἐὰν ληφθῇ, τὸ μὲν Β παντὶ τῷ Γ, τὸ δὲ Α μηδενί· τὸ Α τινὶ τῷ Β οὐχ ὑπάρξει· καὶ τὸ συμπέρασμα ἀληθές· αἱ δὲ προτάσεις ψευδεῖς. 4. Καὶ, εἰ ἐπί τι ἑκατέρα ψευδής, ἔσται τὸ συμπέρασμα ἀληθές. Οὐδὲν γὰρ κωλύει, καὶ τὸ Α καὶ τὸ Β τινὶ τῷ Γ ὑπάρχειν, καὶ τὸ Α τινὶ τῷ Β. Οἷον, τὸ λευκὸν, καὶ τὸ καλὸν, τινὶ ζώῳ ὑπάρχει, καὶ τὸ λευκὸν τινὶ καλῷ. Ἐὰν οὖν τεθῇ, τὸ Α καὶ τὸ Β παντὶ τῷ Γ ὑπάρχειν· αἱ μὲν προτάσεις ἐπί τι ψευδεῖς· τὸ δὲ συμπέρασμα ἀληθές. 5. Καὶ στερητικῆς δὲ τῆς Α Γ τιθεμένης ὁμοίως. Οὐδὲν γὰρ κωλύει, τὸ μὲν Α τινὶ τῷ Γ μὴ ὑπάρχειν, τὸ δὲ Β τινὶ ὑπάρχειν, καὶ τὸ Α τῷ Β μὴ παντὶ ὑπάρχειν. Οἷον, τὸ λευκὸν τινὶ ζώῳ οὐχ ὑπάρχει, τὸ δὲ καλὸν τινὶ ὑπάρχει, καὶ τὸ λευκὸν οὐ παντὶ καλῷ· ὥστ', ἐὰν ληφθῇ, τὸ μὲν Α μηδενὶ τῷ Γ, τὸ δὲ Β παντί· ἀμφότεραι μὲν αἱ προτάσεις ἐπί τι ψευδεῖς· τὸ δὲ συμπέρασμα ἀληθές. 6. Ὡσαύτως δὲ καὶ, τῆς μὲν ὅλης ψευδοῦς, τῆς δὲ ὅλης ἀληθοῦς λαμβανομένης· ἐγχωρεῖ γάρ, καὶ τὸ Α καὶ τὸ Β παντὶ τῷ Γ ἕπεσθαι· τὸ μέντοι Α τινὶ τῷ Β μὴ ὑπάρχειν. Οἷον, ζῶον, καὶ λευκὸν, παντὶ κύκνῳ ἕπεται· τὸ μέντοι ζῶον οὐ παντὶ ὑπάρχει λευκῷ. Τεθέντων οὖν ὅρων τούτων, ἐὰν ληφθῇ, τὸ μὲν Β ὅλῳ τῷ Γ ὑπάρχειν, τὸ δὲ Α ὅλῳ μὴ ὑπάρχειν· ἡ μὲν Β Γ ἔσται ἀληθὴς ὅλη· ἡ δὲ Α Γ ὅλη ψευδής· καὶ τὸ συμπέρασμα ἀληθές. 7. Ὁμοίως δὲ καὶ, εἰ τὸ μὲν Β Γ ψευδές, τὸ δὲ Α Γ ἀληθές· οἱ γὰρ αὐτοὶ ὅροι πρὸς τὴν ἀπόδειξιν, μέλαν, κύκνος, ἄψυχον. 8. Ἀλλὰ καὶ, εἰ ἀμφότεραι λαμβάνοιντο καταφατικαί· οὐδὲν γὰρ κωλύει, τὸ μὲν Β παντὶ τῷ Γ ἕπεσθαι, τὸ δὲ Α ὅλῳ μὴ ὑπάρχειν, καὶ τὸ Α τινὶ τῷ Β ὑπάρχειν· οἷον, κύκνῳ μὲν παντὶ ζῶον, μέλαν δὲ οὐδενὶ κύκνῳ, καὶ τὸ μέλαν ὑπάρχει τινὶ ζώῳ. Ὥστ', ἐὰν ληφθῇ, τὸ Α καὶ τὸ Β παντὶ τῷ Γ ὑπάρχειν· ἡ μὲν Β Γ ὅλη ἀληθής· ἡ δὲ Α Γ ὅλη ψευδής· καὶ τὸ συμπέρασμα ἀληθές. 9. Ὁμοίως δὲ καὶ, τῆς Α Γ ληφθείσης ἀληθοῦς· διὰ γὰρ τῶν αὐτῶν ὅρων ἡ ἀπόδειξις. 10. Πάλιν, τῆς μὲν ὅλης ἀληθοῦς οὔσης· τῆς δὲ ἐπί τι ψευδοῦς. Ἐγχωρεῖ γάρ, τὸ μὲν Β παντὶ τῷ Γ ὑπάρχειν, τὸ δὲ Α τινὶ [τῷ Γ], καὶ τὸ Α τινὶ τῷ Β· οἷον, δίπουν μὲν παντὶ ἀνθρώπῳ, καλὸν δὲ οὐ παντὶ, καὶ τὸ καλὸν τινὶ δίποδι ὑπάρχει. Ἐὰν οὖν ληφθῇ, καὶ τὸ Α καὶ τὸ Β ὅλῳ τῷ Γ ὑπάρχειν· ἡ μὲν Β Γ ἀληθὴς ὅλη· ἡ δὲ Α Γ ἐπί τι ψευδής· τὸ δὲ συμπέρασμα ἀληθές. 11. Ὁμοίως δὲ καὶ, τῆς μὲν Α Γ ἀληθοῦς [οὔσης]· τῆς δὲ Β Γ ψευδοῦς [ἐπί τι] λαμβανομένης. Μετατεθέντων γὰρ τῶν αὐτῶν ὅρων, ἔσται ἡ ἀπόδειξις. 12. Καὶ τῆς μὲν στερητικῆς, τῆς δὲ καταφατικῆς οὔσης. Ἐπεὶ γὰρ ἐγχωρεῖ, τὸ μὲν Β ὅλῳ τῷ Γ ὑπάρχειν, τὸ δὲ Α τινί· ὅταν οὕτως ἔχωσιν, οὐ παντὶ τῷ Β τὸ Α. Ἐὰν οὖν ληφθῇ, τὸ μὲν Β ὅλῳ τῷ Γ ὑπάρχειν, τὸ δὲ Α μηδενί· ἡ μὲν στερητικὴ ἐπί τι ψευδής, ἡ δ' ἑτέρα ὅλη ἀληθής· καὶ τὸ συμπέρασμα [ἔσται] ἀληθές. 13. Πάλιν, ἐπεὶ δέδεικται, ὅτι, τοῦ μὲν Α μηδενὶ ὑπάρχοντος τῷ Γ, τοῦ δὲ Β τινὶ, ἐγχωρεῖ, τὸ Α τῷ Β τινὶ μὴ ὑπάρχειν· φανερὸν οὖν, ὅτι [καὶ], τῆς μὲν Α Γ ὅλης ἀληθοῦς οὔσης, τῆς δὲ Β Γ ἐπί τι ψευδοῦς, ἐγχωρεῖ, τὸ συμπέρασμα εἶναι ἀληθές. Ἐὰν γὰρ ληφθῇ, τὸ μὲν Α μηδενὶ τῷ Γ, τὸ δὲ Β παντί· ἡ μὲν Α Γ ὅλη ἀληθής· ἡ δὲ Β Γ ἐπί τι ψευδής. 14. Φανερὸν δὲ καὶ ἐπὶ τῶν ἐν μέρει συλλογισμῶν, ὅτι πάντως ἔσται διὰ ψευδῶν ἀληθές. Οἱ γὰρ αὐτοὶ ὅροι ληπτέοι, [οἳ] καὶ, ὅταν καθόλου ὦσιν αἱ προτάσεις· οἱ μὲν ἐν τοῖς κατηγορικοῖς κατηγορικοί· οἱ δὲ ἐν τοῖς στερητικοῖς στερητικοί. Οὐδὲν γὰρ διαφέρει, μηδενὶ ὑπάρχοντος, παντὶ λαβεῖν ὑπάρχειν, καὶ τινὶ ὑπάρχοντος, λαβεῖν καθόλου, πρὸς τὴν τῶν ὅρων ἔκθεσιν. Ὁμοίως δὲ καὶ ἐπὶ τῶν στερητικῶν. Φανερὸν οὖν, ὅταν μὲν ᾖ τὸ συμπέρασμα ψευδές, ἀνάγκη, ἐξ ὧν ὁ λόγος, ψευδῆ εἶναι ἢ πάντα, ἢ ἔνια· ὅταν δὲ ἀληθές, οὐκ ἀνάγκη, ἀληθὲς εἶναι, οὔτε τι, οὔτε πάντα· ἀλλ' ἔστι, μηδενὸς ὄντος ἀληθοῦς τῶν ἐν τῷ συλλογισμῷ, τὸ συμπέρασμα ὁμοίως εἶναι ἀληθές· μὴν ἐξ ἀνάγκης. 16. Αἴτιον δέ, ὅτι, ὅταν δύο ἔχῃ οὕτω πρὸς ἄλληλα, ὥστε, θατέρου ὄντος, ἐξ ἀνάγκης εἶναι θάτερον εἶναι· τούτου μὴ ὄντος μέν, οὐδὲ θάτερον ἔσται, ὄντος δέ, οὐκ ἀνάγκη, εἶναι θάτερον. 17. Τοῦ δ' αὐτοῦ ὄντος, καὶ μὴ ὄντος, ἀδύνατον, ἐξ ἀνάγκης εἶναι τὸ αὐτό. Λέγω δ', οἷον, τοῦ Α ὄντος λευκοῦ, τὸ Β εἶναι [μέγα] ἐξ ἀνάγκης· καὶ μὴ ὄντος λευκοῦ τοῦ Α, τὸ Β εἶναι [μέγα] ἐξ ἀνάγκης. Ὅταν γάρ, τουδὶ ὄντος λευκοῦ, [οἷον] τοῦ Α, τοδὶ ἀνάγκη εἶναι μέγα, [οἷον] τὸ Β· τοῦ δὲ Β ὄντος μεγάλου, τὸ Γ μὴ [εἶναι] λευκόν· ἀνάγκη, εἰ τὸ Α λευκόν, τὸ Γ μὴ εἶναι λευκόν. ... ὅταν, δυοῖν ὄντοιν, θατέρου ὄντος, ἀνάγκη, θάτερον εἶναι· τούτου μὴ ὄντος, ἀνάγκη, τὸ Α μὴ εἶναι. ... δὴ Β μὴ ὄντος μεγάλου, τὸ Α οὐχ οἷόν τε λευκὸν ... Τοῦ δὲ Α μὴ ὄντος λευκοῦ, εἰ ἀνάγκη, τὸ Β μέγα εἶναι· συμβαίνει ἐξ ἀνάγκης, τοῦ Β μὴ ὄντος μεγάλου, αὐτὸ τὸ Β μέγα εἶναι· (τοῦτο δὲ ἀδύνατον) εἰ ... τὸ Β μή ἐστι μέγα, τὸ Α οὐκ ἔσται λευκὸν ἐξ ἀνάγκης. Εἰ οὖν, μὴ ὄντος τοῦ λευκοῦ, τὸ Β ἔσται μέγα· συμβαίνει, εἰ τὸ Β μή ἐστι μέγα, εἶναι μέγα ... διὰ τριῶν.

CAPUT V. [V.]

Τὸ δὲ κύκλῳ καὶ ἐξ ἀλλήλων δείκνυσθαι, ... διὰ τοῦ συμπεράσματος, καὶ τοῦ ἀνάπαλιν τῇ κατηγορίᾳ, τὴν ἑτέραν λαβόντα πρότασιν, συμπεραίνεσθαι τὴν λοιπὴν, ἣν ἐλάμβανεν ἐν ἑτέρῳ συλλογισμῷ. Οἷον, εἰ ἔδει δεῖξαι, ὅτι τὸ Α τῷ Γ παντὶ ὑπάρχει, ἔδειξε δὲ διὰ τοῦ Β· πάλιν εἰ δεικνύοι, ὅτι τὸ Α ...

ὑπάρχει, λαβὼν, τὸ μὲν Α τῷ Γ ὑπάρχειν, τὸ δὲ Γ
τῷ Β, καὶ τὸ Α τῷ Β· πρότερον δὲ ἀνάπαλιν ἔλαβε, τὸ
Β τῷ Γ ὑπάρχειν. Ἢ, εἰ ὅτι τὸ Β τῷ Γ δέοι δεῖξαι
ὑπάρχον, εἰλάβοι, τὸ Α κατὰ τοῦ Γ, ὃ ἦν συμπέρασμα,
τὸ δὲ Β κατὰ τοῦ Α ὑπάρχειν· πρότερον δὲ ἐλήφθη
ἀνάπαλιν, τὸ Α κατὰ τοῦ Β. 3. Ἄλλως δ' οὐκ ἔστιν
ἐξ ἀλλήλων δεῖξαι. Εἴτε γὰρ ἄλλο μέσον λήψεται, οὐ
κύκλῳ· οὐδὲν γὰρ λαμβάνεται τῶν αὐτῶν· εἴτε τούτων
τι, ἀνάγκη, θάτερον μόνον· εἰ γὰρ ἄμφω, τὸ αὐτὸ
ἔσται συμπέρασμα· δεῖ δὲ ἕτερον. 4. Ἐν μὲν οὖν τοῖς
μὴ ἀντιστρέφουσιν ἐξ ἀναποδείκτου τῆς ἑτέρας προτά-
σεως γίνεται ὁ συλλογισμός. Οὐ γάρ ἐστιν ἀποδεῖξαι
διὰ τούτων τῶν ὅρων, ὅτι τῷ μέσῳ τὸ τρίτον ὑπάρχει,
ἢ τῷ πρώτῳ τὸ μέσον. Ἐν δὲ τοῖς ἀντιστρέφουσιν ἐστὶ
πάντα δεικνῦναι δι' ἀλλήλων· οἷον, εἰ τὸ Α καὶ τὸ Β
καὶ τὸ Γ ἀντιστρέφουσιν ἀλλήλοις. 5. Δεδείχθω γὰρ
τὸ Α Γ διὰ μέσου τοῦ Β, καὶ πάλιν τὸ Α Β διά τε τοῦ
συμπεράσματος, καὶ τῆς Β Γ προτάσεως ἀντιστρα-
φείσης· ὡσαύτως δὲ καὶ τὸ Β Γ διὰ τοῦ συμπερά-
σματος, καὶ τῆς Α Β προτάσεως ἀντεστραμμένης. Δεῖ
δὲ τήν τε Γ Β, καὶ τὴν Β Α πρότασιν ἀποδεῖξαι· ταύ-
ταις γὰρ ἀναποδείκτοις κεχρήμεθα μόναις. Ἐὰν οὖν
ληφθῇ, τὸ Β παντὶ τῷ Γ ὑπάρχειν, καὶ τὸ Γ παντὶ
τῷ Α· συλλογισμὸς ἔσται τοῦ Β πρὸς τὸ Α. Πάλιν,
ἐὰν ληφθῇ, τὸ μὲν Γ παντὶ τῷ Α, τὸ δὲ Α παντὶ τῷ Β·
ἀνάγκη, τὸ Γ παντὶ τῷ Β ὑπάρχειν. Ἐν ἀμφοτέροις δὴ
τούτοις τοῖς συλλογισμοῖς ἡ Γ Α πρότασις ἀναπόδει-
κτος εἴληπται. Αἱ γὰρ ἕτεραι δεδειγμέναι ἦσαν· ὥστε,
ἐὰν ταύτην ἀποδείξωμεν, ἅπασαι ἔσονται δεδειγμέναι
δι' ἀλλήλων· ἐὰν οὖν ληφθῇ, τὸ Γ παντὶ τῷ Β, καὶ τὸ
Β παντὶ τῷ Α ὑπάρχειν· ἀμφότεραί τε αἱ προτάσεις
δεδειγμέναι λαμβάνονται, καὶ τὸ Γ τῷ Α ἀνάγκη
ὑπάρχειν. Φανερὸν οὖν, ὅτι ἐν μόνοις τοῖς ἀντιστρέ-
φουσι κύκλῳ καὶ δι' ἀλλήλων ἐνδέχεται γίνεσθαι τὰς
ἀποδείξεις· ἐν δὲ τοῖς ἄλλοις, ὥσπερ πρότερον εἴπομεν.
Συμβαίνει δὲ καὶ ἐν τούτοις αὐτῷ τῷ δεικνυμένῳ
χρῆσθαι πρὸς τὴν ἀπόδειξιν. Τὸ μὲν γὰρ Γ κατὰ τοῦ
Β καὶ τὸ Β κατὰ τοῦ Α δείκνυται, ληφθέντος τοῦ Γ
κατὰ τοῦ Α λέγεσθαι· τὸ δὲ Γ κατὰ τοῦ Α διὰ τούτων
δείκνυται τῶν προτάσεων. Ὥστε τῷ συμπεράσματι
χρώμεθα πρὸς τὴν ἀπόδειξιν. 7. Ἐπὶ δὲ τῶν στερητι-
κῶν συλλογισμῶν ὧδε δείκνυται δι' ἀλλήλων. Ἔστω τὸ
Β παντὶ τῷ Γ ὑπάρχον, τὸ δὲ Α μηδενὶ τῷ Β· συμ-
πέρασμα, ὅτι τὸ Α οὐδενὶ τῷ Γ· εἰ δὴ πάλιν δεῖ συμ-
περάνασθαι, ὅτι τὸ Α οὐδενὶ τῷ Β, ὃ πάλαι ἔλαβεν·
ἔσται τὸ μὲν Α μηδενὶ τῷ Γ, τὸ δὲ Γ παντὶ τῷ Β· οὔ-
τω γὰρ ἀνάπαλιν ἡ πρότασις. 8. Εἰ δ', ὅτι τὸ Β τῷ Γ,
δεῖ συμπεράνασθαι, οὐκέτι ὁμοίως ἀντιστρεπτέον τὴν
Α Β· ἡ γὰρ αὐτὴ πρότασις, τὸ Β μηδενὶ τῷ Α, καὶ τὸ Α
μηδενὶ τῷ Β ὑπάρχειν. 9. Ἀλλὰ ληπτέον, ᾧ τὸ Α μη-
δενὶ ὑπάρχει, τὸ Β παντὶ ὑπάρχειν· ἔστω, τὸ Α μηδενὶ
τῷ Γ ὑπάρχειν, ὅπερ ἦν τὸ συμπέρασμα· ᾧ δὲ τὸ Α
μηδενὶ, τὸ Β εἰλήφθω παντὶ ὑπάρχειν. Ἀνάγκη οὖν, τὸ
Β παντὶ τῷ Γ ὑπάρχειν. 10. Ὥστε, τριῶν ὄντων, ἕκα-
στον συμπέρασμα γέγονε· καὶ τὸ κύκλῳ ἀποδεικνύ-
ναι τοῦτ' ἔστι, τὸ συμπέρασμα λαμβάνοντα, καὶ ἀνά-
παλιν τὴν ἑτέραν πρότασιν, τὴν λοιπὴν συλλογίζεσθαι.
11. Ἐπὶ δὲ τῶν ἐν μέρει συλλογισμῶν τὴν μὲν καθόλου
πρότασιν οὐκ ἔστιν ἀποδεῖξαι διὰ τῶν ἑτέρων, τὴν δὲ
κατὰ μέρος ἐστίν. 12. Ὅτι μὲν οὖν οὐκ ἔστιν ἀπο-
δεῖξαι τὴν καθόλου, φανερόν· τὸ μὲν γὰρ καθόλου δεί-
κνυται διὰ τῶν καθόλου· τὸ δὲ συμπέρασμα οὐκ ἔστι
καθόλου· δεῖ δὲ ἐκ τοῦ συμπεράσματος δεῖξαι, καὶ ἐκ
τῆς ἑτέρας προτάσεως. Ἔτι ὅλως οὐδὲ γίνεται συλ-
λογισμὸς, ἀντιστραφείσης τῆς προτάσεως· ἐν μέρει
γὰρ ἀμφότεραι γίνονται αἱ προτάσεις. 13. Τὴν δὲ ἐπὶ
μέρους ἔστι. Δεδείχθω γὰρ τὸ Α κατά τινος τοῦ Γ διὰ
τοῦ Β. Ἐὰν οὖν ληφθῇ, τὸ Β παντὶ τῷ Α, καὶ τὸ συμ-
πέρασμα μένῃ· τὸ Β τινὶ τῷ Γ ὑπάρξει· γίνεται γὰρ τὸ
πρῶτον σχῆμα· καὶ τὸ Α μέσον. 14. Εἰ δὲ στερητικὸς
ὁ συλλογισμὸς, τὴν μὲν καθόλου πρότασιν οὐκ ἔστι
δεῖξαι, δι' ὃ καὶ πρότερον ἐλέχθη. 15. Τὴν δὲ ἐν μέρει,
ἐὰν μὲν ὁμοίως ἀντιστραφῇ τὸ Α Β, ὥσπερ καὶ ἐπὶ
τῶν καθόλου, οὐκ ἔστι. Διὰ προσλήψεως δέ ἐστιν· οἷον,
ᾧ τὸ Α τινὶ μὴ ὑπάρχει, τὸ Β τινὶ ὑπάρχειν. Ἄλλως
γὰρ ἐχόντων, οὐ γίνεται συλλογισμὸς, διὰ τὸ ἀπο-
φατικὴν εἶναι τὴν ἐν μέρει πρότασιν.

CAPUT VI. [VI.]

Ἐν δὲ τῷ δευτέρῳ σχήματι τὸ μὲν καταφατικὸν οὐκ ἔστι δεῖξαι διὰ τούτου τοῦ τρόπου· τὸ δὲ στερητικὸν ἔστι. 2. Τὸ μὲν οὖν κατηγορικὸν οὐ δείκνυται διὰ τὸ μὴ ἀμφοτέρας εἶναι τὰς προτάσεις καταφατικάς. Τὸ γὰρ συμπέρασμα στερητικόν ἐστι· τὸ δὲ κατηγορικὸν ἐξ ἀμφοτέρων ἐδείκνυτο καταφατικῶν 3. Τὸ δὲ στερητικὸν ὧδε δείκνυται. Ὑπαρχέτω τὸ Α παντὶ τῷ Β, τῷ δὲ Γ μηδενί· συμπέρασμα, τὸ Β τῷ Γ οὐδενί. Ἐὰν οὖν ληφθῇ, τὸ Β παντὶ τῷ Α ὑπάρχειν, τῷ δὲ Γ μηδενί· ἀνάγκη, τὸ Α μηδενὶ τῷ Γ ὑπάρχειν. Γίνεται γὰρ τὸ δεύτερον σχῆμα· μέσον τὸ Β. 4. Εἰ δὲ τὸ Α Β στερητικὸν ἐλήφθη· θάτερον δὲ κατηγορικόν· τὸ πρῶτον ἔσται σχῆμα. Τὸ μὲν γὰρ Γ παντὶ τῷ Α, τὸ δὲ Β οὐδενὶ τῷ Γ· ὥστ' οὐδενὶ τῷ Α τὸ Β· οὐδ' ἄρα τῷ Β τὸ Α· μέσον τὸ Γ. Διὰ μὲν οὖν τοῦ συμπεράσματος, καὶ τῆς μιᾶς προτάσεως, οὐ γίνεται συλλογισμός· προσληφθείσης δὲ ἑτέρας, ἔσται. 5. Ἢν δὲ μὴ καθόλου ὁ συλλογισμὸς ᾖ, ἡ μὲν ἐν ὅλῳ πρότασις οὐ δείκνυται διὰ τὴν αὐτὴν αἰτίαν, ἥνπερ εἴπομεν καὶ πρότερον. 6. Ἡ δ' ἐν μέρει δείκνυται, ὅταν ᾖ τὸ καθόλου κατηγορικόν. Ὑπαρχέτω γὰρ τὸ [μὲν] Α παντὶ τῷ Β, τῷ δὲ Γ μὴ παντί· συμπέρασμα, τινὶ τῷ Γ τὸ Β οὐχ ὑπάρχειν. Ἐὰν οὖν ληφθῇ, τὸ Β παντὶ τῷ Α, τῷ δὲ Γ μὴ παντί· τὸ Α τινὶ τῷ Γ οὐχ ὑπάρξει· μέσον τὸ Β. 7. Εἰ δέ ἐστιν ἡ καθόλου στερητική· οὐ δειχθήσεται ἡ Α Γ πρότασις, ἀντιστραφέντος τοῦ Α Β. Συμβαίνει γὰρ, ἢ ἀμφοτέρας, ἢ τὴν ἑτέραν πρότασιν γίνεσθαι ἀποφατικήν· ὥστ' οὐκ ἔσται συλλογισμός. Ἀλλ' ὁμοίως δειχθήσεται, ὡς καὶ ἐπὶ τῶν καθόλου, ἐὰν ληφθῇ, ᾧ τὸ Β τινὶ μὴ ὑπάρχει, τὸ Α τινὶ ὑπάρχειν.

CAPUT VII. [VII.]

Ἐπὶ δὲ τοῦ τρίτου σχήματος, ὅταν μὲν ἀμφότεραι αἱ προτάσεις καθόλου ληφθῶσιν, οὐκ ἐνδέχεται δεῖξαι δι' ἀλλήλων. Τὸ μὲν γὰρ καθόλου δείκνυται διὰ τῶν καθόλου· τὸ δὲ ἐν τούτῳ συμπέρασμα ἀεὶ κατὰ μέρος. Ὥστε φανερὸν, ὅτι οὐκ ἐνδέχεται ὅλως δεῖξαι διὰ τούτου τοῦ σχήματος τὴν καθόλου πρότασιν. 2. Ἐὰν δ' ἡ μὲν ᾖ καθόλου· ἡ δ' ἐν μέρει· ποτὲ μὲν ἔσται, ποτὲ δὲ οὐκ ἔσται. Ὅταν μὲν οὖν ἀμφότεραι κατηγορικαὶ ληφθῶσι, καὶ τὸ καθόλου γένηται πρὸς τῷ ἐλάττονι ἄκρῳ, ἔσται· ὅταν δὲ πρὸς θατέρῳ, οὐκ ἔσται. 3. Ὑπαρχέτω γὰρ τὸ Α παντὶ τῷ Γ, τὸ δὲ Β τινί· συμπέρασμα, τὸ Α Β. Ἐὰν οὖν ληφθῇ, τὸ Γ παντὶ τῷ Α ὑπάρχειν, ἀντιστραφείσης τῆς καθόλου· καὶ τὸ Α [τινὶ] τῷ Β, ὃ ἦν συμπέρασμα· τὸ μὲν Γ δέδεικται τινὶ τῷ Β ὑπάρχειν· τὸ δὲ Β τινὶ τῷ Γ, οὐ δέδεικται. Καίτοι ἀνάγκη, εἰ τὸ Γ τινὶ τῷ Β, καὶ τὸ Β τινὶ τῷ Γ ὑπάρχειν. Ἀλλ' οὐ ταὐτόν ἐστι τόδε τῷδε [ὑπάρχειν,

ρχειν,

καὶ τόδε τῷδε]· ἀλλὰ προσληπτέον, ὅτι, εἰ τόδε τινὶ τῷδε, καὶ θάτερόν τινι τῷδε. Τούτου δὲ ληφθέντος, οὐκέτι γίνεται ἐκ τοῦ συμπεράσματος, καὶ τῆς ἑτέρας προτάσεως [ὁ] συλλογισμός. 4. Εἰ δὲ τὸ μὲν Β παντὶ τῷ Γ, τὸ δὲ Α τινὶ τῷ Γ, ἔσται δεῖξαι τὸ Α Γ, ὅταν ληφθῇ, τὸ μὲν Γ παντὶ τῷ Β ὑπάρχειν, τὸ δὲ Α τινί. Εἰ γὰρ τὸ Γ παντὶ τῷ Β ὑπάρχει, τὸ δὲ Α τινὶ τῷ Β, ἀνάγκη, τὸ Α τινὶ τῷ Γ ὑπάρχειν· μέσον τὸ Β. 5. Καὶ, ὅταν ᾖ ἡ μὲν κατηγορικὴ, ἡ δὲ στερητικὴ, καθόλου δὲ ἡ κατηγορική· δειχθήσεται ἡ ἑτέρα. Ὑπαρχέτω γὰρ τὸ Β παντὶ τῷ Γ, τὸ δὲ Α τινὶ μὴ ὑπαρχέτω· συμπέρασμα, ὅτι τὸ Α τινὶ τῷ Β οὐχ ὑπάρχει. Ἐὰν οὖν προσληφθῇ, τὸ Γ παντὶ τῷ Β ὑπάρχειν, ἦν δὲ καὶ τὸ Α οὐ παντὶ τῷ Β, ἀνάγκη, τὸ Α τινὶ τῷ Γ μὴ ὑπάρχειν. Μέσον τὸ Β. 6. Ὅταν δὲ ἡ στερητικὴ καθόλου γένηται· οὐ δείκνυται ἡ ἑτέρα, εἰ μὴ, ὥσπερ ἐπὶ τῶν πρότερον [ἐλήφθησαν], ἐὰν ληφθῇ, ᾧ τοῦτό τινι μὴ ὑπάρχει, θάτερόν τινι ὑπάρχειν· οἷον, εἰ τὸ μὲν Α μηδενὶ [ὑπάρχει] τῷ Γ, τὸ δὲ Β τινί· συμπέρασμα, ὅτι τινὶ τῷ Β τὸ Α οὐχ ὑπάρχει. Ἐὰν οὖν ληφθῇ, ᾧ τὸ Α τινὶ μὴ ὑπάρχει, τούτῳ τὸ Γ τινὶ ὑπάρχειν, ἀνάγκη, τὸ Γ τινὶ τῷ Β ὑπάρχειν. 7. Ἄλλως δ᾽ οὐκ ἔστιν ἀντιστρέφοντα τὴν καθόλου πρότασιν δεῖξαι τὴν ἑτέραν· οὐδαμῶς γὰρ ἔσται συλλογισμός. 8. Φανερὸν οὖν, ὅτι ἐν μὲν τῷ πρώτῳ σχήματι ἡ δι᾽ ἀλλήλων δεῖξις διά τε τοῦ πρώτου καὶ τοῦ τρίτου γίνεται σχήματος. Κατηγορικοῦ μὲν γὰρ ὄντος τοῦ συμπεράσματος, διὰ τοῦ πρώτου· στερητικοῦ δὲ, διὰ τοῦ ἐσχάτου· λαμβάνεται γὰρ, ᾧ τοῦτο μηδενὶ, θάτερον παντὶ ὑπάρχειν. Ἐν δὲ τῷ μέσῳ, καθόλου μὲν ὄντος τοῦ συλλογισμοῦ, δι᾽ αὐτοῦ τε καὶ διὰ τοῦ πρώτου σχήματος· ὅταν δ᾽ ἐν μέρει, δι᾽ αὐτοῦ τε καὶ διὰ τοῦ ἐσχάτου. Ἐν δὲ τῷ τρίτῳ δι᾽ αὐτοῦ πάντες. 9. Φανερὸν δὲ καὶ, ὅτι ἐν τῷ μέσῳ, καὶ ἐν τῷ τρίτῳ οἱ μὴ δι᾽ αὐτῶν γινόμενοι συλλογισμοὶ ἢ οὐκ εἰσὶ κατὰ τὴν κύκλῳ δεῖξιν, ἢ ἀτελεῖς.

CAPUT VIII. [VIII.]

Τὸ δ᾽ ἀντιστρέφειν ἐστὶ τὸ μετατιθέντα τὸ συμπέρασμα ποιεῖν τὸν συλλογισμὸν, ὅτι ἢ τὸ ἄκρον τῷ μέσῳ οὐχ ὑπάρξει, ἢ τοῦτο τῷ τελευταίῳ. Ἀνάγκη γὰρ, τοῦ συμπεράσματος ἀντιστραφέντος, καὶ τῆς ἑτέρας προτάσεως μενούσης, ἀναιρεῖσθαι τὴν λοιπήν. Εἰ γὰρ ἔσται, καὶ τὸ συμπέρασμα ἔσται. 2. Διαφέρει δὲ τὸ ἀντικειμένως ἢ ἐναντίως ἀντιστρέφειν τὸ συμπέρασμα. Οὐ γὰρ ὁ αὐτὸς γίνεται συλλογισμὸς, ἑκατέρως ἀντιστραφέντος. Δῆλον δὲ τοῦτο ἔσται διὰ τῶν ἑπομένων. Λέγω δ᾽ ἀντικεῖσθαι μὲν τὸ παντὶ τῷ οὐ παντί· καὶ τὸ τινὶ τῷ οὐδενί. Ἐναντίως δὲ τὸ παντὶ τῷ οὐδενί καὶ τὸ τινὶ τῷ οὔ τινι ὑπάρχειν. 3. Ἔστω γὰρ δεδειγμένον τὸ Α κατὰ τοῦ Γ διὰ μέσου τοῦ Β. Εἰ δὴ τὸ Α μηδενὶ ληφθείη τῷ Γ ὑπάρχειν, τῷ δὲ Β παντὶ, οὐδενὶ τῷ Γ ὑπάρξει τὸ Β. Καὶ εἰ τὸ μὲν Α μηδενὶ τῷ Γ, τὸ δὲ Β παντὶ τῷ Γ· τὸ Α οὐ παντὶ τῷ Β, καὶ οὐχ ὅλως οὐδενί· οὐ γὰρ ἐδείκνυτο τὸ καθόλου διὰ τοῦ τρίτου σχήματος. Ὅλως δὲ τὴν πρὸς τῷ μείζονι ἄκρῳ πρότασιν οὐκ ἔστιν ἀνασκευάσαι καθόλου δι᾽ ἀντιστροφῆς. Ἀεὶ γὰρ ἀναιρεῖται διὰ τοῦ τρίτου σχήματος· ἀνάγκη γὰρ, πρὸς τὸ ἔσχατον ἄκρον ἀμφοτέρας λαβεῖν τὰς προτάσεις. 4. Καὶ εἰ στερητικὸς ὁ συλλογισμὸς ὡσαύτως· δεδείχθω γὰρ, τὸ Α μηδενὶ τῷ Γ ὑπάρχειν, διὰ τοῦ Β. Οὐκοῦν, ἐὰν ληφθῇ, τὸ Α τῷ Γ παντὶ ὑπάρχειν, τῷ δὲ Β μηδενί· οὐδενὶ τῷ Γ τὸ Β ὑπάρξει. Καὶ, εἰ τὸ Α, καὶ τὸ Β παντὶ τῷ Γ· τὸ Α τινὶ τῷ Β· ἀλλ᾽ οὐδενὶ ὑπῆρχεν.

5. Ἐὰν δὲ ἀντικειμένως ἀντιστραφῇ τὸ συμπέρασμα, καὶ οἱ [ἄλλοι] συλλογισμοὶ ἀντικείμενοι, καὶ οὐ καθόλου ἔσονται. Γίνεται γὰρ ἡ ἑτέρα πρότασις ἐν μέρει· ὥστε καὶ τὸ συμπέρασμα ἔσται κατὰ μέρος. 6. Ἔστω γὰρ κατηγορικὸς ὁ συλλογισμὸς, καὶ ἀντιστραφήτω οὕτως. Οὐκοῦν, εἰ τὸ μὲν Α οὐ παντὶ τῷ Γ, τὸ δὲ Β παντί· τὸ Β οὐ παντὶ τῷ Γ· καὶ, εἰ τὸ μὲν Α οὐ παντὶ τῷ Γ, τὸ δὲ Β παντί· τὸ Α οὐ παντὶ τῷ Β. 7. Ὁμοίως δὲ καὶ, εἰ στερητικὸς [εἴη] ὁ συλλογισμός. Εἰ γὰρ τὸ Α τινὶ τῷ Γ ὑπάρχει, τῷ δὲ Β μηδενί· τὸ Β τινὶ τῷ Γ οὐχ ὑπάρξει, καὶ οὐχ ἁπλῶς οὐδενί. Κα εἰ τὸ μὲν Α τῷ Γ τινὶ, τὸ δὲ Β παντὶ, ὥσπερ ἐν ἀρ χῇ ἐλήφθη· τὸ Α τῷ Β τινὶ ὑπάρξει. 8. Ἐπὶ δὲ τ ἐν μέρει συλλογισμῶν ὅταν μὲν ἀντικειμένως ἀντιστ φηται τὸ συμπέρασμα, ἀναιροῦνται ἀμφότεραι προτάσεις. Ὅταν δὲ ἐναντίως, οὐδετέρα. Οὐ γ ἔτι συμβαίνει, καθάπερ ἐν τοῖς καθόλου, ἀναιρ ἐλλείποντος τοῦ συμπεράσματος κατὰ τὴν ἀντιστ φήν· ἀλλ᾽ οὐδ᾽ ὅλως ἀναιρεῖν. 9. Δεδείχθω γὰρ Α κατά τινος τοῦ Γ. Οὐκοῦν, ἐὰν ληφθῇ, τὸ Α μ δενὶ [τῷ Γ] ὑπάρχειν, τὸ δὲ Β τινὶ τῷ Γ· τὸ Α τ τινὶ οὐχ ὑπάρξει. Καὶ, εἰ, τὸ Α μηδενὶ τῷ Γ, τ Β παντί· οὐδενὶ τῷ Γ τὸ Β. Ὥστε ἀναιροῦνται ἀ φότεραι. 10. Ἐὰν δὲ ἐναντίως ἀντιστραφῇ, οὐδ ρα. Εἰ γὰρ τὸ Α τινὶ τῷ Γ μὴ ὑπάρχει, τῷ δὲ παντί· τὸ Β τινὶ τῷ Γ οὐχ ὑπάρξει. Ἀλλ᾽ οὔπω ἀν ρηται τὸ ἐξ ἀρχῆς· ἐνδέχεται γάρ τινι ὑπάρχειν, τινι μὴ ὑπάρχειν. Τῆς δὲ καθόλου τῆς Α Β ο οὐ γίνεται συλλογισμός. Εἰ γὰρ τὸ μὲν Α τινὶ Γ μὴ ὑπάρχει, τὸ δὲ Β τινὶ ὑπάρχει· οὐδετέρα καθό λου τῶν προτάσεων. 11. Ὁμοίως δὲ καὶ, εἰ στερ κὸς εἴη ὁ συλλογισμός. Εἰ μὲν γὰρ ληφθείη, τ παντὶ τῷ Γ ὑπάρχειν, ἀναιροῦνται ἀμφότεραι. δέ, τινι, οὐδετέρα. Ἀπόδειξις δ᾽ ἡ αὐτή.

CAPUT IX. [IX.]

Ἐν δὲ τῷ δευτέρῳ σχήματι τὴν μὲν πρὸς τ ζονι ἄκρῳ πρότασιν οὐκ ἔστιν ἀνελεῖν ἐναντίως, τερωσοῦν τῆς ἀντιστροφῆς γινομένης· ἀεὶ γὰρ τὸ συμπέρασμα ἐν τῷ τρίτῳ σχήματι· καθόλου ἦν ἐν τούτῳ συλλογισμός. Τὴν δ᾽ ἑτέραν ἀναιρήσομεν τῇ ἀντιστροφῇ. Λέγω δὲ τὸ ὁμοίως μὲν ἐναντίως ἀντιστρέφεται, ἐναντίως· εἰ δὲ ἀντι μένως, ἀντικειμένως. 2. Ὑπαρχέτω γὰρ τὸ Α τῷ Β, τῷ δὲ Γ μηδενί· συμπέρασμα, τὸ Β Γ. οὖν ληφθῇ, τὸ Β παντὶ τῷ Γ ὑπάρχειν, καὶ τὸ μένῃ· τὸ Α παντὶ τῷ Γ ὑπάρξει. Γίνεται γὰ πρῶτον σχῆμα. Εἰ δὲ τὸ Β παντὶ τῷ Γ, τὸ δὲ δενὶ τῷ Γ· τὸ Α οὐ παντὶ τῷ Β· σχῆμα τὸ ἔσχ 3. Ἐὰν δ᾽ ἀντικειμένως ἀντιστραφῇ τὸ Β Γ· ἡ μ Β ὁμοίως δειχθήσεται· ἡ δὲ Α Γ ἀντικειμένως. γὰρ τὸ Β τινὶ τῷ Γ, τὸ δὲ Α μηδενὶ τῷ Γ· τὸ Α τῷ Β οὐχ ὑπάρξει. Πάλιν, εἰ τὸ Β τινὶ τῷ Γ, Α παντὶ τῷ Β· τὸ Α τινὶ τῷ Γ. Ὥστ᾽ ἀντικειμ γίνεται ὁ συλλογισμός. 4. Ὁμοίως δὲ δειχθ καὶ, εἰ ἀνάπαλιν ἔχοιεν αἱ προτάσεις. 5. Εἰ δ᾽ ἐπὶ μέρους ὁ συλλογισμός· ἐναντίως μὲν ἀντιστρ μένου τοῦ συμπεράσματος, οὐδετέρα τῶν προτ ἀναιρεῖται, καθάπερ οὐδὲ ἐν τῷ πρώτῳ σχήματι τικειμένως δὲ, ἀμφότεραι. 6. Κείσθω γὰρ, τὸ μὲν Β μηδενὶ ὑπάρχειν, τῷ δὲ Γ τινί· συμπέρα τὸ Β Γ. Ἐὰν οὖν τεθῇ, τὸ Β τινὶ τῷ Γ ὑπάρ καὶ τὸ Α Β μένῃ· συμπέρασμα ἔσται, ὅτι τὸ Α τῷ Γ οὐχ ὑπάρχει· ἀλλ᾽ οὐκ ἀνῄρηται τὸ ἐξ ἀ

Ἐνδέχεται γάρ τινι ὑπάρχειν, καὶ μὴ ὑπάρχειν. Πάλιν, εἰ τὸ Β τινὶ τῷ Γ· καὶ τὸ Α τινὶ τῷ Γ· οὐκ ἔσται συλλογισμός· οὐδέτερον γὰρ καθόλου τῶν εἰλημμένων. Ὥστ' οὐκ ἀναιρεῖται τὸ Α Β. 7. Ἐὰν δ' ἀντικειμένως ἀντιστρέφηται, ἀναιροῦνται ἀμφότεραι. Εἰ γὰρ τὸ Β παντὶ τῷ Γ, τὸ δὲ Α μηδενὶ τῷ Β· οὐδενὶ τῷ Γ τὸ Α· ἦν δέ τινι. Πάλιν, εἰ τὸ Β παντὶ τῷ Γ, τὸ δὲ Α τινὶ τῷ Γ· ἔσται τινὶ τῷ Β τὸ Α. 8. Ἡ αὐτὴ δ' ἀπόδειξις, καὶ, εἰ τὸ καθόλου κατηγορικὸν εἴη.

CAPUT X. [X.]

Ἐπὶ δὲ τοῦ τρίτου σχήματος, ὅταν μὲν ἐναντίως ἀντιστρέφηται τὸ συμπέρασμα, οὐδετέρα τῶν προτά-
...ων ἀναιρεῖται κατ' οὐδένα τῶν συλλογισμῶν. Ὅταν
... ἀντικειμένως, ἀμφότεραι, καὶ ἐν ἅπασι. 2. Δε-
...ίχθω γάρ, τὸ Α τινὶ τῷ Β ὑπάρχειν· μέσον δὲ εἰλή-
...θω τὸ Γ· ἔστωσαν δὲ καθόλου αἱ προτάσεις· οὐκ-
..., ἐὰν ληφθῇ, τὸ Α τινὶ τῷ Β μὴ ὑπάρχειν, τὸ δὲ Β
...ντὶ τῷ Γ· οὐ γίνεται συλλογισμὸς τοῦ Α κατὰ τοῦ
... Οὐδ', εἰ τὸ Α τῷ μὲν Β τινὶ μὴ ὑπάρχει, τῷ δὲ Γ
...ντὶ, οὐκ ἔσται τοῦ Β καὶ τοῦ Γ συλλογισμός. 3.
...οίως δὲ δειχθήσεται καὶ, εἰ μὴ καθόλου αἱ προτά-
...ς. Ἢ γὰρ ἀμφοτέρας ἀνάγκη κατὰ μερος εἶναι
... τῆς ἀντιστροφῆς, ἢ τὸ καθόλου πρὸς τῷ ἐλάττονι
...ρῳ γίνεσθαι· οὕτω δὲ οὐκ ἦν συλλογισμὸς, οὔτ' ἐν
... πρώτῳ σχήματι, οὔτ' ἐν τῷ μέσῳ. 4. Ἐὰν δὲ ἀν-
...τικειμένως ἀντιστρέφονται αἱ προτάσεις, ἀναιροῦνται
...φότεραι. 5. Εἰ γὰρ τὸ Α μηδενὶ τῷ Β, τὸ δὲ Β
...ντὶ τῷ Γ· τὸ Α οὐδενὶ τῷ Γ. Πάλιν, εἰ τὸ Α τῷ μὲν
...οὐδενὶ, τῷ δὲ Γ παντί· τὸ Β οὐδενὶ τῷ Γ. 6. Καὶ, εἰ
...τέρα μὴ καθόλου, ὡσαύτως. Εἰ γὰρ τὸ Α μηδενὶ τῷ
... τὸ δὲ Β τινὶ τῷ Γ· τὸ Α τινὶ τῷ Γ οὐχ ὑπάρξει. Εἰ
... τὸ Α τῷ μὲν Β μηδενὶ, τῷ δὲ Γ παντί· οὐδενὶ τῷ Γ
... Β. 7. Ὁμοίως δὲ καὶ, εἰ στερητικὸς ο συλλογισμός.
...ίχθω γὰρ τὸ Α τινὶ τῷ Β μὴ ὑπάρχον· ἔστω δὲ
...ηγορικὸν μὲν τὸ Β Γ, ἀποφατικὸν δὲ τὸ Α Γ· οὕτω
... ἐγίνετο ὁ συλλογισμός. Ὅταν μὲν οὖν τὸ ἐναντίον
...θῇ τῷ συμπεράσματι, οὐκ ἔσται συλλογισμός. Εἰ
... τὸ Α τινὶ τῷ Β, τὸ δὲ Β παντὶ τῷ Γ, οὐκ ἦν συλ-
...σμὸς τοῦ Α καὶ τοῦ Γ Οὐδ', εἰ τὸ Α τινὶ τῷ Β,
... Γ μηδενὶ, οὐκ ἦν τοῦ Β καὶ τοῦ Γ συλλογισμός.
... οὐκ ἀναιροῦνται αἱ προτάσεις. 8. Ὅταν δὲ τὸ
...κείμενον, ἀναιροῦνται. Εἰ γὰρ τὸ Α παντὶ τῷ Β, καὶ
... Β παντὶ τῷ Γ· τὸ Α τῷ Γ παντί. Ἀλλ' οὐδενὶ ὑπῆρ-
... Πάλιν, εἰ τὸ Α παντὶ τῷ Β, τῷ δὲ Γ μηδενί· τὸ Β
...ενὶ τῷ Γ· ἀλλὰ παντὶ ὑπῆρχεν. 9. Ὁμοίως δὲ δεί-
...ται, καὶ εἰ μὴ καθόλου εἰσὶν αἱ προτάσεις. Γίνε-
... γὰρ τὸ Α Γ καθόλου τε καὶ στερητικόν· θάτερον δὲ
... μέρους καὶ κατηγορικόν. Εἰ μὲν οὖν τὸ Α παντὶ τῷ
... τὸ δὲ Β τινὶ τῷ Γ· τὸ Α τινὶ τῷ Γ συμβαίνει. Ἀλλ'
...ενὶ ὑπῆρχε. Πάλιν, εἰ τὸ Α παντὶ τῷ Β, τῷ δὲ Γ
...ενί· τὸ Β οὐδενὶ τῷ Γ· [ἔκειτο δέ τινι]. 10. Εἰ δὲ τὸ
...ὶ τῷ Β, καὶ τὸ Β τινὶ τῷ Γ· οὐ γίνεται συλλο-
...ός· οὐδ', εἰ τὸ Α τινὶ τῷ Β, τῷ δὲ Γ μηδενί· οὐδ'
...ως. Ὥστε ἐκείνως μὲν ἀναιροῦνται· οὕτω δ' οὐκ
...ροῦνται αἱ προτάσεις. 11. Φανερὸν οὖν διὰ τῶν εἰ-
...ένων, πῶς, ἀντιστρεφομένου τοῦ συμπεράσματος,
...κάστῳ σχήματι γίνεται συλλογισμός· καὶ, πότε
...τίως τῇ προτάσει, καὶ, πότε ἀντικειμένως· καὶ, ὅτι
...ἐν τῷ πρώτῳ σχήματι διὰ τοῦ μέσου καὶ τοῦ ἐσχά-
... γίνονται οἱ συλλογισμοί· καὶ ἡ μὲν πρὸς τῷ ἐλάτ-
... ἄκρῳ ἀεὶ διὰ τοῦ μέσου ἀναιρεῖται· ἡ δὲ πρὸς
...είζονι διὰ τοῦ ἐσχάτου· ἐν δὲ τῷ δευτέρῳ σχήματι διὰ τοῦ πρώτου καὶ τοῦ ἐσχάτου· καὶ ἡ μὲν πρὸς τῷ ἐλάττονι ἄκρῳ ἀεὶ διὰ τοῦ πρώτου σχήματος· ἡ δὲ πρὸς τῷ μείζονι διὰ τοῦ ἐσχάτου· ἐν δὲ τῷ τρίτῳ διὰ τοῦ πρώτου καὶ τοῦ μέσου· καὶ ἡ μὲν πρὸς τῷ μείζονι ἀεὶ διὰ τοῦ πρώτου· ἡ δὲ πρὸς τῷ ἐλάττονι ἀεὶ διὰ τοῦ μέσου. 12. Τί μὲν οὖν ἐστι τὸ ἀντιστρέφειν, καὶ πῶς ἐν ἑκάστῳ σχήματι, καὶ τίς γίνεται συλλογισμὸς, φανερόν.

CAPUT XI. [XI.]

Ὁ δὲ διὰ τοῦ ἀδυνάτου συλλογισμὸς δείκνυται μὲν, ὅταν ἡ ἀντίφασις τεθῇ τοῦ συμπεράσματος, καὶ προσληφθῇ ἄλλη πρότασις. Γίνεται δ' ἐν ἅπασι τοῖς σχήμασιν. Ὅμοιον γάρ ἐστι τῇ ἀντιστροφῇ· πλὴν διαφέρει τοσοῦτον, ὅτι ἀντιστρέφεται μὲν γεγενημένου τοῦ συλλογισμοῦ, καὶ εἰλημμένων ἀμφοῖν τῶν προτάσεων· ἀπάγεται δὲ εἰς τὸ ἀδύνατον, οὐ προομολογηθέντος τοῦ ἀντικειμένου πρότερον, ἀλλὰ φανεροῦ ὄντος, ὅτι ἀληθές. Οἱ δὲ ὅροι ὁμοίως ἔχουσιν ἐν ἀμφοῖν, καὶ ἡ αὐτὴ λῆψις ἀμφοτέρων. Οἷον, εἰ τὸ Α παντὶ τῷ Β ὑπάρχει, μέσον δὲ τὸ Γ· ἐὰν ὑποτεθῇ, τὸ Α [ἢ] μὴ παντὶ, ἢ μηδενὶ τῷ Β ὑπάρχειν, τῷ δὲ Γ παντὶ, ὅπερ ἦν ἀληθές· ἀνάγκη, τὸ Γ τῷ Β ἢ μηδενὶ, ἢ μὴ παντὶ ὑπάρχειν. Τοῦτο δὲ ἀδύνατον. Ὥστε ψεῦδος τὸ ὑποτεθέν. Ἀληθὲς ἄρα τὸ ἀντικείμενον. Ὁμοίως δὲ καὶ ἐπὶ ἄλλων σχημάτων· ὅσα γὰρ ἀντιστροφὴν δέχεται, καὶ τὸν διὰ τοῦ ἀδυνάτου συλλογισμόν. 2. Τὰ μὲν οὖν ἄλλα προβλήματα πάντα δείκνυται διὰ τοῦ ἀδυνάτου ἐν πᾶσι τοῖς σχήμασι. Τὸ δὲ καθόλου κατηγορικὸν ἐν μὲν τῷ μέσῳ καὶ τῷ τρίτῳ δείκνυται· ἐν δὲ τῷ πρώτῳ οὐ δείκνυται. 3. Ὑποκείσθω γὰρ, τὸ Α τῷ Β μὴ παντὶ, ἢ μηδενὶ ὑπάρχειν, καὶ προσειλήφθω ἄλλη πρότασις ὁποτερωθενοῦν, εἴτε τῷ Α παντὶ ὑπάρχειν τὸ Γ, εἴτε τὸ Β παντὶ τῷ Δ. Οὕτω γὰρ ἂν εἴη τὸ πρῶτον σχῆμα. Εἰ μὲν οὖν ὑπόκειται, μὴ παντὶ ὑπάρχειν τὸ Α τῷ Β, οὐ γίνεται συλλογισμὰς, ὁποτερωθενοῦν τῆς προτάσεως λαμβανομένης. 4. Εἰ δὲ μηδενί· ὅταν μὲν ἡ Β Δ προσληφθῇ, συλλογισμὸς μὲν ἔσται τοῦ ψεύδους, οὐ δείκνυται δὲ τὸ προκείμενον. Εἰ γὰρ τὸ Α μηδενὶ τῷ Β, τὸ δὲ Β παντὶ τῷ Δ, τὸ Α οὐδενὶ τῷ Δ. Τοῦτο δὲ ἔστω ἀδύνατον. Ψεῦδος ἄρα τὸ μηδενὶ τῷ Β τὸ Α ὑπάρχειν· ἀλλ' οὐχὶ, εἰ τὸ μηδενὶ ψεῦδος, τὸ παντὶ ἀληθές. 5. Ἐὰν δὲ ἡ Γ Α προσληφθῇ, οὐ γίνεται συλλογισμός. Οὐδ', ὅταν ὑποτεθῇ, μὴ παντὶ τῷ Β ὑπάρχειν τὸ Α. 6. Ὥστε φανερὸν, ὅτι τὸ παντὶ ὑπάρχειν οὐ δείκνυται ἐν τῷ πρώτῳ σχήματι διὰ τοῦ ἀδυνάτου. 7. Τὸ δὲ τινι, καὶ τὸ μηδενὶ, καὶ τὸ μὴ παντὶ δείκνυται. 8. Ὑποκείσθω γὰρ, τὸ Α μηδενὶ τῷ Β ὑπάρχειν· τὸ δὲ Β εἰλήφθω παντὶ, ἤ τινι τῷ Γ [ὑπάρχειν]. Οὐκοῦν ἀνάγκη, τὸ Α μὴ παντὶ, ἢ μηδενὶ τῷ Γ ὑπάρχειν. Τοῦτο δ' ἀδύνατον. Ἔστω γὰρ [τοῦτο] ἀληθὲς καὶ φανερὸν, ὅτι παντὶ ὑπάρχει τὸ Α τῷ Γ. Ὥστ', εἰ τοῦτο ψεῦδος, ἀνάγκη, τὸ Α τινὶ τῷ Β ὑπάρχειν. 9. Ἐὰν δὲ πρὸς τὸ Α ληφθῇ ἡ ἑτέρα πρότασις, οὐκ ἔσται συλλογισμός. 10. Οὐδ', ὅταν τὸ ἐναντίον τῷ συμπεράσματι ὑποτεθῇ, οἷον, τὸ τινι μὴ ὑπάρχειν. Φανερὸν οὖν, ὅτι τὸ ἀντικείμενον ὑποθετέον. 11. Πάλιν ὑποκείσθω, τὸ Α τινὶ τῷ Β ὑπάρχειν· εἰλήφθω δὲ, τὸ Γ παντὶ τῷ Α. Ἀνάγκη οὖν, τὸ Γ τινὶ τῷ Β ὑπάρχειν. Τοῦτο δὲ ἔστω ἀδύνατον. Ὥστε ψεῦδος τὸ ὑποτεθέν. Εἰ δὲ οὕτως, ἀληθὲς τὸ μηδενὶ ὑπάρχειν. 12. Ὁμοίως δὲ καὶ, εἰ στερητικὸν ἐλήφθη τὸ Γ Α. 13. Εἰ δ' ἡ πρὸς τῷ Β ἐλήφθη πρότασις, οὐκ ἔσται συλλογισμός. 14. Ἐὰν δὲ τὸ ἐναντίον ὑποτεθῇ, συλλογισμὸς μὲν ἔσται, καὶ τὸ

ἀδύνατον· οὐ δείκνυται δὲ τὸ προτεθέν. 15. Ὑποκείσθω γάρ, παντὶ τῷ B τὸ A ὑπάρχειν· καὶ τὸ Γ τῷ A εἰλήφθω παντί. Οὐκοῦν ἀνάγκη, τὸ Γ παντὶ τῷ B ὑπάρχειν. Τοῦτο δὲ ἀδύνατον. Ὥστε ψεῦδος, τὸ παντὶ τῷ B τὸ A ὑπάρχειν· ἀλλ' οὔπω ἦν ἀναγκαῖον, εἰ μὴ παντὶ, μηδενὶ ὑπάρχειν. 16. Ὁμοίως δέ, κἂν εἰ πρὸς τὸ B ληφθείη ἡ ἑτέρα πρότασις. Συλλογισμὸς μὲν γὰρ ἔσται, καὶ τὸ ἀδύνατον· οὐκ ἀναιρεῖται δὲ ἡ ὑπόθεσις. Ὥστε τὸ ἀντικείμενον ὑποθετέον. 17. Πρὸς δὲ τὸ μὴ παντὶ δεῖξαι ὑπάρχον τῷ B τὸ A ὑποθετέον, παντὶ ὑπάρχειν. Εἰ γὰρ τὸ A παντὶ τῷ B, καὶ τὸ Γ παντὶ τῷ A· τὸ Γ παντὶ τῷ B. Ὥστ', εἰ τοῦτο ἀδύνατον, ψεῦδος τὸ ὑποτεθέν. 18. Ὁμοίως δὲ καὶ, εἰ πρὸς τῷ B ληφθείη ἡ ἑτέρα πρότασις. 19. Καὶ, εἰ στερητικὸν εἴη τὸ Γ A, ὡσαύτως. Καὶ γὰρ οὕτω γίνεται συλλογισμός. 20. Ἐὰν δὲ πρὸς τῷ B ᾖ τὸ στερητικόν, οὐδὲν δείκνυται. 21. Ἐὰν δὲ μὴ τὸ παντὶ, ἀλλὰ τό τινι ὑπάρχειν, ὑποτεθῇ, οὐ δείκνυται, ὅτι οὐ παντὶ, ἀλλ', ὅτι οὐδενί. Εἰ γὰρ τὸ A τῷ B τινὶ, τὸ δὲ Γ παντὶ τῷ A, τινὶ τῷ B τὸ Γ ὑπάρξει. Εἰ οὖν τοῦτο ἀδύνατον· ψεῦδος τό τινι ὑπάρχειν τῷ B τὸ A. Ὥστ' ἀληθὲς τὸ μηδενί. Τούτου δὲ δειχθέντος, προσαναιρεῖται τὸ ἀληθές· τὸ γὰρ A τῷ B τινὶ μὲν ὑπῆρχε, τινὶ δὲ οὐχ ὑπῆρχεν. Ἔτι δὲ οὐ παρὰ τὴν ὑπόθεσιν συμβαίνει τὸ ἀδύνατον· ψεῦδος γὰρ ἂν εἴη· εἴπερ ἐξ ἀληθῶν μή ἐστι ψεῦδος συλλογίσασθαι· νῦν δέ ἐστιν ἀληθές· ὑπάρχει γὰρ τὸ A τινὶ τῷ B. Ὥστ' οὐχ ὑποθετέον τό τινι ὑπάρχειν, ἀλλὰ τὸ παντί. 22. Ὁμοίως δὲ καὶ, εἴ τινι μὴ ὑπάρχον τῷ B τὸ A δεικνύοιμεν. Εἰ γὰρ ταὐτὸ, τό τινι μὴ ὑπάρχειν, καὶ μὴ παντὶ ὑπάρχειν, ἡ αὐτὴ ἀμφοῖν ἀπόδειξις. 23. Φανερὸν οὖν, ὅτι οὐ τὸ ἐναντίον, ἀλλὰ τὸ ἀντικείμενον, ὑποθετέον ἐν ἅπασι τοῖς συλλογισμοῖς. Οὕτω γὰρ τό, τε ἀναγκαῖον ἔσται, καὶ τὸ ἀξίωμα ἔνδοξον. Εἰ γὰρ κατὰ παντὸς ἡ κατάφασις, ἢ ἡ ἀπόφασις· δειχθέντος, ὅτι οὐχ ἡ ἀπόφασις, ἀνάγκη, τὴν κατάφασιν ἀληθεύεσθαι. Πάλιν, εἰ μὴ τίθησιν, ἀληθεύεσθαι τὴν κατάφασιν, ἔνδοξον, τὸ ἀξιῶσαι τὴν ἀπόφασιν. Τὸ δ' ἐναντίον οὐδετέρως ἁρμόττει ἀξιῶσαι. Οὔτε γὰρ ἀναγκαῖον, εἰ τὸ μηδενὶ ψεῦδος, τὸ παντὶ ἀληθές· οὔτε ἔνδοξον, ὡς, εἰ θάτερον ψεῦδος, ὅτι θάτερον ἀληθές. 24. Φανερὸν οὖν, ὅτι ἐν τῷ πρώτῳ σχήματι τὰ μὲν ἄλλα προβλήματα πάντα δείκνυται διὰ τοῦ ἀδυνάτου, τὸ δὲ καθόλου καταφατικὸν οὐ δείκνυται.

CAPUT XII. [XII.]

Ἐν δὲ τῷ μέσῳ καὶ τῷ ἐσχάτῳ καὶ τοῦτο δείκνυται. Ὑποκείσθω γάρ, τὸ A μὴ παντὶ τῷ B ὑπάρχειν· εἰλήφθω δέ, τῷ Γ παντὶ ὑπάρχειν τὸ A. Οὐκοῦν, εἰ τῷ μὲν B ὑπάρχει τὸ A μὴ παντὶ, τῷ δὲ Γ παντί· οὐ παντὶ τῷ B τὸ Γ. Τοῦτο δὲ ἀδύνατον· ἔστω γὰρ φανερὸν, ὅτι τῷ B παντὶ ὑπάρχει τὸ Γ. Ὥστε ψεῦδος τὸ ὑποκείμενον. Ἀληθὲς ἄρα τὸ παντὶ ὑπάρχειν 5. Ἐὰν δὲ τὸ ἐναντίον ὑποτεθῇ, συλλογισμὸς μὲν ἔσται, καὶ τὸ ἀδύνατον· οὐ μὴν δείκνυται τὸ προτεθέν. Εἰ γὰρ τὸ A μηδενὶ τῷ B, τῷ δὲ Γ παντί· οὐδενὶ τῷ B τὸ Γ. Τοῦτο δὲ ἀδύνατον. Ὥστε ψεῦδος τὸ μηδενὶ ὑπάρχειν. Ἀλλ' οὐχὶ, εἰ τοῦτο ψεῦδος, τὸ παντὶ ἀληθές. 3. Ὅτε δέ τινι τῷ B ὑπάρχει τὸ A· ὑποκείσθω, τὸ A μηδενὶ τῷ B ὑπάρχειν· τῷ δὲ Γ παντὶ ὑπαρχέτω. Ἀνάγκη οὖν, τὸ Γ μηδενὶ τῷ B· ὥστ', εἰ τοῦτο ἀδύνατον, ἀνάγκη, τὸ A τινὶ τῷ B ὑπάρχειν. 4. Ἐὰν δὲ ὑποτεθῇ, τινὶ μὴ ὑπάρχειν· ταὐτὰ ἔσται, ἅπερ καὶ ἐπὶ τοῦ πρώτου σχήματος. 5. Πάλιν ὑποκείσθω, τὸ A τινὶ τῷ B ὑπάρχειν· τῷ δὲ Γ μηδενὶ ὑπαρχέτω. Ἀνάγκη οὖν, τὸ Γ τῷ B τινὶ μὴ ὑπάρχειν. Ἀλλὰ παντὶ ὑπῆρχεν. Ὥστε ψεῦδος τὸ ὑποτεθέν. Οὐδενὶ ἄρα τῷ B τὸ A ὑπάρξει. 6. Ὅτε δὲ οὐ παντὶ τῷ B τὸ A, ὑποκείσθω, παντὶ ὑπάρχειν, τῷ δὲ Γ μηδενί. Ἀνάγκη οὖν, τὸ Γ μηδενὶ τῷ B ὑπάρχειν. Τοῦτο δὲ ἀδύνατον. Ὥστ' ἀληθὲς τὸ μὴ παντὶ ὑπάρχειν. 7. Φανερὸν οὖν, ὅτι πάντες οἱ συλλογισμοὶ γίνονται διὰ τοῦ μέσου σχήματος.

CAPUT XIII. [XIII.]

Ὁμοίως δὲ καὶ διὰ τοῦ ἐσχάτου. Κείσθω γάρ, τὸ A τινὶ τῷ B μὴ ὑπάρχειν, τὸ δὲ Γ παντί· τὸ ἄρα A τινὶ τῷ Γ οὐχ ὑπάρξει. Εἰ οὖν τοῦτο ἀδύνατον· ψεῦδος τὸ τινι μὴ ὑπάρχειν. Ὥστε ἀληθὲς τὸ παντί. 2. Ἐὰν δ[...] ὑποτεθῇ, μηδενὶ ὑπάρχειν· συλλογισμὸς μὲν ἔστα[ι], καὶ τὸ ἀδύνατον· οὐ δείκνυται δὲ τὸ προτεθέν. Ἐὰν γ[...] τὸ ἐναντίον ὑποτεθῇ· ταὐτὰ ἔσται, ἅπερ καὶ ἐπὶ τ[...] πρότερον. 3. Ἀλλὰ πρὸς τό τινι ὑπάρχειν αὕτη ληπ[τέα] ἡ ὑπόθεσις. Εἰ γὰρ τὸ A μηδενὶ τῷ B, τὸ δὲ Γ τινὶ [τῷ] B· τὸ A οὐ παντὶ τῷ Γ. Εἰ οὖν τοῦτο ψεῦδος· ἀλ[ηθὲς] τὸ A τινὶ τῷ B ὑπάρχειν. 4. Ὅτε δὲ οὐδενὶ [τῷ] B ὑπάρχει τὸ A· ὑποκείσθω, τινὶ ὑπάρχειν· εἰλήφ[θω] δὲ καὶ τὸ Γ παντὶ τῷ B ὑπάρχον. Οὐκοῦν ἀνάγ[κη] τὸ A τινὶ τῷ Γ ὑπάρχειν. Ἀλλ' οὐδενὶ ὑπῆρχεν. [Ὥστε] ψεῦδος τό τινι τῷ B τὸ A ὑπάρχειν. 5. Ἐὰν δὲ [...] τεθῇ, παντὶ τῷ B ὑπάρχειν τὸ A, οὐ δείκνυται τὸ π[ρο]τεθέν.. 6. Ἀλλὰ πρὸς τὸ μὴ παντὶ ὑπάρχειν [...] ληπτέα ἡ ὑπόθεσις. Εἰ γὰρ τὸ A παντὶ τῷ B, [...] τὸ Γ τινὶ τῷ B· τὸ A ὑπάρχει τινὶ τῷ Γ· τοῦτο δ[...] ἦν. Ὥστε ψεῦδος τὸ παντὶ ὑπάρχειν. Εἰ δ' [...] ἀληθὲς τὸ μὴ παντί. 7. Ἐὰν δὲ ὑποτεθῇ, [...] ὑπάρχειν, ταὔτ' ἔσται, ἃ καὶ ἐπὶ τῶν προειρη[μένων]. 8. Φανερὸν οὖν, ὅτι ἐν ἅπασι τοῖς διὰ τοῦ [ἀδυ]νάτου συλλογισμοῖς τὸ ἀντικείμενον ὑποθ[ετέον]. 9. Δῆλον δὲ καὶ, ὅτι ἐν τῷ μέσῳ σχήματι δ[είκνυ]ταί πως τὸ καταφατικὸν, καὶ ἐν τῷ ἐσχάτῳ [τὸ κα]θόλου.

CAPUT XIV. [XIV.]

Διαφέρει δὲ ἡ εἰς τὸ ἀδύνατον ἀπόδειξις τῆς [δει]κτικῆς τῷ τιθέναι, ὃ βούλεται ἀναιρεῖν ἀπάγ[ουσα εἰς] ὁμολογούμενον ψεῦδος· ἡ δὲ δεικτικὴ ἄρχεται ἐξ [ὁμο]λογουμένων θέσεων. Λαμβάνουσι μὲν οὖν ἀμφ[ότεραι] δύο προτάσεις ὁμολογουμένας· ἀλλ ἡ μέν, ἐξ [ὧν ὁ] συλλογισμός· ἡ δὲ μίαν μὲν τούτων, μίαν δὲ τὴ[ν ἀν]τίφασιν τοῦ συμπεράσματος. 2. Καὶ ἔνθα μὲν [...] ἀνάγκη, γνώριμον εἶναι τὸ συμπέρασμα, οὐδὲ π[ρου]πολαμβάνειν, ὡς ἔστιν, ἢ οὔ. Ἔνθα δὲ ἀνάγκ[η ...] οὐκ ἔστι. Διαφέρει δὲ οὐδέν, φάσιν ἢ ἀπόφασιν [...] τὸ συμπέρασμα· ἀλλ' ὁμοίως ἔχει περὶ ἀμφοῖν. [3.] Ἅπαν δὲ τὸ δεικτικῶς συμπεραινόμενον καὶ δι[ὰ τοῦ] ἀδυνάτου δειχθήσεται· καὶ τὸ διὰ τοῦ ἀδυνάτου δ[εικτι]κῶς· καὶ διὰ τῶν αὐτῶν ὅρων, οὐκ ἐν τοῖς αὐτ[οῖς] σχήμασιν. 4. Ὅταν μὲν γὰρ ὁ συλλογισμὸς ἐ[ν τῷ] πρώτῳ σχήματι γένηται· τὸ ἀληθὲς ἔσται ἢ ἐ[ν τῷ] μέσῳ, ἢ ἐν τῷ ἐσχάτῳ· τὸ μὲν στερητικὸν ἐν τῷ [μέ]σῳ· τὸ δὲ κατηγορικὸν ἐν τῷ ἐσχάτῳ. Ὅταν δὲ ἐ[ν τῷ] μέσῳ ᾖ ὁ συλλογισμός· τὸ ἀληθὲς ἐν τῷ πρώτ[ῳ ἐπὶ] πάντων τῶν προβλημάτων. Ὅταν δ' ἐν τῷ ἐσχά[τῳ ὁ] συλλογισμός· τὸ ἀληθὲς ἐν τῷ πρώτῳ, καὶ τῷ μ[έσῳ] τὰ μὲν καταφατικὰ ἐν τῷ πρώτῳ· τὰ δὲ στερ[ητικὰ] ἐν τῷ μέσῳ. 5. Ἔστω γὰρ δεδειγμένον, τὸ A μη[δενὶ] ἢ μὴ παντὶ τῷ B, διὰ τοῦ πρώτου σχήματος. Οὐ[κοῦν] ἡ μὲν ὑπόθεσις ἦν, τινὶ τῷ B ὑπάρχειν τὸ A· τὸ [δὲ Γ] ἐλαμβάνετο τῷ μὲν A παντὶ ὑπάρχειν, τῷ δὲ B [μη]δενί. Οὕτω γὰρ ἐγίνετο συλλογισμός, καὶ τὸ ἀδύνα[τον].

Τοῦτο δὲ τὸ μέσον σχῆμα, εἰ τὸ Γ τῷ μὲν Α παντὶ,
τῷ δὲ Β μηδενὶ ὑπάρχει. Καὶ φανερὸν ἐκ τούτων, ὅτι
οὐδενὶ τῷ Β ὑπάρχει τὸ Α. 6. Ὁμοίως δὲ καὶ, εἰ μὴ
παντὶ δέδεικται ὑπάρχειν τὸ Α. Ἡ μὲν γὰρ ὑπόθεσίς
ἐστι, παντὶ ὑπάρχειν· τὸ δὲ Γ ἐλαμβάνετο τῷ μὲν Α
παντὶ, τῷ δὲ Β οὐ παντί. 7. Καὶ, εἰ στερητικὸν λαμ-
βάνοιτο τὸ Γ Α, ὡσαύτως. Καὶ γὰρ οὕτω γίνεται τὸ
μέσον σχῆμα. 8. Πάλιν δεδείχθω τινὶ ὑπάρχον τῷ Β
τὸ Α· ἡ μὲν οὖν ὑπόθεσις, μηδενὶ ὑπάρχειν· τὸ δὲ Β
ἐλαμβάνετο παντὶ τῷ Γ ὑπάρχειν, καὶ τὸ Α ἢ παντὶ,
ἢ τινι τῷ Γ. Οὕτω γὰρ ἔσται τὸ ἀδύνατον. Τοῦτο δὲ τὸ
ἔσχατον σχῆμα, εἰ τὸ Α καὶ τὸ Β παντὶ τῷ Γ. Καὶ
φανερὸν ἐκ τούτων, ὅτι ἀνάγκη, τὸ Α τινὶ τῷ Β ὑπάρ-
χειν. 9. Ὁμοίως δὲ καὶ, εἴ τινι τῷ Γ ληφθείη ὑπάρχον
τὸ Β, ἢ τὸ Α. 10. Πάλιν καὶ ἐν τῷ μέσῳ σχήματι δε-
δείχθω τὸ Α παντὶ τῷ Β ὑπάρχον. Οὐκοῦν ἡ μὲν ὑπόθε-
σις ἦν, μὴ παντὶ τῷ Β τὸ Α ὑπάρχειν· εἴληπται δὲ,
τὸ Α παντὶ τῷ Γ, καὶ τὸ Γ παντὶ τῷ Β· οὕτω γὰρ
ἔσται τὸ ἀδύνατον. Τοῦτο δὲ τὸ πρῶτον σχῆμα, εἰ τὸ Α
παντὶ τῷ Γ, καὶ τὸ Γ παντὶ τῷ Β. 11. Ὁμοίως δὲ
καὶ, εἴ τινι δέδεικται ὑπάρχον. Ἡ μὲν γὰρ ὑπόθεσις
ἦν, μηδενὶ τῷ Β τὸ Α ὑπάρχειν· εἴληπται δὲ, τὸ Α
παντὶ τῷ Γ, καὶ τὸ Γ τινὶ τῷ Β. 12. Εἰ δὲ στερητικὸς
ὁ συλλογισμός· ἡ μὲν ὑπόθεσις, τὸ Α τινὶ τῷ Β ὑπάρ-
χειν· εἴληπται δὲ [καὶ], τὸ Α μηδενὶ τῷ Γ, καὶ τὸ Γ
παντὶ τῷ Β· ὥστε γίνεται τὸ πρῶτον σχῆμα. 13. Καὶ,
εἰ μὴ καθόλου ὁ συλλογισμὸς, ἀλλὰ τὸ Α τινὶ τῷ Β
δέδεικται μὴ ὑπάρχειν, ὡσαύτως. Ὑπόθεσις μὲν γὰρ,
παντὶ τῷ Β τὸ Α ὑπάρχειν. Εἴληπται δὲ, τὸ Α μηδενὶ
τῷ Γ, καὶ τὸ Γ τινὶ τῷ Β. Οὕτω γὰρ τὸ πρῶτον σχῆμα.
14. Πάλιν ἐν τῷ τρίτῳ σχήματι δεδείχθω, τὸ Α παντὶ
τῷ Β ὑπάρχειν. Οὐκοῦν ἡ μὲν ὑπόθεσις ἦν, μὴ παντὶ
τῷ Β τὸ Α ὑπάρχειν. Εἴληπται δὲ, τὸ Γ παντὶ τῷ Β,
καὶ τὸ Α παντὶ τῷ Γ· οὕτω γὰρ ἔσται τὸ ἀδύνατον.
Τοῦτο δὲ τὸ πρῶτον σχῆμα. 15. Ὡσαύτως δὲ καὶ, εἰ
ἐπί τινος ἡ ἀπόδειξις. Ἡ μὲν γὰρ ὑπόθεσις ἔσται, μη-
δενὶ τῷ Β τὸ Α ὑπάρχειν· εἴληπται δὲ, τὸ Γ τινὶ τῷ Β,
καὶ τὸ Α παντὶ τῷ Γ. 16. Εἰ δὲ στερητικὸς ὁ συλλογι-
σμός, ὑπόθεσις μὲν, τὸ Α τινὶ τῷ Β ὑπάρχειν· εἴληπται
δὲ τὸ Γ τῷ μὲν Α μηδενὶ, τῷ δὲ Β παντί. Τοῦτο δὲ τὸ
μέσον σχῆμα. 17. Ὁμοίως δὲ καὶ, εἰ μὴ καθόλου ἡ
ἀπόδειξις. Ὑπόθεσις μὲν γὰρ ἔσται, παντὶ τῷ Β τὸ Α
ὑπάρχειν· εἴληπται δὲ, τὸ Γ τῷ μὲν Α μηδενὶ, τῷ δὲ Β
τινί. Τοῦτο δὲ τὸ μέσον σχῆμα. 18. Φανερὸν οὖν, ὅτι
διὰ τῶν αὐτῶν ὅρων καὶ δεικτικῶς ἐστι δεικνύναι τῶν
προβλημάτων ἕκαστον, καὶ διὰ τοῦ ἀδυνάτου. 19.
Ὁμοίως δὲ ἔσται, καὶ δεικτικῶν ὄντων τῶν συλλογι-
σμῶν, εἰς ἀδύνατον ἀπάγειν ἐν τοῖς εἰλημμένοις ὅροις,
ὅταν ἡ ἀντικειμένη πρότασις τῷ συμπεράσματι λη-
φθῇ. Γίνονται γὰρ οἱ αὐτοὶ συλλογισμοὶ τοῖς διὰ τῆς
ἀντιστροφῆς. Ὥστε εὐθὺς ἔχομεν καὶ τὰ σχήματα, δι'
ὧν ἔσται ἕκαστον. 20. Δῆλον οὖν, ὅτι πᾶν πρόβλημα
δείκνυται κατ' ἀμφοτέρους τοὺς τρόπους, διά τε τοῦ
ἀδυνάτου, καὶ δεικτικῶς· καὶ οὐκ ἐνδέχεται χωρίζε-
σθαι τὸν ἕτερον τοῦ ἑτέρου.

CAPUT XV. [XV.]

Ἐν ποίῳ δὲ σχήματί ἐστιν ἐξ ἀντικειμένων προτά-
σεων συλλογίσασθαι, καὶ ἐν ποίῳ οὐκ ἔστιν, ὧδ' ἔσται
φανερόν. 2. Λέγω δὲ, ἀντικειμένας προτάσεις εἶναι
κατὰ μὲν τὴν λέξιν τέτταρας· οἷον, τὸ παντὶ τῷ οὐδε-
νὶ, καὶ τὸ παντὶ τῷ οὐ παντὶ, καὶ τό τινι τῷ οὐδενὶ,
καὶ τό τινι τῷ οὔ τινι. Κατ' ἀλήθειαν δὲ τρεῖς· τὸ
γὰρ τινὶ τῷ οὔ τινι κατὰ τὴν λέξιν ἀντίκειται μόνον.
Τούτων δ' ἐναντίας μὲν τὰς καθόλου, τὸ παντὶ τῷ μη-
δενὶ ὑπάρχειν· οἷον, τὸ πᾶσαν ἐπιστήμην εἶναι σπου-
δαίαν τῷ μηδεμίαν εἶναι σπουδαίαν· τὰς δὲ ἄλλας ἀν-
τικειμένας. 3. Ἐν μὲν οὖν τῷ πρώτῳ σχήματι οὐκ
ἔστιν ἐξ ἀντικειμένων προτάσεων συλλογισμὸς, οὔτε
καταφατικὸς, οὔτε ἀποφατικός. Καταφατικὸς μὲν,
ὅτι ἀμφοτέρας καταφατικὰς δεῖ εἶναι τὰς προτάσεις·
αἱ δ' ἀντικείμεναι φάσις καὶ ἀπόφασις· στερητικὸς δὲ,
ὅτι αἱ μὲν ἀντικείμεναι τὸ αὐτὸ τοῦ αὐτοῦ κατηγοροῦσι
καὶ ἀπαρνοῦνται· τὸ δ' ἐν τῷ πρώτῳ σχήματι μέσον οὐ
λέγεται κατ' ἀμφοῖν· ἀλλ' ἐκείνου μὲν ἄλλο ἀπαρνεῖται,
αὐτὸ δὲ ἄλλου κατηγορεῖται· αὗται δ' οὐκ ἀντίκεινται.

CAPUT XVI.

Ἐν δὲ τῷ μέσῳ σχήματι καὶ ἐκ τῶν ἀντικειμένων, καὶ ἐκ τῶν ἐναντίων ἐνδέχεται, γίνεσθαι συλλογισμόν. 2. Ἔστω γὰρ ἀγαθὸν μὲν, ἐφ' οὗ Α· ἐπιστήμη δὲ, ἐφ' οὗ Β καὶ Γ. Εἰ δὴ πᾶσαν ἐπιστήμην σπουδαίαν ἔλαβε καὶ μηδεμίαν· τὸ Α τῷ Β παντὶ ὑπάρχει, καὶ τῷ Γ οὐδενί. Ὥστε τὸ Β τῷ Γ οὐδενί· οὐδεμία ἄρα ἐπιστήμη ἐπιστήμη ἐστίν. 3. Ὁμοίως δὲ καὶ, εἰ, πᾶσαν λαβὼν σπουδαίαν τὴν ἰατρικὴν μὴ σπουδαίαν ἔλαβε. Τῷ μὲν γὰρ Β παντὶ τὸ Α, τῷ δὲ Γ οὐδενί. Ὥστε ἡ τὶς ἐπιστήμη οὐκ ἔσται ἐπιστήμη. 4. Καὶ, εἰ τῷ μὲν Γ παντὶ τὸ Α, τῷ δὲ Β μηδενί· ἔστι δὲ τὸ μὲν Β, ἐπιστήμη· τὸ δὲ Γ, ἰατρική· τὸ δὲ Α, ὑπόληψις. Οὐδεμίαν γὰρ ἐπιστήμην ὑπόληψιν λαβὼν, εἴληφέ, τινα ἐπιστήμην εἶναι ὑπόληψιν. Διαφέρει δὲ τοῦ πάλαι τῷ ἐπὶ τῶν ὅρων ἀντιστρέφεσθαι· πρότερον μὲν γὰρ πρὸς τῷ Β, νῦν δὲ πρὸς τῷ Γ τὸ καταφατικόν. 5. Καὶ, ἐὰν ᾖ μὴ καθόλου ἡ ἑτέρα πρότασις, ὡσαύτως· ἀεὶ γὰρ τὸ μέσον ἐστὶν, ὃ ἀπὸ θατέρου μὲν ἀποφατικῶς λέγεται, κατὰ θατέρου δὲ καταφατικῶς. 6. Ὥστ' ἐνδέχεται, τὰ ἀντικείμενα περαίνεσθαι· πλὴν οὐκ ἀεὶ, οὐδὲ πάντως· ἀλλ' ἐὰν οὕτως ἔχῃ τὰ ὑπὸ τὸ μέσον, ὥστ' ἢ ταὐτὰ εἶναι, ἢ ὅλον πρὸς μέρος. Ἄλλως δὲ ἀδύνατον· οὐ γὰρ ἔσονται οὐδαμῶς αἱ προτάσεις, οὔτε ἐναντίαι, οὔτ' ἀντικείμεναι.

CAPUT XVII.

Ἐν δὲ τῷ τρίτῳ σχήματι καταφατικὸς μὲν συλλογισμὸς οὐδέποτ' ἔσται ἐξ ἀντικειμένων προτάσεων, διὰ τὴν προειρημένην αἰτίαν καὶ ἐπὶ τοῦ πρώτου σχήματος. Ἀποφατικὸς δὲ ἔσται, καὶ καθόλου, καὶ μὴ καθόλου τῶν ὅρων ὄντων. 2. Ἔστω γὰρ ἐπιστήμη, ἐφ' οὗ Β καὶ Γ· ἰατρικὴ δὲ, ἐφ' οὗ Α. Εἰ οὖν λάβοι πᾶσαν ἰατρικὴν ἐπιστήμην, καὶ μηδεμίαν ἰατρικὴν ἐπιστήμην· τὸ Β παντὶ τῷ Α, εἴληφε, καὶ τὸ Γ οὐδενί· ὥστ' ἔσται τις ἐπιστήμη οὐκ ἐπιστήμη. 3. Ὁμοίως δὲ καὶ, ἐὰν μὴ καθόλου ληφθῇ ἡ Α Β πρότασις. Εἰ γὰρ ἐστί τις ἰατρικὴ ἐπιστήμη· καὶ πάλιν μηδεμία ἰατρικὴ ἐπιστήμη· συμβαίνει, ἐπιστήμην τινὰ μὴ εἶναι ἐπιστήμην. 4. Εἰσὶ δὲ, καθόλου μὲν τῶν ὅρων λαμβανομένων, ἐναντίαι αἱ προτάσεις· εἰ δὲ ἐν μέρει ἅτερος, ἀντικείμεναι. 5. Δεῖ δὲ κατανοεῖν, ὅτι ἐνδέχεται μὲν, οὕτω τὰ ἀντικείμενα λαμβάνειν, ὥσπερ εἴπομεν, πᾶσαν ἐπιστήμην σπουδαίαν εἶναι, καὶ πάλιν, οὐδεμιαν, ἤ τινα μὴ σπουδαίαν· ὅπερ οὐκ εἴωθε λανθάνειν. Ἔστι δὲ καὶ δι' ἄλλων ἐρωτημάτων συλλογίσασθαι θάτερον· ἢ καὶ, ὡς ἐν τοῖς Τοπικοῖς ἐλέχθη, λαβεῖν. 6. Ἐπεὶ δὲ τῶν καταφάσεων αἱ ἀντιθέσεις τρεῖς· ἑξαχῶς συμβαίνει τὰ ἀντικείμενα λαμβάνειν, ἢ παντὶ καὶ μηδενὶ, ἢ παντὶ καὶ μὴ παντὶ, ἢ τινὶ καὶ μηδενί· καὶ τοῦτο ἀντιστρέψαι ἐπὶ τῶν ὅρων. Οἷον, τὸ Α παντὶ τῷ Β, τῷ δὲ Γ μηδενί· ἢ τῷ Γ παντὶ, τῷ δὲ Β μηδενί ἢ τῷ

μὲν παντὶ, τῷ δὲ μὴ παντί. Καὶ πάλιν τοῦτο ἀντιστρέψαι κατὰ τοὺς ὅρους. Ὁμοίως δὲ καὶ ἐπὶ τοῦ τρίτου σχήματος. Ὥστε φανερὸν, ὁσαχῶς τε, καὶ ἐν ποίοις σχήμασιν ἐνδέχεται διὰ τῶν ἀντικειμένων προτάσεων γίνεσθαι συλλογισμόν. 7. Φανερὸν δ᾽, ὅτι καὶ ἐκ ψευδῶν [μὲν] ἔστιν ἀληθὲς συλλογίσασθαι, καθάπερ εἴρηται πρότερον· ἐκ δὲ τῶν ἀντικειμένων οὐκ ἔστιν. Ἀεὶ γὰρ ἐναντίος ὁ συλλογισμὸς γίνεται τῷ πράγματι· οἷον, εἰ ἔστιν ἀγαθὸν, μὴ εἶναι ἀγαθόν· ἢ, εἰ ζῶον, μὴ ζῶον· διὰ τὸ ἐξ ἀντιφάσεως εἶναι τὸν συλλογισμόν· καὶ τοὺς ὑποκειμένους ὅρους ἢ τοὺς αὐτοὺς εἶναι· ἢ τὸν μὲν ὅλον, τὸν δὲ μέρος. 8. Δῆλον δὲ καὶ, ὅτι ἐν τοῖς παραλογισμοῖς οὐδὲν κωλύει, γίνεσθαι τῆς ὑποθέσεως ἀντίφασιν· οἷον, εἰ ἔστι περιττὸν, μὴ εἶναι περιττόν. Ἐκ γὰρ τῶν ἀντικειμένων προτάσεων ἐναντίος ἦν ὁ συλλογισμός. Ἐὰν οὖν λάβῃ τοιαύτας, ἔσται τῆς ὑποθέσεως ἀντίφασις. 9. Δεῖ δὲ κατανοεῖν, ὅτι οὕτω μὲν οὐκ ἔστιν ἐναντία συμπεράνασθαι ἐξ ἑνὸς συλλογισμοῦ, ὥστε εἶναι τὸ συμπέρασμα, τὸ μὴ ὂν ἀγαθὸν ἀγαθὸν, ἢ ἄλλο τι τοιοῦτον, ἐὰν μὴ εὐθὺς ἡ πρότασις τοιαύτη ληφθῇ· οἷον, πᾶν ζῶον εἶναι λευκὸν καὶ μὴ λευκὸν, τὸν δὲ ἄνθρωπον ζῶον. Ἀλλ᾽ ἢ προλαβεῖν δεῖ τὴν ἀντίφασιν· (οἷον, ὅτι πᾶσα ἐπιστήμη ὑπόληψις καὶ οὐχ ὑπόληψις· εἶτα λαβεῖν, ὅτι ἡ ἰατρικὴ ἐπιστήμη μέν ἐστιν, οὐδεμία δὲ ὑπόληψις· ὥσπερ οἱ ἔλεγχοι γίνονται·) ἢ ἐκ δύο συλλογισμῶν. Ὥστε δὲ εἶναι ἐναντία κατ᾽ ἀλήθειαν τὰ εἰλημμένα, οὐκ ἔστιν ἄλλον τρόπον, ἢ τοῦτον, καθάπερ εἴρηται πρότερον.

CAPUT XVIII. [XVI.]

Τὸ δὲ ἐν ἀρχῇ αἰτεῖσθαι καὶ λαμβάνειν ἔστι μὲν, ὡς ἐν γένει λαβεῖν, ἐν τῷ μὴ ἀποδεικνύναι τὸ προκείμενον. 2. Τοῦτο δὲ ἐπισυμβαίνει πολλαχῶς. Καὶ γὰρ, εἰ ὅλως μὴ συλλογίζεται, καὶ εἰ δι᾽ ἀγνωστοτέρων, ἢ ὁμοίως ἀγνώστων, καὶ εἰ διὰ τῶν ὑστέρων τὸ πρότερον· ἡ γὰρ ἀπόδειξις ἐκ πιστοτέρων τε καὶ προτέρων ἐστί. Τούτων μὲν οὖν οὐδέν ἐστι τὸ αἰτεῖσθαι τὸ ἐξ ἀρχῆς. Ἀλλ᾽, ἐπεὶ τὰ μὲν δι᾽ αὐτῶν πέφυκε γνωρίζεσθαι, τὰ δὲ δι᾽ ἄλλων· (αἱ μὲν γὰρ ἀρχαὶ δι᾽ ἑαυτῶν· τὰ δὲ ὑπὸ τὰς ἀρχὰς δι᾽ ἄλλων·) ὅταν τὸ μὴ δι᾽ αὑτοῦ γνωστὸν δι᾽ ἑαυτοῦ τις ἐπιχειρῇ δεικνύναι, τότε αἰτεῖται τὸ ἐξ ἀρχῆς. 3. Τοῦτο δέ ἐστι μὲν οὕτω ποιεῖν, ὥστ᾽ εὐθὺς ἀξιῶσαι τὸ προκείμενον. Ἐνδέχεται δὲ καὶ, μεταβάντας ἐπ᾽ ἄλλα ἄττα τῶν πεφυκότων δι᾽ ἐκείνου δείκνυσθαι, διὰ τούτων ἀποδεικνύναι τὸ ἐξ ἀρχῆς. Οἷον, εἰ τὸ Α δεικνύοιτο διὰ τοῦ Β, τὸ δὲ Β διὰ τοῦ Γ, τὸ δὲ Γ πεφυκὸς εἴη δείκνυσθαι διὰ τοῦ Α· συμβαίνει γὰρ, αὐτὸ δι᾽ ἑαυτοῦ τὸ Α δεικνύναι τοὺς οὕτω συλλογιζομένους. Ὅπερ ποιοῦσιν οἱ τὰς παραλλήλους οἰόμενοι γράφειν. Λανθάνουσι γὰρ αὐτοὶ ἑαυτοὺς, τοιαῦτα λαμβάνοντες, ἃ οὐχ οἷόν τε ἀποδεῖξαι, μὴ οὐσῶν τῶν παραλλήλων. Ὥστε τοῖς οὕτω συλλογιζομένοις συμβαίνει, ἕκαστον λέγειν εἶναι, εἰ ἔστιν ἕκαστον· οὕτω δὲ ἅπαν ἔσται δι᾽ αὑτοῦ γνωστόν· ὅπερ ἀδύνατον. 4. Εἰ οὖν τις, ἀδήλου ὄντος, ὅτι τὸ Α ὑπάρχει τῷ Γ, ὁμοίως δὲ καὶ, ὅτι τῷ Β, αἰτοῖτο, τῷ Β ὑπάρχειν τὸ Α· οὔπω δῆλον, εἰ τὸ ἐν ἀρχῇ αἰτεῖται· ἀλλ᾽, ὅτι οὐκ ἀποδείκνυσι, δῆλον· οὐ γάρ ἐστιν ἀρχὴ ἀποδείξεως τὸ ὁμοίως ἄδηλον. Εἰ μέντοι τὸ Β πρὸς τὸ Γ οὕτως ἔχει, ὥστε ταὐτὸν εἶναι, ἢ δῆλον, ὅτι ἀντιστρέφουσιν, ἢ ὑπάρχει θάτερον θατέρῳ· τὸ ἐν ἀρχῇ αἰτεῖται. Καὶ γὰρ ἂν, ὅτι τῷ Β τὸ Α ὑπάρχει, δι᾽ ἐκείνων δεικνύοι, εἰ ἀντιστρέφει. Νῦν δὲ τοῦτο κωλύει. Ἀλλ᾽ οὐχ ὁ τρόπος. Εἰ δὲ τοῦτο ποιοῖ, τὸ εἰρημένον ἂν ποιοῖ, καὶ ἀντιστρέφει [ὡς] διὰ τριῶν. 5. Ὡσαύτως δὲ, κἂν εἰ τὸ Β τῷ Γ λαμβάνοι ὑπάρχειν, ὁμοίως ἄδηλον ὂν, καὶ, εἰ τὸ Α τῷ Γ· οὔπω τὸ ἐξ ἀρχῆς αἰτεῖται, ἀλλ᾽ οὐκ ἀποδείκνυσιν. Ἐὰν δὲ ταὐτὸν ᾖ τὸ Α καὶ τὸ Β, ἢ τὸ ἀντιστρέφειν, ἢ τὸ ἕπεσθαι τὸ Α τῷ Β· τὸ ἐξ ἀρχῆς αἰτεῖται διὰ τὴν αὐτὴν αἰτίαν. Τὸ γὰρ ἐξ ἀρχῆς τί δύναται, πρότερον εἴρηται ἡμῖν, ὅτι τὸ δι᾽ ἑαυτοῦ δεικνύναι τὸ μὴ δι᾽ αὑτοῦ δῆλον. 6. Εἰ οὖν ἐστι τὸ ἐν ἀρχῇ αἰτεῖσθαι τὸ δι᾽ αὑτοῦ δεικνύναι τὸ μὴ δι᾽ αὑτοῦ δῆλον. Τοῦτο δ᾽ ἐστι τὸ μὴ δεικνύναι, ὅταν ὁμοίως ἀδήλων ὄντων τοῦ δεικνυμένου καὶ δι᾽ οὗ δείκνυται· ἢ τῷ ταὐτὰ τῷ αὐτῷ, ἢ τῷ ταὐτὸν τοῖς αὐτοῖς ὑπάρχειν· ἐν μὲν τῷ μέσῳ σχήματι καὶ τρίτῳ ἀμφοτέρως ἂν ἐνδέχοιτο [ὁμοίως] τὸ ἐν ἀρχῇ αἰτεῖσθαι. 7. Ἐν δὲ κατηγορικῷ συλλογισμῷ ἔν τε τῷ τρίτῳ καὶ τῷ πρώτῳ ἀποφατικῶς δὲ, ὅταν τὰ αὐτὰ ἀπὸ τοῦ αὐτοῦ, καὶ οὐχ ὁμοίως ἀμφότεραι αἱ προτάσεις, (ὡσαύτως δὲ καὶ ἐν τῷ μέσῳ,) διὰ τὸ μὴ ἀντιστρέφειν τοὺς ὅρους κατὰ τοὺς ἀποφατικοὺς συλλογισμούς. 8. Ἔστι δὲ τὸ ἐν ἀρχῇ αἰτεῖσθαι ἐν μὲν ταῖς ἀποδείξεσι τὰ κατ᾽ ἀλήθειαν οὕτως ἔχοντα· ἐν δὲ τοῖς διαλεκτικοῖς τὰ κατὰ δόξαν.

CAPUT XIX. [XVII.]

Τὸ δὲ μὴ παρὰ τοῦτο συμβαίνειν τὸ ψεῦδος, πολλάκις ἐν τοῖς λόγοις εἰώθαμεν λέγειν,) πρῶτον ἐστιν ἐν τοῖς εἰς τὸ ἀδύνατον συλλογισμοῖς, ὅταν ἀντίφασιν ᾖ τούτου, ὃ ἐδείκνυτο τῇ εἰς τὸ ἀδύνατον. Οὔτε γὰρ μὴ ἀντιφήσας [τις,] ἐρεῖ τὸ οὐ παρὰ τοῦτο, ἀλλ᾽ ὅτι ψεῦδός τι ἐτέθη τῶν πρότερον· οὔτ᾽ ἐν τῇ δεικνυούσῃ· οὐ γὰρ τίθησι τὴν ἀντίφασιν. Ἔτι ὅταν ἀναιρεθῇ τι δεικτικῶς διὰ τῶν Α Β Γ, οὐκ ἔστιν εἰπεῖν, ὡς οὐ παρὰ τὸ κείμενον γεγένηται ὁ συλλογισμός. Τὸ γὰρ μὴ παρὰ τοῦτο γίνεσθαι τότε λέγομεν, ὅταν, ἀναιρεθέντος τούτου, μηδὲν ἧττον περαίνηται ὁ συλλογισμός. Ὅπερ οὐκ ἔστιν ἐν τοῖς δεικτικοῖς· ἀναιρεθείσης γὰρ τῆς θέσεως, οὐδ᾽ ὁ πρὸς ταύτην ἔσται συλλογισμός. Φανερὸν οὖν, ὅτι ἐν τοῖς εἰς τὸ ἀδύνατον λέγεται τὸ μὴ παρὰ τοῦτο καὶ, ὅταν οὕτως ἔχῃ πρὸς τὸ ἀδύνατον ἡ ἐξ ἀρχῆς ὑπόθεσις, ὥστε, καὶ οὔσης καὶ μὴ οὔσης ταύτης, οὐδὲν ἧττον συμβαίνειν τὸ ἀδύνατον. 2. Ὁ μὲν οὖν φανερώτατος τρόπος ἐστὶ τοῦ μὴ παρὰ τὴν ὑπόθεσιν εἶναι τὸ ψεῦδος, ὅταν ἀπὸ τῆς ὑποθέσεως ἀσύναπτος ᾖ ἀπὸ τῶν μέσων πρὸς τὸ ἀδύνατον ὁ συλλογισμὸς, ὥσπερ εἴρηται καὶ ἐν τοῖς Τοπικοῖς. Τὸ γὰρ τὸ ἀναίτιον, ὡς αἴτιον, τιθέναι τοῦτό ἐστιν. Οἷον, εἰ βουλόμενος δεῖξαι, ὅτι ἀσύμμετρος ἡ διάμετρος, ἐπιχειροίη τὸν Ζήνωνος λόγον [δεικνύναι], ὡς οὐκ ἔστι κινεῖσθαι, καὶ εἰς τοῦτο ἀπάγοι τὸ ἀδύνατον· οὐδαμῶς γὰρ οὐδαμῇ συνεχές ἐστι τὸ ψεῦδος τῇ φάσει τῇ ἐξ ἀρχῆς. 3. Ἄλλος δὲ τρόπος, εἰ συνεχὲς μὲν εἴη τὸ ἀδύνατον τῇ ὑποθέσει, μὴ μέντοι δι᾽ ἐκείνην συμβαίνοι· τοῦτο γὰρ ἐγχωρεῖ γενέσθαι καὶ ἐπὶ τὸ ἄνω, καὶ ἐπὶ τὸ κάτω λαμβάνοντι τὸ συνεχές. 4. Οἷον, εἰ τὸ Α τῷ Β κεῖται ὑπάρχον, τὸ δὲ Β τῷ Γ, τὸ δὲ Γ τῷ Δ· τοῦτο δ᾽ εἴη ψεῦδος, τὸ Β τῷ Δ ὑπάρχειν. Εἰ γὰρ, ἀφαιρεθέντος τοῦ Α, μηδὲν ἧττον ὑπάρχει τὸ Β τῷ Γ, καὶ τὸ Γ τῷ Δ, οὐκ ἂν εἴη τὸ ψεῦδος διὰ τὴν ἐξ ἀρχῆς ὑπόθεσιν. πάλιν, εἴ τις ἐπὶ τὸ ἄνω λαμβάνοι τὸ συνεχές. εἰ τὸ μὲν Α τῷ Β, τῷ δὲ Α τὸ Ε, καὶ τῷ Ε τὸ Ζ· ψεῦδος δὲ εἴη τὸ ὑπάρχειν τῷ Α τὸ Ζ· καὶ γὰρ οὕτως οὐδὲν ἂν ἧττον εἴη τὸ ἀδύνατον, ἀναιρεθείσης τῆς ἐξ ἀρχῆς ὑποθέσεως. 6. Ἀλλὰ δεῖ πρὸς τοὺς ἐξ ἀρχῆς ὅρους συνάπτειν τὸ ἀδύνατον· οὕτω γὰρ ἔσται διὰ τὴν

θεσιν. 7. Οἷον, ἐπὶ μὲν τὸ κάτω λαμβάνοντι τὸ συν-
γὲς πρὸς τὸν κατηγορούμενον τῶν ὅρων. Εἰ γὰρ ἀδύνα-
τον, τὸ Α τῷ Δ ὑπάρχειν· ἀφαιρεθέντος τοῦ Α, οὐκ ἔτι
ἔσται τὸ ψεῦδος. 8. Ἐπὶ δὲ τὸ ἄνω, καθ' οὗ κατηγο-
ρεῖται. Εἰ γὰρ τῷ Β μὴ ἐγχωρεῖ τὸ Ζ ὑπάρχειν· ἀφαι-
ρεθέντος τοῦ Β, οὐκέτι ἔσται τὸ ἀδύνατον. 9. Ὁμοίως
καί, στερητικῶν τῶν συλλογισμῶν ὄντων. 10. Φα-
νερὸν οὖν, ὅτι τοῦ ἀδυνάτου μὴ πρὸς τοὺς ἐξ ἀρχῆς ὅρους
ὄντος, οὐ παρὰ τὴν θέσιν συμβαίνει τὸ ψεῦδος. 11. Ἢ
οὐδ' οὕτως ἀεὶ διὰ τὴν ὑπόθεσιν ἔσται τὸ ψεῦδος;—Καὶ
γάρ, εἰ μὴ τῷ Β, ἀλλὰ τῷ Κ ἐτέθη τὸ Α ὑπάρχειν,
τὸ δὲ Κ τῷ Γ, καὶ τοῦτο τῷ Δ· καὶ οὕτω μένει τὸ
ἀδύνατον. Ὁμοίως δὲ καὶ ἐπὶ τὸ ἄνω λαμβάνοντι τοὺς
ὅρους. Ὥστ', ἐπεὶ καὶ ὄντος, καὶ μὴ ὄντος τούτου, συμ-
βαίνει τὸ ἀδύνατον· οὐκ ἂν εἴη παρὰ τὴν θέσιν. 12. Ἢ
τὸ μὴ ὄντος τούτου, μηδὲν ἧττον γίνεσθαι τὸ ψεῦδος,
οὐχ οὕτω ληπτέον, ὥστ', ἄλλου τιθεμένου, συμβαίνειν
τὸ ἀδύνατον· ἀλλ' ὅταν, ἀφαιρεθέντος τούτου, διὰ τῶν
λοιπῶν προτάσεων τὸ αὐτὸ περαίνηται ἀδύνατον· ἐπεὶ
ταὐτό γε ψεῦδος συμβαίνειν διὰ πλειόνων ὑποθέσε-
ων οὐδὲν ἴσως ἄτοπον· οἷον, τὸ τὰς παραλλήλους
συμπίπτειν, καὶ εἰ μείζων ἐστὶν ἡ ἐντὸς τῆς ἐκτός, καὶ
εἰ τὸ τρίγωνον ἔχει πλείους ὀρθὰς δυοῖν.

CAPUT XX. [XVIII.]

Ὁ δὲ ψευδὴς λόγος γίνεται παρὰ τὸ πρῶτον ψεῦ-
δος. Ἢ γὰρ ἐκ τῶν δύο προτάσεων, ἢ ἐκ πλειόνων πᾶς
συλλογισμός. Εἰ μὲν οὖν ἐκ τῶν δύο· τούτων
ἀνάγκη τὴν ἑτέραν, ἢ καὶ ἀμφοτέρας, εἶναι ψευδεῖς·
ἐξ ἀληθῶν γὰρ οὐκ ἦν ψευδὴς συλλογισμός. Εἰ δ' ἐκ
πλειόνων· οἷον, τὸ μὲν Γ διὰ τῶν Α Β· ταῦτα δὲ διὰ
τῶν Δ Ε Ζ Η· τούτων τι ἔσται τῶν ἐπάνω ψεῦδος, καὶ
παρὰ τοῦτο ὁ λόγος· τὸ γὰρ Α καὶ τὸ Β δι' ἐκείνων
περαίνεται. Ὥστε παρ' ἐκείνων τι συμβαίνει τὸ συμ-
πέρασμα καὶ τὸ ψεῦδος.

CAPUT XXI. [XIX.]

Πρὸς δὲ τὸ μὴ κατασυλλογίζεσθαι παρατηρητέον,
ὅταν ἄνευ τῶν συμπερασμάτων ἐρωτᾷ τὸν λόγον, ὅπως
μὴ δοθῇ δὶς τὸ αὐτὸ ἐν ταῖς προτάσεσιν· ἐπειδήπερ
ἴσμεν, ὅτι ἄνευ μέσου συλλογισμὸς οὐ γίνεται, μέ-
σον δ' ἐστὶ τὸ πλεονάκις λεγόμενον. 2. Πῶς δὲ δεῖ
πρὸς ἕκαστον συμπέρασμα τηρεῖν τὸ μέσον, φανερὸν
ἐκ τοῦ εἰδέναι, ποῖον ἐν ἑκάστῳ σχήματι δείκνυται.
Τοῦτο δὲ ἡμᾶς οὐ λήσεται, διὰ τὸ εἰδέναι, πῶς ὑπέ-
χομεν τὸν λόγον. 3. Χρὴ δέ, ὅπερ φυλάττεσθαι
παραγγέλλομεν ἀποκρινομένους, αὐτοὺς ἐπιχειροῦντας
πειρᾶσθαι λανθάνειν. 4. Τοῦτο δὲ ἔσται πρῶτον μέν,
ἐὰν τὰ συμπεράσματα μὴ προσυλλογίζωνται, ἀλλ',
εἰλημμένων τῶν ἀναγκαίων, ἄδηλα ᾖ. 5. Ἔτι δέ, ἐὰν
μὴ τὰ σύνεγγυς ἐρωτᾷ, ἀλλ' ὅτι μάλιστα τὰ μέσα.
Οἷον, ἔστω δέον συμπεραίνεσθαι τὸ Α κατὰ τοῦ Ζ·
μέσα [δὲ τὰ] Β Γ Δ Ε. Δεῖ οὖν ἐρωτᾷν, εἰ τὸ Α τῷ Β·
καὶ πάλιν μή, εἰ τὸ Β τῷ Γ, ἀλλ', εἰ τῷ Δ τὸ Ε· καὶ
ὕστερα, εἰ τὸ Β τῷ Γ· καὶ οὕτω τὰ λοιπά. 6. Κἂν δι' ἑνὸς
μέσου γίνηται ὁ συλλογισμός, ἀπὸ τοῦ μέσου ἄρχε-
σθαι· μάλιστα γὰρ ἂν οὕτω λανθάνοι τὸν ἀποκρινό-
μενον.

CAPUT XXII. [XX.]

Ἐπεὶ δὲ ἔχομεν, πότε, καὶ πῶς ἐχόντων τῶν ὅρων
γίνεται ὁ συλλογισμός· φανερὸν καί, πότε ἔσται, καὶ
πότε οὐκ ἔσται ἔλεγχος. 2. Πάντων μὲν γὰρ συγχω-
ρουμένων, ἢ ἐναλλὰξ τιθεμένων τῶν ἀποκρίσεων, (οἷον
τῆς μὲν ἀποφατικῆς· τῆς δὲ καταφατικῆς,) ἐγχωρεῖ,
γενέσθαι ἔλεγχον. Ἦν γὰρ συλλογισμὸς καὶ οὕτω,
καὶ ἐκείνως ἐχόντων τῶν ὅρων. Ὥστε, εἰ τὸ κείμενον εἴη
ἐναντίον τῷ συμπεράσματι, ἀνάγκη, γίνεσθαι ἔλεγ-
χον· ὁ γὰρ ἔλεγχος ἀντιφάσεως συλλογισμός. 3. Εἰ
δὲ μηδὲν συγχωροῖτο, ἀδύνατον, γίνεσθαι ἔλεγχον. Οὐ
γὰρ ἦν συλλογισμός, ἁπάντων τῶν ὅρων στερητικῶν
ὄντων. Ὥστε οὐδ' ἔλεγχος. Εἰ μὲν γὰρ ἔλεγχος,
ἀνάγκη, συλλογισμὸν εἶναι· συλλογισμοῦ δὲ ὄντος,
οὐκ ἀνάγκη, ἔλεγχον. 4. Ὡσαύτως δὲ καί, εἰ μηδὲν
τεθείη κατὰ τὴν ἀπόκρισιν ἐν ὅλῳ· ὁ γὰρ αὐτὸς ἔσται
διορισμὸς ἐλέγχου καὶ συλλογισμοῦ.

CAPUT XXIII. [XXI.]

Συμβαίνει δὲ ἐνίοτε, καθάπερ ἐν τῇ θέσει τῶν
ὅρων ἀπατώμεθα, καὶ κατὰ τὴν ὑπόληψιν γίνεσθαι
τὴν ἀπάτην. Οἷον, εἰ ἐνδέχεται τὸ αὐτὸ πλείοσι πρώ-
τως ὑπάρχειν· καὶ τὸ μὲν λεληθέναι τινά, καὶ οἴε-
σθαι μηδενὶ ὑπάρχειν· τὸ δὲ εἰδέναι. Ἔστω γὰρ τὸ Α
τῷ Β καὶ τῷ Γ καθ' αὑτὸ ὑπάρχον, καὶ ταῦτα παντὶ
τῷ Δ ὡσαύτως· εἰ δὴ τῷ μὲν Β τὸ Α παντὶ οἴεται
ὑπάρχειν, καὶ τοῦτο τῷ Δ παντί· τῷ δὲ Γ τὸ Α μηδενί,
καὶ τοῦτο τῷ Δ παντί· τοῦ αὐτοῦ κατὰ ταὐτὸν ἕξει
ἐπιστήμην καὶ ἄγνοιαν. 2. Πάλιν, εἴ τις ἀπατηθείη
περὶ τὰ ἐκ τῆς αὐτῆς συστοιχίας. Οἷον, εἰ τὸ Α ὑπάρ-
χει τῷ Β, τοῦτο δὲ τῷ Γ, καὶ τὸ Γ τῷ Δ· ὑπολαμ-
βάνει δέ, τὸ Α παντὶ τῷ Β ὑπάρχειν, καὶ πάλιν, μη-
δενὶ τῷ Γ. Ἅμα γὰρ εἴσεταί τε, καὶ οὐχ ὑπολήψε-
ται ὑπάρχειν. 3. Ἆρ' οὖν οὐδὲν ἄλλο ἀξιοῖ ἐκ τούτων,
ἤ, ὃ ἐπίσταται, τοῦτο μὴ ὑπολαμβάνειν; ἐπίσταται
γάρ πως, ὅτι τὸ Α τῷ Γ ὑπάρχει διὰ τοῦ Β, ὡς ἐν τῇ
καθόλου τὸ κατὰ μέρος. Ὥστε, ὅ πως ἐπίσταται, τοῦ-
το ὅλως ἀξιοῖ μὴ ὑπολαμβάνειν· ὅπερ ἀδύνατον. 4.
Ἐπὶ δὲ τοῦ πρότερον λεχθέντος, εἰ μὴ ἐκ τῆς αὐτῆς συ-
στοιχίας τὸ μέσον, καθ' ἑκάτερον μὲν τῶν μέσων ἀμ-
φοτέρας τὰς προτάσεις οὐκ ἐγχωρεῖ ὑπολαμβάνειν.
Οἷον, [εἰ] τὸ Α τῷ μὲν Β παντί, τῷ δὲ Γ μηδενί, ταῦ-
τα δὲ ἀμφότερα παντὶ τῷ Δ. Συμβαίνει γάρ, ἢ
ἁπλῶς, ἢ ἐπί τι λαμβάνεσθαι ἐναντίαν τὴν πρώτην
πρότασιν. Εἰ γάρ, ᾧ τὸ Β ὑπάρχει παντί, τὸ Α ὑπο-
λαμβάνει ὑπάρχειν, τὸ δὲ Β τῷ Δ, οἶδε· καὶ ὅτι τῷ Δ
τὸ Α, οἶδεν. Ὥστ', εἰ πάλιν, ᾧ τὸ Γ, μηδενὶ οἴεται τὸ Α
ὑπάρχειν· ᾧ τὸ Β τινὶ ὑπάρχει, τούτῳ οὐκ οἴεται τὸ Α
ὑπάρχειν. Τὸ δὲ παντὶ οἰόμενον ᾧ τὸ Β πάλιν τινὶ μὴ
οἴεσθαι ᾧ τὸ Β, ἢ ἁπλῶς, ἢ ἐπί τι ἐναντίον ἐστίν.
Οὕτω μὲν οὖν οὐκ ἐνδέχεται ὑπολαβεῖν. 5. Καθ' ἑκά-
τερον δὲ τὴν μίαν, ἢ κατὰ τὸ ἕτερον ἀμφοτέρας, οὐδὲν
κωλύει. Οἷον, τὸ Α παντὶ τῷ Β, καὶ τὸ Β τῷ Δ· καὶ
πάλιν, τὸ Α μηδενὶ τῷ Γ. 6. Ὁμοία γὰρ ἡ τοιαύτη
ἀπάτη, καὶ ὡς ἀπατώμεθα περὶ τὰ ἐν μέρει. Οἷον,
εἰ τῷ Β παντὶ τὸ Α ὑπάρχει, τὸ δὲ Β τῷ Γ παντί· τὸ
Α παντὶ τῷ Γ ὑπάρξει. Εἰ οὖν τις οἶδεν, ὅτι τὸ Α, ᾧ
τὸ Β, ὑπάρχει παντί· οἶδε καί, ὅτι τῷ Γ. Ἀλλ' οὐδὲν
κωλύει, ἀγνοεῖν, τὸ Γ ὅτι ἐστίν. Οἷον, εἰ τὸ μὲν Α, δύο
ὀρθαί· τὸ δ' ἐφ' ᾧ Β, τρίγωνον· τὸ δ' ἐφ' ᾧ Γ, αἰ-
σθητὸν τρίγωνον. Ὑπολάβοι γὰρ ἄν τις, μὴ εἶναι τὸ Γ,
εἰδώς, ὅτι πᾶν τρίγωνον ἔχει δύο ὀρθάς. Ὥστ' ἅμα εἴ-
σεται, καὶ ἀγνοήσει ταὐτόν. Τὸ γὰρ εἰδέναι, ὅτι πᾶν
τρίγωνον ἔχει δύο ὀρθάς, οὐχ ἁπλοῦν ἐστι· ἀλλὰ τὸ
μέν, τὴν καθόλου ἔχειν ἐπιστήμην· τὸ δέ, τὴν καθέκα-
στον. Οὕτω μὲν οὖν ὡς [ἐν] τῇ καθόλου οἶδε, τὸ Γ ὅτι
δύο ὀρθαί· ὡς δὲ τῇ καθέκαστον οὐκ οἶδεν· ὥστ' οὐχ
ἕξει τὰς ἐναντίας. 7. Ὁμοίως δὲ καὶ ὁ ἐν τῷ Μένωνι
λόγος, ὅτι ἡ μάθησις ἀνάμνησις. Οὐδαμοῦ γὰρ συμ-
βαίνει, προεπίστασθαι τὸ καθέκαστον· ἀλλ' ἅμα τῇ
ἐπαγωγῇ λαμβάνειν τὴν τῶν κατὰ μέρος ἐπιστήμην,

ὥσπερ ἀναγνωρίζοντας. Ἔνια γὰρ ἰδόντες εὐθὺς ἴσμεν· οἷον, ὅτι δύο ὀρθαῖς, ἐὰν εἰδῶμεν, ὅτι τρίγωνον. Ὁμοίως δὲ καὶ ἐπὶ τῶν ἄλλων. 8. Τῇ μὲν οὖν καθόλου θεωροῦμεν τὰ ἐν μέρει, τῇ δὲ οἰκείᾳ οὐκ ἴσμεν. Ὥστ' ἐνδέχεται καὶ ἀπατᾶσθαι περὶ αὐτά· πλὴν οὐκ ἐναντίως, ἀλλ' ἔχειν μὲν τὴν καθόλου, ἀπατᾶσθαι δὲ τῇ κατὰ μέρος. Ὁμοίως οὖν καὶ ἐπὶ τῶν προειρημένων. Οὐ γὰρ ἐναντία ἡ κατὰ τὸν μέσον ἀπάτη τῇ κατὰ τὸν συλλογισμὸν ἐπιστήμῃ· οὐδ' ἡ καθ' ἑκάτερον τῶν μέσων ὑπόληψις. 9. Οὐδὲν δὲ κωλύει, εἰδότα καὶ, ὅτι τὸ Α ὅλῳ τῷ Β ὑπάρχει, καὶ πάλιν τοῦτο τῷ Γ, οἰηθῆναι, μὴ ὑπάρχειν τὸ Α τῷ Γ· οἷον, ὅτι πᾶσα ἡμίονος ἄτοκος· καὶ αὕτη ἡμίονος· οἴεσθαι, κύειν ταύτην· οὐ γὰρ ἐπίσταται, ὅτι τὸ Α τῷ Γ, μὴ συνθεωρῶν τὸ καθ' ἑκάτερον. 10. Ὥστε δῆλον, ὅτι καὶ, εἰ τὸ μὲν οἶδε, τὸ δὲ μὴ οἶδεν, ἀπατηθήσεται· ὅπερ ἔχουσιν αἱ καθόλου πρὸς τὰς κατὰ μέρος ἐπιστήμας. Οὐδὲν γὰρ τῶν αἰσθητῶν ἔξω τῆς αἰσθήσεως γινόμενον ἴσμεν, οὐδ' ἂν ᾐσθημένοι τυγχάνομεν, εἰ μὴ ὡς τῷ καθόλου, καὶ τῷ ἔχειν τὴν οἰκείαν ἐπιστήμην, ἀλλ' οὐχ ὡς τῷ ἐνεργεῖν. Τὸ γὰρ ἐπίστασθαι λέγεται τριχῶς· ἢ ὡς τῇ καθόλου, ἢ ὡς τῇ οἰκείᾳ, ἢ ὡς τῷ ἐνεργεῖν. Ὥστε καὶ τὸ ἠπατῆσθαι τοσαυταχῶς. 11. Οὐδὲν οὖν κωλύει, καὶ εἰδέναι, καὶ ἠπατῆσθαι περὶ τὸ αὐτὸ, πλὴν οὐκ ἐναντίως. Ὅπερ συμβαίνει καὶ τῷ καθ' ἑκατέραν εἰδότι τὴν πρότασιν, καὶ μὴ ἐπεσκεμμένῳ πρότερον. Ὑπολαμβάνων γὰρ, κύειν τὴν ἡμίονον, οὐκ ἔχει τὴν κατὰ τὸ ἐνεργεῖν ἐπιστήμην· οὐδ' αὖ διὰ τὴν ὑπόληψιν ἐναντίαν ἀπάτην τῇ ἐπιστήμῃ. Συλλογισμὸς γὰρ [ἐστιν] ἡ ἐναντία ἀπάτη τῇ καθόλου. 12. Ὁ δ' ὑπολαμβάνων, τὸ ἀγαθῷ εἶναι κακῷ εἶναι, τὸ αὐτὸ ὑπολήψεται ἀγαθῷ εἶναι καὶ κακῷ. Ἔστω γὰρ τὸ μὲν ἀγαθῷ εἶναι, ἐφ' οὗ τὸ Α τὸ δε κακῷ εἶναι, ἐφ' οὗ τὸ Β· πάλιν δὲ, τὸ ἀγαθῷ εἶναι, ἐφ' οὗ τὸ Γ. Ἐπεὶ οὖν ταὐτὸν ὑπολαμβάνει τὸ Β καὶ τὸ Γ, καὶ, εἶναι τὸ Γ τὸ Β, ὑπολήψεται· καὶ πάλιν, τὸ Β τὸ Α εἶναι ὡσαύτως. Ὥστε καὶ τὸ Γ τὸ Α. Ὥσπερ γὰρ, εἰ ἦν ἀληθὲς, καθ' οὗ τὸ Γ, τὸ Β· καὶ καθ' οὗ τὸ Β, τὸ Α· καὶ κατὰ τοῦ Γ τὸ Α, ἀληθὲς ἦν· οὕτω καὶ ἐπὶ τοῦ ὑπολαμβάνειν. Ὁμοίως δὲ καὶ ἐπὶ τοῦ εἶναι. Τοῦ αὐτοῦ γὰρ ὄντος τοῦ Γ καὶ τοῦ Β, καὶ πάλιν τοῦ Β καὶ τοῦ Α, καὶ τὸ Γ τῷ Α ταὐτὸν ἦν. Ὥστε καὶ ἐπὶ τοῦ δοξάζειν ὁμοίως. 13. Ἆρ' οὖν τοῦτο μὲν ἀναγκαῖον, εἴ τις δώσει τὸ πρῶτον; ἀλλ' ἴσως ἐκεῖνο ψεῦδος τὸ ὑπολαμβάνειν τινὰ, κακῷ εἶναι τὸ ἀγαθῷ εἶναι, εἰ μὴ κατὰ συμβεβηκός. Πολλαχῶς γὰρ ἐγχωρεῖ τοῦτο ὑπολαμβάνειν. Ἐπισκεπτέον δὲ τοῦτο βέλτιον.

CAPUT XXIV. [XXII.]

Ὅταν δὲ ἀντιστρέφηται τὰ ἄκρα, ἀνάγκη, καὶ τὸ μέσον ἀντιστρέφειν πρὸς ἄμφω. Εἰ γὰρ τὸ Α κατὰ τοῦ Γ διὰ τοῦ Β ὑπάρχει· εἰ ἀντιστρέφει, καὶ ὑπάρχει, ᾧ τὸ Α, παντὶ τὸ Γ· καὶ τὸ Β τῷ Α ἀντιστρέφει· καὶ ὑπάρχει, ᾧ τὸ Α, παντὶ τὸ Β διὰ μέσου τοῦ Γ· καὶ τὸ Γ τῷ Β ἀντιστρέφει διὰ μέσου τοῦ Α. 2. Καὶ ἐπὶ τοῦ μὴ ὑπάρχειν ὡσαύτως. Οἷον, εἰ τὸ Β τῷ Γ ὑπάρχει, τῷ δὲ Β τὸ Α μὴ ὑπάρχει· οὐδὲ τὸ Α τῷ Γ οὐχ ὑπάρξει. Εἰ δὴ τὸ Β τῷ Α ἀντιστρέφει, καὶ τὸ Γ τῷ Α ἀντιστρέφει. Ἔστω γὰρ τὸ Β μὴ ὑπάρχον τῷ Α· οὐδ' ἄρα τὸ Γ· παντὶ γὰρ τῷ Γ τὸ Β ὑπῆρχε. 3. Καὶ εἰ τῷ Β τὸ Γ ἀντιστρέφει, καὶ τῷ Α τὸ Β ἀντιστρέψει. Καθ' οὗ γὰρ ἂν παντὸς τὸ Β, καὶ τὸ Γ. 4. Καὶ εἰ τὸ Γ πρὸς τὸ Α ἀντιστρέφει· καὶ τὸ Β ἀντιστρέψει [πρὸς τὸ Α]. Ὧι γὰρ τὸ Β, καὶ τὸ Γ· ᾧ δὲ τὸ Α, τὸ Γ οὐχ ὑπάρχει. Καὶ μόνον τοῦτο ἀπὸ τοῦ συμπεράσματος ἄρχεται, (τὰ δ' ἄλλα οὐχ ὁμοίως,) ὡς καὶ ἐπὶ τοῦ κατηγορικοῦ συλλογισμοῦ. 5. Πάλιν, εἰ τὸ Α καὶ τὸ Β ἀντιστρέφει, καὶ τὸ Γ καὶ τὸ Δ ὡσαύτως· ἅπαντι δὲ ἀνάγκη τὸ Α ἢ τὸ Γ ὑπάρχειν· καὶ τὸ Β καὶ τὸ Δ οὕτως ἕξει, ὥστε παντὶ θάτερον ὑπάρχειν. Ἐπεὶ γὰρ, ᾧ τὸ Α, τὸ Β· καὶ, ᾧ τὸ Γ, τὸ Δ· παντὶ δὲ τὸ Α ἢ τὸ Γ, καὶ οὐχ ἅμα· φανερὸν, ὅτι καὶ τὸ Β ἢ τὸ Δ παντὶ, καὶ οὐχ ἅμα· δύο γὰρ συλλογισμοὶ σύγκεινται. 6. Πάλιν, εἰ παντὶ μὲν τὸ Α, ἢ τὸ Β, καὶ τὸ Γ, ἢ τὸ Δ, ἅμα δὲ μὴ ὑπάρχει· εἰ ἀντιστρέφει τὸ Α καὶ τὸ Γ, καὶ τὸ Β καὶ τὸ Δ ἀντιστρέφει. Εἰ γάρ τινι μὴ ὑπάρχει τὸ Β, ᾧ τὸ Δ· δῆλον, ὅτι τὸ Α ὑπάρχει. Εἰ δὲ τὸ Α, καὶ τὸ Γ· ἀντιστρέφει γάρ. Ὥστε ἅμα τὸ Γ καὶ τὸ Δ. Τοῦτο δὲ ἀδύνατον. Οἷον, εἰ τὸ ἀγέννητον ἄφθαρτον, καὶ τὸ ἄφθαρτον ἀγέννητον· ἀνάγκη, τὸ γενόμενον φθαρτὸν, καὶ τὸ φθαρτὸν γεγενέναι. 7. Ὅταν δὲ τὸ Α ὅλῳ τῷ Β, καὶ τῷ Γ ὑπάρχῃ, καὶ μηδενὸς ἄλλου κατηγορῆται, ὑπάρχῃ δὲ καὶ τὸ Β παντὶ τῷ Γ· ἀνάγκη, τὸ Α καὶ τὸ Β ἀντιστρέφειν. Ἐπεὶ γὰρ κατὰ μόνων τῶν Β Γ λέγεται τὸ Α, κατηγορεῖται δὲ τὸ Β καὶ αὐτὸ ἑαυτοῦ καὶ τοῦ Γ· φανερὸν, ὅτι, καθ' ὧν τὸ Α, καὶ τὸ Β λεχθήσεται πάντων, πλὴν αὐτοῦ τοῦ Α. 8. Πάλιν, ὅταν τὸ Α καὶ τὸ Β ὅλῳ τῷ Γ ὑπάρχῃ, ἀντιστρέφῃ δὲ τὸ Γ τῷ Β· ἀνάγκη, τὸ Α παντὶ τῷ Β ὑπάρχειν. Ἐπεὶ γὰρ παντὶ τῷ Γ τὸ Α, τὸ δὲ Γ τῷ Β διὰ τὸ ἀντιστρέφειν· καὶ τὸ Α παντὶ τῷ Β ὑπάρχει. 9. Ὅταν δὲ, δυοῖν ὄντοιν, οἷον τοῦ Α καὶ τοῦ Β, τὸ Α τοῦ Β αἱρετώτερον ᾖ, ὄντων ἀντικειμένων, καὶ τὸ Δ τοῦ Γ ὡσαύτως· εἰ αἱρετώτερα τὰ Α Γ τῶν Β Δ, τὸ Α τοῦ Δ αἱρετώτερον. Ὁμοίως γὰρ διωκτὸν τὸ Α καὶ φευκτὸν τὸ Β· ἀντικείμενα γάρ. Καὶ τὸ Γ τοῦ Δ· καὶ γὰρ καὶ ταῦτα ἀντίκειται. Εἰ οὖν τὸ Α τῷ Δ ὁμοίως αἱρετόν· καὶ τὸ Β τῷ Γ φευκτόν. Ἑκάτερον γὰρ ἑκατέρῳ ὁμοίως φευκτὸν διωκτῷ. Ὥστε καὶ ἄμφω τὰ Α Γ τοῖς Β Δ. Ἐπεὶ δὲ μᾶλλον, οὐχ οἷόν τε ὁμοίως· καὶ γὰρ ἂν τὰ Β Δ ὁμοίως ἦσαν. Εἰ δὲ τὸ Δ τοῦ Α αἱρετώτερον, καὶ τὸ Β τοῦ Γ ἧττον φευκτόν. Τὸ γὰρ ἔλαττον τῷ ἐλάττονι ἀντίκειται. Αἱρετώτερον δὲ τὸ μεῖζον ἀγαθὸν καὶ ἔλαττον κακὸν, ἤπερ τὸ ἔλαττον ἀγαθὸν καὶ [τὸ] μεῖζον κακόν· καὶ τὸ ἅπαν ἄρα τὸ Β Δ αἱρετώτερον τοῦ Α Γ. Νῦν δὲ οὐκ ἔστι. Τὸ Α ἄρα αἱρετώτερον τοῦ Δ. Καὶ τὸ Γ ἄρα τοῦ Β ἧττον φευκτόν. Εἰ δὴ ἕλοιτο πᾶς ὁ ἐρῶν κατὰ τὸν ἔρωτα, τὸ Α, τὸ οὕτως ἔχειν, ὥστε χαρίζεσθαι, καὶ τὸ μὴ χαρίζεσθαι, ἐφ' οὗ Γ, ἢ τὸ χαρίζεσθαι τὸ, ἐφ' οὗ Δ, καὶ τὸ τοιοῦτον εἶναι, οἷον χαρίζεσθαι τὸ, ἐφ' οὗ Β· δῆλον, ὅτι τὸ Α τὸ τοιοῦτον εἶναι αἱρετώτερόν ἐστιν, ἤπερ τὸ χαρίζεσθαι. Τὸ ἄρα φιλεῖσθαι τῆς συνουσίας αἱρετώτερον κατὰ τὸν ἔρωτα. Μᾶλλον ἄρα ὁ ἔρως ἐστὶ φιλίας, ἤπερ τοῦ συνεῖναι· εἰ δὲ μάλιστα τούτου, καὶ τὸ τέλος τοῦτο. Τὸ ἄρα συνεῖναι ἢ οὐκ ἔστι ὅλως, ἢ τοῦ φιλεῖσθαι ἕνεκα. Καὶ γὰρ αἱ ἄλλαι ἐπιθυμίαι καὶ τέχναι οὕτω γίνονται. 10. Πῶς μὲν οὖν ἔχουσιν οἱ ὅροι κατὰ τὰς ἀντιστροφὰς, καὶ τῷ αἱρετώτεροι ἢ φευκτότεροι εἶναι, φανερόν.

CAPUT XXV. [XXIII.]

Ὅτι δὲ οὐ μόνον οἱ διαλεκτικοὶ καὶ ἀποδεικτικοὶ συλλογισμοὶ διὰ τῶν προειρημένων γίνονται σχημάτων, ἀλλὰ καὶ οἱ ῥητορικοὶ, καὶ ἁπλῶς ἡτισοῦν πίστις καὶ ἡ καθ' ὁποιανοῦν μέθοδον, νῦν ἂν εἴη λεκτέον. Ἅπαντα γὰρ πιστεύομεν ἢ διὰ συλλογισμοῦ ἢ ἐξ ἐπαγωγῆς. 2. Ἐπαγωγὴ μὲν οὖν ἐστι καὶ ὁ ἐξ

γῆς συλλογισμὸς τὸ διὰ τοῦ ἑτέρου θάτερον ἄκρον τῷ μέσῳ συλλογίσασθαι. 3. Οἷον, εἰ τῶν Α Γ μέσον τὸ Β, διὰ τοῦ Γ δεῖξαι, τὸ Α τῷ Β ὑπάρχειν· οὕτω γὰρ ποιούμεθα τὰς ἐπαγωγάς. 4. Οἷον, ἔστω τὸ Α, μακρόβιον· τὸ δ', ἐφ' ᾧ Β, τὸ χολὴν μὴ ἔχον· ἐφ' ᾧ δὲ Γ, τὸ καθέκαστον μακρόβιον, οἷον ἄνθρωπος, καὶ ἵππος, καὶ ἡμίονος. Τῷ δὴ Γ ὅλῳ ὑπάρχει τὸ Α, πᾶν γὰρ τὸ ἄχολον μακρόβιον. Ἀλλὰ καὶ τὸ Β, τὸ μὴ ἔχον χολὴν, παντὶ ὑπάρχει τῷ Γ· εἰ οὖν ἀντιστρέφει τὸ Γ τῷ Β, καὶ μὴ ὑπερτείνει τὸ μεσον· ἀνάγκη, τὸ Α τῷ Β ὑπάρχειν. Δέδεικται γὰρ πρότερον, ὅτι, ἐὰν δύο ἄττα τῷ αὐτῷ ὑπάρχῃ, καὶ πρὸς θάτερον αὐτῶν ἀντιστρέφῃ τὸ ἄκρον, ὅτι τῷ ἀντιστρέφοντι καὶ θάτερον ὑπάρξει τῶν κατηγορουμένων. Δεῖ δὲ νοεῖν τὸ Γ τὸ ἐξ ἁπάντων τῶν καθέκαστον συγκείμενον· ἡ γὰρ ἐπαγωγὴ διὰ πάντων. 5. Ἔστι δὲ ὁ τοιοῦτος συλλογισμὸς τῆς πρώτης καὶ ἀμέσου προτάσεως. 6. Ὧν μὲν γάρ ἐστι μέσον, διὰ τοῦ μέσου ὁ συλλογισμός· ᾧ δὲ μή ἐστι, δι' ἐπαγωγῆς. 7. Καὶ τρόπον τινὰ ἀντίκειται ἡ ἐπαγωγὴ τῷ συλλογισμῷ· ὁ μὲν γὰρ διὰ τοῦ μέσου τὸ ἄκρον τῷ τρίτῳ δείκνυσιν· ἡ δὲ διὰ τοῦ τρίτου τὸ ἄκρον τῷ μέσῳ. 8. Φύσει μὲν οὖν πρότερος καὶ γνωριμώτερος ὁ διὰ τοῦ μέσου συλλογισμός· ἡμῖν δὲ ἐναργέστερος ὁ διὰ τῆς ἐπαγωγῆς.

CAPUT XXVI. [XXIV.]

Παράδειγμα δέ ἐστιν, ὅταν τῷ μέσῳ τὸ ἄκρον ὑπάρχον δειχθῇ διὰ τοῦ ὁμοίου τῷ τρίτῳ. 2. Δεῖ δὲ καὶ τὸ μέσον τῷ τρίτῳ καὶ τὸ πρῶτον τῷ ὁμοίῳ γνώριμον εἶναι ὑπάρχον. 3. Οἷον, ἔστω τὸ Α, κακόν· τὸ Β, πρὸς ὁμόρους ἀναιρεῖσθαι πόλεμον· ἐφ' ᾧ δὲ Γ, Ἀθηναίους πρὸς Θηβαίους· τὸ δ', ἐφ' ᾧ Δ, Θηβαίους πρὸς Φωκεῖς. Ἐὰν οὖν βουλόμεθα δεῖξαι, ὅτι Θηβαίοις πολεμεῖν κακόν ἐστι· ληπτέον, ὅτι τὸ πρὸς τοὺς ὁμόρους πολεμεῖν κακόν. Τούτου δὲ πίστις ἐκ τῶν ὁμοίων· οἷον, ὅτι Θηβαίοις ὁ πρὸς Φωκεῖς. Ἐπεὶ οὖν τὸ πρὸς τοὺς ὁμόρους κακόν· τὸ δὲ πρὸς Θηβαίους πρὸς τοὺς ὁμόρους ἐστί· φανερὸν, ὅτι τὸ πρὸς Θηβαίους πολεμεῖν κακόν. Ὅτι μὲν οὖν τὸ Β τῷ Γ καὶ τῷ Δ ὑπάρχει, φανερόν· ἄμφω γάρ ἐστι, πρὸς τοὺς ὁμόρους ἀναιρεῖσθαι πόλεμον. Καὶ ὅτι τὸ Α τῷ Δ· Θηβαίοις γὰρ οὐ συνήνεγκεν ὁ πρὸς Φωκεῖς πόλεμος. Ὅτι δὲ τὸ Α τῷ Β ὑπάρχει, διὰ τοῦ Δ δειχθήσεται. Τὸν αὐτὸν δὲ τρόπον, κἂν εἰ διὰ πλειόνων τῶν ὁμοίων ἡ πίστις γένοιτο τοῦ μέσου πρὸς τὸ ἄκρον. 4. Φανερὸν οὖν, ὅτι τὸ παράδειγμά ἐστιν, οὔτε, ὡς ὅλον πρὸς μέρος, οὔτε, ὡς μέρος πρὸς ὅλον, ἀλλ', ὡς μέρος πρὸς μέρος, ὅταν ἄμφω μὲν ᾖ ὑπὸ τὸ αὐτὸ, γνώριμον δὲ θάτερον. Καὶ διαφέρει τῆς ἐπαγωγῆς, ὅτι ἡ μὲν ἐξ ἁπάντων τῶν ἀτόμων τὸ ἄκρον ἐδείκνυεν ὑπάρχειν τῷ μέσῳ, καὶ πρὸς τὸ ἄκρον οὐ συνῆπτε τὸν συλλογισμόν· τὸ δὲ καὶ συνάπτει, καὶ οὐκ ἐξ ἁπάντων δείκνυσι.

CAPUT XXVII. [XXV.]

Ἀπαγωγὴ δέ ἐστιν, ὅταν τῷ μὲν μέσῳ τὸ πρῶτον δῆλον ᾖ ὑπάρχον· τῷ δὲ ἐσχάτῳ τὸ μέσον, ἄδηλον μὲν, ὁμοίως δὲ πιστὸν, ἢ μᾶλλον τοῦ συμπεράσματος. Ἔτι, ἐὰν ὀλίγα ᾖ τὰ μέσα τοῦ ἐσχάτου καὶ τοῦ μέσου. Πάντως γὰρ ἐγγύτερον εἶναι συμβαίνει τῆς ἐπιστήμης. 2. Οἷον, ἔστω τὸ Α, τὸ διδακτόν· ἐφ' οὗ Β, ἐπιστήμη· τὸ δὲ Γ, δικαιοσύνη. Ἡ μὲν οὖν ἐπιστήμη ὅτι διδακτὸν, φανερόν· ἡ δὲ δικαιοσύνη εἰ ἐπιστήμη, ἄδηλον. Εἰ οὖν ὁμοίως ἢ μᾶλλον πιστὸν τὸ Β Γ τοῦ Α Γ, ἀπαγωγή ἐστιν· ἐγγύτερον γὰρ τοῦ ἐπίστασθαι διὰ τὸ προσειληφέναι τὴν Α Γ, ἐπιστήμην πρότερον οὐκ ἔχοντας. 3. Πάλιν, ἐὰν ὀλίγα τὰ μέσα τῶν Β Γ· καὶ γὰρ οὕτως ἐγγύτερον τοῦ εἰδέναι. Οἷον, εἰ τὸ Δ εἴη τετραγωνίζεσθαι· τὸ δὲ, ἐφ' ᾧ Ε, εὐθύγραμμον· τὸ δὲ, ἐφ' ᾧ Ζ, κύκλος· εἰ τοῦ Ε Ζ ἓν μόνον εἴη μέσον, τὸ μετὰ μηνίσκων ἴσον γίνεσθαι εὐθυγράμμῳ τὸν κύκλον, ἐγγὺς ἂν εἴη τοῦ εἰδέναι. 4. Ὅταν δὲ μήτε πιστότερον ᾖ τὸ Β Γ τοῦ Α Γ, μήτε ὀλίγα τὰ μέσα, οὐ λέγω ἀπαγωγὴν, οὐδ', ὅταν ἄμεσον ᾖ τὸ Β Γ· ἐπιστήμη γὰρ τὸ τοιοῦτον.

CAPUT XXVIII. [XXVI.]

Ἔνστασις δέ ἐστι πρότασις προτάσει ἐναντία. 2. Διαφέρει δὲ τῆς προτάσεως, ὅτι τὴν μὲν ἔνστασιν ἐνδέχεται εἶναι [καὶ] ἐπὶ μέρους, τὴν δὲ πρότασιν ἢ ὅλως οὐκ ἐνδέχεται, ἢ οὐκ ἐν τοῖς καθόλου συλλογισμοῖς. 3. Φέρεται δὲ ἡ ἔνστασις διχῶς τε, καὶ διὰ δύο σχημάτων. Διχῶς μέν· ὅτι ἢ καθόλου, ἢ ἐν μέρει πᾶσα ἔνστασις. Διὰ δύο δὲ σχημάτων, ὅτι ἀντικείμεναι φέρονται τῇ προτάσει, τὰ δὲ ἀντικείμενα ἐν τῷ πρώτῳ καὶ ἐν τῷ τρίτῳ σχήματι περαίνονται μόνοις. 4. Ὅταν γὰρ ἀξιώσῃ, παντὶ ὑπάρχειν· ἐνιστάμεθα, ἢ, ὅτι οὐδενὶ, ἢ, ὅτι τινὶ οὐχ ὑπάρχει. Τούτων δὲ τὸ μὲν μηδενὶ ἐκ τοῦ πρώτου σχήματος· τὸ δὲ τινι μὴ, ἐκ τοῦ ἐσχάτου. Οἷον, ἔστω τὸ Α, μίαν εἶναι ἐπιστήμην· ἐφ' ᾧ τὸ Β, ἐναντία· προτείναντος δὴ, μίαν εἶναι τῶν ἐναντίων ἐπιστήμην· ἢ, ὅτι ὅλως οὐχ ἡ αὐτὴ τῶν ἀντικειμένων, ἐνίσταται, τὰ δὲ ἐναντία ἀντικείμενα· ὥστε γίνεσθαι τὸ πρῶτον σχῆμα· ἢ, ὅτι τοῦ γνωστοῦ καὶ ἀγνώστου οὐ μία· τοῦτο δὲ τὸ Γ. Κατὰ γὰρ τοῦ Γ, τοῦ γνωστοῦ καὶ ἀγνώστου τὸ μὲν ἐναντία εἶναι, ἀληθές· τὸ δὲ μίαν αὐτῶν ἐπιστήμην εἶναι, ψεῦδος. 5. Πάλιν ἐπὶ τῆς στερητικῆς προτάσεως ὡσαύτως. Ἀξιοῦντος γὰρ τὸ μὴ εἶναι μίαν ἐπιστήμην τῶν ἐναντίων, ἢ, ὅτι πάντων τῶν ἀντικειμένων, ἢ, ὅτι τινῶν τῶν ἐναντίων ἡ αὐτὴ, λέγομεν, οἷον ὑγιεινοῦ καὶ νοσώδους. Τὸ μὲν οὖν πάντων ἐκ τοῦ πρώτου· τὸ δὲ τινων ἐκ τοῦ τρίτου σχήματος. 6. Ἁπλῶς γὰρ ἐν πᾶσι καθόλου μὲν ἐνιστάμενον ἀνάγκη πρὸς τὸ καθόλου τῶν προτεινομένων τὴν ἀντίφασιν εἰπεῖν. Οἷον, εἰ μὴ τὴν αὐτὴν ἀξιοῖ τῶν ἐναντίων πάντων, εἰπόντα, τῶν ἀντικειμένων μίαν. Οὕτω δ' ἀνάγκη, τὸ πρῶτον εἶναι σχῆμα· μέσον γὰρ γίνεται τὸ καθόλου πρὸς τὸ ἐξ ἀρχῆς. Ἐν μέρει δὲ, πρὸς ὅ ἐστι καθόλου, καθ' οὗ λέγεται ἡ πρότασις, οἷον γνωστοῦ καὶ ἀγνώστου μὴ τὴν αὐτήν· τὰ γὰρ ἐναντία καθόλου πρὸς ταῦτα· καὶ γίνεται τὸ τρίτον σχῆμα· μέσον γὰρ τὸ ἐν μέρει λαμβανόμενον, οἷον τὸ γνωστὸν καὶ τὸ ἄγνωστον. 7. Ἐξ ὧν γάρ ἐστι συλλογίσασθαι τοὐναντίον, ἐκ τούτων καὶ τὰς ἐνστάσεις ἐπιχειροῦμεν λέγειν. Διὸ καὶ ἐκ μόνων τῶν σχημάτων τούτων φέρομεν. Ἐν μόνοις γὰρ τούτοις οἱ ἀντικείμενοι συλλογισμοί· διὰ γὰρ τοῦ μέσου οὐκ ἦν καταφατικῶς. 8. Ἔτι δὲ, κἂν εἴη, λόγου δέοιτο πλείονος ἢ διὰ τοῦ μέσου σχήματος· οἷον, εἰ μὴ δοίη, τὸ Α τῷ Β ὑπάρχειν διὰ τὸ μὴ ἀκολουθεῖν αὐτῷ τὸ Γ. Τοῦτο γὰρ δι' ἄλλων προτάσεων δῆλον· οὐ δεῖ δὲ εἰς ἄλλα ἐκτρέπεσθαι τὴν ἔνστασιν, ἀλλ' εὐθὺς φανερὰν ἔχειν τὴν ἑτέραν πρότασιν. 9. Διὸ καὶ τὸ σημεῖον ἐκ μόνου τούτου τοῦ σχήματος οὐκ ἔστιν. 10. Ἐπισκεπτέον δὲ καὶ περὶ τῶν ἄλλων ἐνστάσεων· οἷον, περὶ τῶν ἐκ τοῦ ἐναντίου, καὶ τοῦ ὁμοίου, καὶ τοῦ κατὰ δόξαν· καὶ, εἰ τὴν ἐν μέρει ἐκ τοῦ πρώτου, ἢ τὴν στερητικὴν ἐκ τοῦ μέσου δυνατὸν λαβεῖν.

CAPUT XXIX. [XXVII.]

Εἰκὸς δὲ καὶ σημεῖον οὐ ταὐτόν ἐστιν· ἀλλὰ τὸ

μὲν εἰκός ἐστι πρότασις ἔνδοξος. Ὃ γὰρ ὡς ἐπιτοπολὺ ἴσασιν οὕτω γινόμενον, ἢ μὴ γινόμενον, ἢ ὄν, ἢ μὴ ὄν· τοῦτό ἐστιν εἰκός· οἷον, τὸ μισεῖν τοὺς φθονοῦντας, ἢ τὸ φιλεῖν τοὺς ἐρωμένους· σημεῖον δὲ βούλεται εἶναι πρότασις ἀποδεικτική, ἢ ἀναγκαία, ἢ ἔνδοξος. Οὗ γὰρ ὄντος, ἐστίν, ἤ, οὗ γενομένου πρότερον ἢ ὕστερον γέγονε τὸ πρᾶγμα· τοῦτο σημεῖόν ἐστι τοῦ γεγονέναι, ἢ εἶναι. 2. Ἐνθύμημα μὲν οὖν ἐστι συλλογισμὸς ἀτελὴς ἐξ εἰκότων, ἢ σημείων. 3. Λαμβάνεται δὲ τὸ σημεῖον τριχῶς, ὁσαχῶς καὶ τὸ μέσον ἐν τοῖς σχήμασιν· ἢ γὰρ ὡς ἐν τῷ πρώτῳ, ἢ ὡς ἐν τῷ μέσῳ, ἢ ὡς ἐν τῷ τρίτῳ. 4. Οἷον, τὸ μὲν δεῖξαι κύουσαν διὰ τὸ γάλα ἔχειν, ἐκ τοῦ πρώτου σχήματος· μέσον γὰρ τὸ γάλα ἔχειν. Ἐφ' ᾧ τὸ *Α*, τὸ κύειν· τὸ *Β*, τὸ γάλα ἔχειν· γυνὴ δέ, ἐφ' ᾧ τὸ *Γ*. 5. Τὸ δ', ὅτι οἱ σοφοὶ σπουδαῖοι· Πιττακὸς γὰρ σπουδαῖος· διὰ τοῦ ἐσχάτου. Ἐφ' ᾧ τὸ *Α*, σπουδαῖον· ἐφ' ᾧ τὸ *Β*, οἱ σοφοί· ἐφ' ᾧ τὸ *Γ*, Πιττακός. Ἀληθὲς δή, καὶ τὸ *Α* καὶ τὸ *Β* τοῦ *Γ* κατηγορῆσαι· πλὴν τὸ μὲν οὐ λέγουσι διὰ τὸ εἰδέναι· τὸ δὲ λαμβάνουσι. 6. Τὸ δὲ κύειν, ὅτι ὠχρά, διὰ τοῦ μέσου σχήματος βούλεται εἶναι. Ἐπεὶ γὰρ ἕπεται ταῖς κυούσαις τὸ ὠχρόν, ἀκολουθεῖ δὲ καὶ ταύτῃ, δεδεῖχθαι οἴονται, ὅτι κύει. Ὠχρόν, ἐφ' οὗ τὸ *Α*· ἐφ' οὗ τὸ *Β*, κύειν· γυνή, ἐφ' οὗ τὸ *Γ*. 7. Ἐὰν μὲν οὖν ἡ μία λεχθῇ πρότασις, σημεῖον γίνεται μόνον· ἐὰν δὲ καὶ ἡ ἑτέρα προσληφθῇ, συλλογισμός. Οἷον, ὅτι ὁ Πιττακὸς ἐλευθέριος· οἱ γὰρ φιλότιμοι ἐλευθέριοι· Πιττακὸς δὲ φιλότιμος. Ἢ πάλιν, ὅτι οἱ σοφοὶ ἀγαθοί· Πιττακὸς γὰρ ἀγαθός, ἀλλὰ καὶ σοφός. Οὕτω μὲν οὖν γίνονται οἱ συλλογισμοί. 8. Πλὴν ὁ μὲν διὰ τοῦ πρώτου σχήματος ἄλυτος, ἂν ἀληθὴς ᾖ· καθόλου γάρ ἐστιν. Ὁ δὲ διὰ τοῦ ἐσχάτου λύσιμος, κἂν ἀληθὲς ᾖ τὸ συμπέρασμα, διὰ τὸ μὴ εἶναι καθόλου, μηδὲ πρὸς τὸ πρᾶγμα τὸν συλλογισμόν. Οὐ γάρ, εἰ Πιττακὸς σπουδαῖος, ἀνάγκη, διὰ τοῦτο καὶ τοὺς ἄλλους σοφούς. Ὁ δὲ διὰ τοῦ μέσου σχήματος ἀεὶ καὶ πάντως λύσιμος. Οὐδέποτε γὰρ γίνεται συλλογισμός, οὕτως ἐχόντων τῶν ὅρων. Οὐ γάρ, εἰ ἡ κύουσα ὠχρά, ὠχρὰ δὲ καὶ ἥδε, κύειν ἀνάγκη ταύτην. 9. Ἀληθὲς μὲν οὖν ἐν ἅπασιν ὑπάρξει τοῖς σχήμασι· διαφορὰς δὲ ἔχουσι τὰς εἰρημένας. 10. Ἢ δὴ οὕτω διαιρετέον τὸ σημεῖον· τούτων δὲ τὸ μέσον τεκμήριον ληπτέον· τὸ γὰρ τεκμήριον τὸ εἰδέναι ποιοῦν φασιν εἶναι· τοιοῦτον δὲ μάλιστα τὸ μέσον. Ἢ τὰ μὲν ἐκ τῶν ἄκρων σημεῖα λεκτέον· τὸ δὲ ἐκ τοῦ μέσου τεκμήριον· ἐνδοξότατον γὰρ καὶ μάλιστα ἀληθὲς τὸ διὰ τοῦ πρώτου σχήματος.

CAPUT XXX.

Τὸ δὲ φυσιογνωμονεῖν δυνατόν ἐστιν, εἴ τις δίδωσιν, ἅμα μεταβάλλειν τὸ σῶμα καὶ τὴν ψυχὴν ὅσα ἐστὶ φυσικὰ παθήματα· (μαθὼν γὰρ ἴσως τις μουσικὴν μεταβέβληκέ τι τὴν ψυχήν· ἀλλ' οὐ τῶν φύσ[...] ἡμῖν ἐστι τοῦτο τὸ πάθος· ἀλλ' οἷον ὀργαί, καὶ ἐπιθυμίαι, τῶν φύσει κινήσεων·) εἰ δὴ τοῦτό τε δοθεί[...] καὶ ἓν ἑνὸς σημεῖον εἶναι, καὶ λαμβάνειν δυναίμεθ[...] τὸ ἴδιον ἑκάστου γένους πάθος καὶ σημεῖον, δυνησόμ[...]θα φυσιογνωμονεῖν. Εἰ γάρ ἐστιν ἰδίᾳ τινὶ γένει ὑπά[...]χον ἀτόμῳ πάθος, οἷον τοῖς λέουσιν ἀνδρεία· ἀνάγ[...] καὶ σημεῖον εἶναί τι· (συμπάσχειν γὰρ ἀλλήλο[...] ὑπόκειται·) καὶ ἔστω τοῦτο τὸ μεγάλα τὰ ἀκρωτήρ[...] ἔχειν· ὃ καὶ ἄλλοις ὑπάρχειν γένεσι, μὴ ὅλοις, ἐνδ[...]χεται. Τὸ γὰρ σημεῖον οὕτως ἴδιόν ἐστιν, ὅτι ὅλ[...] γένους ἴδιόν ἐστι τὸ πάθος, καὶ οὐ μόνου ἴδιον, ὥσπ[...] εἰώθαμεν λέγειν. Ὑπάρξει δὴ καὶ ἐν ἄλλῳ γένει τα[...]τό· καὶ ἔσται ἀνδρεῖος ὁ ἄνθρωπος, καὶ ἄλλο τι ζῷ[...] Ἕξει ἄρα τὸ σημεῖον· ἓν γὰρ ἑνὸς ἦν. 2. Εἰ τοίνυν τα[...]τά ἐστι, καὶ δυνησόμεθα τοιαῦτα σημεῖα συλλέξαι [...] τούτων τῶν ζῴων, ἃ μόνον ἓν πάθος ἔχει τι ἴδιον, (ἕκαστ[...] δὲ ἔχει σημεῖον, ἐπείπερ ἓν ἔχειν ἀνάγκη,) δυνησόμε[...] φυσιογνωμονεῖν. 3. Εἰ δὲ δύο ἔχει ἴδια ὅλον τὸ γέν[...] οἷον, ὁ λέων ἀνδρεῖον καὶ μεταδοτικόν· πῶς γνω[...]μεθα, πότερον ποτέρου σημεῖον τῶν ἰδίᾳ ἀκολουθο[...]των σημείων; ἤ, εἰ ἄλλῳ τινὶ μὴ ὅλῳ ἄμφω, καὶ ἐ[...] μὴ ὅλοις ἑκάτερον, ὅταν τὸ μὲν ἔχῃ, τὸ δὲ μή; [...] ἀνδρεῖος μέν, ἐλευθέριος δὲ μή, ἔχει δὲ τῶν δύο τ[...] δῆλον, ὅτι καὶ ἐπὶ τοῦ λέοντος τοῦτο σημεῖον τῆ[...]δρείας. 4. Ἔστι δὴ τὸ φυσιογνωμονεῖν ἐν τῷ [...] σχήματι τῷ τὸ μέσον τῷ μὲν πρώτῳ ἄκρῳ ἀ[...]φειν, τοῦ δὲ τρίτου ὑπερτείνειν, καὶ μὴ ἀντισ[...] Οἷον, ἀνδρία, τὸ *Α*· τὰ ἀκρωτήρια μεγάλα, [...] *Β*· τὸ δὲ *Γ*, λέων. Ὧι δὴ τὸ *Γ*, τὸ *Β* παντί, ἀλλ[...] ἄλλοις. Ὧι δὲ τὸ *Β*, τὸ *Α* παντί, καὶ οὐ πλ[...] ἀλλ' ἀντιστρέφει. Εἰ δὲ μή, οὐκ ἔσται ἓν ἑνὸς σημ[...]

ΑΡΙΣΤΟΤΕΛΟΥΣ
ΑΝΑΛΥΤΙΚΩΝ ΥΣΤΕΡΩΝ ΒΙΒΛΙΑ ΔΥΟ.

ARISTOTELIS
ANALYTICORUM POSTERIORUM LIBER I.

CAPUT I.

Πᾶσα διδασκαλία καὶ πᾶσα μάθησις διανοητικὴ ἐκ προϋπαρχούσης γίνεται γνώσεως. 2. Φανερὸν δὲ τοῦτο θεωροῦσιν ἐπὶ πασῶν. Αἵ τε γὰρ μαθηματικαὶ τῶν ἐπιστημῶν διὰ τούτου τοῦ τρόπου περαίνο[...] καὶ τῶν ἄλλων ἑκάστη τεχνῶν. 3. Ὁμοίως δὲ καὶ [...] τοὺς λόγους, οἵ τε διὰ συλλογισμῶν, καὶ οἱ δι' ἐπα[...]γῆς· ἀμφότεροι γὰρ διὰ προγινωσκομένων ποιοῦ[...]

τὴν διδασκαλίαν· οἱ μὲν λαμβάνοντες ὡς παρὰ ξυνιέν-
των, οἱ δὲ δεικνύντες τὸ καθόλου διὰ τοῦ δῆλον εἶναι
τὸ καθέκαστον. Ὡσαύτως καὶ οἱ ῥητορικοὶ συμ-
πείθουσιν· ἢ γὰρ διὰ παραδειγμάτων, ὅ ἐστιν ἐπα-
γωγή· ἢ δι' ἐνθυμημάτων, ὅπερ ἐστὶ συλλογισμός.
4. Διχῶς δ' ἀναγκαῖον, προγινώσκειν· τὰ μὲν γὰρ,
ὅτι ἐστὶ, προϋπολαμβάνειν ἀναγκαῖον· τὰ δὲ, τί τὸ
λεγόμενόν ἐστι, ξυνιέναι δεῖ· τὰ δ' ἄμφω. Οἷον, ὅτι
μὲν ἅπαν ἢ φῆσαι ἢ ἀποφῆσαι ἀληθὲς, ὅτι ἐστί· τὸ
δὲ τρίγωνον, ὅτι τοδὶ σημαίνει· τὴν δὲ μονάδα ἄμφω,
καὶ τί σημαίνει, καὶ ὅτι ἐστίν· οὐ γὰρ ὁμοίως τούτων
[...]αστον δῆλον ἡμῖν. 5. Ἔστι δὲ γνωρίζειν τὰ μὲν πρό-
[...]ρον γνωρίζοντα, τῶν δὲ καὶ ἅμα λαμβάνοντα τὴν
[...]ῶσιν, οἷον, ὅσα τυγχάνει ὄντα ὑπὸ τὸ καθόλου, ὧν
[...]ει τὴν γνῶσιν· ὅτι μὲν γὰρ πᾶν τρίγωνον ἔχει δυσὶν
[...]θαῖς ἴσας, προῄδει· ὅτι δὲ τόδε τὸ ἐν τῷ ἡμικυ-
[...]ίῳ τρίγωνόν ἐστιν, ἅμα ἐπαγόμενος ἐγνώρισεν. Ἐνί-
[...] γὰρ τοῦτον τὸν τρόπον ἡ μάθησίς ἐστι, καὶ οὐ διὰ
[...]ου μέσου τὸ ἔσχατον γνωρίζεται, ὅσα ἤδη τῶν καθ'
[...]στα τυγχάνει ὄντα, καὶ μὴ καθ' ὑποκειμένου τινός.
Πρὶν δ' ἐπαχθῆναι ἢ λαβεῖν συλλογισμὸν, τρόπον
[...] τινα ἴσως φατέον ἐπίστασθαι· τρόπον δ' ἄλλον
[...] Ὁ γὰρ μὴ ᾔδει εἰ ἔστιν ἁπλῶς, τοῦτο πῶς εἰδείη,
[...] δυσὶν ὀρθαῖς ἴσας ἔχει ἁπλῶς; ἀλλὰ δῆλον, ὡς
[...] μὲν ἐπίσταται, ὅτι καθόλου ἐπίσταται, ἁπλῶς δὲ
[...] ἐπίσταται. 7. Εἰ δὲ μὴ, τὸ ἐν τῷ Μένωνι ἀπό-
[...]α συμβήσεται· ἢ γὰρ οὐδὲν μαθήσεται, ἢ, ἃ
[...]εν. 8. Οὐ γὰρ δὴ, ὥς γέ τινες ἐγχειροῦσι λύειν, λε-
[...]ον· ἆρα οἶδας ἅπασαν δυάδα, ὅτι ἀρτία, ἢ οὔ; φή-
[...]τος δέ, προσήνεγκ' ἄν τινα δυάδα, ἣν οὐκ ᾤετο εἶ-
[...], ὥστ' οὐδ' ἀρτίαν· λύουσι γὰρ, οὐ φάσκοντες πᾶ-
[...] εἰδέναι δυάδα ἀρτίαν οὖσαν, ἀλλ', ἣν ἴσασιν, ὅτι
[...]. Καίτοι ἴσασι μὲν, οὗπερ τὴν ἀπόδειξιν ἔχουσι,
[...] οὗ ἔλαβον· ἔλαβον δ' οὐχὶ παντὸς, οὗ ἂν εἰδῶσιν,
[...] τρίγωνον, ἢ, ὅτι ἀριθμός· ἀλλ' ἁπλῶς κατὰ παν-
[...] ἀριθμοῦ, καὶ τριγώνου. Οὐδεμία γὰρ πρότασις
[...]βάνεται τοιαύτη, ὅτι, ὃν σὺ οἶδας, ἀριθμὸν, ἢ, ὃ
[...]ίδας, εὐθύγραμμον, ἀλλὰ κατὰ παντός. 9. Ἀλλ'
[...] (οἶμαι) κωλύει, ὃ μανθάνει τις, ἔστιν ὡς ἐπί-
[...]σθαι, ἔστι δ' ὡς ἀγνοεῖν. Ἄτοπον γὰρ, οὐκ εἰ
[...]ως, ὃ μανθάνει· ἀλλ', εἰ ὡδὶ, οἷον, ᾗ μανθάνει,
[...]ς.

CAPUT II.

Ἐπίστασθαι δὲ οἰόμεθα ἕκαστον ἁπλῶς, (ἀλλὰ
[...] τὸν σοφιστικὸν τρόπον τὸ κατὰ συμβεβηκός,) ὅταν
[...]τ' αἰτίαν οἰόμεθα γινώσκειν, δι' ἣν τὸ πρᾶγμά
[...], ὅτι ἐκείνου αἰτία ἐστί· καὶ μὴ ἐνδέχεσθαι τοῦτ'
[...]ως ἔχειν. 2. Δῆλον τοίνυν, ὅτι τοιοῦτόν τι τὸ ἐπί-
[...]σθαί ἐστι. Καὶ γὰρ καὶ οἱ μὴ ἐπιστάμενοι, καὶ οἱ
[...]στάμενοι, οἱ μὲν οἴονται αὐτοὶ οὕτως ἔχειν· οἱ δὲ
[...]στάμενοι καὶ ἔχουσιν· ὥστε, οὗ ἁπλῶς ἐστιν ἐπι-
[...]μη, τοῦτ' ἀδύνατον ἄλλως ἔχειν. 3. Εἰ μὲν οὖν καὶ
[...]ρός ἐστι τοῦ ἐπίστασθαι τρόπος, ὕστερον ἐροῦμεν·
[...]μεν δὲ καὶ δι' ἀποδείξεως εἰδέναι. 4. Ἀπόδειξιν δὲ
[...] συλλογισμὸν ἐπιστημονικόν. Ἐπιστημονικὸν δὲ
[...], καθ' ὃν τῷ ἔχειν αὐτὸν ἐπιστάμεθα. 5. Εἰ τοί-
[...] ἐστὶ τὸ ἐπίστασθαι, οἷον ἔθεμεν· ἀνάγκη, καὶ τὴν
[...]δεικτικὴν ἐπιστήμην ἐξ ἀληθῶν τ' εἶναι, καὶ πρώ-
[...], καὶ ἀμέσων, καὶ γνωριμωτέρων, καὶ προτέρων,
[...]ιτίων τοῦ συμπεράσματος. Οὕτως γὰρ ἔσονται
[...]αὶ ἀρχαὶ οἰκεῖαι τοῦ δεικνυμένου. 6. Συλλογισμὸς
[...]γὰρ ἔσται καὶ ἄνευ τούτων· ἀπόδειξις δὲ οὐκ ἔσται·
[...]ρ ποιήσει ἐπιστήμην. 7. Ἀληθῆ μὲν οὖν δεῖ εἶ-
ναι, ὅτι οὐκ ἔστι τὸ μὴ ὂν ἐπίστασθαι· οἷον, ὅτι ἡ
διάμετρος σύμμετρος. 8. Ἐκ πρώτων δ' ἀναποδεί-
κτων, ὅτι οὐκ ἐπιστήσεται μὴ ἔχων ἀπόδειξιν αὐτῶν.
Τὸ γὰρ ἐπίστασθαι, ὧν ἀπόδειξίς ἐστι, μὴ κατὰ συμ-
βεβηκὸς, τὸ ἔχειν ἀπόδειξίν ἐστιν. 9. Αἴτιά τε, καὶ
γνωριμώτερα δεῖ εἶναι, καὶ πρότερα. Αἴτια μὲν, ὅτι
τότε ἐπιστάμεθα, ὅταν τὴν αἰτίαν εἰδῶμεν· καὶ πρό-
τερα, εἴπερ αἴτια· καὶ προγινωσκόμενα, οὐ μόνον τὸν
ἕτερον τρόπον τῷ ξυνιέναι, ἀλλὰ καὶ τῷ εἰδέναι, ὅτι
ἐστί. 10. Πρότερα δ' ἐστὶ καὶ γνωριμώτερα διχῶς.
Οὐ γὰρ ταὐτὸν, πρότερον τῇ φύσει, καὶ πρὸς ἡμᾶς πρό-
τερον· οὐδὲ, γνωριμώτερον, καὶ ἡμῖν γνωριμώτερον.
Λέγω δὲ πρὸς ἡμᾶς μὲν πρότερα καὶ γνωριμώτερα τὰ
ἐγγύτερον τῆς αἰσθήσεως· ἁπλῶς δὲ πρότερα καὶ γνω-
ριμώτερα τὰ πόῤῥωτερον. Ἔστι δὲ ποῤῥωτάτω μὲν τὰ
καθόλου μάλιστα· ἐγγυτάτω δὲ τὰ καθέκαστα· καὶ
ἀντίκειται ταῦτ' ἀλλήλοις. 11. Ἐκ πρώτων δ' ἐστὶ τὸ
ἐξ ἀρχῶν οἰκείων. Ταὐτὸ γὰρ λέγω πρῶτον καὶ ἀρχήν.
12. Ἀρχὴ δ' ἐστὶν ἀποδείξεως πρότασις ἄμεσος. Ἄμε-
σος δέ, ἧς μή ἐστιν ἄλλη προτέρα. Πρότασις δ' ἐστὶν
ἀποφάνσεως τὸ ἕτερον μόριον, ἓν καθ' ἑνός· διαλεκτι-
κὴ μὲν ἡ ὁμοίως λαμβάνουσα ὁποτερονοῦν· ἀποδει-
κτικὴ δὲ ἡ ὡρισμένως θάτερον, ὅτι ἀληθές. Ἀπόφαν-
σις δὲ ἀντιφάσεως ὁποτερονοῦν μόριον. Ἀντίφασις
δὲ ἀντίθεσις, ἧς οὐκ ἔστι μεταξὺ καθ' αὑτήν. Μόριον
δ' ἀντιφάσεως, τὸ μέν τι κατά τινος, ἐστὶ κατάφασις·
τὸ δέ τι ἀπό τινος, ἀπόφασις. 13. Ἀμέσου δ' ἀρχῆς
συλλογιστικῆς θέσιν μὲν λέγω, ἣν μή ἐστι δεῖξαι, μηδ'
ἀνάγκη ἔχειν τὸν μαθησόμενόν τι. Ἣν δ' ἀνάγκη
ἔχειν τὸν ὁτιοῦν μαθησόμενον, ἀξίωμα. Ἔστι γὰρ ἔνια
τοιαῦτα· τοῦτο γὰρ μάλιστ' ἐπὶ τοῖς τοιούτοις εἰώθα-
μεν λέγειν ὄνομα. 14. Θέσεως δ' ἡ μὲν ὁποτερονοῦν
τῶν μορίων τῆς ἀποφάνσεως λαμβάνουσα, (οἷον λέγω,
τὸ εἶναί τι, ἢ, μὴ εἶναί τι,) ὑπόθεσις· ἡ δ' ἄνευ τού-
του ὁρισμός. Ὁ γὰρ ὁρισμὸς θέσις μέν ἐστι· τίθε-
ται γὰρ ὁ ἀριθμητικὸς μονάδα τὸ ἀδιαίρετον εἶναι
κατὰ τὸ ποσόν· ὑπόθεσις δ' οὐκ ἔστι· τὸ γὰρ, τί ἐστι
μονὰς, καὶ τὸ, εἶναι μονάδα, οὐ ταὐτόν. 15. Ἐπεὶ δὲ
δεῖ πιστεύειν τε καὶ εἰδέναι τὸ πρᾶγμα τῷ τοιοῦτον
ἔχειν συλλογισμὸν, ὃν καλοῦμεν ἀπόδειξιν, ἔστι δ' οὗ-
τος τῷ τάδ' εἶναι, ἐξ ὧν ὁ συλλογισμός· ἀνάγκη, μὴ
μόνον προγινώσκειν τὰ πρῶτα, ἢ πάντα, ἢ ἔνια, ἀλλὰ
καὶ μᾶλλον. Ἀεὶ γὰρ, δι' ὃ ὑπάρχει ἕκαστον, ἐκεῖνο
μᾶλλον ὑπάρχει· οἷον, δι' ὃ φιλοῦμεν, ἐκεῖνο μᾶλλον
φίλον. Ὥστ', εἴπερ ἴσμεν διὰ τὰ πρῶτα καὶ πιστεύο-
μεν, κἀκεῖνα ἴσμεν τε καὶ πιστεύομεν μᾶλλον, ὅτι δι'
ἐκεῖνα καὶ τὰ ὕστερον. 16. Οὐχ οἷόν τε δὲ πιστεύειν
μᾶλλον, ὧν οἶδεν, ἃ μὴ τυγχάνει μήτε εἰδὼς, μήτε
βέλτιον διακείμενος, ἢ, εἰ ἐτύγχανεν εἰδώς. Συμβή-
σεται δὲ τοῦτο, εἰ μή τις προγνώσεται τῶν δι' ἀποδει-
ξιν πιστευόντων· μᾶλλον γὰρ ἀνάγκη πιστεύειν ταῖς
ἀρχαῖς, ἢ πάσαις, ἢ τισι, τοῦ συμπεράσματος. 17.
Τὸν δὲ μέλλοντα ἕξειν τὴν ἐπιστήμην τὴν δι' ἀποδείξε-
ως οὐ μόνον δεῖ τὰς ἀρχὰς μᾶλλον γνωρίζειν, καὶ μᾶλ-
λον αὐταῖς πιστεύειν, ἢ τῷ δεικνυμένῳ· ἀλλὰ μηδ'
ἄλλο αὐτῷ πιστότερον εἶναι, μηδὲ γνωριμώτερον τῶν
ἀντικειμένων ταῖς ἀρχαῖς, ἐξ ὧν ἔσται συλλογισμὸς ὁ
τῆς ἐναντίας ἀπάτης· εἴπερ δεῖ τὸν ἐπιστάμενον ἁπλῶς
ἀμετάπτωτον εἶναι.

CAPUT III.

Ἐνίοις μὲν οὖν διὰ τὸ δεῖν τὰ πρῶτα ἐπίστασθαι
οὐ δοκεῖ ἐπιστήμη εἶναι· τοῖς δ', εἶναι μὲν, πάντων
μέντοι ἀποδείξεις εἶναι. Ὧν οὐδέτερον οὔτ' ἀληθές,

οὔτ᾽ ἀναγκαῖον. 2. Οἱ μὲν γὰρ ὑποθέμενοι, μὴ εἶναι ὅλως ἐπίστασθαι, οὗτοι εἰς ἄπειρον ἀξιοῦσιν ἀνάγεσθαι, ὡς οὐκ ἂν ἐπισταμένους τὰ ὕστερα διὰ τὰ πρότερα, ὧν μή ἐστι πρῶτα· ὀρθῶς λέγοντες· ἀδύνατον γὰρ τὰ ἄπειρα διελθεῖν. Εἰ δὲ ἵστανται, καί εἰσιν ἀρχαὶ, ταύτας ἀγνώστους εἶναι, ἀποδείξεώς γε μὴ οὔσης αὐτῶν· ὅπερ φασὶν εἶναι τὸ ἐπίστασθαι μόνον· εἰ δὲ μή ἐστι τὰ πρῶτα εἰδέναι, οὐδὲ τὰ ἐκ τούτων εἶναι ἐπίστασθαι, οὐδὲ ἁπλῶς, οὐδὲ κυρίως, ἀλλ᾽ ἐξ ὑποθέσεως, εἰ ἐκεῖνά ἐστιν. 3. Οἱ δὲ περὶ μὲν τοῦ ἐπίστασθαι ὁμολογοῦσι· δι᾽ ἀποδείξεως γὰρ εἶναι μόνον. Ἀλλὰ πάντων εἶναι ἀπόδειξιν, οὐδὲν κωλύειν· ἐνδέχεσθαι γὰρ, κύκλῳ γίνεσθαι τὴν ἀπόδειξιν, καὶ ἐξ ἀλλήλων. 4. Ἡμεῖς δέ φαμεν, οὔτε πᾶσαν ἐπιστήμην ἀποδεικτικὴν εἶναι, ἀλλὰ τὴν τῶν ἀμέσων ἀναπόδεικτον· (καὶ τοῦθ᾽ ὅτι ἀναγκαῖον, φανερόν. Εἰ γὰρ ἀνάγκη μὲν, ἐπίστασθαι τὰ πρότερα, καὶ, ἐξ ὧν ἡ ἀπόδειξις, ἵσταται δέ ποτε τὰ ἄμεσα· ταῦτ᾽ ἀναπόδεικτα ἀνάγκη εἶναι). Ταῦτ᾽ οὖν οὕτω λέγομεν· καὶ οὐ μόνον ἐπιστήμην, ἀλλὰ καὶ ἀρχὴν ἐπιστήμης εἶναί τινα φαμὲν, ᾗ τοὺς ὅρους γνωρίζομεν. 5. Κύκλῳ δ᾽ ὅτι ἀδύνατον ἀποδείκνυσθαι ἁπλῶς, δῆλον, εἴπερ ἐκ προτέρων δεῖ τὴν ἀπόδειξιν εἶναι, καὶ γνωριμωτέρων· ἀδύνατον γάρ ἐστι, τὰ αὐτὰ τῶν αὐτῶν ἅμα πρότερα καὶ ὕστερα εἶναι, εἰ μὴ τὸν ἕτερον τρόπον· οἷον, τὰ μὲν πρὸς ἡμᾶς· τὰ δ᾽ ἁπλῶς, ὅνπερ τρόπον ἡ ἐπαγωγὴ ποιεῖ γνώριμον. Εἰ δ᾽ οὕτως, οὐκ ἂν εἴη τὸ ἁπλῶς εἰδέναι καλῶς ὡρισμένον, ἀλλὰ διττόν· ἢ οὐχ ἁπλῶς ἡ ἑτέρα ἀπόδειξις ἡ γενομένη ἐκ τῶν ἡμῖν γνωριμωτέρων. 6. Συμβαίνει δὲ τοῖς λέγουσι, κύκλῳ τὴν ἀπόδειξιν εἶναι, οὐ μόνον τὸ νῦν εἰρημένον, ἀλλ᾽, οὐδὲν ἄλλο λέγειν, ἢ, ὅτι τοῦτ᾽ ἔστιν, εἰ τοῦτ᾽ ἔστιν· οὕτω δὲ πάντα ῥᾴδιον δεῖξαι. Δῆλον δ᾽, ὅτι τοῦτο συμβαίνει, τριῶν ὅρων τεθέντων. Τὸ μὲν γὰρ διὰ πολλῶν, ἢ δι᾽ ὀλίγων ἀνακάμπτειν φάναι οὐδὲν διαφέρει· δι᾽ ὀλίγων δ᾽, ἢ δυοῖν. Ὅταν γὰρ, τοῦ Α ὄντος, ἐξ ἀνάγκης ᾖ τὸ Β· τούτου δὲ, τὸ Γ· τοῦ Α ὄντος, ἔσται τὸ Γ. Εἰ δὴ, τοῦ Α ὄντος, ἀνάγκη, τὸ Β εἶναι· τούτου δ᾽ ὄντος, τὸ Α· (τοῦτο γὰρ ἦν τὸ κύκλῳ·) κείσθω τὸ Α, ἐφ᾽ οὗ τὸ Γ. Τὸ οὖν, τοῦ Β ὄντος, τὸ Α εἶναι λέγειν, ἐστὶ τὸ Γ [εἶναι] λέγειν. Τοῦτο δ᾽, ὅτι, τοῦ Α ὄντος, τὸ Γ ἐστί· τὸ δὲ Γ τῷ Α τὸ αὐτό. Ὥστε συμβαίνει, λέγειν τοὺς κύκλῳ φάσκοντας εἶναι τὴν ἀπόδειξιν οὐδὲν ἕτερον, πλὴν ὅτι, τοῦ Α ὄντος, τὸ Α ἐστίν. Οὕτω δὲ πάντα δεῖξαι ῥᾴδιον. 7. Οὐ μὴν ἀλλ᾽ οὐδὲ τοῦτο δυνατὸν πλὴν ἐπὶ τούτων, ὅσα ἀλλήλοις ἕπεται, ὥσπερ τὰ ἴδια. Ἑνὸς μὲν οὖν κειμένου, δέδεικται, ὅτι οὐδέποτ᾽ ἀνάγκη, τι εἶναι ἕτερον. Λέγω δ᾽ ἑνὸς, ὅτι οὔτε ὅρου ἑνὸς, οὔτε θέσεως μιᾶς τεθείσης. Ἐκ δύο δὲ θέσεων πρώτων καὶ ἐλάχιστον ἐνδέχεται, εἴπερ καὶ συλλογίσασθαι. Ἐὰν μὲν οὖν τὸ Α τῷ Β καὶ τῷ Γ ἕπηται, καὶ ταῦτ᾽ ἀλλήλοις, καὶ τῷ Α· οὕτω μὲν ἐνδέχεται, ἐξ ἀλλήλων δεικνύναι πάντα τὰ αἰτηθέντα ἐν τῷ πρώτῳ σχήματι, ὡς δέδεικται ἐν τοῖς περὶ συλλογισμοῦ. Δέδεικται δὲ καὶ, ὅτι ἐν τοῖς ἄλλοις σχήμασιν ἢ οὐ γίνεται συλλογισμὸς, ἢ οὐ περὶ τῶν ληφθέντων. Τὰ δὲ μὴ ἀντικατηγορούμενα οὐδαμῶς ἐστι δεῖξαι κύκλῳ. Ὥστ᾽, ἐπειδὴ ὀλίγα τοιαῦτα ἐν ταῖς ἀποδείξεσι, φανερὸν, ὅτι κενόν τε καὶ ἀδύνατον τὸ λέγειν, ἐξ ἀλλήλων εἶναι τὴν ἀπόδειξιν, καὶ διὰ τοῦτο ἐνδέχεσθαι, πάντων εἶναι ἀπόδειξιν.

CAPUT IV.

Ἐπεὶ δ᾽ ἀδύνατον ἄλλως ἔχειν, οὗ ἐστιν ἐπιστήμη
ἁπλῶς, ἀναγκαῖον ἂν εἴη τὸ ἐπιστητὸν τὸ κατὰ τὴν
ἀποδεικτικὴν ἐπιστήμην· ἀποδεικτικὴ δ᾽ ἐστὶν, ἣν ἔχομεν
τῷ ἔχειν ἀπόδειξιν· ἐξ ἀναγκαίων ἄρα συλλογισμός
ἐστιν ἡ ἀπόδειξις. 2. Ληπτέον ἄρα, ἐκ τίνων καὶ
ποίων αἱ ἀποδείξεις εἰσί. Πρῶτον δὲ διορίσωμεν, τί λέγομεν
τὸ κατὰ παντὸς, καὶ τί τὸ καθ᾽ αὐτὸ, καὶ τί τὸ
καθόλου. 3. Κατὰ παντὸς μὲν οὖν τοῦτο λέγω,
ἂν ᾖ, μὴ ἐπί τινος μὲν, τινὸς δὲ μή· μηδὲ ποτὲ μὲν,
ποτὲ δὲ μή. Οἷον, εἰ κατὰ παντὸς ἀνθρώπου ζῷον
εἰ ἀληθὲς, τόνδ᾽ εἰπεῖν ἄνθρωπον, ἀληθὲς, καὶ ζῷον
καὶ, εἰ νῦν θάτερον, καὶ θάτερον· καὶ, εἰ ἐν πά
γραμμῇ στιγμὴ, ὡσαύτως. Σημεῖον δέ· καὶ γὰρ
ἐνστάσεις οὕτω φέρομεν, ὡς κατὰ παντὸς ἐρωτώμεν
ἢ εἰ, ἐπί τινι μὴ, ἢ, εἴ ποτε μή. 4. Καθ᾽ αὑτὰ δ᾽,
ὑπάρχει ἐν τῷ τί ἐστιν· οἷον τριγώνῳ γραμμὴ,
γραμμῇ στιγμή· ἡ γὰρ οὐσία αὐτῶν ἐκ τούτων
καὶ ἐν τῷ λόγῳ τῷ λέγοντι, τί ἐστιν, ἐνυπάρχει.
ὅσοις τῶν ἐνυπαρχόντων αὐτοῖς αὐτὰ ἐν τῷ λόγῳ
πάρχουσι τῷ, τί ἐστι, δηλοῦντι. Οἷον, τὸ εὐθὺ ὑπ
χει γραμμῇ καὶ τὸ περιφερές· καὶ τὸ περιττὸν καὶ
τιον ἀριθμῷ καὶ τὸ πρῶτον καὶ σύνθετον· καὶ ἰσόπ
ρον καὶ ἑτερόμηκες· καὶ πᾶσι τούτοις ἐνυπάρχουσ
τῷ λόγῳ τῷ, τί ἐστι, λέγοντι, ἔνθα μὲν γραμμὴ,
δ᾽ ἀριθμός. Ὁμοίως δὲ καὶ ἐπὶ τῶν ἄλλων τὰ τοια
ἑκάστοις καθ᾽ αὑτὰ λέγω. Ὅσα δὲ μηδετέρως ὑπάρ
συμβεβηκότα· οἷον, τὸ μουσικὸν, ἢ λευκὸν τῷ
5. Ἔτι ὃ μὴ καθ᾽ ὑποκειμένου λέγεται ἄλλου τι
Οἷον, τὸ βαδίζον ἢ λευκὸν, ἕτερόν τι ὂν, βαδίζον
καὶ λευκόν· ἡ δ᾽ οὐσία, καὶ ὅσα τόδε τι σημαίνει,
ἕτερόν τι ὄντα ἐστὶν, ὅπερ ἐστί. Τὰ μὲν δὴ μὴ
ὑποκειμένου καθ᾽ αὑτὰ λέγω· τὰ δὲ καθ᾽ ὑποκειμ
συμβεβηκότα. 6. Ἔτι δ᾽ ἄλλον τρόπον τὸ μὲν δι᾽
τὸ ὑπάρχον ἑκάστῳ καθ᾽ αὑτό· τὸ δὲ μὴ δι᾽ αὑτὸ
βεβηκός. Οἷον, εἰ βαδίζοντος ἤστραψε, συμβέβ
οὐ γὰρ διὰ τὸ βαδίζειν ἤστραψεν, ἀλλὰ συνέβη
μὲν, τοῦτο. Εἰ δὲ δι᾽ αὑτὸ, καθ᾽ αὑτό. Οἷον,
σφαττόμενος ἀπέθανε, καὶ κατὰ τὴν σφαγὴν
διὰ τὸ σφάττεσθαι, ἀλλ᾽ οὐ συνέβη, σφαττ
ἀποθανεῖν. 7. Τὰ ἄρα λεγόμενα ἐπὶ τῶν ἁπλῶς
στητῶν καθ᾽ αὑτὰ οὕτως, [ὡς] ἐνυπάρχειν τοῖς
γορουμένοις, ἢ ἐνυπάρχεσθαι, δι᾽ αὑτά τέ ἐστι,
ἐξ ἀνάγκης. Οὐ γὰρ ἐνδέχεται, μὴ ὑπάρχειν ἢ
ἢ τὰ ἀντικείμενα· οἷον, γραμμῇ τὸ εὐθὺ, ἢ τὸ
λον, καὶ ἀριθμῷ τὸ περιττὸν, ἢ τὸ ἄρτιον. Ἔστι γὰρ
ἐναντίον ἢ στέρησις, ἢ ἀντίφασις ἐν τῷ αὐτῷ
οἷον, ἄρτιον τὸ μὴ περιττὸν ἐν ἀριθμοῖς, ᾗ
Ὥστ᾽, εἰ ἀνάγκη, φάναι, ἢ ἀποφάναι ἀνάγκη, καὶ
καθ᾽ αὑτὰ ὑπάρχειν. 8. Τὸ μὲν οὖν κατὰ παντὸς,
καθ᾽ αὑτὸ, διωρίσθω τὸν τρόπον τοῦτον. 9. Καθόλου
δὲ λέγω, ὃ ἂν κατὰ παντός τε ὑπάρχῃ, καὶ καθ᾽ αὑ
καὶ ᾗ αὐτό. 10. Φανερὸν ἄρα, ὅτι, ὅσα καθόλου,
ἀνάγκης ὑπάρχει τοῖς πράγμασι. 11. Τὸ καθ᾽ αὑ
δὲ, καὶ ᾗ αὐτὸ, ταὐτόν. Οἷον, καθ᾽ αὑτὸ τῇ γραμ
ὑπάρχει στιγμὴ, καὶ τὸ εὐθύ· καὶ γὰρ, ᾗ γραμ
καὶ τῷ τριγώνῳ, ᾗ τρίγωνον, δύο ὀρθαί· καὶ γὰρ κα
αὐτὸ τὸ τρίγωνον δύο ὀρθαῖς ἴσον. 12. Τὸ καθόλου
δὲ ὑπάρχει τότε, ὅταν ἐπὶ τοῦ τυχόντος καὶ πρώτου
κνύηται. Οἷον, τὸ δύο ὀρθὰς ἔχειν οὔτε τῷ σχήμα
ἐστι καθόλου· (καίτοι ἔστι δεῖξαι κατὰ σχήματ
ὅτι δύο ὀρθὰς ἔχει, ἀλλ᾽ οὐ τοῦ τυχόντος σχήματος
οὐδὲ χρῆται τῷ τυχόντι σχήματι ὁ δεικνύς). Τὸ γὰρ
τετράγωνον σχῆμα μὲν, οὐκ ἔχει δὲ δύο ὀρθαῖς ἴσας
Τὸ δὲ ἰσοσκελὲς ἔχει μὲν τὸ τυχὸν δύο ὀρθαῖς ἴσας

ἀλλ οὐ πρῶτον· ἀλλὰ τὸ τρίγωνον πρότερον· ὃ τοίνυν
τὸ τυχὸν πρῶτον δείκνυται δύο ὀρθὰς ἔχον, ἢ ὁτιοῦν
ἄλλο· τούτῳ πρώτῳ ὑπάρχει καθόλου· καὶ ἡ ἀπό-
δειξις καθ' αὑτὸ τούτου καθόλου ἐστί· τῶν δ' ἄλλων
τρόπον τινὰ οὐ καθ' αὑτό· οὐδὲ τοῦ ἰσοσκελοῦς οὐκ
ἔστι καθόλου, ἀλλ' ἐπὶ πλέον.

CAPUT V.

Δεῖ δὲ μὴ λανθάνειν, ὅτι πολλάκις συμβαίνει δια-
μαρτάνειν, καὶ μὴ ὑπάρχειν τὸ δεικνύμενον πρῶτον
καθόλου, ᾗ δοκεῖ δείκνυσθαι καθόλου πρῶτον. Ἀπα-
τώμεθα δὲ ταύτην τὴν ἀπάτην, ὅταν ἢ μηδὲν ᾖ λα-
βεῖν ἀνώτερον παρὰ τὸ καθέκαστον, ἢ τὰ καθέκαστα·
ᾖ μὲν, ἀλλ' ἀνώνυμον ᾖ ἐπὶ διαφόροις εἴδει πράγ-
μασιν· ἢ τυγχάνῃ ὂν, ὡς ἐν μέρει, ὅλον, ἐφ' ᾧ δείκνυ-
ται· τοῖς γὰρ ἐν μέρει ὑπάρξει μὲν ἡ ἀπόδειξις, καὶ
ἔσται κατὰ παντὸς, ἀλλ' ὅμως οὐκ ἔσται τούτου πρώ-
του καθόλου ἡ ἀπόδειξις. Λέγω δὲ τούτου πρώτου,
ᾗ τοιοῦτον, ἀπόδειξιν, ὅταν ᾖ πρώτου καθόλου. 2.
Εἰ οὖν τις δείξειεν, ὅτι αἱ ὀρθαὶ οὐ συμπίπτουσι, δό-
ξειεν ἂν τούτου εἶναι ἡ ἀπόδειξις [κυρίως], διὰ τὸ ἐπὶ
πασῶν εἶναι τῶν ὀρθῶν. Οὐκ ἔστι δέ· εἴπερ μὴ, ὅτι
ὡδὶ ἴσαι, γίνεται τοῦτο· ἀλλ, ᾗ ὁπωσοῦν ἴσαι. 3. Καὶ,
εἰ τρίγωνον μὴ ἦν ἄλλο, ἢ ἰσοσκελὲς, ᾗ ἰσοσκελὲς ἂν
δόξειεν ὑπάρχειν. 4. Καὶ τὸ ἀνάλογον ὅτι ἐναλλὰξ, ᾗ
ἀριθμοὶ, καὶ ᾗ γραμμαὶ, καὶ ᾗ στερεὰ, καὶ ᾗ χρόνοι,
ὥσπερ ἐδείκνυτό ποτε χωρὶς, ἐνδεχόμενόν γε, κατὰ
πάντων μιᾷ ἀποδείξει δειχθῆναι· ἀλλὰ διὰ τὸ μὴ
εἶναι ὠνομασμένον τι πάντα ταῦτα ἕν, ἀριθμοὶ, μήκη,
χρόνοι, στερεὰ, καὶ εἴδει διαφέρειν ἀλλήλων, χωρὶς ἐλαμ-
βάνετο· νῦν δὲ καθόλου δείκνυται· οὐ γὰρ, ᾗ γραμ-
μαὶ ᾗ, ᾗ ἀριθμοὶ, ὑπῆρχεν· ἀλλ', ᾗ τοδὶ, ὃ καθόλου
ὑποτίθενται ὑπάρχειν. 5. Διὰ τοῦτο οὐδ' ἄν τις
δείξῃ καθ' ἕκαστον τὸ τρίγωνον ἀποδείξει ἢ μιᾷ ἢ
ἑτέρᾳ, ὅτι δύο ὀρθὰς ἔχει ἕκαστον, τὸ ἰσόπλευρον χω-
ρὶς, καὶ τὸ σκαληνὸν, καὶ τὸ ἰσοσκελές· οὔπω οἶδε,
τὸ τρίγωνον ὅτι δύο ὀρθαῖς [ἴσον], εἰ μὴ τὸν σοφιστι-
κὸν τρόπον· οὐδὲ καθόλου τρίγωνον, οὐδ', εἰ μηδέν
ἐστι παρὰ ταῦτα τρίγωνον ἕτερον· οὐ γὰρ, ᾗ τρίγωνον,
οἶδεν, οὐδὲ πᾶν τρίγωνον, ἀλλ', ᾗ κατ' ἀριθμόν· κατ'
εἶδος δ' οὐ πᾶν, καὶ εἰ μηδέν ἐστιν, ὃ οὐκ οἶδε. 6.
Πότ' οὖν οὐκ οἶδεν καθόλου, καὶ πότ' οἶδεν ἁπλῶς;
Δῆλον δὴ, ὅτι, εἰ ταὐτὸν ἦν τριγώνῳ εἶναι καὶ ἰσο-
πλεύρῳ, ἢ ἑκάστῳ, ἢ πᾶσιν· εἰ δὲ μὴ ταὐτὸν, ἀλλ'
ἕτερον, ὑπάρχει δ', ᾗ τρίγωνον· οὐκ οἶδε. 7. Πότερον
δ', ᾗ τρίγωνον, ἢ, ᾗ ἰσοσκελὲς, ὑπάρχει; καὶ πότε
κατὰ τοῦθ' ὑπάρχει πρῶτον; καὶ καθόλου τίνος ἡ ἀπό-
δειξις; δῆλον, ὅτι, ὅταν, ἀφαιρουμένων, ὑπάρξει πρώτῳ.
Οἷον τῷ ἰσοσκελεῖ χαλκῷ τριγώνῳ ὑπάρξουσι δύο ὀρθαί·
ἀλλὰ καὶ τοῦ χαλκοῦν εἶναι ἀφαιρεθέντος, καὶ τοῦ ἰσο-
σκελές· ἀλλ' οὐ τοῦ σχήματος, ἢ πέρατος· ἀλλ' οὐ, πρώτων.
Τίνος οὖν πρώτου; εἰ δὴ τριγώνου, κατὰ τοῦτο ὑπάρχει
καὶ τοῖς ἄλλοις, καὶ τούτου καθόλου ἐστὶν ἡ ἀπόδειξις.

CAPUT VI.

Εἰ οὖν ἐστιν ἡ ἀποδεικτικὴ ἐπιστήμη ἐξ ἀναγκαί-
ων ἀρχῶν (ὃ γὰρ ἐπίσταται, οὐ δυνατὸν ἄλλως ἔχειν·)
τὰ δὲ καθ' αὑτὰ ὑπάρχοντα ἀναγκαῖα τοῖς πράγμα-
σιν (τὰ μὲν γὰρ ἐν τῷ τί ἐστιν ὑπάρχει· τοῖς δ' αὐ-
τὰ ἐν τῷ τί ἐστιν ὑπάρχει κατηγορουμένοις αὐτῶν,
ὧν θάτερον τῶν ἀντικειμένων ἀνάγκη ὑπάρχειν·) φα-
νερὸν, ὅτι ἐκ τοιούτων τινῶν ἂν εἴη ὁ ἀποδεικτικὸς
συλλογισμός. Ἅπαν γὰρ ἢ οὕτως ὑπάρχει, ἢ κατὰ
συμβεβηκός· τὰ δὲ συμβεβηκότα οὐκ ἀναγκαῖα. 2.
Ἢ οὖν οὕτω λεκτέον· ἢ ἀρχὴν θεμένοις, ὅτι ἡ ἀπόδει-
ξις ἀναγκαῖόν ἐστι, καὶ, εἰ ἀποδέδεικται, οὐχ οἷόν
τ' ἄλλως ἔχειν. Ἐξ ἀναγκαίων ἄρα δεῖ εἶναι τὸν συλ-
λογισμόν. 3. Ἐξ ἀληθῶν μὲν γάρ ἐστι καὶ μὴ ἀπο-
δεικνύντα συλλογίσασθαι· ἐξ ἀναγκαίων δ' οὐκ ἔστιν,
ἀλλ' ἢ ἀποδεικνύντα· τοῦτο γὰρ ἤδη ἀποδείξεώς ἐστι.
4. Σημεῖον δ', ὅτι ἡ ἀπόδειξις ἐξ ἀναγκαίων, ὅτι καὶ
τὰς ἐνστάσεις οὕτω φέρομεν πρὸς τοὺς οἰομένους ἀπο-
δεικνύναι, ὅτι οὐκ ἀνάγκη· ἂν οἰώμεθα, ἢ ὅλως ἐνδέ-
χεσθαι ἄλλως [ἔχειν], ἢ ἕνεκά γε τοῦ λόγου. 5. Δῆ-
λον δ' ἐκ τούτων καὶ, ὅτι εὐήθεις οἱ λαμβάνειν οἰό-
μενοι καλῶς τὰς ἀρχὰς, ἐὰν ἔνδοξος ᾖ ἡ πρότασις καὶ
ἀληθής· οἷον οἱ σοφισταὶ, ὅτι τὸ ἐπίστασθαι τὸ ἐπι-
στήμην ἔχειν. Οὐ γὰρ τὸ ἔνδοξον ἢ μὴ ἀρχή ἐστιν,
ἀλλὰ τὸ πρῶτον τοῦ γένους, περὶ ὃ δείκνυται· καὶ τἀ-
ληθὲς οὐ πᾶν οἰκεῖον. 6. Ὅτι δ' ἐξ ἀναγκαίων εἶναι
δεῖ τὸν συλλογισμὸν, φανερὸν καὶ ἐκ τῶνδε. Εἰ γὰρ
ὁ μὴ ἔχων λόγον τοῦ διὰ τί, οὔσης ἀποδείξεως, οὐκ
ἐπιστήμων· εἴη δ' ἂν, ὥστε τὸ A κατὰ τοῦ Γ ἐξ ἀνάγ-
κης ὑπάρχειν· τὸ δὲ B, μέσον, δι' οὗ ἀπεδείχθη, μὴ
ἐξ ἀνάγκης· οὐκ οἶδε, διότι. Οὐ γάρ ἐστι τοῦτο διὰ
τὸ μέσον· τὸ μὲν γὰρ ἐνδέχεται μὴ εἶναι· τὸ δὲ συμ-
πέρασμα ἀναγκαῖον. 7. Ἔτι, εἴ τις μὴ οἶδε, νῦν ἔχων
τὸν λόγον, καὶ σωζόμενος, σωζομένου τοῦ πράγματος,
μὴ ἐπιλελησμένος, οὐδὲ [ἄρα] πρότερον ᾔδει. Φθαρείη
δ' ἂν τὸ μέσον, εἰ μὴ ἀναγκαῖον. Ὥστε ἕξει μὲν τὸν
λόγον, σωζόμενος, σωζομένου τοῦ πράγματος· οὐκ οἶδε
δέ· οὐδ' ἄρα πρότερον ᾔδει. Εἰ δὲ μὴ ἔφθαρται, ἐν-
δέχεται δὲ φθαρῆναι· τὸ συμβαῖνον ἂν εἴη δυνατὸν καὶ
ἐνδεχόμενον. Ἀλλ' ἔστιν ἀδύνατον, τὸν οὕτως ἔχοντα
εἰδέναι. 8. Ὅταν μὲν οὖν τὸ συμπέρασμα ἐξ ἀνάγκης
ᾖ, οὐδὲν κωλύει, τὸ μέσον μὴ ἀναγκαῖον εἶναι, δι' οὗ
ἐδείχθη· ἔστι γὰρ τὸ ἀναγκαῖον καὶ μὴ ἐξ ἀναγκαίων
συλλογίσασθαι, ὥσπερ καὶ ἀληθὲς ἐκ μὴ ἀληθῶν.
Ὅταν δὲ τὸ μέσον ἐξ ἀνάγκης· καὶ τὸ συμπέρασμα ἐξ
ἀνάγκης· ὥσπερ καὶ ἐξ ἀληθῶν ἀληθὲς ἀεί. Ἔστω γὰρ
τὸ A κατὰ τοῦ B ἐξ ἀνάγκης, καὶ τοῦτο κατὰ τοῦ Γ·
ἀναγκαῖον τοίνυν, καὶ τὸ A τῷ Γ ὑπάρχειν. Ὅταν δὲ
μὴ ἀναγκαῖον ᾖ τὸ συμπέρασμα· οὐδὲ τὸ μέσον ἀναγ-
καῖον οἷόν τ' εἶναι. Ἔστω γὰρ, τὸ A τῷ Γ μὴ ἐξ ἀνάγ-
κης ὑπάρχειν, τῷ δὲ B, καὶ τοῦτο τῷ Γ ἐξ ἀνάγκης·
καὶ τὸ A ἄρα τῷ Γ ἐξ ἀνάγκης ὑπάρξει· ἀλλ' οὐχ,
ὑπέκειτο. 9. Ἐπεὶ τοίνυν, ὃ ἐπίσταται ἀποδεικτικῶς,
δεῖ ἐξ ἀνάγκης ὑπάρχειν, δῆλον, ὅτι καὶ διὰ μέσου
ἀναγκαίου δεῖ ἔχειν τὴν ἀπόδειξιν. Ἢ οὐκ ἐπιστήσεται,
οὔτε διότι, οὔτε, ὅτι ἀνάγκη, ἐκεῖνο εἶναι. Ἀλλ' ἢ
οἰήσεται, οὐκ εἰδὼς, ἐὰν ὑπολάβῃ ὡς ἀναγκαῖον τὸ
μὴ ἀναγκαῖον· ἢ οὐδ' οἰήσεται ὁμοίως, ἐάν τε τὸ ὅτι
εἰδῇ διὰ μέσων, ἐάν τε τὸ διότι καὶ δι' ἀμέσων. 10.
Τῶν δὲ συμβεβηκότων μὴ καθ' αὑτὰ, ὃν τρόπον διω-
ρίσθη τὰ καθ' αὑτὰ, οὐκ ἔστιν ἐπιστήμη ἀποδεικτική.
Οὐ γάρ ἐστιν ἐξ ἀνάγκης δεῖξαι τὸ συμπέρασμα· τὸ
συμβεβηκὸς γὰρ ἐνδέχεται μὴ ὑπάρχειν· περὶ τοιού-
του γὰρ λέγω συμβεβηκότος. 11. Καίτοι ἀπορήσειεν
ἄν τις ἴσως, τίνος ἕνεκα ταῦτα δεῖ ἐρωτᾶν περὶ τούτων,
εἰ μὴ ἀνάγκη, τὸ συμπέρασμα εἶναι; οὐδὲν γὰρ δια-
φέρει, εἴ τις ἐρωτώμενος τὰ τυχόντα, εἶτα εἴποι τὸ
συμπέρασμα. 12. Δεῖ δὲ ἐρωτᾶν, οὐχ ὡς ἀναγκαῖον
εἶναι διὰ τὰ ἠρωτημένα, ἀλλ' ὅτι λέγειν ἀνάγκη τῷ
ἐκεῖνα λέγοντι, καὶ ἀληθῶς λέγειν, ἐὰν ἀληθῶς ᾖ
ὑπάρχοντα. 13. Ἐπεὶ δ' ἐξ ἀνάγκης ὑπάρχει περὶ
ἕκαστον γένος, ὅσα καθ' αὑτὰ ὑπάρχει, καὶ ᾗ ἕκα-
στον· φανερὸν, ὅτι περὶ τῶν καθ' αὑτὰ ὑπαρχόντων αἱ
ἐπιστημονικαὶ ἀποδείξεις, καὶ ἐκ τῶν τοιούτων εἰσί.

Τὰ μὲν γὰρ συμβεβηκότα οὐκ ἀναγκαῖα. 14. Ὥστ᾽ οὐκ ἀνάγκη, τὸ συμπέρασμα εἰδέναι διότι ὑπάρχει, οὐδ᾽, εἰ ἀεὶ εἴη, μὴ καθ᾽ αὑτὸ δέ, οἷον οἱ διὰ σημείων συλλογισμοί. Τὸ γὰρ καθ᾽ αὑτὸ οὐ καθ᾽ αὑτὸ ἐπιστήσεται, οὐδὲ διότι. Τὸ δὲ διότι ἐπίστασθαι ἔστι τὸ διὰ τοῦ αἰτίου ἐπίστασθαι. Δι᾽ αὐτὸ ἄρα δεῖ καὶ τὸ μέσον τῷ τρίτῳ καὶ τὸ πρῶτον τῷ μέσῳ ὑπάρχειν.

CAPUT VII.

Οὐκ ἄρα ἔστιν ἐξ ἄλλου γένους μεταβάντα δεῖξαι· οἷον, τὸ γεωμετρικὸν ἀριθμητικῇ. 2. Τρία γάρ ἐστι τὰ ἐν ταῖς ἀποδείξεσιν· ἓν μέν, τὸ ἀποδεικνύμενον συμπέρασμα· τοῦτο δ᾽ ἐστὶ τὸ ὑπάρχον γένει τινὶ καθ᾽ αὑτό· ἓν δέ, τὰ ἀξιώματα· ἀξιώματα δέ ἐστιν, ἐξ ὧν· τρίτον τὸ γένος τὸ ὑποκείμενον, οὗ τὰ πάθη καὶ τὰ καθ᾽ αὑτὰ συμβεβηκότα δηλοῖ ἡ ἀπόδειξις. 3. Ἐξ ὧν μὲν οὖν ἡ ἀπόδειξις, ἐνδέχεται τὰ αὐτὰ εἶναι. Ὧν δὲ τὸ γένος ἕτερον, ὥσπερ ἀριθμητικῆς, καὶ γεωμετρίας, οὐκ ἔστι τὴν ἀριθμητικὴν ἀπόδειξιν ἐφαρμόσαι ἐπὶ τὰ τοῖς μεγέθεσι συμβεβηκότα· εἰ μὴ τὰ μεγέθη ἀριθμοί εἰσι. Τοῦτο δ᾽ ὡς ἐνδέχεται ἐπί τινων, ὕστερον λεχθήσεται. 4. Ἡ δ᾽ ἀριθμητικὴ ἀπόδειξις ἀεὶ ἔχει τὸ γένος, περὶ ὃ ἡ ἀπόδειξις. Καὶ αἱ ἄλλαι ὁμοίως. Ὥστε ἢ ἁπλῶς ἀνάγκη, τὸ αὐτὸ εἶναι γένος, ἢ πῇ, εἰ μέλλει ἡ ἀπόδειξις μεταβαίνειν· ἄλλως δ᾽ ὅτι ἀδύνατον, δῆλον. Ἐκ γὰρ τοῦ αὐτοῦ γένους ἀνάγκη τὰ ἄκρα καὶ τὰ μέσα εἶναι. Εἰ γὰρ μὴ καθ᾽ αὑτά, συμβεβηκότα ἔσται. 5. Διὰ τοῦτο τῇ γεωμετρίᾳ οὐκ ἔστι δεῖξαι, ὅτι τῶν ἐναντίων μία ἐπιστήμη, ἀλλ᾽ οὐδ᾽, ὅτι οἱ δύο κύβοι κύβος· οὐδ᾽ ἄλλῃ ἐπιστήμῃ τὸ ἑτέρας. Ἀλλ᾽ [ἢ] ὅσα οὕτως ἔχει πρὸς ἄλληλα, ὥστ᾽ εἶναι θάτερον ὑπὸ θάτερον· οἷον τὰ ὀπτικὰ πρὸς γεωμετρίαν, καὶ τὰ ἁρμονικὰ πρὸς ἀριθμητικήν. 6. Οὐδ᾽, εἴ τι ὑπάρχει ταῖς γραμμαῖς, μή, ᾗ γραμμαί, καὶ ᾗ ἐκ τῶν ἀρχῶν τῶν ἰδίων· οἷον, εἰ καλλίστη τῶν γραμμῶν ἡ εὐθεῖα, ἤ, εἰ ἐναντίως ἔχει τῇ περιφερείᾳ. Οὐ γάρ, ᾗ τὸ ἴδιον γένος αὐτῶν, ὑπάρχει, ἀλλ᾽, ᾗ κοινόν τι.

CAPUT VIII.

[Φανερὸν δὲ καί, ἐὰν ὦσιν αἱ προτάσεις καθόλου, ἐξ ὧν ὁ συλλογισμός, ὅτι ἀνάγκη, καὶ τὸ συμπέρασμα ἀΐδιον εἶναι τῆς τοιαύτης ἀποδείξεως, καὶ τῆς (ἁπλῶς εἰπεῖν) ἀποδείξεως. Οὐκ ἔστιν ἄρα ἀπόδειξις τῶν φθαρτῶν, οὐδ᾽ ἐπιστήμη ἁπλῶς, ἀλλ᾽ οὕτως, ὥσπερ κατὰ συμβεβηκός· ὅτι οὐ καθόλου αὐτοῦ ἐστιν, ἀλλὰ ποτέ, καὶ πώς. Ὅταν δ᾽ ᾖ τοιαύτη, ἀνάγκη, τὴν ἑτέραν μὴ καθόλου εἶναι πρότασιν, καὶ φθαρτήν. Φθαρτὴν μέν, ὅτι καὶ τὸ συμπέρασμα, οὔσης· μὴ καθόλου δέ, ὅτι τῷ μὲν ἔσται, τῷ δὲ οὐκ ἔσται, ἐφ᾽ ὧν. Ὥστε οὐκ ἔστι συλλογίσασθαι καθόλου, ἀλλ᾽, ὅτι νῦν. 2. Ὁμοίως δ᾽ ἔχει καὶ περὶ ὁρισμούς· ἐπείπερ ἐστὶν ὁ ὁρισμὸς ἢ ἀρχὴ ἀποδείξεως, ἢ ἀπόδειξις θέσει διαφέρουσα, ἢ συμπέρασμά τι ἀποδείξεως. 3. Αἱ δὲ τῶν πολλάκις γινομένων ἀποδείξεις καὶ ἐπιστῆμαι, οἷον σελήνης ἐκλείψεως, δῆλον, ὅτι, ᾗ μὲν τοιαίδε εἰσίν, ἀεί εἰσιν· ᾗ δ᾽ οὐκ ἀεί, κατὰ μέρος εἰσίν. Ὥσπερ δ᾽ ἡ ἔκλειψις, ὡσαύτως τοῖς ἄλλοις.]

CAPUT IX.

Ἐπεὶ δὲ φανερόν, ὅτι ἕκαστον ἀποδεῖξαι οὐκ ἔστιν, ἀλλ᾽ ἢ ἐκ τῶν ἑκάστου ἀρχῶν, ἂν τὸ δεικνύμενον ὑπάρχῃ, ᾗ ἐκεῖνο· οὐκ ἔστι τὸ ἐπίστασθαι τοῦτο, ἂν ἐξ ἀληθῶν καὶ ἀναποδείκτων δειχθῇ καὶ ἀμέσων. Ἔστι γὰρ οὕτω δεῖξαι, ὥσπερ Βρύσων τὸν τετραγωνισμόν. 2. Κατὰ κοινὸν γὰρ δεικνύουσιν οἱ τοιοῦτοι λόγοι, ὃ καὶ ἑτέρῳ ὑπάρξει· δι᾽ ὃ καὶ ἐπ᾽ ἄλλων ἐφαρμόττουσιν
οἱ λόγοι οὐ συγγενῶν. Οὐκοῦν οὐχ, ᾗ ἐκεῖνο, ἐπί-
σταται, ἀλλὰ κατὰ συμβεβηκός· οὐ γὰρ ἂν ἐφήρμοτ-
τεν ἡ ἀπόδειξις καὶ ἐπ᾽ ἄλλο γένος. 3. Ἕκαστον δ᾽
ἐπιστάμεθα μὴ κατὰ συμβεβηκός, ὅταν κατ᾽ ἐκεῖ[no]
γινώσκωμεν, καθ᾽ ὃ ὑπάρχει, ἐκ τῶν ἀρχῶν τῶν ἐκεί-
νου, ᾗ ἐκεῖνο· οἷον, τὸ δυσὶν ὀρθαῖς ἴσας ἔχειν, [...]
ὑπάρχει καθ᾽ αὑτὸ τὸ εἰρημένον ἐκ τῶν ἀρχῶν τ[...]
τούτου. Ὥστ᾽, εἰ καθ᾽ αὑτὸ ἐκεῖνο ὑπάρχει, ᾧ ὑπάρχ[...]
ἀνάγκη, τὸ μέσον ἐν τῇ αὐτῇ συγγενείᾳ εἶναι. 4. [...]
δὲ μή, ἀλλ᾽, ὡς τὰ ἁρμονικὰ δι᾽ ἀριθμητικῆς· τὰ [...]
τοιαῦτα δείκνυται μὲν ὡσαύτως, διαφέρει δέ. Τὸ [...]
γὰρ ὅτι ἑτέρας ἐπιστήμης· τὸ γὰρ ὑποκείμενον γ[...]
ἕτερον. Τὸ δὲ διότι τῆς ἄνω, ἧς καθ᾽ αὑτὰ τὰ π[...]
ἐστίν. Ὥστε καὶ ἐκ τούτων φανερόν, ὅτι οὐκ ἔστιν [...]
δεῖξαι ἕκαστον ἁπλῶς, ἀλλ᾽ ἢ ἐκ τῶν ἰδίων ἀρχ[...]
Ἀλλὰ τούτων αἱ ἀρχαὶ ἔχουσι τὸ κοινόν. 5. [...]
φανερὸν τοῦτο, φανερὸν καί, ὅτι οὐκ ἔστι τὰς ἑκάσ[...]
ἰδίας ἀρχὰς ἀποδεῖξαι· ἔσονται γὰρ ἐκεῖναι ἁπάν[...]
ἀρχαί· καὶ ἐπιστήμη ἡ ἐκείνων κυρία πάντων. Καὶ [...]
ἐπίσταται μᾶλλον ὁ ἐκ τῶν ἀνωτέρων αἰτίων εἰ[...]
ἐκ τῶν προτέρων γὰρ οἶδεν, ὅταν μὴ ἐξ αἰτιατῶν [...]
ἀλλ᾽ αἰτίων. Ὥστ᾽, εἰ μᾶλλον οἶδε, καὶ μάλιστα· [...]
ἐπιστήμη ἐκείνη εἴη, καὶ μᾶλλον καὶ μάλιστα. [...]
δ᾽ ἀπόδειξις οὐκ ἐφαρμόττει ἐπ᾽ ἄλλο γένος, [...]
(ὡς εἴρηται), αἱ γεωμετρικαὶ ἐπὶ τὰς [ὀπτικάς, ἢ]
χανικάς, [καὶ αἱ ἀριθμητικαὶ ἐπὶ τὰς ἁρμονικάς].
Χαλεπὸν δ᾽ ἐστὶ τὸ γνῶναι, εἰ οἶδεν, ἢ μή. [...]
πὸν γὰρ τὸ γνῶναι, εἰ ἐκ τῶν ἑκάστου ἀρχῶν [...]
ἢ μή· ὅπερ ἐστὶ τὸ εἰδέναι· οἰόμεθα δ᾽, ἂν ἔχ[...]
ἐξ ἀληθῶν τινων συλλογισμὸν καὶ πρώτων, ἐπ[...]
σθαι· τὸ δ᾽ οὐκ ἔστιν· ἀλλὰ συγγενῆ δεῖ εἶνα[...]
πρώτοις.

CAPUT X.

Λέγω δ᾽ ἀρχὰς ἐν ἑκάστῳ γένει ταύτας, [...]
ἐστί, μὴ ἐνδέχεται δεῖξαι. 2. Τί μὲν οὖν [...]
καὶ τὰ πρῶτα καὶ τὰ ἐκ τούτων, λαμβάνετ[αι ...]
δ᾽ ἔστι, τὰς μὲν ἀρχάς, ἀνάγκη λαμβάνειν· [...]
ἄλλα δεικνύναι. Οἷον, τί μονάς, ἢ τί τὸ εὐθ[ύ ...]
τρίγωνον. Εἶναι δὲ τὴν μὲν μονάδα, λαβεῖν, [...]
μέγεθος· τὰ δ᾽ ἕτερα δεικνύναι. 3. Ἔστι δ᾽, οἷ[ς ...]
ται ἐν ταῖς ἀποδεικτικαῖς ἐπιστήμαις, τὰ μὲν [...]
ἑκάστης ἐπιστήμης· τὰ δὲ κοινά· κοινὰ δὲ κατ᾽ [...]
λογίαν· ἐπεὶ χρήσιμόν γε, ὅσον ἐν τῷ ὑπὸ τὴν ἐ[...]
μην γένει. Ἴδια μέν, οἷον, γραμμὴν εἶναι τοιαν[...]
τὸ εὐθύ. Κοινὰ δέ, οἷον, τό, ἴσα ἀπὸ ἴσων ἂν [...]
ὅτι ἴσα τὰ λοιπά. Ἱκανὸν δ᾽ ἕκαστον τούτων, [...]
τῷ γένει· ταὐτὸν γὰρ ποιήσει, κἂν μὴ κατὰ [...]
λάβῃ, ἀλλ᾽ ἐπὶ μεγεθῶν μόνον· τῷ δ᾽ ἀριθ[...]
ἐπ᾽ ἀριθμῶν. 4. Ἔστι δ᾽ ἴδια μὲν καί, ἃ λαμβ[...]
εἶναι, περὶ ἃ ἡ ἐπιστήμη θεωρεῖ τὰ ὑπάρχοντ[α ...]
αὑτά· οἷον, μονάδας ἡ ἀριθμητική· ἡ δὲ γεω[...]
σημεῖα, καὶ γραμμάς. Ταῦτα γὰρ λαμβάν[...]
εἶναι, καὶ τοδὶ εἶναι. Τὰ δὲ τούτων πάθη καθ᾽ [...]
τί μὲν σημαίνει ἕκαστον, λαμβάνουσιν· οἷον, [...]
ἀριθμητική, τί περιττόν, ἢ ἄρτιον, ἢ τετράγ[...]
κύβος· ἡ δὲ γεωμετρία, τί τὸ ἄλογον, ἢ τί τὸ [...]
σθαι, ἢ νεύειν. Ὅτι δ᾽ ἐστί, δεικνύουσι διὰ [...]
κοινῶν καὶ ἐκ τῶν ἀποδεδειγμένων. Καὶ ἡ ἀστ[...]
ὡσαύτως. 5. Πᾶσα γὰρ ἀποδεικτικὴ ἐπιστή[μη ...]
τρία ἐστίν, ὅσα τε εἶναι τίθεται· ταῦτα δ᾽ ἐστὶ[...]
νος, οὗ τῶν καθ᾽ αὑτὰ παθημάτων ἐστὶ θεω[...]
καὶ τὰ κοινά, ἃ λέγομεν ἀξιώματα, ἐξ ὧν πρώτ[...]
δεικνύουσι· καὶ τρίτον τὰ πάθη, ὧν τί σημαί[νει ...]

στον, λαμβάνει. 6. Ἐνίας μέν τοι ἐπιστήμας οὐδὲν κωλύει ἔνια τούτων παρορᾶν· οἷον, τὸ γένος μὴ ὑποτίθεσθαι εἶναι, ἂν ᾖ φανερὸν, ὅτι ἐστίν· (οὐ γὰρ ὁμοίως δῆλον, ὅτι [ὁ ἀριθμός ἐστι, καὶ, ὅτι θερμὸν καὶ ψυχρόν·) καὶ τὰ πάθη μὴ λαμβάνειν τί σημαίνει, ἂν ᾖ δῆλα· ὥσπερ οὐδὲ τὰ κοινὰ οὐ λαμβάνει, τί σημαίνει τὸ, ἴσα ἀπὸ ἴσων ἀφελεῖν, ὅτι γνώριμον. Ἀλλ' οὐδὲν ἧττον τῇ γε φύσει τρία ταῦτά ἐστι, περὶ ὅ τε δείκνυσι, καὶ ἃ δείκνυσι, καὶ ἐξ ὧν. 7. Οὐκ ἔστι δ' ὑπόθεσις, οὐδ' αἴτημα, ὃ ἀνάγκη εἶναι δι' αὑτὸ, καὶ δοκεῖν ἀνάγκη. Οὐ γὰρ πρὸς τὸν ἔξω λόγον ἡ ἀπόδειξις, ἀλλὰ πρὸς τὸν ἐν τῇ ψυχῇ· ἐπεὶ οὐδὲ συλλογισμός. Ἀεὶ γάρ ἐστιν ἐνστῆναι πρὸς τὸν ἔξω λόγον· ἀλλὰ πρὸς τὸν ἔσω λόγον οὐκ ἀεί. 8. Ὅσα μὲν οὖν δεικτὰ ὄντα λαμβάνει αὐτὸς μὴ δείξας· ταῦτα, ἐὰν μὲν δοκοῦντα λαμβάνῃ τῷ μανθάνοντι, ὑποτίθεται· καὶ ἔστιν οὐχ ἁπλῶς ὑπόθεσις, ἀλλὰ πρὸς ἐκεῖνον μόνον. Ἐὰν δὲ, ἢ μηδεμιᾶς ἐνούσης δόξης, ἢ καὶ ἐναντίας ἐνούσης, λαμβάνῃ· τὸ αὐτὸ αἰτεῖται. Καὶ τούτῳ διαφέρει ὑπόθεσις, καὶ αἴτημα· ἔστι γὰρ αἴτημα τὸ ὑπεναντίον τοῦ μανθάνοντος τῇ δόξῃ· ἢ ὅ ἄν τις ἀποδεικτὸν ὂν λαμβάνῃ, καὶ χρῆται, μὴ δείξας. 9. Οἱ μὲν οὖν ὅροι οὐκ εἰσὶν ὑποθέσεις· οὐδὲ γὰρ εἶναι, ἢ μὴ εἶναι, λέγονται. Ἀλλ' ἐν ταῖς προτάσεσιν αἱ ὑποθέσεις. Τοὺς δ' ὅρους μόνον ξυνίεσθαι δεῖ. Τοῦτο δ' οὐχ ὑπόθεσις· εἰ μὴ καὶ τὸ ἀκούειν ὑπόθεσίν τις φήσειεν εἶναι· ἀλλ' ὅσων ὄντων, τῷ ἐκεῖνα εἶναι, γίνεται τὸ συμπέρασμα. 10. Οὐδ' ὁ γεωμέτρης ψευδῆ ὑποτίθεται, ὥσπερ τινὲς ἔφασαν, λέγοντες, ὡς οὐ δεῖ τῷ ψεύδει χρῆσθαι, τὸν δὲ γεωμέτρην ψεύδεσθαι, λέγοντα ποδιαίαν τὴν οὐ ποδιαίαν, ἢ εὐθεῖαν τὴν γεγραμμένην, οὐκ εὐθεῖαν οὖσαν. Ὁ δὲ γεωμέτρης οὐδὲν συμπεραίνεται τῷ τήνδε εἶναι γραμμὴν, ἣν αὐτὸς ἔφθεγκται, ἀλλὰ τὰ διὰ τούτων δηλούμενα. 11. Ἔτι τὸ αἴτημα καὶ ὑπόθεσις πᾶσα, ἢ ὡς ὅλον, ἢ ὡς ἐν μέρει· οἱ δ' ὅροι οὐδέτερον τούτων.

CAPUT XI.

Εἴδη μὲν οὖν εἶναι, ἢ ἕν τι παρὰ τὰ πολλὰ, οὐκ ἀνάγκη, εἰ ἀπόδειξις ἔσται. Εἶναι μέντοι ἓν κατὰ πολλῶν, ἀληθὲς εἰπεῖν ἀνάγκη· οὐ γὰρ ἔσται τὸ καθόλου, ἂν μὴ τοῦτο ᾖ· ἐὰν δὲ τὸ καθόλου μὴ ᾖ, τὸ μέσον οὐκ ἔσται· ὥστ' οὐδ' ἀπόδειξις. Δεῖ ἄρα [τι] ἓν καὶ τὸ αὐτὸ ἐπὶ πλειόνων εἶναι μὴ ὁμώνυμον. 2. Τὸ δὲ μὴ ἐνδέχεσθαι ἅμα φάναι καὶ ἀποφάναι οὐδεμία λαμβάνει ἀπόδειξις, ἀλλ' ἢ ἐὰν δέῃ δεῖξαι καὶ τὸ συμπέρασμα οὕτως. Δείκνυται δὲ λαβοῦσι, τὸ πρῶτον κατὰ τοῦ μέσου ὅτι ἀληθές· ἀποφάναι δ', οὐκ ἀληθές. Τὸ δὲ μέσον οὐδὲν διαφέρει εἶναι καὶ μὴ εἶναι λαβεῖν. Ὡσαύτως καὶ τὸ τρίτον. Εἰ γὰρ ἐδόθη, καθ' οὗ ἄνθρωπον ἀληθὲς εἰπεῖν, εἰ καὶ μὴ, ἄνθρωπον, ἀληθὲς, ἀλλ' εἰ μόνον ἄνθρωπον ζῶον εἶναι, μὴ ζῶον δὲ, μή· ἔσται γὰρ ἀληθὲς εἰπεῖν, Καλλίαν, εἰ καὶ μὴ Καλλίαν, ὅμως ζῶον, μὴ ζῶον δ' οὔ. Αἴτιον δὲ, ὅτι τὸ πρῶτον οὐ μόνον κατὰ τοῦ μέσου λέγεται, ἀλλὰ καὶ κατ' ἄλλου, διὰ τὸ εἶναι ἐπὶ πλειόνων. Ὥστ' οὐδ', εἰ τὸ μέσον καὶ αὐτό ἐστι καὶ μὴ αὐτὸ, πρὸς τὸ συμπέρασμα οὐδὲν διαφέρει. 3. Τὸ δ' ἅπαν φάναι ἢ ἀποφάναι ἡ εἰς τὸ ἀδύνατον ἀπόδειξις λαμβάνει. 4. Καὶ ταῦτα οὐδ' ἀεὶ καθόλου, ἀλλ' ὅσον ἱκανόν. Ἱκανὸν δ' ἐπὶ τοῦ γένους. Λέγω δὲ ἐπὶ τοῦ γένους, οἷον περὶ ὃ γένος τὰς ἀποδείξεις φέρει, ὥσπερ εἴρηται καὶ πρότερον. 5. Ἐπικοινωνοῦσι δὲ πᾶσαι αἱ ἐπιστῆμαι ἀλλήλαις κατὰ τὰ κοινά. Κοινὰ δὲ λέγω, οἷς χρῶνται, ὡς ἐκ τούτων ἀποδεικνύντες· ἀλλ' οὐ, περὶ ὧν δεικνύουσιν, οὐδ', ὃ δεικνύουσι. 6. Καὶ ἡ διαλεκτικὴ πάσαις. 7. Καὶ, εἴ τις καθόλου πειρῷτο δεικνύναι τὰ κοινά· οἷον, ὅτι ἅπαν φάναι καὶ ἀποφάναι, ἢ, ὅτι ἴσα ἀπὸ ἴσων, ἢ τῶν τοιούτων ἄττα. 8. Ἡ δὲ διαλεκτικὴ οὐκ ἔστιν οὕτως ὡρισμένων τινῶν, οὐδὲ γένους ἑνός τινος. Οὐ γὰρ ἂν ἠρώτα. Ἀποδεικνύντα γὰρ οὐκ ἔστιν ἐρωτᾷν, διὰ τὸ τῶν ἀντικειμένων ὄντων μὴ δείκνυσθαι τὸ αὐτό. Δέδεικται δὲ τοῦτο ἐν τοῖς περὶ συλλογισμοῦ.

CAPUT XII.

Εἰ δὲ τὸ αὐτό ἐστιν ἐρώτημα συλλογιστικὸν, καὶ πρότασις ἀντιφάσεως· προτάσεις δὲ καθ' ἑκάστην ἐπιστήμην, ἐξ ὧν ὁ συλλογισμὸς ὁ καθ' ἑκάστην· εἴη ἄν τι ἐρώτημα ἐπιστημονικὸν, ἐξ ὧν ὁ καθ' ἑκάστην οἰκεῖος γίνεται συλλογισμός. 2. Δῆλον ἄρα, ὅτι οὐ πᾶν ἐρώτημα γεωμετρικὸν ἂν εἴη, οὐδ' ἰατρικόν. Ὁμοίως δὲ καὶ ἐπὶ τῶν ἄλλων. Ἀλλ' ἐξ ὧν ἢ δείκνυταί τι, περὶ ὧν ἡ γεωμετρία ἐστὶν, ἢ ἃ ἐκ τῶν αὐτῶν δείκνυται τῇ γεωμετρίᾳ, ὥσπερ τὰ ὀπτικά; ὁμοίως δὲ καὶ ἐπὶ τῶν ἄλλων. 3. Καὶ περὶ μὲν τούτων καὶ λόγον ὑφεκτέον ἐκ τῶν γεωμετρικῶν ἀρχῶν καὶ συμπερασμάτων. Περὶ δὲ τῶν ἀρχῶν λόγον οὐχ ὑφεκτέον τῷ γεωμέτρῃ, ᾗ γεωμέτρης. Ὁμοίως δὲ καὶ ἐπὶ τῶν ἄλλων ἐπιστημῶν. 4. Οὔτε πᾶν ἄρα ἕκαστον ἐπιστήμονα ἐρώτημα ἐρωτητέον, οὔθ' ἅπαν τὸ ἐρωτώμενον ἀποκριτέον περὶ ἑκάστου· ἀλλὰ τὰ κατὰ τὴν ἐπιστήμην διορισθέντα. 5. Εἰ δὲ διαλέξεται γεωμέτρῃ, ᾗ γεωμέτρης· οὕτως φανερὸν, ὅτι καὶ καλῶς, ἐὰν ἐκ τούτων τι δεικνύῃ· εἰ δὲ μὴ, οὐ καλῶς. 6. Δῆλον δ', ὅτι οὐδ' ἐλέγχει γεωμέτρην, ἀλλ' ἢ κατὰ συμβεβηκός. 7. Ὥστ' οὐκ ἂν εἴη ἐν ἀγεωμετρήτοις περὶ γεωμετρίας διαλεκτέον. Λήσει γὰρ ὁ φαύλως διαλεγόμενος. Ὁμοίως δὲ καὶ ἐπὶ τῶν ἄλλων ἐπιστημῶν. 8. Ἐπεὶ δ' ἐστὶ γεωμετρικὰ ἐρωτήματα, ἆρ' ἐστὶ καὶ ἀγεωμέτρητα; καὶ παρ' ἑκάστην ἐπιστήμην τὰ κατὰ τὴν ἄγνοιαν τὴν ποίαν γεωμετρικά ἐστι, ἢ ἀγεωμέτρητα; καὶ πότερον ὁ κατὰ τὴν ἄγνοιαν συλλογισμὸς ὁ ἐκ τῶν ἀντικειμένων συλλογισμὸς, ἢ ὁ παραλογισμὸς, κατὰ γεωμετρίαν δέ; 9. Ἢ ἐξ ἄλλης τέχνης, οἷον τὸ μουσικὸν, ἐστὶν ἐρώτημα ἀγεωμέτρητον [περὶ γεωμετρίας]· τὸ δὲ τὰς παραλλήλους συμπίπτειν οἴεσθαι, γεωμετρικόν πως· καὶ ἀγεωμέτρητον ἄλλον τρόπον· διττὸν γὰρ τοῦτο, ὥσπερ τὸ ἄῤῥυθμον· καὶ τὸ μὲν ἕτερον ἀγεωμέτρητον τῷ μὴ ἔχειν, ὥσπερ τὸ ἄῤῥυθμον· τὸ δὲ ἕτερον τῷ φαύλως ἔχειν· καὶ ἡ ἄγνοια αὕτη ἡ ἐκ τῶν τοιούτων ἀρχῶν ἐναντία. 10. Ἐν δὲ τοῖς μαθήμασιν οὐκ ἔστιν ὁμοίως ὁ παραλογισμὸς, ὅτι τὸ μέσον ἐστὶν ἀεὶ διττόν· κατά τε γὰρ τούτου παντὸς, καὶ τοῦτο πάλιν κατ' ἄλλου λέγεται παντός. Τὸ δὲ κατηγορούμενον οὐ λέγεται πᾶν. Ταῦτα δ' ἐστὶν οἷον ὁρᾷν τῇ νοήσει. Ἐν δὲ τοῖς λόγοις λανθάνει, ἆρα πᾶς κύκλος σχῆμα; ἂν δὲ γράψῃ, δῆλον. Τί δέ; τὰ ἔπη κύκλος; φανερὸν, ὅτι οὐκ ἔστιν. 11. Οὐ δεῖ δ' ἔνστασιν εἰς αὐτὸ φέρειν, ἂν ᾖ ἡ πρότασις ἐπακτική. Ὥσπερ γὰρ οὐδὲ πρότασίς ἐστιν, ἢ μή ἐστιν ἐπὶ πλειόνων· (οὐ γὰρ ἔσται ἐπὶ πάντων· ἐκ τῶν καθόλου δ' ὁ συλλογισμός·) δῆλον, ὅτι οὐδ' ἔνστασις· αἱ αὐταὶ γὰρ προτάσεις καὶ ἐνστάσεις· ἣν γὰρ φέρει ἔνστασιν, αὕτη γένοιτ' ἂν πρότασις ἢ ἀποδεικτικὴ, ἢ διαλεκτική. 12. Συμβαίνει δ', ἐνίους ἀσυλλογίστως λέγειν, διὰ τὸ λαμβάνειν ἀμφοτέροις τὰ ἑπόμενα. Οἷον καὶ ὁ Καινεὺς ποιεῖ, ὅτι τὸ πῦρ ἐν τῇ πολλαπλασίῳ ἀναλογίᾳ· καὶ γὰρ τὸ πῦρ ταχὺ γεννᾶται, (ὥς φησι,) καὶ αὕτη ἡ ἀναλογία· οὕτω δ' οὐκ

ἔστι συλλογισμός· ἀλλ' εἰ τῇ ταχίστῃ ἀναλογίᾳ ἕπεται ἡ πολλαπλάσιος, καὶ τῷ πυρὶ ἡ ταχίστη ἐν τῇ κινήσει ἀναλογία. Ἐνίοτε μὲν οὖν οὐκ ἐνδέχεται συλλογίσασθαι ἐκ τῶν εἰλημμένων· ὅτε δὲ ἐνδέχεται, ἀλλ' οὐχ ὁρᾶται. 13. Εἰ δ' ἦν ἀδύνατον ἐκ ψευδῶν ἀληθὲς δεῖξαι, ῥᾴδιον ἂν ἦν τὸ ἀναλύειν. Ἀντέστρεφε γὰρ ἂν ἐξ ἀνάγκης. Ἔστω γὰρ τὸ Α ὄν· τούτου δ' ὄντος, ταδί ἐστιν, ἃ οἶδα, ὅτι ἐστὶν, οἷον τὸ Β. Ἐκ τούτων ἄρα δείξω, ὅτι ἔστιν ἐκεῖνο. Ἀντιστρέφει δὲ μᾶλλον τὰ ἐν τοῖς μαθήμασιν, ὅτι οὐδὲν συμβεβηκὸς λαμβάνουσιν, (ἀλλὰ καὶ τούτῳ διαφέρουσι τῶν ἐν τοῖς διαλόγοις,) ἀλλ' ὁρισμούς. 14. Αὔξεται δ' οὐ διὰ τῶν μέσων, ἀλλὰ τῷ προσλαμβάνειν. Οἷον, τὸ Α τοῦ Β, τοῦτο δὲ τοῦ Γ, πάλιν τοῦτο τοῦ Δ, καὶ τοῦτ' εἰς ἄπειρον. 15. Καὶ εἰς τὸ πλάγιον· οἷον, τὸ Α καὶ κατὰ τοῦ Γ, καὶ κατὰ τοῦ Ε· οἷον, ἔστιν ἀριθμὸς ποσὸς, ἢ καὶ ἄπειρος, τοῦτο ἐφ' ᾧ Α· ὁ περιττὸς ἀριθμὸς ποσὸς, ἐφ' οὗ Β· ἀριθμὸς περιττὸς, ἐφ' οὗ Γ. Ἔστιν ἄρα τὸ Α κατὰ τοῦ Γ. Καὶ ἔστιν ὁ ἄρτιος ποσὸς ἀριθμὸς, ἐφ' οὗ Δ· ὁ ἄρτιος ἀριθμὸς, ἐφ' οὗ Ε· ἔστιν ἄρα τὸ Α κατὰ τοῦ Ε.

CAPUT XIII.

Τὸ δ' ὅτι, διαφέρει, καὶ τὸ διότι ἐπίστασθαι, πρῶτον μὲν ἐν τῇ αὐτῇ ἐπιστήμῃ, καὶ ἐν ταύτῃ διχῶς. Ἕνα μὲν τρόπον, ἐὰν μὴ δι' ἀμέσων γίνηται ὁ συλλογισμός. Οὐ γὰρ λαμβάνεται τὸ πρῶτον αἴτιον· ἡ δὲ τοῦ διότι ἐπιστήμη κατὰ τὸ πρῶτον αἴτιον. Ἄλλον δὲ, εἰ δι' ἀμέσων μὲν, ἀλλὰ μὴ διὰ τοῦ αἰτίου, ἀλλὰ τῶν ἀντιστρεφόντων διὰ τοῦ γνωριμωτέρου. Κωλύει γὰρ οὐδὲν, τῶν ἀντικατηγορουμένων γνωριμώτερον εἶναι ἐνίοτε τὸ μὴ αἴτιον. Ὥστ' ἔσται διὰ τούτου ἡ ἀπόδειξις. 2. Οἷον, ὅτι ἐγγὺς οἱ πλάνητες διὰ τοῦ μὴ στίλβειν. Ἔστω, ἐφ' ᾧ Γ, πλάνητες· ἐφ' ᾧ Β, τὸ μὴ στίλβειν· ἐφ' ᾧ Α, τὸ ἐγγὺς εἶναι. Ἀληθὲς δὴ, τὸ Β κατὰ τοῦ Γ εἰπεῖν· οἱ γὰρ πλάνητες οὐ στίλβουσιν. Ἀλλὰ καὶ τὸ Α κατὰ τοῦ Β· τὸ γὰρ μὴ στίλβον ἐγγύς ἐστι. Τοῦτο δ' εἰλήφθω δι' ἐπαγωγῆς, ἢ δι' αἰσθήσεως. Ἀνάγκη οὖν, τὸ Α τῷ Γ ὑπάρχειν. Ὥστ' ἀποδέδεικται, ὅτι οἱ πλάνητες ἐγγύς εἰσιν. Οὗτος οὖν ὁ συλλογισμὸς οὐ τοῦ διότι, ἀλλὰ τοῦ ὅτι ἐστίν· οὐ γὰρ διὰ τὸ μὴ στίλβειν ἐγγύς εἰσιν· ἀλλὰ διὰ τὸ ἐγγὺς εἶναι οὐ στίλβουσιν. 3. Ἐγχωρεῖ δὲ καὶ διὰ θατέρου θάτερον δειχθῆναι, καὶ ἔσται τοῦ διότι ἡ ἀπόδειξις. Οἷον, ἔστω τὸ Γ, πλάνητες· ἐφ' ᾧ Β, τὸ ἐγγὺς εἶναι· τὸ Α, τὸ μὴ στίλβειν. Ὑπάρχει δὴ καὶ τὸ Β τῷ Γ, καὶ τὸ Α τῷ Β, τὸ μὴ στίλβειν· ὥστε καὶ τὸ Α τῷ Γ. Καὶ ἔστι τοῦ διότι ὁ συλλογισμός· εἴληπται γὰρ τὸ πρῶτον αἴτιον. 4. Πάλιν, ὡς τὴν σελήνην δεικνύουσιν, ὅτι σφαιροειδὴς, διὰ τῶν αὐξήσεων. Εἰ γὰρ τὸ αὐξανόμενον οὕτω σφαιροειδές· αὐξάνει δ' ἡ σελήνη· φανερὸν, ὅτι σφαιροειδής. Οὕτω μὲν οὖν τοῦ ὅτι γέγονεν ὁ συλλογισμός. 5. Ἀνάπαλιν δὲ τεθέντος τοῦ μέσου, τοῦ διότι. Οὐ γὰρ διὰ τὰς αὐξήσεις σφαιροειδής ἐστιν· ἀλλὰ διὰ τὸ σφαιροειδὴς εἶναι λαμβάνει τὰς αὐξήσεις τοιαύτας. Σελήνη, ἐφ' ᾧ Γ· σφαιροειδὴς, ἐφ' ᾧ Β· αὔξησις, ἐφ' ᾧ Α. 6. Ἐφ' ὧν δὲ τὰ μέσα μὴ ἀντιστρέφει, καὶ ἔστι γνωριμώτερον τὸ ἀναίτιον· τὸ ὅτι μὲν δείκνυται· τὸ διότι δ' οὔ. 7. Ἔτι, ἐφ' ὧν τὸ μέσον ἔξω τίθεται. Καὶ γὰρ ἐν τούτοις τοῦ ὅτι, καὶ οὐ τοῦ διότι ἡ ἀπόδειξις· οὐ γὰρ λέγεται τὸ αἴτιον. 8. Οἷον, διὰ τί οὐκ ἀναπνέει ὁ τοῖχος; ὅτι οὐ ζῶον. Εἰ γὰρ τοῦτο τοῦ μὴ ἀναπνέειν αἴτιον, ἔδει τὸ ζῶον εἶναι αἴτιον τοῦ ἀναπνεῖν· οἷον, εἰ ἡ ἀπόφασις αἰτία τοῦ μὴ ὑπάρχειν· ἡ κατάφασις αἰτία τοῦ ὑπάρχειν. Ὥσπερ, εἰ τὸ ἀσύμμετρα εἶναι τὰ

θερμὰ καὶ ψυχρὰ τοῦ μὴ ὑγιαίνειν· τὸ σύμμετρα εἶναι
τοῦ ὑγιαίνειν. Ὁμοίως δὲ καὶ, εἰ ἡ κατάφασις τοῦ
ὑπάρχειν, ἡ ἀπόφασις τοῦ μὴ ὑπάρχειν. Ἐπὶ δὲ τῶν
οὕτως ἀποδεδομένων οὐ συμβαίνει τὸ λεχθέν· οὐ γὰρ
ἅπαν ἀναπνεῖ ζῶον. 9. Ὁ δὲ συλλογισμὸς γίνεται τῆς
τοιαύτης αἰτίας ἐν τῷ μέσῳ σχήματι. Οἷον, ἔστω τὸ
ζῶον· ἐφ' ᾧ τὸ Β, τὸ ἀναπνεῖν· ἐφ' ᾧ Γ, τοῖχος. Τῷ
μὲν οὖν Β παντὶ ὑπάρχει τὸ Α· πᾶν γὰρ τὸ ἀναπνέον
ζῶον· τῷ δὲ Γ οὐδενί· ὥστε οὐδὲ τὸ Β τῷ Γ οὐδενί·
οὐκ ἄρα ἀναπνεῖ ὁ τοῖχος. 10. Ἐοίκασι δὲ αἱ τοιαῦ
ται τῶν αἰτιῶν τοῖς καθ' ὑπερβολὴν εἰρημένοις. Τοῦ
το δ' ἐστὶ τὸ πλέον ἀποστήσαντα τὸ μέσον εἰπεῖν. 11.
Οἷον, τὸ τοῦ Ἀναχάρσιδος, ὅτι ἐν Σκύθαις οὐκ εἰσὶν
αὐλητρίδες, οὐδὲ γὰρ ἄμπελοι. 12. Κατὰ μὲν δὴ τὴν
αὐτὴν ἐπιστήμην, καὶ κατὰ τὴν τῶν μέσων θέσιν,
ται διαφοραί εἰσιν τοῦ ὅτι πρὸς τὸν τοῦ διότι συλλο
γισμόν. 13. Ἄλλον δὲ τρόπον διαφέρει τὸ διότι
ὅτι τῷ δι' ἄλλης ἐπιστήμης ἑκάτερον θεωρεῖν. Τ
αῦτα δ' ἐστὶν, ὅσα οὕτως ἔχει πρὸς ἄλληλα, ὥστ'
θάτερον ὑπὸ θάτερον· οἷον, τὰ ὀπτικὰ πρὸς γεωμε
τρίαν, καὶ τὰ μηχανικὰ πρὸς στερεομετρίαν, καὶ
ἁρμονικὰ πρὸς ἀριθμητικὴν, καὶ τὰ φαινόμενα
ἀστρολογικήν. 14. Σχεδὸν δὲ συνώνυμοί εἰσι τοι
τῶν ἐπιστημῶν ἔνιαι· οἷον, ἀστρολογία, ἥτε μαθη
τικὴ, καὶ ἡ ναυτική· καὶ ἁρμονικὴ, ἥ τε μαθημα
καὶ ἡ κατὰ τὴν ἀκοήν. 15. Ἐνταῦθα γὰρ τὸ μὲν
τῶν αἰσθητικῶν εἰδέναι· τὸ δὲ διότι τῶν μαθηματι
οὗτοι γὰρ ἔχουσι τῶν αἰτίων τὰς ἀποδείξεις, καὶ
λάκις οὐκ ἴσασι τὸ ὅτι· καθάπερ οἱ τὸ καθόλου
ροῦντες πολλάκις ἔνια τῶν καθ' ἕκαστον οὐκ ἴσα
ἀνεπισκεψίαν. Ἔστι δὲ ταῦτα, ὅσα ἕτερόν τι ὄντα
οὐσίαν κέχρηται τοῖς εἴδεσι. Τὰ γὰρ μαθήματα
εἴδη ἐστίν· οὐ γὰρ καθ' ὑποκειμένου τινός.
καὶ καθ' ὑποκειμένου τινὸς τὰ γεωμετρικά ἐστιν
οὐχ, ᾗ γεωμετρικὰ, καθ' ὑποκειμένου. 16.
[καὶ] πρὸς τὴν ὀπτικὴν, ὡς αὕτη πρὸς τὴν
αν, ἄλλη πρὸς ταύτην· οἷον, τὸ περὶ τῆς ἴριδ
μὲν γὰρ ὅτι φυσικοῦ εἰδέναι· τὸ δὲ διότι ὀπτι
ἁπλῶς, ἢ κατὰ τὸ μάθημα. 17. Πολλαὶ δὲ
μὴ ὑπ' ἀλλήλας ἐπιστημῶν ἔχουσιν οὕτως· οἷον,
κὴ πρὸς γεωμετρίαν. Ὅτι μὲν γὰρ τὰ ἕλκη τὰ
ρῆ βραδύτερον ὑγιάζεται, τοῦ ἰατροῦ εἰδέναι·
δὲ, τοῦ γεωμέτρου.

CAPUT XIV.

Τῶν δὲ σχημάτων ἐπιστημονικὸν μάλιστα τὸ
τόν ἐστιν. 2. Αἵτε γὰρ μαθηματικαὶ τῶν ἐπι
διὰ τούτου φέρουσι τὰς ἀποδείξεις· οἷον, ἀριθμ
καὶ γεωμετρία, καὶ ὀπτικὴ, καὶ σχεδὸν (ὡς
ὅσαι τοῦ διότι ποιοῦνται τὴν σκέψιν. Ἡ γὰρ
ὡς ἐπὶ τὸ πολὺ, καὶ ἐν τοῖς πλείστοις, διὰ τού
σχήματος ὁ τοῦ διότι [γίνεται] συλλογισμός. 3
κἂν διὰ τοῦτ' εἴη μάλιστα ἐπιστημονικόν. Κυ
τον γὰρ τοῦ εἰδέναι τὸ διότι θεωρεῖν. 4. Εἶτα
τί ἐστιν ἐπιστήμην διὰ τούτου μόνου θηρεῦσαι
Ἐν μὲν γὰρ τῷ μέσῳ σχήματι οὐ γίνεται κατη
συλλογισμός· ἡ δὲ τοῦ τί ἐστιν ἐπιστήμη, κατ
ως. Ἐν δὲ τῷ ἐσχάτῳ γίνεται μὲν, ἀλλ' οὐ
λου· τὸ δὲ τί ἐστι τῶν καθόλου ἐστίν· οὐ γὰρ
ζῶον δίπουν ὁ ἄνθρωπος. 5. Ἔτι τοῦτο μὲν
οὐδὲν προσδεῖται· ἐκεῖνα δὲ διὰ τούτου κατα
ται, καὶ αὔξεται, ἕως ἂν εἰς τὰ ἄμεσα ἔλθῃ.
νερὸν οὖν, ὅτι κυριώτατον τοῦ ἐπίστασθαι τὸ
ἐστι σχῆμα.

CAPUT XV.

Ὥσπερ δὲ ὑπάρχειν τὸ Α τῷ Β ἐνεδέχετο ἀτόμως, οὕτω καὶ μὴ ὑπάρχειν ἐγχωρεῖ. 2. Λέγω δὲ τὸ ἀτόμως ὑπάρχειν, ἢ μὴ ὑπάρχειν, τὸ μὴ εἶναι αὐτῶν μέσον. Οὕτω γὰρ οὐκ ἔσται κατ' ἄλλο τὸ ὑπάρχειν, ἢ μὴ ὑπάρχειν. 3. Ὅταν μὲν οὖν ἢ τὸ Α ἢ τὸ Β ἐν ὅλῳ τινὶ ᾖ, ἢ καὶ ἄμφω· οὐκ ἐνδέχεται, τὸ Α τῷ Β πρώτως μὴ ὑπάρχειν. 4. Ἔστω γὰρ τὸ Α ἐν ὅλῳ τῷ Γ. Οὐκοῦν, εἰ τὸ Β μή ἐστιν ἐν ὅλῳ τῷ Γ, (ἐγχωρεῖ γὰρ, τὸ μὲν Α εἶναι ἔν τινι ὅλῳ, τὸ δὲ Β μὴ εἶναι ἐν τούτῳ·) συλλογισμὸς ἔσται τοῦ μὴ ὑπάρχειν τὸ Α τῷ Β. Εἰ γὰρ τῷ μὲν Α παντὶ τὸ Γ, τῷ δὲ Β μηδενί· οὐδενὶ τῷ Β τὸ Α. 5. Ὁμοίως δὲ καὶ, εἰ τὸ μὲν Β ἐν ὅλῳ τινί ἐστιν, οἷον ἐν τῷ Δ· τὸ μὲν γὰρ Δ παντὶ τῷ Β ὑπάρχει, τῷ δὲ Α οὐδενί. Ὥστε τὸ Α οὐδενὶ τῷ Β ὑπάρξει διὰ συλλογισμοῦ. 6. Τὸν αὐτὸν δὲ τρόπον δειχθήσεται, καὶ εἰ ἄμφω ἐν ὅλῳ τινί ἐστιν. 7. Ὅτι δὲ ἐνδέχεται, τὸ Β μὴ εἶναι, ἐν ᾧ ὅλῳ ἐστὶ τὸ Α· ἢ πάλιν τὸ Α, ἐν ᾧ τὸ Β· φανερὸν ἐκ τῶν συστοιχιῶν, ὅσαι μὴ ἐπαλλάττουσιν ἀλλήλαις. Εἰ γὰρ μηδὲν τῶν ἐν τῇ Α Γ Δ συστοιχίᾳ κατὰ μηδενὸς κατηγορεῖται τῶν ἐν τῇ Β Ε Ζ· τὸ δὲ Α ἐν ὅλῳ ἐστὶ τῷ Θ συστοίχῳ ὄντι, φανερὸν, ὅτι τὸ Β οὐκ ἔσται ἐν τῷ Θ· ἐπαλλάξουσι γὰρ αἱ συστοιχίαι. Ὁμοίως δὲ καὶ, εἰ τὸ Β ἐν ὅλῳ τινί ἐστιν. 8. Ἐὰν δὲ μηδέτερον ᾖ ἐν ὅλῳ μηδενὶ, μὴ ὑπάρχῃ δὲ τὸ Α τῷ Β· ἀνάγκη, ἀτόμως μὴ ὑπάρχειν. Εἰ γὰρ ἔσται τι μέσον, ἀνάγκη, θάτερον αὐτῶν ἐν ὅλῳ τινὶ εἶναι. Ἢ γὰρ ἐν τῷ πρώτῳ σχήματι, ἢ ἐν τῷ μέσῳ ἔσται ὁ συλλογισμός. Εἰ μὲν οὖν ἐν τῷ πρώτῳ, τὸ Β ἔσται ἐν ὅλῳ τινί· καταφατικὴν γὰρ δεῖ τὴν πρὸς τοῦτο γίνεσθαι πρότασιν· εἰ δ' ἐν τῷ μέσῳ, ὁπότερον ἔτυχε. Πρὸς ἀμφοτέροις γὰρ ληφθέντος τοῦ στερητικοῦ, γίνεται συλλογισμός· ἀμφοτέρων δ' ἀποφατικῶν, οὐκ ἔσται. 9. Φανερὸν οὖν, ὅτι ἐνδέχεται ἄλλο ἄλλῳ μὴ ὑπάρχειν ἀτόμως, καὶ πότ' ἐνδέχεται, καὶ πῶς, εἰρήκαμεν.

CAPUT XVI.

Ἄγνοια δ' ἡ μὴ κατὰ ἀπόφασιν ἀλλὰ κατὰ διάθεσιν λεγομένη, ἔστι μὲν ἡ διὰ συλλογισμοῦ γινομένη ἀπάτη. 2. Αὕτη δ' ἐν μὲν τοῖς πρώτως ὑπάρχουσιν, ἢ μὴ ὑπάρχουσι, συμβαίνει διχῶς· ἢ γὰρ, ὅταν ἁπλῶς ὑπολάβῃ ὑπάρχειν, ἢ μὴ ὑπάρχειν· ἢ, ὅταν διὰ συλλογισμοῦ λάβῃ τὴν ὑπόληψιν. 3. Τῆς μὲν οὖν ἁπλῶς ὑπολήψεως ἁπλῆ ἡ ἀπάτη· τῆς δὲ διὰ συλλογισμοῦ πλείους. 4. Μὴ ὑπαρχέτω γὰρ τὸ Α μηδενὶ τῷ Β ἀτόμως. Οὐκοῦν, ἐὰν συλλογίζηται, ὑπάρχειν τὸ Α τῷ Β, μέσον λαβὼν τὸ Γ, ἠπατημένος ἔσται διὰ συλλογισμοῦ. 5. Ἐνδέχεται μὲν οὖν, ἀμφοτέρας τὰς προτάσεις εἶναι ψευδεῖς· ἐνδέχεται δὲ, τὴν ἑτέραν μόνον. 6. Εἰ γὰρ μήτε τὸ Α μηδενὶ τῷ Γ ὑπάρχει, μήτε τὸ Γ μηδενὶ τῷ Β, εἴληπται δ' ἑκατέρα ἀνάπαλιν· ἄμφω ψευδεῖς ἔσονται. Ἐγχωρεῖ δ', οὕτως ἔχειν τὸ Γ πρὸς τὸ Α καὶ τὸ Β, ὥστε μήτε ὑπὸ τὸ Α εἶναι, μήτε καθόλου τῷ Β. Τὸ μὲν γὰρ Β ἀδύνατον εἶναι ἐν ὅλῳ τινί· πρώτως γὰρ ἐλέγετο αὐτῷ τὸ Α μὴ ὑπάρχειν. Τὸ δὲ Α οὐκ ἀνάγκη πᾶσι τοῖς οὖσιν εἶναι καθόλου· ὥστε ἀμφότεραι ψευδεῖς. 7. Ἀλλὰ καὶ τὴν ἑτέραν ἐνδέχεται ἀληθῆ λαμβάνειν, οὐ μέντοι ὁποτέραν ἔτυχεν, ἀλλὰ τὴν Α Γ. Ἡ γὰρ Γ Β πρότασις ἀεὶ ψευδὴς ἔσται διὰ τὸ ἐν μηδενὶ εἶναι τὸ Β· τὴν δὲ Α Γ ἐγχωρεῖ· οἷον, εἰ τὸ Α καὶ τῷ Γ καὶ τῷ Β ὑπάρχει ἀτόμως. Ὅταν γὰρ πρώτως τὸ αὐτὸ πλειόνων κατηγορῆται, οὐδέτερον οὐδετέρου ἔσται. 8. Διαφέρει δ' οὐδὲν, οὐδ' εἰ μὴ ἀτόμως ὑπάρχει. 9. Ἡ μὲν οὖν τοῦ ὑπάρχειν ἀπάτη διὰ τούτων γε καὶ οὕτω γίνεται μόνως. Οὐ γὰρ ἦν ἐν ἄλλῳ σχήματι τοῦ ὑπάρχειν συλλογισμός. 10. Ἡ δὲ τοῦ μὴ ὑπάρχειν ἔν τε τῷ πρώτῳ καὶ ἐν τῷ μέσῳ σχήματι. Πρῶτον οὖν εἴπωμεν, ποσαχῶς ἐν τῷ πρώτῳ γίνεται, καὶ πῶς ἐχουσῶν τῶν προτάσεων. 11. Ἐνδέχεται μὲν οὖν, ἀμφοτέρων ψευδῶν οὐσῶν. Οἷον, εἰ τὸ Α καὶ τῷ Γ καὶ τῷ Β ὑπάρχει ἀτόμως· ἐὰν γὰρ ληφθῇ, τὸ μὲν Α τῷ Γ μηδενὶ, τὸ δὲ Γ παντὶ τῷ Β· ψευδεῖς αἱ προτάσεις. 12. Ἐνδέχεται δὲ καὶ, τῆς ἑτέρας ψευδοῦς οὔσης, καὶ ταύτης ὁποτέρας ἔτυχεν. 13. Ἐγχωρεῖ γὰρ, τὴν μὲν Α Γ ἀληθῆ εἶναι, τὴν δὲ Β Γ ψευδῆ. Τὴν μὲν Α Γ ἀληθῆ· ὅτι οὐ πᾶσι τοῖς οὖσιν ὑπάρχει τὸ Α· τὴν δὲ Γ Β ψευδῆ· ὅτι ἀδύνατον, ὑπάρχειν τῷ Β τὸ Γ, ᾧ μηδενὶ ὑπάρχει τὸ Α· οὐ γὰρ ἔτι ἀληθὴς ἔσται ἡ Α Γ πρότασις· ἅμα δὲ, εἰ καί εἰσιν ἀμφότεραι ἀληθεῖς, καὶ τὸ συμπέρασμα ἔσται ἀληθές. 14. Ἀλλὰ καὶ τὴν Γ Β ἐνδέχεται ἀληθῆ εἶναι, τῆς ἑτέρας οὔσης ψευδοῦς· οἷον, εἰ τὸ Β καὶ ἐν τῷ Γ καὶ ἐν τῷ Α ἐστίν. Ἀνάγκη γὰρ, θάτερον ὑπὸ θάτερον εἶναι. Ὥστ' ἂν λάβῃ, τὸ Α μηδενὶ τῷ Γ ὑπάρχειν, ψευδὴς ἔσται ἡ πρότασις. 15. Φανερὸν οὖν, ὅτι, καὶ τῆς ἑτέρας ψευδοῦς οὔσης, καὶ ἀμφοῖν, ἔσται ψευδὴς ὁ συλλογισμός. 16. Ἐν δὲ τῷ μέσῳ σχήματι ὅλας μὲν εἶναι ἀμφοτέρας τὰς προτάσεις ψευδεῖς, οὐκ ἐνδέχεται. Ὅταν γὰρ τὸ Α παντὶ τῷ Β ὑπάρχῃ, οὐδὲν ἔσται λαβεῖν, ὃ τῷ μὲν ἑτέρῳ παντὶ, θατέρῳ δ' οὐδενὶ ὑπάρξει. Δεῖ δ' οὕτω λαμβάνειν τὰς προτάσεις, ὥστε τῷ μὲν ὑπάρχειν, τῷ δὲ μὴ ὑπάρχειν, εἴπερ ἔσται συλλογισμός. Εἰ οὖν οὕτω λαμβανόμεναι ψευδεῖς· δῆλον, ὡς ἐναντίως ἀνάπαλιν ἕξουσι, τοῦτο δ' ἀδύνατον. 17. Ἐπί τι δ' ἑκατέραν οὐδὲν κωλύει ψευδῆ εἶναι. Οἷον, εἰ τὸ Γ καὶ τῷ Α καὶ τῷ Β τινὶ ὑπάρχει. Ἂν γὰρ τῷ μὲν Α ληφθῇ παντὶ ὑπάρχον, τῷ δὲ Β μηδενί· ψευδεῖς μὲν ἀμφότεραι αἱ προτάσεις· οὐ μέντοι ὅλαι, ἀλλ' ἐπί τι. 18. Καὶ ἀνάπαλιν δὲ τεθέντος τοῦ στερητικοῦ, ὡσαύτως. 19. Τὴν δ' ἑτέραν εἶναι ψευδῆ καὶ ὁποτερανοῦν, ἐνδέχεται. Ὃ γὰρ ὑπάρχει τῷ Α παντὶ, καὶ τῷ Β ὑπάρξει. Ἐὰν οὖν ληφθῇ, τῷ μὲν Α ὅλῳ ὑπάρχειν τὸ Γ, τῷ δὲ Β ὅλῳ μὴ ὑπάρχειν· ἡ μὲν Γ Α ἀληθὴς ἔσται· ἡ δὲ Γ Β ψευδής. 20. Πάλιν, ὃ τῷ Β μηδενὶ ὑπάρχει, οὐδὲ τῷ Α παντὶ ὑπάρξει. Εἰ γὰρ τῷ Α, καὶ τῷ Β· ἀλλ' οὐχ ὑπῆρχεν. Ἐὰν οὖν ληφθῇ, τὸ Γ τῷ μὲν Α ὅλῳ ὑπάρχειν, τῷ δὲ Β μηδενί· ἡ μὲν Γ Β πρότασις ἀληθής· ἡ δ' ἑτέρα ψευδής. 21. Ὁμοίως δὲ καὶ, μετατεθέντος τοῦ στερητικοῦ. Ὃ γὰρ μηδενὶ ὑπάρχει τῷ Α, οὐδὲ τῷ Β οὐδενὶ ὑπάρξει. Ἐὰν οὖν ληφθῇ, τὸ Γ τῷ μὲν Α ὅλῳ μὴ ὑπάρχειν, τῷ δὲ Β ὅλῳ ὑπάρχειν· ἡ μὲν Α Γ πρότασις ἀληθὴς ἔσται· ἡ δ' ἑτέρα ψευδής. 22. Καὶ πάλιν, ὃ παντὶ τῷ Β ὑπάρχει, μηδενὶ λαβεῖν τῷ Α ὑπάρχον, ψεῦδος· ἀνάγκη γὰρ, εἰ τῷ Β παντὶ, καὶ τῷ Α τινὶ ὑπάρχειν. Ἐὰν οὖν ληφθῇ, τῷ μὲν Β παντὶ ὑπάρχειν τὸ Γ, τῷ δὲ Α μηδενί· ἡ μὲν Γ Β ἀληθὴς ἔσται· ἡ δὲ Γ Α ψευδής. 23. Φανερὸν οὖν, ὅτι καὶ ἀμφοτέρων οὐσῶν ψευδῶν, καὶ τῆς ἑτέρας μόνον, ἔσται συλλογισμὸς ἀπατητικὸς ἐν τοῖς ἀτόμοις.

CAPUT XVII.

Ἐν δὲ τοῖς μὴ ἀτόμως ὑπάρχουσιν, ἢ μὴ ὑπάρχουσιν, ὅταν μὲν διὰ τοῦ οἰκείου μέσου γίνηται τοῦ ψεύδους ὁ συλλογισμὸς, οὐχ οἷόν τε ἀμφοτέρας ψευδεῖς εἶναι τὰς προτάσεις, ἀλλὰ μόνον τὴν πρὸς τῷ μεί-

ζονι ἄκρῳ. 2. Λέγω δὲ οἰκεῖον μέσον, δι' οὗ γίνεται τῆς ἀντιφάσεως ὁ συλλογισμός. 3. Ὑπαρχέτω γὰρ τὸ Α τῷ Β διὰ μέσου τοῦ Γ. Ἐπεὶ οὖν ἀνάγκη, τὴν Γ Β καταφατικὴν λαμβάνεσθαι, συλλογισμοῦ γινομένου, δῆλον, ὅτι ἀεὶ αὕτη ἔσται ἀληθής· οὐ γὰρ ἀντιστρέφεται. Ἡ δὲ Α Γ ψευδής· ταύτης γὰρ ἀντιστρεφομένης, ἐναντίος γίνεται ὁ συλλογισμός. 4. Ὁμοίως δὲ καὶ, εἰ ἐξ ἄλλης συστοιχίας ληφθείη τὸ μέσον· οἷον, τὸ Δ, εἰ καὶ ἐν τῷ Α ὅλῳ ἐστὶ, καὶ κατὰ τοῦ Β κατηγορεῖται παντός. Ἀνάγκη γὰρ, τὴν μὲν Δ Β πρότασιν μένειν, τὴν δ' ἑτέραν ἀντιστρέφεσθαι. Ὥσθ' ἡ μὲν ἀεὶ ἀληθής· ἡ δ' ἀεὶ ψευδής. Καὶ σχεδὸν ἥ γε τοιαύτη ἀπάτη ἡ αὐτή ἐστι τῇ διὰ τοῦ οἰκείου μέσου. 5. Ἐὰν δὲ μὴ διὰ τοῦ οἰκείου μέσου γίνηται ὁ συλλογισμός· ὅταν μὲν ὑπὸ τὸ Α ᾖ τὸ μέσον, τῷ δὲ Β μηδενὶ ὑπάρχῃ· ἀνάγκη, ψευδεῖς εἶναι ἀμφοτέρας. Ληπτέαι γὰρ ἐναντίως, ἢ ὡς ἔχουσιν, αἱ προτάσεις, εἰ μέλλοι συλλογισμὸς ἔσεσθαι. Οὕτω δὲ λαμβανομένων, ἀμφότεραι γίνονται ψευδεῖς. Οἷον, εἰ τὸ μὲν Α ὅλῳ τῷ Δ ὑπάρχει· τὸ δὲ Δ μηδενὶ τῷ Β· ἀντιστραφέντων γὰρ τούτων, συλλογισμὸς ἔσται· καὶ αἱ προτάσεις ἀμφότεραι ψευδεῖς. 6. Ὅταν δὲ μὴ ᾖ ὑπὸ τὸ Α τὸ μέσον, οἷον τὸ Δ· ἡ μὲν Α Δ ἀληθὴς ἔσται· ἡ δὲ Δ Β ψευδής. Ἡ μὲν γὰρ Α Δ ἀληθής, ὅτι οὐκ ἦν ἐν τῷ Α τὸ Δ· ἡ δὲ Δ Β ψευδής· ὅτι, εἰ ἦν ἀληθὴς, καὶ τὸ συμπέρασμα ἦν ἀληθές· ἀλλ' ἦν ψεῦδος. 7. Διὰ δὲ τοῦ μέσου σχήματος γινομένης τῆς ἀπάτης, ἀμφοτέρας μὲν οὐκ ἐνδέχεται ψευδεῖς εἶναι τὰς προτάσεις ὅλας. Ὅταν γὰρ ᾖ τὸ Β ὑπὸ τὸ Α, οὐδὲν ἐνδέχεται τῷ μὲν παντὶ, τῷ δὲ μηδενὶ ὑπάρχειν, καθάπερ ἐλέχθη καὶ πρότερον. 8. Τὴν ἑτέραν δ' ἐγχωρεῖ καὶ ὁποτέραν ἔτυχεν. 9. Εἰ γὰρ τὸ Γ καὶ τῷ Α καὶ τῷ Β ὑπάρχει, ἐὰν ληφθῇ, τῷ μὲν Α ὑπάρχειν, τῷ δὲ Β μὴ ὑπάρχειν· ἡ μὲν Α Γ ἀληθὴς ἔσται· ἡ δ' ἑτέρα ψευδής. 10. Πάλιν, εἰ τῷ μὲν Β ληφθείη τὸ Γ ὑπάρχειν, τῷ δὲ Α μηδενί· ἡ μὲν Γ Β ἀληθὴς ἔσται· ἡ δ' ἑτέρα ψευδής. 11. Ἐὰν μὲν οὖν στερητικὸς ᾖ τῆς ἀπάτης ὁ συλλογισμὸς, εἴρηται, πότε, καὶ διὰ τίνων ἔσται ἡ ἀπάτη. 12. Ἐὰν δὲ καταφατικὸς, ὅταν μὲν διὰ τοῦ οἰκείου μέσου, ἀδύνατον, ἀμφοτέρας εἶναι ψευδεῖς· ἀνάγκη γὰρ, τὴν Γ Β μένειν, εἴπερ ἔσται συλλογισμὸς, καθάπερ ἐλέχθη καὶ πρότερον. Ὥστε ἡ Γ Α ἀεὶ ἔσται ψευδής. Αὕτη γάρ ἐστιν ἡ ἀντιστρεφομένη. 13. Ὁμοίως δὲ καὶ, εἰ ἐξ ἄλλης συστοιχίας λαμβάνοιτο τὸ μέσον, ὥσπερ ἐλέχθη καὶ ἐπὶ τῆς στερητικῆς ἀπάτης. Ἀνάγκη γὰρ, τὴν μὲν Δ Β μένειν, τὴν δὲ Α Δ ἀντιστρέφεσθαι. Καὶ ἡ ἀπάτη ἡ αὐτὴ τῇ πρότερον. 14. Ὅταν δὲ μὴ διὰ τοῦ οἰκείου, ἐὰν μὲν ᾖ τὸ Δ ὑπὸ τὸ Α, αὕτη μὲν ἔσται ἀληθὴς, ἡ ἑτέρα δὲ ψευδής. Ἐγχωρεῖ γὰρ, τὸ Α πλείοσιν ὑπάρχειν, ἃ οὐκ ἔστιν ὑπάλληλα. 15. Ἐὰν δὲ μὴ ᾖ τὸ Δ ὑπὸ τὸ Α· αὕτη μὲν ἀεὶ δῆλον ὅτι ἐστὶ ψευδής· καταφατικὴ γὰρ λαμβάνεται· τὴν δὲ Δ Β ἐνδέχεται καὶ ἀληθῆ εἶναι, καὶ ψευδῆ. Οὐδὲν γὰρ κωλύει, τὸ μὲν Α τῷ Δ μηδενὶ ὑπάρχειν, τὸ δὲ Δ τῷ Β παντί. Οἷον, ζῷον ἐπιστήμῃ, ἐπιστήμη δὲ μουσικῇ. Οὐδ' αὖ μήτε τὸ Α μηδενὶ τῷ Δ, μήτε τὸ Δ μηδενὶ τῷ Β. Φανερὸν οὖν, ὅτι, μὴ ὄντος τοῦ μέσου ὑπὸ τὸ Α, καὶ ἀμφοτέρας ἐγχωρεῖ ψευδεῖς εἶναι, καὶ ὁποτέραν ἔτυχε. 16. Ποσαχῶς μὲν οὖν, καὶ διὰ τίνων ἐγχωρεῖ γίνεσθαι τὰς κατὰ συλλογισμὸν ἀπάτας ἔν τε τοῖς ἀμέσοις καὶ ἐν τοῖς δι' ἀποδείξεως, φανερόν.

CAPUT XVIII.

Φανερὸν δὲ καὶ, ὅτι, εἴ τις αἴσθησις ἐκλέλοιπεν, ἀνάγκη, καὶ ἐπιστήμην τινὰ ἐκλελοιπέναι, ἣν ἀδύνατον λαβεῖν· εἴπερ μανθάνομεν ἢ ἐπαγωγῇ, ἢ ἀποδείξει. Ἔστι δ' ἡ μὲν ἀπόδειξις ἐκ τῶν καθόλου· ἡ δ' ἐπαγωγὴ ἐκ τῶν κατὰ μέρος· ἀδύνατον δὲ τὰ καθόλου θεωρῆσαι, εἰ μὴ δι' ἐπαγωγῆς· (ἐπεὶ καὶ τὰ ἐξ ἀφαιρέσεως λεγόμενα ἔσται δι' ἐπαγωγῆς γνώριμα, ἐάν τις βούληται γνώριμα ποιεῖν, ὅτι ὑπάρχει ἑκάστῳ γένει ἔνια, καὶ εἰ μὴ χωριστά ἐστιν, ᾗ τοιονδὶ ἕκαστον·) ἐπαχθῆναι δὲ μὴ ἔχοντας αἴσθησιν ἀδύνατον. Τῶν γὰρ καθέκαστον ἡ αἴσθησις· οὐ γὰρ ἐνδέχεται λαβεῖν αὐτῶν τὴν ἐπιστήμην· οὔτε γὰρ ἐκ τῶν καθόλου ἄνευ ἐπαγωγῆς, οὔτε διὰ τῆς ἐπαγωγῆς ἄνευ τῆς αἰσθήσε

CAPUT XIX.

Ἔστι δὲ πᾶς συλλογισμὸς διὰ τριῶν ὅρων. 2. Κ ὁ μὲν δεικνύναι δυνάμενος, ὅτι ὑπάρχει τὸ Α τῷ διὰ τὸ ὑπάρχειν τῷ Β, καὶ τοῦτο τῷ Γ· ὁ δὲ στε τικὸς τὴν μὲν ἑτέραν πρότασιν ἔχων, ὅτι ὑπάρχει ἄλλο ἄλλῳ· τὴν δ' ἑτέραν, ὅτι οὐχ ὑπάρχει. 3. Φ νερὸν οὖν, ὅτι αἱ μὲν ἀρχαὶ καὶ αἱ λεγόμεναι ὑποθ σεις, αὗταί εἰσι. Λαβόντα γὰρ ταῦτα οὕτως ἀνά δεικνύναι· οἷον, ὅτι τὸ Α τῷ Γ ὑπάρχει, διὰ τοῦ πάλιν δ', ὅτι τὸ Α τῷ Β, δι' ἄλλου μέσου. Καὶ τὸ Β τῷ Γ, ὡσαύτως. 4. Κατὰ μὲν οὖν δόξαν συλ γιζομένοις καὶ μόνον διαλεκτικῶς, δῆλον, ὅτι το μόνον σκεπτέον, εἰ ἐξ ὧν ἐνδέχεται ἐνδοξοτάτων γί ται ὁ συλλογισμός. Ὥστ', εἰ καὶ ἔστι τῇ ἀληθεία Α Β μέσον, δοκεῖ δὲ μὴ εἶναι· ὁ διὰ τούτου συλλ ζόμενος συλλελόγισται διαλεκτικῶς· πρὸς δ' ἀλήθ αν ἐκ τῶν ὑπαρχόντων δεῖ σκοπεῖν. 5. Ἐπειδ' ἐπειδή ἐστιν, ὃ αὐτὸ μὲν κατ' ἄλλου κατηγορεῖτα κατὰ συμβεβηκός· (λέγω δὲ τὸ κατὰ συμβεβηκός ον, τὸ λευκόν ποτ' ἐκεῖνό φαμεν εἶναι ἄνθρωπον, ὁμοίως λέγοντες καὶ τὸν ἄνθρωπον λευκόν. Ὁ γὰρ, οὐχ ἕτερόν τι ὢν, λευκόν ἐστι· τὸ δὲ λευκόν, συμβέβηκε τῷ ἀνθρώπῳ εἶναι λευκῷ). Ἔστιν τοιαῦτα, ὥστε καθ' αὐτὰ κατηγορεῖσθαι. 6. δὴ τὸ Γ τοιοῦτον, ὃ αὐτὸ μὲν μηκέτι ὑπάρχ τούτῳ δὲ τὸ Β πρώτῳ, καὶ οὐκ ἔστιν ἄλλο μεταξ πάλιν τὸ Ε τῷ Ζ [ὡσαύτως]· καὶ τοῦτο τῷ Β. οὖν τοῦτο ἀνάγκη στῆναι, ἢ ἐνδέχεται εἰς ἄπειρ ναι; 7. Καὶ πάλιν, εἰ τοῦ μὲν Α μηδὲν κατηγο καθ' αὑτὸ, τὸ δὲ Α τῷ Θ ὑπάρχει πρώτῳ, μεταξ μηδενὶ προτέρῳ, καὶ τὸ Θ τῷ Η, καὶ τοῦτο τ ἆρα καὶ τοῦτο ἵστασθαι ἀνάγκη, ἢ καὶ τοῦτ' ἐν ται εἰς ἄπειρον ἰέναι; 8. Διαφέρει δὲ τοῦτο τοῦ τερον τοσοῦτον, ὅτι τὸ μὲν, ἐστίν· ἆρα ἐνδέχετα ξαμένῳ ἀπὸ τοιούτου, ὃ μηδενὶ ὑπάρχει ἑτέρῳ, ἄλλο ἐκείνῳ, ἐπὶ τὸ ἄνω εἰς ἄπειρον ἰέναι· θάτερ ἀρξάμενον ἀπὸ τοιούτου, ὃ αὐτὸ μὲν ἄλλου, ἐκείν μηδὲν κατηγορεῖται, ἐπὶ τὸ κάτω σκοπεῖν, εἰ ἐνδ εἰς ἄπειρον ἰέναι; 9. Ἔτι, τὰ μεταξὺ ἆρα ἐνδ ἄπειρα εἶναι, ὡρισμένων τῶν ἄκρων; Λέγω δ', εἰ τὸ Α τῷ Γ ὑπάρχει, μέσον δ' αὐτῶν τὸ Β, Β καὶ τοῦ Α ἕτερα, τούτων δ' ἄλλα· ἆρα καὶ εἰς ἄπειρον ἐνδέχεται ἰέναι, ἢ ἀδύνατον; 10. τοῦτο σκοπεῖν ταὐτὸ, καὶ εἰ αἱ ἀποδείξεις εἰς ἔρχονται, καὶ εἰ ἔστιν ἀπόδειξις ἅπαντος, ἢ πρ ληλα περαίνεται. 11. Ὁμοίως δὲ λέγω καὶ ἐπὶ τ ρητικῶν συλλογισμῶν, καὶ προτάσεων. Οἷον, μὴ ὑπάρχει τῷ Β μηδενὶ, ἤτοι πρώτῳ, ἢ ἔσται ταξὺ, ᾧ προτέρῳ οὐχ ὑπάρχει; οἷον, εἰ τὸ Η, ὑπάρχει παντί· καὶ πάλιν τούτου ἔτι ἄλλῳ π οἷον, εἰ τὸ Θ, ὃ τῷ Η παντὶ ὑπάρχει. Καὶ γ

τούτων ἢ ἄπειρα, οἷς οὐχ ὑπάρχει προτέροις, ἢ ἵσταται. 12. Ἐπὶ δὲ τῶν ἀντιστρεφόντων οὐχ ὁμοίως ἔχει. Οὐ γάρ ἐστιν ἐν τοῖς ἀντικατηγορουμένοις, οὗ πρώτου κατηγορεῖται, ἢ τελευταίου· πάντα γὰρ πρὸς πάντα ταύτῃ γε ὁμοίως ἔχει, εἴτ' ἐστὶν ἄπειρα τὰ κατ' αὐτοῦ κατηγορούμενα, εἴτ' ἀμφότερά ἐστι τὰ ἀπορηθέντα ἄπειρα· πλὴν εἰ μὴ ὁμοίως ἐνδέχεται ἀντιστρέφειν· ἀλλὰ τὸ μὲν ὡς συμβεβηκός· τὸ δ' ὡς κατηγορίαν.

CAPUT XX.

Ὅτι μὲν οὖν τὰ μεταξὺ οὐκ ἐνδέχεται ἄπειρα εἶναι, εἰ ἐπὶ τὸ κάτω καὶ τὸ ἄνω ἵστανται αἱ κατηγορίαι, δῆλον. (Λέγω δ' ἄνω μὲν τὴν ἐπὶ τὸ καθόλου μᾶλλον· κάτω δέ, τὴν ἐπὶ τὸ κατὰ μέρος.) Εἰ γάρ, τοῦ Α κατηγορουμένου κατὰ τοῦ Ζ, ἄπειρα τὰ μεταξύ, ἐφ' ὧν τὸ Β, δῆλον, ὅτι ἐνδέχοιτ' ἄν, ὥστε καὶ ἀπὸ τοῦ Α ἐπὶ τὸ κάτω ἕτερον ἑτέρου κατηγορεῖσθαι εἰς ἄπειρον· (πρὶν γὰρ ἐπὶ τὸ Ζ ἐλθεῖν, ἄπειρα τὰ μεταξύ·) καὶ ἀπὸ τοῦ Ζ ἐπὶ τὰ ἄνω, ἄπειρα, πρὶν ἐπὶ τὸ Α ἐλθεῖν. Ὥστ' εἰ ταῦτα ἀδύνατα, καὶ τοῦ Α καὶ τοῦ Ζ ἀδύνατον ἄπειρα εἶναι τὰ μεταξύ. 2. Οὐδὲ γάρ, εἴ τις λέγοι, ὅτι τὰ μέν ἐστι τῶν Α Β Γ ἐχόμενα ἀλλήλων, ὥστε μὴ εἶναι μεταξύ, τὰ δ' οὐκ ἔστι λαβεῖν· οὐδὲν διαφέρει. Ὃ γὰρ ἂν λάβω τῶν Β, ἔσται πρὸς τὸ Α, ἢ πρὸς τὸ Ζ, ἢ ἄπειρα τὰ μεταξύ, ἢ οὔ· ἀφ' οὗ δὲ πρῶτον ἄπειρα, εἴτ' εὐθύς, εἴτε μὴ εὐθύς, οὐδὲν διαφέρει. Τὰ γὰρ μετὰ ταῦτα ἄπειρά ἐστι.

CAPUT XXI.

Φανερὸν δὲ καὶ ἐπὶ τῆς στερητικῆς ἀποδείξεως, ὅτι στήσεται, εἴπερ ἐπὶ τῆς κατηγορικῆς ἵσταται ἐπ' ἀμφότερα. Ἔστω γὰρ μὴ ἐνδεχόμενον, μήτε ἐπὶ τὸ ἄνω ἀπὸ τοῦ ὑστάτου εἰς ἄπειρον ἰέναι, (λέγω δ' ὕστατον, ὃ αὐτὸ μὲν ἄλλῳ μηδενὶ ὑπάρχει, ἐκείνῳ δὲ ἄλλο, οἷον τὸ Ζ,) μήτε ἀπὸ τοῦ πρώτου ἐπὶ τὸ ὕστατον· λέγω δὲ πρῶτον, ὃ αὐτὸ μὲν κατ' ἄλλου, κατ' ἐκείνου δὲ μηδὲν ἄλλο·) εἰ δὴ ταῦτ' ἐστί, [δῆλον ὡς] καὶ ἐπὶ τῆς ἀποφάσεως στήσεται. 2. Τριχῶς δὲ δείκνυται μὴ ὑπάρχον. Ἢ γάρ, ᾧ μὲν τὸ Γ, τὸ Β ὑπάρχει παντί· ᾧ δὲ τὸ Β, οὐδενὶ τὸ Α. Τοῦ μὲν τοίνυν Β Γ, καὶ ἀεὶ τοῦ ἑτέρου διαστήματος, ἀνάγκη βαδίζειν εἰς ἄμεσα· κατηγορικὸν γὰρ τοῦτο τὸ διάστημα. Τὸ δ' ἕτερον, δῆλον, ὅτι, εἰ ἄλλῳ οὐχ ὑπάρχει προτέρῳ, οἷον τῷ Δ, τοῦτο δεήσει τῷ Β παντὶ ὑπάρχειν. Καὶ εἰ πάλιν ἄλλῳ προτέρῳ τοῦ Δ οὐχ ὑπάρχει, ἐκεῖνο δεήσει τῷ Δ παντὶ ὑπάρχειν. Ὥστ' ἐπεὶ τὸ κάτω ἵσταται ὁδός, καὶ ἡ ἐπὶ τὸ ἄνω στήσεται, καὶ ἔσται τι πρῶτον, ᾧ οὐχ ὑπάρχει. 3. Πάλιν, εἰ τὸ μὲν Β παντὶ τῷ Α, τῷ δὲ Γ οὐδενί· τὸ Α τῷ Γ οὐδενὶ ὑπάρχει. Πάλιν, τοῦτο εἰ δεῖ δεῖξαι· δῆλον, ὅτι ἢ διὰ τοῦ ἄνω τρόπου δειχθήσεται, ἢ διὰ τούτου, ἢ διὰ τοῦ τρίτου. Ὁ μὲν οὖν πρῶτος εἴρηται. Ὁ δὲ δεύτερος δειχθήσεται. Οὕτω δ' ἂν δεικνύοι, οἷον, ὅτι τὸ Δ τῷ μὲν Β παντὶ ὑπάρχει, τῷ δὲ Γ οὐδενί· εἰ ἀνάγκη, ὑπάρχειν τι τῷ Β. Καὶ πάλιν, εἰ τοῦτο τῷ Γ μὴ ὑπάρξει, ἄλλο τῷ Δ ὑπάρχει, ὃ τῷ Γ οὐχ ὑπάρχει. Οὐκοῦν, ἐπεὶ τὸ ὑπάρχειν ἀεὶ τῷ ἀνωτέρῳ ἵσταται, στήσεται καὶ τὸ μὴ ὑπάρχειν. 4. Ὁ δὲ τρίτος τρόπος ἦν· εἰ τὸ μὲν Α τῷ Β παντὶ ὑπάρχει, τὸ δὲ Γ μὴ ὑπάρχει· οὐ παντὶ ὑπάρχει τὸ Γ, ᾧ τὸ Α. Πάλιν δὲ τοῦτο ἢ διὰ τῶν ἄνω εἰρημένων, ἢ ὁμοίως δειχθήσεται. Ἐκείνως μὲν δὴ ἵσταται. Εἰ δ' οὕτω, πάλιν λήψεται, τὸ Β τῷ Ε ὑπάρχειν, ᾧ τὸ Γ μὴ παντὶ ὑπάρχει. Καὶ τοῦτο πάλιν ὁμοίως. Ἐπεὶ δ' ὑπόκειται, ἵστασθαι καὶ ἐπὶ τὸ κάτω, δῆλον, ὅτι στήσεται καὶ τὸ Γ οὐχ ὑπάρχον. 5. Φανερὸν δ', ὅτι καί, ἐὰν μὴ μιᾷ ὁδῷ δεικνύηται, ἀλλὰ πάσαις, ὁτὲ μὲν ἐκ τοῦ πρώτου σχήματος, ὁτὲ δὲ ἐκ τοῦ δευτέρου, ἢ τρίτου, ὅτι καὶ οὕτω στήσεται. Πεπερασμέναι γάρ εἰσιν αἱ ὁδοί· τὰ δὲ πεπερασμένα πεπερασμένως, ἀνάγκη, πεπεράνθαι πάντα. 6. Ὅτι μὲν οὖν ἐπὶ τῆς στερήσεως, εἴπερ καὶ ἐπὶ τοῦ ὑπάρχειν, ἵσταται, δῆλον.

CAPUT XXII.

Ὅτι δ' ἐπ' ἐκείνων, λογικῶς μὲν θεωροῦσιν ὧδε φανερόν. 2. Ἐπὶ μὲν οὖν τῶν ἐν τῷ τί ἐστι κατηγορουμένων, δῆλον. Εἰ γάρ ἐστιν ὁρίσασθαι, ἢ εἰ γνωστὸν τὸ τί ἦν εἶναι, τὰ δ' ἄπειρα μή ἐστι διελθεῖν· ἀνάγκη, πεπεράνθαι τὰ ἐν τῷ τί ἐστι κατηγορούμενα. 3. Καθόλου δὲ ὧδε λέγωμεν. Ἔστι γὰρ εἰπεῖν ἀληθῶς τὸ λευκὸν βαδίζειν, καὶ τὸ μέγα ἐκεῖνο εἶναι ξύλον· καὶ πάλιν, τὸ ξύλον μέγα εἶναι, καὶ τὸν ἄνθρωπον βαδίζειν. Ἕτερον δή ἐστι τὸ οὕτως εἰπεῖν, καὶ τὸ ἐκείνως. Ὅταν μὲν γὰρ τὸ λευκὸν εἶναι φῶ ξύλον· τότε λέγω, ὅτι, ᾧ συμβέβηκε λευκῷ εἶναι, ξύλον ἐστίν· ἀλλ' οὐχ, ὡς τὸ ὑποκείμενον τῷ ξύλῳ τὸ λευκόν ἐστι. Καὶ γὰρ οὔτε λευκὸν ὄν, οὔθ' ὅπερ λευκόν τι, ἐγένετο ξύλον· ὥστ' οὐκ ἔστιν, ἀλλ' ἢ κατὰ συμβεβηκός. Ὅταν δὲ τὸ ξύλον λευκὸν εἶναι φῶ· οὐχ, ὅτι ἕτερόν τί ἐστι λευκόν, ἐκείνῳ δὲ συμβέβηκε ξύλῳ εἶναι, (οἷον ὅταν τὸν μουσικὸν λευκὸν εἶναι φῶ· τότε γάρ, ὅτι ὁ ἄνθρωπος λευκός ἐστιν, ᾧ συμβέβηκεν εἶναι μουσικῷ,) λέγω· ἀλλὰ τὸ ξύλον ἐστὶ τὸ ὑποκείμενον, ὅπερ καὶ ἐγένετο, οὐχ ἕτερόν τι ὄν, ἢ ὅπερ ξύλον [ἢ ξύλον] τι. 4. Εἰ δὴ δεῖ ὀνοματοθετῆσαι, ἔστω τὸ οὕτω λέγειν, κατηγορεῖν· τὸ δ' ἐκείνως, ἤτοι μηδαμῶς κατηγορεῖν, ἢ κατηγορεῖν μὲν μὴ ἁπλῶς, κατὰ συμβεβηκὸς δὲ κατηγορεῖν. Ἔστω δ' ὡς μὲν τὸ λευκόν, τὸ κατηγορούμενον· ὡς δὲ τὸ ξύλον, τὸ οὗ κατηγορεῖται. 5. Ὑποκείσθω δή, τὸ κατηγορούμενον κατηγορεῖσθαι ἀεί, οὗ κατηγορεῖται, ἁπλῶς, ἀλλὰ μὴ κατὰ συμβεβηκός· οὕτω γὰρ αἱ ἀποδείξεις ἀποδεικνύουσιν. 6. Ὥστε ἢ ἐν τῷ τί ἐστιν, ἢ ὅτι ποιόν, ἢ ποσόν, ἢ πρός τι, ἢ ποιοῦν, ἢ πάσχον, ἢ ποῦ, ἢ πότε, ὅταν ἓν καθ' ἑνὸς κατηγορηθῇ. 7. Ἔτι, τὰ μὲν οὐσίαν σημαίνοντα, ὅπερ ἐκεῖνο, ἢ ὅπερ ἐκεῖνό τι σημαίνει, καθ' οὗ κατηγορεῖται. Ὅσα δὲ μὴ οὐσίαν σημαίνει, ἀλλὰ κατ' ἄλλου ὑποκειμένου λέγεται, ὃ μή ἐστι μήτε ὅπερ ἐκεῖνο, μήτε ὅπερ ἐκεῖνό τι, συμβεβηκότα· οἷον, κατὰ τοῦ ἀνθρώπου τὸ λευκόν. Οὐ γάρ ἐστιν ὁ ἄνθρωπος οὔτε ὅπερ λευκόν, οὔτε ὅπερ λευκόν τι· ἀλλὰ ζῶον ἴσως· ὅπερ γὰρ ζῶόν [τί] ἐστιν ὁ ἄνθρωπος. 8. Ὅσα δὲ μὴ οὐσίαν σημαίνει, δεῖ κατά τινος ὑποκειμένου κατηγορεῖσθαι, καὶ μὴ εἶναί τι λευκόν, ὃ, οὐχ ἕτερόν τι ὄν, λευκόν ἐστι. Τὰ γὰρ εἴδη χαιρέτω. Τερετίσματα γάρ ἐστι· καὶ εἰ ἔστιν, οὐδὲν πρὸς τὸν λόγον ἐστίν. Αἱ γὰρ ἀποδείξεις περὶ τῶν τοιούτων εἰσίν. 9. Ἔτι, εἰ μή ἐστι τοῦτο τουδὶ ποιότης, κἀκεῖνο τούτου, μηδὲ ποιότητος ποιότης· ἀδύνατον, ἀντικατηγορεῖσθαι ἀλλήλων οὕτως. Ἀλλ' ἀληθὲς μὲν εἰπεῖν ἐνδέχεται, ἀντικατηγορεῖσθαι δὲ ἀληθῶς οὐκ ἐνδέχεται. 10. Ἢ γὰρ ὡς οὐσία κατηγορηθήσεται; οἷον, εἰ γένος ὄν, ἢ διαφορὰ τοῦ κατηγορουμένου. 11. Ταῦτα δὲ δέδεικται ὅτι οὐκ ἔσται ἄπειρα, οὔτ' ἐπὶ τὸ κάτω, οὔτ' ἐπὶ τὸ ἄνω. Οἷον, ἄνθρωπος δίπουν· τοῦτο ζῶον· τοῦτο δ' ἕτερον· οὐδὲ τὸ ζῶον κατ' ἀνθρώπου, τοῦτο δὲ κατὰ Καλλίου, τοῦτο δὲ κατ' ἄλλου ἐν τῷ τί ἐστι. Τὴν μὲν γὰρ οὐσίαν ἅπασάν ἐστιν ὁρίσασθαι τὴν τοιαύτην· τὰ δ' ἄπειρα οὐκ ἔστι διεξελθεῖν νοοῦντα. Ὥστ' οὔτ' ἐπὶ τὸ ἄνω, οὔτ' ἐπὶ τὸ κάτω ἄπειρα· ἐκείνην γὰρ οὐκ ἔστιν ὁρίσασθαι, ἧς τὰ ἄπειρα κατηγορεῖται.

12. Ὡς μὲν δὴ γένη ἀλλήλων οὐκ ἀντικατηγορηθήσεται· ἔσται γὰρ αὐτὸ, ὅπερ αὐτό τι. 13. Οὐδὲ μὴν τοῦ ποιοῦ, ἢ τῶν ἄλλων οὐδὲν, ἂν μὴ κατὰ συμβεβηκὸς, κατηγορηθῇ· πάντα γὰρ ταῦτα συμβέβηκε, καὶ κατὰ τῶν οὐσιῶν κατηγορεῖται. 14. Ἀλλὰ δὴ οὐδ᾽ εἰς τὸ ἄνω ἄπειρα ἔσται. Ἑκάστου γὰρ κατηγορεῖται, ὃ ἂν σημαίνῃ ἢ ποιόν τι, ἢ ποσόν τι, ἤ [τι] τῶν τοιούτων, [ἢ] τὰ ἐν τῇ οὐσίᾳ· ταῦτα δὲ πεπέρανται, καὶ τὰ γένη τῶν κατηγοριῶν πεπέρανται· ἢ γὰρ ποιὸν, ἢ ποσὸν, ἢ πρός τι, ἢ ποιοῦν, ἢ πάσχον, ἢ ποῦ, ἢ πότε. 15. Ὑπόκειται δὲ, ἓν καθ᾽ ἑνὸς κατηγορεῖσθαι· αὐτὰ δὲ αὑτῶν, ὅσα μὴ τί ἐστι, μὴ κατηγορεῖσθαι. Συμβεβηκότα γάρ ἐστι πάντα· ἀλλὰ τὰ μὲν καθ᾽ αὑτὰ, τὰ δὲ καθ᾽ ἕτερον τρόπον· ταῦτα δὲ πάντα καθ᾽ ὑποκειμένου τινὸς κατηγορεῖσθαί φαμεν· τὸ δὲ συμβεβηκὸς οὐκ εἶναι ὑποκείμενόν τι· οὐδὲν γὰρ τῶν τοιούτων τίθεμεν εἶναι, ὃ, οὐχ ἕτερόν τι ὂν, λέγεται, ὃ λέγεται· ἀλλ᾽ αὐτὸ ἄλλου, καὶ ἄλλ᾽ ἄττα καθ᾽ ἑτέρου. 16. Οὔτ᾽ εἰς τὸ ἄνω ἄρα ἓν καθ᾽ ἑνὸς, οὔτ᾽ εἰς τὸ κάτω ὑπάρχειν, λεχθήσεται. Καθ᾽ ὧν μὲν γὰρ λέγεται τὰ συμβεβηκότα, ὅσα ἐν τῇ οὐσίᾳ ἑκάστου· ταῦτα [δὲ] οὐκ ἄπειρα. Ἄνω δὲ ταῦτά τε καὶ τὰ συμβεβηκότα ἀμφότερα οὐκ ἄπειρα. Ἀνάγκη ἄρα, εἶναί τι, οὗ πρῶτόν τι κατηγορεῖται, καὶ τούτου ἄλλο· καὶ τοῦτο ἵστασθαι· καὶ εἶναί τι, ὃ οὐκέτι οὔτε κατ᾽ ἄλλου προτέρου, οὔτε κατ᾽ ἐκείνου ἄλλο πρότερον κατηγορεῖται. Εἷς μὲν οὖν τρόπος λέγεται ἀποδείξεως οὗτος. 17. Ἔτι δὲ ἄλλος, εἰ, ὧν πρότερα ἄττα κατηγορεῖται, ἔστι τούτων ἀπόδειξις. 18. Ὧν δ᾽ ἐστὶν ἀπόδειξις, οὔτε βέλτιον ἔχειν ἐγχωρεῖ πρὸς αὐτὰ τοῦ εἰδέναι, οὔτ᾽ εἰδέναι ἄνευ ἀποδείξεως. 19. Εἰ δὲ τόδε διὰ τῶνδε γνώριμον, τάδε δὲ μὴ ἴσμεν, μηδὲ βέλτιον ἔχομεν πρὸς αὐτὰ τοῦ εἰδέναι· οὐδὲ τὸ διὰ τούτων γνώριμον ἐπιστησόμεθα. 20. Εἰ οὖν ἐστί τι εἰδέναι δι᾽ ἀποδείξεως ἁπλῶς, καὶ μὴ ἔκ τινων, μηδ᾽ ἐξ ὑποθέσεως, ἀνάγκη, ἵστασθαι τὰς κατηγορίας τὰς μεταξύ. Εἰ γὰρ μὴ ἵστανται, ἀλλ᾽ ἔστιν ἀεὶ τοῦ ληφθέντος ἐπάνω· ἁπάντων ἔσται ἀπόδειξις· ὥστ᾽, εἰ τὰ ἄπειρα μὴ ἐγχωρεῖ διελθεῖν· ὧν ἐστιν ἀπόδειξις, ταῦτ᾽ οὐκ εἰσόμεθα δι᾽ ἀποδείξεως· εἰ οὖν μηδὲ βέλτιον ἔχομεν πρὸς αὐτὰ τοῦ εἰδέναι, οὐκ ἔσται οὐδὲν ἐπίστασθαι δι᾽ ἀποδείξεως ἁπλῶς, ἀλλ᾽ ἐξ ὑποθέσεως. 21. Λογικῶς μὲν οὖν ἐκ τούτων ἄν τις πιστεύσειε περὶ τοῦ λεχθέντος. 22. Ἀναλυτικῶς δὲ διὰ τῶνδε συντομώτερον, ὅτι οὔτ᾽ ἐπὶ τὸ ἄνω, οὔτ᾽ ἐπὶ τὸ κάτω ἄπειρα τὰ κατηγορούμενα ἐνδέχεται εἶναι ἐν ταῖς ἀποδεικτικαῖς ἐπιστήμαις, περὶ ὧν ἡ σκέψις ἐστίν. 23. Ἡ μὲν γὰρ ἀπόδειξίς ἐστι τῶν, ὅσα ὑπάρχει καθ᾽ αὑτὰ τοῖς πράγμασι. 24. Καθ᾽ αὑτὰ δὲ διχῶς· ὅσα τε γὰρ ἐν ἐκείνοις ἐνυπάρχει ἐν τῷ τί ἐστι, καὶ οἷς αὐτὰ ἐν τῷ τί ἐστιν ὑπάρχουσιν αὐτοῖς. Οἷον, τῷ ἀριθμῷ τὸ περιττὸν, ὃ ὑπάρχει μὲν ἀριθμῷ, ἐνυπάρχει δ᾽ αὐτὸς ὁ ἀριθμὸς ἐν τῷ λόγῳ αὐτοῦ. Καὶ πάλιν πλῆθος, ἢ τὸ διαιρετὸν, ἐν τῷ λόγῳ τοῦ ἀριθμοῦ ἐνυπάρχει. 25. Τούτων δ᾽ οὐδέτερα ἐνδέχεται ἄπειρα εἶναι, οὔτε ὡς τὸ περιττὸν τοῦ ἀριθμοῦ· (πάλιν γὰρ ἂν ἐν τῷ περιττῷ ἄλλο εἴη, ᾧ ἐνυπῆρχεν ὑπάρχοντι· τοῦτο δ᾽ εἰ ἔστι, πρῶτον ὁ ἀριθμὸς ἐνυπάρξει ἐνυπάρχουσιν αὐτῷ. Εἰ μὲν οὖν μὴ ἐνδέχεται ἄπειρα τοιαῦτα ὑπάρχειν τῷ ἑνὶ, οὐδ᾽ ἐπὶ τὸ ἄνω ἔσται ἄπειρα. Ἀλλὰ μὴν ἀνάγκη γε, πάντα ὑπάρχειν τῷ πρώτῳ, οἷον τῷ ἀριθμῷ, κἀκείνοις τὸν ἀριθμόν· ὥστ᾽ ἀντιστρέφοντα ἔσται, ἀλλ᾽ οὐχ ὑπερτείνοντα·) οὐδὲ μὴν, ὅσα ἐν τῷ τί ἐστιν ἐνυπάρχει, οὐδὲ ταῦτα ἄπειρα. Οὐδὲ γὰρ ἂν εἴη ὁρίσασθαι. 26. Ὥστ᾽, εἰ τὰ μὲν κατηγορούμενα καθ᾽ αὑ-
τὰ πάντα λέγεται· ταῦτα δὲ μὴ ἄπειρα· ἵσταιτο ἂν
τὰ ἐπὶ τὸ ἄνω, ὥστε καὶ ἐπὶ τὸ κάτω. 27. Εἰ δ᾽ οὕ-
τω, καὶ τὰ ἐν τῷ μεταξὺ δύο ὅρων ἀεὶ πεπερασμένα.
28. Εἰ δὲ τοῦτο, δῆλον ἤδη καὶ, τῶν ἀποδείξεων ὅτι
ἀνάγκη ἀρχάς τε εἶναι, καὶ μὴ πάντων εἶναι ἀπόδει-
ξιν, ὅπερ ἔφαμέν τινας λέγειν κατ᾽ ἀρχάς. Εἰ γὰρ εἰσὶν
ἀρχαί· οὔτε πάντα ἀποδεικτά· οὔτ᾽ εἰς ἄπειρον οἷόν τε
βαδίζειν· τὸ γὰρ εἶναι τούτων ὁποτερονοῦν οὐδὲν ἄλλ
ἐστὶν, ἢ τὸ εἶναι μηδὲν διάστημα ἄμεσον καὶ ἀδιαίρε-
τον, ἀλλὰ πάντα διαιρετά· τῷ γὰρ ἐντὸς ἐμβάλλε-
σθαι ὅρον, ἀλλ᾽ οὐ τῷ προσλαμβάνεσθαι, ἀποδείκνυ-
ται τὸ ἀποδεικνύμενον. Ὥστ᾽ εἰ τοῦτ᾽ εἰς ἄπειρον ἐν-
δέχεται ἰέναι, ἐνδέχοιτ᾽ ἂν δύο ὅρων ἄπειρα μετα-
ξὺ εἶναι μέσα· ἀλλὰ τοῦτ᾽ ἀδύνατον, εἰ ἵστανται
κατηγορίαι ἐπὶ τὸ ἄνω, καὶ τὸ κάτω. Ὅτι δὲ ἵστα-
ται, δέδεικται λογικῶς μὲν πρότερον, ἀναλυτι-
δὲ νῦν.

CAPUT XXIII.

Δεδειγμένων δὲ τούτων, φανερὸν, ὅτι, ἐάν τι
αὐτὸ δυσὶν ὑπάρχῃ· οἷον, τὸ Α τῷ τε Γ, καὶ τῷ
μὴ κατηγορουμένου θατέρου κατὰ θατέρου, ἢ μη
μῶς, ἢ μὴ κατὰ παντός· ὅτι οὐκ ἀεὶ κατὰ κοινὸν
ὑπάρξει. 2. Οἷον τῷ ἰσοσκελεῖ, καὶ τῷ σκαληνῷ,
δυσὶν ὀρθαῖς ἴσας ἔχειν, κατὰ κοινόν τι ὑπάρχει
γὰρ σχῆμά τι ὑπάρχει, καὶ οὐχ ᾗ ἕτερον. Τοῦτο
οὐκ ἀεὶ οὕτως ἔχει. 3. Ἔστω γὰρ τὸ Β, καθ᾽ ὃ τὸ
τῷ Γ Δ ὑπάρχει· δῆλον τοίνυν, ὅτι καὶ τὸ Β τῷ Γ
τῷ Δ κατ᾽ ἄλλο κοινὸν, κἀκεῖνο καθ᾽ ἕτερον. Ὥστε
ὅρων μεταξὺ ἄπειροι ἂν ἐμπίπτοιεν ὅροι· ἀλλ᾽ ἀδύ-
τον. Κατὰ μὲν τοίνυν κοινόν τι ὑπάρχειν οὐκ ἀνάγ
ἀεὶ τὸ αὐτὸ πλείοσιν, ἐπείπερ ἔσται ἄμεσα δια
ματα. 4. Ἐν μέντοι τῷ αὐτῷ γένει, καὶ ἐκ τῶν
τῶν ἀτόμων ἀνάγκη τοὺς ὅρους εἶναι, εἴπερ τῶν
αὑτὰ ὑπαρχόντων ἔσται τὸ κοινόν. Οὐ γὰρ ἦν ἐκ
γένους εἰς ἄλλο γένος διαβῆναι τὰ δεικνύμενα.
νερὸν δὲ καὶ, ὅτι, ὅταν τὸ Α τῷ Β ὑπάρχῃ, εἰ μὲν
τι μέσον, ἔστι δεῖξαι, ὅτι τὸ Α τῷ Β ὑπάρχει. Καὶ
χεῖα τούτου ἐστὶ ταῦτα, καὶ τοσαῦθ᾽, ὅσα μέσα
Αἱ γὰρ ἄμεσοι προτάσεις στοιχεῖα, ἢ πᾶσαι, ἢ
θόλου. Εἰ δὲ μὴ ἔστιν, οὐκέτι ἐστὶν ἀπόδειξις,
ἡ ἐπὶ τὰς ἀρχὰς ὁδὸς αὕτη ἐστίν. 6. Ὁμοίως δὲ
εἰ τὸ Α τῷ Β μὴ ὑπάρχει, εἰ μὲν ἐστί [τι] ἢ μέσον
πρότερον, ᾧ οὐχ ὑπάρχει, ἔστιν ἀπόδειξις· εἰ δ
οὐκ ἔστιν. 7. Ἀλλ᾽ ἀρχαὶ καὶ στοιχεῖα τοσαῦτ᾽
ὅσοι ὅροι. Αἱ γὰρ τούτων προτάσεις ἀρχαὶ τῆς ἀπο
ξεώς εἰσι. 8. Καὶ ὥσπερ ἔνιαι ἀρχαί εἰσιν ἀναπόδει-
κτοι, ὅτι ἔστι τόδε τοδὶ, καὶ ὑπάρχει τόδε τῷδί·
καὶ, ὅτι οὐκ ἔστι τόδε τοδὶ, οὐδ᾽ ὑπάρχει τόδε
Ὥστε αἱ μὲν, εἶναί τι, αἱ δὲ, μὴ εἶναί τι, ἔσονται
χαί. 9. Ὅταν δὲ δέῃ τι δεῖξαι, ληπτέον, ὃ τοῦ Β
τον κατηγορεῖται. Ἔστω τὸ Γ· καὶ τούτου ὁμοίως
Καὶ οὕτως ἀεὶ βαδίζοντι οὐδέποτε ἐξωτέρω πρό-
οὐδ᾽ ὑπάρχον λαμβάνεται τοῦ Α ἐν τῷ δεικνύναι
ἀεὶ τὸ μέσον πυκνοῦται, ἕως ἀδιαίρετα γένηται
ἕν. Ἔστι δ᾽ ἕν, ὅταν ἄμεσον γένηται, καὶ μία π
σις ἁπλῶς ἡ ἄμεσος. Καὶ, ὥσπερ ἐν τοῖς ἄλλ
ἀρχὴ ἁπλοῦν. Τοῦτο δ᾽ οὐ πανταχοῦ τὸ αὐτό,
βάρει μὲν μνᾶ, ἐν δὲ μέλει δίεσις, ἄλλο δ᾽ ἐν
Οὕτως ἐν συλλογισμῷ τὸ ἓν πρότασις ἄμεσος·
ἀποδείξει καὶ ἐπιστήμῃ ὁ νοῦς. Ἐν μὲν οὖν τοῖς
κοῖς συλλογισμοῖς τοῦ ὑπάρχοντος οὐδὲν ἔξω
10. Ἐν δὲ τοῖς στερητικοῖς, ἔνθα μὲν, ὃ δεῖ ὑπά

ὐδὲν τούτου ἔξω πίπτει. Οἷον, εἰ τὸ Α τῷ Β διὰ τοῦ Γ
μή. Εἰ γὰρ τῷ μὲν Β παντὶ τὸ Γ, τῷ δὲ Γ μηδενὶ τὸ
 πάλιν ἂν δέῃ, ὅτι τῷ Γ τὸ Α οὐδενὶ ὑπάρχει, μέ-
ον ληπτέον τοῦ Α καὶ Γ· καὶ οὕτως ἀεὶ πορεύσεται.
1. Ἐὰν δὲ δέῃ δεῖξαι, ὅτι τὸ Δ τῷ Ε οὐχ ὑπάρχει,
 τὸ Γ τῷ μὲν Δ παντὶ ὑπάρχειν, τῷ δὲ Ε μηδενὶ,
μὴ παντί· τοῦ Ε οὐδέποτ' ἔξω πεσεῖται· τοῦτο δ'
τὶν, ᾧ οὐ δεῖ ὑπάρχειν. 12. Ἐπὶ δὲ τοῦ τρίτου τρό-
ου οὔτε, ἀφ' οὗ δεῖ, οὔτε, ὃ δεῖ στερῆσαι, οὐδέποτ'
ω βαδιεῖται.

CAPUT XXIV.

Οὔσης δ' ἀποδείξεως τῆς μὲν καθόλου, τῆς δὲ κα-
μέρος· καὶ τῆς μὲν κατηγορικῆς, τῆς δὲ στερητικῆς·
φισβητεῖται, ποτέρα βελτίων. Ὡς δ' αὔτως καὶ περὶ
 ἀποδεικνύναι λεγομένης, καὶ τῆς εἰς τὸ ἀδύνατον
ούσης ἀποδείξεως. Πρῶτον μὲν οὖν ἐπισκεψώμεθα
 τῆς καθόλου, καὶ τῆς κατὰ μέρος· δηλώσαντες δὲ
το, καὶ περὶ τῆς δεικνύναι λεγομένης, καὶ τῆς εἰς τὸ
νατον εἴπωμεν. 2. Δόξειε μὲν οὖν τάχ' ἄν τισιν ὧδὶ
ποῦσιν ἡ κατὰ μέρος εἶναι βελτίων. Εἰ γὰρ, καθ'
μᾶλλον ἐπιστάμεθα ἀπόδειξιν, βελτίων ἀπόδειξις·
τη γὰρ ἀρετὴ ἀποδείξεως·) μᾶλλον δ' ἐπιστάμε-
ἕκαστον, ὅταν αὐτὸ εἰδῶμεν καθ' αὐτὸ, ἢ ὅταν
 ἄλλο· (οἷον τὸν μουσικὸν Κορίσκον, ὅταν, ὅτι ὁ
ρίσκος μουσικὸς, ἢ ὅταν, ὅτι ὁ ἄνθρωπος μουσικός·
ίως δὲ καὶ ἐπὶ τῶν ἄλλων·) ἡ δὲ καθόλου, ὅτι ἄλ-
 οὐχ, ὅτι αὐτὸ τετύχηκεν, ἐπιδείκνυσιν· (οἷον ὅτι
κελὲς, οὐχ, ὅτι ἰσοσκελὲς, ἀλλ', ὅτι τρίγωνον·)
 κατὰ μέρος, ὅτι αὐτό· εἰ δὴ βελτίων μὲν ἡ καθ'
ὁ, τοιαύτη δ' ἡ κατὰ μέρος τῆς καθόλου μᾶλλον,
βελτίων ἂν ἡ κατὰ μέρος ἀπόδειξις εἴη. 3. Ἔτι,
ὁ μὲν καθόλου μή ἐστί τι παρὰ τὰ καθέκαστα· ἡ
ἀπόδειξις δόξαν ἐμποιεῖ, εἶναί τι τοῦτο, καθ' ὃ ἀπο-
νυσι, καί τινα φύσιν ὑπάρχειν ἐν τοῖς οὖσι τοιαύ-
 (οἷον τριγώνου παρά τά τινα, [καὶ σχήματος
ὰ τά τινα,] καὶ ἀριθμοῦ παρὰ τούς τινας [ἀρι-
ς]·) βελτίων δ' ἡ περὶ ὄντος, ἢ μὴ ὄντος· καὶ δι' ἣν
πατηθήσεται, ἢ δι' ἥν· ἔστι δ' ἡ μὲν καθόλου τοιά-
προϊόντες γὰρ δεικνύουσιν, ὥσπερ περὶ τοῦ ἀνάλο-
ιον, ὅτι, ὃ ἂν ᾖ τοιοῦτον, ἔσται ἀνάλογον, ὃ οὔτε
, οὔτε ἀριθμὸς, οὔτε στερεὸν, οὔτ' ἐπίπεδον,
 παρὰ ταῦτά τι·) εἰ οὖν καθόλου μὲν μᾶλλον
 περὶ ὄντος δ' ἧττον τῆς κατὰ μέρος, καὶ ἐμποιεῖ
ν ψευδῆ· χείρων ἂν εἴη ἡ καθόλου τῆς κατὰ μέρος.
Ἢ πρῶτον μὲν οὐδὲν μᾶλλον ἐπὶ τοῦ καθόλου, ἢ
 κατὰ μέρος, ἕτερος λόγος ἐστίν; εἰ γὰρ τὸ δυσὶν
ταῖς ὑπάρχει, μὴ, ᾗ ἰσοσκελὲς, ἀλλ', ᾗ τρίγωνον· ὁ
ς, ὅτι ἰσοσκελὲς, ἧττον οἶδεν, ᾗ αὐτὸ, ἢ ὁ εἰδὼς,
τρίγωνον· ὅλως τε, εἰ μὲν, μὴ ὄντος ᾗ τρίγωνον,
δείκνυσιν, οὐκ ἂν εἴη ἀπόδειξις· εἰ δὲ ὄντος, ὁ εἰδὼς
στον, ᾗ ἕκαστον ὑπάρχει, μᾶλλον οἶδεν. Εἰ δὴ τὸ
γωνον ἐπὶ πλέον ἐστὶ, καὶ ὁ αὐτὸς λόγος, καὶ μὴ
θ' ὁμωνυμίαν τὸ τρίγωνον, καὶ ὑπάρχει παντὶ τρι-
ῳ τὰ δύο· οὐκ ἂν τὸ τρίγωνον, ᾗ ἰσοσκελὲς, ἀλλὰ
ἰσοσκελὲς, ᾗ τρίγωνον, ἔχει τοιαύτας τὰς γωνίας.
τε ὁ καθόλου εἰδὼς μᾶλλον οἶδεν, ᾗ ὑπάρχει, ἢ ὁ
ὰ μέρος. Βελτίων ἄρα ἡ καθόλου τῆς κατὰ μέρος.
Ἔτι, εἰ μὲν εἴη τις λόγος εἷς, καὶ μὴ ὁμωνυμία· τὸ
θόλου εἴη ἂν οὐδὲν ἧττον ἐνίων τῶν κατὰ μέρος, ἀλ-
καὶ μᾶλλον· ὅσῳ τὰ ἄφθαρτα ἐν ἐκείνοις ἐστί· τὰ
κατὰ μέρος φθαρτὰ μᾶλλον. 6. Ἔτι τε οὐδεμία
γκη, ὑπολαμβάνειν, τι εἶναι τοῦτο παρὰ ταῦτα, ὅτι
ηλοῖ, οὐδὲν μᾶλλον, ἢ ἐπὶ τῶν ἄλλων, ὅσα μή τι

σημαίνει, ἀλλ' ἢ ποιὸν, ἢ πρός τι, ἢ ποιεῖν. Εἰ δὲ ἄρα, οὐχ ἡ ἀπόδειξις αἰτία, ἀλλ' ὁ ἀκούων. 7. Ἔτι, εἰ ἡ ἀπόδειξις μέν ἐστι συλλογισμὸς δεικτικὸς τῆς αἰτίας καὶ τοῦ διὰ τί· τὸ καθόλου δ' αἰτιώτερον· ᾧ γὰρ καθ' αὑτὸ ὑπάρχει τι, τοῦτο αὐτὸ αὑτῷ αἴτιον· τὸ δὲ καθόλου πρῶτον· αἴτιον ἄρα τὸ καθόλου. Ὥστε καὶ ἡ ἀπόδειξις βελτίων· μᾶλλον γὰρ τοῦ αἰτίου καὶ τοῦ διὰ τί ἐστιν. 8. Ἔτι, μέχρι τούτου ζητοῦμεν τὸ διὰ τί, καὶ τότε οἰόμεθα εἰδέναι, ὅταν μὴ ᾖ, ὅτι ἄλλο, τοῦτο, ἢ γινόμενον, ἢ ὄν. Τέλος γὰρ καὶ πέρας τὸ ἔσχατον ἤδη οὕτως ἐστίν. Οἷον, τίνος ἕνεκα ἦλθεν; ὅπως λάβῃ τὸ ἀργύριον· τοῦτο δ', ὅπως ἀποδῷ, ὃ ὤφειλε· τοῦτο δ', ὅπως μὴ ἀδικήσῃ· καὶ οὕτως ἰόντες, ὅταν μηκέτι δι' ἄλλο, μηδ' ἄλλου ἕνεκα, διὰ τοῦτο, ὡς τέλος, φαμὲν ἐλθεῖν, καὶ εἶναι, καὶ γίνεσθαι, καὶ τότε εἰδέναι μάλιστα, διὰ τί ἦλθεν. Εἰ δὴ ὁμοίως ἔχει ἐπὶ πασῶν τῶν αἰτιῶν, καὶ τῶν διὰ τί· ἐπὶ δὲ τῶν, ὅσα αἴτια οὕτως, ὡς οὗ ἕνεκα, οὕτως ἴσμεν μάλιστα· καὶ ἐπὶ τῶν ἄλλων ἄρα τότε μάλιστα ἴσμεν, ὅταν μηκέτι ὑπάρχῃ τοῦτο, ὅτι ἄλλο. Ὅταν μὲν οὖν γινώσκωμεν, ὅτι τέτταρσιν αἱ ἔξω ἴσαι, ὅτι ἰσοσκελές· ἔτι λείπεται, διὰ τί τὸ ἰσοσκελές· ὅτι τρίγωνον. Καὶ τοῦτο, ὅτι σχῆμα εὐθύγραμμον. Εἰ δὲ τοῦτο μηκέτι δι' ἄλλο, τότε μάλιστα ἴσμεν. Καὶ καθόλου δὲ τότε. Ἡ καθόλου ἄρα βελτίων 9. Ἔτι, ὅσῳ ἂν μᾶλλον κατὰ μέρος ᾖ, εἰς τὰ ἄπειρα ἐμπίπτει· ἡ δὲ καθόλου εἰς τὸ ἁπλοῦν καὶ τὸ πέρας. Ἔστι δ', ᾗ μὲν ἄπειρα, οὐκ ἐπιστητά· ᾗ δὲ πεπέρανται, ἐπιστητά· ᾗ ἄρα καθόλου, μᾶλλον ἐπιστητὰ, ἢ ᾗ κατὰ μέρος· ἀποδεικτὰ ἄρα μᾶλλον τὰ καθόλου. Τῶν δὲ ἀποδεικτῶν μᾶλλον, μᾶλλον ἡ ἀπόδειξις· ἅμα γὰρ μᾶλλον τὰ πρός τι· βελτίων ἄρα ἡ μᾶλλον καθόλου· ἐπείπερ καὶ μᾶλλον ἀπόδειξις. 10. Ἔτι αἱρετωτέρα, καθ' ἣν τοῦτο καὶ ἄλλο, ἢ καθ' ἣν τοῦτο μόνον οἶδεν· ὁ δὲ τὴν καθόλου ἔχων οἶδε καὶ τὸ κατὰ μέρος· οὗτος δὲ τὸ καθόλου οὐκ οἶδεν. Ὥστε κἂν οὕτως αἱρετωτέρα εἴη. 11. Ἔτι δὲ ὧδε· τὸ γὰρ καθόλου μᾶλλον δεικνύναι ἐστὶ τῷ διὰ μέσου δεικνύναι ἐγγυτέρω ὄντος τῆς ἀρχῆς. Ἐγγυτάτω δὲ τὸ ἄμεσον. Τοῦτο δ' ἀρχή. 12. Εἰ οὖν ἡ ἐξ ἀρχῆς τῆς μὴ ἐξ ἀρχῆς· ἡ μᾶλλον ἐξ ἀρχῆς τῆς ἧττον ἀκριβεστέρα ἀπόδειξις. Ἔστι δὲ τοιαύτη ἡ καθόλου μᾶλλον. Κρείττων [ἄρ'] ἂν εἴη ἡ καθόλου. Οἷον, εἰ ἔδει ἀποδεῖξαι τὸ Α κατὰ τοῦ Δ· μέσα τὰ, ἐφ' ὧν Β Γ· ἀνωτέρω δὲ τὸ Β. Ὥστε ἡ διὰ τούτου καθόλου μᾶλλον. 13. Ἀλλὰ τῶν μὲν εἰρημένων ἔνια λογικά ἐστι. 14. Μάλιστα δὲ δῆλον, ὅτι ἡ καθόλου κυριωτέρα· ὅτι τῶν προτάσεων τὴν μὲν προτέραν ἔχοντες ἴσμεν πως καὶ τὴν ὑστέραν, καὶ ἔχομεν δυνάμει· οἷον, εἴ τις οἶδεν, ὅτι πᾶν τρίγωνον δυσὶν ὀρθαῖς, οἶδέ πως καὶ τὸ ἰσοσκελὲς ὅτι δύο ὀρθαῖς δυνάμει, καὶ εἰ μὴ οἶδε, ὅτι τρίγωνον· ὁ δὲ ταύτην ἔχων τὴν πρότασιν τὸ καθόλου οὐδαμῶς οἶδε, οὔτε δυνάμει, οὔτε ἐνεργείᾳ. 15. Καὶ ἡ μὲν καθόλου νοητή· ἡ δὲ κατὰ μέρος εἰς αἴσθησιν τελευτᾷ. 16. Ὅτι μὲν οὖν ἡ καθόλου βελτίων τῆς κατὰ μέρος, τοσαῦθ' ἡμῖν εἰρήσθω.

CAPUT XXV.

Ὅτι δ' ἡ δεικτικὴ τῆς στερητικῆς [κρείττων], ἐντεῦθεν δῆλον. Ἔστω γὰρ αὕτη ἡ ἀπόδειξις βελτίων, (τῶν ἄλλων τῶν αὐτῶν ὑπαρχόντων,) ἡ ἐξ ἐλαττόνων αἰτημάτων, ἢ ὑποθέσεων, ἢ προτάσεων. Εἰ γὰρ γνώριμοι ὁμοίως, τὸ θᾶττον γνῶναι διὰ τούτων ὑπάρξει· τοῦτο δ' αἱρετώτερον· λόγος δὲ τῆς προτάσεως, ὅτι βελτίων ἡ ἐξ ἐλαττόνων, καθόλου δὲ, ὅδε. Εἰ γὰρ

ὁμοίως εἴη τὸ γνώριμα εἶναι τὰ μέσα· τὰ δὲ πρότερα γνωριμώτερα, ἔστω ἡ μὲν διὰ μέσων ἀπόδειξις τῶν Β Γ Δ, ὅτι τὸ Α τῷ Ε ὑπάρχει· ἡ δὲ διὰ τῶν Ζ Η, ὅτι τὸ Α τῷ Ε. Ὁμοίως δὲ ἔχει, ὅτι τὸ Α τῷ Δ ὑπάρχει, καὶ τὸ Α τῷ Ε· τὸ δ', ὅτι τὸ Α τῷ Δ, πρότερον καὶ γνωριμώτερον, ἤ, ὅτι τὸ Α τῷ Ε· διὰ γὰρ τούτου ἐκεῖνο ἀποδείκνυται· πιστότερον δὲ τὸ δι' οὗ. Καὶ ἡ διὰ τῶν ἐλαττόνων ἄρα ἀπόδειξις βελτίων, τῶν ἄλλων τῶν αὐτῶν ὑπαρχόντων. Ἀμφότεραι μὲν οὖν διά τε ὅρων τριῶν, καὶ δύο προτάσεων δείκνυται. Ἀλλ' ἡ μὲν εἶναί τι λαμβάνει· ἡ δὲ καὶ εἶναι καὶ μὴ εἶναί τι· διὰ πλειόνων ἄρα· ὥστε χείρων. 3. Ἔτι, ἐπειδὴ δέδεικται, ὅτι ἀδύνατον, ἀμφοτέρων οὐσῶν στερητικῶν τῶν προτάσεων γίνεσθαι συλλογισμόν· ἀλλὰ τὴν μὲν δεῖ τοιαύτην εἶναι· τὴν δ', ὅτι ὑπάρχει· ἔτι πρὸς τούτῳ δεῖ τόδε λαβεῖν· τὰς μὲν γὰρ κατηγορικὰς, αὐξανομένης τῆς ἀποδείξεως, ἀναγκαῖον γίνεσθαι πλείους· τὰς δὲ στερητικὰς ἀδύνατον εἶναι πλείους μιᾶς ἐν ἅπαντι συλλογισμῷ. Ἔστω γὰρ μηδενὶ ὑπάρχον τὸ Α, ἐφ' ὅσων τὸ Β· τῷ δὲ Γ ὑπάρχον παντὶ τὸ Β. Ἂν δὴ δέῃ πάλιν αὔξειν τὰς προτάσεις, μέσον ἐμβλητέον τοῦ μὲν Α Β ἔστω τὸ Δ· τοῦ δὲ Β Γ τὸ Ε. Τὸ μὲν δὴ Ε, φανερὸν, ὅτι κατηγορικόν· τὸ δὲ Δ τοῦ μὲν Β κατηγορικὸν, πρὸς δὲ τὸ Α ὡς στερητικὸν κεῖται· τὸ μὲν γὰρ Δ παντὶ τῷ Β, τὸ δὲ Α οὐδενὶ δεῖ τῷ Δ ὑπάρχειν. Γίνεται οὖν μία στερητικὴ πρότασις [ἡ Α Δ]. Ὁ δ' αὐτὸς τρόπος καὶ ἐπὶ τῶν ἑτέρων συλλογισμῶν. Ἀεὶ γὰρ τὸ μέσον τῶν κατηγορικῶν ὅρων κατηγορικὸν ἐπ' ἀμφότερα· τοῦ δὲ στερητικοῦ ἐπὶ θάτερα στερητικὸν ἀναγκαῖον εἶναι. Ὥστε αὕτη μία τοιαύτη γίνεται πρότασις· αἱ δ' ἄλλαι κατηγορικαί. 4. Εἰ δὴ γνωριμώτερον, δι' ὃ δείκνυται, καὶ πιστότερον· δείκνυται δ' ἡ μὲν στερητικὴ διὰ τῆς κατηγορικῆς, αὕτη δὲ δι' ἐκείνης οὐ δείκνυται· προτέρα καὶ γνωριμωτέρα οὖσα καὶ πιστοτέρα βελτίων ἂν εἴη. 5. Ἔτι, εἰ ἀρχὴ συλλογισμοῦ ἡ καθόλου πρότασις ἄμεσος· ἔστι δ' ἐν μὲν τῇ δεικτικῇ καταφατικὴ, ἐν δὲ τῇ στερητικῇ ἀποφατικὴ ἡ καθόλου πρότασις· ἡ δὲ καταφατικὴ τῆς ἀποφατικῆς προτέρα καὶ γνωριμωτέρα· διὰ γὰρ τὴν κατάφασιν ἡ ἀπόφασις γνώριμος· καὶ προτέρα ἡ κατάφασις, ὥσπερ καὶ τὸ εἶναι τοῦ μὴ εἶναι· ὥστε βελτίων ἡ ἀρχὴ τῆς δεικτικῆς, ἢ τῆς στερητικῆς· ἡ δὲ βελτίοσιν ἀρχαῖς χρωμένη βελτίων. 6. Ἔτι καὶ ἀρχοειδεστέρα· ἄνευ γὰρ τῆς δεικνυούσης οὐκ ἔστιν ἡ στερητική.

CAPUT XXVI.

Ἐπεὶ δ' ἡ κατηγορικὴ τῆς στερητικῆς βελτίων· δῆλον, ὅτι καὶ τῆς εἰς τὸ ἀδύνατον ἀγούσης. 2. Δεῖ δὲ εἰδέναι, τίς ἡ διαφορὰ αὐτῶν. 3. Ἔστω δὴ τὸ Α μηδενὶ ὑπάρχον τῷ Β, τῷ δὲ Γ τὸ Β παντί· ἀνάγκη δὴ, τῷ Γ μηδενὶ ὑπάρχειν τὸ Α. Οὕτω μὲν οὖν ληφθέντων, δεικτικὴ ἡ στερητικὴ ἂν εἴη ἀπόδειξις, ὅτι τὸ Α τῷ Γ οὐχ ὑπάρχει. Ἡ δ' εἰς τὸ ἀδύνατον ὧδε ἔχει. Εἰ δέοι δεῖξαι, ὅτι τὸ Α τῷ Β οὐχ ὑπάρχει, ληπτέον, ὑπάρχειν καὶ τὸ Β τῷ Γ. Ὥστε συμβαίνει, τὸ Α τῷ Γ ὑπάρχειν. Τοῦτο δ' ἔστω γνώριμον καὶ ὁμολογούμενον, ὅτι ἀδύνατον· οὐκ ἄρα οἷόν τε, τὸ Α τῷ Β ὑπάρχειν. Εἰ οὖν τὸ Β τῷ Γ ὁμολογεῖται ὑπάρχειν, τὸ Α τῷ Β ἀδύνατον ὑπάρχειν. 4. Οἱ μὲν οὖν ὅροι ὁμοίως τάττονται. 5. Διαφέρει δὲ τὸ ὁποτέρα ἂν ᾖ γνωριμωτέρα ἡ πρότασις ἡ στερητικὴ, πότερον, ὅτι τὸ Α τῷ Β οὐχ ὑπάρχει, ἤ, ὅτι τὸ Α τῷ Γ. Ὅταν μὲν οὖν ᾖ τὸ συμπέρασμα γνωριμώτερον, ὅτι οὐκ ἔστιν, ἡ εἰς ἀδύνατον γίνεται ἀπόδειξις. Ὅταν δ' ἡ ἐν τῷ συλλογισμῷ ᾖ, ἡ ἀποδεικτική. 6. Φύσει δὲ προτέρα, ὅτι τὸ Α τῷ Β, ἤ, ὅτι τὸ Α τῷ Γ. Πρότερα γὰρ ἐστι τοῦ συμπεράσματος, ἐξ ὧν τὸ συμπέρασμα. Ἔστι δὲ τὸ μὲν Α τῷ Γ μὴ ὑπάρχειν, συμπέρασμα· τὸ δὲ Α τῷ Β, ἐξ οὗ τὸ συμπέρασμα. 7. Οὐ γὰρ, εἰ συμβαίνει, ἀναιρεῖσθαί τι, τοῦτο συμπέρασμά ἐστιν· ἐκεῖνα δὲ, ἐξ ὧν. Ἀλλὰ τὸ μὲν ἐξ οὗ, συλλογισμός ἐστιν, ἂν οὕτως ἔχῃ, ὥστε ἢ ὅλον πρὸς μέρος, ἢ μέρος πρὸς ὅλον ἔχειν· αἱ δὲ τὸ Α Γ καὶ Α Β προτάσεις οὐκ ἔχουσιν οὕτω πρὸς ἀλλήλας. 8. Εἰ οὖν ἡ ἐκ γνωριμωτέρων καὶ προτέρων κρείττων· εἰσὶ δ' ἀμφότεραι ἐκ τοῦ μὴ εἶναί τι πισταί· ἀλλ' ἡ μὲν ἐκ προτέρου, ἡ δ' ἐξ ὑστέρου· βελτίων ἁπλῶς ἂν εἴη τῆς εἰς τὸ ἀδύνατον ἡ στερητικὴ ἀπόδειξις. 9. Ὥστε καὶ, εἰ ταύτης βελτίων ἡ κατηγορικὴ, δῆλον, ὅτι καὶ τῆς εἰς τὸ ἀδύνατόν ἐστι βελτίων.

CAPUT XXVII.

Ἀκριβεστέρα δ' ἐπιστήμη ἐπιστήμης καὶ προτ[…] ἥτε τοῦ ὅτι καὶ διότι ἡ αὐτὴ, ἀλλὰ μὴ χωρὶς τοῦ […] τῆς τοῦ διότι. 2. Καὶ ἡ μὴ καθ' ὑποκειμένου […] καθ' ὑποκειμένου· οἷον, ἡ ἀριθμητικὴ τῆς ἁρμ[…] κῆς. 3. Καὶ ἡ ἐξ ἐλαττόνων τῆς ἐκ προσθέσεως· […] γεωμετρίας ἀριθμητική. Λέγω δὲ ἐκ προσθέσε[…] οἷον μονὰς, οὐσία ἄθετος· στιγμὴ δὲ, οὐσία θετ[…] ταύτην ἐκ προσθέσεως.

CAPUT XXVIII.

Μία δ' ἐπιστήμη ἐστὶν, ἡ ἑνὸς γένους, ὅσα ἐκ […] πρώτων σύγκειται, καὶ μέρη ἐστὶν, ἢ πάθη τού[…] καθ' αὑτά. 2. Ἑτέρα δ' ἐπιστήμη ἐστὶν ἑτέρας, […] αἱ ἀρχαὶ μήτε ἐκ τῶν αὐτῶν, μήθ' ἕτεραι ἐκ τῶν […] ρων. 3. Τούτου δὲ σημεῖον, ὅταν εἰς τὰ ἀναπ[…] κτα ἔλθῃ. Δεῖ γὰρ αὐτὰ ἐν τῷ αὐτῷ γένει εἶν[…] ἀποδεδειγμένοις. 4. Σημεῖον δὲ καὶ τούτου, […] τὰ δεικνύμενα δι' αὐτῶν ἐν τῷ αὐτῷ γένει […] συγγενῆ.

CAPUT XXIX.

Πλείους δ' ἀποδείξεις εἶναι τοῦ αὐτοῦ ἐγ[…] οὐ μόνον ἐκ τῆς αὐτῆς συστοιχίας λαμβάνοντι μ[…] συνεχὲς μέσον· οἷον τῶν Α Β τὸ Γ καὶ Δ καὶ Ζ· […] καὶ ἐξ ἑτέρας· οἷον, ἔστω τὸ Α, μεταβάλλειν· τὸ […] ἐφ' ᾧ Δ, κινεῖσθαι· τὸ δὲ Β, ἥδεσθαι· καὶ πάλ[…] Η, ἠρεμίζεσθαι. Ἀληθὲς οὖν, καὶ τὸ Δ τοῦ Β, […] Α τοῦ Δ κατηγορεῖν. Ὁ γὰρ ἡδόμενος κινεῖται, […] τὸ κινούμενον μεταβάλλει. Πάλιν τὸ Α τοῦ Η, […] Η τοῦ Β, ἀληθὲς κατηγορεῖν· πᾶς γὰρ ὁ ἡδό[μενος] ἠρεμίζεται, καὶ ὁ ἠρεμιζόμενος μεταβάλλει. […] δι' ἑτέρων μέσων, καὶ οὐκ ἐκ τῆς αὐτῆς συστοιχ[…] συλλογισμός. Οὐ μὴν ὥστε μηδέτερον κατὰ μηδ[…] λέγεσθαι τῶν μέσων· ἀνάγκη γὰρ, τῷ αὐτῷ τι[…] φω ὑπάρχειν. Ἐπισκέψασθαι δὲ καὶ διὰ τῶν […] σχημάτων, ὁσαχῶς ἐνδέχεται τοῦ αὐτοῦ γενέσθα[ι συλ]λογισμόν.

CAPUT XXX.

Τοῦ δ' ἀπὸ τύχης οὐκ ἔστιν ἐπιστήμη δι' ἀ[…] ξεως. Οὔτε γὰρ ὡς ἀναγκαῖον, οὐδ' ὡς ἐπὶ τὸ […] τὸ ἀπὸ τύχης ἐστὶν, ἀλλὰ τὸ παρὰ ταῦτα γινό[…] ἡ δ' ἀπόδειξις θατέρου τούτων. Πᾶς γὰρ συ[…] σμὸς ἢ δι' ἀναγκαίων, ἢ διὰ τῶν ὡς ἐπὶ τὸ πολ[…] τάσεων. Καὶ εἰ μὲν αἱ προτάσεις ἀναγκαῖαι· […] συμπέρασμα ἀναγκαῖον. Εἰ δ' ὡς ἐπὶ τὸ πολ[…] τὸ συμπέρασμα τοιοῦτον. Ὥστ', εἰ τὸ ἀπὸ τύχη[ς …]

…ς ἐπὶ τὸ πολὺ, μήτ᾽ ἀναγκαῖον· οὐκ ἂν εἴη αὐτοῦ …πόδειξις.

CAPUT XXXI.

Οὐδὲ δι᾽ αἰσθήσεώς ἐστιν ἐπίστασθαι. Εἰ γὰρ καὶ …τιν ἡ αἴσθησις τοῦ τοιοῦδε, καὶ μὴ τοῦδέ τινος· …λ᾽ αἰσθάνεσθαί γε ἀναγκαῖον τόδε τι, καὶ ποῦ, καὶ …ν. Τὸ δὲ καθόλου καὶ ἐπὶ πᾶσιν ἀδύνατον αἰσθά…σθαι· οὐ γὰρ τόδε, οὐδὲ νῦν· οὐ γὰρ ἂν ἦν καθό…· τὸ γὰρ ἀεὶ καὶ πανταχοῦ καθόλου φαμὲν εἶναι. Ἐπεὶ οὖν αἱ μὲν ἀποδείξεις καθόλου· ταῦτα δὲ οὐκ …ιν αἰσθάνεσθαι, φανερὸν, ὅτι οὐδ᾽ ἐπίστασθαι δι᾽ …θήσεώς ἐστιν. 3. Ἀλλὰ δῆλον, ὅτι, καὶ εἰ ἦν αἰ…άνεσθαι, ὅτι τὸ τρίγωνον δυσὶν ὀρθαῖς ἴσας ἔχει …γωνίας· ἐζητοῦμεν ἂν ἀπόδειξιν, καὶ οὐχ (ὥς φα…ινες) ἠπιστάμεθα. Αἰσθάνεσθαι μὲν γὰρ ἀνάγκη …ἕκαστον· ἡ δ᾽ ἐπιστήμη τῷ τὸ καθόλου γνωρίζειν … 4. Διὸ καὶ, εἰ ἐπὶ τῆς σελήνης ὄντες ἑωρῶμεν ἀν…ράττουσαν τὴν γῆν, οὐκ ἂν ᾔδειμεν τὴν αἰτίαν τῆς …ίψεως. Ἠισθανόμεθα γὰρ, ὅτι [νῦν] ἐκλείπει, καὶ …διότι ὅλως· οὐ γὰρ ἦν τοῦ καθόλου ἡ αἴσθησις. Οὐ μὴν ἀλλὰ ἐκ τοῦ θεωρεῖν πολλάκις τοῦτο συμ…ον τὸ καθόλου ἂν θηρεύσαντες, ἀπόδειξιν εἴχο… Ἐκ γὰρ τῶν καθέκαστα πλειόνων τὸ καθόλου …ον. 6. Τὸ δὲ καθόλου τίμιον, ὅτι δηλοῖ τὸ αἴτιον. …ε περὶ τῶν τοιούτων ἡ καθόλου τιμιωτέρα τῶν αἰ…σεων, καὶ τῆς νοήσεως, ὅσων ἕτερον τὸ αἴτιον. …ὶ δὲ τῶν πρώτων ἄλλος λόγος. 7. Φανερὸν οὖν, …ἀδύνατον τῷ αἰσθάνεσθαι ἐπίστασθαί τι τῶν …δεικτῶν· εἰ μή τις τὸ αἰσθάνεσθαι τοῦτο λέγει, τὸ …τήμην ἔχειν δι᾽ ἀποδείξεως. 8. Ἔστι μέντοι ἔνια …γόμενα εἰς αἰσθήσεως ἔκλειψιν ἐν τοῖς προβλήμα… Ἔνια γὰρ εἰ ἑωρῶμεν, οὐκ ἂν ἐζητοῦμεν, οὐχ, ὡς …τες τῷ ὁρᾶν, ἀλλ᾽, ὡς ἔχοντες τὸ καθόλου ἐκ τοῦ …. Οἷον, εἰ τὴν ὕελον τετρυπημένην ἑωρῶμεν, καὶ …ῶς διιόν· δῆλον ἂν ἦν καὶ, διὰ τί φωτίζει, διὰ …ρᾶν μὲν χωρὶς, ἐφ᾽ ἑκάστης, νοῆσαι δ᾽ ἅμα, ὅτι ἐπὶ …ων οὕτως.

CAPUT XXXII.

Τὰς δὲ αὐτὰς ἀρχὰς ἁπάντων εἶναι τῶν συλλογι…, ἀδύνατον· πρῶτον μὲν λογικῶς θεωροῦσιν. Οἱ …γὰρ ἀληθεῖς εἰσι τῶν συλλογισμῶν, οἱ δὲ ψευδεῖς. …γὰρ εἴη ἀληθὲς ἐκ ψευδῶν συλλογίσασθαι, ἀλλ᾽ …τοῦτο γίνεται· οἷον, εἰ τὸ Α κατὰ τοῦ Γ ἀληθές· …μέσον τὸ Β ψεῦδος· οὔτε γὰρ τὸ Α τῷ Β ὑπάρχει, …τὸ Β τῷ Γ. Ἀλλ᾽ ἐὰν τούτων μέσα λαμβάνηται …προτάσεων, ψευδεῖς ἔσονται, διὰ τὸ πᾶν συμπέ…μα ψευδὲς ἐκ ψευδῶν εἶναι· τὰ δ᾽ ἀληθῆ ἐξ ἀλη…. Ἕτερα δὲ τὰ ψευδῆ καὶ τἀληθῆ. 2. Εἶτα, οὐδὲ τὰ …δῆ ἐκ τῶν αὐτῶν ἑαυτοῖς. Ἔστι γὰρ ψευδῆ ἀλλήλοις …ἐναντία, καὶ ἀδύνατα ἅμα εἶναι. Οἷον, τὸ τὴν δι…σύνην εἶναι ἀδικίαν, ἢ δειλίαν· καὶ τὸν ἄνθρωπον …ον, ἢ βοῦν· καὶ τὸ ἴσον ἢ μεῖζον, ἢ ἔλαττον. 3. Ἐκ …ῶν κειμένων ὧδε. Οὐδὲ γὰρ τῶν ἀληθῶν αἱ αὐταὶ …αὶ πάντων· ἕτεραι γὰρ πολλῶν τῷ γένει αἱ ἀρ…, καὶ οὐδ᾽ ἐφαρμόττουσαι. Οἷον αἱ μονάδες ταῖς …μαῖς οὐκ ἐφαρμόττουσιν. Αἱ μὲν γὰρ οὐκ ἔχουσι …ν· αἱ δὲ ἔχουσιν. Ἀνάγκη δέ γε, ἢ εἰς μέσα ἐφαρ…ειν, ἢ ἄνωθεν, ἢ κάτωθεν, ἢ τοὺς μὲν εἴσω ἔχειν, … δ᾽ ἔξω, τῶν ὅρων. 4. Ἀλλ᾽ οὐδὲ τῶν κοινῶν ἀρχῶν …τ᾽ εἶναί τινας, ἐξ ὧν ἅπαντα δειχθήσεται· (λέγω …νὰς, οἷον, τὸ πᾶν φάναι, ἢ ἀποφάναι·) τὰ γὰρ …τῶν ὄντων ἕτερα· καὶ τὰ μὲν τοῖς ποσοῖς, τὰ δὲ …τοιοῖς ὑπάρχει μόνοις, μεθ᾽ ὧν δείκνυται διὰ τῶν κοινῶν. 5. Ἔτι, αἱ ἀρχαὶ οὐ πολλῷ ἐλάττους τῶν συμπερασμάτων. Ἀρχαὶ μὲν γὰρ αἱ προτάσεις· αἱ δὲ προτάσεις ἢ προσλαμβανομένου ὅρου, ἢ ἐμβαλλομένου, εἰσίν. 6. Ἔτι, τὰ συμπεράσματα ἄπειρα· οἱ δὲ ὅροι πεπερασμένοι. 7. Ἔτι, αἱ ἀρχαὶ, αἱ μὲν ἐξ ἀνάγκης, αἱ δὲ ἐνδεχόμεναι. 8. Οὕτω μὲν οὖν σκοπουμένοις, ἀδύνατον, τὰς αὐτὰς ἀρχὰς εἶναι πεπερασμένας, ἀπείρων ὄντων τῶν συμπερασμάτων. 9. Εἰ δ᾽ ἄλλως πως λέγοι τις· οἷον, ὅτι αἱδὶ μὲν γεωμετρίας· αἱδὶ δὲ ἀριθμῶν· αἱδὶ δὲ ἰατρικῆς· τί ἂν εἴη τὸ λεγόμενον ἄλλο, πλὴν ὅτι εἰσὶν ἀρχαὶ τῶν ἐπιστημῶν; τὸ δὲ τὰς αὐτὰς φάναι, γελοῖον, ὅτι αὐταὶ αὐταῖς αἱ αὐταί· πάντα γὰρ οὕτω γίνεται ταὐτά. 10. Ἀλλὰ μὴν οὐδὲ τὸ ἐξ ἁπάντων δείκνυσθαι ὁτιοῦν, τοῦτό ἐστι τὸ ζητεῖν, ἁπάντων εἶναι τὰς αὐτὰς ἀρχάς. Λίαν γὰρ εὔηθες. Οὔτε γὰρ ἐν τοῖς φανεροῖς μαθήμασι τοῦτο γίνεται, οὔτε ἐν τῇ ἀναλύσει δυνατόν· αἱ γὰρ ἄμεσοι προτάσεις ἀρχαί· ἕτερον δὲ συμπέρασμα προσληφθείσης γίνεται προτάσεως ἀμέσου. 11. Εἰ δὲ λέγοι τις τὰς πρώτας ἀμέσους προτάσεις τὰς αὐτὰς εἶναι ἀρχάς· μία ἐν ἑκάστῳ γένει ἐστίν. 12. Εἰ δὲ μήτε ἐξ ἁπασῶν, ὡς δέον, δείκνυσθαι ὁτιοῦν, μηδ᾽ οὕτως ἑτέρας, ὥσθ᾽ ἑκάστης ἐπιστήμης εἶναι ἑτέρας· λείπεται, ὅτι συγγενεῖς αἱ ἀρχαὶ πάντων· ἀλλ᾽ ἐκ τωνδὶ μὲν ταδί· ἐκ δὲ τωνδὶ ταδί. Φανερὸν δὲ καὶ τοῦτο, ὅτι οὐκ ἐνδέχεται· δέδεικται γὰρ, ὅτι ἄλλαι ἀρχαὶ τῷ γένει εἰσὶν, αἱ τῶν διαφόρων τῷ γένει. Αἱ γὰρ ἀρχαὶ διτταὶ, ἐξ ὧν τε, καὶ περὶ ὅ. Αἱ μὲν οὖν ἐξ ὧν κοιναί· αἱ δὲ περὶ ὃ ἴδιαι, οἷον ἀριθμὸς, μέγεθος.

CAPUT XXXIII.

Τὸ δὲ ἐπιστητὸν καὶ ἐπιστήμη διαφέρει τοῦ δοξαστοῦ καὶ δόξης, ὅτι ἡ μὲν ἐπιστήμη καθόλου, καὶ δι᾽ ἀναγκαίων, τὸ δὲ ἀναγκαῖον οὐκ ἐνδέχεται ἄλλως ἔχειν. Ἔστι δέ τινα ἀληθῆ μὲν καὶ ὄντα, ἐνδεχόμενα δὲ καὶ ἄλλως ἔχειν. Δῆλον οὖν, ὅτι περὶ μὲν ταῦτα ἐπιστήμη οὐκ ἔστιν, (εἴη γὰρ ἂν ἀδύνατα ἄλλως ἔχειν τὰ δυνατὰ ἄλλως ἔχειν)· ἀλλὰ μὴν οὐδὲ νοῦς, (λέγω γὰρ νοῦν ἀρχὴν ἐπιστήμης,) οὐδ᾽ ἐπιστήμη ἀναπόδεικτος·(τοῦτο δ᾽ ἐστὶν ὑπόληψις τῆς ἀμέσου προτάσεως·) ἀληθὴς δ᾽ ἐστὶ νοῦς, καὶ ἐπιστήμη, καὶ δόξα, καὶ τὸ διὰ τούτων λεγόμενον. Ὥστε λείπεται, δόξαν εἶναι περὶ τὸ ἀληθὲς μὲν, ἢ τὸ ψεῦδος, ἐνδεχόμενον δὲ καὶ ἄλλως ἔχειν. Τοῦτο δ᾽ ἐστὶν ὑπόληψις τῆς ἀμέσου προτάσεως, καὶ μὴ ἀναγκαίας. 2. Καὶ ὁμολογούμενον δ᾽ οὕτω τοῖς φαινομένοις. Ἥτε γὰρ δόξα ἀβέβαιον· καὶ ἡ φύσις ἡ τοιαύτη. 3. Πρὸς δὲ τούτοις οὐδεὶς οἴεται δοξάζειν, ὅταν οἴηται, ἀδύνατον ἄλλως ἔχειν, ἀλλ᾽ ἐπίστασθαι. Ἀλλ᾽ ὅταν, εἶναι μὲν οὕτως, οὐ μὴν ἀλλὰ καὶ ἄλλως· οὐδὲν κωλύει, τότε δοξάζειν· ὡς τοῦ μὲν τοιούτου δόξαν οὖσαν· τοῦ δ᾽ ἀναγκαίου ἐπιστήμην. 4. Πῶς οὖν οὐκ ἔστι τὸ αὐτὸ δοξάσαι καὶ ἐπίστασθαι; καὶ διὰ τί οὐκ ἔστιν ἡ δόξα ἐπιστήμη, εἴ τις θήσει, ἅπαν, ὃ οἶδεν, ἐνδέχεσθαι δοξάζειν; ἀκολουθήσει γὰρ ὁ μὲν, εἰδὼς, ὁ δὲ, δοξάζων, διὰ τῶν μέσων, ἕως εἰς τὰ ἄμεσα ἔλθῃ· ὥστ᾽, εἴπερ ἐκεῖνος οἶδε, καὶ ὁ δοξάζων οἶδεν. Ὥσπερ γὰρ καὶ τὸ ὅτι δοξάζειν ἐστὶ, καὶ τὸ διότι. Τοῦτο δὲ τὸ μέσον. 5. Ἢ εἰ μὲν οὕτως ὑπολήψεται τὰ μὴ ἐνδεχόμενα ἄλλως ἔχειν, ὥσπερ ἔχειν τοὺς ὁρισμοὺς, δι᾽ ὧν αἱ ἀποδείξεις, οὐ δοξάσει, ἀλλ᾽ ἐπιστήσεται· εἰ δ᾽, ἀληθῆ μὲν εἶναι, οὐ μέντοι ταῦτά γε αὐτοῖς ὑπάρχειν κατ᾽ οὐσίαν καὶ κατὰ τὸ εἶδος, δοξάσει, καὶ οὐκ ἐπιστήσεται ἀληθῶς καὶ τὸ ὅτι, καὶ τὸ διότι, ἐὰν μὲν διὰ τῶν ἀμέσων δοξάσῃ· ἐὰν δὲ μὴ διὰ

τῶν ἀμέσων, τὸ ὅτι μόνον δοξάσει. 6. Τοῦ δ' αὐτοῦ δόξα καὶ ἐπιστήμη οὐ πάντως ἐστίν. Ἀλλ' ὥσπερ καὶ ψευδὴς καὶ ἀληθὴς τοῦ αὐτοῦ τρόπον τινὰ, οὕτω καὶ ἐπιστήμη καὶ δόξα τοῦ αὐτοῦ. Καὶ γὰρ δόξαν ἀληθῆ καὶ ψευδῆ, ὡς μέν τινες λέγουσιν, τοῦ αὐτοῦ εἶναι, ἄτοπα συμβαίνει αἱρεῖσθαι, ἄλλα τε, καὶ, μὴ δοξάζειν, ὃ δοξάζει ψευδῶς. Ἐπεὶ δὲ τὸ αὐτὸ πλεοναχῶς λέγεται, ἔστι μὲν ὡς ἐνδέχεται, ἔστι δ' ὡς οὔ. Τὸ μὲν γὰρ σύμμετρον εἶναι τὴν διάμετρον, ἀληθῶς δοξάζειν, ἄτοπον. Ἀλλ', ὅτι ἡ διάμετρος, περὶ ἣν αἱ δόξαι, τὸ αὐτό· οὕτω τοῦ αὐτοῦ. Τὸ δὲ τί ἦν εἶναι ἑκατέρῳ κατὰ τὸν λόγον οὐ τὸ αὐτό. Ὁμοίως δὲ καὶ ἐπιστήμη καὶ δόξα τοῦ αὐτοῦ. Ἡ μὲν γὰρ οὕτως τοῦ ζώου, ὥστε μὴ ἐνδέχεσθαι, μὴ εἶναι ζῶον· ἡ δ', ὥστ' ἐνδέχεσθαι. Οἷον, εἰ ἡ μὲν, ὅπερ ἀνθρώπου ἐστίν· ἡ δὲ, ἀνθρώπου μὲν, μὴ ὅπερ δ' ἀνθρώπου. Τὸ αὐτὸ γὰρ ὅτι ἄνθρωπος, τῷ ὡς, οὐ τὸ αὐτό. 7. Φανερὸν δ' ἐκ τούτων, ὅτι οὐδὲ δοξάζειν ἅμα τὸ αὐτὸ καὶ ἐπίστασθαι ἐνδέχεται. Ἅμα γὰρ ἂν ἔχοι ὑπόληψιν τοῦ ἄλλως ἔχειν καὶ μὴ ἄλλως τὸ αὐτό· ὅπερ οὐκ ἐνδέχεται. Ἐν ἄλλῳ μὲν γὰρ ἑκάτερον εἶναι ἐνδέχεται τοῦ αὐτοῦ, ὡς εἴρηται. Ἐν δὲ τῷ αὐτῷ οὐδ' οὕτως οἷόν τε. Ἕξει
γὰρ ὑπόληψιν ἅμα, οἷον, ὅτι ὁ ἄνθρωπος, ὅπερ ζῶον,
(τοῦτο γὰρ ἦν τὸ μὴ ἐνδέχεσθαι εἶναι μὴ ζῶον,) καὶ
μὴ, ὅπερ ζῶον· τοῦτο γὰρ ἔστω τὸ ἐνδέχεσθαι. 8. Τὰ
δὲ λοιπὰ πῶς δεῖ διανεῖμαι, ἐπί τε διανοίας, καὶ νοῦ,
καὶ ἐπιστήμης, καὶ τέχνης, καὶ φρονήσεως, καὶ σο-
φίας· τὰ μὲν φυσικῆς· τὰ δὲ ἠθικῆς θεωρίας μᾶλ-
λόν ἐστιν.

CAPUT XXXIV.

Ἡ δ' ἀγχίνοιά ἐστιν εὐστοχία τις ἐν ἀσκέπτῳ χρό-
νῳ τοῦ μέσου. 2. Οἷον, εἴ τις ἰδὼν, ὅτι ἡ σελήνη
λαμπρὸν ἀεὶ ἔχει πρὸς τὸν ἥλιον, ταχὺ ἐνενόησε δι-
τοῦτο, ὅτι διὰ τὸ λάμπειν ἀπὸ τοῦ ἡλίου· ἢ διαλεγό-
μενον πλουσίῳ, ἔγνω, διότι δανείζεται· ἢ διότι φί-
ὅτι ἐχθροὶ τοῦ αὐτοῦ. Πάντα γὰρ τὰ αἴτια τὰ μ-
ὁ ἰδὼν τὰ ἄκρα, ἐγνώρισε. 3. Τὸ λαμπρὸν εἶναι τὸ π-
τὸν ἥλιον, ἐφ' οὗ A· τὸ λάμπειν ἀπὸ τοῦ ἡλίου,
σελήνη, τὸ Γ. Ὑπάρχει δὴ τῇ μὲν σελήνῃ, τῷ Γ,
B, τὸ λάμπειν ἀπὸ τοῦ ἡλίου· τῷ δὲ B τὸ A, τὸ π-
τοῦτ' εἶναι τὸ λαμπρὸν, ἀφ' οὗ λάμπει· ὥστε καὶ
Γ τὸ A διὰ τοῦ B.

ANALYT. POST. LIBER II.

CAPUT I.

Τὰ ζητούμενά ἐστιν ἴσα τὸν ἀριθμὸν, ὅσαπερ ἐπιστάμεθα. Ζητοῦμεν δὲ τέτταρα· τὸ ὅτι, τὸ διότι, εἰ ἔστι, τί ἐστιν. 2. Ὅταν μὲν γὰρ, πότερον τόδε ἢ τόδε, ζητῶμεν, εἰς ἀριθμὸν θέντες· (οἷον πότερον ἐκλείπει ὁ ἥλιος, ἢ οὔ;) τὸ ὅτι ζητοῦμεν. Σημεῖον δὲ τούτου· εὑρόντες γὰρ, ὅτι ἐκλείπει, πεπαύμεθα· καὶ ἐὰν ἐξ ἀρχῆς εἰδῶμεν, ὅτι ἐκλείπει, οὐ ζητοῦμεν, πότερον; ὅταν δὲ εἰδῶμεν τὸ ὅτι, [τότε] τὸ διότι ζητοῦμεν. Οἷον, εἰδότες, ὅτι ἐκλείπει, καὶ ὅτι κινεῖται ἡ γῆ· τὸ διότι ἐκλείπει, ἢ διότι κινεῖται, ζητοῦμεν. Ταῦτα μὲν οὕτως. 3. Ἔνια δ' ἄλλον τρόπον ζητοῦμεν· οἷον, εἰ ἔστιν, ἢ μή ἐστι κένταυρος, ἢ θεός. Τὸ δ', εἰ ἔστιν, ἢ μὴ, ἁπλῶς λέγω, ἀλλ' οὐκ, εἰ λευκὸς, ἢ μή; Γνόντες δὲ, ὅτι ἐστὶ, τί ἐστι, ζητοῦμεν· οἷον, τί οὖν ἐστι θεός; ἢ, τί ἐστιν ἄνθρωπος; 4. Ἃ μὲν οὖν ζητοῦμεν, καὶ ἃ εὑρόντες ἴσμεν, ταῦτα καὶ τοσαῦτά ἐστι.

CAPUT II. [II.]

Ζητοῦμεν δὲ, ὅταν μὲν ζητῶμεν τὸ ὅτι, ἢ τὸ εἰ ἔστιν ἁπλῶς, ἆρά ἐστι μέσον αὐτοῦ, ἢ οὐκ ἔστιν. Ὅταν δὲ γνόντες ἢ τὸ ὅτι, ἢ τὸ εἰ ἔστιν, ἢ τὸ ἐπὶ μέρους, ἢ τὸ ἁπλῶς, πάλιν τὸ διὰ τί ζητοῦμεν, ἢ τὸ τί ἐστι· τότε ζητοῦμεν, τί τὸ μέσον. [Λέγω δὲ τὸ ὅτι, ἢ τὸ εἰ ἔστιν, ἐπὶ μέρους, καὶ ἁπλῶς· ἐπὶ μέρους μὲν, ἆρ' ἐκλείπει ἡ σελήνη; ἢ αὔξεται; εἰ γὰρ ἐστί τι, ἢ μὴ ἐστί τι, ἐν τοῖς τοιούτοις ζητοῦμεν· ἁπλῶς δὲ, εἰ ἔστιν, ἢ μὴ, σελήνη, ἢ νύξ;] συμβαίνει ἄρα ἐν ἁπάσαις ταῖς ζητήσεσι ζητεῖν, ἢ, εἰ ἔστι μέσον, ἢ, τί ἐστι τὸ μέσον. 2. Τὸ μὲν γὰρ αἴτιον τὸ μέσον· ἐν ἅπασι δὲ τοῦτο ζητεῖται· ἆρ' ἐκλείπει; ἆρ' ἐστί τι αἴτιον, ἢ οὔ; μετὰ ταῦτα γνόντες, ὅτι ἐστί τι, τί οὖν τοῦτ' ἔστι, ζητοῦμεν. Τὸ γὰρ αἴτιον τοῦ εἶναι μὴ τοδὶ, ἢ τοδὶ, ἀλλ' ἁπλῶς τὴν οὐσίαν, ἢ τὸ μὴ ἁπλῶς, ἀλλά τι τῶν καθ' αὑτὸ, ἢ κατὰ συμβεβηκὸς, τὸ μέσον ἐστί. Λέγω δὲ τὸ μὲν ἁπλῶς τὸ ὑποκείμενον, οἷον σελήνην, ἢ γῆν, ἢ ἥλιον, ἢ τρίγωνον· τὸ δέ τι, ἔκλειψιν, ἰσότητα, ἀνισότητα, εἰ ἐν μέσῳ, ἢ μή. 3. Ἐν ἅπασι γὰρ τούτοις φανερόν ἐ-
ὅτι τὸ αὐτό ἐστι τὸ τί ἐστι, καὶ διὰ τί ἐστι. Τί ἐ-
ἔκλειψις; στέρησις φωτὸς ἀπὸ σελήνης ὑπὸ γῆς ἀν-
φράξεως· διὰ τί ἐστιν ἔκλειψις; ἢ διὰ τί ἐκλείπει
σελήνη; διὰ τὸ ἀπολείπειν τὸ φῶς, ἀντιφραττο-
τῆς γῆς. Τί ἐστι συμφωνία; λόγος ἀριθμῶν ἐ-
ἢ βαρεῖ. Διὰ τί συμφωνεῖ τὸ ὀξὺ τῷ βαρῷ;
λόγον ἔχειν ἀριθμῶν τὸ ὀξὺ καὶ τὸ βαρύ·
συμφωνεῖν τὸ ὀξὺ καὶ τὸ βαρύ; ἆρά ἐστιν
ὁ λόγος αὐτῶν; λαβόντες δ', ὅτι ἐστὶ, τίς
λόγος; 4. Ὅτι δ' ἐστὶ τοῦ μέσου ἡ ζήτησις,
ὅσων τὸ μέσον αἰσθητόν. Ζητοῦμεν γὰρ μὴ ᾐσθ-
οἷον τῆς ἐκλείψεως, εἰ ἔστιν, ἢ μή; εἰ δ' ἦμεν ἐ-
σελήνης, οὐκ ἂν ἐζητοῦμεν, οὔτ', εἰ γίνεται, οὔτε
τί· ἀλλ' ἅμα δῆλον ἂν ἦν. Ἐκ γὰρ τοῦ αἰσθ-
καὶ τὸ καθόλου ἐγένετο ἂν ἡμῖν εἰδέναι. Ἡ μὲν γὰρ
σθησις, ὅτι νῦν ἀντιφράττει. Καὶ γὰρ δῆλον, ὅτι
ἐκλείπει· ἐκ δὲ τούτου τὸ καθόλου ἂν ἐγένετο. 5.
περ οὖν λέγομεν, τὸ τί ἐστιν εἰδέναι τὸ αὐτό ἐστι
διὰ τί ἐστι. Τοῦτο δ' ἢ ἁπλῶς, καὶ μὴ τῶν ὑπα-
των τι· ἢ τῶν ὑπαρχόντων, οἷον, ὅτι δύο ὀρθαὶ,
ὅτι μεῖζον, ἢ ἔλαττον. Ὅτι μὲν οὖν πάντα τὰ ζητού-
μενα μέσου ζήτησίς ἐστι, δῆλον.

CAPUT III. [III.]

Πῶς δὲ τὸ τί ἐστι δείκνυται, καὶ τίς ὁ τρόπος
ἀναγωγῆς, καὶ τί ἐστιν ὁρισμὸς, καὶ τίνων,
διαπορήσαντες πρῶτον περὶ αὐτῶν. 2. Ἀρχὴ δ'
τῶν μελλόντων, ἥπερ ἐστὶν οἰκειοτάτη τῶν ἐχομ-
λόγων. Ἀπορήσειε γὰρ ἄν τις, ἆρ' ἔστι, τὸ αὐτὸ
κατὰ τὸ αὐτὸ ὁρισμῷ εἰδέναι, καὶ ἀποδείξει·
ἀδύνατον; ὁ μὲν γὰρ ὁρισμὸς τοῦ τί ἐστιν εἶναι
τὸ δὲ τί ἐστιν ἅπαν καθόλου καὶ κατηγορικόν· συλλογι-
σμοὶ δ' εἰσὶν οἱ μὲν στερητικοὶ, οἱ δ' οὐ καθόλου·
οἷον, οἱ μὲν ἐν τῷ δευτέρῳ σχήματι στερητικοὶ πάν-
οἱ δ' ἐν τῷ τρίτῳ οὐ καθόλου. 4. Εἶτα, οὐδὲ τῶν
τῷ πρώτῳ σχήματι κατηγορικῶν ἁπάντων ἐστὶν

σμός· οἷον, ὅτι πᾶν τρίγωνον δυσὶν ὀρθαῖς ἴσας ἔχει.
5. Τούτου δὲ λόγος, ὅτι τὸ ἐπίστασθαί ἐστιν ἀποδει-
κτικῶς, τὸ ἀπόδειξιν ἔχειν. Ὥστ᾽, εἰ ἐπὶ τῶν τοιούτων
ἀπόδειξίς ἐστι, δῆλον, ὅτι οὐκ ἂν εἴη αὐτῶν καὶ ὁρι-
σμός. Ἐπίσταιτο γὰρ ἄν τις καὶ κατὰ τὸν ὁρισμὸν,
οὐκ ἔχων τὴν ἀπόδειξιν· οὐδὲν γὰρ κωλύει, μὴ ἅμα
ἔχειν. 6. Ἱκανὴ δὲ πίστις καὶ ἐκ τῆς ἐπαγωγῆς· οὐδὲν
γὰρ πώποτε ὁρισάμενοι ἔγνωμεν, οὔτε τῶν καθ᾽ αὑ-
τὸ ὑπαρχόντων, οὔτε τῶν συμβεβηκότων. 7. Ἔτι, εἰ
ὁ ὁρισμὸς οὐσίας τινὸς γνωρισμός· τά γε τοιαῦτα φα-
νερὸν ὅτι οὐκ οὐσίαι· ὅτι μὲν οὖν οὐκ ἔστιν ὁρισμὸς
παντος, οὗπερ καὶ ἀπόδειξις, δῆλον. 8. Τί δ᾽, οὗ
ρισμὸς, ἆρα παντὸς ἀπόδειξίς ἐστιν, ἢ οὔ; εἷς μὲν
ὁ λόγος καὶ περὶ τούτου ὁ αὐτός. Τοῦ γὰρ ἑνὸς,
ἓν, μία ἐπιστήμη. Ὥστ᾽, εἴπερ τὸ ἐπίστασθαι τὸ
ποδεικτόν ἐστι τὸ τὴν ἀπόδειξιν ἔχειν· συμβήσεταί τι
δύνατον. Ὁ γὰρ τὸν ὁρισμὸν ἔχων ἄνευ ἀποδείξεως
ιστήσεται. 9. Ἔτι, αἱ ἀρχαὶ τῶν ἀποδείξεων ὁρι-
οί· ὧν ὅτι οὐκ ἔσονται ἀποδείξεις, δέδεικται πρότε-
ν. Ἢ ἔσονται αἱ ἀρχαὶ ἀποδεικταὶ, καὶ τῶν ἀρ-
ῶν ἀρχαὶ, καὶ τοῦτ᾽ εἰς ἄπειρον βαδιεῖται· ἢ τὰ πρῶ-
ι ὁρισμοὶ ἔσονται ἀναπόδεικτοι. 10. Ἀλλ᾽ ἆρα, εἰ
ἢ παντὸς τοῦ αὐτοῦ, ἀλλά τινος τοῦ αὐτοῦ ἐστιν
ισμὸς καὶ ἀπόδειξις; ἢ ἀδύνατον; οὐ γάρ ἐστιν ἀπό-
ιξις, οὗ ὁρισμός. Ὁρισμὸς μὲν γὰρ τοῦ τί ἐστι καὶ
σίας· αἱ δ᾽ ἀποδείξεις φαίνονται πᾶσιν ὑποτιθέμε-
ι, καὶ λαμβάνουσαι τὸ τί ἐστιν· οἷον αἱ μαθηματι-
ὶ, τί μονὰς, καὶ τί τὸ περιττόν· καὶ αἱ ἄλλαι ὁμοί-
. 11. Ἔτι, πᾶσα ἀπόδειξίς τι κατά τινος δείκνυσιν,
ν, ὅτι ἐστὶν, ἢ οὐκ ἔστιν· ἐν δὲ τῷ ὁρισμῷ οὐδὲν
ρον ἑτέρου κατηγορεῖται· οἷον, οὔτε τὸ ζῶον κατὰ
ῦ δίποδος, οὔτε τοῦτο κατὰ τοῦ ζώου, οὔτε κατὰ
ῦ ἐπιπέδου τὸ σχῆμα· οὐ γάρ ἐστι τὸ ἐπίπεδον σχῆ-
· οὐδὲ τὸ σχῆμα ἐπίπεδον. 12. Ἔτι ἕτερον τὸ τί
ι, καὶ τὸ ὅτι ἐστὶ, δεῖξαι. Ὁ μὲν οὖν ὁρισμὸς, τί
ι, δηλοῖ· ἡ δὲ ἀπόδειξις, ὅτι ἢ ἐστὶ τόδε κατὰ τοῦ-
, ἢ οὐκ ἔστιν. Ἑτέρου δὲ ἑτέρα ἀπόδειξις, ἐὰν μὴ
μέρος ᾖ τι τῆς ὅλης. Τοῦτο δὲ λέγω, ὅτι δέδεικται
ἰσοσκελὲς δύο ὀρθαῖς, εἰ πᾶν τρίγωνον δέδεικται·
ος γάρ· τὸ δ᾽ ὅλον. Ταῦτα δὲ πρὸς ἄλληλα οὐκ
οὕτως τὸ ὅτι ἐστὶ, καὶ τὸ τί ἐστιν. Οὐ γάρ ἐστι
ατέρου θάτερον μέρος. 13. Φανερὸν ἄρα, ὅτι οὔ-
οὗ ὁ ὁρισμὸς, τούτου πάντως ἀπόδειξις· οὔτε, οὗ
πόδειξις, τούτου πάντως ὁρισμός· ὥστε ὅλως τοῦ
τοῦ οὐδενὸς ἐνδέχεται ἄμφω ἔχειν. 14. Ὥστε δῆ-
ν, ὡς οὐδὲ ὁρισμὸς καὶ ἀπόδειξις οὔτε τὸ αὐτὸ ἂν
η, οὔτε θάτερον ἐν θατέρῳ· καὶ γὰρ ἂν τὰ ὑποκεί-
να ὁμοίως εἶχε. Ταῦτα μὲν οὖν μέχρι τούτου διη-
ορήσθω.

CAPUT IV. [IV.]

Τοῦ δὲ τί ἐστι πότερόν ἐστι συλλογισμὸς καὶ ἀπό-
ειξις, ἢ οὐκ ἔστι, καθάπερ νῦν ὁ λόγος ὑπέθετο; Ὁ
ὲν γὰρ συλλογισμὸς τὶ κατά τινος δείκνυσι διὰ τοῦ
έσου· τὸ δὲ τί ἐστιν ἴδιόν τε, καὶ ἐν τῷ τί ἐστι κατη-
ορεῖται. Ταῦτα δ᾽ ἀνάγκη ἀντιστρέφειν. Εἰ γὰρ τὸ
Α τοῦ Γ ἴδιον· δῆλον, ὅτι καὶ τοῦ Β, καὶ τοῦτο τοῦ
· ὥστε πάντα ἀλλήλων. Ἀλλὰ μὴν καὶ, εἰ τὸ Α ἐν τῷ
ί ἐστιν ὑπάρχει παντὶ τῷ Β, καὶ καθόλου τὸ Β παν-
ὸς τοῦ Γ ἐν τῷ τί ἐστι λέγεται· ἀνάγκη, καὶ τὸ Α ἐν
ῷ τί ἐστι τοῦ Γ λέγεσθαι. Εἰ δὲ μὴ οὕτω τις λήψεται
πλώσας, οὐκ ἀνάγκη ἔσται, τὸ Α τοῦ Γ κατηγορεῖ-
θαι ἐν τῷ τί ἐστιν, εἰ τὸ μὲν Α τοῦ Β ἐν τῷ τί ἐστι,
ἡ καθ᾽ ὅσων δὲ τὸ Β ἐν τῷ τί ἐστι. Τὸ δὲ τί ἐστιν ἄμφω ταῦτα ἕξει. Ἔσται ἄρα καὶ τὸ Β κατὰ τοῦ Γ τὸ τί ἐστιν. Εἰ δὴ τὸ τί ἐστι καὶ τὸ τί ἦν εἶναι ἄμφω ἔχει· ἐπὶ τοῦ μέσου ὅρου ἔσται πρότερον τὸ τί ἦν εἶναι. 2. Ὅλως τε, εἰ ἔστι δεῖξαι, τί ἐστιν ἄνθρωπος· ἔστω τὸ Γ, ἄνθρωπος· τὸ δὲ Α, τὸ τί ἐστιν, εἴτε ζῶον δίπουν, εἴτε ἄλλο τι. Εἰ τοίνυν συλλογιεῖται· ἀνάγκη, κατὰ τοῦ Β τὸ Α παντὸς κατηγορεῖσθαι. Τούτου δ᾽ ἔσται ἄλλος λόγος [μέσος]. Ὥστε καὶ τοῦτο ἔσται, τί ἐστιν ἄνθρωπος. Λαμβάνει οὖν, ὃ δεῖ δεῖξαι. Καὶ γὰρ τὸ Β ἐστὶ τί ἐστιν ἄνθρωπος. 3. Δεῖ δ᾽ ἐν ταῖς δυσὶ προτάσεσι καὶ τοῖς πρώτοις καὶ ἀμέσοις σκοπεῖν· μάλιστα γὰρ φανερὸν τὸ λεγόμενον γίνεται. Οἱ μὲν οὖν διὰ τὸ ἀντιστρέφειν δεικνύντες, τί ἐστι ψυχὴ, ἢ τί ἐστιν ἄνθρωπος, ἢ ἄλλο ὁτιοῦν τῶν ὄντων, τὸ ἐξ ἀρχῆς αἰτοῦνται. Οἷον, εἴ τις ἀξιώσειε, ψυχὴν εἶναι τὸ αὐτὸ ἑαυτῷ αἴτιον τοῦ ζῆν· τοῦτο δὲ ἀριθμὸν αὐτὸν ἑαυτὸν κινοῦντα. Ἀνάγκη γὰρ αἰτῆσαι, τὴν ψυχὴν ὥσπερ ἀριθμὸν εἶναι αὐτὸν ἑαυτὸν κινοῦντα, οὕτως ὡς τὸ αὐτὸ ὄν. 4. Οὐ γὰρ, εἰ ἀκολουθεῖ τὸ Α τῷ Β, καὶ τοῦτο τῷ Γ, ἔσται τῷ Γ τὸ Α τὸ τί ἦν εἶναι, (ἀλλ᾽ ἀληθὲς εἰπεῖν ἔσται μόνον,) οὐδ᾽, εἰ ἔστι τὸ Α, ὅπερ τι κατὰ τοῦ Β κατηγορεῖται παντός. Καὶ γὰρ τὸ ζώῳ εἶναι κατηγορεῖται κατὰ τοῦ ἀνθρώπῳ εἶναι· ἀληθὲς γὰρ, πᾶν τὸ ἀνθρώπῳ εἶναι ζώῳ εἶναι, (ὥσπερ καὶ πάντα ἄνθρωπον ζῶον,) ἀλλ᾽ οὐχ οὕτως, ὥστε ἓν εἶναι. Ἐὰν μὲν οὖν μὴ οὕτω λάβῃ, οὐ συλλογιεῖται, ὅτι τὸ Α ἐστὶ τοῦ Γ τὸ τί ἦν εἶναι καὶ ἡ οὐσία. Ἐὰν δὲ οὕτω λάβῃ, πρότερον ἔσται εἰληφὼς, τῷ Γ τὸ τί ἦν εἶναι τὸ Β. Ὥστ᾽ οὐκ ἀποδέδεικται· τὸ γὰρ ἐν ἀρχῇ εἴληφεν.

CAPUT V. [V.]

Ἀλλὰ μὴν οὐδ᾽ ἡ διὰ τῶν διαιρέσεων ὁδὸς συλλογίζεται, καθάπερ ἐν τῇ ἀναλύσει τῇ περὶ τὰ σχήματα εἴρηται. Οὐδαμοῦ γὰρ ἀνάγκη γίνεται, τὸ πρᾶγμα ἐκεῖνο εἶναι, τωνδὶ ὄντων. Ἀλλ᾽ ὥσπερ οὐδ᾽ ὁ ἐπάγων ἀποδείκνυσιν. Οὐ γὰρ δεῖ τὸ συμπέρασμα ἐρωτᾷν, οὐδὲ τῷ δοῦναι εἶναι· ἀλλ᾽ ἀνάγκη, εἶναι, ἐκείνων ὄντων, κἂν μὴ φῇ ὁ ἀποκρινόμενος. Ἆρα ὁ ἄνθρωπος ζῶον, ἢ ἄψυχον; εἶτ᾽ ἔλαβε ζῶον, οὐ συλλελόγισται· πάλιν ἅπαν ζῶον ἢ πεζὸν, ἢ ἔνυδρον· ἔλαβε πεζόν· καὶ τὸ εἶναι τὸν ἄνθρωπον τὸ ὅλον ζῶον πεζὸν, οὐκ ἀνάγκη ἐκ τῶν εἰρημένων, ἀλλὰ λαμβάνει καὶ τοῦτο. Διαφέρει δ᾽ οὐδὲν, ἐπὶ πολλῶν, ἢ ὀλίγων, οὕτω ποιεῖν· τὸ αὐτὸ γάρ ἐστιν. Ἀσυλλόγιστος μὲν οὖν καὶ ἡ χρῆσις γίνεται τοῖς οὕτω μετιοῦσι καὶ τῶν ἐνδεχομένων συλλογισθῆναι. 2. Τί γὰρ κωλύει, τοῦτο ἀληθὲς μὲν τὸ πᾶν εἶναι κατὰ τοῦ ἀνθρώπου, μὴ μέντοι τὸ τί ἐστι, μηδὲ τὸ τί ἦν εἶναι δηλοῦν; 3. Ἔτι, τί κωλύει, ἢ προσθεῖναί τι, ἢ ἀφελεῖν, ἢ ὑπερβεβηκέναι τῆς οὐσίας; 4. Ταῦτα μὲν οὖν παρίεται μὲν, ἐνδέχεται δὲ λῦσαι τῷ λαμβάνειν τὰ ἐν τῷ τί ἐστι πάντα, καὶ τὸ ἐφεξῆς τῇ διαιρέσει ποιεῖν αἰτούμενον τὸ πρῶτον, καὶ μηδὲν παραλείπειν. Τοῦτο δὲ ἀναγκαῖον, [εἰ ἅπαν εἰς τὴν διαίρεσιν ἐμπίπτει, καὶ μηδὲν ἐλλείπει.] Ἄτομον γὰρ ἤδη δεῖ εἶναι. 5. Ἀλλὰ συλλογισμὸς ὅμως οὐκ ἔνεστιν, ἀλλ᾽ εἴπερ, ἄλλον τρόπον γνωρίζειν ποιεῖ. Καὶ τοῦτο μὲν οὐδὲν ἄτοπον. Οὐδὲ γὰρ ὁ ἐπάγων ἴσως ἀποδείκνυσιν, ἀλλ᾽ ὅμως δηλοῖ τι. 6. Συλλογισμὸν δ᾽ οὐ λέγει ὁ ἐκ τῆς διαιρέσεως ἐκλέγων τὸν ὁρισμόν. Ὥσπερ γὰρ ἐν τοῖς συμπεράσμασι τοῖς ἄνευ τῶν μέσων, ἐάν τις εἴπῃ, ὅτι, τούτων ὄντων, ἀνάγκη τοδὶ εἶναι, ἐνδέχεται ἐρωτῆσαι τὸ διὰ τί· οὕτω καὶ ἐν τοῖς διαιρετικοῖς ὅροις, τί ἐστιν ἄνθρωπος; ζῶον θνητὸν, ὑπό-

πουν, δίπουν, ἄπτερον, διὰ τί; καθ' ἑκάστην πρόσθεσιν· ἐρεῖ γὰρ, καὶ δείξει τῇ διαιρέσει, ὡς οἴεται, ὅτι πᾶν ἢ θνητὸν, ἢ ἀθάνατον. Ὁ δὲ τοιοῦτος λόγος ἅπας οὐκ ἔστιν ὁρισμός. Ὥστε, εἰ ἀπεδείκνυτο τῇ διαιρέσει, ἀλλ' ὅ γε ὁρισμὸς οὐ συλλογισμῷ γίνεται.

CAPUT VI. [VI.]

Ἀλλ' ἆρα ἔστι καὶ ἀποδεῖξαι τὸ τί ἐστι κατ' οὐσίαν ἐξ ὑποθέσεως [δὲ] λαβόντα τὸ μὲν τί ἦν εἶναι τὸ ἐκ τῶν ἐν τῷ τί ἐστιν ἰδίων· ταδὶ δὲ ἐν τῷ τί ἐστι μόνα, καὶ ἴδιον τὸ πᾶν; τοῦτο γάρ ἐστι τὸ εἶναι ἐκείνῳ. 2. Ἢ πάλιν εἴληφε τὸ τί ἦν εἶναι καὶ ἐν τούτῳ; ἀνάγκη γὰρ διὰ τοῦ μέσου δεῖξαι. 3. Ἔτι, ὥσπερ οὐδ' ἐν συλλογισμῷ λαμβάνεται, τί ἐστι τὸ συλλελογίσθαι· ἀεὶ γὰρ ὅλη, ἢ μέρος, ἡ πρότασις, ἐξ ὧν ὁ συλλογισμός· οὕτως οὐδὲ τὸ τί ἦν εἶναι δεῖ ἐνεῖναι ἐν τῷ συλλογισμῷ, ἀλλὰ χωρὶς τοῦτο τῶν κειμένων εἶναι. Καὶ πρὸς τὸν ἀμφισβητοῦντα, εἰ συλλελόγισται, ἢ μὴ, τοῦτο, ἀπαντᾶν, ὅτι· τοῦτο γὰρ ἦν συλλογισμός. Καὶ πρὸς τὸν, ὅτι οὐ τὸ τί ἦν εἶναι συλλελόγισται, ὅτι ναί· τοῦτο γὰρ ἔκειτο ἡμῖν τὸ τί ἦν εἶναι. Ὥστε ἀνάγκη, καὶ ἄνευ τοῦ τί ἐστι συλλογισμὸς, ἢ τοῦ τί ἦν εἶναι, συλλελογίσθαι τι. 4. Κἂν ἐξ ὑποθέσεως δὲ δεικνύῃ, οἷον, εἰ τῷ κακῷ ἐστι τὸ διαιρετῷ εἶναι· τῷ δ' ἐναντίῳ τὸ τῷ ἐναντίῳ εἶναι, ὅσοις ἐστί τι ἐναντίον· τὸ δ' ἀγαθὸν τῷ κακῷ ἐναντίον· καὶ τὸ ἀδιαίρετον τῷ διαιρετῷ· ἔστιν ἄρα τἀγαθῷ εἶναι τὸ ἀδιαιρέτῳ εἶναι. Καὶ γὰρ ἐνταῦθα λαβὼν τὸ τί ἦν εἶναι δείκνυσι· λαμβάνει δ' εἰς τὸ δεῖξαι τὸ τί ἦν εἶναι. 5. Ἕτερον μέν τι ἔστω. Καὶ γὰρ ἐν ταῖς ἀποδείξεσιν, ὅτι ἐστὶ τόδε κατὰ τοῦδε, ἀλλὰ μὴ αὐτὸ, μηδὲ οὗ ὁ αὐτὸς λόγος, καὶ ἀντιστρέφει. 6. Πρὸς ἀμφοτέρους δὲ, τόν τε κατὰ διαίρεσιν δεικνύντα, καὶ πρὸς τὸν οὕτω συλλογισμὸν τὸ αὐτὸ ἀπόρημα· διὰ τί ἔσται ὁ ἄνθρωπος ζῷον [δίπουν] πεζὸν, ἀλλ' οὐ ζῷον, καὶ πεζόν; Ἐκ γὰρ τῶν λαμβανομένων οὐδεμία ἀνάγκη ἐστὶν, ἓν γίνεσθαι τὸ κατηγορούμενον· ἀλλ', ὥσπερ ἂν ἄνθρωπος ὁ αὐτὸς εἴη καὶ μουσικὸς, καὶ γραμματικός.

CAPUT VII. [VII.]

Πῶς οὖν δὴ ὁ ὁριζόμενος δείξει τὴν οὐσίαν, ἢ τὸ τί ἐστιν; οὔτε γὰρ, ὡς ἀποδεικνὺς, ἐξ ὁμολογουμένων εἶναι, δῆλον ποιήσει· ὅτι ἀνάγκη, ἐκείνων ὄντων, ἕτερόν τι εἶναι· ἀπόδειξις γὰρ τοῦτο· οὐθ', ὡς ἐπάγων, διὰ τῶν καθέκαστα δήλων ὄντων, ὅτι πᾶν οὕτως τῷ μηδὲν ἄλλως· οὐ γὰρ, τί ἐστι, δείκνυσιν, ἀλλ', ὅτι ἢ ἔστιν, ἢ οὐκ ἔστι. Τίς οὖν ἄλλος τρόπος λοιπός; οὐ γὰρ δὴ δείξει γε αἰσθήσει, ἢ τῷ δακτύλῳ. 2. Ἔτι, πῶς δείξει τὸ τί ἐστιν ἄνθρωπος; ἀνάγκη γὰρ τὸν εἰδότα τὸ τί ἐστιν ἄνθρωπος, ἢ ἄλλο ὁτιοῦν, εἰδέναι καὶ, ὅτι ἐστί· τὸ γὰρ μὴ ὂν οὐδεὶς οἶδεν, ὅ, τι ἐστὶν, ἀλλὰ τί μὲν σημαίνει ὁ λόγος, ἢ τὸ ὄνομα, ὅταν εἴπω τραγέλαφος· τί δέ ἐστι τραγέλαφος, ἀδύνατον εἰδέναι. Ἀλλὰ μὴν, εἰ δείξει, τί ἐστι, καὶ ὅτι ἐστὶ, καὶ πῶς, τῷ αὐτῷ λόγῳ δείξει; ὅ, τε γὰρ ὁρισμὸς ἕν τι δηλοῖ, καὶ ἡ ἀπόδειξις· τὸ δὲ τί ἐστιν ἄνθρωπος, καὶ τὸ εἶναι ἄνθρωπον, ἄλλο. 3. Εἶτα καὶ δι' ἀποδείξεώς φαμεν ἀναγκαῖον εἶναι δείκνυσθαι ἅπαν, ὅτι ἐστὶν, εἰ μὴ οὐσία εἴη. Τὸ δὲ εἶναι οὐκ οὐσία οὐδενί· οὐ γὰρ γένος τὸ ὄν. Ἀπόδειξις ἄρα ἔσται, ὅτι ἐστίν. 4. Ὅπερ καὶ νῦν ποιοῦσιν αἱ ἐπιστῆμαι. Τί μὲν γὰρ σημαίνει τὸ τρίγωνον, ἔλαβεν ὁ γεωμέτρης· ὅτι δ' ἐστὶ, δείκνυσι. Τί οὖν δείξει ὁ ὁριζόμενος; τί ἐστιν; ἢ τὸ τρίγωνον; εἰδὼς ἄρα τις ὁρισμῷ, τί ἐστιν, εἰ ἔστιν, οὐκ εἴσεται. Ἀλλ' ἀδύνατον. 5. Φανερὸν δὲ καὶ κατὰ τοὺς νῦν τρόπους τῶν ὅρων, ὡς οὐ δεικνύουσιν οἱ ὁριζόμενοι, ὅτι ἐστίν. Εἰ γὰρ καὶ ἔστιν ἐκ τοῦ μέσου τὸ ἴσον, ἀλλὰ διὰ τί ἐστι τὸ ὁρισθέν; καὶ διὰ τί τοῦτ' ἔστι κύκλος; εἴη γὰρ ἂν καὶ ὀρειχάλκου φάναι εἶναι αὐτόν. Οὔτε γὰρ, ὅτι δυνατὸν, εἶναι τὸ λεγόμενον, προσδηλοῦσιν οἱ ὅροι· οὔτε, ὅτι ἐκεῖνο, οὗ φασιν εἶναι ὁρισμόν. Ἀλλ' ἀεὶ ἔξεστι λέγειν τὸ διὰ τί; 6. Εἰ ἄρα ὁ ὁριζόμενος δείκνυσιν ἢ τί ἐστιν, ἢ τί σημαίνει τοὔνομα· εἰ μή ἐστι μηδαμῶς τοῦ τί ἐστιν· εἴη ἂν ὁ ὁρισμὸς λόγος ὀνόματι τὸ αὐτὸ σημαίνων· ἀλλ' ἄτοπον. 7. Πρῶτον μὲν γὰρ καὶ μὴ οὐσιῶν ἂν εἴη καὶ τῶν μὴ ὄντων· σημαίνειν γάρ ἐστι καὶ τὰ μὴ ὄντα. 8. Ἔτι, πάντες οἱ λόγοι ὁρισμοὶ ἂν εἶεν. Εἴη γὰρ ἂν ὄνομα θέσθαι ὁποιῳοῦν λόγῳ. Ὥστε ὅρους ἂν διαλεγοίμεθα πάντες· καὶ ἡ Ἰλιὰς ὁρισμὸς ἂν εἴη. 9. Ἔτι, οὐδεμία ἐπιστήμη ἀποδείξειεν ἂν, ὅτι τοῦτο τοὔνομα τουτὶ δηλοῖ· οὐδ' οἱ ὁρισμοὶ τοίνυν τοῦτο προσδηλοῦσιν. 10. Ἐκ μὲν τοίνυν τούτων οὔτε ὁρισμὸς καὶ συλλογισμὸς φαίνεται ταὐτὸν ὄν, οὔτε ταὐτοῦ συλλογισμὸς καὶ ὁρισμός· πρὸς δὲ τούτοις, ὅτι οὐδὲ ὁ ὁρισμὸς οὐδὲν οὔτε ἀποδείκνυσιν, οὔτε δείκνυσιν· οὔτε τὸ τί ἐστιν οὐθ' ὁρισμῷ, οὔτ' ἀποδείξει, ἔστι γνῶναι.

CAPUT VIII. [VIII.]

Πάλιν δὲ σκεπτέον, τί τούτων λέγεται καλῶς, καὶ τί οὐ καλῶς· καὶ τί ἐστιν ὁ ὁρισμός· καὶ τοῦ τί ἐστιν ἆρά πως ἔστιν ἀπόδειξις καὶ ὁρισμὸς, ἢ οὐδαμῶς. 2. Ἐπεὶ δ' ἐστὶν (ὡς ἔφαμεν) ταὐτὸν, τὸ εἰδέναι τί ἐστι, καὶ τὸ εἰδέναι τὸ αἴτιον τοῦ τί ἐστι· λόγος δὲ τούτου, ὅτι ἐστί τι αἴτιον· καὶ τοῦτο ἢ τὸ αὐτὸ ἢ ἄλλο· κἂν ᾖ ἄλλο, ἢ ἀποδεικτὸν, ἢ ἀναπόδεικτον· εἰ τοίνυν ἐστὶν ἄλλο, καὶ ἐνδέχεται ἀποδεῖξαι, ἀνάγκη, μέσον εἶναι τὸ αἴτιον, καὶ [ἐν] τῷ σχήματι τῷ πρώτῳ δείκνυσθαι· καθόλου τε γὰρ καὶ κατηγορικὸν τὸ δεικνύμενον· εἷς μὲν δὴ τρόπος ἂν εἴη ὁ νῦν ἐξητασμένος, τὸ δι' ἄλλου τὸ τί ἐστι δείκνυσθαι. Τῶν τε γὰρ τί ἐστιν ἀνάγκη τὸ μέσον εἶναι τί ἐστι· καὶ τῶν ἰδίων ἴδιον. Ὥστε τὸ μὲν δείξει, τὸ δ' οὐ δείξει, τῶν τί ἦν εἶναι τῷ αὐτῷ πράγματι. 3. Οὗτος μὲν οὖν ὁ τρόπος, ὅτι οὐκ ἂν εἴη ἀπόδειξις, εἴρηται πρότερον· ἀλλ' ἔστι λογικὸς συλλογισμὸς τοῦ τί ἐστιν. 4. Ὃν δὲ τρόπον ἐνδέχεται, λέγωμεν, εἰπόντες πάλιν ἐξ ἀρχῆς. 5. Ὥσπερ γὰρ τὸ διότι ζητοῦμεν, ἔχοντες τὸ ὅτι, ἐνίοτε δὲ καὶ ἅμα δῆλα γίνεται, ἀλλ' οὔτι πρότερόν γε τὸ διότι δυνατὸν γνωρίσαι τοῦ ὅτι· δῆλον, ὅτι ὁμοίως καὶ τὸ τί ἦν εἶναι οὐκ ἄνευ τοῦ ὅτι ἐστίν. Ἀδύνατον γὰρ εἰδέναι τί ἐστιν, ἀγνοοῦντας, εἰ ἔστι. 6. Τὸ δὲ εἰ ἔστιν ὁτὲ μὲν κατὰ συμβεβηκὸς ἔχομεν, ὁτὲ δ' ἔχοντές τι τοῦ αὐτοῦ πράγματος· οἷον βροντὴν, ὅτι ψόφος τις νεφῶν· καὶ ἔκλειψιν, ὅτι στέρησις τοῦ φωτός· καὶ ἄνθρωπον, ὅτι ζῷόν τι· καὶ ψυχὴν, ὅτι αὐτὸ ἑαυτὸ κινοῦν. 7. Ὅσα μὲν οὖν κατὰ συμβεβηκὸς οἴδαμεν, ὅτι ἐστὶν, ἀναγκαῖον μηδαμῶς ἔχειν πρὸς τὸ τί ἐστιν· οὐδὲ γὰρ, ὅτι ἔστιν, ἴσμεν· τὸ δὲ ζητεῖν τί ἐστι μὴ ἔχοντας, ὅτι ἐστὶ, μηδέν ζητεῖν ἐστι· καθ' ὅσων δ' ἔχομέν τι, ῥᾷον. Ὥστε ὡς ἔχομεν, ὅτι ἐστὶν, οὕτως ἔχομεν καὶ πρὸς τὸ τί ἐστιν. 8. Ὧν οὖν ἔχομέν τι τοῦ τί ἐστιν, ἔστω πρῶτον μὲν ὧδε· ἔκλειψις, ἐφ' οὗ *A*· σελήνη, ἐφ' οὗ *Γ*· ἀντίφραξις γῆς, ἐφ' οὗ *B*. Τὸ μὲν οὖν, πότερον ἐκλείπει, ἢ οὔ, τὸ *B* ζητεῖν ἐστὶν ἆρ' ἐστὶν, ἢ οὔ. Τοῦτο δ' οὐδὲν διαφέρει ζητεῖν, ἢ, εἰ ἔστι λόγος αὐτοῦ. Καὶ ἐὰν ᾖ τοῦτο, κἀκεῖνό φαμεν εἶναι. Ἢ, ποτέρας τῆς ἀντιφάσεώς ἐστιν ὁ λόγος, πότερον τοῦ ἔχειν δύο ὀρθὰς, ἢ τοῦ μὴ ἔχειν. 9. Ὅταν δ' εὕρωμεν, ἅμα τὸ

καὶ τὸ διότι ἴσμεν, ἂν διὰ μέσων ᾖ. 10. Εἰ δὲ μὴ, τὸ ὅτι, τὸ διότι δὲ οὔ. Σελήνη, Γ· ἔκλειψις, Α· τὸ πανσελήνου σκιὰν μὴ δύνασθαι ποιεῖν, μηδενὸς ἡμῶν μεταξὺ ὄντος φανεροῦ, ἐφ' οὗ Β. Εἰ τοίνυν τῷ Γ ὑπάρχει τὸ Β, τὸ μὴ δύνασθαι ποιεῖν σκιὰν, μηδενὸς μεταξὺ ἡμῶν ὄντος· τούτῳ δὲ τὸ Α, τὸ ἐκλελοιπέναι· ὅτι μὲν ἐκλείπει, δῆλον· διότι δ', οὔπω. Καὶ ὅτι μὲν ἔκλειψίς ἐστιν, ἴσμεν· τί δέ ἐστιν, οὐκ ἴσμεν. 11. Δήλου δ' ὄντος, ὅτι τὸ Α τῷ Γ ὑπάρχει, ἀλλὰ, διὰ τί ὑπάρχει, τὸ ζητεῖν τὸ Β τί ἐστι, πότερον ἀντίφραξις, ἢ στροφὴ τῆς σελήνης, ἢ ἀπόσβεσις τοῦ φωτός. Τοῦτο δ' ἐστὶν ὁ λόγος τοῦ ἑτέρου ἄκρου, οἷον, ἐν τούτοις τοῦ Α· ἔστι γὰρ ἡ ἔκλειψις ἀντίφραξις ὑπὸ γῆς. Τί ἐστι βροντή; πυρὸς ἀπόσβεσις ἐν νέφει. Διὰ τί βροντᾷ; διὰ τὸ ἀποσβέννυσθαι τὸ πῦρ ἐν τῷ νέφει. Νέφος, Γ· βροντή, Α· ἀπόσβεσις πυρὸς, τὸ Β. Τῷ δὴ Γ, τῷ νέφει, ὑπάρχει τὸ Β· ἀποσβέννυται γὰρ ἐν αὐτῷ τὸ πῦρ· τούτῳ δὲ τὸ Α, ψόφος. Καὶ ἔστι γε λόγος τὸ Β τοῦ Α, τοῦ πρώτου ἄκρου. 12. Ἂν δὲ πάλιν τούτου ἄλλο μέσον εἴη, ἐκ τῶν παραλοίπων ἔσται λόγων. 13. Ὡς τοίνυν λαμβάνεται τὸ τί ἐστι, καὶ γίνεται γνώριμον, εἴρηται. Ὥστε συλλογισμὸς μὲν τοῦ τί ἐστιν οὐ γίνεται, οὐδ' ἀπόδειξις· δῆλον μέν τοι διὰ συλλογισμοῦ, καὶ [δι'] ἀποδείξεως· ὥστ' οὔτ' ἄνευ ἀποδείξεώς ἐστι γνῶναι τὸ τί ἐστιν, οὗ ἐστιν αἴτιον ἄλλο· οὔτ' ἔστιν ἀπόδειξις αὐτοῦ, ὥσπερ καὶ ἐν τοῖς διαπορήμασιν εἴπομεν. [IX.] 14. Ἔστι δὲ τῶν μὲν ἕτερόν τι αἴτιον, τῶν δ' οὐκ ἔστιν. Ὥστε δῆλον, ὅτι καὶ τῶν τί ἐστι τὰ μὲν ἄμεσα καὶ ἀρχαί εἰσιν· ἃ καὶ εἶναι, καὶ τί ἐστιν, ὑποθέσθαι δεῖ, ἢ ἄλλον τρόπον φανερὰ ποιῆσαι. Ὅπερ ὁ ἀριθμητικὸς ποιεῖ· καὶ γὰρ τί ἐστι, τὴν μονάδα, ὑποτίθεται, καὶ, ὅτι ἐστί. 15. Τῶν δ' ἐχόντων μέσον, καὶ ὧν ἐστί τι ἕτερον αἴτιον τῆς οὐσίας, ἔστι δι' ἀποδείξεως, ὥσπερ εἴπομεν, δηλῶσαι, μὴ τὸ τί ἐστιν ἀποδεικνύντας.

CAPUT IX. [X.]

Ὁρισμὸς δ' ἐπειδὴ λέγεται εἶναι λόγος τοῦ τί ἐστι, φανερὸν, ὅτι ὁ μέν τις ἔσται λόγος τοῦ τί σημαίνει τὸ ὄνομα, ἢ λόγος ἕτερος ὀνοματώδης· οἷον, τὸ, τί σημαίνει τί ἐστιν, ᾗ τρίγωνον· ὅπερ ἔχοντες, ὅτι ἐστὶ, ζητοῦμεν, διὰ τί ἐστι. Χαλεπὸν δ' οὕτως ἐστὶ λαβεῖν, ἃ μὴ ἴσμεν, ὅτι ἐστίν. Ἡ δ' αἰτία εἴρηται πρότερον τῆς χαλεπότητος· ὅτι οὐδ', εἰ ἔστιν, ἢ μὴ, ἴσμεν, ἀλλ' ἢ κατὰ συμβεβηκός. 2. Λόγος δὲ εἷς ἐστι διχῶς· ὁ μὲν συνδέσμῳ, ὥσπερ ἡ Ἰλιάς· ὁ δὲ τῷ ἓν καθ' ἑνὸς δηλοῦν μὴ κατὰ συμβεβηκός. 3. Εἷς μὲν δὴ ὅρος ἐστὶν [ὅρου] ὁ εἰρημένος. Ἄλλος δ' ἐστὶν ὅρος λόγος ὁ δηλῶν, διὰ τί ἔστιν. 4. Ὥστε ὁ μὲν πρότερος σημαίνει μὲν, δείκνυσι δ' οὔ· ὁ δ' ὕστερος φανερὸν ὅτι ἔσται, οἷον ἀπόδειξις τοῦ τί ἐστι, τῇ θέσει διαφέρων τῆς ἀποδείξεως. Διαφέρει γὰρ εἰπεῖν, διὰ τί βροντᾷ; καὶ, τί ἐστι βροντή; ἐρεῖ γὰρ οὕτω μὲν, διότι ἀποσβέννυται τὸ πῦρ ἐν τοῖς νέφεσι. Τί δ' ἐστὶ βροντή; ψόφος ἀποσβεννυμένου πυρὸς ἐν τοῖς νέφεσιν. Ὥστε ὁ αὐτὸς λόγος ἄλλον τρόπον λέγεται· καὶ ὡδὶ μὲν ἀπόδειξις συνεχής· ὡδὶ δὲ ὁρισμός. 5. Ἔτι ἐστὶν ὅρος βροντῆς, ψόφος ἐν νέφεσι. Τοῦτο δ' ἐστὶ τῆς τοῦ τί ἐστιν ἀποδείξεως συμπέρασμα. 6. Ὁ δὲ τῶν ἀμέσων ὁρισμὸς θέσις ἐστὶ τοῦ τί ἐστιν ἀναπόδεικτος. 7. Ἔστιν ἄρα ὁρισμὸς εἷς μὲν, λόγος τοῦ τί ἐστιν ἀναπόδεικτος· εἷς δὲ, συλλογισμὸς τοῦ τί ἐστι, πτώσει διαφέρων τῆς ἀποδείξεως· τρίτος δὲ, τῆς τοῦ τί ἐστιν ἀποδείξεως συμπέρασμα. 8. Φανερὸν οὖν ἐκ τῶν εἰρημένων, καὶ πῶς ἐστι τοῦ τί ἐστιν ἀπόδειξις, καὶ πῶς οὐκ ἔστι· καὶ τίνων ἐστὶ, καὶ τίνων οὐκ ἔστιν· ἔτι δὲ, ὁρισμὸς ποσαχῶς τε λέγεται· καὶ πῶς τὸ τί ἐστι δείκνυσι, καὶ πῶς οὔ· καὶ τίνων ἐστὶ, καὶ τίνων οὔ· ἔτι δὲ, πρὸς ἀπόδειξιν πῶς ἔχει· καὶ πῶς ἐνδέχεται τοῦ αὐτοῦ εἶναι, καὶ πῶς οὐκ ἐνδέχεται.

CAPUT X. [XI.]

Ἐπεὶ δὲ ἐπίστασθαι οἰόμεθα, ὅταν εἰδῶμεν τὴν αἰτίαν· αἰτίαι δὲ τέσσαρες· μία μὲν, τὸ τί ἦν εἶναι· μία δὲ, τὸ τινῶν ὄντων ἀνάγκη τοῦτ' εἶναι· ἑτέρα δὲ, ἥ τι πρῶτον ἐκίνησε· τετάρτη δὲ, τὸ τίνος ἕνεκα· πᾶσαι αὗται διὰ τοῦ μέσου δείκνυνται. Τό, τε γὰρ τούτου ὄντος τοδὶ ἀνάγκη εἶναι, μιᾶς μὲν προτάσεως ληφθείσης, οὐκ ἔστι· δυοῖν δὲ τοὐλάχιστον· τοῦτο δ' ἐστὶν, ὅταν ἓν μέσον ἔχωσι. Τούτου οὖν ἑνὸς ληφθέντος, ἀνάγκη, τὸ συμπέρασμα εἶναι. 2. Δῆλον δὲ καὶ ὧδε. Διὰ τί ὀρθὴ ἡ ἐν ἡμικυκλίῳ; ἢ, τίνος ὄντος, ὀρθή; ἔστω δὴ ὀρθὴ, ἐφ' ἧς Α· ἡμίσεια δυοῖν ὀρθαῖν, ἐφ' ἧς Β· ἡ ἐν ἡμικυκλίῳ, ἐφ' ἧς Γ· τοῦ δὴ τὸ Α, τὴν ὀρθὴν, ὑπάρχειν τῷ Γ, τῇ ἐν τῷ ἡμικυκλίῳ, αἴτιον τὸ Β. Αὕτη μὲν γὰρ τῇ Α ἴση· ἡ δὲ, τὸ Γ, τῇ Β· δύο γὰρ ὀρθῶν ἡμίσεια. Τοῦ Β οὖν ὄντος, ἡμίσεος δύο ὀρθῶν, τὸ Α τῷ Γ ὑπάρχει· τοῦτο δ' ἦν τὸ ἐν ἡμικυκλίῳ ὀρθὴν εἶναι. 3. Τοῦτο δὲ ταὐτόν ἐστι τῷ τί ἦν εἶναι, τῷ τοῦτο σημαίνειν τὸν λόγον. Ἀλλὰ μὴν καὶ τὸ τί ἦν εἶναι αἴτιον δέδεικται τὸ μέσον. 4. Τὸ δὲ, διὰ τί ὁ Μηδικὸς πόλεμος ἐγένετο Ἀθηναίοις; τίς αἰτία τοῦ πολεμεῖσθαι Ἀθηναίους; ὅτι εἰς Σάρδεις μετ' Ἐρετριέων ἐνέβαλον· τοῦτο γὰρ ἐκίνησε πρῶτον. Πόλεμος, ἐφ' οὗ Α· προτέρους εἰσβαλεῖν, Β· Ἀθηναῖοι, Γ. Ὑπάρχει δὴ τὸ Β τῷ Γ, τὸ πρότερον ἐμβαλεῖν, τοῖς Ἀθηναίοις· τὸ δὲ Α τῷ Β, πολεμοῦσι γὰρ τοῖς πρότερον ἀδικήσασιν. Ὑπάρχει ἄρα τῷ μὲν Β τὸ Α, τὸ πολεμεῖσθαι τοῖς πρότερον ἄρξασι· τοῦτο δὲ τὸ Β τῷ Γ, ἤτοι τοῖς Ἀθηναίοις· πρότεροι γὰρ ἦρξαν. Μέσον ἄρα καὶ ἐνταῦθα τὸ αἴτιον τὸ πρῶτον κινῆσαν. 5. Ὅσων δὲ αἴτιον τὸ ἕνεκά τινος· οἷον, διὰ τί περιπατεῖ; ὅπως ὑγιαίνῃ· διὰ τί οἰκία ἐστίν; ὅπως σώζηται τὰ σκεύη· τὸ μὲν, ἕνεκα τοῦ ὑγιαίνειν· τὸ δὲ, ἕνεκα τοῦ σώζεσθαι. Διὰ τί δὲ ἀπὸ δείπνου δεῖ περιπατεῖν; καὶ ἕνεκα τίνος δεῖ; οὐδὲν διαφέρει. 6. Περίπατος δ' ἀπὸ δείπνου, Γ· τὸ μὴ ἐπιπολάζειν τὰ σιτία, ἐφ' οὗ Β· τὸ ὑγιαίνειν, ἐφ' οὗ Α· ἔστω δὴ τῷ ἀπὸ δείπνου περιπατεῖν ὑπάρχον τὸ ποιεῖν μὴ ἐπιπολάζειν τὰ σιτία πρὸς τῷ στόματι τῆς κοιλίας· καὶ τοῦτο ὑγιεινόν. Δοκεῖ γὰρ ὑπάρχειν τῷ περιπατεῖν τῷ Γ, τὸ Β τὸ μὴ ἐπιπολάζειν τὰ σιτία· τούτῳ δὲ τὸ Α τὸ ὑγιεινόν. Τί οὖν αἴτιον τῷ Γ τοῦ τὸ Α ὑπάρχειν; τὸ οὗ ἕνεκα τὸ Β [τὸ μὴ ἐπιπολάζειν]. Τοῦτο δέ ἐστιν, ὥσπερ ἐκείνου λόγος· τὸ γὰρ Α οὕτως ἀποδοθήσεται. Διὰ τί τὸ Β τῷ Γ ἐστίν· ὅτι τοῦτ' ἔστι τὸ ὑγιαίνειν τὸ οὕτως ἔχειν. Δεῖ δὲ μεταλαμβάνειν τοὺς λόγους, καὶ οὕτως ἕκαστα μᾶλλον φανεῖται. 7. Αἱ δὲ γενέσεις ἀνάπαλιν ἐνταῦθα καὶ ἐπὶ τῶν κατὰ κίνησιν αἰτίων. Ἐκεῖ μὲν γὰρ τὸ μέσον δεῖ γενέσθαι πρῶτον· ἐνταῦθα δὲ τὸ Γ, τὸ ἔσχατον· τελευταῖον δὲ τὸ οὗ ἕνεκα. 8. Ἐνδέχεται δὲ τὸ αὐτὸ καὶ ἕνεκά τινος εἶναι, καὶ ἐξ ἀνάγκης. Οἷον, διὰ τί δίεισι διὰ τοῦ λαμπτῆρος τὸ φῶς; καὶ γὰρ ἐξ ἀνάγκης διέρχεται τὸ μικρομερέστερον διὰ τῶν μειζόνων πόρων, εἴπερ φῶς γίνεται τῷ διιέναι· καὶ ἕνεκά τινος· ὅπως μὴ πταίωμεν. Ἆρα οὖν, εἰ εἶναι ἐνδέχεται, καὶ γίνεσθαι ἐνδέχεται· ὥσπερ, εἰ βροντᾷ, ἀποσβεννυμένου τοῦ πυρὸς, ἀνάγκη, σίζειν καὶ ψοφεῖν, καὶ, (ὥσπερ [οἱ Πυθαγόρειοι] φασιν,) ἀπειλῆς ἕνεκα τοῖς ἐν τῷ Ταρτάρῳ, ὅπως φοβῶνται.

9. *Πλεῖστα δὲ τοιαῦτά ἐστι, καὶ μάλιστα ἐν τοῖς κατὰ φύσιν συνισταμένοις καὶ συνεστῶσιν. Ἡ μὲν γὰρ ἕνεκά του ποιεῖ φύσις· ἡ δὲ ἐξ ἀνάγκης.* 10. *Ἡ δ᾽ ἀνάγκη διττή· ἡ μὲν γὰρ κατὰ φύσιν καὶ τὴν ὁρμήν· ἡ δὲ βιαία ἡ παρὰ τὴν ὁρμήν· ὥσπερ ὁ λίθος ἐξ ἀνάγκης καὶ ἄνω καὶ κάτω φέρεται, ἀλλ᾽ οὐ διὰ τὴν αὐτὴν ἀνάγκην.* 11. *Ἐν δὲ τοῖς ἀπὸ διανοίας τὰ μὲν οὐδέποτε ἀπὸ τοῦ αὐτομάτου ὑπάρχει, οἷον οἰκία, ἢ ἀνδριάς, οὐδ᾽ ἐξ ἀνάγκης, ἀλλ᾽ ἕνεκά του· τὰ δὲ [καὶ] ἀπὸ τύχης, οἷον, ὑγίεια, καὶ σωτηρία.* 12. *Μάλιστα δὲ ἐν ὅσοις ἐνδέχεται καὶ ὧδε καὶ ἄλλως, ὅταν μὴ ἀπὸ τύχης ἡ γένεσις ᾖ, ὥστε τὸ τέλος ἀγαθὸν ἕνεκά του γίνεται· καὶ ἢ φύσει, ἢ τέχνῃ. Ἀπὸ τύχης δ᾽ οὐδὲν ἕνεκά του γίνεται.*

CAPUT XI. [XII.]

Τὸ αὐτὸ δ᾽ αἴτιόν ἐστι τοῖς γινομένοις, καὶ τοῖς γεγενημένοις, καὶ τοῖς ἐσομένοις, ὅπερ καὶ τοῖς οὖσι· (τὸ γὰρ μέσον αἴτιον,) πλὴν τοῖς μὲν οὖσιν ὄν· τοῖς δὲ γινομένοις γινόμενον· τοῖς δὲ γεγενημένοις γεγενημένον· τοῖς δὲ ἐσομένοις ἐσόμενον. Οἷον, διὰ τί γέγονεν ἔκλειψις; διότι ἐν μέσῳ γέγονεν ἡ γῆ· γίνεται δέ, διότι γίνεται· ἔσται δέ, διότι ἔσται ἐν μέσῳ· καὶ ἔστι δέ, ὅτι ἐστί. Τί ἐστι κρύσταλλος; εἰλήφθω δή, ὅτι ὕδωρ πεπηγός. Ὕδωρ, ἐφ᾽ οὗ Γ· πεπηγός, ἐφ᾽ οὗ Α· αἴτιον τὸ μέσον, ἐφ᾽ οὗ Β, ἔκλειψις θερμοῦ παντελής. Ὑπάρχει δὴ τῷ Γ τὸ Β· τούτῳ δὲ τὸ πεπηγέναι, τὸ ἐφ᾽ οὗ Α. Γίνεται δὲ κρύσταλλος, γινομένου τοῦ Β· γεγένηται δέ, γεγενημένου· ἔσται δέ, ἐσομένου. 2. *Τὸ μὲν οὖν οὕτως αἴτιον, καὶ οὗ αἴτιον, ἅμα γίνεται, ὅταν γίνηται· καὶ ἔστιν, ὅταν ᾖ· καὶ ἐπὶ τοῦ γεγονέναι, καὶ ἔσεσθαι, ὡσαύτως.* 3. *Ἐπὶ δὲ τῶν μὴ ἅμα ἆρ᾽ ἐστὶν ἐν τῷ συνεχεῖ χρόνῳ, ὥσπερ δοκεῖ ἡμῖν, ἄλλα ἄλλων αἴτια εἶναι; οἷον, τοῦδε γίνεσθαι ἕτερον γινόμενον· καὶ τοῦ ἔσεσθαι ἕτερον ἐσόμενον· καὶ τοῦ γενέσθαι δέ, εἴ τι ἔμπροσθεν ἐγένετο;* 4. *Ἔστι δὲ ἀπὸ τοῦ ὕστερον γεγονότος ὁ συλλογισμός. Ἀρχὴ δὲ καὶ τούτων τὰ γεγονότα· διὸ καὶ ἐπὶ τῶν γινομένων ὡσαύτως.* 5. *Ἀπὸ δὲ τοῦ προτέρου οὐκ ἔστιν· οἷον, ἐπεὶ τόδε γέγονεν, ὅτι τόδε ὕστερον γέγονε. Καὶ ἐπὶ τοῦ ἔσεσθαι ὡσαύτως. Οὔτε γὰρ ἀορίστου, οὔθ᾽ ὁρισθέντος ἔσται τοῦ χρόνου, ὥστ᾽, ἐπεὶ τοῦτ᾽ ἀληθὲς εἰπεῖν γεγονέναι, τόδ᾽ ἀληθὲς εἰπεῖν γεγονέναι τὸ ὕστερον. Ἐν γὰρ τῷ μεταξὺ ψεῦδος ἔσται τὸ εἰπεῖν τοῦτο, ἤδη θατέρου γεγονότος. Ὁ δ᾽ αὐτὸς λόγος καὶ ἐπὶ τοῦ ἐσομένου.* 6. *Οὐδ᾽, ἐπεὶ τόδε γέγονε, τόδ᾽ ἔσται. Τὸ γὰρ μέσον, ὁμόγονον δεῖ εἶναι· τῶν γενομένων γενόμενον· τῶν ἐσομένων ἐσόμενον· τῶν γινομένων γινόμενον· τῶν ὄντων ὄν. Τοῦ δὲ γέγονε, καὶ τοῦ ἔσται, οὐκ ἐνδέχεται εἶναι ὁμόγονον.* 7. *Ἔτι οὔτε ἀόριστον ἐνδέχεται εἶναι τὸν χρόνον τὸν μεταξύ, οὔτε ὡρισμένον. Ψεῦδος γὰρ ἔσται τὸ εἰπεῖν ἐν τῷ μεταξύ.* 8. *Ἐπισκεπτέον δέ, τί τὸ συνέχον, ὥστε μετὰ τὸ γεγονέναι τὸ γίνεσθαι ὑπάρχειν ἐν τοῖς πράγμασιν. Ἢ δῆλον, ὅτι οὐκ ἔστιν ἐχόμενον γεγονότος γινόμενον; οὐδὲ γὰρ γενόμενον γενομένου· πέρατα γάρ, καὶ ἄτομα. Ὥσπερ οὖν οὐδὲ στιγμαί εἰσιν ἀλλήλων ἐχόμεναι, οὐδὲ γενόμενα· ἄμφω γὰρ ἀδιαίρετα. Οὐδὲ δὴ γινόμενον γεγενημένου διὰ τὸ αὐτό· τὸ μὲν γὰρ γινόμενον διαιρετόν· τὸ δὲ γεγονὸς ἀδιαίρετον. Ὥσπερ οὖν γραμμὴ πρὸς στιγμὴν ἔχει, οὕτω τὸ γινόμενον πρὸς τὸ γεγονός. Ἐνυπάρχει γὰρ ἄπειρα γεγονότα ἐν τῷ γινομένῳ. Μᾶλλον δὲ φανερῶς ἐν τοῖς καθόλου περὶ κινήσεως δεῖ λεχθῆναι περὶ τούτων.* 9. *Περὶ μὲν οὖν τοῦ πῶς ἂν ἐφεξῆς γινομένης τῆς γενέσεως ἔχοι τὸ μέσον τὸ αἴτιον, εἰλήφθω ἐπὶ τοσοῦτον. Ἀνάγκη γάρ, καὶ ἐν τούτοις τὸ πρῶτον*
καὶ τὸ μέσον ἄμεσα εἶναι. Οἷον, τὸ Α γέγονεν, [ἐπεὶ
τὸ Γ γέγονεν·] ὕστερον δὲ τὸ Γ γέγονεν, ἔμπροσθεν
τὸ Α. Ἀρχὴ δὲ τὸ Γ διὰ τὸ ἐγγύτερον τοῦ νῦν εἶναι,
ὅ ἐστιν ἀρχὴ τοῦ χρόνου. Τὸ δὲ Γ γέγονεν, εἰ τὸ Δ γέγονε· τοῦ δὴ Δ γενομένου, ἀνάγκη, τὸ Α γεγονέναι.
δὲ τὸ Γ. Τοῦ γὰρ Δ γενομένου, ἀνάγκη, τὸ Γ γεγονέναι· τοῦ δὲ Γ γεγονότος, ἀνάγκη, πρότερον τὸ Α γεγονέναι. Οὕτω δὲ λαμβάνοντι τὸ μέσον, στήσεταί
εἰς ἄμεσον; ἢ ἀεὶ παρεμπεσεῖται διὰ τὸ ἄπειρον;
γάρ ἐστιν ἐχόμενον γεγονὸς γεγονότος, ὥσπερ ἐλέχθη.
Ἀλλ᾽ ἄρξασθαί γε ὅμως ἀνάγκη ἀπὸ τοῦ μέσου,
ἀπὸ τοῦ νῦν πρώτου. 10. *Ὁμοίως δὲ καὶ ἐπὶ τοῦ ἐσο*
Εἰ γὰρ ἀληθὲς εἰπεῖν, ὅτι ἔσται τὸ Δ· ἀνάγκη πρότε
ρον, ἀληθὲς εἰπεῖν, ὅτι τὸ Α ἔσται. Τούτου δ᾽ αἴτ
τὸ Γ. Εἰ μὲν γὰρ τὸ Δ ἔσται, πρότερον τὸ Γ ἔσται
δὲ τὸ Γ ἔσται, πρότερον τὸ Α ἔσται. Ὁμοίως δ᾽ ἄπ
ρος ἡ τομὴ καὶ ἐν τούτοις. Οὐ γάρ ἐστιν ἐσόμενα ἐ
μενα ἀλλήλων. Ἀρχὴ δὲ καὶ ἐν τούτοις ἄμεσος
πτέα. 11. *Ἔχει δὲ οὕτως ἐπὶ τῶν ἔργων. Εἰ γέγ*
οἰκία, ἀνάγκη, τετμῆσθαι λίθους, καὶ γεγονέναι. Τ
το διὰ τί; ὅτι ἀνάγκη, θεμέλιον γεγονέναι, εἴπερ
οἰκίαν γεγονέναι. Εἰ δὲ θεμέλιον, πρότερον γεγον
λίθους, ἀνάγκη. 12. *Πάλιν, εἰ ἔσται οἰκία, ὡσα*
πρότερον ἔσονται τοῖχοι. Δείκνυται δὲ καὶ διὰ
μέσου ὁμοίως· ἔσται γὰρ θεμέλιον πρότερον.
Ἐπεὶ δ᾽ ὁρῶμεν ἐν τοῖς γινομένοις κύκλῳ τινὰ γι
οὖσαν· ἐνδέχεται τοῦτο εἶναι, εἴπερ ἕποιντο ἀλλή
τὸ μέσον καὶ οἱ ἄκροι· ἐν γὰρ τούτοις τὸ ἀντι
φειν ἐστί. Δέδεικται δὲ τοῦτο ἐν τοῖς πρώτοις, ὅτι
τιστρέφει τὰ συμπεράσματα. Τὸ δὲ κύκλῳ, τοῦτ᾽
Ἐπὶ δὲ τῶν ἔργων φαίνεται ὧδε· βεβρεγμένης τῆς
ἀνάγκη, ἀτμίδα γίνεσθαι· τούτου δὲ γενομένου,
φος· τούτου δὲ γενομένου, ὕδωρ· τούτου δὲ γε
νου, ἀνάγκη, βρέχεσθαι τὴν γῆν. Τοῦτο δ᾽
ἀρχῆς. Ὥστε κύκλῳ περιελήλυθεν. Ἑνὸς
ὁτουοῦν ὄντος, ἕτερόν ἐστι, κἀκείνου, ἄλλο
του, τὸ πρῶτον. 14. *Ἔστι δ᾽ ἔνια μὲν γιν*
θόλου· ἀεί τε γὰρ καὶ ἐπὶ παντὸς ἢ οὕτως ἔχ
νεται· τὰ δὲ ἀεὶ μὲν οὔ, ὡς ἐπιτοπολὺ δέ. Οἷον
πᾶς ἄνθρωπος ἄῤῥην τὸ γένειον τριχοῦται,
ἐπιτοπολύ. 15. *Τῶν δὴ τοιούτων ἀνάγκη καὶ τὸ μέ*
σον ὡς ἐπιτοπολὺ εἶναι. Εἰ γὰρ τὸ Α κατὰ τοῦ Β κα
θόλου κατηγορεῖται, καὶ τοῦτο κατὰ τοῦ Γ καθόλου,
ἀνάγκη, καὶ τὸ Α κατὰ τοῦ Γ ἀεὶ καὶ ἐπὶ παντὸς
κατηγορεῖσθαι· (τοῦτο γάρ ἐστι τὸ καθόλου,
ἐπὶ παντός, καὶ ἀεί·) ἀλλ᾽ ὑπέκειτο, ὡς ἐπιτοπολύ·
ἀνάγκη ἄρα καὶ τὸ μέσον ὡς ἐπιτοπολὺ εἶναι, τὸ ἐφ᾽
τὸ Β. 16. *Ἔσονται τοίνυν καὶ τῶν ὡς ἐπιτοπολὺ*
χαὶ ἄμεσοι, ὅσα ὡς ἐπιτοπολὺ οὕτως ἐστίν, ἢ γίνε

CAPUT XII. [XIII.]

Πῶς μὲν οὖν τὸ τί ἐστιν εἰς τοὺς ὅρους ἀποδίδο
ται, καὶ τίνα τρόπον ἀπόδειξις ἢ ὁρισμός ἐστιν
ἢ οὐκ ἔστιν, εἴρηται πρότερον. Πῶς δὲ δεῖ θηρ
τὰ ἐν τῷ τί ἐστι κατηγορούμενα, νῦν λέγωμεν. 2.
δὴ ὑπαρχόντων ἀεὶ ἑκάστῳ ἔνια ἐπεκτείνει ἐπὶ πλ
οὐ μέντοι ἔξω τοῦ γένους. Λέγω δὲ ἐπὶ πλέον ὑπάρ
χειν, ὅσα ὑπάρχει μὲν ἑκάστῳ καθόλου, οὐ μὴν
καὶ ἄλλῳ. Οἷον, ἐστί τι, ὃ πάσῃ τριάδι ὑπάρχει,
καὶ μὴ τριάδι· ὥσπερ τὸ ὂν ὑπάρχει τῇ τριάδι,
καὶ μὴ ἀριθμῷ. Ἀλλὰ καὶ τὸ περιττὸν ὑπάρχει
πάσῃ τριάδι, καὶ ἐπὶ πλέον ὑπάρχει, καὶ γὰρ τῇ
τάδι ὑπάρχει· ἀλλ᾽ οὐκ ἔξω τοῦ γένους· ἡ μὲν γὰρ

ὰς ἀριθμός· οὐδὲν δὲ ἔξω ἀριθμοῦ περιττόν. 3. Τὰ
ὴ τοιαῦτα ληπτέον μέχρι τούτου, ἕως τοσαῦτα ληφθῇ
ρῶτον, ὧν ἕκαστον μὲν ἐπὶ πλέον ὑπάρξει, ἅπαντα δὲ
ἡ ἐπὶ πλέον. Ταύτην γὰρ ἀνάγκη οὐσίαν εἶναι τοῦ
ράγματος. 4. Οἷον τριάδι ὑπάρχει πάσῃ ἀριθμός,
περιττόν, τὸ πρῶτον ἀμφοτέρως, καὶ ὡς μὴ μετρεῖ-
θαι ἀριθμῷ, καὶ ὡς μὴ συγκεῖσθαι ἐξ ἀριθμῶν.
ῦτο τοίνυν ἤδη ἐστὶν ἡ τριάς, ἀριθμὸς περιττὸς πρῶ-
ς καὶ ὡδὶ πρῶτος. Τούτων γὰρ ἕκαστον τὰ μὲν καὶ
ῖς περιττοῖς πᾶσιν ὑπάρχει, τὸ δὲ τελευταῖον καὶ τῇ
άδι, πάντα δὲ οὐδενί. 5. Ἐπεὶ δὲ δεδήλωται ἡμῖν ἐν
ς ἄνω, ὅτι ἀναγκαῖα μέν ἐστι τὰ ἐν τῷ τί ἐστι κα-
γορούμενα, (τὰ καθόλου δὲ ἀναγκαῖα,) τῇ δὲ τριάδι
ἐφ' οὗ ἄλλου οὕτω λαμβάνεται ἐν τῷ τί ἐστι τὰ
βανόμενα· οὕτως ἐξ ἀνάγκης μὲν ἂν εἴη τριὰς
τα. 6. Ὅτι δ' οὐσία, ἐκ τῶνδε δῆλον. Ἀνάγκη γάρ,
ὴ τοῦτο ἦν τριάδι εἶναι, οἷον γένος τι εἶναι τοῦτο,
ομασμένον, ἢ ἀνώνυμον· ἔσται τοίνυν ἐπὶ πλεῖον,
ἡ τριάδι, ὑπάρχον. Ὑποκείσθω γάρ, τοιοῦτον εἶναι
γένος, ὥστε ὑπάρχειν κατὰ δύναμιν ἐπὶ πλεῖον.
τοίνυν μηδενὶ ὑπάρχει ἄλλῳ, ἢ ταῖς ἀτόμοις τριά-
τοῦτ' ἂν εἴη τὸ τριάδι εἶναι. Ὑποκείσθω γὰρ καὶ
το, ἡ οὐσία ἡ ἑκάστου εἶναι, ἡ ἐπὶ ταῖς ἀτόμοις,
ατος τοιαύτη κατηγορία. Ὥστε ὁμοίως καὶ ἄλλῳ
οῦν τῶν οὕτω δειχθέντων τὸ αὐτῷ εἶναι ἔσται. 7.
δέ, ὅταν ὅλον τι πραγματεύηταί τις, διελεῖν τὸ
ς εἰς τὰ ἄτομα τῷ εἴδει τὰ πρῶτα· οἷον, ἀριθμὸν
τριάδα καὶ δυάδα. Εἶθ' οὕτως ἐκείνων ὁρισμοὺς
ᾶσθαι λαμβάνειν· οἷον, εὐθείας γραμμῆς, καὶ
λου, καὶ ὀρθῆς γωνίας. Μετὰ δὲ τοῦτο λαμβάνον-
τί τὸ γένος, οἷον, πότερον τῶν ποσῶν, ἢ τῶν ποιῶν,
ια πάθη θεωρεῖν διὰ τῶν κοινῶν πρώτων. Τοῖς
συντιθεμένοις ἐκ τῶν ἀτόμων τὰ συμβαίνοντα ἐκ
ὁρισμῶν ἔσται δῆλα, διὰ τὸ ἀρχὴν εἶναι πάντων
ὁρισμὸν καὶ τὸ ἁπλοῦν, καὶ τοῖς ἁπλοῖς καθ' αὑ-
πάρχειν τὰ συμβαίνοντα μόνοις· τοῖς δ' ἄλλοις
ἐκεῖνα. 8. Αἱ δὲ διαιρέσεις αἱ κατὰ τὰς διαφο-
χρήσιμοί εἰσιν εἰς τὸ οὕτω μετιέναι. 9. Ὡς μὲν-
δεικνύουσιν, εἴρηται ἐν τοῖς πρότερον. Χρήσιμοι
ν εἶεν μόνον ὧδε πρὸς τὸ συλλογίζεσθαι τὸ τί
. 10. Καίτοι δόξειεν ἂν οὐδέν, ἀλλ' εὐθὺς λαμ-
ν ἅπαντα, ὥσπερ εἰ ἐξ ἀρχῆς ἐλάμβανέ τις ἄνευ
διαιρέσεως. 11. Διαφέρει δέ τι, τὸ πρῶτον καὶ
ρον τῶν κατηγορουμένων κατηγορεῖσθαι. Οἷον,
ὶν ζῶον ἥμερον δίπουν, ἢ δίπουν ζῶον ἥμερον.
γὰρ ἅπαν ἐκ δύο ἐστί, καὶ ἕν τι τὸ ζῶον ἥμερον,
πάλιν ἐκ τούτου καὶ τῆς διαφορᾶς ὁ ἄνθρωπος,
τι δήποτέ ἐστι τὸ ἓν γινόμενον· ἀναγκαῖον, διελό-
ν αἰτεῖσθαι. 12. Ἔτι πρὸς τὸ μηδὲν παραλιπεῖν
ῷ τί ἐστιν οὕτω μόνως ἐνδέχεται. Ὅταν γὰρ τὸ
τον ληφθῇ γένος, ἂν μὲν τῶν κάτωθέν τινα διαι-
των λαμβάνῃ, οὐκ ἐμπεσεῖται ἅπαν εἰς τοῦτο. Οἷον,
πᾶν ζῶον ἢ ὁλόπτερον, ἢ σχιζόπτερον· ἀλλὰ πτη-
ζῶον ἅπαν· τούτου γὰρ διαφορὰ αὕτη. Πρώτη δὲ
φορά ἐστι ζώου, εἰς ἣν ἅπαν ζῶον ἐμπίπτει. Ὁμοί-
δὲ καὶ τῶν ἄλλων ἑκάστου, καὶ τῶν ἔξω γενῶν, καὶ
ὑπ' αὐτό· οἷον ὄρνιθος, εἰς ἣν ἅπας ὄρνις· καὶ
ύος, εἰς ἣν ἅπας ἰχθύς. Οὕτω μὲν οὖν βαδίζοντι
ν εἰδέναι, ὅτι οὐδὲν παραλέλειπται· ἄλλως δὲ καὶ
ραλιπεῖν ἀναγκαῖον, καὶ μὴ εἰδέναι. 13. Οὐδὲν δὲ
τὸν ὁριζόμενον καὶ διαιρούμενον ἅπαντα εἰδέ-
τὰ ὄντα. Καίτοι ἀδύνατόν φασιν εἶναί τινες τὰς
φορὰς εἰδέναι τὰς πρὸς ἕκαστον μὴ εἰδότα ἕκαστον·
ἄνευ δὲ τῶν διαφορῶν οὐκ εἶναι ἕκαστον εἰδέναι. Οὗ
γὰρ μὴ διαφέρει, ταὐτὸν εἶναι τούτῳ· οὗ δὲ διαφέρει,
ἕτερον τούτου. 14. Πρῶτον μὲν οὖν τοῦτο ψεῦδος.
Οὐ γὰρ κατὰ πᾶσαν διαφορὰν ἕτερον. Πολλαὶ γὰρ
διαφοραὶ ὑπάρχουσι τοῖς αὐτοῖς τῷ εἴδει, ἀλλ' οὐ
κατ' οὐσίαν, οὐδὲ καθ' αὑτά. 15. Εἶτα, ὅταν λάβῃ
τὰ ἀντικείμενα καὶ τὴν διαφοράν, καὶ ὅτι πᾶν ἐμπί-
πτει ἐνταῦθα, ἢ ἐνταῦθα, καὶ λάβῃ ἐν θατέρῳ τὸ ζη-
τούμενον εἶναι, καὶ τοῦτο γινώσκῃ· οὐδὲν διαφέρει,
εἰδέναι, ἢ μὴ εἰδέναι, ἐφ' ὅσων κατηγοροῦνται ἄλλων
αἱ διαφοραί. Φανερὸν γάρ, ὅτι ἂν οὕτω βαδίζων ἔλ-
θῃ εἰς ταῦτα, ὧν μηκέτι ἐστὶ διαφορά, ἕξει τὸν λόγον
τῆς οὐσίας. Τὸ δ' ἅπαν ἐμπίπτειν εἰς τὴν διαίρεσιν,
ἂν ᾖ ἀντικείμενα, ὧν μή ἐστι μεταξύ, οὐκ αἴτημα·
ἀνάγκη γάρ, ἅπαν ἐν θατέρῳ αὐτῶν εἶναι, εἴπερ ἐκεί-
νου διαφορὰ ἔσται. 16. Εἰς δε τὸ κατασκευάζειν ὅρον
διὰ τῶν διαιρέσεων, τριῶν δεῖ στοχάζεσθαι, τοῦ λα-
βεῖν τὰ κατηγορούμενα ἐν τῷ τί ἐστι, καὶ ταῦτα τά-
ξαι, τί πρῶτον, ἢ δεύτερον, καὶ ὅτι ταῦτα πάντα. 17.
Ἔστι δὲ τούτων ἓν πρῶτον, διὰ τοῦ δύνασθαι, ὥσπερ
πρὸς τὸ συμβεβηκός, συλλογίσασθαι, ὅτι ὑπάρχει, καὶ
διὰ τοῦ γένους κατασκευάσαι. 18. Τὸ δὲ τάξαι, ὡς
δεῖ, ἔσται, ἐὰν τὸ πρῶτον λάβῃ. Τοῦτο δὲ ἔσται, ἐὰν
ληφθῇ, ὃ πᾶσιν ἀκολουθεῖ, ἐκείνῳ δὲ μὴ πάντα. Ἀνάγ-
κη γάρ, εἶναί τι τοιοῦτον. Ληφθέντος δὲ τούτου, ἤδη
ἐπὶ τῶν κάτω ὁ αὐτὸς τρόπος. Δεύτερον γὰρ τὸ τῶν
ἄλλων πρῶτον ἔσται· καὶ τρίτον τὸ τῶν ἐρχομένων.
Ἀφαιρεθέντος γὰρ τοῦ ἄνωθεν, τὸ ἐρχόμενον τῶν ἄλ-
λων πρῶτον ἔσται. Ὁμοίως δὲ καὶ ἐπὶ τῶν ἄλλων. 19.
Ὅτι δ' ἅπαντα ταῦτα, φανερὸν ἐκ τοῦ λαβεῖν τό τε
πρῶτον κατὰ διαίρεσιν, ὅτι ἅπαν ἢ τόδε, ἢ τόδε,
ὑπάρχει δὲ τόδε· καὶ πάλιν τούτου ὅλου τὴν διαφο-
ράν· τοῦ δὲ τελευταίου μηκέτι εἶναι διαφοράν· ἢ καὶ
εὐθὺς μετὰ τῆς τελευταίας διαφορᾶς τοῦ συνόλου μὴ
διαφέρειν εἴδει τοῦτο. 20. Δῆλον γάρ, ὅτι οὔτε πλεῖον
πρόσκειται· πάντα γὰρ ἐν τῷ τί ἐστιν εἴληπται τού-
των· οὔτε ἀπολείπει οὐδέν· ἢ γὰρ γένος, ἢ διαφορὰ
ἂν εἴη. Γένος μὲν οὖν τό, τε πρῶτον, καὶ μετὰ τῶν
διαφορῶν τοῦτο προσλαμβανόμενον· αἱ διαφοραὶ δὲ
πᾶσαι ἔχονται· οὐ γὰρ ἔτι ἐστὶν ὑστέρα· εἴδει γὰρ ἂν
διεφέρετο τελευταῖον. Τοῦτο δ' εἴρηται μὴ διαφέ-
ρειν. 21. Ζητεῖν δὲ δεῖ ἐπιβλέποντα ἐπὶ τὰ ὅμοια
καὶ ἀδιάφορα πρῶτον, τί ἅπαντα ταὐτὸν ἔχουσιν·
εἶτα πάλιν ἐφ' ἑτέροις, ἃ ἐν ταὐτῷ μὲν γένει ἐκείνοις,
εἰσὶ δὲ αὑτοῖς μὲν ταὐτὰ τῷ εἴδει, ἐκείνων δὲ ἕτερα.
Ὅταν δὲ ἐπὶ τούτων ληφθῇ, τι πάντα ταὐτόν, καὶ ἐπὶ
τῶν ἄλλων ὁμοίως· ἐπὶ τῶν εἰλημμένων σκοπεῖν πά-
λιν, εἰ ταὐτόν, ἕως ἂν εἰς ἕνα ἔλθῃ λόγον. Οὗτος γὰρ
ἔσται τοῦ πράγματος ὁρισμός. Ἐὰν δὲ μὴ βαδίζῃ
εἰς ἕνα, ἀλλ' εἰς δύο, ἢ πλείω· δῆλον, ὅτι οὐκ ἂν εἴη,
ἕν τι εἶναι τὸ ζητούμενον, ἀλλὰ πλείω. 22. Οἷον λέ-
γω, εἰ, τί ἐστι μεγαλοψυχία, ζητοῦμεν, σκεπτέον ἐπί
τινων μεγαλοψύχων, οὓς ἴσμεν, τί ἔχουσιν ἓν πάντες,
ᾗ τοιοῦτοι; οἷον, εἰ Ἀλκιβιάδης μεγαλόψυχος, ἢ Ἀχιλ-
λεύς, καὶ ὁ Αἴας· τί ἓν ἅπαντες· τὸ μὴ ἀνέχεσθαι
ὑβριζόμενοι. Ὁ μὲν γὰρ ἐπολέμησεν· ὁ δὲ ἐμήνισεν·
ὁ δὲ ἀπέκτεινεν ἑαυτόν. Πάλιν ἐφ' ἑτέρων, οἷον Λυ-
σάνδρου, ἢ Σωκράτους. Εἰ δὴ τὸ ἀδιάφοροι εἶναι
εὐτυχοῦντες καὶ ἀτυχοῦντες· ταῦτα δύο λαβὼν σκοπῶ,
τί τὸ αὐτὸ ἔχουσιν ἥτε ἀπάθεια ἡ περὶ τὰς τύχας, καὶ
ἡ μὴ ὑπομονὴ ἀτιμαζομένων. Εἰ δὲ μηδέν, δύο εἴδη
ἂν εἴη τῆς μεγαλοψυχίας. 23. Αἰεὶ δ' ἐστὶ πᾶς ὅρος
καθόλου· οὐ γάρ τινι ὀφθαλμῷ λέγει τὸ ὑγιεινὸν ὁ

ἰατρός, ἀλλ' ἢ παντὶ, ἢ εἴδει ἀφορίσας. 24. Ῥᾷόν τε τὸ καθέκαστον ὁρίσασθαι, ἢ τὸ καθόλου. Διὸ δεῖ ἀπὸ τῶν καθέκαστον ἐπὶ τὰ καθόλου μεταβαίνειν. Καὶ γὰρ αἱ ὁμωνυμίαι λανθάνουσι μᾶλλον ἐν τοῖς καθόλου, ἢ ἐν τοῖς ἀδιαφόροις. 25. Ὥσπερ δὲ ἐν ταῖς ἀποδείξεσι δεῖ τόγε συλλογίσασθαι ὑπάρχειν, οὕτω καὶ ἐν τοῖς ὅροις τὸ σαφές. Τοῦτο δ' ἔσται, ἐὰν διὰ τῶν καθέκαστον εἰρημένων ᾖ τὸ ἐν ἑκάστῳ γένει ὁρίζεσθαι χωρίς. Οἷον, τὸ ὅμοιον μὴ πᾶν, ἀλλὰ τὸ ἐν χρώμασι, καὶ σχήμασι· καὶ τὸ ὀξὺ τὸ ἐν φωνῇ. Καὶ οὕτως ἐπὶ τὸ κοινὸν βαδίζειν, εὐλαβούμενον, μὴ ὁμωνυμία ἐντύχῃ. 26. Εἰ δὲ μὴ διαλέγεσθαι δεῖ μεταφοραῖς· δῆλον, ὅτι οὐδὲ ὁρίζεσθαι οὔτε μεταφοραῖς, οὔτε, ὅσα λέγεται μεταφοραῖς· διαλέγεσθαι γὰρ ἀνάγκη ἔσται μεταφοραῖς.

CAPUT XIII. [XIV.]

Πρὸς δὲ τὸ ἔχειν τὰ προβλήματα ἐκλέγειν δεῖ τάς τε ἀνατομὰς καὶ τὰς διαιρέσεις· οὕτω δὲ ἐκλέγειν, ὑποτιθέμενον τὸ γένος τὸ κοινὸν ἁπάντων. Οἷον, εἰ ζῶα εἴη τὰ τεθεωρημένα, ποῖα παντὶ ζώῳ ὑπάρχει. Ληφθέντων δὲ τούτων, πάλιν τῶν λοιπῶν τῷ πρώτῳ ποῖα παντὶ ἕπεται. Οἷον, εἰ τοῦτο ὄρνις, ποῖα παντὶ ἕπεται ὄρνιθι. Καὶ οὕτως ἀεὶ τὰ ἐγγυτάτω· δῆλον γὰρ, ὅτι ἕξομεν ἤδη λέγειν τὸ διὰ τί ὑπάρχει τὰ ἑπόμενα τοῖς ὑπὸ τὸ κοινόν. Οἷον, διὰ τί ἀνθρώπῳ ἢ ἵππῳ ὑπάρχει. Ἔστω δὴ ζῶον, ἐφ' οὗ Α· τὸ δὲ Β, τὰ ἑπόμενα παντὶ ζώῳ· ἐφ' ὧν δὲ Γ Δ Ε, τά τινα ζῶα. Δῆλον δὴ, διὰ τί τὸ Β ὑπάρχει τῷ Δ· διὰ γὰρ τοῦ Α· ὁμοίως δὲ καὶ τοῖς ἄλλοις· καὶ ἀεὶ ἐπὶ τῶν ἄλλων ὁ αὐτὸς λόγος. Νῦν μὲν οὖν κατὰ τὰ παραδεδομένα κοινὰ ὀνόματα λέγωμεν. 2. Δεῖ δὲ μὴ μόνον ἐπὶ τούτων σκοπεῖν, ἀλλὰ καὶ, ἂν ἄλλο τι ὀφθῇ κοινὸν ὑπάρχον, ἐκλαμβάνοντα, εἶτα, τίσι τοῦτ' ἀκολουθεῖ, καὶ ποῖα τούτῳ ἕπεται. Οἷον τοῖς κέρατα ἔχουσι τὸ ἔχειν ἐχῖνον, τὸ μὴ ἀμφόδοντα εἶναι. Πάλιν τὸ κέρατα ἔχειν τίσιν ἕπεται. Δῆλον γὰρ, διὰ τί ἐκείνοις ὑπάρξει τὸ εἰρημένον· διὰ γὰρ τὸ κέρατα ἔχειν ὑπάρξει. 3. Ἔτι δ' ἄλλος τρόπος ἐστὶ, κατὰ τὸ ἀνάλογον ἐκλέγειν. Ἓν γὰρ λαβεῖν οὐκ ἔστι τὸ αὐτὸ, ὃ δεῖ καλέσαι σήπειον, καὶ ἄκανθαν, καὶ ὀστοῦν. Ἔστι δ' ἑπόμενα καὶ τούτοις, ὥσπερ μιᾶς τινος φύσεως τῆς τοιαύτης οὔσης. [XV.] 4. Τὰ δ' αὐτὰ προβλήματά ἐστι τὰ μὲν τῷ τὸ αὐτὸ μέσον ἔχειν, οἷον, ὅτι πάντα ἀντιπερίστασις· τούτων δ' ἔνια τῷ γένει ταὐτὰ, ὅσα ἔχει διαφορὰς τῷ [ἄλλων ἢ] ἄλλως εἶναι· οἷον, διὰ τί ἠχεῖ, ἢ διὰ τί ἐμφαίνεται, καὶ διὰ τί ἶρις· ἅπαντα γὰρ ταῦτα τὸ αὐτὸ πρόβλημά ἐστι τῷ γένει· πάντα γὰρ ἀνάκλασις· ἀλλ' εἴδει ἕτερα· τὰ δὲ τῷ τὸ μέσον ὑπὸ τὸ ἕτερον μέσον εἶναι διαφέρει τῶν προβλημάτων· [οἷον], διὰ τί ὁ Νεῖλος, φθίνοντος τοῦ μηνὸς, μᾶλλον ῥεῖ; διότι χειμεριώτερος φθίνων· καὶ διὰ τί χειμεριώτερος φθίνων; διότι ἡ σελήνη ἀπολείπει. Ταῦτα γὰρ οὕτως ἔχει πρὸς ἄλληλα.

CAPUT XIV. [XVI.]

Περὶ δὲ αἰτίου, καὶ οὗ αἴτιον, ἀπορήσειεν ἄν τις, ἆρα ὅτε ὑπάρχει τὸ αἰτιατὸν, καὶ τὸ αἴτιον ὑπάρχει· ὥσπερ, εἰ φυλλοῤῥοεῖ, ἢ ἐκλείπει, καὶ τὸ αἴτιον τοῦ ἐκλείπειν, ἢ φυλλοῤῥοεῖν, ἔσται. Οἷον, εἰ τοῦτό ἐστι, τὸ πλατέα ἔχειν τὰ φύλλα· τὸ δ' ἐκλείπειν, τὸ τὴν γῆν ἐν μέσῳ εἶναι. Εἰ γὰρ μὴ ὑπάρχει, ἄλλο τι ἔσται τὸ αἴτιον αὐτῶν. Εἴτε τὸ αἴτιον ὑπάρχει, ἅμα καὶ τὸ αἰτιατόν· οἷον, εἰ ἐν μέσῳ ἡ γῆ, ἐκλείπει· ἢ, εἰ πλατύφυλλον, φυλλοῤῥοεῖ. 2. Εἰ δὲ οὕτως, ἅμα ἂν εἴη, καὶ δεικνύοιτο δι' ἀλλήλων. Ἔστω γὰρ τὸ φυλλοῤῥοεῖν,

ἐφ' οὗ Α· τὸ δὲ πλατύφυλλον, ἐφ' οὗ Β· ἄμπελος δ[…]
ἐφ' οὗ Γ. Εἰ δὴ τῷ Β ὑπάρχει τὸ Α, πᾶν γὰρ πλα[…]
τύφυλλον φυλλοῤῥοεῖ· τῷ δὲ Γ ὑπάρχει τὸ Β· πᾶ[…]
γὰρ ἄμπελος πλατύφυλλος· τῷ Γ ὑπάρχει τὸ Α, […]
πᾶσα ἄμπελος φυλλοῤῥοεῖ. Αἴτιον δὲ τὸ Β τὸ μέ[…]
Ἀλλὰ καὶ, ὅτι πλατύφυλλος ἡ ἄμπελος, ἔστι διὰ […]
φυλλοῤῥοεῖν ἀποδεῖξαι. Ἔστω γὰρ τὸ μὲν Δ, π[…]
τύφυλλον· τὸ δὲ Ε, τὸ φυλλοῤῥοεῖν· ἄμπελος δὲ, […]
οὗ Ζ· τῷ δὴ Ζ ὑπάρχει τὸ Ε, φυλλοῤῥοεῖ γὰρ π[…]
ἄμπελος· τῷ δὲ Ε τὸ Δ· ἅπαν γὰρ τὸ φυλλοῤῥ[…]
πλατύφυλλον· πᾶσα ἄρα ἄμπελος πλατύφυλλος. […]
τιον δὲ τὸ φυλλοῤῥοεῖν. 3. Εἰ δὲ μὴ ἐνδέχεται […]
εἶναι ἀλλήλων· (τὸ γὰρ αἴτιον πρότερον, οὗ αἴτ[…]
καὶ τοῦ μὲν ἐκλείπειν αἴτιον τὸ ἐν μέσῳ τὴν γῆν […]
τοῦ δ' ἐν μέσῳ τὴν γῆν εἶναι οὐκ αἴτιον τὸ ἐκλ[…]
εἰ οὖν ἡ μὲν διὰ τοῦ αἰτίου ἀπόδειξις τοῦ διὰ τί[…]
μὴ διὰ τοῦ αἰτίου τοῦ ὅτι· ὅτι μὲν ἐν μέσῳ, οἶδε[…]
δ', οὔ. Ὅτι δ' οὐ τὸ ἐκλείπειν αἴτιον τοῦ ἐν μέσ[…]
λὰ τοῦτο τοῦ ἐκλείπειν, φανερόν· ἐν γὰρ τῷ λ[…]
τοῦ ἐκλείπειν ἐνυπάρχει τὸ ἐν μέσῳ· ὥστε δῆλ[…]
διὰ τούτου ἐκεῖνο γνωρίζεται, ἀλλ' οὐ τοῦτο δι' ἐ[…]
4. Ἢ ἐνδέχεται, ἑνὸς πλείω αἴτια εἶναι; καὶ γ[…]
ἔστι τὸ αὐτὸ πλειόνων κατηγορεῖσθαι πρώτως[…]
τὸ Α τῷ Β πρώτῳ ὑπάρχον, καὶ τῷ Γ ἄλλῳ […]
καὶ ταῦτα τοῖς Δ Ε. Ὑπάρξει ἄρα τὸ Α τοῖς Δ[…]
τιον δὲ τῷ μὲν Δ τὸ Β· τῷ δὲ Ε τὸ Γ. Ὥστε[…]
αἰτίου ὑπάρχοντος, ἀνάγκη, τὸ πρᾶγμα ὑ[…]
τοῦ δὲ πράγματος ὑπάρχοντος, οὐκ ἀνάγκη, […]
ἂν ᾖ αἴτιον· ἀλλ' αἴτιον μὲν, οὐ μέντοι πᾶν. […]
ἀεὶ καθόλου τὸ πρόβλημα, ἔστι καὶ τὸ αἴτιον […]
καὶ, οὗ αἴτιον, καθόλου; οἷον, τὸ φυλλοῤῥοεῖ[…]
ἀφωρισμένῳ, κἂν εἴδη αὐτοῦ ᾖ, καὶ τοισδὶ […]
ἢ φυτοῖς, ἢ τοιοῖσδε φυτοῖς. Ὥστε καὶ τὸ μ[…]
δεῖ εἶναι ἐπὶ τούτων, καὶ οὗ αἴτιον, καὶ ἀντ[…]
Οἷον, διὰ τί τὰ δένδρα φυλλοῤῥοεῖ; εἰ δὴ διὰ[…]
ὑγροῦ· εἴτε φυλλοῤῥοεῖ δένδρον, δεῖ ὑπάρ[…]
εἴτε πῆξις ὑπάρχει μὴ ὁτῳοῦν, ἀλλὰ δένδρ[…]
ῥοεῖν. [XVII.] 6. Πότερον δ' ἐνδέχεται, μὴ τ[…]
τιον εἶναι τοῦ αὐτοῦ πᾶσιν, ἀλλ' ἕτερον, ἢ οὔ[…]
καθ' αὐτὸ ἀποδέδεικται, καὶ μὴ κατὰ σημεῖ[…]
συμβεβηκὸς, οὐχ οἷόν τε; ὁ γὰρ λόγος το[…]
μέσον ἐστίν· εἰ δὲ μὴ οὕτως, ἐνδέχεται; […]
καὶ, οὗ αἴτιον, καὶ ᾧ, σκοπεῖν κατὰ συμβ[…]
μὴν δοκεῖ προβλήματα εἶναι. 8. Εἰ δὲ μὴ, […]
τὸ μέσον· εἰ μὲν ὁμώνυμα, ὁμώνυμον τὸ μ[…]
ὡς ἐν γένει, ὁμοίως ἕξει· οἷον, διὰ τί ἐναλ[…]
γον; ἄλλο γὰρ αἴτιον ἐν γραμμαῖς, καὶ ἀρ[…]
τὸ αὐτό γε, ᾗ μὲν γραμμαὶ, ἄλλο· ᾗ δ' ἔχ[…]
τοιανδὶ, τὸ αὐτό. Οὕτως ἐπὶ πάντων. Τ[…]
εἶναι χρῶμα χρώματι, καὶ σχῆμα σχήματι, […]
Ὁμώνυμον γὰρ τὸ ὅμοιον ἐπὶ τούτων· ἐν[…]
ἴσως τὸ ἀνάλογον ἔχειν τὰς πλευρὰς, καὶ […]
νίας· ἐπὶ δὲ χρωμάτων τὸ τὴν αἴσθησιν μία[…]
ἄλλο τοιοῦτον. Τὰ δὲ κατὰ ἀναλογίαν τὰ[…]
μέσον ἕξει κατὰ ἀναλογίαν. 9. Ἔχει δ' […]
παρακολουθεῖν τὸ αἴτιον ἀλλήλοις, καὶ ο[…]
ᾧ αἴτιον. Καθ' ἕκαστον μέντοι λαμβάνοντ[…]
ἐπὶ πλέον. Οἷον, τὸ τέτταρσιν ἴσας τὰς ἔ[…]
ἢ τρίγωνον, ἢ τετράγωνον· ἅπασι δὲ ἐπί[…]
τέτταρσιν ὀρθαῖς ἴσας τὰς ἔξω, καὶ τὸ μ[…]
10. Ἔστι δὲ τὸ μέσον λόγος τοῦ πρώτου ἄ[…]
σαι αἱ ἐπιστῆμαι δι' ὁρισμοῦ γίνονται. […]
λοῤῥοεῖν ἅμα ἀκολουθεῖ τῇ ἀμπέλῳ, καὶ […]

…χῇ, καὶ ὑπερέχει· ἀλλ' οὐ πάντων, ἀλλ' ἴσον. Εἰ δὴ …θοις τὸ πρῶτον μέσον, λόγος τοῦ φυλλοῤῥοεῖν ἐστιν. …σται γὰρ πρῶτον μὲν ἐπὶ θατέρου μέσον, ὅτι τοιαδὶ …παντα. Εἶτα τούτου μέσον, ὅτι ὁ ὀπὸς πήγνυται, ἤ τι …λλο τοιοῦτον. Τί δ' ἐστὶ φυλλοῤῥοεῖν; τὸ πήγνυσθαι …ν ἐν τῇ συνάψει τοῦ σπέρματος ὀπόν. 11. Ἐπὶ δὲ …ν σχημάτων ὧδε ἀποδώσει ζητοῦσι τὴν παρακολού…σιν τοῦ αἰτίου, καὶ οὗ αἴτιον. Ἔστω τὸ Α τῷ Β ὑπάρ… παντί· τὸ δὲ Β ἑκάστῳ τῶν Δ, ἐπὶ πλεῖον δέ. Τὸ … δὴ Β καθόλου ἂν εἴη τοῖς Δ. Τοῦτο γὰρ λέγω καθό…, ὃ μὴ ἀντιστρέφει. Πρῶτον δὲ καθόλου, ᾧ ἕκαστον … μὴ ἀντιστρέφει, ἅπαντα δὲ ἀντιστρέφει, καὶ [μὴ] …εκτείνει. Τοῖς δὴ Δ αἴτιον τοῦ Α τὸ Β. Δεῖ ἄρα τὸ Α … πλέον τοῦ Β παρεκτείνειν· εἰ δὲ μὴ, τί μᾶλλον …αι αἴτιον τοῦτο ἐκείνου; εἰ δὴ πᾶσιν ὑπάρχει τοῖς Ε …Α, ἔσται τι ἐκεῖνα ἓν ἅπαντα ἄλλο τοῦ Β. Εἰ γὰρ … πῶς ἔσται εἰπεῖν, ὅτι, ᾧ τὸ Ε, τὸ Α παντί· ᾧ δὲ …Α, οὐ παντὶ τὸ Ε; διὰ τί γὰρ οὐκ ἔσται τι αἴτιον, … τὸ Α ὑπάρχει πᾶσι τοῖς Δ; ἀλλ' ἄρα καὶ τὰ Ε …αι τι ἕν. Ἐπισκέψασθαι δεῖ τοῦτο. Καὶ ἔστω τὸ Γ. …χεται δὴ τοῦ αὐτοῦ πλείω αἴτια εἶναι, ἀλλ' οὐ τοῖς …οις τῷ εἴδει. Οἷον τοῦ μακρόβια εἶναι τὰ μὲν τετρά…α, τὸ μὴ ἔχειν χολήν· τὰ δὲ πτηνὰ, τὸ ξηρὰ εἶναι, …ρόν τι. Εἰ δὲ εἰς τὸ ἄτομον μὴ εὐθὺς ἔρχονται, καὶ …νον ἓν τὸ μέσον, ἀλλὰ πλείω· καὶ τὰ αἴτια πλείω. …III.] 12. Πότερον δ' αἴτιον τῶν μέσων τὸ πρὸς καθό… πρῶτον, ἢ τὸ πρὸς τὰ καθέκαστον τοῖς καθέκαστον, Δῆλον δὴ, ὅτι τὰ ἐγγύτατα ἑκάστῳ, ᾧ αἴτιον. Τοῦ … τὸ πρῶτον ὑπὸ τὸ καθόλου ὑπάρχειν τοῦτο αἴ… οἷον, τῷ Δ τὸ Γ τοῦ τὸ Β ὑπάρχειν αἴτιον. Τῷ …ῦν Δ τὸ Γ αἴτιον τοῦ τὸ Α, τῷ δὲ Γ τὸ Β, τοῦ…ὲ αὐτό. 14. Περὶ μὲν οὖν συλλογισμοῦ καὶ ἀπο…ως, τί τε ἑκάτερόν ἐστι, καὶ πῶς γίνεται, φανε… ἅμα δὲ καὶ περὶ ἐπιστήμης ἀποδεικτικῆς· ταὐ…γάρ ἐστι.

CAPUT XV. [XIX.]

Περὶ δὲ τῶν ἀρχῶν, πῶς τε γίνονται γνώριμοι, καὶ … γνωρίζουσα ἕξις, ἐντεῦθέν ἐστι δῆλον προαπορή… πρῶτον. 2. Ὅτι μὲν οὖν οὐκ ἐνδέχεται ἐπίστα…δι' ἀποδείξεως μὴ γινώσκοντι τὰς πρώτας ἀρχὰς …μέσους, εἴρηται πρότερον. 3. Τῶν δ' ἀμέσων τὴν …, καὶ πότερον ἡ αὐτή ἐστιν, ἢ οὐχ ἡ αὐτὴ, δια…σειεν ἄν τις· καὶ πότερον ἐπιστήμη ἑκατέρου· ἢ … τοῦ μὲν ἐπιστήμη, τοῦ δὲ ἕτερόν τι γένος· καὶ …ρον οὐκ ἐνοῦσαι αἱ ἕξεις ἐγγίνονται, ἢ ἐνοῦσαι λε…σιν. 4. Εἰ μὲν δὴ ἔχομεν αὐτὰς, ἄτοπον. Συμ…αι γὰρ, ἀκριβεστέρας ἔχοντας γνώσεις ἀποδείξεως …θάνειν. Εἰ δὲ λαμβάνομεν μὴ ἔχοντες πρότερον, … ἂν γνωρίζοιμεν καὶ μανθάνοιμεν ἐκ μὴ προϋπαρ…σης γνώσεως; ἀδύνατον γὰρ, ὥσπερ καὶ ἐπὶ τῆς ἀποδείξεως ἐλέγομεν. Φανερὸν τοίνυν, ὅτι οὔτε ἔχειν οἷόν τε οὔτ' ἀγνοοῦσι καὶ μηδεμίαν ἔχουσιν ἕξιν ἐγγίνεσθαι. 5. Ἀνάγκη ἄρα ἔχειν μέν τινα δύναμιν, μὴ τοιαύτην δ' ἔχειν, ἣ ἔσται τούτων τιμιωτέρα κατὰ ἀκρίβειαν. Φαίνεται δὲ τοῦτο ὑπάρχον πᾶσι τοῖς ζῴοις. Ἔχει γὰρ δύναμιν σύμφυτον κριτικὴν, ἣν καλοῦσιν αἴσθησιν. Ἐνούσης δ' αἰσθήσεως· τοῖς μὲν τῶν ζώων ἐγγίνεται μονὴ τοῦ αἰσθήματος· τοῖς δ' οὐκ ἐγγίνεται. Ὅσοις μὲν οὖν μὴ ἐγγίνεται, ἢ ὅλως, ἢ περὶ ἃ μὴ ἐγγίνεται, οὐκ ἔστι τούτοις γνῶσις ἔξω τοῦ αἰσθάνεσθαι. Ἐν οἷς δὲ, ἔνεστιν αἰσθανομένοις ἔχειν ἔν τι ἐν τῇ ψυχῇ. Πολλῶν δὲ τοιούτων γινομένων, ἤδη διαφορά τις γίνεται· ὥστε τοῖς μὲν γίνεσθαι λόγον ἐκ τῆς τῶν τοιούτων μνήμης· τοῖς δὲ μή. Ἐκ μὲν οὖν αἰσθήσεως γίνεται μνήμη, ὥσπερ λέγομεν. Ἐκ δὲ μνήμης πολλάκις τοῦ αὐτοῦ γινομένης ἐμπειρία. Αἱ γὰρ πολλαὶ μνῆμαι τῷ ἀριθμῷ ἐμπειρία μία ἐστίν· ἐκ δ' ἐμπειρίας ἢ ἐκ παντὸς ἠρεμήσαντος τοῦ καθόλου ἐν τῇ ψυχῇ, τοῦ ἑνὸς παρὰ τὰ πολλά, ὃ ἂν ἐν ἅπασιν ἓν ἐνῇ ἐκείνοις τὸ αὐτὸ, τέχνης ἀρχὴ καὶ ἐπιστήμης· ἐὰν μὲν περὶ γένεσιν, τέχνης· ἐὰν δὲ περὶ τὸ ὂν, ἐπιστήμης. 6. Οὔτε δὴ ἐνυπάρχουσιν ἀφωρισμέναι αἱ ἕξεις, οὔτ' ἀπ' ἄλλων ἕξεων γίνονται γνωριμωτέρων, ἀλλ' ἀπὸ αἰσθήσεως. Οἷον ἐν μάχῃ, τροπῆς γενομένης, ἑνὸς στάντος, ἕτερος ἔστη, εἶθ' ἕτερος, ἕως ἐπὶ τὴν ἀρχὴν ἦλθεν. Ἡ δὲ ψυχὴ ὑπάρχει τοιαύτη οὖσα, οἵα δύνασθαι πάσχειν τοῦτο. 7. Ὃ δὲ ἐλέχθη μὲν πάλαι, οὐ σαφῶς δὲ ἐλέχθη, πάλιν εἴπωμεν. Στάντος γὰρ τῶν ἀδιαφόρων ἑνὸς, πρῶτον μὲν ἐν τῇ ψυχῇ καθόλου. Καὶ γὰρ αἰσθάνεται μὲν τὸ καθέκαστον· ἡ δ' αἴσθησις τοῦ καθόλου ἐστὶν, οἷον ἀνθρώπου, ἀλλ' οὐ Καλλίου ἀνθρώπου. Πάλιν ἐν τούτοις ἵσταται, ἕως ἂν τὰ ἀμερῆ στῇ, καὶ τὰ καθόλου· οἷον, τοιονδὶ ζῷον, ἕως ζῷον· καὶ ἐν τούτῳ ὡσαύτως. Δῆλον δὴ, ὅτι ἡμῖν τὰ πρῶτα ἐπαγωγῇ γνωρίζειν ἀναγκαῖον· καὶ γὰρ καὶ ἡ αἴσθησις οὕτω τὸ καθόλου ἐμποιεῖ. 8. Ἐπεὶ δὲ τῶν περὶ τὴν διάνοιαν ἕξεων, αἷς ἀληθεύομεν, αἱ μὲν ἀεὶ ἀληθεῖς εἰσιν· αἱ δὲ ἐπιδέχονται τὸ ψεῦδος, οἷον δόξα καὶ λογισμός· ἀληθῆ δ' αἰεὶ ἐπιστήμη καὶ νοῦς· καὶ οὐδὲν ἐπιστήμης ἀκριβέστερον ἄλλο γένος, ἢ νοῦς· αἱ δ' ἀρχαὶ τῶν ἀποδείξεων γνωριμώτεραι· ἐπιστήμη δ' ἅπασα μετὰ λόγου ἐστί· τῶν ἀρχῶν ἐπιστήμη μὲν οὐκ ἂν εἴη. Ἐπεὶ δ' οὐδὲν ἀληθέστερον ἐνδέχεται εἶναι ἐπιστήμης, ἢ νοῦν· νοῦς ἂν εἴη τῶν ἀρχῶν· ἔκ τε τούτων σκοποῦσι, καὶ ὅτι ἀποδείξεως ἀρχὴ οὐκ ἀπόδειξις· ὥστ' οὐδ' ἐπιστήμης ἐπιστήμη. Εἰ οὖν μηδὲν ἄλλο παρὰ ἐπιστήμην ἔχομεν γένος ἀληθὲς, νοῦς ἂν εἴη ἐπιστήμης ἀρχή. Καὶ ἡ μὲν ἀρχὴ τῆς ἀρχῆς εἴη ἄν· ἡ δὲ πᾶσα ὁμοίως ἔχει πρὸς τὸ ἅπαν πρᾶγμα.

FINIS ORGANI.

ΑΡΙΣΤΟΤΕΛΟΥΣ
ΗΘΙΚΑ ΝΙΚΟΜΑΧΕΙΑ.

ARISTOTELIS ETHICA NICOMACHEA

LIBER I.

CAPUT I.

Πᾶσα τέχνη καὶ πᾶσα μέθοδος, ὁμοίως δὲ πρᾶξίς τε καὶ προαίρεσις, ἀγαθοῦ τινος ἐφίεσθαι δοκεῖ. Διὸ καλῶς ἀπεφήναντο τἀγαθὸν, οὗ πάντα ἐφίεται. 2. Διαφορὰ δέ τις φαίνεται τῶν τελῶν. Τὰ μὲν γάρ εἰσιν ἐνέργειαι· τὰ δὲ παρ' αὐτὰς, ἔργα τινά. Ὧν δ' εἰσὶ τέλη τινὰ παρὰ τὰς πράξεις, ἐν τούτοις βελτίω πέφυκε τῶν ἐνεργειῶν τὰ ἔργα. 3. Πολλῶν δὲ πράξεων οὐσῶν καὶ τεχνῶν καὶ ἐπιστημῶν, πολλὰ γίνεται καὶ τὰ τέλη. Ἰατρικῆς μὲν γὰρ ὑγίεια· ναυπηγικῆς δὲ πλοῖον· στρατηγικῆς δὲ νίκη· οἰκονομικῆς δὲ πλοῦτος. 4. Ὅσαι δ' εἰσὶ τῶν τοιούτων ὑπὸ μίαν τινὰ ἀρετὴν, καθάπερ ὑπὸ τὴν ἱππικὴν χαλινοποιητικὴ, καὶ ὅσαι ἄλλαι τῶν ἱππικῶν ὀργάνων εἰσίν· αὕτη δὲ καὶ πᾶσα πολεμικὴ πρᾶξις ὑπὸ τὴν στρατηγικήν· τὸν αὐτὸν δὲ τρόπον ἄλλαι ὑφ' ἑτέρας· ἐν ἁπάσαις δὲ τὰ τῶν ἀρχιτεκτονικῶν τέλη πάντων ἐστὶν αἱρετώτερα τῶν ὑφ' αὐτά· τούτων γὰρ χάριν κἀκεῖνα διώκεται. 5. Διαφέρει δ' οὐδὲν τὰς ἐνεργείας αὐτὰς εἶναι τὰ τέλη τῶν πράξεων, ἢ παρὰ ταύτας ἄλλο τι, καθάπερ ἐπὶ τῶν λεχθεισῶν ἐπιστημῶν.

CAPUT II.

Εἰ δή τι τέλος ἐστὶ τῶν πρακτῶν, ὃ δι' αὐτὸ βουλόμεθα, τὰ ἄλλα δὲ διὰ τοῦτο, καὶ μὴ πάντα δι' ἕτερον αἱρούμεθα (πρόεισι γὰρ οὕτω γ' εἰς ἄπειρον, ὥστ' εἶναι κενὴν καὶ ματαίαν τὴν ὄρεξιν)· δῆλον ὡς τοῦτ' ἂν εἴη τἀγαθὸν, καὶ τὸ ἄριστον. 2. Ἆρ' οὖν καὶ πρὸς τὸν βίον ἡ γνῶσις αὐτοῦ μεγάλην ἔχει ῥοπήν; καὶ καθάπερ τοξόται, σκοπὸν ἔχοντες, μᾶλλον ἂν τυγχάνοιμεν τοῦ δέοντος; 3. Εἰ δ' οὕτω, πειρατέον τύπῳ γε περιλαβεῖν αὐτὸ τί ποτέ ἐστι, καὶ τίνος τῶν ἐπιστημῶν ἢ δυνάμεων. 4. Δόξειε δ' ἂν τῆς κυριωτάτης καὶ μάλιστα ἀρχιτεκτονικῆς. 5. Τοιαύτη δὴ καὶ ἡ πολιτικὴ φαίνεται. 6. Τίνας γὰρ εἶναι χρεὼν τῶν ἐπιστημῶν ἐν ταῖς πόλεσι, καὶ ποίας ἑκάστους μανθάνειν, καὶ μέχρι τίνος, αὕτη διατάσσει. ὁρῶμεν δὲ καὶ τὰς ἐντιμοτάτας τῶν δυνάμεων ὑπὸ ταύτην οὔσας· οἷον στρατηγικὴν, οἰκονομικὴν, ῥητορικήν. 7. Χρωμένης δὲ ταύτης ταῖς λοιπαῖς πρακτικαῖς τῶν ἐπιστημῶν, ἔτι δὲ νομοθετούσης τί δεῖ πράττειν, καὶ τίνων ἀπέχεσθαι, τὸ ταύτης τέλος περιέχοι ἂν τὰ τῶν ἄλλων· ὥστε τοῦτ' ἂν εἴη τἀνθρώπινον ἀγαθόν. 8. Εἰ γὰρ καὶ ταὐτόν ἐστιν ἑνὶ καὶ πόλει, μεῖζόν γε καὶ τελειότερον τὸ τῆς πόλεως φαίνεται καὶ λαβεῖν καὶ σώζειν· ἀγαπητὸν μὲν γὰρ καὶ ἑνὶ μόνῳ· κάλλιον δὲ καὶ θειότερον ἔθνει καὶ πόλεσιν. 9. Ἡ μὲν οὖν μέθοδος τούτων ἐφίεται, πολιτική τις οὖσα.

CAPUT III.

Λέγοιτο δ' ἂν ἱκανῶς, εἰ κατὰ τὴν ὑποκειμένην
διασαφηθείη. Τὸ γὰρ ἀκριβὲς οὐχ ὁμοίως ἐν
τοῖς λόγοις ἐπιζητητέον, ὥσπερ οὐδὲ ἐν τοῖς δημ
γουμένοις. 2. Τὰ δὲ καλὰ καὶ τὰ δίκαια, περὶ
πολιτικὴ σκοπεῖται, τοσαύτην ἔχει διαφορὰν καὶ
νην, ὥστε δοκεῖν νόμῳ μόνον εἶναι, φύσει δὲ μή. 3.
αὐτην δέ τινα πλάνην ἔχει καὶ τἀγαθὰ, διὰ τὸ
λοῖς συμβαίνειν βλάβας ἀπ' αὐτῶν· ἤδη γάρ τινες
λοντο διὰ πλοῦτον, ἕτεροι δὲ δι' ἀνδρίαν. 4. Ἀγ
τὸν οὖν, περὶ τοιούτων καὶ ἐκ τοιούτων λέγοντας
χυλῶς καὶ τύπῳ τἀληθὲς ἐνδείκνυσθαι· καὶ πε
ὡς ἐπὶ τὸ πολὺ, καὶ ἐκ τοιούτων λέγοντας, τ
καὶ συμπεραίνεσθαι. Τὸν αὐτὸν δὲ τρόπον καὶ
δέχεσθαι χρεὼν ἕκαστον τῶν λεγομένων· πεπαιδε
γάρ ἐστιν ἐπὶ τοσοῦτον τἀκριβὲς ἐπιζητεῖν καθ
στον γένος, ἐφ' ὅσον ἡ τοῦ πράγματος φύσις
ται· παραπλήσιον γὰρ φαίνεται, μαθηματικο
θανολογοῦντος ἀποδέχεσθαι, καὶ ῥητορικὸν
ξεις ἀπαιτεῖν. 5. Ἕκαστος δὲ κρίνει καλῶς, ἃ
καὶ τούτων ἐστὶν ἀγαθὸς κριτής· καθ' ἕκαστ
πεπαιδευμένος· ἁπλῶς δὲ, ὁ περὶ πᾶν πεπαι
Διὸ τῆς πολιτικῆς οὐκ ἔστιν οἰκεῖος ἀκροατ
ἄπειρος γὰρ τῶν κατὰ τὸν βίον πράξεων· οἱ
ἐκ τούτων καὶ περὶ τούτων. 6. Ἔτι δὲ, τοῖς
ἀκολουθητικὸς ὢν, ματαίως ἀκούσεται καὶ
ἐπειδὴ τὸ τέλος ἐστὶν οὐ γνῶσις, ἀλλὰ πρᾶξι
φέρει δ' οὐθὲν νέος τὴν ἡλικίαν, ἢ τὸ ἦθο
οὐ γὰρ παρὰ τὸν χρόνον ἡ ἔλλειψις, ἀλλὰ δι
πάθος ζῆν καὶ διώκειν ἕκαστα. Τοῖς γὰρ τοιο
νητος ἡ γνῶσις γίνεται, καθάπερ τοῖς ἀκρ
δὲ κατὰ λόγον τὰς ὀρέξεις ποιουμένοις καὶ
πολυωφελὲς ἂν εἴη τὸ περὶ τούτων εἰδέναι.
περὶ μὲν ἀκροατοῦ καὶ πῶς ἀποδεκτέον, κα
θέμεθα, πεφροιμιάσθω τοσαῦτα.

CAPUT IV. [II.]

Λέγωμεν δὲ ἀναλαβόντες, ἐπειδὴ πᾶσα
προαίρεσις ἀγαθοῦ τινος ὀρέγεται, τί ἐστι
τὴν πολιτικὴν ἐφίεσθαι, καὶ τί τὸ πάντω
τῶν πρακτῶν ἀγαθόν. 2. Ὀνόματι μὲν
ὑπὸ τῶν πλείστων ὁμολογεῖται· τὴν γὰρ
καὶ οἱ πολλοὶ καὶ οἱ χαρίεντες λέγουσι·
καὶ τὸ εὖ πράττειν ταὐτὸν ὑπολαμβάνουσ
μονεῖν· περὶ δὲ τῆς εὐδαιμονίας, τίς ἐστι
τοῦσι καὶ οὐχ ὁμοίως οἱ πολλοὶ τοῖς σοφο
σιν. 3. Οἱ μὲν γὰρ, τῶν ἐναργῶν τι καὶ φ
ἡδονὴν, ἢ πλοῦτον, ἢ τιμήν· ἄλλοι δὲ ἄλ

δὲ καὶ ὁ αὐτὸς ἕτερον. νοσήσας μὲν γὰρ, ὑγίειαν· πε-
νόμενος δὲ, πλοῦτον· συνειδότες δὲ ἑαυτοῖς ἄγνοιαν,
τοὺς μέγα τι καὶ ὑπὲρ αὐτοὺς λέγοντας θαυμάζουσιν.
Ἔνιοι δὲ ᾤοντο παρὰ τὰ πολλὰ ταῦτα ἀγαθὰ ἄλλο τι
καθ' αὑτὸ εἶναι, ὃ καὶ τοῖςδε πᾶσιν αἴτιόν ἐστι τοῦ
εἶναι ἀγαθά. 4. Ἁπάσας μὲν οὖν ἐξετάζειν τὰς δόξας,
ματαιότερον ἴσως ἐστίν· ἱκανὸν δὲ τὰς μάλιστα ἐπιπο-
λαζούσας, ἢ δοκούσας ἔχειν τινὰ λόγον. 5. Μὴ λαν-
θανέτω δ' ἡμᾶς ὅτι διαφέρουσιν οἱ ἀπὸ τῶν ἀρχῶν λό-
γοι, καὶ οἱ ἐπὶ τὰς ἀρχάς· εὖ γὰρ καὶ Πλάτων ἠπόρει
τοῦτο καὶ ἐζήτει, πότερον ἀπὸ τῶν ἀρχῶν ἢ ἐπὶ τὰς
ἀρχάς ἐστιν ἡ ὁδός· ὥςπερ ἐν τῷ σταδίῳ ἀπὸ τῶν ἀθλο-
θετῶν ἐπὶ τὸ πέρας, ἢ ἀνάπαλιν. Ἀρκτέον μὲν γὰρ ἀπὸ
τῶν γνωρίμων. Ταῦτα δὲ διττῶς· τὰ μὲν γὰρ ἡμῖν, τὰ
δ' ἁπλῶς· ἴσως οὖν ἡμῖν γε ἀρκτέον ἀπὸ τῶν ἡμῖν γνω-
ρίμων. 6. Διὸ δεῖ τοῖς ἔθεσιν ἦχθαι καλῶς τὸν περὶ
καλῶν καὶ δικαίων, καὶ ὅλως τῶν πολιτικῶν ἀκουσό-
μενον ἱκανῶς. 7. Ἀρχὴ γὰρ τὸ ὅτι· καὶ εἰ τοῦτο φαί-
νοιτο ἀρκούντως, οὐδὲν προςδεήσει τοῦ διότι· ὁ δὲ
τοιοῦτος ἢ ἔχει, ἢ λάβοι ἂν ἀρχὰς ῥᾳδίως· ᾧ δὲ μηδέ-
τερον ὑπάρχει τούτων, ἀκουσάτω τῶν Ἡσιόδου,

Οὗτος μὲν πανάριστος, ὃς αὐτὸς πάντα νοήσῃ,
Φρασσάμενος, τά κ' ἔπειτα καὶ ἐς τέλος ᾖσιν ἀμείνω·
Ἐσθλὸς δ' αὖ κἀκεῖνος, ὃς εὖ εἰπόντι πίθηται.
Ὃς δέ κε μήτ' αὐτὸς νοέῃ, μήτ' ἄλλου ἀκούων
Ἐν θυμῷ βάλληται, ὅδ' αὖτ' ἀχρήϊος ἀνήρ.

CAPUT V. [III.]

Ἡμεῖς δὲ λέγωμεν ὅθεν παρεξέβημεν· τὸ γὰρ ἀγα-
θὸν καὶ τὴν εὐδαιμονίαν οὐκ ἀλόγως ἐοίκασιν ἐκ τῶν
βίων ὑπολαμβάνειν. 2. Οἱ μὲν πολλοὶ καὶ φορτικώ-
τατοι, τὴν ἡδονήν· διὸ καὶ τὸν βίον ἀγαπῶσι τὸν ἀπο-
λαυστικόν. (τρεῖς γάρ εἰσι μάλιστα οἱ προέχοντες, ὅ,
τε νῦν εἰρημένος, καὶ ὁ πολιτικὸς, καὶ τρίτος ὁ θεωρη-
τικός.) 3. Οἱ μὲν οὖν πολλοὶ παντελῶς ἀνδραποδώ-
δεις φαίνονται, βοσκημάτων βίον προαιρούμενοι· τυγ-
χάνουσι δὲ λόγου, διὰ τὸ πολλοὺς τῶν ἐν ταῖς ἐξουσίαις
ὁμοιοπαθεῖν Σαρδαναπάλῳ. 4. Οἱ δὲ χαρίεντες καὶ
πρακτικοὶ τιμήν· τοῦ γὰρ πολιτικοῦ βίου σχεδὸν τοῦτο
τέλος. Φαίνεται δὲ ἐπιπολαιότερον εἶναι τοῦ ζητου-
μένου· δοκεῖ γὰρ ἐν τοῖς τιμῶσι μᾶλλον εἶναι ἢ ἐν τῷ
τιμωμένῳ· τἀγαθὸν δὲ οἰκεῖόν τι καὶ δυςαφαίρετον εἶ-
ναι μαντευόμεθα. 5. Ἔτι δὲ ἐοίκασι τὴν τιμὴν διώκειν,
ἵνα πιστεύωσιν ἑαυτοὺς ἀγαθοὺς εἶναι. Ζητοῦσι γοῦν
ὑπὸ τῶν φρονίμων τιμᾶσθαι, καὶ παρ' οἷς γιγνώσκον-
ται, καὶ ἐπ' ἀρετῇ· δῆλον οὖν ὅτι κατά γε τούτους ἡ
ἀρετὴ κρείττων. 6. Τάχα δὲ καὶ μᾶλλον ἄν τις τέλος
τοῦ πολιτικοῦ βίου ταύτην ὑπολάβοι. Φαίνεται δὲ
ἀτελεστέρα καὶ αὐτή· δοκεῖ γὰρ ἐνδέχεσθαι καὶ καθεύ-
δειν ἔχοντα τὴν ἀρετὴν, ἢ ἀπρακτεῖν διὰ βίου· καὶ
πρὸς τούτοις κακοπαθεῖν καὶ ἀτυχεῖν τὰ μέγιστα. Τὸν
δ' οὕτω ζῶντα οὐδεὶς ἂν εὐδαιμονίσειεν, εἰ μὴ θέσιν
διαφυλάττων. Καὶ περὶ μὲν τούτων ἅλις. Ἱκανῶς γὰρ
καὶ ἐν τοῖς ἐγκυκλίοις εἴρηται περὶ αὐτῶν. 7. Τρίτος δέ
ἐστιν ὁ θεωρητικὸς, ὑπὲρ οὗ τὴν ἐπίσκεψιν ἐν τοῖς ἑπο-
μένοις ποιησόμεθα. 8. Ὁ δὲ χρηματιστὴς, βίαιός τίς
ἐστι, καὶ ὁ πλοῦτος δῆλον ὅτι οὐ τὸ ζητούμενον ἀγα-
θόν· χρήσιμον γὰρ, καὶ ἄλλου χάριν. Διὸ μᾶλλον τὰ
πρότερον λεχθέντα, τέλη τις ἂν ὑπολάβοι· δι' αὑτὰ γὰρ
ἀγαπᾶται. Φαίνεται δ' οὐδ' ἐκεῖνα· καίτοι πολλοὶ λό-
γοι πρὸς αὐτὰ καταβέβληνται. Ταῦτα μὲν οὖν ἀφείσθω.

CAPUT VI. [IV.]

Τὸ δὲ καθόλου, βέλτιον ἴσως ἐπισκέψασθαι, καὶ δια-
πορῆσαι πῶς λέγεται, καίπερ προςάντους τῆς τοιαύτης
γινομένης ζητήσεως, διὰ τὸ φίλους ἄνδρας εἰςαγαγεῖν
τὰ εἴδη. Δόξειε δ' ἂν ἴσως βέλτιον εἶναι, καὶ δεῖν ἐπὶ
σωτηρίᾳ γε τῆς ἀληθείας καὶ τὰ οἰκεῖα ἀναιρεῖν, ἄλλως
τε καὶ φιλοσόφους ὄντας. Ἀμφοῖν γὰρ ὄντοιν φίλοιν,
ὅσιον προτιμᾷν τὴν ἀλήθειαν. 2. Οἱ δὲ κομίσαντες τὴν
δόξαν ταύτην, οὐκ ἐποίουν ἰδέας, ἐν οἷς τὸ πρότερον
καὶ τὸ ὕστερον ἔλεγον· διόπερ οὐδὲ τῶν ἀριθμῶν ἰδέαν
κατεσκεύαζον· τὸ δὲ ἀγαθὸν λέγεται καὶ ἐν τῷ τί ἐστι,
καὶ ἐν τῷ ποιῷ, καὶ ἐν τῷ πρός τι· τὸ δὲ καθ' αὑτὸ
καὶ ἡ οὐσία πρότερον τῇ φύσει, τοῦ πρός τι. Παραφυά-
δι γὰρ τοῦτ' ἔοικε, καὶ συμβεβηκότι τοῦ ὄντος· ὥςτ' οὐκ
ἂν εἴη κοινή τις ἐπὶ τούτων ἰδέα. 3. Ἔτι ἐπεὶ τἀγαθὸν
ἰσαχῶς λέγεται τῷ ὄντι· (καὶ γὰρ ἐν τῷ τί λέγεται, οἷον
ὁ θεὸς, καὶ ὁ νοῦς· καὶ ἐν τῷ ποιῷ, αἱ ἀρεταί· καὶ ἐν
τῷ ποσῷ, τὸ μέτριον· καὶ ἐν τῷ πρός τι, τὸ χρήσιμον·
καὶ ἐν χρόνῳ, καιρός. καὶ ἐν τόπῳ, δίαιτα, καὶ ἕτερα
τοιαῦτα·) δῆλον ὡς οὐκ ἂν εἴη κοινόν τι καθόλου καὶ
ἕν· οὐ γὰρ ἂν ἐλέγετο ἐν πάσαις ταῖς κατηγορίαις, ἀλλ'
ἐν μιᾷ μόνῃ. 4. Ἔτι δὲ, ἐπεὶ τῶν κατὰ μίαν ἰδέαν μία
καὶ ἐπιστήμη, καὶ τῶν ἀγαθῶν ἁπάντων ἦν μία τις ἐπι-
στήμη. Νῦν δ' εἰσὶ πολλαὶ καὶ τῶν ὑπὸ μίαν κατηγο-
ρίαν· οἷον καιροῦ, ἐν πολέμῳ μὲν, στρατηγική· ἐν νόσῳ
δὲ, ἰατρική· καὶ τοῦ μετρίου, ἐν τροφῇ μὲν, ἰατρική·
ἐν πόνοις δὲ, γυμναστική. 5. Ἀπορήσειε δ' ἄν τις τί πο-
τε καὶ βούλονται λέγειν αὐτοέκαστον· εἴπερ ἕν τε αὐ-
τοανθρώπῳ καὶ ἀνθρώπῳ εἷς καὶ ὁ αὐτὸς λόγος ἐστὶν
ὁ τοῦ ἀνθρώπου· ᾗ γὰρ ἄνθρωπος, οὐδὲν διοίσουσιν·
εἰ δ' οὕτως, οὐδ' ᾗ ἀγαθόν. 6. Ἀλλὰ μὴν οὐδὲ τῷ ἀΐ-
διον εἶναι, μᾶλλον ἀγαθὸν ἔσται, εἴπερ μηδὲ λευκότε-
ρον τὸ πολυχρόνιον τοῦ ἐφημέρου. 7. Πιθανώτερον
δ' ἐοίκασιν οἱ Πυθαγόρειοι λέγειν περὶ αὐτοῦ, τιθέν-
τες ἐν τῇ τῶν ἀγαθῶν συστοιχίᾳ τὸ ἕν· οἷς δὴ καὶ
Σπεύσιππος ἐπακολουθῆσαι δοκεῖ. 8. Ἀλλὰ, περὶ μὲν
οὖν τούτων, ἄλλος ἔστω λόγος· τοῖς δὲ λεχθεῖσιν ἀμ-
φισβήτησίς τις ὑποφαίνεται, διὰ τὸ μὴ περὶ παντὸς
ἀγαθοῦ τοὺς λόγους εἰρῆσθαι· λέγεσθαι δὲ καθ' ἓν
εἶδος τὰ καθ' αὑτὰ διωκόμενα καὶ ἀγαπώμενα· τὰ δὲ
ποιητικὰ τούτων ἤ φυλακτικά πως ἢ τῶν ἐναντίων κω-
λυτικὰ διὰ ταῦτα λέγεσθαι καὶ τρόπον ἄλλον. 9. Δῆ-
λον οὖν ὅτι διττῶς λέγοιτ' ἂν τἀγαθά· καὶ τὰ μὲν καθ'
αὑτὰ, θάτερα δὲ διὰ ταῦτα· χωρίσαντες οὖν ἀπὸ τῶν
ὠφελίμων τὰ καθ' αὑτὰ, σκεψώμεθα εἰ λέγεται κατὰ
μίαν ἰδέαν. 10. Καθ' αὑτὰ δὲ ποῖα θείη τις ἄν; ἢ
ὅσα καὶ μονούμενα διώκεται· οἷον τὸ φρονεῖν, καὶ ὁρᾷν,
καὶ ἡδοναί τινες, καὶ τιμαί; ταῦτα γὰρ, εἰ καὶ δι' ἄλ-
λο τι διώκομεν, ὅμως τῶν καθ' αὑτὰ ἀγαθῶν θείη ἄν
τις· ἢ οὐδ' ἄλλο οὐδὲν, πλὴν τῆς ἰδέας; ὥςτε μάταιον
ἔσται τὸ εἶδος. 11. Εἰ δὲ καὶ ταῦτά ἐστι τῶν καθ' αὑ-
τὰ, τὸν τἀγαθοῦ λόγον ἐν ἅπασιν αὐτοῖς τὸν αὐτὸν
ἐμφαίνεσθαι δεήσει, καθάπερ ἐν χιόνι καὶ ψιμμυθίῳ
τὸν τῆς λευκότητος· τιμῆς δὲ, καὶ φρονήσεως, καὶ ἡδο-
νῆς, ἕτεροι καὶ διαφέροντες οἱ λόγοι ταύτῃ ᾗ ἀγαθά.
Οὐκ ἔστιν ἄρα τὸ ἀγαθὸν κοινόν τι κατὰ μίαν ἰδέαν.
12. Ἀλλὰ πῶς δὴ λέγεται; οὐ γὰρ ἔοικε τοῖς γε ἀπὸ
τύχης ὁμωνύμοις· ἀλλ' ἆρα γε τῷ ἀφ' ἑνὸς εἶναι, ἢ
πρὸς ἓν ἅπαντα συντελεῖν, ἢ μᾶλλον κατ' ἀναλογίαν;
ὡς γὰρ ἐν σώματι ὄψις, ἐν ψυχῇ νοῦς, καὶ ἄλλο δὴ ἐν
ἄλλῳ. 13. Ἀλλ' ἴσως ταῦτα μὲν ἀφετέον τὸ νῦν· ἐξα-
κριβοῦν γὰρ ὑπὲρ αὐτῶν, ἄλλης ἂν εἴη φιλοσοφίας οἰ-
κειότερον. Ὁμοίως δὲ καὶ περὶ τῆς ἰδέας. Εἰ γὰρ καὶ
ἔστιν ἕν τι τὸ κοινῇ κατηγορούμενον ἀγαθὸν, ἢ χωρι-
στόν τι αὐτὸ καθ' αὑτὸ, δῆλον ὡς οὐκ ἂν εἴη πρακτὸν
οὐδὲ κτητὸν ἀνθρώπῳ· νῦν δὲ τοιοῦτόν τι ζητεῖται.

14. *Τάχα δέ τῳ δόξειεν ἂν βέλτιον εἶναι γνωρίζειν αὐτὸ πρὸς τὰ κτητὰ καὶ πρακτὰ τῶν ἀγαθῶν· οἷον γὰρ παράδειγμα τοῦτ᾽ ἔχοντες, μᾶλλον εἰσόμεθα καὶ τὰ ἡμῖν ἀγαθά· κἂν εἰδῶμεν, ἐπιτευξόμεθα αὐτῶν.* 15. *Πιθανότητα μὲν οὖν ἔχει τινὰ ὁ λόγος· ἔοικε δὲ ταῖς ἐπιστήμαις διαφωνεῖν· πᾶσαι γὰρ ἀγαθοῦ τινος ἐφιέμεναι, καὶ τὸ ἐνδεὲς ἐπιζητοῦσαι, παραλείπουσι τὴν γνῶσιν αὐτοῦ· καί τοι βοήθημα τηλικοῦτον ἅπαντας τοὺς τεχνίτας ἀγνοεῖν, καὶ μηδὲ ἐπιζητεῖν, οὐκ εὔλογον.* 16. *Ἄπορον δὲ καὶ τί ὠφεληθήσεται ὑφάντης ἢ τέκτων πρὸς τὴν αὐτοῦ τέχνην, εἰδὼς αὐτὸ τἀγαθόν· ἢ πῶς ἰατρικώτερος ἢ στρατηγικώτερος ἔσται, ὁ τὴν ἰδέαν αὐτὴν τεθεαμένος; φαίνεται μὲν γὰρ οὐδὲ τὴν ὑγίειαν οὕτως ἐπισκοπεῖν ὁ ἰατρὸς, ἀλλὰ τὴν ἀνθρώπου· μᾶλλον δ᾽ ἴσως τὴν τοῦδε· καθ᾽ ἕκαστον γὰρ ἰατρεύει. Καὶ περὶ μὲν τούτων ἐπὶ τοσοῦτον εἰρήσθω.*

CAPUT VII. [V.]

Πάλιν δ᾽ ἐπανέλθωμεν ἐπὶ τὸ ζητούμενον ἀγαθὸν, τί ποτ᾽ ἂν εἴη. Φαίνεται μὲν γὰρ ἄλλο ἐν ἄλλῃ πράξει καὶ τέχνῃ· ἄλλο γὰρ ἐν ἰατρικῇ, καὶ στρατηγικῇ, καὶ ταῖς λοιπαῖς ὁμοίως. Τί οὖν ἑκάστη τἀγαθόν; ἢ οὗ χάριν τὰ λοιπὰ πράττεται; τοῦτο δ᾽ ἐν ἰατρικῇ μὲν ὑγίεια· ἐν στρατηγικῇ δὲ νίκη· ἐν οἰκοδομικῇ δὲ οἰκία· ἐν ἄλλῳ δὲ ἄλλο· ἐν ἁπάσῃ δὲ πράξει καὶ προαιρέσει, τὸ τέλος· τούτου γὰρ ἕνεκα τὰ λοιπὰ πράττουσι πάντες· ὥστ᾽ εἴ τι τῶν πρακτῶν ἁπάντων ἐστὶ τέλος, τοῦτ᾽ ἂν εἴη τὸ πρακτὸν ἀγαθόν· εἰ δὲ πλείω, ταῦτα. 2. *Μεταβαίνων δὴ ὁ λόγος εἰς τὸ αὐτὸ ἀφῖκται· τοῦτο δ᾽ ἔτι μᾶλλον διασαφῆσαι πειρατέον.* 3. *Ἐπεὶ δὲ πλείω φαίνεται τὰ τέλη, τούτων δ᾽ αἱρούμεθά τινα δι᾽ ἕτερα· οἷον πλοῦτον, αὐλοὺς, καὶ ὅλως τὰ ὄργανα· δῆλον ὡς οὐκ ἔστι πάντα τέλεια· τὸ δ᾽ ἄριστον, τέλειόν τι φαίνεται· ὥστ᾽ εἰ μέν ἐστιν ἕν τι μόνον τέλειον, τοῦτ᾽ ἂν εἴη τὸ ζητούμενον· εἰ δὲ πλείω, τὸ τελειότατον τούτων.* 4. *Τελειότερον δὲ λέγομεν τὸ καθ᾽ αὑτὸ διωκτὸν τοῦ δι᾽ ἕτερον· καὶ τὸ μηδέποτε δι᾽ ἄλλο αἱρετὸν, τῶν καὶ καθ᾽ αὑτὰ καὶ διὰ τοῦθ᾽ αἱρετῶν· καὶ ἁπλῶς δὴ τέλειον τὸ καθ᾽ αὑτὸ αἱρετὸν αἰεὶ, καὶ μηδέποτε δι᾽ ἄλλο.* 5. *Τοιοῦτον δ᾽ ἡ εὐδαιμονία μάλιστ᾽ εἶναι δοκεῖ· ταύτην γὰρ αἱρούμεθα αἰεὶ δι᾽ αὑτὴν, καὶ οὐδέποτε δι᾽ ἄλλο· τιμὴν δὲ καὶ ἡδονὴν, καὶ νοῦν, καὶ πᾶσαν ἀρετὴν αἱρούμεθα μὲν καὶ δι᾽ αὑτά· (μηδενὸς γὰρ ἀποβαίνοντος, ἑλοίμεθ᾽ ἂν ἕκαστον αὐτῶν)· αἱρούμεθα δὲ καὶ τῆς εὐδαιμονίας χάριν, διὰ τούτων ὑπολαμβάνοντες εὐδαιμονήσειν· τὴν δ᾽ εὐδαιμονίαν οὐδεὶς αἱρεῖται τούτων χάριν, οὐδ᾽ ὅλως δι᾽ ἄλλο.* 6. *Φαίνεται δὲ καὶ ἐκ τῆς αὐταρκείας τὸ αὐτὸ συμβαίνειν· τὸ γὰρ τέλειον ἀγαθὸν, αὔταρκες εἶναι δοκεῖ· τὸ δ᾽ αὔταρκες λέγομεν οὐκ αὐτῷ μόνῳ τῷ ζῶντι βίον μονώτην, ἀλλὰ καὶ γονεῦσι, καὶ τέκνοις, καὶ γυναικὶ, καὶ ὅλως τοῖς φίλοις καὶ πολίταις· ἐπειδὴ φύσει πολιτικὸν ἄνθρωπος.* 7. *Τούτων δὲ ληπτέος ὅρος τις· ἐπεκτείνοντι γὰρ ἐπὶ τοὺς γονεῖς, καὶ τοὺς ἀπογόνους, καὶ τῶν φίλων τοὺς φίλους, εἰς ἄπειρον πρόεισιν. Ἀλλὰ τοῦτο μὲν εἰσαῦθις ἐπισκεπτέον· τὸ δ᾽ αὔταρκες τίθεμεν, ὃ μονούμενον, αἱρετὸν ποιεῖ τὸν βίον καὶ μηδενὸς ἐνδεᾶ. Τοιοῦτον δὲ τὴν εὐδαιμονίαν οἰόμεθα εἶναι.* 8. *Ἔτι δὲ πάντων αἱρετωτάτην, μὴ συναριθμουμένην· συναριθμουμένην δὲ, δῆλον ὡς αἱρετωτέραν μετὰ τοῦ ἐλαχίστου τῶν ἀγαθῶν· ὑπεροχὴ γὰρ ἀγαθῶν γίνεται τὸ προστιθέμενον. Ἀγαθῶν δὲ τὸ μεῖζον, αἱρετώτερον ἀεί. Τέλειον δή τι φαίνεται καὶ αὔταρκες ἡ εὐδαιμονία, τῶν πρακτῶν οὖσα τέλος.* [VI.] 9. *Ἀλλ᾽ ἴσως τὴν μὲν εὐδαιμονίαν τὸ ἄριστον λέγειν, ὁμολογού-*

μενόν τι φαίνεται· ποθεῖται δὲ ἐναργέστερον τί ἐστιν
λεχθῆναι. 10. *Τάχα δὴ γένοιτ᾽ ἂν τοῦτο, εἰ ληφθείη*
ἔργον τοῦ ἀνθρώπου· ὥσπερ γὰρ αὐλητῇ, καὶ ἀγαλμα-
τοποιῷ, καὶ παντὶ τεχνίτῃ, καὶ ὅλως ὧν ἐστιν ἔργον
καὶ πρᾶξις, ἐν τῷ ἔργῳ δοκεῖ τὸ ἀγαθὸν εἶναι καὶ τὸ
οὕτω δόξειεν ἂν καὶ ἀνθρώπῳ, εἴπερ ἐστί τι ἔργον
τοῦ. 11. *Πότερον οὖν τέκτονος μὲν καὶ σκυτέως*
ἔργα τινὰ καὶ πράξεις· ἀνθρώπου δὲ οὐδέν ἐστιν,
ἀργὸν πέφυκεν; ἢ καθάπερ ὀφθαλμοῦ καὶ χειρὸς,
ποδὸς, καὶ ὅλως ἑκάστου τῶν μορίων, φαίνεταί τι
γον, οὕτω καὶ ἀνθρώπου παρὰ πάντα ταῦτα θείη
ἂν ἔργον τι; τί οὖν δὴ τοῦτ᾽ ἂν εἴη ποτέ; 12. *Τὸ*
γὰρ ζῆν κοινὸν εἶναι φαίνεται καὶ τοῖς φυτοῖς·
ται δὲ τὸ ἴδιον. Ἀφοριστέον ἄρα τὴν θρεπτικὴν καὶ
ξητικὴν ζωήν. Ἑπομένη δὲ αἰσθητική τις ἂν εἴη·
ται δὲ καὶ αὕτη κοινὴ καὶ ἵππῳ, καὶ βοῒ, καὶ
ζώῳ. 13. *Λείπεται δὴ πρακτική τις τοῦ λόγον ἔχοντ*
τούτου δὲ, τὸ μὲν, ὡς ἐπιπειθὲς λόγῳ· τὸ δ᾽, ὡς
καὶ διανοούμενον. Διττῶς δὲ καὶ ταύτης λεγομ
τὴν κατ᾽ ἐνέργειαν θετέον· κυριώτερον γὰρ αὕτη
λέγεσθαι. 14. *Εἰ δ᾽ ἔστιν ἔργον ἀνθρώπου, ψυχῆς*
γεια κατὰ λόγον, ἢ μὴ ἄνευ λόγου· τὸ δ᾽ αὐτό
ἔργον εἶναι τῷ γένει τοῦδε, καὶ τοῦδε σπουδ
ὥσπερ κιθαριστοῦ, καὶ σπουδαίου κιθαριστοῦ·
ἁπλῶς δὴ τοῦτ᾽ ἐπὶ πάντων, προστιθεμένης τῆς
ἀρετὴν ὑπεροχῆς πρὸς τὸ ἔργον· (κιθαριστοῦ μὲν
τὸ κιθαρίζειν· σπουδαίου δὲ, τὸ εὖ)· εἰ δ᾽ οὕτως
θρώπου δὲ τίθεμεν ἔργον ζωήν τινα· ταύτην δὲ
ἐνέργειαν καὶ πράξεις μετὰ λόγου· σπουδαίου δ
δρὸς εὖ ταῦτα καὶ καλῶς. 15. *Ἕκαστον δὲ εὖ κα*
οἰκείαν ἀρετὴν ἀποτελεῖται· εἰ δ᾽ οὕτω, τὸ ἀν
νον ἀγαθὸν ψυχῆς ἐνέργεια γίνεται κατ᾽ ἀρ
δὲ πλείους αἱ ἀρεταὶ, κατὰ τὴν ἀρίστην καὶ
την. 16. *Ἔτι δὲ ἐν βίῳ τελείῳ· μία γὰρ χελιδὼν*
ποιεῖ, οὐδὲ μία ἡμέρα· οὕτω δὲ οὐδὲ μακάριο
δαίμονα μία ἡμέρα, οὐδὲ ὀλίγος χρόνος. [VII.]
γεγράφθω μὲν οὖν τὸ ἀγαθὸν ταύτῃ· δεῖ γὰρ
τυπῶσαι πρῶτον, εἶθ᾽ ὕστερον ἀναγράφειν.
ἂν παντὸς εἶναι προαγαγεῖν καὶ διαρθρῶσαι
λῶς ἔχοντα τῇ περιγραφῇ, καὶ ὁ χρόνος τῶν
εὑρετὴς, ἢ συνεργὸς ἀγαθὸς εἶναι· ὅθεν καὶ
χνῶν γεγόνασιν ἐπιδόσεις· παντὸς γὰρ, προσ
ἐλλεῖπον. 18. *Μεμνῆσθαι δὲ καὶ τῶν προει*
χρὴ, καὶ τὴν ἀκρίβειαν μὴ ὁμοίως ἐν ἅπασιν
ἀλλ᾽ ἐν ἑκάστοις κατὰ τὴν ὑποκειμένην ὕλην
τοσοῦτον, ἐφ᾽ ὅσον οἰκεῖον τῇ μεθόδῳ. 19.
τέκτων καὶ γεωμέτρης διαφερόντως ἐπιζητοῦ
θήν· ὁ μὲν γὰρ, ἐφ᾽ ὅσον χρησίμη πρὸς τὸ
δὲ, τί ἐστιν, ἢ ποῖόν τι· θεατὴς γὰρ τἀληθ
αὐτὸν δὴ τρόπον καὶ ἐν τοῖς ἄλλοις ποιητέον
τὰ πάρεργα τῶν ἔργων πλείω γίγνηται. 20.
τητέον δ᾽ οὐδὲ τὴν αἰτίαν ἐν ἅπασιν ὁμοίως,
νὸν ἔν τισι τὸ ὅτι δειχθῆναι καλῶς, οἷον κα
ἀρχάς· τὸ δ᾽ ὅτι, πρῶτον καὶ ἀρχή. 21.
δὲ, αἱ μὲν ἐπαγωγῇ θεωροῦνται· αἱ δὲ, αἰσ
δὲ, ἐθισμῷ τινι· καὶ ἄλλαι δὲ ἄλλως. 22.
πειρατέον ἑκάστας ᾗ πεφύκασι· καὶ σπουδα
ὁρισθῶσι καλῶς. 23. *Μεγάλην γὰρ ἔχουσι*
τὰ ἑπόμενα. [VIII.] *Δοκεῖ οὖν πλεῖον ἢ*
παντὸς εἶναι ἡ ἀρχὴ, καὶ πολλὰ ἐμφανῆ
αὐτῆς τῶν ζητουμένων.

CAPUT VIII.

Σκεπτέον δὴ περὶ αὐτῆς, οὐ μόνον ἐκ τοῦ

ματος, καὶ ἐξ ὧν ὁ λόγος, ἀλλὰ καὶ ἐκ τῶν λεγομένων περὶ αὐτῆς. Τῷ μὲν γὰρ ἀληθεῖ πάντα συνᾴδει τὰ ὑπάρχοντα· τῷ δὲ ψευδεῖ, ταχὺ διαφωνεῖ τἀληθές. 2. Νενεμημένων δὴ τῶν ἀγαθῶν τριχῇ, καὶ τῶν μέν, ἐκτὸς λεγομένων, τῶν δέ, περὶ ψυχὴν καὶ σῶμα, τὰ περὶ ψυχὴν κυριώτατα λέγομεν, καὶ μάλιστα ἀγαθά. Τὰς δὲ πράξεις καὶ τὰς ἐνεργείας τὰς ψυχικὰς περὶ ψυχὴν τίθεμεν· ὥστε καλῶς ἂν λέγοιτο κατά γε ταύτην τὴν δόξαν παλαιὰν οὖσαν καὶ ὁμολογουμένην ὑπὸ τῶν φιλοσοφούντων. 3. Ὀρθῶς δὲ καὶ ὅτι πράξεις τινὲς λέγονται καὶ ἐνέργειαι, τὸ τέλος. Οὕτως γὰρ τῶν περὶ ψυχὴν ἀγαθῶν γίνεται, καὶ οὐ τῶν ἐκτός. 4. Συνᾴδει δὲ τῷ λόγῳ καὶ τὸ εὖ ζῆν καὶ τὸ εὖ πράττειν τὸν εὐδαίμονα· σχεδὸν γὰρ εὐζωΐα τις εἴρηται καὶ εὐπραξία. [IX.] 5. Φαίνεται δὲ καὶ τὰ ἐπιζητούμενα περὶ τὴν εὐδαιμονίαν ἅπαντα ὑπάρχειν τῷ λεχθέντι. 6. Τοῖς μὲν γὰρ ἀρετή, τοῖς δὲ φρόνησις, ἄλλοις δὲ σοφία τις εἶναι δοκεῖ· τοῖς δὲ ταῦτα, ἢ τούτων τι μεθ᾽ ἡδονῆς, ἢ οὐκ ἄνευ ἡδονῆς· ἕτεροι δὲ καὶ τὴν ἐκτὸς εὐετηρίαν συμπεριλαμβάνουσι. 7. Τούτων δέ, τὰ μὲν πολλοὶ καὶ παλαιοὶ λέγουσι, τὰ δὲ ὀλίγοι καὶ ἔνδοξοι ἄνδρες. Οὐδετέρους δὲ τούτων εὔλογον διαμαρτάνειν τοῖς ὅλοις, ἀλλ᾽ ἕν γέ τι, ἢ καὶ πλεῖστα κατορθοῦν. 8. Τοῖς μὲν οὖν λέγουσι τὴν πᾶσαν ἀρετὴν ἢ ἀρετήν τινα, συνῳδός ἐστιν ὁ λόγος· ταύτης γάρ ἐστιν ἡ κατ᾽ αὐτὴν ἐνέργεια. 9. Διαφέρει δὲ ἴσως οὐ μικρὸν ἐν κτήσει ἢ χρήσει τὸ ἄριστον ὑπολαμβάνειν· καὶ ἐν ἕξει ἢ ἐνεργείᾳ. Τὴν μὲν γὰρ ἕξιν ἐνδέχεται μηδὲν ἀγαθὸν ἀποτελεῖν ὑπάρχουσαν, οἷον τῷ καθεύδοντι ἢ καὶ ἄλλως πως ἐξηργηκότι· τὴν δὲ ἐνέργειαν οὐχ οἷόν τε· πράξει γὰρ ἐξ ἀνάγκης, καὶ εὖ πράξει. Ὥσπερ δὲ Ὀλυμπιάσιν οὐχ οἱ κάλλιστοι καὶ ἰσχυρότατοι στεφανοῦνται, ἀλλ᾽ οἱ ἀγωνιζόμενοι· τούτων γάρ τινες νικῶσιν· οὕτω καὶ τῶν ἐν τῷ βίῳ καλῶν κἀγαθῶν οἱ πράττοντες ὀρθῶς, ἐπήβολοι γίγνονται. 10. Ἔστι δὲ καὶ ὁ βίος αὐτῶν καθ᾽ αὑτὸν ἡδύς. Τὸ μὲν γὰρ ἥδεσθαι, τῶν ψυχικῶν· ἑκάστῳ δ᾽ ἐστὶν ἡδὺ πρὸς ὃ λέγεται φιλοτοιοῦτος· οἷον ἵππος μὲν τῷ φιλίππῳ· θέαμα δέ, τῷ φιλοθεώρῳ· τὸν αὐτὸν δὲ τρόπον καὶ τὰ δίκαια, τῷ φιλοδικαίῳ· καὶ ὅλως τὰ κατ᾽ ἀρετὴν τῷ φιλαρέτῳ. 11. Τοῖς μὲν οὖν πολλοῖς τὰ ἡδέα μάχεται, διὰ τὸ μὴ φύσει τοιαῦτ᾽ εἶναι· τοῖς δὲ φιλοκάλοις ἐστὶν ἡδέα τὰ φύσει ἡδέα· τοιαῦτα δὲ αἱ κατ᾽ ἀρετὴν πράξεις· ὥστε καὶ τούτοις εἰσὶν ἡδεῖαι, καὶ καθ᾽ αὑτάς. 12. Οὐδὲν δὴ προσδεῖται τῆς ἡδονῆς ὁ βίος αὐτῶν, ὥσπερ περιάπτου τινός, ἀλλ᾽ ἔχει τὴν ἡδονὴν ἐν ἑαυτῷ· πρὸς τοῖς εἰρημένοις γάρ, οὐδ᾽ ἔστιν ἀγαθὸς ὁ μὴ χαίρων ταῖς καλαῖς πράξεσιν· οὔτε γὰρ δίκαιον οὐδεὶς ἂν εἴποι, τὸν μὴ χαίροντα τῷ δικαιοπραγεῖν· οὔτε ἐλευθέριον, τὸν μὴ χαίροντα ταῖς ἐλευθερίοις πράξεσιν· ὁμοίως δὲ καὶ ἐπὶ τῶν ἄλλων. 13. Εἰ δ᾽ οὕτω, καθ᾽ αὑτὰς ἂν εἶεν αἱ κατ᾽ ἀρετὴν πράξεις ἡδεῖαι· ἀλλὰ μὴν καὶ ἀγαθαί γε καὶ καλαί, καὶ μάλιστα τούτων ἕκαστον, εἴπερ καλῶς κρίνει περὶ αὐτῶν ὁ σπουδαῖος· κρίνει δ᾽ ὡς εἴπομεν. 14. Ἄριστον ἄρα καὶ κάλλιστον καὶ ἥδιστον ἡ εὐδαιμονία· καὶ οὐ διώρισται ταῦτα κατὰ τὸ Δηλιακὸν ἐπίγραμμα·

Κάλλιστον τὸ δικαιότατον, λῷστον δ᾽ ὑγιαίνειν·
Ἥδιστον δὲ πέφυχ᾽, οὗ τις ἐρᾷ, τὸ τυχεῖν.

Ἅπαντα γὰρ ὑπάρχει ταῦτα ταῖς ἀρίσταις ἐνεργείαις· ταύτας δέ, ἢ μίαν τούτων τὴν ἀρίστην, εἶναί φαμεν τὴν εὐδαιμονίαν. 15. Φαίνεται δ᾽ ὅμως καὶ τῶν ἐκτὸς ἀγαθῶν προσδεομένη, καθάπερ εἴπομεν· ἀδύνατον γάρ, ἢ οὐ ῥᾴδιον, τὰ καλὰ πράττειν, ἀχορήγητον ὄντα. Πολλὰ μὲν γὰρ πράττεται καθάπερ δι᾽ ὀργάνων καὶ διὰ φίλων καὶ πλούτου καὶ πολιτικῆς δυνάμεως. 16. Ἐνίων δὲ τητώμενοι ῥυπαίνουσι τὸ μακάριον, οἷον εὐγενείας, εὐτεκνίας, κάλλους· οὐ πάνυ γὰρ εὐδαιμονικὸς ὁ τὴν ἰδέαν παναίσχης, ἢ δυσγενής, ἢ μονώτης καὶ ἄτεκνος· ἔτι δ᾽ ἴσως ἧττον, εἴ τῳ πάγκακοι παῖδες εἶεν ἢ φίλοι, ἢ ἀγαθοὶ ὄντες τεθνᾶσι. 17. Καθάπερ οὖν εἴπομεν, ἔοικε προσδεῖσθαι καὶ τῆς τοιαύτης εὐημερίας· ὅθεν εἰς ταὐτὸ τάττουσιν ἔνιοι τὴν εὐτυχίαν τῇ εὐδαιμονίᾳ· ἕνιοι δὲ τὴν ἀρετήν.

CAPUT IX. [X.]

Ὅθεν καὶ ἀπορεῖται, πότερόν ἐστι μαθητόν, ἢ ἐθιστόν, ἢ ἄλλως πως ἀσκητόν· ἢ κατά τινα θείαν μοῖραν, ἢ καὶ διὰ τύχην παραγίνεται. 2. Εἰ μὲν οὖν καὶ ἄλλο τι θεῶν ἐστι δώρημα ἀνθρώποις, εὔλογον καὶ τὴν εὐδαιμονίαν θεόσδοτον εἶναι, καὶ μάλιστα τῶν ἀνθρωπίνων ὅσῳ βέλτιστον. 3. Ἀλλὰ τοῦτο μὲν ἴσως ἄλλης ἂν εἴη σκέψεως οἰκειότερον· φαίνεται δὲ κἂν εἰ μὴ θεόπεμπτός ἐστιν, ἀλλὰ δι᾽ ἀρετὴν καί τινα μάθησιν ἢ ἄσκησιν παραγίνεται, τῶν θειοτάτων εἶναι· τὸ γὰρ τῆς ἀρετῆς ἆθλον καὶ τέλος, ἄριστον φαίνεται καὶ θεῖόν τι καὶ μακάριον. 4. Εἴη δ᾽ ἂν καὶ πολύκοινον. Δυνατὸν γὰρ ὑπάρξαι πᾶσι τοῖς μὴ πεπηρωμένοις πρὸς ἀρετήν, διά τινος μαθήσεως καὶ ἐπιμελείας. 5. Εἰ δ᾽ ἐστὶν οὕτω βέλτιον ἢ διὰ τύχην εὐδαιμονεῖν, εὔλογον ἔχειν οὕτως, εἴπερ τὰ κατὰ φύσιν, ὡς οἷόν τε κάλλιστα ἔχειν, οὕτω πέφυκεν. 6. Ὁμοίως δὲ καὶ κατὰ τέχνην, καὶ πᾶσαν αἰτίαν, καὶ μάλιστα κατὰ τὴν ἀρίστην. Τὸ δὲ μέγιστον καὶ κάλλιστον ἐπιτρέψαι τύχῃ, λίαν πλημμελὲς ἂν εἴη. 7. Συμφανὲς δ᾽ ἐστὶ καὶ ἐκ τοῦ λόγου τὸ ζητούμενον. Εἴρηται γὰρ ψυχῆς ἐνέργεια κατ᾽ ἀρετὴν ποιά τις· τῶν δὲ λοιπῶν ἀγαθῶν, τὰ μὲν ὑπάρχειν ἀναγκαῖον, τὰ δὲ συνεργὰ καὶ χρήσιμα πέφυκεν ὀργανικῶς. 8. Ὁμολογούμενα δὲ ταῦτ᾽ ἂν εἴη καὶ τοῖς ἐν ἀρχῇ. Τὸ γὰρ τῆς πολιτικῆς τέλος, ἄριστον ἐτίθεμεν· αὕτη δὲ πλείστην ἐπιμέλειαν ποιεῖται τοῦ ποιούς τινας καὶ ἀγαθοὺς τοὺς πολίτας ποιῆσαι, καὶ πρακτικοὺς τῶν καλῶν. 9. Εἰκότως οὖν οὔτε βοῦν, οὔτε ἵππον, οὔτε ἄλλο τι τῶν ζώων οὐδέν, εὔδαιμον λέγομεν· οὐδὲν γὰρ αὐτῶν οἷόν τε κοινωνῆσαι τοιαύτης ἐνεργείας. 10. Διὰ ταύτην δὲ τὴν αἰτίαν, οὐδὲ παῖς εὐδαίμων ἐστίν· οὔπω γὰρ πρακτικὸς τῶν τοιούτων διὰ τὴν ἡλικίαν· οἱ δὲ λεγόμενοι διὰ τὴν ἐλπίδα μακαρίζονται. Δεῖ γάρ, ὥσπερ εἴπομεν, καὶ ἀρετῆς τελείας, καὶ βίου τελείου. 11. Πολλαὶ γὰρ μεταβολαὶ γίνονται καὶ παντοῖαι τύχαι κατὰ τὸν βίον· καὶ ἐνδέχεται τὸν μάλιστα εὐθηνοῦντα μεγάλαις συμφοραῖς περιπεσεῖν ἐπὶ γήρως, καθάπερ ἐν τοῖς ἡρωϊκοῖς περὶ Πριάμου μυθεύεται. Τὸν δὲ τοιαύταις χρησάμενον τύχαις καὶ τελευτήσαντα ἀθλίως οὐδεὶς εὐδαιμονίσει.

CAPUT X. [XI.]

Πότερον οὖν οὐδ᾽ ἄλλον οὐδένα ἀνθρώπων εὐδαιμονιστέον, ἕως ἂν ζῇ· κατὰ Σόλωνα δὲ χρεὼν τέλος ὁρᾶν; 2. Εἰ δὲ δὴ καὶ θετέον οὕτως, ἆρά γε καὶ ἔστιν εὐδαίμων τότε, ἐπειδὰν ἀποθάνῃ, ἢ τοῦτό γε παντελῶς ἄτοπον ἄλλως τε καὶ τοῖς λέγουσιν ἡμῖν ἐνέργειάν τινα τὴν εὐδαιμονίαν; 3. Εἰ δὲ μὴ λέγομεν τὸν τεθνεῶτα εὐδαίμονα, μηδὲ Σόλων τοῦτο βούλεται, ἀλλ᾽ ὅτι τηνικαῦτα ἄν τις ἀσφαλῶς μακαρίσειεν ἄνθρωπον, ὡς ἐκτὸς ἤδη τῶν κακῶν ὄντα καὶ δυστυχημάτων, ἔχει μὲν καὶ τοῦτο ἀμφισβήτησίν τινα· δοκεῖ γὰρ εἶναί τι τῷ τεθνεῶτι καὶ κακὸν καὶ ἀγαθόν, εἴπερ καὶ τῷ ζῶντι, μὴ αἰσθανομένῳ δέ, οἷον τιμαὶ καὶ ἀτιμίαι, καὶ

τέκνων καὶ ὅλως ἀπογόνων εὐπραξίαι τε καὶ δυστυχίαι. 4. Ἀπορίαν δὲ καὶ ταῦτα παρέχει· τῷ γὰρ μακαρίως βεβιωκότι μέχρι γήρως, καὶ τελευτήσαντι κατὰ λόγον, ἐνδέχεται πολλὰς μεταβολὰς συμβαίνειν περὶ τοὺς ἐκγόνους· καὶ τοὺς μὲν αὐτῶν ἀγαθοὺς εἶναι, καὶ τυχεῖν βίου τοῦ κατ᾽ ἀξίαν· τοὺς δ᾽ ἐξ ἐναντίας. Δῆλον δ᾽ ὅτι καὶ τοῖς ἀποστήμασι πρὸς τοὺς γονεῖς παντοδαπῶς ἔχειν αὐτοὺς ἐνδέχεται. Ἄτοπον δὴ γίνοιτ᾽ ἄν, εἰ συμμεταβάλοι καὶ ὁ τεθνεώς· καὶ γίνοιτο, ὁτὲ μὲν εὐδαίμων, πάλιν δὲ ἄθλιος. 5. Ἄτοπον δὲ καὶ τὸ μηδὲν μηδ᾽ ἐπί τινα χρόνον συνικνεῖσθαι τὰ τῶν ἐκγόνων τοῖς γονεῦσιν. 6. Ἀλλ᾽ ἐπανιτέον ἐπὶ τὸ πρότερον ἀπορηθέν· τάχα γὰρ ἂν θεωρηθείη καὶ τὸ νῦν ἐπιζητούμενον ἐξ ἐκείνου. 7. Εἰ δὴ τέλος ὁρᾶν δεῖ, καὶ τότε μακαρίζειν ἕκαστον, οὐχ ὡς ὄντα μακάριον, ἀλλ᾽ ὅτι πρότερον ἦν, πῶς οὐκ ἄτοπον, εἰ ὅτε ἐστὶν εὐδαίμων, μὴ ἀληθεύσεται κατ᾽ αὐτοῦ τὸ ὑπάρχον, διὰ τὸ μὴ βούλεσθαι τοὺς ζῶντας εὐδαιμονίζειν, διὰ τὰς μεταβολάς, καὶ διὰ τὸ μόνιμόν τι τὴν εὐδαιμονίαν ὑπειληφέναι, καὶ μηδαμῶς εὐμετάβολον· τὰς δὲ τύχας πολλάκις ἀνακυκλεῖσθαι περὶ τοὺς αὐτούς; 8. Δῆλον γὰρ ὡς εἰ συνακολουθοίημεν ταῖς τύχαις, τὸν αὐτὸν εὐδαίμονα καὶ πάλιν ἄθλιον ἐροῦμεν πολλάκις, χαμαιλέοντά τινα τὸν εὐδαίμονα ἀποφαίνοντες, καὶ σαθρῶς ἱδρυμένον. 9. Ἢ τὸ μὲν ταῖς τύχαις ἐπακολουθεῖν οὐδαμῶς ὀρθόν; οὐ γὰρ ἐν ταύταις τὸ εὖ ἢ κακῶς, ἀλλὰ προςδεῖται τούτων ὁ ἀνθρώπινος βίος, καθάπερ εἴπομεν· κύριαι δ᾽ εἰσὶν αἱ κατ᾽ ἀρετὴν ἐνέργειαι τῆς εὐδαιμονίας· αἱ δ᾽ ἐναντίαι, τοῦ ἐναντίου. 10. Μαρτυρεῖ δὲ τῷ λόγῳ καὶ τὸ νῦν διαπορηθέν· περὶ οὐδὲν γὰρ οὕτως ὑπάρχει τῶν ἀνθρωπίνων βεβαιότης, ὡς περὶ τὰς ἐνεργείας τὰς κατ᾽ ἀρετήν. Μονιμώτεραι γὰρ καὶ τῶν ἐπιστημῶν αὗται δοκοῦσιν εἶναι· τούτων δ᾽ αὐτῶν, αἱ τιμιώταται καὶ μονιμώταται, διὰ τὸ μάλιστα καὶ συνεχέστατα καταζῆν ἐν αὐταῖς τοὺς μακαρίους. Τοῦτο γὰρ ἔοικεν αἰτίῳ τοῦ μὴ γίγνεσθαι περὶ αὐτὰ λήθην. 11. Ὑπάρξει δὴ τὸ ζητούμενον τῷ εὐδαίμονι, καὶ ἔσται διὰ βίου τοιοῦτος· ἀεὶ γὰρ ἢ μάλιστα πάντων πράξει καὶ θεωρήσει τὰ κατ᾽ ἀρετήν, καὶ τὰς τύχας οἴσει κάλλιστα καὶ πάντῃ πάντως ἐμμελῶς ὅ γ᾽, ὡς ἀγαθὸς ἀληθῶς καὶ τετράγωνος ἄνευ ψόγου. 12. Πολλῶν δὲ γενομένων κατὰ τύχην, καὶ διαφερόντων μεγέθει καὶ μικρότητι, τὰ μὲν μικρὰ τῶν εὐτυχημάτων, ὁμοίως δὲ καὶ τῶν ἀντικειμένων, δῆλον ὡς οὐ ποιεῖ ῥοπὴν τῆς ζωῆς· τὰ δὲ μεγάλα καὶ πολλά, γιγνόμενα μὲν εὖ, μακαριώτερον τὸν βίον ποιήσει· καὶ γὰρ αὐτὰ συνεπικοσμεῖν πέφυκε, καὶ ἡ χρῆσις αὐτῶν καλὴ καὶ σπουδαία γίγνεται· ἀνάπαλιν δὲ συμβαίνοντα θλίβει καὶ λυμαίνεται τὸ μακάριον· λύπας τε γὰρ ἐπιφέρει καὶ ἐμποδίζει πολλαῖς ἐνεργείαις· ὅμως δὲ καὶ ἐν τούτοις διαλάμπει τὸ καλόν, ἐπειδὰν φέρῃ τις εὐκόλως πολλὰς καὶ μεγάλας ἀτυχίας, μὴ δι᾽ ἀναλγησίαν, ἀλλὰ γεννάδας ὢν καὶ μεγαλόψυχος. 13. Εἰ δ᾽ εἰσὶν αἱ ἐνέργειαι κύριαι τῆς ζωῆς, καθάπερ εἴπομεν, οὐδεὶς ἂν γένοιτο τῶν μακαρίων ἄθλιος· οὐδέποτε γὰρ πράξει τὰ μισητὰ καὶ φαῦλα· τὸν γὰρ ὡς ἀληθῶς ἀγαθὸν καὶ ἔμφρονα πάσας οἰόμεθα τὰς τύχας εὐσχημόνως φέρειν, καὶ ἐκ τῶν ὑπαρχόντων αἰεὶ τὰ κάλλιστα πράττειν· καθάπερ καὶ στρατηγὸν ἀγαθὸν τῷ παρόντι στρατοπέδῳ χρῆσθαι πολεμικώτατα· καὶ σκυτοτόμον ἐκ τῶν δοθέντων σκυτῶν κάλλιστον ὑπόδημα ποιεῖν· τὸν αὐτὸν δὲ τρόπον καὶ τοὺς ἄλλους τεχνίτας ἅπαντας. 14. Εἰ δ᾽ οὕτως, ἄθλιος μὲν οὐδέποτε γένοιτ᾽ ἂν ὁ εὐδαίμων· οὐ μὴν μακάριός γε, ἂν Πριαμικαῖς τύχαις περιπέσῃ. Οὐδὲ δὴ ποικίλος γε καὶ εὐμετάβολος· οὔτε γὰρ ἐκ τῆς εὐδαιμονίας κινηθήσεται ῥᾳδίως, οὐθ᾽ ὑπὸ τῶν τυχόντων ἀτυχημάτων, ἀλλ᾽ ὑπὸ μεγάλων καὶ πολλῶν· ἔκ τε τῶν τοιούτων οὐκ ἂν γένοιτο πάλιν εὐδαίμων ἐν ὀλίγῳ χρόνῳ· ἀλλ᾽ εἴπερ, ἐν πολλῷ τινι καὶ τελείῳ, μεγάλων καὶ καλῶν ἐν αὐτῷ γενόμενος ἐπήβολος. 15. Τί οὖν κωλύει λέγειν εὐδαίμονα τὸν κατ᾽ ἀρετὴν τελείαν ἐνεργοῦντα, καὶ τοῖς ἐκτὸς ἀγαθοῖς ἱκανῶς κεχορηγημένον, μὴ τὸν τυχόντα χρόνον, ἀλλὰ τέλειον βίον; ἢ προςθετέον, καὶ βιωσόμενον οὕτω, καὶ τηλευτήσοντα κατὰ λόγον; ἐπειδὴ τὸ μέλλον ἀφανὲς ἡμῖν· τὴν εὐδαιμονίαν δὲ τέλος καὶ τέλειον τίθεμεν πάντῃ πάντως. 16. Εἰ δ᾽ οὕτω, μακαρίους μὲν ἐροῦμεν τῶν ζώντων οἷς ὑπάρχει καὶ ὑπάρξει τὰ λεχθέντα· μακαρίους δέ, ὡς ἀνθρώπους· καὶ περὶ μὲν τούτων ἐπὶ τοσοῦτον διωρίσθω.

CAPUT XI.

Τὰς δὲ τῶν ἀπογόνων τύχας καὶ τῶν φίλων ἁπάντων, τὸ μὲν μηδοτιοῦν συμβάλλεσθαι, λίαν ἄφιλον φαίνεται, καὶ ταῖς δόξαις ἐναντίον. 2. Πολλῶν δὲ καὶ παντοίας ἐχόντων διαφορὰς τῶν συμβαινόντων, καὶ τῶν μὲν μᾶλλον συνικνουμένων, τῶν δ᾽ ἧττον, καθ᾽ ἕκαστον μὲν διαιρεῖν, μακρὸν καὶ ἀπέραντον φαίνεται· καθ᾽ ὅλου δὲ λεχθὲν καὶ τύπῳ, τάχ᾽ ἂν ἱκανῶς ἔχοι. 3. Εἰ δὴ καθάπερ καὶ τῶν περὶ αὐτὸν ἀτυχημάτων τὰ μὲν ἔχει τι βρῖθος καὶ ῥοπὴν πρὸς τὸν βίον, τὰ δ᾽ ἐλαφροτέροις ἔοικεν· οὕτω καὶ τὰ περὶ τοὺς φίλους ὁμοίως ἅπαντας. 4. Διαφέρει δὲ τῶν παθῶν ἕκαστον περὶ ζῶντας ἢ τελευτήσαντας συμβαίνειν πολὺ μᾶλλον ἢ τὰ παράνομα καὶ δεινὰ προϋπάρχειν ταῖς τραγῳδίαις ἢ πράττεσθαι. 5. Συλλογιστέον δὴ καὶ ταύτην τὴν διαφοράν· μᾶλλον δ᾽ ἴσως τὸ διαπορεῖσθαι περὶ τοὺς κεκμηκότας, εἴ τινος ἀγαθοῦ κοινωνοῦσιν, ἢ τῶν ἀντικειμένων· ἔοικε γὰρ ἐκ τούτων εἰ καὶ διικνεῖται πρὸς αὐτοὺς ὁτιοῦν, εἴτε ἀγαθόν, εἴτε τοὐναντίον, ἀφαυρόν τι καὶ μικρὸν, ἢ ἁπλῶς, ἢ ἐκείνοις εἶναι· εἰ δὲ μή, τοσοῦτόν γε καὶ τοιοῦτον, ὥςτε μὴ ποιεῖν εὐδαίμονας τοὺς μὴ ὄντας· μηδὲ τοὺς ὄντας μακαρίους ἀφαιρεῖσθαι τὸ μακάριον. 6. Συμβάλλεσθαι μέν τι φαίνονται τοῖς κεκμηκόσιν αἱ εὐπραξίαι τῶν φίλων, ὁμοίως δὲ καὶ αἱ δυςπραξίαι· τοιαῦτα δὲ καὶ τηλικαῦτα, ὥςτε μήτε τοὺς εὐδαίμονας μὴ εὐδαίμονας ποιεῖν, μήτ᾽ ἄλλο τῶν τοιούτων μηδέν.

CAPUT XII. [XII.]

Διωρισμένων δὲ τούτων, ἐπισκεψώμεθα περὶ τῆς εὐδαιμονίας, πότερα τῶν ἐπαινετῶν ἐστιν, ἢ μᾶλλον τῶν τιμίων· δῆλον γὰρ ὅτι τῶν γε δυνάμεων οὐκ ἔστιν. 2. Φαίνεται δὴ πᾶν τὸ ἐπαινετὸν τῷ ποιόν τι εἶναι καὶ πρός τί πως ἔχειν, ἐπαινεῖσθαι. Τὸν γὰρ δίκαιον καὶ τὸν ἀνδρεῖον καὶ ὅλως τὸν ἀγαθὸν καὶ τὴν ἀρετὴν ἐπαινοῦμεν διὰ τὰ ἔργα καὶ τὰς πράξεις· καὶ τὸν ἰσχυρὸν καὶ τὸν δρομικὸν καὶ τῶν ἄλλων ἕκαστον τῷ ποιόν τινα πεφυκέναι, καὶ ἔχειν πως πρὸς ἀγαθόν τι καὶ σπουδαῖον. 3. Δῆλον δὲ τοῦτο καὶ ἐκ τῶν περὶ τοὺς θεοὺς ἐπαίνων. Γελοῖοι γὰρ φαίνονται πρὸς ἡμᾶς ἀναφερόμενοι· τοῦτο δὲ συμβαίνει διὰ τὸ γίνεσθαι τοὺς ἐπαίνους δι᾽ ἀναφορᾶς, ὥςπερ εἴπομεν. 4. Εἰ δ᾽ ἐστὶν ὁ ἔπαινος τῶν τοιούτων, δῆλον ὅτι τῶν ἀρίστων οὐκ ἔστιν ἔπαινος· ἀλλὰ μεῖζόν τι καὶ βέλτιον, καθάπερ καὶ φαίνεται· τούς τε γὰρ θεοὺς μακαρίζομεν καὶ εὐδαιμονίζομεν· καὶ τῶν ἀνδρῶν τοὺς θειοτάτους μακαρίζομεν· ὁμοίως δὲ καὶ τῶν ἀγαθῶν

οὐδεὶς γὰρ τὴν εὐδαιμονίαν ἐπαινεῖ, καθάπερ τὸ δίκαιον, ἀλλ' ὡς θειότερόν τι καὶ βέλτιον μακαρίζει. 5. Δοκεῖ δὲ καὶ Εὔδοξος καλῶς συνηγορῆσαι περὶ τῶν ἀριστείων τῇ ἡδονῇ· τὸ γὰρ μὴ ἐπαινεῖσθαι τῶν ἀγαθῶν οὖσαν, μηνύειν ᾤετο ὅτι κρεῖττόν ἐστι τῶν ἐπαινετῶν· τοιοῦτον δὲ εἶναι τὸν θεὸν καὶ τἀγαθόν· πρὸς ταῦτα γὰρ καὶ τἄλλα ἀναφέρεσθαι. 6. Ὁ μὲν γὰρ ἔπαινος, τῆς ἀρετῆς· πρακτικοὶ γὰρ τῶν καλῶν ἀπὸ ταύτης· τὰ δὲ ἐγκώμια, τῶν ἔργων· ὁμοίως καὶ τῶν σωματικῶν καὶ τῶν ψυχικῶν. 7. Ἀλλὰ ταῦτα μὲν ἴσως οἰκειότερον ἐξακριβοῦν τοῖς περὶ τὰ ἐγκώμια πεπονημένοις. Ἡμῖν δὲ δῆλον ἐκ τῶν εἰρημένων, ὅτι ἐστὶν ἡ εὐδαιμονία τῶν τιμίων καὶ τελείων. 8. Ἔοικε δ' οὕτως ἔχειν, καὶ διὰ τὸ εἶναι ἀρχήν· ταύτης γὰρ χάριν τὰ λοιπὰ πάντες πάντα πράττομεν· τὴν ἀρχὴν δὲ καὶ τὸ αἴτιον τῶν ἀγαθῶν, τίμιόν τι καὶ θεῖον τίθεμεν.

CAPUT XIII. [XIII.]

Ἐπεὶ δ' ἐστὶν ἡ εὐδαιμονία ψυχῆς ἐνέργειά τις κατ' ἀρετὴν τελείαν, περὶ ἀρετῆς ἐπισκεπτέον· τάχα γὰρ οὕτως ἂν βέλτιον καὶ περὶ τῆς εὐδαιμονίας θεωρήσαιμεν. 2. Δοκεῖ δὲ καὶ ὁ κατ' ἀλήθειαν πολιτικὸς περὶ ταύτην μάλιστα πεπονῆσθαι· βούλεται γὰρ τοὺς πολίτας ἀγαθοὺς ποιεῖν καὶ τῶν νόμων ὑπηκόους. 3. Παράδειγμα δὲ τούτων ἔχομεν τοὺς Κρητῶν καὶ Λακεδαιμονίων νομοθέτας, καὶ εἴ τινες ἕτεροι τοιοῦτοι γεγένηνται. 4. Εἰ δὲ τῆς πολιτικῆς ἐστιν ἡ σκέψις αὕτη, δῆλον ὅτι γένοιτ' ἂν ἡ ζήτησις κατὰ τὴν ἐξ ἀρχῆς προαίρεσιν. 5. Περὶ ἀρετῆς δὲ ἐπισκεπτέον ἀνθρωπίνης δηλονότι· καὶ γὰρ τὸ ἀγαθὸν ἀνθρώπινον ἐζητοῦμεν, καὶ τὴν εὐδαιμονίαν ἀνθρωπίνην. 6. Ἀρετὴν δὲ λέγομεν ἀνθρωπίνην, οὐ τὴν τοῦ σώματος, ἀλλὰ τὴν τῆς ψυχῆς· καὶ τὴν εὐδαιμονίαν δὲ ψυχῆς ἐνέργειαν λέγομεν. 7. Εἰ δὲ ταῦθ' οὕτως ἔχει, δῆλον ὅτι δεῖ τὸν πολιτικὸν εἰδέναι πως τὰ περὶ ψυχήν· ὥσπερ καὶ τὸν ὀφθαλμοὺς θεραπεύσοντα, καὶ πᾶν σῶμα· καὶ μᾶλλον ὅσῳ τιμιωτέρα καὶ βελτίων ἡ πολιτικὴ τῆς ἰατρικῆς· καὶ τῶν ἰατρῶν δ' οἱ χαρίεντες πολλὰ πραγματεύονται περὶ τὴν τοῦ σώματος γνῶσιν. 8. Θεωρητέον δὴ καὶ τῷ πολιτικῷ περὶ ψυχῆς· θεωρητέον δὲ τούτων χάριν, καὶ ἐφ' ὅσον ἱκανῶς ἔχει πρὸς τὰ ζητούμενα· τὸ γὰρ ἐπὶ πλεῖον ἐξακριβοῦν ἐργωδέστερον ἴσως ἐστὶ τῶν προκειμένων. 9. Λέγεται δὲ περὶ αὐτῆς καὶ ἐν τοῖς ἐξωτερικοῖς λόγοις ἀρκούντως ἔνια· καὶ χρηστέον αὐτοῖς· οἷον τὸ μὲν ἄλογον αὐτῆς εἶναι, τὸ δὲ λόγον ἔχον. 10. Ταῦτα δὲ πότερον διώρισται, καθάπερ τὰ τοῦ σώματος μόρια, καὶ πᾶν τὸ μεριστὸν, ἢ τῷ λόγῳ δύο ἐστὶν ἀχώριστα πεφυκότα, καθάπερ ἐν τῇ περιφερείᾳ τὸ κυρτὸν καὶ τὸ κοῖλον, οὐδὲν διαφέρει πρὸς τὸ παρόν. 11. Τοῦ ἀλόγου δὲ τὸ μὲν ἔοικε κοινῷ καὶ φυτικῷ· λέγω δὲ τὸ αἴτιον τοῦ τρέφεσθαι καὶ τοῦ αὔξεσθαι. Τὴν τοιαύτην γὰρ δύναμιν τῆς ψυχῆς ἐν ἅπασι τοῖς τρεφομένοις θείη τις ἂν, καὶ ἐν τοῖς ἐμβρύοις· τὴν αὐτὴν δὲ ταύτην καὶ ἐν τοῖς τελείοις· εὐλογώτερον γὰρ ἢ ἄλλην τινά. 12. Ταύτης μὲν οὖν κοινή τις ἀρετὴ, καὶ οὐκ ἀνθρωπικὴ, φαίνεται· δοκεῖ γὰρ ἐν τοῖς ὕπνοις ἐνεργεῖν μάλιστα τὸ μόριον τοῦτο καὶ ἡ δύναμις αὕτη· ὁ δ' ἀγαθὸς καὶ κακὸς ἥκιστα διάδηλοι καθ' ὕπνον· ὅθεν φασὶν οὐδὲν διαφέρειν τὸ ἥμισυ τοῦ βίου τοὺς εὐδαίμονας τῶν ἀθλίων. 13. Συμβαίνει δὲ τοῦτ' εἰκότως· ἀργία γάρ ἐστιν ὁ ὕπνος τῆς ψυχῆς, ᾗ λέγεται σπουδαία καὶ φαύλη· πλὴν εἴ πῃ κατὰ μικρὸν διϊκνοῦνταί τινες τῶν κινήσεων, καὶ ταύτῃ βελτίω γίνεται τὰ φαντάσματα τῶν ἐπιεικῶν ἢ τῶν τυχόντων. 14. Ἀλλὰ περὶ μὲν τούτων ἅλις· καὶ τὸ θρεπτικὸν οὖν ἐατέον, ἐπειδὴ τῆς ἀνθρωπικῆς ἀρετῆς ἄμοιρον πέφυκεν. 15. Ἔοικε δὴ καὶ ἄλλη τις φύσις τῆς ψυχῆς ἄλογος εἶναι, μετέχουσα μέντοι πῃ λόγου· τοῦ γὰρ ἐγκρατοῦς καὶ ἀκρατοῦς τὸν λόγον, καὶ τῆς ψυχῆς τὸ λόγον ἔχον ἐπαινοῦμεν· ὀρθῶς γὰρ καὶ ἐπὶ τὰ βέλτιστα παρακαλεῖ. Φαίνεται δὲ ἐν αὐτοῖς καὶ ἄλλο τι παρὰ τὸν λόγον πεφυκὸς, ὃ μάχεταί τε καὶ ἀντιτείνει τῷ λόγῳ· ἀτεχνῶς γὰρ καθάπερ τὰ παραλελυμένα τοῦ σώματος μόρια εἰς τὰ δεξιὰ προαιρουμένων κινῆσαι, τοὐναντίον εἰς τὰ ἀριστερὰ παραφέρεται· καὶ ἐπὶ τῆς ψυχῆς οὕτως· ἐπὶ τὰ ἐναντία γὰρ αἱ ὁρμαὶ τῶν ἀκρατῶν. 16. Ἀλλ' ἐν τοῖς σώμασι μὲν ὁρῶμεν τὸ παραφερόμενον, ἐπὶ δὲ τῆς ψυχῆς οὐχ ὁρῶμεν. Ἴσως δὲ οὐδὲν ἧττον καὶ ἐν τῇ ψυχῇ νομιστέον εἶναί τι παρὰ τὸν λόγον, ἐναντιούμενον τούτῳ καὶ ἀντιβαῖνον. 17. Πῶς δὲ ἕτερον, οὐδὲν διαφέρει. Λόγου δὲ καὶ τοῦτο φαίνεται μετέχειν, ὥσπερ εἴπομεν· πειθαρχεῖ γοῦν τῷ λόγῳ τὸ τοῦ ἐγκρατοῦς· ἔτι δὲ ἴσως εὐηκοώτερόν ἐστι τὸ τοῦ σώφρονος καὶ ἀνδρείου· πάντα γὰρ ὁμοφωνεῖ τῷ λόγῳ. 18. Φαίνεται δὴ καὶ τὸ ἄλογον διττόν. Τὸ μὲν γὰρ φυτικὸν οὐδαμῶς κοινωνεῖ λόγου· τὸ δὲ ἐπιθυμητικὸν καὶ ὅλως ὀρεκτικὸν μετέχει πως, ᾗ κατήκοόν ἐστιν αὐτοῦ καὶ πειθαρχικόν. Οὕτω δὴ καὶ τοῦ πατρὸς καὶ τῶν φίλων φαμὲν ἔχειν λόγον, καὶ οὐχ ὥσπερ τῶν μαθηματικῶν. Ὅτι δὲ πείθεταί πως ὑπὸ λόγου τὸ ἄλογον, μηνύει καὶ ἡ νουθέτησις καὶ πᾶσα ἐπιτίμησίς τε καὶ παράκλησις. 19. Εἰ δὲ χρὴ καὶ τοῦτο φάναι λόγον ἔχειν, διττὸν ἔσται καὶ τὸ λόγον ἔχον· τὸ μὲν κυρίως καὶ ἐν ἑαυτῷ, τὸ δὲ ὥσπερ τοῦ πατρὸς ἀκουστικόν τι. 20. Διορίζεται δὲ καὶ ἡ ἀρετὴ κατὰ τὴν διαφορὰν ταύτην· λέγομεν γὰρ αὐτῶν τὰς μὲν διανοητικὰς, τὰς δὲ ἠθικάς· σοφίαν μὲν καὶ σύνεσιν καὶ φρόνησιν, διανοητικάς· ἐλευθεριότητα δὲ καὶ σωφροσύνην, ἠθικάς. Λέγοντες γὰρ περὶ τοῦ ἤθους οὐ λέγομεν, ὅτι σοφὸς ἢ συνετὸς, ἀλλ' ὅτι πρᾷος ἢ σώφρων. Ἐπαινοῦμεν δὲ καὶ τὸν σοφὸν κατὰ τὴν ἕξιν· τῶν ἕξεων δὲ τὰς ἐπαινετὰς, ἀρετὰς λέγομεν.

ETHICORUM NICOMACHEORUM LIBER II.

CAPUT I.

Διττῆς δὲ τῆς ἀρετῆς οὔσης, τῆς μὲν διανοητικῆς, τῆς δὲ ἠθικῆς, ἡ μὲν διανοητικὴ τὸ πλεῖστον ἐκ διδασκαλίας ἔχει καὶ τὴν γένεσιν καὶ τὴν αὔξησιν· διόπερ ἐμπειρίας δεῖται καὶ χρόνου· ἡ δ' ἠθικὴ ἐξ ἔθους περιγίνεται· ὅθεν καὶ τοὔνομα ἔσχηκε μικρὸν παρεγκλῖνον ἀπὸ τοῦ ἔθους. 2. Ἐξ οὗ καὶ δῆλον ὅτι οὐδεμία τῶν ἠθικῶν ἀρετῶν φύσει ἡμῖν ἐγγίνεται· οὐδὲν γὰρ τῶν φύσει ὄντων ἄλλως ἐθίζεται. Οἷον ὁ λίθος φύσει κάτω φερόμενος οὐκ ἂν ἐθισθείη ἄνω φέρεσθαι, οὐδ' ἂν μυριάκις αὐτὸν ἐθίζῃ τις, ἄνω ῥίπτων· οὐδὲ τὸ πῦρ κάτω· οὐδ' ἄλλο οὐδὲν τῶν ἄλλως πεφυκότων ἄλλως ἂν ἐθισθείη. 3. Οὔτ' ἄρα φύσει οὔτε παρὰ φύσιν ἐγγίνονται αἱ ἀρεταί, ἀλλὰ πεφυκόσι μὲν ἡμῖν δέξασθαι αὐτὰς, τελειουμένοις δὲ διὰ τοῦ ἔθους. 4. Ἔτι, ὅσα μὲν φύσει ἡμῖν παραγίνεται, τὰς δυνάμεις τὰς

τούτων πρότερον κομιζόμεθα· ὕστερον δὲ τὰς ἐνεργείας ἀποδίδομεν. Ὅπερ ἐπὶ τῶν αἰσθήσεων δῆλον· οὐ γὰρ ἐκ τοῦ πολλάκις ἰδεῖν ἢ πολλάκις ἀκοῦσαι τὰς αἰσθήσεις ἐλάβομεν, ἀλλ' ἀνάπαλιν, ἔχοντες ἐχρησάμεθα, οὐ χρησάμενοι ἔσχομεν· τὰς δ' ἀρετὰς λαμβάνομεν ἐνεργήσαντες πρότερον, ὥςπερ καὶ ἐπὶ τῶν ἄλλων τεχνῶν. Ἃ γὰρ δεῖ μαθόντας ποιεῖν, ταῦτα ποιοῦντες μανθάνομεν· οἷον οἰκοδομοῦντες οἰκοδόμοι γίνονται· καὶ κιθαρίζοντες κιθαρισταί· οὕτω δὲ καὶ τὰ μὲν δίκαια πράττοντες, δίκαιοι γινόμεθα· τὰ δὲ σώφρονα, σώφρονες· τὰ δ' ἀνδρεῖα, ἀνδρεῖοι. 5. Μαρτυρεῖ δὲ καὶ τὸ γινόμενον ἐν ταῖς πόλεσιν· οἱ γὰρ νομοθέται τοὺς πολίτας ἐθίζοντες, ποιοῦσιν ἀγαθούς· καὶ τὸ μὲν βούλημα παντὸς νομοθέτου τοῦτ' ἔστιν· ὅσοι δὲ μὴ εὖ αὐτὸ ποιοῦσιν, ἁμαρτάνουσι· καὶ διαφέρει τούτῳ πολιτεία πολιτείας, ἀγαθὴ φαύλης. 6. Ἔτι ἐκ τῶν αὐτῶν καὶ διὰ τῶν αὐτῶν καὶ γίνεται πᾶσα ἀρετὴ καὶ φθείρεται· ὁμοίως δὲ καὶ τέχνη· ἐκ γὰρ τοῦ κιθαρίζειν καὶ οἱ ἀγαθοὶ καὶ οἱ κακοὶ γίνονται κιθαρισταί· ἀνάλογον δὲ καὶ οἱ οἰκοδόμοι, καὶ οἱ λοιποὶ πάντες. Ἐκ μὲν γὰρ τοῦ εὖ οἰκοδομεῖν, ἀγαθοὶ οἰκοδόμοι ἔσονται· ἐκ δὲ τοῦ κακῶς, κακοί. 7. Εἰ γὰρ μὴ οὕτως εἶχεν, οὐδὲν ἂν ἔδει τοῦ διδάξοντος, ἀλλὰ πάντες ἂν ἐγίνοντο ἀγαθοὶ ἢ κακοί. Οὕτω δὴ καὶ ἐπὶ τῶν ἀρετῶν ἔχει· πράττοντες γὰρ τὰ ἐν τοῖς συναλλάγμασι τοῖς πρὸς τοὺς ἀνθρώπους, γινόμεθα οἱ μὲν δίκαιοι, οἱ δὲ ἄδικοι· πράττοντες δὲ τὰ ἐν τοῖς δεινοῖς, καὶ ἐθιζόμενοι ἢ φοβεῖσθαι ἢ θαῤῥεῖν, οἱ μὲν ἀνδρεῖοι, οἱ δὲ δειλοί. Ὁμοίως δὲ καὶ τὰ περὶ τὰς ἐπιθυμίας ἔχει, καὶ τὰ περὶ τὰς ὀργάς· οἱ μὲν γάρ, σώφρονες καὶ πρᾷοι γίνονται· οἱ δὲ, ἀκόλαστοι καὶ ὀργίλοι· οἱ μὲν, ἐκ τοῦ οὑτωσὶ ἐν αὐτοῖς ἀναστρέφεσθαι· οἱ δὲ, ἐκ τοῦ οὕτως· καὶ ἑνὶ δὴ λόγῳ, ἐκ τῶν ὁμοίων ἐνεργειῶν αἱ ἕξεις γίνονται. 8. Διὸ δεῖ τὰς ἐνεργείας ποιὰς ἀποδιδόναι· κατὰ γὰρ τὰς τούτων διαφορὰς ἀκολουθοῦσιν αἱ ἕξεις. Οὐ μικρὸν οὖν διαφέρει τὸ οὕτως ἢ οὕτως εὐθὺς ἐκ νέων ἐθίζεσθαι, ἀλλὰ πάμπολυ· μᾶλλον δὲ τὸ πᾶν.

CAPUT II. [II.]

Ἐπεὶ οὖν ἡ παροῦσα πραγματεία οὐ θεωρίας ἕνεκά ἐστιν, ὥςπερ αἱ ἄλλαι· (οὐ γὰρ ἵν' εἰδῶμεν τί ἐστιν ἡ ἀρετὴ, σκεπτόμεθα, ἀλλ' ἵν' ἀγαθοὶ γενώμεθα· ἐπεὶ οὐδὲν ἂν ἦν ὄφελος αὐτῆς·) ἀναγκαῖόν ἐστι σκέψασθαι τὰ περὶ τὰς πράξεις, πῶς πρακτέον αὐτάς· αὗται γάρ εἰσι κύριαι καὶ τοῦ ποιὰς γενέσθαι τὰς ἕξεις, καθάπερ εἰρήκαμεν. 2. Τὸ μὲν οὖν κατὰ τὸν ὀρθὸν λόγον πράττειν, κοινὸν, καὶ ὑπερκείσθω· ῥηθήσεται δ' ὕστερον περὶ αὐτοῦ, καὶ τί ἐστιν ὁ ὀρθὸς λόγος, καὶ πῶς ἔχει πρὸς τὰς ἄλλας ἀρετάς. 3. Ἐκεῖνο δὲ προδιωμολογήσθω, ὅτι πᾶς ὁ περὶ τῶν πρακτῶν λόγος τύπῳ καὶ οὐκ ἀκριβῶς ὀφείλει λέγεσθαι, ὥςπερ καὶ κατ' ἀρχὰς εἴπομεν, ὅτι κατα τὴν ὕλην οἱ λόγοι ἀπαιτητέοι. Τὰ δ' ἐν ταῖς πράξεσι καὶ τὰ συμφέροντα, οὐδὲν ἑστηκὸς ἔχει, ὥςπερ οὐδὲ τὰ ὑγιεινά. 4. Τοιούτου δ' ὄντος τοῦ καθόλου λόγου, ἔτι μᾶλλον ὁ περὶ τῶν καθ' ἕκαστα λόγος, οὐκ ἔχει τἀκριβές· οὔτε γὰρ ὑπὸ τέχνην, οὔθ' ὑπὸ παραγγελίαν οὐδεμίαν πίπτει· δεῖ δ' αὐτοὺς ἀεὶ τοὺς πράττοντας τὰ πρὸς τὸν καιρὸν σποπεῖν, ὥςπερ καὶ ἐπὶ τῆς ἰατρικῆς ἔχει καὶ τῆς κυβερνητικῆς. 5. Ἀλλὰ καίπερ ὄντος τοιούτου τοῦ παρόντος λόγου, πειρατέον βοηθεῖν. 6. Πρῶτον οὖν τοῦτο θεωρητέον, ὅτι τὰ τοιαῦτα πέφυκεν ὑπὸ ἐνδείας καὶ ὑπερβολῆς φθείρεσθαι· (δεῖ γὰρ ὑπὲρ τῶν ἀφανῶν τοῖς φανεροῖς

μαρτυρίοις χρῆσθαι·) ὥςπερ ἐπὶ τῆς ἰσχύος καὶ τῆς
ὑγιείας ὁρῶμεν· τά τε γὰρ ὑπερβάλλοντα γυμνάσια,
καὶ τὰ ἐλλείποντα, φθείρει τὴν ἰσχύν· ὁμοίως δὲ καὶ
τὰ ποτὰ καὶ τὰ σιτία πλείω καὶ ἐλάττω γινόμενα, φθείρει τὴν ὑγίειαν· τὰ δὲ σύμμετρα καὶ ποιεῖ καὶ αὔξ
καὶ σώζει. 7. Οὕτως οὖν καὶ ἐπὶ σωφροσύνης καὶ ἀνδρείας ἔχει, καὶ τῶν ἄλλων ἀρετῶν. Ὅ, τε γὰρ πάντα
φεύγων καὶ φοβούμενος, καὶ μηδὲν ὑπομένων, δειλ
γίνεται· ὅ, τε μηδὲν ὅλως φοβούμενος, ἀλλὰ πρ
πάντα βαδίζων, θρασύς· ὁμοίως δὲ καὶ ὁ μὲν πάσ
ἡδονῆς ἀπολαύων καὶ μηδεμιᾶς ἀπεχόμενος, ἀκόλα
στος· ὁ δὲ πάσας φεύγων, ὥςπερ οἱ ἄγροικοι, ἀν
σθητός τις· φθείρεται γὰρ ἡ σωφροσύνη καὶ ἡ ἀν
δρεία ὑπὸ τῆς ὑπερβολῆς καὶ τῆς ἐλλείψεως, ὑπὸ
τῆς μεσότητος σώζεται. 8. Ἀλλ' οὐ μόνον αἱ γενέσ
καὶ αἱ αὐξήσεις καὶ αἱ φθοραὶ ἐκ τῶν αὐτῶν καὶ
τῶν αὐτῶν γίνονται, ἀλλὰ καὶ αἱ ἐνέργειαι ἐν τοῖς
τοῖς ἔσονται. Καὶ γὰρ ἐπὶ τῶν ἄλλων τῶν φανερ
ρων οὕτως ἔχει· οἷον ἐπὶ τῆς ἰσχύος· γίνεται γὰρ
ἐκ τοῦ πολλὴν τροφὴν λαμβάνειν, καὶ πολλοὺς πό
ὑπομένειν, καὶ μάλιστα δύναται ταῦτα ποιεῖν ὁ ἰσ
ρός. 9. Οὕτω δ' ἔχει καὶ ἐπὶ τῶν ἀρετῶν· ἔκ τε
τοῦ ἀπέχεσθαι τῶν ἡδονῶν, γινόμεθα σώφρονες·
γενόμενοι, μάλιστα δυνάμεθα ἀπέχεσθαι αὐτ
Ὁμοίως δὲ καὶ ἐπὶ τῆς ἀνδρείας· ἐθιζόμενοι γὰρ
ταφρονεῖν τῶν φοβερῶν καὶ ὑπομένειν αὐτά, γινό
ἀνδρεῖοι· καὶ γινόμενοι, μάλιστα δυνησόμεθα ὑπ
νειν τὰ φοβερά.

CAPUT III.

Σημεῖον δὲ δεῖ ποιεῖσθαι τῶν ἕξεων, τὴν ἐπ
μένην ἡδονὴν ἢ λύπην τοῖς ἔργοις. Ὁ μὲν γὰρ ἀπ
μενος τῶν σωματικῶν ἡδονῶν, καὶ αὐτῷ τούτῳ χα
σώφρων· ὁ δὲ ἀχθόμενος, ἀκόλαστος· καὶ ὁ μὲν
νων τὰ δεινὰ καὶ χαίρων, ἢ μὴ λυπούμενός γε, ἀν
ὁ δὲ λυπούμενος, δειλός. Περὶ ἡδονὰς γὰρ καὶ
ἐστὶν ἡ ἠθικὴ ἀρετή· διὰ μὲν γὰρ τὴν ἡδονὴν
λα πράττομεν· διὰ δὲ τὴν λύπην, τῶν καλῶν
θα. 2. Διὸ δεῖ ἦχθαί πως εὐθὺς ἐκ νέων, ὡς
των φησὶν, ὥςτε χαίρειν τε καὶ λυπεῖσθαι οἷς
γὰρ ὀρθὴ παιδεία αὕτη ἐστίν. 3. Ἔτι δ' εἰ ἀρετ
περὶ πράξεις καὶ πάθη, παντὶ δὲ πάθει καὶ
πράξει ἕπεται ἡδονὴ καὶ λύπη, καὶ διὰ τοῦτ
ἀρετὴ περὶ ἡδονὰς καὶ λύπας. 4. Μηνύουσι δὲ
κολάσεις γινόμεναι διὰ τούτων· ἰατρεῖαι γάρ
σιν· αἱ δὲ ἰατρεῖαι διὰ τῶν ἐναντίων πεφύκασι
σθαι. 5. Ἔτι, ὡς καὶ πρότερον εἴπομεν, πᾶσα
ἕξις, ὑφ' οἵων πέφυκε γίνεσθαι χείρων καὶ βελ
πρὸς ταῦτα καὶ περὶ ταῦτα τὴν φύσιν ἔχει· δι'
νὰς δὲ καὶ λύπας φαῦλαι γίνονται, τῷ διώκειν
καὶ φεύγειν, ἢ ἃς μὴ δεῖ, ἢ ὅτε οὐ δεῖ, ἢ ὡς
ἢ ὁσαχῶς ἄλλως ὑπὸ τοῦ λόγου διορίζεται τὰ τοι
Διὸ καὶ ὁρίζονται τὰς ἀρετὰς ἀπαθείας τινὰς καὶ
μίας· οὐκ εὖ δὲ, ὅτι ἁπλῶς λέγουσιν, ἀλλ' οὐχ
καὶ ὡς οὐ δεῖ, καὶ ὅτε, καὶ ὅσα ἄλλα προςτί
6. Ὑπόκειται ἄρα ἡ ἀρετὴ εἶναι ἡ τοιαύτη περὶ
καὶ λύπας, τῶν βελτίστων πρακτική· ἡ δὲ κακία
ναντίον. 7. Γένοιτο δ' ἂν ἡμῖν καὶ ἐκ τούτων
ρὸν ἔτι περὶ τῶν αὐτῶν· τριῶν γὰρ ὄντων τῶν
αἱρέσεις, καὶ τριῶν ὄντων τῶν εἰς τὰς φυγάς,
συμφέροντος, ἡδέος· καὶ τριῶν τῶν ἐναντίων,
ἀσυμφόρου, λυπηροῦ· περὶ πάντα μὲν ταῦτα
θὸς κατορθωτικός ἐστιν, ὁ δὲ κακὸς ἁμαρτητικ
λιστα δὲ περὶ τὴν ἡδονήν· κοινή τε γὰρ αὕτη

οις, καὶ πᾶσι τοῖς ὑπὸ τὴν αἵρεσιν παρακολουθεῖ· καὶ γὰρ τὸ καλὸν καὶ συμφέρον ἡδὺ φαίνεται. 8. Ἔτι δ' ἐκ νηπίου πᾶσιν ἡμῖν συντέθραπται· διὸ καὶ χαλεπὸν ἀποτρίψασθαι τοῦτο τὸ πάθος, ἐγκεχρωσμένον τῷ βίῳ. Κανονίζομεν δὲ καὶ τὰς πράξεις, οἱ μὲν μᾶλλον, οἱ δὲ ἧττον, ἡδονῇ καὶ λύπῃ. 9. Διὰ τοῦτ' οὖν ἀναγκαῖον, εἶναι περὶ ταῦτα τὴν πᾶσαν πραγματείαν· οὐ γὰρ μικρὸν εἰς τὰς πράξεις, εὖ ἢ κακῶς χαίρειν ἢ λυπεῖσθαι. 10. Ἔτι δὲ χαλεπώτερον, ἡδονῇ μάχεσθαι, ἢ θυμῷ, καθάπερ φησὶν Ἡράκλειτος· περὶ δὲ τὸ χαλεπώτερον αἰεὶ καὶ τέχνη γίνεται καὶ ἀρετή. Καὶ γὰρ τὸ εὖ, βέλτιον ἐν τούτῳ· ὥστε καὶ διὰ τοῦτο περὶ ἡδονὰς καὶ λύπας πᾶσα ἡ πραγματεία, καὶ τῇ ἀρετῇ καὶ τῇ πολιτικῇ· ὁ μὲν γὰρ εὖ τούτοις χρώμενος, ἀγαθὸς ἔσται· ὁ δὲ κακῶς, κακός. 11. Ὅτι μὲν οὖν ἐστιν ἡ ἀρετὴ περὶ ἡδονὰς καὶ λύπας, καὶ ὅτι ἐξ ὧν γίνεται, ὑπὸ τούτων καὶ αὔξεται καὶ φθείρεται μὴ ὡσαύτως γινομένων, καὶ ὅτι ἐξ ὧν ἐγένετο, περὶ ταῦτα καὶ ἐνεργεῖ, εἰρήσθω.

CAPUT IV. [III.]

Ἀπορήσειε δ' ἄν τις, πῶς λέγομεν, ὅτι δεῖ τὰ μὲν δίκαια πράττοντας δικαίους γίνεσθαι, τὰ δὲ σώφρονα σώφρονας. Εἰ γὰρ πράττουσι τὰ δίκαια καὶ τὰ σώφρονα, ἤδη εἰσὶ δίκαιοι καὶ σώφρονες, ὥσπερ, εἰ τὰ γραμματικὰ καὶ μουσικὰ, γραμματικοὶ καὶ μουσικοί. 2. Ἢ οὐδ' ἐπὶ τῶν τεχνῶν οὕτως ἔχει; ἐνδέχεται γὰρ γραμματικόν τι ποιῆσαι καὶ ἀπὸ τύχης, καὶ ἄλλου ὑποθεμένου. Τότε οὖν ἔσται γραμματικὸς, ἐὰν καὶ γραμματικόν τι ποιήσῃ, καὶ γραμματικῶς· τοῦτο δ' ἐστὶ τὸ κατὰ τὴν ἐν αὐτῷ γραμματικήν. 3. Ἔτι, οὐδὲ ὅμοιόν ἐστιν ἐπί τε τῶν τεχνῶν, καὶ τῶν ἀρετῶν· τὰ μὲν γὰρ ὑπὸ τῶν τεχνῶν γινόμενα, τὸ εὖ ἔχει ἐν ἑαυτοῖς· ἀρκεῖ οὖν ταῦτά πως ἔχοντα γενέσθαι· τὰ δὲ κατὰ τὰς ἀρετὰς γινόμενα, οὐκ ἐὰν αὐτά πως ἔχῃ, δικαίως ἢ σωφρόνως πράττεται, ἀλλὰ καὶ ἐὰν ὁ πράττων πως ἔχων πράττῃ· πρῶτον μὲν, ἐὰν εἰδώς· ἔπειτ', ἐὰν προαιρούμενος, καὶ προαιρούμενος δι' αὐτά· τὸ δὲ τρίτον, ἐὰν καὶ βεβαίως καὶ ἀμετακινήτως ἔχων πράττῃ. Ταῦτα δὲ, πρὸς μὲν τὸ τὰς ἄλλας τέχνας ἔχειν, οὐ συναριθμεῖται, πλὴν αὐτὸ τὸ εἰδέναι· πρὸς δὲ τὸ τὰς ἀρετὰς, τὸ μὲν εἰδέναι μικρὸν ἢ οὐδὲν ἰσχύει· τὰ δ' ἄλλα οὐ μικρὸν, ἀλλὰ τὸ πᾶν δύναται· ἅπερ καὶ ἐκ τοῦ πολλάκις πράττειν τὰ δίκαια καὶ τὰ σώφρονα περιγίνεται. 4. Τὰ μὲν οὖν πράγματα δίκαια καὶ σώφρονα λέγεται, ὅταν ᾖ τοιαῦτα, οἷα ἂν ὁ δίκαιος ἢ σώφρων πράξειε· δίκαιος δὲ καὶ σώφρων ἐστὶν, οὐχ ὁ ταῦτα πράττων, ἀλλὰ καὶ ὁ οὕτω πράττων, ὡς οἱ δίκαιοι καὶ οἱ σώφρονες πράττουσιν. 5. Εὖ οὖν λέγεται, ὅτι ἐκ τοῦ τὰ δίκαια πράττειν ὁ δίκαιος γίνεται, καὶ ἐκ τοῦ τὰ σώφρονα, ὁ σώφρων· ἐκ δὲ τοῦ μὴ πράττειν ταῦτα, οὐδεὶς ἂν οὐδὲ μελλήσειε γενέσθαι ἀγαθός. 6. Ἀλλ' οἱ πολλοὶ ταῦτα μὲν οὐ πράττουσιν· ἐπὶ δὲ τὸν λόγον καταφεύγοντες, οἴονται φιλοσοφεῖν, καὶ οὕτως ἔσεσθαι σπουδαῖοι, ὅμοιόν τι ποιοῦντες τοῖς κάμνουσιν, οἳ τῶν ἰατρῶν ἀκούουσι μὲν ἐπιμελῶς, ποιοῦσι δ' οὐθὲν τῶν προσταττομένων. Ὥσπερ οὖν οὐδ' ἐκεῖνοι εὖ ἕξουσι τὸ σῶμα, οὕτω θεραπευόμενοι, οὐδ' οὗτοι τὴν ψυχὴν, οὕτω φιλοσοφοῦντες.

CAPUT V. [IV.]

Μετὰ δὲ ταῦτα, τί ἐστιν ἡ ἀρετὴ, σκεπτέον. Ἐπεὶ οὖν τὰ ἐν τῇ ψυχῇ γινόμενα τρία ἐστὶ, πάθη, δυνάμεις, ἕξεις, τούτων τι ἂν εἴη ἡ ἀρετή. 2. Λέγω δὲ, πάθη μὲν, ἐπιθυμίαν, ὀργὴν, φόβον, θράσος, φθόνον, χαρὰν, φιλίαν, μῖσος, πόθον, ζῆλον, ἔλεον, ὅλως οἷς ἕπεται ἡδονὴ ἢ λύπη· δυνάμεις δὲ, καθ' ἃς παθητικοὶ τούτων λεγόμεθα, οἷον καθ' ἃς δυνατοὶ ὀργισθῆναι, ἢ λυπηθῆναι, ἢ ἐλεῆσαι· ἕξεις δὲ, καθ' ἃς πρὸς τὰ πάθη ἔχομεν εὖ ἢ κακῶς, οἷον πρὸς τὸ ὀργισθῆναι, εἰ μὲν σφοδρῶς ἢ ἀνειμένως, κακῶς ἔχομεν· εἰ δὲ μέσως, εὖ· ὁμοίως δὲ καὶ πρὸς τὰ ἄλλα. 3. Πάθη μὲν οὖν οὐκ εἰσὶν, οὔθ' αἱ ἀρεταὶ, οὔθ' αἱ κακίαι, ὅτι οὐ λεγόμεθα κατὰ τὰ πάθη σπουδαῖοι, ἢ φαῦλοι· κατὰ δὲ τὰς ἀρετὰς ἢ κακίας λεγόμεθα· καὶ ὅτι κατὰ μὲν τὰ πάθη οὔτ' ἐπαινούμεθα οὔτε ψεγόμεθα. Οὐ γὰρ ἐπαινεῖται ὁ φοβούμενος, οὐδὲ ὁ ὀργιζόμενος· οὐδὲ ψέγεται ὁ ἁπλῶς ὀργιζόμενος, ἀλλ' ὁ πῶς· κατὰ δὲ τὰς ἀρετὰς καὶ τὰς κακίας ἐπαινούμεθα ἢ ψεγόμεθα. 4. Ἔτι, ὀργιζόμεθα μὲν καὶ φοβούμεθα ἀπροαιρέτως· αἱ δὲ ἀρεταὶ προαιρέσεις τινὲς, ἢ οὐκ ἄνευ προαιρέσεως· πρὸς δὲ τούτοις, κατὰ μὲν τὰ πάθη κινεῖσθαι λεγόμεθα· κατὰ δὲ τὰς ἀρετὰς καὶ τὰς κακίας, οὐ κινεῖσθαι, ἀλλὰ διακεῖσθαί πως. 5. Διὰ ταῦτα δὲ οὐδὲ δυνάμεις εἰσίν· οὔτε γὰρ ἀγαθοὶ λεγόμεθα, τῷ δύνασθαι πάσχειν ἁπλῶς, οὔτε κακοί· οὔτ' ἐπαινούμεθα, οὔτε ψεγόμεθα. Καὶ ἔτι, δυνατοὶ μὲν ἐσμὲν φύσει, ἀγαθοὶ δὲ ἢ κακοὶ οὐ γινόμεθα φύσει. 6. Εἴπομεν δὲ περὶ τούτου πρότερον. Εἰ οὖν μήτε πάθη εἰσὶν αἱ ἀρεταὶ, μήτε δυνάμεις, λείπεται ἕξεις αὐτὰς εἶναι. Ὅ, τι μὲν οὖν ἐστι τῷ γένει ἡ ἀρετὴ, εἴρηται.

CAPUT VI. [V.]

Δεῖ δὲ μὴ μόνον οὕτως εἰπεῖν, ὅτι ἕξις, ἀλλὰ καὶ ποία τις. 2. Ῥητέον οὖν, ὅτι πᾶσα ἀρετὴ, οὗ ἂν ᾖ ἀρετὴ, αὐτό τε εὖ ἔχον ἀποτελεῖ, καὶ τὸ ἔργον αὐτοῦ εὖ ἀποδίδωσιν· οἷον, ἡ τοῦ ὀφθαλμοῦ ἀρετὴ τόν τε ὀφθαλμὸν σπουδαῖον ποιεῖ, καὶ τὸ ἔργον αὐτοῦ· τῇ γὰρ τοῦ ὀφθαλμοῦ ἀρετῇ εὖ ὁρῶμεν. Ὁμοίως ἡ τοῦ ἵππου ἀρετὴ ἵππον τε σπουδαῖον ποιεῖ, καὶ ἀγαθὸν δραμεῖν, καὶ ἐνεγκεῖν τὸν ἐπιβάτην, καὶ μεῖναι τοὺς πολεμίους. 3. Εἰ δὴ τοῦτ' ἐπὶ πάντων οὕτως ἔχει, ἡ τοῦ ἀνθρώπου ἀρετὴ εἴη ἂν ἕξις, ἀφ' ἧς ἀγαθὸς ἄνθρωπος γίνεται, καὶ ἀφ' ἧς εὖ τὸ ἑαυτοῦ ἔργον ἀποδώσει. Πῶς δὲ τοῦτ' ἔσται, ἤδη μὲν εἰρήκαμεν. 4. Ἔτι δὲ καὶ ὧδε ἔσται φανερὸν, ἐὰν θεωρήσωμεν, ποία τις ἐστὶν ἡ φύσις αὐτῆς. Ἐν παντὶ δὴ συνεχεῖ καὶ διαιρετῷ ἔστι λαβεῖν τὸ μὲν πλεῖον, τὸ δ' ἔλαττον, τὸ δ' ἶσον· καὶ ταῦτα ἢ κατ' αὐτὸ τὸ πρᾶγμα, ἢ πρὸς ἡμᾶς. Τὸ δ' ἶσον μέσον τι ὑπερβολῆς καὶ ἐλλείψεως. 5. Λέγω δὲ, τοῦ μὲν πράγματος μέσον, τὸ ἶσον ἀπέχον ἀφ' ἑκατέρου τῶν ἄκρων, ὅπερ ἐστὶν ἓν καὶ ταὐτὸ πᾶσι· πρὸς ἡμᾶς δὲ, ὃ μήτε πλεονάζει, μήτε ἐλλείπει. Τοῦτο δ' οὐχ ἓν, οὐδὲ τὸ αὐτὸ πᾶσι. 6. Οἷον, εἰ τὰ δέκα πολλά, τὰ δὲ δύο ὀλίγα, τὰ ἓξ μέσα λαμβάνουσι κατὰ τὸ πρᾶγμα· ἴσως γὰρ ὑπερέχει τε καὶ ὑπερέχεται. 7. Τοῦτο δὲ μέσον ἐστὶ κατὰ τὴν ἀριθμητικὴν ἀναλογίαν· τὸ δὲ πρὸς ἡμᾶς οὐχ οὕτω ληπτέον· οὐ γὰρ, εἴ τῳ δέκα μνᾶς φαγεῖν πολὺ, δύο δὲ ὀλίγον, ὁ ἀλείπτης ἓξ μνᾶς προστάξειεν· ἔστι γὰρ ἴσως καὶ τοῦτο πολὺ τῷ ληψομένῳ, ἢ ὀλίγον· Μίλωνι μὲν γὰρ ὀλίγον, τῷ δὲ ἀρχομένῳ τῶν γυμνασίων πολύ· ὁμοίως ἐπὶ δρόμου καὶ πάλης. 8. Οὕτω δὴ πᾶς ἐπιστήμων τὴν ὑπερβολὴν καὶ τὴν ἔλλειψιν φεύγει· τὸ δὲ μέσον ζητεῖ, καὶ τοῦθ' αἱρεῖται. Μέσον δὲ οὐ τὸ τοῦ πράγματος, ἀλλὰ τὸ πρὸς ἡμᾶς. 9. Εἰ δὴ πᾶσα ἐπιστήμη οὕτω τὸ ἔργον εὖ ἐπιτελεῖ, πρὸς τὸ μέσον βλέπουσα, καὶ εἰς τοῦτο ἄγουσα τὰ ἔργα· (ὅθεν εἰώθασιν ἐπιλέγειν τοῖς εὖ ἔχουσιν ἔργοις, ὅτι οὔτ' ἀφελεῖν ἐστιν, οὔτε προσ-

θεῖναι, ὡς τῆς μὲν ὑπερβολῆς καὶ τῆς ἐλλείψεως φθειρούσης τὸ εὖ, τῆς δὲ μεσότητος σωζούσης·) οἱ δ᾽ ἀγαθοὶ τεχνῖται, ὡς λέγομεν, πρὸς τοῦτο βλέποντες ἐργάζονται· ἡ δὲ ἀρετὴ, πάσης τέχνης ἀκριβεστέρα καὶ ἀμείνων ἐστὶν, ὥσπερ καὶ ἡ φύσις, τοῦ μέσου ἂν εἴη στοχαστική. 10. Λέγω δὲ τὴν ἠθικήν· αὕτη γάρ ἐστι περὶ πάθη καὶ πράξεις· ἐν δὲ τούτοις ἐστὶν ὑπερβολὴ καὶ ἔλλειψις, καὶ τὸ μέσον· οἷον καὶ φοβηθῆναι καὶ θαῤῥῆσαι, καὶ ἐπιθυμῆσαι καὶ ἀποστραφῆναι, καὶ ὀργισθῆναι καὶ ἐλεῆσαι, καὶ ὅλως ἡσθῆναι καὶ λυπηθῆναί ἐστι καὶ μᾶλλον καὶ ἧττον, καὶ ἀμφότερα οὐκ εὖ. 11. Τὸ δ᾽ ὅτε δεῖ, καὶ ἐφ᾽ οἷς, καὶ πρὸς οὓς, καὶ οὗ ἕνεκα, καὶ ὡς δεῖ, μέσον τε καὶ ἄριστον, ὅπερ ἐπὶ τῆς ἀρετῆς. 12. Ὁμοίως δὲ καὶ περὶ τὰς πράξεις ἐστὶν ὑπερβολὴ καὶ ἔλλειψις, καὶ τὸ μέσον· ἡ δὲ ἀρετὴ περὶ πάθη καὶ πράξεις ἐστίν· ἐν οἷς ἡ μὲν ὑπερβολὴ ἁμαρτάνεται, καὶ ἡ ἔλλειψις ψέγεται, τὸ δὲ μέσον ἐπαινεῖται καὶ κατορθοῦται· ταῦτα δ᾽ ἄμφω, τῆς ἀρετῆς. 13. Μεσότης τις ἄρα ἐστὶν ἡ ἀρετὴ, στοχαστική γε οὖσα τοῦ μέσου. 14. Ἔτι, τὸ μὲν ἁμαρτάνειν, πολλαχῶς ἔστι· τὸ γὰρ κακὸν, τοῦ ἀπείρου, ὡς οἱ Πυθαγόρειοι εἴκαζον· τὸ δ᾽ ἀγαθὸν, τοῦ πεπερασμένου· τὸ δὲ κατορθοῦν, μοναχῶς· διὸ καὶ, τὸ μὲν, ῥᾴδιον· τὸ δὲ, χαλεπόν· ῥᾴδιον μὲν, τὸ ἀποτυχεῖν τοῦ σκοποῦ· χαλεπὸν δὲ, τὸ ἐπιτυχεῖν. Καὶ διὰ ταῦτ᾽ οὖν, τῆς μὲν κακίας, ἡ ὑπερβολὴ καὶ ἡ ἔλλειψις· τῆς δὲ ἀρετῆς, ἡ μεσότης.

Ἐσθλοὶ μὲν γὰρ ἁπλῶς, παντοδαπῶς δὲ κακοί.

[VI.] 15. Ἔστιν ἄρα ἡ ἀρετὴ ἕξις προαιρετικὴ, ἐν μεσότητι οὖσα τῇ πρὸς ἡμᾶς, ὡρισμένῃ λόγῳ, καὶ ὡς ἂν φρόνιμος ὁρίσειε· μεσότης δὲ δύο κακιῶν, τῆς μὲν καθ᾽ ὑπερβολὴν, τῆς δὲ κατ᾽ ἔλλειψιν· 16. καὶ ἔτι, τῷ τὰς μὲν ἐλλείπειν, τὰς δ᾽ ὑπερβάλλειν τοῦ δέοντος ἔν τε τοῖς πάθεσι καὶ ἐν ταῖς πράξεσι· τὴν δ᾽ ἀρετὴν τὸ μέσον καὶ εὑρίσκειν καὶ αἱρεῖσθαι. 17. Διὸ κατὰ μὲν τὴν οὐσίαν καὶ τὸν λόγον τὸν τί ἦν εἶναι λέγοντα, μεσότης ἐστὶν ἡ ἀρετή· κατὰ δὲ τὸ ἄριστον καὶ τὸ εὖ, ἀκρότης. 18. Οὐ πᾶσα δ᾽ ἐπιδέχεται πρᾶξις, οὐδὲ πᾶν πάθος, τὴν μεσότητα· ἔνια γὰρ εὐθὺς ὠνόμασται συνειλημμένα μετὰ τῆς φαυλότητος· οἷον ἐπιχαιρεκακία, ἀναισχυντία, φθόνος· καὶ ἐπὶ τῶν πράξεων, μοιχεία, κλοπὴ, ἀνδροφονία· πάντα γὰρ ταῦτα καὶ τὰ τοιαῦτα λέγεται τῷ αὐτὰ φαῦλα εἶναι, ἀλλ᾽ οὐχ αἱ ὑπερβολαὶ αὐτῶν, οὐδὲ αἱ ἐλλείψεις. Οὐκ ἔστιν οὖν οὐδέποτε περὶ αὐτὰ κατορθοῦν, ἀλλ᾽ ἀεὶ ἁμαρτάνειν· οὐδ᾽ ἐστὶ τὸ εὖ ἢ μὴ εὖ περὶ τὰ τοιαῦτα ἐν τῷ ἣν δεῖ, καὶ ὅτε, καὶ ὡς μοιχεύειν· ἀλλ᾽ ἁπλῶς τὸ ποιεῖν ὁτιοῦν τούτων, ἁμαρτάνειν ἐστίν. 19. Ὅμοιον οὖν τὸ ἀξιοῦν καὶ περὶ τὸ ἀδικεῖν, καὶ δειλαίνειν, καὶ ἀκολασταίνειν εἶναι μεσότητα, καὶ ὑπερβολὴν καὶ ἔλλειψιν· ἔσται γὰρ οὕτω γε ὑπερβολῆς καὶ ἐλλείψεως μεσότης, καὶ ὑπερβολῆς ὑπερβολὴ, καὶ ἔλλειψις ἐλλείψεως. 20. Ὥσπερ δὲ σωφροσύνης καὶ ἀνδρείας οὐκ ἔστιν ὑπερβολὴ καὶ ἔλλειψις, διὰ τὸ τὸ μέσον εἶναί πως ἄκρον· οὕτως οὐδὲ ἐκείνων μεσότης, οὐδὲ ὑπερβολὴ καὶ ἔλλειψις, ἀλλ᾽ ὡς ἂν πράττηται, ἁμαρτάνεται. Ὅλως γὰρ οὔθ᾽ ὑπερβολῆς καὶ ἐλλείψεως μεσότης ἐστὶν, οὐδὲ μεσότητος ὑπερβολὴ καὶ ἔλλειψις.

CAPUT VII. [VII.]

Δεῖ δὲ τοῦτο μὴ μόνον καθόλου λέγεσθαι, ἀλλὰ καὶ τοῖς καθ᾽ ἕκαστα ἐφαρμόττειν. Ἐν γὰρ τοῖς περὶ τὰς πράξεις λόγοις οἱ μὲν καθόλου, κενότεροί εἰσιν· οἱ δὲ ἐπὶ μέρους, ἀληθινώτεροι· περὶ γὰρ τὰ καθ᾽ ἕκαστα αἱ πράξεις. Δέον δὲ ἐπὶ τούτων συμφωνεῖν. Ληπτέον οὖν ταῦτα ἐκ τῆς διαγραφῆς. 2. Περὶ μὲν οὖν φόβους καὶ θάῤῥη, ἀνδρία μεσότης· τῶν δ᾽ ὑπερβαλλόντων, ὁ μὲν τῇ ἀφοβίᾳ, ἀνώνυμος· (πολλὰ δ᾽ ἐστὶν ἀνώνυμα·) ὁ δ᾽ ἐν τῷ θαῤῥεῖν ὑπερβάλλων, θρασύς· ὁ δὲ, τῷ μὲν φοβεῖσθαι ὑπερβάλλων, τῷ δὲ θαῤῥεῖν ἐλλείπων, δειλός. 3. Περὶ ἡδονὰς δὲ καὶ λύπας οὐ πάσας, ἧττον δὲ καὶ περὶ τὰς λύπας, μεσότης μὲν, σωφροσύνη, ὑπερβολὴ δὲ, ἀκολασία. Ἐλλείποντες δὲ περὶ τὰς ἡδονὰς οὐ πάνυ γίνονται· διόπερ οὐδὲ οὗτοι ὀνόματος τετυχήκασιν· ἔστωσαν δὲ ἀναίσθη[illegible] 4. Περὶ δὲ δόσιν χρημάτων καὶ λῆψιν, μεσότης [illegible] ἐλευθεριότης· ὑπερβολὴ δὲ καὶ ἔλλειψις, ἀσωτία [illegible] ἀνελευθερία. Ἐναντίως δὲ αὐτὰς ὑπερβάλλουσι [illegible] ἐλλείπουσιν· ὁ μὲν γὰρ ἄσωτος ἐν μὲν προέσει ὑπερβάλλει, ἐν δὲ λήψει ἐλλείπει· ὁ δὲ ἀνελεύθερος ἐν [illegible] λήψει ὑπερβάλλει, ἐν δὲ προέσει ἐλλείπει. 5. Νῦν [illegible] οὖν τύπῳ καὶ ἐπὶ κεφαλαίῳ λέγομεν, ἀρκούμενοι [illegible] τούτῳ· ὕστερον δὲ ἀκριβέστερον περὶ αὐτῶν δι[illegible] σθήσεται. 6. Περὶ δὲ τὰ χρήματα εἰσὶ καὶ ἄλλαι δια[illegible] θέσεις, μεσότης μὲν, μεγαλοπρέπεια· ὁ γὰρ μεγα[illegible] πρεπὴς διαφέρει ἐλευθερίου· ὁ μὲν γὰρ περὶ μεγ[illegible] ὁ δὲ περὶ μικρά. Ὑπερβολὴ δὲ, ἀπειροκαλία καὶ [illegible] ναυσία· ἔλλειψις δὲ, μικροπρέπεια· διαφέρου[illegible] αὗται τῶν περὶ τὴν ἐλευθεριότητα· ᾧ δὲ διαφέρ[illegible] ὕστερον ῥηθήσεται. 7. Περὶ δὲ τιμὴν καὶ ἀτιμ[illegible] μεσότης μὲν, μεγαλοψυχία· ὑπερβολὴ δὲ, χαυ[illegible] τις λεγομένη· ἔλλειψις δὲ, μικροψυχία. 8. [illegible] ἐλέγομεν ἔχειν πρὸς τὴν μεγαλοπρέπειαν τὴν ἐλ[illegible] ριότητα, περὶ μικρὰ διαφέρουσαν, οὕτως ἔχει τ[illegible] πρὸς τὴν μεγαλοψυχίαν, περὶ τιμὴν οὖσαν μεγ[illegible] αὐτὴ περὶ μικρὰν οὖσα· ἔστι γὰρ, ὡς δεῖ, ὀρέγ[illegible] τιμῆς, καὶ μᾶλλον ἢ δεῖ, καὶ ἧττον. Λέγεται [illegible] μὲν ὑπερβάλλων ταῖς ὀρέξεσι, φιλότιμος· ὁ δ᾽ [illegible] πων, ἀφιλότιμος· ὁ δὲ μέσος, ἀνώνυμος. [illegible] δὲ καὶ αἱ διαθέσεις· πλὴν ἡ τοῦ φιλοτίμου [illegible] μία· ὅθεν ἐπιδικάζονται οἱ ἄκροι τῆς μέσ[illegible] Καὶ ἡμεῖς δὲ, ἔστι μὲν ὅτε τὸν μέσον, φιλότιμ[illegible] λοῦμεν· ἔστι δ᾽ ὅτε, ἀφιλότιμον· καὶ ἔστιν ὅτ[illegible] ἐπαινοῦμεν τὸν φιλότιμον, ἔστι δ᾽ ὅτε τὸν ἀφιλό[illegible] 9. Διὰ τίνα δ᾽ αἰτίαν τοῦτο ποιοῦμεν, ἐν τοῖ[illegible] ῥηθήσεται. Νῦν δὲ περὶ τῶν λοιπῶν λέγωμεν [illegible] τὸν ὑφηγημένον τρόπον. 10. Ἔστι δὲ καὶ περὶ [illegible] ὑπερβολὴ καὶ ἔλλειψις καὶ μεσότης· σχεδὸν δ᾽ [illegible] νύμων ὄντων αὐτῶν, τὸν μέσον πρᾷον λέγοντες, [illegible] μεσότητα πρᾳότητα καλέσομεν· τῶν δ᾽ ἄκρων, [illegible] ὑπερβάλλων, ὀργίλος ἔστω· ἡ δὲ κακία, ὀργιλότη[illegible] δὲ ἐλλείπων, ἀόργητός τις· ἡ δ᾽ ἔλλειψις, ἀοργ[illegible] 11. Εἰσὶ δὲ καὶ ἄλλαι τρεῖς μεσότητες, ἔχουσ[illegible] τινα ὁμοιότητα πρὸς ἀλλήλας· διαφέρουσι δὲ [illegible] λων· πᾶσαι μὲν γάρ εἰσι περὶ λόγων καὶ πρα[illegible] κοινωνίαν· διαφέρουσι δὲ, ὅτι ἡ μὲν ἐστὶ περὶ τὸ [illegible] θὲς τὸ ἐν αὐτοῖς· αἱ δὲ περὶ τὸ ἡδύ· τούτου δ[illegible] μὲν, ἐν παιδιᾷ· τὸ δὲ, ἐν πᾶσι τοῖς κατὰ τὸν [illegible] Ῥητέον οὖν καὶ περὶ τούτων, ἵνα μᾶλλον κατίδ[illegible] ὅτι ἐν πᾶσιν ἡ μεσότης ἐπαινετόν· τὰ δ᾽ ἄκρα οὔ[illegible] θὰ, οὔτε ἐπαινετὰ, ἀλλὰ ψεκτά. Ἔστι μὲν ο[illegible] τούτων τὰ πλείω ἀνώνυμα· πειρατέον δ᾽ ὥσπ[illegible] ἐπὶ τῶν ἄλλων, αὐτοὺς ὀνοματοποιεῖν, σαφ[illegible] ἕνεκεν, καὶ τοῦ εὐπαρακολουθήτου. 12. Πε[illegible] οὖν τὸ ἀληθὲς, ὁ μὲν μέσος, ἀληθής τις· καὶ [illegible] σότης, ἀλήθεια λεγέσθω· ἡ δὲ προσποίησ[illegible] ἐπὶ τὸ μεῖζον, ἀλαζονεία· καὶ ὁ ἔχων αὐτὴν, ἀλ[illegible]

ἡ δὲ ἐπὶ τὸ ἔλαττον, εἰρωνεία, καὶ εἴρων. 13. *Περὶ δὲ* τὸ ἡδὺ, τὸ μὲν ἐν παιδιᾷ, ὁ μὲν μέσος, εὐτράπελος· καὶ ἡ διάθεσις, εὐτραπελία· ἡ δ᾽ ὑπερβολὴ, βωμολοχία· καὶ ὁ ἔχων αὐτὴν, βωμολόχος· ὁ δ᾽ ἐλλείπων, ἄγροικός τις· καὶ ἡ ἕξις, ἀγροικία· περὶ δὲ τὸ λοιπὸν ἡδὺ τὸ ἐν τῷ βίῳ, ὁ μὲν ὡς δεῖ ἡδὺς ὢν, φίλος· καὶ ἡ μεσότης φιλία, ὁ δ᾽ ὑπερβάλλων, εἰ μὲν οὐδενὸς ἕνεκα, ἄρεσκος· εἰ δ᾽ ὠφελείας τῆς αὑτοῦ, κόλαξ· ὁ δ᾽ ἐλλείπων καὶ ἐν πᾶσιν ἀηθὴς, δύςερίς τις καὶ δύςκολος. 14. *Εἰσὶ δὲ* καὶ ἐν τοῖς πάθεσι καὶ ἐν τοῖς περὶ τὰ πάθη μεσότητες· ἡ γὰρ αἰδὼς ἀρετὴ μὲν οὐκ ἔστιν, ἐπαινεῖται δὲ, καὶ ὁ αἰδήμων· καὶ γὰρ ἐν τούτοις ὁ μὲν λέγεται μέσος· ὁ δ᾽ ὑπερβάλλων, ὡς καταπλὴξ, ὁ πάντα αἰδούμενος· ὁ δ᾽ ἐλλείπων, ἢ ὁ μηδὲ ὅλως, ἀναίσχυντος· ὁ δὲ μέσος, αἰδήμων. 15. *Νέμεσις δὲ*, μεσότης φθόνου καὶ ἐπιχαιρεκακίας· εἰσὶ περὶ λύπην καὶ ἡδονὴν τὰς ἐπὶ τοῖς συμβαίνουσι τοῖς πέλας γινομένας· ὁ μὲν γὰρ νεμεσητικὸς λυπεῖται ἐπὶ τοῖς ἀναξίως εὖ πράττουσιν· ὁ δὲ φθονερὸς ὑπερβάλλων τοῦτον, ἐπὶ πᾶσι λυπεῖται· ὁ δ᾽ ἐπιχαιρέκακος τοσοῦτον ἐλλείπει τοῦ λυπεῖσθαι, ὥςτε καὶ χαίρειν. 16. *Ἀλλὰ περὶ* μὲν τούτων καὶ ἄλλοθι καιρὸς ἔσται· περὶ δὲ δικαιοσύνης, ἐπεὶ οὐχ ἁπλῶς λέγεται, μετὰ ταῦτα διελόμενοι, περὶ ἑκατέρας ἐροῦμεν, πῶς μεσότητές εἰσιν· ὁμοίως δὲ καὶ περὶ τῶν λογικῶν ἀρετῶν.

CAPUT VIII. [VIII.]

Τριῶν δὲ διαθέσεων οὐσῶν, δύο μὲν κακιῶν, τῆς μὲν, καθ᾽ ὑπερβολὴν, τῆς δὲ, κατ᾽ ἔλλειψιν· μιᾶς δὲ ἀρετῆς, τῆς μεσότητος, πᾶσαι πάσαις ἀντίκεινταί πως· αἱ μὲν γὰρ ἄκραι καὶ τῇ μέσῃ καὶ ἀλλήλαις ἐναντίαι εἰσίν· ἡ δὲ μέση ταῖς ἄκραις. 2. *Ὥςπερ γὰρ* τὸ ἴσον, πρὸς μὲν τὸ ἔλαττον, μεῖζον· πρὸς δὲ τὸ μεῖζον, ἔλαττον· οὕτως αἱ μέσαι ἕξεις, πρὸς μὲν τὰς ἐλλείψεις, ὑπερβάλλουσι· πρὸς δὲ τὰς ὑπερβολὰς, ἐλλείπουσιν ἐν τοῖς πάθεσι καὶ ταῖς πράξεσιν. Ὁ γὰρ ἀνδρεῖος, πρὸς μὲν τὸν δειλὸν, θρασὺς φαίνεται· πρὸς δὲ τὸν θρασὺν, δειλός· ὁμοίως δὲ καὶ ὁ σώφρων, πρὸς μὲν τὸν ἀναίσθητον ἀκόλαστος· πρὸς δὲ τὸν ἀκόλαστον, ἀναίσθητος· ὁ δ᾽ ἐλευθέριος, πρὸς μὲν τὸν ἀνελεύθερον, ἄσωτος· πρὸς δὲ τὸν ἄσωτον, ἀνελεύθερος. 3. Διὸ καὶ ἀπωθοῦνται τὸν μέσον οἱ ἄκροι, ἑκάτερος πρὸς ἑκάτερον, καὶ καλοῦσι τὸν ἀνδρεῖον, ὁ μὲν δειλὸς θρασὺν· ὁ δὲ θρασὺς, δειλόν· καὶ ἐπὶ τῶν ἄλλων ἀνάλογον. 4. *Οὕτω δ᾽* ἀντικειμένων ἀλλήλοις τούτων, πλείων ἐναντιότης ἐστὶ τοῖς ἄκροις πρὸς ἄλληλα, ἢ πρὸς τὸ μέσον. *Πόῤῥωτέρω γὰρ* ταῦτα ἀφέστηκεν ἀλλήλων ἢ τοῦ μέσου· ὥςπερ τὸ μέγα τοῦ μικροῦ· καὶ τὸ μικρὸν τοῦ μεγάλου· ἢ ἄμφω τοῦ ἴσου. 5. *Ἔτι πρὸς* μὲν τὸ μέσον ἐνίοις ἄκροις ὁμοιότης τις φαίνεται, ὡς τῇ θρασύτητι πρὸς τὴν ἀνδρίαν, καὶ τῇ ἀσωτίᾳ πρὸς τὴν ἐλευθεριότητα· τοῖς δὲ ἄκροις πρὸς ἄλληλα πλείστη ἀνομοιότης· τὰ δὲ πλεῖστον ἀπέχοντα ἀλλήλων, ἐναντία ὁρίζονται· ὥςτε καὶ μᾶλλον ἐναντία τὰ πλεῖον ἀπέχοντα. 6. *Πρὸς δὲ* τὸ μέσον ἀντίκειται, ἐφ᾽ ὧν μὲν μᾶλλον, ἡ ἔλλειψις· ἐφ᾽ ὧν δὲ ἡ ὑπερβολή. *Οἷον ἀνδρίᾳ* μὲν οὐχ ἡ θρασύτης, ὑπερβολὴ οὖσα· ἀλλ᾽ ἡ δειλία, ἔλλειψις οὖσα· τῇ δὲ σωφροσύνῃ, οὐχ ἡ ἀναισθησία, ἔνδεια οὖσα· ἀλλ᾽ ἡ ἀκολασία, ὑπερβολὴ οὖσα. 7. *Διὰ δύο δ᾽* αἰτίας τοῦτο συμβαίνει· μίαν μὲν, τὴν ἐξ αὐτοῦ τοῦ πράγματος· τῷ γὰρ ἐγγύτερον εἶναι καὶ ὁμοιότερον τὸ ἕτερον ἄκρον τῷ μέσῳ, οὐ τοῦτο, ἀλλὰ τοὐναντίον ἀντιτίθεμεν μᾶλλον· οἷον ἐπεὶ ὁμοιότερον εἶναι δοκεῖ τῇ ἀνδρίᾳ ἡ θρασύτης καὶ ἐγγύτερον, ἀνομοιότερον δὲ ἡ δειλία· ταύτην μᾶλλον ἀντιτίθεμεν. *Τὰ γὰρ ἀπέχοντα* πλεῖον τοῦ μέσου, ἐναντιώτερα δοκεῖ εἶναι. 8. *Μία μὲν* οὖν αἰτία αὕτη, ἐξ αὐτοῦ τοῦ πράγματος· ἑτέρα δὲ, ἐξ ἡμῶν αὐτῶν· πρὸς ἃ γὰρ αὐτοὶ μᾶλλον πεφύκαμέν πως, ταῦτα μᾶλλον ἐναντία τῷ μέσῳ φαίνεται· οἷον, αὐτοὶ μᾶλλον πεφύκαμεν πρὸς τὰς ἡδονάς· διὸ εὐκατάφοροί ἐσμεν μᾶλλον πρὸς ἀκολασίαν, ἢ πρὸς κοσμιότητα. *Ταῦτ᾽ οὖν* μᾶλλον ἐναντία λέγομεν, πρὸς ἃ ἡ ἐπίδοσις μᾶλλον γίνεται· καὶ διὰ τοῦτο ἡ ἀκολασία, ὑπερβολὴ οὖσα, ἐναντιωτέρα ἐστὶ τῇ σωφροσύνῃ.

CAPUT IX. [IX.]

Ὅτι μὲν οὖν ἐστιν ἡ ἀρετὴ ἡ ἠθικὴ μεσότης, καὶ πῶς, καὶ ὅτι μεσότης δύο κακιῶν, τῆς μὲν, καθ᾽ ὑπερβολήν· τῆς δὲ, κατ᾽ ἔλλειψιν· καὶ ὅτι τοιαύτη ἐστὶ διὰ τὸ στοχαστικὴ τοῦ μέσου εἶναι τοῦ ἐν τοῖς πάθεσι καὶ ταῖς πράξεσιν, ἱκανῶς εἴρηται. 2. *Διὸ καὶ* ἔργον ἐστὶ, σπουδαῖον εἶναι. *Ἐν ἑκάστῳ γὰρ* τὸ μέσον λαβεῖν, ἔργον· οἷον κύκλου τὸ μέσον, οὐ παντὸς, ἀλλὰ τοῦ εἰδότος· οὕτω δὲ καὶ τὸ μὲν ὀργισθῆναι παντὸς, καὶ ῥᾴδιον, καὶ τὸ δοῦναι ἀργύριον καὶ δαπανῆσαι· τὸ δὲ ᾧ, καὶ ὅσον, καὶ ὅτε, καὶ οὗ ἕνεκα, καὶ ὡς, οὐκ ἔτι παντὸς, οὐδὲ ῥᾴδιον· ὅπερ ἐστὶ τὸ εὖ, καὶ σπάνιον καὶ ἐπαινετὸν καὶ καλόν. 3. *Διὸ δεῖ* τὸν στοχαζόμενον τοῦ μέσου, πρῶτον μὲν ἀποχωρεῖν τοῦ μᾶλλον ἐναντίου, καθάπερ καὶ ἡ *Καλυψὼ* παῤῥήνει τό·

— τοῦ μὲν καπνοῦ καὶ κύματος ἐκτὸς ἔεργε
Νῆα. — —

τῶν γὰρ ἄκρων τὸ μὲν ἐστιν ἁμαρτωλότερον, τὸ δὲ ἧττον. 4. *Ἐπεὶ οὖν* τοῦ μέσου τυχεῖν ἄκρως χαλεπὸν, κατὰ τὸν δεύτερόν φασι πλοῦν, τὰ ἐλάχιστα ληπτέον τῶν κακῶν· τοῦτο δ᾽ ἔσται μάλιστα τοῦτον τὸν τρόπον ὃν ἐλέγομεν· σκοπεῖν δὲ δεῖ πρὸς ἃ καὶ αὐτοὶ εὐκατάφοροί ἐσμεν· ἄλλοι γὰρ πρὸς ἄλλα πεφύκαμεν. *Τοῦτο δ᾽* ἔσται γνώριμον ἐκ τῆς ἡδονῆς καὶ τῆς λύπης τῆς γινομένης περὶ ἡμᾶς. 5. *Εἰς τοὐναντίον δ᾽* ἑαυτοὺς ἀφέλκειν δεῖ· πολὺ γὰρ ἀπαγαγόντες τοῦ ἁμαρτάνειν, εἰς τὸ μέσον ἥξομεν· ὅπερ οἱ τὰ διεστραμμένα τῶν ξύλων ὀρθοῦντες ποιοῦσιν. 6. *Ἐν παντὶ δὲ* μάλιστα φυλακτέον τὸ ἡδὺ, καὶ τὴν ἡδονήν· οὐ γὰρ ἀδέκαστοι κρίνομεν αὐτήν. *Ὅπερ οὖν* οἱ δημογέροντες ἔπαθον πρὸς τὴν Ἑλένην, τοῦτο δεῖ παθεῖν καὶ ἡμᾶς πρὸς τὴν ἡδονήν· καὶ ἐν πᾶσι τὴν ἐκείνων ἐπιλέγειν φωνήν· οὕτω γὰρ αὐτὴν ἀποπεμπόμενοι, ἧττον ἁμαρτησόμεθα. 7. *Ταῦτ᾽ οὖν* ποιοῦντες, ὡς ἐν κεφαλαίῳ εἰπεῖν, μάλιστα δυνησόμεθα τοῦ μέσου τυγχάνειν. *Χαλεπὸν δὲ* ἴσως τοῦτο, καὶ μάλιστ᾽ ἐν τοῖς καθ᾽ ἕκαστον· οὐ γὰρ ῥᾴδιον διορίσαι, πῶς, καὶ τίσι, καὶ ἐπὶ ποίοις, καὶ πόσον χρόνον ὀργιστέον· καὶ γὰρ ἡμεῖς ὁτὲ μὲν τοὺς ἐλλείποντας ἐπαινοῦμεν, καὶ πρᾴους φαμέν· ὁτὲ δὲ τοὺς χαλεπαίνοντας, καὶ ἀνδρώδεις ἀποκαλοῦμεν. 8. *Ἀλλ᾽*, ὁ μὲν μικρὸν τοῦ εὖ παρεκβαίνων, οὐ ψέγεται, οὔτ᾽ ἐπὶ τὸ μᾶλλον οὔτ᾽ ἐπὶ τὸ ἧττον· ὁ δὲ πλέον· οὗτος γὰρ οὐ λανθάνει· ὁ δὲ μέχρι τίνος καὶ ἐπὶ πόσον ψεκτὸς, οὐ ῥᾴδιον τῷ λόγῳ ἀφορίσαι· οὐδὲ γὰρ ἄλλο οὐδὲν τῶν αἰσθητῶν· τὰ δὲ τοιαῦτα ἐν τοῖς καθ᾽ ἕκαστα, καὶ ἐν τῇ αἰσθήσει ἡ κρίσις. 9. *Τὸ μὲν ἄρα* τοσοῦτον δηλοῖ, ὅτι ἡ μέση ἕξις ἐν πᾶσιν ἐπαινετή· ἀποκλίνειν δὲ δεῖ, τοτὲ μὲν ἐπὶ τὴν ὑπερβολὴν, τοτὲ δὲ ἐπὶ τὴν ἔλλειψιν· οὕτω γὰρ ῥᾷστα τοῦ μέσου καὶ τοῦ εὖ τευξόμεθα.

ETHICORUM NICOMACHEORUM LIBER III.

CAPUT I.

Τῆς ἀρετῆς δὴ περὶ πάθη τε καὶ πράξεις οὔσης, καὶ ἐν μὲν τοῖς ἑκουσίοις, ἐπαίνων καὶ ψόγων γινομένων· ἐν δὲ τοῖς ἀκουσίοις, συγγνώμης, ἐνίοτε δὲ καὶ ἐλέου· τὸ ἑκούσιον καὶ ἀκούσιον ἀναγκαῖον ἴσως διορίσαι τοῖς περὶ ἀρετῆς ἐπισκοποῦσι. 2. Χρήσιμον δὲ καὶ τοῖς νομοθετοῦσι, πρός τε τὰς τιμὰς καὶ τὰς κολάσεις. 3. Δοκεῖ δὲ ἀκούσια εἶναι, τὰ βίᾳ ἢ δι' ἄγνοιαν γινόμενα· βίαιον δέ, οὗ ἡ ἀρχὴ ἔξωθεν, τοιαύτη οὖσα, ἐν ᾗ μηδὲν συμβάλλεται ὁ πράττων, ἢ ὁ πάσχων· οἷον, εἰ πνεῦμα κομίσαιτό ποι, ἢ ἄνθρωποι κύριοι ὄντες. 4. Ὅσα δὲ διὰ φόβον μειζόνων κακῶν πράττεται, ἢ διὰ καλόν τι· οἷον, εἰ τύραννος προστάττοι αἰσχρόν τι πρᾶξαι, κύριος ὢν γονέων καὶ τέκνων· καὶ πράξαντος μέν, σώζοιντο· μὴ πράξαντος δέ, ἀποθνήσκοιεν· ἀμφισβήτησιν ἔχει, πότερον ἀκούσιά ἐστιν, ἢ ἑκούσια. 5. Τοιοῦτον δέ τι συμβαίνει καὶ περὶ τὰς ἐν τοῖς χειμῶσιν ἐκβολάς· ἁπλῶς μὲν γὰρ οὐδεὶς ἀποβάλλεται ἑκών· ἐπὶ σωτηρίᾳ δὲ αὑτοῦ καὶ τῶν λοιπῶν ἅπαντες οἱ νοῦν ἔχοντες. 6. Μικταὶ μὲν οὖν εἰσιν αἱ τοιαῦται πράξεις· ἐοίκασι δὲ μᾶλλον ἑκουσίοις· αἱρεταὶ γάρ εἰσι τότε ὅτε πράττονται· τὸ δὲ τέλος τῆς πράξεως κατὰ τὸν καιρόν ἐστι. Καὶ τὸ ἑκούσιον δὴ καὶ τὸ ἀκούσιον, ὅτε πράττει, λεκτέον· πράττει δὲ ἑκών· καὶ γὰρ ἡ ἀρχὴ τοῦ κινεῖν τὰ ὀργανικὰ μέρη, ἐν ταῖς τοιαύταις πράξεσιν ἐν αὐτῷ ἐστιν· ὧν δ' ἐν αὐτῷ ἡ ἀρχή, ἐπ' αὐτῷ καὶ τὸ πράττειν, καὶ μή· ἑκούσια δὴ τὰ τοιαῦτα· ἁπλῶς δ', ἴσως ἀκούσια· οὐδεὶς γὰρ ἂν ἕλοιτο καθ' αὑτὸ τῶν τοιούτων οὐδέν. 7. Ἐπὶ ταῖς πράξεσι δὲ ταῖς τοιαύταις ἐνίοτε καὶ ἐπαινοῦνται, ὅταν αἰσχρόν τι ἢ λυπηρὸν ὑπομένωσιν ἀντὶ μεγάλων καὶ καλῶν· ἂν δ' ἀνάπαλιν, ψέγονται· τὰ γὰρ αἴσχισθ' ὑπομεῖναι, ἐπὶ μηδενὶ καλῷ ἢ μετρίῳ, φαύλου· ἐπ' ἐνίοις δ', ἔπαινος μὲν οὐ γίνεται· συγγνώμη δέ, ὅταν διὰ τοιαῦτα πράξῃ τις ἃ μὴ δεῖ, ἃ καὶ τὴν ἀνθρωπίνην φύσιν ὑπερτείνει, καὶ μηδεὶς ἂν ὑπομείναι. 8. Ἔνια δ' ἴσως οὐκ ἔστιν ἀναγκασθῆναι, ἀλλὰ μᾶλλον ἀποθανετέον, παθόντα τὰ δεινότατα· καὶ γὰρ τὸν Εὐριπίδου Ἀλκμαίωνα γελοῖα φαίνεται τὰ ἀναγκάσαντα μητροκτονῆσαι. 9. Ἔστι δὲ χαλεπὸν ἐνίοτε τὸ κρῖναι, ποῖον ἀντὶ ποίου αἱρετέον, καὶ τί ἀντὶ τίνος ὑπομενετέον· ἔτι δὲ χαλεπώτερον τὸ ἐμμεῖναι τοῖς γνωσθεῖσιν· ὡς γὰρ ἐπὶ τὸ πολύ ἐστι τὰ μὲν προσδοκώμενα, λυπηρά· τὰ δ' ἀναγκάζοντα, αἰσχρά· ὅθεν ἔπαινοι καὶ ψόγοι γίνονται περὶ τοὺς ἀναγκασθέντας ἢ μή. 10. Τὰ δὴ ποῖα φατέον βίαια; ἢ ἁπλῶς μέν, ὁπότ' ἂν ἡ αἰτία ἐν τοῖς ἐκτὸς ᾖ, καὶ ὁ πράττων μηδὲν συμβάλληται· ἃ δέ, καθ' αὑτὰ μέν, ἀκούσιά ἐστι, νῦν δὲ καὶ ἀντὶ τῶνδε αἱρετά, καὶ ἡ ἀρχὴ ἐν τῷ πράττοντι, καθ' αὑτὰ μέν, ἀκούσιά ἐστι· νῦν δὲ καὶ ἀντὶ τῶνδε, ἑκούσια; μᾶλλον δὲ ἔοικεν ἑκουσίοις· αἱ γὰρ πράξεις ἐν τοῖς καθ' ἕκαστα· ταῦτα δέ, ἑκούσια. Ποῖα δ' ἀντὶ ποίων αἱρετέον, οὐ ῥᾴδιον ἀποδοῦναι· πολλαὶ γὰρ διαφοραί εἰσιν ἐν τοῖς καθ' ἕκαστα. 11. Εἰ δέ τις τὰ ἡδέα καὶ τὰ καλὰ φαίη βίαια εἶναι· ἀναγκάζειν γάρ, ἔξω ὄντα· πάντα ἂν εἴη οὕτω βίαια· τούτων γὰρ χάριν πάντα πάντες πράττουσι· καὶ οἱ μὲν βίᾳ καὶ ἄκοντες, λυπηρῶς· οἱ δὲ διὰ τὸ ἡδὺ μεθ' ἡδονῆς. Γελοῖον δὴ τὸ αἰτιᾶσθαι τὰ ἐκτός, ἀλλὰ μὴ αὑτόν, εὐθήρατον ὄντα ὑπὸ τῶν τοιούτων, καὶ τῶν μὲν καλῶν ἑαυτόν, τῶν δὲ αἰσχρῶν τὰ ἡδέα. 12. Ἔοικε

δὴ τὸ βίαιον εἶναι, οὗ ἔξωθεν ἡ ἀρχή, μηθὲν συμβαλλο-
μένου τοῦ βιασθέντος. [II.] 13. Τὸ δὲ δι' ἄγνοιαν, οὐ[χ]
ἑκούσιον μὲν ἅπαν ἐστίν· ἀκούσιον δέ, τὸ ἐπίλυπ[ον]
καὶ ἐν μεταμελείᾳ· ὁ γὰρ δι' ἄγνοιαν πράξας ὁτιοῦν,
μηδὲν δὲ δυσχεραίνων ἐπὶ τῇ πράξει, ἑκὼν μὲν οὐ [πέ-]
πραχεν, ὅ γε μὴ ᾔδει· οὐδ' αὖ ἄκων, μὴ λυπούμε[νός]
γε. Τοῦ δὴ δι' ἄγνοιαν, ὁ μὲν ἐν μεταμελείᾳ, ἄ[κων]
δοκεῖ· ὁ δὲ μὴ μεταμελόμενος, ἐπεὶ ἕτερος, ἔστω [οὐχ]
ἑκών· ἐπεὶ γὰρ διαφέρει, βέλτιον ὄνομα ἔχει ἴδι[ον].
14. Ἕτερον δὲ ἔοικε καὶ τὸ δι' ἄγνοιαν πράττειν, [τοῦ]
ἀγνοοῦντα ποιεῖν· ὁ γὰρ μεθύων, ἢ ὀργιζόμενος, [οὐ]
δοκεῖ δι' ἄγνοιαν πράττειν, ἀλλὰ διά τι τῶν εἰρη[μέ-]
νων· οὐκ εἰδὼς δέ, ἀλλ' ἀγνοῶν· ἀγνοεῖ μὲν οὖν [πᾶς]
ὁ μοχθηρός, ἃ δεῖ πράττειν, καὶ ὧν δὴ ἀφεκτέον· [καὶ]
διὰ τὴν τοιαύτην ἁμαρτίαν ἄδικοι καὶ ὅλως κακοὶ [γί-]
νονται. 15. Τὸ δὲ ἀκούσιον βούλεται λέγεσθαι, [οὐκ]
εἴ τις ἀγνοεῖ τὸ συμφέρον· οὐ γὰρ ἡ ἐν τῇ προαι[ρέ-]
σει ἄγνοια αἰτία τοῦ ἀκουσίου, ἀλλὰ τῆς μοχθηρ[ίας·]
οὐδ' ἡ καθόλου· ψέγονται γὰρ διά γε ταύτην· [ἀλλ']
ἡ καθ' ἕκαστα, ἐν οἷς καὶ περὶ ἃ ἡ πρᾶξις· ἐν τού[τοις]
γὰρ καὶ ἔλεος, καὶ συγγνώμη· ὁ γὰρ τούτων τι ἀγ[νοῶν,]
ἀκουσίως πράττει. 16. Ἴσως οὖν οὐ χεῖρον διο[ρίσαι]
αὐτά, τίνα καὶ πόσα ἐστί, τίς τε δή, καὶ τί, καὶ π[ερὶ τί]
ἢ ἐν τίνι πράττει· ἐνίοτε δὲ καὶ τίνι, οἷον ὀργάνῳ· [καὶ]
ἕνεκα τίνος, οἷον σωτηρίας· καὶ πῶς, οἷον ἠρέ[μα ἢ]
σφόδρα. 17. Ἅπαντα μὲν οὖν ταῦτα οὐδεὶς ἂν ἀγ[νοή-]
σειε μὴ μαινόμενος· δῆλον δέ, ὡς οὐδὲ τὸν πράττ[οντα·]
πῶς γὰρ ἑαυτόν γε; ὃ δὲ πράττει, ἀγνοήσειεν ἄ[ν τις·]
οἷον, λέγοντές φασιν ἐκπεσεῖν αὐτούς, ἢ οὐκ εἰ[δέναι,]
ὅτι ἀπόρρητα ἦν, ὥσπερ Αἰσχύλος τὰ μυστικά· [ἢ δεῖ-]
ξαι βουλόμενος, ἀφεῖναι, ὡς ὁ τὸν καταπέλτ[ην. Οἰη-]
θείη δ' ἄν τις καὶ τὸν υἱὸν πολέμιον εἶναι· [ὥσπερ ἡ]
Μερόπη· καὶ ἐσφαιρῶσθαι τὸ λελογχωμένο[ν δόρυ· ἢ]
τὸν λίθον κίσσηριν εἶναι· καὶ ἐπὶ σωτηρίᾳ [πίσας]
ἀποκτεῖναι ἄν· καὶ δεῖξαι βουλόμενος, ὥσπερ οἱ [ἀκρο-]
χειριζόμενοι, πατάξειεν ἄν. 18. Περὶ πάντα δὴ τ[αῦτα]
τῆς ἀγνοίας οὔσης, ἐν οἷς ἡ πρᾶξις, ὁ τούτ[ων τι]
ἀγνοήσας, ἄκων δοκεῖ πεπραχέναι, καὶ μάλιστα ἐν [τοῖς]
κυριωτάτοις· κυριώτατα δ' εἶναι δοκεῖ, ἐν οἷς ἡ [πρᾶ-]
ξις καὶ οὗ ἕνεκα. 19. Τοῦ δὴ κατὰ τὴν τοια[ύτην]
ἄγνοιαν ἀκουσίου λεγομένου, ἔτι δεῖ τὴν πρᾶξ[ιν λυ-]
πηρὰν εἶναι, καὶ ἐν μεταμελείᾳ. [III.] 20. Ὄντος δ' ἀ[κου-]
σίου τοῦ βιαίου καὶ δι' ἄγνοιαν, τὸ ἑκούσιον δόξ[ειεν ἂν]
εἶναι, οὗ ἡ ἀρχὴ ἐν αὐτῷ, εἰδότι τὰ καθ' ἕκαστ[α, ἐν]
οἷς ἡ πρᾶξις. 21. Ἴσως γὰρ οὐ καλῶς λέγετα[ι]
ἀκούσια εἶναι τὰ διὰ θυμόν, ἢ δι' ἐπιθυμίαν. 22. [Πρῶ-]
τον μὲν γὰρ οὐδὲν ἔτι τῶν ἄλλων ζώων ἑκουσίω[ς πρά-]
ξει, οὐδ' οἱ παῖδες. 23. Εἶτα πότερον οὐδὲν ἑκο[υσίως]
πράττομεν, τῶν δι' ἐπιθυμίαν ἢ θυμόν· ἢ τὰ [καλὰ]
μὲν ἑκουσίως· τὰ δ' αἰσχρὰ ἀκουσίως; ἢ γελοῖον [ἑνός]
γε αἰτίου ὄντος; 24. Ἄτοπον δὲ ἴσως, τὸ ἀκούσι[α φά-]
ναι, ὧν δεῖ ὀρέγεσθαι· δεῖ δὲ καὶ ὀργίζεσθαι ἐπ[ί τισι,]
καὶ ἐπιθυμεῖν τινῶν· οἷον ὑγιείας καὶ μαθ[ήσεως].
25. Δοκεῖ δὲ τὰ μὲν ἀκούσια, λυπηρὰ εἶναι· τὰ [δὲ κατ']
ἐπιθυμίαν, ἡδέα. 26. Ἔτι δέ, τί διαφέρει τῷ ἀ[κούσια]
εἶναι τὰ κατὰ λογισμὸν ἢ θυμὸν ἁμαρτηθέντα[; φευ-]
κτὰ μὲν γὰρ ἄμφω. 27. Δοκεῖ δὲ οὐχ ἧττον ἀ[νθρω-]
πικὰ εἶναι τὰ ἄλογα πάθη· αἱ δὲ πράξεις τοῦ ἀ[νθρώ-]
που ἀπὸ θυμοῦ καὶ ἐπιθυμίας· ἄτοπον δὴ τὸ [τιθέναι]
ἀκούσια ταῦτα.

CAPUT II. [IV.]

Διωρισμένων δὲ τοῦ τε ἑκουσίου καὶ τοῦ ἀκουσίου, περὶ προαιρέσεως ἕπεται διελθεῖν· οἰκειότατον γὰρ εἶναι δοκεῖ τῇ ἀρετῇ, καὶ μᾶλλον τὰ ἤθη κρίνειν τῶν πράξεων. 2. Ἡ προαίρεσις δὴ ἑκούσιον μὲν φαίνεται· ταὐτὸν δέ, ἀλλ' ἐπὶ πλέον τὸ ἑκούσιον· τοῦ μὲν γὰρ κουσίου καὶ παῖδες καὶ τὰ ἄλλα ζῶα κοινωνεῖ· προαιρέσεως δ' οὔ· καὶ τὰ ἐξαίφνης, ἑκούσια μὲν λέγομεν· τὰ προαίρεσιν δ' οὔ. 3. Οἱ δὲ λέγοντες αὐτὴν ἐπιυμίαν ἢ θυμὸν ἢ βούλησιν ἤ τινα δόξαν, οὐκ ἐοίκαν ὀρθῶς λέγειν· οὐ γὰρ κοινὸν ἡ προαίρεσις καὶ τῶν όγων· ἐπιθυμία δὲ καὶ θυμός. 4. Καὶ ὁ ἀκρατὴς θυμῶν μὲν πράττει· προαιρούμενος δὲ οὔ· ὁ ἐγτὴς δ' ἀνάπαλιν, προαιρούμενος μέν, ἐπιθυμῶν δ' 5. Καὶ προαιρέσει μὲν ἐπιθυμία ἐναντιοῦται· ἐπιμία δ' ἐπιθυμία οὔ· καὶ ἡ μὲν ἐπιθυμία ἡδέος καὶ ύπου· ἡ προαίρεσις δ' οὔτε λυπηροῦ οὔθ' ἡδέος. θυμὸς δ' ἔτι ἧττον· ἥκιστα γὰρ τὰ διὰ θυμὸν καπροαίρεσιν εἶναι δοκεῖ. 7. Ἀλλὰ μὴν οὐδὲ βούλησίς καίπερ σύνεγγυς φαινόμενον· προαίρεσις μὲν γὰρ ἔστι τῶν ἀδυνάτων· καὶ εἴ τις φαίη προαιρεῖσθαι, οίη ἂν ἠλίθιος εἶναι· βούλησις δ' ἐστὶ τῶν ἀδυνά-, οἷον ἀθανασίας. 8. Καὶ ἡ μὲν βούλησίς ἐστι καὶ τὰ μηδαμῶς δι' αὐτοῦ πραχθέντα ἄν· οἷον ὑποήν τινα νικᾶν, ἢ ἀθλητήν· προαιρεῖται δὲ τὰ τοιουδείς, ἀλλ' ὅσα οἴεται ἂν γενέσθαι δι' αὐτοῦ. ἔτι δ' ἡ μὲν βούλησις τοῦ τέλους ἐστὶ μᾶλλον· ἡ προαίρεσις τῶν πρὸς τὸ τέλος· οἷον, ὑγιαίνειν βουθα, προαιρούμεθα δὲ δι' ὧν ὑγιανοῦμεν· καὶ εὐονεῖν βουλόμεθα μὲν καὶ φαμέν· προαιρούμεθα γειν, οὐχ ἁρμόζει· ὅλως γὰρ ἔοικεν ἡ προαίρεσις τὰ ἐφ' ἡμῖν εἶναι. 10. Οὐδὲ δὴ δόξα ἂν εἴη· ἡ γὰρ δόξα δοκεῖ περὶ πάντα εἶναι, καὶ οὐδὲν ἧττον τὰ ἀΐδια καὶ τὰ ἀδύνατα, ἢ τὰ ἐφ' ἡμῖν· καὶ τῷ καὶ ἀληθεῖ διαιρεῖται, οὐ τῷ κακῷ καὶ ἀγαθῷ· προαίρεσις τούτοις μᾶλλον. 11. Ὅλως μὲν οὖν ταὐτόν, ἴσως οὐδὲ λέγει οὐδείς, ἀλλ' οὐδέ τινι· προαιρεῖσθαι τἀγαθὰ ἢ τὰ κακά, ποιοί τινές· τῷ δὲ δοξάζειν, οὔ. 12. Καὶ προαιρούμεθα μὲν ἢ φυγεῖν, ἤ τι τῶν τοιούτων· δοξάζομεν δέ, τί τίνι συμφέρει, ἢ πῶς· λαβεῖν δὲ ἢ φυγεῖν οὐ δοξάζομεν. 13. Καὶ ἡ μὲν προαίρεσις ἐπαινεῖεἶναι οὗ δεῖ μᾶλλον, ἢ τῷ ὀρθῶς· ἡ δὲ δόξα, ληθῶς. Καὶ προαιρούμεθα μέν, ἃ μάλιστα ἴσμεν ὰ ὄντα· δοξάζομεν δέ, ἃ οὐ πάνυ ἴσμεν. 14. Δοτι οὐχ οἱ αὐτοὶ προαιρεῖσθαι τὰ ἄριστα καὶ δο-· ἀλλ' ἔνιοι, δοξάζειν μὲν ἄμεινον, διὰ κακίαν ρεῖσθαι, οὐχ ἃ δεῖ. 15. Εἰ δὲ προγίνεται δόξα προαιρέσεως, ἢ παρακολουθεῖ, οὐδὲν διαφέρει· οὐ γὰρ σκοποῦμεν· ἀλλ' εἰ ταὐτόν ἐστι δόξῃ τινί. Τί οὖν ἢ ποῖόν τί ἐστιν, ἐπειδὴ τῶν εἰρημένων οὐστιν; ἑκούσιον μὲν δὴ φαίνεται· τὸ δ' ἑκούσιον ν προαιρετόν. 17. Ἀλλ' ἆρά γε τὸ προβεβουλευ-; ἡ γὰρ προαίρεσις μετὰ λόγου καὶ διανοίας. ημαίνειν δ' ἔοικε καὶ τοὔνομα, ὡς ὂν πρὸ ἑτέρων όν.

CAPUT III. [V.]

ουλεύονται δὲ πότερα περὶ πάντων, καὶ πᾶν βουόν ἐστιν, ἢ περὶ ἐνίων οὐκ ἔστι βουλή; 2. Λεκτέον ως βουλευτόν, οὐχ ὑπὲρ οὗ ἄν τις βουλεύσαιτο ος ἢ μαινόμενος, ἀλλ' ὑπὲρ ὧν ὁ νοῦν ἔχων. Περὶ δὲ τῶν ἀϊδίων οὐδεὶς βουλεύεται· οἷον περὶ σμου ἢ τῆς διαμέτρου καὶ τῆς πλευρᾶς, ὅτι ἀσύμμετροι. 4. Ἀλλ' οὐδὲ περὶ τῶν ἐν κινήσει, ἀεὶ δὲ κατὰ τὰ αὐτὰ γινομένων, εἴτ' ἐξ ἀνάγκης, εἴτε φύσει, ἢ διά τινα ἄλλην αἰτίαν, οἷον τροπῶν καὶ ἀνατολῶν. 5. Οὐδὲ περὶ τῶν ἄλλοτε ἄλλως, οἷον αὐχμῶν καὶ ὄμβρων· οὐδὲ περὶ τῶν ἀπὸ τύχης, οἷον θησαυροῦ εὑρέσεως. 6. Ἀλλ' οὐδὲ περὶ τῶν ἀνθρωπικῶν πάντων· οἷον, πῶς ἂν Σκύθαι ἄριστα πολιτεύοιντο, οὐδεὶς Λακεδαιμονίων βουλεύεται· οὐ γὰρ γένοιτ' ἂν τούτων δι' ἡμῶν οὐδέν. 7. Βουλευόμεθα δὲ περὶ τῶν ἐφ' ἡμῖν πρακτῶν· ταῦτα δὲ καὶ ἔστι λοιπά· αἴτια γὰρ δοκοῦσιν εἶναι φύσις καὶ ἀνάγκη καὶ τύχη· ἔτι δὲ νοῦς καὶ πᾶν τὸ δι' ἀνθρώπου· τῶν δ' ἀνθρώπων ἕκαστοι βουλεύονται περὶ τῶν δι' αὐτῶν πρακτῶν. 8. Καὶ περὶ μὲν τὰς ἀκριβεῖς καὶ αὐτάρκεις τῶν ἐπιστημῶν οὐκ ἔστι βουλή· οἷον, περὶ γραμμάτων· οὐ γὰρ διστάζομεν, πῶς γραπτέον· ἀλλ' ὅσα γίνεται δι' ἡμῶν, μὴ ὡσαύτως δὲ ἀεί, περὶ τούτων βουλευόμεθα· οἷον, περὶ τῶν κατὰ ἰατρικὴν καὶ χρηματιστικήν, καὶ περὶ κυβερνητικὴν μᾶλλον ἢ γυμναστικήν, ὅσῳ ἧττον διηκρίβωται. 9. Καὶ ἔτι περὶ τῶν λοιπῶν ὁμοίως· μᾶλλον δὲ καὶ περὶ τὰς τέχνας ἢ τὰς ἐπιστήμας· μᾶλλον γὰρ περὶ αὐτὰς διστάζομεν. 10. Τὸ βουλεύεσθαι δὲ ἐν τοῖς ὡς ἐπιπολύ, ἀδήλοις δὲ πῶς ἀποβήσεται, καὶ ἐν οἷς ἀδιόριστον· συμβούλους δὲ παραλαμβάνομεν εἰς τὰ μεγάλα, ἀπιστοῦντες ἡμῖν αὐτοῖς ὡς οὐχ ἱκανοῖς διαγνῶναι. 11. Βουλευόμεθα δὲ οὐ περὶ τῶν τελῶν, ἀλλὰ περὶ τῶν πρὸς τὰ τέλη· οὔτε γὰρ ἰατρὸς βουλεύεται, εἰ ὑγιάσει· οὔτε ῥήτωρ, εἰ πείσει· οὔτε πολιτικός, εἰ εὐνομίαν ποιήσει· οὐδὲ τῶν λοιπῶν οὐδεὶς περὶ τοῦ τέλους· ἀλλὰ θέμενοι τέλος τι, πῶς καὶ διὰ τίνων ἔσται, σκοποῦσι· καὶ διὰ πλειόνων μὲν φαινομένου γίνεσθαι, διὰ τίνος ῥᾷστα καὶ κάλλιστα ἐπισκοποῦσι· δι' ἑνὸς δὲ ἐπιτελουμένου, πῶς διὰ τούτου ἔσται· κἀκεῖνο διὰ τίνος, ἕως ἂν ἔλθωσιν ἐπὶ τὸ πρῶτον αἴτιον, ὃ ἐν τῇ εὑρέσει ἔσχατόν ἐστιν· ὁ γὰρ βουλευόμενος ἔοικε ζητεῖν καὶ ἀναλύειν τὸν εἰρημένον τρόπον, ὥσπερ διάγραμμα. 12. Φαίνεται δὲ ἡ μὲν ζήτησις οὐ πᾶσα εἶναι βούλευσις, οἷον αἱ μαθηματικαί· ἡ δὲ βούλευσις πᾶσα ζήτησις· καὶ τὸ ἔσχατον ἐν τῇ ἀναλύσει πρῶτον εἶναι ἐν τῇ γενέσει. 13. Κἂν μὲν ἀδυνάτῳ ἐντύχωσιν, ἀφίστανται· οἷον, εἰ χρημάτων δεῖ, ταῦτα δὲ μὴ οἷόν τε πορισθῆναι. Ἐὰν δὲ δυνατὸν φαίνηται, ἐγχειροῦσι πράττειν· δυνατὰ δέ, ἃ δι' ἡμῶν γένοιτο ἄν· τὰ γὰρ διὰ τῶν φίλων, δι' ἡμῶν πως ἐστίν· ἡ γὰρ ἀρχὴ ἐν ἡμῖν. 14. Ζητεῖται δὲ ὁτὲ μὲν τὰ ὄργανα, ὁτὲ δὲ ἡ χρεία αὐτῶν· ὁμοίως δὲ καὶ ἐν τοῖς λοιποῖς, ὁτὲ μέν, δι' οὗ, ὁτὲ δέ, πῶς, ἢ διὰ τίνος. 15. Ἔοικε δή, καθάπερ εἴρηται, ἄνθρωπος εἶναι ἀρχὴ τῶν πράξεων· ἡ δὲ βουλὴ περὶ τῶν αὐτῷ πρακτῶν· αἱ δὲ πράξεις ἄλλων ἕνεκα. 16. Οὐκ ἂν οὖν εἴη βουλευτὸν τὸ τέλος, ἀλλὰ τὰ πρὸς τὰ τέλη. Οὐδὲ δὴ τὰ καθ' ἕκαστα· οἷον εἰ ἄρτος τοῦτο, ἢ πέπεπται, ἢ πεποίωται ὡς δεῖ· αἰσθήσεως γὰρ ταῦτα· εἰ δὲ ἀεὶ βουλεύσεται, εἰς ἄπειρον ἥξει. 17. Βουλευτὸν δὲ καὶ προαιρετὸν τὸ αὐτό· πλὴν ἀφωρισμένον ἤδη τὸ προαιρετόν· τὸ γὰρ ἐκ τῆς βουλῆς προκριθέν, προαιρετόν ἐστι· παύεται γὰρ ἕκαστος ζητῶν, πῶς πράξει, ὅταν εἰς αὑτὸν ἀναγάγῃ τὴν ἀρχήν, καὶ αὐτοῦ εἰς τὸ ἡγούμενον· τοῦτο γὰρ τὸ προαιρούμενον. 18. Δῆλον δὲ τοῦτο καὶ ἐκ τῶν ἀρχαίων πολιτειῶν, ἃς Ὅμηρος ἐμιμεῖτο· οἱ γὰρ βασιλεῖς, ἃ προέλοιντο, ἀνήγγελον τῷ δήμῳ. 19. Ὄντος δὲ τοῦ προαιρετοῦ, βουλευτοῦ ὀρεκτοῦ τῶν ἐφ' ἡμῖν, καὶ ἡ προαίρεσις ἂν εἴη βουλευτικὴ ὄρεξις τῶν ἐφ' ἡμῖν· ἐκ τοῦ βουλεύσασθαι

γὰρ κρίναντες, ὀρεγόμεθα κατὰ τὴν βούλευσιν. 20. Ἡ μὲν οὖν προαίρεσις τύπῳ εἰρήσθω, καὶ περὶ ποῖά ἐστι, καὶ ὅτι τῶν πρὸς τὰ τέλη.

CAPUT IV. [VI.]

Ἡ δὲ βούλησις, ὅτι μὲν τοῦ τέλους ἐστὶν, εἴρηται· δοκεῖ δὲ τοῖς μὲν τἀγαθοῦ εἶναι· τοῖς δὲ τοῦ φαινομένου ἀγαθοῦ. 2. Συμβαίνει δὲ, τοῖς μὲν τὸ βουλητὸν τἀγαθὸν λέγουσι, μὴ εἶναι βουλητὸν, ὃ βούλεται ὁ μὴ ὀρθῶς αἱρούμενος· εἰ γὰρ ἔσται βουλητὸν, καὶ ἀγαθόν· ἦν δὲ, εἰ οὕτως ἔτυχε, κακόν. 3. Τοῖς δ' αὖ τὸ φαινόμενον ἀγαθὸν τὸ βουλητὸν λέγουσι, μὴ εἶναι φύσει βουλητὸν, ἀλλ' ἑκάστῳ τὸ δοκοῦν· ἄλλο δ' ἄλλῳ φαίνεται· καὶ εἰ οὕτως ἔτυχε, τἀναντία. 4. Εἰ δὲ δὴ ταῦτα μὴ ἀρέσκει, ἆρα φατέον, ἁπλῶς μὲν καὶ κατ' ἀλήθειαν βουλητὸν εἶναι τἀγαθόν· ἑκάστῳ δὲ τὸ φαινόμενον; τῷ μὲν οὖν σπουδαίῳ τὸ κατ' ἀλήθειαν εἶναι· τῷ δὲ φαύλῳ τὸ τυχόν· ὥςπερ καὶ ἐπὶ τῶν σωμάτων, τοῖς μὲν εὖ διακειμένοις, ὑγιεινά ἐστι τὰ κατ' ἀλήθειαν τοιαῦτα ὄντα· τοῖς δ' ἐπινόσοις, ἕτερα· ὁμοίως δὲ καὶ πικρὰ καὶ γλυκέα, καὶ θερμὰ, καὶ βαρέα, καὶ τῶν ἄλλων ἕκαστα· ὁ σπουδαῖος γὰρ ἕκαστα κρίνει ὀρθῶς, καὶ ἐν ἑκάστοις τἀληθὲς αὐτῷ φαίνεται· καθ' ἑκάστην γὰρ ἕξιν ἴδιά ἐστι καὶ καλὰ καὶ ἡδέα. 5. Καὶ διαφέρει πλεῖστον ἴσως ὁ σπουδαῖος, τῷ τἀληθὲς ἐν ἑκάστοις ὁρᾷν, ὥςπερ κανὼν καὶ μέτρον αὐτῶν ὤν· τοῖς πολλοῖς δὲ ἡ ἀπάτη διὰ τὴν ἡδονὴν ἔοικε γίνεσθαι· οὐ γὰρ οὖσα, ἀγαθὸν φαίνεται. 6. Αἱροῦνται οὖν τὸ ἡδὺ, ὡς ἀγαθόν· τὴν δὲ λύπην, ὡς κακὸν, φεύγουσιν.

CAPUT V. [VII.]

Ὄντος δὴ βουλητοῦ μὲν τοῦ τέλους, βουλευτῶν δὲ καὶ προαιρετῶν τῶν πρὸς τὸ τέλος, αἱ περὶ ταῦτα πράξεις κατὰ προαίρεσιν εἶεν ἂν, καὶ ἑκούσιοι· αἱ δὲ τῶν ἀρετῶν ἐνέργειαι περὶ ταῦτα. 2. Ἐφ' ἡμῖν δὴ καὶ ἡ ἀρετὴ, ὁμοίως δὲ καὶ ἡ κακία· ἐν οἷς γὰρ ἐφ' ἡμῖν τὸ πράττειν, καὶ τὸ μὴ πράττειν· καὶ ἐν οἷς τὸ μὴ, καὶ τὸ ναί· ὥςτ', εἰ τὸ πράττειν, καλὸν ὂν, ἐφ' ἡμῖν ἐστι, καὶ τὸ μὴ πράττειν ἐφ' ἡμῖν ἔσται, αἰσχρὸν ὄν· καὶ εἰ τὸ μὴ πράττειν, καλὸν ὂν, ἐφ' ἡμῖν, καὶ τὸ πράττειν, αἰσχρὸν ὂν, ἐφ' ἡμῖν. 3. Εἰ δ' ἐφ' ἡμῖν τὸ τὰ καλὰ πράττειν καὶ τὰ αἰσχρὰ, ὁμοίως δὲ καὶ τὸ μὴ πράττειν· (τοῦτο δὲ ἦν, τὸ ἀγαθοῖς καὶ κακοῖς εἶναι·) ἐφ' ἡμῖν ἔσται τὸ ἐπιεικέσι καὶ φαύλοις εἶναι. 4. Τὸ δὲ λέγειν ὡς

> Οὐδεὶς ἑκὼν πονηρὸς, οὐδ' ἄκων μάκαρ,

ἔοικε τὸ μὲν ψευδεῖ, τὸ δ' ἀληθεῖ· μακάριος μὲν γὰρ οὐδεὶς ἄκων· ἡ δὲ μοχθηρία ἑκούσιον. 5. Ἢ τοῖς γε νῦν εἰρημένοις ἀμφισβητητέον, καὶ τὸν ἄνθρωπον οὐ φατέον ἀρχὴν εἶναι, οὐδὲ γεννητὴν τῶν πράξεων, ὥςπερ καὶ τέκνων. 6. Εἰ δὲ ταῦτα φαίνεται, καὶ μὴ ἔχομεν εἰς ἄλλας ἀρχὰς ἀναγαγεῖν παρὰ τὰς ἐφ' ἡμῖν· ὧν καὶ αἱ ἀρχαὶ ἐφ' ἡμῖν, καὶ αὐτὰ ἐφ' ἡμῖν καὶ ἑκούσια. 7. Τοιούτοις δ' ἔοικε μαρτυρεῖσθαι καὶ ἰδίᾳ ὑφ' ἑκάστων, καὶ ὑπ' αὐτῶν τῶν νομοθετῶν· κολάζουσι γὰρ καὶ τιμωροῦνται τοὺς δρῶντας μοχθηρὰ, ὅσοι μὴ βίᾳ ἢ δι' ἄγνοιαν, ἧς μὴ αὐτοὶ αἴτιοι. Τοὺς δὲ τὰ καλὰ πράττοντας τιμῶσιν· ὡς τοὺς μὲν προτρέψοντες, τοὺς δὲ κωλύσοντες. Καί τοι πρὸς ὅσα, μήτ' ἐφ' ἡμῖν ἐστι, μήθ' ἑκούσια, οὐδεὶς προτρέπεται πράττειν· ὡς οὐδὲν πρὸ ἔργου ὄντος πεισθῆναι μὴ θερμαίνεσθαι, ἢ ἀλγεῖν ἢ πεινῆν, ἢ ἄλλ' ὁτιοῦν τῶν τοιούτων· οὐθὲν γὰρ ἧττον πεισόμεθα αὐτά. 8. Καὶ γὰρ ἐπ' αὐτῷ τῷ ἀγνοεῖν κολάζουσιν, ἐὰν αἴτιος εἶναι δοκῇ τῆς ἀγνοίας· οἷον τοῖς μεθύουσι διπλᾶ τὰ ἐπιτίμια· ἡ γὰρ ἀρχὴ ἐν

κούσιοί εἰσιν αἱ ἀρεταί· (καὶ γὰρ τῶν ἕξεων συναίτιοί πως αὐτοί ἐσμεν· καὶ τῷ ποιοί τινες εἶναι, τὸ τέλος τοιόνδε τιθέμεθα·) καὶ αἱ κακίαι ἑκούσιοι ἂν εἶεν· ὁμοίως γάρ. [VIII.] 21. *Κοινῇ μὲν οὖν περὶ τῶν ἀρετῶν* εἴρηται ἡμῖν· τό, τε γένος τύπῳ, ὅτι μεσότητές εἰσιν, καὶ ὅτι ἕξεις, ὑφ' ὧν τε γίνονται, καὶ ὅτι τούτων πρακτικαὶ καθ' αὑτάς· καὶ ὅτι ἐφ' ἡμῖν, καὶ ἑκούσιοι, καὶ οὕτως ὡς ἂν ὁ ὀρθὸς λόγος προστάξῃ. 22. Οὐχ ὁμοίως δὲ αἱ πράξεις ἑκούσιοί εἰσι, καὶ αἱ ἕξεις· τῶν μὲν γὰρ πράξεων ἀπ' ἀρχῆς μέχρι τέλους κύριοί ἐσμεν, εἰδότες τὰ καθ' ἕκαστα· τῶν ἕξεων δὲ τῆς ἀρχῆς· τῶν καθ' ἕκαστα δὲ ἡ πρόσθεσις οὐ γνώριμος, ὥσπερ ἐπὶ τῶν ἀῤῥωστιῶν· ἀλλ' ὅτι ἐφ' ἡμῖν ἦν, οὕτως, ἢ μὴ οὕτω χρήσασθαι, διὰ τοῦτο ἑκούσιοι. [IX.] 23. *Ἀναλαβόντες δὴ περὶ ἑκάστης, εἴπωμεν, τίνες εἰσὶ, καὶ περὶ ποῖα*, καὶ πῶς· ἅμα δ' ἔσται δῆλον καὶ πόσαι εἰσί· καὶ πρῶτον περὶ ἀνδρίας.

CAPUT VI.

Ὅτι μὲν οὖν μεσότης ἐστὶ περὶ φόβους καὶ θάῤῥη, ἤδη καὶ πρότερον εἴρηται. 2. Φοβούμεθα δέ, δηλονότι, τὰ φοβερά· ταῦτα δ' ἐστὶν, ὡς ἁπλῶς εἰπεῖν, κακά· διὸ καὶ τὸν φόβον ὁρίζονται προςδοκίαν κακοῦ. Φοβούμεθα οὖν πάντα τὰ κακά· οἷον ἀδοξίαν, πενίαν, νόσον, ἀφιλίαν, θάνατον· ἀλλ' οὐ περὶ πάντα δοκεῖ ὁ ἀνδρεῖος εἶναι· ἔνια γὰρ καὶ δεῖ φοβεῖσθαι, καὶ καλόν· τὸ δὲ μή, αἰσχρὸν, οἷον ἀδοξίαν· ὁ μὲν γὰρ φοβούμενος, ἐπιεικὴς καὶ αἰδήμων· ὁ δὲ μὴ φοβούμενος, ἀναίσχυντος· λέγεται δὲ ὑπό τινων ἀνδρεῖος κατὰ μεταφοράν· ἔχει γὰρ ὅμοιόν τι τῷ ἀνδρείῳ· ἄφοβος γάρ τις καὶ ὁ ἀνδρεῖος. 4. *Πενίαν δ' ἴσως οὐ δεῖ* φοβεῖσθαι, οὐδὲ νόσον, οὐδ' ὅλως ὅσα μὴ ἀπὸ κακίας μηδὲ δι' αὐτόν· ἀλλ' οὐδ' ὁ περὶ ταῦτα ἄφοβος, ἀνδρεῖος. *Λέγομεν δὲ καὶ τοῦτον καθ'* ὁμοιότητα· ἔνιοι γὰρ ἐν τοῖς πολεμικοῖς κινδύνοις δειλοὶ ὄντες, ἐλευθέριοι εἰσι, καὶ πρὸς χρημάτων ἀποβολὴν εὐθαρσῶς ἔχουσι. 5. Οὐδὲ δὴ εἴ τις ὕβριν περὶ παῖδας καὶ γυναῖκα φοβεῖται ἢ φθόνον ἤ τι τῶν τοιούτων, δειλός ἐστιν· οὐδ' εἰ θαῤῥεῖ, μέλλων μαστιγοῦσθαι, ἀνδρεῖος. Περὶ ποῖα οὖν τῶν φοβερῶν ὁ ἀνδρεῖος; ἢ περὶ τὰ μέγιστα; οὐθεὶς γὰρ ὑπομενετικώτερος τῶν δεινῶν· φοβερώτατον δ' ὁ θάνατος· πέρας γάρ· καὶ οὐδὲν ἔτι τῷ τεθνεῶτι δοκεῖ οὔτε ἀγαθὸν οὔτε κακὸν εἶναι. Δόξειε δ' ἂν οὐδὲ περὶ θάνατον τὸν ἐν παντὶ ὁ ἀνδρεῖος εἶναι· οἷον, εἰ ἐν θαλάττῃ ἢ ἐν νόσοις. 8. Ἐν τίσιν οὖν; ἢ ἐν τοῖς καλλίστοις; τοιοῦτοι δὲ οἱ ἐν πολέμῳ· ἐν μεγίστῳ γὰρ καὶ καλλίστῳ κινδύνῳ. 9. Ὁμόλογοι δὲ τούτοις εἰσὶ καὶ αἱ τιμαὶ αἱ ἐν ταῖς πόλεσι καὶ παρὰ τοῖς μονάρχοις. 10. *Κυρίως δὴ λέγοιτ' ἂν* ἀνδρεῖος ὁ περὶ τὸν καλὸν θάνατον ἀδεὴς, καὶ ὅσα θάνατον ἐπιφέρει ὑπόγυια ὄντα· τοιαῦτα δὲ μάλιστα τὰ κατὰ πόλεμον. 11. *Οὐ μὴν ἀλλὰ καὶ ἐν θαλάττῃ* καὶ ἐν νόσοις ἀδεὴς ὁ ἀνδρεῖος· οὐχ οὕτω δὲ ὡς οἱ θαλάττιοι· οἱ μὲν γὰρ ἀπεγνώκασι τὴν σωτηρίαν, καὶ τὸν θάνατον τὸν τοιοῦτον δυςχεραίνουσιν· οἱ δέ, εὐέλπιδές εἰσι παρὰ τὴν ἐμπειρίαν. 12. *Ἅμα δὲ καὶ ἀνδρίζονται*, ἐν οἷς ἐστιν ἡ ἀλκὴ, ἢ καλὸν τὸ ἀποθανεῖν· ταῖς τοιαύταις δὲ φθοραῖς οὐθέτερον ὑπάρχει.

CAPUT VII.

Τὸ δὲ φοβερὸν οὐ πᾶσι μὲν τὸ αὐτό· λέγομεν δέ τι καὶ ὑπὲρ ἄνθρωπον· τοῦτο μὲν οὖν παντὶ φοβερὸν τῷ γε νοῦν ἔχοντι· τὰ δὲ κατ' ἄνθρωπον διαφέρει μεγέθει καὶ τῷ μᾶλλον καὶ τῷ ἧττον· ὁμοίως δὲ καὶ τὰ θαῤῥαλέα. [X.] 2. Ὁ δὲ ἀνδρεῖος, ἀνέκπληκτος, ὡς ἄνθρωπος. φοβήσεται μὲν οὖν καὶ τὰ τοιαῦτα· ὡς δεῖ δὲ, καὶ ὡς ὁ λόγος ὑπομενεῖ, τοῦ καλοῦ ἕνεκα· τοῦτο γὰρ τέλος τῆς ἀρετῆς. 3. Ἔστι δὲ μᾶλλον καὶ ἧττον ταῦτα φοβεῖσθαι· καὶ ἔτι τὰ μὴ φοβερὰ, ὡς τοιαῦτα φοβεῖσθαι. 4. *Γίνεται δὲ τῶν ἁμαρτιῶν ἡ μὲν*, ὅτι οὐ δεῖ· ἡ δέ, ὅτι οὐχ ὡς δεῖ· ἡ δέ, ὅτι οὐχ ὅτε, ἤ τι τῶν τοιούτων· ὁμοίως δὲ καὶ περὶ τὰ θαῤῥαλέα. 5. Ὁ μὲν οὖν ἃ δεῖ, καὶ οὗ ἕνεκα, ὑπομένων καὶ φοβούμενος, καὶ ὡς δεῖ, καὶ ὅτε· ὁμοίως δὲ καὶ θαῤῥῶν, ἀνδρεῖος· κατ' ἀξίαν γὰρ καὶ ὡς ἂν ὁ λόγος, πάσχει καὶ πράττει ὁ ἀνδρεῖος. 6. Τέλος δὲ πάσης ἐνεργείας ἐστὶ τὸ κατὰ τὴν ἕξιν· καὶ τῷ ἀνδρείῳ δὲ ἡ ἀνδρία καλόν· τοιοῦτον δὲ καὶ τὸ τέλος· ὁρίζεται γὰρ ἕκαστον τῷ τέλει. *Καλοῦ δὴ ἕνεκα ὁ ἀνδρεῖος ὑπομένει καὶ πράττει τὰ κατὰ τὴν ἀνδρίαν.* 7. *Τῶν δὲ ὑπερβαλλόντων ὁ μὲν τῇ ἀφοβίᾳ*, ἀνώνυμος· εἴρηται δ' ἡμῖν ἐν τοῖς πρότερον, ὅτι πολλά ἐστιν ἀνώνυμα· εἴη δ' ἄν τις μαινόμενος ἢ ἀνάλγητος, εἰ μηδὲν φοβοῖτο, μήτε σεισμὸν μήτε τὰ κύματα, καθάπερ φασὶ τοὺς Κελτούς· ὁ δὲ τῷ θαῤῥεῖν ὑπερβάλλων περὶ τὰ φοβερὰ, θρασύς. 8. *Δοκεῖ δὲ καὶ ἀλαζὼν εἶναι ὁ θρασὺς καὶ προςποιητικὸς ἀνδρίας.* Ὡς οὖν ἐκεῖνος περὶ τὰ φοβερὰ ἔχει, οὕτως οὗτος βούλεται φαίνεσθαι· ἐν οἷς οὖν δύναται, μιμεῖται. 9. *Διὸ καί εἰσιν οἱ πολλοὶ αὐτῶν θρασύδειλοι· ἐν τούτοις γὰρ θρασυνόμενοι, τὰ φοβερὰ οὐχ ὑπομένουσιν.* 10. *Ὁ δὲ τῷ φοβεῖσθαι ὑπερβάλλων, δειλός· καὶ γὰρ ἃ μὴ δεῖ, καὶ ὡς οὐ δεῖ, καὶ πάντα τὰ τοιαῦτα ἀκολουθεῖ αὐτῷ· ἐλλείπει δὲ καὶ τῷ θαῤῥεῖν· ἀλλ' ἐν ταῖς λύπαις ὑπερβάλλων, μᾶλλον καταφανής ἐστι.* 11. *Δύςελπις δή τις ὁ δειλός· πάντα γὰρ φοβεῖται· ὁ δὲ ἀνδρεῖος, ἐναντίος·* τὸ γὰρ θαῤῥεῖν εὐέλπιδος. 12. *Περὶ ταὐτὰ μὲν οὖν* ἐστιν ὅ τε δειλὸς καὶ ὁ θρασὺς καὶ ὁ ἀνδρεῖος· διαφόρως δ' ἔχουσι πρὸς αὐτά· οἱ μὲν γὰρ ὑπερβάλλουσι καὶ ἐλλείπουσιν· ὁ δὲ μέσως ἔχει, καὶ ὡς δεῖ· καὶ οἱ μὲν θρασεῖς, προπετεῖς καὶ βουλόμενοι πρὸ τῶν κινδύνων, ἐν αὐτοῖς ἀφίστανται· οἱ δ' ἀνδρεῖοι ἐν τοῖς ἔργοις ὀξεῖς· πρότερον δ' ἡσύχιοι. [XI.] 13. *Καθάπερ* οὖν εἴρηται, ἡ ἀνδρία μεσότης ἐστὶ περὶ θαῤῥαλέα καὶ φοβερὰ, ἐν οἷς εἴρηται, καὶ ὅτι καλὸν αἱρεῖται καὶ ὑπομένει· ἢ ὅτι αἰσχρὸν τὸ μή· τὸ δ' ἀποθνήσκειν, φεύγοντα πενίαν ἢ ἔρωτα ἤ τι λυπηρὸν, οὐκ ἀνδρείου, ἀλλὰ μᾶλλον δειλοῦ· μαλακία γὰρ τὸ φεύγειν τὰ ἐπίπονα· καὶ οὐχ ὅτι καλὸν, ὑπομένει, ἀλλὰ φεύγων κακόν.

CAPUT VIII.

Ἔστι μὲν οὖν ἡ ἀνδρία τοιοῦτόν τι. Λέγονται δὲ καὶ ἕτεραι κατὰ πέντε τρόπους· πρῶτον μὲν ἡ πολιτική· μάλιστα γὰρ ἔοικε· δοκοῦσι γὰρ ὑπομένειν τοὺς κινδύνους οἱ πολῖται διὰ τὰ ἐκ τῶν νόμων ἐπιτίμια καὶ τὰ ὀνείδη καὶ διὰ τὰς τιμάς· καὶ διὰ τοῦτο ἀνδρειότατοι δοκοῦσιν εἶναι, παρ' οἷς οἱ δειλοὶ ἄτιμοι, οἱ δὲ ἀνδρεῖοι ἔντιμοι. 2. *Τοιούτους δὲ καὶ Ὅμηρος ποιεῖ,* οἷον τὸν Διομήδη καὶ τὸν Ἕκτορα·

Πουλυδάμας μοι πρῶτος ἐλεγχείην ἀναθήσει.

καὶ Διομήδης·

Ἕκτωρ γάρ ποτε φήσει ἐνὶ Τρώεσσ' ἀγορεύων·
Τυδείδης ὑπ' ἐμεῖο — —

3. *Ὡμοίωται δ' αὕτη μάλιστα τῇ πρότερον εἰρημένῃ*, ὅτι δι' ἀρετὴν γίνεται· δι' αἰδῶ γάρ· καὶ διὰ καλοῦ ὄρεξιν· τιμῆς γάρ· καὶ φυγὴν ὀνείδους, αἰσχροῦ ὄντος. 4. *Τάξαι δ' ἄν τις καὶ τοὺς ὑπὸ τῶν ἀρχόντων ἀναγκαζομένους εἰς ταὐτό·* χείρους δ', ὅσῳ οὐ δι' αἰδῶ, ἀλλὰ διὰ φόβον αὐτὸ δρῶσι, καὶ φεύγοντες, οὐ τὸ αἰ-

σχρὸν, ἀλλὰ τὸ λυπηρόν· ἀναγκάζουσι γὰρ οἱ κύριοι, ὥςπερ ὁ Ἕκτωρ·

Ὃν δέ κ᾽ ἐγὼν ἀπάνευθε μάχης πτώσσοντα νοήσω,
— — οὔ οἱ
Ἄρκιον ἐσσεῖται φυγέειν κύνας.

5. Καὶ οἱ προστάττοντες, κἂν ἀναχωρῶσι, τύπτοντες· τὸ αὐτὸ δρῶσι καὶ οἱ πρὸ τῶν τάφρων καὶ τῶν τοιούτων παρατάττοντες· πάντες γὰρ ἀναγκάζουσι· δεῖ δ᾽ οὐ δι᾽ ἀνάγκην ἀνδρεῖον εἶναι, ἀλλ᾽ ὅτι καλόν. 6. Δοκεῖ δὲ καὶ ἡ ἐμπειρία ἡ περὶ ἕκαστα ἀνδρία τις εἶναι· ὅθεν καὶ ὁ Σωκράτης ᾠήθη ἐπιστήμην εἶναι τὴν ἀνδρίαν. Τοιοῦτοι δὲ ἄλλοι μὲν ἐν ἄλλοις· ἐν τοῖς πολεμικοῖς δ᾽ οἱ στρατιῶται· δοκεῖ γὰρ εἶναι πολλὰ κενὰ τοῦ πολέμου, ἃ μάλιστα συνεωράκασιν οὗτοι. Φαίνονται δὴ ἀνδρεῖοι, ὅτι οὐκ ἴσασιν οἱ ἄλλοι οἷά ἐστιν. 7. Εἶτα ποιῆσαι καὶ μὴ παθεῖν μάλιστα δύνανται ἐκ τῆς ἐμπειρίας, καὶ φυλάξασθαι καὶ πατάξαι, δυνάμενοι χρῆσθαι τοῖς ὅπλοις· καὶ τοιαῦτα ἔχοντες, ὁποῖα ἂν εἴη καὶ πρὸς τὸ ποιῆσαι καὶ πρὸς τὸ μὴ παθεῖν κράτιστα. 8. Ὥςπερ οὖν ἀνόπλοις ὡπλισμένοι μάχονται, καὶ ἀθληταὶ ἰδιώταις. Καὶ γὰρ ἐν τοῖς τοιούτοις ἀγῶσιν οὐχ οἱ ἀνδρειότατοι μαχιμώτατοί εἰσιν, ἀλλ᾽ οἱ μάλιστα ἰσχύοντες καὶ τὰ σώματα ἄριστα ἔχοντες. 9. Οἱ στρατιῶται δὲ δειλοὶ γίνονται, ὅταν ὑπερτείνῃ ὁ κίνδυνος, καὶ λείπωνται τοῖς πλήθεσι καὶ ταῖς παρασκευαῖς· πρῶτοι γὰρ φεύγουσι· τὰ δὲ πολιτικὰ μένοντα ἀποθνήσκει· ὅπερ κἀπὶ τῷ Ἑρμαίῳ συνέβη· τοῖς μὲν γὰρ, αἰσχρὸν, τὸ φεύγειν· καὶ ὁ θάνατος τῆς τοιαύτης σωτηρίας αἱρετώτερος· οἱ δὲ καὶ ἐξ ἀρχῆς ἐκινδύνευον, ὡς κρείττους ὄντες· γνόντες δὲ φεύγουσι, τὸν θάνατον μᾶλλον τοῦ αἰσχροῦ φοβούμενοι· ὁ δ᾽ ἀνδρεῖος, οὐ τοιοῦτος. 10. Καὶ τὸν θυμὸν δὲ ἐπὶ τὴν ἀνδρίαν ἐπιφέρουσιν· ἀνδρεῖοι γὰρ εἶναι δοκοῦσι καὶ οἱ διὰ θυμὸν, ὥςπερ τὰ θηρία ἐπὶ τοὺς τρώσαντας φερόμενοι, ὅτι καὶ οἱ ἀνδρεῖοι θυμοειδεῖς· ἰτητικώτατον γὰρ ὁ θυμὸς πρὸς τοὺς κινδύνους· ὅθεν καὶ Ὅμηρος·

— σθένος ἔμβαλε θυμῷ.

καὶ,

— μένος καὶ θυμὸν ἔγειρε.

καὶ, — Δριμὺ δ᾽ ἀνὰ ῥῖνας μένος.

καὶ,

— ἔζεσεν αἷμα.

πάντα γὰρ τὰ τοιαῦτα ἔοικε σημαίνειν τὴν τοῦ θυμοῦ ἔγερσιν καὶ ὁρμήν. 11. Οἱ μὲν οὖν ἀνδρεῖοι διὰ τὸ καλὸν πράττουσιν· ὁ δὲ θυμὸς συνεργεῖ αὐτοῖς· τὰ θηρία δὲ διὰ λύπην· διὰ γὰρ τὸ πληγῆναι ἢ φοβεῖσθαι, ἐπεὶ ἄν γε ἐν ὕλῃ ἢ ἐν ἕλει ᾖ, οὐ προσέρχονται· οὐ δή ἐστιν ἀνδρεῖα, τῷ ὑπ᾽ ἀλγηδόνος καὶ θυμοῦ ἐξελαυνόμενα πρὸς τὸν κίνδυνον ὁρμᾶν, οὐδὲν τῶν δεινῶν προορῶντα· ἐπεὶ οὕτω γε κἂν οἱ ὄνοι ἀνδρεῖοι ἂν εἶεν πεινῶντες· τυπτόμενοι γὰρ οὐκ ἀφίστανται τῆς νομῆς· καὶ οἱ μοιχοὶ δὲ καὶ διὰ τὴν ἐπιθυμίαν τολμηρὰ πολλὰ δρῶσιν. 12. Οὐ δὴ οὖν ἐστιν ἀνδρεῖα τὰ δι᾽ ἀλγηδόνος ἢ θυμοῦ ἐξελαυνόμενα πρὸς τὸν κίνδυνον· φυσικωτάτη δὲ ἔοικεν ἡ διὰ τὸν θυμὸν εἶναι, καὶ προςλαβοῦσα προαίρεσιν καὶ τὸ οὗ ἕνεκα, ἀνδρία εἶναι· καὶ οἱ ἄνθρωποι δὴ ὀργιζόμενοι μὲν, ἀλγοῦσι· τιμωρούμενοι δ᾽, ἥδονται· οἱ δὲ διὰ ταῦτα, μάχιμοι μὲν, οὐκ ἀνδρεῖοι δέ· οὐ γὰρ διὰ τὸ καλὸν, οὐδ᾽ ὡς ὁ λόγος, ἀλλὰ διὰ τὸ πάθος· παραπλήσιον δ᾽ ἔχουσί τι. 13. Οὐδὲ δὴ οἱ εὐέλπιδες ὄντες, ἀνδρεῖοι· διὰ γὰρ τὸ πολλάκις καὶ πολλοὺς νενικηκέναι, θαῤῥοῦσιν ἐν

τοῖς κινδύνοις. Παρόμοιοι δὲ, ὅτι ἄμφω θαῤῥαλέοι·
ἀλλ᾽ οἱ μὲν ἀνδρεῖοι διὰ τὰ προειρημένα θαῤῥαλέοι·
οἱ δὲ διὰ τὸ οἴεσθαι κρείττους εἶναι καὶ μηδὲν ἀντι-
παθεῖν. 14. Τοιοῦτον δὲ ποιοῦσι καὶ οἱ μεθυσκόμε-
νοι· εὐέλπιδες γὰρ γίνονται· ὅταν δὲ αὐτοῖς μὴ συμ-
βῇ τοιαῦτα, φεύγουσιν· ἀνδρείου δ᾽ ἦν, τὰ φοβ[ερὰ]
ἀνθρώπῳ ὄντα καὶ φαινόμενα ὑπομένειν, ὅτι καλ[ὸν]
καὶ αἰσχρὸν, τὸ μή. 15. Διὸ καὶ ἀνδρειοτέρου δ[οκεῖ]
εἶναι, τὸ ἐν τοῖς αἰφνιδίοις φόβοις ἄφοβον καὶ ἀτ[άρα-]
χον εἶναι, ἢ ἐν τοῖς προδήλοις· ἀπὸ ἕξεως γὰρ [μᾶλ-]
λον, ἢ καὶ ὅτι ἧττον ἐκ παρασκευῆς· τὰ προφαν[ῆ]
γὰρ κἂν ἐκ λογισμοῦ καὶ λόγου τις προέλοιτο· [τὰ δ᾽]
ἐξαίφνης κατὰ τὴν ἕξιν. 16. Ἀνδρεῖοι δὲ φαί[νονται]
καὶ οἱ ἀγνοοῦντες, καί εἰσιν οὐ πόῤῥω τῶν εὐελπ[ίδων·]
χείρους δ᾽, ὅσῳ ἀξίωμα οὐδὲν ἔχουσιν· ἐκεῖνοι δ[ὲ]
καὶ μένουσί τινα χρόνον· οἱ δ᾽ ἠπατημένοι, ἐὰ[ν γνῶ-]
σιν ὅτι ἕτερον, ἢ ὑποπτεύσωσι, φεύγουσιν· [ὅπερ οἱ]
Ἀργεῖοι ἔπαθον περιπεσόντες τοῖς Λάκωσιν, [ὡς Σι-]
κυωνίοις. 17. Οἵ τε δὴ ἀνδρεῖοι εἴρηνται ποῖ[οί τινες,]
καὶ οἱ δοκοῦντες ἀνδρεῖοι.

CAPUT IX. [XII.]

Περὶ θάῤῥη δὲ καὶ φόβους ἡ ἀνδρία οὔ[σα, οὐχ]
ὁμοίως περὶ ἄμφω ἐστὶν, ἀλλὰ μᾶλλον περὶ [τὰ φοβε-]
ρά· ὁ γὰρ ἐν τούτοις ἀτάραχος καὶ περὶ ταῦ[τα ὡς δεῖ]
ἔχων, ἀνδρεῖος μᾶλλον, ἢ ὁ περὶ τὰ θαῤῥαλ[έα. 2. Τῷ]
δὴ τὰ λυπηρὰ ὑπομένειν, ὡς εἴρηται, ἀνδρ[εῖοι λέγον-]
ται· διὸ καὶ ἐπίλυπον ἡ ἀνδρία, καὶ δικαίω[ς ἐπαινεῖ-]
ται· χαλεπώτερον γὰρ τὰ λυπηρὰ ὑπομέν[ειν, ἢ τῶν]
ἡδέων ἀπέχεσθαι. 3. Οὐ μὴν ἀλλὰ δόξειεν [ἂν εἶναι τὸ]
κατὰ τὴν ἀνδρίαν τέλος ἡδύ· ὑπὸ τῶν κύκ[λῳ ἀφα-]
νίζεσθαι· οἷον καὶ ἐν τοῖς γυμνικοῖς ἀγ[ῶσι γίνεται·]
τοῖς γὰρ πύκταις τὸ μὲν τέλος ἡδὺ, οὗ ἕν[εκα, ὁ στέ-]
φανος καὶ αἱ τιμαί· τὸ δὲ τύπτεσθαι ἀλ[γεινὸν, εἴπερ]
σάρκινοι, καὶ λυπηρὸν, καὶ πᾶς ὁ πόνο[ς· διὰ δὲ τὸ]
πολλὰ ταῦτ᾽ εἶναι, μικρὸν ὂν τὸ οὗ ἕνεκ[α, οὐδὲν ἡδὺ]
φαίνεται ἔχειν. 4. Εἰ δὴ τοιοῦτόν ἐστι κ[αὶ τὸ περὶ τὴν]
ἀνδρίαν, ὁ μὲν θάνατος καὶ τὰ τραύμα[τα λυπηρὰ τῷ]
ἀνδρείῳ καὶ ἄκοντι ἔσται· ὑπομένει δὲ [αὐτὰ, ὅτι κα-]
λὸν, ἢ ὅτι αἰσχρὸν τὸ μή· καὶ ὅσῳ ἂν μ[ᾶλλον τὴν ἀρε-]
τὴν ἔχῃ πᾶσαν, καὶ εὐδαιμονέστερος ᾖ, [μᾶλλον ἐπὶ τῷ]
θανάτῳ λυπήσεται· τῷ τοιούτῳ γὰ[ρ μάλιστα ζῆν]
ἄξιον, καὶ οὗτος μεγίστων ἀγαθῶν ἀ[ποστερεῖται εἰ-]
δώς· λυπηρὸν δὲ τοῦτο· ἀλλ᾽ οὐδὲν ἧ[ττον ἀνδρεῖος,]
ἴσως δὲ καὶ μᾶλλον, ὅτι τὸ ἐν τῷ πολ[έμῳ καλὸν ἀντ᾽]
ἐκείνων αἱρεῖται. 5. Οὐδὲ δὴ ἐν ἁπάσ[αις ταῖς ἀρεταῖς]
τὸ ἡδέως ἐνεργεῖν ὑπάρχει, πλὴν ἐφ᾽ [ὅσον τοῦ τέλους]
ἐφάπτεται. 6. Στρατιώτας δὲ οὐδὲ[ν ἴσως κωλύει]
τοὺς τοιούτους κρατίστους εἶναι· ἀλλ[ὰ τοὺς ἧττον μὲν]
ἀνδρείους, ἄλλο δ᾽ ἀγαθὸν μηδὲν ἔ[χοντας· ἕτοιμοι]
γὰρ οὗτοι πρὸς τοὺς κινδύνους, καὶ [τὸν βίον πρὸς μι-]
κρὰ κέρδη καταλλάττονται. 7. Περὶ [μὲν οὖν ἀνδρίας]
ἐπὶ τοσοῦτον εἰρήσθω· τί δ᾽ ἐστὶν, [οὐ χαλεπὸν τύπῳ]
γε περιλαβεῖν ἐκ τῶν εἰρημένων.

CAPUT X. [XIII.]

Μετὰ δὲ ταύτην περὶ σωφροσύνη[ς λέγωμεν· δοκοῦ-]
σι γὰρ τῶν ἀλόγων μερῶν αὗται εἶ[ναι αἱ ἀρεταί. Ὅτι]
μὲν οὖν μεσότης ἐστὶ περὶ ἡδονὰς ἡ [σωφροσύνη, εἴρη-]
ται ἡμῖν· ἧττον γὰρ καὶ οὐχ ὁμοίω[ς ἐστὶ περὶ τὰς λύ-]
πας· ἐν τούτοις δὲ καὶ ἡ ἀκολασί[α φαίνεται. 2. Περὶ]
ποίας οὖν τῶν ἡδονῶν, νῦν ἀφορίσω[μεν. Διῃρήσθω-]
σαν δὲ αἱ ψυχικαὶ καὶ αἱ σωματικ[αί· οἷον φιλοτιμία,]
φιλομάθεια· ἑκάτερος γὰρ τούτω[ν χαίρει, οὗ φιλητι-]
κός ἐστιν, οὐδὲν πάσχοντος τοῦ σ[ώματος]

λον τῆς διανοίας· οἱ δὲ περὶ τὰς τοιαύτας ἡδονὰς οὔτε σώφρονες οὔτε ἀκόλαστοι λέγονται· ὁμοίως δὲ οὐδ' οἱ περὶ τὰς ἄλλας, ὅσαι μὴ σωματικαί εἰσι· τοὺς γὰρ φιλομύθους καὶ διηγητικοὺς καὶ περὶ τῶν τυχόντων κατατρίβοντας τὰς ἡμέρας, ἀδολέσχους, ἀκολάστους οὐ λέγομεν· οὐδὲ τοὺς λυπουμένους ἐπὶ χρήμασιν ἢ φίλοις. 3. Περὶ δὲ τὰς σωματικὰς εἴη ἂν ἡ σωφροσύνη· οὐ πάσας δὲ οὐδὲ ταύτας· οἱ γὰρ χαίροντες τοῖς διὰ τῆς ὄψεως, οἷον χρώμασι καὶ σχήμασι καὶ γραφῇ, οὔτε σώφρονες οὔτε ἀκόλαστοι λέγονται· καί τοι δόξειεν ἂν εἶναι, καὶ ὡς δεῖ χαίρειν καὶ τούτοις, καὶ καθ' ὑπερβολὴν καὶ ἔλλειψιν. 4. Ὁμοίως δὲ καὶ ἐν τοῖς περὶ τὴν ἀκοήν· τοὺς γὰρ ὑπερβεβλημένως χαίροντας μέλεσιν ἢ ὑποκρίσει οὐδεὶς ἀκολάστους λέγει· οὐδὲ τοὺς ὡς δεῖ, σώφρονας. 5. Οὐδὲ τοὺς περὶ τὴν ὀσμήν, πλὴν κατὰ συμβεβηκός· τοὺς γὰρ χαίροντας μήλων ἢ ῥόδων ἢ θυμιαμάτων ὀσμαῖς οὐ λέγομεν ἀκολάστους· ἀλλὰ μᾶλλον τοὺς μύρων καὶ ὄψων· χαίρουσι γὰρ τούτοις οἱ ἀκόλαστοι, ὅτι διὰ τούτων ἀνάμνησις γίνεται αὐτοῖς τῶν ἐπιθυμητῶν. 6. Ἴδοι δ' ἄν τις καὶ τοὺς ἄλλους ὅταν πεινῶσι χαίροντας ταῖς τῶν βρωμάτων ὀσμαῖς· τὸ δὲ τοιούτοις χαίρειν, ἀκολάστου· τούτῳ γὰρ ἐπιθυμητὰ ταῦτα. 7. Οὐκ ἔστι δὲ οὐδὲ τοῖς ἄλλοις ζώοις κατὰ ταύτας τὰς αἰσθήσεις ἡδονή, πλὴν κατὰ συμβεβηκός· οὐδὲ γὰρ ταῖς ὀσμαῖς τῶν λαγωῶν αἱ κύνες χαίρουσιν, ἀλλὰ τῇ βρώσει· τὴν δ' αἴσθησιν ἡ ὀσμὴ ἐποίησεν· οὐδὲ ὁ λέων τῇ φωνῇ τοῦ βοός, ἀλλὰ τῇ ἐδωδῇ· ὅτι δὲ ἐγγύς ἐστι, διὰ τῆς φωνῆς ᾐσθετο, καὶ χαίρειν δὴ ταύτῃ φαίνεται· ὁμοίως δὲ οὐδ' ἰδὼν ἢ εὑρὼν ἔλαφον ἢ ἄγριον αἶγα, ἀλλ' ὅτι βορὰν ἕξει. 8. Περὶ τὰς τοιαύτας δὴ ἡδονὰς ἡ σωφροσύνη καὶ ἡ ἀκολασία ἐστίν· ὧν καὶ τὰ λοιπὰ ζῶα κοινωνεῖ· ὅθεν ἀνδραποδώδεις καὶ θηριώδεις φαίνονται· αὗται δ' εἰσὶν ἁφὴ καὶ γεῦσις. 9. Φαίνονται δὴ καὶ τῇ γεύσει ἐπὶ μικρὸν ἢ οὐδὲν χρῆσθαι· τῆς γὰρ γεύσεώς ἐστιν ἡ κρίσις τῶν χυλῶν· ὅπερ ποιοῦσιν οἱ τοὺς οἴνους δοκιμάζοντες, καὶ τὰ ὄψα ἀρτύοντες· οὐ πάνυ δὲ χαίρουσι τούτοις, ἢ οὐχ οἵγε ἀκόλαστοι, ἀλλὰ τῇ ἀπολαύσει, ἣ γίνεται πᾶσα δι' ἁφῆς καὶ ἐν σιτίοις καὶ ἐν ποτοῖς καὶ ἐν τοῖς ἀφροδισίοις λεγομένοις. 10. Διὸ καὶ ηὔξατό τις [Φιλόξενος Ἐρύξιος] ὀψοφάγος ὤν, τὸν φάρυγγα αὐτῷ μακρότερον γεράνου γενέσθαι, ὡς ἡδόμενος τῇ ἁφῇ, κοινοτάτη δὴ τῶν αἰσθήσεων, καθ' ἣν ἡ ἀκολασία· καὶ δόξειεν ἂν δικαίως ἐπονείδιστος εἶναι, ὅτι οὐχ ᾗ ἄνθρωποί ἐσμεν, ὑπάρχει, ἀλλ' ᾗ ζῶα. 11. Τὸ δὴ τοιούτοις χαίρειν καὶ μάλιστα ἀγαπᾶν, θηριῶδες· καὶ γὰρ αἱ ἐλευθεριώταται τῶν διὰ τῆς ἁφῆς ἡδονῶν, ἀφῄρηνται, οἷον αἱ ἐν τοῖς γυμνασίοις διὰ τρίψεως καὶ τῆς θερμασίας γινόμεναι· οὐ γὰρ περὶ πᾶν τὸ σῶμα ἡ τοῦ ἀκολάστου ἁφή, ἀλλὰ περί τινα μέρη.

CAPUT XI.

Τῶν δ' ἐπιθυμιῶν αἱ μὲν κοιναὶ δοκοῦσιν εἶναι, αἱ δ' ἴδιοι καὶ ἐπίθετοι· οἷον, ἡ μὲν τῆς τροφῆς, φυσική· πᾶς γὰρ ἐπιθυμεῖ, ὅταν ἐνδεὴς ᾖ, ξηρᾶς ἢ ὑγρᾶς τροφῆς· ὁτὲ δ', ἀμφοῖν· καὶ εὐνῆς, φησὶν Ὅμηρος, ὁ νέος καὶ ἀκμάζων. 2. Τὸ δὲ τοιᾶσδε ἢ τοιᾶσδε, οὐκ ἔτι πᾶς, οὐδὲ τῶν αὐτῶν· διὸ φαίνεται ἡμέτερον εἶναι. οὐ μὴν ἀλλ' ἔχει γέ τι καὶ φυσικόν· ἕτερα γὰρ ἑτέροις ἐστὶν ἡδέα· καὶ ἔνιά τισιν ἡδίω τῶν τυχόντων. 3. Ἐν μὲν οὖν ταῖς φυσικαῖς ἐπιθυμίαις ὀλίγοι ἁμαρτάνουσι, καὶ ἐφ' ἓν ἐπὶ τὸ πλεῖον· τὸ γὰρ ἐσθίειν τὰ τυχόντα ἢ πίνειν, ἕως ἂν ὑπερπλησθῇ, ὑπερβάλλειν ἐστὶ τὸ κατὰ φύσιν τῷ πλήθει· ἀναπλήρωσις γὰρ τῆς ἐνδείας ἡ φυσικὴ ἐπιθυμία· διὸ λέγονται οὗτοι γαστρίμαργοι, ὡς παρὰ τὸ δέον πληροῦντες αὐτήν· τοιοῦτοι δὲ γίνονται οἱ λίαν ἀνδραποδώδεις. 4. Περὶ δὲ τὰς ἰδίας τῶν ἡδονῶν πολλοὶ καὶ πολλαχῶς ἁμαρτάνουσι· τῶν γὰρ φιλοτοιούτων λεγομένων, ἢ τῷ χαίρειν οἷς μὴ δεῖ, ἢ τῷ μᾶλλον, ἢ ὡς οἱ πολλοί, ἢ μὴ ὡς δεῖ, ἢ μὴ ᾧ δεῖ· κατὰ πάντα δ' οἱ ἀκόλαστοι ὑπερβάλλουσι· καὶ γὰρ χαίρουσιν ἐνίοις οἷς οὐ δεῖ· μισητὰ γάρ· καὶ εἴ τισι δεῖ χαίρειν τῶν τοιούτων, μᾶλλον ἢ δεῖ, καὶ ὡς οἱ πολλοὶ χαίρουσιν. 5. Ἡ μὲν οὖν περὶ τὰς ἡδονὰς ὑπερβολή, ὅτι ἀκολασία καὶ ψεκτόν, δῆλον. Περὶ δὲ τὰς λύπας οὐχ ὥσπερ ἐπὶ τῆς ἀνδρίας, τῷ ὑπομένειν λέγεται σώφρων· οὐδ' ἀκόλαστος, τῷ μή· ἀλλ' ὁ μὲν ἀκόλαστος τῷ λυπεῖσθαι μᾶλλον ἢ δεῖ, ὅτι τῶν ἡδέων οὐ τυγχάνει· καὶ τὴν λύπην δὲ ποιεῖ αὐτῷ ἡ ἡδονή· ὁ δὲ σώφρων τῷ μὴ λυπεῖσθαι τῇ ἀπουσίᾳ καὶ τῷ ἀπέχεσθαι τοῦ ἡδέος. [XIV.]. 6. Ὁ μὲν οὖν ἀκόλαστος ἐπιθυμεῖ τῶν ἡδέων πάντων, ἢ τῶν μάλιστα, καὶ ἄγεται ὑπὸ τῆς ἐπιθυμίας· ὥςτε ἀντὶ τῶν ἄλλων ταῦθ' αἱρεῖσθαι. διὸ καὶ λυπεῖται, καὶ ἀποτυγχάνων καὶ ἐπιθυμῶν· μετὰ λύπης γὰρ ἡ ἐπιθυμία· ἀτόπῳ δὲ ἔοικε τὸ δι' ἡδονὴν λυπεῖσθαι. 7. Ἐλλείποντες δὲ περὶ τὰς ἡδονάς, καὶ ἧττον ἢ δεῖ χαίροντες, οὐ πάνυ γίνονται· οὐ γὰρ ἀνθρωπική ἐστιν ἡ τοιαύτη ἀναισθησία· καὶ γὰρ τὰ λοιπὰ ζῶα διακρίνει τὰ βρώματα, καὶ τοῖς μὲν χαίρει, τοῖς δ' οὔ· εἰ δέ τῳ μηδέν ἐστιν ἡδύ, μηδὲ διαφέρει ἕτερον ἑτέρου, πόῤῥω ἂν εἴη τοῦ ἄνθρωπος εἶναι· οὐ τέτευχε δὲ ὁ τοιοῦτος ὀνόματος, διὰ τὸ μὴ πάνυ γίνεσθαι. 8. Ὁ δὲ σώφρων μέσως περὶ ταῦτ' ἔχει· οὔτε γὰρ ἥδεται, οἷς μάλιστα ὁ ἀκόλαστος, ἀλλὰ μᾶλλον δυσχεραίνει· οὔτε ὅλως οἷς μὴ δεῖ, οὔτε σφόδρα τοιούτῳ οὐδενί, οὔτε ἀπόντων λυπεῖται· οὐδ' ἐπιθυμεῖ, ἢ μετρίως· οὐδὲ μᾶλλον ἢ δεῖ· οὐδ' ὅτε μὴ δεῖ, οὐδ' ὅλως τῶν τοιούτων οὐδενός· ὅσα δὲ πρὸς ὑγίειάν ἐστιν, ἢ πρὸς εὐεξίαν, ἡδέα ὄντα, τούτων ὀρέγεται μετρίως καὶ ὡς δεῖ· καὶ τῶν ἄλλων ἡδέων, μὴ ἐμποδίων τούτοις ὄντων, ἢ παρὰ τὸ καλὸν ἢ ὑπὲρ τὴν οὐσίαν· ὁ γὰρ οὕτως ἔχων μᾶλλον ἀγαπᾷ τὰς τοιαύτας ἡδονὰς τῆς ἀξίας· ὁ δὲ σώφρων οὐ τοιοῦτος, ἀλλ' ὡς ὁ ὀρθὸς λόγος.

CAPUT XII. [XV.]

Ἑκουσίῳ δὲ μᾶλλον ἔοικεν ἡ ἀκολασία τῆς δειλίας. Ἡ μὲν γὰρ δι' ἡδονήν, ἡ δὲ διὰ λύπην· ὧν τὸ μὲν αἱρετόν, τὸ δὲ φευκτόν. 2. Καὶ ἡ μὲν λύπη ἐξίστησι καὶ φθείρει τὴν τοῦ ἔχοντος φύσιν· ἡ δὲ ἡδονὴ οὐδὲν τοιοῦτον ποιεῖ· μᾶλλον δέ, ἑκούσιον· διὸ καὶ ἐπονειδιστότερον· καὶ γὰρ ἐθισθῆναι ῥᾷον πρὸς αὐτά· πολλὰ γὰρ ἐν τῷ βίῳ τὰ τοιαῦτα· καὶ οἱ ἐθισμοί, ἀκίνδυνοι· ἐπὶ τῶν φοβερῶν δ' ἀνάπαλιν. 3. Δόξειε τ' ἂν οὐχ ὁμοίως ἑκούσιον ἡ δειλία εἶναι τοῖς καθ' ἕκαστον· αὕτη μὲν γὰρ ἄλυπος· ταῦτα δὲ διὰ λύπην ἐξίστησιν· ὥςτε καὶ τὰ ὅπλα ῥίπτειν καὶ τἄλλα ἀσχημονεῖν· διὸ καὶ δοκεῖ βίαια εἶναι. 4. Τῷ δ' ἀκολάστῳ ἀνάπαλιν, τὰ μὲν καθ' ἕκαστα, ἑκούσια· ἐπιθυμοῦντι γὰρ καὶ ὀρεγομένῳ· τὸ δ' ὅλον, ἧττον· οὐδεὶς γὰρ ἐπιθυμεῖ ἀκόλαστος εἶναι. 5. Τὸ δ' ὄνομα τῆς ἀκολασίας καὶ ἐπὶ τὰς παιδικὰς ἁμαρτίας φέρομεν· ἔχουσι γάρ τινα ὁμοιότητα· πότερον δὲ ἀπὸ ποτέρου καλεῖται, οὐδὲν πρὸς τὰ νῦν διαφέρει· δῆλον δ', ὅτι τὸ ὕστερον ἀπὸ τοῦ προτέρου. 6. Οὐ κακῶς δ' ἔοικε μετενηνέχθαι· κεκολάσθαι γὰρ δεῖ τὸ τῶν αἰσχρῶν ὀρεγόμενον καὶ πολλὴν αὔξησιν ἔχον· τοιοῦτον δὲ μάλιστα ἡ ἐπιθυμία καὶ ὁ παῖς· κατ' ἐπιθυμίαν γὰρ ζῶσι καὶ τὰ παι-

δία· καὶ μάλιστα ἐν τούτοις ἡ τοῦ ἡδέος ὄρεξις. 7. Εἰ οὖν μὴ ἔσται εὐπειθὲς καὶ ὑπὸ τὸ ἄρχον, ἐπὶ πολὺ ἥξει· ἄπληστος γὰρ ἡ τοῦ ἡδέος ὄρεξις, καὶ πανταχόθεν τῷ ἀνοήτῳ· καὶ ἡ τῆς ἐπιθυμίας ἐνέργεια αὔξει τὸ συγγενές· κἂν μεγάλαι καὶ σφοδραὶ ὦσι, καὶ τὸν λογισμὸν ἐκκρούουσι· διὸ δεῖ μετρίας αὐτὰς εἶναι καὶ ὀλίγας, καὶ τῷ λόγῳ μηδὲν ἐναντιοῦσθαι. 8. Τὸ δὲ τοιοῦτον

εὐπειθὲς λέγομεν καὶ κεκολασμένον· ὥςπερ γὰρ τὸ
παῖδα δεῖ κατὰ τὸ πρόςταγμα τοῦ παιδαγωγοῦ ζῆ
οὕτω καὶ τὸ ἐπιθυμητικὸν κατὰ τὸν λόγον. 9. Διὸ δ
τοῦ σώφρονος τὸ ἐπιθυμητικὸν συμφωνεῖν τῷ λό
σκοπὸς γὰρ ἀμφοῖν τὸ καλόν. Καὶ ἐπιθυμεῖ ὁ σώφ
ὧν δεῖ, καὶ ὡς δεῖ, καὶ ὅτε· οὕτω δὲ τάττει καὶ ὁ λ
γος. 10. Ταῦτ' οὖν ἡμῖν εἰρήσθω περὶ σωφροσύνη

ETHICORUM NICOMACHEORUM LIBER IV.

CAPUT I.

Λέγωμεν δ' ἑξῆς περὶ ἐλευθεριότητος. Δοκεῖ δὲ εἶναι περὶ χρήματα μεσότης· ἐπαινεῖται γὰρ ὁ ἐλευθέριος, οὐκ ἐν τοῖς πολεμικοῖς, οὐδ' ἐν οἷς ὁ σώφρων, οὐδ' αὖ ἐν ταῖς κρίσεσιν, ἀλλὰ περὶ δόσιν χρημάτων καὶ λῆψιν· μᾶλλον δ' ἐν τῇ δόσει. 2. Χρήματα δὲ λέγομεν πάντα ὅσων ἡ ἀξία νομίσματι μετρεῖται. 3. Ἔστι δὲ καὶ ἡ ἀσωτία, καὶ ἡ ἀνελευθερία περὶ χρήματα ὑπερβολαὶ καὶ ἐλλείψεις· καὶ τὴν μὲν ἀνελευθερίαν προςάπτομεν αἰεὶ τοῖς μᾶλλον ἢ δεῖ περὶ χρήματα σπουδάζουσι· τὴν δ' ἀσωτίαν ἐπιφέρομεν ἐνίοτε συμπλέκοντες τοῖς ἀκολάστοις· τοὺς γὰρ ἀκρατεῖς καὶ εἰς ἀκολασίαν δαπανηροὺς ἀσώτους καλοῦμεν. 4. Διὸ καὶ φαυλότατοι δοκοῦσιν εἶναι· πολλὰς γὰρ ἅμα κακίας ἔχουσιν. Οὐ δὴ οἰκείως προςαγορεύονται. 5. Βούλεται γὰρ ἄσωτος εἶναι ὁ ἕν τι κακὸν ἔχων, τὸ φθείρειν τὴν οὐσίαν· ἄσωτος γὰρ ὁ δι' αὐτὸν ἀπολλύμενος· δοκεῖ δὲ ἀπώλειά τις αὐτοῦ εἶναι καὶ ἡ τῆς οὐσίας φθορά, ὡς τοῦ ζῆν διὰ τούτων ὄντος· οὕτω δὴ τὴν ἀσωτίαν ἐκδεχόμεθα. 6. Ὧν δέ ἐστι χρεία τις, ἔστι τούτοις χρῆσθαι καὶ εὖ καὶ κακῶς. Ὁ πλοῦτος δέ ἐστι τῶν χρησίμων. Ἑκάστῳ δ' ἄριστα χρῆται ὁ ἔχων τὴν περὶ ἕκαστον ἀρετήν· καὶ πλούτῳ δὴ χρήσεται ἄριστα ὁ ἔχων τὴν περὶ τὰ χρήματα ἀρετήν· οὗτος δέ ἐστιν ὁ ἐλευθέριος. 7. Χρῆσις δ' εἶναι δοκεῖ χρημάτων δαπάνη καὶ δόσις· ἡ δὲ λῆψις καὶ ἡ φυλακὴ κτῆσις μᾶλλον. Διὸ μᾶλλόν ἐστι τοῦ ἐλευθερίου τὸ διδόναι οἷς δεῖ, ἢ λαμβάνειν ὅθεν δεῖ, καὶ μὴ λαμβάνειν ὅθεν οὐ δεῖ· τῆς ἀρετῆς γὰρ μᾶλλον τὸ εὖ ποιεῖν ἢ τὸ εὖ πάσχειν, καὶ τὰ καλὰ πράττειν μᾶλλον, ἢ τὰ αἰσχρὰ μὴ πράττειν. 8. Οὐκ ἄδηλον δ', ὅτι τῇ μὲν δόσει ἕπεται τὸ εὖ ποιεῖν καὶ τὸ καλὰ πράττειν· τῇ δὲ λήψει τὸ εὖ πάσχειν, ἢ μὴ αἰσχροποιεῖν· καὶ ἡ χάρις τῷ διδόντι, οὐ τῷ μὴ λαμβάνοντι· καὶ ὁ ἔπαινος δὲ μᾶλλον. 9. Καὶ ῥᾷον δὲ τὸ μὴ λαμβάνειν τοῦ δοῦναι· τὸ γὰρ οἰκεῖον ἧττον προΐενται μᾶλλον, ἢ οὐ λαμβάνουσι τὸ ἀλλότριον. 10. Καὶ ἐλευθέριοι δὲ λέγονται οἱ διδόντες· οἱ δὲ μὴ λαμβάνοντες οὐκ εἰς ἐλευθεριότητα ἐπαινοῦνται· ἀλλ' οὐχ ἧττον εἰς δικαιοσύνην. 11. Οἱ δὲ λαμβάνοντες οὐδὲ ἐπαινοῦνται πάνυ· φιλοῦνται δὲ σχεδὸν μάλιστα οἱ ἐλευθέριοι τῶν ἀπ' ἀρετῆς· ὠφέλιμοι γάρ· τοῦτο δὲ ἐν τῇ δόσει. [II.] 12. Αἱ δὲ κατ' ἀρετὴν πράξεις καλαί, καὶ τοῦ καλοῦ ἕνεκα, καὶ ὁ ἐλευθέριος οὖν δώσει τοῦ καλοῦ ἕνεκα καὶ ὀρθῶς· οἷς γὰρ δεῖ, καὶ ὅσα, καὶ ὅτε, καὶ τἆλλα ὅσα ἕπεται τῇ ὀρθῇ δόσει. 13. Καὶ ταῦτα ἡδέως ἢ ἀλύπως· τὸ γὰρ κατ' ἀρετὴν ἡδὺ ἢ ἄλυπον, ἥκιστα δὲ λυπηρόν. 14. Ὁ δὲ διδοὺς οἷς μὴ δεῖ, ἢ μὴ τοῦ καλοῦ ἕνεκα, ἀλλὰ διά τινα ἄλλην αἰτίαν, οὐκ ἐλευθέριος, ἀλλὰ ἄλλος τις ῥηθήσεται· οὐδ' ὁ λυπηρῶς· μᾶλλον γὰρ ἕλοιτ' ἂν τὰ χρήματα τῆς καλῆς πράξεως· τοῦτο δ' οὐκ ἐλευθερίου. 15. Οὐδὲ λήψεται δέ,

ὅθεν μὴ δεῖ· οὐδὲ γάρ ἐστι τοῦ μὴ τιμῶντος τ
ματα ἡ τοιαύτη λῆψις. 16. Οὐκ ἂν εἴη δέ, οὐ
τικός· οὐ γάρ ἐστι τοῦ εὖ ποιοῦντος εὐχερῶς
τεῖσθαι. 17. Ὅθεν δὲ δεῖ, λήψεται· οἷον ἀπὸ τ
κτημάτων, οὐχ ὡς καλόν, ἀλλ' ὡς ἀναγκαῖο
ἔχῃ διδόναι· οὐδὲ ἀμελήσει τῶν ἰδίων, βουλό
διὰ τούτων τισὶν ἐπαρκεῖν· οὐδὲ τοῖς τυχοῦ
ἵνα ἔχῃ διδόναι οἷς δεῖ, καὶ ὅτε, καὶ οὗ καλόν.
θερίου δέ ἐστι σφόδρα καὶ τὸ ὑπερβάλλειν ἐ
ὥςτε καταλείπειν ἑαυτῷ ἐλάττω· τὸ γὰρ μὴ
ἐφ' ἑαυτόν, ἐλευθερίου. 19. Κατὰ τὴν
ἐλευθεριότης λέγεται· οὐ γὰρ ἐν τῷ πλήθ
μένων τὸ ἐλευθέριον, ἀλλ' ἐν τῇ τοῦ δ
αὕτη δὲ κατὰ τὴν οὐσίαν δίδωσιν· οὐδ
ἐλευθεριώτερον εἶναι τὸν τὰ ἐλάττω διδόν
ἐλαττόνων διδῷ. 20. Ἐλευθεριώτεροι δὲ
σιν οἱ μὴ κτησάμενοι, ἀλλὰ παραλαβόντ
ἄπειροί τε γὰρ τῆς ἐνδείας· καὶ πάντες
λον τὰ αὑτῶν ἔργα, ὥςπερ οἱ γονεῖς κ
πλουτεῖν δ' οὐ ῥᾴδιον τὸν ἐλευθέριον,
ὄντα, μήτε φυλακτικόν· προετικὸν δέ,
δι' αὐτὰ τὰ χρήματα, ἀλλ' ἕνεκα τῆς δό
καὶ ἐγκαλεῖται τῇ τύχῃ, ὅτι οἱ μάλι
ἥκιστα πλουτοῦσι. Συμβαίνει δὲ οὐ
οὐ γὰρ οἷόν τε χρήματ' ἔχειν μὴ ἐπιμ
ἔχῃ, ὥςπερ οὐδὲ ἐπὶ τῶν ἄλλων. 22.
οἷς οὐ δεῖ, οὐδ' ὅτε μὴ δεῖ, οὐδ' ὅσ
οὐ γὰρ ἂν ἔτι πράττοι κατὰ τὴν ἐλ
εἰς ταῦτα ἀναλώσας, οὐκ ἂν ἔχοι,
σκειν. 23. Ὥςπερ γὰρ εἴρηται, ἐλευ
τὰ τὴν οὐσίαν δαπανῶν, καὶ εἰς ἃ
λων, ἄσωτος. Διὸ τοὺς τυράννου
τους· τὸ γὰρ πλῆθος τῆς κτήσε
εἶναι ταῖς δόσεσι καὶ ταῖς δαπ
24. Τῆς ἐλευθεριότητος δὴ μεσ
χρημάτων δόσιν καὶ λῆψιν, ὁ ἐλευ
δαπανήσει εἰς ἃ δεῖ καὶ ὅσα δεῖ,
μεγάλοις, καὶ ταῦτα ἡδέως· καὶ λ
ὅσα δεῖ. Τῆς ἀρετῆς γὰρ περὶ ἄ
ποιήσει ἀμφότερα ὡς δεῖ· ἕπετα
σει ἡ τοιαύτη λῆψις· ἡ δὲ μὴ τ
Αἱ μὲν οὖν ἑπόμεναι γίγνονται
ἐναντίαι, δῆλον ὡς οὔ. 25. Ἐ
τὸ καλῶς ἔχον συμβαίνῃ αὐτῷ
ται· μετρίως δέ, καὶ ὡς δεῖ.
σθαι καὶ λυπεῖσθαι, ἐφ' οἷς δ
εὐκοινώνητος δ' ἐστὶν ὁ ἐλευθ
ναται γὰρ ἀδικεῖσθαι, μὴ
27. Καὶ μᾶλλον ἀχθόμενος,
ἢ λυπούμενος, εἰ μὴ δέον τι
οὐκ ἀρεσκόμενος. [III.] 28. Ὁ

διαμαρτάνει· οὔτε γὰρ ἥδεται ἐφ' οἷς δεῖ οὔτε ὡς δεῖ, οὔτε λυπεῖται. 29. Ἔσται δὲ προϊοῦσι φανερώτερον. Εἴρηται δ' ἡμῖν, ὅτι ὑπερβολαὶ καὶ ἐλλείψεις εἰσὶν ἡ ἀσωτία καὶ ἡ ἀνελευθερία καὶ ἐν δυσὶν, ἐν δόσει καὶ λήψει· καὶ τὴν δαπάνην γὰρ εἰς τὴν δόσιν τίθεμεν. Ἡ μὲν οὖν ἀσωτία τῷ διδόναι καὶ μὴ λαμβάνειν ὑπερβάλλει, τῷ δὲ λαμβάνειν ἐλλείπει· ἡ δὲ ἀνελευθερία τῷ διδόναι μὲν ἐλλείπει, τῷ λαμβάνειν δ' ὑπερβάλλει, πλὴν ἐπὶ μικροῖς. 30. Τὰ μὲν οὖν τῆς ἀσωτίας οὐ πάνυ συνδυάζεται· οὐ γὰρ ῥάδιον, μηδαμόθεν λαμβάνοντα πᾶσι διδόναι· ταχέως γὰρ ἐπιλείπει ἡ οὐσία τοὺς διδόντας ἰδιώτας· οἵπερ καὶ δοκοῦσιν ἄσωτοι εἶναι. 31. Ἐπεὶ ὅγε τοιοῦτος δόξαι ἂν οὐ μικρῷ βελτίων εἶναι τοῦ ἀνελευθέρου· εὐίατός τε γάρ ἐστι καὶ ὑπὸ τῆς ἡλικίας καὶ ὑπὸ τῆς ἀπορίας καὶ ἐπὶ τὸ μέσον δύναται ἐλθεῖν· ἔχει γὰρ τὰ τοῦ ἐλευθερίου· καὶ γὰρ δίδωσι, καὶ οὐ λαμβάνει· οὐδέτερον δ' ὡς δεῖ, οὐδ' εὖ· εἰ δὴ τοῦτο ἐθισθείη, ἤ πως ἄλλως μεταβάλλοι, εἴη ἂν ἐλευθέριος· δώσει γὰρ οἷς δεῖ, καὶ οὐ λήψεται, ὅθεν οὐ δεῖ· διὸ καὶ δοκεῖ οὐκ εἶναι φαῦλος τὸ ἦθος· οὐ γὰρ μοχθηροῦ οὐδὲ ἀγεννοῦς τὸ ὑπερβάλλειν διδόντα καὶ μὴ λαμβάνοντα, ἠλιθίου δέ. 32. Ὁ δὲ τοῦτον τὸν τρόπον ἄσωτος πολὺ δοκεῖ βελτίων τοῦ ἀνελευθέρου εἶναι, διά τε τὰ εἰρημένα καὶ ὅτι ὁ μὲν ὠφελεῖ πολλοὺς, ὁ δὲ οὐδένα, ἀλλ' οὐδὲ αὑτόν. 33. Ἀλλ' οἱ πολλοὶ τῶν ἀσώτων, καθάπερ εἴρηται, καὶ λαμβάνουσιν, ὅθεν μὴ δεῖ, καί εἰσι κατὰ τοῦτο ἀνελεύθεροι. 34. Ληπτικοὶ δὲ γίνονται διὰ τὸ βούλεσθαι μὲν ἀναλίσκειν, εὐχερῶς δὲ τοῦτο ποιεῖν μὴ δύνασθαι· ταχὺ γὰρ ἐπιλείπει αὐτοὺς τὰ ὑπάρχοντα. Ἀναγκάζονται οὖν ἑτέρωθεν πορίζειν· ἅμα δὲ καὶ διὰ τὸ μηδὲν τοῦ καλοῦ φροντίζειν, ὀλιγώρως καὶ πάντοθεν λαμβάνουσι· διδόναι γὰρ ἐπιθυμοῦσι· τὸ δὲ πῶς, ἢ πόθεν, οὐδὲν αὐτοῖς διαφέρει. 35. Διόπερ οὐδὲ ἐλευθέριοι αἱ δόσεις αὐτῶν εἰσιν· οὐ γὰρ καλαὶ, οὐδὲ τούτου αὐτοῦ ἕνεκα, οὐδὲ ὡς δεῖ· ἀλλ' ἐνίοτε, οὓς δεῖ πένεσθαι, τούτους πλουσίους ποιοῦσι, καὶ τοῖς μὲν μετρίοις τὰ ἤθη οὐδὲν ἂν δοῖεν· τοῖς δὲ κόλαξιν, ἤ τινα ἄλλην ἡδονὴν πορίζουσι, πολλά. Διὸ καὶ ἀκόλαστοι αὐτῶν εἰσιν οἱ πολλοί· εὐχερῶς γὰρ ἀναλίσκοντες καὶ εἰς τὰς ἀκολασίας δαπανηροί εἰσι, καὶ διὰ τὸ μὴ πρὸς τὸ καλὸν ζῆν, πρὸς τὰς ἡδονὰς ἀποκλίνουσιν. 36. Ὁ μὲν οὖν ἄσωτος ἀπαιδαγώγητος γενόμενος, εἰς ταῦτα μεταβαίνει· τυχὼν δ' ἐπιμελείας, εἰς τὸ μέσον καὶ τὸ δέον ἀφίκοιτ' ἄν. 37. Ἡ δ' ἀνελευθερία ἀνίατός ἐστι· δοκεῖ γὰρ τὸ γῆρας καὶ πᾶσα ἀδυναμία ἀνελευθέρους ποιεῖν, καὶ συμφυέστερον τοῖς ἀνθρώποις τῆς ἀσωτίας· οἱ γὰρ πολλοὶ φιλοχρήματοι μᾶλλον, ἢ δοτικοί. 38. Καὶ διατείνει δὲ ἐπιπολὺ, καὶ πολυειδές ἐστι· πολλοὶ γὰρ τρόποι δοκοῦσι τῆς ἀνελευθερίας εἶναι· ἐν δυσὶ γὰρ οὖσα, τῇ τε ἐλλείψει τῆς δόσεως καὶ τῇ ὑπερβολῇ τῆς λήψεως, οὐ πᾶσιν ὁλόκληρος παραγίνεται, ἀλλ' ἐνίοτε χωρίζεται· καὶ οἱ μὲν τῇ λήψει ὑπερβάλλουσιν, οἱ δὲ τῇ δόσει ἐλλείπουσιν. 39. Οἱ μὲν γὰρ ἐν ταῖς τοιαύταις προσηγορίαις, οἷον φειδωλοὶ, γλίσχροι, κίμβικες, πάντες τῇ δόσει ἐλλείπουσι· τῶν δὲ ἀλλοτρίων οὐκ ἐφίενται, οὐδὲ βούλονται λαμβάνειν· οἱ μὲν διά τινα ἐπιείκειαν καὶ εὐλάβειαν τῶν αἰσχρῶν· (δοκοῦσι γὰρ ἔνιοι ἢ φασί γε διὰ τοῦτο φυλάττειν, ἵνα μή ποτε ἀναγκασθῶσιν αἰσχρόν τι πρᾶξαι· τούτων δὲ καὶ ὁ κυμινοπρίστης, καὶ πᾶς ὁ τοιοῦτος· ὠνόμασται δ' ἀπὸ τῆς ὑπερβολῆς τοῦ μηθενὶ ἂν δοῦναι)· οἱ δ' αὖ διὰ φόβον ἀπέχονται τῶν ἀλλοτρίων, ὡς οὐ ῥᾴδιον τὸ αὐτὸν μὲν τὰ ἑτέρων λαμβάνειν, τὰ δὲ αὐτοῦ ἑτέρους μή· ἀρέσκει οὖν αὐτοῖς τὸ μήτε λαμβάνειν μήτε διδόναι. 40. Οἱ δ' αὖ κατὰ τὴν λῆψιν ὑπερβάλλουσι τῷ πάντοθεν λαμβάνειν καὶ πᾶν· οἷον οἱ τὰς ἀνελευθέρους ἐργασίας ἐργαζόμενοι, καὶ πορνοβοσκοὶ, καὶ πάντες οἱ τοιοῦτοι, καὶ τοκισταὶ, καὶ τὰ μικρὰ ἐπὶ πολλῷ· πάντες γὰρ οὗτοι ὅθεν οὐ δεῖ λαμβάνουσι, καὶ ὁπόσον οὐ δεῖ. 41. Κοινὸν δ' ἐπ' αὐτοῖς ἡ αἰσχροκέρδεια φαίνεται· πάντες γὰρ ἕνεκα κέρδους, καὶ τούτου μικροῦ, ὀνείδη ὑπομένουσι. 42. Τοὺς γὰρ τὰ μεγάλα, μὴ ὅθεν δεῖ, λαμβάνοντας, μηδὲ ἃ δεῖ, οὐδὲ λέγομεν ἀνελευθέρους· οἷον τοὺς τυράννους πόλεις πορθοῦντας καὶ ἱερὰ συλῶντας· ἀλλὰ πονηροὺς μᾶλλον καὶ ἀσεβεῖς καὶ ἀδίκους. 43. Ὁ μέν τοι κυβευτὴς, καὶ ὁ λωποδύτης, καὶ ὁ λῃστὴς, τῶν ἀνελευθέρων εἰσίν· αἰσχροκερδεῖς γάρ. Κέρδους γὰρ ἕνεκα ἀμφότεροι πραγματεύονται, καὶ ὀνείδη ὑπομένουσι· καὶ οἱ μὲν κινδύνους τοὺς μεγίστους ἕνεκα τοῦ λήμματος· οἱ δὲ ἀπὸ τῶν φίλων κερδαίνουσιν, οἷς δεῖ διδόναι· ἀμφότεροι δὴ ὅθεν οὐ δεῖ, κερδαίνειν βουλόμενοι, αἰσχροκερδεῖς. Καὶ πᾶσαι δὴ αἱ τοιαῦται λήψεις ἀνελεύθεροι. 44. Εἰκότως δὲ τῇ ἐλευθεριότητι ἀνελευθερία ἐναντίον λέγεται· μεῖζόν τε γάρ ἐστι κακὸν τῆς ἀσωτίας, καὶ μᾶλλον ἐπὶ ταύτην ἁμαρτάνουσιν, ἢ κατὰ τὴν λεχθεῖσαν ἀσωτίαν. 45. Περὶ μὲν οὖν ἐλευθεριότητος καὶ τῶν ἀντικειμένων κακιῶν τοσαῦτ' εἰρήσθω.

CAPUT II. [IV.]

Δόξειε δ' ἂν ἀκόλουθον εἶναι καὶ περὶ μεγαλοπρεπείας διελθεῖν· δοκεῖ γὰρ καὶ αὐτὴ περὶ χρήματά τις ἀρετὴ εἶναι· οὐχ ὥσπερ δ' ἡ ἐλευθεριότης διατείνει περὶ πάσας τὰς ἐν χρήμασι πράξεις, ἀλλὰ περὶ τὰς δαπανηρὰς μόνον· ἐν τούτοις δ' ὑπερέχει τῆς ἐλευθεριότητος μεγέθει· καθάπερ γὰρ τοὔνομα αὐτὸ ὑποσημαίνει, ἐν μεγέθει πρέπουσα δαπάνη ἐστί. 2. Τὸ δὲ μέγεθος πρός τι· οὐ γὰρ τὸ αὐτὸ δαπάνημα τριηράρχῳ καὶ ἀρχιθεώρῳ· τὸ πρέπον δὴ πρὸς αὐτὸν, καὶ ἐν ᾧ, καὶ ἅ. 3. Ὁ δὲ ἐν μικροῖς ἢ ἐν μετρίοις κατ' ἀξίαν δαπανῶν οὐ λέγεται μεγαλοπρεπής· οἷον τὸ,

— — Πολλάκι δόσκον ἀλήτῃ·

ἀλλ' ὁ ἐν μεγάλοις, οὕτως· ὁ μὲν γὰρ μεγαλοπρεπὴς, ἐλευθέριος· ὁ δὲ ἐλευθέριος οὐθὲν μᾶλλον μεγαλοπρεπής. 4. Τῆς τοιαύτης δ' ἕξεως ἡ μὲν ἔλλειψις μικροπρέπεια καλεῖται· ἡ δ' ὑπερβολὴ βαναυσία καὶ ἀπειροκαλία, καὶ ὅσαι τοιαῦται οὐχ ὑπερβάλλουσαι τῷ μεγέθει περὶ ἃ δεῖ, ἀλλ' ἐν οἷς οὐ δεῖ καὶ ὡς οὐ δεῖ λαμπρυνόμεναι. Ὕστερον δὲ περὶ αὐτῶν ἐροῦμεν. 5. Ὁ δὲ μεγαλοπρεπὴς ἐπιστήμονι ἔοικε· τὸ πρέπον γὰρ δύναται θεωρῆσαι, καὶ δαπανῆσαι μεγάλα ἐμμελῶς. 6. Ὥσπερ γὰρ ἐν ἀρχῇ εἴπομεν, ἡ ἕξις ταῖς ἐνεργείαις ὁρίζεται, καὶ ὧν ἐστιν· αἱ δὲ τοῦ μεγαλοπρεποῦς δαπάναι μεγάλαι καὶ πρέπουσαι. Τοιαῦτα δὴ καὶ τὰ ἔργα· οὕτω γὰρ ἔσται μέγα δαπάνημα καὶ πρέπον τῷ ἔργῳ· ὥστε τὸ μὲν ἔργον τῆς δαπάνης ἄξιον δεῖ εἶναι· τὴν δὲ δαπάνην τοῦ ἔργου, ἢ καὶ ὑπερβάλλειν. 7. Δαπανήσει δὴ τὰ τοιαῦτα ὁ μεγαλοπρεπὴς τοῦ καλοῦ ἕνεκα· κοινὸν γὰρ τοῦτο ταῖς ἀρεταῖς. 8. Καὶ ἔτι ἡδέως καὶ προετικῶς· ἡ γὰρ ἀκριβολογία μικροπρεπές. 9. Καὶ πῶς κάλλιστον καὶ πρεπωδέστατον, σκέψαιτ' ἂν μᾶλλον, ἢ πόσου, καὶ πῶς ἐλαχίστου. 10. Ἀναγκαῖον δὴ καὶ ἐλευθέριον τὸν μεγαλοπρεπῆ εἶναι· καὶ γὰρ ὁ ἐλευθέριος δαπανήσει ἃ δεῖ, καὶ ὡς δεῖ· ἐν τούτοις δὲ τὸ μέγα τοῦ μεγαλοπρεποῦς, οἷον μέγεθος· περὶ ταῦτα τῆς ἐλευθεριότητος οὔσης, καὶ

ἀπὸ τῆς ἴσης δαπάνης τὸ ἔργον ποιήσει μεγαλοπρε-
πέστερον· οὐ γὰρ ἡ αὐτὴ ἀρετὴ κτήματος καὶ ἔργου·
κτῆμα μὲν γὰρ τὸ πλείστου ἄξιον καὶ τιμιώτατον, οἷον
χρυσός· ἔργον δέ, τὸ μέγα καὶ καλόν· τοῦ γὰρ τοιού-
του ἡ θεωρία θαυμαστή· τὸ δὲ μεγαλοπρεπὲς θαυμα-
στόν· καὶ ἔστιν ἀρετὴ ἔργου μεγαλοπρέπεια ἐν μεγέ-
θει. [V.] 11. Ἔστι δὲ τῶν δαπανημάτων, οἷα λέγομεν τὰ
τίμια, οἷον τὰ περὶ τοὺς θεοὺς ἀναθήματα καὶ κα-
τασκευαὶ καὶ θυσίαι· ὁμοίως δὲ καὶ ὅσα περὶ πᾶν τὸ
δαιμόνιον, καὶ ὅσα πρὸς τὸ κοινὸν εὐφιλοτίμητά ἐστιν·
οἷον εἴ που χορηγεῖν οἴονται δεῖν λαμπρῶς ἢ τριη-
ραρχεῖν ἢ καὶ ἑστιᾶν τὴν πόλιν. 12. Ἐν ἅπασι δ' ὥς-
περ εἴρηται, καὶ πρὸς τὸν πράττοντα ἀναφέρεται τὸ
τίς ὢν καὶ τίνων ὑπαρχόντων· ἄξια γὰρ δεῖ τούτων
εἶναι, καὶ μὴ μόνον τῷ ἔργῳ, ἀλλὰ καὶ τῷ ποιοῦντι
πρέπειν. 13. Διὸ πένης μὲν οὐκ ἂν εἴη μεγαλοπρεπής·
οὐ γάρ ἐστιν ἀφ' ὧν πολλὰ δαπανήσει πρεπόντως· ὁ δ'
ἐπιχειρῶν ἠλίθιος· παρὰ τὴν ἀξίαν γὰρ καὶ τὸ δέον·
κατ' ἀρετὴν δὲ τὸ ὀρθῶς. 14. Πρέπει δὲ καὶ οἷς τὰ
τοιαῦτα προϋπάρχει δι' αὐτῶν, ἢ διὰ τῶν προγόνων,
ἢ ὧν αὐτοῖς μέτεστι· καὶ τοῖς εὐγενέσι, καὶ τοῖς ἐνδό-
ξοις, καὶ ὅσα τοιαῦτα· πάντα γὰρ ταῦτα μέγεθος ἔχει
καὶ ἀξίωμα. 15. Μάλιστα μὲν οὖν τοιοῦτος ὁ μεγαλο-
πρεπής, καὶ ἐν τοιούτοις δαπανήμασιν ἡ μεγαλοπρέ-
πεια, ὥσπερ εἴρηται· μέγιστα γὰρ καὶ ἐντιμότατα· τῶν
δὲ ἰδίων, ὅσα εἰσάπαξ γίνεται· οἷον γάμος καὶ εἴ τι
τοιοῦτον, καὶ εἰ περί τι πᾶσα ἡ πόλις σπουδάζει, ἢ οἱ
ἐν ἀξιώματι· καὶ περὶ ξένων δὲ ὑποδοχὰς καὶ ἀποστο-
λὰς καὶ δωρεὰς καὶ ἀντιδωρεάς· οὐ γὰρ εἰς ἑαυτὸν
δαπανηρὸς ὁ μεγαλοπρεπής, ἀλλ' εἰς τὰ κοινά· τὰ
δὲ δῶρα τοῖς ἀναθήμασιν ἔχει τι ὅμοιον. 16. Μεγα-
λοπρεποῦς δὲ καὶ οἶκον κατασκευάσασθαι πρεπόντως
τῷ πλούτῳ· κόσμος γάρ τις καὶ οὗτος· καὶ περὶ ταῦ-
τα μᾶλλον δαπανᾶν, ὅσα πολυχρόνια τῶν ἔργων· κάλ-
λιστα γὰρ ταῦτα· καὶ ἐν ἑκάστοις τὸ πρέπον. 17. Οὐ
γὰρ τὰ αὐτὰ ἁρμόζει θεοῖς καὶ ἀνθρώποις, οὐδ' ἐν
ἱερῷ καὶ τάφῳ· καὶ ἐπὶ τῶν δαπανημάτων ἕκαστον μέ-
γα ἐν τῷ γένει· καὶ μεγαλοπρεπέστατον μὲν τὸ ἐν με-
γάλῳ μέγα· ἐνταῦθα δὲ τὸ ἐν τούτοις μέγα. 18. Καὶ
διαφέρει τὸ ἐν τῷ ἔργῳ μέγα τοῦ ἐν τῷ δαπανήματι·
σφαῖρα μὲν γὰρ ἢ λήκυθος ἡ καλλίστη ἔχει μεγαλο-
πρέπειαν παιδικοῦ δώρου· ἡ δὲ τούτου τιμὴ μικρὸν
καὶ ἀνελεύθερον. 19. Διὰ τοῦτό ἐστι τοῦ μεγαλοπρε-
ποῦς, ἐν ᾧ ἂν ποιῇ γένει, μεγαλοπρεπῶς ποιεῖν· τὸ
γὰρ τοιοῦτον οὐκ εὐυπέρβλητον καὶ ἔχον κατ' ἀξίαν
τοῦ δαπανήματος. [VI.] 20. Τοιοῦτος μὲν οὖν ὁ μεγαλο-
πρεπής· ὁ δ' ὑπερβάλλων καὶ βάναυσος τῷ παρὰ τὸ
δέον ἀναλίσκειν ὑπερβάλλει, ὥσπερ εἴρηται· ἐν γὰρ
τοῖς μικροῖς τῶν δαπανημάτων πολλὰ ἀναλίσκει, καὶ
λαμπρύνεται παρὰ μέλος· οἷον ἐρανιστὰς γαμικῶς
ἑστιῶν, καὶ κωμῳδοῖς χορηγῶν ἐν τῇ παρόδῳ πορφύ-
ραν εἰσφέρων, ὥσπερ οἱ Μεγαρεῖς· καὶ πάντα τὰ τοι-
αῦτα ποιήσει οὐ τοῦ καλοῦ ἕνεκα, ἀλλὰ τὸν πλοῦτον
ἐπιδεικνύμενος, καὶ διὰ ταῦτα οἰόμενος θαυμάζεσθαι·
καὶ οὗ μὲν δεῖ πολλὰ ἀναλῶσαι, ὀλίγα δαπανῶν· οὗ δ'
ὀλίγα, πολλά. 21. Ὁ δὲ μικροπρεπὴς περὶ πάντα ἐλ-
λείψει, καὶ τὰ μέγιστα ἀναλώσας ἐν μικρῷ τὸ καλὸν
ἀπολεῖ· καὶ ὅ, τι ἂν ποιῇ μέλλων, καὶ σκοπῶν πῶς ἂν
ἐλάχιστον ἀναλώσαι, καὶ ταῦτ' ὀδυρόμενος, καὶ πάντ'
οἰόμενος μείζω ποιεῖν, ἢ δεῖ. 22. Εἰσὶ μὲν οὖν αἱ ἕξεις
αὗται κακίαι· οὐ μὴν ὀνείδη γ' ἐπιφέρουσι, διὰ τὸ μή-
τε βλαβεραὶ τῷ πέλας εἶναι, μήτε λίαν ἀσχήμονες.

CAPUT III. [VII.]

Ἡ δὲ μεγαλοψυχία περὶ μεγάλα μὲν καὶ ἐκ τοῦ ὀνό-
ματος ἔοικεν εἶναι· περὶ ποῖα δ' ἐστὶ, πρῶτον λάβω-
μεν. 2. Διαφέρει δ' οὐθὲν, τὴν ἕξιν, ἢ τὸν κατὰ τὴ[ν]
ἕξιν σκοπεῖν. 3. Δοκεῖ δὲ μεγαλόψυχος εἶναι ὁ μεγά-
λων αὑτὸν ἀξιῶν, ἄξιος ὤν· ὁ γὰρ μὴ κατ' ἀξίαν α[ὐ]-
τὸ ποιῶν, ἠλίθιος· τῶν δὲ κατ' ἀρετὴν οὐδεὶς ἠλίθ[ιος]
οὐδ' ἀνόητος. 4. Μεγαλόψυχος μὲν οὖν ὁ εἰρημ[ένος].
Ὁ γὰρ μικρῶν ἄξιος καὶ τούτων ἀξιῶν ἑαυτὸν, σώφρ[ων]
μεγαλόψυχος δ' οὔ. 5. Ἐν μεγέθει γὰρ ἡ μεγαλοψ[υ]-
χία, ὥσπερ καὶ τὸ κάλλος ἐν μεγάλῳ σώματι· οἱ μ[ικροὶ]
δ' ἀστεῖοι καὶ σύμμετροι, καλοὶ δ' οὔ. 6. Ὁ δὲ μ[εγά]-
λων αὑτὸν ἀξιῶν, ἀνάξιος ὤν, χαῦνος· ὁ δὲ μειζ[όνων]
ἢ ἄξιος, οὐ πᾶς χαῦνος. 7. Ὁ δ' ἐλαττόνων, ἢ [ἄξιος],
μικρόψυχος, ἐάν τε μεγάλων, ἐάν τε μετρίων, ἐάν
μικρῶν ἄξιος ὤν, ἔτι ἐλαττόνων ἑαυτὸν ἀξιοῖ· κ[αὶ μά]-
λιστα ἂν δόξειεν ὁ μεγάλων ἄξιος· τί γὰρ ἂν
εἰ μὴ τοιούτων ἦν ἄξιος; 8. Ἔστι δὴ μεγαλόψυ[χος]
μὲν μεγέθει ἄκρος· τῷ δὲ ὡς δεῖ, μέσος· τοῦ [γὰρ κατ']
ἀξίαν ἑαυτὸν ἀξιοῖ· οἱ δ' ὑπερβάλλουσι καὶ ἐ[λλείπου]-
σιν. 9. Εἰ δὲ δὴ μεγάλων ἑαυτὸν ἀξιοῖ, ἄξιος
μάλιστα τῶν μεγίστων, περὶ ἓν μάλιστα ἂν εἴ[η]
δ' ἀξία λέγεται πρὸς τὰ ἐκτὸς ἀγαθά· μέ[γιστον]
τοῦτ' ἂν θείημεν, ὃ τοῖς θεοῖς ἀπονέμομεν,
λιστα ἐφίενται οἱ ἐν ἀξιώματι, καὶ τὸ ἐπὶ τ[οῖς καλλί]-
στοις ἆθλον· τοιοῦτον δ' ἡ τιμή· μέγιστ[ον]
τοῦτο τῶν ἐκτὸς ἀγαθῶν. Περὶ τιμὰς δὴ
ὁ μεγαλόψυχός ἐστιν, ὡς δεῖ. 11. Καὶ ἄν[ευ]
φαίνονται οἱ μεγαλόψυχοι περὶ τιμὴν εἶναι
μάλισθ' οἱ μεγάλοι ἀξιοῦσιν ἑαυτούς· κα[τ' ἀξίαν]
12. Ὁ δὲ μικρόψυχος ἐλλείπει καὶ πρὸς
πρὸς τὸ τοῦ μεγαλοψύχου ἀξίωμα. 13.
πρὸς ἑαυτὸν μὲν ὑπερβάλλει· οὐ μὴν τὸ
ψυχον. 14. Ὁ δὲ μεγαλόψυχος, εἴπερ
ἄξιος, ἄριστος ἂν εἴη· μείζονος γὰρ
ἄξιος, καὶ μεγίστων ὁ ἄριστος· τὸν ὡ[ς]
μεγαλόψυχον δεῖ ἀγαθὸν εἶναι· καὶ δ[όξει]-
ναι μεγαλοψύχου, τὸ ἐν ἑκάστῃ ἀρετῇ
δαμῶς τ' ἂν ἁρμόζοι μεγαλοψύχῳ φε[ύγειν]
σαντι οὐδὲ ἀδικεῖν· τίνος γὰρ ἕνεκα
ᾧ οὐθὲν μέγα; καθ' ἕκαστα δ' ἐπισκο[ποῦντι]
γελοῖος φαίνοιτ' ἂν ὁ μεγαλόψυχος,
οὐκ εἴη δ' ἂν οὐδὲ τιμῆς ἄξιος, φαῦ[λος]
τῆς γὰρ ἆθλον ἡ τιμὴ καὶ ἀπονέμετα[ι]
16. Ἔοικε μὲν οὖν ἡ μεγαλοψυχία
εἶναι τῶν ἀρετῶν· μείζους γὰρ αὐτὰ[ς]
νεται ἄνευ ἐκείνων· διὰ τοῦτο χαλ[επὸν]
μεγαλόψυχον εἶναι· οὐ γὰρ οἷόν τ[ε]
θίας. 17. Μάλιστα μὲν οὖν περὶ τι[μὰς]
μεγαλόψυχός ἐστι· καὶ ἐπὶ μὲν ταῖ[ς]
τῶν σπουδαίων μετρίως ἡσθήσετα[ι]
τυγχάνων, ἢ καὶ ἐλαττόνων· ἀρε[τῆς]
οὐκ ἂν γένοιτο ἀξία τιμή· οὐ μὴν
τῷ μὴ ἔχειν αὐτοὺς μείζω αὐτῷ ἀ[πονέμειν]
ρὰ τῶν τυχόντων καὶ ἐπὶ μικροῖς
οὐ γὰρ τούτων ἄξιος· ὁμοίως δὲ
ἔσται δικαίως περὶ αὐτόν. 18. Μ[άλιστα]
ὥσπερ εἴρηται, ὁ μεγαλόψυχος
ἀλλὰ καὶ περὶ πλοῦτον καὶ δυνα[στείαν]
τυχίαν καὶ ἀτυχίαν μετρίως ἕξε[ι]
καὶ οὔτ' εὐτυχῶν περιχαρὴς ἔστα[ι]
λυπος· οὐδὲ γὰρ περὶ τιμὴν οἱ
ὄν· αἱ γὰρ δυναστεῖαι καὶ ὁ

ἐστιν αἱρετά· οἱ γοῦν ἔχοντες αὐτά, τιμᾶσθαι δι' αὐ-
τῶν βούλονται· ᾧ δὴ καὶ ἡ τιμὴ μικρόν ἐστι, τούτῳ
καὶ τἄλλα· διὸ καὶ ὑπερόπται δοκοῦσιν εἶναι. 19. Δο-
κεῖ δὲ καὶ τὰ εὐτυχήματα συμβάλλεσθαι πρὸς μεγα-
λοψυχίαν· οἱ γὰρ εὐγενεῖς ἀξιοῦνται τιμῆς· καὶ οἱ δυ-
ναστεύοντες, ἢ οἱ πλουτοῦντες· ἐν ὑπεροχῇ γάρ· τὸ
δ' ἀγαθῷ ὑπερέχον πᾶν, ἐντιμότερον· διὸ καὶ τὰ τοι-
αῦτα μεγαλοψυχοτέρους ποιεῖ· τιμῶνται γὰρ ὑπὸ τι-
νῶν. 20. Κατ' ἀλήθειαν δὲ ὁ ἀγαθὸς μόνος τιμητός·
[...]δ' ἄμφω ὑπάρχει, μᾶλλον ἀξιοῦται τιμῆς· οἱ δ'
[...]ευ ἀρετῆς τὰ τοιαῦτα ἀγαθὰ ἔχοντες, οὔτε δικαίως
[...]τοὺς μεγάλων ἀξιοῦσιν, οὔτε ὀρθῶς μεγαλόψυχοι
[...]ονται· ἄνευ γὰρ ἀρετῆς παντελοῦς οὐκ ἔστι ταῦτα.
[...] Ὑπερόπται δὲ καὶ ὑβρισταὶ καὶ τὰ τοιαῦτα ἔχον-
[...], κακοὶ γίγνονται· ἄνευ γὰρ ἀρετῆς οὐ ῥᾴδιον φέ-
[...] ἐμμελῶς τὰ εὐτυχήματα· οὐ δυνάμενοι δὲ φέρειν,
[...] οἰόμενοι τῶν ἄλλων ὑπερέχειν, ἐκείνων μὲν κατα-
[...]νοῦσιν· αὐτοὶ δέ, ὅ τι ἂν τύχωσι, πράττουσι· μι-
[...]νται γὰρ τὸν μεγαλόψυχον, οὐχ ὅμοιοι ὄντες· τοῦ-
[...]ὲ δρῶσιν, ἐν οἷς δύνανται· τὰ μὲν οὖν κατ' ἀρε-
[...] οὐ πράττουσι· καταφρονοῦσι δὲ τῶν ἄλλων. 22. Ὁ
[...]γαλόψυχος, δικαίως καταφρονεῖ· δοξάζει γὰρ
[...]ῶς· οἱ δὲ πολλοὶ τυχόντως. 23. Οὐκ ἔστι δὲ μι-
[...]ίνδυνος, οὐδὲ φιλοκίνδυνος διὰ τὸ ὀλίγα τιμᾶν·
[...]οκίνδυνος δέ· καὶ ὅταν κινδυνεύῃ, ἀφειδὴς τοῦ
[...]ὡς οὐκ ἄξιον ὂν πάντως ζῆν. 24. Καὶ οἷος εὖ
[...]· εὐεργετούμενος δ' αἰσχύνεται· τὸ μὲν γὰρ
[...]χοντος, τὸ δὲ ὑπερεχομένου· καὶ ἀντευεργετικὸς
[...]νων· οὕτω γὰρ προσοφλήσει ὁ ὑπάρξας καὶ ἔσται
[...]πονθώς. 25. Δοκοῦσι δὲ καὶ μνημονεύειν, οὓς
[...]οιήσωσιν εὖ· ὧν δ' ἂν πάθωσιν, οὔ· ἐλάττων γὰρ
[...]θὼν εὖ, τοῦ ποιήσαντος· βούλεται δὲ ὑπερέχειν·
[...] μὲν ἡδέως ἀκούει, τὰ δ' ἀηδῶς· διὸ καὶ τὴν
[...]ου λέγειν τὰς εὐεργεσίας τῷ Διΐ, οὐδ' οἱ Λάκω-
[...]ρὸς τοὺς Ἀθηναίους, ἀλλ' ἃ πεπόνθεσαν εὖ.
[...]εγαλοψύχου δὲ καὶ τὸ μηθενὸς δεῖσθαι ἢ μόγις·
[...]τεῖν δὲ προθύμως, καὶ πρὸς μὲν τοὺς ἐν ἀξιώ-
[...]αὶ εὐτυχίαις, μέγαν εἶναι· πρὸς δὲ τοὺς μέσους,
[...]· τῶν μὲν γὰρ ὑπερέχειν, χαλεπὸν καὶ σεμνόν·
[...] ῥᾴδιον· καὶ ἐν ἐκείνοις μὲν σεμνύνεσθαι οὐκ
[...], ἐν δὲ τοῖς ταπεινοῖς φορτικόν, ὥσπερ εἰς τοὺς
[...]ς ἰσχυρίζεσθαι. 27. Καὶ εἰς τὰ ἔντιμα μὴ ἰέ-
[...]οὗ πρωτεύουσιν ἄλλοι· καὶ ἀργὸν εἶναι καὶ μελ-
[...] ἀλλ' ἢ ὅπου τιμὴ μεγάλη ἢ ἔργον· καὶ ὀλίγων
[...]ακτικόν, μεγάλων δὲ καὶ ὀνομαστῶν. 28. Ἀναγ-
[...]δὲ καὶ φανερόμισον εἶναι καὶ φανερόφιλον· τὸ
[...]νθάνειν, φοβουμένου· καὶ μέλειν τῆς ἀληθείας
[...], ἢ τῆς δόξης, καὶ λέγειν καὶ πράττειν φανερῶς·
[...]ονητικοῦ γάρ· διὸ παῤῥησιαστικός· παῤῥησια-
[...]δέ, διὸ καταφρονητικὸς καὶ ἀληθευτικός, πλὴν
[...] δι' εἰρωνείαν· εἴρωνα δὲ πρὸς τοὺς πολλούς.
[...]ὶ πρὸς ἄλλον μὴ δύνασθαι ζῆν, ἀλλ' ἢ πρὸς
[...] δουλικὸν γάρ· διὸ καὶ πάντες οἱ κόλακες θη-
[...]καὶ οἱ ταπεινοὶ κόλακες. 30. Οὐδὲ θαυμαστι-
[...]θὲν γὰρ μέγα αὐτῷ ἐστιν. Οὐδὲ μνησίκακος·
[...] μεγαλοψύχου τὸ ἀπομνημονεύειν, ἄλλως τε καὶ
[...]ἀλλὰ μᾶλλον παρορᾶν. 31. Οὐδὲ ἀνθρωπολό-
[...]ὔτε γὰρ περὶ αὑτοῦ ἐρεῖ, οὔτε περὶ ἑτέρου· οὔ-
[...]ἵνα ἐπαινῆται, μέλει αὐτῷ, οὔθ' ὅπως οἱ ἄλ-
[...]νται. Οὐδ' αὖ ἐπαινετικός ἐστι. Διόπερ οὐδὲ
[...]ος, οὐδὲ τῶν ἐχθρῶν, εἰ μὴ δι' ὕβριν. 32. Καὶ
[...]αγκαίων ἢ μικρῶν ἥκιστα ὀλοφυρτικὸς καὶ δεη-
[...]σπουδάζοντος γὰρ οὕτως ἔχειν περὶ ταῦτα.

33. Καὶ οἷος κεκτῆσθαι μᾶλλον τὰ καλὰ καὶ ἄκαρπα τῶν καρπίμων καὶ ὠφελίμων· αὐτάρκους γὰρ μᾶλλον. 34. Καὶ κίνησις δὲ βραδεῖα τοῦ μεγαλοψύχου δοκεῖ εἶναι, καὶ φωνὴ βαρεῖα, καὶ λέξις στάσιμος· οὐ γὰρ σπευστικὸς ὁ περὶ ὀλίγα σπουδάζων, οὐδὲ σύντονος ὁ μηθὲν μέγα οἰόμενος· ἡ δ' ὀξυφωνία καὶ ἡ ταχυτὴς διὰ τούτων· [IX.] 35. τοιοῦτος μὲν οὖν ὁ μεγαλόψυχος. Ὁ δ' ἐλλείπων, μικρόψυχος· ὁ δ' ὑπερβάλλων, χαῦνος. Οὐ κακοὶ μὲν οὖν δοκοῦσιν εἶναι οὐδ' οὗτοι· οὐ γὰρ κακοποιοί εἰσιν· ἡμαρτημένοι δέ. Ὁ μὲν γὰρ μικρόψυχος, ἄξιος ὢν ἀγαθῶν, ἑαυτὸν ἀποστερεῖ, ὧν ἄξιός ἐστι· καὶ ἔοικε κακὸν ἔχειν τι, ἐκ τοῦ μὴ ἀξιοῦν ἑαυτὸν τῶν ἀγαθῶν, καὶ ἀγνοεῖν δ' ἑαυτόν· ὠρέγετο γὰρ ἄν, ὧν ἄξιος ἦν, ἀγαθῶν γε ὄντων. Οὐ μὴν ἠλίθιοί γε οἱ τοιοῦτοι δοκοῦσιν εἶναι, ἀλλὰ μᾶλλον ὀκνηροί· ἡ τοιαύτη δὲ δόξα δοκεῖ καὶ χείρους ποιεῖν· ἕκαστοι γὰρ ἐφίενται τῶν κατ' ἀξίαν. Ἀφίστανται δὲ καὶ τῶν πράξεων τῶν καλῶν καὶ τῶν ἐπιτηδευμάτων, ὡς ἀνάξιοι ὄντες· ὁμοίως δὲ καὶ τῶν ἐκτὸς ἀγαθῶν. 36. Οἱ δὲ χαῦνοι ἠλίθιοι καὶ ἑαυτοὺς ἀγνοοῦντες, καὶ ταῦτ' ἐπιφανῶς· ὡς γὰρ ἄξιοι ὄντες τοῖς ἐντίμοις ἐπιχειροῦσιν, εἶτα ἐξελέγχονται, καὶ ἐσθῆτι κοσμοῦνται καὶ σχήματι καὶ τοῖς τοιούτοις· καὶ βούλονται τὰ εὐτυχήματα φανερὰ εἶναι αὐτῶν, καὶ λέγουσι περὶ αὐτῶν, ὡς διὰ τούτων τιμηθησόμενοι. 37. Ἀντιτίθεται δὲ τῇ μεγαλοψυχίᾳ ἡ μικροψυχία μᾶλλον τῆς χαυνότητος· καὶ γὰρ γίγνεται μᾶλλον καὶ χεῖρόν ἐστιν. 38. Ἡ μὲν οὖν μεγαλοψυχία περὶ τιμήν ἐστι μεγάλην, ὥσπερ εἴρηται.

CAPUT IV. [X.]

Ἔοικε δὲ καὶ περὶ ταύτην εἶναι ἀρετή τις, καθάπερ ἐν τοῖς πρώτοις ἐλέχθη, ἣ δόξειεν ἂν παραπλησίως ἔχειν πρὸς τὴν μεγαλοψυχίαν, ὥσπερ καὶ ἡ ἐλευθεριότης πρὸς τὴν μεγαλοπρέπειαν· ἄμφω γὰρ αὗται τοῦ μὲν μεγάλου ἀφεστᾶσι, περὶ δὲ τὰ μέτρια καὶ τὰ μικρὰ διατιθέασιν ἡμᾶς ὡς δεῖ. 2. Ὥσπερ δὲ ἐν λήψει καὶ δόσει χρημάτων μεσότης ἐστὶ, καὶ ὑπερβολή τε καὶ ἔλλειψις· οὕτω καὶ ἐν τιμῆς ὀρέξει, τὸ μᾶλλον ἢ δεῖ, καὶ ἧττον, καὶ τὸ ὅθεν δεῖ, καὶ ὡς δεῖ. 3. Τόν τε γὰρ φιλότιμον ψέγομεν, ὡς καὶ μᾶλλον ἢ δεῖ, καὶ ὅθεν οὐ δεῖ, τῆς τιμῆς ἐφιέμενον· τόν τε ἀφιλότιμον, ὡς οὐδ' ἐπὶ τοῖς καλοῖς προαιρούμενον τιμᾶσθαι. 4. Ἔστι δ' ὅτε τὸν φιλότιμον ἐπαινοῦμεν, ὡς ἀνδρώδη καὶ φιλόκαλον· τὸν δὲ ἀφιλότιμον, ὡς μέτριον καὶ σώφρονα, ὥσπερ καὶ ἐν τοῖς πρώτοις εἴπομεν· δῆλον δ' ὅτι πλεοναχῶς τοῦ φιλοτοιούτου λεγομένου, οὐκ ἐπὶ τὸ αὐτὸ ἀεὶ φέρομεν τὸν φιλότιμον· ἀλλ' ἐπαινοῦντες μέν, ἐπὶ τὸ μᾶλλον ἢ οἱ πολλοί· ψέγοντες δέ, ἐπὶ τὸ μᾶλλον ἢ δεῖ· ἀνωνύμου δ' οὔσης τῆς μεσότητος, ὡς ἐρήμης, ἔοικεν ἀμφισβητεῖν τὰ ἄκρα· ἐν οἷς δ' ἐστὶν ὑπερβολὴ καὶ ἔλλειψις, καὶ τὸ μέσον. 5. Ὀρέγονται δὲ τιμῆς καὶ μᾶλλον ἢ δεῖ, καὶ ἧττον· ἔστι δὴ καὶ ὡς δεῖ· ἐπαινεῖται γοῦν ἡ ἕξις αὕτη, μεσότης οὖσα περὶ τιμὴν ἀνώνυμος· φαίνεται δὲ πρὸς μὲν τὴν φιλοτιμίαν, ἀφιλοτιμία· πρὸς δὲ τὴν ἀφιλοτιμίαν, φιλοτιμία· πρὸς ἀμφότερα δέ, ἀμφοτερά πως. 6. Ἔοικε δὲ τοῦτ' εἶναι καὶ περὶ τὰς ἄλλας ἀρετάς· ἀντικεῖσθαι δὲ ἐνταῦθα οἱ ἄκροι φαίνονται, διὰ τὸ μὴ ὠνομάσθαι τὸν μέσον.

CAPUT V. [XI.]

Πρᾳότης δ' ἐστὶ μὲν μεσότης περὶ ὀργάς· ἀνωνύμου δ' ὄντος τοῦ μέσου, σχεδὸν δὲ καὶ τῶν ἄκρων, ἐπὶ τὸν μέσον τὴν πρᾳότητα φέρομεν, πρὸς τὴν ἔλλειψιν ἀποκλίνουσαν, ἀνώνυμον οὖσαν. 2. Ἡ δ' ὑπερβολὴ ὀργιλότης τις λέγοιτ' ἄν· τὸ μὲν γὰρ πάθος

ἐστὶν ὀργή· τὰ δ' ἐμποιοῦντα, πολλὰ καὶ διαφέροντα. 3. Ὁ μὲν οὖν ἐφ' οἷς δεῖ καὶ οἷς δεῖ ὀργιζόμενος, ἔτι δὲ καὶ ὡς δεῖ, καὶ ὅτε, καὶ ὅσον χρόνον, ἐπαινεῖται· πρᾶος δὴ οὗτος ἂν εἴη, εἴπερ ἡ πρᾳότης ἐπαινεῖται. Βούλεται γὰρ ὁ πρᾶος ἀτάραχος εἶναι, καὶ μὴ ἄγεσθαι ὑπὸ τοῦ πάθους· ἀλλ' ὡς ἂν ὁ λόγος τάξῃ, οὕτω καὶ ἐπὶ τούτοις, καὶ ἐπὶ τοσοῦτον χρόνον χαλεπαίνειν. 4. Ἁμαρτάνειν δὲ δοκεῖ μᾶλλον ἐπὶ τὴν ἔλλειψιν· οὐ γὰρ τιμωρητικὸς ὁ πρᾶος, ἀλλὰ μᾶλλον συγγνωμονικός. 5. Ἡ δ' ἔλλειψις, εἴτ' ἀοργησία τίς ἐστιν, εἴθ' ὅ τι δή ποτε, ψέγεται. Οἱ γὰρ μὴ ὀργιζόμενοι ἐφ' οἷς δεῖ, ἠλίθιοι δοκοῦσιν εἶναι, καὶ οἱ μὴ ὡς δεῖ, μηδ' ὅτε, μηδὲ οἷς δεῖ. 6. Δοκεῖ γὰρ οὐκ αἰσθάνεσθαι, οὐδὲ λυπεῖσθαι· μὴ ὀργιζόμενός τε οὐκ εἶναι ἀμυντικός· τὸ δὲ προπηλακιζόμενον ἀνέχεσθαι, καὶ τοὺς οἰκείους περιορᾶν, ἀνδραποδῶδες. 7. Ἡ δ' ὑπερβολὴ κατὰ πάντα μὲν γίνεται· καὶ γὰρ οἷς οὐ δεῖ, καὶ ἐφ' οἷς οὐ δεῖ, καὶ μᾶλλον ἢ δεῖ, καὶ θᾶττον, καὶ πλείω χρόνον· οὐ μὴν ἅπαντά γε τῷ αὐτῷ ὑπάρχει· οὐ γὰρ ἂν δύναιτο εἶναι· τὸ γὰρ κακὸν καὶ καθ' αὑτὸ ἀπόλλυσι· κἂν ὁλόκληρον ᾖ, ἀφόρητον γίνεται. 8. Οἱ μὲν οὖν ὀργίλοι ταχέως μὲν ὀργίζονται· καὶ οἷς οὐ δεῖ, καὶ ἐφ' οἷς οὐ δεῖ, καὶ μᾶλλον ἢ δεῖ· παύονται δὲ ταχέως, ὃ καὶ βέλτιστον ἔχουσι. Συμβαίνει δὲ αὐτοῖς τοῦτο, ὅτι οὐ κατέχουσι τὴν ὀργὴν, ἀλλὰ ἀνταποδιδόασιν· ᾗ φανεροί εἰσι διὰ τὴν ὀξύτητα· εἶτα ἀποπαύονται. 9. Ὑπερβολῇ δ' εἰσὶν οἱ ἀκρόχολοι ὀξεῖς καὶ πρὸς πᾶν ὀργίλοι, καὶ ἐπὶ παντί· ὅθεν καὶ τοὔνομα. 10. Οἱ δὲ πικροὶ, δυσδιάλυτοι, καὶ πολὺν χρόνον ὀργίζονται· κατέχουσι γὰρ τὸν θυμόν· παῦλα δὲ γίνεται, ὅταν ἀνταποδιδῷ· ἡ γὰρ τιμωρία παύει τῆς ὀργῆς, ἡδονὴν ἀντὶ τῆς λύπης ἐμποιοῦσα· τούτου δὲ μὴ γινομένου, τὸ βάρος ἔχουσι· διὰ γὰρ τὸ μὴ ἐπιφανὲς εἶναι, οὐδὲ συμπείθει αὐτοὺς οὐδείς· ἐν αὑτῷ δὲ πέψαι τὴν ὀργὴν, χρόνου δεῖ. Εἰσὶ δὲ οἱ τοιοῦτοι ἑαυτοῖς ὀχληρότατοι, καὶ τοῖς μάλιστα φίλοις. 11. Χαλεποὺς δὲ λέγομεν τοὺς ἐφ' οἷς τε μὴ δεῖ χαλεπαίνοντας, καὶ μᾶλλον ἢ δεῖ καὶ πλείω χρόνον, καὶ μὴ διαλλαττομένους ἄνευ τιμωρίας ἢ κολάσεως. 12. Τῇ πρᾳότητι δὲ μᾶλλον τὴν ὑπερβολὴν ἀντιτίθεμεν· καὶ γὰρ μᾶλλον γίνεται· ἀνθρωπικώτερον γὰρ τὸ μᾶλλον τιμωρεῖσθαι. Καὶ πρὸς τὸ συμβιοῦν οἱ χαλεποὶ, χείρους. 13. Ὃ δὲ καὶ ἐν τοῖς πρότερον εἴρηται, καὶ ἐκ τῶν λεγομένων δῆλον· οὐ γὰρ ῥᾴδιον διορίσαι τὸ πῶς, καὶ τίσι, καὶ ἐπὶ ποίοις, καὶ πόσον χρόνον ὀργιστέον, καὶ μέχρι τίνος ὀρθῶς ποιεῖ τις ἢ ἁμαρτάνει. Ὁ μὲν γὰρ μικρὸν παρεκβαίνων οὐ ψέγεται, οὔτ' ἐπὶ τὸ μᾶλλον, οὔτ' ἐπὶ τὸ ἧττον· ἐνίοτε γὰρ τοὺς ἐλλείποντας ἐπαινοῦμεν, καὶ πρᾴους φαμέν· καὶ τοὺς χαλεπαίνοντας ἀνδρώδεις, ὡς δυναμένους ἄρχειν. Ὁ δὴ πόσον καὶ πῶς παρεκβαίνων ψεκτὸς, οὐ ῥᾴδιον τῷ λόγῳ ἀποδοῦναι· ἐν γὰρ τοῖς καθ' ἕκαστα καὶ τῇ αἰσθήσει ἡ κρίσις. 14. Ἀλλὰ τό γε τοιοῦτον δῆλον, ὅτι ἡ μὲν μέση ἕξις ἐπαινετὴ, καθ' ἣν οἷς δεῖ ὀργιζόμεθα, καὶ ἐφ' οἷς δεῖ, καὶ ὡς δεῖ, καὶ πάντα τὰ τοιαῦτα· αἱ δὲ ὑπερβολαὶ καὶ ἐλλείψεις ψεκταί· καὶ ἐπὶ μικρὸν μὲν γινόμεναι, ἠρέμα· ἐπὶ πλέον δὲ, μᾶλλον· ἐπὶ πολὺ δὲ, σφόδρα· δῆλον οὖν ὅτι τῆς μέσης ἕξεως ἀνθεκτέον. 15. Αἱ μὲν οὖν περὶ τὴν ὀργὴν ἕξεις εἰρήσθωσαν.

CAPUT VI. [XII.]

Ἐν δὲ ταῖς ὁμιλίαις καὶ τῷ συζῆν, καὶ λόγων καὶ πραγμάτων κοινωνεῖν, οἱ μὲν ἄρεσκοι δοκοῦσιν εἶναι οἱ πάντα πρὸς ἡδονὴν ἐπαινοῦντες, καὶ οὐθὲν ἀντι-
τείνοντες, ἀλλὰ δὴ οἰόμενοι δεῖν ἄλυποι τοῖς ἐντυγ-
χάνουσιν εἶναι· 2. οἱ δ' ἐξεναντίας τούτοις πρὸς πάντα
ἀντιτυποῦντες, καὶ τοῦ λυπεῖν οὐδ' ὁτιοῦν φροντίζον-
τες, δύσκολοι καὶ δυσέριδες καλοῦνται. 3. Ὅτι μὲν
οὖν αἱ εἰρημέναι ἕξεις ψεκταί εἰσιν, οὐκ ἄδηλον· καὶ
ὅτι ἡ μέση τούτων ἐπαινετὴ, καθ' ἣν ἀποδέξεται, ἃ
δεῖ καὶ ὡς δεῖ· ὁμοίως δὲ καὶ δυσχερανεῖ. 4. Ὄνομα
δὲ οὐκ ἀποδέδοται αὐτῇ τι· ἔοικε δὲ μάλιστα φιλίᾳ·
τοιοῦτος γάρ ἐστιν ὁ κατὰ τὴν μέσην ἕξιν, οἷον βου-
λόμεθα λέγειν τὸν ἐπιεικῆ φίλον, τὸ στέργειν προσλα-
βόντα. 5. Διαφέρει δὲ τῆς φιλίας, ὅτι ἄνευ πάθους ἐ
καὶ τοῦ στέργειν, οἷς ὁμιλεῖ· οὔτε γὰρ τῷ φιλεῖν
ἐχθραίνειν ἀποδέχεται ἕκαστα ὡς δεῖ, ἀλλὰ τῷ τ
οὗτος εἶναι. Ὁμοίως γὰρ πρὸς ἀγνῶτας καὶ γνω
μους καὶ συνήθεις καὶ ἀσυνήθεις αὐτὸ ποιήσει, πλ
καὶ ἐν ἑκάστοις ὡς ἁρμόζει· οὐ γὰρ ὁμοίως προσ
συνήθων καὶ ὀθνείων φροντίζειν, οὐδ' αὖ λυπ
6. Καθόλου μὲν οὖν εἴρηται, ὅτι ὡς δεῖ ὁμιλήσ
ἀναφέρων δὲ πρὸς τὸ καλὸν καὶ τὸ συμφέρον, στοχά
ται τοῦ μὴ λυπεῖν, ἢ συνηδύνειν. 7. Ἔοικε μὲν γὰρ
ἡδονὰς καὶ λύπας εἶναι τὰς ἐν ταῖς ὁμιλίαις γιν
νας· τούτων δ' ὅσας μὲν αὐτῷ ἐστι μὴ καλὸν ἢ β
βερὸν συνηδύνειν, δυσχερανεῖ καὶ προαιρήσεται
πεῖν· κἂν τῷ ποιοῦντι δὲ ἀσχημοσύνην φέρῃ, καὶ
την μὴ μικρὰν, ἢ βλάβην, ἡ δ' ἐναντίωσις μικρὰν
πην, οὐκ ἀποδέξεται, ἀλλὰ δυσχερανεῖ. 8. Διαφ
τως δ' ὁμιλήσει τοῖς ἐν ἀξιώμασι καὶ τοῖς τυχοῦσι,
μᾶλλον ἢ ἧττον γνωρίμοις· ὁμοίως δὲ καὶ κατὰ
ἄλλας διαφορὰς, ἑκάστοις ἀπονέμων τὸ πρέπον,
καθ' αὑτὸ μὲν αἱρούμενος τὸ συνηδύνειν, λυπεῖ
εὐλαβούμενος, τοῖς δὲ ἀποβαίνουσιν, ἐὰν ᾖ μείζω,
ἑπόμενος· λέγω δὲ τῷ καλῷ καὶ τῷ συμφέροντι
ἡδονῆς δὲ ἕνεκα τῆς εἰσαῦθις μεγάλης μικρὰ
9. Ὁ μὲν οὖν μέσος τοιοῦτός ἐστιν· οὐκ ὠν
δέ· τοῦ δὲ συνηδύνοντος ὁ μὲν τοῦ ἡδὺς εἶν
ζόμενος, μὴ διά τι ἄλλο, ἄρεσκος· ὁ δ' ὅπως
τις αὐτῷ γίγνηται εἰς χρήματα, καὶ ὅσα διὰ
των, κόλαξ· ὁ δὲ πᾶσι δυσχεραίνων, εἴρηται
κολος καὶ δύσερις· ἀντικεῖσθαι δὲ φαίνεται
ἑαυτοῖς, διὰ τὸ ἀνώνυμον εἶναι τὸ μέσον.

CAPUT VII. [XIII.]

Περὶ τὰ αὐτὰ δὲ σχεδόν ἐστι καὶ ἡ τῆς ἀλ
μεσότης. Ἀνώνυμος δὲ καὶ αὕτη. Οὐ χεῖρον
τὰς τοιαύτας ἐπελθεῖν. Μᾶλλόν τε γὰρ ἂν εἰ
τὰ περὶ τὸ ἦθος, καθ' ἕκαστον διελθόντες· κα
τητας εἶναι τὰς ἀρετὰς πιστεύσαιμεν ἂν, ἐπὶ
οὕτως ἔχον συνιδόντες. Ἐν δὴ τῷ συζῆν, οἱ μ
ἡδονὴν καὶ λύπην ὁμιλοῦντες εἴρηνται· περ
ἀληθευόντων τε καὶ ψευδομένων εἴπωμεν, ὁ
λόγοις καὶ πράξεσι καὶ τῷ προσποιήματι. 2.
ὁ μὲν ἀλαζὼν προσποιητικὸς τῶν ἐνδόξων εἶ
μὴ ὑπαρχόντων, καὶ μειζόνων ἢ ὑπάρχει. 3.
ρων ἀνάπαλιν, ἀρνεῖσθαι τὰ ὑπάρχοντα, ἢ ἐλ
εῖν. 4. Ὁ δὲ μέσος αὐθέκαστός τις ὤν, ἀλη
καὶ τῷ βίῳ καὶ τῷ λόγῳ, τὰ ὑπάρχοντα ὁμο
ναι περὶ αὐτὸν, καὶ οὔτε μείζω οὔτε ἐλάττω.
δὲ τούτων ἕκαστα, καὶ ἕνεκά τινος ποιεῖν καὶ
Ἕκαστος δὲ οἷός ἐστι, τοιαῦτα λέγει καὶ πρ
οὕτω ζῇ, ἐὰν μή τινος ἕνεκα πράττῃ. 6. Καθ
τὸ μὲν ψεῦδος φαῦλον καὶ ψεκτὸν, τὸ δὲ ἀλ
λὸν καὶ ἐπαινετόν. Οὕτω δὲ καὶ ὁ μὲν ἀλ
μέσος ὤν, ἐπαινετός· οἱ δὲ ψευδόμενοι, ἀμφ
ψεκτοί, μᾶλλον δ' ὁ ἀλαζών. Περὶ ἑκατέρου

μεν· πρότερον δὲ περὶ τοῦ ἀληθευτικοῦ. 7. Οὐ γὰρ
περὶ τοῦ ἐν ταῖς ὁμολογίαις ἀληθεύοντος λέγομεν,
οὐδ᾽ ὅσα εἰς ἀδικίαν ἢ δικαιοσύνην συντείνει· ἄλλης
γὰρ ἂν εἴη ταῦτ᾽ ἀρετῆς· ἀλλ᾽ ὃς ἂν μηθενὸς τοιού-
του διαφέροντος καὶ ἐν λόγῳ καὶ ἐν βίῳ ἀληθεύῃ, τῷ
τὴν ἕξιν τοιοῦτος εἶναι. 8. Δόξειε δ᾽ ἂν ὁ τοιοῦτος
ἐπιεικὴς εἶναι· ὁ γὰρ φιλαλήθης, καὶ ἐν οἷς μὴ δια-
φέρει ἀληθεύων, ἀληθεύσει, καὶ ἐν οἷς διαφέρει ἔτι
μᾶλλον. Ὡς γὰρ αἰσχρὸν, τὸ ψεῦδος εὐλαβήσεται,
ὅγε καὶ καθ᾽ αὑτὸ ηὐλαβεῖτο· ὁ δὲ τοιοῦτος ἐπαινε-
τός. 9. Ἐπὶ τὸ ἔλαττον δὲ μᾶλλον τοῦ ἀληθοῦς ἀπο-
κλίνει· ἐμμελέστερον γὰρ φαίνεται, διὰ τὸ ἐπαχθεῖς
τὰς ὑπερβολὰς εἶναι. 10. Ὁ δὲ μείζω τῶν ὑπαρχόν-
των προσποιούμενος μηθενὸς ἕνεκα, φαύλῳ μὲν ἔοι-
κεν· οὐ γὰρ ἂν ἔχαιρε τῷ ψεύδει· μάταιος δὲ φαίνε-
ται μᾶλλον ἢ κακός. 11. Εἰ δ᾽ ἕνεκά τινος, ὁ μὲν δό-
ξης ἢ τιμῆς, οὐ λίαν ψεκτὸς, ὡς ὁ ἀλαζών· ὁ δὲ ἀρ-
γυρίου, ἢ ὅσα εἰς ἀργύριον, ἀσχημονέστερος. 12. Οὐκ
ἐν τῇ δυνάμει δ᾽ ἐστὶν ὁ ἀλαζὼν, ἀλλ᾽ ἐν τῇ προαιρέ-
σει. Κατὰ τὴν ἕξιν γὰρ καὶ τῷ τοιόςδε εἶναι ἀλαζών
ἐστιν, ὥςπερ καὶ ψεύστης· ὁ μὲν τῷ ψεύδει αὐτῷ χαίρων,
ὁ δὲ δόξης ὀρεγόμενος ἢ κέρδους. 13. Οἱ μὲν οὖν δόξης
χάριν ἀλαζονευόμενοι, τὰ τοιαῦτα προςποιοῦνται, ἐφ᾽
οἷς ἔπαινος ἢ εὐδαιμονισμός· οἱ δὲ κέρδους, ὧν ἀπό-
λαυσίς ἐστι τοῖς πέλας· καὶ ἃ διαλαθεῖν ἔστι μὴ ὄν-
τα, οἷον ἰατρὸν ἢ μάντιν σοφόν. Διὰ τοῦτο οἱ πλεῖ-
στοι προςποιοῦνται τὰ τοιαῦτα, καὶ ἀλαζονεύονται·
ἔστι γὰρ ἐν αὐτοῖς τὰ εἰρημένα. 14. Οἱ δ᾽ εἴρωνες ἐπὶ
τὸ ἔλαττον λέγοντες, χαριέστεροι μὲν τὰ ἤθη φαίνον-
ται· οὐ γὰρ κέρδους ἕνεκα δοκοῦσι λέγειν, ἀλλὰ φεύ-
γοντες τὸ ὀγκηρόν· μάλιστα δὲ καὶ οὗτοι τὰ ἔνδοξα
ἀπαρνοῦνται· οἷον καὶ Σωκράτης ἐποίει. 15. Οἱ δὲ
καὶ τὰ μικρὰ καὶ τὰ φανερὰ προςποιούμενοι, βαυκο-
πανοῦργοι λέγονται, καὶ εὐκαταφρόνητοί εἰσι· καὶ
ἐνίοτε ἀλαζονεία φαίνεται, οἷον ἡ τῶν Λακώνων ἐσθής·
καὶ γὰρ ἡ ὑπερβολὴ καὶ ἡ λίαν ἔλλειψις ἀλαζονικόν.
16. Οἱ δὲ μετρίως χρώμενοι τῇ εἰρωνείᾳ, καὶ περὶ τὰ
μὴ λίαν ἐμποδὼν καὶ φανερὰ εἰρωνευόμενοι, χαρίεν-
τες φαίνονται. 17. Ἀντικεῖσθαι δ᾽ ὁ ἀλαζὼν φαίνε-
ται τῷ ἀληθευτικῷ· χείρων γάρ.

CAPUT VIII. [XIV.]

Οὔσης δὲ καὶ ἀναπαύσεως ἐν τῷ βίῳ, καὶ ἐν ταύτῃ
διαγωγῆς μετὰ παιδιᾶς, δοκεῖ καὶ ἐνταῦθα εἶναι ὁμι-
λία τις ἐμμελὴς, καὶ οἷα δεῖ λέγειν, καὶ ὥς. Ὁμοίως
δὲ καὶ ἀκούειν. Διοίσει δὲ καὶ τῷ ἐν τοιούτοις λέγειν
ἢ τοιούτων ἀκούειν. 2. Δῆλον δ᾽ ὡς καὶ περὶ ταῦτά
ἐστιν ὑπερβολή τε καὶ ἔλλειψις τοῦ μέσου. 3. Οἱ μὲν
οὖν τῷ γελοίῳ ὑπερβάλλοντες, βωμολόχοι δοκοῦσιν
εἶναι καὶ φορτικοὶ, γλιχόμενοι πάντως τοῦ γελοίου,
καὶ μᾶλλον στοχαζόμενοι τοῦ γέλωτα ποιῆσαι, ἢ τοῦ
λέγειν εὐσχήμονα, καὶ μὴ λυπεῖν τὸν σκωπτόμενον·
οἱ δὲ μήτ᾽ αὐτοὶ ἂν εἰπόντες μηθὲν γελοῖον, τοῖς τε
λέγουσι δυςχεραίνοντες, ἄγριοι καὶ σκληροὶ δοκοῦσιν
εἶναι· οἱ δὲ ἐμμελῶς παίζοντες, εὐτράπελοι προςαγο-
ρεύονται, οἷον εὔτροποι· τοῦ γὰρ ἤθους αἱ τοιαῦται
δοκοῦσι κινήσεις εἶναι· ὥςπερ δὲ τὰ σώματα ἐκ τῶν
κινήσεων κρίνεται, οὕτω καὶ τὰ ἤθη. 4. Ἐπιπολάζον-
τος δὲ τοῦ γελοίου, καὶ τῶν πλείστων χαιρόντων τῇ
παιδιᾷ, καὶ τῷ σκώπτειν μᾶλλον ἢ δεῖ, καὶ οἱ βωμο-
λόχοι εὐτράπελοι προςαγορεύονται, ὡς χαρίεντες· ὅτι
δὲ διαφέρουσι, καὶ οὐ μικρὸν, ἐκ τῶν εἰρημένων δῆ-
λον. 5. Τῇ μέσῃ δ᾽ ἕξει οἰκεῖον καὶ ἡ ἐπιδεξιότης ἐστί·
τοῦ δ᾽ ἐπιδεξίου ἐστὶ τοιαῦτα λέγειν καὶ ἀκούειν, οἷα
τῷ ἐπιεικεῖ καὶ ἐλευθέρῳ ἁρμόττει· ἔστι γάρ τινα πρέ-
ποντα τῷ τοιούτῳ λέγειν ἐν παιδιᾶς μέρει, καὶ ἀκού-
ειν· καὶ ἡ τοῦ ἐλευθέρου παιδιὰ διαφέρει τῆς τοῦ ἀν-
δραποδώδους, καὶ αὖ τοῦ πεπαιδευμένου καὶ ἀπαι-
δεύτου. 6. Ἴδοι δ᾽ ἄν τις καὶ ἐκ τῶν κωμῳδιῶν τῶν
παλαιῶν καὶ τῶν καινῶν. Τοῖς μὲν γὰρ ἦν γελοῖον ἡ
αἰσχρολογία· τοῖς δὲ μᾶλλον ἡ ὑπόνοια· διαφέρει δ᾽
οὐ μικρὸν ταῦτα πρὸς εὐσχημοσύνην. 7. Πότερον
οὖν τὸν εὖ σκώπτοντα ὁριστέον τῷ λέγειν ἃ πρέπει
ἐλευθέρῳ, ἢ τῷ μὴ λυπεῖν τὸν ἀκούοντα, ἢ καὶ τέρ-
πειν· ἢ καὶ τόγε τοιοῦτον ἀόριστον; ἄλλο γὰρ ἄλλῳ
μισητόν τε καὶ ἡδύ. 8. Τοιαῦτα δὲ καὶ ἀκούσεται· ἃ
γὰρ ὑπομένει ἀκούων, ταῦτα καὶ ποιεῖν δοκεῖ. 9. Οὐ
δὴ πᾶν ποιήσει· τὸ γὰρ σκῶμμα λοιδόρημά τι ἐστίν·
οἱ δὲ νομοθέται ἔνια λοιδορεῖν κωλύουσιν· ἔδει δ᾽
ἴσως καὶ σκώπτειν. 10. Ὁ δὴ χαρίεις καὶ ἐλεύθερος
οὕτως ἕξει, οἷον νόμος ὢν ἑαυτῷ· τοιοῦτος μὲν οὖν
ὁ μέσος ἐστὶν, εἴτ᾽ ἐπιδέξιος, εἴτ᾽ εὐτράπελος λέγεται·
ὁ δὲ βωμολόχος ἥττων ἐστὶ τοῦ γελοίου, καὶ οὔτε ἑαυ-
τοῦ οὔτε τῶν ἄλλων ἀπεχόμενος, εἰ γέλωτα ποιήσει·
καὶ τοιαῦτα λέγων, ὧν οὐθὲν ἂν ὁ χαρίεις εἴποι· ἔνια
δὲ οὐδ᾽ ἂν ἀκοῦσαι· ὁ δ᾽ ἄγριος εἰς τὰς τοιαύτας
ὁμιλίας ἀχρεῖος· οὐδὲν γὰρ συμβαλλόμενος, πᾶσι δυς-
χεραίνει. 11. Δοκεῖ δὲ ἡ ἀνάπαυσις καὶ ἡ παιδιὰ ἐν
τῷ βίῳ εἶναι ἀναγκαῖον. 12. Τρεῖς οὖν αἱ εἰρημέναι
ἐν τῷ βίῳ μεσότητες· εἰσὶ δὲ πᾶσαι περὶ λόγων τινῶν
καὶ πράξεων κοινωνίαν· διαφέρουσι δ᾽, ὅτι ἡ μὲν περὶ
ἀλήθειάν ἐστιν, αἱ δὲ περὶ τὸ ἡδύ· τῶν δὲ περὶ τὴν
ἡδονὴν ἡ μὲν ἐν ταῖς παιδιαῖς, ἡ δ᾽ ἐν ταῖς κατὰ τὸν
ἄλλον βίον ὁμιλίαις.

CAPUT IX. [XV.]

Περὶ δὲ αἰδοῦς ὥς τινος ἀρετῆς οὐ προςήκει λέ-
γειν· πάθει γὰρ μᾶλλον ἔοικεν ἢ ἕξει· ὁρίζεται γοῦν
φόβος τις ἀδοξίας. 2. Ἀποτελεῖται δὲ τῷ περὶ τὰ δει-
νὰ φόβῳ παραπλήσιον· ἐρυθραίνονται γὰρ οἱ αἰσχυ-
νόμενοι· οἱ δὲ τὸν θάνατον φοβούμενοι ὠχριῶσι. Σω-
ματικὰ δὴ φαίνεταί πως εἶναι ἀμφότερα· ὅπερ δοκεῖ
πάθους μᾶλλον ἢ ἕξεως εἶναι. 3. Οὐ πάσῃ δ᾽ ἡλικίᾳ
τὸ πάθος ἁρμόζει, ἀλλὰ τῇ νέᾳ· οἰόμεθα γὰρ δεῖν
τοὺς τηλικούτους αἰδήμονας εἶναι, διὰ τὸ πάθει ζῶν-
τας πολλὰ ἁμαρτάνειν, ὑπὸ τῆς αἰδοῦς δὲ κωλύεσθαι·
καὶ ἐπαινοῦμεν τῶν μὲν νέων τοὺς αἰδήμονας, πρεσβύ-
τερον δ᾽ οὐδεὶς ἂν ἐπαινέσειεν, ὅτι αἰσχυντηλός· οὐ-
θὲν γὰρ οἰόμεθα δεῖν αὐτὸν πράττειν, ἐφ᾽ οἷς ἐστιν
αἰσχύνη. 4. Οὐδὲ γὰρ ἐπιεικοῦς ἐστιν ἡ αἰσχύνη, εἴ-
περ γίγνεται ἐπὶ τοῖς φαύλοις· οὐδὲ γὰρ πρακτέον τὰ
τοιαῦτα. 5. Εἰ δ᾽ ἔστι τὰ μὲν κατ᾽ ἀλήθειαν αἰσχρὰ,
τὰ δὲ κατὰ δόξαν, οὐθὲν διαφέρει· οὐδέτερα γὰρ πρα-
κτέα· ὥςτ᾽ οὐκ αἰσχυντέον. 6. Φαύλου δὲ καὶ τὸ εἶ-
ναι τοιοῦτον, οἷον πράττειν τι τῶν αἰσχρῶν· τὸ δ᾽ οὔ-
τως ἔχειν, ὥςτ᾽ εἰ πράξειέ τι τῶν τοιούτων, αἰσχύνε-
σθαι, καὶ διὰ τοῦτ᾽ οἴεσθαι ἐπιεικῆ εἶναι, ἄτοπον·
ἐπὶ τοῖς ἑκουσίοις γὰρ ἡ αἰδώς· ἑκὼν δὲ ὁ ἐπιεικὴς οὐ-
δέποτε πράξει τὰ φαῦλα. 7. Εἴη δ᾽ ἂν ἡ αἰδὼς ἐξ ὑπο-
θέσεως ἐπιεικές· εἰ γὰρ πράξαι, αἰσχύνοιτ᾽ ἄν· οὐκ
ἔστι δὲ τοῦτο περὶ τὰς ἀρετάς· εἰ δὲ ἡ ἀναισχυντία
φαῦλον, καὶ τὸ μὴ αἰδεῖσθαι τὰ αἰσχρὰ πράττειν, οὐ-
θὲν μᾶλλον τὸ τοιαῦτα πράττοντα αἰσχύνεσθαι, ἐπι-
εικές. 8. Οὐκ ἔστι δὲ οὐδ᾽ ἡ ἐγκράτεια ἀρετὴ, ἀλλά τις
μικτή. Δειχθήσεται δὲ περὶ αὐτῆς ἐν τοῖς ὕστερον.
Νῦν δὲ περὶ δικαιοσύνης εἴπωμεν.

ETHICORUM NICOMACHEORUM LIBER V.

CAPUT I.

Περὶ δὲ δικαιοσύνης καὶ ἀδικίας σκεπτέον, περὶ ποίας τε τυγχάνουσιν οὖσαι πράξεις, καὶ ποία μεσότης ἐστὶν ἡ δικαιοσύνη· καὶ τὸ δίκαιον, τίνων μέσον. 2. Ἡ δὲ σκέψις ἡμῖν ἔστω κατὰ τὴν αὐτὴν μέθοδον τοῖς προειρημένοις. 3. Ὁρῶμεν δὴ πάντας τὴν τοιαύτην ἕξιν βουλομένους λέγειν δικαιοσύνην, ἀφ᾽ ἧς πρακτικοὶ τῶν δικαίων εἰσὶ, καὶ ἀφ᾽ ἧς δικαιοπραγοῦσι καὶ βούλονται τὰ δίκαια· τὸν αὐτὸν δὲ τρόπον καὶ περὶ ἀδικίας, ἀφ᾽ ἧς ἀδικοῦσι, καὶ βούλονται τὰ ἄδικα· διὸ καὶ ἡμῖν πρῶτον ὡς ἐν τύπῳ ὑποκείσθω ταῦτα. 4. Οὐδὲ γὰρ τὸν αὐτὸν ἔχει τρόπον ἐπί τε τῶν ἐπιστημῶν καὶ δυνάμεων, καὶ ἐπὶ τῶν ἕξεων· δύναμις μὲν γὰρ καὶ ἐπιστήμη δοκεῖ τῶν ἐναντίων ἡ αὐτὴ εἶναι· ἕξις δ᾽ ἡ ἐναντία τῶν ἐναντίων οὔ· οἷον ἀπὸ τῆς ὑγιείας οὐ πράττεται τὰ ἐναντία, ἀλλὰ τὰ ὑγιεινὰ μόνον· λέγομεν γὰρ ὑγιεινῶς βαδίζειν, ὅταν βαδίζῃ ὡς ἂν ὁ ὑγιαίνων. 5. Πολλάκις μὲν οὖν γνωρίζεται ἡ ἐναντία ἕξις ἀπὸ τῆς ἐναντίας, πολλάκις δὲ αἱ ἕξεις ἀπὸ τῶν ὑποκειμένων· ἐάν τε γὰρ ἡ εὐεξία ᾖ φανερὰ, καὶ ἡ καχεξία φανερὰ γίνεται, καὶ ἐκ τῶν εὐεκτικῶν ἡ εὐεξία, καὶ ἐκ ταύτης τὰ εὐεκτικά· εἰ γάρ ἐστιν ἡ εὐεξία πυκνότης σαρκὸς, ἀνάγκη καὶ τὴν καχεξίαν εἶναι μανότητα σαρκός· καὶ τὸ εὐεκτικὸν τὸ ποιητικὸν πυκνότητος ἐν σαρκί. 6. Ἀκολουθεῖ δ᾽ ὡς ἐπιτοπολὺ, ἐὰν θάτερα πλεοναχῶς λέγηται, καὶ θάτερα πλεοναχῶς λέγεσθαι· οἷον, εἰ τὸ δίκαιον, καὶ τὸ ἄδικον. [II.] 7. Ἔοικε δὲ πλεοναχῶς λέγεσθαι ἡ δικαιοσύνη καὶ ἡ ἀδικία, ἀλλὰ διὰ τὸ σύνεγγυς εἶναι τὴν ὁμωνυμίαν αὐτῶν, λανθάνει· καὶ οὐχ ὥσπερ ἐπὶ τῶν πόῤῥω δήλη μᾶλλον· ἡ γὰρ διαφορὰ πολλὴ ἡ κατὰ τὴν ἰδέαν, οἷον ὅτι καλεῖται κλεὶς ὁμωνύμως ἥ τε ὑπὸ τὸν αὐχένα τῶν ζώων, καὶ ᾗ τὰς θύρας κλείουσιν. 8. Εἰλήφθω δὴ, ὁ ἄδικος ποσαχῶς λέγεται· δοκεῖ δὲ, ὅ, τε παράνομος ἄδικος εἶναι, καὶ ὁ πλεονέκτης, καὶ ὁ ἄνισος· ὥςτε δῆλον, ὅτι καὶ ὁ δίκαιος ἔσται ὅ, τε νόμιμος, καὶ ὁ ἴσος· τὸ μὲν δίκαιον ἄρα τὸ νόμιμον, καὶ τὸ ἴσον· τὸ δ᾽ ἄδικον τὸ παράνομον, καὶ τὸ ἄνισον. 9. Ἐπεὶ δὲ καὶ πλεονέκτης ὁ ἄδικος, περὶ τὰ ἀγαθὰ ἔσται, οὐ πάντα, ἀλλὰ περὶ ὅσα εὐτυχία καὶ ἀτυχία, ἃ ἐστὶ μὲν ἁπλῶς αἰεὶ ἀγαθά· τινὶ δὲ οὐκ αἰεί· οἱ δ᾽ ἄνθρωποι ταῦτα εὔχονται καὶ διώκουσι· δεῖ δ᾽ οὔ· ἀλλ᾽ εὔχεσθαι μὲν τὰ ἁπλῶς ἀγαθὰ, καὶ αὐτοῖς ἀγαθὰ εἶναι· αἱρεῖσθαι δὲ τὰ αὐτοῖς ἀγαθά. 10. Ὁ δ᾽ ἄδικος οὐκ αἰεὶ τὸ πλέον αἱρεῖται, ἀλλὰ καὶ τὸ ἔλαττον, ἐπὶ τῶν ἁπλῶς κακῶν· ἀλλ᾽ ὅτι δοκεῖ καὶ τὸ μεῖον κακὸν ἀγαθόν πως εἶναι, τοῦ δ᾽ ἀγαθοῦ ἐστιν ἡ πλεονεξία, διὰ τοῦτο δοκεῖ πλεονέκτης εἶναι. 11. Ἔστι δὲ ἄνισος· τοῦτο γὰρ περιέχει καὶ κοινόν· καὶ παράνομος· τοῦτο γὰρ ἡ παρανομία ἤτοι ἡ ἀνισότης περιέχει πᾶσαν ἀδικίαν καὶ κοινόν ἐστι πάσης ἀδικίας. [III.] 12. Ἐπεὶ δ᾽ ὁ παράνομος ἄδικος ἦν, ὁ δὲ νόμιμος δίκαιος, δῆλον ὅτι πάντα τὰ νόμιμά ἐστί πως δίκαια· τά τε γὰρ ὡρισμένα ὑπὸ τῆς νομοθετικῆς νόμιμά ἐστι· καὶ ἕκαστον τούτων δίκαιον εἶναί φαμεν. 13. Οἱ δὲ νόμοι ἀγορεύουσι περὶ ἁπάντων, στοχαζόμενοι ἢ τοῦ κοινῇ συμφέροντος πᾶσιν, ἢ τοῖς ἀρίστοις, ἢ τοῖς κυρίοις, ἢ κατ᾽ ἀρετὴν, ἢ κατ᾽ ἄλλον τινὰ τρόπον τοιοῦτον· ὥςτε ἕνα μὲν τρόπον δίκαια λέγομεν, τὰ ποιητικὰ καὶ φυλακτικὰ τῆς εὐδαιμονίας καὶ τῶν μορίων αὐτῆς τῇ πολιτικῇ κοινωνίᾳ.

14. Προςτάττει δὲ ὁ νόμος καὶ τὰ τοῦ ἀνδρείου ἔργ
ποιεῖν, οἷον μὴ λείπειν τὴν τάξιν, μηδὲ φεύγειν, μη
ῥίπτειν τὰ ὅπλα· καὶ τὰ τοῦ σώφρονος, οἷον μὴ μοι
χεύειν, μηδὲ ὑβρίζειν· καὶ τὰ τοῦ πρᾴου, οἷον μὴ τύ
πτειν, μηδὲ κακηγορεῖν· ὁμοίως δὲ καὶ κατὰ τὰς ἄλ
λας ἀρετὰς καὶ μοχθηρίας, τὰ μὲν κελεύων, τὰ
ἀπαγορεύων· ὀρθῶς μὲν ὁ κείμενος ὀρθῶς· χεῖρον
ὁ ἀπεσχεδιασμένος. 15. Αὕτη μὲν οὖν ἡ δικαιοσύ
ἀρετὴ μέν ἐστι τελεία, ἀλλ᾽ οὐχ ἁπλῶς, ἀλλὰ πρὸς ἕτε
ρον· καὶ διὰ τοῦτο πολλάκις κρατίστη τῶν ἀρετῶν
ναι δοκεῖ ἡ δικαιοσύνη· καὶ οὐθ᾽ ἕσπερος, οὐθ᾽ ἑῷ
οὕτω θαυμαστός· καὶ παροιμιαζόμενοί φαμεν,

Ἐν δὲ δικαιοσύνῃ συλλήβδην πᾶσ᾽ ἀρετή ᾽στι,

καὶ τελεία μάλιστα ἀρετὴ, ὅτι τῆς τελείας ἀρετῆς χ
σίς ἐστι· τελεία δ᾽ ἐστὶν, ὅτι ὁ ἔχων αὐτὴν καὶ π
ἕτερον δύναται τῇ ἀρετῇ χρῆσθαι, ἀλλ᾽ οὐ μόνον κ
αὐτόν· πολλοὶ γὰρ ἐν μὲν τοῖς οἰκείοις τῇ ἀρετῇ
νανται χρῆσθαι, ἐν δὲ τοῖς πρὸς ἕτερον ἀδύνατα
16. Καὶ διὰ τοῦτο εὖ δοκεῖ ἔχειν τὸ τοῦ Βίαντος,
ἀρχὰ τὸν ἄνδρα δείξει· πρὸς ἕτερον γὰρ καὶ ἐν
νωνίᾳ ἤδη ὁ ἄρχων. 17. Διὰ δὲ τὸ αὐτὸ τοῦτο
ἀλλότριον ἀγαθὸν δοκεῖ εἶναι ἡ δικαιοσύνη μόνη
ἀρετῶν, ὅτι πρὸς ἕτερόν ἐστιν· ἄλλῳ γὰρ τὰ συμ
ροντα πράττει, ἢ ἄρχοντι, ἢ κοινῷ. 18. Κάκιστος
οὖν ὁ πρὸς αὐτὸν καὶ πρὸς τοὺς φίλους χρώμενο
μοχθηρίᾳ· ἄριστος δ᾽ οὐχ ὁ πρὸς αὐτὸν τῇ ἀ
ἀλλ᾽ ὁ πρὸς ἕτερον· τοῦτο γὰρ ἔργον χαλεπόν. 19.
τη μὲν οὖν ἡ δικαιοσύνη οὐ μέρος ἀρετῆς, ἀλλ
ἀρετή ἐστιν· οὐδ᾽ ἡ ἐναντία ἀδικία μέρος κακίας,
ὅλη κακία. 20. Τί δὲ διαφέρει ἡ ἀρετὴ καὶ ἡ δι
σύνη αὕτη, δῆλον ἐκ τῶν εἰρημένων· ἔστι μὲν
αὐτή· τὸ δ᾽ εἶναι, οὐ τὸ αὐτό· ἀλλ᾽ ᾗ μὲν πρὸ
ρον, δικαιοσύνη· ᾗ δὲ τοιάδε ἕξις, ἁπλῶς ἀρε

CAPUT II. [IV.]

Ζητοῦμεν δέ γε τὴν ἐν μέρει ἀρετῆς δικαιο
ἔστι γάρ τις, ὥς φαμεν· ὁμοίως δὲ καὶ περὶ ἀ
τῆς κατὰ μέρος. 2. Σημεῖον δὲ ὅτι ἐστί· κατὰ μ
τὰς ἄλλας μοχθηρίας ὁ ἐνεργῶν ἀδικεῖ μὲν, π
κτεῖ δ᾽ οὐδέν· οἷον ὁ ῥίψας τὴν ἀσπίδα διὰ δ
ἢ ὁ κακῶς εἰπὼν διὰ χαλεπότητα, ἢ οὐ βοηθήσα
μασι δι᾽ ἀνελευθερίαν· ὅταν δὲ πλεονεκτῇ, πο
κατ᾽ οὐδεμίαν τῶν τοιούτων· ἀλλὰ μὴν οὐδὲ κατ
σας, κατὰ πονηρίαν δέ γε τινά· ψέγομεν γὰρ κα
ἀδικίαν. 3. Ἔστιν ἄρα γέ τις ἄλλη ἀδικία, ὡς
τι τῆς ὅλης, καὶ ἄδικόν τι ἐν μέρει τοῦ ὅλου ἀ
τοῦ παρὰ τὸν νόμον. 4. Ἔτι εἰ ὁ μὲν τοῦ κερδ
ἕνεκα μοιχεύοι καὶ προςλαμβάνοι, ὁ δὲ, προς
καὶ ζημιούμενος δι᾽ ἐπιθυμίαν, οὗτος μὲν ἀκό
δόξειεν ἂν εἶναι μᾶλλον ἢ πλεονέκτης· ἐκεῖνος
κος, ἀκόλαστος δ᾽ οὔ· δῆλον ἄρα ὅτι διὰ τὸ κ
νειν. 5. Ἔτι περὶ μὲν τἄλλα πάντα ἀδικήματα
ἡ ἐπαναφορὰ ἐπί τινα μοχθηρίαν αἰεί· οἷον ε
χευσεν, ἐπ᾽ ἀκολασίαν· εἰ ἐγκατέλιπε τὸν παρασ
ἐπὶ δειλίαν· εἰ δὲ ἐπάταξεν, ἐπὶ ὀργήν· εἰ δ᾽
νεν, ἐπὶ οὐδεμίαν μοχθηρίαν, ἀλλ᾽ ἢ ἐπ᾽ ἀ
6. Ὥςτε φανερὸν ὅτι ἐστί τις ἀδικία παρὰ τ
ἄλλη ἐν μέρει συνώνυμος, ὅτι ὁ ὁρισμὸς ἐν τ
γένει· ἄμφω γὰρ ἐν τῷ πρὸς ἕτερον ἔχουσι τὴ
μιν· ἀλλ᾽ ἡ μὲν περὶ τιμὴν, ἢ χρήματα, ἢ σω
ἢ εἴ τινι ἔχοιμεν ἑνὶ ὀνόματι περιλαβεῖν ταῦτα

καὶ δι' ἡδονὴν τὴν ἀπὸ τοῦ κέρδους· ἡ δὲ περὶ ἅπαντα περὶ ὅσα ὁ σπουδαῖος. [V.] 7. Ὅτι μὲν οὖν εἰσι δικαιοσύναι πλείους, καὶ ὅτι ἐστί τις καὶ ἑτέρα παρὰ τὴν ὅλην ἀρετὴν, δῆλον· τίς δὲ καὶ ὁποία τις, ληπτέον. 8. Διώρισται δὴ τὸ ἄδικον, τό, τε παράνομον καὶ τὸ ἄνισον· τὸ δὲ δίκαιον, τό, τε νόμιμον καὶ τὸ ἴσον· κατὰ μὲν οὖν τὸ παράνομον, ἡ πρότερον εἰρημένη, ἀδικία ἐστίν. 9. Ἐπεὶ δὲ τὸ ἄνισον καὶ τὸ πλέον οὐ ταὐτὸν, ἀλλ' ἕτερον, ὡς μέρος πρὸς ὅλον· (τὸ μὲν γὰρ πλέον ἅπαν ἄνισον, τὸ δ' ἄνισον οὐ πᾶν πλέον·) καὶ τὸ ἄδικον καὶ ἡ ἀδικία οὐ ταὐτὰ, ἀλλ' ἕτερα ἐκείνων· τὰ μὲν, ὡς μέρη· τὰ δ', ὡς ὅλα· μέρος γὰρ αὕτη ἡ ἀδικία τῆς ὅλης ἀδικίας· ὁμοίως δὲ καὶ ἡ δικαιοσύνη τῆς δικαιοσύνης· ὥςτε καὶ περὶ τῆς ἐν μέρει δικαιοσύνης καὶ ἀδικίας λεκτέον, καὶ τοῦ δικαίου καὶ τοῦ ἀδίκου ὡςαύτως. 10. Ἡ μὲν οὖν κατὰ τὴν ὅλην ἀρετὴν τεταγμένη δικαιοσύνη καὶ ἀδικία, ἡ μὲν τῆς ὅλης ἀρετῆς οὖσα χρῆσις πρὸς ἄλλον, ἡ δὲ τῆς κακίας, ἀφείσθω· καὶ τὸ δίκαιον δὲ καὶ τὸ ἄδικον τὸ κατὰ ταύτας φανερὸν, ὡς διοριστέον· σχεδὸν γὰρ τὰ πολλὰ τῶν νομίμων τὰ ἀπὸ τῆς ὅλης ἀρετῆς πραττόμενά ἐστι· καθ' ἑκάστην γὰρ ἀρετὴν προστάττει ζῆν, καὶ καθ' ἑκάστην μοχθηρίαν κωλύει ὁ νόμος. 11. Τὰ δὲ ποιητικὰ τῆς ὅλης ἀρετῆς ἐστι, τῶν νομίμων ὅσα νενομοθέτηται περὶ παιδείαν τὴν πρὸς τὸ κοινόν· περὶ δὲ τῆς καθ' ἕκαστον παιδείας, καθ' ἣν ἁπλῶς ἀνὴρ ἀγαθός ἐστι, πότερον τῆς πολιτικῆς ἐστιν, ἢ ἑτέρας, ὕστερον διοριστέον· οὐ γὰρ ἴσως ταὐτὸν ἀνδρί τε ἀγαθῷ εἶναι καὶ πολίτῃ παντί. 12. Τῆς δὲ κατὰ μέρος δικαιοσύνης καὶ τοῦ κατ' αὐτὴν δικαίου ἓν μέν ἐστιν εἶδος, τὸ ἐν ταῖς διανομαῖς ἢ τιμῆς, ἢ χρημάτων, ἢ τῶν ἄλλων, ὅσα μεριστὰ τοῖς κοινωνοῦσι τῆς πολιτείας· ἐν τούτοις γάρ ἐστι καὶ ἄνισον ἔχειν, καὶ ἴσον ἕτερον ἑτέρου· ἓν δὲ τὸ ἐν τοῖς συναλλάγμασι διορθωτικόν. 13. Τούτου δὲ μέρη δύο· τῶν γὰρ συναλλαγμάτων τὰ μὲν ἑκούσιά ἐστι, τὰ δὲ ἀκούσια· ἑκούσια μὲν τὰ τοιάδε, οἷον πρᾶσις, ὠνὴ, δανεισμὸς, ἐγγύη, χρῆσις, παρακαταθήκη, μίσθωσις· ἑκούσια δὲ λέγεται, ὅτι ἡ ἀρχὴ τῶν συναλλαγμάτων τούτων, ἑκούσιος· τῶν δ' ἀκουσίων τὰ μὲν, λαθραῖα· οἷον κλοπὴ, μοιχεία, φαρμακεία, προαγωγεία, δουλαπατεία, δολοφονία, ψευδομαρτυρία· τὰ δὲ, βίαια, οἷον αἰκία, δεσμὸς, θάνατος, ἁρπαγὴ, πήρωσις, κακηγορία, προπηλακισμός.

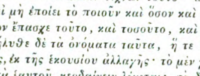
CAPUT III. [VI.]

Ἐπεὶ δ' ὅ τε ἄδικος ἄνισος, καὶ τὸ ἄδικον ἄνισον, δῆλον ὅτι καὶ μέσον τί ἐστι τοῦ ἀνίσου. 2. Τοῦτο δ' ἐστὶ τὸ ἴσον· ἐν ὁποίᾳ γὰρ πράξει ἐστὶ τὸ πλέον καὶ τὸ ἔλαττον, ἐστὶ καὶ τὸ ἴσον. 3. Εἰ οὖν τὸ ἄδικον ἄνισον, τὸ δίκαιον ἴσον· ὅπερ καὶ ἄνευ λόγου δοκεῖ πᾶσιν· ἐπεὶ δὲ τὸ ἴσον μέσον, τὸ δίκαιον μέσον τι ἂν εἴη. 4. Ἔστι δὲ τὸ ἴσον ἐν ἐλαχίστοις δυσίν· ἀνάγκη τοίνυν τὸ δίκαιον μέσον τε καὶ ἴσον εἶναι καὶ πρός τι καὶ τισί· καὶ ᾗ μὲν μέσον, τινῶν· ταῦτα δ' ἐστὶ πλεῖον καὶ ἔλαττον· ᾗ δὲ ἴσον ἐστὶ, δυοῖν· ᾗ δὲ δίκαιον, τισίν. 5. Ἀνάγκη ἄρα τὸ δίκαιον ἐν ἐλαχίστοις εἶναι τέτταρσιν· οἷς τε γὰρ δίκαιον τυγχάνει ὄν, δύο ἐστί· καὶ ἐν οἷς τὰ πράγματα, δύο. 6. Καὶ ἡ αὐτὴ ἔσται ἰσότης, οἷς καὶ ἐν οἷς· ὡς γὰρ ἐκεῖνα ἔχει τὰ ἐν οἷς, οὕτω κἀκεῖνα ἔχει· εἰ γὰρ μὴ ἴσοι, οὐκ ἴσα ἕξουσιν· ἀλλ' ἐντεῦθεν αἱ μάχαι καὶ τὰ ἐγκλήματα, ὅταν ἢ ἴσοι μὴ ἴσα, ἢ μὴ ἴσοι ἴσα ἔχωσι καὶ νέμωνται. 7. Ἔτι ἐκ τοῦ κατ' ἀξίαν τοῦτο δῆλον· τὸ γὰρ δίκαιον ἐν ταῖς διανομαῖς ὁμολογοῦσι πάντες κατ' ἀξίαν τινὰ δεῖν εἶναι· τὴν μέν τοι ἀξίαν οὐ τὴν αὐτὴν λέγουσι πάντες ὑπάρχειν· ἀλλ' οἱ μὲν δημοκρατικοὶ ἐλευθερίαν· οἱ δ' ὀλιγαρχικοὶ οἱ μὲν πλοῦτον, οἱ δ' εὐγένειαν· οἱ ἀριστοκρατικοὶ ἀρετήν. 8. Ἔστιν ἄρα τὸ δίκαιον ἀνάλογόν τι· τὸ γὰρ ἀνάλογον οὐ μόνον ἐστὶ μοναδικοῦ ἀριθμοῦ ἴδιον, ἀλλ' ὅλως ἀριθμοῦ· ἡ γὰρ ἀναλογία ἰσότης ἐστὶ λόγου, καὶ ἐν τέτταρσιν ἐλαχίστοις. 9. Ἡ μὲν οὖν διῃρημένη ὅτι ἐν τέτταρσι, δῆλον· ἀλλὰ καὶ ἡ συνεχής· τῷ γὰρ ἑνὶ ὡς δυσὶ χρήσεται, καὶ δὶς λέγει· οἷον ὡς ἡ τοῦ α πρὸς τὴν τοῦ β, οὕτως καὶ ἡ τοῦ β πρὸς τὴν τοῦ γ· δὶς οὖν ἡ τοῦ β εἴρηται· ὥςτε ἂν ἡ τοῦ β τεθῇ δὶς, τέτταρα ἔσται τὰ ἀνάλογα. 10. Ἔστι δὲ καὶ τὸ δίκαιον ἐν τέτταρσιν ἐλαχίστοις, καὶ ὁ λόγος ὁ αὐτός· διῄρηνται γὰρ ὁμοίως, οἷς τε, καὶ ἅ. 11. Ἔσται ἄρα ὡς ὁ α ὅρος πρὸς τὸν β, οὕτως ὁ γ πρὸς τὸν δ· καὶ ἐναλλὰξ ἄρα, ὡς ὁ α πρὸς τὸν γ, ὁ β πρὸς τὸν δ, ὥςτε καὶ τὸ ὅλον πρὸς τὸ ὅλον· ὅπερ ἡ νομὴ συνδυάζει· κἂν οὕτως συντεθῇ, δικαίως συνδυάζει. [VII.] 12. Ἡ ἄρα τοῦ α ὅρου τῷ γ, καὶ ἡ τοῦ β τῷ δ σύζευξις τὸ ἐν διανομῇ δίκαιόν ἐστι, καὶ μέσον τὸ δίκαιον, τουτέστι τοῦ παρὰ τὸ ἀνάλογον· τὸ γὰρ ἀνάλογον, μέσον· τὸ δὲ δίκαιον, ἀνάλογον. 13. Καλοῦσι δὲ τὴν τοιαύτην ἀναλογίαν γεωμετρικὴν οἱ μαθηματικοί· ἐν γὰρ τῇ γεωμετρικῇ συμβαίνει καὶ τὸ ὅλον πρὸς τὸ ὅλον, ὅπερ ἑκάτερον πρὸς ἑκάτερον. 14. Ἔστι δ' οὐ συνεχὴς αὕτη ἡ ἀναλογία· οὐ γὰρ γίνεται εἷς ἀριθμῷ ὅρος, ᾧ καὶ ὅ· τὸ μὲν οὖν δίκαιον τοῦτο ἀνάλογον· τὸ δ' ἄδικον, τὸ παρὰ τὸ ἀνάλογον· γίνεται ἄρα τὸ μὲν πλέον, τὸ δὲ ἔλαττον· ὅπερ καὶ ἐπὶ τῶν ἔργων συμβαίνει· ὁ μὲν γὰρ ἀδικῶν πλεῖον ἔχει· ὁ δ' ἀδικούμενος ἔλαττον τοῦ ἀγαθοῦ. 15. Ἐπὶ δὲ τοῦ κακοῦ ἀνάπαλιν· ἐν ἀγαθοῦ γὰρ λόγῳ γίνεται τὸ ἔλαττον κακὸν πρὸς τὸ μεῖζον κακόν· 16. ἔστι γὰρ τὸ ἔλαττον κακὸν μᾶλλον αἱρετὸν τοῦ μείζονος· τὸ δ' αἱρετὸν ἀγαθὸν, καὶ τὸ μᾶλλον, μεῖζον. 17. Τὸ μὲν οὖν ἓν εἶδος τοῦ δικαίου τοῦτ' ἔστι.

CAPUT IV.

Τὸ δὲ λοιπὸν ἓν, τὸ διορθωτικὸν, ὃ γίνεται ἐν τοῖς συναλλάγμασι καὶ τοῖς ἑκουσίοις καὶ τοῖς ἀκουσίοις. 2. Τοῦτο δὲ τὸ δίκαιον ἄλλο εἶδος ἔχει τοῦ προτέρου· τὸ μὲν γὰρ διανεμητικὸν δίκαιον τῶν κοινῶν αἰεὶ κατὰ τὴν ἀναλογίαν ἐστὶ τὴν εἰρημένην· καὶ γὰρ ἀπὸ χρημάτων κοινῶν, ἐὰν γίγνηται ἡ διανομὴ, ἔσται κατὰ τὸν λόγον τὸν αὐτὸν, ὅνπερ ἔχουσι πρὸς ἄλληλα τὰ εἰςενεχθέντα· καὶ τὸ ἄδικον, τὸ ἀντικείμενον τῷ δικαίῳ τούτῳ, παρὰ τὸ ἀνάλογόν ἐστι. 3. Τὸ δ' ἐν τοῖς συναλλάγμασι δίκαιον ἐστὶ μὲν ἴσόν τι, καὶ τὸ ἄδικον ἄνισον· ἀλλ' οὐ κατὰ τὴν ἀναλογίαν ἐκείνην, ἀλλὰ κατὰ τὴν ἀριθμητικήν· οὐθὲν γὰρ διαφέρει, εἰ ἐπιεικὴς φαῦλον ἀπεστέρησεν, ἢ φαῦλος ἐπιεικῆ· οὐδ' εἰ ἐμοίχευσεν ἐπιεικὴς ἢ φαῦλος· ἀλλὰ πρὸς τοῦ βλάβους τὴν διαφορὰν μόνον βλέπει ὁ νόμος, καὶ χρῆται ὡς ἴσοις· εἰ ὁ μὲν ἀδικεῖ, ὁ δ' ἀδικεῖται· καὶ εἰ ὁ μὲν ἔβλαψεν, ὁ δὲ βέβλαπται. 4. Ὥςτε τὸ ἄδικον τοῦτο, ἄνισον ὄν, ἰσάζειν πειρᾶται ὁ δικαστής· καὶ γὰρ ὅταν ὁ μὲν πληγῇ, ὁ δὲ πατάξῃ, ἢ καὶ κτείνῃ, ὁ δ' ἀποθάνῃ, διῄρηται τὸ πάθος καὶ ἡ πρᾶξις εἰς ἄνισα· ἀλλὰ πειρᾶται τῇ ζημίᾳ ἰσάζειν, ἀφαιρῶν τοῦ κέρδους. 5. Λέγεται γὰρ, ὡς ἁπλῶς εἰπεῖν, ἐπὶ τοῖς τοιούτοις, κἂν εἰ μή τισιν οἰκεῖον ὄνομα εἴη, τὸ κέρδος, οἷον τῷ πατάξαντι, καὶ ἡ ζημία τῷ παθόντι. 6. Ἀλλ' ὅταν γε μετρηθῇ τὸ πάθος, καλεῖται τὸ μὲν, ζημία· τὸ δὲ,

κέρδος· ὥςτε τοῦ μὲν πλείονος καὶ τοῦ ἐλάττονος τὸ ἴσον, μέσον· τὸ δὲ κέρδος καὶ ἡ ζημία, τὸ μὲν, πλέον· τὸ δ', ἔλαττον ἐναντίως· τὸ μὲν, τοῦ ἀγαθοῦ πλέον· τοῦ κακοῦ δ' ἔλαττον, κέρδος· τὸ δ' ἐναντίον, ζημία· ὧν ἦν μέσον τὸ ἴσον, ὃ λέγομεν εἶναι δίκαιον· ὥςτε τὸ μὲν ἐπανορθωτικὸν δίκαιον ἂν εἴη, τὸ μέσον ζημίας καὶ κέρδους. 7. Διὸ καὶ ὅταν ἀμφισβητῶσιν, ἐπὶ τὸν δικαστὴν καταφεύγουσι· τὸ δ' ἐπὶ τὸν δικαστὴν ἰέναι, ἰέναι ἐστὶν ἐπὶ τὸ δίκαιον· ὁ γὰρ δικαστὴς βούλεται εἶναι οἷον δίκαιον ἔμψυχον· καὶ ζητοῦσι δικαστὴν μέσον, καὶ καλοῦσιν ἔνιοι μεσιδίους, ὡς ἐὰν τοῦ μέσου τύχωσι, τοῦ δικαίου τευξόμενοι. 8. Μέσον ἄρα τι τὸ δίκαιον, εἴπερ καὶ ὁ δικαστής· ὁ δὲ δικαστὴς ἐπανισοῖ· καὶ ὥςπερ γραμμῆς εἰς ἄνισα τετμημένης, ᾧ τὸ μεῖζον τμῆμα τῆς ἡμισείας ὑπερέχει, τοῦτ' ἀφεῖλε, καὶ τῷ ἐλάττονι τμήματι προςέθηκεν· ὅταν δὲ δίχα διαιρεθῇ τὸ ὅλον, τότε φασὶν ἔχειν τὸ αὑτοῦ, ὅταν λάβωσι τὸ ἴσον. 9. Τὸ δ' ἴσον μέσον ἐστὶ τῆς μείζονος καὶ ἐλάττονος κατὰ τὴν ἀριθμητικὴν ἀναλογίαν· διὰ τοῦτο καὶ ὀνομάζεται δίκαιον, ὅτι δίχα ἐστίν· ὥςπερ ἂν εἴ τις εἴποι δίχαιον· καὶ ὁ δικαστὴς, διχαστής. 10. Ἐπὰν γὰρ δύο ἴσων ἀφαιρεθῇ ἀπὸ θατέρου, πρὸς θάτερον δὲ προστεθῇ, δυσὶ τούτοις ὑπερέχει τὸ ἕτερον· εἰ γὰρ ἀφῃρέθη μὲν, μὴ προςετέθη δὲ, ἑνί γ' ἂν μόνον ὑπερεῖχε· τοῦ μέσου ἄρα ἑνί, καὶ τὸ μέσον τὸ ἀφ' οὗ ἀφῃρέθη, ἑνί. 11. Τούτῳ ἄρα γνωριοῦμεν, τί τε ἀφελεῖν δεῖ ἀπὸ τοῦ πλέον ἔχοντος, καὶ τί προςθεῖναι τῷ ἔλαττον ἔχοντι· ᾧ μὲν γὰρ τὸ μέσον ὑπερέχει, τοῦτο προςθεῖναι δεῖ τῷ ἔλαττον ἔχοντι· ᾧ δὲ ὑπερέχεται, ἀφελεῖν ἀπὸ τοῦ μεγίστου. 12. Ἴσαι αἱ ἐφ' ὧν αα, ββ, γγ, ἀλλήλαις· ἀπὸ τῆς αα, ἀφῃρήσθω τὸ αε, καὶ προςκείσθω τῇ γγ, τὸ ἐφ' ὧν γδ· ὥςτε ὅλη ἡ δγγ τῆς αε ὑπερέχει τῷ γδ καὶ τῷ γζ· τῆς ἄρα ββ τῷ γδ.

[ἔστι δὲ καὶ ἐπὶ τῶν ἄλλων τεχνῶν τοῦτο· ἀνῃροῦντο γὰρ ἄν, εἰ μὴ ἐποίει τὸ ποιοῦν καὶ ὅσον καὶ οἷον· καὶ τὸ πάσχον ἔπασχε τοῦτο, καὶ τοσοῦτο, καὶ τοιοῦτο]. 13. Ἐλήλυθε δὲ τὰ ὀνόματα ταῦτα, ἥ τε ζημία καὶ τὸ κέρδος, ἐκ τῆς ἑκουσίου ἀλλαγῆς· τὸ μὲν γὰρ πλέον ἔχειν, ἢ τὰ ἑαυτοῦ, κερδαίνειν λέγεται· τὸ δ' ἔλαττον τῶν ἐξ ἀρχῆς, ζημιοῦσθαι· οἷον ἐν τῷ πωλεῖν καὶ ὠνεῖσθαι, καὶ ἐν ὅσοις ἄλλοις ἄδειαν ἔδωκεν ὁ νόμος. 14. Ὅταν δὲ μήτε πλέον, μήτ' ἔλαττον, ἀλλὰ αὐτὰ δι' αὐτῶν γένηται, τὰ αὑτῶν φασιν ἔχειν, καὶ οὔτε ζημιοῦσθαι, οὔτε κερδαίνειν· ὥςτε κέρδους τινὸς καὶ ζημίας μέσον τὸ δίκαιόν ἐστι τῶν παρὰ τὸ ἑκούσιον, τὸ ἴσον ἔχειν καὶ πρότερον καὶ ὕστερον.

CAPUT V. [VIII.]

Δοκεῖ δέ τισι καὶ τὸ ἀντιπεπονθὸς εἶναι ἁπλῶς δίκαιον, ὥςπερ οἱ Πυθαγόρειοι ἔφασαν· ὡρίζοντο γὰρ ἁπλῶς τὸ δίκαιον τὸ ἀντιπεπονθὸς ἄλλῳ. 2. Τὸ δ' ἀντιπεπονθὸς οὐκ ἐφαρμόττει, οὔτ' ἐπὶ τὸ διανεμητικὸν δίκαιον, οὔτ' ἐπὶ τὸ διορθωτικόν. 3. Καίτοι βούλονταί γε τοῦτο λέγειν καὶ τὸ Ῥαδαμάνθυος δίκαιον·

Εἴκε πάθοι, τά κ' ἔρεξε, δίκη κ' ἰθεῖα γένοιτο.

4. Πολλαχοῦ γὰρ διαφωνεῖ· οἷον εἰ ἀρχὴν ἔχων ἐπάταξεν, οὐ δεῖ ἀντιπληγῆναι· καὶ εἰ ἄρχοντα ἐπάταξεν, οὐ πληγῆναι μόνον δεῖ, ἀλλὰ καὶ κολασθῆναι. 5. Ἔτι, τὸ ἑκούσιον καὶ τὸ ἀκούσιον διαφέρει πολύ. 6. Ἀλλ'

ἐν μὲν ταῖς κοινωνίαις ταῖς ἀλλακτικαῖς συνέχει
τοιοῦτον δίκαιον τὸ ἀντιπεπονθὸς κατ' ἀναλογία
καὶ μὴ κατ' ἰσότητα· τῷ ἀντιποιεῖν γὰρ ἀνάλογ
συμμένει ἡ πόλις· ἢ γὰρ τὸ κακῶς ζητοῦσιν· εἰ δὲ
δουλεία δοκεῖ εἶναι, εἰ μὴ ἀντιποιήσει· ἢ τὸ εὖ· ε
μὴ, μετάδοσις οὐ γίνεται· τῇ μεταδόσει δὲ συμ
νουσι. 7. Διὸ καὶ Χαρίτων ἱερὸν ἐμποδὼν ποι
ται, ἵνα ἀνταπόδοσις ᾖ· τοῦτο γὰρ χάριτος
ἀνθυπηρετῆσαι γὰρ δεῖ τῷ χαρισαμένῳ, καὶ
αὐτὸν ἄρξαι χαριζόμενον. 8. Ποιεῖ δὲ τὴν ἀντ
τὴν κατὰ ἀναλογίαν ἡ κατὰ διάμετρον σύζευξις
οἰκοδόμος ἐφ' ᾧ α, σκυτοτόμος ἐφ' ᾧ β, οἰκία
ὑπόδημα ἐφ' ᾧ δ· δεῖ οὖν λαμβάνειν τὸν οἰκ
παρὰ τοῦ σκυτοτόμου τὸ ἐκείνου ἔργον, καὶ
ἐκείνῳ μεταδιδόναι τὸ αὑτοῦ· ἐὰν οὖν πρῶ
κατὰ τὴν ἀναλογίαν ἴσον, εἶτα τὸ ἀντιπεπονθ
ται, ἔσται τὸ λεγόμενον· εἰ δὲ μὴ, οὐκ ἴσ
συμμένει· οὐθὲν γὰρ κωλύει κρεῖττον εἶναι
ρου ἔργον, ἢ τὸ θατέρου· δεῖ οὖν δὴ τα
σθῆναι. 9. Ἔστι δὲ τοῦτο καὶ ἐπὶ τῶν ἄλλω
ἀνῃροῦντο γὰρ ἂν, εἰ μὴ ἐποίει τὸ ποιοῦν,
οἷον, καὶ τὸ πάσχον ἔπασχε τοῦτο, καὶ τοσο
τοιοῦτον· οὐ γὰρ ἐκ δύο ἰατρῶν γίνεται κοιν
ἰατροῦ καὶ γεωργοῦ, καὶ ὅλως ἑτέρων καὶ οὐ
λα τούτους δεῖ ἰσασθῆναι. 10. Διὸ πάντ
δεῖ πως εἶναι, ὧν ἐστιν ἀλλαγὴ, ἐφ' ὃ τὸ νό
θε· καὶ γίνεταί πως μέσον· πάντα γὰρ
καὶ τὴν ὑπεροχὴν καὶ τὴν ἔλλειψιν, π
ὑποδήματα ἴσον οἰκίᾳ, ἢ τροφῇ· δεῖ τ
οἰκοδόμος πρὸς σκυτοτόμον, τοσαδὶ ὑπο
οἰκίαν ἢ τροφήν· εἰ γὰρ μὴ τοῦτο, οὐκ
οὐδὲ κοινωνία· τοῦτο δ', εἰ μὴ ἴσα εἴη π
11. Δεῖ ἄρα ἑνί τινι πάντα μετρεῖσθαι,
πρότερον· τοῦτο δ' ἐστὶ τῇ μὲν ἀληθ
πάντα συνέχει· εἰ γὰρ μηθὲν δέοιντο
ἢ οὐκ ἔσται ἀλλαγὴ, ἢ οὐχ ἡ αὐτή· οἱ
μα τῆς χρείας τὸ νόμισμα γέγονε κατὰ
διὰ τοῦτο τοὔνομα ἔχει νόμισμα, ὅτι
νόμῳ ἐστὶ, καὶ ἐφ' ἡμῖν μεταβάλλειν κα
στον. 12. Ἔσται δὴ ἀντιπεπονθὸς
ὥςτε ὅπερ γεωργὸς πρὸς σκυτοτόμον
σκυτοτόμου πρὸς τὸ τοῦ γεωργοῦ· ε
λογίας οὐ δεῖ ἄγειν, ὅταν ἀλλάξωντα
φοτέρας ἕξει τὰς ὑπεροχὰς τὸ ἕτερον
ἔχωσι τὰ αὑτῶν, οὕτως ἴσοι καὶ κοιν
ἰσότης δύναται ἐπ' αὐτῶν γίνεσθαι
φὴ γ, σκυτοτόμος β, τὸ ἔργον αὐτο
εἰ δ' οὕτω μὴ ἦν ἀντιπεπονθέναι, ο
13. Ὅτι δ' ἡ χρεία συνέχει ὥςπερ ἕν
ὅταν μὴ ἐν χρείᾳ ὦσιν ἀλλήλων ἢ ἀ
οὐκ ἀλλάττονται, ὥςπερ ὅταν, οὗ
τις· οἷον οἴνου, διδόντες σίτου ἐ
τοῦτο ἰσασθῆναι. 14. Ὑπὲρ δὲ τῆ
γῆς, εἰ νῦν μηδὲν δεῖται, ὅτι ἔσ
νόμισμα οἷον ἐγγυητής ἐστιν ἡμῖν
ροντι εἶναι λαβεῖν· πάσχει μὲν οὖν
οὐ γὰρ ἀεὶ ἴσον δύναται· ὅμως δὲ
λον· διὸ δεῖ πάντα τετιμῆσθαι·
ἀλλαγή· εἰ δὲ τοῦτο, κοινωνία·
μέτρον σύμμετρα ποιῆσαν, ἰσάζ
οὔσης ἀλλαγῆς, κοινωνία ἦν· οὔ
μὴ οὔσης· οὔτ' ἰσότης, μὴ οὔ
μὲν οὖν ἀληθείᾳ ἀδύνατον τὰ

σύμμετρα γενέσθαι· πρὸς δὲ τὴν χρεῖαν, ἐνδέχεται
ἱκανῶς. 15. Ἕν δή τι δεῖ εἶναι· τοῦτο δὲ ἐξ ὑπο-
θέσεως· διὸ νόμισμα καλεῖται· τοῦτο γὰρ πάντα
ποιεῖ σύμμετρα· μετρεῖται γὰρ πάντα νομίσματι· οἰ-
κία, ἐφ᾽ ἧς α, μναῖ δέκα β, κλίνη γ. τὸ δὴ α τοῦ β
ἥμισυ, εἰ πέντε μνῶν ἀξία ἡ οἰκία ἢ ἴσον· ἡ δὲ κλίνη
δέκατον μέρος τὸ γ τοῦ β· δῆλον τοίνυν πόσαι κλῖ-
ναι ἴσον οἰκίᾳ, ὅτι πέντε. 16. Ὅτι δ᾽ οὕτως ἡ ἀλλα-
γὴ ἦν, πρὶν τὸ νόμισμα ᾖ, δῆλον· διαφέρει γὰρ οὐδὲν
αἱ κλῖναι πέντε ἀντὶ οἰκίας, ἢ ὅσου αἱ πέντε κλῖναι.
[X.] 17. *Τί μὲν οὖν τὸ ἄδικον, καὶ τί τὸ δίκαιόν ἐστιν,*
ρηται· διωρισμένων δὲ τούτων, δῆλον ὅτι ἡ δικαιο-
πραγία μέσον ἐστὶ τοῦ ἀδικεῖν, καὶ ἀδικεῖσθαι· τὸ μὲν
ῳ, πλέον ἔχειν, τὸ δ᾽, ἔλαττόν ἐστιν· ἡ δὲ δικαιο-
σύνη μεσότης ἐστὶν, οὐ τὸν αὐτὸν τρόπον ταῖς πρό-
τερον ἀρεταῖς, ἀλλ᾽ ὅτι μέσου ἐστίν· ἡ δὲ ἀδικία, τῶν
ἄκρων· καὶ ἡ μὲν δικαιοσύνη ἐστὶ καθ᾽ ἣν ὁ δίκαιος λέ-
γεται πρακτικὸς κατὰ προαίρεσιν τοῦ δικαίου, καὶ δια-
νεμητικὸς καὶ αὑτῷ πρὸς ἄλλον, καὶ ἑτέρῳ πρὸς ἕτερον·
οὕτως, ὥστε τοῦ μὲν αἱρετοῦ, πλέον αὑτῷ, ἔλατ-
τον δὲ τῷ πλησίον· τοῦ βλαβεροῦ δ᾽ ἀνάπαλιν, ἀλλὰ
ἴσου τοῦ κατ᾽ ἀναλογίαν· ὁμοίως δὲ καὶ ἄλλῳ πρὸς
ἄλλον. 18. Ἡ δ᾽ ἀδικία τοὐναντίον, τοῦ ἀδίκου·
τοῦτο δ᾽ ἐστὶν ὑπερβολὴ καὶ ἔλλειψις τοῦ ὠφελίμου
καὶ βλαβεροῦ παρὰ τὸ ἀνάλογον· διὸ ὑπερβολὴ καὶ ἔλ-
λειψις ἡ ἀδικία, ὅτι ὑπερβολῆς καὶ ἐλλείψεώς ἐστιν·
ἐφ᾽ αὑτοῦ μὲν, ὑπερβολῆς τοῦ ἁπλῶς ὠφελίμου· ἐλ-
λείψεως δὲ, τοῦ βλαβεροῦ· ἐπὶ δὲ τῶν ἄλλων, τὸ μὲν
ὅλον, ὁμοίως· τὸ δὲ παρὰ τὸ ἀνάλογον, ὁποτέρως
ἔτυχε· τοῦ δὲ ἀδικήματος, τὸ μὲν ἔλαττον, τὸ ἀδικεῖ-
σθαί ἐστι· τὸ δὲ μεῖζον, τὸ ἀδικεῖν. Περὶ μὲν οὖν δι-
καιοσύνης καὶ ἀδικίας, τίς ἑκατέρας ἐστὶν ἡ φύσις,
εἰρήσθω τοῦτον τὸν τρόπον· ὁμοίως δὲ καὶ περὶ δι-
καίου καὶ ἀδίκου καθόλου.

CAPUT VI. [X.]

Ἐπεὶ δὲ ἔστιν ἀδικοῦντα μήπω ἄδικον εἶναι, ὁποῖα
ἀδικήματα ἀδικῶν ἤδη ἄδικός ἐστιν ἑκάστην ἀδικίαν;
οἷον κλέπτης, ἢ μοιχὸς, ἢ λῃστής· ἢ οὕτω μὲν οὐδὲν
διοίσει; καὶ γὰρ ἂν συγγένοιτο γυναικὶ, εἰδὼς τὸ ᾗ· ἀλλ᾽
οὐ διὰ προαιρέσεως ἀρχὴν, ἀλλὰ διὰ πάθος. 2. Ἀδι-
κεῖ μὲν οὖν· ἄδικος δ᾽ οὐκ ἔστιν· οἷον οὐδὲ κλέπτης,
ἔκλεψε δέ· οὐδὲ μοιχὸς, ἐμοίχευσε δέ· ὁμοίως δὲ καὶ
ἐπὶ τῶν ἄλλων. 3. Πῶς μὲν οὖν ἔχει τὸ ἀντιπεπονθὸς
πρὸς τὸ δίκαιον, εἴρηται πρότερον. 4. Δεῖ δὲ μὴ λαν-
θάνειν, ὅτι τὸ ζητούμενόν ἐστι καὶ τὸ ἁπλῶς δίκαιον,
καὶ τὸ πολιτικὸν δίκαιον· τοῦτο δέ ἐστιν ἐπὶ κοινωνῶν
βίου πρὸς τὸ εἶναι αὐτάρκειαν, ἐλευθέρων καὶ ἴσων,
ἢ κατὰ ἀναλογίαν, ἢ κατ᾽ ἀριθμόν· ὥστε ὅσοις μή
ἐστι τοῦτο, οὐκ ἔστι τούτοις πρὸς ἀλλήλους τὸ πολι-
τικὸν δίκαιον, ἀλλά τι δίκαιον καὶ καθ᾽ ὁμοιότητα·
ἔστι γὰρ δίκαιον, ἐν οἷς καὶ νόμος πρὸς αὐτούς· νό-
μος δ᾽, ἐν οἷς ἀδικία· ἡ γὰρ δίκη, κρίσις τοῦ δικαίου
καὶ τοῦ ἀδίκου· ἐν οἷς δ᾽ ἀδικία, καὶ τὸ ἀδικεῖν ἐν
τούτοις· ἐν οἷς δὲ τὸ ἀδικεῖν, οὐ πᾶσιν ἀδικία·
τοῦτο δ᾽ ἐστὶ, τὸ πλέον αὑτῷ νέμειν τῶν ἁπλῶς ἀγα-
θῶν, ἔλαττον δὲ τῶν ἁπλῶς κακῶν. 5. Διὸ οὐκ ἐῶμεν
ἄρχειν ἄνθρωπον, ἀλλὰ τὸν λόγον· ὅτι ἑαυτῷ τοῦτο
ποιεῖ, καὶ γίνεται τύραννος· ἔστι δὲ ὁ ἄρχων φύλαξ
τοῦ δικαίου· εἰ δὲ τοῦ δικαίου, καὶ τοῦ ἴσου. 6. Ἐπεὶ
δ᾽ οὐθὲν αὐτῷ πλέον εἶναι δοκεῖ, εἴπερ δίκαιος· οὐ
γὰρ νέμει πλέον τοῦ ἁπλῶς ἀγαθοῦ αὑτῷ, εἰ μὴ πρὸς
αὐτὸν ἀνάλογόν ἐστι; διὸ ἑτέρῳ ποιεῖ· καὶ διὰ τοῦ-
το ἀλλότριον εἶναί φασιν ἀγαθὸν τὴν δικαιοσύνην,
καθάπερ ἐλέχθη καὶ πρότερον. 7. Μισθός τις ἄρα
δοτέος· τοῦτο δὲ, τιμὴ καὶ γέρας· ὅσοις δὲ μὴ ἱκανὰ
ταῦτα, οὗτοι γίνονται τύραννοι. 8. Τὸ δὲ δεσπο-
τικὸν δίκαιον καὶ τὸ πατρικὸν, οὐ ταὐτὸ τούτοις,
ἀλλ᾽ ὅμοιον· οὐ γάρ ἐστιν ἀδικία πρὸς τὰ αὑτοῦ ἁπλῶς·
τὸ δὲ κτῆμα καὶ τὸ τέκνον, ἕως ἂν ᾖ πηλίκον καὶ μὴ
χωρισθῇ, ὥσπερ μέρος αὐτοῦ. 9. Αὑτὸν δ᾽ οὐθεὶς
προαιρεῖται βλάπτειν· διὸ οὐκ ἔστιν ἀδικία πρὸς αὑ-
τόν· οὐδ᾽ ἄρα ἄδικον, οὐδὲ δίκαιον τὸ πολιτικόν· κα-
τὰ νόμον γὰρ ἦν, καὶ ἐν οἷς ἐπεφύκει εἶναι νόμος·
οὗτοι δ᾽ ἦσαν, οἷς ὑπάρχει ἰσότης τοῦ ἄρχειν καὶ ἄρ-
χεσθαι. Διὸ μᾶλλον πρὸς γυναῖκά ἐστι δίκαιον, ἢ
πρὸς τέκνα καὶ κτήματα· τοῦτο γάρ ἐστι τὸ οἰκονο-
μικὸν δίκαιον· ἕτερον δέ ἐστι καὶ τοῦτο τοῦ πολιτικοῦ.

CAPUT VII.

Τοῦ δὲ πολιτικοῦ δικαίου τὸ μὲν φυσικόν ἐστι, τὸ
δὲ νομικόν· φυσικὸν μὲν, τὸ πανταχοῦ τὴν αὐτὴν ἔχον
δύναμιν, καὶ οὐ τῷ δοκεῖν ἢ μή· νομικὸν δὲ, ὃ ἐξ ἀρ-
χῆς μὲν οὐθὲν διαφέρει οὕτως ἢ ἄλλως· ὅταν δὲ θῶν-
ται, διαφέρει· οἷον τὸ μνᾶς λυτροῦσθαι, ἢ τὸ αἶγα
θύειν, ἀλλὰ μὴ δύο πρόβατα· ἔτι, ὅσα ἐπὶ τῶν καθ᾽
ἕκαστα νομοθετοῦσιν· οἷον, τὸ θύειν Βρασίδᾳ, καὶ
τὰ ψηφισματώδη. 2. Δοκεῖ δὲ ἐνίοις πάντα εἶναι τοι-
αῦτα, ὅτι τὸ μὲν φύσει ἀκίνητον καὶ πανταχοῦ τὴν
αὐτὴν ἔχει δύναμιν· ὥσπερ τὸ πῦρ καὶ ἐνθάδε καὶ ἐν
Πέρσαις καίει· τὰ δὲ δίκαια κινούμενα ὁρῶσι. 3. Τοῦ-
το δ᾽ οὐκ ἔστιν οὕτως ἔχον, ἀλλ᾽ ἔστιν ὥς· καί τοι
παρά γε τοῖς θεοῖς ἴσως οὐδαμῶς ἔχον· παρ᾽ ἡμῖν
δ᾽ ἐστὶ μέν τι καὶ φύσει κινητόν· οὐ μέντοι πᾶν·
ἀλλ᾽ ὅμως ἐστὶ, τὸ μὲν, φύσει· τὸ δὲ, οὐ φύσει.
4. Ποῖον δὲ φύσει τῶν ἐνδεχομένων καὶ ἄλλως ἔχειν, καὶ
ποῖον οὔ, ἀλλὰ νομικὸν καὶ συνθήκῃ· εἴπερ ἄμφω
κινητὰ ὁμοίως, δῆλον· καὶ ἐπὶ τῶν ἄλλων ὁ αὐτὸς ἁρ-
μόσει διορισμός· φύσει γὰρ ἡ δεξιὰ κρείττων· καί τοι
ἐνδέχεται πάντας ἀμφιδεξίους γενέσθαι. 5. Τὰ δὲ
κατὰ συνθήκην, καὶ τὸ συμφέρον τῶν δικαίων ὅμοιά
ἐστι τοῖς μέτροις· οὐ γὰρ πανταχοῦ ἴσα τὰ οἰνηρὰ
καὶ σιτηρὰ μέτρα, ἀλλ᾽ οὗ μὲν ὠνοῦνται, μείζω, οὗ δὲ
πωλοῦσιν, ἐλάττω· ὁμοίως δὲ καὶ τὰ μὴ φυσικὰ, ἀλλ᾽
ἀνθρώπινα δίκαια, οὐ ταὐτὰ πανταχοῦ, ἐπεὶ οὐδὲ πο-
λιτεία· ἀλλὰ μία μόνον πανταχοῦ κατὰ φύσιν ἡ ἀρί-
στη. 6. Τῶν δὲ δικαίων καὶ νομίμων ἕκαστον, ὡς τὰ
καθόλου πρὸς τὰ καθ᾽ ἕκαστα ἔχει· τὰ μὲν γὰρ πρατ-
τόμενα, πολλά· ἐκείνων δὲ, ἕκαστον ἕν· καθόλου γάρ.
7. Διαφέρει δὲ τὸ ἀδίκημα καὶ τὸ ἄδικον, καὶ τὸ δικαί-
ωμα καὶ τὸ δίκαιον· ἄδικον μὲν γάρ ἐστι τῇ φύσει, ἢ τά-
ξει· τὸ αὐτὸ δὲ τοῦτο, ὅταν πραχθῇ, ἀδίκημά ἐστι· πρὶν
δὲ πραχθῆναι, οὔπω, ἀλλ᾽ ἄδικον· ὁμοίως δὲ καὶ δι-
καίωμα· καλεῖται δὲ καὶ τὸ κοινὸν, μᾶλλον δικαιοπρά-
γημα· δικαίωμα δὲ, τὸ ἐπανόρθωμα τοῦ ἀδικήματος·
καθ᾽ ἕκαστον δὲ αὐτῶν, ποῖά τε εἴδη καὶ πόσα, καὶ
περὶ ποῖα τυγχάνει ὄντα, ὕστερον ἐπισκεπτέον.

CAPUT VIII.

Ὄντων δὲ τῶν δικαίων καὶ ἀδίκων τῶν εἰρημένων,
ἀδικεῖ μὲν καὶ δικαιοπραγεῖ, ὅταν ἑκών τις αὐτὰ
πράττῃ· ὅταν δὲ ἄκων, οὔτ᾽ ἀδικεῖ, οὔτε δικαιο-
πραγεῖ, ἀλλ᾽ ἢ κατὰ συμβεβηκός· οἷς γὰρ συμβέβηκε
δικαίοις εἶναι ἢ ἀδίκοις, πράττουσιν. 2. Ἀδίκημα δὲ
καὶ δικαιοπράγημα ὥρισται τῷ ἑκουσίῳ, καὶ ἀκουσίῳ·
ὅταν γὰρ ἑκούσιον ᾖ, ψέγεται· ἅμα δὲ καὶ ἀδίκημα
τότε ἐστίν· ὥστε ἄδικόν τι ἔσται μὲν, ἀδίκημα δὲ οὐ-
δέπω, ἐὰν μὴ τὸ ἑκούσιον προσῇ. 3. Λέγω δὲ ἑκούσιον
μὲν, ὥσπερ καὶ πρότερον εἴρηται, ὃ ἄν τις τῶν ἐφ᾽ αὑ-

τῆς τελείας καὶ ἁπλῶς, ἢ ἐγγύς· (οὐ γὰρ ἅπαν τὸ ἑκούσιον μετὰ ἀδικίας·) τὸ δ' ἀδικεῖσθαι ἄνευ κακίας καὶ ἀδικίας. 8. Καθ' αὑτὸ μὲν οὖν τὸ ἀδικεῖσθαι, ἧττον φαῦλον· κατὰ συμβεβηκὸς δ', οὐθὲν κωλύει, μεῖζον κακόν· ἀλλ' οὐδὲν μέλει τῇ τέχνῃ· ἀλλὰ πλευρῖτιν λέγει μείζω νόσον προσπταίσματος· καί τοι γένοιτ' ἄν ποτε θάτερον κατὰ συμβεβηκὸς, εἰ προσπταίσαντα διὰ τὸ πεσεῖν συμβαίη ὑπὸ τῶν πολεμίων ληφθῆναι καὶ ἀποθανεῖν. 9. Κατὰ μεταφορὰν δὲ καὶ ὁμοιότητά ἐστιν οὐκ αὐτῷ πρὸς αὑτὸν δίκαιον, ἀλλὰ τῶν αὐτοῦ τισίν· οὐ πᾶν δὲ δίκαιον, ἀλλὰ τὸ δεσποτικὸν, ἢ τὸ οἰκονομικόν· ἐν τούτοις γὰρ τοῖς λόγοις διέστηκε τὸ λόγον ἔχον μέρος τῆς ψυχῆς πρὸς τὸ ἄλογον, εἰς ἃ δὴ βλέπουσι, καὶ δοκεῖ εἶναι ἀδικ[illegible] πρὸς αὑτὸν, ὅτι ἔστιν ἐν τούτοις πάσχειν τι παρὰ τ[illegible] ἑαυτῶν ὀρέξεις· ὥσπερ οὖν ἄρχοντι καὶ ἀρχομένῳ [illegible] ναι πρὸς ἄλληλα δίκαιόν τι, καὶ τούτοις. 10. Π[illegible] μὲν οὖν δικαιοσύνης καὶ τῶν ἄλλων τῶν ἠθικῶν ἀ[illegible] τῶν διωρίσθω τὸν τρόπον τοῦτον.

ETHICORUM NICOMACHEORUM LIBER VI.

CAPUT I.

Ἐπεὶ δὲ τυγχάνομεν πρότερον εἰρηκότες, ὅτι δεῖ τὸ μέσον αἱρεῖσθαι, μὴ τὴν ὑπερβολὴν, μήτε τὴν ἔλλειψιν, τὸ δὲ μέσον ἐστὶν, ὡς ὁ λόγος ὁ ὀρθὸς λέγει, τοῦτο διέλωμεν· ἐν πάσαις γὰρ ταῖς εἰρημέναις ἕξεσι, καθάπερ καὶ ἐπὶ τῶν ἄλλων, ἐστί τις σκοπὸς, πρὸς ὃν ἀποβλέπων ὁ τὸν λόγον ἔχων, ἐπιτείνει καὶ ἀνίησι· καί τις ἐστὶν ὅρος τῶν μεσοτήτων, ἅς μεταξύ φαμεν εἶναι τῆς ὑπερβολῆς καὶ τῆς ἐλλείψεως, οὔσας κατὰ τὸν ὀρθὸν λόγον. 2. Ἔστι δὲ, τὸ μὲν εἰπεῖν οὕτως, ἀληθὲς μὲν, οὐθὲν δὲ σαφές· καὶ γὰρ ἐν ταῖς ἄλλαις ἐπιμελείαις περὶ ὅσας ἐστὶν ἐπιστήμη, τοῦτο ἀληθὲς μὲν εἰπεῖν, ὅτι οὔτε πλείω, οὔτε ἐλάττω δεῖ πονεῖν, οὐδὲ ῥαθυμεῖν, ἀλλὰ τὰ μέσα, καὶ ὡς ὁ ὀρθὸς λόγος· τοῦτο δὲ μόνον ἔχων ἄν τις οὐθὲν ἂν εἰδείη πλέον· οἷον ποῖα δεῖ προσφέρεσθαι πρὸς τὸ σῶμα, εἴ τις εἴποι, ὅτι ὅσα ἡ ἰατρικὴ κελεύει, καὶ ὡς ὁ ταύτην ἔχων. 3. Διὸ δεῖ καὶ περὶ τὰς τῆς ψυχῆς ἕξεις μὴ μόνον ἀληθῶς εἶναι τοῦτ' εἰρημένον, ἀλλὰ καὶ διωρισμένον, τίς τέ ἐστιν ὁ ὀρθὸς λόγος, καὶ τούτου τίς ὁ ὅρος. [II.] 4. Τὰς δὴ τῆς ψυχῆς ἀρετὰς διείλομεν, καὶ τὰς μὲν εἶναι τοῦ ἤθους ἔφαμεν, τὰς δὲ τῆς διανοίας. Περὶ μὲν οὖν τῶν ἠθικῶν διεληλύθαμεν· περὶ δὲ τῶν λοιπῶν, περὶ ψυχῆς πρῶτον εἰπόντες, λέγωμεν οὕτως. 5. Πρότερον μὲν οὖν ἐλέχθη δύο εἶναι μέρη τῆς ψυχῆς, τό, τε λόγον ἔχον καὶ τὸ ἄλογον· νῦν δὲ περὶ τοῦ λόγον ἔχοντος τὸν αὐτὸν τρόπον διαιρετέον· καὶ ὑποκείσθω δύο τὰ λόγον ἔχοντα, ἓν μὲν, ᾧ θεωροῦμεν τὰ τοιαῦτα τῶν ὄντων, ὧν αἱ ἀρχαὶ μὴ ἐνδέχονται ἄλλως ἔχειν· ἓν δέ γε, ᾧ τὰ ἐνδεχόμενα· πρὸς γὰρ τὰ τῷ γένει ἕτερα καὶ τῶν τῆς ψυχῆς μορίων ἕτερον τῷ γένει τὸ πρὸς ἑκάτερον πεφυκός, εἴπερ καθ' ὁμοιότητά τινα καὶ οἰκειότητα ἡ γνῶσις ὑπάρχει αὐτοῖς. 6. Λεγέσθω δὲ τούτων τὸ μὲν, ἐπιστημονικόν· τὸ δὲ, λογιστικόν· τὸ γὰρ βουλεύεσθαι καὶ λογίζεσθαι ταὐτόν· οὐθεὶς δὲ βουλεύεται περὶ τῶν μὴ ἐνδεχομένων ἄλλως ἔχειν· ὥςτε τὸ λογιστικόν ἐστιν ἕν τι μέρος τοῦ λόγον ἔχοντος. 7. Ληπτέον ἄρα, ἑκατέρου τούτων τίς ἡ βελτίστη ἕξις· αὕτη γὰρ ἀρετὴ ἑκατέρου· ἡ δ' ἀρετὴ πρὸς τὸ ἔργον τὸ οἰκεῖον.

CAPUT II.

Τρία δ' ἐστὶν ἐν τῇ ψυχῇ τὰ κύρια πράξεως καὶ ἀληθείας, αἴσθησις, νοῦς, ὄρεξις. 2. Τούτων δ' ἡ αἴσθησις οὐδεμιᾶς ἀρχὴ πράξεως· δῆλον δὲ τῷ τὰ θηρία αἴσθησιν μὲν ἔχειν, πράξεως δὲ μὴ κοινωνεῖν· ἔστι δ', ὅπερ ἐν διανοίᾳ κατάφασις καὶ ἀπόφασις, τοῦτ' ἐν ὀρέξει δίωξις καὶ φυγή· ὥςτ' ἐπειδὴ ἡ ἠθικὴ ἀρετὴ ἕξις προαιρετικὴ, ἡ δὲ προαίρεσις ὄρεξις βουλευτική· δεῖ διὰ ταῦτα τόν τε λόγον ἀληθῆ [illegible] καὶ τὴν ὄρεξιν ὀρθὴν, εἴπερ ἡ προαίρεσις σπο[illegible] καὶ τὰ αὐτὰ τὸν μὲν φάναι, τὴν δὲ διώκειν· α[illegible] οὖν ἡ διάνοια καὶ ἡ ἀλήθεια πρακτική. 3. [illegible] θεωρητικῆς διανοίας, καὶ μὴ πρακτικῆς, μηδ[illegible] τικῆς, τὸ εὖ καὶ κακῶς τἀληθές ἐστι καὶ ψεῦδ[illegible] το γάρ ἐστι παντὸς διανοητικοῦ ἔργον· τοῦ [illegible] κτικοῦ καὶ διανοητικοῦ ἡ ἀλήθεια ὁμολόγω[illegible] τῇ ὀρέξει τῇ ὀρθῇ. 4. Πράξεως μὲν οὖν ἀρχ[illegible] ρεσις, ὅθεν ἡ κίνησις, ἀλλ' οὐχ οὗ ἕνεκα· [illegible] σεως δὲ, ὄρεξις καὶ λόγος ὁ ἕνεκά τινος [illegible] ἄνευ νοῦ καὶ διανοίας, οὔτ' ἄνευ ἠθικῆς [illegible] ἡ προαίρεσις· εὐπραξία γὰρ καὶ τὸ ἐναντί[illegible] ξει ἄνευ διανοίας καὶ ἤθους οὐκ ἔστι. 5. [illegible] αὐτὴ οὐθὲν κινεῖ, ἀλλ' ἡ ἕνεκά του καὶ [illegible] αὕτη γὰρ καὶ τῆς ποιητικῆς ἄρχει· ἕν[illegible] ποιεῖ πᾶς ὁ ποιῶν, καὶ οὐ τέλος ἁπλῶς [illegible] τι, καὶ τινὸς τὸ ποιητὸν, ἀλλ' οὐ τὸ πρα[illegible] εὐπραξία, τέλος· ἡ δ' ὄρεξις, τούτου. [illegible] κὸς νοῦς ἡ προαίρεσις, ἢ ὄρεξις διανο[illegible] τοιαύτη ἀρχὴ ἄνθρωπος. 6. Οὐκ ἔστ[illegible] τὸν οὐθὲν γεγονός· οἷον οὐθεὶς προ[illegible] πεπορθηκέναι· οὐδὲ γὰρ βουλεύεται [illegible] νότος, ἀλλὰ περὶ τοῦ ἐσομένου καὶ ἐν[illegible] δὲ γεγονὸς οὐκ ἐνδέχεται μὴ γενέσθ[illegible] Ἀγάθων·

> Μόνου γὰρ αὐτοῦ καὶ θεὸς στε[illegible]
> Ἀγένητα ποιεῖν, ἅσσ' ἂν ᾖ πεπρ[illegible]

ἀμφοτέρων δὴ τῶν νοητικῶν μορίων [illegible] γον· καθ' ἃς οὖν ἕξεις μάλιστ' ἀλ[illegible] αὗται αἱ ἀρεταὶ ἀμφοῖν.

CAPUT III. [III.

Ἀρξάμενοι οὖν ἄνωθεν, περὶ [illegible] μεν. Ἔστω δὴ, οἷς ἀληθεύει ἡ ψ[illegible] ἢ ἀποφάναι, πέντε τὸν ἀριθμόν· [illegible] τέχνη, ἐπιστήμη, φρόνησις, σοφία [illegible] γὰρ καὶ δόξῃ ἐνδέχεται διαψεύδεσθ[illegible] μὲν οὖν τί ἐστιν, ἐντεῦθεν φανερὸ[illegible] γεῖσθαι, καὶ μὴ ἀκολουθεῖν ταῖ[illegible] τες γὰρ ὑπολαμβάνομεν, ὃ ἐπιστά[illegible] ἄλλως ἔχειν· τὰ δὲ ἐνδεχόμενα ἄ[illegible] θεωρεῖν γένηται, λανθάνει εἰ ἔστ[illegible] κης ἄρα ἐστὶ τὸ ἐπιστητόν· ἀΐδ[illegible] ἀνάγκης ὄντα, ἁπλῶς ἀΐδια πά[illegible] γέννητα καὶ ἄφθαρτα. 3. Ἔτι [illegible] στήμη δοκεῖ εἶναι, καὶ τὸ ἐπιστ[illegible] προγινωσκομένων δὲ πᾶσα διδα[illegible] τοῖς ἀναλυτικοῖς ἐλέγομεν· ἡ μ[illegible] ἡ δὲ, συλλογισμῷ. Ἡ μὲν δὴ [illegible]

τοῦ καθόλου· ὁ δὲ συλλογισμὸς ἐκ τῶν καθόλου· εἰσὶν ἄρα ἀρχαὶ, ἐξ ὧν ὁ συλλογισμὸς, ὧν οὐκ ἔστι συλλογισμός· ἐπαγωγὴ ἄρα. 4. Ἡ μὲν ἄρα ἐπιστήμη ἐστὶν ἕξις ἀποδεικτικὴ, καὶ ὅσα ἄλλα προςδιοριζόμεθα ἐν τοῖς ἀναλυτικοῖς· ὅταν γάρ πως πιστεύῃ, καὶ γνώριμοι αὐτῷ ὦσιν αἱ ἀρχαὶ, ἐπίσταται· εἰ γὰρ μὴ μᾶλλον τοῦ συμπεράσματος, κατὰ συμβεβηκὸς ἕξει τὴν ἐπιστήμην. Περὶ μὲν οὖν ἐπιστήμης διωρίσθω τὸν τρόπον τοῦτον.

CAPUT IV. [IV.]

Τοῦ δ' ἐνδεχομένου ἄλλως ἔχειν, ἔστι τι καὶ ποιητὸν καὶ πρακτόν· ἕτερον δ' ἐστὶ ποίησις καὶ πρᾶξις. 2. Πιστεύομεν δὲ καὶ περὶ αὐτῶν καὶ τοῖς ἐξωτερικοῖς λόγοις· ὥςτε καὶ ἡ μετὰ λόγου ἕξις πρακτικὴ ἕτερόν ἐστι τῆς μετὰ λόγου ποιητικῆς ἕξεως· καὶ οὐδὲ περιέχεται ὑπ' ἀλλήλων· οὔτε γὰρ ἡ πρᾶξις ποίησις· οὔτε ἡ ποίησις πρᾶξίς ἐστιν. 3. Ἐπεὶ δ' ἡ οἰκοδομικὴ, τέχνη τίς ἐστι, καὶ ὅπερ ἕξις τις μετὰ λόγου ποιητικὴ, καὶ οὐδεμία οὔτε τέχνη ἐστὶν, ἥτις οὐ μετὰ λόγου ποιητικὴ ἕξις ἐστὶν, οὔτε τοιαύτη, ἣ οὐ τέχνη, ταὐτὸν ἂν εἴη τέχνη καὶ ἕξις μετὰ λόγου ἀληθοῦς ποιητική. 4. Ἔστι δὲ τέχνη πᾶσα περὶ γένεσιν καὶ τὸ τεχνάζειν καὶ θεωρεῖν, ὅπως ἂν γένηταί τι τῶν ἐνδεχομένων καὶ εἶναι καὶ μὴ εἶναι· καὶ ὧν ἡ ἀρχὴ ἐν τῷ ποιοῦντι, ἀλλὰ μὴ ἐν τῷ ποιουμένῳ· οὔτε γὰρ τῶν ἐξ ἀνάγκης ὄντων ἢ γινομένων ἡ τέχνη ἐστὶν, οὔτε τῶν κατὰ φύσιν· ἐν αὐτοῖς γὰρ ἔχουσι ταῦτα τὴν ἀρχήν. 5. Ἐπεὶ δὲ ποίησις καὶ πρᾶξις ἕτερον, ἀνάγκη τὴν τέχνην ποιήσεως, ἀλλ' οὐ πράξεως εἶναι· καὶ τρόπον τινὰ περὶ τὰ αὐτά ἐστιν ἡ τύχη καὶ ἡ τέχνη, καθάπερ καὶ Ἀγάθων φησί·

Τέχνη τύχην ἔστερξε, καὶ τύχη τέχνην.

. Ἡ μὲν οὖν τέχνη, ὥςπερ εἴρηται, ἕξις τις μετὰ λόγου ἀληθοῦς ποιητική ἐστιν· ἡ δ' ἀτεχνία τοὐναντίον μετὰ λόγου ψευδοῦς ποιητικὴ ἕξις, περὶ τὸ ἐνδεχόμενον ἄλλως ἔχειν.

CAPUT V. [V.]

Περὶ δὲ φρονήσεως οὕτως ἂν λάβοιμεν θεωρήσαντες, τίνας δὴ λέγομεν τοὺς φρονίμους· δοκεῖ δὴ φρονίμου εἶναι τὸ δύνασθαι καλῶς βουλεύσασθαι περὶ τὰ αὐτῷ ἀγαθὰ καὶ συμφέροντα, οὐ κατὰ μέρος, οἷον ποῖα πρὸς ὑγίειαν ἢ ἰσχύν· ἀλλὰ ποῖα πρὸς τὸ εὖ ζῆν ὅλον. 2. Σημεῖον δ', ὅτι καὶ τοὺς περί τι φρονίμους λέγομεν, ὅταν πρὸς τέλος τι σπουδαῖον εὖ λογίσωνται, ὧν μή ἐστι τέχνη· ὥςτε καὶ ὅλως ἂν εἴη φρόνιμος ὁ βουλευτικός. 3. Βουλεύεται δ' οὐθεὶς περὶ τῶν ἀδυνάτων ἄλλως ἔχειν, οὐδὲ τῶν μὴ ἐνδεχομένων αὐτῷ πρᾶξαι· ὥςτ', εἴπερ ἐπιστήμη μὲν μετὰ ἀποδείξεως, ὧν δ' αἱ ἀρχαὶ ἐνδέχονται ἄλλως ἔχειν, τούτων μή ἐστιν ἀπόδειξις, (πάντα γὰρ ἐνδέχεται καὶ ἄλλως ἔχειν·) καὶ οὐκ ἔστι βουλεύσασθαι περὶ τῶν ἐξ ἀνάγκης ὄντων· οὐκ ἂν εἴη ἡ φρόνησις ἐπιστήμη, οὐδὲ τέχνη· ἐπιστήμη μὲν, ὅτι ἐνδέχεται τὸ πρακτὸν ἄλλως ἔχειν· τέχνη δ', ὅτι ἄλλο τὸ γένος πράξεως, καὶ ποιήσεως. 4. Λείπεται ἄρα αὐτὴν εἶναι ἕξιν ἀληθῆ μετὰ λόγου πρακτικὴν περὶ τὰ ἀνθρώπῳ ἀγαθὰ καὶ κακά· τῆς μὲν γὰρ ποιήσεως ἕτερον τὸ τέλος· τῆς δὲ πράξεως οὐκ αἰεί· ἔστι γὰρ αὐτὴ ἡ εὐπραξία τέλος. 5. Διὰ τοῦτο Περικλέα καὶ τοὺς τοιούτους φρονίμους οἰόμεθα εἶναι, ὅτι τὰ αὐτοῖς ἀγαθὰ καὶ τοῖς ἀνθρώποις δύνανται θεωρεῖν· εἶναι δὲ τοιούτους ἡγούμεθα τοὺς οἰκονομικοὺς καὶ πολιτικούς· ἔνθεν καὶ τὴν σωφροσύνην τούτῳ προσαγορεύομεν τῷ ὀνόματι, ὡς σώζουσαν τὴν φρόνησιν. 6. Σώζει δὲ τὴν τοιαύτην ὑπόληψιν· οὐ γὰρ πᾶσαν ὑπόληψιν διαφθείρει, οὐδὲ διαστρέφει τὸ ἡδὺ καὶ τὸ λυπηρὸν, οἷον ὅτι τὸ τρίγωνον δυσὶν ὀρθαῖς ἴσας ἔχει, ἢ οὐκ ἔχει· ἀλλὰ τὰς περὶ τὸ πρακτόν· αἱ μὲν γὰρ ἀρχαὶ τῶν πρακτῶν τὸ οὗ ἕνεκα τὰ πρακτά· τῷ δὲ διεφθαρμένῳ δι' ἡδονὴν ἢ λύπην εὐθὺς οὐ φανεῖται ἡ ἀρχὴ, οὐδὲ δεῖν τούτου ἕνεκα, οὐδὲ διὰ τοῦθ' αἱρεῖσθαι πάντα καὶ πράττειν· ἔστι γὰρ ἡ κακία φθαρτικὴ ἀρχῆς· ὥςτ' ἀνάγκη τὴν φρόνησιν ἕξιν εἶναι μετὰ λόγου ἀληθῆ περὶ τὰ ἀνθρώπινα ἀγαθὰ πρακτικήν. 7. Ἀλλὰ μὴν τέχνης μὲν ἐστὶν ἀρετή· φρονήσεως δ' οὐκ ἔστι· καὶ ἐν μὲν τέχνῃ ὁ ἑκὼν ἁμαρτάνων αἱρετώτερος· περὶ δὲ φρόνησιν ἧττον, ὥςπερ καὶ περὶ τὰς ἀρετάς· δῆλον οὖν ὅτι ἀρετή τις ἐστὶ, καὶ οὐ τέχνη. 8. Δυοῖν δ' ὄντοιν μεροῖν τῆς ψυχῆς τῶν λόγον ἐχόντων, θατέρου ἂν εἴη ἀρετὴ, τοῦ δοξαστικοῦ· ἥ τε γὰρ δόξα περὶ τὸ ἐνδεχόμενον ἄλλως ἔχειν ἐστὶ, καὶ ἡ φρόνησις· ἀλλὰ μὴν οὐδ' ἕξις μετὰ λόγου μόνον· σημεῖον δ', ὅτι λήθη τῆς μὲν τοιαύτης ἕξεώς ἐστι· φρονήσεως δ' οὐκ ἔστιν.

CAPUT VI. [VI.]

Ἐπεὶ δ' ἡ ἐπιστήμη περὶ τῶν καθόλου ἐστὶν ὑπόληψις, καὶ τῶν ἐξ ἀνάγκης ὄντων· εἰσὶ δ' ἀρχαὶ τῶν ἀποδεικτῶν καὶ πάσης ἐπιστήμης· (μετὰ λόγου γὰρ ἡ ἐπιστήμη·) τῆς ἀρχῆς τοῦ ἐπιστητοῦ οὔτ' ἂν ἐπιστήμη εἴη, οὔτε τέχνη, οὔτε φρόνησις· τὸ μὲν γὰρ ἐπιστητὸν ἀποδεικτόν· αἱ δὲ τυγχάνουσιν οὖσαι περὶ τὰ ἐνδεχόμενα ἄλλως ἔχειν· οὐδὲ δὴ σοφία τούτων ἐστί· τοῦ γὰρ σοφοῦ, περὶ ἐνίων ἔχειν ἀπόδειξίν ἐστιν. 2. Εἰ δὴ, οἷς ἀληθεύομεν, καὶ μηδέποτε διαψευδόμεθα περὶ τὰ μὴ ἐνδεχόμενα, ἢ καὶ ἐνδεχόμενα ἄλλως ἔχειν, ἐπιστήμη καὶ φρόνησίς ἐστι, καὶ σοφία, καὶ νοῦς· τούτων δὲ τριῶν μηθὲν ἐνδέχεται εἶναι· (λέγω δὲ τρία, φρόνησιν, σοφίαν, ἐπιστήμην·) λείπεται νοῦν εἶναι τῶν ἀρχῶν.

CAPUT VII.

Τὴν δὲ σοφίαν ἐν ταῖς τέχναις τοῖς ἀκριβεστάτοις τὰς τέχνας ἀποδίδομεν· οἷον, Φειδίαν, λιθουργὸν σοφόν· καὶ Πολύκλειτον, ἀνδριαντοποιόν· ἐνταῦθα μὲν οὖν οὐθὲν ἄλλο σημαίνοντες τὴν σοφίαν, ἢ ὅτι ἀρετὴ τέχνης ἐστίν. 2. Εἶναι δέ τινας σοφοὺς οἰόμεθα ὅλως οὐ κατὰ μέρος, οὐδὲ ἄλλο τι ἢ σοφοὺς, ὥςπερ Ὅμηρός φησιν ἐν τῷ Μαργείτῃ·

Τὸν δ' οὔτ' ἄρ σκαπτῆρα θεοὶ θέσαν, οὔτ' ἀροτῆρα,
Οὔτ' ἄλλως τι σοφόν.

ὥςτε δῆλον ὅτι ἡ ἀκριβεστάτη ἂν τῶν ἐπιστημῶν εἴη ἡ σοφία. 3. Δεῖ ἄρα τὸν σοφὸν μὴ μόνον τὰ ἐκ τῶν ἀρχῶν εἰδέναι, ἀλλὰ καὶ περὶ τὰς ἀρχὰς ἀληθεύειν· ὥςτ' εἴη ἂν ἡ σοφία νοῦς καὶ ἐπιστήμη, καὶ ὥςπερ κεφαλὴν ἔχουσα ἐπιστήμη τῶν τιμιωτάτων· ἄτοπον γὰρ, εἴ τις τὴν ἐπιστήμην, πολιτικὴν, ἢ τὴν φρόνησιν, σπουδαιοτάτην οἴεται εἶναι, εἰ μὴ τὸ ἄριστον τῶν ἐν τῷ κόσμῳ ἄνθρωπός ἐστιν. 4. Εἰ δὴ ὑγιεινὸν μὲν καὶ ἀγαθὸν ἕτερον ἀνθρώποις καὶ ἰχθύσι, τὸ δὲ λευκὸν καὶ εὐθὺ ταὐτὸ ἀεὶ, καὶ τὸ σοφὸν ταὐτὸ πάντες ἂν εἴποιεν· φρόνιμον δὲ ἕτερον· (τὸ γὰρ περὶ αὐτὸ ἕκαστα εὖ θεωροῦν φαῖεν ἂν εἶναι φρόνιμον, καὶ τούτῳ ἐπιτρέψειαν αὐτά· διὸ καὶ τῶν θηρίων ἔνια φρόνιμά φασιν εἶναι, ὅσα περὶ τὸν αὐ-

τῶν βίον ἔχοντα φαίνεται δύναμιν προνοητικήν·) φανερὸν δ', ὅτι οὐκ ἂν εἴη ἡ πολιτικὴ καὶ ἡ σοφία ἡ αὐτή· εἰ γὰρ τὴν περὶ τὰ ὠφέλιμα τὰ αὐτοῖς ἐροῦσι σοφίαν, πολλαὶ ἔσονται σοφίαι· οὐ γὰρ μία περὶ τὸ ἁπάντων ἀγαθὸν τῶν ζώων, ἀλλ' ἑτέρα περὶ ἕκαστον· εἰ μὴ καὶ ἰατρικὴ μία περὶ πάντων τῶν ὄντων· εἰ δ', ὅτι βέλτιστον ἄνθρωπος τῶν ἄλλων ζώων, οὐδὲν διαφέρει· καὶ γὰρ ἀνθρώπου ἄλλα πολὺ θειότερα τὴν φύσιν, οἷον τὰ φανερώτατά γε, ἐξ ὧν ὁ κόσμος συνέστηκεν. 5. Ἐκ δὴ τῶν εἰρημένων δῆλον, ὅτι ἡ σοφία ἐστὶ καὶ ἐπιστήμη, καὶ νοῦς τῶν τιμιωτάτων τῇ φύσει· διὸ Ἀναξαγόραν, καὶ Θαλῆν, καὶ τοὺς τοιούτους, σοφοὺς μέν, φρονίμους δ' οὔ φασιν εἶναι, ὅταν ἴδωσιν ἀγνοοῦντας τὰ συμφέρονθ' αὑτοῖς· καὶ περιττὰ μὲν καὶ θαυμαστὰ καὶ χαλεπὰ καὶ δαιμόνια εἰδέναι αὐτούς φασιν, ἄχρηστα δ', ὅτι οὐ τὰ ἀνθρώπινα ἀγαθὰ ζητοῦσιν. [VIII.] 6. Ἡ δὲ φρόνησις περὶ τὰ ἀνθρώπινα, καὶ περὶ ὧν ἔστι βουλεύσασθαι· τοῦ γὰρ φρονίμου μάλιστα τοῦτ' ἔργον εἶναί φαμεν, τὸ εὖ βουλεύεσθαι· βουλεύεται δ' οὐθεὶς περὶ τῶν ἀδυνάτων ἄλλως ἔχειν, οὐδ' ὅσων μὴ τέλος τί ἐστι, καὶ τοῦτο πρακτὸν ἀγαθόν· ὁ δὲ ἁπλῶς εὔβουλος, ὁ τοῦ ἀρίστου ἀνθρώπῳ τῶν πρακτῶν στοχαστικὸς κατὰ λογισμόν. 7. Οὐδ' ἐστὶν ἡ φρόνησις τῶν καθόλου μόνον, ἀλλὰ δεῖ καὶ τὰ καθ' ἕκαστα γνωρίζειν· πρακτικὴ γάρ· ἡ δὲ πρᾶξις περὶ τὰ καθ' ἕκαστα· διὸ καὶ ἔνιοι οὐκ εἰδότες ἑτέρων εἰδότων πρακτικώτεροι, καὶ ἐν τοῖς ἄλλοις οἱ ἔμπειροι· εἰ γὰρ εἰδείη, ὅτι τὰ κοῦφα εὔπεπτα κρέα καὶ ὑγιεινά, ποῖα δὲ κοῦφα ἀγνοεῖ, οὐ ποιήσει ὑγίειαν, ἀλλ' ὁ εἰδώς, ὅτι τὰ ὀρνίθεια κοῦφα καὶ ὑγιεινά, ποιήσει μᾶλλον· ἡ δὲ φρόνησις, πρακτική· ὥςτε δεῖ ἄμφω ἔχειν, ἢ ταύτην μᾶλλον· εἴη δ' ἄν τις καὶ ἐνταῦθα ἀρχιτεκτονική.

CAPUT VIII.

Ἔστι δὲ καὶ ἡ πολιτικὴ καὶ ἡ φρόνησις ἡ αὐτὴ μὲν ἕξις· τὸ μέντοι εἶναι, οὐ τὸ αὐτὸ αὐταῖς. 2. Τῆς δὲ περὶ πόλιν ἡ μὲν ὡς ἀρχιτεκτονικὴ φρόνησις, νομοθετική· ἡ δέ, ὡς τὰ καθ' ἕκαστα, τὸ κοινὸν ἔχει ὄνομα, πολιτική· αὕτη δὲ πρακτική, καὶ βουλευτική· τὸ γὰρ ψήφισμα πρακτόν, ὡς τὸ ἔσχατον· διὸ πολιτεύεσθαι τούτους μόνον λέγουσι· μόνοι γὰρ πράττουσιν οὗτοι, ὥςπερ οἱ χειροτέχναι. 3. Δοκεῖ δὲ καὶ φρόνησις μάλιστ' εἶναι ἡ περὶ αὐτὸν καὶ ἕνα· καὶ ἔχει αὕτη τὸ κοινὸν ὄνομα, φρόνησις· ἐκείνων δέ, ἡ μέν, οἰκονομία· ἡ δέ, νομοθεσία· ἡ δέ, πολιτική· καὶ ταύτης ἡ μέν, βουλευτική· ἡ δέ, δικαστική. [IX.] 4. Εἶδος μὲν οὖν τι ἂν εἴη γνώσεως, τὸ αὑτοῦ εἰδέναι· ἀλλ' ἔχει διαφορὰν πολλήν· καὶ δοκεῖ ὁ τὰ περὶ αὑτὸν εἰδὼς καὶ διατρίβων φρόνιμος εἶναι· οἱ δὲ πολιτικοί, πολυπράγμονες· διὸ καὶ Εὐριπίδης·

Πῶς δ' ἂν φρονοίην, ᾧ παρῆν, ἀπραγμόνως,
Ἐν τοῖσι πολλοῖς ἠριθμημένῳ στρατοῦ,
Ἴσον μετασχεῖν; — —
Τοὺς γὰρ περισσοὺς καί τι πράσσοντας πλέον —

Ζητοῦσι γὰρ τὸ αὑτοῖς ἀγαθόν, καὶ οἴονται τοῦτο δεῖν πράττειν· ἐκ ταύτης οὖν τῆς δόξης ἐλήλυθε τὸ τούτους φρονίμους εἶναι· καί τοι ἴσως οὐκ ἔστι τὸ αὑτοῦ ἄνευ οἰκονομίας, οὐδ' ἄνευ πολιτείας· ἔτι δέ, τὸ αὑτοῦ πῶς δεῖ διοικεῖν, ἄδηλον καὶ σκεπτέον. 5. Σημεῖον δ' ἐστὶ τοῦ εἰρημένου, καὶ διότι γεωμετρικοὶ μὲν νέοι καὶ μαθηματικοὶ γίνονται, καὶ σοφοὶ τὰ τοιαῦτα· φρόνιμος δ' οὐ δοκεῖ γίνεσθαι· αἴτιον δ', ὅτι καὶ τῶν καθ' ἕκαστά ἐστιν ἡ φρόνησις, ἃ γίνεται

γνώριμα ἐξ ἐμπειρίας· νέος δ', ἔμπειρος οὐκ ἔσ
πλῆθος γὰρ χρόνου ποιήσει τὴν ἐμπειρίαν. 6. Ἐ
καὶ τοῦτ' ἄν τις σκέψαιτο, διὰ τί, μαθητικὸς μὲν
γένοιτ' ἄν· σοφὸς δὲ ἢ φυσικὸς οὔ· ἢ ὅτι τὰ μὲ
ἀφαιρέσεώς ἐστι, τῶν δὲ αἱ ἀρχαὶ ἐξ ἐμπειρίας.
τὰ μὲν οὐ πιστεύουσιν οἱ νέοι, ἀλλὰ λέγουσι· τ
τὸ τί ἐστιν οὐκ ἄδηλον. 7. Ἔτι ἡ ἁμαρτία ἢ
τὸ καθόλου ἐν τῷ βουλεύσασθαι ἢ περὶ τὸ καθ'
στον· ἢ γὰρ ὅτι πάντα τὰ βαρύσταθμα ὕδατα
λα, ἢ ὅτι τοδὶ βαρύσταθμον. 8. Ὅτι δ' ἡ φρό
οὐκ ἐπιστήμη, φανερόν· τοῦ γὰρ ἐσχάτου ἐστὶν
περ εἴρηται· τὸ γὰρ πρακτὸν τοιοῦτον. 9.
κειται μὲν δὴ τῷ νῷ· ὁ μὲν γὰρ νοῦς τῶν ὅρω
οὐκ ἔστι λόγος· ἡ δὲ τοῦ ἐσχάτου, οὗ οὐκ ἔστι
στήμη, ἀλλ' αἴσθησις· οὐχ ἡ τῶν ἰδίων, ἀλλ'
σθανόμεθα, ὅτι τὸ ἐν τοῖς μαθηματικοῖς ἔσχατ
γωνον· στήσεται γὰρ κἀκεῖ· ἀλλ' αὕτη μᾶλ
σθησις ἢ φρόνησις· ἐκείνης δὲ ἄλλο εἶδος.

CAPUT IX. [X.]

Τὸ ζητεῖν δὲ καὶ τὸ βουλεύεσθαι διαφέ
γὰρ βουλεύεσθαι ζητεῖν τι ἐστί· δεῖ δὲ διαλα
περὶ εὐβουλίας, τί ἐστι, πότερον ἐπιστήμη τις
ξα, ἢ εὐστοχία, ἢ ἄλλο τι γένος. 2. Ἐπιστ
δὴ οὐκ ἔστιν· οὐ γὰρ ζητοῦσι περὶ ὧν ἴσασι
εὐβουλία βουλή τις ἐστίν· ὁ δὲ βουλευόμεν
καὶ λογίζεται· ἀλλὰ μὴν οὐδ' εὐστοχία· ἄνε
λόγου καὶ ταχύ τι ἡ εὐστοχία· βουλεύονται
χρόνον, καὶ φασὶ πράττειν μὲν δεῖν ταχὺ τὰ
θέντα, βουλεύεσθαι δὲ βραδέως. 3. Ἔτι, ἡ
ἕτερον καὶ ἡ εὐβουλία· ἔστι δὲ εὐστοχία τις
νοια· οὐδὲ δὴ δόξα ἡ εὐβουλία οὐδεμία·
ὁ μὲν κακῶς βουλευόμενος ἁμαρτάνει, ὁ δὲ
βουλεύεται, δῆλον ὅτι ὀρθότης τις ἡ εὐβουλ
οὔτ' ἐπιστήμης δὲ οὔτε δόξης· ἐπιστήμης
οὐκ ἔστιν ὀρθότης· οὐδὲ γὰρ ἁμαρτία· δόξ
θότης ἡ ἀλήθεια· ἅμα δὲ καὶ διώρισται
οὗ δόξα ἐστίν· ἀλλὰ μὴν οὐδ' ἄνευ λόγου
λία· διανοίας ἄρα λείπεται· αὕτη γὰρ οὔπ
καὶ γὰρ ἡ δόξα οὐ ζήτησις, ἀλλὰ φάσις τις
βουλευόμενος, ἐάν τε εὖ, ἐάν τε κακῶς βο
ζητεῖ τι καὶ λογίζεται. 4. Ἀλλὰ ὀρθότης
ἡ εὐβουλία βουλῆς· διὸ ἡ βουλὴ ζητητέα π
καὶ περὶ τί· ἐπεὶ δὲ ἡ ὀρθότης πλεοναχῶς,
οὐ πᾶσα· ὁ γὰρ ἀκρατὴς καὶ ὁ φαῦλος, ὃ
ται ἰδεῖν, ἐκ τοῦ λογισμοῦ τεύξεται· ὥς
ἔσται βεβουλευμένος, κακὸν δὲ μέγα εἰληφ
δὲ ἀγαθόν τι τὸ εὖ βουλεύεσθαι· ἡ γὰρ το
θότης βουλῆς εὐβουλία, ἡ ἀγαθοῦ τευκτικ
ἔστι καὶ τούτου ψευδεῖ συλλογισμῷ τυχεῖν·
δεῖ ποιῆσαι, τυχεῖν· δι' οὗ δέ, οὔ· ἀλλὰ
μέσον ὅρον εἶναι· ὥςτ' οὐδ' αὐτή πω εὐβο
ἥν, οὗ δεῖ μὲν τυγχάνει, οὐ μέν τοι δι' οὗ
ἐστὶ πολὺν χρόνον βουλευόμενον τυχεῖν· τὸ
οὐκοῦν οὐδ' ἐκείνη πω εὐβουλία· ἀλλ' ὀ
κατὰ τὸ ὠφέλιμον, καὶ οὗ δεῖ, καὶ ὥς, καὶ ὅ
ἐστὶ καὶ ἁπλῶς εὖ βεβουλεῦσθαι, καὶ πρό
ἡ μὲν δὴ ἁπλῶς, ἡ πρὸς τὸ τέλος τὸ ἁπλῶς
σα· ἡ δέ τις, ἡ πρός τι τέλος· εἰ δὴ τῶν
τὸ εὖ βουλεύεσθαι, ἡ εὐβουλία εἴη ἂν ὀρθ
τὰ τὸ συμφέρον πρός τι τέλος, οὗ ἡ φρόνη
ὑπόληψίς ἐστιν.

CAPUT X. [XI.]

Ἔστι δὲ καὶ ἡ σύνεσις καὶ ἡ ἀσυνεσία,

γομεν συνετοὺς καὶ ἀσυνέτους, οὔτε ὅλως τὸ αὐτὸ ἐπιστήμη ἢ δόξῃ· πάντες γὰρ ἂν ἦσαν συνετοί· οὔτε τις μία τῶν κατὰ μέρος ἐπιστημῶν, οἷον ἡ ἰατρική· περὶ ὑγιεινῶν γὰρ ἂν ἦν· ἡ γεωμετρία· περὶ μεγέθη γάρ· οὔτε γὰρ περὶ τῶν αἰεὶ ὄντων καὶ ἀκινήτων ἡ σύνεσίς ἐστιν, οὔτε περὶ τῶν γιγνομένων ὁτουοῦν· ἀλλὰ περὶ ὧν ἀπορήσειεν ἄν τις καὶ βουλεύσαιτο· διὸ περὶ τὰ αὐτὰ μὲν τῇ φρονήσει ἐστίν· οὐκ ἔστι δὲ ταὐτὸν σύνεσις καὶ φρόνησις. 2. Ἡ μὲν γὰρ φρόνη-ις ἐπιτακτική ἐστι· τί γὰρ δεῖ πράττειν ἢ μή, τὸ τέλος αὐτῆς ἐστιν· ἡ δὲ ξύνεσις κριτικὴ μόνον· ταὐ-ὸ γὰρ ξύνεσις καὶ εὐξυνεσία· καὶ γὰρ οἱ συνετοί, αὶ εὐσύνετοι. 3. Ἔστι δ' οὔτε τὸ ἔχειν τὴν φρόνη-ιν οὔτε τὸ λαμβάνειν ἡ σύνεσις· ἀλλ' ὥσπερ τὸ μαν-άνειν λέγεται συνιέναι, ὅταν χρῆται τῇ ἐπιστήμῃ, ὕτως ἐν τῷ χρῆσθαι τῇ δόξῃ ἐπὶ τὸ κρίνειν περὶ τού-ων, περὶ ὧν ἡ φρόνησίς ἐστιν, ἄλλου λέγοντος, καὶ ρίνειν καλῶς· τὸ γὰρ εὖ τῷ καλῶς ταὐτό. 4. Καὶ τεῦθεν ἐλήλυθε τοὔνομα ἡ σύνεσις, καθ' ἣν εὐσύνε-, ἐκ τῆς ἐν τῷ μανθάνειν· λέγομεν γὰρ τὸ μανθά-ν συνιέναι πολλάκις.

CAPUT XI.

Ἡ δὲ καλουμένη γνώμη, καθ' ἣν εὐγνώμονας καὶ ειν φαμὲν γνώμην, ἡ τοῦ ἐπιεικοῦς ἐστι κρίσις ὀρ-ή· σημεῖον δέ· τὸν γὰρ ἐπιεικῆ μάλιστά φαμεν εἶ-α συγγνωμονικόν· καὶ ἐπιεικὲς τὸ ἔχειν περὶ ἔνια γγνώμην· ἡ δὲ συγγνώμη γνώμη ἐστὶ κριτικὴ τοῦ ιεικοῦς ὀρθή· ὀρθὴ δὲ ἡ τοῦ ἀληθοῦς. [XII.] 2. Εἰ-ι δὲ πᾶσαι αἱ ἕξεις αὗται εὐλόγως εἰς ταὐτὸ τείνουσαι· γομεν γὰρ γνώμην, καὶ σύνεσιν, καὶ φρόνησιν, καὶ ῦν, ἐπὶ τοὺς αὐτοὺς ἐπιφέροντες γνώμην ἔχειν, καὶ ῦν ἤδη, καὶ φρονίμους, καὶ συνετούς· πᾶσαι γὰρ δυνάμεις αὗται τῶν ἐσχάτων εἰσὶ καὶ τῶν καθ' κστον· καὶ ἐν μὲν τῷ κριτικὸς εἶναι περὶ ὧν ὁ φρό-ος, συνετός, καὶ εὐγνώμων, ἢ συγγνώμων· τὰ γὰρ ιεικῆ κοινὰ τῶν ἀγαθῶν ἁπάντων ἐστὶν ἐν τῷ πρὸς λον. 3. Ἔστι δὲ τῶν καθ' ἕκαστα καὶ τῶν ἐσχά-ν, ἅπαντα τὰ πρακτά· καὶ γὰρ τὸν φρόνιμον δεῖ ώσκειν αὐτά· καὶ ἡ σύνεσις καὶ ἡ γνώμη περὶ τὰ ακτά· ταῦτα δ' ἔσχατα. 4. Καὶ ὁ νοῦς, τῶν ἐσχά-ν ἐπ' ἀμφότερα· καὶ γὰρ τῶν πρώτων ὅρων καὶ ν ἐσχάτων νοῦς ἐστι, καὶ οὐ λόγος· ὁ μὲν κατὰ τὰς τοδείξεις, τῶν ἀκινήτων ὅρων καὶ πρώτων· ὁ δ' ἐν ῖς πρακτικαῖς, τοῦ ἐσχάτου καὶ ἐνδεχομένου καὶ ς ἑτέρας προτάσεως· ἀρχαὶ γὰρ τοῦ οὗ ἕνεκα αὗ-η· ἐκ τῶν καθ' ἕκαστα γὰρ τὸ καθόλου. 5. Τού-ν οὖν δεῖ ἔχειν αἴσθησιν· αὕτη δ' ἐστὶ νοῦς· διὸ ὶ φυσικὰ δοκεῖ εἶναι ταῦτα· καὶ φύσει σοφὸς μὲν δείς· γνώμην δ' ἔχει καὶ σύνεσιν καὶ νοῦν. 6. Ση-εῖον δ', ὅτι καὶ ταῖς ἡλικίαις οἰόμεθα ἀκολουθεῖν· ὶ ἥδε ἡ ἡλικία νοῦν ἔχει καὶ γνώμην, ὡς τῆς φύσεως ιτίας οὔσης· διὸ καὶ ἀρχὴ καὶ τέλος, νοῦς· ἐκ τού-ων γὰρ αἱ ἀποδείξεις καὶ περὶ τούτων· ὥστε δεῖ ροσέχειν τῶν ἐμπείρων καὶ πρεσβυτέρων ἢ φρονίμων αῖς ἀναποδείκτοις φάσεσι καὶ δόξαις, οὐχ ἧττον τῶν ποδείξεων· διὰ γὰρ τὸ ἔχειν ἐκ τῆς ἐμπειρίας ὄμμα, ρῶσι τὰς ἀρχάς. 7. Τί μὲν οὖν ἐστιν ἡ σοφία καὶ ἡ φρόνησις, καὶ περὶ τίνα τυγχάνει ἑκατέρα οὖσα, καὶ ὅτι ἄλλου τῆς ψυχῆς μορίου ἀρετὴ ἑκατέρα, εἴρηται.

CAPUT XII. [XIII.]

Διαπορήσειε δ' ἄν τις περὶ αὐτῶν, τί χρήσιμοί εἰ-σιν· ἡ μὲν γὰρ σοφία οὐδὲν θεωρεῖ, ἐξ ὧν ἔσται εὐ-δαίμων ἄνθρωπος· οὐδεμιᾶς γάρ ἐστι γενέσεως· ἡ δὲ φρόνησις τοῦτο μὲν ἔχει· ἀλλὰ τίνος ἕνεκα δεῖ αὐ-τῆς; εἴπερ ἡ μὲν φρόνησίς ἐστιν ἡ περὶ τὰ δίκαια, καὶ καλά, καὶ ἀγαθὰ ἀνθρώπῳ· ταῦτα δ' ἐστίν, ἃ τοῦ ἀγαθοῦ ἀνδρός ἐστι πράττειν· οὐθὲν δὲ πρακτι-κώτεροι τῷ εἰδέναι αὐτά ἐσμεν, εἴπερ ἕξεις αἱ ἀρεταί εἰσιν· ὥσπερ οὐδὲ τὰ ὑγιεινὰ οὐδὲ τὰ εὐεκτικά, ὅσα μὴ τῷ ποιεῖν, ἀλλὰ τῷ ἀπὸ τῆς ἕξεως εἶναι λέγεται· οὐθὲν γὰρ πρακτικώτεροι τῷ ἔχειν τὴν ἰατρικὴν ἢ γυμναστικήν ἐσμεν. 2. Εἰ δὲ μὴ τούτων χάριν φρό-νιμον θετέον, ἀλλὰ τοῦ γενέσθαι, τοῖς οὖσι σπουδαί-οις οὐθὲν ἂν εἴη χρήσιμος· ἔτι δὲ οὐδὲ τοῖς μὴ ἔχου-σιν· οὐθὲν γὰρ διοίσει αὐτοὺς ἔχειν, ἢ ἄλλοις ἔχουσι πείθεσθαι· ἱκανῶς τ' ἔχοι ἂν ἡμῖν ὥσπερ καὶ περὶ τὴν ὑγίειαν· βουλόμενοι γὰρ ὑγιαίνειν, ὅμως οὐ μαν-θάνομεν ἰατρικήν. 3. Πρὸς δὲ τούτοις ἄτοπον ἂν εἶναι δόξειεν, εἰ χείρων τῆς σοφίας οὖσα, κυριωτέρα αὐτῆς ἔσται· ἡ γὰρ ποιοῦσα ἄρχει καὶ ἐπιτάττει περὶ ἕκαστον· περὶ δὴ τούτων λεκτέον· νῦν μὲν γὰρ ἠπόρηται περὶ αὐτῶν μόνον. 4. Πρῶτον μὲν οὖν λέγομεν, ὅτι καθ' αὑτὰς ἀναγκαῖον αἱρετὰς αὐτὰς εἶναι, ἀρετάς γ' οὔ-σας, ἑκατέραν ἑκατέρου μορίου· καὶ εἰ μὴ ποιοῦσι μηδέν, μηδ' ἑτέρα αὐτῶν. 5. Ἔπειτα καὶ ποιοῦσι μέν, οὐχ ὡς ἰατρικὴ δὲ ὑγίειαν, ἀλλ' ὡς ἡ ὑγίεια· οὕτως ἡ σοφία εὐδαιμονίαν· μέρος γὰρ οὖσα τῆς ὅλης ἀρετῆς, τῷ ἔχεσθαι ποιεῖ καὶ τῷ ἐνεργεῖν εὐδαί-μονα. 6. Ἔτι, τὸ ἔργον ἀποτελεῖται κατά τε τὴν φρόνησιν καὶ τὴν ἠθικὴν ἀρετήν· ἡ μὲν γὰρ ἀρετὴ τὸν σκόπον ποιεῖ ὀρθόν· ἡ δὲ φρόνησις τὰ πρὸς τοῦ-τον· τοῦ δὲ τετάρτου μορίου τῆς ψυχῆς οὐκ ἔστιν ἀρετὴ τοιαύτη, τοῦ θρεπτικοῦ· οὐθὲν γὰρ ἐπ' αὐτῷ πράττειν, ἢ μὴ πράττειν. 7. Περὶ δὲ τοῦ μηδὲν εἶ-ναι πρακτικωτέρους διὰ τὴν φρόνησιν τῶν καλῶν καὶ δικαίων μικρὸν ἄνωθεν ἀρκτέον, λαβόντας ἀρχὴν ταύτην· ὥσπερ γὰρ καὶ τὰ δίκαια λέγομεν πράττον-τάς τινας οὔπω δικαίους εἶναι, οἷον τοὺς τὰ ὑπὸ τῶν νόμων τεταγμένα ποιοῦντας, ἢ ἄκοντας, ἢ δι' ἄγνοιαν, ἢ δι' ἕτερόν τι, καὶ μὴ δι' αὐτά· καίτοι πράττουσί γε ἃ δεῖ, καὶ ὅσα χρὴ τὸν σπουδαῖον· οὕτως, ὡς ἔοι-κεν, ἔστι τὸ πῶς ἔχοντα πράττειν ἕκαστα, ὥστ' εἶναι ἀγαθόν· λέγω δ', οἷον διὰ προαίρεσιν, καὶ αὐτῶν ἕνεκα τῶν πραττομένων. 8. Τὴν μὲν οὖν προαίρεσιν ὀρθὴν ποιεῖ ἡ ἀρετή· τὸ δ' ὅσα ἐκείνης ἕνεκα πέφυ-κε πράττεσθαι, οὐκ ἔστι τῆς ἀρετῆς, ἀλλ' ἑτέρας δυ-νάμεως· λεκτέον δ' ἐπιστήσασι σαφέστερον περὶ αὐ-τῶν. 9. Ἔστι δή τις δύναμις, ἣν καλοῦσι δεινότητα· αὕτη δέ ἐστι τοιαύτη, ὥστε τὰ πρὸς τὸν ὑποτεθέντα σκοπὸν συντείνοντα δύνασθαι ταῦτα πράττειν καὶ τυγχάνειν αὐτῶν· ἂν μὲν οὖν ὁ σκοπὸς ᾖ καλός, ἐπαι-νετή ἐστιν· ἂν δὲ φαῦλος, πανουργία· διὸ καὶ τοὺς φρονίμους δεινοὺς, καὶ οὐ πανούργους φαμὲν εἶναι. 10. Ἔστι δὲ ἡ φρόνησις οὐχ ἡ δύναμις, ἀλλ' οὐκ ἄνευ τῆς δυνάμεως ταύτης· ἡ δ' ἕξις τῷ ὄμματι τούτῳ γί-νεται τῆς ψυχῆς, οὐκ ἄνευ ἀρετῆς, ὡς εἴρηταί τε καὶ ἔστι δῆλον· οἱ γὰρ συλλογισμοὶ τῶν πρακτῶν ἀρχὴν ἔχοντές εἰσιν· ἐπειδὴ τοιόνδε τὸ τέλος καὶ τὸ ἄριστον, ὅ,τι δήποτε ὄν· ἔστω γὰρ λόγου χάριν τὸ τυχόν· τοῦτο δ', εἰ μὴ τῷ ἀγαθῷ, οὐ φαίνεται· διαστρέφει γὰρ ἡ μοχθηρία, καὶ διαψεύδεσθαι ποιεῖ περὶ τὰς πρακτικὰς ἀρχάς· ὥστε φανερόν, ὅτι ἀδύνατον φρό-νιμον εἶναι, μὴ ὄντα ἀγαθόν.

CAPUT XIII.

Σκεπτέον δὴ πάλιν καὶ περὶ ἀρετῆς· καὶ γὰρ ἡ ἀρετὴ παραπλησίως ἔχει, ὡς ἡ φρόνησις πρὸς τὴν

δεινότητα· οὐ ταὐτὸν μὲν, ὅμοιον δέ· οὕτω καὶ ἡ φυσικὴ ἀρετὴ πρὸς τὴν κυρίαν· πᾶσι γὰρ δοκεῖ ἕκαστα τῶν ἠθῶν ὑπάρχειν φύσει πως· καὶ γὰρ δίκαιοι, καὶ σωφρονικοὶ, καὶ ἀνδρεῖοι, καὶ τἄλλα ἔχομεν εὐθὺς ἐκ γενετῆς· ἀλλ᾽ ὅμως ζητοῦμεν ἕτερόν τι, τὸ κυρίως ἀγαθὸν εἶναι· καὶ τὰ τοιαῦτα ἄλλον τρόπον ὑπάρχειν· καὶ γὰρ παισὶ καὶ θηρίοις αἱ φυσικαὶ ὑπάρχουσιν ἕξεις· ἀλλ᾽ ἄνευ νοῦ βλαβεραὶ φαίνονται οὖσαι· πλὴν τοσοῦτον ἔοικεν ὁρᾶσθαι, ὅτι ὥσπερ σώματι ἰσχυρῷ ἄνευ ὄψεως κινουμένῳ συμβαίνει σφάλλεσθαι ἰσχυρῶς, διὰ τὸ μὴ ἔχειν ὄψιν, οὕτω καὶ ἐνταῦθα. 2. Ἐὰν δὲ λάβῃ νοῦν, ἐν τῷ πράττειν διαφέρει· ἡ δ᾽ ἕξις ὁμοία οὖσα, τότ᾽ ἔσται κυρίως ἀρετή· ὥστε καθάπερ ἐπὶ τοῦ δοξαστικοῦ δύο ἐστὶν εἴδη, δεινότης καὶ φρόνησις, οὕτως ἐπὶ τοῦ ἠθικοῦ δύο ἐστί· τὸ μὲν ἀρετὴ φυσικὴ, τὸ δ᾽ ἡ κυρία· καὶ τούτων ἡ κυρία οὐ γίνεται ἄνευ φρονήσεως. 3. Διόπερ φασὶ πάσας τὰς ἀρετὰς φρονήσεις εἶναι· καὶ Σωκράτης τῇ μὲν ὀρθῶς ἐζήτει, τῇ δ᾽ ἡμάρτανεν· ὅτι μὲν γὰρ φρονήσεις ᾤετο εἶναι πάσας τὰς ἀρετὰς, ἡμάρτανεν· ὅτι δ᾽ οὐκ ἄνευ φρονήσεως, καλῶς ἔλεγε. 4. Σημεῖον δέ· καὶ γὰρ νῦν πάντες, ὅταν ὁρίζωνται τὴν ἀρετὴν, προστιθέασι τὴν ἕξιν, εἰπόντες καὶ πρὸς ἅ ἐστι, τὴν κατὰ τὸν ὀρθὸν λόγον· ὀρθὸς δ᾽ ὁ κατὰ τὴν φρόνησιν· ἐοίκασι δὴ μαντεύεσθαί πως ἅπαντες, ὅτι ἡ τοιαύτη ἕξις ἀρετή ἐστιν, ἡ κατὰ τὴν φρόνησιν. 5. Δεῖ δὲ μικρὸν μεταβῆναι· οὐ γὰρ μόνον
ἡ κατὰ τὸν ὀρθὸν λόγον, ἀλλὰ καὶ ἡ μετὰ τοῦ ὀρθοῦ
λόγου ἕξις, ἀρετή ἐστιν· ὀρθὸς δὲ λόγος περὶ τῶν
τοιούτων ἡ φρόνησίς ἐστι· Σωκράτης μὲν οὖν λό-
γους τὰς ἀρετὰς ᾤετο εἶναι· ἐπιστήμας γὰρ εἶναι
πάσας· ἡμεῖς δὲ μετὰ λόγου. 6. Δῆλον τοίνυν ἐ[κ]
τῶν εἰρημένων, ὅτι οὐχ οἷόν τε ἀγαθὸν εἶναι κυρίω[ς]
ἄνευ φρονήσεως· οὐδὲ φρόνιμον ἄνευ τῆς ἠθικ[ῆς]
ἀρετῆς· ἀλλὰ καὶ ὁ λόγος ταύτῃ λύοιτ᾽ ἄν, ᾧ δια-
λεχθείη τις ἂν, ὅτι χωρίζονται ἀλλήλων αἱ ἀρεταί·
οὐ γὰρ ὁ αὐτὸς εὐφυέστατος πρὸς ἁπάσας· ὥσ[τε]
τὴν μὲν ἤδη, τὴν δ᾽ οὔπω εἰληφὼς ἔσται· τοῦτο γ[ὰρ]
κατὰ μὲν τὰς φυσικὰς ἀρετὰς ἐνδέχεται· καθ᾽
δὲ ἁπλῶς λέγεται ἀγαθὸς, οὐκ ἐνδέχεται· ἅμα γ[ὰρ]
τῇ φρονήσει μιᾷ οὔσῃ πᾶσαι ὑπάρξουσι. 7. Δῆ[λον]
δὲ, κἂν εἰ μὴ πρακτικὴ ἦν, ὅτι ἔδει ἂν αὐτῆς διὰ
τοῦ μορίου ἀρετὴν εἶναι· καὶ ὅτι οὐκ ἔσται ἡ προ[αί-]
ρεσις ὀρθὴ ἄνευ φρονήσεως, οὐδ᾽ ἄνευ ἀρετῆς·
μὲν γὰρ τὸ τέλος, ἡ δὲ τὰ πρὸς τὸ τέλος ποιεῖ πρ[άτ-]
τειν. 8. Ἀλλὰ μὴν οὐδὲ κυρία γέ ἐστι τῆς σοφ[ίας,]
οὐδὲ τοῦ βελτίονος μορίου· ὥσπερ οὐδὲ τῆς ὑγι[είας]
ἡ ἰατρική· οὐ γὰρ χρῆται αὐτῇ, ἀλλ᾽ ὁρᾷ ὅπως
νηται· ἐκείνης οὖν ἕνεκα ἐπιτάττει, ἀλλ᾽ οὐκ ἐκε[ίνῃ.]
ἔτι ὅμοιον κἂν εἴ τις τὴν πολιτικὴν φαίη ἄρχειν
θεῶν, ὅτι ἐπιτάττει περὶ πάντα τὰ ἐν τῇ πόλει.

ETHICORUM NICOMACHEORUM LIBER VII.

CAPUT I.

Μετὰ δὲ ταῦτα λεκτέον, ἄλλην ποιησαμένους ἀρχὴν, ὅτι τῶν περὶ τὰ ἤθη φευκτῶν τρία ἐστὶν εἴδη, κακία, ἀκρασία, θηριότης· τὰ δ᾽ ἐναντία, τοῖς μὲν δυοὶ, δῆλα· τὸ μὲν γὰρ ἀρετὴν, τὸ δ᾽ ἐγκράτειαν καλοῦμεν· πρὸς δὲ τὴν θηριότητα μάλιστ᾽ ἂν ἁρμόττοι λέγειν τὴν ὑπὲρ ἡμᾶς ἀρετὴν, ἡρωϊκήν τινα καὶ θείαν, ὥσπερ Ὅμηρος περὶ Ἕκτορος πεποίηκε λέγοντα τὸν Πρίαμον· ὅτι σφόδρα ἦν ἀγαθὸς,

— — — οὐδὲ ἐῴκει
Ἀνδρός γε θνητοῦ πάϊς ἔμμεναι, ἀλλὰ θεοῖο.

2. Ὥστ᾽, εἰ, καθάπερ φασὶν, ἐξ ἀνθρώπων γίνονται θεοὶ δι᾽ ἀρετῆς ὑπερβολὴν, τοιαύτη τις ἂν εἴη δηλονότι ἡ τῇ θηριωδείᾳ ἀντιτιθεμένη ἕξις· καὶ γὰρ ὥσπερ οὐδὲ θηρίου ἐστὶ κακία οὐδ᾽ ἀρετὴ, οὕτως οὐδὲ θεοῦ· ἀλλ᾽ ἡ μὲν τιμιώτερον ἀρετῆς, ἡ δὲ ἕτερόν τι γένος κακίας. 3. Ἐπεὶ δὲ σπάνιον καὶ τὸ θεῖον ἄνδρα εἶναι, καθάπερ οἱ Λάκωνες εἰώθασι προσαγορεύειν· (ὅταν ἀγασθῶσι σφόδρα του, Σεῖος ἀνὴρ, φασίν·) οὕτω καὶ ὁ θηριώδης ἐν τοῖς ἀνθρώποις σπάνιος· μάλιστα δὲ ἐν τοῖς βαρβάροις ἐστί· γίνεται δ᾽ ἔνια καὶ διὰ νόσους καὶ πηρώσεις· καὶ τοὺς διὰ κακίαν δὲ τῶν ἀνθρώπων ὑπερβάλλοντας οὕτως ἐπιδυσφημοῦμεν. 4. Ἀλλὰ περὶ μὲν τῆς τοιαύτης διαθέσεως ὕστερον ποιητέον τινὰ μνείαν· περὶ δὲ κακίας εἴρηται πρότερον· περὶ δὲ ἀκρασίας καὶ μαλακίας καὶ τρυφῆς λεκτέον, καὶ περὶ ἐγκρατείας καὶ καρτερίας· οὔτε γὰρ ὡς περὶ τῶν αὐτῶν ἕξεων τῇ ἀρετῇ καὶ τῇ μοχθηρίᾳ ἑκατέραν αὐτῶν ὑποληπτέον, οὔθ᾽ ὡς ἕτερον γένος. 5. Δεῖ δ᾽, ὥσπερ ἐπὶ τῶν ἄλλων, τιθέντας τὰ φαινόμενα, καὶ πρῶτον διαπορήσαντας, οὕτω δεικνύναι· μάλιστα μὲν οὖν πάντα τὰ ἔνδοξα περὶ ταῦτα τὰ πάθη· εἰ δὲ μὴ, τὰ πλ[εῖστα]
καὶ κυριώτατα· ἐὰν γὰρ λύηται τὰ δυσχερῆ, κα[ὶ κα-]
ταλείπηται τὰ ἔνδοξα, δεδειγμένον ἂν εἴη ἱκ[ανῶς.]
[II.] 6. Δοκεῖ δὴ ἥ τε ἐγκράτεια καὶ καρτερία τῶν [σπου-]
δαίων καὶ τῶν ἐπαινετῶν εἶναι· ἡ δὲ ἀκρασία
μαλακία τῶν φαύλων τε καὶ ψεκτῶν· καὶ ὁ
ἐγκρατὴς καὶ ἐμμενετικὸς τῷ λογισμῷ, καὶ ἀ[κρατὴς]
καὶ ἐκστατικὸς τοῦ λογισμοῦ· καὶ ὁ μὲν ἀκ[ρατὴς]
εἰδὼς ὅτι φαῦλα, πράττει διὰ πάθος· ὁ δ᾽ ἐγ[κρατὴς]
εἰδὼς ὅτι φαῦλαι αἱ ἐπιθυμίαι, οὐκ ἀκολουθ[εῖ διὰ]
τὸν λόγον· καὶ τὸν σώφρονα μὲν ἐγκρατῆ κα[ὶ καρ-]
τερικὸν, τὸν δὲ τοιοῦτον οἱ μὲν πάντα σώφρο[να, οἱ]
δ᾽ οὔ· καὶ τὸν ἀκόλαστον ἀκρατῆ, καὶ τὸν [ἀκρατῆ]
ἀκόλαστον συγκεχυμένως, οἱ δὲ ἑτέρους εἶναι
7. Τὸν δὲ φρόνιμον ὁτὲ μὲν οὔ φασιν ἐνδέχεσθ[αι εἶ-]
ναι ἀκρατῆ· ὁτὲ δὲ, ἐνίους φρονίμους ὄντας κ[αὶ δει-]
νοὺς, ἀκρατεῖς εἶναι· ἔτι ἀκρατεῖς λέγονται κ[αὶ θυ-]
μοῦ, καὶ τιμῆς, καὶ κέρδους· τὰ μὲν οὖν λε[γόμενα]
ταῦτ᾽ ἐστίν.

CAPUT II. [III.]

Ἀπορήσειε δ᾽ ἄν τις, πῶς ὑπολαμβάνων
ἀκρατεύεταί τις· ἐπιστάμενον μὲν οὖν οὔ φασ[ιν]
οἷόν τε εἶναι· δεινὸν γὰρ ἐπιστήμης ἐνούσης,
το Σωκράτης, ἄλλο τι κρατεῖν, καὶ περιέλκειν
ὥσπερ ἀνδράποδον· Σωκράτης μὲν γὰρ ὅλως
το πρὸς τὸν λόγον, ὡς οὐκ οὔσης ἀκρασίας·
γὰρ ὑπολαμβάνοντα πράττειν παρὰ τὸ βέλ[τιστον,]
ἀλλὰ δι᾽ ἄγνοιαν. 2. Οὗτος μὲν οὖν ὁ λόγος
σβητεῖ τοῖς φαινομένοις ἐναργῶς, καὶ δέον ζη[τεῖν περὶ τὸ]
πάθος, εἰ δι᾽ ἄγνοιαν, τίς ὁ τρόπος γίνεται τ[ῆς ἀγ-]
νοίας· ὅτι γὰρ οὐκ οἴεταί γε ὁ ἀκρατευόμενος
ἐν τῷ πάθει γενέσθαι, φανερόν. 3. Εἰσὶ δ[ὲ]

οἱ τὰ μὲν συγχωροῦσι, τὰ δ' οὔ· τὸ μὲν γὰρ ἐπιστήμης μηθὲν εἶναι κρεῖττον ὁμολογοῦσι· τὸ δὲ μηθένα πράττειν παρὰ τὸ δόξαν βέλτιον οὐχ ὁμολογοῦσι· καὶ διὰ τοῦτο τὸν ἀκρατῆ φασιν οὐκ ἐπιστήμην ἔχοντα κρατεῖσθαι ὑπὸ τῶν ἡδονῶν, ἀλλὰ δόξαν. 4. Ἀλλὰ μὴν εἴ γε δόξα, καὶ μὴ ἐπιστήμη, μηδ' ἰσχυρὰ ὑπόληψις ἡ ἀντιτείνουσα, ἀλλ' ἠρεμαία, καθάπερ ἐν τοῖς διστάζουσι, συγγνώμη τῷ μὴ ἐν ταύταις μένειν πρὸς ἐπιθυμίας ἰσχυράς· τῇ δὲ μοχθηρίᾳ οὐ συγγνώμη, οὐδὲ τῶν ἄλλων οὐδενὶ τῶν ψεκτῶν. 5. Φρονήσεως ἄρα ἀντιτεινούσης· αὕτη γὰρ ἰσχυρότατον· ἀλλ' ἄτοπον· ἔσται γὰρ ὁ αὐτὸς ἅμα φρόνιμος καὶ ἀκρατής· φήσειε δ' ἂν οὐδεὶς φρονίμου εἶναι τὸ πράττειν ἑκόντα τὰ φαυλότατα· πρὸς δὲ τούτοις δέδεικται πρότερον, ὅτι πρακτικός γε ὁ φρόνιμος· τῶν ἐσχάτων γάρ· καὶ τὰς ἄλλας ἔχων ἀρετάς. 6. Ἔτι εἰ μὲν ἐν τῷ ἐπιθυμίας ἔχειν ἰσχυρὰς καὶ φαύλας ὁ ἐγκρατής, οὐκ ἔσται ὁ σώφρων ἐγκρατής· οὐδ' ὁ ἐγκρατὴς σώφρων, οὔτε γὰρ τὸ ἄγαν, σώφρονος, οὔτε τὸ φαύλας ἔχειν· ἀλλὰ μὴν δεῖ γε· εἰ μὲν γὰρ χρησταὶ αἱ ἐπιθυμίαι, φαύλη ἡ κωλύουσα ἕξις μὴ ἀκολουθεῖν, ὥςθ' ἡ ἐγκράτεια οὐ πᾶσα σπουδαία· εἰ δ' ἀσθενεῖς καὶ μὴ φαῦλαι, οὐθὲν σεμνόν· οὐδ' εἰ φαῦλαι καὶ ἀσθενεῖς, οὐθὲν μέγα. 7. Ἔτι εἰ πάσῃ δόξῃ ἐμμενετικὸν ποιεῖ ἡ ἐγκράτεια, φαύλη, οἷον εἰ καὶ τῇ ψευδεῖ· καὶ εἰ πάσης δόξης ἡ ἀκρασία ἐκστατικὸν, ἔσται τις σπουδαία ἀκρασία· οἷον ὁ Σοφοκλέους Νεοπτόλεμος ἐν τῷ Φιλοκτήτῃ· ἐπαινετὸς γάρ, οὐκ ἐμμένων οἷς ἐπείσθη ὑπὸ τοῦ Ὀδυσσέως, διὰ τὸ λυπεῖσθαι ψευδόμενος. Ἔτι ὁ σοφιστικὸς λόγος ψευδόμενος, ἀπορία· διὰ τὸ παράδοξα βούλεσθαι ἐλέγχειν, ἵνα δεινοὶ ὦσιν, ὅταν ἐπιτύχωσιν, ὁ γενόμενος συλλογισμὸς ἀπορία γίνεται· δέδεται γὰρ ἡ διάνοια, ὅταν μένειν μὲν μὴ βούληται, διὰ τὸ μὴ ἀρέσκειν τὸ συμπερανθέν· προϊέναι δὲ μὴ δύναται, διὰ τὸ λῦσαι μὴ ἔχειν τὸν λόγον. Συμβαίνει δ' ἔκ τινος λόγου ἡ ἀφροσύνη μετὰ ἀκρασίας ἀρετή· τἀναντία γὰρ πράττει ὧν ὑπολαμβάνει, διὰ τὴν ἀκρασίαν· ὑπολαμβάνει δὲ τἀγαθὰ κακὰ εἶναι, καὶ οὐ δεῖν πράττειν· ὥςτε τἀγαθὰ καὶ οὐ τὰ κακὰ πράξει. 10. Ἔτι ὁ τῷ πεπεῖσθαι πράττων καὶ διώκων τὰ ἡδέα καὶ προαιρούμενος, βελτίων ἂν δόξειεν εἶναι τοῦ μὴ διὰ λογισμόν, ἀλλὰ δι' ἀκρασίαν· εὐιατότερος γὰρ διὰ τὸ μεταπεισθῆναι ἄν· ὁ δ' ἀκρατὴς ἔνοχος τῇ παροιμίᾳ ἐν ᾗ φαμέν, ὅταν τὸ ὕδωρ πνίγῃ, τί δεῖ ἐπιπίνειν; εἰ μὲν γὰρ μὴ ἐπέπειστο ἃ πράττει, μεταπεισθεὶς ἂν ἐπαύσατο· νῦν δὲ πεπεισμένος οὐδὲν ἧττον ἄλλα πράττει. 11. Ἔτι εἰ περὶ πάντα ἀκρασία ἐστὶ καὶ ἐγκράτεια, τίς ὁ ἁπλῶς ἀκρατής; οὐθεὶς γὰρ ἁπάσας ἔχει τὰς ἀκρασίας· φαμὲν δ' εἶναί τινας ἁπλῶς. 12. Αἱ μὲν οὖν ἀπορίαι τοιαῦταί τινες συμβαίνουσι· τούτων δὲ τὰ μὲν ἀνελεῖν δεῖ, τὰ δὲ καταλιπεῖν· ἡ γὰρ λύσις τῆς ἀπορίας εὕρεσίς ἐστι.

CAPUT III. [IV.]

Πρῶτον μὲν οὖν σκεπτέον, πότερον εἰδότες ἢ οὔ, καὶ πῶς εἰδότες· εἶτα περὶ ποῖα τὸν ἀκρατῆ καὶ τὸν ἐγκρατῆ θετέον· λέγω δὲ πότερον περὶ πᾶσαν ἡδονὴν καὶ λύπην, ἢ περί τινας ἀφωρισμένας· καὶ τὸν ἐγκρατῆ καὶ τὸν καρτερικόν, πότερον ὁ αὐτός, ἢ ἕτερόν ἐστιν· ὁμοίως δὲ καὶ περὶ τῶν ἄλλων ὅσα συγγενῆ τῆς θεωρίας ἐστὶ ταύτης. 2. Ἔστι δὲ ἀρχὴ τῆς σκέψεως, πότερον ὁ ἐγκρατὴς καὶ ἀκρατής εἰσι, τῷ περὶ ἅ, ἢ τῷ πῶς ἔχοντες τὴν διαφοράν· λέγω δέ, πότερον τῷ περὶ ταδὶ εἶναι μόνον ἀκρατὴς ὁ ἀκρατής, ἢ οὔ· ἀλλὰ τῷ ὥς, ἢ οὔ, ἀλλὰ τῷ ἐξ ἀμφοῖν· ἔπειτ' εἰ περὶ ἅπαντ' ἐστὶν ἡ ἀκρασία καὶ ἡ ἐγκράτεια, ἢ οὔ· οὔτε γὰρ περὶ ἅπαντά ἐστιν ὁ ἁπλῶς ἀκρατής, ἀλλὰ περὶ ἅπερ ὁ ἀκόλαστος, οὔτε τῷ πρὸς ταῦτα ἁπλῶς ἔχειν· (ταὐτὸν γὰρ ἂν ἦν τῇ ἀκολασίᾳ·) ἀλλὰ τῷ ὡδὶ ἔχειν· ὁ μὲν γὰρ ἄγεται προαιρούμενος, νομίζων ἀεὶ δεῖν τὸ παρὸν ἡδὺ διώκειν· ὁ δ' οὐκ οἴεται μέν, διώκει δέ. [V.] 3. Περὶ μὲν οὖν τοῦ δόξαν ἀληθῆ, ἀλλὰ μὴ ἐπιστήμην εἶναι, παρ' ἣν ἀκρατεύονται, οὐθὲν διαφέρει πρὸς τὸν λόγον· ἔνιοι γὰρ τῶν δοξαζόντων οὐ διστάζουσιν, ἀλλ' οἴονται ἀκριβῶς εἰδέναι. 4. Εἰ οὖν διὰ τὸ ἠρέμα πιστεύειν οἱ δοξάζοντες μᾶλλον τῶν ἐπισταμένων παρὰ τὴν ὑπόληψιν πράξουσιν, οὐθὲν διοίσει ἐπιστήμη δόξης· ἔνιοι γὰρ πιστεύουσιν οὐδὲν ἧττον οἷς δοξάζουσιν, ἢ ἕτεροι οἷς ἐπίστανται· δηλοῖ δὲ Ἡράκλειτος. 5. Ἀλλ' ἐπεὶ διχῶς λέγομεν τὸ ἐπίστασθαι· (καὶ γὰρ ἔχων μέν, οὐ χρώμενος δὲ τῇ ἐπιστήμῃ, καὶ ὁ χρώμενος λέγεται ἐπίστασθαι·) διοίσει τὸ ἔχοντα μέν, μὴ θεωροῦντα δέ, πράττειν ἃ μὴ δεῖ πράττειν, τοῦ ἔχοντα καὶ θεωροῦντα· τοῦτο γὰρ δοκεῖ δεινόν, ἀλλ' οὐκ εἰ μὴ θεωρῶν. 6. Ἔτι, ἐπεὶ δύο τρόποι τῶν προτάσεων, ἔχοντα μὲν ἀμφοτέρας, οὐθὲν κωλύει πράττειν παρὰ τὴν ἐπιστήμην· χρώμενον μέντοι τῇ καθόλου, ἀλλὰ μὴ τῇ κατὰ μέρος· πρακτὰ γὰρ καθ' ἕκαστα· διαφέρει δὲ καὶ τὸ καθόλου· τὸ μὲν γὰρ ἐφ' ἑαυτοῦ· τὸ δ' ἐπὶ τοῦ πράγματός ἐστιν· οἷον ὅτι παντὶ ἀνθρώπῳ συμφέρει τὰ ξηρά, καὶ ὅτι οὗτος ἄνθρωπος, ἢ ὅτι ξηρὸν τὸ τοιόνδε· ἀλλ' εἰ τόδε τοιόνδε, ἢ οὐκ ἔχει, ἢ οὐκ ἐνεργεῖ· κατά γε δὴ τούτους διοίσει τοὺς τρόπους ἀμήχανον ὅσον· ὥςτε δοκεῖν, οὕτω μὲν εἶναι μηθὲν ἄτοπον, ἄλλως δὲ θαυμαστόν. 7. Ἔτι τὸ ἔχειν τὴν ἐπιστήμην, ἄλλον τρόπον τῶν νῦν ῥηθέντων ὑπάρχει τοῖς ἀνθρώποις· ἐν τῷ γὰρ ἔχειν μέν, μὴ χρῆσθαι δέ, διαφέρουσαν ὁρῶμεν τὴν ἕξιν· ὥςτε καὶ ἔχειν πως, καὶ μὴ ἔχειν· οἷον τὸν καθεύδοντα, καὶ μαινόμενον, καὶ οἰνωμένον· ἀλλὰ μὴν οὕτω διατίθενται οἵγε ἐν τοῖς πάθεσιν ὄντες· θυμοὶ γὰρ καὶ ἐπιθυμίαι ἀφροδισίων καὶ ἔνια τῶν τοιούτων ἐπιδήλως καὶ τὸ σῶμα μεθιστᾶσιν· ἐνίοις δὲ καὶ μανίας ποιοῦσι· δῆλον οὖν ὅτι ὁμοίως ἔχειν λεκτέον τοὺς ἀκρατεῖς τούτοις. 8. Τὸ δὲ λέγειν τοὺς λόγους τοὺς ἀπὸ τῆς ἐπιστήμης, οὐθὲν σημεῖον· καὶ γὰρ οἱ ἐν τοῖς πάθεσι τούτοις ὄντες, ἀποδείξεις καὶ ἔπη λέγουσιν Ἐμπεδοκλέους· καὶ οἱ πρῶτον μαθόντες συνείρουσι μὲν τοὺς λόγους, ἴσασι δ' οὔπω· δεῖ γὰρ συμφῦναι· τοῦτο δὲ χρόνου δεῖ· ὥςτε καθάπερ τοὺς ὑποκρινομένους, οὕτως ὑποληπτέον λέγειν καὶ τοὺς ἀκρατευομένους. 9. Ἔτι καὶ ὧδε φυσικῶς ἄν τις ἐπιβλέψειε τὴν αἰτίαν· ἡ μὲν γάρ, καθόλου δόξα· ἡ δ' ἑτέρα, περὶ τῶν καθ' ἕκαστά ἐστιν, ὧν αἴσθησις ἤδη κυρία· ὅταν δὲ μία γένηται ἐξ αὐτῶν, ἀνάγκη τὸ συμπερανθὲν ἔνθα μὲν φάναι τὴν ψυχήν, ἐν δὲ ταῖς ποιητικαῖς πράττειν εὐθύς· οἷον εἰ παντὸς γλυκέος γεύεσθαι δεῖ· τουτὶ δὲ γλυκύ, ὡς ἕν τι τῶν καθ' ἕκαστον, ἀνάγκη τὸν δυνάμενον καὶ μὴ κωλυόμενον, ἅμα τούτῳ καὶ πράττειν. 10. Ὅταν οὖν ἡ μὲν καθόλου ἐνῇ, ἡ κωλύουσα γεύεσθαι· ἡ δέ, ὅτι πᾶν τὸ γλυκὺ, ἡδύ· τουτὶ δὲ γλυκύ· αὕτη δὲ ἐνεργεῖ· τύχῃ δὲ ἐπιθυμία ἐνοῦσα· ἡ μὲν λέγει φεύγειν τοῦτο· ἡ δὲ ἐπιθυμία ἄγει· κινεῖν γὰρ ἕκαστον δύναται τῶν μορίων· ὥςτε συμβαίνει ὑπὸ λόγου πως καὶ δόξης ἀκρατεύεσθαι, οὐκ ἐναντίας δε

σιν, οἷον συνέπεσε Ξενοφάντῳ· ἀλλ' εἴ τις πρὸς ἃς οἱ πολλοὶ δύνανται ἀντέχειν, τούτων ἡττᾶται καὶ μὴ δύναται ἀντιτείνειν, μὴ διὰ φύσιν τοῦ γένους, ἢ διὰ νόσον, οἷον ἐν τοῖς Σκυθῶν βασιλεῦσιν ἡ μαλακία διὰ τὸ γένος, καὶ ὡς τὸ θῆλυ πρὸς τὸ ἄῤῥεν διέστηκε. 7. Δοκεῖ δὲ καὶ ὁ παιδιώδης ἀκόλαστος εἶναι· ἔστι δὲ μαλακός· ἡ γὰρ παιδιὰ ἄνεσίς ἐστιν, εἴπερ οὖν ἀνάπαυσις· τῶν δὲ πρὸς ταύτην ὑπερβαλλόντων ὁ παιδιώδης ἐστίν. 8. Ἀκρασίας δὲ τὸ μὲν προπέτεια, τὸ δὲ ἀσθένεια· οἱ μὲν γὰρ βουλευσάμενοι οὐκ ἐμμένουσιν οἷς ἐβουλεύσαντο διὰ τὸ πάθος· οἱ δὲ διὰ τὸ μὴ βουλεύσασθαι ἄγονται ὑπὸ τοῦ πάθους· ἔνιοι γὰρ, ὥςπερ οἱ προγαργαλίσαντες οὐ γαργαλίζονται, οὕτω καὶ προαισθόμενοι καὶ προϊδόντες καὶ προεγείραντες ἑαυτοὺς καὶ τὸν λογισμὸν οὐχ ἡττῶνται ὑπὸ τοῦ πάθους· οὔτ' ἂν ἡδὺ ᾖ, οὔτ' ἂν λυπηρόν· μάλιστα δὲ οἱ ὀξεῖς καὶ μελαγχολικοὶ τὴν προπετῆ ἀκρασίαν εἰσὶν ἀκρατεῖς· οἱ μὲν γὰρ διὰ τὴν ταχύτητα, οἱ δὲ διὰ τὴν σφοδρότητα οὐκ ἀναμένουσι τὸν λόγον, διὰ τὸ ἀκολουθητικοὶ εἶναι τῇ φαντασίᾳ.

CAPUT VIII. [IX.]

Ἔστι δὲ ὁ μὲν ἀκόλαστος, ὥςπερ ἐλέχθη, οὐ μεταμελητικός· ἐμμένει γὰρ τῇ προαιρέσει· ὁ δ' ἀκρατὴς μεταμελητικὸς πᾶς· διὸ οὐχ ὥςπερ ἠπορήσαμεν, οὕτω καὶ ἔχει· ἀλλ' ὁ μὲν ἀνίατος, ὁ δὲ ἰατός· ἔοικε γὰρ ἡ μὲν μοχθηρία τῶν νοσημάτων οἷον ὑδέρῳ καὶ φθίσει· ἡ δὲ ἀκρασία τοῖς ἐπιληπτικοῖς· ἡ μὲν γὰρ συνεχὴς, ἡ δὲ οὐ συνεχὴς πονηρία· καὶ ὅλως δὲ ἕτερον τὸ γένος ἀκρασίας καὶ κακίας· ἡ μὲν γὰρ κακία λανθάνει· ἡ δὲ ἀκρασία οὐ λανθάνει. 2. Αὐτῶν δὲ τούτων βελτίους οἱ ἐκστατικοὶ, ἢ οἱ τὸν λόγον ἔχοντες μὲν, μὴ ἐμμένοντες δέ· ὑπ' ἐλάττονος γὰρ πάθους ἡττῶνται, καὶ οὐκ ἀπροβούλευτοι, ὥςπερ ἅτεροι· ὅμοιος γὰρ ὁ ἀκρατής ἐστι τοῖς ταχὺ μεθυσκομένοις, καὶ ὑπὸ ὀλίγου οἴνου, καὶ ἐλάττονος ἢ ὡς οἱ πολλοί. 3. Ὅτι μὲν οὖν κακία ἡ ἀκρασία οὐκ ἔστι, φανερόν· ἀλλά πη ἴσως· τὸ μὲν γὰρ παρὰ προαίρεσιν, τὸ δὲ κατὰ προαίρεσίν ἐστιν· οὐ μὴν ἀλλ' ὅμοιόν γε κατὰ τὰς πράξεις, ὥςπερ τὸ Δημοδόκου εἰς Μιλησίους· Μιλήσιοι γὰρ ἀξύνετοι μὲν οὐκ εἰσί· δρῶσι δὲ, οἷάπερ οἱ ἀξύνετοι· καὶ οἱ ἀκρατεῖς ἄδικοι μὲν οὐκ εἰσὶν, ἀδικοῦσι δέ. 4. Ἐπεὶ δ' ὁ μὲν τοιοῦτός ἐστιν, οἷος μὴ διὰ τὸ πεπεῖσθαι διώκειν τὰς καθ' ὑπερβολὴν καὶ παρὰ τὸν ὀρθὸν λόγον σωματικὰς ἡδονάς· ὁ δὲ πέπεισται διὰ τὸ τοιοῦτος εἶναι, οἷος διώκειν αὐτάς, ἐκεῖνος μὲν οὖν εὐμετάπειστος· ὁ δ' οὔ· ἡ γὰρ ἀρετὴ καὶ μοχθηρία τὴν ἀρχὴν, ἡ μὲν φθείρει, ἡ δὲ σώζει· ἐν δὲ ταῖς πράξεσι τὸ οὗ ἕνεκα ἀρχή· ὥςπερ ἐν τοῖς μαθηματικοῖς αἱ ὑποθέσεις· οὔτε δὴ ἐκεῖ ὁ λόγος διδασκαλικὸς τῶν ἀρχῶν, οὔτε ἐνταῦθα, ἀλλ' ἀρετὴ, ἢ φυσικὴ, ἢ ἐθιστὴ, τοῦ ὀρθοδοξεῖν περὶ τὴν ἀρχήν· σώφρων μὲν οὖν ὁ τοιοῦτος· ἀκόλαστος δὲ ὁ ἐναντίος. 5. Ἔστι δέ τις διὰ πάθος ἐκστατικὸς παρὰ τὸν ὀρθὸν λόγον· ὃν ὥςτε μὲν μὴ πράττειν κατὰ τὸν ὀρθὸν λόγον, κρατεῖ τὸ πάθος· ὥςτε δ' εἶναι τοιοῦτον οἷον πεπεῖσθαι διώκειν ἀνέδην δεῖν τὰς τοιαύτας ἡδονὰς, οὐ κρατεῖ· οὗτός ἐστιν ὁ ἀκρατὴς, βελτίων τοῦ ἀκολάστου· οὐδὲ φαῦλος ἁπλῶς· σώζεται γὰρ τὸ βέλτιστον ἡ ἀρχή· ἄλλος δ' ἐναντίος, ὁ ἐμμενετικὸς, καὶ οὐκ ἐκστατικὸς, διά γε τὸ πάθος. Φανερὸν δὴ ἐκ τούτων, ὅτι ἡ μὲν, σπουδαία ἕξις, ἡ δὲ, φαύλη.

CAPUT IX. [X.]

Πότερον οὖν ἐγκρατής ἐστιν ὁ ὁποιῳοῦν λόγῳ κ
ὁποιᾳοῦν προαιρέσει ἐμμένων, ἢ ὁ τῇ ὀρθῇ· τ
ἀκρατὴς δὲ ὁ ὁποιᾳοῦν μὴ ἐμμένων προαιρέσει
ὁποιῳοῦν λόγῳ, ἢ ὁ μὴ τῷ ψευδεῖ λόγῳ καὶ τῇ π
αιρέσει τῇ ὀρθῇ, ὥςπερ ἠπορήθη πρότερον, ἢ κ
συμβεβηκὸς ὁ ὁποιᾳοῦν, καθ' αὑτὸ δὲ τῷ ἀληθεῖ
γῳ καὶ τῇ ὀρθῇ προαιρέσει ὁ μὲν ἐμμένει· ὁ δ
ἐμμένει; εἰ γάρ τις τοδὶ διὰ τοδὶ αἱρεῖται ἢ δ
καθ' αὑτὸ μὲν τοῦτο διώκει καὶ αἱρεῖται· κατὰ
βεβηκὸς δὲ πρότερον· ἁπλῶς δὲ λέγομεν τὸ καθ
τό· ὥςτε ἐστὶ μὲν, ὡς ὁποιᾳοῦν δόξῃ ὁ μὲν ἐ
ὁ δὲ ἐξίσταται, ἁπλῶς δὲ τῇ ἀληθεῖ. 2. Εἰσὶ
νες οἱ ἐμμενετικοὶ τῇ δόξῃ· εἰσὶ δ' οὓς κ
ἰσχυρογνώμονας, οἷον δύςπειστοι καὶ οὐκ εὐμ
στοι· οἳ ὅμοιον μέν τι ἔχουσι τῷ ἐγκρατεῖ·
ἄσωτος τῷ ἐλευθερίῳ, καὶ ὁ θρασὺς τῷ θα
εἰσὶ δ' ἕτεροι κατὰ πολλά· ὁ μὲν γὰρ διὰ π
ἐπιθυμίαν οὐ μεταβάλλει, ὁ ἐγκρατής· ἐ
στος, ὅταν τύχῃ, ἔσται ὁ ἐγκρατής· ὁ δ
λόγου· ἐπεὶ ἐπιθυμίας γε λαμβάνουσι, κ
πολλοὶ ὑπὸ τῶν ἡδονῶν. 3. Εἰσὶ δὲ ἰσχυρ
οἱ ἰδιογνώμονες, καὶ οἱ ἀμαθεῖς καὶ ἄγ
μὲν ἰδιογνώμονες δι' ἡδονὴν καὶ λύπην
γὰρ νικῶντες, ἐὰν μὴ μεταπείθωνται· καὶ
ἂν ἄκυρα τὰ αὐτῶν ᾖ, ὥςπερ ψηφίσματα
λον τῷ ἀκρατεῖ ἐοίκασιν ἢ τῷ ἐγκρατεῖ.
τινες οἳ τοῖς δόξασιν οὐκ ἐμμένουσιν, οὐ
οἷον ἐν τῷ Φιλοκτήτῃ τοῦ Σοφοκλέους
μος· καί τοι δι' ἡδονὴν οὐκ ἐνέμεινεν,
τὸ γὰρ ἀληθεύειν αὐτῷ καλὸν ἦν· ἐ
τοῦ Ὀδυσσέως ψεύδεσθαι· οὐ γὰρ πᾶ
τι πράττων ἐστὶν ἀκόλαστος, οὔτε φαῦλ
τής· ἀλλ' ὁ δι' αἰσχράν. [XI.] 5. Ἐπεὶ
τοιοῦτος, οἷος ἧττον ἢ δεῖ τοῖς σωματικ
οὐκ ἐμμένων τῷ λόγῳ ὁ τοιοῦτος, τούτω
τοὺς μέσος ὁ ἐγκρατής· ὁ μὲν γὰρ ἀ
μένει τῷ λόγῳ διὰ τὸ μᾶλλόν τι· οὗτ
τόν τι· ὁ δ' ἐγκρατὴς ἐμμένει, καὶ
μεταβάλλει· δεῖ δὲ εἴπερ ἡ ἐγκρά
ἀμφοτέρας τὰς ἐναντίας ἕξεις φαύλ
καὶ φαίνονται· ἀλλὰ διὰ τὸ τὴν ἑ
καὶ ὀλιγάκις εἶναι φανερὰν, ὥςπερ
ἀκολασίᾳ δοκεῖ ἐναντίον εἶναι μόνο
τεια τῇ ἀκρασίᾳ. 6. Ἐπεὶ δὲ καθ'
λέγεται, καὶ ἡ ἐγκράτεια ἡ τοῦ σώφ
τητα ἠκολούθηκεν· ὅ,τε γὰρ ἐγ
παρὰ τὸν λόγον διὰ τὰς σωματικ
καὶ ὁ σώφρων· ἀλλ' ὁ μὲν ἔχων, ὁ
λας ἐπιθυμίας· καὶ ὁ μὲν τοιοῦτο
παρὰ τὸν λόγον· ὁ δ' οἷος ἥδεσ
σθαι. 7. Ὅμοιοι δὲ καὶ ὁ ἀκρατ
ἕτεροι μὲν ὄντες, ἀμφότεροι δὲ τὰ
κουσιν· ἀλλ' ὁ μὲν καὶ οἰόμενος
μενος.

CAPUT

Οὐδ' ἅμα φρόνιμον καὶ ἀκ
τὸν αὐτόν· ἅμα γὰρ φρόνιμος
θος δέδεικται ὤν. 2. Ἔτι οὐ
νιμος, ἀλλὰ καὶ τῷ πρακτικό
πρακτικός· τὸν δὲ δεινὸν οὐδὲ
διὸ καὶ δοκοῦσιν ἐνίοτε φρόνιμ
δὲ, διὰ τὸ τὴν δεινότητα διαφ

εἰρημένον τρόπον ἐν τοῖς πρώτοις λόγοις· καὶ κατὰ μὲν τὸν λόγον ἐγγὺς εἶναι, διαφέρειν δὲ κατὰ τὴν προαίρεσιν. 3. Οὐδὲ δὴ ὡς ὁ εἰδὼς καὶ θεωρῶν, ἀλλ' ὡς ὁ καθεύδων ἢ οἰνωμένος· καὶ ἑκὼν μέν· τρόπον γάρ τινα εἰδὼς, καὶ ὃ ποιεῖ, καὶ οὗ ἕνεκα· πονηρὸς δ' οὔ· ἡ γὰρ προαίρεσις ἐπιεικής· ὥςθ' ἡμιπόνηρος καὶ οὐκ ἄδικος· οὐ γὰρ ἐπίβουλος· ὁ μὲν γὰρ αὐτῶν οὐκ ἐμμενετικὸς, οἷς ἂν βουλεύσηται· ὁ δὲ μελαγχολικὸς, οὐδὲ βουλευτικὸς ὅλως· καὶ ἔοικε δὴ ὁ ἀκρατὴς πόλει, ἣ ψηφίζεται μὲν ἅπαντα τὰ δέοντα, καὶ νόμους ἔχει σπουδαίους, χρῆται δ' οὐδενὶ, ὥςπερ Ἀναξανδρίδης ἔσκωψεν·

Ἡ πόλις ἐβούλεθ', ᾗ νόμων οὐδὲν μέλει.

4. Ὁ δὲ πονηρὸς χρωμένῃ μὲν τοῖς νόμοις, πονηροῖς δὲ χρωμένῃ. Ἔστι δ' ἀκρασία καὶ ἐγκράτεια περὶ τὸ ὑπερβάλλον τῆς τῶν πολλῶν ἕξεως· ὁ μὲν γὰρ ἐμμένει μᾶλλον· ὁ δ' ἧττον τῆς τῶν πλείστων δυνάμεως· ...ιατοτέρα δὲ τῶν ἀκρασιῶν, ἣν οἱ μελαγχολικοὶ ἀ...ρατεύονται, τῶν βουλευσαμένων μὲν, μὴ ἐμμενόντων ...έ· καὶ οἱ δι' ἐθισμοῦ ἀκρατεῖς, τῶν φυσικῶν· ῥᾷον ...ὰρ ἔθος μετακινῆσαι φύσεως· διὰ γὰρ τοῦτο καὶ ...ὸ ἔθος χαλεπὸν, ὅτι τῇ φύσει ἔοικεν, ὥςπερ καὶ Εὔ...νος λέγει·

Φημὶ πολυχρόνιον μελέτην ἔμεναι φίλε· καὶ δὴ
Ταύτην ἀνθρώποισι τελευτῶσαν φύσιν εἶναι.

... Τί μὲν οὖν ἐστιν ἐγκράτεια, καὶ τί ἀκρασία, καὶ ...αρτερία καὶ μαλακία, καὶ πῶς ἔχουσιν αἱ ἕξεις αὗται ...ρὸς ἀλλήλας, εἴρηται.

CAPUT XI. [XII.]

Περὶ δὲ ἡδονῆς καὶ λύπης θεωρῆσαι, τοῦ τὴν πο...τικὴν φιλοσοφοῦντος· οὗτος γὰρ τοῦ τέλους ἀρχι...έκτων, πρὸς ὃ βλέποντες, ἕκαστον, τὸ μὲν κακὸν, ...ὸ δ' ἀγαθὸν ἁπλῶς λέγομεν. 2. Ἔτι δὲ καὶ τῶν ...ναγκαίων ἐπισκέψασθαι περὶ αὐτῶν· τήν τε γὰρ ...ρετὴν καὶ τὴν κακίαν τὴν ἠθικὴν περὶ λύπας καὶ ...δονὰς ἔθεμεν· καὶ τὴν εὐδαιμονίαν οἱ πλεῖστοι μεθ' ...δονῆς εἶναί φασι· διὸ καὶ τὸν μακάριον ὠνομάκα...ν ἀπὸ τοῦ χαίρειν. 3. Τοῖς μὲν οὖν δοκεῖ οὐδεμία ...δονὴ εἶναι ἀγαθὸν, οὔτε καθ' αὑτὸ, οὔτε κατὰ συμ...βηκός· οὐ γὰρ εἶναι τὸ αὐτὸ ἀγαθὸν καὶ ἡδονήν· ...ς δ' ἔνιαι μὲν εἶναι, αἱ δὲ πολλαὶ, φαῦλαι· ἔτι δὲ ...ύτων τρίτον, εἰ καὶ πᾶσαι ἀγαθὸν, ὅμως μὴ ἐνδέ...σθαι εἶναι τὸ ἄριστον ἡδονήν. 4. Ὅλως μὲν οὖν ...κ ἀγαθὸν, ὅτι πᾶσα ἡδονὴ γένεσίς ἐστιν εἰς φύσιν ...σθητὴ, οὐδεμία δὲ γένεσις συγγενὴς τοῖς τέλεσιν· ...ον οὐδεμία οἰκοδόμησις οἰκίᾳ· ἔτι ὁ σώφρων φεύ...ει τὰς ἡδονάς· ἔτι ὁ φρόνιμος τὸ ἄλυπον διώκει, ...ὐ τὸ ἡδύ· ἔτι ἐμπόδιον τῷ φρονεῖν αἱ ἡδοναί· καὶ ...σῳ μᾶλλον χαίρει, μᾶλλον· οἷον τὴν τῶν ἀφροδι...ίων· οὐδένα γὰρ ἂν δύνασθαι νοῆσαί τι ἐν αὐτῇ· ...τι τέχνη οὐδεμία ἡδονῆς· καί τοι πᾶν ἀγαθὸν, τέ...νης ἔργον· ἔτι τὰ παιδία καὶ τὰ θηρία διώκει τὰς ...δονάς. 5. Τοῦ δὲ μὴ πάσας σπουδαίας, ὅτι εἰσὶ ...αὶ αἰσχραὶ καὶ ὀνειδιζόμεναι, καὶ ὅτι βλαβεραί· νο...ώδη γὰρ ἔνια τῶν ἡδέων· ὅτι δ' οὐκ ἄριστον ἡ ἡδο...ή, ὅτι οὐ τέλος, ἀλλὰ γένεσις· τὰ μὲν οὖν λεγόμενα ...εδὸν ταῦτ' ἐστίν.

CAPUT XII. [XIII.]

Ὅτι δ' οὐ συμβαίνει διὰ ταῦτα μὴ εἶναι ἀγαθὸν, ...δὲ τὸ ἄριστον, ἐκ τῶνδε δῆλον· πρῶτον μὲν, ἐπεὶ ... ἀγαθὸν διχῶς· τὸ μὲν γὰρ ἁπλῶς, τὸ δὲ τινί· ... αἱ φύσεις καὶ αἱ ἕξεις ἀκολουθήσουσιν· ὥςτε καὶ ...κινήσεις καὶ αἱ γενέσεις ἀκολουθήσουσι· καὶ αἱ φαῦλαι δοκοῦσαι, αἱ μὲν ἁπλῶς φαῦλαι, τινὶ δ' οὔ· ἀλλ' αἱρεταὶ τῷδε· ἔνιαι δὲ οὐδὲ τῷδε, ἀλλὰ ποτὲ καὶ ὀλίγον χρόνον· αἱρεταὶ δ' οὔ· αἱ δὲ οὐδὲ ἡδοναὶ, ἀλλὰ φαίνονται, ὅσαι μετὰ λύπης, καὶ ἰατρείας ἕνεκεν· οἷον αἱ τῶν καμνόντων. 2. Ἔτι ἐπεὶ τοῦ ἀγαθοῦ τὸ μὲν ἐνέργεια, τὸ δ' ἕξις, κατὰ συμβεβηκὸς αἱ καθιστᾶσαι εἰς τὴν φυσικὴν ἕξιν, ἡδεῖαί εἰσιν· ἔστι δ' ἡ ἐνέργεια ἐν ταῖς ἐπιθυμίαις τῆς ὑπολύπου ἕξεως καὶ φύσεως· ἐπεὶ καὶ ἄνευ λύπης καὶ ἐπιθυμίας εἰσὶν ἡδοναί· οἷον αἱ τοῦ θεωρεῖν ἐνέργειαι, τῆς φύσεως οὐκ ἐνδεούσης· σημεῖον δ', ὅτι οὐ τῷ αὐτῷ ἡδεῖ χαίρουσιν, ἀναπληρουμένης τε τῆς φύσεως καὶ καθεστηκυίας· ἀλλὰ καθεστηκυίας μὲν τοῖς ἁπλῶς ἡδέσιν· ἀναπληρουμένης δὲ καὶ τοῖς ἐναντίοις· καὶ γὰρ ὀξέσι καὶ πικροῖς χαίρουσιν, ὧν οὐδὲν οὔτε φύσει ἡδὺ, οὔθ' ἁπλῶς ἡδύ· ὥςτε οὐδ' αἱ ἡδοναί· ὡς γὰρ τὰ ἡδέα πρὸς ἄλληλα συνέστηκεν, οὕτω καὶ αἱ ἡδοναὶ αἱ ἀπὸ τούτων. 3. Ἔτι, οὐκ ἀνάγκη ἕτερόν τι εἶναι βέλτιον τῆς ἡδονῆς, ὥςπερ τινές φασι τὸ τέλος τῆς γενέσεως· οὐ γὰρ γενέσεις εἰσὶν αἱ ἡδοναὶ, οὐδὲ μετὰ γενέσεως πᾶσαι, ἀλλ' ἐνέργειαι καὶ τέλος· οὐδὲ γινομένων συμβαίνουσιν, ἀλλὰ χρωμένων· καὶ τέλος, οὐ πασῶν ἕτερόν τι, ἀλλὰ τῶν εἰς τὴν τελείωσιν ἀγομένων τῆς φύσεως· διὸ καὶ οὐ καλῶς ἔχει τὸ αἰσθητὴν γένεσιν φάναι εἶναι τὴν ἡδονὴν, ἀλλὰ μᾶλλον λεκτέον ἐνέργειαν τῆς κατὰ φύσιν ἕξεως· ἀντὶ δὲ τοῦ αἰσθητὴν, ἀνεμπόδιστον· δοκεῖ δὲ γένεσίς τις εἶναι, ὅτι κυρίως ἀγαθόν· τὴν γὰρ ἐνέργειαν γένεσιν οἴονται εἶναι· ἔστι δ' ἕτερον. 4. Τὸ δ' εἶναι φαύλας, ὅτι νοσώδη ἔνια ἡδέα, τὸ αὐτὸ καὶ ὅτι ὑγιεινὰ, ἔνια φαῦλα πρὸς χρηματισμόν· ταύτῃ οὖν φαῦλα ἄμφω, ἀλλ' οὐ φαῦλα, κατά γε τοῦτο· ἐπεὶ καὶ τὸ θεωρεῖν ποτὲ βλάπτει πρὸς ὑγίειαν. 5. Ἐμποδίζει δὲ οὔτε φρονήσει, οὔθ' ἕξει οὐδεμιᾷ ἡ ἀφ' ἑκάστης ἡδονὴ, ἀλλὰ αἱ ἀλλότριαι· ἐπεὶ αἱ ἀπὸ τοῦ θεωρεῖν καὶ μανθάνειν, μᾶλλον ποιήσουσι θεωρεῖν καὶ μανθάνειν. 6. Τὸ δὲ τέχνης μὴ εἶναι ἔργον μηδεμίαν ἡδονὴν, εὐλόγως συμβέβηκεν· οὔτε γὰρ ἄλλης ἐνεργείας οὐδεμιᾶς τέχνη ἐστὶν, ἀλλὰ τῆς δυνάμεως· καί τοι καὶ ἡ μυρεψικὴ τέχνη, καὶ ἡ ὀψοποιητικὴ δοκεῖ ἡδονῆς εἶναι. 7. Τὸ δὲ τὸν σώφρονα φεύγειν, καὶ τὸν φρόνιμον διώκειν τὸν ἄλυπον βίον, καὶ τὸ τὰ παιδία καὶ τὰ θηρία διώκειν, τῷ αὐτῷ λύεται πάντα· ἐπεὶ γὰρ εἴρηται πῶς ἀγαθαὶ ἁπλῶς, καὶ πῶς οὐκ ἀγαθαὶ πᾶσαι αἱ ἡδοναὶ, τὰς τοιαύτας τὰ παιδία καὶ τὰ θηρία διώκει, καὶ τὴν τούτων ἀλυπίαν ὁ φρόνιμος, τὰς μετ' ἐπιθυμίας καὶ λύπης, καὶ τὰς σωματικάς· τοιαῦται γὰρ αὗται· καὶ τὰς τούτων ὑπερβολὰς, καθ' ἃς ὁ ἀκόλαστος ἀκόλαστος· διὸ ὁ σώφρων φεύγει ταύτας· ἐπεὶ εἰσὶν ἡδοναὶ καὶ σώφρονος.

CAPUT XIII. [XIV.]

Ἀλλὰ μὴν ὅτι καὶ ἡ λύπη κακὸν, ὁμολογεῖται, καὶ φευκτόν· ἡ μὲν γὰρ, ἁπλῶς κακὸν, ἡ δὲ πῇ, τῷ ἐμποδιστική· τῷ δὲ φευκτῷ τὸ ἐναντίον, ᾗ φευκτόν τι καὶ κακὸν, ἀγαθόν· ἀνάγκη οὖν τὴν ἡδονὴν ἀγαθόν τι εἶναι· ὡς γὰρ Σπεύσιππος ἔλυεν, οὐ συμβαίνει ἡ λύσις· ὥςπερ τὸ μεῖζον τῷ ἐλάττονι καὶ τῷ ἴσῳ ἐναντίον· οὐ γὰρ ἂν φαίη ὅπερ κακόν τι εἶναι τὴν ἡδονήν. 2. Ἄριστον δ' οὐδὲν κωλύει ἡδονήν τινα εἶναι, εἰ ἔνιαι φαῦλαι ἡδοναὶ, ὥςπερ καὶ ἐπιστήμην τινὰ, ἐνίων φαύλων οὐσῶν· ἴσως δὲ καὶ ἀναγκαῖον, εἴπερ ἑκάστης ἕξεώς εἰσιν ἐνέργειαι ἀνεμπόδιστοι, εἴθ' ἡ πασῶν ἐνέργειά ἐστιν εὐδαιμονία, εἴτε ἡ τινὸς αὐ-

τῶν, ἂν ᾖ ἀνεμπόδιστος, αἱρετωτάτην εἶναι· τοῦτο δ' ἐστὶν ἡδονή· ὥςτε εἴη ἄν τις ἡδονὴ τὸ ἄριστον, τῶν πολλῶν ἡδονῶν φαύλων οὐσῶν, εἰ ἔτυχεν ἁπλῶς· καὶ διὰ τοῦτο πάντες τὸν εὐδαίμονα ἡδὺν οἴονται βίον εἶναι, καὶ ἐμπλέκουσι τὴν ἡδονὴν εἰς τὴν εὐδαιμονίαν, εὐλόγως· οὐδεμία γὰρ ἐνέργεια τέλειος ἐμποδιζομένη· ἡ δ' εὐδαιμονία τῶν τελείων· διὸ προςδεῖται ὁ εὐδαίμων τῶν ἐν σώματι ἀγαθῶν, καὶ τῶν ἐκτὸς, καὶ τῆς τύχης, ὅπως μὴ ἐμποδίζηται ταῦτα. 3. Οἱ δὲ τὸν τροχιζόμενον καὶ τὸν δυςτυχίαις μεγάλαις περιπίπτοντα, εὐδαίμονα φάσκοντες εἶναι, ἐὰν ᾖ ἀγαθὸς, ἢ ἑκόντες, ἢ ἄκοντες, οὐδὲν λέγουσι. 4. Διὰ δὲ τὸ προςδεῖσθαι τῆς τύχης, δοκεῖ τισι ταὐτὸν εἶναι ἡ εὐτυχία τῇ εὐδαιμονίᾳ, οὐκ οὖσα· ἐπεὶ καὶ αὐτὴ ὑπερβάλλουσα, ἐμπόδιός ἐστι· καὶ ἴσως οὐκ ἔτι εὐτυχίαν καλεῖν δίκαιον· πρὸς γὰρ τὴν εὐδαιμονίαν ὁ ὅρος αὐτῆς. 5. Καὶ τὸ διώκειν δὲ ἅπαντα καὶ θηρία καὶ ἀνθρώπους τὴν ἡδονὴν, σημεῖόν τι τοῦ εἶναί πως ἄριστον αὐτήν.

Φήμη δ' οὔ τί γε πάμπαν ἀπόλλυται, ἥν τινα λαοὶ
Πολλοὶ φημίζωσιν.

6. Ἀλλ' ἐπεὶ οὐχ ἡ αὐτὴ, οὔτε φύσις, οὔθ' ἕξις ἡ ἀρίστη, οὔτ' ἔστιν, οὔτε δοκεῖ, οὐδ' ἡδονὴν διώκουσι τὴν αὐτὴν πάντες· ἡδονὴν μέν τοι πάντες· ἴσως δὲ καὶ διώκουσιν, οὐχ ἣν οἴονται, οὐδ' ἣν ἂν φαῖεν, ἀλλὰ τὴν αὐτήν· πάντα γὰρ φύσει ἔχει τι θεῖον· ἀλλ' εἰλήφασί γε τὴν τοῦ ὀνόματος κληρονομίαν αἱ σωματικαὶ ἡδοναὶ, διὰ τὸ πλειστάκις τε παραβάλλειν εἰς αὐτὰς, καὶ πάντας μετέχειν αὐτῶν· διὰ τὸ μόνας οὖν γνωρίμους εἶναι, ταύτας μόνας οἴονται εἶναι. 7. Φανερὸν δὲ καὶ ὅτι, εἰ μὴ ἡδονὴ ἀγαθὸν, καὶ ἡ ἐνέργεια, οὐκ ἔσται ζῆν ἡδέως τὸν εὐδαίμονα· τίνος γὰρ ἕνεκα δέοι ἂν αὐτῆς, εἴπερ μὴ ἀγαθόν; ἀλλὰ καὶ λυπηρῶς ἐνδέχεται ζῆν; οὔτε κακὸν γὰρ, οὔτ' ἀγαθὸν ἡ λύπη, εἴπερ μηδ' ἡδονή· ὥςτε διὰ τί ἂν φεύγοι; οὐδὲ δὴ ἡδίων ὁ βίος ὁ τοῦ σπουδαίου, εἰ μὴ καὶ αἱ ἐνέργειαι αὐτοῦ.

CAPUT XIV.

Περὶ δὲ δὴ τῶν σωματικῶν ἡδονῶν ἐπισκεπτέον τοῖς λέγουσιν, ὅτι ἔνιαι ἡδοναὶ αἱρεταὶ σφόδρα, οἷον αἱ καλαὶ, ἀλλ' οὐχ αἱ σωματικαὶ, καὶ περὶ ἃς ὁ ἀκόλαστος. 2. Διὰ τί οὖν αἱ ἐναντίαι λῦπαι, μοχθηραί; κακῷ γὰρ ἀγαθὸν ἐναντίον· ἢ οὕτως ἀγαθαὶ αἱ ἀναγκαῖαι, ὅτι καὶ τὸ μὴ κακὸν ἀγαθόν ἐστιν, ἢ μέχρι του ἀγαθαί; τῶν μὲν γὰρ ἕξεων καὶ κινήσεων, ὅσων μή ἐστι τοῦ βελτίονος ὑπερβολὴ, οὐδὲ τῆς ἡδονῆς· ὅσων δ' ἐστὶ, καὶ τῆς ἡδονῆς ἐστι· τῶν δὲ σωματικῶν ἀγαθῶν ἐστιν ὑπερβολή· καὶ ὁ φαῦλος τῷ διώκειν τὴν ὑπερβολήν ἐστιν, ἀλλ' οὐ τὰς ἀναγκαίας· πάντες γὰρ χαίρουσί πως καὶ ὄψοις, καὶ οἴνοις, καὶ ἀφροδισίοις, ἀλλ' οὐχ ὡς δεῖ· ἐναντίως δὲ ἐπὶ τῆς λύπης· οὐ γὰρ τὴν ὑπερβολὴν φεύγει, ἀλλ' ὅλως· οὐ γάρ ἐστι τῇ ὑπερβολῇ λύπη ἐναντία, ἀλλ' ἢ τῷ διώκοντι τὴν ὑπερβολήν. [XV.] 3. Ἐπεὶ δ' οὐ μόνον δεῖ τἀ-
ληθὲς εἰπεῖν, ἀλλὰ καὶ τὸ αἴτιον τοῦ ψεύδους· (τοῦ-
το γὰρ συμβάλλεται πρὸς τὴν πίστιν· ὅταν γὰρ [...]
λογον φανῇ τὸ διὰ τί φαίνεται ἀληθὲς, οὐκ ὂν ἀ[...]
θὲς, πιστεύειν ποιεῖ τῷ ἀληθεῖ μᾶλλον·) ὥςτε [...]
κτέον διὰ τί φαίνονται αἱ σωματικαὶ ἡδοναὶ αἱρετ[...]
ραι. 4. Πρῶτον μὲν οὖν δὴ, ὅτι ἐκκρούει τὴν λύ[...]
καὶ διὰ τὰς ὑπερβολὰς τῆς λύπης, ὡς οὔσης, ἰατρ[...]
τὴν ἡδονὴν διώκουσι τὴν ὑπερβάλλουσαν, καὶ [...]
τὴν σωματικήν· σφοδραὶ δὲ γίνονται αἱ ἰατ[...]
διὸ καὶ διώκονται διὰ τὸ παρὰ τὸ ἐναντίον φαίν[...]
καὶ οὐ σπουδαῖον δὴ δοκεῖ ἡ ἡδονὴ, διὰ δύο [...]
ὥςπερ εἴρηται· ὅτι αἱ μὲν φαύλης φύσεώς εἰσ[...]
ξεις, ἢ ἐκ γενετῆς, ὥςπερ θηρίου, ἢ δι' ἔθος [...]
αἱ τῶν φαύλων ἀνθρώπων· αἱ δ' ἰατρεῖαι, ὅ[...]
οὓς καὶ ἔχειν βέλτιον ἢ γίνεσθαι· αἱ δὲ συμβ[...]
τελειουμένων· κατὰ συμβεβηκὸς οὖν σπουδα[...]
Ἔτι διώκονται διὰ τὸ σφοδραὶ εἶναι ὑπὸ τῶ[...]
μὴ δυναμένων χαίρειν· αὐτοὶ γοῦν αὑτοῖς [...]
νὰς παρασκευάζουσιν· ὅταν μὲν οὖν ἀβλαβ[...]
πιτίμητον· ὅταν δὲ βλαβερὰς, φαῦλον· [...]
ἔχουσιν ἕτερα, ἐφ' οἷς χαίρουσι· τό,τε [...]
πολλοῖς λυπηρὸν διὰ τὴν φύσιν· ἀεὶ γὰ[...]
ζῶον, ὥςπερ καὶ οἱ φυσικοὶ λόγοι μαρτυ[...]
ὁρᾷν, τὸ ἀκούειν, φάσκοντες εἶναι λυπ[...]
ἤδη συνήθεις ἐσμὲν ὥς φασιν. 6. Ὁμοίω[...]
τῇ νεότητι διὰ τὴν αὔξησιν, ὥςπερ οἱ οἰνω[...]
κεινται, καὶ ἡδὺ ἡ νεότης· οἱ δὲ μελαγ[...]
φύσιν αἰεὶ δέονται ἰατρείας· καὶ γὰρ τὸ [...]
μενον διατελεῖ διὰ τὴν κρᾶσιν· καὶ ἀεὶ ἐν [...]
δρᾷ εἰσιν· ἐξελαύνει δὲ ἡδονὴ λύπην, [...]
καὶ ἡ τυχοῦσα, ἐὰν ᾖ ἰσχυρά· καὶ διὰ τ[...]
στοι καὶ φαῦλοι γίνονται. 7. Αἱ δ' ἄν[...]
ἔχουσιν ὑπερβολήν· αὗται δὲ αἱ τῶν [...]
καὶ μὴ κατὰ συμβεβηκός· λέγω δὲ κατ[...]
ἡδέα τὰ ἰατρεύοντα· ὅτι γὰρ συμβαίν[...]
τοῦ ὑπομένοντος ὑγιοῦς πράττοντός [...]
ἡδὺ δοκεῖ εἶναι· φύσει δ' ἡδέα, ἃ πο[...]
τοιᾶςδε φύσεως. 8. Οὐκ ἀεὶ δ' οὐθ[...]
διὰ τὸ μὴ ἁπλῆν εἶναι ἡμῶν τὴν φύσ[...]
τι καὶ ἕτερον, καθὸ φθαρτά· ὥςτε [...]
πράττῃ, τοῦτο τῇ ἑτέρᾳ φύσει παρὰ [...]
ἰσάζῃ, οὔτε λυπηρὸν δοκεῖ, οὔθ' ἡδ[...]
νον· ἐπεὶ εἴ του ἡ φύσις ἁπλῆ εἴη, [...]
ξις ἡδίστη ἔσται· διὸ ὁ θεὸς αἰεὶ [...]
χαίρει ἡδονήν· οὐ γὰρ μόνον κινήσε[...]
ἀλλὰ καὶ ἀκινησίας· καὶ ἡδονὴ [...]
ἐστὶν, ἢ ἐν κινήσει· μεταβολὴ δὲ π[...]
κατὰ τὸν ποιητὴν, διὰ πονηρίαν [...]
ἄνθρωπος εὐμετάβολος ὁ πονηρός [...]
δεομένη μεταβολῆς· οὐ γὰρ ἁπλ[...]
9. Περὶ μὲν οὖν ἐγκρατείας καὶ ἀκ[...]
ἡδονῆς καὶ λύπης, εἴρηται, καὶ τί[...]
τὰ μὲν ἀγαθὰ αὐτῶν ἐστι, τὰ δὲ, [...]
καὶ περὶ φιλίας ἐροῦμεν.

ETHICORUM NICOMACHEORUM LIBE[R ...]

CAPUT I.

Μετὰ δὲ ταῦτα περὶ φιλίας ἕποιτ' ἂν διελθεῖν· ἔστι γὰρ ἀρετή τις, ἢ μετ' ἀρετῆς· ἔτι δ' ἀναγκαιότατον εἰς τὸν βίον· ἄνευ γὰρ φίλων οὐδεὶς ἂν ἕλοιτο
ζῆν, ἔχων τὰ λοιπὰ ἀγαθὰ πά[...]
τοῦσι καὶ ἀρχὰς καὶ δυναστεί[...]
μάλιστα φίλων εἶναι χρεία· τί [...]
αὐτῆς εὐετηρίας, ἀφαιρεθείσης [...]

ται μάλιστα καὶ ἐπαινετωτάτη πρὸς φίλους; ἢ πῶς ἂν τηρηθείη καὶ σώζοιτο ἄνευ φίλων; ὅσῳ γὰρ πλείων, τοσούτῳ ἐπισφαλεστέρα. 2. Ἐν πενίᾳ δὲ καὶ ταῖς λοιπαῖς δυστυχίαις μόνην οἴονται καταφυγὴν εἶναι τοὺς φίλους· καὶ νέοις δὲ πρὸς τὸ ἀναμάρτητον, καὶ πρεσβυτέροις πρὸς θεραπείαν καὶ τὸ ἐλλεῖπον τῆς πράξεως δι' ἀσθένειαν βοηθείας· τοῖς τ' ἐν ἀκμῇ, πρὸς τὰς καλὰς πράξεις,

Σύν τε δύ' ἐρχομένω·

καὶ γὰρ νοῆσαι καὶ πρᾶξαι δυνατώτεροι. 3. Φύσει ἐνυπάρχειν ἔοικε πρὸς τὸ γεγεννημένον τῷ γεννήσαντι· καὶ οὐ μόνον ἐν ἀνθρώποις, ἀλλὰ καὶ ἐν ὄρνισι, καὶ ἐν τοῖς πλείστοις τῶν ζώων, καὶ τοῖς ὁμοεθνέσι πρὸς ἄλληλα· καὶ μάλιστα τοῖς ἀνθρώποις· ὅθεν τοὺς φιλανθρώπους ἐπαινοῦμεν· ἴδοι δ' ἄν τις καὶ ἐν ταῖς πλάναις, ὡς οἰκεῖον ἅπας ἄνθρωπος ἀνθρώπῳ καὶ φίλον. 4. Ἔοικε δὲ καὶ τὰς πόλεις συνέχειν ἡ φιλία· καὶ οἱ νομοθέται μᾶλλον περὶ αὐτὴν σπουδάζειν, ἢ τὴν δικαιοσύνην· ἡ γὰρ ὁμόνοια ὅμοιόν τι τῇ φιλίᾳ ἔοικεν εἶναι· ταύτης δὲ μάλιστα ἐφίενται· καὶ τὴν στάσιν ἔχθραν οὖσαν μάλιστα ἐξελαύνουσι· καὶ φίλων μὲν ὄντων, οὐδὲν δεῖ δικαιοσύνης· δίκαιοι δὲ ὄντες, προσδέονται φιλίας· καὶ τῶν δικαίων τὸ μάλιστα φιλικὸν εἶναι δοκεῖ. 5. Οὐ μόνον δὲ ἀναγκαῖόν ἐστιν, ἀλλὰ καὶ καλόν· τοὺς γὰρ φιλοφίλους ἐπαινοῦμεν· ἥ τε φιλοφιλία δοκεῖ τῶν καλῶν ἕν τι εἶναι· ἔτι, καὶ ἔνιοι τοὺς αὐτοὺς ἄνδρας οἴονται ἀγαθοὺς εἶναι καὶ φίλους. [II.] 6. Διαμφισβητεῖται δὲ περὶ αὐτῆς οὐκ ὀλίγα· οἱ μὲν γὰρ ὁμοιότητά τινα τιθέασιν αὐτήν, καὶ τοὺς ὁμοίους φίλους· ὅθεν τὸν ὅμοιόν φασιν ὡς τὸν ὅμοιον, καὶ κολοιὸν ποτὶ κολοιόν, καὶ ὅσα τοιαῦτα· οἱ δ' ἐξ ἐναντίας, κεραμεῖς πάντας τοὺς τοιούτους ἀλλήλοις φασὶν εἶναι· καὶ περὶ αὐτῶν τούτων ἀνώτερον ἐπιζητοῦσι καὶ φυσικώτερον· Εὐριπίδης μὲν φάσκων, Ἐρᾷν μὲν ὄμβρου γαῖαν ξηρανθεῖσαν· ἐρᾷν δὲ σεμνὸν οὐρανὸν πληρούμενον ὄμβρου, πεσεῖν εἰς γαῖαν· καὶ Ἡράκλειτος τὸ ἀντίξουν συμφέρον, καὶ ἐκ τῶν διαφερόντων καλλίστην ἁρμονίαν, καὶ πάντα κατ' ἔριν γίνεσθαι· ἐξ ἐναντίας δὲ τούτοις ἄλλοι τε καὶ Ἐμπεδοκλῆς· τὸ γὰρ ὅμοιον τοῦ ὁμοίου ἐφίεσθαι. 7. Τὰ μὲν οὖν φυσικὰ τῶν ἀπορημάτων παραφείσθω· οὐ γὰρ οἰκεῖα τῆς παρούσης σκέψεως· ὅσα δ' ἐστὶν ἀνθρωπικά, καὶ ἀνήκει εἰς τὰ ἤθη καὶ τὰ πάθη, ταῦτ' ἐπισκεψώμεθα· οἷον, πότερον ἐν πᾶσι γίνεται ἡ φιλία, ἢ οὐχ οἷόν τε μοχθηροὺς ὄντας, φίλους εἶναι· καὶ πότερον ἓν εἶδος τῆς φιλίας ἐστίν, ἢ πλείω· οἱ μὲν γὰρ ἓν οἰόμενοι, ὅτι ἐπιδέχεται τὸ μᾶλλον καὶ τὸ ἧττον, οὐχ ἱκανῷ πεπιστεύκασι σημείῳ· δέχεται γὰρ τὸ μᾶλλον καὶ τὸ ἧττον, καὶ τὰ ἕτερα τῷ εἴδει· εἴρηται δ' ὑπὲρ αὐτῶν ἔμπροσθεν.

CAPUT II.

Τάχα δ' ἂν γένοιτο φανερὸν περὶ αὐτῶν, γνωρισθέντος τοῦ φιλητοῦ· δοκεῖ γὰρ οὐ πᾶν φιλεῖσθαι, ἀλλὰ τὸ φιλητόν· τοῦτο δ' εἶναι ἀγαθόν, ἢ ἡδύ, ἢ χρήσιμον· δόξειε δ' ἂν χρήσιμον εἶναι, δι' οὗ γίνεται ἀγαθόν τι ἢ ἡδονή· ὥστε φιλητὰ ἂν εἴη τἀγαθόν τε καὶ τὸ ἡδύ, ὡς τέλη. 2. Πότερον οὖν τἀγαθὸν φιλοῦσιν, ἢ τὸ αὐτοῖς ἀγαθόν; διαφωνεῖ γὰρ ἐνίοτε ταῦτα· ὁμοίως δὲ καὶ περὶ τὸ ἡδὺ αὐτό· δοκεῖ δὲ τὸ αὐτῷ ἀγαθὸν φιλεῖν ἕκαστος· καὶ εἶναι ἁπλῶς μὲν τἀγαθὸν φιλητόν· ἑκάστῳ δὲ τὸ ἑκάστῳ· φιλεῖ δ' ἕκαστος οὐ τὸ ὂν αὐτῷ ἀγαθόν, ἀλλὰ τὸ φαινόμενον· διοίσει δ' οὐδέν· ἔσται γὰρ τὸ φιλητὸν φαινόμενον. 3. Τριῶν δ' ὄντων δι' ἃ φιλοῦσιν, ἐν μὲν τῇ τῶν ἀψύχων φιλήσει οὐ λέγεται φιλία· οὐ γάρ ἐστιν ἀντιφίλησις οὐδὲ βούλησις ἐκείνων ἀγαθοῦ· γελοῖον γὰρ ἴσως τῷ οἴνῳ βούλεσθαι τἀγαθά· ἀλλ' εἴπερ σώζεσθαι βούλεται αὐτόν, ἵνα αὐτὸς ἔχῃ· τῷ δὲ φίλῳ φασὶ δεῖν βούλεσθαι τἀγαθά, ἐκείνου ἕνεκα· τοὺς δὲ βουλομένους οὕτω τἀγαθά, εὔνους λέγουσιν, ἂν μὴ τὸ αὐτὸ καὶ παρ' ἐκείνου γίγνηται· εὔνοιαν γὰρ ἐν ἀντιπεπονθόσι φιλίαν εἶναι. 4. Ἢ προσθετέον τὸ μὴ λανθάνουσαν; πολλοὶ γάρ εἰσιν εὖνοι οἷς οὐχ ἑωράκασιν, ὑπολαμβάνουσι δὲ ἐπιεικεῖς εἶναι ἢ χρησίμους· τοῦτο δὲ αὐτὸ κἂν ἐκείνων τις πάθοι πρὸς τοῦτον· εὖνοι μὲν οὖν οὗτοι φαίνονται ἀλλήλοις· φίλους δὲ πῶς ἄν τις εἴποι, λανθάνοντας ὡς ἔχουσιν ἑαυτοῖς; δεῖ ἄρα εὐνοεῖν ἀλλήλοις, καὶ βούλεσθαι τἀγαθὰ μὴ λανθάνοντας δι' ἕν τι τῶν εἰρημένων.

CAPUT III. [III.]

Διαφέρει δὲ ταῦτα ἀλλήλων εἴδει· καὶ αἱ φιλήσεις ἄρα καὶ αἱ φιλίαι· τρία γάρ ἐστιν εἴδη τῆς φιλίας, ἰσάριθμα τοῖς φιλητοῖς· καθ' ἕκαστον γάρ ἐστιν ἀντιφίλησις οὐ λανθάνουσα· οἱ δὲ φιλοῦντες ἀλλήλους βούλονται τἀγαθὰ ἀλλήλοις ταύτῃ ᾗ φιλοῦσιν· οἱ μὲν οὖν διὰ τὸ χρήσιμον φιλοῦντες ἀλλήλους, οὐ καθ' αὑτοὺς φιλοῦσιν, ἀλλ' ᾗ γίγνεταί τι αὐτοῖς παρ' ἀλλήλων ἀγαθόν· ὁμοίως δὲ καὶ οἱ δι' ἡδονήν· οὐ γὰρ τῷ ποιούς τινας εἶναι ἀγαπῶσι τοὺς εὐτραπέλους, ἀλλ' ὅτι ἡδεῖς αὐτοῖς. 2. Οἵ τε δὴ διὰ τὸ χρήσιμον φιλοῦντες, διὰ τὸ αὑτοῖς ἀγαθὸν στέργουσι· καὶ οἱ δι' ἡδονήν, διὰ τὸ αὑτοῖς ἡδύ· καὶ οὐχ ᾗ ὁ φιλούμενός ἐστιν, ἀλλ' ᾗ χρήσιμος ἢ ἡδύς· κατὰ συμβεβηκός τε δὴ αἱ φιλίαι αὗταί εἰσιν· οὐ γὰρ ᾗ ἐστίν, ὅς ποτέ ἐστιν ὁ φιλούμενος, ταύτῃ φιλεῖται, ἀλλ' ᾗ πορίζουσιν· οἱ μὲν ἀγαθόν τι, οἱ δ' ἡδονήν. 3. Εὐδιάλυτοι δὴ αἱ τοιαῦταί εἰσι, μὴ διαμενόντων αὐτῶν ὁμοίων· ἐὰν γὰρ μηκέτι ἡδεῖς ἢ χρήσιμοι ὦσι, παύονται φιλοῦντες· τὸ δὲ χρήσιμον οὐ διαμένει, ἀλλ' ἄλλοτε γίγνεται ἄλλο· ἀπολυθέντος οὖν δι' ὃ φίλοι ἦσαν, διαλύεται καὶ ἡ φιλία, ὡς οὔσης τῆς φιλίας πρὸς ἐκεῖνα. 4. Μάλιστα δὲ ἐν τοῖς πρεσβύταις ἡ τοιαύτη φιλία δοκεῖ γίνεσθαι· οὐ γὰρ τὸ ἡδὺ οἱ τηλικοῦτοι διώκουσιν, ἀλλὰ τὸ ὠφέλιμον· καὶ τῶν ἐν ἀκμῇ καὶ νέων, ὅσοι τὸ συμφέρον διώκουσιν· οὐ πάνυ δ' οἱ τοιοῦτοι οὐδὲ συζῶσι μετ' ἀλλήλων· ἐνίοτε γὰρ οὐδ' εἰσὶν ἡδεῖς· οὐδὲ δὴ προσδέονται τῆς τοιαύτης ὁμιλίας, ἐὰν μὴ ὠφέλιμοι ὦσιν· ἐπὶ τοσοῦτον γάρ εἰσιν ἡδεῖς, ἐφ' ὅσον ἐλπίδας ἔχουσιν ἀγαθοῦ· εἰς ταύτας δὲ καὶ τὴν ξενικὴν τιθέασιν. 5. Ἡ δὲ τῶν νέων φιλία δι' ἡδονὴν εἶναι δοκεῖ· κατὰ πάθος γὰρ οὗτοι ζῶσι, καὶ μάλιστα διώκουσι τὸ ἡδὺ αὑτοῖς καὶ τὸ παρόν· τῆς ἡλικίας δὲ μεταπιπτούσης, καὶ τὰ ἡδέα γίνεται ἕτερα· διὸ ταχέως γίγνονται φίλοι καὶ παύονται· ἅμα γὰρ τῷ ἡδεῖ ἡ φιλία μεταπίπτει· τῆς δὲ τοιαύτης ἡδονῆς ταχεῖα ἡ μεταβολή· καὶ ἐρωτικοὶ δὲ οἱ νέοι· κατὰ πάθος γὰρ καὶ δι' ἡδονὴν τὸ πολὺ τῆς ἐρωτικῆς· διόπερ φιλοῦσι, καὶ ταχέως παύονται, πολλάκις τῆς αὐτῆς ἡμέρας μεταπίπτοντες· συνημερεύειν δὲ καὶ συζῆν οὗτοι βούλονται· γίνεται γὰρ αὐτοῖς τὸ κατὰ φιλίαν οὕτως. [IV.] 6. Τελεία δ' ἐστὶν ἡ τῶν ἀγαθῶν φιλία καὶ κατ' ἀρετὴν ὁμοίων· οὗτοι γὰρ τἀγαθὰ ὁμοίως ἀλλήλοις βούλονται, ᾗ ἀγαθοί· ἀγαθοὶ δ' εἰσὶ καθ' αὑτούς· οἱ δὲ βουλόμενοι τἀγαθὰ τοῖς φίλοις, ἐκείνων ἕνεκα μάλιστα φίλοι

δι᾽ αὑτοὺς γὰρ οὕτως ἔχουσι, καὶ οὐ κατὰ συμβεβηκός· διαμένει οὖν ἡ τούτων φιλία, ἕως ἂν ἀγαθοὶ ὦσιν· ἡ δ᾽ ἀρετὴ μόνιμον· καὶ ἔστιν ἑκάτερος ἁπλῶς ἀγαθὸς, καὶ τῷ φίλῳ· οἱ γὰρ ἀγαθοὶ, καὶ ἁπλῶς ἀγαθοὶ καὶ ἀλλήλοις ὠφέλιμοι· ὁμοίως δὲ καὶ ἡδεῖς· οἱ ἀγαθοὶ γὰρ, καὶ ἁπλῶς ἡδεῖς καὶ ἀλλήλοις· ἑκάστῳ γὰρ καθ᾽ ἡδονήν εἰσιν αἱ οἰκεῖαι πράξεις καὶ αἱ τοιαῦται· τῶν ἀγαθῶν δὲ τοιαῦται ἢ ὅμοιαι. 7. Ἡ τοιαύτη δὲ φιλία μόνιμος εὐλόγως ἐστί· συνάπτει γὰρ ἐν αὐτῇ πάνθ᾽ ὅσα δεῖ τοῖς φίλοις ὑπάρχειν· πᾶσα γὰρ φιλία δι᾽ ἀγαθόν ἐστιν, ἢ δι᾽ ἡδονὴν, ἢ ἁπλῶς, ἢ τῷ φιλοῦντι, καὶ καθ᾽ ὁμοιότητά τινα· ταύτῃ δὲ πάντα ὑπάρχει τὰ εἰρημένα καθ᾽ αὑτούς· ταύτῃ γὰρ ὅμοια καὶ τὰ λοιπὰ, τό,τε ἁπλῶς ἀγαθὸν καὶ ἡδὺ ἁπλῶς ἐστι· μάλιστα δὲ ταῦτα φιλητά· καὶ τὸ φιλεῖν δὲ καὶ ἡ φιλία ἐν τούτοις μάλιστα καὶ ἀρίστη. 8. Σπανίας δ᾽ εἰκὸς τὰς τοιαύτας εἶναι· ὀλίγοι γὰρ οἱ τοιοῦτοι· ἔτι δὲ προσδεῖται χρόνου καὶ συνηθείας· κατὰ τὴν παροιμίαν γὰρ οὐκ ἔστιν εἰδῆσαι ἀλλήλους, πρὶν τοὺς λεγομένους ἅλας συναναλῶσαι· οὐδ᾽ ἀποδέξασθαι δὴ πρότερον, οὐδ᾽ εἶναι φίλους, πρὶν ἑκάτερος ἑκατέρῳ φανῇ φιλητὸς, καὶ πιστευθῇ. 9. Οἱ δὲ ταχέως τὰ φιλικὰ πρὸς ἀλλήλους ποιοῦντες, βούλονται μὲν φίλοι εἶναι, οὐκ εἰσὶ δὲ, εἰ μὴ καὶ φιλητοὶ, καὶ τοῦτ᾽ ἴσασι· βούλησις μὲν οὖν ταχεῖα γίνεται φιλίας, φιλία δὲ οὔ· αὕτη μὲν οὖν καὶ κατὰ τὸν χρόνον, καὶ κατὰ τὰ λοιπὰ τελεία ἐστὶ, καὶ κατὰ πάντα ταῦτα γίνεται, καὶ ὁμοία ἑκατέρῳ παρ᾽ ἑκατέρου· ὅπερ δεῖ τοῖς φίλοις ὑπάρχειν.

CAPUT IV. [V.]

Ἡ δὲ διὰ τὸ ἡδὺ, ὁμοίωμα ταύτης ἔχει· καὶ γὰρ οἱ ἀγαθοὶ ἡδεῖς ἀλλήλοις· ὁμοίως δὲ καὶ ἡ διὰ τὸ χρήσιμον· καὶ γὰρ τοιοῦτοι ἀλλήλοις οἱ ἀγαθοί· μάλιστα δὲ καὶ ἐν τούτοις αἱ φιλίαι διαμένουσιν, ὅταν τὸ ἶσον γίγνηται παρ᾽ ἀλλήλων, οἷον ἡδονή· καὶ μὴ μόνον οὕτως, ἀλλὰ καὶ ἀπὸ τοῦ αὐτοῦ, οἷον τοῖς εὐτραπέλοις, καὶ μὴ ὡς ἐραστῇ καὶ ἐρωμένῳ· οὐ γὰρ ἐπὶ τοῖς αὐτοῖς ἥδονται οὗτοι, ἀλλ᾽ ὁ μὲν ἐρῶν ἐκείνου, ὁ δὲ θεραπευόμενος ὑπὸ τοῦ ἐραστοῦ· ληγούσης δὲ τῆς ὥρας, ἐνίοτε καὶ ἡ φιλία λήγει· τῷ μὲν γὰρ οὐκ ἔστιν ἡ ὄψις ἡδεῖα, τῷ δὲ οὐ γίνεται ἡ θεραπεία· πολλοὶ δ᾽ αὖ διαμένουσιν, ἐὰν ἐκ τῆς συνηθείας τὰ ἤθη στέρξωσιν, ὁμοήθεις ὄντες. 2. Οἱ δὲ μὴ τὸ ἡδὺ ἀντικαταλλαττόμενοι, ἀλλὰ τὸ χρήσιμον ἐν τοῖς ἐρωτικοῖς, καί εἰσιν ἧττον φίλοι, καὶ διαμένουσιν· οἱ δὲ διὰ τὸ χρήσιμον ὄντες φίλοι, ἅμα τῷ συμφέροντι διαλύονται· οὐ γὰρ ἀλλήλων ἦσαν φίλοι, ἀλλὰ τοῦ λυσιτελοῦς· δι᾽ ἡδονὴν μὲν οὖν καὶ διὰ τὸ χρήσιμον, καὶ φαύλους ἐνδέχεται φίλους ἀλλήλοις εἶναι, καὶ ἐπιεικεῖς φαύλοις, καὶ μηδέτερον ὁποιῳοῦν· δι᾽ αὑτοὺς δὲ δῆλον ὅτι μόνους τοὺς ἀγαθούς· οἱ γὰρ κακοὶ οὐ χαίρουσιν ἑαυτοῖς, εἰ μή τις ὠφέλεια γίγνοιτο. 3. Καὶ μόνη δὲ ἡ τῶν ἀγαθῶν φιλία ἀδιάβλητός ἐστιν· οὐ γὰρ ῥᾴδιον οὐδενὶ πιστεῦσαι περὶ τοῦ ἐν πολλῷ χρόνῳ ὑπ᾽ αὐτῶν δεδοκιμασμένου· καὶ τὸ πιστεύειν ἐν τούτοις, καὶ τὸ μηδέποτ᾽ ἂν ἀδικῆσαι, καὶ ὅσα ἄλλα ἐν τῇ ὡς ἀληθῶς φιλίᾳ ἀξιοῦται· ἐν δὲ ταῖς ἄλλαις οὐδὲν κωλύει γίνεσθαι τὰ τοιαῦτα. 4. Ἐπεὶ γὰρ οἱ ἄνθρωποι λέγουσι φίλους καὶ τοὺς διὰ τὸ χρήσιμον, ὥσπερ αἱ πόλεις· (δοκοῦσι γὰρ αἱ συμμαχίαι ταῖς πόλεσι γενέσθαι ἕνεκα τοῦ συμφέροντος·) καὶ τοὺς δι᾽ ἡδονὴν ἀλλήλους στέργοντας, ὥσπερ οἱ παῖδες, ἴσως μὲν δεῖ λέγειν καὶ ἡμᾶς φίλους τοὺς τοιού-

τους, εἴδη δὲ καὶ τῆς φιλίας πλείω, καὶ πρώτως
καὶ κυρίως τὴν τῶν ἀγαθῶν ᾗ ἀγαθοί· τὰς δὲ
πὰς καθ᾽ ὁμοιότητα· ᾗ γὰρ ἀγαθόν τι καὶ ὅμ
τι, ταύτῃ φίλοι· καὶ γὰρ τὸ ἡδὺ, ἀγαθόν τι τοῖ
ληδέσιν. 5. Οὐ πάνυ δὲ αὗται συνάπτουσιν,
γίνονται οἱ αὐτοὶ φίλοι διὰ τὸ χρήσιμον καὶ ἡδ
γὰρ πάνυ συνδυάζεται τὰ κατὰ συμβεβηκός. [VI.]
ταῦτα δὲ τὰ εἴδη τῆς φιλίας νενεμημένης,
φαῦλοι ἔσονται φίλοι δι᾽ ἡδονὴν ἢ τὸ χρήσιμον
ὅμοιοι ὄντες· οἱ δ᾽ ἀγαθοὶ δι᾽ αὑτοὺς φίλοι
ἀγαθοί· οὗτοι μὲν οὖν ἁπλῶς φίλοι· ἐκεῖνο
τὰ συμβεβηκὸς, καὶ τῷ ὡμοιῶσθαι τούτοις.

CAPUT V.

Ὥσπερ δὲ ἐπὶ τῶν ἀρετῶν οἱ μὲν καθ᾽ ἕξ
κατ᾽ ἐνέργειαν ἀγαθοὶ λέγονται, οὕτω δὴ κ
φιλίας· οἱ μὲν γὰρ συζῶντες χαίρουσιν ἀλ
πορίζουσι τἀγαθά· οἱ δὲ καθεύδοντες ἢ
νοι τοῖς τόποις οὐκ ἐνεργοῦσι μὲν, οὕτω
ὥστε ἐνεργεῖν φιλικῶς· οἱ γὰρ τόποι οὐ
τὴν φιλίαν ἁπλῶς, ἀλλὰ τὴν ἐνέργειαν·
νιος ἡ ἀπουσία γένηται, καὶ τῆς φιλίας
ποιεῖν· ὅθεν εἴρηται·

Πολλὰς δὴ φιλίας ἀπροσηγορία διέ
2. Οὐ φαίνονται δ᾽ οὔθ᾽ οἱ πρεσβύ
στρυφνοὶ, φιλικοὶ εἶναι· βραχὺ γὰρ ἐν
ἡδονῆς· οὐδεὶς δὲ δύναται συνημερεύει
οὐδὲ τῷ μὴ ἡδεῖ· μάλιστα γὰρ ἡ φύσι
μὲν λυπηρὸν φεύγειν, ἐφίεσθαι δὲ τοῦ
δ᾽ ἀποδεχόμενοι ἀλλήλους, μὴ συζῶν
ἐοίκασι μᾶλλον ἢ φίλοις· οὐδὲν γὰρ
λων, ὡς τὸ συζῆν· ὠφελείας μὲν γὰρ
γονται· συνημερεύειν δὲ καὶ οἱ μακά
μὲν γὰρ εἶναι τούτοις ἥκιστα προσήκει
μετ᾽ ἀλλήλων οὐκ ἔστι, μὴ ἡδεῖς ὄντα
τας τοῖς αὐτοῖς, ὅπερ ἡ ἑταιρικὴ δοκεῖ
Μάλιστα μὲν οὖν ἐστι φιλία ἡ τῶν ἀγ
πολλάκις εἴρηται· δοκεῖ γὰρ φιλητὸ
τὸ ἁπλῶς ἀγαθὸν ἢ ἡδύ· ἑκάστῳ δ
τον· ὁ δ᾽ ἀγαθὸς τῷ ἀγαθῷ δι᾽
Ἔοικε δ᾽ ἡ μὲν φίλησις πάθει, ἡ
γὰρ φίλησις οὐχ ἧττον πρὸς τὰ ἄψ
φιλοῦσι δὲ μετὰ προαιρέσεως· ἡ
ἕξεως· καὶ τὰ ἀγαθὰ βούλονται
ἐκείνων ἕνεκα, οὐ κατὰ πάθος, ἀλ
φιλοῦντες τὸν φίλον, τὸ αὑτοῖς ἀγ
γὰρ ἀγαθὸς φίλος γενόμενος, ἀγ
λος· ἑκάτερος οὖν φιλεῖ τε τὸ αὑ
ἶσον ἀνταποδίδωσι τῇ βουλήσει
ται γὰρ φιλότης ἡ ἰσότης· μάλι
θῶν ταῦτα ὑπάρχει.

CAPUT V

Ἐν δὲ τοῖς στρυφνοῖς καὶ πρ
νεται ἡ φιλία, ὅσῳ δυσκολώτερο
ὁμιλίαις χαίρουσι· ταῦτα γὰρ δ
λικὰ καὶ ποιητικὰ φιλίας· διὸ ν
ταχὺ, πρεσβῦται δ᾽ οὔ· οὐ γὰ
ἂν μὴ χαίρωσιν· ὁμοίως δ᾽ ο
οἱ τοιοῦτοι εὖνοι μέν εἰσιν ἀλλ
τἀγαθὰ, καὶ ἀπαντῶσιν εἰς τ
πάνυ εἰσὶ, διὰ τὸ μὴ συνημερε
λοις· ἃ δὴ μάλιστα εἶναι δοκ
δ᾽ εἶναι φίλον, κατὰ τὴν τε
ται, ὥσπερ οὐδ᾽ ἐρᾶν πολλῶ

βολῇ· τὸ τοιοῦτο δὲ πρὸς ἕνα πέφυκε γίνεσθαι· πολλοὺς δ' ἅμα τῷ αὐτῷ ἀρέσκειν σφόδρα, οὐ ῥᾴδιον, ἴσως δ' οὐδ' ἀγαθὸν εἶναι. 3. *Δεῖ* δὲ καὶ ἐμπειρίαν λαβεῖν, καὶ ἐν συνηθείᾳ γενέσθαι, ὃ παγχάλεπον· διὰ τὸ χρήσιμον δὲ καὶ τὸ ἡδὺ πολλοῖς ἀρέσκειν ἐνδέχεται· πολλοὶ γὰρ οἱ τοιοῦτοι, καὶ ἐν ὀλίγῳ χρόνῳ αἱ ὑπηρεσίαι. 4. *Τούτων* δὲ μᾶλλον ἔοικε φιλίᾳ ἡ διὰ τὸ ἡδὺ, ὅταν ταὐτὰ ὑπ' ἀμφοῖν γίγνηται, καὶ χαίρωσιν ἀλλήλοις ἢ τοῖς αὐτοῖς· οἷαι τῶν νέων εἰσὶν αἱ φιλίαι· μᾶλλον γὰρ ἐν ταύταις τὸ ἐλευθέριον· ἡ δὲ διὰ τὸ χρήσιμον ἀγοραίων· καὶ οἱ μακάριοι δὲ χρησίμων μὲν οὐδὲν δέονται, ἡδέων δέ· συζῆν μὲν γὰρ βούλονταί τισι· τὸ δὲ λυπηρὸν ὀλίγον μὲν χρόνον φέρουσι, συνεχῶς δ' οὐθεὶς ἂν ὑπομείναι, οὐδ' αὐτὸ τὸ ἀγαθὸν, εἰ λυπηρὸν αὐτῷ εἴη· διὸ τοὺς φίλους ἡδεῖς ζητοῦσι· δεῖ δὲ ἴσως καὶ τοὺς ἀγαθοὺς τοιούτους ὄντας, καὶ ἔτι αὐτοῖς· οὕτω γὰρ αὐτοῖς ὑπάρξει ὅσα δεῖ τοῖς φίλοις. 5. *Οἱ* δ' ἐν ταῖς ἐξουσίαις διῃρημένοις φαίνονται χρῆσθαι τοῖς φίλοις· ἄλλοι γὰρ αὐτοῖς εἰσὶ χρήσιμοι, καὶ ἕτεροι ἡδεῖς, ἄμφω δ' οἱ αὐτοὶ οὐ πάνυ· οὔτε γὰρ ἡδεῖς μετ' ἀρετῆς ζητοῦσιν, οὔτε χρησίμους εἰς τὰ καλὰ, ἀλλὰ τοὺς μὲν εὐτραπέλους τοῦ ἡδέος ἐφιέμενοι· τοὺς δὲ δεινοὺς πρᾶξαι τὸ ἐπιταχθέν· ταῦτα δ' οὐ πάνυ γίνεται ἐν τῷ αὐτῷ. 6. *Ἡδὺς* δὲ καὶ χρήσιμος ἅμα εἴρηται ὅτι ὁ σπουδαῖος· ἀλλ' ὑπερέχοντι οὐ γίνεται ὁ τοιοῦτος φίλος, ἂν μὴ καὶ τῇ ἀρετῇ ὑπερέχηται· εἰ δὲ μὴ, οὐκ ἰσάζει ἀνάλογον ὑπερεχόμενος· οὐ πάνυ δ' εἰώθασι τοιοῦτοι γίνεσθαι. [VIII.] 7. *Εἰσὶ* δὲ οὖν αἱ εἰρημέναι φιλίαι ἐν ἰσότητι· τὰ γὰρ αὐτὰ γίγνεται ἀπ' ἀμφοῖν, καὶ βούλονται ἀλλήλοις, ἢ ἕτερον ἀνθ' ἑτέρου ἀντικαταλλάττονται, οἷον ἡδονὴν ἀντ' ὠφελείας· ὅτι δὲ καὶ ἧττόν εἰσιν αὗται αἱ φιλίαι καὶ μένουσιν, εἴρηται· δοκοῦσι δὲ καὶ δι' ὁμοιότητα καὶ ἀνομοιότητα ταὐτοῦ εἶναί τε καὶ οὐκ εἶναι φιλίαι· καθ' ὁμοιότητα γὰρ τῆς κατ' ἀρετὴν φαίνονται φιλίαι· ἡ μὲν γὰρ τὸ ἡδὺ ἔχει, ἡ δὲ τὸ χρήσιμον· ταῦτα δὲ ὑπάρχει κἀκείνῃ· τῷ δὲ τὴν μὲν ἀδιάβλητον εἶναι καὶ μόνιμον, ταύτας δὲ ταχέως μεταπίπτειν, ἄλλοις τε διαφέρειν πολλοῖς, οὐ φαίνονται φιλίαι δι' ἀνομοιότητα ἐκείνης.

CAPUT VII.

Ἕτερον δέ ἐστι φιλίας εἶδος, τὸ καθ' ὑπεροχήν· οἷον πατρὶ πρὸς υἱὸν, καὶ ὅλως πρεσβυτέρῳ πρὸς νεώτερον, ἀνδρί τε πρὸς γυναῖκα, καὶ παντὶ ἄρχοντι πρὸς ἀρχόμενον· διαφέρουσι δ' αὗται καὶ ἀλλήλων· οὐ γὰρ ἡ αὐτὴ γονεῦσι πρὸς τέκνα, καὶ ἄρχουσι πρὸς ἀρχομένους· ἀλλ' οὐδὲ πατρὶ πρὸς υἱὸν, καὶ υἱῷ πρὸς πατέρα· οὐδ' ἀνδρὶ πρὸς γυναῖκα καὶ γυναικὶ πρὸς ἄνδρα· ἑτέρα γὰρ ἑκάστῳ τούτων ἀρετὴ καὶ τὸ ἔργον· ἕτερα δὲ καὶ δι' ἃ φιλοῦσιν· ἕτεραι οὖν καὶ αἱ φιλήσεις καὶ αἱ φιλίαι. 2. *Τὰ* αὐτὰ μὲν δὴ οὔτε γίγνεται ἑκατέρῳ παρὰ θατέρου, οὔτε δεῖ ζητεῖν· ὅταν δὲ γονεῦσι μὲν τέκνα ἀπονέμῃ ἃ δεῖ τοῖς γεννήσασι, γονεῖς δὲ υἱέσιν ἃ δεῖ τοῖς τέκνοις, μόνιμος ἡ τῶν τοιούτων καὶ ἐπιεικὴς ἔσται φιλία. *Ἀνάλογον* δ' ἐν ἁπάσαις ταῖς καθ' ὑπεροχὴν οὔσαις φιλίαις, καὶ τὴν φίλησιν δεῖ γίνεσθαι· οἷον τὸν ἀμείνω μᾶλλον φιλεῖσθαι, ἢ φιλεῖν, καὶ τὸν ὠφελιμώτερον, καὶ τῶν ἄλλων ἕκαστον ὁμοίως· ὅταν γὰρ κατ' ἀξίαν ἡ φίλησις γίγνηται, τότε γίγνεταί πως ἰσότης· ὃ δὴ τῆς φιλίας εἶναι δοκεῖ. [IX.] 3. *Οὐχ* ὁμοίως δὲ τὸ ἴσον, ἔν τε τοῖς δικαίοις καὶ ἐν τῇ φιλίᾳ φαίνεται ἔχειν· ἔστι γὰρ ἐν μὲν τοῖς δικαίοις, ἴσον πρώτως τὸ κατ' ἀξίαν· τὸ δὲ κατὰ ποσὸν δευτέρως· ἐν δὲ τῇ φιλίᾳ, τὸ μὲν κατὰ ποσὸν πρώτως, τὸ δὲ κατ' ἀξίαν δευτέρως. 4. *Δῆλον* δ' ἐὰν πολὺ διάστημα γίγνηται ἀρετῆς, ἢ κακίας, ἢ εὐπορίας, ἤ τινος ἄλλου· οὐ γὰρ ἔτι φίλοι εἰσὶν, ἀλλ' οὐδ' ἀξιοῦσιν· ἐμφανέστατον δὲ τοῦτ' ἐπὶ τῶν θεῶν· πλεῖστον γὰρ οὗτοι πᾶσι τοῖς ἀγαθοῖς ὑπερέχουσι· δῆλον δὲ καὶ ἐπὶ τῶν βασιλέων· οὐδὲ γὰρ τούτοις ἀξιοῦσιν εἶναι φίλοι οἱ πολὺ καταδεέστεροι, οὐδὲ τοῖς ἀρίστοις, ἢ σοφωτάτοις οἱ μηδενὸς ἄξιοι. 5. *Ἀκριβὴς* μὲν οὖν ἐν τοιούτοις οὐκ ἔστιν ὁρισμὸς, ἕως τίνος οἱ φίλοι· πολλῶν γὰρ ἀφαιρουμένων, ἔτι μένει· πολὺ δὲ χωρισθέντος, οἷον τοῦ θεοῦ, οὐκ ἔτι. 6. *Ὅθεν* καὶ ἀπορεῖται, μή ποτ' οὐ βούλονται οἱ φίλοι τοῖς φίλοις τὰ μέγιστα τῶν ἀγαθῶν, οἷον θεοὺς εἶναι· οὐδὲ γὰρ ἔτι φίλοι ἔσονται αὐτοῖς· οὐδὲ δὴ ἀγαθά· οἱ γὰρ φίλοι τἀγαθά· εἰ δὴ καλῶς εἴρηται, ὅτι ὁ φίλος τῷ φίλῳ βούλεται τἀγαθὰ ἐκείνου ἕνεκα, μένειν ἂν δέοι, οἷός ποτέ ἐστιν ἐκεῖνος· ἀνθρώπῳ δὲ ὄντι βουλήσεται τὰ μέγιστα εἶναι ἀγαθά· ἴσως δ' οὐ πάντα· αὑτῷ γὰρ μάλισθ' ἕκαστος βούλεται τἀγαθά.

CAPUT VIII.

Οἱ πολλοὶ δὲ δοκοῦσι διὰ φιλοτιμίαν βούλεσθαι φιλεῖσθαι μᾶλλον ἢ φιλεῖν· διὸ φιλοκόλακες οἱ πολλοί· ὑπερεχόμενος γὰρ φίλος ὁ κόλαξ, ἢ προσποιεῖται τοιοῦτος εἶναι, καὶ μᾶλλον φιλεῖν ἢ φιλεῖσθαι· τὸ δὲ φιλεῖσθαι ἐγγὺς εἶναι δοκεῖ τοῦ τιμᾶσθαι, οὗ δὴ οἱ πολλοὶ ἐφίενται. 2. *Οὐ* δι' αὑτὸ δὲ ἐοίκασιν αἱρεῖσθαι τὴν τιμὴν, ἀλλὰ κατὰ συμβεβηκός· χαίρουσι γὰρ οἱ μὲν πολλοὶ ὑπὸ τῶν ἐν ταῖς ἐξουσίαις τιμώμενοι διὰ τὴν ἐλπίδα· οἴονται γὰρ τεύξεσθαι παρ' αὐτῶν, ἄν του δέωνται· ὡς δὴ σημείῳ τῆς εὐπαθείας χαίρουσι τῇ τιμῇ· οἱ δ' ὑπὸ τῶν ἐπιεικῶν καὶ εἰδότων ὀρεγόμενοι τιμῆς βεβαιῶσαι τὴν οἰκείαν δόξαν περὶ αὑτῶν ἐφίενται· χαίρουσι δὴ ὅτι εἰσὶν ἀγαθοὶ, πιστεύοντες τῇ τῶν λεγόντων κρίσει· τῷ φιλεῖσθαι δὲ καθ' αὑτὸ χαίρουσι· διὸ δόξειεν ἂν κρεῖττον εἶναι τοῦ τιμᾶσθαι, καὶ ἡ φιλία καθ' αὑτὴν αἱρετὴ εἶναι. 3. *Δοκεῖ* δὲ ἐν τῷ φιλεῖν μᾶλλον ἢ ἐν τῷ φιλεῖσθαι εἶναι· σημεῖον δὲ αἱ μητέρες τῷ φιλεῖν χαίρουσαι· ἔνιαι γὰρ διδόασι τὰ ἑαυτῶν τρέφεσθαι, καὶ φιλοῦσι μὲν εἰδυῖαι, ἀντιφιλεῖσθαι δ' οὐ ζητοῦσιν, ἐὰν ἀμφότερα μὴ ἐνδέχεται, ἀλλ' ἱκανὸν αὐταῖς ἔοικεν εἶναι, ἐὰν ὁρῶσιν εὖ πράττοντας· καὶ αὐταὶ φιλοῦσιν αὐτοὺς, κἂν ἐκεῖνοι μὴ δύνωνται τῇ μητρὶ ἃ προσήκει ἀπονέμειν διὰ τὴν ἄγνοιαν. [X.] 4. *Μᾶλλον* δὲ τῆς φιλίας οὔσης ἐν τῷ φιλεῖν, καὶ τῶν φιλοφίλων ἐπαινουμένων, φίλων ἀρετὴ τὸ φιλεῖν ἔοικεν· ὥστε ἐν οἷς τοῦτο γίνεται κατ' ἀξίαν, οὗτοι μόνιμοι φίλοι καὶ ἡ τῶν τοιούτων φιλία. 5. *Οὕτω* δ' ἂν καὶ οἱ ἄνισοι μάλιστ' εἶεν φίλοι· ἰσάζοιντο γὰρ ἄν· ἡ δὲ ἰσότης καὶ ὁμοιότης, φιλότης, καὶ μάλιστα μὲν ἡ τῶν κατ' ἀρετὴν ὁμοιότης· μόνιμοι γὰρ ὄντες καθ' αὑτοὺς, καὶ πρὸς ἀλλήλους μένουσι, καὶ οὔτε δέονται φαύλων οὔθ' ὑπηρετοῦσι τοιαῦτα, ἀλλ' ὡς εἰπεῖν, καὶ διακωλύουσι· τῶν ἀγαθῶν γὰρ, μήτ' αὐτοὺς ἁμαρτάνειν, μήτε τοῖς φίλοις ἐπιτρέπειν ὑπηρετεῖν· οἱ δὲ μοχθηροὶ τὸ μὲν βέβαιον οὐκ ἔχουσιν· οὐδὲ γὰρ αὐτοῖς διαμένουσιν ὅμοιοι ὄντες· ἐπ' ὀλίγον δὲ χρόνον γίγνονται φίλοι, χαίροντες τῇ ἀλλήλων μοχθηρίᾳ. 6. *Οἱ* χρήσιμοι δὲ καὶ ἡδεῖς ἐπὶ πλεῖον διαμένουσιν· ἕως γὰρ ἂν πορίζωσιν ἡδονὰς καὶ ὠφελείας ἀλλήλοις·

ἐξ ἐναντίων δὲ, μάλιστα μὲν δοκεῖ ἡ διὰ τὸ χρήσιμον γίγνεσθαι φιλία· οἷον πένης πλουσίῳ, ἀμαθὴς εἰδότι· οὗ γὰρ τυγχάνει τις ἐνδεὴς ὢν, τούτου ἐφιέμενος ἀντιδωρεῖται ἄλλο· ἐνταῦθα δ' ἄν τις ἕλκοι καὶ ἐραστὴν καὶ ἐρώμενον, καὶ καλὸν καὶ αἰσχρόν· διὸ φαίνονται καὶ οἱ ἐρασταὶ γελοῖοι ἐνίοτε, ἀξιοῦντες φιλεῖσθαι ὡς φιλοῦσιν· ὁμοίως δὴ φιλητοὺς ὄντας ἴσως ἀξιωτέον· μηδὲν δὲ τοιοῦτον ἔχοντας γελοῖον. 7. Ἴσως δὲ οὐδὲ ἐφίεται τὸ ἐναντίον τοῦ ἐναντίου καθ' αὑτὸ, ἀλλὰ κατὰ συμβεβηκός· ἡ δ' ὄρεξις τοῦ μέσου ἐστί· τοῦτο γὰρ ἀγαθὸν, οἷον τῷ ξηρῷ οὐχ ὑγρῷ γενέσθαι, ἀλλ' ἐπὶ τὸ μέσον ἐλθεῖν, καὶ τῷ θερμῷ, καὶ τοῖς ἄλλοις ὁμοίως· ταῦτα μὲν οὖν ἀφείσθω, καὶ γάρ ἐστιν ἀλλοτριώτερα.

CAPUT IX. [XI.]

Ἔοικε δὲ, καθάπερ ἐν ἀρχῇ εἴρηται, περὶ ταὐτὰ καὶ ἐν τοῖς αὐτοῖς εἶναι, ἥ τε φιλία καὶ τὸ δίκαιον· ἐν ἁπάσῃ γὰρ κοινωνίᾳ δοκεῖ τι δίκαιον εἶναι, καὶ φιλία δέ· προσαγορεύουσι γοῦν ὡς φίλους τοὺς σύμπλους καὶ τοὺς συστρατιώτας· ὁμοίως δὲ καὶ τοὺς ἐν ταῖς ἄλλαις κοινωνίαις· καθ' ὅσον δὲ κοινωνοῦσι, ἐπὶ τοσοῦτόν ἐστι φιλία· καὶ γὰρ καὶ τὸ δίκαιον· καὶ ἡ παροιμία, κοινὰ τὰ φίλων, ὀρθῶς· ἐν κοινωνίᾳ γὰρ ἡ φιλία. 2. Ἔστι δὲ ἀδελφοῖς μὲν καὶ ἑταίροις πάντα κοινά· τοῖς δὲ ἄλλοις ἀφωρισμένα· καὶ τοῖς μὲν πλείω, τοῖς δὲ ἐλάττω· καὶ γὰρ τῶν φιλιῶν αἱ μὲν μᾶλλον, αἱ δὲ ἧττον· διαφέρει δὲ καὶ τὰ δίκαια· οὐ γὰρ ταὐτὰ γονεῦσι πρὸς τέκνα, καὶ ἀδελφοῖς πρὸς ἀλλήλους, οὐδ' ἑταίροις καὶ πολίταις· ὁμοίως δὲ καὶ ἐπὶ τῶν ἄλλων φιλιῶν. 3. Ἕτερα δὴ καὶ τὰ ἄδικα πρὸς ἑκάστους τούτων, καὶ αὔξησιν λαμβάνει τῷ μᾶλλον πρὸς φίλους εἶναι· οἷον χρήματα ἀποστερῆσαι ἑταῖρον, δεινότερον ἢ πολίτην· καὶ μὴ βοηθῆσαι ἀδελφῷ, ἢ ὀθνείῳ· καὶ πατάξαι πατέρα, ἢ ὁντιναοῦν ἄλλον. Αὔξεσθαι δὲ πέφυκεν ἅμα τῇ φιλίᾳ καὶ τὸ δίκαιον, ὡς ἐν τοῖς αὐτοῖς ὄντα, καὶ ἐπ' ἴσον διήκοντα. 4. Αἱ δὲ κοινωνίαι πᾶσαι μορίοις ἐοίκασι τῆς πολιτικῆς· συμπορεύονται γὰρ ἐπί τινι συμφέροντι, καὶ πορίζόμενοί τι τῶν εἰς τὸν βίον· καὶ ἡ πολιτικὴ δὲ κοινωνία τοῦ συμφέροντος χάριν δοκεῖ καὶ ἐξ ἀρχῆς συνελθεῖν καὶ διαμένει· τούτου γὰρ καὶ οἱ νομοθέται στοχάζονται, καὶ δίκαιον εἶναί φασι τὸ κοινῇ συμφέρον. 5. Αἱ μὲν οὖν ἄλλαι κοινωνίαι κατὰ μέρη τοῦ συμφέροντος ἐφίενται· οἷον, πλωτῆρες μὲν, τοῦ κατὰ τὸν πλοῦν, ἢ πρὸς ἐργασίαν χρημάτων, ἤ τι τοιοῦτον· στρατιῶται δὲ, τοῦ κατὰ τὸν πόλεμον, εἴτε χρημάτων, εἴτε νίκης, ἢ πόλεως ὀρεγόμενοι· ὁμοίως δὲ καὶ φυλέται καὶ δημόται· ἔνιαι δὲ τῶν κοινωνιῶν δι' ἡδονὴν δοκοῦσιν γίγνεσθαι θιασωτῶν καὶ ἐρανιστῶν· (αὗται γὰρ θυσίας ἕνεκα καὶ συνουσίας· πᾶσαι δ' αὗται ὑπὸ τὴν πολιτικὴν ἐοίκασιν εἶναι· οὐ γὰρ τοῦ παρόντος συμφέροντος ἡ πολιτικὴ ἐφίεται, ἀλλ' εἰς ἅπαντα τὸν βίον·) θυσίας δὲ ποιοῦντες, καὶ περὶ ταύτας συνόδους τιμάς τε ἀπονέμοντες τοῖς θεοῖς, καὶ ἑαυτοῖς ἀναπαύσεις πορίζοντες μεθ' ἡδονῆς· αἱ γὰρ ἀρχαῖαι θυσίαι καὶ σύνοδοι φαίνονται γίνεσθαι μετὰ τὰς τῶν καρπῶν συγκομιδὰς, οἷον ἀπαρχαί· μάλιστα γὰρ ἐν τούτοις ἐσχόλαζον τοῖς καιροῖς. 6. Πᾶσαι δὴ φαίνονται αἱ κοινωνίαι, μόρια τῆς πολιτικῆς εἶναι· ἀκολουθήσουσι δὲ αἱ τοιαῦται φιλίαι ταῖς τοιαύταις κοινωνίαις.

CAPUT X. [XII.]

Πολιτείας δὲ ἐστιν εἴδη τρία, ἴσαι δὲ καὶ παρεκβάσεις, οἷον φθοραὶ τούτων· εἰσὶ δ' αἱ μὲν πο[...]
τεῖαι, βασιλεία τε καὶ ἀριστοκρατία· τρίτη δ' ἡ [...]
τιμημάτων, ἣν τιμοκρατικὴν λέγειν οἰκεῖον φαίνετ[...]
πολιτείαν δ' αὐτὴν εἰώθασιν οἱ πλεῖστοι καλεῖν.
Τούτων δὲ βελτίστη μὲν ἡ βασιλεία, χειρίστη [...]
τιμοκρατία· παρέκβασις δὲ βασιλείας μὲν τυρα[...]
ἄμφω γὰρ μοναρχίαι· διαφέρουσι δὲ πλεῖστο[...]
μὲν γὰρ τύραννος τὸ ἑαυτῷ συμφέρον σκοπεῖ· [...]
βασιλεὺς τὸ τῶν ἀρχομένων· οὐ γάρ ἐστι βασ[...]
ὁ μὴ αὐτάρκης, καὶ πᾶσι τοῖς ἀγαθοῖς ὑπερέχ[...]
δὲ τοιοῦτος οὐδενὸς προσδεῖται· τὰ ὠφέλιμ[...]
αὑτῷ μὲν οὐκ ἂν σκοποίη, τοῖς δὲ ἀρχομένοις· [...]
μὴ τοιοῦτος, κληρωτὸς ἄν τις εἴη βασιλεύς[...]
τυραννὶς, ἐξ ἐναντίας ταύτῃ· τὸ γὰρ ἑαυτῷ [...]
διώκει· καὶ φανερώτερον ἐπὶ ταύτης, ὅτι χ[...]
κάκιστον γὰρ τὸ ἐναντίον τῷ βελτίστῳ. 3[...]
βαίνει δὲ ἐκ βασιλείας εἰς τυραννίδα· φαυλ[...]
ἐστι μοναρχίας ἡ τυραννίς· ὁ δὲ μοχθηρὸς [...]
τύραννος γίνεται· ἐξ ἀριστοκρατίας δὲ εἰς [...]
χίαν κακίᾳ τῶν ἀρχόντων, οἳ νέμουσι τὰ τ[...]
παρὰ τὴν ἀξίαν, καὶ πάντα, ἢ τὰ πλεῖστα [...]
θῶν ἑαυτοῖς, καὶ τὰς ἀρχὰς ἀεὶ τοῖς αὐ[...]
πλείστου ποιούμενοι τὸ πλουτεῖν· ὀλίγοι [...]
καὶ μοχθηροὶ ἀντὶ τῶν ἐπιεικεστάτων· ἐ[...]
μοκρατίας εἰς δημοκρατίαν· σύνοροι γά[...]
ται· πλήθους γὰρ βούλεται καὶ ἡ τιμοκ[...]
καὶ ἴσοι πάντες οἱ ἐν τῷ τιμήματι· ἥκιστ[...]
ρόν ἐστιν ἡ δημοκρατία· ἐπὶ μικρὸν γὰ[...]
βαίνει τὸ τῆς πολιτείας εἶδος· μεταβάλλ[...]
μάλισθ' οὕτως αἱ πολιτεῖαι· ἐλάχιστον [...]
ῥᾷστα μεταβαίνουσιν. 4. Ὁμοιώματα [...]
οἷον παραδείγματα λάβοι τις ἂν καὶ ἐν [...]
ἡ μὲν γὰρ πατρὸς πρὸς υἱεῖς κοινωνία [...]
σχῆμα· τῶν τέκνων γὰρ τῷ πατρὶ μέ[...]
δὲ καὶ Ὅμηρος τὸν Δία πατέρα προσα[...]
τρικὴ γὰρ ἀρχὴ βούλεται ἡ βασιλεία [...]
σαις δὲ ἡ τοῦ πατρὸς, τυραννική· χ[...]
δούλοις τοῖς υἱέσι· τυραννικὴ δὲ κ[...]
πρὸς δούλους· τὸ γὰρ τοῦ δεσπότ[...]
αὐτῇ πράττεται· αὕτη μὲν οὖν ὀρθ[...]
Περσικὴ δὲ ἡμαρτημένη· τῶν διαφ[...]
ἀρχαὶ διάφοροι. 5. Ἀνδρὸς δὲ καὶ γ[...]
κρατικὴ φαίνεται· κατ' ἀξίαν γὰρ ὁ [...]
περὶ ταῦτα ἃ δεῖ τὸν ἄνδρα· ὅσα [...]
ζει, ἐκείνῃ ἀποδίδωσιν· ἁπάντων δὲ [...]
εἰς ὀλιγαρχίαν μεθίστησι· παρὰ τὴ[...]
ποιεῖ, καὶ οὐχ ᾗ ἀμείνων· ἐνίοτε δὲ [...]
ναῖκες ἐπίκληροι οὖσαι· οὐ δὴ γίν[...]
αἱ ἀρχαὶ, ἀλλὰ διὰ πλοῦτον καὶ δ[...]
ἐν ταῖς ὀλιγαρχίαις. 6. Τιμοκρατ[...]
ἀδελφῶν· ἴσοι γάρ· πλὴν ἐφ' ὅ[...]
διαλλάττουσι. Διόπερ, ἂν πολὺ [...]
φέρωσιν, οὐκ ἔτι ἀδελφικὴ γίνεται[...]
κρατία δὲ μάλιστα μὲν ἐν ταῖς ἀδ[...]
σεων· ἐνταῦθα γὰρ πάντες ἐξ ἴσο[...]
νὴς ὁ ἄρχων, καὶ ἑκάστῳ ἐξουσία.

CAPUT XI. [X[...]

Καθ' ἑκάστην δὲ τῶν πολιτ[...]
ἐφ' ὅσον καὶ τὸ δίκαιον· βασιλε[...]
σιλευομένους ἐν ὑπεροχῇ εὐεργε[...]
τοὺς βασιλευομένους, εἴπερ ἀγ[...]
αὐτῶν, ἵν' εὖ πράττωσιν, ὥσπ[...]
ὅθεν καὶ Ὅμηρος τὸν Ἀγαμέμν[...]

πε. 2. Τοιαύτη δὲ καὶ ἡ πατρική· διαφέρει δὲ τῷ μεγέθει τῶν εὐεργετημάτων· αἴτιος γὰρ τοῦ εἶναι, δοκοῦντος μεγίστου εἶναι, καὶ τροφῆς, καὶ παιδείας· καὶ τοῖς προγόνοις δὲ ταῦτα ἀπονέμεται· φύσει τε γὰρ ἀρχικὸν πατὴρ υἱῶν, καὶ πρόγονοι ἐκγόνων, καὶ βασιλεὺς βασιλευομένων. 3. Ἐν ὑπεροχῇ δὲ καὶ αἱ φιλίαι αὗται· διὸ καὶ τιμῶνται οἱ γονεῖς· καὶ τὸ δίκαιον δὴ ἐν τούτοις οὐ τὸ αὐτὸ, ἀλλὰ τὸ κατ' ἀξίαν· οὕτω γὰρ ἂν καὶ ἡ φιλία. 4. Καὶ ἀνδρὸς δὲ πρὸς γυναῖκα ἡ αὐτὴ φιλία, ἥ καὶ ἐν ἀριστοκρατίᾳ· κατ' ἀρετὴν γὰρ καὶ τῷ ἀμείνονι πλέον ἀγαθὸν, καὶ τὸ ἁρμόζον ἑκάστῳ· οὕτω δὲ καὶ τὸ δίκαιον. 5. Ἡ δὲ τῶν ἀδελφῶν τῇ ἑταιρικῇ ἔοικεν· ἴσοι γὰρ καὶ ἡλικιῶται· οἱ τοιοῦτοι δ' ὁμομαθεῖς καὶ ὁμοήθεις ὡς ἐπὶ τὸ πολύ· ἔοικε δὴ ταύτῃ καὶ ἡ κατὰ τὴν τιμοκρατικήν· ἴσοι γὰρ οἱ πολῖται βούλονται καὶ ἐπιεικεῖς εἶναι· ἐν μέρει δὴ τὸ ἄρχειν, καὶ ἐξ ἴσου· οὕτω δὴ καὶ ἡ φιλία. 6. Ἐν δὲ ταῖς παρεκβάσεσιν ὥσπερ καὶ τὸ δίκαιον ἐπὶ μικρόν ἐστιν, οὕτω καὶ ἡ φιλία ἐστὶ, καὶ ἥκιστα ἐν τῇ χειρίστῃ· ἐν τυραννίδι γὰρ οὐδὲν, ἢ μικρὸν φιλίας· ἐν οἷς γὰρ μηδὲν κοινόν ἐστι τῷ ἄρχοντι καὶ ἀρχομένῳ, οὐδὲ φιλία· οὐδὲ γὰρ δίκαιον· ἀλλ' οἷον τεχνίτῃ πρὸς ὄργανον, καὶ ψυχῇ πρὸς σῶμα, καὶ δεσπότῃ πρὸς δοῦλον· ὠφελεῖται μὲν γὰρ ταῦτα ὑπὸ τῶν χρωμένων· φιλία δ' οὐκ ἔστι πρὸς τὰ ἄψυχα, οὐδὲ δίκαιον, ἀλλ' οὐδὲ πρὸς ἵππον ἢ βοῦν, οὐδὲ πρὸς δοῦλον, ᾗ δοῦλος· οὐδὲν γὰρ κοινόν ἐστιν· ὁ γὰρ δοῦλος ἔμψυχον ὄργανον· τὸ δ' ὄργανον ἄψυχος δοῦλος. 7. Ἧι μὲν οὖν δοῦλος, οὐκ ἔστι φιλία πρὸς αὐτὸν, ᾗ δ' ἄνθρωπος· δοκεῖ γὰρ εἶναί τι δίκαιον παντὶ ἀνθρώπῳ πρὸς πάντα τὸν δυνάμενον κοινωνῆσαι νόμου καὶ συνθήκης· καὶ φιλίας δὴ, καθ' ὅσον ἄνθρωπος. 8. Ἐπὶ μικρὸν δὴ καὶ ἐν ταῖς τυραννίσιν αἱ φιλίαι καὶ τὸ δίκαιον· αἱ δὲ ἐν ταῖς δημοκρατίαις ἐπὶ πλεῖστον· πολλὰ γὰρ τὰ κοινὰ τοῖς ἴσοις οὖσιν.

CAPUT XII. [XIV.]

Ἐν κοινωνίᾳ μὲν οὖν πᾶσα φιλία ἐστὶ, καθάπερ εἴρηται· ἀφορίσειε δ' ἄν τις τήν τε συγγενικὴν καὶ τὴν ἑταιρικήν· αἱ δὲ πολιτικαὶ, καὶ φυλετικαὶ, καὶ συμπλοϊκαὶ, καὶ ὅσαι τοιαῦται, κοινωνικαῖς ἐοίκασι μᾶλλον· οἷον γὰρ καθ' ὁμολογίαν τινὰ φαίνονται εἶναι· εἰς ταύτας δὲ τάξειεν ἄν τις καὶ τὴν ξενικήν. Καὶ ἡ συγγενικὴ δὲ φαίνεται πολυειδὴς εἶναι, καὶ ἠρτῆσθαι πᾶσα ἐκ τῆς πατρικῆς· οἱ γονεῖς μὲν γὰρ στέργουσι τὰ τέκνα, ὡς ἑαυτῶν τι ὄντα· τὰ δὲ τέκνα τοὺς γονεῖς, ὡς ἀπ' ἐκείνων τι ὄντα· μᾶλλον δ' ἴσασιν οἱ γονεῖς τὰ ἐξ αὐτῶν, ἢ τὰ γεννηθέντα ὅτι ἐκ τούτων· καὶ μᾶλλον συνῳκείωται τὸ ἀφ' οὗ τῷ γεννηθέντι, ἢ τὸ γεννώμενον τῷ ποιήσαντι· τὸ γὰρ ἐξ αὐτοῦ οἰκεῖον τῷ ἀφ' οὗ, οἷον ὀδοὺς, ἢ θρὶξ, ἢ ὁτιοῦν τῷ ἔχοντι· ἐκείνων δ' οὐθενὶ τὸ ἀφ' οὗ, ἢ ἧττον· καὶ τῷ πλήθει δὲ τοῦ χρόνου· οἱ μὲν γὰρ εὐθὺς γενόμενα στέργουσι· τὰ δὲ προελθόντα τοῖς χρόνοις τοὺς γονεῖς, σύνεσιν ἢ αἴσθησιν λαβόντα· ἐκ τούτων δὲ δῆλον καὶ δι' ἃ φιλοῦσι μᾶλλον αἱ μητέρες. 3. Γονεῖς μὲν οὖν τέκνα φιλοῦσιν ὡς ἑαυτούς· τὰ γὰρ ἐξ αὐτῶν, οἷον ἕτεροι αὐτοὶ τῷ κεχωρίσθαι· τέκνα δὲ γονεῖς, ὡς ἀπ' ἐκείνων πεφυκότα· ἀδελφοὶ δ' ἀλλήλους, τῷ ἐκ τῶν αὐτῶν πεφυκέναι· ἡ γὰρ πρὸς ἐκεῖνα ταὐτότης ἀλλήλοις ταὐτὸ ποιεῖ· διό φασι ταὐτὸν αἷμα, καὶ ῥίζαν, καὶ τὰ τοιαῦτα· εἰσὶ δὴ τὸ αὐτό πως καὶ ἐν διῃρημένοις. 4. Μέγα δὲ πρὸς φιλίαν καὶ τὸ σύντροφον καὶ τὸ καθ' ἡλικίαν· ἧλιξ γὰρ ἥλικα· καὶ οἱ συνήθεις ἑταῖροι· διὸ καὶ ἡ ἀδελφικὴ τῇ ἑταιρικῇ ὁμοιοῦται· ἀνεψιοὶ δὲ καὶ οἱ λοιποὶ συγγενεῖς ἐκ τούτων συνῳκείωνται· τῷ γὰρ ἀπὸ τῶν αὐτῶν εἶναι· γίγνονται δ' οἱ μὲν οἰκειότεροι, οἱ δ' ἀλλοτριώτεροι, τῷ σύνεγγυς ἢ πόῤῥω τὸν ἀρχηγὸν εἶναι. 5. Ἔστι δ' ἡ μὲν πρὸς γονεῖς φιλία τέκνοις, καὶ ἀνθρώποις πρὸς θεοὺς, ὡς πρὸς ἀγαθὸν καὶ ὑπερέχον· εὖ γὰρ πεποιήκασι τὰ μέγιστα· τοῦ γὰρ εἶναι καὶ τραφῆναι αἴτιοι, καὶ γενομένοις τοῦ παιδευθῆναι. 6. Ἔχει δὲ τὸ ἡδὺ καὶ τὸ χρήσιμον ἡ τοιαύτη φιλία μᾶλλον τῶν ὀθνείων, ὅσῳ καὶ κοινότερος ὁ βίος αὐτοῖς ἐστιν· ἔστι δὲ καὶ ἐν ἀδελφικῇ, ἅπερ καὶ ἐν τῇ ἑταιρικῇ· καὶ μᾶλλον ἐν τοῖς ἐπιεικέσι, καὶ ὅλως τοῖς ὁμοίοις, ὅσῳ οἰκειότεροι, καὶ ἐκ γενετῆς ὑπάρχοντες, στέργουσιν ἀλλήλους· καὶ ὅσῳ ὁμοηθέστεροι οἱ ἐκ τῶν αὐτῶν, καὶ σύντροφοι καὶ παιδευθέντες ὁμοίως· καὶ ἡ κατὰ τὸν χρόνον δοκιμασία, πλείστη καὶ βεβαιοτάτη. 7. Ἀνάλογον δὲ καὶ ἐν τοῖς λοιποῖς τῶν συγγενῶν τὰ φιλικά· ἀνδρὶ δὲ καὶ γυναικὶ φιλία δοκεῖ κατὰ φύσιν ὑπάρχειν· ἄνθρωπος γὰρ τῇ φύσει συνδυαστικὸν μᾶλλον ἢ πολιτικόν· καὶ ὅσῳ πρότερον καὶ ἀναγκαιότερον οἰκία πόλεως, καὶ τεκνοποιΐα κοινότερον ζώοις· τοῖς μὲν οὖν ἄλλοις ἐπὶ τοσοῦτον ἡ κοινωνία ἐστίν· οἱ δ' ἄνθρωποι οὐ μόνον τῆς τεκνοποιΐας χάριν συνοικοῦσιν, ἀλλὰ καὶ τῶν εἰς τὸν βίον· εὐθὺς γὰρ διῄρηται τὰ ἔργα, καὶ ἔστιν ἕτερα ἀνδρὸς καὶ γυναικός· ἐπαρκοῦσιν οὖν ἀλλήλοις, εἰς τὸ κοινὸν τιθέντες τὰ ἴδια· διὰ ταῦτα δὲ καὶ τὸ χρήσιμον εἶναι δοκεῖ, καὶ τὸ ἡδὺ ἐν ταύτῃ τῇ φιλίᾳ· εἴη δ' ἂν καὶ δι' ἀρετὴν, εἰ ἐπιεικεῖς εἶεν· ἔστι γὰρ ἑκατέρου ἀρετή· καὶ χαίροιεν ἂν τῷ τοιούτῳ· σύνδεσμος δὲ τὰ τέκνα δοκεῖ εἶναι· διὸ θᾶττον οἱ ἄτεκνοι διαλύονται· τὰ γὰρ τέκνα κοινὸν ἀγαθὸν ἀμφοῖν· συνέχει δὲ τὸ κοινόν. 8. Τὸ δὲ πῶς συμβιωτέον ἀνδρὶ πρὸς γυναῖκα, καὶ ὅλως φίλῳ πρὸς φίλον, οὐδὲν ἕτερον φαίνεται ζητεῖσθαι, ἢ πῶς δίκαιον· οὐ γὰρ ταὐτὸ φαίνεται τῷ φίλῳ πρὸς τὸν φίλον, οὐδὲ πρὸς τὸν ὀθνεῖον, καὶ τὸν ἑταῖρον, καὶ τὸν συμφοιτητήν.

CAPUT XIII. [XV.]

Τριττῶν δὴ οὐσῶν φιλιῶν, καθάπερ ἐν ἀρχῇ εἴρηται, καὶ καθ' ἑκάστην, τῶν μὲν ἐν ἰσότητι φίλων ὄντων, τῶν δὲ καθ' ὑπεροχήν· (καὶ γὰρ ὁμοίως ἀγαθοὶ, γίνονται φίλοι, καὶ ἀμείνων χείρονι· ὁμοίως δὲ καὶ ἡδεῖς, καὶ διὰ τὸ χρήσιμον ἰσάζοντες ταῖς ὠφελείαις καὶ διαφέροντες·) τοὺς ἴσους μὲν κατ' ἰσότητα δεῖ τῷ φιλεῖν καὶ τοῖς λοιποῖς ἰσάζειν· τοὺς δ' ἀνίσους τῷ ἀνάλογον ταῖς ὑπεροχαῖς ἀποδιδόναι. 2. Γίγνεται δὲ τὰ ἐγκλήματα καὶ αἱ μέμψεις ἐν τῇ κατὰ τὸ χρήσιμον φιλίᾳ ἢ μόνῃ, ἢ μάλιστα· εὐλόγως· οἱ μὲν γὰρ δι' ἀρετὴν φίλοι ὄντες εὖ δρᾷν ἀλλήλους προθυμοῦνται· τοῦτο γὰρ ἀρετῆς καὶ φιλίας· πρὸς τοῦτο δ' ἁμιλλωμένων οὐκ ἔστιν ἐγκλήματα, οὐδὲ μάχαι· τὸν γὰρ φιλοῦντα καὶ εὖ ποιοῦντα οὐδεὶς δυσχεραίνει· ἀλλ' ἐὰν ᾖ χαρίεις, ἀμείβεται εὖ δρῶν· ὁ δ' ὑπερβάλλων, τυγχάνων οὗ ἐφίεται, οὐκ ἂν ἐγκαλοίη τῷ φίλῳ· ἑκάτερος γὰρ τοῦ ἀγαθοῦ ἐφίεται. 3. Οὐ πάνυ δ' οὐδ' ἐν ταῖς δι' ἡδονήν· ἅμα γὰρ ἀμφοῖν γίνεται οὗ ὀρέγονται, εἰ τῷ συνδιάγειν χαίρουσι· γελοῖος δ' ἂν φαίνοιτο καὶ ὁ ἐγκαλῶν τῷ μὴ τέρποντι, ἐξὸν μὴ συνδιημερεύειν. 4. Ἡ δὲ διὰ τὸ χρήσιμον ἐγκληματική· ἐπ' ὠφελείᾳ γὰρ χρώμενοι

ἀλλήλοις, ἀεὶ τοῦ πλείονος δέονται, καὶ ἔλαττον ἔχειν οἴονται τοῦ προσήκοντος, καὶ μέμφονται ὅτι οὐχ ὅσων δέονται, τοσούτων τυγχάνουσιν ἄξιοι ὄντες· οἱ δ' εὖ ποιοῦντες οὐ δύνανται ἐπαρκεῖν τοσαῦτα, ὅσων οἱ πάσχοντες δέονται. 5. Ἔοικε δὲ καθάπερ τὸ δίκαιόν ἐστι διττόν, (τὸ μὲν γὰρ ἄγραφον, τὸ δὲ κατὰ νόμον·) καὶ τῆς κατὰ τὸ χρήσιμον φιλίας ἡ μὲν ἠθικὴ, ἡ δὲ νομικὴ εἶναι· γίγνεται οὖν τὰ ἐγκλήματα μάλισθ', ὅταν μὴ κατὰ τὴν αὐτὴν συναλλάξωσι καὶ διαλύωνται. 6. Ἔστι δ' ἡ νομικὴ μέν, ἡ ἐπὶ ῥητοῖς, ἡ μὲν πάμπαν ἀγοραία, ἐκ χειρὸς εἰς χεῖρα· ἡ δὲ ἐλευθεριωτέρα, εἰς χρόνον· καθ' ὁμολογίαν δέ, τὶ ἀντὶ τινός· δῆλον δὲ ἐν ταύτῃ τὸ ὀφείλημα, κοὐκ ἀμφίλογον· φιλικὴν δὲ τὴν ἀναβολὴν ἔχει· διὸ παρ' ἐνίοις τούτων οὐκ εἰσὶ δίκαι, ἀλλ' οἴονται δεῖν στέργειν τοὺς κατὰ πίστιν συναλλάξαντας. 7. Ἡ δ' ἠθικὴ οὐκ ἐπὶ ῥητοῖς, ἀλλ' ὡς φίλῳ δωρεῖται, ἢ ὅ,τι δή ποτε ἄλλο· κομίζεσθαι δὲ ἀξιοῖ τὸ ἴσον, ἢ πλέον, ὡς οὐ δεδωκὼς, ἀλλὰ χρήσας. 8. Οὐχ ὁμοίως δὲ καὶ συναλλάξας καὶ διαλυόμενος ἐγκαλέσει· τοῦτο δὲ συμβαίνει διὰ τὸ βούλεσθαι μὲν πάντας ἢ τοὺς πλείστους τὰ καλά, προαιρεῖσθαι δὲ τὰ ὠφέλιμα· καλὸν δὲ τὸ εὖ ποιεῖν, μὴ ἵνα ἀντιπάθῃ· ὠφέλιμον δὲ τὸ εὐεργετεῖσθαι. 9. Δυναμένῳ δὴ ἀνταποδοτέον τὴν ἀξίαν ὧν ἔπαθε, καὶ ἑκοντί· ἄκοντα γὰρ φίλον οὐ ποιητέον· ὡς δὴ διαμαρτόντα ἐν τῇ ἀρχῇ, καὶ εὖ παθόντα ὑφ' οὗ οὐκ ἔδει· οὐ γὰρ ὑπὸ φίλου, οὐδὲ δι' αὐτὸ τοῦτο δρῶντος· καθάπερ οὖν ἐπὶ ῥητοῖς εὐεργετηθέντα διαλυτέον· καὶ ὡμολόγησε δ' ἄν, δυνάμενος ἀποδώσειν· ἀδυνατοῦντα δὲ οὐδὲ ὁ δοὺς ἠξίωσεν ἄν· ὥστ' εἰ δυνατὸς, ἀποδοτέον· ἐν ἀρχῇ δ' ἐπισκεπτέον, ὑφ' οὗ εὐεργετεῖται καὶ ἐπὶ τίνι, ὅπως ἐπὶ τούτοις ὑπομένῃ, ἢ μή. 10. Ἀμφισβήτησιν δὲ ἔχει, πότερα δεῖ τῇ τοῦ παθόντος ὠφελείᾳ μετρεῖν, καὶ πρὸς ταύτην ποιεῖσθαι τὴν ἀνταπόδοσιν, ἢ τῇ τοῦ δράσαντος εὐεργεσίᾳ· οἱ μὲν γὰρ παθόντες τοιαῦτά φασι λαβεῖν παρὰ τῶν εὐεργετῶν, ἃ μικρὰ ἦν ἐκείνοις· καὶ ἐξῆν παρ' ἑτέρων λαβεῖν, κατασμικρίζοντες· οἱ δ' ἀνάπαλιν τὰ μέγιστα τῶν παρ' αὐτοῖς, καὶ ἃ παρ' ἄλλων οὐκ ἦν, καὶ ἐν κινδύνοις, ἢ τοιαύταις χρείαις. 11. Ἆρ' οὖν διὰ μὲν τὸ χρήσιμον τῆς φιλίας οὔσης, ἡ τοῦ παθόντος ὠφέλεια μέτρον ἐστίν; οὗτος γὰρ ὁ δεόμενος καὶ ἐπαρκεῖ αὐτῷ ὡς κομιούμενος τὴν ἴσην. Τοσαύτη οὖν γεγένηται ἡ ἐπικουρία, ὅσον οὗτος ὠφελεῖται· καὶ ἀποδοτέον δὴ αὐτῷ ὅσον ἐφεύρατο, ἢ καὶ πλέον· κάλλιον γάρ· ἐν δὲ ταῖς κατ' ἀρετὴν ἐγκλήματα μὲν οὐκ ἔστι· μέτρῳ δ' ἔοικεν ἡ τοῦ δράσαντος προαίρεσις· τῆς ἀρετῆς γὰρ καὶ τοῦ ἤθους ἐν τῇ προαιρέσει τὸ κύριον.

CAPUT XIV. [XVI.]

Διαφέρονται δὲ καὶ ἐν ταῖς καθ' ὑπεροχὴν φι-
λίαις· ἀξιοῖ γὰρ ἑκάτερος πλέον ἔχειν· ὅταν δὲ τοῦ-
το γίγνηται, διαλύεται ἡ φιλία· οἴεται γὰρ ὅ,τ
βελτίων προσήκειν αὐτῷ πλέον ἔχειν· τῷ γὰρ ἀγαθῷ
νέμεσθαι πλέον· ὁμοίως δὲ καὶ ὁ ὠφελιμώτερος
ἀχρεῖον γὰρ ὄντα οὔ φασι δεῖν ἴσον ἔχειν· λειτουρ-
γίαν τε γὰρ γίνεσθαι, καὶ οὐ φιλίαν, εἰ μὴ κατ' ἀξία
τῶν ἔργων ἔσται τὰ ἐκ τῆς φιλίας· οἴονται γάρ, κα-
θάπερ ἐν χρημάτων κοινωνίᾳ πλείω λαμβάνουσιν
συμβαλλόμενοι πλείω, οὕτω δεῖν καὶ ἐν τῇ φιλίᾳ
δ' ἐνδεὴς καὶ ὁ χείρων ἀνάπαλιν· φίλου γὰρ ἀ
θοῦ εἶναι τὸ ἐπαρκεῖν τοῖς ἐνδεέσι· τί γάρ, φ
ὄφελος σπουδαίῳ ἢ δυνάστῃ φίλον εἶναι, μηθ
μέλλοντα ἀπολαύειν; 2. Ἔοικε δὲ ἑκάτερος ὀ
ἀξιοῦν, καὶ δεῖν ἑκατέρῳ πλέον νέμειν ἐκ τῆς φι
οὐ τοῦ αὐτοῦ δέ, ἀλλὰ τῷ μὲν ὑπερέχοντι, τιμῆ
δὲ ἐνδεεῖ, κέρδους· τῆς μὲν γὰρ ἀρετῆς καὶ ε
σίας ἡ τιμή, γέρας· τῆς δ' ἐνδείας ἐπικουρ
κέρδος. 3. Οὕτω δ' ἔχειν τοῦτο καὶ ἐν ταῖς
τείαις φαίνεται· οὐ γὰρ τιμᾶται ὁ μηδὲν ἀγα
κοινῷ πορίζων· τὸ κοινὸν γὰρ δίδοται τῷ τ
εὐεργετοῦντι· ἡ τιμὴ δὲ κοινόν· οὐ γὰρ ἐ
χρηματίζεσθαι ἀπὸ τῶν κοινῶν καὶ τιμᾶσθαι
σι γὰρ τὸ ἔλαττον οὐδεὶς ὑπομένει· τῷ δὴ
ματα ἐλαττουμένῳ τιμὴν ἀπονέμουσι· καὶ
δόκῳ χρήματα· τὸ κατ' ἀξίαν γὰρ ἐπανισ
ζει τὴν φιλίαν, καθάπερ εἴρηται· οὕτω δ
ἀνίσοις ὁμιλητέον, καὶ τῷ εἰς χρήματα ὠφ
εἰς ἀρετήν, τιμὴν ἀνταποδοτέον, ἀνταπο
ἐνδεχόμενον· τὸ δυνατὸν γὰρ ἡ φιλία ἐπιζ
κατ' ἀξίαν. 4. Οὐδὲ γάρ ἐστιν ἐν πᾶσι
ταῖς πρὸς τοὺς θεοὺς τιμαῖς καὶ γονεῖς·
τὴν ἀξίαν ποτ' ἂν ἀποδοίη· εἰς δύναμιν
πεύων, ἐπιεικὴς εἶναι δοκεῖ· διὸ κἂν δόξ
ναι υἱῷ πατέρα ἀπείπασθαι, πατρὶ δ'
λοντα γὰρ ἀποδοτέον· οὐθὲν δὲ ποιήσ
ὑπηργμένων δέδρακεν· ὥστ' αἰεὶ ὀφείλει
λεται, ἐξουσία ἀφιέναι· καὶ τῷ πατρὶ
ἴσως οὐδείς ποτ' ἂν ἀποστῆναι δοκεῖ μ
τος μοχθηρίᾳ· χωρὶς γὰρ τῆς φυσικ
ἐπικουρίαν ἀνθρωπικὸν μὴ διωθεῖσθα
φευκτόν, ἢ οὐ σπουδαστὸν τὸ ἐπαρκ
ὄντι· εὖ πάσχειν γὰρ οἱ πολλοὶ βο
ποιεῖν φεύγουσιν, ὡς ἀλυσιτελές· πε
των ἐπὶ τοσοῦτον εἰρήσθω.

ETHICORUM NICOMACHEORUM LIBER

CAPUT I.

Ἐν ἁπάσαις δὲ ταῖς ἀνομοιοειδέσι φιλίαις τὸ ἀνάλογον ἰσάζει, καὶ σώζει τὴν φιλίαν, καθάπερ εἴρηται, οἷον καὶ ἐν τῇ πολιτικῇ, τῷ σκυτοτόμῳ ἀντὶ τῶν ὑποδημάτων ἀμοιβὴ γίνεται κατ' ἀξίαν, καὶ τῷ ὑφάντῃ, καὶ τοῖς λοιποῖς. 2. Ἐνταῦθα μὲν οὖν πεπόρισται κοινὸν μέτρον τὸ νόμισμα· πρὸς τοῦτο δὴ πάντα ἀναφέρεται, καὶ τούτῳ μετρεῖται· ἐν δὲ τῇ ἐρωτικῇ ἐνίοτε μὲν ὁ ἐραστὴς ἐγκαλεῖ, ὅτι ὑπερφιλῶν οὐκ ἀντιφιλεῖται, οὐθὲν ἔχων φιλητὸν, εἰ οὕτως ἔτυχε· πολλάκις δὲ ὁ ἐρώμενος, ὅτι πρότερον ἐπα
τα, νῦν οὐθὲν ἐπιτελεῖ. 3. Συμβο
τα, ἐπειδὰν ὁ μὲν δι' ἡδονὴν φιλῇ
διὰ τὸ χρήσιμον τὸν ἐραστὴν, τα
ὑπάρχῃ· διὰ ταῦτα γὰρ τῆς φιλία
γίνεται, ἐπειδὰν μὴ γίνηται ὧν ἕνε
αὐτοὺς ἔστεργον, ἀλλὰ τὰ ὑπάρχ
τα· διὸ τοιαῦται καὶ αἱ φιλίαι·
αὐτὴν οὖσα μένει, καθάπερ εἴρη
ται δέ, καὶ ὅταν ἕτερα γίγνηται

ὀρέγονται· ὅμοιον γὰρ τῷ μηθὲν γίγνεσθαι, ὅταν
οὗ ἐφίεται μὴ τυγχάνῃ· οἷον καὶ τῷ κιθαρῳδῷ ὁ
ἐπαγγελλόμενος, καὶ ὅσῳ ἄμεινον ᾄσειε, τοσούτῳ
λείω· εἰς ἕω δ' ἀπαιτοῦντι τὰς ὑποσχέσεις, ἀνθ'
ἡδονῆς ἡδονὴν ἀποδεδωκέναι ἔφη· εἰ μὲν οὖν ἑκάτε-
ρος τοῦτο ἐβούλετο, ἱκανῶς ἂν εἶχεν· εἰ δ' ὁ μὲν
έρψιν, ὁ δὲ κέρδος, καὶ ὁ μὲν ἔχει, ὁ δὲ μή, οὐκ ἂν
η τὸ κατὰ τὴν κοινωνίαν καλῶς· ὧν γὰρ δεόμενος
υγχάνει, τούτοις καὶ προσέχει· κἀκείνου γε χάριν
αῦτα δώσει. 5. Τὴν ἀξίαν δὲ ποτέρου τάξαι ἐστί;
οῦ προϊεμένου, ἢ τοῦ προλαβόντος; ὁ γὰρ προϊέ-
ενος ἔοικεν ἐπιτρέπειν ἐκείνῳ· ὅπερ φασὶ καὶ Πρω-
γόραν ποιεῖν· ὅτε γὰρ διδάξειεν ἅ δή ποτε, τιμῆ-
αι τὸν μαθόντα ἐκέλευεν, ὅσου δοκεῖ ἄξια ἐπίστα-
θαι, καὶ ἐλάμβανε τοσοῦτον. 6. Ἐν τοῖς τοιούτοις
ἐνίοις ἀρκεῖ τὸ, Μισθὸς δ' ἀνδρί· οἱ δὲ προλα-
ντες τὸ ἀργύριον, εἶτα μηθὲν ποιοῦντες ὧν ἔφα-
ν, διὰ τὰς ὑπερβολὰς τῶν ἐπαγγελιῶν, εἰκότως ἐν
λήμασι γίνονται· οὐ γὰρ ἐπιτελοῦσιν ἃ ὡμολόγη-
ν. 7. Τοῦτο δ' ἴσως ποιεῖν οἱ σοφισταὶ ἀναγκά-
νται, διὰ τὸ μηθένα ἂν δοῦναι ἀργύριον ὧν ἐπί-
ανται· οὗτοι μὲν οὖν, ὧν ἔλαβον τὸν μισθὸν, μὴ
οῦντες, εἰκότως ἐν ἐγκλήμασίν εἰσιν· ἐν οἷς δὲ μὴ
νεται διομολογία τῆς ὑπουργίας, οἱ μὲν δι' αὑτοὺς
οϊέμενοι, εἴρηται ὅτι ἀνέγκλητοί εἰσι· τοιαύτη
ρ ἡ κατ' ἀρετὴν φιλία· τὴν ἀμοιβήν τε ποιητέον
τὰ τὴν προαίρεσιν· αὕτη γὰρ τοῦ φίλου καὶ τῆς
ετῆς· οὕτω δ' ἔοικε καὶ τοῖς φιλοσοφίας κοινωνή-
σιν· οὐ γὰρ πρὸς χρήμαθ' ἡ ἀξία μετρεῖται· τιμή
ἰσόῤῥοπος οὐκ ἂν γένοιτο· ἀλλ' ἴσως ἱκανὸν καθά-
ρ καὶ πρὸς θεοὺς καὶ πρὸς γονεῖς τὸ ἐνδεχόμενον.
Μὴ τοιαύτης δ' οὔσης τῆς δόσεως, ἀλλ' ἐπί τινι,
λιστα μὲν ἴσως δεῖ τὴν ἀνταπόδοσιν γίγνεσθαι,
φοῖν δοκοῦσαν κατ' ἀξίαν εἶναι· εἰ δὲ τοῦτο μὴ
βαίνοι, οὐ μόνον ἀναγκαῖον εἶναι δόξειεν ἂν τὸν
οέχοντα τάττειν, ἀλλὰ καὶ δίκαιον· ὅσον γὰρ ἂν
τος ὠφεληθῇ, ἢ ἀνθ' ὅσου τὴν ἡδονὴν εἵλετ' ἄν,
σοῦτον ἀντιλαβὼν ἕξει τὴν παρὰ τούτου ἀξίαν· καὶ
ἐν τοῖς ὠνίοις οὕτω φαίνεται γινόμενον. 9. Ἐνι-
ῦ τ' εἰσὶ νόμοι, τῶν ἑκουσίων συμβολαίων δίκας
εἶναι· ὡς δέον, ᾧ ἐπίστευσε, διαλυθῆναι πρὸς
τον, καθάπερ ἐκοινώνησεν· ᾧ γὰρ ἐπετράφθη,
τον οἴεται δικαιότερον εἶναι τάξαι τοῦ ἐπιτρέψαν-
· τὰ πολλὰ γὰρ οὐ τοῦ ἴσου τιμῶσιν οἱ ἔχοντες,
οἱ βουλόμενοι λαβεῖν· τὰ γὰρ οἰκεῖα, καὶ ἃ δι-
ασιν ἑκάστοις, φαίνεται πολλοῦ ἄξια· ἀλλ' ὅμως ἡ
οιβὴ γίνεται πρὸς τοσοῦτον, ὅσον ἂν τάττωσιν οἱ
βόντες· δεῖ δ' ἴσως οὐ τοσούτου τιμᾶν, ὅσον
ντι φαίνεται ἄξιον, ἀλλ' ὅσου, πρὶν ἔχειν, ἐτίμα.

CAPUT II.

Ἀπορίαν δ' ἔχει καὶ τὰ τοιάδε· οἷον, πότερα
ι πάντα τῷ πατρὶ ἀπονέμειν καὶ πείθεσθαι, ἢ κά-
οντα μὲν ἰατρῷ πειστέον· στρατηγὸν δὲ χειροτονη-
ον τὸν πολεμικόν· ὁμοίως δὲ φίλῳ μᾶλλον, ἢ σπου-
ῳ, ὑπηρετητέον, καὶ εὐεργέτῃ ἀνταποδοτέον χά-
μᾶλλον, ἢ ἑταίρῳ δοτέον, ἐὰν ἀμφοῖν μὴ ἐνδέχη-
α. 2. Ἆρ' οὖν πάντα τὰ τοιαῦτα ἀκριβῶς μὲν διο-
αι οὐ ῥᾴδιον; πολλὰς γὰρ καὶ παντοίας ἔχει δια-
ρὰς, καὶ μεγέθει καὶ μικρότητι, καὶ τῷ καλῷ, καὶ
αγκαίῳ. 3. Ὅτι δὲ οὐ πάντα τῷ αὐτῷ ἀποδοτέον,
κ ἄδηλον· καὶ τὰς μὲν εὐεργεσίας ἀνταποδοτέον
ἐπιτοπολὺ μᾶλλον, ἢ χαριστέον ἑταίροις· καὶ ὥς-
ρ δάνειον, ᾧ ὀφείλει, ἀποδοτέον μᾶλλον, ἢ ἑταίρῳ

δοτέον. 4. Ἴσως δ' οὐ τοῦτο ἀεὶ, οἷον τῷ λυτρωθέντι παρὰ λῃστῶν, πότερον τὸν λυσάμενον ἀντιλυτρωτέον, κἂν ὁστισοῦν ᾖ, ἢ καὶ μὴ ἑαλωκότι, ἀπαιτοῦντι δὲ ἀποδοτέον, ἢ τὸν πατέρα λυτρωτέον· δόξειε γὰρ ἂν καὶ ἑαυτοῦ μᾶλλον τὸν πατέρα. 5. Ὅπερ οὖν εἴρηται, καθόλου μὲν τὸ ὀφείλημα ἀποδοτέον· ἐὰν δὲ ὑπερτείνῃ ἡ δόσις τῷ καλῷ, ἢ τῷ ἀναγκαίῳ, πρὸς ταῦτ' ἀποκλιτέον· ἐνίοτε γὰρ οὐδ' ἐστὶν ἴσον τὸ τὴν ἑτέρου προϋπαρχὴν ἀμείψασθαι· ἐπειδὰν ὁ μὲν, σπουδαῖον εἰδὼς, εὖ ποιήσῃ· τῷ δὲ ἡ ἀνταπόδοσις γίγνεται, ὃν οἴεται μοχθηρὸν εἶναι· οὐδὲ γὰρ τῷ δανείσαντι ἐνίοτε ἀντιδανειστέον· ὁ μὲν γὰρ, οἰόμενος κομιεῖσθαι, ἐδάνεισεν ἐπιεικεῖ ὄντι· ὁ δ' οὐκ ἐλπίζει κομιεῖσθαι παρὰ πονηροῦ· εἴτε τοίνυν τῇ ἀληθείᾳ οὕτως ἔχει, οὐκ ἴσον τὸ ἀξίωμα· εἴτ' ἔχει μὲν μὴ οὕτως, οἴονται δὲ, οὐκ ἂν δόξειεν ἄτοπα ποιεῖν. 6. Ὅπερ οὖν πολλάκις εἴρηται, οἱ περὶ τὰ πάθη καὶ τὰς πράξεις λόγοι ὁμοίως ἔχουσι τὸ ὡρισμένον τοῖς περὶ ἅ εἰσιν· ὅτι μὲν οὖν οὐ ταὐτὰ πᾶσιν ἀποδοτέον, οὐδὲ τῷ πατρὶ πάντα, καθάπερ οὐδὲ τῷ Διῒ θύεται, οὐκ ἄδηλον. 7. Ἐπεὶ δ' ἕτερα γονεῦσι, καὶ ἀδελφοῖς, καὶ ἑταίροις, καὶ εὐεργέταις, ἑκάστοις τὰ οἰκεῖα καὶ τὰ ἁρμόττοντα ἀπονεμητέον. Οὕτω δὲ καὶ ποιεῖν φαίνονται· εἰς γάμους μὲν γὰρ καλοῦσι τοὺς συγγενεῖς· τούτοις γὰρ κοινὸν τὸ γένος καὶ αἱ περὶ τοῦτο δὴ πράξεις· καὶ εἰς τὰ κήδη δὲ μάλιστ' οἴονται δεῖν τοὺς συγγενεῖς ἀπαντᾶν διὰ ταὐτό. 8. Δόξειε δ' ἂν τροφῆς μὲν γονεῦσι δεῖν μάλιστ' ἐπαρκεῖν, ὡς ὀφείλοντας, καὶ τοῖς αἰτίοις τοῦ εἶναι, κάλλιον ἢ ἑαυτοῖς εἰς ταῦτ' ἐπαρκεῖν· καὶ τιμὴν δὲ καθάπερ θεοῖς· οὐ πᾶσαν δὲ γονεῦσιν· οὐδὲ γὰρ τὴν αὐτὴν πατρὶ καὶ μητρί· οὐδ' αὖ τὴν τοῦ σοφοῦ, ἢ τοῦ στρατηγοῦ· ἀλλὰ τὴν πατρικὴν, ὁμοίως δὲ καὶ μητρικήν. 9. Καὶ παντὶ δὲ τῷ πρεσβυτέρῳ, τιμὴν τὴν καθ' ἡλικίαν, ὑπαναστάσει, καὶ κατακλίσει καὶ τοῖς τοιούτοις· πρὸς ἑταίρους δ' αὖ καὶ ἀδελφοὺς, παῤῥησίαν καὶ ἁπάντων κοινότητα· καὶ συγγενέσι δὲ, καὶ φυλέταις, καὶ πολίταις, καὶ τοῖς λοιποῖς ἅπασιν ἀεὶ πειρατέον τὸ οἰκεῖον ἀπονέμειν; καὶ συγκρίνειν τὰ ἑκάστοις ὑπάρχοντα κατ' οἰκειότητα καὶ ἀρετὴν ἢ χρῆσιν. 10. Τῶν μὲν οὖν ὁμογενῶν ῥᾴων ἡ κρίσις· τῶν δὲ διαφερόντων ἐργωδεστέρα· οὐ μὴν διά γε τοῦτο ἀποστατέον, ἀλλ' ὡς ἂν ἐνδέχηται, οὕτω διοριστέον.

CAPUT III.

Ἔχει δ' ἀπορίαν καὶ περὶ τοῦ διαλύεσθαι τὰς φιλίας, ἢ μὴ, πρὸς τοὺς μὴ διαμένοντας· ἢ πρὸς μὲν τοὺς διὰ τὸ χρήσιμον ἢ τὸ ἡδὺ φίλους ὄντας, ὅταν μηκέτι ταῦτ' ἔχωσιν. Οὐδὲν ἄτοπον διαλύεσθαι· ἐκείνων γὰρ ἦσαν φίλοι· ὧν ἀπολιπόντων, εὔλογον τὸ μὴ φιλεῖν· ἐγκαλέσειε δ' ἄν τις, εἰ διὰ τὸ χρήσιμον, ἢ διὰ τὸ ἡδὺ ἀγαπῶν προσεποιεῖτο διὰ τὸ ἦθος· ὅπερ γὰρ ἐν ἀρχῇ εἴπομεν, πλεῖσται διαφοραὶ γίγνονται τοῖς φίλοις, ὅταν μὴ ὁμοίως οἴωνται, καὶ ὦσι φίλοι. 2. Ὅταν μὲν οὖν διαψευσθῇ τις καὶ ὑπολάβῃ φιλεῖσθαι διὰ τὸ ἦθος, μηθὲν τοιοῦτον ἐκείνου πράττοντος, ἑαυτὸν αἰτιῷτ' ἄν· ὅταν δ' ὑπὸ τῆς ἐκείνου προσποιήσεως ἀπατηθῇ, δίκαιον ἐγκαλεῖν τῷ ἀπατήσαντι, καὶ μᾶλλον ἢ τοῖς τὸ νόμισμα κιβδηλεύουσιν, ὅσῳ περὶ τιμιώτερον ἡ κακουργία. 3. Ἐὰν δὲ ἀποδέχηται ὡς ἀγαθὸν, γένηται δὲ μοχθηρὸς ἢ καὶ δοκῇ, ἆρ' ἔτι φιλητέον, ἢ οὐ δυνατὸν, εἴπερ μὴ πᾶν φιλητὸν, ἀλλὰ τἀγαθόν; οὔτε δὴ φιλητέον πονηρὸν,

οὔτε δεῖ· φιλοπόνηρον γὰρ οὐ χρὴ εἶναι, οὐδ᾽ ὁμοιοῦσθαι φαύλῳ· εἴρηται δ᾽ ὅτι τὸ ὅμοιον τῷ ὁμοίῳ φίλον. Ἆρ᾽ οὖν εὐθὺς διαλυτέον, ἢ οὐ πᾶσιν, ἀλλὰ τοῖς ἀνιάτοις διὰ τὴν μοχθηρίαν; ἐπανόρθωσιν δ᾽ ἔχουσι, μᾶλλον βοηθητέον εἰς τὸ ἦθος, ἢ τὴν οὐσίαν, ὅσῳ βέλτιον καὶ τῆς φιλίας οἰκειότερον· δόξειε δ᾽ ἂν ὁ διαλυόμενος οὐθὲν ἄτοπον ποιεῖν· οὐ γὰρ τούτῳ ἢ τοιούτῳ φίλος ἦν· ἀλλοιωθέντα γοῦν ἀδυνατῶν ἀνασῶσαι, ἀφίσταται. 4. Εἰ δ᾽ ὁ μὲν διαμένοι, ὁ δ᾽ ἐπιεικέστερος γένοιτο, καὶ πολὺ διαλλάττοι τῇ ἀρετῇ, ἆρα χρηστέον φίλῳ, ἢ οὐκ ἐνδέχεται; ἐν μεγάλῃ δὲ διαστάσει μάλιστα δῆλον γίνεται, οἷον ἐν ταῖς ἐκ παιδιᾶς φιλίαις· εἰ γὰρ ὁ μὲν διαμένοι τὴν διάνοιαν παῖς· ὁ δ᾽, ἀνὴρ εἴη οἷος κράτιστος, πῶς ἂν εἶεν φίλοι, μήτ᾽ ἀρεσκόμενοι τοῖς αὐτοῖς, μήτε χαίροντες καὶ λυπούμενοι; οὐδὲ γὰρ περὶ ἀλλήλους ταῦθ᾽ ὑπάρξει αὐτοῖς· ἄνευ δὲ τούτων οὐκ ἦν φίλους εἶναι· συμβιοῦν γὰρ οὐχ οἷόν τε· εἴρηται δὲ περὶ τούτων. 5. Ἆρ᾽ οὖν οὐθὲν ἀλλοιότερον πρὸς αὐτὸν ἑκτέον, ἢ εἰ μὴ ἐγεγόνει φίλος μηδέποτε, ἢ δεῖ μνείαν ἔχειν τῆς γενομένης συνηθείας; καὶ καθάπερ φίλοις μᾶλλον ἢ ὀθνείοις οἰόμεθα δεῖν χαρίζεσθαι, οὕτω καὶ τοῖς γενομένοις ἀπονεμητέον τι, διὰ τὴν προγενομένην φιλίαν, ὅταν μὴ δι᾽ ὑπερβολὴν μοχθηρίας ἡ διάλυσις γένηται.

CAPUT IV.

Τὰ φιλικὰ δὲ πρὸς τοὺς φίλους, καὶ οἷς αἱ φιλίαι ὁρίζονται, ἔοικεν ἐκ τῶν πρὸς ἑαυτὸν ἐληλυθέναι· τιθέασι γὰρ φίλον, τὸν βουλόμενον καὶ πράττοντα τἀγαθά, ἢ τὰ φαινόμενα, ἐκείνου ἕνεκα· ἢ τὸν βουλόμενον εἶναι καὶ ζῆν τὸν φίλον αὐτοῦ χάριν· ὅπερ αἱ μητέρες πρὸς τὰ τέκνα πεπόνθασι, καὶ τῶν φίλων οἱ προςκεκρουκότες· οἱ δὲ τὸν συνδιάγοντα καὶ τὰ αὐτὰ αἱρούμενον, ἢ τὸν συναλγοῦντα καὶ συγχαίροντα τῷ φίλῳ· μάλιστα δὲ καὶ τοῦτο περὶ τὰς μητέρας συμβαίνει· τούτων δέ τινι καὶ τὴν φιλίαν ὁρίζονται. 2. Πρὸς ἑαυτὸν δὲ τούτων ἕκαστον τῷ ἐπιεικεῖ ὑπάρχει· τοῖς δὲ λοιποῖς, ᾗ τοιοῦτοι ὑπολαμβάνουσιν εἶναι· ἔοικε γάρ, καθάπερ εἴρηται, μέτρον ἑκάστῳ ἡ ἀρετὴ καὶ ὁ σπουδαῖος εἶναι. 3. Οὗτος γὰρ ὁμογνωμονεῖ ἑαυτῷ, καὶ τῶν αὐτῶν ὀρέγεται κατὰ πᾶσαν τὴν ψυχήν· καὶ βούλεται δὴ ἑαυτῷ τἀγαθὰ καὶ τὰ φαινόμενα, καὶ πράττει· τοῦ γὰρ ἀγαθοῦ τἀγαθὸν διαπονεῖν, καὶ ἑαυτοῦ ἕνεκα· τοῦ γὰρ διανοητικοῦ χάριν, ὅπερ ἕκαστος εἶναι δοκεῖ· καὶ ζῆν δὲ βούλεται ἑαυτὸν καὶ σώζεσθαι, καὶ μάλιστα τοῦτο, ᾧ φρονεῖ· ἀγαθὸν γὰρ τῷ σπουδαίῳ τὸ εἶναι. 4. Ἕκαστος δ᾽ ἑαυτῷ βούλεται τἀγαθά· γενόμενος δ᾽ ἄλλος, οὐδεὶς αἱροῖτ᾽ ἂν πάντ᾽ ἔχειν ἐκεῖνο τὸ γενόμενον· ἔχει γὰρ καὶ νῦν ὁ θεὸς τἀγαθόν, ἀλλ᾽ ὢν ὅ τί ποτ᾽ ἐστί· δόξειε δ᾽ ἂν τὸ νοοῦν ἕκαστος εἶναι, ἢ μάλιστα. 5. Συνδιάγειν τε ὁ τοιοῦτος ἑαυτῷ βούλεται· ἡδέως γὰρ αὐτὸ ποιεῖ· τῶν τε γὰρ πεπραγμένων ἐπιτερπεῖς αἱ μνῆμαι, καὶ τῶν μελλόντων ἐλπίδες ἀγαθαί· αἱ τοιαῦται δὲ ἡδεῖαι· καὶ θεωρημάτων δ᾽ εὐπορεῖ τῇ διανοίᾳ· συναλγεῖ τε καὶ συνήδεται μάλισθ᾽ ἑαυτῷ· πάντη γάρ ἐστι τὸ αὐτὸ λυπηρόν τε καὶ ἡδὺ, καὶ οὐκ ἄλλοτ᾽ ἄλλο· ἀμεταμέλητος γάρ, ὡς εἰπεῖν· τῷ δὴ πρὸς αὐτὸν ἕκαστα τούτων ὑπάρχειν τῷ ἐπιεικεῖ· πρὸς δὲ τὸν φίλον ἔχειν, ὥςπερ πρὸς ἑαυτόν· (ἔστι γὰρ ὁ φίλος ἄλλος αὐτός·) καὶ ἡ φιλία τούτων εἶναί τι δοκεῖ· καὶ φίλοι, οἷς ταῦθ᾽ ὑπάρχει. 6. Πρὸς αὐτὸν δὲ πότερόν ἐστιν ἢ οὐκ ἔστι φιλία,

ἀφείσθω ἐπὶ τοῦ παρόντος· δόξειε δ᾽ ἂν ταύτῃ εἶναι
ἡ φιλία, ᾗ ἐστι δύο ἢ πλείω ἐκ τῶν εἰρημένων· καὶ ὅτι
ἡ ὑπερβολὴ τῆς φιλίας τῇ πρὸς ἑαυτὸν ὁμοιοῦται.
7. Φαίνεται δὲ τὰ εἰρημένα καὶ τοῖς πολλοῖς ὑπάρ-
χειν, καίπερ οὖσι φαύλοις· ἆρ᾽ οὖν, ᾗ ἀρέσκουσ
ἑαυτοῖς καὶ ὑπολαμβάνουσιν ἐπιεικεῖς εἶναι, ταύ
μετέχουσιν αὐτῶν; ἐπεὶ τῶν γε κομιδῇ φαύλων
ἀνοσιουργῶν οὐθενὶ ταῦθ᾽ ὑπάρχει, ἀλλ᾽ οὐδὲ φαί
νεται. 8. Σχεδὸν δὲ οὐδὲ τοῖς φαύλοις· διαφέρ
ται γὰρ ἑαυτοῖς· καὶ ἑτέρων μὲν ἐπιθυμοῦσιν,
δὲ βούλονται, οἷον οἱ ἀκρατεῖς· αἱροῦνται γὰρ
τῶν δοκούντων ἑαυτοῖς ἀγαθῶν εἶναι τὰ ἡδέα βλ
ρὰ ὄντα· οἱ δ᾽ αὖ διὰ δειλίαν καὶ ἀργίαν ἀφί
ται τοῦ πράττειν, ἃ οἴονται ἑαυτοῖς βέλτιστα
οἷς δὲ πολλὰ καὶ δεινὰ πέπρακται, καὶ διὰ τὴν μ
ρίαν μισοῦνται, φεύγουσι τὸ ζῆν, καὶ ἀναι
ἑαυτούς. 9. Ζητοῦσί τε οἱ μοχθηροὶ μεθ᾽ ὧ
μερεύσουσιν· ἑαυτοὺς δὲ φεύγουσιν· ἀναμιμ
ται γὰρ πολλῶν καὶ δυςχερῶν, καὶ τοιαῦθ᾽ ἐ
πίζουσι, καθ᾽ ἑαυτοὺς ὄντες· μεθ᾽ ἑτέρων δ
ἐπιλανθάνονται· οὐθέν τε φιλητὸν ἔχοντες
φιλικὸν πάσχουσι πρὸς ἑαυτούς· οὐδὲ δὴ συ
σιν, οὐδὲ συναλγοῦσιν οἱ τοιοῦτοι ἑαυτοῖς·
γὰρ αὐτῶν ἡ ψυχή· καὶ τὸ μὲν διὰ μοχθη
ἀπεχόμενον τινῶν· τὸ δὲ ἥδεται· καὶ τὸ
τὸ δ᾽ ἐκεῖσε ἕλκει ὥςπερ διασπῶντα. 10
οἷόν τε ἅμα λυπεῖσθαι καὶ ἥδεσθαι, ἀλλ
κρόν γε λυπεῖται ὅτι ἥσθη, καὶ οὐκ ἂν ἐβο
ταῦτα γενέσθαι αὐτῷ· μεταμελείας γὰρ
γέμουσιν· οὐ δὴ φαίνεται ὁ φαῦλος οὐδ
τὸν φιλικῶς διακεῖσθαι, διὰ τὸ μηδὲν ἔχ
εἰ δὴ τὸ οὕτως ἔχειν, λίαν ἐστὶν ἄθλιο
τὴν μοχθηρίαν διατεταμένως, καὶ πειρ
εἶναι· οὕτω γὰρ καὶ πρὸς αὑτὸν φιλ
καὶ ἑτέρων φίλος γένοιτο.

CAPUT V.

Ἡ δὲ εὔνοια φιλίᾳ μὲν ἔοικεν, οὐ μ
λία· γίγνεται γὰρ εὔνοια καὶ πρὸς
λανθάνουσα· φιλία δ᾽ οὔ· καὶ πρότ
εἴρηται. Ἀλλ᾽ οὐδὲ φίλησίς ἐστιν· ο
τασιν, οὐδ᾽ ὄρεξιν· τῇ φιλήσει δὲ τα
2. Καὶ ἡ μὲν φίλησις μετὰ συνηθεία
καὶ ἐκ προςπαίου, οἷον καὶ περὶ τ
συμβαίνει· εὔνοι γὰρ αὐτοῖς γίνοντ
λουσι· συμπράξαιεν δ᾽ ἂν οὐθέν·
μεν, προςπαίως εὔνοι γίνονται καὶ ἐ
γουσιν. 3. Ἔοικε δὴ ἀρχὴ φιλίας εἶ
ἐρᾶν, ἡ διὰ τῆς ὄψεως ἡδονή· μὴ γ
ἰδέᾳ, οὐθεὶς ἐρᾷ· ὁ δὲ χαίρων τῷ
λον ἐρᾷ· ἀλλ᾽ ὅταν καὶ ἀπόντα πο
ρουσίας ἐπιθυμῇ· οὕτω δὴ καὶ φίλο
ναι, μὴ εὔνους γενομένους· οἱ δ᾽
λον φιλοῦσι· βούλονται γὰρ μόνο
σιν εὔνοι· συμπράξαιεν δ᾽ οὐθὲν
ὑπὲρ αὐτῶν· διὸ μεταφέρων φαί
γὴν εἶναι φιλίαν· χρονιζομένην δ
ἀφικνουμένην, γίνεσθαι φιλίαν, ο
μον, οὐδὲ τὴν διὰ τὸ ἡδύ· οὐδ
τούτοις γίνεται· ὁ μὲν γὰρ εὐ
πέπονθεν, ἀπονέμει τὴν εὔνοιαν
δὲ βουλόμενός τινα εὐπραγεῖν, ἐ
δι᾽ ἐκείνου, οὐκ ἔοικεν εὔνους ἐκ
λον ἑαυτῷ· καθάπερ οὐδὲ φίλο

διά τινα χρῆσιν. 4. Ὅλως δ' ἡ εὔνοια δι' ἀρετὴν καὶ
ἐπιείκειάν τινα γίνεται, ὅταν τῳ φανῇ καλός τις, ἢ
ἀνδρεῖος, ἤ τι τοιοῦτον, καθάπερ καὶ ἐπὶ τῶν ἀγωνι-
στῶν εἴπομεν.

CAPUT VI.

Φιλικὸν δὲ καὶ ἡ ὁμόνοια φαίνεται· διόπερ οὐκ
ἔστιν ὁμοδοξία· τοῦτο μὲν γὰρ καὶ ἀγνοοῦσιν ἀλλή-
λους ὑπάρξειεν ἄν· οὐδὲ τοὺς περὶ ὁτουοῦν ὁμογνω-
μονοῦντας ὁμονοεῖν φασιν, οἷον τοὺς περὶ τῶν οὐ-
ρανίων· οὐ γὰρ φιλικὸν τὸ περὶ τούτων ὁμονοεῖν·
ἀλλὰ τὰς πόλεις ὁμονοεῖν φασιν, ὅταν περὶ τῶν συμ-
φερόντων ὁμογνωμονῶσι, καὶ τὰ αὐτὰ προαιρῶνται,
καὶ πράττωσι τὰ κοινῇ δόξαντα. 2. Περὶ τὰ πρα-
κτὰ δὴ ὁμονοοῦσι, καὶ τούτων περὶ τὰ ἐν μεγέθει,
καὶ ἐνδεχόμενα ἀμφοῖν ὑπάρχειν, ἢ πᾶσιν, οἷον αἱ
πόλεις, ὅταν πᾶσι δοκῇ τὰς ἀρχὰς αἱρετὰς εἶναι, ἢ
συμμαχεῖν Λακεδαιμονίοις, ἢ ἄρχειν Πιττακὸν, ὅτε
καὶ αὐτὸς ἤθελεν· ὅταν δ' ἑκάτερος ἑαυτὸν βούλη-
ται, ὥσπερ οἱ ἐν ταῖς Φοινίσσαις, στασιάζουσιν· οὐ
γάρ ἐσθ' ὁμονοεῖν, τὸ αὐτὸ ἑκάτερον ἐννοεῖν ὃ δήπο-
τε, ἀλλὰ τὸ ἐν τῷ αὐτῷ, οἷον ὅταν καὶ ὁ δῆμος, καὶ
οἱ ἐπιεικεῖς τοὺς ἀρίστους ἄρχειν· οὕτω γὰρ πᾶσι
γίνεται, οὗ ἐφίενται· πολιτικὴ δὲ φιλία φαίνεται ἡ
ὁμόνοια, καθάπερ καὶ λέγεται· περὶ τὰ συμφέροντα
γάρ ἐστι, καὶ τὰ πρὸς τὸν βίον ἀνήκοντα. 3. Ἔστι
δ' ἡ τοιαύτη ὁμόνοια ἐν τοῖς ἐπιεικέσιν· οὗτοι γὰρ
καὶ ἑαυτοῖς ὁμονοοῦσι καὶ ἀλλήλοις, ἐπὶ τῶν αὐτῶν
ὄντες, ὡς εἰπεῖν· τῶν τοιούτων γὰρ μένει τὰ βουλή-
ματα, καὶ οὐ μεταῤῥεῖ, ὥσπερ εὔριπος· βούλονταί τε
τὰ δίκαια, καὶ τὰ συμφέροντα· τούτων δὲ καὶ κοινῇ
ἐφίενται. 4. Τοὺς δὲ φαύλους οὐχ οἷόν τε ὁμονοεῖν,
πλὴν ἐπὶ μικρόν· καθάπερ καὶ φίλους εἶναι, πλεονε-
ξίας ἐφιεμένους ἐν τοῖς ὠφελίμοις, ἐν δὲ τοῖς πόνοις
καὶ ταῖς λειτουργίαις ἐλλείποντας· ἑαυτῷ δ' ἕκαστος
βουλόμενος ταῦτα, τὸν πέλας ἐξετάζει καὶ κωλύει· μὴ
γὰρ τηρούντων, τὸ κοινὸν ἀπόλλυται· συμβαίνει οὖν
αὐτοῖς στασιάζειν, ἀλλήλους μὲν ἐπαναγκάζοντας·
αὐτοὺς δὲ μὴ βουλομένους τὰ δίκαια ποιεῖν.

CAPUT VII.

Οἱ δ' εὐεργέται τοὺς εὐεργετηθέντας δοκοῦσι μᾶλ-
λον φιλεῖν, ἢ οἱ εὖ παθόντες τοὺς δράσαντας, καὶ
ὡς παρὰ λόγον γινόμενον, ἐπιζητεῖται· τοῖς μὲν οὖν
πλείστοις φαίνεται, ὅτι οἱ μὲν ὀφείλουσι, τοῖς δὲ
ὀφείλεται· καθάπερ οὖν ἐπὶ τῶν δανείων οἱ μὲν ὀ-
φείλοντες βούλονται μὴ εἶναι οἷς ὀφείλουσιν· οἱ δὲ
δανείσαντες καὶ ἐπιμέλονται τῆς τῶν ὀφειλόντων σω-
τηρίας· οὕτω καὶ τοὺς εὐεργετήσαντας βούλεσθαι
εἶναι τοὺς παθόντας, ὡς κομιουμένους τὰς χάριτας·
τοῖς δ' οὐκ εἶναι ἐπιμελὲς τὸ ἀνταποδοῦναι. Ἐπί-
χαρμος μὲν οὖν τάχ' ἂν φαίη ταῦτα λέγειν αὐτοὺς, ἐκ
πονηροῦ θεωμένους· ἔοικε δ' ἀνθρωπικῷ· ἀμνήμο-
νες γὰρ οἱ πολλοὶ, καὶ μᾶλλον εὖ πάσχειν, ἢ ποιεῖν
ἐφίενται. 2. Δόξειε δ' ἂν φυσικώτερόν τε εἶναι τὸ
αἴτιον, καὶ οὐχ ὅμοιον τῷ περὶ τοὺς δανείσαντας· οὐ
γάρ ἐστι φίλησις περὶ ἐκείνους, ἀλλὰ τοῦ σώζεσθαι
βούλησις, τῆς κομιδῆς ἕνεκα· οἱ δ' εὖ πεποιηκότες
φιλοῦσι καὶ ἀγαπῶσι τοὺς εὖ πεπονθότας, κἂν
μηδὲν ὦσι χρήσιμοι, μηδ' εἰς ὕστερον γένοιντ' ἄν.
3. Ὅπερ καὶ ἐπὶ τῶν τεχνιτῶν συμβέβηκε· πᾶς γὰρ τὸ
οἰκεῖον ἔργον ἀγαπᾷ μᾶλλον, ἢ ἀγαπηθείη ἂν ὑπὸ
τοῦ ἔργου, ἐμψύχου γενομένου· μάλιστα δ' ἴσως
τοῦτο περὶ τοὺς ποιητὰς συμβαίνει· ὑπεραγαπῶσι
γὰρ οὗτοι τὰ οἰκεῖα ποιήματα, στέργοντες ὥσπερ
τέκνα. 4. Τοιούτῳ δὴ ἔοικε καὶ τὸ τῶν εὐεργετῶν·
τὸ γὰρ εὖ πεπονθὸς, ἔργον ἐστὶν αὐτῶν· τοῦτο δὴ
ἀγαπῶσι μᾶλλον, ἢ τὸ ἔργον τὸν ποιήσαντα· τούτου
δ' αἴτιον, ὅτι τὸ εἶναι πᾶσιν αἱρετὸν καὶ φιλητόν·
ἐσμὲν δ' ἐνεργείᾳ· τῷ ζῆν γὰρ καὶ πράττειν· ἐνερ-
γείᾳ δὴ ὁ ποιήσας τὸ ἔργον, ἔστι πως· στέργει δὴ τὸ
ἔργον, διότι καὶ τὸ εἶναι· τοῦτο δὲ φυσικόν· ὃ γὰρ
ἐστι δυνάμει, τοῦτο ἐνεργείᾳ τὸ ἔργον μηνύει. 5. Ἅ-
μα δὲ καὶ τῷ μὲν εὐεργέτῃ καλὸν, τὸ κατὰ τὴν πρᾶ-
ξιν, ὥστε χαίρειν ἐν ᾧ τοῦτο· τῷ δὲ παθόντι οὐθὲν
καλὸν ἐν τῷ δράσαντι· ἀλλ' εἴπερ, συμφέρον· τοῦτο
δ' ἧττον ἡδὺ καὶ φιλητόν. 6. Ἡδεῖα δ' ἐστὶ τοῦ
μὲν παρόντος ἡ ἐνέργεια, τοῦ δὲ μέλλοντος ἡ ἐλπὶς,
τοῦ δὲ γεγενημένου ἡ μνήμη· ἥδιστον δὲ τὸ κατὰ τὴν
ἐνέργειαν, καὶ φιλητὸν ὁμοίως· τῷ μὲν οὖν πεποιη-
κότι μένει τὸ ἔργον· τὸ καλὸν γὰρ πολυχρόνιον· τῷ
δὲ παθόντι τὸ χρήσιμον παροίχεται· ἥτε μνήμη τῶν
μὲν καλῶν ἡδεῖα, τῶν δὲ χρησίμων οὐ πάνυ, ἢ ἧττον·
ἡ προσδοκία δ' ἀνάπαλιν ἔχειν ἔοικε· καὶ ἡ μὲν φί-
λησις ποιήσει ἔοικε, τὸ δὲ φιλεῖσθαι τῷ πάσχειν· τοῖς
ὑπερέχουσι δὴ περὶ τὴν πρᾶξιν ἕπεται τὸ φιλεῖν καὶ τὰ
φιλικά. 7. Ἔτι δὲ τὰ ἐπιπόνως γενόμενα πάντες
μᾶλλον στέργουσιν, οἷον καὶ τὰ χρήματα οἱ κτησάμε-
νοι τῶν παραλαβόντων· δοκεῖ δὴ τὸ μὲν εὖ πάσχειν
ἄπονον εἶναι· τὸ δ' εὖ ποιεῖν ἐργῶδες· διὰ ταῦτα
δὲ καὶ αἱ μητέρες φιλοτεκνότεραι· ἐπιπονωτέρα γὰρ
ἡ γέννησις, καὶ μᾶλλον ἴσασιν ὅτι αὐτῶν· δόξειε δ'
ἂν τοῦτο καὶ τοῖς εὐεργέταις οἰκεῖον εἶναι.

CAPUT VIII.

Ἀπορεῖται δὲ, πότερον δεῖ φιλεῖν ἑαυτὸν μάλιστα,
ἢ ἄλλον τινά· ἐπιτιμῶσι γὰρ τοῖς ἑαυτοὺς μάλιστα
ἀγαπῶσι· καὶ ὡς ἐν αἰσχρῷ, φιλαύτους ἀποκαλοῦ-
σι· δοκεῖ τε ὁ μὲν φαῦλος ἑαυτοῦ χάριν πάντα πράτ-
τειν· καὶ ὅσῳ ἂν μοχθηρότερος ᾖ, τοσούτῳ μᾶλλον·
ἐγκαλοῦσι δὴ αὐτῷ, οἷον ὅτι οὐθὲν ἀφ' αὑτοῦ πράτ-
τει· ὁ δὲ ἐπιεικὴς διὰ τὸ καλὸν, καὶ ὅσῳ ἂν βελτίων
ᾖ, μᾶλλον διὰ τὸ καλὸν, καὶ φίλου ἕνεκα· τὸ δ' αὑ-
τοῦ παρίησι. 2. Τοῖς λόγοις δὲ τούτοις τὰ ἔργα
διαφωνεῖ, οὐκ ἀλόγως· φασὶ γὰρ δεῖν φιλεῖν μάλι-
στα τὸν μάλιστα φίλον· φίλος δὲ μάλιστα ὁ βουλό-
μενος, ᾧ βούλεται τἀγαθὰ, ἐκείνου ἕνεκα, καὶ εἰ μη-
θεὶς εἴσεται· ταῦτα δ' ὑπάρχει μάλιστα αὐτῷ πρὸς
αὑτὸν, καὶ τὰ λοιπὰ δὴ πάντα, οἷς ὁ φίλος ὁρίζεται·
εἴρηται γὰρ, ὅτι ἀπ' αὐτοῦ πάντα τὰ φιλικὰ καὶ πρὸς
τοὺς ἄλλους διήκει· καὶ αἱ παροιμίαι δὲ πᾶσαι ὁμο-
γνωμονοῦσιν, οἷον τὸ, μία ψυχή· καὶ, κοινὰ τὰ τῶν
φίλων· καὶ, ἰσότης φιλότης· καὶ, γόνυ κνήμης ἔγ-
γιον· πάντα γὰρ ταῦτα πρὸς αὑτὸν μάλισθ' ὑπάρ-
χει· μάλιστα γὰρ φίλος ἑαυτῷ· καὶ φιλητέον δὴ μά-
λιστα ἑαυτόν· ἀπορεῖται δὲ εἰκότως, ποτέροις χρεὼν
ἕπεσθαι, ἀμφοῖν ἐχόντοιν τὸ πιστόν. 3. Ἴσως οὖν
τοὺς τοιούτους δεῖ τῶν λόγων διαιρεῖν καὶ διορίζειν
ἐφ' ὅσον ἑκάτεροι καὶ πῇ ἀληθεύουσιν· εἰ δὴ λάβοι-
μεν τὸ φίλαυτον, πῶς ἑκάτεροι λέγουσι, τάχ' ἂν γέ-
νοιτο δῆλον. 4. Οἱ μὲν οὖν εἰς ὄνειδος ἄγοντες αὐ-
τὸ, φιλαύτους καλοῦσι τοὺς ἑαυτοῖς ἀπονέμοντας τὸ
πλεῖον ἐν χρήμασι, καὶ τιμαῖς, καὶ ἡδοναῖς ταῖς σω-
ματικαῖς· τούτων γὰρ οἱ πολλοὶ ὀρέγονται, καὶ
ἐσπουδάκασι περὶ αὐτὰ, ὡς ἄριστα ὄντα, διὸ καὶ πε-
ριμάχητά ἐστιν· οἱ δὴ περὶ ταῦτα πλεονέκται χαρί-
ζονται ταῖς ἐπιθυμίαις, καὶ ὅλως τοῖς πάθεσι, καὶ τῷ
ἀλόγῳ τῆς ψυχῆς· τοιοῦτοι δ' εἰσὶν οἱ πολλοί· διὸ
καὶ ἡ προσηγορία γεγένηται ἀπὸ τοῦ πολλοῦ φαύλου

ὄντος· δικαίως δὴ τοῖς οὕτω φιλαύτοις ὀνειδίζεται. 5. Ὅτι δὲ τοὺς τὰ τοιαῦθ' αὑτοῖς ἀπονέμοντας εἰώθασι λέγειν οἱ πολλοὶ φιλαύτους, οὐκ ἄδηλον· εἰ γάρ τις ἀεὶ σπουδάζει τὰ δίκαια πράττειν, αὐτὸς μάλιστα πάντων, ἢ τὰ σώφρονα, ἢ ὁποιαοῦν ἄλλα τῶν κατὰ τὰς ἀρετὰς, καὶ ὅλως ἀεὶ τὸ καλὸν ἑαυτῷ περιποιοῖτο, οὐθεὶς ἐρεῖ φίλαυτον τοῦτον, οὐδὲ ψέξει. 6. Δόξειε δ' ἂν ὁ τοιοῦτος εἶναι μᾶλλον φίλαυτος· ἀπονέμει γὰρ ἑαυτῷ τὰ κάλλιστα καὶ μάλιστα ἀγαθὰ, καὶ χαρίζεται ἑαυτοῦ τῷ κυριωτάτῳ, καὶ πάντα τούτῳ πείθεται· ὥσπερ δὲ καὶ πόλις τὸ κυριώτατον μάλιστ' εἶναι δοκεῖ, καὶ πᾶν ἄλλο σύστημα, οὕτω καὶ ἄνθρωπος· καὶ φίλαυτος δὴ μάλιστα ὁ τοῦτο ἀγαπῶν, καὶ τούτῳ χαριζόμενος· καὶ ἐγκρατὴς δὴ καὶ ἀκρατὴς λέγεται, τῷ κρατεῖν τὸν νοῦν ἢ μὴ, ὡς τούτου ἑκάστου ὄντος· καὶ πεπραγέναι δοκοῦσιν αὐτοὶ καὶ ἑκουσίως τὰ μετὰ λόγου μάλιστα. Ὅτι μὲν οὖν τοῦθ' ἕκαστός ἐστι μάλιστα, οὐκ ἄδηλον, καὶ ὅτι ὁ ἐπιεικὴς μάλιστα τοῦτο ἀγαπᾷ· διὸ φίλαυτος μάλιστ' ἂν εἴη, καθ' ἕτερον εἶδος τοῦ ὀνειδιζομένου· καὶ διαφέρων τοσοῦτον, ὅσον τὸ κατὰ λόγον ζῆν, τοῦ κατὰ πάθος, καὶ ὀρέγεσθαι ἢ τοῦ καλοῦ, ἢ τοῦ δοκοῦντος συμφέρειν. 7. Τοὺς μὲν οὖν περὶ τὰς καλὰς πράξεις διαφερόντως σπουδάζοντας πάντες ἀποδέχονται καὶ ἐπαινοῦσι· πάντων δὲ ἁμιλλωμένων πρὸς τὸ καλὸν, καὶ διατεινομένων τὰ κάλλιστα πράττειν, κοινῇ τ' ἂν παντὶ εἴη τὰ δέοντα, καὶ ἰδίᾳ ἑκάστῳ τὰ μέγιστα τῶν ἀγαθῶν, εἴπερ ἡ ἀρετὴ τοιοῦτόν ἐστιν· ὥστε τὸν μὲν ἀγαθὸν δεῖ φίλαυτον εἶναι· καὶ γὰρ αὐτὸς ὀνήσεται τὰ καλὰ πράττων, καὶ τοὺς ἄλλους ὠφελήσει· τὸν δὲ μοχθηρὸν οὐ δεῖ· βλάψει γὰρ καὶ ἑαυτὸν καὶ τοὺς πέλας, φαύλοις πάθεσιν ἑπόμενος. 8. Τῷ μοχθηρῷ μὲν οὖν διαφωνεῖ, ἃ δεῖ πράττειν καὶ ἃ πράττει· ὁ δὲ ἐπιεικὴς ἃ δεῖ, ταῦτα καὶ πράττει· πᾶς γὰρ νοῦς αἱρεῖται τὸ βέλτιστον ἑαυτῷ· ὁ δὲ ἐπιεικὴς πειθαρχεῖ τῷ νῷ. 9. Ἀληθὲς δὲ τὸ περὶ τοῦ σπουδαίου, καὶ τὸ τῶν φίλων ἕνεκα πολλὰ πράττειν καὶ τῆς πατρίδος, κἂν δέῃ ὑπεραποθνήσκειν· προήσεται γὰρ καὶ χρήματα, καὶ τιμὰς, καὶ ὅλως τὰ περιμάχητα ἀγαθὰ, περιποιούμενος ἑαυτῷ τὸ καλόν· ὀλίγον γὰρ χρόνον ἡσθῆναι σφόδρα μᾶλλον ἕλοιτ' ἂν, ἢ πολὺν ἠρέμα· καὶ βιῶσαι καλῶς ἐνιαυτὸν, ἢ πολλὰ ἔτη τυχόντως· καὶ μίαν πρᾶξιν καλὴν καὶ μεγάλην, ἢ πολλὰς καὶ μικράς· τοῖς δ' ὑπεραποθνήσκουσι τοῦτ' ἴσως συμβαίνει· αἱροῦνται δὴ μέγα καλὸν ἑαυτοῖς, καὶ χρήματα πρόοιντ' ἂν, ἐφ' ᾧ πλείω λήψονται οἱ φίλοι· γίγνεται γὰρ τῷ μὲν φίλῳ χρήματα· αὐτῷ δὲ τὸ καλόν· τὸ δὲ μεῖζον ἀγαθὸν ἑαυτῷ ἀπονέμει. 10. Καὶ περὶ τὰς τιμὰς δὲ καὶ ἀρχὰς ὁ αὐτὸς τρόπος· πάντα γὰρ τῷ φίλῳ ταῦτα προήσεται· καλὸν γὰρ αὐτῷ τοῦτο καὶ ἐπαινετόν· εἰκότως δὴ δοκεῖ σπουδαῖος εἶναι, ἀντὶ πάντων αἱρούμενος τὸ καλόν· ἐνδέχεται δὲ καὶ πράξεις τῷ φίλῳ προΐεσθαι, καὶ εἶναι κάλλιον τοῦ αὐτὸν πρᾶξαι, τὸ αἴτιον τῷ φίλῳ γενέσθαι. 11. Ἐν ἅπασι δὴ τοῖς ἐπαινετοῖς ὁ σπουδαῖος φαίνεται ἑαυτῷ τοῦ καλοῦ πλέον νέμων· οὕτω μὲν οὖν δεῖ φίλαυτον εἶναι, καθάπερ εἴρηται· ὡς δ' οἱ πολλοὶ, οὐ χρή.

CAPUT IX.

Ἀμφισβητεῖται δὲ καὶ περὶ τὸν εὐδαίμονα, εἰ δεήσεται φίλων, ἢ μή· οὐθὲν γάρ φασι φίλων δεῖν τοῖς μακαρίοις καὶ αὐτάρκεσιν· ὑπάρχειν γὰρ αὐτοῖς τἀγαθά· αὐτάρκεις οὖν ὄντας, οὐδενὸς προσδεῖσθαι·

τὸν δὲ φίλον, ἕτερον αὐτὸν ὄντα, πορίζειν, ἃ δι' αὑ-
τοῦ ἀδυνατεῖ· ὅθεν τό·

Ὅταν ὁ δαίμων εὖ διδῷ, τί δεῖ φίλων;

2. ἔοικε δ' ἀτόπῳ, τὸ πάντα ἀπονέμοντας τἀγαθὰ
τῷ εὐδαίμονι, φίλους μὴ ἀποδιδόναι· ὃ δοκεῖ τῶ
ἐκτὸς ἀγαθῶν μέγιστον εἶναι· εἰ δὲ φίλου ἐστὶ μᾶ
λον τὸ εὖ ποιεῖν, ἢ πάσχειν· καὶ ἔστι τοῦ ἀγαθ
καὶ τῆς ἀρετῆς τὸ εὐεργετεῖν· κάλλιον δ' εὖ ποι
φίλους ὀθνείων· τῶν εὖ πεισομένων δεήσεται ὁ σπ
δαῖος· διὸ καὶ ἐπιζητεῖται, πότερον ἐν ἀτυχίαις μ
λον δεῖ φίλων, ἢ ἐν εὐτυχίαις· ὡς καὶ τοῦ ἀτυχ
τος δεομένου τῶν εὐεργετησόντων· καὶ τῶν εὐτυχ
των, οὓς εὖ ποιήσουσιν. 3. Ἄτοπον δὲ ἴσως κ
μονώτην ποιεῖν τὸν μακάριον· οὐθεὶς γὰρ ἕλο
καθ' αὑτὸν τὰ πάντ' ἔχειν ἀγαθά· πολιτικὸν
ἄνθρωπος καὶ συζῆν πεφυκός· καὶ τῷ εὐδαίμ
τοῦθ' ὑπάρχει· τὰ γὰρ τῇ φύσει ἀγαθὰ ἔχει·
δὲ ὡς μετὰ φίλων καὶ ἐπιεικῶν κρεῖττον,
ὀθνείων καὶ τῶν τυχόντων συνημερεύειν· δεῖ
εὐδαίμονι φίλων. 4. Τί οὖν λέγουσιν οἱ πρῶ
πῇ ἀληθεύουσιν; ἢ ὅτι οἱ πολλοὶ φίλους
τοὺς χρησίμους εἶναι; τῶν τοιούτων μὲν ο
δεήσεται ὁ μακάριος, ἐπειδὴ τἀγαθὰ ὑπάρ
οὐδὲ δὴ τῶν διὰ τὸ ἡδὺ, ἢ ἐπὶ μικρόν· ἡδὺς
ὢν οὐθὲν δεῖται ἐπεισάκτου ἡδονῆς· οὐ δ
τῶν τοιούτων φίλων, οὐ δοκεῖ δεῖσθαι φίλω
δ' οὐκ ἔστιν ἴσως ἀληθές· ἐν ἀρχῇ γὰρ εἰ
ἡ εὐδαιμονία ἐνέργειά τίς ἐστιν· ἡ δ' ἐνέ
ὅτι γίνεται, καὶ οὐχ ὑπάρχει, ὥσπερ κτῆ
τὸ εὐδαιμονεῖν ἐστιν ἐν τῷ ζῆν καὶ ἐνεργεῖ
θοῦ δ' ἡ ἐνέργεια σπουδαία καὶ ἡδεῖα
καθάπερ ἐν ἀρχῇ εἴρηται· ἔστι δὲ καὶ τ
ἡδέων· θεωρεῖν δὲ μᾶλλον τοὺς πέλας
ἑαυτοὺς, καὶ τὰς ἐκείνων πράξεις, ἢ τὰ
τῶν σπουδαίων δὴ πράξεις, φίλων ὄντω
ἀγαθοῖς· (ἄμφω γὰρ ἔχουσι τὰ τῇ φ
μακάριος δὴ φίλων τοιούτων δεήσεται,
προαιρεῖται πράξεις ἐπιεικεῖς καὶ οἰκ
δ' αἱ τοῦ ἀγαθοῦ, φίλου ὄντος· οἴο
δέως ζῆν τὸν εὐδαίμονα· μονώτῃ μὲν
βίος· οὐ ῥᾴδιον γὰρ καθ' αὑτὸν ἐν
μεθ' ἑτέρων δὲ καὶ πρὸς ἄλλους ῥᾷον
ἡ ἐνέργεια συνεχεστέρα, ἡδεῖα οὖσ
δεῖ περὶ τὸν μακάριον εἶναι· ὁ γὰ
σπουδαῖος, ταῖς κατ' ἀρετὴν πράξεσ
ἀπὸ κακίας δυσχεραίνει· καθάπερ
καλοῖς μέλεσιν ἥδεται, ἐπὶ δὲ τοῖς
7. Γένοιτο δ' ἂν καὶ ἄσκησίς τις τ
συζῆν τοῖς ἀγαθοῖς, καθάπερ κα
φυσικώτερον δὲ ἐπισκοποῦσιν ἔοικε
λος τῷ σπουδαίῳ τῇ φύσει αἱρετὸς
φύσει ἀγαθὸν εἴρηται ὅτι τῷ σπο
ἡδύ ἐστι καθ' αὑτό· τὸ δὲ ζῆν ὁρ
δυνάμει αἰσθήσεως· ἀνθρώποις
νοήσεως· ἡ δὲ δύναμις εἰς τὴν
τὸ δὲ κύριον ἐν τῇ ἐνεργείᾳ· ἔο
κυρίως τὸ αἰσθάνεσθαι, ἢ νοεῖν·
αὑτὸ ἀγαθῶν καὶ ἡδέων· ὡρισμ
ρισμένον τῆς τἀγαθοῦ φύσεως·
θὸν, καὶ τῷ ἐπιεικεῖ· διόπερ ἔ
8. Οὐ δεῖ δὲ λαμβάνειν μοχθηρ
μένην, οὐδ' ἐν λύπαις· ἀόρι
καθάπερ τὰ ὑπάρχοντα αὐτῇ

περὶ τῆς λύπης ἔσται φανερώτερον. 9. Εἰ δ' αὐτὸ τὸ ζῆν ἀγαθὸν, καὶ ἡδύ· ἔοικε δὲ καὶ ἐκ τοῦ πάντας ὀρέγεσθαι αὐτοῦ, καὶ μάλιστα τοὺς ἐπιεικεῖς καὶ μακαρίους· τούτοις γὰρ ὁ βίος αἱρετώτατος, καὶ ἡ τούτων μακαριωτάτη ζωή· ὁ δ' ὁρῶν, ὅτι ὁρᾷ αἰσθάνεται· καὶ ὁ ἀκούων, ὅτι ἀκούει· καὶ ὁ βαδίζων, ὅτι βαδίζει· καὶ ἐπὶ τῶν ἄλλων ὁμοίως ἔστι τι τὸ αἰσθανόμενον, ὅτι ἐνεργοῦμεν· αἰσθανοίμεθα δ' ἂν, ὅτι αἰσθανόμεθα· καὶ νοοῖμεν, ὅτι νοοῦμεν· τὸ δ', ὅτι αἰσθανόμεθα, ἢ νοοῦμεν, ὅτι ἐσμέν· τὸ γὰρ εἶναι ἦν ὁ αἰσθάνεσθαι, ἢ νοεῖν· τὸ δ' αἰσθάνεσθαι ὅτι ζῇ, ῶν ἡδέων καθ' αὑτό· φύσει γὰρ ἀγαθὸν ἡ ζωή· τὸ ἀγαθὸν ὑπάρχον ἑαυτῷ αἰσθάνεσθαι, ἡδύ· αἱρεν δὲ τὸ ζῆν, καὶ μάλιστα τοῖς ἀγαθοῖς, ὅτι τὸ εἶα ἀγαθόν ἐστιν αὐτοῖς καὶ ἡδύ· συναισθανόμενοι ρ τοῦ καθ' αὑτὸ ἀγαθοῦ, ἥδονται. 10. Ὡς δὲ ὸς ἑαυτὸν ἔχει ὁ σπουδαῖος, καὶ πρὸς τὸν φίλον· ρος γὰρ αὐτὸς ὁ φίλος ἐστί· καθάπερ οὖν τὸ αὐ εἶναι, αἱρετόν ἐστιν ἑκάστῳ, οὕτω καὶ τὸ τὸν φί, ἢ παραπλησίως· τὸ δ' εἶναι ἦν αἱρετὸν, διὰ τὸ σθάνεσθαι αὐτοῦ ἀγαθοῦ ὄντος· ἡ δὲ τοιαύτη σθησις ἡδεῖα καθ' αὑτήν· συναισθάνεσθαι ἄρα καὶ τοῦ φίλου ὅτι ἐστί· τοῦτο δὲ γίγνοιτ' ἂν ἐν συζῆν, καὶ κοινωνεῖν λόγων καὶ διανοίας· οὕτω ρ ἂν δόξειε τὸ συζῆν ἐπὶ τῶν ἀνθρώπων λέγεσθαι, οὐχ ὥσπερ ἐπὶ τῶν βοσκημάτων, τὸ ἐν τῷ αὐτῷ μεσθαι· εἰ δὴ τῷ μακαρίῳ τὸ εἶναι αἱρετόν ἐστι θ' αὑτὸ, ἀγαθὸν τῇ φύσει ὂν καὶ ἡδύ· παραπλήν δὲ καὶ τὸ τοῦ φίλου ἐστί· καὶ ὁ φίλος τῶν αἱρεν ἂν εἴη· ὃ δ' ἐστὶν αὐτῷ αἱρετὸν, τοῦτο δεῖ ὑπάρν αὐτῷ, ἢ ταύτῃ ἐνδεὴς ἔσται· δεήσει ἄρα τῷ εὐμονήσοντι φίλων σπουδαίων.

CAPUT X.

Ἆρ' οὖν ὡς πλείστους φίλους ποιητέον, ἢ καθάπερ ἐπὶ τῆς ξενίας ἐμμελῶς εἰρῆσθαι δοκεῖ τό

Μήτε πολύξεινος, μήτ' ἄξεινος·

καὶ ἐπὶ τῆς φιλίας ἁρμόσει μήτ' ἄφιλον εἶναι, μήτ' πολύφιλον καθ' ὑπερβολήν; 2. Τοῖς μὲν δὴ ὸς χρῆσιν καὶ πάνυ δόξειεν ἂν ἁρμόζειν τὸ λεχθέν· λλοῖς γὰρ ἀνθυπηρετεῖν ἐπίπονον, καὶ οὐχ ἱκανὸς βίος αὐτοῖς τοῦτο πράττειν· οἱ πλείους δὴ τῶν ὸς τὸν οἰκεῖον βίον ἱκανῶν περίεργοι καὶ ἐμπόδιοι ὸς τὸ καλῶς ζῆν· οὐθὲν οὖν δεῖ αὐτῶν· καὶ οἱ ὸς ἡδονὴν δὲ ἀρκοῦσιν ὀλίγοι, καθάπερ ἐν τῇ τρο- τὸ ἥδυσμα. 3. Τοὺς δὲ σπουδαίους πότερον λείστους κατ' ἀριθμὸν, ἢ ἐστί τι μέτρον καὶ φιλικοῦ λῆθους, ὥσπερ πόλεως; οὔτε γὰρ ἐκ δέκα ἀνθρών γένοιτ' ἂν πόλις, οὔτε ἐκ δέκα μυριάδων ἔτι πός ἐστί· τὸ δὲ ποσὸν οὐκ ἔστιν ἴσως ἕν τι, ἀλλὰ πᾶν μεταξύ τινῶν ὡρισμένων· καὶ φίλων δή ἐστί τι λῆθος ὡρισμένον· καὶ ἴσως οἱ πλεῖστοι, μεθ' ὧν ύναιτό τις συζῆν· τοῦτο γὰρ ἐδόκει φιλικώτατον εἶαι. 4. Ὅτι δ' οὐχ οἷόν τε πολλοῖς συζῆν καὶ διαέμειν αὑτὸν, οὐκ ἄδηλον· ἔτι δὲ κἀκείνους δεῖ ἀλλήλοις φίλους εἶναι, εἰ μέλλουσι πάντες μετ' ἀλλήλων υνημερεύειν· τοῦτο δὲ ἐργῶδες ἐν πολλοῖς ὑπάρχει. . Χαλεπὸν δὲ γίνεται καὶ τὸ συγχαίρειν καὶ τὸ συναλγεῖν οἰκείως πολλοῖς· εἰκὸς γὰρ συμπίπτειν ἅμα, ῷ μὲν συνήδεσθαι, τῷ δὲ συνάχθεσθαι· ἴσως οὖν ὐ ἔχει, μὴ ζητεῖν ὡς πολυφιλώτατον εἶναι, ἀλλὰ τοσούτους, ὅσοι εἰς τὸ συζῆν ἱκανοί· οὐδὲ γὰρ ἐνδέχεσθαι δόξειεν ἂν πολλοῖς εἶναι φίλον σφόδρα· διόπερ οὐδὲ ἐρᾷν πλειόνων· ὑπερβολὴ γάρ τις εἶναι βούλεται φιλίας· τοῦτο δὲ πρὸς ἕνα· καὶ τὸ σφόδρα δὴ πρὸς ὀλίγους. 6. Οὕτω δ' ἔοικεν ἔχειν καὶ ἐπὶ τῶν πραγμάτων· οὐ γίγνονται γὰρ φίλοι πολλοὶ κατὰ τὴν ἑταιρικὴν φιλίαν· αἱ δ' ὑμνούμεναι ἐν δυσὶ λέγονται· οἱ δὲ πολύφιλοι, καὶ πᾶσιν οἰκείως ἐντυγχάνοντες, οὐδενὶ δοκοῦσιν εἶναι φίλοι, πλὴν πολιτικῶς, οὓς καὶ καλοῦσιν ἀρέσκους· πολιτικῶς μὲν οὖν ἔστι πολλοῖς εἶναι φίλον καὶ μὴ ἄρεσκον ὄντα, ἀλλ' ὡς ἀληθῶς ἐπιεικῆ· δι' ἀρετὴν δὲ καὶ δι' ἑαυτοὺς οὐκ ἔστι πρὸς πολλούς· ἀγαπητὸν δὲ καὶ ὀλίγους εὑρεῖν τοιούτους.

CAPUT XI.

Πότερον δὲ ἐν εὐτυχίαις φίλων μᾶλλον δεῖ, ἢ ἐν ἀτυχίαις; ἐν ἀμφοῖν γὰρ ἐπιζητοῦνται· οἵ τε γὰρ ἀτυχοῦντες δέονται ἐπικουρίας, οἵ τ' εὐτυχοῦντες συμβίων, καὶ οὓς εὖ ποιήσουσι· βούλονται γὰρ εὖ δρᾷν· ἀναγκαιότερον μὲν δὴ ἐν ταῖς ἀτυχίαις· διὸ τῶν χρησίμων ἐνταῦθα δεῖ· κάλλιον δ' ἐν ταῖς εὐτυχίαις· διὸ καὶ τοὺς ἐπιεικεῖς ζητοῦσι· τούτους γὰρ αἱρετώτερον εὐεργετεῖν, καὶ μετὰ τούτων διάγειν. 2. Ἔστι γὰρ καὶ ἡ παρουσία αὐτὴ τῶν φίλων ἡδεῖα, καὶ ἐν ταῖς εὐτυχίαις καὶ ἀτυχίαις· κουφίζονται γὰρ οἱ λυπούμενοι, συναλγούντων τῶν φίλων· διὸ κἂν ἀπορήσειεν ἄν τις, πότερον ὥσπερ βάρους μεταλαμβάνουσιν, ἢ τοῦτο μὲν οὔ· ἡ παρουσία δ' αὐτῶν, ἡδεῖα οὖσα, καὶ ἡ ἔννοια τοῦ συναλγεῖν, ἐλάττω τὴν λύπην ποιεῖ· εἰ μὲν οὖν διὰ ταῦτα ἢ δι' ἄλλο τι κουφίζονται, ἀφείσθω· συμβαίνειν δ' οὖν φαίνεται τὸ λεχθέν. 3. Ἔοικε δ' ἡ παρουσία μικτή τις αὐτῶν εἶναι· αὐτὸ μὲν γὰρ τὸ ὁρᾷν τοὺς φίλους, ἡδὺ, ἄλλως τε καὶ ἀτυχοῦντι· καὶ γίνεταί τις ἐπικουρία πρὸς τὸ μὴ λυπεῖσθαι· παραμυθητικὸν γὰρ ὁ φίλος καὶ τῇ ὄψει καὶ τῷ λόγῳ, ἐὰν ᾖ ἐπιδέξιος· οἶδε γὰρ τὸ ἦθος καὶ ἐφ' οἷς ἥδεται καὶ λυπεῖται. 4. Τὸ δὲ λυπούμενον αἰσθάνεσθαι ἐπὶ ταῖς αὐτοῦ ἀτυχίαις, λυπηρόν· πᾶς γὰρ φεύγει λύπης αἴτιος εἶναι τοῖς φίλοις· διόπερ οἱ μὲν ἀνδρώδεις τὴν φύσιν εὐλαβοῦνται συλλυπεῖσθαι τοὺς φίλους αὐτοῖς· κἂν μὴ ὑπερτείνῃ τῇ ἀλυπίᾳ, τὴν ἐκείνοις γενομένην λύπην οὐχ ὑπομένει· ὅλως τε συνθρήνους οὐ προσίεται, διὰ τὸ μηδ' αὐτὸς εἶναι θρηνητικός· γύναια δὲ καὶ οἱ τοιοῦτοι ἄνδρες τοῖς συστενάζουσι χαίρουσι, καὶ φιλοῦσιν ὡς φίλους καὶ συναλγοῦντας· μιμεῖσθαι δ' ἐν ἅπασι δεῖ δηλονότι τὸν βελτίω. 5. Ἡ δ' ἐν ταῖς εὐτυχίαις τῶν φίλων παρουσία τήν τε διαγωγὴν ἡδεῖαν ἔχει, καὶ τὴν ἔννοιαν, ὅτι ἥδονται ἐπὶ τοῖς αὑτοῦ ἀγαθοῖς· διὸ δόξειεν ἂν δεῖν εἰς μὲν τὰς εὐτυχίας καλεῖν τοὺς φίλους προθύμως· εὐεργετητικὸν γὰρ εἶναι, καλόν· εἰς δὲ τὰς ἀτυχίας ὀκνοῦντα· μεταδιδόναι γὰρ ὡς ἥκιστα δεῖ τῶν κακῶν· ὅθεν τό·

Ἅλις ἐγὼ δυστυχῶν.

μάλιστα δὲ παρακλητέον, ὅταν μέλλωσιν ὀλίγα ὀχληθέντες, μεγάλα αὐτὸν ὠφελήσειν. 6. Ἰέναι δὲ ἀνάπαλιν ἴσως ἁρμόζει, πρὸς μὲν τοὺς ἀτυχοῦντας, ἄκλητον καὶ προθύμως· φίλου γὰρ εὖ ποιεῖν, καὶ μάλιστα τοὺς ἐν χρείᾳ, καὶ τοὺς μὴ ἀξιώσαντας· ἀμφοῖν γὰρ κάλλιον καὶ ἥδιον· εἰς δὲ τὰς εὐτυχίας συνεργοῦντα μὲν προθύμως· καὶ γὰρ εἰς ταῦτα χρεία φίλων· πρὸς εὐπάθειαν δὲ σχολαίως· οὐ γὰρ καλὸν τὸ προθυμεῖσθαι ὠφελεῖσθαι· δόξαν δ' ἀηδίας ἐν τῷ διωθεῖσθαι ἴσως εὐλαβητέον· ἐνίοτε γὰρ συμβαίνει· ἡ παρουσία δὴ τῶν φίλων ἐν ἅπασιν αἱρετὴ φαίνεται

CAPUT XII.

Ἆρ' οὖν ὥσπερ τοῖς ἐρῶσι τὸ ὁρᾷν ἀγαπητότατόν ἐστι, καὶ μᾶλλον αἱροῦνται ταύτην τὴν αἴσθησιν, ἢ τὰς ἄλλας, ὡς κατὰ ταύτην μάλιστα τοῦ ἔρωτος ὄντος καὶ γινομένου· οὕτω καὶ τοῖς φίλοις αἱρετώτατόν ἐστι τὸ συζῆν; κοινωνία γὰρ ἡ φιλία· καὶ ὡς πρὸς ἑαυτὸν ἔχει, οὕτω καὶ πρὸς τὸν φίλον· περὶ αὑτὸν δὲ ἡ αἴσθησις, ὅτι ἔστιν, αἱρετή· καὶ περὶ τὸν φίλον δή· ἡ δὲ ἐνέργεια γίνεται αὐτοῖς ἐν τῷ συζῆν· ὥστ' εἰκότως τούτου ἐφίενται. 2. Καὶ ὅ ποτέ ἐστιν ἑκάστοις τὸ εἶναι, ἢ οὗ χάριν αἱροῦνται τὸ ζῆν, ἐν τούτῳ μετὰ τῶν φίλων βούλονται διάγειν· διόπερ οἱ μὲν συμπίνουσιν, οἱ δὲ συγκυβεύουσιν· ἄλλοι δὲ καὶ συγγυμνάζονται καὶ συγκυνηγοῦσιν ἢ συμφιλοσοφοῦσιν· ἕκαστοι δ' ἐν τούτῳ συνημερεύοντες, ὅπερ μάλιστα ἀγαπῶσι τῶν ἐν τῷ βίῳ· συζῆν γὰρ βουλόμενοι μετὰ τῶν φίλων, ταῦτα ποιοῦσι, καὶ τούτων κοινωνοῦσιν, οἷς οἴονται συζῆν. 3. Γίνεται οὖν ἡ μὲν τῶν φαύλων φιλία, μοχθηρά· κοινωνοῦσι γὰρ φαύλων, ἀβέβαιοι ὄντες· καὶ μοχθηροὶ δὲ γίνονται ὁμοιούμενοι ἀλλήλοις· ἡ δὲ τῶν ἐπιεικῶν ἐπιεικὴς, συναυξανομένη ταῖς ὁμιλίαις· δοκοῦσι δὲ καὶ βελτίους γίνεσθαι ἐνεργοῦντες, καὶ διορθοῦντες ἀλλήλους· ἀπομάττονται γὰρ παρ' ἀλλήλων, οἷς ἀρέσκονται· ὅθεν τό·

Ἐσθλῶν μὲν γὰρ ἄπ' ἐσθλά.

Περὶ μὲν οὖν φιλίας ἐπὶ τοσοῦτον εἰρήσθω· ἑπόμενον δ' ἂν εἴη διελθεῖν περὶ ἡδονῆς.

ETHICORUM NICOMACHEORUM LIBER X.

CAPUT I.

Μετὰ δὲ ταῦτα περὶ ἡδονῆς ἴσως ἕπεται διελθεῖν· μάλιστα γὰρ δοκεῖ συνῳκειῶσθαι τῷ γένει ἡμῶν· διὸ παιδεύουσι τοὺς νέους, οἰακίζοντες ἡδονῇ καὶ λύπῃ· δοκεῖ δὲ καὶ πρὸς τὴν τοῦ ἤθους ἀρετὴν μέγιστον εἶναι τὸ χαίρειν οἷς δεῖ, καὶ μισεῖν ἃ δεῖ· διατείνει γὰρ ταῦτα διὰ παντὸς τοῦ βίου, ῥοπὴν ἔχοντα καὶ δύναμιν πρὸς ἀρετήν τε καὶ τὸν εὐδαίμονα βίον· τὰ μὲν γὰρ ἡδέα προαιροῦνται, τὰ δὲ λυπηρὰ φεύγουσιν. 2. Ὑπὲρ δὲ τῶν τοιούτων ἥκιστα ἂν δόξειε παρετέον εἶναι· ἄλλως τε καὶ πολλὴν ἐχόντων ἀμφισβήτησιν· οἱ μὲν γὰρ τἀγαθὸν ἡδονὴν λέγουσιν· οἱ δ' ἐξ ἐναντίας κομιδῇ φαῦλον· οἱ μὲν ἴσως πεπεισμένοι οὕτω καὶ ἔχειν· οἱ δὲ οἰόμενοι βέλτιον εἶναι πρὸς τὸν βίον ἡμῶν, ἀποφαίνειν τὴν ἡδονὴν τῶν φαύλων, καὶ εἰ μὴ ἐστί· ῥέπειν γὰρ τοὺς πολλοὺς πρὸς αὐτὴν, καὶ δουλεύειν ταῖς ἡδοναῖς· διὸ δεῖν εἰς τοὐναντίον ἀνάγειν· ἐλθεῖν γὰρ ἂν οὕτως ἐπὶ τὸ μέσον. 3. Μήποτε δὲ οὐ καλῶς τοῦτο λέγεται· οἱ γὰρ περὶ τῶν ἐν τοῖς πάθεσι καὶ ταῖς πράξεσι λόγοι ἧττόν εἰσι πιστοὶ τῶν ἔργων· ὅταν οὖν διαφωνῶσι τοῖς κατὰ τὴν αἴσθησιν, καταφρονούμενοι καὶ τἀληθὲς προσαναιροῦσιν· ὁ γὰρ ψέγων τὴν ἡδονὴν, ὀφθείς ποτε ἐφιέμενος, ἀποκλίνειν δοκεῖ πρὸς αὐτὴν, ὡς τοιαύτην οὖσαν ἅπασαν· τὸ διορίζειν γὰρ οὐκ ἔστι τῶν πολλῶν. 4. Ἐοίκασιν οὖν οἱ ἀληθεῖς τῶν λόγων οὐ μόνον πρὸς τὸ εἰδέναι χρησιμώτατοι εἶναι, ἀλλὰ καὶ πρὸς τὸν βίον· συνῳδοὶ γὰρ ὄντες τοῖς ἔργοις, πιστεύονται· διὸ προτρέπονται τοὺς ξυνιέντας ζῆν κατ' αὐτούς· τῶν μὲν οὖν τοιούτων ἅλις· τὰ δὲ εἰρημένα περὶ τῆς ἡδονῆς ἐπέλθωμεν.

CAPUT II. [II.]

Εὔδοξος μὲν οὖν τὴν ἡδονὴν τἀγαθὸν ᾤετο εἶναι, διὰ τὸ πάνθ' ὁρᾷν ἐφιέμενα αὐτῆς, καὶ ἔλλογα καὶ ἄλογα· ἐν πᾶσι δ' εἶναι τὸ αἱρετὸν, ἐπιεικές· καὶ τὸ μάλιστα, κράτιστον· τὸ δὲ πάντ' ἐπὶ τὸ αὐτὸ φέρεσθαι, ὡς πᾶσιν ἄριστον μηνύειν· ἕκαστον γὰρ τὸ αὑτῷ ἀγαθὸν εὑρίσκειν, ὥσπερ καὶ τροφήν· τὸ δὴ πᾶσιν ἀγαθὸν, καὶ οὗ πάντ' ἐφίεται, τἀγαθὸν εἶναι· ἐπιστεύοντο δ' οἱ λόγοι διὰ τὴν τοῦ ἤθους ἀρετὴν μᾶλλον, ἢ δι' αὑτούς· διαφερόντως γὰρ ἐδόκει σώφρων εἶναι· οὐ δὴ ὡς φίλος τῆς ἡδονῆς ἐδόκει ταῦτα λέγειν, ἀλλ' οὕτως ἔχειν κατ' ἀλήθειαν. 2. Οὐχ ἧττον δ' ᾤετο εἶναι φανερὸν ἐκ τοῦ ἐναντίου· τὴν γὰρ λύπην καθ' αὑτὸ πᾶσι φευκτὸν εἶναι· ὁμοί[ως δὲ τὸ]
ἐναντίον αἱρετόν· μάλιστα δὲ εἶναι αἱρετὸν, [ὃ μὴ δι']
ἕτερον, μηδ' ἑτέρου χάριν αἱρούμεθα· το[ιοῦτο δ']
ὁμολογουμένως εἶναι τὴν ἡδονήν· οὐδένα [γὰρ ἐπε-]
ρωτᾷν, τίνος ἕνεκα ἥδεται, ὡς καθ' αὑτὴν [οὖσαν αἱ-]
ρετὴν τὴν ἡδονήν· προστιθεμένην τε ὁτῳοῦ[ν τῶν ἀγα-]
θῶν, αἱρετώτερον ποιεῖν· οἷον τῷ δικαιοπ[ραγεῖν καὶ]
σωφρονεῖν· καὶ αὔξεσθαι δὴ τὸ ἀγαθὸν [αὐτὸ αὑ-]
τῷ. 3. Ἔοικε δὴ οὗτός γε ὁ λόγος τῶν ἀ[γαθῶν αὐ-]
τὴν ἀποφαίνειν, καὶ οὐδὲν μᾶλλον ἑτέρο[υ· πᾶν γὰρ]
μεθ' ἑτέρου ἀγαθοῦ αἱρετώτερον, ἢ μ[ονούμενον.]
τοιούτῳ δὴ λόγῳ καὶ Πλάτων ἀναιρεῖ, [ὅτι οὐκ ἔστιν]
ἡδονὴ τἀγαθόν· αἱρετώτερον γὰρ εἶνα[ι μετὰ φρο-]
νήσεως τὸν ἡδὺν βίον, ἢ χωρίς· εἰ δ[ὲ τὸ μικτὸν]
κρεῖττον, οὐκ εἶναι τὴν ἡδονὴν τἀγαθ[όν· οὐδενὸς]
γὰρ προστεθέντος αὐτῷ, τἀγαθὸν αἱ[ρετώτερον γί-]
νεσθαι· δῆλον δ' ὡς οὐδ' ἄλλο οὐδὲ[ν τἀγαθὸν ἂν]
εἴη, ὃ μετά τινος τῶν καθ' αὑτὸ ἀγαθῶ[ν αἱρετώτερον]
γίνεται. 4. Τί οὖν ἐστι τοιοῦτον, οὗ [καὶ ἡμεῖς κοι-]
νωνοῦμεν; τοιοῦτον γὰρ ἐπιζητεῖται· [οἱ δ' ἐνιστά-]
μενοι ὡς οὐκ ἀγαθὸν, οὗ πάντ' ἐφίε[ται, μὴ οὐθὲν]
λέγωσιν· ὃ γὰρ πᾶσι δοκεῖ, τοῦτο εἶν[αί φαμεν· ὁ δ']
ἀναιρῶν ταύτην τὴν πίστιν, οὐ πάνυ [πιστότερα ἐρεῖ.]
εἰ μὲν γὰρ τὰ ἀνόητα ὠρέγετο αὐτῶν, [ἦν ἄν τι τὸ λε-]
γόμενον· εἰ δὲ καὶ τὰ φρόνιμα, πῶ[ς λέγοιεν ἄν τι;]
ἴσως δὲ καὶ ἐν τοῖς φαύλοις ἐστί τι φ[υσικὸν ἀγαθὸν]
κρεῖττον ἢ καθ' αὑτὰ, ὃ ἐφίεται τοῦ [οἰκείου ἀγαθοῦ.]
5. Οὐκ ἔοικε δὲ οὐδὲ περὶ τοῦ ἐναντ[ίου καλῶς λέγε-]
σθαι· οὐ γάρ φασιν, εἰ ἡ λύπη κακ[όν ἐστι, τὴν ἡδο-]
νὴν ἀγαθὸν εἶναι· ἀντικεῖσθαι γὰρ [καὶ κακὸν κακῷ, καὶ]
ἄμφω τῷ μηδέτερα, λέγοντες· τα[ῦτα οὐ κακῶς,]
οὐ μὴν ἐπί γε τῶν εἰρημένων ἀληθ[εύοντες· ἀμφοῖν]
μὲν γὰρ ὄντων κακῶν, καὶ φευκτὰ [ἔδει ἀμφότερα εἶναι·]
τῶν μηδετέρων δὲ μηδέτερον, ἢ ὁμο[ίως· νῦν δὲ φαί-]
νονται τὴν μὲν φεύγοντες ὡς κακὸ[ν, τὴν δ' αἱρούμε-]
νοι ὡς ἀγαθόν· οὕτω δὴ καὶ ἀντί[κειται.]

CAPUT III.

Οὐ μὴν οὐδ' εἰ μὴ τῶν ποιοτή[των ἐστὶν ἡ ἡδονὴ,]
διὰ τοῦτ' οὐδὲ τῶν ἀγαθῶν· οὐ[δὲ γὰρ αἱ τῆς ἀρε-]
τῆς ἐνέργειαι ποιότητές εἰσιν· [οὐδ' ἡ εὐδαιμονία.]
2. Λέγουσι δὲ τὸ μὲν ἀγαθὸν ὡρί[σθαι, τὴν δ' ἡδο-]
νὴν ἀόριστον εἶναι, ὅτι δέχεται [τὸ μᾶλλον καὶ τὸ]
ἧττον· εἰ μὲν οὖν ἐκ τοῦ ἥδεσ[θαι τοῦτο κρίνουσι,]
καὶ περὶ τὴν δικαιοσύνην καὶ τὰς

ς ἐναργῶς φασι μᾶλλον καὶ ἧττον τοὺς ποιοὺς ὑπάρ-
ειν καὶ κατὰ τὰς ἀρετὰς, ἔσται τὸ αὐτό· δίκαιοι γάρ
ισι μᾶλλον καὶ ἀνδρεῖοι· ἔστι δὲ καὶ δικαιοπραγεῖν
αὶ σωφρονεῖν μᾶλλον καὶ ἧττον· εἰ δ' ἐν ταῖς ἡδο-
αῖς, μή ποτ' οὐ λέγουσι τὸ αἴτιον, ἐὰν ὦσιν, αἱ μὲν
μιγεῖς, αἱ δὲ μικταί; 3. Τί κωλύει δὲ, καθάπερ ἡ
ίεια, ὡρισμένη οὖσα, δέχεται τὸ μᾶλλον καὶ ἧττον,
τω καὶ τὴν ἡδονήν; οὐ γὰρ ἡ αὐτὴ συμμετρία ἐν
σοῖν ἐστιν· οὐδ' ἐν τῷ αὐτῷ μία τις αἰεί· ἀλλὰ
μένη διαμένει ἕως τινός· καὶ διαφέρει τῷ μᾶλλον
ἧττον· τοιοῦτο δὴ καὶ τὸ περὶ τὴν ἡδονὴν ἐνδέ-
αι εἶναι. 4. Τέλειόν τε τἀγαθὸν τιθέντες, τὰς δὲ
ήσεις καὶ τὰς γενέσεις ἀτελεῖς, τὴν ἡδονὴν κίνη-
καὶ γένεσιν ἀποφαίνειν πειρῶνται· οὐ καλῶς δ'
ασι λέγειν, οὐδ' εἶναι κίνησιν· πάσῃ γὰρ οἰκεῖον
ι δοκεῖ τάχος καὶ βραδυτής· καὶ εἰ μὴ καθ' αὑ-
, οἷον τὸ τοῦ κόσμου, πρὸς ἄλλο· τῇ δ' ἡδονῇ
των οὐδέτερον ὑπάρχει· ἡσθῆναι μὲν γάρ ἐστι
έως, ὥςπερ ὀργισθῆναι· ἥδεσθαι δ' οὔ· οὐδὲ
ς ἕτερον· βαδίζειν δὲ καὶ αὔξεσθαι, καὶ πάντα
τοιαῦτα· μεταβάλλειν μὲν οὖν εἰς τὴν ἡδονὴν τα-
ς, καὶ βραδέως ἔστιν· ἐνεργεῖν δὲ κατ' αὐτὴν τα-
ς οὐκ ἔστι· λέγω δὲ ἥδεσθαι. 5. Γένεσίς τε πῶς
ἡ; δοκεῖ γὰρ οὐκ ἐκ τοῦ τυχόντος τὸ τυχὸν γί-
σθαι, ἀλλ' ἐξ οὗ γίγνεται, εἰς τοῦτο διαλύεσθαι·
οὗ γένεσις ἡ ἡδονὴ, τούτου ἡ λύπη φθορά. 6. Καὶ
υσι δὲ τὴν μὲν λύπην ἔνδειαν εἶναι τοῦ κατὰ φύ-
τὴν δ' ἡδονὴν ἀναπλήρωσιν· ταῦτα δὲ σωμα-
ἐστι πάθη· εἰ δή ἐστι τοῦ κατὰ φύσιν ἀναπλή-
ις ἡδονὴ, ἐν ᾧ ἡ ἀναπλήρωσις, τοῦτ' ἂν καὶ ἥδοι-
τὸ σῶμα ἄρα· οὐ δοκεῖ δέ· οὐκ ἔστιν ἄρα ἀνα-
ρωσις ἡ ἡδονή· ἀλλὰ γινομένης μὲν ἀναπληρώ-
ς, ἥδοιτο ἄν τις, καὶ τεμνόμενος λυποῖτο· ἡ δόξα
αὕτη δοκεῖ γεγενῆσθαι ἐκ τῶν περὶ τὴν τροφὴν
ῶν καὶ ἡδονῶν· ἐνδεεῖς γὰρ γινομένους καὶ προ-
ηθέντας, ἥδεσθαι τῇ ἀναπληρώσει. 7. Τοῦτο
ὑ περὶ πάσας συμβαίνει τὰς ἡδονάς· ἄλυποι γάρ
αἵ τε μαθηματικαὶ, καὶ τῶν κατὰ τὰς αἰσθή-
αἱ διὰ τῆς ὀσφρήσεως· καὶ ἀκροάματα δὲ καὶ
ματα· πολλαὶ δὲ καὶ μνῆμαι καὶ ἐλπίδες· τίνος
αὗται γενέσεις ἔσονται; οὐδενὸς γὰρ ἔνδειαι γε-
νται, οὗ γένοιτ' ἂν ἀναπλήρωσις. 8. Πρὸς δὲ
προφέροντας τὰς ἐπονειδίστους τῶν ἡδονῶν, λέ-
ις ἂν ὅτι οὐκ ἔστι ταῦθ' ἡδέα· οὐ γὰρ εἰ τοῖς
ῶς διακειμένοις ἡδέα ταῦτ' ἐστὶν, οἰητέον αὐτὰ
ἡδέα εἶναι ἁπλῶς, πλὴν τούτοις, καθάπερ οὐδὲ
τοῖς κάμνουσιν ὑγιεινὰ, ἢ γλυκέα, ἢ πικρά· οὐδ'
λευκὰ τὰ φαινόμενα τοῖς ὀφθαλμιῶσιν. 9. Ἢ
ω δὴ λέγοιτ' ἂν, ὅτι αἱ μὲν ἡδοναὶ αἱρεταί εἰσιν·
μὴν ἀπό γε τούτων· ὥςπερ καὶ τὸ πλουτεῖν, προ-
ι δ' οὔ· καὶ τὸ ὑγιαίνειν, οὐ μὴν ὁτιοῦν φαγόν-
10. Ἢ ὅτι τῷ εἴδει διαφέρουσιν αἱ ἡδοναί; ἕτε-
γὰρ αἱ ἀπὸ τῶν καλῶν, τῶν ἀπὸ τῶν αἰσχρῶν,
οὐκ ἔστιν ἡσθῆναι τὴν τοῦ δικαίου, μὴ ὄντα δί-
ον· μηδὲ τὴν τοῦ μουσικοῦ, μὴ ὄντα μουσικόν·
οίως δὲ καὶ ἐπὶ τῶν ἄλλων. 11. Ἐμφανίζειν δὲ
εῖ καὶ ὁ φίλος, ἕτερος ὢν τοῦ κόλακος, οὐκ οὖσαν
αθὸν τὴν ἡδονὴν, ἢ διαφόρους εἴδει· ὁ μὲν γὰρ
ὸς τὸ ἀγαθὸν ὁμιλεῖν δοκεῖ, ὁ δὲ πρὸς ἡδονήν·
τὸ μὲν ὀνειδίζεται, τὸ δ' ἐπαινοῦσιν, ὡς πρὸς
ρα ὁμιλοῦντα. 12. Οὐδείς τ' ἂν ἕλοιτο ζῆν παι-
ι διάνοιαν ἔχων διὰ βίου, ἡδόμενος ἐφ' οἷς τὰ
δία, ὡς οἴονται, μάλιστα· οὐδὲ χαίρειν, ποιῶν
τι τῶν αἰσχίστων, μηδέ ποτε μέλλων λυπηθῆναι·
περὶ πολλά τε σπουδὴν ποιησαίμεθα ἂν, καὶ εἰ μηδε-
μίαν ἐπιφέροι ἡδονὴν, οἷον ὁρᾶν, μνημονεύειν, εἰδέ-
ναι, τὰς ἀρετὰς ἔχειν· εἰ δ' ἐξ ἀνάγκης ἕπονται τού-
τοις ἡδοναὶ, οὐδὲν διαφέρει· ἑλοίμεθα γὰρ ἂν ταῦ-
τα, καὶ εἰ μὴ γένοιτ' ἂν ἀπ' αὐτῶν ἡδονή. 13. Ὅτι
μὲν οὖν οὔτε τἀγαθὸν ἡ ἡδονὴ, οὔτε πᾶσα αἱρετὴ,
δῆλον ἔοικεν εἶναι, καὶ ὅτι εἰσὶν αἱρεταί τινες καθ'
αὑτὰς, διαφέρουσαι τῷ εἴδει, ἢ τῷ ἀφ' ὧν· τὰ μὲν
οὖν λεγόμενα περὶ τῆς ἡδονῆς καὶ λύπης ἱκανῶς εἰ-
ρήσθω.

CAPUT IV. [III.]

Τί δ' ἐστὶν, ἢ ποιόν τι, καταφανέστερον γένοιτ'
ἂν ἀπ' ἀρχῆς ἀναλαβοῦσι· δοκεῖ γὰρ ἡ μὲν ὅρασις
καθ' ὁντιναοῦν χρόνον τελεία εἶναι· οὐ γάρ ἐστιν
ἐνδεὴς οὐδενὸς, ὃ εἰς ὕστερον γενόμενον τελειώσει
αὐτῆς τὸ εἶδος· τοιούτῳ δ' ἔοικε καὶ ἡ ἡδονή· ὅλον
γάρ τί ἐστι· καὶ κατ' οὐδένα χρόνον λάβοι τις ἂν ἡδο-
νήν· ἧς ἐπὶ πλείω χρόνον γινομένης, τελειωθήσεται
τὸ εἶδος. 2. Διόπερ οὐδὲ κίνησίς ἐστιν· ἐν χρόνῳ
γὰρ πᾶσα κίνησις, καὶ τέλους τινὸς, οἷον ἡ οἰκοδο-
μικὴ τελεία, ὅταν ποιήσῃ οὗ ἐφίεται· ἢ ἐν ἅπαντι δὴ
τῷ χρόνῳ, ἢ ἐν τούτῳ· ἐν δὲ τοῖς μέρεσι τοῦ χρόνου
πᾶσαι ἀτελεῖς, καὶ ἕτεραι τῷ εἴδει τῆς ὅλης καὶ ἀλ-
λήλων· ἡ γὰρ τῶν λίθων σύνθεσις ἑτέρα τῆς τοῦ
κίονος ῥαβδώσεως, καὶ αὗται τῆς τοῦ ναοῦ ποιήσεως·
καὶ ἡ μὲν τοῦ ναοῦ, τελεία· οὐδενὸς γὰρ ἐνδεὴς
πρὸς τὸ προκείμενον· ἡ δὲ τῆς κρηπῖδος καὶ τοῦ τρι-
γλύφου, ἀτελής· μέρους γὰρ ἑκατέρα· τῷ εἴδει οὖν
διαφέρουσι, καὶ οὐκ ἔστιν ἐν ὁτῳοῦν χρόνῳ λαβεῖν κί-
νησιν τελείαν τῷ εἴδει· ἀλλ' εἴπερ, ἐν τῷ παντί.
3. Ὁμοίως δὲ καὶ ἐπὶ βαδίσεως καὶ τῶν λοιπῶν· εἰ
γάρ ἐστιν ἡ φορὰ κίνησις πόθεν ποῖ, καὶ ταύτης δια-
φοραὶ κατ' εἶδος, πτῆσις, βάδισις, ἅλσις, καὶ τὰ τοι-
αῦτα· οὐ μόνον δὲ οὕτως, ἀλλὰ καὶ ἐν αὐτῇ τῇ βα-
δίσει· τὸ γὰρ πόθεν ποῖ, οὐ ταὐτὸν ἐν τῷ σταδίῳ
καὶ τῷ μέρει, καὶ ἐν ἑτέρῳ καὶ ἑτέρῳ μέρει· οὐδὲ τὸ
διεξιέναι τὴν γραμμὴν τήνδε κἀκείνην· οὐ μόνον γὰρ
γραμμὴν διαπορεύεται, ἀλλὰ καὶ ἐν τῷ τόπῳ οὖσαν·
ἐν ἑτέρῳ δ' αὕτη ἐκείνης· δι' ἀκριβείας μὲν οὖν περὶ
κινήσεως ἐν ἄλλοις εἴρηται· ἔοικε δ' οὐκ ἐν ἅπαντι
χρόνῳ τελεία εἶναι, ἀλλ' αἱ πολλαὶ ἀτελεῖς καὶ δια-
φέρουσαι τῷ εἴδει· εἴπερ τὸ πόθεν ποῖ εἰδοποιόν.
4. Τῆς ἡδονῆς δ' ἐν ὁτῳοῦν χρόνῳ τέλειον τὸ εἶδος·
δῆλον οὖν ὡς ἕτεραί τε ἂν εἶεν ἀλλήλων, καὶ τῶν ὅλων
τι καὶ τελείων ἡ ἡδονή· δόξειε δ' ἂν τοῦτο καὶ ἐκ
τοῦ μὴ ἐνδέχεσθαι κινεῖσθαι μὴ ἐν χρόνῳ, ἥδεσθαι
δέ· τὸ γὰρ ἐν τῷ νῦν, ὅλον τι· ἐκ τούτων δὲ δῆλον,
καὶ ὅτι οὐ καλῶς λέγουσι κίνησιν ἢ γένεσιν εἶναι τὴν
ἡδονήν· οὐ γὰρ πάντων ταῦτα λέγεται, ἀλλὰ τῶν
μεριστῶν καὶ μὴ ὅλων· οὐδὲ γὰρ ὁράσεώς ἐστι γένε-
σις, οὐδὲ στιγμῆς, οὐδὲ μονάδος· οὐδὲ τούτων οὐδὲν
κίνησις, οὐδὲ γένεσις, οὐδὲ δὴ ἡδονῆς· ὅλον γάρ τι.
[IV.] 5. Αἰσθήσεως δὲ πάσης πρὸς τὸ αἰσθητὸν ἐνερ-
γούσης, τελείως δὲ τῆς εὖ διακειμένης πρὸς τὸ κάλλιστον
τῶν ὑπὸ τὴν αἴσθησιν κειμένων· (τοιοῦτον γὰρ μά-
λιστ' εἶναι δοκεῖ ἡ τελεία ἐνέργεια· αὐτὴν δὲ λέγειν
ἐνεργεῖν, ἢ ἐν ᾧ ἐστι, μηδὲν διαφερέτω·) καθ' ἕκα-
στον δὲ βελτίστη ἐστὶν ἡ ἐνέργεια τοῦ ἄριστα διακει-
μένου πρὸς τὸ κράτιστον τῶν ὑφ' αὐτήν· αὕτη δ' ἂν
τελειοτάτη εἴη καὶ ἡδίστη· κατὰ πᾶσαν γὰρ αἴσθη-
σίν ἐστιν ἡδονὴ, ὁμοίως δὲ καὶ διάνοιαν καὶ θεωρίαν·
ἡδίστη δὲ ἡ τελειοτάτη· τελειοτάτη δὲ ἡ τοῦ εὖ ἔχον-

τος πρὸς τὸ σπουδαιότατον τῶν ὑφ' αὐτήν. 6. Τελειοῖ δὲ τὴν ἐνέργειαν ἡ ἡδονή· οὐ τὸν αὐτὸν δὲ τρόπον ἥτε ἡδονὴ τελειοῖ καὶ τὸ αἰσθητόν τε καὶ ἡ αἴσθησις, σπουδαῖα ὄντα· ὥςπερ οὐδὲ ἡ ὑγίεια καὶ ὁ ἰατρὸς ὁμοίως αἴτιά ἐστι τοῦ ὑγιαίνειν. 7. Καθ' ἑκάστην δ' αἴσθησιν ὅτι γίνεται ἡ ἡδονὴ, δῆλον· φαμὲν γὰρ ὁράματα καὶ ἀκούσματα εἶναι ἡδέα· δῆλον δὲ καὶ ὅτι μάλιστα, ἐπειδὰν ἥτε αἴσθησις ᾖ κρατίστη, καὶ πρὸς τοιοῦτον ἐνεργῇ· τοιούτων δὲ ὄντων, τοῦ τε αἰσθητοῦ καὶ τοῦ αἰσθανομένου ἀεὶ ἔσται ἡδονὴ, ὑπάρχοντός γε τοῦ ποιήσοντος καὶ τοῦ πεισομένου. 8. Τελειοῖ δὲ τὴν ἐνέργειαν ἡ ἡδονὴ, οὐχ ὡς ἡ ἕξις ἐνυπάρχουσα, ἀλλ' ὡς ἐπιγιγνόμενόν τι τέλος, οἷον τοῖς ἀκμαίοις ἡ ὥρα· ἕως δ' οὗ ἂν ποτε τὸ αἰσθητὸν ἢ νοητὸν ᾖ, οἷον δεῖ, καὶ τὸ κρῖνον ἢ θεωροῦν, ἔσται ἐν τῇ ἐνεργείᾳ ἡ ἡδονή· ὁμοίων γὰρ ὄντων, καὶ πρὸς ἄλληλα τὸν αὐτὸν τρόπον ἐχόντων τοῦ τε παθητικοῦ καὶ τοῦ ποιητικοῦ, τὸ αὐτὸ πέφυκε γίνεσθαι. 9. Πῶς οὖν οὐδεὶς συνεχῶς ἥδεται, ἢ κάμνει; πάντα γὰρ τὰ ἀνθρώπεια ἀδυνατεῖ συνεχῶς ἐνεργεῖν· οὐ γίνεται οὖν οὐδ' ἡδονή· ἕπεται γὰρ τῇ ἐνεργείᾳ· ἔνια δὲ τέρπει καινὰ ὄντα· ὕστερον δὲ οὐχ ὁμοίως διὰ ταῦτα· τὸ μὲν γὰρ πρῶτον παρακέκληται ἡ διάνοια, καὶ διατεταμένως περὶ αὐτὰ ἐνεργεῖ, ὥςπερ κατὰ τὴν ὄψιν οἱ ἐμβλέποντες· μετέπειτα δὲ οὐ γίνεται τοιαύτη ἡ ἐνέργεια, ἀλλὰ παρημελημένη· διὸ καὶ ἡ ἡδονὴ ἀμαυροῦται. 10. Ὀρέγεσθαι δὲ τῆς ἡδονῆς οἰηθείη τις ἂν ἅπαντας, ὅτι καὶ τοῦ ζῆν ἅπαντες ἐφίενται· ἡ δὲ ζωὴ ἐνέργειά τις ἐστί· καὶ ἕκαστος περὶ ταῦτα καὶ τούτοις ἐνεργεῖ, ἃ καὶ μάλιστα ἀγαπᾷ· οἷον ὁ μὲν μουσικὸς τῇ ἀκοῇ περὶ τὰ μέλη· ὁ δὲ φιλομαθὴς τῇ διανοίᾳ περὶ τὰ θεωρήματα· οὕτω δὲ καὶ τῶν λοιπῶν ἕκαστος· ἡ δὲ ἡδονὴ τελειοῖ τὰς ἐνεργείας· καὶ τὸ ζῆν δὲ, οὗ ὀρέγονται· εὐλόγως οὖν καὶ τῆς ἡδονῆς ἐφίενται· τελειοῖ γὰρ ἑκάστῳ τὸ ζῆν, αἱρετὸν ὄν. [V.] 11. Πότερον δὲ διὰ τὴν ἡδονὴν τὸ ζῆν αἱρούμεθα, ἢ διὰ τὸ ζῆν τὴν ἡδονὴν, ἀφείσθω ἐν τῷ παρόντι· συνεζεῦχθαι μὲν γὰρ ταῦτα φαίνεται, καὶ χωρισμὸν οὐ δέχεσθαι· ἄνευ τε γὰρ ἐνεργείας, οὐ γίνεται ἡδονή· πᾶσάν τε ἐνέργειαν τελειοῖ ἡ ἡδονή.

CAPUT V.

Ὅθεν δοκοῦσι καὶ τῷ εἴδει διαφέρειν· τὰ γὰρ ἕτερα τῷ εἴδει ὑφ' ἑτέρων οἰόμεθα τελειοῦσθαι· οὕτω γὰρ φαίνεται καὶ τὰ φυσικὰ, καὶ τὰ ὑπὸ τέχνης, οἷον ζῶα, καὶ δένδρα, καὶ γραφὴ, καὶ ἀγάλματα, καὶ οἰκία, καὶ σκεῦος· ὁμοίως δὴ καὶ τὰς ἐνεργείας τὰς διαφερούσας τῷ εἴδει ὑπὸ διαφερόντων τῷ εἴδει τελειοῦσθαι. 2. Διαφέρουσι δὲ αἱ τῆς διανοίας τῶν κατὰ τὰς αἰσθήσεις, καὶ αὗται ἀλλήλων κατ' εἶδος· καὶ αἱ τελειοῦσαι δὴ ἡδοναί· φανείη δ' ἂν τοῦτο καὶ ἐκ τοῦ συνῳκειῶσθαι τῶν ἡδονῶν ἑκάστην τῇ ἐνεργείᾳ ἣν τελειοῖ· συναύξει γὰρ τὴν ἐνέργειαν ἡ οἰκεία ἡδονή· μᾶλλον γὰρ ἕκαστα κρίνουσι καὶ ἐξακριβοῦσιν οἱ μεθ' ἡδονῆς ἐνεργοῦντες· οἷον γεωμετρικοὶ γίνονται οἱ χαίροντες τῷ γεωμετρεῖν, καὶ κατανοοῦσιν ἕκαστα μᾶλλον· ὁμοίως δὲ καὶ φιλόμουσοι, καὶ φιλοικοδόμοι, καὶ τῶν ἄλλων ἕκαστοι ἐπιδιδόασιν εἰς τὸ οἰκεῖον ἔργον, χαίροντες αὐτῷ· συναύξουσι δὴ αἱ ἡδοναί· τὰ δὲ συναύξοντα οἰκεῖα· τοῖς ἑτέροις δὲ τῷ εἴδει, καὶ τὰ οἰκεῖα ἕτερα τῷ εἴδει. 3. Ἔτι δὲ μᾶλλον τοῦτ' ἂν φανείη ἐκ τοῦ τὰς ἀφ' ἑτέρων ἡδονὰς ἐμποδίους ταῖς ἐνεργείαις εἶναι· οἱ γὰρ φίλαυλοι ἀδυνατοῦσι τοῖς λόγοις προσέχειν, ἐὰν κατακού-

σωσιν αὐλοῦντος, μᾶλλον χαίροντες αὐλητικῇ
παρούσης ἐνεργείας· ἡ κατὰ τὴν αὐλητικὴν οὖν ἡ
νὴ τὴν περὶ τὸν λόγον ἐνέργειαν φθείρει. 4. Ὁμο
δὲ τοῦτο καὶ ἐπὶ τῶν ἄλλων συμβαίνει, ὅταν ἅμα
δύο ἐνεργῇ· ἡ γὰρ ἡδίων τὴν ἑτέραν ἐκκρούει,
ἐὰν πολὺ διαφέρῃ κατὰ τὴν ἡδονὴν, μᾶλλον·
μηδὲ ἐνεργεῖν κατὰ τὴν ἑτέραν· διὸ χαίροντες ὁτ
σφόδρα οὐ πάνυ δρῶμεν ἕτερον, καὶ ἄλλα ποιο
ἄλλοις ἠρέμα ἀρεσκόμενοι, οἷον καὶ ἐν τοῖς θεά
οἱ τραγηματίζοντες, ὅταν φαῦλοι οἱ ἀγωνιζ
ὦσι, τότε μάλιστα αὐτὸ δρῶσιν. 5. Ἐπεὶ δ'
οἰκεία ἡδονὴ ἐξακριβοῖ τὰς ἐνεργείας, καὶ χρο
ρας καὶ βελτίους ποιεῖ, αἱ δ' ἀλλότριαι λυμαί
δῆλον ὡς πολὺ διεστᾶσι· σχεδὸν γὰρ αἱ ἀλλ
ἡδοναὶ ποιοῦσιν, ὅπερ αἱ οἰκεῖαι λῦπαι· φθ
γὰρ τὰς ἐνεργείας αἱ οἰκεῖαι λῦπαι, οἷον ε
γράφειν ἀηδὲς καὶ ἐπίλυπον, ἢ τὸ λογίζεσθαι
οὐ γράφει, ὁ δὲ οὐ λογίζεται, λυπηρᾶς οὔ
ἐνεργείας· συμβαίνει δὴ περὶ τὰς ἐνεργείας
τίον ἀπὸ τῶν οἰκείων ἡδονῶν τε καὶ λυπῶν·
δ' εἰσὶν αἱ ἐπὶ τῇ ἐνεργείᾳ καθ' αὑτὴν γινόμ
δ' ἀλλότριαι ἡδοναὶ, εἴρηται, ὅτι παραπλήσ
λύπῃ ποιοῦσι· φθείρουσι γὰρ, πλὴν οὐχ
6. Διαφερουσῶν δὲ τῶν ἐνεργειῶν ἐπιεικείᾳ
λότητι, καὶ τῶν μὲν αἱρετῶν οὐσῶν, τῶν δὲ
τῶν δὲ οὐδετέρων· ὁμοίως ἔχουσι καὶ αἱ ἡδο
ἑκάστην γὰρ ἐνέργειαν οἰκεία ἡδονή ἐστιν·
τῇ σπουδαίᾳ οἰκεία, ἐπιεικής· ἡ δὲ τῇ φαύλ
ρά· καὶ γὰρ αἱ ἐπιθυμίαι τῶν μὲν καλῶν
τῶν δ' αἰσχρῶν ψεκταί· οἰκειότεραι δὲ ταῖ
αις αἱ ἐν αὐταῖς ἡδοναὶ τῶν ὀρέξεων· αἱ μὲ
ρισμέναι εἰσὶ καὶ τοῖς χρόνοις, καὶ τῇ φ
σύνεγγυς ταῖς ἐνεργείαις, καὶ ἀδιόριστοι ο
ἔχειν ἀμφισβήτησιν, εἰ ταὐτόν ἐστιν ἡ
ἡδονῇ. 7. Οὐ μὴν ἔοικέ γε ἡδονὴ διάνοια
αἴσθησις· ἄτοπον γάρ· ἀλλὰ διὰ τὸ μὴ
φαίνεται ταὐτόν τισιν· ὥςπερ οὖν αἱ ἐν
ραι, καὶ αἱ ἡδοναί· διαφέρει δὲ ἡ ὄψις
ριότητι, καὶ ἀκοὴ καὶ ὄσφρησις γεύσεως
διαφέρουσι καὶ αἱ ἡδοναὶ, καὶ τούτων
διάνοιαν, καὶ ἑκάτεραι ἀλλήλων. 8. Δ
ἑκάστῳ ζῴῳ καὶ ἡδονὴ οἰκεία, ὥςπερ
γὰρ κατὰ τὴν ἐνέργειαν· καὶ ἐφ' ἑκάστῳ
τι τοῦτ' ἂν φανείη· ἑτέρα γὰρ ἵππου ἡδ
νὸς καὶ ἀνθρώπου, καθάπερ Ἡράκλειτο
σύρματα ἂν ἑλέσθαι μᾶλλον ἢ χρυσό
χρυσοῦ τροφὴ ὄνοις· αἱ μὲν οὖν τῶν
δει, διαφέρουσιν εἴδει· τὰς δὲ τῶν αὐ
ρους εὔλογον εἶναι. 9. Διαλλάττουσι
ἐπί γε τῶν ἀνθρώπων· τὰ γὰρ αὐτὰ τ
τοὺς δὲ τέρπει· καὶ τοῖς μὲν λυπηρὰ κ
τοῖς δὲ ἡδέα καὶ φιλητά· καὶ ἐπὶ γλυ
συμβαίνει· οὐ γὰρ τὰ αὐτὰ τῷ πυρέτ
τῷ ὑγιαίνοντι, οὐδὲ θερμὸν εἶναι τῷ
εὐεκτικῷ· ὁμοίως δὲ καὶ ἐφ' ἑτέρων το
10. Δοκεῖ δ' ἐν ἅπασι τοῖς τοιούτοις
μενον τῷ σπουδαίῳ· εἰ δὲ τοῦτο καλῶ
θάπερ δοκεῖ, καὶ ἔστιν ἑκάστου μέτρο
ὁ ἀγαθὸς, ᾗ τοιοῦτος, καὶ ἡδοναὶ εἶ
φαινόμεναι· καὶ ἡδέα, οἷς οὗτος χαίρ
τῳ δυσχερῆ εἴ τῳ φαίνεται ἡδέα, οὐδ
πολλαὶ γὰρ φθοραὶ καὶ λῦμαι ἀνθρ
ἡδέα δ' οὐκ ἔστιν, ἀλλὰ τούτοις, καὶ

τοις. 11. Τὰς μὲν οὖν ὁμολογουμένως αἰσχρὰς, δῆλον ὡς οὐ φατέον ἡδονὰς εἶναι, πλὴν τοῖς διεφθαρμένοις· τῶν δ᾽ ἐπιεικῶν δοκουσῶν εἶναι, ποίαν ἢ τίνα φατέον τοῦ ἀνθρώπου εἶναι; ἢ ἐκ τῶν ἐνεργειῶν δῆλον; ταύταις γὰρ ἕπονται αἱ ἡδοναί· εἴτ᾽ ουν μία ἐστὶν, εἴτε πλείους αἱ τοῦ τελείου καὶ μακαρίου ἀνδρὸς αἱ ταύτας τελειοῦσαι ἡδοναὶ, κυρίως λέγοιντ᾽ ἂν ἀνθρώπου ἡδοναὶ εἶναι· αἱ δὲ λοιπαὶ, δευτέρως καὶ πολλοστῶς, ὥςπερ αἱ ἐνέργειαι.

CAPUT VI. [VI.]

Εἰρημένων δὲ τῶν περὶ τὰς ἀρετάς τε καὶ φιλίας καὶ ἡδονὰς, λοιπὸν περὶ εὐδαιμονίας τύπῳ διελθεῖν, ἐπειδὴ τέλος αὐτὴν τίθεμεν τῶν ἀνθρωπίνων· ἀναλαβοῦσι δὴ τὰ προειρημένα, συντομώτερος ἂν εἴη ὁ λόγος. 2. Εἴπομεν δ᾽, ὅτι οὐκ ἔστιν ἕξις· καὶ γὰρ τῷ καθεύδοντι διὰ βίου ὑπάρχοι ἂν, φυτοῦ ζῶντι βίον, καὶ τῷ δυςτυχοῦντι τὰ μέγιστα· εἰ δὴ ταῦτα μὴ ἀρέσκει, ἀλλὰ μᾶλλον εἰς ἐνέργειάν τινα θετέον, καθάπερ ἐν τοῖς πρότερον εἴρηται· τῶν δ᾽ ἐνεργειῶν αἱ μὲν εἰσὶν ἀναγκαῖαι καὶ δι᾽ ἕτερα αἱρεταὶ, αἱ δὲ καθ᾽ αὐτάς· δῆλον ὅτι τὴν εὐδαιμονίαν τῶν καθ᾽ αὑτὰς αἱρετῶν τινα θετέον, καὶ οὐ τῶν δι᾽ ἄλλο· οὐδενὸς γὰρ ἐνδεὴς ἡ εὐδαιμονία, ἀλλ᾽ αὐτάρκης. 3. Καθ᾽ αὑτὰς δ᾽ εἰσὶν αἱρεταὶ, ἀφ᾽ ὧν μηδὲν ἐπιζητεῖται παρὰ τὴν ἐνέργειαν· τοιαῦται δ᾽ εἶναι δοκοῦσιν αἱ κατ᾽ ἀρετὴν πράξεις· (τὰ γὰρ καλὰ καὶ σπουδαῖα πράττειν, τῶν δι᾽ αὑτὰ αἱρετῶν·) καὶ τῶν παιδιῶν δὲ αἱ ἡδεῖαι· οὐ γὰρ δι᾽ ἕτερα αὐτὰς αἱροῦνται· βλάπτονται γὰρ ἀπ᾽ αὐτῶν μᾶλλον ἢ ὠφελοῦνται, ἀμελοῦντες τῶν σωμάτων καὶ τῆς κτήσεως· καταφεύγουσι δ᾽ ἐπὶ τὰς τοιαύτας διαγωγὰς τῶν εὐδαιμονιζομένων οἱ πολλοί· διὸ παρὰ τοῖς τυράννοις εὐδοκιμοῦσιν οἱ ἐν ταῖς τοιαύταις διαγωγαῖς εὐτράπελοι· ων γὰρ ἐφίενται, ἐν τούτοις παρέχουσι σφᾶς αὐτοὺς ἡδεῖς· δέονται δὲ τοιούτων· δοκεῖ μὲν οὖν εὐδαιμονικὰ ταῦτα εἶναι, διὰ τοὺς ἐν ταῖς δυναστείαις ἐν τούτοις ἀποσχολάζειν. 4. Οὐδὲν δὲ ἴσως σημεῖον οἱ τοιοῦτοί εἰσιν· οὐ γὰρ ἐν τῷ δυναστεύειν ἡ ἀρετὴ, οὐδ᾽ ὁ νοῦς, ἀφ᾽ ὧν αἱ σπουδαῖαι ἐνέργειαι, οὐδ᾽ εἰ ἄγευστοι οὗτοι ὄντες ἡδονῆς εἰλικρινοῦς καὶ ἐλευθερίου, ἐπὶ τὰς σωματικὰς καταφεύγουσι, διὰ τοῦτο ταύτας οἰητέον αἱρετωτέρας εἶναι· καὶ γὰρ οἱ παῖδες τὰ παρ᾽ αὐτοῖς τιμώμενα κράτιστα οἴονται εἶναι· εὔλογον δὴ, ὥςπερ παισὶ καὶ ἀνδράσιν ἕτερα φαίνεται τίμια, οὕτω καὶ φαύλοις καὶ ἐπιεικέσι. 5. Καθάπερ οὖν πολλάκις εἴρηται, καὶ τίμια καὶ ἡδέα ἐστὶ τὰ τῷ σπουδαίῳ τοιαῦτα ὄντα· ἑκάστῳ δὲ ἡ κατὰ τὴν οἰκείαν ἕξιν αἱρετωτάτη ἐνέργεια· καὶ τῷ σπουδαίῳ δὲ ἡ κατὰ τὴν ἀρετήν. 6. Οὐκ ἐν παιδιᾷ ἄρα ἡ εὐδαιμονία· καὶ γὰρ ἄτοπον τὸ τέλος εἶναι παιδιὰν, καὶ πραγματεύεσθαι καὶ κακοπαθεῖν τὸν βίον ἅπαντα τοῦ παίζειν χάριν· ἅπαντα γὰρ, ὡς εἰπεῖν, ἑτέρου χάριν αἱρούμεθα, πλὴν τῆς εὐδαιμονίας· τέλος γὰρ αὕτη· σπουδάζειν δὲ καὶ πονεῖν παιδιᾶς χάριν, ἠλίθιον φαίνεται καὶ λίαν παιδικόν· παίζειν δ᾽ ὅπως σπουδάζῃ κατ᾽ Ἀνάχαρσιν, ὀρθῶς ἔχειν δοκεῖ· ἀναπαύσει γὰρ ἔοικεν ἡ παιδιά· ἀδυνατοῦντες δὲ συνεχῶς πονεῖν, ἀναπαύσεως δέονται· οὐ δὴ τέλος ἡ ἀνάπαυσις· γίνεται γὰρ ἕνεκα τῆς ἐνεργείας· δοκεῖ δ᾽ ὁ εὐδαίμων βίος κατ᾽ ἀρετὴν εἶναι· οὗτος δὲ σπουδαῖος, ἀλλ᾽ οὐκ ἐν παιδιᾷ. 7. Βελτίω τε λέγομεν τὰ σπουδαῖα τῶν γελοίων καὶ μετὰ παιδιᾶς, καὶ τοῦ βελτίονος ἀεὶ καὶ μορίου καὶ ἀνθρώπου σπουδαιοτέραν τὴν ἐνέργειαν· ἡ δὲ τοῦ βελτίονος, κρείττων καὶ εὐδαιμονικωτέρα ἤδη. 8. Ἀπολαύσειε τ᾽ ἂν τῶν σωματικῶν ἡδονῶν ὁ τυχὼν καὶ ἀνδράποδον οὐχ ἧττον τοῦ ἀρίστου· εὐδαιμονίας δ᾽ οὐδεὶς ἀνδραπόδῳ μεταδίδωσιν, εἰ μὴ καὶ βίου· οὐ γὰρ ἐν ταῖς τοιαύταις διαγωγαῖς ἡ εὐδαιμονία, ἀλλ᾽ ἐν ταῖς κατ᾽ ἀρετὴν ἐνεργείαις, καθάπερ καὶ πρότερον εἴρηται.

CAPUT VII. [VII.]

Εἰ δ᾽ ἐστὶν ἡ εὐδαιμονία κατ᾽ ἀρετὴν ἐνέργεια, εὔλογον κατὰ τὴν κρατίστην· αὕτη δ᾽ εἴη τοῦ ἀρίστου· εἴτε δὴ νοῦς τοῦτο, εἴτε ἄλλο τι, ὃ δὴ κατὰ φύσιν δοκεῖ ἄρχειν καὶ ἡγεῖσθαι, καὶ ἔννοιαν ἔχειν περὶ καλῶν καὶ θείων· εἴτε θεῖον ὂν καὶ αὐτὸ, εἴτε τῶν ἐν ἡμῖν τὸ θειότατον, ἡ τούτου ἐνέργεια κατὰ τὴν οἰκείαν ἀρετὴν εἴη ἂν ἡ τελεία εὐδαιμονία· ὅτι δ᾽ ἐστὶ θεωρητικὴ, εἴρηται. 2. Ὁμολογούμενον δὲ τοῦτ᾽ ἂν δόξειεν εἶναι καὶ τοῖς πρότερον, καὶ τῷ ἀληθεῖ· κρατίστη τε γὰρ αὕτη ἐστὶν ἡ ἐνέργεια· καὶ γὰρ ὁ νοῦς τῶν ἐν ἡμῖν, καὶ τῶν γνωστῶν, περὶ ἃ ὁ νοῦς· ἔτι δὲ συνεχεστάτη· θεωρεῖν τε γὰρ δυνάμεθα συνεχῶς μᾶλλον, ἢ πράττειν ὁτιοῦν. 3. Οἰόμεθά τε δεῖν ἡδονὴν παραμεμῖχθαι τῇ εὐδαιμονίᾳ· ἡδίστη δὲ τῶν κατ᾽ ἀρετὴν ἐνεργειῶν ἡ κατὰ τὴν σοφίαν ὁμολογουμένως ἐστί· δοκεῖ γοῦν ἡ σοφία θαυμαστὰς ἡδονὰς ἔχειν καθαριότητι καὶ τῷ βεβαίῳ· εὔλογον δὲ τοῖς εἰδόσι τῶν ζητούντων ἡδίω τὴν ἀγωγὴν εἶναι. 4. Ἥτε λεγομένη αὐτάρκεια περὶ τὴν θεωρητικὴν μάλιστ᾽ ἂν εἴη· τῶν μὲν γὰρ πρὸς τὸ ζῆν ἀναγκαίων καὶ σοφὸς, καὶ δίκαιος, καὶ οἱ λοιποὶ δέονται· τοῖς δὲ τοιούτοις ἱκανῶς κεχορηγημένων ὁ μὲν δίκαιος δεῖται, πρὸς οὓς δικαιοπραγήσει, καὶ μεθ᾽ ὧν· ὁμοίως δὲ καὶ ὁ σώφρων, καὶ ὁ ἀνδρεῖος, καὶ τῶν ἄλλων ἕκαστος· ὁ δὲ σοφὸς, καὶ καθ᾽ αὑτὸν ὤν, δύναται θεωρεῖν· καὶ ὅσῳ ἂν σοφὸς ᾖ, μᾶλλον· βέλτιον δ᾽ ἴσως, συνεργοὺς ἔχων· ἀλλ᾽ ὅμως αὐταρκέστατος. 5. Δόξειε δ᾽ ἂν αὐτὴ μόνη δι᾽ αὑτὴν ἀγαπᾶσθαι· οὐδὲν γὰρ ἀπ᾽ αὐτῆς γίνεται παρὰ τὸ θεωρῆσαι· ἀπὸ δὲ τῶν πρακτῶν ἢ πλεῖον ἢ ἔλαττον περιποιούμεθα παρὰ τὴν πρᾶξιν. 6. Δοκεῖ τε ἡ εὐδαιμονία ἐν τῇ σχολῇ εἶναι· ἀσχολούμεθα γὰρ, ἵνα σχολάζωμεν· καὶ πολεμοῦμεν, ἵνα εἰρήνην ἄγωμεν· τῶν μὲν οὖν πρακτικῶν ἀρετῶν, ἐν τοῖς πολιτικοῖς ἢ τοῖς πολεμικοῖς αἱ ἐνέργειαι· αἱ δὲ περὶ ταῦτα πράξεις δοκοῦσιν ἄσχολοι εἶναι· αἱ μὲν οὖν πολεμικαὶ, καὶ παντελῶς· οὐδεὶς γὰρ αἱρεῖται τὸ πολεμεῖν τοῦ πολεμεῖν ἕνεκα, οὐδὲ παρασκευάζειν πόλεμον· δόξαι γὰρ ἂν παντελῶς μιαιφόνος τις εἶναι, εἰ τοὺς φίλους πολεμίους ποιοῖτο, ἵνα μάχαι καὶ φόνοι γίγνοιντο· ἔστι δὲ καὶ ἡ τοῦ πολιτικοῦ ἄσχολος, καὶ παρ᾽ αὐτὸ τὸ πολιτεύεσθαι περιποιουμένη δυναστείας καὶ τιμὰς, ἢ τήν γε εὐδαιμονίαν αὐτῷ καὶ τοῖς πολίταις, ἑτέραν οὖσαν τῆς πολιτικῆς, ἣν καὶ ζητοῦμεν· δῆλον ὡς ἑτέραν οὖσαν. 7. Εἰ δὴ τῶν μὲν κατὰ τὰς ἀρετὰς πράξεων αἱ πολιτικαὶ καὶ πολεμικαὶ κάλλει καὶ μεγέθει προέχουσιν· αὗται δὲ ἄσχολοι καὶ τέλους τινὸς ἐφίενται, καὶ οὐ δι᾽ αὑτάς εἰσιν αἱρεταί· ἡ δὲ τοῦ νοῦ ἐνέργεια σπουδῇ τε διαφέρειν δοκεῖ, θεωρητικὴ οὖσα, καὶ παρ᾽ αὐτὴν οὐδενὸς ἐφίεσθαι τέλους, ἔχειν τε ἡδονὴν οἰκείαν· αὕτη δὲ συναύξει τὴν ἐνέργειαν· καὶ τὸ αὔταρκες δὲ καὶ σχολαστικὸν καὶ ἄτρυτον, ὡς ἀνθρώπινον, καὶ ὅσα ἄλλα τῷ μακαρίῳ ἀπονέμεται, κατὰ ταύτην τὴν ἐνέργειαν φαίνεται ὄντα· ἡ τελεία δὴ εὐδαιμονία αὕτη ἂν εἴη ἀνθρώπου, λαβοῦσα μῆκος βίου τέλειον·

οὐδὲν γὰρ ἀτελές ἐστι τῶν τῆς εὐδαιμονίας. 8. Ὁ δὲ τοιοῦτος ἂν εἴη κρείττων βίος, ἢ κατὰ ἄνθρωπον· οὐ γὰρ ᾗ ἄνθρωπός ἐστιν, οὕτω βιώσεται, ἀλλ' ᾗ θεῖόν τι ἐν αὐτῷ ὑπάρχει· ὅσῳ δὲ διαφέρει τοῦτο τοῦ συνθέτου, τοσούτῳ καὶ ἡ ἐνέργεια, τῆς κατὰ τὴν ἄλλην ἀρετήν· εἰ δὴ θεῖον ὁ νοῦς πρὸς τὸν ἄνθρωπον, καὶ ὁ κατὰ τοῦτον βίος θεῖος πρὸς τὸν ἀνθρώπινον βίον· χρὴ δὲ οὐ κατὰ τοὺς παραινοῦντας ἀνθρώπινα φρονεῖν, ἄνθρωπον ὄντα, οὐδὲ θνητὰ τὸν θνητὸν, ἀλλ' ἐφ' ὅσον ἐνδέχεται ἀπαθανατίζειν, καὶ ἅπαντα ποιεῖν πρὸς τὸ ζῆν κατὰ τὸ κράτιστον τῶν ἐν αὐτῷ· εἰ γὰρ καὶ τῷ ὄγκῳ μικρόν ἐστι, δυνάμει καὶ τιμιότητι πολὺ μᾶλλον ὑπερέχει πάντων. 9. Δόξειε δ' ἂν καὶ ἕκαστον εἶναι τοῦτο, εἴπερ τὸ κύριον καὶ ἄμεινον· ἄτοπον οὖν γίνοιτ' ἂν, εἰ μὴ τὸν αὑτοῦ βίον αἱροῖτο, ἀλλά τινος ἄλλου· τὸ λεχθέν τε πρότερον ἁρμόσει καὶ νῦν· τὸ γὰρ οἰκεῖον ἑκάστῳ τῇ φύσει, κράτιστον καὶ ἥδιστόν ἐσθ' ἑκάστῳ· καὶ τῷ ἀνθρώπῳ δὴ ὁ κατὰ τὸν νοῦν βίος, εἴπερ μάλιστα τοῦτο ἄνθρωπος· οὗτος ἄρα καὶ εὐδαιμονέστατος.

CAPUT VIII.

Δευτέρως δ' ὁ κατὰ τὴν ἄλλην ἀρετήν· αἱ γὰρ κατ' αὐτὴν ἐνέργειαι, ἀνθρωπικαί· δίκαια γὰρ καὶ ἀνδρεῖα καὶ τὰ ἄλλα τὰ κατὰ τὰς ἀρετὰς πρὸς ἀλλήλους πράττομεν ἐν συναλλάγμασι καὶ χρείαις καὶ πράξεσι παντοίαις, ἔν τε τοῖς πάθεσι τὸ πρέπον ἑκάστῳ διατηροῦντες· ταῦτα δ' εἶναι φαίνεται πάντα ἀνθρωπικά. 2. Ἔνια δὲ καὶ συμβαίνειν ἀπὸ τοῦ σώματος δοκεῖ, καὶ πολλὰ συνῳκειῶσθαι τοῖς πάθεσιν ἡ τοῦ ἤθους ἀρετή. 3. Συνέζευκται δὲ καὶ ἡ φρόνησις τῇ τοῦ ἤθους ἀρετῇ, καὶ αὕτη τῇ φρονήσει, εἴπερ αἱ μὲν τῆς φρονήσεως ἀρχαὶ κατὰ τὰς ἠθικάς εἰσιν ἀρετάς· τὸ δ' ὀρθὸν τῶν ἠθικῶν κατὰ τὴν φρόνησιν· συνηρτημέναι δ' αὗται καὶ τοῖς πάθεσι, καὶ περὶ τὸ σύνθετον ἂν εἶεν· αἱ δὲ τοῦ συνθέτου ἀρεταὶ, ἀνθρωπικαί· καὶ ὁ βίος δὴ ὁ κατ' αὐτὰς καὶ ἡ εὐδαιμονία· ἡ δὲ τοῦ νοῦ, κεχωρισμένη· τοσοῦτον γὰρ περὶ αὐτῆς εἰρήσθω· διακριβῶσαι γὰρ, μεῖζον τοῦ προκειμένου ἐστί. 4. Δόξειε δ' ἂν καὶ τῆς ἐκτὸς χορηγίας ἐπὶ μικρὸν, ἢ ἐπ' ἔλαττον δεῖσθαι τῆς ἠθικῆς· τῶν μὲν γὰρ ἀναγκαίων ἀμφοῖν χρεία καὶ ἐξ ἴσου ἔστω· εἰ καὶ μᾶλλον διαπονεῖ περὶ τὸ σῶμα ὁ πολιτικὸς, καὶ ὅσα τοιαῦτα· μικρὸν γὰρ ἄν τι διαφέρῃ· πρὸς δὲ τὰς ἐνεργείας πολὺ διοίσει· τῷ μὲν γὰρ ἐλευθερίῳ δεήσει χρημάτων πρὸς τὸ πράττειν τὰ ἐλευθέρια· καὶ τῷ δικαίῳ δὲ εἰς τὰς ἀνταποδόσεις· αἱ γὰρ βουλήσεις ἄδηλοι· προσποιοῦνται δὲ καὶ οἱ μὴ δίκαιοι βούλεσθαι δικαιοπραγεῖν· τῷ ἀνδρείῳ δὲ δυνάμεως, εἴπερ ἐπιτελεῖ τι τῶν κατ' ἀρετήν· καὶ τῷ σώφρονι ἐξουσίας· πῶς γὰρ δῆλος ἔσται, ἢ οὗτος, ἢ τῶν ἄλλων τις; 5. Ζητεῖται δὲ πότερον κυριώτερον τῆς ἀρετῆς ἡ προαίρεσις, ἢ αἱ πράξεις, ὡς ἐν ἀμφοῖν οὔσης· τὸ δὴ τέλειον δῆλον ὡς ἐν ἀμφοῖν ἂν εἴη· πρὸς δὲ τὰς πράξεις πολλῶν δεῖται· καὶ ὅσῳ ἂν μείζους ὦσι καὶ καλλίους, πλειόνων. 6. Τῷ δὲ θεωροῦντι οὐδενὸς τῶν τοιούτων πρός γε τὴν ἐνέργειαν χρεία, ἀλλ' ὡς εἰπεῖν, καὶ ἐμπόδιά ἐστι, πρός γε τὴν θεωρίαν· ᾗ δ' ἄνθρωπός ἐστι, καὶ πλείοσι συζῇ, αἱρεῖται καὶ τὰ κατ' ἀρετὴν πράττειν· δεήσεται οὖν τῶν τοιούτων πρὸς τὸ ἀνθρωπεύεσθαι. 7. Ἡ δὲ τελεία εὐδαιμονία, ὅτι θεωρητική τις ἐστὶν ἐνέργεια, καὶ ἐντεῦθεν ἂν φανείη· τοὺς θεοὺς γὰρ μάλιστα ὑπειλήφαμεν μακαρίους καὶ εὐδαίμονας εἶναι· πράξεις

δὲ ποίας ἀπονεῖμαι χρεὼν αὐτοῖς; πότερα τὰς δικαί
ἢ γελοῖοι φανοῦνται συναλλάττοντες, καὶ παρακατ
θήκας ἀποδιδόντες, καὶ ὅσα ἄλλα τοιαῦτα; ἀλλὰ
ἀνδρείους; ὑπομένοντας τὰ φοβερὰ καὶ κινδυνεύοντ
ὅτι καλόν· ἢ τὰς ἐλευθερίους; τίνι δὲ δώσουσιν; ἄτο
δ', εἰ καὶ ἔσται αὐτοῖς νόμισμα, ἤ τι τοιοῦτον·
δὲ σώφρονες, τί ἂν εἶεν; ἢ φορτικὸς ὁ ἔπαινος,
οὐκ ἔχουσι φαύλας ἐπιθυμίας; διεξιοῦσι δὲ π
φαίνοιτ' ἂν τὰ περὶ τὰς πράξεις μικρὰ, καὶ ἀ
θεῶν· ἀλλὰ μὴν ζῆν τε πάντες ὑπειλήφασιν αὐτ
καὶ ἐνεργεῖν ἄρα· οὐ γὰρ δὴ καθεύδειν, ὥσπερ
Ἐνδυμίωνα· τῷ δὴ ζῶντι τοῦ πράττειν ἀφῃρη
ἔτι δὲ μᾶλλον τοῦ ποιεῖν, τί λείπεται πλὴν θεω
ὥστε ἡ τοῦ θεοῦ ἐνέργεια μακαριότητι διαφέ
θεωρητικὴ ἂν εἴη· καὶ τῶν ἀνθρωπίνων δὴ ἡ
συγγενεστάτη, εὐδαιμονικωτάτη. 8. Σημεῖο
καὶ τὸ μὴ μετέχειν τὰ λοιπὰ ζῶα εὐδαιμονίας
τοιαύτης ἐνεργείας ἐστερημένα τελείως· τοῖς μ
θεοῖς πᾶς ὁ βίος μακάριος· τοῖς δ' ἀνθρώποι
ὅσον ὁμοίωμά τι τῆς τοιαύτης ἐνεργείας ὑπάρχ
δ' ἄλλων ζώων οὐδὲν εὐδαιμονεῖ· ἐπειδὴ ο
κοινωνεῖ θεωρίας· ἐφ' ὅσον δὴ διατείνει ἡ θ
καὶ ἡ εὐδαιμονία· καὶ οἷς μᾶλλον ὑπάρχει τ
ρεῖν, καὶ εὐδαιμονεῖν, οὐ κατὰ συμβεβηκὸς
κατὰ τὴν θεωρίαν· αὐτὴ γὰρ καθ' αὑτὴν τιμ
εἴη ἂν ἡ εὐδαιμονία θεωρία τις. [IX.] 9. Δεήσ
τῆς ἐκτὸς εὐημερίας ἀνθρώπῳ ὄντι· οὐ γὰρ
κης ἡ φύσις πρὸς τὸ θεωρεῖν· ἀλλὰ δεῖ καὶ τ
ὑγιαίνειν, καὶ τροφὴν καὶ τὴν λοιπὴν θε
ὑπάρχειν· οὐ μὴν οἰητέον γε πολλῶν καὶ μ
δεήσεσθαι τὸν εὐδαιμονήσοντα, εἰ μὴ ἐνδέχετ
τῶν ἐκτὸς ἀγαθῶν μακάριον εἶναι· οὐ γὰ
ὑπερβολῇ τὸ αὔταρκες, οὐδ' ἡ κρίσις, οὐδ'
ξις. 10. Δυνατὸν δὲ καὶ μὴ ἄρχοντας γῆς
λάττης πράττειν τὰ καλά· καὶ γὰρ ἀπὸ μετ
ναιτο ἄν τις πράττειν κατα τὴν ἀρετήν·
ἐστὶν ἰδεῖν ἐναργῶς· οἱ γὰρ ἰδιῶται τῶν δ
οὐχ ἧττον δοκοῦσι τὰ ἐπιεικῆ πράττειν,
μᾶλλον· ἱκανὸν δὲ τοσαῦθ' ὑπάρχειν· ἔστ
βίος εὐδαίμων τοῦ κατὰ τὴν ἀρετὴν ἐνε
11. Καὶ Σόλων δὲ τοὺς εὐδαίμονας ἴσως ἀπ
καλῶς, εἰπὼν μετρίως τοῖς ἐκτὸς κεχορηγ
πεπραγότας δὲ τὰ κάλλιστα, ὡς ᾤετο, καὶ βε
σωφρόνως· ἐνδέχεται γὰρ μέτρια κεκτημένο
τειν ἃ δεῖ· ἔοικε δὲ καὶ Ἀναξαγόρας οὐ
οὐδὲ δυνάστην ὑπολαβεῖν τὸν εὐδαίμονα, ε
οὐκ ἂν θαυμάσειεν, εἴ τις ἄτοπος φανείη
λοῖς· οὗτοι γὰρ κρίνουσι τοῖς ἐκτὸς, τούτ
νόμενοι μόνον. 12. Συμφωνεῖν δὲ τοῖς λό
κασιν αἱ τῶν σοφῶν δόξαι· πίστιν μὲν ο
τοιαῦτα ἔχει τινά· τὸ δ' ἀληθὲς ἐν τοῖς πρ
τῶν ἔργων καὶ τοῦ βίου κρίνεται· ἐν τούτ
κύριον· σκοπεῖν δὲ τὰ προειρημένα χρὴ, ἐπ
καὶ τὸν βίον ἐπιφέροντας· καὶ συναδόντω
ἔργοις, ἀποδεκτέον· διαφωνούντων δὲ, λόγ
ληπτέον. 13. Ὁ δὲ κατὰ νοῦν ἐνεργῶν,
θεραπεύων, καὶ διακείμενος ἄριστα, καὶ θε
τος ἔοικεν εἶναι· εἰ γάρ τις ἐπιμέλεια τῶν
νων ὑπὸ θεῶν γίνεται, ὥσπερ δοκεῖ, καὶ ε
λογον χαίρειν τε αὐτοὺς τῷ ἀρίστῳ καὶ τῷ
στάτῳ, (τοῦτο δ' ἂν εἴη ὁ νοῦς·) καὶ τοὺς
τας μάλιστα τοῦτο καὶ τιμῶντας, ἀντευποι
φίλων αὐτοῖς ἐπιμελουμένους, καὶ ὀρθῶς

λῶς πράττοντας· ὅτι δὲ ταῦτα πάντα τῷ σοφῷ μά-
λιστα ὑπάρχει, οὐκ ἄδηλον· θεοφιλέστατος ἄρα·
τὸν αὐτὸν δ' εἰκὸς καὶ εὐδαιμονέστατον· ὥστε κἂν
οὕτως εἴη ὁ σοφὸς μάλιστ' εὐδαίμων.

CAPUT IX. [X.]

Ἆρ' οὖν εἰ περί τε τούτων καὶ τῶν ἀρετῶν, ἔτι δὲ
αὶ φιλίας καὶ ἡδονῆς, ἱκανῶς εἴρηται τοῖς τύποις,
λος ἔχειν οἰητέον τὴν προαίρεσιν, ἢ καθάπερ λέγε-
αι, οὐκ ἔστιν ἐν τοῖς πρακτοῖς τέλος τὸ θεωρῆσαι
αστα καὶ γνῶναι, ἀλλὰ μᾶλλον τὸ πράττειν αὐτά;
. Οὐδὲ δὴ περὶ ἀρετῆς ἱκανὸν τὸ εἰδέναι· ἀλλ' ἔχειν
αὶ χρῆσθαι πειρατέον· ἢ εἴ πως ἄλλως ἀγαθοὶ γι-
μεθα; 3. *Εἰ μὲν οὖν* ἦσαν οἱ λόγοι αὐτάρκεις
ρὸς τὸ ποιῆσαι ἐπιεικεῖς, πολλοὺς ἂν μισθοὺς καὶ
γάλους δικαίως ἔφερον κατὰ τὸν Θέογνιν, καὶ
ει ἂν τούτοις πορίσασθαι· νῦν δὲ φαίνονται προ-
έψαι μὲν καὶ παρορμῆσαι τῶν νέων τοὺς ἐλευθερί-
ς ἰσχύειν, ἦθός τε εὐγενές, καὶ ὡς ἀληθῶς φιλό-
λον ποιῆσαι ἂν κατακώχιμον ἐκ τῆς ἀρετῆς· τοὺς
πολλοὺς ἀδυνατεῖν πρὸς καλοκἀγαθίαν προτρέ-
σθαι. 4. *Οὐ γὰρ* πεφύκασιν αἰδοῖ πειθαρχεῖν,
λὰ φόβῳ· οὐδ' ἀπέχεσθαι τῶν φαύλων διὰ τὸ αἰ-
ρόν, ἀλλὰ διὰ τὰς τιμωρίας· πάθει γὰρ ζῶντες,
ς οἰκείας ἡδονὰς διώκουσι, καὶ δι' ὧν αὗται ἔσον-
· φεύγουσι δὲ τὰς ἀντικειμένας λύπας· τοῦ δὲ
λοῦ καὶ ὡς ἀληθῶς ἡδέος οὐδ' ἔννοιαν ἔχουσιν,
ευστοι ὄντες. 5. *Τοὺς δὴ* τοιούτους τίς ἂν λόγος
ταρρυθμίσαι; οὐ γὰρ οἷόν τε, ἢ οὐ ῥᾴδιον, τὰ ἐκ
λαιοῦ τοῖς ἤθεσι κατειλημμένα λόγῳ μεταστῆσαι·
απητὸν δ' ἴσως ἐστίν, εἰ πάντων ὑπαρχόντων, δι'
ἐπιεικεῖς δοκοῦμεν γίνεσθαι, μεταλάβοιμεν τῆς
ετῆς. 6. *Γίνεσθαι* δ' ἀγαθοὺς οἴονται οἱ μὲν
ύσει, οἱ δὲ ἔθει, οἱ δὲ διδαχῇ· τὸ μὲν οὖν τῆς φύ-
σως δῆλον ὡς οὐκ ἐφ' ἡμῖν ὑπάρχει, ἀλλὰ διά τινος
είας αἰτίας τοῖς ὡς ἀληθῶς εὐτυχέσιν ὑπάρχει· ὁ
λόγος καὶ ἡ διδαχὴ μή ποτε οὐκ ἐν ἅπασιν ἰσχύῃ,
λὰ δέῃ προδιειργάσθαι τοῖς ἔθεσι τὴν τοῦ ἀκροα-
ῦ ψυχὴν πρὸς τὸ καλῶς χαίρειν καὶ μισεῖν, ὥσπερ
ν τὴν θρέψουσαν τὸ σπέρμα. 7. *Οὐ γὰρ* ἂν ἀκού-
ι λόγου ἀποτρέποντος, οὐδ' ἂν συνείη ὁ κατὰ
θος ζῶν· τὸν δ' οὕτως ἔχοντα πῶς οἷόν τε μετα-
σαι; ὅλως δ' οὐ δοκεῖ λόγῳ ὑπείκειν τὸ πάθος,
λὰ βίᾳ. 8. *Δεῖ δὴ* τὸ ἦθος προϋπάρχειν πως οἰ-
ον τῆς ἀρετῆς, στέργον τὸ καλόν, καὶ δυσχεραῖνον
αἰσχρόν· ἐκ νέου δὲ ἀγωγῆς ὀρθῆς τυχεῖν πρὸς
ετὴν, χαλεπὸν, μὴ ὑπὸ τοιούτοις τραφέντα νόμοις·
γὰρ σωφρόνως ζῆν καὶ καρτερικῶς, οὐχ ἡδὺ τοῖς
ολλοῖς, ἄλλως τε καὶ νέοις· διὸ νόμοις δεῖ τετάχθαι
ν τροφὴν καὶ τὰ ἐπιτηδεύματα· οὐκ ἔσται γὰρ λυ-
ηρὰ συνήθη γενόμενα. 9. *Οὐχ ἱκανὸν* δὲ ἴσως,
ους ὄντας τροφῆς καὶ ἐπιμελείας τυχεῖν ὀρθῆς, ἀλλ'
πειδὴ καὶ ἀνδρωθέντας δεῖ ἐπιτηδεύειν αὐτὰ καὶ ἐθί-
σθαι, καὶ περὶ ταῦτα δεοίμεθ' ἂν νόμων· καὶ ὅλως
ὴ περὶ πάντα τὸν βίον· οἱ γὰρ πολλοὶ ἀνάγκῃ μᾶλ-
λον ἢ λόγῳ πειθαρχοῦσι· καὶ ζημίαις, ἢ τῷ καλῷ.
10. *Διόπερ οἴονταί* τινες τοὺς νομοθετοῦντας δεῖν
μὲν παρακαλεῖν ἐπὶ τὴν ἀρετὴν, καὶ προτρέπεσθαι
τοῦ καλοῦ χάριν, ὡς ὑπακουσομένων τῶν ἐπιεικῶν
τοῖς ἔθεσι προηγουμένως· ἀπειθοῦσι δὲ καὶ ἀφυε-
στέροις οὖσι κολάσεις τε καὶ τιμωρίας ἐπιτιθέναι·
τοὺς δ' ἀνιάτους ὅλως ἐξορίζειν· τὸν μὲν γὰρ ἐπιει-
κῆ καὶ πρὸς τὸ καλὸν ζῶντα τῷ λόγῳ πειθαρχήσειν·
τὸν δὲ φαῦλον, ἡδονῆς ὀρεγόμενον, λύπῃ κολάζεσθαι,
ὥσπερ ὑποζύγιον· διὸ καί φασι δεῖν τὰς τοιαύτας γί-
νεσθαι λύπας, αἳ μάλιστα ἐναντιοῦνται ταῖς ἀγαπω-
μέναις ἡδοναῖς. 11. *Εἰ δ' οὖν*, καθάπερ εἴρηται,
τὸν ἐσόμενον ἀγαθὸν τραφῆναι καλῶς δεῖ, καὶ ἐθι-
σθῆναι· εἶθ' οὕτως ἐν ἐπιτηδεύμασιν ἐπιεικέσι ζῆν,
καὶ μήτε ἄκοντα, μήτε ἑκόντα πράττειν τὰ φαῦλα·
ταῦτα δὲ γίγνοιτ' ἂν βιουμένοις κατά τινα νοῦν καὶ
τάξιν ὀρθὴν, ἔχουσαν ἰσχύν. 12. *Ἡ μὲν οὖν* πατρι-
κὴ πρόσταξις οὐκ ἔχει τὸ ἰσχυρὸν, οὐδὲ τὸ ἀναγκαῖον·
οὐδὲ δὴ ὅλως ἡ ἑνὸς ἀνδρὸς, μὴ βασιλέως ὄντος, ἤ
τινος τοιούτου· ὁ δὲ νόμος ἀναγκαστικὴν ἔχει δύνα-
μιν, λόγος ὢν ἀπό τινος φρονήσεως καὶ νοῦ· καὶ τῶν
μὲν ἀνθρώπων ἐχθραίνουσι τοὺς ἐναντιουμένους ταῖς
ὁρμαῖς, κἂν ὀρθῶς αὐτὸ δρῶσιν· ὁ δὲ νόμος οὐκ
ἔστιν ἐπαχθὴς, τάττων τὸ ἐπιεικές. 13. *Ἐν μόνῃ δὲ*
τῇ Λακεδαιμονίων πόλει μετ' ὀλίγων ὁ νομοθέτης
ἐπιμέλειαν δοκεῖ πεποιῆσθαι τροφῆς τε καὶ ἐπιτηδευ-
μάτων· ἐν δὲ ταῖς πλείσταις τῶν πόλεων ἐξημέληται
περὶ τῶν τοιούτων, καὶ ζῇ ἕκαστος ὡς βούλεται, κυ-
κλωπικῶς θεμιστεύων παίδων ἠδ' ἀλόχου. 14. *Κρά-
τιστον μὲν* οὖν γίγνεσθαι κοινὴν ἐπιμέλειαν καὶ ὀρ-
θήν· καὶ δρᾷν αὐτὸ δύνασθαι· κοινῇ δὲ ἐξαμελου-
μένων, ἑκάστῳ δόξειεν ἂν προσήκειν τοῖς σφετέροις
τέκνοις καὶ φίλοις εἰς ἀρετὴν συμβάλλεσθαι, ἢ προ-
αιρεῖσθαί γε· μάλιστα δ' ἂν τοῦτο δύνασθαι δόξειεν
ἐκ τῶν εἰρημένων, νομοθετικὸς γενόμενος· αἱ μὲν γὰρ
κοιναὶ ἐπιμέλειαι δηλονότι διὰ νόμων γίγνονται· ἐπι-
εικεῖς δὲ αἱ διὰ τῶν σπουδαίων· γεγραμμένων δ', ἢ
ἀγράφων, οὐδὲν ἂν δόξειε διαφέρειν, οὐδὲ δι' ὧν εἷς
ἢ πολλοὶ παιδευθήσονται, ὥσπερ οὐδ' ἐπὶ μουσικῆς,
καὶ γυμναστικῆς, καὶ τῶν ἄλλων παιδευμάτων· ὥσ-
περ γὰρ ἐν ταῖς πόλεσιν ἐνισχύει τὰ νόμιμα καὶ τὰ
ἤθη, οὕτω καὶ ἐν οἰκίαις οἱ πατρικοὶ λόγοι καὶ τὰ
ἤθη· καὶ ἔτι μᾶλλον διὰ τὴν συγγένειαν καὶ τὰς εὐ-
εργεσίας· προϋπάρχουσι γὰρ στέργοντες καὶ εὐπει-
θεῖς τῇ φύσει. 15. *Ἔτι δὲ* καὶ διαφέρουσιν αἱ καθ'
ἕκαστον παιδεῖαι τῶν κοινῶν, ὥσπερ ἐπὶ ἰατρικῆς·
καθόλου μὲν γὰρ τῷ πυρέττοντι συμφέρει ἀσιτία καὶ
ἡσυχία, τινὶ δὲ ἴσως οὔ· ὅ, τε πυκτικὸς ἴσως οὐ πᾶ-
σι τὴν αὐτὴν μάχην περιτίθησιν· ἐξακριβῶσαι δὲ δό-
ξειεν ἂν μᾶλλον τὸ καθ' ἕκαστον, ἰδίας τῆς ἐπιμελείας
γινομένης· μᾶλλον γὰρ τοῦ προσφόρου τυγχάνει ἕκα-
στος· ἀλλ' ἐπιμεληθείη μὲν ἄριστα τοῦ καθ' ἕνα καὶ
ἰατρὸς, καὶ γυμναστὴς, καὶ πᾶς ἄλλος ὁ τὸ καθό-
λου εἰδὼς, ὅτι πᾶσιν, ἢ τοῖς τοιοῖσδε· τοῦ κοινοῦ
γὰρ αἱ ἐπιστῆμαι λέγονταί τε καὶ εἰσίν. 16. *Οὐ μὴν*
ἀλλὰ καὶ ἑνός τινος οὐδὲν ἴσως κωλύει καλῶς ἐπιμε-
ληθῆναι καὶ ἀνεπιστήμονα ὄντα· τεθεαμένον δὲ
ἀκριβῶς τὰ συμβαίνοντα ἐφ' ἑκάστῳ δι' ἐμπειρίαν,
καθάπερ καὶ ἰατροὶ ἔνιοι δοκοῦσιν ἑαυτοῖς ἄριστοι
εἶναι, ἑτέρῳ οὐδὲν ἂν δυνάμενοι ἐπαρκέσαι· οὐδὲν δ'
ἧττον ἴσως τῷ γε βουλομένῳ τεχνικῷ γενέσθαι καὶ
θεωρητικῷ, ἐπὶ τὸ καθόλου βαδιστέον εἶναι δόξειεν
ἄν, κἀκεῖνο γνωριστέον ὡς ἐνδέχεται· εἴρηται γὰρ
ὅτι περὶ τοῦθ' αἱ ἐπιστῆμαι. 17. *Τάχα δ'* ἂν καὶ τῷ
βουλομένῳ δι' ἐπιμελείας βελτίους ποιεῖν, εἴτε πολλοὺς,
εἴτε ὀλίγους, νομοθετικῷ πειρατέον γενέσθαι, εἰ διὰ
νόμων ἀγαθοὶ γενοίμεθ' ἄν· ὅντινα γὰρ οὖν καὶ τὸν
προτεθέντα διαθεῖναι καλῶς, οὐκ ἔστι τοῦ τυχόντος·
ἀλλ' εἴπερ τινὸς, τοῦ εἰδότος, ὥσπερ ἐπ' ἰατρικῆς καὶ
τῶν λοιπῶν, ὧν ἐστιν ἐπιμέλειά τις καὶ φρόνησις.
18. *Ἆρ' οὖν* μετὰ τοῦτο ἐπισκεπτέον, πόθεν ἢ πῶς
νομοθετικὸς γένοιτ' ἄν τις· ἢ καθάπερ ἐπὶ τῶν ἄλ-

λων, παρὰ τῶν πολιτικῶν; μόριον γὰρ ἐδόκει τῆς πολιτικῆς εἶναι· ἢ οὐχ ὅμοιον φαίνεται ἐπὶ τῆς πολιτικῆς, καὶ τῶν λοιπῶν ἐπιστημῶν τε καὶ δυνάμεων; ἐν μὲν γὰρ τοῖς ἄλλοις οἱ αὐτοὶ φαίνονται τάς τε δυνάμεις παραδιδόντες καὶ ἐνεργοῦντες ἀπ' αὐτῶν· οἷον ἰατροὶ, γραφεῖς· τὰ δὲ πολιτικὰ ἐπαγγέλλονται μὲν διδάσκειν οἱ σοφισταὶ· πράττει δ' αὐτῶν οὐδεὶς, ἀλλ' οἱ πολιτευόμενοι, οἳ δόξαιεν ἂν δυνάμει τινὶ τοῦτο πράττειν, καὶ ἐμπειρίᾳ μᾶλλον ἢ διανοίᾳ· οὔτε γὰρ γράφοντες, οὔτε λέγοντες περὶ τῶν τοιούτων φαίνονται, καίτοι κάλλιον ἦν ἴσως, ἢ λόγους δικανικούς τε καὶ δημηγορικούς· οὐδ' αὖ πολιτικοὺς πεποιηκότες, τοὺς σφετέρους υἱεῖς, ἤ τινας ἄλλους τῶν φίλων. 19. Εὔλογον δ' ἦν, εἴπερ ἐδύναντο· οὔτε γὰρ ταῖς πόλεσιν ἄμεινον οὐθὲν κατέλιπον ἄν· οὐθ' αὑτοῖς ὑπάρξαι προέλοιντ' ἂν μᾶλλον τῆς τοιαύτης δυνάμεως, οὐδὲ δὴ τοῖς φιλτάτοις· οὐ μὴν μικρόν γε ἔοικεν ἡ ἐμπειρία συμβάλλεσθαι· οὐ γὰρ ἐγίγνοντο ἂν διὰ τῆς πολιτικῆς συνηθείας μᾶλλον πολιτικοί· διὸ τοῖς ἐφιεμένοις περὶ πολιτικῆς εἰδέναι, προςδεῖν ἔοικεν ἐμπειρίας. 20. Τῶν δὲ σοφιστῶν οἱ ἐπαγγελλόμενοι λίαν φαίνονται πόῤῥω εἶναι τοῦ διδάξαι· ὅλως γὰρ οὐδὲ ποῖόν τί ἐστιν, οὐδὲ περὶ ποῖα ἴσασιν· οὐ γὰρ ἂν τὴν αὐτὴν τῇ ῥητορικῇ, οὐδὲ χείρω ἐτίθεσαν· οὐδ' ἂν ᾤοντο ῥᾴδιον εἶναι τὸ νομοθετῆσαι συναγαγόντι τοὺς εὐδοκιμοῦντας τῶν νόμων· ἐκλέξασθαι γὰρ εἶναι τοὺς ἀρίστους· ὥςπερ οὐδὲ τὴν ἐκλογὴν οὖσαν συνέσεως· καὶ τὸ κρῖναι ὀρθῶς μέγιστον, ὥςπερ ἐν τοῖς κατὰ μουσικήν· οἱ γὰρ ἔμπειροι περὶ ἕκαστα κρίνουσιν ὀρθῶς τὰ ἔργα, καὶ δι' ὧν ἢ πῶς ἐπι-

τελεῖται, συνίασιν· καὶ ποῖα ποίοις συνᾴδει· τοῖς
ἀπείροις ἀγαπητὸν τὸ μὴ διαλανθάνειν, εἰ εὖ ἢ
λῶς πεποίηται τὸ ἔργον, ὥςπερ ἐπὶ γραφικῆς·
νόμοι τοῖς πολιτικοῖς ἔργοις ἐοίκασι· πῶς οὖ
τούτων νομοθετικὸς γένοιτ' ἄν τις, ἢ τοὺς ἀρίσ
κρῖναι; 21. Οὐ γὰρ φαίνονται οὐδ' ἰατρικ
τῶν συγγραμμάτων γίνεσθαι· καίτοι πειρῶντ
λέγειν οὐ μόνον τὰ θεραπεύματα, ἀλλὰ καὶ
θεῖεν ἄν, καὶ ὡς δεῖ θεραπεύειν, ἑκάστου διελ
τὰς ἕξεις· ταῦτα δὲ τοῖς μὲν ἐμπείροις ὠφέλιμα
δοκεῖ, τοῖς δ' ἀνεπιστήμοσιν ἀχρεῖα· ἴσως οὖ
τῶν νόμων καὶ τῶν πολιτειῶν αἱ συναγωγαὶ το
δυναμένοις θεωρῆσαι, καὶ κρῖναί τι καλῶς, ἢ το
τίον, ἢ ποῖα ποίοις ἁρμόττει, εὔχρηστα ἂν εἴη
δ' ἄνευ ἕξεως τὰ τοιαῦτα διεξιοῦσι τὸ μὲν κρίνε
λῶς οὐκ ἂν ὑπάρχοι, εἰ μὴ ἄρα αὐτόματον·
ετώτεροι δὲ εἰς ταῦτα τάχα ἂν γένοιντο. 22
ραλιπόντων οὖν τῶν προτέρων ἀνερεύνητον τ
τῆς νομοθεσίας, αὐτοὺς ἐπισκέψασθαι μᾶλλο
τιον ἴσως, καὶ ὅλως δὴ περὶ πολιτείας, ὅπ
δύναμιν ἡ περὶ τὰ ἀνθρώπινα φιλοσοφία τελ
23. Πρῶτον μὲν οὖν εἴ τι κατὰ μέρος εἴρητ
λῶς ὑπὸ τῶν προγενεστέρων, πειραθῶμεν ἐπ
εἶτα ἐκ τῶν συνηγμένων πολιτειῶν θεωρῆσαι τ
σώζει καὶ φθείρει τὰς πόλεις, καὶ τὰ ποῖα
τῶν πολιτειῶν· καὶ διὰ τίνας αἰτίας αἱ μὲν
αἱ δὲ τοὐναντίον πολιτεύονται· θεωρηθέντ
τούτων, τάχα ἂν μᾶλλον συνίδοιμεν, καὶ π
λιτεία ἀρίστη, καὶ πῶς ἑκάστη ταχθεῖσα,
νόμοις καὶ ἔθεσι χρωμένη· λέγωμεν οὖν ἀρξά

QVI SEMINANT IN LACHRIMIS
IN EXVLTATIONE METENT
CHARLES EAMER KEMPE
Old Place Lindfield Co Svssex